
BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
XXXIX
G
36
NAPOLI

EX P. OVIDII NASONIS METAMORPHOSEΩN LIBRIS XV.

ELECTORVM LIBRI TOTIDEM, VLTIMO INTEGRO.

Ad eosdem noui Commentarij, cum Sectionibus & Argumentis:

Studio & opera IACOBI PONTANI *de Societate* IESV.

Accesserunt in obscurum OVIDII Poëmation IN IBIN
VALERII ANDREÆ Desselij, Iurisconsulti, &
FRANC. SANCTII Brocensis, Salmanticæ Eloquentiæ Professoris,
VBERIORES NOTATIONES.

ANTVERPIÆ
Apud Heredes MARTINI NVTII.
Anno M. DC. XVIII.

POETICÆ POETARVMQVE AMANTIBVS DONATVM, DICATVM, CONSECRATVM.

INTER Poëtas Latinos ingenij magnitudine supra omnes excellere OVIDIVM, cum Romano Philosopho haud inuiti confitentur, quicunque de ingeniorum præstantia arbitrium facere possunt. Ex eius porrò scriptis, quę permulta feruntur, nullũ extat, in quo ea magnitudo liquidiùs, quàm in hoc multifariàm dilaudato Opere eluceat: ex quo, quanquam nondum limato ac perpolito, meliùs se & euidentiùs, quàm ex effigie sua, in annuli gemmam insculpta, & ab amico gestata cognitum iri, ipsemet in Tristibus affirmauit, ita loquens:

Grata tua est pietas: sed carmina maior imago
Sunt mea, quæ mando qualiacunque legas:
Carmina, mutatas hominum dicentia formas:
Infelix domini quod fuga rupit opus.

Inest igitur in hoc Volumine vis ingenij longè affluentissimã. Tantúmne? Inest quoque Eruditio plurima. Inest Amœnitas incredibilis, quanta nimirum, vt liberè dicam, in nullo monumento poëtico, & quanta nec in hortis aut Mæcenatis illius, aut Alcinoi, & Hesperidum fuit. Inest præterea Exemplorum copia; Exemplorum, inquam, partim ad virtutem iter præmonstrantium, partim à sceleribus deterrentium: id quod ex libęllo nostro, quem annis abhinc aliquot edidimus, & παραδειγματικὸν inscripsimus, cuiuis promptum est discere. Docet Horatius, Poëtis propositum esse aut delectare, aut prodesse, aut vtrumque præstare simul. Hoc extremum qui cumulatiùs feliciusque NASONE in hisce TRANSMVTATIONVM libris præstiterit, non facilè reperiemus. Non ibo tamẽ inficias, honestis inhonesta, pudicis impudica ac tetra admisceri, quæ à nostris moribus & institutis vehementer abhorrent. Verùm illa adeò crebra non sunt, vt non bonis, honestis, ac probandis narrationibus multis partibus præponderentur: quibus secernendis ac deligendis operam dedimus ne immodicam lanienam, ac veluti Pentheum quemdam,

nulla parte cum alia vſpiam cohærente efficeremus, vt ſi pueris, non æuo & iudicio maturioribus, iſta laboraremus. Quicquid igitur hoc eſt ſudoris, atque operis noſtri, vobis Muſarum cultoribus & alumnis, quibus nempe condendi carminis & poëtas lectirandi ſtudium in amoribus eſt, magna voluntate offerimus: ſperantes, vos hoc de natione veſtra bene merendi deſiderium charum acceptumque habituros: & qualeſcunque conatus noſtros in optimam partem interpretaturos. Auguſtæ Vindelicorum Kalend. Aprilis, M.DC.XVII.

I N

IN ELECTA

METAMORPHOSEΩN OVIDII

A P. IAC. PONTANO ILLVSTRATA.

MVTATAS cecinit quondam in noua corpora formas
Pelignus vates, Scyllas, Phorcynida, Prognen,
Persea, Medeam, atque Ææ pocula Circes:
Hinc diuorum iras memorat, pœnasque nocentûm:
Nec suæ virtuti subducit præmia; cautus
Ritè sub ignoto depingens cuncta colore.
Hæc sacra Musarum penetralia, quæ sale tinxit
Gratia, quæ docto vestiuit syrmate Pallas
Inspirans ter grande sophos, PONTANE *recludis,*
Semotosque aperis fontes. Accurre iuuentus,
Hic restingue sitim, patet en via, prolue labra;
Curret inexhausto fons flumine, dum sua Musæ
Antra colent, Phœbúsque chelyn pulsabit acutam.
Macte iô, PONTANE, *licet tibi finiat æuum*
Fati incerta dies, quæ nil nisi corporis huius
Ius habet, at meliore tui super astra perennis
Parte vehere, tuúmque erit indelebile nomen.

B. D. A. S. I.

SVMMA PRIVILEGII.

ALBERTVS & ISABELLA CLARA EVGENIA Archiduces Austriæ, Duces Burgundiæ, Brabantiæ, &c. Serenissimi Belgarum Principes, diplomate suo sanxerunt, nequis *R. P. Iacobi Pontani Soc.* IESV *ex P. Ouidij Nasonis Metamorphosi Electa, & Valerij Andreæ Desselij I. C. & Francisci Sanctij Brocensis in Ibin Ouidianam Notas vberiores*, præter Martini Nutij Typographi Antuerpiensis voluntatem in Belgio intra sexennium imprimat, aut alibi impressa in Inferioris Germaniæ ditiones importet, venaliaúe habeat. Qui secùs faxit, præter confiscationem exemplarium, alia graui pœna multabitur, vti latiùs patet in litteris datis Bruxellæ 27. Aprilis, anno 1617.

Signat

Steenhuyse.

MVTIVS VITELLESCVS, SOC. IESV
PRÆPOSITVS GENERALIS.

CVm Commentarios Iacobi Pontani Societatis nostræ in Publ. Ouidij Nasonis Metamorphoseωn libros xv. Electorum, tres eiusdem Societatis nostræ, quibus id commissum fuit, recognouerint,& in lucem edi posse probauerint; facultatem concedimus, vt typis mandentur, si ita iis, ad quos pertinet, videbitur. In quorum fidem has litteras, manu nostra subscriptas, & sigillo nostro munitas dedimus, Romæ, 9 Ianuarij anno 1616.

Mutius Vitellescus.

FACVLTAS R. P. PRÆPOSITI PROVINCIALIS
PROVINCIÆ FLANDRO-BELGICÆ.

EGo Carolus Scribani Societatis IESV in Prouincia Flandro-belgica Præpositus Prouincialis, potestate ad id mihi facta à Reuerendo admodum P. N. Mutio Vitellesco Præposito Generali, concedo Martino Nutio, Typographo Antuerpiensi, facultatem typis mandandi Electa R.P.Iacobi Pontani Societ eiusdem ex Metamorphosi P.Ouidij Nasonis. In quorum fidem has litteras manu mea scriptas,& officij mei sigillo munitas dedi, Antuerpiæ 23. Augusti, anno 1618.

Carolus Scribani.

CENSVRA.

REcensui Commentarios R. P. Iacobi Pontani Societ. IESV Presbyteri,& de litteraria Republica quàm optimè meriti, libris xv. digestos, ad totidem libros Metamorphoseωn P. Ouidij Nasonis Poëtæ inter Latinos præstantissimi: eosque vt nouos, doctos,& verè Electos, prælo dignos iudicaui. Vt per quos pretiosissimum humani animi opus (quo nomine Homeri Iliadem Alexandrum Macedonem olim nuncupasse memorant Annales;) commendatur, atque illustratur. Datum Antuerp. in Seminario Episcopali, 17. Martij, ann. 1617.

L. Beyerlinck Archipresbyter Eccl. Cathed. & librorum Censor Antuerp.

INDEX FABVLARVM IN METAMORPHOSI OVIDIANA

QVO ORDINE A LVCTATIO PLACIADE DISTINGVVNTVR.

LIBRO I. METAM.

LIBRO II.

LIBRO III.

LIBRO IV.

LIBRO V.

LIBRO VI.

LIBRO VII.

LIBRO VIII.

LIBRO IX.

Ga-

LIBRO X.

LIBRO XI.

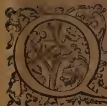
LIBRO XII.

LIBRO XIII.

LIBRO XIV.

LIBRO XV.

LECTORI ΦΙΛΟΚΑΛΩ. S.

Vos *Deo opt. max. litterarum nostrarum auspice, duce, comite* Post varios casus, post tot discrimina rerum, *ac spes & desideria multorum in longum producta nunc tandem foras expromimus* OVIDIANARVM METAMORPHOSEON *libros contractiores (extra postremum* [illegible]*, & quantus quantus est, intaminatum atque sanum)* ELECTORVM *nomenclatione donauimus & insigniuimus. E singulis enim Poëtæ, quæ honesta, aut leuicula illa quidẽ, & ab honesto minus aberrantia, non tamen* καταρατα *sunt visa, & ex vetustiorũ auctorum voluminibus, poëtarum potissimum, etiam* Homeri, Virgilij, Statij, Tragicorum, *& aliorum (qui sibi o puriores, nihilq; prater myrrham & vnguenta passim spirare ab imperitis creduntur, quosq; in hunc vsque diem vadatus est nemo, euelli, eradicari, exurique funditus, absque studiorum liberalium incommodo & iniuria maxima nequeunt) nostro arbitratu, ascitis insuper in consilium viris ingenio, eruditione, prudentia ornatissimis, elegimus, studiosisq; diligentibus ac probis instruere, & gratum acceptumq; facere pia voluntate enixi sumus. Repudiata à nobis, vt plus satis lubrica, &, ne quid dissimulem, nonnunquam etiam nefanda, atque a natura ipsa abhorrentia sibi retineant, nihil interdico, qui à nobis seorsum sentient, totumq; hoc institutum poëtas lasciuiarum refertos perpurgandi, ad vsum scilicet Christianæ iuuentutis auersantur: nec dictis, quod tolerabilius foret, sed maledictis horribilibus insectantur. Prætermittere nos æqua mente sinant, quæso, quæ, vt Persius loquitur,* intrare lumbum*, & imbecilliores ad resistendum animos collutulare posse meritò videantur. Elaboratum est præterea, vt in* ELECTIS *hisce, quatenus commodè, nec inhonestè posit, nihilominus cerneretur pulcherrima illa & ingeniosissima, atque ab omnibus eruditis mirificè commendata rerum fabularumq;, quomodo in catena annulorum, complexio, & ad finem vsque vniuersi Operis continuata serie decurrens expositio: qua posteriora semper è prioribus, haud secus quam rami quidam è ramis enascuntur ac propagantur. Vulgatam partitionem fabularum, cum earundem numeris tenere tam non potuimus, quàm noluimus.* SECTIONES *contrà adhibuimus, iisque ceu Capitibus, vt assolet, periochas suas & argumenta præscripsimus, quò iuniorum intelligentiæ præluceremus.*

De COMMENTARIIS *nostris superest vt strictim agamus. Ego te, Lector, immensa mole, chartis infinitis onerandum non putaui. Poëtæ sententiam dilucidè exponere conatus sum. Latinitatem eius (quam quidam Latinissimi homines, in sinu scilicet Latinitatis ipsissimæ nati educatique despicatum ire, & arrodere nihil verentur) ex optimis scriptoribus creberrime confirmaui, & illustraui. Trecentos testes & auctores in vnam eandemque rem aduocare vt ad gloriolam speciosum, sic ad fructum superuacaneum duxi. Aliquot locos memorabiles aliquanto fusius pertractaui: vt te quodammodo de via fessum*

amœnis diuerticulis reficerem, & ad alacriter pergendum roborarem. In fabulis recensendis, & regionibus describendis parcior fui, teq; ad Mythographos, & Geographos, & quæ appellant Dictionaria poëtica misi. Ex multa lectionum varietate vetustiorum & impressorum codicum, à doctis viris annotata, cum delectu quasdam in contextum asciuimus: quasdam ad oras paginarum adscripsimus. Quòd nonnunquam versus ad confirmandum profero, qui in hoc nostro contextu non apparet, scito, quod per te vides, me hosce Commẽtarios *& ætate & iudicio grandioribus edere, qui Ouidiana vt sunt legere nullo edicto Prætorio prohibentur. Nihil tamen impurum citare me credas velim. Denique hoc quidquid est laboris nostri, totum id ad emolumentum tuum direximus. Tibi facta hæc sementis: tute segetẽ tibi metito, Deum* τὸν σοφῶς ἅπαντα πρυτανεύοντα *venerans precare, vt reliqua in posterum mea ad eius honorem feliciter eant. Nunquid aliud? Etiam. A Clemente Alexand.* 1. *Stromat. præclarè positum suggerit memoria, quo hanc præfationem clausam & obsignatam volo.* οὐκ οἴμαι γάρ τινα οὕτως εὐτυχῆ γραφὴν ἡγεῖσθαι, ἣ μηδεὶς ἀντερεῖ· ἀλλ' ἐκείνην εὐτυχῆ νομιστέον, ἣ μηδεὶς εὐλόγως ἀντερεῖ. καὶ πρᾶξιν ἅμα, καὶ αἵρεσιν ἀποδεκτέον, οὐ τὴν ἀμεμφῆ, ἀλλ' ἣν οὐδεὶς εὐλόγως καταμέμφεται. Nullam scripturam ita fortunatam procedere existimo, cui nullus omnino contradicat; sed illa habenda est felix, cui nullus iure contradicat. Et actio simul & institutum est admittendum, non quod non reprehenditur; sed quod nullus iure reprehendat. *Et me iuuat idem sentire, quod de se scripsit in præfat. Plinius:* Equidem ita sentio, *inquit,* peculiarem in studijs caussam eorum esse, qui difficultatibus victis, vtilitatem iuuandi prætulerunt gratiæ placendi.

ΠΡΟ-

ΠΡΟΟΔΟΠΟΙΙΑ

PER DISSERTATIONES VIII.

DISSERTATIO PRIMA.

Aliquot SS. Patrum auctoritates de litteris externis, cuiusque generis.

Vanquam copiosa disputatione demonstrare licet, quantum Christianæ Reipub. commodent, quas Latini *disciplinas liberales, profana studia, litteras sæculares*, Græci Patres τὰ ἔξωθεν, τὰ ἔξω λόγους, τὴν ἔξωθεν παίδευσιν, *externas disciplinas, externam eruditionem:* licet Christianæ religionis exortes, quantumuis doctissimos τῶν ἔξωθεν, καὶ ἀλλοτρίους, *externos, & alienos* vocare consueuerunt: tamen quia id iam ὁμολογούμενος creditur, ac tenetur: nec quisquam aliter sapiat, nisi desipiat, pauca dumtaxat Patrum testimonia ad gratiam & fauorem libro huic conciliandum proferemus.

Ex D. AVGVSTINO, *lib. 2. de doctr. Christ.* Migrat ex Ægypto, qui relictis superstitionibus profanis ad Christianum religionem sese conuertit. Ægyptias opes tollit, qui litteras Ethnicorum ad nostræ fidei decus & vsum transfert. Vt enim olim Hebræi ea, quæ sibi vsui fore iudicassent, rapuerunt, Exodi xi. relictis illis, quæ aut molesta, aut inutilia, aut profana existimassent: ita nos oportet sua quidem vitia Ethnicis relinquere, superstitiones, libidines, cupiditates, hæc, inquam, apud dominos relinquenda. At si quod sapientiæ aurum, si quod eloquentiæ argentum, si qua bonarum litterarum supellex penes illos erit, eam omnem conuasare, & in nostros vsus accommodare debemus, nihil furti calumniam veriti: quin potiùs pulcherrimi etiam facinoris & laudem, & præmium sperare ausi, *&c.*

Ex S. NAZIANZENO, *orat. 1. in Iulianum apostatam*: Vtinam mihi, amicisque meis politioris litteraturæ robur adsit, quod primum post id, quod principem locum tenet, amplexatus sum, atque amplexor, hoc est, post diuinam. Vnde hoc igitur tibi in mentem venit, homo omnium leuissime, & inexplebilissime, vt sermonis, & doctrinæ humanitatis studia Christianis auferres? Vnde, & qua ex caussa? Quis Mercurius Logius, vt ipse dixeris, tibi hoc in mentem induxit? Qui Corybantes peruersi, & inuidi dæmones, *&c.*

Ex S. HIERONYMO, *epist. 146.* Quam captiuam illam, & pulchram mulierem Deuteron. cap. 21.) si Israëlites vxorem habere voluerit, debet illa radere cæsariem, vngues circumcidere, vestem in qua capta est deponere, atque ita demum in eius amplexum venire. Ita & nos facere solemus, quando philosophos legimus: quando in manus nostras veniunt libri sapientiæ sæcularis: si quid in eis vtile reperimus, ad nostrum dogma conuertimus: si quid verò superfluum de idolis, de amore, de cura sæcularium rerum, hæc radimus, his caluitiem inducimus, hæc in vnguium morem ferro acutissimo desecamus.

Ex S. THEODORETO, *lib. 1. de curandis Græc. affect.* Vt qui rosaria demetunt, spinas quidem intactas dimittunt, rosarum vero calyces legunt. Ipsis quoque apibus natura hanc legem instituit, vt non solum floribus, qui sunt dulces, insidant: sed etiam qui amarulenti, solum tamen quod in illis dulce hauriant, amaritiem autem auersentur, & ex diuersis qualitatibus, amaris videlicet, austeris, acutisque mel hominibus dulcissimum conficiant. Harum itaque exempla & nos secuti, è vestris illis amarulentis pratis dulce nobis, ac perquam vtile mel conficimus.

DISSERTATIO SECVNDA.

De inscriptione Metamorphoseωs, & qui de ea bene meriti.

SVper epigraphe, siue titulo maioris illius operis, vt quidem ab ipsomet Nasone primùm, Trist. lib. 2. & Fodi... plerisque, nec falso nuncupatur, eruditi controuersantur, *Metamorphoses*, an *Metamorphosis* inscribendum appellandumque sit. Rationes in vtramque partem Raphaël, & Micyllus persequuntur. Nos numero multitudinis veriùs inscribi censemus, P. OVIDII NASONIS METAMORPHOSEΩN LIBRI XV. quo pacto *Parthenius* suos inscripserat. Qui si extarent, quid ab eo noster in suum peculium transtulisset, forsitan cerneremus. Latini enim poëtæ Græcorum æmuli, & quodammodo alimentarij sunt, Tragici & Comici potissimum. Latinè *Mu-*

tationum, Transmutationum, Transformationum, Conuersionum, & conuenienter ipsius Poetæ verbis, *mutata formæ* eruditi appellaut. *Transformationum* vt appellemus, idem nos quasi admonet lib. 13. de filiabus Anij loquens ita:

> *In segetem, laticemq́ meri, baccamq́ Mineruæ*
> *Transformabantur.* ——

Et de Scylla lib. 14.

> *Ni priùs in scopulum, qui nunc quoque saxeus extat*
> *Transformata foret.* —

Statius 2. Syluar. in Genethliaco Lucani cessuros illi Poëtas enumerans, de Ouidio ait, *Et qui corpora prima transfigurat.* Hinc *Transfigurationum* quoque hosce libros iure vocaueris. Nam vt *formas* & *facies*, sic nonnunquam *figuras* ipse Poeta nominare consueuit. Apud Matthæum cap 17. & Marcum 9. de Saluatore legimus, καὶ μετεμορφώθη ἔμπροσθεν αὐτῶν. Vbi vetus interpres reddidit: *& transfiguratus est ante eos.* Maluit hoc, quàm *transformatus.*

Seriem autem narrationum Ouidij, compendiò perspicuè honesteque per omnes libros descripsit Gulielmus Canterus Nouar. lect. lib. 1. cap. 2 . Idem multò antè, sed aliquanto latiùs præstiterat M. Antonius Tritonius Vticensis, & *Epitomen* nominauerat. *Fabularum argumenta* Lactantio seu Luctatio Placido Grammatico adscribuntur. Interpretationem earundem ethicam, physicam, historicam studiosis perutilem euulgauit Georgius Sabinus. Bene multas, & communes sic item explicauit Natalis Comes, *Mythologiæ* suæ libris 10. De qua Mythologia, seu fabularum tractatioue, inquam, sic meritus est, vt alius præterea nemo. Metamorphosim Ouidij græcè etiam conuertit, sed soluta nôn vincta oratione Maximus Planudes in nachas Byzantinas: addit Gesneri Epitoma, Heroidum Epistolas, vt passim leguntur eius Dionysij Catonis moralia disticha græcè: itemq; e Cicerone Somnium Scipionis, imo & Macrobij in illud Commentarium haberi in Gallorum Regis Christianissimi bibl. ferunt, testatorq; qui græcam illam Metamorphosim legit ac sublegit Gul. Morelius in Latino-græco suo Lexico Lutetiæ edito. Præcipua vero laude afficiendus est Raphael Regius, qui totum opus iusto Commentario iam pridem illustrauit: de quo viro, quoniam & nobis interdum manum auxiliariam porrexit, adscribam quæ apud Erasmum Epistolarum lib. 22. legi: *Patauij neminem vidi celebrem, præter Raphaëlem Regium hominem admodum natu grandem, sed cruda viro, viridisq́ senectus. Erat tum, vt opinor, non minor annis* LXX. *& tamen nulla fuit hyems tam aspera, quin ille mane hora septima adiret Marcum Musurum, græce profitentem, qui toto anno vix quatuor intermittebat dies, quin publice profiteretur Iuuenes hyemis rigorem ferre non poterant: illum senem nec pudor, nec hyems abigebat ab auditorio.* Ad huius Raphaëlis Commentarios Additiones non pœnitendas adiecit Iacobus Micyllus. Doctissimas in omnia Ouidij monumenta Obseruationes conscripsit *Hercules Ciofanus* Sulmonensis, quæ & ipsa Nasonis nostri patria fuit.

DISSERTATIO TERTIA.

L. Apuleij, & quorundam aliorum Metamorphoses.

DE Asinina L. Apuleij *Metamorphosi*, libris XI. ab eo composita, age disseramus. Meminit eius D. August. Ciuitatis lib. 18. c. 18. vbi de transformationibus humanis in iumenta disputans, eas non veras, sed phantasticas, & arte dæmonum effici solitas contendit. Illic inter cætera: *Nam & nos, cùm essemus in Italia, audiebamus talia de quadam regione illarum partium, vbi stabularias mulieres imbutas his malis artibus in caseo dare solere dicebant, quibus vellent, seu possent viatoribus: vnde in iumenta illicò verterentur, & necessaria quæque portarent: postq́ perfuncta opera iterum ad se redirent: nec tamen in eis fieri mentem bestialem, sed rationalem humanamq́ seruari, sicut Apuleius in libris, quos Asini aureï titulo inscripsit, sibi ipsi accidisse, vt accepto veneno, humano animo permanente asinus fieret aut indicauit, aut finxit. Hæc vel falsa sunt, vel tam inusitata, vt merito non credantur.* Argumentum hoc a Luciano sumpsit, qui huiusc emodi nugis nec veritatem, nec verisimilitudinem habentibus, se in Thessalia magiæ cognoscendæ versantem, dum in auem transire studeret, in asellum conuersum memoriæ prodidit. *Quod opusculum*, inquit Viues Comment. in eosdem Augustini libros, *sic latinum fecit Apuleius, vt ad verbum expresserit plurima, additis plerisq́, quo iucundior esset lectio ijs, qui Milesijs fabulis delectantur: & condiuit illa sua partim antiquaria, partim nimis audaciter nouata dictione rem aliqui futuram subinsulsam, atque fatuam. At nunc iuuat legere, quæ phrasi illa complura dixit: quæ nec apposi- tius dici, nec maiore cum gratia poterant. Quem nonnulli dum imitari conantur, in ridiculas ineptias incidût. Puto enim gratiam illam propè inimitabilê.* Hactenus Viues. Tenent ergo libri illi nomê *Metamorphosis*: siquidê ibi de vna quadã vnius mutatione continens est perpetuaque narratio. Hodie a doctis pæne omnibus, neglectis *Asini* & *Metamorphosis* nominibus, *Milesiæ*, (vt *fabulæ* subaudias) dicuntur,

auctore Apuleio ipsomet, qui in carmine Iambico, quo asinum suum inchoauit, demulcentes atque prurientes narrationes illas *sermonem Milesium* nuncupauit. Deinde apud Capitolinum sic est in Albino: *Cum ille nenijs quibusdam occupatus, inter Milesias Punicas* (fuit enim Apuleius Pœnus, seu Afer, quomodo & Albinus) *Apuleij sui, & ludicra litteraria consenesceret.* A mollibus nimirum & effœminatis Milesiorum moribus, de quibus Prouerbium, *Domi Milesia*, Erasmus; & Cœlius Rhodigin. lib. –. Antiquar lect. cap. 10. explanarunt.

Nominatur a Photio in Bibliotheca *Lucius Patrensis*, qui & ipse *Transformationum narrationes* varias conscripsit, & duos libros priores similiter ad Luciani asinum attemperauit. Quo discrimine, idem ibidem, numero CXXIX. Ita vnus asinus Lucianicus geminauit bis, & duos alios creauit asinos: quorū alter aureus vsque hodie viuit: alter fato aduerso interijt. Supersunt denique *Antonini Liberalis Metamorphoseon Collectanea*, siue Transformationum congeries, in quibus nonnullæ fabulę aliter quàm ab Ouidio recitantur. Et ab eodem μεταμορφώσεως Nicander, Bęus & Didymarchus, vnde sua collegit, proferuntur. His Parthenium, & Nellum Lycium adiunge. Neque admodum ab his dissident fabulosis Narrationibus ἐρωτικά, quę vulgò leguntur, Plutarchi, Heliodori, Achillis Tatij, itemque Longi Sophistæ ποιμενικά.

DISSERTATIO QVARTA.

Eruditorum de Metamorphosibus Ouidianis testimonia.

INgenium, eruditionem, facundiam, & multiplicem demū Nasonis excellentiam ex recitatis magno numero doctissimorum, ac Principum testimonijs c. 5. *Prodidagmatum*, quæ Cōmentarijs nostris in libros Tristium, & de Ponto præfiximus, & ante annos multos edidimus, satis superque perspectam arbitramur. Cumq; & vniuersè, & particulatim propter certos libros ab ijs laudatum, & aduersus nonnullorum OBSCVRORVM HOMVNCIONVM AC INEPTE FASTIDIOSORVM (vt M. Antonius Muretus, vir cumulatissimè doctus eos appellat) calumnias atque contemptionem defensum iam cognouerimus, in præsens tantùm ea Elogia selegimus, quæ *Metamorphosin* attingunt: vt immortale opus qui diligunt & admirantur, & antea illa non legerunt, ex ore virorum litteratissimorum magis illud diligant & suspiciant. Sic consuetudini bonos auctores ac poëtas inprimis, vel *Commentariis* explanantium, vel *Notis* illustrantium, vel quoquo demū modo, opera, & ingenijs suis exornantium cùm alia ad lucem & amorem operi pariendum, tum testimonia quoque in vestibulo afferre, quæ scriptori ab eruditis impertita sedulò collegerint, quorum auctoritate legentibus admirabilior & carior euadat, nos quoque parebimus.

LACTANTIVS *Institut. diuinar. lib. 1.* OVIDIVS quoque in principio præclari operis sui sine vlla nominis dissimulatione à Deo, quem fabricatorem mundi, quem rerum opificem vocat, mundum fatetur instructum. *Et lib. 2. cap. 1.* Quòd optime ingeniosus poëta signauit.

IVLIVS SCALIGER *Poëtices lib. 6. Metamorphoseωn* libri sanè digni, quos felicior fortuna secuta esset, vt essent emendatiores: id qnod & ipse cōqueritur versibus luculentis. Sunt tamen in ipsis propè infinita, quæ alius viri ingenio nunquā meliora effici posse putem. *Vide praeterea lib. 5. c.* 8.

MARCVS ANTON. MVRETVS *Orat. 3. volum. 2. Metamorphosis* diuinum poëma, & omnibus ingenij, omnibus eloquentiæ luminibus omni ex parte collucens.

HERCVLES CIOFANVS *praefat. Obseruat. in Metamorph.* Opus tum ingeniosum, tum solidæ multiplicisque eruditionis plenum. Quod si quis diligenter inspiciat, reperiet profectò tantam tamque admirabilem copiam dicendi, atque vbertatem, simulque sententiarum, verborumq; grauitatem, vix vt alius sit apud Latinos poëta, qui in hac re ipsi præferri possit. Quid dicam de modo illo singulari, ac propè diuino connectendi fabulam cum fabula? in quo ita excellit, vt nihil artificiosius, nihil præstantius, nihil denique ornatius aut dici aut fieri possit: quo res diuersissimas tractans, adeò ingeniosè eas connexuit, vt vna materia planè videatur. *Maximus Planudes* cùm nosset Græcam linguam poëma non habere, quod tanta gratia ac venustate, quanta hoc, flueret, e Latino in Gręcum id trāstulit. Quid multa? artes omnes, quæ antiquitus notę erāt, cùm in alijs, quę conscripsit operibus, tum maximè in hoc ita declarauit, vt id quamplurimi viri vtriusque linguæ, quę in pretio sunt, intelligentia atque acerrimo iudicio præstantes, supra quàm dici potest, admirentur.

GVLIELMVS CANTERVS *Nouar. lect. lib. 1 cap.* 10. Arbitror equidem multis cùm Ouidij *Transformationes* legunt, idem, quod mihi sæpe, contingere, vt perpetuam illam, & nunquam interruptam narrationum tam festiuum connexionem satis admirari nequeant: quodque in hoc opere Poëta tam conuenienter proposito suo, à prima mundi origine ad sua vsque tempora perpetuum carmen artificiosissimè deducat. Quæ sanè res ita me semper delectauit, vt temperare mihi tandem non potuerim, quin opere toto semel peruoluto, ordinis rationem

per singulas fabulas considerarem, atque adeò totum librum quasi in *epitomen* quandam redigerem: vt quam è partibus singulis ante voluptatem ceperam, eam pòst è toto poëmate breuiter sub oculos posito, longè pleniorem perciperem, & poëtæ ingenium, vt in alijs rebus multis, ita in hac præcipuè, non vulgare fuisse deprehenderem, &c.

IACOBVS MICYLLVS *principio Additionum*. Describit his libris Ouidius plerasque *transformationes* cùm rerum tum personarum, quæ iam inde ab initio mundi vsque ad tempora ipsius accidisse fabulis traduntur. Neque vllum fermè poëma inuenias, quod tanta facilitate fluat. Nam de eruditione quid attinet dicere? quæ tanta tamque varia, & abstrusa in his libris est, vt multa in ijsdem loca ne à doctissimis quidem explicata, aut etiam intellecta satis fuerint, omninoque Delio quodam, vt Prouerbio dicitur, natatore indigeant.

HENRICVS STEPHANVS *præfat. in Horatium editionis suæ*. Quemadmodum Epicurei poëtam suum habent Lucretium: vt agricolarum & militum vates est Virgilius: vt Tibullus, & Propertius, nec non & NASO (in aliqua suorum poëmatum parte) amatoribus canût: sic idem NASO in suis *Metamorphoseωn* libris pictorum poëta vocari fortasse potest: quum illæ ingeniosissimæ descriptiones plerisque locis materiam pictorum penicillo conuenientissimam habere videantur. *Hæc Steph. Quibus adde, in nullum opus poëticum quadrare magis, quàm in hoc & in hunc quod aiunt & Plato 10. de repub & Aristot. in Poëtica, poëtas pictoribus esse similes, & omnium sermone tritum, atque à Plutarcho lib. de auditione Poetarum relatum, picturam esse poësin tacitam, poësin autem picturam loquentem. Ipsius quoque Homeri poësin picturam appellat Cic. Tuscul. 5.*

BERNARDVS MARTINI *Variar. lect. lib. 2. ca.* 18. Zeuxis industriam, & consilium secutum opinor poëtam Sulmonensem in præclaro opere conficiendo, quod μεταμόρφωσιν appellauit: vt quemadmodum insignis artifex in effingenda Helenæ pictura, virginibus quarum singularis esset, & non quotidiana formæ pulchritudo, vndecunque ex tota Græcia conuocatis, & vniuscuiusque aspectu, quid in singulis præstantius ac eximius attentè delibaret, penicilloque exprimeret: sic ille ex innumeris Græcorum poëtarum libris primò quidem ingentem fabularum vim & copiam erueret, ac varijs locis diffusam dispersamque in vnum corpus cogeret: tum verò ex vnoquoque auctore, vti quodque pulchrum & elegans esset, diligenter annotaret, atque in vsum suum transferret: quò nihil ad ornatum & venustatem diuini operis posset requiri. *Et lib. 4. ca. 15.* Monuimus Nasonem in conscribenda *Metamorphosi* Græcorum poëtarum ope & auxilio frequenter feliciterque vsum esse. Ne verò quis arbitretur, illum suos homines planè neglexisse, & eorum libros indignos existimasse, quibus euoluendis ac imitandis aliquid operæ & laboris impenderetur, restat, vt ne quidem veterum illorum, qui lutulenti ac turbidi fluebant (vt loquitur Horatius) monimenta, licet aranearum plena, & tetricæ dictionis squalore obsoleta, dedignatum fuisse ostendamus; sed potiùs ex ijs multa decerpsisse, quæ tam aptè, tamque accommodatè in suos vsus vertit, vt sua tantùm adferre, non aliena vsurpare meritò videatur.

RAPHAEL REGIVS, *huius operis integri primus, & solus vsque in hanc diem interpres (quod sanè permirum videri potest, cùm libri de Arte, & Amorum, quanquam tots inuerecundi & ἀφροδίσιοι, suos tamen, & Christianos interpretes nacti sint) in Præfat.* Nihil est enim quod ad rei militaris peritiam gloriamque pertineat, cuius illustria exempla in *Ouidij Metamorphosi* non habeantur. Nam clarissima quæque non bella modò, verùm etiam prælia (vt strategemata, vt ducum colloquia prætermittam) illo verborum lepore, illa elegantia describuntur, vt plerisque tibi inter legendum interesse videaris. Iam ciuiliter viuendi rationes vnde faciliùs sumamus, auctorem inuenies neminem, &c. *est enim longior laudatio, quàm tute legas licet. Idem præfat. in 2. edit.* Postquam enarrationibus nostris fuit illustrata *Metamorphosis*, sic vbicunque est in vsu Romana lingua, lectitatur, vt in L. Millia exemplarium & ampliùs iam dicatur fuisse descripta.

Age, proferatur, si potest, è recentioribus sæculis vel vnus, cui tanta felicitas obtigerit, vt tam incredibili exemplarium numero legeretur viuus adhuc & superstes. Obseruetur etiam quanta tum fuerit huius Ouidiani partus apud Latinè scientes existimatio, & quanta eius cognoscendi cupiditas.

M. ANTON. TRITONIVS *disputat. de Fabula.* Diuinum hoc opus scripturis poësin omnino necessarium est, & ob dicendi leporem, mirum poëtæ artificium, iucundamque rerum varietatem ab omnibus vehementer expetendum. Sanè, qui fabulas diligenter collegerit, doctè, eleganter ac dispositè explicarit, nullus præter OVIDIVM fuit, qui ex *Orpheo, Hesiodo, Homero*, ceterisque vetustissimis poëtis tam præclarum & admirandum opus confecit, vt illo Latinæ litteræ non immeritò possint gloriari.

ERASMVS *in Ciceroniano Dialogo*. Ouidius inter Poëtas Cicero videri potest. *Summam eloquentiam ei tribuit. Vt igitur Panætius Homerum Platonem Poetarum Græcorum, sic nos NASONEM Ciceronem poëtarum Latinorum appellitemus.*

DISSERTATIO QVINTA.

Num sit Epicis, & Cyclicis poëtis accensendus NASO, *& quid poëma cyclicum.*

IOANNES ANTONIVS VIPERANVS lib. 2. *de Poëtica*, c. 6. quo quærit, vnde ducendū narrationis initium in *Epopœia*: & à medijs, siue vltimis asserit inchoandum, OVIDIVM Epicorum choro excludit, historicumque fabulosum dici postulat, quando à mundi origine cœperit, rerumac temporum ordinem secutus: cùm poëtę *Epici* non rerum gestarum, sed narrantis personæ rationem habeant, siue suam interponant, siue alienam fingant. Hoc iudicium doctissimi hominis antequam improbemus, ordiendum est altius. Huic generi carminum, quo *Metamorphoses* suas OVIDIVS conscripsit, triplex nomen est, *hexametrum*, *heroicum*, *epos*, *siue epicum*. Primum quidem à definito pedum numero, senis enim constat: alterum à subiecta materia, quam plerumque tractat, & in qua potissimùm versatur, heroum rebus gestis videlicet: tertium ab elocutionis charactere sumitur. Cùm enim ἔπος, verbum, siue *locutio* ad poëticam locutionem, versum scilicet, propter eius præstantiam translata sit, vt oratio ad orationem oratoris, ob eandem caussam (alioqui enim omnis sermo est *oratio*, siquidem oris ratio) in ipso autem sermone poëtico, grauitate, amplitudine, & alijs denique ornamentis antecellat, qui ad hoc genus carminis adhibetur, id sibi nomen commune proprium iam vindicauit. vsitateque *epos*, poësis *Epopœia*, ipsi poëtæ *Epici*, (quemadmodum & *Heroici*) dicuntur, vt *Homerus*, *Apollonius*, *Virgilius*, *Statius*, *Silius*, *Claudianus*, *Lucanus*, &c. Quòd si ista ratione carmen Nasonianum non est ἔπος, nec ipse meritò Epicus audiet. Atqui heroica plurima, seu vera, seu ficta (nihil enim ad poëtam interest) item *res gestas regumq́. ducumq́. & tristia bella*, materiam Epicorum propriam ac peculiarem persequitur. si non ore semper grandiloquo, compositione limata, & exquisita, plena maiestatis: at diserta, at ingeniosa, at copiosa, at multis luminibus: vt non satis caussæ putandum sit, cur ob vnum hoc, quia à primis initium narrationis capit, historici appellationem potiùs adipiscatur: & tam nobile nomen *Valerijs Flaccis*, *Lucanis*, *Claudianis*, *Silijs* relinquatur (quibus prę *Homero* & *Virgilio* vix conuenit. Illi siquidem duo ita sunt in hoc genere primi, vt pænè sint soli. id quod ipsum met Viperanum affirmare memini, & hi, si excutiantur, non vtique ad vnguem seruant omnia, quæ à Viperano de *Epopœia* cap. 2. 3. 4. 5. libr. 2. præcipiuntur) nostro autem poëtæ, vtique his longè excellentiori, & à principe proximo denegetur. Quinimmo extra Scenicos, illa Homerica inuersione seu Methodo qui vtatur Epicus vix vnus & alter reperitur.

Liceat ergo omissa subtiliore disputatione & esse, & manere Epico NASONI, & eundem ob perpetuum carmen dici κύκλιον, ἢ κυκλικὸν, ἢ ὑπομνῆν: & *Metamorphosin* eius κύκλιον ἔπος, quod Horatius Ode 7. lib. 1. *perpetuum carmen* dixit, cùm eo Palladis vrbem, nempe Athenas celebrari dixit. Vbi Læuinus Torrentius interpretatur, *quod continua quadam serie nihil aliud tractet quàm Athenarum laudes*. Nos paulo latiùs differentes, dicemus esse *perpetuatum*, *continuatum*, *nullis velut hiatibus intercisum*, *rebus probè aptêq́. inter se nexis atque cohærentibus: vt vna ex altera oriri, & instar annulorum in catena, seu torque conserta cernantur*. Id quod NASONI in Metamorphosi propter summam & incomparabilem ingenij felicitatem præclarè contigit. Testes quantum est eruditorum hominum. Eiusmodi carmen ἀκολουθίαν, seu rerum ipsarum consecutionem, qua posterior ex antegressa semper profluit, & mirifico nexu omnia coniunguntur ac deuinciuntur, vt in hoc opere videmus, poëma κύκλιον, seu κυκλικὸν ἔπος, & poëtæ κύκλιοι, seu κυκλικοὶ nomen adipiscuntur, quasi *Circulare*, & *Circulares* dicas, de quo Daniel Heinsius Animaduers. in Horatium multis agit. lege & And. Schotti nostri Obseruationum humanarum lib. II. ca. I. quęque de Cyclio choro ad Procli Chrestomathiam olim adnotauit. Præterea Iosephum Scalig. in Epig. Catulli 96. & ad Ausonij locum Epistola ad Cl. Puteanū in posthumis Opusculis: I. Casaubonum ad Athenæum Animaduers. lib. 7. cap. 3. Pet. Victorium in Aristot. Politica, Franc. Patricium lib. 6. Discussionū Peripateticar. De veteribus, meminit Io. Philoponus in ἀναλυτ. Aristotelis, Scholiastes Homeri in I. Iliad. Qui porro poëtā *cyclicum* in Arte poëtica Horatij exponunt *circumforaneum*, *circulatorem*, *rhapsodum poëtam*, & *cyclia* seu *cyclica* carmina quæ in circulis & triuijs ac vicis populo decantarentur, ex Homerica poësi plerumque collecta, longiùs abeūt à mente Horatij, & errore capti sunt. Poëma *circulum* dicit appellari Pierius lib. 39. cuius finis idem est cum principio: cuiusmodi Catullianum epigramma in *Annales Volusij*, & alterum in *Nonium Strumam*, & vnum etiam *in Mamurram & Cæsarem*. Sed hæc nihil ad institutum nostrum.

DISSERTATIO SEXTA.

De tribus partibus Epicæ, siue Heroicæ poëseos, vtque eas Ouidius noster obseruarit.

SVscepit hoc pnëtarum, maximè verò *Epicorum*, siue *Heroicorum* consuetudo communis, vt ipso poëmatis vestibulo, siue exordio lectorem docilem faciant, & attentum. Quod consequimur, vt à magistris dicendi erudimur, si summam caussæ breuiter exponamus: &, si proponamus, quibusnam de rebus dicturi simus. Etsi autem orator docilem reddere aliquando auditorem non curet, cùm nimirum res aut nota iam, aut humilis & tenuis est, *Epicus* vt grandia, mira, nondum satis percepta, & cognita cantaturus nunquam non proponit. Secundum Propositionem ad diuinam opem, vtpote ad talia canenda necessariam, sese conuertit. Est enim in hominum mentibus impressa & insculpta opinio, citra diuinum auxilium, cælestemque afflatum nihil difficile & operosum rectè peragi, feliciterque absolui. Istuc seruantes poëtæ, quoniam pietas est amabilis, lectoris quoque beneuolentiam sibi conciliant. Ipsa insuper inuocatione attentionem augent: vt quæ dicturi sunt, ea Musarum, aut Deorum velut dictata quędam censeantur. Nonnunquam tamen etiam Principes, aut viros illustres admodum, tãquam Deos quosdam inuocantes videre licet. Sequitur tertia pars, cuius ergô duæ priores assumuntur: quęque toto libro, seu totis libris diffunditur, expositio, seu Narratio. In his tribus quemadmodum se gesserint poëtæ, in medio suut qui edoceant: plura nihil attinet. De Propositione & Inuocatione, quemadmodum ijs Græci & Latini dissimiliter vtantur, lege Scaligerum Poëtices libr. 5. cap. 17. Morem hunc OVIDIVS sibi custodiendum ratus, argumentum ante narrationem luculenter constituit primo carmine: deorum afflatum sequentibus tribus exposcit. Cur porrò non vnum aliquem Deum, sed Deos generatim inuocet, ipsemet tribus verbis caussam indicauit. *Nam vos mutastis & illas.* Quorum expositionem suo loco proponemus.

DISSERTATIO SEPTIMA.

Ex Politiani Nutricijs, de varietate scriptorum Ouidij.

SEd Tiberim, dominum rerum, mundiq́; potentem
Ambigitur, riguine tener Sulmonis alumnus
Nobilitet magis, an verò tibi, Roma, pudori
Sit potiùs Getica sic semisepultus arena,
Pro dolor, exul inops: nimiùm quia forsan amico
Lumine Cæsareæ spectauerit ora puellæ.
1. *Ille nouas primo facies transformat ab æuo,* — Metamorphosis.
2. *Ille cupidineas versu canit impare flammas,* — De Arte, & Amorum.
3. *Inuoluitq́; nouum dubijs ambagibus Ibin,* — In Ibin.
4. *Vel dat amatricum dictatas ore tabellas,* — Epist Heroid.
5. *Vel miser exilium cygnæo gutture deflet,* — Trist. & de Ponto.
6. *Temporaq́;, & caussas Romani digerit anni.* — Fasti.
7. *Vel memorat pisces, & adhuc ignara Latinis* — Halieutica.
8. *Nomina: vel cælo labentia computat astra:* — Phænomena.
9. *Et replet astrictus diuerso epigrammate chartas,* — Epigrammata.
10. *Consutum quoque syrma trahit, suspendit & vnca* — Medea Trag.
11. *Nare malos (quorum tunc omnia plena) poëtas.* — In malos poëtas.
Indulget tamen vsque sibi. Nam præditus acri
Nimirum ingenio, faciem putat esse decoram
Carminis, inspersus maculet quam denique næuus.

Libros de Remedio amoris, germanum & legitimum partum omisit Politianus. Sed ij ceu Appendix τῶν ἐρωτικῶν haberi, & cum illis numerari possunt.

De hac varietate nos in Prodidagmatis nostris in libros *Tristium & de Ponto* cap. 2. explicatiùs & vberiùs. Consolatio *ad Liuiam* super morte Drusi, quem Tiberio Druso priori marito genuerat, non Pedonis Albinouani, vt vulgò putatur, sed Ouidij est Elegia, & γνησία: quam peruolutauit, edidicit, totamque in suas *Consolationes*, quas ad varios scripsit, transferre non dubitauit *Seneca*: idque OVIDII imitandi summo amore, atque studio: quod totis suis scriptis, & ipsis præ-

scitim

fertim Tragœdijs (si eius sunt, vt equidem Lipsium, & Delrium nostrum Commentatorem secutus existimo) tam non obscurè declarat, vt si quis de eo dubitet, is etiam an meridie luceat dubitare possit. Vide Præfat. Ioannis Passeratij in eandem *Consolationem*: eum enim huius sententiæ auctorem habeo. M. Vertranio Mauro tribuit, qui Corippum Poëtam Commentarijs nuper Scotus Parisiis illustrauit. Sed quo argumento? Nam quod Ouidio nostro falso adscriptum circumfertur egregium Poëmation ad Calpurnium Pisonem, id nunc demum Lucano Poëtæ H. Iunius Plantinianis typis vindicauit.

DISSERTATIO OCTAVA.

Principium Metamorphoseωn Ouidij, à reprehensione & correctione Iulij Scaligeri vindicatum.

IN scriptis suis emendari, ac meliora effici multa posse, ingenuè alicubi confitetur Poëta, vt in aliorum vtique auctorum tam veterum quam recentium plura pauciora, leuiora grauiora ab emunctæ naris animaduersoribus & emendata sunt, & emendari queunt: siue illi inscitia aliqua (quis enim præter Deum est πανσόφος?) siue incuria, siue sua recognoscendi castigandique tædio, vti noster hic, peccauerunt. Sigillatim verò de his Transmutationum libris, eos sese in exilium abeuntem incorrectos reliquisse testificatus est 1. Tristium eleg. 6. A fide porrò non abhorret quod dicam: ab ipsismet librorum parentibus quàm à Criticis, Aristarchis, Zoïlis pleraque felicius, ingeniosiùs, & omnino rectiùs corrigi potuisse, si modò autotium non defuisset: aut voluntas affuisset: aut ambo hæc suppeditassent, inprimisque ab Ouidio, qui, quemadmodum ingenio cui indulgere quam temperare maluit) abundauit: sic iudicio, maiore etiam, quàm qui de illius iudicio insolentius detrahunt, præditus fuit: & delicta librorum suorum satis superque vidit, nec amauit, *Cùm sua plus iusto carmina quisque probet*,

vt ait de Ponto eleg. 9. lib. 3. Poëtas, præsertim antiquiores ad limam vocare arduum & lubricum esse munus, docuit in Hypercriticis Scaliger, ita loquens: *Citiùs & commodius mille carmina de suo fabricatus quisquam fuerit, quàm aliena decem vel praua direxerit: vel squalentia nitere fecerit.* Nunc aliquid eiusdem criticus in Nasonem omissis, de hoc exorsu præstantissimi operis quid senserit audiamus: *In noua fert animus*, &c. Admodum infelix principium, inquit, censeri potest. Breuitas pura, & scita: at numerus non bonus, *animus mutatas*: syllabæ namque concurrunt iisdem elementis. Deinde non est vsitata illa dicendi ratio, *formas mutatas in corpora*. Non enim sic loquar: Æneas mutatus est in nouas sedes: sed mutauit sedes. Philosophi quoque mutant corpora sub formis: materia enim per hoc fit. Accepit igitur *mutatas* pro eo quod est translatas: aut *formas* pro figuris. Quid est *& illas*? & quid aliud? Concludit triplicem hanc censuram, siue calumniam suam, additque: Idcirco sic ausi sumus:

Quas mutata nouas immotis corpora formis
Induerint facies, se vt mirarentur in illis,
Tecta fide veterum cantimus miracula vatum.
Dy, quibus imperium hoc, rerum variare figuras,
Et fluxo reparare orbi sua semina, cæptis
Aspirate meis. —

Primùm omnium ὕστερον πρότερον vt agamus, in tam nobili & deprædicato monimento exturbare funditus initium, quod à scita & pura breuitate commendauerat, idque tam infirmis argumentis, & suum nobis obtrudere, cuius tandem est licentiæ ne dicam importunitatis & audaciç. Pro duobus versibus & dimidiato integros quinq; supponit. *Immotis formis*, inquit. Sanè, vt formę Physicæ, quibus substantialibus nomen est, eædem semper in se, & immutabiles perseuerent, nec vlla in aliam commigret: nec in corpora noua mutentur, hoc est (vt ἐναλλαγὴν, quam cum non perspexisse miror, explicemus) ipsæ sub corporibus nouis non mutentur: non tamen etiam immotæ manserunt, cùm verbi gratia, hominibus non quidem in animantes (eas enim tunc seruarunt. vt Io in vaccam, Actæon in ceruum, Callisto in vrsam conuersi mentem humanam non amiserunt, *Mens antiqua tamen facta quoque mansit in vrsa*:

& de Actæone: — *Mens tantùm pristina mansit*.) sed in arbores, in saxa, & similia inanima transformatis, ipsæ formæ profectò cesserunt, ac motæ sunt: aliæq; successerunt. Tum verò corpora mutata se in nouis illis faciebus mirata non sunt, vt Scaliger ait: qui enim potuerũt, cùm id quod mirari debebat, iam deesset? Non igitur ἀμφιβόλως loquendum fuit. Cumque vocabulum *forma* vsitatè figuram ac faciem significet, cur poëtam vsitatè loqui non sinit? hucusque de carmine eius hypobolimæis: quibus germanum legitimumq; dominum veluti per vim de fundo suo deiicere conatus est. Ad alia priùs ab eo notata veniamus.

Negat

Negat numerum esse bonum *animus mutatas*, propter syllabam *mu* statim iteratam. Scimus id à Grammaticorum senatu in vitio poni, vocarique *κακόφατον*, id est, turpiter, aut inconcinnè, aut male sonans. Atqui, nisi e syllabis ita repetitis, & concurrentibus conflctur, quod seu vt inhonestum, seu vt obscœnum aures offendat: quod genus (exemplo res clarior euadet) 2. Æneid. *& Dorica castra.* Et apud Tibull. *Nudus & astiui tempora sicca canis,* vtrobique concurrunt *ca ca*, non vsque adeò talem concursum, & iterationem fugiendam, sunt è doctis qui existiment: cùm apud oratores, & Poëtas inuentu tam rara non sit. Scribit item Seruius Comment. in 12. Æneid. id à veteribus non explosum. Suauiùs autem geminari monosyllabum antecedens, certum est. Cic. 1. Philip. *quæ quæsita.* Tibull. eleg 1. lib. 1. *Me mea paupertas*, &c. Qua elegantia delectatũ, in Scholijs M. Anton. Muretus annotauit. Iam verò quid ad hæc Maroniana dicet noster reprehensor, vt cætera mittamus, *glauca canentia fronde*. Et, *siliqua quassante legumen.* Et, *ruit Oceano nox.* Et, *neque te tenea?* Nónne quod in Marone castiget nihil inuenit? nónne illi aras statuit? H. Turnebus, cuius doctrinam suspiciunt omnes, lib. 7. Aduersarior. cap. 19. versum illum Tullianum, *O fortunatam natam*, &c. (quem carpit etiam in Ciceroniano suo Erasmus, cui in defensione sua respondit Iulius ipse Scaliger, & nuper Schottus noster in Tullianis Vindicijs contra obtrectatores tuetur. & adijcit: *Hanc figuram posteritas fastidijs, & ex suo fastidio ea, quæ de industria, vt venusta, affectauerant antiqui, aspernata est. Quæ tamen multis in locis ineptiùs multo, & putidiùs lasciuijt & lusit: vt meritò, in quibus se circumspicit, nonnunquam à serijs, & intelligentibus viris rideri queat.* Quædam carminum artificia, quæ aptiùs ingeniorum carnificia dixeris, subindicat Turnebus, in quibus tempus & opera male consumitur, & sæpe inanissimi plausus captantur

Secundo loco Hypercriticus hunc locutionis modum, vt neutiquam consuetum, condemnat, *formas mutatas in corpora*, atque in re minimè dubia, & aperta philosophatur, oblitus ita sæpenumero loqui Virgilium, & Poëtarum greges, *ὑπαλλαγικῶς*, seu per *commutationem*: quod & Raphael explanator monuit. *Ibant obscuri sola sub nocte*. pro, ibant soli sub obscura nocte. *Dare classibus Austros*, pro, dare classes Austris. Horat. ad Pisones: *Siue receptus Terra Neptunus classes Aquilonibus arcet*, pro, à classibus Aquilones arcet. Sic ergo, *fert animus dicere formas mutatas in corpora noua*, id est, corpora mutata in nouas formas, seu mutata nouis formis, quas induerunt: seu, versa in nouas facies, vt Plauto Amphit. *In faciem versus Amphitruonis Iupiter.* Et in 2. argumento iterum:

Amore captus Alcumenas Iupiter,
Mutauit sese in eius formam coniugis.

Virgil. 1. Æneid. *συνεκδοχικῶς*, cum quarto casu videlicet:

— vt faciem mutatus & ora Cupido
Pro dulci Ascanio veniat.

Et ita vocem *facies* pro forma externa, & figura ipsemet Criticus in carmine illo subditiuo suo accepit. Tenuit igitur Poëta noster ius suum, dixitque audaciùs. Alibi citra tropum:

Dictaq́ sunt nobis, quamuis manus vltima cœpto
Defuit, in facies corpora versa nouas.

Quod tertio loco quærit, quid sit, *& illas? quidenim*, inquit, *præter illas?* respondendum quod vel puer absque admonitu Pædagogi scire poterat, esse traiectionem, & *ἀναστροφὴν*, hoc intellectu, *Dij cœptis meis aspirate.* Quamobrem? quia etiam vos ijdem ipsi illarum mutationum auctores, & præsides fuistis. Nam & vos illa corpora, de quibus narrare instituo, mutastis, & in nouas formas conuertistis. Alia quidem Iupiter, alia Mercurius, alia Apollo, alia Bacchus, alia Iuno, alia Minerua, alia Diana, alia Venus, alia Ceres, &c. Vnde easdem mutationes, & conuersiones, scribenti mihi suggerere, & memorare poteritis. De alijs quippe metamorphosibus quàm hoc opere comprehensis, non loquitur. Quocirca *&* particula pro causali, non copulatiua sumenda. Si pro copulante sumas, & exponas *etiam*, vt & eorum quoque mutationes, seu metamorphoses cum aliorum metamorphosibus coniungat, hoc sensu, nam ipsi cùm vos ipsos, tum illas mutauistis (referuntur namque deorum quædam mutationes in hisce libris: & bello gigantæo in Ægyptum fugientes, sub diuersorum animantium formis latuerunt) non pugnabo contrà: simplicior tamen est prior intelligentia. Felix itaque, nisi aberro à scopo longissimè, huius ingeniosissimi, & eruditissimi operis principium, non admodum infelix, vt censet Scaliger, Musarum chorus omnis iudicauerit.

ELECTO-

ELECTORVM LIBER PRIMVS.

ARGVMENTVM, SIVE SVMMA PRIMÆ SECTIONIS.

Propoſitio, inuocatio, narrationis initium à Chao.

IN NOVA fert animus mutatas dicere formas SECTIO I
Corpora. Dij cœptis (nam vos mutaſtis & illas)
Aſpirate meis, primáque ab origine mundi
Ad mea perpetuum deducite tempora carmen.
Ante mare & terras, & quod tegit omnia, cælum
Vnus erat toto naturæ vultus in orbe,
Quem dixere Chaos, RVDIS INDIGESTAQVE MOLES.
Nec quidquam niſi pondus iners, congeſtáque eôdem
Non bene iunctarum diſcordia ſemina rerum.
Nullus adhuc mundo præbebat lumina Titan:
Nec noua creſcendo reparabat cornua Phœbe:
Nec circumfuſo pendebat in aëre tellus,
Ponderibus librata ſuis: nec brachia longo
Margine terrarum porrexerat Amphitrite.
† Quáque erat & tellus, illic & pontus, & aër. † Vtque erat.
Sic erat inſtabilis tellus, innabilis vnda,
Lucis egens aër, nulli ſua forma manebat:
Obſtabátque alijs aliud: † quia corpore in vno † quòd corp. in vno. nam corp.
FRIGIDA PVGNABANT CALIDIS, HVMENTIA SICCIS,
M[illegible]IA CVM DVRIS, SINE PONDERE HABEN[illegible]IA PONDVS.

COMMENTARIVS.

VERS. 1. IN NOVA FERT ANIMVS] A Vt hic dicit Ouid. *fert animus,* ita Catul. ad Furium & Aurelium:

Omnia hæc quacunque feret voluntas
Cal[illegible]um, tentare ſimul parati.

Et Lu[illegible] lib. 3. *Si fert ita corde voluntas.* Quid enim hæc ab [illegible] fferunt? Animus ſiquidem eſt quo volumus, [illegible]us, intelligimus. Repetit[illegible] extremo h[illegible] [illegible] *modo [illegible]rt animus, gradere.* I[illegible]tatus eſt Luc[illegible].

Fe[illegible] animus cauſas tantarum expromere rerum.

V[illegible]il. [illegible]id. *[illegible] ſedet hoc animo.*

IN NOVA CORPORA MVTATAS FORMAS] Hypallage, pro, *corpora mutata in nouas formas*, ſeu nouis formis, de qua diſputatum ſatis Diſſertat. VIII. Raph. Regium quoque ſic exponentem perperam reprehendit Ciofanus.

2. NAM VOS MVTASTIS ET ILLAS] Ætiologia inuocationis. Non mutarunt ſeſe dij, & illas: ſed & illi mutationum iſtarum auctores fuerunt. Particula & hoc loco cauſſam potiùs, quàm copulam ſignificat. Videbis alia corpora mutaſſe Iouem, alia Mercurium, alia Apollinem, alia Bacchum, alia Neptunũ, alia Iunonem, alia Mineruam, alia Dianam, alia Venerem, alia Cererem.

Cor-

Coeptis aspirate meis] adeste, fauete. Lanus praelat. *Cum bonis potius ominibus votisq. ac precationibus deorum dearum ..., vt poetu, nobis quoque mos esset incenti ... incipere ... vt orsis tanti operis prosperos successus darent.* De Epicis, seu Heroicis capiendus est. Quod autem dixit *prosperos successus darent*, id Naso per verbum *aspirare* expressit, ducta metaphora à nauigantibus, quibus vento aspirante opus est. Sic Virgil. 2. Æneid. —*aspirat primo fortuna labori.* Et iterum lib. 9.

Vos ô Calliope precor aspirate canenti.

Hinc & *aura* pro fauore. *Aura popularis.* &c.

3. Primaqve ab origine mvndi.] Dictum sicut prima domus, primoribus labiis, prima littera, prima tellus, prima uox, vnda prima. Et apud Catull. *primus digitus*, *primo carmine* pro prima parte digiti, prima parte carminis, seu poëmatis, & caetera huius notae. Primam mundi originem vocatunt item Lucretius lib. .

Atque ita res mundi cecidere ab origine prima.

Virg. 2. Georg. Propert. libr. 3. eleg. 5. in alia quadam re.

Nunc mihi, si qua tenes, ab origine dicere prima

Incipe, suspensis auribus ista bibam.

4. Ad mea tempora] vsque ad aetatem, ad memoriam meam: ad principium videlicet imperij Augusti, qui Iulium in monarchia excepit, cuius Iulij puta, ἀποθέωσιν persequitur in fine lib. xv. Alia notione cepit verbum hoc M. Tullius, cùm opus quoddam suum inscripsit, *De temporibus suis*.

Perpetvvm carmen] nusquam interruptum aut intercisum. Recole dicta Dissertat. v.

Dedvcite] Voci *perpetuum* commodè respondet *deducite* à lanam facientibus, seu fila ducentibus sumptum. Et est tum in Tristibus, tum in Ponticis frequens haec translatio. 1. Trist. eleg. 1.

Carmina proveniunt animo deducta sereno.

Propert. lib. 1. eleg. .

At tibi saepe nouo deduxi carmina versu.

Cùm dicit Virgil. eclog 6. —*pastorem Tityre pingues*

Pascere oportet oues, deductum dicere carmen.

Macrob. explanat tenue, subtile. Symbolas ibi nostras inspice, si placet.

5. Ante mare, et terras, &c. Subaudi, sic separata, disposita, & lucis suis descluta, certisque limitibus circumscripta. Iam nulla erit ταυτολογία versu 15. *Quaq. erat & tellus, illic & pontus, & aer.* quasi dicat, mare & terram non fuisse, & fuisse, vt Poëtarum Hypercriticus argumentatur. Atque hunc sensum paulo pòst clarè expressit: — *nec brachia longo*

Margine terrarum porrexerat Amphitrite.

Et qvod tegit omnia caelvm] Lucan.

Caelo tegitur qui non habet vrnam.

Lucret. lib. 1.

Nec res vlla geri sub caeli tegmine posset.

Et lib. 2. — *sub eodem tegmine caeli*. Cic. in Arateis: *Inde est ales auis lato sub tegmine caeli* Caelum quippe non solùm à caelatura, sed etiam à celando, id est, tegendo quibusdam videtur appellatum. Atqui tunc prima syllaba vocali secunda, non διφθόγγως scribenda erit. Non placet. Cicero 2. de nat. deor. *Restat vltimus, & omnia cingens, & coercens caeli complexus.* Et 1. Tuscul. *Suadent enim Mathematici, terram in medio mundi sitam, ad vniuersi caeli complexum quasi puncti instar obtinere.* Manil. libr. 1. —— *Quis enim condentibus illis*

Clepsisset furto mundum, quo cuncta teguntur?

A *Caelum vocat mundum*, vt Plin. lib. 2. cap. 1. *Mundum, & hoc, quod alio nomine caelum appellare libuit, cuius circumflexu teguntur cuncta* Stat. 5. Thebaid. *Sera tamen mundo venerunt astra.* Aut propter praestantiam: est enim pars mundi nobilissima. Aut κατ' ἀντίληψιν, vt ... voluit. Catullus de nuptijs Pelei: —*concussitq. uncanna sidera mundus.* A nobis crebertimè, cuius locos, si ... ex Macrobi, Ennij, Virgil j, Apulei producit Meursius in Critic. Arnob. lib. 1. cap. 1. Quin & Horatio *orbis* pro caelo, ode 3. lib. 3.

Si fractus illabatur orbis,

Impauidum ferient ruina.

Ad prouerbium respexit, *Quid si caelum ruat?*

6. Vnvs natvrae vvltvs] 2. de Art:

Prima fuit rerum confusa sine ordine moles,

Vnaq. erat facies sidera, terra, fretum.

B Nunc enim postquam omnia diffluciata & discreta sunt, itemque illam melior natura diremit, non est vnus naturae vultus. Alius siquidem caeli, alius terrae, alius aquarum, &c. Et quoniam vultus mutatur facies permanet: & ob hanc mutationem, quam ex distinctione & dispositione rerum passa est natura, quamque adhuc quotidie patitur (cuncta enim fluunt, — *omnisq. vagans formatur imago*, vt est 10 XV. vbi id affatim demonstratur) meliùs ex vultu quàm faciem tribuit. *Naturam* porrò, & *naturam rerum* dici, quod interdum *vniuersum*, & *omne*, τὸ πᾶν, non fugit litteratos. Cic. 1. de nat. deor. *Communium rerum natura, vniuersa, atque omnia continens.* Lucret. lib. 1.

Quos (versus) ego de rerum natura pangere conor.

7. Qvem dixere Chaos] Sequentibus verbis definitus, seu describitur Chaos. Et quemadmodum

C ex tot corporibus confusis & indistinctis natus est mundus: ita in eadem ex quibus coaluisset, in antiquum chaos, inquam, rediturum aliquando credebant.

Rvd. indigestaq. moles] Silius lib. 11.

Namq, chaos cacam quondam sine sidere molem.

9. Non bene ivnctar. d. sem. rervm] Quomodo enim discordia & pugnantia bene iungerentur? Qua autè ratione *discordia semina*, ipsà explicatur, — *quia corpore in vno Frigida pugnabant calidis*, &c.

10. Nvllvs adhvc mvndo, &c Titan] Notatunt quidam, vocem *nullus* hoc loco habere vim negandi, candé eum particula *non*. Cic. 3. Offic. *Quarit ex proximo vicino, num feriae quadam piscatorum essent, quòd eos nullus videret.* Ibi perperam vulgati *nullos*. Ad Attic. ep. 22. lib. 1. *Philotimus non modò nullus venit, sed ne per litteras quidé*, &c. Terent. Eunuch. *Memini, tametsi*

D *nullus moneas.* Plaut. Asin. *Libanum in tonstrinam vt iusseram venire, is nullus venit.* Cur auté haec rerum vniuersitas latinè *mundus*, graecè κόσμος dicatur, & vnde eius pulchritudo colligatur, docebit te, si voles, Caelius Rhodiginus lib. 1. cap. 6. Quae de mundo & elementis à I. Lipsio in Physiologia Stoica à Dissertat. 6. deinceps plurimis paginis eruditissimè tractantur, magnam sanè Ouidio à principio huius Operis illustrando copiam suppeditabunt.

11. Nova cres. reparab. cornva Phoebe] Lib. 2.

Cornuaq. extrema velut euanescere luna.

Mendosè ... primum in quibusdam codicibus, *renouabat*. Quis ... enim ... nec noua cornua renouabat? an non Battarismus? Tu ... autem luna separat cornua, cùm, vt alibi loquitur, resumit ... sua lumina. Libr. 2.

A

[illegible] ant [illegible] cornua nono

[illegible] erant [illegible]es, [illegible] orbe a tota coirent,

[illegible] rem.

[illegible]

[illegible] duos ignes coëunt cornu iunxit.

[illegible] tor [illegible] nomen in syluis [illegible] *Hecat* [illegible] *Luna* [illegible] atur, hinc pi- [illegible] tore [illegible] com[illegible] idem [illegible] ad- [illegible] e vt *Phœbus* Φοῖβος quip- [illegible] C[illegible] um hoc ello. [illegible] *luna* [illegible] uet pe limina, ideo Clau- [illegible] R[illegible] D[illegible] al[illegible] bo [illegible] tratri quàm [illegible] ic sexu [illegible] rentem venustè dixit:

At Triuia [illegible] tet leuis, & multus in ore
[illegible] ater erat Phœbi [illegible] & lumina Phœbi
[illegible] utet solus [illegible] dabat discrimina sexus.

[illegible] VS [illegible] &c.] Ausonius:

[illegible] rum medio [illegible] endet in aere libra est.

[illegible] .4.

Qual[illegible] in immenso de[illegible] derit aëre tellus.

[illegible] e cir[illegible] umfu[illegible] o con[illegible] it in aere tellus.

[illegible] b.1

Est igitur [illegible] mediam [illegible] rtita cauernam
Aeris, [illegible] parite [illegible] a profundo.

Cic. de [illegible] *ra circumfusa hac mutabili natura, cui nomen est aer* Pl[illegible] [illegible] itu & quiete terræ [illegible] *recta est grauitate* ut est enim res ad considerandum haud inuenu da.

13. POND[illegible] RIB. LIBRAT[illegible] SVIS] Ipsemet Ouid. hoc [illegible] [illegible] ast [illegible] hac, inquam terræ in medio [illegible] luculenter exsequitur:

Terra pila [illegible] nullo fulcimine nixa,
A[illegible] tam graue pendet onus.
[illegible] volu[illegible] uet orbem,
[illegible] premat partes angulus omnis abest.
Cumq́ sit in media rerum regione locata,
Et tangat nullum plúsue, minúsue latus,
Ni conuexa foret parti vicinior esset,
Nec medium terra mundus haberet onus.

Manil. lib.[illegible]

Quod nisi librato penderet pondere tellus,
Non a[illegible] eret cur[illegible] us mundi subeuntibus astris
Phœbus ad occasum, & nunquam reuocaret ad ortus, &c.

Cic. Tuscul. [illegible] *Vnde terra aquis librata ponderibus.* Omnes [illegible] loci ab Hercule Ciofano in Obseruat. recitãtur [illegible] ustrabunt hæc & superiora quæ scribuntur à Plinio l b. 2 [illegible] p[illegible] in quo de [illegible] quatuor elem[illegible] ntor[illegible] *[illegible] talem hunc spiritum & per cun[illegible] la rerum me[illegible] conseruum, huius vi suspensam cum quarto el[illegible] rari medio spatio tellurem.* Et pauci[illegible] interie[illegible] *ari in diuersa [illegible] vi sua quaque consistere, irrequieto [illegible] constricta circuitu : quo semper in se currente [illegible] am atque mediam in toto esse terram eandemq́, vni[illegible] flato pendentem librantemq́, per qua pendeat.* I[illegible] *in* [illegible] *ilim [illegible] ca eã volu[illegible] uniuer[illegible] tate eandem ex[illegible] omnia inniti.* Addo c[illegible] ro[illegible] larui[illegible] ne Pierio [illegible] 43 in [illegible]. *Cyb le cad[illegible] m [illegible] e ure, [illegible] eu terra, quam id [illegible] rru a [illegible] contibus inne[illegible] ne, vt eius in aere circum[illegible] o [illegible] endentis libramentum [illegible]* [illegible] lib.2.

[illegible] tere [illegible] raium docti cecinere poeta
S[illegible] u[illegible] terru bi[illegible] gos a[illegible] nes:
A[illegible] atio magi[illegible] em pendere docentes
[illegible] em.

[illegible] A L[illegible] RG. TERRAR. &c.] [illegible] uc ipsi[illegible] l[illegible] g[illegible] est.

— Circumfluus humor
Vltima [illegible] sedit, [illegible] idumq́ [illegible].

Ioh[illegible] ham Brachmanarum Indiæ sapientum princepem interrogat Apollonius apud Philostratum libr. 3. cap. [illegible] terra e mari, an mare terra maius sit. Respondet ille. Si ad mediterraneum mare tantum fiat comparatio, maiorem esse terram, siquidem mare [illegible] contineat : sin vniuersæ substantiæ humidæ ratio habeatur, terram minorem esse.

Amphitriten Neptuno vxorem dant Poëtæ, & maris deam fingunt. ac μετωνυμικῶς ita mare appellitant. Claudianus de Rapt.

— Etiam Nereia glauco
Neptunum gremio complectitur Amphitrite.

Catull. de nupt. vbi loquitur de prima naui, cui nomen Argo:

Illa rudem cursu prima imbuit Amphitriten.

B Vocabulum est ὡς ἀπὸ τοῦ ἀμφιτρέχειν, terram enim circumcirca terit, hoc allui mare. Hanc esse *Salaciam* ex vetusto Lexico (vbi vitiosè legitur *Salmacia*) conijcit Turnebus lib. 19. Aduersar. cap. 11. *Salacia* autem à salo, id est mari, ciendo, seu concitando. Pacuuius, *hinc seuitiam Salacia fugimus.* Maris *pellaciam* aliter paulo Lucretius nominat. nam *Malacia* eius pro tranquillitate Cæsari & Senecæ dicta. Sororem eius facit Thetidem in Theogon. Hesiodus.

15. QVAQ. ERAT ET TELLVS, ILLIC, &c.]Non poterant esse in eodem loco terra & mare, si erant, inquit Iulius Scalig. Mirum in mendacio tam curiosè veritatem quærat. Quomodo nunc sunt in eodem loco aqua & terra, si commiscentur; ita tum fuisse fingendum & cogitandum. Porphyrion vetus Horatij interpres ad oden 4. lib. 3. hunc versum sic

C citat & interpungit : *Quaq́, fuit tellus : illic & pontus, vt aer*: vt huius, & mox sequentis versus hic sit intellectus: Ex quo, priusquam elementa digesta essent, tellus diffusa sparsaque iacebat, & pro libidine quaquauersum extendebatur, instabilis erat: quoniam in centro non quiescebat, ad quod ingenio suo semper deuolui cupit. Item quia in aëre sedebat aqua, natari haud sanè poterat. Cùm enim soleamus supra aquas, seu in superficie æquarũ, non intra ipsas aquas natare, aquę tunc commistæ alijs elementis superficiem suam non habebant. Hic ergo ordo fit. *Tellus quaq́, fuit*, id est, quaquauersum dispersa & diffusa. Deinde facta pausa, demum inferatur: *illic & pontus*, supple, fuit, *vt* pro vbi, *aer*, subaudi erat. Ac propterea tellus erat instabilis vndaque innabilis. Voculam

D *vt* pro *vbi* etiam à Virgilio vsurpatam notauit Diomedes in 5. Æneid. *cassi vt forte inuentus*, &c. Iacobus Crucius Annot. in Ouid. Valere autem particulam, inquit, *vt* idem aliquando quod *vbi*, manifestè hi loci quoque testantur. Catullus ad Furium & Aurelium:

Furi & Aureli, comites Catulli,
Siue in extremos penetrarit Indos,
Littus vt longe resonante Eoa
Tunditur vnda.

Et ad Coloniam:

Verum totius vt lacus putidaq́ paludis
Liuidissima, maximeq́ est profunda vorago.

Princ[illegible] ium versus ex veteribus libris legitur *Vtq́ erat & tellus*, id est, *Et vbi erat tellus.*

1[illegible] SIC ERAT INSTAB TELLVS &c.] Singulis elementis proprietates suas naturales ab[illegible] ait, quamu[illegible] nam [illegible] m in tribus nomine terræ stab[illegible] tate aquæ, vt hic [illegible] cam, n[illegible] atem;

a[illegible],seu [illegible] pelluciditatem. Deinde [illegible] Sed & hinc sua leuitas aut subtilitas deerat.

[illegible] NVLLI SVA FORMA MANEB. Pugna,de qua tribus sequentibus, faciebat vt nullum elementum suam figuram suam obtineret. Erant informia: non quod formam [illegible] nullam non haberent: alioqui nec terra [illegible] terra, nec aër fuisset aër: forma siquidem suum cuique nomen dat. Vultum, & imagi[illegible]em alibi vocat, quam hic formam, & figuram vult intelligi.

[illegible] CORPORE IN VNO. Multa erant corpora: sed ea vnicum quoddam varie commistum & confusum corpus efficiebant. *Massam* 1. Fast. nuncupat. Venustè transfertur 1. Off. *Totum corpus reipub. tuentur.* Epist. 12. lib. *A principio coniurationis, vsque ad reditum videtur [illegible] modicum quoddam corpus confici posse.* Ad Q. [illegible] *Vtros eius habueris libros* [illegible] *duo enim sunt corpora* [illegible] *vtrosque nescio.*

19 FRIGIDA PVGNAB. CALIDIS, &c. [illegible] Diceret enim Graecus, [illegible] Virg. 4. Aeneid.

Placitóne etiam pugnabis amori?

Catullus in carm. Nupt. *Noli pugnare duobus.* Vulpina poet[illegible] *Primaq, Romanos docuit contendere* [illegible]

20. SINE [illegible] HABENTIA PONDV[illegible] Non [illegible] Ouid. quod Scaliger comminiscitur, id [illegible] pondus habuisse & non habuisse idem [illegible], & non humidum, seu aridum fuisse [illegible] rect[illegible] tauit Turnebus, [illegible] cantibus, leuia grauibus. Idem de [illegible] qualitatibus hic recentius affi[illegible].

Digestio τοῦ χάους in quatuor elementa: eorum qualitates, & positura.

II. *Hanc Deus, & melior litem natura diremit.*
Nam cælo terras, & terris abscidit vndas,
Et liquidum spisso secreuit ab aere cælum.
Quæ postquam euoluit, cæcoque exemit aceruo,
Dissociata locis concordi pace ligauit.
Ignea conuexi vis, & sine pondere cæli
Emicuit, summaque locum sibi legit in arce.
Proximus est aer illi leuitate locóque.
Densior his tellus, elementáque grandia traxit,
Et pressa est grauitate sua. circumfluus humor
Vltima possedit, solidúmque coërcuit orbem.

[illegible] sua.

21 HANC DEVS ET MEL. LITEM [illegible] Dite[illegible] litem & pugn[illegible] [illegible] separata ab [illegible] quæque [illegible] sua locum, pugnate desierunt. [illegible] naturam [illegible] con[illegible] elementorum & [illegible] distributione facta velut sequel[illegible] ac pa[illegible] fi[illegible] Quo nomine capien[illegible] Deus, [illegible] ponent. *Deus* [illegible] *natura*, vt vult Regius. Plerique namque Deum *naturam* vocabant. Senec. natural. 2. cap. 45. [illegible] *naturam* [illegible] *non peccabis. Est enim ex qua nata sunt omnia*, [illegible] *viuimus.* Deum Stoicos [illegible] vocasse [illegible] *naturam*, docet Lipsius Physiolog. [illegible]

[illegible] FERRAS, &c. Ab hoc versu vsque ad [illegible]m,

Induit ignotas hominum conuersa figuras,

[illegible] autem LXV[illegible] exponi[illegible] qu[illegible] Deus mund[illegible] produxerit [illegible] versu [illegible] eum tam ex[illegible] [illegible] [illegible] expo[illegible] [illegible] conditori[illegible]

cet[illegible] tamen omne[illegible] & [illegible] qu[illegible] exornat [illegible] introducit [illegible] & [illegible] bu[illegible] tore[illegible] fabricat Idem [illegible] mundi [illegible] su[illegible] [illegible] primus [illegible] exul [illegible] *in principio creauit Deus* [illegible] *& terra)* [illegible] [illegible] caus[illegible] ex du[illegible] tam: quòd mutuo [illegible] ,aër, ignis, sicut [illegible] uenirentur [illegible] Quin tandem [illegible] & euerfor [illegible] *Deus primus omnium cælum, & in* [illegible] *suspendit, quod esse* [illegible] *Dei conditoris D* [illegible] *fundauit, ac cælo subdi* [illegible] *homo* [illegible] *in cætera anima* [illegible] *humore circum* [illegible] *orbe* [illegible] *& astrorum* [illegible] De [illegible] [illegible] relictus. Vide [illegible] b.

Plantat

P[illegible] Quan[illegible] cap. 4. de origine mun[illegible] d[illegible] culum, [illegible] Censorinum de die natali ca. 2. [illegible] ita eamque & cæcitatem Gentilium deride. Ari[illegible] orat. [illegible] tomo 1. Iouem mun[illegible] fabricatorem [illegible] eamque fabricationem & partium di[s]positio- ne [illegible] l. cur[illegible] llime describit. Tu tantum *Iouis* nomen in Dei nomen transmuta: quod nobis Christianis in [illegible] loque crebro faciendû, quæ de illo commen- t[illegible] *deo* [illegible] sò & im[illegible]e asseruntur.

23. ET LIQVID. SPISSO [illegible] AB A[illegible] [illegible]ALVM] C[illegible] ne & orbes ipsos cælestes, & ignis elemen- tum c[illegible] p[re]hendit: quem etiam *liquidum* dicat Maro e[c]log. [illegible] *& liquidi simul ignis*, d[illegible] in Symbolis Vir- gi[li]i. ex Turnebo lib. 10. Aduersar. cap. 5. quæ e- tiam in cælum conueniunt. *Liquidum* quippe appella- tur, quod defæ[ca]tum, quod purum, quod non tur- bidum, [q]uod [illegible] um, quod sincerum, à vino colis defæ[c]ato transl[at]ione duct[um].

24. [Q]VÆ [P]OS[T]Q. EV[OL]VIT.] Erant igitur con- uoluta & [illegible] terse.

C[A]ECOQ. EXEMIT [A]CERV[O]] Quoniam con- geries illa ac moles elementorum indiscretorum ca- rebat luce, iacebatque in [illegible] tenebri[s]. *Cæcum* [illegible] Poë[t]is quod non c[illegible]ur, cum sit corpus: quod latet; quod occultum est. Virgil. 2. Æneid. *Li- men erat, cæcæ[que] fore[s]*. Sic al[ia]s saxa sub vndis latentia vocat *cæca*. Et 3. *cæcis erramus in vndis*, quas nimirum propter tenebras minime videbamus.

25. CONCORDI [P]A[C]E LIGAVIT] *Pax* colligat ac deuincit quodammodo animos: vnde *vinculum pacis*. discordia disiungit & alienat. Latenter Empe- docler dogmatis nos admonet. Ille enim principia rerũ quatuor esse elementa asseruit, duas autem fa- cultates, amicitiam & litem: quarum illa coniunge- ret, hæc disiungeret: ac proinde illa ad rerum [or]tum, hæc ad interitum valeret. Plutarch. de placit. Philo- soph. lib. 1. cap. 3.

26. IGNEA CONVEXI VIS, &c.] Iterum de his le- gas 1. Fast. & 15. lib. Metam[orph.] in concione Pythagoræ, quibus consentanea Plin. lib. 2. cap. 5. Distributio- nem hanc elementorum, siue des[cr]iptas eorum se- des ex hoc ipso loco Ouidij expressit in 1. de Raptu Claudianus:

—— Veterem qua lege tumultum
Discreuit natura parens, & semina iustis
Discessere locis. quidquid leue, fertur in altum:
In medium grauiora cadunt, incanduit æther;
Legit flamma polum: fluxit mare; terra pependit.

Obseruandum, quam dicit Naso *discordiam rerum*, & mox *litem*, a Claudiano dici *veterem tumultum*. Item *Semina*, quæ a Philosophis prima & simplicia corpo- ra. De consensu porro singulorum elementorũ cum locis proprijs disserit Fracastorius de Sympathia & Antipathia cap. 3. Præterea quam hîc Naso *igneam vim cæli*, Tibull. *igneum ætherem* nominauit. *Aether*, in- qu[it] M. Tull. 1. de nat. Deor. nominatur *ardor vlti- mus. & [v]ndique circumfusus, & extremus, omnia cingens & complectens*. Quo vocabulo [illegible]m quartum ac su- premum elementum afficiat, ab ardore nimirum, [illegible] enim est ardere, eodem nihilominus cælum dici affirmat l[i]b. 2. quasi illud ignea natura constare fateretur.

27. S[V]MMA IN ARC[E]] Quòd arces in editiori- bu[s] [illegible] s æ[illegible]ntur, sæpe videas [illegible] ca alta & sub- limia *arces* appe[ll]ari. Et ab *arce* [illegible] nihil est a[l]iud, quàm a[l]tu[d]ini[s] & exce[ls]o c[ae]lo. Dicta autem *arx*, quod inde facile hostes arceantur. Et tutiùs ex edito, quam ex plano pugnatur. De locis elementorum, eorumque dispositione Cicero 1. Tuscul. partitâ habere & diuisa inter se momenta: terrena & humi- da suopte nutu suoque pondere ad pares angulos in terram & in mare ferri: reliquas duas partes vnam igneam, alteram animalem, vt illæ superiores in me- dium mundi locum grauitate feruntur ac pondere: sic has rursum rectis lineis in cælum subuolare. Hoc loco elegans & eruditum, planeque physicum the- orema Nemesij ex lib. de natura hominis, cap. 5. su- per situ & dispositione elementorum afferre libet. *Sunt autem elementa*, inquit, *sibi mutuo contraria, quæ duas habent qualitates contrarias, vt aqua frigida & humi- da igni calido & sicco: & terra sicca & frigida aëri calido & humido. Quoniam autem contraria copulari sibi non po- terant, si non esset medium quoddam vinculum, quod ea col- ligaret, qui hunc mundi ornatum molitus est Deus, inter ter- ram & aërem quæ contraria sunt, aquam posuit, duasq; ei qualitates dedit, humorem & frigus, quibus cum extremis copulatis, ea colligare posset.* Nam frigore cum terra necessi- tudinem habet, humore cum aëre coniungitur. *Inter aquam item, & ignem, quæ contraria quoque sunt, medium aërem interiecit, qui humore cum aqua, calore cum igni conuenit. Atque ad istum modum contraria coniunxit, interiectis na- turis quibusdam vincientibus, quæ & seipsas, & ea quæ vin- cirent astringerent. Tale enim vinculum optimum est.* Ve- rùm de *elementorum* omniumque adeò rerum *natura* Sebast. Foxius Hispalensis in Physicis, Platonem cum Aristotele comparādo, disserit, & in Alcinoum Platonicum Iacobus Carpentarius, & Gaspar Con- tarenus Cardin. libris v. quos, si lubet, legito.

28. PROXIMVS EST AER ILLI] *Iouis* nomine æther, siue ignis, *Iunonis* aër μυθολογικῶς significatur. Et quoniam calor ille æthereus agit in aërem, cuius summa pars ad ætheream puritatem propiùs acce- dit, hinc Iunonem Iouis & *sororem* & *coniugem* di- xerunt.

29. DENSIOR HIS TELLVS] Non sunt densa ignis & aër. Comparatiuum pro positiuo sæpius ad- hibemus. *Solidum orbem* mox vocabit.

ELEMENTAQ. GRANDIA TRAXIT] Iacobus Crucius *hylem* intelligit, id quasi fæx elementorum omnium. Id est ignis sordidior, aër, aqua & terra sordidiora: vt terra idcirco grandia elementa traxe- rit, quatenus in eam sordes & excrementa elemen- torum confluxerint. Nam & Lucret. lib. 5.

Sic igitur terræ concreto corpore pondus
Constitit, atque omnis mundi quasi limus in vnum
Confluxit grauis, & subsidit funditus vt fæx.

Claudianus dicit, *In medium grauiora cadunt*. Quæ ipse *grauiora*, Ouidius dicit *elementa grandia*. Vtraque illa corpora maxime bruta, & ad terræ naturam quàm proximè accedentia significat.

30. ET PRESSA EST GRAVITATE SVI] Quia grauis, imò grauissima, ob id depressa est, & subse- dit, & descendit in locum infimũ, quem petit quid- quid graue est. Manilius:

Vltima subsedit glomerato pondere tellus.

In totundo autem medium est infimum.

Idonea partium huius vniuersi, elementorum- que dispositio, dignitati videlicet eorum & naturæ consentiens, videtur flagitare, vt quod inter illa est ignobilius & contemptius, loco extremo & infimo collocetur. Locus infimus est, qui longissimè à cælo abest & *centrum mundi* vocatur. Quocirca, quoniam

terra cum reliquis elementis collata vilior videtur (est enim bruta, & crassa, & obscura duntaxat moles) intimum locum, ipsumque centrum non immeritò occupauit. Hæc popularis, & captu facilior [illegible] tatio. Nequiuerunt intelligendo assequi veteres quidam Philosophi, quînam tanta vastitas nullis fulcimentis, in medio immensi cuiusdam spatij stabilis & quieta consisteret. Hinc Xenophanes Colophonius terram ab imo quasi in quandam infinitam radicem extendi; Empedocles infinitam profunditatem illius; Thales Milesius aquæ, vt lignum, innatare; Anaxagoras, & Democritus ob latitudinem diuidere aërem non posse, atque ideo in illo sic hærere opinati sunt. Aliquid tamen rationum videamus: Plin. lib. 2. cap. 69. *Mediam esse terram mundi totius, haud dubijs constat argumentis: sed clarissime æquinoctij paribus horis. Nam nisi in medio esset, æquales dies noctesq; haberi non posse deprehenderunt & dioptræ, quæ vel maxime id confirmant, cùm æquinoctiali tempore ex eadem linea ortus occasusq; cernatur, ex solstitialis ortus per suam lineam, brumalisq; occasus. Quæ accidere nullo modo possent, nisi in centro sita esset.* Hæc de situ, de quo & [illegible] fallor.

Et quantum à summis, tantum secessit ab imis

Terra quod vt fieret forma rotunda facit.

Nunc de quiete. Quamobrem non cadat, idem eodē lib. c. 65. *Nam sicut ignium sedes non est nisi in ignibus, aquarum nisi in aquis, spiritus nisi in spiritu: ita terræ, arcentibus cunctis, nisi in se, locus non est.* Conuenienter caussæ huic Turnebus, vbi & propositum poetæ locum explanat isto modo, libr. 4. cap. 17. Tellurem ait Ouid. suo pondere suspensam retineri, cùm potius in præceps & abruptum ire debeat. Sed nec *pondere*, verùm *ponderibus* dixit: *ponderibus librata suis*. Existimo ab eo significari, ita in medio vniuersi cardine pendere terram, vt cùm tantumdem vndique ponderum habeat, nulla propensio ei in hanc, vel in illam cęli partem, nullaque inclinatio sit: quam & quietis terræ caussam Plato in Phædone existimat esse, & *ἰσο[illegible]ίαν* Græci vocant. Nam sic vndique examinata ponderibus suis, neque in mediæ noctis metam, neque in medij diei punctum fertur, nutu ponderum æqualiter vtrinque resistente; obnitūtur enim, & repugnant. Nec in ortum, vel occasum propendebit, cùm tantumdem ponderis retinentis vtrinque sit. Itaque si in ortum inclinetur, repugnabunt pondera eius in occasum vergentia. Hæc ille. De motu terræ quid senserint veteres, discas ex Plutarcho de placitis Philos. lib. 3. c. 13. Terram ab aëre vehi, sustinerique, vt quidā, alij ab aqua, credebant. Lucan. — *dum terra fretum, terramq; leuabit aer.* Claudian. de 4. consulatu Honorij:

Et qui perpetuò terras ambitq; vehitq;,

Nec premat incumbens oneri, nec cesserit aër.

Macrob. Saturnal. lib. 1. cap. 21. *Quis enim ambigat, matrem deûm terram haberi? Hæc enim leonibus vehitur, validis feruore atque impetu animalibus, quæ natura cæli est, cuius ambitu aër continetur, qui vehit terram.* Proferūt hęc testimonia alij. Adiunge Epicurum ex Laërtio, *τὴν γῆν τῷ ἀέρι [illegible] ὡς [illegible]υγγενῆ*, *terram in aëre vehi, vt cognatam.* Niceram Syracusium ex Theophrasto narrat

A in Lucullo M. Tullius sensisse, cælum, solem, lunam, supera denique omnia stare, neque [illegible] vllam in mundo moueri: quæ cùm circum [illegible] summa celeritate conuertat, eadem effici omnia, quæ si stante terra cælum moueretur. Eiusdem [illegible] & Cleanthes Samius fuit. Plura Pet. Victor. [illegible] 22. Variar. Lect. cap. 3. Sed hæc somniorum similia sunt. Gregorij Theologi verba ausculta ex orat. 2. de Theologia: *Dic age qui fiat, vt terra firma & inflexa stet, à quo vehatur, cuius adminiculo fulciatur, quid [illegible], rursus futuram illam sustineat. Neque enim quidquam rationi [illegible] nitatur, occurrit si diuinam voluntatem exceperis.*

30. CIRCVMFL[illegible] HVMOR VLTIM. POSSEDIT

B Aqua vltimum est elementorum, quatenus terram cingit & ambit: non autem habita ratione centri cui vicinior terra. Duæ sunt veterum philosophorū opiniones de *mari*, (Scalig. Hypercrit. cap. [illegible]) Quidam [illegible]rebant mare esse quasi [illegible]cum [illegible] terræ: ambiri enim ab ea, atque in sinu eius con[illegible], ripis quasi circum[illegible]s. Alij contrà, terram vniuersam esse insulam: [illegible]d quod sane verum est. Nullum enim mare est, præter Caspium, quod non continenti [illegible] tractu cum alio mari continuetur.

31. SOLIDVMQ. COERCVIT [illegible]RB[illegible]M [illegible] cohibuit, cōplexus est terræ vltima, extima, oras illius. [illegible]u-quam non statim orbis perfectus fuit: [illegible]tur [illegible] quarto versu, — *Ne non æqualis ab omni*

Parte foret,

C in speciem magni orbis glomeratum esse. Quatuor elementa recensens Poëta, aquæ loco, vti vides, *mare* nominat. Est enim aquarum generalis collectio: & omnis congregatio aquarum, siue salsæ illæ, siue dulces sint, *ἀκύμους maria* nuncupantur, iuxta illud, *& congregationes aquarum appellauit maria.* Isidor. libr. 13. Est itaque mare aquarum pars potior, & tanquam immensus earum inexhaustusque thesaurus. Quinimmò vt tradit D. Basilius homil. 4. in Hexaëm. aqua marina humoris omnibus terram irrigantis fons & origo est. Rationes ibidem lege. Corpora simplicia dicuntur, quandoquidem non alia concretione, sed materia, & forma tantummodo continentur, atque ex ijs reliqua corpora, præter cęlum quod quinta quadam natura constare docet Aristoteles coagmentantur. Proditum est etiam litteris, plures Physicos, nec eos contemnendos, num elementum aliquod ignis puta, aëre superius, & orbi Lunæ proxime subesset, in dubitatione posuisse quosdam negasse. Tetradis huius necessitudinem lib. 2. de cælo demonstrauit Aristoteles. Quid portū dicat principium, & elementum: & quodnam ex his primo loco procreatum sit, Plutarch. de placitis lib. 1. cap. 2. 6. 7. Christiani cum cælis omnia elementa simul producta credimus: ideoque rotunda & globosa, quò inferiora superiorum ambitu complexuque cōtineri possent. Nam quòd vniuersi partes ac mēbra sunt, ob id figura sphæricis apta inprimis & idonea est. Adde, quòd propter incolumitatem, salutemque animantium ex aquis, terram partim interfecantibus & intermeantibus, partim circumdantibus, & ex ipsa terra vnus effectus est globus.

D

Terræ, aquarúmque conformatio, diſtinctio. Cæleſtes quinque Zonæ, ac terreſtres totidem.

SIc vbi diſpoſitam, quiſquis fuit ille deorum, III.
[illegible] ſecuit, ſ[illegible]amque in membra redegit:
Principio terram, ne non æqualis ab omni
Parte foret, ma[illegible] ſpeciem glomerauit in orbis.
Tum freta diffudit, rapidiſque tumeſcere ventis
Juſſit, & ambitæ circumdare littora terræ.
Addidit & fontes, & ſtagna immenſa, lacuſque,
Fluminaque obliquis cinxit decliuia ripis.
Quæ diuerſi locis partim ſorbentur ab ipſa:
In mare perueniunt partim: campóque recepta
Liberi[illegible]ris aquæ, pro ripis littora pulſant.
Iuſſit & extendi campos, ſubſidere valles,
Fronde t[illegible] ſyluas, lapidoſos ſurgere montes.
Atque duæ dextra cælum, totidémque ſiniſtra
Parte ſecant Zonæ, quinta eſt ardentior illis:
Sic onus incluſum numero diſtinxit eodem
Cura dei: totidémque plagæ tellure premuntur.
Quarum quæ media eſt, non eſt habitabilis æſtu.
Nix tegit alta duas: totidem inter vtramque locauit,
Temperiémque dedit miſta cum frigore flamma.

32 QVISQVIS F. ILLE DEORVM] Fuiſſe A deum non dubitat: nam ſuprà dixit:

Hanc deus, & melior litem natura diremit.

Quo eum nomine appellet, dubitat, vel potiùs ne[illegible]. Non enim Iouem hoc honore dignandum cenſet, quod facit Ariſtides Rhetor, adulterum illum magnum, eorum opificem & conditorem inducens, vt ſuprà docui.

33 DIS[illegible] C[illegible]NGERIEM SECVIT] N[illegible] priùs [illegible]oſit[illegible]uit, ſed ſecuit & [illegible]poſuit rudem illam ind[illegible] molem, & cæcum ac[illegible]um [illegible]

IN MEMBR[illegible] in quatuor elementa, quæ ſunt membra [illegible] partes [illegible] prægrandia membra prægrandis corporis.

[illegible]. N[illegible]N ÆQV[illegible]S AB O. PAR[illegible] Ro- B tun[illegible] b[illegible] parte inæqual[illegible]as. [illegible]ſt [illegible] di, quo[illegible] parte eſt æ[illegible].

[illegible] GLO[illegible]R IN [illegible] [illegible] d[illegible]. *Terra undique in ſeſe nut[illegible] con[illegible]* [illegible] m[illegible], utauerunt [illegible] a, [illegible] pani q[illegible] [illegible] Ar[illegible] 2. de c[illegible] 13. V[illegible] es apud Plutarch. de placitis li. 3. [illegible] 10 [illegible] imp[illegible] nem. Conti[illegible] us Ariſtoteli [illegible] 00. [illegible] 3[illegible] ho 3462[illegible] Propter or[illegible] ſi[illegible] ea que infi[illegible] & fine carentem, Homerus [illegible]d[illegible]

A 36 TVM FRETA DIFFVDIT] Ad marium immenſitatem pertinet *diffudit*. Mare magnum & ſpatioſum vocat Dauid pſalm. 103. Eius magnitudinem & lenitatem admiratur Nazianzenus orat. 2. de Theolog. *Fretum* ait Varro dictum à ſimilitudine ferventis aquæ, quòd in fretum ſæpe concurrat æſtus, atque efferueſc[illegible]t. *Fretum* Iſidoro libr. 14. quòd ibi ſemper mare ferueat, vt Gaditanum, vel Siculum.

RAPIDISQ. TVMESCERE VENTIS IVSSIT] Dominantur in mari venti, qui proinde eius *arbitri* Horatio, & in eo ſæpius bella gerunt, ode 3. lib. 1.

Illi robur, & æs triplex
Circa pectus erat, qui fragilem truci
Commiſit pelago ratem
Primus: nec timuit præcipitem Africum,
B *Decertantem Aquilonibus:*
Nec triſtes hyadas nec rabiem Noti:
Quo non arbiter Hadriæ
Ma[illegible] toll[illegible] ponere vult freta.

L[illegible]

Suaue mari magno turbantibus æquora ventis
Alteri[illegible] magnum [illegible] terra ſp[illegible] are laborem.

Tumida æquora V[illegible] Æneid[illegible] venti

I[illegible] buere mari totumq; a [illegible] edibus imis
[illegible] N[illegible] ruunt, &c

lib. 3 *N[illegible] ub te permenſi cla[illegible]ibus æquor.*

37 [illegible]MBI[illegible] C[illegible]RCVMD. [illegible] TORA T[illegible]RRÆ]

Suprà — *N[illegible] brachia longo*
Margine terrarum porrexerat Amphitrite.

38. ET [illegible]NTES, ET STAGNA IMM. LACVS[illegible]]

Fontem quòd è terra funditur, Varro & Festus nominatum volunt. *Stagnum*, quod in eo aqua perpetuùm stet. Festus, lacus, lacuna magna, vbi aqua contineri potest. A

39. FLVMINAQ. OBLIQ. CINX. D. RIPIS] Stat. 4. Thebaid. *& amfractu riparũ incuruus Helissus*. Meritò, inquit Philo lib. de mundi opificio, terræ quoque antiquissimæ matrum, ac fœcundissimæ natura tanquam mammas dedit amnium fluenta fontiumque, vt stirpes rigentur, & omnia animalia potum copiosum habeant. Fluuij naturam lapsus anguium exprimunt, & ita ripas obliquas efficiunt. Hinc dij fluuiorum præsides, propter riparum alueorumque curuitates flexusque, ad cornuum taurinorum similitudinẽ *coruati* fingebantur. Vide Hieron. Magium li. 4. c. 2. Miscellan. *Amniũ cornua*, inquit Turneb. libr. 23. ca. 5. etiam ipsorum ostia & ora dicuntur, vt apud Maronem, *Rhenusq; bicornis*: exit enim duobus ostijs in Oceanum. Sic Valer. Flaccus lib. 8. B

Haud procul hinc ingens Scythici venit impetus Istri,
Fundere non vno tantùm quem flumina cornu
Accipimus.

Septem quippe alueis, vt ait, in Pontum se exonerat.

40. PARTIM SORBENTVR AB IPSA] Flumina, quæ terræ latebras subeunt, & rursum alibi emergunt, sunt *Ladon* Arcadiæ, de quo Pausanias; *Alpheus*, de quo Virg. 3. Æneid.

—— Fama est huc Elidis amnem
Occultas egisse vias subter mare, qui nunc
Ore Arethusa tuo Siculis confunditur vndis.

Consule Symbola nostra Virgiliana. De *Nilo* Plin. li. 5. cap. 9. Ex hoc lacu profusus, indignatur fluere per arenosa & squalentia, conditque se aliquot dierum itinere. Mox alio lacu maiore, in Cæsariensis Mauritaniæ gente Massæsylum erumpit, & hominum cœtus velut circumspicit, ijsdem animalium argumentis: iterum arenis receptus conditur: rursum XX. dierum desertis ad proximos Æthiopas: atque vbi iterum senserit hominem, prosilit fonte, & verisimile est, illo quem Nigrin vocant. De *Euphrate* Philostratus in vita Apollonij Tyanæi lib. 1. cap. 14. Sunt qui dicant in paludem quandam partem maximam Euphratis absorberi, ita vt ad mare non perueniat: sed in terra cursus sui finem consciscatur. Quidam & audaciùs de eo loquentes, asserunt, ipsum cùm diutius sub terra fluxerit, rursus in Ægypto apparere, & Nilo commisceri. Adnumera his ex lib. huius operis XV. *Lycum* & *Erasinum*, & lege quæ ibidem disserimus. Videtur porrò Ouidius hoc loco de ijs loqui fluuijs, qui sic humo absconduntur, vt non ampliùs deinde alibi in apertum emanent, nec in mare deuoluantur. Cuius generis exempla nondum legi. C D

41. IN MARE PERVENIVNT PARTIM] Infrà, vbi plurimos fluuios ad Peneum vel gratulatum, vel consolatum conuenisse dicit, nominatis aliquibus subijcit:

Moxq; amnes alij, qui quà tulit impetus illos,
In mare deducunt fessas erroribus vndas.

Lib. 4. *— Vtq; fretum de tota flumina terra,*
Sic omnes animas locus accipit ille.

Et in fine 8. libri:

Vtq; fretum recipit de tota flumina terra,
Nec satiatur aquis, peregrinosque ebibit amnes.

Sic Plaut. Curcul. *Quisnam hic fluuius est, quem non recipiat mare*: Lucret. lib. 6.

Principio mare mirantur non reddere maius
Naturam, quò tantus fiat decursus aquarum,
Omnia quò veniant ex omni flumina parte. A

Cur mare incrementum non capiat, cùm omnia flumina fontesque recipiat, caussas aliquot profert Isidorus lib. 13. cap. 14.

CIRCVMQ. RECEPT. LIBER AQVÆ] latissima planitie, spatio amplissimo. Sic infrà:

Terra ferax, dum terra fuit: sed tempore in illo
Pars maris, & latus liquidarum campus aquarum.

Virgil. lib. 6. *Principio cælum, & terras, camposq; liquentes.* Nominauit etiã *campos salis*. & *Neptunia prata*. Plaut. Trinum. vbi Charmides senex Neptunum compellat, cuius beneficio saluum se nauigasse arbitratur:

—— Namque absque te foret, sat scio, in alto
Distraxissent, disq; tulissẽt satellites tui me miserum fœdè,
Bonaq; omnia ita vnà mecum cæruleos per campos.

42. PRO RIPIS LITTORA PVLSANT] De significatu vocum *littus* & *ripa*, lege disputationem Francisci Floridi lib. 1. cap. 10. Virgil. eclog. 9. B

Insani feriant sine littora fluctus.

43. IVSSIT ET EXTENDI CAMPOS, &c.] Obserua propria verba cuique reddita. *Campi extenduntur, valles subsidunt, syluæ teguntur frondibus, montes surgunt.* Nazianzenus terram considerans: *Qui fit*, inquit, *vt illa partim in montium vertices assurgens, partim in campos subsidens, idq; varie & multipliciter, ac denique paulatim alternando commutata, tum ad hominum vsus vberior affluentiorq; fit, tum varietate ipsa iucundior*, &c. Maximè varium, longeque pulcherrimum & amœnissimum eius ornatum describit in Annalibus suis Constantinus Manasses, pag. 4.

45. DVÆ DEXTRA, TOTIO. SINISTRA] *Dextra* pars mundi hic accipienda est de septentrione, *sinistra* de meridie. Liuius lib. 1. *Augur dextras ad meridiem partes, læuas ad septentrionem dicit.* Plinio contrà, *læua* sunt exortiua, *dextra* occidua, antica ad meridiem, postica ad septentrionem. Vide libr. 2. cap. 5. Varroni quoque *sinistra* ab oriente sunt in templis effandis, *dextra* ab occasu, antica ad meridiem, postica ad septentrionem. Turneb. lib. 18. cap. 35. De ijsdem Rhodigin. lib. 1. cap. 10. & 11. Pierius hieroglyph. lib. 3. in *Tauro*, pag. 24. C

46. CÆLVM SECANT ZONÆ] Huc ascisce carmina Virgilij de quinque Zonis Georg. 1. & cũ Ouidianis compone, vt & Claudiani descriptionem ex 1. de Raptu. Exponens enim quo pacto Proserpina telę suæ speciem 4. elementorum ac cæli intexuerit, etiam hæc de Zonis adiungit:

Addit quinque plagas. mediam subtemine rubro
Obsessam feruore notat; squalebat adustus
Limes, & assiduo sitiebant stamina sole.
Vitales vtrinque duas, quas mitis oberrat
Temperies habitanda viris. cum fine supremo
Torpentes traxit geminas, brumaq; perenni
Fœdat, & æterno constringit frigore telas. D

Legitur item, quamuis longiuscula, apud Tibull. lib. 4. hoc principio: *Et quinque in partes totus disponitur orbis*. Meminit & Horat. lib. 1. ode 21. & rursum lib. 3. ode 24. *Quinque Zonas* vocarunt Astrologi quina spatia, in quæ extimam cæli superficiem vtiliter, nempe ad Solis, Lunæ, reliquorumque siderum motus dignoscendos, ad vicissitudines temporum distinguendas, ad regionum denique qualitatem discernendam diuiserunt. Martiano Capellæ *fasciæ*, alijs *cinguli, circuli*; modò ne lineas ipsas, sed lineis, seu peripherijs circulatam, discretam ac separatam planitiem

tiem inte[illegible]ga[illegible] dè super his Macrob. in S[illegible] *Quinque alij circuli pa[illegible] vocantur.* [illegible] *maximus est æquinoctia[illegible] emitar[illegible] vicinus, atque ideo breues [illegible] quorum vnus [illegible]nalis, alter australis. Inter hos & medium duo sunt [illegible] maiores vicinus, medio minores. Et ipsi ex v[illegible] tra[illegible] sua iusta terminum faciunt.* He[illegible]. Obseru[illegible]n, [illegible]pten[illegible]tion[illegible]em [illegible]b vrsa maiore, astro[illegible] VII st[illegible]ll[illegible]m, ibidem a pe[illegible] bil[illegible] *arcticum:* fi[illegible] p[illegible] e[illegible] region[illegible] austr[illegible], [illegible], *antar[illegible]ticum* [illegible] *ἄρκτος* enim *vrsa*.

[illegible] CV[illegible] A D[illegible] idest *Deus.* [illegible] ait.

> [illegible] *igitur vt sit trabeata cura Quirini,*

idest, Qu[illegible]nus [illegible] Ro[illegible]ul[illegible]s. Horat. ode 21 lib. [illegible]. *Narratur & pri[illegible] [illegible]pe mero caluisse virtus.* Et ode 3. lib [illegible] *Perrupit [illegible] herenta Herculeus labor.* Catull de nupt. [illegible] *ni m p[illegible]arum*, idest, [illegible] nuptas. Virg. Georg. *[illegible] rigor*, pro [illegible] Ennius:

> *Olli respondit [illegible] sonus [illegible]tas,*

pro E[illegible]a [illegible]. Eiu[illegible]dem ordinis sunt apud Prope[illegible] *amor. error [illegible]culis* pro am[illegible], errante Hercule; *Pactoli liquor* pro Pactolus liquidu[illegible] Græca peri[illegible]s est. H[illegible]. The[illegible]n. [illegible] *Sed cum domuit [illegible] robur Hercules.* Homer. Odyss. [illegible] *Ἀλκινόοιο, magna ira Alcinoi.*

TO[illegible]D[illegible]Q. PL[illegible]. [illegible] PREMVNTVR [illegible] Spatijs ac Zonis cælestibus quinque, pari numero spatia & plagæ & Zonæ in terris respódēt. De vtrisque A simul agit Macrob. in Somn. Scip. lib. 1. cap. 2. & quomodo Zonæ in terra tam angusta & contracta immensæ cælestium amplitudini respondere queant, planum facit. Media inter tropicos, *torrida* nomen sortita est quam antiqui, quòd ingentibus Solis ardoribus t[illegible] rentur, inhabitabilem putarunt, (quod secùs esse testificati sunt, qui nostro & patrum sæculo nauigantes, disiunctissimas oras aperuerunt Lusitani & Hispani, ac nouas insulas, & incognitos terrarum tractus inuenerunt: Zonam scilicet mediam non solùm non torridam esse, sed temperatam, imbriumque, perennium fontium & fluuiorum aquis, frugibus & fructibus abundantem, & variarum gentium populis, magno cæli solisque fauore & salubritate B incoli, vt item duas vltimas, ob immoderatum frigus, æternumque gelu. Reliquæ sunt temperatæ, quarum vnam inter tropicum æstiuum, & arcticum nos incolimus. Altera hyberno tropico, & circulo antarctico interiecta est. Quam quæ gentes habitent, multis iam & longis nauigationibus exploratum, litterarumque significatione intellectum est. De Zonis terrestribus vide amplius Cic. 1. Tuscul. Plin. lib. 32. cap 68. & de recentioribus Had. Iunium li. Animaduersiorum 3. ca. 4. & 5 ex Homero & Virgilio, quem E[illegible]rathosthenis versus expressisse docet.

51. MISTA CVM FRIG. FLAMMA [illegible] frigore & calore mixtis, hoc enim temperamentum facit plagas medias habitabiles.

Aeris leuitas, & peculium. Quatuor venti, eorúmque regiones.

52. IMMINET his aer, qui quanto est pondere terræ, IV.
Pondere aquæ leuior, tanto est onerosior igne.
Illic & nebulas, illic consistere nubes
Iussit, & humanas motura tonitrua mentes,
Et cum fulminibus facientes frigora ventos.
His quoque non passim mundi fabricator habendum
Aera permisit: vix nunc obsistitur illis,
(Cùm sua quisque regat diuerso flamina tractu)
Quin lanient mundum: TANTA EST DISCORDIA FRATRVM.
Eurus ad auroram, Nabathæaque regna recessit,
Persidaque, & radijs iuga subdita matutinis.
Vesper, & occiduo quæ littora sole tepescunt,
Proxima sunt Zephyro: Scythiam, septemque triones
Horrifer inuasit Boreas: contraria tellus
Nubibus assiduis, pluuioque madescit ab Austro.

52. IMMINET HIS AER [illegible] Hactenus de elementis, C terra & aqua, nunc quomodo aërem tractauerit, & [illegible] d[illegible] n eo constituerit opifex, perspicuè ac distinctè [illegible]nitur.

[illegible]. P[illegible]D[illegible]R[illegible] TERRÆ. [illegible]ONO. AQVÆ LEVIOR] Non negat [illegible]rem al[illegible]d grauitatis habere; sed ad terræ [illegible] grauitatem penè nullam ait esse. Cum autem leui[illegible] a[illegible] [illegible] tamen leuior est ignis: Su[illegible]rà; *Proximus [illegible] aer illi leuitate, locoq.*

54. ILLI[illegible] E[illegible] NEBVL. ILL[illegible] C. NVB.] in media nempe regione, in qua nubes, imbres, ventique coguntur & impressiones e[illegible]stunt. *Meteora* Græci nominant, quæ cùm è siccis, tum ex humidis terrarum & [illegible]piarum a[illegible]pirationibus in sublime mirabilia fiunt.

5[illegible] [illegible]IVMAN. MO[illegible]VRA TONIT. MENTES [illegible] Aëris hoc [illegible], in quo generátur tonitrua, Lucret. lib. 1. vocat [illegible] *tonitralia templa, [illegible]. Templum* quippe

 auctore

... de ling. Lat. ... ibus mand... di- A ... auspicium, ab simi... tudine, in cælo, in ... In Sy... b. nostris ad illud 4. Æneid.

Cæc... in nubibus ignes

Terrificant animos, & inania murmura miscent.

de hominum errore horroreque eum tot at... ælum, eius que caussa ... imus locum Lucretij ... Ibid. ex Suetonio de Tiberio, & Caligula, quantopere tonitrua expauerint. Existimat vir do... us, ... hanc... teorum d... ignia ex parte f... urum N... relatum ... ab Aristot. 2. Analyt. vbi docet fieri p... e, vt cad... m ... & propter finem aliquem fiat, & ex necessitate. ... *igne extincto tonat stridorem ac sonitum edi necesse est: & vt Pythagorei tradunt, ad metum inferis illa comminatione incutiendum.*

56. FACIENTES FRIG. VENTOS. Iacobus Crucius sic legit hunc versum.

Et cum fulminibus facientes fulgura ventos,

motus his versibus lib. 5. vbi in hanc sententiam, huiusmodi in aëre fieri solita concipiuntur.

Ergo mœstissimus altum

Aethera conscendit, vultumq; sequentia traxit

Nubila: queis nimbos immixtaq; fulgura ventis

Addidit, & tonitrus, & inevitabile fulmen.

Etiam præter sensum, qui nullus foret, aut fatuus, nec mat... uati diuini nperis respondens, si *frigora* legeris Nam ... non modò f... ora verum etiam cal... res æstusque interdum feruentissimos inferunt. Vulgatam, & ab omnibus codicibus probatam lectionem nos retinemus. Nam cum fulminibus possunt fulgura quoque intelligi: & frigus excitari ventos, præsertim Aquilone, quem *horrisorum* versu ab hoc decimo appellat experientia notissimum est.

57. NON P... M... voluit mudi fabricator aërem qua quouersus ventis communem esse. Caussa subiungitur. De aëre agit Plinius lbr. 2. cap. 38. Ibidem *ventorum regnum* vocat. Et quoniã natura ipsorum est flare ac spirare, probè Horat. ode 15. lib. 1. Nereum illos ingrato otio obruisse dicit, cum Paridi naviganti fata Troiana prænunciare vellet.

59. CVM SV... CVISQ. REGAT, &c. cum nunc quisque intra suos terminos cogatur flare, tamen id vix tolerabiliter faciunt ... adè & impotenter spirant. Quid, si vagari liberè sineretur?

60. QVIN ... ANIENT MV... D. Libr. 11. Alcynoë Æoli filia, quò mitigare patrem maritum tegem retineat, ita de ventorum ...

Cum semel emissi tenuerunt æquora venti,

Nil illis vetitum est, incommendataq; tellus

Omnis, & omne fretum est: cæli quoque nubila vexãt,

Excutiuntq; feris rutilos concursibus ignes.

Quin & Lucret. lib. 1. incitatissimos eorum impetus, quibus omnia vexant, diruunt ac sternunt pluscul... versibus elegantissimè depingit, inducta fluminis similitudine, quod auctu aquarum è monte decurrentium oppositas moles perrũpit, & obuia quæque secum rapit. *Nec ratione fluunt alia* &c. Atque hinc adeò factum, vt ventis quoque, tanquam sanctis numinibus vota conciperentur, soluerentur que: quod fecit Augustus Circeo... Alex. ab Alex. libr. 3. cap. 22. Quem honorem Thurij *Boreæ* habuerunt, disce ex Æliano lib. 12. cap. 61.

60. TANTA EST DIS... IA FRATRVM.] ... & ... animus, prout poëtis ludere libuit. Vocabula enim propinquitatum & cognationum sunt hominum propriè. Sic infrà de Io in vaccam transformata:

De grege nunc tibi vir, & de grege natus habendus.

Varro item appellauit ventos *phreneticos septentrionum filios*. Proinde Ouid. non insulsè ... atres: vt item li. 6. vbi Boreas reliquos despiciens, & vires suas ambitiosè efferens,

Idem ego cum fratres cælo sum nactus aperto.

Sic Pindarus imbres *filios nebularum*. Vide Pet. Victorium lib. 23. Variar. le... cap. ...

61. EVRVS AD AVRORAM. Præfatus ventorum furorem atque rabiem, quibus ob id mundi auctor aëris amplitudinem ac vastitatem promiscue insidendam non concesserit: sed suum cuique tractum B regionemque attribuerit, ne pro eorum iure se diseordijs mundum laniarent & euerterent, mox quatuor principum sedes, ceteris omissis demonstrat: & quò quisque horum destinatus ac missus sit, clarè docet: *Eurum* ad orientem, *Zephyrum* ad occidentem, *Boream* ad septentrionem *Austrum* ad meridiem. Hos se quatuor soloteum agnouisse quispiam suspicabitur, cum multo plures sint, vt tradit Aristoteles 2. Meteor. cap. 6. Seneca Natural. lib. 5. cap. 16. Plin. lib. 2. cap. 48. Gell. lib. ... cap. 22. Vitruuius lib. 1. cap. 6. & ... idem Philander ... lib. 13. cap. 11. Sed hæc ignorantiam tam eruditum & rerum naturæ scientissimum vatem minimè cadit. De ... ... ijs igitur, seu cardinalibus, vt vulgò dicuntur, quatuor mundi velut cardinibus, loquit, & eos, quemadmodum & alib. indicasse sufficere putauit. Homerus quoque C Odyss. 5.

Συν δ' ... ...

Καὶ βορέης αἰθρηγενέτης μέγα κῦμα κυλίνδων.

Lucan. lib. 1. has quatuor mundi plagas, vnde spirant his versibus comprehendit:

Vnde venit Titan, & nox vbi sidera condit,

Quaq; dies medius flagrantibus æstuat horis,

Et qua bruma rigens ac nescia vere remitti

Astringit Scythicum glaciali frigore pontum.

1. Trist. eleg. 2.

Nam modò purpureo vires capit Eurus ab ortu,

Nunc Zephyrus sero vespere missus adest:

Nunc gelidus sicca Boreas bacchatur ab Arcto,

Nunc Notus aduersa prælia fronte gerit.

Manil. lib. ... compendiosius:

Asper ab axe ruit Boreas, fugit Eurus ab ortu,

D *Auster amat medium solem, Zephyrusq; cadentem.*

Eurus ... nomen accepit, quòd flatus eius fit ab oriente. Nam, quod Vitruuio placet, eate, quod ex auris procreatur, à Græcis ... appellatum videri, nobis parum placet. Omnes ... ex auris progenerantur, num iden omnes *Euri* ... præterea Græcis.

64. PROXIMA SVNT ZEPHYRO. Eundem esse ventum *Zephyrum*, ac *Fauonium*, aduersus Vegetium probat Franc. Floridus lib. 2. c... *Zephyrus* autem quasi ... vitam ferens, aut ... alimoniam, vnde vi... tamus, proferens. *Fauonius* à fauendo. Plinio *genitalis humidi spiritus*. Claudiano 2. de raptu *pater veris*. quo nimirum spirante ver incipit. Catullo de nupt. *flatum genitor*:

Quos propter fluminis vndam

Aura parit flores tepidi fœcunda Fauoni.

[illegible] *[illegible]m*, Latinis *Floram* dicta [illegible] adiun- [illegible]ur veterum celerrimus, Plutarch. [illegible] b.cap.34.exponit.

[illegible] TRIONES] Astrum hoc in cæli [illegible] quoniam VII. stellarum positu & [illegible] refe[illegible] Græci ἅμαξαν, *currum*, seu *pla[illegible]m* dixerūt: Rom. [illegible] à stel[illegible] iunctis, vt trio[illegible]s antiquis, quòd terram arando tererent) [illegible] ntur *septentrionem* Gell. [illegible] b.1[illegible].cap.21.

[illegible] BOREAS] A sono & [illegible] factum ei nomen. Idem *Aquilo*, [illegible] m flatus: aquila enim volat celerrime.

A Homero δυσηχέος αἰθρηγενέτης serenificus, Pindaro in Pyth. ventorum rex, & patet. *Flatus Aquilonios* multum adiuuare procreationem maris in pecudibus; *Austrinos*, fœminæ, auctor Aristot. 2. de generat. animal.2.& in hist.9.cap.19.

CONTRARIA TELLVS] meridionalis, quæ contraria est septentrionali, quomodo occidentalis orientali.

66. PLVVIO AB AVSTRO] *Auster* quasi hauster, ab hauriend[illegible] aquis: Græcè *Notus*, à νοτὶς *humor*, est enim humidus, & creat pluuias. S. Hieronymus *pincernam pluuiarum* nominat.

Ignis, & cælum in summo. Singularum mundi partium incolæ, & animantes.

V.

67 *HÆc superimposuit liquidum, & grauitate carentem*
Æthera, nec quidquam terrenæ fæcis habentem.
Vix ita limitibus† discreuerat omnia certis,
Cum, quæ pressa diu massa latuere sub ipsa
Sidera, cœperunt toto† fulgescere cælo.
Neu regio foret vlla suis animalibus orba,
Astra tenent cæleste solum, formæque deorum:
Cesserunt nitidis habitandæ piscibus vndæ:
Terra feras cepit, volucres agitabilis aër.

†descripserat. dissepserat. di[illegible]erpserat.

†effulgescere. feruescere. efferuescere.

67. HÆC SVPERIMPOSVIT LIQVID.] ἀναστροφὴ pro, *super hæc imposuit*. Restabat vt iam de q[illegible]to elemento, *igni* videlicet, ageret, & quid ille condator instituisset, peculiaremque œconomiam eius nos doceret, quod tacere non videtur: facit tamen, sed ita, vt cum cælo confundat, cuius vim antè dixit esse igneam, & sine pondere. Vocauit etiam [illegible]quidum:

Et liquidum spisso secreuit ab aëre cælum.

E go sideribus pulcherrimè distinctum [illegible], quæ sint eius animalia: nam terræ dabit feras, seu quadrupe[illegible]s, aëri aues, aquis pisces. Quod igitur ad verba præ[illegible]ta attinet [illegible] Tibull. lib. 4.

Et vagus e terris quà surgere nititur aer,
Hinc & contextus passim fluit igneus æther.

Apuleius de Cosmograph. *cælum* ip[illegible], stellas, atque [illegible] siderum compagem *ætherem* [illegible] ocat, dicit non quòd sit igneus & incensus, vt quidam putant: sed quòd cursibus rapidis semper rotetur. Hinc Aristot. [illegible] de Cælo ex ἀεὶ, & θεῖν nomen deductu[illegible] [illegible] Tamen Ouid. huc minimè respiciens, igneum fa[illegible].

6[illegible]. DISCREVERAT OMNIA] Lambin. in oden 13 [illegible] .co[illegible] *descripserat*. Quod ad vocis [illegible]tionem. & locum ipsum attinet, non malè: est enim *describere* [illegible] am disponere, distribuere definire desi[illegible]g[illegible]ar[illegible] C[illegible] Cat[illegible]n *Descripsisti vrbis partes ad incendiũ.* Q Tu[illegible] at. de pe[illegible] c[illegible]sul. *describere suum cuique [illegible]nus* Veruntamen [illegible] ine caussa, vt sæpius alias. Ver[illegible] e[illegible] pe[illegible] ex[illegible] imit [illegible]. an. l[illegible] *dis*[illegible] [illegible]o. la[illegible] bhar[illegible]us ex [illegible] *discer*[illegible] *per* [illegible] noniam [illegible] [illegible] [illegible]ρεζειν sit. *Discreuerat*, [illegible] ma [illegible]

71. SIDERA, COEPER. T. FVLGESCERE CÆLO] Incredibilem cæli ornatum ex stellarum planeta[illegible]tum[illegible]e, quibus consitum est, eleganria ac splendore depingit initio suorum Annalium Constantinus Manasses. Quapropter illud siderum pulchritudine fuit exornatum, instar pepli margaritis distincti, vesti auro intertextæ, panni lucidis gemmis decorati. Tunc primum illuxit ocellus ille diei sol, magnus ille gigas, lucerna vitam nutriens, fons lucis inexhaustus, ignis materiæ expertis domicilium, &c. pag. 5. Ciof. & has lectiones affert, *efferuescere, feruescere*, pro *fulgescere*, quia stellæ igneæ naturæ putarentur: *feruor* autem igni natura inest.

73. ASTRA TENENT CÆLESTE SOL. &c.] Ex motus assiduitate, & è græco astra dici quidam contendunt, quasi ἀστα, hoc est, οὐδέποτε ἱστάμενα, ἀεὶ δὲ κινούμενα. Exponens Ouidius quæ, & cuius generis animantia mūdi partes occupare & incolere cœperint, vt in ijs viuerent, suúmque genus propagarent, etiam in eorum numero *astra*, siue *stellas* constituit: quin & deos ipsos, quos Platonici in ordinem agi[illegible]ni[illegible]um retulerunt hominem ob eam caussam definientes. *animal rationis compos, mortale*: vt per ho[illegible] discrimen [illegible]ertale à dijs, anim[illegible]us morte carent[illegible]bus, sicut per *rationem* à brutis eum seiungerent. Sic & Porphyrius in I[illegible]ve: ἄν[illegible] ζῷον λογικόν, καὶ θνητόν [illegible] αι συστατικαι [illegible] ἡ [illegible] θεῶν. *Sed differentia rationa[illegible]arie[illegible] mortale, hominem constituunt.* Quod [illegible]i[illegible] Vo[illegible] in [illegible] cælo solo præter astra esse formas deorum [illegible] hic ipso ha[illegible] d ambigue indicat deos [illegible] p[illegible] [illegible]er, vt in quamque re[illegible] [illegible]nymum [illegible]mas posuere animantes. Dec[illegible] Benedict[illegible] [illegible]etio nostro hunc florem:

Calisthe

Cælestia corpora animata volucrum imprimis Chaldæi, quorum inuentum astrologia putatur:& qui primùm,& antea alios de natura philosophati sunt Græci, atque Ægyptij. A Plutarch.lib.5 de placit. cap. 20. *meminit cuiusdam libri Aristotelis,in quo quadripartitum genus animantium introduxerit,terrestre,aquatile,volatile,celeste. Nam cælestium orbium dicis animalia,non secùs atque terra. Platoni in fine Timæi mūdus & animal,& deus est.In Epinomide iubet astra vt deos à nobis coli & honorari. Stoicus quoque, quorum argumenta examinat & refutat Lactant lib.2.cap.7. Aiebant ijdem,cælum esse mundo ἡγεμονικὸν,sicut homini rationē. Vide Plutarch.lib.2.ca.5. Quod scitum infrà attingit Ouid. vt obseruauit Manilij Scholiastes.*

Siue recens tellus,seductaq; nuper ab alto
Aethere,cognati retinebat semina cæli.

De homine enim qua parte capi est rationis agitur. Quod & Maronem voluisse apparet lib. 6. de animis loquentem:

Aetherium sensum,atque auras simplicis ignem.

Verùm qui mundum ingens quoddam animal asseruerunt, B *horum alij omnes eius partes vna cadem, anima constare: alij orbes singulos suis animis: alij etiam vnamquamque stellam sua præditam anima asseuerarunt. Rursum nonnulli intelligētiam duntaxat:alij & altricem cælo inesse affirmarunt, quòd Oceani, & terrarum aspirationibus in sublime elatis pascerentur, Heraclitus puta, & cum Stoicis Plato. Vide 2. de placit.apud Plutarch. cap.17. Quò allusisse fortasse Virgilius 1.Aeneid.*

— Conuexa polus dum sidera pascet.

Philo Hebræus pluribus locis vitam & intelligentiam stellis largitur.Cælum habere animam sentientem, auctam sensu interiore phantasia,inquam. Arabs Auicenna docuit. Denique Ptolemæus,& astrologi plures cælum esse animal decernunt. Quod magis mirum,inter nostros Origenes libr.7. περὶ ἀρχῶν.& tom. 1. Commentar. in Ioannem: stellas non C *modò animatas, sed virtutis quoque & vitij capaces esse contendit. Sed pars negans vera est,habetq; assertores grauissimos Atentium argumentorum facilis est dissolutio.* Qui plura desiderabit, eundem Pererium adeat, qui Commentar.in Genesin lib.2.quæst. 7.vbertim & accuratè in hac thesi versatus est, vnde hæc compendiò petita sont.& Conimbricenses nostros in 2.Aristotelis de Cælo quæstion.1. articulo 1.& 2.Leonard.Coquçum Comment.in Ciuitat.August.lib.13.cap.16.

Aristides de hac animantium per sedes & regiones suas distributione in hunc modum: *Simul porrò vt illa fabricauit,rite singula diuisit, & loca distribuit propria singulis creati animalia,suasq; rebus creatis sedes & domicilia attribuens:dijs quidem cœlum tā quam arcem vniuersi, pulcherrimum & splendidissimum.puri simum.,& quò* D *nectus non pertingit:hominibus vero terram, marino autem generi mare.& volucri aerem Etenim ita maxime dignitatem quæque suam tueri posse videbantur,si & natura sua ingenioq; coniunctas sedes nanciscerentur, & cognata occuparent domicilia.terrestria quidem terram humida mare, leuiora & sicciora aerem ,superiora & ignea & reliquis incumbentia æthrem & cælum.* Hæc ille tom. 1.orat.1. Hic ego quæro,si dij cæleste solum Chao digesto occuparunt,vbi antea latuerunt? Num in quoque elemento viuant animantes, disputat Lælius Bisciola noster Horat.subsecinar.lib.8.cap.1.

74.C ESSER. NITID HABIT. PIS IB.] Nitor piscium est illorum leuor & lubricitas. Aliter inter vultus,oculi.vestes.domus,&c.2.de Arte.

Sylua feras,volucres aer accepit habendas,
In it quida pisces delituistis aqua.

Scriptores ἁλιευτικῶν piscium genera CLIII. reperiri memoriæ prodiderunt,vt ex Oppiano a[illegible] Hieronymus in [illegible] euangelia obseruat.De Ouidij H[illegible], quorum superest [illegible]agmentum,sic Plin.lib. 32. cap. [illegible] *Mihi videntur mira & quæ Ouidius prodidit piscium ingenia in eo volumine quod Halieuticon inscribitur.* [illegible] *adijciemus apud Ouidium posita nomina quæ apud neminem alium reperiuntur:* sed fortassis in Ponto nascuntur,vbi id volumen supremis suis temporibus inchoauit

75. TERRA FERAS CAPIT, VOLUCR. &c.] Hactenus animalium genera nominauit quinque, cælestia duo,*astra & deos*:aquatica,*pisces*: terrestria ,*feras*,sub quibus & nō feras intelligimus:aëria,*volucres*: sextum,puta *homines*,mox nominabit , quod genus partim ad cælestia, partim ad terrestria pertinere certum est:siquidem,vt grauiter Sallust. in Catilin. *animus nobis cum diis,corpus cum belluis commune est.*

Et quoniam de sedibus animalium audiuimus, visum est separatim quærere,quotnā genera eorum ponenda sint.D. Augustin. de Ciuit.lib.8.cap.16. ex Apuleio recēset 4. ætheria,*deos* nimirum;aërea,*dæmones*,terrestria,in quibus *homines*;aquatilia , in quibus *pisces*. Dæmones definit animalia,animo passiua,mente rationalia,corpore aërea, tempore æterna. Horum quinque tria illis nobiscum esse cōmunia , quartum proprium,quintum cum dijs commune. Hoc dogma ibidem excutit & redarguit sanctus Doctor, de dæmonibus aëreis scilicet.Aristotelem quatuor genetibus ea circumscripsisse,testis in 2.de Nat. deor. etiam M.Tullius,his verbis: *Cùm igitur aliorum animalium ortus in terra sit aliorum in aqua in aere aliorum, absurdum esse Aristoteli videtur in ea parte quæ sit ad gignēda animalia aptissima,animal gigni nullum putare. Sidera autem æthereum locum obtinēt:qui quoniam tenuissimus est, & semper agitatur et viget, necesse est, quod animal in eagignatur ,idem quoque sensu acerrimo,& mobilitate celerrima præditum esse Quare cùm in æthere astra gignātur , consentaneum est,iisdem sensum & intelligentiam inesse.* Hanc partitionem secutus videtur Ouidius. Apuleius eū alijs quibusdam,aues in terrestribus potiùs, quàm in aëreis reponit.Quippe quibus semper omnis victus in terra ibidem pabulum , ibidem cubile:tantumque aëre proximum terræ volando tranant. Fessis autem remigio pennarum terra portus est. Varroni in 4. de ling.Lat.tria sunt genera. Locat enim ea in *aqua,aere, terra*,vt & Christianis aues cælo , id est aëri, adscribuntur.Quia verò homo non solùm animal,sed præstantissimum est animal,terrestria in rationis capacia & rationis experti a diuidamus.Sic præter missis astris erunt genera quatuor. Qui tria tantùm faciunt , de catentibus ratione loquuntur,cum quibus quæ corpore,societas est hominibus: sicut quæ mente , cum angelis.Hæc & his plura H.Magius Miscellan. lib.1. cap. 21. Cæterùm in elemento ignis nullas extare animantes,in 4.de rebus sublimibus tradit Aristoteles.Nihilominus nasci in hoc nostro igne quasdam ex eiusdē lib.5.de historia animal & ex lib.2.Quæst. nat.Senecæ,item ex lib. 11. Plinij confirmat Muretus lib.16.Variarum.c.2.Consulendus etiam Ælian. libr. 2.de animal. cap. 2. Casaubon.in Athenæum, pag.389.

Platoni in Polit.duo tantùm sunt genera ,*ferum* & *mansuetum*. Aristoteli 1.de histor.animal .tria. Alias e humanimantes esse perpetuò cicures, alias perpetuò feras,quasdam ad vtrumque horum ita flexibili ingenio,vt & cicurari & efferari facillimè possint. A Mose tria recensentur,illis verbis:*Producat terra animam*

[illegible] *reptilia, & bestia* A tur, vt formicæ & lacertæ. *Bestiæ* [illegible] agrestia & fera animalia, nec humanis imperio subdita, vt leones, pantheræ, tigres [illegible]. [illegible] nullo istorū genere [illegible] ideo LXX. præter [illegible] quadrupedia. Sunt ista Pererij in Genes. lib. 1. in opere diei sexti. De varietate volatilium ac terrestrium Manasses pag. 6.

[illegible] familia [illegible] equ[illegible] *Reptilium* nomine [illegible] pedibus vt serpentes [illegible] adm[illegible] corpore mouen-

Hominis fabricatio, & diuina præstantia

VI.

76. SANCTIVS HIS ANIMAL, MENTISQVE CAPACIVS ALTÆ
DEERAT ADHVC, ET QVOD DOMINARI IN CÆTERA POSSET.
Natus homo est: siue hunc diuino semine fecit
Ille opifex rerum, mundi melioris origo:
Siue recens tellus, seductaque nuper ab alto
Æthere, cognati retinebat semina cæli:
Quam satus Iapeto mistam fluuialibus vndis
Finxit in effigiem moderantum cuncta deorum.
Pronaque cum spectent animalia cætera terram,
OS HOMINI SVBLIME DEDIT, CÆLVMQVE TVERI
IVSSIT, ET ERECTOS AD SIDERA TOLLERE VVLTVS.
Sic modo quæ fuerat rudis, & sine imagine tellus,
Induit ignotas hominum conuersa figuras.

76 SANCTIVS HIS ANIMAL, &c.] *Sanctius animal,* sanctum, comparatiuus pro positiuo vt loquuntur Grammatici. Sic 1. Æneid.

Tristior & lacrymis oculos suffusa nitentes.

Non enim cetera animalia sancta erant. Sanctum ergo animal homo, id est, admirabile, suspiciendum, venerandum, sacrosanctum, minimeque violandum, aut iniuriosius tractandum. Si attendas, 4 rebus sex hic laudatur *homo*: Primò, quòd sanctus; secundò, quod mentis præstant. ssimæ compos; tertiò, quod ceterorum animantium princeps, ac dominus; quartò, quòd diuino semine oriundus: siue illum Deus, siue Prometheus códiderit; quintò, quòd deorum similis; sextò, quòd solus vultu erecto, & cælestium [illegible] tor. Quare autem Deus creauerit vnum tantum hominem, & animantes in suo quæque genere plures, disputat Augustin. Ciuitatis Dei lib. 12. cap. [illegible]

77. ET QVOD DOMINARI. Cic. de Vniuer. [illegible] *deorum immortalium quasi gentiles, & diuini generis* [illegible] *& omnium animalium tenent principa-* [illegible] horum, & [illegible] *Quid est homo quod memor es eius,* &c. [illegible]

B *posset præsentia: atque aliquando ad supremam cælestium animorum dignitatem peruenire, modo sese a contagione corporis integrum castumq. seruaret, seq. totum dederet venerationi numinis tui. Tu denique hominem huic medio mundi* [illegible]*, tanquam mortalem aliquem deum præpositum esse voluisti, neque solùm ea quæ gignuntur in terris, sed etiam cælum ipsum, & admirabiles illos siderum fulgores ad vsum & commoditates illius creauisti, eiusdemq. imperio & potestati permisisti tot genera, tamq. dispariæ bestiarum ciurum ferarum, & omnes aërias animantes, & quæ fluminibus & mari* [illegible].

78. NATVS HOMO EST] Curvltimo loco, post omnia [illegible] conditus sit homo, caussam edit Philo de mundi opificio: *Haud prius regem aduenire oportebat, quam ei domicilium & palatium, & quibus indigebat, essent præparata. Quemadmodum & herbas Deus ante animalia condidit, vt mox pabulum reperirent.* Addc & istâ.

C Homo est [illegible] dominus, & finis quodammodo, ob quem procreata sunt cætera. Itaque ante illum procreanda fuerunt. Vide insuper Pererium tomo 1. in Genes. [illegible] 449. ed. Rom. Rhodiginum libr. 2. cap. 17. & [illegible].

SIVE HVNC DIVINO SEMINE FECIT] Plato, vt obseruat L[illegible] Horat. sat. 2. lib. 2. haud vno loco trad[illegible], animam humanam [illegible] partim [illegible] fragmentum, partiunculam animæ totius mundi: & animam non [illegible] Deo [illegible] Deum [illegible] tem esse. Testis [illegible] Plutarchus in [illegible] Platonis. Senserunt idem & Stoici [illegible] dogma, quanquam [illegible] attingit [illegible] mentes è diuina méte delibata [illegible] 2.

Denique cælesti sumus omnes semine oriundi.

Quod [illegible] & explanat Lactant. libr. 6 cap. 10.

cap. 10. & de opificio Dei cap. 19. Et Virgil. in 6.

Igneus est ollis vigor, & cœlestis origo.

Horatij autem verba sunt hæc:

— Quin corpus onustum
Hesternis vitijs animum quoque prægrauat vnà,
Atque affigit humi diuinæ particulam auræ.

79. ILLE OPIFEX RERVM] Autea, *mundi fabricator.*

MVNDI MELIORIS ORIGO] Per quem extat *mundus melior*, id est, mundus in suas partes digestus, & ornatus. Nam *Chaos* fuit mundus confusus.

80. SIVE, &c COGNATI RETINEB. SEM. CÆLI] siue aliquid naturæ cælestis hæsit in terra, vnde formatus est homo.

82. QVAM SAT. IAPETO MIST. FLVVIAL. VND.] Tellus mista fluuialibus vndis est lutum; & quorum melior indoles, perspicax & prudens ingenium, de meliore luto ficti dicuntur. Iuuenal. sat. 14.

Forsitan hæc spernant iuuenes, quibus arte benigna
De meliore luto finxit præcordia Titan.

Mysterium hoc infrà aperietur, de *luto* nempe duplici. Titan autem hîc est Prometheus Iapeti filius, Titanis nepos. Enumerat caussas Rhodigin. lib. 7. cap. 19. ob quas Poëtæ Prometheum hominē è luto finxisse prodiderint. Quod illi Iupiter apud Lucian. tomo 1. exprobrat: & cùm ob hoc crimen, tum ob alia duo per Mercurium & Vulcanum ad Caucasi montis saxum affigi iubet. Vides & Poëtas aliquid de fictione hominis, & quasi per nebulam audiuisse? *Res eos non fefellit*, inquit Firmianus lib. 2. cap. 11 *sed nomen artificis.* Lege quæ ibidem sequuntur. Idem cap. 12. *Deus veri patris functus est officio.* Ipse corpus effinxit, ipse animam qua spiramus indidit. Illius est totum quidquid sumus. Antiquorum sapientum diuersas opiniones de prima hominum origine recenset Censorinus de die natali cap. 3. Eæ omnes falsæ, quædam, vt Empedoclis, Democriti, Epicuri, Zenonis etiam fatuæ sunt. *Principem limum* ode 16. lib. 1. nominat Horat. primum hominem, accommodatè vtique ad veritatem. Ibidem affirmat Prometheum corpus humanum ex aliorum animalium particulis constituisse, & insani leonis vim, id est, iram, stomacho apposuisse nostro. Claudianus 2. in Eutropiū *Epimetheum*, quoque Promethei fratrem ἀνθρωποπλάστην fingit: sed ingenio multum ab altero differentis; quomodo ipse, si nomina spectemus, multum à fratre distat.

Namque ferunt geminos vno de semine fratres
Iapetionidas, generis primordia nostri
Dissimili finxisse manu. quoscunque Prometheus
Excoluit, multoq; innexuit æthera limo;
Hi longè ventura notant, dubijsq; parati
Casibus occurrunt, fabro meliore politi.
Deteriore luto prauus quos edidit auctor,
Quem meritò Graij perhibent Epimethea vates,
Et nihil æthere[illegible] sparsit per membra vigoris,
Hi pecudum ritu non impendentia vitant,
Nec res antè vident: accepta clade queruntur,
Et serò transacta gemunt.

Post hominem à Prometheo è luto formatum, fabulę habent, Vulcanum Iouis iussu æquè è luto mulieris effigiē formasse, cui Minerua animā impertiuerit, cęterique dij alius aliud, & ob id Pandoram appellatam, datamque coniugem Epimetheo, fratri Promethei, inde Pyrrham Deucalionis vxorem prognatam. Hyginus fab. CXLII. Pro corollario notabis, contrà deteriore luto fictos dici, quorum stolida mēs

A & natura agrestior, vt ex Claudiano perspexisti.

83. FINXIT IN EFFIG. MOD. C. DI. R.] Si hominem de imagine & similitudine vnius & veri Dei, conditum esse, tisque nostri intelligas, magnum & notabile subest sacramentum. Secūdum quod orat. περὶ φιλοπτωχ. ac benè Theologus Naziauz. Homines sumus amplissimi & contemptissimi, terrestres & cælestes, mortales & immortales, hæredes lucis & ignis, seu tenebrarū, prout in hanc, vel in illam partem inclinauerimus. Talis est nostra mixtio, & hanc ob caussam, quātum ego dispicere possum, conflata: vt si quando extollamur propter imaginem, ob puluerem contrahamur. Voces illas de Genesi, *Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram* expendens Nyssenus, vnum in creatione, alterum in electione positum docet. Nam vt fieremus ad imaginem Dei, dum principio B procrearemur, obtinuimus: vt autem efficiamur ad eius similitudinem, proposito voluntateque consequimur.

85. OS HOMINI SVBLIME DEDIT, &c.] Apuleius Apol. 1. *Est enim ea pars hominis loco celsa, visu prompta, vsu fœcunda. Nā feris & pecudibus os humile, & deorsum ad pedes deductum, vestigio & pabulo proximum, nunquam ferè nisi mortuis, aut ad morsum exasperatis conspicitur: hominis verò nihil prius tacentis, nihil sæpiùs loquentis contemplaro.* Plin. lib. 11. os ait esse viscerum excellissimum, proximum cælo capitis (id est, palato, quod οὐρανὸν Græci vocant, vt vicissim Ennius *palatum cæli* dixit.) Sed nemo melius & copiosiùs sententiam Ouidij nobis explicabit, quàm Seneca epist. 94. *Illa* (natura) *vultus nostros erexit in cælum, & quidquid magnificum mirumq; fecerat, videri à suspicientibus voluit: ortus, occasusq;, & properantis mundi volubilem cursum. Interdiu terrena aperiun-* C *tur, noctu cælestia: tardos siderum incessus, si compares toti: citatissimos si cogites, quanta spatia nunquam intermissa velocitate circumeant: defectus solis & lunæ inuicem distantiū,* &c. Lactantius lib. 6 cap. 2[illegible]. *Atqui philosophi, multo esse præclarius, & homine dignius, cælum potiùs, quam cælata intueri, & hoc pulcherrimum opus intermicantibus astrorum luminibus tanquam floribus adornatum, quàm picta & ficta & gemmis distincta mirari.* Veruntamen aliorsum trahit istam sublimitatem oris nostri, & sine dubio meliùs de caussa sentit lib. 7. cap. 8. *Solus ex omnibus cæleste ac diuinum animal homo, cuius corpus ex humo excitatum, vultus sublimis, status erectus originem suā quærit, & quasi contempta humilitate terræ ad altum nititur, quia sentit summum bonum in summo sibi esse quærendum, memorq; conditionis suæ, qua Deus illum fecit eximium, ad artificem suum spectat.* Vide eundem lib. 3. cap. 9. & de opificio Dei cap. 8. & de ira Dei cap. [illegible] & Minutium D in Octauio. Cic. 2. de nat. Deor. ver[illegible]ero: *Quæ* (prouidentia) *primùm eos humo excitatos, & erectos constituit, vt deorum cognitionem cælum intuētes capere possent. Sunt enim ex terra homines, non vt incolæ, & habitatores: sed quasi spectatores superarum rerum atque cælestium, quarum spectaculum ad nullum aliud genus animantium pertinet.* Cęlestes res interpretabimur nos Christiani, quas Paulus *inuisibilia Dei* nominat, *sempiternam quoque eius virtutem, & diuinitatem, quæ per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur.* Locum Ouidianum opinor Silium verbis mutatis imitatum:

Nónne vides hominum vt celsos ad sidera vultus
Sustulerit Deus & sublimia finxerit ora,
Cùm pecudes, volucrumq; genus, formasq; ferarum,
Segnem atque obscœnam passim strauisset in aluum?

Germana his loquitur & Sallustius, Catilinariam coniura-

conlurationem exordiens. Vide insuper Rhodigin. li.5 c.11.& S.Chrysost.concione 1. de prouidentia & fato,pag.8 o.edit. Paris.Gregor.Nyssen de hominis opificio,cap.8 Mea quidem sententia nihil magnificentius de homine nec Ouidius scripsit, nec à quoquam aut dici,aut scribi potest,quàm hîc de eius creatione legimus,modò de Prometheo cômentū tollas.

87.RVDIS,ET SINE IMAGINE TELLVS]Quomodo tota illa moles, seu chaos fuit rude,id est,indigestū, inornatum, sic & tellus in ipso aceruo. Acquisiuit imaginem, vbi nacta est suam dispositionem & lucum. Suprà nominauit vultum:

Vnus erat toto naturæ vultus in orbe,

vna imago,vous quidam rerum permixtarum quasi aspectus.

88.INDVIT IGNOTAS HOMINI FIGVRAS] ignotas figu- A ras,non antè sibi visas. Sensum tribuit telluri. Hactenus de mundo,non tam condito,quam disposito & ornato: cuius procreatio apud Mosem longè aliter describitur. Eius natalē Ægyptios celebrare cōsueuisse 12.Kalend. Aug.auctor Solin. *Sabbato* item,id est, die 7. hebdomadis à Iudæis celebratum instituto Mosis, Philo docet in eius vita li.3. Nazianz.orat.1.de pace, ecce quàm grauiter, & breuiter tamen, mundū laudet: *Mundus magnū hoc Dei elementū & illustre, quo Deus declaratur, tacitaq; voce prædicatur. Mundus verè est, quod appellatur (κόσμος) atq; incomparabilis pulchritudo. Neq; eo vllum opus, quod quidem materia constet, aut præstantius, aut magnificentius excogitari potest*. Ex ornatu & pulchritudine, ex varietate, multitudine, naturâ rerum conditarum Dei sapientiam admirantur li. de Trinitate Tertullian.& orat. 2.de Theologia Nazianz.

Quatuor sæcula,ac primùm de aureo.

AVREA prima sata est ætas, quæ vindice nullo, VII.
Sponte sua sine lege fidem, rectumque colebat:
Pœna,metusque aberant: nec verba minantia fixo
Aere ligabantur: nec supplex turba timebat
Iudicis ora sui: sed erant sine iudice tuti.
Nondum cæsa suis, peregrinum vt viseret orbem,
Montibus, in liquidas pinus descenderat vndas:
Nullaque mortales præter sua littora norant.
Nondum præcipites cingebant oppida fossæ:
Non tuba directi, non æris cornua flexi,
Non galeæ, non ensis erant: sine militis vsu
Mollia securæ peragebant otia gentes.
Ipsa quoque immunis, rastróque intacta, nec vllis
Saucia vomeribus, per se dabat omnia tellus:
Contentique cibis nullo cogente creatis,
** Arbuteos fœtus, montanáque fraga legebant,* * Arboreos
Cornáque, & in duris hærentia mora rubetis,
Et quæ deciderant patula Iouis arbore glandes.
Ver erat æternum: placidique tepentibus auris
Mulcebant Zephyri natos sine semine flores.
Mox etiam fruges tellus inarata ferebat:
Nec renouatus ager grauidis canebat aristis.
Flumina iam lactis, iam flumina nectaris ibant:
Flauáque de viridi stillabant ilice mella.

89. AVREA PRIMA SATA EST ÆTAS] Narratio ista, seu figmentū de quatuor ætatibus, & metamorphosi morum atque rerum à melioribus in peiora, quatuor metallorū cōparatione declarata, ex historia Danielis manasse creditur, de statua in quā, regi Nabuchodonosori per quietem oblata. In qua prima monarchia per aurum, secunda per argentum, tertia per æs, quarta per ferrum exhibetur, Assyriorū, Medorum, Macedonum, Romanorum videlicet De hac enim statua Græci quoque, vt de aliis Hebræorū mysteriis, aliquam auditionem accipere potuerunt. Vetustissimæ προφήτιδες Sibyllæ has mundi ætates oraculis suis descripserunt. Deinde Hesiod.li.1.*ἔργ*.& *ἡμερ*. qui omnino V. enumerat, *heroicam* nimirum in- B ter æneam & ferreā interponēs, qua Hercules, Iason, & cæteri Argonautæ vixerint. Post illum Aratus in Phænomenis, qui nomine æneę ferream quoq; comprehendit. Ouid. Hesiodum & Aratum longè post se relinquit. *Aureæ* & *argenteæ* meminit Virg.1.Georg.

Ante Iouem nulli subigebant arua coloni,&c.

Aurea Lucret.lib.5.

Volgiuago vitam tractabant more ferarum,&c.

Aureæ & *ferreæ* Tibull.lib.1.eleg. 3.

Quàm bene Saturno viuebant rege,&c.

Earundem Seneca Hippolyto:

Hoc equidem reor vixisse ritu,&c.

Et Octauia: *Tunc illa virgo numinis magna dea*. Martialis breuiter lib. 12. epigram.63.

Antiqui rex magne poli, mundiq; prioris,
Sub quo pigra quies, nec labor vllus erat:
Nec regale nimis fulmen, nec fulmine digna,
Scissa nec ad manes, sed sita diues humus.

Pluribus aliquando noster Amor. 3. eleg. 7. quam descriptionem conferendi causa cum ista heroica subtexere non pigebit:

At cum regna senex cæli Saturnus haberet,
Omne lucrum tenebris alta premebat humus.
Æraq; & argentum cumq; auro pondera ferri
Manibus admorat: nullaq; massa fuit.
At meliora dabat, curuo sine vomere fruges,
Pomáque & in quercus mella reperta cauo.
Nec valido quisquam terram scindebat aratro:
Signabat nullo limite mensor humum.
Non freta demissi verrebant eruta remi:
Vltima mortali tunc via littus erat.

Cornelius Seuerus in Ætna:

Aurea Saturni quis nescit secula regis?
Quum domitis nemo Cererem iactaret in aruis,
Venturisq; malas prohiberet frugibus herbas,
Annua sed satura complerent horrea messis:
Ipse suo flueret Bacchus pede, mellaq; lentis
Penderent foliis, & pinguis Pallas oliuo.

De pluribus mundi ætatibus Lælius Bisciola noster Horar. Subsecinar. lib. 3. cap. 4.

QVÆ VINDICE NVLLO] Nulli tum erant iudices, nulli cognitores, nulli lictores, nulli rerum capitalium vindices, nec vlli carceres.

90. SPONTE SVA FID. RECTVMQVE COLEB.] Fab. Pictor, quem sequutus est Liuius, de aureo sæculo. Principes, quia iusti erant, & religionibus deditis, iure habiti dij, & dicti. Nec enim arbitria illorū ab æquo, vel populus à iure innato discedebát, nullo tunc vindice, aut metu, sed sua sponte retinebant fidem & rectum. Pudor ipse regebat populos, & ius principes.

91. POENA METVSQ. ABERANT] Qui timore suppliciorum duntaxat virtutis officia exequuntur, nec sponte sua, & vnius tantū virtutis amore id præstant quod laudabile est; in bonis viris numerari haud meritò queunt: potiusque mali quam boni & integri dicendi sunt. Natura hortatrice atque duce ad honesta & gloriosa eniti, difficultatesque & obstacula omnia magnitudine animi perrumpere, hoc veræ bonitatis est indicium. Cum his, & quæ sequūtur, consentiunt planè illa 1. Fast. ex ore Iani:

Proq; metu populum sine vi pudor ipse regebat:
Nullus erat iustis reddere iura labor.
Nil mihi cum bello, pacem postesq; tuebar.

91. NEC VERBA MIN. ... LIGAB.] Nec leges, pœnas minitantes, in æs incidebantur. Bene *minantia*, quandoquidem leges sunt minis mixta præcepta, vt ait Seruius. Pro *ligabantur* quidam reponunt *legebantur* Typographos hunc locum neutiquam capientes, ita mutasse, *nec vincla minacia collo Aere ligabantur*, conqueritur Brod l. 4 c. 12. Veteres, tum Græcos, tum Latinos leges, fœdera, res denique magni momenti in æneis tabulis insculpsisse, docet ex Aristophanis Scholiaste & Halycarnasseo idē Brod. eod. cap. Cicero 3. Catilinar. *Et legum æra liquefacta sunt.* Liuius. *Priusquam in Vrbem ingrederentur, leges decemuirales, quibus XII. Tabulis nomen inditum, in æs incisas in publico proposuerunt.* Cicero Philippica 3. *Falsas leges C. Cæsaris nomine, & falsa decreta in æs incidenda, & in Capitolio figenda curauerat.* Tradit Plato in Minoë, Talum apud Cretenses, regnante Minoë, tota insula circumtulisse tabulas æneas, in quibus leges erant inscriptæ. Vnde & æra pro legibus accipit Liu. 1 Machab. c. 8. & 14. & Romani & Spartiatæ Iudæis in tabulis æreis rescribunt. *Fixo ære* inquit: affigebantur enim parietibus. Virgil li. 6. *Fixit leges pretio, atq; refixit.* Vide & Turn. li. 3. c. 35. Facetè Statius ... Titinium.

Mores leges reduxeruut iam in potestatem suam,
Magisq; visti sunt obnoxiæ, quam parentes liberis.
Eæ miseræ etiam ad parietem sunt fixæ clauis ferreis,
Vbi malos mores affigi nimio fuerat æquius.

92. NEC SVPPLEX ... IVDICIS &c.] Sanctissimi, iustissimi, æquissimi, incorruptissimi, acerrimi debent esse iudices, ideo timentur. Verumtamen hæc non impediunt, quin etiam misericordia capiantur aliquando: ideo ad eos turba non timida tantùm, sed & supplex accedit. Timida, vt rea: supplex, vt innocens, aut minus nocens: atq; idcirco ibi pœnam metuens, hic misericordiam sperans.

93. SED ERANT S. IVD. ...] In *iudicis*, *iudice*. Traductio figura, quā sic definit Cornificius li. 4. ... facit, vt cum idem verbum crebrius ponatur, non modò non offendat animum; sed etiam concinniorem orationem reddat, hoc pacto: *Eum tu hominem appellas qui si fuisset homo nunquam tam crudeliter vitam hominis petisset.* Hac vsus figura & B. August. libro ... Homiliarum, hom. 23. *Nullum peccatum facit homo quod non faceret alter homo si desit rector per quē factus est homo.*

94. PEREGRIN. VT VISERET ORBEM] *Peregrinus orbis*, est pars orbis remotior, & longissimè distás, tellus transmarina. Sic 1. Trist. eleg. 1.

—Nobis habitabitur orbis Vltimus, à terra terra remota mea.

Penelope Vlyssi:

Victor abes, nec scire mihi quæ caussa morandi,
Aut in quo lateas ferreus orbe, licet.

95. PINVS DESCENDERAT] Catull. de nupt. Pelei:

Peliaco quondam prognatæ vertice pinus,
Dicuntur liquidas Neptuni nasse per vndas.

Virg. eclog. 4.

—— Nec nautica pinus Mutabit merces.

97. NOND. PRÆCIPIT. ... OPPID. FOSSAE] Ad hunc, & sequentes retulit animum auctor Octauiæ Tragœdiæ, in hoc ipsum Senecam pulchrè æmulatus, qui Nasoni ... imitatione impensius delectatur. Si earum tragœdiarum auctor est ipsemet *Seneca* Philosophus, quod contendit noster Delrius, & nihil dubitat Lipsius, næ magnus ex grauissimi & acutissimi scriptoris iudicio Ouidianæ gloriæ cumulus accedit. Locus hic est:

—— Humanum genus
Non bella norat, non tuba fremitus truces,
Non arma gentes cingere consuêrant, suas
Muris nec vrbes, peruium cunctis iter:
Communis vsus omnium rerum fuit.

98. NON TVBA DIRECTI, &c.] *Tuba* peditum est *directa*, cuius sonus grauis: *Lituus* (quem etiam ... puto hic *flexum æs* appellari) *incuruus*, sono acuto. Horat. oda 1. lib. 1. *Multos castra iuuant, & lituo tubæ Permistus sonitus.* Inuentum Tyrrhenorum. Virg. li. 8.

Tyrrhenusq; tubæ mugire per æthera clangor.

99. NON GALEAE, NON ENSIS] *Cassis* de lamina est, *galea* de corio. Corn. Tacitus, *Vix vni alterìue cassis aut galea.* Et certè *galea* est propriè ἀπὸ τῆς γαλῆς, à fele aut mustela. Pellis enim tegmina ferè petebant ... Vnde in Homero, aliique ἰκτιδέην, κυνέην, ταυρείην, αἰγείην, mustelina, canina, taurina,

ca-

capitilla. Io Suida: ἀλωπεκία ἡ περικεφαλαία, *vulpina ipsa galea*. Lips. de milit. Rom. lib. 5. Dial. 2. A

100. MOLLIA SECVRAE PERAG. OTIA GENTES] Claudian. 3. de Raptu:

—— Saturnia postquam

Otia, & ignaui senium cognominis aui.

Otium agere, Graecis est ποιεῖν σχολὴν, ἡσυχίαν, σχολὴν ἄγειν. *Molle otium*, vel quia mollium est: vel quia molles facit. Sed otium hic fertiae ab armis, vt 2. Fastor. *Otia miles agit*. Et apud Horat. ad Pison.

— & aperta otia portu.

Cicero post reditum ad Quirites: *Cùm me fortunasq́, meas pro vestra incolumitate, otio concordiaq́, deuoui*. Ibid. sub finem: *Quoniam illi arti* bellicae *) in bello ac seditione locus est: huic* (eloquentiae) *in pace atque otio*. Et 1. de Orat. *Nam postea quam imperio omnium gentium constituto, diuturnitas pacis otium confirmauit*. Pluribus testimoniis ignotam plerisque huius vocis notionem inculcandam existimaui. B

101. IPSA QVOQ. IMMVNIS RASTROQ. INT. &c.] Lucret. lib. 5.

Nec robustus erat curui moderator aratri

Quisquam, nec sciebat ferro molirier arua.

Virgil. 1. Georg.

Ante Iouem nulli subigebant arua coloni.

Id est, regnante Saturno, antequam mundus esset sub Ioue. Hoc versu, & qui mox sequitur, Ouidium istos Hesiodi expressisse obseruat Iulius Scaliger in Crit. καρπὸν δ' ἔφερε ζείδωρος ἄρουρα αὐτομάτη πολλόν τε, καὶ ἄφθονον, additque reprehensionem iteratae repetitionis: *Mox etiam fruges tellus inarata ferebat*.

At enim carmen istuc illa superiora interuallo sat magno sequitur: & quidem interiecta veris mentione, cui, cùm versum istum subiungit: *Mox etiam*, &c. perinde est, ac si non aestatis quidem (nam *ver* fuisse *aeternum* dixit) sed eios boni, quod postea mortales non nisi aestatis beneficio consequi coeperunt, mentionem subnecteret. Nam versus illos: *Ipsa quoque immunis*, &c. *Saucia vomeribus*, &c. sequuntur isti, *Contentiq́, cibis*, &c. & alij 5. Atque his versibus proximè adnectitur ille, in quem ab eo inquiritur: *Mox etiam fruges*, &c. illumque ille excipit, eòdem pertinens, qui alioqui reprehensionem, tanquam malè repositus, non minus mereri dici possit, quàm alter: *Nec renouatus ager*, &c. Ista est defensio H. Stephani contra ἀλογίαν Scaligeri. Huc referendi Lucretiani de extremo 2. C

Praeterea nitidas fruges vinetaq́, laeta

Sponte sua primùm mortalibus ipsa creauit:

Ipsa dedit dulces foetus, & pabula laeta. D

Succedit his querimonia apud eundem de labore colonorum, & eo saepiùs inani: comparatioque aetatis posterorum cum aetate maiorum, quae ad saecula consequentia spectant. Seneca in Octauia:

Et ipsa tellus laeta foecundos sinus

Pandebat vltro, tam pijs felix parens,

Et tuta alumnis.

NEC VLLIS SAVCIA VOMERIB.] Ipsa tellus in conquestione sua lib. 2.

— quòd adunci vulnera aratri, Rastrorumq́, fero, &c.

Similibus metaphoris vtitur Plinius, cùm ait l. 2. c. 63. *terrā omnibus horis cruciari*. Et li. 12. c. 14. *Saucij arbores*.

102. PER SE DABAT OMNIA TELLVS.] Virgil.

Omnia liberiùs nullo poscente ferebat.

Saturno rege homines fagi pyrique alebant. Vnde manauit, veterem fruges sua sponte proferre diceretur, quòd non coleretur ab vllo: sed quidquid per se produceret, eo vitam suam sustinerent homines. Max. Tyrius dissert. 11.

103. CIBIS NVLLO COG. CREATIS] Vide Prouerb. *Caena terrestris*. Fossiones, sationes, plantationes, rigationes, institiones, in hortis olitoris & pomariis, arationes, occationes, stercorationes in agris ad olera & frumenta educenda, quaedam imperia sunt aduersus terram. Inde *arua parere colono* dicuntur à Virgilio: & colonus dicitur *imperare aruis*.

104. ARBVTEOS FOETVS] Lib. 15. Pythagoras:

At vetus illa aetas, cui fecimus aurea nomen,

Foetibus arboreis, & quas humus educat herbis,

Fortunata fuit, nec polluit ora cruore.

Tunc & aues tutae mouere per aëra pennas:

Et lepus impauidus medijs errauit in aruis,

Nec sua credulitas piscem suspenderat hamo.

Cuncta sine insidiis, nullamq́, timentia fraudem,

Plenaq́, pacis erant. ——

Arborei foetus alibi, Virgil. 1. Georg. *Arborum foetus decerpere* dixit Plin. lib. 4. c. 12. Cicero, *Terra foetus profunduntur nobis*, 1. de Leg. Et Lucret. lib. 1. *Laetificos nequeat foetus summittere tellus*.

106. ET QVAE DECID. PATVL. IOVIS ARB. GLANDO.] Quercus πεφηγισμένη *arbor Iouis*, vt olea *arbor Palladis*, aliaeque aliorum deorum dearúmve, vt iam iam docebimus. Ante frumentum inuentum glandes, poma, herbas ad esum adhibita scribunt & fingunt poëtae, vt iam audisti, & ex 4. Fastor. cognouisti. Vetustissimus, & primi saeculi victus *glandes*. Virg. 1. Georg. *Prima Ceres ferro mortales vertere terram*

Instituit, cùm iam glandes, atque arbuta sacra

Deficerent sylua, & victum Dodona negaret.

Arnob. li. 2. *Quid enim, si hoc modo culpam velimus infligere prioribus illis atque antiquissimis saeculis, quòd inuentis frugibus glandes spreuerunt, & repudiauerint arbuta?* Dicendum hic, quae arbores, quae plantae quibus diis sacrae: *Ioui* quercus, ilex, esculus. *Apollini* laurus, oleaster, hyacinthus, myrica, iuniperus. *Marti* fraxinus, gramen. *Mineruae* olea. *Veneri* myrtus, rosa. *Herculi* populus. *Baccho* vitis, edera, folia ficus, narcissus, pampinus. *Plutoni* cupressus. *Laribus* allium. *Eumenidibus* alnus, cedrus. *Cereri* crocus. *Proserpinae* narcissus. *Musis* palma. *Genio* platanus. *Mercurio* portulaca. *Patula arbor* est patulis, hoc est, in latū patentibus, diffusa ramis, vt est in 1. de orat. *Patulā fagum* vocauit Maro 1. ecloga.

108. MVLCEB. ZEPHYR. N. SINE SEM. FLOR.] Catull in Carm. nuptiali:

Vt flos in septis secretus nascitur hortis,

Ignotus pecori, nullo contusus aratro,

Quem mulcent aurae, firmat sol, educat imber.

Propert. eleg. 2. lib. 4.

Mulcet vbi Elysias aura beata rosas.

Id est, molli ac leni flatu contingit, leniter ijs aspirat. Recole quae principio libri, & 4. de Zephyro mediūm arcula minus. *Flores sine semine*, sunt sponte sua in pratis prouenientes, quibus opponuntur satiui, seu hortenses: quanquam & illi sine semen induant, seque reseminent. Veruntamē à nobis non seruntur, nec vlla cultura indigēt. Et sunt in illis qui venustate & odoris suauitate, multos hortensium antecellunt.

109. FRVGES TELL. INARATA FEREB.] Horat. Epod. ode 16.

Reddit vbi Cererem tellus inarata quotannis.

110. NEC RENOVAT. AGER.] Noua aratione nouae sationi pręparatur ager, quae tum nulla requirebatur.

110. GRAVID. CANER. ARISTIS.] *Arista* sunt acus granorum in spica, appellatæ sic quòd priùs arescant. Quatum vsum à natura tepertum indicat Cic. in Catone: *Viriditas herbescens, cùm è vaginu emerserit, fundit frugem spica, ordine structam, & contra auium minorum morsum munitur vallo aristarum.* Agrum autem *canescere aristis*, id est, spicis (pars enim pro toto sumenda) non aliud est quàm *albescere ad messem*. Illa velut canicies in segetibus, senescente æstate, maturitatis argumentum est. Mare tortum remigiis *incanuisse spumis* dicit Catull. de nupt. Pelei & Thetidos.

111. FLVM. IAM LACT. IAM FLVM. NECT. IB.] In Christianorum litteris, hoc est, in sanctis Scripturis, rerum omnium vbertas & copia per terram lacte & melle manantem intelligi solet. Id Poëtæ multoties in fabulis suis, simiæ veritatis nostræ, inde sumptum imitantur, quoties de temporum felicitate loquuntur. Cùm porrò *aquam ire*, & *currere* dicimus, quoniam neutrum sine pedis officio fieri reuera po- A test, notat Turnebus lib. 6. cap. 20. poëtas fluminibus & aquis etiam *pedem μεταφορικῶς* tribuere. Horat. Epod. ode 16. *Leuis currente lympha desilit pede.* Lucret. lib. 5. *Qua via facta semel liquido pede detulit vndas.* In Aetna, *Ipse suo flueret Bacchus pede.* Hoc est, aureo sæculo vinum sua sponte fluebat, viníque flumina erant: non, vt nunc coactum & expressum calcantum pedibus manabat. Mihi porrò signatè locutus videtur *ibant*: vt *placidè labentia*, & *leni agmine fluentia*, B (quomodo de Tiberi dixit Virgil.) intelligeremus. Alioqui *flumina currere*, & *fluminum cursus* legimus sæpenumerò.

113. DE VIRIDI STILLAB. ILICE MELLA] Virgil. eclog. 3. *Mella fluant illi.* Et rursum eclog. 4.

Et duræ quercus sudabunt roscida mella.

Et eclog. 8. *Sudent electra myricæ.* Tibull. eleg. 3. lib. 1. *Ipsæ mella dabant quercus.* Claudian. *Ilex plena fauis.* Idem in Rufin. 1. *Rorabunt querceta fauis.* Horat. Epod. ode 16. *Mella caua manant ex ilice.*

De argenteo.

VIII. 113. *POSTQVAM Saturno tenebrosa in tartara misso*
Sub Ioue mundus erat, subijtque argentea proles,
Auro deterior, fuluo pretiosior ære:
Iuppiter antiqui contraxit tempora veris,
Perque hyemes, æstusque & inæquales autumnos,
Et breue ver spatijs exegit quattuor annum.
Tum primùm siccis aer feruoribus vstus
Canduit, & ventis glacies astricta pependit.
Tum primùm subiere domos; domus antra fuere,
Et densi frutices, & iunctæ cortice virgæ.
Semina tum primùm longis cerealia sulcis
Obruta sunt, preßique iugo gemuere iuuenci.

113. POSTQVAM SATVRNO TENEBROSA, &c.] Antiqui regem appellabant *Saturnum*, quòd is ante Iouem cæli regnum tenuisset, vnde à filio deturbatus est vsque in tartara, vt dicit Ouid. De qua calamitate & Hesiod. in Theogonia:

Πεύθετο γὰρ Γαίης τε καὶ Οὐρανοῦ ἀστερόεντος,
Οὕνεκά οἱ πέπρωτο ἑῷ ὑπὸ παιδὶ δαμῆναι.

Saturnus, vt audiuit se regno exactum iri à filio Ioue, eidem insidias struxit, vt habent commenta poëtarum. Suboluit hoc Ioui, itaque patrem, Promethei consilio parens (vt est in *Prometheo* tragœdia Æschyli) in tartara deiecit. Elapsus ille è carcere, in Italiam, ad Ianum, tunc ibi regnantem profectus, humaniter ab eo exceptus est, quem & viuendi rationē, & agriculturam docuit. Cui Ianus pro accepta illa disciplina dimidium regni sui muneris loco dedit: & in pecunia, ex ingenio Saturni primū signata, ex vna parte *nauim* (naui quippe Saturnus ad se venerat) ex altera *bifrontem* effigiem (quia communiter imperarent) exprimendum curauit. Testatur id ipse 1. Fast.

Hac ego Saturnum memini tellure receptum, &c.

Primus igitur per id tempus Saturnus in Italia plantationes & insitiones, & educationes arborum, & omnium fructiferarum rerum culturam docuisse fertur. Vnde tanquam humanioris vitæ repertor cum C coniuge Rhea diuinos honores obtinuit. Doctos autem ab eo Italos & Virgilius canit Æneidos libro 8.

Primus ab æthereo venit Saturnus olympo, &c.

Huius prudentiæ ac sapientiæ (cuius consultor & auctor regi Iano Saturnus) tanta fuit apud Italos admiratio, tantaque rerum pax & tranquillitas, vt *aurea ætas* sub illo fuisse dicatur. Hucusque Natal. Comes li. 2. c. 2. Lactant. Firmianus lib. 7. c. 13. ex Ennij sacra historia rem paucis absoluit. Adi & Macrob. Saturnal. lib. 1. c. 7. At Lucian. libello περὶ ἀστρολογίας fabulam hanc refellit, eiusq; confingendæ caussam ostendit: D *Neque igitur*, inquit, *Saturnum Iupiter vinxit, neque ad inferos deturbauit: neque alia machinatus est, quæ illum machinatum homines opinantur*, &c. *Saturnus* à satu nomen trahit, quasi *Satunus*. Lipsius de Gladiat. lib. 1. Apud Claud. lib. 1. de Raptu inter minas, quas Ioui fratri intentat Pluto, si se vxoris expertem diutiùs patiatur, sunt etiam hæ, Saturnum, qui in vinculis apud inferos seruaretur, soluturum: *Patefacta ciebo Tartara, Saturni veteres laxabo catenas.*

114. SVB IOVE MVNDVS ERAT] Conueniunt huic loco, quæ Prometheum choro interroganti de supplicio ipsius respondisse dicit Æschylus. Vide Bernard. Martini lib. 2. c. 22. Variar. Lection.

SVB-

114. SVBIITQVE ARGENTEA PROLES] Festiua A
disputatiuncula est eiusdem Bernardi lib. 1. cap. 8. an argentum in malis habendum sit, nec ne.

115. AVRO DETERIOR, F. PRETIOS. AERE] Virg. Aeneid. 8.

Deterior donec paulatim, ac decolor ætas,
Et belli rabies, &c.

potiùs de æneo, & ferreo sæculis dicta, quæ Poëta duobus versibus quàm breuissimè concludit. Quale verò sæculum sub Ioue, quale ante Iouem sub Saturno fuerit, id est, argenteum, æneum & aureum, exponit Maro lib. 1. Georg. ab hoc initio,

— *Pater ipse colendi Haud facilem esse viam voluit*, &c.

116. IVPPITER ANTIQ. C. TEMP. VERIS] ὕστερον B
πρότερον est in narratione. Non enim priùs secuta est ætas argentea post auream, deinde Iupiter quatuor tempora induxit, quibus annum distingueret, mortalesq; ad construenda domicilia, ad agriculturam, & varias artes excogitandas compelleret: verum hæc ipsa Iouis οἰκονομία ætatem superiori dissimilem, & quasi auro in argentum commutato peperit.

117. ET INÆQVALES AVCTVMNOS] *Inæquale* vocat hoc tempus, quoniam eo non certa temperies, sed inæqualitas dominatur. Eodem quippe die iam æstu sudes, iam algore tremas. Quin dies quodammodò æstiui, noctes hybernę sunt. Quæ mutationes ad salubritatem corporum qui pertineant? Inæqualitatem hanc, quæ etiam morborum caussa est, notat 2. de Arte his versibus Naso: C

Sæpe sub auctumnum, cùm formosissimus annus:
Plenaq; purpureo subrubet vua mero,
Cùm modò frigoribus premimur, modò soluimur æstu,
Aere non certo corpora languor habet.

118. SPATIIS EXEG. QVAT. ANNVM] *Annum* Ægyptij per tres tantùm qualitates metiebantur, *ver, æstatem, hyemem*, quas singulas 120. diebus constare voluerunt, &, vt Theopompus ait, hyemem *Saturnum*, æstatem *Venerem*, ver *Proserpinam* appellabant. Addiderunt 5. dies, quos intercalares dicebant. Pierius Hieroglyph. lib. 18. in *Vulture*. Veteres annũ in duas duntaxat partes diuisisse, hyemem, & æstatem, & illi auctumnũ, huic ver adiunxisse, ex Philone de plantat. Noe, & Aristot. 4. de generat. animal. probari putat Lud. Cerdius noster comment. in 3. eclog. Anni porro tempora primùm inuenisse, eumque in 360. D
dies diuisisse Thaletem, narrat Laërtius. Spatia verò cuique sua, & tres menses assignantur, *Veri* Martius, Aprilis, Maius: *Æstati* Iunius, Iulius, Augustus: *Auctumno* September, October, Nouember: *Hyemi* December, Ianuarius, Februarius.

119. TVM PRIM. SICCIS AER FERVOR. VST.] Aër auctor ęstiuorum, hyemalium, auctumnalium, vernorumque temporum, quæ anni absoluunt circulum. Philo de insomnijs.

120. VENTIS GLACIES ASTRICT. PEPENDIT] De stirijs accipiendum, quæ fiunt ex stillicidijs. De fluminè autem 3. Pont eleg. 4.

Et coit astrictis barbarus Ister aquis.

Virgil. 2. Georg.

Concrescunt subitò currenti in flumine crustæ.

121. TVM PRIMVM SVBIERE DOMVS, &c.] Hunc, & proximè iunctũ versum, Iacob. Crucius sic disponendos censet: *Tum primùm densi frutices, & virga iuncta cortice subiere domos*. Parenthesis est, *domus antra fuerunt*. Et erit hic sensus: Tum primùm frutices & virgæ, velut tibicines & fulturæ domos sustinuere, & quasi succollantes subiere. Antè enim pro domibus speluncas mortales primitus incoluere, vt scribunt Plin. & Lucanus. Aduocat confirmationis ergò Senecam ad Lucilium. Furcæ vtrinque suspensæ fulciebant casas: spissatis ramalibus, ac fronde congesta, & in procliue disposita, decursus imbribus quamuis magnis erat. Et Fabius Pictor. domus illis non extructæ, non ornatæ, luxuriaque insignes erant. Hæc ille. Verùm ego vulgatam & simplicem huius loci intelligentiam sinceriorem duxerim.

122. ET IVNCTÆ CORTICE VIRGÆ] Erasmus legit *vincta*. Est autem & hodie mos, ex corticibus tiliarum, aliarumque arborum interioribus parare funes, quos verisimile est tum primùm inuentos. Crates igitur intelligit, aut simile quiddam, è quibus etiam nunc multis in locis parant rustici domos. Glarean. in Annotat.

123. SEMINA LONG. OBRVTA SVLCIS] *Semina sparget*, epist. Heroid. 12. *Sulcis committere semina*, Virg. 1. Georg. Tibull. lib. 2.

— *Spes sulcis credit aratis*
Semina quæ magno fænore reddat ager, &c.

Lib. 2. de Arte noster:

Nec semper credenda Ceres fallacibus aruis.

Iupiter apud Claud. lib. 3. de Raptu Proserp.

Sopitosq; diu populos torpore paterno
Sollicitæ placuit stimulis impellere vitæ,
Incultis ne sponte seges grandesceret aruis, &c.

124. PRESSIQVE IVGO GEMVERE IVVENCI] Dictus *iuuencus* secundùm Varronem lib. 4. qui iam ad agrum colendum iuuare possit. Virgil. 1. Georg.

Depresso incipiat iam tum mihi taurus aratro
Ingemere.

Lucret. lib. 5. — *Valido consueta bidenti*
Ingemere, & terram pressis proscindere aratris.

Aratus Iustitiam virginem inducit, huius sæculi homines compellantem, & exprobrantem, quod à patribus vsque adeò discesserint: prędicentem quoque futurum, vt perditiores adhuc liberos generent: quẽ locum cum Horatiano confert Muretus lib. 4. Var. lect. cap. 15. Quamobrem sæculi primi fælicitates rebus durioribus mutaret, & aliud priori dissimile ac laboriosum induceret, quas suprà perstrinxi caussas ipsemet Iupiter conuocatis ad concilium dijs, principio 3. de Raptu apud Claudianum disertè exponit, his verbis:

Adduxere meas iterum mortalia curas
Iampridem neglecta mihi, Saturnia postquam
Otia, & ignaui senium cognouimus æui,
Sopitósque diu populos torpore paterno
Sollicitæ placuit stimulis impellere vitæ,
Incultis ne sponte seges grandesceret aruis,
Vndaret neu sylua fauis, neu vina tumerent
Fontibus, & totæ fremerent in pocula ripæ.

De æneo & ferreo.

IX.

TERTIA post illam successit ahenea proles,
Sæuior ingenijs, & ad horrida promptior arma,
Non scelerata tamen. De duro est vltima ferro.
Protinus irrupit venæ peioris in æuum
Omne nefas: fugêre pudor, verúmque, fidésque:
In quorum subiere locum fraudésque, dolique,
Insidiæque, & vis, & amor sceleratus habendi.
Vela dabat ventis, nec adhuc bene nouerat illos
Nauita; quæque diu steterant in montibus altis,
Fluctibus ignotis insultauere carinæ;
Communémque priùs, ceu lumina solis, & auræ,
Cautus humum longo signauit limite mensor.
Nec tantùm segetes, alimentáque debita diues
Poscebatur humus: seditum est in viscera terræ.
Quásque recondiderat, stygijsque admouerat vmbris,
EFFODIVNTVR OPES, IRRITAMENTA MALORVM.
Iamque nocens ferrum, FERROQVE NOCENTIVS AVRVM
Prodierat: prodit bellum, quod pugnat vtroque,
Sanguineáque manu crepitantia concutit arma.
Viuitur ex rapto: non hospes ab hospite tutus,
Non socer à genero: fratrum quoque gratia rara est.
Imminet exitio vir coniugis, illa mariti:
Lurida terribiles miscent aconita nouercæ.
Filius ante diem patrios inquirit in annos.
VICTA IACET PIETAS: & virgo cæde madentes
Vltima cælestûm terras Astræa reliquit.

125. AHENEA PROLES] Vt antè ætatem argenteã, sic & hanc *prolem* nominat, & in quarta mox idem vocabulum subintelligit. sed cùm sit τῶν πρός τι, seu ex ijs *quæ cum aliquo conferuntur*, cum quo confertur, seu quidnam respicit, seu cuius est proles? temporis opinor. Tempus enim, seu ętas tempori & ætati, sicut filij parentibus, succrescit & succedit.

126. AD HORRIDA PROMPTIOR ARMA] *Horrida* id est, horrorem incutientia, propter varias & diras clades, quas bellum creat: sic *horridus miles* Ennio. Præterea *Bellum* dictum est à belluis. Belluæ autem horridæ & terribiles. Poëtam in hac ætate describẽda ideo breuiorem fuisse conijcit Glareanus, quòd Arato destitueretur. Aratum verò per χαλκείην expressisse ferream & vltimam ætatem: χαλκὸς enim quondam *ferrum* significabat; quòd arma ærea essent pro ferreis. Veruntamen, si Arato destituebatur, at non Hesiodo. Qui cùm homines illius memoriæ è quercubus, seu duro robore natos autumat, eos vi magna corporis, inquietos, bellicosos fuisse sciendum est. Post hãc ætatem ponit Hesiodus heroicam, iustitiæ cultricem, qua vixerunt *Heroes*, qui semidei dicuntur, quales numerantur, qui pro Polynice aduersus Eteoclem ad Thebas pugnarunt, quorum no-

A mina & ἀριστεῖα sunt apud Æschylum, Euripidem, Statium. Item qui ad Ilium pro recuperãda Helena, *Menelaus, Agamemno, Diomedes, Achilles*, &c. quos in Iliade celebrat Homerus: siue potiùs Argonautæ, *Iason, Hercules, Peleus*, &c. de quibus Apollonius & Valer. Flaccus. Affatur eos Catull. de nupt. Pelei & Thetidis:

O nimis optato seclorum tempore nati
Heroes saluete, deûm genus, ô bona mater.
Vos ego sæpe meo vos carmine compellabo.

127. DE DVRO EST VLTIMA FERRO] *Durum ferrum*, durior tamen chalybs; quanquam & chalybs B in ferro est, nempe sincerius ferrum. Iam ob ferri & æris duritiem, quæ firmissima & solidissima significamus, ferrea & ahenea dicimus. Horat. lib. 1. ode 33. *iuga ahenea* de copulatione coniugum. *Vox ferrea* 2. Georg. Homines duri, intractabiles, inexorabiles dicũtur *ferrei*. sic *os ferreum, scriptor ferreus, seculũ ferreum*.

128. VENA PEIORIS OMNE NEFAS] A metallis Metaphora. Optima vena auri si ad mores referas: bona argenti, nondum mala æris, pessima ferri. Hesiodus antequam hanc ætatem, quæ illi quinta, nobis quarta est, ante oculos ponat, optat aut ea natus non esse, aut priùs vita excessisse: aut post eam

demum

demum cæli lucem hausisse: quomodo & Tibullus lib. .eleg.10.vellet in hanc vltimam ætatem non incidisse. Quod quis hoc nostro sæculo plus quàm ferreo perinde optauerit. In Phænom. Arati à Cicerone conuersis, fuerunt versus hi tres, qui nunc Græci in sæculi ferrei descriptione desiderantur:

Ferrea iam verò proles exorta repente est:
Ausaq; funestum prima est fabricarier ensem,
Et gustare manu victum, domitumq; iuuencum.

129.LVGERE PVD. VER. FIDESQVE] Theognis:
ὤχετο μὲν πίστις μεγάλη θεός. ὤχετο δ' ἀνδρῶν
σωφροσύνη, χάριτες τῶν, φίλε, γῆν ἔλιπον.
Gratia tellurem, & solers prudentia liquit,
Atque inter cunctas maxima diua Fides.

Nomine *pudoris*, veritatis fidei omnem integritatem & sanctimoniam: *fraudes* doli, insidiarum & auaritiæ, omnia vitia & scelera intellige. Et *fugere* dicit, quasi a monstris & imminentibus portentis.

131. AMOR SCELERATVS HABENDI] Definitio, seu periphrasis quædam *auaritia*, quæ est amor habendi: sed mirè inquietus ac turbidus, quin etiam sceleratus; quia turpè an iniuria acquirat quod concupiuit nil pensi habet. Vnde & Ecclesiasticus, *Auaro nihil scelestius*. Et Paulus ad Ephes. 5. *Auaritia est idolorum seruitus*. Qua seruitute nihil vsquam scelerarius, magisque impium.

132. VEL A DAB. VENTIS NAVITA] Sinō 2. Æneid.
Delituì dum vela darent, si fortè dedissent.
Translationem habet venustam Cicero 4. Tuscul. *Quærebam igitur, vtrum panderem vela orationis statim*. Horat. lib. 1. ode 34. *dare vela retrorsum*, est aliud vitæ institutum murata sententia capessere. Quintiliano permittere vela ventis, & oram sluentibus bene precari, est periculum facere, & euentum experiri.

NEC ADHVC BENE NOVERAT ILLOS] Nondum poterat narrare nauita de ventis, vt air Propert. qui venti, & vnde spirent: qui huc illuc nauiganti-bus secundi, qui aduersi, necessaria gubernatoribus notitia.

134. FLVCTIB. IGNOTIS] quos tum primùm occipiebant experiri. Respondet *fluctibus* verbum *insultauere*. Naues enim agitatæ fluctibus, dum attolluntur & deprimuntur, salire & *saltare*, ipsosque fluctus despicere videntur. Poëtica phātasia. Cæterùm quæ rudimenta, qui progressus nauigationis, & quo pacto à timore magis magisque ad audaciam processum fuerit, eleganter Claudian. præfat. in Rapt. Proserp.

135. CEV LVMINA SOLIS, ET AVRÆ] Huc aptè quadrat locus Cicer. 1. Offic. *Sunt autem priuata nulla natura: sed aut veteri occupatione vt qui quondam in vacua venerunt: aut victoria, vt qui bello potiti sunt: aut lege pactione, conditione, sorte Ex quo fit vt ager Arpinas Arpinatium dicatur, Tusculanus Tusculanorum similisq; est priuatarum possessionum descriptio Ex quo quia suum cuiusque fit, eorum quæ natura fuerant communia, quod cuique obtigit, id quisque teneat: ex quo si quis sibi plus appetet, violabit ius humanæ societatis.*

Aura Poëtis crebrò est aër. Aëris autem separatim mutuum est lumen. Igitur lumen solis & auræ non aliud est, quam lumen solis diem efficiens, & totum hoc spatium, quod est a terra vsque ad elementum ignis æthere plenū, lumine suo perfundens & illustrans.

138. ITVM EST IN VISCERA TERRÆ] scrutari cœperunt homines intima & profunda terrarum. Plin. præfat. lib. 33. *Imus in viscera eius, & in sede manium opes quærimus*. Claudian.

— *Trepida quis viscera terræ Commoueat motus.*
Stat. 8. Thebaid.
— *Dum per caua viscera terræ Vado diu pendens.*
Adde his Senecam Octauia:
Sed iam parentis viscera intrauit suæ
Deterior ætas, eruit ferrum graue
Aurumq; sæuas mox & armauit manus.

Adi præterea Lipsij Admiranda lib. 6. cap. 5. vbi hic ex Cassiodoro locus profertur, instituto idoneus. *Intrant homines caligines profundas, viuunt sine superis exulant à sole: & dum sub terris compendia quærunt, nonnunquam lucis gaudia derelinquunt.*

139. STYGIISQ. ADMOVERAT VMBRIS] Eandem continent sententiam illa 3. Amor. quæ suprà in aureo sæculo recitaui. *At cùm regna senex*, &c.

Atq; hinc nata fabula de Lynceo, qui oculorū perspicacitate mirabili etiam sub terras penetrauerit: argentum enim & metalla primus fodiendu quæsitate instituit. Vide Palæphat. & prouerbium, *Lynceo perspicacior*.

140. EFFODIVNTVR OPES] Seneca lib. 7. de Benef. cap. 10. *At mehercule terra, quæ quidquid nobis vtile futurum erat protulit, ista defodit, & mersit, & vt noxijs rebus ac malo gentium in medium prodituris, toto pondere incubuit*. Annotat in Horat. Torrentius, & in Cicer. ad Famil. epistolas Paullus Manutius, *opes* antiquis scriptoribus non tam valere *diuitias*, quàm *potentiam*, quę non modò in pecunia, sed in amicorum quoque, sociorum & seruorum copia consisteret. Lucret. 2.
Ad summas emergere opes rerumq; potiri.
Cic. in Lælio: *Diuitiæ opportunæ sunt vt vtare, opes vt colare, honores vt laudere*, &c.

OPES IRRITAMENTA MALORVM] Virgil. 3. Æneid.
Auri sacra fames, quid non mortalia cogis Pectora?
Plaut. Trinum.
Odi ego aurum: multa multis sæpe suasit perperam.
Nullum etiam enorme aut scelus, aut flagitium, quod pecuniæ, & rei vel adipiscendæ, vel augendę perpetratum non fuerit.

141. NOCENS FERRVM PROD.] Non aliunde nocet ferrum, nisi per enses, quos meritò detestatur Tibullus eleg. 10 lib. 1.
Quis fuit, horrendos primùm qui protulit enses?
Quàm ferus, & verè ferreus ille fuit?
Tunc cædes hominum generi, tunc prælia nata,
Tunc breuior diræ mortis aperta via est.

Seneca: *Ideo ferrum ex ijsdem tenebris esse prolatum, quibus aurum & argentum: ne aut instrumentum in cædes mutuas deesset, aut pretium*. His verbis, & quæ paulo ante appolui, puto Senecam idem quod Ouidius, ex ipso Ouidio, cuius est perstudiosus) dicere voluisse. vt item illis, epist. 94. *Aurum & argentum, & propter ista nunquam pacem agens ferrum, quasi malè nobis committerentur, natura abscondit.*

FERROQVE NOCENTIVS AVRVM] Ad hunc, & qui consequuntur versus de ferri & auri incommodis lege eleg. Tibulli à me iam nominatam, & obseruata ibidem, eam caussam bellorum & cædium non ferro magis, quam auaritiæ & cupiditati pecuniæ tribui, quæ homines ad intima terræ scrutanda, & metalla eruenda (in quibus & ferrum) impulit. Ouid autem longè plura & grauiora mala per aurum, & propter aurum, quàm per ferrum perpetratā affirmat.

142. QVOD PVGNAT VTROQVE] Philippus

De æneo & ferreo.

IX. *Tertia post illam successit ahenea proles,*
Sæuior ingeniis, & ad horrida promptior arma,
Non scelerata tamen. De duro est vltima ferro.
Protinus irrupit venæ peioris in æuum
Omne nefas: fugére pudor, verúmque, fidésque:
In quorum subiere locum fraudésque, dolique,
Insidiæque, & vis, & amor sceleratus habendi.
Vela dabat ventis, nec adhuc bene nouerat illos
Nauita; quæque diu steterant in montibus altis,
Fluctibus ignotis insultauere carinæ;
Communémque priùs, ceu lumina solis, & auræ,
Cautus humum longo signauit limite mensor.
Nec tantùm segetes, alimentáque debita diues
Poscebatur humus: seditum est in viscera terræ.
Quásque recondiderat, stygiisque admouerat vmbris,
Effodivntvr opes, irritamenta malorvm.
Iamque nocens ferrum, ferroqve nocentivs avrvm
Prodierat: prodit bellum, quod pugnat vtroque,
Sanguineáque manu crepitantia concutit arma.
Viuitur ex rapto: non hospes ab hospite tutus,
Non socer à genero: fratrum quoque gratia rara est.
Imminet exitio vir coniugis, illa mariti:
Lurida terribiles miscent aconita nouercæ.
Filius ante diem patrios inquirit in annos.
Victa iacet pietas: *& virgo cæde madentes*
Vltima cælestûm terras Astræa reliquit.

125. Ahenea proles] Vt antè ætatem argenteã, sic & hanc *prolem* nominat, & in quarta mox idem vocabulum subintelligit. sed cùm sit τῶν πρός τι, seu ex iis *quæ cum aliquo conferuntur*, cum quo confertur, seu quidnam respicit, seu cuius est proles? temporis opinor. Tempus enim, seu ętas tempori & ætati, sicut filij parentibus, succrescit & succedit.

126. Ad horrida promptior arma] *Horrida* id est, horrorem incutientia, propter varias & diras clades, quas bellum creat: sic *horridus miles* Ennio. Prætereа *Bellum* dictum est à belluis. Belluæ autem horridæ & terribiles. Poëtam in hac ætate describẽda ideo breuiorem fuisse conijcit Glareanus, quòd Arato destitueretur. Aratum verò per χαλκείην expressisse ferream & vltimam ætatem: χαλκὸς enim quondam *ferrum* significabat; quòd arma ærea essent pro ferreis. Veruntamen, si Arato destituebatur, at non Hesiodo. Qui cùm homines illius memoriæ è quercubus, seu duro robore natos autumat, eos vi magna corporis, inquietos, bellиauidos fuisse sciendum est. Post hãc ætatem ponit Hesiodus heroicam, iustitiæ cultricem, qua vixerunt *Heroes*, qui semidei dicuntur, quales numerantur, qui pro Polynice aduersus Eteoclem ad Thebas pugnarunt, quorum no- A mina & ἀριστεῖα sunt apud Æschylum, Euripidem, Statium. Item qui ad Ilium pro recuperãda Helena, *Menelaus. Agamemno, Diomedes, Achilles*, &c. quos in Iliade celebrat Homerus: siue potiùs Argonautæ, *Iason, Hercules, Peleus*, &c. de quibus Apollonius & Valer. Flaccus. Affatur eos Catull. de nupt. Pelei & Thetidis:

O nimis optato seclorum tempore nati
Heroes saluete, deûm genus, ô bona mater.
Vos ego sæpe meo vos carmine compellabo.

127. De dvro est vltima ferro] *Durum ferrum*, durior tamen chalybs; quanquam & chalybs B in ferro est, nempe sincerius ferrum. Iam ob ferri & ęris duritiem, quæ firmissima & solidissima significamus, ferrea & ahenea dicimus. Horat. lib. 1. ode 33. *iuga ahenea* de copulatione coniugum. *Vox ferrea* 2. Georg. Homines duri, intractabiles, inexorabiles dicũtur *ferrei*. sic *os ferreum, scriptor ferreus, seculũ ferreum*.

128. Vena peioris omne nefas] A metallis Metaphora. Optima vena auri si ad mores referas: bona argenti, nondum mala æris, pessima ferri. Hesiodus antequam hanc ætatem, quæ illi quinta, nobis quarta est, ante oculos ponat, optat aut ea natus non esse, aut priùs vita excessisse: aut post eam demum

[illegible] cæli lucem hausisse: quomodo & Tibullus A [illegible] eleg. 10. vellet in hanc vltimam ætatem non incidisse. Quod quis hoc nostro sæculo plus quàm ferreo pertinde optauerit. In Phænom. Arati à Cicerone conuersis, fuerunt versus bis ties, qui nunc Græci in sæculi ferrei descriptione desiderantur:

Ferrea iam verò proles exorta repente est:
Au aq, funestum prima est fabricarier ensem,
Et gustare manu vitulum, domitumq; iuuencum.

129. IVGERE PVD. VER. FIDESQVE] Theognis:
ῴχετο μὲν πίστις μεγάλη θεὸς, ᾤχετο δ᾽ ἀνδρῶν
Σωφροσύνη· χάριτες τὴν, φίλε, γῆν ἔλιπον.
Gratia tellurem, & solleri prudentia liquit,
Atque inter cunctas maxima diua Fides.

Nomine *pudoris*, veritatis fidei omnem integritatem & sanctimoniam: *fraudis* doli, insidiarum & auaritiæ, omnia vitia & scelera intellige. Et *fugère* dicit, quasi à monstris & immanibus potentis. B

131. AMOR SCELERATVS HABENDI] Definitio, seu periphrasis quædam *auaritiæ*, quæ est amor habendi: sed miré inquietus ac turbidus, quin etiam sceleratus; quia ruit ne an iniuria acquirat quod concupiuit nil pensi habet. Vnde & Ecclesiasticus, *Auaro nihil scelestius*. Et Paulus ad Ephes. 5. *Auaritia est idolorum seruitus*. Qua seruitute nihil vtique sceleratius, magisque impium.

132. VELA DAB. VENTIS NAVITA] Sinó 2. Æneid.
Delitui dum vela darent, si forte dedissent.
Translationem habet venustam Cicero 4. Tuscul. *Quærebam igitur, vtrum panderem vela orationis statim.* Horat. lib. 1. ode 34. *dare vela retrorsum*, est aliud vitæ institutum mutata sententia capessere. Quintiliano permittere vela ventis, & oram soluentibus bene precari, est periculum facere, & euentum experiri. C

NEC ADHVC BENE NOVERAT ILLOS] Nondum poterat narrare nauita de ventis, vt ait Propert. qui venti, & vnde spirent: qui huc illuc nauigantibus secundi, qui aduersi, necessaria gubernatoribus notitia.

134. FLVCTIB. IGNOTIS] quos tum primùm occipiebant experiri. Respondet *fluctibus* verbum *insultauere*. Naues enim agitatæ fluctibus, dum attolluntur & deprimuntur, salire & saltare, ipsosque fluctus despicere videntur. Poëtica phãtasia. Cæterùm quæ rudimenta, qui progressus nauigationis, & quo pacto à timore magis magisque ad audaciam processum fuerit, eleganter Claudian. præfat. in Rapt. Proserp.

135. CEV LVMINA SOLIS, ET AVRÆ] Huc aptè quadrat locus Cicer. 1. Offic. *Sunt autem priuata nulla natura: sed aut veteri occupatione, vt qui quondam in vacua venerunt: aut victoria, vt qui bello potiti sunt: aut lege pactione, conditione, forte. Ex quo fit vt ager Arpinas Arpinatium dicatur, Tusculanus Tusculanorum: similisq; est priuatarum possessionum descriptio. Ex quo quia suum cuiusque fit, eorum quæ natura fuerant communia, quod cuique obtigit, id quisque teneat: ex quo si quis sibi plus appetet violabit ius humanæ societatis.* D

Aura Poëtis crebrò est aer. Aëris autem separatim nullum [illegible] men. Igitur lumen solis & auræ non [illegible] e [illegible], qu[illegible]m lumen solis diem efficiens, & rorum [illegible] [illegible]num, quod est a terra vsque ad elementum ignis [illegible] re plenũ, lumine suo perfundens & [illegible]strans.

138. ITVM EST IN VI[illegible] A T R Æ] ferrum cœperunt homines terrena & profun[illegible] terrarum. Pli[illegible] præfat lib. [illegible]. *Imus in viscera eius, & in sede manium opes [illegible]rimus*. Claudian.

— Trepida quis viscera terræ Commoueat motus.
Stat. 8. Thebaid.
— Dum per caua viscera terræ Vado diu pendens.
Adde his Senecam Octauia:
Sed iam parentis viscera intrauit suæ
Deterior ætas, eruit ferrum graue
Aurumq;, sæuas mox & armauit manus.
Adi præterea Lipsij Admiranda lib. 6. cap. 5. vbi hic ex Cassiodoro locus profertur, instituto idoneus. *Intrant homines caligines profundas, viuunt sine superis exulant à sole: & dum sub terris compendia quærunt, nonnunquam lucis gaudia derelinquunt.*

139. STYGIISQ. ADMOVERAT VMBRIS] Eandem continent sententiam illa 3. Amor. quæ suprà in aureo sæculo recitaui. *At cùm regna senex*, &c.

Atq; hinc nata fabula de Lynceo, qui oculorũ perspicacitate mirabili etiam sub terras penetrauerit: argentum enim & metalla primus fodiendo quæritare instituit. Vide Palæphat. & prouerbium, *Lynceo perspicacior.*

140. EFFODIVNTVR OPES] Seneca lib. 7. de Benef cap. 10. *At mehercule terra, quæ quidquid nobis vtile futurum erat protulit ista defodit, & mersit, & vt noxijs rebus ac malo gentium in medium prodituris, toto pondere incubuit.* Annotat in Horat. Torrentius, & in Cicer. ad Famil. epistolas Paullus Manutius, *opes* antiquis scriptoribus non tam valere *diuitias*, quàm *potentiam*, quę non modò in pecunia, sed in amicorum quoque, sociorum & seruorum copia consisteret. Lucret. 2.
Ad summas emergere opes rerumq; potiri.
Cic. in Lælio: *Diuitiæ opportunæ sunt vt vtare, opes vt colare, honores vt laudere*, &c.

OPES IRRITAMENTA MALORVM] Virgil. 3. Æneid.
Auri sacra fames, quid non mortalia cogis Pectora?
Plaut. Trinum.
Odi ego aurum: multa multis sæpe suasit perperam.
Nullum est tam enorme aut scelus, aut flagitium, quod pecuniæ, & rei vel adipiscendæ, vel augendę perpetratum non fuerit.

141. NOCENS FERRVM PROD.] Non aliunde nocet ferrum, nisi per enses, quos meritò detestatur Tibullus eleg. 10 lib. 1.
Quis fuit, horrendos primùm qui protulit enses?
Quàm ferus, & verè ferreus ille fuit?
Tunc cædes hominum generi, tunc prælia nata,
Tunc breuior diræ mortis aperta via est.
Seneca: *Ideo ferrum ex ijsdem tenebris esse prolatum, quibus aurum & argentum ne aut instrumentum in cædes mutuas deesset, aut pretium.* His verbis, & quæ paulo ante apposui, puto Senecam idem quod Ouidius, ex ipso Ouidio, (cuius est perstudiosus) dicere voluisse: vt item [illegible]is, epist. 94. *Aurum & argentum, & propter ista nunquam pacem agens ferrum, quasi malè nobis committerentur, natura abscondit.*

FERROQVE NOCENTIVS AVRVM] Ad hunc, & q[illegible] consequuntur ver[illegible]us de ferri & auri incommodi[illegible] lege eleg. T[illegible]ulli à me iam non[illegible]atam, & obserua ibidem, eam caussam bellorum [illegible] cædium non ferro magis, quàm auaritiæ & cupidi[illegible] pecuniæ tribui, quæ homines ad intima terræ [illegible] scruranda, & metal[illegible] eruenda (in quibus & ferrum [illegible] imp[illegible] ulit. Ouid aurem longe plura & grauiora mala per aurum, & propter aurum, quàm per ferrum perpetrari affirmat.

142. QVOD PVGNAT VTROQVE] Philippus

sct, qui fertur plures vrbes auro, quàm ferro subegisse, dicere solebat: nullum castellum adeo munitum, & firmum, quod expugnari nequiret, si modò asellus auro onustus eò posset ascendere. M. Tullius lib. 1. epist. ad Atticum. at Pyrrhus ille ab Ennio cantatus, non auro, sed ferro duntaxat pugnandum statuebat, cuius præclara vox repetitur ab eodem Tullio 1. Offic.

Nec mi aurum posco, nec mi pretium dederitis;
Nec cauponantes bellum, sed belligerantes,
Ferro, non auro vitam cernamus vtrique:

143. SANGVINEAQ. MANV CREP. CVN. ARMA] Similis ὑποτύπωσις illi Maronianæ in 1. Æneid. vbi

— Furor impius intus
Sæua sedens super arma, & centum vinctus ahenis
Post tergum nodis fremit horridus ore cruento.

Sanguinea manu, sanguine imbuta, stillanti, cruenta manu. Vsitata Poëtis figura. Sic *frondea nemora, sanguinea lingua, vulnera, florea rura.*

144. VIVITVR EX RAPTO] ex rapinis. Præda victos spoliat: rapina subitò venit. Itaque illa victoria gaudet: hæc petulantia. Cornel. Fronto.

NON HOSPES AB HOSPITE TVTVS] Hospitalitas est facilitas, & liberalitas in hospitibus ad peregrinis recipiendis atque tractandis. Quanquam & *hospites* inter se dicuntur, qui id amicitiæ tantùm caussa vicissim præstant. Locus est in 2. Off. quem recitabo. *Rectè etiam à Theophrasto laudata est hospitalitas. Est enim, vt mihi quidem videtur, valde decorum patere domos hominum illustrium illustribus hospitibus. Idq, etiam reipub. est ornamento, homines externos hoc liberalitatis genere in vrbe nostra non egere. Est autem etiam vehementer vtile iis, qui honestè multum posse volunt, per hospites apud externos populos valere opibus & gratia. Confringere tesseram* apud Plautum Cistell. est violare ius hospitij. *Symbola* quædam, seu tesseras sibi dabant, quibus exhibitis, qui erant hospites, mutuò agnoscebant. Atque hæc erat *confœderatio*, quæ etiam ad vtrorumque liberos pertinebat. In Pœnulo Hanno Pœnus Carthagine Calydonem veniens,

Sed hic mihi antehac hospes Antidamas fuit,
Eius filium hic prædicant esse Agorastoclem.
Deum hospitalem, ac tesseram mecum fero.

Porrò verba Ouidij etiam de iis capienda, qui vulgò hospites audiunt, aduenæ, peregrini & ignoti, quibus sine vlla iniuria humanitatis debentur officia.

145. NON SOCER A GEN. FRAT. QVOQVE, &c.] Seneca Hippolyto:

Tum scelera dempto sint per cunctas domos
Iere: nullum caruit exemplo nefas.
A fratre frater, dextera natis parens
Cecidit: maritus coniugis ferro iacet,
Perimuntq, fœtus impia matres suos.

FRATRVM QVOQVE GRAT. RARA EST] Rari sunt fratres, qui inter se diligant: cùm tamen post societatem coniugum, parentum cum liberis, fratrum coniunctione nihil oporteat esse sanctius atq; coniunctius. Hinc *fraternè diligere*, & *fraternus amor.*

146. IMMINET EXIT. VIR CONIVG. ILLA MARITI] Quæ mulieres suos viros, & contrà, qui viri suas mulieres necauerint, Hyginus fab. CCXL. & CCXLI. Nihil æquè & odium, & ex odio cædem inter coniuges parit, vt adulterium, seu reipsa patratum, seu vana suspicione præsumptum. Dicentur super hoc plura lib. 7. Metam.

147. LVRIDA ACONITA] quæ faciunt luridos.

A *Aconitum* pro veneno, species pro genere Herba est è spuma Cerberi: vt dicemus lib. 7. Metam. Quidam volunt in monte Caucaso nasci, ex cruore ac sanie Promethei. Indicat Propert. eleg. 11. lib. 2.

Lecta Prometheis diuidit herba iugis.

Ausonius: *Vnde Promethco de corpore sanguineus ros*
Aspergit cautes, & dura aconita creat cos.

Turnebus lib. 18. Aduersariorum, cap. 1.

TERRIBILES MISCENT NOVERCÆ] Maroni 2. Georg. appellantur *sæuæ.*

Pocula si quando sæuæ infecere nouercæ,
Miscueruntq, herbas, & non innoxia verba.

Et eclog. 3. *iniustæ*, à nostro alibi *dira*, à Seneca *funestæ*: de quibus plura Delrius noster Hippolyto, in Chorum act. 1. Fatale quoddam odium illis in priuignos. Euripid. Alcestide.

B ἐχθρὰ γὰρ ἡ 'πιοῦσα μητρυιὰ τέκνοις
τοῖς πρόσθ', ἐχίδνης οὐδὲν ἠπιωτέρα.
Hostis nouerca est antè natis liberis,
Nihilq, mitior nocente vipera.

Inde prouerb. *nouercale odium*, pro infestissimo.

148. FILIVS ANTE D. PAT. INQ. &c.] propter patrimonium potiundum, cuius desiderium illi auget patris viuacitas. Consulit ergo ariolos de annis paternis, multine supersint: vellet eum cras efferre, si posset. Huc forte illud Proculeij pertinet, quod est apud Quintilianū, & Rutilium Lupum de Schematibus: *Cùm Proculeius filium suum hortaretur, audacter de suis rebus sumtum faceret, etiam se viuo: filiusq, respondisset, non esse ea adhortatione opus. Non enim exspectare se patris mortem. Imò verò, inquit, oro mortem meam exspectes, nec properes moliri, vt velocius moriar.*

149. VICTA IACET PIETAS] nullus cernitur
C deorum metus. Quid autem vicit & prostrauit pietatem? Impietas. Ad despicientiam, miseriam, & negligentiam accommodatur verbum *iacere*. Cicer. ad Att. epist. 10. lib. 7. *Cn. autem noster (ô rem miseram!) vt totus iacet?* Parad. 4. *Cùm leges in ciuitate nihil valebant, cùm iudicia iacebant.* Lucret. lib. 1.

Humana ante oculos fœdè quàm vita iaceret
In terris, oppressa graui sub religione.

Nonius exponit, *sorderet.*

150. VLTIMA CÆL. TERR. ASTRAEA RELIQ.] Cic. in Arateis:

Et Iouis in regno, cæliq, in parte recepta est,

de Astræa loquitur. Iustitiam Græci à patre Astræo sic nominant. Gyrald. Syntagm. 1. pag. 27. Eius descriptionem ac picturam habes apud Gell. lib. 14. cap. 4. ex Chrysippo. Sed cùm à principio fugerit pu-
D dor, verumque fidesque, & in eorum locum subierint fraudesque, doliq;ue, insidiæque & auaritia, an non penitus Iustitia, & locum eius occupauit iniustitia? Videtur conniuisse iustitia, donec eam atrocitas iniuriarum summa, & effusio etiam cognati sanguinis abegit. Aut, Iustitiam postremò abiisse hoc vult, homines Iustitiam diutius, quàm virtutes cæteras coluisse, & ab ea serius desciuisse. Quò pertinet, quod ait 1. Fast.

Nondum Iustitiam facinus mortale fugarat,
Vltima de superis illa reliquit humum.

Delectatos quondam fuisse deos hominum candore, simplicitate, morumque integritate, vt cum iisdem amicè ac familiariter colloquerentur, versarenturque, postea verò flagitijs & nefarijs eorum actionibus offensos, deseruisse terras in cælum redijsse, canunt Poëtæ. Quod, vt alia sexcenta, è diuinis libris famam

famam ad gentes pertulisse, nihil dubitandum. Didicimus nos Deum per angelos sępiùs visisse homines illos verè antiquos, & cum ijs colloquia miscuisse, cum *Abrahamo, Iacob, Mose, Elia* &c. Ianus sic 1. Fast.

Tunc ego regnabam, patiens cùm terra deorum
Esset, & humanis numina mista locis.

De vtraq; re item Catullus de Nuptijs versibus pluribus & elaboratissimis:

Præsentes namq; antè domos inuisere castas
Cælicola nondum spreta pietate solebant.

Et paulo pòst iterum:

At postquam tellus scelere est imbuta nefando,
Iustitiamq; omnes cupida de mente fugarant,
Perfudere manus fraterna sanguine fratres,
Destitit extinctos natus lugere parentes,
Optauit genitor primæui funera nati,
Liber vt innuptæ poteretur flore nouercæ,
Ignaro mater substernens se impia nato
Impia, non verita est diuos scelerare penates,
Omnia fanda nefanda malo permista furore
Iustificam nobis mentem auertêre deorum.
Quare nec tales dignantur visere cœtus:
Nec se contingi patiuntur lumine claro.

Seneca Octauia:

Neglecta terras fugit, & mores feros,
Hominum cruenta cæde pollutas manus
Astræa virgo, siderum magnum decus.

Sic Gentiles, vt liquet ex Arnobij lib. 1. statim ab initio, & Augustino de Ciuit. Dei, pro atroci crimine

A intendebant Christianis, quòd postquam ipsi apparuissent, mundus repentè tot calamitatibus inuecti perijsset. Quin ipsos quoque cælites, derelictis curis solemnibus, quibus quondam inuisere solebant res humanas, terrarū ab regionibus exterminatos; hoc est, sacris Christianis offensos, terris excessisse. Animaduersione item dignum, & notauit Bud. in Pand. quòd Virgil. 2. Georg. in laudibus vitæ rusticæ, & agricolarum, vt proborū, moderatorū & laboriosorū hominum ait, *Extrema per illos Iustitia excedens terris vestigia fecit.* Æquitas enim naturæ, pectoribus ingenerata, multiplicatis paulatim ob hominum peruersitatem scriptis legibus, deleta est ex animis: quantoque simpliciores erant homines, tanto & naturâ iustiores. Vbi legum volumina in ciuitatibus tanquā
B Astrææ testamenta, composita sunt, illa simplicitas sensim ad rusticos homines extra oppida, & ad horum testamentorum ignaros demigrauit. Iuuenalis sat. 6. quę in mulierum flagitia liberrimè inuehitur, Pudicitiam cum Iustitia sorore terras deseruisse autumat cum Hesiodo. Qui versus ad sæcula, de quibus nunc agitur, accommodati sunt:

Multa pudicitiæ veteris vestigia forsan,
Aut aliqua extiterant & sub Ioue, sed Ioue nondum
Barbato, nondum Græcis iurare paratis
Per caput alterius, cùm furem nemo timeret
Caulibus, aut pomis, & aperto viueret horto.
Paulatim deinde ad superos Astræa recessit
Hac comite, atque duæ pariter fugêre sorores.

Gigantum ob cælum oppugnatum pœna: eorundem impia & sanguinaria posteritas.

X.

NEVE foret terris securior arduus æther,
Affectasse ferunt regnum cæleste gigantes,
Altáque congestos struxisse ad sidera montes.
Tum pater omnipotens misso perfregit Olympum
Fulmine, & excussit subiectum Pelion Ossæ.
Obruta mole sua cùm corpora dira iacerent:
Perfusam multo natorum sanguine matrem
Immaduisse ferunt, calidúmque animasse cruorem.
Et, ne nulla suæ stirpis monimenta manerent,
In faciem vertisse hominum. SED ET ILLA PROPAGO
CONTEMPTRIX SVPERVM, SAEVAEQVE AVIDISSIMA CAEDIS,
ET VIOLENTA FVIT: SCIRES E SANGVINE † NATAM.

† natos.

151. NEVE FORET TERRIS SECVR.] De gigantibus, & cæli oppugnatione fabula occasionem sumpsit è cap. 6. Genes. de turri Babylonica; & historia verissima mendaciis, vt aliæ multæ tum sacræ tum profanæ, adulterata est.

152. AFFECTASSE FERVNT] *Affectare* est sollicitè ambire, summo cum desiderio quærere. Liuius lib. 1. *Neque enim Tarquinio spem affectandi regni minuit:* vbi rectiùs, puto, scriberetur, *affectati regni*. Curt. li. 4. *Nam cùm regnum affectaret, proditio, quia sola id assequi poterat, timebatur.* Plaut. Menæch. *Video quam rem agas.*
C *Quia commisi vt me defraudes, ad eam rem affectas viam.* Et Aulular. *Vt me deponat viuo, eam affectat viam.*

GIGANTES] *Gigantes* è Terra, & Vrano, qui *Cælus* Latinè, progenitos quidam fabulati sunt: alij è sola Terra, vnde dicti *terrigenæ*. Horat. ode 12. lib. 2. *Telluris iuuenes.* Atque id sonat γίγας, quasi dicas γηγενής, hoc est ἐκ γῆς γεγενημένος. Neptuno & Iphimedia natos scripsit Homerus Odyss. λ. Fuerunt immani corporum granditate, robore prævalido, aspectu horribili, capillo barbaque promissis, pedibus anguineis, vnde & *anguipedes*, inf. v. 184. Vide Crinit. li. 2. cap. 11.

Hieron.

Hieron. Magium lib. 1. c. 4. Solis Titanibus gigantum nomen poëtæ tribuerunt. Alioqui gigantes quiuis homines feri, robusti, audaces, tyranni, superbi, impij, sæpe nominabantur. Præcipuè tamen, si vasta ac procera corporis mole forent. Plura Deltius noster Commentariis in Oedipum Senecæ. *Giganticare*, est more gigantum tyrannicè, ac pro libidine alijs imperare, putareque nihil non sibi fas ac licitum. Giganticum, seu giganteum nomen pro polysyllabo, & sesquipedali: aut propter eximia facinora latè diuulgato. In epigrammatis Græcis *γιγαντεῖαι χεῖρες*, *gigantea manus*, pro validis, torosis & ingentibus. Et procera admodum corporis statura homo, giganteus. Ex Adag. Iunij carptim. A

• 153. CONGEST. STRVXISSE AD SID. MONTES] Lib. 5. Fast. B

Extruere bi montes ad sidera summa parabant.

Seneca Agamem.

Quale sonabat, cùm Titanas
Fulmine misso fregere dei:
Vel cùm montes montibus altis
Superimpositis struxere gradus
Trucibus monstris: stetit imposita
Pelion Ossa, pinifer ambos
Pressit Olympus.

Ossæ Pelion imposuisse Othum & Ephialten, cælumque scandere nisos, refert Hyginus fab. 28. Homer. Odyss. λ. C

Ὄσσαν ἐπ' Οὐλύμπῳ μέμασαν θέμεν, αὐτὰρ ἐπ' Ὄσσῃ
Πήλιον εἰνοσίφυλλον, ἵν' οὐρανὸς ἄμβατος εἴη.

Cùm itaque montes illos altissimos conscendissent, ignitas arbores, & saxa ingentia in deos iaculabantur. Ex quibus in mare decidentia, insulæ; in terram, montes euasisse dicuntur à mythologis. Natal. lib. 6. c. 21. Vna ex Pieri filiabus cum Musis cantu certantibus hoc bellũ canit li. 5. pro antesignano Typhœum nominat, qui præ cæteris deos terruerit, & eos in Ægyptũ fugisse, ibique metu huius gigantis variorum animaliũ figuras latendi caussa induisse. Quod commentum pluribus exsequitur Antonius Liberalis in suis Metamorphosibus. De hac expeditione gigantea aduersum deos cælites Virgil. 1. Georg. D

— tum partu terra nefando
Cæumq; Iapetumq; creat, &c.

Et 6. Æneid. *Hic & Aloidas geminos, &c.*

Ouid. Fast. 5.

Terra feros partus, immania monstra gigantes, &c.

Item 1. Fast. & 2. de Pont. & li. Amor. 2. Allegoriã, seu tropologiam fabulæ hunc in modum explicant; Philostratus in vita Apollonij li. 5. c. 6. gigantes inde deos oppugnasse creditũ ait, quòd fortitan deorum ædes ac templa violarent. Nam dijs arma intulisse existimare, meram insaniam videri. G. Sabinus in hunc modũ: *Cælum est respub. seu Ecclesia. Iupiter supremus magistratus ibi, hic Pont. Max. Habet vterque suos principes, gigantes, vel ciues seditiosos, vel hæreticos, vel tyrannos pius manus inferentes, & iniusta sancientes. Montes ad celi oppugnationem congesti sunt conatus temerarij, & opiniones impia. Fulmen Iouis, arma ciuilia & Ecclesiastica, quibus domantur & opprimuntur, atque etiam diuina vltio, qua puniuntur, quicunque contra legitima imperia, quibus subiectos esse oportebat, insurgunt: aut qui Ecclesiam vexare nituntur. Quod exemplis Catilinæ, Bruti, Cassij, Diocletiani, & hæresiarcharum hæreticorumq; demonstrari queat.*

154. MISSO PERFREGIT OLYMP. FVLMINE] Montem Olympum, non cælum perfregit misso fulmine Iupiter. Penetrauit tanquam telo (& vocatur *telum*, ac *tela Iouis*) penetrandoque discussit ac dissipauit.

156. OBRVTA MOLE SVA] mole sua, quam montium aggestu construxerant, obruti ac sepulti sunt. Ouid. 5 Fast.

Fulmina de cæli iaculatus Iuppiter arce,
Vertit in auctores pondera vasta suos.

CORPORA DIRA] dirorum, hypallage. nefandorum & importunissimorum, nec tam hominũ quàm monstrorum potiùs.

157. MVLTO NAT. SANGV. MATR. IMMAD.] Et quia multi gigantes, & quia vastissimis corporibus, ideo eorum nece multum sanguinis fieri necesse fuit, quo mater eorum terra perfunderetur, quemque imbiberet. Plutarch. libello de Iside & Osiride scriptum reliquit, veteres Ægypti reges vsque ad Psammetichum nec ipsos bibere vinum, nec dijs libare solitos; putantes eorum esse sanguinem, qui olim dijs bellum fecissent, gigantum puta. Ex eo enim profuso, terræque commisto, enatas esse vites. Inde largiùs potantes reddi ebrios, insanos & furentes, vt qui se impiorum sanguine ingurgitarint.

158. CALIDVMQ. ANIMASSE CRVOR.] *Cruor* ei pro semine fuit. *Animare*, est dare animum, seu animos, exsuscitare, confirmare aliquem. Hîc, dare animam, seu vitam.

161. CONTEMPTRIX SVPERVM] Lib. 3. *Contemptor superûm Pentheus.* Virgil. 8. *Contemptorq; deûm Mezentius.*

162. SCIRES E SANGVINE NATAM] Lib. 4. Metam. *Scires à Pallade doctam.* Non alia ratione meliùs cognosci poterant, è sanguine, hoc est, è sanguinariorum sanguine extitisse, nisi quia cædibus & sanguine profundendo delectabantur: quandoquidem parentum vitia liberi plerumque propensiùs quàm virtutes imitantur. Tibull. lib. 1. eleg. 2.

Nam fuerit quicunq; loquax, is sanguine natam,
Is Venerem è rapido sentiet esse mari.

Admoneor dicti Demadis oratoris, Draconis leges (nimiùm scilicet atroces) scriptas non atramento, sed sanguine.

Ira & habitus concionaturi Iouis, deorum conuentus, circuli lactei hypotyposis.

XI. 163 *QVÆ pater vt summa vidit Saturnius arce,*
Ingemit, & facto nondum vulgata recenti
[illegible]. Fœda Lyca[illegible]erens conuiuia mensæ,
INGEN[illegible]S, DIGNAS IOVE CONCIPIT IRAS,

Con-

Concilium que vocat, tenuit mora nulla vocatos.
Est via sublimis cælo manifesta sereno,
Lactea nomen habet, candore notabilis ipso.
Hac iter est superis ad magni tecta Tonantis,
Regalémque domum: dextra læuaque deorum
Atria nobilium valuis celebrantur apertis.
Plebs habitat diuersa locis: à fronte potentes
Cælicolæ clarique suos posuere penates.
Hic locus est, quem, si verbis audacia detur,
Haud timeam magni dixisse palatia cæli.
Ergo vbi marmoreo superi sedêre recessu;
Celsior ipse loco, sceptróque innixus eburno,
Terrificam capitis concussit térque quaterque
Cæsariem: cum qua terram, mare, sidera mouit.
Talibus inde modis ora indignantia soluit.

163. PATER SATVRNIVS] *Pater*, sæpe venerationis A est in dijs & hominibus. *Saturnius* hic distinguit ab alijs dijs. Absolutè autem *Pater*, de Ioue, 2. Æneido:

Ipse Pater Danaïs animos viresq; secundas Sufficit.

SVMMA ARCE] ab alto cælo. Arces edita loca: dictum antea. Cælo nihil editius, ergo *summa arx*. Suprà, cùm de elementorum locis ageret:

Ignea conuexi vis, & sine pondere cæli
Emicuit, summaq; locum sibi legit in arce.

Cæli arces dixit Maro 1. Æneid.

164. NONDVM VVLGATA] quia factum recens, quam ipse caussam addit.

165. FOEDA CONVIVIA] *Fœdum* aliquando pro crudeli. Cic. 2. Officiorũ: *Secutus est, qui in caussa impia, victoria etiam fœdiore*, &c. Sallust. *Victoriã fœde exercuit*. B Quàm igitur fœdæ τῶν ἀνθρωποφάγων epulæ in Brasilia, & alibi apud Barbaros?

166. INGENTES ANIMOS] Vox *ingentes* hîc non ad magnitudinem, sed ad spiritus ferociam, ad iram denique pertinet; & quod sequitur, ἐπεξήγησις est. Alia notione Virgil. de apibus in 4. Georg.

Ingentes animos angusto in corpore versant.

Quin & harum duces dicit *magnanimos*, libri exordio.

DIGNAS IOVE CONCIPIT IRAS] personam suam decentes, seu, pro maiestate sua. Quam, quia tam audacter impudenterque violari indignissimum fuit (quid enim Ioue maius?) ideo etiam grauissimè illum irasci, & de scelere acriùs vindicando cogitare ac deliberare absurdum nequaquam C fuit. Aldina editio non improbanda, vel præalijs probanda potius, sic habet:

Ingentes animo, & dignas Ioue concipit iras.

Dici autem *iras* numero multitudinis signatè, cùm de dijs sermo est, obseruat Germanus Valens in 1. Æneidos, & in exemplis hoc etiam Ouidianum adducit.

167. CONCILIVMQVE VOCAT] De xii. consiliarijs & assessoribus Iouis, vt censuit antiquitas, nonnihil Turneb. lib. 25. cap. 12. Aduersariorum. Virgil. lib. 6.

—— *Ille silentûm*
Conciliumq; vocat. ——

Cæsar 1. Gallicorum: *Hæc cùm animaduertisset Cæsar, conuocato concilio, omniumq; ordinum ad id concilium adhibitis centurionibus, vehementer eos incusauit*. Sic Æneidos 10. Iupiter deorum senatum cogit, eosque in concordiam super Italis & Troianis redigere laborat:

Panditur interea domus omnipotentis olympi,
Conciliumq; vocat diuûm pater, atque hominum rex
Sideream in sedem.

Sic & apud Statium Thebaidos 1. Iouis imperio dij conueniunt, in quorum medio de infandis & innumeris hominum sceleribus grauiter conquestus, sententiam suam de Thebanis & Argiuis malè multandis exponit. Apud Claudianum quoque 3. de Raptu ab Iride iussu Iouis dij conuocantur, quibus aperit cogitationes suas. *Deorum* porrò *concilia* apud poëtas monent, res humanas non casu, verùm certo Dei consilio procedere, ac prouidentia gubernari, nihilque temere & inconsultò agendum in Republica. Si namque Iupiter, penes quem rerum summa potestas, superos nihilominus in consilium adhibet, quoties quippiam maioris momenti statuendum est: quanto magis id hominibus faciendum, qui diuinam sapientiam minimè assequuntur.

TENVIT MORA NVLLA VOCATOS] ob reuerentiam patris & regis sui confestim, ac sine tergiuersatione, quo vocabantur (virgoe a Mercurio, qui est deorum nuntius & internuntius) accesserunt. Virgil. 2. Æneid.

Quæ tanta tenuere moræ? quibus, Hector, ab oris
Exspectate venis?

Et 3. Georgic.

—— *En age segnes*
Rumpe moras. ——

Ciceronianè, nullam moram fecerunt, quæsiuerunt, interposuerunt.

168. EST VIA SVBLIMIS CAELO MANIFESTA, &c.] Cælo puro ac sereno tenues quasdam, raras, candidasque veluti nubeculas, aut album quendam fumum, seu lactis longe lateque profusi copiam intuemur nocturno tempore, à qua lactis imagine circulus ille γαλακτίας, seu γαλαξίας Græcis, Latinis *circulus lacteus*, Ciceroni *lacteus orbis*, poetis

Cœlestia corpora animata voluerunt inprimis Chaldæi, quorum inuentum astrologia putatur: & qui primum, & ante alios de natura philosophati sunt Græci, atque Ægyptij. Plutarch. lib. 5 de placit. cap. 20. meminit cuiusdam libri Aristotelis, in quo quadripartitum genus animantium introduxerit, terrestre, aquatile, volatile, cæleste. Nam cælestium orbium dici animalia, non secùs atque terræ. Platoni in fine Timæi mūdus & animal, & deus est. In Epinomide iubet astra vt deos à nobis coli & honorari. Stoicis quoque, quorum argumenta examinat & refutat Lactant. lib. 2. cap. 7. Aiebant ijdem, cælum esse mundo τὸ ἡγεμονικὸν, sicut homini rationē. Vide Plutarch. lib. 2. ca. 3. Quod scitum infrà attingit Ouid. vt obseruauit Manil. Scholiastes.

> *Siue recens tellus, seductaq; nuper ab alto*
> *Aethere, cognati retinebat semina cæli.*

De homine enim quà particeps est rationis agitur. Quod & Maronem voluisse apparet lib. 6. de animis loquentem:

> *Aethereum sensum, atque auras simplicis ignem.*

Verùm qui mundum ingens quoddam animal asseruerunt, horum alij omnes eius partes vna eademq; anima constare: alij orbes singulos suis animis: alij etiam vnamquamque stellam sua præditam anima asseuerarunt. Rursum nonnulli intelligentem duntaxat: alij & altricem cælo inesse affirmarunt, quod Oceani, & terrarum aspirationibus in sublime elatis pasceretur, Heraclitus puta, & cum Stoicis Plato. Vide 2. de placit. apud Plutarch. cap. 17. Quò alluserit fortasse Virgilius 1. Aeneid.

> *— Connexa polus dum sidera pascet.*

Philo Hebræus pluribus locis vitam & intelligentiam stellis largitur. Cælum habere animam sentientem, auctam sensu interiore, phantasia, inquam, Arabs Auicenna docuit. Denique Ptolemæus, & astrologi plures cælum esse animal decernunt. Quod magis mirum, inter nostros Origenes libr. 7. περὶ ἀρχῶν. *& tom. 1. Commentar. in Ioannem stellas non modò animatas, sed virtutis quoque & vitij capaces esse contendit. Sed pars negans vera est, habetq; assertores grauissimos. Aientium argumentorum facilis est dissolutio.* Qui plura desiderabit, eundem Pererium adeat, qui Commentat. in Genesin lib. 2. quæst. 7. vbertim & accuratè in hac thesi versatus est, vnde hæc compendiò petita sunt. & Conimbricenses nostros in 2. Aristotelis de Cælo quæstion. 1. articulo 1. & 2. Leonard. Coquæum Comment. in Ciuitat. August. lib. 13. cap. 16.

Aristides de hac animantium per sedes & regiones suas distributione in hunc modum: *Simul porrò vt illa fabricauit, ritè singula dimisit, & loca distribuit propria singulis creans animalia, suasq; rebus creatis sedes & domicilia attribuens: dijs quidem cælum tāquam arcem vniuersi, pulcherrimum & splendidissimum purissimumq; & quò senectus non pertingit: hominibus verò terram, marino autem generi mare, & volucri aërem. Etenim ita maximè dignitatem quæque suam tueri posse videbantur, si & natura sua ingenioq; coniunctas sedes nanciscerentur, & cognata occuparent domicilia terrestria quidem terram, humida mare, leuiora & sicciora aërem, superiora & ignea & reliquis incumbentia ætherem & cælum.* Hæc ille tom. 1. orat. 1. Hic ego quæro, si dij cæleste solum Chao di[.]ecto occuparunt, vbi antea latuerunt. Num in quoque elemento viuant animantes, disputat Lælius Bisciola noster Horar. subseciuar. lib. 8. cap. 1.

74. CESSIT R. NITID. HABIT. PIS. IN.] *Nitor piscium* est illorum læuor & lubricitas. Aliter nitet vultus, oculi, vestes, domus, &c. 2. de Arte.

> *Sylua feras, volucres aër accepit habendas,*
> *In liquida pisces delituistis aqua.*

Scriptores ἁλιευτικοὶ piscium genera CLIII. reperiri A memoriæ prodiderunt, vt ex Oppiano alibi B. Hieronymus in Euangelia obseruat. De *Ouidij Halieuticis*, quorum superest fragmentum, sic Plin. lib. 32. cap. 2. *Mihi videntur mira & quæ Ouidius prodidit piscium ingenia in eo volumine quod Halieuticōn inscribitur.* Ibid. *His adijciemus apud Ouidium posita nomina quæ apud nemini in alium reperiuntur:* sed fortassis in Ponto nascuntur, vbi id volumen supremis suis temporibus inchoauit.

75. TERRA FERAS CEPIT, VOLVCR. &c.] Hactenus animalium genera nominauit quinque, cælestia duo, *astra & deos*: aquatica, *pisces*: terrestria, *feras*, sub quibus & nō feras intelligimus: aërea, *volucres*: sextum, puta *homines*, mox nominabit, quod genus partim ad cælestia, partim ad terrestria pertinere certum est: siquidem, vt grauiter Sallust. in Catilin. *animus nobis cum dijs, corpus cum bellius commune est.*

Et quoniam de sedibus animalium audiuimus, B visum est separatim quærere, quotnā genera eorum ponenda sint. D. Augustin. de Ciuit. lib. 8. cap. 16. ex Apuleio recēset 4. ætheria, *deos* nimirum; aërea, *dæmones*, terrestria, in quibus *homines*, aquatilia, in quibus *pisces*. *Dæmones* definit animalia, animo passiua, mente rationalia, corpore aërea, tempore æterna. Horum quinque tria illis nobiscum esse cōmunia, quartum proprium, quintum cum dijs commune. Hoc dogma ibidem excutit & redarguit sanctus Doctor, de dæmonibus aëreis scilicet. Aristotelem quatuor generibus ea circumscripsisse, testis in 2. de Nat. deor. etiam M. Tullius, his verbis: *Cùm igitur aliorum animalium ortus in terra sit aliorum in aqua, in aëre aliorum, absurdum esse Aristoteli videtur, in ea parte, quæ sit ad gignēda animalia aptissima, animal gigni nullum putare. Sidera* C *autem æthereum locum obtinēt: qui quoniam tenuissimus est, & semper agitatur ac viget, necesse est, quod animal in eo gignatur, idem quoque sensu acerrimo, & mobilitate celerrima præditum esse. Quare cùm in æthere astra gignātur, consentaneum est, iisdem sensum & intelligentiam inesse.* Hanc partitionem secutus videtur Ouidius. Apuleius cū alijs quibusdam, aues in terrestribus potiùs, quàm in aëreis reponit. Quippe quibus semper omnis victus in terra ibidem pabulum, ibidem cubile: tantumque aërē proximum terræ volando tranant. Fessis autem remigio pennarum terra portus est. Varroni in 4. de ling. Lat. tria sunt genera. Locat enim ea in *aqua, aëre, terra*, vt & Christianis aues cælo, id est aëri, adscribuntur. Quia verò homo non solùm animal, sed præstantissimum est animal, terrestria in rationis capacia & rationis expertia diuidamus. Sic prætermissis astris D erunt genera quatuor. Qui tria tantùm faciunt, de carentibus ratione loquuntur, cum quibus quà corpore, societas est hominibus: sicut quà mente, cum angelis. Hæc & his plura H. Magius Miscellan. lib. 1. cap. 21. Cæterùm in elemento ignis nullas extare animantes, in 4. de rebus sublimibus tradit Aristoteles. Nihilominus nasci in hoc nostro igne quasdam ex eiusdē lib. 5. de historia animal. & ex lib. 2. Quæst. nat. Senecæ, item ex lib. 11. Plinij confirmat Muretus lib. 16. Variarum. c. 2. Consulendus etiam Ælian. libr. 2. de animal. cap. 2. Casaubon. in Æthenæum, pag. 389.

Platoni in Polit. duo tantùm sunt genera, *ferum & mansuetum*. Aristoteli 1. de histor. animal. tria. Alias enim animantes esse perpetuò cicures, alias perpetuò feras, quasdam ad vtrumque horum ita flexibili ingenio, vt & cicorari & efferari facillimè possint. A Mose tria recensentur, illis verbis: *Producat terra animam*

[illegible] *a reptilia & bestias* [illegible] *rum* [illegible] a, [illegible] nes, [illegible] *Reptilium* n[illegible] c[illegible] bus, vt [illegible] *s*eu[illegible] & [illegible] gu[illegible] è terra c[illegible] moueo- A tur, vt [illegible] tmicæ & lacertæ. *Bestia* [illegible] stia & fera animalia, nec humano [illegible] ta, vt leones pantheræ, [illegible] res & [illegible] a. Sed quia nullu istorũ genere includi [illegible] lepores, [illegible] æ, ideo LXX. [illegible] supra [illegible] posuerunt qu[illegible] upedia. Sunt [illegible] a Perer[illegible] n Gene. [illegible] b. 1. in opere diei sexti. De varietate volatilium ac terrestrium Manasses pag. 6.

Hominis fabricatio, & diuina præstantia.

SANCTIVS HIS ANIMAL, MENTISQVE CAPACIVS ALTÆ VI.
[illegible] AT ADHVC, ET QVOD DOMINARI IN CÆTERA POSSET
[illegible] *atus homo est: siue hunc diuino semine fecit*
I[illegible] o[illegible] rerum, mundi melioris origo:
Siue r[illegible] ns tellus, seductaque nuper ab alto
[illegible] re[illegible] retinebat semina cæli:
[illegible] m satus Iapeto mistam fluuialibus vndis
Fi[illegible] in [illegible] moderantum cuncta deorum.
Pronaque cum [illegible] nt animalia cætera terram,
O[illegible] DEDIT, CÆLVMQVE TVERI
I[illegible] AD SIDERA TOLLERE VVLTVS.
Sic modo quæ [illegible] rat rudis, & sine imagine tellus,
Induit ignotas hominum conuersa figuras.

76 SANCTIVS HIS ANIMAL &[illegible] *Sanctius animal,* Sp[illegible] comparatiuum pro positiuo, vt loqu[illegible] tur G[illegible] 1. Aeneid.

Tristior & lacrymis oculos suffusa nitentes.

Non enim cætera anim[illegible] sancta erant. Sanctum ergo animal homo id est, ad[illegible] abile, sus[illegible] iciendum, venerandum, [illegible] m, [illegible] inimeque violãdum, [illegible] ndum. Si [illegible] tendas, [illegible] rebus sex h[illegible] laudatur *homo*; P[illegible] ò, quod sanctus; secundò, [illegible] d menti[illegible] compos; tertiò, quòd [illegible] rum animantium princeps, ac dominus; qoar[illegible] od diuino [illegible] ne oriundu[illegible] llom Deos, [illegible] metheu[illegible] cõdiderit; qui[illegible] o, quò[illegible] deorum si[illegible] m[illegible] q[illegible] d[illegible] lus vultu erecto, & cælestium [illegible] Quare autem Deus creauerit vnom tan[illegible] omi[illegible] & animantes in suo quæque genere plures, [illegible] ut[illegible] Augustin. Ciuitat[illegible] Dei lib. 12. cap. 2.

B *posset præsentia: atque aliquando ad supremam cælestium animorum dignitatem peruenire, modò sese à contagione corporis integrum castumq; seruaret, seq; totum dederet venerationi numinis tui. Tu denique hominem huic medio mundi globo, tanquam mortalem aliquem deum præpositum esse voluisti: neque solùm ea quæ gignuntur in terris, sed etiam cælum ipsum, & admirabiles illos siderum fulgores ad vsus & commoditates illius creauisti, eiusdemq; imperio & potestati permisi[illegible] tot genera, tamq; dispaira bestiarum cicurum ferarum, [illegible] omnes aërias animantes, & quæ fluminibus & mari be[illegible] occultantur.*

77 [illegible] DOMIN. IN CÆ[illegible] P. Cic. de Vniuersit. H[illegible] *es deorum immortalium quasi gentiles, & diuini* [illegible] *ellant* [illegible] *omnium animalium tenent principa*[illegible] ph[illegible] horum, & a[illegible] tece[illegible] & [illegible] Poë[illegible] verborum e[illegible] psal[illegible] *nd est homo quod memor es eius, &c.* [illegible] ip[illegible] antiam [illegible] Parap[illegible] raste [illegible] *homo quòd* [illegible] *tanta benig*[illegible] *vlt*[illegible] *cum* [illegible] *ero mor*[illegible] *labo*[illegible] Iu, [illegible] *ab omni* [illegible] *ne* [illegible] *inem pane* [illegible] *ita* [illegible] *atton* [illegible] *ita tuer*[illegible]

78. NATVS HOMO EST] Cur vltimo loco, post omnia re[illegible] qua conditus sit homo, cau[illegible] am edit Philo de mun[illegible] opificio: *Haud prius regem aduenire oportebat, quam ei domicilium & palatium, & quibus indigebat, essent præparata. Quemadmodum & herbas Deus ante animalia con[illegible] t, vt mox pabulum reperirent.* Adde & istá. C Hom[illegible] m dominus, & finis quodammodo, ob que[illegible] procreat[illegible] cætera. Itaque ante illum procreanda fuerunt. Vide insuper Pere[illegible] um tomo 1. in Genes[illegible] g. 4[illegible] edit. Rom. Rho[illegible] iginum libr. 2. cap. [illegible]

SIVE H[illegible] DIVIN[illegible] S[illegible] FECIT Plato, vt obseru[illegible] rat. sat. 2. lib. 2. haud vno loco trad[illegible] *anim*[illegible] *in humanam* [illegible] *tum sincramentum, fragmentum, particulam* [illegible] *totius mundi*: & ani[illegible] à Deo esse, [illegible] Dei partem esse. Testi[illegible] Plutarchus in O[illegible] ionibus Platonicis. Sen[illegible] & Stoici [illegible] ergo d[illegible] gma, quanquam [illegible] m, at [illegible] git P[illegible] ns, [illegible] os ment[illegible] s e diuina [illegible] e de[illegible] ta ha[illegible] e. Ita & Lucret. lib. 2.

Denique cælesti sumus omnes semine oriundi.

Quod carmen profert & explanat Lactant. libr. 6 cap. 10.

cap. 10. & de opificio Dei cap. 19. Et Virgil. in 6.

Igneus est ollis vigor, & cœlestis origo.

Horatij autem verba sunt hæc:

— Quin corpus onustum
Hesternis vitiis animum quoque prægrauat ipsum,
Atque affigit humi diuinæ particulam auræ.

79. ILLE OPIFEX RERVM] Antea, *mundi fabricator.*

MVNDI MELIORIS ORIGO] Per quem extat *mundus melior* id est, mundus in suas partes digestus, & ornatus. Nam *Chaos* fuit mundus confusus.

80. SIVE, &c. COGNATI RETINEB. SEM. CÆLI] siue aliquid naturæ cælestis hæsit in terra, vnde formatus est homo.

82. QVAM SAT. IAPETO MIST. FLVVIAL. VND.] Tellus mista fluuialibus vndis est lutum; & quorum meliur indoles, perspicax & prudens ingenium, de meliore luto ficti dicuntur. Iuuenal. sat. 14.

Forsitan hæc spernant iuuenes, quibus arte benigna
De meliore luto finxit præcordia Titan.

B

Mysterium hoc infrà aperietur, de *luto* nempe duplici. Titan autem hic est Prometheus Iapeti filius, Titanis nepos. Enumerat caussas Rhodigin. lib. 7. cap. 19. ob quas Poëtæ Prometheum hominē è luto finxisse prodiderint. Quod illi Iupiter apud Lucian. tumo 1. exprobrat: & cùm ob hoc crimen, tum ob alia duo per Mercurium & Vulcanum ad Caucasi montis saxum affigi iubet. Vide & Poëtas aliquid de fictione hominis, & quasi per nebulam audiuisse: *Res eos non fefellit*, inquit Firmianus lib. 2. cap. 11. *sed nomen artificis.* Lege quæ ibidem sequuntur. Idem cap. 12. *Deus veri patris functus est officio.* Ipse corpus effinxit, ipse animam qua spiramus indidit. Illius est totum quidquid sumus. Antiquorum sapientum diuersas

C

opiniones de prima hominum origine recenset Censorinus de die natali cap. 3. Ex omnes falsæ, quædam, vt Empedoclis, Democriti, Epicuri, Zenonis etiam fatuæ sunt. *Principem limum* ode 16. lib. 1. nominat Horat. primum hominem, accommodatè vtique ad veritatem. Ibidem affirmat Prometheum corpus humanum ex aliorum animalium particulis constituisse, & insani leonis vim, id est, iram, stomacho apposuisse nostro. Claudianus 2. in Eutropiū *Epimetheum*, quoque Promethei fratrem ἀνθρωποπλάστην fingit: sed ingenio multum ab altero differentis; quomodo ipse, si nomina spectemus, multum à fratre distat.

Namque ferunt geminos vno de semine fratres
Iapetionidas, generis primordia nostri
Dissimili finxisse manu. quoscunque Prometheus
Excoluit, multoq; innexuit æthera limo;
Hi longè ventura vident, dubijsq; parati
Casibus occurrunt, fabro meliore politi.
Deteriore luto prauus quos edidit auctor,
Quem meritò Graij perhibent Epimethea vates,
Et nihil æthereis sparsit per membra vigoris,

D

Hi pecudum ritu non impendentia vitant,
Nec res antè vident. accepta clade queruntur,
Et sero transacta gemunt.

Post hominem à Prometheo è luto formatum, fabulę habent, Vulcanum Iouis iussu æquè è luto mulieris effigiē formasse, cui Minerua animā impertiuerit, cęterique dij alius aliud, & ob id Pandoram appellatam, datamque coniugem Epimetheo, fratri Promethei, inde Pyrrham Deucalionis vxorem prognatam. Hyginus fab. CXLII. Pro corollario notabis, cōtrà deteriore luto fictos dici, quorum stolida mēs

A

& natura agrestior, vt ex Claudiano patet, supra sibi.

83. FINXIT IN EFFIG. MOD. CVNCT. NAT.] Si hoc de imagine & similitudine vtrius & veri Dei, quam nos rrsque nostri intelligas, magnum & mirabile subest sacramentum. Secūdùm quod orat. περὶ φιλοπτωχίας benè Theologus Nazianz. Homines sumus ampli simi & contemptissimi, terrestres & cælestes, mortales & immortales, hæredes lucis & ignis, seu tenebrarū, prout in hanc, vel in illam partem inclinauerimus. Talis est nostra mixtio, & hanc ob caussam, quātum ego dispicere possum, conflata: vt si quando extollamur propter imaginem, ob puluerem contrahamur. Voces illas de Genesi, *Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram* expendens Nyssenus, vnum in creatione, alterum in electione positum ducit. Nam vt fieremus ad imaginem Dei, dum principio procrearemur, obtinuimus: vt autem efficiamur ad eius similitudinem, proposito voluntateque consequimur.

85. OS HOMINI SVBLIME DEDIT, &c.] Apuleius Apol. 1. *Est enim ea pars hominis loco celsa, visu prompta, vsu facunda. Nā feris & pecudibus os humile, & deorsum ad pedes deductum, vestigio & pabulo proximum. nunquam ferè nisi mortuis, aut ad morsum exasperatis conspicitur: hominis verò nihil prius tacentis, nihil sæpius loquentis contemplare.* Plin. lib. 11. os an esse viscerum excellentissimum, proximum cælo capitis (id est, palato, quod οὐρανὸν Græci vocant, vt vicissim Ennius *palatum cæli* dixit.) Sed nemo melius & copiosiùs sententiam Ouidij nobis explicabit, quàm Seneca epist. 94. *Illa* (natura) *vultus nostros erexit in cælum, & quidquid magnificum mirumq; fecerat, videri à suspicientibus voluit: ortus, occasusq;, & properantis mundi volubilem cursum interdiu terrena aperiuntur, noctu cælestia: tardos siderum incessus, si compares toti: citatissimos si cogites, quanta spatia nunquam intermissa velocitate circumeant: defectus solis & lunæ inuicem distantiū,* &c. Lactantius lib. 6 cap. 20. *Aiunt philosophi, multo esse præclarius, & homine dignius, cælum potius, quàm cælata intueri, & hoc pulcherrimum opus intermicantibus astrorum luminibus tanquam floribus adornatum, quàm picta & ficta & gemmis distincta mirari.* Veruntamen aliorsum trahit istam sublimitatem oris nostri, & sine dubio meliùs de caussa lenius lib. 7. cap. 8. *Solus ex omnibus cæleste ac diuinum animal homo, cuius corpus ex humo excitatum, vultus sublimis, status erectus originem suā quærit, & quasi contempta humilitate terræ ad altum nititur, quia sentit summum bonum in summo sibi esse quærendum, memorq; conditionis suæ, qua Deus illum fecit eximium, ad artificem suum spectat.* Vide eundem lib. 3. cap. 9. & de opificio Dei cap. 8. & de ira Dei cap. 7. & Minutium in Octanio. Cic. 2. de nat. Deor. verba refero: *Qua (prouidentia) primùm eos humo excitatos, & erectos constituit, vt deorum cognitionem cælum intuētes capere possent. Sunt enim ex terra homines non vt incolæ, & habitatores: sed quasi spectatores superarum rerum atque cælestium, quarum spectaculum ad nullum aliud genus animantium pertinet.* Cęlestes res interpretabimur nos Christiani, quas Paulus *inuisibilia Dei* nominat, *sempiternam quoque eius virtutem, & diuinitatem, quæ per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur.* Locum Ouidianum opinor Silium verbis mutatis imitatum:

Nónne vides hominum vt celsos ad sidera vultus
Sustulerit Deus & sublimia finxerit ora,
Cum pecudes, volucrumq; genus, formasq; ferarum,
Segnem atque obscœnam passim strauit in aluum?

Germana his loquitur & Sallustius, Catilinariam conjura-

con[illegible]onem exordiens. Vide insuper Rhodigin. li 3.c.11 & S.Chrysost.concione 1. de prouidentia & fato,pag.810.edit. Paris.Gregor.Nyssen de hominis opifi[illegible]o,cap.8 Mea quidem sententia nihil magnificenti[illegible]s de homine nec Ouidius scripsit, nec à quoquā aut dici,aut scri[illegible] potest,quàm hîc de eius creatione legimus,modo de Prometheo cōmentū tollas.

87.RVDIS,ET SINE IM[A]GINE TELLVS] Quomodo tota illa moles, seu chaos fuit rude, id est,indigestū, inornatum, sic & tellus in ipsa acerno. Acquirit imaginem, vbi nacta est suam dispositionem & lucum. Suprà nominauit vultum:

Vnus erat toto naturæ vultus in orbe,

vna imago,vnus quidam rerum permixtarum quasi aspectus.

88.INDVIT IGNOT[AS] HOM[IN]E FIGVR[A]S] ignotas figu-A ras,non antè sibi visas. Sensum tribuit telluri. Hactenus de mundo,non tam condito,quam disposito & ornato: cuius procreatio apud Mosem longè aliter describitur. Eius natalē Ægyptios celebrare cōsuesse 12.Kalend.Aug.auctor Solin. *Sabbato* item,id est, die 7. hebdomadis à Iudæis celebratum instituto Mosis, Philo docet in eius vita li.3. Nazianz.orat.1.de pace, ecce quàm grauiter, & breuiter tamen. mundū laudet: *Mundus magnū hoc Dei elementū & illustre, quo Deus declaratur, tacitaq; voce prædicatur. Mundus verè est, quod appellatur (κόσμος) atq; incomparabilis pulchritudo. Neq; eo vllum opus, quod quidem materia constet,aut præstantius, aut magnificentius excogitari potest.* Ex ornatu & pulchritudine, ex varietate, multitudine, naturâ rerum conditarum Dei sapientiam admirantur li. de Trinitate Tertullian.& orat. 2.de Theulogia Nazianz.

Quatuor sæcula,ac primùm de aureo.

VII.

AVREA prima sata est ætas, quæ vindice nullo,
Sponte sua sine lege fidem, rectumque colebat:
Pœna,metusque aberant: nec verba minantia fixo
Aere ligabantur: nec supplex turba timebat
Iudicis ora sui: sed erant sine iudice tuti.
Nondum cæsa suis, peregrinum vt viseret orbem,
Montibus, in liquidas pinus descenderat vndas:
Nullaque mortales præter sua littora norant.
Nondum præcipites cingebant oppida fossæ:
Non tuba directi, non æris cornua flexi,
Non galeæ, non ensis erant: sine militis vsu
Mollia securæ peragebant otia gentes.
Ipsa quoque immunis, rastróque intacta, nec vllis
Saucia vomeribus,per se dabat omnia tellus:
Contentique cibis nullo cogente creatis,
**Arbuteos fœtus, montanáque fraga legebant,* * Arboreos
Cornaque, & in duris hærentia mora rubetis,
Et quæ deciderant patula Iouis arbore glandes.
Ver erat æternum: placidique tepentibus auris
Mulcebant Zephyri natos sine semine flores.
Mox etiam fruges tellus inarata ferebat:
Nec renouatus ager grauidis canebat aristis.
Flumina iam lactis, iam flumina nectaris ibant:
Flauáque de viridi stillabant ilice mella.

89. AVREA PRIMA SATA EST ÆTAS] Narratio ista, seu figmentū de quatuor ætatibus, & metamorphosi morum atque rerum à melioribus in peiora, quatuor metallorū cōparatione declarata, ex historia Danielis manasse creditur, de statua inquā, regi Nabuchodonosori per quietem oblata. In qua prima monarchia per aurum, secunda per argentum, tertia per æs, quarta per ferrum exhibetur, Assyriorū, Medorum, Macedonum, Romanorum videlicet. De hac enim statua Græci quoque, vt de aliis Hebræorū mysteriis, aliquam auditionem accipere potuerunt. Vetustissimæ προφῆτιδες Sibyllæ has mundi ætates oraculis suis descripserunt. Deinde Hesiod.li.1.ἔργ.& ἡμερ. qui omnino V. enumerat, *heroicam* nimirum in-B ter æneam & ferreā interponēs, qua Hercules, Iason, & cæteri Argonautæ vixerint. Post illum Aratus in Phænomenis, qui nomine æneæ ferream quoq; comprehendit. Ouid. Hesiodum & Aratum longè post se relinquit. *Aurea & argentea* meminit Virg.1.Georg.

Ante Iouem nulli subigebant arua coloni,&c.

Aurea Lucret.lib.5.

Volgiuago vitam tractabant more ferarum,&c.

Aurea & ferrea Tibull.lib.1.eleg.3.

Quàm bene Saturno viuebant rege,&c.

Earundem Seneca Hippolyto:

Hoc equidem reor vixisse ritu,&c.

Et Octauia: *Tunc illa virgo numinis magna dea.* Martialis breuiter lib.12. epigram.63.

Antiqui rex magni poli, mundiq; prioris,
Sub quo pigra quies, nec labor vllus erat:
Nec regale uimis fulmen, nec fulmine digna,
Scissa nec ad manes, sed sita diues humus.

Pluribus aliquando noster Amor.3.eleg.7.quam descriptionem conferendi caussa cum ista heroica subtexere non pigebit:

At cum regna senex cæli Saturnus haberet,
Omne lucrum tenebris alta premebat humus.
Æraq;, & argentum cumq; auro pondera ferri
Manibus admorat: nullaq; massa fuit.
At meliora dabat, curuo sine vomere fruges,
Pomaque & in quercu mella reperta cauo.
Nec ualido quisquam terram scindebat aratro:
Signabat nullo limite fossor humum.
Non freta demissi verrebant eruta remi:
Vltima mortalibus via littus erat.

Cornelius Seuerus in Ætna:

Aurea Saturni quis ne[...] s[...] cula regis?
Quum domitis nemo Cererem iactaret in aruis,
Venturi[...], malis prohiberet frugibus herbas,
Annua sed saturæ complerent horrea messes:
Ipse suo flueret Bacchus pede, mellaq; lentis
Penderent foliis, & pingui Pallas oliuo.

De pluribus mundi ætatibus Lælius Bisciola noster Horat.Subsecluar.lib.3 cap.4.

QVE VINDICE NV[...]] Nulli tum erant iudices, nulli cognitores, nulli lictores, nulli rerum capitalium vindices, nec nlli carceres.

90. SPONTE SVA SINE LEGE FIDEM RECTVMQVE COLEB.] Fab. Pictor, quem sequutus est Liuius, de aureo sæculo. Principes, quia nulli erant, & religionibus dediti, iure habiti dij.& dicti. Nec enim arbitria illorū ab æquo, vel populus à iure innato discedebat. nullo tunc vindice, aut metu, sed sua sponte retinebant fidem & rectum. Pudor ipse regebat populos, & ius principes.

91. POENA METVSQ. ABERANT] Qui timore suppliciorum duntaxat virtutis officia exsequuntur, nec sponte sua,& vnius tantū virtutis amore id præstant quod laudabile est; in bonis viris numerari haud meritò queunt: potiusque mali quàm boni & integri dicendi sunt. Natura hortatrice atque duce ad honesta & gloriosa eniti, difficultatesque & obstacula omnia magnitudine animi perrumpere, hoc veræ bonitatis est indicium. Cum his,& quæ sequūtur, consentiunt planè illa 1. Fast.ex ore Iani:

Proq; metu populum sine vi pudor ipse regebat:
Nullus erat iustis reddere iura labor.
Nil mihi cum bello, pacem postesq; tuebar.

91. NEC VERBA MIN. FIXO AERE LIGAB.] Nec leges, pœnas minitantes, in æs incidebantur. Bene *minantia*, quandoquidem leges sunt minis mixta præcepta, vt ait Seruius Pro *ligabantur* quidam reponunt *legebantur*. Typographos hunc locum nequiquam capientes, ita mutasse, *nec vincla minantia collo Aere ligabantur*, conqueritur Brod.l.4 [...] 12. Veteres, tum Græcus, tum Latinus leges, fœdera, res denique magni momenti in æneis tabulis insculpsisse, docet ex Aristophanis Scholiaste & Halycarnasseo idē Brod.eod. cap. Cicero 3. Catilinar. *Et legum æra liquefacta sunt.* Liuius. *Priusquam in Vrbem ingrederentur, leges decemuirales, quibus XII. Tabulis nomen inditum, in æs incisas in publico proposuerunt*. Cicero Philippica 3. *Falsas leges C Cæsaris nomine, & falsa decreta in æs incidenda, & in Capitolio figenda curauerat*. Tradit Plato in Minoë, Talum apud Cretenses, regnante Minoë tota insula circumtulisse tabulas æneas, in quibus leges erant inscriptæ. Vnde & *æreū nomē* accepit. Lib 1. Machab. c. 8. & 14. & Romani & Spartiatæ fœdera in tabulis æreis rescribunt. *Fixo ære* inquit: [...] bantur enim parietibus. Virgil lib. *Fixit leges pretio, atq; refixit*. Vide & Turneb. 30. [...] Fixe e Statius [...] Trinum.

Mores leges reduxerunt iam in potestatem suam,
Magisq; viris sunt obnoxiosa. quam pa[...]entes liberis.
Eæ miseræ etiam ad parietem sunt fixæ clauis ferreis,
Vbi malos mores affigi nimio fuerat æquius

92. NEC SVPPLEX TVRBA TIMEBAT IVDICIS ORA.] Sanctissimi, iustissimi, æquissimi, incorruptissimi, acerrimi debent esse iudices, ideo timentur. Verumtamen hæc non inmissi sunt, quin etiam misericordia capiantur aliquando:adeo ad [...] os turba non timida tantùm, sed & supplex accedit. Timida, vt rea. supplex, vt innocens, aut minus nocens: atq; iccirco ibi pœnam metuens, [...] misericordiam sperans.

93. SED ERANT SINE IVDICE TVTI] In *iudicis, iudice*, Traductio figura, quā sic definit Cornificius lib. 4. q[...] facit, vt cùm idem verbum crebriùs ponatur, non modò non offendat animum; sed etiam concinniorem orationem reddat, hoc pacto: *Eum tu hominem appellas qui si fuisset homo nunquam tam crudeliter vitam hominis petisset* Hac vsus figura & B August. libro [...], Homiliarum. hom. 23. *Nullum peccatum facit homo quod non faceret alter homo si desit rector per quē factus est homo.*

94 PEREGRINVM VT VISERET ORBEM] *Peregrinus orbis*, est pars orbis remotior, & longiùs distās, tellus transmarina. Sic 1. Trist eleg. 1.

— *Nobis habitabitur orbis Vltimus, à terra terra remota mea.*

Penelope Vlyssi:

Victor abes, nec scire mihi quæ caussa morandi,
Aut in quo lateas ferreus orbe, licet.

9[...]. PINVS DESCENDERAT] Catull.de nupt. Pelei:

Peliaco quondam prognatæ vertice pinus,
Dicuntur liquidas Neptuni nasse per vndas.

Virg.eclog.4.

— *Nec nautica pinus Mutabit merces.*

97. NONDVM PRÆCIPITES CINGEBANT OPPIDA FOSSAE] Ad hunc, & sequentes retulit animum auctor Octauiæ Tragœdiæ, in hac ipsum Senecam pulcrè æmulatus, qui Nasonianæ imitatione impensius delectatur. Si earum tragœdiarum auctor est ipsemet *Seneca* Philosophus, quod contendit noster Delrius, & nihil dubitat Lipsius, næ magnus ex grauissimi & acutissimi scriptoris iudicio Ouidianæ gloriæ cumulus accedit. Locus hic est:

—— *Humanum genus*
Non bella norat, non tuba fremitus truces,
Non arma gentes cingere consuerant, suas
Muris nec vrbes, peruium cunctis iter:
Communis vsus omnium rerum fuit.

98. NON TVBA DIRECTI, &c. *Tuba* peditum est *directa*, cuius sonus grauis: *Lituus* quem τῶν ἱππέων χαλκὸν puto hic *flexum* ab appellari) *incuruus*, sono acuto. Horat. oda 1. lib. 1. *Multos castra iuuant, & lituo tubæ Permistus sonitus*. Iouentum Tyrrhe torum. Virg.li.8.

Tyrrhenusq; tuba mugire per æthera clanger.

99. NON GALEAE, NON ENSIS] *Cassis* de lamina est, *galea* de corio. Corn. Tacitus. *Vix vni alterive cassis aut galea*. Et certè *galea* est propriè ἀπὸ τῆς γαλῆς, à fele aut mustela. Pilei enim tegmina ferè petebant à feris. Vnde in Homero, alia que *iκτiδin, κυνin, ταυρin, αiγεin*, mustel na, canina, taurina,

capella. In Suida: *ἀλωπεκία ἡ περικεφαλαία, vulpina ipsa galea*. Lips. de milit. Rom. lib. 3. Dial. 2.

100. MOLLIA SECVRAE PERAG. OTIA GENTES] Claudian. 3. de Raptu:

—— Saturnia postquam
Otia, & ignaui senium cognouimus aui.

Otium agere, Græcis est *ποιεῖν σχολὴν, ἡσυχίαν, σχολὴν ἄγειν*. *Molle otium*, vel quia mollium est: vel quia molles facit. Sed otium hic feriæ ab armis, vt 2. Fastor. *Otia miles agit*. Et apud Horat. ad Pison.

—— & apertu otia portu.

Cicero post reditum ad Quirites: *Cùm me fortunasq; meas pro vestra incolumitate, otio concordiaq; deuoui*. Ibid. sub finem: *Quoniam illi arti* (bellicæ) *in bello ac seditione locus est: huic* (eloquentię) *in pace atque otio*. Et 1. de Orat. *Nam posteaquam imperio omnium gentium constituto, diuturnitas pacis otium confirmauit*. Pluribus testimoniis ignoram plerisque huius vocis notionem inculcandam existimaui.

101. IPSA QVOQ. IMMVNIS RASTROQ. INT. &c.] Lucret. lib. 5.

Nec robustus erat curui moderator aratri
Quisquam, nec scibat ferro moliries arua.

Virgil. 1. Georg.

Ante Iouem nulli subigebant arua coloni.

Id est, regnante Saturno, antequam mundus esset sub Ioue. Hoc versu, & qui mox sequitur, Ouidium istos Hesiodi expressisse obseruat Iulius Scaliger in Crit. *καρπὸν δ' ἔφερε ζείδωρος ἄρουρα αὐτομάτη πολλόν τε, καὶ ἄφθονον*, additque reprehensionem iteratæ repetitionis: *Mox etiam fruges tellus inarata ferebat.*

At enim carmen istuc illa superiora interuallo sat magno sequitur: & quidem interiecta veris mentione, cui, cùm versum istum subiungit: *Mox etiam*, &c. perinde est, ac si non æstatis quidem (nam *ver* fuisse *æternum* dixit) sed eius boni, quod postea mortales non nisi æstatis beneficio consequi cœperunt, mentionem subnecteret. Nam versus illos: *Ipsa quoque immunis*, &c. *Saucia vomeribus*, &c. sequuntur isti, *Contentiq; cibis*, &c. & alij 5. Atque his versibus proximè adiicitur ille, in quem ab eo inquiritur: *Mox etiam fruges*, &c. illumque ille excipit, eòdem pertinens, qui alioqui reprehensionem, tanquam malè repositus, non minus mereri dici possit, quàm alter: *Nec renouatus ager*, &c. Ista est defensio H. Stephani contra *ἀλογιστίαν* Scaligeri. Huc referendi Lucretiani de extremo 2.

Præterea nitidas fruges vinetaq; læta
Sponte sua primùm mortalibus ipsa creauit:
Ipsa dedit dulces fœtus, & pabula læta.

Succedit his querimonia apud eundem de labore colonorum, & eo sæpiùs inani: comparatioque ætatis posterorum cum ætate maiorum, quæ ad sæcula consequentia spectant. Seneca in Octauia:

Et ipsa tellus læta fœcundos sinus
Pandebat vltro, tam pijs felix parens,
Et tuta alumnis.

NEC VLLIS SAVCIA VOMERIB.] Ipsa tellus in conquestione sua lib. 2.

—— quòd adunci vulnera aratri, Rastrorumq; fero, &c.

Similibus metaphoris vtitur Plinius, cùm ait l. 2. c. 63. *terrã omnibus horis cruciari*. Et li. 12. c. 14. *Saucius arbores*.

102. PER SE DABAT OMNIA TELLVS.] Virgil.

Omnia liberiùs nullo poscente ferebat.

Saturno rege homines fagi pyrique alebant. Vnde manauit, vt terra fruges sua sponte proferre diceretur, quòd non coleretur ab vllo: sed quidquid per se produceret, eo vitam suam sustinerent homines. Max. Tyrius dissert. 11.

103. CIBIS NVLLO COG. CREATIS] Vide Prouerb. *Cœna terrestris*. Fossiones, sationes, plantationes, rigationes, l. trittiones, in hortis olitoriis & pomariis, arationes, occationes, stercorationes in agris ad olera & frumenta educenda, quædam imperia sunt aduersus terram. Inde *arua parere colono* dicuntur à Virgilio: & colonus dicitur *imperare arua*.

104. ARBVTEOS FOETVS] Lib. 15. Pythagoras:

At vetus illa ætas, cui fecimus aurea nomen,
Fœtibus arboreis, & quas humus educat herbis,
Fortunata fuit, nec polluit ora cruore.
Tunc & aues tutæ mouere per aera pennas:
Et lepus impauidus medijs errauit in aruis,
Nec sua credulitas piscem suspenderat hamo.
Cuncta sine insidiis, nullamq; timentia fraudem,
Plenaq; pacis erant. ——

Arborei fœtus alibi, Virgil. 1. Georg. *Arborum fœtus decerpere* dixit Plin. lib. 4. c. 12. Cicero, *Terra fœtus profunduntur nobis*, 1. de Leg. Et Lucret. lib. 1. *Lætificos nequeat fœtus summittere tellus*.

106. ET QVAE DECID. PATVL. IOVIS ARBOLA NO.] Quercus *περιφερασικῶς arbor Iouis*, vt olea *arbor Palladis*, aliç aliorum deorum dearúmve, vt iamiam docebimus. Ante frumentum inuentum glandes, poma, herbas ad esum adhibita scribunt & fingunt poëtæ, vt iam audisti, & ex 4. Fastor. cognouisti. Vetustissimus, & primi sæculi victus *glandes*. Virg. 1. Georg.

Prima Ceres ferro mortales vertere terram
Instituit, cùm iam glandes, atque arbuta sacra
Deficerent syluæ & victum Dodona negaret.

Arnob. li. 2. *Quid enim, si hoc modo culpam velimus infligere prioribus illis atque antiquissimis sæculis, quòd inuentis frugibus glandes spreuerint, & repudiauerint arbuta?* Dicendum hîc, quæ arbores, quæ plantæ quibus diis sacræ. *Ioui* quercus, ilex, æsculus. *Apollini* laurus, oleaster, hyacinthus, myrica, iuniperus. *Marti* fraxinus, gramen. *Mineruæ* olea. *Veneri* myrtus, rosa. *Herculi* populus. *Baccho* vitis, edera, folia ficus, narcissus, pampinus. *Plutoni* cupressus. *Laribus* allium. *Eumenidibus* alnus, cedrus. *Cereri* crocus. *Proserpinæ* narcissus. *Musis* palma. *Genio* platanus. *Mercurio* portulaca. *Patula arbor* est patulis, hoc est, in latũ patentibus, diffusa ramis, vt est in 1. de orat. *Patulã fagum* vocauit Maro 1. ecloga.

108. MVLCEB. ZEPHYR. N. SINE SEM. FLOR.] Catull in Carm. nuptiali:

Vt flos in septis secretus nascitur hortis,
Ignotus pecori, nullo contusus aratro,
Quem mulcent auræ, firmat sol, educat imber.

Propert. eleg. 2. lib. 4.

Mulcet vbi Elysias aura beata rosas.

Id est, molli ac leni flatu contingit, leniter ijs aspirat. Recole quę primo huius libri, lect. 4. de Zephyro in medium attulimus. *Flores sine semine*, sunt sponte sua in pratis prouenientes, quibus opponuntur satiui, seu hortenses: quanquam & illi se in semen induant, seseque reseminent. Veruntamẽ à nobis non seruntur, nec vlla cultura indigẽt. Et sunt in illis qui venustate & odoris suauitate, multos hortensium antecellunt.

109. FRVGES TELL. INARATA FEREB.] Horat. Epod. ode 16.

Reddit vbi Cererem tellus inarata quotannis.

110. NEC RENOVAT. AGER.] Noua aratione nouæ sationi pręparatur ager, quæ tum nulla requirebatur.

110. GRAVID. CANEB. ARISTIS.] *Aristæ* sunt acus granorum in spica, appellatæ sic quòd prius arescant. Quarum vsum à natura repertum indicat Cic. in Catone: *Viriditas herbescens, cùm è vaginis emerserit, fundit frugem spicæ, ordine structam, & contra auium minorum morsum munitur vallo aristarum.* Agrum autem *canescere aristis*, id est, spicis (pars enim pro toto sumenda) non aliud est quàm *albescere ad messem*. Illa velut canicies in segetibus, senescente æstate, maturitatis argumentum est. Mare tortum remigiis *incanuisse spumis* dicit Catull. de nupt. Pelei & Thetidos.

111. FLVM. IAM LACT. IAM FLVM. NECT. IB.] In Christianorum litteris, hoc est, in sanctis Scripturis, rerum omnium vbertas & copia per terram lacte & melle manantem intelligi solet. Id Poëtę multoties in fabulis suis, simiæ veritatis nostræ, inde sumptum imitantur, quoties de temporum felicitate loquuntur. Cùm porrò *aquam ire*, & *currere* dicimus, quoniam neutrum sine pedis officio fieri reuera potest, notat Turnebus lib. 6. cap. 20. poëtas fluminibus & aquis etiam *pedem μεταφορικῶς* tribuere. Horat. Epod. ode 16. *Leuis currente lympha desilit pede.* Lucret. lib. 5. *Qua via secta semel liquido pede detulit vndas.* In Aetna, *Ipse suo flueret Bacchus pede.* Hoc est, aureo sæculo vinum sua sponte fluebat, vinique flumina erant: non, vt nunc coactum & expressum calcantum pedibus manabat. Mihi porrò signatè locutus videtur *ibant*: vt *placidè labentia*, & *leni agmine fluentia*, (quomodo de Tiberi dixit Virgil.) intelligeremus. Alioqui *flumina currere*, & *fluminum cursus* legimus sæpenumerò.

113. DE VIRIDI STILLAB. ILICE MELLA] Virgil. eclog. 3. *Mella fluant illi.* Et rursum eclog. 4.

Et duræ quercus sudabunt roscida mella.

Et eclog. 8. *Sudent electra myricæ.* Tibull. eleg. 3. lib. 1. *Ipsa mella dabant quercus.* Claudian. *Ilex plena fauis.* Idem in Rufin. 1. *Rorabunt querceta fauis.* Horat. Epod. ode 16. *Mella caua manant ex ilice.*

De argenteo.

VIII. *POSTQVAM Saturno tenebrosa in tartara misso*
Sub Ioue mundus erat, subijtque argentea proles,
Auro deterior, fuluo pretiosior ære:
Iuppiter antiqui contraxit tempora veris,
Perque hyemes, æstusque & inæquales autumnos,
Et breue ver spatijs exegit quattuor annum.
Tum primùm siccis aër feruoribus vstus
Canduit, & ventis glacies astricta pependit.
Tum primùm subiere domos; domus antra fuere,
Et densi frutices, & iuncta cortice virgæ.
Semina tum primùm longis cerealia sulcis
Obruta sunt, preßique iugo gemuere iuuenci.

113. POSTQVAM SATVRNO TENEBROSA, &c.] Antiqui regem appellabant *Saturnum*, quòd is ante Iouem cæli regnum tenuisset, vnde à filio deturbatus est vsque in tartara, vt dicit Ouid. De qua calamitate & Hesiod. in Theogonia:

Πεύθετο γὰρ γαίης τε καὶ οὐρανοῦ ἀστερόεντος,
Οὕνεκά οἱ πέπρωτο ἑῷ ὑπὸ παιδὶ δαμῆναι.

Saturnus, vt audiuit se regno exactum iri à filio Ioue, eidem insidias struxit, vt habent commenta poëtarum. Suboluit hoc Ioui, itaque patrem, Promethei consilio parens (vt est in *Prometheo* tragœdia Æschyli) in tartara deiecit. Elapsus ille è carcere, in Italiam, ad Ianum, tunc ibi regnantem profectus, humaniter ab eo exceptus est, quem & viuendi rationē, & agriculturam docuit. Cui Ianus pro accepta illa disciplina dimidium regni sui muneris loco dedit: & in pecunia, ex ingenio Saturni primū signata, ex vna parte *nauim* (naui quippe Saturnus ad se venerat) ex altera *bifrontem* effigiem (quia communiter imperarent) exprimendam curauit. Testatur id ipse 1. Fast.

Hac ego Saturnum memini tellure receptum, &c.

Primus igitur per id tempus Saturnus in Italia plantationes & insitiones, & educationes arborum, & omnium fructiferarum rerum culturam docuisse fertur. Vnde tanquam humanioris vitæ repertor cum coniuge Rhea diuinos honores obtinuit. Doctos autem ab eo Italos & Virgilius canit Æneidos libro 8.

Primus ab æthereo venit Saturnus olympo, &c.

Huius prudentiæ ac sapientiæ (cuius consultor & auctor regi Iano Saturnus) tanta fuit apud Italos admiratio, tantaque rerum pax & tranquillitas, vt *aurea ætas* sub illo fuisse dicatur. Hucusque Natal. Comes li. 2. c. 2. Lactant. Firmianus lib. 7. c. 13. ex Ennij sacra historia rem paucis absoluit. Adi & Macrob. Saturnal. lib. 1. c. 7. At Lucian. libello περὶ ἀστρολογίας fabulam hanc refellit, eiusq; confingendæ caussam ostendit: *Neque igitur*, inquit, *Saturnum Iupiter vinxit, neque ad inferos deturbauit: neque alia machinatus est, quæ illum machinatum homines opinantur*, &c. *Saturnus* à satu nomen trahit, quasi *Satanus*. Lipsius de Gladiat. lib. 1. Apud Claud. lib. 1. de Raptu inter minas, quas Ioui fratri intentat Pluto, si se vxoris expertem diutiùs patiatur, sunt etiam hæ, Saturnum, qui in vinculis apud inferos seruaretur, soluturum: *Patefacta cebo Tartara, Saturni veteres laxabo catenas.*

114. SVB IOVE MVNDVS ERAT] Conueniunt huic loco, quæ Prometheum choro interroganti de supplicio ipsius respondisse dicit Æschylus. Vide Bernard. Martini lib. 2. c. 22. Variar. Lection.

SVB-

114. SVBIITQVE ARGENTEA PROLES. Festiua A disputatiuncula est eiusdem Bernardi lib.1.cap. 8. an argentum in malis habeodum sit, oec oe.

115. AVRO DETERIOR, F. PRETIOS. AERE] Virg. Aeneid. 8.

Deterior donec paulatim, ac decolor ætas,
Et belli rabies, &c.

potiùs de æneo, & ferreo sæculis dicta, quæ Poëta duobus versibus quàm breuissimè concludit. Quale verò sæculum sub Ioue, quale ante Ionem sub Saturnu fuerit, id est, argenteum, æneum & aureum, exponit Maro lib.1.Georg. ab hoc initio,

— Pater ipse colendi Haud facilem esse viam voluit, &c.

116. IVPPITER ANTIQ. C. TEMP. VERIS] ὕστερον πρότερον est in narratione. Non enim priùs secuta est B ætas argentea post auream, deinde Iupiter quatuor tempora induxit, quibus annum distingueret, mortalesq; ad constituenda domicilia, ad agriculturam, & varias artes excogitandas compelleret: verùm hæc ipsa Iouis εἰκονομία ætatem superiori dissimilem, & quasi auro in argentum commutato peperit.

117. ET INÆQVALES AVCTVMNOS] Inæquale vocat hoc tempus, quoniam eo non certa tempestes, sed inæqualitas dominatur. Eodem quippe die iam æstu sudes, iam algore tremas. Quin dies quodammodò æstiui, noctes hybernę sunt. Quæ mutationes ad salubritatem corporum qui pertineant? Inæqualitatem hanc, quæ etiam morburum caussa est, notat 2. de Arte his versibus Naso: C

Sæpe sub auctumno, cùm formosissimus annus:
Plenaq; purpureo subrubet vua mero,
Cùm modò frigoribus premimur, modò soluimur æstu,
Aere non certo corpora languor habet.

118. SPATIIS EXEG. QVAT. ANNVM] *Annum* Ægyptij per tres tantùm qualitates metiebantur, *ver, æstatem, hyemem*, quas singulas 120. diebus constare voluerunt, &, vt Theopompus ait, hyemem *Saturnum*, æstatem *Venerem*, ver *Proserpinam* appellabant. Addiderunt 5. dies, quos intercalares dicebant. Pierius Hieroglyph. lib. 18. in *Vulture*. Veteres annũ in duas duntaxat partes diuisisse, hyemem, & æstatem, & illi auctumnũ, huic ver adiunxisse, ex Philone de plantat. Noe, & Aristot. 4. de generat. animal. probari putat Lud. Cerdius noster comment. in 3. eclog. Anni porro tempora primùm inuenisse, eumq́ue in 360. D dies diuisisse Thaletem, narrat Laërtius. Spatia verò cuique sua, & tres menses assignantur, *Veri* Martius, Aprilis, Maius: *Æstati* Iunius, Iulius, Augustus: *Auctumno* September, October, Nouember: *Hyemi* December, Ianuarius, Februarius.

119. TVM PRIM. SICCIS AER FERVOR. VST.] Aër auctor æstiuorum, hyemalium, auctumnalium, vernorumq́ue temporum, quæ anni absoluunt circulum. Philo de insomnijs.

120. VENTIS GLACIES ASTRICT. PEPENDIT] De stirijs accipiendum, quæ fiunt ex stillicidijs. De flumine autem 3. Pont eleg. 4.

Et coit astrictu barbarus Ister aquis.

Virgil. 2. Georg.

Concrescunt subitò currenti in flumine crustæ.

121. TVM PRIMVM SVBIERE DOMVS, &c.] Hunc, & proximè iunctũ versum, Iacob. Crucius sic disponendos censet: *Tum primùm densi frutices, & virga iuncta cortice subiere domos.* Parenthesis est, *domus antra fuerunt.* Et erit hic sensus: Tum primùm frutices & virgæ, velut tibicines & fulturæ domos sustinuere, & quasi succollantes subiere. Antè enim pro domibus speluncas mortales primitus incoluere, vt scribunt Plin. & Lucanus. Aduocat confirmationis ergò Senecam ad Lucilium. Furcæ vtrinque suspensæ fulciebant casas: spissatis ramalibus, ac fronde congesta, & in procliue disposita, decursus imbribus quamuis magnis erat. Et Fabius Pictur. domus illis non extructæ, non ornatæ, luxuriaque insignes erant. Hæc ille. Verùm ego vulgatam & simplicem huius loci intelligentiam sinceriorem duxerim.

122. ET IVNCTÆ CORTICE VIRGÆ] Erasmus legit *vincta*. Est autem & hodie mos, ex corticibus tiliarum, aliarumq́ue arborum interioribus parare funes, quos verisimile est tum primùm inuentos. Crates igitur intelligit, aut simile quiddam, è quibus etiam nunc multis in locis parant rustici domos. Glarean. in Annotat.

123. SEMINA LONG. OBRVTA SVLCIS] *Semina spargere*, epist. Heroid. 12. *Sulcis committere semina*, Virg. 1. Georg. Tibull. lib. 2.

— Spes sulcis credit aratis
Semina qua magno fœnore reddat ager, &c.

Lib. 2. de Arte noster:

Nec semper credenda Ceres fallacibus aruis.

Iupiter apud Claud. lib. 3. de Raptu Proserp.

Sopitosq; diu populos torpore paterno
Sollicita placuit stimulis impellere vita,
Incultis ne sponte seges grandesceret aruis, &c.

124. PRESSIQVE IVGO GEMVERE IVVENCI] Dictus *iuuencus* secundùm Varronem lib. 4. qui iam ad agrum colendum iuuare possit. Virgil. 1. Georg.

Depresso incipiat iam tum mihi taurus aratro
Ingemere.

Lucret. lib. 5. — *Valido consueta bidenti*
Ingemere, & terram pressis proscindere aratris.

Aratus Iustitiam virginem inducit, huius sæculi homines compellantem, & exprobrantem, quod à patribus vsque adeò discesserint: prędicentem quoque futurum, vt perditiores adhuc liberos generent: quẽ locum cum Horatiano confert Muretus lib. 4. Var. lect. cap. 15. Quamobrem sæculi primi fœlicitates rebus durioribus mutaret, & aliud priori dissimile ac laboriosum induceret, quas suprà perstrinxi caussas ipsemet Iupiter conuocatis ad concilium dijs, principio 3. de Raptu apud Claudianum disertè exponit, his verbis:

Adduxere meas iterum mortalia curas
Iampridem neglecta mihi, Saturnia postquam
Otia, & ignaui sensum cognominis æus,
Sopitósque diu populos torpore paterno
Sollicita placuit stimulis impellere vita,
Incultis ne spontè seges grandesceret aruis,
Vndaret neu sylua fauis, neu vina tumerent
Fontibus, & tota fremerent in pocula ripa.

De æneo & ferreo.

IX. *Tertia post illam successit ahenea proles,*
Sæuior ingenijs, & ad horrida promptior arma,
Non scelerata tamen. De duro est vltima ferro.
Protinus irrupit venæ peioris in æuum
Omne nefas: fugére pudor, verúmque, fidésque:
In quorum subiere locum fraudésque, dolique,
Insidiæque, & vis, & amor sceleratus habendi.
Vela dabat ventis, nec adhuc bene nouerat illos
Nauita; quæque diu steterant in montibus altis,
Fluctibus ignotis insultauere carinæ;
Communémque priùs, ceu lumina solis, & auræ,
Cautus humum longo signauit limite mensor.
Nec tantùm segetes, alimentáque debita diues
Poscebatur humus: sed itum est in viscera terræ.
Quásque recondiderat, Stygijsque admouerat vmbris,
EFFODIVNTVR OPES, IRRITAMENTA MALORVM.
Iamque nocens ferrum, FERROQVE NOCENTIVS AVRVM
Prodierat: prodit bellum, quod pugnat vtroque,
Sanguineáque manu crepitantia concutit arma.
Viuitur ex rapto: non hospes ab hospite tutus,
Non socer à genero: fratrum quoque gratia rara est.
Imminet exitio vir coniugis, illa mariti:
Lurida terribiles miscent aconita nouercæ.
Filius ante diem patrios inquirit in annos.
VICTA IACET PIETAS: & virgo cæde madentes
Vltima cælestûm terras Astræa reliquit.

125. AHENEA PROLES] Vt antè ætatem argenteã, sic & hanc *prolem* nominat, & in quarta mox idem vocabulum subintelligit. sed cùm sit τῶν πρός τι, seu ex ijs *quæ cum aliquo conferuntur*, cum quo confertur, seu quidnam respicit, seu cuius est proles? temporis opinor. Tempus enim, seu ętas tempori & ætati, sicut filij parentibus, succrescit & succedit.

126. AN HORRIDA PROMPTIOR ARMA] *Horrida* id est, horrorem incutientia, propter varias & diras clades, quas bellum creat: sic *horridus miles* Ennio. Præterea *Bellum* dictum est à belluis. Belluæ autem horridæ & terribiles. Poëiam in hac ætate describêda ideo breuiorem fuisse conijcit Glareanus, quòd Arato destitueretur. Aratum verò per χαλκείῳ expressisse ferream & vltimam ætatem: χαλκὸς enim quondam *ferrum* significabat; quòd arma ærea essent prò ferreis. Veruntamen, si Arato destituebatur, at non Hesiodo. Qui cùm homines illius memoriæ è quercubus, seu duro robore natos autumat, eos vi magna corporis, inquietos, belliauidos fuisse sciendum est. Post hãc ætatem ponit Hesiodus heroicam, iustitiæ cultricem qua vixerunt *Heroes*, qui semidei dicuntur, quales numerantur, qui pro Polynice aduersus Eteoclem ad Thebas pugnarunt, quorum nomina & ἀριστεῖα sunt apud Æschylum, Euripidem, Statium. Item qui ad Ilium pro recuperãda Helena, *Menelaus, Agamemno, Diomedes, Achilles*, &c. quos in Iliade celebrat Homerus: siue potiùs Argonautæ, *Iason, Hercules, Peleus*, &c. de quibus Apollonius & Valer. Flaccus. Affatur eos Catull. de nupt. Pelei & Thetidis:

O nimis optato seclorum tempore nati
Heroes saluete, deûm genus, ô bona mater.
Vos ego sæpe meo vos carmine compellabo.

127. DE DVRO EST VLTIMA FERRO] *Durum ferrum*, durior tamen chalybs; quanquam & chalybs in ferro est, nempe sincerius ferrum. Iam ob ferri & ęris duritiem, quæ firmissima & solidissima significamus, ferrea & ahenea dicimus. Horat. lib. 1. ode 33. *iuga ahenea* de copulatione coniugum. *Vox ferrea* 2. Georg. Homines duri, intractabiles, inexorabiles dicũtur *ferrei*. sic *os ferreum, scriptor ferreus, seculũ ferreum*.

128. VENÆ PEIORIS OMNE NEFAS] A metallis Metaphora. Optima vena auri si ad mores referas: bona argenti, nondum mala æris, pessima ferri. Hesiodus antequam hanc ætatem, quæ illi quinta, nobis quarta est, ante oculos ponat, optat aut ea natus non esse, aut priùs vita excessisse: aut post eam demum

... m cæli lucem ... asse: quomodo & Tibullus lib. ... eleg. 10. vellet in hanc vltimam ætatem non incidisse. Quod quis hoc nostro sæculo plus quàm ferreo perinde optauerit in Phænom. Arati à Cicerone conuersis, fuerunt versus hi tres, qui nunc Græci in sæculi ferrei descriptione desiderantur:

Ferrea tum verò proles exorta repente est:
Ausaq; funestum prima est fabricarier ensem,
Et gustare manu victum, domitumq; iuuencum.

129. LVGERE PVD. VER. FIDESQVE] Theognis:
ᾤχετο μὲν πίστις μεγάλη θεὸς, ᾤχετο δ' ἀνδρῶν
Σωφροσύνη, χάριτες τὴν, φίλε, γῆν ἔλιπον.
Gratia tellurem, & solers prudentia liquit,
Atque inter cunctas maxima diua Fides.

Nomine *pudoris*, veritatis fidei omnem integritatem & sanctimoniam: *fraudis* doli, insidiarum & auaritiæ, omnia vitia & scelera intellige. Et *fugére* dicit, quasi à monstris & immanibus potentii.

131. AMOR SCELERATVS HABENDI] Definitio, seu periphrasis quædam *auaritiæ*, quæ est amor habendi: sed miré inquietus ac turbidus, quin etiam sceleratus; quia iurene an iniuria acquirat quod concupiuit nil pensi habet. Vnde & Ecclesiasticus, *Auaro nihil scelestius*. Et Paulus ad Ephes. 5. *Auaritia est idolorum seruitus*. Qua seruitute nihil vtique sceleratius, magisque impium.

132. VELA DAB. VENTIS NAVITA] Sinó 2. Æneid.
Delitui dum vela darent, si fortè dedissent.

Translationem habet venustam Cicero 4. Tuscul. *Quærebam igitur, vtrum panderem vela orationis statim.* Horat. lib. 1. ode 34. *dare vela retrorsum*, est aliud vitæ institutum mutata sententia capessere. Quintiliano permittere vela ventis, & oram soluentibus bene precari, est periculum facere, & euentum experiri.

NEC ADHVC BENE NOVERAT ILLOS] Nondum poterat narrare nauita de ventis, vt ait Propert. qui venti, & vnde spirent: qui huc illuc nauigantibus secundi, qui aduersi, necessaria gubernatoribus notitia.

134. FLVCTIB. IGNOTIS] quos tum primùm occipiebant experiri. Respondet *fluctibus* verbum *insultauere*. Naues enim agitatæ fluctibus, dum attolluntur & deprimuntur, salire & saltare, ipsosque fluctus despicere videntur. Poëtica phãtasia. Cæterùm quæ rudimenta, qui progressus nauigationis, & quo pacto à timore magis magisque ad audaciam processum fuerit, eleganter Claudian. præfat. in Rapt. Proserp.

135. CEV LVMINA SOLIS, ET AVRÆ] Huc aptè quadrat locus Cicer. 1. Offic. *Sunt autem priuata nulla natura: sed aut veteri occupatione, vt qui quondam in vacua venerunt: aut victoria, vt qui bello potiti sunt: aut lege pactione, conditione, sorte. Ex quo fit vt ager Arpinas Arpinatium dicatur. Tusculanus Tusculanorum: similisq; est priuatarum possessionum descriptio Ex quo quia suum cuiusque fit, eorum quæ natura fuerant communia, quod cuique obtigit, id quisque teneat: ex quo si quis sibi plus appetet violabit ius humanæ societatis.*

Auræ Poëtis crebrò est aër. Actis autem separatim ... um est lumen. Igitur lumen solis & auræ non ali... est, quàm lumen solis diem efficiens, & totum ho... ... ... terra vtique ad elementum ignis ... plenũ, lumine suo per... ... ns & illustrans.

138 ITVM EST IN VI... ... A TERRÆ] scrutari cœperunt homines intima & profunda terrarum. Plin præfat. lib. ... *Imus in viscera eius, & in sede manium opes quærimus*. Cl... ...

— *Trepida quis viscera terræ Commoueat motus.* Stat. 8. Thebaid.

— *Dum per caua viscera terræ Vado dum pendens*,

Adde his Senecam Octauia:

Sed tum parentis viscera intrauit sua
Deterior ætas, eruit ferrum graue
Aurumq; saeuas mox & armauit manus.

Adi præterea Lipsij Admiranda lib. 6. cap. 5. vbi hic ex Cassiodoro locus profertur, instituto idoneus. *Intrant homines caligines profundas, viuunt sine superis exulant à sole: & dum sub terris compendia quærunt, nonnunquam lucis gaudia derelinquunt.*

139. STYGIISQ. ADMOVERAT VMBRIS] Eandem continent sententiam illa 3. Amor. quæ suprà in aureo sæculo recitaui. *At cùm regna senex*, &c.

Atq; hinc nata fabula de Lynceo, qui oculorũ perspicacitate mirabi... eri... in sub terras penetrauerit: argentum enim & metalla primus fodiendo quærenda instituit. Vide Palæphat. & prouerbium, *Lynceo perspicacior*.

140 EFFODIVNTVR OPES] Seneca lib. 7. de Benef. cap. 10. *At mehercule terra, quæ quidquid nobis vtile futurum erat protulit, ista defodit, & mersit, & vt noxijs rebus ac malo gentium in medium pród turis, toto pondere incubuit*. Annotat in Horat Torrentius, & in Cicer. ad Famil. epistolas Paullus Manutius, *opes* antiquis scriptoribus non tam valere *diuitias*, quàm *potentiam*, nę non modò in pecunia, sed in amicorum quoque, sociorum, & seruorum copia consisteret. Lucret. 2.

Ad summas emergere opes rerumq; potiri.

Cic. in Lælio. *Diuitiæ opportunæ sunt vt vtare, opes vt colare, honores vt laudere*, &c.

OPES IRRITAMENTA MALORVM] Virgil. 3. Æneid.

Auri sacra fames, quid non mortalia cogis Pectora?

Plaut. Trinum.

Odi ego aurum: multa multis sæpe suasit perperam.

Nullum est iam enorme aut scelus, aut flagitium, quod pecuniæ, & rei vel adipiscendæ, vel augendæ perpetratum non fuerit.

141. NOCENS FERRVM PROD.] Non aliunde nocet ferrum, nisi per enses, quos meritò detestatur Tibullus eleg. 10 lib. 1.

Quis fuit, horrendos primùm qui protulit enses?
Quam ferus, & verè ferreus ille fuit?
Tunc cædes hominum generi, tunc prælia nata,
Tunc breuior diræ mortis aperta via est.

Seneca. *Video ferrum ex ijsdem tenebris esse prolatum, quibus aurum & argentum: ne aut instrumentum in cædes mutuas deesset, aut pretium*. His verbis, & quæ paulo antè apposui, puto Senecam idem quod Ouidius, ex ipso Ouidio, (cuius est perstudiosus) dicere voluisse. vt item ... , epist. 94. *Aurum & argentum, & propter ista nunquam pacem agens ferrum, quasi malè nobis committerentur, natura abscondit.*

FERROQVE NOCENTIVS AVRVM] Ad hunc, & qui consequuntur versus de ferri & auri incommodo ... lege eleg. Tibulli à me iam nominatam, & obse... ibidem, eam caussam bellorum ac cædium non ferro magis, quam auaritiæ & cupidi... pecuniæ tribui, quæ homines ad intima terræ ... randa, & metalla eruenda ... in quibus & ferrum ... impulit. Ouid autem lon... p... ra & grauiora mala per aurum, & propter aurum, quàm per ferrum perpetrari affirmat.

142. QVOD PVGNAT VTROQVE] Philippus

rex, qui fertur plures vrbes auro, quàm ferro subegisse, dicere solebat: nullum castellum adeo munitum, & firmum, quod expugnari nequiret, si modò asellus auro onustus eò posset ascendere. M. Tullius lib. 1. epist. ad Atticum. at Pyrrhus ille ab Ennio cantatus, non auro, sed ferro duntaxat pugnandum statuebat, cuius præclara vox reperitur ab eodem Tullio 1. Offic.

Nec mi aurum posco, nec mi pretium dederitis;
Nec cauponantes bellum, sed belligerantes,
Ferro, non auro vitam cernamus vtrique.

143. SANGVINEAQ. MANV CREP. CON. ARMA] Similis turpitudinem illi Mæroniano in 1. Æneid. vbi

— Furor impius intus
Sæua sedens super arma, & centum vinctus ahenis
Post tergum nodis fremit horridus ore cruento.

Sanguinea manu, sanguine imbuta, stillanti, cruenta manu. Vsitata Poëtis figura. Sic *frondea nemora, sanguinea lingua, vulnera, florea rura.* B.

144. VIVITVR EX RAPTO] ex rapinis. Præda victos spoliat: rapina subitò venit. Itaque illa victoria gaudet: hæc petulantia Cornel. Fronto.

NON HOSPES AB HOSPITE TVTVS] Hospitalitas est facilitas, & liberalitas in hospitibus ac peregrinis recipiendis atque tractandis. Quanquam & *hospites* inter se dicuntur, qui id amicitię tantùm caussa vicissim præstant. Locus est in 2. Off. quem recitabo. *Rectè etiam à Theophrasto laudata est hospitalitas. Est enim, vt mihi quidem videtur, valdè decorum patere domos hominum illustrium illustribus hospitibus. Idq; etiam reipub. est ornamento, homines externos hoc liberalitatis genere in vrbe nostra non egere. Est autem etiam vehementer vtile ijs, qui honestè multum posse volunt, per hospites apud externos populos valere opibus & gratia. Confringere tesseram* apud C Plautum Cistell. est violare ius hospitij. *Symbola* quędam, seu tesseras sibi dabant, quibus exhibitis, qui erant hospites, mutuò agnoscebant. Atque hæc erat *contesseratio*, quæ etiam ad vtrorumque liberos pertinebat. In Pœnulo Hanno Pœnus Carthagine Calydonem veniens,

Sed hic mihi antehac hospes Antidamas fuit,
Eius filium hic prædicant esse Agorastoclem.
Deum hospitalem, ac tesseram mecum fero.

Porrò verba Ouidij etiam de ijs capienda, qui vulgò hospites audiunt, aduenæ, peregrini & ignoti, quibus sine vlla intuitu humanitatis debentur officia.

145. NON SOCER A GEN. FRAT. QVOQVE, &c.] Seneca Hippolyto:

Tum scelera dempto fine per cunctas domos
Iere: nullum caruit exemplo nefas.
A fratre frater, dextera nati parens
Cecidit: maritus coniugis ferro iacet,
Perimuntq; fœtus impia matres suos.

FRATRVM QVOQVE GRAT. RARA EST] Rari sunt fratres, qui inter se diligant: cùm tamen post societatem coniugum, parentum cum liberis, fratrum coniunctione nihil oporteat esse sanctius atq; coniunctius. Hinc *fraternè diligere*, & *fraternus amor*.

146. IMMINET EXIT. VIR CONIVG. ILLA MARITI] Quæ mulieres suos viros, & contrà, qui viri suas mulieres necauerint, Hyginus fab. CCXL. & CCXLI. Nihil æquè & odium, & ex odio cædem inter coniuges parit, vt adulterium, seu re ipsa patratum, seu vana suspicione præsumptum. Dicemus super hoc plura lib. 7. Metam.

147. LVRIDA ACONITA] quæ faciunt luridos. A *Aconitum* pro veneno, species pro genere. Herba est è spuma Cerberi: vt dicemus lib. 7. Metam. Quidam volunt in monte Caucaso nasci, ex cruore ac sanie Promethei. Indicat Propert. eleg. 11. lib. 2.

Lecta Prometheis diuidit herba iugis.

Ausonius: *Vnde Prometheo de corpore sanguineus ros*
Aspergit cautes, & dura aconita creat coc.

Turnebus lib. 18. Aduersariorum, cap. 1.

TERRIBILES MISCENT NOVERCÆ] Maroni 2 Georg. appellantur *sæua*.

Pocula si quando sæuæ infecere nouercæ,
Miscueruntq; herbas, & non innoxia verba.

Et eclog. 3. *iniusta*, à nostro alibi *dura*, à Seneca *funesta*: de quibus plura Delrius noster Hippolyto, in Chorum act. 1. Fatale quoddam odium illis in priuignos. Euripid. Alceстide.

ἐχθρὰ γὰρ ἡ 'πιοῦσα μητρυιὰ τέκνοις
τοῖς πρόσθ', ἐχίδνης οὐδὲν ἠπιωτέρα.
Hostis nouerca est antè natis liberis,
Nihilq; mitior nocente vipera.

Inde prouerb. *nouercale odium*, pro infestissimo.

148. FILIVS ANTE D. PAT. INQ. &c.] propter patrimonium potiundum, cuius desiderium illi auget patris viuacitas. Consulit ergo ariolos de annis paternis, multine supersint: vellet eum cras efferre, si posset. Huc formale illud Proculeij pertinet, quod est apud Quinctilianũ, & Rutilium Lupum de Schematibus: *Cùm Proculeius filium suum hortaretur, audacter de suis rebus sumtum faceret, etiam se viuo: filiusq; respondisset, non esse ea adhortatione opus. Non enim exspectare se patris mortem. Imò verò, inquit, oro mortem meam exspectes, nec properes moliri, vt velociùs moriar.*

149. VICTA IACET PIETAS] nullus cernitur C deorum metus. Quid autem vicit & prostrauit pietatem? Impietas. Ad despicientiam, miseriam, & negligentiam accommodatur verbum *iacere*. Cicer. ad Att. epist. 10. lib. 7. *Cn. autem noster (ò rem miseram!) vt totus iacet?* Parad. 4. *Cùm leges in ciuitate nihil valebant, cùm iudicia iacebant.* Lucret. lib. 1.

Humana ante oculos fœdè quùm vita iaceret
In terris, oppressa graui sub religione.

Nonius exponit, *sorderet*.

150. VLTIMA CÆL. TERR. ASTRAEA RELIQ.] Cic. in Arateis:

Et Iouis in regno, cæliq; in parte recepta est,

de Astræa loquitur. Iustitiam Græci à patre Astræo sic nominant. Gyrald. Syntagm. 1. pag. 27. Eius descriptionem ac picturam habes apud Gell. lib. 14. cap. 4. ex Chrysippo. Sed cùm à principio fugerit pudor, verumque fidesque, & in eorum locum subierint D fraudesque, dolique, insidiæque & auaritia, an non perijt Iustitia, & locum eius occupauit iniustitia? Videtur conniuisse iustitia, donec eam atrocitas iniuriarum summa, & effusio etiam cognati sanguinis abegit. Aut, Iustitiam postremò abijsse hoc vult, homines Iustitiam diutiùs, quàm virtutes cæteras coluisse, & ab ea seriùs desciuisse. Quò pertinet, quod ait 1. Fast.

Nondum Iustitiam facinus mortale fugarat,
Vltima de superis illa reliquit humum.

Delectatos quondam fuisse deos hominum candore, simplicitate, morumque integritate, vt cum ijsdem amicè ac familiariter colloquerentur, versarenturque, postea verò flagitijs & nefarijs eorum actionibus offensos, desertis terris in cælum rediisse, canunt Poëtæ. Quod, vt alia sexcenta, è diuinis libris

fantam

famam ad gentes pertulisse, nihil dubitandum. Didicimus nos Deum per angelos sępiùs visitasse homines illos verè antiquos, & cum ijs colloquia miscuisse, cum *Abrahamo, Iacob, Mose, Elia* &c. Ianus sic 1. Fast.

Tunc ego regnabam, patiens cùm terra deorum
Esset, & humanis numina mista locis.

De vtraq; re item Catullus de Nuptijs versibus pluribus & elaboratissimis:

Præsentes namq; antè domos inuisere castas
Calicola nondum spreta pietate solebant.

Et paulo pòst iterum:

At postquam tellus scelere est imbuta nefando,
Iustitiamq; omnes cupida de mente fugarant,
Perfudere manus fraterno sanguine fratres,
Destitit extinctos natus lugere parentes,
Optauit genitor primæui funera nati,
Liber vt innuptæ poteretur flore nouercæ,
Ignaro mater substernens se impia nato
Impia, non verita est diuos scelerare penates,
Omnia fanda nefanda malo permista furore
Iustificam nobis mentem auertêre deorum.
Quare nec tales dignantur visere cœtus:
Nec se contingi patiuntur lumine claro.

Seneca Octauia:

Neglecta terras fugit, & mores feros,
Hominum cruenta cæde pollutas manus
Astræa virgo, siderum magnum decus.

Sic Gentiles, vt liquet ex Arnobij lib. 1. statim ab initio, & Augustino de Ciuit. Dei, pro atroci crimine

A intendebant Christianis, quòd postquam ipsi apparuissent, mundus repentè tot calamitatibus inuectis perijsset. Quin ipsos quoque cælites, derelictis curis solemnibus, quibus quondam inuisere solebant res humanas, terrarũ ab regionibus exterminatos; hoc est, sacris Christianis offensos, terris excessisse. Animaduersione item dignum, & notauit Bud. in Pand. quòd Virgil. 2. Georg. in laudibus vitæ rusticæ, & agricolarum, vt proborũ, moderatorũ & laboriosorũ hominum ait, *Extrema per illos Iustitia excedens terris vestigia fecit.* Æquitas enim naturæ, pectoribus ingenerata, multiplicatis paulatim ob hominum peruersitatem scriptis legibus, deleta est ex animis: quantoque simpliciores erant homines, tanto & naturâ iustiores. Vbi legum volumina in ciuitatibus tanquã

B Astrææ testamenta, composita sunt, illa simplicitas sensim ad rusticos homines extra oppida, & ad horum testamentorum ignaros demigrauit. Iuuenalis sat. 6. quę in mulierum flagitia libertimè inuehitur, Pudicitiam cum Iustitia sorore terras deseruisse autumat cum Hesiodo. Qui versus ad sæcula, de quibus nunc agitur, accommodati sunt:

Multa pudicitiæ veteris vestigia forsan,
Aut aliqua extiterant & sub Ioue, sed Ioue nondum
Barbato, nondum Græcis iurare paratis
Per caput alterius, cùm furem nemo timeret
Caulibus, aut pomis, & aperto viueret horto.
Paulatim deinde ad superos Astræa recessit
Hac comite, atque duæ pariter fugêre sorores.

Gigantum ob cælum oppugnatum pœna: eorundem impia & sanguinaria posteritas.

X.

NEVE foret terris securior arduus æther,
Affectasse ferunt regnum cæleste gigantes,
Altáque congestos struxisse ad sidera montes.
Tum pater omnipotens misso perfregit Olympum
Fulmine, & excussit subiectum Pelion Ossæ.
Obruta mole sua cùm corpora dira iacerent:
Perfusam multo natorum sanguine matrem
Immaduisse ferunt, calidúmque animasse cruorem.
Et, ne nulla suæ stirpis monimenta manerent,
In faciem vertisse hominum. SED ET ILLA PROPAGO
CONTEMPTRIX SVPERVM, SAEVAEQVE AVIDISSIMA CAEDIS,
ET VIOLENTA FVIT: SCIRES E SANGVINE † NATAM. † natos.

151. NEVE FORET TERRIS SECVR.] De gigantibus, & cæli oppugnatione fabula occasionem sumpsit è cap. 6. Genes. de turri Babylonica; & historia verissima mendaciis, vt aliæ multæ tum sacræ tum profanæ, adulterata est.

152. AFFECTASSE FERVNT] *Affectare* est sollicitè ambire, summo cum desiderio quærere. Liuius lib. 1. *Neque enim Tarquinio spem affectandi regni minuit:* vbi rectiùs, puto, scriberetur, *affectati regni*. Curt. li. 4. *Nam cùm regnum affectaret, proditio, quia sola id assequi poterat, timebatur.* Plaut. Menæch. *Video quam rem agas.* C *Quia commisi vt me defraudes, ad eam rem affectas viam.* Et Aulular. *Vt me deponat vino, eam affectat viam.*

GIGANTES] *Gigantes* è Terra, & Vrano, qui *Cælus* Latinè, progenitos quidam fabulati sunt: alij è sola Terra, vnde dicti *terrigenæ*. Horat. ode 12. lib. 2. *Telluris iuuenes.* Atque id sonat γίγας, quasi dicas γηγενής, hoc est ἐκ γῆς γεγεννημένος. Neptuno & Iphimedia natos scripsit Homerus Odyss. λ. Fuerunt immani corporum granditate, robore prævalido, aspectu horribili, capillo barbaque promissis, pedibus anguineis, vnde & *anguipedes*, inf. v. 184. Vide Crinit. li. 2. cap. 11. Hieron.

Hieron. Magium lib. 1. c. 4. Solis Titanibus gigantum nomen poëtæ tribuerunt. Alioqui gigantes quiuis homines feri, robusti, audaces, tyranni, superbi, impij, sæpe nominabantur. Præcipuè tamen, si vasta ac procera corporis mole forent. Plura Delrius noster Commentariis in Oedipum Senecæ. *Gigantizare*, est more gigantum tyrannicè, ac pro libidine alijs imperare, putareque nihil non sibi fas ac licitum. Giganticum, seu giganteum nomen pro polysyllabo, & sesquipedali: aut propter eximia facinora latè diuulgato. In epigrammatis Græcis *γιγαντεῖαι χεῖρες, gigantea manus*, pro validis, torosis & ingentibus. Et procera admodum corporis statura homo, giganteus. Ex Adag. Iunij carptim.

• 155. CONGEST. STRVXISSE AD SID. MONTES] Lib. 5. Fast.

Extruere hi montes ad sidera summa parabant.

Seneca Agamem.

Quale sonabas, cùm Titanas
Fulmine misso fregere dei:
Vel cùm montes montibus altis
Superimpositi struxere gradus
Trucibus monstris: stetit imposita
Pelion Ossa, pinifer ambos
Pressit Olympus.

Ossa Pelion imposuisse Othum & Ephialten, cælumque scandere nisos, refert Hyginus fab. 28. Homer. Odyss. λ.

Ὄσσαν ἐπ' Οὐλύμπῳ μέμασαν θέμεν, αὐτὰρ ἐπ' Ὄσσῃ
Πήλιον εἰνοσίφυλλον, ἵν' οὐρανὸς ἀμβατὸς εἴη.

Cùm itaque montes illos altissimos conscendissent, ignitas arbores, & saxa ingentia in deos iaculabantur. Ex quibus in mare decidentia, insulæ; in terram, montes euasisse dicuntur à mythologis. Natal. lib. 6. c. 21. Vna ex Pieri filiabus cum Musis cantu certantibus hoc bellū canit li. 5. pro antesignano Typhœum nominat, qui præ cæteris deos terruerit, & eos in Ægyptū fugisse, ibique metu huius gigantis variorum animaliū figuras latendi caussa induisse. Quod commentum pluribus exsequitur Antonius Liberalis in suis Metamorphosibus. De hac expeditione gigantea aduersum deos cælites Virgil. 1. Georg.

— tum partu terra nefando
Cæumq; Iapetumq; creat, &c.

Et 6. Æneid. *Hic & Aloïdas geminos*, &c.

Ouid. Fast. 5.

Terra ferox partus, immania monstra gigantes, &c.

Item 1. Fast. & 2. de Pont. & li. Amor. 2. Allegoriā, seu tropologiam fabulæ hunc in modum explicant; Philostratus in vita Apollonij li. 5. c. 6. gigantes inde deos oppugnasse creditū ait, quòd forsitan deorum ædes ac templa violarent. Nam diis arma intulisse existimare, meram insaniam videri. G. Sabinus in hunc modū: *Cælum est respub. seu Ecclesia. Iupiter supremus magistratus ibi, hic Pont. Max. Habet vterque suos principes, gigantes, vel ciues seditiosos, vel hæreticos, vel tyrannos pius manus inferentes, & iniusta sancientes. Montes ad cæli oppugnationem congesti sunt conatus temerarij, & opiniones impiæ. Fulmen Iouis, arma ciuilia & Ecclesiastica, quibus domantur & opprimuntur, atque etiam diuina vltio, qua puniuntur, quicunque contra legitima imperia, quibus subiectos esse oportebat, insurgunt: aut qui Ecclesiam vexare nituntur. Quod exemplo Catilinæ, Bruti, Cassij, Diocletiani, & hæresiarcharum hæreticorumq; demonstrari queat.*

154. MISSO PERFREGIT OLYMP. FVLMINE] Montem Olympum, non cælum perfregit misso fulmine Iupiter. Penetrauit tanquam telo (& vocatur *telum, ac tela Iouis*) penetrandoque discussit ac dissipauit.

156. OBRVTA MOLE SVA] mole sua, quam montium aggestu construxerant, obruti ac sepulti sunt. Ouid. 5 Fast.

Fulmina de cæli iaculatus Iuppiter arce,
Vertit in auctores pondera vasta suos.

CORPORA DIRA] dirorum, hypallage. nefandorum & importunissimorum, nec tam hominū quàm monstrorum potiùs.

157. MVLTO NAT. SANGV. MATR. IMMAD.] Et quia multi gigantes, & quia vastissimis corporibus, ideo eorum nece multum sanguinis fieri necesse fuit, quo mater eorum terra perfunderetur, quemque imbiberet. Plutarch. libello de Iside & Osiride scriptum reliquit, veteres Ægypti reges vsque ad Psammetichum nec ipsos bibere vinum, nec diis libare solitos; putantes eorum esse sanguinem, qui olim diis bellum fecissent, gigantum puta. Ex eo enim profuso, terræque commisto, enatas esse vites. Inde largiùs potantes reddi ebrios, insanos & furentes, vt qui se impiorum sanguine ingurgitarint.

158. CALIDVMQ. ANIMASSE CRVOR.] *Cruor* ei pro semine fuit. *Animare*, est dare animum, seu animos, exsuscitare, confirmare aliquem. Hîc, dare animam, seu vitam.

161. CONTEMPTRIX SVPERVM] Lib. 3. *Contemptor superûm Pentheus.* Virgil. 8. *Contemptorq; deûm Mezentius.*

162. SCIRES E SANGVINE NATAM] Lib. 4 Metam. *Scires à Pallade doctam.* Non alia ratione meliùs cognosci poterant, è sanguine, hoc est, è sanguinariorum sanguine extitisse, nisi quia cædibus & sanguine profundendo delectabantur: quandoquidem parentum vitia liberi plerumque propensius quàm virtutes imitantur. Tibull. lib. 1. eleg. 2.

Nam fuerit quicunq; loquax, is sanguine natam,
Is Venerem è rapido sentiet esse mari.

Admoneor dicti Demadis oratoris, Draconis leges (nimiùm scilicet atroces) scriptas non atramento, sed sanguine.

Ira & habitus concionaturi Iouis, deorum conuentus, circuli lactei hypotyposis.

XI. 163 *QVÆ pater vt summa vidit Saturnius arce,*
Ingemit, & facto nondum vulgata recenti
165. *Fœda Lycaoniæ referens conuiuia mensæ,*
INGENTES ANIMOS, DIGNAS IOVE CONCIPIT IRAS,

Con-

Conciliumque vocat, tenuit mora nulla vocatos.
Est via sublimis cælo manifesta sereno,
Lactea nomen habet, candore notabilis ipso:
Hac iter est superis ad magni tecta Tonantis,
Regalemque domum: dextra læuaque deorum
Atria nobilium valuis celebrantur apertis.
Plebs habitat diuersa locis: à fronte potentes
Cælicolæ clarique suos posuere penates.
Hic locus est, quem, si verbis audacia detur,
Haud timeam magni dixisse palatia cæli.
Ergo vbi marmoreo superi sedere recessu;
Celsior ipse loco, sceptróque innixus eburno,
Terrificam capitis concussit terque quaterque
Cæsariem: cum qua terram, mare, sidera mouit.
Talibus inde modis ora indignantia soluit.

16. PATER SATVRNIVS] *Pater*, sæpe venerationis est in diis & hominibus. *Saturnius* hic distinguit ab aliis diis. Absolutè autem *Pater*, de Ioue, 2. Æneidos:

Ipse Pater Danais animos viresq; secundas Sufficit.

SVMMA ARCE] ab alto cælo. Arces edita loca: dictum antea. Cælo nihil editius, ergo *summa arx*. Suprà, cùm de elementorum locis ageret:

Ignea conuexi vis, & sine pondere cæli
Emicuit, summaq; locum sibi legit in arce.

Cæli arces dixit Maro 1. Æneid.

164. NONDVM VVLGATA] quia factum recens, quam ipse caussam addit.

165. FOEDA CONVIVIA] *Fœdum* aliquando pro crudeli. Cic. 2. Officiorũ: *Secutus est, qui in caussa impia, victoria etiam fœdiore*, &c. Sallust. *Victoriã fœde exercuit*. Quàm igitur fœdæ τῶν ἀνθρωποφάγων epulæ in Brasilia, & alibi apud Barbaros?

166. INGENTES ANIMO] Vox *ingentes* hîc non ad magnitudinem, sed ad spiritus ferociam, ad iram denique pertinet; & quod sequitur, περὶ γνώσ est. Alia notione Virgil. de apibus in 4 Georg.

Ingentes animos angusto in corpore versant.

Quin & harum duces dicit *magnanimos*, libri exordio.

DIGNAS IOVE CONCIPIT IRAS] personam suam decentes, seu, pro maiestate sua: quam, quia tam audacter impudenterque violari indignissimum fuit (quid enim Ioue maius?) ideo etiam grauissimè illum irasci, & de scelere acriùs vindicando cogitare ac deliberare absurdum nequaquam fuit. Aldina editio non improbanda, vel præ aliis probanda potiùs, sic habet:

Ingentes animo, & dignas Ioue concipit iras.

Dixit autem *iras* numero multitudinis signatè, cùm de diis sermo est, obseruat Germanus Valens in 1. Æneidos, & in exemplis hoc etiam Ouidianum adducit.

167. CONCILIVMQVE VOCAT] De XII. consultoribus & assessoribus Iouis, vt cœli fuit antiquitas, nota [illegible] Turneb. lib. 25. cap. 12. Aduersariorum. Virgil. lib. 6.

—— Ille silentûm
Conciliumq; vocat. ——

Cæsar 1. Gallicorum: *Hæc cum animaduertisset Cæsar, conuocato concilio, omnium ordinum ad id concilium adhibitis centurionibus, vehementer eos incusauit*. Sic Æneidos 10 Iupiter deorum senatum cogit, eosque in concordiam super Italis & Troianis redigere laborat:

Panditur interea domus omnipotentis olympi,
Conciliumq; vocat diuûm pater, atque hominum rex
Sideream in sedem.

Sic & apud Statium Thebaidos 1. Iouis imperio dij conueniunt, in quorum medio de infandis & innumeris hominum sceleribus grauiter conquestus, sententiam suam de Thebanis & Argiuis malè multandis exponit. Apud Claudianum quoque 3. de Rapto ab Iride iusso Iouis dij conuocantur, quibus aperit cogitationes suas. *Deorum* portò *concilia* apud poëtas monent, res humanas non casu, verùm certo Dei consilio procedere, ac prouidentia gubernari, nihilque temere & inconsultò agendum in Republica. Si namque Iupiter, penes quem rerum summa potestas, superos nihilominus in consilium adhibet, quoties quippiam maioris momenti statuendum est: quanto magis id hominibus faciendum, qui diuinam sapientiam minimè assequuntur?

TENVIT MORA NVLLA VOCATOS] ob reuerentiam patris & regis sui confestim, ac sine tergiuersatione, quò vocabantur (vtique à Mercurio, qui est deorum nuntius & internuntius) accesserunt. Virgil. 2. Æneid.

Quæ tantæ tenuere moræ? quibus, Hector, ab oris
Exspectate venis?

Et 3. Georgic.

—— Eia age segnes
Rumpe moras. ——

Ciceroni, nullam moram fecerunt, quæsiuerunt, interposuerunt.

168. EST VIA SVBLIMIS CAELO MANIFESTA, &c.] Cælo puro ac sereno tenues quasdam, raras, candidasque veluti nubeculas, aut album quendam fumum, seu lactis longe lateque profusi copiam intuemur nocturno tempore, a qua lactis imagine circulus ille γαλακτικός, seu γαλαξίας Græcis, Latinis *circulus lacteus*, Ciceroni *lacteus orbis*, potius

poëtis & vulgo *via lactea*, hic militaris nominatur, de qua scriptum meminimus in extremo sexto de Repub. siue in somnio Scipionis: *Et corpore laxati incolunt illum locum quem vides (erat autem is splendidissimo candore inter flammas circulus elucens) quem vos, vt à Graiis accepistis, orbem lacteum nuncupatis*. Solus hic ex omnibus circis cælum ambientibus (sunt autem vndecim) subiectus est oculis, cæteris magis cogitatione, quàm visu comprehendendis, vt ait Macrobius libro 1. cap. 15. in Somnium. Huius caussas quidam naturales, quidam fabulosas tradiderunt. Duas affert Manilius lib. 1. Stellarum nimirum eo in loco frequentiam, vnde tantus ex luminibus candor: idque probatur pluribus astrologis. Esse, inquam, sphæræ octauę partem, stellis plurimis ac minutis, quæ propter exiguitatem distinctè à nobis cerni nequeunt, densiorem, & ob eam caussam lucidiorem, & albicantem, propter luminis copiam Iudicio quorundam eruditorum sunt partes cuiusdem octaui cæli densiores, minus tamen . . . quàm astra; quæ quidem ex reflexione luminis solis, quam iudicium ibi collucentium, candorem illum, siue splendorem emittunt. Deinde, quia heroum, seu virorum fortitudine, sapientia, pietate, instituta præstantium animæ corporibus solutę in eam sedem recipiantur, quod & Cicero supra tetigit. Et Statius Syluar. 2. in Genethliaco Lucani, quem iam mortalitate exutum, & cælo receptum, sub finem carminis sic affatur:

At tu, seu rapidum poli per axem
Fama curribus arduis leuatus,
Quà surgunt animæ potentiores,
Terras despicis & sepulchra rides.

Quæ etiam, iudice Philone, libro de plantat. Noë, ex obscura notitia angelorum, quam Gentes habuerunt, quibus Heroum nomen dederunt, promanauit. Alia æquè, aut magis etiam fabulosa caussa est de lacte Iunonis, de qua Hyginus libro 2. Astron. in extremo, quam & Manilius non tacuit, cuius carmina sequuntur:

Nec mihi celanda est fama vulgata vetustas
Mollior, è niueo lactis fluxisse liquorem
Pectore reginæ diuum, cælumq; colore
Infecisse suo. quapropter lacteus orbis
Dicitur & nomen caussa descendit ab ista.
An maior densa stellarum turba corona
Contexit flammas & crasso lumine candet,
Et fulgore nitet collato clarior orbis?
An fortes animæ, dignataq; nomina cælo
Corporibus resoluta suis, terrisq; remissa
Huc migrant ex orbe, suumq; habitantia cælum,
Aetherios viuunt annos, mundoq; fruuntur?
Atque hic Aeacidas, hic & veneramur Atridas, &c.

Plinius libro 18. cap. 29. huius defluuio velut ex vbere aliquo sata lactescere, id est fœcundo & frugifero succo impleri dicit. Adi Plutarchum de placit. libro 3. cap. 1. & Turnebum lib. 13. Aduersar. cap. 2. & libro 26 cap. 18. & Iouianum Pontanum Meteor. libro 1. & quos producunt auctores Conimbricens. nostri Meteorolog. tract. 4. cap. 1.

171. ATRIA DEORVM NOBILIVM] *Nobiles deos*, potentes & claros (his enim tribus epithetis eos afficit) accipiendos puto, maiorum gentium qui dicuntur: plebem, ignobiliores, seu indigetes, ex hominibus nempe ascitos. Illos inclusit duobus versibus Ennius.

Iuno, Vesta, Minerua, Ceres, Diana, Venus, Mars,
Mercurius, Ioui', Neptunus, Vulcanus, Apollo.

Sex mares, totidem fœminas. De vtrisque Cicero 1. Tuscul. *Ex hoc & nostrorum opinione*

Romulus in cælo cum diis agit æuum,
Vt fama assentiens dixit Ennius. &c.

Quoniam verò diis maioribus *atria* dat, videtur dicere, eos habitare ædibus amplioribus & augustioribus, quæ celebrentur, obeanturque quotidie: sicut teruntur superba ciuium potentiorum limina apud Horatium Epod. ode 2. ad quem morem alludit, & de eo iam scripsi um recordor in Symbolis 2. Georgic. ibi:

Si non ingentem foribus domus alta superbis
Mane salutantum totis vomit ædibus vndam.

Immò tali *palatia* nominat, vt nihil restet dubitationis. Minores vero, cœli cliëtes, cuiesq; medios, & infimos angustioribus, nec ita splendidis habitare ædibus.

172. VALVIS CELEBR. APERTI] *Valuæ* Varroni, quæ reuoluuntur, & se velant: *Fores*, quæ foras aperiuntur, sicut apud veteres moris fuisse Moretos docet libro 1. Variarum cap. 17. *Ianua* verò est primus domus ingressus, dicta, quia Iano consecrata, qui est omnium principium. Cætera inter ianuam ostia vocantur generaliter, siue valuæ sint, siue fores. Ita Seruius. *Valuæ*, inquit Isidorus, *quæ intus reuoluuntur, & duplices complicabilesq; sunt*. Patebant igitur atria deorum illorum nihilominus multis, quotidie intrantibus & exeuntibus. In verbo *celebrare* inest significatio celebritatis, multitudinis, frequentiæ; & celebrat hoc ipsum verbum Ouidius in libris suis. Cicero de Oratore libro 1. *Testis est huiusce Q. Metelli ianua & vestibulum. quod maxima quotidie frequentia ciuium, ac summorum hominum splendore celebratur*.

Via est locus celebris, quam multi ambulant, in qua plurimi versantur. Exempla magno numero proponit in Promulside sua Iustus Zinzerlingus c. 11.

173. PLEBS HABIT. DIVERSA LOCIS] *Dij minorum gentium* (passim habitāt, vel per viam lacteam, vel per cælum. Sunt dij quidam plebeij, quidam patricij: dij quidam magni, quidam minuti, & patellarij apud Plaut. Cistell. Vide ibidem Lamb. Comment. De his ipse Iupiter longè infrà, vbi Io filiam Inachi nimis familiariter appellat:

Præside tuta deo nemorum secreta subibis,
Nec de plebe deo. ——

A FRONTE POTENT. &c.] Suntne potentes isti cælicolæ alij, quàm qui modò dicti nobiles dij? At isti à dextra læuaque huius viæ habitare dicebantur. Intellige quosdam nobiles deos in aditu huius viæ habitare. De *diis magnis*, qui Græcis μεγάλοι, item de diis communibus & inferioris notæ, quos Naso videtur *plebem* vocare, lege Alexan. ab Alex. lib. 6. c. 4. & ibid. Tiraquellum.

175. SI VERBIS AVDACIA DETVR] Præfatur veniam, veritus deorum offensionem, quia tam magna & illustria paruis componit, cùm melius parua magnis conferantur.

176. HAVD TIM. MAG. DIX. PALATIA CAELI] Augusti domus nominata est *palatium*, occasione loci, habitabat siquidem in Palatio, seu in monte Palatino. Quemadmodum itaque Augusti regia conspicua est in magna & ampla vrbe Roma: sic via ista, & domus Iouis, quò illa ducit, conspicua sunt in amplitudine cęli, quàm non secùs, quàm illa Romam, exornant.

277. MAR-

177. MARMOREO RECESSV] Interiora regiæ Iouis, & quasi consistorium, fingit constructa è marmore, ad magnificentiam. Catull. de nupt.

Ipsius at sedes quacunque opulenta recessit
Regia.

Virgil. 1. Æneid.

At domus interior regali, &c.

178. CELSIOR IPSE LOCO] Sublimiùs sedere in concilio regem fas est, quò faciliùs conspiciatur, audiatorque ab omnibus: & vt ipsa sedis altitudo sedentis, supra omnes eminentiam auctoritatemque declaret.

SCEPTROQVE INNIXVS EBVRNO] Sceptra veterum regum erant hastulia, aureis æreisve bullis ornata, è ligno, aut ebore. Vides igitur, quomodo sceptris inniti potuerint. Nixum ipsa vox declarat. Est enim *σκῆπτρον à σκήπτω, nitor*, innitor, incumbo, fulcio me. Quæ 1. Iliad. de sceptro Achillis, & 12. Æneidos de sceptro Priami scripta sunt, lege in Symb. nostris Maronianis. Porrò *ἀναλογικῶς* ab ebore *eboreum*, vt à marmore *marmoreum*, à pumice *pumiceum* dici debuit: sed vsus admisit *eboratum*, & *eburnum*. Quæ tamen ita distinguũtur, vt *eboreum* sit ex ebore solidum; *eboratum* ebore extrinsecus ornatum; *eburnum* ebori simile. Charisius.

179. TERRIFICAM CONCVSS. CÆSAR.] non quę per se quidquam terroris haberet: sed quę ipso concusso terrifica fiebat, seu terrorem afferebat.

In magna indignatione, ira, pœnitudine, concutere caput, vsitata res. lib. 2. de Phœbo:

Pœnituit iurasse patrem, qui terq; quaterq;
Concutiens illustre caput, temeraria, dixit,
Vox mea facta tua est.

180. CVM QVA TERR. MARE, SID. MOVIT] Hac hyperbole maiestatem Iouis, vt patris diuûmque hominumque indicat. Quod & alij poëtæ de eodem loquentes faciunt. Noster 2. Fast.

Iuppiter annuerat: nutu tremefactus vterque
Est polus: & cæli pondera mouit Atlas.

Virg. 1. Æneid.

Vultu, quo cælum, tempestatesq; serenat.

Et l. 9. *Annuit, & totum nutu tremefecit olympum.*

Catull. de nupt.

Annuit inuito cælestûm numine rector,
Quo tunc & tellus, atque horrida contremuerunt
Aequora, concussitq; micantia sidera mundus.

Horat. ode 1. lib. 3. *cuncta supercilio mouentis.*

Seneca Agamemn.

——— *tuq; ante omnes*
Pater, ac rector, fulmine pollens,
Cuius nutu simul extremi
Tremuere poli.

Stat. 1. Thebaid.

——— *Placido quatiens tamen omnia vultu.*

Omnes institerunt Homeri vestigijs 1. Iliad. vbi de Ioue, precibus Thetidis pro Achille filio vindicando annuente sic legimus:

Ἦ, καὶ κυανέῃσιν ἐπ' ὀφρύσι νεῦσε Κρονίων,
ἀμβρόσιαι δ' ἄρα χαῖται ἐπερρώσαντο ἄνακτος
κρατὸς ἀπ' ἀθανάτοιο, μέγαν δ' ἐλέλιξεν ὄλυμπον.

Sic ait, atque supercilijs pater annuit atris,
Ambrosiaq; altè diuino à vertice regis
Defluxere comæ, magnusq; tremiscit olympus.

181. ORA INDIGNANTIA SOLVIT] ipse indignabundus sic orsus est.

Lib. 2. *Vix equidem fauces hæc ipsa in verba resoluo.*

Lib. 15. *Primus quoque talibus ora Docta quidem soluit.*

Virg. 4. Georg. *Sic fatis ora resoluit.*

Oratio Iouis ad deos de extinguendo ob sceleratos mores humano genere. Inseritur blandimentum Augusto Cæsari.

XII. *NON ego pro mundi regno magis anxius illa*
Tempestate fui, qua centum quisque parabat
Inijcere anguipedum captiuo brachia cælo.
Nam quanquam ferus hostis erat, tamen illud ab vno
Corpore, & ex vna pendebat origine bellum.
Nunc mihi quà totum Nereus circumsonat orbem,
Perdendum est mortale genus: per flumina iuro
Infera, sub terras stygio labentia luco.
CVNCTA PRIVS TENTANDA: SED IMMEDICABILE VVLNVS
ENSE RECIDENDVM EST; NE PARS SINCERA TRAHATVR.
Sunt mihi semidei, sunt rustica numina Fauni,
Et Nymphæ, Satyrique & monticolæ Syluani:
Quos quoniam cæli nondum dignamur honore,
Quas dedimus, certè terras habitare sinamus.
An satis, ô superi, tutos fore creditis illos,
Cùm mihi, qui fulmen, qui vos habeoque regoque,
Struxerit insidias notus feritate Lycaon?

Confremuere omnes: studijsque ardentibus ausum
Talia deposcunt. Sic, cùm manus impia sæuit
Sanguine Cæsareo Romanum extinguere nomen,
Attonitum tanto subitæ terrore ruinæ
Humanum genus est, totúsque perhorruit orbis.
Nec tibi grata minùs pietas, Auguste, tuorum,
Quàm fuit illa Ioui. qui postquam voce manúque
Murmura compressit, tenuere silentia cuncti.
Substitit vt clamor pressus grauitate regentis,
Iuppiter hoc iterum sermone silentia rupit.

181. PRO MVNDI REGNO] *Mundi* nomine *cælum* A cape, quomodo ipse poëta capiendum statim sic docet:

Iniicere anguipedum captiuo brachia cælo.

Diximus de ista appellatione iam antea. Adde Senecam Hercule Fur.

Mundus puellæ serta Gnosiaca gerit,

coronam Ariadnes puta.

ILLA TEMPESTATE] Antiquum, & poëticũ esse verbum *tempestas* pro *tempore*, testis 3. de Orat. ita loquens Cicero: *Sed tamen rarò habet in oratione poeticum aliquod verbum dignitatem. Neque enim illud fugerim dicere, vt Lælius: Qua tempestate Pœnus in Italiam venit.* Hanc vocem historici terunt. Sallust Iugurth. *Hac tempestate fuere in exercitu nostro complures noui, & ignobiles.* In Catilinar. *Ea tempestate corpore se quisque extollere, & ingenium in promptu habere.* Videor & in T. Liuio notasse. *Cis paucas tempestates*, Plauti est in Mostellaria. B

183. CENTVM BRACHIA PARAB. IN.] Vnum attributum gigantum est ἑκατόγχειροι *centimani*, quales in Theogun. Hesiod. Cottum, Briareum, Gyan fratres facit. Bene autem *parabat iniicere*, non enim iniecerunt, ascensu tam arduo in ipsa structura disturbato, ac dissipato videlicet.

183. ANGVIPEDVM] Alterum attributũ est δρακοντόποδες, *anguipedes*, quod significat, eos incessu quodam superbo, contortis pedibus, seu vestigijs velut anguium spiras imitatos. Vide Macrob. Saturnal. 1 cap. 20. *Anguipedes* à poëtis nominari credit Turnebus lib. 25. cap. 17. quod ima sui parte in serpentes desinerent. In eorum speciem homines tota vrbe conquisitos, pedibus captos, vel debiles formatos, Commodus Imper. sagittis confecit, vt Lamprid. scribit, cùm Dio clauâ ab eodẽ mactatos narret. Ita stolidus vecorsque Princeps præstantissima Hectoris facinora imitabatur, in miserorum C sanguine, & anima ludens. Iam vt hîc Ouid. gigantes vocauit *anguipedes*, ita Lucret. lib. 6. *elephantos anguimanos*; ijs enim promuscis est loco manus, eæque tortilis, volubilis, flexibilis, in morem serpentis.

Sicut quadrupedum cum primis esse videmus
In genere anguimanos elephantos, India quorum
Millibus è multis vallo munitur eburno.

Cic. quoque 2. de nat. deor. elephantis *manum* tribuit. Vide quæ & antè non longè ad vers. 152. de Gigantum pedibus notabam.

CAPTIVO CÆLO] Cælum capere quî poterant, adeò vastum & amplum? Deos habere captiuos moliebantur, ijsque manus inijcere. Est ergo continens pro contento, συνεκδοχικῶς. Æneid. 8. de Tiberi: *cælo gratissimus amnis*, pro cælitibus.

185. FERVS HOSTIS] *Ferus* etiam aspectu, propter brachiorum multitudinem, & pedum horribilem figuram; vt omittam vultum formidabilem.

AB VNO CORPORE] *Corpus* collectiuum est, ab vnius corporis, id est, originis (vt mox interpretatur) oppugnationibus. Liuius lib. 1. *Oriundi à Sabinis sui corporis regem creari volebant.*

186. AB VNA ORIGINE] Fratres enim erant; fratrum vna origo, propter seminis & sanguinis de ijsdem parentibus in eos profectã communitatẽ.

187. QVA TOT. NEREVS CIRCVMS. ORB.] quà orbis terræ patet. Circumsonat, quoniam vndarum illa ventis flantibus agitatio non fit sine grãdi strepitu. Principio libri, *nec brachia longo*

Margine terrarum porrexerat Amphitrite.

Notissimæ vel pueris metonymiç, Neptunus, Nereus, Thetys, Oceanus pro mari, vt Bacchus pro B vino, &c. De Nereo Natalis lib. 8. cap. 6.

188. PER FLVM. IVRO INFERA] Quia ipsa Styx coniuratorum contra Iouem deorum, cùm illum vincire voluerunt, insidias patefecerat, hanc illi dignitatẽ concessit, vt dij iusiurandũ per Stygẽ sanctissimũ haberẽt. Testatur Homer. Odyss. 5. Natal. lib. 3. cap. 2. Iurat sic Iupiter Iunoni sub finẽ huius.

Pone metus, inquit, *nunquam tibi causa doloris*
Hæc erit: & stygias iubet hoc audire paludes.

Et Phœbus lib. 2. Phaëthonti.

——— *quod vis pete munus, & illud*
Me tribuente feres. Promissi testis adesto
Dijs iuranda palus, oculis incognita nostris.

Et infrà: *Ne dubites, dabitur (stygias iurauimus vndas)*

Quodcunque optaris: sed tu sapientius opta.

Hoc autem iuramentum μέγας ὅρκος dicebatur. Hesiod. Theogon. vbi de Styge:

C αὐτὴν μὲν γὰρ ἔθηκε θεῶν μέγαν ἔμμεναι ὅρκον.

Homer. Odyss. 5

ὣς ἄρ' ἔφη, ῥῆγος δὲ θεῶν μέγαν ὅρκον ἀπώμνυ.

190. CVNCTA PRIVS TENTANDA] Cogitabat Ouid. illud Terentianum. *Omnia prius quàm armis experiri sapientem decet.* Boni Principis officiũ idem, quod bonorum parẽtum esse, docet Seneca lib. 1. de Clement. cap. 14. *Qui obiurgare liberos nonnunquam blandè, nonnunquam minaciter solent, aliquãdo admonere etiam verberibus. Nunquid aliquis sanus filium ad primam offensam exhæredat? Nisi magna & multa iniuria patientiam euicerint, nisi plus est quod timet, quàm quod dãnat, non accedit ad decretorium stylum. Multa antè tentat, quibus dubiam indolem, & priore loco iam positam reuocet: simul deplorata est, vltima experitur. Nemo ad supplicia exigenda peruenit, nisi qui remedia consumpsit, &c.*

SED

S[illegible] ID. [illegible] A [illegible] H[illegible] ith[illegible] ete, & [illegible] ne Apol[illegible] pro[illegible] es: *erat immedicabile vulnus* [illegible] cis pu[illegible] metaphoram duxit, Cicero quoddam l[illegible], ni[illegible] æmulatos. Fer[illegible] ur [illegible] tentiam quondam [illegible] Magnum [illegible] ntiou[illegible] om de [illegible] nda moru[illegible] tu[illegible] exclama[illegible] immedicabile [illegible] reci[illegible] d[illegible]m. C[illegible] E[illegible] opiuax

V[illegible] era poss[illegible] is alte [illegible] a medulis
Non leuiore manu[illegible] rro [illegible] ana[illegible]tur, & igne.

[illegible] C[illegible] is [illegible] 3 Offic. *Etenim, vt membra quadam amputantur, si & [illegible] sanguine, & tanquam [illegible] tu carere cœperint, ne noceant reliquis, sic ista in [illegible] ura hominis feritas, & immanitas [illegible] ellua à communi tanquam humanitate [illegible] oru[illegible] segreganda est.* Phil[illegible] 8. *In [illegible] pore, [illegible] qui [illegible] eiusmodi [illegible] reliquo corpori no[illegible] eat, [illegible] ar[illegible] patimur, vt membrū aliquod po[illegible] qua totū cor[illegible] in Reipub. [illegible] ore, vt totū saluum [illegible] quod est pestiferum amputetur.* Et Cat[illegible] *One[illegible] anari pot[illegible] quacunque ratione sanabo: qua re[illegible] ecanda erunt, non patiar ad perniciem ciuitatis manare.*

[illegible] NE [illegible] A [illegible] VR[illegible] ne partes san[illegible] elut at[illegible], non sani, & putrescentibus ag[illegible] er[illegible] ur [illegible] e [illegible] pat[illegible] magio[illegible] Trāslatē M. Tull. [illegible] B[illegible] o. *Nihil erat in eius oratione ni[illegible] sincerum, nihil ni[illegible] fi[illegible] cum atque sanum* E[illegible] n Ma[illegible] hana. *Plures secum in eandem calamitatem trahunt.*

192. SVN[illegible] MIHI SEM[illegible] Partes sinceras enumerat Iupiter quibus [illegible] ntagione, & [illegible] eleta[illegible] um [illegible] ate met[illegible] t [illegible] *emidei* Græcis [illegible]. C[illegible] edebantur animas cælestes, & sacras ment[illegible] s gerere, [illegible] ub [illegible] ana effigie [illegible] d[illegible] nis mim di[illegible] cōn [illegible] la p[illegible] ci[illegible] Sy[illegible] g. 1. Raphaël intelligit her[illegible] as, [illegible] mel[illegible] ore[illegible] ma[illegible] es, & augustiores hominibus, [illegible] s m[illegible] d. 1. ἔργων.

[illegible]

Lucian. in [illegible] Mortuorum: ἥρως ἐστὶν [illegible] *Heros est, qui nec homo, nec deus, ed virumq; est.*

SV[illegible] T[illegible] V[illegible] N[illegible] FAVNI[illegible] De *Faunis*, a[illegible] gri[illegible] d[illegible] Nat[illegible] p. 9. & de *Nymphis* [illegible] gene[illegible] s cap. 1[illegible]. De *Satyris* cap. [illegible] D[illegible] *luanis* [illegible] De[illegible] & [illegible] ymtal[illegible] um H. Ciofan. sic em[illegible] at. *unt ru[illegible] ca numina Nymphæ, Faunique, Satyrique.*

[illegible] NYMPHA[illegible] Di[illegible] o[illegible] bus veteru *Nympha* [illegible] ædam [illegible] ad [illegible] sicium. Habuit *Iupiter* [illegible] vide[illegible] Habuit *Neptunus* quem νυμφα[illegible] pe[illegible] Cornutus, & [illegible] Hesiodus dat q[illegible] Habuit *Phœbus* Agan[illegible] pidas suas, & Ao[illegible] s. H[illegible] buit *Bacchus* ita multas, vt [illegible] ix recenseas [illegible] [illegible] Bacc[illegible] arum. [illegible] a[illegible] idum, Fleidum, Thyadū. [illegible] e[illegible] am deæ, vt *Iuno* 1. Æneid.

[illegible] int mihi [illegible] is septem præstanti corpore Nymphæ.

V[illegible] *ana* venatr[illegible] ces; *Thetis* Nerei[illegible] fas; vt [illegible] que Gra[illegible] bola est Lud. Cer[illegible] in Æn[illegible] a.

[illegible]4 CA[illegible] D[illegible] M.HO[illegible] E Quam [illegible] b [illegible] m. An mer[illegible] si[illegible] nd consequi de[illegible] bant, & [illegible] ner d[illegible] erant[illegible]

[illegible] O[illegible] BI[illegible] E[illegible] AS HAB[illegible] SINAM[illegible] Sed [illegible] & [illegible] d[illegible] a[illegible] o[illegible] n[illegible] p[illegible] erun[illegible] Quomodo totis ter[illegible] is [illegible] urum el[illegible] c[illegible] s habitare terras a[illegible] e[illegible] untur. Occurrunt huic dubitationi Achil[illegible] les [illegible] pe[illegible] tæ [illegible] gnificat[illegible] cosm[illegible] luuio [illegible] Quibus autem loci [illegible] sse Nam nec [illegible] & qui[illegible] bus Iupiter [illegible] tutū recipere[illegible] est, in [illegible] enim montium [illegible] dit:

Νύμφαι [illegible]

quat [illegible] un *Fauni*, ac *Satyri* Neque verò montes omne[illegible] d[illegible] m[illegible] obt[illegible] ū Pœ[illegible] a [illegible] icat,

Occupat hic coll[illegible] m[illegible] mi[illegible] a [illegible] alter adu[illegible] a,

ne[illegible] fi[illegible] a[illegible] e expo[illegible] Pe[illegible] quidem bini [illegible] ve[illegible] tices ext[illegible] t, *qui M[illegible] arum, Nympharum, Sat[illegible] rum, Faunorum* [illegible] pr[illegible] d[illegible]

196 A[illegible] SAT S[illegible] F. RED.I[illegible] *[illegible] go*. O[illegible] idei & d[illegible] funt nen o e[illegible] s v[illegible] b[illegible] t. B Resp[illegible] & ar[illegible] mentat[illegible] a compara[illegible] tribus: [illegible] duram imperator vix [illegible] s[illegible] & [illegible] parceret.

[illegible] QV[illegible] HABR[illegible] bus rebus maiest[illegible] te [illegible] nam per[illegible] ci vul[illegible] *tate fulminis* [illegible] hil[illegible] [illegible] & *regno in [illegible] calites*. Deus deorum est Iupiter, & vt in Pe[illegible] apud Plautum prædicat Sa[illegible] *opulentus, inclytus, supremus, validus, viripotens*. I[illegible] o[illegible] rates or[illegible] t. ad Nicoclem, qua de munere, & offic[illegible] s ac[illegible] rat [illegible] finitè disputat, ex eo, quòd di[illegible] quo[illegible] vni regi[illegible] lo[illegible] un[illegible] quam obtemperant, monarchiam ess[illegible] tumā imperandi formā docet. Pretium est au[illegible] e. *Quod si quid e vetustatis memoria repetēdum est: dij etiam regem habere Iouem dicuntur. Qui sermo si verus est, apparet, deos etiam hunc statum cæteris anteferre. Sin veritatem rei nemo nouit, sed [illegible] i coniecturis in eam opinionem adducti sumus: id argumento est, nos omnes monar[illegible] hiam præstantissi-* C *mam iudicare. Nec enim tali deos vti Repub. diceremus, nisi eam longe præstare cæteris crederemus.*

198. N[illegible] LYCA[illegible] quem feritas, & immanitas sua nobi[illegible] tauit: qui au[illegible] tyrannus passim Princ[illegible] em, a[illegible] reg[illegible] m[illegible] m [illegible] ua virtus[illegible] alium sua [illegible] ita immortalem reddidit.

1[illegible]9. CONFREM. OMN[illegible] &c. [illegible] Æneid. *cuncti simul ore fremebant Dardanidæ.* Vi[illegible] res [illegible] dignissima dijs, [illegible] tas e[illegible] [illegible] s [illegible] o Ioui; nec potuerunt quin [illegible] ne suam [illegible] nitu & [illegible] mute proderen[illegible], & [illegible] idi[illegible] rem etiā inde ad pœnam capitalem [illegible] eposcerent. Quidam codices habē *Contremuere omnes*, q[illegible] a voce [illegible] ionos amor, & reuerentia deorum [illegible] Io[illegible] m magis ind[illegible] catur. Si[illegible] onteri[illegible] & con[illegible] nat[illegible] nt hoc inexspectat[illegible] imo omnino, vt tot[illegible] cor[illegible] ent.

D 200. SI[illegible] V[illegible] M[illegible] N[illegible] IM[illegible], & [illegible] De ista aduersus Augustum co[illegible] tatione 2. Trist.

Diuit[illegible] s etiam multos & honoribus auctos
Vidi, qui tulerant in caput arma tuum.

Vide ib[illegible] em Cōment. nostros & [illegible] S[illegible] u[illegible] 19. *Manu* pro cœtu, & multitudine ad vim [illegible] cōparata, plerique mo[illegible] Sallust. in C[illegible] a: *Memorare possem, quibus in locis maximas h[illegible] m[illegible] pias pop. Rom parua manu f[illegible] derit.* Cic. 1. in Ca[illegible] in. [illegible] *Sin autem seruire mea lau[illegible], & gloria manus, egred[illegible] cum importuna [illegible] celeratorum manu* [illegible] *manum* [illegible] facere, habere. Sic apud S. Luca[illegible] in Act[illegible] c. 1[illegible] [illegible] Βασιλεὺς [illegible] τὰς χεῖρας κακῶσαι [illegible] τῶν ἀπὸ [illegible] ἐκκλησίας *misit Herodes rex manus, vt affligeret quosdam de Ecclesia.*

20[illegible] [illegible] ENO[illegible] [illegible] neret. Occid[illegible] Roma, [illegible] R[illegible]num [illegible] Rumanū [illegible] be[illegible]it.

[illegible] tibi longa d[illegible]uniq;
T[illegible]pora, [illegible]man[illegible] n[illegible] fi[illegible] nomen amant

Cùm C[illegible] M. ap[illegible] Ver[illegible] co[illegible] [illegible] ho[illegible] glo[illegible] fle[illegible] la[illegible] antes cu[illegible] corripu[illegible], [illegible] p[illegible] um an[illegible] ne ho[illegible] tutum [illegible]aniter, [illegible] d se tanto periculo co[illegible] t, & [illegible]rum sibi contu[illegible] rei, ob urgarunt: qu[illegible] is contaret, [illegible]o aut[illegible] pub[illegible] esse pe[illegible] S[illegible] lib. [illegible] de Imp. Occident.

202 A[illegible] ON[illegible] [illegible] HVM. GEN EST, &c [illegible]omparans con[illegible] Ioue 2. Trist. ait, *hominum tu pater, ille Deûm.* N[illegible] om[illegible] mitum, si ad auditionem tanti periculi patris [illegible] totus orbis pe[illegible]rruit. B

204. AVGV[illegible]TE qui nobis AV[illegible]VSTVS, Græcis in historia est σεβαστὸς [illegible] d est, venerabilis. [illegible]dor[illegible]us seu venera[illegible]ne & ad[illegible]ratione dig[illegible]us. Vxores Augustoru[illegible] [illegible]a senatus decretum AVGVS[illegible]Æ appellari non poterant. Quamquam nō [illegible]lū Imperatorum, seu Augu[illegible]torū [illegible]s, sed hæ quoque, sorores, nur[illegible] soc[illegible]us hoc nomi[illegible]e affi[illegible]ebant[illegible] Claudian. [illegible] filias, [illegible]p[illegible]es Augus[illegible]ū, r[illegible]inas nominat.

2[illegible] [illegible] MANVQ. MVRMVRA C[illegible]MPRESS. Lucan. de C[illegible] e lib. 1 Pharsal.

Composuit vultum, dextraq. silentia iussit.

Per[illegible] 4. *[illegible] animus calida fessisse, [illegible]lentia lingua.*

A N[illegible] silentium imperantis, [illegible] ur que adiungitur verbum *tace, tacete.* Plau[illegible] d. *St, tacete, habete [illegible]onum animum.*

St [illegible]ce[illegible] apud Cicer. 3 de Orat. *St, tacete, quid hic clamoris est.*

[illegible] magnā [illegible] [illegible]uctoritatē maiestatemq;, hoc argument[illegible] Alex ab Alex. lib. 2. cap. 19 cum [illegible] dextra compe[illegible], ut [illegible] pacem manu p[illegible]ecta [illegible] Inde n[illegible]s P[illegible] pedi[illegible] equestrie[illegible] ad h[illegible] dext[illegible] tap[illegible] M[illegible] in Romanos maxima [illegible] lad[illegible] q[illegible]os [illegible] voluit, dextera porrect[illegible]a, [illegible] cc[illegible]umes fecit.

206. TENV[illegible] ES[illegible] VN[illegible] Virgil. 10. Ænei. B

Tum pater omnipotens rerum cui summa potestas,
Infit, eo dicente deûm domus alta s[illegible] [illegible]sit.

Et 2. Æneid. *Conticuere omnes, intentiq; ora tenebant.* Lib. 11 *tum facta silentia linguis.* Cic[illegible] de Orat[illegible] *Hæc cum Crassus dixisset silentium est consecutum.* Et lib. 3. *Ipse conticuit, & cæteris silentium fuit.*

207 PR[illegible]SV GRAV[illegible]TA[illegible] [illegible]EG[illegible]TIS paulo antè *qui nos habenq; regoq;* Grau[illegible] polita pro auctori[illegible] quam concil[illegible] ausu pro c[illegible]sse[illegible]u.

2[illegible]8 SERMONA [illegible]ILENTIA [illegible] Non minùs eleganter dictum, *rumpere vocem* vt Græci dicunt ῥῆξαι φωνὴν. de quo genere loquendi Petr. Victorius lib. 10. Variar. lect. cap. 8.

Immanitas Lycaonis in Iouem, eius supplicium.

XIII. I*LLE quidem pœnas [illegible] curam hanc dimittite [illegible]oluit*
[illegible] admissum, quæ sit vindicta docebo.
Contig[illegible] nostras infamia temporis aures:
Qu[illegible]m cupiens falsam, summo delabor olympo,
Et deus hu[illegible]ana lustro sub ima[illegible]ine terras.
Longa mora est, quantum noxæ sit vbique repertum
Enumerare: minor fuit i[illegible]sa infamia [illegible]ero.
Mænala transieram latebris horrenda ferarum,
Et cum Cylleno gelidi pineta Lycæi.
Arcados hinc [illegible]des, & inhospita tecta tyranni
Ingredior. traherent cum sera crepuscula noctem.
Signa dedi venisse deum, vul[illegible]usque precari
Cœpera[illegible]: irridet primo pia vota Lycaon.
Mox, ait, experiar, deus hic, discrimine aperto,
An sit m[illegible]r[illegible]alis. nec erit dubitabile verum.
Nocte grauem [illegible]omno nec-opina perdere [illegible]orte
[illegible]le parat: hæc illi placet experient[illegible] v[illegible].
Ne[illegible] cont[illegible]us eo est: m[illegible] de gente Molossa
Obsidis vnius iugulum mucrone re[illegible]oluit.
Atque [illegible]ta s[illegible]m[illegible]s par[illegible]m [illegible]eruentibus artus
[illegible]ollit aquis, partim subiecto t[illegible]rruit igni.
Quos [illegible]mul imposuit mens[illegible], ego vindice flamma
In d[illegible]minum dignos euert[illegible] te[illegible] penates.
Territus ipse fugit, nactusque silentia ruris
Exululat, frustraque l[illegible] qui conatur, ab i[illegible]so

Co[illegible]

Colligit os rabiem: solitæq; cupidine cædis
**Vtitur in pecudes, & nunc quoque sanguine gaudet.* * Vetitur
In villos abeunt vestes, in crura lacerti;
Fit lupus, & veteris seruat vestigia formæ.
Canicies eadem est, eadem violentia vultus:
Iidem oculi lucent; eadem feritatis imago est.
Occidit vna domus, sed non domus vna perire
Digna fuit: QVA TERRA LATET, FERA REGNAT ERINNYS.
*I*N FACINVS IVRASSE PVTES. *dent ocyùs omnes*
Quas meruere pati (sic stat sententia) pœnas.

209. CVRAM HANC OIMITTITE] *Secludite curas,* A Virgil. 1. Æneid. & 12. *Quam pro me curam geris, hanc Pater optime, pro me Deponas.* Et 6. *Mitte hanc de pectore curam.* *Curas expedire* per Horatium dicamus euda&ter, cùm ille dicat ode 21. l. 1. *Et vltra Terminũ curis vager expeditis* Quam lectionẽ vt venustiorẽ, & Horatianam ac poëticã magis præ *expeditus*, freti auctoritate omniũ antiquorũ librorũ probãt Lamb. & Torrẽtius.

210. QVOD TAMEN ADMISSVM] *Admittere*, vt committere flagitium, maleficium, facinus dicimus. *Admissum dedecus*, Cicero epist. 10. lib. 3.

211. CONTIG. NOST. INFAM. TEMP. AVRES] Locus est Genes. 18. vbi Deus ad Abrahamũ sic: *Clamor Sodomorum & Gomorrhaeorũ multiplicatus est, & peccatũ eorũ aggrauatũ est nimis. Descendã, & videbo, vtrum clamorem qui venit ad me, opere compleuerint, an nõ est ita, vt sciam.* Huic similia hæc Ouidiana? Certissimũ est, Gentiles sacrorũ librorum mysteria multa cognouisse, idq; vel lectione B eorundem, vel auditione, vel doctrina, ipsis à Chaldæis, Ægyptijs, inter quos Hebræi habitarunt, tradita. Tertul. in Apologet. plerasq; philosophorũ sententias, poëtarumq; fabulas ex diuinis libris primitus excerptas, nouisque cogitationum assumẽtis corruptas affirmat. Idẽ, *res nostra sunt incredibiles*, inquit, *quia eadem dicitur a poetis cũ ipsi a nobis sumpserint.* *Infamia temporis* exponendũ, infamia scelera hominũ per id tempus.

212. QVAM CVPIENS FALSAM] Cùm Deus neminem perire cupiat, sed omnes saluos fieri, cupit etiã nũ peccati & falsam potiùs differri famam, quàm verã de infandis mortalium flagitijs, & sceleratissimis actionibus: tametsi mendacio non delectatur.

213. SVMMO DELAB. OLYMPO. ET DEVS HVM. &c.] Hoc hemistichiũ. *sũmo delabor olympo* cũ sequẽti hexametro quã idoneũ, quã aptũ in Dei Filiũ? quem misit Pater in vterũ Virginis; vnde humano corpore assũpto processit, & homo cũ hominib. versatus est. Mirũ ... ũ dij humana figura in cælis nõ sint, quomodo ibi multa faciãt quę nisi ab hominib. fieri nõ possũt. C

214. DEVS HVM. IN SVA IMAG.] Lib. 8. *Iuppiter huc specie mortalis, cumq; parente Venit Atlantiades.*

215. QVANT. NOXÆ SIT VBIQ. REPERT.] *Noxia* est culpa, seu peccatum. Plaut. Mostell. *Quasi non eras tam ... alia noxiã.* Et Mercat. *Vacuã esse istbac ætatis ... has noxijs.* *Noxa* verò est pœna. Vnde lex iubet *noxæ dedere* pro peccato. Attius Menalippo: *Te te esse huic noxæ obnoxium.* Et Cæcilius, *Nam ista quidem noxa mulieris est magis, quàm viri.*

215 MINOR FVIT IPSA INFAM. VERO] magnitudinem & multitudinem grassantium scelerum per orbem, æquare fama non potuit.

216 MÆNALA TRANSIERAM. &c.] Mõtes sunt Arcadię *Mænalus, Cyllene, Lycæus.* Primo ferarum, tertio pinuum copiam tribuit. Medius, *Cyllene* inquam, Mercurij partu nobilis habetur. Virgil. lib. 8.

Vobis Mercurius pater est, quem candida Maia
Cyllenes gelido conceptum vertice fudit.

218. INHOSPITA TECTA] ἄξενα. hypallage, inhospitalia tecta. Vir. *inhospita Syrtis, inhospita saxa*, 4. & 5. Æn.

219. TRAHER. CVM SERA CREPVSCVL. NOCT.] *Crepusculũ* est tempus illud, cùm noctescere incipit, confine lucis & tenebrarũ, quod Ouidiana Hypermnestra ad Linũ commoda periphrasi expressit. *Modò facta crepuscula terris, Vltima pars lucis, primaq; noctis erat.* Extant, qui vocem hanc trãsferunt etiã ad dubiã illã lucem, antequã diescat, quod *diluculũ* vocari debet. Est autẽ *crepusculũ* à *crepero*, quod Festus interpretatur dubium, vt sit dubia lux, tenebris nimirũ se ingerẽtibus.

221. VVLGVSQ. PREC. COEP.] Ad me visendũ & adorãdũ plebecula cõueniebat. *Vulgus* etiã virili genere dici, testibus idoneis cõfirmat Nonius. Virg. 2. Æn. *Hinc spargere voces In vulgũ ambiguas* Accius Epigono: *Et nõne Argiuos fremere bellũ, & velle vi vulgũ videt?* Varro περὶ ὄνος λύρας, *Iurgare cœpit, dicẽs, quæ sacra, atq; in vulgũ vulgas.* B

223. DEVS HIC AN SIT MORTAL.] hic hospes deus sit, an homo. Si deus, non poterit occidi: si occidetur, non erit deus.

224. GRAVEM SOMNO] depressũ, oppressum, mersũ, sepultũ somno, cũ eũ arctior cõplexus esset somnus. Lib. 3. *Ille mero, somnoq; grauis.* Et l. 15. *Pressum grauitate soporis* Epist. 14. *Iamq; cibo vinoq; graues, somnoq; iacebant.*

NEC OPINA PERO. MORTE] ne posset elabi, si presẽtiret, quod sibi intentabatur exitiũ. Inopinatã mortẽ Iulius Cæsar beatã ftatuebat. Sueton. c. 87. verba adscribam: *Et pridie quã occideretur, in sermone nato super cœnam apud M. Lepidum, quisnam esset finis vitæ cõmodissimus, repentinum inopinatumq; prætulerat.*

227. OBSIDIS VN. IVGVL. MVCRONE RESOL.] Apollodorus l. 3. Biblioth. *Lycaonẽ* è diuersis cõiugibus L. filios suscepisse narrat, additis singulorũ nominibus. Nõ autẽ Lycaonẽ ipsũ, sed filios eius Iouem hospitio C excepisse: neq; interfectũ hunc, Iouiq; in epulis anteposirũ obsidẽ, sed illorũ ciuẽ fuisse, ipsumq; Lycaonẽ cum filijs præter Nyctimum notu minimũ fulmine enecatos. Notat H. Ciofan. At Clemẽs Alexand. Protreptico ad gentes Nyctinũ filiũ Ioui appofuisse dicit, irridẽsq; istuc nesciẽtẽ, adiũgit: Egregius verò Iupiter, qui est diuinator, hospitalis, supplices exaudiens, clemẽs, panomphęus, seu vocib. ac linguis omniũ cultus, depulsor & auersor morbrũ. Et mox, velut ironiã suã corrigens, immò verò iniustus, sceleratus, iniquus, impius, inhumanus, violẽtus, stuprator, adulter, amator.

228. PARTIM FERVENT. A. MOLLIT AQVIS] Filios Lycaonis carnẽ humanã, cum reliquis carnibus cõmiscuisse, ac Iouem tentare voluisse, tradit Hygin. fab. CLXXVI. Arguitur falsitatis à Delrio nostro in Aduersarijs ad Senecam Seruius, qui ad 1. Æneid. docuit, heroas elixis carnib. haud vsos, cum Euripides in Cyclope dicat, Polyphemo parata fuisse ἑφθὰ καὶ ὀπτά, *cocta & assa.* Accius in Atreo de immanitate Thyestis agens; *Cõcoquit partem vapore, flammã tribuit verubus* Ita

 hic

hic Ouid. partim elixat, partim assat, vt de Iti l. 6. *pars inde cauis exultat abenis, pars verubus stridet.* Seneca Thyeste:

Hæc verubus hærent viscera, & lentis data
Stillant caminis: illa flammatus latex
Querente abeno iactat. Claudian. 2. in Eutropium:
Quas figat verubus partes, quæ frusta calenti Mandet aqua.

231. IN DOMINVM DIGN. EVERTIT TECT. PENATES] Proponit varias lectiones Ciofan. *In dominio dignos,* hoc sensu, Euerti tecta in penates dignos domino. Aliam, *In dominum, & dignos,* &c. hanc indicat optimam. Nos cum Glareano ita versum interpretamur: *Euertit tecta penates* (appositio est) dignos euerti in dominum, id est, propter dominum impium, seu impietatem domini.

232. NACTVSQ. SILENTIA RVRIS] *Ruris silentium* est à vocibus humanis, non item ab auium cantibus, & ferarum pecorumque clamoribus.

233. EXVLVLAT] valdè vlulat. Luporum est vlulare. Prou. *Vlulare cũ lupis* Virg. 1. Georg. *Per noctem resonare lupis vlulantibus vrbes* Item canum. 4. Æn. *Visæq; canes vlulare per vmbrã.* Fœminis vlulatum tribuit idẽ 2. Ænei. B
Penitusq; caua plangoribus ædes Fœmineis vlulant. Et 4. *Lamentis gemituq; & fœmineo vlulatu Tecta fremunt.*

AB IPSO COLL. OS RABIEM] *Rabidũ os* illi factum est, quia ipse antea rabidus. Rabido congruenter natũ os rabidũ, quo in pecudes sęuit. Cũ autẽ canibus propriè tribuatur rabies, ea nõnunquã in ijs cernitur: at lupi rabiunt semper. Prou. *Suade lupis vt insaniant,* cũ quis tyrannũ, & suapte ingenio sæuũ ad crudelitatẽ incitat.

234. SOLITÆ Q. C. C. VTIT. INP. &c] quomodo priùs humano, sic nũc pecudũ sãguine, illas dilaniãdo gaudet. Oues pręsertim intelligit, quib. est infestissimus lupus.

236. IN VILL. AB. VEST.] In metamorphosibus suis A semper proportionẽ & analogiã quandã inter ea quę mutantur, & ea in quæ mutata sunt, poëta noster spectare solet. Vestes tegũt corpus, quas proinde in pellẽ villosã mutari conueniens erat, vt & lacertos in crura.

237. FIT LVPVS, ET VET. SER. &c.] De Arcadibus ex Varrone scribit August. Ciuit. l. 18. c. 17. qui forte ducti transnatabãt quoddã stagnum, & ibi cõuertebãtur in lupos, & cum similibus feris per illius regionis deserta viuebant. Si verò carne nõ vescerẽtur humana, rursus post nouẽ annos eodẽ renatato stagno reformabãtur in homines. Nec idem propter aliud arbitratur ab historicis in Arcadia tale nomẽ affictum Pani Lycæo, & Ioui Lycæo nisi ob hanc in lupos hominum mutationem quòd eã nisi vi diuina fieri nõ putarent. Idẽ c. 18. docet quid de huiusmodi trãsformationibus credẽdũ sit. Ostẽdit autẽ mox Ouidius, qua ratione Lycaon veteris formæ vestigia lupum modò indutus seruarit.

B FERA REGNAT ERINNYS] Plena sunt omnia scelerum. De Erinnybus fusè Natalis l. 3. c. 10. Eædem sunt *Furiæ, Eumenides, Erinnyes.* Et Gyrald. Syntag. 6.

242 DENT OCYVS OMN. Q. MER. POEN.] Quia nemo insons, nemo sit pœnarum exors. Deucalionem & Pyrrham vnicum par coniugum vt exciperet, non erat tanti, in tanto ac pæne infinito capitum numero.

243 SIC STAT SENTENTIA] Terent. Eunuch. PAR. *Hui, vniuersum triduum: vide quid agas.* PHÆD *stat sententia* Liuius l. 24 *Stat sentẽtia, nõ minuere copias, ne quid interim hostes inferãt ignominiæ.* Vir. procodè dixit 2. Æn. *Et sedet hoc animo.* Et 5. *Animo sẽtẽtia cõstat.* Plaut. Trinũ. *Sic est sentẽtia.* Sed ex ore Principũ, cõtra quorũ constituta & mandata veniri facilè neutiquã potest, longè aliter, quã ex plebeij alicuius fluat hoc ipsum, *sic stat sentẽtia.*

Deorum assensus, in homines sympathia. Iouis de noua sobole promissum: & cur mũdus non ignibus sed aquis punitus sit.

XIV.

DICTA Iouis pars voce probant, stimulosq; * *frementi*
Adijciunt: alij partes assensibus implent.
Est tamen humani generis iactura dolori
Omnibus: & quæ sit terræ mortalibus orbæ
Forma futura rogant: quis sit laturus in aras
Tura: ferisne paret populandas tradere terras?
Talia quærentes (sibi enim fore cætera curæ)
Rex superũm trepidare vetat: sobolemque priori
Dissimilem populo promittit origine mira.
Iamque erat in totas sparsurus fulmina terras:
Sed timuit, ne fortè sacer tot ab ignibus æther
Conciperet flammas, totusq; ardesceret axis.
Esse quoque in fatis reminiscitur, affore tempus,
Quo mare, quo tellus, correptáque regia cæli
Ardeat, & mundi moles operosa laboret.
Tela reponuntur manibus fabricata Cyclopum:
Pœna placet diuersa: genus mortale sub vndis
Perdere, & ex omni nimbos demittere cælo.

* furenti

244. STIMVLOSQ. FREM. ADIIC.] olcũ stãn. ę, quod aiunt, & currenti incitabãt. Cic. pro Archia: *Nũc insidet quadam in optimo quoq; virtus, quæ noctes & dies animũ gloriæ stimulis concitat.* Pro Sextio, *Admouere stimulos.*

245. PART. ASSENSIB. IMPLENT] nutu faciebant, quod debebant, vt assentirẽtur nimirũ. *Annuebant.* A scena tractum, vbi actores sunt *primarũ, secundarũ partium;* quas implent, cũ plausum bonitate actionis merentur. Ian. Gebhard. Crepund. 1. cap. 12. respexisse C Poëtã existimat ad minores curiæ partes, & quasi pedanos Senatores, qui non singulatim, sed vniuersim interrogati, nutu, non voce, assensuque tacito ibant in sententiam. Respectasse simul vulgi dictum, eum qui tacet, assentire videri. Cic. Verrin. 1. in Q. Cæcilium, *Cum nolunt, etiamsi taceant, satis dicunt.*

246 EST TAMEN HVM. GEN. IACT. DOL.] Scribit Plato, omnia hominũ caussa procreata, homines propter deos, à quib. cognoscãtur, implorẽtur & colãtur. Mira

deos

deas in Deum. nihil a nõ Christiano audisti christianius. Nõ itaque immerito vicem colonorum suorum dolent, quanquam teurum, & a quibus in posterum colendi sint, querunt.

249. FAMISNE PARET POPVLI. &c.] Populationẽ fetarũ. & incursus homines arcet sepibus, & alijs munitionibus atq; obstaculis impediũt. Qui si nulli sint, ferę dominabũtur, liberéq; vastabũt omnia. Atqui tãtopere aquis crescentibus & feras necesse erit interire, sicut & ceteras quas Noë in arcã induxit. Quid ergo solliciti sunt ... ferę populentur terras si homines defuerint?

TERRAS ORBE TERRAS] Eiusdẽ vocabuli iteratio subnotat Zinzerlingum. Nam & tertio ablatiue versu ... terra mortalibus orba Ex mẽbranis corrigit gẽte. Gens enim de regione, dictu nõ infreqnẽs ait Critius Promulside cap. 51. At nos vocẽ terras eijciendã nõ censemus. Testimoniũ ex 1. Arnobij cõtra gẽtes, cũ ait, genitis viduatas esse suis cultoribus ac desolatas, nihil probat. Alterius ex 2. Metam. sensus vtrique non est tota terra in cinerẽ cõuersa. Tertium ex 5. Fast. exponendũ est, sparsi noua semina per immensas gentium terras.

251. REX SVPERVM] Suprà ad deos ipse, qui eos habeoq; ... q. Ad finem libri superũm rector. Sępe cæli, cælicolum ... & rector. Cunctã, Pluto, rex inferũm.

ORIGINE MIRA] Quid tam miũ & singulare, quã ex lapidibus prodire homines? certè mira otigo. Prodierunt Myrmidones ex formicis, ad preces Aeaci, l. 7. Metam. qui ortus non tantum habet admurationis.

254. SED TIMVIT NE FORTE SACER ÆTH. &c.] Sacer ether propter sacros incolas. Atqui propter tantũ interuallũ quare timuit quãuis ... ignibus? Sed de ... &, cetũ natura nõ modò humana, verũ etiã quæ B. vulgaris imperitiæ sunt, sæpe à poëtis cantantur. De C. ethere agit Lælius Bisciola Horar. subseciuar. Lib. c. 2.

256. ESSE QVOQVE IN FATIS, &c.] Audiuimus primã caussã cur Iupiter genus humanũ omniũ sceleribus licẽtia corruptum fulminibus & incẽdijs passim excitatis delendum non putarit: cælo quippe timuit. Accedebat secunda. Non nesciebat, fatali incendio elementa ipsa, adeoque cęlum ipsum aliquando arsurum. Tẽpus igitur vt anteuerteret, ad aliud pœnæ genus, eluuionem nimirum descendit. Fata quidem illa, quæ auti intelligat Ouid. dũ corũ notitiã Ioui fabulosè attribuit, nõ video, præter Sibyllina, quę sint ista forsitan:

> Καί ποτε τὴν ὀργὴν θεὸν ὐκ ἔτι πραΰνοντα,
> Ἀλλ᾽ ἐξ ἀβρίζοντα, καὶ ἐξολύοντα τὸ γένεαν
> Ἀνθρώπων ἅπαντα ὑπ᾽ ἐμπρησμῷ πέρθοντα.

Ad quos versus Lactant. de Ira Dei c. 23. tres Nasouianos quasi interpretationẽ eorũ recitat. Nec abhorret D. a probabili, gẽtes quiddã de hoc igne in sacratissimis Christianorũ libris inaudisse prædictũ. Nã de futuro iudicis illius cælestis aduẽtu loquẽs Dauid Propheta Psalm. 96. Ignis, inquit, ante ipsũ præcedet. Et Ioël a. Ante faciem eius ignis vorãs & post eum exurens flãma. Nec differt ignis iste specie abhoc, quẽ quotidie videmus, diuina imprimis potentia, angelorũ opera, & caussarũ naturalium obsequio productus: vt neq; de suo loco elementarius ille descẽdat, qui non est ea præditus potestate, vt exurat: neq; infernus ascendat. verũ per terras maximarũ caussarũ impulsu è subiecta materia excitatur, vniuersumq; mũdum admirabili & incredibili celeritate tanquã diluuiũ quoddã peruadat & inundet, fumidæ expirationis copia maxima, & succẽdẽte calorissomite. Deiq; virtute immensũ auctus, vt cũcta depopuletur breui tẽpore, ac perpurget ante iudiciũ, etiã ad salutẽ destinatos: tanto vnumquemque acrius, quò eo fuerit illius culpa grauior. Poterit enim Deo volente fieri, vt vel non omnes mortales æquè vrat: vel tẽporis breuitas, quo electi purgabuntur, doloris magnitudine cõpenfetur. Peracto iudicio, dãnatos à iudice ignis hic corripiet, secumq; inuolutos in tartara deuoluet. Quibus absorptis, terra, cælũ & elementa cen magno onere expedita, decore mirifico illustrabuntur. An vero boni maliq; omnes illis ignib. aliõue modo extinguendi sint antè, vt Iudex superstitem neminem reperiat: sed priùs omnes corporibus suis anima restituta reuixerint, vt ita ad eius tribunal sistãtur, Theologi viderint. Vt ad priora redeamus. Docuerũt nẽ Stoici, quomodo mundus aquarum eluuio quondã perijsset, sic denuo exustione peritutũ. Seneca Consol. ad Marciam: Tẽpus aduenie, quo se mundus renouaturus extinguat. & omni conflagrante materia, vno igne, quid quid nũc ex dispofito lucet, ardebit. Plures veterũ, mũdũ conflagraturũ sensisse, sed nõ planè consensisse, & quid nostra à philosophorũ sententia discrepet, disserit Delrius Comment. in Octauiã, pag. 573 De hac cõflagratione, seu exustione Minutius quoq; in Octauio; & libris aliquot vir multarũ litterarũ suaq; necne, qui à Constãtinopoli captiuus pertulit, indignissimus Hieronymus Magius; qui cæleste, seu quintũ corpus non passurũ hoc incẽdiũ, multis rationib. dẽmõstrat l. 2. c. 2 Aug. item Steuchus de perẽni philosophia l. 10 initio.

257. QVO MARE, QVO TELL. CORREPTAQ. R. CÆLI] Triplex opus vocatur in Cõs. ad Liuiã: Explicat vt caussas rapidi Lucretius ignis, Casuruq; triplex vaticinatur opus.

REGIA CÆLI] Potest videri τανύνωσις, regia cæli pro toto cælo, vt gurges pro mari.

258. MVNDI M. OPER. LAB.] operosa moles propter amplitudinẽ, & rerũ varietatẽ, & artificium, in cuius procreatione, seu potiùs distinctione, multum operę ponendũ fuerit. Plin. l. 2. c. 1. Rerũ natura opus, & rerũ ipsa natura. Cic. 2. de nat. deor. Fabrica incredibilis natura. Laboraturam tanto incendio dicit, quasi se in nihilum redigẽdã formidatura sit. Iã si aliquãdo occasurus est totus mũdus, magnũ erit, si pereãt regna, si ad vastitatem redigantur vrbes, si superesse desinant homines?

259. TELA MANIB. FABRIC. CYCLOP.] Vulcanus in insula Vulcania, quæ peculiari vocabulo Hiera, & dijs arma, & Ioui fulmina fabricare creditus est; cuius operę Brontes, Steropes, Pyracmon cyclopes. Vir. 8. Æn. Sicanium iuxta locus est, &c. vbi Seruius ita: Quid factum sit, ex nominibus docet. Nam Brõtes à tonitru dictus est, ἀπὸ τῆς βροντῆς. Steropes à fulgetra, id est, ἀπὸ τῆς στεροπῆς. Pyracmõ quis nũquã à calẽti incude discedit. Habet autẽ telorũ, seu fulminũ duo genera: alia quippe secũda vocant superi, vt est lib. 3. & ea tantarũ virium non sunt.

260. POENA PLACET DIVERSA] Sicut alter nõnunquam nõ vulgari more, sed pro contra, seu contraria parte sumitur; ita & diuersus. Hic namq; pœna diuersa, est pœna cõtraria, sicut ignis aquę contrarius est, eique opponitur. Eodem modo verbum alio. Lege Guil. Canterum Nouarum lib. 4. cap. 10.

261. EX OMNI NIMB. DEMITT. CÆLO] imbres ingentes. Nimbi dicuntur, inquit Serdius, repentinæ & præcipites pluuiæ. Infrà: Et densi funduntur ab æthere nimbi. Virg. 2. Æneid. Toto sonuerunt æthere nimbi. Pluuias ipsas vocamus lentas, & inges.

Diluuij festiuissima descriptio.

262. **P**ROTINVS *Æolijs Aquilonem claudit in antris,* XV.
Et quæcunque fugant inductas flamina nubes:
Emittitque Notum, madidis Notus euolat alis,

 Terribilem

Terribilem picea tectus caligine vultum.
Barba grauis nimbis; canis fluit vnda capillis:
Fronte sedent nebulæ; rorant pennæq́, sinusq́,.
Vtq́, manu latè pendentia nubila pressit,
Fit fragor, & densi funduntur ab æthere nimbi.
Nuntia Iunonis varios induta colores
Concipit Iris aquas, alimentáque nubibus affert.
Sternuntur segetes, & deplorata colonis
Vota iacent, longique perit labor irritus anni.
Nec cælo contenta suo est Iouis ira; sed illum
Cæruleus frater iuuat auxiliaribus vndis.
Conuocat hic amnes: qui postquam tecta tyranni
Intrauere sui: Non est hortamine longo
Nunc, ait, vtendum: vires effundite vestras:
(Sic opus est) aperite domos: ac mole remota
Fluminibus vestris totas immittite habenas.
Iusserat. hi redeunt, ac fontibus ora relaxant,
Et defrænato voluuntur in æquora cursu.
Ipse tridente suo terram percussit: at illa
Intremuit, motuque vias patefecit aquarum.
Exspatiata ruunt per apertos flumina campos,
Cumq́, satis arbusta simul, pecudésque virósque
Tectáque, cumq́, suis rapiunt penetralia sacris.
Si qua domus mansit, potuitque resistere tanto
Indeiecta malo, culmen tamen altius huius
Vnda tegit, pressæq́, latent sub gurgite turres.

262. PROTIN. ÆOLIIS AQVIL. CLAVO. &c.] De genetalib. & prouincialib. eluuionib. copiosè Lęlius Biciola nuster Horar. subsecin. to. 1. l. 19. c. 13. De prouincialib. Iustinus l. 2. Aristot. Meteor. 2. Orosius l. 1. c. 9. Pauf. in Atticis, Cato Frag 2. Solin. August. de Ciuit. Dei. Isidor. 14. c. 22. Contigit autē Noëticum, de quo Moses in Genesi, anno mundi circiter 1656. de quo videtur loqui poëta, cū fere sēper de Thessalico, quod sub Deucalione rege Thessaliæ euenit, loquantur, quo sæculo immēsa vixit hominū flagitijs coopertorū multitudo; vt tāquā corpus animatū vitiosis humorib. expurgari, sic ciuitates improbis semel absolui ac liberari diuina prouidentia voluerit. Quā caussam belli Troiani, in quo toto decennio vtrinq; tot centena hominū millia occubuerūt, fuisse autumat Euripides, vt terra sc. tot malis & inutilib hominibus, velut graui quodā onere leuaretur. Iustin. Martyr Apul. 1. narrationē diluuij Deucalionæi ex Noëtico ad Gentium cognitionem peruenisse testatur. Noëtici autem caussa quę fuerit quis ignorat? *Omnis caro corruperat viā suā.* Octo tātū animas inuenit quas sibi seruādas iudicaret Deus. Occurrebat Nasoni hæc scripturo Virgilij locus ex 1. Æn. —— *Hic vasto rex Aeolus antro*

Luctantes ventos, tempestatesq́, sonoras
Imperio premit, ac vinclis & carcere frænat.

Præcipuè *Aquilonem* claudit, quòd est αἰθρηγενέτης Homero ς Odyss. serenitatem inducens: contrà *Auster*, seu Notus imbrifer. Vide quæ infrà de caussis diluuij ex Senecā proferuntur. Quare & paulo pòst de Ioue:

Nubila disiecit, nimbisq́, Aquilone remotis
Et cælo terras ostendit, & æthera terris.

Alia est œconomia Maronis. Ille enim Aeolo suam potestatē saluā relinquit, & Iunonē ab eodē vētos adciendam tempestatē rogantē inducit. Poterat itaque Iupiter mandare eidē *vti Aquilonem* clauderet, *Notum* emitteret, & ita imbres caderent. Sed, cū fateatur ibidē Aeolus, se, quodcūq; hoc regni, Iunonis beneficio à Ioue consecutū, dicemus, summū deorū autoritate sua citra ministerium alicuius minoris dei vti voluisse.

263. ET QVÆ [illegible] VNQ. FVG. IND. FLAM. NVB.] Non igitur solus Aquilo Sunt autem quod & suprà monuimus, venti long[illegible] plurimi, & à Vitruuio enumerantur, nec omnibus eadem vis.

MADIDIS NOTVS EVOLAT ALIS] Lepidissima σωματοποιΐα, à cęlo turbido, & pluuia tempestate petita. Alæ ventis affingūtur propter velocitatem. *De Aquilone*, seu *Borea*, cuius maiores impetus, lib. 6.

Hæc Boreas, aut his non inferiora locutus,
Excussit pennas: quarum iactatibus omnis
Afflata est tellus, latumq́, perhorruit æquor.

Claud. 1. de Raptu haud ita dissimiliter de Borea, *Glacieq́, niualis Hispidus, & gelida cōcretus grādine pēnas Flare cœpit.* Quod psal. 103. scribitur de Deo, *Qui ambulat super pēnas ventorū*, ne putes poëticè & μυθικῶς dictū: sed ijs verbis celerē eorum discursum volatūque intellige.

268. VTQVE MAN. LATE PEND. NVB. PRESS.] Verbum *pressit* aquarū descendentium copiam exprimit. Veluti spōgia ebria cōpressa, nubes aquam fundebāt.

269. FIT FRAGOR] Hoc ad toni[illegible] ,anic, & cū imbribus ipsis perstrepentia. *Intonuere poli*, Virg l. 1. Æn.

ET DEN. FVND. AB ÆTH. NIMBI] Hoc est quod aiebat, *Notum* manu pressisse nubes latè pēdētes. Vir doctus, cui plurimas Ouid. castigationes debemus Zinzerlingus, ex ms. emēdat, *& densi funduntur vertice nimbi.*

Vultum

[illegible] A

[illegible] vertice. [illegible] dictū, [illegible] quæ in [illegible] constituit: [illegible] præest, vt [illegible] & qu mad [illegible] illa [illegible] m tem [illegible] tur. Virgil 6.

[illegible] Iuno

[illegible] arcum, &c. [illegible] B [illegible] super omnē [illegible] Co- [illegible] multi, [illegible] Meteor. [illegible] Seneca [illegible] est. [illegible] lib [illegible] Rh [illegible] [illegible] ro 1. Georg. [illegible] lege Dia- [illegible] Thaumante filiam [illegible] quę in lucis [illegible] eant, vel spe- [illegible] to Ma- [illegible] C [illegible] plu- [illegible]

27 [illegible] teruntur [illegible] rent passim [illegible] a r est [illegible] ue par- [illegible] s no r [illegible] cap. 8.

F [illegible] VI [illegible] CENT. Manilius:

S [illegible] deplorata [illegible]
[illegible] inter sulcos deprensus arator
A [illegible] cerentes cogit frustrata iuuencos.

S [illegible] us necesse erat deplorata, id est, de- [illegible] sa frumenta, quæ votis & precibus a dijs c [illegible] antur & optant agricolæ, [illegible] est in 1 Georg. [illegible] D

Illa [illegible] suetiuum votis respondet auari
Agricolæ, quæ bis [illegible] em, bis frigora sensit.

27 L [illegible] N [illegible] L [illegible] m ann [illegible] arbitror, quem Virg. Æneid [illegible] magnū, id est d [illegible] decim [illegible] um *Interea magnum sol circumuoluitur annum.* Et [illegible] lan [illegible] & [illegible] ldi ut la- b [illegible] p [illegible] eo anno [illegible] quippe [illegible] emeritis & [illegible] C [illegible] donio [illegible] mp rt [illegible] 8 Metam.

I mo [illegible] crescent [illegible] bas:
Nunc matura m [illegible]
Et C [illegible] rem iu [illegible] ere quærit area frustra,
Et frustra exspectant [illegible] horrea messes.

2 [illegible] ÆLO [illegible] NI [illegible] V [illegible] maria

N [illegible] partitione, & [illegible] Fast.

Non [illegible] pita [illegible] mihi regia cæli,
Pe [illegible] chaos.

Non [illegible] fuit [illegible] quod est regnum eius, vim aqu [illegible] confundere, a fratre peti- [illegible] ux [illegible] um [illegible]

275. [illegible] RVI [illegible] a co [illegible] e aquæ marinæ N [illegible] ptuni ep [illegible] heton [illegible]. *Caruleos habet vnda deos,* marinos puta.

276. C [illegible] NV [illegible] AT [illegible] AM [illegible] Seneca l. 3. Natural. [illegible] 28. tres [illegible] usas d [illegible] statuit *imbres, flumina, mare* & [illegible] ac [illegible] de qui- [illegible] & va [illegible] C [illegible] o supra dixisset:

V [illegible] manu late pendentia [illegible] ap [illegible]
[illegible] it fragor, & densi funduntur ab æthere nimbi;

nun [illegible] de re [illegible] agit

T [illegible] gis su [illegible] m enim hoc B v [illegible] n [illegible] in vitio. De Ænea in [illegible]: *Pars mihi [illegible] dextrā tetigisse tyrāni.* [illegible] id [illegible] symb [illegible] [illegible] at regnare. Homero vox [illegible] ignota est.

27 N [illegible] TH [illegible] TA [illegible] O [illegible] N [illegible] VIEND [illegible] ma- turandum est tempus illud & ne [illegible] ium moras. & verbosam orationem non patitur [illegible] en dicit etiam Liuius lib [illegible] o. *Ibi auditur P Decij eueniens ingens hortamen ad omnia pro repub [illegible].*

278. VIRES EFFVNDITE VESTRAS [illegible] bus versi- bus oratio absoluitur. Breuitatē tēpu [illegible] u p [illegible] ebat, & di [illegible] ent [illegible] auctoritas Rege [illegible] pu [illegible] populum, & subiectos multa l [illegible] qui non cl [illegible] co [illegible] Verbo significantissimo vsus est, *effundite.* E [illegible] ndit [illegible] qui nihil relinquit. Virgil. 12. *[illegible] nullo di [illegible] crimine ca- dens Suscitat, irarumq́; omnes effundit habenas.* Apud Ciceronem odium, furorem effundere.

279. SI [illegible] DEVS ES [illegible] propter auctoritatem Iouis, C cui non parere nefas censet [illegible] prun [illegible].

V [illegible] TRAS APERITE DOMO [illegible] Quas hic do- mos, mox fontes nominat, fluuiorum [illegible] licet capi- ta & origines, vbi tanquam in [illegible] sibu [illegible] habitare fin- guntur, [illegible] docu [illegible] us antea Stat. 4. Th [illegible] baid. de Langia fluuio, *Quacunq́; domo gelid [illegible]*

A [illegible] MO [illegible] E [illegible] EMOTA] perrupto quid [illegible] quid o [illegible] at

2 [illegible] To [illegible] SIM [illegible] EHAB [illegible] N [illegible] A [illegible] & laxare seu immittere habenas ab e [illegible] bus [illegible] a metaphora. Id [illegible] hic alijs verbi [illegible] extu [illegible] a, *vi [illegible] un [illegible] te vestras.* De Ænea lib. 12. *[illegible] arumq́; omnes effundit habenas.*

281. A FONTIBVS [illegible] RA RELAXANT [illegible] quid aliud hoc, quā quo [illegible] pau [illegible] ntè [illegible] bat *ve [illegible] erite do- mo*, & [illegible] eaq [illegible] uq [illegible] uid intu [illegible] rue [illegible]

28 E [illegible] D [illegible] R [illegible] V [illegible] V [illegible] I Æ [illegible] s D d [illegible] n [illegible] sicut [illegible] cat [illegible] gen [illegible] cu [illegible] us liberri [illegible] us. [illegible] fluminibus a [illegible] e [illegible] [illegible] n mare se exonerant, bu [illegible] principio libri, a [illegible] ū [illegible] er- [illegible] ū, *In mare peruenit [illegible] e partim*, & [illegible] c mu [illegible] al [illegible] T [illegible] b [illegible] ur quand [illegible] am hic fl [illegible] bu [illegible], qui [illegible] n- e ta [illegible] c [illegible] in mare, ad [illegible] v [illegible] etur [illegible] [illegible] a [illegible] ne a [illegible] decu [illegible] runt [illegible] ar [illegible] de [illegible] s [illegible] pe [illegible] u [illegible] et [illegible] n [illegible] mpo [illegible] tion [illegible] p æ- l [illegible] d [illegible] u [illegible] o [illegible] l [illegible] tor [illegible] [illegible] tum [illegible]

2 [illegible] FID [illegible] VO [illegible] R [illegible]] Magnum vocat [illegible] V [illegible] T [illegible] *[illegible] menti [illegible] Fudit equum magno tell [illegible] p [illegible]* [illegible] n [illegible] noster l. [illegible]. Fuscinam C [illegible] tul [illegible] *[illegible] lum.* Tridens putatur Neptuno trib [illegible]

pet

pter [illegible] terrarum partes, quas [illegible] musam- A bit [illegible] oniam vero in locis m ritimis crebrò sentiuntur terræ motus, & cum eo tremore eluuiones existunt, [illegible] ccoterram tridente suo [illegible] cutere perhibetur. Et hinc Græ s ἐνοσίχθων, & [illegible] σείγαι@, terræ concussor, quassator. lib. [illegible] 1. *tridentiger genitor.*

284. MOX VQVE VIAS PATEF AQVAR [illegible] hiatibus, & voraginibus factis, iter aquis marinis dedit. E [illegible] vul [illegible] len u cur terra videtur aliot mari, [illegible] m physici contrarium doceant, & id po' ıæ quoq; interdum insinuent, dum æquor conscendi dicunt. I. Æneid. *Bis denis Phrygium conscendi nauibus æquor.*

285 EXS [illegible] A RVENT [illegible] mnem flum [illegible] m, amnes, seu alueos [illegible] hac meta [illegible] ota oculis subijcit quodam [illegible].

2 [illegible]. [illegible] A [illegible] ARB STA SIMVL, &c. Virgil. de [illegible] ttente e mo ibus delabente 7. Ænei [illegible] *Præcipitesq; trahit [illegible] luas.* Et ibid. *Cū stabulis armēta trahit.*

28[illegible]. CVM [illegible] VE [illegible] IS PENET [illegible] AL SACRIS nec profan [illegible] ne [illegible] sacris locis patebant.

29[illegible]. PRESSÆQ [illegible] ELAT. VD [illegible] V [illegible] G TVRRES ingentem aquarum profunditatem his verbis significat. Et gurges hic plus quam mare est. ταχείνωεις immodica.

Continuatur descriptio.

XVI. IAMQVE *mare, & tellus nullum discrimen habebant.*
Omnia pontus erant: deerant quoque littora ponto.
Occupat hic collem; cymba sedet alter adunca,
Et ducit remos [illegible] c, vbi nuper ararat.
Ille super segetes, aut mersæ culmina villæ
Nauigat. hic summa p[illegible]cem deprendit in vlmo.
*Figitur in viridi, * si fors tulit, anchora prato.*
Aut subiecta terunt curuæ vineta carinæ:
Et modò qua graciles gramen carpsere capellæ,
Nunc ibi deformes ponunt sua corpora phocæ,
Mirantur sub aqua lucos, vrbesque domosque
Nereides, syluasque tenent delphines, & altis
Incursant ramis, agitataque robora pulsant.
Nat lupus inter oues: fuluos vehit vnda leones:
Vnda vehit tigres: nec vires fulminis apro,
Crura nec ablato prosunt velocia ceruo.
Quæsitisque diu terris, vbi sistere possit,
In mare lassatis volucris vaga decidit alis.
Obruerat tumulos immensa licentia ponti,
Pulsabantque noui montana cacumina fluctus.
Maxima pars vndâ rapitur: quibus vnda pepercit,
Illos longa domant inopi ieiunia victu.

* In vulgat. [illegible] si fors tulit, minùs rectè.

291 NVLLVM DISCRIMEN HABEB.] Quamuis B diuina prouidentia limite mari potuisset, & *terminum, quem non transgrederetur operire terram*, fecit tamen extrema hominum improbitas, vt in continentem se effunderet.

292. OMNIA PONTVS ERANT] Ergo *cælum vndiq; & vndique pontus.* Quamquam tunc præ nubium densitate, & obscuritate non cernebatur cælum.

293. O[illegible] CVPAT HIC COLLEM] antequam operiretur aquis. [illegible] am infrà & tumulos, & montana cacumina fluctibus obruta affirmat. Vbinam ergo seruata illa rustica numina Fau[illegible] Nymphæ, Sat[illegible]ri, & monticolæ Syluani, de quibus lect. x[illegible] ipsi viderint

296. H[illegible]C SVMMA PI[illegible]. DEPRENO IN VLMO] De Deucalionis [illegible] luuio Horat. [illegible] de 2. lib. 1.

[illegible] erruit gentes, graue ne rediret
Sæculum Pyrrhæ noua monstra questa,
Omne cùm Proteus pecus egit altos
V[illegible] ere montes.
P[illegible] iscium & [illegible] umma genus hæsit vlmo,
Nota quæ sedes fuerat columbis,
Et superiecto pauidæ natarunt
Aequore damæ.

297. SI FORS TVLIT [illegible] ita lege, fors, inquam, non fors, & audi Muretum lib. 16. cap. 9 Genus loquendi græcum est, εἰ τύχοι, quod Latini reddūt, *si fortè.* Cic. lib. 1. epist. ad Q [illegible]. *Intelliges nihil esse a me, nisi orationis acerbitatem, & iracundiam, & si forte raro literarum missarum indiligentiam reprehensam.* Et 2. de Orat. *Ex quo vereor, ne nihil sim tui, nisi supplosionem pedis imitatus, &, si fortè, motum aliquem.* Ouid. parua mutatione, *si fors tulit*: cuius ignoratione vulgò fecerunt, *sic fors tulit*. Spero, lector, tibi emendationem istam probari.

298. AVT [illegible] SVBIE [illegible] T TER. [illegible] VINET. CAR.] Corrigit Scaliger, redditque, vt ipse prædicat, efficaciùs, *Et curua sulcata [illegible] gunt vineta carina.* Mutauit attributum alter [illegible] fecitque [illegible] κρότερον in epithetis. Pro *tegunt* apt [illegible] s legemus *terunt*, & ita edidimus.

299. [illegible] A [illegible] RA [illegible] [illegible] RPS [illegible] E AP. [illegible] Eclog. 1. *Non me pa[illegible] te capella Florentem cytisum, & salices carpetis*

petis amaras. Gramina carpsit ouis. 4. Fast. *Gramina carpunt armenta.* 2. Georg.

300. DEFORMES PHOCÆ] Phocæ autem, qui & vituli marini, quanquam in terra spirent, ac dormiant, piscibus tamen adscribuntur, Plin. lib. 9. cap. 8. Eorum custos & pastor est Proteus, vt suprà ex Horatio doctus es.

301. MIRANTVR SVB AQVA LVCOS, &c.] Sic Argo nauem, quæ prima tentauit mare, admiratur apud Catull. de nupt.

Quæ simul ac rostro ventosum proscidit æquor,
Tortaq; remigio spumis incanuit vnda:
Emersere feri candenti è gurgite vultus,
Æquoreæ monstrum Nereides admirantes.

Simili phantasia, vt Seruius appellat, hîc vtitur, & maiore etiam Ouidius, dum lucos, vrbes, domos sub aqua miratas narrat easdem deas.

302. SYLVASQ. TENENT DELPHIN. &c.] Rerum natura immutabatur in his quæ præcesserunt, & adhuc sequuntur.

304. NAT LVPVS INTER OVES.] Similiter 2 Fast. vbi item sermo est de diluuio. *Et stetit in saxo proxima cerua lea.* Signatè, *nat lupus inter oues* propter summam inter hæc duo animantium genera antipathiã, quæ nec morte finitur. Nam & tunc ouis lupum timet. Si enim altera pars tympani lupina, altera ouilla pelle obducatur, pulsa lupina, statim ouilla disrumpitur. Est hac de re emblema Alciati, meminerunt que discordiæ huius Plato in Phœdro. Homer. Iliad. 10. Horatius ode 4. Epod. & adag. Priùs lupus ouem ducat vxorem.

Offendit hic locus Senecam Natural. lib. 3. c. 27. Cuius verba paulo altiùs visũ est arcessere, quòd ad hanc Ouidianam hypotyposin conducunt. *Omnis tumulus in profundo iacet, & immensa vbique altitudo est: tantùm in summis montium iugis vada sunt. In ea excelsissima, cum liberis coniugibusq; fugêre, actis ante se gregibus. Diremptum inter miseros commercium, ac transitus: quoniam quidquid submissius erat, id vnda compleuit. Editissimis quibusq; adhærebãt reliquiæ gentis humanæ: quibus in extrema perductis, hoc vnum solatium fuit, quòd transierat in stuporem metus, non vacabat timere mirantibus: ne dolor quidem habebat locum. Quippe vim suam perdit in eo, qui vltra mali sensum miser est. Ergo insularũ modo eminent montes, & sparsas Cycladas augent, vt ait ille poëtarum ingeniosissimus (Ouid.) Licet idem pro magnitudine dixit, Omnia pontus erant, deerant quoque littora ponto: nisi tantum impetum ingenij, & materiæ ad pueriles ineptias reduxisset. Nat lupus inter oues, fuluos vehit vnda leones. Nõ est res satis sobria, lasciuire deuorato orbe terrarũ. Dixit ingentia, & tantæ confusionis imaginẽ cepit, tũm dixit, Exspatiata ruunt per apertos flumina campos. Pressaq; latent sub gurgite turres. Magnificè hæc, si non curauit, quid oues, & lupi faciant. Natari autẽ in diluuio, & in illa rapina potest? aut non eodem impetu pecus omne, quo raptum erat, mersum est? Concepisti imaginem quantam*

A *debebas, obrutis omnibus terris, cælo ipso in terram ruente. Perfer, scies quid deceat, si cogitaueris orbem terrarum natare.* Censet Rhodig. lib. 13. cap. 1. huc spectasse Quintilian cùm lib 10. lasciuire in heroicis suis Ouidium pronuntiauit, esseque nimium ingenij sui amatorem, de quo satis dictum & disputatũ à nobis in Prodidagmatis, quæ Commentarijs librorum de Tristibus, & de Ponto præfiximus.

305. NEC VIRES FVLMIN. APRO] Apri irati in venatores irruunt, ac dentibus canes feriunt, & eos dissecant, vt fulmen gerere, seu fulmine per illos ferire & adurere videantur. Quin & mortuorũ dẽtes ardorem aliquandiu retinere dicuntur. 1. Fast. *Fulmineo celeres dissecat ore canes.* Inde & Statio fulminei sues Thebaid 6. & Martial. lib. 11. *Fulmineo spumantis apri sum dente petita.*

306. CRVRA NEC ABLATO PROSVNT VEL. CERVO] Ceruus, quanquã pedibus in cursu velox natura sua, impetum crescẽtis aquæ, quo abripiebatur

B effugere non poterat. Si *ablato* exponas veloci, quia velox citò aufertur ab oculis, tum idẽ bis Poëta dixerit, quod absurdum est. Timiditas ceruos etiam veloces facit. Cui autẽ non vtrumq; dicatur *ἐλαφοκαρδίας* ceruo timidior? ceruo velocior? Neutrum tamen in tam multis adagiorũ post Chiliadas collectaneis legitur *ἐλάφειον ἄνδρα* hominem inaudacem, ac timidum Græci vocant.

307. QVÆSITISQVE DIV TERRIS] Volucres, de quibus vulgò dicitur, *Et genus aerium volucres*, diu ad quiescendum, & se conseruandum terras quæsiuisse ait, vt hinc eas in terrestribus potiùs, quàm aëreis animantibus numerandas decernere videatur. Relege locum Apuleij productum non longè ab initio, cùm de generibus animantium ageremus.

309. IMMENSA LICENTIA PONTI] Nusquã littus habebat *deerant quoq; littora ponto*, & fluminum au-

C ctibus immẽsũ in crescebat. Licẽtia hîc in reprehẽsione est, vt sæpius, nõ sẽper, quod alibi probamus.

310. PVLSABANT] incursabant. Non lõgè à principio, de fluminibus, *campoq; recepta Liberioris aquæ, pro ripis littora pulsant.*

NOVI FLVCTVS] nunquã antea visi, nec cogitati in illis locis. aut, mirandi, quam notionem in Virgil. ibi, *Pollio & ipse facit noua carmina*, eclog. 3. quidam notauerunt.

311. MAXIMA PARS VNDA RAPIT.] De hominibus cape, maximam partem vndarum impetu abreptis & coopertis. Quid alijs longè paucioribus factum? sequitur.

312. ILLOS LONGA DOM. INOP. IEIVN. V.] fame interiẽrũt, qui mersi nõ sunt. Vnde enim victus miseris suppeteret? Ieiunũ Isidor. l 6. nominatũ tradit ex quadã parte viscerũ tenui semper, & vacuo, quod vulgò ieiunium vocatur. Ieiunio enim per inediam viscera vacua & exinanita existũt. Olympio seruus in Casina: *Mihi inanitate iam dudũ intestina murmurãt.*

Mons Parnassus, & eò delati Deucalion cum Pyrrha, coniuges integerrimi. Themis fatiloqua.

313. *SEparat Aonios Actæis Phocis ab aruis* XVII.
Terra ferax, dum terra fuit: sed tempore in illo
315. *Pars maris, & latus subitarum campus aquarum.*
Mons ibi verticibus petit arduus astra duobus,

Nomi-

Nomine Parnassus, superatque cacumine nubes.
Hic vbi Deucalion (nam cætera texerat æquor)
Cum consorte tori, parua rate vectus, adhæsit,
Corycidas nymphas, & numina montis adorat,
Fatidicámque Themin, quæ tunc oracla tenebat.
NON ILLO MELIOR QVISQVAM, NEC AMANTIOR ÆQVI
VIR FVIT, AVT ILLA REVERENTIÖR VLLA DEORVM.

313. SEPARAT AONIOS ACT. &c.] Ordo verború est, Phocis terra, seu regio ferax, separat Aonios ab Actæis aruis, id est, Bœotiã, quæ & Aonia, ab Attica; Atticam, & Bœotiam interiacet. Vide Glarean. Micyllus coniectat legendum *ab agris*, vt ad vtrunque adiectiuum idem substantiuum referatur, & sit integrum, Phocis separat Aonios agros ab Actæis agris. Cui coniecturæ nõ repugno. Idem vult esse hypallagen in verbis. Non enim Phocis Aonios, hoc est, Bœotiam ab Attica separat; sed contrà Bœotia Phocenses ab Atticis, quod tabulæ geographicæ docẽt. Nec istuc non probabile videtur. Auctor est Pausan. in Atticis, ab Atthide Cranai filia dictam Atticam, cui priùs Actæa vocabulum erat.

315. PARS MARIS] non verè pars, sed quasi pars, quoniam eius aquæ com marinis vnam communem eluuionem efficiebant, nec vlla pars terræ conspiciebatur ampliùs.

ET LATVS SVBIT. CAMP. AQVAR.] non modò campus aquarum, sed etiam latus campus aquarum; vt & illam regionem vndis contectam, & simul amplam fuisse intelligas.

316. MONS IBI VERTICIBVS, &c.] In Phocide est mons Parnassus, quem sic vocatũ volunt à Parnasso heroë, aut Neptuni filio. Antea ei nomẽ fuit Larnassus, quòd ibidem λάρναξ arca Deucalionis, & Pyrrhæ, qua scilicet vehebantur (infrà paruam ratem vocat) hęsisset. Quod commentum refutat Casaubon. Commentar. in Prolog. Persij, & Syriacum etymon adducit. Sunt qui priùs Larnassum, nõ à λάρναξ, sed à Larnare Deucalionis filio appellatum scribunt. De nomine hactenus. nunc de cacuminibus, sed iugis, seu, vt Poëta appellat, verticibus. Duos ponit etiam Herodot lib. 8. quorũ vnus Firhaneus, alter Hyampius vocetur: alij Cyrrham, & Nyssam nominant. Vnus horum Phœbo, alter Baccho sacer erat. Testatur id Lucanus quoque l. 4.

—— Parnassus gemino petit æthera colle,
Mons Bromio, Phœboq; sacer: cui numine mixto
Delphica Thebanæ referunt trieterica Bacchæ.
Hoc solum fluctu terras mergente cacumen
Eminuit, pontoq; fuit discrimen, & astris.
Tu quoque vix summam seductus ab æquore rupem
Extuleras, vnoq; iugo, Parnasse, latebas.

Plura de hoc monte libro 5. ad illa verba, *Templa petebamus Parnassia*, &c.

317. SVPERATQVE CACVM. NVBES] Igitur vltra mediã aëris regionẽ se porrigit. *Tres quippe sunt eius regiones, infima, media, suprema. Infima, quæ nos ambit, porrigiturq; vsque ad eam partem, quæ iam radiorum solis repercussu non incalescit. Suprema, quæ inter sphæram ignis, & paulo infra altissimorũ montium fastigia intercepta est. Media, quæ inter illas iacet. Esse porrò supremã aliquantulum infra altissimorum montium iuga, ex eo probari solet,*

A *quia summa altitudo, quam nubes, imbres, & venti obtinent, est medius ille aeris tractus: at hæc prædicta iuga non attingunt, vt ostendi solet exẽplo montis Olympi in Thessalia, & Athonis in Macedonia, in quorum cacumine ferũtcineres relictos toto anno, nec ventis difflari, aut dissipari, nec imbribus elui. Quò pertinet illud Lucani, nubes excedit Olympus. Addit D. August. lib. 3. de Genes. ad lite. cap. 2. perhiberi in vertice Olympi aerem adeò esse tenuem, vt neq; alitem sustinere valeat, neque ipsos homines (si qui fortè vel sacrificandi, vel suspiciendorum siderum causa illuc ascenderint) crassioris auræ spiritu alere possit: eosq; ferre secum solitos spongias plenas aqua, vnde sugant identidem humorem ad refrigerandum cor: aliter enim ob summam illius aeris tenuitatem, & siccitatem viuere non possent.* Hoc theorema præsenti loco accõmodatum hausimus ex philosophicis in Aristotelem Commentarijs nostrorum Conimbricensium, in libros Meteor. tractat 1. cap. 2.

B 318. HIC VBI DEVCAL. &c. ADHÆSIT] In Ætnam Siciliæ montem excelsissimum hoc par coniugum confugisse narrat Hygin. Fab. CLIII. & à Ioue iussos post tergũ lapides hominibus reparãdis iacere.

319. CVM CONSORTE TORI] Lib. 8. & 10. est, tori socia. In Genesi adiutorium, siue adiutrix, & simpliciter socia, laborum scilicet, & ęrumnarum, quas perpessuros conditor præuiderat, magis quàm voluptatum & gaudiorum. Seneca Hippolyto: *O socia thalami*. Et Thyeste:

Nunc, facinus ingens, assumpta in scelus
Consorte nostri perfidus thalami auehit.

319. PARVA RATE VECTVS] Deucalion, & Pyrrha propter vitæ innocentiam, & religioné erga deos, in quadam arca, Promethei monitu necessarijs eò comportatis seruati sunt. Ratem hîc appellat Ouidius, Lucian. in Timone κιβώτιον, Andro Teïus λάρνακα Consule Natalem lib. 8. cap. 17.

C 320. CORYCID. NYMPH.] Corycum antrum Parnassi, Nymphis sacrum, quale describitur 1. Æneid.

Fronte sub aduersa scopulis pendentibus antrum,
Intus aquæ dulces, viuoq; sedilia saxo,
Nympharum locus.

ET NVMINA MONTIS ADOR.] vtique Bacchum, & Phœbum, quibus sacer. Quamquam & Musis: sed eas hîc significari non puto. *Adorant*, quia religiosi sunt: nihil tamen ab illis petunt.

321. FATIDICAMQVE THEMIN.] Vsi hoc composito Virgilius quoque, Cicero, Liuius lib. 9.

Hæc vbi fatidico venturi præscia dixit Ore Themis.

QVÆ TVNC ORACLA TENEB.] penes quã tunc oraculorum reddendorum potestas erat: id enim verba volunt. Vt cùm dicitur, Imperiom Romanum tunc Constantinus tenebat. Liuius lib. 1. *Henetos, Troianosq; eas tenuisse terras.* Virgil. 1. Æneid. *Vrbs antiqua fuit, Tyrij tenuere coloni.* Themin, inquit Festus, deam putabant esse, quæ præciperet hominibus

nibus id petere, quod fas esset, eamque id esse existimabant, quod & fas est. Nomē quidem inde habet. Multa de hac dea Gualth. syntag. 15 pag. 431.

322. NON ILLO MELIOR QVISQVAM, &c.] Ponitur caussa, ob quā incolumes seruati sint. Ille inter viros, illa inter fœminas virtute excellebat. Ille iustitiā inprimis, illa pietatē erga deos colebat. Sed cur fit cōparatio, cū præter eos nemo bonus fuerit repertus? nō enim, si Deucalioni & Pyrrhæ pares bonitate non fuissent, ideo Iupiter ijs non pepercisset. Sed comparatiuus vim suam, vt & superlatiuus, sæpe amittit. Vult igitur poëta, neminem adeò probum inuentum, vt hosce duos, quamuis nemo probus, saltem cùm diluuium contingeret, repertus fuerit. Sic quempiam doctissimum, clarissimum, potentissimum, &c. vocamus, non quòd eo nemo doctior, clarior, potentior (quod tamen vis & natura superlatiui postularet) sed modus loquendi vsitatissimus valdè doctum, clarum, potentem indicat.

NEC AMANTIOR ÆQVI] Virgil 2. Æneid.

Cadit & Ripheus iustissimus vnus
Qui fuit in Teucris, & seruantissimus æqui.

Æquitatem iustitiæ maximè propriam esse ait Cic. 1. Off. Ouid. æquum pro iusto adhibuit.

323 REVERENTIOR VLLA DEORVM] Reuerentiæ nomine cultū ipsum deorum, & omnes eius cærimonias cōprehendit. Vocabulo autē deorum quis dubitet etiam deas accipiendas? vt superuacanea sit ex quibusdā libris alia lectio, *metuentior vlla dearum*.

Iupiter & Neptunus cælum, aquas, terras in pristinum restituunt. XVIII.

IVPPITER vt liquidis stagnare paludibus orbem,
Et superesse videt de tot modò millibus vnum,
Et superesse videt de tot modò millibus vnam,
Innocuos ambos, cultores numinis ambos;
Nubila disiecit, nimbisque Aquilone remotis
Et cælo terras ostendit, & æthera terris.
Nec maris ira manet: positóque tricuspide telo,
Mulcet aquas rector pelagi, supraque profundum
Extantem, atque humeros innato murice tectum
Cæruleum Tritona vocat, concháque sonanti* (* sonaci)
Inspirare iubet, fluctúsque & flumina signo
Iam reuocare dato. Caua buccina sumitur illi,
Tortilis, in latum quæ turbine crescit ab imo:
Buccina, quæ in medio concepit vbi aëra ponto,
Littora voce replet sub vtroque iacentia Phœbo.
Tum quoque vt ora dei madida rorantia barba
Contigit, & cecinit iussos inflata receptus,
Omnibus audita est telluris & æquoris vndis:
Et quibus est vndis audita, coërcuit omnes.
Iam mare littus habet: plenos capit alueus amnes:
Flumina subsidunt: colles exire videntur.
Surgit humus: crescunt loca decrescentibus vndis.
Postq; diem longam nudata cacumina syluæ
Ostendunt, limúmque tenent in fronde relictum.

324. VT LIQVID. STAGNARE PALVD. ORBEM] Vt vidit orbem velut stagnum effectum, nusquam vllis ædificiorum, aut montium (præter Parnassi) fastigijs eminentibus.

325. ET SVPERESSE VIDET, &c.] In hoc, & sequenti versu omnia eadem sunt, præter vnam vocalem *a*, in verbo vltimo secundi, *vnam*, cùm in priore scriptum sit, *vnum*. Huiusmodi iterationes poëtę nostro sunt consuetę, habentque leporem. Agemus de ijs lib. 2. & pluscula huius ornamenti exempla proponemus.

DE TOT MODO MILLIBVS] Tacitè laudantur hi coniuges, qui meruerint sua virtute, vt pereuntibus tot millibus, soli restarent. Insinuatur etiā sæculi summa infælicitas, & mores perditissimi, idque quā latissimè, quādoquidem ex innumeris tantùm duo homines, quibus iure parceretur, inuenti sunt.

327. INNOCVOS AMBOS, &c.] Et carebant omni vitio, & deos sincerè colebant ambo. Coniungit religionē cū innocentia, quæ sine illa constare non potest. Quē enim irreligiosum vidisti vnquā bene moratū ac probū? Qui Deū nō timet, homines timebit, & ab iniuria inferenda tēperabit? neutiquā.

CVLTORES NVMINIS AMBOS] De diuino cultu bene ac sapienter Seneca epistola 95. in hunc modum: *Primus est deorum cultus, deos credere: deinde, reddere illis maiestatem suam, reddere bonitatem, sine qua nulla maiestas est. Scire illos esse qui præsident mūdo, qui vniuersa vi sua temperāt, qui humani generis tutelam gerunt, interdum curiosi singulorum. Hi nec dant malum, nec habent: cæterùm castigant quosdam & coërcent, & irrogant pœnas, & aliquando specie boni puniunt.*

E

328. Nv-

328. NVBILA DISIECIT, &c.] Lib. 5.

Desierant imbres, victaq; Aquilonibus Austro
Fusca repurgato fugiebant nubila cælo.

Silius lib. 9.

Læta serenati facies aperitur olympi. Et lib. 12.

Ecce serenato clarum iubar emicat axe,
Purgatusq; nitet discussis nubibus æther.

Tibull. 1. eleg. 2.

—— Tristi depellit nubila cælo.

NIMBISQVE AQVILONE REMOTIS] quem priùs Æolijs in antris clauserat, ne cogendis nubibus ad imbres effundendos obstaret, hunc iam ijsdem disijciendis ac fugādis pro potestate emittit.

330. NEC MARIS IRA MANET] Sicut homines cùm irascuntur tumescunt & inflantur, spiritibus commotis & agitatis: ita mare cùm tumescit & concitatur fluctibus, iratum quodammodo apparet, vnde & placari dicitur. 1. Æneid. de Nept. *Tumida æquora placat.* Mare magnum dixit Sallust. in Iugurthino, vt obseruat Turneb. l. 3. c. 15. quod intumescit inflaturque tempestate, multumque curuatur, sic enim loquitur: *Namque vbi mare magnum esse, & sæuire cœpit,* &c. Horat. ode 2. Epod.

Nec horret iratum mare.

Et ode 3. lib. 1. *Qui vidit mare turgidum.* Cic. in Aratæis, vbi disseritur de prognosticis ventorum, è quibus vnum est, mare intumescens,

Atque etiam ventos præmonstrat sæpe futuros
Inflatum mare, cùm subitò penitusq; tumescit,
Saxaq; cana salis niueo spumata liquore
Tristificas certant Neptuno reddere voces.

POSITOQVE TRICVSPIDE TELO] tridentem à triplici cuspide sic appellat, telum, inquā, tricuspe, si sic formandus est nominandi casus. Id illi pro sceptro datum. 1. Æneid. *Non illi imperium pelagi, sæuumq; tridentem, Sed mihi sorte datum.*

331. MVLCET AQVAS RECTOR PELAGI] Statius Syluar. *Seuaq; ventosi mulcere pericula ponti.* Tanquam animatis blanditur. 1. Æneid. tota res bellè describitur eleganti etiam cōparatione adhibita. De Æolo & ventis, ibidē *Mollitq; animos, & tēperat iras.* Iam vt hîc Ouid. rectorem pelagi, & lib. 8. æquoreum regem, deinn æquoris, & lib. 11. aquarum regem. ita Arnob. lib. 2. sali dominum. Plaut. Trinū. salsipotentem Iouis fratrem nominat. Seneca Medea: *Et tu profundi sæue dominator maris.*

SVPRAQVE PROFVNDO EXTANT. TRIT.] eminētem super vndas pube tenus, nam reliquā fingitur piscis. Semiuiros & semiceros esse, & verè reperiri, plures scripserunt, quos Delrius in Troad. Senecæ profert. Dicitur autem mare absolutè profundum, sicut altum. Quanquā Virgil. reciproca metaphora etiam cęlum profundum dixit 1. Æneid.

Cælumq; profundum Quippe ferant rapidi secum.

332. HVMEROS INNATO MVRICE TECTVM] gerētē humeris ingenitos sibi murices, cōchas. Claud. in nupt. Honorij & Marię Tritonē nobis talē exhibet:

—— Prorumpit gurgite toruus
Semifer; vndosi velabant brachia crines:
Hispida tendebant bifido vestigia cornu,
Qua pristis commissa viro.

333. CÆRVLEVM TRITONA VOCAT] Vt suprà ipsum Neptunum cæruleum Iouis fratrem, ita hîc eius filium, & tubicinem, seu buccinatorem, marini coloris intuitu cæruleum nuncupat. Huic tanquam imperator in castris mandat, vti receptui canat. Meminit eius Virgil. 1. Æneid. *Cymothoë simul, & Triton adnixus acuto Detrudunt naues scopulo.* Et l. 6. tanquam tubicinis, qui Misenum secum certare ausum vita exuerit:

Sed tum fortè caua dum personat æquora concha
Demens, & cantu vocat in certamina diuos,
Æmulus exceptum Triton (si credere dignum est)
Inter saxa virum spumosa merserat vnda.

Tritones etiam deos quosdam marinos, eosque minuros vocari, traditū à Plutarcho lib. de Osiri.

CONCHA QVI SONANTI, &c.] Beroald. legendū notat *Sonaci*, vt elegantius, tersius, nitidius, qua voce & Apuleius vtitur Milesiar. 4. *Iam passim maria persultante Tritonum cateruæ, hic concha sonaci leniter buccinat,* &c. Tubæ autem, seu buccinæ illius formam exprimit Ouid. concha enim illam contemplantibus, figura apparet turbinatior. Ex opinione & religione veterum interpretandū censet Turneb. l. 2. c. 21. credentium Tritonem Neptuni buccinatorem canoro immanique clamore aquas increpare, & tanquā auritas vocare, quæ eius imperio consueuerint parere. Hinc & Virgil. l. 10. *Hunc vehit immanis Tritō, & cærula concha Exterrēs freta,* &c. Expauisse hunc egregium tubicinem ad sonitum tubarum classis Carthaginensium, in Siciliam contra Romanos venientis, narrat Silius lib. 4.

Nec mora, terrificis sæua stridoribus æris
Per vacuum latè cantu resonante profundum
Incubuere tubæ, quem excitus æquore Triton
Expauit torta certantia murmura concha.

336. QVÆ TVRBINE CRESCIT AB IMO] Exponit Raphaël, quæ ab ore angusto incipit, & in amplum desinit, ad turbinis similitudinē. Imū ergo turbinē vocat, qua parte inflatur, inde enim maior incipit fieri, vt videre est in cōchis. Proximè, *tortilis in latū*, vt istorum verborum hæc sit quædam ἐπεξήγησις.

337. IN MEDIO PONTO] quò possit commodiùs ex omni parte à marinis fluctibus, velut animatis exaudiri. Caue tamen medium mathematicum intelligas, à quo ad extrema ex omni parte æquale est interuallum, seu par distantia.

338. LITTORA VOCE REPLET SVB VTROQVE, &c.] Ostenditur claritas & magnitudo soni; siquidem vsque ad orientem & occasum exauditur. Vterque Phœbus non est nisi vnus, & idem Phœbus oriens & occidens. Infrà, *Terrarum quascunque vident occasus & ortus;* Solis vtique.

339. MADIDA RORANTIA BARBA] En, barbā etiā dijs dant poëtæ. 1. Fastor. de Iano: *Ille manu mulcens propexam ad pectora barbā.* Nec mirum si Tritoni madida: habent enim dij marini & fluuiatiles sub aquis domicilia sua.

341. OMNIBVS TELL. ET ÆQVOR. VNDIS] sic, vt mare intra littora, flumina (quę se mari exundāti miscuerāt) intra ripas suas se reciperent, vt sequitur.

344. FLVMINA SVBSIDVNT] Primùm quidem sic se in alueos recipiebant, vt æquarent ripas; vnde dixit, *plenos capit alueus amnes*: mox subsidentes, infra ripas fluitare cœperunt.

COLLES EXIRE VIDENTVR] Bene, *videntur*: sic enim iudicant oculi; quemadmodum à Marone de nauigantibus loquente dicitur 3. Æneid. *Terraq; vrbesq; recedunt.* Et 6. *Iam tandem Italiæ fugientis prendimus oras.* Et à nostro lib. 2. *Impressa tellurem reppulit hasta.* Quòd igitur colles emergere & exire, humus surgere, loca omnia maiora fieri & augeri videntur,

tur, vndæ decrescentes, & magis magis imminutæ A faciebant. Stat. 5. Thebaid. de sedata à Tritonis tuba tempestate: *Latè pelago dat signa cadenti, Et iam plena Thetys, montesq; & littora crescunt.*

346. POSTQVE DIEM LONGAM] post tempus non ita breue: nam dies genere fæminino pro tempore non definito. Et meritò, dixit enim aquas ita auctas, vt turres quoque absconderent. Antequam igitur vel syluarum cacumina apparerét, dies multos effluere consentaneum fuit.

347. LIMVMQVE TENENT IN FRONDE RELIC.] oblimatæ & lutulentæ relinquebantur frondes arborum, propter aquam per alluuiones & colluuiones necessariò turbatam fœdatamque.

Deucalionis super deletis mortalibus querimonia flebilis, & in vxorem ἦθος.

REDDITVS orbis erat: quem postquam vidit apertum, XIX.
Et desolatas agere alta silentia terras,
Deucalion lacrymis ita Pyrrham affatur obortis.* * ad Pyrrham fatur
O soror, ô coniux, ô fæmina sola superstes,
Quam commune mihi genus, & patruelis origo
Deinde torus iunxit, nunc ipsa pericula iungunt:
Terrarum quascunque vident occasus & ortus,
Nos duo turba sumus: possedit cætera pontus.
Hæc quoque adhuc vitæ non est fiducia nostræ
Certa satis, terrent etiam nunc nubila mentem.
Quis tibi, si sine me fatis erepta fuisses,
Nunc animus, miseranda, foret? quo sola timorem
Ferre modo posses? quo consolante dolores?* * doleres
Namque ego (crede mihi) si te quoque pontus haberet,
Te sequerer, coniux, & me quoque pontus haberet.
O vtinam possem populos reparare paternis
Artibus, atque animas formatæ infundere terræ.
Nunc genus in nobis restat mortale duobus:
SIC VISVM SVPERIS, *hominúmque exempla manemus.*

348. REDDITVS ORBIS ERAT] restitutus suæ formę, faciem pristinam recuperauerat: priùs enim omnia pontus erant, nec vsquam aut cælum, aut terra conspiciebatur. B

QVEM POSTQVAM VIDIT INANEM] *apertum* Plant. nubibus videlicet disiectis, & nimbis Aquilone remotis, cùm iam cælo terræ, & cælum terris ostenderetur, nec maris ira maneret, vti suprà scriptum legebamus. Reddi orbem sibi, erat eundem aperiri, eo modo quo audisti. Aperiuntur terræ, montes, regiones, loca denique, cùm à viatoribus videri incipiunt. Mare aperitur, cùm post hybernos menses idoneum fit ad nauigandum.

349. ET DESOLATAS AGERE ALTA SIL. TERRAS] C Patebant quidem terrarum spatia: sed erant ab hominibus & animalibus deserta penitus: inde & altum silentium.

350. LACRYM. ITA PYRRHAM AFFAT. OBORT.] 4. Æneid. *Sic effata, sinum lacrymis impleuit obortis.* Et initio 6. *Sic fatur lacrymans.* Vnà cum verbis lacrymę se profundebant.

351. O SOROR, O CONIVX, &c.] Conquestio παθητική. Seneca Troad.

—— Nec tenuit querelas
Et vir & Pyrrha mare cum viderent,
Et nihil præter mare cùm viderent,
Vnici terris homines relicti.

Soror autem patruelis, non germana: nam Promethei filius Deucalion, Epimethei fratris eius filia Pyrrha, vnde infrà Epimethida vocabit. Iapetus autem vtriusque auus, Deucalionis & Pyrrhæ inquã.

O FÆMINA SOLA SVPERSTES] sicut ipse, vir solus superstes.

352. QVAM COMMVNE MIHI GEN. &c.] Non aliud hoc, quam quod iam aiebat, *ô soror, ô coniux*. Sed amat Ouidius posterioribus explicare & illustrare priora; & vbertate illa ingenij, summaque fandi copia non se paucis cohiberi & astringi patitur.

353. NVNC IPSA PERICVLA IVNGVNT] Triplex vinculum, & ideo arctissima coniunctio, genus, torus, periculorum communio: nam hæc quoq; homines deuincire, & vel ex inimicis reddere amicos solet. quod Aristoteles quoq; affirmat Eth. 5. συνάγει γὰρ καὶ τοὺς ἐχθροὺς ὁ κοινὸς φόβος, inimicos quoq; timor cõmunis copulat. Non itaque mirũ, si priùs inter se amantes arctiùs coniungat. 4. Fast. de Phrixo, & amissa Helle sorore: *Flebat, vt amissa gemini consorte pericli.* Cic. ep. 71. lib. 13. Titus Agusius & comes meus fuit illo miserrimo tempore: & omnium itinerum, nauigationum, laborum, periculorum meorum socius. Et libro 9. epist. 16. Vt quasi aurum igne, sic beneuolentia fidelis periculo aliquo perspici possit.

354. TERRAR. Q. VID. OCCAS. ET ORTVS] Etsi 4. sint mundi partes, oriens, occidens, septentrio & meridies, tamen neque per omnes simul, neque per duas

duas, à me posteriùs nominatas, sed per priores tantùm duas terrarum vniuersitatẽ indicare facti iuxtà profanique scriptores moré habẽt. Testimonijs, quia non longè petenda, supersedeo. Vnicum, & id luculentum ponam, quo Ouid. noster sibi per omnes terras, perque totum orbem æternum nomen vaticinatur Trist. 4. eleg 9.

Nostra per immensas ibant præconia gentes:
Quodq́, querar, notum, quà patet orbis, erit.
Ibit ad occasum quidquid dicetur ab ortu,
Testis & Hesperia vocis Eous erit.

355. Nos dvo tvrbâ svmvs] est, quod infrà dicit, *Nũc genus in nobis restat mortale duobus.* Sicut Adamo & Eua solis à principio continebatur: & in ipso diluuij tempore 8. animabus, vt sacra historia memorat. Occurit insuper locus elegans ex lib. 8. de Philemone & Baucide rusticis coniugibus:

Nec refert, dominos illic famulósne requiras.
Tota domus duo sunt: ijdem parentq́, iubentq́.

Possedit cætera pontvs] non solùm cæteros, sed & cætera, quãdo homines, iumenta, & omnia demum mersit ac perdidit pontus præcipuè, cuius tunc fuit immensa licentia.

356. Hæc qvoqve adhvc, &c.] Accedit ad miseriam, quòd de vita nostra nondum certi sumus, si cælum spectemus: hæc enim caussa subtexitur.

357. Terrent etiam nvnc nvbila mentem] Per πρόληψιν dicta fuerunt illa de cæli serenitate, & aquis imminutis: non enim statim, & quasi temporis puncto contigerunt. idcirco rectè subijcit, se atrarum nubium reliquijs quas videret, etiamnum terreri: nondum penitus, & vbique euanuerant.

358. Si fatis erepta fvisses] Si mihi superstes mansisses. Fata pro morte crebrum poëtis: quia scilicet debetur nobis, & est ineuitabilis. De ratione fati, quid esset & Philosophis, & Christianis, Commentarijs in libros Tristium docuimus quantum videbatur ad institutorum satis.

359. Qvis tibi nvnc animvs foret] quid animi haberes? quo animo esses? quo pacto afficerere? Arethusa lib. 5. referens Cereri, quo pacto fugerit Alpheum, à quo pænè comprehensa fuit: *Quid mihi tunc animi miseræ fuit?* Et lib. 7. Aeacus: *Quid mihi tunc animi fuit, aut quid debui esse?*

Qvo sola tim. f. m. pos. qvo consol. &c.] Cur quærit, quomodo, si sola esset, timorem ferret, cùm, quod timeret, nihil haberet, nec hominem vllum, aut bestiam? Deos autem, quibus ob pietatem grata erat, cur timeret? Loquitur ex sensu vulgi, cui solitudo ipsa est timori. Et cũ homo sit animal sociale, non potest ei tanta solitudo nõ etiam tristissima accidere. Fingat quisque se solum versari in orbe terrarum & nihil præterea viuentium, quis illi tunc animus futurus?

361. Si te qvoq. pontvs haberet] 1. Æneid. *& te pater optime Teucrum Pontus habet Libyæ.*

362. Et me qvoq. pontvs haberet] non possem ego sine te viuere: forsan nec tu sine me. Sed de me affirmare, de te opinari possum: propterea quæsiui, *Quis tibi nunc,* &c. Amat Ouid. hoc genus repetitionis. Sic præter alia lib. 12.

Damq́, vigil Phrygios seruat custodia muros,
Et vigil Argolicas seruat custodia fossas.

363. Popvl. reparare patern. art.] fingere homines, vt Prometheus pater meus finxit, qui deinde alios ipsi generarent. Non enim optat Deucalion ex terra, seu luto infinita hominum millia posse fingere, quomodo figulus de massa argillæ, seu luti sui plurimas fingit ollas.

364. Atq. anim. formatæ infvnd. terræ] vitalem spiritum indere, quod virgula de rota solis inflammata, & plasmati suo admota Prometheum fecisse fabulæ prodũt. Initio libri dubitabat, vtrùm ille opifex rerum, mundi melioris origo, an Prometheus hominẽ procreasset. Hîc Deucaliõ, vtpote filios, patris honoré sibi gratulans, non dubitat.

366 Sic visvm svperis] Hæc, & quæ sunt generis eiusdem, in rebus aduersis, parumque gratis, & quarum caussas aut nescimus, aut non probamus, solemus vsurpare. Horat. ode 33 lib. 1.

Sic visum Veneri, cui placet impares
Formas, atque animos sub iuga ahenea
Sæuo mittere cum ioco.

2. Æneid. *Dijs aliter visum.* Et exordio 3. *Postquam res Asiæ, Priamiq́, euertere gentem Immeritam visum superis.* Noster lib. 4. *Sic dijs statuistis.*

Hominvmqve exempla manemvs] exemplaria dicendum erat. Nam exemplum est quod proponitur vt sequamur, aut vitemus. Exemplar, ex quo similis aliqua efficiatur species & effigies, quæ & imago & simulacrũ. Plin. epist. l. 7. Comœdiam ad exemplum veteris comœdiæ scriptam tam bene, vt esse quandoque possit exemplar. Verùm istuc discrimen sæpiùs negligitur.

Oraculum Themidis inuolutius de hominibus reparandis, eiúsque sinistra interpretatio.

XX. *Dixerat, & flebant. placuit caleste precari*
Numen, & auxilium per sacras quærere sortes.
Nulla mora est, adeunt pariter Cephisidas vndas,
Et nondum liquidas, sed iam vada nota secantes.
Inde vbi libatos irrorauere liquores
*Vestibus, & capiti, flectunt vestigia * sacræ* * sanctæ
Ad delubra deæ, quorum fastigia turpi
**Squallebant musco, stabántque sine ignibus aræ.* * Pallebant
Vt templi tetigere gradus, procumbit vterque
Pronus humi, gelidóque pauens dedit oscula saxo.

Atque

Atque ita, Si precibus, dixerunt, numina iustis
Victa remollescunt, si flectitur ira deorum,
Dic, Themi, qua generis damnum reparabile nostri
Arte sit, & mersis fer opem mitissima rebus.
Mota dea est, sortemque dedit: DISCEDITE TEMPLO,
ET VELATE CAPVT, CINCTASQVE* RESOLVITE VESTES, * recingite
OSSAQVE POST TERGVM MAGNÆ IACTATE PARENTIS.
Obstupuere diu; rumpitque silentia voce
Pyrrha prior, iussisque deæ parere recusat:
Detque sibi veniam pauido rogatore, pauetque
Lædere iactatis maternas ossibus vmbras.
Interea repetu t cæcis obscura latebris
Verba datæ sortis secum, inter seque volutant.

367. DIXERAT, ET FLEBANT] Non bestiarum A interitus, sed hominum, naturæ consortium has vtrique lacrymas excutiebat. Fleuisse dicitur Xerxes Persarum rex, cùm ex loco edito multorum millium exercitum esset contemplatus, quòd è tanta multitudine post centum annos nullus superfuturus esset. Quanto magis flendum fuit, ex vniuerso humano genere neminem extra hos duos mortem miserabilem euasisse? Quid ergo in tanta calamitate facto opus? Ad Dei consilium confugiendum, quod mox faciunt,

PLACVIT CÆLESTE PRECARI NVM. &c.] Nihil melius, nihil salutarius in duris & acerbis omnibus. Nam Deo quod suppeditet nunquam deerit neque in dubijs & incertis consilium, neque in fractis & debilitatis remedium, neque in magnis & difficilibus auxilium. B

368. AVXIL. PER SACRAS QVÆR. SORT.] Operæ pretium fore duco, si locum ex Turnebo lib. 5. cap. 21. de oraculis tibi recitem. *Ex Cic. de diuinat.* inquit, *duo genera oraculorum fuisse cognoscimus: vnum quod à furentibus profundebatur, vt à Pythia numine Apollinis correpta: alterum quod æquatis & paribus sortibus e sitella, vel vrna educebatur. Habebant enim sortes certis quibusdam sententijs, obscuris tamen, notatas: quarum quædam felicitatem, quædam calamitatem denuntiabant, aut alia eiusdem generis. Hæc posteriora, oracula dixit Cicero, quæ æquatis sortibus ducuntur. Vnde & sors pro oraculo, vel quia certo ordine sorte ducta reddebantur. Aeschyl. Eumenid.* ἐκ τῶν πάλῳ λαχόντες ὡς νομίζεται. *Interest autem inter sortem aut sortes, quòd sortes velut tessella quadam, aut taleola lineæ inscripta fuerunt, ipsaq; sortis instru-* C *menta: sors autem ipsa sortitio. Cic. 3. de diuinat. Et sortes ipsas, inquit, & cætera, quæ ad sortẽ erãt parata, disturbauit.*

PER SACRAS SORTES] per oraculi responsa. lib. 3. *Cùm posuit iussam Phœbaeis sortibus vrbem.*

369. NVLLA MORA EST] Eclog. 3. *In me mora non erit vlla.* Et 12. Æneid. *Nulla mora in Turno.* Plaut. Sticho: *Non mora erit apud me.* Ibid. *Fores facite vt pateant: remouete moram.* Recurre ad illa superiora, *Tennit mora nulla vocatos.*

ADEVNT PARIT. CEPHISID. VNDAS] Cephisus Bœotiæ fluuius, prope quem Themidis oraculum. Hinc Lucan. lib. 3. eius aquam fatidicã nominauit.

370. ET NONDVM LIQVIDAS] adhuc turbidas, & vtcunque limosas ac fæculentas, nondum lucidas: veruntamen alueum suum tenentes.

A VADA NOTA SECANTES] *Secantes* legitur in manu scriptis. Nam & hoc verbum vsus est in lapsibus fluuiorum. Apud Virgil. 8. ait Tibris: *Ego sum pleno quem flumine cernis Stringentem ripas, & pingua culta secantem.* Obserua ἄκυρον, vada pro alueis.

371. VBI LIBATOS IRRORAVERE LIQVOR. &c.] Quoniam Themidi sacer erat ille amnis, velut aqua sacra se priùs illa aspergine lustrabant. Et fuit solennis admodum in hanc rem aquæ vsus apud gentes. Est etiam apud Christianos aquæ lustralis vsus multiplex, in quo, qui nos vt superstitiosos accusant, & gentilismi conuincere nituntur, malè sapiunt. Nos enim & has expiationes, & alios plures ritus longè alio fine, & cum mysterio certo in consuetudine habemus. Nostrum Martinũ de Roa, de die natali sacro & profano cap. 1. lege, si est otium.

B 373. ADDE LVBRA DEÆ] Asconius in Diuinat. Ciceronis delubra dici credit à labris, siue vasis, quæ ad diluendum in templo habebantur.

374 SQVALLEB. MVSCO] Deformauerat tecta delubri situs & muscus. Desierat enim à consulentibus frequentari illa ędicula.

STABANTQ. SINE IGNIBVS ARÆ] Non quòd ibi perpetuus ignis foueretur, & is foueri desijsset, vt in sacris Vestæ: sed quòd ijs nulla ampliùs hostia cremaretur.

375. PROCVMBIT VTERQ. PRONVS HVMI, &c.] Virgil. 3. Æn. *Submissi petimus terram.* Idem Christiani, & Catholici faciunt, sacratissima visentes loca, vbi Saluator natus, vbi mortuus, vbi in crucem actus, vbi sepultus: item alia, in quibus vixerunt C Deo dilecti homines, aut eorum cineres & ossa asseruantur, quantumuis inimici veritatis, & omnis sanctimoniæ iurati hostes contrà blaterent.

376. PAVENS OBN. OSCVLA] quasi præsente numine horrore quodam perfusi, & venerabundi, vt de Proculo Liuius lib. 1. cui se Romulus cælo delapsus obuium dederat. Horrenda Sibylla Virg. in 6. est venerabilis & 1. *Horrentiq; atrum nemus imminet vmbra*, est venerãda vmbra. Qui enim suspicit, & vel loci sanctitate, vel personę dignitate velut attonitus, ac religione perculsus astat, pauere & horrere videtur.

377. SI PRECIB. NVM. IVST. VICTA REMOLL. &c.] Non est dubitandum, quin numina flectantur iustis precibus. Sed ita tamen, cũ cõditione scilicet,

 senten-

sententias quasdam veras à poëtis efferri videas, ex modestia quadam, vti reor. Sic 1. Æneid. Æneas: Didoni de se bene meritæ:

Dy tibi, si qua pios respectant numina, si quid
Vsquam iustitia est, & mens sibi conscia recti,
Persoluant grates dignas, & præmia reddant.

Vide ibid. Symbol. nostras. Dici etiam potest, in istiusmodi locis conditionalem coniunctionem pqui pro causali, si, pro siquidem. Sunt autem preces iustæ, quæ aliquid iustum petunt, quale hoc est: ratio nempe humani generis instaurandi. Et fingitur Themis quoque cum dijs cæteris in exitium hominum vniuersorum antea conspirasse.

380. MERSIS REBVS] Non respicit hoc verbo ad aquas diluuij, quibus omnia mersa perierunt, vt quispiam putauerit: sed quanquam ab aqua ducatur metaphora, non tamen aliam habet intelligentiam, fer opem mersis rebus, quàm, profligatis ac perditis desperatisque rebus succurre.

FER MITISSIMA] Adiectiua nomina poëtis frequenter fiunt aduerbia. Mitissima valet hîc mitissimè. Fer opem mersis rebus, ô Themi; quod si feceris, mitissimè feceris. Horat. de Vlysse, & poculo Circes epist. 2. lib. 1.

Quæ si cum socijs stultus cupidúsque bibisset,
Sub domina meretrice fuisset turpis, & excors;
Vixisset canis immundus, vel amica luto sus.

Et ode 16. Epod. *Nec vespertinus circumgemit vrsus ouile.* Ode 15. libro 1. *Tamen, heu, serus adulteros Crines puluere collines.*

381. SORTEMQ. DEDIT.] respondit, oraculum fudit, in ea verba quę sequuntur.

382. DISCEDITE TEMPLO, ET VELATE CAPVT, &c.] Quatuor iussa. Ex more augurum, & prisca sacrificantium consuetudine dicta putat Iacobus Crucius. *Templum quippe locus manu auguris designatus in aere, post quem saltum illico captabant auguria: vnde extemplò pro subitò. Item augures, & sacerdotes tecto capite deos adorabant, siue vt operiendo capite sese humiliores redderent: siue, ne quid ominosum, aut triste inter precandum aliunde auribus aut oculis accideret (quomodo orandum Aeneæ præcipit Helenus 3. Aen.) Atque ideo vestes etiam vsque ad aures attollebant. Et quia piaculum putabant, in sacrificio esse aliquid religatum, se discingebant. De Didone sacrificatura, Vnum exuta pedem vinclis in veste recincta. Veruntamen existimauerim, primum illud, Discedite templo, simpliciter accipiendum. In secundo autem, & tertio inesse quippiam arcani ritus. In quarto, ne à more oraculorum ambages amantium discedatur, obscuritatem.*

CINCTASQ. RESOLVITE VESTES] Sunt qui legendum censent, *recingite vestes*. Cùm mox sequatur, *Discedunt, velantque caput, tunicasque recingunt.*

384. OBSTVPVERE DIV] impium enim quiddam iuberi apparebat. Nam sepulchra sacrosancta sunt, nec sine scelere violantur, parentum præsertim. Quid autem tam alienum à dijs oportet esse, quàm impietatem, cùm eam ipsi in hominibus acerrimè vindicent?

386. DETQVE SIBI VENIAM] Sic recusat obsequi Pyrrha, vt tamen Deæ mandatum improbum, vti verebatur, non exprobret; sed ei reuerentiam seruet, & detrectationi suę veniam poscat.

387. LÆDERE MATERN. VMBRAS] Ad animas defunctorum pertinent iniuriæ cadauerum, quas ab illis vindicari, plurimis exemplis manifestum est. Quę exempla nō solùm animas cùm hinc excesserint, superesse; sed etiam eas cum corporibus suis, tanquam tabernaculis & domicilijs naturalibus rursum aliquando coniungendas tacitè nos admonent. Animas mortuorum vocant vmbras poëtæ; quia cùm eas vt quiddam corporeum describant, propter exilitatem, tenuitatem & fugacitatem earundem, cum quo conferant, aptius non reperiunt. Plura de his lib. 10. in fab. de descensu Orphei ad inferos.

388. REPETVNT CÆCIS OBSCVR. &c.] Paulo attentiùs secum hoc responsum cogitantes, credere non poterant, nefarium quippiam, sed licitum ac iustum iuberi. Idipsum quale esset, inter se quærebant, & interpretem aliquem exoptabant.

Vera oraculi interpretatio, lapidúmque trans tergum ab vtroque iactatorum in mares fæminásque conuersio.

XXI. INDE *Promethides placidis Epimethida dictis*
Mulcet: &, Aut fallax, ait, est sollertia nobis:
Aut pia sunt, nullúmque nefas oracula suadent.
MAGNA PARENS TERRA EST: *lapides in corpore terræ*
Ossa reor dici: iacere hos post terga iubemur.
Coniugis augurio postquam Titania mota est,
Spes tamen in dubio est: adeò cælestibus ambo
Diffidunt monitis. SED QVID TENTARE NOCEBIT?
Discedunt, velántque caput, tunicásque recingunt,
Et iussos lapides sua post vestigia mittunt.
Saxa, (QVIS HOC CREDAT, NISI SIT PRO TESTE VETVSTAS?)
Ponere duritiem cœpere, suumque rigorem:
Mollirique mora, mollitáque ducere formam.

Mox

Mox vbi creuerunt, naturáque mitior illis
Contigit, vt quædam, sic non manifesta videri
Forma potest hominis: sed vti de marmore cœpta,
Non exacta satis, rudibusq́; simillima signis;
Quæ tamen ex illis aliquo pars humida succo,
Et terrena fuit, versa est in corporis vsum.
Quod solidum est, flectique nequit, mutatur in ossa:
Quæ modò vena fuit, sub eodem nomine mansit:
Inq́; breui spatio, superorum numine, saxa
Missa viri manibus faciem traxere virorum:
Et de fœmineo reparata est fœmina iactu.
Inde genus durum sumus, experiensque laborum,
ET DOCVMENTA DAMVS, QVA SIMVS ORIGINE NATI.

390 PRÆSTOIS EPIMETH. DICT. MVLCET] non tam ad dicta, quàm ad modum & gestum, seu vultum dicentis verbum *mulcet* trahendũ est. Iapetus pater fuit Promethei & Epimethei. Illo genitus est Deucalion, hoc Pyrrha, qui nuptijs coierunt, vt suprà dictum. Mater autem Pyrrhæ Pandora, Deucalionis Asia.

391. ET, AVT FALLAX EST SENT. NOB.] Hic, & duo versus, qui proximè sequuntur, à plerisque non adhibita conuenienti structura, nec interposita necessaria parenthesi, confusè leguntur, & perperam intelliguntur. Sic enim ordinandi, & exponendi sunt. Et ait (subaudi Deucalion) Aut sollertia fallax est nobis, hoc est, aut nos viri fallimur, qui acutiores dicimur & sollertiores (iuxta illud Lucretij, *Et sollertius est multo genus omne virile*) aut terra magna parẽs est. Parenthesis est (*pia sunt, nullumq́; nefas oracula suadent.*) Hoc est, dij nãque pietate insignes, nihil impiũ, aut nefariũ suaderẽt. Ita Crucius. Ingeniosa explicatio & distinctio. Cæterùm mihi videtur *τὸ nobis* ad vtrumque pertinere; ambo enim frustra sollertes erant, & de matrum genitricum ossibus oraculi verbum accipiebant, donec melius & verius aliquid Deucalioni (vt viri fœminis ratiocinãdo præstant) occurrit, de terra scilicet, quæ magna quædam & communis omnium mater est. Et hæc parentheseos interpretatio est, quę altera pars enũciationis disiunctiuę fuit; in qua necesse non est alteram tantùm, aut vnam partem esse veram, cùm vel ambæ, vel omnes possint esse veræ. Exemplum perspicuum est 2. Æneid. de equo ligneo:

Aut hoc inclusi ligno occultantur Achiui;
Aut hæc in nostros fabricata est machina muros,
Inspectura domos, ventura q́; desuper vrbi:
Aut aliquis latet error.

Omnia hæc vera sunt. Necesse est tamen vt altera saltem sit vera. Vide Fonsecæ Instit. dialect. lib. 3. cap. 17.

393. MAGNA PARENS TERRA EST] Gadibus cùm esset Iulius Cæsar, per quietem matri stuprum intulisse visus sibi. cõiectores cũ ad amplissimã spem incitarunt, arbitrium orbis terrarum portendi interpretantes: quando mater, quam subiectam sibi vidisset, non alia esset quàm terra, quæ omnium parens haberetur. Sueton. cap. 7. Ouidium, quod ait de matre, ex historia Romana transtulisse existimat Muret. lib. 10. cap. 2. vbi, cum regijs adolescentibus Tarquinij Superbi filijs responsum esset, eum regnaturum Romæ, qui primus matri osculum tulisset; Brutus eorum comes, patriciæ gentis, is, qui reges eiecit, è naui exiliens, simulato casu terram osculatus est. Quòd autem lapides terræ ossa dixerit, veteris tragici auctoritatem secutum. Citantur enim hæc à veteri Grammatico: γῆς ὀστέοισι ἐγχριμφθεὶς ποδὰ, de eo, qui ad lapidem offendisset. Sic & sanguinem terræ Aristoteles in quadam ad Alexandrum epistola vocauit. Et vulgò venas in terra dicimus; aut quibus aqua conclusa latet: aut è quibus metalla eruuntur. Sed cùm magnus pater latinè sit auus, maior pater proauus, maximus abauus, sentit Turneb. lib. 4. cap. 17. magnam parentem dici tellurem antiquam, & primam humani generis procreatricem. Eodem fortasse modo & patriam magnam parentem vocari posse, quam Cic. in libris de repub. appellauit antiquissimam parentem. Quamobrem terra matris vocabulo afficiatur, Lucret. lib. 5.

Quare etiam atque etiam maternum nomen adepta
Terra tenet meritò, quoniam genus ipsa creauit
Humanum, atque animal propè certo tempore fudit
Omne, quod in magnis bacchatur montibu' passim,
Aeriásque simul volucres variantibu' formis.

Et lib. 2. *Denique cælesti sumus omnes semine oriundi.*
Omnibus ille idem pater est: vnde alma liquentes
Humorum guttas mater cùm terra recepit,
Fœta parit nitidas fruges, arbustaq́; læta,
Et genus humanum, parit omnia sæcla ferarum,
Pabula cùm præbet, quibus omnes corpora pascunt,
Et dulcem ducunt vitam, prolemq́; propagant.
Quapropter meritò maternum nomen adepta est.

Cui loco affinis est ille Maronis ex 2. Georg.

Tum pater omnipotens fœcundis imbribus æther
Coniugis in gremium lætæ descendit, & omnes
Magnus alit magno commistus corpore fœtus.

Ad quos versus annotat Lud. Cerdius, veteres quoddam velut connubium inter cælum & terram finxisse, & imbrem statuisse semen quo fœcũdatur. De quo commento & Aristoteles 1. de generat. animal. cap. 2 Hinc & Statius 1. Sylu. *Ipsum in connubia terræ Aethera, cùm pluuijs rarescunt nubila, soluo.* Plura dicentur lib. 2. vbi Tellus miserè vstulata cum Ioue expostulat.

LAPID. IN CORP. TERRÆ OSSA, &c.] Quomodo terra ad humani corporis exemplar formata sit, & quæ

& quæ eius vbera, venæ, ossa, spiritus, docent Philo lib. de mundi opificio, & Pererius in Danielem lib. 4.

395. CONIVGIS AVGVRIO] coniectatione. κατάχρησις. Nam augurium, quasi auigarrium, est ex cantu & garritu auium diuinatio, sicut auspicium ex volatu.

POSTQVAM TITANIA MOTA] epitheton ab auo. Epimetheus enim, quo patre nata est, Iapeti; Iapetus Vrani, siue Titani filius.

396. SPES TAMEN IN DVBIO EST] Nulla spes planè certa est, alioqui fides sit, non spes: sed alia minùs incerta, seu dubia. Nec Pyrrhæ magis, quàm Deucalioni: ambo enim deæ promissis diffidebant, vt sequitur, & fluctuabant animis.

397. SED QVID TENTARE NOCEBIT?] Ab vtro hoc dicitur? à viro. Subaudiendum itaque, *aiebat Deucalion*. Iactare post tergum lapides, magni laboris non est. Et lapidibus, quia sensiles nō sunt, quid hoc oberit? Faciamus ergo periculum.

398. DISCED. VELANTQ. CAPVT, &c.] Singula sibi præcepta ad vnguem exequuntur. Velant autem capita pallijs.

400. NISI SIT PRO TESTE VETVST.] Habet antē, vt in ætatibus auctoritatem senectus, sic in exemplis antiquitas: quę quidem apud meipsum valet plurimum. Cic. de Orat. & rursùm 1. de diuinat. Affert autem vetustas omnibus in rebus longinqua obseruatione incredibilem scientiam. Res itaque iam olim narratæ & creditæ, posteris hoc ipso fiunt probabiles & credibiles.

401. PONERE DVRITIEM COEPER.] Prouerbium, *Saxo durius*. Noster 1. Artis:

Quid magis est durum saxo, quid mollius vnda?
Dura tamen molli saxa cauantur aqua.

402. MOLLIRIQVE MOR., &c.] Motus enim, vt docent philosophi meliores, non fit puncto temporis seu in instanti. In hac porrò metamorphosi, & immutationem, seu alterationem, & accretionem, & ortum, & interitum, quattuor genera motionum videre est.

403. DVCERE FORMAM] figuram humanam induere. 1. de Ponto eleg. 4. *Tempore ducetur longo fortasse cicatrix.* Virg. eclog. 9. *Duceret apricis in collibus vua colorem.*

NATVRAQVE MITIOR] Quomodo igitur, quod haud longè post dicitur, verum est, *Inde genus durum sumus*? An non durum & mite sunt pugnātia? sanè, si vtrunq; de animo, & moribus dicatur. Sed illic de corpore magis sermo est, vt docebimus. Mansuetum natura, & ad congregationem officiaque mutua propensum animal homo. Cic. 1. de legib. Homines si, quomodo natura, sic iudicio nihil humani à se alienum putarent, coleretur ius æquè ab omnibus. Homines autem feri & immanes, quique rapinis & cædibus gaudent, ab optima natura malo cultu desciuerunt, & belluarum similes euaserunt. Verumtamē Ouidius de mutatione corporis in corpus loquitur potiùs, vt ex sequētibus patet.

404. VT QVÆDAM, SIC NON MANIFESTA, &c.] Aptissima similitudine à statuarijs crescentem in transformatione illa, & perfectionem suam sensim adipiscentē figuram humanam ante oculos ponit.

406. RVDIBVS SIGNIS] Signa dicuntur statuæ. lib. 3. *Vt è Pario formatum marmore signum.* Et lib. 4. *Vt eburnea si quis Signa tegat puro, vel candida lilia vitro.*

A Cic. 4. de Finib. Phidias potest à principio instituere signum, idque perficere, & absoluere. Sallust. in Catilin. Vbi primùm insueuit exercitus pop. Rom. amare, potare, signa, tabulas pictas, vasa cælata mirari. Rudia signa, sunt imperfecta, nondum elaborata, & inchoata tantùm signa.

407. QVÆ TAMEN EX ILLIS ALIQVO, &c.] Quę partes lapidum in quas partes humani corporis κατὰ τὸ ποιὸν transierint. Humidæ & terrestres in carnem (eam quippe corporis nomine intelligit) solidæ in ossa. Venæ manserunt immutatæ: mollitudinem tamen ad sanguinem vehendum, & per membra dispertiendum induerunt.

411 SVPERORVM NVMINE] dijs fauentibus, dijs bene iuuātibus, vt diceret Liuius; & Ennius, cū magnis dijs volētibus; & Cato, cū diuis volētibus. Ni-

B hil aut inuito, aut nesciente Deo fieri, etiam vetustas, quamquā veri numinis ignata, non ignorauit.

412. MISSA VIRI MANIB. FACIEM, &c.] Scribit Iustinus lib. 2. temporibus Amphyctionis Atheniēsiū regis aquarum illuuiem maiorem partem populorum Græciæ absumpsisse: qui superfuerint, eos partim in montes, partim ad regem Thessaliæ Deucalionem ratibus confugisse, à quo propterea genus hominum editum dicatur. Admoneor ista ex lapidibus noua hominum procreatione loci cuiusdam in Hippolyto Euripidæa, vbi ille vsum Veneris & mulierum fugitans adulescens, & ob nouercæ in se sollicitando dedecus ac flagitium infensus omnibus fœminis, miram quamdam rationem liberos sine ijs acquirendi, & nostri generis propagandi adducit. Ipsum ausculta sis:

C Ὦ Ζεῦ, τί δὴ κίβδηλον ἀνθρώποις κακὸν
Γυναῖκας εἰς φῶς ἡλίου κατῴκισας; &c.
O Iupiter, quid adulterinum homini malum
Voluisti, vt alta conspicerentur mulieres
Cæli astra? si mortale tibi statutum erat
Genus creare, è fœminis componere
Hoc non oportuit: sed illarum loco
Sanxisse, vt oblato ære templis in tuis,
Ferróue, vel fulgentis auri pondere
Semen emeretur prolium, cuiusque vti
Ferret valor, domibusq́ue, quiuis liberis
Habitaret, extra mulierum consortium.

Affert, & exponit locum hunc Victorius lib. 12. c. 21. & cum alio ex Plauti Milite glorioso confert. Gregorius Nyssen. lib. de opificio hominis cap. 17. existimat, si Adamus in paradiso non peccasset, non fuisse futurum coniugium, & procreationem

D liberorum: sed Deum homines vt angelos multiplicaturum fuisse, modo admirabili.

414. INDE GENVS DVRVM SVM.] Virg. 1. Georg.

——— *Quo tempore primùm*
Deucalion vacuum lapides iactauit in orbem,
Vnde homines nati durum genus.

Non mirum si duri simus, ait vterque poëta, quoniam origo nostra lapidea est: & quid lapidibus durius? Hinc etiam à λᾶας lapis dicti sunt λαοὶ populi. Græcus quispiam, ἐκ δὲ λίθων ἐγένοντο βροτοί, λαοὶ δὲ καλεῦνται, è lapidibus prognati homines, lai (quasi dicas lapidei) dicuntur. Inde igitur, vt sententiam verborum explicemus, illa nostra ad labores & defatigationes sustinendas ac tolerandas duritia, originis nostræ certum testimonium. Da her kombt es. dasz wir so arbeitsame leut sein. Figmentum istoc de hominibus ex iactu lapidum repara-

tis, à quibusdam ad historiam refertur. Esse enim verisimile, homines post diluuium habitasse diu dispersos in montibus, & speluncis saxeis, Deucalionemque eos in cœtum rursus conuocasse, & ad vrbes colendas impulisse: quando & è quercubus nati finguntur, è quibus prodibant, cùm in earum cauis habitarent. 8. Æneid.

Animalium è cœnoso humore, & ardore solis παλιγγενεσία. Nili aqua ζωογονητική.

XXII.

Cætera diuersis tellus animalia formis
Sponte sua peperit, postquam vetus humor ab igne
Percaluit solis, cœnúmque vdæq; paludes
Intumuere æstu: fœcundáque semina rerum
Viuaci nutrita solo, ceu matris in aluo,
Creuerunt, faciemq; aliquam cepere morando.
Sic vbi deseruit madidos septemfluus agros
Nilus, & antiquo sua flumina reddidit alueo,
Aethereóque recens exarsit sidere limus,
Plurima cultores versis animalia glebis
Inueniunt: & in his quædam modò cœpta per ipsum
Nascendi spatium: quædam imperfecta, suisque
Trunca vident humeris: & eodem corpore sæpe
Altera pars viuit, rudis est pars altera tellus.
Quippe vbi temperiem sumpsere humórque calórque
Concipiunt, & ab his oriuntur cuncta duobus.
Cumq; sit ignis aquæ pugnax, vapor humidus omnes
Res creat, & discors concordia fœtibus apta est.
Ergo vbi diluuio tellus lutulenta recenti
Solibus æthereis, altóque recanduit æstu,
Edidit innumeras species: partímque figuras
** Reddidit antiquas, partim noua monstra creauit.* * Rettulit

416. CÆTERA DIVERSIS TELLVS ANIMAL. &c.] Ad hominũ genus reparandũ cęlesti respõso opus fuit, atque, vt in re sacra, adhibẽdi ritus, & cęrimonię; est enim homo, vt initio audisti, sanctũ & diuinum animal. Ad reliqua animantium genera restituenda (piscibus exceptis, illi enim non perierant) humore & calore duntaxat opus fuit, intellige in subiecta materia, quæ nulla tum pręter terram esse potuit.

417. SPONTE SVA PEPERIT] Sicut aureo sæculo sponte sua fruges inarata ferebat, cõtenta humore suo natiuo, & calore solis, tanquam caussa efficiente, operam agricolæ non requirens: ita nunc cuiusuis generis animantes, nullo accepto semine, sed eius loco cœnosa suppeditata materia, solis radiis adiuuantibus procreabat, eratque mater αὐτοτέλεστος vt antea aliquando frugum, sic isto tempore animalium.

419. INTVMVERE ÆSTV] vt prægnantes solẽt, fœtu paulatim in vtero crescente, eumque distendente.

420. CEV MATRIS IN ALVO] Si mater est terra, habebit etiam aluum suam, & tempus certũ partus sui. Ideo subiungit, *creuerunt, faciemq; aliquam*, &c.

421. FACIEMQ. ALIQ. CEPERE MORANDO] Suprà de saxis, *Molliriq; mora, mollitaq; ducere formam*.

422. SIC VBI DESER. MADID. &c. NILVS] Fabulam vnam probat per alteram ποιητικῶς. Sic scilicet cœpisse rursum existere post cataclysmum animalia, quomodo existunt Nilo post exundationem in alueum suum reuersu, cuius humor relictus tam fœtificus sit, vt glebæ inde cõcipiant. De incremento Nili Seneca lib. 4. Natural. cap. 2. Quantum creuit Nilus, tantum spei in annum est. Nec computatio fallit agricolam; adeo ad mensurã fluminis respondet, quem fertilem facit. Et interiectis nonnullis: Debet illi Ægyptus non tantùm fertilitatem terrarum, sed ipsas. Illa facies pulcherrima est, cùm iam se in agros Nilus ingessit. Latent campi, opertæque sunt valles, oppida insularum modo extant. Nullum in mediterraneis nisi per nauigia cõmercium est: maiorque est lætitia gentibus, quo minus terrarum suarum vident. De caussis excrescentis Nili Plutarch. lib. 4. de placit. philosoph. cap. 1. vocat ἀνάβασιν, ascensum. Papin. 3. Syluar. in Propemptico Metij Celeris fœcundam licentiam. Cùm exundare inciperet, festa ei sollemnia νειλῷα Ægyptij celebrabant. Plura Morellus ex Æthiopicis Heliodori Notis in Statij Syluas pag. 95. & sequenti.

423. SEPTEMFLVVS NILVS] quoniam septem ostijs in mare voluitur. Virgil. 6. *Et septemgemini turbant trepida ostia Nili*. Facit hoc etiam Danubius.

424. ÆTHEREOQ. SIDERE] Sole. Antonomasia, seu periphrasis. Quanquã enim nullũ est sidus non æthereum, tamen propter lucis suæ copiam immensam,

mensam, quam & reliquis impertit, vetè solus metetur sidus. & siderum sidus dici. lib. 9. *Et decimum premeretur sidere signum*, id est, cùm à sole premeretur decimum signum in zodiaco, cùm ageretur mensis à conceptu decimus.

425. PLVRIMA CVLT. VERS. ANIM. GLEB] Existimo Pomponium Melam ab Ouidio sumpsisse, quod scribit lib. 1. cap. 5. Proinde quanta ei fides habenda, tu cogita. Nilus, inquit, glebis etiam infundit animas, ex ipsaque humo vitalia effingit. Hoc eò manifestum est, quòd vbi sedauit diluuia, ac se sibi reddidit, per humentes campos, quæ nondum perfecta animalia, sed tum primùm accipientia spiritum, & ex parte iam formata, ex parte adhuc terrea visuntur. Fœtiferum potu Nilum dicit Plin. l. 7. cap. 3. Nilotica aqua fæminas fœcundas facit, ita, vt quarundam viscera longa sterilitate præclusa, ad conceptum relaxauerit. Seneca Natural. lib. 3. cap. 25. Adde ex Æliani hist. animal. lib. 10. cap. 44. Ægyptijs est piscium messis. Nam vbi Nilus redundat in agros, tunc ibi piscationes fiunt, vbi arationes factæ sunt. Cum autem Nilus redit ad se, pisces parentis fluuij decessu deserti, ad breuia limosa adhærescũt: atque agricolis ad prædam relinquuntur: atque ita piscium messem metunt.

426. QVÆD. M. COEPT. P. IPS. SPAT. &c.] Distributio tripartita è limo, seu glebis prodeuntium animalium. Quædam inueniuntur ab agricolis terram vertentibus *modò cœpta*, id est, tantùm cœpta, seu inchoata, *per ipsum nascendi spatium*, pro eo spatio, quod adhuc ad nascendum habuerunt. Et quędam imperfecta plus tamen quàm cœpta.

428. SVISQ. TRVNCA VIO. HVM.]Humeri hominum sunt. Itaque verba hæc de hominibus accipienda quis putauerit: sed dicamus locutum κατὰχρηστικῶς. Sequitur tertium genus corporis, partim viui & sentientis, partim adhuc sensus expertis.

430. QVIPPE VBI TEMPER. SVMP. &c.] Dogma, seu pronuntiatum physicum. Omnia corpore con- A stantia, ex humore & calore temperatis progignũtur. Hoc dicit, vt iam dicta reddat credibilia. Non negat etiam ex semine procreari multa. Atqui ipsum semen humor est, & nisi calor accesserit, manes sunt illæ cotiones gencrantium.

432. CVMQ. SIT IGNIS AQVÆ PVGNAX, &c.] Tametsi ignis, vt calidus & siccus aquæ, vt frigidæ & humidæ sit contrarius, nihilominus vapor humidus, id est, calor humori permistus & attemperatus, res omnes producit: sine calore cum humore nihil nasceretur.

433. ET DISCORS CONCORD. FOETIB. APTA EST] ὀξύμωρον. Horat. epist. 12. lib. 1. *Quid velit & possit rerum concordia discors*. Et epist. 11. *Strenua nos exercet inertia*. Talia sunt, nuptię innuptæ, via inuia, insepulta sepultura: & Græcis δῶρον ἄδωρον, βίος ἀβίωτος, &c. Plura exempla protulimus alibi. Legatur Victor. l. 10. c. 12. & Lambin. in oden 34. lib. 1.

434. ERGO VBI DILVVIO TELLVS] ἀνακεφαλαίωσις & παρατροπὴ ad sequentẽ fabulam de Pythone.

DILVVIO RECENTI LVTVLENTA] Nam diluuio vetusto non fuisset lutulenta: exaruisset enim humor calore solis, nec potuisset fieri procreatio.

435. SOLIBVS ÆTHEREIS] crebris solis ardoribus. Suprà dixit, *æthereo sidere*, cùm similiter ex eius radiorum repercussu excitatum in limo calorem intelligeret, per efficiens effectum. Virgil. 1. Georg. *Puluerulenta coquat maturis solibus æstas*.

ALTO ÆSTV] magno, vehementi.

436. EDIDIT INNVM. SPECIES] Verè innumerabilia pænè animantium genera Deus condidit, etiam in piscibus: & adhuc ignota sunt nobis plurima, de quibus docent, qui ex Indicis regionibus redeunt, testes oculati videlicet.

PARTIMQ. FIG. REDD. ANTIQ.] Redierunt pristinę species ferarum & cicurum animantium.

437. PARTIM NOVA MONSTRA CREAVIT] antè non visa, & quæ hominibus formidini potiùs, quàm vsui aut voluptati essent.

B

C

Python ingens draco ab Apolline interemptus. Pythia ludi ob rei memoriam instituti.

XXIII. ILLA *quidem nollet: sed te quoque maxime Python*
Tum genuit: populisque nouis incognite serpens
Terror eras: tantum spatij de monte tenebas.
Hunc Deus arcitenens, & numquam talibus armis
Antè, nisi in damis capreisque fugacibus vsus;
Mille grauem telis exhausta pæne pharetra
Perdidit, effuso per vulnera nigra veneno.
Néue operis famam posset delere vetustas,
Instituit sacros celebri certamine ludos,
Pythia perdomitæ serpentis nomine dictos.
Hic iuuenum quicunque manu, pedibúsue, rotáue
Vicerat, esculeæ capiebat frondis honorem.
Nondum laurus erat, longóque decentia crine
Tempora cingebat de qualibet arbore Phœbus.

458. ILLA QVIDEM NOLLET] Vellet terra, ſeu tellus tãtũ vtilia, noxia nequaquã generare: ſed accidit ei quod parentibus humanis, qui, etſi nolint, & liberos honeſta figura, ſibique conformatione oris ac membrorum ſimiles deſiderent, monſtra tamen interdum, præter animi ſententiam, nec ſine triſtitia & dolore procreant.

TE QVOQ. MAXIME PYTHON T. GEN.] Qua ratione hoc, & quæ deinceps leguntur nouem carminibus, partes quinque Pythiorum ludorum, ab antiquis cum tibia decantari ſolita, imitatus ſit Naſo, conſulendus Franciſcus Luiſinus Parerg. lib. 2. cap. 11. Fuiſſe autem odio Apollini hunc ſerpentem, ob illatas Latonæ matri iniurias, auctor Hygin. fab. xi. Python à putredine, ſeu putrefactione nomen ducit.

439. POPVL. NOVIS INCOG. SERP. TERR.] Populus deletus etſi non Pythonas ſerpentes tamen & dracones viderat, nec timebat valdè. Nouus tali portento primùm viſo terrebatur.

440. TANTVM SPATII DE MONTE TENEB.] Declaratur magnitudo Pythonis, qui bonam partem montis occuparet, & vaſtitate ſua potiſſimùm cernentibus terrorem incutiebat. Nunc per quem, & quomodo ſublatus ſit hic draco, diſcamus licet.

441. HVNC DEVS ARCITENENS] ab arcu factum nomen, quem tenet & gerit hic deus: eſt enim ſagittarius. 3. Æneid. *Quem pius arcitenens oras & littora circum Errantem*. Homero Odyſſ. φ. κλυτότοξος, arcu inclytus. Etiam χρυσότοξος ab arcu aureo: ſed frequentiùs ab argenteo ἀργυρότοξος, ob lucis candorem. Næuius lib. 2. belli Punici:

—— Deinde
Pollens ſagittis
Arcitenens,
Delphis pugnat Pythius
Apollo.

442. IN DAM. CAPREISQ. FVGAC.] Imbelle & timidum animal daina, genus capræ ſylueſtris. Martial. lib. 13.

Dente timetur aper, defendunt cornua ceruum:
Imbelles damæ quid niſi præda ſumus?

Caprea item genus capræ ſylueſtris, de qua idem Martialis eodem libro:

Pendentem ſumma capream de rupe videbis:
Caſuram ſperes. decipit illa canes.

443. MILLE GRAVEM TELIS] Iam pueri quoque in ſcholis Grammaticis norunt, mille, trecenta, ſexcenta Latinis poni in magno numero, vt D Græcis μύρια, quod eſt decem millia, & μυριάκις decies millies. Plurimis telis draconem perdidit. ſequitur enim, *Exhauſta penè pharetra*. Stat. 5. Thebaid *Donec tibi, Delie, fixus Vexit arundineam centeno vulnere ſyluam*. Simulacrum Apollinis veteres cum telo, arcu, pharetra effingebant. Ferunt, nunquam niſi iratum iacula miſiſſe, & frequentiùs ἀκέσιον, & ἀλεξίκακον eſſe conſueuiſſe, malumque propellere magis, quam immittere. Cùm autem nocet, ἀπὸ τοῦ ἀποβάλλειν, à iaciendo nomen ducere. Plura Hieron. Colum in Fragm. Ennij. Cum Pythone Rufinum comparat Claudian. præfat. poëmatis in eundem. Draco hic ſecundùm diluuium ex humida terra exiſtens, phyſicè immenſam exhalationum vim, tum ſe tollentem ſignificat. Et quia à putre-

A dine & putrefactione dicitur Python, & ſol quod è putrefactione ac tabe exortum eſt, conſumit. ex cuius orbe radij ſagittarum inſtar proijciuntur, vnde & Lucretio, *Lucida tela diei*, ideo Phœbi ſagittis confectus fingitur.

GRAVEM TEL.] Vetus liber Zinzerlingi, *graui telis*, vt epitheton ſit pharetræ, non draconis. Pharetra grauis mille telis, eſt plena. referta telis. Horat. ode 22. lib. 1. dixit *grauida ſagittis pharetra*. Sed tũ vni ſubſtantiuo duo hærebunt adiuncta, ſeu epitheta citra cõiunctionem. Pharetra graui, exhauſta telis: quod vix eſt vt liceat in carmine.

444. PER VVLNERA NIGRA] nigrum interdum pro atro aut liuido, vt hîc.

EFFVSO VENENO] copiam veneni hinc conijcito. Quamquam ſanguinem venenatum potiùs accipiendum putarim veneni nomine. De triumpha-
B to ab Apolline hoc infælici portento Statius ita cecinit 1. Thebaid.

Poſtquam cærulei ſinnoſa volumina monſtri
Terrigenam Pythona Deus ſeptem orbibus atris
Amplexum Delphos, ſquamiſq; annoſa terentem
Robora, Caſtalijs dum fontibus ore triſulco
Fuſus hiat, nigro ſitiens alimenta veneno,
Perculit, abſumptis numeroſo in vulnere telis,
Cirrhæaq; dedit centum per iugera campo
Vix tandem explicitum.

445. NEVE OP. FAM. P. DELERE VETVSTAS] ne facti tam eximij memoria annorum conſequentium ſerie oblitteraretur.

446. INSTIT. SACROS CELEB. CERT. LVD. PYTHIA, &c.] Pythone ſerpente, ſeu dracone ſtupendæ magnitudinis poſt diluuium ſtatim è terra pu-
C triſcẽte enato, iam ab ſe interempto Apollo ad perennem rei geſtæ memoriam ſacros ludos, Pythios dictos, (à quo Pythone ipſe quoque Apollo cognominatus eſt Pythius) inſtituit. Sciendum, apud Græcos nobilitata fuiſſe quatuor ludorum genera, Olympiacos, Pythios, Iſthmios, Nemeęos, de quibus Pauſan. Clemens Alexandrin. ad gentes, Polydorus lib. 2. cap. 5. Brodæus Scholijs in Antholog. lib. 1. Leonicus de varia hiſtoria lib. 1. cap. 68. Natal. lib. 5. cap. 12. & 34. Scalig. Poët. lib. 1. cap. 23. & ſequentibus, Stat. 6. Thebaid.

448. QVICVNQ. MANV, PEDIB. ROTAVE] Pugillatum, curſum pedeſtrem & curulem his verbis accipe.

449. ESCVL. CAP. FROND. HONOR.] In omnibus quatuor illis certaminibus præmia erant coronæ:
D & quidem non ex auro & margaritis, ſed ex herbis & frondibus. Calcagninus quærenti, cur Virgilius ex tot frugiferis glandiferiſque arboribus, nullam elegerit cui aureum illum ramum, id eſt, virtutis ſymbolum, aſſignaret: ſed ilicem vnam optauerit, cui hoc decus tribueret; reſpondet, è frugiferis nullam fuiſſe eligendam, quòd ſui gratia, non præmij virtus expetenda ſit. Magnum enim ipſa ſibi pretium eſt. Et ea de cauſſa ex coronis quas in certaminibus dedit antiquitas, nulla ęſtimatione cenſebatur. Eſculum glandiferam vocat Plin. lib. 16. cap. 6. rigidam Horat. lib. 3. ode 10. à frondium latitudine Græcis πλατύφυλλος. In ædificijs eam habere magnam vtilitatem ait Vitruuius lib. 10. cap. 4.

Daphnes ſtudium venaticum, cultus neglectio, φιλοπαρθενία: cuius ſecũ nuptias Phœbus nullis blãditijs, nullis promiſſionibus impetrare potuit, quę fugit cõcitatiſſimè, & precibus in laurũ cõcedit. Eius arboris apud poſteros honos, perpetuuſque viror.

XXIV. *Primvs amor Phœbi Daphne Peneïa, quem non*
Fors ignara dedit, ſed ſæua Cupidinis ira
Syluarum latebris, captiuarumq́ue ferarum
Exuuijs gaudens, innuptæq́ue æmula Phœbes.
Vitta coërcebat poſitos ſine lege capillos.
Multi illam petiere: illa auerſata petentes,
Impatiens, expérsque viri nemora auia luſtrat:* * nemorum
Nec, qvid Hymen, qvid amor, qvid sint connvbia cvrat,
Sæpe pater dixit: Generum mihi filia debes:
Sæpe pater dixit: Debes mihi nata nepotes.
Illa velvt crimen tædas exosa ivgales
Pulchra verecundo ſuffundens ora rubore,
Inq́ue patris blandis hærens ceruice lacertis,
Da mihi perpetva, genitor charissime, dixit,
Virginitate frvi: dedit hoc Pater antè Dianæ.
Ille quidem obſequitur: sed te decor iste qvod optas
Esse vetat, votoqve tvo tva forma repvgnat.

Fugerat Apollinem inſequentem.

Viribus abſumptis expalluit illa, citæq́
Victa labore fugæ, ſpectans Peneïdas vndas,
Fer pater, inquit, opem, ſi flumina numen habetis:
Qua nimiùm placui tellus, ait, hiſce, vel iſtam
Quæ facit vt lædar, mutando perde figuram.
Vix prece finita torpor grauis occupat artus:
Mollia cinguntur tenui præcordia libro:
In frondem crines, in ramos brachia creſcunt:
Pes modò tam velox pigris radicibus hæret:
Ora cacumen habent: remanet nitor vnus in illa.
Hanc quoque Phœbus amat, poſitaq́ in ſtipite dextra,
Senſit adhuc trepidare nouo ſub cortice pectus.
Complexúſque ſuis ramos vt membra lacertis,
Oſcula dat ligno, refugit tamen oſcula lignum.
Cui Deus: At quoniam coniux mea non potes eſſe,
Arbor eris certè, dixit, mea: ſemper habebunt
Te coma, te citharæ, te noſtræ, laure, pharetræ.
Tu ducibus lætis aderis, cùm læta triumphum
Vox canet, & longas viſent Capitolia pompas.
Poſtibus Auguſtis eadem fidiſſima cuſtos
Ante fores ſtabis, mediámque tuebere quercum.
Vtq́ meum intonſis caput eſt iuuenile capillis,
Tu quoque perpetuos ſemper gere frondis honores.
Finierat Pæan. Factis modò laurea ramis
Annuit, vtq́ caput viſa eſt agitaſſe cacumen.

454 Syl-

[illegible] tatis, [illegible] ex [illegible] bo[illegible] na [illegible] plures [illegible] le est. Otio [illegible] quæ sub [illegible] maximè cogita[illegible] ,& [illegible] ti, quasi hamum [illegible] dis [illegible] pline igitur Dian[illegible] bat [illegible] in [illegible] de[illegible]bat, venatui dedita, pelle ferina se con[illegible] A

[illegible] INNVPTÆQVE ÆMVLA [illegible] nun-[illegible] nupturæ æmula in virginitate, vena[illegible]dique [illegible] dio p[illegible] sylvas. Inter [illegible] apud [illegible] ucian[illegible] à ma-tre Venere Cupido, [illegible] Diana [illegible] sagittis suis nunquam p[illegible] re, respondet, hanc ne depreh[illegible] quidem [illegible] piam posse: quippe perpetuò per m[illegible] fugien-[illegible]. Adhæc alterius Cupidinis cui[illegible] am cupidi-tate [illegible] neu, n[illegible] um venatu [illegible] & hinnu[illegible] rum, quos [illegible] ctetur vt capiat, iacul[illegible] que figat, a[illegible] totam huiusmodi rebus occupari. Qu[illegible] tho & Ephialtæ, eam comprimere [illegible] onan-tibus eu[illegible], Hygin. fab. xxv[illegible]. B

[illegible] VI[illegible] O R[illegible] EB[illegible] APILL.] Vittæ al[illegible] virginum, al[illegible] matronatu[illegible]. Vitta du[illegible] taxat [illegible] nt[illegible] s cap[illegible] os c[illegible] bat. Alioquin vsitatum fæ-m[illegible] in comendis, ornandi[illegible], [illegible] crinibus operam pon[illegible] re, quibus natura eosdem pro vela-ment[illegible] d[illegible] turp[illegible] i nom eas decaluatr[illegible] q[illegible] & [illegible] flo[illegible] vi[illegible] u[illegible]. V[illegible] am Venerem ca-p[illegible] ment[illegible] v[illegible] d[illegible] nem, & Vulcano et [illegible] Apuleius. Narrat Galenu[illegible] e vi[illegible] s [illegible] quæ quo-niam ob [illegible] de[illegible], [illegible] ma-corum [illegible] d[illegible] um crebri-tate [illegible] ex[illegible] id [illegible] p[illegible] Vna se[illegible] entia d[illegible] t P[illegible] [illegible] e co-men[illegible], ornandi, [illegible] lauand[illegible] e [illegible] bstuisse. Quod in vir[illegible] Ch[illegible] deh[illegible] Cyprian. Sic enim scribit [illegible] b. de hab[illegible]. *N[illegible] enim fas est virginem ad speciem suæ formæ comi, aut d[illegible] carne, & de eius pulchritudine gloriari, cum nulla sit illis magis quam aduersus carnem colluctatio, & vincendi aut domandi cor-poris destinata certatio.* C

P[illegible] [illegible] hæc [illegible] Hippoly-t[illegible]: *positiq; sine arte capilli.* [illegible] summo lo[illegible] colli-gebat & [illegible], cæ[illegible] ta in[illegible] natos, inco[illegible], & neg[illegible] tos. De Ca[illegible] n[illegible] lib[illegible]

Non erat huius opus lanam mollire trahendo,
Nec positu variare comas. Sed fibula vestem,
Vitta coercuerat neglectos alba capillo

457. MV[illegible] L M[illegible] E.] H[illegible] ipsum [illegible] rè eam decebat qu[illegible] ornatum omnem negli-gebat. Sufficiebat eu[illegible] ua, ob quam à mult[illegible] in coniugium petebatur. l[illegible] Coronis: *Diuit[illegible] procu, ne me contemne, petebar.* l[illegible] b. 8 de De-ian[illegible] egis Æto[illegible] æ filia: *Multorum [illegible] fuit spes inuidio[illegible] procorum.* Queritur [illegible] de proco-rum [illegible] udine fide[illegible] na Penelope: D

Duli[illegible] Sam[illegible], & quos tulit alta Zacynthus
Turba ruunt in me luxuriosa proci, &c.

Numerus prod[illegible] fuisse [illegible]. Homero [illegible]. He-lenæ adh[illegible] p[illegible] tudinem [illegible] in eius [illegible] procor[illegible] n[illegible] ia, & [illegible] ta-te co[illegible] mendat qu[illegible] rat [illegible] in [illegible] Si[illegible] tem. *pet[illegible]* & proc[illegible] oc[illegible] nd[illegible] d ci[illegible] untu[illegible] V[illegible] 7

Multi illam magno e Latio, tota[illegible] etebant

Au[illegible] omnes [illegible] ius A

[illegible] tu[illegible]

Nulli[illegible] mulier mea nubere malle
Quam mihi, non si se Iuppiter ipse petat.

458. I[illegible] TI[illegible], [illegible], intacta, v[illegible] penitus [illegible] bata, integra, [illegible] Virum expertæ [illegible], quæ vir[illegible] itate n[illegible] depoluerunt. *[illegible] γαμίαν* b[illegible] lima perp[illegible] extul[illegible] Claudian. paneg. in Stiliconem:

Expertes thalami, quarum Cytherea necdum
Subiuga ceruices niueas Hymenæus adegit.

NEMORA AVIA [illegible] FAT] sylu[illegible] latebris in terris inda[illegible] andis gaudet, nemora peru[illegible] gatur. *Nemorum auia,* vt [illegible] mallet Corrector [illegible] liensis.

4[illegible]9. N[illegible] HYMEN[illegible] VIDAMOR, &c.] Studium Daphnes in colenda & retinenda virgini-tate exaggerat. B

4[illegible]. GEN[illegible] RVM M[illegible] DEBES, &c.] tradam [illegible] e nuptui: cupio e[illegible] videre natos ex te liberos.

462. TÆDAS EXOSA IVGALES] Ex signo, id quod signatur. Tædæ enim nubentibus præfere-bantur, quoniam noctu sponsa ad sponsi domum deducebatur. Comparat nuptam cum virgine S. Hierony[illegible] contra Heluidium: Et quia de compa-ratione [illegible] irginitatis & nuptiarum, &c. in eodem li-bro. Ideirco [illegible] irgo maioris est meriti, dum id con-temnit, quod si fecerit, non deliquit.

463. PVL[illegible] ERA VERECVND. SVFFVND. &c.] Virginum est ad mentionem huiusmodi rerū, quæ [illegible] castitate pugnant, rubore perfundi, quamuis vetitæ non sint, vt in coniugio. Pulcherrimum hūc colorē aiebat esse in filia Aristoteles, quem in virgi-nibus & adolescentibus pudor efficeret. Expressit pudorem virgineum suauiter & eleganter Claud. 1. de Raptu, Virgiliano lætens vest[illegible]io, libr. 12. de Lauini[illegible], vbi [illegible] ex pluribus adducuntur a me in Sy[illegible]b. C

—— Et niueos infecit purpura vultus
P[illegible] dat [illegible] ensa genas, castiq; pudoris
Luxe[illegible] face. Non sic decus ardet eburnum,
I[illegible] domo quod femina tinxerit ostro.

464. I[illegible] LAND. &c. Patrem blandè com-ple[illegible] licet sibi virginita-t[illegible] te [illegible]. Conuenienter port[illegible] Ap[illegible] Cor[illegible] 1. *Virgo cogitat quæ Domini sunt &* [illegible] modè virginitas ha-bitus, per [illegible] de[illegible] venerea, etiam c[illegible] qu[illegible] us diuinis rebus solu-tius a[illegible] etur. Consentaneum his ver-bum Au[illegible] tas [illegible] in [illegible] carne corruptibili in[illegible] up[illegible] meditat[illegible] D

465. [illegible] MIHI [illegible] TVA, &c. Imitatio Calli-machi, [illegible] no D[illegible] na his v[illegible] ibis Iouem pa-trem [illegible] t hoc n[illegible] Δ[illegible] *αἰών[illegible] ν ατ-πα[illegible] λαζεσ[illegible]* Sine [illegible], pat[illegible] uer[illegible] virginitatem per-pe[illegible] am.

4[illegible]. D[illegible] PAT[illegible] N[illegible] IA[illegible]Æ, & [illegible] E[illegible] & e[illegible] emplo præs[illegible] rtim p[illegible] d[illegible] p[illegible]. N[illegible] st[illegible] um tibi ô pat[illegible] ha[illegible] qua tibi præ[illegible] upiter, q[illegible] d a[illegible] s [illegible] probr[illegible], & [illegible] am an[illegible] filiæ suæ con[illegible] ssit. [illegible] in Cratylo [illegible] lutes causs[illegible] s affe-rens, q[illegible] Græci *ἄρ[illegible]* primam ponit, quod *ἀρτι[illegible]* integri & incor[illegible] u[illegible] um vab[illegible] at; ide[illegible]

 quo

quæ recte ei hoc nomen tribui, [illegible] Notauit Muretus in Catull[illegible]n. [illegible] vocabulum cum de luna dicitur, a die dictum, quod eius lux diei sit æmul[illegible]. Cic.2.de n[illegible]deor. In quam sententiam Firmicus c.19. Luna, hæc eadem Luna, a nocturno lumine nomen accep[illegible]: hanc etiam quidam voluerunt dici Dianam, quod per noctem lucens, hominibus pæne alteram diem faciat.

467. ILLE QVIDEM OBS[illegible]VITVR. Persuasit parenti Peneo. Obsecutus est eius voluntati.

SED TE DECOR ISTE [illegible] VOTO OPTAS, &c. [illegible]lib.2. Corona: *Forma mihi nocuit.* Huc faciunt tot exempla virginum, ac mulierum vel nuptarum, vel viduarum, quas earum forma, quod optauerant, esse non fiuit, pudicas inquam, & a corruptoribus integras Insidias passæ sunt: quas vt aufugerent, aliæ corpus suum mutilarunt, aliæ se inet vita quoque multarunt, vt videre potes non in Christianorum tantum, B verum etiam Gentilium historijs. Hipponam Græcam fæminam memorat Valer. Sophroniam Romanam Euseb. Pelagiam Antiochenam, Bernicen, & Prosdocen cum Domnina matre laudat S[illegible] hystor. [illegible] accerrime dissuadet D. August. lib.1. Ciuit. Iuæ cap.17. & 20. quam ingenij sui diuinijs immortalibus opulentissimam fecit.

470. EXPALLVIT ILLA. Prius rubebat ex cursura: sed defecta iam viribus, ruborem pallore mutabat necessario.

471. SPECTANS PENEIDAS VNDAS. Ad quas currendo deuenerat. Nun eas tantummodo intuebatur? sed miserabiliter & suppliciter respiciebat, vt patet mox.

4[illegible] FER [illegible] PATER, INQVIT, OPEM. Penei filiam vult Ouid. alij Ladonis, qui est fluuius Arcadiæ, non Thessaliæ Philostratus in vita Apollonij Tya- C nei, lib.1. cap.12.

SI FLVMINA NVMEN HABETIS. Conditionalis hæc particula sæpe per causalem ex[illegible]est: affirmat enim potius, quam dubitat. Sen[illegible]est, quandoquidem flumina, fluminum præsides numine habetis, & potestas summa iuua[illegible] penes vos quum[illegible].

4[illegible] QVA NIMIVM PLACVI, &c. [illegible]tellurem nihilominus in tanto discrimine imploraret, & ab ea petit, vt se absorbeat vel in [illegible] situm [illegible] auferat. Cōsecutio vel bonū[illegible]. A[illegible] (vt Dido in 4. *Sed mihi vel tellus opto prius ima dehiscat*) vel mutando perde figuram [illegible] humana, & muliebrem) qua nimi[illegible] Apollini, & quæ facit vt lædar, quæ mihi nocuit. eo scilicet modo, quo ardisti. Fa[illegible] potissimum nomine figuræ notatur, D qua maxime homo cognoscitur.

47[illegible] TORPOR GRAVIS OCCVPAT ARTVS. Exponitur Daphnes metamor[illegible] solis in laurum, [illegible], seruatis quæ inter partes mutandas, & mutatas quantacunque proportio ac similitudo.

476. MOLLIA CINGVNTVR [illegible] DIA [illegible]. Ad id quod [illegible] de lauro, a Phœbo in suam arborem lecta, [illegible] nuersus Ausonius, hoc epigra[illegible] in [illegible], Daphne operiendam.

Inuide cur properas cortex operire puellam:

Laurea debetur Phœbo, si virgo negatur.

A[illegible] ORA [illegible] Daphnes, seu [illegible] cacumen arboris transiuit.

REMANET NITOR VNVS. Solum nitorem ait in arbore mansisse, id est, ea nituisse prius nitebat: sed nun cum nitore tamen; alius enim ligni, alius A humani [illegible] nitor. S. Chrysost. de Babyla martyre, & [illegible] dicens, & docens [illegible] modo apud Antiochiam mira amœnitate [illegible] Daphne appellatus frequentari [illegible] cis & intemperantibus cœptus sit. hanc fa[illegible] recitat, & addit, qua occasione reliquiæ sancti Martyris ibidem collocatæ sint, edit. Paris. pag 75.

480. HANC QVOQVE PHOEBVS AMAT, quamuis iam lignea.

483. R[illegible] TAMEN OSCVLA LIGN. Argute hoc inde enim quā suetus ab Apolline, & de [illegible] Veneres Daphnes animus fuerit, manifestissime cernitur. Sc[illegible]mum ac felicissimum est quoddam progymnasma Libanij, & huic loco ornando illustrandoque propter summam affinitatem opportuniss[illegible], verba [illegible]licet pictoris quæ facere potuisset, [illegible] Apollinem in laurea tabula pingeret, & illa culorem nunadmitteret.

485. ARBOR ERIS CERTE MEA. Docuimus in superioribus, quæ arbores quibus dijs consecr[illegible]. Sequitur de vsu frondium laur[illegible] in rebus [illegible] variis. Sibi inde coronam plexurum, c[illegible]aræ & pharetræ ornatum additurum pollicetur. Vsurpatum in præterea in triumphis, & ante fores Augustipu[illegible] palam conspectum iri, quetnam coronam sus[illegible] tem.

487. TV DVCIB. LAET. ADERIS, CVM &c. Vide 4 Trist. eleg. 2. Plin. hist. [illegible] lauro. Plin. lib. 15. cap.3[illegible]. Lautus triump[illegible] tropæ[illegible]carum, vel gratissima domibus ianitrix Cæsarum [illegible]que, quæ sola & dumos exornat, & ante limina excubat. Romanis præcipue lætitiæ [illegible] nuntia additur literis, & militum lanceis pilisque. Fasces Imperatorum decorat. Ex his[illegible] gremio Iouis Opt. Max. deponitur quoties lætitiam noua vi- C ctoria attulit. Classis [illegible] triumphis [illegible] honos hab[illegible] proferri ibi[illegible]tes. Plura lege apud Alex ab Alex. [illegible] de apparatu & pompa triumphi Romani. Est etiam diserte explicatum, quam diuersa lauri vsus fuerit Romanis, a Delriu not. o, C[illegible] ment. in Agamem. Senecæ pag. 491. nu. 186. De lauro quoque plurima disserit Lælius Bisciola Subsecciuar. lib.12. cap 3.

4[illegible] [illegible]DIBVSQVE TVEB. [illegible] QVERCVM. Locum hunc ex[illegible]bunt Dionis verba, quæ sic habent latin[illegible]: Decretum enim est, tum vt lau[illegible] ante regiam poneret[illegible] quercna, hoc est, ciuica [illegible] honorem illius: vt po[illegible], qui in perpetuum [illegible] hostes vi[illegible]r, & ciues conseruasset. Huc [illegible] fera [illegible]silla [illegible]. Trist. eleg. 1.

Et domus h[illegible] quod vt ipse putarem,

A[illegible] quercna [illegible].

Vide [illegible] Pierium in lauro [illegible]

49[illegible] [illegible] INTONS. CAP. &c. Iacchus, & Apollo [illegible] pinguntur, vt Bacchus facie lit [illegible] vtetque compius & imberbis. Tibullus:

Hucades intonsa, Phœbe superbe, coma.

E[illegible]. *Annue, sic tibi sint intonsi, Phœbe, capilli.* Horat. ode [illegible] lib. [illegible] *Intonsum pueri dicite Cynthium.* Hinc Philostr[illegible] Pindaro [illegible] Vo[illegible] G[illegible] nos antiquorum. A[illegible] lis [illegible] mos fuit ephebis, comam Apollini nu[illegible]: qui deinde, cum prima genas vestibat [illegible], Delphos [illegible] tes, comæ primi[illegible] Deo dic[illegible]bant [illegible] consuetudinis

[illegible] Plutarchus [illegible] Theseo, Hieronym. A [illegible] Ennij. E[illegible] tem pulcher Maroni, pr[illegible] iuuentutem, opinor. Veruntamen [illegible] semper iuuenem faciunt poëtæ, na[illegible] tu[illegible]ntur, qui neque utiens, neque o[illegible]den[illegible] senescit.

492. P[illegible]RPET. SEMP. GERE FROND. HON.] Hæc quidem perpetui viroris in lauro caussa fabulosa est: vera & physica quærantur à physiologis.

493. FACT. M[illegible]AV[illegible] EARAM. ANNVIT, &c.] Non erat cur abnueret hic quidem, vt cùm osculum ferret. Ista enim decus & gloriam lauro conciliatura sunt.

Tempe nemus. Amnes ad Peneum propter amissam filiam consolandum conuenientes. Luget & Inachus orbitatem suam, cuius filiam Iupiter in vaccam transformarat, petentíque Iunoni donauerat.

XXV.

EST nemus Æmoniæ, prærupta quod vndique claudit
Sylua, vocant Tempe, per quæ Peneus ab imo
Effusus Pindo spumosis voluitur vndis:
Deiectuque graui tenues agitantia fumos
Nubila conducit: summisque aspergine syluis
**Influit, & sonitu plusquam vicina fatigat.* *Inpluit.
Hæc d[illegible]mus, hæc sedes, hæc sunt penetralia magni
Amnis: in his residens, facto de cautibus antro,
Vndis iura dabat, nymphisque colentibus vndas.
[illegible]onu[illegible]niunt illuc popularia flumina primùm,
N[illegible]a [illegible]ratentur, consolenturve parentem,
Populifer Sperchius, & irrequietus Enipeus,
[illegible]danusque senex, lenisque Amphrysus, & Æas:
M[illegible]xque amnes alij, qui, quà tulit impetus illos,
In mare deducunt fessas erroribus vndas.
Inachus vnus abest, imoque reconditus antro,
Fletibus auget aquas: natámque miserrimus Io
Luget [illegible]t amissam; nescit vitáne fruatur,
An sit apud manes: sed quam non inuenit vsquam,
Esse putat nusquam, atque animo peiora veretur.

49[illegible] E[illegible] N[illegible]MVS ÆM[illegible]ONIÆ.] Describuntur Tempe ab Æliano variæ hist. li. 3. cap. 1. à Plinio li. 4. [illegible]p. 8. ab Ortelio in Parergo theatri sui. In lo[illegible] [illegible], & amœnis hæc quoque numerat Horat. [illegible] V[illegible]dantia vo[illegible]t Catullus de nupt. Frigi[illegible] [illegible]eorg. 2. Peneia, [illegible]dem Georg. 4. & Ouid. [illegible] C[illegible]antur quoque à poëtis alijs. Quæuis lo[illegible] c[illegible]ta gramine, riuulis & fontibus irrigua, [illegible]us consita, & vmbrosa, qualia v[illegible]untur in [illegible]is Tempe dicuntur. Auctor Seruius in [illegible] Ci[illegible] lib. 4. ad Atticum: Reatini me ad su[illegible] [illegible] t agerem caussam, &c. Bœo[illegible] [illegible] [illegible]a, à Tecmesso monte: [illegible] ab [illegible]o amne.

[illegible] [illegible] Æ[illegible] AB IMO EFF. PINDO] [illegible] [illegible] Itali[illegible] nemus illud longè amœnissimum, [illegible] [illegible] montis Pindi exortus labitur [illegible]nes.

4[illegible]7. SPVMOSIS VOLVITVR VNDIS] Non fertur placido cur[illegible]u, sed rapido, & ob saxa latentia vnda spumis incanescit.

498. DEIECTVQVE GRAVI TENVES, &c.] Per præceps dum currit, lapsibus suis excitat tenues, instar fumi, nebulas, quibus summas arbores velut rore quodam aspergit.

500. ET SONITV PLVSQ. VICIN. FATIG.] Etiam longiùs aquarum eius strepitus auditur; vt vel hinc magno impetu illum per saxa ac decliuia ferri possis animaduertere.

501. H[illegible] DOMVS, HÆC SEDES, &c.] Peneus hîc habet sedem suam, hîc habitat.

[illegible]2. FACTO DE CAVTIBVS ANTRO] Fingũt poëtæ, sub aquis, seu in aquis deorum aquaticorum esse domicilia. Eius[illegible]odi describitur Cyrenes nymphæ, 4. Georg. Facto autem, nõn ab artifice [illegible] quo, sed ab ipsa natura.

503. VNDIS IVRA DABAT] non alienis vtique, sed suis. 1. Fast. *Iura dabat populis posito modò Prætor aratro.* Et 1. Georg. *Remo cum fratre Quirinus Iura dabant.* Et rursum de Didone 1. Æneid. *Iura dabat, legesq; viris.*

NYMPHISQVE COLENTIBVS VNDAS] Nymphę fluminum propriè dicuntur Naiades, à ναίειν nãdo.

504. POPVLARIA FLVMINA PRIMVM] Rectè primùm, quia popularia & vicina, Thessaliæ videlicet: nam remotiora & extera postmodum venerunt ex Achaia, & aliunde.

505. NESCIA GRATENT. CONSOL.] Cur gratolarentur, caussa erat filiæ in laurum, dilectam Apollini arborem, mutatio. Cur consolarentur, eiusdem tam chari capitis iactura. Sed cùm tam illud bonũ, quàm hoc malum videretur, vtrum potiùs facerẽt, hærebant. Gratari poëtarum est, pro gratulari. Virgil. 4. Æneid. *Inueni, germana, viam, gratare sorori.*

506. POPVLIFER SPERCHIVS. &c.] Animaduerte in ista enumeratione fluuiorum suum cuique epitheton distinctum dari. Eorum descriptionem ab Ortelio & alijs requirito.

507. ERIDANVSQ. SENEX] Qui humanam, qui boum figuram fluminibus, & quibus illam, quibus hanc tribuerint, Ælianus lib. 2. cap. 32. te erudiet. Non Italiæ modò, verùm etiam Thessaliæ fluuius est hoc nomine. Quare facessat hinc Apidanus.

508. QVA TVLIT IMPETVS ILLOS] quà sibi amnes viam, vndarũ profluentium impetu repererũt.

509. IN MARE DED. FESSAS ERROR. VNO.] Hac de re dixi nonnihil principio libri, ibi, *In mare perueniunt partim.* Errores vocat flexuosos & obliquos eorum lapsus. Quasi errare videntur. Sic de agnis vagè pascentibus Virgil. eclog. 2. *Mille meæ Siculis errant in montibus agnæ.* Et in 1. *Ille meos errare boues, vt cernis* &c. Cùm porrò errare vndas dicat, non mirum, si eadem libertate lessas dicat: nam qui errant in itineribus, fatigantur.

510. INACHVS VNVS ABEST] En, quàm aptè quę sequitur fabulam cum hac antecedente connectit. Quæritur enim, cur abfuerit. Quia lugebat, inquit, ipse quoque filiam suam, &c.

IMOQ. RECONDIT. ANTRO] non se furas dabat per id tẽpus. Domi se tenebat, & in ipsis penetralibus, vt mœsti & lugentes solent, publicum vitãtes. Locũ hũc, de Eridano loquẽs Claud. in VI. consulatu Honorij, vt præcedẽtis vestigiũ, suo pede pressit:

Vndosa tum fortè domo, vitreisque sub antris,
Rerum ignarus adhuc, ingentes pectore curas
Voluebat pater Eridanus.

511. FLETIBVS AVGET AQVAS] hyperbole, qua Inachi fletum effusissimum auget.

513. AN SIT APVD MANES] Nescit in numero viuorum, an mortuorum sit. Sitne apud superos, an apud inferos; quorum comparatione nos superi sumus. Virgil. 3. Æneid. *Idem Subducta ad manes imos descendimus vnda.*

QVAM NON INV. VSQVAM, E. PVT. NVSQ.] Nota παρήχησιν *vsquam nusquam*, ex consonante adiuncta à principio. In hac figura quidam hoc sæculo nimium quantum sibi placent. Videant ne quid nimis. Notus est eorum ἐλεγκτής

514. ATQVE ANIMO PEIORA VERETVR] Declinat magis in deteriorem partem, vt mortuã credat.

Quid factum Io in vaccam mutata, vbi eam Iuno à Ioue petitam accepit. Custos eius Argus centoculus. A patre agnoscitur cum lamentis. Fabulã totam breuissimo dialogo Iouis & Mercurij complexus est Lucian. initio Tomi II.

XXVI. *Pellice donata, non protinus exuit omnem*
Diua metum, timuitque Iouem, & fuit anxia furti:
Donec Aristoridæ seruandam tradidit Argo.
Centum luminibus cinctum caput Argus habebat:
Inde suis vicibus capiebant bina quietem:
Cætera seruabant, atque in statione manebant,
Constiterat quocunque loco, spectabat ad Io:
Ante oculos Io, quamuis auersus, habebat.
Luce sinit pasci: cum sol tellure sub alta est,
Claudit, & indigno circundat vincula collo.
Frondibus arboreis, & amara pascitur herba,
Próque toro terræ non semper gramen habenti
Incubat infelix: limosáque flumina potat.
Illa etiam supplex Argo cum brachia vellet
Tendere, non habuit quæ brachia tenderet Argo:
Et conata queri, mugitus edidit ore:
Pertimuitque sonos, propriaque exterrita voce est.
Venit & ad patrias, vbi ludere sæpe solebat
Inachidas ripas: nouáque vt conspexit in vnda

Cornua,

Cornua, pertimuit, sequeexternata refugit.*

*seseque exterrita fugit.

Naiades ignorant, ignorat & Inachus ipse
Quæ sit: at illa patrem sequitur, sequiturque sorores:
Et patitur tangi, seque admirantibus offert.
Decerptas senior porrexerat Inachus herbas:
Illa manus lambit, patriisque dat oscula palmis:
Nec retinet lacrymas: &, si modò verba superfint,
Oret opem, nomenque suum, casusque loquatur.
Littera pro verbis, quam pes in puluere duxit,
Corporis indicium mutati triste peregit:
Me miserum, exclamat pater Inachus, inque gementis
Cornibus, & niueæ pendens ceruice iuuencæ,
Me miserum, ingeminat: tune es quæsita per omnes
Nata mihi terras? tu non inuenta reperta es.
Luctus erat leuior, retices: nec mutua nostris
Dicta refers: alto tantùm suspiria ducis
Pectore, quódque vnum potes, ad mea verba remugis.
At tibi ego ignarus thalamos, tædásque parabam,
Spésque fuit generi mihi prima, secunda nepotum.
De grege nunc tibi vir, & de grege natus habendus.
Nec finire licet tantos mihi morte dolores:
Sed nocet esse Deum, præclusáque ianua lethi
Æternum nostros luctus extendit in æuum.
Talia dicenti stellatus summouet Argus,
Ereptámque patri diuersa in pascua natam
Abstrahit: ipse procul montis sublime cacumen
Occupat; vnde sedens partes speculatur in omnes.

515 PELLICE DONAT. NON PROT. &c.] Timuit Iuno, ne in pristinam formam reuocaret illam formosam bouem Iupiter, & ludum priorem luderet, quem furtum nominat; quo nomine Venus non legitima dici poëtis solet. Amores & adulteria sua hic deus Iunoni suæ Iliad. ξ ipse recensens, quasi rebus fortiter & præclarè gestis sibi placet. Claudian. 1. de Raptu partem aliquam:

Te consanguineo recipis post fulmina fessum
Iuno sinu. Quid enim narrem Latonia furta?
Quid Cererem, magnamque Themin: tibi tanta creandi
Copia: te felix natorum turba coronat.

De his quoque Iustin. Martyr exhortat. ad Gentes. Concubina est quæ cum cælibe consueuit. Pellex quæ corpus miscet cum eo, qui vxorem habet: dicta quòd legitimam vxorem à viro suo pellat; aut [illegible]tum ab illa ad se pelliciat. Inuenitur tamen pro concubina dictum.

518. CENT. LVMIN. CINCT. CAP. ARG.] Hinc à Plauto in Aulular. dicitur totus oculeus:

Quos [illegible]oquos si Argus seruet, qui totus oculeus fuit,
Quem quondam Ioni Iuno custodem addidit,
Is nunquam seruet.

Apuleius 2. Milesiar. ad vtriusque locum alludens: Vides h[illegible]minem ferreum & insomnem, certè perspic[illegible]iorem ipso [illegible]ynceo, vel Argo, & oculeum totum. Prouerb. Vel Argum falleret, de homine vehementer callido & astuto: Ioni, sicut Didoni,

A Sapphoni, dandi casu.

520. IN STATIONE MANEBANT] A re militari. Statio vbi milites tutò sunt ad tempus. Inde miles stationarius, & statiua. Cic. 1. Verrin. Iste nouus imper. pulcherrimo Syracusarum loco statiua sibi castra faciebat. Item agere stationem. Claudian. in Stilicon. panegyr. 1.

Argum fama canit centeno lumine cinctum,
Corporis excubiis vnam seruasse iuuencam.

Præsidium & Stationem vitæ dicit Cic. in Catone. Retulit locum hunc Stat. Syluar. lib. 5. vbi Somnum compellat:

——— Non si mihi lumina mille,
Quæ sacer alterna tantùm statione tenebat
B *Argus, & haudquaquam vigilabat corpore toto.*

521. CON[illegible] QV[illegible]CVNQVE LOCO, &c.] Vigilantiorem vtique custodem apponere Iuno non potuisset. Non enim poterat vaccam suam nõ videre Ar[illegible]s quamuis se non moueret antrorsum, retrorsum dextrorsum, læuorsum. Prop. l. 1. eleg 3.

Sed sic intentis hærebam fixus ocellis,
Argus vt ignotis cornibus Inachidos.

523. LV[illegible] SI[illegible]ASCI, &c.] Officium armentarij ad pascua educere, reducere, & ad præsepia religare. *Luce* pro die; nihil enim aliud dies nisi lux: vt nox n[illegible]liud, quàm tenebræ. Cic. pro Sex. Roscio: Si canes luce latrẽt, opinor ijs crura suffringãtur. Cornif. l. 4. Luce noctẽ, nocte lucẽ exspectas.

CVM SOL TELLVRE SVB ALTA EST] Post occasum solis. Nam sub terras videtur nobis descendere, cùm occidit. Sic 1. Fast. de occasu stellarum: *Lapsáque sub terras, ortáque signa cano.*

524. INDIGNO COLLO] indigno collo, si pristinã conditionem, aut si etiam quæ remanebat in ea rationem respicias, non, si præsentem; vacca enim aliud non meretur. Li. 4. de Thisbe Pyramum ἀ-νώχετος deflente: *Percutit indignos claro plangore lacertos.* Et 1. Trist. eleg. 3. *Imbre per indignas vsque cadente genas.* de vxore sua, ipsum abeuntem in exilium gemitibus, & multis lacrymis prosequenti.

525. AMARA PASCITVR HERBA] Virgil. eclog. 1. *Non me pascente, capellæ, Florentem cytisum, & salices carpetis amaras.* Vbi Seruius, amaras nobis: illis enim dulces sunt. Aut respicit, quemadmodum suprà, ad statum priorem, cuius, cùm mentem retineret adhuc, recordabatur, eumque, quàm præsentẽ malebat. Hæc, & sequentia ad οἶκτον ciendum dicũtur. Ex vndecimo ἐκλογῶν περὶ γεωργίας, Collectaneorum de re rustica, refert Rhodigin. li. 7. cap. 10. ἴον violam dici, quia quum foret in vaccam Io deformata, illius pabulo repens viola prodijt, quæ à nobis videri dicta potest, quasi vitula.

526. NON SEMPER GRAMEN HAB.] vt in hyeme, vt vere ineunte, quãdo primũ erũpere incipit.

527. LIMOSAQVE FLVM. POTAT] de flumine turbido bibit. συνεκδοχικῶς, vt 2. Æneid. *Et sanctos restinguere fontibus ignes.*

528. SVPPLEX CVM BRACHIA TEND. VELLET] cùm vellet porrectis manibus supplicare Argo, ne tam rigidus esset in se custodienda: vtque laxiùs se haberet aliquanto. Non diuersa adeò his illa de Actæone lib. 3. in simili metamorphosi:

——— Gemit ille, sonúmque
Etsi non hominis, quem non tamen edere possit
Ceruus, habet, mœstisque replet iuga nota querelis:
Et genibus pronis supplex, similísque roganti
Circumfert tacitos, tanquam sua brachia, vultus.

530. MVGITVS EDIDIT ORE] pro voce humana mugiebat. Buum est mugire, vt porcorum grunnire, &c omnia κατ' ὀνοματοποιΐαν. Mugire Græcis est μυκᾶν. Proditum igitur memoriæ à Pausania in Achaicis, Mycenas vrbem Græciæ nobilissimam hoc nominis adeptam, quòd Io iam bos primum ibidem mugitum emisisset.

531. PERTIMVITQ. SONOS] Mirificè omnia & singula persequitur, suoq; ingenio, huiusmodi præsertim descriptionibus, indulget. Sic mox de cornibus in vnda conspectis: *Nouáque vt conspexit in vnda Cornua, pertimuit, seq; exterrita refugit.*

533. NOVA CORNVA] quæ antea non habuerat, nec in se viderat. Epist. 14 quæ est Hypermnestræ ad Linum, eandem fabulam tractat. Ascribam locum, vt huic loco persimilem, & cùm hæc, tum præcedentia & sequentia illustrantem egregiè. Quem locum pueri quoque in illis epistolis purgatis legunt ἀπαραλλάκτως.

Scilicet ex illo Iunonia permanet ira,
Quo bos ex homine est, ex boue facta dea.
Ah satis est pœna, teneram mugisse puellam:
Nec modò formosam posse placere Ioui.
Astitit in ripa liquidi noua vacca parentis,
Cornuáque in patriis non sua vidit aquis.
Et conata loqui, mugitus edidit ore:
Territáque est forma, territa voce sua.
Quid furis, infelix, quid te miraris in vnda?
Quid numeras factos ad noua membra pedes?
Ipsa Iouis magni pellex metuenda sorori,
Frondibus leuas nimiam cespitibúsque famem.
Fonte bibis, spectásque tuam stupefacta figuram,
Et te ne feriant, quæ geris, arma times.
Quæq; modò, vt posses etiam Ioue digna videri,
Diues eras, nuda nuda recumbis humo.
Per mare, per terras, cognatáque flumina curris,
Dat mare, dant amnes, dat tibi terra viam.
Quæ tibi caussa fugæ? quid Io freta longa pererras?
Non poteris vultus effugere ipsa tuos.
Inachi quò properas? eadem sequerísque, fugísque:
Tu tibi dux comiti, tu comes ipsa duci.
Per septem Nilus portus emissus in æquor
Exuit insana pellicis ora bouis.

537. SEQ. ADMIRANTIBVS OFFERT] Non admirarentur, nisi aliquid elegantius, & ad visendum iucundius præ cæteris vaccis haberet. Suprà, *Bos quoque formosa est.*

539. PATRISQVE DAT OSCVLA PALMIS] vt taurus ille in extremo secundo, *Oscula dat manibus.*

542. LITTERA QVAM PES IN PVLVERE DVX.] non quòd bouis pes I, & O litteras in puluere effingere videatur. Inde enim non magis filiam suã Inachus, quã aliam quáuis vaccã cognouisset. Sed ductu pedis nomen suum in puluere expressit, quandoquidem mens, seu ratio, vt in quibusdam alijs, in ea mansit. Elephãtũ in puluere voces aliquot græcas exarasse, testatur Plin. l. 8. c. 3. verba subiungam: Mutianus ter consul auctor est, aliquem ex his & litterarum ductus græcarum didicisse, solitumque perscribere eius linguæ verbis, *Ipse ego hæc scripsi, & spolia Celtica dicaui.* Plin. sententiam recitat: fuit autem versus hexameter, qui nunc ad manum non est. latinè à nescio quo sic redditur, pari numero: *Ipse egomet scripsi, armáque Celtica capta dicaui.*

545. ET NIVEÆ PENO. CERVICE IVVENCÆ] Color albus gratissimus in pecudibus. Ab eodem colore commendat taurum illum Europæum li. 2.

Quippe color niuis est, quam nec vestigia duri
Calcauere pedis, nec soluit aquaticus Auster.

Tibull. lib. 3. eleg 4.

Me quondam Admeti nutas pauisse iuuencas,
Non est in vanum fabula ficta iocum.

546. TVNE ES QVÆSIT. P. OMN. N. MIHI TERRAS?] Sic ordina voces, Túne es nata, mihi quæsita per omnes terras? Ergóne tu es filia mea, quam ego tanta cura, toto pæne terrarum orbe indagaui? Me miserum, qui hominem te & virginem quæritaui, & pecus, atque adeò vaccam inuenio.

547. TV NON INVENTA, REPERTA ES] Lib. 5. Ceres apud Iouem pro filia ab inferis ad superos reducenda, quã à Plutone detineri ex Arethusa didicerat: *En, quæsita diu tandem mihi nata reperta est.*

Quid sibi his duobus verbis Inachus velit, & quod inter ea discrimen, eruditos certamen certasse nouimus. Turneb. li. 4. c. 17. non inuentam interpretatur, quæ inueniri non potest. Id est, inquit, (vt ita magis significem quod volo, veniã verbi præfatus) non inuenibilẽ. Te, inquit Inachus, quæ in iuuencam mutata es, reperi inueniri non posse, cùm speciẽ formamq; puellæ amiseris. Sic, inuictus, est, (vt ita dicã) inuincibilis; & indissolutus apud Cic. in Timæo, indissolubilis: & illaudatus apud Maronem 3. Georg. illaudabilis. Vel, etsi te quæsiui per omnes terras, ita tandem te in bucula reperi, vt nõ inuenirem natã meam. Laur. Valla Elegant. l. 3. c. 1.

de

de verbis inueniendi, & Reperio scripsit in hūc modū. Excogitare, & inuenire consilij est, repente vero fortunæ. Vnde Ouidius: *Tu non inuenta, reperta es.* Duorum ludimagistrorū litem super ij dēm narrat Alex. ab Alex lib. 21. quorū alter cū Valla sentiret, inuenire consilio debat esse, impenso labore rē diu quæsitam assequi, reperire verò rē non quæsitā, sed sorte oblatam nancisci sensumq; verborū Ouidij esse hunc: Te ego, cū diu quæsierim, nō inueni: sed casu oblatam cōperi. Alter contrà, illum nec verba nec mentem Ouidij intelligere. Reperire enim esse cū labore aliquid quæsitum assequi, deductum ex re, & pario: parere enim est cū labore quærere: inde pecunia parta, quo labore quæsita dicitur: & Ouidiū eod. verbo id significant, vsdemōstrare: *Tu nō inuēta, reperta es*, inquit. Quasi dicat, Ego te nō casu & fortuna nactus sum: sed studio & labore quæsitā reperi. Quod & altero versu explicatius significat, *Exanimemq; artus primū, mox ossa requirens, Reppereit ossa tamē.* Deinde auctoritates Curtij, Suetonij prodocit. Tiraq. vero in Annotat. etiam Plauti, Terentij. Verbū potiò *inuenire* etiam de re non quæsita, vincit apertissime illud Senecæ l. 6. de benef. Tiserum Platonē, quē non quæsierat, inuenit. Lege insuper Francisc. Florid. lib. 1. c. 7 Robertus Titius Locor. controuers. l. 8. c. 21. hanc sententiam poëtæ verbis subesse opinatur. Tu, filia, & inuenta es, & non inuēta. Id est, aliqua ratione potes dici inuēta, aliqua non inuenta. Illud quidem, quoniā quoquo modo non lates: hoc verò quoniā pristinā formam amisisti. Iudicet Lector, ita sæpe loqui veteres scriptores, quorū testimonia Titius producit, certū est.

548. LVCTVS ERAT LEVIOR ... ETICES &c.] Dicit se vtcunq; calamitatē hanc perpeti potuisse, si modò vox humana ei relicta fuisset, vt secū loqui posset, & indicare, quinā hoc sibi tātū malū euenisset.

551. THALAM. TÆDASQVE PARAB.] Ego casus tui nescius planè, maritum tibi quærebam, cupidus nepotum scilicet, qood sequitur. Sic suprà Peneus Daphne suæ: *generū mihi filia debes, Sæpe pater dixit, debes mihi nata nepotes.* Et de nuptijs, *Illa velut crimē tædas exosa iugales.* li. 9. *Cōiugiū pactaq; expectat tēpora tæda.*

553 DE GREGE NVNC TIBI VIR] magis propriè dixisset, *de armento*, quā de grege. Taurū intelligit, qui est vir armenti, alioqui dux armenti Virg. lib. 8. *Quē legēre ducē, & pecori dixere maritum:* vt gregis vir caper, id est, hircus, apud Maronem, eclog. 7. in quem locum noster Ludouicus Cerdius plurima huius ἀκυρολογίας exempla colligit; tametsi metaphoras esse vult potiùs, in quo ab eo dissentimus.

DE GREGE NATVS] vitulos, æquè ἀκύρως 10 bestijs. Virgil. de porcellis 3. Æneid. *Albi circum vbera nati.* Repete ... suprà in illud suprà de ventis, *Tanta est discordia fratrum.*

554. NEC FINE LÆTVM MORTE DOL.] Iupiter 3 Claud. de raptu minatur fulminationē, quicunq; ... Cereri raptorem filiæ Plutonem indicarit:

Sentiet iratam procul agida. sentiet ictum
Fulminis, & g... dextram dimina forte pigebit,
Optabitque mori.

Mors vltimum in malis remedium. Sotades: τάσσων λυπῶν μέγιστον ... ἐστί. Seneca Agamem.

Portus æterna placidus quiete,
Nullus hunc terror, nec impotens
Procella fortunæ mouet,
Aut iniqui flamma tonantis.

4. Trist. 6 *Vna tamen spes est, quæ me solatur in istis:*
Hæc fore morte mea non diuturna mala.

Sed hoc remedio est dubium quos non cadit mors. lib. 10. Apollo deflens morientem puerum Hyacinthum:

Atque vtinam pro te vitam, tecumve liceret
Reddere: quod quoniam fatali lege vetamur, &c.

555. NOCET ESSE DEVM] immortalem, vt dij sunt. Explicatur sequentibus. Non noceret, nisi caderet in huiusmodi deos miseria: quæ cum diuinitate pugnat maximè.

PRÆCLVSAQVE IANVA LETHI] Lucret. lib. 1. *Haud rebus erit pars ianua lethi.* & lib. 3. *Haud igitur lethi præclusa est ianua menti.* Ouid. 3. Trist.

Heu mihi, quod toties nostri pulsata sepulchri
Ianua, sed nullo tempore aperta fuit.

Stat. Syluar. 5. in epiced. patris. *Sed nec lethi tibi ianua tristis.* 2. Æneid. *Patet isti ianua letho.* Arnob. li. 2. Omnis enim passio lethi atque interitus ianua est.

557. STELLATVS ARGVS] cuius oculi stellarū instar ex capite, velut ex paruo quodā cælo fulgebāt. Sicut stellæ & sidera ad oculorum venustatē indicandā, ita vicissim vox oculi ad illa nō illepidè trāsferuntur. Prioris generis exēpla præter hoc præsens hæc habe. Suprà, in fabula Daphnes: *Videt igne micātes Sideribus similes oculos.* Et li. 3. de Narcisso, semet in fonte contemplante, *Spectat humi positus geminum sua lumina sidus.* Vbi vir doctus præoptaret legere, *geminū sua sidera lumē.* Aut certè, *geminū sua lumina sidus.* Propert. l. 2. eleg. 3. *Non oculi, gemina, sidera nostra, faces.* Ouid. 3. Am. eleg. 3. *Radiant vt sidus ocelli.* Posterioris sufficiat hoc Iuuenalis sat. 8. *Nocte quidem, sed luna videt. sed sidera testes Intendunt oculos.* Centū porrò Argi oculos gemmas stellantes appellabit infrà. Diatribæ posteriore plura Zinzerliogus.

559. IPSE PROCVL] propè vtique: nā è longinquo non conueniebat. Valet igitur vox *procul*, interdum idem quod propè, iuxtà. Virgil. eclog. 6. de Sileno eb 10. *Serta procul, tantum capiti delapsa, iacebant.*

560. PARTES ... FLECTVNTVR IN OM...] Suprà:
Constiterat quocunque loco, spectabat ad Io,
Ante oculos Io, quamuis auersus, habebat.

Mercurius à Ioue summissus, Argum dulci cantilena consopitum interficit. Syringis nymphæ ob retinendam castitatem conuersio in arundinetum. Argi oculos Iuno caudæ pauonis inserit.

XXVII.

561. *Nec superûm rector mala tanta Phoronidos vltra*
Ferre potest, natúmque vocat, quem lucida partu
Pleïas enixa est, lethóque det imperat Argum.
Parua mora est, alas pedibus, virgámque potenti
565. *Somniferam sumpsisse manu, tegménque capillis,*

Hæc

Hæc vbi diſpoſuit, patria Ioue natus ab arce
Deſilit in terras: illic tegimenque remouit,
Et poſuit pennas; tantummodo virga retenta eſt.
Hac agit, vt paſtor, per deuia cura capellas,
Dum venit, adductas: & ſtructis cantat auenis.
Voce nouæ captus cuſtos Iunonius artis,
Quiſquis es, hoc poteris mecum conſidere ſaxo,
Argus ait: neque enim pecori fœcundior vllo
Herba loco eſt, aptámque vides paſtoribus vmbram.
Sedit Atlantiades, & euntem multa loquendo
Detinuit ſermone diem, iunctiſque canendo
Vincere arundinibus ſeruantia lumina tentat.
Ille tamen pugnat molles euincere ſomnos:
Et quamuis ſopor eſt oculorum parte receptus,
Parte tamen vigilat: quærit quoque (namque reperta
Fiſtula nuper erat) qua ſit ratione reperta.
Tum deus, Arcadiæ gelidis in montibus, inquit,
Inter Hamadryadas celeberrima Nonacrinas
Naïas vna fuit, nymphæ Syringa vocabant.
Non ſemel & Satyros eluſerat illa ſequentes,
Et quoſcunque deos vmbroſáque ſylua, feráxque
Rus habet. Ortygiam ſtudiis ipſámque colebat
Virginitate deam: ritu quoque cincta Dianæ
Falleret, & credi poſſet Latonia, ſi non
Corneus huic arcus ſi non foret aureus illi.
Sic quoque fallebat. Redeuntem colle Lyceo
Pan videt hanc, pinúque caput præcinctus acuta
Talia verba refert: Tibi nubere, nympha, volentis
Votis cede dei. Reſtabat plura referre,
Et precibus ſpretis fugiſſe per auia nympham,
Donec arenoſi placidum Ladonis ad amnem
Venerat. hic illam, curſum impedientibus vndis,
Vt ſe mutarent liquidas oraſſe ſorores;
Panáque, cùm prenſam ſibi iam Syringa putaret,
Corpore pro nymphæ calamos tenuiſſe paluſtres:
Dúmque ibi ſuſpirat, motos in arundine ventos
Effeciſſe ſonum tenuem, ſimilémque querenti.
Arte noua, vocíſque deum dulcedine captum,
Hoc mihi colloquium tecum dixiſſe manebit.
Atque ita diſparibus calamis compagine ceræ
Inter ſe iunctis nomen tenuiſſe puellæ.
Talia dicturus vidit Cyllenius omnes
Succubuiſſe oculos, adopertaque lumina ſomno.
Supprimit extemplò vocem, firmátque ſoporem,
Languida permulcens medicata lumina virga.
Nec mora, falcato nutantem vulnerat enſe,
Quà collo eſt confine caput, ſaxóque cruentum
Deiicit, & maculat præruptam ſanguine rupem.

Argus aces, quodque in tot lumina lumen habebas,
EXTINCTVM EST, CENTVMQVE OCVLOS NOX OCCVPAT VNA.
Excipit hos, volucrisque suæ Saturnia pennis
Collocat, & gemmis caudam stellantibus implet.

561. NEC SVPERVM RECTOR] Haud longè à principio libri ipsemet ad deos superos, *Qui vos habeóque regóque* Ibidem: *Talia dicentes sibi enim fore cætera cura Rex superum trepidare vetat.* Cæhestium rex Virgil. 3. Æneid. & lib. 2. noster, *vastì quoque rector olympi.*

MALA TANTA PHORONIDOS] Io fuit neptis Phoronei, patre Inachi: cuius mala hactenus leuia fuerunt tamen, præ iis quæ sequentur.

563. QVEM LVCIDA PLEIAS ENIXA EST] Mercurium Iupiter ex Maia, vna Pleiadum, Atlantis filiarum sustulit. Fuerunt autem septem: & propter pietatem in fratrem quem lugere non desinebant, astris additæ. Rectè igitur *lucida Pleias.*

564. PARVA MORA EST] inter iussum & effectum. Non est diu cunctatus Mercurius.

ALAS PEDIBVS, VIRGAM MANV &c.] Triplicem ornatum Mercurij ponit, alas in pedibus, quæ talaria vocantur, virgam in manu, quæ caduceus nomen habet: & pileum in capite, quem causiam dicunt. Duorum priorum meminit & Virgil. 4. Æneid. vbi eundem Iupiter ad Æneam cum mandatis mittit.

Dixerat: ille patris magni parere parabat
Imperio, & primum pedibus talaria nectit
Aurea, quæ sublimem alis siue æquora supra
Seu terram rapido pariter cum flamine portant.
Tum virgam capit: hac animas ille euocat orco
Pallentes, alias sub tristia tartara mittit
Dat somnos adimitq., & lumina morte resignat.
Illa fretus agit ventos, & turbida tranat
Nubila.

Habes distinctè explicatam vim huius virgæ. Duobus versibus Naso huius loci Maroniani nos admonuit, quem pluribus æmulatus est Statius l. Thebaid. vbi Mercurius a Ioue ad inferos, ad Laium Oedipi patrem reducendum mittitur. *Paret Atlantiades dictis genitoris*, &c. à versu 308.

566. HÆC VBI [illegible] POSVIT] vbi se his instruxit & ornauit.

PATRIA AB ARCE] Supra: *Qua pater vt summa vidit Saturnius arce.* Ab arce patris sui Iouis; non quòd ibi, hoc est, in cælo natus esset, eamque patriam haberet.

[illegible] TEGIMENQVE REM. &c. ne agnosceretur, illa posuit: & [illegible] pastor putaretur, Argumque decepturus capellas egit.

569. CAPELLAS ADDVCTAS] compulsas in vnum, [illegible] veniens agebat eas Mercurius, seu eas a [illegible]

570. [illegible] AVENA] lib. 8. *Structa quondam fistula disparibus paulatim surgit auenis.* Virgil. eclog. 3. *Est mihi disparibus septe compacta cicutis fistula.* Auena, calamus, cicuta, arundo, hæc omnia μ. πανδουρίδος pro fistula pastorali, in Bucolicis.

571. NOVÆ ARTIS] Sic cantabat Mercurius, vt Argus modo [illegible] & cantum [illegible] na antehac non aud[illegible] delectaretur [illegible] um in [illegible] ac [illegible] omnde pastore [illegible]

572. HVIC SA[illegible] voce [illegible] e, seu n [illegible] lo. μ[illegible] lib. 2. Æneid. *Accipiens sonitum saxi de vertice pastor.*

A Et lib. 11.

Quàm facilè accipiter saxo sacer ales ab alto
Consequitur pennis fugientem in nube columbam.

573. NEQVE ENIM [illegible] ORT FOECVND. &c] à duplici commoditate argumentum, vna pecudum, altera pastorum: illis ad pascendum largè suppetit herba, istis in æstu vmbra.

575. SEDIT ATLANTIADES] Atlantis nepos Mercurius facilè annuit. Horat. ode 10. lib. 1. *Mercuri facunde nepos Atlantis.*

ET EVNT. M. L. DETIN. S DIEM] Plautus Trinum. *In huiusmodi negotio diem sermone terere, segnities mera est.* Virgil. eclog. 6.

Ille canit, pulsæ referunt ad sidera valles,
Cogere donec oues stabulis, numerúmque referre
B *Iussit, & inuito processit vesper olympo.*

Vide sis, quæ ibidem adducimus in Symb. Caue legas *Detinuere diem.* De solo enim Mercurio loquitur, nec versus staret: *Detinuere diem, iunctisque canendo.* Sermone igitur, & multo quidem detinere diem, est eum ita, & non alia occupatione seu opere absumere, & quasi aliò euntem intercipere, & orioso sermone transigere.

576. IVNCTISQ. CANENDO V. ARVNDIN.] Paulo antè, *& structis cantat auenis.*

577. SERVANTIA LVMINA] oculos vigilantes conatur suauitate cantus languefacere, vt somno capti claudantur: nempe illos nonaginta nouem. Duo namque, vt antea vidimus, soli quiescebant. & ibat res in orbem.

C 578. ILLE TAMEN PVGNAT, &c.] Memor officij sui Argus, & timens Iunonis iram, si quid vaccæ secus contigisset, nitebatur vigilare omnimodis.

579. OCVLORVM PARTE RECEPTVS] Non valebat tantum resistere somno, vt non vnus post alterum clauderetur, & tandem bona pars dormitet, cæteris adhuc vigilantibus.

580. QVÆRIT QVOQ. NAMQ. REP. &c.] Non de tibia inuenta quærit, quam Minerua inuenit; sed de fistula pastoritia, quæ græcè σύριγξ.

582. ARCADIÆ GELID. SN MONT] Occasio fistulæ inueniendæ fuit Naiadis, nomine Syringis, per fugam & transformationè defensa aduersus Panos, aliorumque agrestium deorum salacitaté virginitas.

583. INTER HAMADRYAO.] De his Gyrald. Syntagm. 5. Natal. lib. 5. cap. 11.

D 587. ORTYGIAM IPSAMQ. COLEB. VIRGIN. DEAM.] Ortygia, alias Delus, tellus natalis Dianæ. Libenter Ouidius virginitatem sectare cupientes puellas, & à nuptijs refugientes venatrices facit, & aut Dianæ æternæ virginis socias: aut certè ipso etiam habitu, vt studio, imitatrices. Sic antea de Daphne:

—— *Fugit altera nomen amantis,*
Syluarum latebris, captiuarúmque ferarum
Exuuiis gaudens, innuptaq. æmula Phœbes.

Et lib 3. de Callisto, quanquam illi postea Iupiter nomen, & honorem virginitatis ademit. *Miles erat Phœbes: nec Mænalon attigit vlla Gratior hac Triuiæ.*

588. RITV QVOQVE CINCTA DIANÆ] cincta, id est, instructa pharetra & arcu. Aut, *Nuda genu, nodo que*

nodoq; sinus collecta fluentes, vt illa, quam imitata est A Venus 1. Æneid. Carthaginensem virginem se [illegible] tiens, quáq; Æneas Phœbi soror [illegible] esse conuciebat.

590. CORNEV [illegible] HVIC ARCVS] Egregia commendatio. Nihil præter arcum corneum hanc virginem à Diana discernebat, immò non satis discernebat.

592. PINV [illegible] CAPVT PRÆCINCT ACVTA] pineam coronam capite gestans [illegible] enim sacra pinus, vt Apollini laurus.

593. TIBI NVBERE NYMPH. VOL.] Scio pleri que eruditis hic parum latinè locutum videri Nasonē, quòd nubere proprium sit fœminarum, quæ caput obnubunt ac tegunt, cum maritis dantur. Sumi etiam pro *ducere vxorem* multis testimonijs firmat cōtra Iosep. Scalig. in responsione sua Robertus Titius, & Nonius ex vetustissimo fabularum scriptore Pomponio hæc verba profert: Sed meus frater B maior, postquā vidit me inde eiectum domo, nupsit dotatæ, vetulæ, varicosæ Aphræ Sponsus enim, & sponsa eodē flammeo à sacerdote operiebantur. Vnde melius dicitur, mecum nupta, quàm mihi nupta. Sanè γαμεῖν tam de viro, quàm muliere dictum legitur apud S. Ignatium epist. ad Polycarpum, πρέπει ἢ τοῖς γαμοῦσι, ἢ ταῖς γαμούσαις: & apud Euangelistas Matthæum & Marcum. Erasmus vtrobique reddidit, contrahere matrimonium quo modo tutiùs & latiniùs loquemur. Martialis lib. [illegible] caussam reddens, cur locupletem vxorem nolit ducere, *Vxori*, inquit, *nubere nolo meæ*: seruitutem insinuat, quam talibus miserimè viri seruire coguntur, velut si ipsi maritæ, & illæ mariti essent.

594. RESTABAT PLVRA REFERRE] Non restabat verba referre; iam enim retulit: nisi putamus plura verba Panem virginis illiciendæ facturum C fuisse: sed restabat plura referre, ea scilicet quæ subsicuntur, quemadmodum fugerit, & mutata sit, quæ fusiùs fingi Mercurium dicturum fuisse. Sed cur diceret, caussa nulla fuit; iam enim oculos ad vnum omnes consopitos, & tempus rei, propter quā venerat, gerendæ idoneum cernebat. Editio Lipsiensis ex duobus carminibus vnum facit, vno hemistichio deleto, altero correcto: sic enim legit: *Talia verba refert, restabat verba referre*. Verba illa, *Votu cede Deo*, prorsus omittit. Non arbitramur locum sanum scalpello indiguisse.

596. A[illegible] ENOSI LADONIS AD AMN[illegible] M[illegible] [illegible] fuisse altum flumen, significatur adiuncto *arenosi*. Nam in fundo cœnosa magis, quàm arenosa sunt flumina.

597. CVRSVM IMP[illegible] DI[illegible] N VNDI] quomodo impediebat, si nympha? an non in aquis degunt, aut D degere possunt nymphæ: non omnia quamuis etiam minuta circumspiciunt poetæ, præsertim in fabulis.

598. LIQ[illegible] IAS SO ORE[illegible] tepore aquarum deas. Hinc etiam nymphæ quasi lymphæ.

600. COR[illegible] I NYM[illegible] CALAM.] repentina admodum, & temporis puncto perfecta fuit ista μεταμόρφωσις.

601. EF[illegible] SE[illegible] NVM [illegible] MOBILVM.

603. ART[illegible] N[illegible] A[illegible] tam c[illegible] quo notarat.

604. [illegible] VIVM [illegible] M Sic recum colloquens p[illegible] Suum su gestis, & querens in arundine [illegible] egreum t[illegible] meum colloquio. Quidam *consilium*, alij *concilium* legunt, vt et idem quod consuetudo, societas & co[illegible]

605. A[illegible] QV [illegible] A[illegible] ISPA[illegible] B. CALAM.] [illegible] rant reddebant calami, seu arundines ita [illegible]

Co[illegible] A IN[illegible] ERÆ] Virgil. eclog. 2. *Pan primus calamos cera coniungere plures Instituit*. Ad hanc si bullam [illegible] mente in conuertit Ouidius.

6[illegible] NOMEN TENVISS[illegible] A] ad fistulæ genus Syrinx, ab ipsa puell[illegible] ptum est.

6[illegible] V[illegible] T CYLLENIVS] [illegible] onte Arcadiæ Cyllene natus.

60[illegible] SV[illegible] RIM[illegible] X[illegible] VOCEM] ne Argus expe[illegible] atur. Vi[illegible] in 6. *pressa obmutuit ore*.

FIR[illegible] SOM[illegible] A ANI[illegible] A, &c.] hoc leuissimo contactu intendit ei [illegible] mnium, vt rhonchos eliam tr[illegible] t. Habebat enim caduceum vim quandam medicam. Suprà virgam somniferam appellabat.

611. FA[illegible] O ENSE] curuo, in figuram propemodum [illegible] is. Mercurij gladius peculiari nomine harpe dici[illegible]

NV[illegible] A [illegible] M] quo pacto *Somnia nutanti percussit pectora mento*, vt de somno [illegible] lib. 11.

6[illegible] Q[illegible] COLLO [illegible] ENFINE CAPVT] à summo collo caput abscidit.

SAXO[illegible] NT [illegible] IT] saxo, quò cum fessum inn[illegible] arat, [illegible] co editiore, & saxoso, e rupe, vt statim subit[illegible]

614. M[illegible] AT PRÆRVPT. S RVP.] Vult Ciucius, Mercurium sanguine Argi quod sequitur epitaphium saxo inscripsisse. Nos simpliciter dictum accipimus. Necesse enim fuit tanto vulnere & cæde rupem cruentari, & cpitaphium, si ita vocari placet, à poeta scriptum censemus. Vbi enim factus est poeta Mercurius [illegible] ho Apollo audiat, quæso.

614. A[illegible] IACIS [illegible] IN TOT LVM. &c.] Apostrop[illegible] nilis epitaphio. Lumen luminum erat vir[illegible] H[illegible] men gl[illegible] us Mercurij extinxit. Inde nox vna centum lumina obscurauit. Phaëthonti q[illegible] in 2. cu[illegible] epitaphium Ouidius. Hanc fabulam Argi ce[illegible] vaccæ custodis, à Mercurio obt[illegible] ad historiæ naturalis veritatem t[illegible] Macrob. 1. Saturnal. cap. 19. Argus est, inquit, cælum stellarum luce distinctum, quibus [illegible] quædam species cælestium videtur oculorum. Cælum autem Argum vocitari placuit à can[illegible] velocit[illegible] λευκὸς ἢ ταχύ. Et videtur [illegible] Æ[illegible] ptij [illegible] signare volunt, ponunt bouis figuram. Is ego ambitus [illegible] stellatum lumina [illegible] ornatus [illegible] Mercurius à Mercurio [illegible] cum sol diurno tempore obscurando sidera velut enecat, vi luminis [illegible] pectum eorum auferen[illegible] mortalibus.

616. V[illegible] R. S SAT[illegible] R[illegible] N[illegible] OCAT] Caudæ pau[illegible] [illegible] trahunt etiam cur [illegible] eius plumen [illegible] ipsi [illegible] aues. Quam [illegible] pauones [illegible] nonnulli deam ip[illegible] Dupl[illegible] caussam cur ei pauo censetur [illegible] Pausanias lib. 24 pagin [illegible] o. Dicamus quæ aues quibus [illegible] dicatæ. Accipiter, cicada, coruus, cygnus Apo[illegible] Iunoni pauo, aquila Ioui, columba Veneri [illegible] Herculi, gallus Æsculapio, vt & Mar[illegible] & S[illegible] Mineruæ, pi[illegible] B[illegible] Marti. Redeo ad pauonem, & eius caudæ insertos Argi oculos. Martial. lib. 14 Apophoreto, Lectus pauoninus:

[illegible] pulcherrima pennis
Num[illegible] Iunonis [illegible] prius Argus erat.

[illegible] quasi gemmis, [illegible] lucentibus. Lib. 15. *Iunonis volucrem [illegible] cauda sidera portat.* De superbia huius [illegible] nudi, [illegible] Nazianzen. orat. 2 de Theolog. [illegible], ut arrogans ille, & Me[illegible] suo, [illegible] totiam gloriam que adeò affectet, A ut quoties [illegible] accedentem viderit, aut etiam fæm[illegible], sese ostentare voluerit (nec enim pul[illegible] suæ ignatus est) protinus elata ceruice, pennisque in orbem concinnatis, atque oculis illo aureo quodam gemmantique fulgore in aceruum contractis, corporis sui elegantiam amatijs suis, cum fastuoso incessu, velut in theatro spectandam proponat?

Laruis terrificantibus toto pænè orbe percursato, in Ægypto humanam formam recuperat Io, & pro numine colitur, Epaphum Iouis satu enititur.

PROTINVS exarsit, nec tempora distulit iræ, XXVIII.
Horrificamque oculis, animóque obiecit Erinnyn
Pellicis Argolicæ: stimulósque in pectore cæcos
Condidit, & profugam per totum terruit orbem.
Vltimus immenso restabas, Nile, labori,
Quem simul ac tetigit, positis in margine ripæ
Procubuit genibus, resupinóque ardua collo,
Quod potuit, solos tendens ad sidera vultus,
Et gemitu, & lacrymis, & luctisono mugitu
Cum Ioue visa queri est, finemque orare malorum.
Coniugis ille suæ complexus colla lacertis,
Finiat vt pœnas tandem rogat: inque futurum
Pone metus, inquit, nunquam tibi caussa doloris
Hæc erit: & stygias iubet hoc audire paludes.
Vt lenita dea est, vultus capit illa priores,
Fitque quod ante fuit: fugiunt de corpore setæ.
Cornua decrescunt: fit luminis arctior orbis,
Contrahitur rictus, redeunt humerique manúsque,
Vngulaque in quinos dilapsa absumitur vngues:
De boue nil superest, formæ nisi candor, in illa.
Officioque pedum nymphe contenta duorum
Erigitur, metuitque loqui, ne more iuuencæ
Mugiat, & timide verba intermissa retentat.
Nunc dea linigera colitur celeberrima turba.
Hinc Epaphus magni genitus de semine tandem
Creditur esse Iouis: perque vrbes iuncta parenti
Templa tenet.

618. PROTINVS EXARSIT.] Iam pridem vaccæ [illegible] illum agitabat aliquod mains Iu[illegible] [illegible] iturando A[illegible] ædes accessit occasio. [illegible] HORRIFI[illegible]O[illegible] ANIMO OBIECIT ERIN. [illegible] lamentis c[illegible] m[illegible]eo exagitant [illegible] [illegible] pæne toto orbe po[illegible] re. Virgil. [illegible] pe[illegible] od[illegible] manifesti, cui B latine asilo, [illegible] œstro nomen est, describens, eo [illegible]onem q[illegible] loqu[illegible] tam narrat. Versus adnecti.

Asper, acerba sonans, quo tota exterrita syluis
Diffugiunt armenta: furit mugitibus æther
Concussus, syluæ, & sicci ripa Tanagri.
Hoc quondam monstro horribiles exercuit iras,
Inachiæ Iuno pestem meditata iuuencæ.

[illegible] cruciatus & Sophocles [illegible] ctia, & [illegible] in Prometheo, quo[illegible] cum Ouidius [illegible] Ludouicus Cesius in Comment. [illegible]

621. ET [illegible]. Venit quoque [illegible], & ad ipsum Caucasum, vbi Prome[illegible] Iouis iussu affixum cautibus reperit. Mutuo lamentatur [illegible] suas & ille huic prædicit in Ægyptum tandem venturam, atque illic Epaphum [illegible]. Vide Æschylum. Quas regiones & loca peragrauerit Io, docet Apollodorus Bibliothecæ lib. 2. post principium.

622. VLTIMVS IMMENSO R. NILE, LAB.] restabat eius vagationibus Ægyptus. Per fluuios interdum regiones eorum indicantur. Sed ita tamen in Ægyptum eam egerunt furiæ, vt ad Nilum peruenitet.

623. IN [illegible] RI Æ PROCVMB. GENIB. Ratio enim fingit superfuisse, vt in Actæone, & alijs, in bestias ex hominibus mutatis.

625. QVO [illegible] OTVS SOL. TEND. &c.] supra:

Illa etiam supplex Argo cùm brachia vellet

Tendere, non habuit quæ brachia tenderet Argo.

Contra 2. Æneid. Cassandra vates, Priami filia & virgo, cum passis crinibus à templo Mineruæ raptaretur,

Ad cælum tendens ardentia lumina frustra,

Lumina: nam teneras arcebant vincula palmas.

626. ET LVCTISONO MVGITV] supra. *Et conata queri mugitus edidit ore.*

627. CVM IOVE VISA QV[illegible] RI E[illegible]] De iniuria visa est expostulare cum Ioue, qui aliter de se meritam tali honore remunerasset. Epist. [illegible] lib. 4. Sulpitius Ciceroni: Quid est quòd tu aut illa cum fortuna hoc nomine queri possitis? Cicer. epist. 10. lib. 3. Quererer tecum, atque expostularem, nisi, vt suprà scripsi, purgare me tibi hoc tuo tempore, quàm accusare te mallem.

FINEMQVE ORARE MALORVM] aut mortem, aut restitutionem in formam pristinam.

628. CONIVG. ILLE S. COMPLEX. C. L[illegible] ERT. &c.] Vxorius est Iupiter, nec potest quæ libetent omnia. Blandè igitur rogat supplici liberationem, & deinceps ex vtriusque parte, sua & Ius mel[illegible] promittit. Cic. 2. Philipp. de M. Antonio, & Volumnia Mimia: Cùm mulier fleret vberiùs, homo misericors ferre non potuit: caput aperuit: in collum inuasit.

631. ET STYGIAS IVBET HOC AVD. P[illegible] VD.] Iuramentum deorum proprium, & sacrosanctum. Phœbus Phaëtonti in 2. *Ne dubites, dabitur stygias iuramus vndas*. Plura de hoc eod. lib. ibi, *Promissi testis adesto Dis iuranda palus*

632. V[illegible] ENIT [illegible]] Dedit aliquid precibus & promissis Iouis Iuno. [illegible] mitiam mittam facit.

VVLTVS [illegible] ILL [illegible] &c.] Describitur particulatim prioris formæ redintegratio.

633. F[illegible] GIVNT DE CORPORE [illegible] Æ [illegible] vaccinos, quia duriores ata nominat, [illegible]: in porcis enim propriè di[illegible]tur. *Setigeri*, &c.

634. F[illegible] LVMIN. [illegible] non planè orbis, sed quasi o[illegible] contr[illegible] ad mensuram oculi humani. *Luminis* [illegible] o luminum, [illegible].

[illegible] in quo[illegible] diuersos. Vngues [illegible] quadrupedum [illegible] rum [illegible]

[illegible] Fu[illegible] in arborem conuersa *remanet nitor* [illegible]

638. O[illegible] Inde hom[illegible] ped[illegible] habuit quæ iam h. a. de nescio quo: Omnium bipedum nequissimus. Et de H[illegible]iogabal[illegible] Non mo[illegible] bipedum, sed etiam quadrupedum nequissimus. Tale monstrum fuit vltra mundi fines expo[illegible]dum.

639. ML[illegible] MORE. &[illegible] non videt diligentiam poetæ, & planè Homericam [illegible] etiam in exiguis & leuibus accuratio erudius notissima est.

641. NVNC DEA LI[illegible] OLIT. CEL[illegible] TVRBA] Ab Ægyptijs pro dea culta est, & nominata Isis. Sacerdotes eius lineis vestiebantur; quod tãgit hoc loco Ouidius. Sacra Romam translata. Lucan. *Nos in templa tuam Romana recepimus Isim.* Habebat autem [illegible] in campo Martio, iuxta ouile. Iuuenal. *Isidis antiquo quæ proxima surgit ouili.* Narrat Cornel. Tacit. Domitianum amictu lineo turbæ sacrificulorum immixtum delituisse. Et Apuleius Apolog. linum purissimum esse velamentum, quod non modò induitur & amictui sanctissimis Ægyptiorum sacerdotibus, sed opertui quoque in rebus sacris vsurpetur. Hæc Beroald. in Propert. lib. 2. eleg. 33. Sueton. Othone. Sacra etiam Isidis [illegible] in linea religiosaque veste palam celebr[illegible] Tibul. lib. 1. eleg. [illegible] *Ante sacratos tecta fores sedeat.* Nam & religione eadem fuit sedere ante fores & ante pedes [illegible] narrare [illegible] beneficia deorum. Propert. lib. 2. eleg [illegible]

Ante [illegible] pedes [illegible] adoperta sedebit

Narra[illegible] sedet [illegible] perusta sua.

Et Achil[illegible] Statio in [illegible]. Pro c[illegible] llario addamus [illegible] Ioann Leonis Poëni[illegible] de [illegible] dict[illegible] de pocis no-[illegible]

In [illegible] parentum mea fundere partu

Br[illegible] hominem [illegible] omnia vana rata est.

Me[illegible]

[illegible]

64[illegible] [illegible] Io-D vis Hu[illegible] ida [illegible] Memphim [illegible] pluracum [illegible] vxore, etiam [illegible] genuit [illegible] en, [illegible] tertia est appellata Hy[illegible]

64[illegible] VRB[illegible]] Io, quæ deinde [illegible] quo [illegible] ratione Epaphus [illegible] Apis, de quo [illegible] Apis, quæ [illegible] Et in 2. A[illegible] gr[illegible] paphus. [illegible] Api plura apud [illegible] autem & Api[illegible] Hæc Crucius. Di[illegible]

Phaeton

Phaethon patre Phœbo insolescens, consilio matris eundem de veritate sciscitatum adit.

XXIX.

Fvit huic animis æqualis & annis
Sole satus Phaëthon, quem quondam magna loquentem,
Nec sibi cedentem, Phœbóque parente superbum,
Non tulit Inachides, Matríque, ait, omnia demens
Credis, & es tumidus genitoris imagine falsi.
Erubuit Phaëthon, iramque pudore repreßit:
Et tulit ad Clymenen Epaphi conuicia matrem.
*Quoque magis doleas, genitrix, ait, * en ego liber* — * ille ego liber, ille ferox tacui.
Ille ferox, tacui. pudet hæc opprobria nobis
Et dici potuisse, & non potuisse refelli.
At tu, si modo sum cælesti stirpe creatus,
Ede notam tanti generis, méque assere cælo.
Dixit, & implicuit materno brachia collo,
*Perque suum, Meropísque caput, tædásque * sororum* — * suarum.
Traderet, orauit, veri sibi signa parentis.
Ambiguum est, Clymene precibus Phaëthontis, an ira
Mota magis dicti sibi criminis, vtraque cælo
Brachia porrexit, spectánsque ad lumina solis,
Per iubar hoc, inquit, radiis insigne coruscis,
Nate, tibi iuro, quod nos auditque, vidétque,
Hoc te, quem spectas, hoc te, qui temperat orbem,
Sole satum: si ficta loquor, neget ille videndum
Se mihi, sitque oculis lux ista nouißima nostris.
Nec longus patrios labor est tibi nosse penates.
Vnde oritur, terræ domus est contermina nostræ:
Si modò fert animus, gradere, & scitabere ab ipso.
Emicat extemplo lætus post talia matris
Dicta suæ Phaëthon, & concipit æthera mente,
Æthiopásque suos, positósque sub ignibus Indos
Sidereis transit, patriósque adit impiger ortus.

645 ANIMIS ÆQVALIS ET ANNIS] Non se mel alibi, & in his quoque Commentariis docui, vocem *animi* numero multitudinis significare spiritus, animositatem, ferociam, superbiam, audaciam. Erat ergo Phaëthon Epapho huic vegetate, sic & pectoribus geminus. Æqualis etiam, qui Græcis ... . Cic. in Bruto: *Memoria proditum est, poetam nobilem poetarum æqualium morte doluisse.* 1. de Diuinat. *Phil... ius æqualis temporum illorum.*

646. SOLE SATVS] Sic poëtæ dicunt de procreatione liberorum. Et meritò, quoniam & corporis nostri principium atque origo semen est. Virgil. *satus Hercule pulchro Pulcher Auentinus.* Noster in Fast. *Ilia cum Lauso de Numitore sati.*

QVEM QVONDAM MAGNA LOQVENTEM] Græci μεγάλα λαλεῖν, εἰπεῖν. Sic μέγα φρονεῖν, idem quod tumere, insolentem, elatum esse, se circumspicere, sibi placere. Lege Chiliad. prouerb. Ne magna loquaris; propter Nemesin videlicet, superbiæ & arrogantiæ vltricem. Apud Horat. ad Pison. cùm ait de Æschylo, *Et docuit magnúmque loqui, nitíque cothurno,* grandiloquentia illius Tragici declaratur. Est enim τὸ, *nitíque cothurno* ... . Virgil. 10. de Vmbrone:

Dixerat ille aliquid magnum, vimq́ue afferre verbo
Crediderat, cæloq́ue animam fortasse ferebat,
Canitiémque sibi & longos promiserat annos.

Quibus verbis τὸ μεγάλα λέγειν bella ... . Et mox de eius cæde loquens, Nemesin etiam testam ... ostendit: atque adeò hanc insolentiam ei fuisse exitio. 5. Trist. 4.

Ille nec leuius cecidi, quem magna loquentem
Reppulit a Thebis Iuppiter igne suo.

647. [illegible] SIBI [illegible] EDENT [illegible] caussa [illegible] cur, qui [illegible] pat[illegible] natus esset, æque deo [illegible] Epaphus. Hu[illegible]m. Verum[illegible]men non æquè magno deo, vt ille. Nam, *quid Ioue maius habetur?* Poterat ergo, & debebat Pha[illegible]on hac de caussa cedere, & Epaphum nobil[illegible]rem fateri. Nihil[illegible]minus fortassis [illegible] hoc Phaethonti augebat animos, quòd auum [illegible]beret [illegible] Iou[illegible]n, id quod Epaphus nequ[illegible]bat, de auo inquam, suo gloriari. Nam Satur[illegible] nom nomen erat

648. MA[illegible] AL[illegible]MINIA DEM. CREDI[illegible] Cui cred[illegible] vnusquisque n[illegible]strum [illegible] hac re matri non crederet. Vnde & apud Homerum Odyss. 1. Telemachus à Minerua interrogatus, ecquid Vlysses pater [illegible] respondet, matrem id affirmare, cui credat. Nihilominus negandum non est, matres minus pudicas, maritos & filios solere fallere, dum alienos [illegible] subiiciunt.

649 ET [illegible] TVMIOVS GENIT. IMAG. FALSI] Virgil. 9. *tumidusq́; nouo pracordia regno Ibat.* Phaëthontem Epaphus à matre mœcha delusum mentiti generis suum existimari vult, natum potius plebeio & operario quopiam. aut certè Meropis esse filium, quem Clymene maritum habebat, Iouis minimè. *Imagine generis*, quem tibi imaginaris vt patrem tuum.

650. ERVBVIT PHAETHON [illegible] magis erubuit, quòd ex adulterio matris, quàm quòd sanguine Meropis progenitus ab Epapho putaretur. Quanquam etsi Iouis filius, tamen ex adulterio. Sed huiusmodi cum diis mulierum commercia in honore facilius, quàm in culpa & dedecore ponebantur.

IRAMQVE PVDORE R[illegible]ESSIT] pudore quodam ingenuo dissimulauit iram, nihilque acerbius in aduersarium torsit.

651. ET TVLIT AD CLYM. E[illegible] CONVI[illegible] MAT.] More puerorum & adolescentum, qui offensi ab æqualibus, rem ad parentes deferunt, & ab iis auxilium ac vindictam petunt, quando in filiis eorum quoque honos agitur.

652. ERGO [illegible] IL[illegible] F[illegible]X, T[illegible]VI [illegible] Matrem ad maiorem indignationem impellit quod se ait tacuisse ad Epaphi contumelias, cum tamen alioqui liber, & ferox, & iniuriarum impatiens esse soleat. Post [illegible], non post *liber* distinguendum. Hoc est ergo quod dicebat *iramq; pudore repressit.* [illegible]quam si sequamur lectionem in margine, etiam post *liber* [illegible] distinguere.

653. PVD[illegible] OPPRO[illegible] BIS, &c.] *Nobis*, ait, quoniam [illegible]od & paulo ante monebam, [illegible]tum dedec[illegible] [illegible] redunda[illegible] Non po[illegible] thonte, c[illegible] matris, quo[illegible] Phœb[illegible] petebat

[illegible] AT TV [illegible] [illegible] patern[illegible] & d[illegible]

[illegible] TE[illegible]NEB[illegible] [illegible] *coniuga ille* [illegible] quædam precum sua[illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] verum [illegible] matrem [illegible] per ea quæ [illegible] & [illegible], per

A [illegible]pe fo[illegible] per d[illegible] [illegible], &c.

658 TÆD[illegible] [illegible]RVM [illegible] libr[illegible]quent[illegible] & metamorph[illegible] Pl[illegible]at membr[illegible] *suarum* [illegible] elegaria. Sua enim & sua, [illegible], tuus in [illegible] & propinquis absolutè vsurpabant.

66[illegible] P[illegible] PHAETHONT [illegible] &c. Vtrumque [illegible] Clymene[illegible] & preces [illegible] tam enixæ, & conuicia Epaphi ad se relata. Vtrum magis, non possis dicere [illegible] certè vtrumque magno pere, & vt mulieres [illegible] *Non est autem ira super iram mulieris* [illegible] ait Scriptura [illegible].

661 VTRA[illegible]VE CÆ[illegible]RACHIA PORREXIT] gestus orantis, & iurantis, tendere ad cælum cum voce manus & oculos.

B 662. AD LVMINA S[illegible]IS Crebra hæc periphrasis solis. Initio libri. *Communemq; prius, vt lumina solis & auras.* Lucret. lib. [illegible] *Visitq; exortum lumina* [illegible]. Virgil. 6. *Ecce autem primi sub lumina solis & ortus.*

663. PER IVBAR HOC [illegible]D. INSIG. [illegible]RVS.] Pulcherrima circumlocutio solis. Radiatum [illegible]gne diei vocat Lucret. lib. 5. propter tam conspicuos radios. Quisque per deos sibi venerabiliores & chariores iurabat.

C 664. QVI [illegible] AVDITQVE VIDET [illegible] Homericus vetus Poëtæ occurrebat: [illegible] Omnia solem videre & audire, tanquam aliquod magnum numen credebant, & testem appellabant. Æneid. [illegible] *Sol* [illegible] Melius longè de deo, & vero de [illegible] in Capt. *Est profectò in cælo Deus, qui quæ nos gerimus, auditq́; & videt.*

665. QVI TEMPER[illegible] ORBEM] Quod est [illegible] dus sine sole nihil est, sine die, sine noctis rate temporum; & vt vno comprehendam [illegible] hunc o[illegible] creatore rerum omn[illegible] Multum sane duobus voc[illegible] [illegible] dum [illegible] te[illegible] peratore orbis vocauit; omnes puta laudes [illegible], quæ etiam duabus paginis vix edisserantur. Doctissimè, *qui temperat orbem.*

666. SI FIC[illegible] NEGET[illegible] LEVID. &c.] Solent qui iurant d[illegible]ones & execrationes sumere adiungere, si fal[illegible] ac plerumque mortem [illegible] exitium [illegible] Clymene. Dryope [illegible] ob [illegible] arbore loto, oblectando qu[illegible] infanti suo d[illegible] fractum, iam penè in a[illegible]tara:

D
S[illegible] & vrbe m[illegible]ru b[illegible] na iuro
[illegible] patior [illegible]
[illegible] arida p[illegible]
[illegible] habeo frondes [illegible] rar.

8. N[illegible] quò magis cred[illegible] [illegible] an [illegible]

6[illegible] V[illegible] [illegible] Habi[illegible] Clymene [illegible] [illegible]em.

[illegible]

[illegible]

67[illegible] [illegible] id est [illegible] [illegible] cum [illegible] Æth[illegible] [illegible] loci [illegible] [illegible]

de quibus Aristoteles in caussis, & in quam sententiam ita scripsit Hyginus, qui proximi sunt æstiuo circulo, eos Æthiopas, & perusto esse corpore: vel quoniam in Æthiopia Phaëthon regnauit. Vnde Berosus, Apud Ligures, inquit, Phaëthon relicto fine Ligure reuersus est in Æthiopiam. Euripides adhæc in Phaëthonte, maritam esse Clymenen Meropi, & terræ eius imperium habuisse asserit, Æthiopiam intelligens. Aut *suos* dixit, quia dicturus est lib. 2. de erratica eius aurigatione agens,

A *Sanguine tum credunt in corpora summa vocato Aethiopum populos nigrum traxisse colorem.*

POSITOSQ. SVB IGNIG. IND. SIDER.] Indi finitimi Æthiopibus, quos similiter transit. Sidereos ignes vocat lumen solis, qua cæli parte oritur. Lib. 15. stellas sic circumloquitur: *Postera sidereos aurora fugauerat ignes.*

674. PATRIOS ADIT IMPIGER ORTVS] alacriter & cupidè ad patrem, & ad regiam eius, ad orientem contendit, vnde currum moliri incipit.

ELECTORVM
LIBER SECVNDVS.
Regia solis.

SECTIO I.

REGIA solis erat sublimibus alta columnis,
Clara micante auro, flammasque imitante pyropo:
Cuius ebur nitidum fastigia summa tegebat:
Argenti bifores radiabant lumine valuæ.
MATERIAM SVPERABAT OPVS. nam Mulciber illic
Æquora cælarat medias cingentia terras,
Terrarúmque orbem, cælumque quod imminet orbi.
Cæruleos habet vnda deos, Tritona canorum;
Proteaque ambiguum, balænarumque prementem
Ægæona suis immania terga lacertis,
Doridaque & natas: quarum pars nare videtur;
Pars in mole sedens viridis siccare capillos:
Pisce vehi quædam: facies non omnibus vna est,
Nec diuersa tamen, qualem decet esse sororum.
Terra viros, vrbésque gerit, syluásque, ferásque,
Fluminaque, & nymphas, & cætera numina ruris.
Hæc superimposita est cæli fulgentis imago,
Signáque sex foribus dextris, totidemque sinistris.

1. REGIA SOLIS ERAT] Illustre & magnificum est huius libri exordium, ex festiuissima descriptione solis lõgè pulcherrimi & regalissimi, maiestatique eiusdem, in solio aureo, & smaragdis collucente χρυσοκολλήτοις ἐμβεβὼς δίφροις, vt est apud Euripid. Phœniss. cum veste purpurea residentis, inter stipatores eximios; quorum tamē omnium ipse non modò dominus, præses, moderator, verumetiam auctor, effector ac parens est dierum, noctium, mensis, anni, sæculi, horarum, quatuor temporum. Elucet porro hîc Maroniana imitatio B Expolituus quippe Maro legationem Troianorum Laurentum ad regem Latinum, priùs regiam eius describit, lib. 7. *Tectum augustum, ingens,* &c. Ita Ouid. narraturus quid Phaëthon ad solem accedens egerit, quoniam magna huius dei, & regia potestas est, prius sibi sedem eius depingēdam censuit. Templum Apollini in parte Palatij, cum porticu & bibliotheca ædificatum ab Augusto Ouidium hîc insinuare voluisse, conijcit in Annotat. Iacobus Crucius.

SVBLIMIB. ALTA COLVMNIS] Virgil. 7. *Tectum augustum, ingens, centum sublime columnis.* De vtilitate & dignitate columnarum in ædificijs priuatis & publicis, disseruimus in architectonicis secunda Tertij, pag. 45. legat qui voluerit.

2 CLARA MICANTE AVRO] Nitor auri claram reddebat ac splendidam: quam claritatem splendoremve pyropi augebant. Aurum soli, argentum

lunæ

lunæ sacrum credebant. Vtrumque etiam radiare dicitur.

FLAMMASQ. IMITANTE PYROPO] Non genus gemmæ, & carbunculus, sed æris ductilis, & coronarij species est pyropus. Plin. l. 34. cap. 8. Coronarium æs tenuatur in laminas, taurorumque felle tinctum, speciem auri in coronis histrionum præbet. Idemque in vnciis additis auri scrupulis senis, prætenuis pyropi bractea ignescit. Propert. lib. 4. eleg. 11. *Picta, vel inducto fulgebat parma pyropo.* Vox inducto laminam, seu bracteam, non gemmam esse declarat. Vide Passeratium ibid. & nota lapsum Beroaldi.

3. CVIVS EBVR NITID. F. SVMMA TEGEBAT] In hac regia nihil nisi aurum, argentum, pyropos, ebur, gemmas, & omnia summo artificio elaborata vidisses. Tectum quidem totum constabat tegulis eburneis. Fastigium rei cuiusque summa pars, ædificiorum maximè. Virgil. 1. Æneid. *Et fastigia suspicit vrbis.*

4. ARGENTI BIFORES RADIAB. L. VALVÆ] A dextris & sinistris aperiebatur regia, vnde bifores valuæ. Valuæ autem, quòd in se voluantur: laminis argenteis tota vestiebatur.

5. MATERIAM SVPERABAT OPVS] Audisti de materia: nunc de artificio, & elegantia operis accipe. Generatim illud habe regiam hanc artificiosiùs, quàm pretiosiùs ædificatam fuisse & tamen quid auro, argento, ebore, gemmis pretiosius? Artificium distinctè commemorat. Nonnimus ob excellentiam adhibitæ artis, res cæteroqui materia ignobiles, sæpe magno vendi. Zeuxis, si meminis, picturas suas donabat, quòd eas nullo pretio compensari posse existimabat.

MVLCIBER ILLIC ÆQVORA CÆLAR. &c.] Proditur ipse artifex & auctor tanti operis. Mulciber, & apud Lucanum Mulcifer, est Vulcanus dictus ita secundum Festum, quòd ferrum molliat: mulcere enim molire est. Fingunt poëtæ hunc fabrum deorum, & quidem scientissimum, qui non è ferro duntaxat, verùm etiam ex auro, argento, ære insignia opera conficiat, quale clypeus Achillis Iliad. 18. & tripodes, qui auteis totulis suppositis, sponte sua ambulabant. Ad cælaturas & artificium eiusdem clypei, in describendis Solis foribus Poëta noster procul dubio cogitationem transtulit.

6. ÆQVORA MEDIO CING. TERRAS] Oceanum, qui tanquam cingulo continentem circundat. Catull. de nupt. *Oceanusq́, pater, totum qui amplectitur orbem.* Æquor ab æqualitate, seu planitie, in malacia videlicet, cum placidum ventis stat mare.

D

7. TERRARVMQ. ORBEM, CÆLVMQ. Cælauit in ijs mundum: non enim nec pulchrius, nec iucundius, nec alia luce magis idoneum argumentum inuenit. Orbis figuram habet terra, quod demonstrant Mathematici. Non dicunt totum Græci cum vocant οἰκουμένη habitatam, cum bona pars lit ἀοίκητος.

QVOD INMINET ORBI] Nomine orbis hic sæpe æthera, terram, aquam, quorum velut tectū quoddam est cælum. Lib. 1. in exorsu, *Ante mare, & terras, & quod tegit omnia cælum* Et

Hæc super imposuit liquidum, & grauitate carentem
Aethera, nec quidquam terrenæ fæcis habentem.

Aë em quoque terræ & aquis imminere idest superiorem esse, ibidem dixit.

A

8. CÆRVLEOS HABET VNDA DEOS] Docet, quibus rebus Vulcanus singulas mundi partes illustres fecerit. Ac inprimis mari dedit deos suos, quos ab eius colore vocat cæruleos; quo epitheto affecit ipsum quoque Neptunum, lib. 1. cæruleum Iouis fratrem appellans. Enumerat aliquot.

TRITONA CANORVM] Hic est tubicen Neptuni, cuius munus explicatur libro superiore, vbi diluuium sublatum memoratur:

Cæruleum Tritona vocat, conchaq́, sonanti
Inspirare iubet, fluctusq́, & flumina signo
Iam reuocare dato, &c.

Pars eius superior, ad vmbilicum vsque fuit hominis: inferior ad caudam vsque delphini. Duos pedes priores equinos habuit, caudam duplicem, in

B

lunæ formam, vt significat Apollon. lib. 4. Argonaut. Eandem formam expressit propemodum Virgil. lib. 10. *Hunc vehit immanis Triton,* &c. Latiùs de hoc Natal. lib. 8. cap. 3.

9. PROTEAQ. AMBIGVVM] propter eius mutabilitatem, de qua lib. 8. *Nam modo te iuuenem, modò te videre leonem,* &c. Virg. 4. Georg.

BALÆNARVMQ. PREMENT. TERGA] Balænæ aliàs cete marinæ belluæ, magnæ vastitatis, vt sunt in terris elephanti, cameli, &c.

10. ÆGÆONA SVIS LACERTIS] Ægæon hic vnus deorum marinorum est. Apud Maronem in 10. vnus de gigantibus, qui Iouem cælo depellere conati sunt. Premit autem lacertis suis terga balænarum, dum ijs complexus incubat, & pro vehiculo vtitur.

C

11. DORIDAQ. ET NATAS] Doris Oceani, & Thetyos filia, ex Nereo fratre ingentem nympharum numerum peperit, quæ à patre dictæ Nereides. Pro ipso mari μετωνυμικῶς. Virg. eclog. 9.

Sic tibi, cum fluctus subterlabêre Sicanos,
Doris amara suam non intermisceat vndam.

12. IN SOLE VIRENS in scopulo.

VIRIDES CAPILLOS] A colore aquæ marinæ subuiridi. Vnde & virides dij 1. Trist. eleg. 2. *Pro superi, viridesq́, dei, quorum æquora curro.* Siccare autem, ad solem puta.

13. PISCE VEHI QVÆDAM] Distribuit operas inter Nereidas; partem dicit nare, partem in scopulis sedem sedere, & apricari, partem piscibus vectari.

14. QVALEM DECET ESSE SORORVM] Fratres & sorores sorores ex ijsdem plerumque lineamentis similes sæpe sunt: similitudinem vt e internoscere difficile sit. Quidam vrbanus homo de gemellis vnum obiisse audierat, pòst occurrêns alteri, Tune, inquit, an frater tuus est mortuus? Lepidè. Quin & sorores nonnunquam fratribus adeò facie respondent, vt nihil similius iudices De caussis huius similitudinis naturalium rerum indagatores consule. Catul. in Epithal. simillem vultum in prole paterno vultui, pudicitiam matris arguere autumat.

15. TERRA VIROS VRBESQ. GERIT, &c.] Sex rerum genera terris ornauit in sua cælatura Vulcanus. Viros vocabulo homines accipe, à potiore. quod & Homero vsitatum, Nymphatum, Oreades, Napæas, Naiadas, numina ruris, Faunos, Satyros, &c.

16. FLVMINA ET NYMPHAS] Fosanus ex suis lib is mauult, *Fluminaque nymphas ue*

[illegible], *Liminaque, laurusque Dei.*
[illegible]. CÆLI [illegible] IMA[illegible] species & imi[illegible] quædam cæli, siderumque in [illegible]entium. [illegible].1. *Sidera coeperunt toto fulgescere cælo.*

A 18 SIGNA [illegible] SEX [illegible], &c.] Zodiacum, constantem signis duo[illegible] diuiserat, vt valua dextera sex, sinistra totidem contineret: illa versus septentrionem, hæc versus m[illegible]diem.

Aduentus Phaethontis, Phœbi maiestas, stipatores.

19. *Q Vo simul accliuo Clymeneia limite proles* II.
Venit, & intrauit dubitati tecta parentis,
Protinus ad patrios sua fert vestigia vultus,
Consistitque procul, neque enim propiora ferebat
Lumina. Purpurea velatus veste sedebat
In solio Phœbus, claris lucente smaragdis.
A dextra leuaque Dies, & Mensis, & Annus,
Sæculaque, & positæ spacijs æqualibus Horæ:
Verque nouum stabat, cinctum florente corona:
Stabat nuda Æstas, & spicea serta gerebat:
Stabat & Auctumnus, calcatis sordidus vuis:
Et glacialis Hyems, canos hirsuta capillos.

19. QVO SIMV[illegible] A[illegible] [illegible]] Accliue [illegible]um de[illegible]. In [illegible] locat regiam [illegible], quoniam oriens ascendit, & versus occasum de[illegible].

C[illegible] PROLES] Nondum omnino patuit, esse prolem Phœbi. Nec ve[illegible] insolitatum est addere epitheta a matre. Latonia proles, Latonigena de Apolline, aut Diana legi[illegible]. S[illegible] lib. 3. Autonoëius heros Actæon Autonoes [illegible].

DVBITATI PARENTIS] de quo ipsum dubitare fecerat Epaphus in iurgio.

22. C[illegible]SISTI[illegible] Q. PROCVL] subijcitur mox ratio, immodica scilicet lux solis, quam oculi non ferebant.

23. PVRPVREA VELAT. VEST[illegible] &c.] Solem tanquam regem, astrorum scilicet, vestit purpura, & in solio gemmato collocat. Quod item regium est, ab vtroque latere satellites & stipatores eidem adiungit. [illegible] sunt Dies, Mensis, Annus, [illegible]culum, Horæ, Ver, Æstas, Auctumnus, Hyems. Nec sine ratione physica. siquidem hi [illegible]mnes stipatores quòd sunt Soli debent, qui istarum omnium [illegible] [illegible]udinum ac temporum caussa efficiens est. De inuenta purpura fabellam affert Politian. Miscellan. cap [illegible].

[illegible]. A DEXTRA LÆVAQ. DIES] Ægyptij no[illegible] [illegible] [illegible]ntes, pauonem intrecta in orb[illegible] caud[illegible]ibant, propter cæli [illegible] micantes [illegible]los. [illegible] em diem, e[illegible]ndem autem demissa c[illegible]ud[illegible] qu[illegible]ium stellas nox occulere videatur, cum [illegible] cœpe[illegible] aduentare, & tamd[illegible] lælaceant, [illegible] supra terram est. Pierius hierog[illegible] 4. De diebus, mensibus, annis, sæ[illegible]lo [illegible] de die nata[illegible] libellú aureulum.

E[illegible] V[illegible] & omni[illegible] dè cuique rei, negotio, [illegible]oni, temp[illegible] [illegible]ium impéderetur, [illegible], & duratio temporis in annum, annus in men-

B ses, mensis in dies, dies in horas dispertitus est. Qui menses quibus dijs sacri, Pierius lib. 14. Herodotus lib. 2. & Clemens Stromat. 1. cap. 7. tradiderunt, Ægyptios primos annum in XII. menses diuisisse. Singulos versibus singulis descriptos lege 1. Anthol. [illegible].91. Ibid. menses Romanos singulis distichis.

ET [illegible]NNVS] Atterius Capito scripsit annum à circuitu temporis appellatum: quoniam veteres *an* pro *circum* posuerunt. Annus (verba Varronis) quod vt paruuli circuli annuli, sic magni dicebantur anni, vnde annus, quasi magnus circulus. *In se sua per vestigia voluitur annus*, vt ait Virgil. 2 Georg. Hinc Ægyptij an[illegible]um volentes exprimere, serpentem, extremam caudam ore suo apprehendentem pingebant.

26. SÆ[illegible] [illegible]] Varro vocem sæculum à sene deriuat, & C. annis definit. Alij à sequendo, quòd [illegible]ipsa t[illegible]pora sequantur. [illegible] Censorin. cap. 5.
C vul[illegible] [illegible]se XXX. annorum. [illegible] ætatem, sæculum, gen[illegible] [illegible] Lege Gyraldum.

S[illegible] [illegible] HORÆ] Ciuilis quidem dies vna cæli conuersione continetur, constatque horis 24. Earum vnaqu[illegible]que est pars diei quarta & v[illegible]sima. Et hæ sunt æquales horæ. Naturalis dies, qui cursu solis ab ortu ad occasum definitur, constatque horis duod[illegible] quarum vnaquæque est duodecima portio [illegible] quod inter emergen[illegible] & occumbente[illegible] [illegible]em intercedit. Hæ autem æ[illegible] inæqu[illegible]les sunt hibernis; ibi enim dies longior, hi[illegible] breuior est. Quocirca etiam horas necesse est in æstate ma[illegible]res, in hyeme minores intelligi. Serius Romanos horas obseruasse (post annum CCC.[illegible] Censorinus affirmat [illegible] lib. 7. cap. 60. [illegible] bulis [illegible] [illegible] & oc[illegible] [illegible]batu[illegible] aliquot ann[illegible] [illegible]. De horis [illegible] signa T[illegible] [illegible] oden [illegible] apud Horat. p[illegible] g[illegible] col 2

27. VERQVE NOVVM STABAT, CINCTVM, &c.] Quatuor anni tempora iuxta eorum qualitates, & proprietates velut in pictura nobis spectanda exhibet. Primam anni partem Varro facit Hiemem, quod tum multi imbres: vel quòd tunc animas omnium quæ flatur, apparet, ab hiatu [illegible]. Tempus secundum Ver, quod tum virere incipiunt virgulta, ac vertere se tempus anni. Tertium ab æstu Æstatem. Quartum ab auctu frugum Auctumnum. Quadrifidū Phœbi [illegible] borem scitissimè vocat Claudianus de Consulatu Olybrij & Probini. Et quoniam Ver est florigeru, dat ei Poëta de floribus coronam. Æstate vigent calores, ideo nudam dicit, & coronatam spicis, propter messem, quæ tum colligitur. Auctumno fit vindemia, ideo personam ei virilem tribuit, calcatu vuarum pedibus sordidatis. Postremo Hyemem, glacie & canis capillis opertam, propter frigus scilicet, inducit. Sunt autem hieroglyphica istarum quatuor anni tempestatum cum Ouidianis insignibus probè consentientia. Veris quidem corbis, seu fiscella, florum referta: Æstatis, spicarum manipulus, erectus in corbe messoria. Auctumni cornucopiæ, vuis & pomis refertum: Hyemis, mensa conuiuantium ad focum. Etenim, vt ait Virgil. 1. Georg.

Frigoribus parto agricolæ plerumque fruuntur,
Mutuaq; inter se læti conuiuia curant
Inuitat genialis hyems, curasq; resoluit.

Seneca item in Hippolyto de iisdem anni vicissitudinibus:

Vt nunc cana frigora brumæ
Nudent syluas: nunc arbustis
Redeant vmbræ: nunc æstiui
Colla leonis, Cererem magno
Feruore coquant, viresq; suas
Temperet annus.

Lib. 15. Pythagoras cum quatuor humanæ ætatis gradibus confert hæc quatuor anni tempora, cum adolescentia, iuuentute, virili ætate, senectute. De eorum necessaria vicissitudine lege Octauium Minutij, pag. 35.

VERQVE NOVVM] Virg. 1. Georg. *Vere nouo, gelidus canis cùm montibus humor liquitur.* Nouum, quia est etiam adultum, & præceps, vt alia quoque tria tempora, æstas, auctumnus, hyems, quod & alibi notauimus, idque non semel. Nouum primo mense, adultum secundo, præceps tertio: cuilibet enim trimestre assignatur. Ex ista quadripartita anni varietate gratissimum est nobis ver, annus formosissimus Virgil. eclog. 3. Herodoto lib. 7. pars anni probatissima. Oppiano 1. [illegible] neget aureum. Ouid. 4. Fast. formosum tempus. Nazianzeno orat. 43. [illegible] τῶν ὡρῶν, princeps [illegible] pars, & regina. De [illegible] 2. Geo[illegible] a Lucretio quoq; lib. 1. & 6. Catullo [illegible] Ven[illegible] Ho[illegible] ode 4. lib. 1. & ode [illegible] lib. 4. S[illegible] 4. Sy[illegible] in lyric. ad Sept. Seuer. [illegible] in progymnasmat. pag. 17. A[illegible] prima Tert[illegible] vt [illegible] quoque tempora.

CINCTVM [illegible] Qui tempus illud [illegible] & e floribus nectuntur coronæ. H[illegible] & Anacr[illegible] coronis [illegible]. Ob ser[illegible] Carolus P[illegible] Coronar. lib. [illegible] cap. [illegible]

A scos quidquid erat ἄνθινον floridum vocasse [illegible] ver, ac si totum ver sit floridum, aut solo nomine florum signetur tempus vernum. Clem. Alex. [illegible] λάμπει [illegible] ἄνθεσι πορφυρέοισι. Tum quidem ver splendet nouum floribus purpureis. Notat Pet. Victor. lib. 32. cap. 21. apud Athenæum lib. 13. flores vocari nunc veris, nunc pratorum filios: ab Æschylo autem Terræ filios: à poëta Etrusco italicè Fauonij dulcem familiam. Spirat autem vernis diebus Fauonius.

29. AVCTVMNVS CALCAT. SORD. VVIS] Sic pingebatur auctumnus, vt aut è vitibus vinum colligeret: aut vuas calcaret: aut ab earum calcatione sordidus esset. lib. 3. eleg. 16. Propert.

Dummodo purpureo spument mihi dolia musto,
B *Et noua pressantes inquinet vua pedes.*

De auctumno Lucret. lib. 1. quod huic loco non est alienum: *Vites auctumno fundi suadente videmus.* Explicat Turneb. lib. 25. cap. 1. cogente auctumno, vitium succum in vinum liquidum fundi abireque videmus. Pingebatur & pomis capite redimito. Horat. ode 2. Epod.

Vel cùm decorum mitibus pomis caput
Auctumnus aruis extulit.

Auctumnitas dixerunt Varro apud Nonium, Cato de re rust. lib. 1. cap. 5. & 155. Minutius Felix tertio Octauij, Arnob. disputat. lib. 1. Notauit Iuret. ad epist. 23. lib. 3. apud Symmachum.

30. ET GLACIALIS HYEMS] Vt veris, ita hyemis descriptionem longè ornatissimam lege apud M. Anton. Flaminium in Paraphrasi elegantissima super 12. Metaphysicorum Aristotelis. Si etymon Varronis probas, vocem ab imbri deducentis, scribes tertia vocali, *hiems*: si alterum, ab ὕειν, pluere deducentium, scribes cum ypsilon, *hyems*. De his quatuor anni temporibus [illegible] quàm aptè sint ordinata, seque inuicem consequantur, magnum diuinæ prouidentiæ argumentum præbentia, Theodoret. lib. 1. de prouident. Isidor. Pelusiota ep. 158. lib. 2. & 3[illegible]8. lib. 5. Ioannes Chrysost. ad populum Antiocheo. homil. 11. Solebāt & aliter pingi, quàm ea depinxit Ouidius, nempe pro vere Venus, pro æstate Ceres, pro auctumno Bacchus, pro hyeme Vulcanus, ad fornacem ardentem astans. Et hactenus quidem de apparitoribus Solis. Eum ait Philo in quarto orbe tres planetas supra, totidem infra se habentem, pro dignitate, vtilitate & magnitudine sua ceu quodam satellitio cingi ac stipari. Horum quatuor anni tēpestatum notas, & quasi symbola vates noster paulo aliter, & vno disticho expressit 4. [illegible]

Vere prius flores, æstu numerabis aristas,
Poma per auctumnum, frigoribusq; niues.

Et [illegible] Remed.

Poma dat auctumnus. formosa est messibus æstas,
Ver præbet flores igne leuatur hyems.

Al[illegible] tus ve[illegible] han[illegible] vicissitudinem per 4. auium genera [illegible] designat. emblem. C.

Aduenisse hyemem frigilla renuntiat ales;
Ad nos vere nouo garrula hirundo redit.
Indicat æstatem [illegible] exspectare cuculus:
Auctumno est cantum cernere ficedulas.

Paterna humanitas, & ad fidem τῆς γονῆς confirmandam muneris quamuis magni cum iureiurando promißio.

III.

INDE loco medius rerum nouitate pauentem
Sol oculis iuuenem, quibus aspicit omnia, vidit.
Quæque viæ tibi caussa? quid hac, ait, arce petisti
Progenies Phaëthon haud inficianda parenti?
Ille refert: O lux immensi publica mundi,
Phœbe pater, si das vsum mihi nominis huius:
Nec falsa Clymene culpam sub imagine celat:
Pignora, da, genitor, per quæ tua vera propago
Credar, & hunc animis errorem detrahe nostris.
Dixerat, at genitor circum caput omne micantes
Deposuit radios, propiusque accedere iussit:
Amplexuque dato: Nec tu meus esse negari
Dignus es, & Clymene veros, ait, edidit ortus.
Quoque minus dubites, quod vis pete munus, & illud
Me tribuente feres. promissi testis adesto
Dis iuranda palus, oculis incognita nostris.

31 LOCO MEDIVS] medio [illegible] loco illo residens. Virg. 2. *medium in penetralibus hostem*, pro [illegible] me[illegible]s penetralibus. [illegible]

RERVM NOVITATE PAVENTEM] Non modò [illegible] nihil viderat, tantum splendorem, & maiesta[illegible], inquam; sed nec [illegible]nimo aliquando conceperat Phaëthon. Inde illi tremor occupabat artus. De Apollonio Tyaneo Philostrat. l. 1. cap. 2[illegible] cùm [illegible]ylo[illegible] intrasset regiam, nihil eorum respexisse, quæ [illegible] in admirationem vertere consueuerunt, sed quasi viatorem [illegible] pertransisse, & cum [illegible] de [illegible] ac [illegible]ucio suo alia de re colloc[illegible]. Prudentissima illa reginarum, quæ venit [illegible] fi[illegible]us te[illegible], vt [illegible] sapientiam Salomo[illegible], eo [illegible] & [illegible]la, quam [illegible], domo, a[illegible] v[illegible] [illegible] habebat [illegible] præ admiratione, & [illegible] spiritum. [illegible] Reg 10.

B

32. QVI [illegible] OMNIA ΠΑΝΤ' ἐφορᾷ, &c. Homerus. [illegible] Phœbus, vt interpres, lib. 2. omnia [illegible], omnia [illegible] audiens, vt [illegible] carum Homero placuisse video. E[illegible]tem modo videt omnia [illegible] omnia [illegible] siqu dem est im[illegible], [illegible] sequitur. Lib. 4. *Videt hic deus omnia primus.* [illegible] de [illegible] Leuc[illegible].

Qui omnia de[illegible]
[illegible] in vna
Quos mundo [illegible]

[illegible] *[illegible]rarum flammis opera omnia [illegible]* [illegible], neminique [illegible] [illegible]ecturos, [illegible] factum declaratuos [illegible]. Lege [illegible] Ccotur. χρυσέας ἁμέρας

A βλέφαρον, aureæ diei oculus, Sophocli Antig.

33. QVÆQVE VIÆ TIBI CAVSSA? &c.] Idem est, *quid hac arce petisti*, quod prius hoc, *quæ tibi caussa viæ?* Sed istuc auctoribus, atque etiam ipsi Maroni non est insuetum, geminare sententias easdem, ad vim maiorem verbis adiungendam, ad animos commouendos scilicet.

HAC ARCE] cœlesti arce, ad quam perrarus mortalibus aditus, quia locus est & sedes immortalium ac beatorum.

34. PROGENIES PHAETHON, &c. Laudatur in Principibus, adeuntes benignè compellando anteuertere. id quod magnam dat rei bene gerendæ fiduciam. Sic autem prior affatur Phaëthontem Phœbus, vt omnem ei [illegible]pulum de patre germano eximat. Vocat enim [illegible]lium: & addit, non sibi inficiandum, insinuãs, eo esse degenerem, nec eiusmodi, vt sibi sit erubescendus. Mulcet hæc oratio adolescente[illegible] [illegible] & est mellis medulla suauior.

35. O LVX IMMENSI PVBLICA MVNDI] Suprà: *Sol oculis iuuenem, quibus aspicit omnia, vidit.* ἥλιον dictum aiunt quasi [illegible] quòd ob excellentem claritate[illegible] [illegible]icuus sit, & omnibus manifestus. φωσφόρον τρίμμα, lucis quæstorem vocat Proculus Lycius. [illegible] qu[illegible]que Lucr[illegible].

Largus item liquidi fons luminis æthereus sol
Irrigat assiduo cælum candore recenti,
Suppeditatque nouo confestim lumine lumen.

Ibid.

Nec ratione alia res possent in [illegible] videri,
Perpetuo ni suppeditet lucis caput ipsum.

Ipsemet Sol 4. Metam. de se

Ille ego sum, dixit, qui longum metior annum:

Omnia qui video: per quem videt omnia tellus: Mundi oculus.
Ibidem, auctor lucis audit.

36. Si das vsvm n. nom. hvivs] si pateris te patrem à me appellari, nec te pudet mei. *tosi* potius affirmantis quà dubitantis, & caussam magis quàm conditionem designat, Quandoquidem das.

37. Nec falsa Clym. cvlp. &c.] falsa imago, est falsum nomen patris sub quo illa celare potest crimen suum. Nam si tu, Phœbe, mihi pater es, non erit illi crimini, ex te Phaëthontem concepisse, sed honori potiùs.

38. Pignora da genitor] Non est contentus Phaëthon affirmatione sola Phœbi: pignus insuper poscit, vt matrem habere suspectam, & de vero patre addubitare desinat.

40. Circvm cap. omne n. depos. rad.] Phædra Hippolyto: *Quòd sit auus radijs frontem vallatus acutis.* Lucret. lib. 1. & alibi, radios Solis vocat lucida tela diei, quandoquidem illis ceu telis huc & illuc iactis ac diffusis, totus terrarum orbis illustratur. Ennius solem simpliciter radiantem: hi enim est eius versiculus: *Vine, Vlysses: dum licet, oculis postremum lumen radiantis accipe.* Christiani virorum fœminarumque cęlitum capita radiosa pingimus: primum, vt per lumen eorum in virtute præstantiam, claritatemque, qua cęteris pręfulserint, indicemus. Virtus enim luci vt vitium tenebris comparatur. Hinc non modò sanctimonia vitæ singulares, sed etiam rebus gestis, aut bonis artibus insignes, lumina dicuntur. Deinde, vt omnes intelligant, Deum, cuius indicium etiam lux est, quique lux dicitur, in ijs habitasse, & donis eos ac muneribus suis cumulasse.

41. Propivsqve accedere ivssit] quod antè A lucis copia oculos perstringente, non poterat. Vnde Conf. [illegible] procul; *neque enim propiora ferebat Lumina.*

42. Amplexvq. dat, nec tv mev &c. Primùm verbo [illegible] affirmauit, se patrem eius esse, cum filium appellauit. Dat [illegible] plura huius rei indicia. Iubet accedere propius, & amplexu [illegible] iterum, & firmissimè asseuerat, Clymenem vera [illegible] pignus, vt rogatus erat [illegible] optione & sententia promittit, sic vt se sacramento [illegible] constringat.

44. Qvod vis [illegible] quiduis petenti daturum pollicetur, necesse est multum posse, immò omnia Et quidem infrà summam auctoritatem cælo, terra & mari [illegible]. *Denique quidquid habet dives circumspice mundus,* &c. And [illegible] amicorum, omnia communia? Iupiter Dianæ apud Callimachum hymno 3. Φέρευ [illegible] ἐθελημὸς αἰτίζεις, τυχ, adeo cape iam quæcunque petis Filia.

B 45. Promissi testis ad. diis ivrand. pal.] Prærogatiuam hanc Stygi contulit Iupiter [illegible] tabulantur quòd eius filia Victoria in bello gigant. [illegible] sibi affuisset; statuisseque Iouem, vt si quis deorum numen Stygis peierando fefellisset, vno anno, & nouem diebus ambrosia & nectare careret. Lib. 1. *Per flumina iuro Infera, sub terras Stygio labentia luco.* Et 3. *Stygis quoque numina fratris Coniuga torrentis. timor & deus ille deorum est* Consule Seruium in lib. 6. Æneid. *Stygiamque paludem, Dij cuius iurare timent, & fallere numen.* Auson. *Queque piat diuum periuria nubicolor Styx.* Apud Homerum, hymno in Apollinem Latona Delo insulæ per cælum, terram, & Stygias aquas iurans,

καὶ τὸ κατειβόμενον Στυγὸς ὕδωρ, ὅς τε μέγιστος ὅρκος δεινότατός τε πέλει μακάρεσσι θεοῖσι.

Exposcit Phaethon moderamen currus ad vnum diem. Patrem promißi pœnitet: petitionem frustra dissuadet.

IV. Vix bene desierat, currus petit ille paternos,
Inque diem alipedum ius & moderamen equorum.
Pœnituit iurasse patrem: qui terque quaterque
Concutiens illustre caput, Temeraria, dixit,
Vox mea facta tua est: vtinam promissa liceret
Non dare! confiteor, solum hoc tibi, nate, negarem.
DISSVADERE LICET: NON EST TVA TVTA VOLVNTAS.
MAGNA PETIS, PHAETHON: ET QVÆ NON VIRIBVS ISTIS
MVNERA CONVENIVNT, NEC TAM PVERILIBVS ANNIS.
Sors tua mortalis: non est mortale quod optas.
Plus etiam quàm quod superis contingere fas est,
Nescius affectas. Placeat sibi quisque licebit:
Non tamen ignifero quisquam consistere in axe
Me valet excepto. vasti quoque rector olympi,
Qui fera terribili iaculatur fulmina dextra,
Non aget hos currus: ET QVID IOVE MAIVS HABETVR?

Ardua

Ardua prima via est, & quà vix mane recentes
Enituntur equi; medio est altissima cælo:
Vnde mare, & terras ipsi mihi sæpe videre
Fit timor, & pauida trepidat formidine pectus.
Vltima prona via est, & eget moderamine certo.
Tunc etiam quæ me subiectis excipit vndis,
Ne ferar in præceps, Thetys solet ipsa vereri.
Adde, quòd assidua rapitur vertigine cælum,
Sideráque alta trahit, celerique volumine torquet.
Nitor in aduersum, nec me, qui cætera, vincit
Impetus, & rapido contrarius euehor orbi.

47 VIX BENE DESIERAT.] Cupiditas immoderata Phaëthontis, qui exspectare vix potuit, dum loquendi finem Phœbus faceret. Iam enim conceptum animo habebat, quid peteret, & ita, vt se ab eo deduci nolle statueret. Ergo antequam extremum eius sermonem audiret, *currus petit ille paternos* &c.

48. ALIPEDVMQVE IVGVM.] quasi qui alas haberent in pedibus, nec tam currere, quàm volare viderentur. Virgil. 12. *Alipedumque fugam cursu tentarat equorum.* Aptissimum in [illegible] declarandæ celeritati. Sic Lucret. lib. 6. ceruos dicit alipedes, quoniam pedum celeritate valent. Noster lib. 1. *Crura nec ablato prosunt velocia ceruo.* Alioqui cornipedes, & sonipedes etiam poëtis equi dicuntur.

ALIPEDVM [illegible] MODERAM. EQVOR.] Lib. 4. ipse Phœbus vocatur *volucrum moderator equorum:* quos tamen moderari vix potest, *vbi acres incaluere animi, ceruixque repugnat habenis,* vt paulo pòst ait.

49. POENITVIT IVRASSE PATREM.] non enim præuiderat hoc petiturum. Res mira, cum idem sit qui Apollo. Ad [illegible] 1. sic Daphnæ fugienti vé[illegible] ta, *per me quod erítque, fuítque, Estque, patet.* Sed p[illegible] numenta nimium excutienda non sunt [illegible], & potius audere licet [illegible]; [illegible].

QVI TERQVE QVATERQVE [illegible] VT [illegible] CAP. In[illegible] gnantis, irascentis, pœnitentis, improbantis nota, capitis concussio, & agitatio. Terque, quaterque est sæpius. numerus certus pro incerto vt illa in multo maiori, trecenta, sexcenta, mille, græcè μυρίακις decies millies. Lib. 1. *Terrificam capitis concussit terque quatérque Cæsariem.* Virg. 1. Æneid. *O terque quatérque beati.* Tiboll. eleg. 3. lib. 3. *O mihi fælicem térque quatérque diem.* Homerus Odyss. 5. τρὶς μάκαρες [illegible] καὶ τετράκις.

50. TEMERARIA VOX MEA FACTA EST.] Ego temerarius fui in promittendo, nihil enim excepi, & [illegible] promisi, quod tu concupisti, obiecique te imprudens magno discrimini, nisi mutas sententiam. [illegible] ita, vt *tua* sit auferendi casus, & subaudiatur *voce*. Tua voce mea vox temeraria facta est. Tua p[illegible] tius mei moderandi, ostendit, temere & in[illegible], cum [illegible] me tibi petenti datuum promi[illegible]. Ad[illegible] vt *tua* sit nominandi casus, hoc in[illegible] vox mea [illegible] ta est tua, idest, tui iuris. Id qu[illegible] de[illegible] omisi, tu mihi à me potes exigere; secundum [illegible] pronunciatum Iureconsult. Promis[illegible] m cadit in debitum. Bersman.

51. VTINAM PROMISSA LICERET NON DARE.] Atqui non licet, sicut ipse infrà confitetur, *Ne dubita, dabitur, Stygias iurauimus vndas.* Notandus locus M. Tullij de promissis 1. Offic. *Potest etiam accidere,* inquit, *promissum aliquod & conuentum, vt id effici sit inutile vel ei cui promissum sit, vel ei qui promiserit. Nam si, vt in fabulis est, Neptunus quod Theseo promiserat, non fecisset, Theseus filio Hippolyto non esset orbatus. Ex tribus enim optatis, vt scribitur, hoc erat tertium, quod de Hippolyti interitu iratus optauit: quo impetrato in maximos luctus incidit. Nec promissa igitur seruanda sunt ea, quæ sint iis quibus promiseris inutilia; nec si plus tibi noceant, quàm prosint illi, cui promiseris.* Si ergo seruanda non sunt, si inutilia sunt cui promisimus, quanto minùs, si etiam perniciosa?

PROMISSA NON DARE.] Idiotismus videtur, date promissa, pro præstare, efficere, facere, seruare, exsoluere, reddere, patrare promissa: nam qui promittit, hoc ipso dat promissa. Catull. de nupt. propriè:

At non hæc quondam blanda promissa dedisti
Voce mihi: non hoc miseram sperare iubebas.

52. SOLVM HOC TIBI NEGAREM.] quia solum hoc contra salutem tuam, honoris imagine deceptum te petiisse video & doleo.

53. DISSVADERE LICET.] Si non licet negare mihi, tamen tibi cedere iure tuo licet: quod vt facias, tibi suadeo: & promissum vrgere dissuadeo. Sequuntur rationes; à difficili, ab impossibili, à summo periculo: Adduntur paternæ preces, cum ingenti affectu. Sed lauat Æthiopem.

54. MAGNA PETIS, ET Q. N. VIR. IST. CON.] Clemens Alexand. Pædagog. 3. μὴ θίγῃς ἡνίων παιδὶον ἄπειρον ὄν· μηδὲ ἀναβῇς τὸν δίφρον ἐλαύνειν μὴ μαθών. Ne tractes habenas fili, regendi imperitus: nec currum conscendas, aurigandi nescius. Sumptum ex tragœdia quapiam, vbi Phaëthontem pater Phœbus admonebat filiò, ne suum sibi exitium petere vellet. Notauit Iunius adagio, Habenas ignarus ne tractes. Magna munera hoc loco vocari putat Martinus noster de Roa, Singular. lib. 1. cap. 17. quæ onera grauia duraque potiùs habenda essent; quæ infirmum adolescentem oppressura pondere suo, & ad terram afflictura videbantur. Hanc vim verè expressit Virgil. lib. 6. de Phœbi vate sic loquens:

At Phœbi nondum patiens immanis in antro
Bacchatur vates, magnum si pectore possit
Excussisse Deum.

Magnum,

Magnum, inquit ibidem Seruius, non reuera ait: sed retulit ad affectum colentis: vnicuique enim Deus, quem colit, magnus videtur. Sed magnum ego grauem, durum, molestum intelligo. Nam cui ab afflatu numinis *non compta mansere comæ, sed pectus anhelum, & rabie fera corda tument*, numen ipsum graue ac durum non esse haud poterat. Sic ille.

55. NEC TAM PVERILIBVS ANNIS] Iuuenem vocat Poëta. Sed Phœbus consilio suo congruenter, puerum, vt tanto magis deterreat. Ac si dicat, Tutiùs, ac meliùs in arundine lóga equitares, quàm equos & currum meum regeres. Quàm conuenienter hi duo versus in eos vsurpabuntur, qui sacras, & ciuiles functiones aut pecuniæ, aut honoris, aut vtriusque cupiditate inducti ambiunt, quas pro dignitate sustinere nequeunt; quandoquidem non annis, sed animis pueri sunt, & seipsos adhuc regere nesciunt?

56. SORS TVA MORTALIS] Argumentum à natura. Quod vis, non humanum, sed diuinum, non hominis sed Dei est: nedum vt puer tali officio fungi queat.

57. PLVS ETIAM, Q. QVOD SVP. &c.] Gradatio. Adeo humanum nó est munus istuc, vt nemo deorum præter me illud suscipere audeat. Meú est hoc regnum, præterea nullius. Senserunt hoc, & confessi sunt dij ipsimet non longè pòst, cùm lugentem filij mortem, & officium suum mundo negantem circumsteterunt, suppliciter orantes, ne vellet rebus æternam noctem inducere.

58. PLACEAT SIBI QVISQ. LICEBIT] Gaudeat & delectetur suis quisque rebus, facultate & potentia sua. Scis enim alium deum præesse rei bellicæ, vt Martem: studijs liberalibus Musas: ingenijs, & sapientiæ Mineruam; vino Bacchum, frumento Cererem, igni Vulcanum, &c.

59. NON TAMEN IGNIF. Q. CONSIST. &c.] Ego solus possum consistere in axe, in curru (synecdoche est) qui fert solem, quem veteres igneum esse putauerunt, ignis quippe apparet. Infrà detrectans laborem pristinum, ob cladem & exitium filij:

Quilibet alter agat portantes lumina currus.

Si nemo est, omnesq. dei non posse fatentur, &c.

60. VASTI QVOQVE RECTOR OLYMPI] Lucret. lib. 5. vocat magni cærula mundi: mundus enim, vt alibi testibus citatis demonstrauimus, aliquando sonat cælum. Credibile facit, quod dicit, quia nec summus deorum Iupiter possit. Ergo nullus. Eum autem circumloquitur duplici periphrasi, rectorem olympi vocans (regnatorem olympi Virgil. & iaculatorem fulminum.

61. QVI FERAT TERRIBILI, &c. Cognomenta Iouis plurima sunt à fulmine. κεραύνιος fulminator, ἀργικέραυνος coruscans fulmine ἀρχικέραυνος fulminum princeps, ἐγχεικέραυνος quòd pro hasta fulmine vteretur, τερψικέραυνος quòd fulmine gauderet, κεραυνοβόλος fulminum iaculator.

TERRIBILI DEXTRA] Non esset terribilis dextra, nisi ea fulmen iaceret, ad cuius naturam respicientes Horat. ode 2. lib. 1. & Virgil. 1. Georg. nominant, ille quidem rubentem; rubet enim ignis: hic coruscam; lucet enim simul ignis.

62. F[illegible] QVID I[illegible] VE MAIVS HABETVR?] Superlatiui magis vim quam positiui habet *magnus*. cùm dicitur, magnus Iupiter. Quamuis ergo maximus sit, est tamen in suo genere quodam Phœbus maior; alioqui non se illi de Phaëthonte occiso excusaret. 2. Trist.

A

Iure igitur genitorq. Deûm, rectorq. vocatur;
Iure capax mundus nil Ioue maius habet.

Horat. 1. ode 12.

——— qui res hominum ac deorum,
Qui mare, & terras, variisq. mundum
Temperat horis.
Vnde nil maius generatur ipso,
Nec viget quicquam simile, aut secundum.

63. ARDVA PRIMA VIA EST] Ab ortu sol ad medium vsq; cælum semper ascendit. *Prima via*, sicut prima fabula, primoribus labris, & similia.

RECENTES EQVI] integri, nondum defatigati, & debilitati. Curtius lib. 3. Timere, ne virtute hostium, sed lassitudine sua vincerentur Persas recentes deinde successuros, si laxius stare potuissét. Cæsar in Gallicis, Integri & recentes milites defatigatis succedebant. Liuius l. 7 Instant Volsci recentes, qui è castris impetum fecerant. Et lib. 35 Recentibus equis Romani fessos sequebantur. Hoc versu, *Ardua prima via est*, & c. cum consequentibus sex, ad rem suam opportunissimè vsum Senecam lib. de Prouidentia, animaduertit Ciofan.

B

64. ENITVNTVR EQVI] enitendo & conando ascendunt, quoniam ardua via & accliuis.

MEDIO EST ALTISS. CÆLO] medium viæ est altissimum, quippe medio cælo: quod medium cùm sol renuerit, meridies est, & æstus maior. Lib. [illegible]. *Dum calet, & medio sol est altissimus orbe.* Et lib. 3. *Nunc Phœbus vtraque Distat idem terra. finditq. vaporibus arua.*

C

65. VNDE MARE, ET TERRAS, &c. Nihil humanum deus iste, ne hîc quidem, à se alienum putari vult. Despicientes è sublimi loco quodam horrore & timore percelluntur. Plura dicentur infrà.

67. VLTIMA PRONA VIA EST] Vltima via, sicut supra prima via, vltimum viæ, seu vltima pars viæ: non enim sunt plures viæ. quas sol decurrit. Ascensus igitur propter accliuitatem laboriosus: medium propter altitudinem; descensus propter casum, plena metus sunt.

ET EGET MODERAM. CERTO] in arduis equi extimulandi, in decliuibus inhibendi sunt. In his, quam in illis aurigæ laborem peritiamque magis perspiciat. Phaëthon autem, qui equum nullum ascédit vnquam, vnde istuc moderamen didicerit?

68. QVÆ ME SVB. EXCIP. VNDIS THETYS, &c.] Ipsius Thetyos testimonium assumit ad confirmandum, vltimam viam esse præcipitem & periculosam, quod tamen certum ac euidens erat. Timet mihi ipsa Thetys per prona currum agenti, & ad se in hospitium venienti. Quid tibi sic? Virgil. 3. Georg.

D

Nec cùm vectus equis altum petit æthera, nec cùm
Præcipitem Oceani rubro lauat æquore currum.

Quòd poëtæ solem cùm occiderit, ad Thetyn, siue Oceanum descendere; & cùm oritur, inde redire fabulantur, secundùm sensum, non rationem dicunt. vt illud de nauigantibus, *terraq. vrbesq. recedunt*, & alia nonnulla. Atque id in mari potissimum apparet: vespera quippe in vndas sese demittere, ac mane rursum inde emergere videtur his, qui maria nauigant, totus nitidus, ac veluti lotus, & abluto, quem contraxerat, puluere. Hoc ipsum ingeniosè expressit Lucret. lib. 4.

In pelago nautis ex vndis ortus in vndas

Sol

[illegible] *[illegible] lumen.* [illegible] *[illegible] tuentur* [illegible] Perpe [illegible] 1. de [illegible] cap [illegible] us maxima [illegible] e circum se tor- [illegible] ius mundi [illegible] loci no- [illegible] Motu primo [illegible] super polos [illegible] ab o casu [illegible] 4. horarum spatio [illegible]

[illegible] &c. [illegible] es omnes infra [illegible] sibi ue pro- [illegible] tentem versari, [illegible] & per [illegible] culum æquino-

A ctialem, sed [illegible] alios polos, ab ijs [illegible], nimirum super polos Zodiaci & per circulum Zodiacum. Com[illegible] nos ne pigeat adire in 2. Arist. de cælo, cap. [illegible] 4. articul. 1. & 2. Quod autem [illegible] Phœbus, non se vinci ab impetu, qui cætera vincat, id de hoc proprio ipsius motu capiendum, quem tamen communem cum alijs planetis habet, qui [illegible] quoque in aduer[illegible] [illegible]untur. Raphaël [illegible] exponit: Q[illegible] luna nunquam retrocedere cogatur (propter rapidam circumuolutionem primi mobilis, omnes sphæras inferiores secum trahentis, [illegible] est [illegible] nec alij planetæ, est tamen cùm citius, est cùm tardius mouetur. At solem primi cæli motus non ita nec rapit, nec fert, vt non perpetuò æquabili motu sub ecliptica maneat linea. Accedit ad hoc, quod sol nec epicyclon habet, atque ideo neque directus, neque retrogradus, nec stationarius, vt cæteri planetæ, dici potest.

[illegible] prioribus aliæ rationes, & describitur [illegible]

V.

F[illegible] os currus, quid ages? poterisne rotatis
[illegible] ro[illegible], ne te citus auferat axis?
[illegible] lucos illic, vrbésque deorum
[illegible] animo, delubraque ditia donis
[illegible] est formásque ferarum.
[illegible] as, nullóque errore traharis;
[illegible] cornua tauri,
[illegible] violentique ora leonis,
[illegible] curuantem brachia longo
[illegible], atque aliter curuantem brachia cancrum.
N[illegible] quadrupedes animosos ignibus illis,
Quo[illegible] pectore habent, quos ore & naribus efflant,
In promptu regere est: vix me patiuntur, vbi acres
** Incaluere animi, ceruixque repugnat habenis.* * Incumuere.
At tu, [illegible] ne sim tibi caussa doloris,
N[illegible] te, caue. [illegible] QVE SINIT, TVA CORRIGE VOTA.
Sci[illegible] vt nostro genitum te sanguine credas,
[illegible] certa peti[illegible], do pignora certa timendo,
[illegible] patrio pater esse metu probor. aspice vultus
[illegible] meos. [illegible] TINAMQVE OCVLOS IN PECTORA POSSES
INSERERE, ET PATRIAS INTVS DEPRENDERE CVRAS.
[illegible] quidquid habet diues, circumspice, mundus,
De[illegible] que tot ac [illegible] cæli, terræque, marisque
[illegible] bonis aliquid, nullam patiere repulsam.
D[illegible] vero nomine pœna,
N[illegible]: POENAM, PHAETHON, PRO MVNERE POSCIS.
[illegible] mea colla ten[illegible] blandis, ignare, la[illegible]?
[illegible] bita, dabitur (stygias iurauimus vndas)
Q[illegible] unque optaris. [illegible] SAPIEN[illegible]VS OPTA.

Finie-

Finierat monitus: dictis tamen ille repugnat,
Propositumque premit, flagratque cupidine currus.
Ergo * *qua licuit genitor cunctatus ad altos*
Deducit iuuenem, Vulcania munera, currus.
Aureus axis erat, temo aureus, aurea summæ
Curuatura rotæ, radiorum argenteus ordo.
Per iuga chrysolithi, positæque ex ordine gemmæ
Clara repercusso reddebant lumina Phœbo.

*quâ id, est, quantum. vel [illegible] ura- pes.

74 POTERISNE ROTATIS OBVIVS IRE POLIS, &c.] Polos vocat orbes superiores sole, à quibus simul rapitur, decimum, nonum, octauum, quod dicitur firmamentum in Scriptura sancta, septimum Saturni, sextum Iouis, quintum Martis. Ipse occupat quartum, planetarum medius. quem sequuntur Venus, Mercurius, & Luna. *Proprie poli sunt puncta extrema axis, quorum alter nobis in Europa degentibus supra nostrum horizonta eminet, nec vnquam nobis occidit, dicitur que Borealis, siue Septentrionalis, quia ad partem borealem, siue Septentrionalem est. Etiam Arcticus ab ea constellatione, quæ dicitur ἄρκτος, id est Vrsa, qua circa hunc polum vertitur. Alter Austrinus, & meridionalis, quia ad Austrum, siue meridiem est. Item Antarcticus, eò quòd polo Arctico per diametrum opponatur. Atque hic terra obiecta nunquam à nobis cernitur: sed ab alijs, quos Antipodas vocant.* Hæc de polis ex Conimb. quibus nihil dilucidius.

75. CITVS AXIS celerrima illa rotatio cæli, quam hîc citû axem nominat. Alioqui axis est linea recta, per centrum sphæræ ad illius circumferentiâ transiens, circa quam sphæra ipsa voluitur. Manil. lib. 1.

Aera per gelidum tenuis deducitur axis,
Libratum que gerit diuerso cardine mundum,
Sidereus medium circa quem voluitur orbis,
Aeternó que rotatur [illegible] immotus.

76 FORSITAN ET [illegible] ILLIC, &c.] forsitan amœnitatem quandam [illegible] locorum in itinere [illegible] concipis, & [illegible] vrbium [illegible] lucos & vrbes, quas dij tanquam ciues habitent, & templa magnifice constructa, & donis opulenta. Nihil minus; [illegible] visurus es.

78 PER INSIDIAS ITER EST, [illegible] FERAR.] Omnia [illegible] signa, quæ sol per[illegible]anit, quædam ab animantibus feris nom[illegible]ntur, inde [illegible] iuuenem deterrendi, & à sent[illegible] [illegible]uocandi occasionem [illegible] sumit. Et sanè cohorruit[illegible]e ad eorum aspectum [illegible] sequentibus indicatur.

Spar[illegible] quoque in vario passim miracula cælo,
Va[illegible]rumque videt trepidus simulacra ferarum.

[illegible] & paternæ huius dehortationis ob periculo[illegible] [illegible], & pertinaciæ Phaëthontis meminit & Statius [illegible]. Thebaid. [illegible] sus adiungis;

—— Sic ignea lora
Cum daret, & rapido sol natum imponeret axi
Gaudentem, lacrymans astra insidiosa docebat,
Nolentes [illegible] teri zonas, mediamque polorum
Temperiem; pius ille quidem, & formidine cautus:
Sed iuuenem duræ prohib[illegible]ant dicere Parcæ.

79. VT [illegible] VIAM [illegible] [illegible]AS [illegible] ERTRAH. &c.] Ex hypothesi. Ponamus, tibi viam, quam tenere oportet, exploratam ac notam esse, tamen, vt dicebam, via hæc per insidias formasque ferarum tibi conficienda est.

80 PER TAMEN ADVERSI G. CORN. TAVRI, &c.] Exempli gratia, aspiciendus est taurus, sagittarius, leo, scorpius, cancer. Vt tim ebis misei, ne in te faciant impetum? De translatione horum in sidera, consulendus Hyginus, & alij scriptores mythici.

82. ALITER CVRVANT. BRACH. [illegible] ANCRVM] Scorpius curuat brachia à principio, cancer in extremo. Elegans vocabuli *aliter* vsus apud poëtas, cùm non semper vulgari more capitur, sed aliquãdo pro contra, seit contraria parte. Vide [illegible] Gulielm. Canter. lib. 1. cap. 10 Scaliger Hypercrit. c. 7. huius aurigationis ratione postulat. Perducit eum Phœbus (Phaëthontem) per totum Zodiacum eodem die: quod spatium annuo labore exhaurit sol, idque non ab oriente ad occidentem: sed [illegible] suo oriente, qui orienti diurno contrarius est. Sed in opere non emendato, & in fabulosis narrationibus aliquid ad veritatem desiderari, aut etiam aliquid contra veritatem proferri, nouum ac mirum videri non debet. Potest etiam respondere, hæc ad iuuenem istarum rerum ignarum absterrendum dicta fuisse, speciosè magis & vulgariter, quam astrologicè; quam disciplinam non melius Ouidium Scaliger, quam Scaligerum docere potuit Ouidius. Et quia sub Zodiaco perpetuò sol meat, non inuenusti perpetuus Zodiaci hospes à nescio quo est appellatus.

84. NEC TIBI QVADRVPED. &c.] Equos vocat quadrupedes, & quadrupedantes etiam Virgil. Difficil[illegible] as non mediocris [illegible] gendorum equorum ferocium & animosorum (siquidem ignes gerunt in pectoribus, quos spirant) te moueat vt respiscas.

85. IGNIBVSQ ORE ET NARIB. EFFLANT] Virgil. [illegible]

Postera vix summos sparge at lumine montes
Orta dies, cum [illegible] imum alto se gurgite tollunt
Solis equi, lucemq; elatis naribus efflant.

Ennius à quo vt alia non pauca, ho[illegible] mutuatus c[illegible]fetur V[illegible] *fundunt, elatis nari[illegible]u lucem.* Vterq; luce[illegible] quos Ou[illegible] ignes, nuncupat. etiam paulo post, *ign[illegible] m[illegible] vomentes.*

86. [illegible] PROM [illegible] RE [illegible]] Lib [illegible]3. *Sed nec mihi dicere promptum Non [illegible] ch[illegible] P[illegible]* [illegible] eud *Iam istac insipientia est, si[illegible] iram in promptu [illegible]re.* E[illegible] ponit Lamb[illegible] am præ se f[illegible], iras [illegible] [illegible] iram f[illegible] nte & vultu ostendere atq[illegible] C[illegible] pro Muren. [illegible] [illegible] & [illegible] unt est mihi [illegible]. E[illegible] pr[illegible] Sex [illegible] nec hoc quidem [illegible] latet, quod [illegible] & propositum est, &c.

87. CVI VIX QVE REPVGNAT HABENIS [illegible] à, *Rapiuntque per auia currum.* V[illegible] *Nequit audit currus habenas.*

[illegible] Iv-

88 FVNESTI DOLORIS] ne doleas propter interitum tuum, ad quem teodis, & cuius caussa ego tibi temeraria promissione mea fuerim.

89. DVM RES Q. SINIT, TVA CORRIGE VOTA] quia sera post factum pœnitentia. Homerus Iliad. ς. ῥεχθὲν δέ τε νήπιος ἔγνω, tem peractam stultus agnouit. Muta igitur mentem istam maturè, ne serò sapias,& ne dicendum tibi sit,Non putabam.

90. SCILICET VT NOST. GEN. T. SANG. &c] Quò esses certior, me tuum esse pattem, petisti pignus. An verò pignus & signum vllum certius esse putas tanta pro salute & incolumitate tua sollicitudine? cuius argumentum etiam tibi sit vultus meus, animi mei non dubitabilis index. Vide quàm metu casus tui & exitij pallidus, quàm mœstus, quàm deiectus sim, qui alioqui soleo esse lætissimus. Nondum huc satis, blanditur amplius.

93. VTINAM Q. OCVL. IN PECT. POSS. INSER. &c.] Hoc in magni cuiusdam amoris, pietatis, sollicitudinis, affectus, innocentiæ significatione sęptus optant homines, posse videlicet exhibere oculis ipsum animum suum inspiciendum. In Theogonia effertur ab Hesiodo deus quidā Momus, qui cùm ipse nihil ederet operis, aliorum verò deorum opera contemplaretur, si quid omissum, aut perpetam factum, libertimè reprehēdebat. Quare cùm Vulcanus hominem composuisset, deque principatu artificij cum Minerua & Neptuno contenderet, quorum hic taurum finxerat, illa domum excogitarat; delectus certaminis arbiter Momus, præter alia, quæ in aliorum operibus carpsit, illud præcipuè in hominis opificio notauit, quòd artifex non in pectore fenestras, aut ostiola quædam addidisset, quò perspici posset, quid in corde lateret, quod illi flexuosum alioqui, multisque recessibus sinuosum finxisset. Lucian. dial. de hæresibus, Iunius 1. emblem.

95. QVIDQVID HAB. H. CIRC. MVNDVS] Conditio æquissima. Siue honorem, siue vtilitatem, siue voluptatem spectes Phaëth n, cùm in omni genere mundus adeò diues, iubetur pręcurrus moderatione, & quidem vnius diei tantùm, aliquid eligere. Quomodo audet Phœbus sibi vendicare totum mundum, atq; omnes eius diuitias? Non hoc Iupiter, quo nil maius, iniquè ferat? An hoc ita dictum intelligendum est, quòd dij omnes ad Solem referuntur? de quo videbis Macrob. Saturnal. lib. 1. cap 17. & deinceps Si itaque mundus est deorum, & vnus est deus sol, nomina tantùm pro effectibus mutans, erit etiam dominus mundi solus. Lib. 10 *Si dij dare cuncta potestis, Sit coniux, opto*, &c. conditionalis est pro causali, Quoniam vos dij cuncta potestis date. Nullum tamen separatim omnipotentem lego, præter Iouem & Iunonem, & hanc quidem bis in extremo quarto, & septimo. Ex persuasione igitur falsa de deorū παντοδυναμίᾳ, fiunt illi modi loquendi apud Comicos, Dij tibi omnes omnia optata ferant: Dij dent tibi quæ velis: Dij te fælicitent: Dij te adiuuent.

97. NVLL. MPATIERE REPVLSAM] Cic. repulsam ferre, accipere.

98. DEPRECOR HOC VNVM] Suprà, *Solum hoc tibi nate negarim*. Hoc vnum, & solum est, à quo dando refugit animus meus. Subditur caussa.

QVOD VERO NOMINE POENA EST] propter difficultatem & pericula quæ exposuit. Ita negotiosi

A magistratus pœna potiùs sunt, quàm honores, quibus affecti, in pistrinum quodammodo detruduntur.

99. NON HONOR] Ergo honorem eo munere quærebat Phaëthon. Occultè eius ambitio reprehenditur.

POENAM PRO MVNERE POSCIS] quis prudens hoc velit, si intelligat? qui autem non intelligit, & rationis eget, ab alijs qui intelligunt sumat mutuum, de Plauti consilio.

100. QVID MEA COLLA TENES, &c.] Plaut. Asin. *Circumdatoq; me brachijs, meúmque collum circumplecte*. Nullis verbis vtitur aduersus patrem Phaëthon, ut eius rationes refutet: neque enim potest, ita sunt validę: sed facto ipso, dum blandè complec-B ctitur (iam enim audebat) quid velit demonstrat. Infrà tamen locutum apparet.

101. NE DVBITA, DABITVR, STYG. IVR. VNDAS] Putat se teneri iuramento Phœbus, tametsi promissum inutile, immò etiam noxium futurum videat ei cui promisit. Nam Stygis numen fallere dij timent, vt suprà dictum ex Virgilio.

102. SED TV SAPIENTIVS OPTA] 1. Trist. eleg. 1.

Vitaret telum Phaethon si viueret, & quos
Optauit stultè, tangere nollet equos.

Inter exempla audaciæ etiam est Phaëthon. *Sapientiùs opta*. Lenitate verbi tristitiam rei mitigante, cùm planè insipienter & stolidè optauerit, minimè autem parum, seu non satis sapienter.

103. DICTIS TAMEN ILLE REPVGNAT, &c.]
C Nunc etiam ad verba intelligitur venisse, & ostendisse, nunquam se à proposito dimotum iri, quanquam argumentis nihil respondeter.

104. PROPOSITVMQ. PREMIT] instat, vrget, sententiam non mutat. Cic. 2. de diuinat. Premam te, cùm ex te caussam vniuscuiusque rei exquiram. Premunt item, qui in disputationibus respondentem diuerticula quærentem, & euadere conantem cohibent, & ad certas ac solidas responsiones compellunt.

105. ERGO QVA LICVIT GENIT. &c.] tandem exsequitur promissa Phœbus, quanquam ægrè, & cunctabundus.

AD ALTOS CVRRVS] è curru ipso extabat sedes Phœbi sublimior & conspicua. Altè extructos currus.

106. VVLCANIA MVNERA] Commendatio ab D artifice. Schema appositio l. 10. *Videóque tuum, mea crimina, vulnus*. lib. 13. *Da, precor, huic aliquem, solatia mortis, honorem*. Virgil. 2. eclog. *Tantum inter densas, vmbrosa cacumina, fagos* Horat. ode 3. lib. 1. *Sic fratres Helenæ, lucida sidera*. In re tam nota haud opus pluribus probationibus.

107. AVREVS AXIS ERAT, &c.] Ex auro, argento, gemmis constabat hic currus, quem, vt antè fecerat in domo solis, ab artifice & materia commendat. Sanè currus cum habitaculo tanti domini congruere debuit.

Obseruat Petrus Victorius lib. 33. cap. 12. Nasonem festiuitatem quandam, seu lumen orationis ex repetitione eiusdem vocis, qua homines vti cōsueuerūt, cùm illustrare quippiam, & ei plurimum splendoris afferre volunt, in duobus poëtarum principibus, Virgilio & Homero æmulatum. Latinè Traductio, græcè à quibusdam ἐπαναφορὰ, & πλοκὴ appellatur. De sacerdote Cybeles lib. 11.

Aureus ex humero sonat arcus, & aurea vati
Cassida, tum croceam chlamydémque, sinúsque crepantes
Carbaseos fuluo in nodum collegerat auro.

Alter locus est lib. 4. vbi Didonis studium in se ornando, quò magis Æneæ placeat, ostenditur:

Cui pharetra ex auro, crines nodantur in aurum,
Aurea purpuream subnectit fibula vestem.

Et loquens de ornatu equorum regis Latini, quos oratoribus Æneæ dono dedit, lib. 7.

Aurea pectoribus demissa monilia pendent,
Tecti auro, fuluum mandunt sub dentibus aurum.

Sumpsit hoc ipsum decus & lumen ab Homero Virgil. Ille enim sic de Neptuno loquens, & speciem illius omnem aperire volens, priùs de equis eius ista cecinit:

Ὠκυπέτα χρυσέῃσιν ἐθείρῃσι, κομόωντε
Χρυσὸν δ' αὐτὸς ἔδυνε περὶ χροΐ, γέντο δ' ἱμάσθλην
Χρυσείην. & quæ sequuntur.

Sed & ornatus gratia ibidem in describendo curru Iunonis easdem voces iterat, etsi ponat illas longiure interuallo inter se distantes. Potuit doctissimus Victorius hisce ab se diligenter animaduersis & collectis locis adiungere etiam illum ex octauo, prorsus eiusdem generis:

Aurea cæsaries ollis, atque aurea vestis.
Virgatis lucent sagulis: tum lactea colla
Auro innectuntur.

Rursum lib. 5. idem verbum tractans:

Indutus chlamydem Tyriam, quam limbus obibat
Aureus: ornabant aurata monilia collum.

Et lib. 12.

Barba erat incipiens: barba color aureus, aureáque
Ex humeris medios coma dependebat in armos.

Et quæ plura ex eodem Marone exempla producit in Obseruat. humanis lib. 2. cap. 18. noster Andreas Schottus. Fuit enim hoc genus figuræ illi summo poëtæ admodum familiare.

110. CLARA REPERCVSSO REDDEB. LVM. PHOEB.] Solares radios repercutientes, vt solent repercuti à leuibus & politis corporibus, reddebant magnum lumen.

Aurora se ostentat. Horæ equos currui subiungunt.

VI. 111. *DVMQVE ea magnanimus Phaëthon miratur, opúsque*
Perspicit: ecce vigil nitido patefecit ab ortu
Purpureas aurora fores, & plena rosarum
Atria; diffugiunt stellæ, quarum agmina cogit
Lucifer, & cæli statione nouissimus exit.
Tum pater vt terras, mundúmque rubescere vidit,
Cornuáque extremæ velut euanescere lunæ,
Iungere equos Titan velocibus imperat Horis.
Iussa deæ celeres peragunt, ignémque vomentes
Ambrosiæ succo saturos præsepibus altis
Quadrupedes ducunt, addúntque sonantia frana.

111. DVMQ. EA MAGNANIM. PHAETH. MIRAT.] Ea dicit, vt scias singula miratum, & propter materiam, & magis propter artificium, quomodo hîc etiam materiam superabat opus, vt suprà in regia. Quòd si magnanimi est magna audere, quamuis sine ratione & consilio, verè dici potest magnanimus Phaëthon. Sed poëtæ verba sua non ita ad libellam ponderant. Audax & temerarius fuit, non magnanimus.

112. VIGIL AVRORA] non quòd vigilet per noctem: sed quod admodum manè videatur consurgere. 4. Æneid.

Et iam prima nouo spargebat lumine terras,
Tithoni croceum linquens aurora cubile.

Apud Homerum dijs dormientibus lumen affert.

NITIDO PATEF. AB ORTV] Sub ortum solis cælum nitescit & purpurascit. Vnde sequitur quod ait, auroram patefecisse fores.

113. PVRPVREAS FORES, ET PLENA ROSAR. ATRIA] Festiua omnino ortus diei & maximè poëtica descriptio. Aurora Homero ῥοδοδάκτυλος, habens digitos, seu manus roseas, συνεκδοχικῶς rosea. Theocrito in Pharmaceut. ῥοδόπηχυν, roseos habens lacertos. Q. Smyrnæo l. 3. ῥοδόπεπλος, roseo peplo, seu rosea veste insignis. Eam vehi quadrigis, instar rosarum rubentibus, ait Virgil. in 6.

Hac vice sermonum roseis aurora quadrigis
Iam medium æthereo cursu traiecerat axem.

Tibull. lib. 1. eleg. 3.

Hoc precor; hunc illum nobis aurora nitentem
Luciferum roseis candida portet equis.

Dicitur item crocea, & à Græcis κροκόπεπλος, vestem gerens croceam. Quò respicit Ouid. lib. 3. *Altera lucem Cùm croceis inuecta rotis aurora reducet.* Nuntiam solis vocauit Orpheus in hymnis. De eius icone dicemus lib. 13.

114. DIFFVGIVNT STELLÆ] vt quidem apparet. Quinam enim verè diffugerent, cùm sint partes orbis sui, & solidiores? Stellas quidam dici putarunt, quasi ignis stillas, quòd earum naturam crederent esse igneam, de quo dictum lib. 1. Variorum philosophorum opiniones de iisdem producit Theodoret. de curat. Græcorum affect. serm. 4.

QVAR. AGMINA COG. LVCIFER] Lucifer tanquam

quem [illegible] & cælo educit, vt [illegible] lib. [illegible] *Et [illegible] agmen Lu[illegible]* [illegible] Ouid. Se-ne[illegible] cum [illegible] in Hercule Fur. & quid [illegible].

Iam [illegible] in [illegible] sidera prono
La[illegible]da mundo, nox victa vagos
Co[illegible] trahit ignes luce renata
Co[illegible] [illegible]lum Phosphorus agmen.

Luciferum diurnam stellam vocat Plautus Menæchm. *Inde vsque ad diurnam stellam crastinam potabimus.* [illegible] eo Plin. lib. 2. cap. 8.

115. ET CÆ[illegible] STATI[illegible] N[illegible] VISS[illegible] EXIT] A militia tralatio, quasi enim in statione sunt stellæ tota nocte, nec se vspiam commouere videntur. *Ita statim stant signa*, ait Plaut. Amph[illegible]. Quanquam illa nocte alia de caussa verè stetisse finguntur ibidem, propter Herculem nempe τριέσπερον, vt in Somnio Lucianus nomi[illegible]t; quòd in eo concipiendo tres continuæ noctes impensæ fuerint. De ortu Auroræ, & tardo Luciferi exitu de statione cæli pereleganter Stat. Thebai[illegible] 2.

Et iam Mygdonijs elata cubilibus alto
Impulerat cælo gelidas Aurora tenebras,
Rorantes excussa comas multumque sequenti
Sole rubens: illi roseus per nubila seras
Aduertit flammas alienumque æthera tardo
Lucifer exit equo, donec pater igneus orbem
Impleat atque ipsi radios vetet esse sorori.

116. LVM[illegible] [illegible]R[illegible] Non Phaëthontis pater, sed simpliciter pater, vt Iupiter, Bacchus, alijque dij Patres antiquis. Est enim diuinitatis & dignitatis nomen, vt mater quoque, quamquam hoc certarum dearum. Vide Turneb. lib. 13. cap. 8. Additur ad differentiam aliorum deorum Titan: Hyperion enim Solis pater, vnus è Titanibus. Vtroque nomine crebrò videas appellatum, patris, & aui scilicet.

VT TERRAS, MVND. RVBESCERE VIDIT] perfundi luce quadam rubenti, propter cælum rubens.

117. CORNVAQ. EXTREM. VEL. EVAN. LVNÆ] luce sua paulatim destitui currentem infrà lunam, & desinere [illegible] parere, Solis luce augescente. Maius quippe lumen minus obscurat.

118. IV[illegible]G. EQVOS VEL[illegible]CI[illegible]. IMP. HORIS] Videntur Horæ Solis equis præesse, cùm omnia officia, & adiungere currui, & abiungere, & eos domi curare ad easdem pertineant. Apud Claudian. 1. de Raptu inuenies expressam huius loci imaginem. Inducit enim Plutonis currui, virginem rapturi equos Alecto furiam subiungere, & vt cælestes Ouidius ambrosia, sic ille infernus Cocyti & Erebi tetris quibusdam herbis nutrit:

— *Toruos inuisa iugales*
Alecto temone ligat: qui pascua mandunt
Cocyti, pratisq; Erebi migrantibus errant,
Stagnaq; potantes tranquilla marcida Lethes,
Aegra soporatis spumant obliuia linguis.

VELOCIBVS HORIS] Si tempus ipsum consideres, quod velox dicitur, meritò etiam horæ veloces, cùm temporis partes sint. Lib. 15. vbi agitur de fluxu, seu fuga temporis, & partium eius: *neque enim consistere flumen, Nec leuis hora potest.*

119. IGNEMQVE VOMENTE[illegible]] Supra:

Nec tibi quadrupedes animosos ignibus illis,
Quos in pectore habent, quos ore & naribus efflant,
In promptu regere est.

120. AMBROSIÆ SVCCO SATVROS] lib. 4.

Axe sub Hesperio sunt pascua Solis equorum.
Ambrosiam pro gramine habent. Ea fessa diurnis
Membra ministerijs nutrit, reparatq; labori.

Mirum ni sint etiam hi equi immortales, propter ambrosiam qua vescuntur: immortalitatem quippe id verbi sonat, morerenturque dij, nisi ea vescerentur. Et quia deorum alimonia, ideo ibidem cælestia pabula dicuntur. O fælicissimos Solis equos! quippe deorum ὁμοδιαίτους.

PRÆSEPIBVS ALTIS] Ad altitudinem loci crediderim pertinere attributum hoc; vt cùm dicitur Stabula alta ferarum, ad saltus & syluas editiores in quibus stabulantur, habentque latibula sua.

121. ADDVNTQ. SONANTIA FRÆNA] sonantia, dum agitantur & concutiuntur.

Munit & ornat aurigaturum filium dolens Phœbus, & pericula denuo inculcans. Zodiacus describitur. Phaethon currum lætabundus conscendit.

VII.

TVm pater ora sui sacro medicamine nati
Contigit, & rapidæ fecit patientia flammæ,
Imposuitque comæ radios: præsagaque luctus
Pectore sollicito repetens suspiria, dixit:
Si potes his saltem monitis parere parentis,
PARCE, PVER, STIMVLIS, ET FORTIVS VTERE LORIS.
Sponte sua properant: labor est inhibere volantes.
Nec tibi directos placeat via quinque per arcus.
Sectus in obliquum est lato curuamine limes,

Zonarumque trium contentus fine, polumque
Effuge australem, iunctamque Aquilonibus Arcton,
Hac sit iter: manifesta rotæ vestigia cernes.
Vtque ferant æquos & cælum & terra calores,
Nec preme, nec summum moderare per aëra currum.
Altius egressus, cælestia signa cremabis:
Inferius, terras: MEDIO TVTISSIMVS IBIS.
Neu te dexterior tortum declinet ad anguem:
Neue sinisterior pressam rota ducat ad aram.
INTER VTRVMQVE TENE: fortunæ cætera mando,
Quæ iuuet, & meliùs, quàm tu tibi, consulat, opto.
Dum loquor, Hesperio positas in littore metas
Humida nox tetigit: non est mora libera nobis.
Poscimur, & fulget tenebris Aurora fugatis.
Corripe lora manu: vel, si mutabile pectus
Est tibi, consilijs non curribus vtere nostris,
Dum potes, & solidis etiam nunc sedibus astas;
*Dumque * malè optatos nondum premis inscius axes:* *malo
Quæ tutus spectes, sine me dare lumina terris.
Occupat ille leuem iuuenili corpore currum,
Statque super, manibusque datas contingit habenas,
Gaudet, & inuito grates agit inde parenti.

122. ORA SVI SACRO MEDIC. N. CONTIGIT, &c.] vultum filij vnguento quodam cælesti obleuit: alioqui tanta vi caloris, quantam sol exciat, denigrandum & adurendum. A

124 IMPOSVITQ. COMÆ RADIOS] sui capitis radios, quos suprà, cùm propius ad se accedere filium iuberet, deposuerat, capiti & comis Phaëthontis imposuit.

PRÆSAGA LVCTVS SVSPIRIA] Quòd identidem suspiria ducebat Phœbus, dimissurus à se aurigam istum, mali ominis erat.

126. SI POTES, HIS SALTEM MONITIS, &c.] Precibus & argumentis, vt cœpto desisteret, nihil promouit: monet ad extremum, ex amore paterno, de quibusdem saltem adhuc cauendis, quæ si cauerit, videatur à periculo abfuturus.

127. PARCE, PVER, STIMVLIS, &c.] Primum est, ne instiget equos acriùs, ne vrgeat, quia sponte sua currant, vt eos inhibere difficile sit. Subindicatur incredibilis celeritas solis, qui immensum spatium in cælo breuissimo tempore conficit. Totus versus ἀλληγορικῶς admonet nos, vt desiderijs & affectibus nostris habenas adducendas potiùs, quàm laxandas arbitremur; rariùs enim decipiemur, minusque peccabimus. B

FORTIVS VTERE LORIS] Vt fręna appellauit stimulos, sic lora appellat fręna, monetque vt per se rapidos cohibendos potiùs, quàm incitandos nouerit.

1[illegible]. NEC TIBI DIRECT. PLACEAT VIA, &c.] Alterum monitum, de via obliqua tenenda. Quinque arcus vocat quinque zonas, de quibus dictum l.1. Non vult illum per vllam zonam rectà incedere, sed cōsuetum iter tenere. Quodnam illud? accipe.

130. SECT. IN OBLIQ. EST LATO CVRV. LIMITE] Per Zodiacum currendum: quem tamen vno die quî potuit percurrere, idque ab oriente in occidentem? Sed hac de re actum antè, & responsum Scaligero. Pulchrè describitur Zodiacus circulus, tribus versibus, qui vtrumque tropicum à dextra læuaque attingit, & æquinoctialem intersecat, ab vtroque polo, septentrionali & australi remotus. Quæ omnia ex sphæra artificiosa, seu factitia planissima fiunt. De hoc circulo Virg. 1. Georg.

Idcirco certis dimensum partibus orbem
Per duodena regit mundi sol aureus astra.

De eiusdem obliquitate Propert. lib. 1. eleg. 4.

Aspicienda via est cæli, verusque per astra
Trames, & ab zonis quinque peracta fides.

Ad vicissitudines temporum, & varietates rerum nascentium, obliquitas Zodiaci opportuna est: sub cuius signis duodecim sol currens has atque alias terræ partes radijs suis perspectat. Alioqui nascentium diuersitas nulla existeret. Idem quidem eodem modo se habens, non gignit nisi idem, vt ait Aristotel. lib. 2. de ortu & interitu cap. 9. Iam de signis Zodiaci, eorumque ordine ac serie, en tibi duos admodum tritos vulgaresque versiculos:

Sunt aries, taurus, gemini, cancer, leo, virgo,
Libraque, scorpius, arcitenens caper amphora. pisces.

133. MANIFESTA ROTÆ VESTIGIA CERNES] Orbitam se effecisse frequentissimo decursu dicit, & valdè quidem luculentam. De crebritate itineris & cursus sui infinito ipsemet, *Satis*, inquit, *ab æuis Sors mea principijs fuit irrequieta.*

134. VTQVE FERANT ÆQVOS CÆL. &c.] Tertium monitum. Cum sit latus ille limes, vt dixit, monet, ne nimium vel ascendat, vel descendat, ne vel cælo,

[illegible] c[illegible] te[illegible]at [illegible] d me- [illegible]

[illegible] t in Zodiaco [illegible] n[illegible] ndo, [illegible] m - [illegible] are ceratis pennis [illegible]

[illegible] mite curr.u,
[illegible] u,
[illegible] u adurat.

[illegible]

[illegible] ed [illegible] rebus omnibus [illegible] & c[illegible] nm, quod mox [illegible] mmodatur. Quod [illegible] s [illegible] tant P[illegible] [illegible] um fen[illegible]us [illegible] is [illegible]

[illegible] xa'γeaq.
[illegible] modus op[illegible] ma res[illegible] t.

[illegible] L N[illegible] AN [illegible] opinquet Se- [illegible], partem mun- [illegible] t[illegible] Nam ad [illegible] s est serpens, [illegible] nala custo- [illegible] Iunone ad astra [illegible] u[illegible] e[illegible] lum antar- [illegible] Titanas factus sa- [illegible] num potest secun[illegible], de Zodiaci [illegible] bus non excedendis e[illegible] ti[illegible] ti. Sed omnia q[illegible] iam expr[illegible] e & di[illegible] inctis- si[illegible] monenda putat[illegible] L[illegible] um [illegible] onuerit de muta- tione loci e[illegible] itanda, quod ad supera & in[illegible] era, nunc et[illegible] m m[illegible] net quod [illegible] ra & [illegible] ra, vt ita pla- n[illegible] med[illegible] o consi[illegible] tat, quo ni[illegible] tutius.

1[illegible] PRESSAM AD [illegible] RAM, Latus enim mūdi Au- strinum depressius & summissius est Aqui[illegible] u[illegible] nobis, qui sphæram ob[illegible] iquam tenemus.

140 [illegible] TER V[illegible] RVMQ[illegible] EN[illegible] inter vtrumque la- tus mund[illegible] æqu[illegible] liter procede, in æ[illegible] ua distantia.

F[illegible] RTVN[illegible] T[illegible] RAM[illegible] [illegible] uæ dice- ret non habu[illegible] igitur re[illegible] qu[illegible] um est, fortunæ, n[illegible] consilij, aut pr[illegible] dentiæ est, cui eum, vt numini [illegible] m commend[illegible] m cupit.

41 [illegible] VAM TV TIBI [illegible] tu enim te is perditum cum [illegible] pidine, & audacia inc[illegible] nsultissima.

142. H[illegible] P[illegible] R[illegible] PO[illegible] IT. IN LI[illegible] T. M. HVM. N[illegible] [illegible] Nox [illegible] exegi[illegible] cu[illegible] sum tuum, quem inchoare

A gred ens [illegible] O[illegible] id est ad occide[illegible] m, [illegible] cit. Lib[illegible]

Candidus Oceano nitidum caput abdiderat sol,
Et caput extulerat densi[illegible] ima [illegible] idereum nox.

Virg[illegible] 2. [illegible] d. *Ruit [illegible] ceano nox.* B[illegible] s ei tribuit idem [illegible] b[illegible] *Et nox atra polum bigis inuecta tenebat.* Ti- bullus lib 2 e[illegible]

Ludite iam nox iungit equos, currúmque sequuntur
Matris lasciuo sidera f[illegible] lua choro.

N[illegible] ct[illegible] n humid[illegible] s[illegible] pius appellat Maro. 2. Æneid. *Et iam nox humida cælo Præcipitat.* 4. *Quoties humentibus vmbris Nox operit terras.* 5. *Torquet medios nox humida cursus.*

14[illegible]. N[illegible] N[illegible] SI MORA LIBERA N[illegible] BIS] differre quod [illegible] undo [illegible] bemus, non licet.

144. E[illegible] V[illegible] GET[illegible] R. AVR. FV[illegible]] Iam enim purpureas [illegible] ores, & atria plena rosarum eam pate- fec[illegible] e dixit

B

145. V[illegible] I[illegible] M[illegible] AB. [illegible] ECTVS E[illegible] T TIBI, &c.] Vsque ad extremum t[illegible] mpori[illegible] pun[illegible] um non desi- nit Phœbus, quæ in[illegible] t, facere & di[illegible] ere [illegible] mnia, quo iuuenem imp[illegible] dent[illegible] m & improui[illegible] um peri- culo eripiat.

147. SO[illegible] IDI[illegible] V] hoc est, dum in terra ad hu[illegible] n orari[illegible] expon[illegible] Raph[illegible] el. Q[illegible] omod[illegible] in terras nónne pat[illegible] ios adijt impiger ortus? quæ sunt extre- ma verba libri 1. Expone igitur, dum in regia mea adhuc moraris apud me. nam quæ tibi emeti[illegible] nda est via, non est adeo solida, id est, tuta; sed propter sublimitatem periculo pro[illegible] ima.

149. QVA TVTI[illegible] S[illegible] [illegible] LECTE[illegible] Quid enim habet periculi intueri, non dicam solem, sed lumen solis?

C

S[illegible] [illegible] M[illegible] DARE LV[illegible] INA TE[illegible] RI[illegible] Suprà, *ô lux immensi publica mundi.* Ins[illegible] dicit, eius currum por- tare lumina terris.

150. OCC[illegible] PAT[illegible] [illegible] FL. IVVEN[illegible] C[illegible] RP[illegible] VERVM] Insiluisse magis, quam conscendisse currum signi- ficant hæc verba.

151. STAT Q. SVPER]Etiam hoc, quòd non sedet, sed stans fræna corripit[illegible] audaciam & alacritatem iuuenilem hominis arguit.

152. INVITO [illegible] RAT[illegible] AGIT INDE PAR.]*Inde*, iam sedens in curru. Gratiæ inuitis non debentur, quo- niam beneficium ab inuito collatum, non est nu- merandum beneficium. Sed videndum tamen quis, licet inuitus, benefaciat, habendus que honor personæ, si non meritis.

Erratica & infælix aurigatio, non sine varijs & in- gentibus rerum naturæ detrimentis. Ac pri- mùm equorum ferocia, & astra insolitis afflata feruoribus.

VIII.

153 INTEREA *volucres P[illegible] roi[illegible] Eous & [illegible] hon*
[illegible] equi [illegible] artu[illegible] ue P[illegible] nnitibus auras
155 *[illegible] amm[illegible] im[illegible] lent, ped[illegible] pagula pulsant.*
Quæ[illegible] a orem[illegible] nara nepotis,
[illegible] mme[illegible] li,

Corripuere viam, pedibusque per aëra motis
Obstante scindunt nebulas; pennisque leuati
Prætereunt ortos iisdem de partibus Euros.
Sed leue pondus erat: nec quod cognoscere possent
Solis equi, solitaque iugum grauitate carebat.
Vtque labant curuæ iusto sine pondere naues,
Perque mare instabiles nimia leuitate feruntur:
Sic onere insueto vacuos dat in aere saltus,
Succutiturque altè, similisque est currus inani.
Quod simulac sensere, ruunt, tritúmque relinquunt
Quadriiugi spatium, nec quo prius ordine currunt.
Ipse pauet, nec quà commissas flectat habenas;
Nec scit quà sit iter; nec si sciat, imperet illis.
Tum primùm radiis gelidi caluere triones;
*Et vetito frustratentarunt æquore * tingi.* * mergi.
Quæque polo posita est glaciali proxima serpens,
Frigore pigra priùs, nec formidabilis vlli,
Incaluit, sumpsitque nouas feruoribus iras.
Te quoque turbatum memorant fugisse Boote:
Quamuis tardus erat, & te tua plaustra tenebant.

153 INTEREA VOLVCRES PYROIS, &c.] Quatuor equos soli adiúngit. Pyroïs trahit nomen ἀπὸ τοῦ πυρὸς, ab igne, quasi flammatus. Eous ab ἠὼς, aurora, matutinus. Æthon ab αἴθω, ardeo, vel curro. Phlegon à φλογὸς, quasi flammis vrens: nō quòd naribus flammas efflare fingatur, hoc enim omnibus quatuor commune est, iuxta illud Maronis, lib. 12. *Lucémque elatis naribus efflant.* A Fulgentio lib. 1. c. 11. mytholog. hæc illorum nomina didicimus. Erythræus, Æthon (non Actæon) Lampus, Philogeus. Caussas, seu notationes require ibidem, & consule Gyrald. Syntagm. 7. Homerus tres nominat, Hygino teste, fab. 183. qui dicuntur Atrax, Aslo, Therbero. Martialis tantùm duos, Xanthum & Æthonem. *Quid cupidum Titana tenes? iam Xanthus & Aethon Frena vocant.* Eumelus Corinthius quatuor, mares duos, Eoum, quasi dicas, matutinum, Æthiopem, flāmeum, qui coquat fruges: fœminas duas, Bronten, quę tonitrua procreat; Steropen, quæ fulgura. Nota & istuc, inter planetas omnibus tribui currus, Saturno & Mercurio exceptis. Quadrigam soli sacram, ob quadripartitam anni vicissitudinem, de qua suprà. vel quadruplicem diei horarum effectum, vt ibidem docet Fulgent. Iam verò non est incredibile, fabulosam hanc aurigationem à Græcis ex historia Elię, 4. Reg. cap. 2. desumptam, vbi ille curru igneó in cælum raptus narratur. Nec abludunt nomina Ἠλίας, Ἥλιος. Et Tertullian. Pentapolis incendio, de quo in Genesi, natum censet, quod a poëtis de incendio Phaëthuntæo canitur. Descriptis namque ignibus illis, Sodomiticis sceleris ultoribus cælitus demissis, subnectit hæc:

Istuc habet in falso de vero fabula nomen,
Progeniem Solis currus optasse paternos,
Nec valuisse leuem puerum frænare superbos
Ignis equos [illegible] orbem: tunc fulmine raptum
Aurigam, illustam planctum mutasse sorores, &c.

154. HINNITIB. FLAMMIFERIS] Quinam flammiferis, cùm hinnitus sit accideus, nō corpus? Hinniendo etiam ore, non tantum naribus spiritum igneum, hoc est, lucem igni similem efflabant. De equis Plutonis 4. quorum nomina prodit, simile quiddam Claudian. 1. de Raptu. locum transcribo:

Orphneus crudele micans, Aethonq́; sagitta
Ocyor, & Stygij sublime gloria Nycteus
Armenti, Ditisq́; nota signatus Alastor,
Stabant ante fores iuncti, sæuumq́; fremebant,
Crastina venturæ spectantes gaudia prædæ.

Clariùs & venustius in Olybrium & Probinum Coss.

Sol, qui flammiferis mundum complexus habenis,
Voluis inexhausto redeuntia lumina motu:
Sparge diem meliore coma, crinemq́; repexi
Blandiùs elato surgant temone iugales.

155. PEDIBVSQ. REPAG. PVLSANT] Repagula sunt, quæ patefaciendi gratia ita figuntur, vt e contrario oppangantur. Ita Festus. In carceribus seu repagulis stare dicitur, qui in procinctu stat paratus, expeditus, attentus, tubæ signum expectās. In stadio locus, vnde cursum auspicabantur, transuersatim, quo cursores & quadrigæ exercebantur, exclusus, Gręcis ὕσπληγξ, ἄφεσις, βαλβὶς, ἀφετηρία, & ἀπὸ ἀφέσεως. Iunius. Quemadmodum porrò spumātia fræna mandere, ita ferire & pulsare crebrò terram vngula, generosorum equorum indicium.

156. THETYS IGNARA NEPOT.] Clymene mater Phaëthontis, filia Thetyos. Ad Thetyn & Oceanum hospites suos Phœbus cursu diurno peracto quotidie diuertit. Aduuat igitur consilium nepotis auia, & repagula equis iam ad currum iunctis pandit, nescia quantum malum maneret adolescentem miserum, immò verò miserrimum.

157. FACTA ES IMMENSI COPIA MVNDI] Auagationem, & animos equorum cursus respiciens hæc ait.

[illegible] tem [illegible] pse [illegible] andi

158. [illegible] Æ[illegible]d. *Corripuere viam* [illegible] *mor* [illegible] let. Flacco l[illegible] *Inde* [illegible] *a proxima campi Corripuere.* Viam [illegible] ade [illegible] ian Virgil[illegible]

159 [illegible] VLAS] N[illegible]n scin [illegible] t bus dum ped[illegible] us per [illegible] ebu[illegible]as c[illegible]pio hi[illegible] nubes. Ete[illegible] poteran[illegible] esse, cùm purpureas A[illegible] r. [illegible] sunt hæ.

P[illegible] Æ[illegible] R., &c] Alipedes hosce e[illegible] ut antea, qui propter summ[illegible] velut [illegible]las in pedibus haberent A[illegible] e[illegible]uum [illegible] Pega[illegible]m, cui Bellerophon [illegible] uam l[illegible] memini.

16[illegible] M[illegible] PA[illegible] B[illegible] Eurus spirat ab oriente, & [illegible] oc[illegible] iebat aurigari Phaëthon.

[illegible] OS [illegible] R P. [illegible]OLIS EQVI] C[illegible]g[illegible] p[illegible]o[illegible]en[illegible]re Se[illegible] bant pondus currum [illegible] œb[illegible] non [illegible]lum quia is corpore ma[illegible] q[illegible] deu[illegible]. Sed [illegible]ic & mortalis, & a[illegible]

162 S[illegible] A [illegible] T [illegible] ARI B.] [illegible]igum pro c[illegible] n [illegible] pars quidem cur[illegible] u[illegible] imponitur, quæ dicu[illegible] & [illegible]a.

16[illegible] A T [illegible] Æ, & Appositissima & [illegible] do [illegible] & nauim appellat curru[illegible] Catul[illegible] de nu[illegible]

16[illegible]. QV[illegible] D[illegible]IMV[illegible] SEN[illegible] ERI] tam leue pondus.

1[illegible] N[illegible] V[illegible] VRRVNT] de quo ibi, *S[illegible] tiu in obliquum est lato curuamine limes* Zodiacum [illegible] ge

170 N[illegible] S[illegible]T QVA [illegible] MMI S.I. HABEN[illegible]] Præ [illegible] pauore instantis [illegible] & e[illegible] p[illegible] a m[illegible] ita[illegible] n[illegible]mo exc[illegible]derant, [illegible] nesciebat [illegible] eundu[illegible]n, quid agendum. Adde equorum repugnan[illegible]iani & c[illegible]ntumaciam.

1[illegible] TVM PRIM[illegible] M[illegible] ADIIS O[illegible] IDI, &c.] Incipit [illegible]umerare d[illegible]mna, quibus totum mund[illegible] indoctus & stoltus ille auriga vexauit & afflixit. Nunquam an[illegible] s[illegible]lem s[illegible]lerant septentriones, altia d[illegible], nempe vr[illegible] maior & minor, quæ s[illegible]ptem stel[illegible]is s[illegible]is quasi plaustrum cum bobus geminis efficiunt, posit[illegible]que sunt ad polum arcticum, nec vnquam oc[illegible]unt. Latius illud mundi pigros campos vocat H[illegible]rat. ode 22. l[illegible]b. 1. vbi nulla arbor æstiua recreatur aura: vbi propter solis distaotiam perpetua frigora, & æternæ niues.

172. E[illegible] VETITO F. TENT. ÆQ. T.] κατὰ πρόληψιν, seu per anti[illegible]ipationem. Nam postea Iuno se vlciscens h[illegible] c effecit. Virgil. 1. Georg. *Arctos Oceani metuentes æquore tingi.* In quem versum vide Symb. meas. & infrà longè hoc libro. Ouidio inhæserunt Claud. 2. de Raptu. *Vetito se proluit Arctos Aequore.* S[illegible]nec. Medea: *Et vetitum mare tetigistis vrsæ.* Rursum Claud[illegible] n [illegible] [illegible]igant. *Oceanum petit Arctos, inoccidui[illegible] triones Occasum volucre pati.*

17[illegible] SV[illegible]SITQ. NOVAS FERVORIB. IRAS] Serpente[illegible] enim æstu s[illegible]uiores sunt. Virgil. 3. Georg. *Sæuit agris, asperq. siti, atque exercitus æstu.* Sallust. Quod genus siti magis, quàm alia re accenditur. Scholion ex edit. Lipsiensi.

1[illegible]7. ETTE TVA PLAVSTRA TENEB.] Bootes nomen i[illegible]i inditum, quòd ceu bubulcus plaustrum sequatur. Boues autem tardi, ideò tardus proprium epithetô bubulci. Eclog. 10. *tardi venêre bubulci.* Propertio seguis, Claudiano piger. Seneca Medea, *Flectitq. senex Arctica tardus plaustra Bootes.* Arctophylax præterea d[illegible]citur, quòd ceu custos quidam vrsæ adhibitus videatur. Ex Ciofao. in Obseruat.

Phaethontis pallor, tremor, facti pœnitudo, ἀπορία, metus, equorum per supera effrænes cursus.

VT verò terras despexit ab æthere summo IX.
Infælix Phaethon, penitus, penitusque iacentes,
Palluit, & subito genua intremuere timore:
Suntque oculis tenebræ p[illegible]r tantum lumen obortæ.
Et iam mallet equos nunquam t[illegible]e pat[illegible]s,
Iam cognosse genus piget, & valuisse rogando.
Iam Meropis dici cupiens, ita fertur, vt a[illegible]a
Præcipiti pinus Borea, cui cunct[illegible] remisit
*Fræna suus re[illegible]or: quàm d[illegible]s, * votisque r[illegible]liquit.* *ventisque
Quid faciat? multum cæli post terga relictum:
Ante oculos plus est: animo m[illegible]ur vtrumque:
*Et m[illegible], qu[illegible]s [illegible] * fastum c[illegible]tin[illegible]ere non est,* *fatum.
Prospicit occasus, interdum respicit ortus:
Quidque ag[illegible], ignarus st[illegible]et, & nec fræ[illegible]a remitt[illegible]t,
N[illegible]c retinere valet: nec nomina nouit equorum.
Sparsa quoque in vario pa[illegible]m miracula cælo,

Vastarumque videt trepidus simulacra [illegible] rarum.
Est locus, in geminos vbi brachia concauat arcus
Scorpius, & cauda, flexisque vtrinque lacertis
Porrigit in spatium [illegible] rum membra duorum.
Hunc puer vt nigri madidum sudore veneni
Vulnera curuata meditantem cuspide vidit,
Mentis inops, gelida formidine lora remisit.
Quæ postquam summo sensere iacentia tergo,
Exspatiantur equi, nulloque inhibente per auras
Ignotæ regionis eunt: quàque impetus egit,
Hac sine lege ruunt, altoque sub æthere fixis
Incursant stellis, rapiuntque per auia currum:
Et modò summa petunt, modò per decliuia, viásque
Præcipites, spatio terræ propiore feruntur,
Inferiusque suis fraternos currere luna
Admiratur equos, ambustaque nubila fumant.

178. DESPEXIT TERRAS PEN. PEN. IACENTES.] Affinia hæc Virgilianis, l. Æneid.
Et iam finis erat, cum Iuppiter æthere summo
Despiciens mare velivolum, terrásq; iacentes.
Geminatum aduerbium *penitus* immensitatem inter cælum & terras [illegible] significat. ut & alia aduerbia [illegible] affectumq; [illegible] sequitur. *Procul hinc procul este profani.* [illegible] Et nostri [illegible] *En ait, en* [illegible] *nostri contem* [illegible]

[illegible] GENVA INTREMVERE TIMORE.] Timor tremorem generat, qui non modo genuum ac pedum sed totius corporis est. Vnde in 7. Æneid. *At iuuenes orantis subitus tremor occupat artus.* Tribuuntur tamen genibus, quia tremore in his labant genua.

181. SVNT [illegible] B. &c. [illegible] in tam profundum despicientem, turbat [illegible] spiritibus cer[illegible] & [illegible] oculis quadam caligine, vertigo [illegible] ea huic loco Rhodigin. l. 2. cap. [illegible] pretium iudico. Ex præalto despicientes speculis [illegible] nónnunquam caligine offunduntur, ita deficientes [illegible] vt metu exsuperante cor[illegible] mes. Tim[illegible] subito nō trepidat modo [illegible] & sublimat [illegible] & riguntur [illegible] & inter[illegible] sæpe verò & vita. & effectiones conse[illegible] diuturnæ.

[illegible] Mutabile quiddam, vt [illegible] nebræ [illegible] nunquam e[illegible]

18[illegible] VNQ, &c.] Prouerbiū ex [illegible] Phœbus sapien[illegible] *Quid fieri* [illegible] *non potest* [illegible]

[illegible] exempla. Vide ex[illegible] superiori [illegible] inquam inter E[illegible] Superbia miserum per[illegible] herbis filium de clara origine [illegible] quibus contra de obscura ori[illegible] animos erigere [illegible] que possi[illegible] monstrauit Franciscus Petrarcha de remed. [illegible] fortunæ, di[illegible] l. 1. & dial 5. l. 2.

ITAPER [illegible] P. PIN. BOREA, &c.] In an[illegible] currum [illegible] oneris pæne [illegible] vná cum tellure [illegible] & hic [illegible] gubernatores [illegible] nullum [illegible] vident [illegible] & in [illegible] tione alteriorum [illegible] ge Diis & ventis [illegible] linquunt.

185. CVI [illegible] SCRIPTOR.] Ab equis [illegible] *lacrymantis* [illegible] *habenas* [illegible] *nauis* [illegible] *Mena*[illegible] *in incerto est, m. quia fugitiue,* *petatur* [illegible]

[illegible] &c.] Non [illegible] fecerat [illegible] d quod [illegible] patebat [illegible] neq; ad ortum redire [illegible] que ad o[illegible] qu[illegible] d vehementer optaret, pertinere poterat. [illegible] an[illegible] & qu[illegible] eadem periculi, an[illegible] protsus in[illegible] reddebant.

191. ET NEC FRÆNA REMITTIT NEC [illegible].] quoniam vtrumuis faceret, ne [illegible] malo faceret, metuebat.

193. SPARSA QVOQVE IN VARI [illegible] &c.] Ad amplificandum metum & trepidationem [illegible] debent, quæ passim per cælum varia signa [illegible] [illegible] sup[illegible] Phœbus. *Per tamen aduersi gradieris cornua tauri,* &c. [illegible] spectu obstupescebat, & ne in ea incurreret, fortè dubitabat [illegible] præterita [illegible] tauri, leonis, capricorni, serpentis, &c. quæ [illegible] apud Hygin. lib. [illegible] qui etiam lib. 2. [illegible] sequitur, qua fide [illegible] na tam ab hom[illegible] bus & animantibus [illegible] bus al[illegible] sensu care[illegible] fue[illegible] tem & luxuriat Ouid. vt sæpe, in tota ha[illegible] ptione, & co[illegible] & va[illegible] duorum [illegible] ad al[illegible] corpus [illegible]

[illegible] magis intel[illegible] & iudicio pner qu[illegible] enim pueri[illegible] eget, dum maio[illegible] concu[illegible] Phœbus: *Parce [illegible]* [illegible] blandimenti est, vt si diceret Germanus [illegible] fi[illegible].

N[illegible] DIO[illegible] Veneni abundantiam exprimit. Et, *nigri*, ab effectu. Liuidum & subnigrum reddit corpus.

19[illegible]. VVLNERA CVRVATA MEDII CVSPID.] Ex Apuleio fabulam refert Pierius. Si ictus à scorpio super asinum sederet, ad caudam conuersus, transibit in asinum dolor, & is pro percusso torquebitur. Quid [illegible] Apul[illegible] dum esset asinus, infelicissime quàm subtilius flet, quàm c[illegible] lectrasset? Libidinem & lasciuiam pictus [illegible] pius denotat, vt B docet [illegible] lib. 6. cum humani corporis naturalia sunt dicata.

200. M[illegible] SINOPS, G[illegible] D. FORMID. &c]Cic. ad Att. ep. 5. lib. 6. Magna igitur vt vides, sollicitudine, magna conf[illegible] afficior. Quid agam? quò me vertam [illegible] c. Orationes huiusmodi mentis hæsitationem, & [illegible] cogitationes ante oculos ponunt. Non erat miserabili Phaëthonti parata gutta [illegible] alij, vt est in Pseudolo. Formido gelida est, quia [illegible] antes, seu timente [illegible] ad inte[illegible] refugiente, exterioribus [illegible]. Ouid. ep. [illegible]. *Torpuerat gelido lingua retenta metu.* Fræna igitur, quæ nec [illegible] tinebat, id est, A non adducebat, nec remittebat [illegible] tandem desperabundus remisit ac deposuit.

201. QVÆ P[illegible] TQ SVMM[illegible] graphicè exsequitur, [illegible] audaciam sumpsi[illegible] equi, simul ac [illegible] pen[illegible] di [illegible], atque ita se omni lege soluto [illegible].

202. NVLLO QVI [illegible] PER AVRAS, &c.] Qui nunquam ante fuerant, per ignotas sibi actis regiones, pro impetu suo ferebantur, nullo prohibente.

205. RAPIVNTQ. PER [illegible] VIA CVRRVM] Lucret. lib. 5.

Auia, cum Phaethonta rapax vis solis equorum
Aethere raptauit toto, terrasq, per omnes.

B 206. MOD[illegible] PER DECLIVIA]Syncope. pro decliuia. Nam decliuis decliue, non decliuus decliuum Grammatica postulat. Quod sequitur, *viasq, præcipites*, ὁ πρηνέας est. Aldus legit, *per decliue*.

208. FRATERNOS EQVOS]Rectè *fraternos*. Æquè secundùm Hesiodum in Theogon. Hyperione & [illegible] hia prognata est luna. Quam, cùm à Sole lumen mutuetur, etiam Phœben à Phœbo nominarunt; equos etiam ei, & currum similiter dederunt. Virgil. lib. 10.

Iamq, dies cœlo concesserat, almaq, curru
Noctiuaga Phœbe medium pulsabat olympum.

Ouidius 1. Trist. eleg. 3. *Lunaq, nocturnos alta regebat equos.*

Quantum damni factum in terris & aquis ex incendijs solaribus.

CORRIPITVR *flammis vt quæque altissima tellus,* X.
Fissáque agit rimas, & succis aret ademptis.
Pabula canescunt, cum frondibus vritur arbos,
Materiámque suo præbet seges arida damno.
Parua queror: magnæ pereunt cum mœnibus vrbes:
*Cúmque suis totas populis incendia * gentes* * terras
In cinerem vertunt: syluæ cum montibus ardent.
Ardet Athos, Taurúsque Cilix, & Tmolus, & Oete,
*Et tum sicca, prius * celeberrima fontibus Ide,* * creberrima
Virgineúsque Helicon, & nondum Oeagrius Æmus.
Ardet in immensum geminatis ignibus Ætna,
Parnassúsque biceps, & Eryx, & Cynthus, & Othrys,
Et tandem niuibus Rhodope caritura, Mimásque,
Dindymaque, & Mycale, natúsque ad sacra Cithæron:
Nec prosunt Scythiæ sua frigora: Caucasus ardet,
Ossáque cum Pindo, maiórque ambobus Olympus,
Aëriæque Alpes, & nubifer Apenninus.
Tum verò Phaëthon cunctis è partibus orbem
Aspicit accensum, nec tantos sustinet æstus:
Feruentésque auras velut è fornace profunda,
Ore trahit, currúsque suos candescere sentit.
Et neque iam cineres, eiectatamque fauillam

Ferre

27 VERQVE NOVVM STABAT, CINCTVM, &c. Quatuor anni tempora iuxta eorum qualitates, & proprietates velut in pictura nobis spectanda exhibet. Primam anni partem Varro facit Hiemem, quòd tum multi imbres: vel quòd tunc animi omnium quæ flatur, apparet, ab hiatu hiems. Tempus secundum Ver, quod tum virere incipiunt virgulta, & vertere se tempus anni. Tertium ab æstu Æstatem. Quartum ab auctu frugum Auctumnum. Quadrifidū Phœbi laborem scitissimè vocat Claudianus de Consulatu Olybrij & Probini. Et quoniam Ver est florigerum, dat ei Poëta de floribus coronam. Æstate vigent calores, ideo nudam dicit, & coronatam spicis, propter messem, quæ tum colligitur. Auctomno fit vindemia, ideo personam ei virilem tribuit calcatu vuarum pedibus sordidatis. Postremò Hyemem, glacie & canis capillis opertam, propter frigus scilicet, inducit. Sunt autem hieroglyphica istarum quatuor anni tempestatum cum Ouidianis insignibus probè consentientia. Veris quidem corbis, seu fiscella florum referta: Æstatis, spicatu manipulus, erectus in corbe messoria: Auctumni cornucopiæ, vuis & pomis refertum. Hyemis, mensa conuiuantium ad focum. Etenim, vt ait Virgil. 1. Georg.

Frigoribus parto agricola plerumque fruuntur,
Mutuaq; inter se læti conuiuia curant.
Inuitat genialis hyems, curasq; resoluit.

Seneca item in Hippolyto de ijsdem anni vicissitudinibus:

Vt nunc canæ frigora brumæ
Nudent syluas: nunc arbustis
Redeant vmbræ: nunc æstiui
Colla leonis, Cererem magno
Feruore coquant, viresq; suas
Temperet annus.

Lib. 15. Pythagoras cum quatuor humanæ ætatis gradibus confert hæc quatuor anni tempora, cum adolescentia, iuuentute, virili ætate, senectute. De eorum necessaria vicissitudine lege Octauium Minutij, pag 35.

VERQVE NOVVM] Virg. [illegible] Georg. *Vere nouo, gelidus canis cùm montibus humor Liquitur.* Nouum, quia est etiam adultum, & præceps, vt alia quoque tria tempora, æstas auctumnus, hyems, quod & alibi notauimus, idque non semel. Nouum primo mense, adultum secundo, præceps tertio: cuilibet [illegible] trimestre assignatur. Ex ista quadripartita anni varietate gratissimum est nobis ver, annus formosissimus Virgil. eclog 3. Herodoto lib. 7. pars anni probatissima. Oppiano 1. Cyneget aureum Ouid. [illegible] Fast. formosum tempus. Nazianzeno orat. 43 [illegible], princeps [illegible] pars. & regina. Describitur 2. Georg. à Lucretio quoq; lib. 1. & 6. Catullo in peruig. Veneris. Horat ode 4. lib. 1. & ode [illegible] lib. 4. S[illegible] 4. Sy[illegible] in fyl[illegible] ad Sept Seuer. [illegible] ibanio in p[illegible] m[illegible]ar. pag. [illegible]6. A me prima [illegible] logo [illegible] vn a [illegible] pora.

[illegible] Quia tem[illegible]us [illegible]ud [illegible], & floribus nectuntur coronæ. H[illegible] & Anac[illegible] [illegible]etum [illegible] [illegible]s Pa[illegible]lius C[illegible] [illegible] cap. 2. pro-

A scos quidquid erat [illegible] floridum, vocasse [illegible] ver, ac si totum ver sit floridum, aut solo nomine florum significari tempus vernum. Clem. Alex. [illegible]. Tuū quidem ver splendet nouum floribus purpureis. Notat Pet. Victor. lib. 32. cap. 21. apud Athenæum lib. 13. flores vocari nunc veris, nunc pratorum filios: ab Æschylo autem Terræ filios: à poëta Etrusco italicè Fauonij dulcem familiam. Spirat autem vernis diebus Fauonius.

29 AVCTVMNVS CALCAT. SORO. VVIS] Sic pingebatur auctumnus, vt aut è vitibus vinum colligeret: aut vuas calcaret: aut ab earum calcatione sordidus esset. lib. 3. eleg. 16. Propert.

Dummodo purpureo spument mihi dolia musto,
B *Et noua pressantes inquinet vua pedes.*

De auctumno Lucret. lib. 1 quod huic loco non est alienum: *Vitis auctumno fundi suadente videmus.* Explicat Turneb. lib. 25. cap. 1. cogente auctumno, vitium succum in vinum liquidum fundi abireque videmus. Pingebatur & pomis capite redimito. Horat. ode 2. Epod.

Vel cùm decorum mitibus pomis caput
Auctumnus aruis extulit.

Auctumnitas dixerunt Varro apud Nonium, Cato de re rust. lib. 1. cap. 5. & 155. Minutius Felix initio Octauij, Arnob. disputat. lib. 1. Notauit Iuret. ad epist. 23. lib. 3. apud Symmachum.

30 ET GLACIALIS HYEMS] Vt veris, ita hyemis descriptionem longè ornatissimam lege apud M. Anton. Flaminium in Paraphrasi elegantissi-
C ma super 12. Metaphysicorum Aristotelis. Si etymon Varronis probas, vocem ab imbri deducentis, scribes tertia vocali, *hiems*: si aliorum, ab ὕειν, pluere deducentium, scribes cum ypsilon, *hyems*. De his quatuor anni temporibus, quàm aptè sint ordinata, seque inuicem consequantur, magnum diuinæ prouidentiæ argumentum præbentia, Theodoret. lib. 1. de prouident. Isidor. Pelusiota ep. 158. lib. 2. & 3[illegible]8. lib. [illegible]. Ioannes Chrysost. ad populum Antiochen. homil. 11. Solebat & aliter pingi, quàm ea depinxit Ouidius, nempe pro vere Venus, pro æstate Ceres, pro auctumno Bacchus, pro hyeme Vulcanus, ad fornacem ardentem astans. Et hactenus quidem de apparitoribus Solis. Eum ait Philo in quarto [illegible] habere tres planetas supra, totidem infra se habentem pro dignitate, vtilitate & magnitudine sua ceu quodam satellitio cingi ac stipari. Ho-
D rum quatuor anni tempestatum notas, & quasi symbola vates noster paulo aliter, & vno disticho expressit 4. Trist.

Vere prius flores, æstu numerabis aristas,
Poma per auctumnum, frigoribusq; niues.

Et 1. de Remed.

Poma dat auctumnus, formosa est messibus æstas,
Ver præbet flores, igne leuatur hyems.

Alciatus verò hanc vicissitudinem per 4. auium genera festiue designat. emblem. C.

Aduenisse hyemem frigilla renuntiat ales;
Ad nos vere nouo garrula hirundo redit.
Indicat æstatem [illegible]e exspectare cuculus:
Auctumno est tantùm cernere ficedulas.

Paterna

Paterna humanitas, & ad fidem τῆς υἱότητος confirmandam muneris quamuis magni cum iureiurando promißio.

IN DI loco medius rerum nouitate pauentem III.
Sol oculis iuuenem, quibus aspicit omnia, vidit.
Quæque viæ tibi caussa? quid hac, ait, arce petisti
Progenies Phaëthon haud inficianda parenti?
Ille refert: O lux immensi publica mundi,
Phœbe pater, si das vsum mihi nominis huius:
Nec falsa Clymene culpam sub imagine celat:
Pignora da, genitor, per quæ tua vera propago
Credar, & hunc animis errorem detrahe nostris.
Dixerat, at genitor circum caput omne micantes
Deposuit radios, propiusque accedere iussit:
Amplexuque dato: Nec tu meus esse negari
Dignus es, & Clymene veros, ait, edidit ortus.
Quoque minus dubites, quod vis pete munus, & illud
Me tribuente feres. promissi testis adesto
Dis iuranda palus, oculis incognita nostris.

31 LOCO M[illegible] m[illegible]dio in loco ille residens. *A*[illegible] 2. *medium in penetralibus hostem*, pro [illegible] medijs penetralibus. hypallage.

RERVM NOVITATE PAVENTEM. Non modo simile nihil viderat, tantum splendorem & maiestatem inquam; sed nec animo aliquando conceperat Phaëton. Inde illi tremor occupabat artus. De Apollonio Tyaneo Philostrat. l.1.cap.[illegible]. cum Babylone vocatus intrasset regiam, nihil eorum respexisse, quę cæteros in admiratione vertere consueuerant: sed quasi viatorem illa pertransisse, & cum Damide comite ac socio suo alia de re collocutum. Prudentissima illa reginarum, quæ venit à finibus terræ, vt audiret sapientiam Salomonis, eo au[illegible]to & visa, quam ædificauerat, domo atque v[illegible] niuer[illegible] œconomi[illegible] [illegible] habebat vlterius præ admiratione, & rerum nouitate spiritum. 3. Reg. 1[illegible]. *B*

32 QVIBVS A[illegible] OMNIA [illegible], &c. Homerus. vnde [illegible]nius, vt interpres, lib. 2. omnia intuens, omnia exaudiens, vt principi litterarum Homero placuisse video. Eo autem modo videt omnia, [illegible] co[illegible] lustrat omnia lux siquidem est im[illegible] men[illegible] mun[illegible] [illegible] sequetur. [illegible]ib. 4. *Videt hic deus omnia primus.* Lunam vt [illegible] videt P[illegible] ob amore[illegible] [illegible]eucoth[illegible] [illegible]dem l[illegible].

[illegible] omni[illegible] de[illegible]
I[illegible]nc th[illegible] [illegible], & [illegible] in vna
Quos mundo de[illegible] socia[illegible]

V[illegible] 4 [illegible] *terrarum flammis opera omnia l[illegible]ras.* [illegible] [illegible] [illegible] luce, [illegible] [illegible] neminique [illegible] [illegible] [illegible]uros, [illegible] factum declar[illegible]ros p[illegible]. Lege Iunij Centur. χρυσίας ἡμέρας

βλέφαρον, aureæ diei oculus, Sophocli Antig.

33. QVÆQVE VIÆ TIBI CAVSSA, &c.] Idem est, *quid hac arce petisti*. quod prius hoc, *quæ tibi caussa viæ?* Sed istue auctoribus, atque etiam ipsi Maroni non est insuetum, geminare sententias easdem, ad vim maiorem verbis adiungendam, ad animos commouendos scilicet.

HAC ARCE] cęlesti arce, ad quam perrarus mortalibus aditus, quia locus est & sedes immortalium ac beatorum.

34. PROGENIES PHAETHON, &c.] Laudatur in Principibus, adeuntes benignè compellando animos reuertere. id quod magnanimi dat rei bene gerendæ fiduciam. Sic autem prior affatur Phaëthontem Phœbus, vt omnem ei scrupulum de patre germano eximat. Vocat enim filium: & addit, non sibi inficiandum, insinuãs, non esse degenerem, nec eiusmodi, vt sibi sit erubescendus. Mulcet hæc oratio adolescentẽ mirifice. & est mellis medulla suauior,

35. O LVX IMMENSI PVBLICA MVNDI] Suprà: *Sol oculis iuuenem, quibus aspicit omnia, vidit.* ἥλιον dictum aiunt quasi [illegible] quòd ob excellentem claritatem conspicuus sit, & omnibus manifestus. φάους ταμίαν, lucis quæstorem vocauit Proculus Lycius. Festiuè quoque Lucret. lib. 5.

Largus item liquidi fons luminis æthereus sol
Irrigat assiduo cælum candore recenti,
Suppeditatque nouo confestim lumine lumen.

Ibid.

Nec ratione alia res posse in sole videri
Perpetuo ni suppeditet lucis caput ipsum.

Ipsemet Sol 4. Metam. de se:

Ille ego sum, dixit, qui longum metior annum:

Omnia qui video: per quem videt omnia tellus:
Mundi oculus.
Ibidem, auctor lucis audit.

36. SI DAS VSVM H. NOM. HVIVS] si pateris te patrem à me appellari, nec te pudet mei. *τὸ si* potiùs affirmantis quã dubitantis, & caussam magis quàm conditionem designat, Quandoquidem das.

37. NEC FALSA CL[illegible]YM. CVLP. &c.] Falsa imago, est falsum nomen patris, sub quo illa celare potest crimen suum. Nam si tu, Phœbe, mihi pater es, non erit illi criminis, ex te Phaëthontem concepisse, sed honori potiùs.

38. PIGNORA DA GENITOR] Non est contentus Phaëthon affirmatione sola Phœbi: pignus insuper poscit, vt matrem habere suspectam, & de vero patre addubitare desinat.

40. CIRCVM CAP. OMNE M. DEPOS. RAD.] Phædra Hippolyto: *Quòd sit aureis radijs frontem vallatus acutis*. Lucret. lib. 1. & alibi, radios Solis vocat lucida tela diei, quandoquidem illis ceu telis huc & illuc iactis ac diffusis, totus terrarum orbis illustratur. Ennius solem simpliciter radiantem: hic enim est eius versiculus: *Viue, Vlysses: dum licet, oculis postremum lumen radiatum accipe*. Christiani virorum fœminarumque cęlitum capita radiosa pingimus: primum, vt per lumen eorum in virtute præstantiam, claritatemque, qua cęteris prefulserint, indicemus. Virtus enim luci, vt vitium tenebris comparatur. Hinc non modò sanctimonia vitæ singulares, sed etiam rebus gestis, aut bonis artibus insignes, lumina dicuntur. Deinde, vt omnes intelligant, Deum, cuius indicium etiam lux est, quique lux dicitur, in ijs habitasse, & donis eos ac muneribus suis cumulasse.

41. PROPIVSQVE ACCEDERE IVSSIT] quod antè lucis copia oculos perstringente, [illegible] Vnde, *Consistit procul, neque enim propiora ferebat Lumina.*

42. AMPLEXVQ. DATO, NEC TV MEVS, &c.] Primùm verbo solo affirmauit, se patrem illius esse, cùm filium appellauit. Dat plura huius rei indicia. Iubet accedere proptus, & amplectitur. Iterum, & firmissimè asseuerat, Clymenem vera dicere. Pignus, vt rogatus erat, ex eius optione & sententia promittit, sic vt se iuramento ad id constringat.

44. QVOD VIS [illegible] FERAS] Qui se quiduis petenti daturum pollicetur, necesse est vt multum possit, immò omnia. Et quidem infrà summam auctoritatem cæli, terræ & maris sibi arrogat. *Denique quidquid habet diues [illegible] mundus, &c.* An deorum, et amicorum, omnia communia? Iupiter Dianæ apud Callimachum hymno 3. [illegible] ἐθέλῃσθα, *tuq; adeo cape iam quæcunque petisti Filia.*

45. PROMISSI TESTIS ADSIT DIS IVRANDA PAL.] Prærogatiuam hanc Stygi contulisse Iouem fabulantur, quod eius filia Victoria in bello giganteo sibi affuisset; statuisseque Iouem, vt si quis deorum numen Stygis peierando fefellisset, vno anno, & nouem diebus ambrosia & nectare careret. Lib. 1. *Per flumina iuro Infera, sub terris Stygio labentia luco.* Et 3. *Stygij quoque numina iuro Conscia torrentis: timor & deus ille deorum est.* Consule Seruium in illud 6. Æneid. *Stygiamq; paludem, Dij cuius iurare timent, & fallere numen.* Auson. *Quæq; piat diuum periuria nigricolor Styx.* Apud Homerum, hymno in Apollinem Latona Delo insulæ per cælum, terras, & stygias aquas iurans,

> καὶ τὸ κατειβόμενον Στυγὸς ὕδωρ, ὅς τε μέγιστος
> ὅρκος δεινότατός τε πέλει μακάρεσσι θεοῖσιν.)

Exposcit Phaëthon moderamen currus ad vnum diem. Patrem promissi pœnitet: petitionem frustra dissuadet.

IV.

VIx bene desierat, currus petit ille paternos,
Inque diem alipedum ius & moderamen equorum.
Pœnituit iurasse patrem: qui terque quaterque
Concutiens illustre caput, Temeraria, dixit,
Vox mea facta tua est: vtinam promissa liceret
Non dare! confiteor, solum hoc tibi, nate, negarem.
DISSVADERE LICET: NON EST TVA TVTA VOLVNTAS.
MAGNA PETIS, PHAETHON: ET QVÆ NON VIRIBVS [illegible]
MVNERA CONVENIVNT, NEC TAM PVERILIBVS ANNIS.
Sors tua mortalis: non est mortale quod optas.
Plus etiam quam quod superis contingere fas est,
Nescius affectas. Placeat sibi quisque licebit:
Non tamen ignifero quisquam consistere in axe
Me valet excepto. vasti quoque rector olympi,
Qui fera terribili iaculatur fulmina dextra,
Non aget hos currus: ET QVID IOVE MAIVS HABETVR?

Ardua

Ardua prima via est, & quà vix mane recentes
Enituntur equi; medio est altissima cælo:
Vnde mare, & terras ipsi mihi sæpe videre
Fit timor, & pauida trepidat formidine pectus.
Vltima prona via est, & eget moderamine certo.
Tunc etiam quæ me subiectis excipit vndis,
Ne ferar in præceps, Thetys solet ipsa vereri.
Adde, quòd assidua rapitur vertigine cælum,
Sideráque alta trahit, celerique volumine torquet.
Nitor in aduersum, nec me, qui cætera, vincit
Impetus, & rapido contrarius euehor orbi.

47 VIX BENE DESIERAT] Cupiditas immoderata Phaëthontis, qui exspectare vix poterat, dum loquendi finem Phœbus faceret. Iam enim conceptum animo habebat, quid peteret, & ita, vt se ab eo deduci nolle statueret. Ergo antequam extremum verbum audiret, *currus petit ille paternos*, &c. A

48. ALIPEDVMQVE IVGVM] quasi qui alas haberent in pedibus, nec tam currere, quàm volare viderentur. Virgil. 12. *Alipedumq; fugam cursu tentarat equorum*. Aptissimum attributum declarandæ celeritati. Sic Lucret. lib 6. ceruos dicit alipedes, quoniam pedum celeritate valent. Noster lib. 1. *Crura nec ablato prosunt velocia ceruo*. Alioqui cornipedes, & sonipedes etiam poëtis equi dicuntur.

B ALI... EQVORVM] Lib. 4. ipse Phœbus vocatur *volucrum moderator equorum*: quos tamen moderari vix potest, *vbi acres incaluere animi, ceruixq; repugnat habenis*, vt paulo pòst ait.

4 . POENITVIT IVRASSE PATREM] non enim præuiderat hoc petiturum. Res ... cum idem sit qui Apollo. A... lib. 1. sese Daphnæ fugienti venditans ... inter alia, *per me quod eritque, fuitque, Estq; patet*. Sed poëtica figmenta nimium excutienda non sunt, ... poëtica sunt, & poëtis audere licet quidlibet ... locum.

QVI TERQ. QVATERQ. CONCVTIENS IL. CAP.] ...digitantis, irascentis, pœnitentis, improbantis ...ta, capitis concussio, & agitatio. Terque, quaterque est sæpius. numerus certus pro incerto: vt illa in multo maiori, trecenta, sexcenta, mille, græcè μυριάκις decies millies. Lib. 1. *Terrificam capitis concussit terque quaterque Cæsariem*. Virg. 1. Æneid. *O terque quaterque beati*. Tibull. eleg. 3. lib. 3. *O mihi fœlicem terque quaterque diem*. Homerus Odyss. 5. τρὶς μάκαρες ... καὶ τετράκις.

50 TEMERARIA VOX MEA FACTA EST] Ego temerarius fui in promittendo, nihil enim excepi, & ... quod tu concupisti, obie...que te ... imprudentem magno discrimini, nisi mutas sententiam. ...a, vt *tua* sit auferendi casus, & subaudiatur *voce*. Tua voce, mea vox temeraria facta est. ... us mei moderandi, ostendit, temere & inc... quiduis me tibi petenti daturum promi... A... nc, vt *tua* sit nominandi casus, hinc inte... vox me. f... tua, id est, futuris. Id qu... eg... omisi, tu ... a me potes exigere; se... id pronuntiatum Iurisconsult. Promissum cadit in debitum. Bersman.

A 51. VTINAM PROMISSA LICERET NON DARE] Atqui non licet, sicut ipse infrà confitetur, *Ne dubita, dabitur, stygias iurauimus vndas*. Notandus locus M. Tullij de promissis 1. Offic. *Potest etiam accidere, inquit, promissum aliquod & conuentum, vt id effici sit inutile vel ei cui promissum sit, vel ei qui promiserit. Nam si, vt in fabulis est, Neptunus quod Theseo promiserat, non fecisset, Theseus filio Hippolyto non esset orbatus. Ex tribus enim optatis, vt scribitur, hoc erat tertium, quod de Hippolyti interitu iratus optauit: quo impetrato in maximos luctus incidit. Nec promissa igitur seruanda sunt ea, quæ sint ijs quibus promiseris inutilia; nec si plus tibi noceant, quàm prosint illi, cui promiseris*. Si ergo seruanda non sunt, si inutilia sunt cui promisimus, quanto minùs, si etiam perniciosa?

B PROMISSA NON DARE] Idem est, quod videtur, dare promissa, pro præstare, efficere, facere, seruare, exsoluere, reddere, patrare promissa: nam qui promittit, hoc ipso dat promissa. Catull. de nupt. propriè:

At non hæc quondam blanda promissa dedisti
Voce mihi: non hæc miseram sperare iubebas.

52. SOLVM HOC TIBI NEGAREM] quia solum hoc contra salutem tuam, honoris imagine deceptum te petiuisse video & doleo.

53. DISSVADERE LICET] Si non licet negare mihi tamen tibi cedere iure tuo licet: quod vt facias, tibi suadeo: & promissum vrgere dissuadeo. Sequuntur rationes; à difficili, ab impossibili, à summo periculo: Adduntur paternæ preces, cum ingenti affectu Sed lauat Æthiopem.

C 54. MAGNA PETIS, ET Q. N. VIR. IST. CON.] Clemens Alexand. Pædagog. 3. μὴ θίγῃς ποίων παιδίον ἄπειρον ὄν· μηδὲ ἀναβῇς τὸν δίφρον ἐλαύνειν μὴ μαθών: Ne tractes habenas fili, regendi imperitus: nec currum conscendas, aurigandi nescius. Sumptum ex tragœdia quapiam, vbi Phaëthontem pater Phœbus admonebat forsan, ne suum sibi exitium petere vellet. Notauit Iunius adagio, Habenas ignarus ne tractes. Magna munera hoc loco vocari putat Martinus noster de Roa, Singular. lib. 1. cap. 17 quæ onera grauia duraque potius habenda erant; quæ infirmum adolescentem oppressura pondere suo, & ad terram afflictura videbantur. Hanc vim verbi expressit Virgil. lib. 6. de Phœbi vate sic loquens:

At Phœbi nondum patiens, immanis in antro
Bacchatur vates, magnum si pectore possit
Excussisse Deum.

Magnum,

Magnum, inquit ibidem Seruius, non reuera ait: sed retulit ad affectum colentis: vnicuique enim Deus, quem colit, magnus videtur. Sed magnum ego grauem, durum, molestum intelligo. Nam cur ab afflatu numinis *non compta mansere comæ, sed pectus anhelum, & rabie fera corda tument*, numen ipsum graue ac durum non esse haud poterat. Sic ille.

55. NEC TAM PVERILIBVS ANNIS] Iuuenem vocat Poëta. Sed Phœbus consilio suo congruenter, puerum, vt tanto magis deterreat. Ac si dicat, Tutiùs, ac meliùs in arundine lõga equitares, quàm equos & currum meum regeres. Quàm conueniẽter hi duo versus in eos vsurpabuntur, qui sacras, & ciuiles functiones aut pecuniæ, aut honoris, aut vtriusque cupiditate inducti ambiunt, quas pro dignitate sustinere nequeunt; quandoquidem non annis, sed animis pueri sunt, & seipsos adhuc regere nesciunt?

56. SOR TVA MORTALIS] Argumentum à natura. Quod vis, non humanum, sed diuinum, non hominis sed Dei est: nedum vt puer tali officio fungi queat.

57. PLVS ETIAM, Q. QVAM SVP. &c.] Gradatio. Adeo humanum nõ est munus istuc, vt nemo deorum præter me illud suscipere audeat. Mcũ est hoc regnum, præterea nullius. Senserunt hoc, & confessi sunt dij ipsimet non longè pòst, cùm lugentem filij mortem, & officium suum mundo negantem circumsteterunt, suppliciter orantes, ne vellet sebus æternam noctem inducere.

58. PLACEAT SIBI QVISQ. LICEBIT] Gaudeat & delectetur suis quisque rebus, facultate & potentia sua. Scis enim alium deum præesse rei bellicæ, vt Martem: studijs liberalibus Musas: ingenijs, & sapientiæ Mineruam; vino Bacchum, frumento Cererem, igni Vulcanum, &c.

59. NON TAMEN IGNIF. Q. CONSIST. &c.] Ego solus possum consistere in axe, in curru (synecdoche est) qui fert solem, quem veteres igneum esse putauerunt, ignis quippe apparet. Infrà detrectans laborem pristinum, ob cladem & exitium filij:

Quilibet alter agat portantes lumina currus.
Si nemo est, omnesq; dei non posse fatentur, &c.

60 VASTI QVOQVE RECTOR OLYMPI] Lucret. lib. 5. vocat magni cærula mundi: mundus enim, vt alibi testibus citatis demonstrauimus, aliquando sonat cælum. Credibile facit, quod dicit, quia nec summus deorum Iupiter possit. Ergo nullus. Eum autem circumloquitur duplici periphrasi rectorem olympi vocans (regnatorem olympi Virgil. & iaculatorem fulminum.

61. QVI FERA TERRIBILI, &c.] Cognomenta Iouis plurima sunt à fulmine. κεραύνιος fulminator, [illegible] coruscans fulmine, [illegible] fulminum princeps, [illegible] quòd pro hasta fulmine vteretur, [illegible] quòd fulmine gauderet, κεραυνοβόλος fulminum iaculator.

TERRIBILI DEXTRA] Non esset terribilis dextra, nisi ea fulmen iaceret, ad cuius natūram respicientes Horat. ode 2. lib. 1. & Virgil. Georg. nominant, ille quidem rubentem; ruber enim ignis. hic corruscam; lucet enim simul ignis.

62. ET QVID IOVE MAIVS HABEMVS] Superlatini magis vim, quàm positiui habet *magnus*, cum dicitur, magnus Iupiter. Quamuis ergo maximus sit, est tamen in suo genere quodam Phœbus maior; alioqui non se illi de Phaëthonte occiso excusaret. 2. Trist.

A

Iure igitur genitorq; Deûm, rectorq; vocatur;
Iure capax mundus nil Ioue maius habet.

Horat. 1. ode 12.

— qui res hominum, ac deorum,
Qui mare, & terras, variisq; mundum
Temperat horis.
Vnde nil maius generatur ipso,
Nec viget quicquam simile, aut secundum.

63. ARDVA PRIMA VIA EST] Ab ortu sol ad medium vsq; cœlum semper ascendit. *Prima via*, sicut prima fabula, primoribus labris, & similia.

RECENTES EQVI] integri, nondum defatigati, & debilitati. Curtius lib. 3. Timere, ne virtute hostium, sed lassitudine sua vincerentur Persas recentes deinde successuros, si laxiùs stare potuissét. Cæsar in Gallicis, Integri & recentes milites defatigatis succedebant. Liuius l. 7. Instant Volsci recentes, qui e castris imperum fecerant. Et lib. 35 Recentibus equis Romani fessos sequebantur. Hoc versu, *Ardua prima via est*, &c. cum consequentibus sex, ad sem suam opportunissimè vsum Senecam lib. de Prouidentia, animaduertit Ciofan.

B

64. ENITVNTVR EQVI] enitendo & conando ascendunt, quoniam ardua via & accliuis.

MEDIO EST ALTISS. CÆLO] medium vix est altissimum, quippe medio cælo: quod medium cùm sol tenuerit, meridies est, & æstus maior. Lib. 1. *Dum calet, & medio sol est altissimus orbe.* Et lib. 3. *Nunc Phœbus vtraque Distat idem terra. finditq; vaporibus arua.*

C 65. VNDE MARE, ET TERRAS, &c.] Nihil humanum deus iste, ne hîc quidem, à se alienum putari vult. Despicientes è sublimi loco quodam horrore & timore percelluntur. Plura dicentur infrà.

67. VLTIMA PRONA VIA EST] Vltima via, sicut suprà prima via, vltimum viæ, seu vltima pars viæ: non enim sunt plures viæ. quas sol decurrit. Ascensus igitur propter accliuitatem laboriosus: medium propter altitudinem, descensus propter casum, plena metus sunt.

ET EGET MODERAM. CERTO] in arduis equi extimulandi, in decliuibus inhibendi sunt. In his, quàm in illis aurigæ laborem peritiamque magis perspicias. Phaëthon autem, qui equum nullum ascẽdit vnquam, vnde istinc moderamen didicerit?

68. QVÆ ME SVBIECTIS EXCIPIT VNDIS THETYS, &c.] Ipsius Thetyis testimonium assumit ad confirmandum, vltimam viam esse præcipitem & periculosam, quod tamen certum ac euidens erat. Timet mihi ipsa Thetys, per prona currum agenti, & ad se in hospitium venienti. Quid tibi fiet? Virgil. 3. Georg.

D

Nec cum vectus equis altum petit æthera, nec cùm
Præcipitem Oceani rubro lauat æquore currum.

Quòd poëtæ solem cùm occumbit, ad Thetyn, siue Oceanum descendere; & cùm oritur, inde redire fabulantur, secundùm sensum, non rationem dicunt: vt illud de fugientibus, *terraq; vrbesq; recedunt*, & alia nonnulla. Atque id in mari potissimùm apparet. tenera quippe in vndas sese demittere, ac mari rursum inde emergere videtur his, qui maria nauigant, totus nitidus, ac veluti lotus, & abluto, quem contraxerat, puluere. Hoc ipsum venustè expressit Lucret. lib. 4.

In pelago nautis ex vndis ortus in vndas

Sol

[illegible] *rab[illegible] [illegible]dere lumen.* [illegible] *aquam [illegible] tuentur* [illegible] v[illegible]] Perpe[illegible] s1.de [illegible] c[illegible].ap-[illegible] M[illegible]dus m[illegible]nua [illegible]um [illegible]e t[illegible]r-[illegible] S[illegible] T[illegible]tius mundi [illegible] O[illegible]a, [illegible]us loci no-[illegible] M[illegible]u primi mo[illegible] [illegible]stes [illegible] super polos [illegible] calu[illegible]]re ab oc[illegible] asu [illegible] de [illegible]24. [illegible]orarum spatio [illegible]

[illegible] &c.] [illegible]es o[illegible]ne[illegible] infra [illegible] alia[illegible] [illegible]ue pro-[illegible] de[illegible]rentem versari, [illegible], & per [illegible]rculum æquino-

A ctialem, sed [illegible] alios [illegible] ab ijs [illegible], nimirum sup[illegible] & per circ[illegible] Zodiacum. Cont[illegible] nos ne pigeat adire in 2. Arist. de cælo, cap. 5 quæst. 4. art[illegible]ul. 1. & [illegible]. Quod autem subiu[illegible] Phœbus, non se vinci ab impetu, qui cætera vin[illegible] ar, id de hoc pro[illegible] ipsius motu capiendum, quem tamen com[illegible]unem [illegible] alijs [illegible]lanetis habet quippe ipsi quoque in adue[illegible] sum nit[illegible]ur. Raphaël [illegible] exponit: Q[illegible]amui[illegible] luna [illegible]nqua[illegible] retrocedere cogatur, propter rapidam circumuolutionem primi mobi[illegible]s, omnes sphæras inferiores secum trahentis, vt d[illegible]ctum est vt nec al[illegible] planetæ, est tamen cùm citius, est cùm tardius mouetur. At solem primi cæli motus non ita nec rapit, nec fert, vt non perpetuò æquabili motu sub ecliptica maneat linea. Accedit ad hoc, quod sol nec epicyclon habet, atque ideo neque directus, neque retrogradus, nec stationarius, vt cæteri planetæ, dici potest.

A[illegible] prioribus aliæ rationes, & describitur [illegible]

F[illegible] d[illegible]os currus, quid ages? poterisne rotatis V.
O[illegible] rotis, ne te citus auferat axis?
[illegible] lucos illic, vrbésque deorum
[illegible]mo, delubraque ditia donis
[illegible] est formásque ferarum.
[illegible]m [illegible] as, nulloque errore traharis;
[illegible]dieris cornua tauri,
[illegible]us violentique ora leonis,
[illegible] nec [illegible] uantem brachia longe
[illegible], atque aliter curuantem brachia cancrum.
[illegible] quadrupedes animosos ignibus illis,
Q[illegible] in pectore habent, quos ore & naribus efflant,
In promptu regere est: vix me patiuntur, vbi acres
**Incaluere animi, ceruixque repugnat habenis.* *Intumescere.
At tu, [illegible]unestine sim tibi caussa doloris,
N[illegible]te, caue: [illegible]VMR[illegible]VE SINIT, TVA CORRIGE VOTA.
[illegible]ilic[illegible]t vt nostro genitum te sanguine credas,
[illegible] certa pet[illegible]do pignora certa timendo,
Et patrio pater esse metu probor. aspice vultus
[illegible]os: [illegible]TIN[illegible]MQVE OCVLOS IN PECTORA POSSES
[illegible]NSE[illegible]ERE, ET PATRIAS [illegible]NTVS DEPRENDERE CVRAS.
[illegible]que quidquid habet diues, circumspice, mundus,
Deque tot ac tan[illegible]s cæli, terræque, marisque
[illegible] bo[illegible]s aliquid, nullam patiere repulsam.
De[illegible] cvnum, quod vero nōmine pœna,
N[illegible]: [illegible]OENAM, PHAETHON, PRO MVNERE POSCIS.
[illegible] mea c[illegible]lla tenes bl[illegible]ndis, ignare, l[illegible] rtis?
[illegible]bit[illegible], dabitur (st[illegible]nas iurauimus vndas)
Q[illegible] [illegible]D[illegible]V SAPIENTIVS OPTA.

Finte-

Finierat monitus: dictis tamen ille repugnat,
Propositumque premit, flagratque cupidine currus.
*Ergo *quà licuit genitor cunctatus ad altos*
Deducit iuuenem, Vulcania munera, currus.
Aureus axis erat, temo aureus, aurea summæ
Curuatura rotæ, radiorum argenteus ordo.
Per iuga chrysolithi, positæque ex ordine gemmæ
Clara repercusso reddebant lumina Phœbo.

*quà, i. e. quantum, [illegible]

74 POTERISNE ROTATIS OBVIVS IRE POLIS, A &c.] Polos vocat orbes superiores sole, à quibus simul rapitur, decimum, nonum, octauum, quod dicitur firmamentum in Scriptura sancta, septimum Saturni, sextum Iouis, quintum Martis. Ipse occupat quartum, planetarum medius: quem sequuntur Venus Mercurius, & Luna. *Propriè poli sunt puncta extrema axis, quorum alter nobis in Europa degentibus supra nostrum horizonta eminet, nec vnquam nobis occidit, diciturque Borealis, siue Septentrionalis, quia ad partem Borealem, siue Septentrionalem est. Etiam Arcticus ab ea constellatione, quæ dicitur ἄρκτος, id est Vrsa, quæ circa hunc polum vertitur. Alter Austrinus, & meridionalis, quia ad Austrum, siue meridiem est. Item Antarcticus, eò quòd polo Arctico per diametrum opponatur. Atque hic terra obiecta nunquam à nobis cernitur: sed ab alijs, quos Antipodas vocant.* Hæc de polis ex Conimb. quibus nihil dilucidius.

75. CITVS AXIS] celerrima illa rotatio cæli, quam B hic citũ axem nominat. Alioqui axis est linea recta, per centrum sphæræ ad illius circumferentiã transiens, circa quam sphæra ipsa voluitur. Manil. lib. 1.

Aera per gelidum tenuis deducitur axis,
Libratúmque gerit diuerso cardine mundum,
Sidereus medium circa quem voluitur orbis,
Aeternóque rota cursus immotus.

7[illegible] [illegible] forsitan amœnitatem quandam lucorum in itinere [illegible] concipis, & [illegible] visurum speras lucos & vrbes, [illegible] ciues habitent, & templa magnifice constructa, & donis opulenta. Nihil minus; longè [illegible] visurus es.

78 PER INSIDIAS ITER EST, F. FERAR[VM] Quoniam signa, quæ sol peragrat [illegible], quædam ab animantibus feris nom[in]antur, [in]de qu[illegible] iuuenem deterrendi, & à sententia reuocandi occasionem lepidè sumit. Et sanè cohorruisse ad eorum aspectum [illegible] [s]equentibus indicatur.

Spar[sa] quoque in vario passim miracula cælo,
[Vast]arumque videt trepidus simulacra ferarum.

C F[illegible] & [illegible] huius dehortationis [ob] periculi [illegible] & pertinaciæ Phaëthontis meminit [illegible] Statius 3. Thebaid. versus ad un[illegible];

——— Si [ig]nea lora
Cum daret [illegible] rapido sol natum imponeret axi
Gaudentem, lacrymans astra insidiosa docebat,
Nolente [illegible] zonas, mediamque polorum
Temper[iem] [illegible] ille quidem, & formidine cautus:
Sed iuuenem dura prohibebant discere Parcæ.

79 V[illegible] VIAM TEN[E]AS [illegible] ERTRAH. &c.] [illegible] hypothesi. Ponamus tibi viam, quam tenere oportet, exploratam ac notam esse, tamen, vt dicebam, via hæc per insidias [illegible] ferarum tibi conficienda est.

80 PER TAMEN ADVERSI G. CORN. TAVRI, &c.] Exempli gratia, aspiciendus est taurus, sagittarius, leo, scorpius, cancer. Vt timebis miser, ne in te faciant impetum? De translatione horum in sidera, consulendus Hyginus, & alij scriptores mythici.

82. ALITER CVRVANT[E] [illegible] CANCRVM] Scorpius curuat brachia à principio, cancer in extremo. Elegans vocabuli *aliter* vsus apud poëtas, cum non semper vulgari more capitur, sed aliquando pro contra, seu contraria parte. Vide Guilelm. Canter. lib. 1. cap. 10. Scaliger Hypercrit. c. 7. huius aurigationis rationẽ postulat. Perducit eum Phœbus (Phaëthontem) per totum Zodiacum eodem die: quod spatium annuo labore exhauritur à sole, idque non ab oriente ad occidentem: sed à suo oriente, qui orienti diurno contrarius est. Sed in opere non emendato, & in fabulosis narrationibus aliquid ad veritatem desiderari, aut etiam aliquid contra veritatem proferri, nouum ac mirum videri non debet. Potest etiam responderi, hæc ad iuuenem istarum rerum ignarum absterrendum dicta fuisse, speciosè magis & vulgariter, quàm astrologicè; quam d[illegible] [Sc]aliger, quam Scaligerum docere potuit Ouidius. Et quia sub Zodiaco perpetuò sol meat, non inuenustè perpetuus Zodiaci hospes à nescio quo est appellatus.

84. NE[C] TIBI QVADRVPED. &c.] Equos vocat quadrupedes, & quadrupedantes etiam Virgil. Difficultas non mediocris regendorum equorum ferocium & animosorum (siquidem ignes gerunt in pectoribus, quos spirant) te moueat vt resipiscas.

85. IGNESQ. ORE ET NA[R]IB. EFFLANT] Virgil. 12

Postera vix summos [s]pargebat lumine montes
Orta dies, cum primum alto se gurgite tollunt
Solis equi, lucem[que] elatis naribus efflant.

En[ni]us, à quo, vt alia non pauca, hoc [illegible] mutuatus [illegible] Vi[rgilius] [illegible] lucem. Vterq; luce[illegible] Ou[illegible] nun[illegible] etiam paulo post [illegible].

86. IN PROM[PTV] [illegible] Lib. [illegible]. *Sed nec mihi dicere promptum, Nec facere hic* P[illegible] *seu[d] tam istac insipientia* [illegible] *iram in promptu gerere.* Exponit Lamb. iram præ se [ferre], iram non dissimulare, iram fronte & vultu ostendere atque [illegible]. C[ic.] pro Muren. [illegible] pro Sex. Roscio [illegible] hoc quidem [illegible] latet, quod ita promptum & propositum est [illegible].

87. C[VRR]VSQVE R[ETI]N[ET] [illegible] Infra, *Rapiúntque per auia currum.* Virg[il]. [illegible] Geor[g]. *Neque audit currus habenas.*

88 Fvnesti doloris] ne doleas propter interitum tuum, ad quem tendis, & cuius caussa ego tibi temeraria promissione mea fuerim.

89. Dvm res q. sinit, tva corrige vota] quia sera post factum pœnitentia. Homerus Iliad. ρ. ῥεχθὲν δέ τε νήπιος ἔγνω, rem peractam stultus agnouit. Muta igitur mentem istam maturè, ne serò sapias,& ne dicendum tibi sit, Non putabam.

90. Scilicet vt nost. gen. t. sang. &c] Quò esses certior, me tuum esse patrem, petisti pignus. An verò pignus & signum vllum certius esse putas tanta pro salute & incolumitate tua sollicitudine? cuius argumentum etiam tibi sit vultus meus, animi mei non dubitabilis index. Vide quàm metu casus tui & exitij pallidus, quàm mœstus, quàm deiectus sim, qui alioqui soleo esse lætissimus. Nondum hoc satis, blanditur amplius.

93. Vtinamq. ocvl. in pect. poss. inser. &c.] Hoc in magni cuiusdam amoris, pietatis, sollicitudinis, affectus, innocentiæ significatione sæpius optant homines, posse videlicet exhibere oculis ipsum animum suum inspiciendum. In Theogonia affertur ab Hesiodo deus quidã Momus, qui cùm ipse nihil ederet operis, aliorum verò deorum opera contemplaretur, si quid omissum, aut perperam factum, libertimè reprehẽdebat. Quare cùm Vulcanus hominem cumposuisset, deque principatu artificij cum Minerua & Neptuno contenderet, quorum hic taurum finxerat, illa domum excogitarat; delectus certaminis arbiter Momus, præter alia, quæ in aliorum operibus carpsit, illud præcipuè in hominis opificio notauit, quòd artifex non in pectore fenestras, aut ostiola quædam addidisset, quò perspici posset, quid in corde lateret, quod illi flexuosum alioqui, multisque recessibus sinuosum finxisset. Lucian. dial. de hæresibus, Iunius 1. emblem.

95. Qvidqvid hab. h circ. mvndvs] Conditio æquissima. Siue honorem, siue vtilitatem, siue voluptatem spectet Phaëthon, cum in omni genere mundus adeò diues, iubetur pro curru moderamine, & quidem vnius diei tantùm, aliquid eligere. Quomodo audet Phœbus sibi vendicare totum mundum, atq; omnes eius diuitias? Non hoc Iupiter, quo nil maius, iniquè ferat? An hoc ita dictum intelligendum est, quòd dij omnes ad Solem referuntur: de quo videbis Macrob. Saturnal. lib. 1. cap 17. & deinceps Si itaque mundus est deorum, & vnus est deus sol, nomina tantùm pro effectibus mutans, erit etiam dominus mundi solus. Lib. 10. *Si dij dare cuncta potestis, Sit coniux, opto*, &c. conditionalis est pro caussali, Quoniam vos dij cuncta potestis dare. Nullum tamen separatim omnipotentem lego, præter Iouem & Iunonem, & hanc quidem bis in extremo quarto, & septimo. Ex persoasione igitur falsa de deorũ παντοδυναμίᾳ, fuit illi modi loquendi apud Comicos, Dij tibi omnes omnia optata ferant: Dij dent tibi quæ velis: Dij te fæliciteut: Dij te adiuuent.

97. Nvll m patiere repvlsam] Cic. repulsam ferre, accipere.

98. Deprecor hoc vnvm] Suprà, *Solum hoc tibi nate negarim*. Hoc vnum, & solum est, à quo dando refugit animus meus. Subditur caussa.

Qvod vel o nomine pœna est] propter difficultatem & pericula quæ exposuit. Ita negotiosi A magistratus pœna potiùs sunt, quàm honores, quibus affecti, in pistrinum quodammodo detruduntur.

99. Non honor] Ergo honorem eo munere quærebat Phaëthon. Occultè eius ambitio reprehenditur.

Pro nam pro mvnere poscis] quis prudens hoc velit, si intelligat? qui autem non intelligit, & rationis eget, ab alijs qui intelligunt sumat mutuum, de Plauti consilio.

100. Qvid mea colla tenes, &c.] Plaut. Asin. *Circumdatoq; me brachijs, meúmque collum circumplecte*. Nullis verbis vtitur aduersus patrem Phaëthon, vt eius rationes refutet: neque enim potest, ita sunt validæ: sed facto ipso, dum blandè complectitur (iam enim audebat) quid velit demonstrat. B Infrà tamen locutum apparet.

101. Ne dvbita, dabitvr, styg. ivr. vndas] Putat se teneri iuramento Phœbus, tametsi promissum inutile, immò etiam noxium futurum videat ei cui promisit. Nam Stygis numen fallere dij timent, vt suprà dictum ex Virgilio.

102. Sed tv sapientivs opta] 1. Trist. eleg. 1.

Vitaret cælum Phaëthon si viueret, & quos
Optauit stultè, tangere nollet equos.

Inter exempla audaciæ etiam est Phaëthon. *Sapientius opta*. Lenitate verbi tristitiam rei mitigante, cùm planè insipienter & stolidè optauerit, minimè autem parum, seu non satis sapienter.

103. Dictis tamen ille repvgnat, &c.] Nunc etiam ad verba intelligitur venisse, & ostendisse, C nunquam se à proposito dimotum iri, quanquam argumentis nihil respondêret.

104. Propositvmq. premit] instat, vrget, sententiam non mutat. Cic. 2. de diuinat. Premam te, eùm ex te caussam vniuscuiusque ter exquiram. Premunt item, qui in disputationibus respondentem diuerticula quærentem, & euadere conantem cohibent, & ad certas ac solidas responsiones compellunt.

105. Ergo qva licvit genit. &c.] tandem exsequitur promissa Phœbus, quanquam ægrè, & cunctabundus.

Ad altos cvrrvs] è curru ipso extabat sedes Phœbi sublimior & conspicua. Altè extructos currus.

106 Vvlcania mvnera] Commendatio ab D artifice. Schema appositio l. 10. *Videóque eum, mea crimina, vulnus* lib. 13. *Da, precor, huic aliquem, solatia mortis, honorem*. Virgil. 2. eclog. *Tantum inter densas, vmbrosa cacumina, fagos* Horat. ode 3. lib. 1. *Sic fratres Helenæ, lucida sidera*. In re tam nota haud opus pluribus probationibus.

107. Avrevs axis erat, &c.] Ex auro, argento, gemmis constabat hic currus, quem, vt antè fecerat in domo solis, ab artifice & materia commendat. Sanè currus cum habitaculo tanti domini congruere debuit.

Obseruat Petrus Victorius lib. 33. cap. 12. Nasonem festiuitatem quandam, seu lumen orationis ex repetitione eiusdem vocis, qua homines vti cõsueuerũt, cùm illustrare quippiam, & ei plurimum splendoris afferre volunt, in duobus poëtarum principibus, Virgilio & Homero æmulatum. Latinè Traductio, græcè à quibusdam ἐπάνοδον, & πλοκὴ appellatur. De sacerdote Cybeles lib. 11.

H Aureus

Aureus ex humero sonat arcus, & aurea vati
Cassida, tum croceam chlamydémque, sinúsq; crepantes
Carbaseos fuluo in nodum collegerat auro.

Alter locus est lib. 4. vbi Didonis studium in se ornando, quò magis Æneæ placeat, ostenditur:

Cui pharetra ex auro, crines nodantur in aurum,
Aurea purpuream subnectit fibula vestem.

Et loquens de ornatu equorum regis Latini, quos oratoribus Æneæ dono dedit, lib. 7.

Aurea pectoribus demissa monilia pendent,
Tecti auro, fuluum mandunt sub dentibus aurum.

Sumpsit hoc ipsum decus & lumen ab Homero Virgil. Ille enim sic de Neptuno loquens, & speciem illius omnem aperire volens, priùs de equis eius ista cecinit:

Ὠκυπέτα, χρυσέῃσιν ἐθείρῃσι κομόωντε
Χρυσὸν δ' αὐτὸς ἔδυνε περὶ χροΐ, γέντο δ' ἱμάσθλην
Χρυσείην. & quæ sequuntur.

Sed & ornatus gratia ibidem in describendo curru Iunonis easdem voces iterat, etsi ponat illas longiore interuallo inter se distantes. Potuit doctissimus Victorios hisce ab se diligenter animaduersis & collectis locis adiungere etiam illum ex octauo, prorsus eiusdem generis:

Aurea cæsaries ollis, atque aurea vestis.
Virgatis lucent sagulis: tum lactea colla
Auro innectuntur.

Rursum lib. 5. idem verbum tractans:

Indutus chlamydem Tyriam, quam limbus obibat
Aureus: ornabant aurata monilia collum.

Et lib. 12.

Barba erat incipiens: barba color aureus, aureáque
Ex humeris medios coma dependebat in armos.

Et quæ plura ex eodem Marone exempla producit in Obseruat. humanis lib. 2. cap. 18. noster Andreas Schottus. Fuit enim hoc genus figuræ illi summo poëtæ admodum familiare.

110. CLARA REPERCVSSO REDDEB. LVM. PHOEB.] Solares radios repercutientes, vt solent repercuti à leuibus & politis corporibus, reddebant magnum lumen.

Aurora se ostentat. Horæ equos currui subiungunt.

VI. *DVMQVE ea magnanimus Phaëthon miratur, opúsque*
Perspicit: ecce vigil nitido patefecit ab ortu
Purpureas aurora fores, & plena rosarum
Atria; diffugiunt stellæ, quarum agmina cogit
Lucifer, & cæli statione nouissimus exit.
Tum pater vt terras, mundúmque rubescere vidit,
Cornuáque extremæ velut euanescere lunæ,
Iungere equos Titan velocibus imperat Horis.
Iussa deæ celeres peragunt, ignemque vomentes
Ambrosiæ succo saturos præsepibus altis
Quadrupedes ducunt, adduntque sonantia frena.

111. DVMQ. EA MAGNANIM. PHAETH. MIRAT.] Ea dicit, vt scias singula mirarum, & propter materiam, & magis propter artificium, quomodo hîc etiam materiam superabat opus, vt suprà in regia. Quòd si magnanimi est magna audere, quamuis sine ratione & consilio, verè dici potest magnanimus Phaëthon. Sed poëtæ verba sua non ita ad libellam ponderant. Audax & temerarius fuit, non magnanimus.

112. VIGIL AVRORA] non quòd vigilet per noctem: sed quod admodum manè videatur consurgere. 4. Æneid.

Et iam prima nouo spargebat lumine terras,
Tithoni croceum linquens aurora cubile.

Apud Homerum dijs dormientibus lumen affert.

NITIDO PATEF. AB ORTV] Sub ortum solis cælum nitescit & purpurascit. Vnde sequitur quod ait, auroram patefecisse fores.

113. PVRPVREAS FORES, ET PLENA ROSAR. ATRIA] Festiua omnino ortus diei & maximè poëtica descriptio. Aurora Homero ῥοδοδάκτυλος, habens digitos, seu manus roseas, συνεκδοχικῶς rosea. Theocrito in Pharmaceut. ῥοδόπηχυς, roseos habens lacertos. Q. Smyrnæo l. 3. ῥοδόπεπλος, roseo peplo, seu rosea veste insignis. Eam vehi quadrigis, instar rosarum rubentibus, ait Virgil. in 6.

Hac vice sermonum roseis aurora quadrigis
Iam medium æthereo cursu traiecerat axem.

Tiboll. lib. 1. eleg. 3.

Hoc precor; hunc illum nobis aurora nitentem
Luciferum roseis candida portet equis.

Dicitur item crocea, & à Græcis κροκόπεπλος, vestem gerens croceam. Quò respicit Ouid. lib. 5. *Altera lucem Cùm croceis inuecta rotis aurora reducet.* Nunciam solis vocauit Orpheus in hymnis. De eius icone dicemus lib. 13.

114. DIFFVGIVNT STELLÆ] vt quidem apparet. Quinam enim verè diffugerent, cùm sint partes orbis sui, & solidiores? Stellas quidam dici putarunt, quasi ignis stillas, quòd earum naturam crederent esse igneam, de quo dictum lib. 1. Variorum philosophorum opiniones de ijsdem producit Theodoret. de curat. Græcorum affect. serm. 4.

QVAR. AGMINA COG. LVCIFER] Lucifer tanquam

qu[illegible]um cingi & [illegible]æl educit vt A
p[illegible] ste[illegible]arum fu[illegible]erat agmen
Lu[illegible] vsque [illegible] Ouidij Se-
n ca[illegible]cx[illegible]cies, cum scripsit in Hercule
Fur.& quide[illegible] ἀμφικῶς.

Iam rara micant sidera prono
Lan[illegible]ida mundo, nox victa vagos
Contrahit ignes luce renata
Co[illegible] it dum Phosphorus agmen.

Luciferu[illegible] diurnam stellam vocat Plautus Menæchm. *Inde vsque ad diurnam stellam crastinam potabimus.* [illegible] eo Plin.lib.2.cap.8.

115. Ex cæli statione novissimus exit] A militia tralatio, quasi enim in statione sunt stellæ tota nocte, nec se vspiam commouere videntur. *Ita statim stant signa*, ait Plaut. Amphitr. Quanquam illa B nocte alia de caussa verè stetisse finguntur ibidem, propter Herculem nempe τριέσπερον, vt in Somnio Lucianus nominat; quòd in eo concipiendo tres continuæ noctes impensæ fuerint. De ortu Auroræ, & tardo Luciferi exitu de statione cæli pereleganter Stat. Thebaid.2.

Et iam Mygdoniis elata cubilibus alto
Impulerat cælo gelidas Aurora tenebras,
Rorantes excussa comas multumque sequenti
Sole rubens: illi roseus per nubila seras
Aduertit flammas alienumque æthera tardo
Lucifer exit equo, donec pater igneus orbem
Impleat atque ipsi radios vetet esse sorori.

116. Tum pater Titan] Non Phaëthontis pa- C ter, sed simpliciter pater vt Iupiter, Bacchus, aliique à[illegible] Patres antiquis. Est enim diuinitatis & dignitatis nomen, vt mater quoque, quamquam hoc certarum dearum. Vide Turneb.lib.15 cap.8. Additur ad differentiam aliorum deorum Titan: Hyperion enim Solis pater, vnus è Titanibus. Vtroque nomine crebrò videas appellatum, patris, & aui scilicet.

Vt terras, mund. rubescere vidit] perfundi luce quadam rubenti, propter cælum rubens.

117. Cornuaq. extrem. vel. evan. lunæ] A luce sua paulatim destitui [illegible] lunam, & desinere [illegible] patere, solis luce augescente. Maius quippe lumen minus obscurat.

118. Iungere equos [illegible] imp. Horis] Videntur Horæ Solis equis præesse, cùm omnia officia, & adiungere currui, & abiungere, & eos domi curare ad easdem pertineant. Apud Claudian.1.de Raptu inuenies expressam huius loci imaginem. Inducit enim Plutonis currui, virginem rapturi equos Alecto furiam subiungere, & vt cælestes Ouidius ambrosia, sic ille infernos Cocyti & Erebi teteris quibusdam herbis nutrit:

—— Toruos immisa iugales
Alecto temone ligat: qui pascua mandunt
B *Cocyti, pratisq; Erebi nigrantibus errant,*
Stagnaq; potantes tranquilla marcida Lethes,
Aegra soporatis spumant obliuia linguis.

Velocibus Horis] Si tempus ipsum consideres, quod velox dicitur, meritò etiam horæ veloces, cùm temporis partes sint. Lib.15. vbi agitur de fluxu, seu fuga temporis, & partium eius: *neque enim consistere flumen, Nec leuis hora potest.*

119. Ignivomos vomentes] Suprà:
Nec tibi quadrupedes animosos ignibus illis,
Quos in pectore habent, quos ore & naribus efflant,
In promptu regere est.

120. Ambrosiæ succo saturos] lib.4.
Axe sub Hesperio sunt pascua Solis equorum.
Ambrosiam pro gramine habent. Ea fessa diurnis
C *Membra ministeriis nutrit, reparatq; labori.*

Mirum ni sint etiam hi equi immortales, propter ambrosiam qua vescuntur: immortalitatem quippe id verbi sonat, morerenturque dij, nisi ea vescerentur. Et quia deorum alimonia, ideo ibidem cælestia pabula dicuntur. O fælicissimos solis equos! quippe deorum ὁμοδιαίτους.

Præsepibus altis] Ad altitudinem loci crediderim pertinere attributum hoc; vt cùm dicitur Stabula alta ferarum, ad saltus & syluas editiores in quibus stabulantur, habentque latibula sua.

121. Adduntq. sonantia fræna] sonantia, dum agitantur & concutiuntur.

Munit & ornat aurigaturum filium dolens Phœbus, & pericula denuo inculcans. Zodiacus describitur. Phaethon currum lætabundus conscendit.

122. *TVm pater ora sui sacro medicamine nati* VII.
Contigit, & rapidæ fecit patientia flammæ,
Imposuitque comæ radios: præsagaque luctus
Pectore sollicito repetens suspiria, dixit:
Si potes his saltem monitis parere parentis,
Parce, pver, stimvlis, et fortivs vtere loris.
Sponte sua properant: labor est inhibere volantes.
Nec tibi directos placeat via quinque per arcus.
Sectus in obliquum est lato curuamine limes,

Zona-

Zonarumque trium contentus fine, polumque
Effugit australem, iunctamque Aquilonibus Arcton,
Hac sit iter: manifesta rotæ vestigia cernes.
Vtque ferant æquos & cælum & terra calores,
Nec preme, nec summum moderare per aëra currum.
Altius egressus, cælestia signa cremabis:
Inferius, terras: MEDIO TVTISSIMVS IBIS.
Neu te dexterior tortum declinet ad anguem:
Neue sinisterior pressam rota ducat ad aram.
INTER VTRVMQVE TENE: fortunæ cætera mando,
Quæ iuuet, & meliùs, quàm tu tibi, consulat, opto.
Dum loquor, Hesperio positas in littore metas
Humida nox tetigit: non est mora libera nobis.
Poscimur, & fulget tenebris Aurora fugatis.
Corripe lora manu; vel, si mutabile pectus
Est tibi, consiliis, non curribus vtere nostris,
Dum potes, & solidis etiam nunc sedibus astas;
*Dumque * malè optatos nondum premis inscius axes:* *malo
Quæ tutus spectes, sine me dare lumina terris.
Occupat ille leuem iuuenili corpore currum,
Statque super, manibusque datas contingit habenas,
Gaudet, & inuito grates agit inde parenti.

122. ORA SVI SACRA MEDIC. N. CONTIGIT, &c. vultum filij vnguento quodam cælesti obleuit: alioqui tanta vi caloris, quantam sol excitat, denigrandum & adurendum.

124. IMPOSVITQ. COMAE RADIOS. Sui capitis radios, quos supra, cùm propiùs ad se accedere filium iuberet, deposuerat, capiti & comis Phaëthontis imposuit.

PRÆSAGAQ. LVCTVS SVSPIRIA] Quòd identidem suspiria ducebat Phœbus, dimissurus à se aurigam istum, mali ominis erat.

126. SI POTES, HIS SALTEM MONITIS, &c. Precibus & argumentis, vt cœpto desisteret, nihil promouit: monet ad extremum, ex amore paterno, de quibusdem saltem adhuc cauendis, quæ si cauerit, videatur à periculo absuturus.

127. PARCE, PVER, STIMVLIS, &c.] Primum est, ne instiget equos acriùs, ne vrgeat, quia sponte sua currant, vt eos cohibere difficile sit. Subindicatur incredibilis celeritas solis, qui immensum spatium in cælo breuissimo tempore conficit. Tot hos versus ἀλληγορικῶς ad nos tenemos, vt desiderijs & affectibus nostris habenas adducendas potius, quàm laxandas arbitremur; rarius enim decipiemur in riusque peccabimus.

FORTIVS VTERE LORIS] Vt fræna appellauit stimulos, ita lora appellat fræna, monetque vt per se rapidos cohibendos potius, quàm incitandos nouerit.

129. NEC TIBI DIRECT. PLACEAT VIA, &c. Alterum monitum, de via obliqua tenenda. Quinque arcus vocat quinque zonas, de quibus dictum l. 1. Nō vult illum per illam zonam rectà incedere, sed cōsuetum iter tenere. Quodnam illud? accipe.

130. SECT. IN OBLIQ. EST L. CVRV. LIMES] Per Zodiacum currendum (quem tamen vno die quî potuit percurrere, idque ab oriente in occidentem?) Sed hac de re actum antè, & responsum Scaligero. Pulchrè describitur Zodiacus circulus, tribus versibus, qui vtrumque tropicum à dextra læuaque attingit, & æquinoctialem intersecat, ab vtroque polo, septentrionali & australi remotus. Quæ omnia ex sphæra artificiosa, seu factitia planissima fiunt. De hoc circulo Virg. 1. Georg.

Idcirco certis dimensum partibus orbem
Per duodena regit mundi sol aureus astra.

De eiusdem obliquitate Propert. lib. 1. eleg. 4.

Aspicienda via est cæli, versusq; per astra
Trames, & ab zonis quinque peracta fides.

Ad vicissitudines temporum, & varietates rerum nascentium, obliquitas Zodiaci opportuna est: sub cuius signis duodecim sol currens, alias atque alias terræ partes tangit, lustrat, vegetat. Alioqui nascentium diuersitas nulla existeret. Etenim siquidem eodem modo sol haberet, non ... nisi idem, vt ait Aristoteles lib. 2. de ortu & interitu cap. 9. Iam de signis Zodiaci, eorumque ordine ac serie, en tibi duos admodum tritos vulgare que versiculos:

Sunt aries, taurus, gemini, cancer, leo, virgo,
Libraque, scorpius, arcitenens caper, amphora, pisces.

133. MANIFESTA ROTÆ VESTIGIA CERNES] Orbitam se effecisse frequentissimo decursu ait, & valdè quidem luculentam. De crebritate itineris & cursus sui infra ipsemet, *Satis*, inquit, *ab hoc Sors mea principijs fuit irre, uieta.*

134. VTQ. FERANT ÆQVOS ET CÆL. &c. Tertium monitum. Cum sit latus ille limes, vt dixit, mouet, ne nimiùm vel ascendat, vel descendat, ne vel cælo,

[illegible] aco.
[illegible] he-
[illegible] o, [illegible] mo-
[illegible] cetati pennis
[illegible]

[illegible] curts,
[illegible]
[illegible] adurat

[illegible] rebus omnibus [illegible] um, quod mox [illegible] modatur. Quod [illegible] tar P tha o- [illegible] um [illegible] bus [illegible]

[illegible] ad γῆν αἰ.
[illegible] est.

[illegible] L NET AD [illegible] pinquet Se- [illegible] partem mun- [illegible] tat. Nam ad [illegible] est serpens, [illegible] mala custo- [illegible] he ad astra [illegible] um antar- [illegible] nas fixis fa- [illegible] nem fece [illegible] .H [illegible] tum potest secundo, de Zodiaci limitibus non excedendis [illegible] neri. Sed omnia quam expressi [illegible] sime [illegible] d [illegible] octi simè monenda putat. Et cùm monuerit de muta- [illegible] ne lo [illegible] eu randa, quod ad supera & infera, nunc etiam [illegible] net quod ad dextra & sini [illegible] ra, vt ita pla- ne in medio consistat, quo nil [illegible] tutius.

139. [illegible] R [illegible] SSAM AD [illegible] RAM. Latus enim mũd [illegible] st [illegible] depressius & summissius est Aqui [illegible] nobis, qui sphæram obliquam tenemus.

140. INTER VTRVMQ. TEN[E]. Inter vtrumque la- tus mundi æq[ua]liter procede, in æqua d[i]stant[ia].

F [illegible] R [illegible] V [illegible] C [illegible] T [illegible] RAMA [illegible] quæ di [illegible] e- [illegible] non habu[it]. Quod igitur re [illegible] quitur est, fortunæ, n[on] con[si]lij, aut prudentiæ est, cui eum, vt numini [illegible] am commendatum cupit.

141. [illegible] VAM TV TIBI] tu enim te is perditum [illegible] sta [illegible] a [illegible] pidine, & audacia inconsultissima.

142. H [illegible] ER [illegible] POSIT. IN [illegible] ITT. [illegible] HVM. N [illegible] X T [illegible] Nox exeg[it] cursum suum, quem inchoat e- [illegible] rediens [illegible] Oce [illegible] id est, ad oc [illegible] m, q [illegible] t, ab [illegible] ob- scer [illegible] ib [illegible]

Candidus Oceano nitidum caput abdiderat sol,
Et caput extulerat densissima sidere cum nox

Virg. 2. Æneid. *Ruit Oceano nox.* B[illegible] ei tribuit id in lib. *Et nox atra polum bigis inuecta tenebat.* Tibullus lib. 2 eleg. [illegible].

Ludite, iam nox iungit equos, currumque sequuntur
Matris lasciuo sidera fulua choro.

Noctem humidam sæpius appellat Maro. [illegible] Æneid. *Et iam nox humida cælo Præcipitat.* 4. *Quoties humentibus vmbris Nox operit terras.* 5 *Torquet medios nox humida cursus.*

143. NON NISI NOSTRA LIBERA NOBIS] differre quod mundo debemus, non licet.

144. ET FVGE [illegible] E [illegible] B. [illegible] VR. FV [illegible] Iam enim purpureas fores, & atria plena rosarum eam patefecisse dixit

B

145. V [illegible] I MV [illegible] AB [illegible] ECTVS E [illegible] TIBI, &c.] Vsque ad extremum temporis punctum non desinit Phœbus, quæ in se [illegible], fo[rt]e & dicere [illegible] ia, quo iuuenem imprudentem & improuidum periculo eripiat.

147. So [illegible] IOI [illegible] V [illegible] hoc est, dum in terra adhuc moraris, expon[it] Rap[hae]l. Quando [illegible] in terra? nonne patrios adijt impiger ortus, quæ sunt extrema verba libri 1. Expone igitur, dum in regia mea adhuc moraris apud me. nam quæ tibi emetienda est via, non est adeo solida, id est, tuta; sed propter sublimitatem periculo proxima.

149. QVÆ TV [illegible] SS [illegible] CTES. Quid enim habet periculi intueri, non dicam solem, sed lumen solis?

C

SI [illegible] MEDAR[E] [illegible] VMINA TERRIS.] Suprà, *ò lux immensi publica mundi.* I[ps]à dicit, eius currum portare lumina terris.

150. OCCVPAT [illegible] LEI. IVVEN. CORP. [illegible] VI RVM] Insiluisse magis, quàm [a]sc[e]ndisse currum significant hæc verba.

151. STAT Q. [illegible] VI ER. Etiam hoc, quòd non sedet, sed stans [f]ræna corripit, audaciam & alacritatem iuuenilem hominis arguit

152. INVITO G[R]ATES [illegible] IT INDE PAR.] *Inde*, iam sedens in curru. [G]ratiæ inuitis non debentur, quoniam beneficium ab inuito collatum, non est numerandum beneficium. Sed videndum tamen quis, licet inuitus, benefaciat, habendusque honor personæ, si non meri[t]is

Erratica & infœlix aurigatio, non sine varijs & ingentibus rerum naturæ detrimentis. Ac primùm equorum ferocia, & astra insolitis afflata feruoribus.

VIII.

153. INTEREA volucres Pyrois, [E]ous, & Æthon
Solis equi [illegible] que Phl[egon] [illegible] nutribus auras
155. Flammiferis [illegible] lent ped[ibus] [illegible] pagulas pulsant.
Quæ [illegible] ua [illegible] tra nepotis,
[illegible] imme[illegible] sa [illegible]

 Corri-

Corripuere viam, pedibusque per aëra motis
Obstante scindunt nebulas, pennisque leuati
Prætereunt ortos iisdem de partibus Euros.
Sed leue pondus erat: nec quod cognoscere possent
Solis equi, solitaque iugum grauitate carebat.
Vtque labant curuæ iusto sine pondere naues,
Perque mare instabiles nimia leuitate feruntur:
Sic onere insueto vacuos dat in aere saltus,
Succutiturque alte, similisque est currus inani.
Quod simulac sensere, ruunt, tritúmque relinquunt
Quadriiugi spatium, nec quo priùs ordine currunt.
Ipse pauet, nec qua commissas flectat habenas;
Nec scit qua sit iter; nec si sciat, imperet illis.
Tum primùm radiis gelidi caluere triones;
Et vetito frustra tentarunt æquore tingi. * meigi.
Quæque polo posita est glaciali proxima serpens,
Frigore pigra priùs, nec formidabilis vlli,
Incaluit, sumpsitque nouas feruoribus iras.
Te quoque turbatum memorant fugisse Boote:
Quamuis tardus erat, & te tua plaustra tenebant.

153. INTEREA VOLVCRES PYROIS, &c.] Quatuor equos soli adiũgit. Pyroïs trahit nomen ἀπὸ τοῦ πυρὸς, ab igne, quasi flammatus. Eous ab ἠώς, aurora, matutinus. Æthon ab αἴθω, ardeo, vel cur-ro. Phlegon à φλογὸς, quasi flammis vrens: nõ quòd naribus flammas efflare fingatur, hoc enim omnibus quatuor commune est, iuxta illud Maronis, lib. 12. *lucémque elatis naribus efflant*. A Fulgentio lib. 1. c. 11. mytholog. hæc illorum nomina didicimus. Erythræus, Æthon (non Actæon) Lampus, Philogeus. Caussas, seu notationes require ibidem, & consule Gyrald. Syntagm. 7. Homerus tres nominat, Hygino teste, fab. 183. qui dicuntur Arrax, Aslo, Therbeo. Martialis tantùm duos, Xanthum & Æthonem. *Quid cupidum Titana tenes? iam Xanthus & Aethon Frena vocant.* Eumelus Corinthius quatuor, mares duos, Eoum, quasi dicas, matutinum, Æthiopem, flãmeum, qui coquat fruges: fœminas duas, Bronten, quę tonitrua procreat; Steropen, quæ fulgura. Nota & istuc, inter planetas omnibus tribui currus, Saturno & Mercurio exceptis. Quadrigam soli sacram, ob quadripartitam anni vicissitudinem, de qua suprà: vel quadruplicem diei horarum effectum, vt ibidem d... er Fulgent. Iam verò non est incredibile, fabulosam hanc aurigationem à Græcis ex historia Eliç, 4. Reg. cap. 2. desumptam, vbi ille curru igneo in cælum raptus narratur. Nec abludunt nomina λίας, ἥλιος. Et Tertullianà Pę... tapolis incendio de quo in Gen... natum senüt, quod ... poëtis de ... cend... Pha... to ... nitur. Descriptis namque ... Sodomitis scele-tis vltoribus cælitus demissis subnectit hæc:

Hinc habet in fal... de vero fabula nomen,
Progeniem ... lis currus optasse paternos,
Nec valuisse leuem puerum frænare superbos
Igneos equos ... orbem: tunc f... in ... raptum
Aurigam, ... citum planctum mutasse sorores, &c.

154. HINNITIB. FLAMMIFERIS] Quinam flammiferis, cùm hinnitus sit accidens, nõ corpus? Hinniendo etiam ore, non tantum naribus spiritum igneum, hoc est, lucem igni similem efflabant. De equis Plutonis 4. quorum nomina prodit, simile quiddam Claudian. 1. de Raptu. locum transcribo:

Orphneus crudele micans, Aethonq; sagitta
Ocyor, & Stygij sublimis gloria Nycteus
Armenti, Ditisq; nota signatus Alastor,
Stabant ante fores iuncti, saeuumq; fremebant,
Crastina ventura spectantes gaudia prædæ.

Clariùs & venustiùs in Olybrium & Probinum Coss.

Sol, qui flammiferis mundum complexus habenis,
Voluis inexhausto redeuntia lumina motu:
Sparge diem meliore coma crinemq; repexi
Blandius elato surgant temone iugales.

155. PEDIBVSQ. RIPAG. PVLSANT] Repagula sunt, quæ patefaciendi gratia ita figuntur, vt è contrario oppangantur. Ita Festus. In carceribus seu repagulis stare dicitur, qui in procinctu stat paratus, expeditus, attentus, tubæ signum exspectãs. In stadi... locus, vnde cursum auspicabantur, transuersari... une, qu... fores & quadrigæ coërcebantur, exclusus, Græc... ὕσπληγξ, βα... λβὶς, ἄφεσις, τρία, & ... πώμαφτεις. Iunius. Quemadmodum porrò spumãtia fræna mandere, ita ferire & pulsare crebiò terram vngula, generosorum equorum indicium.

15... THETYS PA... R... GNARA NEP... T.] Clymene mater Phaëthontis, filia Thetyos. Ad The... in ... Oceanum hospites suos Phœbus cursu diurno peracto quotidie diuertit. Adiuuat igitur consilium nepotis auia, & repagula eius iam ad currum iuncti pandit, nescia quantum malum maneret adolescentem miserum, immò verò miserrimum.

157. IA... A EST IMMENSI COPIA ... Æ ... d vagati... m, & auios equorum cursus respiciens hoc ait.

[illegible] & di[illegible] tem [illegible] um cal[illegible] ps[illegible] *data copia* [illegible]

158. [illegible] Æ[illegible]. *Corripere viam* [illegible] .V[illegible] *Inde via* [illegible] *a proxima* [illegible] *Corripuere.* Vtan[illegible] adere iam [illegible].

159 [illegible]NT [illegible]VLAS] Non scind[illegible] dum p[illegible] per [illegible] bu[illegible] hi nubes. Etenim [illegible] poterant esse, cùm purpureas Au[illegible] sui [illegible].

P[illegible] PRÆTER, &c. A[illegible] pedes hos equi[illegible] uit antea, qui propter sum[illegible] ut alæ in pedibus habe rent. A[illegible] equum præter Pegasum, cui Bellerophon [illegible] gere memini

16[illegible]. Iis [illegible]BVS] Eurus spirat ab oriente & [illegible] occi[illegible] aurigari Phaëthon.

1[illegible] SOLIS EQVI] Cogn[illegible] ere pro[illegible] Se[illegible]ebant pondus curru[illegible] te Phœbo, n[illegible] quia is corpore maior [illegible] deus. Se[illegible] & mortalis, & ad[illegible] puer

162 [illegible]ITA [illegible] VIT. [illegible]EB.] Iugum pro curru, [illegible] pars quidem curr[illegible] tur, quæ dicu[illegible].

16[illegible] & App[illegible] sitissima & plan[illegible] udo [illegible] & nauim appellat currum Catul. de nupt.

167. Q[illegible] RE] iam leue pondus.

168. N[illegible] VRRVNT] de quo ibi, *S[illegible] in obliquum est lato curuamine limes* Zodiacum [illegible].

170 NEC S[illegible]IT QVA [illegible]MMISS. F. HABEN.] Præ

A i[illegible] auore [illegible] & e[illegible], paterna m[illegible] excuderant, & nesciebat quà eundum, quid agendum. Adde equorum repugnantiam & contum[illegible].

171. TVM PR[illegible] RADIIS G[illegible], &c.] Incipit enumerare damna quibus totum mundum indoctus & stultus iste auriga vexauit & afflixit. Nunquam an[illegible] senserant septentriones, astra dic[illegible] vt a maior & minor, quæ septem stellis suis quasi plaustrum cum bobus geminis efficiunt, positaque sunt ad polum arcticum, nec vnquam occidunt. Latus illud mundi pigros campos vocat Horat. ode 22. lib. 1. vbi nulla arbor æstiua recreatur aura: vbi propter solis distantiam perpetua frigora, & æternæ niues.

172. E[illegible]TI[illegible] OT. TENT. ÆQ T.] κατὰ πρόληψιν, seu per anticipationem. Nam postea Iuno se vlciscens h[illegible]. Virgil. 1. Georg. *Arctos Oceani metuentes æquore tingi.* In quem versum vide Symb. meas. & infrà longè hoc libro. Ouidio inhæserunt Claud. 2. de Raptu: *Vetito se proluit Arctos Aequore.* Senec. Medea: *Et vetitum mare tengis Iu vrsa* Rursum Claudian in Gigant. *Oceanum petit Arctos, inoccidui triones Occasum voluere pati.*

175 SV[illegible]ITQ. NOVAS FERVORIB. IRAS] Serpentes enim æstu sæuiores sunt. Virgil. 3. Georg. *Sæuit agris, asperq. siti, atque exercitus æstu.* Salust. Quod genus siti magis, quàm alia re accenditur. Scholion ex edit. Lipsiensi.

177. ET TE TVA PLAVSTRA TENEB.] Bootes nomen illi inditum, quod ceu bubulcus plaustrum sequatur. Boues autem tardi, ideò tardus proprium epithetō bubulci. Eclog. 10. *tardi venêre bubulci.* Propertio segnis, Claudiano piger. Seneca Medea, *Flectitq. senex Arctica tardus plaustra Bootes.* Arctophylax præterea d[illegible]itur, quod ceu custos quidam vrsæ adhibitus videatur. Ex Ciofan. in Obseruat.

Phaethontis pallor, tremor, facti pœnitudo, ἀπορία, metus, equorum per supera effrænes cursus.

IX.

Vt verò terras despexit ab æthere summo
Infelix Phaëthon, pen[illegible]us, penitusque iacentes,
Palluit, & subito genua intremuere timore:
Suntque oculis tenebræ per tantum lumen obortæ.
Et iam mallet equos nunquam tetigisse pat[illegible]os,
Iam cognosse genus pig[illegible]t, & valuisse rogando.
Iam Meropis dici cupiens, ita fertur, vt acta
Præcipiti pinus Borea, cui cuncta remisit
*Fræna suus r[illegible]or: quam dis, *votisque reliquit.* *vent[illegible]
Quid faciat? multum cæli post terga relictum.
Ante oculos plus est: animo metitur vtrumque:
*Et modo, quos illi *fas tum contingere non est,* *fatum.
Prospicit occasus, interdum respicit ortus:
Quidque agat, ignarus stupet, & nec fræna remittit,
Nec retinere valet: nec nomina nouit equorum.
[illegible]a quoque in vario passim miracula cælo,

[illegible] magis intellectu & iudicio puer [illegible] è enim pueriliter egit, dum maio[illegible] concupiuit. S[illegible] Phœbus: *Parce puer* [illegible] blandimen[illegible] est, vt si diceret [illegible] German[illegible] centi[illegible] mein kind.

N[illegible] Veneni abundantiam express[illegible]. Et, *nigri*, ab effectu [illegible] liuidum & subnigrum reddit corpus.

19[illegible] VVLNE[illegible] A CVRV[illegible] TAMEDI[illegible] CVSPID. Ex Apuleio fabulam refert Pierius. Si ictus à scorpio super asinum sederit, ad [illegible] caudam conuersus, transibit in asinum dolor, & is pro percusso torquebitur. Quid si talis Apuleio, dum esset asinus, insed[illegible] quàm subsi[illegible] sset, quàm [illegible] citasset? Libidinem & lasciuiam pictus scorpius denotat, vt B docet Pierius lib.16. cui humani corporis naturalia [illegible] dicata.

20[illegible] M[illegible] SINO[illegible] S, GELID. FORMID. &c.] Cic. ad A[illegible] ep[illegible] lib.6. Magna igitur vt vides, sollicitudine magna consi[illegible] affi[illegible]ior. Quid agam? quò me vertam? quo[illegible] ellem? [illegible]. Orationes huiusmodi mentis hæ[illegible]ionem, & an[illegible]pites cogitationes [illegible] nte oculos p[illegible] nunt. Non erat miserabili Pha[illegible]onti parata gutta certi c[illegible], vt est in Pseudolo. [illegible] rmido ge[illegible] da est, quia formidantes, seu timent[illegible] ine ad interiora refugiente, exterioribus [illegible] nt. Ouid. epi[illegible]. 1. *Torpuerat gelido lingua retenta metu*. Habena igitur, quæ nec remittebat, id est,

A non adducebat, nec remitte[illegible] tandem desperabundus [illegible] ac de[illegible]

201. QVÆ P[illegible] SVMM[illegible] &[illegible] graphicè exsequitur, [illegible] tantam [illegible] audaciam sump[illegible] int equi, simul ac t[illegible] æna pen[illegible] us [illegible] à, atque ita [illegible] omni lege solutio[illegible] [illegible].

202. NV[illegible] LOQ[illegible] PER AVRAS, &c.] Quà nunquam ante ierant, per ignotas sibi aëris regiones, pro impetu suo ferebantur, nullo prohibente.

2[illegible]5. RAPIV[illegible] TQ. PER [illegible] VIA CVRRVM] Lucret. lib.5.

Aut a cùm Phaethonta rapax vis solis equorum
Aethere raptauit toto, terrasq; per omnes.

B 206. MO[illegible] PER DECLIVA] Syncope, pro decliuia. Nam decliuis decliue, non decliuus decliuum Grammatica postulat. Quod sequitur, *viasq; præcipites*, [illegible] est. Aldus legit, *per decliue.*

208. FRA[illegible] ERNOS EQVOS] Rectè *fraternos.* Æquè secundùm Hesiodum in Theogon. Hyperione & Thia prognata est luna. Quam, cùm à Sole lumen mutuetur, etiam Phœben à Phœbo nominarunt; equos item ei, & currum similiter dederunt. Virgil. lib.10.

Iamq; dies cælo concesserat, almaq; curru
Noctiuago Phœbe medium pulsabat olympum.

Ouidius 1. Trist. eleg. 3. *Lunaq; nocturnos alta regebat equos.*

Quantum damni factum in terris & aquis ex incendijs solaribus.

CORRIPITVR flammis vt quæque altissima tellus, X.
Fissáque agit rimas, & succis aret ademptis.
Pabula canescunt, cum frondibus vritur arbos,
Materiámque suo præbet seges arida damno.
Parua queror: magnæ pereunt cum mœnibus vrbes:
*Cúmque suis totas populis incendia * gentes* * terras
In cinerem vertunt: syluæ cum montibus ardent.
Ardet Athos, Taurusque Cilix, & Tmolus, & Oete,
*Et tum sicca, prius * celeberrima fontibus Ide,* * celeberrima
Virgineusque Helicon, & nondum Oeagrius Æmus.
Ardet in immensum geminatis ignibus Ætna,
Parnassusque biceps, & Eryx, & Cynthus, & Othrys,
Et tandem niuibus Rhodope caritura, Mimásque,
Dindymáque, & Mycale, natúsque ad sacra Cithæron:
Nec prosunt Scythiæ sua frigora: Caucasus ardet,
Ossáque cum Pindo, maiórque ambobus Olympus,
Aëriæque Alpes, & nubifer Apenninus.
Tum verò Phaëthon cunctis è partibus orbem
Aspicit accensum, nec tantos sustinet æstus:
Feruentésque auras velut è fornace profunda,
Ore trahit, currúsque suos candescere sentit.
Et i[illegible]eque iam cineres, eiectatamque fauillam

Ferre

Ferre potest: calidóque inuoluitur vndique fumo;
Quóque eat, aut vbi sit, picea caligine tectus
Nescit, & arbitrio volucrum raptatur equorum.
Sanguine tum credunt in corpora summa vocato
Æthiopum populos nigrum traxisse colorem.
Tum facta est Lybie raptis humoribus æstu
Arida: tum nymphæ passis fontésque, lacus que
Defleuere comis: quærit Bœotia Dircen,
Argos Amymonen, Ephyre Pirenidas vndas.
Nec sortita loco distantes flumina ripas
Tuta manent: medijs Tanais fumauit in vndis,
Peneusque senex, Teuthranteúsque Caycus,
Et celer Ismenos, cum Phocaico Erymantho,
Arsurusque iterum Xanthus, flauusque Lycormas,
Quique recuruatis ludit Mæander in vndis,
Mygdoniúsque Melas, & Tænarius Eurotas.
Arsit & Euphrates Babylonius, arsit Orontes,
Thermodoónque citus, Gangésque, & Phasis, & Ister.
Æstuat Alpheus, ripæ Sperchiades ardent:
Quódque suo Tagus amne vehit, fluit ignibus aurum.
Et, quæ Mæonias celebrarunt carmine ripas,
Flumineæ volucres medio caluere Caystro.
Nilus in extremum fugit perterritus orbem,
Occuluitque caput, quod adhuc latet: ostia septem
Puluerulenta vacant, septem sine flumine valles.
Sors eadem Ismarios Hebrum cum Strymone siccat,
Hesperiosque amnes Rhenum, Rhodanumque, Padúmque,
Cuique fuit rerum promissa potentia Tibrim.
Dissilit omne solum: penetrátque in tartara rimis
Lumen, & infernum terret cum coniuge Regem.
Et mare contrahitur, siccæque est campus arenæ.
Quod modò pontus erat: quósque altum texerat æquor,
Existunt montes, & sparsas Cycladas augent.
Ima petunt pisces: nec se super æquora curui
Tollere consuetas audent delphines in auras.
Corpora phocarum summo resupina profundo
*Exanimata * iacent. Ipsum quoque Nerea fama est,* *natant.
*Doridáque, & natas tepidis latuisse sub * vndis.* *antris.
Ter Neptunus aquis cum toruo brachia vultu
Exerere ausus erat: ter non tulit aeris ignes.

210. VT QVÆQVE ALTISSIMA TELLVS] Ardebant ob æstus magnitudinem & violentiam, quæ alioqui ignem non concipiunt, & altiora (quia curru huic viciniora) priùs, quàm depressa & humilia.

211. FISSAQ. AGIT RIMAS] Nimia siccitas, seu ariditas rimas inducit. Tibull. lib. 1. eleg. 7. *Qualis & arentes cùm findit Sirius agros.*

212. PARVA CANESCVNT] canitiē quandā gramina induunt, cinere in ipsis ex adustione relicto.

A

213. MATERIAMQ. SVO SEGES, &c.] Hoc ipso quòd matura & arida est seges, faciliùs incensa disperit. Sed hæc parua. Subiungit maiora; vrbes integræ, populi, gentes eo incendio pereunt. Iam tu cogita, quam latè patuerit, quantumq. flammarum fuerit in terris, cùm insuper syluæ tutę, & montes maximi, Athos, Taurus, Tmolus, Octa, &c. flagrarent.

217. ARDET ATHOS, TAVRVSQ. CILIX &c.] Variorum locorum, regionumque montes inflammatos enumerat, quosdā nudis nominibus, quosdam

dam cum adiunctis, quod in alijs alibi seruat.

218. CELEBERRIMA FONTIB. IDE] Ide, seu Ida mons Phrygiæ. Virgil. 2. Æneid. *Iamq; iugis summæ surgebat lucifer Idæ.* Et initio 3. *Classemq; sub ipsa Antandro, & Phrygiæ molimur montibus Idæ.* A fontium frequentia Homerus πολυπίδακα vocauit: ob quod epitheton non statim legerim *creberrima*: quando & in *celebris* & *celebritate* inest frequentiæ notio. Est & alius hoc nomine mons in Creta, de quo Anchises 3. Æneid.

Creta Iouis magni medio iacet insula ponto,
Mons Idæus vbi, & gentis cunabula nostra.

Sed fontes omnes Idæ Phrygiæ illo die exsiccati sunt.

219. VIRGINEVSQVE HELICON] Mons Bœotiæ Helicon, Musis sacer; Musę autem virgines, quę inde Heliconides, & Heliconis alumnæ. Festiuè Lucretius lib. 3. de poëtis loquens: *Adde Heliconiadum comites.*

ET NONO. OEAGRIVS ÆMVS] nōdum Orpheus Oeagri filius ibi à Thracijs mulieribus per furorem dilaniatus fuerat. Itaque cognomentum hoc habere nondum poterat. Fabula est lib. 11.

220. ARDET IN IMMENS. GEMINAT. IGNIB. ÆTNA] cùm alioqui suis ignibus continenter ardeat. De quo Lucret. lib. 6. Virgil. lib. 3. Æneid. Iustin. lib. 4. Cornel. Seuerus peculiari opusculo. Vide nostras Symbol. Prouerbij speciem habet, quod est in Milite glorioso Plauti: *Aetna nō æquè alta est.* Nam cùm dixisset iactabundus miles, *Plus mihi auri mille est modiorum Philippei*, subijcit facetè Palæstrio, pari & insigni hyperbole, *præter thesaurum Tum argenti montes non massas habet: Aetna non æquè alta est.*

221. PARNASSVSQ. BICEPS] De hoc lib. 1. *Mons ibi verticibus petit arduus astra duobus, Nomine Parnassus*, &c. Ibidem annotata lege. Persius prologo: *Nec in bicipiti somniasse Parnasso memini.*

222. ET TANDEM NIVIB. RHODOPE CARIT.] Thraciæ mons, perpetuis coopertus niuibus. Nec mirum, quando & ipsa Thracia candida Horatio, propter crebras niues. Sed quomodo in posterum caritura? quia tanta vi ignium in cineres redigebatur, quod de alijs montibus non dicit.

223. NATVSQ. AD SACRA CITHÆRON] in quo Mænades Bacchi orgia perpetrant, idque creberrimè, vt ad ea sacra natum putares. Vide extremum tertij. De his Virgil. 4. Æneid. comparans Didonem amoris impatiētia furentem cum furore Bacchantū:

Sæuit inops animi, totamq; incensa per vrbem
Bacchatur; qualis commotis excita sacris
Thyas, vbi audito stimulant trieterica Baccho
Orgia, nocturnusq; vocat clamore Cithæron.

224. NEC PROSVNT SCYTHIÆ SVA FRIG.] Scythia regio frigidissima. Ouid. 1. de Ponto el. 4. *Quid melius Roma, Scythico quid frigore peius?* Multa in ijsdem libris de frigore Scythico.

CAVCASVS ARDET, &c.] Caucasus mons altissimus, vicinus Assyrijs, quos ab Indis secernit, ad quem ideo Prometheus affixus dicitur, quòd illic assiduò diuersans, inde astra studiosiùs contemplaretur, quæ propter vicinitatem maiora putabantur. Virgil. 4. Æneid. *duris genuit te cautibus horrens Caucasus.*

225. MAIORQ. AMBOB. OLYMPVS] De excelsitate montis huius dictum est nonnihil lib. 1. Et necesse est miram fuisse, cùm cælum, quo nihil altius,

A huius tantummodo, non alterius cuiuspiam montis nomine frequentissimè poëtis capiatur. Cùm autem plures sint montes hoc vocabulo, intelligendus est is, quem in confinibus Thessaliæ & Macedoniæ locant Geographi.

226. AERIÆQ. ALPES] Aërium poëtæ nominant sublime, excelsum. Nota est Alpiū, Italiam & Galliam à Germania diuidentium, sublimitas. Alpinas niues memorat Virgil. eclog. 10. Furium Bibaculum in descriptione brumæ hoc versu vsum, *Iupiter hybernas cana niue conspuit Alpes*, deridet vrbanè Horat. sat. 5. lib. 2.

227. TVM VERO PHAETHON CVNCTIS, &c.] Hactenus de montium incendijs sigillatim. Quærat quispiam, quid interim egerit Phaëthon. Ex o- B mni parte orbis, inquit, flammas aspiciens, stupebat vtique, sibique in fornace torreri videbatur, & se in curru ignito sedere credebat; nec candentes fauillas sursum volitantes ampliùs ferebat; ac præ fumo quò pergeret, aut vbi esset, non videbat, atque ita in potestate raptantium equorum totus erat.

235. SANG. TVM CREO. IN CORP. &c.] Lepida caussa, cur nigri Æthiopes. Vide Rhodigin. lib. 16. cap. 15 Æthiopem lauare, dealbare prouerbia, nata ex fabella Æsopica. Adi Chiliad.

237. TVM FACTA EST LIBYE RAP. &c.] Cùm scripsit Virg. eclog 1. *At nos hinc, alij sitientes ibimus Afros*, de caloribus Africæ, quæ hîc Libye συνεκδοχικῶς, cogitabat; calores autem excitant sitim.

238. TVM NYMPHÆ PASSIS, &c.] Propositio C est, etiam tunc fontes, lacus & flumina exaruisse, quod præsidibus eorum nymphis & dolorem magnum dederit, & lacrymas excusserit.

241. NEC SORTITA LOCO DISTANT, &c.] Quin & flumina, quāuis lata, & ripis inclusa, non angusta, vti fontes, exsiccata sunt, perditis aquis suis. In quibus nominandis, præsertim tam multis, ne lectorem nudis & solis vocabulis parum delectaret, multa intermiscet; quod & antea in tot montium incendio tenuit; item in canibus Actæonis lib. 3. faciet. Virgil. quoque Georg. 4. fluuios enumerans aliquot, in mare labentes, idem præstat. Et Claudian. Paneg. in Prob. nullum sine epitheto profert, quod contrà facit Homerus Iliad. 13, vt noster Lud. Cerdius obseruauit.

245. ARSVRVSQ. ITERVM XANTHVS] Alio nomine Scamander, fluuius Troiam præterlabens; D sed hoc ab hominibus, illo à dijs appellatus, vt testatur Homerus. Quo illum idcirco Virgilium semper, altero nunquam appellasse credit Erythræus in Indice; quòd rectiùs deos (vt par est) quàm homines vocabula rebus imponere existimaret. Arsit porrò iterum belli Troiani tempore, cùm Vulcanus magnam vim ignis illi iniecit. Iliad. 21.

246. QVIQ. RECVRVAT. L. MÆAND. IN VNO.] Plin. lib. 5. c. 29. Lydia autem perfusa flexuosis amnis recursibus, super Ioniam procedit. Propert. lib. 2. eleg. 34.

Atque etiam vt Phrygio fallax Mæandria campo
Errat, & ipsa suas decipit vnda vias.

κατὰ παροιμίαν vtimur, cùm res nō candidè & simpliciter, sed callidè & versutis consilijs agitur. Cic. in Pison. Quos tu Mæandros, cùm omnes solitudines persequeris, quæ diuerticula flexionesq; quæsisti? Est & genus picturæ Mæander, in morem labyrin-

byrinthorum flexuosis ambagibus implexum, A quod oris chlamydum addi solet Virgil. lib. 5.

Victori chlamydem auratam quam plurima circum
Purpura Maandro duplici Melibœa cucurrit.

Plura Parœmiographus.

248. ARSIT ET EVPHRATES BABYLON.] mediam quippe vrbem interfluit; rectè igitur Babylonius.

251 QVODQ. SVO TAG. AMNE VEHIT, &c.] Hispaniæ fluuius, Lusitaniam diuidens, & vltra Vlyssiponem se in mare euoluens. Plin. lib. 4. c. 22. Tagus auriferis arenis celebratur. Martial. lib. 8.

Non illi satis est turbato sordidus auro
Thermus, & Hesperio qui sonat orbe Tagus.

Amnem auriferum vocat Catull. Iuuenal. sat. 3. *Tanti tibi non sit opaci Omnis arena Tagi, quodq; in mare voluitur aurum.* Nominantur & alij quidam fluuij auriflui, vt Pactolus, Hermus, Idaspes, &c. Vide B Conimbricens. Meteorologica.

253 FLVMINEÆ VOLVCRES M. CAL. CAYSTRO] cygni, de quibus & Virgil. .Georg.

Iam varias pelagi volucres, & qua Asia circum
Dulcibus in pratis rimantur stagna Caystri.

254. NILVS IN EXTREM. FVG. &c.] Decantatissimus fluuiorum Nilus quem natura extulit ante humani generis oculos (verba Senecæ) incertam habet originem. Variæ namque feruntur auctorum sententiæ. Cui placitum est, adeat Herodot. in Euterpe Diodor. lib. 1. Strabon. Ptolemæum, Melam quoque lib. 1. cap. 10. Aristot. 1 Meteor cap. 13. Senecam lib. 4. Natural cap. 2 & lib. 6. cap. 8. Plin. lib. 5. c. 9. Latet adhuc veritas, quemadmodum eius caput, siue fons, siue origo. Ammian lib. 22. Arriao. de C Alex M lib. 1. Papin. Syluar. l. 4. Maffeium nostrum Indicar. histor. lib. 1. Claudian. in poëmatio quo ipsum celebrat:

Fluctibus ignotis nostrum percurrit in orbem
Secreto de fonte cadens, qui semper inani
Quærendus ratione latet: nec contigit vlli
Hoc vidisse caput: fertur sine teste creatus,
Flumina profundens alieni conscia cæli.

Gaspar Barzæus Belga homo Societatis nostrę, Armuzio, quæ est vrbs & insula in sinu Persico, scribens anno 1549 refert, Nilum oriri in ditione quidem Pretoioânis (sic regem Æthiopum vulgò appellamus) sed à montibus ipsis, qui promontorio Bonæ spei coniuncti sunt, & fluere posteà in Ægyptum Ii montes longiùs distant à nobis, quàm mõtes lunæ, vbi alij eundem fluuium erumpere litteD ris mandarunt. Cæterùm quomodo origo eius nõdum comperta est pro certo: ita caussa incrementi nondum liquidò cognita, & ab ijsdem quos nominaui scriptoribus super ea disputatur. Disertè autem ac fusè à Theophylacto Simocatta lib. 7. c. 17. historiæ Maurícianæ, quam nos latinam iampridem edidimus.

255. OCCVLVITQ. CAPVT] Tibull. lib. 1. eleg. 7.

Nile pater, quanam possim te dicere caussa,
Aut quibus in terris occuluisse caput?

Horat. ode 14. lib. 4. *Te fontium qui celat origines Nilus.* Ouid. 3. Am. eleg 5.

Ille fluens diues septena per ostia Nilus,
Qui patriam tantæ non bene celat aquæ.

OSTIA SEPTEM PVLVER. VACANT.] Virgil. Georg. 4.

A *Et diuerso sonans septem discurrit in ora.*

Et 6. Æneid.

Et septemgemini turbant trepida ostia Nili.

Adde his Catul. *Siue quà septemgeminus colorat Æquora Nilus.* Nomina ostiorum hæc produntur à Plinio, Canopicum, Balbiticum, Sebenniticum, Phatniticum, Mendesicum, Tamiticum, Pelusiacum. Quodcunque elegeris ex his, mare est.

258. PADVMQ.] Alitet Lucan. lib 2. solum hunc fluuium Phaëthontæo incendio restitisse. Versus repræsentor

Cumq; diem pronum transuerso limite ducens,
Succendit Phaethon flagrantibus æthera loris,
Gurgitibus raptis penitus tellure perusta,
Hunc habuisse pares Phœbeis ignibus vndas.

259. CVIQ. FVIT RER. PROMISSA POT. TIB.] Tibrim, seu Tybrim Romana a tua irrigare, neminem B fugit. Romanis autem rerum potentiam promittit Iupiter 1. Æneid dum Venerem consolatur, *His ego nec rerum metas, nec tempora pono*, & quæ sequuntur. Quem locum velut intento digito Ouidium demonstrare voluisse, nullus ambigo.

260. DISSILIT OMNE SOLVM, &c.] Suprà pareiùs, *Fissaq; agit rimas*, nempe *vt quæq; altissima tellus.* At hîc longè ἐμφατικώτερον, *dissilit omne solum*; & quidem adeò latis hiatibus, vt in tartara vsque lumen non diei modò, sed incendiorum quoq; penetret. Grandis hyperbole, seu exaggeratio.

261. ET INFERN. TVM CONIVG. REG.] Plutonem cum Proserpina, quam sibi vxorem rapit lib. 5. Etiam manibus ingratum esse lumen, indicat lib. 5 vbi narrans ex Typhoëi motatione, cui Sicilia inC cumbit, terram contremere solere, addit mox,

——— Et rex pauet ipse silentûm,
Ne pateat (tellus) lateq; solum retegatur hiatu,
Immissusq; dies trepidantes terreat vmbras.

Cæterùm vbi tunc illa coniux, si eam primò rapit l. 5. multo vtique seriùs quàm hęc facta finguntur? an est ἀναχρονισμὸς? an μνημονικὸν ἁμάρτημα, commune cum magnis scriptoribus? quorum exempla aliquot producit Victor. lib. 3. cap. 3.

262. ET MARE CONTRAHIT. SICCÆQ. &c.] Quantum indulget sibi Poëta? Quid fontes, & flumina? totum mare in campum arentem redactum est.

264. ET SPARSAS CYCLADAS AVGENT] numero suo ingentes scopuli similitudinem quandam Cycladum, insularum in orbem sitarum præferebant. Virgil. 3 Æneid. *Sparsasq; per æquor Cycladas.*

D 265. IMA PETVNT PISCES] Subaudi, dum diminui & exsiccari incipit mare.

267. CORPORA PHOCARVM, &c.] vituli marini sunt phocæ, Neptuni pecus; eorum pastor Proteus. Horat. ode 2. l. 1. Deformes suprà, Virgil. 4. Georg. turpes nominat. *Summum profundum.* est fundum maris, alioqui mare. Virg. lib. 12. *Petet ille fugam, penitusq; profundo Vela dabit.*

268. FAMA EST] Modestia Virgiliana: *Fama est Enceladum, &c. Vt perhibent, &c.* in rebus fabulosis.

270. TER NEPTVNVS AQVIS, &c.] immò etiam quater, & sæpiùs. Norunt studiosi modum loquendi. Neptunum putat Cicero 3. de nat. deor. à nando dictum. Alij à nubendo, id est, tegendo, quòd mare nubat, hoc est, tegat terram.

Telluris cum Ioue de suis, atque adeò totius naturæ adustionibus & exustionibus seria expostulatio.

Alma tamen Tellus, vt erat circumdata ponto, XI.
Inter aquas pelagi, contractósque vndique fontes,
Qui se condiderant in opacæ viscera matris,
Sustulit omniferos collo tenus arida vultus:
Opposuitque manum fronti, magnóque tremore,
Omnia concutiens paulùm subsedit, & infrà
*Quàm solet esse fuit: * sacráque ita voce profatur,* * siccaque
Si placet hoc, meruique, quid, ô, tua fulmina cessant
Summe Deûm? liceat perituræ viribus ignis
Igne perire tuo, cladémque auctore leuare.
Vix equidem fauces hæc ipsa in verba resoluo.
(Presserat ora vapor) tostos en aspice crines:
Inque oculis fumum: volitant super ora fauillæ.
Hósne mihi fructus? hunc fertilitatis honorem,
Officiique refers, quòd adunci vulnera aratri,
Rastrorúmque fero, totóque exerceor anno?
Quòd pecori frondes, alimentáque mitia fruges
Humano generi, vobis quoque thura ministro?
Sed tamen exitium fac me meruisse: quid vndæ?
Quid meruit frater? cur illi tradita sorte
Æquora decrescunt, & ab æthere longiùs absunt?
Quòd si nec fratris, nec te mea gratia tangit;
*At cæli * miserere tui: circumspice, vtrinque* *miserescе
Fumat vterque polus: quos si violauerit ignis,
Atria vestra ruent. Atlas en ipse laborat,
Vixque suis humeris candentem sustinet axem.
Si freta, si terræ pereunt, si regia cæli
In chaos antiquum confundimur, eripe flammis
Si quid adhuc superest, & rerum consule summæ.
Dixerat hæc Tellus; neque enim tolerare vaporem
Vlteriùs potuit, nec dicere plura, suúmque
Rettulit os in se, propioráque manibus antra.

272. ALMA TAMEN TELLVS] De Tellure dea Natal. li. 5. c. 20. Gyrald. Syntag. 1. pag. 41. Si *alma* ab alendo, verissimè alma tellus: quandoquidem & homines & iumenta alit, sustentatque benignissimè. Pulcherrima prosopopœia, & querimonia grauis, ac luculenta, quæ sequitur.

VT ERAT CIRCVND. PONTO] lib. 1. *Circumfluus humor Vltima possedit, solidumq; coercuit orbem.*

273. CONTRACTOSQVE VNDIQVE FONTES ne exarescerent immensitate æstus, quasi in gremium matris intimum confugerant.

274. IN OPACÆ VISCERA MATRIS] Ad fontes hîc restringitur matris nomen, quos terra tanquã mater ex vtero videtur fundere. Alioquin etiam generatim mater hominum & animantium, vt dictum habes lib. 1. *Magna parens terra est*, &c.

275. SVSTVLIT OMNIFEROS VVLTVS] Omniparentē nominant Virg. 6. Lucret. 2 & 6. Itē Dædalã, à mirifica rerũ varietate: δαιδάλλειν enim est variare. Et sciendum, ex deabus, præter Cybelen, seu Berecynthiã, tantũ Tellurē, seu Terram, Vestã, Maturam matres appellari. Brisson. Formul. lib. 1. pag. 44. Frãcisc. Iuilin Parerg lib. 3. c. 15. censet Ouid. respexisse ad simulacrũ Terræ Athenis, Ionē orãtis, vt ē cælo imbrē demitteret, de quo Pausan. in Att.

276 OPPOSVITQVE MAN. FRONTI Quia caput duntaxat proferebat, ideo fronti incalescenti manus succurrere, & flammis se opponere debebat, quæ statim adest, vbicunque, seu quacunque in parte corpus læditur. Non tam fingit, quàm pingit sæpenumero Ouidius: nec vllius poëtæ poëma magis est pictura loquens, quàm huius nostri istuc, quod in manibus habemus, in quo & suipsius verã imaginem inesse affirmat in Tristib. lib. 1. eleg. 6.

MAGNOQ. TREM. OMNIA CONCVT.]Potest huc valere carmen Ennianum, *Africa terribilis tremit horrida terra tumultu*. Quoniam velut de animante loquens, & de animante ratiocinante, quod est naturæ insensilis, ad sensum & voluntatem transfert.

277. PAVLVM SVBSEDIT, ET INFRA, &c.] Totum terræ corpus, cùm medium mundi occupet, & sit vniuersitatis centrum, & in rotundo medium sit imum, quomodo subsidere & deprimi potuit? In motu aliquo singulari hoc fieri videmus. Fiunt hiatus, ex planitie valles, interdumque & vrbes in profundum hauriuntur. Verùm hæc in poëtis, delectationis ergô multa fingentibus anxiè pensanda non sunt. Axioma istuc commendalis memoriæ.

278. SACRA VOCE]quia dea. Sacrorum sacræ voces. Quod sequitur *profatur*, pro eo Ciofan. in suis libris reperit *locuta est*.

279. SI PLACET HOC, MERVIQ. &c.] Ex abrupto, & cum indignatione orditur querelam suam. Enumerat vtilitates, quas ab se homines, dij, animalia percipiant, ob quas mater fœcundissima est habita; cælum autem, siue æther omnium ex ea prodeuntium velut pater: cuius irrigationes seminis instar, quod illa vtero suo exceptum foueat, indeque prolestam multigenas progeneret. Hoc cõiugium vocat Virg. Georg. 2. & illos cælestiũ aquarũ defluxus genitalia semina, & res inde procreatas, fœtus:

Vere tument terræ, & genitalia semina poscunt.
Tum pater omnipotens fœcundis imbribus æther
Coniugis in gremium lætæ descendit, & omnes
Magnus alit magno commistus corpore fœtus.

De laudibus terræ copiosè Philo lib. de æternit. mundi, & de opificio Dei, Plin. lib. 2. cap. 63. Etiam, quod ad venena spectat, quæ producit, acriter eam defendit lib 18. cap. 1. Laudationem Plinij descripsit Rhodigin. lib. 1. c. 4. Quid, & quomodo illi conueniat cum animali, Seneca lib. 3. Natural. c. 15.

281. CLAOLMQ. AVCTORE L VARE]Igne (sed Iouis igne) quàm istoc Phaëthonteo, & communi incendio perire, atque in cineres abire mauult Tellus, vt habeat in ipsa pœna aliquid solatij, more hominum, qui æquiore animo ab illustribus, magnique nominis iniuriam, cladem, detrimentum accipiunt, quàm à vilibus & obscuris. Nilens Nili filius, quod mentiebatur, qui etiam in clypeo septem illius ostia partim argento, partim auro cælanda curauerat, Perseo in pugna illa Phineïa:

Adspice, ait, Perseu nostra primordia gentis:
Magna feres tacitas solatia mortis ad vmbras
A tanto cecidisse viro.

Consule Symb. nostras in illud Maronis li. 10. sub finem, vbi Æneas Lausum Mezentij filium obtruncans, inquit: *Hoc tamen infelix miseram solabere mortem Aeneæ magni dextra cadis.*

282. VIX EQVID. FAVCES. &c Fumus fauces ingrediens verba præpedit, quia vocem intercludit & præfocat, quem opprimit.

285. HOSNE MIHI FRVCTVS, &c.]Virg. (ad quem locum puëra aspexit) Æneid 1. *Hic pietatis honos? sic nos in sceptra reponis?* Fructus hîc idem est quod honorarium, siue honor, quæ vox sequens, priorem interpretatur. Cic. Cepi fructum immortalem vestri in me amoris & iudicij Ad Brut. ep. 3. Quo quidem die magnorum meorum laborum, multarumque vigiliarum fructum cepi maximum.

286. QVOD ADVNCI VVLNERA ARATRI FE-A RO] Vulneratur terra, cùm vomere, qui est deus aratri, proscinditur; cùm illi sulci aratro infinduntur. Hinc & sauciari dicitor lib. 1.

Ipsa quoque immunis, rastroq; intacta, nec vllis
Saucia vomeribus per se dabat omnia tellus.

Et 1. de Remed.

Colla iubet domitos oneri supponere tauros,
Sauciet vt duram vomer aduncus humum.

287. TOTOQ. EXERCEOR ANNO]1. Georg *Exercetq; frequẽs tellurẽ, atq; imperat aruis.* Horat. Epod. ode 2. *Paterna rura bobus exercet suis.* Toto anno, inquit, aliquid enim operis ruri pæne semper rustici faciũt.

288. QVOD PECORI FRONDES] Pecus pleurumB que de minoribus animalibus, vt sunt capræ, porci, oues, quæ in syluis & virgultis & agris pascuntur; vt in pratis armenta.

ALIMENTAQ. MITIA FRVGES]Frondes enim, & gramina non sunt alimenta mitia, humano generi puta. Frugum nomine frumenta, & arborum fructus cape. Sed illa nisi mola frangantur, & hæ nisi excoquendo molliantur, ad stomachum nobis parum faciunt. Horat. cùm scripsit ep. 2. lib. 1. *Nos numerus sumus, & fruges consumere nati*, carpsit quosdam, qui nulla alia re quàm numero censendi, nihil præstarent egregium, nisi quòd ederent ac biberent, quasi ad hoc vnum nati essent.

289. VOBIS QVOQ. THVRA MINISTRO]Cibo & potu egent etiam dij, sed ambrosia & nectare, quę, vnde illis suppeditet, diuinemus. Si Terræ munus essent, meritò victum immortalitatis obijcere Ioui C poterat. Fert ergo thuriferas arbores, vnde odores sacrifici. Ac thure quidem abundare Sabæos, quomodo Indos ebore, propter copiam elephantorum, & alias regiones rebus alijs (nec enim omnis fert omnia tellus) Virgil. Georg. 1. autumauit.

290. SID TAMEN EXITIVM, &c.] τὸ ἑξῆς. Si non misereris mei, sed pro meritis maximis, vt pessimè meritam, tam malè multandã & perdendã decernis, miserere saltem fratris tui, cuius aquæ, regnum eius, mare videlicet, tãto æstu decrescit & exsiccatur: miserere tuiipsius, ac cælicolũ tuorũ, quorũ sedes cælum, vtroque polo iam iam arsuro, concidet.

291. TRADITA SORTE ÆQVORA] Lib 8 *Proxima terra Regna vaga, dixi, sortite tridentifer vnda*. Apud Maronem 1. Æneid. ipsemet Neptunus de se, & Æolo ventorum rege, quem despectum it, *Non illi imperium pelagi, sæuúmque tridentem, Sed mihi sorte datum.* D Vide illic Symb. Diuisionis huius inter fratres imperij meminit Homerus Iliad. 15. de eadem Apollodor. li. 1. Diodorus Siculus lib. 6. inde factum tradit, vt maris numẽ haberetur Neptunus, quia Cretenses inuentionem artis nauticæ, & classis institutionem Neptuno cuidam maritimæ rei præfecto tribuerint. Ita partitos inter se mundum tres fratres pulso Saturno opinio fuit, vt Iupiter cælestia, Neptunus maria cum insulis, Pluto inferna obtineret, terra communis foret. Cicero 1. de nat. deor. physicam huius diuisionis interpretationem profert. Cornelius Seuerus in Ætna:

Scilicet haud olim diuiso corpore mundi
In maria, ac terras, & sidera, sors data cælo
Prima, secuta maris, desedítque infima tellus.

295. FVMAT VTERQ. POLVS] Ad Arct cum quidem deflexerunt currum equi, vt tum primum radijs gelidi triones incalescerent. &c. quod suprà legimus. Ad Antarcticum quoque peruenisse ex eo

conii-

[illegible] mu[illegible]s, equos A [illegible]lo mu[illegible] intras ig[illegible] impo[illegible] e le[illegible]puit. Si [illegible] post, super [illegible] vritur flammis [illegible]epit & [illegible] totum cælum, & [illegible]a deorum atri[illegible], vt [illegible] quis non vid[illegible].

2[illegible] M. CANO[illegible] I. x. V[illegible]g. 4. Æn[illegible]

Plurimus Aethiopum locus est, vbi maximus Atlas
Axem humero torquet, stellis ardentibus aptum.

Lege [illegible] hac fab. in S[illegible] No[illegible] insuper quod p[illegible] notũ. In ædific[illegible] cula & pilæ [illegible] alicuius animantis [illegible] quæ mutulos vel coronas sustentant [illegible] Græcis At[illegible]tes, à L[illegible] es nuncu[illegible]. Rhodi[illegible] n. l. c. 12 ex [illegible] verba adscribam [illegible] b. 6. 10. *Item si qua virili figura signa mutulos, aut coronas sustinent nostri Telamones appellant, cuius rationes quid ita, aut quare, ex historiis non inueniuntur. Græci verò eos Atlantas vocant: Atlas enim historice formatur, sustinens mūdū.* Vide Bern. Bald. de verbor. Vitruuian. signific.

298. SI FRETA, SI TERRÆ PEREVNT, &c. [illegible]oncludit, in hanc sententiam. Si per[illegible] incendium miscentur omnia, & in antiquum chaos reditur, ac saltem quod reliquum est conseruа. Ne, obsecro, totus mundus conflagret & [illegible]pereat. Admonetur occulte timoris sui Iupiter, quem præ se ferebat li. 1. cùm deleto genere humano fulmina in terras spargere non auderet, ne à tanta ignium vi cælum quoque [illegible] corripere[illegible]ur. Quamuis sciret in fatis esse, vt al[illegible] mare, [illegible]us, cælum ipsum arderet. De [illegible]dio [illegible]mus.

[illegible] VMMÆ. Liuius lib. 1. It[illegible] centum Patres, decem decu[illegible], [illegible]que in singulas decurias creatis, qu[illegible] præcessent, consociant. Et lib. 3. [illegible] summam rerũ, &c. Apud Tacitum lib. 20. Annal. est, summa rei. Dicitur & sum[illegible] reipub. Pro suadeo tibi, auctor sum [illegible] do[illegible], caueant studiores dicere [illegible] nbi. Nam consulere alicui, & alicuius [illegible] bu[illegible], est honori, saluti alicuius studium suum & operam nau[illegible], cum, qu[illegible]bus modis queas, iuuare.

B 3[illegible]LQ[illegible] LERARE VAPOR. &c. supra: [illegible] eiusdem fauct. hac ipsa in verba resoluo, *Presserat ora vapor.*

30[illegible]. PRO[illegible] MANEIVS ANTRA. Sicut dij aq[illegible] fluminibus & maris dij similiter in [illegible] finguntur habere sua domicilia; ita & [illegible] suum domicilium dat in ima terra. Et hæc hactenus de magno istuc a summa temeritate & audacia iuuenili exorto orbis terrarum incẽdio. ex qua fabula natum videri vult, quod à Mose lib. Geneseos narratur de exustione Sodomæ & Gomorrę Celsus Epicureus; cuius falsiloquentiam aduersus Christianam religionem retundit & contundit libris v[illegible] Origenes. Meminimus in superioribus.

Phaethon fulmine à Ioue curru excussus, & in Eridanum delapsus, à Nymphis sepelitur. Eius epitaphium.

XII.

AT pater omnipotens, superos testatus, & ipsum
Qui dederat currus, nisi opem ferat, omnia fato
Interitura graui, summam petit arduus arcem,
Vnde solet nubes latis inducere terris:
Vnde mouet tonitrus, vibrataque fulmina iactat.
Sed neque quas posset terris inducere nubes
Tunc habuit; nec quos cælo demitteret, imbres.
Intonat, & dextra libratum fulmen ab aure,
Misit in aurigam: pariterque animaque, rotisque
**Expulit, & sæuis compescuit ignibus ignes.*
Consternantur equi, & saltu in contraria facto,
*Colla iugo *eripiunt, abruptaque lora relinquunt.*
Illic fræna iacent; illic temone reuulsus
Axis; in hac radij fractarum parte rotarum:
Sparsaque sunt latè laceri vestigia currus.
At Phaeton, rutilos flamma populante capillos,
Voluitur in præceps, longoque per aëra tractu
Fertur: vt interdum de cælo stella sereno,
Quæ si non cecidit, potuit cecidisse videri.
Quem procul à patria diuerso maximus orbe
Excipit Eridanus, fumantiaque abluit ora.
Naiades Hesperiæ trifida fumantia flamma

*[illegible] *Vt* [illegible]

*[illegible]uciunt, *vt sit hypallage, pro iugum collo excutiunt*

Corpora dant tumulo, signant quoque carmine *saxum:* *i... fa...

Hic situs est Phaethon currus auriga paterni:

Quem si non tenuit, magnis tamen excidit ausis.

304. AT PATER OMNIPOTENS] Grauiore & pleniore maiestatis attributo Iupiter celebrari non potest, quàm si appelletur omnipotés. Et hoc summū esse deorū indicat. Omnes enim alij circumscriptā habent potestatē, Iupiter vniuersam.

SVPEROS TESTAT. ET IPSVM, &c.] Testes inuocat Iupiter deos cælites, ipsumque Phœbum, patrem Phaëthontis, qui filio (quanquam perinuitus, & dolens) currum permiserat, se ad opem rebus propemodum perditis ferendam cogi. Lege dialogum Luciani Tom.1. vbi seuera obiurgatione Iupiter Solem incessit, ob temeritatem concessionis. Contrà Sol [illegible] excusat. Agitur ibidem de infælici euentu aurigationis huius, & sepultura Phaëthontis. Obseruandum, quod apud Stat. 1. Thebaid. affirmat Iupiter, se ad corrigenda mortalium scelera ad infælicem hanc aurigationem, & commune incendium conniuisse, sed frustra. Versus appono:

Atque ideo tuleram falso rectore solutos
Solis equos, cælúmque rotis errantibus vri,
Et Phaëthontæa mundum squalere fauilla.
Nil actum est.

306. SVMMAM PETIT ARDVVS ARCEM, &c.] Cùm sit altissimum in natura cælum, est tamen in ipso aliquid altius illo; verticem cæli vocat Virgil. 1. Æneid. *Sic vertice cæli Constitit.*

307. VNDE SOLET NVBES, &c.] νεφεληγερέτα Ζεύς, nubicogus Iupiter toties Homero.

308. VNDE MOVET TONITRVS] inde tonans [illegible] ὑψιβρεμέτης, altitonans Homero, & alijs Græcis.

VIBRATAQ. FVLMINA IACTAT] inde fulminator. Ita habes duobus versibus triplicem eius potestatem.

309. SED NEQVE QVAS PO[illegible] TERRIS, &c.] Ignem extinguit aqua, aquam suppeditant nubes per pluuias & imbres. Imbribus ma[illegible] s incen[illegible]um restinguere cupiebat Iupiter; [illegible] d ita exaruerat omnis humor, vt nubes inducere nullas valeret, atque ita nec imbres. Hinc illi exsupe[illegible] ira & qu[illegible]d nondum cogitarat, puniendi aur[illegible] capit, eo modo quo sequitur.

[illegible] INTONAT, E[illegible] D X RA[illegible] IB.[illegible] &c.] Virgil. 9. Æneid. *Ecce aliud summa telum librabat ab aure* Tonitru non fit sine collisione nubium. Atqui tum nullæ nubes erant, nec esse quibant, vt iam iam restabatur. Quomodo ergo intonuit? Audisti esse omnipotentem. Poterat itaque tonare sine nubibus. H[illegible] quo[illegible]ue, vt impiam & insanam Epicureorum [illegible] d[illegible] lereret, quod Iupiter, qui alioquin igne coru[illegible] o[illegible] bsla di[illegible] ret, pleru[illegible]q[illegible] e per purum, ho[illegible] est serena [illegible] tempestate, egit et tonantes equo[illegible] ,vo[illegible] cre[illegible] que cur[illegible] un[illegible] de [illegible] 4. lib. 1. [illegible] Sibi [illegible] ter qu[illegible] m, [illegible] o & imbres demittere sine nubibus. Sed iam m[illegible] nui, poëtitu [illegible] non e[illegible] le [illegible] igenda ad libellam & ain ilsi n ve[illegible] tis. Dexe[illegible] a[illegible] b aure quod ait, gestum tel[illegible] [illegible]

3[illegible]. PA[illegible] ANIS A[illegible] RO[illegible] XV[illegible] De hoc & Lucre[illegible] lib.5 & incendium istuc a[illegible] caussas naturales refert

At pa[illegible]r omnipotens, ira tum percitus acri,
Magnanimum Phaëthonta repenti fulminis ictu

Deturbauit equis in terram, sólque cadenti
Obuius, æternam suscepit lampada mundi:
Disiectósque redegit equos, vinxitque trementes,
Inde suum per iter recreauit cun[illegible]a gubernans &c.

Pulchrè, *anima exuit.* Infrà. *Corpus inane animæ.* Plaut. Menæch. *Anima priuabo virum.* Anima, vi[illegible], spi[illegible]itu priuare quempiam, vulgaria sunt. Adducit in medium commentum hoc M.Tull. [illegible] Offic. vbi docet non esse seruanda promissa, quæ nihil conducãt iis, quibus promiseris. Sol, inquit, Phaëthonti se facturum esse dixit quidquid optasset. Optauit vt in currum patris tolleretur: sublatus est, atq. in[illegible]anus, antequā costitit, ictu fulminis cōflagrauit. [illegible] āro melius fuerat, in hoc promissu patris nō esse [illegible]eruatū?

313. COMPESC[illegible]IT IGNIBVS IGNES] [illegible] μμμφο. Ignis ignem non extinguit, auget potius. S[illegible] flamma valentior, minus valentem oppressit: sicut infirmiora à robustioribus in natura subiguntur in eodem genere.

314. CONSTERNANTVR EQ[illegible]I. &c. [illegible]ulmen enim illud non sine grandi sonitu veniebat. Deinceps distinctè & apertè quid equis & curru factum sit, commemorat.

319. AT PHAETHON RVTIL. &c.] Casus miserandi aurigæ, similitudine stellæ (vt quidem oculis vulgi, caussas rerum, & arcana naturæ ignorantis apparet, cùm sit incensa siccior exhalatio) noctu cadentis inducta. Seneca Medea:

Ausus æternos agitare currus,
Immemor metæ iuuenis paternæ,
Quos polo sparsit furiosus ignes,
Ipse recepit.

323 QVEM PRO[illegible]VL A PATRIA] De patria Phaëthontis sic Clymene mater, lib.1 in extremo:

N[illegible] longus patrios labor est [illegible]ibi nosse penates.
Vnde oritur, terra domus est contermina nostra, &c.

Sequitur mox:

Emicat extemplò lætus, post talia matris
Dicta sua Phaëthon, & concipit æthera mente,
Aethiopasque [illegible]nos, positósque sub ignibus Indos
Sidereus transit.

Vides quàm pro[illegible]u[illegible] à patr[illegible] quantum enim interuallum inter Orientem & It[illegible]iam, quæ in Occidente? nam Eridanus in Italia.

324. MAXIM. EXCIPIT E[illegible]IDANV[illegible] [illegible] uuiorum rex 1. Georg. Italiæ subaudi. Sil[illegible]us It[illegible] *Pater ipse superbus aquarum Ausonidum Eridanus* Eide[illegible] Phaëthontius amnis, lib.7. Laudatur à Lucano [illegible] & pr[illegible] per[illegible]odum [illegible]ilo & Istro par affirmatur.

Qu[illegible]que magis nul[illegible]um terris [illegible]ol[illegible]it in amnem
Er[illegible] anni fractásque euoluit in æquora syluas, &c.

Alio vocabulo Padus [illegible] à Marone afficitur. li. 1. *Eridanúsque senex,* Th[illegible] uuius ac[illegible]ipitur Eridanum [illegible]ælestem diu no eff[illegible] em habitu, & Alaricum G[illegible]thorū regem de R[illegible]ma incassum tētata obiurgantē si[illegible] Pa[illegible] n [illegible]1. cons[illegible]lat. Honorij Claudi. vbi & auda[illegible] ā Phaë[illegible]ontæā[illegible] dat crimini.

Siccine mutatus properas, Alarice, reuertis
Consilium? Itala sic iam te pœnitet ora?
Nec iam cornipedem [illegible]iberino gurgite pas[illegible]us,
Vt rebare, [illegible]. [illegible] nec f[illegible] aratru[illegible]
Collibus, ô cunctis Erebi dignissime pœnis.

Tune

Gigantem vrbem tentare deorum
Aggressus furtis? nec te metus, improbe, saltem
Terruit exemplo Phaethon: qui fulmina praecepi
In nostrum efflauit aquam, dum flammea caeli
Flectere terrenis meditatur frena lacertis,
Mortalisq; diem sperat diffundere vultu.

325. NAIDES HESPERIAE Italicae, nam Italia quoque Hesperia. 2. Æneid.

Ad terram Hesperiam venies, vbi Lydius arua
Inter opima virûm leni fluit agmine Tybris.

TRIFIDA FLAMMA] Fulmen Iouis lucet, ferit, ardet: inde trifidum, seu tricuspe. lib. 2. *Cui dextra trisulcis ignibus armata est.*

326. SI NAM QVOQVE CARM. SAX. Addunt tumulo saxum, & saxo epitaphium, in quo animus magnae sapientis & audentis commendatur. Quae si cum ratione & consilio suscepta essent, iure commendari potuissent. Scitè casum hunc Phaëthontis

A ad Principes temerarios, excordes, & potentia sua abutentes accommodat Alciatus emblemat. LVI. Queritur 1. Thebaid. in Concilio Iupiter de praefracta improbitate hominum, quos nec tot fulmina, nec permissum à se hoc incendium, nec diluuium sanare potuerit. *Iampridem Cyclopum operosa fatiscunt Brachia*, &c.

328. QVEM SI NON TENVIT, M. TAM. EXCID. AVSIS] Politian. adulescens Homerum donare latino carmine instituerat. De quo conatu suo cùm paulo insolentius gloriaretur, & eruditorum iudicia exquireret Carolus Papiensis, iocosè ludens, ei in haec verba rescripsit: Censeo operam inchoatam non esse deserendam: si enim non assequeris id quod affectas, aequalis tamen tui Phaëthontis laudē inuenies, vt idē de suscepto à te Homero, quod de suscepto ab illo curru solari dicatur: *Quem si non tenuit, magnis tamen excidit ausis.* Vide epist. 6. & 7. lib. 8.

Phœbi, Clymenes parentum, Heliadum sororum mœror; vnde hæ in populos, earum verò lacrymæ in succinum abierunt.

XIII.

At pater obductos luctu miserabilis ægro
Condiderat vultus: &, si modò credimus, vnum
Isse diem sine sole ferunt: incendia lumen
Præbebant, ALIQVISQVE MALO FVIT VSVS IN ILLO.
At Clymene postquam dixit, quæcunque fuerunt
In tantis dicenda malis, lugubris, & amens,
Et laniata sinus totum percensuit orbem,
Exanimesque artus primò, mox ossa requirens,
Repperit ossa tamen peregrina condita ripa:
Incubuítque loco, noménque in marmore lectum
Perfudit lacrymis, & aperto pectore fouit.
Nec minùs Heliades lugent, & inania morti
Munera dant lacrymas, & cæsæ pectora palmis
Non auditurum miseras Phaëthonta querelas
Nocte dieque vocant, asternunturque sepulchro.
Luna quater iunctis impleuerat cornibus orbem:
Illæ more suo (nam morem fecerat vsus)
Plangorem dederant; è queis Phaethusa sororum
Maxima, cùm vellet terræ procumbere, questa est
Diriguisse pedes. Ad quam conata venire
Candida Lampetie, subita radice retenta est.
Tertia cum crinem manibus laniare pararet,
Auellit frondes: hæc stipite crura teneri,
Illa dolet longos fieri sua brachia ramos
Dumque ea mirantur, complectitur inguina cortex,
Pérque gradus vterum, pectúsque, humeróśque, manúsque
Ambit: & extabant tantùm ora vocantia matrem.
Quid faciat mater? nisi quò trahit impetus illam,
Huc eat, atque illuc, &, dum licet, oscula iungat?

Non satis est: truncis auellere corpora tentat,
Et teneros manibus ramos abrumpit: at inde
Sanguineæ manant tanquam de vulnere guttæ.
Parce precor, mater, quæcunque est saucia, clamat:
Parce precor: nostrum laceratur in arbore corpus.
Iamque vale: cortex in verba nouissima venit.
Inde fluunt lacrymæ, stillatáque sole rigescunt
De ramis electra nouis, quæ lucidus amnis
Excipit, & nuribus mittit gestanda Latinis.

319. AT PATER OBDVCT. &c.] A propinquissimis non immeritò lugemur, quia & ab iisdem plurimum amamur. Quid porrò matre ac patre propinquius? quorum & sanguis sumus. Lugent ergo primùm Phœbus, & Clymene. Ille se videndũ negat, vt solent qui lugent, & caret publico: hæc quæ fecerit, mox indicatur, miranda nimium.

330. SI MODO CREDIMVS] Processit dies, & tamen sol, qui est effector diei, genitorque coruscæ lucis, vt nominat 2. Achilleid. Papinius, lucem suam non exprompsit. Quis hoc credat? Occurrit mox, & rem incredibilem facit probabilem; non vt verè dies fuerit, sed quodammodo dies. Lib. 3. de Bacchio insertu Iouis femori, *Si credere dignum est.*

331. INCENDIA LVMEN PRÆBEB.] Lucet ignis, non tantùm vrit. Cùm igitur totus pænè orbis conflagraret, cui dubium sit, fuisse lumen maius, quàm dii & homines optarent? Sic Æneæ 2. Æneid. alta nocte in regia Priami, iam à Græcis occupata *erranti, passimque oculos per cuncta ferenti dant clara incendia lucem.*

332. ALIQVISQ. MALO F. VSVS IN ILLO] παρονομῶδες. Quemadmodum nihil prodest, quod non lædere idẽ possit, vt dicit, & εἰκονογραφικῶς probat 2. Trist. ita vicissim nihil lædit fermè, quod idem non aliquo modo prosit. Res vtraque innumeris exemplis confirmari potest. De libris hoc affirmat librorum helluo Plinius, nullum esse tam malum, quin aliqua parte prosit. Testis huius dicti Plin. Iunior epist. 5. lib. 3.

333. QVÆCVNQ. FVER. IN T. DICENDO. MALIS] Lectori cogitandum relinquit, qualia Clymenes in morte vnici filii lamenta fuerint, eaque iusta fuisse pronuntiat; quippe in malis, & tantis malis, nempe acerbissimis.

335. ET LANIATA SINVS] Laniare capillum, sinus, vultum, plangere pectus, brachia, omnia hæc in luctu mulieribus consueta. Testimonia pete ex iis, qui de re funebri scripserunt. Nos in Symb. Virgilianis, & in Commentariis Ouidianis non pauca. Æneid. 12. *Filia prima manu flauos Lauinia crines, Et roseas laniata genas.* Ouid. lib. 12.

Infelix crines scindit Iuturna solutos,
Vnguibus ora soror fœdans, & pectora pugnis.

TOTVM PER EXSVPERAT ORBEM] Sicut Ceres, vt inueniret filiam viuam, ita Clymene, vt reperiret filium mortuum, magnam terrarum partem emensa est. κατὰ τὸ συνώνυμον intelligimus alicunde cognouisse, extinctum iacere. Percensere pro peragrare, peruagari, obseruanda notio.

336. EXANIMESQ. ARTVS PRIMO, &c.] Corpus integrum ad sepulturam inuenire cupiebat. Sin minus, saltem ossa, quæ flammis, quibus ipse quo-

A que interiisset, superfuissent. Censetur sepultus Iurecoosultis, cuius vel sola ossa humo operiuntur.

337. PEREGRINA CONDITA RIPA] in extera & remotissima regione, puta, ad ripam Padi, seu Eridani in Italia, de quo suprà, *Naiades Hesperiæ*, &c.

338. INCVBVITQ. LOCO, NOMENQ. &c.] Quod corpori exanimo præstitura erat, vt ipsum complecteretur, & perfunderet lacrymis, hoc tumulo eius præstitit. Nec potuit quidquam maternius.

340. NEC MIN. HELIAD. LVG.] Quod quidem ad gemitus, lacrymas, planctus, questus attinet, nihil matri concesserunt Heliades: ipsum tamen cum ea per orbem non quæsiuerunt: nec tantopere fleuerunt, quamuis æquè, seu vnà fleuerint.

B INANIA MVNERA] Solon obiicienti inanem fletum in morte filii, respondit, se ob hoc ipsum flere, quia flendo nihil proficeret. Sed humanitas & naturæ consensus lacrymas, quanquam inanes, extorquent. Anchises apud inferos 6. Æneid. de Marcello, Octauiæ sororis Aug. filio adolescente, tanquam mortuo, qui multis pòst sæculis erat nasciturus, πλαστικῶς videlicet,

Purpureos spargam flores, animamque nepotis
His saltem accumulem donis, & fungar inani
Munere.

344. LVNA QVATER IVNCTIS, &c.] Periphrasis quatuor mensium. Transit ad metamorphosin Heliadum. Epist. 2. Heroid. *Cornua cùm lunæ pleno semel orbe coissent.* Virgil. 3. Æneid. *Tertia iam lunæ se cornua lumine complent.*

C 345. MORE SVO] non quòd morem antea quoque habuissent sic continenter plangendi: sed quia diu & sæpe planxerant, iam ea res illis in consuetudinem verterat.

346. E QVIS PHAETHVSA SOROR. MAX. &c.] Sorores Phaëthontis Merope, Helie, Ægle, Lãpetie, Echetie, Dioxippe. Hygin. fab. CLIV. Verùm Ouid. statuit tantùm tres, vt vides, nec etiam nominat.

349. CANDIDA LAMPETIE] Candoris nomine forma, & venusta facies notatur aliquando. Catul.

Si tecum attuleris bonam atque magnam
Cœnam, non fine candida puella.

D Lib. 13. noster: *Candidior folio niuei Galatea ligustri.*

351. HÆC STIPITE CRVRA TENERI] Hoc ad Phaëthusam referendum.

352. ILLA DOLET FIERI &c.] Hoc ad Lampetien. Potest quoque ad tertiam spectare, quam pro crinibus frondes vellisse autumat.

357. HVC EAT, ATQ. ILLVC, &c.] Par in vnamquamque amor, par officium exigebat. Nec tamen vltra oscula quidquam poterat, quibus solis accipiendis adhuc facies extabat.

361. PARCE, PRECOR, MATER, &c.] Præ dolore matrem

matrem ratio fugiebat; non enim lædere filias, sed A liberare ab illa conuersione in lignum desiderabat.

363. CORTEX IN VERBA NOVISS. VENIT] His vltimis verbis meis, quæ ad te facio, interueniet cortex, in quem durescit os meum.

364. INDE FLVVNT LACRYMÆ] Rem naturalem, vt sæpè aliàs, ad fabulam accommodat. Padanas syluas vocauit has sorores iuxta Padum, siue Eridanum in populos conuersas Solin. cap. 23. vbi de succino agit, poëtarum more locutus vtique, quibus sylua pro vna etiam arbore. In populos vertuntur & 10. Æneid. sed eclog. 6. in alnos.

Tum Phaëthontiadas musco circumdat amaræ
Corticis, atque solo proceras erigit alnos.

RIGESCVNT O[...] RAM. ELECTRA NOVIS] Electrum latinè succinum. Festiuum epigramma Martialis, de formica electro implicita, ex lib. 6. huc adscribam:

Dum Phaëthontæa formica vagatur in vmbra,
Implicuit tenuem succina gutta feram.
Sic modò quæ fuerat vitâ contempta manente,
Funeribus facta est nunc pretiosa suis.

Aliud eiusdem lego lib. 4. de vipera item electro inclusa, quas Heliadum lacrymas appellat. Irridet narrationem hanc Ouidianam vt fabulam Plin. lib. 37. cap. 3. & inde ortam affirmat, quòd transpadanæ agrestium fœminæ (Padum puta accolentes) loco monilium, & decoris & medicinæ gratia succina gestent. Iuuenali sat. 5. pocula ex electro dicuntur Heliadum crustæ, vt animaduertit Delrius Comment. in Hercul. Fur. pag. 308. & seq. vbi de electro multa memorabilia, ex auctoribus non ignotis.

Cygnus Ligurum rex cognatum Phaëthontem ad flumen deplorans, in auem sibi cognominem transformatur.

XIV.

Affuit huic monstro proles Stheneleia Cygnus:
Qui tibi materno quamuis à sanguine iunctus,
Mente tamen, Phaëthon, propior fuit. ille relicto
(Nam Ligurum populos, & magnas rexerat vrbes)
Imperio, ripas virides, amnémque querelis
Eridanum impleuerat, syluámque sororibus auctam:
Cùm vox est tenuata viro, canæque capillos
Dissimulant plumæ: collúmque à pectore longè
Porrigitur: digitósque ligat iunctura rubentes:
Penna latus velat: tenet os sine acumine rostrum:
Fit noua Cygnus auis, nec se cœlóque Iouíque
Credit, vt iniustè missi memor ignis ab illo.
Stagna petit, patulósque lacus, ignémque perosus,
Quæ colat, elegit contraria flumina flammis.

367. AFFVIT HVIC MONSTRO] Monstrum à monendo, velut monestrum, quòd scilicet aliquid futurum moneat. Monstra dicuntur etiam naturæ modum excedentia, vt serpentes cum pedibus, auis cum quatuor alis, homo duobus capitibus, iecur cùm distabuit in coquendo. Hæc Festus. Potéstne igitur quidquam monstrosius fieri, quàm vt homo euadat in arborem? Rectè itaque mutationem istam Heliadum in populos monstrum vocauit.

368. MATERNO A SANG. IVNCTVS] Mater Cygni, fortasse soror fuit Clymenes. Nam vox sanguinis arctam admodum cognationem indicat.

369. MENTE TAMEN PROPIOR] Lege iubemur diligere cognatos. Isocrates autem ad Demonicum, in amicitia instituenda plus longè virium ait esse in natura, quàm in lege; in moribus, quàm in genere; in voluntate, quàm in necessitate. Inde & Hipponicum Demonici patrem laudat, qui sui studiosos pluris fecerit, quàm genere propinquos. Morum & ingeniorum similitudo, studiorum, sententiarum, voluntatum summa consensio perfe- B ctam creant amicitiam. ὁμοιότης τῆς φιλότητος μήτηρ, similitudo mater est amoris. Cicero alicubi testatur, T. Pompon. Atticum sibi ipso Q. fratre suo chariorem esse.

RELI[C]TO IMPERIO] Inde magnitudo amoris patet, quòd deserta sede regia & regno, in alienam ditionem, amicum deploratum profectus est.

372. SY[L]VAMQ. SORORIB. AVCTAM] siue populis, siue alnis, de quo suprà.

373. CVM VOX E[S]T TENV. VIRO, &c] Nihil mirabilius ac iucundius in hoc opere, quàm transformationum descriptiones graphicæ, & oculis ipsis subiectæ. Melius in hac laude cum Apolline, quàm in cantu Marsyas, decertauerit Ouidius.

CAN[ÆQVE] CAPIL. DISSIMVL. PLVMÆ.] Cur non dixit *simulant*? Simulamus enim quod non est, dissimulamus quod est. Plumæ illæ canitiem imitabantur, sed erat falsa & mentita canities.

374. COLLVMQVE A PECTORE LONG. PORRIGIT. Inter aues grus & cygnus potissimùm longitudine colli, vt inter quadrupedes camelus, excellunt, δολιχόδειροι.

375. DIGITOSQ. LIG. IVNCT. RVB.] Non rubebant digiti Cygno: sed intelligendũ ex his verbis, cygnos habere pedes rubentes, & in ijs digitorum quandam figuram, cartilagine rubra inter se deuinctorum. Et hi sunt veri germanique cygni. Nam qui apud nos à summatibus in hortis plerũq; riuis & aquulis innatantes aluntur, pedibus sunt atris, vt esse genus spurium & agreste sit credibile.

376. PENNA LATVS VELAT] De alis hoc capiendum, quæ pennis, non plumis constant: quanquam & plumis latus velatur, sed nudum.

TENET OS SINE ACVMIN. ROST.] Dictum quasi, os excurrit in rostrum, & quidem obtusum: sunt enim auium mult[illegible]um tam acuta rostra, vt baccas, & grana obiect[illegible]m expeditè ab ijs posse carpi mirum sit.

377. FIT NOVA CYGNVS AVIS] Cygnus fit noua auis, id est, ante id tempus nunquam visa, & nomen pristinum retinet. Eandem mutationem subit lib. 12. Cygnus Neptuni filius, ab Achille obtruncatus, manente vocabulo: quod in his libris post transmutationem retinuerunt non pauci, Narcissus, Echo, Atlas, Arethusa, Cyane, Arachne, Philomela, Perdix, Cyparissus, Hyacinthus, Syrinx, Egeria, Alcyone, &c.

NEC SE CÆLOQ. IOVIQ. CRED. &c.] Lepidam caussam comminiscitur, quare cygnus Ioui & cælo se non credat, odium ignis ab eo in cognatum & amicissimum Phaëthõtem missi; fulminis, inquam, quo illum rotis & anima exuit, vt audisti; qu[a]si metuat, ne idem sibi quod Phaëthonti charissimo, eueniat. Caussa vera est, quia propter pondus corporis altius subuolare cygni nequeunt. Tametsi Virgil. 1. Æneid. illos altiuolantes facit: *Aspice bis senos*, &c.

378. VT INIVSTE MISSI] ex querimonia Phœbi, quæ infrà ponitur, hoc liquebit, dum excusabitur Phaëthon.

379. ST[A]GNA PETIT, PATVLOSQVE LACVS] ἀμφίβιον cygnus, viuit enim in aquis & terris. Virgil. 11.

Haud secùs atque alto in luco cùm fortè cateruæ
Consedere auium, piscosóue amne Padusæ,
Dant sonitum rauci per stagna liquentia cygni.

Patulum, inquit Seruius quod per se patet naturaliter, vt nares, arbor; patens est, quod aperitur & clauditur, vt ostium, oculi. Ergo patulus lacus. Ita 1. eclog. & 1. de Orat. Platanus patulis diffusa ramis.

38[0]. CONTRARIA FIVM. FLAMMIS] Aqua resistit, & vincit ignem. Consulit ergo sibi cygnus, dum aquas habitat, & à Ioue sibi non timet idcirco. Quoniam cygnus auis maximè canora vulgò creditur, & in Gallia Transpadana Ligurum rex Cygnus musicæ laude claruit, cùm decessisset, ab Apolline in sui nominis auem mutatum memorarunt, vt auctor est Pausan. in Atticis.

Phœbus squalidus, mœstus, Ioui succensens, consuetam functionem detrectat. Tandem aliorum diuûm auctoritati cedit, & in equos collectos stimulo ac verberibus sæuit.

XV. *Squalidus interea genitor Phaëthontis, & expers*
Ipse sui decoris, qualis cùm deficit orbi
Esse solet, lucémque odit, séque ipse, diemque,
Dátque animum in luctus, & luctibus adijcit iram:
Officiúmque negat mundo. Satis, inquit, ab æui
Sors mea principijs fuit irrequieta: pigetque
Actorum sine fine mihi, sine honore laborum.
Quilibet alter agat portantes lumina currus.
Si nemo est, omnésque dei non posse fatentur,
Ipse agat, vt saltem, dum nostras tentat habenas,
Orbatura patres aliquando fulmina ponat.
Tunc sciet, ignipedum vires expertus equorum,
Non meruisse necem qui non bene rexerit illos.
Talia dicentem circumstant omnia Solem
*Numina; neve velit tenebras inducere * terris,* * rebus.
Supplice voce rogant: missos quoque Iuppiter ignes
Excusat, precibúsque minas regaliter addit.
Colligit amentes, & adhuc terrore pauentes
Phœbus equos, stimuloque dolens & verbere sæuit.
Sæuit enim, natumque obiectat, & imputat illis.

[illegible] S[illegible] [illegible]RBA[illegible] IT [illegible] [illegible] [illegible] Alipe-[illegible]te [illegible], vt mulier [illegible] [illegible] b[illegible]torum p[illegible]nie[illegible] quam [illegible]bi[illegible]rem affinxit & sunt [illegible] oqui [illegible] h[illegible] & na[illegible] p[illegible] [illegible]orat. [illegible]m p[illegible]tri chariores. Nunc de pa[illegible]erno lo[illegible] [illegible] est lux. Huius erat expers, quoniam, [illegible] dixit Poëta, coodiderat vultus luctu ægro ob-[illegible]cto.

[illegible] M [illegible] N[illegible] EM, [illegible] O[illegible], & A[illegible]m e[illegible]. Si nullus [illegible] præter Ph[illegible] [illegible]ssi h[illegible] se [illegible] regere, quomodo regere[illegible] [illegible] & ad[illegible]lescens? Cur ergo commi-si[illegible] [illegible]ue[illegible] & diffi[illegible] operam ado[illegible] ent. obs[illegible] eta [illegible]is. Respodebit Phœbus. Ne[illegible] uetam peritatum, & iureiurando interposito, sta[illegible]um f[illegible] pr[illegible] mi[illegible] [illegible]onitterã daturũ quidquid peteret.

[illegible]8 QVALIS [illegible] VM D[illegible] F[illegible] IT O[illegible]B[illegible] cum [illegible]bie [illegible]næ opaci c[illegible]rporis obscuratur. C[illegible]m, vt Virg. lo[illegible]itur [illegible]. Georg. *Caput obscura nitidum ferrugine te-[illegible]*, parti orbis, nunquam enim toti mundo [illegible] deficit.

383. LVC[illegible] M [illegible]DIT, [illegible] Q. IPSE DIEMQ. Summum fa[illegible]d um [illegible] [illegible]tiam s[illegible] expressit. Lu-[illegible]nti im tu[illegible] l[illegible]em fugere, lo[illegible]os solos, & latebras [illegible]ere, sibim[illegible] d[illegible] [illegible]cere, tristitia ipsa pasci, & [illegible]oribus lu[illegible] [illegible] a[illegible] de vin[illegible]cta cogitare, [illegible]e vel illis, vel al[illegible] e[illegible] quamuis innocentibus, officium so[illegible] [illegible] endere velle, vt sequitur.

394. T[illegible]LI[illegible] DI[illegible] E[illegible] [illegible]IR[illegible] VBISTANT &c.] Summa ex rei necessitate Phœbo etiam apud deos comparata auctoritas ostenditur. Oportuit omnes deos, atque adeò ipsum Iouem [illegible]pplices illi fieri, ne sempiterna nocte mundum damnaret, dum officio suo de cætero fungi vsuramque lucis mortalibus imper[illegible] [illegible]atus recusat. Purgat se, rogat, & nihilominus minatur quoque Iupiter, vt reges solent, quorum preces armatæ sunt.

38[illegible] OFFI[illegible]V[illegible] [illegible] MVNU[illegible] Aurora simi-lite[illegible] apud Q. S[illegible]næum lib. 2. Pa[illegible]p. necem filij sui Memnonis la[illegible]enta[illegible], cui Achilles animam abstuler[illegible] negat a[illegible]plius dijs immortalibus lucem ministra[illegible] [illegible] s[illegible] inferos subituram, quò anima fi[illegible] [illegible]end[illegible] [illegible] &c. ἐγὼ δὲ [illegible] [illegible] ἀμαιάντ[illegible] [illegible] [illegible] φαεινήν, &c. Timet tamen I[illegible]uis minas, & ad functionem redit.

397. PRE[illegible] IB. MIN. REGAL. A[illegible]OIT] De Iunone ad inferos descendente, & Furias cõtra Athamantem Thebanorum regem euocante, lib. 4. *Imperium, promissa preces confundit in vnum*. Regum preces imperia: ob formidabilem enim potentiam nemo quidquam deoegare illis audet. Auson. *Potentissimum imperandi genus est, cùm is rogat, qui iubere potest*. Quanto igitur vis maior adhibetur à regibus, cùm precibus quoque minas manifestas adiungunt? Etsi autem moderari currum, nisi Phœbus, nemo vel hominum, vel deorum potest, ipse tamen Phœbus à Ioue, vt diuum rege, puniri potest, & punitus est aliquando, vt audiemus.

S[illegible] [illegible]IS, INQ. AB ÆVI[illegible] OR[illegible] MEA PRIN. &c.] Oratio b[illegible]is & indignabunda aduersus Iouem, quẽ protograto & inconsiderato & inhumano arguit. Irrequietam dicit sortem suam, propter assiduam ci[illegible] circumuectione[illegible]. *Ab aui principijs*, à condito mundo, tunc enim æuum cœpit. Cice[illegible] 4. Academ. Sol, qui tanta inc[illegible]tati[illegible]ne fe[illegible]tur, v[illegible] celeritas eius quanta sit, ne cogitari quidem possit, nobis tamen stare videtur. V[illegible]è tamen ad i[illegible]perium Iosu[illegible] [illegible] & luna steterunt, donec ab Israëlitis Amorrhæi hostes debellati ess[illegible]nt. Iosue cap. 10. *Non fuit antea, nec postea tam longa dies, obediente Deo voci hominis, & pugnante pro Israelitis*.

398. COLLIGIT AMENTES, &c.] Quomodo amentes, cùm in ijs natura nulla sit mens? cùm mentis capaces non sint? Gerebant se vt amentes; nec terrore carebant etiam ipsi, qui eos perinde vt Phaëthontem obtinebat.

386. P[illegible]GET Q. AETOR. S. FINE, &c.] Et longi atque pe[illegible]etui, & [illegible]ullo honore pen[illegible]ati laboris te [illegible]igere [illegible]qui[illegible] [illegible] [illegible] genuo magnum in labore so-[illegible] [illegible], & vi[illegible]tus ipsa aliud præmium seu mercedem [illegible] præter [illegible]oriam, M. Tullio affirmante, non de-[illegible]ciat. Pr[illegible] Archia.

399. STIMVLOQVE DOLENS, ET VERBERE SÆVI] nunc stimulo eos fodit; nunc eodem stimulo eorum terga diuerberat. Vlciscitur se vt potest, & tanquam cum ratione præditis agit, qui sciant, quid admiserint, & cur sic vapulent. Nam & voce illos compellat, vt mox subditur.

[illegible]88. QVI [illegible]IB. AITER AG. [illegible]ORTANT &c.] [illegible] [illegible]ltatem mu[illegible]is insinuat, cui [illegible]ræter se ne[illegible]m[illegible] ci[illegible]in [illegible]orum par futurus videatur, ne i[illegible]se q[illegible] [illegible] Iupiter [illegible] tanto magis in[illegible] [illegible]u[illegible] adole[illegible]s[illegible]is audaciæ [illegible]mosc[illegible]ndum fue[illegible]it, nec in eum tam crudeli[illegible] [illegible]sæuiendum. Supra:

Plus etiam quàm quod superis contingere fas est,
N[illegible] [illegible]us aff[illegible]c[illegible]as. Placeat [illegible] quisque licebit
[illegible]n tamen [illegible] fero qui[illegible] [illegible]uam con[illegible]ere in axe
Me vale[illegible] [illegible]to. vasti quoque rector olympi
Non agit hos currus: & quid Ioue maius habetur?

400. N[illegible]TVMQ[illegible]E OBIECT. ET IMPVT. ILLIS] Ipsorum superbia & contumacia filium perijsse clam[illegible]tat. A[illegible]loquitu[illegible] & equum suum, cui nomẽ Rhœbus in[illegible] apud Virgil. Meze[illegible], vt Achilles 19. I[illegible]d[illegible] Xanthum & Balium, bi & Xanthus do-minore[illegible] [illegible]d[illegible]t. Loquentur & saxa, si placuerit poët[illegible], tan[illegible] [illegible] licentia. Scitissime Claudian. panegyri in IV. consulatum Honorij, Theodo[illegible]ium Magnum Aug. turbatum Imperium in pristinam tranquil[illegible]itat[illegible] & otium restituentem, cum Phœbo post tanta rerum det[illegible]imenta per Phaëthontæa[illegible] exu[illegible]ionem [illegible]lata, currus & equorum moderamen rec[illegible]piente c[illegible]mparat. Vide eius imitationem.

P[illegible]R A[illegible] S [illegible]VMI[illegible]A [illegible]VR[illegible] [illegible] po[illegible] antes [illegible] qui est [illegible]amen orbis. *[illegible]ux immensi publica [illegible]* [illegible] [illegible]pro[illegible] [illegible]bit.

[illegible] ORI[illegible]TVR [illegible] AIR[illegible]S A[illegible] IQVAN. FV[illegible]M. [illegible] [illegible] [illegible] se vno loquatur, qu[illegible] m[illegible] [illegible]tte[illegible] ful-[illegible] [illegible] [illegible]ndiosè numero plural[illegible] [illegible]r, [illegible] [illegible] [illegible]nine suo Iupiter exan[illegible] mau[illegible] [illegible]o [illegible] [illegible] fulminato, & inique [illegible] [illegible]o [illegible] [illegible]s est, [illegible] hic, quanta est mea memoria.

[illegible] Velut ordine rupto
Quum procul insanæ traherent Phaëthonta quadrigæ,
Sæuires[illegible] dies, [illegible]amque & stagna propinqui
Hauri[illegible] [illegible]ad[illegible], [illegible]olito cum murmure torrens
Sol occurrit equis: qui postquam rursus heriles
Agnouere sonos, re[illegible]tus meliore magistro
Machina, concentu[illegible] [illegible]ue poli, rur[illegible] que recepit
Imperium flammisq; modum. Sic traditur illi,
S[illegible]ruaturque oriens.

Iupiter

Iupiter cælestia & terrestria obiens, læsa in Arcadia potissimum, vbi natus, redintegrat.

XVI. *AT pater omnipotens ingentia mœnia cæli*
Circuit, & ne quid labefactum viribus ignis
Corruat, explorat. Quæ postquam firma, suique
Roboris esse videt: terras, hominumque labores
Perspicit. Arcadiæ tamen est impensior illi
Cura suæ: fontesque, & nondum audentia labi
Flumina restituit: dat terræ gramina, frondes
Arboribus, læsasque iubet reuirescere syluas.

401. AT PATER OMNIPOT. INGENT. MOEN. &c. Boni patrisfamilias officium, curare sartatecta. Domus Iouis cælum est, cui timebat vehementer lib. 1. cùm cogitaret genus humanum sparsis per terram fulminibus tollere funditus.

Sed timuit, ne fortè sacer tot ab ignibus æther
Conciperet flammas, totúsque ardesceret axis.

Per mœnia cæli, ipsius ambitum cape: non enim vt vrbs aliqua mœnibus circundatur.

404. TERRAS HOMINVMQ. LAB. PERSPIC. Cùm sit diuûm pater Iupiter, est item hominum rex, & sub ipso mundus, iam inde à Saturno tenebrosa in tartara misso, vt legis in 1. Regno igitur suo, & subiectis prospicit, eo modo, quem postea narrat, fontes videlicet, & flumina, & gramina terræ, arboribus, syluis frondes restituens, quæ omnia æstus immensitas & exsiccauerat & arefecerat. Nomine laborum hîc actiones, studia, curas, negotia intellige, in quibus vita hominum degitur. & simul animaduerte, diuinam prouidentiam, rebus humanis consulentem agnosci.

405. ARCAD. TAM. EST IMPENS. ILLI CVRA SVÆ. Callimachus hymno in Iouem controuersum esse inquit locum eius natalem: alios Cretensem, alios Arcadem statuere. posteriorem sententiam ipse amplectitur. Atque id ipsum hîc Ouid. manifestè indicat, de Arcadia sua magis sollicitum fuisse scribens. Mirandum porro, magis huius dei sepulcrum in Creta, quam patriam in Arcadia ostendi potuisse. De hoc sepulchro & versu Callimachi decentis Iouem natum, & vide Ongen contra Celsum pag 239. lib. 3 edition Augustanæ græcolat.

406. ET NOND. AVDENTIA LABI FLVM. Propter pauxillum aquę sibi in tantis ignibus relictum, nec audebant, nec poterant more pristino labi, seu currere.

Iunonis in pellicem Callisto furor: quam in vrsam commutatam, vnà cum Arcade eius filio Iupiter sideribus infert.

XVII. *SEnserat hoc olim magni matrona Tonantis,*
Distuleratque graues in idonea tempora pœnas.
(Caussa moræ nulla est: & iam puer Areas, idipsum
Indoluit Iuno) fuerat de pellice natus.
Quo simul obuertit sæuam cum lumine mentem;
*Scilicet hoc * etiam restabat, adultera, dixit,* [*vnum]
Vt fœcunda fores, fieretque iniuria partu
Nota, Iouisque mei testatum dedecus esset.
Haud impune feres. adimam tibi namque figuram,
Qua tibi, quaque places nostro importuna marito.
Dixit, & arreptam prensis à fronte capillis
Strauit humi pronam. tendebat brachia supplex:
Brachia cœperunt nigris horrescere villis,
Curuarique manus, & aduncos crescere in vngues,
Officioque pedum fungi, laudataque quondam
Ora Ioui, lato fieri deformia rictu.

Neve preces animos, & verba precantia flectant,
Posse loqui eripitur: vox iracunda, mináxque,
Plenáque terroris rauco de gutture fertur.
Mens antiqua tamen facta quoque mansit in vrsa,
Aßiduóque suos gemitu testata dolores,
Qualescunque manus ad cælum & sidera tollit:
Ingratúmque Iouem nequeat cùm dicere, sentit.
Ah, quoties sola non ausa quiescere syluа,
Ante domum, quondámque suis errauit in agris?
**Ah, quoties per saxa canum latratibus acta est,* *Ha.
Venatrixque metu venantum territa fugit?
Sæpe feris latuit visis, oblita quid esset,
Vrsáque conspectos in montibus horruit vrsos:
Pertimuitque lupos, quamuis pater eßet in illis.
Ecce Lycaoniæ proles ignara parentis
Arcas adest, ter quinque ferens natalibus annos.
Dumque feras sequitur, dum saltus eligit aptos,
Nexilibúsque plagis syluas Erymanthidas ambit,
Incidit in matrem: quæ restitit Arcade viso,
Et cognoscenti similis fuit. Ille refugit,
Immotósque oculos in se sine fine tenentem
Nesciens extimuit: propiúsque accedere fugit.
Vulnifico fuerat fixurus pectora telo:
Arcuit omnipotens, pariterque ipsósque, nefásque
*Sustulit; & *celeri raptos per inania vento* *pariter rapt
Imposuit cælo, vicináque sidera fecit.

409. SENSERAT HOC OLIM] Iam pridem de hoc furto Iouis cognouerat Iuno. Sed vltionem in tempus aliud reiecerat, imitata reges, ipsa regina deûm, qui, vt canit Homer. 1. Iliad. tametsi in præsens placati videntur, iram tamen retinent in pectore, donec opportunum pœnas sumendi tempus aduenerit. A

MAGNI MATRONA TONANTIS] Periphrasis Iunonis. Non est alius Tonans præter Iouem, qui videlicet non sit magnus. Epitheta non semper distinguunt: non raro ad significata substantiuorum augenda adhibentur. Tonitrua & fulmina Ioui pro maiestate attribuuntur. Horat. ode 12. lib. 1.

Tu graui curru quaties olympum,
Tu parum castis inimica lucis
Fulmina mittes. B

Inter multa eius cognomina est Tonans, Græcis ἐρίγδουπος & βροντᾶος, Apuleio Tonitrualis. Vide Gyrald. Syntagm. 2. Matrona est quæ iam nupsit, & dicta matrona, quasi mater nati, vel quia iam mater fieri potest: vnde & matrimonium dictum: matres, quia generarunt: matresfamilias, quia iam per quandam iuris sollennitatem in familiam mariti transierunt. Isidor. lib. 9. Gell. lib. 18. cap. .& 9. Ouid. 6. Fast. *Si torus in pretio est, dicor matrona Tonantis.* Apud Horat. ode 4 lib 3. est *Matrona Iuno,* absolutè, quia matrimonijs præsidet. Quam ob caussam & pronuba, & cinxia, à Græcis γαμηλία, & ζυγία cognominata.

A 411. CAVSSA MORÆ NVLLA EST] Non est cur amplius differat, quod in Callisto meditata est supplicium, cùm præsertim iam decimus agatur mensis, à facta sibi per eam iniuria, & puer Arcas è pellice natus sit, quod ipsum dolorem & iram Iunonis cumulat.

413. QVO SIMVL OBVERTIT, &c.] simulac eam irarum plena est intuita.

414. SCILICET HOC ETIAM, &c.] Breuissima oratio, breuitas quippe irascentibus & furentibus amica. Multa enim loqui furor & ira non permittunt. Crimini dat ei adulterium, & minatur quod mox facit. Verbum *scilicet* ironicum hoc loco est, vt plerumque in indignationibus, irrisionibus, exprobrationibus, contemptibus. Virgil. 4. Æneid. *Scili-* B *cet is labor est superis, ea cura quietos Sollicitat.* Terent. And. *Id populus curat, scilicet.*

HOC ETIAM RESTABAT ADVLT. &c.] εἰρωνικῶς. Satis erat, mihi Iouem surripuisse, & thalamum meum inuasisse: at etiam quasi legitimam & fœcundam vxorem generasse liberos, quò notior fiat abs te mihi irrogata contumelia, & non meum, sed Iouis dedecus testatius euadat, hoc perpeti ac dissimulare nulla ratione queo. Lucretia enuntiatura dedecus suum marito & parenti 2. Fast. *Hoc quoque Tarquinio debebimus.*

416. IOVISQ. MEI TESTAT. DEDECVS ESSET] Bonæ vxoris est, consultum velle existimationi & honori mariti sui, quanquam connubialia iura violantis

lantis interdum. Prodit porrò adulteros ipse adulterarum partus, vnde infamia sequitur. Ergo hoc est quod Iuno fert ægerrimè, partum inquam, Callistus.

418. QVA TIBI QVAQ. PLA. NOST. MARIT.] Superbiunt pulchritudine sua fœminæ. 2. Amor. eleg. 17. *Dat facies animos, facie violēta Corinna est.* Lege quæ in Hortulis Ouidianis scripsimus, littera F. tit. Forma & facies. A viris autē quid cupidiùs, quā forma expetitur in fœminis? Longa hîc suppeteret narratio; verū non est tanti. *Sed nunc quod instat agamus.*

419. ARREPTAM PRENS. A FRONTE CAPILL.] Non solùm capillis prehendisse miseram, & humi strauisse; sed insuper pugnis quoque contudisse, & pedibus protrusisse par est intelligere. Nam hæc, vt alia multa humana, dijs & deabus poëtarum indigna non sunt, quibus ipsis nihil est indignius. Dij enim gentium dæmonia. Pari modo Lucina gratiā rependit Galanthidi famulæ Alcmenæ, lib. 9. pro astu quo ipsam deluserat, *Prensámque ipsis dea sæua capillis Traxit.*

421. BRACHIA COEPERVNT NIG.] Metamorphosis in vrsam, cuius hæc est mythologia; vel quia pulchræ nec pudicæ fœminæ bestijs assimilantur; quomodo Salomon pulchram & fatuam dixit esse circulum aureum in naribus suis, & hoc ἠθικῶς: vel quia dū venatur ab vrsa est dilaniata, & hoc ἱστορικῶς.

426. POSSE LOQVI ERIPITVR, &c.] Antea tendebat brachia supplex: nihil effecit. Effecisset forsitan precibus & obtestationibus, quod ne posset, facultatem ei loquendi, antequam omnino in belluam transiret, Iuno abstulit.

428. MENS ANTIQ. TAM. F. QVOQ. MANS.] sicut in Io, dum vertitur in vaccam: in Actæone dū mutatur in ceruum: in Cadmo & Harmonia dum vertuntur in serpentes, & in multis prætereà. Mens antiqua, quam priùs habuit, humana. Est enim mens bestiarū quædā, si modò dici mēs potest: non enim nisi imaginatione & quadam tenui memoria valet.

430. QVALESCVNQ. MANVS] Sunt animalia, quorum pedes aliquam digitorum speciem referunt, vt vrsorum, simiarum, &c.

AD CÆL. ET SIG. TOLLIT] Iouem hoc gestu inuocans, quoniam verbis non potest. Sentit tamen ingratū, in eo quidem, quod ipsa optabat. Optabat autē posse redire in formā pristinam. Sed quòd in cælo postea ipsam imposuit, satisne gratus extitit?

432. AH, QVOTIES SOLA, &c.] Iucundissima fictio, ex qua appareat liquidò, mentem antiquam in illa remansisse. Germana prorsus de Actæone iam ceruo, lib. 3.

Quid faciat? repetátne domum, & regalia tecta:
An lateat syluis? timor hoc, pudor impedit illud.

Elegantem particulam *Ha*, pro *Ah*, plurimis & Ouidij & Statij locis restituit Ian. Gebhard. Crepund. lib. 2. cap. 2. Notat & Ciofan.

435. VENATRIXQ. METV VENANT. &c.] Legitur & transpositis vocibus non ineptè, *Venantúmque metu venatrix territa fugit.*

436. OBLITA QVID ESSET] Oblita se vrsam, ac proinde feram esse, debereque cum sui similibus viuere.

438. QVAMVIS PATER ESSET IN ILLIS] Suprà, cùm à Diana vocaretur, *clamata refugit. Et timuit primò ne Iuppiter esset in illa*, sicut antè fuerat, cùm eam imminueret. Pater autem Lycaon in lupum trāsit li. 1. Sed Callisto nihilominus quemuis lupum extimescebat.

440. TER QVINQVE FERENS NATALIBVS ANNOS] En, quamdiu mansit vrsa Callisto, annis 16. propemodū, si numeres ab eius conceptu. Exercuit autem maternam artem filius, ipse quoq; venator.

447. VVLNIFICO FVERAT FIX. P. TELO] Quid sibi allegoricè velit, arcum intendens in vrsam, quondam matrē suam puer Arcas, & quid moneat virgines fabula Callistus, consule Delrium Aduersar. in Senecæ Tragœd. ad initium Hercul. Furent.

449. RAPTOS PER INANIA] per spatium hoc aëreum, quod inane videtur, seu vacuum. Magnum inane Virgil. eclog. 6. Et Lucret. lib. 1. immensum vacuum, quo tota rerum natura continetur, quod tamen nullum est apud τὸν τῆς ἀληθείας φιλόσοφον Aristotelem.

450. VICINAQ. SIDERA FECIT] Nam Arctophylax, qui & Bootes, vrsam maiorem, seu plaustrum vt custos sequitur.

Iuno ab Oceano & Thety impetrat, ne isthæc astra vnquam occidere, aut in vndas suas mergi patiantur.

XVIII. 451. *Intumuit Iuno, postquam inter sidera pellex*
Fulsit: & ad canam descendit in æquora Thetyn,
Oceanúmque senem: quorum reuerentia mouit
Sæpe deos: caussámque viæ scitantibus, inquit.
Quæritis æthereis quare regina deorum
Sedibus hîc adsim? pro me tenet altera cælum.
Mentiar, obscurum nisi nox cùm fecerit orbem,
Nuper honoratas summo, mea vulnera, cælo
Videritis stellas illic, vbi circulus axem
Vltimus extremum, spatióque breuissimus ambit.

Est

Est verò cur quis Iunonem lædere nolit?
Offensámque tremat? quæ prosum sola nocendo.
O ego quantum egi? quàm vasta potentia nostra est?
Esse hominem vetui; facta est dea. Sic ego pœnas
Sontibus impono: sic est mea magna potestas.
Vindicet antiquam faciem, vultusque ferinos
Detrahat, Argolica quod in antè Phoronide fecit.
Cur non & pulsa ducit Iunone, meóque
Collocat in thalamo, socerúmque Lycaona sumit?
At vos si læsæ tangit contemptus alumnæ,
Gurgite cæruleo septem prohibete triones,
Sideráque in cælum stupri mercede recepta
Pellite, ne puro tingatur in æquore pellex.
Dij maris annuerant: habili Saturnia curru
Ingreditur liquidum pauonibus aëra pictis.

451. INTVMVIT IVNO] turgescunt & inflantur irascentes. Hinc intumescere pro irasci. 4. de Pont. eleg. 14. *Intumuit vati non tamen Ascra suo.* Et 3. de Arte: *Ora tument ira.* Et ira tumida infrà, quia tumescere facit. Claudian. *Tumidas exarsit in iras.*

452. AD CANAM THETYN] propter spumas maris canam. Virg. l. 1. Æneid. *Et spumas salis ære ruebant.* Briseïs Achilli: *Quàm sine me Phthyus canescant æquora remis.* Catull. de nupt. *Tortaq; remigio spumis incanuit vnda:* sicut Neptunus lib. 1. Cæruleus Iouis frater, ad colorem aquæ marinæ respiciendo. Potest & simpliciter exponi, ad canis opertam, quia senex, vt maritus eius Oceanus.

453. OCEANVMQ. SENEM] Sic dicitur senex Oceanus, vt simul venerabilis intelligatur: senectus enim venerationem meretur. *Patrem* vocat Catull. de nupt. Italis *Signòr* dominus, detortum est à *senior*, vt illis idem sit senior, & dominus: dominus autem, vt & Græcis κύριος, & Germanis herr, vocabulum honoris est.

QVOS REVER. M. SÆPE DEOS] propter antiquitatem apud deos magno in honore sunt. Certè ab Oceano & deos & res omnes sumpsisse initium putauit Orpheus. Vide Natal. lib. 8. cap. 1.

455. QVÆRITIS ÆTHEREIS, &c.] Respondet tacitæ interrogationi, venire se conquestum cum illis iniurias suas: contempta auctoritate sua pellicem (quanquam ex homine in belluam conuersam) in cęlum subuectam. Ioui insultat. Orat, ne vrsam hanc, vt alia sidera, ad se descendere sinant, & ita rem naturalem (propter poli eleuationem, cui vicina sunt, sub horizontem seu finitorem nunquã labuntur) ad fabulã festiuissimè traducit. Reginam igitur deorũ cùm in superis sedibus versari conueniat, mirum cur in loca tam distantia & marina se cõferat. Sed iusta huius aduentus caussa subiexitur.

456. PRO ME TENET ALTERA CÆLVM] Inuidiosè, quasi dicat, Ego cælo iam exclusa sum, nec sum deorum regina ampliùs: alia regnat. In Hercule Fur. apud Senecam πρόλογος, ονοτε Iuno, deque pellicibus suis, etiam in cælum ab adultero Ioue translatis grauiter conquerens, Callisto primam, per circuitionem tamen, nominat.

Soror Tonantis (hoc enim solum mihi
Nomen relictum est) semper alienum Iouem,
Ac templa summi vidua deserui ætheris,
Locumq; cælo pulsa pellicibus dedi.
Tellus colenda est, pellices cælum tenent.
Hinc Arctos, alta parte glacialis poli
Sublime classes sidus Argolicas agit, &c.

457. MENTIAR, OBSCVR.] Ex fide codicum veterum sunt qui legant *mentior*, quòd sic potiùs loquantur antiqui.

458. NVPER HONORAT. S. MEA VVLN. CÆLO] honoratas summo cælo, mea vulnera, appositio. Sic initio libri, *Ducit ad hos iuuenem, Vulcania munera, currus.* Et lib. sequenti, *Spargit humi iussos, mortalia semina, dentes.* Et sexcenta apud poëtas similia. Vulnus translatè quod lędit, quod animo dolorem inurit, quod eundem ceu gladio ferit, aut veluti spiculo compungit, quod detrimento ac malo est. Cic. 4. de Finib. Quæ hic reipub. vulnera imponebat, eadem ille sanabat. Et lib. 1. ad Attic. ep. 14 domestica vulnera. 1. Æneid. *Cùm Iuno æternum seruans sub pectore vulnus.* Talis notio verbi *vulnero*. Cic. 1. Catilin. Quos ferro trucidari iam pridem oportebat, eos nondum voce vulnero. Virgil. 8. *Grauior ne nuntius aures Vulneret.*

459. VBI CIRCVL. AX. V. E. EXTREM. &c.] Repete quæ lib. 1. de quinque zonis allata sunt ex Macrob. & alijs.

461. EST VERO CVR QVIS IVN. &c.] Non absimile illi Maroniano 1. Æneid. *Et quisquam numen Iunonis adoret Præterea?* Ouid. 3. Amor. *Et quisquam pia thura focis imponere curet?* Caussa subditur, cur quis possit velle Iunonem lędere: quia illa nocendo, seu vindicando sese prodest lædenti. Enthymema ex contrarijs.

463. O EGO QVANTVM EGI? &c. Sarcasmum in seipsam torquet.

464. ESSE HOMINEM VETVI, F. EST DEA] Vetuisset hominem esse, si in arborem, aut in saxum conuertisset. Sed conuertisse in belluam, & iam ipsam belluam migrasse in deam, hoc ad summam Iunonis despicientiam pertinet, quod prę indignatione tam disertè explicare noluit.

466. VINDICET ANTIQVAM FACIEM, &c.] Ex vacca Io Phoronei neptẽ restituit, ex vrsa restituat

A item Callisto Iupiter (quam præ ira non nominat) &, si vult, pro me vxorem ducat, sibiq; Lycaonem socerum habeat (egregium verò socerum lupum, in quem iam transierat.) Amara concessio dicitur, cùm id concedimus, quod neutiquam concessum volumus. Non enim vult expelli Iuno, & orbari Iouis coniugio, tametsi ita loquatur.

467. QVOD IN ANTE PHORONIDE FECIT] *In antè* puto κατ' ἀναστροφὴν dictum pro antè in. Est tamen qui in Crepund. suis l.2.c.5. ἀδιαφθόρως & hîc, & l.9. legendum senrit, versu 323. *Ore parit, nostrasq; domos vt inante frequentat*: & locutio talis sit, qualis B illa Plauti: *Quid meo factum est pallio?* Cic. in Verrem: Quid hoc homine facias? Tu, lector, pronūtiabis.

470. VOS SI LÆSÆ TANG. CONTEMP. ALVM.] si quid curatis alumnam vestram. Apud Oceanum siquidem & Thetyn educatam fuisse Iunonem, auctor Homerus Iliad ξ. Natal. lib. 8. c. 1. Virg. 12. *Per si quis Amatæ Tangit honos animum*.

471. GVRGITE CÆRVLEO] μείωσις, gurgite pro mari. *Iactamur gurgite vasto*. 3. Æneid.

472. STVPRI MERCEDE] quod Callistoni pro mercede obsequij tribuit. Adulterium est concubitus cum nupta muliere, quasi ad alterius torum accessus. Incestus est, cum consanguinea, vel alia, quam quis vxorē ducere legibus prohibetur. Stuprum est cum virgine, aut vidua. Sed interdum stupri nomen generale est, deq; adulterio, incestu, & quocunq; flagitio impropriè dicitur. Vnde lex Iulia de adulterijs promiscuè his verbis vtitur, sicut alij quoque auctores. Cic. Verrin. 7. Noctu stupri causa lectica in vrbem introferri solitus est, ad mulierē nuptam vni, propositam omnibus. Sallust. Histor. 3. Ac statim fugitiui contra præceptum ducis rapere ad stuprum virgines matronasque. Liuius l. 36. Nec rapi ad stuprum matres Campanas, virginesque, & ingenuos pueros. Ex Ausonio Popma de different. verbor. lib. 1.

473. PVRO IN ÆQVORE PELLEX] ne illud contaminet & polluat, ipsa polluta. Sic suprà Diana, *Procul hinc, dixit, nec sacros pollue fontes*.

474. HABILI CVRRV INO. PAVON.] Iunoni sacer est pauo: vnde Iunonius ales. Vide dicta lib. 1. in fab. Argi centoculi. Homerus Iliad. 5. ab equis currum eius trahi fingit. Currus habilis est commodus, & ex eius sententia compositus.

Apollo Æsculapium infantem ex Coronide susceptum Chironi centauro educandum commiserat. Ocyroës eius filiæ de eodem, déque ipso patre suo vaticinium, & in equam μεταμόρφωσις.

XIX. *SEMIFER interea diuinæ stirpis alumno*
Lætus erat, mistóque oneri gaudebat honore.
Ecce venit rutilis humeros protecta capillis
Filia Centauri, quam quondam nympha Chariclo,
Fluminis in rapidi ripis enixa, vocauit
Ocyroën. Non hæc artes contenta paternas
*Edidicisse fuit: fatorum arcana * canebat.* *mouebat.
Ergo vbi vaticinos concepit mente furores,
Incaluitque deo, quem clausum pectore habebat:
Aspicit infantem, Totique salutifer orbi
Cresce puer, dixit: tibi se mortalia sæpe
Corpora debebunt: animas tibi reddere ademptas
Fas erit: idque semel dijs indignantibus ausus:
Posse dare hoc iterum flamma prohibebere auita:
Eque deo corpus fies exangue, deúsque
Qui modò corpus eras, & bis tua fata nouabis.
*Tu quoque, chare pater, * non iam mortalis, & æuis* *nunc immortalis,
Omnibus vt maneas nascendi lege creatus,
Posse mori cupies tum, cùm cruciabere diræ
Sanguine serpentis, per saucia membra recepto:
Téque ex æterno patientem numina mortis
Efficient, triplicésque deæ tua fila resoluent.
Restabat fatis aliquid: suspirat ab imis

Pecto-

Pectoribus, lacrymæque genis labuntur obortæ:
Atque ita: Prævertunt, inquit, mea fata, vetórque
Plura loqui: vocísque meæ præcluditur vsus.
Non fuerant artes tanti, quæ numinis iram
Contraxere mihi: mallem nesciſſe futura.
Iam mihi ſubduci facies humana videtur:
Iam cibus herba placet: iam latis currere campis
Impetus eſt: in equam, cognatáque pectora vertor.
Tota tamen quare? pater eſt mihi nempe biformis.
Talia dicentis, pars eſt extrema querelæ
Intellecta parum: confuſáque verba fuerunt.
Mox nec verba quidem, nec equæ ſonus ille videtur;
Sed ſimulantis equam: paruóque in tempore veros
Edidit hinnitus, & brachia mouit in herbis.
Tum digiti coëunt, & quinos alligat vngues
Perpetuo cornu leuis vngula; creſcit & oris,
Et colli ſpatium: longæ pars maxima pallæ
Cauda fit: vtque vagi crines per colla iacebant
In dextras abiere iubas; paritérque nouata eſt
Et vox, & facies: nomen quoque monſtra dederunt.

476. SEMPER] Suprà geminum dixit; & didicimus, quo pacto ferus.

DIVINÆ STIRP. ALVMNO LÆTVS] Diuinæ ſtirpis quà de patre: magnæ nobilitatis quà de matre. Coronis enim Phlegyiæ Lapitharũ in Theſſalia regis filia. Quoniam omnes artium & virtutum excellentiæ diuina habebantur munera & auxilia, idcirco viri præſtantiores deorum filij credebantur, poëtis hanc opinionem ferentibus. Sic Æſculapius quia medicus nobilis dictus eſt, Phœbi medici filius. *Lætus*, ob honorem, quo ipſum Apollo dignabatur. Quem autem non delectat honor? *Trahimur omnes laudis ſtudio, & optimus quiſque maximè gloria ducitur*. Cic. pro Archia.

477. MISTOQ. ONERI GAVDEB. HONORE] Laus, honos, gloria omne onus reddunt leuius, & laborem quemuis tolerabilem. 5. Triſt. eleg. 13.

Denique non paruas animo dat gloria vires,
Et fœcunda facit pectora laudis amor.

Plutarchus de Tranquill. animi ex Pind. Negotijs multis, curiſq́; implicaris? ne aqua quidem calida vſque adeò mollia membra fouet, vt honores & gloria, cum poteſtate iuncta ſuauem laborem faciunt, & languorem facilè exſudabilem.

478. RVTILIS ILLVM PROTECTA CAPILLIS] Capillus rufus in fœmina rarus.

479. FILIA CENTAVRI] Ipſius Chironis. Centaurum nominat, nam & Suidas, vt reliquos Centauros, Ixionis filium numerat.

480. FLVMINIS IN RAPID. RIP. ENIXA] Dido, interrogans Æneam apud Maronem lib. 1.

Túne ille Æneas, quem Dardanio Anchiſæ
Alma Venus Phrygij genuit Simoëntis ad vndam?

Apud Homerum quoque ad ripas & flumina quidam pariuntur, vt ipſemet ad Meletem fluuium, ex quo & Meleſigenes nomen er factum.

481. ARTES PATERNAS EDIDICISSE] Chiron A venator, medicus, aſtrologus, citharœdus erat. De inuentis ab eo medicamentis Plin. l. 7. c. 56. & l. 25. c. 4. & l. 26. c. 14. Ariſtoteles 3. Ethicor. ad Eudem. Vide prouerb. *Chiron. vulnus, Chironia manus*. Has artes à patre filia didicit. Sic, teſte Fabio lib. 1. c. 1. Lælij filia reddidiſſe in loquendo paternam eloquẽtiam dicitur: & Q. Hortenſij filiæ oratio apud Triumuiros habita, legitur non tantùm in ſexus honorem. Eunomia, Nazarij rhetoris filia loco patris interdum pro ſuggeſtu artem dicendi profitebatur. Mulieres alias eruditione claras proferre poſſim, nec paucas; ſed propoſitum fuit patrum imitatrices duntaxat nominare.

482. FATORVM ARCANA CANEB.] Ad paternas artes facultatem quoque fatidicam adiecerat. Virgil. 1. Æneid.

Hic (tibi fabor enim, quando hæc te cura remordet,
Longiùs & voluens fatorum arcana mouebo.)

B Pro *canebat* reſcribit *mouebat* Gebhard. in Crepund. quem vide lib. 2. cap. 5.

483. FATIDICOS FVRORES] Furebant enim vaticinãtes fœminæ, vt videre eſt in Sibylla 6. Æneid.

484. INCALVIT Q. DEO] De diuino poëtarum afflatu & enthuſiaſmo, ſeu furore, quem vocant, poëtico, Faſt. 6. *Eſt deus in nobis agitante caleſcimus illo*.

485. TOTIQ. SALVTIFER ORBI] Lib. 15 *Venitq́; ſalutifer vrbi*. Artem medicam ab ipſo Chirone didicit, & nomẽ adeptus eſt ab artis præſtantia, quia homines mori non pateretur: nam *ἐσχάτως* mori ſignificat, & *α* priuationem denotat. Dictus eſt igitur eo nomine, quòd homines non ſineret morbo, aut dolore abſumi. Cætera de eo Natal. lib. 4. c. 11.

486. TIBI SE MORTAL. SÆPE DEBEB.] abſte in vita conſeruata ſcilicet. Medicorũ operam vterque ſexus, omnis ætas & conditio ad ſalutem corporis vel tuendam, vel recuperãdam implorat. Illi cum morte audacter præliantur, & quam debellare

nemo potest, ipsi herbis tantùm, potiunculis & radiculis debellant, longeque à corporibus effugant.

487. ANIM. T. REDD. AD EMPT. FAS] mortuos reuocare in vitam.

488. IDQ. SEMEL DIIS INDIGNANTIB. AVSVS, &c.] Hippolytum ab equis dilaniatum vitæ restituit, ob quam artem à se inuentam Iupiter eum fulmine percussum ad inferos detrusit, vt canit Virgil. lib. 7. Versus adducemus lib. 15. vbi hunc in modum ipse Hippolytus:

Nec mihi Apollineæ valido medicamine prolis
Reddita vita foret: quam postquam fortibus herbis,
Atque ope Pæonia Dite indignante, recepi, &c.

Dij indignantes hîc, sunt Iupiter, & Pluto.

489. FLAMMA AVITA] Iupiter auus Æsculapij, quoniam pater Apollinis, cuius filius Æsculapius.

490. EQVE DEO CORP. FIES EXANGVE, DEVSQ. &c.] Quanquam deus, tamen fulmine aui tui Iouis interibis. Reuiuisces autem, diuinitatemque tuam recipies.

491. ET BIS TVA FATA NOVABIS] bis viues: semel ab ortu, donec fulmine pereas: iterum, cùm anima recepta in cælum transmigrabis.

492. TV QVOQ. CARE PATER, &c.] Patri euentura edicit, Chironi, inquam, qui bello aduersum Centauros ab Hercule in pede vulneratus, sagitta hydræ cruore infecta, & grauissimo dolore cruciatus oppetijt, cùm ita esset natus tamen, vt nunquam moreretur. *Chironium vulnus*, seu vlcus, pro immedicabili. prouerb.

497. TRIPLICESQ. DEÆ TVA FIL. REVOLV.] De A tribus Parcis leges Natal. lib. 3. cap. 6. Gyrald. Syntagm. 6. Lanificæ cognominatæ sunt, quòd stamina & pensa vitæ humanæ deducant, candida, vel argentea, id est, prospera: & pulla, seu nigra, id est, infælicia. Martial. *Si mihi lanifica ducunt non pulla sorores Stamina.* Sunt autem Clotho, Lachesis, Atropos. Et rumpere fila sua cuique dicuntur, cùm quis finem vitæ imponere cogitur.

498. RESTABAT FATIS ALIQVID] nondum omnia dixerat, quæ dicere & vaticinari constituerat: constituerat autem de mutatione sua in equam. Et ecce sentit aduenisse tempus mutationis huius, optatque non didicisse μαντικὴν potiùs, quàm eius caussa dijs sibi iratis humanam formam cum equina commutare.

504. IAM MIHI SVBD. FACIES HVM. &c.] ipsa μεταμορφώσεως imaginatio.
B
506. COGNATAQ. PECTORA] quoniam & pater equos; sed non toto corpore, ideo subijcit:

507. TOTA TAMEN QVARE? &c.] Si necesse est equinam speciem subire, subeam vt pater, & fiam biformis. Cur tota in equam transeo?

508. TALIA DICENTIS PARS EST EXTREMA &c.] Omnia tam aperta & dilucida, vt opera mea nihil opus sit.

518. NOMEN QVOQ. MONSTRA DEDER.] Cùm nihil iam deesset ad naturam equæ, factaque perfecta conuersio, secutum est nomen quoque rei, & nomen tis: & quæ priùs Ocyroë, deinceps nominata est id quod erat, equa; seu potiùs vocabulo ab equa deriuato & composito, Euippe, de quo Ian. Parrhas. epist. 7.

Mercurius Apollini armentum pascenti boues furatur. Battum senem, proditorem suum migrare in saxum compellit.

XX. *FLEBAT, opémque tuam frustra Philyreïus heros,*
Delphice, poscebat: nam nec rescindere magni
Iussa Iouis poteras; nec si rescindere posses,
Tunc aderas: Elim, Messeniáque arua colebas.
Illud erat tempus, quo te pastoria pellis
Texit: onus dextræ baculus syluestris oliuæ,
Alterius dispar septenis fistula cannis:
Dumque amor est curæ, dum te tua fistula mulcet;
Incustoditæ Pylios memorantur in agros
Processisse boues. Videt has Atlantide Maia
Natus, & arte sua syluis occultat abactas.
Senserat hoc furtum nemo, nisi natus in illo* *notus
Rure senex, Battum vicinia tota vocabat.
Diuitis hic saltus, herbosaque pascua Nelei,
Nobiliúmque greges custos seruabat equarum.
Hunc timuit: blandáque manu seduxit: & illi,
Quisquis es, hospes, ait, si fortè armenta requiret
Hæc aliquis, vidisse nega, neu gratia facto

Nulla rependatur, nitidam cape præmia vaccam.
Et dedit. accepta voces has reddidit hospes:
Tutus eas; lapis iste priùs tua furta loquetur.
Et lapidem ostendit. Simulat Ioue natus abire,
Mox redit: & versa pariter cum voce figura,
Rustice, vidisti si quas hoc limite, dixit,
Ire boues, fer opem, furtóque silentia deme:
*Iuncta suo pariter dabitur * tibi fœmina tauro.* *sua
At senior, postquam est merces geminata, Sub illis
Montibus, inquit, erant, & erant sub montibus illis.
Risit Atlantiades: &, Me mihi perfide prodis?
Me mihi prodis? ait, periuráque pectora vertit
In durum silicem: qui nunc quoque dicitur Index,
Inque nihil merito vetus est infamia saxo.

519. PHILYREIVS HEROS] Chiron Philyra & Saturno genitus. Interdum patronymica, & possessiua à matribus deriuantur, id quod huius libri principio monuimus allatis exemplis, ibi, *Quò simul acclive Clymeneia limite proles Venit.* Flebat casum filiæ tristissimum, quem metuisse non videbatur. Paterna στοργή.

520. DELPHICE] suprà, *placuit tibi* (Coronis) *Delphice.* Delphis enim responsa reddebat, vnde illi hoc nominis.

OPEM POSCEBAT] Per Apollinem medicum, hominis figuram dulcissimæ filiæ restitui rogitabat. Sed in aqua scribebat.

NAM NEC RESCINDI IVSSA IOVIS, &c.] Duplex caussa cur frustra. Prior, quia Iupiter ita voluit: Iouis voluntas ipsa fatum est, prorsúsque homini immutabilis. Firmat hoc Homerus 1. Iliad. initio, vbi caussam iræ Achillis, & inde tot funerum, in consilium & voluntatem Iouis conijcit. Διὸς δ' ἐτελείετο βουλή. Posterior, quia domi tum non erat Apollo. Erat autem in Peloponneso; nam Elis & Messena vrbes illius insulæ.

523. ILLVD ERAT TEMP. Q. TE PASTOR. &c.] Quid egerit in Peloponneso. Pauit boues. Iupiter enim, quoniam Cyclopas, qui fulmina sibi ad Phaëthontem (alij ad Æsculapium) feriendum ministrassent, occiderat, eum ad tempus diuinitate orbatum, in terris armentarium agere coëgit, annum vnũ; Seruius ex Homero ponit nouẽ. Hic animaduertendum, nullam Admeti Thessaliæ regis mentionem fieri, cuius boues illum pauisse plerique poëtarum prodiderunt. Vide Alcestid. Euripid. Tibull. lib. 2. eleg. 3. *Pauit & Admeti tauros formosus Apollo.* Item adagium, Admeti næniа. De Arte 2.

Cynthius Admeti vaccas pauisse Pheræas
Fertur, & in parua delituisse casa.

Qui dij, deæque quibus hominibus seruierint, docebimus lib. 11. in fab. de Apolline & Neptuno, qui Laomedonti muros Troianos mercede construxerunt.

QVO TE PASTORIA PELLIS TEXIT] quo pastoralem habitum, ex rudibus confectum pellibus gestasti, vt pastor videlicet. Quàm fœlix à pecore fuerit hoc pastore suo Admetus, exponitur hymno in eundem Callimachi.

524. ONVS DEXT. BACVLVS SYLVEST. OLIVÆ] pedum ex oleastro.

525. ALTER. DISPAR SEPTEN. &c.] Læua portabat fistulam, cuius generis habuit Corydon, eclog. 2. *Est mihi disparibus septem compacta cicutis Fistula.* Dispar, quia longam breuior sequebatur.

526. DVMQ. AMOR EST CVRÆ, &c.] Dum canis amores tuos, seu cantilenam amatoriam. ἀποστροφή. Ipsemet de se apud Tibull. eleg. 4. lib. 3.

Me quondam Admeti niueos pauisse iuuencos,
Non est in vanum fabula ficta iocum.
Tunc ego nec cithara poteram gaudere sonora,
Nec similes chordis reddere voce sonos.
Sed perlucenti cantus meditabar auena,
Ille ego Latonæ filius atque Iouis.

527. PYLIOS IN AGROS] Pylos vrbs Messeniæ regionis in Peloponneso, patria Nestoris.

528. ATLANTIDE MAIA NATVS] Horatius ode 2. lib. 1. *Almæ filius Maiæ.* Atlantidem, id est, Atlantis nepotem, vocat noster lib. 1, vt etiam mox infrà.

529. ET ARTE SVA SYLVIS OCCVLT. ABACT.] Callidè furari, artes sunt Mercurij. Ode 10. lib. 1. *Callidum quidquid placuit iocoso Condere furto.* Signarè, *iocoso furto*, ne raptorem, neue alius rei magis, quàm animi gratia furari putes. Græcis δόλιος, & κλέπτης. Aristophani tamen τοιχωρύχος, parietum perfossor. Ibid. cùm obiurgaret eum Apollo, & minis adducere ad furtum reddendum conaretur, pharetra quoque ab eo spoliatus est, vt videret ingenium furacissimum:

Te boues olim nisi reddidisses
Per dolum amotas, puerum minaci
Voce dum terret, viduus pharetra
Risit Apollo.

Nota quod ait, puerum hoc designasse. Nam & Lucian. quodam dialogo Tom. 1. eum in pueritia furari cõsueuisse memorat, pluribus exemplis prolatis facetissimè. De pastore Apolline, eiúsque paupertate lege plura apud Natal. l. 4 c. 10. Ex Homeri & Pindari interpretibus refert Lamb. Mercurium pro bobus Apollini sublatis lyram reposuisse. Itaque χέλυν dictam esse λύραν quasi λύτρον. quòd ea se redemerit. Quocirca & Horat. ode 21. l. 1. Apollinis humerũ fraterna lyra insignẽ dicit. Mercurius quippe,

& Apollo fratres ἀμισπί τισι. Antonius Liberalis fab. 23. ait abegisse buculas XII. boues iniuges C. tantumque armenti vitum, caudis singulorum ad delenda vestigia aliquid sylvestris materiæ appendisse.

ABACTAS] Ab abigendo abigei, furum genus, qui nimirum, vt definit Vlpian. de off Proconsulis, pecora ex pascuis, vel armentis subtrahunt, & quodammodo deprædantur, & abigendi studium quasi artem exercent, equos de gregibus, vel boues de armentis abducentes.

53 . . . LORVRE] In agro Pylio equos pascens Battus rusticanus & senex, Mercurium boues Apollinis abigentem solus conspexit.

533. NOBIL. CVSTOS EQVARVM] nobilium, qoia Nelei: Neleus autem pater Nestoris, rex Pyli. Reges nobilium equarum erant studiosi. Ex tribus nütijs lætissimis, quos vno die Philippus rex Macedonum accepit, vnus fuit, equas eius (quas generosissimas fuisse & lectissimas oportet) olympia vicisse. Atque hanc ob caussam erant earum studiosi reges. Quò spectat illud 1. Georg. *Eliadum palmas Epirus equarum.* Sunt enim in cursu velociores maribus, &, vt Plin. ait lib. 8. c. 42. currentes vrinam emittunt.

534. HVNC TIMVIT] ne cui proderet quod viderat. Magis indicem hic deus, quàm conscientiam suam verebatur; id quod satis quotidianum est, nobis etiam Christianis, qui & Deum ipsum peccantes latere vellemus, si modò daretur.

BLANDAQ. MANV SEDVXIT, &c.] Blando vultu, & verbis, manu apprehensa persuasit illi, donata pinguiore vacca, non solùm ne factum vltro indicaret, verumque diceret: sed etiam, vt quod sciebat factum, & viderat, se non vidisse requirenti vaccas amissas, contra mentem suam diceret, atque ita, (vt philosophi nostri loquuntur) mentiretur formalissimè. Cic. 9. Philipp. de Ser. Sulpitio, cuius mortem in legatione pro repub. ad Antonium obitam celebrat: Vt verò Pansæ Cósulis accessit cohortatio grauior, quàm aures Ser. Sulpitij ferre didicissent, tum filium, meque item seduxit, atq; ita locutus est, &c.

537. NITID. CAPE PRÆMIA VACCAM] Mercedem pactum esse à Mercurio pro silentio Battum in scopulo habitantem dicit Liberalis.

539. LAPIS ISTE P. TVA FVRTA LOQ.] Plaut. Capt. *Dixisti arcano satis.* Ibid. *Quod mihi crediderís, sumet vbi posiueris.* Quibus verbis summum rei commissæ silentium promitti vides. Iam quod Parœmiographus ex Truculento illud affert, *Ego ero paries, loquere tu.* & silentium ac taciturnitatem spondere arbitratur, procul a vius errat. Examinat enim ibi senex duas ancillas, quas diuersas stare iubet, ne inter se significent, & addit, *Ego ero paries,* loquere su. Sententia est, ego inter vos stabo tanquam paries medius.

540. SIMVLAT IOVE NATVS ABIRE, &c.] Astus Mercurij, fidem Batti explorantis, cum promissione duplicati muneris. Antea namque pro silentio vnicam vaccam donauerat; nunc cum vacca taurum pollicetur.

542. HOC LIMITE] qui Pyliorum rura à Messeniorum separat.

543. FVRTOQ. SILENTIA DEMS] noli me celare A furtum, si vidisti quempiam abigeum.

5 . 5. POSTQVAM EST MERCES GEMINATA] Nô erat pro simplici mercede contra datam fidem enunciaturus qood videtar. Sed ea geminata, & per taurum præsertim (vnde spes vitulorum è duabus vaccis) os seni auaro & perfido reseranit. Liberalis mercedis loco chlenā ait dedisse. Sic Cephalus l. 7. subpersona fidem vxoris alioqui pudicissimæ promissis augendis nutare fecit. Ad corrumpendos animos nullum instrumentum efficacius muneribus. De sapiente item a. de Arte, *Ipse quoque accepto munere mitis erit.*

546. SVB ILL. M. INQ. E. ET ERANT S. MONT. ILL.] Quidam ineptus poëta, vocabulo Battus, in B hymnis suis admodum longis, eadem crebriùs iterabat. inde conficta vox βαττολογεῖν, pro, multùm loqui, eademque inculcare. Quam battologiam sunt qui hic perpetratam dicunt, quos fortasse mouit Batti nomen, perinde quasi ad Battum illum, & eius vitium Ouidius isto nomine & repetitione alludere voluerit. Verùm Rhodigin. lib. 13. c. 1. ἐκ τῆς ἀναδιπλώσεως quæsitam orationi gratiam opinatur, cùm Demetrius Phalereus dicat χάριτας aut in verbis esse aut in rebus. In verbis quidem, ex breuitate, ordine, figura, schemate, vt in Sapphicis versiculis. παρθενία παρθενία ποῖ με λιποῖσα οἴχη; virginitas, virginitas, quo me relinquens abis? Cui eadem figura illa respondet: οὐκ ἔτι ἥξω πρὸς σέ, οὐκ ἔτι C ἥξω, nô reuertar ad te, non reuertar. Maior, inquit, orationi comparata est gratia, quàm si semel foret pronunciata, & ἄνευ τοῦ σχήματος, etiamsi πρὸς ἀπόστασις excogitata magis ἀναδιπλώσεως, seu παλιλογία videri potest. Sic Ouid. alibi:

Si, nisi quæ facie poterit te digna videri,
Nulla futura tua est, nulla futura tua est.

Et apud Homerũ: τυδεΐδ', ἐγὼ ἀντί τοι εἰμι, καὶ ἐν πυρὶ χεῖρας ἔοικεν, εἰ πυρὶ χεῖρας ἔοικεν. Erasmus de pronunciat. latini & græci sermonis vitium esse dicit βαττολογίαν, quæ orationem seo plures voces simul repetit, quod Mercurius suis verbis mox imitatus sit, *me mihi prodis*, &c. latinè dici posse titubantiam oris; cui cognatum vitium hæsitantiæ, quam Græci μογιλαλίαν vocant. τραυλισμὸν, aut βατταρισμὸν esse in repetitione syllabarum, vel principio, vel in fi- D ne dictionis, vt cacacaue, pro caue; Tutullius, pro Tullius; scriptorror, pro scriptor; pharmacaca, pro pharmaca.

547. ME MIHI PERFIDE PROD. ME MIHI PROD.] Exemplum aliud conduplicationis, quo vehementior fiat oratio. Confitetur apertè furtum suum Mercurius, vt Battum absurdè facete ostendat. Qui produnt quempiam, alijs produnt, non ipsi qui culpam admisit; quid enim magis ridiculum foret? Sed Battus voce, figura seu habitu mutatis, fucum sibi fieri non est suspicatus.

549. QVI NVNC QVOQ. DICITVR INDEX] Index viarum, aut milliarium. Raphaël pro lapide auri argentique exploratorio capit, qui Lydius lapis, & Plinio coticula. Sed à Micyllo refutatur. Liberalis, Locus adhuc hodie, inquit, ab ijs qui transeunt, Batti specula appellatur.

Inter

Inter Canephoras virgines Herse Mercurio placet, ei sese ornat, eiúsque connubium per sororem Aglauron vt pronubam petit: quæ auri mercedem paciscitur. Cui Pallas cùm ob arcana antea reuelata, tum ob auaritiam hanc irascitur. Fabula festiua, & mollicula illa quidem, non obscœna tamen: siquidem Mercurius procum vidētur agere, & prolem magis, quàm meram συνουσίαν quærere.

HInc se sustulerat paribus Caducifer alis: XXI.
Munychiósque volans agros, gratámque Mineruæ
** Despiciebat humum, cultique arbusta Lycei.* *Despectabat
Illa fortè die castæ de more puellæ
Vertice supposito festas in Palladis arces
Pura coronatis portabant sacra canistris.
Inde reuertentes deus aspicit ales, itérque
Non agit in rectum, sed in orbem curuat eundem.
Vt volucris visis rapidissima miluius extis
Dum timet, & densi circumstant sacra ministri,
Flectitur in gyrum, nec longiùs audet abire,
Spémque suam motis auidus circumuolat alis:
Sic super Actæas agilis Cyllenius arces
Inclinat cursus, & easdem circinat auras.
Quanto splendidior, quàm cætera sidera, fulget
Lucifer, & quanto, quàm lucifer, aurea Phœbe:
Tanto virginibus præstantior omnibus Herse
Ibat, erátque decus pompæ, comitúmque suarum.
Obstupuit forma Ioue natus; & æthere pendens,
Non secùs exarsit, quàm cùm Balearica plumbum
Funda iacit: volat illud, & incandescit eundo:
Et quos non habuit, sub nubibus inuenit ignes.
Vertit iter, cælóque petit diuersa relicto:
Nec se dissimulat; tanta est fiducia formæ.
Quæ quanquam iusta est, cura tamen adiuuat illam,
Permulcétque comas, chlamydémque vt pendeat aptè,
Collocat, vt limbus, totúmque appareat aurum:
Vt teres in dextra, qua somnos ducit, & arcet,
Virga sit: vt tersis niteant talaria plantis.
Pars secreta domus ebore & testudine cultos
Tres habuit thalamos: quorum tu, Pandrose, dextrum,
Aglauros læuum, medium possederat Herse.
Quæ tenuit læuum, venientem prima notauit
Mercurium: noménque dei scitarier ausa est,

Et caussam aduentus cui sic respondit Atlantis
Pleionésque nepos: Ego sum qui iussa per auras
Verba patris porto. Pater est mihi Iuppiter ipse,
Nec fingam caussas: tu tantùm fida sorori
Esse velis, prolísque meæ matertera dici.
Herse caussa viæ est; faueas oramus amanti:
Aspicit hunc oculis iisdem, quibus abdita nuper
Viderat Aglauros flauæ secreta Mineruæ:
Próque ministerio magni sibi ponderis aurum
Postulat; interea tectis excedere cogit.
Vertit ad hanc toruí dea bellica luminis orbes,
Et tanto penitus traxit suspiria motu,
Vt pariter pectus, positámque in pectore forti
Ægida concuteret. subit, hanc arcana profana
Detexisse manu tum, cùm sine matre creatam
Lemniacam stirpem contra data fœdera vidit,
Ingratámque deo fore iam, ingratámque sorori,
Et ditem sumpto, quod auara poposcerat, auro.

551. SESVSTVL. PARIB C[illegible] DVCIF. ATIS] Talaria sunt istæ alæ, de quibus Virg. 4. Æneid. Cùm enim ita mandasset Iuppit[illegible] *Vade age, nate, voca Zephyros, & labere pennis*, &c. [illegible] iunctur ista, aliquanto interuallo:

——— Ille patris magni parere parabat
Imperio: & primùm pedibus talaria nectit
Aurea, quæ sublimem alis siue æquora supra,
Seu terram rapido pariter cum flamine portant.

A caduceo dicitur Arnobio Caduceator, & est Mercurij velut sceptrum. Forma describitur à Macrobio Saturnal. lib. 1 cap. 19. & à Plinio lib. 29. A Virgilio in 4. his versibus potestas eius declaratur:

Tum virgam capit, hac animas ille euocat orco
Pallentes, alias sub tristia tartara mittit:
Dat somnos, adimitq.: & lumina morte resignat.
Illa fretus agit ventos, & turbida tranat
Nubila.

Ab Homero Odyss. 5. ab Horat. ode 10. lib. 1. Græcis virga hæc est κηρύκειον Caduceum legari quoq; & feciales, & qui Caduceatores dicebantur, præferebant.

552. MVNYCHIOSQ. VOLANS AGROS] Agros Atticos intellige, à tumulo regionis Munichia, vnde muris Athenas cum Piræeo, & alijs duobus portubus connectens. συνεκδοχή. In hunc locum vide quid differat Ioan. Scopa lib. 1. cap. 35. Tom. 1. Crit. Pinnas autem, siue pennas, siue alas pictores & poëtæ non in pedibus modò, verum etiam in tegumento capitis, seu causia, huic deo affingebant, volentes significare, vt docet August. lib. 7. Ciuit. volucrem fieri per aëra sermonem, &c.

GRATAMQ. MINERVÆ HVMVM] Ab Ἀθήνη Athenæ, vnde infrà, *dictas à Pallade terras*. Vrbs, & ager Atticus, sacer deæ huic.

553. CVLTIQ. ARBVSTA LYCEI] culti philosophorum Peripateticorum disputationibus: nam in eo gymnasio Aristoteles inambulans docebat. Plura autem fuerunt Athenis, & extra vrbem, in locis nemorosis gymnasia, de quibus scriptum à me, dialogo 8. secundæ tertij volum. pag. 164.

554. CASTÆ DE MORE P. PVRA CORON. &c.] Amor. 3.

More patrum sancta velata vestibus albis,
Tradita supposito vertice sacra ferunt.

Canephoras, & canephoria festa intelligit. Cōsueuerant virgines Athenis iā nubiles, pertæsæ virginitatis, vt Dianę, cuius hactenus in tutela fuissent, irā deuitarent, in canistris sacra, earum scilicet rerum, quas acu laborassent, ad eius templum deportare, à numine veniam postulantes, & hæ Canephoræ, id est canistriferę, dicebantur. Natal. lib. 3. c. 18. rursúmque lib. 5. c. 13. Poëta porrò de Canephoris Palladis loquitur. Habuit item Ceres suas Canephoras. Vide Lamb. in sat. 8. lib. 2. *Coronatis canistris*, exponunt, ad marginem vsque plenis: sicut Virg. 1. Æneid. *Crateras magnos statuunt. & vina coronant*. Melius, opinor, de coronis floreis accipitur, quibus canistra hæc induebantur.

557. DEVS ASPICIT ALES] Nulli deorum præterea, nisi Cupidini alæ attribuuntur. Deabus nullis, pręterquam Musis, ad ingeniorum pręstantiam, & exprompram mobilitatem insinuandam, vt quorundam est sententia. In volúcres mutatas auolasse, vt stuprum effugerent, fabula est lib. 5. Alatas apud scriptorem quempiam, ego quidem nondum legi.

559. VT VOLVCRIS VISIS RAPIDISS. MILV. EXTIS, &c.] Desiderium Mercurij ad connubium potiundæ virginis, comparatione miluij, auis rapacissimæ ostendit. Habet sanè rapacitatis hieroglyphicum miluius. Miratur Plin. rapacissimam, & famelicam semper auem, nihil rapere vnquam ex funerum ferculis, quæ veteres ad sepulcra afferebant, &c. Adi Pierium lib. 17.

562. SPEMQ. SVAM CIRCVMVOLAT] exta victimarum, quam prædam sperat, & cui inhiat.

564. ET EASDEM CIRCINAT AVRAS] paulo antè, *in orbem curuat eundem*. Stat. 1. Thebaid.

Sublimis raptim per inane volatus

Carpit,

Carpit, & ingenti designat nubila gyro.

Plin. lib. 17. c. 12. Breues sunt, quamuis magnarum arborum, quæ in orbem ramos circinent, vt in malis pyrisque.

565. QVANTO SPLEND. QVAM CÆT. &c.] *Splendidius* si legas pro *splendidior*, mecum facies. Duabus similitudinibus per gradationem Herses mirifica venustas exprimitur, luciferi, & lunæ. Lucifer vincit claritate luminis stellas reliquas; & luna candore luminis sui ipsum luciferum: sic planè inter virgines illas Canephoras, quamuis non deformes, luciferum & lunam Herse referebat, eratque illarum decus atque ornamentum. Æmulatus est locum hunc Stat. Syluar. 2. in epicedio Pileri, quem à forma commendans, solum dominum eius Vrsum illi præfert:

——— Illius vnus

Ante decor, quantum præcedit clara minores

Luna faces, quantumq; alios premit Hesperus ignes, &c.

570. NON SECVS EXARSIT, QVAM CVM BAL. &c.] Baleares peritissimè vtuntur funda, iaciuntque pilas plumbeas, quæ ipso motu per aërem incandescunt. Virgil. Georg 1. *Tum figere damas Stupea torquentem Balearis verbera fundæ.*

573. CÆLOQ. PLT. D VERSARE TECTO] in cælum, quò tendebat, non reuolat, & ad terras delabitur.

574. NEC SE DISSIMVLAT] esse Mercurium. Cur, sequitur ratio.

TANTA EST FID. FORMÆ] Non eum pœnitebat non deformem esse natum, vt de Cælio in orat. pro eodem dixit M. Tullius. non sibi displicebat de forma sua; & multum spei in ea, ad consequendum, quod optabat, reponebat.

575. CVRA TAMEN ADIVVAT ILLAM] Vetat tamen alicubi curam hanc vitis: sunt enim alia maiora, quibus placent. Sed ornat se illi quam ambibat, & cui se sponsum fieri studebat.

576. PERMVLCETQ. COMAS] pectit & discriminat.

577. LIMB. TOTVMQ. APPAREAT AVRVM] vt limbus aureus totus appareat.

578. QVA SOMNOS DVCIT, ET AVFERT] In antegressis, ex Virgilio & alijs munera huius virgæ, caducei, inquam, recensuimus. Stat. 1. Thebaid. *Tum dextra virgam inseruit, qua pellere dulces, Aut suadere iterum somnos.* Er quoniam aurea, ideo Mercurius χρυσόῤῥαπις, nam virga ῥάβδος.

580. PARS SECRETA DOMVS] domus interior, penetralia. Catull. de nupt. *Ipsius at sedes quacunque opulenta recessit Regia.*

EBORE ET TESTVD. CVLT. THALAM.] Miram elegantiam & munditiam eboris veteres soliti sunt adscribere. Hic testudinem eburneam accipimus per figuram ἓν διὰ δυοῖν, vt paulo antè, *limbus & aurum*, pro, limbus aureus. Thalamus propriè cubiculum coniugale, à θάλλειν, florere germinare; quod in eo coniuges quasi florescant, & prolem geminent. Conclauia & cubicula virginum rectius parthenones.

583. VENIENTEM PRIMA NOTAVIT] Veniebat Mercurius in ædes Cecropis, vt procaretur Hersen.

586. QVÆ TVS A PRAVR STE PAR. TO] Infra, hoc eodem lib. o: *Fide minyster ait* (Iupiter) *iussorum nate meorum.* Horat. ode 10. l. 1. *Te canam magni Iouis & deorum nuntium.* Poëtæ vocant διάκτορον, quasi, διάγοντα τὰς τῶν θεῶν ἀγγελίας, deorum sermones & nuntios perferentem. Apud Lucian. tom. II. matri Maiæ cùm de alijs ministerijs suis assiduis, tum de mandatis Iouis sursum ac deorsum toto die cursitando nuntiandis conqueritur. Sibi porrò hoc ab reliquis dijs datum & concessum prologo Plautinæ Amphit. gloriosè prædicat, nuntijs vt præsit & lucro.

587. PATER EST MIHI IVP. IPSE] Si honori est, dei esse filium, quanto magis summi, & regis deorum?

588. NEC FINGAM CAVSSAS] aduentus mei. Dicam tibi liberè, quare aduenerim.

TV TANTVM FIDA SORORI, &c.] antequam dicat cur venerit, petit ab ea fidem, non sibi, sed sorori Herse. cui consulet, si hoc connubium pro sua parte contractum & ratum vt sit curabit. Quem enim cui nubat nobiliorem inueniat?

589. MATERTERA] est matris soror, & velut mater altera. Soror autem auiæ matertera magna, seu maior; proauiæ, matertera maxima.

591. QVIBVS ABDITA NVP. VID.] quibus viderat Erichthonium Vulcani prolem, inclusum in cista viminea: qua de re multo antea. Æquè toruo aspectu.

593. MAGNI SIBI POND. AVRVM POSTV.] & aurum, & magnum pondus. Propterea auatorum duplex. Aurum illis argento charius, quod in arca contemplantes exultant, nec eo expleri vnquam possunt. Mydas Phrygum rex quidquid contingeret, in aurum verti poposcit, lib 11.

594. INTEREA TECTIS EXCED. COGIT] donec afferat quod promittit pretium; siquidem bursam suam tunc secum nō tulerat. Ecce nundinatricem.

595. DEA BELLICA] Pallas. Infrà: *Bello metuenda virago.* Diua armipotens, & belli præses Virgil. 2. & 11. Æneid. & 3. Pallas armisona. Et Martial. lib. 7. *Accipe belligeræ crudum thoraca Mineruæ.*

597. VT PARITER PECTVS, &c.] Ingens suspirium & dolorem ingentem prodens.

INSPECTOR FORTI] est enim deæ mascula, & bellorum præsidi potius forte ac robustum pectus conuenit, quàm tenerum ac molle, vt Veneri.

598. ÆGIDA CONCVTERET] Ægis scutum est Palladis, cui Medusæ caput infixum, contectum pelle capræ Amalthe; quam ægidem poëtæ modò Ioui, modò Palladi tribuunt. Martialis an fuisse thoracem Palladis. Musæus & Homerus Iouis thoracem. Lactantius Iouis clypeo. Seneca & Pausanias Mineruæ scuto inducunt. Ex Delrij Comment. in Hercul. Fur.

SVBIT, HANC ARCANA, &c.] Subit eam recordatio per curiositatem muualicet, & vetante ipsa) visi Erichthonij.

600. LEMNIACAM STIRPEM] Vulcaniam, cui sacra Lemnos Quomodo, sine matre, mythologos consule.

601. INGRATAMQ. FVO] Mercurio, à quo pretium petere pro opera, in re tota familiæ perhonorifica non debuit.

INGRATAM Q. SORORI] cui inuidit, & gratis commodare noluit.

Inuidiæ

Inuidiæ & domus, & personæ, & ingenij quasi pictura artificiosissima. Eam Minerua per se conuentam, ad Aglauron inficiendam Athenas mittit.

XXII. PROTINVS *Inuidiæ nigro squalentia tabo*
Tecta petit. domus est imis in vallibus antri
Abdita, sole carens, non vlli peruia vento,
Tristis, & ignaui plenissima frigoris, & quæ
Igne vacet semper, caligine semper abundet.
Huc vbi peruenit bello metuenda virago,
Constitit ante domum (neque enim succedere tectis
Fas habet) & postes extrema cuspide pulsat.
Concussæ patuere fores: videt intus edentem
Vipereas carnes, vitiorum alimenta suorum
Inuidiam: visáque oculos auertit. at illa
Surgit humo pigrè, semesarúmque relinquit
Corpora serpentum, passúque incedit inerti.
Vtque deam vidit formáque, armisque decoram,
Ingemuit, vultúmque deæ ad suspiria duxit.
Pallor in ore sedet, macies in corpore toto:
*Nusquam recta acies: * liuent rubigine dentes:* *sordent
Pectora felle virent: lingua est suffusa veneno:
Risus abest: nisi quem visi fecere dolores.
Nec fruitur somno, vigilantibus excita curis:
Sed videt ingratos, intabescitque videndo
Successus hominum: carpitque & carpitur vnà,
Suppliciúmque suum est. quamuis tamen oderat illam,
Talibus affata est breuiter Tritonia dictis:
Infice tabe tua natarum Cecropis vnam:
Sic opus est; Aglauros ea est. haud plura locuta
Fugit, & impressa tellurem reppulit hasta.
Illa deam obliquo fugientem lumine cernens,
Murmura parua dedit, successorúmque Mineruæ
Indoluit, baculúmque capit, quem spinea tortum
Vincula cingebant, adopertáque nubibus atris
Quacunque ingreditur, florentia proterit arua,
Exuritque herbas, & summa papauera carpit:
Afflatúque suo populósque vrbésque, domósque
Polluit: & tandem Tritonida conspicit arcem,
Ingeniísque, opibusque, & festa pace virentem;
Vixque tenet lacrymas, quia nil lacrymabile cernit.

603. PROTINVS INVIDIÆ, &c.] Inuidia græca lingua ὁ φθόνος, genere virili, ideo effigies A maris ei datur, macilenti, & penè adhuc ægroti. Nobis schemate fœmineo inducitur, propter genus mulie-

muliebre. Idem fit in καιρὸς, & occasione. Quid ergo est inuidia? dolor de bonis alienis. Quam sicut oculos male affectos splendor quiuis, ita quæuis aliena fœlicitas offendit & conturbat: nec capit vllum gaudium, nisi quod aliorum visi dolores fecerunt: magnarum fœlicitatum aduersaria perpetua, vt inquit Philo Hebræorum doctissimus & eloquentissimus. Explanationibus suis in Catilinarias Ciceronis, M. Antonius Muretus, cuius elegantissimo ingenio, doctrinaque plurimùm capior, locos sanè non paucos, & egregios, eruditionisq; plenos, veluti per digressionem, ad leuandum, quod lectori ex minutis illis declarationibus nasci potest fastidium interserit. In ijs est etiam pulcherrima & copiosa, capitibusq; certis distincta de Inuidia dissertatio (puta in 1. Orat. quam, si legeris, tua ex re feceris. Quærit, & ostendit quæ sit origo inuidiæ, quę natura, qui quibus, & quas ob res inuideant; tum quæ sint ea, quæ quasi inuidiæ cursum sistant.

NIGRO SQVALL. TAB.] Seruius in Virgil. sanies mortui est; tabus viuentis, scilicet sanguinis. Ergo tabus sanguis saniosus, siue saniei mistus, & ater, qualis fit & sanguis, vbi è corpore emissus constiterit, ac putrescere cœperit.

604. DOMVS E. INVALL. IB. ANT. ADDITA] Sententia hæc est; Domus Inuidiæ est antrum, eaque in ima valle, procul à conspectu remota. Hæc ad sitú.

605. SOLE CARENS, &c.] Altera conditio, à sole nunquam illustratur. Sequitur tertia, nullum excipit ventum. Mox quatuor aliæ, vt sint numero septem: inamœna est, perfrigida, nullus ibi focus, aut ignis, perpetua & multa caligo. Atque hæc est domus, domus, in quam, tali incolæ respondens.

606. IGNAVI FRIGORIS] torpentes & ignauos reddit frigus. Ideo ignauum, nota figura. Sic & ignaua hyems colono 1. Georg.

608. BELLIQ. METVENDA VIRAGO] Bellicam deam vocabat antea, & rursum in 4. bellicam virginem. Claud. 1. de Raptu: *Hac tristibus aspera bellis*. Stat. 4. Syluar. bellorum reginam. Virago autem à viro, mulier nempe virilis animi, & quæ virilia facinora audeat; qualem Clœliam virginem laudat Ennius, reprehendens imbellem Romanorum iuuentutem:

Vos etenim iuuenes animos geritis muliebres,
Illa virago viri.

Sic enim legendum, non vt est in plerisque vulgatis, *Illaq. virgo viri*. Virago fuit item Zenobia Palmyræorum regina, quam Aurelianus Cæsar in triúmpho duxit. Virago Fuluia Antonij vxor, quæ accingebatur gladio, distribuebat signa militibus, sæpe apud eos concionabatur. Xiphilin. in Cæsare. Viragoapud Virgil. Penthesilea, de qua ille 1. Æneid. *Audetq; viris concurrere virgo* Et Iuturna 12. Apud Senecam Hippolyto Diana, Agamemnone Cassandra, Troade Polyxena: *Audax virago non tulit retrò gradum*, vbi notat ex Festo Delrius, veteres fœminam etiam viram vocasse: sicut Hebræis Issa fœmina, Is vir, Gen. 2. à viro virago, quasi virum agens.

609. NEQ. ENIM SVCCED. TECT. FAS HAB.] neque enim cùm dea sit, & quidem Iouis filia, decorum sibi purat (*habet* hîc iudicij est) huiuscemodi domum, tam fœdam & horridam subire. Et fugiunt sordida tecta, pauperumque casas, qui in illis versantur, & in domibus regum sunt. Virg. 1. Æneid. *Quare agite, ô tectis iuuenes succedite nostris*. Et lib. 4. *Quis nouus hic nostris successit sedibus hospes?*

611. ET POSTES EXTREM. VSP. PVLSAT] ἀκροκεδεσσίᾳ ἐγχει, postes pro ianua, seu ostio. Dicti postes, quòd sint post ostium. *Extrema cuspide*, gerit enim hastam Pallas. Addebatur eius etiam simulacro, vnà cum clypeo 2. Æneid. *Terq; ipsa solo mirabile dictu Emicuit, parmamq; ferens, hastamq; trementem*. Hasta, inquam, telum est Palladis, vt Iouis fulmen, Neptuni tridens, & bellicum quippe, & ipsa Præses belli. In Carmine libero: *Ense potens Mars est, hasta Minerua tua est*. Dat ei Claudian lib. 1. magni ponderis & crassitudinis & longitudinis insitatæ hastam. *Hastaq; terribilis surgens per nubila gyro Instar habet sylua*.

612. VIDET INTVS ED. VIPEREAS CARNES] Quæ sequuntur nunc ad actiones, & personam Inuidiæ spectant, quibus inuidorum genius commodissimè depingitur. Viperinas carnes mandentem inducit Poëta, vt amaras & cruciantes inuidentium cogitationes significet, quibus continenter propter alienam fœlicitatem affliguntur.

612. VITIORVM ALIMENTA SVOR.] quibus carnibus alitur ipsa cum vitijs suis. quibus cogitationibus sese pascit: nam illi pro cibo sunt.

613. VISAQ. OCVLOS AVERTIT] adeo horribili aspectu erat, id quod ampliùs ex sequentibus perspicitur.

614. SEMESARVMQ. REL INQ. CORP. SERP.] viperarum. Serpentum plura sunt genera. Æneid. 8. in laudibus Herculis de Cerbero:

Te Stygij tremuere lacus, te ianitor orci
Ossa super recubans antro semesa cruento.

De Harpyijs in 3. *Semesam prædam, & vestigia fœda relinquunt*.

615. PASSVQ. INCEDIT INERTI] Surgebat pigrè, incedit pigrè. quid ni? habitabat domum frigore ignauo plenissimam.

616. FORMAQ. ARMISQ. DECORAM] pulchris armis præditam, vt in Amphit. Plautus. Xenophontem fuisse pulcherrimum armorum studiosum, narrat Ælian. lib. 3. c. 24. & caussam adiungit. Ex Iouis cerebro armatam hanc virginem prosiluisse fabulatur. Hinc armifera Ouid. 6 Fast. & 2. Amur. Quomodo virgo Palladis formam induta, Pisistratu tyrannidem Athenis restituerit, Herodot. lib. 1.

617. INGEMVIT, VVLTVMQ. DEÆ AD SVSP. DVXIT] Videbat formosam deam, & decoram armis (vnde & galeam in capite, & clypeum in sinistra habuisse κατὰ τὸ σιωπώμενον debemus intelligere) huc ipsum ei gemitum & suspiria concitauit. Est enim ordo verborum, Ad vultum deæ duxit suspiria. Ob metum coactus est vti anastrophe.

618. PALLOR IN ORE SEDET, &c.] Aspice & considera hominem hoc morbo laborantem, videbis pallidum, macilentum, &c.

619. NVSQVAM RECTA ACIES] limis oculis intuentur inuidi. Torum intuétur, quod Homero est ὑπόδρα ἰδών. Inuidiæ faciem Luciano de Calumnia est deformis, pallida, acutum intuens, & velut ex diuturno morbo marcida. Plenius longè eam noster Naso depingit.

LIVENT RVBIGINE DENTES] nigri dentes inuidis, & quasi rubiginosi.

620. PECTVRA FELLE VIRENT] Liuor est potius in felle, quàm viror. Fellis vocabulum huic vitio aptú est, quoniam nihil amarius: sicut amore & charitate contrarijs illi virtutibus nihil animo dulcius. In

In Catalectis Virgilian. legitur venusta Inuidiæ descriptio, cuius extremi versiculi ita sonant:

Viuit pectore sub dolente vulnus,
Quod Chirouia nec manus leuarit,
Nec Phœbus, subolesue clara Phœbi.

LINGVA EST SVFFVSA VENENO] De aliena, & fœlicium fama libenter detrahũt inuidi. Detractio reuera venenum, quæ bonæ famæ ac nomini eorum de quibus detrahitur, in mentibus audientium mortem affert.

621. RISVS ABEST, NISI QVEM, &c.] non rident inuidi, nisi cùm vident aliquid euenire incommodi his quibus inuident. Nam vt ex bonis alienis dolorem, ita & ex malis lætitiam capiunt. ἐπιχαιρέκακοι.

622. NEC FRVITVR SOMNO, VIGIL. &c.] Curę vigilantes, quæ vigilare nimirum faciunt, somnumq́; ab oculis inuidorum pellunt. In Phaleucio, de quo te monui:

B *Nec somnum capit (liuo) aut quiescit vnquam,*
Torquet viscera carnifex cruentus.

623. SED VIDET INGRATOS SVCCESS.] Displicent illi, quibus videt quod occipiunt probè procedere, & quos bona adipisci cognoscit.

INTABESCITQ. VIDENDO] conficitur macie. *Vorat ossibus medullas* inuidia. *Et totum bibit artubus cruorem.* Ilia erumpuntur.

625. SVPPLICIVMQ. SVVM EST, &c.] Plutarch. ὥσπερ ὑπὸ ἰοῦ τὸν σίδηρον, οὕτω τοὺς φθονερὰς ὑπὸ τοῦ ἰδίου ἤθους κατεσθίεσθαι, quemadmodũ ærugine ferrum, sic inuidos suis ipsorum moribus consumi. Ad cõfirmationem dictorum annexam locum illustrẽ de inuidis, ex S. Greg. Nysseno l. de viti. Beatitud. *Quæ desperatorum lethalia signa sunt, ea sæpenumero in eo qui* C *contabescit inuidia, existũt. Oculi aridi, intra palpebras tabidas & extenuatas recedentes: supercilium contractũ, ossa loco carnium, tralucẽtia. At quænam morbi caussa est: quòd frater nimirum, vel propinquus, vel necessarius, vel vicinus in animi lætitia, ac tranquillitate viuit. O nouas iniurias! crimini dare, quòd non aduersa fortuna cõflictatur ille, cuius rebus secundis dolet. Quid passus es infælix? quæ accepta iniuria extabescis? quid habes quod de illo conqueraris, si corpore decorus, si elegantia ornatus, si genere nobilior est, si aliquo magistratu magnificus, si pecuniosus, si prudens, si apud populum gratiosus, si beatus à filijs, ab vxore? cur hæc tibi tanquam cuspides telorum in cor intrudunt? complodis palmas: digitos complicas: cogitationibus angeris: ex intimis præcordijs dolorus significantia ducis suspiria: iniucundus tibi redditurum ac prouentuum fructus: acerba mensa: focus subtristis; parata ac faciles aures obtrectantibus et, qui se-* D *cunda fortuna vtitur. quòd si aliquid dextri aut fausti dicitur, clausa sunt aures.*

QVAMVIS TO. ODERAT ILLAM, TALIB. AFFATA EST, &c.] Sic digere voces; Tritonia tamen breuiter affata est (Inuidiam) talibus dictis, quamuis oderat illam. Nam quos odimus, & à quibus abhorremus, ferè non solemus alloquio dignari.

627. INFICE TABE TVA NATAR. CECROP. VNAM, &c.] Satis breuiter, satisque pro imperio.

629. ET IMPRESSA TELLVREM REPPVLIT HASTA] oculis quidem iudicibus. Lib. 4. *Cùm subitò iuuenu pedibus tellure repulsa.* Huiusmodi est 3. Æneid. *Prouehimur portu, terraq́; vrbesq́; recedunt.* Ita iudicat oculorum sensus. Sic l. 6. *Iam tandem Italiæ fugientis prendimus oras.* Claudian. lib. 1. de Raptu, vbi Ceres è Sicilia discedit in Phrygiam, *Tunc linquitur Aetna, Totaq́; decrescit refugo Trinacria visu.*

A 630. OBLIQVO FVG. LVM. CERN.] Ex antecedentibus, *Nusquam recta acies.*

631. MVRMVRA PARVA DED.] Etiam hoc solent inuidi, submurmurare & mussare.

SVCCESSORVMQ. MINERVÆ INDOLVIT] Hellenismus. Latinè, indoluit successibus, diceremus. Benè, *indoluit*, non enim est sine dolore vnquam inuidia, cùm non sit nisi dolor de bono alieno. Virg. 2. eclog. *Quæ tu peruerse Menalca, Et cùm vidisti puero donata, dolebas.*

632. BACVLVMQ. CAP. Q. SPINEA TORT.] Baculum quoque mentem & mores sua tortuositate, & vinculis pungentibus præferre naturam & ingenia inuidorum oportuit.

633. ADOPERTAQ. NVBIB. ATRIS, &c.] Quantum incessus eius & iter agris, herbis, frugibus, populis, vrbibus, domibus nocuerit.

B 635. ET SVMMA PAPAVERA CARPIT] Inuidorũ ingenium est eminentia petere, iuxta illud, *Summa petit liuor.* Lucret. l. 5. *Inuidia quoniam, ceu fulmine, summa vaporant.* Hoc fortassis voluit animis nostris subijcere Naso. Interim ad duas historias respicit, Tarquinij Superbi papauerum cacumina, & Periandri supereminentes spicas demetentis. Ita sentit Iacob. Crucius.

637. TRITONIDA CONSPICIT ARCEM] Atheniensium arcem, quam à Tritonia, id est, Pallade, nominat Tritonida, vsus patronymico pro possessiuo. Eclog. 2. *Pallas quas cõdidit arces, Ipsa colat.* Verùm hîc non tam ἀκρόπολιν, quàm ipsam Athenarum vrbem capimus, vt 1. Ænei. *Tyrias olim quæ verteret arces,* pro vrbe Carthagine; cùm sequatur, *Ingenijs, opibusq́; & festa pace virentem*, quod de tota ciuitate capiẽdum.

C 638. INGENIIS, OPIBVSQ. ET F. PA. VIRENT.] Athenas à tribus rebus cõmendat, à studijs doctrinarum, à diuitijs, ab otio, & tranquilla pace quam agitaret. Laudat hanc vrbẽ diuersis in locis M. Tul. De origine, laudibus, regibus, rebus gestis Atheniensium multa Iustin. l. 2. Velleius quoq; ab eloquẽtia & ingenijs in extremo libri primi, cuius verba operæpretium erit hîc adscribere, vt à Lipsio correcta sunt: Vna vrbs Attica, pluribus annis eloquentia, quã vniuersa Græcia, vberiusq; floruit: adeò, vt corpora gentis illius separata sint in alias ciuitates; ingenia verò solis Atheniensium muris clausa existimes. Neq; ego hoc magis miratus sum, quàm neminem Argiuum, Thebanum, Lacedæmonium oratoré, aut dum vixit auctoritate, aut post mortem dignum memoria existimatum, quæ vrbes talium D studiorum fuere steriles, nisi Thebas vnum os Pindari illuminaret. Nam Alcmana Lacones falsò sibi vindicant. Vide & Claud. Minoẽm in 5. emblem. Alciati. Quàm incẽnso studio populos ille libertatem sibi pepererit, ac semel partam tutatus sit, Guliealm. Canter. c. 4. l. 7.

VIRENTEM] Nihil caussæ cur potiùs *nitentem* reponamus.

639. VIXQ. TENET LACRYM. QVIA NIL, &c.] Concludit hypotyposin longam & ingeniosam Inuidiæ, quo vitio nullum domino suo perniciosius. Restat, vt quid apud Aglauron egerit, cognoscamus. Sed priùs liber ante oculos ponere imaginem Inuidiæ, quam Alciatus emblemat. LXXI. ex hac Ouidiana maiore, forma minore non ineleganter expressit:

Squallida vipereas manducans fœmina carnes,

Cuiq; dolent oculi, queq; suum cor edit, A *Tela manu; talis pingitur inuidia.*
Quam macies & pallor habens, spinosáque gestat Lege ibid. Claud. Minoëm.

Subditis sibi ab Inuidia stimulis, Aglauros, felicitate sororis Mercurio nupturæ immensum quantum cruciatur. Aduenientem, & quamuis blandè rogantem excludere contendit, & in saxum ab eodem conuertitur.

Sed postquam thalamos intrauit Cecrope natæ XXIII.
Iussa facit, pectusque manu ferrugine tincta
Tangit, & hamatis præcordia sentibus implet,
Inspirátque nocens virus, piceumque per ossa
*Dissipat, & medio * spargit pulmone venenum* *inuergit
Neve mali caussæ spatium per latius errent
Germanam ante oculos, fortunatumque sororis
Coniugium, pulchráque deum sub imagine ponit:
Cunctáque magna facit: quibus irritata, dolore
Cecropis occulto mordetur, & anxia nocte,
Anxia luce gemit: lentáque miserrima tabe
Liquitur; vt glacies incerto saucia sole,
*Felicísque bonis * aliter non vritur Herses,* *lenius
Quàm cùm spinosis ignis supponitur herbis,
Quæ neque dant flammas, lenique tepore cremantur.
Sæpe mori voluit, ne quidquam tale videret:
Sæpe velut crimen rigido narrare parenti.
Denique in aduerso venientem limine sedit
Exclusura deum: cui blandimenta, precésque,
Verbáque iactanti mitissima, Desine, dixit:
Hinc ego me non sum nisi te motura repulso.
Stemus, ait, pacto, velox Cyllenius, isto,
Cælatásque fores virga patefecit. at illi
Surgere conanti, partes, quascunque sedendo
Flectimus, ignaua nequeunt grauitate moueri.
Illa quidem pugnat recto se attollere trunco:
Sed genuum iunctura riget, frigusque per artus
Labitur: & pallent amisso sanguine venæ,
Vtque malum latè solet immedicabile cancer
Serpere, & illæsas vitiatis addere partes:
Sic lethalis hyems paulatim in pectora venit,
Vitalésque vias, & respiramina clausit.
Nec conata loqui est: nec si conata fuisset,
Vocis habebat iter: saxum iam colla tenebat:
Oráque duruerant: signúmque exangue sedebat.
Nec lapis albus erat, sua mens infecerat illum.

640 SED POSTQVAM THALAMOS, &c.] Suprà B narrauit, regiam habuisse tres thalamos, ebore & testudine cultos, quorum dexter Pandrosi, læuus Aglauri, medius Herses fuerit. Relictis itaque alijs, sinistrum ingreditur Inuidia, effectum datura, quod sibi Pallas mandauerat.

CECROPE NATÆ] Aglauri vtique.

641. IVSSA FACIT] In fab. Phaëthontis: *Iussa deæ celeres peragunt.* Virgil 1. Æneid. *Et iam iussa facit.*

MANV FERRVGINE TINCTA] nigricante manu, quasi ferrugine imbuta. Ferrugo est ferri rubigo.

642. HAMATIS SENTIB.] recuruis, in modum hamorum. Sic vocat curas & cogitationes mordaces, quas Græci *δακεθύμους*, & *θυμοβόρους*, animum carpentes, mordentes, vellicantes, exedentes, quibus deinde agitata & excarnificata est. Hamata sagitta vulneratur à Cupidine Pluto lib. 5.

643. INSPIRATQVE NOCENS VIRVS] Linguam eius suffusam veneno antea dixit. Ipsa autem quæ in animo sentitur inuidia, quid nisi quoddam, & nocens venenum est? quod ex eius effectis, de quibus egit, facilè discitur. Suprà tamen appellabat, *Infice tabe tua natarum Cecropis vnam.*

PEROSSA] mentem intimam: hæc enim sæpiùs ossium notio poëtis. Propert. eleg. 34. lib. 2.

Me iuuet æternùm positum languere corollis,
Quem tetigit tactu certus ad ossa deus.

Virgil. 4. Æneid.

Ardet amans Dido, traxitque per ossa furorem.

645. NEVE MALI CAVSSÆ SPATIVM, &c.] longiùs ne absit, vnde crucietur & doleat Aglauros.

646. GERMANAM ANTE OCVL. &c.] Obiicit illi sororem Hersen, vt sponsam Mercurij, & illum vt sponsum, fortunatas, inquam, & nobiles nuptias. His imaginibus & visis miseram implet & occupat.

648. CVNCTAQ. MAGNA FACIT] Habet hoc inuidia, omnia vt grandiora & insigniora concipit, quo magis semet irritat & excruciat.

649. ANXIA NOCTE, ANXIA LVCE GEMIT] vt suprà de ipsamet inuidia, *Nec fruitur somno vigilantibus excita curis.* Dies & noctes angitur, & quid incipiat nescit.

650. LENTAQ. MISERRIMA TABE LIQVITVR] *carpitque & carpitur vnà, Suppliciumq; suum est.* Obserua copiam in eadem re iteranda.

651. VT GLACIES INCERTO SAVCIA SOLE] nunc aperriore, nunc tectiore sole glacies resoluitur, percussa eius radijs modò validioribus, modò remissioribus.

652. ALITER NON VRITVR] Vrere dicimur translatè, cui ingratum quippiam aut dicimus aut facimus, etiamsi non destinatè.

654. QVÆ NEQVE DANT FLAMMAS, &c.] die nur lassen vnnd brasslen.

655. SÆPE MORI VOLVIT, NE] Mirandum in modum inuidentiam istam sororiam exaggerat. Damœtas eclog. 3. inuidiam Menalcæ aduersus Daphnidem à se arcu & calamis donatum obiiciēs:

——— Quæ tu, peruerse Menalca
Et cùm vidisti puero donata dolebas:
Et, si non aliqua nocuisses, mortuus esses.

656. SÆPE VELVT CRIMEN RIGIDO, &c.] Quasi in concubinatum Herse Mercurio se dare pararet, crimen hoc ad Cecropem parentem deferre, sororemque accusare decernit Aglauros. Morosum senem vocat rigidum.

657. DENIQ. IN ADVERSO VENIENT. &c.] Hactenus quæ cogitarit, & quomodo se in animo habuerit. Nunc, quid tandem foris machinata sit. Sedit in limine domus, ingressuroque manibus & pedibus obstitit, nec blandissimis eius precibus locum reliquit; & se inde, nisi ipso recedente, non recessuram professa est.

659. VERBAQ. IACTANTI MITISS.] nihil verbis, quanquam lenissimis, proficienti.

DESINE DIXIT] mihi blādiri, nō audio te. tace.

661. STEMVS, AIT, PACTO VELOX CYLLENIVS ISTO] A monte Arcadiæ Cyllene, vbi natus, dicitur Cyllenius; & velox, quia volare potest. Pro *isto* legam libentiùs *isti*. Stemus isti pacto. Nam stare pactis, conditionibus, promissis vsitata loquendi genera. Affirmasti te hinc nisi me abeunte non abituram; fiat, & stemus huic pacto. Velita. Non abeo, &, si tu idcirco etiam non abis, stemus & maneamus hoc pacto. Sed vtrumis modo exposueris, deludit illam.

662. CÆLATASQ. FORES VIRGA PATEF.] Ipse caduceo tangens fores domus, & aperiēs introiuit.

663. AT ILLI PARTES Q. SEDEND. FLECT.] Exponit eius *λύγωσιν*. Pro *Flectitur*, si legas *Flectimus*, sensus fit clarior. Raphaël subaudit *in*, in quascunque partes flectitur. Glareanus mallet legere *quacunque flectitur*. Quas Ouidius hoc loco partes, Catull. de nupt. Pelei & Thetydis artus nominat. Nam de dijs ad eas venientibus: *Qui postquam niueis flexerunt sedibus artus.* Vnde liquet, hîc legendum *flectimus* potiùs, quàm *flectitur*.

665. RECTO SE ATTOLLERE TRVNCO] erigere se. Truncus, inquit Isidorus lib. 11. media pars corporis, à collo vsque ad inguina.

668. MALVM IMMEDICAB. CANCER SERPERE] Apostolus ad doctrinam peruersam retulit, *Sermo eorum vt cancer serpit.* 2. Timoth. 2. Quod continenter sequitur, *& illæsas vitiatis addere partes*, est vnam partem post alteram inuadere & inficere, partes sinceras paulatim trahere, quomodo locutus est lib. 1. Iupiter.

670. LETHALIS HYEMS PAVLAT. IN PEC. VEN.] Suprà: *Frigus lethale secutum est.* Hyems pro frigore, auxesis.

675. SVA MENS INFECERAT ILLVM] vt mens eius nigra, hoc est, improba, fuerat, ita lapis erat niger. Nigror mentis in lapidem redundauit. Carmine in Ibim longè aliud scriptum reperio de Aglauri supplicio:

Liuida se scopulis vt virgo misit ab altis,
Dixerat inuiso quæ mala verba deo.

Arbitratur Parrhasius ep. 47. Aglauron accipiendam: de eius liuore & inuidia iam audiuisti. Cùm enim Minerua Erichthonium in cista apud Cecropis filias deposuisset, & eam inspici vetuisset, Pandrosos obtemperauit, vt narrat Pausan. Herse, & Aglauros cista resignata furere cœperunt, seseq; ex arce præcipites abiecerunt. Rem totam in vnam Aglauron contulit Ouidius.

Iupiter tauri formosi in se capessens imaginem, Mercurio subseruiente Europam, Agenoris Phœnicum regis filiam rapit. Rem, vt à tanti numinis maiestate alienissimam, grauiter, & ali-

q ot

quot versibus insectatur Ouidius. Res veras fictis fabulis & allegorijs velant poetæ. Nauis qua rapta est Europa, insigne taurum habuit. Auecta in Cretam regi, cui nomen Iupiter, tradita est in connubium, cui filios genuit Minoëm, & Rhadamantum, aliqui addunt Sarpedonem.

Has vbi verborum pœnas, mentísque profanæ, XXIV.
Cepit Atlantiades, dictas à Pallade terras
Linquit, & ingreditur iactatis æthera pennis.
Seuocat hunc genitor, nec caussam fassus amoris,
Fide minister, ait, iussorum nate meorum,
*Pelle moram, *sólitóque celer delabere cursu;*
Quæque tuam matrem tellus à parte sinistra
Suspicit (indigenæ Sidonida nomine dicunt)
Hanc pete: quódque procul montano gramine pasci
Armentum regale vides, ad littora verte.
Dixit, & expulsi iamdudum monte iuuenci
Littora iussa petunt, vbi magni filia regis
Ludere virginibus Tyriis comitata solebat.
NON BENE CONVENIVNT, NEC IN VNA SEDE MORANTVR
MAIESTAS, ET AMOR. SCEPTRI GRAVITATE RELICTA,
ILLE PATER, RECTORQVE DEVM, CVI DEXTRA TRISVLCIS
IGNIBVS ARMATA EST, QVI NVTV CONCVTIT ORBEM,
INDVITVR FACIEM TAVRI: MISTVSQVE IVVENCIS
MVGIT, ET IN TENERIS FORMOSVS OBAMBVLAT HERBIS.
Quippe color niuis est, quam nec vestigia duri
Calcauere pedis, nec soluit aquaticus Auster.
Colla toris extant, armis palearia pendent,
Cornua parua quidem; sed quæ contendere posses
Facta manu, puráque magis pellucida gemma.
Nullæ in fronte minæ, nec formidabile lumen:
Pacem vultus habet: miratur Agenore nata,
Quòd tam formosus, quòd prælia nulla minetur.
Sed quamuis mitem, metuit contingere primò.
Mox adit, & flores ad candida porrigit ora.
Qui nunc alludit, viridique exultat in herba:
Nunc latus in fuluis niueum deponit arenis:
Paulatímque metu dempto, modò pectora præbet
Virginea palpanda manu, modò cornua sertis
Impedienda nouis: ausa est quoque regia virgo,
Nescia quem premeret, tergo considere tauri.
Tum deus à terra, siccóque à littore sensim
Falsa pedum primò vestigia ponit in vndis:
Inde abit vlteriùs, mediíque per æquora ponti
Fert prædam: pauet hæc: littúsque ablata relictum
Respicit: & dextra cornu tenet, altera dorso
Imposita est: tenues sinuantur flamine vestes.

* subitoque

676. HAS VBI POEN. CEP.] vbi impudentem puellam hoc modo vltus est, quo etiam antea Battum, propter linguam incontinentem.

677. DICTA SA PALLADE TER A] agrum Athenienſem, in quo geſta, quæ iam expoſita ſunt. Suprà, *Gratámque Minerua Deſpectabat humum.*

678. INGREDITVR IACTATIS ÆTHERA PENNIS] Parui refert, *athera*, an *aëra* legamus: nam & æther ſæpiſſimè ſonat aërē. Volatum exprimit Virg. de Dædalo lib 6. *Prapetibus pennis auſus ſe credere calo.*

679. NEC CAVSSAM FASSVS AMORIS] quiquã filio, non tamen conſilium ſuũ detegendũ cenſuit.

680. FIDE MINISTER IVSSOR. MEOR.]

Interea gelidis Maia ſatus aliger vmbris,
Iuſſa gerens magni remeat Iouis.

Qui poëtas iniuerunt antiquos, recordentur, quàm crebrò miniſtrum ſe Mercurius Ioui præbuerit. B Nec Ioui tantùm, ſed omnino dijs ſuperis & inferis, vt alibi vel diximus, vel dicemus. Hoc enim eſt eius officium. Claudian. 1. de Raptu:

Atlantis Tegeae nepos, commune profundis
Et ſuperis numen, qui fas per limen vtrumque
Solus habes, geminóque facis commercia mundo.

Vt autem hic Iupiter Mercurio miniſtro ſuo, ita Iuno lib. 11. Iridi miniſtræ & nuntiæ ſuæ, *Iri mea, dixit, fidiſſima nuntia vocis Viſe ſoporiferam*, &c.

681. PELLE MORAM] Virgil. 12. *Ne qua meis dictis eſto mora.*

682. QVÆQ. TVAM MATREM TELLVS, &c.] De Phœnicia, in qua Sidon vrbs. Ab ipſa hac vrbe Phœniciam ait Sidonida appellari, vt videtur. Sed aliter eſt. Prouinciam ad Septentrionem, quæ eſt ſiniſtra mundi pars, ſubiacentē Pleiadibus, quarum C vna eſt Maia Mercurij mater, & Sidonē pro vno accipit. Micyllus & Glareanus de intelligẽtia & difficultate loci huius diſſerũt multa, quos adire licebit.

684. MONTANO GRAMINE] per montes.

688. VERGINIBVS TYRIIS] Atqui Sidonem iuſſit petere Mercurium, & Europa erat Sidonia; ſed à vicino nonnunquam petuntur epitheta. Sic Tyrios pro Sidonijs nominat aliquoties Virgil.

689. NON BENE CONVENIVNT, NEC, &c.] Reprehenſio vel Socrate digna. Cùm amare & ſapere nec deo quidem concedatur; rex igitur amans, hoc eſt, vetitis amoribus deditus & irretitus non ſapit. Si non ſapit, quomodo regit? nam regere regna, vnius vnique eſt ſapientis. Si autem malè regit, nunquid maieſtatem conſeruat?

691. ILLE PATER, RECTORQ. DEVM, &c.] Lib. 9. *Quod memoris populi dicor rectórque paterq́;.* Superos, Herculi monſtrorum domitori, filio ſuo bene cu- D pientes vocat gratum populum. Egregia ſanè amplificatio, ad rei indignitatem ante oculos ponendam. Ac ſi dicat: Nihil eſt quòd Hercules ſe Omphalæ ſubmiſit, eique depoſita claua & leoninis exuuijs, opertuſque veſte muliebri, vſque ad penſa trahẽda ſubiectus fuit. Nihil eſt quòd alij dij deæque citra metamorphoſin amores hominum conſectati ſunt *Ille pater, rectórque deûm*, & quo nihil maius nec in cælo, nec in terris, prò pudor, induit ſe in bouem, & armento immiſtus mugijt. O inſaniam, ô delirium Iouis! Mutationes eius in formas varias ob amorem hoc diſticho compreheſas inuenio, dicam latinè:

Fit taurus, cygnus, ſatyrus, fit Iuppiter aurum
Europa, Ledaq́, Antiopa, Danaa.

A 3. Amor. eleg. 11.

Iuppiter aut in aues, aut ſe transformat in aurum,
Aut ſecat impoſita virgine taurus aquas.

His conſentanea Arnob. *Modò in aurum verſus, modò in ſatyrum ludicrum, in draconem, in alitem, in taurum, & quod omnia genera contumeliarum tranſiliat, in formiculam paruulam, vt Clytoris videlicet, filiam Myrmidonis redderet apud Theſſalos matrem.* Vide dialogum Luciani, qui inſcribitur Charidemus, & eſt de laudibus pulchritudinis. Nazianzenus.

Ταῦρ☉·, κύκν☉·, χρυσ☉· ὄφις, πόσις, ἄρκτ☉· ἅπαντα
Οὕνεκα μὲν ὠκὺς ἄνηγεν ἔρως, χάρ☉· τ' ἀλεγεινὸς.

CVI DEXTRA TRISVLCIS IGNIB. ARMATA] fulminis periphraſis. Triſidam flammam in fab. Phaëthontis vocauit, & tricuſpe telum alibi, telum triplex Stat. in Syluis.

693. INDVITVR FACIEM TAVRI] Claudian. ad Hadrianum in Præfectum prætorio, de potentia Cupidinis loquens:

Quæ tibi, ſæue puer, non eſt permiſſa poteſtas?
Tu magnum ſuperas fulmen, calóque relicto
Fluctibus in medijs cogis mugire Tonantem.

695. QVAM NEC VESTIG. D. CALCAV. PED.] Multis deſcribitur bos taptor. Lib. 1. de Pon. *Et non calcata candidiora niue.* Martial. lib. 7.

Sordidior cœno cùm ſit toga, calcei autem
Candidior prima ſit tibi, Cinna, niue,

696. AQVATICVS AVSTER] ventus flans à meridie, creans pluuias. Ideò & ab humore græcè νότος, Notus. lib. 1. *Madidis Notus euolat alis*, &c. ſoluit niues, quia tepidus.

697. COLLA TORIS EXTANT] toroſum illi collum. Virg. 3. Georg. *Luxuriátque toris animoſum pectus*, de pullo equino.

700. NVLLÆ IN FRONTE MINÆ, &c.] vt plerumque boues, vel tauri potiùs eſſe ſolent, minax toruuſque non erat. Virgil. Georg. 3. probat vaccam à toruitate: *Optima torua Forma bouis.*

702. QVOD PRÆLIA NVLLA MINITV] taurorum congreſſus depingitur lib. 12. Æneid.

703. METVIT CONTINGERE PRIMO] puellæ natura ſunt timidæ.

705. QVI NVNC ALLVDIT] auribus & cauda, in morem canis.

708. MODO CORN. SERT. IMPED. NOVIS] Serta pro corollis frequenter. Dicta quaſi inſerta, implexa, connexa, compoſita à ſero, ſerui, ſertum: quod non ſolùm eſt ſemino, verùm etiam connexo, compono, ordino, aduno, digero, implico, opponiturque ſertum ſoluto. Apul. 4. Mileſiar. *Iámque per plateas commeantem populi frequenter floribus ſertis & ſolutis adprecantur.* Plura Carol. Paſchal. de Cor. l. 1. c. 12.

710. NESCIA QVEM PREMERET] inſidiatorem pud. citiæ ſuæ premebat, vt dicam ſignienter. Hic poëtico conuenienter. Sic Dido 1. Æneid fouens gremio Cupidinem pro Aſcanio, inſcia eſt *Inſideat quantus miſeræ deus.* Magno id poſtea ſuo malo cognouit. *Neſcius* inter verba numerat Gell. lib. 9. c. 12. quæ ſignificatione reciproca, hoc eſt, agendi & patiendi dicuntur. Neſcius, qui neſcit, & qui neſcitur. Prior tamen vſus poſteriore frequentior eſt.

TERGO CONSIDERE TAVRI] Hoc vnum tota ſimulatione ſua quærebat Iupiter. Agenoreum iuuencum vocat 3. Syluar. Statius.

712. FALSA PEDVM VESTIGIA] ſimulati enim pedes erant, vt omnia reliqua. Fallacem taurum vocat

vocat lib. sequentis primo versu.

714. LITTVSQ. ABLAT. RELICT. RESP.] Lib 6. vbi raptũ hunc velo suo intexit Arachne: *Ipsa videbatur terras spectare relictas*. Retorquere oculos & caput ad locum vnde discedas, illius desiderij certum est indicium, & magni erga illum affectus. Plurima exempla congerit ex auctoribus Lud. Cerdius in 3. Georg. pag. 420. col. 1.

715. ET DEXTRA CORNV TENET] Cornu apprehendit pro fœno, quo minimè opus: sciebat enim hic vector, quò sibi eundum. 1. Amor. eleg. 2.

Quæq; super pontum simulato vecta iuuenco,
Virginea tenuit cornua falsa manu.

ALTERA DORSO IMPOSITA EST] Sinistra scilicet. Verecundè igitur, & (qui nobilium mulierum mos est cùm equitant) iunctis cruribus, obliquè, non diuaricatis insidebat.

716. TENVES SINVANTVR FLAM. VESTES.] A ventus contorquebat vestem byssinam in sinus. Somnium Europæ & raptum, & taurum describit Moschus idyllio 2. quod Europa inscribitur, cum querela Europæ, & responso tauri. De eodem Anacreon εἰς τὴν Εὐρώπην.

Ὁ ταῦρος οὗτος, ὦ παῖ,	*Hunc ò puelle, taurum*
Ζεύς μοι δοκεῖ τις εἶναι.	*Iouem puto esse quendam.*
Φέρει γὰρ ἀμφὶ νώτοις	*Nam vectat ecce dorso*
Σιδωνίην γυναῖκα,	*Sidoniam puellam,*
Περᾷ δὲ πόντον εὐρύν,	*Vastúmque tranat æquor,*
Τέμνει δὲ κῦμα χηλαῖς.	*Et findit vngula vndas.*
Οὐκ ἂν δὲ ταῦρος ἄλλος	*At præter huncce nullus,*
Ἐξ ἀγέλης ἐλασθεὶς	*Bos à gregibus abactus*
Ἔπλευσε τὴν θάλασσαν,	*Tranabit æquor vnquam.*
Εἰ μὴ μόνος γ' ἐκεῖνος.	

Ex Europa Theocriti producit versus quoque aliquot Gulielm. Canterus lib. 4. c. 15 quibus gestus virginis huius tauro auectæ eleganter describitur.

ELECTORVM LIBER TERTIVS.

Cadmus Agenoris Phœnicum regis filius Europã sororem à Ioue sub forma tauri raptam, & in Cretam abductam inuestigatum missus, ac nisi inuenta redire in patriam à patre prohibitus, oraculo vrbem, vbi bos occurrens in herbam se submitteret, condere iubetur.

SECTIO I.

IAmque deus posita fallacis imagine tauri
Se confessus erat, Dictæáque rura tenebat:
Cùm pater ignarus raptam perquirere Cadmo
Imperat, & pœnam, si non inuenerit, addit
Exilium, facto pius & sceleratus eodem.
Orbe pererrato (quis enim deprendere posset
Furta Iouis?) profugus patriámque irámque parentis
Vitat Agenorides, Phœbique oracula supplex
Consulit: & quæ sit tellus habitanda, requirit.
Bos tibi, Phœbus ait, solis occurret in aruis,
Nullum passa iugum, curuique immunis aratri:
Hac duce carpe vias: & qua requieuerit herba,
Mœnia fac condas: Bœotiáque illa vocato.
Vix bene Castalio Cadmus descenderat antro:
Incustoditam lentè videt ire iuuencam,
Nullum seruitij signum ceruice gerentem.
Subsequitur, pressóque legit vestigia gressu,
Auctorémque viæ Phœbum taciturnus adorat.
Iam vada Cephisi, Panopésque euaserat arua;

*Bos stetit, & tollens * speciosam cornibus altis* *spatiosam
Ad cælum frontem, mugitibus impulit auras.
Atque ita respiciens comites sua terga sequentes
Procubuit, teneráque latus submisit in herba.
Cadmus agit grates: peregrinæque oscula terræ
Figit: & ignotos montésque, agrósque salutat.

2. DICTÆAQ. RVRA TENERA.] Cretensia rura. Dicte mons Cretæ.

3. CVM PATER IGNARVS RAPTAM] Si raptam putasset, fortitan, vt in re desperata, eam quæri non iussisset. Aliquò videndorum locorum sponte sua profectam opinabatur.

4. ET PVEN. SI NON INVEN. ADDIT EXIL.] Quò diligentior foret in quærendo, iussit eum aut cum quæsita & inuenta sorore domum redire; aut ea non inuenta, patria carere, & in conspectum suum non venire. Non Cadmum solùm, sed & Phœnicē, & Cilicem, tres filios ad quæritandam sororem à patre missos dicit fab. CLXXVIII. Hygin.

5. FACTO PIVS ET SCELERATVS EODEM] Istiusmodi sententiæ ὀξύμωρα dicuntur, stultacuta. Nam cùm videantur stolidè proferri, & falsò, verè tamen & ingeniosè atque argutè proferuntur. Sic de filiabus Pelei lib. 7. *Hu, vt quæque pia est hortatibus, impia prima est, Et, ne sit scelerata, facit scelus.* Et lib. 9. de Alcmæone, qui matrem, patris vindicandi interemit: *Natus erit facto pius & sceleratus eodem.* Mandatum hoc Agenoris quà de Cadmo, vituperat Ouid. Minimè enim paternum fuit & crudele nimis. Inexorabile pactum legis Agenoreæ vocat Stat. 1. Thebaid. Ergo germana diu perquisita, nec reperta, in exilio mansit, in quo tamen beatus esse cœpit, vrbe diuino monitu condita, ducta vxore nobilissima, proseminatisque liberis. Haud alienum huic, quod de Teucro proditur. Qui cùm Telamoni patri iniuriā in suspicionem venisset, quòd necem fratris Aiacis apud Troiā ex ignauia vindicare omisisset, eius oculos fugiens, in Cyprum voluntarius exul concessit, vbi Salaminem vrbem, illi Atticæ & patriæ suæ cognominem ædificauit. Velleius lib. 1. Proficiscentem, sociósque consolantem inducit Horat. ode 7. lib. 1. Fabulam Cadmi allegoricè exponit noster Delrius Aduersar. in Oedip. Senecæ, in Chor. Act. 3.

6. ORBE PERERRATO] Virgil. 2. Æneid. *Magna pererrato statues quæ denique ponto.* Et eclog. 3. *Antè pererratis amborum finibus.*

8. PHOEBIQ. ORACVLA SVPPLEX CONSVL.] Præ dijs omnibus Apollo ob vaticinia, siue responsa & oracula apud omnes gentes honorem meruit, cuius præcipuum μαντεῖον, & quædam velut officina apud Delphos, totius orbis vmbilicum visebatur. Hoc oraculum & humano generi commune, & omnium præclarissimum est habitum: ad quod consulendum & Agamemnonem profectum testatur Homerus Odyss. 8. Nulla Apollineis veriora ducebantur. Atque hinc illa de rebus indubitatis ac verissimis, ὡς ἐκ τρίποδος, seu, τὰ ἐκ τρίποδος. Plaut. *Non Apollinis magis verum, atque hoc responsum est.* Cic. ad Brutum: Hæc ex oraculo Apollinis Pythij edita tibi puta. Sed quanquam Phœbea hæc oracula vera haberentur, tamen quòd ambigua,

A tortuosa & obscura essent, dictus est Apollo λοξίας, obliquus, & Apecta, quòd nunquam essent aperta, & planiloqua. Exempli gratia; Pyrrho Epirotarum regi sic respondit: *Aio te, Aeacida, Romanos vincere posse.* Incertum, an Pyrrhum victorem dicat fore Romanorum: an Romanos Pyrrhi. Vide Baptist. Pium annotat. posterioribus cap. 49. Consulentes paucissimis id quod vellent exponere oportebat. Nec respondebatur, donec victima tota tremisceret, & membris omnibus palpitaret. Nullum item responsum sermone latino dabatur. Seruius in illa 4. Æneid.

B *Qualis vbi hybernam Lyciam, Xanthique fluenta*
Deserit, & Delon maternam inuisit Apollo,

docet, sex mensibus æstiuis consueuisse respondere apud Pataram Lyciæ, totidem hybernis apud Delphos. Hæc saltuatim ex Alea. ab Alex. cap. 2. lib. 6. De varia notione vocis *tripus*, consule Natal. in Apolline. Porrò Pythia instinctu Apollinis responsa reddens, ex Oecumenio describitur à Deltio, Comment in Oedip. Senecæ pag. 95.

9. QVÆ SIT TELL. HABIT. REQVIR.] Mirum quare non de sorore, aut certè priùs de sorore inueniend a Phœbum consuluerit, vt ita in patriam redire ad suos posset. Desperatione fractus, tantummodo de incolatu suo sciscitatur.

10. SOLIS IN ARVIS] Loca sola, sunt infrequentia, non habitata, quæ non obeuntur, deserta, solitaria, non celebria. Vide Symbol. nostras ad illud

C eclog. 10. *Pinifer illum etiam sola sub rupe iacentem,* &c.

11. BOS NVLL. PASSA IVG.] iniugis, ἄζυγος. 3 Fast. *Cæsa priùs illa iuuenca, Quæ dederat nulli colla premenda iugo.* Additur ἀπέζυγος, *curuique immunis aratri*, id est, iudis operum, pascualis. Sen. Med. *Intentata iugo.* Oedipo, *Quem nec flexerat vomer, aut iuga curua planstri.* Virgil. 4. Æneid. *Et intactos totidem ceruice iuuencæ.* Ad genus fæmininum quod attinet, sic Virgil. eclog. 1. *Ille meas errare boues,* &c. meas vaccas. Liuius lib. 1. Bos locuta est. Euripid. Phœniss. Chorum introducit, & hoc, & quæ sequuntur de excitata vrbe Thebana, & dracone interfecto, & dentibus eius seminatis, de enata armatorum segete, & cæde mu-

D tua distinctè ac disertè canentem, vt inde Ouidius pænè interpretem agens, sumpsisse omnia videatur. Initium Euripidæorum hoc est: Κάδμος ἔμολε τάνδε γᾶν, &c.

13. BOEOTIAQ. ILLA VOCATO] Cùm de vrbe indigitanda loquatur oraculum, quæ dicta est Thebæ, quomodo huc detorqueatur nomen adiectiuum *Bœotia*, alioqui totius regionis peculiare, docebit te Raphael in Comment. Stephanus à Theba Promethei filia nuncupatam censet. De ista Cadmi mansione, & caussa Stat. 1. Thebaid.

Ex quo Sidonij nequidquam blanda iuuenci
Pondera Carpathio iussus sale quærere Cadmus,
Exul Hyantæos inuenit regna per agros.

14. VIA CASTAL. DESCENDER. ANTRO] vbi Phœbum

bum cõsuluerat. In loco edito fuisse antrum illud, A vox, *descenderat* indicio est. Sed cùm fons Castalius sit ad radices Parnassi, Musis sacer, Parnassus autem mons Phocidis, & Cadmus in Bœotia exquirat oraculum, quo pacto dicit antrum Castalium? aut quid Apollini cum fonte Castalio? Respondeamus licet, Apollinis templum (quod antrum hîc appellat) fuisse in Parnasso, quem celebrem reddebat fons Castalius. Maluit igitur Poëta Castalio antro, quàm Parnassio dicere. Tametsi porrò illud templum in Phocide, vbi & Parnassus, nihilominus finitima pro finitimis non tantùm in personis, sed in locis quoque vsurpantur & intelli- B guntur poëtis. Est etiam vicina Bœotia Phocidi. Melior solutio nunc quidem in mentẽ non venit.

15. INCVSTODIT. L. V. IRE IVVEN.] Lib. 2. *Incustodita Pylios memorantur in agros Processisse boues.* Lentè oportebat vaccam hanc incedere, vt eam adipisci Cadmus, & Ioui immolare posset.

16. NVLL. SERVITII SIG. CERVICE GERENT.] quia nullum erat passa iugum, nec onus, nec aratrum collo traxerat, nec habebat detritas iugo ceruices. Æquè vaccis, vt bobus, prisci ad opera & labores vtebantur.

17. PRESSOQ. LEGIT VESTIG. GRESSV] Tardè procedentem lento passu sequitur: ne si concitatiùs ambularet, illam fugaret, hostilia metuentem C scilicet. Alioqui premere gressum, est continere gressum, seu gradum, & subsistere.

18. TACITVRNVS ADORAT] non verbis, sed mente tantùm, ceu veridicum veneratur.

19. VADA CEPHISI, PANOPESQ. EVAS. ARVA] Cephisus Bœotiæ fluuius, quem vado transiuit. Panope vrbs, quam tamen in Phocide collocant Geographi.

20. TOLLENS SPECIOS. CORNIB. ALTIS, &c.] Virg. 1. Æneid. de ceruis: *Ductoresq; ipsos primùm, capita alta ferentes Cornibus arboreis, sternit.* Non ita diuersum illud 1. Georg. *Aut bucula cælũ Suspiciens, patulis capta- uit naribus auras.* *Spatiosam* ex Palatinis codicibus legit Gebhard. in Crepund. Ex frontis enim latitudine pulchritudinem ac generositatem taurorum boumque inprimis prænoscimus, &c. Vide c. 7. l. 2.

21. MVGITIB. IMPVLIT AVRAS] Virg. 12. *Arrectásque impulit aures Confusa sonus vrbis, & illætabile murmur.* Et 2. *Implent clamore vias.*

22. RESPICIENS COMIT. SVA TERGA SEQ.] Quasi diuinitus moneretur, nossetque se Cadmo deberi, constitit bos, & respiciendó, illum eiusque comites salutare, & se offerre totam visa est: cuius rei & hoc non dubium signum, quòd, licet non fessa (quia lentè gradiebatur) in gramine procubuit, vtpote vlteriùs non itura.

23. TENERAQ. LAT. SVBM. IN HERBA] Lectionem hanc vulgatæ *teneras in herbas*, vt speciosiorem prætulimus. Nam & suprà dixerat, *& qua requieuerit herba*, numero priore.

24. PEREGRINÆQ. OSCVLA TERRÆ FIGIT] quod antè non fecit; nondum enim sibi in ea sedem ponendam cognouerat; nec locum vbi maneret & habitaret didicerat, quem nunc oculis istis contemplatur.

25. IGNOTOS MONTESQ. AGROSQ. SALVTAT] quia cuique loco & regioni suum præesse genium sibi persuadebant, quam curaret ac tueretur, ingre- C dientes aut egredientes eam salutabant, ipsi potiùs genio, quàm rebus sensu vacantibus honorem hunc habentes. Plaut. Bacchid.

Herilis patria salue, quam ego biennio,
Postquam Ephesum abij, conspicio lubens.

Illustris admodum locus est apud Xenophontem sub finem lib. 1. & principio 2. de vita & disciplina Cyri, vt eos libros M. Tullius inscribit, diligentissimus eorum anagnostes. Deum quoque singulis Ecclesijs, populis, seu prouincijs suos angelos, à quibus custodiantur, dedisse, ex sanctis litteris & Patribus demonstrat Comment. in Senecæ Troadas noster Delrius, pag. 421.

Cadmus serpentem siue draconem horribilem, in specu delitentem, & socios aquatum missos enecantem occidit, dirique præsagij vocem excipit.

SAcra Ioui facturus erat: iubet ire ministros, II.
Et petere è viuis libandas fontibus vndas.
Sylua vetus stabat, nulla violata securi:
Et specus in medio, virgis ac vimine densus,
Efficiens humilem lapidum compagibus arcum,
Vberibus fœcundus aquis: vbi conditus antro
Martius anguis erat, cristis præsignis & auro:
Igne micant oculi: corpus tumet omne veneno:
Trésque micant linguæ: triplici stant ordine dentes.
Quem postquam Tyria lucum de gente profecti
Infausto tetigere gradu, demissáque in vndas
Vrna dedit sonitum; longo caput extulit antro

Cæruleus ſerpens, horrendáque ſibila miſit,
Effluxere vndæ manibus, ſanguiſque reliquit
Corpus, & attonitos ſubitus tremor occupat artus.
Ille volubilibus ſquamoſos nexibus orbes
Torquet, & immenſo ſaltu ſinuatur in arcus.
A media plus parte leues erectus in auras,
Deſpicit omne nemus, tantóque eſt corpore, quanto,
(Si totum ſpectes) geminas qui ſeparat arctos.
Nec mora: Phœnicas, ſiue illi tela parabant,
Siue fugam, ſiue ipſe timor prohibebat vtrumque,
Occupat: hos morſu, longis amplexibus illos,* *complexibus.
Hos necat afflatu, funeſta hos tabe veneni.
Fecerat exiguas iam ſol altiſſimus vmbras:
Quæ mora ſit ſociis miratur Agenore natus,
Veſtigátque viros. tegimen direpta leoni
Pellis erat: telum ſplendenti lancea ferro,
Et iaculum, telóque animus præſtantior omni.
Vt nemus intrauit, lethatáque corpora vidit;
Victorémque ſupra ſpatioſi corporis hoſtem
Triſtia ſanguinea lambentem vulnera lingua:
Aut vltor veſtræ, fidiſſima corpora, mortis,
Aut comes, inquit, ero. dixit, dextráque molarem
Suſtulit; & magnum magno conamine miſit.
Illius impulſu cum turribus ardua celſis
Mœnia mota forent: ſerpens ſine vulnere manſit,
Loricæque modo ſquamis defenſus, & atræ
Duritia pellis, validos cute reppulit ictus.
At non duritia iaculum quoque vicit eadem:
Quod medio lentæ ſpinæ curuamine fixum
Conſtitit; & totum deſcendit in ilia ferrum.
Ille dolore ferox, caput in ſua terga retorſit,
Vulneráque aſpexit, fixúmque haſtile momordit.
Idque vbi vi multa partem labefecit in omnem,
Vix tergo eripuit: ferrum tamen oſſibus hæſit.
Tum verò poſtquam ſolitas acceſſit ad iras
Cauſſa recens, plenis tumuerunt guttura venis:
Spumáque peſtiferos circumfluit albida rictus:
Terráque raſa ſonat ſquamis: quique halitus exit
Ore niger ſtygio, vitiatas inficit herbas.* *viſcatas, hoc eſt, ſpumis albidis, ac venenis velut viſco illitas.
Ipſe modò immenſum ſpiris facientibus orbem
Cingitur; interdum longa trabe rectior aſtat.
Impete nunc vaſto, ceu concitus imbribus amnis,
Fertur, & obſtantes proturbat pectore ſyluas.
Cedit Agenorides paulùm, ſpolióque leonis
Suſtinet incurſus, inſtantiáque ora retardat
Cuſpide prætenta. Furit ille, & inania duro
Vulnera dat ferro, figitque in acumine dentes.

Iámque

Iámque venenifero sanguis manare palato
Cœperat, & virides aspergine tinxerat herbas:
Sed leue vulnus erat, quia se retrahebat ab ictu,
Læsáque colla dabat retro: plagámque sedere
Cedendo arcebat, nec longius ire sinebat.
Donec Agenorides coniectum in guttura ferrum
Vsque sequens pressit, dum retro quercus eunti
Obstitit, & fixa est pariter cum robore ceruix.
*Pondere serpentis * curuata est arbor, & ima* *sinuata
Parte flagellari gemuit sua robora caudæ.
Dum spatium victor victi considerat hostis,
Vox subitò audita est, neque erat cognoscere promptum
Vnde, sed audita est: Quid, Agenore nate, peremptum
Serpentem spectas? & tu spectabere serpens,
*Ille diu pauidus pariter cum * voce colorem* mente
Perdiderat, gelidóque comæ terrore rigebant.

26. SACRA IOVI FACTVRVS ERAT] vt se beneficij memorē testaretur. Cur nō magis Apollini? Iupiter enim hoc ei non prædixerat; & Apollinem insuper vt vatem veracissimum, tacitus adorabat, bouem prædictam sequens. Dicamus, in omnibus bonis ac beneficijs à dijs inferioribus in homines collatis, Iouem, vt deorum deum, primum ac præcipuum auctorem agnosci.

27. ET PET. E VIVIS LIB. FONTIBVS VND.] Abesse à sacrificijs aqua non potest. Quòd autem res singulæ in locis suis naturalibus quandam vitam vigorémque retinent, hinc viuæ dicuntur. Viui lapides, cespites, carbones, viuum marmor, viuum flumen. viuus sanguis, & alia trecenta.

28. NVLLA VIOLATA SECVRI] lib. 2. *Cùm subit illa nemus, quod nulla ceciderat ætas.*

29. ET SPECVS IN MEDIO, &c.] Topographia. Infrà pluribus de antro in valle Gargaphie.

Cuius in extremo est antrum nemorale recessu,
Arte laboratum nulla: simulauerat artem
Ingenio natura suo: nam pumice viuo,
Et leuibus tophis natiuum duxerat arcum.

VIRGIS, AC VIMINE DENSVS] virgultis obsitus, ac proinde accessu haud facilis.

30. EFFICIENS HVMILEM I. COMPAG. ARCVM] Talis erat iunctura lapidum, vt arcum & cameram efficerent: sed depressam, non altam.

32. MARTIVS ANGVIS] vel quia Marti sacer; vel quia pugnax & negotium facessens suis interfectoribus. Lupi Martiales Horat. ode 17 lib. 1.

CRISTIS PRÆSIGNIS. ET AVRO] ἐν λόφοις χρυσοῖν, cristis aureis, Poëtis figura familiaris. Obseruauit Delrius noster. Senecam in Oedipo non scribere, draconem à Cadmo necatum cristam habuisse, quia fontis accola: & Philostratum tradere, angues aquatiles crista carere. Li. 4 nominatur *cristatus draco* Seneca Hercule. Fur.

——Gemina cristati caput
Ferebant ora: quos contra obuius
Reptauit infans, igneos serpentium
Oculos remisso pectore ac placido intuens.

Ex Orosio li. 4 ca. 8. Valerio l. 1. Iulio Obsequente, Plin. lib. 8. c. 14. Gellio lib. 6. c. 3. Silio lib. 6. petatur A descriptio serpentis apud Bagradam fluuium Africæ, primo bello Punico, sub M. Regulo, huius ab Ouidio depicti perquam similis. Vide Ciofan. longus erat pedes viginti supra centum.

33. IGNE MICANT OCVLI] lib. 8. de apro: *Sanguine & igne micant oculi.* Virgil. 2. Æneid. *Ardentesq. oculos suffecti sanguine, & igni* Plaut. Menech. *Vt oculi scintillant!* Capt. *Ardent oculi.* Cicero Verrin. 2. *Nam cum spumas ageret in ore, arderent oculi.* Homer. 3. Iliad. ὀφθαλμὼ δ' ἄρα οἱ πυρὶ λαμπετόωντι. Hesiod. in Aspide: ὄμματα δ' ὥς τε πυρὶ λαμπόμενα δεδόρκει. Hæc Ciofan. In his exemplis præter duo prima, reliqua ad homines pertinent. Sic & de Agamemnone Homerus 1. Iliad. ὄσσε δέ οἱ πυρὶ λαμπετόωντι ἐΐκτην, *rutilam referebant lumina flammam.*

B 34. TRESQ. MICANT LINGVÆ] adeò celeriter vibrabantur, vt tres putares. Virgil. 2. Æneid. *Sibila lambebant linguis vibrantibus ora.* Et Georg. 3. *Linguis micat ore trisulcis,* quasi trifidam haberet. Seneca Med. *Trifidamque linguam exertat.* Verè autem tres linguæ Cerbero, tergeminumque caput.

TRIPLICI STANT ORDINE DENTES] Linguæ non verè tres, vt dicebamus, sed quasi tres; ordo autem dentium reuera triplex. De situ mutuoque responsu horum dentium tu cogita, vtrùm duo ordines subtus, an suprà in faucibus.

36. INFAVSTO TETIGERE GRADV] infælici euentu, sunt enim necati à dracone. Sic fausto pede quópiam discedere, est fælici itinere & fauente fortuna. Horat. epist. 2. lib. 2. *I bone, quò tua te virtus vocat, i pede fausto.* Idem est, pede secundo.

C

37. LONGO CAPVT EXTVLIT ANTRO] vt hinc draconem quoque prælongum fuisse intelligamus, quia longo antro habebat opus, seu, quia longo in antro latebat. ἔμφασις. Sic Polyphemi vastitatem volens ostēdere Virg. 3. *Iacuitque per antrū Immēsum.*

38. CÆRVLEVS SERPENS] cæruleum, & nigrum propter affinitatem sæpe confunduntur. Propriè autem cæli sereni color cæruleus: nam & inde dictus, quasi cæluleus.

HORRENDAQ. SIBILA MISIT] horrenda, siquidem & ipse horrendus, propter corporis molem, & ab igne micantes oculos, &c. Aliorum enim serpentum

pentum sibila non sunt valdè bottenda. Virg. vocem *sibila* adiectiuè, & ὁμοθυμαδόν posuit. 2. Æneid. *Sibila lambebant linguis vibrantibus ora*, pro sibilantia. lib. 4. de colubris, *quibus cincta Tisiphone ad Athamantem veniebat, *Sibila dant, saniemq; vomunt.*

39. EFFLVXERE VIDÆ MANIBVS] Significat venas, quibus aquam haustum venerant, manibus excidisse. Sic amat accidere in stupore, in repentino terrore, aut timore, aduectisque nonnijs. Exempla proferamus. lib. 4. *Pauet illa, metuique Et colus & fusus digitis cecidere remissis.* Ibid. cùm Sol Vulcano Venetis cú Marte adulteriú monstraret: *At illi Et mens, & quod opus fabrilis dextra tenebat, Excidit.* 9. Æneid. de matre Euryali, vt filiú à Volscis obtruncatú audiuit: *Ac subitò miseræ calor ossa reliquit, Excussi manibus radij, reuolutaque pensa.* De Circe herbas legente, vt Picum io venatu conspexit: *Cecidere manu quas legerat herbas, Flammaque per totas visa est errare medullas*, noster l. 14.

SANGVISQ. RELIQVIT CORPVS] In metu magno & improuiso sanguis ad cor confluit, vnde pallor vultus. Tales dicuntur metu exangues. Hinc & tremor membrorum consequitur ex frigore, quia sanguis videtur concreuisse & congelasse. Virgil 3. Æneid. *Mihi frigidus horror Membra quatit. gelidusque coit formidine sanguis.* Ibid. *At socius subita gelidus formidine sanguis Diriguit.*

40. ET ATTONIT. SVBIT. TREM. OCCVP. ART.] Virg li. 7 *At iuuenem oranti subitus tremor occupat artus.* & li. 9 *Cur ante tubā tremor occupat artus?* Ouid. ep. 5.

Attonitis micuere sinus. gelidusque cucurrit,
Vt mihi narrasti, dura per ossa tremor.

41. VOLVBILIB. SQ. AMOS. NEX. N. VARIS] lib. 9. de Acheloo in serpentem mutato: *Qui postquam flexos sinuauit corpus in angues.* Virgil. 2. Æneid. de duobus serpentibus:

Incumbunt pelago pariterq; ad littora tendunt:
Pectora quorum inter fluctus arrecta, iubaq;
Sanguineæ exuperant vndas, pars cætera pontum
Pone legit, sinuatque immensa volumine terga.

Et 2. Georg.

Nec rapit immensos orbes per humum, neque tanto
Squameus in spiram tractu se colligit anguis.

43. MEDIA P. VS PARTI LEVES E. IN AVR.] tremendum spectaculum. Seneca Oedipo:

— Aut anguis imis
Vallibus editus, annosa supra
Robora sibilat, supraque pinus,
Supra Chaonias celsior arbores
Ceruleum extulit caput,
Cùm maiore sui parte recumberet.

De malo colubro Calabris in saltibus Maro 3. Georg. *Squamea conuoluens sublato pectore terga* Quem locum illustrans Lud. Cerdius exempla plurima ex Culice, Statio, Sil'io, Orpheo, Appiano, Plinio, Homero collegit, vt sedulus imitatur segetem habeat.

44. DESPICIT [illegible] MNLNIMVS] aptius hoc, quàm *dispicit*: præcedebat enim *lenes erectus in auras* Sic de serpente Epidaurio, qui Romam ad depellendam pestilentiam vehebatur, lib. 14. *Impositaque petens puppim ceruice recuruam Ceruleas despectat aquas.*

TANTOQVE EST CORP. Q. SI TOT. &c.] Quantum est signum cæleste. cui vocabulum anguis. siue serpens, tantus est hic de quo agimus. Hyperbole maxima. A plaustro Arctoo, vsque ad Austrum, à septentrione puta in meridiem, vnde flat Auster, cælum discriminat, flexu sinuoso, & in morem fluminis, vt ait Maro 1. Georg. cum eiusdem signi vastitate & longitudine suum illum serpentem confert Stat. 5. Thebaid.

Quantus ab Arctois discriminat æthera plaustris
Anguis & vsque Notos, alienumque exit in orbem.

Lege nunc, si lubet, de serpente ad Bagradam fluuium in Africa, quod ex Tuberone recitat Gellius lib. 6. cap. 3. & Valer. cap. vlt. lib. 1. ex T. Liuio.

46. PHOENICAS, SVE ILLI TELA PARAB. &c.] Quomodo draco ille, comites Cadmi, siue telis illum oppetere conantes, siue fugam arripere instituentes, siue tymore quodam atit rutuntur in se, aut insecuturi neutrum molientes, miserabiliter, alios morsu, alios compressu, alios pestifero halitu, alios effusu venenu peremerit.

50. FECERAT EXIG. I. SOL ALTISS. VMBRAS] Meridiem circumscribit quo tempore diei exiguæ sunt vmbræ, quando sol est altissimus, medio cælo videlicet. insta: *Iamque dies medius rerum contraxerat vmbras.* Et 4. *Sol erat, & minimas à vertice fecerat vmbras.* Lucan. lib. 4 *Donec decresceret vmbra, In medium surgente die.*

51. TEGIMEN DIREPTA LEON. PELLIS ERAT] Spolium leoninum virtuti est hieroglyphicum. Aliarum quoque generis animantium exuuias ac pelles, vrsorum, tigridum, pardalium, luporum, lyncum, pantherarum eadem scopo, virtutis puta alumnos ac satellites sese ostentantes, antiqui heroës gestabant. De Aceste 5. Æneid. *Occurrit Acestes Horridus in iaculis, & pelle Libystidis vrsæ.* Ibid. *Tergum Getuli immane leonis Dat Salio, villis onerosum, atque vnguibus aureis.* De Euandro in 8. *Demissa ab læua pantheræ terga retorquens.* Iliad. 3. Paris pelle pardi opertus. Præmium quoque certatoribus erant, & in symbolum amicitiæ hospitibus donabantur.

53. TELVM SPLEND. LANCEA FERRO] Telum propriè, quod ab arcu mittitur, dictum ab antiquo verbo Telo, à quo Protelo manet in vsu, id est, expello, emitto, non à Græca voce Τηλοῦ, quæ longè significat. Quandoque tamen îmeconsulti, Oratores, Historici vtuntur latius, pro eo, quod manu in aliquem mitti potest, vt ensis, lapis, hasta, sagitta. Ita tela eadem sunt arma, at non contrà. Auson. Popma de different. verb. lib. 1.

54. ET IA. VLVS] iaculum, quod vt iaciatur fit. Varro lib. 4.

TELO. Q. ANIM. PRÆSTANTIOR OMNI] plus in periculis capitalibus valet virtus armis, quibus timidus bene vti non potest: & generosus atque impertertitus animus vel vno telo defensionem sui expedict. Da puero, da fœminæ gladium, & vide quàm sint imbelles, atque ad se tucodum inepti ac formidolosi.

55. LETHATAQ. CORPORA V. OI] Nota participium nouatum, quasi verbū esset lethare, lethari, pro letho afficere & affici, quod nusquam legitur.

56. SPATIVSI CORP. HOST. M] quàm spatiosi supra ex comparatione cum cælesti serpente conncere potuisti.

57. SANGVINEA VVLNERA] sanguinolenta, seu sanguine manantia vulnera; nam sanguineum est propriè quod constat sanguine: sicut floreum aliud est, quàm floridum. Poëtæ tamen pro libertate sua illo pro hoc vtuntur. Vide annotata ad illud lib. 1. in descriptione sæculi ferrei, *Sanguineaq; manu crepitantia concutit arma.*

58. Fi-

58. FIDISSIMA CORPORA] fidissimorum corpora, & corpora pro his, quorum erant corpora. Hypallage, & synecdoche. In Trist. lib. dixit de amicis, *fidissima pectora*. Et Medea apud Ennium occlusa liberos, *saluete optima corpora*. A

59. DEXTRAQ. MOLAR. SVSTVLIT] grande saxum molem saxeam. Caue, cùm in historijs aut poëmatis legis, resistendi caussa in hostem iactos esse molares, tales concipias lapides, quales in molettinis ad frumenta commolenda versari & circumagi, aquis rotam ingentem impellentibus consueuerunt. Quonam modo huiusmodi lapides dextra tenerentur? Virgil. 8.

Desuper Alcides telis premit, omniáque arma
Aduocat & ramis, vastísque molaribus instat.

Adi Lipsium, Poliorcet. lib. 5. dialog. 4.

61. CVM TVRRIB. ARD. CELS. MOEN. M. F.] Hyperbole, Latinis Superlatio. B

63. LORICÆQVE MODO SQVAMIS DEFENSVS] squamæ illius serpentis duritia ferrum æquabant, & erant illi pro lorica.

65. IACVL. QVOQ. VICIT.] nō quòd ponderosius, sed quod acutius & penetrabilius quā saxū veniret.

66. LENTÆ SPINÆ] flexibilis. Per dorsum in ventrem, & intestina descendit ferrum, seu cuspis iaculi. Lentæ vites, salices, lenta vimina, viburna. Ciofan. hunc versum hoc verborum ordine legit: *Quod medio fixum lenta curuamine spina*, aliquanto concinnius.

68. CAPVT IN SVA TERGA RETORSIT, &c.] vt animantes omnes, vt homines quoque solent, eò aspicere, si possunt, vbi corpore læduntur.

69. FIXVMQ. HASTILE MOMORDIT] vt canes lapidem, quo petiti sunt, qui tamen eos iniuria non affecit, quia nec potuit. Sic nos quoque interdum pueri sumus, dum rebus ijs irascimur, quæ iram minimè sunt commeritæ. Vide Senec. l. 2. de ira, c. 26. C

70. PARTEM LABEFECIT IN OMNES] agitando dentibus iaculum, illius hastile, seu arundinem à ferro disiunxit, & è corpore suo extraxit.

73. CAVSSA RECENS] vulnus à Cadmo illatum, & quidem altum, & in media vsque viscera, proindeque dolorem ciens sæuissimum. Nota versum leoninum, qualibus nec Virgil. caret. Sed neuter poëma suum emendauit. Veruntamen Ouidiano ingenio in huiuscemodi lapsibus promptiùs concedenda venia.

74. PESTIFEROS RICTVS] ferarum ora dicuntur rictus propriè. Erant autem veneno oblui, ideò pestiferi.

75. TERRAQVE RASA SONAT SQVAMIS] propter summam earum asperitatem.

76. VITIATAS INFICIT HERBAS] non quæ prius sunt vitiatæ, sed quas ipse inficiendo vitiat.

77. IMMENSIS TRACTIS FACIENTIB. ORB.] Supra:

Ille volubilibus squamosos nexibus orbes
Torquet, & immenso saltu sinuatur in arcum.

78. INTERDVM TRAB. PECTORE ERECTVS] Et hoc, & præcedentia, & superioribus illis versibus Ouidium serpentes Laocoonteos in 2. Æneid. imitari studuisse, quiduis autim deponere. Suprà: *Media plus parte leues erectus in auras.*

79. IMPETE NVNC VASTO] metri caussa mutauit vocalem, nam *impetu* fuerat dicendum. Sic Catul. de nupt. *Liber vt innupta poteretur flore nouerca*, pro *potiretur*.

CEV CONCITVS IMBRIB. AMNIS, &c.] ὑπερβολικῶς & hoc, & quod statim sequitur. B

81. SPOLIOQ. LEONIS RESTITIT ICTVS] leonina pellis morsibus draconis resistebat, si quando corpus Cadmi contingeret, quod ob hastam prætentam, sibique obiectam non semper aut sæpe poterat.

83. INANIA VVLNERA DAT FERRO] Suprà, *Fixúmque hastile momordit*. Sic canis mordet aut sæuit in lapidem, quod & paulo antè dicebamus, cùm potiùs sæuire debeat in appetentem. Vide adagium.

84. IN ACVMINE] in cuspide, in mucrone.

87. QVIA SE RETRAHEB. ABIECTV] Hoc satis explicatur sequentibus. Si contrà fuisset nixus, altius plaga descendisset.

91. CONIECTVM IN GVTTVRA FERR. &c.] Quercus retro cedenti draconi obstans, & Cadmus vsque & vsque premendo instans, mortem confecerunt. C

93. IMA PARTE FLAGELLARI GEMVIT, &c.] truncum arboris, cui ferrum per ceruicem eius infixum hærebat, flagellabat & verberabat cauda sua draco, ex doloris impatientia vtique.

95. DVM SPATIVM VICTI, &c.] Antè, *Victorémq. supra spatiosi corporis hostem.*

98. ET TV SPECTABERE SERPENS] De transmutatione Cadmi & Harmoniæ vxoris eius in serpentes, apud oppidum Illyricum Encheleas, & à Ioue missis in campos Elysios, Natal. lib. 9 cap. 14.

100. GELIDO QVE COMÆ TERRORE RIGEB.] Virgil. *Obstupui, steterúntque comæ, & vox faucibus hæsit.* Et 12. *Arrectæq. horrore comæ*. Et 1. Fastor. *Sensique metu riguisse capillos.*

Palladis monitu Cadmus dentes draconis terra obruit. Inde armatorum manus existens, mutuis vulneribus interit, quinque tantùm superstitibus, qui nouæ vrbis constructionem adiuuerūt.

101. *Ecce viri fautrix superas delapsa per auras* III.
Pallas adest, motæq́ iubet supponere terræ
Vipereos dentes, populi incrementa futuri.
Paret. & impresso sulcum patefecit aratro.

Spargit

Spargit humi iussos mortalia semina dentes.
Inde (fide maius) glebæ cœpere moueri:
Primáque de sulcis acies apparuit hastæ:
Tegmina mox capitum, picto nutantia cono:
Mox humeri, pectúsque, oneratáque brachia telis
Existunt: crescitque seges clypeata virorum.
Sic, vbi tolluntur festis aulæa theatris,
Surgere signa solent, primumque ostendere vultus:
Cætera paulatim, placidóque educta tenore
Tota patent: imóque pedes in margine ponunt.
Territus hoste nouo Cadmus capere arma parabat:
Ne cape, de populo, quem terra creauerat, vnus
Exclamat, nec te ciuilibus insere bellis.
Atque ita terrigenis rigido de fratribus vnum
Cominus ense ferit: iaculo cadit eminus ipse.
Hic quoque qui dederat letho, non longiùs illo
Viuit, & exspirat, modò quas acceperat, auras:
Exemplóque pari furit omnis turba, suóque
Marte cadunt subiti per mutua vulnera fratres.
Iámque breuis vitæ spatium sortita iuuentus,
Sanguineam tepido plangebant pectore matrem,
Quinque superstitibus: quorum fuit vnus Echion,
Is sua iecit humi monitu Tritonidis arma,
*Fraternæque * fidem pacis petiitque, deditque.*
Hos operis comites habuit Sidonius hospes,
Cùm posuit iussam Phœbeis sortibus vrbem.

* fide pacem. *fide pro fidei.*

101 EC[illegible]E VIRI FAVTRIX PALLÁS] Hactenus quidem nullo argumento Cadmi fautricem esse Palladem didicimus. An ideo fautrix, quia dea militaris viros fortes ac bellicosos diligit?

SVPERAS DELAPSA PER AVRAS] Superæ auræ aliquando sunt nostræ auræ, quas carpimus, & quibus vitam sustentamus. Nos enim comparatione inferorum superi sumus. Sic 4. Georg. *Redditáq; Eurydice superas veniebat ad auras*. Et 6. Æneid. cùm dixisset noctes atque dies patere atri Ditis ianuam, addit, *Sed reuocare gradum, superásque euadere ad auras. Hoc opus, hic labor est*. Aliquando sunt superiora aëris spatia, quæ volucres peruagantur, quæque cælum dicuntur, & illæ volucres cæli in sanctis literis. Per has superas auras delapsa Pallas de cælo fingitur, datura Cadmo consilium.

102. MOTÆ TERRÆ] languidius participium *mota* pro aratæ, seu aratro proscissæ. Motæ terræ dentes serpentis supponere, est illos serere, sementem illis facere.

103. VIPEREOS DENTES] Vipera pro tam immani serpente, quam descripturus est. ταπείνωσις animaduertenda. Viperam dici non à vi, quòd vi pariat, vt Grammatici tradunt: sed quasi viuiperam, quia sola ferè in serpentum genere non ouum, sed animal pariat, ex Nicandro docet Guilielm. Cant. lib. 6. cap. 16.

POPVLI INCREMENTA FVTVRI] hosum spectabat consilium, vt inde propagaretur seminarium populi Thebani.

104. IMPRESSO SVLCVM PATEFECIT ARATRO] Lib. 12. *Fortè boues presso subigebant vomere terram*. Horat. ode 16. lib. 1.

—— Et altis vrbibus vltima
Stetêre caussæ cur perirent
Funditus, imprimerétq; muris
Hostile aratrum exercitus insolens.

Virg. 2. Georg. *At rudis enituit impulso vomere tellus*.

105. MORTALIA SEMINA DENTES] dentes, vnde mox nascituri, & illicò mutua cæde perituri. Mortalium semina.

106. FIDE MAIVS] Lib. 2. *Si modò credimus*. Stat. *Si qua fides dictis*. Confitetur merum esse mendacium, sed modestè. Atqui multa alia per hos libros item fide maiora sunt. Quid tum postea? poëtæ sunt poëtę.

107. PRIMAQ. DE SVLCIS ACIES APPAR. HASTÆ] Necesse fuit primùm aciem hastæ apparere & emergere de sulcis, quandoquidem hasta supra hastatum longè eminet.

108. TEGMINA MOX CAPITVM, &c.] galeę cristis pictis, id est, variorum colorum plumis insignes.

110. CRESCITQVE SEGES CLYPEATA VIROR.] De hac segete & pugna fratrum istorum Seneca Oedipo: *Aut fœta tellus impio partu effudit arma*, &c. Claudian. in Stiliconem Paneg. 1.

Non ego delectu, Tyrij sed vomere Cadmi
Tam subitas acies concepto dente draconis
Exiluisse rear; Dircæis qualis in aruis

Messis,

Meßin, cùm propriè mox bellatura colono,
Cognatos strinxit gladios, cum semine iacto
Terrigena galea matrem nascente ferirent,
Armifer & viridis floreret milite sulcus.

Stat. 3. Thebaid.

——— Sidonius ex quo
Hospes in Aonios iecit sacra semina sulcos,
Vnde nouus fœtus, & formidata colonis
Arua suis.

111. SIC VBI TOLLVNT. F. AVLÆA THEAT. &c.] vbi tolluntur in altum, velandis ac ornandis scenis ac parietibus, & explicantur, seu euoluuntur in imum, magis magis imagines illis intextæ prodeût, & apparent à capite ad calcem. Turneb. lib. 5. illud 3. Georg. *Purpurea intexti tollant aulea Britanni*, congruenter huic loco explanat. His autem verbis, inquit, Maro ludos scenicos & theatrales significat, vt, antè gymnicos & palæstricos. Estque phantasia. Nam cùm tollitur aulæum, leuaturque persona ei intexta, ipsum leuare videtur. Aulæa, parietum in aulis tegumenta, quod in aula Attali regis Asię, qui populum Romanum hæredem instituit, primùm inuenta sint. peripetasmata, peristromata.

115. HOSTE NOVO] Quid aliud putaret Cadmus, quàm sibi arma illaturos, qui sic armati, & de improuiso emergebant? Fidenter itaque vous aduersum multos decertare parat.

116. DE POPVLO, QVEM TERRA CREAVERAT] Antea vocabat segetem clypeatam virorum: nunc populum, insuper turbam infrà ἀνξηνις, erant enim pauci numero.

117. NECTE CIVILIB. INSERE BELLIS] Quid futurum sit, monetur Cadmus, & quos iam ciues, statim fratres nominat, quorum nempe eadem origo, corporumque & armorum similitudo.

118. ATQ. ITA TERRIGENIS RIGIDO, &c.] Pugna quatuor versibus comprehensa. *Terrigenæ pereunt per mutua vulnera fratres, Cunctiq; cadunt acie*, l. 7. de congressu simillimè natorum è terra, serpentis

A dentibus, ab Iasone seminatis. Syluestre genus terrigenarum Lucretio lib. 5. sunt primi illi homines, quos è terra extitisse credebant.

114. EXSPIRAT MODO Q. ACCEP. AVRAS] pæne eodem momento, quo natus est, & vitam accepit, & vitam amisit.

122. SVOQ. MARTE CADVNT] trucidant se mutuò ipsimet.

125. SANGVIN. TEPID. PLANGEB. PECT. MATREM] Suo sanguine terram, vnde velut ex vtero prodierant, perfusam pulsabant ac feriebant tepido pectore, cùm moribundi procumberent. Vt su-

B prà dixit sanguinea vulnera, ita hîc sanguineá matrem. Plangere est ferire, tundere, verberare, percutere. Lucret. lib. 2. *Nec mare, nec fluctus plangentes saxa crearant*. 1. Fast. *Victima plangit humum*.

126. QVINQ. SVPERSTITIBVS, &c.] Remanserunt salui, & sine vulnere tantùm quinque, ex quibus vnum solum, & præcipuum nominat, Echionem, cùm tamen, vt socij tam gloriosi operis, omnes nominandi fuissent. Parrhasius lib. 2. in Claudian. aliorum 4 meminit ex Lysimacho & Hellanico. Dicti sunt, Vdæus, Chronius, Pelor, Hypenor.

127. IS SVA IECIT HVMI MON. TRIT. &c.] Paratus erat & hic facere ac pati quod alij, nisi Palladis

C auctoritas aliud suasisset. Igitur vt solebant, qui pacem expetebant, seseque victos fatebantur, arma humi deponit, pacem rogat.

MONITV TRITONIDIS] Quamobrem Pallas, seu Minerua Tritogenia, siue Tritonia, siue Tritonis dicta sit, varios adducit Gyraldus Syntagmat. 11. pag. 330.

129. HOS OPERIS COMITES HABVIT, &c.] Hem, vrbis maximæ ac potentissimæ quàm tenue initium: Non ita Carthago, Roma, &c. plures enim condendis illis dederunt operam. Occisis à serpente, qui cum ipso è Phœnicia venerant, socijs plerisque, in eorum locum hos quoque, eo modo quo audisti, Cadmus est adeptus.

Fælicitas Cadmi. Primus eiusdem luctus Actæon nepos venator, à Diana in ceruum mutatus, & à suismet canibus miserè dilaniatus. Eorum multiplex & perlepida distinctio. De facto deæ in vtramque partem iudicium.

IV.

131. *IAm stabant Thebæ; poteras iam, Cadme, videri*
Exilio fœlix: soceri tibi Mársque, Venúsque
Contigerant: huc adde genus de coniuge tanta,
Tot natos, natásque, & pignora chara nepotes,
Hos quoque iam iuuenes. SED SCILICET VLTIMA SEMPER
EXSPECTANDA DIES HOMINI EST: DICIQVE BEATVS
ANTE OBITVM NEMO, SVPREMAQVE FVNERA DEBET.
Prima nepos inter res tot tibi, Cadme, secundas
Caussa fuit luctus, alienaque cornua fronti

Addita, vósque canes satiati sanguine herili.
At bene si quæras, fortunæ crimen in illo,
Non scelus inuenies. Quod enim scelus error habebat?
Mons erat infectus variarum cæde ferarum:
Iámque dies medius rerum contraxerat vmbras,
Et sol ex æquo meta distabat vtraque;
Cùm iuuenis placido per deuia lustra vagantes
Participes operum compellat Hyantius ore.
Lina madent, comites, ferrúmque cruore ferarum,
Fortunæque dies habuit satis: altera lucem
Cùm croceis inuecta rotis Aurora reducet,
Propositum repetemus opus. nunc Phœbus vtraque
Distat idem terra, finditque vaporibus arua.
Sistite opus præsens, nodosáque tollite lina.
Iussa viri faciunt, intermittúntque laborem.
Vallis erat piceis, & acuta densa cupressu,
Nomine Gargaphie, succinctæ cura Dianæ:
Cuius in extremo est antrum nemorale recessu,
Arte laboratum nulla: simulauerat artem
Ingenio natura suo: nam pumice viuo,
Et leuibus tophis natiuum duxerat arcum.
Fons sonat à dextra, tenui pellucidus vnda;
Margine gramineo patulos ˢ *succinctus hiatus.* ˢvincinctus
Hîc dea syluarum venatu fessa solebat
Virgineos artus liquido perfundere rore.
Quò postquam subijt, nympharum tradidit vni
Armigeræ iaculum, pharetrámque, arcúsque retentos.
Altera depositæ subiecit brachia pallæ:
Vincla duæ pedibus demunt: nam doctior illis
Ismenis Crocale sparsos per colla capillos
Colligit in nodum, quamuis erat ipsa solutis.
Excipiunt laticem Nipheque, Hyaléque, Rhanisque
Et Psecas, & Phiale, fundúntque capacibus vrnis.
Dúmque ibi perluitur solita Titania lympha:
Ecce nepos Cadmi dilata parte laborum
Per nemus ignotum non certis passibus errans
Peruenit in lucum: sic illum fata ferebant.
Qui simul intrauit rorantia fontibus antra,
Qui color infectis aduersi solis ab ictu
Nubibus esse solet, aut purpureæ Auroræ,
Is fuit in vultu visæ sine veste Dianæ.
Quæ quanquam comitum turba est stipata suarum,
In latus obliquum tamen astitit. oráque retro
Flexit: & vt vellet promptas habuisse sagittas,
Quas habuit, sic hausit aquas: vultúmque virilem
Perfudit: spargensque comas vltricibus vndis,
Addidit hæc cladis prænuntia verba futuræ.

Nunc

Nunc tibi me posito visam velamine narres,
Si poteris narrare, licet. Nec plura minata,
Dat sparso capiti viuacis cornua cerui:
Dat spatium collo, summásque cacuminat aures:
Cùm pedibusque manus, cum longis brachia mutat
Cruribus: & velat maculoso vellere corpus.
Additus & pauor est: fugit Autonoëius heros,
Et se tam celerem cursu miratur in ipso.
Vt verò vultus, & cornua vidit in vnda,
Me miserum dicturus erat: vox nulla secuta est.
Ingemuit: vox illa fuit: lacrymæque per ora
Non sua fluxerunt. mens tantùm pristina mansit.
Quid faciat? repetátne domum, & regalia tecta,
An lateat syluis? timor hoc, pudor impedit illud.
Dum dubitat, vidêre canes, primusque Melampus,
Ichnobatésque sagax latratu signa dedêre:
Gnosius Ichnobates, Spartana gente Melampus.
Inde ruunt alij rapida velociùs aura,
Pamphagus, & Dorceus, & Oribasus, Arcades omnes,
Nebrophonésque valens, & trux cum Lælape Theron,
Et pedibus Pterelas, & naribus vtilis Agre,
Hylæusque ferox, nuper percussus ab apro,
Déque lupo concepta Nape, pecudésque secuta
Pœmenis, & natis comitata Harpyia duobus,
Et substricta gerens Sicyonius ilia Ladon,
Et Dromos, & Canache, Sticteque, & Tigris, & Alce,
Et niueis Leucon, & villis Asbolus atris,
Præualidusque Lacon, & cursu fortis Aëllo,
Et Thous, & Cyprio velox cum fratre Lycisca,
*Et nigram medio frontem * distinctus ab albo* *discinctus
Harpalos, & Melaneus, hirsutáque corpore Lachne,
Et patre Dictæo, sed matre Laconide nati
Labros, & Aglaodos, & acutæ vocis Hylactor.
Quósque referre mora est. ea turba cupidine prædæ
Per rupes, scopulósque, adituque carentia saxa,
Quaque est difficilis, quáque est via nulla, sequuntur.
Ille fugit per quæ fuerat loca sæpe secutus.
Heu famulos fugit ille suos. clamare libebat:
Actæon ego sum: dominum cognoscite vestrum:
Verba animo desunt: resonat clamoribus æther.
Prima Melanchætes in tergo vulnera fecit:
Proxima Theridamas, Oresitrophus hæsit in armo.
Tardiùs exierant; sed per compendia montis
** Præcipitata via est. dominum retinentibus illis* * Anticipata
Cætera turba coit, confértque in corpore dentes.
Iam loca vulneribus desunt: gemit ille, sonumque
Etsi non hominis, quem non tamen edere possit

Ceruus,

Ceruus, habet: mæstisque replet iuga nota querelis:
Et genibus pronis supplex, similisque roganti
Circumfert tacitos, tanquam sua brachia, vultus.
At comites rapidum solitis hortatibus agmen
Ignari instigant, oculisque Actæona quærunt;
Et velut absentem certatim Actæona clamant,
(Ad nomen caput ille refert) & abesse queruntur,
Nec capere oblatæ segnem spectacula prædæ.
Vellet abesse quidem, sed adest: velletque videre,
Non etiam sentire canum fera fata suorum.
Vndique circumstant, mersisque in corpore rostris
Dilacerant falsi dominum sub imagine cerui.
Nec, nisi finita per plurima vulnera vita,
Ira pharetratæ fertur satiata Dianæ.
Rumor in ambiguo est: alijs violentior æquo
Visa dea est: alij laudant, dignámque seuera
Virginitate vocant. pars inuenit vtraque caussas.

131 IAM STABANT THEBÆ] Numerosius fuisset, *Iamq; stabant Thebæ: Sed tu syllaba contumax repugnas* Plures Thebas Stephanus, ὁ τῶν ἐθνικῶν συλλέκτης nominat.

POTERAS VID. EXILI- FÆLIX] Si antiquitatem excutias, reperies quibusdam calamitatem suam vertisse in fælicitatem non mediocrem. In his Themistocles, qui Athenis è patria pulsus, apud regem Persarum, ad quem sese applicuit, fuit gratiosissimus. Testatur Aldus in quibusdam veteribus libris extare, *Exilij fælix.* hellenismus, vt *fortunatus laborum.*

132. SOCERI TIBI MARSQ. VENVSQ.] Cadmum Harmoniam Martis & Veneris filiam duxisse, ait Euripid. Phœniss. Theognis Musas & Gratias eius nuptijs interfuisse, præclarumque carmen, seu epithalamium ibi cecinisse.

Μοῦσαι καὶ Χάριτες κοῦραι Διός, αἵ ποτε Κάδμου
Ἐς γάμον ἐλθοῦσαι καλὸν ἀείσατ' ἔπος.

Pindarus quoque Pyth. ode 3. cantasse illic Musas, & deos apud Cadmum epulatos, atque ab ijs nuptialibus donis affectum esse. Hæc Crosan. Quæ fuerint ista dona, Natal. lib. 9. cap. 14. Ex Harmonia sustulit Cadmus filias quatuor, Ino, Semelen, Agauen, Autonoën: filium vnum, Podonum. Poëta tamen plures genuisse mares affirmat, *Tot natos.*

133. HVC ADDE GEN. DE CONIVGE] Ipsemet continuò vocem *genus* explanat: nam & de liberis, & nepotibus, & de tota posteritate dicitur; de maioribus item, vnde originem ducimus. Exempla sunt obuia. Coniugem Cadmi sunt qui Harmionen, sunt qui Harmoniam appellant.

134. TOT NATOS, ET PIGN. CHARA NEPOTES] De natis, seu filiabus iam diximus, de nepotibus accipe. Ex Ino, nupta cum Athamante fuerunt illi nepotes Melicerta, & Learchus. Ex Semele & Ioue Bacchus. Ex Agaue & Echione Pentheus. Ex Autonoë & Aristæo Actæon.

135. HOS QVOQ. IAM IVVENES] quò plus voluptatis capiebat, cùm eorum alioqui egregiam formam. & generosam indolem, & mores probos intueretur.

SED SCIL. VLT. SEMP. EXSPECTANDA DIES, &c.] Si quidquam aliud in toto hoc opere grauiter, sapienter, & sententia fœcunda dictum est, hoc est. Primus dixit & monuit Solon, vnus de VII. sapientibus. Eum commemorat Herodot. lib. 6. hortatum esse Crœsum Lydiæ regem, ne se ob ingentes diuitias, prosperitatemque immodicam insolentiùs efferret: quandoquidem adhuc ante supremum diem illi aduersa & tristia euenire possent, vt euenerunt. Etenim à Cyro Persarum rege victus & captus, iamque rogo impositus, iterum iterumque, O Solon Solon, clamitabat. Quam vocem admirans Cyrus, & ab eo caussam exclamationis huius audiens, liberum deinceps apud se habuit, & ex alieno malo suum metuere cœpit, idemque sibi à viro sapientissimo dictum putauit. Auctor est Iosephus lib. 6. de bello Iud. hoc idem in ore habere solitum Syriæ regem Antiochum, neminem beatum esse ante mortem. Rectè Plin. lib. 7. cap. 40. Ita est profectò, alius de alio iudicat dies, & tamen supremus de omnibus: ideoque nulli credendum. Totum caput mirè facit ad institutum, vt etiam 24. Eadem gnome legitur apud Euripidem:

Μήπω εἴπῃς μέγ' πρὶν τελευτήσαντ' ἴδῃς.
Suum ante funus dic beatum neminem.

Vberiùs autem in Andromacha. Vnde quispiam meritò suspicetur, Ouidium eque haurire adeò nobilem sententiam potuisse: Euripidem autem Herodotum præeuntem secutum. Versus subijcio:

Χρὴ δ' οὔποτ' εἰπεῖν οὐδέν' ὄλβιον βροτῶν,
Πρὶν ἂν θανόντος τὴν τελευταίαν ἴδῃς
Ὅπως περάσας ἡμέραν ἥξει κάτω.
Hominem esse neminem beatum existima,
Nisi morte, quomodo vltimum vitæ diem
Exegerit, quasi teste, planè videris.

Paucos excipit Plato in Epinomide: reliqui, vt vidisti, neminē. Eius verba recitat Theod. de cur. græc. affect. serm. 8. Et paraphrasin quandā in illud Ecclesiast.

fiast. c. 30. *Ante mortem ne quenquam laudaueris*, repe- ries apud S. Chrysost. panegyrico tractatu in S. Eustachium Archiepiscopum Antiochenum, Frontone Ducæo nostro interprete. Vide præterea Adagialia sacra Delrij nostri, parte II pag. 513.

138 PRIMA NEPOS INTER, &c.] Incipit ostendere, ex nepotum casibus, Cadmum auum fublde ac perpetuò fœlicem permanere nequiuisse, quod vt credibilius fieret, generalem sententiam quasi pro themate proposuerat, neminem ante vltimum vitæ diem beatum pronuntiandum.

139. ALIENAQ. CORNVA FRONTI ADDITA, &c.] Summatim exponit quid Actæoni nepoti acciderit, nempe mutatum in ceruum, & à canibus suis, vt verum ceruum, in frusta dilaceratum: simulque ipsum excusat, qui nil peccarit, vt hoc pateretur, nisi errorem & imprudentiam scelus vocemus. Vnde & in Tristib. se in eo quod commisit, in conspectu rei non honestæ, sceleratum fuisse toties negat; imprudentem ac incautum fuisse libens confitetur. *Aliena cornua*, non quòd haberet Actæon cornua non propria: sed quæ ab illa, id est, humana fronte essent aliena, & abhorrerent plurimum.

143. MONS ERAT INFECT. VARIAR. CÆDE FERAR.] Narratio totius rei gestæ. Ipsemet Actæon per montem complures feras adeptus occiderat, vt venator.

144. IAMQ. DIES MEDIVS, &c.] Meridiei periphrasis, seu notatio. Metam vtramque orientem & occidentem intellige. Ad illam exsurgit, ad hanc se condit sol. Suprà: *Fecerat exiguas iam sol altißimus vmbras*. Et 3. de Arte:

Iamq. dies medius rerum contraxerat vmbras,
Inq. pari spatio vesper & ortus erant.

Virgil. 4. Georg. *Medium sol igneus axem Hauserat.*

146. CVM IVVENIS HYANTIVS] Hyantes genus Bœotiorum, seu Bœotorum: quasi dicat, iuuenis Bœotus: Thebæ enim in Bœotia.

PER DEVIA LVSTRA VAGANTES] dum feras latentes per cubilia sua scrutantur & indagant, huc illuc ambulantes. Lustra sunt latibula & habitacula ferarum. Vi gil 2. Georg. *Non absunt illis saltus, & lustra ferarum*. Significat etiam lacunas lutosas, inquit Festus, à qua similitudine ij, qui in locis abditis & sordidis ventri & desidiæ operam dant, dicuntur in lustris vitam agere. Lustra quoque lupanaria dicuntur, ait Nonius. Cicero 2. Philippica: *Cùm omnes impuritates pudica in domo quotidie susciperes, vino lustrisque confectus*. Plautus Asinaria: *Lustris studet*. Et Casin. vxor viro exprobrans, *Vbi in lustra tacuisti?* Respondet ille, *Egóne in lustra?* Obserua genus fœmineum lustra, lustræ. Neutrum est tritius, pro ferarum cubilibus, & numero quidem multitudinis.

147. PARTICIPES OPERVM] socios laboris venatici, qui erant serui eius, quos tamen molliore vocabulo, comitum videlicet, mox dignatur: hoc enim est *placido ore*.

148. LINA MADENT, &c.] Materia pro re inde confecta, retia quippe ex lino fiunt. Retia, & venabula, ac tela in quibus hæserunt feræ, & quibus easdem confecimus, aspersa sunt sanguine, & benehodie nobis processit nostra opera: cras laborem iterabimus.

149. ALTERA L. CVM CROCEIS INVECT. ROTIS, &c.] Virgilius 12. *Cum primum crastina cælo Puniceis inuecta rotis Aurora rubebit.*

A Et lib. 4.

Et iam prima nouo spargebat lumine terras,
Tithoni croceum linquens Aurora cubile.

Et lib. 5.

Iamq. rubescebat radijs mare, & æthere ab alto
Aurora in roseis fulgebat lutea bigis.

151. NVNC PHOEBVS VTRAQ. DISTAT IDEM TERRA] idem neutrius generis est hoc loco. Sensus hic: Nunc, vtpote in meridie, sol æquo spatio à terra orientali & occidentali distat. Suprà: *Et sol ex æquo meta distabat vtraque*. Statius 4. Thebaid. *Tempus erat medij cum solem in culmina mundi Tollit anhela sitis.*

152. FINDITQ. VAPORIBVS ARVA] Sole meridiano, cùm minimum est vmbrarum, torrentur & æstuant omnia, & terræ solum nimia ariditate fatiscit. Iubet ergo labori pausam facere. Aërem feruentem, & per quam calefactum vapores nominat.

B

153. NODOSAQ. TOLLITE LINA] Retia Nodosa autem propter maculas, quæ sunt vel ipsa retia, vel retium foramina. Varro, de re rust. *Septum totum grandibus maculis integitur, ne eò inuolare aquila posit, neuè ex eo auolare aues* Cicer. VII. Verrin. *Reticulumq. sibi* (Verres) *ad nares admouebat, tenuißimo lino, minutis maculis, plenum rosa*. Oenone Paridi: *Retia sæpe comes maculis distincta tetendi.*

155. VALLIS ERAT PICEIS, &c.] Topographia vallis, & antri.

156. SVCCINCTÆ CVRA DIANÆ] Amabat Gargaphien vallem Diana, quæ in opere venatorio necesse habet se succingere *Nuda genu, nodoq; sinus collecta fluentes*, vt Venus 1. Æneid. imitata virginem Tyriam, quam Æneas aut nympham aliquam, Dianæ comitem, aut ipsam Dianam esse coniectat.

C

157. ANTRVM NEMORALE] nemore quodam cinctum. Suprà: *Est specus in medio virgis ac vimine densus.*

158. SIMVLAVERAT. ART. ING. NAT. SVO] Vt ars cum natura, sic vicissim natura cum arte certat in multis, & altera alteram imitatur, & quasi vincere contendit.

160. NATIVVM DVXERAT ARCVM] De antro draconis suprà: *Efficiunt humilem lapidum compagibus arcum.*

161. TENVI PELLVCIDVS VNDA] διαφανής, διαυγής. Ipse 3. in fabula Narcissi: *Fons erat illimis, nitidis argenteus vndis*. Et lib. 4.

— *Videt hic stagnum ducentis ad imum*
Vsque solum lymphæ: non illic canna palustris,
Nec steriles vluæ, nec acuta cuspide iunci:
Perspicuus liquor est.

D

Horat ode 13. lib. 3. *O fons Blandusiæ, splendidior vitro.*

162. MARGINE GRAMIN. SVCCINCT.] viridi gramine fons ille, quanquam in antro, coronabatur. Ex codicibus Ciofani placet magis *incinctus*.

163. HIC DEA SYLVAR. &c.] In æstu hic Diana corpus abluere consueuerat, vt in loco solitario, & in recessu. Syluarum potens, Horatio in Carmine sæculari: syluarum domina, saltuumque recunditurum, Catullo.

165. NYMPHAR. TRADIDIT VNI ARMIG. IACVL.] Officiorum distributio inter decem comites, tanquam vnius dominæ fidas ancillulas, quarum etiam nomina de græco ad præsens negotium aptissimè conficta sunt. Ismenis Ismeni fluminis filia. Crocale ἀπὸ τῆς κροκάλης, à calculis littoralibus,

Niphe ἀπὸ τοῦ νίζειν à lauando, lotrix. Hyale ἀπὸ τοῦ ὑάλου à vitro, nempe ab aqua, instar vitri perspicua. Rhanis ἀπὸ τοῦ ῥαίνειν ab aspergendo. Psecas, gutta roris. Phiale, quasi quæ dominam phiala perfundat, seu capacibus vrnis, vt est in carmine.

168. ARCVSQ. RETENTOS] laxatos, remissos. lib. 2. in fabula Callistus: *Exuit hic humero pharetram, lentosq; retendit Arcus.* A retendo, non à retineo.

167. DEPOSITÆ PALLÆ] Cùm antea succinctam dixerit, mirum cur ei pallam det nihilominus, & venatrici. An succincta cùm feras insequeretur?

168. VINCLA DVÆ PEDIB. DEMVNT] cothurnos ita sæpe vocant poëtæ. Virgil. 4. Æneid. *Vnum exuta pedem vinclis.* Et 8. de Euandro: *Et Tyrrhena pedum circundat vincula plantis.* Plaut. Epid. *Dij immortales, soccos iussi adimere pedibus.* Terent. Heaut. *Soccos detrahunt.*

DOCTIOR ILLIS] priores duæ erant rudiores; hæc, & sequentes ministræ doctissimæ & dexterrimæ.

169. SPARSOS PER COLLA CAPILL. COLLIG. IN NOD.] Infrà: *Crinis erat simplex nodum collectus in vnum.* Virgil. 11. *Tum croceam chlamydémque, sinúsque crepantes Carbaseos fuluo in nodum collegerat auro.* Horat. ode 13. lib. 3. *Myrteum nodo cohibere crinem.* Curtius: *Nec tamen sinus vestis, quem nodo colligunt, infra genua descendit.* Seneca Hippolyto, *Et nodo comas coegit.* Hæc testimonia conquisiuit Ciofan.

170. QVAMVIS ERAT IPSA SOLVTIS] curam enim dominæ, quàm sui potiorem ducebat. Capillum in nodum colligunt lauatum eunres fœminæ.

173. TITANIA] vt à Phœbo Phœbe, sic à Titane (quo nomine & Phœbus dicitur) Titania. Vlteriora persequi, & chartas implere fabulis recitandis, nihil est opus, cùm libri de ijs in promptu sint.

174. DILATA PARTE LABORVM] Nun multo antea iusserat socios laborem intermittere, postridie eundem repetituros.

175. NON CERTIS PASSIBVS IBAT] vagis passibus, & à recto tramite deflectentibus. Incerto itinere per nemus incedentibus, & vt locutus est in superioribus, per deuia lustra vagantibus.

176. SIC ILLVM FATA FEREB.] Cùm caussa non patebat, aut quippiam fieri non debuisse, aut aliter debuisse opinabantur, fatis adscribebant. Libr. 7. Cephalus, *Sic me mea fata trahebant.* Et Trist. 3. eleg. 2. *Ergo erat in fatis Scythiam quoque visere nostris:* Medea Iasoni: *Et formosus eras, & me mea fata trahebant.*

177. QVI SIMVL INTRAVIT] *simul* pro simul ac, & simul atque, scriptoribus nobilibus vsitatum. Cicero Academ. 2. *Itaque simul experrecti sumus, visa illa contemnimus.* Catull. *Qua simul optata finito tempore luces Aduenere.* Horat. ode 9. lib. 1. *Qui simul strauere ventos æquore feruido.* Plura exempla congerit Lamb. ad od. 4. eiusdem lib.

RORANTIA FONTIBVS ANTRA] in quibus omnia propter exhalationes humidas fontis rorulenta. Sæpius apud poëtas roris vocabulum aquæ & liquoris copiam significare videas, non solùm asperginem. Immò aquam: Lucretius 4. elementa nominans lib. 1.

Siu ita fortè putas ignis terramq; coire
Corpus, & aerias auras, roremq; liquorum.

178. QVI COLOR INFECTIS ADVERSI SOLIS,
A &c.] Dianam obseptam Nympharum corporibus obliquasse tamen corpus, & vultum retro flexisse ait; & qualis in ea ex pudore color extiterit, duplicata τῇ παραβολῇ demonstrat, iridis, inquam, & auroræ. Cur rubeant quos pudet, vide apud Politian. problema Alexand. Aphrodisei 15. Et infrà lib. 6. de Arachne, *Subitusq; inuita notauit Ora rubor.* Discant igitur, quæ se virgines non fictas & simulatas, sed veras & germanas, atque huc tam venerabili nomine dignas existimari student, vel à commentitijs deabus verecundiam, thesauroque suo, quem in vase fictili circumferunt, nunquam non fures timeant. Tertullian. spectatus commendator castitatis ac pudoris, lib. de veland. virginibus. *Vera, & pura, & tota virginitas nihil magis timet,* in-
B quit, *quàm semetipsam: etiam fœminarum oculos pati non vult: alios ipsa oculos habet: confugit ad velamentum capitis, quasi ad galeam, quasi ad clypeum, qui bonum suum protegat aduersus ictus tentationum, aduersus iacula scandalorum, aduersus suspiciones & susurros & æmulationem, & ipsum quoque liuorem.* Addatur his corollarium. Deæ nudas se videri noluerunt Diana, Iuno, Pallas. Vide Tiraquell. de lege connubiali pag. 89. & seq.

184. QVAS HABVIT] quas secum ad antrum attulit, & armigeræ suæ cum iaculo & arcu tradidit, vt audisti. Optabat autem præsentes habere sagittas, vt miserum Actæonem ceu feram configeret. Nunc se vlta est vt potuit: quanquam nimis potuit, solaque aspergine in ceruum transmutauit, quam transformationem, vt alias omnes, ingeniosè lu-
C culenterque declarat.

187. POSITO VELAMINE] vestes velant, inde velamina pro vestibus Lib. 2. in fabula Callistus: *Cuncta velamina ponunt: Vna moras quærit, dubitanti vestis adempta est.* Virgil. 1. Æneid. *Et circumtexto croceo velamen acantho.*

189. DAT SPARSO CAP. VIVACIS CORN. CERVI, &c.] De hac metamorphosi & Seneca in Oedipo, paraphrastes Ouidij etiam hîc, vt alibi millies:

Quid Cadmei fata nepotis,
Cùm viuacis cornua cerui
Frontem ramis texere nouis,
Dominumq; canes egere suum?
Praceps syluas montesq; fugit
Citus Actaon, agiliq; magis
Pede per saltus & saxa vagus
D *Metuit motas Zephyris plumas,*
Et qua posuit retia vitat;
Donec placidi fontis in vnda
Cornua vidit, vultusq; feros:
Vbi virgineos fouerat artus
Nimiùm saui diua pudoris.

Fabulam eandem pertractat Nonnus l. 5. Dionys. Callimach. in lauacrum Pallad. De eius allegoria Delrius Comment. Senecæ pag. 128. Vocat ceruum viuacem & Virgil. eclog. 7. quam viuacitatem vt subindicarent sacerdotes Ægyptij, cornua ei maximè ramosa faciebant. Verba Plinij sunt lib. 8. cap. 32. *Vita ceruis in confesso longa, post centum annos aliquibus capti cum torquibus aureis, quos Alexander Magnus addiderat, adopertis iam cute in magna obesitate.* Auson. de hominum ætate:

Hos nouies superat viuendo garrula cornix,
Et quater egreditur cornicis sæcula ceruus.

192. VELAT MACVLOSO VELLERE CORPVS]
Vir-

Virgil. 1. Æneid *Succinctam pharetra, & maculosæ tegmine lyncis.* Nostri tamen cerui maculoso vellere non sunt. Vellus hîc ἀκύμορ positum.

193. AVDITVS ET PAVOR EST] In iurgio Achilles vt timidum significet Agamemnonem, ipsi κραδίην ἐλάφοιο, cor cerui tribuit 1. Iliad. Afliminatia autem grandi corde, quasi & ceruus, timida sunt. ἐλάφειος ἀνήρ. homo ceruinus, homo meticulosus. Vel catuli latratum metuunt cerui, fugamque mox capessunt. Pertinet huc apologus Æsopi de hinnulo, & ceruo patre. Lucret. lib. 3. *Et fuga ceruis a patribus datur, & patrius pauor incitat artus.* Quorum verò animalium cor paruum, sunt audacia & animosa, vt leones: quorum cor rigidum, bruta & stolida.

197. PER ORA NON SVA] vt suprà, *alienaq́ue, rostroque ferunt. Addita.* Quia nec ipse erat qui paulo priùs fuerat; ideo nec per ora pristina & sua lacrymæ decurrebant.

198. MENS TANTVM PRISTINA MANSIT] vt in Io iam vacca, lib 1, Callisto visa, lib. 2. *Mens antiqua tamen facta quoque mansit in vrsa.* Sic apud Homer. Odyss. 10. in socijs Vlyssis, à Circe venefica in porcos, canes, lupos mutatis. Quorum vnius, Grylli nomine, disputationem cum Vlysse habes apud Plutarch. lib. Quòd bruta ratione vtantur.

200. TIMOR HVC IMPEDIT] ne lanietur à canibus, si in syluis permaneat.

PVDOR IMPEDIT ILLVD] ne domum repetat. Quem enim non puderet ad suos redire. ex homine, præsertim nobili, factum bestiam? Sic de Ione lib. 1. dum de vacca sua, quam Iuno sibi donari petebat, deliberat:

——— Crudele, suos addicere amores,
Non dare, suspectum. Pudor est qui suadeat illinc,
Hinc dissuadet amor.

201. PRIMVSQ. MELAMP. ICHNOBAT. SAGAX, &c.] Canes Actæonis nominat Hygin. fab. 181. Canes venatici à venatoribus proprijs nominibus sæpe compellandi sunt, & sonus cuique, quàm licebit multipliciter variandus, nunc ex grauium acutum, nunc vicissim ex acuto in grauem. Quocirca, vt Xenophon lib. de venatione, alijque scriptores θηρευτικοὶ præcipiunt, nomina canina aut monosyllaba, aut dissyllaba, breuia quidem omnino, pronuntiatuque facilia esse oportebit. Pro exemplis ab eodem huiuscemodi proponuntur, ψυχή, θυμός, πόρπαξ, στύραξ, λογχή, λόχος, φρουρά, φύλαξ, τάξις, ξίφων, φόνιξ, φλέγων, ἀλκή, τεύχων, ὑλεύς, μήδας, &c. Germanis lar, fallh, wolff, bert, fason, &c. Videndum itaque, rectè ne Ouid. illis trisyllaba, & tetrasyllaba vocabula indiderit, tametsi alioqui ex canum natura & proprietate sumpta. Deprompsi hæc ex dialogo meo 77. secundæ tertij, quo venationem, aucupium, & piscatum breuiter tractaui. Attributum *sagax* cani aptissimum est, venatico præsertim, de quo genere Maro 4. Æneid. *Et odora canum vis.* Est & in alijs epithetis tot canum mira, naturæque canium valdè accommodata varietas. In his quædam peregrinos canes indicant, vnde eorum bonitas & præstantia conijcitur. Nam Ichnobates dicitur Gnosius, id est, Cretensis, Gnosos enim vrbs Cretæ; Melampus Spartanus, Ladon Sicyonius, &c. Singulorum nomina interpretari, esset otio abuti: mediocriter græcis litteris imbutus pænè omnia intelliget. Habent porrò Ra-

A phaëlem rudiores, quo interprete & magistro vtantur licet.

RAPIDA VELOCIVS AVRA] velocius vento. Nam vt ventus pro aura, sic vicissim aura pro vento poëtis toties Virg. 12 de equis Turni: *Qui candore niues anteirent, cursibus auras.* Aura, inquit Isidor. l. 13. ab aëre dicta, quòd leuis sit motus aëris. Agitatus enim aër auram facit. Vnde & Lucretius, aëtias auras.

207. NARIBVS VTILES AGRE] mitè sagax, & ob id feris deprehendendis vtilissima.

209. DE Q. LVPO CONCEPTA NAPE] dicitur à saltu νάπη.

PECVDESQ. SECVTA POEMENIS] pastoritia canis, quales à venaticis alioqui differunt.

B 210. NATIS COMITATA HARPYIA DVOB.] Aliquot fœminas canes maribus venaticis in hoc catalogo admiscet, sunt enim acriores plerumque maribus in istac militia. Quæ caussa, cur Græci & Latini, cùm de canibus ad venandum loquuntur, genus muliebre pro virili vsurpent: quod in oden 2. Epod. annotauit Torrent. ad illud carmen:

Aut trudit acres hinc & hinc multa cane
Apros in obstantes plagas.

Lege exempla.

215. CVM FRATRE LYCISCA] Virgil. eclog. 3. *Multum latrante Lycisca* Lycisca, seu Lyciscus ex cane & lupo commixtis generatus canis.

220. QVOSQ. REFERRE MORA EST] Alibi: *Et quos præterea longa referre mora est.* Quod diceremus, longum est recensere, longum est persequi, lon-
C gum est enumerare; infinitum est dicere. Plaut. Capt. *Quæ memini, mora mera est monerier.*

223. ILLE FVGIT Q. FVER. LOCA, &c.] Ad miserationem mouendam hoc, & quæ sequuntur dicta sunt.

224. CLAMARE LIB. ACTÆON EGO SVM, &c.] De Io iam vacca lib 1.

Illa etiam supplex Argo cùm brachia vellet
Tendere, non habuit quæ brachia tenderet Argo.
Et conata queri, mugitus edidit ore,
Pertimuitq́ue sonos, propriaq́ue exterrita voce est.

226. RESONAT LATRATIBVS ÆTHER] ob multitudinem latrantium. Virgil 4. Æneid. *Tecta fremunt, resonat magnis clamoribus æther.* Lib. 12. *Et cælum tonat omne tumultu*, de canum latratibus, & venatorum acclamationibus agens.

D 227. PRIMA MELANCHÆTES IN TERGO, &c] Hactenus nominauit canes Actæonis, eorum ad prædam auiditatem declarat: quàm disertè exponit, quàm miserabiliter ab ijs tractatus sit. Nominat autem aliquot, quos antea, quò esset breuior, omiserat.

229. TARDIVS EXIERANT, SED PER COMPEND. &c.] Proximè nominati tres canes quanquam tardiùs exierant, vbi inclusi omnes tenebantur, venatu interquiescente, tamen compendio montis sibi noto, præda iam capta aderant, & in eam primi inuadebant. Glareanus de famulis intelligit, qui tres illos canes adduxerint.

230. PRÆCIPIT. VIA EST] non quòd præceps via; sed quoniam per præceps celerius iter & curritur: viam præcipitatam dicit, quæ citissimè peracta.

231. CÆTERA TVRBA COIT] Suprà: *Quosq́ue referre mora est.*

232. IAM LOCA VVLNERIBVS DESVNT] vt pænè nihil nisi vnum quoddam & latissimum vulnus appareret. De Marsya satyro, ab Apolline excoriato, lib. 6. *Nec quidquam nisi vulnus erat.* Lib. 15. de laniatu Hippolyti, *Vnúmque erat omnia vulnus.*

233. QVEM NON T. EO. CERVVS POSSIT] Stridulum quendam, & misericordiam prouocantem sonum edebat, si canes scirent misereri. Cerui autem rugiunt naturaliter.

234. IVGA NOTA] montium iuga, quæ frequenter percursarat.

235. ET GENIB. PRONIS SVPPLEX, &c] Sic Io fine lib. 1. Io vacca fit Ioui supplex:

Procubuit genibus, resupinoq́; ardua collo,
Quos potuit solos tendens ad sidera vultus,
Et gemitu, & lacrymis, & luctisono mugitu
Cum Ioue visa queri est, finemq́; orare malorum.

277. AT COMITES RAPIO. SOL. HORTAT. &c.] Hoc illi acerbissimum fuit, famulos suos in exitium domini sui quem diligebant, & certatim clamoribus requirebant canes hortari & impellere. Excusat eos Poëta, quòd istuc μεταμορφώσεως eius ignari faciebant.

238. OCVLISQ. ACTÆONA QVÆRVNT, &c.] quàm omnia explicatè & festiuè, quàm ἀκολούθως, quàm verisimiliter, si principium pussemus pro vero concedere, versum in ceruum Actæonem, ita vt mentis vsum retineret.

240. AONOM. CAP. ILLE REFERT] Hæc verba parenthesi includenda, rectè monet Glarean. Quæ enim sequitur coniunctio *&*, duo verba connectit, *clamant*, & *queruntur*. Annuebat igitur capite se inclamantibus, &, vt quibat, se illum esse quem vocarent, respondebat.

242. VELLET Q. VIO. NON ET SENTIRE, &c.] Famuli, vt adesset herus, & se illo spectaculo delectaret, optabant. Hoc votum ille audiebat, idemq́; cupiebat, adesse scilicet, vt intueretur; at non vt tam dira pateretur, quo pacto aderat.

244. MERSISQ. IN CORP. ROSTRIS, &c.] Hęc est catastrophe huius tam memorabilis tragœdiæ, laniatus hominis innocentissimi.

245. FALSI SVB IMAGINE CERVI] Foris omnia illi aderant, quæ ceruo: nec decipiebantur canes: ast intus latebat humana mens & cogitatio, quæ ceruo non insunt, quia mera bestia est. Bene igitur, *falsi cerui.*

246. NEC NISI FINITA, &c.] Seuera sanè virginitas Dianæ, vt mox vocabitur. Quid illo futurum erat, si sciens & volens eò venisset, ad animum, inquam, illud? si etiam præter impudicum aspectum, quæ prima est amoris linea, cæteris lineis amasset? Quid ad mores ex hac fabula trahi possit, consule Natal. lib. 6. cap. 24.

248. RVMOR IN AMBIGVO EST] iactantur sermones ambigui super hoc Dianæ facto, nec est omnium concors sententia. Lib. 12. *Exitus in dubio est.*

ALIIS VIOLENT. ÆQVO VISA DEA EST] pars improbat factum, vt crudele nimis, & miratur tantas esse animis cælestibus iras: potuisse hanc non malitiam, sed imprudentiam, & fortuitum omnino occursum puniri clementiùs.

249. ALII LAVD. DIGNAMQ. &c.] pars altera probat, & studium deæ, seueritatemque in tuenda omnimodis virginitate sua laudibus prosequitur. Chorus Act. 3. in Oedip. Senecæ *nimium sæui Dianam pudoris* vocat Dianam. Et est hæc fabula pænè gemina illi, quam de Tiresia in quadam elegia memorauit Callimachus. Qui in venatu sitiens cùm ad fontem bibiturus accessisset, imprudens loco Mineruam lauantem conspexit, statimque oculis captus est. Quare se meritò miniorem Diana affirmat. Apud Nonnum autem Dionysiacῶν 5. Actæon fælicem Tiresiam prædicat, qui citra mortem, tantùm amissis oculis Mineruam nudam aspexerit. Hæc latiùs Politianus Miscellan. cap. LXXX.

Iunonis in Semelen ob conceptum ex Ioue Bacchum ira, & minæ atrocissimæ.

V. *SOLA Iouis coniux, non tam culpetúe, probetúe*
Eloquitur, quàm clade domus ab Agenore ductæ
Gaudet, & à Tyria collectum pellice transfert
In generis socios odium. Subit ecce priori
Caussa recens: grauidámque dolet de semine magni
Esse Iouis Semelen: tum linguam ad iurgia soluit.
Profeci quidenim toties per iurgia? dixit:
Ipsa petenda mihi est: ipsam, si maxima Iuno
Rite vocor, perdam: si me gemmantia dextra
Sceptra tenere decet; si sum regina, Iouisque
Et soror, & coniux: certè soror. at puto furto est
Contenta, & thalami breuis est iniuria nostri.
Concipit: id decrat: manifestáque crimina pleno
Fert vtero: & mater, quod vix mihi contigit, vni,

De

265. De Ioue vult fieri. TANTA EST FIDVCIA FORMÆ.
Fallat eam faxo: nec sim Saturnia, si non
Ab Ioue mersa suo stygias penetrabit ad vndas.

251. SOLA IOVIS CONIVX, &c.] Vti consueuit, bellè occasionem sequentis fabulæ, qua io Semelen pellicem sæuit Iuno, enarrandæ excogitauit, fingendo, incertam animi, laudaret an reprehenderet Dianam: gauisam interim tanta calamitate domus & familiæ Agenoreæ. Actæon quippe nepos Cadmi, Cadmus Agenoris Phœnicum regis filius. Infesta autem fuit huic domui propter Europam Agenoris filiam, quam Iupiter rapuit, vt vidimus lib. 2. in extremo, ob quam & totum genus Agenoridum malè oderat Iuno.

254. IN GENERIS SOCIOS] Quia Cadmus frater Europæ, illius pastores nominat socios generis Europæ, ipsamque Tyrium pellicem pro Phœnissa: Tyrus quippe in Phœnicia.

SVBIT ECCE PRIORI CAVSSA RECENS, &c.] Amplificatum est odium Iunonis ex pellicatu Semeles, quæ matertera fuit Actæonis, & Cadmi filia. Ac minus doluisset, nisi & grauidam audisset. Caussam eandem ipsa refert lib. 2. vbi Callistonem miseris modis accipit:

Scilicet hoc etiam restabat, adultera, dixit,
Vt fœcunda fores, fieretq; iniuria partu
Nota, Iouisq; mei testatum dedecus esset.

256. TVM LING. AD IVRGIA SOLVIT] Lib. 1. *Ora indignantia soluit.* Cùm dicat, se nihil hactenus per iurgia profecisse (iurgatam cum Semele nondum grauida, vt quæ sibi Iouem surripuisset, intelligere debemus) cur igitur linguam nunc in iurgia soluit? Iurgia hîc pro minis quas effundit, videtur cepisse, pro verbis irarum & minarum refertis.

258. IPSA PETENDA MIHI EST] non verbis de cætero cum ea, sed re agendum. Sentiat me nunc vltricem, non iurgatricem, vt nuper. Petere, pro ferire, vulnerare, lædere, à gladiatoribus sumptum. Petere collum, iugulum, caput, sanguinem, vitam alicuius, apud Ciceronem.

SI MAXIMA IVNO RITE VOCOR, &c.] Maxima, quia diuûm regina, & δῖα θεάων, & quod apud Maronem, & hîc mox subiungitur, Iouis soror & coniux. Iupiter item si maximus, cur non maxima Iuno? transit enim ad vxorem mariti nobilitas. 4. Æneid. *Iam iam nec maxima Iuno*, &c. Germanus huic loco est lib. 14. vbi Circe à Pico rege contempta sic ait indignabunda:

Non tamen effugies, vento rapiare licebit,
Si modò me noui, si non euanuit omnis
Herbarum virtus, nec me mea carmina fallunt.

260. IOVISQ. ET SOROR ET CONIVX] Ipsa Fast. 6.

Est aliquid nupsisse Ioui, Iouis esse sororem,
Fratre magis dubito glorier, anne viro.

Ibid. *Sui germana mariti.* Seneca Agamem. *Ades ô magni soror & coniux, Consors sceptri regia Iuno.*

261. CERTE SOROR] Propter crebra Iouis stupra, non satis affirmatè dici potest, Iunonem esse eius coniugem; quandoquidem eam vt coniugem non veretur. Esse autem sororem, hoc est, iisdem parentibus, Saturno & Opi progenitam, semper dici potest: quæ ipsa est amplissima dignitas, quam illi pellex nulla eripuerit.

AT PVTO FVRTO EST CONTENTA, &c.] *εἰρωνικῶς*. Et nota Iunonis malignitatem. Culpæ, & crimini, voluntatique peruersæ ac superbiæ tribuit, quod in Semeles potestate non fuit, concepisse videlicet, & ferre vterum. At Iouem ab se prohibere, hoc fuit.

263. MANIFESTAQ. CRIM. P. FERT VTERO] Crimen id quod per crimen, seu cum crimine patratum est, & nonnunquam de ipso homine, vt cùm dicit Terentius, *Vbi potasti scelus?* Consule Symbol. meas ad illud 2. Æneid. *Accipe nunc Danaûm insidias, & crimine ab vno Disce omnes.*

264. QVOD VIX MIHI CONTIGIT VNI] Immò multis contigit, vt matres de Ioue fierent. Ouid. in Fast. *Quàm multas matres fecerit ille deus.* Quidam censent legi posse *vno*, vt Mars intelligatur, quem Ioui peperit solum.

265. TANTA EST FIDVCIA FORMÆ] Adeò sibi de forma plaudit, vt propter eam se non indignam dicat, quæ ex Ioue concipiat. Eadem verba de Mercurio lib. 2. in fabula Herses.

266. FALLAT EAM FAXO] vel Iupiter, vel absolutè, vt subaudiatur res, animus, sententia. Cicero in Orat. perf. *Quem quæso nostrûm fefellit, ita vos esse facturos?* Ad Attic. epist. 12. lib. 14. *Sed nos (nisi me fallit) iacebimus.* *Faxo*, est faciam, futuri temporis, indicatiui modi. Inuenitur & faxim, faxis, faxit, faxitis, faxint. Plaut. Amphit. *Faxo probè iam hic deludatur.* Virgil. 9. Æneid. *Haud sibi cum Danais rem, faxo, & pube Pelasga Esse putet.* Et 12. *Ego fœdera faxo Firma manu.*

NEC SIM SATVRNIA] Saturnia *ἐμφατικῶς*, Saturni filia, & proinde Iouis soror. Cùm ita affatur Iunonem, magnopere Troianis iratam Iupiter 12. Æneid.

Es germana Iouis, Saturniq; altera proles:
Irarum tantos voluis sub pectore fluctus?

Secundùm Seruium, qui citra interrogationem legit, hoc vult: Soror Iouis es, vnde non mirum, tantam te iracundiam tenere sub pectore; nam scimus vnumquemque pro generis qualitate in iram moueri. Si cum interrogatione legas, sensus hic erit, vt arbitror: Cùm sis adeò nobilis dea, mihique par, non te adeò ita concitari, quasi grauitatis & amplitudinis tuæ oblitam, decet.

267. AB IOVE MERSA SV. STYG. &c.] Iupiter fulmine suo domum, ipsamque, dum petitioni eius, cum maiestate ad se illum venire cupientis obsequitur, incendit.

Narcis-

Narcissus adolescentulus, iuxta prædictionem Tiresiæ vatis cæci, ex philautia, in quam ex immodica sui contemplatione, in puro fonte nimirum, deuenerat, hominem exuit, & in florem ὁμώνυμον transformatur.

VI. ILLE (Tiresias) *per Aonias fama celeberrimus vrbes*
Irreprehensa dabat populo responsa petenti.
Prima * *fidem, vocisque ratæ tentamina sumpsit*
Cærula Liriope, quam quondam flumine curuo
Implicuit, clausæque suis Cephisus in vndis
Vim tulit. enixa est vtero pulcherrima pleno
Infantem nymphe, iam tunc qui posset amari,
Narcissumque vocat. De quo consultus, an esset
Tempora maturæ visurus longa senectæ,
Fatidicus vates, SI SE NON NOVERIT, *inquit.*
Vana diu visa est vox auguris: exitus illam
Resque probat, lethique genus, nouitásque furoris.
* *Nam quater ad quinos vnum Cephisus annos*
Addiderat, poterátque puer, iuuenisque videri.
Fons erat illimis, nitidis argenteus vndis,
Quem neque pastores, neque pastæ monte capellæ
Contigerant, aliudue pecus: quem nulla volucris,
Nec fera turbarat, nec lapsus ab arbore ramus.
Gramen erat circà, quod proximus humor alebat:
Syluaque, sole locum passura tepescere nullo.
Hic puer & studio venandi lassus, & æstu,
Procubuit, faciémque loci, fontémque secutus.
Dúmque sitim sedare cupit, sitis altera creuit.
Dúmque bibit, visæ correptus imagine formæ,
Spem sine corpore amat: corpus putat esse, quod vmbra est:
Ac stupet ipse sibi, vultúque immotus eodem
Hæret, vt è Pario formatum marmore signum.
Spectat humi positus, geminum ceu lumina sidus,
Et dignos Baccho digitos, & Apolline crines,
Impubésque genas, & eburnea colla, decúsque
Oris, & in niueo mistum candore ruborem;
Cunctáque miratur, quibus est mirabilis ipse.
Se cupit imprudens: & qui probat, ipse probatur:
Dúmque petit, petitur: paritérque accendit, & ardet.
Irrita fallaci quoties dedit oscula fonti?
In medijs quoties visum captantia collum
Brachia mersit aquis, nec se deprendit in illis?

*fide, pro fidei, antiquè.

*Namque ter ad quinos.

Quid

Quid videat nescit: sed quod videt, vritur illo:
Atque oculos idem qui decipit, incitat error.
Credule, QVID FRVSTRA SIMVLACRA FVGACIA CAPTAS?
QVOD PETIS EST NVSQVAM: *quod amas, auertere, perdes.*
Ista repercussæ, quam cernis, imaginis vmbra est.
Nil habet ista sui: tecum venitque manetque,
Tecum discedet, si tu discedere possis.
Non illum Cereris, non illum cura quietis
Abstrahere inde potest: sed opaca fusus in herba
Spectat inexpleto mendacem lumine formam:
PERQVE OCVLOS PERIT IPSE SVOS: *paulúmque leuatus*
Ad circumstantes tendens sua brachia syluas,
Ecquis, io syluæ, crudeliùs, inquit, amauit?
(Scitis enim, & multis latebra opportuna fuistis)
Ecquem, cùm vestræ tot agantur sæcula vitæ,
Qui sic tabuerit longo meministis in æuo?
Et placet, & video: sed quod videóque, placétque,
Non tamen inuenio. tantus tenet error amantem.
Quóque magis doleam, nec nos mare separat ingens,
Nec via, nec montes, nec clausis mœnia portis:
Exigua prohibemur aqua: cupit ipse teneri.
Nam quoties liquidis porreximus oscula lymphis,
Hic toties ad me resupino nititur ore.
Posse putet tangi: minimum est quod amantibus obstat.
Quisquis es, huc exi: quid me, puer vnice, fallis?
Quóue petitus abis? certè nec forma, nec ætas
Est mea, quam fugias: & amarunt me quoque nymphæ.
Spem mihi nescio quam vultu promittis amico.
Cúmque ego porrexi tibi brachia, porrigis vltro:
Cùm risi, arrides: lacrymas quoque sæpe notaui
Me lacrymante tuas: nutu quoque signa remittis:
Et quantum motu formosi suspicor oris,
Verba refers, aures non peruenientia nostras.
Ille ego sum: sensi, nec me mea fallit imago,
Vror amore mei: flammas moueóque, feróque.
Quid faciam? roger, anne rogem? quid deinde rogabo?
Quod cupio, mecum est: INOPEM ME COPIA FECIT.
O vtinam à nostro secedere corpore possem!
Votum in amante nouum est, vellem quod amamus abesset.
Iámque dolor vires adimit, nec tempora vitæ
Longa meæ superant, primóque extinguor in æuo.
Nec mihi mors grauis est, posituro morte dolores:
Hic qui diligitur, vellem diuturnior esset:
Nunc duo concordes anima moriemur in vna.
Dixit, & ad faciem rediit male sanus eandem,
Et lacrymis turbauit aquas, obscuráque moto
Reddita forma lacu est: quam cum vidisset abire,

Quò

Quò refugis? remane. nec me crudelis amantem
Desere, clamauit: liceat, quod tangere non est,
Aspicere, & misero præbere alimenta furori,
*Dúmque dolet, * summo vestem deduxit ab * ore,* *summa ora.
Nudáque marmoreis percussit pectora palmis:
Pectora traxerunt tenuem percussa ruborem:
Non aliter quàm poma solent, quæ candida parte,
Parte rubent: aut vt varijs solet vua racemis
Ducere purpureum nondum matura colorem.
Quæ simul aspexit liquefacta rursus in vnda,
Non tulit vlteriùs: sed, vt intabescere flauæ
Igne leui ceræ matutinæque pruinæ
Sole tepente solent: sic attenuatus amore
Liquitur, & tecto paulatim carpitur igni,
Et neque iam color est misto candore rubori,
Nec vigor, & vires, & quæ modò visa placebant:
Nec corpus remanet, quondam quod amauerat Echo.
Quæ tamen vt vidit, quamuis irata, memórque
Indoluit: quotiésque puer miserabilis, Eheu
Dixerat: hæc resonis iterabat vocibus, Eheu.
Cúmque suos manibus percusserat ille lacertos,
Hæc quoque reddebat sonitum plangoris eundem,
Vltima vox solitam fuit hæc spectantis in vndam,
Heu frustra dilecte puer: totidémque remisit
Verba locus: dictóque vale, vale inquit & Echo.
Ille caput viridi fessum submisit in herba;
Lumina mors clausit domini mirantia formam.
Tum quoque se, postquam est inferna sede receptus,
In stygia spectabat aqua. Planxere sorores
Naiades, & sectos fratri imposuere capillos.
Planxerunt Dryades, plangentibus assonat Echo.
Iámque rogum, quassásque faces, feretrúmque parabant:
Nusquam corpus erat. croceum pro corpore florem
Inueniunt, folijs medium cingentibus albis.

268 PER AONIAS VRBES] per Bœotias vrbes, Aonia enim pars Bœotiæ, & à parte totum poëtis sæpenumero concipitur. A

269. IRREPREHENSA RESPONSA] *ἀναίτια*, quæ reprehendi non poterant, quoniam eueniebant, & exitu ipso confirmabantur.

270 PRIMA FIDE VOCISQ. RATÆ, &c.] Liriope nympha prima sciscitando, fidem eius & vocem, an esset rata, experiri voluit. Pro *fidem* legendum *fide*, antiquo genitiuo, de quo Gell. lib. 9. cap. 14. Ita sensus expeditior & facilior fuerit. Lib. 6. *Vtq; fide pignus dextras vtrasq; poposcit*. Horat. ode 7. lib. 3. *Constantis iuuenem fide*. Virgil. 1. Georg. *Libra die somniq; pares vbi fecerit horas*.

273. ENIXA EST VTERO, &c.] Ostendit qua ratione fidem sumpserit in filio Narcisso, quem ex Cephiso amnæ genuit.

274. IAM TVNC Q. POSSET AMARI] qui posset ab infantia ipsa amari, adeo pulcher & decorus erat.

276. TEMP. MATVRÆ VISVR. L. SENECTÆ] an esset vitam in senectam vsque propagaturus.

277. SI SE NON NOVERIT, INQVIT] Responsum Tiresiæ ambiguum, vt solebant responsa vatum & oraculorum vt plurimum. Loquebatur autem de notitia pulchritudinis ipsius; ob quam contabuit, & in florem concessit sui nominis. Hoc cùm nescirent, vocem hanc pro vano diu habuerunt, Narcissúmque ad annos seniles peruenturum crediderunt. Pereunt multi, quia se norunt, inde enim fastidio & superbia intumescunt. Pereunt plores, quia se non norunt, hoc est, nosse nolunt, quod pro salutari præcepto dedit omnibus siue Chilon, siue quis alius de sapientum septenario.

278. Exi-

278. EXITVS ILLAM RESO. PROB. &c.] Ver. dissi. A
... rem res ipsa, & ... genus lethi, ... ua-
que vnde illi eiusmodi lethum ... ducitur.

280. QVATER AD QVI... ANNOS] natus erat annos vnũ supra vi... Scr. turã Ciof adducit aliã, *Nãq; ter ad quinos*, &c. ... annorũ 16.

281. POTERAT Q. P. IVVENISQ. VID. puer propter faciem puerilem & imberbem; iuuenis propter staturam, vocem, annos.

282. ... ONS ERAT ILLIM. NITID. &c.] Homero & fluuij ἀργυροδῖναι, Iliad. α φ. Recurre ad fontem in valle ...rgaphies, iam antè descriptum hoc libro: *Fons sonat à dextra tenui pellucidus vnda.* Lib. 5. de aqua Alphei fluminis, in quo lauabat Arethusa:

Inuenio sine vertice aquas, sine murmure euntes,
Perspicuas ad humum, per quas numerabilis altè
Calculus omnis erat quas tu vix ire putares.

Apul. l. 4. Miles. de quodã fõte, euomuisse vndas argenteas. Vir. de amne 3. Geor. *Purior electro cãpũ petit.* B
De alio Silius l. 4. *Perstringit tacitas gemmanti gurgite ripas.* Petronius: *Has inter lucebat aquis errãtibus amnis.*

283. NEQ. P. M. CAPELLÆ] Melibœus pastor, eclo. 1.

Ite meæ quondam fœlix pecus, ite capellæ,
Non ego vos posthac viridi proiectus in antro
Dumosa pendere procul de rupe videbo.

286. GR... MEN ERAT CIRCA] Suprà: *Margine gramineo patulos succinctus hiatus.*

287. S... LE LOCVM PASSVRA TEPES. NVLLO] Radios solis circumiecta sylua per opacitatem suam excludebat: alioqui (quod experientia scimus) tam purus & argenteus fons ille non fuisset.

288. ET STVDIO VENAND. LASS.] De Diana l. 2.

Cùm dea venatu, & fraternis languida flammis,
Nacta nemus gelidũ, de quo cũ murmure labẽs, &c. C

Et l. hoc 7. *Hic dea venatu syluarum fessa solebat*
Virgineos artus liquido perfundere rore.

289. FACIEMQ. LOCI, FONTEMQ. SECVT.] Locum captabat propter amœnitaté & vmbrã, quoniam æstuabat: fonté, quia ex æstu & labore sitiebat. *Facies* non de specie tantũ oris humani, sed etiã de cuiusque rei naturali aspectu dicitur. Cic. pro Flacco: *Fateãtur in Menãdri persona expressã esse faciem ciuitatis.* Virg. 2. Georg. *Nec pinguis vnã in faciẽ nascuntur oliua.*

290. DVMQ. SITIM SEDARE CVPIT] Lucret. l. 4.

Et sedare sitim prius est, quàm pocula, natum.

lib. 5. *At sedare sitim fluuios fontesq; vocabant.*
Cornif. ad Heren. *Neque habeat qui sitim sedet.* Virgil. eclog. 4. *Dulcis aquæ saliente sitim restinguere riuo.* Martial. l. 7. *Veientana tuam si domet vnda sitim.* Propert. D
lib. 3. *Lymphisq; à fonte petitis Ora Philetæa nostra rigauit aqua.* 3. Fast. *Et releuant multo pectora sicca mero.* 4. Fast. *Nec siccam gelido fonte leuare sitim.*

SITIS ALTERA CREVIT] sitis suimet ipsius. Nam quẽ in vnda videbat & amabat, nõ erat alius. Trãslatè. Sic Cic. in Parad. *Neq; enim vnquã expletur, nec satiatur cupiditatis sitis.* Itẽ, liure honores, aurum, &c.

291. VI... Æ FOR. IMAG. FOR. Nõ abs re fuerit, cõsiderare imaginẽ Narcissi, propositã à Philostrato l. 1.

292. SPEM SINE CORP. AMAT] id quo se potiturum sperabat (cupiebat quidem certe, amabat: sed id non erat corpus, verũ similitudo corporis, & vmbra, vt ipse poëta nominat.

293. AC STVPET IPSE SIBI. &c. formosum & elegantem ex omni parte adolescentem quodammodo pingit, dum quæ Narcissus in semetipsũ admiratus sit, & stupuerit, ad vnguem percenset.

294. VT E PARIO FORMAT. MARM. SIGNVM] vt statua è marmore cãdido, cuius copia in insula Paro.

295. GEMINVM CEV LVM. SID.] Ordo verborũ est: spectat humi positus lumina, subaudi sua, suos oculos ceu geminũ sidus, adeò nitidos & lucidos. Lipsii ... editio ex impressis quibusdã, & calamo exaratus emendat *geminum sua lumina sidus.* non reijcio. Castigatio eruditi viri, *geminum seu sidera lumẽ*, à vulgata scriptura nimium recedit. Lib. 1. *Sideribus similes oculos.* Stat. Syluar. ... *Sidereiq; orbes, radiataq; lumina cælo.* Quinque verb. Narcissi forma & decus depingitur, quod in eius statua fusè declarat Callistratus.

296. DIGNOS APOLLINE CRINES] Semper est intonso capillo, semperque iuuenis. A Græcis χρυσοκόμης, *auricomus*, à fulgore radiorum, qui sunt eius comæ, idem enim Apollo, qui & Phœbus, & sol.

297. IMPVBESQ. GENAS] inuestes dicuntur, quorum menta & genas barba nondum vestire & opacare cœpit. Quorum prima puras barba nondum signauit genas, vt ait in Hippolyto Seneca.

ET EBVRNEA COLLA] Ad candorem eboris respicitur, vt, cũ etiã *lactea* dicũtur, ad candoré lactis.

DECVSQ. ORIS] non vastũ, nõ labiosũ, sed modicũ, & rubẽtibus labris scitũ os in puero & virgine.

298. ET IN NIVEO MIST. CAND. RVBOR.] Hæc est illa suauitas coloris, quam in pulchritudinis definitione posuit M. Tullius. *lib. fac.* Infrà de moribundo, *Et neque iam color est mixto candore rubori.*

299. CVNCT... Q. MIRATVR, QVIB. E. MIRAN.] Meræ, & miræ argutiæ, ex antithetis, & ijs quæ vocãtur ὀξύμωρα. Poterat pressiùs? nescio: debebat quidem. Ostẽtant se in his descriptionibus, & narrationibus admirabile illius ingenium, & qua nec ipso vatum patre Homero inferior est, eloquentia.

305. QVID VIDEAT NESCIT] Verè nesciunt quid videant, qui sua bona nimiùm vident, & plus æquo suspiciunt, Christiani præsertim, quos scire oportet, omnem sufficientiam nostram ex Deo esse; & nihil habere nos, quod non acceperimus.

307. CREDVLE, QVID FRVSTRA, &c.] Apostrophe pulchra. Perinde ac si astaret, & ineptiẽrem videret puerum hunc, nec amplius ferre posset, ita eum compellat, leniterque obiurgat.

308. QVOD P. EST NVSQ.] Suprà, *Spẽ sine corpore amat.*

QVOD AMAS, AVERTERE, PERDES] imperandi modo dixit, non infinitiuo, vt aliquis putauerit, simul ac legerit. Est autem hæc subiecta sententia. Tantummodo auerte vultum ab istis aquis, ab hoc fonte, & statim desinet esse, quod efflictim amas. Auertat puella compta & venustula se à speculo, iam perdidit quod in speculo amauit, si id aliud ab se putauit, vt Narcissus hic, credulus nimiùm.

309. REPERCVSSÆ IMAG. FORM.] Vmbra pro specie & similitudine alicuius rei, frequenter. Incerti auctoris de aqua & speculo, imagines & formas referentibus versiculos habes in Virgilianis Catalectis. Aliquot exẽpla huc transferre quid vetat?

I. *Redditur effigies liquida spectantis in vnda,*
Qualis in aduerso speculorum cernitur orbe.

II. *Formas pura refert oculis spectantibus vnda,*
Obiecta quales speculi fulgore videntur.

III. *Spectantis faciem mundissimus assimulat fons,*
Sicut in opposito speculi soles æquore cerni.

312. NON ILLVM CERER. N. ILL. C. QVIET. &c.] cibi somniq; curã præ illo tã iucũdo, & quo se explere nequit spectaculo prorsus abijcit. De Orpheo post iterũ amissam Eurydicen l. 10. *Squalidus in ripa Cereris sine munere sedit.* Laboratam Cererẽ vocat Virg. 1. Æn.

314. SPECTAT INEXPLETO LVMINE] oculis irretortis & insatiabilibus. De Didone l. 1. Æn. in Asca-

nio defixa, *Expleri mentem nequit, ardescitq; tuendo.* Et A 8. de Euandro, Pallantē filiū ab se cū Ænea dimittente, *dextrā complexus euntis Haret, inexpletū lacrymās.*

315. PERQ. OCVLOS PERIT IPSE SVOS] nisi enim vidisset, non amasset, quod videbat: si non amasset, & tam perditè amasset, non desiderasset: si non desiderasset, frustratus tam flagranti & immenso desiderio non contabuisset. Heu me, quàm multi per oculos suos æternùm pereunt?

317. E QVIS, IO SYLVÆ, CRVDEL. AMAVIT?] Ne fastidio sit eadē orationis forma in re leuicula, nūc suā personā interponit, vt vidisti, nunc sermonē ipsi puero dat, & per prosopopœiam syluas testantē facit. Sensus est: Cui vnquā amor suus tā amarus fuit? Poterat verus Narcissus falso illi & repercusso dūtaxat dicere, quod 2. ecloga Corydō Alexidi: *Nil nostri miserere, mori me denique cogis,* ô crudelis Narcisse.

316. ET MVLTIS LATEB. OPPORTVNA FVISTIS] B Ne frustra testes citasse syluas videatur, cōfirmat eas scire, & vidisse amātes cōplures, qui tā dira mercede non amarint. Eorū exēpla tu, si libet, ex mythographis cōquire. Certū est, syluas & hortos ob amœnitatē, & alias delicias nō modò animos recreare, sed etiam ad voluptates corporū perfruēdas inuitare.

319. CVM VESTRÆ TOT AGANT SÆCVLA VITÆ, &c.] Est & plantarū & arborū quędam vita, quæ & ipsæ dicūtur mori. Quāuis autē nō singularū arborū, tamē syluarū ipsarū vita est multorū sæculorū, quandiu nimirū virent & vigent: nec vnquā fando auditū est, syluam, aut nemus aliquod per se totū exaruisse. Ait igitur, eas nullius in tanta tēporis diuturnitate recordari posse, qui tā crudeliter amarit, hoc est, vt hîc exponit, ex amore ossa atque pellis euaserit, planeque confectus & cōsumptus fuerit. C

321. ET PLACET, ET VIDEO, &c.] Hæc sunt querimoniam habentis apud syluas tanquam arbitras, de infælici conditione sua. Non prius placet, deinde videt. Ordo est, & video, & placet; quem mox in posteriore hemistichio seruat.

322. TANTVS TENET ERROR AMANTEM] Si putat, aut scit errorem esse quod agit, & se decipi, cur errat & decipitur sciens? Dat aliquid rationi, & seipsum incusat, qui quærat, quod cōperit sese inuenire non posse. Sed ad ineptias statim relabitur.

327. ADMÈ RESVPINO NITIT. ORE] suum vultum vultui meo obuertit.

328. MINIM. EST Q. AMANT. OBSTAT] *Exigua prohibemur aqua.* Et in aqua nihil durum aut solidum. *Amantibus,* nam Narcissus ille aquaticus omnia eadem quæ pater suus, cuius imago erat, & faciebat, D & prę se ferebat: vt ipse quoq; non amari tantùm, sed vicissim amare videretur. lib. 4. *Inuide, dicebant, paries, quid amantibus obstas?*

329. QVISQVIS ES, HVC EXI, &c.] Stomachantis verba, quasi contra illusorem.

PVER VNICE] puer charissime, sicut sunt vnici filij parentibus charissimi.

330. NEC FORM. N. ÆT. E. M. QVEM FVG] hęc duo commendant pueros præcipuè.

331. ET AMARVNT ME QVOQ. NYMPHÆ] Echo præsertim. Eclog. 5. *Et amauit nos quoque Daphnis.* Eclog. 3. *Et nos Phœbus amat.* Similia sūt eclog. 5 *Damnabis tu quoq; votis.* 12. Æn. *Et nostro sequitur de vulnere sanguis.* Quæ omnia ad res quoq; nostras aduersus impudētes suarū prędicatores adagiorū vice adhiberi possūt.

338. ISTE EGO SVM, SENSI, &c.] Tandē aliquādo quid faciat, & quàm frustra laboret agnoscit. Vnū & eundem esse qui cupit, & cupitur: nec tamen adhuc desinere potest, & queritur & argutatur. Terent. And. *Tandem sensi stolidus ad commodum os mihi sublitum.* Pænè tota fabula ista committit Ouidius, quod in eo non infimi scriptores damnarunt, lasciuit, & se supra ripas effundit.

339. VROR AMORE MEI] Sæpius dictum, amorem qualemcunq; esse quemdam ignem, calent enim & ardēt quodammodo qui amāt, etiam qui Deum fidelius amant. Phædra Hippolyto: *Vrimur, & cæcum pectora vulnus habet.*

341. INOPEM ME COPIA FECIT] ὀξύμωρον, copia & inopia contraria cùm sint, quomodo simul sunt? & tamen aliquando sunt, quando copia nostra vti vel non possumus, vel non permittimur.

344. IAMQ. DOLOR VIRES ADIMIT] De virium detectione, & appropinquante sibi interitu ante tempus, flebilis conquestio.

345. PRIMOQ. EXTINGVOR IN ÆVO] primum æuū, prima pars æui, seu primus gradus ætatis, pueritia scilicet, quam Varro ad annum 14. extendit.

346. POSITVRO MORTE DOLORES] Hæc vnica ratio est, qua ii qui miseriæ suæ finē desperāt, mori optent: quia mors finit omnia, ergo etiā dolores & miserias. Ouid. alicubi in Tristib. vno hoc solatio se sustentari dicit: *Hæc fore morte mea non diuturna mala.* Ad hunc, & antecedentē versum apposita sunt verba Senecæ in Consolat. ad Marciam c. 20. *O ignaros malorum suorum, quibus non mors, vt optimum inuentum naturæ laudatur, quæ, siue felicitatē includit: siue calamitatē repellit: siue satietatē aut lassitudinē senis terminat: siue iuuenile æuum, dū meliora sperātur, in flore educit: siue pueritiā ante duriores gradus reuocat; omnibus finis, multis remedium quibusdā votū de nullis melius merita, quā de his, ad quos venit antequā inuocaretur. Hæc seruitutem inuito domino remittit. hæc captiuorum catenas leuat, hæc è carcere educit, quos exire imperium impotens vetuerat: hæc exsulibus in patriam semper animum oculosq; tendentibus ostendit, nihil interesse, inter quos quisque iaceat.*

347. HIC QVI DILIGITVR, VELLEM, &c.] Mirandum in modum hunc adolescentulum insanire fingit. Iam iam aiebat, semet esse illum, qui sibi tātopere placeret: nunc iterum in diuersum it.

348. DVO CONCORD. ANIMA MORIEM. IN VNA] Insinuatū illud Aristotelis, amicos esse animā vnā in duobus corporibus. lib. 2. *Duo nūc moriemur in vna.*

349. AD FACIEM REDIIT MAL. SAN.] Surrexerat ergo, & passus fortè aliquot ambulauerat. Nam suprà eum procubuisse bibēdi caussa affirmauit. *Malesanus,* id est, insanus & stultus. Malè moratus, non bonis moribus, improbus.

350. MOTO LACV, &c.] mota aqua fōtis, per lacrymas incidētes, eāq; crispātes, forma quę reddebatur, cōfūdi ac pęnè tota abire & euanescere visa est.

355. SVMMO VESTEM DEDVXIT AB ORE] Emēda, *summa deduxit ab ora.* Summā orā vocat infima colli, vbi vestis operire corpus incipit. Ciofan. retinet *sūmo ab ore,* & explicat à sūmo pectore vel àmēto & collo. l. 5. de Proserpin. *Vt summa vestē lauiarat ab ora.*

356. MARMOREIS PALMIS] cādidis & leuibus, vt est marmor Pariū politū. l. 13. *Quas* (lacrymas) *vbi marmoreo detersit pollice virgo. Collū marmoreū* dicit 4. Fast. Vir. 4. Georg. *Tū quoq; marmorea caput à ceruice reuulsū.*

358. NON ALITER Q. POM. S. QVÆ CAND. &c] Gemina cōparatione colorē pectoris candidissimi, & percussu pugnorum rubescentis, vel liuescentis potiùs declarat; pomi, cuius vnum dimidium album, alte-

alterna rubet & vuæ albæ, Septembri mense sub cælo nostro, colorem subnigrum, Lauori similem induentes. Colorem simpliciter vocat Virg. eclog. 4. *Duceret apricis in collibus vua colorem:* noster, purpureum, à ferruginea purpura; non enim vnum tantùm est purpuræ genus.

359. VARIIS RACEMIS] Racemus propriè vua legulos fallens, quia sub folijs, seu pampinis latens. Inter varias igitur, seu inter multas vuas quædam liuescunt, quas vulgo tubias appellamus.

361. SIMVL ASPEXIT QVE REFECT. VNDA] Abijsse, & redijsse, seu auertisse se, & rursum conuertisse ad fontem, & contemplationem sui repetisse apparet. Omnino melius nominasset vndas liquidas, quàm liquefactas.

362. NON TVLIT VLTERIVS] nun vltrà durare potuit. Incipit *μεταμόρφωσις* in florem.

VT INTABES. FLAVÆ IGNIB. S. CERÆ, &c.] Significat, instar ceræ ad ignem, & pruinæ ad solem attenuatum & tabefactum ex igne illo amoris, quo intus erga semetipsum exardesceat.

365. TECTO PAVLAT. CARP. IGNI] Lib. 11 *Quãuis haud tepidos sub pectore senserat ignes.* De Didone in 4. Virgil *Vulnus alit venis, & cæco carpitur igni.* Quem ille cæcum, noster tectum appellat. Horat. ode 12. lib. 1. *Quàm lentis penitus macerer ignibus.* Quod dicit *carpitur*, expone, marcescit, absumitur, liquitur.

366. MISTO CAND. RVBORI] Suprà de eius colore, *Et in niueo mistum candore ruborem.* Stat. 2. Syluar. *O vbi purpureo suffusus sanguine candor?* Talem colorem laudat in Lauinia Latini regis filia Virgil. 12. & Claudian. in 1. de Raptu in Proserpina. Talis & verecundantium. Ennius 14 Annal. *Erubuit mulier ceu lacte & purpura mista.*

367. NEC VIGOR, ET VIRES] Quomodo antea pulchritudinem eius sigillatim per membra & partes corporis, ita nunc desectionem, sed generatim magis, & paucis memorat, dum eum & colorem & vigorem ac vires, & omnia demum, quæ sibi in seipso placuerãt, & amabile illud corpus amisisse ait.

369. QVAMVIS IRATA MEMORQ.] quoniam ab ipso spreta fuerat. Locus totus de Echus amore in Narcissum, quia paulo lascinior, inductus est à me, ex quo tamen fas erit extrema resumere, quibus & castimonia adolescentis, & mutatio nymphę illius, quę & antè nihil nisi reciprocam vocé sonare poterat à Iunone scilicet hac pœna dãnata, festiuè exponuntur: ——— *Egressaq; sylua*

Ibat, vt iniiceret sperato brachia collo.
Ille fugit, fugiensq; manus complexibus aufert.
Antè ait, emoriar, quàm sit tibi copia nostri.
Rettulit illa nihil nisi. Sit tibi copia nostri.
Spreta latet syluis, pudibundaq; frondibus ora
Protegit, & solis ex illo viuit in antris.
Sed tamen hæret amor, crescitq; dolore repulsæ:
Et tenuant vigiles corpus miserabile curæ,
Adducitq; cutem macies, & in aera succus
Corporis omnis abit: vox tãtùm atq; ossa supersunt:
Vox manet, ossa ferunt lapidis traxisse figuram.
Inde latet syluis, nulloq; in monte videtur,
Omnibus auditur: sonus est qui viuit in illa.
Sic hanc, sic alias vndis, aut montibus ortas
Luserat hic nymphas.

371. HÆC RES N. ITERAB. VOCIB. SHEV] natura quippe Echus est ingeminare voces loquentiũ vltimas, & audita verba reportare. Cuius lepidissi-

A mum exemplum in his, quæ descriptos à me ex *Catalectis* antecedunt.

Nec sinit, nam: incipiat ipse loqui, sed finit illa parata
Exspectare sonos, ad quos sua verba remittat. (est,
Forte puer comitum seductus ab agmine fido
Dixerat. Ecquis adest? & Adest, responderat Echo:
Hic stupet atque aciem partes dimittit in omnes,
Voce, Veni magna clamat; vocat illa vocantem.
Respicit, & rursus nullo veniente, Quid, inquit,
Me fugis? & totidem quot dixit verba recepit.

In locis porro desertis, concauis, leuibus, flexuosis, syluis, vallibus, speluncis, siue antris, montibus, fluminum ripis, ædificijs cameratis potissimum Echone fieri certum est. Horatio dicitur *iocosa vocis imago*, quasi imitago, ode 12. & 20. lib. 1 Item Virgil. 4. Georg. *Aut vbi concaua pulsu Saxa sonant, vocisq; offensa resultat imago.* Et Auson. *Ribeat nemorũ vocalis imago.*

B Vsus est eodem verbo etiam Varro de re rust. lib. 3. *habẽdas esse apes, vbi non resonet imagines.* Ab Aristotele definitur *ἀνάκλασις τῆς φωνῆς ἀκουστικῆς*, tactio nouissimæ, seu postremæ vocis desinentis. Ex Ausonio scitum epigramma libet apponere:

Vane quid affectas faciem mihi ponere, pictor,
Ignotamq; oculis sollicitare deam?
Aeris, & linguæ sum filia, mater inanis
Indicij, vocem quæ sine mente gero.
Extremos pereunte modos à fine reducens,
Ludificata sequor verba aliena modis.
Auribus in vestris habito penetrabilis Echo,
Et si vis similem pingere, pinge sonum.

Claudian. reciprocum illum sonum Echus effert per verba *responso, reiungio, ingemino, spiro.* Vide Lud. Cerdium in 4. Georg. ad versum 50.

C 374. SOLITAM SPECTANTIS IN VN.] Monnimus antea, abisse à fõte, & ad eũ rebitasse Narcissũ.

375. TOTIDEMQ. REMISIT VERBA LOCVS] In Poëticis meis institutionibus, l. 3. c. 9. de echico epigrammate disserui, docuique, meliùs Echonem fieri in dissyllabis vocibus, quàm in trisyllabis, aut monosyllabis: quoniam ad naturam rei illa imitatione quàm ista propiùs acceditur. Sed Echonem Narcissi has voces tam multas iterasse, *sit tibi copia nostri*, &c *Heu frustra dilecte puer*, quatuor vtrobique, est id affirmare, quod planè falsum comperimus, & cum natura pugnat. Fugit igitur ratio scribenté hæc Ouidium, dum Echus morem, & proteruiam nimis accuratè nobis describere nititur. Sunt tamen qui testentur audisse se Echonem reddentem versum integrum: & aliam reddentem dimidium.

D

377. CAPVT VIRIDI FESS. SVBM. IN HERBA] supinus iacuit. Fessum caput, tandiu in vndas contemplando incliuatum.

378. DOMINI MIRANTIA FORMAM] quibus ipse dominus semet toties spectando miratus erat.

LVMINA MORS CLAVSIT] Virg. de Turno moriente in 12. *In æternã claudũtur lumina noctẽ.* Propert. eleg. 13. l. 2. *Quãdocunq; igitur nostros mors claudet ocellos.*

380. IN STYGIA SPECTABAT AQVA] Etiam post mortem amat & miratur formam suam. Vide quæ dicentur lib. 15. in fabula Hippolyti ad illos versus, *Vidi quoque luce carentia regna, Et lacerũm. Phlegethontide corpus in vnda.*

PLANXERE SOROR. NAIADES] Mater enim Liriope Nais, quam *cæruleam* ab aquę colore nominauit, Oceani & Theryos filia. Sic plangunt fratrem Phaëthontem lib. 2. Heliades.

381. ET SECT. F. IMPOSVERE CAPILLOS] De consuetudine honorandi defunctos derasa, detonsa, aut euulsa coma, sat multa Delrius Comment. in Hippolytum Senecæ, pag. 212. Eam autem vel pectoribus, vel tumulis mortuorum imponebant, atque ita iis velut parentabant. Lege Ioann. Kirchmanni de funerib. Roman. lib. 2. cap. 15. nihil requires amplius.

382. PLANXERVNT DRYADES] syluarum deæ, quibus testibus hæc dicta, facta sunt.

383. QVASSASQ. FACES] Quę vt luculentiùs ardeant, & inueniant motibus ignes, vt est l. 10. quatiuntur. Dictum *quassas* pro quatiendas, participium pro gerundiuo, per enallagen. Catullus in epithalam. *Pelle humum pedibus, manu Pinæam quate tædam.* Martial. lib 8. *Funereamq; toris quassat vterque facem.* Propert. eleg. 3. l. 1. *Et quaterent sera nocte facem pueri.*

A 384. CROCEVM PRO CORP. F. &c.] De hoc flore multa Carolus Paschalius, Coronarum lib. 3. c. 9. Extat concinnum & elegans epigramma in florem hunc, tangiturque ibi caussa transmutationis bellissimè. Viderat fortè auctor à ripa in aquam propendentem, qua occasione sic lusit:

Hic est ille, suis nimiùm qui credidit vndis
Narcissus, vero dignus amore puer.
Ceruis ab irriguo repetentem gramine ripam,
Vt per quas periit crescere posse aquas.

Suauiter & Ouidius 5. Fast.

Tu quoque nomen habes cultos, Narcisse, per hortos.
Infelix, quòd non alter, & alter eras,

Statuam Narcissi apud Callistratum festiuè descriptam inuenies. Eius φιλαυτίᾳ notari & admoneri quosdam νεωσόφους, & δοκησισόφους vult Alciat. emblem. LXIX.

Pentheus Thebanorum rex Bacchum, & cum eo Tiresiam vatem despicit, qui eidem ob dei despicientiam dilaniationem à suis prænuntiat.

VII. *COGNITA res, vati meritam per Achaïdas vrbes*
Attulerat famam, noménque erat auguris ingens.
Spernit Echionides tamen hunc ex omnibus vnus,
Contemptor superûm Pentheus, præsagaque ridet
Verba senis: tenebrásque & cladem lucis ademptæ
Obiicit. ille mouens albentia tempora canis,
Quàm felix esses, si tu quoque luminis huius
Orbus, ait, fieres, nec bacchica sacra videres.
Namque dies aderit, quam non procul auguror esse,
Qua nouus huc veniet proles Semeleia Liber:
Quem nisi templorum fueris dignatus honore,
Mille lacer spargère locis: & sanguine syluas
Fœdabis, matrémque tuam, matrisque sorores.
Et veniet: neque enim dignabere numen honore:
Méque sub his tenebris nimiùm vidisse queréris.
Talia dicentem proturbat Echione natus.
Dicta fides sequitur, responsáque vatis aguntur.

386 COGNITA RES, VATI MERIT, &c.] Postquã diuulgata est fama de Narcisso, cuius fatũ Tiresias prædixerat, victurum scilicet diu, si se non nosset, per omnes vrbes Grçciæ omnium sermone celebratum est.

388. SPERNIT ECHIONID. TAMEN, &c.] nemine Tiresiam non suspiciente & efferente, solus Pentheus Echionis & Agaues filius, Cadmi nepos, Thebarumque rex eum fastu quodam contemnere, & eius responsa irridere nihil veretur.

389. CONTEMPTOR SVPERVM] Minùs ideo mirũ, irrideri ac vilipendi ab eo hominem vnum, qui deos flocci faciat. De Mezentio Virgil. 8. *contẽptorq; Deûm Mezentius.* Extrema impietas indicatur hoc epitheto.

TENEB. ET CL. AD. L. ADEMPT. OB.] Quia in quadam lite inter Iouem & Iunonem consultus, pro Ioue sententiam tulerat, offensa Iuno cæcitate eum multauit. At Iupiter pro aspectu adempto futurorum præscientiam illi rependit, quod his versibus supra complexus est Poëta:

Arbiter hic igitur sumptus pro lite iocosa
Dicta Iouis firmat. Grauiùs Saturnia iusto,
Nec pro materia fertur doluisse, suiq;
Iudicis æterna damnauit lumina nocte.
At pater omnipotens (neq; enim licet irrita cuiquam
Facta dei fecisse deo) pro lumine adempto
Scire futura dedit: pœnamq; leuauit honore.

391. ILLE MOVENS ALB. TEMP. CANIS] canum caput agitans: cygneas plumas sua tempora imitari, ait Trist. l. 4. eleg. 8. *capitis albitudinẽ* vocat caniciem in Trinum. Plaut. Græcis senes πολιοκρόταφοι. *capitis niues* est apud Horat. ode 13. lib. 4. Capitis motus, siue agitatio indignationis, iræ, doloris, negationis indicium est. Plaut. Mercat. *Tristis incedit, pectus ardet, hæreo, quassat caput.* Asin. *Quassante capite incedit.* *Quiqui obuiam huic hic occesserit irato, vapulabit.* Trinũ. *Si quid stultè fecit, vt ea missa facias omnia. Quid quassas caput?*

[illegible] Pomul [illegible] cap. 51. ex [illegible] A *[illegible] tempora vittis.* Candidę enim vittæ insigne erant augurum, vatum, sacerdotum, regum, &c. Nihil muto.

3[illegible]2. QVAM FELIX ESSE[illegible], &c. Vaticinium venturæ calamitatis Pentheo. Præstaret te quoque cæcum esse, quam videre Bacchum solemni pompa, & sacris excipi; quem aspernabere, & à matre, materterisque tuis furore Bacchico percitis, miserè discerptus, ipsas & syluas tuo sanguine cruentabis.

398. MA[illegible] EMQ. T. MATRISQ. SORORES] Mater Agaue, cuius germanę Ino, & Autonoë.

400. ME Q. SVB HIS TENEBRIS NIM. VIDISSE Q.[illegible] [illegible]μωgor. Absque luce nihil videtur, nec colores possunt discerni, qui apud visum diuersi euadunt, pro diuersitate lucis. Nam in claritate mediocri nubidiores plerumque [illegible] vero clari [illegible]sq[illegible].

Qualis enim cæcis poterat color esse tenebris,
Lumine qui mutatur in [illegible] propterea quod
Re[illegible] [illegible] lux refulget, &c.

Vide Rhod[illegible] lib. 7. cap. [illegible]. Ad animum igitur infinitum [illegible] esse retorquet [illegible], qui suos habet oculos, & [illegible] mira videt, etiam cum corpus orbum luminibus nihil [illegible]et, magisque illius, quam huius cæcitas aucusanda ac deprecanda est.

4[illegible]1. PROTVRBAT E[illegible] RIONI[illegible] N[illegible]VS] impetum in illum dat, a[illegible] terram deiecturus. R[illegible]phaël cum vulgaris legit *Perturbat*, & exponit, Interpellat, impedit ne plura loquatur.

402. DICT[illegible] FIDES SEQVITVR, &c.] [illegible] prædictio Tiresiæ ad rem confertur, & respondet euentus.

Oratio Penthei, qua ciues suos à veneratione Bacchi dehortatur. Et is illi sub forma Acœtæ captus à famulis sistitur.

LIBER adest: festisq́; fremunt vlulatibus agri.
Turba ruit, mistæque viris matrésque nurúsque,
Et vulgus, procerésque ignota ad sacra feruntur.
Quis furor, anguigenæ, proles Mauortia, vestras
* *Attollit mentes? Pentheus ait, aréne tantùm*
Ære repulsa valent, & adunco tibia cornu?
Et magicæ fraudes? vt quos non bellicus ensis,
Non tuba terruerit, non strictis agmina telis:
Fœmineæ voces, & mota insania vino,
Obscœnique greges, & inania tympana vincant?
Vos ne senes mirer? qui longa per æquora vecti
Hac Tyro, hac profugos posuistis sede penates:
Nunc sinitis sine marte capi? vósne acrior ætas,
O iuuenes, propiórque meæ? quos arma tenere,
Non thyrsos: galeaq́; tegi, non fronde decebat.
ESTE PRECOR MEMORES QVA SITIS STIRPE CREATI:
Illiusq́; animos, qui multos perdidit vnus,
Sumite serpentis. pro fontibus ille lacuq́;
Interijt: at vos pro fama vincite vestra.
Ille dedit letho fortes: vos vincite molles,
Et patrium retinete decus. Si fata vetabunt
Stare diu Thebas: vtinam tormenta, viríque
Mœnia diruerent: ferrúmque ignisque sonaret.
Essemus miseri sine crimine, sorsque querenda,
Non celanda foret, lacrymæq́; pudore carerent.
At nunc à puero Thebæ capientur inermi:
Quem neque bella iuuant, nec tela, nec vsus equorum:
Sed madidi myrrha crines, mollésque coronæ,
Purpuraq́;, & pictis intextum vestibus aurum.
Quem quidem ego actutum (modò vos absistite) cogam
Assumptumq́; patrem, commentaq́; sacra fateri.
An satis Acrisio est animi contemnere vanum
Numen, & Argolicas venienti claudere portas?

* Attingit, Attonuit

Penthea terrebit cum totis aduena Thebis?
Ite citi (famulis hoc imperat) ite, ducemque
Attrahite huc vinctum: iussis mora segnis abesto.
Hunc auus, hunc Athamas, hunc cætera turba suorum
Corripiunt dictis, frustráque inhibere laborant.
Acrior admonitu est, irritatúrque retenta,* * retenta.
Et crescit rabies: moderamináque ipsa nocebant.
Sic ego torrentem, quà nil obstabat eunti,
Leniùs, & modico strepitu decurrere vidi:
At, quacunque trabes, obstructáque saxa iacebant,* *obstrusaq.
Spumeus, & feruens, & ab obice sæuior ibat.
Ecce cruentati redeunt, & Bacchus vbi esset
Quærenti domino, Bacchum vidisse negarunt.
Hunc, dixere, tamen comitem, famulumq́; sacrorum
*Cepimus: & tradunt manibus post terga * ligatis,* * reuinctis.
Sacra dei quondam Tyrrhena gente secutum.

403. LIBER ADEST] Thebis subaudi. *Liber* dicitur Bacchus, quia vinū animos mœstitia & sollicitudinibus liberat, & gaudio implet. ode 7. l. 1. A

——— Sic tu sapiens finire memento
Tristitiam, vitæq; labores
Molli, Plance, mero.

Et ode 18.

Siccis omnia nam dura deus proposuit, neque
Mordaces aliter diffugiunt sollicitudines.

FESTISQ. FREM. VLVLAT. AGRI] Per agros læti clamores Bacchum collaudantium, & gratulantium, tubarum præterea, tympanorumque strepitus exaudiuntur. Quæ omnia vlulatuum nomine iudicata vult Poëta.

404. MISTÆQ. VIRIS MATRESQ. &c.] vtrumque sexum, omnem ætatem, & conditionem ac statum, summos, medios, infimos ad sacra Baccho peragenda, eumque excipiendum ruisse testatur. B

406. QVIS FVROR, ANGVIGENÆ, &c.] Laocoon 2. Æneid. *ô miseri, quæ tanta insania ciues?* Anguigenæ, quia oriundi ab his, quos terra è commissis sibi draconis dentibus à Cadmo interfecti produxit, non illis quidem omnibus, sed à quinque duntaxat, qui pugnę repentè inter illos coortę superfuerunt. Redi ad libri principium.

PROLES MAVORTIA] quia & ipse anguis, siue serpens (cuius quodammodo hi nepotes, vt maiores eorum eiusdem filij) Martius, nempe Marti sacer, & pugnax, vt in congressu cum Cadmo obseruasti. Siue Mauortia, quia Mauortij patres eorum. Cum armis enim nati, subitò conflixerunt, alijsque occumbentibus ipsi superstites manserunt. C

VESTRAS ATTOLLIT MENTES] excitat, seu concitat, ad tantam lętitiam erigit. Quidam rescribendum putant *attonuit*, à quibus non valdè dissentio. Eodem præterito verbi *Attono*, vsus est epistola Phædrę ad Hippolytum:

Aut quas semidea Dryades, Faunique bicornes
Numine contactas attonuere suo.

407. ÆRA NEC ÆRE REPVLSA VALENT?] Aerea quædam instrumenta, stylis, aut bacillis ferreis percussa repercussa, & iucundum sonitum reddentia.

408. ET ADVNCO TIBIA CORNV?] tibia cornea, & inflexa.

409. ET MAGICÆ FRAVDES] Magicis artibus & veneficijs mētes hominū fascinātur & dementantur, vt esse credāt & fieri, quę nō sunt, nec fieri possunt.

VT QVOS NON BELL. ENSIS, &c.] Res longe indignissima, mulieri & expugnari fœminarū, ebriorum, & libidine eneruatorū cātibus, ac vocibus, & à constanti a, grauitate, magnitudine animi, & fortitudine tam fa... dimoueri, quem non strictorum ensium fulgor, non tubarum clangor, non armatorum exercitus tremefecerint.

413. VOS NE SENES MIRER? QVI LONGA, &c.] Alloquitur eos & castigat, qui cum Cadmo è Phœnicia in Bœotiam venerant, erantque iam senes, & sapere plus debebant. Non enim omnes draco ille interemerat. Increpat ergo illos, qui tot terra marique perfuncti laboribus, hîc se quasi captiuos demittant. *Vos ne mirer?* an vos nō mirer? *ne* positū pro *non*.

QVI LONGA PER ÆQVORA VECTI, &c.] 1. Æneid. *Nos Troia antiqua diuersa per æquora vectos.*

414. A TYRO, HAC PROFVG. &c.] Etsi in omnibus codicibus hanc scripturam extare dicit Crosan. tamen claudicare versū certū est. Tyrus enim primā corripit. Aldus æquè ex vetustis exēplaribus emendat, *Hac Tyrō, ac profugos posuistis sede penates;* quemadmodū 1. Ænei. *Ilium in Italiā portans, victosq; penates.*

415. VOS NE ACRIOR ÆTAS, &c.] subaudi, non mirer? *acrior*, id est, animosior & feruidior, quam senum, in quibus languet cum viribus corporis etiam virtus animi.

416. QVOS ARMA TEN. NON THYRSOS] Thyrsus hasta pampinis inuoluta, quam Bacchæ, seu Mœnades gestabant. Sic infrà definit Poëta ipsemet: *Pampineam agitat velatam frondibus hastam.* Virg. de Amata regina medias vrbes βακχολήπτως cōcursāte:

Euœ Bacche, fremens, solum te virgine dignum
Vociferans. etenim molles tibi sumere thyrsos,
Et lustrare choros, sacrum tibi pascere crinem.

Perinde hoc eos cunuitio perstringit, ac si diceret, ô Thebanæ, nō Thebani, vt apud Homerū Vlysses Græcis suis, ὦ πέπονες κακ' ἐλέγχε' Ἀχαιΐδες, οὐκ ἔτ' Ἀχαιοί. Quod imitatus est Maro 9. Æn. li. ignauiā Troianis exprobrantem inducens Remulū, qui cū nupta Turni soror: *O verè Phrygiæ, neque enim Phryges.*

417. NON FRONDE] edera coronati incedebant.

418. ESTE, PRECOR, MEM. Q. SIT. STIR. CREATI] In cohortationibus multùm valent exempla patrum & auorum, à quibus degenerare turpi...ū; sectari autem eorum virtutem, pulcherrimū. P...

ponit

[illegible] serpentem illum, de quo notes [illegible] rum in [illegible] genere non inuenio, [illegible] siquidem [illegible] primus eorum, sed princeps fuit. Sim[illegible] bus ad maiora argumentum duce [illegible] M. Tull. Q[illegible] imitationē per cōparationem exult, itat, in [illegible] prole. Man. [illegible] Pōtregē[illegible] iniurias vindicandas suadet.

47[illegible] SI FATA VI[illegible] ABSTARE [illegible] THEB.&c.] Baccho auctoritate & nu mine tec[illegible] Thebas, nō aliud esse putat Pentheus, quàm ab eo (& quidē puero, quā formā assumebat) captas & seruitute oppressas [illegible]. Ipse autem mallet eas armis & tormentis & igne accendi, ac dirui, ut esset miseria criminis [illegible] & imbellię prorsus expers, & lacrymis puoole carentibus deflenda, non celanda conditio.

42[illegible] [illegible] NEQ. BELLA,&c.] [illegible] natum, & minime virili pectore Bacchū contemnit, qui bellum nunquam viderit, tela non [illegible] quum condum conscenderit; sed odorum [illegible] deliciás consectatus sit.

4[illegible] [illegible] MYRRHA CRIN[illegible] S] Notat ist[illegible] in Ænea Turnus lib.12. *Et fœdare in puluere crines Vibratos calido ferro, myrrhaq; madentes.* Lege Plin. lib. 13. cap. 1. de luxu in vnguentis, & Meursium de luxu Romanorum.

M[illegible]] Coronarum apud veteres vsus plurimus in compotationibus & conuiuijs, quòd ita cranium plus æquo vino iam calefcens frigesceret. Ex nectebantur plerumque è floribus, & è rosa imprimis, quē florem supra omnes flores laudat Anacreon versiculis planè roseis. Extat opus de Coronis Caroli Paschalij, opus studiosis elegantioris doctrinæ vtilissimum.

43[illegible] [illegible] TEXT VESTIB. AVRVM] Pictæ vestes sunt polymitæ, diuersicolores, & quibus aurū potest intexi. Verum hîc accipio vestes, quibus per aurea fila intertexta aliquid quasi depictum esset, vt 3. Æn. *Fert picturatas auri sub temine vestes.* Et 1. *Ferre iubet pallam signis auroq. rigentem.*

432. MODO VOS ABSISTITE] modò ne vos mihi obsistatis.

433. AS[illegible] VMQ PATREM, COMMENTAQ. S. [illegible] audacissima Bacchum quæstioni subiectum, coacturum se confirmat edicere, quo patre nat[illegible] Nam Ioue procreatum, nec ipse credit, nec ab alijs [illegible] credi patitur; & ita diuinitatem illi omnem abrogat. *Assumptus pater* est ementitus pater. Item, quare facra huiusmodi excogitarit.

C[illegible]] tormentis enim veritas exsculpitur. Al[illegible] uando tamen ne tormentis quidem, nec ipsa morte [illegible] iam se aduersus omnia eruciamenta obfirmare potest animus.

434. AN SATIS ACRISIO EST, &c.] Argumēratio a paribus A[illegible] [illegible] pertis vehemente[illegible] admi[illegible] quæ lex & potera [illegible] hominem [illegible] potest, cum Acrisio sen[illegible] omnes: cū Peth[illegible] nequaquā, vt patet ex ante[illegible] (increpuit enim eos vehementer. vt in bel[illegible] sanæ menti, in [illegible] ista.

S[illegible] ANIMI [illegible] MNEMNE, &c. Ratio est in hellen[illegible] Ouid. cr[illegible] Virg. creberrimus Horat. [illegible] *animæ [illegible] vanū numē, & remētr claudere portas.* dictū pro ac[illegible] claudendū.

4[illegible] ITE CITI [illegible] Geminatio verbi imperātis, & vox *citi* pro cito. immedica propositi expedēdi cupiditatē declarāt. Et [illegible] bene cupientis ista iteratio. Vii eclog. *Ite mea, quōdā [illegible] lix pecus, ite capellæ.* Et alibi. DV[illegible] ENQ. ATTRAH[illegible]] [illegible] chū. Quasi de aliquo deditio forūm antelignano & capite loquitur.

4[illegible]8 IVSSIS MORA SEGNIS ABESTO] pellite moras, ne cūctemini. *Quā citissimè potest tā hæc cedere ad factū volo.* Plaut. Capt. *In me ne quid sit moræ.* Terent. And.

B 439. HINC AVVS HVN[illegible] ATHAMAS, &c.] Temeritatem & insolentiam Penthei auus Cadmus, & affinis Athamas (qui sororem matris eius Agaues Inonem habebat vxorem) alij denique maiores natu prudenter & grauiter arguentes, cœpto eum deterrere conantur. Sed in ventū verba profundunt.

441. ACRIOR ADMONITV EST, &c.] Non solùm nihil efficiebant admonendo, sed magis furorem hominis irritabant, & medicina morbū ineēdebat.

443. SIC EGO TORRENTEM, QVA NIL OBST[illegible] &c. Insignis comparatio, ducta à torrēte, qui strepitu modico decurrit, quando currenti nihil obijcitur. At si trabes & saxa inijcias, & illi viam obstruas, videbis intumescere, spumare, & magno cū murmure quasi iratū volui. Talis erat ab admonitu Pentheus, impotētis animi prorsus, & impatiēs freni.

C 447. ECCE CRVENTATI REDEVNT] vulnerati nempe à comitibus Bacchi, quem raptum, & ad dominum suum perductum veniebant.

448. BACCHVM VIDISSE NI[illegible] GARVNT] quia se in formam comitis & famuli Acœtæ mutauerat, & sub illius imagine latebat.

450. MANIBVS POST TERGA LIGATIS] Virgil. de Sinone capto, 2. Æneid.

Ecce manus iuuenem interea post terga reuinctum
Pastores magno ad regem clamore trahebant.

451 SACRA DEI SECVTVM] iam iam famulum sacrorum eius nominabat. Intellige cultorem singularem, aut sacrificum Bacchi fuisse.

TYRRHENA DE GENTE] ex Tuscis, nam Tuscia, Tyrrhenia, & Tusci, Tyrrheni olim. Tyrrheni porrò è Lydia in Italiam, frugum inopia compulsi, duce Tyrrheno profecti, à quo & ipsi, & regio Italica nomen obtinuerunt.

Acœtes nomen, patriā, conditionē parentis, artem suā eloquitur, & quo pacto Tyrrheni nautæ à Baccho quem ceperāt, & vilipenderant, ac deceperant, in delphines mutati sint, exponit.

452. *ASPICIT hunc Pentheus oculis, quos ira tremendos* IX.
Fecerat, & quanquam pœnæ vix tempora differt,
O periture, tuaq; alijs documenta dature
455. *Morte, ait, ede tuum nomen, nomenque parentum,*
Et patriam, morisque noui cur sacra frequentes.

Ille metu vacuus, Nomen mihi, dixit, Acœtes:
Patria Mæonia est, humili de plebe parentes.
Non mihi quæ duri colerent pater arua iuuenci,
Lanigerosue greges, non vlla armenta reliquit.
Pauper & ipse fuit: linoque solebat, & hamis
Decipere, & calamo salientes ducere pisces.
Ars illi sua census erat. cùm traderet artem,
Accipe, quas habeo, studij successor, & hæres,
Dixit, opes: moriensq; mihi nihil ille reliquit,
Præter aquas: vnum hoc possum appellare paternum.
Mox ego, ne scopulis hærerem semper in ijsdem,
Addidici regimen dextra moderante carinæ
Flectere. & Oleniæ sidus pluuiale capellæ,
Taygeténque Hyadásque oculis, Arctonq; notaui,
Ventorumque domos, & portus puppibus aptos.
Fortè petens Delon, Chiæ telluris ad oras
Applicor, & dextris adducor littora remis:
Dóque leues saltus, vdæq; immittor arenæ.
Nox vbi consumpta est, aurora rubescere primò
Cœperat: exsurgo, laticésque inferre recentes
Admoneo, monstróque viam, quæ ducit ad vndas.
Ipse, quid aura mihi tumulo promittat ab alto
Prospicio; comitésque voco, repetóque carinam.
Adsumus, en, inquit sociorum primus Opheltes:
Vtque putat, prædam deserto nactus in agro
Virginea puerum ducit per littora forma.
Ille mero somnóque grauis titubare videtur,
Vixque sequi. specto cultum, faciémque gradúmque:
Nil ibi, quod credi posset mortale, videbam.
Et sensi, & dixi socijs, quod numen in isto
Corpore sit dubito: sed corpore numen in isto est.
Quisquis es, ô faueas, nostrisque laboribus adsis:
His quoque des veniam. Pro nobis mitte precari,
Dictys ait, quo non alius conscendere summas
Ocyor antennas, prensóque rudente relabi.
Hoc Libys, hoc flauus proræ tutela Melanthus,
Hoc probat Alcimedon, & qui requiemque modumq;
Voce dabat remis, animorum hortator Epopeus.
Hoc omnes alij. PRÆDÆ TAM DIRA CVPIDO EST.
Non tamen hanc sacro violari pondere pinum
Perpetiar, dixi: pars hic mihi maxima iuris.
Inq; aditu obsisto. furit audacissimus omni
De numero Lycabas: qui Tusca pulsus ab vrbe,
Exilium, dira pœnam pro cæde luebat.
Is mihi, dum resto, iuuenili guttura pugno
Rupit: & excussum misisset in æquora, si non
Hæsissem, quamuis amens, à fune retentus.
Impia turba probat factum. tum denique Bacchus

(Bac-

(Bacchus enim fuerat) veluti clamore solutus
Sit sopor, áque mero redeant in pectora sensus,
Quid facitis? quis clamor ait: qua, dicite nautæ,
Huc ope perueni? quò me deferre paratis?
Pone metum, Proreus, & quos contingere portus
Ede velis, dixit: terra sistere petita.
Naxon, ait Liber, cursus aduertite vestros:
Illa mihi domus est: vobis erit hospita tellus.
Per mare, fallaces, pérque omnia numina iurant,
Sic fore, méque iubent pictæ dare vela carinæ.
Dextera Naxos erat, dextrà mihi lintea danti,
Quid facis ô demens? quis te furor? inquit Opheltes.
Pro se quisque timet: læuam pete, maxima nutu
Pars mihi significat: pars, quid velit, aure susurrat.
Obstupui: capiátque alius moderamina, dixi:
Méque ministerio scelerisq; artisq; remoui.
Increpor à cunctis, totúmque immurmurat agmen.
E quibus Ethalion: Te scilicèt omnis in vno
Nostra salus posita est, ait: & subit ipse, meumque
Explet opus: Naxóque petit diuersa relicta.
Tum Deus illudens, tanquam modò denique fraudem
Senserit, è puppi pontum prospectat adunca,
Et flenti similis, Non hæc mihi littora nautæ
Promisistis, ait: non hæc mihi terra rogata est.
Quo merui pœnam facto? quæ gloria vestra est,
Si puerum iuuenes, si multi fallitis vnum?
Jam dudum flebam, lacrymas manus impia nostras
Ridet: & impellit properantibus æquora remis.
Per tibi nunc ipsum (neque enim præsentior illo
Est deus) adiuro, tam me tibi vera referre,
Quàm veri maiora fide. stetit æquore puppis
Haud aliter, quàm si siccum nauale teneret.
Jlli admirantes remorum in verbere perstant:
Veláque diducunt, geminàque ope currere tentant.* ᵃ deducunt,
Jmpediunt ederæ remos, nexúque recuruo
Serpunt, & grauidis distinguunt vela corymbis.
Ipse racemiferis frontem circundatus vuis,
Pampineis agitat velatam frondibus hastam.
Quem circa tigres, simulacráque inania lyncum,
Pictarumque iacent fera corpora pantherarum.
Exiluere viri: (siue hoc insania fecit,
Siue timor) primúsque Medon nigrescere pinnis,
Corpore depresso, & spinæ curuamine flecti
Incipit: huic Lycabas, In quæ miracula, dixit,
Verteris? & lati rictus, & panda loquenti
Naris erat, squamamque cutis durata trahebat.
At Libys, obstantes dum vult obuertere remos:

In spatium resilire manus breue vidit, & illas
Iam non esse manus: iam pinnas posse vocari.
Alter ad intortos cupiens dare brachia funes,
Brachia non habuit, truncóque repandus in vndas
Corpore desilijt, falcata nouissima cauda est:
Qualia dimidiæ sinuantur cornua lunæ.
Vndique dant saltus, multáque aspergine rorant,
Emergúntque iterum, redeúntque sub æquora rursus:
Inque chori ludunt speciem: lasciuáque iactant
Corpora, & acceptum patulis mare naribus efflant.
De modò viginti (tot enim ratis illa ferebat)
Restabam solus, pauidus gelidúsque trementi
Corpore; vixque animum firmat deus, Excute, dicens
Corde metum, Diámque tene. delatus in illam
Accessi sacris, Bacchæáque sacra frequento.

452. OCVLIS QVOS IRA TREM. FECERAT] Solent irascentes huc illuc voluere & motare oculos, cum motum tremorem, & oculos inquietos trementes vocat. Toruè admodum & iracundè illum est intoitus, alß wan er in fressen wolt. De Didone, post tot preces, quibus eum frustra orauerat, vt in Africa saltem per hyemē secum maneret, vehementer Æneæ succensente Virgil. 4. A

Talia dicentem iam dudum auersa tuetur,
Huc illuc voluens oculos, totumque pererrat
Luminibus tacitis, & sic accensa profatur.

453. ET QVANQ. VIX POENÆ TEMP. DIFFERT] Vix sibi potest imperare, ne statim ad supplicium det, vt Baccho deditissimum. Tamen seuerè & minaciter examinat hominem.

454. TVAQ. ALIIS DOCVMENTA DAT. MORTE] in te exemplum statuam, & tua pœna docebis tu alios, ne mentiantur. B

455. EDE T. NOMEN, NOMENQ. PARENT, &c.] Quadruplex interrogatio; sed non eodem ordine respondetur.

456. MORIS NOVI SACRA] Tum primùm ex India victor reuersus Bacchus, eos ritus instituerat.

457. ILLE METV VACVVS] quòd metum nullum præseferret, vera enunciaturus videbatur: timent enim falsa & commenticia dicturi. Non idem est, quod alibi ait, *Ille metu posito*. Nam qui ponit metum, habuit metum; at vacuus metu potest nunquàm habuisse metum.

NOMEN MIHI ACOETES] ad primam interrogationem. C

458. PATRIA MOEONIA EST] ad tertiam. Antea dicebat esse de gente Tyrrhena, & exposuimus, de gente Tusca. Quomodo ergo nunc se Mœonium, id est, Lydum confitetur? Quia quæ Lydia, priùs appellata fuit Mœonia. Sit ista quæstionis huius solutio. Eadem figura sermonis dicamus Tusciam esse Mœoniam, qua est Tyrrhenia: vtrumque propter Lydos aduenas videlicet. Tibrim fluuium 2. Æneid. eadem de caussa Lydium nominat Maro.

HVMILI DE PLEBE PARENTES, &c.] ad secundam. Solum nomen parentum Pentheus quærebat, Acœtes de conditione & paupertate patris sui multa in medium profert.

459. NON MIHI QVÆ DVRI, &c.] nullos agros, nullos greges, nullum armentum sibi pro patrimonio relictum.

460. LANIGEROSQ. GREGES] Lucretio lib. 2. *lanigeræ pecudes*. Locus non insuauis & elegans:

Nam sæpe in colli tondentes pabula læta
Lanigeræ reptant pecudes, quò quamque vocantes
Inuitant herbæ gemmantes rore recenti:
Et satiati agni ludunt, blandéque coruscant.

461. PAVPER ET IPSE FVIT] sicut ego sum. Vnde ergo illi victus? quam artem factitabat? audi.

LINOQ. SOLEB. ET H. M. DECIPE. &c.] Piscator erat. Piscatores lino, id est reti de lino confecto, & hamis, quos sub esca abscondunt, decipiunt & ducunt pisces. 1. de Arte. *Hi iaculo pisces, illi capiuntur ab hamis*. Et 2. de Pont. eleg. 4.

Qui semel est læsus fallaci piscis ab hamo,
Omnibus vnca cibis æra subesse putat.

Eandem artem in vtroque genere factitabat, ob eandē caussā, vt & credo, Glaucus, cuius hæc sunt l. 13.

Nam modò ducebam ducentia retia pisces:
Nunc in mole sedens moderabar arundine linum,

vbi vocabulo *lini* setam, seu funiculum hami fortasse intelligit.

463. ARS ILLI SVA CENSVS ERAT] censum suum ex sola arte piscatoria capiebat. Quidam enim magni census sunt, cùm sint inertes, & otio, haud negotio immoriuntur. Hominum genus parua cum re plerumque piscatores, de quorum κακοσιτίᾳ Plaut. Rudente:

Salucte fures maritumi, conchitæ, atque hamiotæ,
Famelica hominum natio. quid agitis? vt peritis?
PIS. *Vt piscatorem æquum est, fame, siti, speque.*

Suprà verò: *Nos iam de ornatu propemodum vt locupletes simus scitis.*

Hice hami, atque hæ arundines sunt nobis quæstu & cultu.
Cotidie ex vrbe ad mare huc prodimus pabulatum,
Pro exercitu gymnastico & palæstrico hoc habemus.
Echinos, lepadas, ostreas, balanos captamus, conchas,
Marinam vrticam, musculos, plagusias, striatas:
Post id piscatum hamatilem, & saxatilem aggredimur.
Cibum captamus è mari. Sin euentus non venit,
Neque quidquam captum est piscium, salsi lautique purè
Domum redimus clanculum: dormimus incœnati.

CVM

C[illegible] TRAD[illegible] M, [illegible] &c.] [illegible] indem ce[illegible] qu[illegible] pisca-di prętereà nihil [illegible] aqua [illegible] opiæ, vt videtur, e[illegible] non sola [illegible] quit.

464. ET HÆRES [illegible] dem [illegible] tradit quòd hæreat & continuetur ijsdem turibus, quæ habebat qui dec[illegible] ssit.

466. VNVM H. POSSVM APPELLARE PAT[illegible] patrimonium: ars enim piscatoria, seu alia quæcunque est instrumentum tantummodo parandæ rei, non patrimonium siue hæreditas.

467. MOX EGO, NE SC[illegible] PVLIS, &c.] ad quartam interrogationem responsurus, cur moris noui facta frequenter Bacchumque affectetur, rem altiùs or[illegible] tur. Quædam aquæ sunt scopulosæ. In ijsdem ne semper hæreret, ne solam vitam piscando transigeret, artem nauticam didicit.

469. ET O[illegible] ENIÆ SID. PLV[illegible] CAPELLÆ, &c. Siderum peritos esse oportet gubernatores, seu rectores nauium. Exempli caussa aliquot sidera proponit. Amalthea capra Iouem infantem lacte suo nutriuit, quæ ipsa in oppido Bœotiæ Oleno nutrita est. [illegible] huius ortu & occasu solent existere pluuiæ. Vnde & in Fast. *Nascitur Oleniæ sidus pluuiale capellæ.*

47[illegible]. TAYGETENQ.] nomine vnius Pleiadum, quæ & Vergiliæ, totum astrum capiendum. Constat autem stellis septem.

HYADASQ.] Hę quoque ortu & occasu suo pluuias creant, à quibus nomen trahunt, ὕειν enim est pluere. Imperitè à quibusdam suculæ dicuntur, quasi nomen illis ab vs sus contigerit.

ARCTONQ.] vrsam maiorem.

471. VENTORVMQ. DOMOS] Et nomina, & loca, siue regiones ventorum, vt stellarum quis dubitet nautam nosse oportere: non alijs indicibus per humidas illas vias hi aurigę currus suos dirigere queunt. Per ludibrium Neptunus. 1. Æn. speluncas & claustra montium, ventorum domos nominat.

ET PORTVS PVPPIBVS APTOS] stationi nauium, vel ad tempus vel tota hyeme opportunos.

472. FORTE PETENS DELON, &c.] Chium nauim applicuit, aquationis caussa, vt sequitur.

473. DEXTRIS ADDVCOR LITTORA REMIS] *adducor littora*, pro, ducor ad littora. Præpositio detracta nomini apposita est ipsi verbo, quod crebrò solent Græci. Sic non multo pòst: *Naxon, ait Liber, cursus aduertite vestros.* pro, ad Naxon dirigite. *Dextris remis*, fælici cursu, seu in dextrā, vbi sita Naxos.

474. DOQ. LEVES SALTVS] è naui in littus.

475. AVRORA RVBESCERE PRIMO COEP.] Virgil. [illegible] Æneid. *Iamq; rubescebat stellis Aurora fugatis.* Et lib. 2. noster.

> —— *Ecce vigil nitido patefecit ab ortu*
> *Purpureas Aurora fores, & plena rosarum*
> *Atria.*

476. LATIC[illegible] SQ. INFERRE RECENT. MONEO] in continenti haustos: marina enim aqua salsa, nec potui, nec coctioni idonea. Latex, inquit Isidor. lib. 3. propriè liquor fontis est. Et dictus latex, quòd in venis terræ lateat.

478. QVID AVRA MIHI TVM. PROMIT. AB ALTO] vt de Palinuro gubernatore scriptum 3. Æn.

> *Haud segnis strato surgit Palinurus, & omnes*
> *Explorat ventos, atque auribus aëra captat.*

In locis porrò editis magis cognoscitur quà parte A flet ventus. & [illegible] qui in ædium acroteriis po-nuntur [illegible] enim olim appellabantur quia [illegible] gebant, nunc vexillorum, [illegible] lliont [illegible] deo que.

48[illegible]. [illegible] DAM, &c.] falsus est Ophe[illegible] Non enim præda esse aut dici potest repertus [illegible] ubi deus.

48[illegible]. [illegible] FORMA] Vestes muliebres pueris [illegible] virginea forma ostendunt. Sed [illegible] puer [illegible] modo virginem, [illegible] puellam referebat. Et alioqui semper imberbis est, vnde Euripid. in Bacchis θηλύμορφος, *muliebri vultu.* [illegible] hanc lege apud Hyginum num. CXXXIV. [illegible] & Tyrrhenorum nomina.

483. [illegible] VERO SOMNOQ. GRAVIS TITVB.] non quod e[illegible] ebrius, & somni plenus: sed ita se gerebat, ne à vectoribus, siue nauis deus agnitus, B aliquid mali pateretur. Agnouit tamen certis indicijs Acœtes [illegible] vultu, facie, gressu quæ omnia plus quàm hominem esse ar[illegible] ant. Nec id socijs quod sentiebat, pat[illegible] acere du[illegible] xit. Sæpiùs poëtæ cum ebrietate somnum coniungūt, effectum propè necessarium cum sua caussa. Ep. 14. *Iamq; cibo vinoq; graues somnoq; iacebant.* Fructus vinolentiæ suauidicis versibus suis pulchrè comprehendit Lucret. l. 3.

> *Denique cur, hominem cum vini vis penetrauit*
> *Acris, & in venas discessit diditus ardor,*
> *Consequitur grauitas membrorum? præpediuntur*
> *Crura vacillanti? tardescit lingua: madet mens?*
> *Nant oculi: clamor, singultus, iurgia gliscunt?*
> *Et iam cætera de genere hoc, quæcunque sequuntur,*
> *Cur ea sunt, nisi quòd vehemens violentia vini*
> *Conturbare animam consueuit corpore in ipso.*

C 488. QVISQVIS ES, O FAVEAS, &c.] Conuenienter iudicio suo, dum, quem deum existimat, eundē inuocat, & quod humani ac mansueti animi est officium, alijs contrà sentientibus veniam poscit. 1. Æneid. *Sis fælix, nostrumq; leues quæcunque laborem.*

489. PRO NOBIS MITTE PRECARI, DICTYS AIT, &c.] Dei contemptus, vel potiùs incredulitas, & dissensus ab Acœte Dictys, & aliorum, qui nequaquam diuinum quid, sed puerum merum se cepisse arbitrātur, & preces Acœtæ iniquo animo ferūt.

FLAVVS PRORÆ TVTEL. MELANTH.] custodem in prora agebat Melanthus. *Flauus*, capillo scilicet. ξανθὸς Μενέλαος toties Homero.

493. QVI REQVIEMQ. MODVMQ. V. DAB. REMIS, &c.] ὁ κελευστής. hortator remigū. *Portisculum* prisci vocabant. Senecæ *Pausarius*, qui dat remigibus mo-D dos, hoc est, qui eis voce quadam clamando pausam imperat; vt contrà *Celeustes* ad remigandum hortatur. *Celeuma* vero, seu *celeusma* clamor est nauticus, cùm vno aliquo iubēte, omnes pariter respōdent, quasi sibi inuicem iubentes, ἀπὸ τοῦ κελεύειν, iubere. Ex Gyrald. de re nautica, cap. 19.

495. PRÆDÆ [illegible] CVPID[illegible] EST] nam si ipsis persuaderi potuisset, deum esse puerum qui adducebatur, vt prædam eum retinere non potuissēt. Ergo vi h[illegible] p[illegible] eni, illud negarūt impudētiùs.

496 NON TAMEN H. SA[illegible] RO VIOLARI POND. &c.] maximum ius & imperium in hac naui penes Acœten erat. Itaque pro iure suo adducentibus repugnabat, [illegible] ptumque puerum in nauim vna induci prohibebat. Et est hypallage, pro, non sinam sacrum pondus (Bacchum deum) ista in nauim violenta impositione violari.

HAEC TENVS ... hanc nauim. Catull. de nupt.
Peliaco quondam prognata vertice pinus,
Dicuntur liquidas Neptuni nasse per vndas.
Eclog. 4. *Nec nautica pinus Mutabit merces.*

497. PARS H... summum ius & arbitrium nauis & nauigationis huius penes me est.

500. DIRA P... PRO ... E LVED. EXIL.] Hæc olim pœna homicidę multabatur. Solum, inquam, vel iussi, vel etiam iniussi & sponte sua vertebant.

501. DVM ... IST ... dum resisto, dum me obijcio. Syncope. Resto, versu 3. *Ing. aditu obsisto.*

IVVENILE GVTTVRA ... RVPIT] Significat validum fuisse ictum, vt à iuuene, ideoque robusto. *Rupit* per auxesin, vti scorsim enim superuixisset, si verè rupisset.

502. EXCVSS. MISISS. IN ÆQVORA] proturbasset in mare. Cur id non factum, caussa subiunguntur.

503. A MENS] ita cōterritus, vt in potestate nō esse.

504. IMPIA TVRBA PRON. FACTVM] gaudebant se lesti hoc meo casu, cùm me vt patronum ac defensorem pueri odissent.

505. V... IAM. S... LVT. SIT SOPOR] simulauerat enim se sopori vinique plenū, vt suprà diximus.

506. MERO ... D. IN PACTOR. SENSVS] digesto mero mens redeat, quam amittunt ebrij.

507. QVID FACITIS? QVIS CLAMOR? &c.] Hæc nihilominus simulatè: haud enim ignorabat, nisi extremum illud, quò nauigarent, eò enim ipsum quoque perlaturi erant.

509. PROREVS] Qui in prora curat, est Græcis πρωρεύς, καὶ πρωράτης, latinis *proreta.*

ET QVOS ... CONTING. PORTVS, &c.] Proreus, vt apparet, ludificator est, & per εἰρωνείαν dicta accipienda sunt. Credit tamen Bacchus, & quò peruehi cupiat, candidè edicit.

511. NAXON CVRSVS ADVERTIT. VEST.] Cursus frequentissimè in nauigatione ponitur. Virg. 1. Æn. *Defessi Aeneadæ quæ proxima littora cursu Contendunt petere* Et 3. *Quà cursum ventusque, gubernatorque, vocabant.* Catull. de nupt. *Illa rudē cursu prima imbuit Amphitritē.*

512. ILLA MIHI DOMVS EST] Non est natus in hac insula Bacchus, nec ibi habitat. Domū vocat, quòd vini feracissima. Virg. 3. Æn. *Bacchatamque iugis Naxon.*

VOBIS ERIT HOSPITA TELLVS] Nihil ibi incommodi accipietis, indigenarumque humanitatem experiemini. Virg. de fluminibus Scythicis, 3. Geor.
Vndique iam tergo ferratos sustinet orbes,
Puppibus illa prius, patulis nunc hospita plaustris.

513. PER MARE FALLACES, P. O. NVM. TVRO] Nautæ genus hominum perditissimum, & vel gratis improbissimum ac periurissimum. Quòd per mare iurant, necesse quandam ei diuinitatem à veteribus tributam intelligi. ἅλα δῖαν appellat Homerus. εἰν ἁλὶ δίῃ, *in mare diuinum*, de qua voce Rhodigin. l. 5. c. 24. Putabant & aqua marina lauari & expiari quasuis corporis aut animi sordes. Hinc Euripid.
θάλασσα κλύζει πάντα τἀνθρώπων κακά.
Mortalium cuncta mala diluit mare.

514. MEQ. IVBENT ... DARE VELA CARINÆ] vela suspendere, expedire.

515. DEXTERA NAXOS ERAT] in dexterā à Chio, vbi aquatum descenderant, nauigandum erat.

DEXTRA MIHI LINTEA DANTI] 3. Æneid. *Certum est dare lintea retro.* Horat. ode 12. lib. 4.
Iam veris comites, quæ mare temperant,
Impellunt animæ lintea Thraciæ.

516. QVIS TE FVROR] inuadit, corripit, aut tale A quid subaudimus.

517. P... SE QVISQVE TIMET] nemo enim ferè Naxon appelli volebat.

LÆVA ... E ... tenebat ergo gubernaculum Acœtes. ad clauum sedebat.

518. AVRE SVSVRRA ... in aurem mihi dicit. Contrarium vtique pars volebat. A principio autem dictum meministi, in Delon institutum cursum.

519. OBST VPVI] in tam contrarijs voluntatibus.

CAP. MODERAMINA] gubernaculo assideat.

520. MINISTERIO SCELER. ARTISQ. REM.] verisimile est, partem nautarum, seu vectorum suasisse quippiam iniquum ad perdendum puerum.

522. TE SCILICET OMNES IN VNO, &c.] insultatio. An sine te salui esse non possumus?

523. MEVMQ. EXPLET OPVS] *moderamina* dixit suprà.

B 525. TVM DEVS ILLVDENS] Explicat ipse Poëta, quare *illudens*. Sensit enim à principio fraudem & malignitatem illorum, sed dissimulauit.

527. NON HÆC M. LITTORA NAVTÆ, &c.] Exprobratio. Promiserat, assentientibus reliquis, vt apparebat, ducturum quò vellet.

528. NON HÆC MIHI TERRA PET. EST] Naxon enim deferri cupiebat.

529. QVÆ GLORIA VESTRA EST, SI PVER. &c.] Egregia sanè laus, falli & illudi puerū à iuuenibus, vnū à tā multis. Se Bacchū esse dissimulare pergit.

IAM DVDVM FLEBAM] Hoc de se Acœtes, qui à principio vicem Bacchi doluit, & eius caussa locis ludibrio fuit.

532. IMPELL. ... PROPERANTIB. ÆQ. REM.] 3. de Ponto eleg. 1. *Aequor Iasonio pulsatum remige primùm.* C 3. Æn. *Certatim socij feriunt mare, & æquora verrunt.* Catull. de nupt. *Immemor at iuuenis fugiēs pellit vada remis.*

533. PER TIBI NVNC IPSVM, &c.] conuersus ad ipsum Pentheum, iusiurandum prius concipit, quo eum ad reliqua credenda præparet. Nam priora à fide minùs abhorrebant.

NEQ. ENIM PRÆSENT. ... ILLO EST DEVS] qui magis audiat, & adsit se implorantibus. Vide Symb. meas ad illud eclog. 1. *Nec tam præsentes alibi cognoscere diuos.* Quòd tam præsentem deum facit Bacchum Acœtes, quàm nullum alium, affectui adscribēdum est.

534. ADIVRO] Adiurare Ciceroni est iurare, vel dictis iuramētū addere, seu dicta iurādo cōfirmare. Ep. 1. l. 2. ad Q. Frat. *Adiurat Procilius, hoc nemini accidisse.* 3. Philip. *Adiuras, id te me inuito nō esse facturum.*

535. QVAM VERI MAIORA FIDE] Potest quippiā D esse verum, & tamen veri fidem excedere, id est, nō credi verum esse. Vnde sæpe illud in ore habemus, cū de rebus magnis & admirādis, prorsusq; stupēdis verba facimus, vt incredibiles vocemus, dicamusque, *incredibile dictu est, quā hoc aut illud tale, vel tale sit.*

STETIT ÆQVORE PVPPIS, &c.] sine anchoris intellige, & flante vento, non in malacia.

536. NAVALE] locus in quo fabricantur, aut in quem subducuntur naues.

537. REMORVM IN VERBERE PERSTANT] Optimè hoc Virgil. principio lib. 7.
Cùm venti posuere, omnisque repentè resedit
Flatus, & in lento luctantur marmore tonsæ.

538. VELA Q. DIDVCVNT] explicant, pandunt, extendunt per antennas. *Deducunt* legitur in vulgaris. non reijcio. Infrà, *Carbasa deducit, ne qua leuis effluat aura.* Lucan. *Strictaque, pendentes deducunt carbasa nautæ.* Antitheton est, cōtrahere vela. Alibi ... laudè Ouidius,

[illegible] *Propositi que,* [illegible] *contrahe vela tui.* Horat. [illegible] ode [illegible] lib. 2. *Contrahes vento nimium secundo Turgida vela.*

G[illegible]INAQ. OPE [illegible]VRRERE TENTANT] remis velificiae. Vide prouerb. cui geminum, Velis equisque.

539. IMPEDIVNT HEDERÆ REMOS, &c.] Sequitur nunc miranda rerum conuersio, qua præsentia Bacchi & numen eius innotescit. Apud Homerum hymno in Bacchum ipsum malum nauis qua vehitur Bacchus, & scalmos coronat hedera; & apud Oppian. de venat. lib. 4. in piscatorio nauigio, quo infantem Bacchum in Eubœam transportant Bacchæ, puppis apio & hedera implicatur. Præcipuum insigne Bacchi hedera.

540. GRAVIDIS CORYMBIS] corymbus est fructus, seu vua hederæ.

541. IPS[illegible] RA[illegible] MEP. F. CIRCVNDAT. VVIS] Vuas posuit pro vitibus; non enim vuæ racemos producunt, ipsi autem, & vuæ à vitibus. Visus est vuis, à vite in orbem inflexa dependentibus coronatus.

542. PAMPIN. AGIT. VELAT. FROND. HAST.] definitio pro eo quod definitur [illegible] thyrso videlicet: quod & in superioribus notabamus.

543. QVEM CIRCA TIGRES, &c.] Dicatas sibi feras, seu verius spectra & imagines dicatarum sibi ferarum nautis obijcit Bacchus, vt horribili earum aspectu terrefacti, in vndas præcipitent, & in delphinos migrent. De Bacchi tigribus Horat. ode 3. lib. 3. *Hac te merentem, Bacche pater, tuæ Vexere tigres.* Et noster 1. de Arte:

Iam deus in curru quem summum texerat vuis,
Tigribus adiunctis aurea lora dabat.

544. PICTAR. PANTHERARVM] Panthera fœmina pardalis, mas pardus. Vocabulum pantheræ inde inditum, quòd nullum animal non veneretur: sine quo lomni[illegible] [illegible] ferarum coloribus variegata sp[illegible] tetu, &c. [illegible]ierius lib. 11.

545. SIVE HO[illegible] IN AN. F. SIVE TIMOR] Timor potius, qui æquè vt insania periculum non considerat, dum fugit periculum: & sæpe in maius incidit, dum cauet minus, iuxta illud, *Incidit in Scyllam, qui vult vitare Charybdim.*

546. PRIMV[illegible] O. MED[illegible] NNIGRESCE[illegible] E P[illegible]NN. &c.] Nigrescunt Delphinû pinnæ, vt ipsum corpus.

549. ET LATERI[illegible] TVS, ET P. LOQ. NARIS] qui vel pictum viderunt delphinum, ita rem se habere fatebuntur. Lato sunt ore, simique, seu naso depresso, libenterque Simones audiunt.

551. OBVERTER[illegible] REMOS OBSTANTES] in partem aliam, vel in latus detorquere. Virg. 6. Æneid. *Obuertunt pelago proras.*

56[illegible]. PAVIDVS, GELIDVSQ. TREM. CORP. &c.] Omnino sic legendum, vt & Lipsiensis editio in margine corrigit, ne accusandi casus ad animum putemus referendos, *Pauidum gelidumq́, trementi Corpore, vixq́, animum firmat deus.* Qui etsi pauidus, non tamen gelidus diceretur. Erat autem Acœtes adeò consternatus & perculsus, vt eum Bacchus ipse consolari vix posset.

564. EXCVTE CORDE METVM] 1. Fast. *Deq́, meo pauidos excute corde metus.* Virgil. 1. Æneid. *Soluite corde metum Teucri.*

DIAMQ. TENE] Dia insula maris Ægæi, Baccho dilecta, in qua Theseus Ariadnem reliquisse scribitur. Theocritus Pharmaceut. Catull. de nupt. & Callimachus. A quo posterius Naxon dictam intelliges, cùm priùs Dia vocaretur. Videndus Bernard. Martini Variar. lib. 2. cap. 8.

565. IN ILLAM DELAT. ACCESS. SACRIS, &c.] En tibi caussam eius, quod me quarto loco rogabas, moris noui cur sacra frequentarem.

Raptatur in custodiam Acœtes (immò Bacchus, eius specie velatus) supplicio capitali addicendus. Ianua sponte patefacta euadit. Pentheus in Cithæronem orgia disturbatum veniēs, ibidem à matre, & materteris furentibus discerpitur.

PRÆBVIMVS longis, Pentheus, ambagibus aures,
Inquit, vt ira mora vires absumere posset.
Præcipitem famuli rapite hunc, cruciatáque duris
Corpora tormentis stygiæ demittite morti.
Protinus abstractus solidis Tyrrhenus Acœtes
Clauditur in tectis: & dum crudelia iussæ
Instrumenta necis, ferrúmque ignésque parantur,
Sponte sua patuisse fores, lapsásque lacertis
Sponte sua fama est, nullo soluente catenas.
Perstat Echionides, nec iam iubet ire, sed ipse
Vadit, vbi selectus facienda ad sacra Cithæron
Cantibus, & clara bacchantum voce sonabat.

Vt fremit acer equus, cùm bellicus ære canoro
Signa dedit tubicen, pugnæque assumit amorem:
Penthea sic ictus longis vlulatibus æther
Mouit, & audito clamore recanduit ira.
Monte ferè medio est cingentibus vltima syluis,
Purus ab arboribus spectabilis vndique campus.
Hîc oculis illum cernentem sacra profanis
Prima videt, prima est insano concita cursu,
Prima suum misso violauit Penthea thyrso
Mater: &, O geminæ, clamauit, adeste sorores:
Ille aper, in nostris errat qui maximus agris,
Ille mihi feriendus aper. ruit omnis in vnum
Turba furens: cunctæ coëunt, trepidúmque sequuntur:
Iam trepidum, iam verba minùs violenta loquentem,
Iam se damnantem, iam se peccasse fatentem.
Saucius ille tamen, fer opem, matertera, dixit,
Autonoë: moueant animos Actæonis vmbræ.
Illa quis Actæon nescit: dextrámque precantis
Abstulit: Inoo lacerata est altera raptu.
Ille etiam matri quum brachia tendere vellet,
Non habet infælix quæ matri brachia tendat:
Trunca sed ostendens deiectis vulnera membris,
Aspice, mater, ait. visis vlulauit Agaue,
Colláque iactauit, crinémque per aëra mouit.
Auulsúmque caput digitis complexa cruentis
Clamat, iò comites, opus hoc victoria nostra est.
Non citiùs frondes autumni frigore tactas,
Iámque malè hærentes alta rapit arbore ventus:
Quàm sunt membra viri manibus direpta nefandis.
Talibus exemplis monitæ noua sacra frequentant:
Turaque dant, sanctásque colunt Ismenides aras.

567. LONGIS AMBAGIBVS] Vt caussam indicaret Acœtes, quare Bacchica sacra frequentaret, à capite eum rem arcessere oportuit, & plora dicere, quàm Pentheus postolauit audire, cui visæ sunt meræ nugæ. Audiuit tamen, vt quam conceperat in ipsum ira feruida, oonnihil mora illa audiendi deferuesceret; hanc etenim rationem affert, & humanitatis laudem aucupatur.

568. VT IRA MORA VIR. ABS. P.] Ouidius 1. de Arte: *Vt fragilis glacies interit ira mora.* De cohibenda iracundia fertur Plutarchi Commentarius. Super eodem argumento ex eodem philosopho, item ex M. Tullio, & Seneca pręclara recitat Aod. Schottus noster in Nodis enodatis lib. 2. cap. 3. Ibidem & præceptum, quod Athenodorus philosophus Augusto Cæsari dedit: vt iratus nihil priùs diceret, aut faceret, quàm quatuor & viginti litteras secum ipse percurrisset.

569 PRÆCIPITEM FAMVLI RAPITE HVNC, &c.] Abduci in carcerem, confestim excruciari & occidi mandat. Hegio senex à seruo Tyndaro delusus, *Peristis, nisi hunc iam è conspectu abducitis* (in phylacam, vt infrà sequitur.) Respondet Tyndarus: *Vis hæc quidem hercle est, & trahi, & trudi simul.*

571. SOLIDIS IN TECTIS] in custodia bene clausa ac munita, ne perfodi ac perfringi à noxijs queat. Carceris periphrasis.

573. FERRVMQ. IGNESQ. PARANTVR] hęc erant illa crudelia instrumenta necis. Et hæc sunt quæ hostes hostium terris deuastandis minitantur.

574. LAPSASQ. LACERTIS CATENAS] tantùm præcipitem rapi iusserat. At famuli, quod solet in huiusmodi negotijs, etiam manicas ei iniecerunt.

576. PERSTAT ECHIONIDES] in Bacchi & sacrorum eius irrisione ac despicientia perseuerat.

NEC IAM IVBET IRE, &c.] ministros ac famulos suos, ad impedienda, quę in monte Cithærone, Bacchi sacris celebrandis percommodo, agitabantur non iubet ire; sed ipse, personæ suæ oblitus, eò vadit: tantum est Bacchi odium.

579. VT FREMIT ACER EQVVS, &c.] Animal istuc bellicum est, seu vsibus belli idoneum. Virgil.

gil.2.Georg. *Hinc bellator equus* Plutarcho πολεμιστής. A
Et rubæ cantu gaudet, quod & in diuinis literis de eo prædicatur. Virgil.8.

Vt belli signum Laurenti Turnus ab arce
Extulit,& rauco strepuerunt cornua cantu,
Vtq; acres concussit equos,&c.

580. PVGNÆQ. ASSVMIT AMOREM] gestit mox in aciem aduersam ruere. Cic.1.Offic. de M.Catonis filio: *Cùm autem adolescens amore pugnandi in exercitu remansisset.*

581. SIC ICTVS L. VLVLATIB. ÆTHER] Clamoribus ingentibus hæc sacra peragebantur quod & Virgil.docet 3.Georg. *Vocat ingenti clamore Cithæron*) qui Pentheo pro tubis erant, eumque non secùs quàm illæ equum concitabant, & iram eius magis irritabant.

583. MONTE FERE MEDIO,&c.] Topographia. B
Planities quædam fuit in vmbilico montis, vbi Bacchæ mulieres sacrificabant; eò per syluam, montem ambientem Pentheus penetrauit.

585. OCVLIS CERNENTEM S. PROFANIS] non solum quia non initiatus, verumetiam quia summus contemptor, meritò profanis oculis. Et iubebantur alioqui abstinere à sacris profani.

587. PRIMA SVVM MISSO,&c.] ducem se in filio trucidando mater (quod miserrimum est) præbuit.

589. ILLE APER, IN NOSTRIS, &c.] phantasiam dicunt philosophi illam vim concipiẽdarum imaginum, à rebus quæ sensu percipiuntur. Ea laborat in ægrotis, ac furore correptis, & mira, nec cohærentia sibi idola fabricat. Ita hoc loco Penthei mater Agaue filium vt aprum, agri vastatorem concipit, & prima in eum insilit. Taurum esse matri visum, vult Valer. Flaccus lib.3. virolum Persius. *Et raptum vitulo caput ablatura superbo Bassaris.* iuuencum C
Catullus: *Parte è diuulso tractabant membra iuuenco.* Sic Athamanti Thebarum regi furijs concitato coniux Ino cum duobus paruis liberis, Læarcho, & Melicerta videtur leæna cum duobus catulis, l.4.

592. IAM TREPIDVM, IAM VERBA,&c.] Verbosiùs μετάνοιαν Penthei declarat. Malo accepto stultus sapit.

594. FER OPEM MATERTERA AVTON.] antequam ab ea feriretur.

595. MOVLANT ANIM. ACTÆON. VMBRÆ] per manes filij obsecrat; per res enim carissimas supplicare consueuimus.

596. DEXTRAMQ. PRECANT. ABSTVLIT] Saucius adhuc erat: nunc laniena capit initium.

597. INOO LACERAT. E. ALTERA RAPTV] Ino altera soror Agaues sinistrum ei brachium abstulit.

599. NON HAB. INFÆL. Q. MAT. B. TENDAT] De Io in vaccam conuersa lib.1.

Illa etiam supplex Argo cum brachia vellet
Tendere, non habuit quæ brachia tenderet Argo.

Qui negãt primus carmen: *Ille etiam matri*,&c. in veteribus libris reperiri, fortè nondum omnes veteres libros consuluerunt. Et cùm addunt, ita sublato, vt nullus sit sensus, ipsi carent sensu. Rotundi, & perspicui, & idoneum sensum complectentes sunt ambo versus, repetiti parua mutatione de lib.1.ex fabula Iûs. Facit hoc Homerus moltò sæpiùs: semel propemodum Virgil in 4.Æneid.

600. DEIECTIS MEMBRIS] membris direptis; & humi abiectis.

601. VISIS VLVLAVIT AGAVE COLLAQ. IACT. &c.] furiosam & insanam exprimit. Nec brachium auulsisse contenta, etiam caput reuellit, & tanquam in opima præda exultat.

605. NON CITIVS FRONDES,&c.] Quàm citò & facilè dilaniatus fuerit Pentheus, similitudine caducorum foliorum, seu frondium per autumnum, frigore primo succum illis detrahente, & vel leui vento impellente demonstrat.

606. MANIBVS NEFANDIS] quia propinquarum manibus, atque adeò maternis. Lustra imaginem Penthei apud Philostratum lib.1. Cum laniena Penthei à matre & materteris, & Actæonis à suismet canibus confert Claudian. laniatum horribilem Rufini, Præfecti Orientis, hominis longè auarissimi à militibus, lib.2.in eundem:

Mox omnes fodiunt hastis, artusq; trementes
Dilaniant, vno tot corpore pila tepescunt,
Et non infecto pudent mucrone reuerti.
Hi vultus auidos, & adhuc spirantia vellunt
Lumina; truncatos alij rapuere lacertos:
Amputat ille pedes; humerum quatit ille solutis
Nexibus: hic fracti reserat turbamina dorsi;
Hic iecur, hic cordis fibras: hic pandit anheli
Pulmonis latebras: spatium non inuenit ira,
Nec locus est odijs: consumpto funere vixdum
Deseritur, sparsumq; perit per tela cadauer.
Sic mons Aonius rubuit, cùm Penthea ferrent
Mænades, aut subito mutatum Actæona cornu
Traderet insanæ Latonia virgo molossis.

Arborem, quam ascenderit Pentheus, vt fæminarum operta sacra specularetur, Corinthios oraculo quærere, eique diuinos honores habere iussos, auctor Pausan. lib 2.

608. TALIB. EXEMPL. MONITÆ,&c.] Magnopere exemplum hoc Thebanas fæminas commouit, factæque sunt in Baccho deinceps colendo crebriores. Efficaciora sunt exempla in malis, quàm in bonis; quoniam plus timemus pœnas, quàm diligimus præmia. Illæ vitijs, hæc virtuti comparata sunt.

609. ISMENIDES] Thebanæ, ab Ismeno Bœotiæ fluuio, & Thebæ in Bœotia.

ELECTORVM LIBER QVARTVS.

Die festo Liberi, omnibus fœminis Thebanis deum colentibus, illiúsque tot nomina & laudes prædicantibus, Alcithoë, & sorores cum eius contemptu lanam facere insistunt: è quibus vna dubitat, quam fabellam potissimùm labori leuando commemoret.

SECTIO I.

T non Alcithoë Mineïas orgia censet
Accipienda dei: sed adhuc temeraria Bacchum
Progeniem negat esse Iouis, sociásque sorores
Impietatis habet. festum celebrare sacerdos,
Immunésque operum famulas, dominásque suorum,
Pectora pelle tegi, crinales soluere vittas,
Serta comis, manibus frondentes sumere thyrsos
Iusserat: & sæuam læsi fore numinis iram
Vaticinatus erat. parent matrésque nurúsque,
Telas & calathósque, infectáque pensa reponunt:
Thuráque dant, Bacchumque vocant, Bromiumque, Lyæumque,
Ignigenamque, satumque iterum, solumque bimatrem.
Additur his Nyseusque, indetonsúsque Thyoneus,
Et cum Lenæo genialis consitor vuæ,
Nyctiléúsque, Eleleúsque parens, & Iacchus, & Euan:
Et quæ præterea per Graias plurima gentes
Nomina Liber habes tibi enim inconsumpta iuuenta est,
Tu puer æternus, tu formosissimus alto
Conspiceris cælo; tibi, cùm sine cornibus astas,
Virgineum caput est. Oriens tibi victus ad vsque
Decolor extremo quà cingitur India Gange.
Penthea tu, venerande, bipenniferúmque Lycyrgum
Sacrilegos mactas: Tyrrhenáque mittis in æquor
Corpora. tu biiugûm pictis insignia frænis
Colla premis lyncum: Bacchæ Satyrique sequuntur.
Quique senex ferula titubantes ebrius artus
Sustinet, & pando non fortiter hæret asello.
Quacunque ingrederis, clamor iuuenilis, & vnà
Fœmineæ voces, impulsáque tympana palmis,
Concauáque æra sonant, longóque foramine buxus.

Pla-

Placatus mitisque, rogant Ismenides, adsis:
Iussaque sacra colunt. Solæ Mineïdes intus
Intempestiua turbantes festa Minerua,
Aut ducunt lanas, aut stamina pollice versant,
Aut hærent telæ, famulásque laboribus vrgent.
E quibus vna leui deducens pollice filum,
Dum cessant aliæ, commentáque sacra frequentant,
Nos quoque, quas Pallas melior dea detinet, inquit,
Vtile opus manuum vario sermone leuemus:
Pérque vices aliquid, quod tempora longa videri
Non sinat, in medium vacuas referamus ad aures.
Dicta probant. primámque iubent narrare sorores.
Illa quid è multis referat (nam plurima norat)
Cogitat, & dubia est, de te Babylonia narret
Derceti, quam versa squamis velantibus artus
*Stagna Palæstini credunt * celebrasse figura:* *coluisse
An magis vt sumptis illius filia pennis
Extremos altis in turribus egerit annos:
Nais an vt cantu, nimiúmque potentibus herbis
Verterit in tacitos iuuenilia corpora pisces,
Donec idem passa est.

1.T NON ALCITHOE] Particula *At* libris inchoandis bene conuenit. Virgil. 4. Æneid. *At regina graui,* &c. Quanquam igitur Thebanæ omnes sacra Bacchi amplecterentur, Alcithoë nihilominus cum sororibus in eorum contemptione perstitit; quin etiam verbis ea reijcere, & matronas dehortari non est verita.

ORGIA DEI] Omnia sacra apud Græcos, vt apud Latinos cærimoniæ, dicuntur *orgia*; propriè tamen Liberi, ἀπὸ τῆς ὀργῆς, *à furore*: vel ἀπὸ τῶν ὀρῶν *à montibus*, vbi celebrari solita. Nisi malumus dicta παρὰ τὸ εἴργειν τοὺς ἀμυήτους αὐτῶν, quia profani, nec initiari à sacris arcendi sunt. ὀργιασμὸς sacrorum ipsa perpetratio, operatio ipsa.

2. SED ADHVC TEMER.] etiam post Pentheum Bacchi osorem & cõtemptorem tam atrociter punitum; quo exemplo tamen vehementer reliquæ fæminæ ad eius venerationem permotæ sunt.

3. PROGEN. NEG. ESSE IOVIS] Hæc caussa est pertinaciæ, quando de Ioue natum non credit. Suppositititium arbitratur. Eadem est sororum opinio.

4. FESTVM CELEBRARE SACERD. IVSS.] Festos dies, inquit Liban. in Progymnas. amant homines, tum quia ipsos à laboribus & sudoribus liberant: tum quia faciunt vt ludant, epulentur, & iucundissimè degant. At Christiani amant, vt in ijs Deum commodiùs colant, & sacris religiosiùs dent operam.

5. IMMVNESQ. OPER. FAMVLAS] *Liberas* ab operibus ancillaribus, vacantes operum solutas, vt locutus est Horat. ode 16. lib 3. Virgil. 12. *Aspicit vrbem Immunem tanti belli, atque impunè quietam.* *Opera* est labor, actio, industria, vt cùm dicimus, *operam dare,*

A *nauare, sumere, perdere.* *Opus* est id quod opera perficitur, aut post operam extat, vt opus rusticum, textorium, fabrica, cælatum, sculptum. Vnde *opus facere, locare, conducere.* Aliquando tamen *opus* pro opera. Cicer. 3. Offic *Neque agricultura, neque frugum fructuumq́; reliquorum perceptio & conseruatio sine opera hominum esse vlla potuisset.* *Famula* à famulus, & *serua* à seruus. Dicitur autem *famulus* quicunque in ministerio est, siue seruus sit, siue liber, bona fide nobis seruiens. Seruus quidem alieno domino subijcitur. Hæc ex Ausonio Popma, qui de verborum differentijs libros IV. conscripsit omnibus puræ Latinitatis studiosis legendos ac relegendos diligenter, vt & eiusdem nuperos *de Iudicijs* antiquorum Commentarios, ac *de operis seruorum* censeo hîc legendos. Pòst etiam eadem ipsa de re Laurentius
B Pignorius Patauinus, *de seruis, & eorum apud veteres ministerijs* exijt Augustæ Vindelicorum, anno M. DC.XIII.

6. PECTORA PELLE TEGI, &c.] Et famulas, & dominas Baccharum habitum sumere, & festum dei celebrare consueta cærimonia sacerdos mandauit. Habitus autem ille quatuor rebus continebatur. Ferarum pellibus se tegebant, comas soluebant, serta pampinea sibi imponebant, thyrsos manibus præferebant De pelle sic lib. 6. *Lateri ceruina sinistro Vellera dependent.*

6. CRINAL. SOLVERE VITTAS] Lib. 1. *Vitta coërcebat positos sine lege capillos.* Lib. 9. *Crinalem capiti vittam nataq́; sibiq́; Detrahit.* Isidor. lib. 9. *Vittæ sunt, quæ crinibus innectuntur, quibus fluentes religantur capilli: & vittæ dictæ, quòd vinciant.* Quas porrò vulgus Latinum hodie *vittas* mulierum & virginum appellitamus, propriè sunt reticula, quæ eodem Isidoro docente, comas colligunt, ne effundantur, & nomen

inde habeat. Fortassis etiam à rerium similitudine; siquidem maculis, vt illa, constant.

7. SERTA C... MIS] Lib. 6. *Vitta caput tegitur* E pampinis igitur serta ista componebantur, quemadmodum & iisdem, seu edera thyrsi hastæue bacchantium circumtegebantur. De vetloquio vocis huius *sertum* dixi in extremo lib. 2.

8 SÆVAM LÆSI. FVLMINAM] Non modò istarum fore Bacchum prædixerat, si quid secùs fieret, quàm ipse deus vellet; sed & grauiter iratum, vt pœnas à lædente non leues repeteret.

10. TELAS, ET CALATH. INFECTAQ. P. REP.] Mulierum labor fila ducere, & telam texere, lanificio, inquam, occupari: estque istuc in matronis, quamuis nobilioribus probitatis & coniugalis castimoniæ indicium: vt in Lucretia, quam Collatinus maritus, & Tarquinij iuuenes nocte sera lanæ deditam inter lucubrantes ancillas inuenerunt. Præcipit S. Hieron. occupationem istam, tanquam custodiam quandam virginitatis etiam Demetriadi virgini: *Habeto lanam semper in manibus, vel staminis pollice fila deducito, vel ad torquenda subtemina in alueolis fila fusi vertantur, aliarumq, neta aut in globum collige aut texenda compone.* Supra: *Non erat hmius opus lanam mollire trahendo*. de Calistone lib. 2. Hunc laborem eo die non suspendunt Mineïdes. *Quos Græci calathos, nos dicimus quasillos*, inquit Festus. Vas est vimineum, in quo netrices & textrices pensa, tramas, fusos reponunt: diminutum *calathiscus*.

11. BACCHVMQ. VOCANT, BROMIVMQ. &c.] Eocomium, seu hymnus in Bacchum. Multa & varia huius dei cognomina & attributa leges apud Gyrald. Syntagm. 8. Inuenies in Antholog. Græcorum epigrammat. l. 1. compreheola versibus hexametris XXIV. hoc modo, vt singuli à littera alphabeti secundùm earum ordinem, omnesque voces eiusdem versus ab eadem littera inchoentur. Exempli caussa, ἁβροχόμην, ἀγρώτην, ἀοίδιμον, ἀγλαόμορφον, &c. Non pauca quoque accumulat Gallimbu in Bacchum, Musarum nostrarum decus M. Antonius Muretus, Comment. in Catullum:

Edera comam reuinctus Bromium patrem cano,
Bromium, Eubyum, Lyæum, puerum femorigenam, &c.

Crediderunt superstitiosi veteres, longa & multiplici nominum serie gaudere deos, siue id ad maiorem laudem & gloriam, siue ad pinguiorem prouentum aliquid prodesset. Petit & Diana apud Callimachum à Ioue cum perpetua virginitate πολυωνυμίαν. Sophoclis in Antigone Bacchus dicitur πολυώνυμος, vt Cleanthi in hymno Iupiter. Et Callimachus de Apolline πάντη δ᾽ οἱ πολὺ ὄνομα πολλόν. Ex illa nominum multitudine fiebat, vt meticulosi essent in dijs compellandis, ne in tanta varietate vnum pro alio ineptè sumerent: aut meliora omitterent, quibus dij se appellari mallent. Qua formidine & errore vt se liberarent, plurima congerebant, deos precantes, vt eligerent, quod sibi gratius esset. Carptim hæc ex Bernard. Martin. Variar. lib. 3. cap. 13. ante quem eadem de re egerat Pet. Victorius lib. 13. Variar. lect. cap. 2. & Catullum, Æschylum, Clement. Alexand. Platonem quoque probatissimos huius moris testes laudauerat. Præterea Turneb. lib. xi. Aduersar. cap. 19. idem docens, profert antiquam inscriptionem, ISIDI MYRIONYMÆ SACRVM. Et ex Macrobio: *Dis pater, siue Iouis manes, siue quo alio nomine fas est vocare.* Vide & Brissonij Formulas, pagina 54. & sequentibus.

BROMIVMQ.] Iuxta Diodorum à tonitrus sono nec fulminis in ortu, seu abortu suo exandito, hoc illi nomen additum. βρόμος quippe sonus & crepitus, à βρέμω, sono, strepo. Reliquorum nominum notationem te docebunt Mythologi, ne omnia, minuta etiam persequamur.

12. SOLVMQ. BIMATREM] Libro superiore dixit *bigenitum*, vt & hîc, *satumq, iterum*. Nam Iupiter, matre ignibus pereunte, cæso vtero inseruit eum suo femori, donec tempus partûs præfinitum expleret. Irriserat Martialis poëtam quendam mordacius, quòd is Ionem non patrem modò, sed & matrem Bacchi vocarit. Irrisori eruditè occurrit Muret. lib. 19. Variar. cap. 1. vbi & præsentem Ouidij locum refert, ostenditque Martialem frustra falsum, immò potiùs inlusum fuisse.

13. INDETONSVSQ. THYONEVS] Tibull. lib. 1. eleg 4.

Solu æterna est Phœbo Bacchoq, iuuenta:
Nam decet intonsus crinis vtrumque Deum.

Matrem Semelen ab inferis reuocatam, & immortalitate affectam, *Thyonen* à factis, quæ illi instituit, Bacchus nominauit: θύω quippe sacrifico. Vnde ipse à materno vocabulo *Thyoneus*. Auctor Diodorus. Catullis scribentis,*

At vos quò lubet hinc abite lympha,
Vini pernicies. & ad seueros
Migrate, hic merus est Thyonianus,

hæc mens est, calicem, quem manu tenebat, continere vinum meracum, non aqua dilutum, quale homines vita & moribus seueriores poscere consueuerunt. Ne præteri Turnebum lib. 12. Aduersar. cap. 8.

14. GENIALIS CONSITOR VVÆ] *Geniale* est, quod genio, seu naturæ nostræ gratum & iucundum est; quod voluptatem & gaudium habet. Propter vinum dicitur *lætitiæ dator* 1. Æneid. & *Bacchea dona* vinum ipsum 2. Georg. io cuius libri vestibulo eum inuocans ait:

Huc pater ô Lenæe: tuis hic omnia plena
Muneribus: tibi pampineo grauidus auctumnó
Floret ager, plenis spumat vindemia labris.)

16. ET QVÆ PER GRAIAS PLVRIGENTES, &c.] Græca sunt & quæ hactenus audisti: Latinum non memini, nisi *Liber*, cuius rationem aliàs patefecimus.

17. TIBI INCONSVMPTA IVVENTA EST] Suprà Tibull. *æternam*, id est perpetuam, & ad alios ætatis gradus non ascendentem iuuentam illi esse confirmauit.

18. TV PVER ÆTERNVS] Tantúmne perpetuò iuuenis, seu adolescens etiam puer. Hoc fieri nequit, simul vt puer & iuuenis sit aliquis. Puer, & nudus fingebatur pingebaturque Bacchus, quoniam ebrij puerorum fiont similes, arcani nihil continentes, iuxta versiculum, *Arcanum demens detegit ebrietas.*

TV FORMOSISS. ALTO CONSPIC. CÆLO] In carmine libero:

Forma conspiciendus est Apollo,
Formosus quoque pingitur Lyæus.

Sed quoniam sequitur *alto conspiciendus cælo*, ad solem vtique referenda est ista formositas. Et verè nihil inter sidera hoc ipsorum principe ac moderatore formosius. Iam quomodo *Bacchus* idem quoque

que *Sol*, respondebit Macrob. Saturnal. l. 1. c. 18.

19. CVM SINE CORNIB. ASTAS] Vinum immodicè sumptum, homines truces, & quiddam taurinum spirantes reddit. Ob id cornua Bacchu dantur. Horat. ode 21. lib. 3.

Tu spem reducis mentibus anxijs,
Viresque, & addis cornua pauperi.

Pauperes (quin & diuites) audaces, ad pugnam promptos, & quodammodo cornupetas reddis. Sic 1. de Arte noster: *Tunc pauper cornua sumit.* Sicinius quidam, cùm solùm M. Crassum dictis non laceraret, caussam percunctanti respondit, *fænum habet in cornu.* Quibus verbis eius insolentiam, ferocitatem, fastum & superbiam ex opulentia natam perstrinxit, & morem Romanum tetigit. Solebant siquidem boum cornupetarum cornibus fœnum præligare, vt obuij hoc signo conspecto, sibi ab ijs cauendum, & via mox decedendum intelligerent. Eòdem spectat Horat. sat. 4. lib. 1. *Fænum habet in cornu, longè fuge.* Sic noster 3. Amor. cùm se telipuisse, & audaciam quandam contra atrociorum blandimenta induisse significare vellet, *Venerunt capiti cornua sera meo.*

20. ORIENS TIBI VICTVS] Propert. lib. 3. eleg. 16. res ab eo gestas percurrens, hæc habet, quæ tum ad hunc, tum ad mox consequentes aliquot versus apposita mihi videntur:

Dicam ego maternos Aetnæo fulmine partus,
Indica Nisæis arma fugata choris.
Vesanumq; noua nequidquam in vite Lycurgum,
Pentheos in triplices funera grata greges.
Curuaq; Tyrrhenos delphinum corpora nautas
In vada pampinea desiluisse rate.

De Bacchi expeditionibus, victorijs, ac triumphis Dionysius in περιηγήσει, & libris multis Nonnus Panopolita, quos Διονυσιακὰ inscripsit.

21. QVA CINGITVR INDIA GANGE.] Gangem esse incertæ originis, maximum, fluuiorum omnium, qui in tribus continentibus memorantur, traditum à Strabone lib. xv. Geogr. Proximum ab eo *Indum*, tertium *Istrum*, quartum *Nilum*; & *Gangem* pro deo coli. De eius magnitudine Curtius quoque l. 9. & Ælianus de animal. lib. 12. cap. 41. Recipit & alia flumina 19. vt nonnulli scripserunt; & perinde vt Nilus septem amnibus labitur. Virgil. lib 9. *Ceu septem surgens sedatis omnibus altus Per tacitum Ganges.* Idem 2. Georg. vocat *pulchrum.* Quod adiunctum, quomodo ad diuitiarum copiam, quæ in eo flumine, referendum sit, non satis dispicio, & Seruius tacet. Aliam quandam illius amœnitatem poëtam subindicasse conijcio. Ramenta auri in eo extare affirmat Plin. li. 33. cap. 4. sicut in quibusdam alijs, quos ibi recenset. Quidam & gemmiferum tradiderunt. Si ob hæc *pulcher*, dicatur sanè. Pulchrum profectò aurum, pulchræ gemmæ & aspectu ipso suo, & quia rebus elegantiam ac pulchritudinem conciliant. Quod narrat Strabo, *Gangem* diuinis honoribus coli, eius rei vestigia apud Indos his temporibus adhuc reperiuntur, vt ex Patrum nostrorum in India versantium litteris, anno M.D.XCV. datis cognouimus. Quarũ partem huc transcribendam duxi: *Operæ-pretium stultam nosse superstitionem. Ganges est Indiam secans flumen, antiquorum clarum monumentis. Eius aquis tantam inesse religionem caca hæc barbaries existimat, vt beatos illos prædicent, qui post mortem in id flumen demerguntur. Hinc viri principes*

A *ipsi in morte suos cineres eò deferri iubent, & tradi fluctibus. Nuper Cocini regina moriens, testamento filio mandauit, vt sua ipse manu hac se beatitudine afficeret. Filius iussu persolutis, ignotus, peregrinantis habitu eò se contulit, maternosq; cineres in sacrum flumen deiecit.*

22. BIPENNIGERVMQ. LYCVRG. MACTAS] De Pentheo non multo antè, libro scilicet superiore in extremo, audiuisti. Ad Homeri locum respexisse Ouidium arbitratur Micyllus, Iliad. 6. vbi Lycurgus Bacchi nutrices bipenni persecutus, ac propterea oculis à Ioue priuatus narratur. Additur ab alijs, etiam in furorem versum postea; & dum vites moliretur incidere, sibi ipsi crura amputasse.

23. TYRRHENAQ. MITTIS IN ÆQ. CORP.] Fabula exposita est libro antecedente, de conuersio-
B ne Tyrrhenorum nautarum in delphinos, quòd Bacchum despexissent.

25. CVLLA PRESSIS LYNCVM] Lyncas eius currui subiungi fabulantur, vt aliorum deorum currus trahi ab alijs animantibus. Eidem lyncas, tigres, pantheras pro familiaribus animantibus libro antegresso tribuit:

Quem circa tigres, simulacraq; inania lyncum,
Pictarumq; iacent fera corpora pantherarum.

A tigribus vehi auctor Virgil. lib. 6.

Nec qui pampineis victor iuga flectit habenis
Liber, agens celso Nysæ de vertice tigres.

Et Ouid. 1. de Arte:

Iam deus in curru, quem summum texerat vuis,
Tigribus adiunctis aurea lora dabat.

BACCHÆ, SATYRIQ. SEQVVNTVR] Comitatus
C Bacchi, Paues, Satyri, Faunus, Bacchæ, libidinosus & mullis, vt ipse est. Vel ideo ei salaces & furiosi dantur comites, quia in vino inest luxuria, furor & insania. Plures colligit caussas vir clariss. Ant. August. Dialogo v. Antiquit. in Nummis: qui iam ex Hibericis Latini facti nuper prodierũt Antuerpiæ.

26. QVIQ. SENEX FERVLA, &c.] Silenus, eius educator & pædagogus. Lib. 11. *At Silenus abest, titubantem annisq; meroq; Ruricola cepere senes.* Lucianus in Concil. deorum, ait fuisse senem, caluũ, simum, asinu plerumq; inequitantem, breui statura, corpore ubeso ac ventricoso, auribus magnis & arrectis, tremulum, baculo innitentem. Eius ebrietatem & Virgil. eclog 6. carpsit:

———Chromis, & Mnasylus in antro
Silenum pueri somno videre iacentem,
Inflatum hesterno venas, vt semper, Iaccho.

D 28. QVACVNQ. INGRED. CLAM. IVVENILIS, &c.] Iuuentutis plausibus & gratulationibus exciperis. *Thiasum* à poëta hîc describi putant, quem definit Seruius, cœtum virginum atque puerorum bacchantium, plangentibus nymphis.

29. IMPVLSAQ. TYMPANA PALMIS, &c.] Geminus huic pænè locus 4. Fast.

Quærere multa libet: sed me sonus æris acuti
Terret, & horrendo lotos adunca sono.

Et pòst:

Cymbala pro galeis, pro scutis tympana pulsant,
Tibia dat Phrygios, vt dedit antè, modos.

Lucret. lib. 2.

Tympana tenta sonant palmis, & cymbala circum
Concaua, rauci sonoq; minantur cornua cantu,
Et Phrygio stimulat numero caua tibia mentes.

31. PLACATVS, MITISQ. ROG. ISMEN.] Thebanæ matres, vt felix faustusque adsis, precantur.

33. Intempestiva Minerva] inuētrix proin-uento, vt *Ceres* pro frumento. Lanificij enim inuentio Mineruæ adſcribitur. *Femineum laborem* nominat opus textrinum Tibul. lib. 2. eleg. 1. Etenim pię mollitie ſexus ad opera operoſiora & duriora idoneæ non ſunt fœminæ.

34. Avt dvcvnt lanas, &c.] μερισμὸς ſeu diſtributio. Per partes enim dicit, quod verſu ſuperiore generatim dixerat, facitque triplex opus, ducere lanas, deducere fila, texere. Ducere lanas intelligo, eas diſtrahere, & in glomos componere. Ad lanificium pertinent hæc quoque loquendi genera. Penelope Vlyſſi: *Quæ tantum lanas non ſinit eſſe rudes.* Briſëis Achilli:

Nos humiles, famulæq́, tua data penſa trahemus,
Et minuent plenos flamina noſtra colos.

Et: *Eſt mihi quæ lanas molliat apta manus.*

35. Famvlasq. laboribvs vrgent] non tam vt opus cumulatius fieret, quàm vt pluribus, & enixiſſimè per diem feſtum laborantibus, maior Baccho contemptio irrogaretur.

36. Levi devolvens pollice filvm] Paulo antè, *aut ſtamina pollice verſat.* Catullus de nuptijs, vbi Parcas vetulas Achilli naſcituro fata nentes & canentes effingit: *Dextera tum leuiter deducens fila ſupinis Formabat digitis.* Tibull. eleg. 1. lib. 2. *Fuſus & appoſito pollice verſat opus.* Stat. 1. Achilleid. *Et tenuare rudes attrito pollice lanas Demonſtrat.*

37. Dvm cessant aliæ] dum otiantur: nam cultum illum, quem adhibebant Baccho, nihil niſi merum otium videri poſtulat.

Commentaq. sacra freqvent.] quæ non ſunt vera ſacra, quia Bacchus non eſt verus & germanus deus, & ſe filium Iouis mentitur.

38. Qvas Pallas mel. q. detinet] quas detinet in opere ſuo Minerua, quæ eadem cum Pallade, & eſt melior dea; vultùs enim miniſtras & cultrices ſuas occupat, in opere manuum ſcilicet.

39. Opvs man. vario serm. levemvs] Laborem motuus ſermo leuat, & tempus fallit: ſilentium contrà grauiorem reddit, facitque tempus videri longum, quantumuis breue etiam; nam qui inter ſe ſabulantur, eius moram non ſentiunt. Hinc poſtquam finē ſabularum ſuarum fecerit iſta quæ narrabit, quocunque eſt nomine, ſubiunget Poëta: *Deſierat, mediumq́, fuit breue tempus, & orſa eſt Dicere Leuconoë.* Sic & in itinere facundus comes pro vehiculo eſt. Nam & hunc ambulandi laborem ſermonis communicatio leuat mirabiliter.

41. Vacvas referem. ad avres] Plaut. Trinum. *Date vacuas aures.* Et Pſeud. *Fac ſis vacuas, Pſeudole, ædes aurium.* Lucret. lib. 1.

Quin etiam vacuas aures mihi, Memmiada, & te
Semotum à curis adhibe veram ad rationem.

Vacuas aures dant, qui promptos ſe & paratos exhibent ad audiendū. Qui, quò minùs audiant, nulla mentis agitatione, negotióue impediuntur. Tales enim, impediti inquam, quamuis audientes non audiunt. *Nos aliò mentes, aliò diuiſimus aures,* eſt apud Catullum in carmine nuptiali.

43. Nam plvrima norat] Patrum laudabile in proba fœmina & graui, noſſe multas nugas, & fabulas. At noſſe benè nere, benè texere, benè educare liberos, benè regere familiam, hæc laudabilia.

44. Et dvbia est, de te Babylon. &c.] Artificiosè dum dubitantem fingit, hanc ne an illam

A fabulam narret, per prætertionem breuiter eas fabulas perſtringit.

Babylonia Derceti, &c.] Babylon à pluribus Aſſyriorum regibus paulatim ædificata eſt; auctor Herodot. lib. 11. Primus omnium conditor fuit Nebrodes filius Noehi, vt tradit Ioſephus l. 1. cap. 5. Zonaras lib. 1. Cedrenus lib. 1. Mœnia conſtruxit Semiramis, arcem Belus. *Derceto* caſu recto, vt *Clio, Sappho, Dido.* Et hoc illi verum nomen. Poëta iure ſuo παρωνυμικῶς fecit *Dercetu, Dercetides,* metri neceſſitate coactus. In antiquis exēplaribus legi *Derce,* non *Derces,* monet Gyrald. Syntagm. 1. vbi de dijs Topicis agit, eamque lectionem ex Græcis in Aratum Comment. comprobat, hæc inde verba latinè referens: *Quidam Derceu Veneris filiam dixere, quæ in mare prolapſa, à piſcibus ſeruata eſt: vnde in eius hono-*
B *rem dea, Syri piſcibus abſtinent.* Meminit Clemens Alexand. Exhortat. ad Gēres his verbis: *Sed nec eorum qui Phœniciam colunt Syrorum, quorum alij quidem columbas, alij verò piſces tam impensè colunt, quàm Eleum Iouem.* Putat ibidem Gentian. hanc Derceto fuiſſe Dagon deum, de quo in lib. Iudicum: ſiquidem Dagon Phœnicum lingua piſcis. Quædam non aliena Crinit. l. 24. cap. 2. Item Laurent. Ramireſius Pentaconrarchi c. 21. Eius filia à columba educata fertur. Quare & illæ aues Syris ſacræ. Conſule & Annot. Iacobi Crucij l. tomo Criticor. Venerari piſces & columbas conſueuiſſe Syros, nec paſſos violari, teſtatur & Xenophon lib. 1. ἀναβάσεως. De columba Tibull. lib. 1. eleg. 7.

Quid referam vt volitet crebras intacta per vrbes
Alba Palæſtino ſancta columba Syro?

C 46. Stagna celebrasse] frequentaſſe, frequenter viſiſſe, in ijs ſæpenumero conſpectam eſſe. Longè infrà de veſpertilionibus: *Tectaq́, non ſyluas celebrant.* Veruntamen non repudianda ſcriptura *coluiſſe.*

47. Illivs filia] Semiramis puta, quæ tranſiuit in columbam.

48. Altis in tvrribvs] in quibus libenter nidificant. 1. Triſt. eleg. 8.

Aſpicis vt veniant ad candida tecta columbæ,
Accipiat nullas ſordida turris aues.

Adi Pet. Victorium lib. 12. Variar. lect. cap. 15.

49. Nais avt cantv, &c.] Nympha quædam moleſtos ſibi adoleſcentes quoſdam, cantionibus & herbis in muros piſces mutauit, tandemque ipſa
D quoque in piſcem conceſſit.

50. In tacitos pisces] Carēt voce piſces, quia pulmonibus, arteria & gutture carent, vocis officinis atque itinere. Pauci quidam ſonitum, ſtridoremque edunt. Potiſſimùm inter animantes ab eſu piſcium Pythagorei refugiebant, quòd propter ἐχεμυθίαν, & taciturnitatem eos diſciplinæ ſuæ domeſticos agnoſcerent. Plutarch. Sympoſ. lib. 8. q. 8. Idem eſt legere apud Athen. l. 7. Quocirca veteres piſcem quemlibet ἔλλοπα vocabant, quòd vocem nequiret edere. Nam ἴλλεσθαι eſt εἴργεσθαι, cohiberi, ὄψ vox. Fuſiùs hæc Parœmiographus, Prouerbio *Magis mutus quàm piſcis.*

Horat. ode 3. lib. 4.

O mutis quoque piſcibus
Donatura cygni, ſi libeat, ſonum.

In quem locum videto Lambinum, ſi placet. Spirare autem piſces, audire & odorari contendit Plin. lib. 9. Natur. hiſt. cap. 7.

Mineï-

Mineides propter Bacchum despectum, portentorum obiectu vespertiliones fiunt.

Finis erat dictis: & adhuc Mineia proles II.
Vrget opus, spernitque deum, festumque profanat:
Tympana cùm subitò non apparentia raucis
Obstrepuere sonis, & adunco tibia cornu,
Tinnuláque æra sonant: redolent myrrhæque, crocique.
Résque fide maior: cœpere virescere telæ,
Inque ederæ faciem pendens frondescere vestis:
Pars abit in vites: & quæ modò fila fuerunt,
Palmite mutantur: de stamine pampinus exit:
Purpura fulgorem pictis accommodat vuis.
Iámque dies exactus erat, tempúsque subibat,
Quod tu nec tenebras, nec posses dicere lucem:
Sed cum luce tamen dubiæ confinia noctis.
Tecta repentè quati, pinguésque ardere videntur
Lampades: & rutilis collucent ignibus ædes:
Falsáque sæuarum simulacra vlulare ferarum.
Fumida iamdudum latitant per tecta sorores,
Diuersæque locis ignes & lumina vitant.
Dúmque petunt tenebras, paruos membrana per artus
Porrigitur, tenuésque includunt brachia pennæ.
Nec qua perdiderint veterem ratione figuram,
Scire sinunt tenebræ: non illas pluma leuauit:
Sustinuere tamen se perlucentibus alis.
Conatæque loqui, minimam pro corpore vocem
Emittunt: peragúntque leui stridore querelas:
Tectáque, non syluas celebrant, lucémque perosæ
Nocte volant, seróque tenent à vespere nomen.

52 ET ADHVC MIN PROL. VRGET OP.] Cur non desinunt vrgere opus, instare labori? quia, vt sequitur, spernunt Bacchum, & illi ægrè facere omnimodis nituntur.

54. TYMPANA CVM SVBITO, &c.] Venitur ad temeritatis & impietatis supplicium. Visæ sunt audire tympanorum strepitum, & tibiarum cantus, & cymbalorum sonitus, præterea odores myrrhæ & croci sentire, quasi Bacchi ipsius in conclaue aduentantis indicia. Telæ in ederas & vites, fila in palmites, stamina in pampinos mutabantur, apparebantque vuæ partim albæ, partim coloratæ. Quæ omnia terrore mirifico animos lanificarum illarum complebant. Suspicatur Iacobus Crucius Poëtam Augusto principi, in victoria patris Iulij ex bello ciuili Pompeiano blandiri voluisse, dum ad historias quasdam, & ad tympana Pergami audita alludit, vt videtur: quarum & Valerius & Plutarchus in Cæsare meminerunt. Ipsemet Iulius hæc in Comment. *Eo die, quo Cæsar Pompeium in Pharsalia profligauit, Antiochiæ in Syria bis tantus exercitus clamor & signo-* A *rum sonus auditus est, vt in muris armata ciuitas discurreret.* Hoc idem Ptolemaide accidit. Pergami in occultis & remotis templis, quò præter sacerdotes adire fas non est, quæ Græci *adyta* appellant, tympana sonuerunt.

63. QVOD TV NEC TENEBRAS, &c.] Hoc, & proximè sequenti versu crepusculum venustè περιφράζει. Et quia dubia lux, ideo *crepusculum. creperum* enim est dubium.

65. TECTA REPENTE QVATI, &c.] Maiora prioribus terriculamenta succedunt. Visa domus concuti, visa omnia plena ignibus & feris, quę horrisonos vlulatus dabant.

68. IAM DVD. LATIT. P. TECTA SORORES] consentaneum erat, eas vitæ suæ consulere, ac proinde latebras quærere.

70. PARVOS MEMBRANA PER ARTVS] conuersio in vespertiliones, quorum alæ membranæ potiùs sunt, quàm pennæ, & istemet Poëta negat habere plumas. Sed membranæ ipsis loco pennarum sunt, quibus se sustinent in aëre volitantes.

75. MINIMAM PRO CORP. VOCEM EMITT. &c.] A vt sunt paruo corpore, ita & paruam, seu tenuem & querulam vocem emittunt, μινυρίζουσι.

77. TECTAQ. NON SYLVAS CELEB.] inter tigna domorum, & in angulis tectorum vetustiorum se condunt. Syluas non frequentant, quia volucres non sunt. Huc pertinet apologus de vespertilione, & fele. Nam cùm prolapsus esset in terram, & accurrisset mustela eum deuoratura, rogabat sibi parci. Illa dicente, non posse parcere, quòd muribus esset inimica; Atqui ego auis sum, respondit vespertilio. Iterum cùm decidisset, & inuaderet denuo mustela, vitam sibi donari precabatur. Negante illâ, quòd odisset omnes aues; Atqui ego, inquit, non auis, sed mus sum. Ita euasit iterum. Docet fabula, mutationem in tempore nonnunquam salutarem esse.

78. NOCTE VOLANT] non tamen intempesta nocte, sed in crepusculo tantùm: nam vt non ferunt lucem claram, ita nec densiores tenebras.

SEROQ. TEN. A VESPE. NOMEN] quia nocte ingruente, qui est serus vesper, circumuolant, ideo nuncupantur vespertiliones. Fabulam XII. Mineïdum aliter memorat Antoninus Liberalis in Metamorphosibus suis, pag. 21. Venio ad XIII. Fab. Ouidianam.

Iuno etiam Inonem, Semeles sororem, Bacchi materteram atque educatricem, sibi disperdendam decernit. Loca infera, ibíque habitantium studia, & occupationes.

III. *TVM verò totis Bacchi memorabile Thebis*
Numen erat: magnásque noui matertera vires
Narrat vbique dei: de tótque sororibus expers
Vna doloris erat, nisi quem fecere sorores.
Aspicit hanc natis, thalamóque Athamantis habentem
Sublimes animos, & alumni numine Iuno.
Nec tulit: & secum: Potuit de pellice natus
Vertere Mæonios, pelagóque immergere nautas:
Et laceranda suæ nati dare viscera matri:
Et triplices operire nouis Mineïdas alis:
Nil poterit Iuno, nisi inultos flere dolores?
Idque mihi satis est? hæc vna potentia nostra est?
Ipse docet quid agam. FAS EST ET AB HOSTE DOCERI.
Quidque furor valeat, Penthea cæde, satísque
Ac super ostendit. Cur non stimuletur, eátque
Per cognata suis exempla sororibus Ino?
Est via decliuis, funesta nubila taxo;
Ducit ad infernas per muta silentia sedes:
Styx nebulas exhalat iners: vmbræque recentes
Descendunt illac, simulacráque functa sepulcris.
Pallor, hyémsque tenent latè loca senta; nouique,
Quà sit iter manes, stygiam quod ducat ad vrbem
Ignorant: vbi sit nigri fera regia Ditis.
Mille capax aditus, & apertas vndique portas
Vrbs habet: vtque fretum de tota flumina terra,
Sic omnes animas locus accipit ille: nec vlli
Exiguus populo est, turbámue accedere sentit.
Errant exangues sine corpore & ossibus vmbræ:
Parsque forum celebrant: pars imi tecta tyranni:

Pars aliquas artes, antiquæ imitamina vitæ
Exercent: aliam partem sua pœna coërcet.

417. TVM VERO TOTIS, &c. Tametsi ex Penthei miserando interitu satis oumen & potentia Bacchi iam perspiciebatur, eatque nomen eius apud Thebanos in gloria summa, nihilominus ex contemptricum Mineïdum iam deformi transmutatione, magna est facta ad eius venerationem accessio. A

418. MATERTERA] Ino regina Thebanorum, Athamantis vxor, & soror Semeles matris Bacchi. Quatuor enim filias Cadmus genuit, *Semelem, Inonem, Agauen, & Antonoen.* Fauebat ergo Ino sororis suæ filio, & quàm maximè illum honorari cupiebat, quippe quem & nutriuerat & educarat.

419. DE TOT Q. SOROR. EXPERS V. ERAT] Sola nihil adhuc triste pertulerat. Nam *Semele* fulminis ignibus interierat, *Agaue* Pentheum, *Antonoe* Actæonem filios amiserat.

420. NISI QVEM FECERE SORORES] casus sororum dolebat tantùm, nondum suos.

421. NATIS, THALAMOQ. ATHAM. HAB. SVBLIM. ANIM.] Liberis Learcho & Melicerta, & regio connubio, & Baccho, vt cognato & alumno suo superbientem, vt rebatur iracunda Iuno.

422. ET ALVMNI NOMINE] Qui existimant *alumnus, & alumna* non dici de ijs æquè qui alunt, vt de ijs qui aluntur, decipiuntur. Vox est tam in actione, quàm in perpessione. August. lib. 7. de Ciuitat. *Prisci Romani multa Ioni indiderunt cognomenta propter multas potestates: inter quæ alumnum cognominarunt, quòd omnia scilicet aleret.*

423. ET SECVM] ita cogitauit, ità ratiocinata est. Virgil. 1. Æneid. de Iunone: *Quum Iuno æternum seruans sub pectore vulnus, Hæc secum, Mene incepto,* &c.

POTVIT DE PELLICE NATVS, &c.] Adumbrat Ouidius orationem Iunonis apud Maronem, cuius modò principium recitaui: similiterque à comparatione minorum, vt illa, argumentatur. Pro Pallade hîc Bacchus est: pro Aiace Oïlei Tyrrheni nautæ, & Pentheus.

DE PELLICE NATVS] contemptissimè dixisse fertur.

424. VERTERE MÆON. PELAG. &c.] Fabula est lib. superiore (vbi dictum, quare Mæonij, cùm Itali & Tusci fuerint potiùs) vt quæ illam sequitur de lacerato à matre Pentheo.

416. TRIPLICES MINEIDAS] tres, seu trinas Minei filias.

NOVIS ALIS] ante id tempus nonquam visis; quippe membrana seu cartilagine constantibus.

427. NIL POTERIT IVNO, NISI, &c.] Iuno *ὁμοφανκὸς, quæ diuinis incedit regina, Iouisq. Et soror, & coniux,* &c. Quid autem fecit illi Ino? quem dolorem iousit, vt sua persona indignum ducat, eam inultam relinquere? nullum, tantùm quia Semeles exitio pectus suum nondum exsatiauit, ideo partem odij, pœnarumque ad furorem deferre necesse est, aliter fieri neutiquam par est.

428. HÆC VNA POTENT. NOSTRA EST?] itáne nihil aliud possumus? Sic in fabula Calistus, in se ipsam *εἰρωνικῶς*, lib. 2.

O ego quantum egi! quàm vasta potentia nostra est!

Esse hominem vetui: facta est dea: sic ego pœnas Sontibus impono; sic est mea magna potestas.

429. IPSE DOCET QVID AGAM] Pœnâ mihi exemplo Bacchus, & qua Pentheum cæde mactauit, me monet, quid placandu furori quoque meo præstare debeam.

FAS EST ET AB HOSTE DOCERI] A nemine pudere nos debet discere quod nescimus, si id vtile ac honestum est. Socrates sapientiam vt disceret, etiam duas mulieres docentes audiuit, Aspasiam, & Deotimam. Sed in re bellica prodest plurimùm explorare hostium consilia & machinationes, eosque ipsorum armis euertere.

B 431. CVR NON STIMVLETVR, EATQ. &c.] Furijs eam exagitandam, perinde vt sorores, statuit, atque ideirco inferos petit, vt Tisiphonem Inoni immittat.

433. EST VIA DECLIVIS, &c.] Quatuor versibus viam ad inferos describit, decliuem esse, & taxo ferali ac venenosa arbore per eam consita vmbrosam, & perpetuo silentio horridam, & ex Stygis exhalationibus nebulosam, qua animæ corporum iam sepultorum ad inferos descendere consueuerint. Nam nisi corpora humata essent, animas Stygiam paludem transire posse non credebant.

435. STYX INERS] quia palus. Aqua autem palustris est immobilis, semperque stat, ac proinde tetros emittit halitus.

437. PALLOR, HYEMSQ. TEN. L. LOCA SENTA] Infera loca dicit esse squalida, frigida, sentibus C obsita.

NOVIQ. QVA SIT ITER MANES, &c.] Vt facilè noui manes vrbem illam infernam inueniant, quæ Ditis, seu Plotonis est regia, innumeri ad eam aditus sunt, & ex omni parte portas habet; quia scilicet morientium, & eò venientium de toto orbe terrarum infinita sunt loca.

439. NIGRI DITIS] Niger propter tenebras in quibus versatur. Quod enim tenebrosum est, poëtæ *nigrum* appellant. Quemadmodum porrò *ἀπὸ τοῦ πλούτου*, à diuitijs Plutonem Græci, sic Latini ab ijsdem, *Ditem*. Effodiuntur enim opes è terra, & ille subterranea regna tenet.

441. VTQ. FRET. DE TOTA FLVM. TERRA, &c.] Ab vndarum fremitu appellari fretum tradit Varro. Quòd nimirum in id æstus aquarum concitant, vnde feruescat, sicut aqua in aheno. *Freta æstuosa* Horat. ode 7. lib. 2. D

Te rursus in bellum resorbens
Vnda fretis tulit æstuosis.

Lib. 1. flumina partim terra absorberi in ipso cursu, partim in mare deuolui ait. Sed quamuis nonnulla humo absorbeantur, tamen alibi rursus emergunt, & in mare feruntur. Perinde inferna illa capacitas omnibus animabus, & vt mare quibusuis fluminibus, ita illa turbis & populis accipiendis sufficit, nec impletur, aut redundat vnquam. Cæterùm fluminum illapsu mare non crescat; Physiologi caussam hanc afferunt, quòd aquæ omnes è mari ortæ, per abditos terrarum meatus in ipsam reuoluantur. Aristotel. 2. Meteor. *Mare putant principium omnis humoris & aquæ, ideoq. flumina non solùm in hoc, sed ex hoc fluere*

fluere aiunt. Seneca 3. Natural. quæst. *Maria non crescunt, quia quicquid influxit, non in suum vertunt, sed protinus reddunt: occulto enim itinere subeunt terras.* Adde his Lucret. lib. 6.

> *Debet, vt in mare de terris venit humor aquai,*
> *In terras itidem remeare ex æquore salso.*

Plures rationes ibidem adducit, *augmen cur nesciat æquor.* Claudian. 1. in Rufio. eius inexplebilem auaritiam παραβολικῶς declarans:

> *Ac velut innumeros amnes accedere Nereus*
> *Nescit, & vndantem quamuis hinc hauriat Istrum,*
> *Hinc bibat æstiuum: septeno gurgite Nilum,*
> *Par semper similisq; manet: sic fluctibus auri*
> *Expleri calor ille nequit, &c.*

444 ERRANT EXSANG. S. CORP. ET OSSIB. VMBRÆ] Lib. 10. *Leuet populi & vmbræ*; vbi plura annotabimus, in Fabula de descensu, & cantu Orphei apud inferos. Hinc locum non occupant, quia corporibus & ossibus vacant. Non itaque mirum loca illa infera capiundis tot animarum centenis millibus sufficere.

445. PARS QVORVM CELEBRANT, &c.] Non rarò hac voce, notione non vulgari Naso vtitur. *Celebrare* non tantùm est honestare ac laudare & ornare: sed etiam frequenter obire, sæpiùs aliquid agere & tractare. Cic. pro Cælio: *An ideo viam muniuit, vt tu eam alienis viris comitata celebrares?* Inde *locus celebris*, cui opponitur *infrequens, solus, desertus.*

Quandam quasi temp. Plutonicam apud inferos constituit, cuius rector & princeps Pluto: populus autem numerosissimus, id quod proxima comparatione tot fluminum aquas suas in mare deuehentium demonstrauit. Ex eo tam magno populo criminosi cruciantur pœnis, & carceribus suis detinentur; innoxij partim primorum, ac patriciorum vitam viuunt, occupationibus onerosis solutam, & sordidioribus negotijs planè liberam, aulamque ac spectacula obeunt, & caussas [illegible]. Sunt item qui opificia sua, quomodo in [illegible] exerceant. Tetigit hocce commentum de [illegible]bus post mortem studijs & artibus apud inferos Virgil. quoque in 6. Æneid. quod ad artem militarem, & curam equorum alendorum attinet: has enim, vt nobiliores præ alijs nominandas putauit:

> ——— *Quæ gratia currûm*
> *Armorumq; fuit viuis, quæ cura nitentes*
> *Pascere equos, eadem sequitur tellure repostos.*

Et est illud vnũ de mysterijs Platonicis, cuius sententiam in Symbolis nostris, à Rhodigino admoniti adduximus. At enim, quo pacto, si inanes illi corporibus admisti nõ sunt, & vmbræ tantũmodo sunt, artes aliquas, sibi, dum hic viuerent, consuetas exercent, cùm illæ artes sine membrorum corporumque ministerio exerceri nequeant. Nam quis, verbi gratia, calceariam, aut figlinam, aut fabricam ferrariam, aut sutrinam vestiariam sine manibus fecerit? Dicendum, quod aliàs dixisse meminimus, poëtarum narrationes non esse nimiùm examinãdas & discutiendas, quibus quidlibet audere fas semper fuit, & erit. Deinde vetustatis errorem in hoc quoque secuti sunt, de quo ita disseruit 1. Tuscul. M. Tullius: *In terram enim cadentibus corporibus, hisq; humo tectis, sub terra censebant reliquam vitam agi mortuorum. Quam eorum opinionem magni errores consecuti sunt, quos auxerũt poetæ, &c. Tantumq; valuit error, qui mihi quidem iam sublatus videtur, vt corpora cremata cùm scirent, tamen ea fieri apud inferos fingerent, quæ sine corporibus fieri nec possent, nec intelligi. Animos enim per se ipsos viuentes non poterant mente complecti: formam aliquam figuramq; quærebant.* Et paucis interiectis: *Hæ tamen imagines loqui volunt; quod fieri nec sine lingua, nec sine palato, nec sine faucium, laterum, pulmonum vi & figura potest. Nihil enim animo videre poterant; ad oculos omnia referebant.* Hæc Cicero.

Descensus Iunonis. Furiæ excubantes. Quorundã, & diuersi cruciatus. Petitio deæ, de Athamante Inûs marito furiando. Tisiphones promissa.

IV. SVSTINET ire illuc cælesti sede relicta,
(Tantum odijs iræque dabat) Saturnia Iuno.
Quò simul intrauit, sacróque à corpore pressum
Intremuit limen: tria Cerberus extulit ora,
Et tres latratus simul edidit. illa sorores
Nocte vocat genitas, graue & implacabile numen.
Carceris ante fores clausas adamante sedebant:
Déque suis atros pectebant crinibus angues.
Quam simul agnorunt inter caliginis vmbras,
**Surrexere deæ, sedes scelerata vocatur.*
Viscera præbebat Tityus lanianda, nouémque
Iugeribus distractus erat. tibi, Tantale, nullæ
** Deprenduntur aquæ: quæque imminet, effugit arbor.* *Deprædantur
Aut petis, aut vrges ruiturum, Sisyphe, saxum.

Voluitur

Voluitur Ixion, & se sequitúrque fugitque.
Molirique suis lethum patruelibus ausæ
Assidue repetunt, quas perdant, Belides, vndas.
*Quos omnes facie postquam Saturnia * torua* *torua
Vidit, & ante omnes Ixiona: rursus ab illo
Sisyphon aspiciens, Cur hic e fratribus, inquit,
Perpetuas patitur pœnas? Athamanta superbum
Regia diues habet, qui me cum coniuge semper
Spreuit & exponit caussas odijque, viæque,
Quidque velit. quod vellet, erat, ne regia Cadmi
Staret: & in facinus traherent Athamanta furores.
IMPERIVM, PROMISSA, PRECES CONFVNDIT IN VNVM:
Sollicitátque deas. Sic hæc Iunone locuta,
Tisiphone canos, vt erat turbata, capillos
*Mouit: & extantes deiecit ab ore * colubros:* *colubras. g fam. vt infrà.
Atque ita, Non longis opus est ambagibus, inquit;
Facta puta, quæcunque iubes. inamabile regnum
Desere, teque refer cæli melioris ad auras.
Læta redit Iuno; quam cælum intrare parantem
** Roratis lustrauit aquis Thaumantias iris.* *Rotiferis

448. SVSTINET IRE ILLVC CÆLESTI S. REIICTA] 4 Fast. *Nec tam suspendere fletum Sustinet.* Sueton. Calig. cap. 30. *Hanc vt crudelissimam cædem & defleuit edicto, & eos qui spectare sustinuissent, exsecratus est.* Fabius lib. 2. cap. 4. *Non enim huius rei iudicium differre sustineo.* Miratur Poëta hoc iter Iunonis ex adiunctis, *illuc*, &c., *cælesti sede*, &c., *Iuno*. Illuc, in loca tam terra, caliginosa, horrentia; ex sede lucidissima, amœnissima, & omnis iucunditatis plenissima; ipsa dea, & Saturni filia, Iouis soror & coniux.

449. TANTVM ODIIS IRÆQ. DABAT] Sibimet respondet, tantum valuisse odium & iram aduersus Inonem, vt ista cogitate negligeret, & nec loci, nec dignitatis suæ rationem haberet. lib. 1. Æneid. in Æoliam venire, & regulo ventorum ipsa deum regina supplicare non dedignatur. Ast hîc quiddam longè alienius a maiestate & auctoritate sua committit, cum cælo relicto ad ima tartara descendit, & à Tisiphone Furia opem auxiliumq; ad cupiditatem suam explendam exposcit. Est autem in his verbis epiphonema, vt 1. Æneid. *Tanta molis erat Romanam condere gentem.* Et Lucret. lib. 1. *Tantum religio potuit suadere malorum.*

450. SACROQ. A CORP. PRESSVM CONTREMVIT LIMEN] quasi intrantis diuinitatem sentiret. Sic in apotheosi Herculis lib. 9. cum Iupiter illum quadriiugo curru radiantibus astris intulisset, *Sensit Atlas pondus.* Fast. 4. de Ioue Elicio in Auentinum veniente:

Constat Auentinæ tremuisse cacumina syluæ,
Terraq; subsedit pondere pressa Iouis.

De Ænea quoque, vt viro magno, & heroi incomparabili, ad inferos Sibylla duce nauigatiuro, *gemuit sub pondere cymba*, Virgil lib. 6.

451. TRIA CERBERVS EXTVLIT ORA] Inde *trigeminus*. Virg 4. Georg. *Tenuitq. inhians tria Cerberus ora.* Ora illa, seu capita, sunt *canis, leonis, lupi*, de quo-

A rundam sententia. Horat. tamen ode 13. lib. 2. *Belluam centicipitem* dixit. Vide Natalem lib. 3. Mytholog cap. 5. Dicemus plura lib. 9. vbi Hercules plores suos labores memorat. Homerus primus, (vt tradit Pausan. in Laconicis) *Ditis canem* appellauit: neque nomen ei proprium imposuit, neque de eius figura quidquam est fabulatus, vti de Chimæra. Posteriores & *Cerberum* appellarunt: & cùm ceterà cani fecissent similem, tria dixerunt capita habere.

452 ET TRES LATRATVS SIMVL EDIDIT] Virgil. 6. Æneid.

Cerberus hæc ingens latratu regna trifauci
Personat, aduerso recubans immanis in antro

Cernis Ouidium & Maronem vnius generis, hoc est tria canina capita Cerbero tribuere, siquidem omnia simul latrabant, & latratus trifaux fuit. Latrare autem canum, vt rugire leonum, vlulare lu-
B porum est.

453. SORORES NOCTE VOCAT GENITAS] *Furiæ, Erinnyes, Eumenides* eædem sunt, ministræ Iouis superi atque inferi in sontibus eruciandis ac distlagellandis; Noctis & Acherontis filiæ, de quibus lege Natalem lib. 3. Mythol. cap. 10. Sunt autem Furiæ tres: *Alecto, Tisiphone, Megara.* Ad Alecto Iuno 7. Æneid.

Hunc mihi da proprium, virgo sata nocte, laborem,
Hanc operam: ne noster honos, inf. actaue cedat
Fama loco.

Ad discordiam serendam, bellumque inter Latinos & Troianos excitandum illam exacuit: estque illa narratio Maronianæ de eius deæ ad in[...] descensu & [...]ulla, & habent Furiæ hæc Ouidiana descriptio quodammodo gemina, & ex eodem, quod sunt, ouo. Ac mihi perquam [...] e fit, postquam nostrum in hac infectorum pœnarumque ibi vigentium commemoratione Virgilianum pro-

to[illegible] velut ante oculos sibi proposuisse, & ad id manum penicillumque suum direxisse.

454. CARCERIS ANTE FORES SEDEB.] Tanquam custodes inclusorum. Virgil. 6. Æneid.

Tisiphoneq; sedens palla succincta cruenta,
Vestibulum insomnis seruat noctésque, diésque.

CLAVSAS ADAMANTE] firmissimis seris, tanquam adamantinis.

455. DE QVIS ATROS PECTEB. CRINIB. ANG.] Orpheo in hymnis, ὀφιοπλόκαμοι. Tibull. lib. 1. eleg 3. *Tisiphoneq; impexa feros pro crinibus angues.* Virgil. 4. Georg. *Cæruleosq; impexa crinibus angues Eumenides.* Præter serpentes crinibus implicatos, etiam faces, & flagella, & pallæ cruentæ Furijs dantur, & vetulæ finguntur. Infrà:

Tisiphone canos, vt erat turbata, capillos
Mouit, & extantes deiecit ab ore colubros.

De face quoque in sequentibus: *Madefactam sanguine sumit Importuna facem.* De flagellis Virgil. 6. *Continuò sontes vltrix accincta flagello Tisiphone quatit insultans.*

457. SVRRSXERE DEÆ] Assurgendum maioribus, quanto magis numinibus? atqui & ipsæ deæ, & numina. sed extrema, & nullius pretij.

SEDES SCELERATA VOCATVR] Virgil. *Sceleratum limen.* Tibull. lib. 1. Eleg. 3.

At scelerata iacet sedes in nocte profunda
Abdita, quam circum flumina nigra sonant.

Sedes illa, vbi supplicia expendunt scelerati, ideo *scelerata* dicitur, vt apud Liuium vicus, vbi Tullia per patris Seruij Tulli regis corpus carpentum egisse fertur, partemque sanguinis, ac cædis paternæ cruento vehiculo, contaminata ipsa respersaque tulit ad penates suus, virique sui, *sceleratus* est nuncupatus, lib. 1. Annal. propter scelus à sceleratissima filia ibidem perpetratum. Vocabuli huius vim & vsum in alijs quoque, vt, *castra scelerata, porta scelerata, campus sceleratus, arena scelerata* explicat Lud. Cerdius in eclog 9. pag. 143.

458 VISCERA PRÆBEB. TITYVS LANIANDA, &c.] Enumerantur nunc aliqui distinctè, indicanturque eorum supplicia quæ luebant, alius hac, alius alia de caussa. Sed has exponere, ne longum faceret, poëta noluit. Idē de Tityo Tibul. eleg. 3. l. 1.

Porrectusq; nouem Tityus per iugera terræ
Assiduas atro viscere pascit aues.

Luculentissimè autem omnium Virgilius libr. 6. Æneid.

Nec non & Tityum terra omniparentis alumnum
Cernere erat, per tota nouem cui iugera corpus
Porrigitur, rostroq; immanis vultur obunco
Immortale iecur tundens, fœcundaq; pœnis
Viscera, rimaturq; epulis, habitatq; sub alto
Pectore, nec fibris requies datur vlla renatis.

PORRECTA NOVEM P. IVGERA TERRÆ] Idem Virgil. 6. *Per tota nouem cui iugera corpus Porrigitur.* Locuti sunt ὑπερβολικῶς admodum, dum *plethra nouem*, per quæ illum extensum dicit 9. Odyss. Homerus, verterunt *nouem iugera*, græcam vocem fugientes. Etenim *iugera nouem*, pedes bis mille centum sexaginta continent, plethra totidem nongentos duntaxat. Vide Commentar. Raderi nostri ad Martialem lib. Spectacul. pag. 19. & 20. Quanta corporis longitudine fuisse hunc *Tityum* oportet, si per tot iugera extensus & ligatus iacuit? Latonam, aut Dianam expetisse ad stuprum, &

A ideo Apollinis sagittis perijsse fabulantur. Natalis lib. 6. Mythol. cap. 16. Et aduentus quidem Iunonis nullam inferis lætitiam attulit, nec intermissa sunt supplicia. E diuerso cùm apud Claudian. 2. Proserpina sponsa à Plutone adducitur, incredibilibus manes gaudijs exultant, epulisque & cantibus vacant, tormenta cessant, gratulationibus plena sunt omnia.

459. TIBI TANTALE NVLL. DEPREND. A.] Duplicem *Tantali* pœnam affert, perpetuæ sitis & famis. Mento enim tenus immersus aquis, cùm bibere vult, recedunt aquæ: & cùm se ad poma eius capiti ex arbore in ripa consitis imminentia captanda erigit, recedunt poma. Deorum enim mensæ adhibitus (qua de re filia eius Niobe gloriabunda lib. 6.
B *Cui soli licuit Superorum tangere mensas*) sermones eorum, quos inprimis celatos oportebat, enuntiauit. Vide Ciofanum. Alibi noster:

Quærit aquas in aquis, & poma fugacia captat
Tantalus, hoc illi garrula lingua dedit.

Lege insuper Natalem lib. 6. cap. 18. Scripturam ex codicibus Palatinis emēdat Gebhardus in Crepundijs, legitque *Depradantur aqua*, vt sit vtriusque formæ hoc verbum, agendi, puta, & patiendi, & Tantali immensa atque inflammatissima sitis exprimatur, qui tanquam auidissimus prædo vndas captarit. Ingeniosa emendatio.

AVT PATES, AVT VRGES R. SISYPHE SAX.] Damnatum hac pœna, voluendi in montis verticem saxi, quod semper relaberetur, nec vlla vi retineri posset, quòd Iouis adulterium cum Ægina
C Asopi filia ipsi Asopo prodidisset, scriptum à mythologis ex Pausania in Corinthiacis, & Homero Odyss. λ. Videndus Natalis lib. 6. Mythol. cap. 17. Propert. lib. 2. eleg. 12.

Vel tu Sisyphios licet admirere labores,
Difficile vt toto monte volutet onus.

462. VOLVITVR IXION, ET SE SEQ. FVG.] Nihil hoc argutius, aut ingeniosius legi, cum eruditis affirmasse Muretum testatur Ciofan. Rem eius persequitur Natalis lib. 6 cap. 16. Et peccatum, & præmium huius amplectitur vno disticho Tibullus lib. 1. eleg 3.

Illic Iunonem tentare Ixionis ausi,
Versantur celeri noxia membra rota.

463. MOLIRIQ. S. LETHVM PATRVEL. AVSÆ, &c.] Ab auo Belo *Belides*, nam pater audiuit *Danaus*,
D Ægypti frater, cuius filios, patrueles suos, quibus à patruo coactæ erant nubere, prima nocte iugularunt. Sola *Hypermnestra* Linceo pepercit. Natalis l. 9. c. 17. Tibul. lib. 1. eleg. 3.

Et Danai proles, Veneris quòd numina læsit,
In caua Lethæas dolia portat aquas.

464. QVAS PERDANT VNDAS] Nam in vas, seu dolium pertusum eas ingerunt, nec vnquam illud implere possunt. Lib. 10. dicetur amplius.

465. FACIA TORVA VIDIT] Quanquam in medijs cruciamentis, scelestos tamen, & quæ patiebātur meritos. *Torta* Poëtam scripsisse arbitratur idē, quem suprà nominaui, Crepund. lib. 2. cap. 16. hoc est limo & obliquato vultu spectauit. Nam deorum dearumq; maiestas non indulgebat indignis illis monstris, & pœnis aspectum. Vel quia mulieres curiosæ, & semper contra vetitum nitentes sunt, non poterat non limè respectare Iuno, &c. Coniectura probabilis.

466. ET

A 466. ET ANTE OMNES IXIONA] vtpote, quod indignissimum fuit, ad rem ab eo interpellata.

467. CVR HIC E FRATRE &c.] Sisyphus & Athamas Æoli filij, & fratres fuerunt. Oratio est Iunonis ad Furias.

469. QVI ME CVM CONIVGE SPREVIT] Cum Inone, quam Nephele superinduxit, & ex ea *Learchum* ac *Melicertam* suscepit, cùm ex priore *Hellen* & *Phryxum* genuisset. Non aliter spreuerant illam, quàm Troianorum illæ reliquiæ, capto & euerso Ilio in Italiam nauigantes, de quibus ait apud Maronem: *Gens inimica mihi Tyrrhenum nauigat æquor.* Conuenit in huiuscemodi accusatores, quod est apud Siracidem Ecclesiastici cap. 13. *Diues iniustè egit, & fremet; pauper autem læsus tacebit.*

470. ET EXPON. CAVSS. ODII Q. VIÆQ. &c.] Tria eas docet. Cur oderit Athamantem, & vxorem B eius. Non aliam habuit odij sui caussam, nisi quòd Ino esset Bacchi matertera (quem tantum potuisse contra contemptores suos dolebat) & soror Semeles pellicis suæ. Propter Inonem verò ipsum quoque Athamãtem oderat. Secundo loco docet quare ad inferos venerit: nempe, vt ibi de puniendis quos odisset cum Furijs ageret. Tertio loco, quid vellet. Voluntatem eius Poëta declarat; Cadmi domum & familiam penitus extingui cupiebat: quod futurum esset, si Athamas in rabiem ab ipsis ageretur.

473. IMPER. PR. MISSA. PRECES CONF.] Partim imperabat furijs, partim eas demissè rogabat, & promissa coniungebat, quæ cum imperijs non benè iungerentur. Nam qui imperant, nihil promittunt imperata facturis: sed qui rogant. Cùm enim C id iure suo faciant, non coguntur preces admiscere, sed minas potiùs. Quanquam & Iupiter lib. 2. rogans Phœbum, ne implacabili obsequens iracundiæ, ob Phaëthontem filium percussum, mundo in posterum lumina sua neget; precibus quoque minas regaliter addit.

475. CANOS, VT ERAT TVRBATA CAPILL.] Crinibus immixtos angues gerebat, qui turbati, disiecti, incompositi erant vnà cum capillis. *Capillos* bis accipiendum, vt erat turbata capillos *ἀπὸ κοινοῦ*, mouit, agitauit eosdem capillos. Caput concussit.

476. ET EXPANT. DEIECIT AB ORE COLVB.] prominentes, & se circum os eius vibrantes serpentes, loquentemque impedientes remouit. Aptiùs ex m. s. *reiecit*.

A 477. NON LONG. OP. E. AMBAGIB.] Optatissimum, & reuerentiæ atque obedientiæ plenum responsum. Non opus est me multa facere verba, expediam paucis.

478. FACTA PVTA, &c.] pro iam facto & confecto habe, quod iubes. Nam *tua iussa capessere fas est.* Terent. *Factum puta*. Verbum est certissimam operam promittentis.

INAMABILE REG. DESERE] Quare *inamabile*, ex antè dictis fit apertissimum. Hadrianus August. moribũdus hos fecit versiculos, auctore Spartiano:

Animula vagula blandula,
Hospes comesq; corporis,
Quæ nunc abibis in loca
Pallidula, rigida, nudula?
Nec, vt soles dabis iocos.

B Quanquam mysterium hîc fortasse lateat, vt *inamabile regnum* dixerit: quo sensu Virg. Stygiam paludem *inamabilem*, κατὰ amoris στέρησιν, vt Busiridem *illaudatum* κατὰ laudis στέρησιν. Vide odus Gell. lib. 2. cap. 6. Noct. Attic.

479. TEQ. REFER CÆLI MEL. AD AVRAS] Cælum quoddam dat Elysijs, & quidem peramœnum ac salubre P. Virgil. in 6. Æneid.

Largior hic campos æther & lumine vestit
Purpureo, solemq; suum sua sidera norunt.

Ast Ouidius damnatis insalubre ac triste prorsus. Quamobrem hortatur Tisiphone Iunonem, vt valetudini suæ consulens, quamprimùm è locis teterrimis abeat.

480. LÆTA REDIT IVNO] quia votorum compos.

C 48 . RORATIS LVSTRAVIT AQVIS] inquinata & polluta erat Iuno accessu illo ad inferos, loca fœda & impura, & colloquio cum Furijs, aspectúque rerum tam horribilium. Necesse fuit igitur ab inde aquæ aspersione purgari priùs, quàm cælum, vbi nihil est loci pollutis, ingrederetur. Aquæ vim omnes labes purgandi veteres tribuebant. Expiationem hanc his verbis elocutus est Maro lib 6.

Idem ter socios pura circumtulit vnda,
Spargens rore leui, & ramo felicis oliuæ:
Lustrauitq; viros,

THAVMANTIAS IRIS] Virginem Thaumanteam nominat lib. 10. *Thaumantis filiam esse dictam* ait Cicero 3. de nat. deor. *quia speciem habeat admirabilem.* παρὰ τὸ θαυμάζω nempe. Plura dicta lib. 1. super illo *Concipit Iris aquas.*

Quibus armata rebus, & quo comitatu Tisiphone ad Athamantem & Inonem aduenerit, & quomodo ambos furentes effecerit.

482. *NEc mora: Tisiphone madefactam sanguine sumit* V.
Importuna facem, fluidóque cruore rubentem
Induitur pallam, tortóque incingitur angue;
485. *Egrediturque domo. Luctus comitatur euntem,*
Et Pauor, & Terror, trepidóque Insania vultu,

 Limine

Limine constiterat: postes tremuisse feruntur
Æolij, pallórque fores insecit acernas:
Sólque locum fugit. monstris exterrita coniux:
Territus est Athamas: tectóque exire parabant.
Obstitit infelix, aditúmque obsedit Erinnys
Nexáque vipereis distendens brachia nodis,
Cæsariem excussit: motæ sonuere colubræ.
Pársque iacent humeris, pars circum pectora lapsæ
Sibila dant, saniémque vomunt, linguísque coruscant.
Inde duos medijs abrupit crinibus angues,
Pestiferáque manu raptos immisit. At illi
Inoósque sinus, Athamanteósque pererrant,
Inspiránt que graues animos, nec vulnera membris
Vlla ferunt: MENS EST, QVÆ DIROS SENTIAT ICTVS.
Attulerat secum liquidi quoque monstra veneni,
Oris Cerberei spumas, & virus Echidnæ:
Erroré́sque vagos, cæcæque obliuia mentis,
Et scelus, & lacrymas, rabiémque, & cædis amorem,
Omnia trita simul: quæ sanguine mista recenti
Coxerat ærecauo, viridi versata cicuta.
Dúmque pauent illi: vertit feriale venenum
Pectus in amborum præcordiáque intima mouit.
Tum face iactata per eundem sæpiùs orbem,
Consequitur motis velociter ignibus ignes.
Sic victrix, iussíque potens, ad inania magni
Regna redit Ditis: sumptúmque recingitur anguem.

482. NEC MORA] Extemplò, mox vt Iuno discessit.

MADEF. SANG. SVMIT IMPORT. FACEM] Immodestè & importunè comprehendit facem sanguine madentem & fluentem. Seneca in Medea:

Quem quærit, aut quò flammeos ictus parat?
Aut cui cruentas agmen infernum faces
Intentat?

483. FLVIDOQ. CRVOR. RVBENT. INDVIT. PALLAM] Virgil. 6. *Tisiphone palla succincta cruenta.*

484. TORTOQ. INCINGITVR ANGVE] Serpens tortuosus adhibetur pro cingulo.

485. LVCTVS COMIT. EVNT. ET PAVOR, &c.] comites eius erant quatuor, qui solent adesse videlicet furiosis. Sunt enim tristes, lugentium in morem, pauent, tremunt, insaniunt, bestiarum concitatarum similes. Sic lib. 12. à Marone Marti comites adducuntur *Formido, Ira, Insidiæ*, quoniam in bello horum vsus est. Statius Thebaid. lib. 1.

——— Comunt furor iraq; cristas,
Frena ministrat equis pauor armiger, at vigil omni
Fama sono varios rerum succincta tumultus
Antevolat currum.

487. LIMINE CONSTITERAT] ad limen regiæ venerat.

POSTES TREMVISSE FERVNTVR] Suprà de Iunone ad Stygem veniente: *Quò simul intrauit, sacroq; à corpore pressum Cōtremuit limen.* Verùm illic ob maiestatem accedentis, quam visum est vereri: hic A autem ob horrorem & diritatem venientis postes tremuerunt, & expalluerunt fores, & sol ipse fugit, aspectum furiæ tam terrificum minimè ferens. Scita exaggeratio.

488. FORES ACERNAS] ex acere arbore, quam Plin. lib. 16. hist. Natur. cap. 15. operum elegantia, & subtilitate cedro (siue *citro*, vt alij legunt) secundam esse scribit; & decem eius genera recenset.

489. MONSTRIS EXTERRITA CONIVX, &c.] Magnum aliquod malum hoc viso sibi metuentes fugam parabant Athamas, & Ino. Sed Tisiphone in porta obstitit; nec quenquam aut exire, aut intrare passa est.

492. NEXAQ. VIPER. DISTEND. B. NODIS, &c.] B Brachia quoque serpentinis nexibus implicata habebat, quæ extendit, vt se egressum & ingressum impeditutam significaret. Excussit item cæsariem, siue caput agitauit. Vnde aliquot in humeros, aliquot in pectus deciderunt, atque hi quid fecerint, mox narrat.

495. SIBILA DANT, SANIEMQ. VOMVNT, &c.] Lib. superiore de serpente Cadmæo, *horrendaq; sibila misit*, genere neutro, quod notandum. Subiectant Ouidio hæc scripturo versus è 2. Æneid. de serpentibus, Laocoonta cum filijs inuadentibus, ac depascentibus: *Sibila lambebant linguis vibrantibus ora.* Vbi *Sibila* adiectiuum est. Et infrà: *Perfusus sanie vittas, atroq; veneno.*

LINGVISQ. CORVSCANT] Lib. 3. *Tresq; micant lingua.*

[illegible] Virgil. [illegible] A[illegible] [illegible] Su[illegible]

4[illegible]

4[illegible] [illegible] fa-

ctus [illegible] n-

goribu[illegible] us

cum [illegible] hic V[illegible] L[illegible] s

per thalamos iacit, & [illegible] g[illegible] insidia, atque alienationes voluntat[illegible] grauissimas [illegible] Thebaid. lib. 5.

501 Attvler. s[illegible]vm liqvidi [illegible]vo q &c.] Prima quasi [illegible], vt M[illegible] vocant, fuerunt duo serpentes in ambos conie[illegible], ad fur[illegible] m[illegible] [illegible]dum. Altera ex varijs simplici[illegible]us est c[illegible]po[illegible]ta, quam æquè in illorum pe[illegible]ora conijcit. Et ostendit simul, quomodo hanc [illegible], vt q[illegible]dam pharmacopœa, studios[illegible] p[illegible]uer[illegible]t.

502 Oris Cerberii spv[illegible] A[illegible]] De spuma Cerberi lib. 7. [illegible]m pe[illegible] specum T[illegible]enato vicinum ab Hercule ab inf[illegible] e[illegible]ue[illegible]retur ad [illegible]peros, vbi primam hanc lucem [illegible]t, vomuisse, & ex eo vomitu atque spum[illegible] [illegible]onitum, h[illegible]rbam venenosam extitisse. T[illegible]stis lau[illegible]datur & [illegible]abo lib 8 Geogr.

Et vi[illegible]vs echio[illegible] [illegible] *Echidna* Græcis, Latinis *vipera*, d[illegible] qua legatur Rhodiginus lib. 6. Antiquar. Lect. cap. 15. & 16. Apud Hesiodum in Theogon. biforme monstrum est, virginem & serpentem referens.

503. E[illegible]ror[illegible] [illegible]q. va[illegible]os[illegible] liberè vagandi cupidinem. Huc illuc, quo fert impetus, discurrunt amentes & [illegible]mphati.

Cæcæq[illegible] [illegible]blivia mentis] Et ratio, & me-

A m[illegible]

[illegible] & [illegible]era

[illegible] & ratione

[illegible] [illegible]ati non pos-

[illegible] b[illegible]es, & se

[illegible] [illegible] c[illegible] n[illegible]a[illegible]ue-

[illegible]; & ne quid ad

vi[illegible] [illegible] [illegible]adi[illegible]ula de cicuta ea

d[illegible]gentet in o[illegible]la [illegible]er[illegible]uciat. Cicutam in herbis & medicamentis mortiferis haberi cum certum sit, Horat. tamen Ep[illegible] medicinam inde infanis facit. *Quæ poterunt vnquam [illegible] expurgare cicutæ*. Adr. Turneb. lib. [illegible] Aduer[illegible]. cap. 8.

509. Tvm fac[illegible] [illegible]ctata perevnd. &c.] Huc tertio loco fecit Tisiphone, rotauit facem aliquoties, ritu quodam magico, summa celeritate, vt circulus, seu orbis vnus & igneus appareret.

B

511. Sicv[illegible] trix[illegible] Virgiliano more, nam is vocem *victor* sæpiùs eo significatu ponit, quo voti compos: qui, loquam, quod voluit effecit & obtinuit. Sed & ipse Ouid [illegible] statim subdit: *Insig, potens*. Lucret. lib. [illegible] *Vnde refert nobis victor quid possit oriri, Quid nequeat.*

Ad inania regna Ditis] quippe, vbi nihil nisi *exsangues sine corpore & ossibus vmbræ*, vt suprà dixit. Virgil. 6. *Vmbrarum hic locus est*. Ibid. *Perq, domos Ditis vacuas, & inania regna*. Vbi tantùm *inane vulgus*. Sic animas illic morantes vocat Stat. 1. Thebaid.

512. Svmptvmq. recingitvr angvem] Suprà, *Tortoq, incingitur angue*. Hunc igitur anguem, quem ad tempus assumpserat, reuersa deponit, & ab se recingit.

Athamas Learchum infantem suum ad saxum allidit: cum altero paruulo, Melicerta, se de scopulo in mare abijcit Ino. Rogatu Veneris à Neptuno dijs marinis accensentur.

VI.

Protinvs Æolides media furibundus in aula
Clamat, Iô comites, his retia tendite syluis:
Hic modò cum gem[illegible]na visa est mi[illegible] prole leæna:*
Vtque feræ, sequitur vesti[illegible]a coniugis amens:
Deque sinu matris rident[illegible]m, & parua Learchum
Brachia tendentem rapit: & bis terque per auras
More rotat fundæ, rigidóque infantia saxo
D[illegible]utit ora ferox. tum denique concita mater,
Seu dolor hoc fecit; seu sparsi caussa veneni,
Exululat: passísque fugit malesana capillis:
T[illegible]ue ferens paruum nudis, Melicerta, lacertis,
Euoe Bacche sonat: Bac[illegible]i sub nomine Iuno
Risit, & Hos v[illegible] præstet tibi, dixit, alumnus.
Immites æquoribus populus: pars ima cauatur
Fluctibus, & tectas defendit ab imbribus vndas:
Summa rigent, frontémque in apertum porrigit æquor.

*modò Ex repetitione a[illegible] ferme aptior [illegible].

 Occu

Occupat hunc VIRES INSANIA FECERAT *Ino.*
Seque super pontum nullo tardata timore
Mittit, onusque suum. percussa recanduit unda.
At Venus immeritæ neptis miserata labores,
Sic patruo blandita suo est: O numen aquarum,
Proxima cui cælo cessit, Neptune, potestas:
Magna quidem posco: sed tu miserere meorum,
Iactari quos cernis in Ionio immenso:
Et dijs adde tuis. aliqua & mihi gratia ponto est:
Si tamen in medio quondam concreta pro undo* *conflata *
Spuma fui, graiumque manet mihi nomen ab illa.
Annuit oranti Neptunus: & abstulit illis
Quod mortale fuit: maiestatémque verendam
Imposuit: nomenque simul, faciemque nouauit:
Leucotheáque deum cum matre Palæmona dixit.

513 PROTIN. Æ LID. M. FVRIBVND.] Priùs regem, deinde reginam furijs agitatam describit. Quòd in vxorem & liberos ex ea susceptos adeò insanierit Athamas, ab alijs caussam hanc afferri tradit Pausan. in extremo lib. 1. quòd eius nefarium facinore immissam fecisset Orchomenijs famem, ac simul ab ea sublatum Phrixum priuignum putaret: atque omnino accidisse omnia non diuinitus, sed nouercæ dolo interpretaretur. *Aeolides*, quia Æoli filius.

514 HIS ET ... A TENOIT E SYLVIS] Atrabili laborare dicuntur huiusmodi, & μελαγχολᾶν, qui se videre & audire putant, quæ nulla sunt, qualis fuit Abydi, vt memorat Aristoteles de rebus admirabilibus, qui in theatrum veniens, multos dies spectabat, & applaudebat, quasi ibi tragœdos videret. Meminit & Horat. epist. 2. lib. 2. & Argiuum prodit fuisse. Refert non dissimile Athenæus in extremo l. 12. de quodam Thrasylao, qui naues omnes, quæ in Pyræeum venissent, suas esse credens, &c. Vide Lambin & Læu. Torrentium, & Pet. Victorium l. 3. Variar. c. 9. Huius ordinis complures adducimus 1. parte Bel ... ator. nostrorum Syntag. 1. quod Historijs dedimus.

515. CVM GEMINA PROLE LEÆNA]Ino vxor est illi visa leæna; at Learchus & Melicerta, quorum illum in vlnis gestabat, hunc non æquè infantem manu trahebat, catuli, seu leunculi. Sic Agaue matri, & duabus materteris, Bacchi sacra obeuntibus adolescens Pentheus aper visus, & pro apro ab ijsdem dilaniatus est lib. 3.

516. SEQVIT. VESTIG. CONIVG. AMENS]quasi leænam hanc ipsemet capturus.

517. RIDENT. ET PARVA TEND. BRACHIA] ...

518. BIS TERQ. PER AVRAS M. ROT. FVNDÆ, &c.] ereptum matri in saxum impingit miserum infantem. Suprà de Tisiphone: *Tum face iactata per eundem sæpius orbem.*

520. DISCVSSIT ... RA FEROX]Caput eius illisum in saxum comminuit, & os ita contudit, vt agnosci non posset. Hæc Athamas, cuius simulacrum proponit Callistratus.

521. SEV DOL. HOC FECIT, SEV SPARSI C. VEN.] Nam & dolore nimio ad insaniam rediguntur homines. Sparsi autem veneni à Tisiphone, eo modo, quem paulo suprà descripsit.

524. EVOE BACCHE SONAT] Bacchantium, seu in sacris Bacchi furentium vox, vnde cognomen illi inter alia multa *Euhyus*. Acron in Horat. ait, bello gigantæo Bacchum mutatum in leonem gigantem interfecisse, & tunc Iouem, *ô bone fili*, dixisse, id est. εὖ υἱέ. Hinc & Euhyas Baccha ab Horat. libr. 3. ode 25. *Exsomnis stupet Euhyas*. Gyrald. Syntag. 8.

BACCHI SVB NOMINE RISIT IVNO]Capere voluptatem ex malis & incommodis alienis, inimicorum, maleuolorum & hostium est, qualis Inoni Iuno fuit, quæ illam prorsus perditam volebat.

525 HIS SV ... PRÆSTET] sic, & tali tempore illum appelles.

526. IMMINET ÆQVORIB. SCOPVL.] Scopulus hic à Marone ex 1. Æneid. petitus est quasi pro mutuo.

——— Geminiq, minantur
In cælum scopuli, quorum sub vertice latè
Aequora tuta silent.

Moluridem petram vocat hunc scopulum Pausan. l. 1.

PARS IMA CAVAT. FLVCTIB]Lib. 11. *Et è scopulo, quem rauca subederat vnda Decidit.* Valebūt huc etiam, quæ ad illa verba attulimus, *Gutta cauat lapidem*. eleg. 10. lib. 4. de Ponto in nostris Commentarijs.

529. VIRES INSANIA FECERAT]rabiosi, insani, furiosi vires intendunt vehementiùs, quàm sani, & mente valentes facerent.

530. NVLLO TARDATA TIMORE]quia alienata mente, ideo non timet quod maximè timendum; nec solùm se, sed & puerum secum in pelagus deturbat.

531. PERCVSSA RECANDVIT VNDA] *Spumis intanuit vnda*, Catull. de nupt. de pulsu remorum nauis Argus.

532. IMMERITÆ NEPTIS] Venus enim mater Harmoniæ, Harmonia mater Inûs.

533. PATRVO SVO]Venus filia Iouis, cuius frater Neptunus, maris dominator, quem blanda prece pro nepte rogat.

534. PROXIMA CÆLO POTESTAS]secundùm Iouem, neminem potentiorem Neptuno affirmat.

535. MA-

531 MAGN[illegible] umi-na, hoc sanè [illegible] q[illegible] m[illegible]us.

SED TV MI[illegible] RE[illegible] A[illegible]. &c. S[illegible] id de te [illegible] non m[illegible]r, at m[illegible] oratitem pro [illegible] audi cog[illegible] tam [illegible] [illegible]u-ctibus marinis iactari meos, ac cibum p[illegible] [illegible]-tinas.

536. IN IO[illegible] IMMENS[illegible] *Ionium torem* dixit Propert. lib. 2. eleg. 26. τὸ ἀκρώτατον summa. Nuncupatur vel ab *Ione* Dyrrachii filio, quem ab se trucidatum Hercules in id abiecit; vel à quodam *Ionio* flumine Illyrico: vel quòd in eo *Iones* perierint: vel ab *Ione* puella: vel ab errore *Iûs*; non enim inter auctores conuenit.

537. ET D[illegible]IS ADDE TVIS] Vt Iupiter cælestium, ita Neptunus marinorum deorum rex & rector est. Cycnus Neptuni filius lib. 12. de paterna nobilitate insolenter se iactans aduersus Achillem, cui pater homo, mater tantùm dea, & Nereïs, Thetis videlicet:

Est aliquid non esse satum Nereïde; sed qui
Nereaque & natas & totum temperat æquor.

ALIQVA ET MIHI GRATIA PO[illegible] EST, &c.] Mihi quoque, licet deæ non marinæ, aliqua gratia in ponto debetur; quandoquidem è maris spuma sum genita, vnde & nomen adepta. dicor enim ἀφροδίτη, ἀφρογένεια, ἀφρογενὴς quæ ab ἀφρὸς spuma inflectuntur: nec contemno istuc nominis tametsi nihil elegans & insigne sonat. Paris Helenæ:

Illa (Venus) dedit faciles auras, ventosq; secundos:
In mare nimirum ius habet orta mari.

Hinc quibusdam ἁλιγενὴς. Didymo παρὰ τὸ ἁβρὸν τῆς διαίτης, à mollitie vitæ & victus.

A [illegible] ANNVIT [illegible]ANTI NEPTVNVS] Quod legi-m[illegible] [illegible] 2. de nat. deor. de etymo huius no[illegible]nis, vt [illegible] Portunus, sic *Neptunus* à nando, p[illegible]o[illegible]bus literis paulùm immutatis, Lipsius Sat[illegible] [illegible] locum corruptum censet, scribendum[illegible] *à nubendo*, vel, *à nupta*. Sic Varro: Ne-pt[illegible], [illegible]*od mare terras obnubit*. Sequenti versu pro [illegible]*ncreta*, legendum *conflata* quidam contendunt, & è Macrobio super hoc loco disputat Mariangelus Accursius Romanus, in Diatriba O[illegible]idiana.

ABSTVLIT FILIS Q. MORTALIS FVIT, &c.] Attexam verba M. Tullii ex 1. Tuscul. loco huic valdè congruentia. *Quid? Ino Cadmi filia, nonne Leucothea nominata à Græcis, Matuta habetur à nostris?* Idem Ouid. Fast. 6. *Leucothea Graiis, Matuta vocabere nostris.* B Hominibus etenim in deos relatis nomina noua indebantur. Sic filius puer, cum quo se præcipitem egit in mare, dictus est *Portunus* seu *Portumnus* Latinis, *Palæmon* Græcis. Fast. 6. *Quem nos Portumnum, sua lingua Palæmona dicet.* Hunc Festus ideo clauem tenentem fingi docet, quòd velut portarum & portuum deus sit. Plura Gyrald. Syntagm. 5. in diis marinis. Meminit iterum vtriusque 3. de nat. deor. Cicero. Vide præterea Alex. ab Alex. lib. 6. cap. 4. Apposita ad hunc locum reor verba Lactantii lib. 1. c. 21 *Solent enim mortuis consecratis nomina immutari: credo, ne quis putet eos homines fuisse.* Nam & Romulus post mortem *Quirinus* dictus est: & Leda, *Nemesis*: & Circe *Marica*: & Ino postquam se præcipitauit in mare, *Leucothea*, materque Matuta, & Melicertes filius eius *Palæmon* atque *Portumnus*. De ambobus vide sis quid scribat Aristides in Isthmica, tom. I. & fabulam apud Hyginum cap. 11.

Matronæ Thebanæ reginam suam luctu prosequentes, Iunonémque traducentes, & vindicem illius iram experientes, binas metamorphoses subierunt.

543. *SIDONIÆ comites, quantum valuere, secutæ* VII.
Signa pedum primo videre nouissima saxo:
Nec dubium de morte ratæ, Cadmeïda palmis
Deplanxere domum, scissis cum veste capillis.
Vtque parum iustæ, nimiumque in pellice sæuæ
Inuidiam fecere deæ. Conuicia Iuno
Non tulit: &, Faciam vos ipsas maxima, dixit,
Sæuitiæ monumenta meæ. res dicta secuta est.
Nam quæ præcipuè fuerat pia, Persequar, inquit,
In freta reginam: saltúmque datura, moueri
Haud vsquam potuit, scopulóque affixa cohæsit.
Altera, dum solito tentat plangore ferire
Pectora, tentatos sensit riguisse lacertos.
Illa, manus vt fortè tetenderat in maris vndas,
Saxea facta, manus in easdem porrigit vndas.

[illegible], & arreptum [illegible] vertice crinem,
[illegible]s sub [illegible] d[illegible]os in cr[illegible] v[illegible].
Quæ quæque in ge[illegible]u deprens[illegible] est, h[illegible] in[illegible].
Pars volucr[illegible] fa[illegible]tæ quæ nunc quoqu[illegible] [illegible]ite in illo
Æquora d[illegible]ringunt summis Cadmeides alis.

543. SIDONIÆ [illegible]OMITES. Th[illegible]banas mulieres [illegible]ia A [illegible]ocat, q[illegible]oniam [illegible] un[illegible] [illegible] Phœnicibus, Cadmi socij[illegible] oriun[illegible] [illegible] aure[illegible] [illegible] Phœniciæ. Secutę sunt igitur reginam, [illegible] sc[illegible]è potuerant, vt eius [illegible]luti consulerent, si quam [illegible]ibi pestem fortasse machinaretur.

544. SIGNA PEDVM [illegible]per viam vel ex imbri[illegible] vel ex puluere mol[illegible]em, & vestigia re[illegible]pientem.

PRIMO V[illegible] [illegible]VESS. SAXO] [illegible]n fronte, seu prima parte scopuli ill[illegible]us quem antea subiecit oculis, quà mare respicit, in [illegible]p[illegible]is arenis extabant pedum humanorum vestigia.

545. NEC DV[illegible] [illegible] [illegible]ERATÆ, &c.] & pro certo credentes mortuam esse; per præcipitium B putaex eo scopul[illegible] laceris & pectoribus percussis, crinibusq[illegible] [illegible]e & vesti[illegible]us, vt in luctu, laniatis, dolorem suum sat[illegible] superq; declararunt, & Cadmi domum etiam hac noua calamitate afflictam miseratæ sunt.

547. VT Q. PARVM IVSTÆ, &c. Rapuerunt Iunonem in magnum odium apud vul[illegible]us, eius sæuitiam in pellicem detestantes. Si no[illegible]ine pellicis Semelen capimus, de qua libro superiore, nihil ad rem; de ea quippe l[illegible] non a[illegible]tur. Si Inonem, non fuit pellex. [illegible]d igitur? an & hoc vnum de μνημονικοῖς ἁμαρτήμασι.

548. CONVIC[illegible] IVNO [illegible] [illegible]] [illegible] scriptis poëtarum, vt Homer[illegible] & M[illegible] [illegible]cunda, efferuescens, & inim[illegible]rum im[illegible], vindictamque meditans ac [illegible] [illegible]ur, n[illegible]bil[illegible]um ac pri[illegible]c[illegible]pum fœmniarum mo[illegible]bus & inge[illegible] aptè [illegible]ans.

55[illegible]. RES DICTAS [illegible] [illegible]] D[illegible] [illegible] ἅμ' ἔπος, ἅμ' ἔργον.

55[illegible]. N[illegible] MOVÆ PRÆC[illegible]P[illegible] [illegible] [illegible]ginam quæ ipsam quoque ante [illegible] xerat. Certissimum ergo huius sua[illegible] mentum, in pelagus insiliendo cum p[illegible] [illegible]retor, in saxum diriguit, & eodem in scopu[illegible] fixa hæsit.

554. ALTERA DVM S[illegible] [illegible]IDO, &c.] Sequuntur trium insuper λιθώσεις.

561. PARS VO[illegible]V[illegible] RESPACTÆ, &c.] Quotquot tandem fuerunt [illegible]liquę, in aues abierunt: Cadmeïdas populus nuncupauit.

GVRGI[illegible] [illegible] IN IL[illegible]] *Gurges* pro mari, πελάγεσσιν, seu μείωσις. Virgil. 4. Georg. *Est in Carpathio Neptuni gur[illegible]ite vates.* & 3. Æneid. *Dispersi iactamur gurgite vasto.*

562. A[illegible]ORA DI[illegible]RINGVNT] Ab æqualitate *æquor*, quo nomine hic planam eius superficiem, quam a[illegible] e[illegible] illæ superuolando alis extremis radunt ac perstringunt, intelligi[illegible].

Cadmus domus suæ tot calamitatibus victus, & vrbis pertæsus, cum coniuge in Illyriam vadit. Ibi ambo in dracones mutati, syluas colunt, nec quenquam lædunt.

VIII. 563. NESCIT *Agenorides natam, paruúmque nepotem*
Æquoris esse deos. luctu, serieque malorum
Victus, & ostentis, quæ plurima viderat, exit
Conditor vrbe sua, tanquam fortuna locorum,
*Non sua se premeret: longíque * erroribus actus* *erratibus
Contigit Illyricos profuga cum coniuge fines.
Iamque malis, annísque graues dum prima retractant
Fata domus, relegúntque suos sermone labores:
Num sacer ille mea traiectus cuspide serpens,
Cadmus, ait, fuerat tum, cùm Sidone profectus
Vipereos sparsi per humum noua semina dentes?
Quem si cura deum tam certa vindicat ira:
Ipse, precor, serpens in longam porrigar aluum:
Dixit, &, vt serpens in longum tenditur aluum.

Dura-

Duratæque cuti squamas increscere sentit:
Nigráque cæruleis variari corpora guttis.
In pectúsque cadit pronus, commistáque in vnum
Paulatim tereti tenuantur acumine crura.
Brachia iam restant: quæ restant brachia tendit:
Et lacrymis per adhuc humana fluentibus ora,
Accede ô coniux, accede miserrima, dixit:
Dúmque aliquid superest de me, me tange: manúmque
Accipe, dum manus est, dum non totum occupat anguis.
Ille quidem vult plura loqui: sed lingua repentè
In partes est fissa duas: nec verba loquenti
Sufficiunt: quoties aliquos parat edere questus
Sibilat: hanc illi vocem natura reliquit.
Nuda manu feriens exclamat pectora, coniux;
Cadme mane, téque infelix his exue monstris.
Cadme, quid hoc? vbi pes? vbi sunt humerique manúsque?
Et color, & facies? &, dum loquor, omnia? cur non
Me quoque cælestes in eundem vertitis anguem?
Dixerat: ille suæ lambebat coniugis ora,
Inque sinus charos, veluti cognosceret, ibat:
Et dabat amplexus: assuetáque colla petebat.
Quisquis adest (aderant comites) terretur, at illis
Lubrica pellucent cristati colla draconis:
Et subitò duo sunt, iunctóque volumine serpunt:
Donec in oppositi nemoris subiere latebras.
Nunc quoque nec fugiunt homines, nec vulnere lædunt:
Quidque priùs fuerint, placidi meminere dracones.

563. NESCIT AGENORID. NATAM, &c.] Cadmus Agenoris filius adhuc superstes, quid filiæ, ac nepoti accidisset, nondum audierat; res illi dolorem ex prioribus malis conceptum cumulasset vtique. Versum secundum: *Aequoris esse deos, luctu*, &c. aliter interpungit Fr. Luisinus Parerg. l. 1. c. 16. explanat autem ita. Cognouit filiam Leucotheam, & Palæmonem nepotem deos esse maris luctu, id est, propter luctum, qui Leucotheæ sacris adhibetur, cognouit, &c. Atqui hunc sensum vox *Nescit* non admittit. Quid enim absurdius, quàm, *Nescit deos esse luctu*, id est, cognoscit ex luctu, vel propter luctum in eorum sacris, esse deos?

564. SERIEQ. MAL. VICT. ET OSTENT. &c.] De malis audiuimus l. 3. ostenta qualia videre potuerit, tu tecum cogita, & monstra finge.

565. EXIT CONDIT. VRBE SVA] Mouet misericordiam, conditorem vrbis ex vrbe sua cogi discedere, nec locum ei ampliùs relinqui, qui, vt cæteris locus esset, viuis ac mortuis, tantopere laborauit.

566. TANQ. FORT. LOCOR. N. SVA SE PREM.] Suo quodam fato, non conditione loci infælix erat Cadmus.

567. LONGISQ. ERRORIB. ACTVS] Virgil. 6. *Pelagine venis erroribus actus?* longis & anfractuosis itineribus profectus. Petit ab Ænea Dido, vt exponat insidias Danaûm, casus erroresque suos, id est, longam & flexuosam à Troia Carthaginem vsque profectionem, de qua totus tertius.

569. IAMQ. MALIS, ANNISQ. GRAVES] calamitatibus & ærumnis, atque etiam ætate fessos. Horat sat. 1. lib. 1. *O fortunati mercatores, grauis annis Miles ait.*

DVM PRIMA RETRACT. FATA DOM. &c.] dum inter se cognoscunt, quæ, & quàm grauia ab initio vsque ad id tempus perpessi sint.

571. NVM SACER ILLE MEA TRAIECT. &c.] Sacrilegi, & dijs consecrata violantes, plerumque scelera sua magno luerunt. Dubitat igitur Cadmus, an draco ille, quē è Phœnicia in Bœotiam veniens, in antro illo socios vlciscens interfecit, cuius & dentes seminauit, deo alicui sacer fuerit, qui deus ipsum postea tot casibus iratus obiecerit.

575. IPSE, PRECOR, SERP. IN LONG. &c.] Quò tandem conquiescat à malis, optat, vt si hæc mala sibi diuinitus pro delicto suo irrogentur, ipse quoque serpentibus aggregetur.

576. DIXIT, ET VT SERP. IN L. TEND. ALVVM] Hoc futurum vox illa prædixerat, de qua lib. 3.

Dum spatium victor victi considerat hostis,
Vox subitò audita est: neque erat cognoscere promptum
Vnde, sed audita est. Quid, Agenore nate, peremptum
Serpentem spectas? & tu spectabere serpens.

577. DVRATÆQ. CVTI SQVAM. &c.] De serpēte l. 3.

Lori-

Loricaq; modo squamis defensus,& atra
Durities pellis validos cute reppulit ictus.

Eundem cæruleum ibidem nominat, propter cæruleas, id est, subuirides maculas, quibus corpus eius nigrum alioqui, distinctum & variatum cernebatur.

579. IN PECTVSQ. CADIT PRONVS] à serpente enim serpens.

582. ET LACRYM.P. ADHVC HVM.F. ORA] mox enim & illis priuabitur, humana inquam facie. Sed cur lacrymatur, cùm in serpentem transformari ipsemet optauerit? Optauit coactus: sicut multi in miserijs mortem optant, vt miseri esse, non vt viuere desinant. Immò verò nonnulli ne miseri fiant. De Didone Virgil.

Iam verò infelix fatis exterrita Dido
Mortem orat, tædet cæli conuexa tueri, &c.

583. ACCEDE MISERRIMA] quia hæc intueri in eo, cum quo tam amanter & concorditer vixit, compellitur, ideo miserrima.

586. LINGVA IN P. EST FISSA DVAS] propter summam volubilitatem duas, immò tres linguas habere serpentes videntur.

589. SIBILAT, HANC ILLI V. NAT. RELIQ.] non natura quam habuit, sibilum ei reliquit, sed quam nunc induit. Tametsi hæc natura altera dedit illi potiùs sibilum, quàm reliquit.

591. TEQ. INFÆLIX H. EXVE MONSTRIS] quasi in eius potestate foret, vt hanc mutationem posset effugere, & se portentis istis liberare, cùm diuinitus agatur quod agitur.

592. CADME, QVID HOC? &c.] Admiratio, sigillatim explicata. Nec pedes, nec humeros, nec manus, nec colorem, nec faciem videbat ampliùs.

593. ET DVM LOQVOR, OMNIA?] & omnia de- A mum membra tua pristina, quæ, dum loquor, perdidisti omnia, vt iam de forma tua humana nihil penitus supersit.

CVR NON ME QVOQ. CÆLEST &c.] Vxoris, virum sincerè amantis ἦθος. Cupit cum eo idem fatum, eandemque transformationem subire. Ita Deucalion ad vxorem Pyrrham lib. 1. cùm quæsisset, quid animi habitura fuisset, si deleto humano genere etiam maritum amisisset, de se quidem profitetur, quod illam facturam quoque fuisse non dubitat:

Namq; ego, crede mihi, si te quoque pontus haberet,
Te sequerer, coniux, & me quoque pontus haberet.

595. ILLE SVÆ LAMBEB. CONIVG. ORA, &c] Quæ maritus & homo adhuc fecerat, nunc serpens factus, quibus poterat modis faciebat & imitabatur.

596. IN Q. SINVS CAROS VELVTI, &c.] Volupta- B tis ac libidinis quoque hieroglyphicum sunt serpentes, fueruntque puellarum amasij deprehensi aliquando, & omnia amoris & nequitiæ signa præbuerunt. Historiam narrat ex Plutarcho Pierius l. 14. Hieroglyph. planè mirabilem ac stupendam.

598. ILLIS LVBR. PELLVC. CRISTATI COLLA DRACONIS] Pronomine *illis* ipsam quoque Harmoniam in serpentem, quod volebat, ne maritum desereret, migrasse indicat. *Pellucent* ad nitorem referatur, non enim tanquam cornu in laterna colla draconis pellucebant.

600. IVNCTOQ. VOLVM. SERPVNT] de serpentibus Laocoonticis 2. Æneid. Maro: *sinuantq; immensa volumine terga.*

602. NVNC QVOQ. NEC FVGIVNT HOM. &c.] quasi & in his, sicut in plerisq; alijs ex hominibus mutatis in bestias, rationis vsus permanserit.

Acrisius quoq; Argiuorum rex Bacchum repudiauit, & Perseum contempsit. Hic Medusæ caput amputauit, ex cuius guttis sanguineis serpentes in Africa prodierunt. Eodem capite ostentato Atlantem Mauritaniæ regem, hospitium sibi negantem, in montem magnum conuertit; in quo cælum recumbit.

IX. 604. *SED tamen ambobus versæ solatia formæ*
Magna nepos dederat; quem debellata colebat
India, quem positis celebrabat Achaïa templis.
Solus Abantiades ab origine cretus eadem
Acrisius superest, qui mœnibus arceat vrbis
Argolicæ, contráque deum ferat arma, genusque
Non putat esse deûm (neque enim Iouis esse putabat)
Persea: quem pluuio Danaë conceperat auro.
Mox tamen Acrisium (TANTA EST PRÆSENTIA VERI)
Tam violasse deum, quàm non agnosse nepotem
Pœnitet. impositus iam cælo est alter, at alter
Vipereæ referens spolium memorabile monstri

Aëra

Aera carpebat tenerum stridentibus alis.
Cumque super Libycas victor penderet arenas,
Gorgonei capitis guttæ cecidere cruentæ:
Quas humus exceptas varios animauit in angues.
Vnde frequens illa est, infestaque terra colubris.
Inde per immensum ventis discordibus actus,
Nunc huc, nunc illuc, exemplo nubis aquosæ,
Fertur: & ex alto * seductas æthere longè *remotas
Despectat terras, totúmque superuolat orbem.
Ter gelidas Arctos, ter Cancri brachia vidit:
Sæpe sub occasus, sæpe est * ablatus in ortus. *delatus
Iamque cadente die veritus se credere nocti
Constitit Hesperio regnis Atlantis in orbe:
Exiguámque petit requiem: dum lucifer ignes
Euocet Auroræ, cursusq; Aurora diurnos.
Hic hominum cunctis ingenti corpore præstans
Iapetionides Atlas fuit. vltima tellus
Rege sub hoc, & pontus erat, qui Solis anhelis
Æquora subdit equis, & fessos excipit axes.
Mille greges illi, totidemque armenta per herbas
Errabant: & humum vicinia nulla premebat.
Arboreæ frondes auro radiante nitentes,
Ex auro ramos, ex auro poma ferebant.
Hospes, ait Perseus illi, seu gloria tangit
Te generis magni, generis mihi Iuppiter auctor:
Siue es mirator rerum, mirabere nostras.
Hospitium requiemque peto. memor ille vetustæ
Sortis erat: dederat Themis hanc Parnassia sortem:
Tempus Atla veniet, tua quo spoliabitur auro
Arbor, & hunc prædæ titulum Ioue natus habebit.
Id metuens, solidis pomaria clauserat Atlas
Mœnibus, & vasto dederat seruanda draconi:
Arcebátque suis externos finibus omnes.
Huic quoque, Vade procul, ne longè gloria rerum
Quas mentiris, ait, longè & tibi Iuppiter absit.
Vimque minis addit: manibusq; expellere tentat
Cunctantem, & placidis miscentem fortia dictis.
Viribus inferior, quis enim par esset Atlantis
Viribus? At quoniam parui tibi gratia nostra est,
Accipe munus, ait: læuaque à parte Medusæ,
Ipse retrouersus squallentia protulit ora.
Quantus erat, mons factus Atlas: nam barba, comæq;
In syluas abeunt: iuga sunt humerique manusque:
Quod caput ante fuit, summum est in monte cacumen:
Ossa lapis fiunt: tum partes altus in omnes
Creuit in immensum, (sic dij statuistis) & omne
Cum tot sideribus cælum requieuit in illo.

604. SED TAMEN AMBO EVS, &c.] Expoliturus à Perseo gesta, vt sequentia cum antecedentibus aptius cohæreant, Cadmum & Harmoniam μεταμορφωθέντας duorum nepotis, Bacchi puta (ex Semele filia) felicitate & gloria consolatus ait; quem Acrisius rex vrbe sua prohibere, & diuinitatem eius negare, sicut Perseum quoque filium esse Iouis inficiari non dubitauit.

605. QVEM DEBELLATA COLEB. INDIA] Collecto ex agricolis & mulieribus exercitu non Indos modò sese aspernatos, verumetiam vniuersas Orientis vrbes subiugauit Initio libri:

——— Oriens tibi victus, adusq;
Decolor extremo quà cingitur India Gange.

606. POSITIS CELEB. ACHAIA TEMPLIS] Achaia pars est Peloponnesi, συνεκδοχικῶς tota Græcia. Notissimum erat iam Bacchi numen cuiu ret certum signum, quòd templis oppidatim celebrabatur.

607. SOLVS ABANTIADES] solus Acrisius Abantis filius. Magna impietas ex adiuncto apparet. Ex infinitis millibus vnus spernebat & oppugnabat Bacchum.

607. AB ORIG. CRETVS EADEM] Ab eadem, à qua Bacchus, quamquam non proximè vt Bacchus. Habuit autem Abantem patrem, Belum auum, Iouem proauum.

VRBIS ARGOLICÆ] Vrbs Argolica non alia est quàm Argos, quæ interdum, sed numero multitudinis, Argi pro tota Græcia, & pro Græcis ponitur. Virgil. 2. Æneid. *Omnia ni repetant Argis, numenq; reducant.* Et 1. *Prima quod ad Troiam pro charis gesserat Argis.*

609. CONTRAQ. DEVM FERAT ARMA] paratus enim erat armis eum excludere, & obnitentes comites ac ministros eius occidere.

GENVSQ. NON PVTAT ESSE DEVM] deorum genus, hoc est, deo natum Perseum quoque non putabat Acrisius. Non credebat esse diuinæ stirpis.

61 . NEQ. ENIM IOVIS ESSE PVTAB. PERSEA] Hac parenthesi rationem reddit, vel potiùs explicat, quomodo Perseum quoque non crediderit esse genus deorum; non credebat, quod prædicabatur, esse filium ipsiusmet Iouis, ex Danaë filia sua procreatum. quod posterius negare non poterat: verè enim mater eius Danaë.

611. QVEM PLVVIO DANAE CONCEP. AVRO] Infrà. *Quam clausam impleuit fœcundo Iuppiter auro.* Memorat hanc fabulam Horat. & illius allegoriam explanat, ode 16. lib. 3. De turri ænea, in quam pater illam incluserat, Propert. eleg. 20. lib. 2.

Me licet aratis astringant brachia nodis,
Sint mea vel Danaes condita membra domo,
In te ego & æratas rumpam, mea vita, catenas,
Ferratam Danaes transiliamq; domum.

612. TANTA EST VIS PRÆSENTIA VERI] tanta est vis & potestas & efficientia veri. Quæ enim præsentia sunt, plus possunt Vnde & dij præsentes dicuntur, qui opem suam manifestissimè ostendunt. Tantum potest veritas, quæ supprimitur quidem, sed non opprimitur. Veritatem aperit dies. Cognouit ergo Acrisius veritatem, nempe, & Bacchum esse deum, & Perseum Ioue genitum; contumaciamque suam d[illegible]uit. Cur olim capite operto res diuina Saturno fieret, qui græcè Κρόνος quasi Χρόνος tempus, rationem affert in problematis Plutarchus; quia veritas plerumque tecta [illegible] ignoratur, quæ tamen tempore procedente [illegible]tur & cognoscitur.

614. IMPOS. IAM CÆLO EST ALTER] Bacchus in cælum iam translatus est; alter eorum, quos, vt patrem deum mentientes, Acrisius contemptum iuit.

AT ALTER] Perseus.

615. VIPEREI REF. SPOL. MEM. MONSTRI] caput Medusæ serpentigerum, quod vel deorum, vel Palladis iussu præciderat, secum per aëra volans portabat.

616. AERA CARPEB. TENER.] 3. Fast.

Sextus vbi è terra cliuosum scandet olympum
Phœbus, & alatis æthera carpet equis.

Ad terrestre iter transtulit, 1. Trist. eleg. 6. *Nam mihi Bistonios placuit pede carpere campos.*

617. CVMQ. SVPER LIBYCAS V. P. AREN. &c.] Africam serpentibus refertam esse constat. Caussam Ouidius fabulosam prodit: quia Perseo per cælum Africum volante cum Medusæo capite, sanguinis guttæ ibi deciderint, & in serpentes mox commutatæ sint. Quem locum ab Apollonio lib. 4. propè translatum, non imitatum obseruat Muret. lib. 10. cap. 16. Gorgonei capitis posteritas, prouerb. de proteruis & immitibus, vel de fastuosis, qui omnibus sunt formidini, quasi qui fugent ab se aliorum congressum Sic etiam vocari possunt detractores, qui serpentinis linguis alienam vitam mordicus appetunt. Plura Iunius in Cent. De guttis istis cruentis, & in angues conuersis Lucan. l. 9.

Illa tamen sterilis tellus, fœcundaq; nulli
Arua bono, virus stillantis tabe Medusæ
Concipiunt, dirosq; fero de sanguine rores;
Quos calor adiuuit, putriq; incoxit arena:
Hic quæ prima caput mouit de puluere tabes,
Aspida somniferam tumida ceruice leuauit.

Silius lib 3.

Fama docet, cæsa rapuit cùm Gorgonis ora
Perseus in Libya dirum efflux isse cruorem,
Inde Medusæis terram exundasse colubris.

Est & arenosa Africa. Catullus:

Quàm magnus numerus Libyssæ arenæ
Laserpiciferis iacet Cyrenis.

621. PER IMMENS. VENT. DISCORD. ACTVS] Immensa sunt cæli, siue aëris spatia, quæ adiuuantibus ventis peruolauit Perseus: sed ita, vt ab ijs, sicut sunt rectà & obliquè oppositi, huc illuc, & variè, instar nubis impelleretur.

623. EXALT. SEDVCT. ÆTH. E. DESPECT. TERRAS] Lib. 2. *Munychiosq; volans agros, gratamq; Mineruæ Despiciebat humum.* Vbi ex 1. Æneid. recitabam hunc versum: *Cùm Iupiter æthere summo Despiciens mare veliuolum, terrasq; iacentes.*

SEDVCTAS] sepositas, seclusas, separatas.

624. TOTVMQ. SVPERVOLAT ORBEM] Hæc velut propositio est, quam sequentibus exponit & illustrat. Hellenismus, vt in 3. *Et dextris adducor littora remis*, pro ducor ad littora.

625. TER GELID. ARCTOS, &c.] Immane quantum distant hæc signa, vnum in septentrione, alterum in meridie.

626. SÆPE SVB OCCAS. SÆPE E. ABL. IN ORT.] Si septentrionem, meridiem, ortum & occasum peruolauit, ergo totum cælum, & supra totum terrarum orbem. Quod autem singulas harum partium sæpe, (nam & ter poëtis crebritatem notat)

ita

ita vt ad eas deferretur & inferretur, volatus in- A credibiliter vagi & incerti argumentum est non dubitabile.

617. IAMQ. CADENTE DIE, &c.] Cadit dies, quia cadit in occasu sol, qui lumine suo creat diem. Ergo aduentante nocte, & tenebris se paulatim intendentibus, quo tempore & volucres quiescunt, Perseus in Mauritaniam, regnum Atlantis in occidente se submisit, & vnius tantummodo noctis hospitium ab eo petiuit, nec obtinuit.

629. DVM LVCIF. IGNES EVOCET AVROR. &c.] Nusquam aurora inducitur ignea. Exponendum igitur, donec luciferum sequatur lumen aurorae; & hoc lumen, sol, per quem dies currit, quia ipse currit.

631. HIC HOMIN. CVNCTIS, &c.] Atlantē ipsum, B & opulentiam eius describit. Praestabat magnitudine corporis saeculi sui mortalibus vniuersis.

632. VLTIMA TELL. REGE SVB HOC, &c.] vltima pars occidentis, & mare eam partem alluens, quod Atlanticum dicitur, fessosque diurno cursu solis equos excipere solitum est.

635. MILLE GREG. ILLI, TOTID. ARMENTA, &c.] Veterum diuitiae in gregibus & armentis maximam partem consistebant, & ab hac possessione diuites à poëtis saepiùs laudantur. Quin & Corydon pastor eclog. 2. hinc se Alexidi commendat, *Mille meae Siculis errant in montibus agnae.* Et eclog. *Ille meas errare boues*, &c.

636. ET HVM. VICINIA NVLLA PREMEB.] Erat verè locupletissimus. Quantum, quantum erat agri, totum solus tenebat, vicinos nullos habebat: seu, vt est in ora edit. Lipsiensis, nulli vicini quidquam habebant quod ararent, omnia possidente Atlante locupletissimo.

637. ARBOREAE FRONDES AVRO RAD. &c.] Hortos possidebat, arboribus aureis, quae & poma ferebant aurea.

639. SEV GLOR. TANGIT TE GEN. MAGNI, &c.] Duae res Atlanti persuadere debebant, vt Perseum hospitio acciperet, nobilitas, quia Iouis filius, & fortitudo, seu res praeclarè gestae. Quis enim nobilissimo fortissimoque viro apud se locum paulùm quiescendi denegaret? Sed quoniam vel alterutra sufficiebat, alterutram valere cupit.

640. GENERIS MIHI IVPPITER AVCTOR] latet sub verbo *Iuppiter* comminatio. Spernere Iouis filios, plenum est periculi.

641. MIRABERE NOSTRAS] Ostendit se illi narraturum res suas, easque laudat, quod Seruius ait licere heroibus: credo, quoniam illi de mendacio suspecti non sunt. Potest autem hoc concedi, vt sua praedicent, alijs quoque, dum modum teneant, & caussas habeant, de quibus Plutarchus libello, Quomodo quis citra inuidiam se laudare possit.

642. HOSPITIVM, REQVIEMQ. PETO] Non petit aurum, quo abundabat Atlas; non aliud magni momenti, quod ille quamuis illustri & nobili viro negare non immeritò posset. Tectum dumtaxat rogat, ne sub dio pernoctare, & caeli sentire iniurias cogatur.

MEMOR ILLE VETVSTAE SORTIS ERAT, &c.] Responsum Themidis, de qua libro 1. obstabat Atlanti, quo minùs petitis annueret. Iusserat porrò Themis, si hortum suum vellet saluum cum arboribus poma aurea ferentibus, ne quem Ioue progenitum reciperet.

646. SOLIDIS POMARIA CLAVSERAT MOENIB.] Pometa dicuntur, inquit Charisius, vbi poma nascuntur, vt oliueta: pomaria autem vbi seruantur. Plinius libro 15. cap. 16. *In vniuersum verò de pomis seruandis praecipitur, pomaria in loco frigido ac sicco contabulari*, &c. Saepe tamen locus pomiferis arboribus consitus. Horat. ode 7. lib. 1. *Et vda mobilibus pomaria riuis.* Ouid. ep. 4. *Est aliquid plenis pomaria carpere ramis.* Columella lib. 5. c. 10. Locum pomarij, priusquam semina feras, circummunire macerijs oportet, vel sepe, vel fossa praecipiti. Legitur & *solidis montibus*: quo nomine altos aggeres, & vallum intellige, vt sit ὑπερβολή.

647. ET VASTO DEDERAT SERVANDA DRACONI] Quidam hortum hunc Atlantis cum Hesperidum horto confundunt, draconemque istum Typhone & Echidna procreatum, Ladonem ex Apollonio appellant.

648. ARCEBATQ. S. EXTERN. FINIB. OMNES] inhospitalis totus & inhumanus Atlas, quasi qui regnum ἀνημερὲς haberet.

649. HVIC QVOQ. VADE PROCVL, &c.] En quàm superbè & arroganter Perseum repellit, vt mendacem in vtroque, in rebus quas se gessisse, & in patre, quem Iouem esse affirmabat. Cùm te tractro modis pessimis, tum apparebit, quàm gloriosa facinora ediderıs, & quàm Iouis filius sis, non enim te vindicabit.

651. VIMQ. MINIS ADDIT, MANIB. &c.] Indignum C persona graui & honorata, manus cuidam inferre. Sed ita animi impotentes facit.

MANIB. EXPELLERE TENTAT] proturbabat illum ab aedibus: quasi diceret, *Nisi hinc te auferes ocyus, ego te hic peruoluam in luto*, vt Dauus in Andria minatur Mysidi. Et, quod nescio quis, apud Plautum: *Auferere hinc saxo non abibis si ego fustem sumpsero.*

652. PLACIDIS MISCENT. FORTIA DICTIS] Sic rogabat, & ita blandis vtebatur verbis Perseus, vt occultè regem terreret, minasque intentaret. Sic Iupiter lib. 2. *Precibusque minas regaliter addit.*

653. VIRIB. INFERIOR] Perseus. additur ratio à difficili.

654. QVON. PARVI TIBI GRAT. NOSTRA EST] quoniam gratiam nostram parui facis. quoniam me non curas.

656. IPSE RETRO VERSVS] Solebat igitur ipse D met cauere, ne caput illud aspiceret: ne forte similiter alijs in saxum cederet.

SQVALENTIA PROTVLIT ORA] caput Medusae emortuum, & iam prorsus squalidum ac liuidū.

657. QVANTVS ERAT, MONS FACTVS ATLAS] Aspectu capitis monstrosi non in saxum tantùm, verùm in altissimum montem Atlas rigescit. Quantus corpore erat Atlas, tantus euasit mons, hoc est, vt erat ingenti corpore, sic factus est etiam mons ingens, superauitque altitudine sua montes reliquos; quemadmodum statura sua superabat viros reliquos.

NAM BARBA COMAEQ. &c.] Sigillatim nunc recenset, quae partes corporis in quas partes montis transformatae sint, seruatque conuenientiam.

660. OSSA LAPIS FIVNT] sicut contrà lib. 1. vbi lapidum mutationem in corpora humana describit, lapidum inquam, quos Deucalion & Pyrrha

post tergum monitu Themidis iaciebant: *Quod solidum est, flectiq; nequit, mutatur in ossa.*

DVM PARTES ALTVS IN OMNES] non alicubi humilis ac depressus; sed circumcirca sublimis, & sublimissimus, hoc enim est, *Creuit in immensum.*

661. SIC DII STATVISTIS] Lib. 1. *Sic visum superis.* Plaut. Amphit. *Ita dys placitum.* Æneas lib. 5. Anchisæ patri defuncto in Sicilia ludos anniuersarios facturus,

Iamq; dies, ni fallor, adest, quem semper acerbum,
Semper honoratum (sic dij voluistis) habebo.

Sic cautè & religiosè loquebantur, ne deorum facta & consilia vocare in reprehensionem viderentur, quemadmodum & antea docuimus. A

ET OMNE C. TOT SIDERIB. &c.] Atlantæis humeris fulciri ac sustineri cælum ideo fictum, quòd *Atlas* Mauritaniæ rex astrologiam inuenit, seu primus docuit: seu, quòd Atlas mons tantæ est excelsitatis, vt ei cælum veluti columnæ putes incumbere. Virgil. 4. Æneid. *Vbi maximus Atlas Axem humero torquet stellis ardentibus aptum.* Eodem lib. & 6. *Califerum* nominat. Hercules pro eo humeros supposuisse dicitur, quia discipulus eius, & magistro fesso ac seni successit in munere.

Perseus Andromedam propter matris superbiam balenæ expositam, à parentibus, pactione facta, in connubium petit. Monstrum ferro conficit, & optatis potitur. Virgulę capiti Meduseo substratæ, in coralia transeunt.

CLAVSERAT Hippotades æterno carcere ventos:
Admonitórque operum cælo clarissimus alto
Lucifer ortus erat: pennis ligat ille resumptis
Parte ab vtraque pedes: telóque accingitur vnco:
Et liquidum motis talaribus aëra findit.
Gentibus innumeris circúmque infráque relictis,
Æthiopum populos, Cepheáque conspicit arua.
Illic immeritam maternæ pendere linguæ
Andromedam pœnas iniustus iusserat Ammon.
Quam simul ad duras religatam brachia cautes
Vidit Abantiades, nisi quòd leuis aura capillos
Mouerat, & tepido manabant lumina fletu:
Marmoreum ratus esset opus. trahit inscius ignes,
Et stupet. eximiæ correptus imagine formæ,
Penè suas quatere est oblitus in aëre pennas.
Pande requirenti nomen terræque, tuúmque,
Et cur vincla geras. primò silet illa, nec audet
Appellare virum virgo; manibúsque modestos
Celasset vultus, si non religata fuisset.
Lumina, quod potuit, lacrymis impleuit obortis.
Sæpiùs instanti, sua ne delicta fateri
Nolle videretur, nomen terræque, suúmque,
Quantáque maternæ fuerit fiducia formæ
Indicat: & nondum memoratis omnibus, vnda
Insonuit: veniénsque immenso bellua ponto
Imminet, & latum sub pectore possidet æquor.
Conclamat virgo: genitor lugubris, & vna
Mater adest, ambo miseri, sed iustiùs illa:
Nec secum auxilium, nec dignos tempore fletus,

Plan-

Plangorémque ferunt, vinctóque in corpore adhærent.
Tunc sic hospes ait: lacrymarum longa manere
Tempora nos poterunt: ad opem breuis hora ferendam est.
Hanc ego si peterem Perseus Ioue natus, & illa
Quam clausam impleuit fœcundo Iupiter auro,
Gorgonis anguicomæ Perseus superator, & alis
Ætherias ausus iactatis ire per auras,
Præferrer cunctis certè gener. addere tantis
Dotibus & meritum (faueant modò numina) tento,
Vt mea sit seruata mea virtute, paciscor.
Accipiunt legem (quis enim dubitaret?) & orant,
Promittúntque super regnum dotale parentes.
Ecce velut nauis præfixo concita rostro
Sulcat aquas, iuuenum sudantibus acta lacertis:
Sic fera dimotis impulsu pectoris vndis
Tantum aberat scopulis, quantum balearica torto
Funda potest plumbo medij transmittere cæli:
Cùm subitò iuuenis pedibus tellure repulsa
Arduus in nubes abijt, & in æquore summo
Vmbra viri visa est: visam fera sæuit in vmbram.
Vtque Iouis præpes, vacuo cùm vidit in aruo
Præbentem Phœbo liuentia terga draconem,
Occupat auersum: neu sæua retorqueat ora,
Squamigeris auidos figit ceruicibus vngues:
Sic celeri misso præceps per inane volatu
Terga feræ pressit, dextróque frementis in armo
Inachides ferrum curuo tenus abdidit hamo.
Vulnere læsa graui, modò se sublimis in auras
Attollit: modò subdit aquis: modò more ferocis
Versat apri, quem turba canum circumsona terret.
Ille auidos morsus velocibus effugit alis,
Quáque patent, nunc terga cauis super obsita conchis,
Nunc laterum costas, nunc quà tenuissima cauda
Desinit in piscem, falcato vulnerat ense.
Bellua puniceos misto cum sanguine fluctus
Ore vomit. maduere graues aspergine pennæ,
Nec bibulis vltrà Perseus talaribus ausus
Credere, conspexit scopulum: qui vertice summo
Stantibus extat aquis, operitur ab æquore moto.
Nixus eo, rupísque tenens iuga prima sinistra,
Ter quater exegit repetita per ilia ferrum.
Littora cum plausu clamor, superásque deorum
Impleuere domos. gaudent, generúmque salutant,
Auxiliúmque domus, seruatorémque fatentur
Cassiope Cepheúsque pater. resoluta catenis
Incedit virgo, pretiúmque & caussa laboris.
Ipse manu hausta victrices abluit vnda:

Anguiferumque caput dura ne lædat arena,
Mollit humum folijs, natásque sub æquore virgas
Sternit, & imponit Phorcynidos ora Medusæ.
Virga recens, bibuláque etiam nunc viua medulla
Vim rapuit monstri, tactuque induruit huius:
Percepítque nouum ramis, & fronde rigorem.
At pelagi nymphæ factum mirabile tentant
Pluribus in virgis, & idem contingere gaudent:
Semináque ex illis iterant iactare per vndas,
Nunc quoque coralijs eadem natura remansit:
Duritiem tactu capiant vt ab aëre, quódque
Vimen in æquore erat, fiat super æquora saxum.

663. CLAVSERAT HIPPOTAO. ÆT. CARCERE VENT.] lib. 11. Alcyone Ceyci abiturienti:

Neue tuum fallax animum fiducia tangat,
Quòd socer Hippotades tibi sit, qui carcere fortes
Contineat ventos.

Æolus Hippotæ filius, ventorum rex 1. Æneid.

Æole, namque tibi diuûm pater atque hominum rex
Et mulcere dedit fluctus, & tollere vento.

Et infrà ipsemet, regnum suum Iunoni acceptum referens: *Nimborumq, facis tempestatumq, potentem.* Et multa ibi de eius potestate, de ventis, illorumque carcere, quo nomine & Neptunus eorum domicilium afficit, vt Æolum contemnat. Sed quare *æterno carcere*? Raphaël exponit, semper duraturo. Atqui hoc per se etiam puer intelliget. Certè Iouem Æolo potestatem dedisse ait Maro premendi & laxandi ipsorum habenas. Non possunt ergo *æterno carcere* concludi.

664. ADMONITORQ. OPERVM LVCIF. &c.] De Aurora Virgil. lib. 11.

Aurora interea miseris mortalibus almam
Extulerat lucem, referens opera atque labores.

Ouid. 1. Amor. eleg. 13.

Tu, ne feminei poßint cessare lacerti,
Lanificam reuocas ad sua pensa manum.

CÆLO CLARISS. ALTO LVCIF. ORTVS ERAT] ortum & claritatem luciferi versibus diuinis Virgil. lib. 8. explicuit,

Qualis, vbi Oceani perfusus lucifer vnda,
Quem Venus ante alios astrorum diligit ignes,
Extulit os sacrum cælo, tenebrásq, resoluit.

665. PENNIS LIG. ILLE RESVMPT. &c.] Talaribus, vt mox appellat, resumptis; quippe quæ per noctem quieturus deposuerat. De Mercurio, misso à Ioue in Africam, ad Æneam:

——Et primùm pedibus talaria nectit
Aurea, quæ sublimem alis siue æquora supra,
Seu terram rapido pariter cum flamine portant.

668. CIRCVMQ. INFRAQ. RELICTIS] circum, & infra Æthiopiam iacentes terras & prouincias prętervolauit Perseus, diuinans fortasse id quod reperit. Cedò, quid reperit? audies.

670. ILLIC IMMERITAM MAT. PENO. LINGVÆ] Quam pœnam Cassiope mater ob superbiam formæ, qua se Nereïdibus prætolerat, exsoluere debuit, ea in caput innocentis filiæ Andromedæ recidit. Commemorantur plures fœminæ per hosce libros, quibus forma sua fecit animos, atque ad deas

A præ se despiciendas incitauit, vt *Antigone*, Cynaræ filia, *Pygmæa* in 6. *Lethæa* in 10 Chiu...

671. INIVSTVS IVSSERAT AMM...] Ammonis, seu Hammonis cognomen hac ratione Ioui est impositum, quòd in Africa, locis arenosis Baccho eius opem inuocanti in arietis figura apparens, locum fonti effodiendo monstrauit. Ibidem ei gratiæ referendæ Bacchus templum condidit. Negotio autem præsenti hoc epitheton, vt vides, accommodatum haud est, & à poëta (hui audaciam!) pro iniusto Deorum opt. max. accusatur. Sed dij poëtarum humanis & affectionibus, & vitijs, ne dicam criminibus, & sceleribus seruiunt.

672. AD DVRAS RELIGATAM BRACHIA CAVTES] brachijs in tergum retortis, & ad scopulum littori imminentem ferreis vinculis astrictam. Totam fabulam recitat Lucianus in Marinis Dialogis

B tom. II. Tritonis & Nereidum. Expositam dicit in rupe quadam prominente; palo affixam, promissa coma, seminudam.

673. ABANTIADES] Abantis pronepos, quoniam Acrisius auus, Abantis filius.

NISI QVOD LEVIS AVRA CAPILL. MOVERAT, &c.] Adeò modesta & immota illic astabat virgo, vt statuam crederes, nisi duobus signis non esse lapidem, sed viuum quiddam, & hominis natura constans patuisset: coma ventulo diffusa (nam in rebus lugubribus, vt hæc erat, mos tenuit comam soluere, atque etiam vellere) & lacrymis per faciem decurrentibus.

674. TEPIDO MANAB. LVMINA FLETV] Epistol. 18. *Dumq, queror, lacrymæ per amantia lumina manant.* Silius lib. 7. *Manauere genis lacrymæ.* Propert. l. 1. eleg. 15. *Et fletum inuitis ducere luminibus.*

C 675. TRAHIT INSCIVS IGNES, ET STVPET, &c.] ὕστερον πρότερον: priùs eximiam speciem ad stuporem vsque miratur: deinde amare talem formam, & ad coniugium expetere incipit; sicut audiemus in sermone, quem miscet cum parentibus puellæ. Ad locutionis genus quod attinet, sic lib. 2. *Et accepti caluere sub oßibus ignes.* Quid vult autem *inscius*? inscius caussæ, cur ibi astaret, alligata vinculis durissimis adeò elegans & spectabilis forma.

680. PANDE REQVIRENTI NOMEN, &c.] Tria quærit, regionem, nomen, caussam pœnæ. Ad singula, quamquam tardiùs, & vt pudicam decebat, verecundiùs respondet. Mirum porrò, quærere illum de nomine terræ, cùm Æthiopas videat, vnde Æthio-

Æthiopiam vocari dubitare non oportebat.

681. NEC AVDET APPELLARE VIR. VIRGO] Quare primò, & aliquandiu ad interrogata, & alloquium siluit Andromeda? Quia virgo. Virginum autem est affatus virorum, præsertim exterorum, veteri,& colloquia cum virili sexu,ne quid maculæ pudicitia contrahat, quantum fieri potest, declinare. Seruat decorum Ouidius. Addit autem, quod virginalem pudorem liquidiùs prodit: *Manibus modestos celasset vultus.*

682. MANIB. MODEST. CEL. VVLT. SI NON, &c.] Quod vultus modestos dicit, monet, illam deiecisse oculos, nec in Perseum defixisse, quæ summa mulierum leuitas & impudentia est. Cur autem verecundantes, seu erubescentes pueri, & virguncul æ manibus faciem obtegant, quam esse caussam arbitremur?

684. LVMINA Q. POT. LACRYM. IMP. OBORTIS] quia *teneras arcebant vincula palmas* (vt de Cassandra 2. Æneid. scriptum est, quæ proinde lumina in cælum sustulit, cùm à Græcis raptaretur) vt oculos operire nequiret, fecit quod vnum potuit, & fleuit quàm antea largiùs. Etenim ipsa tristissimarum rerum narratio fletum excitat, & excitatum auget. Virgil. 3. Æneid. *Hos ego degrediens lacrymis affabar obortis.* Et 4. *Sic effata, sinum lacrymis impleuit obortis.*

685. SÆPIVS INSTANTI] iterum atque iterum interroganti, interrogationem vrgenti.

SVA NE DELICT. FAT. NOLLE VIDER.] Ne ex silentio illius pertinaci & obfirmato suspicaretur Perseus, designasse eam aliquid sceleris, quod fateri nollet, & ob id nihil respondere omnino, ad singula tandem responsum reddit.

688. NONDVM MEMORAT IS OMNIA.] hoc ad tertium illud pertinet, de superbia matris: quam partem ne absolueret, balæna impediuit, magno vndarum sonitu ad eam allabens.

690. ET LAT. SVB PECT. POSSIDET ÆQVOR] ex quo ipsa bellua admodum vasta & formidabilis conijcitur. Spatium maris non modicum occupabat. Quasi igitur iam iam deuoranda exclamat, & auxilium petit.

691. GENITOR LVGVB. ET VNA MATER ADEST] Hos primos decebat accurrere, propter communionem sanguinis, & naturæ vinculum arctissimum, & consulere, si quid possent in tanto casu vnicæ filiæ & hæredis.

692. SED IVSTIVS ILLA] Cassiope vt esset misera, propter filiæ imminens exitium, merebatur ob peccatum suum, quod in deas peccauerat. Cepheus maritus nihil tali pœna expiandum perpetrauerat. Expone comparatiuum *iustius* per positiuum, *iustè*, quod frequenter item in sermone vulgari & quotidiano faciendum. Virg. 1. Æneid.

Atque illum tales iactantem pectore curas
Tristior, & lacrymis oculos suffusa nitentes
Alloquitur Venus.

Tristior, id est, tristis. Ausonius: *Quàm pia cura deûm? prodest crudelior vxor.*

693. NEC SECVM AVXIL. SED OSGN &c.] Accurrere poterant, sed non succurrere. Flebant igitur & plangebant ambo, & puellam, quasi ampliùs non visuri amplexabantur. Hæc officia tempus, & natura postulabant.

695. LACRYM. LONGA MAN. TEMP. VOS POT. &c.] Progne Philomelam germanam flentem, ad

A Tereum regem primo quoque tempore secum vlciscendum incitans, *Non est lacrymis hoc*, inquit, *agendum, sed ferro*, &c. lib. 6. Perseus sic parentibus præcipit, vt omissis in præsens lacrymis, quibus fundendis tempus adhuc longū habituri sint, de ope quamprimùm afferenda cogitent. Iuno 12 Æneid. Iuturnæ nymphæ, periculum Turni deploranti,

Non lacrymis hoc tempus, ait Saturnia Iuno,
Accelera, & fratrem, si quis modus, eripe morti.

696. ADOP. MAREVIS HORA FEREND] Breuissimū tempus, quod inter vitam & mortem huius puellæ, filiæ vestræ intercedit, hortatur vos, atque etiam me, qui mihi eam vxorem animo iam delegi, ad salutem ocyssimè afferendam.

697. HANC EGO SI PETEREM, &c.] Primùm docet, se dignum qui Andromedam sibi vxorem impetret, præ quibusuis tandem procis. Postea, dignissimum. Argumētum primum ducit à natalibus B nobilissimis; Ioue enim, quo nihil maius, & Danaë Argiuorum regis filia sum genitus. Alterum à factis generosis, idque dupliciter: Medusæ Gorgonis anguigerum caput desecui saluus & incolumis: & volatum inire ausus sum, contempto prorsus tanto periculo. Paulò antequam longè lateque per cælum vagatus sit, cognouimus.

698. QVAM CLAVS. IMPLEVIT, &c.] Suprà: *Perseo, quem pluuio Danaë conceperat auro.*

701. ADDERE TANTIS DOTIB. ET MERIT. TENTO] Hoc est tertium, propter quod omnino sibi despondenda sit, meritum videlicet: statuisse enim ad priora decora hoc adijcere, seruare illam, interempta bellua.

C 702. FAVEANT MODO NVMINA] Apud Ethnicos quoque mos pius semper fuit, nihil nisi cum numine auspicari, atque à Deo pendere in negotijs omnibus. Ab eo omnium dictorum cogitatorumque initia ducere, Plato in epist. iubet. Orabant igitur deos vt fauerent, & cœpta fortunarent ac prosperarent, secundarent, cœptis annuerent, aspirarent, adessent. Auctor Pausanias, veteres omnibus actionum initijs captandi omnis gratia præfari solitos, Θεός, Θεός.

704. ACCIPIVNT LEGEM (QVIS ENIM DVBITARET?) &c.] Placuit pactum, & conditio parentibus: quis enim tam inops rationis vt repudiaret? insuper rogant, vt exsequi velit, quod statuerat, totumque regnum in dotem filiæ pollicentur.

706. ECCE VELVT NAVIS PRÆFIXO, &c.] Trāsit D nunc ad certamen cum bellua marina decertandum; ac primùm similitudine concitatæ nauis impetum venientis demonstrat. Virgil. lib. 5. *Adductis spumant freta versa lacertis, Infindunt pariter sulcos*, &c.

709. TANTVM ABERAT SCOPVL. QVANTVM, &c.] Tantum spatio distabat balæna à scopulo siue saxo, ad quod religata fuerat Andromeda, quātum pila plumbea è funda (quam *Balearicam* vocat, quoniam Baleares optimi funditores) emissa conficeret. Tempus igitur erat, vt se accingeret Perseus, nec illam propinquiùs adnare pateretur.

710. MEDII CÆLI] *Cælum* pro aëre, puerisquoque notum. Ergo *medij cæli* aëris medij, seu intercepti inter terram & supera.

711. PEDIBVS TELLVRE REPVLSA ARDVVS IN NVB.] De Pallade lib. 2. *Fugit, & impressa tellurem repulit hasta.* Vide ibi commentationem. In aërem se sustulit Perseus.

713. ET IN ÆQ. SVM. VMBRA VIRI VISA EST] A- A qua est perspicua, & imagines reddit, seu repercutit. Ergo & marina, sed ita, si stet, & immota sit à vento, aut nauigio, aut natatione, iuxta illud pastoris Eclog. 2. *Nec sum adeò informis: nuper me in littore vidi, Cùm placidum ventis staret mare.* Non itaque prope se, sed longiùs aliquanto à se, in aqua vmbram Persei sublimè volantis videre bellua potuit. Quo igitur modo in vmbram sæuijt, quam mox adnatando corrupit? *Saeuit*, sæua approperabat, vt in eam sæuiret, rata viuum animal.

714. VTQ. IOVIS PRÆPES, &c.] aquila. Virgil. 5. Æneid. de Ganymede, ab aquila, Iouis ministra rapto: *Quem præpes ab Ida Sublimem pedibus rapuit Iouis armiger vncis.* Quæ sint aues præpetes, à Festo pete, & Gellio l. 6. c. 6. Poëtis omnes aues indiscrimina- B tim præpetes.

VACVO CVM VIDIT IN ARVO, &c.] vbi nulla sata, nulla seges. Aut in patente campo, amplissimo aruo. Sic Virgilius 2. Æneid. *Vacua atria lustrat.* Eandem comparationem adhibet in fabula Salmacidis, & Hermaphroditi hoc eodem lib. Sunt enim aquilæ serpentibus vehementer infestæ.

———Vt serpens, quem regia sustinet ales,
Sublimemq; rapit pendens, caput ille pedesq;
Alligat, & cauda spatiantes implicat alas.

715. PRÆBENT. PHOEBO LIVENT. TERGA] apricantem. Eius apricationis meminit & Maro 2. Æneid.

Nunc positis nouus exuuijs, nitidusq; iuuenta,
Lubrica conuoluit sublato pectore terga
Arduus ad solem.

718. SIC CELERI MISSO, &c.] ἀπόδοσις, qua Perseo factum aquilæ accommodat.

720. INACHIDES] Epitheton ab antiquo Argiuorum rege Inacho. Perseus autem Argiuus.

FERRVM CVRVO T. ABDIDIT HAMO] vsque ad capulum gladium suum in armo piscis condidit. Capulus plerumq; recuruus, ex ferramento, quod illi pro munimento manus adiungitur.

721. VVLNERE L. GRAVI MODO SE, &c.] Narrat cum euidentia quid fecerit cetus adeò grauiter vulneratus; quàm doloris impatiens fuerit. Attollit se, mergit, versat.

724. ILLA AVID. MORSVS VELOCIB. EFFVG. ALIS] quotiescunque illum morsu appeteret, toties se dentibus illius eripiebat, alarum suarum beneficio.

725. QVA Q. PATENT] ictui, quà mersa non sunt.

CAVIS SVPER OBSITA CONCHIS] cooperta conchis, & ostreis, quæ huiusmodi piscium monstris inhærent, & increscunt quodammodo.

726. QVA TENVISS. CAVDA DESIN. IN PISCEM] non quòd totum corpus reliquum non esset piscis; sed quòd in cauda potissimùm referret piscem, cùm alioqui terrestri, quàm aquatico animali similior appareret. Vnde & *belluam*, & *feram* nominauit aliquoties.

727. FALCATO VVLNERAT ENSE] ense recuruo, & falci non valdè absimili, qualis Mercurij, qui *harpe* dicitur, de quo lib. 1. cùm agit de Argo ab eodem Mercurio obtruncato: *Nec mora, falcato nutantem vulnerat ense.* Immò ipsum hunc ensem, vt talaria, Mercurius ei commodauerat.

728. MISTO C. SANG. FLVCT. ORE VOMIT] Vel hinc docet magnitudo huius belluæ, si fluctus vo- A mebat. *Puniceos*, quia mistos sanguine, quē tot vulnera eliciebant. De immanibus istius balænæ ossibus adiungam locum Plinij ex cap. 5. lib. 9. *Balenæ, cui dicebatur exposita fuisse Andromeda, ossa Romæ apportata, ex oppido Iudææ Ioppe ostendit inter reliqua miracula in ædilitate sua M. Scaurus, longitudine pedum quadraginta, altitudine costarum Indicos elephantos excedente, spinæ crassitudine sesquipedali.*

729. MADVERE GRAVES ASPERG. PENNÆ, &c.] non quæ graues erant: sed pennæ maduere, quas humor ille & aspergo grauabat. Itaque cùm non fideret, nec satis se talaribus iam sustinere posset, ad cacumen scopuli, quod ex aquis extabat, confugit bellator egregius, & apprehenso eo manu sinistra, dextra ferrum in monstro illo iterum B iterumque defixit, atque ita pugnæ finem eo moriente imposuit.

730. BIBVLIS TALARIBVS] Hæ erant pennæ, quæ aspergine madebant.

735. LITTORA CVM PLAVSV CLAMOR, &c.] Exclamantium & gratulantium applaudentiumque voces latè personabant, & cælum miscebant; turba enim multa huic spectaculo aderat.

736. GAVD. GENER. SALVT. AVXILIVMQ. &c.] Voti se damnatos Cepheus & Cassiope lætabantur, generum salutabant, & conseruatorem, atque columen domus & familiæ suæ confitebantur.

739. PRETIVMQ. ET CAVSSA LABORIS] non caussa tantùm laboris, sed & merces, idque ex stipulatione. Sic enim suprà: *Vt mea sit, virtute mea seruata, paciscor.* Verba sunt Persei.

C 740. MANVS H. VICTRICES ABLVIT VNDA] Poterat hoc tacitum intelligi, contaminasse manus in cæde, & illas abluisse. Sed vel minuta non præterite ὁμηρικώτερον est.

742. MOLLIT HVMVM FOLIIS] capiti Medusæo, quod illum ante conflictum deposuisse oportet; siquidem sinistra rupem tenuit, dextra gladium versauit, vt suprà vidimus. Virgulta in littore enata substrauerat, quò molliùs iaceret, & nihil detrimenti acciperet.

743. PHORCYNIDOS ORA MEDVSÆ] *Phorcus*, seu *Phorcyn* pater Medusæ, vnde patronymicum *Phorcynis* Phorcynidos.

744. VIRGA RECENS, BIBVLA Q. &c.] Quia recentia & humida virgulta, non difficilè in coralium induruerunt, propter contactum capitis D monstrosi huius, quod alioqui aspectum tantùm in lapides mutabat aspicientes.

746. PERCEPIT N. RAMIS, ET FROND. RIGOR.] Ergo virgulta, non virgæ nudæ fuerant, quamuis sic nuncupet Poëta; ramusculos quippe, & frondes habebant. In coralijs tamen hodie cùm ramusculi cernantur, quod frondibus respondeat, nihil videmus.

747. AT PELAGI NYMPHÆ F. MIRAB. TENT. &c.] Admiratio rei permouit Nereïdas, vt idem pluribus virgultis subijciendis experirentur.

749. SEMINA Q. EX ILLIS ITERANT] iterum iterumque virgas capiti illi suppositas, tanquam semina per aquas spargunt, quæ in aërem prolata lapidescunt. Cur non extra aquas fiebant lapidescere? nouam quærebant experientiam, num & in aquis duritiem lapideam assumerent. Non rectè itaque ante Accursium Mariangelum hic lectum *vt erant*, pro *vbi erant*; sed *iterant* rectum est: quomodo

modo & Maximus Planudes, qui hos libros græcè transscripsit, legit. Sic enim ille: Σπέρματί τι ἐξ A ἐκείνων ἀναζωπυρῶσιν ἐν τοῖς ὕδασι ῥίψασα. Ἀναζωπυρεῖν, est ignem velut sepultum suscitare.

Sacrificium, & nuptiæ Persei. In conuiuio occasio cædis Medusæ (de cuius desecto capite Pegasus alatus equus, & Chrysaor prosiluerit) item, vnde illi angues pro crinibus, enuntiatur.

DIs tribus ille focos, totidem de cespite ponit: XI.
Læuum Mercurio, dextrum tibi, bellica virgo:
Ara Iouis media est: mactatur vacca Mineruæ:
Alipedi vitulus, taurus tibi summe deorum.
Protinus Andromeden, & tanti præmia facti
Indotata rapit. tædas Hymenæus, amórque
Præcipiunt: largis satiantur odoribus ignes;
Sertáque dependent tectis, * *& vbique lyræque,*
Tibiáque, & cantus, animi fælicia læti *citharæque
Argumenta sonant: reseratis aurea valuis
Atria tota patent: pulchróque instructa paratu
* *Cepheni proceres ineunt conuiuia regis.* *Cephenûm
Postquam epulis functi, generosi munere Bacchi
Diffudere animos; cultúsque, genúsque locorum
Quærit * *Abantiades. quærenti protinus vnus* *Agenorides.
Narrat Lyncides morésque habitúsque virorum.
Quæ simul edocuit, Nunc ô fortissime, dixit,
Fare precor, Perseu, quanta virtute, quibúsque
Artibus abstuleris crinita draconibus ora.
Narrat Abantiades; gelido sub Atlante iacentem
Esse locum solidæ tutum munimine molis:
Cuius in introitu geminas habitasse sorores
Phorcidas, vnius sortitas luminis vsum.
Id se sollerti, furtim dum traditur, astu
Supposita cepisse manu: pérque abdita longè,
Deuiáque, & syluis horrentia saxa fragosis
Gorgoneas tetigisse domos, passímque per agros,
Pérque vias vidisse hominum simulacra, ferarúmque
In silicem ex ipsis visa conuersa Medusa.
Se tamen horrendæ clypei, quod læua gerebat,
Ære repercusso formam aspexisse Medusæ.
Dúmque grauis somnus colubros, ipsámque tenebat,
Eripuisse caput collo: pennísque fugacem
Pegason, & fratrem matris de sanguine natos.
Addidit & longi non falsa pericula cursus:
Quæ freta, quas terras sub se vidisset ab alto;
Et quæ iactatis tetigisset sidera pennis.

Ante exspectatum tacuit. tamen excipit vnus
Ex numero procerum, quærens, cur vna sororum
Gesserit alternis immistos crinibus angues.
Hospes, ait, quoniam scitaris digna relatu:
Accipe quæsiti caussam. clarissima forma
Multorumque fuit spes inuidiosa procorum
Illa: nec in tota conspectior vlla capillo
Pars fuit: inueni, qui se vidisse referrent.
Hanc pelagi rector templo vitiasse Mineruæ
Dicitur: auersa est, & castos ægide vultus
Nata Iouis texit. neue hoc impune fuisset,
Gorgoneum crinem turpes mutauit in hydros.
Nunc quoque, vt attonitos formidine terreat hostes,
Pectore in aduerso, quos fecit, sustinet angues.

753. DIIS TRIB. ILLE FOCOS, &c.] Fauore numinum ad victoriam sibi opus esse testabatur Perseus, *faueant modò numina.* Nunc victor auxilium cæleste agnoscit; & quos sibi potissimùm affuisse deos, Iouem, Mercurium & Mineruam opinatur, iisdem extructis de cespite aris, hostias immolat, atque ita gratias refert, docetque poëta (vt aliàs millies) mores optimos in hisce commentis, quomodo nos erga Deum, & homines beneficiis affecti gerere debeamus.

754. LÆVVM MERCVRIO, &c.] Cur Ioui posuerit in medio focum, ratio manifesta, quia locus medius honoratior. Sed cur dextrâ Palladi, sinistrâ Mercurio, quærendum videtur. An non Mercurium vt virum, Palladi vt fœminæ debuit anteponere? Lege Lipsii Elector. lib. 2. cap. 2. quod disputat, dexter an sinister locus magis sit honorificus.

BELLICA VIRGO] Lib. 2. *Bello metuenda virago.* Quæque ibidem scripta sunt, repete.

755. MACTATVR VACCA MINERVÆ] Ouid. Eleg. 9. vt nos distinximus, 1. Trist. bene precatos nauis suæ, cuius tutela Minerua, subiicit,

Hæc si contigerint, meritâ cadet agna Mineruâ:
Non facit ad nostras hostia maior opes.

Paupertatem suam obtendit. Illa autem maior hostia est vacca, quæ & Proserpinæ, sed sterilis, mactabatur. Testis Virgil. 6. Æneid.

756. ALIPEDI VITVLVS] propter talaria, quæ pedibus nectit, alipes Mercurius. Aliter equi alipedes. Vitulum ei sacrificari solitum narrant quidem mythographi, sed caussam nullam adducunt.

TAVRVS TIBI SVMME DEVM.] Cur taurus Ioui? *Quia maxima taurus Victima*, ait Virgil. 2. Georg. & ille deorum maximus.

758. INDOTATA RAPIT] *Rapi* simulatur virgo ex gremio matris, aut si ea non est, ex proxima necessitudine, cùm ad virum trahitur (*traditur*, meliùs) quòd videlicet ea res fœliciter Romulo cessit, Liuius lib. 1. Catull. in Epithalam. alloquens Hymenæum: *Qui rapis teneram ad virum Virginem.* Et in carmine nuptiali:

Qui natam possis complexu auellere matris:
Et iuueni ardenti castam donare puellam.

Et Virgil. lib. 10. *Quid soceros legere, & gremiis abducere pactas?* Ad hanc Romanam consuetudinem etA iam allusisse credendum est Ouidium. Quòd porrò indotatam ait rapuisse, significat dotem, quam parentes offerebant (& regnum totum offerebant) neglexisse. Nihil tam excelsi animi, quàm contemnere diuitias. Quid regna?

TÆDAS HYMEN. AMORQ. PRÆCIPIVNT] *Hymenæus* deus nuptialis, & ardens amor ad nuptias instituendas eum hortantur. Legitur quoque *præcipitant*, hoc sensu, compellunt eum ad nuptias properandas. Non sinunt differre nuptias. Tædæ præferebantur sponsæ, cùm noctu in domum sponsi à pueris patrimis & matrimis deducebatur. De iis multa Comment. in Epithalam. Catulli.

759. LARGIS SATIANTVR ODORIB. IGNES] Apparatus B nuptialis. Diis nuptialibus thure fit. Ignis nunquam satiatur, vrit semper, si adsit materia. Et rectè *edax* Virgilio. Proinde per *satiantur* hoc loco thuris iniecti copiam pariter cape.

760. SERTAQ. DEPENDENT TECTIS] quia serta nectuntur ex floribus; florum autem in rebus lætis apud veteres vsus, vt ita dicam, vsitatissimus. Non habeo necesse omnia confirmare testimoniis. Ista enim initiatis, non profanis laboramus. Lege Carolum Paschalium lib. 1. de Coronis, c. 12. & 13.

ET VBIQ. LYRÆQ. TIBIAQ. ET CANT. &c.] Tota vrbs tubarum clangore, lyrarum dulci strepitu, tibiarum modulis, & vocum cantibus resonabat, in gratiam regis, cuius filia nobilissimo iuueni, seruatori suo collocabatur.

C 762. RESERAT. AVREA VALVIS T. PATENT, &c.] *aurea* pro aurata, vt *spumeus* pro spumans. *floreus* pro floridus. Catull. (quem respiciebat hæc scribens Naso) de nuptiis Pelei & Thetidis:

Quæ simul optatæ finito tempore luces
Aduenere, domum conuentu tota frequentat
Thessalia, oppletur lætanti regia cœtu.

Et paulo pòst:

Ipsius at sedes, quacunque opulenta recessit
Regia, fulgenti splendens auro atque argento.
Candet ebur soliis, collucent pocula mensis.
Tota domus gaudet regali splendida gaza.

763. PVLCHROQ. INSTRVCT. PARAT. CEPH. &c. Virgiliana imitatio, ex 1. Æneid.

At domus interior regali splendida luxu
Instruitur, mediisq. parant conuiuia tectis.

765. Postq.

765. Postq. epulis p. gener m. Bacch. diff. anim.] Iterum μακαρίζει, tam apertè & expreßè vt nihil suprà, 1. Æneid.

Postquam exempta fames epulis, mensaq; remota,
Crateras magnos statuunt, & vina coronant.

Munera eiusdem dei appellat ibid. Dido. Diffundit vinum animos, quia exhilarat & lætificat illos: lætitia autē diffundit, vt contrà mœstitudo contrahit.

766 Cultusq. genusq. locor. quær. A bant.] vt Dido: *Multa super Priamo rogitans, super Hectore multa*, &c. De moribus indigenarum, & natura loci audire cupit.

768 Moresq. habitusq. virorum] Alij, *animosq; virorum. Mores* refertur ad *cultum*, qui est virorum, id est hominum: nam ea voce interdum vterque sexus comprehenditur; *habitus* ad genus locorum. Potest enim dici, & locis suum esse habitum, proprietatem siue ingenium.

770. Fare, precor, p. quanta virtute, &c.] Respondit pro omnibus Lyncides: nunc vicissim pro omnibus percunctatur de Medusæo capite, quo pacto res patrata fuerit. B

771. Crinit. draconib. ora] anguibus implicitum caput. Idem sunt in hac fabula poëtæ *dracones, hydri, angues, vipera*, ...

772. Gelino sub Atlante iacent. &c.] Grææ fuerunt duæ, Pephredo, & Enyo sorores, natæ cum canicie, Phorco & Ceto parentibus, quibus etiam Gorgones illæ tres, quarum vna Medusa. Grææ illæ tantùm vnum oculum, vnumque dentem communem habebant, quos sibi inuicem vtendos tradebant. Hunc illis Perseus supposita manu surripuit, tandiuque retinuit, donec illis indicibus ad domicilium per abditum & deuium iter peruenitet. In quo itinere passim bestias & homines ex aspectu Medusæ in saxa conuersos conspexit. Lege de Medusa, Gorgonibus, & Grææis Natalem lib. 7. Mythol. cap. 11. & 12.

782. Clypei aere repercusso] Vitreum hunc clypeum à Minerua habuisse dicitur, per quē videret, nec videretur. Lucian. in Marinis to. II. dialog. Triton. & Nereid. ait Mineruam illi clypeum velut facem, aut speculum refulgens prætulisse, & in eo Medusæ imaginem spectandum exhibuisse. Postea Perseum sinistra, arrepta illius coma, & inspecta imagine, dextra autem sublata harpe caput abscidisse, atque ita, priùs quàm sorores reliquæ expergiscerentur, auolasse.

785. Eripuisse cap. collo] De sanguine è collo defluēte, natus est Chrysaor, & alatus equus, dictus Pegasus. Caput idem in peram coniectum ad Palladem detulit, quod ipsa scuto suo affixum deinceps gestauit. Irata Medusæ, quòd in templo suo Neptunum passa esset, primùm capillos eius, quibus Neptuno placuerat, serpentes fecerat, & hanc illi vim dederat, vt aspicientes lapidescerent. A

Quod cùm plurimi paterentur, dijs miserantibus Perseus, acceptis à Mercurio talaribus, & falcato ense, galea à Plutone, speculo & clypeo à Pallade, vno ictu eam obtruncauit. Ex Isacio Tzetze Natalis aliam caussam promit cur Pallas sic irasceretur Medusæ, spiritus scilicet, quibus inflata se illi ve formosiorem antepofuit. Lege prætetea quæ Chiliastes disserit super adagio: *Orci galea*; item quæ Andreas Schottus noster in collecta à se adagia, & Scholijs illustrata Zenobij, seu Zenodoti cent. 1. n. 41. Quomodo Perseus à Pallade ad Medusam capite spoliādam missus sit, & ipsius cædis facundam ὑποτύπωσιν habes apud Lucan. lib. 9. *Auxilium volucri Pallas tulit innuba fratri*, &c.

Pennisq. fugacem Pegason] Pegaso velocior, de præuelocibus. Hunc equum dij Bellerophonti dederunt, quo vectus Chimæram occidit, & Amazonas deuicit.

788 Quæ freta, quæ terræ s. se vid.] Suprà:

——Et ex alto seductas æthere longè
Despectat terras, totumq; superuolat orbem:
Ter gelidas Arctos, ter cancri brachia vidit,
Sæpe sub occasus, sæpe est ablatus in ortus.

790. Ante exspectat. tacuit] Desijt maturè citrùs, quàm putaretur desiturus: & cupiebant audire diutiùs quotquot audiebant; adeò mira & iucunda illis hæc narratio accidebat.

Excipit vnus] ὑπολαμβάνει. 4. Æneid. *Tum sic excepit regia Iuno, Mecum erit iste labor*. Lib. sequenti: *Excipit Vranie*.

791. Cur vna soror. gesserit alt. &c.] Stheino, Euryale & Medusa tres sorores, Gorgones appellatæ. Sciscitatur itaque caussam aliquis de principibus, quare vnius capillitio serpentes immissi fuerint. Reddit Perseus caussam, quam nos antea breuiter explicauimus. Noluit enim dea tantum scelus impunitum relinquere. C

795. Mult. spes invid. procorum] quam multi sperabant sibi in societatem matrimonij, & inter se inuidebant. Lib. 12. de Cœnide: *Multorum frustra votis optata procorum*.

796. Nec in toto conspect. vlla capillo pars] cùm toto corpore pulcherrima esset, tum eius coma nihil poterat cogitari pulchrius.

797. Inveni, qui se vidisse referrent] antequam ei vitium à Neptuno offerretur. Testibus oculatis probat dicta sua.

801. Gorgon. crin. turp. mut. in hydros] Qua parte peccarat, ea potissimùm parte punita est.

802. Et attonit. formid. terr. hostes, &c.] Docetur cur caput hoc anguiferum scuto suo, quod ad pectus suspensum gestat, infertare Pallas voluerit, ad hostes nimirum illa horribili specie perterrendos.

ELECTO-

ELECTORVM LIBER QVINTVS.

Phineus Cephei frater desponsam sibi priùs Andromedam nunc peregrino commissam vxorem iniquissimè patiens, inter epulas nuptiales pugnam incipit. Fit vtrinq; magna & varia trucidatio, apponuntúrque cadentium nomina, ὁμηρικῶς.

SECTIO I.

VMQVE ea Cephenûm medio Danaeïus heros
Agmine commemorat: fremitu regalia turbæ
Atria complentur: nec coniugialia festa* *connubialia
Qui canat, est clamor; sed qui fera nuntiet arma.
Inque repentinos conuiuia versa tumultus
Assimilare freto possis, quod sæua quietum
Ventorum rabies motis exasperat vndis.
Primus in his Phineus belli temerarius auctor
Fraxineam quatiens æratæ cuspidis hastam,
En, ait, en adsum præreptæ coniugis vltor.
Nec mihi te pennæ, nec falsum versus in aurum
Iuppiter eripiet. conanti mittere Cepheus,
Quid facis? exclamat: quæ te, germane, furentem
Mens agit in facinus? meritisne hæc gratia tantis
Redditur hac vitam seruatam dote rependis?
Quam tibi non Perseus, verum si quæris, ademit:
Sed graue Nereïdum numen, sed corniger Ammon;
Sed quæ visceribus veniebat bellua ponti
Exsaturanda meis. illo tibi tempore rapta est,
Quo peritura fuit; nisi si crudelis id ipsum
Exigis vt pereat, luctúque leuabere nostro.
Scilicet haud satis est, quòd te spectante reuincta est,
Et nullam quòd opem patruus, sponsúsue tulisti:
Insuper à quoquam quòd sit seruata dolebis?
Præmiáque eripies? quæ si tibi magna videntur,
Ex illis scopulis, vbi erant affixa, petisses.
Nunc sine, qui petijt, per quem hæc non orba senectus,
Ferre, quod & meritis, & voce est pactus: eúmque
Non tibi, sed certæ prælatum intellige morti.
Ille nihil contrà: sed & hunc & Persea vultu

Alterno

Alterno ſpectans, petat hunc, ignorat, an illum.
Cunctatuſque breui, contortam viribus haſtam,
Quantas ira dabat, nequidquam in Perſea miſit.
Vt ſtetit illa toro: ſtratis tum denique Perſeus
Exilijt, teloque ferox inimica remiſſo
Pectora rupiſſet: ni poſt altaria Phineus
Iſſet; &, indignum, ſcelerato profuit ara.
Fronte tamen Rhœti non irrita cuſpis adhæſit.
Qui poſtquam cecidit, ferrúmque ex oſſe reuulſum eſt:
Calcitrat, & poſitas aſpergit ſanguine menſas.
Tum verò indomitas ardeſcit vulgus in iras,
Teláque coniiciunt: & ſunt qui Cephea dicunt
Cum genero debere mori. ſed limine tecti
Exierat Cepheus, teſtatus iura, fidémque,
Hoſpitijque deos, ea ſe prohibente moueri.
Bellica Pallas adeſt, & protegit ægide fratrem,
Dátque animos. erat Indus Atys, quem flumine Gange
Edita Limniace vitreis peperiſſe ſub vndis
Creditur, egregius forma, quam diuite cultu
Augebat, bis adhuc octonis integer annis,
Indutus chlamydem Tyriam, quam limbus obibat
Aureus: ornabant aurata monilia collum,
Et madidos myrrha curuum crinale capillos.
Ille quidem iaculo quamuis diſtantia miſſo
Figere doctus erat: ſed tendere doctior arcus.
Tum quoque lenta manu flectentem cornua Perſeus
Stipite, qui media poſitus fumabat in ara,
Perculit, & fractis confudit in oſſibus ora.
Hunc vbi fœdatos iactantem in ſanguine vultus
Aſſyrius vidit Lycabas iunctiſſimus illi,
Et comes, & veri non diſſimulator amoris:
Poſtquam exhalantem ſub acerbo vulnere vitam
Deplorauit Atyn: quos ille tetenderat arcus,
Arripit: &, Mecum tibi ſint certamina, dixit.
Nec longum pueri fato lætabere, quo plus
Inuidiæ, quàm laudis habes. hæc omnia nondum
Dixerat, emicuit neruo penetrabile telum,
Vitatúmque, tamen ſinuoſa veſte pependit.
Vertit in hunc harpen ſpectatam cæde Meduſæ
Acriſioniades, adigitque in pectus. at ille
Iam moriens, oculis ſub nocte natantibus atra,
Circumſpexit Atyn, ſéque acclinauit ad illum,
Et tulit ad manes iunctæ ſolatia mortis.
Ecce Suenites genitus Methione Phorbas,
Et Libys Amphimedon, auidi committere pugnam,
Sanguine, quo latè tellus madefacta tepebat,
Conciderant lapſi: ſurgentibus obſtitit enſis

Alterius

Alterius costis, iugulo Phorbantis adactus.
At non Actoriden Erithum, cui lata bipennis
Telum erat, admoto Perseus petit ense: sed altis
Extantem signis, multaque in pondere massæ,
Ingentem manibus tollit craterá duabus;
Infligitque viro: rutilum vomit ille cruorem:
Et resupinus humum moribundo vertice pulsat.
Inde Semiramio Polydæmona sanguine cretum,
Caucaseúmque Abarim, Sperchisiadénque Lycetum,
Intonsúmque comas Elicen, Phlegyámque, Clytúmque
Sternit, & extructos morientum calcat aceruos.
Nec Phineus ausus concurrere comminus hosti,
Intorquet iaculum: quod detulit error in Idam
Expertem frustra belli, & neutra arma secutum.
Ille tuens oculis immitem Phinea toruis,
Quandoquidem in partes, ait, abstrahor, accipe Phineu
Quem fecisti hostem, pensáque hoc vulnere vulnus.
Iámque remissurus tractum de vulnere telum
Sanguine defectos cecidit collapsus in artus.
Hic quoque Cephenûm post regem primus Odites
Ense iacet Clymeni. Protenora perculit Hypseus,
Hypsea Lyncides. fuit & grandæuus in illis
Emathion æqui cultor, timidúsque deorum:
Qui, quoniam prohibent anni bellare, loquendo
Pugnat, & incessit, sceleratáque deuouet arma.
Huic Chromis amplexo tremulis altaria palmis
Decutit ense caput: quod protinus incidit aræ:
Atque ibi semianimis verba execrantia linguæ
Edidit, & medios animam exspirauit in ignes.
Hinc gemini fratres Broteásque, & cæstibus Ammon,
Inuicti, vinci si possent cæstibus enses,
Phinea cecidere manu: Cererísque sacerdos
Alphytus, albenti velatus tempora vitta.
Tuquoque Lampetide non hos adhibendus ad vsus,
Sed qui pacis opus citharam cum voce moueres,
Iussus eras celebrare dapes, festúmque canendo.
Quem procul astantem, plectrúmque imbelle tenentem
Pettalus irridens, Stygijs cane cætera, dixit,
Manibus: & læuo mucronem tempore fixit.
Concidit, & digitis morientibus ille retentat
Fila lyræ: casuque canit miserabile carmen
Non sinit hunc impunè ferox cecidisse Lycormas:
Raptáque de dextro robusta repagula poste
Ossibus illisit mediæ ceruicis. at ille
Procubuit terræ mactati more iuuenci.
Demere tentabat læui quoque robora postis
Cinipheus Pelates: tentanti dextera fixa est

Cuspide

Cuspide Marmaridæ Coriti: lignóque cohæsit.
Hærenti latus hausit Abas: nec corruit ille,
Sed retinente manu moriens è poste pependit.
Sternitur & Melaneus Perseia castra secutus,
Et Nasamoniaci Dorilas ditissimus agri:
Diues agri Dorilas; quo non possederat alter
Latiùs, aut totidem tollebat farris aceruos.
Huius in obliquo missum stetit inguine ferrum.
(Letifer ille locus) quem postquam vulneris auctor
Singultantem animam, & versantem lumina vidit
Bactrius Halcyoneus, Hoc quod premis, inquit, habeto
De tot agris terræ: corpúsque exangue reliquit.
Torquet in hunc hastam calido de vulnere raptam
Vltor Abantiades: media quæ nare recepta,
Ceruice exacta est; in partésque eminet ambas.
Dúmque manum fortuna iuuat, Clytiumque, Danumque,
Matre satos vna diuerso vulnere fudit.
Nam Clytij per vtrumque graui vibrata lacerto
Fraxinus acta femur: iaculum Danus ore momordit.
Occidit & Celadon Mindesius; occidit Astreus
Matre Palæstina, dubio genitore creatus:
Echiónque sagax quondam ventura videre,
Tunc aue deceptus falsa: regísque Thoactes
Armiger, & cæso genitore infamis Agyrtes.
Plus tamen exhausto superest. namque omnibus vnum
Opprimere est animus. coniurata vndique pugnant
Agmina pro caussa meritum impugnante, fidémque.
Hac pro parte socer, frustra pius, & noua coniux
Cum genitrice fauent; vlulatuque atria complent.
Sed sonus armorum superat, gemitúsque cadentûm:
Pollutósque simul multo Bellona penates
Sanguine perfundit, renouatáque prælia miscet.
Circumeunt vnum Phineus, & mille secuti
Phinea. tela volant hyberna grandine plura
Præter vtrumque latus, prætérque & lumen, & aures.
Applicat hic humeros ad magnæ saxa columnæ,
Tutáque terga gerens, aduersáque in agmina versus
Sustinet instantes. instabat parte sinistra
Chaonius Molpeus, dextra Nabathæus Ethion.
Tigris vt, auditis diuersa valle duorum
Extimulata fame mugitibus armentorum,
Nescit vtrò potiùs ruat, & ruere ardet vtróque:
Sic dubius Perseus dextra læuáne feratur,
Molpea traiecti summouit vulnere cruris,
Contentúsque fuga est: neque enim dat tempus Ethion,
Sed furit: & cupiens alto dare vulnera collo,
Non circumspectis exactum viribus ensem

Fregit in extremæ percussæ parte columnæ.
Lamina dissiluit, dominique in gutture fixa est.
Non tamen ad lethum caussas satis illa valentes
Plaga dedit, trepidum Perseus, & inertia frustra
Brachia tendentem Cyllenide confodit harpe.

1. CEPHENVM MEDIO] Cephenos aiunt lexicographi fuisse populos Asiæ minoris, alij Æthiopiæ. Erunt igitur Cepheni (quomodo habet Ouid. infrà longè, non Cephenes) proceres Æthiopici, ad celebritatem nuptialem videlicet inuitati, quibuscum in conuiuio accumbebat Perseus.

DANAEIVS HEROS] à matre Danaë, vt *Autonoeius heros* Actæon. similiter, *Troius heros*; *Tyrinthius heros*, Æneas, & Hercules, ab vrbibus, in quibus vel nati vel educati. *Daunius heros* Turnus, à Daunia regione, alij heroës à rebus alijs cognomenta adipiscuntur.

2. FREMITV REGAL. TVRB. ATRIA COMPL.] Non in vrbe, sed in ipsa regia tumultus exoriens, conuiuis periculum denuntiat.

3. NEC CONIVGIALIA FESTA QVI CANAT] Legitur & *conubialia*, secunda syllaba contracta, & forsitan emendatiùs. A coniugio namque fit *coniugale*, nó *coniugiale*, nisi erro. Turnebus nihilominus l. 13. Aduers. cap. 22. *coniugialia* ab Ouidio scriptum existimat, sicut à Lucretio libr. 2. & 5. *principiale*, & *principale*. Et in libero carmine (vt eruditi nonnulli vocant) in deum hortorum puta, *Pallorem, maciemque, laruialem*, pro larualem, necessitate metri cogente. Tu videris. Quin & lib. 6. sic est: *Nec mea virginitas, nec coniugialia iura*. Catul. Epithalam. *Nuptialia concinens Voce carmina tinnula*. Theocrito Europa, Euripidi Troad γαμήλια μέλη. De cantibus nuptialibus, eorumque argumentis Alex. ab Alex. lib. 2. c. 5. & ante eum Dionysius Halicarn. in Criticis seu Rhetoricis.

4. SED QVI FERA NVNTIET ARMA] Alius est clamor lætantium, vt in nuptijs, in victoria & triumpho; alius in seditione, & hostili tumultu. Ille ad lætitiam, hic ad arma exsuscitat animos. *Fera arma*, quia vim inferre, lædere, vulnerare, occidere, magis ferarum est, quam hominum; quos natura nudos ac inermes ad pacem, & mutua vitæ officia procreauit.

5. INQ. REPENTIN. CONVIVIA V. TVMVLT, &c.] Turbatum improuisis clamoribus conuiuium cum mari quieto, ventorum insania concitato & exasperato confert; rem paruam cum magna: nam parua licet componere magnis interdum, sicut magna paruis.

6. QVIET. VENT. RABISS, &c.] Lib. 1. *Tum freta diffudit, rapidisque tumescere ventis Iussit*. 1. Æneid. *Et vastos voluunt ad littora fluctus*. Et infrà Neptunus dum eos acriter castigat, *Et tantas audetis tollere moles?*

8. BELLI TEMERARIVS AVCTOR] dux, caput, inuentor, atque incentor huius pugnæ erat Phineus, dum præreptam sibi sponsam inconsideratissimè dolet, & quam se accepisse putat iniuriam, armis vindicandam constituit.

9. FRAXIN. QVAT. ÆRATÆ CVSPID. HAST.] Inter syluestres arbores Virgilius eclog. 7. primas dat

A fraxino, vt pino inter hortenses, populo inter fluuiatiles, abieti inter montanas. Aptissima est hastilibus, siue hastis conficiendis, quare etiam tritissima figura crebrò hastam sonat, vt infrà hoc eodem libro: *Nam Clytij per vtrumque graui vibrata lacerto Fraxinus acta femur*.

10. EN, AIT, EN ADSVM PRÆREPTÆ, &c.] Geminatum aduerbium nota est animi valdè turbati & commoti. Statim verò aperit, cur armatus adsit cum globo suo. Libr. 11. vna de Bacchis aduersus Orpheum: *En, ait, en hic est nostri contemptor*. Lib. 3. de Pentheo: *Ite citi (famulis hoc imperat) ite, ducemque Attrahite huc*.

11. NEC MIHI TE PENNÆ, NEC FALSVM, &c.] contemnit Perseum, illique certum minatur exitium.

FALSVM VERSVS IN AVRVM] Fama dissipauerat, ex aureo imbre à Danaë conceptum, esseque

B Iouis filium. Hoc fabulosum Phineus ducit. 3. Amor. eleg. 7.

Iuppiter admonitus nihil esse potentius auro,
Corruptæ pretium virginis ipse fuit.

13. QVID FACIS, EXCLAM. QVÆ TE OS. M. &c.] Exprobratoria est oratio Cephei. Exprobrat autem fratri ingratum animum, & importunam audaciam aduersus tam benè meritum, vt ei pares gratiæ persolui nequeant.

QVÆ TE FVR. MENS AGIT IN FACIN.] Catull. ad Rauidum,

Quænam te mala mens, miselle Rauide,
Agit præcipitem in meos iambos?

Ad Aurelium:

Quòd si te mala mens, furorque vecors
In tantam impulerit, scelestè, culpam
Vt nostrum insidijs caput lacessas.

14. MERIT. H. GRAT. TANT. REDDITVR?] Gratia debetur meritis, & magna magnis: tu autem tantis meritis vulnera & mortem vis rependere. Quare

C non solùm ingratissimus, sed etiam sceleratissimus habendus es.

15. HAC VIT. SERVAT. DOTS REP.] Exprimit tantum meritum. Vita nihil maius, neque charius & cuilibet homini per se, & consanguineorum ac necessariorum inter se. Qui ergo hanc seruat, præsertim cum suæ vitæ discrimine, quomodo non quàm optimè dicendus est meruisse? Fecit hoc filiæ meæ, cognatæ tuæ Perseus. Et tu, bone vir, sic agis gratias?

16. QVAM TIBI NON PERSEVS] Omnem culpam à Perseo in Cassiopen, vel potiùs in Nereïdas, & Ionem Ammonem transfert, qui matrem superbam vt punirent, filiam ceto obijcere compulerunt; cui pereundum erat certissimè, nisi Perseus liberator interuenisset.

17. SED GRAVE NEREID. SED CORNIG.] Iteratio particulæ huius in eadem periodo cæsim adhibita, ad vrgendum, affirmandum, amplificandum, &c. vim habet, cuius vsum talem & apud Ciceronem

nemo ob[illegible] Porrò Iouem Am[illegible] b. 4. quo[illegible] in hac pœna Andromedæ respich[illegible]

Hic immeritam maternæ pendere linguæ
Andromedam pœnas iniustus iusserat Ammon,

oraculum nempe [illegible] Ammonis.

18. VISCERIB. EX SATVR. M. IS] ἐμφατικῶς. Liberi non generantur ex parentum visceribus, nec sunt eorum viscera: sed semen & sanguis, quæ sunt & veniunt ex ipsis eorum visceribus. Nec est verbum aliud, quo, quàm sint sui quos genuerunt, declarare significantius queant. Quid enim tam cuique suum, quàm ipsa viscera?

BELLVA PONTI] Belluæ sunt magnitudine excellentes feræ, vt elephanti. Belluæ, & feræ omnes animantes [illegible] expertes: siue natura ferociunt, vt leones, tigrides: siue mediæ cuiusdam naturæ sunt, vt hirundines, apes, columbæ: siue sunt mansuetæ, vt equi, canes, oues. Item bestiarum nomine censentur & animalia venenata, Græcis θηρία. Cic. 2. de Diuinat. *Quæ sunt animaduersa à medicis herbarum genera, quæ radicum ad morsus bestiarum.* Ex Ausonio Popma de different verb.

20. NISI SI CRVDEL. IDIPS. EXIG. VT PEREAT, &c.] Inest dilemma in his verbis, Aut perire eam cupis; aut non perijsse gaudes. Si illud, nimium es crudelis; Si hoc, debes eam non inuidere illi, per quem non perijt; cùm præsertim tu patruus & sponsus nihil omnino ad liberationem eius contuleris, sicut oportebat: sed otiosus spectator astiteris. Particula *si* respondet græcæ ἐάν, cùm dicunt [illegible] Isocrat. ad Demonicum: [illegible] ἐὰν ὁμοίως συμφέρῃ τῆς πράξεως σιωπῆσθαι [illegible] λόγῳ, [illegible]. Plin. lib. 6. *Iuba, qui videtur diligentissimè prosequutus hæc, omisit in hoc tractatu (nisi si exemplarium vitium est) Berenicen alteram* Plaut. Menæch. *Quin nos hinc domum redimus, nisi si historiam scripturi sumus.*

27. NVNC SINE QVI PETIIT, &c.] Aceruat argumenta pro Perseo contra Phineum. Ille perijt sibi hæc præmia, cùm pro alligata ad saxum strenuè depugnaret. Ille orbitatè à nobis iam senibus depulit. Ille à nobis eā & virtute, & verbis insuper pactus est. Sine igitur eum potiri Andromeda.

28. EVAQ. NON TIBI, SED CERT. Æ, &c.] Addit hoc ad eximendam suspicionem. Ne putes illum tibi præferri, quia filius Iouis, & has quas afferimus caussas, non ex animo nos proferre, & multa fingere. Præferimus illum non tibi, sed certæ morti, hoc est, propter certissimam mortem Andromedæ subeundam, quam viuam potiùs quàm mortuam volumus, Perseumque vindicem vindicatæ sponsum & maritum fieri cupimus; non quòd te præ illa despectum eamus.

30. ILLE NIHIL CONTRA] subaudi respondit. 1. Æneid. *Aeolus hæc contra*. De Hectore, quem per somnium videt Æneas, & alloquitur 2. Æneid. *Ille nihil*, breuiore eclipsi.

SED ET N. ET PERS. V. ALTERN. SPECT. &c.] Gestum vehementer succensentis exprimit, voluit enim oculos, & iouationem meditatur. Sed non ... deliberat.

32. CONTORT. VIRIB. HAST. MISIT, &c.] Virgil. 2. Æneid.

Sic fatus, validis ingentem viribus hastam
In latus, inque feri curuam compagibus aluum
Contorsit.

A Lib. 11. *Dixit, & adducto contortum hastile lacerto.* Et lib 12. *Dixit & aduersis telum contorsit in hostes.*

33. NEQ VIQVAM MISIT] F[illegible] contorsit, hæsit enim in toro, illo parua declinatione ictum effugiente.

35 T[illegible] IOQ FER OX INIM. REMISSO, &c.] Non se deseruit Perseus: par pari referre instituit. Verùm Phineus, perinde vt ipse antea, incassum petitur, & al[illegible] opposita pro scuto vtitur.

37. ET, INDIGNVM, SCELERAT. PR F. ARA] Pro aduerbio positum, vt infandum, malum, &c. Ara pijs & innocentibus, non sceleftis, deorumquè inimicis prodesse debet. Non enim sunt patroni scelerum, sed rectè factorum. Mos vetustus, nuptiales epulas ante aras numinibus statutas inite ac celebrare. Qua ratione deos ad nuptias quodammodo aduocare & inuitare videbantur. Sic lib. 12. vbi centauri in nuptijs Pirithoi sponsam rapere conantur:

Proximus vt steterat, spectans altaria vultu
Fumida terribili; Cur non ait, vtimur istis?
Cumque suis Gryneus immanem sustulit aram
Ignibus, & medium Lapitharum iecit in agmen.

Stat. 2. Thebaid.

Viderat hæc coniux perituri vatis, & aras
Ante omnes, epulasque, trucem secreta coquebat
Inuidiam.

Aras Seruius superis & inferis dijs consecrati ait: *altaria*, quæ ab altitudine nominata, superis tantum. Sic 9. Æneid. de Rhœto, cui similiter crater, post quem latebat, profuisset, nisi assurrexisset. Tum enim ab Euryalo cædibus grassante est interfectus:

———*Rhœtum vigilantem & cuncta videntem;*
Sed magnum metuens se post cratera tegebat.
Pectore in aduerso totum cui comminus ensem
Condidit assurgenti, & multa morte recepit.

40. CALCITRAT[illegible] er sabeit. Sæpiùs hoc de cadentibus in acie, & morientibus Homerus. Et noster in hac Cepheorum pugna, *Humum moribundo vertice pulsat*. Infrà, in fab. Pyrenei. *Tundit humum moriens*. Lib. 12. *Media resupinus arena Calcitrat*. Virgil. lib. 10. *Sternitur infelix Acron, & calcibus atram Tundit humum exspirans.* Cædium varietatem, cùm multæ simul, in vno aliquo conflictu commissæ narrantur, à communi omnium parente Homero sumere omnes poëtæ consueuerunt.

D ET POSIT. ASPERGIT SANG. MENSAS] necesse est venam pertoptam, si sanguis iacentis in mensam salijt. Aut id ex calcitratione, & corporis agitatione potuit euenire.

41. TVM VERO INDOMIT. ARD. &c.] Catull. *Indomitos in corde gerens Ariadna furores.* Et 1. Æneid. Venus: *Nate, quis indomitas tantus dolor excitat iras?* Gregem Phinei nominat vulgus, de quo iam Rhœtus iacebat mortuus, & vtrinque iam datum erat feriendi occidendique initium, & quasi quoddam sublatum signum.

42. ET S. QVI CEPHEA D. CVM GEN. DEB. MORI] Quidam de Phinei socijs ferociores, non Perseum solum, vt raptorem sponsæ alienæ, sed ipsum quoque Cepheum, vt perfidum, & in fratrem improbum, vita mulctandum censebant.

43. SED LIM. TECTI EXIER. CEPHEVS] Caussa cur exierit, satis in aperto est. Vitæ suæ prospectum ire moliebatur.

44. Testat. ivra fio. hospitiiq. oros] Testatur hos, fidem & iura humanitatis, & deos hospitales (Iouem præcipuè hospitalem, de quo in 1. Æneid. *Iuppiter, hospitibus nam te dare iura loquuntur)* violari, se inuito ac nolente. Non testabatur iura fidemque; sed testabatur, se prohibente moueri, id est, nō curari iura, fidem, hospitales deos. Quapropter post vocem *testatus* interpunge. Sin autem citra interpunctionem legas, tum explica, *ea se prohibente moueri*, quomodo illud Liuianum lib. 1. *Cùm sensissent patres ea moueri*, &c. Inde *motus* pro perturbatione, seditione ac tumultu. Cic. 1. Catilin *Is omnes motus Catilinæ, conatusq́, prohibuit*. Et 2. de Orat. *Si quis motus populi factus est*. Bellum ciuile, vocat *motum ciuicum* Horat. ode 1. lib. 2.

46. Et protegit ægide fratrem] à patre scilicet; nam vt Pallas filia Iouis, sic Perseus filius. Verùm illa nullam, hic Danaën matrem, & humanam quidem habuit.

47. Datq. animos] exacuit eam, audaciam illi, fiduciam, bonam spem, inijcit. 2. Æneid. *Ipse pater Danais animos, viresq́, secundas Sufficit*. Cic. ad Attic. epist. 20. lib. 5. *Nostris animus accessit, hostibus timor iniectus est*.

Erat Indus Atys, quam flvm. &c.] complures versus in Atys huius origine, forma, ætate, cultu, peritia iaculandi declaranda consumit.

Flvmine Gange edita] De hoc nominis celeberrimi fluuio nonnulla lib. 3. disseruimus. Eius filia Limniace peperit Atyn. Cùm legis fluuiorum filios & filias, intellige eorum liberos, à quibus ipsi fluuij nomen acceperunt, qui nimirum propè habitarunt. Hoc & antea monuisse me recordor.

49. Qvam divite cvltv avgeb.] Mox hunc diuitem cultum explanat. Is autem augebat formam adolescentis huius, non plus quàm XVI. annos nati. Verè siquidem forma scita & præclara, cum veste sumptuosa est instar gemmæ in annulo aureo. Forma si desit, haud scio an vlla vestis, quantumuis pretiosa, te formosum redditura sit. Adiuuat tamen formam, hominique dignitatem & auctoritatem conciliat. Testantur Quintilianus lib. 8. & Homerus Odyss. ζ. Vide Prouerb. *Vestis virum facit*.

50. Adhvc integer] cælebs. Frequentiùs puella, seu virgo dicitur integra, à viro scilicet, virum necdum passa, seu experta. Catul. *Dianæ sumus in fide puellæ, & pueri integri*.

51. Chlamydo. Tyriam] purpuream, in Phœnicia enim, vbi Tyrus, optimè tingebatur purpura.

Qvam limb. obib. avrevs] Lib. 6. de tela Arachnes, cum Minerua certantis, eiusque pictura mirè artificiosa & eleganti:

Vltima pars telæ tenui circundata limbo
Nexilibus flores ederæ habet intertextos.

Virgil. de Didone lib. 4. *Sidoniam picto chlamydem circundata limbo*. Et lib. 5.

Victori chlamydem auratam, quam plurima circum
Purpura Mæandro duplici Melibœa cucurrit.

Est autem *limbus* fascia, siue segmentum vesti ad oram circùm assutum, cuius vsum & hodie in muliebrum tunicis videre est. *Limbolarij* Plauto in Asinar. sunt limborum, siue limbolorum artifices.

52. Ornat. avrata monil. coll.] Parum fuisset, si aurata tantummodo. Expone *aurea*, sicut *aurea* iteredum aurata; & nota fæmineam mollitiem. Fæminas enim decent potiùs monilia, quæ in earum ornatu crebriùs, quàm in virorum inuenies commemorari.

53. Et madidos myrrha capillos] Virgil. 12. *Vibratos calido ferro, myrrhaq́, madentes*. Liquor è myrrha stillans, capillis vngendis adhibebatur, quò niterent, ac spirarent odorem suauissimum. Quam affectationem in Cynthia sua vituperat Propert. eleg. 2. lib. 1. *Aut quid Orontæa crines perfundere myrrha?* Arbores & genera myrrhæ considerat Plin. lib. 12. cap. 15. & 16.

Cvrvvm crinale] ornamentum crinium, vnde & nomen habet, inquit Raphaël. Fascia est, quæ capiti circundatur crinibus cohibendis, ne in frontem defluant.

54. Ille quid. iacvlo qvamvis dist.] Peritiam duplicem de eo prædicat, iaculandi & sagittandi. Iaculo quamuis remota contingebat: sagitta ex arcu etiam minima in eo, quod alioqui iaculo figeret. Et hæc quidem de εὐστοχίᾳ iaculatoris. Lib. autem 7. mirum quiddam Cephalus de iaculo, sibi à Procride vxore donato:

Consequitur quodcunque petit, fortunaq́, missum
Non regit: & reuolat nullo referente cruentum.

55. Figere doctvs erat] Hellenismus. Horat. ode 29. lib. 1. *Doctus sagittas tendere*. Virgil. eclog. 5. *Boni conuenimus ambo, Tu calamos inflare leues, ego dicere versus*. Dicunt Græci, δεινὸς λέγειν. *peritus dicere*, ἄριστος εὑρεῖν, *optimus inuenire*, &c. Petrus Victorius lib. 17. Variar. lect. cap. 15.

56. Lenta manv flect. cornva] Lib. 1. *Viderat adducto flectentem cornua neruo*, corneum arcum.

57. Stip. qvi meo. posit. fvm. in arap.] Vide mihi locum Maronis l. 12. & mecum certa quouis pignore, ni eum noster referat.

Obuius ambustum torrem Corinæus ab ara
Corripit, & venienti Ebuso, plagamq́, ferenti
Occupat os flammis.

Similia in 12. de crinibus hoc modo incensis in dimicatione Centaurorum & Lapitharum.

58. Et fract. confvd. in ossib. ora] Hypallage, pro, confudit in ore fracta ossa. Lib. 12. *Et ossa Non cognoscendo confusa reliquit in ore*. De boue, quem vno icto prosternit Entellus 5. Æneid.

———Duroq́, reducta
Librauit dextra media inter cornua castus
Arduus, effractoq́, illisit in ossa cerebro.
Sternitur, &c.

59. Foedatos vvlt.] tam valido percussu, & cruore ipso deturpatos.

60. Ivnctiss. illi, et com. &c.] Duplex Lycabæ cum Aty vinculum intercedebat: nam & amicus erat summus, & comes indiuiduus.

61. Et veri non dissimvl. amoris] Sincerissimè amabat, eumque amorem dissimulare minimè poterat. In periculis potissimùm vera se prodit ostentatque amicitia, sicut in igne verum aurum.

62. Postqv. exhal. svb acerb. vvl. vit. &c.] Docet quid Aty extincto Lycabas tentarit, quo pacto in Perseum insurrexerit. Æneas lib. 2. de Priamo cæso: *Vt regem æquæuum crudeli vulnere vidi Vitam exhalantem*.

64. Mecvm tibi s. certam. &c.] In voce *mecum* est emphasis. Mecum, qui plurium palmarum miles sum: qui possum numerare, quot quantisque periculis defunctus sim, &c.

65. PVER E FATO] Suprà: *Bis adhuc octonis integer annis*. Cic de Octauio, qui postmodum induit Augustus, 4. Philipp. *Laudo laudo vos, Quirites, cùm gratissimis animis prosequimini nomen clarissimi adolescentis, vel pueri potiùs. Sunt enim facta eius immortalitatis, non ætatis*. Puerum appellat, qui tum annum decimum nonum impleuerat.

66. QVO PLVS INVID. Q. LAVO. HAB.] Interficere in pugna, seu congressu adolescentem, odiosius est quàm laudabilius; tametsi ille occasionem caussamque præboeret, vt hic Atys Perseo.

HAEC OMNI NONO. DIX. EMIC. &c.] Quod Æneæ adhuc loquenti ab hoste incerto accidisse narrat Virgil. 12. hoc Lycabam Perseo fecisse fingit Naso.

Has inter voces media inter talia verba
Ecce viro stridens alis allapsa sagitta est,
Incertum qua pulsa manu.

68. VITATVMQ. TAM. SINVOS. V. PEPEND.] De Priamo sene, Pyrrhum telo appetente 2. Æneid.

Sic fatus senior, telumq. imbelle sine ictu
Coniecit, rauco quod protinus ære repulsum,
Et summo clypei nequicquam vmbone pependit.

69. VERTIT IN HVNC HARPEN, &c.] Letho dedit hactenus Rhœtum casu, Atyn destinatò; nunc dat Lycabam, &c. quod mirum est, solus aduersum multos diu pugnat, ex procumbusq. simul accumbentibus socium ac defensorem habet neminem: Cepheus socer rectò iam exierat, ne spectaculum adeò dirum videret, & vt seruaret sese incolumem. *Harpe* nomen est gladio Mercurij proprium, nec cum alio commune.

71. OCVL. SVB NOCTE NAT. ATRA] De Eurydice Orphei vxore, iterum moriente Virgil. 4. Georg. *En iterum crudelia retro Fata vocant, conditq. natantia lumina somnus*. Trepidatio interpretatur Erythræus. Lipsiensis editio in margine, conniuentibus humore nimio, id est, morituris. Lud. Cerdius vult, natantia lumina dixisse Maronem, quia statim mors in ipsis apparet. Partem enim corporis principem horror ille inuadit. Obscurior & aliena est hæc interpretatio: nec id voluit Lucret. cùm ait de ebrijs lib. 3. *Tardescit lingua, madet mens, Nant oculi*. Ipsemet Naso l. sequenti semet explicat, cùm de duobus fratribus Niobes filijs, commorientibus, inquit: *Suprema iacentes Lumina versarunt, animam simul exhalarunt*. Et l. 7. in hypotyposi pestilentiæ: *Lassaq. versarunt supremo lumina motu*.

73. ET TVL. AD MAN. IVNCTÆ SOL. MORTIS] morienti solatio fuit, quòd cum carissimo, & iuxta carissimum animam profunderet.

74. ECCE SVENIT. GENIT. &c.] Alij duo à Perseo, sed non eodem modo interempti. Iacobus Crucius legit *Syenites*. Est autem Syene oppidum supra Alexandriam quinque millibus stadiorum, de quo Plin. & Seruius. Posset tamen & Suenites legi, propter cognationem literarum v, & y. Vide castigat. Aldi.

75. AVIDI COMMITTERE PVGNAM] ἐθελοπόνως. 12. Æneid. *Auidus confundere fœdus*. Horat. ode 12. l. 1. *Blandum & auritas fidibus canoris Ducere quercus*.

76. SANGVIN. QVAM LATE, &C. CONCID. LAPSI] & diuersitas cædium, quod monui lectorem alibi, & huiusmodi quædam parerga narrationi inserta, fastidio, quod ex rerum longa similitudine oboriri posset, mederi solent. Quam rationem, vt alia pænè omnia præclara sua, ab Homero didicit Virgilius, cuius posterior pars Æneid. cùm tota in cædibus posita sit, earum varietatem prolatis exemplis proponit Scalig. Poët. lib. 3. cap. 9. Vt ad Suenitem & Amphimedontem redeamus, etiam Niso tale quid contigit; sed in certamine cursus, & fuso boum sanguine, lib. 5.

Iamq. ferè spatio extremo, fessiq. sub ipsum
Finem aduentabant, leui cùm sanguine Nisus
Labitur infelix, cæsis vt fortè iuuencis
Fusus humi, viridesq. super madefecerat herbas.

80. SED ALT. EXT. SIG. MAN. T. CRATERA, &c.] Ericho bipennis erat pro telo: omissa harpe craterem illi Perseus impingit, signis in eo altè eminentibus, magnæ molis (quippe quem vtraque manu tollere oportebat) & tanta vi, vt hominem humi prostratum exanimaret. Notat in Virgil. Index Erythræus, poëtam accusandi casu numeri singularis semper vsurpare *cratera*, in plurali autem *crateras*, & *crateres*. Idem in pugna Centaurorum & Lapitharum fingit contigisse l. 12. in nuptijs Pirithoi:

Fortè fuit iuxtà signis extantibus asper
Antiquus crater, quem vastum vastior ipse
Sustulit Aegides, aduersaq. misit in ora.

Non multis [illegible]rteneccis iterum de huiusmodi ebriorum armis sic ait:

Vina dabant animos, & prima pocula pugna
Missa volant fragilesq. cadi, curuiq. lebetes,
Res epulis quondam, tum bello & cædibus apta.

Meminit & Virgil. 2. Georg. *Et magno Hylæum Lapithis cratere minantem*.

83. RVTIL. VOMIT ILLE CRVOR. &c.] De Dryope, quem mactat Lausus lib. 10. Virgil. *At ille Fronte ferit terram, & crassum vomit ore cruorem*. Et lib 9. *Purpuream vomit ille animam*. Georg. 4. in descriptione pestilentiæ, tollentis animantia, de boue aratore:

Ecce autem duro fumans sub vomere taurus
Concidit, & mistum spumis vomit ore cruorem.

84. HVM. MORIB. VERTICE PVLSAT] quia non sine acri dolore spiritum edebat. Suprà, Rhœtus occumbens humum calcibus pulsabat.

85. INDE SEMIRAM. POLYDÆM. &c.] Sex nominat occisos, sed vno verbo, *Sternit*. Fugit enim longitudinem & similitudinem, varietatemque ac dissimilitudinem delectationis ergò captat. Quatuor item ex his addit epitheta.

88. ET EXTRVCT. MORISNT. CALCAT ACERVOS] Licet intelligere ex hisce verbis alios insuper extra nominatos percussisse: nam sex istis, & sex alij non faciebant aceruos. Immò infrà plures nominantur ab eo cæsi, vt possit hoc πολλαπλῶς accipi. Deflens Pallantis mortem Æneas lib. 10. *Cùm tamen ingentes Rutulorum linquis aceruos*. Et 11. irridens Drancem Turnus, vt ignauum & imbellem, & lingua magis quàm gladio fortem:

Proinde tona eloquio, solitum tibi, meq. timoris
Argue tu Drance, quando tot cædis aceruos
Teucrorum tua dextra dedit.

89. NEC PHINEVS AVS. CONCVRR. COMMIN.] Phineum timiditatis arguit. Ne à principio quidem ausus est comminus congredi: sed hastam contorsit. Nunc iaculum torquet, & perinde frustra, vt hastam antea.

91. EXPERT. PR. BELLI ET N. ARMA SECVT.] A neutris partibus stabat Idas, & spectabat conflictum. Maluit tamen ad Persei partes se adiungare, cuius documentum dedit, cùm

Phineum vulnerauit, antequam ipse occumberet.

96.SANG. DEFECT. IN ARTVS] Alibi: *Quæ vires defecto reddat amori.* Martial. de cycno moribundo lib.13. *Dulcia defecta modulatur carmina lingua.* Seneca Hippolyto, *Iam viribus defecta non idem color.*

97.HIC QVOQ. POST REG. CEPHEN. &c.] Nunc demum & alios pro Perseo contra Phinei socios dimicasse apparet. Odites à rege dignitate & auctoritate secundus erat.

99.GRANDÆVVS, ÆQVI CVLTOR, &c.] Et senio venerabilis, & iustitia ac religione præstans erat Emathion. De Deucal. lib.1. *Non illo melior quisquam, nec amantior æqui Vir fuit.* De Ripheo 2. Æneid. *Et seruantissimus æqui.*

100.TIMIDVSQ. DEORVM] De Pyrrha lib.1. *Nec illa reuerentior vlla deorum.* *Timor* quo Deum timemus peccando offendere, laudabilis est. εὐλάβεια Græcis.

101.QVON. PROHIB. ANNI BELL.] Senectus bello inepta est. *Turpe senex miles.* Iuuenes autē à iuuando, quòd patriam armis iuuare queant. Initium militiæ capiebant Romani anno ætatis 17. finem 46 aut 50. actum emēriti dicebantur, vacationemque habebant; nisi bello subito, & in tumultu rursum euocarentur, & denuo militare cogerentur. Tum euocati dicebantur. Sed hunc Emathionem par est vel quinquagenario maiorem putare, siquidem grandæuus vocatur.

LOQVENDO PVGNAT] Lingua erat illi pro gladio, qua maledictis incessebat Phineum cum cohorte sua, quòd ciues suos scelesto facinore occisuri venissent. Quid bono viro euenerit, subdit illico.

103. AMPLEXO TREM. ALT. PALMIS] quasi ad deorum præsidium confugiens. hoc enim in capitis discrimine solebant, ad aras confugere, illasque prensare, & deorum quoque statuas ac simulacra complecti. Locus illustris est 2. Æneid.

Hic Hecuba, & natæ nequicquam altaria circum,
Præcipites atra ceu tempestate columbæ,
Condensæ, & diuûm amplexæ simulacra tenebant.

105.ATQ. IBI SEMIAN. VERB. EXECR.] De auulso Orphei capite à Bacchis, & in Hebrum flumen vnà cum lyra proiecto, lib.11.

Membra iacent diuersa locis: caput, Hebre, lyramque
Excipis, & (mirum) medio dum labitur amne,
Flebile nescio quid queritur lyra, flebile lingua
Murmurat exanimis.

106.ANIM. EXSPIRAVIT IN IGNES] quia in aram cadebat caput. Credebant autem veteres multi, *animam* esse tenuissimum aërem. Vnde modi loquendi, *exspirare, exhalare, efflare animam.*

107. BROTEASQ. ET CÆSTIB. AMB. INVICTI] ambo cæstibus pugnare doctissimi. Omnes erant Entelli, de quo in 5 Æneid Formam, & genera cæstuum depingit Hieron. Mercurialis de arte Gymnast. lib.2. cap.9. Virgil. autem sic, vnde fierent:

In medium geminos immani pondere cæstus
Proiecit: quibus acer Eryx in prælia suetus
Ferre manum, duroque intendere brachia tergo.
Obstupuere animi: tantorum ingentia septem
Terga boum plumbo insuto, ferroque rigebant.
Ante omnes stupet ipse Dares, longeque recusat:
Magnanimusque, Anchisiades & pondus, & ipsa
Huc illuc vinclorum immensa volumina versat.

109.PHINEA CECID. MANV] non manu, quam

A secum adduxerat, sed ipsius Phinei manu, obtruncari se eos.

110.ALBENTI VELAT. TEMP. VITTA] Æneid.3. de Anio rege Deli, & sacerdote: *Vittis, & sacra redimitus tempora lauro.* De sacerdotibus, vatibus, & alijs de vita humana bene meritis apud inferos, *Omnibus his niuea cinguntur tempora vitta.* 6. Æneid.

112.QVI PACIS OPVS CITHARAM CVM VOCE MOVER.] Cithara, aliaque instrumenta musica, & vocum cantus paci, non prælio & tumultui conueniunt; vbi tubarum clangoribus, & virûm clamoribus locus est. Pacis opera sunt nuptiæ, ludi, conuiuia, choreę, triumphi, &c. Ergo adhibitus erat Lampetides vt cithara & voce sua conuiuas recrearet:

B sicut crinitus Iopas in Didonis conuiuio, & Demodocus in conuiuio Phæacum, Odyss.8.

114.PLECTRVMQ. IMBELLE TEN.] comparatione gladij imbelle est plectrum: plus enim ille quàm hoc efficit, & pluris fit.

115.STVDIIS CANE CÆT.] iam iam enim ad Stygaeum missurus erat, fica in læuum tēpus defixa.

117.ET DIGIT. MORIENT. I. RET. FILA LYRÆ] Persimilis locus antecessit de lingua Emathionis, cui Chromis caput ense detruncauit.

118.CASVQ. CANIT MISERAB. CARMEN] potiùs lætum debuit esse carmen, in media scilicet turba lætantium. Sed ita cecidit, vt in historia, aut fabula quam canebat, locus tristior, quasi prænuntius quidam necis eius incideret.

C 119.NON SINIT H. IMPVNE, &c.] Lycormas vlciscitur hunc citharœdum.

120.DE DEXTRO ROB. REPAG. POSTE] raptim abstulit vectem, ad dextram ostij partem, seu ad dexterum ostium muro acclinatum.

121.OSSIA. ILLISIT MEDIÆ CERVICIS] quam & ictu illo confregit.

122.PROCVB. TERRÆ MACT. M. IVVENCI] Quasi digitum ad illud 5. Æneid. intendit: *Sternitur, exanimisque, tremens procumbit humi bos.* Pondus, & molem cadentis hac similitudine concipimus.

123.DEMERE TENTAB. LÆVI QVOQ. &c.] Imitari Lycormam volebat Pelates, & sinistri ostij vectem reuellere: sed manum illi Coritus sagitta ad lignum affixit, quem transfixit Abas per costas: nec cadere potuit, propter affixam manum; sed ad ianuam pendens, emisit animam. Miseranda mors.

D 126.HÆRENTI LATVS HAVSIT] Virgil. lib.10. *Per tunicam squalentem auro latus haurit apertum.* Et lib.2. *Iam flamma tulerunt, inimicus & hauserit ensis.*

129.DITISSIMVS AGRI] 1. Æneid. *Ditissimus agri Phœnicum.*

130. QVO NON POSSED. ALTER LATIVS, &c.] Satis hæc ex præcedente superlatiuo intelligi poterant: sed nosti ingenium Ouidij quàm sit fœcundum & exuberans. Inculcat lectori diuitias huius Dorilæ. Occidit porrò illum Halcyoneus.

133.LETIFER ILLE LOCVS] propter vesicam, quæ si laceretur, actum est de vita hominis.

134. SINGVLTANT. AN. VIDIT] Actionem dat verbo *singultare*. siquidem accusandi casum adiungit. Cum singultibus igitur animam efflantem. Virgil. libr.9. κατηχρησικῶς participium hoc vsurpat: *Tum caput ipsi aufert domino, truncumque relinquit Sanguine singultantem*, hoc est, sanguinem quasi per singultus eructantem.

135. HOC QVOD PREMIS HAB. DE TOT AG. TERRÆ]

RÆ] Sarcasmus. Nunc non plus tuum est de tam latis agrorum possessionibus, quàm quantum iacens tergo occupas; si tamen hoc ipsum verè tuum est. Virgil 12. Æneid. *Hesperiam metire iacens.*

137. CALIDO DE VVLNERE RAPTAM] de vulnere Dorilæ. *Calido* propter sanguinem calidum inde profluentem.

138. MEDIA QVARE RECEPT. CERVICE EXACT.] Talia vulnera fiunt apud Homerum, apud quem, vt iam sæpiùs dixi, miranda est cędium dissimilitudo. Et ingenium, & imitationis diligentiam ostentat in hac Perseïa pugna vates noster.

139. IN PARTES EMINET AMBAS]per ceruicem egressa hasta, antica & postica parte extabat. Fœdum spectaculum, & miserandum simul.

140. DVMQ. MAN. FORT. IVVAT] Virgil. 10. *Audētes fortuna iuuat.* Quod ab Ennio cum alijs quàm plurimis mutuatus est. Ille enim Annali 7. *Fortibus est fortuna viris data.* Rursum Ouid. lib. 10. *Audentes deus ipse iuuat.*

142. PER VTRVMQ. FRAXIN. ACTA FEMVR] Libro 12. *Sic fatur, Cycnumq. petit, nec fraxinus errat.* Quomodo *fraxinus*, pro hasta fraxinea; ita cornus, & aliæ arbores pro hastis. Ea figura sermonis, qua materia ipsa pro re inde confecta; siue hanc Synecdochen, siue Metonymiam cum Grammaticis vocare libet.

145. DVBIO GENITORE CREATVS] mater ergo lupa, & ipse spurius. Virgil. 11. de Drance: *Genus huic materna superbum Nobilitas dabat, incertum de patre ferebat.* *Nothi* sunt ex concubina, & certo patre nati, recentiores vocant *naturales*. *Spurij* patre incerto, aut illicito, vt ex scortatione, adulterio, stupro, incesto: quasi σποράδην, id est, *passim & vulgò*, concepti. Vel à muliebri parte matris, qua est editus, quam Plutarchus & Isidorus veteribus dictam *spuriam* dicunt. ἀπὸ τῆς σπορᾶς, *à satu*. Auson. Popma.

146. SAGAX QVOND. VENT. VIDERE] Hellenismus, vt suprà, *Audis committere pugnam*. Eclog. 7. *Et cantare pares, & respondere parati.*

147. TVNC AVE DECEPT. FALSA] Fefellit eum augurium. Æneid. 9. de Rhamnete augure, à Niso dum stertit, interfecto: *Sed non augurio potuit depellere pestem.*

148. CÆSO GENITORE INFAM.] non, cæso in acie (ea enim mors non infamiæ, sed gloriæ est tum ipsis cadentibus, tum eorum liberis:) sed cæso à carnifice, propter capitale facinus. Aut, cæso ab ipsomet filio, vt parricidam notet.

D 149. PLVS TAMEN EXHAVSTO SVPEREST] *Exhaurire laborem*, pro, finire, exsoluere, complere, notum loquendi genus. Quamuis igitur hucusque in se tuendo multum laborarit Perseus, tamen plus laboris ad se ampliùs tutandum restare ait, quòd in caput eius tam multi coniurarint, illumque vnum perditum concupiscant.

151. PRO CAVSSA MERIT. IMPVGN. FIDEMQ.] Pugnabant pro caussa impugnante meritum Persei, quo Andromedam media è morte seruauerat, & fidem regis, quam illi dederat, de filia in coniugium danda. Aliam caussam pugnandi Phineus & coniurati non habebant.

152. HAC PRO PARTE SOCER FRVST. PIVS, &c.] Frustra Cepheus & Cassiope parentes, & ipsamet sponsa huic parti fauebant, meliori scilicet.

153. VLVLATVQ. ATRIA COMPLENT] Sponsa,

A & mater. Propriè lupi *vlulant*, & vlulatus luporum est; sicut *boatus* boum, *ruditus* asinorum. Plura de hac voce lib. 1. in fab. Lycaonis.

154. SED SONVS ARMOR. SVPER. GEMIT. &c.] Vlulatus ipse audiri non poterat, præ armorum strepitu ingenti, & oppetentium gemitibus.

GEMITVSQ. CADENTVM] Virgil. 10. *Gemitumq́, cadentum Accipio.* Rursum 12. *Bellantum iuuenum, & duro sub Marte cadentum.*

155. POLLVT. PENATES] violatos ædibus.

156. RENOVATAQ. PRÆL. MISCET] redintegrat & instaurat dimicationem.

157. CIRCVMEVNT VN. PHIN. ET MILLE, &c.] Hoc suprà, alijs verbis: *Namque omnibus vnum Opprimere est animus, coniurata vndique pugnant Agmina.*

158. TELA VOL. HYBERN. GRAND. PLVRA] Virgil. 12. æquè ὑπερβολικῶς, *Tempestas telorum, ac ferreus*

B *ingruit imber.* Et ille Perses hostis Spartano in colloquio: *Solem hodie præ multitudine telorum non videbitis.* 1. Tuscul.

159. PRÆTER VTRVMQ. LAT. &c.] Quoniam qui tela in eum mittebant, erat quidem plurimi, nulloq́; ordine mittebant; nec ab eo omnes propè, sed longiùs distabant. Inde fiebat, vt quædam tela dextrum, alia sinistrum latus, alia oculos, alia aures, seu ipsum caput præteruolarent.

160. APPLICAT HIC HVMER. AD MAG. &c.] à tergo aliter defendere se non poterat, quàm vt ad columnam se applicaret: à fronte autem aduersum agmen strenuè sustinuit.

164. TIGRIS VT AVDIT. DIVERSA VALLE, &c.] Cōtendit Perseum ira magna succensum, & à dextra læuaque appetitum gladijs cum tigride esuri-

C ente; quam auditis hinc inde boum mugitibus fames ad inuadendum extimulat, nesciente tamēn vtrum armentum potiùs inuadat, cùm gestiat in vtrumque irruere: sicut Perseus & Molpeum & Ethionem iugulare volebat; sed anceps erat animi, vtrum aggrederetur priùs. Simile hoc mutuatus Seneca, commodè sanè ad Atreum applicuit, dubitantem vtrum de filijs Thyestæ fratris mactaret priùs, cùm vtrumque mactare, patrique edendos ponere statuisset:

Ieiuna syluis qualis in Gangeticis
Inter iuuencos tigris errauit duos,
Vtriusque prædæ cupida, quò primos ferat
Incerta morsus. flectit huc rictus suos,
Illò reflectit, & famem dubiam tenet:
Sic dirus Atreus capita deuota impia
Speculatur ira: quem priùs mactet sibi,
Dubitat: secunda deinde quem cæde immolet.
Nec interest: sed dubitat, & tantum scelus
Iuuat ordinare.

168. MOLPEA TRAIECTI SVMMOVIT, &c.] Hic à sinistra instabat, quem à se traiecto crure depulit. Cur fugientem insecutus non sit, caussa subiungitur, Ethionis importunitas, qui suo sibi gladio in columna diffracto, guttur læsit grauiter.

174. NON TAMEN AD LETHVM C. SATIS] non erat vulnus mortiferum. Quod ad mortem deerat, hoc Perseus contempto supplice adiecit.

176. CYLLENIDE HARPE] Mercuriali harpe. Mercurius enim *Cyllenius* à Cyllene monte, vbi natus. *Harpen* verò istam, vt antea docuimus, à Mercurio acceperat.

Sentiens se hostibus tam multis imparem Perseus, mandat suis, oculos auertant: caput Medusæum profert, cuius intuitu hostes in saxa diriguerunt, nec eam calamitatem Phineus ipse, quantumuis supplex, effugit.

II. *VERVM vbi virtutem turbæ succumbere vidit:*
Auxilium, Perseus, quoniam sic cogitis ipsi,
Dixit, ab hoste petam. vultus auertite vestros,
Si quis amicus adest: & Gorgonis extulit ora.
Quære alium, tua quem moueant miracula, dixit
Thessalus: vtque manu iaculum lethale parabat
Mittere, in hoc hæsit signum de marmore gestu.
Proximus huic Ampix animi plenissima magni
Pectora Lyncidæ gladio petit: inque petendo
Dextera diriguit, nec citrà mota, nec vltrà est.
At Nileus, qui se genitum septemplice Nilo
Ementitus erat, clypeo quoque flumina septem
Argento partim, partim cælauerat auro:
Aspice, ait, Perseu, nostræ primordia gentis:
Magna feres tacitas solatia mortis ad vmbras,
A tanto cecidisse viro. pars vltima vocis
In medio suppressa sono est, adapertáque velle
Ora loqui credas, nec sunt ea peruia verbis.
Increpat hos, vitióque animi, non viribus, inquit,
Gorgoneis torpetis, Eryx: incurrite mecum,
Et prosternite humi iuuenem magica arma mouentem.
Incursurus erat: tenuit vestigia tellus:
Immotúsque silet, armatáque mansit imago.
Hi tamen ex merito pœnas subiere, sed vnus
Miles erat Persei, pro quo dum pugnat Aconteus,
Gorgone conspecta saxo concreuit oborto.
Quem ratus Astyages etiamnum viuere, longo
Ense ferit, sonuit tinnitibus ensis acutis.
Dum stupet Astyages, naturam traxit eandem:
Marmoreóque manet vultus mirantis in ore.
Nomina, longa mora est, media de plebe virorum
Dicere. bis centum restabant corpora pugnæ:
Gorgone bis centum riguerunt corpora visa.
Pœnitet iniusti tunc denique Phinea belli.
Sed quid agat? simulacra videt diuersa figuris,
Agnoscitque suos: & nomine quemque vocatum
Poscit opem: credénsque parum, sibi proxima tangit

Corpora,

Corpora;marmor erant.au rtitur,atque ita supplex,
Confessásque manus,obliquáque brachia tendens,
Vincis,ait,Perseu;remoue tua monstra:tuæque
Saxificos vultus,quæcunque ea,tolle Medusæ:
Tolle,precor;non nos odium,regnique cupido
Compulit ad bellum:pro coniuge mouimus arma.
Caussa fuit meritis melior tua;tempore nostra.
Non cessisse piget.nihil,ô fortissime,præter
Hanc animam concede mihi,tua cætera sunto.
Talia dicenti,neque eum quem voce rogabat
Respicere audenti:Quod,ait,timidissime Phineu,
Et possum tribuisse,& magnum est munus inerti:
Pone metum,tribuam:nullo violabere ferro:
Quinetiam mansura dabo monumenta per æuum:
Inque domo soceri semper spectabere nostri:
Vt mea se sponsi soletur imagine coniux.
Dixit,& in partem Phorcynida transtulit illam,
Ad quam se trepido Phineus obuerterat ore.
Tunc quoque conanti sua lumina flectere,ceruix
Diriguit,saxóque oculorum induruit humor.
Sed tamen os timidum,vultúsque in marmore supplex,
Summissæque manus,faciésque obnoxia mansit.

177. VERVM VBI VIRT.TVRB.SVCCVMB.] Prouerbium tritissimum: *Ne Hercules quidem contra duos.* Quanto minùs contra totum agmen,& contra mille,qui Phineum sequebantur? Haud ergo nouum, si viri fortissimi virtus tantæ turbæ succubuit: & cùm manu sua ab se vim repellere iam ægrè posset, vel potiùs vltrà non posset, auxilium aliunde petiuit.

179. AB HOSTE] à capite Medusæ,quam vt hostem tractauit, à dijs iussus,aut ab ipsa Pallade. Promit illud in medium.

181. QVÆRE ALIVM T. Q. MOVEANT MIRACVL.] Non credit Thessalus, quæ de aspectu capitis huius audiuerat.

183. IN HOC HÆSIT SIGN. DE MARMORE GESTV] sicut erat arcum tendens, ita repentiuò in lapidem durescens mansit: vt item de quo subiungit Ampix.

187. AT NILEVS Q. SE GENIT. SEPTEMP. NILO] Quò se *Nilo* genitum ostenderet, à *Nilo* nomen factum sibi assumpserat, de quo flumine disseruimus l.2. In clypeo quoque septem illius ostia, quibus in mare voluitur, auro argentoque celanda curauerat.

190. ASPICE NOST. PRIMORD. GENTIS] Quasi nunquam audierit de origine Persei, sitque illo multis partibus nobilior; tam se miratur, & crepat laudes suas.

191. MAGNA F. TACIT. SOLAT. M. AD VMB.] Occidam te mox, & erit tibi solatio atque honori à Nileo occisum. Lib. 9. Achelous ab Hercule victus: *Magnaq; dat nobis tantus solatia victor.* Et 12. lib.

Quisquis es, ô iuuenis, dixi, solamen habeto
Mortis, ab Aemonio quòd sis iugulatus Achille.

A Et Virg. lib. 10. *Hoc tamen infelix miseram solabere mortem, Aeneæ magni dextra cadis.* Ne pigeat inspicere ibid. Symbolas nostras.

192. PARS VIT. VOCIS IN MED. SVPPRESSA SON. &c.] Planè serpentem per vultum & os lapideam, seu lapidosam duritiem sic declarat, vt oculis cerni videatur.

195. NON VIRIB. TORPET. GORGON.] Nulla est capitis huius efficacitas. Animi infractio, & ignauia vos instar lapidum torpere faciunt. Sequitur statim huius scommatis & contemptionis præmium.

201. PRO QVO DVM PVGN. ACONTEVS, &c.] Lepidum quod de hoc narrat, qui contrà quàm Perseus monuerat. *Vultus auertite vestros Si quis amicus adest;* aut curiositate, aut casu oculos in monstrosum illud caput coniecerat,& lapidem de subitò induerat. Eum Astyages dum ferit, eandem fortunam

B subiit.

207. NOM. T. MORA E. MED. TEP. VIR. O.] Lib. 5. Æneid. *Multi præterea quos fama obscura recondit.* Et 11. *Multam in medio sine nomine plebem.* Ab Ennio traductum. Illius enim est: *Multi alij aduentant, paupertas nomina quorum Obscurat.*

208 BIS CENT. RESTAB. CORP. PVGNÆ, &c.] Mille Phineum secutos antè affirmauit. Sed id de ingenti numero [illegible]tinorum more dictum accipio: non enim octingentos interfecit Perseus quamuis à se interfectorum aceruos castrauerit, vt audisti. Hos ducentos non sigillatim, sed simul omnes, Gorgone conspecta, migrare in lapides compulit.

210. POENIT. INIVSTI T. DENIQ. PHIN. BELLI] Tot, & tam diris suorum mutationibus animaduersis, Phineus se colligit, & funem reducit.

211. SED QVID AGAT?] 4. Æneid. Dido: *Heu quid agam?*

agam? rursi sue procos irrisa priores Sponte sequar? Vsitata exclamatio in rebus dubijs & afflictis, Quid agam? quò me vertam?

Simvlacra vio. diversa fig.] diuersarum figurarum, dum quisque in quo erat gestu, in eodem cœpit & perrexit lapidescere.

213. Credensq. par. sibi prox. t. corp.] Explorat, num verè sint lapides, qui iam modò erant homines. Admirabilitas rei hanc dubitationem illi pariebat.

214. Marmor erant] non reuera marmor, sed posita est species, pro genere: lapis erant. Omnis autē lapis durus, etsi non æquè vt marmor, durus.

Atq. ita svp lex confessasq. man. &c.] Longè aliam cautilenam nunc canit Phineus, vt vides; vitam orat, quam Perseo ademptum cum tot armatis veniebat. *Confessas manus*, confitentis manus hypallage.

217. Qvæcvnq. ea] siue illa vera, siue commentitia sit.

219. Pro conivge movimvs arma] Tanto facilior debet esse paratiorque venia, quanto minus doli, malitiæ, fraudis, maleuolentiæ in peccato fuit. Qui ergo pro coniuge bellum mouet, & voluptatem armis quærit, an non leuiùs peccat, quàm qui ex odio & cupiditate bellum crudeliter gerit?

220. Cavssa fvit mel. merit. tva, &c.] Andromedæ connobium tu meruisti virtute tua. hæc tua caussa melior: mea tempore, priùs enim mihi pacta fuerat.

221. Nihilo præter h. anim. conced. mihi, &c.] Æmulari voluit locum ex 12. Æneid. vbi Turnus ab Ænea prostratus, vitam tantummodo à victore petit, Lauinia belli materia libenter cedit:

Ille humilis supplexq; oculos, dextramq; precantem
Protendens, Equidem merui, nec deprecor, inquit:
Vtere sorte tua.

Et paucis interpositis:

——— Vicisti, & victum tendere palmas
Ausonij videre; tua est Lauinia coniux.

Lib. 10. Æneid.

Per te, per qui te talem genuere parentes,
Vir Troiane sine hanc animam, & miserere precantis.

223. Neq. evm q. voce rog. resp. avo nti] propter Medusæ caput, quod formidabat, & ille mano tenebat: seu ob pudorem ex conscientia sceleris sui proficiscentem.

225. Qvod et poss. tribvisse, &c.] Primùm vt inertem & meticulosum contemnit. Deinde sarcasmo quodam irridet.

226. Nvllo viol ab. ferro] hoc poterat miserum erigere?

227. Mansvra dabo monvm. per ævvm] firmissima, quæ ventis, pluuijs & tempestatibus resistant.

229. Vt me a se sponsi solet. imag. conivx] Quàm hoc aculeatum? Pulcherrimam tui imaginem, scilicet veteris sponsi sui, coniux mea quam aspiciat perpetuò domi habebit.

230. Phorcynida] Phorcynidis caput.

232. Tvnc qvoq. conanti, &c.] Hic quoque eo gestu, quo erat, obriguit.

Ad vlciscendum Acrisium auum, ostenso capite Medusæo Prœtum illius fratrem, eodémq; modo Polydecten Seriphi regem incredulum, facit Perseus lapidescere.

III. 236. *Victor Abantiades patrios cum coniuge muros*
Intrat; & immeriti vindex vltórque parentis
Aggreditur Prœtum. nam fratre per arma fugato
Acrisioneas Prœtus possederat arces.
Sed nec ope armorum, nec, quam malè ceperat, arce
Torua colubriferi superauit lumina monstri.
Te tamen, ô paruæ rector, Polydecte, Seriphi,
Nec iuuenis virtus per tot spectata labores,
Nec mala mollierant: sed inexorabile durus
Exerces odium: nec iniqua finis in ira est.
Detrectas etiam laudem: fictámque Medusæ
Arguis esse necem. dabimus tibi pignora veri:
Parcite luminibus, Perseus ait; oráque regis
Ore Medusæo silicem sine sanguine fecit.

236. Patrios mvros] Argos, vbi natus erat.

237. Immeriti parent] aui Acrisij, nam & auus est parens, sed non proximè, Germani vocant großvatter/magnum patrem, siue seniorem patrem. Quare immeriti? quia à Prœto fratre regno sine caussa pulsi.

240. Sed

240. SEONEC OPE ARMOR. &c.] nec armato milite, nec arce munitissima se aduersus colubriferum caput tueri potuit; in lapidem cessit.

242. OPARVÆ RECT. POLYD. SERIPHI, &c.] Insulæ paruæ rex nulla ratione adduci potuit, vt Perseum tantum crederet, quantus fama prædicabatur, & oderat hominem pertinacissimè, eiusq; & laudes imminuere & obscurare nomen nitebatur.

246. FICTAMQ. MED. ANGVIS ESSE NECEM] qua A tamen nece Perseus gloriabatur, & id facinus suspici cupiebat.

247. DABIM. TIBI PIGNORA VERI] nullum pignus certius dare potuit eo quod dedit.

PARCITE LVMINIB.] Præsentibus hoc dicit, quibus non malè vult. Suprà: *Vultus auertite vestros Si quis amicus adest.*

249. SILICEM SINE SANG.] Qua libertate marmor, eadem & silicem vocat.

Pallas in Heliconem venit, visura fontem, quem Pegasus vngula terram pulsans produxerat, cui inde nomen Hippocrene. A musis beneuolè accipitur; fontem locúmque admiratur. Ad narrationem sequentem προπαρασκευή.

HACTENVS aurigenæ comitem Tritonia fratri IV.
Se dedit: inde caua circundata nube Seriphon
Deserit, à dextra Cypro Gyaróque relictis,
Virgineúmque Helicona petit: quo monte potita
Constitit, & doctas sic est affata sorores.
Fama noui fontis nostras peruenit ad aures,
Dura Medusæi quem præpetis vngula rupit,
Is mihi caussa viæ. volui mirabile factum
Cernere: vidi ipsum materno sanguine nasci.
Excipit: Vranie. Quæcunque est caussa videndi
Has tibi, diua, domos, animo gratissima nostro,
Vera tamen fama est; & Pegasus huius origo est
Fontis: & ad latices deduxit Pallada sacros.
Quæ mirata diu factas pedis ictibus vndas,
Syluarum lucos circumspicit antiquarum,
Antráque, & innumeris distinctas floribus herbas:
Felicésque vocat pariter studióque, locóque
Mæonidas. quam sic affata est vna sororum:
O, NISI TE VIRTVS OPERA AD MAIORA TVLISSET,
In partem ventura chori Tritonia nostri,
Vera refers: meritóque probas artémque, locúmque:
Et gratam sortem, tuta modò simus, habemus.
SED VETITVM EST ADEO SCELERI NIHIL. OMNIA TERRENT
VIRGINEAS MENTES: dirúsque ante ora Pyreneus
Vertitur, & nondum me tota mente recepi.

250. AVRIGEN. COMIT. TRIT. FRAT. SE DEDIT] Aurigenæ, quoniam ex Ioue in aurum mutato conceptus. Affuit autem Pallas fratri ab initio pugnæ cum Phineo, & commilitonibus eius: quod illis verbis testatus est: *Bellica Pallas adest, & protegit ægide fratrem, Datq; animos.* Hactenus igitur Perseum in tantis periculis sospitauit.

B 251. INDE CAVA CIRCVNDATA NVBE] I. Æneid. *Et nube caua speculantur amicti.*

252. CYPRO GYAROQ.] Vide var. lect: Aldi.

254. VIRGIN. HELICONA PETIT] virgineum, quoniam virginibus Musis sacer, quæ ibidem plurimùm degunt, & choros ducunt.

255. ET DOCT. SIC EST AFFATA SORORES] Trist. lib.

lib.2. *Si saperem, doctas odissem iure sorores.* Carull. ad Ortalum:

Et si me assidue confectum cura dolore
Seuocat à doctis, Ortale, virginibus.

Sortiuntur autem à locis dicatis sibi varia cognomenta. Nam ab Helicone *Heliconides*, *Heliconiades*, *Heliconis alumna* In fine libri huius, *dea Helicona colentes*. à Parnasso *Parnassides*, à Pierio monte *Pierides*, à Thespijs oppido *Thespiades*, & ita de cæteris, De numero, nominibus proprijs, & inuentis earum Auson. epigram. cxxxvii. Reperitur nonnihil diuersum 1. Anthologiæ, tit. ξζ. εἰς μούσας. Initium est; Καλλιόπη σοφίην, &c.

256. NOST. PERVEN. AD AVRES] Caussa aduentus non alia, quàm desiderium videndi fontem nouum, eumque mirabilem.

257 DVRA MEDVSÆI Q. PRÆPET. VNG.] Equus ille alatus, qui obtruncata à Perseo Medusa prosilijt, vngulæ suæ percussu fontem hunc elicuisse fertur, vnde & nomen ipsi *Pegasus*, à πηγὴ fons. Ipse autem fons *Hippocrene*, ab ἵππος equus, & κρήνη fons. Persius præfat. satyrarum suarum *fontem Caballinum* nuncupat.

259. VIDI IPSVM MATERN. SANG. NASCI] Interfuit rei gestæ, vtpore comes, adiutrix, defensatrix Persei fidissima.

260. EXCIPIT VRANIE] respondet, subijcit. *Suscipere* idem, Græcis ὑπολαμβάνειν. Apud S. Lucam cap. 10. vbi Legisperitus quærit: *Et quis est meus proximus?* sequitur, *Suscipiens autem* IESVS, *dixit, Homo quidam*, &c. Græcè est ὑπολαβών. Fecit ignorantia typographorum & correctorum, vt in plerisque codicibus pro *suscipiens* legatur *suspiciens*, quod ad sensum est ineptum. *Vrania* à cælo dicitur, οὐρανοῦ, quia rerum cælestium intelligentiæ præfecta est, vt aliæ Musæ suas præfecturas sortitæ sunt.

QVÆCVNQ. EST CAVSSA VIDENDI, &c.] Nomine totius chori, siue cœtus Musarum deam affatur Vranie, ac primùm significat eius in ea loca aduentum sibi sororibusque gratissimum accidere, quacunque tandem de caussa aduenerit. Suauiter & oratoriè. Deinde famam de fonte illo, miro quodam modo per Pegasum producto, veram esse confirmat, & in rem præsentem perducit, testemque ocularem facit.

ANIMO GRATISS. NOSTRO] ὁμηρικὸν parua immutatione. ἡμῶν κεχαρισμένη θυμῷ.

264 FACTAS PEDIS ICTIB. VNDAS] Suprà: *Dura Medusæi quem præpetis vngula fecit.*

265. SYLVAR. LVCOS CIRCVMSPI. ANTIQVAR. &c.] Tarditatem oculos per tantam latitudinem circumferentis exprimere voluit, spondæo in quinta regione locato: sicut Virgil. dum Sinonem captiuum à pastoribus Troianis ad regem Priamum, coram vniuersa multitudine ciuium, quæ se portis ad castrorum Græcorum loca speculanda effuderat, adductum fingit: *Constitit, atque oculis Phrygia agmina circumspexit.* Comprehendit autem Poëta tribus versibus amœnitatem loci, in quo syluæ, luci, antra, flores, herbæ; qualia loca studiosis, & præsertim carmina pangentibus gratissima sunt. Vnde etiam Musas fælices pronuntiat Pallas, non de studio tantùm, quod exercent, pulcherrimo.

267. FELICESQ. V. P. STVDIOQ. LOCOQ.] Lipsiensis emendator reposuit ex ingenio *studijq, locique*, mutato casu, vt sit elegantius, vtpore ἑλληνισμὸς, subaudiendo *causa*, vel *gratia*. Non displicet.

268. MÆONIDAS] Torquet se multum Micyllus in vocis huius origine peruestiganda: nec decernere potest, quanam de caussa Musas appellarit *Mæonidas*. Si à *Mæonide*, quo nomine & Homerus frequentissimè dicitur, nō conuenit tempus: nondum quippe natus erat Homerus. Nos ab Homero, seu Mæonide Musas ita hoc loco nuncupatas credimus, κατὰ πρόληψιν, seu anticipationem: quomodo Palinurus gubernator apud inferos 6. Æneid. corpus suum ad portum Velinum iubet Æneam requirere, & sepelire, cùm eo tempore *Velia*, vnde nomen portui, nondum extaret. Lege Gell. cap. 16. lib. 10. & Iouiani Pontani dialogum, qui inscribitur *Antonius*.

269. OPERA AD MAIORA] Quis dubitet rem militarem, seu bellica studia esse grauiora, magisq; necessaria, quàm studia litterarum? Sine pace enim viui non potest; pax autem sæpe armis quærenda & constabilienda est. Contendit M. Tullius 1. Off. res vrbanas quàm bellicas maiores esse: sed de prudentia & consilio loquitur. *Parui enim sunt foris arma, nisi est consilium domi. Nec plus Africanus singularis & vir, & imperator in exscindenda Numantia Reipub. profuit, quàm eodem tempore P. Nasica priuatus, cū Ti. Gracchum interemit*, &c. Censet ergo Musa hæc, Palladem Musarum numero dignissimam. Nec mirum sanè, cùm sit eadem Minerua sapientiæ antistita.

272. TVTÆ MODO SIMVS] Sors & conditio placet nobis, modò etiam securis liceret esse. Præludit sequenti fabulæ, quam commodissimè cum antegressa copulat, timorem Musarum, & audaciam facinorosorum præfatus.

273. SED VETIT. E. ADEO SCELERI NIHIL] Scelerati, hoc est, qui scelere pascuntur & gaudent, nihil habent pro illicito; audent quiduis, contra deos & homines. Si *scelus* dicitur tāquam σκελετὸν σῶμα, aridum & proiectitium corpus, verisimile est vocem hanc propriè ad cædem pertinere, ἀκυρώτερον & minùs propriè ad alia crimina, nisi magna, enormia & atrocia; quæ cædis crimen, quo nullum immanius, aliquatenus imitentur. Hinc lux datur innumeris auctorum locis, quorum aliquot profert Lud. Cerdius in eclogam 9. ibi: *Heu, cadit in quenquam tantum scelus?*

OMNIA TERRENT VIRGIN. MENTES] Quia scimus homines improbos nihil non audere, & sumus (quæ natura virginum est) timidæ, ideo ad felicitatem, quam & locus & artes nostræ afferunt, adhuc non parum nobis deest. Animo enim tranquillo & securo non degimus.

274. DIRVSQ. ANTE ORA PYRENEVS VERTIT.] Exemplum vnum scelerati antequam narret, ipsum detestatur, attentionemque captat, dum ex eius in Musas facto improbissimo nondum se animum recepisse confitetur. Ex quo vehementissimè perturbatam fuisse deprehendimus.

Tem-

Tempestate pluuia in Parnassum redeuntes Musæ, à Pyreneo tyranno domum inuitantur, cuius libidini se mirabiliter eripiunt. Insecuturus de arce præcipitem se agit, fractísque ceruicibus interit.

Daulia Threïcio, Phoceáque milite rura V.
Ceperat ille ferox, iniustáque regna tenebat.
Templa petebamus Parnassia: vidit euntes:
Nostráque fallaci veneratus numina vultu,
Mæonides agnorat enim) consistite, dixit:
Nec dubitate, precor, tecto graue sidus, & imbrem
(Imber erat) vitare meo: SVBIERE MINORES
SÆPE CASAS SVPERI. *dictis, & tempore motæ*
Annuimúsque viro, primásque intrauimus ædes.
Desierant imbres; victóque Aquilonibus Austro
Fusca repurgato fugiebant nubila cælo.
Impetus ire fuit. claudit sua tecta Pyreneus,
Vimque parat, quam nos sumptis effugimus alis.
Ipse secuturo similis stetit arduus arce:
Quáque via est vobis, erit & mihi, dixit, eadem:
Séque iacit vecors è summo culmine turris:
Et cadit in vultus, discussísque ossibus oris
Tundit humum moriens scelerato sanguine tinctam.

276. DAVLIA THREICIO, &c.] Daulia, siue Daulis oppidum Phocidis, quod Pyreneus Thraciæ tyrannus occupauit, sed iniustè.

278. TEMPLA PETEBAM. PARNASSIA] nam Parnassus est in Phocide, de quo plura lib. 1. ibi,

Separat Aonios Actæis Phocis ab aruis,
Mons ibi verticibus petit arduus astra duobus,
Nomine Parnassus, superatque cacumine nubes.

Templa Parnassia, quia deæ, quarum habitacula sancta, & velut templa haberi debent. Medium mundi montem hunc, seu vmbilicum terrarum esse quidam tradiderunt. Lucan. lib. 5. *Hesperio tantum, quantum semotus Eoo Cardine Parnassus.* Sic autem hoc ipsum fuisse à Ioue exploratum canit Claudian. præfat. in consulat. Manlij Theodori.

Iuppiter, vt perhibent, spatium cùm discere vellet
Naturæ, regni nescius ipse sui,
Armigeros vtrinque duos æqualibus alis
Misit ab Eois, occiduisque plagis.
Parnassus geminos fertur iunxisse volatus,
Contulit alternas Pythius axis aues.

279. FALLACI VENERAT. NVM. VVLTV] Vultu reuerentiam simulabat, cùm animo earum expugnare pudicitiam meditaretur, easque ἀποπαρθενεύειν. Sallust. ni fallor: *Vultu simulatio facillimè sustinetur.*

280. AGNORAT ENIM] Certum itaque signum ge-
A rebant, quo à vulgaribus virginibus internoscebantur.

MÆONIO. CONSIST. NEC DVBIT. &c.] Humanitatis apparebat, quòd eas domum suam vitandæ pluuiæ inuitabat; venerationis, quòd rogabat insuper.

281. GRAVE SID.] Certis enim sideribus aut orientibus, aut occidentibus cadere solent imbres. Hinc pluuias Hyadas vocat Maro 1. Æneid. Vide Fastos.

282. SVBIERE MIN. SÆPE CAS. SVPERI] Argumentum à maiorum comparatione. De Philemonis & Baucidis rusticorum villa, quam Iupiter & Mercurius subierunt, eorumque hospitalitatem
B non sunt aspernati, habes lib. 8. Si dij, ait, non refugerunt abiecta domicilia, quanto minùs vos conuenit refugere palatia.

283. DICTIS, ET TEMP. MOTÆ ANNVIM.] Verba ad persuadendum erant idonea, cælumque ipsum nimbosum idem nos hortabatur.

284. PRIMASQ. INTRAVIM. ÆDES] primam partem, seu principium ædium. Dictum hoc, sicut, primoque in littore, primus digitus, prima platea, & alia multa. Cur non interiores? non patiebatur id pudor illarum: & timebant nescio quid, si vltrà procederent.

285. DESIERANT. IMB. VICTOQ. &c.] Duobus

carminibus describitur post nubila Phœbos, vt dicitur, seu reddita cælo post pluuiam serenitas. Aquilo fugat nubes, quas Auster inducit, & pluuias creat, quomodo ille sudum facit. Quocirca Iupiter diluuio perditurus mortale genus, *Protinus Aeolijs Aquilonem claudit in antris, Emittitq́; Notum*, &c. lib. 1. de Neptuno 1. Æneid. *Collectasq́; fugat nubes, solemq́; reducit*. Sil. l. 9. *Læta serenati facies aperitur olympi.*

287. IMPETVS IRE FVIT] cœpto itinere iam pergere parabamus.

CLAVD. S. TECTA PYR. VIMQ. PAR.] Huc spectabant verba, & vultus blandissimus: hoc sibi volebat veterator. Intelligitur autem à precibus demum ad vim descendisse; & quod bonę Musæ non dabant rogatæ, hoc ab inuitis rapere instituisse.

288. QVAM NOS SVMPTIS EFFVG. ALIS] In volucres se conuersas indicant, quo pacto stupratori illuserunt, ne ille ipsis illuderet. Aut si reuera figura sumpserunt alas, ad tempus sumpserunt: alatæ A enim non finguntur.

289. STETIT ARDVVS ARCE] Quia per summā arcem, seu supra muros, & turres arcis euolarant, stultus se quoque in summam arcem contulit, & tanquam inde similiter volaturus, auolantesq́ue comprehensurus, se demisit. Verùm quia carebat pennis, in humum decidit.

292. DISCVSSISQ. OSSIB. ORIS] Sic non longè ab initio libri de Perseo, Atyn trucidante:

Stipite, qui medio positus fumabat in ara,
Perculit, & fractis confudit in ossibus ora.

293. TVNDIT HVMVM MORIEN.] Suprà: *Et resupinus humum moribundo vertice pulsat*. Et lib. 4. *Tremebunda videt pulsare cruentum Membra solum*. Et de fratribus è draconis dentibus repentè enatis, seseq́uo mutuò interimentibus lib. 3. *Sanguineam tepido plangebant pectore matrem*. Terra quippe communis est mater omnium. Virgil. libr. 10. *Tundit humum exspirans.*

Nouem Pieri filiæ Musas cantu prouocantes, in picas transformatæ sunt. Canit vna bellum giganteum, deorúmque fugam in Ægyptum, vbi sub diuersis animalium figuris delituerunt. Contrà canendi partes dantur Calliopæ.

VI.

MVsa loquebatur; pennæ sonuere per auras:
Voxq́ue salutantum ramis veniebat ab altis.
Suspicit, & linguæ quærit tam certa loquentes
Vnde sonent, hominémque putat Ioue nata locutum.
Ales erat: numeróque nouem sua fata querentes
Institerant ramis, imitantes omnia picæ.
Miranti sic orsa deæ dea: Nuper & istæ
Auxerunt volucrum victæ certamine turbam.
Pierus has genuit, Pellæis diues in aruis.
Pæonis Euippe mater fuit: illa potentem
Lucinam nouies, nouies paritura vocauit.
Intumuit numero stolidarum turba sororum,
Pérque tot Æmonias, & per tot Achæidas vrbes
Huc venit: & tali committit prælia voce:
Desinite indoctum vana dulcedine vulgus
Fallere: nobiscum, si qua est fiducia vobis,
Thespiades certate deæ: nec voce, nec arte
Vincemur: totidémque sumus. vel cedite victæ
Fonte Medusæo, & Hyantea Aganippe:
Vel nos Æmathijs ad Pæonas vsque niuosos
Cedemus syluis. dirimant certamina nymphæ.
Turpe quidem contendere erat: sed cedere visum
Turpius. electæ iurant per flumina nymphæ,
Factáque de viuo pressere sedilia saxo.

Tunc

Tunc sine sorte prior, quæ se certare professa est,
Bella canit superûm, falsóque in honore gigantes
Ponit: & extenuat magnorum facta deorum:
Emissúmque ima de sede Typhoëa terræ
Cælitibus fecisse metum, cunctósque dedisse
Terga fugæ: donec fessos Ægyptia tellus
Ceperit, & septem discretus in ostia Nilus.
Huc quoque terrigenam venisse Typhoëa narrat,
Et se mentitis superos celasse figuris:
Duxque gregis, dixit, fit Iuppiter: vnde recuruis
Nunc quoque formatus Libys est cum cornibus Ammon.
Delius in coruo, proles Semeleïa capro,
Fele soror Phœbi, niuea Saturnia vacca,
Pisce Venus latuit, Cyllenius ibidis alis.
Hactenus ad citharam vocalia mouerat ora.
Poscimur Aonides. sed forsitan otia non sunt:
Nec nostris præbere vacat tibi cantibus aures.
Ne dubita, vestrúmque mihi refer ordine carmen,
Pallas ait: nemorísque leui consedit in vmbra.
Musa refert: Dedimus summam certaminis vni.
Surgit, & immissos edera collecta capillos
Calliope querulas prætentat pollice chordas,
Atque hæc percussis subiungit carmina neruis.

294 PENNÆ SONVERE PER AVRAS] Nondum absoluerat Musa, cùm auditur aduolantium nouem pic[ar]um strepitus.

295. VOXQ. SALV[T]ANT. RAM. VENIEB.] Ludit, dum garrulam vocem harum auium, picarum inquam, primò adoenientium salutationem vocat, & reuera χαῖρε, qua voce salutant Græci, quodammodo exprimunt. In arbore autem consederant, vnde Musas cum Pallade colloquentes despectabant.

296. ET LING QVÆR. CERTA LOQ. &c.] Circumspicit Pallas, & scire vult, vnde nam hic humanæ linguæ persimilis sonus.

297. HOMINEMQ. PVT. IOVE N. LOCVT.] Ex auibus quæ voces humanas, seu verba nostra imitari dicuntur, etiam pica est.

298. SVA FATA QVERENTES] mutationem suam deplorantes.

299. IMITANTES OMNIA PICÆ] Martial. l. 14.

Pica loquax dominum certa te voce saluto.
Si me non videas, esse negabis auem.

Cõsule Commentat. ibidem Raderi nostri, ex quibus disces, cur Ouidius dixerit: *Imitantes omnia picæ.*

300. MIRANTI SIC ORSA DEÆ DEA] Artificiosè admodum isti narrationi, dum Musa inquam, narrat, qua occasione Pieri filiæ cum Musis concertantes picæ euaserint, alias narrationes interserit.

302. PIERVS H. GEN. PELLÆIS DIVES, &c.] Ante omnia genus earum memorat, quibus videlicet parentibus genitæ. Pater fuit Macedo, oriundus vrbe Pella, vbi natus Alexander Magnus. Mater quoque Macedonica mulier, & Pœonis (pars est Macedoniæ *Pæonia*) nomine Euippe. A patre, an à monte huius nominis, an ab vrbe, an à regione, an ab antiquissimo vate *Piero* dictæ sunt *Pierides*, nondum constat.

304. LVCI[illegible]OVIES, NOVIES PARIT. VOCAVIT] Iuno dicta *Lucina*, quòd ea adiouante partus in lucem prodirent, seu lucem intueri inciperent. Quare in parturitione implorabatur. Eadem est *Diana, Ilithyia, Genitalis*. *Iuno Lucina fer opem*, clamat illa in Andria parturiens. Et in Aulular. Plauti: *Perij; mea nutrix, obsecro te, vterum dolet. Iuno Lucina tuam fidem.* Puer iugulandus à Canidia, & alijs veneficis, ode 5. Epod.

Per liberos te, si vocata partubus
Lucina veris affuit;
Per hoc inane purpuræ decus precor, &c.

305. INTVMVIT NVM. STOLID. T. SOROR.] Stoliditatis fuit ex numero superbiendi occasionem sumere: quasi non in rebus abiectis & vitiosis etiam magni reperirentur numeri. Sed arbitror hoc epitheto potiùs ad arrogantiam illarum respexisse, quæ se Musis in cantu anteposuerunt.

306. PER Q. TOT ÆMON. ET PER TOT, &c.] Per plures Macedoniæ, & alias Achaiæ vrbes non eas piguit huc in Phocidem ad Heliconem certaminis gratia contendere.

307. TALI COMMITT. PRÆL. VOCE] tali, tam insolenti, & fastus plena voce nos inuadit.

308. DESINITE IND. V. DVLCED. VVLG. FALL. &c.] Stomachosa est oratio, qua Musas imposturæ arguunt & fallaciæ; sese ad certamen cantus offerunt, non sine iactantia vocis, artis & numeri sui; conditionem quoque, & præmium victoriæ proponunt. Si vincantur, vt fonte illo, quem natus ex Medusa equus produxit, & alio item in Bœotia (vbi

Hyantum populus) cui nomen Aganippe, sibi cedant. Sin autem ipsæ à Musis superentur, vt victrices Macedonicas syluas vsque ad Pœonas, montanos eiusdem prouinciæ populos, possideant. A Antonius Liberalis Collectan. metamorphoseon, fab. 9. de hoc certamine cantus, Pieridumque nominibus, ita refert. Chorum suum Musis opposuerunt, certamenque musicum est in Helicone commissum. Quando autem filiæ Pieri canebant, omnia caligine obscurabantur, nihilque ad choream obtemperabat. At Musarum cantu sistebatur cælum, astra, mare, flumina; & Helico voluptate delinitus ad cælum vsque crescebat: donec eum consilio Neptuni Pegasus inhibuit, verticem pede percutiens. Et quoniam certauerant mortales cum deabus, Musæ eas in aues transformarunt, quæ etiamnum inter homines nominantur Colymbas, Iynx, Cenchris, Cissa, Chloris, Acalanthis, Nessa, Pipo, Dracontis.

314. DIRIMANT CERTAM. NYMPHÆ] Seu *Oreades*, seu *Dryades* arbitrium faciant certaminis huius.

315. TVRPE QVID. CONTEND. ERAT, SED, &c.] Minus malum eligendum fuit nobis. Turpe fuit cum tam imparibus congredi, detrectare verò pugnam, fuisset turpius, quoniam ad famam inhonestius.

316. ELECTÆ IVRANT PER FL. NYMPHÆ] Iudices solent esse iurati, alioqui eorum suspecta est fides. Et neutra litigatorum pars tutò caussam suam iniquitatis committit. Seruant igitur morem iudicialem, & controuersiæ suæ iudices iuratas adhibent. Iurant autem per flumina, non quòd numen sit in illis; sed quòd sacre numinibus eorum origines. Hinc colligo nymphas istas fuisse Nereides, aut Naiades, siquidem per flumina iurant: iuraturæ alioqui per syluestria, aut m[illegible]ana numina.

317. FACTA Q. DA VIVO PRESS. SED. IL. SAXO] Et hoc iudiciale: sedent enim iudices, & reos audiunt sedentes. Vsæ sunt porrò sedibus à natura factis. I. Æneid. *Intus aqua dulces, viuoq; sedilia saxo.*

318. TVNC SINE SORTE PRIOR, &c.] Non sortiebantur quæ caneret; sed quæ prima profitebatur se canturam, illa, cæteris annuentibus, cecinit. Obseruа temeritatem Pieridum. Non deligunt quæ personam sustineat omnium, quia omnes sibi æquè placent, & nihil putant referre quæ canat; cùm è diuerso Musæ hunc honorem Calliope, vt principi chori sui deferant: *Dedimus summam certaminis vni*, vt infrà legimus.

319. BELLA CANIT SVPER. FALSOQ. &c.] Materiam cantus elegit sibi bellum à dijs gestum cum gigantibus, de quo lib. 1. Sed ita canebat, vt faueret magis gigantibus, & deos depressum iret.

321. EMISS. IMA DE SEDE TYPHOEA, &c.] Præcipuè Typhœa, seu Typhonem commendabat, vt reliquis animosiorem, & qui plus facessisset dijs negotij.

IMA DE SEDE TERRÆ] Sub terra habitabat cum matre. Fuit enim Titani & Terræ filius.

322. OVNCTOSQ. DED. TERGA FVGÆ] Vel gregario militi indecorum est fugere è prælio; & dij isti inuictissimi paucorum impetum excipere nequierunt; sed in Ægyptum fugere, ibique sub bestiarum formis occultare se necesse habuerunt. Solos Iouem & Mineruam remansisse in cælo, ait ex Nicandro Liberalis fab. 28.

324. ET SEPT. DISCRET. IN OSTIA NILVS] Inde *septemfluus*, & Catullo ac Virgilio, *Septemgeminus*. Propert. lib. 2 eleg. 1.

Aut canerē Aegyptum, & Nilum, cùm tractus in vrbem
Septem captiuis debilis ibat aquis.

325. HVC QVOQ. TERRIG. VENISSE TYPH.] Persecutus est miseros deos vsque in Ægyptum, gigas iste omnium audacissimus.

326. ET SE MENTIT. SVP. CEL. FIG.] aliter enim se tutos fore non spectabant. Heu formidolosa, non formidanda numina!

327. DVX Q. GREG. D. FIT IVPITER] Aperit, quam quisque deus figuram & imaginem subierit. Dux gregis est aries. De hirco eclog. 7. *Vir gregis ipse caper.* *Caper* dixit pro hirco. Ex Liberali sic: Apollo mutatus est in accipitrem, Mercurius in Ibin, Mars in squamatum piscem, Diana in silurum, Bacchus B in caprum, Hercules in hinnulum, Mulciber in bouem, Latona in murem araneum: alij, vt visum fuit, in alia.

VNDE RECVRVIS LIBYS E. CVM CORN. AMMON] Fabulam, & rationem appellationis huius breuiter explicauit in antegressis.

329. DELIVS IN CORVO] Quærat, qui vult, caussam, quare hic deus sub illo, alius sub isto animali latuerit. Coruus sacer est Apollini, qui quo pacto ex albo niger, scriptum est lib. 2.

PROLES SEMELEIA CAPRO] Mirum, cùm alioqui infensus sit huic animanti, quandoquidem vitibus eius est noxium, ac propterea illi quoque immolatur, vt est lib. 15.

330. FELE SOROR PHOEBI, &c.] Tres deas nominat fugitiuas, Dianam, Iunonem, Venerem. Prima felem, altera vaccam candidam, tertia piscem C simulauit.

331. CYLLEN. IBIDIS ALIS] Mercurius ibin præ se tulit. *Ibis* genus auis, quod in Ægypto tantùm reperitur, sordidum, & rostro sibi aluum eluens, vnde vsum clysteris didicimus. Plin. l. 8. cap. 27. Hoc nomine Callimachus & Ouidius obtrectatores suos nobilitarunt. Emblema est Alciati 87. in sordidos:

Quæ rostro clystere velut sibi proluit aluum,
Ibis, Niliacis cognita litoribus,
Transit in opprobrij nomen, quo Publius hostem
Naso suum appellat, Battiadesq; suum.

Vide ibidem Commentarios Claudij Minoïs, & Franc. Sanctij Brocensis, Lugduni editos.

332. HACTEN. AD CITHAR. VOCAL. M. ORA] Quia simul voce & fidibus canebant, inde isti loquendi modi, *sociare carmina neruis*. Infrà: *Atque hac* D *percussis subiungit carmina neruis.*

333. SED FORSIT. OTIA NON SVNT] Oratoriè, & ciuiliter. Solemus enim ad fastidium auditori minuendum, & reparandos animos simulare finem facturos, ne longiore sermone tædium ac molestiam illi afferamus, cùm totum quod cogitauimus tamen in eius aures effundere cupiamus.

335. NE DVBITA, VESTRVMQ. MIHI, &c.] Responsum Palladis humanissimum. Paratam se ad Musæ quoq; carmen quale fuerit cognoscendum ostendit.

336. NEMORISQ. LEVI CONSED. IN VMBRA] quia longius carmen fore suspicatur, sessum se recipit.

337. DEDIM. SVMMAM CERTAM. VNI] Dixi de hac

h[illegible] prudentia M[illegible]sarum paul[illegible] antè. Delegimus vnam, [illegible] m nostram [illegible] posuimus.

8. IMMISSOS EDE[illegible] A C[illegible] ECTA CAPILLOS] diffu[illegible] v[illegible] s. Lib.1.de Daphne: *Vitta coërcebat positos sine [illegible] capillos.* Serto, seu corona ederacea redimitam sign[illegible]fic[illegible]. It[illegible]m 5. Fasto

Tunc sic neglectos hedera redimita capillos
Prima [illegible] cepit Calliopæa chori.

Bene p[illegible]ma, seu princeps fuit chori *Calliope*: est enim dux, magistra, & ante signana Musarum, Hesiodo [illegible], potissima suprema. Cynthiam suam à pe[illegible] facie[illegible] carminis, & arte musica commendans Propertius eleg. 2. lib. 1.

Cùm tibi præsertim Phœbus sua carmina donet,
Aoniamq́, libens Calliopæa lyram.

339. QVERVL. PRÆTENT. POL[illegible]ICE CHORD.] Prætentamenta illa Musicorum, siue illi fidibus, siue fistulis canant, præludia dicuntur; quæ vox à musicis ad alia quoque transfertur, quibus velut præluditur.

340. ATQ. HÆC PERCVSS. &c.] Lib. 10. de Orpheo: *Pulsisq́, ad carmina neruis.* Ibid. *Neruosq́, ad verba mouentem.* Tibullus lib. 3. eleg. 4. *Sed postquam fuerant digiti cum voce locuti.*

Orditur cantum suum à laudibus Cereris Calliope. Subijcit de Siciliæ tremoribus, è lucta & nixibus Tiphœi gigantis, ea obruti. Adhæc de Venere, quæ præter Dianam & Mineruam nihilominus Proserpinam virginitati deditam non sustinens, Cupidinem ad Plutonem eius ducendæ desiderio sauciandum impellit; qui rem ad opus confert.

PRIMA *Ceres vnco glebam dimouit aratro:* VII.
Prima dedit fruges, alimentáque mitia terris:
Prima dedit leges: Cereris sunt omnia munus.
Illa canenda mihi est. vtinam modò dicere possim
Carmina digna dea: certè est dea carmine digna.
Vasta giganteis iniecta est insula membris
Trinacris, & magnis subiectum molibus vrget
Æthereas ausum sperare Typhoëa sedes.
Nititur ille quidem, tentátque resurgere sæpe;
Dextra sed Ausonio manus est subiecta Peloro,
Læua, Pachyne, tibi Lilybæo crura premuntur:
Degrauat Ætna caput: sub qua resupinus arenas
Eiectat, flammámque fero vomit ore Typhœus.
Sæpe remoliri luctatur pondera terræ,
Oppidáque, & magnos deuoluere corpore montes.
Inde tremit tellus, & rex pauet ipse silentûm,
Ne pateat, latóque solum retegatur hiatu,
Immissúsque dies trepidantes terreat vmbras.
Hanc metuens cladem tenebrosa sede tyrannus
Exierat; currúque atrorum vectus equorum,
Ambibat Siculæ cautus fundamina terræ.
Postquam exploratum satis est loca nulla labare,
Deposuitque metum, videt hunc Erycina vagantem
Monte suo residens: natúmque amplexa volucrem:
Arma, manúsque meæ, mea, nate, potentia, dixit,
Illa, quibus superas omnes, cape tela, Cupido,
Inque dei pectus celeres molire sagittas,

Cui triplicis cessit fortuna nouissima regni.
Tu superos, ipsúmque Iouem, tu numina ponti
Victa domas, ipsúmque regit qui numina ponti,
Tartara quid cessant? cur non matrísque, tuumque
Imperium profers? agitur pars tertia mundi.
Et tamen in cælo, quæ iam patientia nostra est?
Spernimur; ac mecum vires minuuntur amoris.
Palladanónne vides, iaculatricemque Dianam
Abscessisse mihi? Cereris quoque filia virgo,
Si patiamur, erit: nam spes affectat easdem.
At tu, pro socio siqua est mihi gratia regno,
Iungedeam patruo. Dixit Venus, ille pharetram
Soluit: & arbitrio matris de mille sagittis
Vnam sepośuit: sed qua nec acutior vlla,
Nec minus incerta est, nec quæ magis audiat arcum.
Oppositóque genu curuauit flexile cornu:
Inque cor hamata percussit arundine Ditem.

341. PRIMA CERES VNCO GLEBAM, &c.] Primum inuentum Cereris agricolatio, vnde frumenta in cibum mortalibus. Orpheus in eius hymno,

> Ἣ πρώτη ζεύξασα βοῶν ἀροτῆρα τένοντα,
> καὶ βίον ἱμερόεντα βροτοῖς πολύολβον ἀνεῖσα.
> *Colla boum quæ prima graui subiecit aratro,*
> *Falcemq́; dedit victum mortalibus agris.*

Ouid. 4. Fastor.

> *Panis erat primus virides mortalibus herba,*
> *Quas tellus nullo sollicitante dabat.*
> *Et modo carpebat viuax de cespite gramen,*
> *Nunc epulæ tenera fronde cacumen erant.*
> *Postmodo glans nata est: bene erat iā glande reperta,*
> *Duraq́; magnificas quercus habebat opes.*
> *Prima Ceres homine ad meliora alimenta vocato,*
> *Mutauit glandes vtiliore cibo.*
> *Illa iugo tauros collum præbere coegit,*
> *Tunc primùm soles eruta vidit humus.*

Similiter 3. Amor. eleg. 9. Maro 1. Georg.

> *Prima Ceres ferro mortales vertere terram*
> *Instituit, cùm iam glandes atque arbuta sacræ*
> *Deficerent syluæ, & victum Dodona negaret.*

343. PRIMA DEDIT LEGES] Alterum, & prorsus sanctum ac salutiferum inuentum, leges. Inuento frumenti semine homines, qui ante id tempus nullis regebantur legibus, vescebanturque, vt audisti, glandibus, & omnia in commune conferebant, leges condiderunt, quibus sua cuique terræ pars assignabatur; & de finibus regundis, de testamentis, de emptionibus, quæ ideo à Cerere latæ dicuntur, quòd illa ferendarum occasionem dederit.

CERERIS SVNT OMNIA MVNVS] Quî nam omnia, cum tantum duo, etsi magna sanè, numerauit? an his duobus continentur omnia? Propemodum, vita scilicet, quam alunt fruges; & iustitia, quam præcipiunt & tuentur leges.

344. VTINAM MODO D. POSS. CARM. DIG. DEA] oratoriè, optāt enim oratores parem eorum virtuti eloquentiam, quos laudandos susceperunt. Cic. in Maniliana: *Iam verò virtuti Cn. Pompeij quæ potest par oratio inueniri: quid, &c. quod quisquam aut dignum illo, aut vobis nouū, aut cuiquam inauditum possit afferre?*

346. VASI. GIGAN. INIECT. EST INS. T. MEMB.] Lib. 14. *Iamq́; gigantæis iniectam faucibus Aetnam.* Typhoëum Iupiter fulmine exanimauit, & Siciliam insulam ei superiniecit. At Virgil. lib. 9. *Inarimen* insulam ei superimpositam scribit:

> *Tum sonitu Prochyta alta tremit, durumq; cubile*
> *Inarime Iouis imperijs imposta Typhœo.*

Idem tradit Homerus in Catalogo, seu in Bœotia, lib. 11. Iliados.

347. TRINACRIS] Etiam Trinacria, à tribus promontorijs, ex quibus *Pelorus* Italiam, *Lilybæus* Africam, *Pachynus* Peloponnesum spectat. Vide Plin. lib. 3. cap. 8. Claudian. lib. 1. de raptu Proserpinæ:

> ——— *Caput inde Pachyni*
> *Respicit Ionias protensis rupibus iras.*
> *Hinc latrat Getula Thetys, Lilybæaq́; pulsat*
> *Brachia consurgens: hinc dedignata teneri*
> *Concutit obiectum rabies Tyrrhena Pelorum.*

352. DEGRAVAT ÆTNA CAPVT] Flammæ illæ, & incendia montis huius, de quibus Lucret. Virg. & qui de Ætna scribunt, sunt gigantis huius, vt vides, halitus. De caussis earum noster lib. 15. Et Lucret. lib. 6.

> *Nunc tamen illa modis quibus irritata repente*
> *Flamma foras vastis Aetnæ fornacibus efflet,*
> *Expediam, &c.*

348. AETHER. AVS. SPER. TYPHOEA SEDES] Sperabant idem & alij lib. 1.

> *Néue foret terris securior arduus æther,*
> *Affectasse ferunt regnum cæleste gigantes.*

354. SÆPE REMOLIRI LVCTATVR, P. NITITVR TERRA] Paulo antè: *Nititur ille quidem, pugnatq́; resurgere sæpe.*

355. OPPIDAQ. ET MAGN. DEVOLV. CORP. MONT.] Hæ sunt illæ magnæ moles, quibus subiectus gemitus & vrgetur: quanquam sola tellus tam late illum istis premeret. De exitu, & sepultura Typhonis, seu Typhoëi gigantis Liberalis ex Nicandro,

tab

... Typhœum Iupiter fulmine perculit, atque ... abdidit. Hanc ... autem noo dimiserunt, sed montium maximum Ætnam iniecit, inque extremitatibus custodem ei Vulcanum apposuit, ... que impositis in ceruices incudibus, ferreas cudit massas.

35 IN... TREMIT T... VS] Virgil. 3. Æneid. Enceladum gigantem sub hac insula Sicilia inquam, iacere autumat, & eius esse expirationes hasce igneas: coque se ... aliud latus mouente, terræ tremor existere. Hæc tibi versus:

Fama est Enceladi semiustum fulmine corpus
Vrgeri mole hac: ingentemq; insuper Aetnam
Impositam ruptis flammam exspirare caminis:
Et fessum quoties mutat latus, intremere omnem
Murmure Trinacriam & cælum subtexere famo.

Sic Claud. de raptu Proserp.

Aetna gigantaeos nunquam tacitura triumphos,
Enceladi bustum Qui saucia membra reuinctus
Spirat inexhaustum flagranti pectore sulphur,
Et quoties detrectat onus ceruice rebelli
In dextrum laeuumq; latus, tunc insula fundo
Vellitur & dubiæ nutant cum mœnibus vrbes.

REX PAVET IPSE SILENT. NE PATEAT, &c.] Terræmotus hosce Siculos esse ingentes, patet ex timore Plutonis. Timet autem ne terra tam vehementer concussa & quassata discedat adeò, vt immisso diurno lumine sedes inferæ illustrentur, & manes tenebris seu caligini perpetuæ assueti, magnopere terreantur. Ne ipsi quidem Plutoni placere lumen superum, patet ex dictis l. 2. Nam præter alia mala quamplurima ex ignibus Phaëthonteis;

Dissilit omne solum, penetratq; in tartara rimis
Lumen: & infernum terret cum coniuge regem.

Virgil. 8. de specu Caci tenebrosissima, ab Hercule remoto immani saxo patefacta:

Non secùs ac si qua penitus vi terra dehiscens
Infernas reseret sedes, & regna recludat
Pallida, dijs inuisa, superq; immane barathrum
Cernatur, trepident immisso lumine manes.

REX SILENTVM] Qui illic æternum vmbrarum silentium. Dicuntur & regna silentia. Æneid. 6. ... Dijs quibus imperium est animarum, vmbræq; silentes. Et rursus ... *Quæsitor Minos vrnam mouet, ille silentum Conciliumq; vocat.* Lib. 10. *Infernus tyrannus.* Virgilio in 4. Æneid. *Iupiter Stygius*, Propertio *Fusca deus aula*, Statio *profundus Iupiter*. Dicitur & à scriptoribus *Summanus*, quasi summus manium: & ei attribuebantur noc urna fulmina, vt diurna Ioui.

359. H... ET. CLAD. TENEB. &c] Animaduerte qu... opportunè & aptè ad fabulam consequentem delabatur, & posteriora cum prioribus scite copulet. Quoniam metuebat Pluto quod diximus, egressus fed... fundamenta Siciliæ perlustrat & quàm firma ac solida sint, considerat. Ita circumeuntem & contemplantem videt Venus: mox Cupidini negotium mandat, vt fiant quæ de Proserpina deinceps referuntur.

36... CVRRVQ. ATROR. EVECT. EQVOR] Habet & Pluto quemadmodum Phœbus quatuor equos ad currum suum, quos nominat Claud. de Raptu Claudian. & nos locum proculimus ibi: *Interea volucre, Pyrou, Eous, & Aethon*, &c. rursumque infra proferemus.

364. MONTE SVO RESIDENS] Mons Siciliæ E-
A ryx, ab Eryce Butæ & Veneris filio, cæstuum pugna exercitatissimo: in quo monte & matri ædem condidit, & ipse conditus iacet. Hinc Venus Erycina.

NATVMQ. AMPLEXA VOLVCREM] Alatum inducunt poëtæ Cupidinem: caussam alibi non semel disseruimus.

365. ARMA, MANVSQ. MEÆ, &c.] Manifesta μίμησις, ex 1. Æneid. vbi Venus de salute Æneæ sui sollicita, his aligerum dictis affatur Amorem:

Nate, meæ vires, mea magna potentia, solus,
Nate, patris summi qui tela Typhoea temnis.

366. ILLA QVIB. SVP. OMNES CAPE TELA] Quia omnia vincit Amor, ideo telis Cupidinis nihil est potentius. Lib. 13. in fab. Polyphemi: *Prò quanta potentia regni*
B *Est, Venus alma, tui?* Vide ibidem à nobis allata.

367. INQ. DEI PECT. CELER. MOLIRE SAGITT] in pectus huius dei quem cernis, seu, quem tibi digito demonstro. Penetrat pet medullas, & intima præcordia amoris affectus, & facillimè celerrimeque concipitur: ideo sagittis immitti eum poëtæ dicunt; & celeres sagittas hasce vocat noster, eodem respiciens.

368. CVI TRIPL. CESS. FORT. NOVISS. REGNI] Plutonis περίφρασις. Nouissimam fortunam Plutonis nominat subterraneum regnum, quia in natura rerum inferi sunt vltimi. Sunt enim summa, vt cælum & cælestia; sunt media, vt terræ & maria; sunt infima, vt infera. Supera cesserunt Ioui, media Neptuno (Homerus Iliad. 15. terram illis commu-
C nem facit) infera Plutoni, cùm mundum tres fratres partirentur. Vide quæ annotauimus in Symbol. 1. Æneid. ibi: *Non illi imperium pelagi, sæuumq; tridentem*. &c.

369. TV SVPEROS, IPSVMQ. IOVEM, &c.] Sufficiebat, *tu superos*, Iupiter enim inter superos vtique. Sed cùm in laude, tum in reprehensione, qui cæteris præstant in re aliqua communi, eos seorsum nihilominus nominare poëtæ consueuerunt. Iupiter deorum pater & rector cum omnibus cælestibus, Neptunus cum ...bus marinis dijs, Pluto cum inferis tibi parere coguntur. At enim si probetur ista lectio, *Ipsúmque, regit qui numina terræ*, ὑποχθονίων, quid ergo hortatur Cupidinem Venus, vt victum & domitum Plutonem domet? & quinto ac sexto ab hinc versibus: *Inq; dei pectus celeres*, &c. Hoc idem sonant illa verba, *Tartara quid cessant?* Ideo non ab-
D surda Raphaëlis correctio: *Ipsúmque, regit qui numina ponti*, vt ad Neptunum pertineat, quem cum dijs pelagi iam domitum ait, quandoquidem amori seruierunt, cuius expers adhuc sit Pluto, cælebs omnino. Qui legunt, *Ipsúmque, regit qui lumina terræ*, & de Phœbo interpretantur, de quo suprà, *Luce sua qui temperat orbem*. vereor ne aberrent à trumite. Quid hîc cum Phœbo, vbi de tribus fratribus loquitur, & tertium cum duobus alijs committit?

371. CVR NON MATRISQ. T. IMPER. PROF.] Vnum est matris & filij imperium. Quà præcedit & præcurrit, & viam sternit ille, eà sequitur mater.

372. IMPERIVM PROFERS] Nondum satis latè imperare cum filio sibi videtur Venus, quandiu Pluto rex manium, & tertius mundi imperator nihil habet quod amet. Proferre non tantùm est palàm facere; sed etiam protendere & dilatare. Cicero 3. de rep. *Sapientia iubet proferre opes, amplificare*

fl. are diutias. Nonius. De Augusto 6 Æneid. *Super & Garamantas & Indos Proferet imperium.* Munitiones pro[p]terte est apud Cæsarem 1. Ciuil.

AGITVR PARS TERT. MVNDI] Periculum est, ne tertia parte mundi excludamur, cùm in duabus regnemus: terram enim, & maria pro vna sumit.

373. QVÆ TAM PATIENTIA NOSTRA EST] Vtroque modo, cum interrogatione, & sine interrogatione legi potest, sensu plano. Dixerat Cupidinem domare superos, ipsumque Iouem: nunc excipit duas, Palladem & Dianam semper virgines, à quibus ambo contemnantur.

374. AC MECVM VIRES MINVVNT. AMORIS] Quia amor seu Cupido sunt vires Veneris, 1. Æneid. *Nate mea vires*, &c. Vbi ergo non est hospitium illi, nec huic. Quàm magnas habet vires ille, tam magnas ista. Sed apud Dianam & Palladem nullas habet.

376. CERERIS QVOQ. FIL. VIRG. ERIT] nunquam nubet.

377. SI PATIAMVR] si duas illas patimur esse quod volunt.

NAM SPES AFFECT. EASD.] sperat idem sibi fore licitum.

378. AT TV, PRO SOCIO SI QVA, &c.] Conclusio cum petitione. Si qua mihi gratia est apud te propter regnum socium, & commune mihi tecum. Quidam corrigunt, & pro *Si qua est tibi gratia*, legendum monent, *si qua est ea gratia*. Ego pro *tibi* rescribendum censeo *mihi*, sententia facili & vera.

A Versum autem sic interpungendum: *At tu, pro socio si qua est mihi gratia regno*, vt tollatur parenthesis.

379. IVNGE DEAM PATRVO] Proserpina est filia Iouis. Si eam Plutoni iunxeris, patruo iunxeris: siquidem Pluto Iouis frater.

ILLE PHARETRAM SOLVIT] quam de collo in tergum pendentem gerebat.

380 ET ARBIT. MAT. DE MILLE SAGITT.] Opus est illi multis sagittis, quia multos vulnerare habet. Quid enim apud omnes gentes amoribus amabilius? quid vsurpatius? Nouit ergo Venus quaorum quæque valeat sagitta Cupidinis.

3[8]2. NEC QVÆ MAGIS AVDIAT ARCVM] 1. Georg. *Neque audit currus habenas.* Audit arcum sagitta, quæ id [f]acit, in quod arcum sagittarius dirigebat. Simili schemate Horatius ad Pisones: *Nec semper feriet, quodcunque minabitur arcus.*

B

383. OPPOSITOQ. GEN. CVRVAVIT FLEX. CORN.] Flexile cornu est arcus corneus. Lib. 1. *Viderat adducto flectentem cornua neruo.*

384. I. Q. COR HAM. PERCVSS. ARVNO. DIT.] Quiddam adhuc maius & acrius Anacreon, cui multum est negotij cum isto pharetrato puero. Monitum se ab illo, vt amaret; [n]onentem non [pa]ruisse. Arripuisse arcum & sagittas, non pari[t]erem oppugnasse. Sed Achillis instar loricatum, scuto & hasta munitum restitisse. Illum tela vibrasse, se fugam [c]apessiuisse. Vide quæ scripsi in Symbol. 4. Æneid. ibi: *Vulnus alit venis.*

Topographia Pergusæ lacus, ad quem flores cum sodalibus legentem Proserpinam Pluto vxorem rapit. Quinam dij, & quibus promissis eius coniugium ambiuerint fingit ita Claudian. lib. 1. de Raptu.

Personat aula procis: pariter pro virgine certant
Mars clypeo melior, Phœbus præstantior arcu.
Mars donat Rhodopen, Phœbus largitur Amyclas,
Et Delon, Clariosq́; lares. Hinc æmula Iuno,
Hinc poscit Latona nurum.

VIII. *HAVD procul Ennæis lacus est a mœnibus altus,*
Nomine Pergusa: non illo plura Cayster
Carmina cycnorum labentibus audit in vndis.
Sylua coronat aquas, cingens latus omne, suisque
*Frondibus, vt velo, Phœbæos summouet * ignes,* *ictus.
Frigora dant rami, varios humus humida flores.
Perpetuum ver est quo dum Proserpina luco
Ludit, & aut violas, aut candida lilia carpit,
Dumque puellari studio calathósque, sinumque
Implet, & æquales certat superare legendo:
Pæne simul visa est, dilectaque, raptaque Diti.

Vsque adeò est properatus amor. Dea territa mœsto
Et matrem, & comites, sed matrem sæpius ore
Clamat: & vt summa vestem laniarat ab ora,
Collecti flores tunicis cecidere remissis:
Tantáque simplicitas puerilibus affuit annis;
Hæc quoque virgineum mouit iactura dolorem.
Raptor agit currus; & nomine quemque vocando
Exhortatur equos: quorum per colla iubásque
Excutit obscura tinctas ferrugine habenas.
Pérque lacus altos, & olentia sulphure fertur
Stagna Palicorum, rupta feruentia terra,
Et qua Bacchiadæ bimari gens orta Corintho
Inter inæquales posuerunt mœnia portus.

385. HAVD PROCVL ENNÆIS] Viriosè in vulgatis impressum est *Aetnaeis*. Enna vrbs Siciliæ. Caussam, occasionem, modum raptæ Proserpinæ, & indagationem filiæ à Cerere matre susceptam pretium est legere apud Iulium Firmicum, libro de errore profanarum religionum. Ostendit perspicuè, quomodo, vt sæpenumero apud poëtas, veritas rei gestæ in fabulæ commentum migrarit. Legendum porro cum aspiratione *Hennæis*. Vide Obseruat. Schotti nostri lib. 2. c. 8.

386. NOMINA PERGVSA] Claud. ait à Siculis Pergum dici. Antiqui Geographi eius non meminerunt.

386. NON ILLO PLVRA CAYSTRI CARM.] 1. Georg. *Et quæ volucres* (puta cycni) *Asia circum Dulcibus in stagnis rimantur prata Caystri.*

388. SYLVA CORON. AQVAS, &c.] Eundem locum attulit 4. Fast.

Valle sub vmbrosa locus est aspergine multa
Humidus ex alto desilientis aqua.
Tot fuerant illic, quos habet natura colores,
Pictáq; dissimili flore nitebat humus.

Loca syluis aut aquis cincta, poëtis *coronari* dicuntur. Cingere enim complecti, circundare est illis coronari. Catull. in Galliambo dicit *loca syluis redimita.*

389. PHOEBÆOS SVMMOVET IGNES] arcet solis radios, qui ex repercussione calefaciunt. *Ictus* pro *ignes* legit Gebhard. in Crepund. *Ictus* autem solis, sunt ἀκτῖνες, καὶ βολαί. vide cætera l. 3. c. 2.

391. PERPET. VER EST] Nihil ergo loco illo amœnius; sicut verna terræ facie nihil iucundius. Ab orbe condito æternum fuisse ver, scribit l. 1.

QVO D. PROSERP. LVCO LVD.] Quam priùs *syluam*, modò *lucum* nominat, cùm tamen idem non sint. Sed ludunt poëtæ. Apud Claudianum Iupiter consilium cum Venere confert, Proserpinam in campum elicere iubet, vbi eam Pluto inueniat. Venerem Pallas & Diana virgines iussu Iouis comitantur: ne scilicet res suspecta fieret puellæ. Quã caussam Cereri affert nutrix lib. 3. Sed facinus illud (fuisse nimirum Veneri in Proserpina decipienda comites) vt virginibus inhonestum Ceres postea deabus illis exprobrat. Animaduersum ab erudito viro puellas olim, ac præcipuè heroum filias certis temporibus in prata aut ad littora ad suos quosdam ludos & exercitia cõuenire consueuisse. Nominat Nausicaam Alcinoi Phæacum rege natam ex Odyss. ζ. Europam ex Theocrito (poterat etiam ex Ouidio lib. 2.) Orithyiam ex Apollonio. Naso epist. 15. à Theseo primùm raptam ait Helenam, cùm nuda in palæstra cum virginibus luderet.

392. ET AVT VIOL. A. CAND. LIL. CARP.] In 4. Fast. nymphas ei associat, inter quas officia partitur, aliásque alijs floribus legendis detineri fingit.

Hæc implet calathos, lento de vimine nexos,
Hæc gremium, laxos degrauat illa sinus.
Illa legit calthas, huic sunt violaria curæ,
Illa papauereas subsecat vngue comas, &c.

Quem locum pro exemplo aspexit haud dubiè Claudian. 1. de Raptu. Sæpiùs *violæ* iunguntur *lilijs*. 5. Fast. *Lilia desiderant, violas ardere videres.* Propert. l. 3. eleg. 13.

Nunc violas tondere manu, nunc mixta referre
Lilia virgineos lucida per calathos.

393. DVMQ. PVELL. STVDIO, &c.] Flos ille ætatis delectatur plurimùm floribus, & ludicris alijs. Proserpina legebat cupidissimè, totumque animum ibi deponebat, vbi oculos.

395. PÆNE SIMVL VISA, DILECT. RAPT.] M. Tull. de hoc eodem raptu, & simul de amœnitate loci vnde rapta, scriptum reliquit Verrina 6. *Vetus est opinio, Iudices, quæ constat ex antiquissimis Græcorum literis*, &c. Potest illud Iulij Cæsaris huc accommodari, parua mutatione. Dicebat ille: *Veni, vidi, vici.* Nos de Plutone, quamuis non iam concinnè, dicamus: *Venit, vidit, rapuit.* Apud Claudianum Ioui cælibatum suum obijcit, Mercuriumque ad eum pro vxore sibi quoque curanda cum atrocibus minis legat lib. 1. *Nonne satis visum est, grati quòd luminis expers*, &c.

396. VSQ. ADEO EST PROPERAT. AMOR] ἐπιφώνημα. Adeò properauit amorem suum, hoc est, tam festinauit amori suo satisfacere, vt pænè non antè videret, quàm visam concupisceret, concupitam secum tolleret.

DEA TERRIT. MOESTO ET MATR. &c.] Nihil simile audierat, & quid sibi futurum esset, non dubiè conijciebat; amissuram videlicet, quod vnum carissimum habebat; ideo territa, & matris & sociarum opem in hoc raptu implorabat. Matris sæpiùs, quoniam naturale est liberis adhuc adolescentioribus, maximè ad parentum, à quibus se plurimùm amari sentiunt, auxilia confugere, cùm læduntur,

duntur, aut se læsum iri pertimescunt. Expostulationem eius cum Ioue, & implorationem matris promptum est legere apud Claudianum l.2. Quibus à Plutone subijcitur consolatio, in qua multa de campis Elysijs. Principium dūtaxat adscribam:

Cur non torsisti manibus fabricata cyclopum,
In nos tela pater? sic me crudelibus vmbris
Tradere? sic toto placuit depellere mundo: &c.

Sequentibus docetur quanta reuerentia ab inferis excepta hęc sponsa fuerit. Libro autem 3. proditori Plutonis mortem comminatur Iupiter.

398. VT SVMMA VEST. LANIARAT AB ORA] immemor, se gestare sinum plenum collectis floribus, pro more dolentium vestem, qua infra collum tegere corpus incipit, à summo pectore nimirum discerpit. Lib. 3. in fabula Narcissi: *Dumq; dolet, summo vestem deduxit ab ora.*

400. TANTAQ. SIMPLI. PVERILIS. &c.] Dolebat raptum, & quia puella, & pro ætate simplex adhuc, etiam dolebat quos perdebat flosculos bellissimos, vnde sibi serta componere, ac quos per conclaue suum ad oblectamentum oculorum aut disponere, aut spargere cogitarat.

402. RAPTOR AGIT CVRR. ET NOM. &c.] Festinationem Plutonis quasi oculis ipsis spectandam obijcit. Quatuor equos currui subiunctus agit, vnumquemque, nunc istum, nunc illum suo nomine compellat, vt venatores solent in venatu canes, cùm eos ad feram acriter insectandam exhortantur. Nomina equorum, ipsorumque attributa & conditionem sic recenset Claudianus, quos versus etiam l.2. commodè protulimus, cùm de Phœbi equis ageremus:

Orphnaus crudele micans, Aethonq; sagitta
Ocyor, & Stygij crudelis gloria Nycteus
Armenti, Ditisq; nota signatus Alastor.

Primus ab obscuritate & tenebris vocabulum ducit, vt nigrum intelligamus. Micans autem crudele oculis, quos minaces & igneos gerit. Secundus ab ardore, quia rapidus vt ignis, & sagitta velocior. Idem nomen est etiam vni de Phœbæis, lib. 2. Tertius à nocte. Et is in armento Plutonio (vt sciamus A eum equorum gregem alere) primas fert. Ant armentum per auxesin, hos ipsos quatuor tantùm nominat, in quibus cæteris elegantior sit *Nyctem.* Postremus à noxa. Sunt enim alastores quidam dæmones, hominibus infesti & nocentes. In 2. Claudiani Proserpina dum rapitur dearum præsentium Palladis & Dianæ opem implorat. Illæ se raptori opponunt: sed frustra. Pallas etiam in eundem verbis acribus inuehitur.

403. QVOR. PER COL A IVBASQ. EXCVT. &c.] Et his, & præcedentibus verbis illustrandis facit locus Maronis lib. 5. vbi naumachiam describens, cursum illum, & celeritatem, ardoremque nauticum confert cum aurigarum, seu agitatorum con- B tentione in curuli certamine, ludisue Circensibus.

Non tam præcipites biiugo certamine campum
Corripuere, ruuntq; effusi carcere currus.
Nec sic immissis aurigæ vndantia lora
Concussere iugis, proniq; in verbera pendent.

404. OBSCVRA TINCT. FERRVG. HAB.] Ferrugineus color ferri colorem imitabatur, quod ipsum nomen indicat.

405. PER Q. LACVS ALTOS] profundos, vt in mare altum.

ET OLENT. SVLPH. STAGN. PALICORVM, &c.] Stagnum illud per occultos terræ meatus sulphureo quodam calore tepescit. C

407. ET QVA BACCHIADÆ, &c.] Bacchiadæ à Bacchia Dionysii filia, cognominati, Corintho electi in Siciliam traiecerunt. *Bimaris*, quoniam sita inter duo maria, Ionium & Ægæum, vnde Græcis διθάλασσος, & ἀμφιθάλασσος. *Bimarem* dicit Horat. ode 7. lib. 1. Aliàs & Ephyra. Cic. in Agrar. *Corinthi* vestigium vix relictum est. Erat enim posita in angustijs, atque in faucibus Græciæ, sic, vt terra claustra locorum teneret, & duo maria maximè nauigatione diuersa pene coniungeret, cùm pertenui discrimine separarentur.

408. INTER INÆQ. P. MOEN. PORTVS] alter quippe maior, alter minor est. Illic vrbem Syracusas condiderunt.

Cyane nympha, Anapi fluuio nupta, Proserpinam agnoscens, raptum hunc Plutoni exprobrat, cursúmque obiectu brachiorum impedire nititur. Iratus ille sceptrum terræ illidit: quæ mox dehiscens, viam ad tartara pandit. Cyane dolore & lacrymis tabescens in aquam resoluitur, stagnumque auget, quod deinde ab ea nomen accepit.

IX. *EST medium Cyanes, & Pisææ Arethusæ,*
Quod coit angustis inclusum cornibus æquor.
Hic fuit, à cuius stagnum quoque nomine dictum est,
Inter Sicelidas Cyane celeberrima nymphas:
Gurgite quæ medio summa tenus extitit aluo,

Agno-

Agnouítque deum: Nec longiùs ibitis, inquit:
Non potes inuitæ Cereris gener esse: roganda,
Non rapienda fuit. QVOD SI COMPONERE MAGNIS
PARVA MIHI FAS EST: *& me dilexit Anapis:*
Exorata tamen, nec, vt hæc, exterrita, nupsi.
Dixit: & in partes diuersas brachia tendens
Obstitit. haud vltrà tenuit Saturnius iram:
Terribilésque hortatus equos, in gurgitis ima
Contortum valido sceptrum regale lacerto
Condidit. icta viam tellus in tartara fecit,
Et pronos currus medio cratere recepit.
At Cyane raptámque deam, contemptáque fontis
Iura sui mœrens, inconsolabile vulnus
Mente gerit tacita, lacrymísque absumitur omnis:
Et quarum magnum fuerat modò numen in illas
Extenuatur aquas. molliri membra videres,
Ossa pati flexus, vngues posuisse rigorem:
Primáque de tota tenuissima quæque liquescunt,
Cærulei crines, digitique, & crura, pedésque:
Nam breuis in gelidas membris exilibus vndas
Transitus est. Post hæc humeri, tergúmque, latúsque,
Pectoráque in tenues abeunt euanida riuos.
Denique pro viuo vitiatas sanguine venas
Lympha subit: restátque nihil, quod prendere possis.

409 EST MED. CYAN. ET PISÆÆ ARET. &c.] Est inter portus duos inæquales, & Arethusæ fontem, est æquor angustum, siue stagnum, dictum Cyanes stagnum. Cum fonte autem Arethusæ miscet se Alpheos fluuius, Pisam præterfluens, & subterraneo meatu in Siciliam delabens.

411. A[...] VIS STAG. &c.] Postquam mutata fuit, non antea. Obserua nunc appellari *stagnum*, quod proximo superiore versu *angustum æquor* dixerat; infrà *gurgitem sacrum* dicet. Stagnum autem à Græco στεγνὸν (non σταμνὸν) quod contineat aquam, neque manare possit, vt & Festus scripsit. Vnde statiuæ aquæ, quæ contrariæ sunt manantibus & perennibus: cuiusmodi sunt fontes, riui, fluuij. Varro de admirandis, ad Fundaniũ socerum. Secundò de statiuis aquis, vt sunt lacus, & stagna, & putei, & maria, &c. Ex Ioseph. Scalig. Coniectan. ad Varron. de ling. lat.

412. INTER SICELID. NYMPH.] *Nympha* nomen generale est. Cyane fuit nympha stagni huius, & tota Sicilia notissima.

413. GVRGITE QVÆ MED. SVMM. TEN. E. ALVO] Mediúmne Mathematicum, vt in circulo centrum accipias. Eminuit verò ex aquis Cyane vsque ad extremum pectus, ibi enim est summa aluus.

414. NEC LONG. IBIT.] Nimium se posse putat, tam festinantem cum equis incitatissimis & robustissimis intercipere, & progressu arcere. Intelligendum porrò factum hic, quod de Neptuno ait Maro 1. Æn. *Atq; rotis summas leuibus perlabitur vndas.*

415. NON POTES INVIT. CERER. GEN. ESSE] Satis apparebat puellam nec sua, nec matris voluntate abduci: nec pactas esse nuptias. Tu raptor es, vt video, non sponsus; ac proinde nec gener eris; & ego te vetabo rapinam hanc deportare quò vis.

ROGANDA, NON RAPIENDA FVIT] Minùs offendisset Cyanen Pluto, si rogasset priùs, dari sponsam sibi Proserpinam: negatam rapuisset. Sed rogasse, non erat verisimile. Hinc raptum Sabinarum excusat apud ipsas Sabinas Romulus, vt narrat Liuius lib. 1. Cùm enim legatos circa vicinas gentes misisset, qui societatem connubiúmque nouo populo peterẽt. nusquam benignè legatio audita est: adeò simul omnes spernebant. Proinde circuibat Romulus, docebatque raptas, patrum id superbia factum, qui connubium finitimis negassent. Simili modo Israëlitæ Beniaminitas, cùm virgines de Iabes Galaad choros ducentes ad thalami societatem rapuissent, quia quas aliter doceerent, non habebant, apud e[...]um parentes & fratres excusarunt: *Misereмini eorum, non enim eas rapuerunt iure bellantium atque victorum: sed rogantibus vt acciperent. non dedistis, & à vestra parte peccatum est.* Iud. c. vlt.

416. QVOD SI COMPON. MAGN. PARVA M. FAS] Maro eclog. 1. *Sic paruis componere magna solebam.* Vbi annotaui, Vrsino præeunte, ex Herodoto, ὡς εἶναι σμικρὰ ταῦτα μεγάλοισι συμβαλέειν. Et Thucyd. ὡς μικρὸν μεγάλῳ εἰκάσαι. Et ex Cicerone de opt. gen. Orat. *Parua enim magnis sæpe rectissimè conferuntur.*

ET ME DILEXIT ANAPIS] Æquè vt tu Proserpinam, quamuis cætera nec ille tibi, nec ego huic comparanda sim. Lib. 3. Narcissus, *Et amarunt me quoque nymphæ:* vbi plura exempla modi huius loquendi apposuimus.

418. Ex-

418. Exorata tamen, nec vt hæc, &c.] non passa sum me cogi ad nuptias: exorata nupsi, & dedi precibus, quod hæc misera vi & potentiæ dare coacta est.

419. In partes solvers. brach. teno. oast.] præ ira, seu indignatione non cogitabat Cyane se actum agere.

420. Satvrnivs] Saturni filius, vt Iupiter & Neptunus: fratres enim sunt.

421. Terribilesq. hort. eqvos] quare terribiles, ex eorum nominibus liquet, quæ paulo suprà interpretati sumus.

Ingvrgit. ima contort. valido, &c.] sic aquis sceptrum illisit, vt ad fundum vsque perueniret, seu maris arenas contingeret. Oportet igitur fuisse longum leucas aliquot sceptrum istuc.

424. Et pron. cvrr. medio cratere recepit] Crater est etiam vorago, & hiatus terræ. Lucret. l. 6 de Ætnæ ignibus disputans:

In summo sunt ventigeni crateres, vt ipsi
Nominitaut, nos quas fauces perhibemus, & ora.

Quantis porrò gratulationibus & gaudijs inferorum excepta fuerit Proserpina, miranda festiuitate, & summo cum ingenio exponit Claudianus lib. 2. Expositionis hoc est initium,

Conneniunt anima, quantas truculentior Auster
Decutit arboribus frondes, aut nubibus imbres
Colligit, aut frangit fluctus, aut torquet arenas, &c.

425. At Cyane rapt. deam contempt. &c.] Duplici de caussa mœrebat; & quòd sic rapta dea, & quòd fontis sui iura adeò contempsisset Pluto. Quæro quis hîc fons. In angusto æquore summa tenus aluo extitisse antea dixit: &, si postea, vt statim narrat, in aquas vel fontis, vel stagni liquata est, vbi fons, cuius iura vilipendit Pluto? Ipsum stagnum per μείωσιν fontem nuncupauit, vt contrà per ὑπερβολὴν æquor, tametsi addidit, *angustum*, vt eam minueret.

426. Inconsolab. vvln. mente g. tacita] Virgil. 1. Æneid. *Cùm Iuno æternum seruans sub pectore vulnus.* Et 4. *Tacitum viuit sub pectore vulnus.* Quamquam priore loco de ira, posteriore de amore vsurpata Metaphora. Hac voce, *inconsolabilis* neminem arbitror vsum præter nostrum. Simplici vsus est Cicero ad Sulpitium ep. 3. lib. 4. *Est omnino vix consolabilis dolor: tanta est omnium rerum amissio, & desperatio recuperandi.*

427. Lacrvmisq. absvmit. omnis, et qvarvm, &c.] Contabescit lacrymando, & in aquas abit, quarum domina fuerat.

429 Mollirι membr. vider. &c.] Metamorphosis explicatur κατὰ μέρος, particulatim inquam.

435. In tenves rivos] è quibus stagnum tandem euadit.

436. Pro vivo sangvine] viuus est sanguis, quandiu est in corpore humano, eodemque sano ipse sanus. Plurima inanima dicuntur viua, dum sunt in locis suis naturalibus. Exemplis id monstrauimus alibi.

437. Nihil qvod prendere possis] Quid? aqua non prehenditur? Nihil de priore corpore, non caput, non manus, non pectus, non pedes, &c. iam prehenduntur. De mœrore Cyanes ob irritum conatum suum in curru Plutonis reprimendo, & eius resolutione in aquam, sic memorat Ceteri nutrix Proserpinæ apud Claudianum l. 3. de Raptu:

——— Medijs inuenimus aruis
Exanimem Cyanen. ceruix redimita iacebat,
Et caligantes marcebant fronte corona.
Aggredimur subitò & casus scitamur heriles,
(Nam propior cladi steterat) quis vultus equorum?
Quis regat? illa nihil: tacito sed læsa veneno
Soluitur in laticem, subrepsit crinibus humor.
Liquitur, in roremq; pedes & brachia manant,
Nostraq; mox lambit vestigia perspicuus fons.

Quàm anxiè, quàm laboriosè filiam Ceres requisiuerit. Sitibunda ad aniculam diuertens, ab ea potum accipit. Puerum se vt bibulam irridentem, in stellionem transmutat.

X.

Interea pauidæ nequidquam filia matri
Omnibus est terris, omni quæsita profundo.
*Illam non * vdis veniens Aurora capillis* — *rutilis
Cessantem vidit, non Hesperus. illa duabus
Flammiferas pinus manibus succendit ab Ætna:
Pérque pruinosas tulit irrequieta tenebras.
Rursus vbi alma dies hebetarat sidera, natam
*Solis * ab occasu, Solis quærebat ad ortus.* — *ad occasus.
*Fessa labore sitim * conceperat, oráque nulli* — *collegerat.
Colluerant fontes: contectam stramine vidit
Fortè casam, paruásque fores pulsauit. at inde
Prodit anus, diuámque videt, lymphámque roganti

Dulce

Dulce dedit, testa quod coxerat antè, polenta.
Dum bibit illa datum: duri puer oris, & audax
Constitit ante deam, risitque, auidámque vocauit.
Offensa est: neque adhuc epota parte, loquentem
Cum liquido mista perfudit diua polenta.
Combibit os maculas: & quæ modò brachia gessit,
Crura gerit. cauda est mutatis addita membris:
Inque breuem formam, ne sit vis magna nocendi,
Contrahitur, paruáque minor mensura lacerta est.
Mirantem, flentémque, & tangere monstra parantem
Fugit anum, latebrámque petit: aptúmque colori
Nomen habet, varijs stellatus corpora guttis.

438 INTEREA PAVID. NEQVICQ. FIL. M. &c.] A Non illico vt rapta est, sed postquam satis superque filiam verè amissam didicit, eam per terras ac maria quæsitum iuit, nec inuenit. Quæsiuit autem, prò quanta cura, sollicitudine, defatigatione & molestia, idque noctes & dies? Apud Claudianum 3. de Raptu illam in cælo deas reposcit, à quibus subductam, aut quopiam remoram suspicatur. illæ verò *Aut reticent, aut nosse negant responsáq; matri Dant lacrymas*. Quæsituram porrò filiam per omnes terras & vndas diebus & noctibus, atque adeò horis omnibus mox profitetur:

Quin potiùs natam pelago, terrisq; requiris?
Accingar lustrare diem, per deuia rerum
Indefessa ferar, nulla cessabitur hora.
Non requies, non somnus erit, dũ pignus ademptum
Inueniam, gremio quamuis mergatur Ibera
Thetyos, & rubro iaceat vallata profundo, &c.

440. ILL. NON VDIS VEN. AV. OR. CAPILL.] Ex Cassio Parmensi poëta veteri proferuntur hi duo versiculi, nostris gemini:

Te matutinus flentem conspexit Eous,
Atque idem flentem vidit pòst Hesperus idem.

VDIS CAPILLIS] propter rorem matutinum. Propter colorem cęli, roseis capillis. Pro *vdis* in manuscripto exstat *rutilis capillis*.

441 DVAS. MANIB. FLAMMIF. PIN. &c] Faces geminas ex Ætnæ ignibus primùm accendit, quas dextra & sinistra pro lucernis gestaret. Pinus apta tædis & facibus. Catull. in Epithalam. *Pineam quate tedam*, ad Hymenæum: vbi docti legunt. *Spineam quate tedam*, & in eo disputant: vt M. Ant. Muretus, & Hadr. Iunius libro extremo Animaduersorum, de alba spina facis sponsalis, correctis Varronis locis in Cassio & Nonio Marcello.

444. VBI ALMA DIES HEBET. SIDERA] propter lumen solis, quod pręcellenti fulgore suo siderum lumen obscurat & occultat.

445. SOLIS AB OCCAS. SOL. QVÆR. AD ORT.] Non potuit hoc toties fieri, quoties alma dies hebetarat sidera, id est, quotidie. Sed per orientem & occidentem quærebat Proserpinam suam, idq; tam diebus, quàm noctibus. Cur non item quæsiuit per septentrionem, & meridiem? Nimiùm curiosi sumus in his sacris. Nonnulli codices legunt, *Solis ad occasus*, rectiùs fortasse.

446. FESSA LAB. SIT. CONCEP.] Labor corpus exsiccat, inde appetitus humidi, ad instaurandum humorem, quæ est sitis ipsa.

ORAQ. NVLLI COLI VER. FONTES] Credibile non est, tantis itineribus non reperisse fontanam, qua se proluerct: sed post sedatam semel sitim, aliam collegerat.

447. CONTECT. STRAM. VID. P. CASAM] lib. 8. domuncula Philemonis & Baucidis, qui deos hospitio acceperunt, *Tamen vna recepit, Parua quidem, stipulis & canna tecta palustri*.

449. PRODIT ANVS] *Banbonem* hanc vetulam ex Clem. Alexand. Parænetico, libr. 5. contra Gentes videtur nominasse Arnobius.

DIVAMQ. VIDET] Ex habitu quodam aspectuque augustiore cognouit esse diuam. Nam Cere-B rem vnde cognosceret?

LYMPHAMQ. ROGANTI] frigidæ haustum, qua nihil in æstu sitienti iucundius ac sapidius.

450. DVLCE DED. TEST. Q. COX. A. POLENTA] κυκεὼν significatur, inquit Turnebus lib. 18. Aduersar. cap. 8. quem Cic de Orat. vertit *cinnum*. Ei potioni conficiendæ miscebatur polenta, id est, farina hordeacea, vt è libro Hippocratis de Diæta constat, & Homero, apud quem etiam cinno inraditur caseus. Sed &, vt Hippocrates refert, interdum mel ei admiscebatur; quo factum est, vt dulce vocarit Ouid. in neutro genere, quod ait *coctum* cum *polenta* fuisse. Qui enim Grammatici *polẽta* hîc neutrius generis faciunt, in pollinarijs & pistoribus potiùs, quàm Grammaticis numerandi videntur. Didymus in Odyss. κ *cyceona* dicit esse potionem è vino, melle, polenta, aqua, caseo temperatam, qua-C lem etiam Circe miscebat, veneficio tamen prætereà medicatam. Quid sit autem *polentam prausitare*, idem Turneb. lib. 4. cap. 13.

451. DVRI PVER ORIS] *Durum os* pro impudentia, in vsu est bonis scriptoribus. Cicer. pro Quintio: *Videntur esse ore durissimo, qui præsente Roscio gestum agere conentur*, id est, impudentissimi. Immò simpliciter *os*. Sed notanda est loquendi forma. Idem Cic. 1. de Orat. *Quod tandem os est illius patroni, qui ad eas caussas sine vlla scientia iuris audet accedere?* Et 2. Verrin. *Nostis os hominis, nostis impudentiam*.

452. AVIDAMQ. VOCAVIT] Risui conuicium addidit, & pro siti bibentem largiùs bibulam exclamauit. Est autem indecorum mulieri immodestè & ἀμυστὶ, hoc est, ore latiùs patente bibere, sauffere; quid dicam fieri ebriam?

455. NEC ADHVC EPOTA PARTE, &c.] quod in

poculo restabat, de polenta mista cū liquido (quod mel fuisse Turnebus porat) id audaci, & irrisori, & conuiciatori puero in faciem impegit. Cicer. 1. Tusculan. de Socrate: *Cùm venenum sitiens obbibisset, reliquum è poculo eiecit, vt id resonaret.* Vbi *obduxisset* ab alijs legi monuit noster Schottus, Notis ad Viros illustres siue Cornelij Nepotis, siue Aurelij Victoris.

455. COMBIBIT OS MACVLAS] ab ore, seu facie μεταμορφοῦσθαι incipit, & stellionem se futurum ipsis maculis mouet.

457. INQ. BREV. FORM. N. S. VIS M. NOCENDI] Bestiæ maiores plerumque nocent grauiùs, quoniam plus virium habent. Interdum & magnæ à paruis superantur, & eædem nocent perniciosiùs. 2. de Remed.

Parua necat morsu spatiosum vipera taurum:
A cane non magno sæpe tenetur aper.

459. MIRANT. FLENTEMQ. &c.] Puer hic anus illius fortasse nepos fuit, quem ob coniunctionem sanguinis proinde non immeritò defleuit.

A TANG. MONST. PAR.] *pauentem*, est in quibusdam exemplaribus antiquis.

460. APTVMQ. COL. NOM. HAB. &c.] quia quidem corpus eius guttis, seu punctis tanquam stellis distinguitur, nomen conueniens ei Stellio tributum est. Stellionatus Iureconsultis fraus omnis, atque impostura, quæ propriam significationem non habet, & in proprium delicti nomen non cadit: veluti si quis rem alienam obliget: vel in pignore dando pro auro æs subiecerit, stellionatus crimen committit. Brisson. de verborum significat. Ant. Liberalis in Collectan. fab. 24. anum nominat *Misinam*, quę Cereri obtulit potum, in quo pulegium, & farina aquæ permixta. Filium Misinæ irrisorem deæ *Ascalabum*; qui illi de ouo, vt largiùs biberet lebetem profundum, aut dolium plenum afferri iusserit. Cererem iratam, quod supererat in poculo in ipsum effudisse, ita puerum in variegatam bestiam ascalaphum dijs hominibusque exosam abijsse; gratamque rem Cereri præstare, qui eam interficiat.

Regredienti in Siciliam Cereri, Cyane zonam Proserpinæ in vndas suas delapsam monstrat: loqui enim, & quod pridem gestum fuerat, narrare nequibat. Ceres ingenti dolore suscepto, terras, & Siciliam inprimis, execratur: in aratra, rusticos & boues aratores sæuit: solum infœcundum efficit: noxias frugibus tempestates inducit.

XI. *QVAS dea per terras, per quas errauerit vndas,*
Dicere longa mora est. quærenti defuit orbis.
Sicaniam repetit: dúmque omnia lustrat eundo,
Venit & ad Cyanen: ea, ni mutata fuisset,
Omnia narrasset: sed & os, & lingua volenti
Dicere non aderant, nec quo loqueretur habebat.
Signa tamen manifesta dedit; notámque parenti
Illo fortè loco delapsam in gurgite sacro
Persephones zonam summis ostendit in vndis.
Quam simul agnouit, tanquam tum denique raptam
Scisset, inornatos laniauit diua capillos:
Et repetita suis percussit pectora palmis.
Nescit adhuc vbi sit: terras tamen increpat omnes:
Ingratásque vocat, nec frugum munere dignas:
Trinacriam ante alias, in qua vestigia damni
Repperit. ergo illic sæua vertentia glebas
Fregit aratra manu, parilique irata colonos,
Ruricolásque boues letho dedit, aruáque iussit
Fallere depositum, vitiatáque semina fecit.
*Fertilitas terræ * latum vulgata per orbem* *rorum

**Sparsa*

Sparsa iacent: primis segetes moriuntur in herbis.
Et modò sol nimius, nimius modò corripit imber:
Sidera nunc, ventique nocent, auidæque volucres
Semina iacta legunt: lolium, tribulique fatigant
Triticeas messes, & inexpugnabile gramen.

462 QVÆ SIT FAPERTERRÆ. ET QVÆR. VNDAS.] Supl. *Omnibus est terris, omni quæsita profundo.*

463. DICERE LONG. MORA EST] Plautus Capt. *Qua memini mora mera est monerier.*

QVÆ R. NE F. ORBIS] Si locus non fuit toto orbe, vbi eam non quæsiuisset, certè longa mora esset percensere loca omnia, in quibus eam quæsiuit. Orbis dictum pro parte orbis, vnus est enim orbis tantùm Sicilia. *Peregrinum orbem* vocauit remotas & transmarinas regiones:

Non [illegible] peregrinum vt viseret orbem
[illegible] rat rudas.

464. SICANIAM PERVENIT] Siciliam, à rege Sicano sic non [illegible] *Atque ita Sicaniæ saltem*, &c. Et lib. 5. *Vndique conueniunt [illegible], mistique, Sicani.* Plin. lib. 3. cap. 8. Veri in parte omnes claritate *Sicilia, Sicania* Thucydidi, *Trinacria* pluribus, aut *Triquetra* à triangula specie circuitu patens, vt auctor est Agrippa, DCXVIII.M pass.

465. NI MVTATA FVISS.] eo modo, quem suprà exposuit.

468. SIGNA T. MANIF. EDIT] signum raptus euidens.

469. IN LOCO FORTE LOCO] iuxta quem transibat Ceres.

IN GVRGITE SACRO] propter nympham Cyanen, in eius aquas resolutam.

470. PERSEPHONES ZONAM] Græcis est Περσεφόνη, quæ nobis Proserpina. Vtuntur nostri indiscriminatim vtroque.

SVMMIS INSTENDIN VNDIS] innatantem vndis, ἐπιπλάζουσαν quomodo ostendit, si nihil in ea restabat, quod prendere posses. Dicuntur inanima monstrare quippiam, quia quod monstratur, aut monstrari videtur, vt solatium hois.

471. [illegible] cum abijssent menses & anni: non enim breui spatio tot terras & maria inuestigando tempus posuit. Renouatus est igitur dolor, seu potius doloris illius primi magnitudo & acerbitas.

472. INORNATOS CAPILLOS] fœminas annosas capillorum cura cultusque parum decet. Adhæc lugendi, non se comendi & ornandi tempus erat.

473. ET REPETITA S. PER VSS. P. PALMIS] Virgil. 12. *Terq, quaterq, manu pectus percussa honestum.*

474. NESCIT ADHVC VBI SIT] Et hoc dixisset Cyane, si potuisset; dicet autem paulo pòst Arethusa.

TERRAS TAMEN INCREPAT OMNES, &c.] Iram aduersus inanima, velut animata, & consultò nobis incommodantia, reprehendit Seneca de Ira libr. 2. cap. 26.

476. TRINACRIAM ANTE ALIAS] Subiungitur statim caussa. In ipsa Sicilia filiam amiserat: in alijs regionibus perquisitam non repererat: & cùm vtrobique caussas odij se iustas habere putaret, iustiores tamen persequendæ ac detestandæ Siciliæ. Est in more positum refugere, & alienari à locis, in quibus aduersi quippiam pertulimus.

477. ERGO ILLIC SÆVA VERT. GLEB. &c.] Sigillatim edictat, quomodo Siciliæ nocuerit. Aratra confregit; aratores cum bobus ipsis interemit: iacta in sulcos semina vitiauit, vt inde nulla matura seges existeret, agrique sterilescerent. Cæli quoque temperiem corrupit.

480. FALLERE DEPOSIT.] nam & semina illi credi poëtæ dicunt. Iureconsultis est abnegare depositum. Virg. 1. Georg. *Expectata seges vanis elusit auenis.* Tibul. l. eleg. 1. lib. *Neu seges eludat messem fallacibus herbis.*

481. FERTILIT. T. LATA. VVLG. PER ORB.] Toti penè mundo notissima Siciliæ fertilitas frumentaria, iam nulla erat. Cicero Verrin. 2. *Nemini vestrum præterit, iudices, omnem vtilitatem, opportunitatemq, prouinciæ Siciliæ, quæ ad commoda pop. Rom. adiuncta sit, cõsistere in re frumentaria maximè. In cæteris rebus adiuuamur ex illa prouincia, hac vero alimur ac sustentamur.* Idẽ 2. Verrin. testatur à Catone sapienter cellam penariam reipub. Rom. appellatam Siciliam. De huius insulæ & Sardiniæ agrorum vbertate Lucan. l. 3.

Vtraque frugiferis est insula nobilis aruis,
Nec plus Hesperiam longinquis messibus vlla,
Nec Romana magis complerunt horrea terra.
Vbere nec gleba superat cessantibus Austris,
Cùm medium nubes Borea cogente sub axem
Effusis magnum Libye tulit imbribus annum.

Spreta non *sparsa* legendum è vestigijs antiqui codicis præferentis *sprasa*, monuit And. Schottus.

482. SEGET. PRIM. MORIVNT. IN HERB.] Eclog. 7. *Aret ager, vitio moriens sitit aeris herba.* Herbescentem viriditatem Cic. in Catone nominat. Locum quia perbellus ad scribam. *Quæ cùm gremio mollito, ac subacto semen sparsum excepit, primùm id occatum cohibet: ex quo occatio, quæ hoc efficit, nominata est. deinde tepefactum vapore, & complexu suo diffundit, & elicit herbescentem ex eo viriditatem, quæ nixa fibris stirpium sensim adolescit.*

483. ET MODO SOL NIM. &c.] Caloribus immoderatis exarescũt, immodicis imbribus putrescunt sata: minus tamen ipsis hi, quàm illi officiunt.

484. SIDERA N. VENTIQ. NOCENT] Sidera nocent, quoniam eorum ortus occasusque cęli mutationes efficiunt. Venti etiã, cum frumẽta sint in flore.

AVIDÆQVE VOLVCRES] quæ & semina sparsa deuorant, & ipsas spicas iam maturas carpunt.

485. LOL. TRIBVL. FATIG. TRIT. MESSES] Eclog. 5. Maro:

Grandia sæpe quibus mandauimus hordea, sulcis
Infelix lolium, & steriles dominantur auenæ.

Messis pro segete.

486. ET INEX. VGNAB. GRAMEN] Millies vulsum, millies renascitur. Tametsi species est gramen, nihilominus pro genere ipso, herba scilicet inutili vsurpatur. De vitijs & morbis satorum, siue segetum ita Virg. 1. Georg.

Mox & frumentis labor additus vt mala culmos
Esset rubigo, segnisq; horreret in aruis
Carduus. intereunt segetes, subit aspera sylua,
Lappaeq; tribulíq;. interq; nitentia culta
Infelix lolium, & steriles dominantur auenae. A
Quòd nisi & assiduis terram insectabere rastris,
Et sonitu terrebis aues & ruris opaci
Falce premes vmbram votisq; vocaueris imbrem,
Heu magnum alterius frustra spectabis aceruum,
Concussaq; famem in syluis solabere quercu.

Arethusa iram deæ aduersus terram sedare nititur. Se peregrinam quidem, libenter tamen id loci incolere. Cur, & qua ratione aduenerit, opportuniùs narraturam. Dum per inferna labitur, illic Proserpinam, quanquam adhuc mœstam, iam tamen inferorum reginam, Plutonisque regis coniugem conspexisse.

XII. *TVm caput Eleis Alpheïas extulit vndis:*
Rorantésque comas à fronte remouit ad aures,
Atque ait: ô toto quæsitæ virginis orbe,
Et frugum genitrix, immensos siste labores:
Neue tibi fidæ violenta irascere terræ.
Terra nihil meruit, patuitque inuita rapinæ.
Nec sum pro patria supplex; huc hospita veni:
Pisa mihi patria est, & ab Elide ducimus ortus,
Sicaniam peregrina colo. sed gratior omni
Hæc mihi terra solo est: hos nunc Arethusa penates,
Hanc habeo sedem: quam tu mitissima serua.
Mota loco cur sim, tantique per æquoris vndas
Aduehar Ortygiam, veniet narratibus hora
Tempestiua meis, cùm tu curaque leuata,
Et vultus melioris eris. mihi peruia tellus
Præbet iter, subtérque imas ablata cauernas
Hic caput attollo, desuetáque sidera cerno.
Ergo dum stygio sub terris gurgite labor,
Visa tua est oculis illic Proserpina nostris.
Illa quidem tristis, nec adhuc interrita vultu;
Sed regina tamen, sed opaci maxima mundi;
Sed tamen inferni pollens matrona tyranni.

487. TVM CAP. ELEIS ALPH. EXTVL. VND.] De Neptuno 1. Æneid. *Et summa placidum caput extulit vnda.* Arethusæ fontis vndas vocat Eleas, ab Elide enim regione Arcadiæ per meatus subterraneos lapsæ, in Delo primùm, postmodum in Sicilia iuxta Syracusas eruperunt. Et quoniam Alpheus fluuius eam eisdem vijs insecutus, ibidem sese cum eo fonte permiscet, hinc illi epitheton hoc dat Ouidius *Alpheias.* Commentum poëtarum est, deos marinos & fluuiorum, nymphas item in imo aquarum domicilia sua, & thalamos habere, vbi habitent, & quò se recipiant. Exempla repetite est apud Lud Cerdiũ in 4 Georg col. 1. pag. 529. Ex his gurgitibus, siue aquis dicunt eos extulisse, sustulisse, leuasse caput, emersisse. Contrarium efferunt per cō- B didit, mersit, demersit, abdidit, subijt. Vide eundem pag 533. col. 1.

488. RORANTESQ. COMAS A FRONT. &c.] In tempora reiecit dependentes in frontem, & guttis stillantes capillos, vt & aspici a Cerere, & commodiùs cum ea colloqui, & animum eius tranquillare posset.

490. ET FRVGVM GENITRIX] *Genuisse* dicit fruges, quia quo pacto generarentur ac prouenirent, edocuit.

491. TIBI FIDÆ] depositum, seu creditum reddentis, nisi tu veres 2. Georg. beatos dici agricolas, *sua si bona norint.* Et addit *quibus ipsa procul discordibus armis Fundit humo facilem victum iustissima tellus.* Adde ex M. Tullio in Catone, vbi de volup[illegible]s

agricolarum disputat senex ille. Habent enim agricolæ rationem cum terra, quæ nunquam recusat imperium, nec vnquam sine visura reddit quod accipit: sed aliâs minore, plerunque maiore cum fœnore.

492. PATVITQ. INVITA RAPINÆ] In antecedentibus de hoc:

——In gurgitis ima
Contortum valido sceptrum regale lacerto
Condidit: icta viam tellus in tartara fecit.

493. NEC SVM PRO PAT. SVPPLEX] quo minùs tibi suspecta esse debeo: non enim pro mea patria, sed aliena tellure rogo quod æquom est.

494. PISA MIHI PATRIA EST] Elidem intellige regionem, ita dictam ab oppido Elide. In ipsa autem vrbs est Pisa. Ita putest Arethusa habere patriam Pisam, & ab Elide ortus ducere.

495. SICAN. PEREGRINA CVLO] *Hac hospita veni*, iam aiebat.

SED GRATIOR OMNI H. M. TERRA SOLO] ad demulcendã Cererem, cui alioqui Sicilia charissima.

497. QVAM TV MITISS. SERVA] perdebat enim Siciliam ijs modis, qui proximè sunt relati. *Mitissima* pro mitissimè, vt solent poëtæ adiectiuis vti ἐπιῤῥηματικῶς, seu pro aduerbijs, vt monuimus lib. I. ibi, *Et mersis fer opem mitissima rebus.*

498. MOTA LOCO CVR SIM, &c.] Tacitæ interrogationi occurrit, & spondet se caussam aduentus sui explicaturam Cereri, vbi opportunum fuerit non sibi, sed illi.

500 CVM TV CVRA Q. LEVAT. ET VVLT. MEL.] Ista est opportunitas audiendi quæ promittit, & hanc exspectat Arethusa. Cùm, inquit, te cura ista

A molestissima laxaueris, & animo hilariore fueris, cuius rei vultus signum dabit. Bonum, seu meliorem vultum appellat diffusum, non toruum, non deiectum, non contractum. De Philemone, & Baucide lib. 8. deos hospitio accipientibus, & qualiacunque tandem, vt pauperibus suppeditabant, apponentibus, *Super omnia vultus Accessere boni.*

501. MIHI PERVIA TELL. PRÆB. ITER, &c.] Locos Virgilij huc idoneos paulò post in medium afferemus. Disseret infrà de hoc pluribus Arethusa ipsa.

502. SVBTER IMAS CAVER.] vias sub terra ima seu profunda.

503. DESVETAQ. SIDERA CERNO] desueui cernere hæc sidera, dum sub terra tantis spatijs fluito, quæ nunc iterũ cerno in hoc solo, dũ caput extuli.

504. ERGO DVM STYG. SVB TERR. GVRG. &c.]
B Per stygiam paludem lapsa est, meatu adeò profundo, ex quo videre potuit quæ narrat. Ergo illic Proserpinam conspicata est.

506. ILLA QVID. TRIST. NEC ADH. INTERRITA] Cùm hęc loqueretur Arethusa, non erat tristis adhuc, & terroris plena Proserpina. Sed fuit initio, quo tempore ipsam Arethusa vidit, & vidit iam pridem.

507. SED REGINA TAMEN, SED OPACI MAX. &c.] Valet hoc ad consolandam Cererem. Cùm videatur plura dicere, vnam rem tantùm dicit, quam repetitione amplificat.

OPACI MVND.] Agemus de diuersis mundis lib. 10. Positum sub terra mundum ibid. vocat.

508. POLLENS MATRONA] quæ & imperio, & gratia apud maritum valdè pollet.

Stupefacta hoc nuntio Ceres, in cælum vehitur: filia vbi sit, Ioui indicat: sibi eam restitui flagitat. Fassus Iupiter communem esse filiam, culpam fratris eleuat: ab eiusdem nobilitate & diuitijs deam consolatur: reuocandam, si nil gustarit, pollicetur:

MATER ad auditas stupuit, ceu saxea, voces, XIII.
Attonitæque diu similis fuit: vtque dolore
Pulsa graui grauis est amentia, curribus auras
Exit in ætherias. ibi toto nubila vultu
*Ante Iouem * sparsis stetit inuidiosa capillis,* *passis
Próque meo veni supplex tibi Iuppiter, inquit,
Sanguine, próque tuo: si nulla est gratia matris,
Nata patrem moueat; neu sit tibi cura precamur,
Vilior illius, quòd nostro est edita partu.
En, quæsita diu, tandem mihi nata reperta est;
Si reperire vocas amittere certius; aut si
Scire vbi sit, reperire vocas. quòd rapta, feremus:

Dummodo reddat eam. neque enim prædone marito
Filia digna tua est, si iam mea filia non est.
Iuppiter excepit: Commune est pignus, onúsque
Nata mihi tecum. sed, si modò nomina rebus
Addere vera placet, non hoc iniuria factum,
Verùm amor est: nec erit nobis gener ille pudori,
Tu modò diua velis. Vt desint cætera, quantum est
Esse Iouis fratrem? quid quòd non cætera desunt?
Nec cedit nisi sorte mihi? sed tanta cupido
*Si tibi * dissidij est, repetat Proserpina cælum,* *discidij
Lege tamen certa, si nullos contigit illic
Ore cibos: nam sic Parcarum fœdere cautum est.

509. AD AVDIT. STVP. CEV SAX. VOCES] Sic ad nuntium inexspectatissimum obstupuit, vt in saxum obriguisse videretur.

A 510. ATTONITÆQ. DIV SIMILIS] Dictus attonitus à tonitrui strepitu: quasi tonitruo stupefactus. Virgil. 2. Æneid. *Hic stupet attonitus rostris.* Et 3. *Talibus attonitus visis, ac voce deorum.*

VTQ. DOL. PVLSA G. GRAVIS E. AMENTIA] Amens fuit aliquandiu, id est non apud se, non in potestate. Sed eam amentiam depulit dolor, stupori illi ἢ ἐκστάσει paulatim succedens, & illã excutiens.

511. CVRRIB. AVRAS EXIT IN ÆTHER.] cõscenso curru euehitur in altum, huc enim est exire in auras: & subaudi, in cælum vsque. Trahitur autem currus eius ab anguibus, seu draconibus*, vt infrà patebit.

512. TOTO NVBILA VVLTV ANTE IOVEM, &c.] Habitus tristis, & iratæ. Nubila, μεταφορικῶς, à cælo nubibus tecto, cuius aspectus minimè lætus est.

B 513 SPARSIS CAPILL.] Suprà dixit, fuisse inornatis capillis: sed plus est sparsis ac solutis, & dissipatis prorsus.

INVIDIOSA] actionis est. Ionem in inuidiam vocatura.

514 PROQ. MEO VENI SVPPLEX, &c.] Vehemens & pathetica oratio, pro reddenda filia; & arguitur Iupiter pro ἀστόργῳ: Pluto autem pro prædone, & sacrilego.

PROQ. MEO, PROQ. TVO SANGVINE] Sanguis parentum dicuntur liberi, matris potissimùm; nec alio verbo propinquitas, coniunctioque summa & arctissima eorum cum parentibus meliùs potest exprimi. Tamen & nepotes ac posteri auorum & maiorum sanguis interdum dicuntur.

C 515. SI NVLLA E. GRAT. MATRIS] si mater gratia apud te nihil valet: si eam aspernaris.

516. NATA PATREM MOVEAT] quam nequaquam despicis. Illam ergo propter illam ab inferis fac reducem.

517. QVOD NOSTRO EST EDITA PARTV] Quãuis non dubitet charam esse Ioui Proserpinam, tamen vt chara sit rogat, quò magis moueat; & se abiicit, quasi quæ indigna cõplexu Iouis fuerit, vt totum meritũ reductæ ab inferis sit proprium Iouis.

518. QVÆSIT. DIV T. M. NATA REPERTA EST] Germanum huic quod ait Inachus, inuenta sub specie vaccæ Io filia lib. 1.

Me miserum ingeminat: túne es quæsita per omnes
Nata mihi terras? tu non inuenta, reperta es.

A Vbi de duobus hisce verbis *inuenio* & *reperio* disseruimus. Et erroris vel ex hoc loco manifestè conuincuntur, qui posterius, reperio inquam, ad casum duntaxat referunt. Possunt enim dici etiam ea reperiri, quæ cum diligentia & assiduitate quęruntur & inuestigantur, vti Ceres amissam filiam toto orbe quæsiuit & inuestigauit.

519. SI REPERIRE VOCAS AMITTERE CERTIVS] Dupliciter corrigit verbum repetire, & se haud propriè locutam affirmat, cùm huiusmodi reperire sit potiùs amittere: & scire vbi sit quod amissum est, non verè dici possit reperire.

520. QVOD RAPTA, FEREM.] etsi grauis est iniuria, & ideo non facilè ignoscenda: cùm præsertim raptor sibi ignosci non petat.

521. DVMMODO REDDAT EAM] vltrà quidquam non exigemus; cætera condonabuntur.

B NEQ. ENIM PRÆD. MARITO] Ab inhonesto. Nõ vult sic nuptam Iouis filiam, prædoni scilicet, si sua non sit, id est, si ipsa pro matre digna non ducatur.

523. IVPPITER EXCEPIT] τὸν δ' ἀπαμειβόμενος προσέφη νεφεληγερέτα Ζεύς, dixisset Homerus.

COMMVNE EST PIGN. ON. NATA M. TECVM] Respondet hoc ei, quod extremum stomachosiùs dixerat Ceres, *Si iam mea filia non est.* Eam esse verè, & dignam matrem, & se patrem Proserpinæ confitetur libens.

ONVS] de fœtu, seu conceptu Proserpinę, quem etiam in vtero Cereri sibi cum ea communem fuisse non negat. Hypsipyle Iasoni: *Dulce mihi grauida fecerat auctor onus.* Sic 2. Amor. eleg. 13.

C *Tuq; laborantes vtero miserata puellas,*
Quarum tarda latens corpora tendit onus.

Ibidem de partum abigente:

Dum labefactat onus grauidi temeraria ventris,
In dubio vita lassa Corinna iacet.

Claudian. in laudibus Herculis: *Iam graue plus etiam quàm ventris tempora vellent Alcmenam tendebat onus.*

524. SED SI MOD. NOM. REB. ADD. VERA PLACET] Sæpe namque falsa addimus. Et hoc queritur apud Sallust. in Catilin. Cato. Hîc mihi quisquam mansuetudinem, & misericordiam nominat? iam pridem equidem nos vera rerum vocabula amisimus. Quia bona aliena largiri liberalitas, malarum rerum audacia fortitudo vocatur, &c. Defendit ergo factum fratris Iupiter, & est status legitimus, ex definitione. Quæritur enim, quid sit prædari, aut quis dicendus prædo, quod ex definitione diiudicandum est: Pluto enim quod fecit, ex amore fe-

cit,

cit, vt non prædator, sed amator vocandus sit. A

526. NEQ. ERIT NOB. GEN. ILLE PUDORI] Cur non, mox declarabit; quia nimirum frater Iouis. Ergo nobilissimus. Quis generum generosissimum erubescat? Deinde non desunt illi reliqua, regnum puta: idque amplissimum. Quis autem ditissimum generum, & regem repudiet?

529. NEC CEDIT NISI SORTE MIHI] quòd ego partē mūdi meliorē sortitus sum, supera videlicet.

SED T. CVPIDO SI TEAT DISSIDII] Dissidium erit inter Plutonem & te, quæ filiam ei vxorem inuideris. Etiam inter me & te, quoniam ego connubium se dignum Proserpinam adeptam iudico, quidquid sit de raptu.

530. REPETAT PROSERP. CÆLVM] Fiat quod postulas, redeat ad superos, superas euadat ad auras, vt est in 6. Maronis, repetat cælum, nostrum hoc, in quo homines viuimus: nam de deorum domicilio non loquitur, vbi nunquam fuit. Anchisen patrem sic interrogat Æneas apud Manes:

O pater, anne aliquas ad cælum hinc ire putandum est
Sublimes animas: iterumq; ad tarda reuerti
Corpora:

531. SI NVLL. CONTIG. ILLIC ORE CIB. &c.] Si nihil gustauit. Hanc vnam legem præscribit Iupiter, non quidem ab se primum, sed à Parcis latam, in quarum potestate etiam deos esse, & in Trist. & sequentibus libris docetur.

Septem grana mali punici Proserpina comederat. Ascalaphum Orphnes & Acherontis filium, accusatorem suum ipsa indignata bubonē reddit.

XIV.

DIXERAT. at Cereri certum est educere natam.
Non ita fata sinunt: quoniam ieiunia virgo
Soluerat: & , cultis dum simplex errat in hortis,
Puniceum curua decerpserat arbore pomum,
Sumptáque pallenti septem de cortice grana
Presserat ore suo: solúsque ex omnibus illud
Ascalaphus vidit, quem quondam dicitur Orphnē
Inter auernales haud ignotissima nymphas,
Ex Acheronte suo furuis peperisse sub antris.
Vidit, & indicio reditum crudelis ademit.
Ingemuit regina Erebi, testémque profanum
Fecit auem: sparsúmque caput Phlegethontide lympha
In rostrum, & plumas, & grandia lumina vertit.
Ille sibi ablatus fuluis amicitur ab alis,
Inque caput crescit, longósque reflectitur vngues:
Vixque mouet natas per inertia brachia pennas.
Fœdáque fit volucris, venturi nuntia luctus
Ignauus bubo, dirum mortalibus omen.

533. CERERI CERT. EST EDVCERE NAT.] B Non multum mouit Cererem, quod adiunxerat Iupiter de conditione, quam Parcæ ipsæmet statuissent: filiam quà iure, quà iniuria repetere à raptore cogitabat, cuius nobilitatem & potentiam nihili pendebat.

534. NON ITA FATA SIN.] 1. Æneid. *Si quà fata sinant.* Aduersabantur Cereris desiderio, & certissimæ voluntati fata, fœdus, seu decretum Parcarum immutabile.

QVON. IEIVNIA VIRGO SOLVERAT] Suprà, *Si nullos contigit illic Ore cibos.* Quis autem præstabit fuisse adhuc virginem, à Plutone integram scilicet? Sciendum *virginis* nomen interdum vi sua *ætatem viridem seu virentem* in sexu muliebri Latinis significare. Sic & Pasiphaën Maro eclog. 6. dixit. Ad quem versum inspice Symbolas meas.

535. ET CVLT. D. SIMPLEX ERRAT IN HORT. &c.] Ostendit, in quo soluerit ieiunia. Soluit autem non ex nequitia, quòd fata despiceret; sed ignorantia & simplicitate, quam ei & suprà tribuit, cùm lanianda veste flores, quibus sinum repleuerat, effudit. *Tantaq; simplicitas puerilibus affuit annis.* De horto Plutonis nihil legi vspiā hactenus.

536. PVNICEVM POMVM] malum granatum.

537. SEPTEM DE CORTICE GRAN. PRESS. ORE SVO] Dura lex. Tam paucis granis edendis soluitur ieiunium apud inferos. Quidam mythologi tria tantùm, alij nouem tradidere. Maro ibidem epulas fingit libr. 6. sed quas contingi prohibet Furia. Audi,

———: Lucent genialibus altis
Aurea fulcra toris, epulæq; ante ora paratæ
Regifico luxu. Furiarum maxima iuxtà

Accubat, & manibus prohibet contingere mensas.

539. QVEM QVOND. D. ORPHNE EX ACH. &c.] Genus Ascalaphi.

542. ET INDICIO RED. CRVD. ADEMIT] Cui fecit indicium? Plutoni, arbitror, aut inferorum iudicibus Minoi, Æaco, Rhadamanto, qui ei redito interdixerunt.

543. INGEMVIT REGINA EREBI] tam modicæ re impediti reditum suum. Apud superos enim præoptabat, etiam in paupertate viuere, quàm apud inferos regnare, quod de Achille scripsit Homerus Odyss. 11.

TESTEMQ. PROFAN. F. AVEM] *Profanum* Festo, quod non est fanum, quod fani religione non tenetur. *Profani* Græcis ἀμύητοι. ἀμυστηρίαστοι, ἀτέλεστοι, βέβηλοι, non initiati, indigni, qui in sacris locis versentur, à sacris arcendi, imperiti, impuri. Horat. ode 1. l. 3. *Odi profanum vulgus, & arceo.* Vbi multa super hac voce Læuin. Torrentius.

544. SPARSVMQVE CAPVT PHLEGETHONT. LYMPH.] Sic Diana fontis in quo lauabat lympha Actæonem aspergens lib. 3. in ceruum conuertit:

Quas habuit, sic hausit aquas, vultumq; virilem
Perfudit, spargénsque comas vltricibus vndis, &c.

545 IN ROSTR. ET PLVM. ET GRAND. LVM.] Triplex mutatio in capite. Acquirit enim rostrum, plumas grandes oculos, non grandiores quàm habebat prius sed grandes admodum pro aue.

546. ILLE SIBI ABLATVS] Forma priore exutus, ipse sibi ablatus videbatur.

547 [illegible] Q. CAPVT [illegible]] Pat erat, vt eum luminibus grandioribus haberet quoque grande caput,

A & maius quàm pro reliquo corpore.

LONGISQ. REFLECTITVR VNGVES] longos & recuruos vngues adipiscitor.

548. VIXQ. MOVET N. P. INERT. B. PENNAS] Tardissimi volatus est, vnde mox *ignauum* nominat.

549. FOEDAQ. FIT VOLVCRIS] Non tam fœda propter aspectum, quàm propter luctum, & dirum omen quod habet.

550. DIRVM MORTALIB. OMEN] Maximè verò abominatus est bubo, tristis & dira auis, voce funesta, & gemitu, qui formidolosa, dirásque necessitates, & magnas moles instare portendit: ipsum tamen cantu & stridore querulo dirum facere auspicium putant. tacens non semper malus est: quippe bubonis aspectus Agrippæ captiuo Iudæorum
B regnum portendisse fertur. Hæc Alex. ab. Alex. lib. 5 Genialium dier. cap. 12. Nunc ex poëtis testimonia depromamus, & hanc auem esse inauspicatissimam porrò doceamus. Lib. 6. de infaustis Terei ac Prognes nuptijs:

Eumenides strauere torum, tectóq; profanus
Incubuit bubo, thalamóq; in culmine sedit.

Virgil. 4. Æneidos enumerans prodigia mortis Didonis:

Soláq; culminibus ferali carmine bubo
Sæpe queri, & longas in fletum ducere voces.

Claud. lib. 2. in Eutropium:

Protinus extitit iter irremeabile linguis
Arripit, infestóq; iubet bubone moueri
Agmina.

Seneca Hercule Furente:

Hic vultur, illic luctifer bubo gemit.

Quamobrem Sirenes cum plumis & pedibus auium, facies gerant virgineas. Iupiter Cererem exhilarat, atque vt Proserpina vno semestri cum matre, altero cum marito vicissim sit, constituit.

XV. *HIc tamen indicio pœnam, linguáque videri*
Commeruisse potest. vobis, Acheloides, vnde
Pluma, pedésque auium, cùm virginis ora geratis?
An quia cùm legeret flores Proserpina vernos,
In comitum numero mistæ Sirenes eratis?
Quam postquam toto frustra quæsistis in orbe,
Protinus, vt vestram sentirent æquora curam,
Posse super fluctus alarum insistere remis
Optastis: facilésque deos habuistis, & artus
Vidistis vestros subitis flauescere pennis.
Ne tamen ille canor mulcendas natus ad aures,
Tantáque dos oris linguæ deperderet vsum,
Virginei vultus, & vox humana remansit.
At medius fratrísque sui, mœstæque sororis
Iuppiter ex æquo voluentem diuidit annum.

Nunc

Nunc dea regnorum numen commune duorum
Cum matre est tot d.m, totidem cum coniuge menses.
Vertitur extemplò facies & mentis, & oris:
Nam modò quæ poterat Diti quoque mæsta videri,
Læta deæ frons est: vt sol, qui tectus aquosis
Nubibus ante fuit, victis e nubibus exit.

551 HIC TAMEN INDICIO, &c. Cernis quo & quàm idoneo vinculo huic fabulæ consequentem connectat. Pœnam Ascalaphus commeruit indicio & lingua. est *ἐν διὰ δυοῖν* lingua indicante, vt, *molémque & montes insuper altos*, id est, molem altorum montium, 1. Æneid.

552. VOS, ACHELOIDES, VNDE PLVMA, &c. Sirenes Acheloi fluuij Calliopes Musæ filiæ, *Parthenope. Leucosia. Ligia* comites fuerunt Proserpinæ quæ vt mutatæ sint, ipsarum erga eandem amor & eius inueniendæ studium ardentissimum effecit.

553 CVM VIRGINEA ORA GERITIS. Cum vultu virgineo plumæ & pedes auium minime congruunt, vt videtur. *Semiuolucres puellas* Symmachus epist. 41. l. 1. Ausonius in Ternario *tres volucres tres semideas, tres semipuellas* nominat. *Monstra maris* appellat noster 3. de Arte. De suauitate & varietate cantus earum miranda prædicantur. Traditum à quibusdam Græcis, *Sirenas* à pectore sursum habuisse passerum, infra pectus fœmineam effigiem. Auctor Suidas. Liquet hinc quid S. Ambrosius voluerit, de fide ad Gratianum Aug. cum scribit, *Sirenas & filias passerum* ... Locus est corruptus; aut memoria ... fefellit. Verba Prophetæ ... *passerum* ... habent cap. ... *Et respondebunt* ... *Sirenes in delubris voluptatis.*

554. ... QVIA CVM LEGERET FLORES, &c. occasionem & caussam metamorphoseos clarum exponit.

556. QVAM POSTQVAM EST QVÆSITA IN ORBE] non enim sola mater Ceres quæsiuit quanquam sine his quæsiuit. Sed si cum ea flores legebant, nunquid non eam à Plutone rapi videbant, vt idcirco quærendi labore supersedere possent? Præterea in ipso raptu matrem, & comites inclamabat Proserpina, vt aduertere eo mentes & oculos possent. *ἐπεχω*.

559. FACILES DEOS HABVISTIS] *Faciles* in concedendo quod rogabatis. *Facilem nymphas* risisse ad flagitium Menalcæ ait Damœtas eclog. 3. Virgil. quia pro ludo habuerunt, nec in loco sacro peccantem puniuerunt.

560. SVBITIS FLAVESCERE PENNIS] subitò & improuiso per corpus erumpentibus, & coloris flaui quidem pennis.

A 561. NE TAMEN ILLE CANOR, &c.] Cur ijs relictum sit os virgineum, caussam hanc adducit; ne suauitas illa canendi, qua pollebant, deperderetur: sed nauigantes adhuc demulcere possent. 3. de Arte:

Monstra maris Sirenes erant quæ voce canora
Quaslibet admissas detinuere rates.

Sic verò prætermauigantes cantus sui dulcedine oblectabant, vt in somnum altissimum inducerent. Eos ita consopitos deinde in mare deturbabant. Lege plura apud Natalem de Comit. lib. 7. Mytholog. cap. 13. *Tricinium* earum cantum vocat Symmachus, quem cum loto, & poculo Circeo confert.

B 562. TANTAQ. DOTES ORIS] *Dotes* latinè dicuntur quoque quas nonnulli vocant *gratias* & *talenta*, cùm dicunt hunc aut illum habere gratiam, talentum consolandi, concionandi, docendi, gubernandi, &c.

564. AT MEDIVS FRATRISQ. SVI MOESTÆ.] Quid post Proserpinam accusatam, & violatæ legis ream factam Iupiter fecerit. Inter fratrem Plutonem, & Cererem sororem, sequester, vt neutram partem offenderet, illis annum ex æquo partitus est, & retinendæ apud se Proserpinæ sex menses alternos potestatem dedit.

566. DEA REGNOR. NVM. COMMVN. DVOR.] Quandiu est cum matre, regnat cum ea apud superos, hoc est, in mundo nostro: quandiu cum Plutone, apud inferos. Et hæc sunt *duo regna*, quorum numen commune est Proserpina. C

568. VERTIT. EXTEMP. FACIES ET MENT. ET ORIS] Repentè Ceres his auditis aliam mentem, lætam videlicet pro ægra, & vultum alium, hilarem pro mœsto induit. Etsi enim non quantum voluisset, multum tamen erat precibus suis consecuta.

570. VT SOL QVI TECT. AQVOS. NVBIB. &c.] Pulcherrima sanè vultus, ex contractione & obscuritate quadam diffusi ac serenati, cum sole ex obscuris nubibus prodeuntis ac rdentis comparatio. Nam vt suprà, cùm mitissimam vellet ostendere, aiebat: *Ibi toto nubila vultu Ante Iouem passis stetit invidiosa capillis.*

571. VICTIS E NVBIBVS] Vincuntur à sole nubes, cùm dispelluntur ac dissipantur, quò ille nobis conspicuus fiat.

Arethusa in Alpheo fluuio per æstum lauans, eundem se petentem fugitat totis viribus: & Diana (cuius opem flagitat) miserante, in fontem sui nominis mutata, per loca subterranea manans, in Ortygia emergit. Exemplum egregium impensiùs adamatæ, & diuino auxilio defensæ pudicitiæ: qualia in hisce libris plura occurrunt, & a nobis in Paradigmatico, Tit. Castitas, diligenter notata sunt: magísque non antè corruptas mentes ad virtutem, quam flagitiosè amantes ad libidinem accendere debent. Vide Eclogam Virg. 10. cum Symbol. nostris, ibi:

Sic tibi cùm fluctus subterlabère Sicanos,
Doris amara suam non intermisceat vndam.

Et 3. Æneid.

——Nomen dixere priores
Ortygiam. Alpheum fama est huc Elidis amnem
Occultas egisse vias subter mare, qui nunc
Ore, Arethusa, tuo Siculis confunditur vndis.

XVI. *EXIGIT alma Ceres, nata secura recepta,*
Quæ tibi caussa fugæ? cur sis, Arethusa, sacer fons.
Conticuere vndæ. quarum dea sustulit alto
Fonte caput, viridésque manu siccata capillos
Fluminis Alphei veteres narrauit amores.
Pars ego nympharum quæ sunt in Achæide, dixit,
Vna fui, nec me studiosiùs altera saltus
Legit, nec posuit studiosiùs altera casses.
Sed quamuis formæ nunquam mihi fama petita est,
Quamuis fortis eram, formosæ nomen habebam.
Nec mea me facies nimiùm laudata iuuabat.
Quáque aliæ gaudere solent, ego rustica dote
Corporis erubui, crimenque placere putaui.
Lassa reuertebar, memini, Stymphalide sylua:
Æstus erat, magnúsque labor geminauerat æstum.
Inuenio sine vortice aquas, sine murmure euntes,
Perspicuas ad humum, per quas numerabilis altè
Calculus omnis erat, quas tu vix ire putares.
Cana salicta dabant, nutritáque populus vnda
Sponte sua natas ripis decliuibus vmbras.
Accessi, primúmque pedis vestigia tinxi.
** Mox immergor aquis, quas dum ferióque trahóque*
Mille modis labens, excussáque brachia iacto,
Nescio quod medio sensi sub gurgite murmur;
Territáque insisto propioris margine fontis.* *ripæ.
Quò properas, Arethusa? suis Alpheus ab vndis,

Quò

Quò properas? iterum rauco mihi dixerat ore.
** Sic ego currebam, sic me ferus ille premebat,*
Vt fugere accipitrem penna trepidante columbæ,
Vt solet accipiter trepidas vrgere columbas.
Vsque sub Orchomenon, Psophidáque, Cyllenénque,
Mænaliósque sinus, gelidúmque Erimanthon, & Elim
Currere sustinui: nec me velocior ille:
Sed tolerare diu cursus ego viribus impar
Non poteram; longi patiens erat ille laboris.
Per tamen & campos, & opertos arbore montes,
Saxa quoque, & rupes, & qua via nulla, cucurri.
Sol erat à tergo, vidi præcedere longam
Ante pedes vmbram: nisi si timor illa videbat.
Sed certè sonitúque pedum terrebar, & ingens
Crinales vittas afflabat anhelitus oris.
Fessa labore fugæ, Fer opem, deprendimur, inquam,
Armigeræ, Diana, tuæ, cui sæpe dedisti
Ferre tuos arcus, inclusáque tela pharetra.
*Mota dea est, * sparsisque ferens è nubibus vnam* *spissisque
Me super iniecit. Lustrat caligine tectam
Amnis, & ignarus circum caua nubila quærit:
Bísque locum, quo me dea texerat, inscius ambit:
Et bis iô Arethusa, iô Arethusa vocauit.
Quid mihi tunc animi miseræ fuit? ánne quod agnæ,
Si qua lupos audit circum stabula alta frementes?
Aut lepori, qui vepre latens hostilia cernit
Ora canum, nullósque audet dare corpore motus?
Non tamen abscedit. neque enim vestigia cernit
Longiùs vlla pedum: seruat nubémque, locúmque.
Occupat obsessos sudor mihi frigidus artus,
Cæruleæque cadunt toto de corpore guttæ:
Quáque pedem moui, manat locus, éque capillis
Ros cadit, & citiùs, quàm nunc tibi facta renarro,
In latices mutor. Sed enim cognoscit amatas
Amnis aquas, positóque viri, quod sumpserat, ore,
Vertitur in proprias, vt se mihi misceat, vndas.
Delia rupit humum: cæcis ego mersa cauernis
Aduehor Ortygiam: quæ me cognomine diuæ
Grata mihi superas eduxit prima sub auras.
Hac Arethusa tenus.

572. EXIGIT ALMA CERES, &c.] In superioribus A meministi Arethusam narrare Cereri, se peregrinam esse, libeoter tameo habitare in solo Siculo; polliceri eidem, se caussas allaturam, quamobrem tam longinquo itinere, deserta patria eò venerit: sed tempore apto, cùm ipsa Ceres acerbam animi curam posuerit, frontemque exporrexerit:

Mota loco cur sim, tantiq; per æquoris vndas
Aduehar Ortygiam, veniet narratibus hora
Tempestiua meis, cùm tu curaq; leuata,
Et vultus melioris eris.

Iam ergo requirit promissa Ceres.

574. CONTICVERE VNDÆ] Posteaquam Arethusa de visa apud inferos à se Proserpina nuntiauit, Ceres queribunda Iouem adijt, & cum eo expostulauit. Interea illa caput, quod vndis extulerat, Deam allocutura, in vndas retulit. Re cum Ioue cōfecta, ad fontem redit Ceres, Arethusam euocat, nar-

narrationem promissam exigit. Murmurare desinunt aquæ, & inde profluentes riui, pro reuerentia vtriusque deæ.

QVAR. DEA SVSTVL. ALTO FONT. CAP. &c.] quarum aquarum dea, ipsa Arethusa, ex imo fontis extulit caput, quemadmodum priùs: *Tum caput Eleis Alpheias extulit vndis*. Et hoc loco virides capillos manu siccat, id est, è capillis aquam exprimit; suprà verò rorantes comas à fronte ad aures remouet, vtrunque decorè. Virides capilli, vt interdum cærulei, tribuuntur dijs marinis & aquaticis, propter colorem aquæ subuiridem, qui ad cæruleum quoque accedit.

577. PARS EGO NYMPH. Q. SVNT IN ACHÆID.] Maronis 2. Æneid. *Et quorum pars magna fui*, sententiam habet hanc; quorum ego quoque magnam partem pertuli. Hîc autem vnam se de nymphis Achaicis fuisse profitetur, diuersa sententia.

578. NEC ME STVDIOS. AT T. SALT. &c.] Venatricem nympham se ait fuisse *Saltus legere*, est saltus obire, vestigandis feris. Tetendit autem retia ijsdem capiundis.

580 SED QVAMVIS FORM. N. M. FAM. PETITA] Formæ laudem fœminæ adeò expetunt, vt nullam perinde. Quare pro miraculo est, formosam esse, & dici non curare. Plutarch. libello de virtutibus mulierum, ex Gorgia profert hoc: *Mulieris non formam, sed famam vulgatam esse oportere*. De castis & veteribus puellis Prop. l. 1. eleg. 3. *Illis ampla satis forma, pudicitia*.

581. QVAMVIS FORT. ER. FORMOS. N. HABEB.] Eram mascula, & venaticis assueta laboribus, & hinc laudari potiùs cupiebam: nihilominus de forma commeodabar passim.

582. NEC MEA ME FACIES N. LAVD. IVVAB.] Quantumcunque prædicarer à præsentibus & absentibus, & quibuscunque etiam formosis anteponerer, nihil inde superbiebam. Magna & rara virtus profectò in fœmina.

583. EGO RVSTICA DOTE COR. ERVBVI, &c.] Tantum abest, vt de pulchritudine mea gloriarer, vt ea quoque erubuerim, & peccare mihi visa sim, quòd per eam placerem vniuersis; etsi in hoc (vt culpam meam confitear) rustica fui, & quid deceret, haud satis intelligens.

585. LASSA] venatibus ad lassitudinem data.

STYMPHALIDE SYLVA] iuxta Arcadiæ oppidum *Stymphalum*.

586. MAGNVSQ. LABOR GEMINAV. ÆSTVM.] Laborantes, & corpus egregiè agitantes calent & sudant, & in æstu sibi æstum duplicant.

587. SINE VORTICE AQ. SINE MVRM.] Carminibus quinque opportunissimus lauandi locus describitur. In vorticibus periculum est propter altitudinem. Vnde 1. Æneid. de naue Orontis: *Ast illam ter fluctus ibidem Torquet agens circum, & rapidus vorat æquore vortex*. *Murmur* est aquarum cum impetu currentium, & ideo lauationi minùs conuenientium.

588. PERSPICVAS AD HVM. PER QVAS NVMERAR. &c.] Audisti, aquam non fuisse vorticosam, non rapidam, sed leniter fluentem; nunc additur tertia laus, perspicuitas. Splédidior erat vitro. Lib. 3. de fonte Dianæ, in valle Gargaphie: *Fons sonat à dextra tenui perlucidus vnda*. Ibidem de fonte Narcissi: *Fons erat illimis, nitidis argenteus vndis*.

589. QVAS TV VIX IRE PVTARES] Dixit hoc supra, *sine murmure*. Nam quæ vix labi videntur, non strepunt, nec murmurant.

590. CANA SALICTA DABANT, &c.] Quercus, salices & populi in ripis consitæ vmbram præbebant.

595. QVAS DVM FERIOQ. TRAHOQ. &c.] His, & proximè consequentibus verbis lusum suum, natationesque suas, sursum ac deorsum, ad dextram & sinistram exprimit.

597. MEDIO SVB GVRGITE] ab imo gurgite veniens.

598. PROPIORIS MARG. FONTIS] viciniori ripæ me admoui, nescio quid metuens. Et *fontem* appellat, quia non in medio, seu alto flumine, sed non procul à ripa lauabat, quasi in fontem tantùm descendisset. Aut est μείωσις siue λιτότης. Si ex quibusdam antiquis legas *propioris margine ripæ*, sensus erit simplicior & apertior.

600. QVO PROPERAS? ITER. RAVCO, &c.] Bis hanc vocem exaudiui, quò properas? ad ripam enim festinabam.

60[illegible]. SIC EGO CVRREBAM, SIC ME FERVS] Dum ille vocem iterat, ego iam ripis egressa, præ timore vestibus quoque relictis currebam, & quo ille instabat magis, eo currebam vehementiùs.

606. VT SOLET ACC. PIT. TREPID. VRG. COLVMB.] Bene cum columba, timida volucre puellam castitati suæ timentem contulit, & cum rapaci alite raptorem pudicitiæ, quamuis ei res non processit. 1. Trist. eleg. 2.

Terretur minimo pennæ stridore columba,
Vnguibus accipiter saucia facta tuis.

Hieroglyphicum trepidationis est columba, & ab ea vocabulum ducit apud Græcos: τρήρων enim est à τρέω *trepido*. Atque in *pauore* declarando, prompta est columbæ mentio.

607. VSQ. SVB ORCHOMENON, &c.] Montes, & oppida nominat, ad quæ in fuga sua peruenit, vt longam admodum fuisse appareat fugam istam.

609. NEC ME VELOCIOR ILLE] nec præuertere, nec assequi me potuit.

610. EGO VIRIB. IMPAR] Longè plus virium est in viro, cui à vi vocabulum, quàm in fœmina, ne dicam in tenera virgine.

612. PER TAMEN ET CAMPOS, &c.] vt necesse sit nihilominus virtutem non modicas ei vires suppeditasse, si per plana & montana, per saxa & rupes, per auia & inuia cucurrit.

614. SOL ERAT A TERGO] alioqui vmbram antecedentem non vidisset.

615. NISI SI TIM. ILLA VIDEB.] Timor interdum phantasiam ita commouet, vt videre nos putemus oculis quæ nulla sunt.

616. SED CERTE SONITVQ. PED. &c.] De vmbra ab se visa dubitat; sed de sonitu pedum, & afflatu anhelitus minimè. Non igitur de vmbra dubitandum fuit, de vmbra *Alphei* inquam.

617. CRINAL. VITT. AFFLAB. ANHEL.] Lib. 1. in fab. Daphnes: *Tergoque fugacis Imminet, & crinem sparsum ceruicibus afflat*.

618. DEPRENDIMVR] comprehendimur, quod per syncopen poterat, & id fuisset proprium. Deprehendimur enim in maleficio.

619. ARMIGERÆ TVÆ, CVI SÆPE DEDIS. &c.] Confugit ad numen suum, vt venatrix.

621. MOTA DEA EST] miserta est virgo virginis.

SPAR-

SPARSISQ. [illegible] ne A mea amplius vide[illegible] Æneam suum & comitem eius Acha[illegible] ab [illegible] pergere Carthaginem:

Obscuro gradientes aere sepsit,
Et multo nebulæ circum dea fudit amictu:
Cernere ne quis eos, neu quis contingere posset,
Moliriue moram, aut veniendi poscere caussas.

Quem hic obscurum [illegible] rem, & nebulam, infrà nubem appellat, *quem circumfusa repentè Scindit se nubes, & in aera purgat apertum.*

622. LVSTRAT CAL[illegible] TECT. AMNIS, &c. Mito modo Diana nube hac [illegible] tentæ suæ circumfusa Alpheum ludificata est, & densas ei tenebras offudit.

623. CAVA NVBILA] complectebantur enim virginem. Circumfuderat ei sese nubes.

624. BIS LOCVM Q. [illegible] TEXERAT, &c.] constiterat eig. [illegible] cursu Arethusa, defecta viribus.

62[illegible]. QVID MIHI T. ANIM. [illegible] FVIT [illegible] B Deuc[illegible] Pyrrhæ vxori: *Quæ tibi, si sine me fatis erepta fuisses, Nunc animus miseranda foret: Te.ent* A- delp[illegible] *an lenirem credis fore animi misero, quis cum illa* [illegible] Hanc elegan[illegible] tionem è Græc[illegible] demonstrat P[illegible] lib. Vat. Lect. cap. [illegible] enim, τίνα μ[illegible] χαρδίαν [illegible] dixerunt. Lege caput elegantiss. mum.

ANNE Q[illegible] DA[illegible] NÆ, SI [illegible] &c. Vt amica columbæ & accipitris, ita hic agnæ & lupi similitudinem aptissimè indicit. 1. Trist. eleg. 1. agens de timore suo ex clade præterita:

Non procul a stabulis audet discedere si qua
Excussa est auidis dentibus agna lupi.

Delectatur eadem comparatione Virgil. lib. 9. impotentem Turni animum describentem. C

At veluti pleno lupus insidiatus ouili,
Cum fremit ad caulas, ventos perpessus & imbres,
Nocte super media: tuti sub matribus agni
Balatum exercent, ille asper, & improbus ira,
Sæuit in absentes: collecta fatigat edendi
Ex longo rabies, & siccæ sanguine fauces, &c.

628 AVT LEP[illegible] QVI VEP[illegible] LATENS, &c.] Quo euidentiùs declaret Arethusa, quantoperè formidarit, addit peræquè idoneam similitudine, & vt priùs se cum agna, ita modò cum lepusculo metu solicito [illegible], & insecurorem suum vt ibi cum lupo, ita hic cum cane venatico eleganter contexit. In eodem vestigio stabat misera, nec se mouere audebat.

630 N[illegible] TAMEN ABSC[illegible] DIT, &c. Cupiditatem & latentiam Alphei exaggerat.

NEQ. [illegible] VESTIG. CERN. LONG. &c.] ex quo conj[illegible] bat manere eodem loco, quanquam eam non videret. Itaque locum, & nubem illam quasi præ[illegible] seruabat, vel potius vt hostis, [illegible] bat: artus enim suo[illegible] obsessos virgo mox dicet.

632 O[illegible] AT OBSESS. SVDOR MIHI FRIGID. ART. & [illegible] gens sudor de toto corpore defluens, seu totum corpus sudore manans, quantis angoribus anxius [illegible] premeretur, certo demonstrabat. Sane [illegible] per hosce libros complurium virginum & nympharum certamen in tuenda pudicitia [illegible] cupiosè de[illegible] poëta, nullius quàm Arethusæ disertiùs, luculentiùs, copiosius descripsit, qua merito etiam Christianæ virgines petere exemplum possint, si quando in discrimen simile venerint.

SVDOR FRIGID.] vtpote ex timore proueniens: ex calore enim calidus. Æneid. 3. *Tum gelidus toto manabat corpore sudor.* Et 2. de Palladio: *Salsusq. per artus Sudor iit.*

634. QVAQ. PED[illegible] M MOVI MAN. LOCVS, &c.] Paucis verbis [illegible] tionem suam in fontem complectitur.

EQ. CAPILLIS ROS CADIT] Ros poëtis pro humore [illegible] & in diuerso genere. S. Æneid. *Rorabant sanguine vepres.* Lib. 3. *Ter spumam elisam, & rorantia vidimus astra.* Statius 5. Thebaid. *Sanguineas iniectas roribus herbas.*

636 SED [illegible] GNOSCIT AMAT. AMN. AQV. &c. [illegible] gnoscit esse redactas ex illa, qua amauerat.

63[illegible]. POSITOQ. VIRI Q. [illegible]] Os viri pro tota forma viri, quam assumpserat: nō quòd aliòqui non gereret formam viri, nam dij omnes, quicunque tandem, vt viri & fœminæ, nobis similes inducuntur, sub vtroque sexu, generanturque & generantur: sed quòd hæc eius natura non sit, vt idcirco ponere & resumere formam virilem sit liberum. Vnde sequitur: *Vertitur in proprias, vt se mihi misceat, vndas.*

639. DELIA RVPIT HVMVM, &c.] Voluptate Dianæ, quæ & Delia, quia in Delo cum fratre Apolline nata, humo absorbeor, & per occultas terræ vias, quæ hic cæcæ cauernæ dicuntur, Ortygiam (quæ & *Delus* deuehor, sub mari tamen quoque. sic enim suprà. *Tantiq. per æquora vnda Aduehor Ortygiam.*

640. C[illegible] NOM. DIVÆ GRAT. MIHI] *Delus*, quia commune habet nomen cum diua mea, quam ego colo, & colui, est mihi grata insula. *Delia* quippe nuncupatur Diana.

641. EDVXIT PRIMA SVB AVRAS] illic primum è terra erupit, nam postea in Sicilia.

642. HAC ARETHVSA TENVS] Hactenus, subaudi narrauit, Arethusa. [illegible] *vt ing. vicem, & cere comminuit brum: &* [illegible].

Ceres Triptolemo currum suum donat, & ad frumenti sationem mortales docendam mittit. Lyncus Scythiæ rex hospitem accepit, inuidiáque suadente dormientem iugulare tentat, quem Ceres in lyncem conuertit. Omnia hæc cecinit Calliope.

Nymphæ palmam Musis adiudicarunt, & hæ Pieridas sibi coniicientes in picas mutauerunt.

XVII. 642.—— *GEMINOS dea fertilis angues*
Curribus admouit, frenisque coërcuit ora.
Et medium cæli terræque per aëra vecta est;
Atque leuem currum Tritonida misit in vrbem
Triptolemo: partimque rudi data semina iussit
Spargere humo: partim post tempora longa recultæ.
Iam super Europen sublimis, & Asida terram
Vectus erat iuuenis, Scythicasque aduertitur oras,
Rex vbi Lyncus erat. regis subit ille penates.
Quà veniat, caussamque viæ, noménque rogatus,
Et patriam; Patria est claræ mihi, dixit, Athenæ.
Triptolemus nomen. veni nec puppe per vndas,
Nec pede per terras: patuit mihi peruius æther.
Dona fero Cereris, latos quæ sparsa per agros,
Frugiferas messes, alimentáque mitia reddant.
Barbarus inuidit; tantique vt muneris auctor
Ipse sit, hospitio recipit, somnóque grauatum
Aggreditur ferro: conantem figere pectus
Lyncè Ceres fecit, rursúsque per aëra iussit
Mopsopium iuuenem sacros agitare iugales.
Finierat doctos è nobis maxima cantus.
At nymphæ vicisse deas Helicona colentes
Concordi dixere sono; conuicia victæ
*Cùm * facerent, Quoniam, dixit, certamine vobis* * iacerent
Supplicium meruisse parum est, maledictáque culpæ
Additis, & non est patientia libera nobis:
Ibimus in pœnas, & quà vocat ira, sequemur.
Rident Pæonides, spernúntque minantia verba,
Conatæque loqui, & magno clamore proteruas
Intentare manus, pennas exire per vngues
Aspexere suos, operiri & brachia plumis:
Alteráque alterius rigido concrescere rostro
Ora videt, volucrésque nouas accedere syluis.
Plangere dúmque volunt per brachia mota leuatæ,
Aere pendebant nemorum conuicia picæ.
Nunc quoque in alitibus facundia prisca remansit,
Raucáque garrulitas, studiúmque immane loquendi.

642 GEMINOS DEA FERTILIS ANG. &c.] Currum Cereris à Claudiano quoque descriptum ... de Raptu, vbi deposita in Sicilia Proserpina, ad matrem Cybelen in Phrygiam deuehitur: *Sinuosa draconum Membra regens*, &c. obseruat Scalig. l. 5. versusq; annumerat: sed hunc ambitiosiùs, nostrum præter morem suum breuiùs & leuiùs. *Deam fertilem* accipe deam fertilitatis. *Frugum genitricem* nominabat multò antè Arethusa.

644. ET MED. CÆLI TERRÆQ. &c.] vecta est A per aëra medium cæli terræque. Inter cæleste corpus & terram interiectus est aër; non enim poëtæ semper philosophicè loqui coguntur, ne mihi hic de ignis sphæra obiicias, de qua vulgus profanum parum nouit.

645. TRITONIDA MISIT IN VRBEM] Athenas misit, quæ vrbs sacra est Tritoniæ, id est, Palladi, seu Mineruæ. Eleusinem potiùs, Athenis vicinum oppidum, vbi regnauit Celeos, siue Eleusius Triptolemi pater, qui Cererem filiam quærentem hospitio

spirito recepit. Quod meritum vt remuneraretur, filium eius curru suo donatum per orbem cum seminibus misit, qui nostrales fruges serere doceret. Consule Natalem l.5. Mythol.c.14. *De Cerere.*

646. TRIPTOLEMO]3. Trist.eleg.8.

Nunc ego Triptolemi cuperem conscendere currus,
Misit in ignotam qui rude semen humum.

PART MQ. RVOI D. SEM. IVSS. SPARG. HVM. &c.] *Rudis humus*, est nondum culta humus, adhuc inarata: sicut rudis Amphitrite Catullo, quæ nullam adhuc nauem senserat, seu, vt ipse loquitur, quæ nullos adhuc nauis cursu imbuta erat.

647. POST TEMP. LONG. RECVLTÆ] Raphaëli assentior, qui hoc ad nouales refert, quos scimus alternis, aut tertio quoque anno recoli & seri solere. Virgil.1.Georg.

Alternis idem tonsas cessare nouales,
Et segnem patiere situ durescere campum.

Sed si aliquandiu culta, quid eò mitteret Triptolemus? semina deerant, & iam o cessauerat.

649. SCYTHIÆQ. AOVERTIT ORAS] *Scythia* alia est Europæa, alia Asiatica. Incertum vtram intelligat.

651. QVA VENIAT, &c.] terra an mari veniat, quare veniat, quis vocetur, vbi natus. Quatuor interrogationes. De patria respondet primum, dicitque se Atheniensem; quod non omnino verum, nisi quòd Eleusis Athenis propinqua: Eleusinius magis erat Triptolemus.

652. CLARÆ ATHENÆ] multis de caussis *claræ*, quas alibi perstrinximus. Sed claræ potissimùm propter studia sapientiæ, qua nihil est clarius. In ea enim vrbe viguerunt maximè. Inde Propertio *doctæ Athenæ.*

653. TRIPTOLEM. NOMEN.] quod tertio loco quærebatur.

654. VENI NEC PVPPI PER VNO.&c.] Hæc verba respiciunt illa: *Qua veniat*, &c. terrestri, an maritimo itinere. At se æquo itinere aduenire, quod erat præter opinionem omnium.

655. DONA FERO CERERIS, &c.] Hæc est caussa viæ, vt nimirum sementem facere doceat.

656. ALIMENTAQ. MITIA] non mitia in ipsis agris adhuc, & nondum demessa; sed commolita iam, & in panem redacta. Seu mitium alimenta, hominum scilicet, qui sunt mansueta animalia.

657. BARBARVS INVIDIT] Quia honorificum hoc Triptolemo, & gratiam erat summam à mortalibus initurus, non potuit regis barbari inuidentia istuc pati.

658. SOMNOQ. GRAVAT. AGGRED. FERRO] tum enim commodissimè hominem occidere licuit. Lib.1. Iupiter de Lycaone rege Arcadiæ, ad quem terras lustrans hospitij caussa diuerterat: *Nocte grauem somno nec opina perdere morte Me parat.*

660. LYNCA CERES FECIT] Græcus a censendi castris est lynca, à λύγξ, λυγκός.

661. MOPSOPIVM IVVENEM] Atheniensem.

A *Mopsopia* regiuncula Atticæ.

SA... OS IVGALES] Angues, seu dracones illos curru Cereris subiunctos, quia vicem equorum præstabant, à iugo iugales nominat. 7. Æneid. *Absentis Aeneæ vultum geminosq. iugales.* Claud 2. de Raptu: *Emeritos vertant ad pascua nota iugales.*

662. F... ER. DOCT. E NOB. MAX. CANT.] Huc... que cecinit Calliope carmen ἀγωνιστικ... ...rium quoddam, aduersus Pieridas. Vocat max... alludens ad Vestales, quarum antiquissima & ... ...rassis reliquarum princeps sic audiebat. Nescio ... vates τὸ πρέπον seruauerit in cantu tam longo tam breui opponendo.

663. AT NYMPHÆ VICISSE DEAS HELICO.&c.]

B Delectæ fuerunt nymphæ, & iuratæ huius certationis arbitræ, quod antea vidimus. Ex sentent... nil cunctatæ (vt in re liquida penitus & manifesta) pronuntiant: Musis palmam tribuunt suffragijs omnibus.

664. CONVICIA VICTÆ CVM FACERENT] aliud enim non poterant. Contemnebant igitur, & maledictis fig... bant, quibus pares, aut (quod omnino con... ...ebant) superiores euadere nequiuerant. Conantur tamen verberibus in Musas insurgere, vt subijcitur.

665. QVON.D. CERTAM. VOB. SVPPL. &c.] Minantur prius Musæ, si fortè cessent à conuicijs.

667. NON EST PATIENT. ... NOBIS] iniuriam

C tantam dissimulare nobis nefas.

669. R... DENI PÆONID. SPERNVNTQ. &c.] V... de contumaciam & superbiam, minas irrid... *Paeonides* propter matrem, quam, quòd è P... Macedoniæ regione esset. suprà Euippen P... nuncupauit. Est ergo patronymicum à matre...

670 CONATÆQ. LOQVI, ET MAG. CLAM. &c.] metamorphosis depingitur.

676. N... MO... VM CO... VICTA PICA] p... memora garrientes, quasi etiamnum Musis co... ...ntes. *Conuitium* Festus dictum ait à vicis, in quibus habitarum est primùm: vel immutata litera, quasi *conuocium*. At Vlpian. vel à concitatione (vocis) vel à conuentu, hoc est, à collatione vocum. Cùm enim in vnum voces plures conferuntur, conuicium appellatur, quasi conuocium. Itaque rectiùs per c. lit-

D teram, quàm per t. scribitur. *Conuitium* enim plurium simul ædificiorum vitium labemque significat, vt in Originibus suis notauit Scipio Gentilis.

677. FACVNDO PRISCA REMANSIT, &c.] Duobus hisce postremis versibus naturam picæ per expolitionem, commutatis scilicet verbis eandem rem declarat. Quid enim ea loquacius? Ex ista contentione reor natam paroemiam, *Certare cum Musis*, cùm quispiam aut doctrina & ingenio fretus, aut caussæ suæ bonitate confisus, cum doctissimis, & quantumlibet ingeniosis ac potentibus & callidis controuersari & concertare non veretur. Eiusdem sententiæ sunt, *Pica cum luscinia certat, Vespa cicada obstrepens.*

ELECTORVM LIBER SEXTVS.

Arachne humili loco nata mulier, lanificio excellens, & tota Lydia percelebris, eò venit arrogantiæ, vt Mineruam magiſtram abnegaret: quin etiam in certamen vocaret. Cui illà ſe comparans, anus formam aſſumit.

SECTIO I.

RÆBVERAT dictis Tritonia talibus aures:
Carmináque Aonidum, iuſtámque probauerat iram.
Tum ſecum: Laudare parum eſt, laudemur & ipſæ:
Numina nec ſperni ſine pœna noſtra ſinamus.
Mæoniæque animum fatis intendit Arachnes;
Quam ſibi lanificæ non cedere laudibus artis
Audierat. Non illa loco, nec origine gentis
Clara, ſed arte fuit. pater huic Colophonius Idmon,
Phocaico bibulas tingebat murice lanas.
** Occiderat mater: ſed & hæc de plebe, ſuóque* — * Deciderat
Æqua viro fuerat. Lydas tamen illa per vrbes
Quæſierat ſtudio nomen memorabile: quamuis
Orta domo parua, paruis habitabat Hypæpis.
Huius vt aſpicerent opus admirabile, ſæpe
Deſeruere ſui nymphæ vineta Timoli:
Deſeruere ſuas nymphæ Pactolides vndas.
Nec factas ſolùm veſtes ſpectare iuuabat:
Tunc quoque cùm fierent. TANTVS DECOR AFFVIT ARTIS.
Siue rudem primos lanam glomerabat in orbes,
Seu digitis ſubigebat opus; repetitáque longo
Vellera mollibat nebulas æquantia tractu:
Siue leuem tereti verſabat pollice fuſum:
Seu pingebat acu: ſcires à Pallade doctam.
Quod tamen illa negat: tantáque offenſa magiſtra,
Certet, ait, mecum: nihil eſt quod victa recuſem.
Pallas anum ſimulat, falsóſque in tempora canos
Addit, & infirmos baculo quoque ſuſtinet artus.
Tunc ſic orſa loqui.

1. PRÆBVER. DICTIS AVRES] Triuiale eſt, *præbere aures*. Minus, *dare, dedere, adhibere aures*. Noſter in Triſtib. lib. 5. eleg. 13. *Non liber hic vllus, non qui* A *mihi commodet aurem*. Horat. ep. 1. l. 1. *Si modò culturæ patientem commodet aurem.*

TRITONIA] à palude Libyca Tritone, vbi primùm vir-

virginis habitu conspecta est. Alij aliud etymon afferunt. Raphaëlem consule. Diximus pauca lib. 4. si recordor.

2. CARMINAQ. AONID. IVSTAMQ &c.] Vranie cecinit, quæ Palladem in Heliconem venientẽ excepit, & alia quam poëta non nominat (*quam sic affata est vna sororum*, Calliope demum, cuius carmen Musa illa Palladi ad verbum repetiuit, cantatum ab ea in concertatione cum filiabus Pieri. Laudat Musarum carmina Pallas. Meritò sanè. Nam si Musarũ carmina laudem non merentur, cuius merebũtur? Probat quoque iram earundem, quam in æmulas & criminatrices suas conceptam exhibuerint.

3. TVM SECVM. LAVDARE PAR. EST, LAVO.] Cũ audisset Pallas de pœna, qua Musæ obtrectatrices & aduersarias suas mulctassent, subijt desiderium ex sua quoque vltione laudis sibi comparandę, & puniendæ Arachnes à qua se despectui haberi in lanificio cognouerat. Diligentiùs itaque hæc de re secum cogitare incipit. Mox quæ, & qualis Arachne fuerit, & quomodo tandem mira metamorphosi superbiam suam expiare coacta sit, exponit: atque ita hunc librum cum antegresso, & narrationẽ cum narratione, vt sẽper, pulchrè ingeniosèq; cõnectit.

LAVD. PAR. LAVO. ET IPSÆ] Cicero filius patẽti in Partitionum dialogo, postquam præcepta Exornationis ex eius ore, vt fingitur, hausit; *Accepi, didiciq; breuiter, non solùm quẽmadmodum laudarem alterum: sed etiam quemadmodum eniterer, vt possim ipse iure laudari*. Parũ sanè est laudare alios, si ipse nihil laudabile facias, feceris ve. Aliquid tamen est, si id ipsũ bene præstes, si, inquam, bene, incorruptè, & citra adulationem laudes. Sallust. procem. Catilin. *Et qui fecere, & qui facta aliorum scripsere, laudantur*. Alioqui tales videntur cæteris lucem quærere, cùm ipsi tenebris sepulti iaceant. Et omnino eorum laus, qui ipsi in laude vixerunt, apud auditorem plus efficit, altiusq; se in animi penetralia insinuat.

TVM SECVM ...... vt 1. Æneid. de Iunone, *Hæc secum*, subaudimus, voluat, quomodo infrà expressius: *Talia flammato secum dea corde volutans*. Simo in Andria: *Egomet continuò mecum: certè captus est, habet*. Ciceroni Sulpitius ep. 5. lib. 4. *Cœpi egomet mecum continuò sic cogitare*.

4 NVM. NEC SPERNVS POENA, &c.] Si, qui iniuriosi sunt in homines, legibus puniũtur, quo pacto Deus impunè læditur? Cui enim plus debetur?

5. MÆON. AN. P. INTAND. ARACHNES] Lydia fuit Arachne. Lydia autem Mæonia, à rege Mæone. Impensè cogitasse ait, quomodo textricem illam, nimiùm altos gerentem spiritus deprimere, & exemplum facere deberet. Horat. ep. 2. lib. 1. *Si nõ intendes animum studijs & rebus honestis, Inuidia vel Amore vigil torquebere*. *Desigere, & intendere animum in rem aliquam*, dixit Cic. in Academ.

6. NON CEDERE AVDIERAT] Certis nuntijs didicerat, Arachnen iactare in vulgus, se scientia lanificij Mineruæ paria facturam. Hoc eo iniquiùs ferebat dea, quia discipula sua, & fœmina plebeia, loci infimi: cùm ipsa & inuentrix esset artis huius, & summi Iouis filia. Verumenimuerò, quod huius iram accendebat magis, hoc illius gratiam augebat amplius: sibi enim omnia debebat Arachne, ingenio, inquam, & industriæ suæ, vnde tam insolens ei fastidium.

7. NON ILLA LOCO, N. ORIG. GENT. CLARA] Quã

A non paucos liceret recẽsere, qui in ignobili patria, obscura familia generati, bonis artibus, & factis inclytis magnam inuenerũt claritudinem? Distinguenda hic locus, & origo generis. Locus sæpe est genus, parentes, aui. Hinc quempiam *claro, nobili loco natum, ortum* dicimus. Coniungit hæc duo Plautus Captiuis, *locum*, inquam, & *genus*:

Et quoniam heri inde audiuit, de summo loco,
Summoq; genere captum etiam equitem Alium.

Gens totius familiæ, siue stemmatis est. Priori respondet, quod statim de patre & matre subijcit: posteriori, quod ait, *orta domo parua*: domus enim est gens, & familia.

9. BIBVL. TINGEB. MVRICE LAN.] erat purpurarius. *Murex* piscis, ex cuius sanguine fit color, lanis
B imbuendis, vt etiam purpura. Inde pannus ipse de lana hac tincta confectus *purpura*, & poëtis *murex*.

10. OCCIDERAT MATER] *Deciderat* vidi repositũ à Gebhardo, ductum à pomis maturis arbore decidentibus: aut à flore, qui exaridus decidit: quomodo *Maturus* dicitur ętate grauis, & morti contiguus.

SED ET HÆC DE PLEBE, &c.] Mater nihilo patre nobilior, plebeia fuit, vt ille. Interdum qui à patre genus habent obscurum, à matre ducunt illustre, & contrà. Optanda tamen paria coniugia, ne alter alteri habeat quod opprobret. Cleobulus aiebat, vxorem sibi parem eligendam. Nam si clariorem duxeris, affines dominos habebis.

11. SVOQ. ÆQVA VIRO] non æqua, non æqualis fuisset, si illo nobilior fuisset.

LYDAS T. ILLA P. VRB. QVÆSIER. NOM.] Quod
C ei natales & maiores non dederunt, nomẽ memorabile & famam, hoc studium & sedulitas illi contulit: Arachne, ignobilium parentum stirps, se arte sua nobilitauit. Propert. eleg. 2. l. 3. *At nõ ingenio quæsitum nomen, ab æuo Excidet*. Nisus Euryalo apud Maronem l. 9. *Nulla meis sine te quæretur gloria rebus*.

13. QVAMVIS ORT. D. PARVA] orta quãuis parua domo, id est, valdè parua, valdè abiecta familia. Nõ enim *quamuis* est hic conditionalis, sed aduerbium. 1. Georg. *Vt quamuis auido parerent arua colono*, vbi in Symbolis plura exempla cernes.

PARVIS HABITAB. HYPÆPIS] *Hypæpa* oppidulum Lydiæ, ad radices montis Æpi situm, vnde & vocabulum obtinuit.

14. HVIVS VT ASPICER. OPVS ADMIRAB.] à testimonio nympharum. Nisi fuisset labor Arachnes admirabilis, & singularis planè, nunquam nec O-
D reades Tmolum, nec Naiades Pactolum deseruissent, & spectatum aduenissent.

15. VINETA TIMOLI] Lydię mons. Priscis τιμωλάιδου Timolus, aliàs Tmolus.

17. NEC FACT. T. VEST. SPECT. IVVAB.] Non solùm ex velis & telis & textis iam pertextis summã aspectu voluptatem capiebãt; sed etiam texentem intueri non carebat iucunditate: adeò scitè & dextrè & expeditè tractabat versabatque omnia.

18. TANTVS DECOR AFFVIT ARTI] Epiphonema. Lucret. l. 1. *Tantum religio potuit suadere malorum*. Virg. 3. Æneid. *Tantum æui longinqua valet mutare vetustas*.

19. SIVE RVD. PRIM. LAN. GLOM. &c.] Per distributionem commendatur illius peritia. Nihil erat ad artem eius pertinens, quod non sciẽter omnino, promptè & aptè administrare nosset. Omnia munera & opera textricũ exequebatur pulcherrimè.

A Glomeratur in orbes lana rudis, id est, nondum tractata, & laborari cœpta, cùm in pensa colligitur seu conuoluitur.

20. SEV DIGITIS SVB. GEN. OPVS] explicatur sequentibus. Distrahebat lanas iterum iterumque adeò, vt nebulas qoodammodo tenuitate sua imitatentur, filisque deducendis, de quo in sequenti carmine, fierent accommodatissimæ.

21. VELLERA MOLLIEBAT] 4. Georg. *Eam circum* (Cytenen Aristæi matrē) *Milesia vellera nympha Carpebāt, hyali saturo fucata colore.* Sic & Catul. de nuptijs:

Ante pedes autem candentis mollia lanæ
Vellera virgati custodibant calathisci.

Vellos propriè ipsa pellis lanosa. Virg. eclog. 3. *Ipse* B *aries etiam nunc vellera siccat.*

22. SIVE LEVEM TERET. VERSAN. POL. FVS.] Lib. 4. *Leuia versato ducentia flamine fuso.* Catull. de nupt.

Dextera cùm leuiter deducens fila supinis
Formabat digitis: tum prono in pollice torquens,
Libratum tereti versabat pollice fusum.

23. SEV PINGEBAT ACV] Ob quandam affinitatem addit & laborem acus. Acupictores appellāt, qui alioqui Phrygiones. Virgil. 11. *Pictus acu tunicas.* Vbi Seruius, id est, habebat vestem Phrygionis arte perfectam. Est enim inuentum Phrygum. Inde & *Phrygiana vestes.* Plin. lib. 8.

SCIRES A PALLADE DOCTAM] Lib. 1. *Scires è sanguine natam.* Scite posses ex elegantia ipsa, harum rerum iouentricis, & doctricis optimæ discipulam fuisse. Vnde pro ipso opere textorio *Minerua*, C *μετωνυμικῶς.* Propert. l. 2. eleg. 9. de Penelope, procis illudente:

Coniugium poterat falsa differre Minerua,
Nocturno soluens texta diurna dolo.

Ouid. 3. Fastor.

Illa etiam stantes radio percurrere telas
Erudit, & rarum pectine densat opus.

24. QVOD TAMEN IPSA NEGAT] ingrata igitur & mendax, vtpote fastus & arrogantiæ plena: cùm ei tantę magistrę discipulā haberi, ac nominari non potuerit esse nisi perhonorificum; quando ex magistrorum præstantia & fama, discentium progressus plerumq; æstimatur. Tacebo de fœminis, an nō fuit honori & ornamento Aristoteli Plato, Theophrasto Aristoteles, Galeno Hippocr... Quis spreuisset in pictura magistrum Apel... in ...aria Phidiam, aut Polycletum? Et, si f... ... est verum, quod primus, opinor, Lucilius dixit hoc senario, quo & Cicero vsus est ep. 7. l. 9. ad ... :

Πολλοὶ μαθηταὶ κρείσσονες διδασκάλων.
Doctore sæpe discipulus est doctior.

Vt Aristoteles Platone, Cicero Apollonio Molone, alij alijs. Quanquam non eo tempore, quo in illorum disciplinis fuerunt.

TANTAQ. OFFENSA MAGISTRA] Cū tanta, tam diuina sit magistra Pallas, nihilominus eam vilipēdit Arachne, nec debito honore impertit. Offensa, *ἐμφατικῶς.* Tātum abest, vt grata eam memoria B colerer, etiam irascebatur illi, quasi non beneficium, sed iniuriam ab ea accepisset. O nequam mulierem, & fustuario dignam!

25. CERTET, AIT, MECVM] Patebit ex certamine, verum an falsum sit, quod de illa sentio. Rem ipsam auctorem dabo.

NIHIL EST QVOD VICTA RECVSEM] quouis pignore, quauis conditione cum ea ausim congredi. Quiduis ex pacto patiar, si victa discessero. Vides non vulgarem audaciam. 12. Æneid. *Nihil est quòd dicta retractent ignaui Aeneadæ,* inquit Turnus ille magnanimus Sed apud Maronem *τὸ nihil* est aduerbium negandi: apud nostrum verò nomen negans; vt *nullum, nemo.*

26. PALLAS ANVM SIMVLAT] Liquet ex ijs quę C sequuntur, cur speciem anus indueret virgo florida Pallas. Consiliatrix conueniebat simulatio ætatis maturrimæ, in qua inest prudentiæ vis maior plerumque, habetque opinionem meliorem.

27. INFIR. BACVL. Q. SVSTIN. ARTVS] Hoc est, quod Sphynx dicebat, *tribus pedibus ambulare.* De Iunone adeunte Semelen Bacchi matrem, vt fidele impertitura consilium, lib. 3. Metam.

——— *Nec nubes antè remouit,*
Quàm simulauit anum; posuitq́, ad tempora canos:
Sulcauitq́, cutem rugis & curua trementi
Membra tulit gressu, vocem quoque fecit anilem.

Iuuenalis Sat. 2.

Dum superest Lachesi quod torqueat, & pedibus me
Porto meis, nullo dextram subeunte bacillo.

Datura consilium simulata anus, senectutem à prudentia commendat. Suadet ergo, deæ se submittat, culpę veniam roget. Arachne consilium pro deliro superbè contemnit, denuo certamen Mineruæ offert. Illa personam abijcit. Erubescit Arachne, ab audacia tamen, & contumacia non discedit.

II. 28. NON OMNIA GRANDIOR ÆTAS
QVÆ FVGIAMVS HABET: SERIS VENIT VSVS AB ANNIS.
30. *Consilium ne sperne meum, tibi fama petatur*
Inter mortales faciendæ maxima telæ.
Cede deæ, veniamque tuis temeraria dictis
Supplice voce roga: veniam dabit illa roganti.
Aspicit hanc toruis, inceptáque fila relinquit:

Vixque

Vixque manus retinens, confessáque vultibus iram,
Talibus obscuram resecuta est Pallada dictis.
Mentis inops, longáque venis confecta senecta,
Et nimium vixisse diu nocet. audiat istas,
Si qua tibi nurus est, si qua est tibi filia, voces,
CONSILII SATIS EST IN ME MIHI: neue monendo
Profecisse putes: eadem est sententia nobis.
Cur non ipsa venit? cur hæc certamina vitat?
Tum dea, Venit, ait: formámque remouit anilem:
Palladaque exhibuit. venerantur numina nymphæ,
**Mygdonidésque nurus. sola est interrita virgo.* *Mæoniæque
Sed tamen erubuit: subitúsque inuita notauit
Ora rubor: rursúsque euanuit: vt solet aër
Purpureus fieri, cum primùm Aurora mouetur:
Et breue post tempus candescit solis ab ortu.* *icta.
Perstat in incœpto, stolidæque cupidine palmæ,
In sua fata ruit. neque enim Ioue nata recusat:
Nec monet vlteriùs: nec iam certamina differt.

28. NON OMNIA GRAND. ÆTAS, &c.] Granis γνώμη, ex Phœnissis Euripidis. Quę locum sibi à M. Ant. Mureto indicatum narrat Ciofan. I[llos] versiculos cur non huc adscripserim?

Ὦ τέκνον, οὐχ ἅπαντα τῷ γήρᾳ κακά,
Ἐτεόκλεες, πρόσεστιν, ἀλλ' ἡ μπειρία
Ἔχει τι λέξαι τῶν νέων σοφώτερον.

Oratio e[st] I[ocast]æ matris, filium Eteoclem ab ambitione deterrentis, & ad regnum fratri Polynici ex pacto conuento cedendum exhortantis. Versus latinos recensebo tibi ex Georgio Rotallero, cuius opera Tragœdiám cęterasq; illius latinas habemus:

Non prorsus omnibus grauibus premitur malis
Fili, senectus. Temporis longinquitas
Hæc tribuit experientiam actior bine senum .
Quam iuniorum orationis est rigor.

Quæ autem sint grandioris ætatis quę fugiamus, id est, quæ n[o]bis accidere nollemus, nam ea diu viuendo [ass]eq[ui] nequimus, quis nescit? Vide Chiliast. Prou[erb.] *Senectus ipsa morbus est.* Vicissim de commodis eius Cic. in Catone, & nostra ętate Gabr. Palæ[o]tus Card. *De bono senectutis.*

29 SERIS VENIT VSVS AB ANNIS] *Vsus* in omni negotio valet multum, estque certissimus. Vsus efficacissimus omnium rerú magister, Plin. l. 26. *Vsus*, inquam, & experientia. Hinc consilia senum expetūtur, vt vires iuuenum. Nā vt in his ętas & corpus, [s]ic in illis viget mēs, & multa multis annis experiūdo eruditior euasit animus. Euripides apud Stobęū:

Παλαιὸς αἶνος· ἔργα μὲν νεωτέρων,
Βουλαὶ δ' ἔχουσι τῶν γεραιτέρων κράτος.
Dictum est vetustum: Facta iuuenum: cæterùm
Magis valent consilia natu grandium.

Plura vide in Prouerbiorū opere P. Schotti, Adag. 7. Centur. 3. Appendicis Vaticanæ, & in Zenobio Cent. 1. Adag. 82. & Politianum Miscell. c. 88. & Chiliastem Baranum, in *Senum consilia*; &, *Fumus Troes*. Rectè igitur Arachnen ista, quamuis pseudoanus, monet: *Consilium ne sperne meum.*

30. TIBI FAMA PETAT. INTER MORT. &c.] Tu mortalis inter mortales appete primas, si lubet.

32. CEDE DEÆ] Non oportet hominem θεομαχεῖν, *cum deo pugnare*, seu deo repugnare neue armis, neue alia ratione vlla. Vt enim Homerus canit in Odyss. θεοὶ δέ τε φέρτεροι ἀνδρῶν, dij hominibus superiores. Et Pindarus: χρὴ δὲ πρὸς θεὸν οὐκ ἐρίζειν, cū deo minimè contēdendum: ad quem potissimùm pertinere statuendum est illud præceptum, *Cede maiori.* Quid enim Deo maius? sine quo nihil est magnum. Obiurgans Daretem Æneas, qui in pugna cæstuum nihil sit ad Entellum:

Infelix, quæ tanta animum dementia cepit?
Non vires alias, conuersaq; numina sentis?
Cede deo. dixitque, & prælia voce diremit.

33. VENIAM DAB. ILLA ROGANTI] Tāquam certum & indubitatum hoc pronuntiat. Quis tam ferus & inhumanus, quem culpę confessio, & deprecatio non mulliat? Ignoscere peccantibus, & tamen supplicibus, à Deo homines didicerunt. Nihil quippe tam consentaneum diuinæ naturæ, quàm lenitas & clementia.

34. ASPICIT HANC TORVIS] subaudi, *oculis*. Virg. 6. *Talibus ardentem Aeneas, & torua tuentem.* Satis docebat vultus, animi interpres, sermonem aniculæ (quæ etiam nec nomen, nec vnde veniret, ediderat) ingratum sibi accidisse.

35. VIXQ. MANVS RETINENS] Parum aberat, quin istam monitricem non verbis tantùm malis, quod facit, acciperet; sed verberibus quoque multaret. Imperauit tamen sibi.

36. OBSCVRAM PALLADA] sub schmate alieno se occultantem, non se prodere volentem.

37. MENTIS INOPS, LONGAQ. VEN. &c.] Deliram anum appellat: siquidem senilis stultitia, vt est apud Tullium in Catone, *deliratio* vocari solet. Et l. 2. de Oratore: *Tum Annibal respondisse fertur: Multos se deliros senes sæpe vidisse: sed qui magis quàm Phormio deliraret, vidisse neminem.* Tuscul. 4. *Quæ est anus tam delira, quæ ista timeat?*

38. ET NIM. VIXISSE DIV NOCET] quoniam quo senior

ſenior,eo amentior es. Trahi hoc &aliò poteſt,*ἰϑι-κῶς*. Prodeſt viaiſſe diu, ſi probus ſis. ad cumulandum cæleſte præmium. Nocet viaiſſe diu,ſi noprobus ſis,propter exaggeratū apud inferos ſuppliciū.

39. SI QVA TIBI NVRVS AST, SI Q. TIBI FIL.] Optat adeſſe nurus, & filias illius, ſi quas habeat, vt calamitatem ſuam intelligant, audientes illæ, ſe admodum ſtolidam ſocrum, hæ, fatuam ſe habere matrem. Satíſne contumelioſè?

40. CONSILII SATIS EST IN ME MIHI] Prô quã hoc inſolenter, quàm inconſideratè, quàm muliebriter? id eſt, ſine cõſilio, quod nullum, aut perexiguum eſt in mulieribus. Tibi ſatis eſt in te conſilij? Quis ſapiens vnquam tãtum de ſe profiteri auſus? Quis omnibus horis ſapit? Exitus demonſtrabit, quantum tibi in temet conſilij fuerit: ne gutta quidem; ne mica quidem.

41. EADEM EST SENTENTIA NOBIS] nihil muto, apertè dico, eadem mihi mens quæ antè. Tuam cohortationem nec flocci facio. Aut hic eſt ſenſus. Scio ego cum dijs non certandum, vt quibus pares eſſe homines nõ poſſimus. In hoc tua doctrina non egeo. Sed tamen ipſa Pallas, ſe mihi cedere niſi fateretur tacita, veniret vtique, & cõtenderet mecū; quandoquidem quàm parui à me fiat, haud neſcit.

[illegible]VR NON IPSA VENIT? CVR HÆC CERTAMVIT. &c.] Cõſcia ſibi τῆς ἥττης ſuæ, hoc eſt, inæqualitatis ſuæ, &, ſi permitteret ita loqui Latinitas, inferioritatis ſuæ, detrectat certamen mecúm.

43. TVM DEA, VENIT, AIT, &c.] Pati mulieris inſolentiſſimæ ſupercilium diutiùs non potuit Pallas. Ergo erumpit, ſeque manifeſtò prodit.

44. VENERANTVR NVM. NYMPHÆ] quæ tum aderant. Suprà enim & Timoli, & Pactolides nymphas eius texta & artem ſpectatum aduenire ſolitas narrauit.

45. MYGDONIDESQ. NVRVS] Cùm Hypæpe vrbs ſit Lydiæ, vbi habitabat Arachne, & hęc ibidē geſta fingantur, cur nominat Mygdonidas nurus, cùm Mygdonia ſit pars Macedoniæ, aut Phrygiæ? an, vt ſæpè aliâs, à vicino loco traxit epitheton? haud credo, & ſuſpicor ſcribendum *Mæoniaq; nurus*: nam Lydiam dictam quoque Mæoniam, in confeſſo eſt.

SOLA EST INTERRITA VIRGO] venerationis ac reuerētiæ ſignificationem nullā dedit Arachne.

46. SVBITVSQ. INVITA NOTAVIT ORA RVB.] Dixerat antea ſatis, *Erubuit*: ſed luxuriat pro ſollemni ſuo. Ineſt tamen in vocibus iſtis *ora inuita* myſterium, & notandum, quamobrem, ſi naturalis eſt iſte rubor, & prohiberi non poteſt, cur nõ contingat omnibus nobis, in quibus eadem natura eſt? Sunt enim quidam, qui non erubeſcunt: vt qui verecundię fines tranſierunt. An hoc ideo, quia iſti omnem honeſtatis ſenſum, turpitudinis horrorem amiſerunt? etenim, vt traditum eſt à Macrobio, Saturnal. 2. c. 11. *Natura cùm quid ei occurrit honeſto pudore dignū, imum petendo penetrat ſanguinem: quo commoto atq; diffuſo, cutis tingitur, & inde naſcitur rubor. Dicunt etiam Phyſici, quòd natura pudore tacta ita ſanguinem ante ſe pro velamento tendat, vt videmus quemque erubeſcentem manus ſibi ante faciem frequēter opponere. Nec dubitare de his poterit, cum nihil ſit aliud rubor, niſi color ſanguinis.* Hactenus ille. Percuſſa igitur Arachne veniſſi na ipſius deę, pręſentia, vel inuita ſignum dedit incõſultiſſimæ audaciæ ſuæ, rubore perfuſa quamuis nolens.

47. VT SOLET AER PVRPVR. FIERI, &c.] Ruborem Arachnes confert cum colore illo, quem ſurgente aurora roſeum in nubibus conſpicimus, qui ſole aſcendente in altum mutatus euaneſcit. Non tamen id tam breui tempore fit, quàm in vultu Arachnes fiebat. Aër nõ coloratur, & qui in nubibus apparent colores, non ſunt veri colores, vt nec in iride. Sed de his in Meteoris Phyſiologi.

49. CANDESCIT SOLIS AB ORTV] candeſcit aër cùm à ſolis radijs illuminatur. Tum enim cælum albeſcere, & lux candida dicitur. Calamo exarati libri habent *ſolis ab ictu*. Nam & Lucret. radios illos ſolares *lucida tela diei*, & Prudent *ſpicula* nominauit.

50. PERSTAT IN INCOEPTO] de pertinacia nihil remittit, contendere cum ea texendi artificio fixum ac decretum habet.

STOLIDÆQ. CVPID. P. IN SVA FAT. RVIT] Adeò hæc victoria, quā ſibi de Pallade promittit, eius animum delectat, vt cæco impetu in perniciē ſuam feratur, quo nihil ſtolidius. Cic. pro M. Marcello: *Vt ſine vlla ſpe ad interitum ruerem voluntarium*. Et 5. de Finib. *Quidam in mala ſcientes ruunt.*

51. NEC ENIM IOVE NATA RECVSAT, &c.] Demittit ſe Pallas, & cum diſcipula, quam contemnere iure poterat, ſine mora concertat.

Antequam doceat Poëta, quid fabularum, aut hiſtoriarum vtraq; telæ ſuæ intexuerit, morem laboremq́ue textricum quaſi ſub aſpectum ponit, deq́; vmbris & coloribus nonnihil attingit. Minerua deformauit litem ſuam ſuper Athenarū appellatione cū Neptuno, XII. dijs iudicibus. Per quatuor angulos tranſmutationes mulierum, quæ ſe Iunoni forma aut æquarint, aut prætulerint: in ora telæ oliuas, genus arboris ſibi charum attexuit.

III. 53. *HAVD mora: conſiſtunt diuerſis partibus amb.*
Et gracili geminas intendunt ſtamine telas.
55. *Tela iugo iuncta eſt, ſtamen ſecernit arundo:*
Inſeritur medium radijs ſubtemen acutis:
Quod digiti expediunt; atque inter ſtamina ductum
Percuſſo feriunt inſecti pectine dentes.

Vtraq;

Vtraque festinat, cinctæque ad pectora vestes,
Brachia docta mouent, studio fallente laborem.
Illic & Tyrium quæ purpura sensit ahenum
Texitur, & tenues parui discriminis vmbræ,
Qualis ab imbre solet percussis solibus arcus
Inficere ingenti longum curuamine cælum:
In quo diuersi niteant cùm mille colores,
Transitus ipse tamen spectantia lumina fallit.
Vsque adeò quod tangit idem est, tamen vltima distant.
Illic & lentum filis immittitur aurum,
Et vetus in tela deducitur argumentum.
Cecropia Pallas scopulum Mauortis in arce
Pingit, & antiquam de terræ nomine litem.
Bis sex cælestes medio Ioue sedibus altis
Augusta grauitate sedent sua quemque deorum
Inscribit facies: Iouis est regalis imago.
Stare deum pelagi, longóque ferire tridente
Aspera saxa facit: medióque è vulnere saxi
Exiluisse ferum, quo pignore vindicet vrbem.
At sibi dat clypeum, dat acutæ cuspidis hastam,
Dat galeam capiti: defenditur ægide pectus:
Percussámque sua simulat de cuspide terram
Edere cum baccis fœtum canentis oliuæ:
Mirarique deos: operis victoria finis.
Vt tamen exemplis intelligat æmula laudis,
Quod pretium speret pro tam furialibus ausis;
Quattuor in partes certamina quattuor addit,
Clara colore suo, breuibus distincta sigillis.
Threiciam Rhodopen habet angulus vnus, & Æmum,
Nunc gelidos montes, mortalia corpora quondam,
Nomina summorum sibi qui tribuêre deorum.
Altera Pygmææ fatum miserabile matris
Pars habet. hanc Iuno iussit certamine victam
Esse gruem, populisque suis indicere bellum.
Pinxit & Antigonen ausam contendere quondam
Cum magni consorte Iouis, quam regia Iuno
In volucrem vertit: nec profuit Ilion illi,
Laomedónue pater: sumptis quin candida pennis
Ipsa sibi plaudat crepitante ciconia rostro.
Qui superest solus Cynaran habet angulus orbum:
Isque gradus templi natarum membra suarum
Amplectens, saxóque iacens lacrymare videtur.
Circuit extremas oleis pacalibus oras.
Is modus est, operisque sua facit arbore finem.

54. ET GRACILI GEMIN. INTEND. STAM. TEL.] Vtraque separatim de subtili stamine, seu filo texere orditur telam suam.

55. TELA IVGO IVNCTA EST] Iugum est transuersarium illud lignum, seu pertica, cui tela, quæ texitur, alligatur, seu vnde pendet. Tela iugalis apud Catonē c. 10. est iugo imposita, in quo texatur, ad discrimen aliarū telarum, quę pinguntur acu, texūtur

tur radio, pectine, aut alio genere, sine iugo tamen.

STAMEN SECERNIT ARVNDO] arundinem hic nominat, quos mox radios, der wafel/oder wepffen/ illo enim stamina percutiuntur.

56. SVBTEMEN] der eintrag. Virgil. 3. Æneid. *Fert picturatas auri subtemine vestes.*

58. PERCVSSO FERIVNT INSERT. P. DENT.] subtemen illud inductum feriunt dentes insecti, seu inserti pectini, ipso pectine percusso, vt textum deorsum, filis arctius coeuntibus.

59. VTRAQ. FESTINAT] cæteris paribus laudatur in quocunque opere ac labore celeritas.

CINCTÆQ. AD PECT. VEST. BRACH. D. MOVENT] quàm bellè nodo sinos collectæ fluentes, vt est de Venere in Sylua 1. Æneid. Subductas vestes aliquantum, cinctu ad pectus cohibebant, ne defluerent, vt lotrices videre est *Brachia docta*, pro ipsæ doctæ, hypallage. Tropus Poëtis familiarissimus.

60. STVDIO FALLENTE LABOREM] Præ studio bene texendi, & victoriæ consequendæ, laborem non sentiebant. Hoc sæpiùs contigit in re aliqua cum voluptate occupatis; nempe, vt se tantùm laborare non aduertat, & temporis longè minus abijsse reatur. Nicias pictor quærebat à famulis, an prandisset.

61. TYRIVM QVÆ PVR. SENSIT AHEN.] Non texebatur velum, seu pannus purpureus, qualis Tyri in Phœnicia texitur optimus; sed fiebat textrinum opus è filis deductis de lana purpurea, seu, cui incoctus erat color purpureus.

62. ET TENVES PARVI DISCRIMINIS VMBRÆ] Non minimum etiam in vmbris occupatur pictores, quos in Academ. ait Cicero multa in vmbris, & eminentia videre, quæ nos non videmus. Per vmbras fit, vt quod pictum est, extare magis videatur, quæ visum colligunt. *Parui discriminis*, quæ parua quædam discrimina in coloribus efficiunt, vt eorum fines, termini, limites vix discerni queant.

63. QVALIS AB IMBRE SOLET, &c.] Inducta Iridis collatione docet, quid vmbræ cōferant in picturis. Quemadmodum post pluuiam ex repercussione radiorum solis in roridam nubem se fundētium, solet arcus per cælum ingens & multicolor existere, in quo contemplādo fallitur aspectus noster, dum colorum illorum, vt putantur, transitum, ab vno scilicet in alium videmur internoscere, nullo enim medio alios excipiunt. Et distare iudicat vltima, seu extrema colorum illorum, quæ non distant; vsq; adeò quod tangit idem est cum eo quod tangitur. Sic vmbræ faciunt, vt quod non distat, distare tamen existimes.

65. IN QVO DIVERSI NIT. CVM MILLE COLOR.] Lib. 1. *Nuntia Iunonis varios induta colores.* Et 4. Æneid. Maro:

Ergo Iris croceis per cælum roscida pennis,
Mille trahens varios aduerso sole colores.

68. LENTVM AVRVM] tractabile, flexibile, & in fila coactū immittitur & intexitur stamini. De purpura aurea dixit. Ex stamine igitur gracili & subtili, serico nimirum, ex auro & purpura telæ istæ texebantur. Nunc quod argumentum Mineruа habuerit, auscultemus.

70. CECROP. PALLAS SCOPVL. MAVORT. &c.] Singulatim enumerat, quarum rerum figuras & simulacra vtraque depinxerit in velo suo. Minerua quidem actionem suam aduersus Neptunum, propter nomen Athenis imponendum. *Cecropia*, quasi dicat Attica, seu Atheniensis, à Cecrope, à quo & ipsa vrbs Cecropia Catullo.

A

SCOPVL. MAVORT. IN ARCE PINGIT] Primū omnium pingit locū, in quo exercitum fuit iudicium. Is erat Areopagus, Martis collis (non Martis pagus), vt quidam inscitè exponunt) ita indigitatus, quòd ibidem Mars caussam dixit apud XII. deos arbitros, de cæde Halirrhotij, accusante Neptuno patre. Pinxit scopulum cum arce Martis.

71. ET ANTIQ. DE TERRÆ NOM. LIT.] Quòd vterque de vrbe, & humano genere bene meritus esset, ambo sibi honorē hunc deberi arbitrabántur, vt ab se vrbs appellationem sortiretur. Vicit omnium iudicum suffragijs Minerua Ἀθήνη. Fabulæ totius allegoriā putant esse hanc eruditiores; Athenas non tā

B

imperij & opū magnitudine, nam per classes nādo quæsita, quàm pacis & togæ artibus clariore euasisse: & in hac caussa ideo deos iudicasse dici, vt qui summā gloriā in summa potentia constituūt, intelligār velit diuino calculo bonas leges, mores, & quas diximus bonas artes, maius creditatum decus videri.

72. BIS SEX CÆLES. SEDENT] Quæritur qui sint isti XII. maiorū gentium fuisse ponendum est. Non alios inuenio, quàm quos Ennius duobus hexametris complexus est, sex mares, totidem fœminas:

Iuno, Vesta, Minerua, Ceres, Diana, Venus, Mars,
Mercurius, Ioui, Neptunus, Vulcanus, Apollo.

Ex his duo stabant, litigatores videlicet, reliqui sedibus altè extructis, vt iudices, considebant, augusta cum grauitate. Necesse est igitur decem tantum iudicasse; nec enim Neptunus, & Minerua sententiam ferre in sua ipsorum caussa poterant. Sed nominatur XII. more scriptoribus vsitato in numeris, vt plus minùsue dicant, quo dicant commodiùs. Neptunus quoq; non propriè cælestis, nec Vulcanus.

C

MEDIO IOVE] Sedentibus decem, & duobus stantibus à dextris & sinistris, potest Iupiter sedere medius propemodum.

73. SVA QVEMQ. DEOR. INSCRIB. FACIES] vnusquisque suam formam & habitum gerebat, vnde agnosci poterat.

74. IOVIS EST REGAL. IMAGO] Ex facie, & conformatione totius corporis, ex sceptro fortasse etiam & corona agnoscebatur Iupiter.

75. STARE DEVM PELAGI, &c.] in alia parte pictura hæc intellige; nec enim totum vno in spatio quibat pingere. *Rector pelagi*, l. I. alibi *deus æquoru*.

D

LONGOQ. FERIRE TRID. ASPER. &c.] Sceptrum eius est tridēs. Cùm, lata à dijs conditione, vt is vrbē nominaret, qui hominibus munus vtilius produxisset, Neptunus equum, Minerua oliuam produceret; lis secundùm hanc data est. Fabulæ originem refert Plutarch. in Themistocle, nempe hanc. Cùm Atheniensium primores studerēt ciues à mari retrahere, vt assuescerēt viuere vel non nauigantes; sed regionem arboribus ornātes, sermonem illum vulgarunt, quòd Neptuno de regione contendente, Pallas iudicibus oliuam obtulerit, ac vicerit.

77. EXSILVISSE FERVM] ferum prò equo posuit & Virg. 2. Ænei. quāquā ibi de ligneo equo sermo est.

Sic fatus, validis ingentem viribus hastam
Inlatus, inq; feri curuam compagibus aluum
Contorsit.

Dicitur & de alijs brutis, vt ibidem in Symb. hostris ostendimus. Sunt qui pro *ferum fretum* legant, vt Ouid. videatur indicare voluisse quandam aquarum scatu-

A ſcaturiginē, ſeu [illegible], quem percuſſu hoc ſuo in arce Neptunus [illegible]. In his eſt Baptiſta Egnatius, multa ſuper eo diſputans Racemat. cap 8. ſed altera lectio plures auctores habet, quam & Virgil. confirmat 1. Georg.

> — *Tuq; ô, cui prima frementem*
> *Fudit equum tellus magno percuſſa tridenti,*
> *Neptune.*

Quem locum idem Egnatius aliò detorquet.

78. AT SIBI DAT CLYPEVM, &c.] Præter tridentem, & equum Neptuno nihil appinxit: at ſibi clypeum, haſtam, galeam, ægidem, oliuam; ita quidem hanc, vt ad haſtæ ictum videatur è terra prodijſſe.

80. SIMVLAT TERRAM EDERE] Signatè, *ſimulat*. Pictura etenim, ſiue acu, ſiue penicillo fiat, quid eſt niſi ſimulatio, vel potius aſſimulatio? Horat. ad Piſon. de pictore imperito, excepto quòd cupreſſum bene norat pingere; *Et fortaſſe cupreſſum ſcis ſimulare.* Ad ſtructuras, & loci faciē retulit Maro 8. Æneid.

> *Procedo, & paruam Troiam, ſimulataq; magnis*
> *Pergama, & arentem Xanthi cognomine riuum*
> *Agnoſco, Scaeaq; amplector limina portæ.*

B 82. MIRARIQ. DEOS] Spectatores quoque, & admiratores laboris ſui deos appinxit.

OPERIS VICTORIA FINIS] Opus clauſit oliua, quæ illi victoriam de Neptuno dedit.

85. VT TAM. EXEMPL. INTELLIG. ÆMVL. &c.] Vt Arachne diſceret, quod confidentiæ ſuæ præmium exſpectare deberet, quæ ſe numini comparare, atq; adeò præferre in arte ſua non dubitaſſet, quatuor telæ angulos quatuor exemplis cælauit: ſed pictura modica, maior enim totum opus deformaſſet. Cognoſcamus exempla iſta quæ fuerint.

87. THREICIAM RHODOPEN HAB. ANG. VN. &c.] Æmus Thraciæ rex Rhodopen Strymonis fluuij filiam duxerat. Hi cùm inter ſe amarēt vt qui vehementiſſimè, Æmus vxorem Iunonem, illa virum Iouem, quadam inepta affectatione appellabat. Quare in montes ὁμωνύμους mutati ſunt.

C 89. NOMINA SVMMOR. S. QVI TRIB. DEOR.] Summi dij, vterque ſui ſexus, ſunt Iupiter, & Iuno. His nominibus inter ſe auſi ſunt appellare duo coniuges. Solebant tamen eadem blandimēto quodam ſibi tribuere cōiuges. Stalino ſenex in Caſina Cleoſtratę vxori iratæ, ac mœſtæ: *Eia mea Iuno, nō decet te eſſe tam triſtē tuo Ioui.* Et infrà: *Quia iuſſit hoc Iuno mea.*

90. ALTERA PYGMÆÆ F. MISERAB. MAT. &c.] Quid alter angulus habuerit. Fabulam explanat Ianus Parrhaſius De rebus per ep. quæſit. ep. 40. his verbis. Matrona fuit è Pygmæorū genere, nomine Gerana, adeò præſtāti forma, vt à ſuis popularibus pro numine coleretur. Ex quo tantopere ſibi placuit, vt cæleſtium deorum cultū negligeret, inprimiſq; Dianæ & Iunonis. Igitur irata dea, in turpem gruis ſpeciem eam cōuertit, hoſtemq; & infenſam Pygmæis eſſe iuſſit, à quibus diuinos honores eſſet cōlecuta. Addit Ælian. de Animal. l. 15. c. 29. apud Pygmæos, deficiente virili regum ſtirpe, principatum ad Geranam deuolutum, quæ non modò Dianam Iunonemque præcipuè contempſerit; ſed & Mineruam atque Venerem. Cumque abijſſet in gruem, cōtinenter in Pygmæos exercuiſſe bellum, quod decretis ſibi diuinis honoribus, perniciem machinaſſent.

93. PINXIT ET ANTIGONEN. AVSAM, &c.] Pictura anguli tertij, Antigone ob ſpretam Iunonis formam (quę culpa & Pygmęæ fuit) in ciconiam transformata.

94. CVM M. CONSORTE IOVIS] Nota, ſine adiectione thalami, aut tori, *conſort.* pro vxore. l. 11. *Quadum lucifero genitus miracula narrat De conſorte ſuo*, id eſt, Ceyx de Dædalione fratre ſuo.

95. NEC PROFVIT ILION ILLI, LAOMEDON.] nec patriæ claritudo, nec patris amplitudo (fuit enim rex Ilij Laomedon, Priami parens) Antigonem à pœna hac vindicare potuit.

97. CREPITANTE CICON. ROSTRO] In carmine quod titulū præfert: *De Philomela*, & eſt de vocibus animantium, *Glotorat immenſo de turre ciconia roſtro.* Plin. l. 10. c. 23. *Honor ijs (ciconijs) ſerpētium exitio tantus, vt in Theſſalia capitale fuerit occidiſſe: eadē legibus pœna quæ in homicidam.* Candidam autem nuncupat & Maro 2. Georg. Piā D. Ambroſ. alit enim parentes iā vetulos, eoſq; in tergo trans maria fideliter portat.

98. QVI SVPER. SOL. CYNARAN, &c.] Qui reſtabat angulus quartus, continebat Cynaran, cum lacrymis, vt apparebat, eum vultu lacrymoſo amplexantem gradus tēpli, in quos filias eius, pulchritudine ſe illi præponentes Iuno transformarat. Obſerua quatuor exemplis (nam & primū huc pertinuerit, vt Rhodope ſe Iunonem ob excellentem quoq; formā nominari à marito permiſerit) deam maximam, & reginam diuū, quā de forma, contemptam & vindicatam induci: ſuum enim quod induceret Minerua nō habuit. Quanquam autem cōtemptio, qua illam proſequitur Arachne, eſt diſſimilis; eſt enim non formæ, ſed artis; tamen inſultatricem ſuam hiſce paradigmatis à ſimili terrendam duxit, monendamque, ſe quoq; vt deam magnam non eſſe à mortali vilipendendam.

101. CIRCVIT EXTREM. OLEIS PACAL. ORAS] Verſu abhinc 20. dicebat *operis victoria finis.* Quibus verbis arbitror idem voluiſſe, quod nunc pluribus, & explicatiùs dicit: nimirum, limbum telæ oleas habuiſſe intextas per circuitum. *Pacales* nominat, quia pacis inſigne ramus oleaginus. Mihi tam certum eſt, quàm quod certiſſimum, Claudianum pre oculis habuiſſe texturam hanc, cùm l. 1. de Raptu Proſerpinam ſimiliter varias rerum figuras in velū intexentem fecit, aſpexiſſe inquā huc ceu ad παράδειγμα, & cum Ouidio aut paria, aut maiora facere conatum. Addit cantum, pro conſuetudine textricum. Materia non propria, nec ignobilis, quatuor elementa, quinq; zonæ, infernæ ſedes, ſeu Ditis regia. Coloribus proprijs omnia diſtinguit: *Ipſa domum tenero mulcens Proſerpina cantu, &c.*

Tela Arachnæa taurum, Europam per mare portantem cōtinuit, eo artificio, vt viuos crederes. Itē Iouis, Neptuni, Phœbi in beſtias quoque mutatorum fœdiſſima adulteria: quæ ſatiùs eſt prætermittere, cùm Minerua nihil niſi honeſtum pinxerit.

rit. Limbus flores, & ederam imitabatur. Radio percussa ad laqueum adigitur, & araneam induit.

IV. 103. *Mæonis elusam designat imagine tauri*
Europam: verum taurum, freta vera putares.
105. *Ipsa videbatur terras spectare relictas,*
Et comites clamare suas, tactúmque vereri
Assilientis aquæ, timidásque recondere plantas, &c.
127. *Vltima pars telæ tenui circundata limbo*
Nexilibus flores ederis habet intertextos.
Non illud Pallas, non illud carpere liuor
130. *Possit opus, doluit successu flaua virago:*
Et rupit pictas, cælestia crimina, vestes.
Vtque Cytoriaco radium de monte tenebat,
Ter quater Idmoniæ frontem percussit Arachnes.
Non tulit infælix; laqueóque animosa ligauit
135. *Guttura. pendentem Pallas miserata leuauit:*
Atque ita, Viue quidem, pende tamen, improba, dixit,
Léxque eadem pœnæ, ne sis secura futuri,
Dicta tuo generi, serísque nepotibus esto.
Postea discedens succis Hecateidos herbæ
140. *Sparsit, & extemplò tristi medicamine tactæ*
Defluxere comæ: cum queis & naris, & aures:
Fitque caput minimum: toto quoque corpore parua est.
In latere exiles digiti pro cruribus hærent.
Cætera venter habet, de quo tamen illa remittit
145. *Stamen: & antiquas exercet aranea telas.*

ha fatto assai
seruelo al
paue

103. MÆONIS ELVS. DESIGN. IMAG. TAVRI] Picturę Arachnes merę nugę, metamorphoses deorum ad stupra obeunda: his quippe miraculis diuinitatem suam ostentantes à poëtis introducuntur.

104. VERVM TAVRVM, FRETA VERA PVTARES] Quid nisi imitatores veritatis sunt pictores? Eo igitur probatiores, quo veris similiora quæ pingunt: vt equus Apellis, ni fallor, cui prætereuntes adhinniebant veri equi. Et manus in pictura Alexandri, fulmen tenentis, quã extra tabulã eminere iurasses.

105. IPSA VIDEB. TERRAS SPECT. RELICT. &c.] Lib. 2. *Littus*q; *ablata relictum respicit*. Fabula Europæ terminat librum secundum, cuius postremi versus his tribus quasi ex altera parte respondent. Vtrobique littus Europa, terrásve relictas respicit; quod pauoris, & inuitę mentis fuit indicium. Ibi vna manu cornu bouis tenet, alteram dorso imponit; hic socias pro auxilio inclamat. Ibi vestis vento sinuatæ meminit: hic tactum aquæ metuentem pedes attraxisse dicit. Omnia veritati rerum congruentissimè, & ὑποτύπωσις in eadem narratione geminata, eaq́ne festiuissima.

127. VLTIMA PARS TEL. TENVI, &c.] De limbo quem addidit velo suo Minerua, iã accepimus: Arachnes limbus ederas, floribus admistis præferebat.

128. NEXILIB. EDERIS] *Sequaces* Persio, in prologo satyrarum: *Quorum imagines lambunt edera sequaces.* Horatio *lasciua*, & *ambitiosa*, ode 36. libr. 1. A qui enim honores petebant, ambibãt, seu circumibant, prensabant eos, quorum suffragia poscebãt. Cùm ergo ederæ sic ambiant & comprehendant & amplectantur res, quibus adhærent, tralatè eas *ambitiosas* nominauit. Lætitiæ conuiualis index edera, qua se coronatum, & ebrium iacere, Crœso parem exclamat Anacreon. Etiam militaris lętitiæ, & victoriæ. Auctor Plutarch. in Paulo Æmilio, vt notauit Carolus Paschalius, Romanos Perse Macedonum rege superato reuertentes, tentoria luce fulgentia, ederæque & lauri sertis ornata inuenisse.

129. NON ILLVD PALL.] Totus labor Arachnes adeò scitus & elegans fuit, vt eum in nullam partem vel ipsa aduersaria posset reprehendere.

NON ILLVD CARPERE LIVOR] De forma Adonidis l. 10. *Laudaret faciẽ liuor quoque*. Lege adagium, B *Momo satisfacere*. Liuor pro inuidia, quoniam inuidentium color est liuori similis. Liuor autẽ is, quem flagella & percussiones duriores in cute relinquũt.

130. DOLVIT SVCCESSV FLAVA VIRAGO] Non dicit Poëta doluisse, quia superari à se cerneret; sed tam ἀμέμπτως texuisse, & tam fæliciter, id Palladi erat cordolium. Superiore libro bello metuendam viraginem nuncupauit, accommodatè negotio, quod tractabat. Hîc potiùs ad explendum versum *flauam*, vt Homerus suum Achillem *πόδας ὠκὺν*, *pedes celerem* toties, & *ξανθὸν Μενέλαον*, *flauicomum*. Cur flaua, vide Comment. nostrum in eleg. 9. l. 1. Tristi. ibi: *Est mihi, sitq; precor, flaua tutela Minerua*.

A næ. Ergo inuidit Pallas Arachnæ, hoc enim est successu dolere. En, dij humanis turpificati vitijs.

131. ET RVPIT PICT. CÆL. CRIM. VESTES] O effrænatum animum, & facinus indignum tali præsertim dea! Telam concertatricis, cælestia crimina, hoc est, cælestium crimina, deorum flagitia & adulteria continentem, furibunda dilacerat.

132. CYTORIACO DE MONTE] *Cytorus* mons in Paphlagonia, vbi copia ingens buxi. Inde buxifer Catullo. Virgil. 2. Aeneid. *Et iuuat vndantem buxo spectare Cytorum.* E buxo radius Mineruæ quê aliquoties fronti Arachnes illisit.

133. TERQVATER] Quis tam hospes in literis, vt hoc loquendi genere bonum numerum exprimi nesciat? De eo Franciscus Floridus Subsciuar. Lect. li. 2. c. 2. exempla producit pæne sexcenta.

IDMONIAE] Idmon pater eius. Possessiuum pro patronymico, vt sæpe aliás item in multis locis.

134. NON TVLIT INFÆLIX] non tulit dolorê & iram ex tanta iniuria conceptã. Tam indignè tulit hæc verbera, vt superesse huic ignominiæ noluerit.

LAQVEOQ. ANIMOSA LIGAVIT GVTTVRA] Suspendio vitam sibi ademit. Libro sequenti: *Pars animam laqueo claudunt.* Lib. 10. *Dixit, & aptabat pallenti vincula collo.* 1. Remed.

Cur aliquis laqueo collum nodatus amator
A trabe sublimi triste pependit onus?

C Et 1. de Ponto eleg. 7. *Multos laqueo sua colla ligantes.* Horatius carm. sæcular. *Frustráque vim la gutturi nectes tuo.* Virg. 12. Aeneid. *Et nodum informis lethi trabe nectit ab alta.* Notandum porrò quod ait, *animosa.* Vitam enim proijcere, immò sibimet eripere timidi ac φιλόζωοι nunquam audebant.

135. PENDENT. PALLAS MISERATA LEVAVIT] antequam præfocaretur omnino.

136. PENDE TAMEN IMPROBA] sicut quotidie in medio texti sui eam pendere intuemur. libro 4. *Non summo quæ pendet aranea tigno.*

137. LEXQ. EADEM POENAE] Damnat eadem pœna totam posteritatem. Et Deos, & Iura ciuilia grauiora delicta in tertiam & quartam generationem vlcisci, quod neminem fugit.

139. SVCCIS HECATEID. HERBAE SPARSIT] hæc iam ad Metamorphosin spectant. Aconitum, herbam venenosam, ab Hecate Medeæ matre, aut alioqui venefica & sanguinaria fæmina primùm repertam sentiunt intelligendum.

140. TRISTI MEDICAMINE] Medicamen φάρμακον est, & in vtramque partem, bonam & malam valet, vt præmium, dolus, gratia, &c. de quibus alibi sæpiùs.

145. ET ANTIQ. EXERCET ARANEA TELAS]

B 4. Georg. *Aut inuisa Mineruæ In foribus laxos suspendit aranea casses.* Vt quondam princeps generis totius, & primæua mater, omnes araneæ suas telas adhuc texunt. *Araneum* quod textũ est: *aranea* quæ texit. Cornel. Frontо. Etiam *araneus*, & *araneolus*, & texta ipsa *araneæ* quoque. Virgil. principio Culicis:

Lusimus, Octaui, gracili modulante Thalia,
Atq; vt araneoli tenuem formauimus orsum.

1. Amor. eleg. 14.

Vel pede quod gracili deducit aranea filum,
Cùm leue deserta sub trabe nectit opus.

Catull. *nam tui Catulli Plenus sacculus est aranearum.*

C *Operas aranearum soluimus detexere*, Plaut. Asinar. Et Gelasimus parasitus in Sticho:

Manilunas volo fieri. afferte hac scopas, simulq; arundinẽ,
Vt operam omnem aranearũ perdam, & texturã improbã,
Deijciamq; earum omnes telas.

In Asceticis suis à me de Græco in Latinum versis, & cum orationibus Simeonis Iunioris Theologi coniunctis, cap. 22. araneam disertè & doctè laudat Ioannes Carpathiorum Episcopus, pag. 367. *Telas araneorum* Gregorius quoque Theologus, orat. 2. de Theologia ex admirabilitate artificij erudita facundia sua eximie celebrauit.

Niobe Thebarum regina beatissima, nulláque re sibi tantum plaudens, quantum numerosa sobole, (puta VII. maribus, & puellis totidem) Thebanis fæminis Latonam cum Apolline & Diana eius liberis venerantibus, insolentissimè de bonis suis gloriatur, deos illos omnino flocci faciens, Thebanósque ab eorum sacris abducens.

LYDIA tota fremit, Phrygiæque per oppida facti V.
Rumor it, & magnum sermonibus occupat orbem.
Ante suos Niobe thalamos cognouerat illam,
Tum cùm Mæoniam virgo, Sipylúmque colebat.
Nec tamen admonita est pœna popularis Arachnes
Cedere cælitibus, verbísque minoribus vti.
Multa dabant animos: sed enim nec coniugis artes,
Nec genus amborum magnique potentia regni
Sic placuere illi (quamuis ea cuncta placerent)
Vt sua progenies: ET FÆLICISSIMA MATRVM
DICTA FORET NIOBE, SI NON SIBI VISA FVISSET.

Nam fata Tiresia, venturi præscia Manto
Per medias fuerat, diuino concita motu,
Vaticinata vias: Ismenides ite frequentes,
Et date Latonæ, Latonigenisque duobus
Cum prece tura pia, lauroque innectite crinem:
Ore meo Latona iubet. paretur, & omnes
Thebaides iussis sua tempora frondibus ornant.
Turaque dant sanctis, & verba precantia flammis.
Ecce venit comitum Niobe celeberrima turba,
Vestibus intexto Phrygijs spectabilis auro,
ET, QVANTVM IRA SINIT, FORMOSA, *mouensque decore*
Cum capite immissos humerum per vtrumque capillos,
Constitit: vtque oculos circuntulit alta superbos:
Quis furor, auditos, inquit, præponere visis
Cælestes? aut cur colitur Latona per aras.
Numen adhuc sine thure meum est? mihi Tantalus auctor:
Cui licuit soli superorum tangere mensas.
Pleiadum soror est genitrix mea: maximus Atlas
Est auus, æthereum qui fert ceruicibus axem.
Iuppiter alter auus; socero quoque glorior illo.
Me gentes metuunt Phrygiæ: me regia Cadmi
Sub domina est: fidibúsque mei commissa mariti,
Mœnia cum populis à méque viróque reguntur.
In quamcunque domus aduerti lumina partem
Immensæ spectantur opes. accedit eôdem
Digna dea facies, huc natas adijce septem,
Et totidem iuuenes, & mox generósque, nurúsque.
Quærite nunc, habeat quam nostra superbia caussam.
Quóque modo audetis genitam Titanida Cæo
Latonam præferre mihi? cui maxima quondam
Exiguam sedem pariture terra negauit?
Nec cælo, nec humo, nec aquis dea vestra recepta est.
Exul erat mundo, donec miserata vagantem,
Hospita tu terris erras, ego, dixit, in vndis,
Instabilemq́; locum Delos dedit. Illa duorum
Facta parens, vteri pars hæc est septima nostri.
Sum fœlix. quis enim neget hoc? fœlixque manebo.
Hoc quoque quis dubitet? TVTAM ME COPIA FECIT.
MAIOR SVM, QVAM CVI POSSIT FORTVNA NOCERE:
Multáque vt eripiat, multò mihi plura relinquet.
Excessere metum mea iam bona. fingite demi
Huic aliquid populo natorum posse meorum:
Non tamen ad numerum redigar spoliata duorum.
Ite satis properè sacris; laurúmque capillis
Ponite. deponunt, & sacra infecta relinquunt:
Quodque licet, tacito venerantur murmure numen
Latonæ.

146. LYDIA

146. LYDIA TOTA FREMIT] ob miserabilem, & indignum tantæ artificis interitum. Seu viri, seu fœminæ artibus præstantes, totis prouincijs laudi & honestamento sunt. Quare & à totis prouincijs amissi deplorantur.

PHRYGIÆ PER OPPIDA] per vicinam regionem.

147. RVMOR IT] 4. Æneid. *Extemplò Libyæ magnas it fama per vrbes.* Et 7. *Diditur hic subitò Troiana per agmina rumor.*

ET MAGN. SERMONIB. OCCVPAT ORB.] magnam partem orbis. De parte etiam dici orbem non ignorant eruditiores. Inde vltimus orbis, nouus orbis, peregrinus orbis, &c. 3. Æneid. *Hic incredibilis rerum fama occupat aures.*

148. ANTE SVOS NIOBE THAL. &c.] Antequam nuberet Amphioni Thebarum regi, cùm in Lydia versaretur, & in Phrygia, vbi vrbs Sipylus, quas prouincias Tantalus pater eius regebat, de facie Arachnem cognouerat, & cum ea in sermonem venerat, vt est credibile.

150. NEC TAMEN ADMON. E. POENA, &c.] Animaduerte, quàm commodè & ingeniosè ab Arachne ad Nioben descendat. Ex alienis incommodis oportet discere nobis quod ex vsu fiet. Tritissimus est versiculus, *Felix, quem faciunt aliena pericula cautum.* Nihil tam dirum supplicium Lydiæ virginis ad animi modestiam Niobæ profuit. Pijs obtrectare, & se illis anteferre pertendit.

151. VERBISQ. MINORIB. VTI] Magnis verbis vtuntur, qui magna loquuntur. *Magna loqui*, vt alibi docuimus, est superbè & confidenter loqui, sese iactare, supra alios efferre. Vitium μεγαλη[γορία], quam vocem Cic. 4. Tuscul. videtur reddidisse, *superbiloquentia*.

152. MVLTA DABANT ANIMOS] Quæ ipsi spiritus facerent multa erant; quædam Poëta in medium profert.

NEC CONIVGIS ARCES] Vrbs ipsa Thebana, amplissima & pulcherrima. Ex codice veteri Bersmanus reponit *artes*, pro *arces*, quod amplectimur. Haud enim nihil erat esse tam nobilem Musicum, cuius paulo pòst iterum meminit Niobe, *fidibusq. mei commissa mariti Mœnia.*

153. NEC GENVS AMBORVM] Vterque generis sui auctorem Iouem nominare habebat. Amphion eius ex Antiopa filius, Niobe neptis; nam & Tantalus eius pater de Ioue genitus.

MAGNI Q. POTENT. REGNI] Vt pluribus oppidis imperasse credendus sit.

155. VT SVA PROGEN.] Ex omnibus felicitatibus suis nulla sic gaudebat, sic se circumspiciebat, vt tam numerosa, & bellissima ac dulcissima prole. Mirāda στοργή. Occurrit memoriæ *Cornelia* Gracchorum mater, quæ liberos suos 14. adeò dilexit, ijsque tantopere delectata est, vt oblatum sibi regis Cypri connubium repudiarit, in vno filiorum amore ponens omnes delicias suas.

156. SI NON SIBI VISA FVISSET] Consultus Tiresias vates de Narcisso, diúne victurus esset, respondit, *si se non nouerit*. Quomodo autem se nouerit, & ex ea notitia sui insanierit, ac proinde disperierit, copiosè eodem lib. 3. explicatum est. Pariter Niobe, quia plus æquo sibi visa est fœlix, euasit infœlicissima.

157. NAM SATA TIRES. VENTVRI, &c.] Vir-
A gilio *fatidica* lib. 10. Hunc. & deinceps sequentes quinque versus sibi sumpsit æmulandos fidissimus & diligentissimus Ouidij nostri lector & imitator Seneca, Choro 2. in Agamemnone, vbi huius ipsius inuitationis, ad Apollinem & Dianam celebrandos, mentionem infert:

——Tu quoque nostros
Thebana manus comitare choros,
Quæq. Erasini gelidos fontes,
Quæq. Eurotam, quæq. virenti
Tacitum ripa bibis Ismenon.
Quem fatorum præscia Manto
Sata Tiresia, Latonigenas
Monuit sacris celebrare deos.

158. DIVINO CONCITA MOTV] ἐνθουσιάζειν di-
B cunt Græci, diuino quodam spiritu concitari, afflari, agitari, numine afflari. ἐνθουσιασμὸς diuinus afflatus, instinctus cælestis. Inflammationem animi vocat etiam Cic. 3. de Orat.

160. LATONÆ, LATONIGEN. DVO A.] Matrem cum filijs colere precibus, & thuris odoribus iubet: ambo enim hæc dijs debentur.

161. LAVRVQ. INNECTITE CRINEM] Gestate serta, non quacunque de fronde, sed laurea, propter Apollinem. Coronarum vsus in festis & sacrificijs quoque signum lætitiam animi maximè prodens.

162. ORE MEO LATONA IVBET] Vt sit auctoritas in verbis, addit, Latonæ dictata esse.

163. SVA TEMP. FRONDIB. ORNANT] Redimite, velare, cingere, deuincire coronis, sertis tem-
C pora.

165. ECCE VEN. COM. NIOBE CELEBERR. TVRBA] Celeberrima Niobe, per populos notissima, quam fama passim canebat, infert se in cœtum sacrificantium mulierum, tot liberis circumfusa.

166. VESTIB. INTEXTO PHRYGIO, &c.] Phrygiæ vestes sunt opere Phrygio, seu Phrygionum arte laboratæ vestes. Huiusmodi erant vestes Niobes, quibus insuper aurum intextum. quod suprà alijs verbis sic extulit: *Illic & lentum filo immittitur aurum.*

167. ET QVANTVM IRA SINIT FORMOSA] Ira, & aliæ affectiones turbidæ, item lacrymæ dedecorant & deturpant faciem. Cicero 1. Officior. vbi de temperantia disputat: *Licet ora ipsa cernere iratorum, aut eorum, qui aut libidine aliqua, aut metu commoti sunt, aut voluptate nimia gestiunt: quorum*
D *omnium vultus, voces, motus statúsque mutantur.* Visos tamen quosdam formosos non deformes, immò quàm antea formosiores in lacrymis & tristitia canunt poëtæ. Lib. 7. noster de Procride: *Tristis erat, sed nulla tamen formosior illa.* Lege annotata. Sic de Cynthia Propert. eleg. 9. lib. 4. *Non operosa comis, sed furibunda decens.* Visa est illi formosior in ipsa ira, qua inflammata miserum amatorē cum Phyllide se oblectantem, ex improuiso interueniens, verberibus egregiè demulsit.

MOVENSQ. DECORO C. CAP. IMMISSOS HVM. &c.] Agitatio capitis nota animi indignantis. Sic lib. 3. Tiresias Pentheo, à quo contemnebatur, exitium vaticinaturus, *Ille mouens albentia tempora canis, Quàm felix*, &c.

169. VTQ. OCVLOS CIRCVMTVLIT] 2. Æneid. *Vtq. oculis Phrygia agmina circumspexit.*

170. QVIS FVROR AVDIT. INQ. PRÆP. &c.] Quemadmodum Pentheus lib. 3. Bacchum despi-

cit, & Thebanos ab eo colendo auocat; ita Niobe Latonam cum filijs, & Thebanas mulieres ab eius veneratione dehortatur, eumque honorem sibi potiùs habendum arrogantissimè asserit, se, inquam præ Latona adorari postulat, iactans parentes, & auos, potentiam, regnum, copias domesticas formam, liberorum multitudinem.

AVDITOS VISIS] Latonam nunquam vidistis, me ante oculos vestros quotidie habetis: & visa, quàm audita tantummodo numina plus mouere vnumquemque debent.

171 CVR COLIT. LATON. P. ARAS, NVMEN ADHVC, &c.] Argumentatio est à minorum comparatione. Latona colitur pro dea, de qua præter auditum nihil habetis: ego in conspectu vestro sum, & diuinis bonis circumfluo. Quanto igitur iustiùs colenda sum? Bona illa sigillatim edit.

172. MIHI TANTAL. AVCT. CVI LICVIT, &c.] Tantalus fuit rex. Sed hoc non tanti postulat esse Niobe, quanti, quòd à deorum conuiua fuerit, & solus, subaudi, ex hominibus: nam Æolo paruo, seu minuto deo per Iunonem quoque fas fuit *epulis accumbere diuûm.* 1. Æneid.

174 PLEIAD. SOROR EST GENIT. MEA] Audisti de patre. Quid mater? Pleiades Atlantis filiæ VII. ex quibus vna *Taygete*, mater Niobes. Earum hæc sunt nomina, *Electra, Alcyone, Celano, Maia, Asterope, Taygete, Merope.*

175. ÆTHER. QVI FERT CERVICIA. AXEM] Tacet de rege, & fuit rex Mauritaniæ, illudq; promit, quod est honorificentius, cælum suis humeris fulcire. De eodem in montem altissimum operâ Persei mutato lib. 4. cuius narrationis extremi versus sunt:

Creuit in immensum (sic dij voluistis) & omne
Cum tot syderibus cælum requieuit in illo.

Quoniam mons *Atlas* in Mauritania celsissimus est, vt vertex eius fugiat aspectum, quo cælum ipsum videtur attingere, fabula nata est, Atlantem regem sustinere cælum.

176. IVPITER ALTER AVVS] Paternus, quia, vt dictum est, Tantali pater.

SOCERO QVOQ. GLORIOR ILLO] Duplex mihi cum eo vinculum, & neptis, & nurus sum illius, quia Amphion maritus meus ex eo natus. Quid aliud?

177. ME GENTES METVVNT PHRYGIÆ] suspiciunt, honorant: non enim erat regina Phrygum ipsa.

ME REGIA CADMI SVB DOM.] Vrbem ipsam vocat regiam; quia sedes regni Cadmæi.

178. FIDIB. MEI COMMISSA MARITI, &c.] Ego, & vir meus regimus vrbem, cuius mœnia commissa sunt, coierunt fidibus illius. Cùm Amphion, & Zethus fratres Phlegyorum hostium vires suspectas haberent, exiguumque Thespiensium pagum Eutresin vocabulo incolerent, Thebas muris ac turribus munierunt, quò essent tutiores ab eorum incursionibus. Ex Homero Odyss. λ. Natali lib. 7. cap. 15. Hinc orta fabula, ad sonitum lyræ Amphioniæ saxa aggregata, Thebarum mœnia effecisse. Aliter tiùm hoc spectare vult Horatius ad Pisones, vt item quod de Orpheo fabulantur, eum bestias & arbores cantu suo demulsisse. Ad homines enim agrestes, lapidumque & bestiarum similes accommodat, quos illi oratione prudenti ac dulci ad mores humanos, ciuilemque vitam permouerunt.

Syluestres homines sacer, interpresq; deorum
Cædibus, & fœdo victu deterruit Orpheus, &c.

180 IN QVAMCVNQVE DOM. ADVERT. LVM. &c.] In domu amplissima, quocunq; oculos conuertas, videre omnia referta rebus. quantum solatium? *Promptuaria eorum plena, eructantia ex hoc in illud*, nosti Psalmographum.

181. ACCED. EOD DIGNA DEA FACIES] Vt mulier, non omittit, quod sibi summæ gloriæ ducit, formam exquisitissimam, qualem in deabus illi, & nos Christiani in cælicolis nostris, angelis, & hominibus, viris ac mulieribus fingimus ac pingimus, & eos se nobis interdum facie pulcherrima offerentes, insatiabiliter contuemur. Ex specie singulari & lineamentis Æneas, quam cernebat in syluis venatricem virginem, potiùs deam quàm hominem se aspicere augurabatur:

O, quam te memorem virgo? namque haud tibi vultus
Mortalis: nec vox hominem sonat. ò dea certè.

Est itaque forma decus quoddam diuinum, siquidem dijs dignum.

182. HVC NATAS ADIICE SEPT. ET TOTID. IVVEN.] Variant auctores in numero filiorum filiarumque Niobes. Homerus *senos & senas* agnoscit. Euripid. quem noster secutus est credo, *septenos & septenas*. Sappho vtrinque *nouenos*. Plura Ciofan. & Natalis lib. 6. cap. 13. Ælian. var. histor. lib. 12. cap. 36. Artaxerxes Persarum rex 115. filios genuit. Eutyche 30. filios peperit. Ægyptus 50. mares, Danaus eius frater totidem fœminas, vterque ex vna vxore sustulerunt. Itaque maior his intolerantiùs gloriandi materia. Quanta cura Romanis fuerit coniugiorum, & augendæ sobolis, diligenter explicatum est à Lipsio, Commentar. in 1. Annal. Taciti.

183. ET MOX GENEROSQ. NVRVSQ.] Et hanc fælicitatem in Priamo prædicat Virgil. 2. quòd iam habuisset multos generos, & nurus, vnde posteritatem numerosam sperare poterat: *Quinquaginta illi thalami, spes tanta nepotum.*

184. QVÆRITE N. HAB. Q. N. SVPERB. CAVSS.] Opinatur Niobe superbiæ suæ (ex sensu alieno loquitur, nam superbam se esse non putat; sed vera & iusta loqui) caussas habere.

187. EXIG. SEDEM PARITVRÆ TERRA NEGAVIT, &c.] Quasi quandam commentationem loci huius adscribam ex Natali, lib. 9. cap. 6. Cùm sensisset Iuno, Latonam ex Ioue gestare vterum, illam è cælo depulit, & Pythoni serpenti mandauit, vt illam insequeretur. Deinde terra vniuersa coacta est iurare, se parturienti Latonæ locum non cōcessuram, præter Delum insulam: illa enim cùm esset instabilis per illud tempus, sub vndis fortè delitescebat: quæ deinde cùm tempus pariendi Latonæ aduentasset, vtpote non iurata in Latonam, iussa est à Neptuno consistere, & locum parturienti præbere. Hæc igitur insula in mari Ægæo, cùm tunc ad recipiendam Latonam emersisset, atque ex vndis apparuisset, Delus vocata est, quod nomen manifestum & apparens significat.

191. ILLA DVOR. F. PARENS] Apollinis & Dianæ. 12. Æneid. *Latonæq; genus duplex.*

192. VTERI PARS H. EST SEPT. NVSTRI] Suprà perspicuè filias septem, & totidem filios se peperisse

nisse dixit. Iam duo sunt septima pars de 14. si per binarium diuidas.

193. SVM FÆLIX, QVIS ENIM NEGET HOC?] Negat noster lib. 3. *Sed scilicet vltima semper Exspectanda dies homini est*, &c. Negaret Seneca, qui fœlicem ac beatum varijs locis non hisce, quibus Niobe se intolerantissimè iactat, sed alijs conditionibus meritò. Epist. autem 124. *Tunc beatum te esse iudica, cùm tibi ex te gaudium omne nascitur, cùm in his quæ homines eripiunt, optant, custodiunt, nihil inueneris, non dico quod malis, sed quod velis. Breuem tibi formulam dabo, qua te metiaris, qua perfectum esse iam sentias. Bonum tunc habebis tuum, cùm intelliges infælicissimos esse fælices.* Consule & Paradoxum 1. M. Tullij, *Quod honestum sit, id solum bonum esse.* Plin. lib. 7. *Si verum facere iudicium volumus, ac repudiata omni fortuna ambitione decernere, mortaliũ nemo est fælix. Abunde igitur, atque indulgenter fortuna decidit cum eo, qui iure dici non infælix potest. Quippe vt alia non sint, certè ne lacessat fortuna metus est. Quo semel recepto, solida fælicitas non est.*

FELIXQ. MANEBO] Fatua, vnde tibi ista fides? Ouid. 4. de Ponto el. 3.

Omnia sunt hominum tenui pendentia filo,
Et subito casu quæ valuere ruunt.

Quàm sapienter Philippus Macedo? Ne tot victorijs suis, & rebus secundissimis insolesceret, iubebat quotidie monitorem certum ad se accedere cum his verbis, PHILIPPE, HOMO ES. Defuit hæc moderatio Alexandro filio, vt alia paterna decora.

194. HOC QVOQVE QVIS DVBITET?] Fælicem se esse, & perpetuò fore, vt rem extra omnem controuersiam affirmat, seséque prædicandi, & leuissimis ac stultissimis ratiunculis incerta confirmandi finem non facit.

TVTAM ME COPIA FECIT] ἀξύμφορον. Ex omni copia fieri potest inopia: & nondum multa regna possides; quæ tamen ipsa quoque possunt eripi, & erepta sunt multis.

195. MAIOR SVM QVAM CVI POSSIT FORT. NOCERE] non diceret hoc Mithridates, qui duabus & viginti nationibus imperauit. Non Alex. Magnus, qui alium orbem quem subigeret, quæsiuit.

196. MVLTAQ. VT ERIP. MVLT. MIHI PLVR. RELINQ.] Qui hoc intelligi potest? An non quãuis magnus aceruus minuitur, si iterum & iterum, & sæpiùs vel paulum inde auferas? Philto senex Lysiteli filio in Trinummis: *De magno aceruo si quid tollas plus fit, an minus?* Resp. ille, *minus, pater.* Blaterat ergo Niobe, sibi esse infinitatẽ opum, ac diuitiarũ.

197. EXCESSERE METVM MEA IAM BONA] si verum est, quod aiebas, maiorem esse te quàm cui possit fortuna nocere. Sed si illud falsissimum, & hoc à veritate remotissimum.

FINGITE DEMI HVIC ALIQ. POP. NAT. &c.] [illegible] iam agit, & quod fieri posse non credit, fingit tamen accidere, vt adhuc se Latona beatiorem demonstret. *Populo* αὔξησις est, & ex affectu dicentis hoc metiendum. Seneca in Epist. ex Democrito, ni fallor, *mihi populus pro vno, & vnus pro populo.* Sed hoc ex certo veroque iudicio.

200. ITE SATIS PROPERE SACRIS, &c.] Imperat illis discessum à sacris, seu intermissionem sacrificij, & depositis coronis domũ celeriter ire iubet.

201. DEPON. ET SACRA INF. &c.] Obediunt, & tamen (quod prohiberi nequibat) tacitis Latonam precibus venerantur.

Latona nimiopere excandescens, filios ad iniuriam & suam, & ipsorummet persequendam exstimulat. Promittunt, Thebas descendunt, Apollo VII. adolescentes, in campo ludis deditos sagittis configit.

— *TVrba quantum distabat ab orba* VI.
[TANTVM ANIMOSA SVI FVRIIS AGITATA DOLORIS]
Indignata dea est: summóque in vertice Cynthi
Talibus est dictis gemina cum prole locuta:
En ego vestra parens, vobis animosa creatis,
Et, nisi Iunoni, nulli cessura dearum,
An dea sim, dubitor: pérque omnia sæcula cultis
Arceor, ô nati, nisi vos succurritis, aris.
Nec dolor hic solus diro conuicia facto
Tantalis adiecit, vósque est post ponere natis
Ausa suis: & me, quod in ipsam recidat, orbam* *recidat
Dixit: & exhibuit linguam scelerata paternam.
Adiectura preces erat his Latona relatis:
Desine, Phœbus ait, pœnæ mora longa querela est.
Dixit idem Phœbe, celerique per aëra lapsu
Contigerant tecti Cadmeïda nubibus arcem.
Planus erat, latéque patens prope mœnia campus,
Assiduis pulsatus equis: vbi turba rotarum,

Duráque mollierat subiectas vngula glebas.
Pars ibi de septem genitis Amphione fortes
Conscendunt in equos, Tyrióque rubentia succo
Terga premunt: grauidísque auro moderantur habenis.
E quibus Ismenos, qui matri sarcina quondam
Prima suæ fuerat, dum certum flectit in orbem
Quadrupedis cursus, spumantiáque ora coërcet,
Hei mihi, conclamat: medióque in pectore fixa
Tela gerit, frenísque manu moriente remissis,
In latus à dextro paulatim defluit armo.
Proximus audito sonitu per inane pharetræ
Frena dabat Sipylus: veluti cùm præscius imbres
Nube fugit visa, pendentiáque vndique rector
Carbasa diducit: ne qua leuis effluat aura.
Frena tamen dantem non euitabile telum
Consequitur: summáque tremens ceruice sagitta
Hæsit: & extabat nudum de gutture ferrum.
Ille, vt erat pronus, per crura admissa, iubásque
Voluitur, & calido tellurem sanguine fœdat.
Phædimus infælix, & auiti nominis hæres
Tantalus, vt solito finem imposuere labori,
Transierant ad opus nitidæ iuuenile palæstræ.
Et iam contulerant arcto luctantia nexu
Pectora pectoribus, cùm tento concita neruo,
Sicut erant iuncti, traiecit vtrumque sagitta.
Ingemuere simul, simul incuruata dolore
Membra solo posuere: simul suprema iacentes
Lumina versarunt; animam simul exhalarunt.
Aspicit Alphenor, laniatáque pectora plangens
Aduolat, vt gelidos complexibus alleuet artus:
Inque pio cadit officio: nam Delius illi
Intima fatifero rupit præcordia ferro.
Quod simul eductum est, pars est pulmonis in hamis
*Eruta: cumque anima cruor est *effusus in auras.* *emissus
At non intonsum simplex Damasichthona vulnus
Afficit: ictus erat, quà crus esse incipit, & quà
Mollia nodosus facit internodia poples.
Dumque manu tentat trahere exitiabile telum,
Altera per iugulum pennis tenus acta sagitta est.
Expulit hanc sanguis, séque eiaculatus in altum
Emicat: & longè terebrata prosilit aura.
Vltimus Ilioneus non profectura precando
Brachia sustulerat: diique ô communiter omnes
Dixerat, ignarus, non omnes esse rogandos,
Parcite. Motus erat, cùm iam reuocabile telum
Non fuit, Arcitenens, minimo tamen occidit ille
Vulnere, non altè percusso corde sagitta.

203. TVRBA QVANT. DISTAS. ABORBA,&c.] Sensus hic eliciendus. Latona tantū indignata est ob hanc despicientiam sui, quantū aberat ab orba, id est, carente, turba, multitudine scilicet liberorū: ergo multùm indignata est, quia multùm distabat; habebat enim liberos, sed binos dumtaxat, & tamen à Niobe quasi infœcunda & sterilis propè vilipendebatur. Quidam docti ambos versus παρεμβεβλημένους, ac suppositítios censent. Ciofan. posteriorem tollit, & locum ita legit:

Quodq́; licet, tacito venerantur murmure numen Latona. Quantum turba qua distat ab orba Indignata dea est.

Affert & alias lectiones, quas tibi relinquo. Sustulerat idem carmen Aldus, vt rude, & Ouidio minimè dignum.

204. SVMMOQ. IN VERTICE CYNTHI] *Cynthus* mons Deli, à quo Apollini nomen Cynthius, & Dianæ Cynthia; quod vocabulum *Romanus* ille *Callimachus* (vt seipsum haud exspectato senatusconsulto Propertius nominat:) amicæ suæ, cui durissimam seruitutem seruiebat, indere voluit, cùm suo peculiari *Hostiæ* diceretur priùs.

205. GEM. CVM PROLE] Inde infrà *gemellipara*.

206. EN EGO VESTRA PARENS, &c.] Exacerbat vtrumque in Nioben, rapiens illam in odium, propter fastum, & insolentiam non ferendam, qua in sese illosque insultarit.

VOBIS ANIMOSA CREATIS] quæ partu vestro, vobis procreatis, me beatam duxi.

207. ET NISI IVN. N. CESS. DEAR.] Ergo ne Palladi quidem, de qua Horat. ode 12. lib. 1. *Proximos illi (Ioui) tamen occupauit Pallas honores.* Vbi Iunonis nulla mentio. Et sanè *Latona* non est de numero dearum illarum, quæ *maiores* habentur, *Iuno, Vesta, Minerua, Ceres, Diana, Venus*. Sed forsitan Palladi vel ob fœcunditatem suam se præferre audet; vel ob nobilitatem partus sui, quandoquidem duos deos de præcipuis enixa est.

208. AN DEA SIM DVBITOR] Dixit *dubitor*, quomodo Horat. ad Pison. *Inuideor. Ego cur acquirere pauca Si possum inuideor?* Non tam deam Latonam esse negauit Niobe, quàm se illi anteponendam, & colendam potius argumentis vincere studuit.

PERQ. OMN. SÆCVL. EVLT. ARCEOR ARIS, &c.] In posterum coli desinam, nisi vos me vltum eatis. Sed ἐμφατικῶς, *per omnia sæcula*, in omnem æternitatem. Iuno 1. Æneid. *Et quisquam numen Iunonis adoret Præterea, aut supplex aris imponat honorem?*

210. NEC DOLOR HIC SOLVS] Nec vnum hoc tantùm doleo, nec mea tantùm caussa doleo, & irascor, quòd ab aris meis Thebanas absterruit, & in omne tempus sacris me caritutam apparet.

DIRO CONVICIA F. TANTAL. ADIECIT, &c.] contumeliosè insuper de me vobísque locuta est, dum vos vt paucos nimiùm, præ suorum liberorum turba ansa est abijcere, & me vt orbam traducere. Auget rem, non enim orbitatem, sed prolium paucitatem Niobe probro illi ducebat, quod erat quasi nunquam factam esse matrem.

211. QVOD IN IPSAM RECIDAT] Modus regerendi maledicta, aut paria vicissim precandi: *Quod tuo capiti sit.* 2. Æneid. *quod dij prius omen in ipsum Conuertant.* Peu *recidat*, quia prima syllaba breuis, ne versus claudicet, quidam emendatiùs arbitrantur legi *decidat*, vt in Diatriba Mariangelus Accursius. Sed hi proprietatem & elegantiam orationis mul-

A tum imminuunt. Qui retinēt, διπλασιασμὸν faciūt, *reccido*, quomodo apud Lucretium hoc, & *redduco*, *rellatus*, &c. inueniuntur. *At neque reccidere in nihilum res posse.* Et alibi: *Reccidere assiduè, quoniam fluere omnia constat.* Reccidere, inquit, ibid. Lambin dictum eadem ratione qua *reppulit*. Virgil. 4. Æneid. *Connubia nostra Reppulit*. *rettulit*, *redducere* repperit, *subbigit*, & similia. Cicero in Mario, *Subbigit ipse feris transfigens vnguibus anguem. Reffere* apud Horat. pro referre, ad Pison. *Vnde pedem reffere pudor vetat, aut operis lex*: vbi vulgò legitur *proferre*. Vtebantur enim hac machina veteres ad productionem breuium syllabarum, in verbis compositis, vt primam literam verbi simplicis geminarent. Optat ergo Latona Niobæ amissionem liberorum, & euenerunt optata.

ET ME ORBAM DIXIT] *Orbus*, & *orbitas* non modò de filijs dici qui parentes amiserunt: sed de B parentibus quoque ipsis, ostendit locus Plauti in Capt. vbi Hegio senex de duobus filijs amissis: *Quod hoc est scelus: quasi in orbitatem liberos produxerim*. Et noster infrà, oc. . ispoli filios etiam filiabus, *Orba resedit Exanimes inter natos, natasq́;, virumq́;*.

213. EXHIBVIT LING. PATERNAM] Tantalus deorum conuictor, eorum arcanos sermones euulgauit, Niobe contumelias effudit. Quinam igitur linguam paternam exhibuit? Nisi & ipsum Tantalum de dijs simul detraxisse, eo que irrisisse intelligamus, κατὰ τὸ σιωπώμενον. Aut dicamus, exhibuisse paternam linguam, id est, imitatam linguæ paternæ incontinentiam, & ἀθυρογλωσσίαν, quod tamen contortius ac frigidius est.

215. DESINE PHOEB. AIT] Reuerentiæ erga matrē erat, nō pati cam preces querimoniæ suæ adiungere: omnia enim officia debētur parentibus à prolibus.

C PŒNÆ MORA LONGA QVERELA EST] diu cōquerendo nihil agis aliud, nisi vt pœnam à sceptre remoreris. Primo quoquo tempore in maledicam & superbam mulierem animaduertendum est. Affine quiddam huic Cic. 1. Catilinar. *Simili senatusconsulto C. Mario, & L. Valerio Coss. permissa est respub. Num vnum diem L. Saturninum Trib. plebis, & C. Strnilium mors à reipub. pœna remorata est?*

216. DIXIT IDEM PHOEBE] in eandem sententiam. Et Diana matrem monuit, ne pluribus ageret, neúe Lydos in campum prouocaret.

217. TECTI NVBIBVS] Despiō quidem Apolline Horat. ode 2. lib. 1. *Nube candentes humeros amictus Augur Apollo*. Nubibus, & nebulis dij Homerici teguntur, quo pacto se visibus humanis eripiunt.

CADMEIDA ARCEM] *Thebas*, quarum conditor D Cadmus.

218. CAMPVS ASSIDVIS PVLSAT. EQVIS] Hippodromum accipe, seu locum decursionibus, ludis, exercitationibus equestribus, & curulibus, & palæstricis constitutum. 12. Æneid.

Campum ad certamen magna sub mœnibus vrbis Dimensi Rutuliq́; viri, Teucriq́; parabant.

219. VBI TVRBA ROTAE OVR. Q. MOLLIER &c.] assidua curruum equorumque agitatio glebas in planitiem redegerat.

221. PARS IBI DE SEPTEM GENIT. &c.] Quatuor consecendetunt equos, *Ismenus, Sipylus, Phadimus, Tantalus*. Duo de his se in palæstra exercent postea. Tres spectant, *Alphenor, Damasichthon, Ilioneus*. Aliter eos ex historia Zetzis nominat Natalis lib. 6. Mythol. cap. 15.

222. TYRIOQ. RVBENT. SVCCO TERGA PREM.] in-

X 4

lustrati exaoti puri pura, qualis probatissima fit Tyri.

223. AVRO ORAV. MODERANT. HAB.] Purpuræ integis equorũ, bene respõdẽt aurata fręna in ore.

224. QVS MATRI SARCIN. QVONO. PRIM.] Primogenitus, natu maximus. De Pont. lib. s. eleg. 3. *Coniunx mea sarcina vestra est*. Lib. superiore Iupiter Cereri de Proserpina: *Commune est pignus onusq; Nata mihi tecum*.

225. DVM CERT. FLACT. SNORA.] in gyrum. Cic. translatè 1. Offic. *Homines secundis rebus effrenatos, sibiq; præfidentes, tanquam in gyrum rationis & doctrinæ duci oportere*. Virgil. 5. in explicatione ludi puerorum nobilium, cui *Troia* nomen:

Inde alios ineunt cursus, aliosq; recursus
Aduersis spatijs, alternosq; orbibus orbes
Impediunt.

226. QVADRVPEDES CVRSVS] Non semel Virgil. *quadrupedem* pro equo dixit, genus pro specie. 3. Æneid. *Sed tamen ijdẽ olim curru succedere sueti Quadrupedes* Et 11. *Quadrupedũq; putrẽ sonitu quatit vngula campum*. Et 12. *Quadrupedemq; citũ ferrata calce fatigat*.

SPVMANTIAQ ORA COERCET] frænũ adducit. Cõtraria, frænũ, habenas laxat, remittit. Æneid. 12. *Et spumantia frænis Ora citatorũ dextra cõtorsit equorum*.

227. HEI MIHI CO. CLAMAT, &c.] Altum, & lethale vulnus clamorem hunc exprimebat, quippe medio infixum pectori. In singulis porro fratrum istorum peculiare vulnus mortiferum obserua sis.

228. FRÆNISQ. MANV MORIENT. AAMISS. &c.] Adumbrauit, vel transtulit potiùs locum ex 11. Æneid. de Camilla moriente: *Simul his dictis linquebat habenas, Ad terram non sponte fluens*.

229. A USAT. PAVLAT. DEFLVIT ARMO] Propriè in equo, & bestijs armus. Virg. 6. *Seu spumãtis equi foderet calcaribus armos*. De apro idẽ 10. *Postquã inter retia vẽtũ est, Substitit, infremuitq; ferox, & inhorruit armos*.

230. P OAIM. AVOIT. SON PER INAN. PHARET.] sagittæ sonitu, seu stridore, dum alis aërem scindit. Continens pro contento.

231. FRÆNA DAB. SIPYLVS] Proximus ætate Ismeno, sagittæ aduolantis metu fræna equo indulgebat, permittebat, vt malum veloci eius cursu effugeret. Alioqui fræna dare est equitare simpliciter, & insidendo equum regere. Docet hoc translatio ad magistratuum imperia. 5. Fast. *Fræna dabat populo posito modò Prætor aratro*. 1. Æneid. *cui Iuppiter vrbem Iustitiaq; dedit gentes frænare superbas*.

VELVTI CVM PRÆSCIVS IMBRES, &c.] Illustrat rem comparatione. Sicut rector, seu gubernator, inquit, cùm conspicatur nubem atram exsurgentẽ, & crescentem, præscius inde imbrem ac tempestatẽ secuturam, carbasa, seu vela ab antennis pendentia tota pandit, & quidquid ab eo latere venti afflat, ad celeriùs fugiendum captat, vt se suosque tempestati eripiat. *Carbasa diducit*, lege, non, *deducit*.

234. FRÆNA T. OANT. NON EVITAB. TEL. CONS. &c.] Quamuis concitato ad cursum equo, vitare telum, in se emissum niteretur, non tamen euitauit: per ceruicem enim torum collum penetrauit.

237. VT ERAT PRONVS] & ideo ad delapsum facilior. Pronus autem, quo firmiùs in equo hæreret.

PER CRVRA AOMISSA, IVBASQ. VOLVITVR] Per crura iuncta, propinqua, astricta equo exponit Raphael, & de sessore accipit. Micyllus de equo, & exponit, per crura ad cursum cõcitata. Glarean. in cursũ permissa, laxatis equo frænis videlicet. Haud multo aliter Ismenus decidit: *In latus, à dextro paulatim defluit armo*. Laxata in cursu, quomodo *Equum admittere* dicimus, cùm ei fræna ad celeriter currendum remittimus.

238. VOLVIT. ET CALID. TELI. SANG. FOED.] Virgil. Æneid. 9. *Voluitur ille, vomens calidum de pectore flumen*. Idem poëta frequenter hoc verbum *volui*, cùm de cadentibus in acie loquitur, adhibere solet.

240. VT SOLITO PIN. IMPOSVERE LABORI] Phædimus, & aui materni nomen gerens Tantalus, principio ipsi quoque agitandis, & in orbem flectendis equis luserant, id quod antehac persæpe fecerant. Deinde ad palæstram venerunt.

241. NITIDÆ PALÆSTRÆ] propter oleum, quo perungebantur palæstritæ Virgil. 3. Æneid. *Exercent patrias oleo labente palæstras Nudati socij*.

242. ET SAMCOSIVL. ARCI. LV T. NEX. P. PECTOR.] Luctã cape, quã nomine palęstrę Latini aliquãdo significãt, cuius significationis hic perspicuũ B exẽplũ. Antecedit enim, *Transierant ad opus nitidæ iuuenile palæstræ* Græcis pænè semper est πάλη. De hac quoque exercitatione gymnastica Mercurial. l. 5. c. 5

244. SICVT ERANT IVNCT. TRAIECIT VTRVMQ. SAGIT.] Primus accepit telum in medio pectore. Secundus in collo. Tertius, & quartus per vnius tergum, & pectus alterius traiecti sunt.

245. INGEMVERE SIMVL, SIMVL INCVRVAT. &c.] πάθος. Omnia simul, & eodem tempore. Simul vulnerati, simul ingemiscentes, simul procumbentes, simul oculos, vt solent moribundi, versantes, simul vltimum spiritum exhalantes.

246. SIMVL SVP. IACENT. LVM. VERSAR.] In oculis primum mortis est indicium. Deficit primũ visus, languescẽtibus luminibus, deinde cæteri seorsus sensim amittũtur. Sed quod ait eos *suprema lumi-* C *na versasse*, *suprema* capio pro *supremũ* ...., & natationẽ illam oculorũ, seu oculos natãtes in moribũdis expressam. Relege annotata li. 5. nõ procul ab initio, ibi, *Iam moriẽs, oculis sub nocte natãtibus atra*.

247. SIMVL EXHALARVNT] Mediatò spondeũ in quinta regione posuit, quod notauit Raphael, vt animam tardiùs se corpore exsoluentem, & inuitò discedentem conciperemus. Virgil. 2. Æneid. *Vt regem æquæuum crudeli vulnere vidi Vitam exhalantem*. Animum quippe censebant ab anima appellatum; animam autem ab ἄνεμος, quòd esset nihil aliud quàm spiritus, aër, halitus, ventus, pro quibus ipsis sæpenumero vocem *anima* vsurpabant.

248. ASPICIT ALPHENOR, LANIATAQ &c.] Hic iam quintus est frater, qui duos illos cadẽtes vidẽs, pectus præ dolore lanians, ac plangens accurrit.

D 249. VT GELID. CVMPLEX. ALLEVET ARTVS, &c.] Frigescunt moriẽtes, vnde & mors frigida. Cõplexãs eos media in morte Alphenor, volebat, si posset, eos fouere, & in vita retinere. Sed in hoc pio officio etiã ipse ab Apolline præcordia confixus occubuit.

251. INTIM. PAT. RVP. PRÆCORD. FERRO] De sagitta quidẽ hîc, cuius ferrata cuspis. Ast Ennius de hasta παραπλησίως, *At celer hasta volãs perrupit pectora ferro*.

252. PARS AST PVLMON. IN HAM. ERVTA] adhæsit hamo sagittæ pars pulmonis. Igitur in pulmonem ipsum adacta fuerat. Hamatæ sagittæ exscinduntur potiùs quàm educuntur.

253. CVMQ. ANIMA CRVOR EST EFFVS. IN AVRAS] Eorũ opinionẽ tangit, qui sedẽ animæ in sanguine cõstituebant. Telũ extractũ secutus est cruor, cruorẽ anima. Eòdẽ illa Virgiliana respiciunt: *Purpuream vomit ille animã*. Et: *Multo vitam cũ sanguine fundit*.

254. AT

254. AT NON INTONS. SIMP. DAM. VVLN.] Hic A est frater sextus, crinitus, siue comatus, qui dupliei vulnere petit. Primum accipit in genu, in ipso internodio, qua crus incipit: alterum in iugulo.

259. EXPVLIT HANC SANGV. SEQ. EIACVLAT. &c.] Quanta illi copia sanguinis viuacissimi, patet hinc, quòd & infixam iugulo sagittam eiecit, & extra corpus adhuc in altum emicuit. De Pyrami vulnere, quod sibimet necis caussa incusserat, lib. 4. Metam.

—— Cruor emicat altè,
Non aliter quàm cùm vitiato fistula plumbo
Scinditur & tenui stridente foramine longè
Eiaculatur aquas, atque ictibus aëra rumpit.

260. ET LONGE TEREBRATA PROSIL. AVRA] Satis dixerat, *seq. eiaculatus in altum Emicat.* Sed noster vates multoties non eo contentus est quod sufficit.

264. VLTIMVS ILIONEVS NON PROFECT. &c.] Hic septimus, & forcasse natu minimus. Ad preces confugit Et quoniam nesciebat vnde, seu à quo deo, diffue ista clades, rogat omnes communiter, vt sibi parcant. Excipiendi erant Apollo, Diana, atque adeò Latona ipsa quos mater Niobe superbia sua violabat, sibique & suis infestos reddebat: sed iuuenis insolentissimam eius audaciam nesciebat.

264. MOTVS ERAT ARCITENENS] Ab arcu quē gestat cum pharetra, *arcitenens.* Sic libro 5. vocat, & Virgil. 3. Æneid. Homerus ἀργυρότοξον argenteo arcu instructum. Miserabatur ergo huius adolescentiam, & innocentiam. Sed reuocare sagittam volantem non quibat.

265 MINIMO VVLN. OCCIDIT] Quia sagitta in cor intimum non penetrauit. Aliorum vulnera crudeliora fuerunt. Tamen qualecunque vulnus in corde, mortem parit, vt ἰατρῶν παῖδες autumant.

Niobes eiulatus super filiorum corporibus. A Latonæ contemptione nondum desistens, & septem adhuc partus superstites illi obijciens, videt singulas filias sagittarũ ictibus prosterni. In saxum obrigescit, & in Sipylum Phrygiæ montem per turbinem transfertur.

FAMA mali, populique dolor, lacrymæque suorum VII.
Tam subitæ matrem certam fecere ruinæ,
Mirantem potuisse, irascentémque quòd ausi
Hoc essent superi, & quòd tantum iuris haberent:
Nam pater Amphion ferro per pectus adacto,
Finierat moriens pariter cum luce dolorem.
HEV, QVANTVM HÆC NIOBE, NIOBE DISTABAT AB ILLA:
Quæ modò Latois populum summouerat aris:
Et mediam tulerat gressus resupina per vrbem,
Inuidiosa suis: at nunc miseranda vel hosti,
Corporibus gelidis incumbit, & ordine nullo
Oscula dispensat natos suprema per omnes.
A quibus ad cælum liuentia brachia tollens,
Pascere crudelis nostro Latona dolore,
Pascere, ait, satiáque meo tua pectora luctu:
Corque ferum satia, dixit; per funera septem
Efferor. exulta, victrixque inimica triumpha.
Cur autem victrix? miseræ mihi plura supersunt,
Quàm tibi felici; post tot quoque funera vinco.
Dixerat, & sonuit contento neruus ab arcu,
Qui præter Nioben vnam conterruit omnes.
Illa malo est audax. stabant cum vestibus atris
*Ante toros fratrum * demisso crine sorores.* * demisso

E quibus vna trahens hærentia viscere tela,
Imposito fratri moribunda relanguit ore.
Altera solari miseram conata parentem,
Conticuit subitò, duplicatâque vulnere cæco est,
Oráque compressit; nisi postquam spiritus ibat.
Hæc frustra fugiens collabitur: illa sorori
Immoritur: latet hæc: illam trepidare videres:
Sexque datis letho diuersáque vulnera passis,
Vltima restabat: quam toto corpore mater,
Tota veste tegens, vnam minimamque relinque,
De multis minimam posco, clamauit, & vnam.
Dumque rogat, pro qua rogat, occidit: orba resedit
Exanimes inter natos, natásque, virúmque,
Diriguitque malis: nullos mouet aura capillos:
In vultu color est sine sanguine: lumina mœstis
Stant immota genis: nihil est in imagine viuum.
Ipsa quoque interiùs cum duro lingua palato
Congelat, & venæ desistunt posse moueri.
Nec flecti ceruix, nec brachia reddere motus,
Nec pes ire potest, intra quoque viscera saxum est.
Flet tamen, & validi circundata turbine venti
In patriam rapta est. vbi fixa cacumine montis
Liquitur, & lacrymis etiam nunc marmora manant.

267. FAMA MALI, POPVLSQ. DOLOR, &c.] Statim rumor harum cædium percrebuit; aderant enim ludis illis spectatores, qui famam disseminarunt. Ciues regum suorum calamitatem doluerunt, propinqui & affines lacrymas profuderunt. His velut nuntijs Niobe, quid filijs factum esset, casumque luctuosissimum breuissimo interuallo intellexit. A

269. MIRANTEM POTVISSE] Apparet non habuisse cognitam horum deorum potestatem. Nam cùm illos vnà cum matre ipsorum despiceret, quid, quantumque possent non inquirebat.

IRASCENTEMQ. QVOD AVSI H. ESS. SVPERI, &c.] Si mirabatur eos hoc potuisse, non ergo crediderat eos hoc posse: atque ideo vt nimiùm confidentibus irascebatur. Tamen quia res ipsa clamabat eos potuisse, indignabatur tantum illis licuisse. B

273. PATER AMPH. FERRO P. PECT. &c.] Simul ac didicit Amphion rex, quo pacto filij septem miserandum in modum interijssent, gladium sibi in viscera adegit, pertæsus iam lucis huius, ac vitæ in casu vt insperatissimo, ita acerbissimo.

273. HEV QVANTVM HÆC NIOBE, NIOB. DIST. AB ILLA] Pulcherrimus, & sensu fœcundissimus, atque ad multas rerum insignium, præsertimque fortunarum immutationes, ex optimis & florentissimis in aduersissimas ac teterrimas περιφανῶς significandas commodissimus versus. Est autem cum tribus continuò sequentibus ex illis de Hectore apud Maronē, vt tabella ex tabella depictus:

Heu mihi, qualis erat, quantum mutatus ab illo
Hectore, qui redit exuuias indutus Achillis,
Vel Danaûm Phrygios iaculatus puppibus ignes.

A 274. LATOIS ARIS SVMMOV.] Latous adiectiuum est, interdum epitheton Apollinis. Summouit his verbis: *Ite satis properè sacris, laurumq́ue capillis Ponite.*

275. ET MED. TVL. GRESS. RESVPIN. P. VRB.] Per frequentiam populi, vt à pluribus sibi assurgeretur, & genua curuarentur, erectis ceruicibus incedere solebat.

276. INVIDIOSA SVIS] Inuidiosum, quod mouet admirationem & inuidiam, propter excellentiam suam. Summa enim petit liuor.

AT NVNC MISERANDA VEL HOSTI] Ad magnitudinem ærumnæ satis declarandam pertinet, cùm eam vel inimicis atque hostibus miserationem & lacrymas mouere posse affirmamus. Lib. 10.

Neue morer referens tristes ex ordine casus,
Græcia tum potuit Priamo quoque flenda videri.

B Pacuuius: *Si Priamus adesset, & ipse eius commiseresceret.* Latinorum legatis ab se auxilium petentibus respondens Diomedes apud Maronem lib. 11. & enarrans quibus iactati malis sint Græci, vastata Troia domum reuertentes:

——Infanda per orbem
Supplicia, & scelerum pœnas expendimus omnes,
Vel Priamo miseranda manus.

Sophocles Aiace μαστιγοφόρῳ, seu Lorario:

Ὡς καὶ παρ' ἐχθροῖς ἄξιος θρήνων τυχεῖν.
Miserandum & ipsis hostibus spectaculum.

Locrensium legati apud Liuium libro 39. cum Coss. questi sunt, *ea passos à Q. Plemminio legato, Romanisq́ue militibus, quæ pati ne Carthaginenses quidem velit pop. Romanus.* Collegit plura huius notę Hieron. Columna Commentar. in Frag. Annalium Ennij.

277.

277. Corporib. gelid. incumb.] Totum locum, & querimoniam Niobes expendit & illustrat Faber, Semestrium lib. 3. c. 8.

Et ordine nullo oscula dispensat] non habens rationem ætatis, vt primum oscularetur Ismenum natu grandiorem, deinde ætate proximum: sed vt sors ferebat, & vt quisque proximus erat, ita osculabatur, omnes enim æquè diligebat.

279. Liventia brachia] nam & brachia lacertosque in luctu percutiebant, ex quibus verberibus liuor consequebatur.

280. Pascere crudel. n. Lat. dol.] Quòd quinquies idem dicit, & tanquam crudelissimam in summum odium Latonam adducere conatur, amarissimas eius & tristissimas cogitationes indicat. Sic li. 9. Hercules in monte Oeta per summum ex veste veneno imbuta cruciatum moriturus, ad Iunonem:

——— Cacaq; medullis
Tabe liquefactis tollens ad sidera palmas
Cladibus, exclamat, Saturnia, pascere nostris,
Pascere, & hanc pestem specta crudelis ab alto.

282. Per fun. septem efferor] quia in singulis mortua sum, nec aliter mihi est, quàm si cum vnoquoque, & septies occisa, toties quoque & cum singulis ad tumulũ efferar. De S. Fælicitate Greg. Mag. Homil. 3. in Euangel. *Nunquid ergo hanc feminam martyrem dixerim? sed plus quàm martyrem: qua* VII. *pignoribus ad regnum præmissis, toties ante se mortua ad pœnas prima venit, sed peruenit octaua.*

284 Cur autem victrix?] Correctio. Nondum vicisti, ideo nondum potes triumphare.

Miseræ mihi plura supers, &c.] Grauissimi luctus acerbitas, adhuc Niobem erumpere in probra & maledicta compellit. Non cessat sua πολυπαιδίᾳ gestire aduersus inimicam, eique ὀλιγοπαιδίαν exprobrare.

286. Et sonuit content. nervus ab arcu] Filias Diana peremit, auctor Homerus Iliad. 24. ex Ouidio enim non liquet. Eas interfici coràm aspicit Niobe, quod ad dolorẽ exaggerandum valuisse multum nemo dubitabit.

288. Illa malo est audax] cùm alioqui malum reddat timidos. Suprà ponebat imminui numerum hunc liberorum suorum, at negabat se posse ad duos tantùm redigi. Hæc opinio illam audientem nerui sonitum interritam & audacem faciebat, cũ tamen exterruisset præsentes vniuersos.

Stab. cum vest. atris] Vestitus ater, siue niger (non enim hîc discernimus, & sæpiùs idem valent) luctibus conuenit, vt tristis color, quemadmodum lætitiis albus, siue candidus. Mutabant ergo vestem sorores, & capillum soluebant, astantesque fratrum exanimatorum corporibus, gemitu & lacrymis eos prosequebantur.

289. Ante toros fratrum] Sandapilas, seu lectulos in quibus ad funus erant compositi, intellige.

Demisso crine] Soluere & demittere crines in luctu, & mœstis temporibus sollemne fuit mulierum. 1. Aeneid. *Interea ad templum non æquæ Palladis ibant Crinibus Iliades passis.* Et 3. vbi Polydoro instauratur funus, *Et circùm Iliades crinem de more soluta.* Ioann. Hartungus Decur. 2. §. 24. mallet legere, *demisso crine*, vt Poëta respexerit ad ritum, quo sanguine proximæ sectos, seu demessos capil-
A los mortuis imponerent. Vnde in 3 de sororibus Phaethontis, *Planxêre, & sectos fratri imposuere capillos.* Nos contra omnium codicum fidem nihil mutandum censemus.

290. E quib. vna trah. hærent &c.] Non item singulas sorores nominat, vt antea fratres, (nominat Natal. l. b 6. c. 13.) & in earum cæde domestica narranda breuior est. Habuit namque honorem sexui virili, & adhibenda fuit varietas. E visceribus telum illud extrahẽs, cuius missu neruum arcus sonuisse, quinto abhinc versu aiebat, capite cadaueri fratris imposito, defecta viribus, & in eius osculo linquit animã. & hæc prima Dianæ victima.

292. Altera solari miser. con. par.] quæ tamen nondum se miseram agnoscebat; nec enim ad mortem primæ signum doloris ediderat.

293. Conticuit subit. duplicataque
B vul.] Simul sagittam excepit, simul vitam, & eodem momento vita caruit. *Duplicata* expone incuruata, quod Homero est ἰδνώθη. *Cæcum vulnus*, quia eius auctor occultus.

294. Nisi post. iam spirit. ibat] Dolor vulneris faciebat vt os comprimeret, quod extremus halitus morientis celerabat.

295. Hæc frustr. fug. collabitur] mors tertiæ, quæ in fuga sternitur, vt frater Sipylus in equo fugiens: *Frena tamen dantem non euitabile telum consequitur.*

Illa sorori immorit. latet hæc, &c.] Sequentium deinceps trium interitum, strictim & insinuando tantùm complectitur. In septima plus verborum consumit.

297. Diversaq. vulnera passis] quam diuersitatem, vt in fratribus varietatis studio, quod
C dicebamus, explicandam non est arbitratus, ne ex similitudine fastidium oriretur.

298. Vltima toto corp. m. tota veste teg.] Hæc erat natu minima, scimus etiam τηλυγέτους, hoc est, vel vnicos, vel parentibus in senectute natos, esse carissimos. Cùm itaque puellam hanc ob geminam charitatem superstitem seruare cuperet, enixissimè ab ictu lethalis teli tegebatur, eamq; sibi condonari precabatur, duabus de caussis, & quòd minima, annis scilicet, & quòd iam de tam multis sororibus proles restaret vnica.

301. Dumque rogat pro q. occidit] inter ipsas preces, qua parte corporis, veste non tegebatur, traosfixa concidit.

Orba resed. exanim. inter nat.] Pro orba habuit Latonam, vt διδυματόκον tantummodo: nunc ipsa ad orbitatem ex tanto liberorũ nu-
D mero (populum vocabat) redacta est. Vbi nunc illa tumida, & nimiùm arrogans oratio: *Sum felix, felixq; manebo. Quis dubitet? Maior sum, quàm cui possit fortuna nocere. Excessere metum mea iam bona. Non tamen ad numerum redigar spoliata duorum.* Nec vnum quidẽ, quantumvis supplex, retinuisti. *Exanimem*, id est, exanimi similem, pæne mortuam inter tot funera sedisse ait, & præ immenso luctu in tantis malis in lapidem induruisse. Duæ sunt Ethopœiæ Niobes apud Libanium, in vtraque orbitatẽ suam, in posteriore etiam arrogantiam suam, quasi supra humanam conditionem sapuerit, deplorat. Ex priore pauca hoc transferam. *Perdidi 12. nec vllus restat, qui me matrem appellet: cùm modò mater a tanto numero vocarer. O sagittas corporibus infixas, ô manantem per*

artus

artus ſanguinem, ô filiarum venuſtatem, ô filiorum pulchritudinem, ô cincinnorum decus, ô vultus gratia, ô cariſſima pectora! Atqui nihil horum reueriti ſunt iaculatores. Quem primum amplexabor? quem ſecundum deflebo? ad quem tertium accedam? quem tranſiliam? quem contingam? vnde ſufficeret mihi vis lacrymarum ad deplorandos duodecim mortuos? ecquis modus erit calamitatum? Subinde hos & illos efferri oportebit: & feretrum ſubſequi feretrum: vel modò hunc ſepelire, modò ad alium accurrere, &c.

303. NVLLOS MOVET AVRA CAPILLOS] Ἀλῶναι distinctiſſimè & explicatiſſimè commemorat, vt addi nihil poſſit. De hac eadem transformatione 1. de Ponto eleg. 2. vates noſter:

Felicem Nioben, quamuis tot funera vidit,
Quæ poſuit ſenſum ſaxea facta malis.

In 3. Antholog. hoc epitaphiũ in eandem ſcriptũ.

Ὁ τύμβος οὗτος ἔνδον οὐκ ἔχει νεκρόν.
Ὁ νεκρὸς οὗτος ἐκτὸς οὐκ ἔχει τάφον·
Ἀλλ' αὐτὸς αὑτοῦ νεκρός ἐστι καὶ τάφος.

Quod cùm plures verterint, quid impedit quin & nos tentemus?

Hæc tumba nullum ſeruat intus mortuum.
Hic mortuus foris ſepulchrum non habet:
Verùm ipſe ſibi ſepulchrum, & ipſe mortuus.

Auſonianum inſuper eius tumulum ſubijciamus:

Thebarum regina fui, Sipyleia cautes
Quæ modo ſum læſo numine Latoidum.
Bis ſeptem natis genitrix læta atque ſuperba;
Tot duxi mater funera, quot genui.
Nec ſatis hoc diuis, duro circundata ſaxo
Amiſi humani corporis effigiem.
Sed dolor obſtructis quamquam vitalibus, hæret,
Perpetuusq; rigor fonte pro lacrymis.
Prô facinus, tantæne animis cæleſtibus iræ?
Durat adhuc luctus, matris imago perit.

In lapidem migraſſe ideo creditur, quoniam ſuam ipſa ſtatuam marmoream monumento liberorum impoſuit. Cauſſam aliam profert 3. Tuſculan. Cicero, inquiens: *Et Niobe fingitur lapidea, propter æternum, credo, in luctu ſilentium.* Niobes archetypum, prouerbium de homine ſtupido & immobili, qui & ſaxeus dicitur. Aut de taciturno & attonito, vnde verbum exſculpere nequeas. Vel denique de præfracto, quem expugnare nemo poſſit, & ab opinione concepta non eſt vt depellas.

311. IN PATRIAM RAPTA EST] in Phrygiam, vbi nata, in vrbe Sipylo, cuius nominis etiam mons regionis, in cuius iugũ à turbine venti deportata eſt.

312. ET LACRYM. ETIAM N. MARMORA MAN.] Naſonis admirator & imitator præcipuus Seneca in Agamem.

Stat nunc Sipyli vertice ſummo
Flebile ſaxum, & adhuc lacrymas
Marmora fundunt antiqua nouas.

Sudant marmora. Eas guttas feſtiuè appellat Niobes lacrymas. De iſto marmore, ſiue ſaxo, ſiue ſaxea Niobe, eiuſque lacrymis perennibus ex Pauſania Crinitus lib. 18. c. 4. In eius ſtatuam ſunt variorum Epigrammata Antholog. lib. 4. tit. 6. εἰς ἡρωΐδας. Auſonianum ex Græco Latinum deprædicat, idem Crinitus. Perquam ſcitè Q. Smyrnæus 1. Paralipom.

Ἧχι θεοὶ Νιόβην λᾶαν θέσαν, ἧς ἔτι δάκρυ
Πουλὺ μάλα στυφελῆς καταλείβεται ὑψόθι πέτρης,
Καί οἱ συστοναχοῦσι ῥοαὶ πολυηχέος Ἕρμου,
Καὶ κορυφαὶ Σιπύλου περιμήκεες ὧν καθύπερθεν
Ἐχθρὴ μηλονόμοισι περιπτέταται ὁμίχλη, &c.

Latinè: *Vbi dij in ſaxum verterunt Nioben: cuius adhuc lacrymæ largiſſimè ex rigida alta petra deſtillant, cumq; ipſa multiſoni Hermi vndæ gemunt, & longè Sipyli protenta cacumina, ſuper quibus perpetua velut nebula, paſtoribus inimica.* Illa autem ingens hominibus qui prætereunt miraculum exiſtit: quia gemebundam refert mulierem, quæ triſti ſe luctu conficiens, lacrymas infinitas profundit, &c. Quanta fuerit Thebanorum συμπάθεια erga Nioben, ob tot liberorum funera, lector videat Statium Thebaid. 3. à verſu 192. *Vna dies ſimilis fato,* &c. Ex fabula Niobes in rebus proſperis animo noſtro moderari, & cùm ſimus homines, ſupra homines non tollere ceruicem diſcimus. Exempla moderationis huius inſignia ſunt *Agathocles* Siciliæ rex è filio figuli. *Paulus Aemilius* de Perſe Macedonum rege triumphans, de quo Florus lib. 2. c. 12. *Philippus* Alexandri pater, de quo Iuſtinus libro 9. & nos ſuprà.

Latona etiam à Delo, vbi Apollinem & Dianam pepererat, à Iunone pulſa in Lyciam venit. Illic è lacu ſitim leuare parans, à ruſticis, tametſi oraret, cum maledictis & minis, turbata inſuper aqua bibere prohibita eſt. Effecit precatione ſua, vt ijdem agreſtes locum illum in ranas conuerſi perpetuò habitarent: quarum coaxationes veterum in deam probrorum monumenta ſunt. Tam verò facundè, lepidè, eleganter huius aquatilis natura, & corpus hìc deſcribũtur, ſeu depinguntur potiùs, vt à nullo ſcriptore meliùs deſcribi; nec ab vllo pictore excellentiùs, & ad viuum magis depingi poſſe videantur.

VIII. *Tunc verò cuncti manifeſtam numinis iram*
Femina, virque timent: cultúque impenſiùs omnes
Magna gemellipara venerantur numina diuæ.

Vtque fit, à facto propiore priora renarrant.
E quibus vnus ait, Lyciæ quoque fertilis agris
Non impunè deam veteres spreuêre coloni.
Res obscura quidem est, ignobilitate virorum:
Mira tamen. vidi præsens stagnúmque, locúmque
Prodigio notum. nam me iam grandior æuo,
Impatiénsque viæ genitor deducere lectos
Iusserat inde boues, gentísque illius eunti
Ipse ducem dederat. cum quo dum pascua lustro:
Ecce lacu medio sacrorum nigra fauilla
Ara vetus stabat, tremulis circundata cannis.
*Restitit: & *pauido, faueas mihi, murmure, dixit* *paullo
Dux meus: & simili, faueas mihi, murmure dixi.
Naiadum, Faunine foret tamen ara rogabam,
Indigenæue dei: cùm talia rettulit hospes.
Non hac ô iuuenis montanum numen in ara est.
Illa suam vocat hanc, cui quondam regia coniux
Orbem interdixit: quam vix erratica Delos
Errantem accepit, tunc cùm leuis insula nabat.
Illic incumbens cum Palladis arbore palmæ,
Edidit inuita geminos Latona nouerca.
Hinc quóque Iunonem fugisse puerpera fertur:
Inque suo portasse sinu duo numina natos.
Iamque Chimæriferæ cùm sol grauis vreret arua,
Finibus in Lyciæ, longa dea fessa labore,
*Sidereo siccata sitim *collegerat æstu:* *conceperat
Vberáque ebiberant auidi lactentia nati.
Fortè locum mediocris aquæ prospexit in imis
Vallibus, agrestes illic fruticosa legebant
Vimina cum iuncis, gratámque paludibus vluam.
Accessit, positóque genu Titania terram
Pressit: vt hauriret gelidos potura liquores.
Rustica turba vetat. dea sic affata vetantes:
QVID PROHIBETIS AQVAS? VSVS COMMVNIS AQVARVM EST.
NEC SOLEM PROPRIVM NATVRA, NEC AERA FECIT,
NEC TENVES VNDAS. ad publica munera veni.
Quæ tamen vt detis, supplex peto. non ego nostros
Abluere hîc artus, lassatáque membra parabam:
Sed releuare sitim. caret os humore loquentis:
Et fauces arent: vixque est via vocis in illis.
Haustus aquæ mihi nectar erit, vitámque fatebor
Accepisse: simul vitam dederitis in vndis.
Hi quoque vos moueant, qui nostro brachia tendunt
Parua sinu: & casu tendebant brachia nati.
Quem non blanda deæ potuissent verba mouere?
Hi tamen orantem perstant prohibere, minásque
Ni procul abscedat, conuiciáque insuper addunt.

Nec satis est: ipsos etiam pedibúsque manúque
Turbauere lacus: imóque à gurgite mollem
Huc illuc limum saltu mouere maligno.
Distulit ira sitim neque enim iam filia Cæi
Supplicat indignis.nec dicere sustinet vltrà
Verba minora deæ: tolléńsque ad sidera palmas,
Aeternùm stagno, dixit, viuatis in isto.
Eueniunt optata deæ: iuuat esse sub vndis:
Et modò tota caua summergere membra palude:
Nunc proferre caput; summo modò gurgite nare:
Sæpe super ripam stagni consistere, sæpe
In gelidos resilire lacus. sed nunc quoque turpes
Litibus exercent linguas, pulsóque pudore
Quamuis sint sub aqua, sub aqua maledicere tentant.
Vox quoque iam rauca est, inflatáque colla tumescunt.
Ipsáque dilatant patulos conuicia rictus.
Terga caput tangunt, colla intercepta videntur:
Spina viret: venter, pars maxima corporis, albet:
Limosóque nouæ saliunt in gurgite ranæ.

313. TVNC VERO CVNCTI MANIFEST. &c.] Tam nouo, & inaudito exemplo Thebaniomoes ad iram Latonæ formidandam, atque ad eam impensiùs etiam quàm antehac venerandam incitati sunt.

315 GEMEILIPARÆ] κατ' ἐξοχήν. Pariunt gemellos multæ fœminæ passim, sed non deos.

316. VTQ FIT, A FACT. PROP. PRC IR. RENARR.] Præsentia nos frequenter præteritorum admonent, & ea in mentem nobis reuocant, propter affinitatem quādam, ac similitudinem. Ita hîc pœna Niubes à Latona & filijs eius inflicta, dum sermones & circulos peruolitat, memoriam Lyciorum rusticorum ab eadem dea, quam contempserant, grauiter punitorum refricuit. En occasionem consequentis fabulæ. Quid ad seriem & continuationem fingi potest conuenientius?

317. E QVIBVS VNVS AIT] Hic non Thebanus, sed Lycius erat; & εἷς ἐκ πολλῶν, homo cibarius seu vulgaris, vt dicet postea.

LYCIÆ QVOQ. FERTILIS AGRCS NOM IMP. &c.] Propositio, siue argumentum totius narrationis. Seu docilitas, & attentio, quæ in exordijs comparatur.

319. RES OBSCVRA CGNOBILCT. VEROR.] Illustrium hominum dicta & facta perueniunt facilè in ora vulgi, & in literas: plebeiorum & obscurorum negliguntur.

320. VIDI PRÆSENS STAGNVMQ. LOCVMQ.] Credibiliora semper visa quàm audita. *Pluris est testis oculatus vnus, quàm auriti decem*, inquit in Truculento Plautus.

321. NAM ME IAM GRANO. ÆVO, &c.] Qua occasione viderit illud stagnum. Pater eius senex, ac proinde tanto itineri conficiendo haud satis valens, eò ipsum Lycio quodam duce miserat, vt boues electos & coëmptos inde ageret Lanium fuisse senem illum coniectat Glarean. qui filium è Græcia bobus ad macellum emendis miserit.

324. CVM QVODVM PASCVA LVSTRO] armenta diuersis in pascuis.

325. ECCE LACV MEDIO SACROR. &c.] in medio stagno, siue lacu vetustam aram, arundinibus cinctam, & de sacrificiorum cineribus nigram conspexi.

327. ET PAVIDO FAVEAS M. MVRM. O. DVX M.] Summissa & tremenți voce numen loci dux inuocauit. Prætereuntes fanum aliquod, aut lignum, lapidémue aspicientes, in quo diuinitatis aliquid esse opinarētur, manum ad os referre, & tenui murmure illos ligneos aut lapideos deos, vt sibi fauerent, precari solebant. Ex Mureto lib. 10. Variar. Lect. cap. 1. Hîc Raphael laudat nostram Catholicorum consuetudinem, qui sacella Sanctorum prætereuntes, eos rogamus, vt nobis sint auxilio.

PAVIOU MVRMVRE] in vulgatis est *paruo murmure*. Iustus Zinzerling. Promulsidis cap. 4. emendat *paullo murmure*. Quod vocabulum, quia paullò remotius, imperitia librariorum tolerare nequiuerit. Idem porrò notat, quod *paruum*, *paucum*, quod è multis & nobilioribus scriptoribus ibidem ostenditur.

329. NAIAO. FAVNIVE FORET T. ARA, &c.] *Naiades* propriè fluuiorum præsides, vt stagnorum *Limniades*, λίμνη enim stagnum, Hîc *Dryades*, aut Oreades fortè intelligit, quandoquidem negat dux, vlli montano numini aram illam dicatam esse. Indigena autem Deus, est Deus, eo loco vbi colitur natus, ein einhaimischer Gott, non ascititius.

332. CVI QVONO. REG. CONIVX ORB. INTERO.] Ara hæc est Latonæ, quam Iouis coniux Iuno, propter factum cum Ioue adulterium, furiarum stimulis toto orbe exagitauit.

333. QVAM VIX ERRAT. DEL. ERRANT. ACCEPIT. &c.] fabulam suprà attulimus. & Ouid. ipse, verbis perspicuis, quæ hîc repetemus:

——— *cui maxima quondam*
Exiguam sedem paritura terra negauit.

Nec

Nec cælo nec humo, nec aquis dea vestra recepta est. A
Exul erat mundo, donec miserata vagantem,
Hospita, tu terris erras, ego, dixit in vndis,
Instabilemq; locum Delos dedit.

De erratica Delo, & ab Apolline constabilita Virgil. quoque Æneid 3. Ob frequentes tremores terræ fictum illam esse instabilem, & fluctibus circumferri.

335. ILLIC INCVMB. CVM PALLAD. ARB. PALMÆ] De partu Latonæ, & arboribus quibus adnixa, Commentar. Catulli in illud, ex carmine sæculari de Diana, *Quam mater prope Deliam Deposiuit oliuam.* In primis autem Muretus. Meminerunt verò huius puerperij Homerus 2. Odyss. & Hymno in Apollinem, Callimachus in eundem, & Dianam, & Delum, Lucianus Tom II dialogo Iridis & Neptuni. Luculenter item Theognis principio Gnomarum suarum. Euripides Hecuba palmam & laurum, quibus pariundo niteretur, ramos præbuisse dicit. B

336 INVITA NOVERCA] inuita Iunone. ἀκύρως nouerca Iuno. Dicitur enim nouerca, quam quis liberis ex priore coniuge iam demortua sublatis, nouam vxorem ducit, arcendæ familiæ gratia, id est, coercendæ. Propriè autem, & verè Iunonis pellex Latona.

337. HINC QVOQ. IVN. FVG. PVERP. FERT] Vix editis infantibus, à partu recentem, ac vix præ debilitate ingredientem lentiùs, etiam à Delo fugauit Iunonis importunitas.

338 INQ. SVO PORTASSE SINV] in ambabus vlnis ad sinus appressos. Horat. ode 18. lib. 2.

———*pellitur paternos*
In sinu ferens deos
Et vxor, & vir, sordidosq; natos. C

339. 340. CHIMÆ. IF. IN FINIB. LYCIÆ] Chimæram animal, seu monstrum potiùs, triplici cum corpore (*Prima leo postrema draco, media ipsa chimæra*) id est capra, vt Homeri carmen ex Iliad ζ interpretans inquit Lucret. lib 5. Fabulantur, quòd ore foras aciem afflaret de corpore flammam. ἱστορικῶς mons fuit Lyciæ ignitiuomus, vt Ætna & Vesuuius, cuius in iugis pascebant leones, in medio caprigenum genus. ad radices erant serpentes. Eum montem Bellerophon habitabilem cùm fecisset, chimæram occidisse prædicatus est *Chimærifera Lycia*, non quæ fert & gignit chimæras: sed quæ tulit monstrū hoc chimæră, de quo & infrà noster.

339. CVM SOLO LAVES VRERET ARVA] cum se calores intendissent. in æstu maximo.

340. FESSA LABORE] ex ambulatione, & duorum infantium gestatione. D

342. VBERAQ. EBIB. A. L. NATI] vt iam nec infantibus quod sugerent suppeditaret, nisi haustu saltem aquæ humorē illum lacteū mater reficeret.

343. LACVM MEDIOCRIS AQVAE] non latum, nec longum, nec adeò profundum.

344. FRVTICOSA VIMINA] in fruteris, seu inter frutices nascentia.

345. GRATAMQ. PALVDIB. VLVAM] Virgil. 4. Georg. *Nec vescas salicum frondes, vluamq; palustrem.*

346. POSITOQ. GENV TITAN. TERR. PRESS.] Sic Titane progenita Gestus de lacu frigidā bibitura.

348. RVSTICA TVRBA VETAT] Quære caussam cur vetaret, nullam inuenies, nisi quòd rustici erant, & omnem humanitatem pessumdederant.

349. QVID PROHIB. AQVAS? VSVS COMMVN. AQVAR.] Oratione sua primùm docet Latona, eos iniustè facere, qui ipsam communi re frui prohibeant. Aquam, vt solem, & aërem nullius esse propriam: sed in commune à natura productam. Deinde quod debebatur tamen summissè rogat, & necessitatem suam exaggerat: beneficij memoriam spondet; deniqúe per ipsos infantulos petitionem iterat. M. Tull. 1. Off. disputans de communitate rerum, quas ad communem hominum vsum natura genuit: *Omnia autem communia hominum videntur*, inquit, *ea quæ sunt generis eiusdem, quod ab Ennio positum in vna re, transferri in permultas potest.*

Vt homo, qui erranti comiter monstrat viam,
Quasi lumen de suo lumine accendat facit:
Vt nihilominus ipsi luceat, cùm illi accenderit.

Vna enim ex re satis percipitur, vt quidquid sine detrimento possit commodari, id tribuatur cuique vel ignoto. Ex quo sunt illa communia. non prohibere aqua profluente: pati ab igne ignem capere, si quis velit: consilium fidele deliberanti dare: quæ sunt illis vtilia qui accipiunt, danti non molesta.

350 NEC SOL. PR. P. N. NEC AERA F.] Lib. 1. in descriptione sæculi ferrei:

Communemq; priùs, ceu lumina solis, & auræ,
Cautus humum longo signauit limite mensor.

351. QVAE T. VT DET. SVPPLEX PETO] Superbissimi rustici suppliciter rogari sinunt, quod vt suum vindicare nequeunt: nec tamen dant. Addunt adhuc iniurias, vt audies.

NEC EGO N. ABLVERE HIC ARTVS] Mirificum πάθος habet hæc supplicatio. Duplici de caussa lauamus, vel munditiæ, vel refrigerandi corporis in æstu ac sudore. Sic de Diana in 3. & fonte in valle Gargaphie:

Hic dea syluarum venatu fessa solebat
Virgineos artus liquido perfundere rore.

354. SED RELEVARE SIT. M.] modicum vsum stagni, seu aquæ illius obsecrat, quantum siti restinguendæ satis sit. Quem vt impetret, ecce, ad infimas preces descendit.

CARET OS HVM. LOQ. &c.] ... oris & faucium ariditate vix eloqui possum, ... calor omnem humorem absumpsit & viam voci præclusit.

356. HAVSTVS AQVAE M. MIHI NECT. ERIT] Non quod maximè pretiosum in cibo ac potu, id etiam semper palato maximè sapidum. Sunt quædam vt vbique parui pretij, quibus & Principum gulæ capiuntur, quæque præ Pontificum cœtus sibi apponi volunt. Iam vt fames cibi, pari modo optimū condimentum potus est sitis, vtque sicut grauiùs sitienti mera aqua est pro *nectare*: ita multum esurienti panis solus erit pro *ambrosia*.

VITAMQ. FATEB. ACCEP. SIMVL VIT.] Hem. per vitam suam rogat: præ siti enim morituram se. Latenter homicidij, seu potiùs deicidij, si negare perseuerent, eos arguit. Est ne ad permouenda adamantina corda aliquid relictum amplius? Est verò. Vide, amabo.

358. HI QVOQ. VOS MOVEANT, QVI NOST. &c.] Propter paruulos & innocentes liberos, parentum cura, opera, labore, educatione summopere indigentes, aliquando & magna maleficia ignoscuntur. Cur non in eorundem gratiam & vtilitatem iisdem parentibus aliquid beneficij præstetur, vel qualecunque. Quid porrò haustu frigidæ vilius?

 Casu

Casu quod fiebat, ad caussam suam adiuuandam callidè adhibet, & hoc ipsum rogari protensis brachiolis ab infantibus affirmat; nempe, vt miseræ matri, ac præ siti tantùm-non morienti succurrere velint. Sic festiuissimè 3.Fast. Romanis & Sabinis iamiam conflicturis, interuenerunt raptæ, portantes in sinu, quos iam viris suis liberos, patribus autem nepotulos generarant; vt precibus suis, & pusionibus exhibitis, crudele prælium inter soceros & generos impedirent, pacemque conciliarent. Earum vota & obtestationes visi sunt etiam infantes gestu & clamore suo adiuuare.

Cùm raptæ veniunt inter patresque, virosque,
Inque sinu natos pignora cara tenent.
Vt medium campi scissis tetigere capillis,
In terram posito procubuere genu.
Et, quasi sentirent, blando clamore nepotes
Tendebant ad auos brachia parua suos.
Qui poterat, clamabat auum tunc denique visum:
Et qui non poterat, posse coactus erat.

Mirè. Vagientes, a, litteram sonant; eo sono auum inclamatum, & quasi oratum, vt arma deponeret, Poëta fingit.

360. QVEM NON BLAND. DEAE P. VERB. M.] Quem tam supplex & demissa oratio non moueret? Sed agrestibus istis robur, & æs triplex circa pectus erat, & maleuolentia summa corruptus animus. Vide oro. Perstant in prohibendo haustu, tendunt verba deæ supplicia pœnæ veniris in mare Creticum. Quid præterea? minas insentant, ni se inde protinus auferat. Crescit improbitas. Voces in eam maledicas expromunt. Nondum satiati inferenda iniuria, manibus, pedibus, saltibus aquam turbant & limosam reddunt.

366. SVSTVLIT IRA SITIM.] Non ideo minus sitiebat, quia rusticis importunissimis irascebatur: sed grauissimè irata desinebat pro siti sedanda supplicare, vipote indignis.

368. VERBA MINORA DEA] Tota oratio eius auctoritati & personæ fuit longè impar. Deos non decet rogare, sed rogari: nec se hominibus subiicere; sed iisdem imperare, & repugnantes suppliciis coërcere, non beneficia ab iis petere.

TOLLENSQ. AD SID. PALMAS] Gestus cælestes orantium, aut querelas suas apud eos deplorantium. Æneas lib. 1. in media tempestate: *Et duplices tendens ad sidera palmas.* Et lib. 10. *Et duplices cum voce manus ad sidera tendit.* Ibid. *Et ambas Ad cælum tendit palmas.*

369. ÆTER. STAG. D. VIVAT. IN ISTO] Dum illis perpetuam in aquis vitam à diis precatur, simul optat, vt anti in pisces, aut in ranas conuertantur, aliud enim animantis genus æternùm in stagnis non viuit. Nexitum tamen exprimit, sed in arbitrio deorum relinquit, qui vilissimum genus hominum & maledicentissimum in sordidissimũ & loquacissimum natatile transformandũ censuerunt.

370. IVVAT ESSE SVB VND. ET MODO, &c.] Lasciuiam recentium ranarum, hypotyposi iucundissima, pænè senis versibus ante oculos proponit.

374. SED NVNC Q. TVRP. LIT. EXSRC. LING.] vsque hodie iurgari, & turpiter litigare videntur, cùm illud βρεκεκεκὲξ κοὰξ κοὰξ (vt Aristophanes ὀνοματοποιεῖ) viatoribus occinunt. Allusit Virgil. in prognost. pluuiæ, 1. Georg. *Et veterem in limo ranæ cecinere querelam.*

375. SVB LOQ. PVDORE] impudentissimè.

376. QVAMVIS SINT SVB AQVA S. AQ. MALED. TENT.] Tanta est libido maledicendi, vt ne sub aquis quidem tacere possint. Iteratione duarum vocum ἀμέσως, seu citra interpositionem, *sub aqua sub aqua*, ipsum clamorem ranarum, & coaxationem siue id studio, siue casu, certè quidem fæliciter retulit.

377. VOX QVOQ. I. RAVCA E. INFLAT. &c.] Hæc ad corpus earum pertinent.

380. SPINA VIRET] tergum, pars pro toto.

381. LIMOSO IN GVRGITE] non enim aquas puras & limpidas amant, in quibus generare etiam non possent.

Marsyas Satyrus tibiarum cantu ab Apolline prouocato superatus, pelle exuitur; à Faunis, Satyris, Nymphis defletur. Horum omnium lacrymas postquam terra combibit, fluuium cognomine Marsyam emisit. Satin ὑπερβολικῶς?

IX.

382. *SIc vbi nescio quis Lycia de gente virorum*
Rettulit: exitium Satyri reminiscitur alter.
Quem Tritoniaca Latous arundine victum
385. *Affecit pœna. Quid me mihi detrahis? inquit,*
Ah piget, ah non est, clamabat, tibia tanti.
Clamanti cutis est summos direpta per artus:
Nec quidquam nisi vulnus erat. cruor vndique manat:
Detectique patent nerui: trepidæque sine vlla
390. *Pelle micant venæ: salientia viscera posses,*
Et pellucentes numerare in pectore fibras.
Illum ruricolæ syluarum numina Fauni,

Et

Et Satyri fratres, & tuncquoque clarus Olympus,
Et Nymphæ flerunt, &, quisquis montibus illis
Lanigerósque greges, armentáque bucera pauit.
Fertilis immaduit, madefactáque terra caducas
Concepit lacrymas, ac venis perbibit imis.
*Quas vbi fecit * aquas, vacuas emisit in auras.* *aquam.
** Inde petens rapidum riuis decliuibus æquor,*
Marsya nomen habet, Phrygiæ liquidissimus amnis.

382. NEscio qvis] Loquẽdi forma, cùm quempiam nominare aut propter obscuritatẽ, contemptúmue nolumus: aut propter vocabuli ignorantiam non possumus. Virgil. 3. Æneid. *Hic mihi nescio quod trepido malè numen amicum Confusam eripuit mentem.* In Amphitruone Plautina, cùm Mercurius, Sosia Amphitruonis seruo diu secum fabulante, & nugante dixisset, *Certè enim nescio quis hic loquitur,* facetè subijcit Sosia, *saluus sum, non me videt.* Nescio qvem *loqui autumat: mihi certò nomen Sosia est.* Quasi nomen esset proprium, *nescio quis.* & inflecti posset, cuius casus accusandi, *Nescio quem.*

383. Exitivm Satyri reminiscit. alter] Exitium Niobes narratum, Lycium hominem in memoriam exitij rusticorum redigit. Exitium horum alteri, siue Lycio, siue Thebano recordationem commouet exitij Marsyæ Satyri, nimirum, quod suprà dicebat Poëta, *Vtq; fit, à facto propiore priora renarrant.*

384. Tritoniaca arvnd. victvm] *Tritonia,* seu Minerua arundinem fortè reperit. Eam cùm inflaret, & in aqua, tanquam in speculo animaduerteret sibi buccas intumescere, vultumque deformari, mox abiecit: Marsyas deinde repertam vsurpauit, adeoque sibi placuit illo cantu, vt Apollinem citharœdum auderet prouocare. A quo victus, & pelle nudatus miserè periit. Totam fabulam fusè tractatam lege apud Natal. lib. 6. cap. 15. Non pauca item, nec protrita de hoc *Marsya* Gyraldus dialog. de Poëtar. historia 10. post libri initium.

385. Qvid me mihi detrahis] ἐξύρισας. Pellis humana, si præsertim infarciatur, hominis quandam effigiem exhibet, vt qui excoriantur, sibimet detrahi videantur.

386. Ah piget, ah . est, clam. tib. tanti] voces stultitiam suam reprehendentis, qui ob rem ludicram corium suum amiserit, cum cruciatu incredibili.

387. Cvtis est svmm. direpta per art.] iam cœpta erat diripi: sed inter hæc verba per extrema corporis tota auulsa est. *Marsya mors,* parœmia, de sæuissimo genere mortis. Had. Iunius in Cent. qui & exempla aliquot à Tyrannis pelle spoliatorum lectori annumerat. In historiis Ecclesiasticis est de Ioanne Nicomediensi, viro nobili. Cui ob edictum duorum Impp. de Christianis persequendis affixum, & pio zelo detractum ac discerptum cutis est detracta; superfusum cum sale acetum, vt ita in atrocissimo tormenti genere moreretur. Quod tamen ille fortissimus heros adeò pacatè constanterque pertulit, vt nec ingemuerit, nec vultum immutauerit.

388. Nec qvidq. nisi vvlnvs erat] & ideo A aspectus eius fœdus ac horribilis. Stat. 5. Thebaid. de Archemoro puero, in sylua ab immani serpente dilacerato, *totumq; in vulnere corpus.*

Crvor vndiq. manat] quia vndecunque detracta pellis, quam detractionem sanguinis defluxum consequi continuò oportebat.

389. Trepidæq. micant venæ] palpitant. Infrà, *Radix micat vltima linguæ.* Et lib. 10. *Saliunt tentatæ pollice venæ.* Rursus alibi, *Corda micant regis.* Cic. 2. de natura deor. *Iam verò venæ & arteriæ micare desinunt, quasi quodam igneo motu.* Plautus Aulular. *Cor meum in pectus cœpit emicare.* Hæc testimonia Ciofano occurrerunt.

390. Pellvcent. in pect. fibras] in pectore patebant fibræ, quæ sunt venæ minurulæ. Seu, per pectus emicabant, & tralucebant fibræ.

392. Illvm rvricol. sylvar. nvm. Favni, &c.] Agrestis deus à diis & hominibus agrestibus B defletus est. Fauni dii agricolarum & syluarum nihilominus. Virgil. 1. Georg. *Et vos agrestum præsentia numina Fauni.* De his Natal. lib. 5. Mytholog. cap. 9. Composuit illi epitaphium Archias 3. Antholog. tit. 8. εἰς αὐλητάς, *in tibicines,* in persona Nympharum, tam inhumaniter necatum lamentantium.

393. Et tvnc qvoq. clarvs Olymp.] Non puto aliud, quàm montem illum altissimum in confinibus Thessaliæ & Macedoniæ nomine Olympi hoc loco accipiendum. Flere autem & lugere syluas, montes, bestias apud poëtas quis nescit? Clarus erat & celebris Olympus etiam per illud tempus, & iuxta illum, seu in illo res gesta concipienda est.

394. Et nymphæ] montanæ & syluestres.

395. Lanigerosq. greg. armentaq. b. pavit] omnes opiliones, & armentarii. Bucerum pecus, quod gerit magna cornua. βου particula signifi- C catum intendit: κέρας est cornu. Lanigeræ pecudes Lucretio sunt oues; *bucera secla* greges boum & vaccarum. Festus buceriũ pecus de bubus dicimus.

396. Cadvcas lacrymas] cadentes ab oculis flentium. Suprà, *Et lacrymæ mutis inter mandata cadebant.* Et epist. 6. *Et lacrymis in falsa cadentibus ora.* Propertius eleg. 6. lib. 3. *Illius ex oculis multa cadebat aqua.*

397. Ac venis perbibit imis] venas terræ puta esse meatus aquarum & spirituum: sicut in corpore humano venæ sunt conceptacula sanguinis, & arteriæ spirituum. Nec nouum, si & illa suas venas habeat, cùm ei quoque sua viscera lib. 1. & ab aliis quoque auctoribus tribuantur; *Itum est in viscera terræ.* Fabulam *Marsyæ* tribus distichis perstringit 6. Fastor.

Inuentam (tibiam) *primùm miratur, & vsum*
Nescit, & afflatam sensit habere sonum.

Et modo dimittit digitos, modò concipit auras:
Iamq; inter Nymphas arte superbus erat.
Prouocat & Phœbum, Phœbo superante pependit:
Cæsa recesserunt à cute membra sua.

398. QVAS VBI FECIT AQVAS, &c.] vbi redegit in vnum, & effecit fluuium, salsugine adempta illum rupta, seu patefacta terra emisit in Phrygia.

399. RIPIS DECLIVIBVS] Phrygia igitur eminentiore solo.

RAPID. PETENS ÆQVOR] Flumina aut omnia, A aut plurima in mare decurrere, dubium nullum est, & egimus de hoc lib. 1 ibi, *In mare perueniunt partim.* Sed cur rapidum æquor, cùm mare stet, non currat? Ad fluxum & refluxum, seu recessum & accessum eius, seu reciprocationem marini æstus respexit. De quo egregiè Virgil lib. 11. Æneid.

Qualis vbi alterno procurrens gurgite pontus
Nunc ruit ad terras scopulisq; superiacit vndam
Spumeus, extremamq; sinu perfundit arenam:
Nunc rapidus retro, atque æstu resoluta resorbens
Saxa fugit, littusq; vado labente relinquit.

Pelops Nioben germanam luget, humerum eburneum in locum natiui, à Cerere absumpti sibi à diis restitutum expromens. Nam Tantalus filium coctum ipsis inter epulas, explorandæ eorum diuinitatis apposuerat.

X.

TALIBVS exemplis redit ad præsentia dictis
Vulgus, & extinctum cum stirpe Amphiona luget.
Mater in inuidia est. * *hanc tunc quoque dicitur vnus* *quam.
Flesse Pelops, humeróque suas à pectore postquam
Deduxit vestes, ebur ostendisse sinistro.
Concolor huic humerus nascendi tempore dextro,
Corporeúsque fuit: manibus mox cæsa paternis
Membra ferunt iunxisse deos: aliisque repertis,
Qui locus est iuguli medius, summique lacerti
Defuit, impositum est, non comparentis in vsum
Partis ebur: factóque Pelops fuit integer illo.

401. TALIB. EXEMP. DICT.] Thebani ciues auditis exemplis de Lycijs agrestibus, & Marsya Satyro, quomodo sceleris sui aduersus deos pœnas iustas & graues subijssent, mentes ad Amphionem, & liberos eius conuerterunt, eósque miserati & lamentati sunt.

403. MATER IN INVIDIA EST] Niobæ funestum hoc malum, vt capiti & caussæ adscribebant, quæ fastu inaudito turgida, & virum & natos natásque perdiderat. Malè igitur apud populum audiebat non iniuria.

HANC T. QVOQ. DICIT. VN. FLESSE PELOPS] nemine illam flente, solus frater flebat.

B 404. HVMEROQ. SVAS A PECTORE POSTQ. &c.] postquam deduxit suas vestes à pectore, postquam nudauit pectus veste quam gerebat pretiosa & purpurea, vt nigram & lugubrem sororis gratia indueret, exhibuit conspicandum ebur sinistro humero, humerum sinistrum totum eburneum. Virg. 3. Georg *Humeroq; Pelops insignis eburno.*

406. CONCOLOR HVIC HVMERVS, &c.] Docet qua occasione humerum hunc eburneum adeptus sit. Satis ex argumento sectionis huius claruit.

409. QVI LOCVS E. IVGVL. MED. &c.] humerus, περιφερεσικῶς. Vide Natal. lib. 6. cap. 18.

Quòd Pelopi consolando Athenienses defuerant obsidio fecit, qua eos Tereus Thracum rex liberauit: cui bene merito Pandion rex Prognen filiam locauit. Sed hæ innuptæ fuerunt nuptiæ. Diem tamen illum, vti & natalem Itys, inde procreati, Thraces festum egerunt.

XI.

FINITIMI proceres coëunt; vrbésque propinquæ
Orauere suos ire ad solatia reges.
Argósque, & Sparte, Pelopeïadésque Mycenæ,
Et nondum toruæ Calydon inuisa Dianæ,

Orcho-

Orchomenósque ferax, & nobilis ære Corinthus,
Messenéque ferox, Patræque, humilésque Cleonæ,
Et Nelea Pylos, nec adhuc Pittheïa Trœzen,
Quæque vrbes aliæ bimari clauduntur ab Isthmo,
Exteriúsque sitæ bimari spectantur ab Isthmo.
Credere quis posset? solæ cessastis Athenæ.
Obstitit officio bellum, subuectáque Ponto
Barbara Cecropios terrebant agmina muros.
Threïcius Tereus hæc auxiliaribus armis
Fuderat: & clarum vincendo nomen habebat.
Quem sibi Pandion opibúsque virisque potentem,
Et genus à magno ducentem forte Gradiuo,
Connubio Prognes iunxit. non pronuba Iuno,
Non Hymenæus adest, illi non Gratia lecto.
Eumenides tenuere faces de funere raptas:
Eumenides strauere torum, tectóque profanus
Incubuit bubo, thalamique in culmine sedit.
Hac aue coniuncti Progne Tereusque, parentes
Hac aue sunt facti: gratata est scilicet illis
Thracia, dísque ipsis grates egére, diémque
Quóque data est claro Pandione nata tyranno,
Quóque erat ortus Itys, festum iussere vocari.
VSQVE ADEO LATET VTILITAS.

411. FINITIMI PROCERES COEVNT] agunt conuentum, & consultant de consolando Pelope.

413. ORAVERE S. IRE ADSOLAT. REGES] Non habuere singulæ vrbes quas recenset, reges suos. Sed regum nomine optimates, seu auctoritate, gratia & opibus, in singulis principes cape. Latiùs enim patet regis notio, quod pueris inculcandum est à didascalis.

414. PELOPEIADESQ. MYCENÆ] Non condidit eas Pelops, sed conditas ampliauit.

415. NON. TORVÆ CALYD. INVIS. DIANÆ] Toruæ epitheton est temporale: non enim alioqui torua Diana. Vrbs Ætoliæ Calydon, cuius rex Oeneus cùm frugum primitias dijs omnibus, sola Diana præterita, obtulisset, irata illa, aprum ferocissimum ad vastitatem toti regioni inferendam misit. Qua de re lib. 8.

416 ET NOBILIS ÆRE CORINTHVS] Expugnata & incensa Corintho à L. Mummio aurum, argentum, & æs plurimarum statuarum colliquefacta mixtim fluxere. Quæ mistio cùm placeret, ex ea materia vasa postmodum confecta sunt, quæ Corinthia vocabantur, quòd ea mistio primùm Corinthi extitisset. Fuerunt autem huius æris tria genera. Candidum, in quo plus argenti: alterum, in quo plus auri: tertium, in quo æqualis omnium temperies. Magno in pretio fuerunt vasa Corinthia: quorum vt percupidum notatum Augustum scribit Sueton. cap. 70 Videndus quoque Plinius lib. 34. cap. 2. Florus lib. 2. cap. 6. M. Ant. Muretus paulùm diuersa quàm dictum est, de temperatura æris huius lib. 3. Lection. Variar. cap. 5.

417. MESSENEQ. FEROX] Cum Lacedæmonijs enim propè continenter pro libertate depugnarunt, nec domiti domari potuerunt Messenij.

HVMILESQ. CLEONÆ] paruum oppidum, Straboni πόλισμα.

418 ET NELEA PYLOS] Vrbs Messeniæ, quæ aliquando regem habuit Neleum Nestoris parentem.

NEC ADHVC PITTHEIA TROEZEN] nondum quippe Pittheus Thesei maternus auus ibidem regnarat.

419. BIMARI CLAVD. AB ISTHMO] & aliæ demum vrbes infra Isthmum, in ipsa Peloponneso. Isthmus angusta terra inter duo maria.

420. EXTERIVSQ. SITÆ] vrbes Achaiæ.

421. CREDERE QVIS POSSET, &c.] Solos Athenienses, humanissimos homines & officiosissimos defuisse consolando Pelopi permirum est. Cic. pro Flacco. *Adsunt Athenienses, vnde humanitas, doctrina, religio fruges, iura, leges ortæ, atque in omnes terras distributa putantur.*

422. OBSTITIT OFFICIO BELLVM &c.] Excusat eorum absentiam. Vrbs obsidione premebatur, inquit, & domo abesse non poterant.

424. AVXILIARIB. ARMIS FVD.] Lib. 1. *Sed illum Cæruleus frater iuuat auxiliaribus armis.*

425. ET CLARVM VINCENDO NOM. HABEB.] ex victoria in depulsione hostium à mœnibus Athenarum, magna de eo fama surrexit.

426 OPIBVSQ. VIRISQ. POTENT. ET GENVS &c.] Dignum affinitate sua rex Pandion iudicauit his de caussis. Quòd auxiliator, & victor. Hæc exprimenda non est, cùm per se liqueat.

Quòd opibus, & viris militaribus potens: Thracia enim populo frequens, & bellicosa. Mauortiam terram vocat Maro 3. Æneid. Quod à Marte oriundus. *Gradiuus Mars*, quoniam gradatim ad bellum procedi tur.

428. NON PRONVBA IVNO, &c.] vt inauspicatas, vt ominosas nuptias significet, negat deos nuptiales illis affuisse. Iuno non solùm *pronuba*, sed etiam *iuga*, & *cinxia*, quòd nuptæ cingulum solueret; *interduca*, *domiduca*, *socigena*, quòd nubentes consociaret; *populonia*, quòd ex nuptijs populi procrearentur. Græcis γαμηλία. Phyllis Demophoonti: *Iunonemq́, toris quæ præsidet alma maritis*. Medeæ Iason: *Conscia sit Iuno sacris præfecta maritis*. Virg. 4. Æneid *Iunonem ante* [illegible]*ui vincla iugalia curæ*.

429. NON HYMENÆVS ADEST] Quis primitus fuerit *Hymenæus*, & quomodo vox hæc ad carmen nuptiale traducta, ex Donato in Terent. Seruio, & Luctatio in Statium docet Delrius in Medeam pag. 26. & 27. Pingebatur adolescens marcidus, temulentus, coronatus rosis, seu amaraco, dextra facé, sinistra flammeum præferens, in pedibus soccos luteos gerens: quæ omnia ex principio Epithalamij Catulliani in nuptiis Iuliæ & Manlij colliguntur:

Collis ô Heliconij
Cultor, Vraniæ genus,
Qui rapis teneram ad virum
Virginem, ô Hymenæe Hymen
Hymen ô Hymenæe.
Cinge tempora floribus
Suaueolentis amaraci:
Flammeum cape lætus: huc
Huc veni niueo gerens
Luteum pede soccum.
Excitusq́, hilari die,
Nuptialia concinens
Voce carmina tinnula
Pelle humum pedibus, manu
Pineam quate tædam.

430. EVMENID. TEN. FACES DE FVN. RAPT. &c.] Enumerâtur omina & præsagia infelicis futuri cõiugii inter Tereũ & Progneu. Hypsipyle Iasoni:

At mihi nec Iuno, nec Hymen, sed tristis Erinnys
Prætulit infaustas sanguinolenta faces.

Credebant enim nuptiis, quarum infælix euentus, Furias pronubarum loco affuisse. In epist. Phyllis:

Pronuba Tisiphone thalamis vlulauit in illis,
Et cecinit mæstum deuia carmen auis.
Affuit Alecto breuibus torquata colubris,
Suntq́, sepulchrali lumina mota face.

De more facum præferendarum sponsis in nuptiis, Romanis per pueros patrimos matrimosque, Græcis per matrem sponsæ, consule Delrium in Medeam Senecæ pag 14. nu. 27. Propert. eleg. 3. l. 4.

Quæ mihi deducta fax omen prætulit, illa
Traxit ab euerso lumina nigra rogo:
Et stygio sum sparsa lacu, nec recta capillis
Vitta data est; nupsi non comitante dea.

Quorum versuum explanationem hanc in margine Commentarii sui adscripsit Delrius: Ominosum, si fax nuptialis vel ex rogo sumpta; vel è rogo accensa: si obscura flamma emicaret: si non pura aqua noua nupta aspergeretur: si non recta vitta capiti imponeretur; si Hymenæus abesset. Lege Iani Gebhardi Crepundior. cap. 12. lib. 3.

431. TECTOQ. PROFAN. INCVB. BVBO] Lib. 5. *Ignauus bubo dirum mortalibus omen*: vbi plura de hac infælici volucre. Lib. 10. *Ter omen Funereus bubo lethali carmine fecit*. Lib. 15. *Tristia mille modis stygius dedit omina bubo*. Stat. 3. Thebaid. *Et feralia bubo Damna canẽs*.

433. PARENTES HAC AVE SVNT FACTI] Tali auspicio iniere matrimonium Tereus & Progne, tali auspicio sobole aucti sunt, nimirum Ity puero.

434. GRATATA EST SCIL. ILLIS THRACIA, &c.] Gratulata est illis has nuptias, & lætata est tota Thracia. Deinde & diis conoubialibus egit gratias, qui iisdem, vt credebat, affuissent. Ad hęc diem ipsum nuptiarum quotannis festum egerunt: vt illum quoque, quo puer Itys in lucem fuit editus.

438. VSQ. ADEO LATET VTILITAS] ἐπιφωνηματικῶς, & γνωμικῶς. Adeò non prospiciunt, non aduertunt homines quid sibi conducat. Vtilius fuisset & coniugibus istis, & Thracibus abstinuisse hoc coniugio, quod multiplex calamitas excepit.

Progne regina Thracum in Tereum regem, ob sororem Philomelam ab eo pudicitia & lingua,

ne proderet, immanissimè spoliatam exulcerata, vltionem promittit, communemq́ue filiolum Ityn, germana adiuuante, iugulat, ac partim elixum, partim assum pro sacris epulis patri ministrat. Tereus re comperta stricto ense ambas insequitur. Itys membra in phasianum, ipse in vpupam, Progne in hirundinem, Philomela in lusciniam concedit. Pandionem ex mœrore immodico mors inuadit. Multo aliter figmentum hoc narratum comperies in Metamorphosibus Antonini Liberalis fab. 11.

XII. 609. — * A*Rdet, & iram*
Non capit ipsa suam Progne, fletúmque sororis
Corripiens, Non est lacrymis hoc, inquit, agendum,

Sed

Sed ferro: seu, si quid habes quod vincere ferrum
Possit: in omne nefas ego me, germana, paraui.
Aut ego cùm facibus regalia tecta cremabo,
Artificem medijs immittam Terea flammis.
Aut linguam, aut oculos, aut quæ tibi membra pudorem
** Abstulerunt, ferro rapiam: aut per vulnera mille*
Sontem animam expellam. magnum est quodcunque paraui:
Quid sit, adhuc dubito. peragit dum talia Progne:
Ad matrem veniebat Itys. quid possit, ab illo
Admonita est: oculisque tuens immitibus, Ah quàm
Es similis patri? dixit. nec plura locuta,
Triste parat facinus, tacitaque exæstuat ira.
Vt tamen accessit natus, matrique salutem
Attulit: & paruis adduxit colla lacertis:
Mistáque blanditijs puerilibus oscula iunxit;
Mota quidem est genitrix, infractáque constitit ira:
Inuitique oculi lacrymis maduere coactis.
Sed simul ex nimia mentem pietate labare
Sensit: ab hoc iterum est ad vultus versa sororis.
Inque vicem spectans ambos, Cur admouet, inquit,
Alter blanditias, rapta silet altera lingua?
Quam vocat hic matrem, cur non vocat illa sororem?
Cui sis nupta vide, Pandione nata, marito.
Degeneras, scelus est pietas in coniuge Tereo.
Nec mora, traxit Ityn, veluti Gangetica cerua
Lactentem fœtum per syluas tigris opacas.
Vtque domus altæ partem tenuere remotam,
Tendentémque manus, & iam sua fata videntem,
Et mater, mater clamantem, & colla petentem,
Ense ferit Progne, lateri quà pectus adhæret.
Nec vultum vertit. satis illi ad fata vel vnum
Vulnus erat: iugulum ferro Philomela resoluit:
Viuáque adhuc, animæque aliquid retinentia membra
Dilaniat. pars inde cauis exultat ahenis:
Pars verubus stridet: manant penetralia tabo.
His adhibet coniux ignarum Terea mensis?
Et patrij moris sacrum mentita, quod vni
Fas sit adire viro, comites famulósque remouit.
Ipse sedens solio Tereus sublimis auito,
Vescitur: inque suam sua viscera congerit aluum.
Tantáque nox animi est. Ityn huc accersite, dixit.
Dissimulare nequit crudelia gaudia Progne:
Iamque suæ cupiens existere nuntia cladis
Intus habes quem poscis, ait. circumspicit ille:
Atque vbi sit, quærit. quærenti, iterúmque vocanti,
Sicut erat sparsis furiali cæde capillis,
Prosiluit, Ityósque caput Philomela cruentum

* Vt apud Maron. *Steteruntq; comæ. Messueruntq; herbas.*

Misit

Misit in ora patris: nec tempore maluit vllo
Posse loqui: & meritis testari gaudia dictis.
Thracius ingenti mensas clamore repellit,
Vipereasque ciet Stygia de valle sorores:
Et, modò si posset, reserato pectore, diras
Egerere inde dapes, demersáque viscera gestit:
Flet modò: seque vocat bustum miserabile nati:
Nunc sequitur nudo genitas Pandione ferro.
Corpora Cecropidum pennis pendere putares,
Pendebant pennis: quarum petit altera syluas,
Altera tecta subit: neque adhuc de corpore cædis
Excessere notæ; signatáque sanguine pluma est.
Ille dolore suo, pœnæque cupidine velox
Vertitur in volucrem, cui stant in vertice cristæ:
Prominet immodicum pro longa cuspide rostrum.
Nomen epops volucri: facies armata videtur.
Hic dolor ante diem, longæque extrema senectæ
Tempora, tartareas Pandiona misit ad vmbras.

609. ARDET, ET IRAM NON C. IPSA SVAM] A Suprà de Tereo, *nec capiunt inclusas pectora flammas.* Non videt, non intelligit, quantopere sit irata. Non se capit præ ira.

610. FLETVMQ. SOROR. CORRIP.] Testabantur lacrymæ saltem, quas iam elinguata apud sororem fundebat iniustissimè cõpressam & oppressam. Testantur idẽ verba, quæ nondũ exsecta lingua fecit, ipsius facti & tyrãni detestatione, & minarũ plena:

——— *Passos laniata capillos*
Lugenti similis, cæsis plangore lacertis
Intendens palmas O diris, barbare factis,
O crudelis, ait, nec te mandata parentis
Cum lacrymis mouere pijs, nec cura sororis,
Nec mea virginitas, nec coniugialia iura.
Omnia turbasti: pellex ego facta sororis,
Tu geminus coniux, hostis mihi debita pœna.
Quin animã hãc (ne quod facinus tibi, perfide, restet)
Eripis? atque vtinam fecisses ante nefandos
Concubitus: vacuas habuissem criminis vmbras.
Si tamen hæc superi cernunt, si numina diuûm
Sunt aliquid: si non perierunt omnia mecum:
Quandocunque mihi pœnas dabis, ipsa pudore
Proiecto tua facta loquar: si copia detur
In populos veniam: si syluis clausa tenebor,
Implebo syluas & conscia saxa mouebo.
Audiet hæc æther, & si Deus vllus in illo est.

Verumenimuero Progne has lacrymas, vt ignaues & inutiles ad vindictam, de qua in præsens cogitandum sit, castigat.

612. SED FERRO] quo atrocissima scelera vindicantur, quoniam eo vita homini eripitur, qua mulcta quid tandẽ maius? Quanq. & ignibus, & aliis supplicijs, sed ferro crebriùs & vitatiùs & citiùs.

QVOD VINCERE FERR. POSSIT] quod sit ad sensum acerbius, & dirius.

613. IN OMNE NEFAS EGO ME G. PARAVI] Ausuram se fatetur, quæ possit omnia: nihil sibi nimium visum iri, dum à scelesto & incesto marito pœnas condignas reposcat.

A 614. AVT EGO CVM FACIB. REGAL. TECT. &c.] Distinctè enuntiat 4. modos, quibus eum punire cogitant. Vult enim aut regiam incendere, & adulterum in medias flammas inijcere: aut siue oculos effodere, siue linguam, quod ipse sorori fecit, præcidere: aut vulneribus vsque ad mortem consauciare. *Artificem* nominat, id est, auctorem & perpetratorem nefandi sceleris, & tam callidè occultati ac dissimulati. Sic 2. Æneid. Sinon vafritiem, & machinationes Vlyssis contra se, vocat *artificis scelus.*

618. SONTEM ANIMAM EXPELLAM] Morte violenta, quæ nimirum vi aliqua externa affertur, animæ è corporibus expelluntur. B Naturali autem obitu eduntur, emittuntur, amittuntur, efflantur, redduntur, exhalantur.

619. QVID SIT, ADHVC DVBITO] nondum deliberationem explicauit, quem ex illis quatuor modis supplicij viro adhibeat: & an aliud ab illis, & quodnam adhibeat, adhuc dubitat.

620. QVID POSSIT, AB ILLO ADMONITA EST] Fortè puerulus Itys matri obuius, et certi capiendi consilij occasio fuit: ipsum quippe mactare, & viro epulandum ponere secum statuit.

621. AH, QVAM ES SIMILIS PATRI?] Erat iam quadrimulus. Certamen naturæ & affectus erga filium C paruulum & sororem, & iræ aduersus maritum improbissimum ac perfidissimum tam disertè, tam doctè exponitur, vt nihil suprà possit. Interiectionem *ah* isto loco opinatur Raphael seruire indignationi, vt alibi miserationi. Placet, confirmant sententiam eius verba præcedentia, *oculis immitibus.* Nam si miserans hæc dixisset, placidis & mitibus eum oculis aspexisset. Ergo indignatur eum patris referre imaginem, quòd gauisa esset, si maritum dilexisset. Paternorum lineamẽtorum in liberis similitudo non satis certum est germanæ prolis, & vxoriæ castitatis argumentum. Valet multum in fœminis, præsertim dum ἐν φιλότητι μίγωνται, vt Homerus ait, imaginatio, simulacrorumque conceptio. Nota est historia de adultera, quæ tamen

men viro suo semper similes pariebat, quòd eius aduentum & interuentum sollicitè cogitaret ac metueret. Enixæ sunt multæ pulchrarum statuarum, quas ex thoro intuebantur, similes: vt in Heliodori Æthiopicis de Chariclea alba nata ex Æthiopissa, ex imagine candida ad thalamum.

623. TRISTE PARAT FACINVS] cædem meditatur, immo parricidium.

TALITAQ. EXÆSTVAT IRA] 9. Æneid. *& mens exæstuat ira.* Et 12. *Irarum tantos voluis sub pectore fluctus.* Horat. Epod. ode 11. *Quòd si meis inæstuat præcordijs Libera bilis.*

624. MATRIQ. SALVT. ATTVLIT, &c.] vt erat à nutrice doctus: simul etiam brachiolis maternum amplexus est collum, & eam insuper disuauiatus, verba adhuc fracta & imperfecta garriuit; qua balbutie parentes impensè recreantur.

627. MOTAQ. EST GENITRIX INF. &c.] Quamuis irata puero propter patrem, tamen his rebus ad maternitatem reuocauit animum, vt & iram deponeret, & ex συμπαθείᾳ illacrymaret.

629. SED SIMVL EX NIM. MENT. PIET. LAB. &c.] vt animaduertit, se in incœpto labascere, & misereſcere.

631. CVR ADMOVET ALTER BLANDIT. &c.] cur valent apud me alterius, filij scilicet, blanditiæ vt parcam, & nõ valet alterius (sororis Philomelæ) dedecus, propter quod linguam amisit, vt vlciscar? Mater sum quidem illius; sed eadem sum soror huius.

634. CVI SIS NVPT. VIDE PAND. NATA] Tu patente nata nobilissimo, & honestissimo, & generosissimo coniuncta es cum libidinosissimo & periurissimo. An sit tolerabilis ista coniunctio, tecum reputa.

635. DEGENERAS] si te de illo non vlciscetis: si liberum & impunitum dimittis.

SCELVS EST PIETAS IN CONIVGE TEREO] pium esse, & nihil graue ac truculentum moliri in Tereum, vtpote coniugem, est scelus admittere. Aut hunc in modum, sensu contrario. Scelus commissum in Tereum, quia in coniugem, est pietas, quoniam in talem maritum, qui dignus non est, vt eum terra sustineat. De filiabus Peliæ, quæ hortatu Medeæ patrem piè vulnerando sanguinem putridum emiserant, eui illa recentibus succis infusis nouum sufficeret, & seni iuuentutem repararet, quo pacto miser vitam perdidit, quod impostrix Medea volebat, lib. 7. *Hic vt quæque pia est hortatibus impia prima est, Et ne sit scelerata, facit scelus.* Libr. 3. de Agenore: *Facto pius, & sceleratus eodem.*

636. VELVTI GANGET. CERVÆ F. FOETVM, &c.] Progne cum tigride, bellua sæuissima, quales in India, vbi Ganges fluuius, puerum cum hinnulo, abditam regiæ partem & recessum cum sylua, conuenienter profectò compouit.

638. DOMVS ALTÆ] Altiora sunt regum, principum, dynastarum ædificia, & plerumque altioribus etiam in [lo]cis. 4. Trist. eleg. 1.

Forsitan exspectas vt in alta palatia missam
Scandere te iubeam, Cæsareamq́; domum.

Et lib. 2. *Regia solis erat sublimibus alta columnis.*

TENEBRE] vt peruenere in secretiorem ædium partem Progne trahens, Itys tractus, Philomela sequens, facinorisque socia & administra.

639. TENDENTEMQ. MAN. ET I. S. FATA, &c.]

A

imminẽtem, iamque paratam necem, & sublatis ad amplexum supplicem manibus, & voce miserabili deprecantem: hoc quippe est geminatum *mater mater.*

641. ENSE FERIT PROGNE, LATERE QVA, &c.] ensis mucrone transfigit, inter pectus & latus. *Crudum per costas exigit ensem*, vt est 10 Æneid.

642. NEC VVLT. VERTIT] Auget ex adiuncto crudelitatem. Et occidit, & quod fecit spectare potuit: vsque adeò tunc affectum maternum omnem proiecerat. Contrà de Peliæ filiabus lib. sequenti, quæ tamen ex pietate, & consilio bono, diutiùs videlicet in vita cõseruandi patris, vulnera infligebãt.

——— Haud tamen ictus
Vlla suos spectare potest: oculosq́; reflectunt,
Cæcaq́; dant sæuis auersa vulnera dextris.

Vide Prouerbium, *Attica hostilitas* apud Iun. Progne enim Attica, quæ filio, marito, sorori, sibimet

B

exitiosa fuit.

SATIS ILLI AD FAT. VEL VN. VVLN.] vt puero, & quadrimo, cuius tenerum adhuc corpus & inualidum.

643. IVGVL. FERRO PHILOMEL. RESOL.] Lib. 1. *Obsidis vnius iugulum mucrone resoluit.*

644. VIVAQ. ADHVC, ANIMÆQ. ALIQVID, &c.] spirantem adhuc & palpitantem in frusta dilaniat, seu dissecat.

645. PARS INDE CAVIS EXVLT. AHEN. &c.] Pars coquitur, seu elixatur, & in cacabo, seu olla aqua bulliente quodammodo sussultat: pars assatur. Memoriam subibat illud Virgil. de 1. Æneid.

Pars in frusta secant, verubusq́; trementia figunt:
Littore ahena locant alij, flammasq́; ministrant.

Lib. 1. noster:

C

Atque ita semineces partim feruentibus artus
Mollit aquis, partim subiecto torruit igni.

646. MANANT PENETRALIA TABO] cruor Ityis dilaniati per penetralia manat. Lib. 4. *Et tepido manantia lumina fletu.*

647. HIS ADHIB. CON. IGNAR. TEREA MENS.] Has illi epulas, nesciẽti funditus, & nihil tale suspicanti infert. Astyages quoque Medorum rex Harpago, amico suo infestus, in vindictam, ob seruatum nepotem Cyrum, filium eius interfecit, patrique coctum apponi iussit. Iustin. lib 1.

648. ET PATRII MORIS SACRVM MENTITA] Dixit marito, obire se morem Atheniensium, apud quos hoc genus sacrificij, seu cæremoniæ seruaretur, vt vxor sola soli viro, nullis præsentibus famulis cibos poneret. Hoc ideo mentiebatur, ne ab ipsis,

D

si interessent, proderetur.

651. INQ. SVAM SVA VISCERA CONGERIT ALVVM] de suis visceribus genitum condebat in sua viscera. Contraria ἀνθρωποφαγία exercetur in India & Brasilia, vbi filij parentes in vltima senectute, vt iam omnimodis inutilis, mactant, & in viscera sua congerunt. Prognen vnà epulatam esse 5. Thebaid. idcirco affingit Statius teste Lutatio, dum Polyxonem Lemniadas ad viros suos & filios mactandos cohortantem introducit, vt hoc necessario mendacio faciliùs persuadeat.

652. TANTAQ. NOX ANIMI EST] Tanta erat eius animo offusa caligo, vt nec visu, nec odore, nec sapore humanis carnibus vesci se cognosceret, & quem edebat filium, eum accersi iuberet, & inclamaret. Suprà: *Prô superi, quantum mortalia pectora cæcæ*

Noctis

Noctu habent: In 4. Æneid. cùm de Didone ait Virgil.

At non infelix animi Phœnissa, nec vnquam
Soluitur in somnos, oculisq́, aut pectore noctem
Accipit.

Vocabulo *noctis* quietem mentis, angorisq́ue vacuitatem quadam catachresi indicat.

653. DISSIMVL. NEQ. CRVO. GAVO. PROGNE, &c.] Voluptatem magnam ex errore & illusione Terei capiebat Progne: nec se amplius tenebat, quin aperiret, quod sibi cladi futurum erat.

655. INTVS HABES QVEM POSCIS] eo modo, quo iam audiuimus.

CIRCVMSPIC. ILLE ATQ. VBI SIT QVÆR.] τὸ *intus habes* interpretatur Tereus, iuxta te habes, cùm ijs vocibus Progne ventrem eius significatum vellet.

657. SICVT ERAT SPARSIS F. CÆD. CAPILL.] Instar furiæ, solutis capillis, toruissimo aspectu in cæde illa versata, caput secum abstulerat, quod mœcho ingereret.

658. ITYSQ. CAPVT] Mariang. Accursius in Diatriba aptius credidit *Itylig*; vt Catullus: *Daulias absumpti fata gemens Ityli.*

659 NEC TEMPORE MALVIT VLLO POSSE LOQVI] Tam iucundum hoc illi fuit, vt eo articulo linguam potiùs habere, qua in illum inueheretur, lætitiamque suam testaretur, quàm posse caput filij, cuius membra Tereus esitabat, quemque ardenter requirebat miser, in faciem eios conijcere. Vel magno se incommodo mactari patientur interdum feruore multi, dum nefariam aliquam cupiditatem suam explere possint.

661. INGENTI M. S. CLAMORE REPELLIT] Clamor hic erat execratorius vtriusque mulieris, quas iam cernebat sibi tales epulas apparasse: ac proinde mensam ipsam euertit, & Furias ad eas pro scelere tanto diuexandas inuocat.

662. VIPEREAS SORORES] quæ crinibus serpentes implicitos gestant. Hac de re lib. 4.

663. DIRAS EGERERE INDE DAPES] Lupos non edit lupum, nec vlla fera facilè feram sui generis: & homo, nisi feris ipsis magis ferus, edet hominem? Etiam ignarus si comederit, prandium eiusmodi reuomere conabitur. Cineres tamen Mausoli Cariæ regis Artemisiam odoribus confusos hausisse, historici volgarunt. Ita bustum mariti charissimi quodammodo fuit, nobilius Mausolæo, quod illi nobilissimum & sumptuosissimum extruendum locauit.

665. FLET MODO] Hoc poterat, & item alterum, vt stricto gladio eas persequeretur.

SEQ. VOCAT BVSTVM MIS. NATI] Ad cœnam Thyestæ allusum fortasse, vbi iuxta veterem Tragicum, *natis sepulchrum ipse fuit parens*: apud Cic. in Tusculan.

668. PENDEB. PENNIS] In aëre expansis alis iam in aues mutatæ pendebant, seseque librabant. Ideo manere in aëre suspensas aues tradũt naturæ rimatores,

A quòd minus habent terreni ac homoris, molto plus aërei, cum caloris temperatura. Statius 3. Thebaid.

——— Cursus vt nulla serenos
Ales agat, liquidoq́, polum complexa meatu
Pendeat.

PETIT ALTERA SYLVAS] Philomela versa in lusciniam. Græci vocant ἀηδόνα, de cuius aux cantu admirabilia sunt quæ narrat Præfat. in 3. libros de Oratore M. Antun. Maioragius rhetor, & orator eximius. Vide & Plin. lib. 10. cap. 9. & Adag. *Luscinia deest cantio.* Meminit harum transmutationum & Virgil. eclog. 6. vbi Philomelam pro Progne nominat. Et alioqui multo plures sunt, qui hanc in lusciniam, illam in hirudinem commutatam restantur:

Aut vt mutatos Terei narrauerit artus,
Quas illi Philomela dapes, quæ dona pararit?
B *Quo cursu deserta petiuerit? & quibus antè*
Infelix sua tecta superuolitauerit alis?

Ibi longam disputationem texit Lodouicus de la Cerda noster, quem legere poteris. Item Rhodigin. lib. 29. cap. 26.

669. ALTERA TECTA SVBIT] Progne mutata in hirundinem, quæ luteum sub trabe figit opus.

NEC ADHVC OE PECT. CÆO. &c.] Rem naturalem ad commentum poëticum trahit. Plumæ hirundinum maculis & notis quibusdam rubentibus, quasi sanguineis distinguuntur. Georg. 4. *Et manibus Progne pectus signata cruentis.*

671. DOLORE SVO, POENÆQ. CVPID. VELOX] vt insequendo properaret, & dolor faciebat, quem capiebat; & maleficij tanti vel morte puniendi summa voluntas.

672. CVI STANT IN VERTICE CRISTÆ &c.] Notatio vpupæ, in quam transijt Tereus. *Epops* Græcis. Qui velut adhuc quærens Itym filium, has voces videtur ingeminare ποῦ ποῦ; *vbi vbi*: Plin. lib. 10.
C cap. 29. Tereum in accipitrem versum ait Hygin. fab. 45.

674. FACIES ARMATA VIDET.] propter rostrum longum, quod illi quasi pro hasta est: & ob cristas quasi galeatum est caput.

675. ANTE DIEM, LONGÆQ. EXTREM. S. TEMP. &c.] Pandion Atheniensium rex, Prognes & Philomelæ pater, acceptis huius tragœdiæ nuntijs, nondum senio, sed dolore ac mœstitia cõfectus decessit. Adi Natalem lib. 7. Mythol. cap. 10. Hæc omnia ab alijs traduntur contigisse in Daulia, siue Daulide oppido Phocidis, cui tunc imperabat Tereus. Quocirca & Philomela Daolias poëtis; quandoquidem in hanc auem ibidem conuersa, quæ vsque hodie *Ityn*, siue *Itylum* gemit. Fast. 5.

Quacunq́, ingreditur miseris loca cuncta querelis
Implet, vt amissum cùm gemit ales Ityn.

Catull. ad Ortalum:

Qualia sub densis ramorum concinit vmbris
Daulias, absumpti fata gemens Ityli.

Ory-

Orythyiam, vnam de IV. filiabus Erechthei regis Atheniensium Aquilo sibi in matrimonium poscens, cùm repulsam ferret, raptam in Thraciam detulit, ex eáq; Zeten & Calain suscepit, quibus pubescentibus alę increuerunt. Atque hi cum Argonautis deinde in Colchos profecti sunt. Inseritur locus de venti huius impetu validissimo.

SCEPTRA loci, rerúmque capit moderamen Erechtheus, XIII.
Iustitia dubium, validísne potentior armis.
Quattuor ille quidem iuuenes, totidémque crearat
Fœmineæ sortis: sed erat par forma duarum.
E quibus Æolides Cephalus de coniuge fœlix
Procri fuit. Boreæ Tereus, Thracésque nocebant,
Dilectáque diu caruit deus Orythyia:
Dum rogat, & precibus mauult quàm viribus vti.
Ast vbi blanditijs agitur nil: horridus ira,
Quæ solita est illi, nimiúmque domestica vento:
Et meritò, dixit: quid enim mea tela reliqui?
Sæuitiam, & vires, irámque animósque minaces?
Admouique preces, quarum me dedecet vsus?
Apta mihi vis est: hac tristia nubila pello,
Hac freta concutio, nodosáque robora verto,
Induróque niues, & terras grandine pulso.
Idem egò, cùm fratres cælo sum nactus aperto,
(Nam mihi campus is est) tanto molimine luctor,
Vt medius nostris concursibus insonet æther,
Exiliántque cauis elisi nubibus ignes.
Idem ego cùm subij conuexa foramina terræ:
Supposuique ferox imis mea terga cauernis:
Sollicito manes, totúmque tremoribus orbem.
Hac ope debueram thalamos petijsse: socérque
Non orandus erat mihi, sed faciendus Erechtheus.
Hæc Boreas, aut his non inferiora locutus
Excussit pennas: quarum iactatibus omnis
Afflata est tellus: latúmque perhorruit æquor.
Puluereámque trahens per summa cacumina pallam,
Verrit humum, pauidámque metu caligine tectus
Orythyiam adamans fuluis complectitur alis.
Dum volat, arserunt agitati fortiùs ignes.
Nec priùs aërei cursus suppressit habenas,
Quàm Ciconum tenuit scopulos, & mœnia raptor.
*Illic * & gelidi coniux Actæa tyranni,* *egelidi *
Et genitrix facta est, partúque enixa gemellos:

E quibus vna trahens hærentia viscere tela,
Imposito fratri moribunda relanguit ore.
Altera solari miseram conata parentem,
Conticuit subitò, duplicatáque vulnere cæco est,
Oráque compressit; nisi postquam spiritus ibat.
Hæc frustra fugiens collabitur: illa sorori
Immoritur: latet hæc: illam trepidare videres:
Sexque datis letho diuersáque vulnera passis,
Vltima restabat: quam toto corpore mater,
Tota veste tegens, vnam minimamque relinque,
De multis minimam posco, clamauit, & vnam.
Dumque rogat, pro qua rogat, occidit: orba resedit
Exanimes inter natos, natásque, virúmque,
Diriguitque malis: nullos mouet aura capillos:
In vultu color est sine sanguine: lumina mœstis
Stant immota genis: nihil est in imagine viuum.
Ipsa quoque interiùs cum duro lingua palato
Congelat, & venæ desistunt posse moueri.
Nec flecti ceruix, nec brachia reddere motus,
Nec pes ire potest, intra quoque viscera saxum est.
Flet tamen, & validi circundata turbine venti
In patriam rapta est. vbi fixa cacumine montis
Liquitur, & lacrymis etiam nunc marmora manant.

267. FAMA MALI, POPVLIQ. DOLOR, &c.] Statim rumor harum cædium percrebuit; aderant enim ludis illis spectatores, qui famam disseminarunt. Ciues regum suorum calamitatem doluerunt, propinqui & affines lacrymas profuderunt. His velut nuntijs Niobe, quid filijs factum esset, casumque luctuosissimum breuissimo interuallo intellexit. A

269. MIRANTEM POTVISSE] Apparet non habuisse cognitam horum deorum potestatem. Nam cùm illos vnà cum matre ipsorum despiceret, quid, quantumque possent non inquirebat.

IRASCENTEMQ. QVOD AVSI H. ESS. SVPERI, &c.] Si mirabatur eos hoc potuisse, non ergo crediderat eos hoc posse: atque ideo vt nimiùm confidentibus irascebatur. Tamen quia res ipsa clamabat eos potuisse, indignabatur tantum illis licuisse. B

271. PATER AMPH. FERRO P. PECT. &c.] Simul ac didicit Amphion rex, quo pacto filij septem miserandum in modum interijssent, gladium sibi in viscera adegit, pertæsus iam lucis huius, ac vitæ in casu vt insperatissimo, ita acerbissimo.

273. HEV QVANTVM HÆC NIOBE, NIOB. DIST. AB ILLA] Pulcherrimus, & sensu fœcundissimus, atque ad multas rerum insignium, præsertimque fortunarum immutationes, ex optimis & florentissimis in aduersissimas ac teterrimas περιστατικῶς significandas commodissimus versus. Est autem cum tribus continuò sequentibus ex illis de Hectore apud Maronē, vt tabella ex tabella depictus:

Hei mihi, qualis erat, quantum mutatus ab illo
Hectore, qui redit exuuias indutus Achillis,
Vel Danaûm Phrygios iaculatus puppibus ignes.

274. LATOIS ARIS SVMMOV.] Latous adiectiuum est, interdum epitheton Apollinis. Summouit his verbis: *Ite satis properè sacris, laurumq́ capillis Ponite.*

275. ET MED. TVL. ORBSS. RESVPIN. P. VRB.] Per frequentiam populi, vt à pluribus sibi assurgeretur, & genua curuarentur, erectis ceruicibus incedere solebat.

276. INVIDIOSA SVIS] Inuidiosum, quod mouet admirationem & inuidiam, propter excellentiam suam. Summa enim petit liuor.

AT NVNC MISERANDA VEL HOSTI] Ad magnitudinem ærumnæ satis declarandam pertinet, cùm eam vel inimicis atque hostibus miserationem & lacrymas mouere posse affirmamus. Lib. 10.

Neue morer referens tristes ex ordine casus,
Græcia tum potuit Priamo quoque flenda videri.

Pacuuius: *Si Priamus adesset, & ipse eius commiseresceret.* Latinorum legatis ab se auxilium petentibus respondens Diomedes apud Maronem lib. 11. & enarrans quibus iactati malis sint Græci, vastata Troia domum reuertentes:

———Infanda per orbem
Supplicia, & scelerum pœnas expendimus omnes,
Vel Priamo miseranda manus.

Sophocles Aiace μαστιγοφόρῳ, seu Lorario:

Ὅς κἂν τοῖς ἐχθροῖς ἄξιος θρήνων τυχεῖν.
Miserandum & ipsis hostibus spectaculum.

Locrensium legati apud Liuium libro 39. cum Coss. questi sunt, *ea passos à Q. Plemminio legato, Romanisq́ militibus, quæ pati ne Carthaginenses quidem velit pop. Romanus.* Collegit plura huius notę Hieron. Columna Commentar. in Frag. Annalium Ennij.

277.

277. Corporib. gelid. incumb.] Totum locum, & querimoniam Niobes expendit & illustrat Faber, Semestrium lib. 3. c. 8.

Et ordine nullo oscula dispensat] non habens rationem ætatis, vt primum osculaRetur Ismenum natu grandiorem, deinde ætate proximum: sed vt sors ferebat, & vt quisque proximus erat, ita osculabatur, omnes enim æquè diligebat.

279. Livientia brachia] nam & brachia lacertosque in luctu percutiebant, ex quibus verberibus liuor consequebatur.

280. Pascere crudel. n. Lat. dol.] Quòd quinquies idem dicit, & tanquam crudelissimam in summum odium Laronam adducere conatur, amarissimas eius & tristissimas cogitationes indicat. Sic li. 9. Hercules in monte Oeta per summum ex veste veneno imbuta cruciatum moriturus, ad Iunonem:

——— Cæsaq; medullis
Tabe liquefactis tollens ad sidera palmas
Cladibus, exclamat, Saturnia, pascere nostris,
Pascere, & hanc pestem specta crudelis ab alto.

282. Per fun. septem efferor] quia in singulis mortua sum, nec aliter mihi est, quàm si cum vnoquoque, & septies occisa, toties quoque & cum singulis ad tumulū efferar. De S. Fælicitate Greg. Mag. Homil. 3. in Euangel. *Nunquid ergo hanc feminam martyrem dixerim? sed plus quàm martyrem: quæ* VII. *pignoribus ad regnum præmissis, toties ante se mortua ad pœnas prima venit, sed peruenit octaua.*

284 Cur autem victrix?] Correctio. Nundum vicisti, ideo nondum potes triumphare.

Miseræ mihi plura supers, &c.] Grauissimus luctus acerbitas, adhuc Nioben erumpere in probra & maledicta compellit. Non cessat sua πλουτοτιδίᾳ gestire aduersus inimicam, eique ὀλιγοπαιδίαν exprobrare.

286. Et sonuit content. nervus ab arcu] Filias Diana peremit, auctor Homerus Iliad. 24. ex Ouidio enim non liquet. Eas interfici coràm aspicit Niobe, quod ad dolorē exaggerandum valuisse multum nemo dubitabit.

288. Illa malo est audax] cùm alioqui malum reddat timidos. Suprà ponebat imminui numerum hunc liberorum suorum, at negabat se posse ad duos tantùm redigi. Hæc opinio illam audientem nerui sonitum interitam & audacem faciebat, cùm tamen extertuisset præsentes vniuersos.

Stab. cum vest. atris] Vestitus ater, siue niger (non enim hîc discernimus, & sæpiùs idem valent) luctibus conuenit, vt tristis color, quemadmodum lætitius albus, siue candidus. Mutabant ergo vestem sorores, & capillum soluebant, astantesque fratrum exanimatorum corporibus, gemitu & lacrymis eos prosequebantur.

289. Ante toros fratrum] Sandapilas, seu lectulos in quibus ad funus erant compositi, intellige.

Demisso crine] Soluere & demittere crines in luctu, & moestis temporibus sollemne fuit mulierum. 1. Aeneid. *Interea ad templum non æqua Palladis ibant Crinibus Iliades passis.* Et 3. vbi Polydoro instauratur funus, *Et circùm Iliades crinem de more soluta.* Ioann. Hartungus Decur. 2. §. 24. mallet legere, *demesso crine*, vt Poëta respexerit ad ritum, quo sanguine proximæ sectos, seu demessos capillos mortuis imponerent. Vnde in 3 de sororibus Phaethontis, *Planxere, & sectos fratri imposuere capillos.* Nos constans omnium codicum fidem nihil mutandum censemus.

290 Equib. vna trah. hærent. &c.] Non item singulas sorores nominat, vt antea fratres, (nominat Natal. lib. 6. c. 13.) & in earum cæde domestica narranda breuior est. Habuit namque bonorem leaui vtrili, & adhibenda fuit varietas. E visceribus telum illud extrahēs, cuius missu neruum arcus sonuisse, quinto abhinc versu aiebat, capite cadaueri fratris imposito, defecta viribus, & in eius osculo linquit animā. & hæc prima Dianæ victima.

292. Altera solari miser. con. par.] quæ tamen nondum se miseram agnoscebat; nec enim ad mortem primæ signum doloris ediderat.

293. Conticuit subit. duplicataque vul.] Simul sagittam excepit, simul vno, & eodem momento vita caruit. *Duplicata* expone incuruata, quod Homero est ἰδνωθη. *Cæcum vulnus*, quia eius auctor occultus.

294. Nisi postquam spirat. ibat] Dolor vulneris faciebat vt os comprimeret, quod extremus halitus morientis relaxabat.

295. Hæc frustr. fug. collabitur] mors tertiæ, quæ in fuga sternitur, vt frater Sipylos in equo fugiens: *Frena tamen dantem non euitabile telum consequitur.*

Illa sorori immorit. latet si ec, &c.] Sequentium deinceps trium interitum, strictim & insinuando tantùm complectitur. In septima plus verborum consumit.

297. Diversaq. vulnera passis] quam diuersitatem, vt in fratribus varietatis studio, quod dicebamus, explicandam non est arbitratus, ne ex similitudine fastidium oriretur.

298. Quam toto corp. m. tota veste teg.] Hæc erat natu minima, scimus etiam πανύστατος, hoc est, vel vnicos, vel parentibus in senectute natos, esse carissimos. Cùm itaque puellam hanc ob geminam charitatem superstitem seruare cuperet, enixissimè ab ictu lethalis telt tutabatur, eamq; sibi condonari precabatur, duabus de caosis, & quòd minima, annis scilicet, & quòd iam de tam multis sororibus proles testaret vnica.

301. Dumque rogat pro q. occidit] inter ipsas preces, qua parte corporis, veste non tegebatur, transfixa concidit.

Orba resed. exanim. inter nat.] Pro orba habuit Latonam, vt διδυματόκον tantummodo: nunc ipsa ad orbitatem ex tanto liberorū numero (populum vocabat) redacta est. Vbi nunc illa tumida, & nimiùm arrogans oratio: *Sum felix, felixq; manebo. Quis dubitet? Maior sum, quàm cui possit fortuna nocere. Excessere metum mea iam bona. Non tamen ad numerum redigar spoliata duorum.* Nec vnum quidē, quantumvis supplex, retinuisti. *Exanimem*, id est, exanimi similem, pæne mortuam inter tot funera sedisse ait, & præ immenso luctu in tantis malis in lapidem induruisse. Duæ sunt Ethopœiæ Niobes apud Libanium, in vtraque orbitatē suam, in posteriore etiam arrogantiam suam, qua supra humanam conditionem sapuerit, deplorat. Ex priore pauca hæc transferam. *Perdidi 12. nec vllus restat, qui me matrem appellet: cùm modò mater à tanto numero vocarer. O sagittas corporibus infixas, ô manantem per artus*

artus sanguinem, ô filiarum venustatem, ô filiorum pulchritudinem, ô cincinnorum decus, ô vultus gratia, ô carissima pectora! Atqui nihil horum reueritis sunt iaculatores. Quem primum amplexabor? quem secundum deflebo? ad quem tertium accedam? quem transiliam? quem contingam? vnde sufficiet mihi vis lacrymarum ad deplorandos duodecim mortuos? ecquis modus erit calamitatum? Subinde hos & illos efferri oportebit: & feretrum subsequi feretrum: vel modò hunc sepelire, modò ad alium accurrere, &c.

303. NVLLOS MOVET AVRA CAPILLOS] ἀληθῶς distinctissimè & explicatissimè commemorat, vt addi nihil possit. De hac eadem transformatione 1. de Ponto eleg. 2. vates noster:

Felicem Nioben, quamuis tot funera vidit,
Quæ posuit sensum saxea facta malis.

In 3. Antholog. hoc epitaphiũ in eandem scriptũ.

Ὁ τύμβος οὗτος ἔνδον οὐκ ἔχει νεκρόν.
Ὁ νεκρὸς οὗτος ἐκτὸς οὐκ ἔχει τάφον·
Ἀλλ' αὐτὸς αὑτοῦ νεκρός ἐστι καὶ τάφος.

Quod cùm plures verterint, quid impedit quin & nos tentemus?

Hæc tumba nullum seruat intus mortuum.
Hic mortuus foris sepulchrum non habet:
Verùm ipse sibi sepulchrum & ipse mortuus.

Ausonianum insuper eius tumulum subijciamus:

Thebarum regina fui, Sipyleia cautes
Quæ modò sum, læso numine Latoidum.
Bis septem natis genitrix læta atque superba;
Tot duxi mater funera, quot genui.
Nec satis hoc diuis, duro circundata saxo
Amisi humani corporis effigiem
Sed dolor, obstructis quamquam vitalibus, hæret,
Perpetuúsq; rigor fonte pro lacrymis.
Prò facinus, tantæne animis cælestibus iræ?
Durat adhuc luctus, matris imago perit.

In lapidem migrasse ideo creditur, quoniam suam ipsa statuam marmoream monumento liberorum imposuit. Caussam aliam profert 3. Tusculan. Cicero, inquiens: *Et Niobe fingitur lapidea, propter æternum, credo, in luctu silentium.* Niobes archetypum, prouerbium de homine stupido & immobili, qui & saxeus dicitur. Aut de taciturno & attonito, vnde verbum exsculpere nequeas. Vel denique de præfracto, quem expugnare nemo possit, & ab opinione concepta non est vt depellas.

311. IN PATRIAM RAPTA EST] in Phrygiam, vbi nata, in vrbe Sipylo, cuius nominis etiam mons regionis, in cuius iugũ à turbine venti deportata est.

312. ET LACRYM. ETIAMN. MARMORA MAN.] Nasonis admirator & imitator præcipuus Seneca in Agamem.

Stat nunc Sipyli vertice summo
Flebile saxum. & adhuc lacrymas
Marmora fundunt antiqua nouas.

Sudant marmora. Eas guttas festiuè appellat Niobes lacrymas. De isto marmore, siue saxo, siue saxea Niobe, eiusque lacrymis perennibus ex Pausania Crinitus lib. 11. c. 4. In eius statuam sunt variorum Epigrammata Antholog. lib. 4. tit. 9. εἰς ἀγάλματα. Ausonianum ex Græco Latinum deprædicat, idem Crinitus. Perquam scitè Q. Smyrnæus 1. Paralipom.

Ἤχι θεοὶ Νιόβην λᾶαν θέσαν ἧς ἔτι δάκρυ
Πουλὺ μάλα στυφελῆς κατ' αἰλείβεται ὑψόθι πέτρης,
Καί οἱ συστοναχοῦσι ῥοαὶ πολυηχέος Ἑρμοῦ,
Καὶ κορυφαὶ Σιπύλου περιμήκεες ὧν καθύπερθεν
Ἐχθρὴ μηλονόμοισι περιπταμένη ὁμίχλη, &c.

Latinè: *Vbi dij in saxum verterunt Nioben: cuius adhuc lacrymæ largißimæ ex rigida alta petra destillant, cumq; ipsa multisoni Hermi vnda gemunt, & longè Sipyli protenta cacumina, super quibus perpetua velut nebula, pastoribus inimica.* Illa autem ingens hominibus qui prætereúnt miraculum existit: quia gemebundam refert mulierem, quæ tristi se luctu conficiens, lacrymas infinitas profundit, &c. Quanta fuerit Thebanorum συμπάθεια erga Nioben, ob tot liberorum funera, lector videat Statium Thebaid. 3. à versu 192. *Vna dies similis fato*, &c. Ex fabula Niobes in rebus prosperis animo nostro moderari, & cùm simus homines, supra homines non tollere ceruicem discimus. Exempla moderationis huius insignia sunt *Agathocles* Siciliæ rex è filio figuli. *Paulus Aemilius* de Perse Macedonum rege triumphans, de quo Florus lib. 2. c. 12. *Philippus* Alexandri pater, de quo Iustinus libro 9. & nos suprà.

Latona etiam à Delo, vbi Apollinem & Dianam pepererat, à Iunone pulsa in Lyciam venit. Illic è lacu sitim leuare parans, à rusticis, tametsi oraret, cum maledictis & minis, turbata insuper aqua bibere prohibita est. Effecit precatione sua, vt ijdem agrestes locum illum in ranas conuersi perpetuò habitarent: quarum coaxationes veterum in deam probrorum monumenta sunt. Tam verò facundè, lepidè, eleganter huius aquatilis natura, & corpus hìc describũtur, seu depinguntur potiùs, vt à nullo scriptore meliùs describi; nec ab vllo pictore excellentiùs, & ad viuum magis depingi posse videantur.

VIII. 313. *Tunc verò cuncti manifestam numinis iram*
Femina, virque timent: cultúque impensiùs omnes
315 *Magna gemellipara venerantur numina diuæ.*

Vtque

Vtque fit, à facto propiore priora renarrant.
E quibus vnus ait, Lyciæ quoque fertilis agris
Non impunè deam veteres spreuêre coloni.
Res obscura quidem est, ignobilitate virorum:
Mira tamen. vidi præsens stagnumque, locumque
Prodigio notum. nam me iam grandior æuo,
Impatiénsque viæ genitor deducere lectos
Iusserat inde boues, gentísque illius eunti
Ipse ducem dederat. cum quo dum pascua lustro:
Ecce lacu medio sacrorum nigra fauilla
Ara vetus stabat, tremulis circundata cannis.
Restitit: & *pauido, faueas mihi, murmure, dixit *paullo
Dux meus: & simili, faueas mihi, murmure dixi.
Naiadum, Faunine foret tamen ara rogabam,
Indigenæue dei: cùm talia rettulit hospes.
Non hac ô iuuenis montanum numen in ara est.
Illa suam vocat hanc, cui quondam regia coniux
Orbem interdixit: quam vix erratica Delos
Errantem accepit, tunc cùm leuis insula nabat.
Illic incumbens cum Palladis arbore palmæ,
Edidit inuita geminos Latona nouerca.
Hinc quoque Iunonem fugisse puerpera fertur:
Inquesuo portasse sinu duo numina natos.
Iamque Chimæriferæ cùm sol grauis vreret arua,
Finibus in Lyciæ, longa dea fessa labore,
Sidereo siccata sitim *collegerat æstu: *conceperat
Vberáque ebiberant auidi lactentia nati.
Fortè locum mediocris aquæ prospexit in imis
Vallibus, agrestes illic fruticosa legebant
Vimina cum iuncis gratámque paludibus vluam.
Accessit, positóque genu Titania terram
Pressit, vt hauriret gelidos potura liquores.
Rustica turba vetat. dea sic affata vetantes:
QVID PROHIBETIS AQVAS? VSVS COMMVNIS AQVARVM EST.
NEC SOLEM PROPRIVM NATVRA, NEC AERA FECIT,
NEC TENVES VNDAS. ad publica munera veni.
Quæ tamen vt detis, supplex peto. non ego nostros
Abluere hîc artus, lassatáque membra parabam:
Sed releuare sitim. caret os humore loquentis:
Et fauces arent: vixque est via vocis in illis.
Haustus aquæ mihi nectar erit, vitámque fatebor
Accepisse: simul vitam dederitis in vndis.
Hi quoque vos moueant, qui nostro brachia tendunt
Parua sinu: & casu tendebant brachia nati.
Quem non blanda deæ potuissent verba mouere?
Hi tamen orantem perstant prohibere, minásque
Ni procul abscedat, conuiciáque insuper addunt.

Nec satis est: ipsos etiam pedibúsque manúque
Turbauere lacus: imoque à gurgite mollem
Huc illuc limum saltu mouere maligno.
Distulit ira sitim neque enim iam filia Cœi
Supplicat indignis nec dicere sustinet vltrà
Verba minora dea: tollénsque ad sidera palmas,
Aeternùm stagno, dixit, viuatis in isto.
Eueniunt optata deæ: iuuat esse sub vndis:
Et modò tota caua summergere membra palude;
Nunc proferre caput; summo modò gurgite nare:
Sæpe super ripam stagni consistere, sæpe
In gelidos resilire lacus. sed nunc quoque turpes
Litibus exercent linguas, pulsóque pudore
Quamuis sint sub aqua, sub aqua maledicere tentant.
Vox quoque iam rauca est, inflatáque colla tumescunt.
Ipsáque dilatant patulos conuicia rictus.
Terga caput tangunt, colla intercepta videntur.
Spina viret: venter, pars maxima corporis, albet:
Limosóque nouæ saliunt in gurgite ranæ.

313. TVNC VERO CVNCTI MANIFEST. &c.] A Tam nouo, & inaudito exemplo Thebani omnes ad iram Latonæ formidandam, atque ad eam impensiùs etiam quàm antehac venerandam incitati sunt.

315 GEMELLIPARÆ] κατ᾽ ἐξοχήν. Pariunt gemellos multæ fœminæ passim, sed non deos.

316. VT Q. FIT, A FACT. PROP. PRIOR. RENARR.] Præsentia nos frequenter præteritorum admonent, & ea in mentem nobis reuocant, propter affinitatem quãdam, ac similitudinem. Ita hîc pœna Niobes à Latona & filijs eius inflicta, dum sermones & circulos peruolitat, memoriam Lyciorum B rusticorum ab eadem dea, quam contempserant, grauiter punitorum refricuit. En occasionem consequentis fabulæ. Quid ad seriem & continuationem fingi potest conuenientius?

317. E QVIBVS VNVS AIT] Hic non Thebanus, sed Lycius erat; & εἷς ἐκ πολλῶν, homo cibarius seu vulgaris, vt dicet postea.

LYCIÆ QVOQ. FERTILIS AGRIS NOM IMP. &c.] Propositio, siue argumentum totius narrationis. Seo docilitas, & attentio, quæ in exordijs comparatur.

319. RES OBSCVRA IGNOBILIT. VIROR.] Illustrium hominum dicta & facta perueniunt facilè C in ora vulgi, & in literas: plebeiorum & obscurorum negliguntur.

320. VIDI PRÆSENS STAGNVMQ. LOCVMQ.] Credibiliora semper visa quàm audita. *Pluris est testis oculatus vnus, quàm auriti decem*, inquit in Truculento Plautus.

321. NAM ME IAM GRANDÆVO, &c.] Qua occasione viderit illud stagnum. Pater eius senex, ac proinde tanto itineri conficiendo haud satis valens, eò ipsum Lycio quodam duce miserat, vt boues electos & coëmptos inde ageret. Lanium fuisse senem illum coniectat Glarean. qui filium è Græcia bobus ad macellum emendis miserit.

A 324. CVM QVODAM PASCVA LVSTRO] armenta diuersis in pascuis.

325. ECCE LACV MEDIO SACROR. &c.] in medio stagno, siue lacu vetustam aram, arundinibus cinctam, & de sacrificiorum cineribus nigram conspexi.

327. ET PAVIDO FAVEAS M. MVRM. D. DVX M.] Summissa & tremente voce numen loci dux inuocauit. Prætereuntes fanum aliquod, aut lignum, lapidémue aspicientes, in quo diuinitatis aliquid esse opinarẽtur, manum ad os referre & tenui murmure illos ligneos aut lapideos deos, vt sibi fauerent, B precari solebant. Ex Mureto lib. 10. Variar. Lect. cap. 1. Hic Raphael laudat nostram Catholicorum consuetudinem, qui sacella Sanctorum prætereuntes, eos rogamus, vt nobis sint auxilio.

PAVIDO MVRMVRE] in vulgatis est *paruo murmure*. Iustus Zinzerling. Promulsidis cap. 4. emendat *paullo murmure*. Quod vocabulum, quia paullò remotius, imperitia librariorum tolerare nequiuerit. Idem porrò notat, quod *paruum*, *paucum*, quod è multis & nobilioribus scriptoribus ibidem ostenditur.

329. NAIAD. FAVNINE FORET T. ARA, &c.] *Naiades* propriè fluuiorum præsides, vt stagnorum C *Limniades*, λίμνη enim stagnum. Hîc *Dryades*, aut Oreades fortè intelligit, quandoquidem negat dux, vlli montano numini aram illam dicatam esse. Indigena autem Deus, est Deus, eo loco vbi colitur natus, ein einheimischer Gott, non ascititius.

332. CVI QVONDAM REG. CONIVX ORB. INTERD.] Ara hæc est Latonæ, quam Iouis coniux Iuno, propter factum cum Ioue adulterium, furiarum stimulis toto orbe exagitauit.

333. QVAM VIX ERRAT. DEL. ERRANT. ACCEPIT. &c.] fabulam suprà attulimus, & Ouid. ipse, verbis perspicuis, quæ hîc repetemus:

——— *cui maxima quondam*
Exiguam sedem pariturae terra negauit.

Nec

Nec cælo nec humo, nec aquis dea vestra recepta est.
Exul erat mundo, donec miserata vagantem,
Hospita, tu terris erras, ego dixit in vndis,
Instabilemq; locum Delos dedit.

De erratica Delo, & ab Apolline constabilita Virgil. quoque Æneid 3. Ob frequentes tremores terræ fictum illam esse instabilem, & fluctibus circumferri.

335. IL[illegible]IC INCVMB. CVM PALLAD. ARB. PALMÆ] De partu Latonæ, & arboribus quibus adnixa, Commentat. Catullus in illud, ex carmine sæculari de Diana, *Quam mater prope Deliam Deposiuit oliuam*. In primis autem Muretus. Meminerunt verò huius puerperij Homerus 2. Odyss. & Hymno in Apollinem, Callimachus in eundem, & Dianam, & Delum, Lucianus Tom. II. dialogo Iridis & Neptuni. Luculenter item Theognis principio Gnomarum suarum. Euripides Hecuba palmam & laurum, quibus parturiens niteretur, ramos præbuisse dicit.

336 INVITA NOVERCA] inuita Iunone. ἀκύρως noverca Iuno. Dicitur enim nouerca, quam quis liberis ex priore coniuge iam demortua susceptis, nouam vxorem ducit, arcendæ familiæ gratia, id est, coërcendæ. Propriè autem, & verè Iunonis pellex Latona.

337. HINC QVOQ. IVN. FVG. PVERP. FERT.] Vix editis infantibus, à partu recentem, ac vix præ debilitate ingredientem lentiùs, etiam à Delo fugauit Iunonis importunitas.

338 IN Q. SVO PORTASSE SINV] in ambabus vlnis ad sinus appressos. Horat. ode 18. lib. 2.

———*pellitur paternos*
In sinu ferens deos
Et vxor, & vir, sordidosq; natos.

339. 340. CHIMAERIF. IN FINIB. LYCIÆ] Chimæram animal, seu monstrum potiùs, triplici cum corpore (*Prima leo postrema draco, media ipsa chimæra*) id est capra, vt Homeri carmen ex Iliad ζ interpretans inquit Lucret. lib 5. Fabulantur, quòd ore foras acrem afflaret de corpore flammam. ἰσοφυῶς mons fuit Lyciæ ignivomus, vt Ætna & Vesuuius, cuius in iugis pascebant leones, in medio caprigenum genus, ad radices erant serpentes. Eum montem Bellerophon habitabilem cùm fecisset, chimæram occidisse prædicatus est. *Chimærifera Lycia*, non quæ ferat & gignat chimæras: sed quæ tulit monstrū hoc chimærā, de quo & infra noster.

339. CVM SOL GRAVIS VRERET ARVA] cùm se calores intendissent, in æstu maximo.

340. FESSA LABORE] ex ambulatione, & duorum infantium gestatione.

342. VBERAQ. EBIB. A. L. NATI] vt iam nec infantibus quod sugerent suppeditaret, nisi haustu saltem aquæ humorē illum lacteū mater reficeret.

343. LACVM MEDIOCRIS AQVAE] non latum, nec longum, nec adeò profundum.

344. FRVTICOSA VIMINA] in frutetis, seu inter frutices nascentia.

345. GRATAMQ. PALVDIB. VLVAM] Virgil. 4. Georg. *Nec vescas salicum frondes, vluamq; palustrem.*

346. POSITOQ. GENV TITAN. TERR. PR[illegible]SSO [illegible] Titanie progenita. Gestus de lacu frigida bibituræ.

348. RVSTICA TVRBA VETAT] Quære caussam cur vetaret, nullam inuenies, nisi quòd rustici erant, & omnem humanitatem pessumdederant.

A 349. QVID PROHIB. AQVAS? VSVS COMMVN. AQVAR.] Oratione sua primùm docet Latona, eos iniustè facere, qui ipsam communi re frui prohibeant. Aquam, vt solem, & aërem nullius esse propriam, sed in commune à natura productam. Deinde quod debebatur tamen summissè rogat, & necessitatem suam exaggerat: beneficij memoriam spondet; denique per ipsos infantulos petitionem iterat. M. Tull. 1. Off. disputans de communitate rerum, quas ad communem hominum vsum natura genuit: *Omnia autem communia hominum videntur*, inquit *ea quæ sunt generis eiusdem, quod ab Ennio positum in vna re, transferri in permultas potest.*

Vt homo, qui erranti comiter monstrat viam,
Quasi lumen de suo lumine accendat facit:
Vt nihilominus ipsi luceat, cùm illi accenderit.

Vna enim ex re satis percipitur, vt quidquid sine detrimento possit commodari, id tribuatur vel ignoto. B *Ex quo sunt illa communia. non prohibere aqua profluente: pati ab igne ignem capere, si qui velit: consilium fidele deliberanti dare: quæ sunt illis vtilia qui accipiunt, danti non molesta.*

350 NEC SOL. PR[illegible]P. N. NEC AERA F.] Lib. 1. in descriptione sæculi ferrei,

Communemq; priùs, ceu lumina solis, & auras,
Cautus humum longo signauit limite mensor.

352. QVAE T. VIDET. SVPPLEX PETO] Superbissimi tali ei suppliciter rogati sinunt, quod vt suum vindicare nequeunt: nec tamen dant. Addunt ad hæc iniurias, vt audies.

N[illegible] NEC ON. ABLVERE HIC ARTVS] Mirificum πάθος habet hæc supplicatio Duplici de caussa lauamus, vel munditiæ, vel refrigerandi corporis in æstu ac sudore. Sic de Diana in 3. & fonte in valle C Gargaphie:

Hic dea syluarum venatu fessa solebat
Virgineos artus liquido perfundere rore.

354. SED ALLEVARE SIT M.] modicum vsum stagni, seu aquæ illius obsecrat, quantum siti restinguendæ satis sit. Quem vt impetret, ecce, ad infimas preces descendit.

CARET[illegible]OS HVMO. LOQ. &c.] [illegible] oris & faucium ariditate vix eloqui possum, [illegible] calor omnem humorem absumpsit & viam voci præclusit.

355. HAVSTVS AQVAE M. HI NECT. [illegible]RIT] Non quod maximè pretiosum in cibo ac potu, id etiam semper palato maximè sapidum. Sunt quædam vtrobique parui pretij, quibus & Principum gulæ capiuntur, quæque præ Pontificum cœnis sibi apponi volunt. Iam vt fames cibi, pari modo optimū condimentum potus est sitis, vtique sicut grauiùs D sitienti mera aqua est pro *nectare*: ita multum esurienti panis solus erit pro *ambrosia*.

VITAMQ. FATEB. ACCEP. SIMVL VIT.] Hem. per vitam suam rogat: præ siti enim morituram se. Latenter homicidij, seu potiùs deicidij, si negare perseuerent, eos arguit. Est ne ad permouenda adamantina corda aliquid relictum amplius? Est verò. Vide, amabo.

35[illegible] HI QVOQ. VOS MOVEANT, QVI NOST. &c.] Propter paruulos & innocentes liberos, parentum cura, opera, labore, educatione summopere indigentes, aliquando & insignia maleficia ignoscuntur. Cur non eorundem gratiam & vili aliquo iisdem parentibus aliquid beneficij præstetur, vel qualecunque. Quid porrò haustu frigidæ vilius?

Casu quod fiebat, ad caussam suam adiuuandam callidè adhibet, & hoc ipsum rogari protensis brachiolis ab infantibus affirmat; nempe, vt miseræ matri, ac præ siti tantùm-non morienti succurrere vellor. Sic festiuissimè 3. Fast. Romanis & Sabinis iamiam conflicturis, interuenerunt raptæ, portantes in sinu, quos iam viris suis liberos, patribus autem nepotulos generarant; vt precibus suis, & puſionibus exhibitis, crudele prælium inter soceros & generos impedirent, pacemque conciliarent. Earum vota & obtestationes visi sunt etiam infantes gestu & clamore suo adiuuare.

Cùm rapta veniunt inter patresq́, virosq́,
Inq́, sinu natos pignora cara tenent.
Vt medium campi scissis tetigere capillis,
In terram posito procubuere genu.
Et, quasi sentirent, blando clamore nepotes
Tendebant ad auos brachia parua suos.
Qui poterat, clamabat auum tunc denique visum:
Et qui non poterat, posse coactus erat.

Mirè. Vagientes, a, litteram sonant; eo sono auum inclamatum, & quasi oratum, vt arma deponeret, Poëta fingit.

360. QVEM NON BLAND. ORAR P. VERB. M.] Quem tam supplex & demissa oratio non moueret? Sed agrestibus istis robur, & æs triplex circa pectus erat, & maleuolentia summa corruptus animus. Vide oro. Perstant in prohibendo haustu, tradunt verba deæ supplicia portare veuris in mare Creticum. Quid prætereа? minas intentant, ni se inde protinus auferat. Crescit improbitas. Voces in eam maledictas expromunt. Nondum satiati inferenda iniuria, manibus, pedibus, saltibus aquam turbant & limosam reddunt.

366. SVSTVLIT IRA SITIM] Non ideo minùs sitiebat. quia rusticis importunissimis irascebatur: sed grauissimè irata desinebat pro siti sedanda supplicare, vtpote indignis.

368. VERBA MINORA DEA] Tota oratio eius auctoritati & personæ fuit longè impar. Deos non decet rogare, sed rogari: nec se hominibus subijcere; sed iisdem imperare, & repugnantes suppliciis coërcere, non beneficia ab iis petere.

TOLLENSQ. AD SID. PALMAS] Gestus cælestes orantium, aut querelas suas apud eos deplorantium. Æneas lib. 1. in media tempestate: *Et duplices tendens ad sidera palmas.* Et lib. 10. *Et duplices tum voce manus ad sidera tendit.* Ibid. *Et ambas Ad cælum tendit palmas.*

369. ÆTERN. STAG. Q. VIVAT. IN ISTO] Dum illis perpetuam in aquis vitam à diis precatur, simul optat, vt aut in pisces, aut in ranas conuertantur, aliud enim animantis genus æternùm in stagnis non viuit. Neutrum tamen exprimit, sed in arbitrio deorum relinquit, qui vilissimum genus hominum & maledicentissimum in sordidissimū & loquacissimum natatile transformandū censuerunt.

370. IVVAT ESSE SVB VND. ET MODO, &c.] Lasciuiam teceutium ranarum, hypotyposi iucundissima, penè senis versibus ante oculos proponit.

374. SED NVNC Q. TVRP. LIT. EXERC. LING.] vsque hodie iurgari, & turpiter litigare videntur, cùm illud *βρεκεκεκὲξ κοὰξ κοὰξ* (vt Aristophanes *ὀνοματοποιεῖ*) viatoribus occinunt. Allusit Virgil. in prognost. pluuiæ, 1. Georg. *Et veterem in limo ranæ cecinere querelam.*

375. PVLSOQ. PVDORE] impudentissimè.

376. QVAMVIS SINT SVB AQVA S. AQ. MALED. TENT.] Tanta est libido maledicendi, vt ne sub aquis quidem tacere possint. Iteratione duarum vocum *ἀμέσως*, seu citra interpositionem, *sub aqua sub aqua*, ipsum clamorem ranarum, & coaxationem siue id studio, siue casu, certè quidem fœliciter retulit.

377. VOX QVOQ. I. RAVCA E. INFLAT. &c.] Hæc ad corpus earum pertinent.

380. SPINA VIRET] tergum, pars pro toto.

381. LIMOSO IN GVRGITE] non enim aquas puras & limpidas amant, in quibus generare etiam non possent.

Marsyas Satyrus tibiarum cantu ab Apolline prouocato superatus, pelle exuitur; à Faunis, Satyris, Nymphis defletur. Horum omnium lacrymas postquam terra combibit, fluuium cognomine Marsyam emisit. Satin' ὑπερβολικῶς?

IX.

Sic vbi nescio quis Lycia de gente virorum
Rettulit: exitium Satyri reminiscitur alter.
Quem Tritoniaca Latous arundine victum
Affecit pœna. Quid me mihi detrahis? inquit,
Ah piget, ah non est, clamabat, tibia tanti.
Clamanti cutis est summos direpta per artus:
Nec quidquam nisi vulnus erat. cruor vndique manat:
Detectique patent nerui: trepidæque sine vlla
Pelle micant venæ: salientia viscera posses,
Et pellucentes numerare in pectore fibras.
Illum ruricolæ syluarum numina Fauni,

Et

Et Satyri fratres, & tunc quoque clarus Olympus,
Et Nymphæ flerunt, &, quisquis montibus illis
Lanigerósque greges, armentáque bucera pauit.
Fertilis immaduit, madefactáque terra caducas
Concepit lacrymas, ac venis perbibit imis.
*Quas vbi fecit * aquas, vacuas emisit in auras.* *aquam.
Inde petens rapidum riuis decliuibus æquor,
Marsya nomen habet, Phrygiæ liquidissimus amnis.

382. NEscio qvis] Loquẽdi forma, cùm quempiam nominare aut propter obscuritaté, contempiúmue uolimus: aut propter vocabuli ignorantiam non possumus. Virgil.5. Æneid. *Hic mihi nescio quod trepido malè numen amicum Confusam eripuit mentem.* In Amphitruone Plautina, cùm Mercurius, Sosia Amphitruonis seruo diu secum fabulante, & nugante dixisset *Certè enim nescio quis hic loquitur;* facetè subijcit Sosia, *saluus sum, non me videt.* Nescio qvem *loqui autumat: mihi certò nomen Sosia est.* Quasi nomen esset proprium, *nescio quis.* & inflecti posset, cuius casus accusandi, *Nescio quem.*

383. Exitivm Satyri reminiscit. alter] Exitium Niobes narratum, Lycium hominem in memoriam exitij rusticorum reduxit. Exitium horum alteri, siue Lycio, siue Thebano recordationem cu'n nouet exitij Mitfvæ Satyri, nimirum, quod suprà dicebat Poëta, *Vtq; fit, à facto propiore priora renarrant.*

384. Tritoniaca arvnd. vetvm] *Tritonia,* seu Minerua arundinem fortè reperit. Eam cùm inflaret, & in aqua, tanquam in speculo animaduerteret sibi buccas intumescere, vultumque deformari, mox abiecit: Marsyas deinde repertam vsurpauit, adeoque sibi placuit illo cantu, vt Apollinem citharœdum auderet prouocare. A quo victus, & pelle nudatus miserè periit. Totam fabulam fusè tractatam lege apud Natal. lib.6.cap.15. Non pauca item, nec protrita de hoc *Marsya* Gyraldus dialog. de Poëtar. historia 10. post libri initium.

385. Qvid me mihi detrahis] ἐξύμωρον. Pellis humana, si præsertim infarciatur, hominis quandam effigiem exhibet, vt qui excorientur, sibimet detrahi videantur.

386. Ah piget, ah n. est, clam. tib. tanti] voces stultitiam suam reprehendentis, qui ob rem ludicram corium suum amiserit, cum cruciatu incredibili.

387. Cvtis est svmm. direpta per art.] iam cœpta erat diripi: sed inter hæc verba per extrema corporis tota auulsa est. *Marsya mors,* parœmia, de sæuissimo genere mortis. Had. Iunius in Cent. qui & exempla aliquot à Tyrannis pelle spoliatorum lectori annumerat. In historiis Ecclesiasticis est de Ioanne Nicomediensi, viro nobili. Cui ob edictum duorum Impp. de Christianis persequendis affixum, & pio zelo detractum ac discerptum cutis est detracta; superfusum cum sale acetum, vt ita in atrocissimo tormenti genere moreretur. Quod tamen ille fortissimus heros adeò pacatè constanterque pertulit, vt nec ingemuerit, nec vultum immutauerit.

388. Nec qvidq. nisi vvlnvs erat] & ideo aspectus eius fœdus ac horribilis. Stat.5. Thebaid. de Archemoro puero, in sylua ab immani serpente dilacerato, *totumq; in vulnere corpus.*

Crvor vndiq. manat] quia vndecunque detracta pellis, quam detractionem sanguinis defluxum consequi continuò oportebat.

389. Trepidæq. micant venæ] palpitant. Infrà, *Radix micat vltima linguæ.* Et lib.10. *Saliunt tentatæ pollice venæ.* Rursus alibi, *Corda micant regis.* Cic. 2. de natura deor. *Iam verò venæ & arteriæ micare desinunt, quasi quodam igneo motu.* Plautus Aulular. *Cor meum in pectus cœpit emicare.* Hæc testimonia Ciofano occurrerunt.

390. Pellvcent. in pect. fibras] in pectore parebant fibræ, quæ sunt venæ minutulæ. Seu, per pectus emicabant, & translucebant fibræ.

391. Illvm rvricol. sylvar. nvm. Favni, &c.] Agrestis deus à diis & hominibus agrestibus defletus est. Fauni dii agricolarum & syluarum nihilominus. Virgil.1. Georg. *Et vos agrestum præsentia numina Fauni.* De his Natal. lib.5. Mytholog. cap.9. Composuit illi epitaphium Archias 3. Antholog. tit.8. εἰς αὐλητάς, *in tibicines,* in persona Nympharum, tam immaniter necatum lamentantium.

393. Et tvnc qvoq. clarvs Olymp.] Non puto aliud, quàm montem illum altissimum in confinibus Thessaliæ & Macedoniæ nomine Olympi hoc loco accipiendum. Flere autem & lugere syluas, montes, bestias apud poëtas quis nescit? Clarus erat & celebris Olympus etiam per illud tempus. & iuxta illum, seu in illo res gesta concipienda est.

394. Et nymphæ] montanæ & syluestres.

395. Lanigerosq. greg. armentaq. b. pavit] omnes opiliones, & armentarii. Bucerum pecus, quod gerit magna cornua. Βυ particula significatum intendit: κέρας est cornu. Lanigeræ pecudes Lucretio sunt oues; *bucera secla* greges boum & vaccarum. Festus buceriũ pecus de bubus dicimus.

396. Cadvcas lacrymas] cadentes ab oculis flentium. Suprà, *Et lacrymæ mites inter mandata cadebant.* Et epist.6. *Et lacrymis in falsa cadentibus ora.* Propertius eleg.6. lib.3. *Illius ex oculis multa cadebat aqua.*

397. Ac venis perbibit imis] venas terræ puta esse meatus aquarum & spirituum: sicut in corpore humano venæ sunt conceptacula sanguinis, & arteriæ spirituum. Nec nouum, si & illa suas venas habeat, cùm ei quoque sua viscera lib.1. & ab aliis quoque auctoribus tribuantur, *Itum est in viscera terræ.* Fabulam *Marsyæ* tribus distichis perstringit 6. Fastor.

Inuentam (tibiam) *primùm miratur, & vsum*
Nescit, & afflatam sensit habere sonum.

Et modò dimittit digitos, modò concipit auras:
Iamq; inter Nymphas arte superbus erat.
Prouocat & Phœbum. Phœbo superante pependit:
Cæsa recesserunt à cute membra sua.

378. QVAS VBI FECIT AQVAS, &c.] vbi redegit in vnum, & effecit fluuium, salsugine adempta illum rupta, seu patefacta terra emisit in Phrygia.

399. RIPIS DECLIVIBVS] Phrygia igitur eminentiore solo.

RAPID. PETENS ÆQVOR] Flumina aut omnia, A aut plurima in mare decurrere, dubium nullum est, & egimus de hoc lib. 1 ibi, *In mare perueniunt partim.* Sed cur rapidum æquor, cùm mare stet, non currat? Ad fluxum & refluxum, seu recessum & accessum eius, seu reciprocationem marini æstus respexit. De quo egregiè Virgil lib. 11. Æneid.

Qualis vbi alterno procurrens gurgite pontus
Nunc ruit ad terras scopulisq; superiacit vndam
Spumeus, extremamq; sinu perfundit arenam:
Nunc rapidus retro, atque æstu resoluta resorbens
Saxa fugit, littusq; vado labente relinquit.

Pelops Nioben germanam luget, humerum eburneum in locum natiui, à Cerere absumpti sibi à diis restitutum expromens. Nam Tantalus filium coctum ipsis inter epulas, explorandæ eorum diuinitatis apposuerat.

X.

TALIBVS exemplis redit ad præsentia dictis
Vulgus, & extinctum cum stirpe Amphiona luget.
Mater in inuidia est. * *hanc tunc quoque dicitur vnus* *quam.
Flesse Pelops, humeróque suas à pectore postquam
Deduxit vestes, ebur ostendisse sinistro.
Concolor huic humerus nascendi tempore dextro,
Corporeúsque fuit: manibus mox cæsa paternis
Membra ferunt iunxisse deos: aliísque repertis,
Qui locus est iuguli medius, summique lacerti
Defuit, impositum est, non comparentis in vsum
Partis ebur: factóque Pelops fuit integer illo.

401. TALIB. EXEMP. DICT.] Thebani ciues auditis exemplis de Lycijs agrestibus, & Marsya Satyro, quomodo sceleris sui aduersus deos pœnas iustas & graues subijssent, mentes ad Amphionem, & liberos eius conuerterunt, eosque miserati & lamentati sunt.

403. MATER IN INVIDIA EST] Niobæ funestum hoc malum, vt capiti & caussæ adscribebant, quæ fastu inaudito turgida, & virum & natos nataÍque perdiderat. Malè igitur apud populum audiebat non iniuria.

HANC T. QVOQ. DICIT. VN. FLESSE PELOPS] nemine illam flente, solus frater flebat.

B 404. HVMEROQ. SVAS A PECTORE POSTQ. &c.] postquam deduxit suas vestes à pectore, postquam nudauit pectus veste quam gerebat pretiosa & purpurea, vt nigram & lugubrem sororis gratia indueret, exhibuit conspicandum ebur sinistro humero, humerum sinistrum totum eburneum. Virg. 3. Georg *Humeroq; Pelops insignis eburno.*

406. CONCOLOR HVIC HVMERVS, &c.] Docet qua occasione humerum hunc eburneum adeptus sit. Satis ex argumento sectionis huius claruit.

409. QVI LOCVS E. IVGVL. MED. &c.] humerus, περιφερικῶς. Vide Natal. lib. 6. cap. 18.

Quòd Pelopi consolando Athenienses defuerant obsidio fecit, qua eos Tereus Thracum rex liberauit: cui bene merito Pandion rex Prognen filiam locauit. Sed hæ innuptæ fuerunt nuptiæ. Diem tamen illum, vti & natalem Itys, inde procreati, Thraces festum egerunt.

XI.

FINITIMI proceres coeunt, vrbésque propinquæ
Orauere suos ire ad solatia reges.
Argósque, & Sparte, Pelopeïadésque Mycenæ,
Et nondum toruæ Calydon inuisa Dianæ,

Orcho-

Orchomenósque ferax, & nobilis ære Corinthus,
Messenéque ferox, Patræque, humilésque Cleonæ,
Et Nelea Pylos, nec adhuc Pittheïa Trœzen,
Quæque vrbes aliæ bimari clauduntur ab Isthmo,
Exteriúsque sitæ bimari spectantur ab Isthmo.
Credere quis posset? solæ cessastis Athenæ.
Obstitit officio bellum, subuectáque Ponto
Barbara Cecropios terrebant agmina muros.
Threïcius Tereus hæc auxiliaribus armis
Fuderat: & clarum vincendo nomen habebat.
Quem sibi Pandion opibúsque virísque potentem,
Et genus à magno ducentem fortè Gradiuo,
Connubio Prognes iunxit. non pronuba Iuno,
Non Hymenæus adest, illi non Gratia lecto.
Eumenides tenuere faces de funere raptas:
Eumenides strauere torum, tectóque profanus
Incubuit bubo, thalamique in culmine sedit.
Hac aue coniuncti Progne Tereúsque, parentes
Hac aue sunt facti: gratata est scilicet illis
Thracia, dijsque ipsis grates egere, diémque
Quóque data est claro Pandione nata tyranno,
Quóque erat ortus Itys, festum iussere vocari.
VSQVE ADEO LATET VTILITAS.

412. FINITIMI PROCERES COEVNT] agunt conueorom, & consultant de consolando Pelope. A

413. ORAVERE S. ERE ADSOLAT. REGES] Noo habuere singulæ vrbes quas recenset, reges suos. Sed regum nomine optimates, seu auctoritate, gratia & opibus, in singulis principes cape. Laiiùs enim pater regis nono, quod pueris ioculcaodom est à didascalis.

414. PELOPEIADESQ. MYCENÆ] Noo condidit eas Pelops, sed conditas ampliauit.

415. N NO. TORVÆ CALYO. INVIS. DIANÆ] Toruæ epitheton est temporale: noo enim alioqui torua Diana. Vrbs Ætoliæ Calydon, cuius rex Oeneus cùm frugum primitias dijs omoibus, sola Diana præterita, obtulisset, irata illa, aprum ferocissimum ad vastitatem toti regioni ioferendam misit. Qua de re lib. 8.

416 ET NOBILIS ÆRE CORINTHVS] Expugnata & incensa Corintho à L. Mummio aurum, argentum, & æs plurimarum statuarom colliquefacta mixtim fluxere. Quæ mistio cùm placeret, ex ea materia vasa postmodum confecta sunt, quæ Corinthia vocabantur, quòd ea mistio primùm Corinthi extitisset. Fuerunt autem huius æris tria genera. Candidum, in quo plus argeotij alterum, in quo plus auri: tertium, in qoo æqualis omnium temperies. Magno in pretio fuerunt vasa Corinthia, quorum vt percupidum notatum Augustum scribit Sueton. cap. 70 Videndus quoque Plinius lib. 34. cap. 2. Florus lib. 2. cap. 16. M. Ant. Muretus paulùm diuersa quàm dictum est, de temperatura æris huius lib. 5. Lection. Variar. cap. 5. B

417. MESSENEQ. FEROX] Cum Lacedæmonijs enim propè cootineoter pro libertate depugnarunt, nec domiti domari potuerunt Messeoij.

HVMILESQ. CLEONÆ] paruum oppidum, Straboni *πόλισμα*.

418. ET NELEA PYLOS] Vrbs Messenia, quę aliquando regem habuit Neleum Nestoris parentem.

NEC ADHVC PITTHEIA TROEZEN] nondum quippe Pittheus Thesei materous auus ibidem regnarat.

419. BIMARI CLAVO. AB ISTHMO] & aliæ demum vrbes infra Isthmum, in ipsa Pelopoooeso. Isthmus angusta terra inter duo maria.

420. EXTERIVSQ. SITÆ] vrbes Achaiæ.

421. CREDERE QVIS POSSET, &c.] Solos Athenienses, humanissimos homioes & officiosissimos defuisse consolando Pelopi permirum est. Cic. pro Flacco. *Adsunt Athenienses, vnde humanitas, doctrina, religio fruges, iura, leges ortæ, atque in omnes terras distributa putantur.*

422. OBSTITIT OFFICIO BELLVM &c.] Excusat eorum absentiam. Vrbs obsidione premebator, ioquit, & domo abesse non poterant.

424. AVXILIARIB. ARMIS FVD.] Lib. 1. *Sed illum Cæruleus frater iuuat auxiliaribus armis.*

425. ET CLARVM VINCENDO NOM. HABEB.] ex victoria in depulsione hostium à mœnibus Athenarum, magna de eo fama surrexit.

426 OPIBVSQ. VIRISQ. POTENT. ET GENVS &c.] Dignum affinitate sua rex Pandion iudicauit his de caussis. Quòd auxiliator, & victor. Hæc exprimenda non est, cùm per se liqueat.

Sed ferro: seu, si quid habes quod vincere ferrum
Possit: in omne nefas ego me, germana, paraui.
Aut ego cùm facibus regalia tecta cremabo,
Artificem medijs immittam Terea flammis.
Aut linguam, aut oculos, aut quæ tibi membra pudorem
* *Abstulerunt, ferro rapiam: aut per vulnera mille*
Sontem animam expellam. magnum est quodcunque paraui:
Quid sit, adhuc dubito. peragit dum talia Progne:
Ad matrem veniebat Itys. quid possit, ab illo
Admonita est: oculísque tuens immitibus, Ah quàm
Es similis patri? dixit. nec plura locuta,
Triste parat facinus, tacitáque exæstuat ira.
Vt tamen accessit natus, matríque salutem
Attulit: & paruis adduxit colla lacertis:
Mistáque blanditijs puerilibus oscula iunxit;
Mota quidem est genitrix, infractáque constitit ira:
Inuitíque oculi lacrymis maduere coactis.
Sed simul ex nimia mentem pietate labare
Sensit: ab hoc iterum est ad vultus versa sororis.
Inque vicem spectans ambos, Cur admouet, inquit,
Alter blanditias, rapta silet altera lingua?
Quam vocat hic matrem, cur non vocat illa sororem?
Cui sis nupta vide, Pandione nata, marito.
Degeneras, scelus est pietas in coniuge Tereo.
Nec mora, traxit Ityn, veluti Gangetica cerua
Lactentem fœtum per syluas tigris opacas.
Vtque domus altæ partem tenuere remotam,
Tendentémque manus, & iam sua fata videntem,
Et mater, mater clamantem, & colla petentem,
Ense ferit Progne, lateri quà pectus adhæret.
Nec vultum vertit. satis illi ad fata vel vnum
Vulnus erat: iugulum ferro Philomela resoluit:
Viuáque adhuc, animæque aliquid retinentia membra
Dilaniat. pars inde cauis exultat ahenis:
Pars verubus stridet: manant penetralia tabo.
His adhibet coniux ignarum Terea mensis.
Et patrij moris sacrum mentita, quod vni
Fas sit adire viro, comites famulósque remouit.
Ipse sedens solio Tereus sublimis auito,
Vescitur: inque suam sua viscera congerit aluum.
Tantáque nox animi est. Ityn huc accersite, dixit.
Dissimulare nequit crudelia gaudia Progne:
Iamque suæ cupiens existere nuntia cladis,
Intus habes quem poscis, ait. circumspicit ille:
Atque vbi sit, quærit. quærenti, iterúmque vocanti,
Sicut erat sparsis furiali cæde capillis,
Prosiluit, Ityósque caput Philomela cruentum

* Vt apud Maron. Steteruntq; comæ, Mæseruntq; herbas.

Misit in ora patris: nec tempore maluit vllo
Posse loqui: & meritis testari gaudia dictis.
Thracius ingenti mensas clamore repellit,
Vipereasque ciet stygia de valle sorores:
Et, modò si posset, reserato pectore, diras
Egerere inde dapes, demersaque viscera gestit:
Flet modò: seque vocat bustum miserabile nati:
Nunc sequitur nudo genitas Pandione ferro.
Corpora Cecropidum pennis pendere putares,
Pendebant pennis: quarum petit altera syluas,
Altera tecta subit: neque adhuc de corpore cædis
Excessere notæ; signataque sanguine pluma est.
Ille dolore suo, pœnæque cupidine velox
Vertitur in volucrem, cui stant in vertice cristæ:
Prominet immodicum pro longa cuspide rostrum.
Nomen epops volucri: facies armata videtur.
Hic dolor ante diem, longæque extrema senectæ
Tempora, tartareas Pandiona misit ad vmbras.

609. ARDET, ET IRAM NON C. IPSA SVAM] Suprà de Tereo, *nec capiunt inclusas pectora flammas*. Non videt, non intelligit, quantopere sit irata. Non se capit præ ira.

610. FLETVMQ. SORVR. CORRIP.] Testabantur lacrymæ saltem, quas iam elinguata apud sororem fundebat, inuitissimè cõpressam & oppressam. Testantur idē verba, quæ nondū exsecta lingua fecit, ipsius facti & tyrāni detestatione, & minarū plena:

——— Passos laniata capillos
Lugenti similis, cæsis plangore lacertis
Intendens palmas O diris, barbare factis,
O crudelis, ait, nec te mandata parentis
Cum lacrymis mouere pijs, nec cura sororis,
Nec mea virginitas, nec connubialia iura.
Omnia turbasti: pellex ego facta sororis.
Tu geminus coniux, hostis mihi, debita pœna.
Quin animā hāc (ne quod facinus tibi, perfide, restet)
Eripis? atque vtinam fecisses ante nefandos
Concubitus: vacuas habuissem criminis vmbras.
Si tamen hæc superi cernunt, si numina diuûm
Sunt aliquid: si non perierunt omnia mecum:
Quandocunque mihi pœnas dabis, ipsa pudore
Proiecto tua facta loquar: si copia detur
In populos veniam: si syluis clausa tenebor,
Implebo syluas, & conscia saxa mouebo.
Audiet hæc æther, & si Deus vllus in illo est.

Verumenimuero Progne has lacrymas, vt inanes & inutiles ad vindictam, de qua in præsens cogirandum sit, castigat.

612. SED FERRO] quo atrocissima scelera vindicantur, quoniam eo vita homini eripitur, qua mulcta quid tandē maius? Quanquam & ignibus, & aliis supplicijs, sed ferro crebriùs & vitatiùs & citiùs.

QVOD VINCERE FERR. POSSIT] quod sit ad sensum acerbius, & dirius.

613. IN OMNE NEFAS EGO ME G. PARAVI] Ausuram se fatetur, quæ possit omnia: nihil sibi nimium visum iri, dum à scelesto & incesto marito pœnas condignas reposcat.

614. AVT EGO CVM FACIB. REGAL. TECT. &c.] Distinctè enumerat 4. modos, quibus eum punire cogitarit. Vult enim aut regiam incendere, & adulterum in medias flammas inijcere: aut siue oculos effodere, siue linguam, quod ipse sorori fecit, præcidere: aut vulneribus vsque ad mortem consauciare. *Artificem* nominat, id est, auctorem & perpetratorem nefandi sceleris, & tam callidè occultati ac dissimulati. Sic 2. Æneid. Sinon vafritiem, & machinationes Vlyssis contra se, vocat *artificis scelus*.

618. SONTEM ANIMAM EXPELLAM] Mors violenta, quæ nimirum vi aliqua externa affertur, animæ è corporibus expelluntur. Naturali autem obitu educuntur, emittuntur, amittuntur, efflantur, redduntur, exhalantur.

619. QVID SIT, ADHVC DVBITO] nondum deliberationem explicauit, quem ex illis quatuor modis supplicij viro adhibeat: & an aliud ab illis, & quodnam adhibeat, adhuc dubitat.

620. QVID POSSIT, AB ILLO ADMONITA EST] Fortè puerulus Itys matri obuius, ei certi capiendi consilii occasio fuit: ipsum quippe mactare, & viro epulandum ponere secum statuit.

621. AH, QVAM ES SIMILIS PATRI?] Erat iam quadrimulus. Certamen naturæ & affectus erga filium paruulum & sororem, & iræ aduersus maritum improbissimum ac perfidissimum tam disertè, tam doctè exponitur, vt nihil suprà possit. Interiectionem *ah* isto loco opinatur Raphael seruire indignationi, vt alibi miserationi. Placet, confirmant sententiam eius verba præcedentia, *oculis immitibus*. Nam si miserans hæc dixisset, placidis & mitibus eum oculis aspexisset. Ergo indignatur eum patris referre imaginem, quòd gauisa esset, si maritum dilexisset. Paternorum lineamētorum in liberis similitudo non satis certum est germanæ prolis, & vxoriæ castitatis argumentum. Valet multum in fœminis, præsertim dum ἐν φιλότητι μίγνυνται, vt Homerus ait, imaginatio, simulacrorumque conceptio. Nota est historia de adultera, quæ tamen

men viro suo semper similes pariebat, quòd eius aduentum & interuentum sollicitè cogitaret ac metueret. Enixæ sunt multæ pulchratum statuatum, quas ex thoro intuebantur, similes: vt in Heliodori Æthiopicis de Chariclea alba nata ex Æthiopissa, ex imagine candida ad thalamum.

623. TRISTE PARAT FACINVS] cædem meditatur, immo parricidium.

TACITAQ. EXÆSTVAT IRA] 9. Æneid. *& menti exæstuat ira*. Et 12. *Irarum tantos voluit sub pectore fluctus*. Horat. Epod. ode 11. *Quòd si meis inæstuet præcordijs Libera bilis*.

624. MATRIQ. SALVT. ATTVLIT, &c.] vt erat à nutrice doctus: simul etiam brachiolis maternum amplexus est collum, & eam insuper disuauiatus, verba adhuc fracta & imperfecta garriuit; qua balbutie parentes impensè recreantur.

627. MOTAQ. EST GENITRIX INF. &c.] Quamuis irata puero propter patrem, tamen his rebus ad maternitatem reuocauit animum, vt & iram deponeret, & ex συμπαθείᾳ illacrymaret.

629. SED SIMVL EX NIM. MENT. PIET. LAB. &c.] vt animaduertit, se in incœpto labascere, & mitescere.

631. CVR ADMOVET ALTER BLANDIT. &c.] cur valent apud me alterius, filij scilicet, blanditiæ vt parcam, & nō valet alterius (sororis Philomelæ) dedecus, propter quod linguam amisit, vt vlciscar? Mater sum quidem illius; sed eadem sum soror huius.

634. CVI SIS NVPT. VIDE PANO. NATA] Tu patente nata nobilissimo, & honestissimo, & generosissimo coniuncta es cum libidinosissimo & periurissimo. An sit tolerabilis ista coniunctio, tecum seputa.

635. DEGENERAS] si te de illo non vlciscetis, si liberum & impunitum dimittis.

SCELVS EST PIETAS IN CONIVGE TEREO] pium esse, & nihil graue ac truculentum moliri in Tereum, vtpote coniugem, est scelus admittere. Aut hunc in modum, sensu contrario. Scelus commissum in Tereum, quia in coniugem, est pietas, quoniam in talem maritum, qui dignus non est, vt eum terra sustineat. De filiabus Peliæ, quæ hortatu Medeæ patrem piè vulnerando sanguinem putridum emiserant, cui illa recentibus succis infusis nouum sufficeret, & seni iuuentutem repararet, quo pacto miser vitam perdidit, quod impostrix Medea volebat, lib. 7. *Hu vt quæque pia est hortatibus impia prima est, Et ne sit scelerata, facit scelus*. Lib. 3. de Agenote: *Facto pius, & sceleratus eodem*.

636. VELVTI GANGET. CERVÆ L. FOETVM, &c.] Prognen cum tigride, bellua sæuissima, quales in India, vbi Ganges fluuius, puerum cum hinnulo, abditam regiæ partem & recessum cum sylua, conuenienter profectò componit.

638. DOMVS ALTÆ] Altiora sunt regum, principum, dynastarum ædificia, & plerumque altioribus etiam in [illegible]s. 1. Trist. eleg. 1.

Forsitan exspectas vt in alta palatia missam
Scandere te iubeam, Cæsareamq. domum.

Et lib. 2. *Regia solis erat sublimibus alta columnis.*

TENVERE] vt peruenere in secretiorem ædium partem Progne trahens, Itys tractus, Philomela sequens, facinoris que socia & administra.

639. TENDENTEMQ. MAN. ET I. S. FATA, &c.] imminentem, iamque paratam necem, & sublatis ad amplexum supplicem manibus, & voce miserabili deprecantem: hoc quippe est geminatum *mater mater*.

641. ENSE FERIT PROGNE, LATERE QVA, &c.] ensis mucrone transfigit, inter pectus & latus. *Crudum per costas exigit ensem*, vt est 10 Æneid.

642. NEC VVLT. VERTIT] Auget ex adiuncto crudelitatem. Et occidit, & quod fecit spectare potuit: vsque adeò iam affectum maternum omnem proiecerat. Contrà de Peliæ filiabus lib. sequenti, quæ tamen ex pietate, & consilio bono, diutiùs videlicet in vita cōseruandi patris, vulnera infligebāt.

Haud tamen ictus
Vlla suos spectare potest: oculosq. reflectunt,
Cæcaq. dant sæuis auersa vulnera dextris.

Vide Prouerbium, *Attica hostilitas* apud Iun. Progne enim Attica, quæ filio, marito, sorori, sibimet exitiosa fuit.

SATIS ILLI AD FAT. VEL VN. VVLN.] vt puero, & quadrimo, cuius tenerum adhuc corpus & inualidum.

643. IVGVL. FERRO PHILOMEL. RESOL.] Lib. 1. *Obsidis vnius iugulum mucrone resoluit*.

644. VIVAQ. ADHVC, ANIMÆQ. ALIQVID, &c.] spirantem adhuc & palpitantem in frusta dilaniat, seu dissecat.

645. PARS INDE CAVIS EXVLT. AHEN. &c.] Pars coquitur, seu elixatur, & in cacabo, seu olla aqua bulliente quodammodo sussultat: pars assatur. Memoriam subibat illud Virgil. de 1. Æneid.

Pars in frusta secant, verubusq. trementia figunt:
Littore ahena locant alij, flammasq. ministrant.

Lib. 1. noster:

Atque ita semineces partim feruentibus artus
Mollit aquis, partim subiecto torruit igni.

646. MANANT PENETRALIA TABO] cruor Itys dilaniati per penetralia manat. Lib. 4. *Et tepido manantia lumina fletu*.

647. HIS ADHIB. CON. IGNAR. TEREVS MENS.] Has illi epulas, nesciēti fuit dites, & nihil tale suspicanti infert. Astyages quoque Medorum rex Harpagi, amico suo infestus, in vindictam, ob seruatum nepotem Cyrum, filium eius interfecit, patrique coctum apponi iussit. Iustin. lib. 1.

648. ET PATRII MORIS SACRVM MENTITA] Dixit marito, ubire se morem Atheniensium, apud quos hoc genus sacrificij, seu cæremoniæ seruaretur, vt vxor sola soli viro nullis præsentibus famulis cibos poneret. Hoc ideo mentiebatur, ne ab ipsis, si interessent, proderetur.

651. INQ. SVAM SVA VISCERA CONGERIT ALVVM] de suis visceribus genitum condebat in sua viscera. Contraria ἀνθρωποφαγία exercetur in India & Brasilia, vbi filij parentes in vltima senectute, vt iam omoimodis inutiles, mactant, & in viscera sua coogerunt. Prognen vnà epulatam esse 5. Thebaid. idcirco affingit Statius teste Lutatio, dum Polyxonem Lemniadas ad viros suos & filios mactandos cohortantem introducit, vt hoc necessitatu mendacio faciliùs persuadeat.

652. TANTAQ. NOX ANIMI EST] Tanta erat eius animo offusa caligo, vt nec visu, nec odore, nec sapore humanis carnibus vesci se cognosceret, & quem edebat filium, eum accersi iuberet, & inclamaret. Suprà: *Prô superi, quantum mortalia pectora cæcæ Noctis*

Noctis habent? In 4. Æneid. cùm de Didone ait Virgil.

At non infalix animi Phœnissa, nec vnquam
Soluitur in somnos, oculisq; aut pectore noctem
Accipit.

Vocabulo *noctis* quietem mentis, angorisque vacuitatem quadam catachresi indicat.

653. DISSIMVL. NEQ. CRVO. GAVO. PROGNE, &c.] Voluptatem magnam ex errore & illusione Terei capiebat Progne: nec se ampliùs tenebat, quin aperiret, quod sibi eludi futurum erat.

655. INTVS HABES QVEM POSCIS] eo modo, quo iam audiuimus.

CIRCVMSPIC. ILLE ATQ. VBI SIT QVÆR.] τὸ *intus habes* interpretatur Tereus, iuxta te habes, cùm ijs vocibus Progne ventrem eius significatum vellet.

657. SICVT ERAT SPARSIS F. CÆD. CAPILL.] Instar furiæ, solutis capillis, toruissimo aspectu in cæde illa versata, caput secum abstulerat, quod mœcho ingereret.

658. ITYOSQ. CAPVT] Mariang Accursius in Diatriba aptius credidit *Ityliq;* vt Catullus: *Daulias absumpti fata gemens Ityli.*

659. NEC TEMPORE MALVIT VLLO POSSE LOQVI] Tam iucundum hoc illi fuit, vt eo articulo linguam potiùs haberet, qua in illum inueheretur, lætitiamque suam testaretur, quàm posse caput filij, cuius membra Tereus estabat, quemque ardenter requirebat miser, in faciem eius conijcere. Vel magno se incommodo mactari patienter interdum ferunt multi, dum nefariam aliquam cupiditatem suam expleat possint.

661. INGENTI MENS. CLAMORE REPELLIT] Clamor hic erat execratorius vtriusque mulieris, quas iam cernebat sibi tales epulas apparasse: ac proinde mensam ipsam euertit, & Furias ad eas pro scelere tanto diuexandas inuocat.

662. VIPEREAS SORORES] quæ crinibus serpentes implicitos gestant. Hac de rè lib. 4.

663. DIRAS EGERERE INDE DAPES] Lupus non edit lupum, nec vlla fera facilè feram sui generis: & homo, nisi feris ipsis magis ferus, edet hominem? Etiam ignarus si comederit, prandium eiusmodi reuomere conabitur. Cineres tamen Mausoli Cariæ regis Artemisiam odoribus confusos hausisse, historici vulgarunt. Ita bustum mariti charissimi quodammodo fuit, nobilius Mausolæo, quod illi nobilissimum & sumptuosissimum extruendum locauit.

665. FLET MODO] Hoc poterat, & item alterum, vt stricto gladio eas persequeretur.

SEQ. VOCAT BVSTVM MIS. NATI] Ad cœnam Thyestæ allusum fortasse, vbi iuxta veterem Tragicum, *natu sepulchrum ipse fuit parens*: apud Cic. in Tusculan.

668. PENDEB. PENNIS] In aëre expansis alis iam in aues mutatæ pendebant, seseque librabant. Idem manere in aëre suspensas aues tradũt naturæ rimatores, quòd minus habent terrei ac humoris, multo plus aërei, cum caloris temperatura. Statius 3. Thebaid.

——Cursus vt nulla serenos
Ales agat, liquidoq; polum complexa meatu
Pendeat.

PETIT ALTERA SYLVAS] Philomela versa in lusciniam. Græci vocant aëdonem, de cuius auis cantu admirabilia sunt quæ narrat Præfat. in 3: libros de Oratore M. Anton. Maioragius rhetor, & orator eximius. Vide & Plin. lib. 10. cap. 9. & Adag. *Luscinia deest cantus.* Meminit harum transmutationum & Virgil. eclog. 6. vbi Philomelam pro Progne nominat. Et alioqui multò plures sunt, qui hanc in lusciniam, illam in hirundinem commutatam testantur:

Aut vt mutatos Terei narrauerit artus,
Quas illi Philomela dapes, quæ dona pararit?
Quo cursu deserta petiuerit? & quibus antè
Infælix sua tecta superuolitauerit alis?

Ibi longam disputationem texit Ludouicus de la Cerda noster, quem legere poteris. Item Rhodigin. lib. 29. cap. 26.

669. ALTERA TECTA SVBIT] Progne mutata in hirundinem, quæ luteum sub trabe figit opus.

NEC ADHVC DE PECT. CÆD. &c.] Rem naturalem ad commentum poëticum trahit. Plumæ hirundinum maculis & notis quibusdam rubentibus, quasi sanguineis distinguuntur. Georg. 4. *Et manibus Progne pectus signata cruentis.*

671. DOLORE SVO, POENÆQ. CVPID. VELOX] vt insequendo properaret, & dolor faciebat, quem capiebat; & maleficij tanti vel morte puniendi summa voluntas.

672. CVI STANT IN VERTICE CRISTÆ &c.] Notatio vpupæ, in quam transijt Tereus. *Epops* Græcis. Qui velut adhuc quærens Itym filium, has voces videtur ingeminare *ποῦ ποῦ; vbi vbi?* Plin. lib. 10. cap. 29. Tereum in accipitrem versum ait Hygin. fab. 45.

674. FACIES ARMATA VIDET.] propter rostrum longum, quod illi quasi pro hasta est: & ob cristas quasi galeatum est caput.

675. ANTE DIEM, LONGÆQ. EXTREM. S. TEMP. &c.] Pandion Atheniensium rex, Prognes & Philomelæ pater, acceptis huius tragœdiæ nuntijs, nondum senio, sed dolore ac mœstitia cõfectus decessit. Adi Natalem lib. 7. Mythol. cap. 10. Hæc omnia ab alijs traduntur contigisse in Daulia, siue Daulide oppido Phocidis, cui tunc imperabat Tereus. Quocirca & Philomela Daulias poëtis; quandoquidem in hanc auem ibidem conuersa, quæ vsque hodie *Ityn*, siue *Itylum* gemit. Fast. 5.

Quacunq; ingreditur miseris loca cuncta querelis
Implet, vt amissum cùm gemit ales Ityn.

Catull. ad Ortalum:

Qualia sub densis ramorum concinit vmbris
Daulias, absumpti fata gemens Ityli.

Ory-

Orythyiam, vnam de IV. filiabus Erechthei regis Atheniensium Aquilo sibi in matrimonium poscens, cùm repulsam ferret, raptam in Thraciam detulit, ex eáq; Zeten & Calain suscepit, quibus pubescentibus alę increuerunt. Atque hi cum Argonautis deinde in Colchos profecti sunt. Inseritur locus de venti huius impetu validissimo.

SCEPTRA loci, rerúmque capit moderamen Erechtheus, XIII.
Iustitia dubium, validísne potentior armis.
Quattuor ille quidem iuuenes, totidémque crearat
Fœmineæ sortis: sed erat par forma duarum.
E quibus Æolides Cephalus de coniuge fœlix
Procri fuit. Boreæ Tereus, Thracésque nocebant,
Dilectáque diu caruit deus Orythyia:
Dum rogat, & precibus mauult quàm viribus vti.
Ast vbi blanditijs agitur nil: horridus ira,
Quæ solita est illi, nimiúmque domestica vento:
Et meritò, dixit: quid enim mea tela reliqui?
Sæuitiam, & vires, irámque animósque minaces?
Admouique preces, quarum me dedecet vsus?
Apta mihi vis est: hac tristia nubila pello,
Hac freta concutio, nodosáque robora verto,
Induróque niues, & terras grandine pulso.
Idem egò, cùm fratres cælo sum nactus aperto,
(Nam mihi campus is est) tanto molimine luctor,
Vt medius nostris concursibus insonet æther,
Exiliántque cauis elisi nubibus ignes.
Idem ego cùm subij conuexa foramina terræ:
Suppoſuique ferox imis mea terga cauernis:
Sollicito manes, totúmque tremoribus orbem.
Hac ope debueram thalamos petijsse: socérque
Non orandus erat mihi, sed faciendus Erechtheus.
Hæc Boreas, aut his non inferiora locutus
Excussit pennas: quarum iactatibus omnis
Afflata est tellus: latúmque perhorruit æquor.
Puluereámque trahens per summa cacumina pallam,
Verrit humum, pauidámque metu caligine tectus
Orythyiam adamans fuluis complectitur alis.
Dum volat, arserunt agitati fortiùs ignes.
Nec priùs aërei cursus suppressit habenas,
Quàm Ciconum tenuit scopulos, & mœnia raptor.
*Illic * & gelidi coniux Actæa tyranni,* *egelidi *
Et genitrix facta est, partúque enixa gemellos:

Cætera qui matris, pennas genitoris habebant.
Non tamen has memorant vnà cum corpore natas:
Barbáque dum rutilis aberat subnixa capillis:
Implumes Calaisque puer, Zetésque fuerunt.
Mox pariter pennæ ritu cœpere volucrum
Cingere vtrumque latus, pariter flauescere malæ.
Ergo vbi concessit tempus puerile iuuentæ:
Vellera cum Minyis nitido radiantia villo
Per mare non notum prima petiere carina.

677. SCEPTRA LOCI, &c. CAPIT ERECHTHEVS] A Clauserat fabulam Terei morte Pandionis, Athenarum regis. Proximum erat vt de successore narrarer, quod præstat.

678. IVSTITIA DVB. VALID. N. POTENT. ARM.] Ciuitates, prouinciæ, regna legibus gubernanda, armis conseruanda sunt. In legibus spectatur iustitia, in armis quæritur potentia: & illa domi, hac foris opus est; satisque magnam laudem rex acquisierit, si ciues suos vtrobique omni iniuria & calamitate prohibuerit. Bonus igitur rex Erechteus, quia & iustus rector, & fortis ac potens præliator.

679. QVATTVOR ILLI QVVO. IVVEN. &c.] Octo genuerat liberos. De quatuor filiabus duæ precellebant pulchritudine, sic, vt neutra alteri concederet. Harum vnam, Procrin nomine, sortitus est Cephalus, ab Æolo genus ducens. Orythyia cur non potiretur Boreas, quanquam diu ambisset & petisset, in caussa fuit audita Terei Thracumque crudelitas, de qua hactenus: ea siquidem Aquiloni, seu Thraci (inde enim spirat) inuidiam creauit. *Threicium* appellat Horat. Epod. 13. & *Thracum ventum* ode 25. libr. 1. Plerumque enim vnius paucorúmve peccatum in familia, aut gente aliqua omnes odiosos ac inuisos reddit.

684. AC PRECIB. MAVVLT Q. VIRIB. VTI] Non tamdiu caruisset Orythyia, si eam rapere voluisset, quod poterat, & quod postea fecit. Sed ex beneficio exorato beneuolentiam retinere, quàm ex vi vsurpata in offensionem incurrere præoptauit.

685. AST VBI BLANDIT. NIL AGIT] vbi blandis precibus apud parentes virginis nihil est consecutus, vbi frustra fuit.

686. QVÆ SOLIT. E. ILLI NIM. DOM. EST.] Qualis, & quanta sit hæc ira; ipsemet verbis suis iam C iam docebit.

687. ET MERITO, DIXIT] Indignationis sermo est hic. *& meritò*, subaudiendumque, hoc mihi euenit, tandiu mihi illuditur, tandiu careo dilecta Orythyia: aut simile quiddam.

QVID OMNIM MEA TELA RELIQVI?] telis, non blanditijs agendum fuit. Quæ porrò sunt tela illius? Recenset, & ob ea dicitur *impotens* Horatio, Senecæ *insanus*, Ouidio *horrifer*, *trux*, Silio *rapidus*. Ob flatum vehementem, qua in vijs obiacentia diffl..., puluerémque conuertit, à D. Hieronymo *scopa viarum*. Poëta ipse infrà: *Verrit humum*.

689. QVARVM ME DEDECET VSVS] Turpe & inimicum est naturæ meæ rogare, amicum cogere.

690. APTA MIHI VIS EST, &c.] Planè vt sæuissimum & importunissimum tyrannum semet graphicè describit.

HAC TRIST. NVBILA PELLO] vim suam particulatim edisserit. Pulsis cælo atris nubibus, quarum tristis aspectus, serenitatem concilio. Hinc Iupiter eluuionem terris ex imbrium assiduitate inducturus, eum in antris claudit, vt & alios ventos, quorum flamina inductas fugant nubes, lib. 1.

691. HAC FRETA CONCVTIO] magis quàm alij. 1. Æneid.

Talia iactanti stridens Aquilone procella
Velum aduersa ferit, fluctúsque ad sidera tollit.

Lucret. lib. 1.

Principio venti vis verberat incita pontum.

NODOSAQVE ROBORA VERTO] in syluis annosis, arbores ob id nodosas diffringo & euerto. Lucret. lib. 6.

Hic vbi lenior est, in terra quam tamen alta
Arbusta euoluens radicibus haurit ab imis.

692. INDVRO Q. NIVES] quia gelidus, seu frigidus, cùm è regione illi respondens Auster sit tepidus. B

ET TERRAS GRAN[illegible]S PVLSO] frigidissimis enim ventis spirantibus [illegible]ensantur pluuiarum guttæ in glaciem, vnde grando. Solent poëtæ crebritatem telorum emissorum in pugna cum imbribus grandinis comparare. Lib. 5. *Tela volant hyberna grandine plura* Virgil. 10.

Telaque coniiciunt, proturbántque eminus hostem
Missilibus, furit Æneas, tectúsque tenet se.
Ac velut effusa si quando grandine nimbi
Præcipitant, &c.

693. IDEM EGO C. FRAT. CÆL. S. NACT. AP.] In ipso aëre venti aliquando confligunt acerrimè. Fratres Aquilonis sunt Eurus, Zephyrus, Auster. Sic lib. 1. *Tanta est discordia fratrum*. De hoc conflictu Virgil. 2. Æneid.

Aduersi rupto ceu quondam turbine venti
Confligunt, Zephyrúsque, Notúsque, & lætus Eois
Eurus equis: strident syluæ, sæuítque tridenti
Spumeus, atque imo Nereus ciet æquora fundo.

694. NAM MIHI CAMPVS IS EST] in cælo aperto, in aëre libero est campus meus, in quo pro arbitrio volito ac discurro.

695. ET MEDIVS NOST. CONCVRSIB. &c.] de sonitu & fragore, qui ex pugna & concursu ventorum toto cælo existit, intellige. daß sauffen / vnd brausen in den lufften.

696. EXILIANTQ. CAVIS ELISI NVB. IGN.] Ex collisione nubium, quas venti excitant & impellunt, tonitrua & fulgora existunt. Lucret. lib. 6.

Fulget item nubes, ignis cùm semina multa
Excussere suo concursu, ceu lapidem si
Percutiat lapis, aut ferrum. nam tum quoque lumen
Exsilit, & claras scintillas dissipat ignis.

697. IDEM

697 Iorm [illegible] & [illegible] terræmotum [illegible] [illegible] fla [illegible] efficiens [illegible] [illegible] nis terræ inclusæ. [illegible] erumpere conantur, sola terrarum quat[illegible].

699. Sollicit[illegible] manes [illegible]. Lib. antegresso, quo[illegible] Typho[illegible] tem iniecta Sicilia [illegible] um, [illegible] luctatur amoliri, & oppida cum mo[illegible] de[illegible] re, terræ motum exc[illegible]:

Inde tremit tellus, & rex pauet [illegible] entûm,
Ne pateat, latoq́; [illegible] retegatur [illegible] atu,
Immiss[illegible]q́; dies trepidantes terreat vmbras.

700 Ha[illegible] opeo b. ha[illegible] m[illegible], & [illegible] Ista me decebant, [illegible] de[illegible] rant. Pœnitet B[illegible] reâ no[illegible].

70[illegible]. Ex[illegible] vsst[illegible] Venti [illegible] ad eorum v[illegible] atem [illegible] am, vnde [illegible] dicuntur. Libr. 1. *Madidis Notus euolat alis.* [illegible] Heroid.

Ille Æolus Noto Zephyroq; & Sithonio Aquiloni
Imperat, & pennis, Eure proterue, tuis.

Qva[illegible] iacta [illegible] & [illegible] *[illegible]*, non enim ex[illegible] mundi [illegible] sed regnum, & [illegible] suos [illegible] ludi[illegible] *Scythiam, septemq; triones Ille sibi inuasit Boreas.*

7[illegible]. Pvlvereamq tr[illegible] cac[illegible] nvb. &c. Pulvereas nubes humum verrendo commouet, quas per editiora loca trahit.

706. Pavio. me[illegible] ca[illegible] g. t[illegible] &c.] Ideirco pauidam, quia caligine tectus adueniebat.

707. Ory[illegible] m adamans.] Emendatiùs legeretur *Orythyian amans.*

Fvlvis[illegible] a[illegible] s] Rapiu[illegible] & a[illegible] tationem his ver[illegible] sequitur. Lu[illegible] n[illegible] s appellant fuluos poëtæ [illegible] ex quo [illegible] rem hu[illegible] rum Boreæ con[illegible] pias [illegible]et.

708. Ars[illegible] [illegible] g[illegible]] Amor[illegible] inter volandum creuisse, cùm iam possideret, quod diu concupiuerat.

709. Afre cvrs. sv[illegible] press. hab. non priùs per aërem cum rapina volare destitit. Obsetua *cursum* de volatu; sed cum attributo *aerei cursus.*

71[illegible] Cicon. popvl. et mo[illegible] nia] *Cicones* populi [illegible] æ.

7[illegible] Illic et gelidi c. Actæa] Illic Actæa, Atheniensis virgo connubium iniuit cum gelido [illegible] no, cum Aquilone, seu Borea, qui est vento[illegible] mus. Virg. 4. Georg. Actiadem nomi[illegible]: *Atque Geta, atque Hebrus, atq; Actias Orythyia.* Ac[illegible] lius Mariang. in Diatriba de ver. cod. *Egelido*, pro quo *& gelido* vulgò editur, reponebat, vt Ausonius [illegible] m [illegible] m [illegible] Fla[illegible] [illegible] [illegible] te[illegible] an [illegible] ene[illegible] cat[illegible] bet[illegible].

[illegible] ri[illegible] fa[illegible] a[illegible] s & fructus conn[illegible], & amo[illegible] ine em[illegible] atque stabilimentum [illegible] es [illegible] Insuprq [illegible] lem[illegible] *orum [illegible] crorum caussa*, quæ verba [illegible] ipi [illegible] exprimebatur. Latius hac de re Lips. Comment. ad Annalem Taciti. Adde [illegible] & [illegible] in C[illegible] *crorum quarundorum caussa, c[illegible] et vxor dat[illegible]* [illegible] imutos est Lamb[illegible] Ad[illegible] in. B[illegible] onis[illegible] ulas.

713 [illegible] e fra[illegible] t pen[illegible] gimit.] Præter Zeten & Cal[illegible] [illegible] pu[illegible], Chthoniam, Chionen, & C[illegible] n[illegible] pit. Sed [illegible] quod alan[illegible], h[illegible] pat[illegible] habebant. cætera matris, præter[illegible] xum vi[illegible].

714. N[illegible] a[illegible] m[illegible] mor. &c.] Alioquin monst[illegible] rari. D[illegible] et deinde quo tempore a[illegible] nempe cu[illegible] prima [illegible] acru[illegible] ge[illegible] ba[illegible] ent, & [illegible] plu[illegible].

71[illegible] E[illegible] vpi[illegible] [illegible] ivvinta] postquam ab [illegible] tempus pueri[illegible], postquam excesserunt ex pueri[illegible], ex ephebis. [illegible] voc[illegible] bulum est communc tempori [illegible], quod ab infantia exigitur v[illegible] que ad c[illegible] stantem, seu viri[illegible] em ætatem. Eius pars est pubertas.

71[illegible]. V[illegible] lera nitid. radiant. villo] Vellus aureum, de quo lib. sequenti. *Fortunam pelliculam* vocat Iuuenal. sat. 1.

Cvm Minyis] cum Thessalis, Minyę enim populus Thessaliæ, cum Argonautis, ex quibus fuerunt Minyæ, Iasonem in Colchos sequuti.

71[illegible] Per mare non notvm] ignotum sibi & mortal[illegible] bus vniuersis. Nemo enim ante id tempus nauigarat, & Argo nauis prima omnium eodem cursu imbuit Amphitriten, vt Catul. ait. Ouid. 3. de Ponto eleg. 1. *Aequor Iasonio pulsatum remige primùm.* Caus[illegible] & oc[illegible] profectionis, seu expeditionis h[illegible] fuit, quòd Pelias, qui ab Æsone fratre mortem [illegible] sonem puerum cum regno in tutelam acceper[illegible] ludi[illegible] Iasone quamuis adulto retinere o[illegible] nimodis satageret. Quæ res quo meliùs sibi procederet, adolescentem per speciem immortalis gloriæ ex raptu velleris aurei comparandæ in Colchos misit, ibidem, vt in discrimine certissimo, periturum confisus. Sed spe sua lapsus est. Apud Valerium Flaccum libro 1. secum deliberat, qua potissimùm via eum è medio tollat. Lege principium.

Z [illegible] ELECTO-

ELECTORVM LIBER SEPTIMVS.

Iaſon Æſonis filius, conſilio Peliæ patrui, qui ipſum extinctum cupiebat, cum manu nobiliſsimorum iuuenum in Colchos, ad auferendum vellus arietis aureum profectus Medeæ Æetæ regis filiæ complacet: quamquam non ita, vt ei ſe in concubinatum, ſed in connubium potius tradere velit: timet autem patriam, patrem, conſanguineos offendere, & quodammodo prodere externis nuptijs Et in ea cum ratione luctatur affectus, quam luctam Poëta pluribus verſibus, quàm nobis ponere viſum eſt, pertractat. Parem pugnam in argumento non ita diſſimili alijs locis exſequitur.

SECTIO 3.

IAMQVE fretum Minyæ Pagaſæa puppe ſecabant:
Perpetuaque trahens inopi ſub nocte ſenectam,
Viſus erat Phineus: iuuenéſque Aquilone creati
Virgineas volucres miſeri ſenis ore fugarant:
Multáque perpeſſi claro ſub Iaſone, tandem
Contigerant rapidas limoſi Phaſidos vndas.
Dúmque adeunt regem, Phryxeáque vellera poſcunt,
Voxque datur Minyis magnorum horrenda laborum:
Concipit interea validos Æetias ignes:
Et luctata diu, poſtquàm ratione furorem
Vincere non poterat: fruſtra Medea repugnas:
Neſcio quis deus obſtat, ait: mirumque quid hoc eſt:
Anne aliquid certè ſimile huic, quod amare vocatur?
Nam cur iuſſa patris nimiùm mihi dura videntur?
Sunt quoque dura nimis. cur, quem modò denique vidi,
Ne pereat, timeo? quæ tanti cauſſa timoris?
Excute virgineo conceptas pectore flammas,
Si potes, infælix. SI POSSEM, SANIOR ESSEM:
SED TRAHIT INVITAM NOVA VIS: ALIVDQVE CVPIDO,
MENS ALIVD SVADET. VIDEO MELIORA, PROBOQVE,
DETERIORA SEQVOR. *Quid in hoſpite regia virgo*
Vreris? & thalamos alieni concupis orbis?
Hæc quoque terra poteſt, quod ames, dare. VIVAT, AN ILLE
OCCIDAT, IN DIIS EST. *viuat tamen: idque precari*

25. *Vel sine amore licet: quid enim commisit Iason?*
Quem nisi crudelem non tangat Iasonis ætas?
Et genus, & virtus? quem non vt cætera desint
Forma mouere potest? certè mea pectora mouit.
72. *Dixit, & ante oculos rectum, pietásque, pudórque*
Constiterant, & victa dabat iam terga Cupido.

1. IAM Q. FRET. MINYÆ PAGAS. PVPPE] Papin. 1. Achilleid.

Ex quo iura freti, maiestatemq́; repostam
Rupit Iasonia puppis Pagasæa carina.

Thessalorum quoddam genus Minyæ, à Minya qui illis præfuit, nominati. Ex his multi se Iasoni comites in expeditionem Colchicam adiunxerunt. De Argonautarum (sic enim ab Argo naui Indigitati) audacia, aditisq́; periculis, Seneca choro Act. 2. in Medea. Traditum porrò litteris est, à Chærace vetusto auctore, non vna tantùm naue; quod vulgò putatur, sed classe Colchos Iasonem intrasse.

FRETVM SECABANT] 3. Fast. *Findite remigio, nauita dixit, aquas.* Virgil. 5. Æneid. *Fluctusq́; atros Aquilone secabat.* Lib. 10. *Labitur alta secans, æstu fluctuq́; secundo.* Sen. Hippolyto: *Nondum secabant credula pontum rates.* Claudian. præfat. in Rapt. *Inuenta secuit primus qui naue profundum.* Secari dicitur mare nauium rostris & remis, tanquam vomere terra. Inde & arari, & sulcari.

PAGASÆA PVPPE] Pagasæ promontorium Thessaliæ, vbi nauis hæc cæsis arboribus fabricata fertur. Hinc meritò Pagasæa puppis. A Valerio *Pagasæia.* Lucan. 5. Pharsal. *Vt Pagasæa ratis peteret cùm Phasidis vndam.* Ipse Iason ἐπιπθινῶς *Pagasæus.* Vnde huic naui (quæ omnium prima fuisse creditur) nomen Argo, scriptores variant. Gyrald. de nauigijs cap. 7. Quibus picturis ornata fuerit, ex 1. Valerij Flacci docet idem, cap. 9. Apud Accium in Argonautis pastor hanc nauim procul aspiciens, admirabundus exclamat, *Tanta moles labitur,* &c. Crinit. lib. 10. c. 9. In Pelio monte natas arbores huic naui compingendæ deseruijsse Catull. ait de nupt.

Peliaco quondam prognata vertice pinus
Dicuntur liquidas Neptuni nasse per vndas.

A Thetidis Catull. quod falsò & imperitè *Argonautica* inscribitur. Minyas appellat Ouid. quòd præcipui de illo numero Minyæ, hoc est, Thessali fuerunt. De quibus honorificè Medea apud Senecam:

Decus illud ingens, Græciæ florem inclytum,
Præsidia Achiuæ gentis, & prolem deûm.

Catull. *Lectos iuuenes, Argiuæ robora pubis* nuncupat. Idem: *Heroes saluete, deûm genus.* Virg. eclog. 4. *Delecti heroes.* Ouid. eleg. 5. de Ponto lib. 1. *Primi telluris Achiuæ.* Theocrito θεῖος ἄωτος ἡρώων, *diuinus flos heroum.* Elogiorum satis. Horum virtute ac facinoribus excitatus Philippus Burgundiæ rex, & Brabantiæ Dux, pater Caroli Audacis, cuius filia Maria Carletia connubio sese cum Maximiliano I. Frederici III. Imperatoris filio deuinxit, & Philippum ei, Caroli ac Ferdinandi Augg. patrem genuit; Insulæ oppido ditionis suæ, in celebritate nuptiarum suarū, anno Domini MCCCCXXIX. Id. Ianuar. ordinem ac societatem equestrem instituit,
B è viris nobilitate, & opibus clarissimis: quam *aurei velleris* cognominauit: cuius munus & partes essent, Catholicam fidem armis tueri ac propagare; sanctæ Ecclesiæ, & reipub. pacem tranquillitatemq́ue defendere & conseruare; militaribus deniq́ue studijs virtutibusq́ue operam dare. Biennio pòst, indictis comitijs institutum hoc confirmauit, nempe MCCCCXXXI. ac leges præscripsit, quarum illa prima: vt essent qui nomina darent viri claritudine familiarum præstantes, & bene morati, quorum ipse & successores sui in principatu capita & rectores forent. Mox lecti suffragijs, quatuor supra viginti: nam reliquos 6. ipse legendos sibi reseruauit. Singulis torquem aureum, quasi è silicibus flammantibus, ad taurorum ignes spirantium memoriam compositum, vnde vellus aureum dependebat, imposuit, ea conditione vt ipsis
C vita defunctis, ad societatem, alijs deinde in eorum locum cooptatis, tradendi redirent. Creati prætereà quatuor Administratores, Officiales quos vocant, Cancellarius, Præfectus ærarij, Scriba, Res armorum, quem Magistrum militiæ interpretor. Res gesta est, Calend. Decemb. & relata in litteras tota historia à Iacobo Meyero in annalib. Flandriæ lib. 16. quem totum in Philippo Burgundione consumit. Inde nos narrationem hanc nostram, qua breuitate ac perspicuitate potuimus, & verbis nostris transscripsimus. Magisterium Ordinis hodie penes Serenissimos Principes Austriacos est, atque adeò penes Philippum III. Hispaniarum regem, vt in Burgundiæ prouincia successorem maiorum suorum legitimum. Qui ad vellus Gedeonis institutum hoc referūt & eò Philippum respexisse putant (pugnauit verò cum trecentis contra Madianitas Gedeon, quorum iugum excussit, & vicit, vt narrat liber Iudicum capp. 6. 7. & 8.) ab ipso diplomate, quod Philippus Burgundus edidit, refutantur.

Apollonius Argonaut. lib. 4. in carina huius nauis
C à Pallade lignum fuisse impactum scribit, ex quercu Dodonide, quod interdum voce humana loqueretur. Vide prouerb. *Dodonæum æs.* Idem tradit Lycophronis Scholiastes, & λαλιστάτην τρόπιν loquacissimam carinam vocat. Et ipse Lycophron alicubi λαλήθρον κίσσαν garrulam picam. Rhodigin. lib. 29. cap. 15. Nauigatione illa Argonautarum (ab Argo naui hoc nomen obtinuerunt) in Colchos ad auertendum vellus illud aureum, & ex ea ἀριστείᾳ ad immortale nomen comparandum, nihil notius, nihil litteris poëtarum celebratius. De qua Orpheum, Apollonium Græcos, Valerium Flaccum Latinum poëtas habemus. apud quos & nomina & numerum vectorum, eorumq́ue illustrissimorum est reperire: etsi alij plures, alij pauciores nominant. Vide Apollodor. lib. 1. Multa item scriptores fabulosi, in quibus Natalis Comes lib. 6. c. 8. cùm de Iasone agit, qui militiæ huius auctor & dux fuit. Ab eadem exorsus est poëma suauissimum, longeq́ue ornatissimum de Nupt. Pelei &

2.PERPETVAQ.TRAH.INOP.S.NOCT.SEN.]in A cæcitate sua magis magisq; senescens. Cæcitatem vocat perpetuam noctem. Cæcis enim etiam in meridie sunt altissimæ tenebræ, non secùs quàm in media nocte. Et talium senectus est inops: primùm lucis, cuius aspectu nil iucundius: deinde multarum voluptatum, quibus per oculorum sensum perfruimur. Inops item senectus huius Phinei ob id quod sequitur de Harpyiis. Istiusmodi senectus rectè, tanquam nimis graue onus *trahi* dicitur. Sed ab initio rem arcessamus. Phineus Thraciæ rex Cleopatram duxit: cui ex ea nati filij duo, Plexippus & Pandion. His procreatis, Idæam Dardani filiam superinduxit. Quæ priuignos, quòd ipsam ad stuprum illicere voluissent, per mendacium apud patrem accusauit. Credulus pater ambos exoculat. Ipse à diis, quòd futura mortalibus prædiceret, B siue alia de caussa à Neptuno excæcatus est. Insuper dii Harpyias in eum immiserunt, quæ paratam & constructam illi mensam intuentes, à cælo deuolabant, maioremque cibi partem abripiebant; reliqua intolerando fœtore & sordibus contaminabant. Has Zetes, & Calais Boreæ & Orythyiæ filii, qui vnà cum Argonautis nauigabant, alati iuuenes, à misero sene depellentes, in insulas vsque Strophadas (quæ ita dictæ, quòd inde ex persecutione reuersi) persecuti sunt Virgil. 3. Æneid.

——Strophades Graio stant nomine dictæ,
Insulæ Ionio in magno. quas dira Celæno,
Harpyiæq; colunt aliæ. Phineia postquam
Clausa domus. mensasq; metu liquere priores.
Tristius haud illis monstrum, &c.

C Miserabilem Phinei querimoniam ad Argonautas, & salutem illi à iuuenibus Aquilone creatis allatam exsequitur latè Valer. Flaccus libr. 4. Argonauticôn, ab hoc versu: *Non ego nunc magno quòd cretus Agenore Phineus, &c.*

4.VIRGINEAS VOLVCRES] Virgil. *Virginei volucrum vultus.*

5.MVLTAQ PERPESSI] vt solent, qui maria nauigant, & sigillatim Argonautæ hi multa perpessi, de quibus poëtæ suprà nominati in Argonauticis.

6.CONTIG.RAPID.LIM.PHASID.VND.] Propert. lib. 1. eleg. 20.

Namq; ferunt olim Pagasæ naualibus Argo
Egressam longè Phasidos isse viam.

7.PHRYXEAQ.VELLERA POSCVNT] De aureo isto ariete, quo vecti sunt nouercam fugientes D Phryxus & Helle, multa dici possent. Respondebit cupidiori lectori Natalis lib. 6. cap. 9. Petiuerunt Argonautæ velleris huius adipiscendi potestatem ab rege.

8.VIXQ.DAT.MINYIS MAGN.HORR.LAB.] Responsum datur, si vellere illo potiri velint, labores & pericula certa ipsis adeunda. Tauri quippe ignivomi domandi priùs, & ad arationem subiugandi. Dentes draconis, quondam à Cadmo interfecti seminandi, indeque nascentium armatorum impetus excipiendi. Postremò peruigil draco velleris custos consopiendus. De his ipsa Medea in epistola Iasoni:

Dixerat interea tibi rex, vt dura ferorum
Insolito premeres vomere terga boum.
Martis erant tauri plus quàm per cornua sæui;
Quorum terribilis spiritus ignis erat,
Ære pedes solidi: prætentaq; naribus æra:

Nigra per afflatus hæc quoque facta suos.
Semina præterea populos genitura iuberis
Spargere deuota lata per arua manu,
Qui peterent natis secum tua corpora telis:
Illa erat agricolæ messis iniqua suo.
Lumina custodis succumbere nescia somno,
Vltimus est aliqua decipere arte labor.

9.CONCIP.VALID.ÆETIAS IGNES] Infrà: *Excute virgineo conceptas pectore flammas.* Virg. 4. Æneid. de Didone: *Et cæco carpitur igni.* Et in pulcherrimo, sed admodũ deprauato poëmatio Ciri, de Scylla:

Quæ simul ac venis hausit sitientibus ignem,
Et validum penitus concepit in ossa furorem.

Lege quæ Philostratus Iunior disserit in eius imagine, vbi de facie, vultuque *Iasonis* quædam haud B insulsa.

10.ET LVCTAT. DIV, POSTQ RAT. FVR. &c.] In 1. Offic. doctè scriptum est à M. Tullio in hunc modum: *Duplex est vis animorum, atque naturæ: vna pars in appetitu posita est, quæ est græcè ὁρμὴ, quæ hominem huc & illuc rapit: altera in ratione, quæ docet & explanat quid faciendum fugiendumq; sit. Ita fit, vt ratio præsit, appetitus obtemperet.* Idem rationem nunc *mentem*, nunc *consilium*; *appetitus* etiam *appetitiones, affectiones*, appellat: quas, cùm se non, vt debent, rationi obsequentes præbent, *cupiditates, libidines, concitationes animi, commotiones, perturbationes* vocare cõsueuit. Et has quidem, *perturbationes* inquam, definit, *motus animi nimios, rationi non obtemperãtes.* Item, C *auersas à ratione contra naturam animi commotiones, & appetitus vehementiores.* Quoniam ergo hæc pars animi, in qua existunt hi motus, imperium alterius, & superioris, ac melioris accipere sæpiùs recusat, aut tergiuersatur; hinc assiduum pænè & intestinum in nobis bellum, cuius semina ac primordia in ipsis generis humani principibus & protoplastis antecessisse cognouimus: & ab iisdem deinde in omnem posteritatem cum ipso semine mirabiliter & miserabiliter transfusa. Necquisquam ab hoc certamine eximitur, quicunque homo natus est. Hæc illa pugna carnis & spiritus. Sed præcipuè pugnandum nobis cum propensione & appetitu voluptatis, quæ ex contactu & commistione sexuum percipitur, hominique cum bestiis communis est. Magnum & molestum rationi negotium: faciliusque superbiæ, auaritiæ, ingluuiei, cæterisque vitiis, quàm libidini resistitur, cuius blanditiis & D illecebris etiam sapientes viri, & in sanctitatibus multum progressi, tandem succubuerunt. Hoc duellum & hic ab Ouidio Medea, & in aliis per hosce libros ingeniosè ac disertè explicatur, & quidam velut dialogus mentis, & prauæ motionis, quem *furorem* dicit, instituitur. Verumtamen dat manus, & nescio quem deum obstare confitetur, quo minùs rationi pareat, & cupiditatem istam indecoram abiiciat. Bona siquidem, & non bona cõsilia veteres à diis aut propitiis, aut iratis sibi suggeri, & in animos immitti credebant, prout quisque deus huic, vel illi homini vel bene, vel malè consultum vellet. Hinc toties culpam aduersorum casuum, peccatorum & errorum, & malorum facinorum in deos conferri obseruare licet. Æneas apud Maronem 2. Æneid.

Hic mihi nescio quod trepido malè numen amicum
Confusam eripuit mentem. namq; auia cursu
Dum sequor, & nota excedo regione viarum, &c.

Cic.

Cic. pro Milone de Clodio: *Hic dij immortales, vt suprà dixi, mentem dederunt illi perdito ac furioso, vt huic faceret insidias. Aliter perire pestis illa non poterat.* Nos autem Christiani neque Deo, neq; cacodæmoni, verùm nobis ipsis, & vel imbecillitati nostræ lapsus, vel nequitiæ flagitia, vel audaciæ scelera tribuamus: cogitemusque vitam hanc esse stadium & arenam, in qua decertandum sit semper: & quanto fuerint certamina difficiliora, tanto victoriæ decora futura insigniora.

11. FRVST. MED. REPVG. NESCIO QVIS, &c.] Vox ista τῆς ὁρμῆς, seu appetitus est, repugnantis rationi, & culpam in sinistrum aliquem deum transferentis.

12. MIRVMQ. QVID HOC EST] quod sentio, quod patior, mirum quiddam, mihique insolitum est. Paulo pòst nouam vim, hoc est, necdum expertam nominat. Et in Epistola: *Non notis ignibus arsi.* De Narcisso l. 3. *Nescit, quid sit amor.*

13. ANNE ALIQ. SIMIL. H. QVOD AM. VOCAT.] ô virginis innocentiam, & simplicitatem. Ante hac pectus illo igne vacuum & liberum habuerat: nūc ardorem hunc suspicatur esse id, quod amare vocetur. Vtinam Christianę virgines, hoc ipsum quid esset, aliquanto seriùs intelligerent, sensumque naturæ suæ leniùs intrarent. *Virgo*, inquit Tertullian. lib. de veland. virginib. *ex quo se intelligere cœperit, & sensum suæ naturæ intrare, & de virginis exire.*

14. NAM CVR IVSS. P. N. NIMII D. VID. &c.] *Iussa* patris vocat labores illos, & difficultates Iasoni propositas & mandatas, si vellet, cuius caussa venerat, vellus aureum obtinere. Colligit ergo amorem esse quod sentit, quoniam συμπάσχει Iasoni tam dura iusso, & ne pereat, timet, cum nunc primùm conspexerit hominem. Hæc enim esse amantium, vt contraria odientium.

17. EXCVTE VIRGIN. CONCEPT. &c.] Vox rationis. Signatè, *virgineo pectore*: non enim omnium virginum pectora sunt virginea.

18. SI POTES, INFÆLIX] quia perdifficile est.

SI POSSEM, SANIOR ESSEM] Respondet affectus. Quadrant huc illa ex 3. Tusculan. *Sanitatem animorum Stoici positam in tranquillitate quadam constantiaq; censebant. His rebus mentem vacuam appellabant insaniam; propterea quòd in perturbato animo, sicut in corpore, sanitas esse non possit.* Nec minùs illud acutè, quòd animi affectionem, lumine mentis carentem, nominauerunt *amentiam*. Sed Stoici per insaniam insanitatem, vt inhumanitatem, indignitatem, id est, mentis ægrotationem & morbum, seu perturbationem, non furorem intelligebāt. Quare verbum *μανία* non respondet *insania* hoc modo acceptæ: nec infinitum *μαίνεσθαι* verbo *insanire*, id est, non sanum esse. Nec si quis mente sanus non est, ideo furit.

19. TRAHIT INVIT. NOVA VIS] Virgil. eclog 2. *Trahit sua quemque voluptas.*

ALIVDQ. CVPIDO, MENS AL. SVADET] *Caro pugnat aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem. Hæc duo sibi inuicem aduersantur.* Apostoli vox hæc, & quæ sequitur.

20. VIDEO MEL. PROBOQ. DETER. SEQ.] *Quia non quod volo bonum hoc ago; sed quod nolo malum hoc facio. Sentio aliam legem in membris meis*, &c. Putaret quis aut Paulum legisse Ouidium, aut Ouidium legisse Paulum: adeò dictis conspirant. Alibi:

Odi, nec possum cupiens non esse quod odi,
Heu, quàm quod studeas ponere, ferre graue est!

Phædra in Hippolyto:

——— *Quæ memoras, scio*
Vera esse, nutrix: sed furor cogit sequi
Peiora: vadit animus in præceps sciens,
Remeatque, frustra sana consilia appetens.

Cernis vtrique expressa imitationis vestigia. *Φιλοτάτων* est Seneca, quod sæpe iam dixi. Euripid. *τὰ χρηστ᾽ ἐπιστάμεσθα, καὶ γιγνώσκομεν, οὐκ ἐκπονοῦμεν δέ.* *Bona scimus, & agnoscimus, sed ea non exsequimur.*

21. QVID IN HOSP. REGIA VIRGO VRERIS?] Verbum rationis. Turneb. lib. 19. Aduersariorum cap 27. exponit, quid eius amore succensa es? Virgil. eclog 8. *Daphnis me malus vrit, ego hanc in Daphnide laurum.* vterque de industria affectauit locutionem Theocriti, *ἐγὼ δ᾽ ἐπὶ Δάφνιδι δάφναν αἴθω.* Lib. 3. Metam. Narcissus: *Vror amore mei.*

22. ET THALAM. ALIENI CONCVP. ORBIS, &c.] Alienus orbis, est pars orbis aliena, quia Iason peregrinus & hospes. Non desunt in Colchis, quibus iungaris, externum noli expetere.

23. VIVAT, AN OCCIDAT IN DIIS EST] non in dijs, sed in Deo, iuxta illud Sapient. 16. *Tu es enim, Domine, qui vitæ & mortis potestatem habes. Qui mortificas, & viuificas*, 1. Reg. 2. Homerus: *θεῶν ἐπὶ γούνασι κεῖται*, *In deorum genibus positum est*, penes deos est. Liuius lib. 2. de bello Pun. 2. *Melior tutiorq; est certa pax, quàm sperata victoria. Hæc in tua, illa in deorum manu est.* Terent. Andr. *Haud vereor, si in te situm sit solo.*

** 72. ANTE OCVL. RECTVM, PIET.] Vicit ratio. vicit honestas, & erga patrios deos, erga parentem & senem, fratrem, sororem pietas, ne illos tali coniugio offenderet. Vicit amor in patriam, ne externum & hospitem sequendo, illam desereret.

Oblatus Iasonis aspectus Medeam redaccendit. Auxilium eius exposcenti, & coniugij fidem iureiurando obstringenti, illa spondet, veneficium perdocet.

74 *IBAT ad antiquas Hecates Perseidos aras:*
Quas nemus vmbrosum, secretáque sylua tegebat.
Et iam fractus erat, pulsúsque resederat ardor: II.

Cum

[illegible] Frigidus in prato cantando rumpitur anguis. A[illegible] [illegible]bas dicit herbas venenatis, & [illegible] [illegible]saccommodatas. Tibull. lib. [illegible] eleg. [illegible] [illegible] Medea [illegible] nouo [illegible] iter ueteretur.

Iason tauros ignivomos ad arationem adigit. Dentes serpentis serit. Inde mox enata armatorum turba mutuis vulneribus cōcidit. Spectatores, & Medea gratulantur. Draconem aurea poma seruantem succo sparsum, & carminibus adhibitis consopit. Ita spolio potitus, cum liberatrice & coniuge sua Corinthum venit.

POSTERA depulerat stellas aurora micantes: III.
Conueniunt populi sacrum Mauortis in aruum:
Consistuntque iugis, medio rex ipse resedit
Agmine purpureus, sceptroque insignis eburno.
Ecce adamanteis Vulcanum naribus efflant
Æripedes tauri, tactæque vaporibus herbæ
Ardent; vtque solent pleni resonare camini:
Atque vbi terrena silices fornace soluti
Concipiunt ignem liquidarum aspergine aquarum:
Pectora sic intus clausas voluentia flammas,
Gutturaque vsta sonant. tamen illis Æsone natus
Obuius it: vertere truces venientis ad ora
Terribiles vultus, præfixaque cornua ferro,
Puluereumque solum pede pulsauere bisulco:
Fumificisque locum mugitibus impleuere.
Diriguere metu Minyæ: subit ille, nec vllos
Sensit anhelatus (tantum medicamina possunt)
Pendulaque audaci mulcet palearia dextra:
Suppositosque iugo, pondus graue cogit aratri
Ducere, & insuetum ferro proscindere campum.
Mirantur Colchi; Minyæ clamoribus augent,
Adiiciuntque animos galea tum sumit ahena
Vipereos dentes, & aratos spargit in agros.
Semina mollit humus valido prætincta veneno:
Et crescunt, fiuntque sati noua corpora dentes.
Vtque hominis speciem materna sumit in aluo,
Perque suos intus numeros componitur infans,
Nec nisi maturus communes exit in auras:
Sic vbi visceribus grauidæ telluris, imago
Effecta est hominis, fœto consurgit in aruo:
Quodque magis mirum est, simul edita concutit arma.
Quos vbi viderunt præacutæ cuspidis hastas
In caput Æmonij iuuenis torquere parantes,
Demisere metu vultumque animumque Pelasgi.

Ipsa

Ipsa quoque extimuit, quæ tutum fecerat illum:
Vtque peti vidit iuuenem tot ab hostibus vnum,
Palluit: & subito sine sanguine frigida sedit.
Neue parum valeant a se data gramina, carmen
Auxiliare canit, secretasque aduocat artes.
Ille grauem medios silicem iaculatus in hostes
A se depulsum Martem conuertit in ipsos.
Terrigenæ pereunt per mutua vulnera fratres:
Ciuilique cadunt acie. gratantur Achiui,
Victorémque tenent, auidísque amplexibus hærent.
Tu quoque victorem complecti barbara velles:
Obstitit incœpto pudor. at complexa fuisses,
Sed te, ne faceres, tenuit reuerentia famæ.
Quod licet, affectu tacito lætaris, agísque
Carminibus grates, & dijs auctoribus horum.
Peruigil in superest herbis sopire draconem:
Qui crista linguisque tribus præsignis, & vncis
Dentibus horrendus, custos erat arboris aureæ.
Hunc postquam sparsit Lethæi gramine succi:
Verbaque ter dixit, placidos facientia somnos,
Quæ mare turbatum, quæ concita flumina sistunt:
Somnus in ignotos oculos vbi venit, & auro
Heros Æsonius potitur, spolióque superbus,
Muneris auctorem secum spolia altera portans
Victor Iolciacos tetigit cum coniuge portus.

100 POSTERA D[illegible] STELLAS, &c.] Lib. 4. Metam. *Postera nocturnos aurora remouerat ignes.* [illegible] ... *Iamq. rubescebat stellis aurora fugatis.* Et 5. *Postera cùm primo stellas oriente fugarat Clara dies.*

101. SACRVM MAVORTIS IN ARVVM] in campum, qui Martis dicebatur, vbi tauri sub iugum mitterentur, & dentes draconis seminarentur.

102. CONSISTVNT Q. IVGIS] eminentioribus locis campi [illegible].

REX PVRPVREVS] Sicut floreus pro floridus, frondens pro frondosus, & similia: ita purpureus pro purpuratos, purpura indutus apud poëtas. Lib. 8. de Minoë: *Purpureusq. albi stratis insignia pictis Terga premebat equi.* Horat. ode 25. l. 1. *Purpurei tyranni.*

103. SCEPTROQ. INSIGNIS EBVRNO] Lib. 1. *Sceptroq. innixus eburno*, de Ioue. Purpura, & sceptrum, præter [illegible] medius in tanta spectantium multitudine locus, regem à cæteris nobilibus, ignobilibus discernebant. Imperatores Romanos purpura tantùm.

104. ADAMANTEIS VVLCAN. NARIB. SPIRANT] Descriptio taurorum. Ignem ore, & naribus spirabant. Sic Apollon lib. [illegible] *horribilem ignis fulgorem spirabant.* Liban Progym. [illegible]. Lucret. *Et Diomedis equi spirantes naribus ignem.* Virgil. 12. de equis Solis. *Lucemq. elatis naribus efflant.* Adamantis duritiès nota est, quæ in prouerbium abijt, *Adamante durius.* Apollonius totum os fuisse æreum illis narrat.

105. ÆRIPEDES χαλκόποδες Apollonio, æreos pedes habentes, quos illis Vulcanus fecerit. Quod quidā hîc citant illud [illegible] 6. Æneid. de ceruа ab Hercole confecta: *Fixerit æripedem ceruam licet*, & exponunt, habentem pedes solidos & indefatigabiles, quo sensu & Homerus dixerit χαλκόποδας ἵππους, nos cum doctissimo Erythræo *æripedem* pro aëripedem scriptom à poëta censemus, per synæresin, vel potiùs synecphonesin, quasi cursu cum ventis certantem.

TACTÆQ. VAPOR. IB. HERB. A[illegible]D.] halitus eorum calore suo herbas incendebat.

106. VTQ. SOLENT PLEN. RESON. CAMIN. &c.] Gemina comparatione stridorem pectoris, & gutturis eorum inflammatorum declarat. Caminos fabriles fortè intelligo, in quibus follium ductu flamma irritatur & calcis coctæ, dum ad glebas illas dissoluendas frangendasque aqua superfusa, quibi potestate est calor emicat, cum flammis nonnunquā.

110. TAMEN [illegible] LIS Æ[illegible] OBVIVS IT obuiam it, dixisset [illegible] Si Virgil. 1. Æneid. *Cui mater media sese tulit obuia sylua.* O[illegible] alicuius conatibus, metaphoricum est. In *tamen* vis quædam est, & amplior significatio. Quanquam essent tauri illi tales, tam formidabiles, tamen magnanimus heros se obijcere tanto periculo non est cunctatus.

111. VERTERE [illegible] RVC[illegible] S VEN. ADORA, &c.] Totiùs etiam quàm solebant venientem a[illegible]

112. PRÆFIXAQ. CORNVA FERRO] [illegible] pedes habebant

bebant æreos, adamantæas nares, an non par fuit habere item cornua ferrea? sic enim interpretari licet *cornua ferro*; quæ illis fortè Vulcanus quoque fabricarat, quomodo & pedes. Nam vno absurdo concesso, sequuntur plura. Sed poëtis libertatem suam ne inuideamus. A

113. SOLVM PEDE PVLSAVERE BISVLCO] fissam habent vngulam boues. Quòd solum pede feriebant, iratorum erat indicium.

114. FVMIFICISQ. LOCVM MVGITIB. IMPLE.] vapores suprà nominabat. Omnia hæc ad indicandam belluarum contra Iasonem tendentium iram dicuntur.

115 DIRIGVERE METV MINYÆ SVE.] Attoniti Iasonis socij duci suo magnopere timebant. Virgil. 3. Æneid. *At socijs subita gelidum formidine sanguis Diriguit*. Hic versus, cum parte sequentis ex editione Lipsiensi legendus est sic, *Diriguere metu Minyæ: subit ille, nec vllos Sensit anhelatus*. Sensit quidem, sed illum non læserunt, cùm contactæ illis herbæ arderent. Quasi igitur non sensit. Inconcinnè vulgati: *Diriguere metu subito Minyæ: ille nec vllos*. B

116. TANTVM MEDICAMINA POSSVNT] ἰνφάρμακα. Quid non possunt veneficarum carmina & pharmaca? Eclog. 8. Alphesibæus in persona Pharmaceutriæ, seu veneficæ anus:

Carmina vel cœlo possunt deducere lunam.
Carminibus Circe socios mutauit Vlyssi, &c.

Et post multa:

Has herbas, atque hæc Ponto mihi lecta venena
Ipsa dedit Mœris: nascuntur plurima Ponto.
His ego sæpe lupum fieri, & se condere syluis
Mœrim, sæpe animas imis excire sepulcris,
Atque satas aliò vidi traducere messes.

117. PENDVLAQ. AVD. M. PALEAR. D.] 3. Georg. *Et crurum tenus à mento palearia pendent.*

118. SVPPOSITOSQ. IVGO] coactos sub iugum, impositu illis iugo. Arationem, sationemque segetis enatam, conflictum fraternum paucis perstringit Hypsipyle ad Iasonem:

Narrat, & aripedes Martis arasse boues:
Vipereos dentes in humum pro semine iactos,
Et subitò natos arma tulisse viros:
Terrigenas populos ciuili Marte peremptos
Impleße ætatis fata diurna suæ.

INSVET. FERRO PROSCIND. CAMPVM] Insuetum, qui ante id tempus nunquam aratus fuerat. Quod hoc ipso, & antecedente versu, idem 1. de Remed. hoc disticho complexus est: D

Colla iube domitos oneri supponere tauros,
Sauciet vt duram vomer aduncus humum.

1. Georg. *At priùs ignotum ferro quàm scindimus æquor.* Et 2. *Et validis terram proscinde iuuencis.* Lucret. l. 5. *Et terram pressu proscindere aratra.*

120. MIRANTVR COLCHI] Quia suprà opinionem omnem, & fidem notitias.

MINYÆ CLAMOR. AVG. ADIICIVNTQ. ANIM.] Clamor ille lætantium erat, voces ipsæ adhortantium & laudantium, quibus crescebat Iasoni animus. Virgil. 5. *Tum verò ingeminat clamor, cunctiq; sequentem Instigant studijs.*

122. ET ARATOS SPARGIT IN AGROS] Dentes hi fuerunt eius draconis, quem in specu Bœotica necauit Cadmus lib. 3. partem eorum Mars & Pallas Cadmo, partem Æetæ Colchorum regi, patri Medeæ tradiderunt. Vtrique seminati, illi à Cadmo. hi ab Iasone, armatos creauerunt, qui mutua cæde interierunt. De illius igitur, Cadmi inquam, satione ex præscripto Palladis, ibi:

Paret, & impreßo sulcum patefecit aratro,
Spargit humi iußos mortalia semina dentes.

Rem eandem, arationem puta per tauros igniuomos, & sationem dentium, & procreationem inde armatorum, tribus versibus commodè inclusit Virgil. in laudibus Italiæ. Georg. 2.

Hac loca non tauri spirantes naribus ignem
Inuertère, satis immanis dentibus hydri:
Nec galeis, densisq; virûm seges horruit hastis.

123. SEMINA MOLLITTHVMVS] Molli vulgò dicuntur semina in terram iacta, cùm mollescere & diffundi incipiunt; cùm comprehendunt, vt loquitur Columella.

125. VTQ. HOM. SPECIEM MAT. SVM. IN ALVO, &c.] Quandoquidem agit de hominibus è terra ex dentibus, velut è semine iniecto prodeuntibus, non ineptè hanc γένεσιν eum naturali nostra genesi, è paterno semine, & materno sanguine in aluo materna confert, docetque hanc similiter, vt illam, gradatim per suos numeros contigisse. Locus in Pythagorea illa, & bene longa disputatione simillimus extat lib. 15. Metam.

——— *Fuit illa dies, qua semina tantùm,*
Spesq; hominum prima matris habitauimus aluo.
Artifices natura manus admouit, & angi
Corpora visceribus distentæ condita matris
Noluit: eq; domo vacuas emisit in auras.

C 126. PERQ. SVOS INT. NVM. COMP. INF.] Omnibus numeris fieri dicimus quod perfectè & cumulatè fit. A musicis ductum. Alia similitudine, à tapetibus suspensis, demissis sumpta, originem & incrementum è terra procedentium armaturum expressit lib. 3. Transformat.

127. NEC NISI MATVR. COMMEN. &c.] vt plurimum, nam aliquando ἑπταμηναῖοι, septimestres, aut octimestres, citiùs etiam exeunt, cùm decimum mensem natura partui definierit. Quales partus immaturos confiteri necesse est, & plerumque parum diu superstites tales.

130. SIMVL EDITA CONCVTIT ARMA] hastis ad clypeos, aut ad terram allisis, minitabundi videlicet & frementes.

131. QVOS VBI VIO. PRÆ ACVT. &c.] In iuuenem Æmonium, Iasonem Thessalum (Thessalia etiam dicta Æmonia) hastarum mucrones, velut ipsum petituri dirigebant. Qui aderant ad spectaculum Pelasgi, hoc est *Thessali* (sic enim olim nuncupati) magnum in se metum, ducis sui caussa conceperunt.

134. QVÆ TVT. FECERAT ILLVM] Sic namque promiserat, *seruabere munere nostro*. Cantatas item herbas dederat.

136. SINE SANGVINE FRIGIDA SEDIT] Quòd omnes in vnius Iasonis caput conuersos videret, cœpit pharmacis suis diffidere & expallescere, & præ timore exanguis fieri.

137. CARMEN AVXILIARE CANIT] Reseruare solebat sibi Medea carmē magicum potentissimū, quod tanquam ❧ietem, & machinam extremam adiuuandis veneficijs adhiberet. Hoc ab effectu Poëta *auxiliare*, & *secretas artes* idoneè nominat.

139. ILLE GRAVEM MEDIIS &c.] Quo pacto à se periculum auerteret, & in ipsos dentigenas conuer-

uerteret, silicis nempe aut lapidis iactu in turbam illam.

141. TERRIGEN. PEREVNT P. MVT. VVLN.] Lib. 3. Metam.

Exemploq; pari furit omnis turba, suoq;
Marte cadunt subitò per mutua uulnera fratres.

Seneca Med. *Terrigena miles mutua cæde occidit.* Vide ibi Delrii Commentar. Ita Lucan. pop. Roman. bellis ciuilibus in sua viscera victricem gentium dextram conuertisse canit, in exorsu Poëseos suæ.

142. CIVILIQ. CAD. ACIE] Non omnes ciues sunt fratres, omnes autem ciues inter se. Et quod inter fratres geritur bellum, idem inter ciues geri, & fraternum ac ciuile bellum dici verè potest. Sic vocauit & illam pugnam lib. 3.

GRATANT. ACHIVI, VICTOREM TEN.] Minyas antè Pelasgos, nunc communiore item nomine Achiuos appellat, qui duci suo successum gratulantes, ipsum certatim complectuntur. Virgil. 4. Æneid. *Inuenis germana, viam; gratare sorori* Et 5. Æneid. *Veterum non immemor ille parentum Gratatur reduces.*

144. TV QVOQ. VICT. COMPLECT. BARB. &c.] Valuisse artes suas gaudebat Medea hæc aspiciens, cupiebatque victorem & ipsa complecti: cui rei obsistebat pudor. Quale enim exemplum, accurrere virginem regiam, & coram tot hominum millibus amplexari adolescentem? Potuitne pudica credi, si hoc faceret? Veruntamẽ pudoris rationem nõ duxisset si eam non mouisset fama, diuulganda per vicina oppida. Nimis enim proiecti hominis C est, etiam famam, hominumque de se sinistros sermones paruipendere.

147. QVOD LICET AFFECT. TACITO. &c] Hoc nemo vituperare potuit; immò hoc laudare nemo non debuit, quòd apud se lætata est, & diis, tanquam boni huius primariis auctoribus, & secundùm eos veneficus suis gratias habuit.

148. PERVIGIL. SVPER. HERB. SOP. DRACON.] *Insopitúmque draconem* supra, vbi peractum iam laborem, & hunc peragendum his verbis memorat Medea:

At nisi opem tulero, taurorum afflabitur ore,
Concurretq; sua segeti, tellure creatis
Hostibus aut auido dabitur fera præda draconi.

150. QVI CRIST. LINGVISQ. TRIB. PRÆSIG. &c.] Qualis fuerit, & cui rei adhibitus ille draco. quo-A modo tribus linguis, aliàs ostendimus. Cadmeus draco huoc in modum descriptus est l. 3. Metam.

Martius anguis erat, cristis præsignis & auro,
Igne micant oculi, corpus tumet omne veneno,
Tresq; micant linguæ, triplici stant ordine dentes.

151. CVSTOS ERAT ARBORIS AVREÆ] ex qua arbore vellus illud aureum dependebat, & ab insomni dracone noctes & dies custodiebatur.

152. LETHÆI SVCCI] Qua ratione monstrum sopiuerit. Succo, seu humore de venenosa herba, quales apud Lethen, seu inferos nascuntur, expresso illum aspersit, & adiecit verba magica, quibus audiendis somno captus est.

153. VERBAQ. TER DIXIT] Numerus ternarius B in sacris magicis vsitatus. Infrà:

Ter secum vertit, ter sumptis flumine circùm
Irrorauit aquis, ternis & hiatibus ora
Soluit.

Vide eclog. 8. & ibid. Symbolas meas.

154. QVÆ MARE TVRBAT. QVÆ PLVM. &c.] Admiranda verborum magicorum vis variis locis & à poëta nostro, & à Seneca potissimùm in Medea exponitur. Infrà: *Quid enim non carmina possunt?* Et paulò pòst multis versibus. Et 14. de Circe.

155. IN IGNOTOS OCVLOS] sibi ignotos, vtpote quos nunquam priùs occupauit, erat enim peruigil.

ET AVRO POTIT. SPOLIOQ. SVPERBO] ἓν διὰ δυοῖν. Spolio aureo, & ideò superbo, hoc est, magnifico, pretioso, quod superbos possit reddere. Infert pellem inauratam arietis, seu vellus illud aureum, quod variis nominibus poëtæ affecerunt. Euripid. πάγχρυσον δέρας. Orpheus, & Apollonius δέρας, & κῶας χρύσεον. Pindarus δέρμα κριοῦ βαθύμαλλον. Catullo *aurata pellis.* Ouid. *Phryxea vellera, ouis fuluo auro conspicua.* Valer. Flacco *Pellis rutila, pellis villis sidereis comans, vellera radiantia.* Obseruauit Hieron. Columna in Fragm. Ennii.

157. SPOLIA ALTERA] Medeam, cuius ope ac beneficio hoc aureum spolium adeptus erat, in coniugium ascitam, veluti alterum spolium secum auexit.

158. IOLCIACOS PORTVS] Thessalicos. Oppidum enim Magnesiæ Iolcos, & illa pars Thessaliæ.

TETIGIT PORTVS] Virg. 1. Georg. *Cum pressa cùm iam portum tetigere carinæ.* Cicero: *Portum tenere, in portum venire, in portum euehi.*

Thessali pro reducibus è Colchide filijs χαριστήρια, seu gratias referunt. Æsoni patri longæuo iuuentutem reparari Iason Medeam rogat. Promittit. E varijs locis noctu herbas conquirit, quibus efficientiam ritibus magicis, & precibus impetrat. Præterea facinora sua magica percenset.

IV. 159. *AEmoniæ matres pro natis dona receptis,*
160. *Grandæuique ferunt patres, congestáque flamma*
Tura liquefaciunt: indutáque cornibus aurum
Victima vota facit. Sed abest gratantibus Æson,

Iam

Iam propior letho, fessúsque senilibus annis,
Tum sic Aesonides: O cui debere salutem
Confiteor coniux, quanquam mihi cuncta dedisti,
Excessitque fidem meritorum summa tuorum:
*Si tamen hoc possunt (*QVID ENIM NON CARMINA POSSVNT?*)*
Deme meis annis, & demptos adde parenti.
Nec tenuit lacrymas. mota est pietate rogantis,
Dissimilémque animum subijt pater Aeta relictus.
Non tamen affectus tales confessa, Quod, inquit,
Excidit ore tuo, coniux, scelus? ergo ego cuiquam
Posse tuae videor spatium transcribere vitae?
Non sinat hoc Hecate, nec tu petis aequa; sed isto,
Quod petis, experiar maius dare munus, Iason
Arte mea soceri longum tentabimus aeuum,
*Non annis * renouare tuis: modò diua triformis* *renocate
Adiuuet, & praesens ingentibus annuat ausis.
Tres aberant noctes, vt cornua tota coirent,
Efficerentque orbem. postquam plenissima fulsit,
Et solida terras spectauit imagine luna:
Egreditur tectis, vestes induta recinctas,
Nuda pedem, nudos humeris infusa capillos;
Fértque vagos mediae per muta silentia noctis
Incomitata gradus. homines, volucrésque ferásque
Soluerat alta quies, nullo cum murmure serpens:
** Immotaeque silent frondes: silet humidus aër;*
Sidera sola micant. ad quae sic brachia tendens,
Ter se conuertit, ter sumptis flumine crinem
Irrorauit aquis; ternis & hiatibus ora
Soluit, & in dura summisso poplite terra;
Nox, ait, arcanis fidissima, quaéque diurnis,
Aurea cum luna succeditis ignibus astra:
Túque triceps Hecate, quae coeptis conscia nostris,
Adiutrixque venis, cantúsque, artésque magorum;
Quaeque magos Tellus pollentibus instruis herbis,
Auraeque, & venti, montésque, amnésque, lacúsque,
Diique omnes nemorum, diique omnes noctis ad ste.
Quorum ope, cùm volui, ripis mirantibus amnes
In fontes rediere suos; concussáque sisto,
Stantia concutio cantu freta: nubila pello,
Nubiláque induco: ventos abigóque, vocóque:
Vipereas rumpo verbis & carmine fauces:
Viuáque saxa, sua conuulsáque robora terra,
Et syluas moueo, iubeóque tremiscere montes:
Et mugire solum, manésque exire sepulchris.
Te quoque, luna, traho, quamuis temerata labores
Aera tuos minuant: currus quoque carmine nostro
Pallent, ac pallet nostris Aurora venenis.

Vos mihi taurorum flammas hebetastis, & unco
Haud patiens oneris collum pressistis aratro.
Vos serpentigenis in se fera bella dedistis,
Custodemque rudem somni sopistis, & aurum
Vindice decepto Graias misistis in urbes.
Nunc opus est succis, per quos renouata senectus
In florem redeat, primósque recolligat annos.
Et dabitis: neque enim micuerunt sidera frustra:
Nec frustra uolucrum tractus ceruice draconum
Currus adest. aderat demissus ab æthere currus.
Quò simul ascendit, frænatáque colla draconum
Permulsit, manibúsque leues agitauit habenas:
Sublimis rapitur, subiectáque Thessala Tempe
Despicit, & Cretis regionibus applicat angues,
Et quas Ossa tulit, quásque altus Pelion herbas,
Othrysque, & Pindus, & Pindo maior Olympus,
Perspicit: & placidas partim radice reuellit,
Partim succidit curuamine falcis ahenæ.
Multa quoque * *Apidani placuerunt gramina ripis,* *Eridani
Multa quoque Amphrysi: nec eras immunis Enipeu,
Nec non Peneus, nec non Sperchiades undæ
Contribuêre aliquid, juncosáque littora Bæbes.
Carpsit & Euboica uiuax Anthedone gramen,
Nondum uulgatum mutato corpore Glauci.

159. AEMON. MAT. PRONAT. &c.] In epist. Penelopes:

Argolici rediere duces, altaria fumant,
Ponitur ad patrios barbara præda deos.
Grata ferunt nymphæ pro saluis dona maritis.

160. CONGESTAQ. FLAMMA THVRA LIQVEFAC.] Copiam turis ignibus ingesti notat vox *congesta* Nec mirandum; multę siquidem matres, multi patres Argonautarum multorum.

161. INDVCTAQ. CORNIB. AVR. VICT.] Sæpè didicisti, solitos taurorum sacrificandorum cornua inaurare. Libr. 10. Metam. *Et blandis induta cornibus aurum Conciderant icta niuea ceruice iuuencæ.* Virgil. 9. *Et statuam ante aras aurata fronte iuuencum.* Plin. lib. 33. cap 3. *Deorum honori in sacris nihil aliud excogitatum est, quàm vt auratis cornibus hostiæ maiores duntaxat immolarentur.*

162. VOTA FACIT] vota soluit; victimas enim dijs pro filijs abnauigantibus Thessali vouerant, quibus votis damnati, tunc ea lætiores reddebãt.

ABEST GRATANT. ÆSON] Sacrificijs istis & communibus gaudijs atque gratulationibus interesse pater Iasonis Æson nequibat, quia decrepitus & capularis.

163. IAM PROP. LETH. FESSVSQ. SENIL. ANN.] *Aetate fessum* Anchisen dicit Virgil. 2. Æneid. Corpus fessum, id est, debile & languidum, efficit senectus: & sunt morti viciniores senes, quàm iuuenes; sicut qui diutiùs ambularunt, citiùs ad metam perueniunt, quàm qui primæ adhuc metæ, vnde egressi, propiores visuntur.

A 164. O CVI DEB. SALVT. CONF.] Rogaturus beneficium Medeam Iason, priùs repetit & exaggerat eius in se merita: vt acceptorum memor, dignus videatur qui plura accipiat.

167. SI TAMEN HOC POSSVNT] quod dubitat, è vestigio confirmat; nimirum posse hæc carmina, & cantiones magicas, quod impetraturum velit. Locus deliberatiui generis, seu suasionis est, vt doceamus fieri posse, quod suademus, aut petimus.

168. DEME MEIS ANNIS, ET DEMPT. ADDE PAR.] Optabant hæc inter se amici, optabant & amantes, posse detrahere de vitæ suæ spatijs, & addere ad vitam producendam alteri. Terent. And. *Quam ego si intelligam vita deficere, tam de meis annis ad tuos addam* Propert. lib. 4. eleg. 12. *Quod mihi detractum est, vestros accedat ad annos.* Vetus Epitaphium B Romæ:

Quodq; mihi eripuit mors immatura iuuenta,
Id tibi victuro proroget vlteriùs.

Albinouanus ad Liuiam: *Perq; annos diuturnus eas fratrisq; tuosq;.* Plura exempla Passeratius in eundem Propertij locum.

169. NEC TEN LACRYM.] Exemplum pietatis in filio erga parentem. Contrà in moribus sæculi ferrei lib. 1. *Filius ante diem patrios inquirit in annos.* Filij nequam, quibus pater nimiùm diu videtur superesse, & eorum αὐτονομίαν impedire.

170. DISSIMILEMQ. ANIM. SVB. PAT. ÆTA] venit in mẽtem Medeæ patris sui Æetæ, etiam vetuli, cùm pro suo patre iam vetulo rogaret Iason. Sed mentem dissimilem ei, qua fuit in patrem suum

suum Iason, id est, non tam piam, & sollicitam.

171. NON TAM. AFFECT. TALES CONFESSA] Non confessa plus propendere in patrem Iasonis, quàm in patrem suum, quia id ei honori haud fuisset, tantùm respondet ad id, quod Iason de suis annis minuendis petiuerat, & testatur nihil necesse fore vt id fiat: posse enim patri annos absque hoc augeri.

QVOD EXCIDIT ORE TVO SCELVS?] Ex Virgil. 2. Æneid. *Tantumq́; nefas patrio excidit ore?* Indignatur ab se petitum, quod dare sibi turpissimum sit. Quis enim velit, quamuis possit, sibi dilecto, vt erat Iason Medeæ coniux coniugi, de annis detrahere, & alteri apponere?

173. TRANSSCRIBERE] est in alterius ius transferre. Sic *transscripta prædia*. Plura Brisson. de verbor. signif.

174. NON SINAT HOC HECATE] veneficiorum præses, & veneficarum numen.

NEC TV PETIS ÆQVA] iniquum est velle alteri commodare cum incommodo suo: sibi enim quisque est proximus; iniquius autem si id possit fieri sine vllo suo incommodo.

175. QVOD PETIS, EXPER. MAIVS DARE, &c.] O Iason, tu munus à me petis de patris ætate renouanda; conabor maius dare quàm petis: nam & illum ad iuuentutem traducam; & de tuis annis qui restant nihil decerpam.

177. MODO DIVA TRIFORMIS ADIVVET, &c.] Vt in bonis, sic in malis quoque rebus deos suos ad auxilium inuocabant; quomodo & hodie Christiani in illis Christum ac Deum, in istis diabolum.

178. INGENTIB. AVSIS] arduum opus, & periculosæ plenum aleæ de sene non senem efficere, eo modo quem experta est Medea; ideo etiam eius ausus oportet esse ingentes, magnique animi, & spei plenos. De Phaëthonte, & curru eius, vnde à Ioue excussus: *Quem si non tenuit, magnis tamen excidit ausis*, lib. 2.

179. VT CORNVA TOTA COIRENT, &c.] ad plenilunium deerant tres noctes, & quod necessariò sequitur, duo dies. Hoc plenilunium vocat mox *solidam Lunæ imaginem*. Infrà ἐν Φαρμακευτρίᾳ,

Dumq́; quater plenis expleuit cornibus orbem
Luna, quater plenis tenuata retexuit orbem.

182. VESTES INDVTA RECINCTAS] E ritu & consuetudine nocturnorum sacrorum, & veneficiorum. Apud Maronem quoque inferis sacra magica se facturam simulans Dido, est *Vnum exuta pedem vinclis in veste recincta*. Vide ibidem Symbol. & quid attulerimus ex Turneb. lib. 6. cap. 10. Ex his, & quæ statim sequuntur, obserua sagæ, seu strigis habitum & cerimonias. *Veneficium*, & magicas artes proprium esse vitium mulierum, ad quod præcipuè libidine, & zelotypia aut erga coniuges aut erga amatores adducantur, notauit Muret. Comment. in 3. Annal. Taciti. Martina quædam Tiberio in tollendo Germanico, Locusta Neroni in Britannico nauat operam. Ex vltima illa antiquitate celebres sunt veneuis *Circe*, *Medea*, & totum genus *Aegyptiarum* mulierum. *Helena* quoq; ab Homero vt venenorum perita notatur. Et notæ sunt Theocriti ac Virgilij *Pharmaceutria*, *Canidia* Horatij: & ferè vbicunque veneficiorum, aut superstitionum magicarum, ibi & mulierum mentio. Et apud Euripid. Hermione queritur, venenis Andromaches fieri, vt ipsa sterilis sit, & minùs ametur à viro: vbi etiam vniuersè pronuntiat, Epiroticas omnes mulieres venenis grassari solere. Hæc carpsim ex Mureto. Plura legas in eruditis Martini Delrij *de Magia* libris.

183. NVDA PEDEM] Sic Virg. 4. Æneid. *Vnum exuta pedem*. 1. Æneid. *Nuda genu, nodoq́; sinus collecta fluentes*.

NVD. HVM. INFVSA CAPILLOS] Plus hoc est, quàm quod alioqui sæpè de mulieribus, etiam lugentibus legimus, *sparsis per colla capillis*. Nam veneficas istas humeris quoque nudas esse sacris suis operantes oportuit. Atque ideò fortasse legendum *nuda humeris*.

184. MEDIÆ PER MVTA SILENTIA NOCT.] Et tempus necesse erat, seu horam obseruare nocturnam, mediæ noctis scilicet, cùm est altissimum per terras silentium. Amat nox silentium, atque idcirco illi gallus immolabatur, vt animal silentio maximè aduersarium.

185. INCOMITATA] sine vllo socio, nemine conscio.

HOMINES, VOLVCRESQ. FERASQ. &c.] Intempestæ noctis conticinium ex adiunctis describit exactissimè Virgil. 4. Æneid.

Nox erat, & placidum carpebant fessa soporem
Corpora per terras, syluæq́; & sæua quierant
Aequora, cùm medio voluuntur sidera lapsu,
Cũ tacet omnis ager, pecudes, pictæq́; volucres, &c.

Et lib. 8.

Nox erat, & terras animalia fessa per omnes
Alituum pecudumq́; genus sopor altus habebat.

186. NVLLO CVM MVRM. SERP. SOPIT. SIMIL.] Pro *serpens* ex Fuluij Vrsini libro, & duobus Vatican Ciofan. legit *sepes*, *nullo cum murmure sepes sopita similis*. In vulgatis est *sopita* Ego lectionem impressorum sequor, & vulgatam relinquo. Ad illa enim Maroniana respexit de 2. Æneid.

Tempus erat, cùm prima quies mortalibus ægris
Incipit, & dono diuûm gratissima serpit.

Quietem nocturnam *serpere* dicit; ita hic noster, nisi quod addit, *nullo cum murmure*, quæ ἐπεξήγησις quędam est. Qui sequitur versum, vt παρεγγεγραμμένον, & otiosum, ac ineptè ταυτολογοῦντα deleui. *Sopita similis nullo cum murmure serpit.*

188. IMMOTÆQ. SIL. FRONDES] venti nulli, quem vel tenuissimum frondes coruscantes, seu tremulæ nuntiant.

189. SIDERA SOLA MICANT] quasi cætera omnia dormirent, solæ stellæ vigilarent, cuius rei argumentum micationes continuæ.

AD QVÆ S. BRACHIA TEND.] vt solent supplices.

190. TER SE CONVERTIT] in orbem scilicet; ac primùm à dextra in sinistram, deinde à sinistra in dextram.

TER SVMPT. FLVM. CRIN. IRROR. AQ.] hausta aqua caua manu de riuo præterfluente, suum caput aspersit.

191. TERNIS SOLVIT ET HIATIB. ORA] quasi spiritum haustura. Aut, ter oscitat. Probabile est, Ouidium hæc scripturum, ad sagam exquisitum abijsse.

192. ET IN DVRA SVMMISS. POPLI. TERRA] Hactenus meri ritus, & taciti, & tanquam procemia quædam; nunc genua flectit, & ad preces incumbit,

bit, longaq; & multiplici inuocatione vtitur, cum declaratione potestatis suæ multifariæ.

193. NOX ARCANIS FIDISSIMA] quia tum nulli testes, tota propemodum rerum natura quiescente, & conticescente.

QVÆQ. QVÆ AVREA CVM LVN. &c.] & vos astra aurea, quæ cum luna succeditis diurnis ignibus, id est, soli. Hic enim diem moderatur, immò diem lumine suo efficit; illa noctem illuminant.

195. QVÆ COEPT. CONSCIA NOST. &c.] Vsitatius cum gignendi casu, quæ cœptorum nostrorum es conscia.

196. CANTVSQ. ARTESQ. MAGOR.] & has implorat.

197. QVÆQ. MAG. TELL. POLLENT. INSTR. HERB.] Hæc quoque in dearum numero veteribus fuit, cuius munus hîc agnoscitur. Pollentes, & efficaces herbæ quædam sunt ad veneficium.

199. DIIQ. OMNES NEMORVM] Fauni, Satyri, Syluani, Panes.

DIIQ. OMNES NOCTIS] Credo equidem deos inferos intelligendos, ibi enim nox perpetua, quia caligo mera, & tenebræ. Sunt ergo Pluto, Proserpina, Eumenides, &c.

200. QVOR. OPE CVM VOLVI, &c.] Gloriatione hac Medeæ de potestatibus suis magicis haud abludit illa Boreæ, de violentia sua super alios ventos, lib. superiore, in fine: *Apta mihi vis est, hac tristia nubila pello*, &c.

RIPIS MIRANT. AMNES IN FONT. &c.] quod alioqui inter impossibilia numeratur à poëtis, cùm per inductionem docent, quippiam nunquam futurum Lib. 13. *Antè retro Simois fluet*. 4. de Ponto eleg. 5 *Fluminaq; in fontes cursu reditura supino*. Propert. l. 2. eleg. 15. *Fluminaq; ad caput incipient reuocare liquores*. Ostēdit Medea, quanta, & quā multa veneficiis suis possit. Similia de eadem Iasoni in Epist. Hypsipyle:

Illa reluctantem cursu deducere lunam
Nititur, & tenebris abdere solis equos.
Illa refrænat aquas, obliquaq; flumina sistit.
Illa loco syluas, viuaq; saxa mouet.
Per tumulos errat sparsos discincta capillos,
Certaq; de tepidis colligit ossa rogis.

Vide insuper de efficientia cantionum magicarum 1. Amor. eleg 8. & 2. eleg. 1. Et Senecæ choros Medea.

202. STANTIA CONCVTIO FRETA] Eclog. 2. *Cùm placidum ventis staret mare*. Stat mare, cùm est tranquillum, sine fluctibus, ventis quiescentibus penitus, quæ *malacia* dicitur: qua voce pro tranquillitate vsus Cæsar in Comm. Gall. & in epist. L. Seneca.

NVBILA PELLO] Tibullus eleg. 2. lib. 1. *Cùm libet, hæc tristi depellit nubila cælo* Ibid. complura sagæ cuiusdam ministeria refert. De hac, & proximè antegressa potestate se iactabat etiam superiore libro Aquilo, *Apta mihi vis est, hac tristia nubila pello, Hac freta concutio*.

204. VIPER. RVMP. VERB. ET CARM. FAVCES] Virgil. Pharmaceut. *Frigidus in prato cantando rumpitur anguis*. Vide ibid. Symbol. & Turneb. lib. 30. c. 39. Aduersar.

207. ET MVGIRE SOLVM] Virg. 6. *Sub pedibus mugire solum*.

MANESQ. EXIRE SEPVLCHRIS] Eclog 8. *Sæpè animas imis exire sepulchris*. Tibull. lib. 1. eleg. 2. *Hæc*

A *cantu finditq; solum, manesq; sepulchris Elicit.*

208. TE QVOQ. LVNA TRAHO] Virgil. *Carmina vel cælo possunt deducere lunam*. Hypsipyle in epistola, quos versus & paulo antè produxi:

Illa reluctantem curru deducere lunam
Nititur, & tenebris abdere solis equos.

Tibull. *Hanc ego de cælo ducentem sidera vidi*. Hoc in primis mulieres Thessalicæ credebantur posse. Inde nata fabula, quòd specula quædam rotunda ita parabantur, vt in his Luna omnino appareret è cælo deducta. Plura Natalis lib. 3. Mythol. c. 17.

QVAMVIS TEMERATA LABOR. ÆR. T. MIN.] Pulsabantur cymbala & crepitacula, ne cantiones magicas audiret luna, atque ita periret, cùm deficit. Habes de rebus istis multa in Symbol. meis. Dicuntur laborare sol & luna cùm deficiunt, &
B defectiones illæ labores. 1. Æneid. *Hic canit errantem lunam, solisq; labores*. Alij *Temesæa* legunt, à Temesi oppido Bruttiorum æris fodinis celebri.

209. CVRRVS QVOQ. CARM. N. PALLENT] currus lunæ; immò luna ipsa currui insidens pallorem ducit ex cantionibus veneficarum.

211. VOS MIHI TAVROR. FLAMM. HEBET. &c.] Suprà in fabula Iasonis.

214. RVDEM SOMNI] peruigilem, insopitum. Enumerationem istam facultatum Medeæ, in tragœdia eiusdem nominis mihi videtur pro archetypo aspexisse Seneca.

216. NVNC OPVS EST SVCCIS, PER QVOS, &c.] Inuocauit hactenus: nunc petit, & petit succos iuuentuti restituendæ ex senectute idoneos.

C 217. IN FLOREM REDEAT] Iuuentus est florens ætas, seu flos ætatis humanæ, in qua vigor, & species elegans, sicut in flore.

PRIMOSQ. RECOLLIG. ANNOS] primos annos vitæ nostræ Horat. ad Pisonem appellat *venientes*, vltimos, senectutis videlicet, *recedentes*. quod & aliàs lectori suggessi.

218. NEQ. ENIM MICVER. SID. FRVSTRA] voti cōpotem se futuram, daturosque deos quod petiuit, duobus indiciis colligit; quia sidera clarùm fulgeant (nam & illa vnà cum luna inuocauerat) & quia currus subiunctis draconibus ad eam peruehendam adsit.

221. FRÆNATAQ. COLLA DRACON. PERMVLS.] Poppysmum, siue poppysma capio, quod fit, quādo equi ferociores cum vocis quodam blandiore sono, manu per tergum, aut ceruicem ducta de-
D mulcentur, aut leuiter pulsantur. Quale est quod ait Virgil. de Turni equis lib. 12.

Circumstant properi aurigæ, manibusq; lacessunt
Pectora plausa cauis, & colla comantia pectunt.

222. MANIBVSQ. LEVES AGITAVIT HABEN.] Lib. 2. de Phaëthonte, currum paternum conscendente: *Manibusq; datas contingit habenas*.

223. SVBIECTAQ. THESSALA TEMPE DESPICIT] supra Tempe vehitur, Tempe infra se videt. Loca sunt amœnissima, de quibus actum lib. 1. in fabula Daphnes: & in Abr. Ortelij Theatrici Parergo Tabula eleganter delineata spectatur atque describitur.

224. CRETIS REGION. APPLICAT ANGVES] Alij *Visis reg.* Sistit dracones quas videbat regionibus: à cætno enim venit cretus. Quod quia inusitatum est, quidam reposuerunt *visis*, contra fidem librorum omnium antiquorum. Non sit fortassis

capi-

capitale rescribere, *certis regionibus*, siquidem certas mox nominat, vnde herbas legerit, cum delectu tamen: nec enim quæuis placebant, montes quinque, vrbem vnam, fluuios sex.

227. PARTIM RADICE RAVELLIT] quòd & radix, aut sola radix in quibusdam vsui erat futura.

228. PARTIM SVCCID. CVRVAM. FALCIS AHEN.] falce curua, & ænea resecuit. Æri vim medicatam inesse credebant, vt ahenea potiùs falce, quàm ferrea à venefica desecarentur herbæ. 4. Æneid. *Falcibus & messæ ad lunam quæruntur ahenis Pubentes herbæ.* Ad rem quoque diuinam pleraque æ- A nea adhibebantur. Vide Rhodigin. lib. 29. Antiqu. lect. cap. 6.

229. MVLTA QVOQ. APIDANI, &c.] Fluuios hosce etiam lib. 1. nominat, qui ad Peneum consolandum venerint. Sunt autem Thessaliæ, vt montes quoque iam dicti. Iterum hic legendum *Eridani*, pro *Apidani*.

234. NONDVM VVLGAT. MVTATO NOM GLAVCI] Nondum erat nota herba illa, qua postmodum gustata Glaucus piscator in mare desiluit, & deus marinus euasit. Metamorphosis eius est libro 13.

Cærimoniæ, sacra, preces, cocta medicamina ad Æsonem in iuueniles annos reuocandum. Viret ipsa rudicula; virescit ex eiecta spuma, & florescit ipsa terra. Succi noui per iugulum senis immittuntur. Pulsa senectute vltima, iuuentus redit.

NONA dies illam curru, pennisque draconum, V1
Nonáque nox omnes lustrantem viderat agros:
Cùm rediit, nec erant tacti, nisi odore, dracones:
Et tamen annosæ pellem posuere senectæ.
Constitit adueniens citra liménque, forésque:
Et tantùm cælo tegitur, refugitque viriles
Contactus, statuitque aras è cespite binas,
Dexteriore Hecates, & læua parte Iuuentæ.
Has vbi verbenis, syluáque incinxit agresti:
Haud procul egesta scrobibus tellure duabus
Sacra facit; cultrósque in guttura velleris atri
Conijcit, & patulas perfundit sanguine fossas.
Tum superinuergens tepidi carchesia lactis,
Alteráque inuergens liquidi carchesia mellis,
Verba simul fundit, terrenáque numina poscit,
Vmbrarúmque rogat rapta cum coniuge regem,
Ne properent artus anima fraudare senili.
Quos vbi placauit precibúsque & murmure longo:
Æsonis effœtum proferri corpus ad aras
Iussit; & in plenos resolutum carmine somnos,
Exanimi similem stratis porrexit in herbis.
Hinc procul Æsonidem, procul hinc iubet ire ministros,
Et monet arcanis oculos remouere profanos.
Diffugiunt iussi. sparsis Medea capillis,
Bacchantum ritu flagrantes circuit aras,
Multifidásque faces in fossa sanguinis atra
Tingit: & infectas geminis accendit in aris.

Térque ſenem flamma, ter aqua, ter ſulphure luſtrat.
Interea calido poſitum medicamen aheno
Feruet, & exultat, ſpumiſque tumentibus albet.
Illic Æmonia radices valle reſectas,
Semináque, & flores, & ſuccos incoquit atros.
Adijcit extremo lapides oriente petitos,
Et quas Oceani refluum mare lauit arenas.
Addidit exceptas lunæ de nocte pruinas,
Et Strygis infames, ipſis cum cornibus, alas,
Inque virum ſoliti vultus mutare ferinos
Ambigui proſecta lupi. nec defuit illi
Squamea Cinyphei tenuis membrana chelydri,
Viuaciſque iecur cerui: quibus inſuper addit
Ora, capútque nouem cornicis ſæcula paſſæ.
His, & mille alijs poſtquam ſine nomine rebus
Propoſitum inſtruxit mortali barbara munus:
Arenti ramo iam pridem mitis oliuæ
Omnia confudit, ſummiſque immiſcuit ima.
Ecce vetus calido verſatus ſtipes aheno
Fit viridis primò, nec longo tempore frondes
Induit; & ſubitò grauidis oneratur oliuis.
At quæcunque cauo ſpumas eiecit aheno
Ignis, & in terram guttæ cecidere calentes,
Vernat humus, floréſque, ac mollia pabula ſurgunt.
Quæ ſimul ac vidit, ſtricto Medea recludit
Enſe ſenis iugulum: veterémque exire cruorem
Paſſa, replet ſuccis. quos poſtquam combibit Æſon,
Aut ore exceptos, aut vulnere: barba comæque
Canicie poſita nigrum rapuere colorem.
Pulſa fugit macies: abeunt pallórque ſitúſque:
Adiectóque cauæ ſupplentur corpore rugæ.
Membráque luxuriant. Æſon miratur, & olim
Ante quater denos hunc ſe reminiſcitur annos,
* *Diſſimilémque animum ſubijt, ætate relicta.*

235 NONA DIES ILLAM CVRRV, &c.] Nouem dies, totidemq; noctes in luſtrandis quæ nominata ſunt locis conſumpſit. Videtur etiam nouenarius, vt ternarius numerus, ad veneficium pertinere.

PENNISQ. DRACONVM] ſunt enim alati; alioqui quomodo per aëra currum traherent?

237. CVM REDIIT, NEC ERANT TACTI, &c.] Poſtquam rediit in locum Medea, vnde primùm abierat, ſtatim virtus collectarum herbarum ſe patefecit. Nam dracones, quanquam eas non tetigiſſent, nedum comediſſent, ſolo earum odore ſenilem ſpeciem depoſuere, ac refloruere quodammodo.

238. ANNOSÆ PELL. POSVERE SENECTÆ] viſi ſunt nouam ac recentem pellem pro veteri induiſſe. 2. Æneid. meminit poëta talis in ſerpente re- A nouationis. *Qualis vbi in lucem coluber mala gramina paſtus*, &c. Tibull. eleg. 4. lib. 1. *Crudeles diui, ſerpens nouus exuit annos.*

239. CITRA LIMENQ. FORESQ.] non intrauit ædes, non ſubiit tectum, pernoctauit ſub dio, & foris peregit ſacra ſua.

240. REFVGITQ. VIRIL. CONTACT.] ad ſecubitum hoc forſitan referendum; & iſti contactus viriles ſunt Iaſonis maritales.

241. STATVITQ. ARAS E CESPITE BIN.] Virgil. 3. Æneid. de Andromache, apud Buthrotum Epiri vrbem:

———Maneſq; vocabat
Hectoreum ad tumulum, viridi quem ceſpite inanem,
Et geminas, cauſſam lacrymis, ſacrauerat aras.

Sine dubio etiam ceſpititias.

242. DEXTERIORE HECATES, &c.] dextram hono-

honoris caussa excitauit Hecatæ, communi venefi- A
carum deæ, finistram *Iuuenta*. Quæ Græcis ἥβη dea
iuuentutis Latinis est Iuuenta, Iuuentus, Iuuentas:
nam hæc singula etiam deam ætatis iooenilis indi-
cant. Cicer. I. Tusculan. *Non enim ambrosia deos aut
nectare, aut Iuuentute pocula ministrante lætari arbitror.*
Ouid. in Trist.

Nectar & ambrosiam latices epulasq́, deorum
Det mihi formosa grata Iuuenta manu.

Liuius lib. 46 *Iuuentutis ædem in circo maximo Licinius
Lucullus duumuir dedicauit. Iuuenilitas* autem est ἡβωή,
seu νεότης. Varro Tithono: *Quem dereliquit multi-
cupida iuuenilitas.* Vox *multicupida* me admonet ver-
siculi Catulliani, vbi simile verbum. *Quantum præ-
cipuè multiuola est mulier.*

243. SYLVA AGRESTI] frondibus agrestium,
seu syluestrium arborum. B

244. HAVD PROCVL]ab ipsis aris.

245. CVLTROSQ. IN GVTT. VEL L. ATRI CONIICIT]
ouem nigram iugulat, sanguine in vtramque
scrobem defluente. Diis inferis sacrificabatur no-
cturno tempore. Virgil. 6. *Tum regi Stygio nocturnas
inchoat aras.* Mactabantur iisdem victimæ nigræ.
Idem: *Huc casta Sibylla Nigrarum pecudum multo te
sanguine ducet.* Sicut autem quæ superis immolabã-
tur, iugulum in supera vertere cogebantur; ita quæ
inferis, caput ad terram deprimere, vt sanguis in
foueas, seu scrobes effossas deflueret; cui deinde
lac & vinum cum precibus superfundebant. Quos
omnes ritus Naso hic attingit.

247. TVM SVPER INVERG. TEPID. CARCHES.
LACT.] Hic, & qui adhæret versus Maronem olet C
planè. Sic enim est lib. 5. vbi Æneas Anchisæ ma-
nes ad tumulum eius veneratur:

Hic duo rite mero libans carchesia Baccho
Fundit humi, duo lacte nouo, duo sanguine sacro.

Carchesium poculi genus. Aliàs summa pars mali, id
est foramina, quæ in summo mali funes recipiunt,
rudentes Lucill. *Tertius hic mali superat carchesia sum-
ma.* Catull. *Lucida quà splendent summi carchesia mali.*
Nonius.

249. TERRENAQ. NVM. POSCIT] numina sob-
terranea, infera, καταχθονίους θεούς.

250. VMBRARVMQ. ROG. RAPT. &c.] Separat
Plutonem, & Proserpinam ab alijs diis inferis, pro-
pter dignitatem eorum. Præsident quippe omni-
bus. *Regem silentûm* nominat lib. 5. Seneca Medea,
dominum regni tristis. D

251. NE PROPER. ART. AN. FRAVO. SENILI] ne
patiantur se frustrari spe sua: ne fortè ipsis conni-
uentibus, quem cogitat & molitur viuaciorem
reddere, mortuum reddat. Sinant animam adhuc
versari in suo corpore iam quidem senili. Ipsa enim
anima non senescit: quamuis ob corporis languo-
rem, & annositatem ipsa quoque languere, & in-
duere quandam senectutem soleat.

252. QVIS VBI PLACAVIT] faciente ac bene-
uolos sibi effecit; non enim eos offenderat.

PRECIBVSQ. ET MVRMVRE LONGO] precibus
clara voce; murmure, precibus summissa voce.

253. EFFOET. CORP.] *Effœta* dicitur mulier fre-
quenti fœtu exhausta. Partus enim frequens debi-
litat. Isidor. lib. 10. & fiunt iam huiusmodi fœminæ
plerumque senes. *Effœtum* igitur pro sene viro, & ob
annorum, quibus vixit, magnum numerum cor-
pore infirmo, ἀκύρως.

254 ET IN PLEN. RESOLVT. CARM. SOMN.]ad al-
tissimum ei somnum conciliandum, præter car-
men, verba scilicet quædam concepta, nihil adhi-
buit. Et dormienti necesse erat fieri, quod factum
est; vt & nunc chirurgi, cùm membrum aliquod vi-
tiolum ac putridum alicui desecant, potionem
priùs somnificam propinant. *Plenus somnus* est hîc
κῶμα. *Dulcis, & alta quies, placidaq́, simillima morti*,
vt est Deiphobi 6. Æneid. De cuius ἀχερουσίω μῶ
versibus antegressis.

256. HINC PROCVL ÆSONID. &c.] Iasonem cum
famulis iussit absistere, ne quid impedimenti affer-
rent in opere.

257. ET MONET ARCAN. OCVL. REM. PROFAN.]
non tantùm eos iubet discedere; sed insuper my-
steria peragenda, vt profanos, non aspicere. Virgil.
6 *Procul ô procul este profani, Conclamat vates, totoq́, ab-
sistite luco.* Præconis, siue sacrificantis voce à sacris
arcebantur profani, hoc est non initiati, ἀμύητοι.
Catull.

Pars obscura cauis celebrabant orgia cistis,
Orgia, quæ frustra cupiunt audire profani.

259. BACCHANT. RITV] instar Mænadis. Catul.
de nupt.

Sæpè vagus Liber Parnasi è vertice summo
Thyades effusis euantes crinibus egit.

260. MVLTIFID. FACAS] Insspicabantur faces,
quò faciliùs ignem conciperent, & luculentiùs ar-
derent. Et hic nocturnus per hyemem rusticorum
labor. Georg. 1.

Et quidam seros hyberni ad luminis ignes
Peruigilat, ferroq́, faces inspicat acuto.

261. ET INFECT. GEMIN. ACCENO. IN ARIS] al-
terutram in alterutra, quarum vnam dextra, alte-
ram sinistra quatiebat. Sic & Tisiphone lib. 4. *Ma-
defactam sanguine sumit Importuna facem, fluidoq́, cruo-
re rubentem.*

263. CALID. POSIT. MEDICAM. AHENO FER-
VET, &c.] lib. 6. de Itys pueri artubus: *Pars inde cauis
exultat ahenis.* Virgil. 7. *Exultantq́, æstu latices, furit in-
tus aquæ vis. Nec iam se capit vnda.* Quod hic *ahenum*,
infrà nominabit *cauum*, cùm de ariete coctô, &
in agnum mutato loquetur.

265. ILLIC ÆMON. RADICES VALLE RESECT.
&c.] Enumerat quas res illo in aheno coqueret.

267. EXTREM. LAPID. ORIENTE PETIT.] etiam
lapidum nobilium potest esse vis in magicis. Qua-
re nec illos neglexit. Dicitur autem *extremo Oriente*,
sicut *extrema platea*, *extremo digito*, *extrema oratione*,
epistola, &c. Tironibus latinitatis hæc & similia di-
cta volumus, ne nos caeteri tatiores τῆς μακρολογίας
postulent.

270. ET STRYGIS INFAM. &c] Genus nocturna-
rum & inauspicatarum volucrum Striges, quæ in-
fantum sanguinem in cunis putabantur exsugere:
quo nomine & maleficæ fœminæ insigniuntur.

271. INQ. VIR. SOLITI VVLT. MVT. &c.] Ineo que-
bantur & intestina lupi, mutantis se in hominem,
& rursum redeuntis in lupum, ac proptereà ambi-
gui. Tale quod iam genus reperiri luporum, falsum
affirmat Plin. lib. 8. cap. 22. *Profecta* quid fuerint, di-
cemus lib. 12. ad versum 152. ibi: *Cuius vt imposuit
Profecta calentibus aris.*

273. SQVAM. CINYPHEI TEN. MEMB. CHELYDRI]
Aquatica testudo *chelydrus*, in Cinyphe fluuio, ad fi-
nes Africæ. Videntur hoc carmine duo epitheta

adiungi vni substantiuo, citra coniunctionem, quod vitiosum est, *squamea tenuis membrana* Fortassis, vt placet Glareano, *tenuis* est determinatiuum Cinyphei chelydri, vt sit sensus, non cuiuslibet Cinyphei chelydri, sed tenuis.

274. VIVACISQ. IECVR CERVI] lib. 3. in fabula Actæonis: *Dat sparso capiti viuacis cornua cerui.* Vbi quædam de eius longæuitate annotauimus.

275. NOVAM CORNICIS SÆCVLA PASSÆ] Extat quoddam carmen de ætatibus animalium, ibi *cornici* sæcula nouem tribuuntur. Quotcunq; tandem annos *sæculo* tribuamos (nondum enim inter scriptores conuenit) si ita est, longissimè cornix cuiuscunque hominis, quamuis senectute prouecti, ætatem excedit.

276. HIS, ET MILLE ALIIS, &c.] Omittit plura nominare, vt molestiam lectori ne creet: quanquam hæc ipsa nimiùm multa fuerunt. Et omnino in hac sum sententia, narrationis huius multa ab aliqua saga, quam consultum ierit, didicisse; multa item iure suo affinxisse Ouidium. Epistola ad Iasonem Hypsipyle Medeam vocat *pellicem barbaram*, eamque vt insignem veneficam accusat:

Nec facie meritisq́; placet; sed carmine mouit:
Diraq́; cantata pabula falce metit, &c.

277. PROPOSIT. MVN. INSTRVXIT] postquam quæ necessaria visa sunt, ita comparauit, & coxit.

MORTALI] Æsoni, qui etiamsi tum iuuenesceret, aliquando tamen moriturus erat, quoniam homo natus fuerat.

278. ARENT. RAMO I. PRID. MIT. OLIVÆ, &c.] Ex iampridem arido oliuæ ramo rudicula cõfecta, more cocorum, quæ in aheno erant tam varia, versauit, & inter se commiscuit, vt vnum quiddam è multis conficeretur.

280. ECCE VET. CALIO. STIP. &c.] Quem iam pridem aridum ramum, nunc veterem stipitem nuncupat, & duo tanquam miracula, futuræque in Æsone rei præsagia ac portenta ponit. Rudicula quippe oleagina virescit, & sensim frondescit, fœtu etiam grauescit; & spumæ coctionis, seu aquę bullientis feruore, guttis admistis eiectæ, humum virore inficiunt, & flores atque gramina mox producunt.

286. STRICTO MED. RECLVD. ENSE] Non vlterà cunctandum putauit his conspectis Medea. Bene iam temperatum esse pharmacum, propositæq́ue rei idoneum statuit; ac proinde vt emisso veteri & hebeti sanguine nouo ex succis nouis sanguini reA parando locus esset, iugulum senis stertentis aperuit.

288. QVOS POSTQ. COMBIBIT ÆSON] Eleganter eodem verbo, sed μεταφορικῶς vsus est Cic. 1. de Finib. *Sed infici debet his artibus, quas si combiberit dum tener est, ad maiora veniet paratior.*

289. AVT ORE EXCEPT. AVT VVLNERE] propter vulnus faciendum, ad sanguinem priscum eliciendum, ne horreret senex, & auersaretur punctum, seu ictum sicæ, illum consopiri necesse fuit. Vulnere iam inflicto, & priore sanguine detracto, potuerunt succi & per gulam apertam, & per os iam vigilantis & videntis infundi.

BARBA COM EQ CANIT. POSITA, &c.] Versibus sex μεταμόρφωσιν senis in iuuenem festiuè admodum narrat, κατὰ μέρος. Barba, & crines album B colorem nigro mutant. Ex macilento fit habilior, pallor in colorem viuum, situs in vigorẽ migrat, & explẽtur in facie rugæ, quibus ipsa velut sulcis impressis exarata. Deniq; ea est mẽbrorum omnium species, & aspectus, vt exultare & luxuriare videantur, tam nitida & læta omnia. *Cum Aesone iuuenescere* per parœmiam dicuntur, qui valetudine affecti emaciatique, vires pristinas de integro recuperant: vel qui senecta inualidi, vires iuueniles, lectione auctoris eruditi recipere sibi videntur. Veluti si quis in barbaris scriptoribus vitam assiduè conterens, bonarum litterarum lectione tædium illud leuet, & quæ sequuntur Iun. in Cent.

293. ÆSON MIRATVR] Res magnæ, insolitæ, inauditæ, qualis hæc, admirationem generant.

294. ANTE QVAT. DEN. H. SE REMINISC. ANC NOS] Quem vigorem, quam sanitatem, leuitatem, agilitatem, & quem denique statum corporis ante annos quadraginta habuerat, eum nunc se beneficio Medeæ recepisse sentiebat. Fecit ergo iuniorem annis 40. Ponamus fuisse octogenariũ. Tum redegit eum ad annum velut quadragesimum; & dimidium ei ademit. Faciamus fuisse septuagenarium, tum fuerit post renouationem quasi annorum triginta.

* DISSIMILEMQ. ANIM. SVB. ÆT. REL.] Hactenus de corpore Æsonis, nunc de animo, qui & ipse mutatus est, positaque cum senectute etiam morositate & tristitia, cogitationes lætas, nouitatique suæ idoneas suscepit. Deesse hunc versum in manuscriptis monet Aldus. Mihi quoque temere inculcatus & adulterinus videtur, ex antecedente illo de Medea: *Dissimilemq́; animum subijt pater Aeta relictus;* παρῳδικῶς aliquantum immutatus.

Meritum hoc Medea etiam in nymphas Bacchi nutrices contulit. Postmodum ad Peliam, quò pœnas pro viro suo reposceret, domesticum dissidium simulans confugit. Filias eius ad eandem patri grandæuo gratiam petendam mouet. In earum aspectu vetulum arietem in agnum vertit. Senem in somnum arctissimum conijcit. Filiabus persuadet, vti patrem, quasi annoso sanguine

ſanguine leuaturæ, conuulnerent. Euigilanti ipſa guttur præcidit, lacerum in ahenum mittit.

VI.

VIDERAT ex alto tanti miracula monſtri
Liber, & admonitus iuuenes nutricibus annos
Poſſe ſuis reddi, capit hoc à Colchide munus.
Néue doli ceſſent, odium cum coniuge falſum
Phaſias aſſimulat. Peliæque ad limina ſupplex
Confugit: atque illam (quoniam grauis ipſe ſenecta eſt)
Excipiunt natæ quas tempore callida paruo
*Colchis amicitiæ * fallacis imagine cepit.*
Dúmque refert inter meritorum maxima, demptos
Æſonis eſſe ſitus, atque hac in parte moratur,
Spes eſt virginibus Pelia ſubiecta creatis
Arte ſuum parili reuireſcere poſſe parentem:
Idque petunt, pretiúmque iubent ſine fine paciſci.
Illa breui ſpatio ſilet, & dubitare videtur:
Suſpenditque animos, ficta grauitate, rogantum.
Mox vbi pollicita eſt, Quò ſit fiducia maior
Muneris huius, ait: qui veſtri maximus æuo eſt
Dux gregis inter oues, agnus medicamine fiet.
Protinus innumeris effœtus laniger annis
Attrahitur, flexo circum caua tempora cornu.
Cuius vt Æmonio marcentia guttura cultro
Fodit, & exiguo maculauit ſanguine ferrum:
Membra ſimul pecudis, validóſque venefica ſuccos
Mergit in ære cauo minuuntur corporis artus:
Cornuáque exuitur, nec non cum cornibus annos:
Et tener auditur medio balatus aheno.
Nec mora, balatum mirantibus, exilit agnus,
Laſciuitque fuga, lactantiáque vbera quærit.
Obſtupuere ſatæ Pelia: promiſſáque poſtquam
Exhibuere fidem, tum verò impenſiùs inſtant.
Ter iuga Phœbus equis in Ibero flumine merſis
Dempſerat; & quarta radiantia nocte micabant
Sidera: cùm rapido fallax Æëtias igni
Imponit purum laticem, & ſine viribus herbas.
Iámque neci ſimilis, reſoluto corpore regem,
Et cum rege ſuos cuſtodes ſomnus habebat:
Quem dederat cantus, magicæque potentia linguæ.
Intrarant iuſſæ cum Colchide limina natæ:
Ambierántque torum. Quid nunc dubitatis inertes?
Stringite, ait, gladios, veterémque haurite cruorem:
Vt repleam vacuas iuuenili ſanguine venas.
In manibus veſtris vita eſt, ætáſque parentis.
Si pietas vlla eſt, nec ſpes agitatis inanes,
Officium præſtate patri: teliſque ſenectam

*mendacis

Exi-

Exig'te:& saniem coniecto emittite ferro.
His,vt quæque pia est,hortatibus,impia prima est:
Et,ne sit scelerata,facit scelus:haud tamen ictus
Vlla suos spectare potest:oculósque reflectunt,
Cæcáque dant sæuis auersæ vulnera dextris.
*Ille cruore fluens * subitò tamen alleuat artus,* *cubito
Semilacérque toro tentat consurgere:& inter
Tot medius gladios pallentia brachia tendens,
Quid facitis natæ? quis vos in fata parentis
Armat? ait.cecidere illis animique,manúsque.
Plura locuturo,cum verbis guttura Colchis
Abstulit,& calidis laniatum mersit in vndis.

295. VINERAT EX ALTO,&c.]*Ex alto loco* expone, non de cælo, quod crebrò *altum* poëtis, absolutè. Didicit autem hoc facto nutrices quoq; suas iam anus posse iuuenescere,oratq; Medeam vt hoc illis præstet, & statim impetrat. Nora exemplum relatæ gratiæ nutricibus. Bacchi nutrices quidam scripseruut fuisse Hyades. Testis Ouid.Fast.5.

Ora micant tauri septem radiantia flammis,
Nauita quas Hyadas Graius ab imbre vocat.
Pars Bacchum nutrisse putat.

Lucian.in Dialog.Cælest. Liberum natum statim à Mercurio in Nysam, Arabiæ vrbem, Ægypto finitimam deportatum, *Nymphis* ibidem educandum tradit. Noster quidem educatrices, siue nutrices eius *Nyseides* appellat lib.3.quibus eum Ino matertera commiserit:

Furtim illum primis Ino matertera cunis
Educat,inde datum Nymphæ Nyseides antris
Occuluere suis,lactisq; alimenta dedère.

Vide Natalem lib.5.Mytholog.cap.13.

298. NEVE DOLI CESSENT] Improbam & fallacem mulierem fuisse Medeam significat, quæ semper aliquid machinaretur mali.

ODIVM CVM CONIVGE FALS.]Postea tamen verum odium intercessit, cùm Iason fidem coniugij rupit, Glauce Creontis Corinthiorum regis filia superinducta,vt narrabit loco suo.

299. PHASIAS] Phasis Colchorum fluuius. Aliunde etiam, quàm à parentibus formatur patronymica.

PELIÆQ.AD LIM.SVPPLEX CONFVG.]Pelias erat patruus Iasonis: apud eum igitur simulatrix, vt apud affinem ac necessarium,quærebat præsidium, cùm ei meditaretur exitium.

300. QVON.GRAVIS IPSA SENECTA EST] Cur Pelias illi non occurrit, cur non excepit, vt affinem,& rege prognatam? Excusat hominem. Languebat senio,& alioqui nusquam prodibat.

301. EXCIPIVNT NATÆ]quarum nomina Alcestis, Pelopea, Medusa, Isodoce, Hippothoë. Higyn.cap.34.

QVAS TEMP.CALLID.PARVO,&c.]breui tempore technis suis miseras puellas sibi conciliauit, ac deuinxit penitus.

303. DVMQ.REF.INT.MERIT.MAXIMA,&c.] Inter maxima sua merita in Iasonis domum ab se collata referebat etiam, quod Peliades adhuc ignorabant,depulsum artificio suo ab Æsone ipsarum patruo senium,cuius ætatis proprius est squallor & illuuies; hoc enim sibi vult *situs*.

304 ATQ.HAC IN PARTE MORATVR.] Omnia sigillatim diligentiùs exponendo, & amplificando,vt virgines ad petendum impelleret.

306. ARTE S. PARILI REVIRESC.&c.] Venerunt in spem certam, Peliam patrem suum ab eadem artifice, & eodem artificio posse annos seniles exuere, & ad virilem ætatem redire. Diogenes apud Stobæum docet,*Medeam* sapientem,non veneficam fuisse;quæ acceptis mollibus & effæminatis hominum corporibus, confirmabat ipsa gymnasijs & exercitationibus, & robusta ingeniaque reddebat.Vnde fama vulgata,eam coquendis corporibus senes in iuuentutem restituere. Notatum à Mercuriali de arte Gymnast.lib.1.cap.2.

307. PRETIVMQ.IVBENT SINE FINE PACISCI] Iubent pretium infinitum, id est, quamuis magnum stipulari.Tanti erat ipsis patrem reuirescentem videre.

308. ILLA BREVI SPATIO SILET,&c.] Quasi deliberans, an faceret quod rogabatur, propter difficultatem; & an gratis, aut quanta mercede faceret,aliquandiu conticuit.Citò enim respondere ac polliceri, non fuisset grauitatis, cuius opinionem Medea affectabat.

310. MOX VBI POLLICITA EST]de patre curando:nam de pretio tacuit: quod si exigeret ingens, videbatur id auaræ; si modicum, haud ingenuæ, sed operariæ.

QVO SIT FID.MAIOR MVN.HVIVS] quò firmiùs credatis,me largiri vobis posse quod flagitatis.

311. MAXIMVS ÆVO]qui aries in grege ouium vestro annis excedit omnes.

312. DVX GREGIS]Georg.3.agens de equis Maro:*Quem legêre ducem,& pecori dixere maritum.*

313. INNVMERIS ANNIS]hyperbole.

EFFOETVS LANIG.] vt effœtus de sene viro, cùm fœminæ multiparæ propriè dicantur effœtæ. *Laniger*. Præter oues nullum animal habet lanam. Vnde poëtis *lanigerum pecus*.

314. FLEXO CIRCVM CAVA TEMP.CORNV] Circuitione expressit, quod primus dixit Labeo, *recprocicornis*. Lege Crinit.l.19.c.9. Alibi: *Duxq; gregis cornu per tempora dura recurno.*

Duxq; gregis dixit, fit Iuppiter:vnde recuruis
Hinc quoq; formatus Libys est cũ cornibus Ammon.

315.Æ-

315. ÆMONIO CVLTRO] Thessalico.

316 EXIOV. SANGVINE] senectutem, & in hominibus & in animantibus deficit sanguis.

318 MERGIT IN ÆRE CAVO] cacabum nos vocamus, *ahenum* Poëta suprà: & Virgil. 1. Æneid. *Littore ahena locant.*

MINVVNT EA CORPOR. ARTVS] Quænam sunt ea, quæ artus arietis minuunt? nam minui quæ coquuntur, aut assantur, certum est. Legendum certare ausim, *minuuntur corporis artus*, atque ita emendaui: & versu sequenti. *Cornuaq; exuitur*, ex manuscripto, græca syntaxi, vt Lipsiensis editio annotat in ora libri.

320. TENER BALATVS] oues balant, tenerius agni. Lucretio *balantum pecudes.*

322. LASCIVI Q. FVGA] exiliendo & subsultando. Eclog. 2. *Florentem cytisum sequitur lasciua capella.*

LACTANTIAQ. VBERA QVÆRIT] Virgil. eclog. 4. *Ipsa lacte domum referent distenta capellæ Vbera.* Horat. ode 2. Epod.

Claudensq; textis cratibus latum pecus
Distenta siccet vbera.

Flauius Caper Grammaticus, *mammas* esse hominis scito, at pecudis *vbera*. Dicta porrò *vbera* Isidor. lib. 11. vel quia lacte vberta; vel quia vuida, humore scilicet lactis in morem vuarum plena. Festus. *Ruminalis* dicta est ficus, quòd sub ea arbore lupa mammam dedit Remo & Romulo; mamma autem *rumis* dicitur, vnde & rustici appellant bœdos *subrumos*, qui adhuc sub mammis habentur.

324. TVM VERO IMPENSIVS INSTANT] Postquam promissa res ipsa exhibita confirmauit, id est, postquam præsenti exemplo doctæ sunt, posse præstare Medeam, quod promiserat, vehementiùs eam rogarunt, vt præstare vellet.

325. TER IVGA PHOEB. EQVIS IN IBER. &c.] Periphrasis 3. noctium. Transierant tres noctes, & agebatur iam quarta. Fastor. 4. *Dempserat emeritis iam iuga Phœbus equis* Silius lib. 10. *Donec anhelantes stagna in Tartessia Phœbus Mersit equos.* Statius 2. Thebaid. *Soluerat Hesperij deuexo in margine ponti Flagrantes sol pronus equos.* Et lib. 12 *Iam pater Hesperio flagrantem gurgite currum Abdiderat Titan.* Ceteris ab his poëtis nominati stagnum, pontum, gurgitem Hesperium, Tartessium (*Tartessus* oppidum Hispaniæ, ad littus Oceani situm) quod noster per μετωνυμίαν flumen Iberum. Intelligendum verò æquor Atlanticum, seu Hesperium, quod illabitur Iberus fluuius.

327. FALLAX ÆETIAS] Suprà, *Nunc doli cessent.*

328 PVRVM LATICEM] aquam meram, sicut & antè: sed non herbas sine viribus, vt modò. Fraudem virgines istam non videbant.

329. IAMQ. NECI SIMIL. RESOL. CORP. &c.] Somnus est imago mortis, & ὕπνος atq; θάνατος secundùm Homerum sunt fratres. Vnde & à mortuis surgere, & resurgere, sicut à somno. Peliæ potionem soporiferam nullam præbuit Medea, quemadmodum Æsoni, ludebat enim cum hoc, & simulabat, vt eum perderet. Opus tamen erat ipsum & custodes corporis sopiri; hoc carmine, & murmure magico effecit.

332. INTRARANT IVSSÆ C. COLCHID. &c.] Pię... bant se. virgines istæ patris amantissimæ promptas Medeæ iussis. Ingressæ cubiculum circumsta-

A bant lectum, custodibus somno sepultis. Quid iam nunc mandat?

334. VEL FREMO HAVRITE CRVOR.] Enses, hastæ, tela *haurire* & *bibere* dicuntur eorum sanguinem, quos vulnerant. Æneid. 11. de Camilla:

Hasta sub exertam donec perlata papillam
Hæsit, virgineumq; altè bibit acta cruorem.

335. IVVENILI SANGVINE] *nouos succos* appellabat in fabula Æsonis, ex quibus scilicet euaderet iuuenilis sanguis: nam sanguinem pro sanguine nec ibi infundebat.

336. IN MANIB. VEST. VITA EST, &c.] Difficile ac pugnans cum natura apparebat, vt filiæ parentem consauciarent. Adhibet igitur illis stimulos, & quod habebat speciem impietatis, pietatem & officium fore asseuerat.

B 337. NEC SPES AGITAT. INAN.] Gaudet hoc verbo Sallustius, apud quem legas *agitare ætatem, lætitiam, metum, rempub. consilia, vitam, imperium, gaudium, noctem, moras, præcepta, prædas.*

339. SANIEM CONIECTO, &c.] saniosum & veterascentem, quemque vocant medici *peccantem sanguinem*, appellat *saniem*.

340 VT QVÆQ. PIA EST, IMPIA EST] ὀξύμωρον. lib. 8. de Althęa matre Meleagri: *impietate pia est.* Epistola Medeæ:

Quid referam Peliæ natas pietate nocentes,
Cæsaq; virginea membra paterna manu?

Apud Senecam Creon rex alloquens Medeam: *Cum dolo capta tuo piæ sorores impium auderent nefas.*

341 ET NE SIT SCELERATA, FACIT SCELVS] Idem dicit mutatis verbis quod antè: sed expres-
C siùs, nempe, facto isthoc piam impietatem, seu impiam pietatem perpetratam.

HAVD TAM. ICT. VILLAS. SPECT. P. &c.] Auersis vultibus patrem vulnerabant, & huc, vt rebantur, pium opus, natura vincente, non poterant intueri. Hinc contrà crudelitatem Prognes auget, quæ filium Ityn mactans *nec vultum vertit.* Ostenduntur etiam in Romanis & Græcis historijs quidam tyranni, & homicidæ hoc ipso crudeliores, quod ante oculos consanguineorum trucidarint, trucidandósve curarint quos oderant.

343 CÆCAQ. DANT AVERS. VVLN. DEXTRIS] Cæca quæ ipsæ non videbant, siquidem auersę dabant. Etenim, quod & alibi, & in his ipsis Comment. libr. 1. docui, *cæcum* poëtis est quod latet, quod non videtur, quod sensui, aut intellectui non paret, quod ignotum est. Lucret. lib. 5. *Improba*
D *nauigij ratio tum cæca latebat* Pluribus exemplis in re manifesta, vel leuiter eruditis, nihil est opus.

344 ILLE CRVORE FLVENS SVBITO, &c.] Quid fecerit in hac tragœdia Pelias. Corpus cruentatum leuans conatur surgere; sublatis manibus cum filiabus de immanitate expostulat, eas consternat.

349. CVM VERB GVTTVRA COLCH. ABSTVL.] adhuc loquenti guttur præscidit, ne plura loquendo filias in Medeam vt impostricem concitaret.

350. ET CALID. LANIAT. MERSIT IN VND.] instar arietis illius, de quo paulo antè, recocturа illum, vt quidem simulabat mulier perfida. Qui dicantur Peliam recoquere (quem tamen non recoxit Medea, sed spem filiarum eius delusit) ex Iunij Censorijs discas. Ad hanc fabulam respexerunt auctores primi ordinis. Cato apud M. Tull. tanto desi-

desiderio ex hac vita discedendi, virosque graues & sapientes apud inferos conueniendi se tenere affirmat, vt si possit etiam alicuius beneficio ex itinere retrahi, & quod Medea Peliæ pollicita est se curaturam, in annos iuueniles redire, id beneficium sit recusaturus. Tetigit idem Plato in Euthydemo, Catullus, M. Varro apud Nonium. Plautus Pseudolo, cocum cum Ballione lenone sic fabulantem fingit: A

Quia sorbitione faciam ego te hodie mea
Item vt Medea Peliam recoxit senem,
Quem medicamento, & suis venenis dicitur
Fecisse rursus ex sene adolescentulum.
Item ego te faciam.

Pleniùs ista Petrus Victorius lib. 5. Var. lect. cap. 6. Perspicis, lector, scriptores transferre ad Peliam, quod Æsoni præstitum est. Disertè hanc seu fabulam, seu historiam exponit Pausanias in Arcadicis, addens, Peliæ filias paternæ necis inuidiam fugientes, Arcadiam pro exilio petijsse, ibique fato suo functas, ab Arcadibus sepultas. Earum nomina poëtarum neminem indicasse, quas ipse legerit: Miconem pictorem earum imaginibus *Asteropeam*, & *Antinoen* nomina adscripsisse. Plures duabus fuisse Ouidius docet liquidò.

Pœnas luisset meritas Medea, ni fugisset. Per quæ loca fugerit. Tanguntur ἐν παρόδῳ fabulæ complures. De Cerambo, qui in auem mutatus, eluuionem Deucalionæam euasit. De serpente Lesbio, qui caput Orphei momordit, & ab Apolline in saxum est conuersus. Item aliæ.

VII. *Qvæ nisi pennatis serpentibus isset in auras,* *Quod nisi
Non exempta foret pœnæ. Fugit alta, supérque
Pelion vmbrosum, Philyreáque tecta, supérque
Othryn, & euentu veteris loca nota Cerambi.
Hic ope nympharum sublatus in aëra pennis,
Cùm grauis infuso tellus foret obruta ponto:
Deucalioneas effugit inobrutus vndas.
Æoliam Pitanen à læua parte relinquit,
Factáque de saxo longi simulacra draconis.
Idæúmque nemus, quo nati furta, iuuencum
Occuluit Liber falsi sub imagine cerui:
Quáque pater Coryti parua tumulatus arena est,
Et quos Mæra nouo latratu terruit agros.
Euripylique vrbem, qua Coæ cornua matres* *Cæa
Gesserunt, tunc cùm discederet Herculis agmen:
Phœbeámque Rhodon, & Ialysios Telchinas,
Quorum oculos ipso mutantes omnia visu* *vitiantes
Iupiter exosus, fraternis subdidit vndis.
Transit & antiquæ Carthæia mœnia Ceæ,
Qua pater Alcidamas placidam de corpore natæ
Miraturus erat nasci potuisse columbam.
Inde lacus Hyries videt, & Cycneia Tempe,
Quæ subitus celebrauit olor. Nam Phyllius illic,
Imperio pueri, volucrésque, ferúmque leonem
Tradiderat domitos: taurum quoque vincere iussus
Vicerat, & stricto toties iratus amori

Præmia poscenti taurum, suprema negauit.
Ille indignatus, cupies dare, dixit, & alto
Desilijt saxo. cuncti cecidisse putabant:
Factus olor niueis pendebat in aëre pennis.
At genitrix Hyrie, seruatum nescia, flendo
Delicuit, stagnúmque suo de nomine fecit.
Adiacet his Pleuron: in qua trepidantibus alis
Ophias effugit natorum vulnera Combe.
Inde Calaureæ Latoidos aspicit arua,
In volucrem versi cum coniuge conscia regis.
Cephison procul hinc deflentem fata nepotis
Respicit in tumidam Phocen ab Apolline versi:
Eumelique domum lugentis in aëre natam.

351. QVÆ NISI PENNAT. SERPENT. &c.] Suprà de his serpentibus, seu draconibus alatis, & curru: A

Nec frustra volucrum tractus ceruice draconum
Currus adest; aderat demissus ab æthere currus.
Quò simul ascendit, &c.

352. NON EXEMPLA FORET POENÆ] Thessaliæ siquidem Pelias imperabat, eratque verisimillimum, subiectum populum inultam regis sui cædem non laturum. Capite igitur veneficam punuissent.

FVGIT ALTA] in auras, versu antecedente. Præterea supra montes. ἀδιανόητον quoddam est. Narrat per quę loca Corinthum Medea, & inde Athenas ad Ægeum Thesei patrem peruenerit.

353. PHILYRÆAQ. TECTA] Quæ sint ista tecta, Raphaël non dicit, vt item alia sæpissimè inexplicata præterit. Fortè Chironis centauri tecta, quem Philyra Oceani filia Saturno genuit. Quare & *Philyreius heros* lib. 2. B

354. ET EVENT. VET. LOCA NOT. CERAMBI] montes Thessalię altissimos, in quos ope nympharum diluuij tempore euasisse, atque ita vitam seruasse hunc Cerambum est in fabula, quam disertè exponit auctor ipse. Quoniam verò dicit sublatum in aëra pennis, licet intelligere in volucrem esse mutatum ab ijsdem nymphis seruatricibus suis.

356 CVM GRAVIS INFVSO TELLVS, &c.] in eluuione illa terrarum, quæ descripta est libr. 1. cùm *omnia pontus erant, deerant quoq; littora ponto.* De grauitate autem elementi terræ ibid. sic est: *Densior his tellus, elementaq; grandia traxit, Et pressa est grauitate sui.* C

358. ÆOLIAM PITAN. AL ÆVA PAR....] loca quę præteriens à læua, recenset. Pitane oppidum est Æolidis. Porrò Æolis Asiæ regio.

359 FACTAQ. DE SAX. LONGI, &c.] De serpente Lesbio accipiendum, qui caput Orphei ad insulam Lesbum delatum dentibus appetijt, de quo item lib. 12.

360. IDÆVMQ. NEMVS] Idam Phrygiæ montem. Eodem nomine alius est in Creta.

QVO NATI FVRT. IVVEN. &c.] Iuxta *Idam* montem fecit hoc Bacchus, cùm Thyoneus eius filius de armēto bouē abegit. Pastores insecuti sunt abigeum: Bacchus filium in venatorem, bouem ipsum in ceruū mutauit. Ita illi ab insequendo destiterūt.

362. QVÆQ. PATER CORYTI PARVA, &c.] Corytus hic Paridis ex Oenone nympha filius fuit, quem mater à Paride relicta, Græcis ad Troiam ducem dedit. Ita ex Lycophronis Scholiaste Regius. Ipse autem Paris in vrbe Troadis Cebrena est sepultus.

363. ET QVOS MERA NOVO LATRAT. &c.] De Mera hac disputat copiosè Micyllus in Additamentis ad Comment. Raphaëlis. Tu lege. Nihil certi habetur.

364. EVRYPYLIQ. VRBEM, QVÆ COÆ CORN. MAT.] In insula Co regnauit Eurypylus. Ibi vrbem regiam propter Chalciopen filiam sibi negatam obsedit Hercules, Regem cum filijs occidit, Chalciopen abduxit, obsidionem soluit: Coæ mulieres Iunoni nescio quam ob caussam conuiciatę, in vaccas ab ea conuersæ dicuntur. Fabula est reconditior & obscurior. Mihi videtur totam insulam Con, siue Cœam vocare vrbem, vt infrà insulā Æginam Æacus, cum Cephalo sermonem serēs.

366. PHOEBEAMQ. RHODON] Phœbo sacra est insula Rhodos. Cur *clara* Horatio ode 7. l. 1. consule Lambin. & Torrentium interpretes.

ET IALYSIOS TELCHIN. QVOR. OCVL. &c.] Telchines ex Creta primùm in Cyprum, hinc Rhodon venerunt, cuius insulę oppidum Ialysus, quod occuparunt. Ab ijs tota insula aliquando Telchinis appellata. Fascinatores & malefici fuerunt. Multa de ijs Gyrald. Syntag. 1.

369. CARTHÆIA MOEN. CÆÆ, QVA PAT. ALCIDAM. &c.] Carthæa vna de quatuor insulæ Cææ vrbibus. Illic Alcidamantem mors anteuertit, ne filiam in columbam mutatam aspiceret.

372. CYCNEIA TEMPE] non Thessalica, sed Bœotica, quæ aliàs à Teumeso vicino monte Teumesia. Ibi puer in cycnum transformatus est. Narrat deinde qua occasione istuc.

381. AT GENITRIX HYRIE, &c.] Suprà: *Inde lacus Hyries vidit.* Quomodo in stagnum resoluta sit Hyrie, non aperit, nimio fletu videlicet. Eadem ratione deliquit in stagnum Cyane nympha lib. 5.

383. ADIACET HIS PLEVRON, IN QVA, &c.] Brauron legit Micyllus. Scholia Glarean. consule.

384. EFFVG. NATOR. VVLNERA COMBE] Ex partonymico Ophias filiam Ophij fuisse liquet. Liberos centum genuit. A quibus ne ob caussam nescio quam vulneribus dilaniaretur, in auem concessit. Fertur in Eubœa insula arma & tela ærea inuenis-

uenisse, ex quo postea mutato vocabulo *Chalcis* dicta est. A

385. INDE CALAVRE. LATOID. &c.] Calaurea, siue Calauria insula inter Cretam & Peloponnesum, Dianæ cultui addicta. Illic veneno hausto perijt Demosthenes, orator Græciæ clarissimus.

389. CEPHIS. PROCVL HINC DEFLENT. &c.] Cephisus Bœotiæ fluuius, cuius filium Apollo in vitulum marinum conuertit.

391. EVMELIQ. DOM. LVG. &c.] Patras Achaiæ vrbem intelligit Micyll. quem vide. Primus ibi rex Eumelus.

Reuersa Corinthum Medea, vbi olim homines existebant è fungis, Creusam Creontis regis filiam pellicem per donum trāsmissum, vnà cum regia exussit, genitósque ex Iasone liberos iugulauit, & Athenas deportata Ægæo nupsit, cui Medum peperit. Theseo domum reueniente, sibi & soboli metuens venenum priuigno miscet. Origo aconiti è spuma Cerberi, & de eodem ad superos ab Hercule tracto fabula. Pater filium agnoscens, sumere poculum vetat. Illa nubibus tecta profugit.

VIII. *TANDEM vipereis Ephyren Pirenida pennis*
Contigit. hic veteres æuo mortalia primo
Corpora vulgarunt pluuialibus edita fungis.
Sed postquam Colchis arsit noua nupta venenis:
Flagrantémque domum regis malè vidit; vtroque
Sanguine natorum perfunditur impius ensis:
Vltáque se malè mater, Iasonis effugit arma.
Hinc Titaniacis ablata draconibus, intrat
Palladias arces, quæ te, iustissime Phineu,
Téque senex Periphà pariter videre volantes,
Innexámque nouis neptem Polyphemonis alis.
Excipit hanc Ægeus facto damnandus in vno:
Nec satis hospitium est, thalami quoque fœdere iungit.
Iámque aderat Theseus proles ignota parenti,* *ignara
Qui virtute sua bimarem pacauerat Isthmon.
Huius in exitium miscet Medea, quod olim
Attulerat secum Scythicis aconiton ab oris.
Illud Echidnææ memorant è dentibus ortum
Esse canis. Specus est tenebroso cæcus hiatu:
Et via decliuis, per quam Tirynthius heros
Restantem contráque diem, radióque micantes
Obliquantem oculos, nexis adamante catenis
Cerberon attraxit. rabida qui concitus ira
Impleuit pariter ternis latratibus auras:
Et sparsit virides spumis albentibus agros.
Has concresse putant: nactásque alimenta feracis
Fœcundique soli, vires cepisse nocendi.
Quæ quia nascuntur, dura viuacia caute,
Agrestes aconita vocant. ea coniugis astu

Ipse

Ipse parens Ægeus nato porrexit, vt hosti.
Sumpserat ignara Theseus data pocula dextra:
Cum pater in capulo gladij cognouit eburno
Signa sui generis: facinúsque excussit ab ore.
Effugit illa necem, nebulis per carmina motis.

392 TANDEM VIPER. EPHYREN, &c.] Serpentes, dracones, angues, viperas, sine discrimine vectatores illos alatos nominat, quibus vocabulis & Cadmi illum serpentem, de quo libr. 3. affecit. *Ephyre* primùm dicta est *Corinthus*, à nympha Oceani filia, quæ ibidem loci habitauit. Pirene fons perspicuus, & potu suauis ad radices Acrocorinthi, vt etiam ipsa vrbs Corinthus. Nobilissimam & copiosissimam vrbem Romani L. Mummio imperatore euerterunt. Cicero in Maniliana *lumen Græciæ* vocat, euersionisque caussam memorat quòd legati superbiùs essent appellati. Sed 1. Off. opportunitatem loci, maximè: ne posset aliquando locus ipse Corinthios ad bellum faciendum adhortari.

393 HIC VET. ÆVO MORT. PRIMO, &c.] Veteres vulgarunt, ab antiquo fama est, hîc primò mortalium corpora, seu homines è fungis, qui pluuia procreantur, prodijsse. In Trinum. Plauti Charmides senex de sycophanta, qui caussiam petasúmve latiorem in capite gestaret, facetè: *Pol, hic quidem fungino est genere, capite se totum tegit.*

395. SED POSTQ. COLCHIS A.N. NVPT. VEN. &c.] Iason Corinthi commorans, Creusam, vt Seneca; Glaucam, vt Propert. Ouid. Euripid. Apollodorus, Athenæus, Libanius volunt, Creonte rege natam, Medeæ superinduxit (Obijciebatur enim à Corinthiis, quòd vir adeò fortis, & minimè deformis barbaram & veneficã vxorem haberet, Hygin. fab. 25.) oblitus beneficiorum omnium, quæ ab illa multa & magna acceperat. Id illa vsq; adeò dolenter tulit, vt per filios Mermerum & Phererem, quos ex Iasone habebat, nouæ nuptæ dona nuptialia, tecto veneno imbuta mitteret, coronam & peplum scilicet, de quibus in Tragœdia sæpiùs Euripides. Quæ cùm induisset, repentè arsit, & cum ea auxilio accurrens Creon pater: quin etiam eadem flamma tota regia incensa & exusta est. Medea insuper eosdem filios suos, vitium adulterum vlciscens obtruncauit. Historiam leges in eius epistola, & apud Diodor. lib. 5. Apollodor lib. 1. Iustin. lib. 24. Ac miror magnopere, in hac cæde commemoranda Ouidium tam restrictum & parcum esse, quam more suo, vt Itys libro 6. dilatare, suisque ornare coloribus egregiè potuisset. Vnico versu rem absoluit, *Sanguine natorum perfunditur impius ensis.* Parœmiaca hyperbole, *Medea immanior;* iam & fratrem Absyrtum occidit, & in frusta discerpsit. Vide Iunium. Ex hac historia facilè discimus, quàm virorum adulteria bonas ac fidas coniuges exulcerent, atque ad vindictam inflamment. Lege extremum act. 3. apud Senecam Medea, & chorum. Eandem sæuitiam Ouid. 2. de Arte tribus comparationibus en quo pacto declaret:

Sed neque fuluus aper media tam sæuus in ira est,
Fulmineo rapidos cùm rotat ore canes.
Nec lea cùm catulis lactantibus vbera præbet,
Nec breuis ignaro vipera læsa pede;
Fœmina quàm socij deprensa pellice lecti
Ardet, & in vultu pignora mentis habet.
In ferrum flammamq; ruit, positoq; decore
Fertur vt Aonij cornibus icta dei.

Clytemnestram non magis Iphigeniæ filiæ immolatæ, quàm adductæ pellicis Cassandræ dolor ad maritum Agamemnonem reducem obtruncandum incendit. Omitto alias à Delrio nostro recensitas. Nec est quidquam, in quo verius repetiatur, quod ab Ecclesiastico scriptum legimus, cap. 25. *Non est ira super irã mulieris.* Sed ad immane facinus Medeæ regrediamur. Verba trucidaturæ liberos sunt apud Ennium in tragœdia: *Saluete optuma corpora.* Ex quibus liquet, in illa atrocitate adhuc non penitus maternum affectum exuisse, quandoquidem illis salutem & vitam optat, quibus iam iam eandẽ crudeli ferro adempturа erat. Imitatus est Seneca:

Huc chara proles, vnicum afflictæ domus
Solamen, huc vos ferte, & infusos mihi
Coniungite artus.

Vtrumque animi motum, furorem & commiserationem super filiis in eius signo, siue statua diligenter expressum notauit Callistratus, cuius extat statuarum liber. Et videre marmor licebat, inquit, modò furorem oculis exhibẽs, interdum mœrentis instar intuens, atque emollitum ad angustias, vt si apertè artifex fabricatus esset impetum, & complesset ad Euripidis tragici actus imitationem, &c. De ambabus affectionibus in eiusdem simulacro ante oculos positis, venusto Epigrãmate Antipater:

Μηδείης τί τόσον ἄγαλμ', ἴδ' ὡς τὸ μὲν χόλον αἴρει
Ὄμμα, τὸ δ' εἰς παίδων ἔκλασε συμπαθίην.

Quo indicat alterum oculum fuisse iracundum & sanguinarium: alterum ad misericordiam fractum & inflexum. Eandem sententiam complexus est Ausonius:

Medeam vellet cùm pingere Timomachi mens,
Voluentem in natos crudum animo facinus,
Immanem exhausit rerum in diuersa laborem,
Fingeret affectum matris vt ambiguum.
Ira subest lacrymis, miseratio non caret ira,
Alterutrum videas vt sit in alterutro.
Cunctantem satis est, nam digna est sanguine mater
Natorum, tua non dextera Timomache.

Adde his ex Æliani historiis lib. 5. cap. 21. à quibusdam rumorem dissipatum, Medeam occidisse liberos, pro commentitio habendum. A Corinthiis potiùs fuisse necatos, seu lapidibus obrutos, testis Pausan. in Corinth. qui Euripidem rogarint, vt hoc de illa confingeret, ac propter ingenium & artem poëtæ, veritatem à mendacio superatam esse. Pro scelere autem hoc in pueros Corinthios expiatoria illis sacra offerre. Cæterùm Carcinus, quod ex Aristotelis Rhetoricis odoratur Hieron. Columna, finxit eam filios in remotissimas regiones ablegantem, ne à nouerca illis quippiam accideret mali. Qui cùm postea nusquam conspicerentur, suspicio increbuit, Medeam illos è medio sustulisse. Istam

lam crimen hoc modo amolitam. Non esse credibile, filios suos, qui nihil in matrem admisissent, interfecisse; periurum coniugem, à quo decepta ac destituta esset, inultum dimisisse. Etiam hoc volo te non nescire. Cũ Horatii ad Pisones præceptum sit, quod à nostræ ætatis Comicis notari velim:

———Non tamen intus
Digna geri promes in scenam, multaq; tolles
Ex oculis, quæ mox narret facundia præsens.
Nec pueros coram populo Medea trucidet:
Aut humana palàm coquat exta nefarius Atreus.
Quodcunq; ostendis mihi sic, incredulus odi.

Cùm inquam Horatius ita præcipiat, nec id sine ratione, Medea tamen apud Senecam liberos coram populo mactat, quem sic Delrius noster excusat. Quia tantus furor, quem oportet multum assurgere, nuda commemoratione pro dignitate exprimi nequiuisset, spectandum facinus, non narrandum auditoribus fuit. Decorum ergo seruatum est. Tu videbis, lector, de ista excusatione quid statuas. Ego infirmam, & ad respondendum Horatio haud satis aptam iudico.

395. NOVA NVPTA] quæ recèns nupsit. *Nuptia* propriè matrimonii celebritas, quæ coniugii testificationem præbet. Arnob. lib. 2. *Non matrimonia copulant nuptiarum sollemnibus iustis.* *Nupta* interdum pro coniugata, seu vxore. Noster alicubi: *Nupta sororq; Iouis.* Et 2. Fast. *Et venit in thalamos nupta pudica tuos.* De Lucretia. Verba, quibus vti Medea poterat, Iasone cum alia matrimonium ineunte excogitat in Progymnasmatis Libanius. Extrema huc adscribam. *Somnus thalamum, atq; ignem nuptialem; ego verò ensem, atque coronam Vulcaniam. Properas facem accendere Cypridi: accendam quoq; amore sponsam tuam. Grati animi indicium pluribus dedi: vim quoque lacrymarum tibi fundo. Draconum currus est comparatus. Post tantum facinus in altum sublata fugiam. Sic mulieres vnico gaudentes marito demerebor: legemq; continentia in Græcia statuam. At enim historia mea terrore maritos instituam, ne alias amicas habere velint, sed legitimas & proprias vxores vsque ad postremum vitæ diem retinere, quarum virginitatis florem polluerint.*

397. SANGVINE NATOR. PERFVND. IMPIVS ENSIS] Detestantur hanc immanitatem Virgil. eclog. 8. Ouid. 2. Trist. Ac potest *Medea* dici quæuis crudelis fæmina. Apud eundem Liban. oratio affingitur Medeæ, qua vti potuerit mactatura liberos. Ergo vbi beneficia sua in Iasonem, & eius aduersum se maleficia commemorauit, ita pergit: *Fert Medea filios, macta filios Iasonis, viri scelerati, impii patris, hospitis mali. Ne quid te rerum omnium reuocet, non natura, non gestatio, non partus recordatio, non vox, non forma. Plectatur Iason in filiis: hi verò ab hostibus inferendam iniuriam effugiant. Non arripiant eos cognati Glauca, neque iram in illos euomant. Atrox quidem facinus: sed ad prius illud consequens. Contra naturam impiè agemus? At istuc olim ausa sumus. Fratris cædes ad liberorum cædem deducit. Eiusdem est & hoc animi, & dexteræ. Accedite filii, sub ensem venite, hunc in vos pater adigit per me. Enimuero si probus ille fuisset, nihil opus hu fuisset. Bona forma, bona figura corporum: sed patris imaginem referunt. Id facit vt occidam libentiùs. Hi quidem igitur mox iacebunt. Ego verò è sublimi medioq; aëre scelestum inspiciam. Ille gemens, lugens, & nihil non faciens vociferabitur quidē, me verò nequaquam attinget. Eiusmodi draconum bigis freta vehar. Cumq; Athenas venero, illic mærorem deponam.* Quantus dolor

A stimulet fæminas in sæuitiam, quatum mariti contra matrimonii fidem aliunde petitum eunt, ex Iuuenale, Euripide, Seneca [...] Nasone ipso demonstrat Bernard. Martini, Variat. lib. 4. c. 11.

399. TITANIACIS ABLATA DRACONIBA.] dracones istos, Medeæ iugales, appellat Titaniacos, siue quòd ex Titanum sanguine nati, siue quòd à Titane, id est, solis auo currum illum cum draconibus alatis acceperat; vt Græci traduut, nominatim Apollodorus lib. 1. Ita Micyllus.

400. PALLADIAS ARCAS] Athenas. Virgil. ecloga 2. *Pallas quas condidit arces Ipsa colat.* Quanquam ibi *arces* generale est.

QVÆ TE, IVSTISSIME PHINEV, &c.] De horum mutatione in aues parum extat litteris.

403. FACTO DAMNAND. IN VNO] in hoc ipso,
B quòd tam scelestam mulierem intra suos parietes admiserit: alioqui vir laudabilis.

404. NEC SAT. HOSPIT. E. THALAMI QVOQ. &c.] Peccatum peccato cumulat, & maius addit minori. Quam nec domo dignari debebat, etiam lecti sociam asciscit, & matrem familias facit.

405. PROLES IGNOTA PARENTI] Legitur in quibusdam *ignara parenti.* Rarum vsum verbi huius in hac notione obserua. Valet enim ignota, seu ignorata, & est pariendi. Quomodo & M. Tullius contrà locutus reperitur ep. ad Luceium, quæ est 12. libro 5. *Atque illi artifices corporis simulacra ignotis nota faciebant.* Ibi *ignotis* posuit actiuè, pro iis, qui non nouerant; quod notatum est à Paulo Manutio in Scholiis, adducente etiam Liuium li-
C bro 3. *Notos gratia eorum, turbam indignitas rei virginis conciliat.* Curtium, *Ignoti iumenta agebant.* Plautus Pseud. *Noui, notis prædicas.* id est, iis, qui nouerunt. Ita Cic. in orat. pro M. Cælio, & in Verrem lib. 6.

406. BIMAREM PACAVERAT ISTHMON] Inter mare Ægeum & Ionium est Isthmus, angusta terra, quam à latrociniis purgauit Theseus, alter Hercules. Isthmum porrò Hellespontiacum describit Aristid. Sophista tom. I. oratione Isthmica.

407. HVIVS IN EXITI. MISCET MED. &c.] Attulerat secum è Colchide aconitum herbam venenosam, cuius succum poculo admistum Theseo bibendum porrexit, cupiens eum sublatum è medio. Egit nouercam iniustissimam, & consultum iuit suis, quos se ex Ægeo parituram sperabat, liberis, quibus claritas Thesei nebulam offusura videbatur. Plutarch. in Theseo.

D 409. ILLVD ECHIONÆÆ MEMOR. &c.] è dentibus Cerberi, id est, ex ore & spuma Cerberi, qui ex Echidna monstro genitus, vt in Theogon. auctor est Hesiodus. Sed cur *Echidnææ canis* potiùs quàm *Echidnæi*, cùm de Cerbero loquatur? Quonam modo ex dentibus, ecce narrationem. *Est via decliuis,* &c.

410. SPECVS EST TENEB. CÆCVS HIATV] Prope Heracleam Ponticam, ibi enim Hercules ad inferos descendit.

411. TIRYNTHIVS HEROS] à Tirynthe vrbe, patria sua.

412. RESTANT. CONTRAQ. DIEM] Laboriosè Hercules canem illũ infernum à sedibus suis abstraxit, & ad superos attraxit, insuetum planè lucis, atque ideò obliquantem & detorquentem oculos, quos illius contuitus offendebat.

413. NEXIS ADAMANTA CATENIS] adamantinis,

n[illegible] horribilissimis [illegible], seu vinculis. E[illegible]gnatè *catenis*. Tria enim colla habebat, quibus singulis catenam suam Hercules alligauit. Aut est enallage numeri.

415. IMPLEVIT PARIT[ER] T[E]RNIS [L]AT[R]AT[IB]VS AVRAS.] Tria capita, tria ora, ternos edebant latratus. Lib. 4. *Et tres latratus simul edidit*. Plura de Cerbero libr. 9.

416. E[T] [S]PARSIT VIRID. SPVM. ALB. AG[R]OS] hoc est quod aiebat, Echidnææ canis è dentibus ortum esse aconitum.

417. HAS [C]ONCRESSE PVT. &c.] hæ spumæ feruntur viribus soli fœcundi in herbas concreuisse, in herbas inquam noxias & pestiferas.

419. QVÆ QVIA NASCVNT. DVRA, &c.] Rationem, seu etymon nominis declarat, a caute dici aconitum, græcè enim *ἀκόνη* cos, cautes, & cotes idem. Sed videtur secum pugnare Poëta. Iam enim dixerat per virides agros sparsisse illas spumas, & ex[in]de enatas herbas hasce lethales: nunc dicit io cautibus nasci. quod & Plin. affirmat. *Nascitur*, inquit, *in nudis cautibus, quas aconas vocant. & inde aconitum dixere, nullo iuxtà ne puluere quidem nutriente*. De eius efficacitate idem l. 27. c. 2. Lucan. l. 4. *Nascentia saxis Infundas aconita palàm*.

420. EA CONIVG ASTV IPSE PAR. &c.] Sciebat Ægeus in poculo inesse venenum, & volebat vti calliditate vxoris in Theseum, quem suspicabatur hostem, & pro hospitali poculo ei pestem porrigebat.

422. [I]GNARA O[R]EXTRA] ipse ignarus rei. Bona fide [i]mpleuerat iam lethiferum craterem in manum Theseu[s].

423. [C]VM PATER IN CAPV[L]O G[L]AD. &c.] Vidit Ægeus signum certum quoddam in capulo gladij, quo accinctus erat Theseus, ex quo signo [nat]um suum agnouit. signum illud quoddam certum in capulo eburneo erat insigne ipsius aut Thesei, aut familiæ Thesei. Et solebant sua aut parentum, maiorúmve decora in ijs cælare, honoris caussa. Polynices apud Stat. 4. Thebaid. *Sphingis* effigiem gestat in capulo, quem pater Oedipus sustulit. Argo nauis expressa in ensibus filiorum Iasonis ex Hypsipyle, lib. 5. Seneca Hippolyto:

Regale paruis asperum signis ebur
Capulo refulget, gentis Actææ decus.

424. FACINVSQ. EXCVSSIT AB O[R]E] Fortiam poculum admonentem bibere prohibuit. Verè facinus, & dirissimum, filium enim innocentem, & tam bene de communi meritum peremisset. Metonymia est, instrumentum pro opere. *Venenatum poculum* excussit: *facinus* enim quî poterat?

425. EFFVG. I[L]LA NECEM NEB. P. CAR. MOT.] Necem, quam ei Theseus vltor mox attulisset. Nebula magicis verbis excitata se circumfudit, vt inaspectabilis esset.

Propter filium è præsenti mortis discrimine seruatum ac reducem, Ægeus cum ciuibus suis gaudio plenis, dijs victimas lætus offert. Præclara Thesei facinora decantantur.

At genitor quanquam lætatur sospite nato, IX.
Attonitus tamen est, lethi discrimine paruo
Committi potuisse nefas. fouet ig[n]ibus aram,
Muneribúsque deos implet: feriúntque secures
Colla torosa boum, vinctorum cornua vittis.
Nullus Erechthidis fertur celebratior illo
Illuxisse dies. agitant conuiuia patres,
Et medium vulgus: nec non & carmina, VINO
INGENIVM FACIEN[T]E canunt. Te maximè Theseu
Mirata est Marathon Cretæi sanguine tauri.
Quódque suam securus arat Cromyona colonus,
Munus opúsque tuum est: tellus Epidauria per te
Clauigeram vidit Vulcani occumbere prolem.
Vidit & immitem Cephisias ora Procusten.
Cercyonis lethum vidit Cerealis Eleusis.
Occidit ille Scinis, magnis malè viribus vsus:
Qui poterat curuare trabes, & agebat ab alto
Ad terram latè sparsuras corpora pinus.
*Tutus ad * Alcathoën Lelegeïa mœnia limes*

*Alcathoë

Compositó Scirone patet: sparsisque latronis
Terra negat sedem, sedem negat ossibus vnda:
Quæ iactata diu fertur durasse vetustas
In scopulos: scopulis nomen Scironis inhæret.
Si titulos, annósque tuos numerare velimus,
Facta prement annos: pro te, fortissime, vota
Publica suscipimus: Bacchi tibi sumimus haustus.
Consonat assensu populi, precibusque fauentum
Regia: nec tota tristis locus vllus in vrbe est.

427. ATTONIT. TVM EST LETHI DISCRIMINE PARVO, &c.] Lætum efficiebat Ægeum filij reditus: attonitum & stuporis plenum mors ipsa eiusdem, à qua vix tantillum abfuerat. Bibisset, actum erat, succurrere nemo potuisset.

428. FOVET IGNIBVS ARAM] focus accendi curat patrandis sacrificijs.

429. MVNERIB. DE SIMPLET] liberaliter diis offert munera. In diis muneribus colendis est largissimus.

FERIVNTQ. SECVRES COLLA TOROS. BOVM] mactantur boues pingues. Tori sunt, quos medici vocant musculos, pulpæ carnis, seu partes carnis crassiores, in quibus plus est roboris & neruorum. Cic. ex antiquo poëta, 2. Tuscul. *O pectora, ó lacertorum tori.* Torosus idem quod musculosus. *Ceruix torosa* Catullo.

430. VINCTOR. CORNVA VITTIS] In sacris non modò sacerdotes, aut sacrificantes, & vasa quibus vtebantur, sed victimæ quoque coronabantur, coronis collo circumpositis. Earum quoque cornua inaurabantur, vt dictum multo antè, & vittis cum coloribus duis, quibus immolabantur, acceptis impediebantur.

431. ERECHTIDES] Atheniensibus, apud quos regnauit Erechteus Pandionis successor, vt vidimus sub finem lib. 6.

NVLL. P. CELEB. ILLO ILLVX. DIES] omnium in vita lætissimum illum diem, & festum festorum viderunt.

432. AGITANT CONVIVIA PATRES, &c.] Optimates ac primates indulgebant epulationibus, quod pro sua copia & plebeii faciebant. Inest enim in conuiuiis lætitiæ & iucunditatis quoddam seminarium. *Medium vulgus*, qui erant de medio vulgo, vulgatissimi, infimi. Schuster vnd schneider/ bürsel vnd bader.

433. ET CARMINA VINO INGEN. F. CANVNT] Procedentibus poculis, vt fit plerumque in conuiuiis, venitur ad cantus: quanquam ferè ab ignobilioribus & minùs honoratis. Canebant, ergo laudes Thesei; quod vt non malè præstarent, vinum ipsis ingenium dabat. Vino enim spiritus excitantur, quibus animus agitatus incalescit, & species rerum iucundas ac delectabiles concipit. Certè poëtis quibusdam vinum pro illo deo fuit, à quo se diuinitus permoueri & inflammari gloriantur, cùm ad carmen componendum accedunt. In his Anacreon non postremus:

Ὅτ' ἐγὼ πίνω τὸν οἶνον,
Τότε μὲν ἦτορ ἰανθὲν
Λιγαίνειν ἄρχεται μούσας.
Vbi dulce poto vinum,
Animo repentè læto
Celebro nouem Camœnas.

Tibull. lib. 1. eleg. 7.

Ille liquor docuit voces inflectere cantu,
Mouit & ad certos nescia membra modos.

434. TE MAXIME THESEV MIRAT. &c.] Ipsum carmen cantatum, seu facta Thesei in illis conuiuiis cantu celebrata proponit, de quibus Plutarch. Isocrat. in laudat. Helenæ, Natal. lib. 7. cap. 9. Sic κατὰ μίμησιν Campani Annibalem inuitatum, ex factis eius egregiis sigillatim côcelebrant apud Silium libr. 11. *Ingentia facta Sidonij iuuenis celebrant: vt vicerit Alpes*, &c. Ergo primùm laudatur Theseus à tauro prostrato ad Marathonem. Marathon vrbs agri Attici, decem millibus passuum Athenis distans, cuius campi duabus rebus maximis nobilitati sunt; quòd ibidem Miltiades Atheniensium dux Darij regis Persarum exercitum, centum millibus constantem profligauit: & Theseus taurum Cretensem, vt hic dicitur, vastatorem interemit. Fabula tauri huius hæc est. Minos Cretensium rex Neptuno rem diuinam facturus, victimam tanto deo dignam optauit. Neptunus ei ingentem & speciosum taurum obtulit. Quem cùm sibi reseruare Minos vellet, Neptunus taurum efferauit adeò, vt toti pænè insula vastitatem inferret. Ad hunc domandum missus Hercules cepit, vinctum ad Eurystheum Mycenarum regem, qui ei pro Iunone labores imperabat, perduxit. Ab Eurystheo dimissus, cùm Atticam vastaret, & cum eo congredi nec vniuersi auderent, magnoque metu omnes trepidarent, Thesei virtute est interfectus. Consule præterea Pausaniam in Atticis.

436. QVODQ. S. SECVR. ARAT CROMYON. COLON.] Cromyon, siue Crenyon, oppidum Corintho vicinum. Vbi sus magnæ molis circumiectos agros deuastans, à Theseo est occisus. Inde agricolæ rura sua tutò exercuerunt.

437. TELLVS EPID. P. TE CL AVRGER. VID. &c.] Narrat Suidas, fuisse latronem notissimum Corynetam, Vulcani filium, prope Epidaurum, trucidantem aduenas claua, quæ Græcis κορύνη, vnde ipsi nomen posteriùs, nam antea Periphetes audiebat. Et hunc Theseus ad orcum misit.

439. VSD. XT IMMIT. CEPHIS. ORA PROCVST] Cephisus est ille quidem Bœotiæ fluuius: verùm hoc loco Cephisias ora est, vt notauit Micyllus, qua ille Eleusin prope Athenas præterfluit, ibi enim Procusten latronem mactauit Theseus.

440. CERCYON. LETH. VIDIT CERERIS ELEVSIS] *Eleusis* est oppidum Atticæ, ibique templum Cereris, in quo *mysteria Eleusinia* peraguntur. Dictum ita διὰ τὴν ἀπὸ Δημητρ⟨ος⟩ ἔλευσιν, ἢ ὅτι περ αὐτὴ κατήλυ-

... ἡ Δημήτηρ ἐπὶ ... περὶ ... τῆς ... ωτος, *seu à Cerere in id aduentu*, ... *quòd cum f... qui quæreret, eò diuertit*. In eo loco *Cercyon* latro viatores secum certare cogebat, victos interim... bat. Et hunc Thes... us sustulit. A

441 OCCI... ILLE SCINI...] Alter *Sinis* Plutar... ho... *Sciron* Diodoro; cuius... tour crudel tatem describit Naso.

442 AG... A SB ALTO AD ... RR. LATE, &c.]Ramo... propinquatum arborum a... ducebat, ijs brachia viatorum alligabat, & ita adductos laxabat, vt discerpto corpore, partes in diuersa caderent. Ob hoc dictus est πιτυοκάμπτης *incuruans pinus*. Erat alioqui tam robustus, vt trabes quoque incuruaret... Has... vi... es ad maleficia conferebat. Item è saxis quæ ac...ebat, viato... in mare deturbabat. Hi... Stat... Thebaid. *Infames Scyrone petras*.

B 444. TV... VS AD ALCATH... EN L... &c.]Megaram vrbem vocat *Alcathoen*, quia à Minoë Cretensium... direptam & euersam Alcathous restituit: & ... eg... *mœnia*, quoniam ea à Leleg... quodam ... fuit condita. Ex Parthenio legi Obseruat... c.8 Schottus noster *Alcathoi mœnia*, quæ ... Apollo in gratiam Alcathoi construxit, vt ex Theognidis distiicho notatur, vers. 771. Megaram enim *Alcathoen* nemo vocauit.

445. COMPOS... SCIRONIS] Reddebat & hic latro infesta itinera iuxta Megaram. *Componi* dicũtur mortui, cùm sepeliuntur. Ex consequente intellige præcedens, occisum nempe à Theseo. De rupe in mare præcipitem egisse quidam scribunt. Vel interpretare *composito*, coërcito, eo modo quo dictum est.

A SPARSISQ... AT... ERR... SED &c.]Mira de ossibus huius ... commemorat, quę terra & vnda respuerit, ... eque tandem in scopulos vetustate induruerunt.

448. S... PVL. NOM. SCIRON. INHÆR.]dicuntur namque Scironij.

449. SI TCTVL. A... NOS... TVOS &c] A singularibus ad genus transit, & assumat, si anni eius, & facta insignia numerentur, hęc illis longè plura inuentum iri. Enumeraturus facta memorabilia *Thesei*, in Encomio Helenæ Isocrates, priùs eum Herculi anteponit. Hunc enim celebriora, illum vtiliora, & Græcis coniunctiora certamina subijsse. Nam huic inquit, Eurysthens imperabat vt boues ex Erythea abigeret, vt mala Hesperidum afferret; vt Cerberum adduceret, v... lios eius generis labores susciperet, quibus nih... lijs commodaret: sed ipse in discrimen periculumque vocaretur. Ille verò cùm sui iuris esset, ea certamina delegit, quibus vel Gręciã, vel patriam suã beneficijs sibi obligaret. B

450. PROTE, FO... TISSIME, VOT. PVB. SVSCIP.] ...dis tua caussa gratias agimus, & tuam illis salutem commendamus. Indicat Thesëia, quæ festa Athenienses in eius honorem instituerunt.

451. BACCHI TIBI SVM HAVSTVS Suprà: *Agitant conuiuia patres, Et medium vulgus*. Edimus, bibimus, epulamur, & potamus in tuam gratiam.

452. CONSON. ACC ENS. POPVL. &c.]Faustis populi acclamationibus & gratulationibus precationibusque personat regia.

453. NEC TOT. TRISTIS LOCVS VLL. IN VRBE] omnis ætas, sexus, summi, medij, infimi passim lætitias agitant.

Minos Cretensium rex ob filij cædem in Athenienses bellum molitur. Aliquot insulas fœdere sibi adiungit. Arne proditrix in monedulam cessit. Nominantur loca ab eius partibus aliena.

Ad Æginam delato, populus, Æacus rex cum tribus filijs obuiam prodeunt. Negantur auxilia, & incœptum dissuadetur.

NEC tamen (VSQVE ADEO NVLLA EST SINCERA VOLVPTAS, X.
SOLLICITVMQVE ALIQVID LÆTIS INTERVENIT) Ægeus
Gaudia percepit nato secura recepto.
Bella parat Minos: qui quanquam milite, quanquam
*Classe valet, patria tamen est * firmissimus ira,* *fortissimus
Androgeique necem iustis vlciscitur armis.
Antè tamen bello vires acquirit amicas:
Quáque patent aditus volucri freta classe pererrat.
Hinc Anaphen sibi iungit, & Astypaleia regna:
Promissis Anaphen, regna Astypaleia bello.
Hinc humilem Myconen, cretosáque rura Cimoli,
Florentemque Cythnon, Scyron, planamque Seriphon,
Marmoreámque Paron, quámque impia prodidit Arne

Sithonis, accepto quod auara poposcerat auro,
Mutata est in auem, quæ nunc quoque diligit aurum,
Nigra pedes, nigris velata monedula pennis.
At non Oliaros, Didymæque, & Tenos, & Andros,
Et Gyaros, nitidæque ferax Peparethos oliuæ,
Gnossiacas iunxere rates. latere inde sinistro
Oenopiam Minos petit, Æacideia regna.
Oenopiam veteres appellauere: sed ipse
Æacus Æginam genitricis nomine dixit.
Turba ruit, tantæque virum cognoscere famæ
Expetit: occurrunt illi Telamónque, minórque
Quàm Telamon, Peleus, & proles tertia Phocus.
Ipse quoque egreditur tardus grauitate senili
Æacus, & quæ sit veniendi caussa requirit.
Admonitus patrij luctus suspirat, & illi
Victa refert rector populorum talia centum,
Arma iuues, oro, pro nato sumpta, piæque
Pars sis militiæ: tumulo solatia posco.
Huic Asopiades, Petis irrita, dixit, & vrbi
Non facienda meæ: neque enim coniunctior vlla
Cecropidis hac est tellus, ea fœdera nobis.
Tristis abit; stabúntque tibi tua fœdera magno,
Dixit: & vtilius bellum putat esse minari,
Quàm gerere, atque suas sibi præconsumere vires.

454. NE TAMEN VSQVE AD O NVLLA, &c.] Dicturus Ægeum Athenarum regem nô din recepto filio fælicem fuisse, locum communem præmittit de inconstantia & mobilitate fælicitatis humanæ, negatq́, dari vllã sinceram voluptatem, cui nihil interueniat molestiæ. Plaut. Amphit. *Ita dijs placitum, voluptati vt mæror comes consequatur.* Horat. ode 16. l. 2. *Nihil est ab omni parte beatum.* Vbi mel, ibi fel; vbi vber, ibi tuber. Chiliades adeundæ.

455. SOLLICITVMQ. ALIQVID] quod sollicitos faciat, quod mordeat, pungat, molestet, crucietq́. Lucret. lib. 4. *quod in ipsis floribus angat*; quod gaudia nostra aliqua ægritudine contaminet.

457. BELLA PARAT MINOS] caussa Androgei filij mors. Nam cùm adolescens athleta esset egregius, & Athenis palmam obtinuisset, Ægeum præcipuè victoria illa contristauit, cuius insidijs occubuit.

QVI QVANQ. MIL. QVANQ. CLASSE VAL. &c.] ira ingens & implacabilis potentem & ferocem reddebat eum, magis quàm & terrestris & naualis exercitus.

459. IVSTIS ARMIS] patet quippe vlciscitur filium, & filium insontem.

460. ANTE TAMEN A. VIRES ACQ. AMIC. &c.] Tametsi, vt dicebatur, milite & classe valeret, nihilominus nisi ascitis aliunde quoque locis, & subsidijs tentandum nil putauit. Quocirca cum aliquanta manu insulas, amicitiam & auxilium petitum obiuit.

462. HINC ANAPHEN SIBI IVNGIT, &c.] Anaphe insula maris Cretici. Astypalæa vna de Cycladibus.

463. PROMISSIS ANAPHEN, &c.] Quanquam hic versus nec in manuscripto, nec in Mariangeli Accursii, nec Ciofani & Visini exemplaribus reperiatur, tamen cùm idoneam, & cum præcedente cohærentem sententiam contineat, cur eijciendus sit non dispicio.

464. HVM. MYCONEN] Ita insulam nominat Mela, Plinius, Antoninus, & Solinus; Strabo etiam *Myconum*. In veterib. tamen libris suis repperit idem Mariangelus *Myconon*, probatque. Sed cur *humilem* dixit, quam Maro 3. Aen. *celsam* nominat? Vt mox v. 465. pro *Planamq́, Seriphon, paruam* quidam reponere hic tentarunt. Sed poëtis vett. esse perfamiliare, quod & Strabo non dissimulat, à contrario plerúque nominare, docet ex Homero alijsq́; Mariang. in Diatriba ad librum Ouidij 7. Metamorph.

466. MARMOREAM PARON] niuea Virgil. 3. propter marmor candidissimum, quo abundat.

QVAMQ. IMPIA PROD. ARNE SITHONIS, &c.] Quæ sit hæc insula, quam *Arne* prodiderit, accepta à Minoë pecunia, incertum relinquitur. Sithonem, vt apparet, Poëta vult accipi, nam Sithonidem ipsam Arnen, à patria vtique cognominat. Alioqui & Sithones Thraciæ populi.

468. IN AVEM QVÆ N. QV. Q. DILIG. AVRVM] in monedulam, quæ à moneta rapienda nomen est sortita.

470. AT NON OLIAROS] Insulas percurrit, quas frustra adijt Minos: nam belli cum eo societatem coire detrectarunt.

473. O -

471. OENOP. MIN. PET. ÆACIDEIA REGNA] olim Oenopia, postmodum ab Ægina matre Æginam dixit filius, quem Ioui illa genuerat. Huc ergo tandem Minos adnauigauit.

476. TVRBA RVIT, TANTAQ. VIR. &c.] Ciues Æginetæ se confestim effundunt ad excipiendum virum, fama tam inclytum.

477. OCCVRR. ILLI TELAMONQ. MINORQ. &c.] Tres filij Æaci, Telamon, Peleus, Phocus, cum patre sene, honoris caussa tanto hospiti se obuiam ferunt: & requirit senex caussam aduentus.

481. ADM. NIT. PATRII LVCT. SVSPIRAT] Dum rogatur Minos, quam ob caussam adsit, admonetur eius rei, quæ sibi, vtpote patri, luctuosissima accidit, charissimi & vnici filij per iniquam cædem amissi, Androgei scilicet.

482 RECTOR POPVLOR. CENTVM] quia Creta centum vrbes habuit, quod & Virgilius prodidit 3. Æneid. *Centum vrbes habitant magnas* Inde ab Homero ἑκα. όμπολις. Lucan. lib 3 *Iam dilecta deo centenis venit in arma Creta vetus populis.*

483. ARMA IVVES ORO PRO NATO, &c.] Re-A sponsio, duobus versibus caussam satis plenè & aptè referens.

484. TVMVLO SOLATIA POSCO] sepulto, id est, manibus sepulti ac tumulati.

485. HVIC ASOPIADES] Asopus fluuius Bœotię, pater Æginæ, cuius nepos Æacus.

PETIS IRRITA, DIXIT, ET VRBI, &c.] Recusat suppeditare auxiliares copias. Subiungit illico rationem. Quia Æginetæ Atheniensium fœderati sint.

488. STAB. TIBI T. FOED. MAGNO DIXIT] magno lues, quòd fœdus cum Atheniensibus obijcis, meque frustratum voto dimittis. Liuius l. 23. *Multorumq. sanguine ac vulneribus ea Pœnis victoria stetit.* Virgil. 10. *Haud illi stabunt Aeneia paruo Hospitia.*

489. VTIL. BELL. P. ESSE MINAR. Q. GERERE] Verbis antecedentibus non quidem expressè, sed tectè & occultè bellum minatur Si quæris, cur non statim intulit, quandoquidem non sine milite adueniebat, respondet, noluisse vires suas ante tempus imminuere. Verisimile enim fiebat, si pugnaret, nonneminem de suis amissurum.

Cephalus Atheniensium legatus Æginetarum opem exposcit, quam ei ob antiquum fœdus, & amicitiam cum ea ciuitate facillimè promittunt. Miratur infrequentiam iuuentutis.

CLASSIS *ab Oenopijs etiam nunc Lyctia muris* XI.
Spectari poterat: cùm pleno concita velo
Attica puppis adest, & portus intrat amicos:
Quæ Cephalum, patriæque simul mandata ferebat.
Æacidæ longo iuuenes pòst tempore visum
Agnouere tamen Cephalum, dextrásque dederunt,
Inque patris duxere domum. spectabilis heros,
Et veteris retinens etiamnunc pignora formæ
Ingreditur, ramúmque tenens popularis oliuæ,
Et dextra læuáque duos ætate minores
Maior habet, Clyton, & Buten Pallante creatos.
Postquam congressi, primi sua verba tulerunt
Cecropidæ: Cephalus peragit mandata, rogátque
Auxilium: fœdúsque refert, & iura parentum:
Imperiúmque peti totius Achaidos addit.
SIC VBI MANDATAM IVVIT FACVNDIA CAVSSAM:
Æacus in capulo regni nitente sinistra,
Ne petite auxilium, sed sumite, dixit, Athenæ,
Nec dubiè vires, quas hæc habet insula, vestras
**Ducite, & omnis eat rerum status iste mearum.* *Dicite
Robora non desunt: superat mihi miles, & hosti,
Gratia dijs, fælix & inexcusabile tempus.
Immò ita sit, Cephalus, crescat tua ciuibus opto

Vrbs,

Vrbs, ait aduenient equidem modò gaudia cepi:
Cùm tam pulchra mihi, tam par ætate iuuentus
Obuia processit: multos tamen inde requiro,
Quos quondam vidi vestra priùs vrbe receptus.

491. CLASSIS AB OENOP. ET N. LVCT. MVR.] Classis Cretensis (Lyctia à Lycto, nobili vrbe, patria Idomenei 3. Æneid.) adhuc è mœnibus videri in alto poterat. *Vix è conspectu Siculæ telluris in altum Vela dabant*, &c. 1. Æneid.

492. CVM PLENO CONCIT. VELO ATTICA PVPPIS] Virg. 1. Æneid.

Haud aliter puppesq́; tuæ, pubesq́; tuorum
Aut portum tenet, aut pleno subit ostia velo.

494. QVÆ CEPHAL. PATRIÆQ. &c.] Cephalus princeps legationis, cui patria mandauerat, quę cum Æaco ageret.

495. LONGO POST TEMP. VIS. AGNOVERE TAMEN] Solent enim non agnosci statim, qui longo temporis interuallo denuo videntur. Vnde & ab iisdem quærimus, sintne ipsi. At hi iuuenes primo aspectu agnouerunt, quem Athenis viderant iam pridem.

496. DEXTRASQ. DEDER. INQ. PAT. &c.] Symbolum amicitiæ, & pignus fidei dextera. Lib. 6. *Vt pignus fidei dextras vtrasq́; poposcit.* Seneca in Medea: *Fidemq́; supplex præsidis dextra petij.* Plin. lib. 11. cap. 45. *Dextra osculis auersa appetitur, in fide porrigitur.* Eâ hospites hospitibus porrigebant. Romani, vt ex Tacito constat, cùm post ciuilia belli dissidia reconciliarentur mutuò *dextras aureas argenteasve* mittebant. Plura Mart. noster Delrius Comment. in Medeam Senecæ pag. 34. & 35.

498. VETER. HET. ETIAMN. PIGNORA FORMÆ] Pulcherrimus fuit iuuenis Cephalus, extabantque adhuc in viro prouectæ ætatis euidentia eius formæ vestigia.

499. RAMVMQ. TEN. POPVLARIS OLIVÆ] *popularis*, quoniam Mineruæ sacra oliua, vt inuentrici. Erat Atheniensium tutelare numen. Oleaginum ramum præferebant, qui pacem & opem poscebant. Virgil. 6. *Paciferaq́; manu ramum prætendit oliua.* Plura lib. 11. de hoc more, ibi: *Velamenta manu prætendunt supplice.*

500. ET DEXTRA LÆVAQ. D. ÆT. MIN. &c.] Stipabant Cephalum duo, annis ipso minores, Pallantis filij, Pandionis regis Athenarum nepotes, vocabulis Clytus & Butes. Pandion Ægeum, Lycum, Pallantem, Nisum filios reliquit superstites.

502. PRIMI SVA VERBA TVLER. CECROPIDÆ] Cùm ventum est intra ædes regias ad colloquium, Athenienses exorsi sunt. Cephalus verba fecit, auxilium rogauit, fœderis & amicitiæ inde vsque à maioribus institutæ & cultæ memoriam illis redintegrauit.

505. IMPERIVMQ. PETI TOT. ACHÆID. ADDIT] Velut Achillem, id est, firmissimum ad persuadendum argumentum adhibet, hoc bello à Minoë non solas Athenas, sed totius Græciæ imperium peti. Proinde alijs consulendo, sibi quoque consulturos.

506. SIC VBI MANDATAM IVVIT FACVNDIA CAVSSAM] Caussam bonam fecit meliorem Cephali eloquentia. Eadem eloquentia

A etiam malam potest bonam ducere: sed orator non erit vir bonus, à cuius moribus fraudem facere cuiquam alienum est. Ipsa nihilominus eloquentia erit eloquentia, nec magis vituperanda quàm gladius cum contra fas quempiam lædit. Prudenter Fabius lib. 2. cap. 16. *Quæ etiamsi in vtramque partem valent arma facundiæ, non tamen est æquum id haberi malum, quo bene vti licet.*

507. IN CAPVLO REGNI NITENTE SINISTRA] capulum regni vocat sceptrum. Capulo se sustinebat, quem sinistra eius tenebat. Veterum regum sceptra instar hastilium erant oblonga, & clauiculis æreis, aureis argenteisve ornata. Diximus Symbol. in 12. Æneid.

508. NA PETITE AVXILI. SED SVMITE] In responsione Æaci summa elucet humanitas, beneuolentia, & liberalitas. Animis Athenienses & velle, & posse ionate; nec petendum ab se, quod ipsorum æquè sit ac suum: sed sumendum & vtendum.

B ATHENÆ] κατ' ἐξοχὴν ἄστυ appellatas, vt Romam *Vrbem* plerique nominant. Cecrops oppidum in Agro Attico extruxit Cecropiam. Id postea in arcem Athenarum transijt, quæ propterea ἀκρόπολις dicta.

509. NEC DVBIE VIRES,] Certò credite, vires insulæ huius esse vestras. Quod meum est, vestrum est. Pro *ducite* reponit *dicite* Zinzerling. cap. 21. Firmandæ castigationi suæ affert libr. 11. responsum Peleo à Ceyce: *Quod petis, omne feres, tuaq́; hæc pro parte vocato.*

510. ET OMNIS FAT. RER. STAT. E. MEAR.] Omnis conditio mea, omnesque fortunæ meæ vobiscum Athenas eant. Quid amicius, quid munificentius putuit? Omnia bona sua illis optat, ac liberos defert.

511. ROBORA NON DESVNT] non desunt vires & potentia.

C SVPERAT MIHI MILES, ET HOSTI] militum plus satis habeo, quibus & me tuear, & amicis contra hostes succurram. Aut ita. plus habeo copiarum, quàm vel ego pro me [illegible]do egeam, vel hosti placeat.

512. GRATIA DIIS, FÆLIX, ET INEXCVS. TEMP.] Cùm nostra bona commemoramus, meminisse debemus, vnde ea accepimus, nempe à Deo, qui bonorum omnium inuentor, auctor, parens, præbitor & largitor est, cui proinde in ipsa commemoratione gratias agere pium, & Christianis decorum maximè. Tempus, & tempora sæpè statum, & res vel secundas, vel aduersas indicant. Ait ergo, se beatum esse ac florentem, nec posse excusare tempus, quod faceret, si aliqua calamitate premeretur, & oratores re infecta dimitteret. Eodem sensu prorsus legeretur, *& inaccusabile tempus:* quia aliquanto clariore sensu.

513. IMMO ITA SIT, CEPHALVS, &c.] Legatus Cephalus vicissim Æaco tam amanter & prolixè omnia sua promittenti & offerenti, perpetuitatem

tem huios fælicissimi status exoptat. Etiam frequentiorem iuuentutem, qualem aliâs in ea insula viderit. Laudat verò præsentem ab honesta spe- A cie,& ætatis æqualitate. Sic ad sequentia, de pestilentia, quæ iuuentutem magnopere imminuerit, percommodè transitur.

Caussam infrequentis populi Æacus in pestilentiam sæuissimam confert, quam Iuno, Æginæ pellici suæ infensa immiserit. Est porrò hæc hominum animantiúmque lues,adeò disertè & graphicè exposita,vt Poëta secum certare voluisse videatur.

AEacvs ingemuit:tristique ita voce locutus: XII.
Flebile principium melior fortuna secuta est.
Hanc vtinam vobis possem memorare: sine vllo
Ordine nunc repetam:neu longa ambage morer vos:
Ossa,cinisque iacent,memori quos mente requiris:
Et quota pars illi rerum periere mearum?
Dira lues populis ira Iunonis iniquæ
Incidit,exosæ dictas à pellice terras.
Dum visum est mortale malum,tantæque latebat
Caussa nocens cladis, pugnatum est arte medendi.
Exitivm svperabat opem,quæ victa iacebat.
Principio cælum spissa caligine terras
Pressit:& ignauos inclusit nubibus æstus.
Dúmque quater plenis expleuit cornibus orbem,
Luna,quater plenum tenuata retexuit orbem,
Lethiferis calidi spirarunt flatibus Austri.
Constat & in fontes vitium venisse,lacúsque,
Millia que incultos serpentum multa per agros
Errasse,atque suis fluuios temerasse venenis.
Strage canum primò,volucrúmque,ouiúmque,boúmque,
Inque feris subiti deprensa potentia morbi est.
Concidere infelix validos miratur arator
Inter opus tauros,medióque recumbere sulco.
Lanigeris gregibus,balatus dantibus ægros,
Sponte sua lanæque cadunt,& corpora tabent.
Acer equus quondam,magnæque in puluere famæ
Degenerat, palmæ veterúmque oblitus honorum
Ad præsepe gemit,morbo moriturus inerti.
Non aper irasci meminit,nec fidere cursu
Cerua:nec armentis incurrere fortibus vrsi.
Omnia languor habet:syluis,agrisque,viisque
Corpora fœda iacent:vitiantur odoribus auræ.
Mira loquar:non illa canes,auidæque volucres,

Non cani tetigere lupi. dilapsa liquescunt:
Afflatúque nocent, & agunt contagia latè.
Peruenit ad miseros damno grauiore colonos
Pestis, & in magnæ dominatur mœnibus vrbis
Viscera torrentur primò, flammísque fatiscunt.
Indicium rubor est, & ductus anhelitus igni.
Aspera lingua tumet; tepidísque arentia ventis
Ora patent: auræque graues captantur hiatu.
Non stratum, non vlla pati velamina possunt:
Dura sed in terra ponunt præcordia; nec fit
Corpus humo gelidum; sed humus de corpore feruet.
Nec moderator adest: inque ipsos sæua medentes
Erumpit clades, obsúntque auctoribus artes.
Quo propior quisque est, seruitque fideliùs ægro;
In partem lethi citiùs venit: atque salutis
Spes abijt, finémque vident in funere morbi.
Indulgent animis: & nulla quid vtile, cura est.
Vtile enim nihil est. passim, positóque pudore,
Fontibus, & fluuijs, puteísque capacibus hærent.
Nec sitis est extincta priùs, quàm vita, bibendo.
Inde graues morbo nequeunt consurgere; & ipsis
Immoriuntur aquis. aliquis tamen haurit & illas.
Tantáque sunt miseris inuisi tædia lecti:
Prosiliunt: aut, si prohibent consistere vires,
Corpora deuoluunt in humum: fugiúntque penates
Quisque suos: sua cuique domus funesta videtur.
Et, quia caussa latet, locus est in crimine totus.
Semianimes errare vijs, dum stare valebant,
Aspiceres: flentes alios, terráque iacentes,
Lassáque versantes supremo lumina motu.
Membráque pendentis tendunt ad sidera cæli,
Hic, illic, vbi mors deprenderat exhalantes.
Quid mihi tunc animi fuit? aut quid debuit esse?
Vt vitam odissem, & cuperem pars esse meorum,
Quò se cunque acies oculorum flexerat, illic
Vulgus erat stratum, veluti cùm putria motis
Poma cadunt ramis, agitatæque ilice glandes.
Templa vides contrà gradibus sublimia longis:
Iuppiter illa tenet. quis non altaribus illis
Irrita thura dedit? quoties pro coniuge coniux,
Pro nato genitor dum verba precantia dixit,
Non exoratis animam finiuit in aris?
Inque manu thuris pars inconsumpta reperta est?
Admoti quoties templis, dum vota sacerdos
Concipit, & pandit purum inter cornua vinum,
Haud exspectato ceciderunt vulnere tauri?
Ipse ego sacra Ioui pro me, patriáque, tribúsque

Cùm

Cùm facerem natis, mugitus victima diros
Edidit, & subitò collapsa sine ictibus vllis
Exiguo tinxit subiectos sanguine cultros.
Fibra quoque ægra notas veri, monitúsque deorum
Perdiderat. tristes penetrant ad viscera morbi.
Ante sacros vidi proiecta cadauera postes.
Ante ipsas, quò mors foret inuidiosior, aras.
Pars animam laqueo claudunt: mortísque timorem
Morte fugant: vltróque vocant venientia fata.
Corpora missa neci, nullis de more feruntur
Funeribus: neque enim capiebant funera portæ.
Aut inhumata premunt terras, aut dantur in altos
Indotata rogos. & iam reuerentia nulla est.
Déque rogis pugnant, alienísque ignibus ardent.
Qui lacryment, desunt: indefletæque vagantur
Natorum, matrúmque animæ, iuuenúmque, senúmque.
Nec locus in tumulos, nec sufficit arbor in ignes.

518. AEACVS INGEMVIT, TRISTIQ. &c.] Sic suprà Minos, cùm ab eo Æacus aduentus caussam requireret, *Admonitus patrij luctus suspirat.* Præbuit ergo ansam Cephalus Æaco ingemiscendi, & mœsta voce proloquendi, ex recordatione casus grauissimi & funestissimi.

519. FLEBILE PRINCIP. MEL. FORT.] Primò magna hominum vis pestifera contagione absumpta est; deinde numerum ex formicis, in figuram humanam mutatis Iupiter refecit. Hæc fuit fortuna melior.

520. HANC VTIN. VOB. P. NVMERARE] hanc meliorem fortunam vtinam vobis ordine, & vti res contigit, per omnia, & facundè satis memorare queam.

SINE VLLO ORD. NVNC REPET.] rationem ordinis & temporis non habebo. Vt quodque primùm memoria suggesserit, ita referam.

521. NEV LONGA AMBAGE MORER VOS] ne vos diu suspensos teneam. 1. Æneid. *Longa est iniuria, longæ Ambages; sed summa sequar fastigia rerum.* Dicam paucis, vbi sint quos desideras.

B 522. OSSA, CINISQ. IACENT MEM. &c.] *Multos tamen inde requiro*, aiebat antè Cephalus. Respondet Æacus, mortem obijsse: nam qui moriuntur, ossa & cinis fiunt. Habent hæc verba, *ossa cinisq. iacent*, multa in recessu, & in voluptatibus ac diuitijs suis luxuriantes, extremorum admonent. Propert. lib. 2. eleg. 13. in Epitaphio suo: *Qui nunc iacet arida puluis Vnius hic quondam seruus Amoris erat.*

523. ET QVOTA PARS ILLI RER. PER. MEAR.] Tam multa alia perdidi, vt hæc hominum iactura in minimo mihi ponenda sit.

524. DIRA LVES POPVL. ODIO IVN. &c.] Paucis caussam & auctorem Æginetice pestilentiæ declarat; iram videlicet Iunonis in pellicem Æginam, à qua toti insulæ datum nomen.

526. DVM VISVM EST MORTALE MAL. &c. Incipit nunc ipsa ἐκφρασις, seu descriptio. Contendit cum hac Virgilianam ex 3. Georg. & Lucretianã ex libr. 6. & prætereà Silianam ex libr. 14. Scalig. Poët. A libr. 5 cap. 11. cuius industria cur non ad fructum nostrum vtamur fruamur? Quanquam Maro tantùm de gregibus, & armentis, lue correptis, ac intereuntibus egit, non de hominibus, de quibus etiam Lucretius. & Ouidius: & hic quidem quàm ille facundius & ingeniosiùs, si non ornatiùs. Tu etiam Senecæ verè tragicam, Ouidianęque imitationis plenam, principio Oedipi considera, & compara. Lucanus lib. 6 cùm vidisset locos hosce communes occupatos, in materiæ summa percurrenda constitit. Hunc quasi communem campum, ad ingenij & artis ostentationem habuerunt poëtæ veteres, in quem excurrerent, vt rectè scripsit Scalig. Præter nominatos habes etiam Homer. Iliad. α. Manil lib. 1 Sophoclem Oedipo Tyranno. Historicos Capitolin. in M. Antonino. Herodian. lib. 7. Marcellin libr. 19. & in primis Thucydidem, lib. 2. quem æmulatus est in sua descriptione Lucretius: immo quem pæne vt interpres reddidit. *Dum visum est mortale malum*, inquit noster, dum creditum est posse depelli à corporibus hoc malum, dum visum est sanabile. Vnicuique rei finis suus quædam mors est.

527. PVGNATVM EST ARTE MEDENDI] nullus morbus statim afferre debet desperationem ægrotantibus. Experiundæ priùs artes medicorum. Morbus corpus tanquam castellum aliquod hostis obsidet. Ars medica contrà pugnat, eumque sæpiùs fugat. Interdum autem *dicta* [illegible] *lus valet arte malum.* Et plerunque pestilentia validior est auxilijs. Quare sequitur ita:

528. EXITIVM SVPERAT OPEM. &c.] Libr 2 *Et medicas exercet inaniter artes.* Lucret *Mussabat tacito medicina timore* Silius: *Succubuit medicina malis.* Non enim à vitio elementorum dumtaxat, sed etiam ab ira Iunonis oriebatur morbus iste. Hinc non solum, inquit Scalig. pro alijs frustra, sed & pro se temere medici. Nam infrà sic est. *Inq. ipsos saua medentes Erumpit clades, obsuntq. auctoribus artes.*

529. PRINCIPIO CÆLVM SPISSA CALIG &c.] De cælo infecto, &, vt loquitur Maro, de corru-

pro cæli tractu, ad quod valent neb ilæ & æstus.

530. IGNAVOS ÆSTVS tab eff. ctu, vt hyemi ignaua. Sed illa ign auum ac pigrum reddit corpus ex torpore, hi ex languore.

531. DVMQ QVATER PLEN. EXPL. CORNVA. &c.] Non ide.n, sed contrarium dicit versu sequenti, & tempus quadrimestre significat, quibus totis spirauerunt Austri. Veorus tepidus Auster, & morbis creandis opportunus.

534. CONSTAT ET INF. VIT. VEN. LACVSQ] Antea de corrupto aëre, nūc de aquis. Virg. *Corrupitq, lacus.*

535. MILLIAQ INVLT. SERP. &c.] In agris serpentes viriabant segetes. Insuper fluuios rotus venenis suis reddebant noxios.

537. STRAGE CAN. PRIMO, VOLVCRVMQ. &c.] Legendum potiùs *Ouiumq,* quàm *auium.* vidit Masiang. Accursius in Diattiba, quia *volucrum* antecessit, tametsi Planodes vertit πετεινῶν καὶ ὀρνίθων. Quadrupedes animātes, & aues senserunt pestem priùs quā homines. Sed quòd inter bestias primo loco nominat canes, ὁμηρίζει. Nittans enim ille de pestilentia ab Apolline propter sacerdotem suum Chrysen contumeliosè habitū, in Græcorū exercitum iactis per dies noue m sagittis immissa inquit:

Οὐρῆας μὲν πρῶτον ἐπῴχετο, καὶ κύνας ἀργούς,
Αὐτὰρ ἔπειτ᾽ αὐτοῖσι βέλος ἐχεπευκὲς ἀφιεὶς
Βάλλ᾽.

Principiò in mulos cadunt, & magna canum vis:
Tabida mox ipsos homines mala, it arundo.

Vtrumque æmulatus est Silius Italicus:

Vim primùm sensere canes: mox nubibus atris
Fluxit deficiens penna labente volucris.
Inde feræ syluis sternt.

Lucret. *Cùm primis fida canum vis Strata viā animam ponebat in omnibus ægram.* Cur primò inficiantur pestifera lue bruta & canes præcipuè, ratio videri potest, quam reddit in Palamede Philostratus. Quoniam illa magis sensitiua sunt, pręsertim canes, qui præterquam quòd vt reliqua animantia proni terram spectant, etiam vestigia scrutantur & persequuntur. Heraclides Ponticus hanc caussam statuit, quia deiecta in terram, & prona in pastum τοὺς νοσώδεις ἀτμοὺς hauriant. Homines autē, quorum surrectum est corpus, sublimi respiratione pussimum trahētes aërem, tardiùs afficiuntur. Ammian. Marcellin. lib. 19 *Affirmant, inquit, aliqui terrarum halitu densiore crassatum aerem, emittendis corporis spiraminibus resistentem necare nonnullos:* qua caussa animalia cætera prętet homines iugiter prona Homero auctore & experimentis deinceps multis, quum talis incesserit labes, antè nouimus interiise. Ex Andrea Tiraquello lib. de Nobilitate.

539 CONCID. INTER OPVS TAVROS, &c.] Plenius multo Virgilius. & comptiùs:

Ecce autem duro fumans sub vomere taurus
Concidit, & mistum spumis vomit ore cruorem,
Extremosq, ciet gemitus. It tristis arator,
Mœrentem abiungens fraterna morte iuuencum,
Atque opere in medio defixa relinquit aratra.

540. LANIGERIS GREGIB. BALAT. &c.] Non cadunt illis priùs lanæ. deinde corpora tabescunt, hoc est, maciem contrahunt, via ossibus hærent: sed tabescentibus lanæ decidunt, & glabræ fiunt. ὕστερον πρότερον est in sensu.

543. ACER EQVVS QVONDO. &c.] equus consuetus currere in stadio olympico, & alijs præcurrere, A palmā. que obtinere cum omnium plausu, stans ad præsepe, ex dolore morbi dat gem tum, vt pote e moriturus nō in puluere tam glorioso, aut in ipsa acie, medioque in certamine, sed in stabulo, instar pecudis alicuius inertis 5. Trist. eleg. vlt.

Acer, & ad palmæ per se cursurus honores,
Si tamen horteris, fortiùs ibit equus.

Virgilius:

Labitur infelix, studiorum atque immemor herbæ
Victor equus, fontesq, auertitur, & pede terram
Crebrà ferit, demissæ aures, &c.

Silius:

Heu dolor, insignis notis bellator in armis
Ignauo rapitur letho.

546 NON APER IRASCI MEMINIT, &c.] Virgil.

B *Non lupus insidias meditatur ouilia circum,*
Nec gregibus nocturnus obambulat, acrior illum
Cura domat: timida dama, ceruiq, fugaces
Nunc interq, canes, & circum tecta vagantur.

548. SYLVIS, AGRIS, VIIS CORP. FOEDA IA. ENT] Hominum & animantium corpora in syluis, agris, itineribus, vbi quemque, aut vnumquodque lue procedens mors deprehenderat, iacebant insepulta & putrefcentia, fœdo spectaculo.

549. VITIANTVR ODOR. IE. AVRÆ] Odoris nomen vt plurimum in laude est: cum epitheto, in reprehensione; vt, grauis, teter odor. Hic *odores,* quibus aër inq inatur, sunt fœtores, seu exhalationes graueolentes.

550. NOVILLA CANES, AVIDÆQ. VOLVCRES] Mira res, corpora pestilentiæ morbo extincta, non C canes, non aues, non lupi attingunt.

551. DILAPSA LIQVESCVNT] sitū ipso resoluta paulatim vanescunt. Penitus tabefacta diffluunt.

552. AFFLATVQ. NOCENT] exspirant enim odoris fœditatem intolerabilem.

ET AGVNT CONTAG. LATE] Cadauerum illorum exhalationes implebant aërem, qui latè à multis hauriebatur.

553. PERVEN. AD MISER. DAMNO, &c.] Inuadit rusticos pestis, qui suorum dāno grauiore moriuntur; quandoquidē agricultura, vnde familiolam alunt, omnino iacet, & agri squallēt, deserti a cultoribus.

554. ET IN MAGN. DOMINAT. MOENIB. VRBIS] vtrobique, in oppidis & in pagis lues grassabatur.

555. VISCERA TORRENT. P. FLAMMISQ. PATIS. &c.] Exprimit distinctè quid patientur correpti. Primùm ingentem ardorem viscerum, quo liquerent, D scerent, & quasi diffluerent. Lucretius:

Principiò caput incensum feruore gerebant,
Et duplices oculos suffusa luce rubentes.
Sudabant etiam fauces intrinsecus atro
Sanguine, & vlceribus vocis via septa coibat,
Atque animi interpres manabat lingua cruore.

556. ET DVCT. ANHEL. IGNE] ignem spirare videbantur, adeò feruebant intestina.

557. TEPIDISQ. ARENT. VENT. ORA PATENT] ore aperto refrigerandis præcordijs captabant auras: sed illæ tepebant, quoniam, vt dictum suprà, quatuor ipsis mensibus Auster solus flabat, qui est ventus tepidus.

558. AVRÆQ. GRAVES CAPT. HIATV] ipsam mortem captabant miseri, dum auras captarent.

559. NON STRAT. NON VLLA PATI VELAM. &c.] nullo in lecto cubare, nullum operimentum pati queunt, sic æstuant. Quòd si vel humi cubent quæ a.io-

[illegible] naturæ [illegible], eam [illegible] non me- A hocitet [illegible] ebat.

562 Nec [illegible], qui nos moderetur [illegible] subditur ca[illegible].

563 [illegible] Q. [illegible] LIS [illegible] mi [illegible] ægrotis viderent contagion [illegible] abant affe[illegible] dum suis artubus [illegible] retinere [illegible] ma entur, [illegible] prius [illegible].

564. QVO PR [illegible] QVISQ. E. SERVIE [illegible] Quocunque qui tunc [illegible] volunt, ab [illegible] recedunt, &c. [illegible] sunt, foras [illegible] unt, & in agros, aut alias [illegible] demigrant.

565. IN PARTEM LETHI [illegible] VENIT [illegible] eius inficitur & [illegible] extinguitur. In partem laborum venire, est participem heri laborum, capessere partem laboris. Sic [illegible] hic Poeta dicit, in partem lethi venire, [illegible] quod le[illegible] dividatur, [illegible] quod B commun[illegible] per causam eius, & participes ac socij mortis [illegible] eius [illegible] o- rantibus pestilentia adeundis atque tractandis [illegible] bi non ca[illegible].

ATQVE [illegible] LVT. SPR [illegible] A [illegible], &c.] Propter verum vlus est enallage temporis, *abit*, pro *ab*[illegible] qui de futura erat [illegible]. Desperabant vitam, quicunque lues ista tenebat: nec vllum finem mo[illegible], nisi mortem exspectabant. Hæc & morborum, & miseriarum omnium certissimus terminus.

566. [illegible] Q [illegible] IN PVNS [illegible] Vident animis, sibi q[illegible] adenr, non prius mo[illegible] bi quàm vitæ finem futurum.

567. [illegible] NVLL. QVID [illegible] C. EST, &c.] Cerocntes nihil se pr[illegible] aduertis hoc malum, quidquid agerent non quærebant am- C plius, quid e[illegible] quoniam reuera nihil erat vtile, sed quid iucundum, & faciebant genio suo bene pro desiderio.

568. PASSIM POSIT [illegible] RE [illegible] discurrentes per vrbem & rura, nobiles ignobiles, virgines & matronæ aquas ad [illegible] indagabant.

569. FONTIN. ET [illegible] PVT [illegible] &c.] Lucretius:

In fluuios partim gelidos ardentia morbo
Membra dabant, nudum iacientes corpus in vndas.
Multi præcipites lymphis putealibus altè
Inciderunt [illegible] ore patente.
In [illegible] corpora mer[illegible] ans
Aequabat [illegible] humoris [illegible] imbrem.

Verba Thucydidis, [illegible] Lucretius ecce tibi. [illegible], καὶ [illegible], &c. [illegible] D *[illegible] in aquam [illegible] bant, & in puteos mul[illegible] runt [illegible] fi- tiendo cruciati.* Re[illegible] Totam [illegible] nem Thucydideam g[illegible] cui [illegible] caussa in suo Lucretio [illegible] numeris in margine posi[illegible] ad paginas, & versus [illegible] nos, quibus [illegible] infruct[illegible] est [illegible] collatio.

570 N[illegible] IN. T. [illegible] IVS, &c.] sie haben sich su tode gesoffen.

571 [illegible] DE G AVES MVLTI [illegible] Q. [illegible] non morbo tantum sed ventribus granes, quos plurimo & auido [illegible] aquarū [illegible].

ET [illegible] NT. QVIS Lucretius.

Multa [illegible] strata viam per. prog. voluta
Corpora, sic omnes ad aquarum strata iacebant,

[illegible] a anima nimia dulcedine aquarum.

[illegible] Di- cebat [illegible] Itaque ex ca- dauer[illegible] & [illegible] in gru[illegible] ac[illegible] fu[illegible] runt, qui & [illegible] aquas [illegible] biberent.

5[illegible] VIS. [illegible] LECTI] Ade[illegible], vt inde non surge- rent, [illegible].

575. COR [illegible] DEV [illegible] HVM.] qui præ im- be[illegible] non valebant, humi se [illegible] paulatim [illegible] nunc [illegible] bant [illegible] am potius inflam- man[illegible], [illegible] ferventem efficiebant.

F[illegible] NT [illegible] NAT. [illegible] VOS?] Accedebat B & hoc ad ærumnam, [illegible] suæ con- tinere poterat, qualis [illegible] funesta ac pesti- fera: foris omnis vagabantur, & plateas concur- sabant.

577 ET [illegible] A [illegible] LOCVS, &c.] Ignoran- tes caussam huius, adscribebant eam loco, & accus[illegible] nt locum.

578. SEMI [illegible] ERRARE VIS, &c.] quibus ad[illegible] tantum [illegible] suppetebat, vt stare & am- bulare possent, semimortui ingredi bantur.

579 [illegible] ES ALIOS] & ob dolorem quem sustinebant, & ob mortem charissimorum. Hi po- tissimum erant pueri, & fæminæ.

580. LASSAQVE [illegible] RSANT. SVPREM. LVMINA] De filiis Niobes lib. 6.

Membra solo posuere: simul suprema iacentes
C *Lumina versarunt, animam simul exhalarunt.*

Recole a me [illegible] super eo versu, non longè [illegible] incipio: *Iâ moriens, oculis sub nocte natantibus atra.*

581. MEMBRA [illegible] PEND. T. AD SID. CÆLI, &c.] Manus, & oculos ad cælum dirigentes, & quasi deos aut inuocantes, aut arguentes, hic illic pas- sim expirabant animas. Pendens vocat cælum, quod supra nos quasi suspensum est, nobisque im- minet.

58[illegible] Q[illegible] MIHI TVNC [illegible] FVIT?] l. 1. Deu- calion Pyrrhæ: *Quis tibi, si sine me fatis erepta fuisses, Nunc animus, miseranda, foret?* Vide an iorata illic.

[illegible]4. N[illegible] VITAMQ [illegible] S. ET CVP [illegible] ME- ORVM [illegible] respondet posteriori interrogationi, *aut quid debuit esse animi mihi tibi.* Debui nolle supereſ- se [illegible], & velle mori cum meis filiis.

585 QVOS [illegible] ACIES OCVL. FLEX. &c.] D Quo[illegible] ne [illegible] rem, per vias iacentia vulga- [illegible] bant. Quadrat hoc quod est 2. Æneid. de funeribus Troianorum, quæ per vrbem [illegible] bant G[illegible]: *Plurima perq. vias sternuntur inertia passim Corpora:* pauc[illegible] re [illegible], *& plurima mor- tis imago.*

586. VELVTI CVM PVT. MOT. POMA [illegible] AD. RAM. &c. [illegible] tenta pomorum, & glandium arbo- ribus agitatis decidentium, quantos morientium, & ibi [illegible] morte succedentium numerus fuerit, in- dicat apertissime.

58[illegible] [illegible] GRADIB. &c.] Ecce è regione templum sublime Iouis.

5[illegible] QVI [illegible] ARIS IL [illegible] THV- RA [illegible].] Pro auertenda clade Ioui supplicatum & sacrificatum est pænè à singulis. Sed obsurduit ille deus. *Aut forsitan colloquebatur, aut erat in diuerso-*

Ce 2 *rio,*

[illegible] certum [illegible] hetæ [illegible] fannan[illegible] Regen c. p. 18

590. Q[illegible] Dum pro[illegible] aut pro vxore maritus, & pro [illegible] precibus ad aras, non exorat [illegible] cidit; ita vt adhuc pars thuris in [illegible] da remaneret in manu.

594. ADMOTI [illegible] TEMPLIS, &c. Ab hominibus ad animalia reuertitur. Tauri antequam sententiam popa, dum precatur, & [illegible] num hostiæ capiti affundit, procubuerunt mortui. Virgil.

Sæpe in honore deûm medio stans hostia ad aram,
Lanea dum niuea circundatur infula vitta,
Inter cunctantes cecidit moribunda ministros.

Solitos autem vinum victimæ infundere non solum sacerdotes, [illegible] quoque, quorum, aut pro quibus sacra fiebant, docet Virgil. Æneid. 4.

Ipsa tenens dextra pateram pulcherrima Dido,
Candentis vaccæ media inter cornua fundit.

597. IPSE [illegible] Confirmat dicta suo ipsius exemplo, & [illegible] pietatem suam latenter commendat.

599. ET SVBIT. COL[illegible] SINE ICTIB. VIL[illegible]] non exspectato vulnere, vt supra. Hoc loco Scaliger vitiosum Nasonis morem eadē repetendi perstringit: hoc enim ipsum tam dixerat. Defendit Poëtam in Dissertatione de C[illegible] Hen. Steph. non esse adiunctos hosce versus absque [illegible] interuallo, cùm interiecta sint hæc: *Ipse ego [illegible] sacra [illegible] pro me, patriaq., tribusq. Cùm facerem natis.* Quibus verbis exemplum eius quod dixit, incipit proponere. Cur autem in proponendo exemplo non idem alijs verbis dicat, & cur, dum id facit, tanquam mala vsus repetitione, accusetur? Sic & alij plerique loci reprehenduntur, quorum defensionem apud quemuis æquum iudicem suscipere minimè dubitatem. Et sunt tamen, fateor, nonnulli, in quos fortasse illa reprehensio cadere dici possit: sed ita, vt non minùs quosdam Virgilianos ei esse obnoxios ausim contendere. Inter quos, & c. Hæc Stephanus.

600. EXIGVO TINX. SVBIECT. SAN[illegible] VLTROS] Cùm victimarius iugulat pecudem, dicunt hæc poëtæ subijcere, seu supponere cultros. Virgil 6. *Supponunt alij cultros, tepidumq. cruorem [illegible] patera.* Exiguo autem sanguine, quoniam [illegible] mortifera iam imminutus & concretus.

601. FIB[illegible] A OVOQ ÆGR[illegible] &c. Extis, & fibris victimarum rimandis & inspiciendis quid futurum esset, & quid vellent dij, cognoscere se putabant. Virgil

Aut si quam ferro mactauerat antè sacerdos,
Inde neque impositis ardent altaria [illegible],
Nec responsa potest consultus reddere vates.

602. TRIST[illegible] AD V[illegible] RA MORBI] Quare fibra notas veri, & monitus deorum perdiderit. Quia morbus hic, fanè tristis, in ima viscera penetrans, ea corrumpebat.

603. ANT[illegible] Ex sequenti carmine pate[illegible] cur cadau[illegible] nuas templorum, & [illegible] ipsas aras p[illegible] vt dijs tot precibus & sacrificijs [illegible] ferendam opem commotis, inuidiam [illegible] facerent.

605. PARS ANIM. LAQVEO CLAVD. [illegible]

A [illegible]
[illegible]
[illegible] de Charonte [illegible]

[illegible] Hic lenare fun[illegible]
Pauperem la[illegible]
Vocatus atque non vocatus audit.

Vocata ergo mors est [illegible] qua semel quis afficit, de qua & Plinius [illegible] 28. [illegible] Ex [illegible] omnibus [illegible] quæ homini natura tribuit, nullum melius est tempestiua morte, in eaq. id optimum [illegible] quisque præstare poterit. A[illegible] laudat [illegible] finiunt, qui [illegible] manus [illegible] efficiunt, suimet carnifices. Qu[illegible] Seneca & M. Tullius.

607. CORPORA [illegible] Corpora mortuorum. Obl[illegible] tua, de morte non vi allata dictum. Alioqui Virg. 2. Æneid. de Palamede:

Quem [illegible] proditione Pelasgi
Insontem infando indicio, quia [illegible] vetabat,
Demisere neci.

NVLLI [illegible] Non efferuntur exequiali pompa, quam funus [illegible] dictum [illegible] ad sepultu[illegible] bantur.

608. N[illegible] TÆ] Non [illegible] exportand[illegible] tot cadauerum nu[illegible] extra [illegible] sepeliebātur iuxta [illegible] muros. [illegible] intra vrbem sepeli[illegible] b. 4. de sepulto ab [illegible] Atheniensibus locum [illegible] vrbem [illegible] darent impetrare [illegible] imperare dicerent: neq[illegible] quem [illegible] ferant. Quod pro [illegible] tum quem [illegible] sepel[illegible] mus, n[illegible] p[illegible] Nos in nobilissimo [illegible] terrarum [illegible] Aca[illegible] (erat extra vi[illegible] d[illegible] us, ibique eum combussimus. [illegible] *Et ad portas Agragianus [illegible] magna [illegible] sepulchrorum.* De [illegible] tot Kirchmannus de [illegible] 2. c. p. 16.

609. A[illegible] TERRAS, &c.] Pa[illegible] cadauera, partim rogis exu[illegible] At [illegible] & mo[illegible] cum p[illegible] simul in rogum [illegible] ur, eaq. munera di[illegible]

[illegible] Non non [illegible] feremus
Munera, venturo [illegible] durabit in ann[illegible]
[illegible]

T[illegible] 4.

Seu veniet [illegible] nec erit qui [illegible]
N[illegible] munus in [illegible]

Græ[illegible] & [illegible] ratione pe[illegible] modò [illegible] & pau[illegible] diuitibus [illegible]

610. ETIAM REV[illegible] ENTIA [illegible] multitudo mo[illegible] uorum [illegible] ne d[illegible]

[illegible] tur ordinis, aut rogi rationē duci. A

[illegible] ROGIS PVGNANT, &c.] qui altiorem, [illegible] haberet. Et præterea exurebatur, cui [illegible] ius non erat extructus.

61[illegible] QUI LACRYMENT, III SVNT] extinctis omni[illegible] propinquis, ac necessarijs: illorum enim est fle[illegible] suos

INDE[illegible] ETA QVE VAGANT. NAT. MAT &c.] Virg. 1. *Nec animæ viles, inhumata, infletaque turba Sternantur campis.* Corpore insepulto, & iustis, in quibus lacrymæ propinquorum, nondum solutis, credebant animas defunctorum errare vagarique, nec posse ad loca destinata peruenire, & conquiescere. Hinc illa querimonia adhuc viuentium, ἄταφοι, ἄκλαυστοι.

614. NEC LOCVS IN TVMVL. NEC SVFF. ARB. IN IGN.] ὕστερον πρότερον: priùs enim cremantur corpora, inde cineres humi reconduntur. Sed nec illis cremandis arbores, nec his condendis terra sufficiebat. Hic versus longam & præclaram sæuissimæ pestilentiæ narrationem absoluit. Extat item lib. 4. Ioannis Cantacuzeni, quem nos in Latinum operâ nostrâ conuersum annis superioribus edidimus, cap. 8. generalis cuiusdam & horribilis pestilentiæ descriptio admodum luculenta, quam quia volumen illud paucis adhuc notum est; & quia libenter lectum iri propter admirabilitatem confido: postremò, quia simul docet, quantopere ad morum emendationem profuerit, huc ad verbum transscribebam.

Ex Historia Ioannis Cantacuzeni de Andronicis Impp. auo, & nepote, pestilentiæ atrocissimæ, & latissimè grassantis accuratissima ecphrasis.

A Scythis Hyperboreis incipiens, ferme omnes oras maritimas peruasit, magnamque indigenarum partem absumpsit. Nec enim Pontum tantummodo, Thraciam, Macedoniam, sed etiam Helladem, Italiam, insulas omnes, Aegyptum, Libyam, Iudæam, Syriam & orbem propè vniuersum in circuitu permensa ac peruagata est. Sic autem erat incurabile malum, vt neque vlla diæta, neque robur corporis posset resistere, cùm omnia æquè valida, ac imbecilla corpora prosterneret: quique maxima impensa curabantur, non secùs ac pauperrimi moriebantur. Et vacabat quidem à morbis cæteris annus ille. Quòd si quis etiam antè aliquantum ægrotaret, omnia in illud morbi genus se exonerabant. Mussabat ars medicorum tota. Nec similiter omnes occupabat: sed alij quidem continuò nec paulùm durantes, ipso die, quidam ipsa hora ponebant animas. Quotquot autem biduum triduúmve restitissent, primùm quidem febrim habebant acutissimam, & morbo caput inuadente, elingues, & ad omnia quæ fierent stupidi reddebantur: ac velut somno profundo absorbebantur. Sin fortè ad se redirent, loqui nitebantur illi quidem: sed hærescente lingua, multa inarticulata, neruis in occipitio emortuis, promebant, exspirabantque celerrimè. Alijs non in caput, verùm in pulmones malum incidens, mox præcordia inflammabat & dolores acutos circum pectus afferebat, & sputa sanguine contacta eijciebant; atque è visceribus spiritus tetrum foras odorem voluebat. Fauces, & lingua calore exarescebant, nigra, & suffusa sanguine. nec plus proficiebāt si multum, quam si parum biberent. Somno vti nullo poterant, & vndequaque angebantur. In brachijs supra & infra, non paucis item in maxillis, & quibusdam in alijs corporis partibus abscessus, siue vlcera, his maiora, illis minora existebant, & nigræ papulæ nascebantur. Quibusdam velut atra stigmata per totum corpus erumpebant; alijs rariora, ma- B gisque conspicua, alijs densiora, & obscuriora: & omnes pereude ex his omnibus moriebantur. Nonnullis enim cuncta hæc, alijs plura aut pauciora contingebant. Complaribus vnicum tantummodo ex illis omnibus mortiferum erat. Quicunque verò de multis pauci euaserant, non ampliùs eo malo corripiebantur sic, vt etiam interirent: quamobrem rursus correpti, bene confidebant. Fiebant porrò magni obsessus in femoribus, aut in brachijs: quibus sectis, multa & fœtida sanies effluebat, & morbus turbante materia sic emissa leuabatur. Complures his vniuersis obsessi, præter opinionem conualescebant. Nec vllum vndecunque certum auxilium inueniebatur. Quod enim vni salutare, alteri idem patienti venenum erat: alterque ab alterius curatione morbum indipiscebatur; & aceruabantur funera, quibus multæ domus vacuabantur; cùm & incolæ, & bruta animantes vnà cum dominis vitam redderent. Sed nihil erat desperatione miserabilius. Cùm enim quis iam ægrum se sentie- C bat, spes nulla incolumitatis relinquebatur; ac desperabundi semetipsos abijciebant, morbumque non mediocriter ista deiectione tristitiaque augentes, repentè animas efflabant. Species igitur ista luis satis exprimi verbis non potest. Vnde maximè intellectum est, non natura humana quiddam agnatum & conueniens, sed diuinitus immissam castigationem fuisse. multique inde ad sanitatem mentis reuersi, meliores euaserunt; non illi modò, qui ea peste morte occubuerunt: sed quotquot ea liberati vitam retinuerunt. Tunc enim vitijs omnibus desertis, virtuti studebant; & multi facultates suas in pauperes distribuebant, etiam priusquam à morbo illo inuaderentur. Quòd si affectos se deprehenderent, nemo tam lapideus erat, animoque plane immedicabili atque insanabili, vt non pœnitentiam de peccatis suis præseferent, Deo apud tribunal illud sui saluandi aliquam occasionem daret.

Iuppiter Æacum filium tantam cladem deplorantem, & instaurando populo tot ciues, quot in quercu formicæ, optantem exaudit. Transeunt illæ in homines: inde Myrmidonas nominat Æacus. Atque hinc gens illa tam parca, laboriosa, quæsitique tenax, quoniam formicarum progenies.

XIII. ATROTNITVS tanto miserarum turbine rerum,
Iuppiter ô, dixi, si te non falsa loquuntur
Æginæ amplexus quondam sub Asopidos isse:
Nec te, magne pater, nostri pudet esse parentem:
Aut mihi redde meos: aut me quoque conde sepulchro.
Ille notam fulgore dedit, tonitrúque secundo.
Accipio, sintque ista precor fælicia mentis
Signa tuæ, dixi, quæ das mihi pignoris omen.
Fortè fuit iuxtà patulis rarissima ramis
Sacra Ioui quercus de semine Dodonæo.
Hic nos frugilegas aspeximus agmine longo
Grande onus exiguo formicas ore gerentes,
Rugosóque suum seruantes cortice callem.
Dum numerum miror, Totidem, pater optime, dixi
Tu mihi da ciues, & inania mœnia supple.
Intremuit, ramísque sonum sine flamine motis
Alta dedit quercus. pauido mihi membra timore
Horruerant: stabántque comæ: tamen oscula terræ,
Roboribúsque dedi: nec me sperare fatebar,
Sperabam tamen, atque animo mea vota fouebam.
Nox subit: & curis exercita corpora somnus
Occupat. ante oculos eadem mihi quercus adesse,
Et rami totidem, totidémque animalia ramis
Ferre suis visa est, pariterque tremiscere motu:
Graniferúmque agmen subiectis spargere in aruis:
Crescere quod subitò maius maiúsque videtur,
Ac se tollere humo, rectóque assistere trunco,
Et maciem, numerúmque pedum, nigrúmque colorem
Ponere, & humanam membris inducere formam.
Somnus abit: damno vigilans mea visa: querórque
In superis opis esse nihil. sed in ædibus ingens
Murmur erat, vocésque hominum exaudire videbar
Iam mihi desuetas. dum suspicor has quoque somni
Esse, venit Telamon properus, foribúsque reclusis
Spéque fidéque pater, dixit, maiora videbis.
Egredere. egredior: qualésque in imagine somni
Visus eram vidisse viros, ex ordine tales
Aspicio, noscóque adeunt, regémque salutant.
Vota Ioui soluo: populísque recentibus vrbem
Partior, & vacuos priscis cultoribus agros:
Myrmidonásque voco: nec origine nomina fraudo.
Corpora vidisti, mores, quos antè gerebant,
Nunc quoque habent. PARCVM GENVS EST, PATIENSQVE LABORVM,
QVÆSITIQVE TENAX, ET QVOD QVÆSITA RESERVET.
Hi te ad bella pares annis animísque sequentur.
Cùm primùm, qui te fæliciter attulit Eurus
(Eurus enim attulerat) fuerit mutatus in Austros.

613. ATTONIT. T. MISER. TVRB. RER.] Perculsus & obstupefactus tanta rerum perturbatione & miseria. Cic. 1. de Orat. *Maxima molestiarum, & turbulentissima tempestates.*

616. SI TE NON FALSA LOQ. &c.] si verum est quod perhibent de te, & Ægina: &c, si verè es pater ex illa meus, nec te mei pudet. *Falsa* pro falsò, vt Græcis adiectiua numero multitudinis sumuntur pro aduerbijs etiam cum articulo: πολλὰ multùm, μεγάλα magnificè, τὰ τελευταῖα postremò, &c.

617. ASOPIDOS ÆGINÆ] Mariang. Accursius sic in Diatriba versum constituit: *Ipse sub amplexus Aegina Asopidos ignem.* Iupiter enim vt notum, in ignem mutatus virginem, compressit. Hinc priore libro dictum: *Asopida luserit igne.*

619. AVT MIHI REDDE MEOS, AVT ME QVOQ. &c.] Non potest viuere Æacus, populo tantopere diminuto. Proinde rogat Iouem, vt numerum amissorum sibi vndecunque reparet: aut se quoque ad illos aggreget. Suprà:

Quid mihi tunc animi fuit, aut quid debuit esse?
Vt vitam odissem, & cuperem pars esse meorum.

620. ILLE NOT. FVLG. DED. TONITRVQ. SECVNDO] Signum prosperum & precibus & votis annuentis. Id plerumque à sinistris mundi partibus dabatur. Apud Virgil. 2. Æneid. secundùm preces Anchisæ super Ascanio nepote: *Vix ea fatus erat senior, subitoq; fragore Intonuit lænum.* Vide ibidem Symbol. meas.

622. QVÆ DAS MITTI PIGNORIS OMEN] quæ das mihi pignus, & omen.

623. PAVLIS RARISS. RAMIS] quia de semine *Dodonæo* erat illa quercus, è surculo omirum quercus cuiuspiam *Dodonei* nemoris, cui nulla reperiebatur origine similis in ea insula, ideò rarissima. Nunc enim ad ramus referendum est hoc epitheton, vt significet quercum paucissimos & minimè densos habuisse ramos.

624. SACRA IOVI QVERCVS] Ostendimus libr. 1. quæ arbores, quibus dijs sacræ. Ioui quidem dicata est quercus.

DE SEMINE DODONÆO] *Dodona* vrbs Epiri, & iuxta eam nemus, siue sylua quercubus refertissima. In eadem sylua Iouis templum, cum oraculo celeberrimo. Huius nemoris arbores ipsas vocales fuisse, & consulentibus responsa dedisse proditerunt. Virgil. 1. Georg. *Atq; habita quondam Graijs oracula quercus.* Sophocles Trachinijs quercum Dodonæam πολύγλωσσον dixit, vel de oraculorum multitudine: vel quia vnicuique ederentur idiomate proprio. Rhodigin. lib. 13. Antiqu. Lect. c. 4.

625. HIC NOS FRVGILEG. ASPEXI. AGMINE LONG. &c.] Riuulus hic de fluuio Maroniano deductus est, nihil certiùs Sicilie 4. Æneid.

Ac velut ingentem formicæ farris aceruum
Cùm populant, hyemis memores, tectoq; reponunt.
It nigrum campis agmen, prædamq; per herbas
Conuectant calle angusto: pars grandia trudunt
Obnixæ frumenta humeris: pars agmina cogunt,
Castigantq; moras: opere omnis semita feruet.

Considerat hoc insectum Plinius libr. 11. cap. 30. quod totum ad Ouidianum locum mirè facit. *Si quis*, inquit, *comparet onera corporibus earum, fateatur nullis portione vires esse maiores*, &c.

627. RVGOSOQ. S. SERVANT. FORT. CALLEM] Per arborem & corticem eius asperum, permirum A est eadem semper via formiculas ascendere, & descendere, cùm oculis careant.

628. DVM NVMER. MIROR.] longum quippe erat agmen.

629. TOTID. TV MIHI DA CIVES] quot sunt enim, tu ipse nosti. Ego tantummodo parem ciuium numerum peto, & maximum quidem, quò inanitates vrbis & insulæ meæ expleantur.

630. INTREM. RAMISQ. SON. SINE FLAM. &c.] Indicium hoc Iupiter dedit assensus sui, & precis exauditæ.

631. PAVIDO MIHI MEMB. TIMOR. HORR.] Virgilius 3. Æneid. *Mihi frigidus horror Membra quatit.* Plaut. Amphitr. *Nam mihi horror membra percipit dictis tuis.*

632. STABANTQ. COMÆ] 3. Æneid. *Obstupui, steteruntq; coma.* Ibid. *Arrectæq; horrore coma.*

B TAMEN OSCVLA TERRÆ, ROBORIBVSQ. DEDI] Exosculatus est terram, vnde existebat arbor illa, & ipsam arborem, propter mysterium à Ioue insinuatum, & mox re ipsa complendum.

633. NEC ME SPERARE FATEB.] fatebar me non sperare. Fatebatur autem sibi, nam secum mussabat.

634. SPERAB. TAMEN, ATQ. ANIMO, &c.] non sperabam & sperabam, & quod cupiebam, animo mecum reuoluebam.

635. CVRIS EXERCITA CORP. SOMN. OCCVPAT] non somno & quieti, dies curis & laboribus à Deo destinatus est. Georg. 4. *Fessosq; sopor suus occupat artus.* Et 2. Æneid. *Sopor fessos complectitur artus.* Quo C autem pacto curis exercita corpora, cùm animum potiùs exerceant curæ (vnde & θυμοβόροι, animum exedentes, vastantes, mordentes) sicut labores corpus? συμπάσχουσι hæc duo, & vtriusuis bona ac mala in alterum redundant. Itaque curæ & sollicitudines mentis, etiam corpus defatigant ac macerant.

636. ANTE OCVLOS EAD. MIHI QVERCVS] somnium admirabile.

639. GRANIFERVMQ. AGMEN] *frugilegas* paulo antè vocabat.

640. CRESCERE QVOD SVBITO, &c.] μεταμόρφωσις formicarum in homines.

641. RECTOQ. ASSISTERE TRVNCO] Truncus media pars corporis, à collo vsque ad inguina, de quo Nigid. Caput collo vehitur, trūcus sustinetur coxis, & genibus, cruribusque. *Recto trunco* ὀρθοσώμῳ, erecto corpore.

D 644. DAMNO VIGILANS MEA VISA] non placent mihi isthæc somnia mea.

QVERORQ. IN SVPERIS ESSE NIHIL] frustra se Iouem inuocasse existimabat.

647. IAM MIHI DISVETAS] quales antè non audieram *Desuetas* dixit pro insuetas.

DVM SVSP. HAS QVOQ. SOMNI ESSE] esse non veras, sed quales per somnium audieram.

648 VENIT TELAMON PROPERVS] cursu venit ad me filius natu maximus: tres enim habebat.

649. SPEQ. FIDEQ. MAIORA VIDEB.] Quæ maiora sunt fide, etiam spe maiora sunt: nemo enim quæ non credit posse fieri, ea futura sperat. Contrà creduntur, quæ tamen non sperantur. Ad rem igitur exaggerandam addit *spe maiora.*

650. IN IMAGINE SOMNI] in somnis, vbi rerum imagines facultas imaginatrix, Græcis φαντασία, menti obijcit.

 651. Ex

651.Ex ordine tales aspicio] vſque à primo ad vltimum, nullo diſcrimine.

652.Adevnt, regemq. salvtant] quaſi auctorem ſuum agnoſcentes: illique quòd nati erant, acceptum referentes, & gratias agentes.

653.Vota Iovi solvo] Ioui pro re impetrata grates ago, & ſacrifico: nihil enim voto concepto promiſerat.

Popvlisq.recent.vrb.part. &c.] loca vrbis cuique ad habitandum, & partes agri ad colendum deſigno.

655.Myrmidon.voco, nec orig.&c.] Impono illis nomen, quod eorum originem, ex formicis nimirum (μύρμηξ enim formica) declaret. Hypallage. *Nomina non fraudo*, non priuo origine, pro, originem non fraudo ſuo ac proprio nomine. Quoniam prodierunt ex formicis, *ἐκ μυρμήκων*, *Myrmidonas* appello.

656.Corpora vidisti] Tu, Cephale, aſpexiſti iam, quo corporis habitu ſint iſti Myrmidones.

Mores qvos ante gereb.&c.] retinent mores ſuos etiamnunc, in homines conuerſi. Quinam mores illi?

657 Parcvm gen.est, pat lab.&c] Prædicantur Myrmidones formicarum laudibus. Sunt enim parcæ, laborioſę, partorum tenaces, & cuſtodes diligentes. Quę ad duo capita reuocantur, parſimoniam, & laborem. Eorum contraria ad otium, & effuſionem Olet hîc locus Horatium, cuius ſunt hi verſus lib. 1. ſat. 1.

Paruula (nam exemplo eſt) magni formica laboris,
Ore trahit quodcunq; poteſt, atque addit aceruo,
Quem ſtruit. haud ignara, ac non incauta futuri.
Quæ ſimul inuerſum contriſtat Aquarius annum,
Non vſquam prorepit, & illis vtitur antè
Quæſitis patiens.

659 Pars annis, animisq.] ſimul nati erant; ac pares præferebant animos.

661.Fverit mvtat. in Avstros] E regione reſpondet *Euro Zephyrus*: à latere autem *Auſter*, vtpote ſpirans à meridie. Videndum igitur, quo pacto per Auſtrum redire domum potuerit Cephalus, & rediſſe affirmat initio libri ſequentis: *Dant placidi curſum redeuntibus Auſtri.*

Æacum manè ſalutatum acceſſurus Cephalus, à Phoco retinetur, & de iaculo pulcherrimo interrogatur. Reſponſionis ſumma eſt. Procrin ſibi coniugem fuiſſe chariſsimã. Illam in montes ab ſe aufugiſſe; venatibus operatam eſſe. Victam tandem precibus reuerſam, hoc iaculum ſibi cum celeri cane donaſſe.

XIV. *Talibus, atque alijs longum ſermonibus illi*
**Impleuere diem. lucis pars vltima menſæ* *Detinuere
Eſt data, nox ſomno. iubar aureus extulerat ſol:
Flabat adhuc Eurus, redituráque vela tenebat.
Ad Cephalum Pallante ſati, cui grandior ætas,
Ad regem Cephalus, ſimul & Pallante creati
Conueniunt: ſed adhuc regem ſopor altus habebat.
Excipit Æacides illos in limine Phocus:
Nam Telamon, fratérque viros ad bella legebant.
Phocus in interius ſpatium, pulchróſque receſſus
Cecropidas duxit: cum queis ſimul ipſe reſedit.
Aſpicit Æoliden ignota ex arbore factum
Ferre manu iaculum, cuius fuit aurea cuſpis.
Pauca priùs medijs ſermonibus ille locutus,
Sum nemorum ſtudioſus, ait, cædiſque ferinæ;
Qua tamen è ſylua teneas haſtile reciſum,
Iamdudum dubito. certè ſi fraxinus eſſet,
Fulua colore foret: ſi cornus, nodus ineſſet.
Vnde ſit, ignoro: ſed non formoſius iſto
Viderunt oculi telum iaculabile noſtri.
Excipit Actæis è fratribus alter, & vſum

Maio-

[illegible]
[illegible] quitur [illegible] animaque [illegible]
[illegible] Non re[illegible] [illegible] lat nul[illegible] cruentum.
Tum [illegible] iuuenis [illegible] ereius [illegible] quaerit
Cur [illegible], & [illegible], quis [illegible] muneris auctor.
688. *Quae p[illegible] re[illegible] ert, &c*
754. *Dat mihi praeterea coniux tanquam si parua dedisset*
Dona, c[illegible] nem munus: quem cum sua traderet, [illegible]
Cynthia, Currendo superabit, dixerat, omnes.
757. *Dat simul & iaculum, manibus quod cernis habere.*

[illegible] IMPLEVERE [illegible] consumpserant. Totum diem, quàm longa est [illegible] bus fe[illegible] nibus transegerunt [illegible] ard[illegible] *Detrimere diem*, [illegible] expl[illegible] Cic[illegible] und[illegible] ap 9.

LV[illegible] AR[illegible] M[illegible] T DATA [illegible] *vltima* [illegible] Marti[illegible] Accursi[illegible] pon[illegible] de [illegible] die vari[illegible] ramacto, & [illegible] bus de nocte cœnam [illegible] uta. Si veri *pars optima*, partem optimam [illegible] tem partem. A[illegible] ceptus est namque Cephalus [illegible] conuiuio, quod in ho[illegible] as aliquot produci [illegible].

6[illegible]. NOX S[illegible] hoc nititura vult. Sed sunt qui totam noctem epulis, [illegible] & [illegible] stationibus impendunt, de[illegible] in meridiem [illegible] sque stertunt, sanitatis cau[illegible] noctem in diem, & diem in noctem vertentes [illegible]. *Somno* [illegible] po-ētam arbitror non *somnis*. Itaque cortex *Mensa & somno* tunguntur me[illegible] quàm *mensa*, & *somnus*.

IV[illegible] AR AVR[illegible] EXTVLERAT S[illegible] lib. 15. *Nitidum caput extulerat [illegible]*.

665. [illegible] ABAT ADHV[illegible] EVRVS, &c.] Aduerso flumine nauigari tamen ra[illegible] & nauig[illegible] potest per [illegible] rsarios: at non aduerso vento in mari. Ex-spectandi igitur venti [illegible].

666. AD C[illegible] [illegible] ENTES ATI, &c. Pallentis Atheniensis [illegible] duo [illegible] lytus & Butes, Pandionis regi [illegible], vt dictum antea, [illegible] rationis soci[illegible] Cephalum, [illegible] utroque grandiorem manè accedunt. [illegible] regem salutatum vadit.

668. S[illegible] ADHV[illegible] POR[illegible] [illegible]] Somnolentiam regis notat, cùm Homerus ne totam quidem noctem reges dormire velit.

669. EX[illegible] PIT Æ[illegible]. Pit[illegible] vnus de tribus Æaci [illegible], natu minimus, ante cubi[illegible] lum, seu cunclaue [illegible] occurrens [illegible] sermone suo detinet.

670. [illegible] AM T[illegible] LAM. FRATER QVIR. &c. Cur hic potissimum, quia [illegible] leus, & Telamon [illegible] delect[illegible] agebant, m[illegible] item conscribebant, qui cum Cephalo Athenas pro suppetiis [illegible] ederet.

671. [illegible] INT[illegible] SPAT[illegible] PVLCHR[illegible] &c. Non [illegible] nuenit hat [illegible] diutius detineri [illegible] ellum ergo eos [illegible] habendum [illegible] abditiorem & elegantem d[illegible] duxit.

673. A[illegible] Æ[illegible] EX ERB[illegible] oneus, Solmon[illegible] us, & [illegible] erunt Æ[illegible], Cephalus Deion[illegible] des dicitur [illegible].

A mater[illegible] Lignum erat minimè vulgare & cu[illegible] maurata.

675. PAV[illegible] &c. [illegible] pauca p[illegible] tus, [illegible] de [illegible] respondere, de quo [illegible] cus audire [illegible] stiebat, quoniam in eo defixos tenebat oculos.

676. SVM [illegible] ADI[illegible] NAE [illegible] b[illegible] ges, & [illegible] nam ad extremum venitur, [illegible] donum vxoris, & spargitur in per[illegible] narratio [illegible]. Primum itaq[illegible] respondit Cephalus, genere se iaculum vt venatorem. Venat[illegible] lus & pedibus, portantes iacula & tela, feras quas inuenerint, peti[illegible].

6[illegible]. QVA TAM[illegible] SYLVA TEN &c. [illegible] erba sunt Phoci quaerentis, cum se dicat studiosum nemorum, e quo nemore, [illegible] illud iaculum reciderit, [illegible] nde eius nobi[illegible] tatem æstimare possit. Non praemittit autem *ast*, *inquit*, *tum Phocus*, aut simil[illegible]. Sic enim fit aliquando in dialogis, cùm ex [illegible] sententia quis [illegible] quatur satis apertum est.

678 S[illegible] FRAXIN[illegible] T, FVLVA COLOR. FORET] non esse à qualicunque sylua, colligit; quia nec ex qua[illegible] cunque arbore. Si enim è fraxino, lignum fulu[illegible] è corno, esset nodosum. At neutrū est, ergo.

680 SED NON [illegible] SSVS IS IO VID &c. Elegantissimum iacul[illegible] cui simile nunquam vidi.

6[illegible] EXCIP. A[illegible] [illegible] RATRIB. [illegible] TER. Vel C[illegible] vel Butes Atheniensis auget in Phoco admirationem iaculi.

VSVM MA[illegible] MIRABERE] vtilius est quàm pulchrius. Ma[illegible] ex vsu, quàm ex visu mirab[illegible].

6[illegible] CON[illegible] Ex aquifolio confectum hoc iacu[illegible] de eo C[illegible] lib. 24. cap [illegible] Marlang. Ac-[illegible] *in quodam animal missum, etiam [illegible] per [illegible] propiùs [illegible] praecipuam naturam in-[illegible] arbori.*

CONS[illegible] D[illegible] VN[illegible] PETIT, &] D[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] sensu praesta[illegible] de [illegible] & [illegible] mo:

[illegible] iaculo quamuis [illegible] missa
[illegible] erat: seu tendere doctior arcus.

68[illegible] Iv-

686. IVVENIS NAR. TVS] Phocum Æacus ex Psamathe Nerei filia procreauit ... o Nerei nepos. Alios duos ex Endeide Chironis, aut Scironis filia. Non igitur erant vterini.

OMNIA QVÆRIT, CVR SIT, &c.] Tria videtur quærere. Sed vnde datum, quis tanti muneris auctor, non nisi vnum est. Caussam ergo doni dati, & ipsum datorem vult cognoscere. Animaduerte de sylua non responderi.

688. QVÆ PETIT, ILLE REFERT] ad rogata respondet.

755. DAT MIHI PRÆTEREA TANQ SI, &c.] Tanquam parua dedisset, se mihi reddendo, cùm eo A maius nihil dare potuerit, d... præterea ... nem, sibi donatum à Diana, & a celeritate summa commendatum.

757. DA... SIMVL ... VI. MANIB. ... CER. &c.] ... e cane nihil dum ... ebat Phocus: de iaculo sciscitabatur, cur, & à quo donatum esset. Docuit ab vxore donatum, & occasionem ipsam donationis copiose demonstrauit. Vnde etiam liquet cur donauerit, nempe ad reconciliatæ gratiæ fidem maiorem, & ad vsum venaticum. Hemistichium postremi versus Andr. Naugerius ita legit, *quod nos, vt cernis, habemus*; cui subscribo.

Agit Cephalus de canis sui Lælapis virtute in fera insectanda, pecori & agrestibus summopere infesta. Eam Themis in agrum Thebanum immiserat, quòd Thebani eius fanum propter responsorum obscuritatem euerterant. Ambo denique, & canis, & bellua in saxa transformati sunt.

XV.

MVNERIS alterius quæ sit fortuna requiris?
Accipe mirandum: nouitate mouebere facti.
Carmina Naiades non intellecta priorum
Soluunt ingenijs: & præcipitata iacebat
Immemor ambagum vates obscura suarum,
Scilicet alma Themis: nec talia liquit inulta,
Protinus Aonijs immissa est bellua Thebis:
Cessit & exitio multis, pecorique, sibique.
Ruricolæ pauere feram. vicina iuuentus
Venimus, & latos indagine cinximus agros.
Illa leui velox superabat retia saltu,
Summáque transibat positarum lina plagarum.
Copula detrahitur canibus: quos illa frequentes
Effugit: & cœtum non segnior alite ludit.
Poscor & ipse meum consensu Lælapa magno.
(Muneris hoc nomen) iam dudum vincula pugnat
Exuere ipse sibi, collóque morantia tendit.
Vix bene missus erat: nec iam poteramus, vbi esset
Scire: pedum calidus vestigia puluis habebat.
Ipse oculis ereptus erat, non ocyor illo
Hasta, nec excussæ contorto verbere glandes,
Nec Gortyniaco calamus leuis exit ab arcu.
Collis apex medij subiectis imminet aruis.
Tollor in hunc: capióque noui spectacula cursus:
Quo modò deprendi, modò se subducere ab ipso
Vulnere visa fera est: nec limite callida recto,
In spatiumque fugit: sed decipit ora sequentis,

Et

Et redit in gyrum, ne sit suus impetus hosti.
Imminet hic, sequitúrque parem: similísque tenenti
*Non tenet: & *vanos exercet in aere morsus.* *vacuos
Ad iaculi vertebar opem; quod dextera librat
Dum mea, dum digitos amentis addere tento,
Lumina deflexi: reuocatáque rursus eôdem
Rettuleram, & medio mirum) duo marmora campo
Aspicio: fugere hoc, illud latrare putares.
Scilicet inuictos ambos certamine cursus
Esse deus voluit, si quis deus affuit illis.

758. MVN. ALTER. QVÆ SIT FORT. &c.] Si A nosse cupis, quæ conditio fuerit, & quale munus alterum, canis videlicet, accipe rem admiratione dignam.

760. CARMIN. NAIAD. NON INTELL. &c.] Naiades nymphæ *soluunt carmine* (sic enim puto emendandum. Quænam enim *carmina soluerent*? An illis ænigmata carminibus comprehensa proponebantur, quæ soluerent?) non intellecta priorum ingeniis. Futura carmine prædicunt, quæ antea non fuerunt scita & cognita. Sin probamus *carmina*, tum sententia sit fortasse hæc. Naiades Themidis oracula obscuritatibus inuoluta, quæ carmine dabat, & ob eam caussam iam negligebatur, vt ænigmata soluunt & explanant.

761. ET PRÆCIPIT. IACEB. IMMEM. AMBAG. &c.] Deiectum & destructum iacebat almæ Themidis sacellum: quæ cùm se floccifieri videret, de responsis reddendis, quæ tenebris implicita solebat reddere, ampliùs non cogitabat. De oraculo Themidis l. 1. quod ad reparandum genus humanum eluuione deletum Deucalion & Pyrrha coniuges consuluerunt. Ibid de obscuritate: B

Interea repetunt tacu obscura latebris
Verba data sortis secum, inter seq; volutant.

763. NEC TALIA LIQVIT INVLTA] tam grauem iniuriam templi sui penitus diruti, & contemptus persecuta est.

764. PROTIN AON. IMMISS. E. BELL. THEB.] Aonia est pars Bœotiæ, & quia plures sunt Thebæ, distinguit hoc epitheto ab aliis. Belluam porrò hanc cur non nominat? vulpine, an aper, an taurus? Vulpes fuit, quod testatur Pausan. in Bœoticis.

765. CESSIT ET EXITIO MVLT. PECOR. &c.] fuit C multis hominibus & pecudibus perniciosa, & sibi tandem, quia in saxum abiit.

766. RVRI OLÆ PAVERE FERAM] innadebat enim illos, & dilaniabat. Meritò itaque illam timebant.

767. ET LATOS INDAG. CINXIM. AGROS] Virg. 4. Æneid. *Dum trepidant alæ, saltusq; indagine cingunt.* Vbi *indago* est plagarum series, in varros arrectarum, id est, in furcas venatorias. Vide Symbola pag. 125.

768. ILLA LEVI VEL. SVPERAB. RET. SALT.] Vnde apparet, non fuisse vastam aliquam, sed minorem & agilem bestiam.

769. POSITAR. LINA PLAGARVM] Virgil. 4. Æneid. *Retia rara plagæ.*

770. COPVLA DETRAH. CANIB.] 5. Trist. elegia 10.

Vtq; canem pauida nactum vestigia cerua
Latrantem frustra copula dura tenet.

Funiculum seu habenas intellige, quibus venatores canes suos venatum profecturi inter se coniúgunt & copulant. Qua notione apud alium neminem hoc verbi reperiri credit Ciofan. Quod mox subdit de cane suo Lælape Cephalus: *Iam dudum vincula pugnat Exuere ipse sibi, colloq; morántia tendit,* non potest dici *copula*, cùm non copulatit, propriè quidem; sed *ἀκύρως* tamen habenæ illæ, quibus vel vnus astrictus ducitur venaticus, sic dici possunt.

QVOS ILLA FREQ. EFFVG. &c.] in multitudine canum non fuit qui eam assequeretur. Turbam autem iuuenum, vt auis è nido euolans, elusit.

772. POSCOR ET IPSE MEVM C. LÆLAP. &c.] Omnes vno ore me rogabant, vt Lælapem meum dimitterem: erat enim cæteris omnibus præstantior, & conabatur ipse sibi vinculum quo tenebatur detrahere dentibus, & per collum illud collatetrahendo distendebat.

775. VIX BENE MISSVS ERAT, &c.] Complusculis versibus, & comparationibus canis huius incredibilem velocitatem declarat.

779. GORTYNIACO AB ARCV] Cretensi, *Gortyn* enim Cretæ oppidum: Cretes optimi sagittarij.

780. COLLIS ALEX MADII, &c.] in medijs agris est collis, in cuius verticé ascendo, vt nouũ cursum (propter inuisitatam canis velocitatem) contẽplet.

781. QVO MODO DEPRENDI, &c.] iam rostro premebat feram Lælaps; iam dentibus eius elabebatur rorsum.

783. NEC LIMITE CALLID. RECTO, &c.] Fatigabat enim canem in gyrum, non in spatium directum currendo. Et *callida*, quia vulpes, vt dictum, cuius animalis astutia prouerbio celebratur.

785. NE SIT SVVS IMPET. HOSTI] necesse erat imminui & retardari canis impetum conficiendis illis orbibus.

786. IMMINET HIC, SEQVIT. PAREM, &c.] nunc imminet, & assequitur; nunc sequitur sibi parem in cursu, tenens non tenet, & lattatus frustra exercet.

788. AD IACVLI VERTEBAR OPEM] Quodà cane non habebam, à iaculo petendum ratus sum, de cuius virtute suprà.

789. DVM DIGIT. AMENTIS ADDERE TENTO] De amentis, & amentatis hastis, atque iaculis dicendum aliquid. Ex veteri Onomastico exponit Turnebus l. 18. Aduersar. cap. 5 corrigiam lanceæ, quæ ei media subl. est ad iactum, quę, vt idem notat lib 30. cap. 2. Virgil. *lenta, agella* vocauit, cùm ita

scripsit,

scripsit. *teretes sunt aclides illi Tela: sed hæc lento mos est aptare flagello*, loreo amentu. Cum enim è loro flagella fiant, per Transnominationem lorum videtur *flagellum* dixisse, &c Sic Turneb l. . . m puët a l. 9. *Intendunt acres arcus, amentaq; torquent.* In quem locum ex Lipsij Poliorcet. lib 4 dialog 4. symbolam confecimus. In ea est his ipsis verbis. Amentum non aliud fuit quàm lorum reuinctum mio hasta, medio circiter, quod manui deinde, & primoribus digitis illigabant leuiter, in emissu cum impetu soluendum. Lege auctorem illum copiosiùs & explicatiùs multa insuper huc pertinentia disserentem. Vsus est & M. Tullius μεταφορικῶς :. de Orat. pro argumentis, & probationibus firmioribus: *Vt si quis, cùm hastas amentatas ab aliquo acceperit, eas ipse oratoris lacertis viribusq; torserit.* Hic autem *indere* quàm *addere* aptius legendum vid. . . monuit in Diatriba Mariang. Accursius.

790. LVMINA DEFLEXI circumspexi.

REVOCATAQ. RVRS. EOD. RETVL.] ad priorem prospectum.

791. ET MEDIO OVO MARM. CVRSV ASPICIO] Sæpè in his libris marmor pro lapide, species pro genere.

792. FVGERE HO . . , ILLVO LATRARE PVT.] fugere vulpem, sequi canem apertis faucibus, vt in latratu.

793. S . . LICET INVICT. AMB. &c.] Si diuinitus hoc gestum est, deus ille, quicunq; fuit, ambos voluit inuictos manere, ideoq; in lapides conuertit.

Casus miserabilis. Cephalus, & Procris in coniugio viuebant amantissimè. Ille venationi deditus, & feris persequendis ad sudorem vsq; aliquando delassatus, refrigerando corpori identidem auram vocare. Procris falso decepta nuntio, & tata nympham quampiam huius nominis a marito accersiri, inter virgulta delitens, quid fieret obseruare. Cephalus ex virgultorum motu, feram aliquam latitare ibi opinatus, vxorem optimam iaculo transfigit. Morientis vltimæ preces, & erroris agnitio. Figmentum sanè παθητικώτερον.

XVI. HACTENVS, & tacuit: iaculo quod crimen in ipso est?
Phocus ait. Iaculi sic crimina reddidit ille.
GAVDIA PRINCIPIVM NOSTRI SVNT, PHOCE, DOLORIS.
Illa priùs referam. iuuat ô meminisse beati
Temporis, Aeacide, quo primos rite per annos
Coniuge eram fælix, fælix erat illa marito.
Mutua cura duos, & amor socialis habebat:
Nec Iouis illa meo thalamos præferret amori:
Nec me quæ caperet, non si Venus ipsa veniret,
Vlla erat: æquales vrebant pectora flammæ.
Sole ferè radijs feriente cacumina primis
Venatum in syluas iuueniliter ire solebam;
Nec mecum famuli, nec equi, nec naribus acres
Ire canes, nec lina sequi nodosa solebant.
Tutus eram iaculo sed cùm satiata ferinæ
Dextera cædis erat, repetebam frigus & vmbras,
Et, quæ de gelidis exibat vallibus, auram.
Aura petebatur medio mihi lenis in æstu:
Auram expectabam, requies erat illa labori,
Aura (recordor enim) venias, cantare solebam:
Méque iuues, intresque sinus gratissima nostros:
Vtque facis, releuare velis, quibus vrimur, æstus.

For-

Forsitan addideram (sic me mea fata trahebant)
Blanditias plures: & tu mihi magna voluptas,
Dicere sim solitus: tu me reficisque, fouesque:
Tu facis, vt syluas, vt amem loca sola; meóque
Spiritus iste tuus semper captatur ab ore.
Vocibus ambiguis deceptam præbuit aurem
Nescioquis, nomenque auræ tam sæpe vocatum
Esse putat nymphæ: nympham mihi credit amari.
Criminis extemplo ficti temerarius index
Procrin adit; linguaque refert audita susurra.
*C*REDVLA RES AMOR EST. *subito collapsa dolore,*
Vt mihi narratur, cecidit, longóque refecta
Tempore se miseram, se fati dixit iniqui.
Deque fide questa est: & crimine concita vano,
Quod nihil est metuit: metuit sine corpore nomen:
Et dolet infælix veluti de pellice vera.
Sæpe tamen dubitat, speratque miserrima falli,
Indicioque fidem negat & , nisi viderit ipsa,
Damnatura sui non est delicta mariti.
Postera depulerant Auroræ lumina noctem:
Egredior, syluásque peto, victorque per herbas
Aura veni, dixi, nostroque medere labori.
Et subito gemitus inter mea verba videbar
Nescio quos audisse. Veni tamen optima, dicens,
Fronde leuem rursus strepitum faciente caduca,
Sum ratus esse feram, telúmque volatile misi.
Procris erat, medióque tenens in pectore vulnus,
Hei mihi, conclamat. vox est vbi cognita fidæ
Coniugis; ad vocem præceps amensque cucurri.
Semianimem, & sparsas fœdantem sanguine vestes,
Et sua (me miserum) de vulnere dona trahentem
Inuenio: corpúsque meo mihi charius vlnis
Mollibus attollo: scissáque à pectore veste
Vulnera sæua ligo, conórque inhibere cruorem:
Neu me morte sua sceleratum deserat, oro.
Viribus illa carens, & iam moribunda, coëgit
Hæc se pauca loqui. Per nostri fœdera lecti,
Perque deos supplex oro, superósque, meósque,
Per si quid merui de te bene, perque manentem
Nunc quoque cùm pereo, caussam mihi mortis, amorem,
*Ne thalamis Auram patiare * incumbere nostris.* innubere
Dixit: & errorem tum denique nominis esse
Et sensi, & docui. sed quid docuisse iuuabat?
Labitur. & paruæ fugiunt cum sanguine vires.
Dumque aliquid spectare potest, me spectat: & in me
Infælicem animam, nostróque exhalat in ore:
Sed vultu meliore mori secura videtur.

Flentibus hæc lacrymans heros memorabat, & ecce
Æacus ingreditur duplici cum prole, nouóque
Milite, quem Cephalus cum fortibus accipit armis.

795 HACTENVS, ET TACVIT] Hactenus dixerit Cephalus, & tacuit, vt Phoco interrogandi, & sibi vxoriæ necis explicandę occasio præberetur.

IACVLO QVOD CRIMEN IN IPSO EST?] De cane audiuit Phocus, ad iaculum redit. Quærens enim suprà, vnde haberet, vidit flentem, cum huiusmodi querimonia:

Hoc me nate dea (quis posset credere?) telum
Flere facit, facietq; diu, si viuere nobis
Fata diu dederint: hoc me cum coniuge chara
Perdidit, hoc vtinam caruissem munere semper.

Nunc sibi culpam istam iaculi, quodque malum inde prouenerit, narrari cupit.

797. GAVDIA PRINCIP. N. SVNT P. DOLOR.] Ex gaodio natus est mihi dolor: *Extrema gaudij luctus occupat*, vt est in diuinis litteris. Generalis γνώμη, cuius veritatem multi mortales experiuntur.

798. ILLA PRIVS REFERAM] Quàm lætum & fælix habuerit coniogium, priùs: deinde tristissimom eius exitum memorat.

IVVAT O MEMINISS. A. E. AT. TEMP.] O Æacide, fili Æaci Phoce, iouat meminisse, &c. Virg. 1. Æneid. *Et hæc olim meminisse iuuabit.*

799. QVO PRIM. RITE P. ANN. CONIVGE, &c.] Fælicitatem connubij præcipuam & maximam describit, in amore mutuo positam. Addit prudenter, *primos per annos*: plerumque enim in longo connubio existunt, quæ illud infælicirent. Nec tu hinc collige, posterioribus annis Cephalum coniuge sua non fælicem fuisse, cùm primis annis eam perdiderit.

801. MVTVA CVRA DVOS, ET AMOR, &c.] Cùm alter coniux de altero est sollicitus, amantque inter se ardentissimè.

802. NEC IOVIS ILLA MEO THAL. &c.] Catullus:

Nulli se dicit mulier mea nubere malle
Quàm mihi, non si se Iuppiter ipse petat.

Iterum:

Dicebas quondam solum te nosse Catullum
Lesbia, nec præ me velle tenere Iouem.

803. NEC ME QVÆ CAPER. NON SI VEN. &c.] Respondent hæc superioribus. Procris neminem, ne deum quidem mihi ad thalamum præponeret: contrà, me nulla caperet, nec Venus ipsa. Omnes præ mea displicebant.

804. ÆQVAL. VR. E. A. PECT. FLAMMÆ] Tam diligebam, quàm diligebar. Est & hæc perfecta amicitia, cùm in amore par accipitur, & redditur. Catullus de nuptijs. *Quam toto concepit pectore flammata.*

806. VENAT. IN SYL. IVVEN. IRE SOLEB.] Inter iuuenum studia & occupationes Terent. And. venationem quoque constituit.

807. NEC MECVM FAMVLI, &c.] Enumerat quatuor res quibus ad venandum opus, & affirmat, nulla earum sese vsum, solo iaculo contétum. Non famulos duxit secom, quemadmodum Actęon l. 3. non equos, quia nec famulos. Nec de Actæonis equis verbum facit Poëta. Non canes, qui visam ab se feram insequerentor. Non demom retia. Cur? quæso. Quia iaculum illud quodcunque peteret, feriebat, & ad dominum per se redibat. Sunt etiam hæc προοικονομικά ad sequentia, quæ solitudine Cephali fiunt verisimilia. Hic Mariangelus de vetere cod. legi etiam posse monet: *Nec mecum famulos, nec equos.* Et insequenti versu, *siatbam*, pro quo editur, *solibant.*

809. SED CVM SATIAT. FERINÆ DEXTER. &c.] satiata cælis. Hellenismus. Cùm figendis feris essem lassus. Hæc & consequentia, vsque ad finem libri repetuntur 3. de Arte, ab hoc principio: *Est prope purpureos collis*, &c.

810. REPETEB. FRIGVS, ET VMBRAS] frigidas vmbras, frigus opacum, 2. eclog. Ibid. *Nunc etiam pecudes vmbras & frigora captant.* ἓν διὰ δυοῖν.

811. ET QVÆ DE GELID. EXIB. VALLIB. AVRAM] valles sunt vmbrosæ plerumque, inde aspirat lenis aura & frigidula, seu ventulus refrigerans, æstuanti & sudanti gratissimus.

812. AVRA PETEBR. MED. M. LEN. &c.] aura, auram, aura πολύπτωτον, Latinè Cornificio *Traductio*, cùm idem verbum diuerso casu iteratur.

814. AVRA VENI CANT. SOLEB. ME Q. &c.] Verba ipsa cantus, quibus rem inanimam velut animatam per ludum inuitabat. Prosopopœia, siue ἐμψυχωσις.

815. INTRESQ. SIN. GRATISS. NOSTR.] Qui æstuant, pectus captandæ auræ aperiunt; ibi enim potissimùm calores sentiuntur. De Syluia Vestali 3. libr. Fast. *Fessa resedit humo; ventosq; accepit aperto Pectore.*

817. FORSIT. ADDID. BLANDIT. PLVRES] non satis recordatur; sed tamen eas quas addidisse potuerit recenset, quæ ita sonant, quasi ad amasiam proferantur.

SIC ME MEA FATA TRAHEB.] In fatum conferebant, cuius caussam non videbant, & quod secùs acciderat, quàm aut ipsi voluissent, aut res postulasset.

822. VOCIB. AMBIG. DECEPT. PRÆB. AVREM, &c.] Per se erant ambiguæ: sed qui audiebat, de pellice aliqua, nympha tamen syluestri, eum loqui putauit, & hoc ei nomen esse, Auræ inquam. Iucundus error; sed malè euenit eius auctori Cephalo.

825. CRIMIN. FICTI TEMERAR. INDEX] quia falsum erat crimen, quamuis non prorsus improbabile, vocat fictum & excogitatum.

826. AVDITA SVSVRRA] submissiorem cantum, seu murmura illa dicit *susurra*. Vsitatius *susurrus*, quàm *susurrum*.

827. CREDVLA RES AMOR EST] Credidit huic indici Procris. Amantes enim facilè credunt, quod amorem videtur lædere. Sæpè tamen qui amant *ipsi sibi somnia fingunt*, & esse putant quod nusquam est. Frustra timent, frustra sperant, frustra suspicantur, frustra credunt, &c. quia sapere, & amare vix deo conceditur. Non facilè suspicandom, credendumque, in matrimonio præsertim, monet 3. de Arte, & Procrin pro exemplo adducit:

No

Nec cito crediderim: quantum citò credere lædat,
Exemplum vobis non leue Procris erit.

SVBITO COLLAPSA DOL. CECIDIT] Animus eam illico reliquit præ dolore ex tali nuntio, prorſus inopinatiſſimo.

828. LONGOQ. REFECTA TEMPORE] Sic Andromache 3. Æneid. viſo Ænea apud Buthrotum in Epiro, cùm ſe ſpectrum putaret & vmbras videre:

Diriguit viſu in medio, calor oſſa reliquit:
Labitur, & longo vix tandem tempore fatur.

829. SE MISER. SE FATI DIXIT INIQVI, &c.] Querela de perfidia Cephali, vt putabat.

830. CRIMINE VANO] ficto & ementito. Ineſt huic verbo interdum falſitatis & mendacij notio. 2. Æneid. *Nec ſi miſerum fortuna Sinonem Finxit, vanum etiam, mendacemq́; improba finget.* Cic. pro Quinctio: *Qui amicum prodit, vanum ſe fateatur neceſſe eſt.*

831. QVOD NIHIL EST METVIT, &c.] Aura nihil eſt, corpus humanum non eſt. Hanc metuendo nihil metuit, fruſtra dolet.

833. SÆPE TAMEN DVBIT. &c.] incerta erat animi, nunc credebat, nunc diffidebat.

834. ET NISI VID. IPSA DAMNAT SVI, &c.] Oculi, quàm aures plus fidei merentur.

836. POSTERA DEPVL. AVROR. LVM. NOCT.] Lucret. libr 1. *Primùm aurora nouo cùm ſpargit lumine terras.* Gebhard. Crepund. 3. c. 23. ex Palatin. membran. legit *deplerant*. Aurora enim minuit denſitatem tenebrarum noctis, ſed non totam exonerat, quod opus ac labor ſolis. *Deplere* ergo hîc paulatim minuere, atque euacuare. Iudicet Lector.

837. VICTORQ.] voti compos, feris nimirum aliquot interemptis, & ita denuo feſſus, iterum auram, vt antea, ad me afflandum & recreandum vocaui.

838. NOSTROQ. MEDERE LABORI] Suprà: *Requies erat illa labori.*

839. ET SVBITO GEMIT. INTER MEA VERB. &c.] Hi erant gemitus Procridis, inter virgulta ſe occultantis, ad explorandum, verâne ſibi nuntiata eſſent de marito.

840. VENI TAMEN OPTIMA DICENS] cùm iterato, & his verbis eam vocarem.

841. FRONDE LEVEM RVRS. STREPIT.] cùm iterum mouerentur virgulta.

842. SVM RAT. ESSE FERAM] Quid enim putarem eſſe aliud?

843. MEDIOQ. TEN. IN PECT. VVLNVS] & ideo lethale.

844. HEI MIHI CONCLAM.] Doloris vox, & quidem duplicis, corporis, & animi, quòd ſcilicet à chariſſimo vulnerata, & tam grauiter.

845. PRÆCEPS, AMENSQ. CVCVRRI] citato curſu, & mentis pænè inops, præ ſtupore.

846. SEMIANIM. ET SPARSAS FOED. &c.] quo

A in ſtatu eam inuenerit, & quid illi fecerit.

849. MOLLIBVS VLNIS] ipſius Procridis vlnis vt delicatæ ac teneræ mulieris.

851. NEV ME MORTE S. SCELER. DES. ORO] Sceleratum ſe nominat, quia fecit quod ſceleratus faceret, quamuis inuitus & neſcius fecerit. Et quaſi in eius poteſtate ſit non mori; ita rogat eam ne moriatur, & ſe deſerat.

852. COEGIT HÆC SE PAVCA LOQVI] Quia viribus deſtituta, & moribunda, ſanguine pænè omni iam profuſo, cogere ſemet ad pauca etiam verba debuit.

853. PER NOSTRI FOED. LECTI, PERQ. DEOS, &c.] Supplex oratio, ne Auram (pellicem rebatur) ſibi iungeret, & in torum admitteret.

854. MEOSQ.] per deos inferos, qui iam ſunt dij mei, vtpote ad quos moriens demigro & concedo.

B 855. PER SI QVID MERVI DE TE BENE] ſi tibi morem geſſi in omnibus. Dido in 4. Æneid. *Si bene quid de te merui.*

PERQ. MANENT. NVNC QVOQ &c.] per amorem erga te, quem mecum ad inferos defero, & qui mihi cauſſa eſt mortis. Niſi enim te tantopere amaſſem, iam zelotypa non fuiſſem. Zelotypia me huc adegit, vbi mortem inueni.

857. THALAMIS INCVMB. NOSTRIS] iacere, cubare in lecto noſtro. Profertur ex manuſcriptis *innubere* pro *incumbere*. aptiùs, vt opinor, de coniugio enim non iterando loquitur.

858 ET ERROR. TVM DENIQ. NOM. &c.] Cùm rogaret me de Aura à toro excludenda, intellexi ipſam errasſe in nomine, eamq́ue docui, qualem Auram vocaſſem; ſed ſerum erat.

860. LABITVR] Suprà: *Corpusq́; meo mihi charius vlnis Excipio.*

C PARVÆ FVO. CVM SANGVIN. VIR.] Quod reſtabat virium, perijt cum vltimo ſanguine: vulnus enim obligari non potuit.

861. ME SPECTAT, ET IN ME INFÆL. ANIM. &c.] me continenter intuetur, quamdiu poteſt intueri. Et ego ſpiritum illius, atque vltimum halitum ore meo excepi, vt faciebãt propinqui & cõſanguinei.

863. SED VVLTV MEL. MORI SECVRA VIDET.] hilari vultu, & ſecuro animo, quaſi potita re quam petiuit, videtur mori. *Bonus vultus* eſt lætus vultus. Sic lib. 8. *Super omnia vultus Acceſſere boni.*

864. FLENTIB. HÆC LACRYM.] Cephalus, quia doluit & fleuit, mouit etiam Phoco & alijs præſentibus lacrymas. Et erat profectò res commiſeratione & comploratione digna.

865. ET ECCE ÆACVS INGRED. DVPL. CVM PROLE] Interea lecto ſurrexit Æacus, quem progredientem Telamon & Peleus filij deducunt. Phocus enim erat cum Cephalo. Sequitur etiam delectus miles, & Cephalo traditur abducendus.

ELECTORVM LIBER OCTAVVS.

Victis Atheniensibus in Cretam reuersus Minos rex, Minotaurum monstrum, & familiæ opprobrium de medio remouet, atque in labyrinthum, Dædali opus includit. Atheniensibus mulctam de nobilium puerorum, puellarumq; corporibus huic portento ad deuorandum nono quoque anno mittendis indicit. Tertia missione Theseus vltro se adiungit, & ope Ariadnes filiæ Minois, Minotauro interempto, è flexibus illis euadit. Virginem data coniugij fide secum abductam in littore Diæ insulæ perfidiosè destituit, quam Bacchus sibi despondet, eiusque coronam inter sidera collocat.

SECTIO I.

OTA Ioui Minos taurorum sanguine centum
Soluit: & egressus ratibus Curetida terram.
Contigit: & spolijs decorata est regia fixis.
Creuerat opprobrium generis: fœdúmque patebat
Matris adulterium monstri nouitate biformis.
Destinat hunc Minos thalami remouere pudorem:
Multiplicique domo cæcis includere tectis.
Dædalus ingeniô fabricæ celeberrimus artis
Ponit opus: turbátque notas, & limina flexu
Ducit in errorem variarum ambage viarum.
Non secùs ac liquidis Phrygius Mæander in vndis
Ludit: & ambiguo lapsu refluitque fluitque,
Occurrénsque sibi venturas aspicit vndas:
Et nunc ad fontes, nunc ad mare versus apertum
Incertas exercet aquas: ita Dædalus implet
Innumeras errore vias: vixque ipse reuerti
Ad limen potuit. tanta est fallacia tecti.
Quo postquam geminam tauri, iuuenísque figuram
Clausit: & Actæo bis pastum sanguine monstrum
Tertia sors annis domuit repetita nouenis:
Vtque ope virginea nullis iterata priorum
Ianua difficilis filo est inuenta relecto:* *relecto:
Protinus Ægides rapta Minoide Diam

Vela

Vela dedit: comitémque suam crudelis in illo
Littore destituit. deserta, & multa querenti
Amplexus & opem Liber tulit: vtque perenni
Sidere clara foret, sumptam de fronte coronam
Immisit cælo. tenues volat illa per auras:
Dúmque volat, gemmæ nitidos vertuntur in ignes:
Consistúntque loco, specie remanente coronæ.
Qui medius, nixique genu est, anguémque tenentis.

152. VOTA TAVR. CENT.] ἑκατόμβην. Non coouenit inter Grammaticos de notatione huius vocis, nec inter auctores de vsu. Quidam interpretantur victimam centum pedum, quasi vox ab ἑκατὸν, & βαίνω, seu βάσις *gradior, gressus* composita sit. Alij sacrificium minimè vulgare, sed splendidum ac sumptuosum, quod ex centum victimis, siue illæ boues, siue oues, siue capræ, siue sues, siue ex his omnibus mistæ sint. Sed κυρίως, καὶ τῷ ὄντι ἐξ ἑκατὸν βοῶν, ψευδωνύμως ex alijs, vt scriptum est ab Athenæo. Ita quoque χιλιόμβη ex mille bobus, seu victimis. Sunt qui κατὰ χρῆσιν putant, positumq; numerum finitum pro infinito, vt videmus ἑκατόνζυγα ναῦν appellari *iugorum multorum nauim*. De hoc genere sacrificij. de hecatombe, in qua, Iulius Capitolin. in Balbino his verbis: *Tanta sanè lætitia in Balbino, qui plus timebat, vt hecatomben faceret, quod tale sacrificium est: Centum aræ vno loco constituuntur cespititiæ: ad eas cẽtum sues, centum oues mactabãtur.* Inde si Imperatoris sacrificiũ fieret, centum boues, cẽtum leones, centum aquilę, & cętera huiusmodi animalia centena feriebantur: quod quidem etiam Græci fecisse dicuntur, cùm pestilentia laborarent, & à multis Imperatoribus id celebratum constat.

153. CVRETIDA TERRAM CONTIGIT] Cretam, quæ Curetis à vetustissimis incolis Curetibus.

154. ET SPOLIIS DECORATA EST REG. FIXIS] Hostium spolijs postes, ædium limina, atria, vt ensibus, clypeis, galeis, curribus, nauium rostris Romani condecorare consueuerunt, quibus antiquitas venerationem & maiestatem augebat. Nec ea consumpta refici, nec fracta redintegrari mos erat. Eorum aspectus ad similia facinora optanda intuentes hortabatur. Hoc voluit Virgil. in 7. Æneid. In descriptione regiæ Latini, ad quem Æneas pro auxilijs centum oratores mittebat:

Multaq; præterea sacris in postibus arma,
Captiui pendent currus, curuæq; secures,
Et cristæ capitum, & portarum ingentia claustra,
Spiculaq;, clypeiq;, ereptaq; rostra carinis.

Plura in Symbolis nostris ibidem.

155. CREVERAT OPPROB. GEN. &c.] De *Minotauro*, qui partim hominem, partim bouem referret, nato ex Pasiphaë Minois vxore, & quid sibi velit cùm historicè, tum ethicè illa fabula, lege Natalem lib. 6. Mytholog. cap. 5. multis versibus de Pasiphaë Virgil. eclog. 6. Et 6. Æneid. *Mistum genus, biformemq;* nominat. Suprà noster: *Discordemq; vtero fœtum tulit.*

157. THALAMI PVDOREM] Portentum istuc, vnde coniugio suo dedecus & infamia conflabatur, statuit è conspectu hominum remouere, multísque ambagibus, ac vijs tortuosis impedito carceri includere, qualem iussus ædificauit faber scientissimus Dædalus.

159. DÆDAL. INGEN. FAB. CELEB. ARTIS] Ipsum eius nomen declarat, ingenio valuisse, deductũ à δαιδάλλω, *artificiosè* quippiam *conficio*, elaboro, artificio vario, & distinguo: qualia opera δαιδάλματα. Eius statuas nõ solùm ambulasse, verùm etiam vocales fuisse traditum est. Meminit Gr. Nazianzenus orat. 2. de Theolog. Vbi videnda Scholia Billij, ad num. 14. *Dædali opera*, inquit in Corinthiacis Pausan. *rudia sunt, neque aspectu decora: attamen veluti numen quoddam præ se ferunt.* A varietate rerum & artificiorum à Lucretio *terram*, ab Ennio *Mineruam*, à Virgilio *Circen Dædalam* dictam notauit Festus. Nec verò ob ingenium tantummodò, sed errores quoque, variósque casus apud gentes inclaruit. Porrò à *Mineruа*, vt fabulantur, architecturam, vniuersamque ædificandi artem, & ligna formandi edoctus est. Et cùm capitis iudicium propter Perdicem sororis filium ex inuidia ab se interfectum fugiens, in Cretam ad Minoëm regem venisset, summo apud eum loco, ob insignia opera fuit. Labyrinthum autem ad formam Ægyptij labyrinthi, eius ratione tantùm audita construxit: quamquam centesimam eius tantùm portionem est imitatus.

161. TVRBATQ. NOTAS, ET LIM. FLEXV, &c.] Viarum adeò tortuosarum & implexarum signa & indicia confundit. Duobus versiculis totum opus labyrinthi comprehenditur, quam descriptionem mox sequens de Mæandri flexibus, cursibus & recursibus comparatio mirificè illustrat.

162. DVCIT IN ERROREM VAR. AMB. VIAR.] Nazianzen. *Quis Cretensis labyrinthus, difficiles exitus & anfractus habens, identidemq; in sese artis imposturis incurrens?* Virgil. *Hic labor ille domus, & inextricabilis error.* De quatuor labyrinthis, *Aegyptio, Cretico, Lemnio & Italico*, Plin. lib. 36. cap. 13. vbi de Cretico: *Itinerum ambages, occursusq; ac recursus inexplicabiles continet: non (vt in pauimentis, puerorúmve ludicris campestribus videmus) breui lacinia millia passuum plura ambulationis continentem: sed crebris foribus inditis ad fallendos occursus, redeundúmque in errores eosdem.* Oratio, aut res aliqua vehementer impedita & inexplicabilis prouerbio *Labyrinthus* dicitur. Chiliad.

163. PHRYG. MÆANDROS IN VND. LVDIT, &c.] Deianira Herculi:

Mæander, toties qui terris errat in ijsdem,
Qui lapsas in se sæpe retorquet aquas.

Parœmia, *Mæandri*, de vafris, obliquis, implicitis consiliis. Et est picturæ genus, flexuosum, & ambagibus varium. Virgil. lib. 5.

Victori auratam chlamydem, quam plurima circum
Purpura Mæandro duplici Melibœa cucurrit.

169. GEMIN. TAVRI, IVVENISQ. FIGVR.] Suprà: *monstri nouitate biformis.*

170. ET ACTÆO BIS PAST. S. MONST. &c.] *Minos* Minotauro in labyrintho abdito, Athenienses ab se circumsessos, & victos (de qua tamen victoria, quod post Megaram occupatam exspectabatur, Athenas enim oppugnatum ex instituto venerat, nullum verbum fecisse Ouid. demiror equidem) coëgit tributi nomine septena puerorum, totidémque virginum sorte delecta corpora in Cretam ab eo deuoranda mittere, idque in annos singulos, vt Virg. vt autem noster, & Plutarch. in Theseo, post nouennium. Hyginus & in septenario, & in anno à Marone stat cap. 41. Tertio stipendio, siue sortitione tertia, extra sortem pueris se Theseus, ictus patriæ charitate, sponte adiunxit, & adiuuante Ariadna Minois filia, prodigium necauit, filoque ab ea sibi dato, quod in labyrinthi introitu alligauit, vestigia regens, ex illis flexibus euasit. Quamquam Virgilius ipsum *Dædalum* inuentorem & artificem, vt Ariadnæ satisfaceret, eas fallacias resoluisse dicit lib. 6.

Magnum reginæ sed enim miseratus amorem
Dædalus, ipse dolos tecti ambagesq; resoluit,
Cæca regens filo vestigia.

In foribus templi Apollinis hanc quoq; historiam à Dædalo cælatam narrat:

In foribus lethum Androgeo. Tum pendere pœnas
Cecropidæ iussi (miserum!) septena quotannis
Corpora natorum. Stat ductis sortibus vrna.

Et Catull. de nupt.

Nam perhibent olim crudeli peste coactam
Androgeoneæ pœnas exsoluere cædis,
Electos iuuenes, simul & decus innuptarum
Cecropiam solitam esse dapem dare Minotauro.
Queis angusta malis cùm mœnia vexarentur,
Ipse suum Theseus pro caris corpus Athenis
Proijcere optauit potiùs, quàm talia Cretam
Funera Cecropiæ nec funera portarentur.
Atque ita naue leui nitens ac lenibus auris,
Magnanimum ad Minoa venit, sedesq; superbas.

Germana Catullianis sunt Isocratea, in laudat. Helenæ, vbi Theseus à f[...]ctis illustribus decoratur. Cùm videret eos duci (septenos pueros) toto populo comitante, ad necem indignam, certumque interitum, & viuentes adhuc lugeri pro mortuis, D tanta indignatione exarsit, vt potius esse duxerit emori, quàm viuere turpiter: & imperatæ ciuitati, quæ tam miserabile tributum hostibus pendere cogeretur. Conscenso igitur vnà cum illis nauigio, & ea natura superata, quæ quidem è viro & tauro conflata esset, tantoque robore polleret, quanto par est eam, quæ talibus corporibus constat, non pueros solùm parentibus incolumes restituit; sed vrbem etiam tam iniusto, tamque acerbo & ineuitabili edicto liberauit.

171. TERTIA SORS ANNIS DOM. REPET. NOVEN.] esset anno 27. Si [...]ic etiam distributiua numeralia pro cardinalibus ponuntur, vt fieri solet apud poë- A tas, & Glarean. obseruauit, tum exponendum erit anno nono, ita vt tertio semper anno sortitionem factam intelligamus.

172. VTQ. OPE VIRGIN. NVLLIS, &c.] De Theseo vnà profectò tacet. Ex consequente tamen intelligitur, quia subiungit, rapta Minoide Diam dedisse vela. Et cæsum quidem Minotaurum insinuat vnico verbo, *domuit*, sed non ab ipso Theseo. Expressiùs & apertius de cæde monstri, & regressu Thesei per filum Catullus:

Sic domito sæuum prostrauit corpore Theseus
Nequicquam vanis iactantem cornua ventis.
Inde pedem victor multa cum laude reflexit,
Errabunda regens tenui vestigia filo.
Ne labyrinthæis è flexibus egredientem
Tecti frustraretur inobseruabilis error.

B Quomodo postea dulci deuinctam lumina somno in littore deseruerit Theseus, & quos illa questus ediderit: quomodo præterea Bacchus eam miseratus vxorem ceperit, de quibus οὐδὲ παρέργον noster (non sine euidenti indicio lecti ab se Catulli) habes apud eundem Catullú, modò legere ne pigeat, & docuimus in antegressis. Eadem leguntur 3. Fast. Porrò Athenienses cùm hac tertia sorte quatuordecim iuuenes, Theseo adiuncto mitterent, votum nuncupauerant, se quotannis in Delo Apollini sacra celebraturos, si incolumes redirent, eadem nauicula leui semper missa. Interea vrbs expiabatur, nec quisquam capite mulctabatur. Atque hanc ob caussam Socrates morte iam damnatus non [...] im Plato in Phædone.

C N[...]IS ITERAT[...] PAIO[...].] Ianuam illam labyrinthi nemo e[...]um, qui Athenis antea missi fuerant, inuenire potuit.

177. AMPLEX. ET OP[...]M LIB. TVLIT] Gaudet in Fast. Ariadna de periurio desertoris sui Thesei: siquidem ista ratione Bacchi coniugium nacta est, dei pro hominis:

Iam bene mutarat perituro coniuge Bacchum,
Quæ dedit ingrato fila regenda viro.
Sorte tori gaudens, Quid flebam, rustica? dixit:
Vtilior nobis perfidus ille fuit.

178. SVMPT. DE FRONTE CORON. IMMIS. CÆLO] Consolans flentem Bacchus, ob violatum à se connubij fœdus:

Tu mihi iuncta toro, mihi iuncta vocabula sumes:
Nam tibi mutatæ Libera nomen erit.
Sintq; tuæ tecum faciam monumenta coronæ:
Vulcanus Veneri quam dedit, illa tibi.
Dicta facit: gemmasq; nouem transformat in ignes:
Aurea per stellas nunc micat illa nouem.

De hac corona Hygin. lib. [...] poët. Astronom. Horat. ode 19 lib 2. *Fas est* (cantare) *beatæ coniugis additum Stellis honorem*. Ibidem Lambin & Torrentium lego. Inprimis autem Carolum Paschalium *Coronarum* l. 1 cap. 9. qui, quàm variè de corona Ariadnæa poëtæ locuti sint, & quomodo in ea lasciuierint, liquidissimè patefacit.

181. QVI MED. NIXIQ. GENV, &c.] inter Engonasin, & Ophiuchum. Hyginus poët. Astronomiæ lib. 2.

Dædalus amore patrij ſoli è carcere, in quem Minos eum, quòd Paſiphaē ſubſeruijſſet, & Ariadna Theſeum eius operâ ſeruaſſet, compegerat, euadendi conſilium capit. Sibi & filio Icaro pennis cera coniunctis alas componit. Mari ſuperuolant. Puer curioſus contra præcepta patris altiùs aſcendens, in vndas decidit, & ſummergitur. Sepelitur. Terra & mare ab Icaro nomen obtinent, Icaria dicta illa, hæc Icarium.

DÆDALVS interea Creten, longúmque peroſus II.
Exilium, tactúſque loci natalis amore,
Clauſus erat pelago. Terras licet, inquit, & vndas
Obſtruat, at cælum certè patet: ibimus illac:
Omnia poſſideat, non poſſidet aëra Minos.
Dixit, & ignotas animum demittit in artes:
Naturámque nouat. nam ponit in ordine pennas
A minima cœptas, longam breuiore ſequente,
Vt cliuo creuiſſe putes, ſic ruſtica quondam
Fiſtula diſparibus paulatim ſurgit auenis.
Tunc lino medias, & ceris alligat imas,
Atque ita compoſitas paruo curuamine flectit,
Vt veras imitetur aues. puer Icarus vnà
Stabat, & ignarus ſua ſe tractare pericla,
Ore renidenti, modò quas vaga mouerat aura,
Captabat plumas, flauam modò pollice ceram
Mollibat, luſúque ſuo mirabile patris
Impediebat opus. poſtquam manus vltima cœpto
Impoſita eſt, geminas opifex librauit in alas
Ipſe ſuum corpus, motáque pependit in aura.
Inſtruit & natum: medióque vt limite curras,
Icare, ait, moneo: ne, ſi demiſſior ibis,
Vnda grauet pennas: ſi celſior, ignis adurat.
INTER VTRVMQVE VOLA. nec te ſpectare Booten,
Aut Helicen iubeo, ſtrictúmque Orionis enſem:
ME DVCE CARPE VIAM. pariter præcepta volandi
Tradit, & ignotas humeris accommodat alas.
Inter opus, monitúſque genæ maduere ſeniles:
Et patriæ tremuere manus. dedit oſcula nato
Non iterum repetenda ſuo: penniſque leuatus
Antè volat, comitique timet, velut ales, ab alto
Quæ teneram prolem produxit in aëra nido,
Hortatúrque ſequi, damnoſáſque erudit artes:
Et mouet ipſe ſuas, & nati reſpicit alas.
Hos aliquis tremula dum captat arundine piſces:

Aut pastor baculo, stiuáque innixus arator
Vidit, & obstupuit: quique æthera carpere possent,
Credidit esse deos. & iam Iunonia læua
Parte Samos fuerat, Delósque, Parósque relictæ:
Dextra Lebynthos erat, fœcundáque melle Calydna:
Cùm puer audaci cœpit gaudere volatu,
Deseruitque ducem: cælique cupidine tactus
Altiùs egit iter. rapidi vicinia solis
Mollit odoratas pennarum vincula ceras.
Tabuerant ceræ: nudos quatit ille lacertos:
Remigióque carens non vllas concipit auras:
Oráque cærulea patrium clamantia nomen
Excipiuntur aqua: quæ nomen traxit ab illo.
At pater infælix, nec iam pater, Icare, dixit,
Icare, dixit, vbi es? qua te regione requiram?
Icare, dicebat: pennas conspexit in vndis:
Deuouitque suas artes, corpúsque sepulchro
Condidit: & tellus à nomine dicta sepulti est.

183. CRETEN, LONGVMQ. PEROS. EXIL.] Dædalus Atheniensis, necato ex inuidia sororis filio, quòd is rotam figuli, tornum, vt alij prodiderunt, circinum, & serram, quod Ouid. refert, excogitasset, iudicium & damnationem timens, in Cretam exulatum abijt. Quomodo à Minoë dimissionem petiuerit, nec obtinuerit, sic tradit 2. de Arte, initio statim:

Dædalus vt clausit conceptum semine matris
Semibouemq́, virum, semiuirumq́, bouem:
Sit modus exilio dixit, iustissime Minos;
Accipiat cineres terra petita meos.
Et quoniam in patria fatis agitatus iniquis
Viuere non potui, da mihi posse mori.
Da reditum puero, senis est si gratia vilis:
Si non vis puero parcere, parce seni.
Dixerat hæc: sed & hæc, & multo plura licebat
Dicere, & egressus non dabat ille viro.

184. TACTVSQ. LOCI NATAL. AMORE] quem natura cuiq; nostrûm, & animantibus quoq; ingenerauit. Diximus alibi, & sæpiùs de amore patriæ.

185. CLAVSVS ERAT PELAGO] non pelago tantùm, sed insuper carcere, simul cum filio.

TERRAS LICET, INQ. ET VND. OBSTRV. &c.] etsi me nec terra, nec aquis hinc dimittat: cælum apertum est; hoc me prohibere Minos non potest. Si nobis nec ambulare, nec nauigare licet, volare licebit. Totam fabulam fusè exsequitur principio secundi de Arte. Eandem ergo sententiam sic ibidem eloquitur:

Possidet & terras, & possidet æquora Minos:
Nec tellus nostra, nec patet vnda fugæ.
Restat iter cæli, cælo tentabimus ire.

188. IGNOTAS IN ARTES] quas ante id tẽpus nemo viderat, nemo audiuerat, & de quibus nec ipse cogitauerat, hominẽ volare, quod auium est. Et est hoc sanè insuetũ iter homini, vt Maro in 6. vocat.

189. NATVRAMQ. NOVAT] nouam naturã, seu nouitatem quandam in naturam inducit: *Sunt mihi naturæ iura nouanda meæ. quis crederet vnquam Aërias hominem carpere posse vias?*

NAM PON. IN ORD. PENN. &c.] De confectione alarum. Pennam pennæ connectit, incipiens à minima, seu breuissima, & procedens à longiore ad longiorem. In verbis istis, *Longam breuiore sequente*, est hypallage, vt ibi: *Ibant obscuri sola sub nocte per vmbram*, pro, ibant soli sub obscura nocte, apud Virg. Percipitur hoc ex comparatione subiuncta.

191. VT CLIVO CRAVISS. PVTAS] Per cliuum adscenditur; sic in alis illis facticijs erat quidam pennarum ascensus, & gradus quidam, breuiores sequentibus longioribus. Quod manifestè apparet item in fistula disparibus septem compacta cicutis, de qua Corydon eclog. 2. & noster lib. 1. in fabula Syringis: *Atque ita disparibus calamis compagine ceræ Inter se iunctis*. Tibull. lib. 2. eleg. 5.

Fistula cui semper decrescit arundinis ordo:
Nam calamus cera iungitur vsque minor.

193. TVNC LINO MED. ET CER. &c.] mediæ, quia robustiores, ceræ non cohærebant; quare filo eas colligari oportuit:

Et leue per lini vincula nectit opus.
Imaq́, pars ceris astringitur igne solutis.

194. PARVO CVRVAM. FLECTIT] paulùm contorquet, vt veræ auium alæ videantur.

196. EI IGNAR. SVA SE TRACT. PERICLA] Icarus, vt puer, se labori huic ingerebat: sed patrem impediebat magis quàm adiuuabat; & tractando captandoq́ue pennas, dum aura eas propter leuitatem huc illuc iactaret, ac cera digitis versanda id tractabat, vnde periturus erat:

Tractabat ceramq́, puer, pennasq́, renidens,
Nescius hæc humeris arma parata suis.

197. ORA RENIDENTI] subridente vultu, ore hilari: quippe instar auis in sublimi volaturus. Renidere ad animata, & homines transfertur. Dicuntur enim renidere, cùm subrident, cùm diffuso vultu quendam risum præseferunt: vt contrà quæ renident, ridere dicuntur per metaphoram.

200. POSTQ. MAN. VLT. COEPT. IMPOSITA] Lib. 13.

23. *Postquã manus vltima bellis Imposita est*. Extremam, A suprẽmam, vltimam maoum addere, imponere à fabris cęmentarijs, & ædificatoribus sumptum, pro laborem, opus finire, absoluere.

201. GENIN. OPIF. LIB. IN AL. IPSE S. COR.] Experientiam cepit artificij sui. Alligatis namq; sibi alis illis factitijs, se agitatu illarum in aërem sustulit, ibique expansis aliquandiu pependit:

Inde sibi factas humeris accommodat alas,
Perq; nouum timidè corpora librat iter.

203. INSTRVIT ET NATVM] Vbi & filio suas alligauit, monet ac præcipit eidem quid faciat.

MEDIOQ. VT LIMITE CVRRAS] medio cæli tractu voles. *Inter vtrumque vola*. Reciprocę translationes à cursu ad volatum, & vicissim à volatu ad cursum. Currentes dicimus volare, volaotes iorendum currere, vt hîc.

204. NE, SI DEMISS. IBIS, VNDA, &c.] propter humidam aspirationem. Sic 2. de Arte:

Nam siue æthereas vicino sole per auras
Ibimus, impatiens cera caloris erit.
Siue humiles propiore freto iactabimus alas,
Mobilis æquoreis penna madescet aquis.

Sic monebat Phaëthontẽ suum Phœbus l. 2. suprà:

Altiùs egressus, cælestia signa cremabis:
Inferiùs terras; medio tutissimus ibis.
Neu te dexterior tortum rota ducat ad anguem:
Neue sinisterior pressam rota ducat ad aram.
Inter vtrumq; tene.

206. NEC TE SPECT. BOOTEN, AVT HELICEN, &c.]

Sed tibi non virgo Tegeæa, comesq; Bootes,
Ensifer Orion aspiciendus erit.

208. ME DVCE CARPE VIAM.]

Me pennis sectare datis: ego præuius ibo:
Sit tibi cura sequi, me duce tutus eris.

PARIT. PRÆCEPT. VOL. T. ET IGNOT.]

Dum monet, aptat opus puero monstratq; moueri;
Erudit infirmas vt sua mater aues.

209. IGNOTAS ALAS] sicut suprà: *Ignotas animum demittit in artes*. Insuetas, haudquaquam ante id tempus ab vllo mortalium vsurpatas.

210. GENÆ MADVERE SENILES]

Iamq; volaturus paruo dedit oscula nato
Nec patriæ lacrymas continuere genæ.

213. ANTE VOL. COMITIQ. TIM]

Et mouet ipse suas, & nati respicit alas
Dædalus, & cursus sustinet vsque suos.

VELVT ALES AB ALTO QVÆ TEN. PROL. &c.] Aptissimum instituto huic illud Mosis, in Cantico suo sub mortem, Deuteron. cap. 32. de amore Dei in populum Israëliticum: *Sicut aquila prouocans ad volandum pullos suos, & super eos volitans expandit alas suas, & assumpsit eum, & portauit in humeris suis*.

215. DAMNOSASQ. ERVDIT ARTES] Docet eum quod misero damno & exitio futurum est.

216. ET MOVET IPSE SVAS, ET NATI, &c.] Versus ad verbum positus in Arte, vt item qui continenter sequitur: *Hic aliquis tremula*. &c.

218. AVT PAST. BACVL. STIVAQ. INNIX. ARAT.] In Arte vnicum piscatorẽ, volantes homines duos per cælum videorem, & obstupescentem inducit: hîc per distinctionem etiam pastorẽ, & colonum. Ab aliquo horum cum stupore visos fit credibile.

219. QVIQ. ÆTHERA CARP. POSSVNT] *aëra aliis carpere* dixit libro 4. Et 2. de Arte *aërias carpere vias*. Virgil. 4 Georg. *Miscentur, tenuemq; magis magis aëra carpunt*. Statius 1. Thebaid. *volatum carpere*.

220. CREDIDIT ESSE DEOS] diuinum quiddam, & maius omnino quàm pro natura hominis credidit qui vidit.

ET IAM IVNONIA LÆVA PAR. SAMOS &c.]

Iam Samos à læua fuerat, Naxosq; relicta:
Et Paros, & Clario Delos amata deo.
Dextra Lebynthos erat, syluisq; vmbrosa Calydna,
Cinctaq; piscosis Astypalæa vadis.

223. CVM PVER AVDACI C. GAVD. V. I. &c.]

Cùm puer incautis nimiùm temerarius annis,
Altius egit iter, deseruitq; patrem
Vincla labant, & cera deo propiore liquescit,
Nec tenues ventos brachia mota tenent.

227. TABVERANT CERÆ, NVD. &c.] versus idem B prorsus in Arte.

228. REMIGIOQ. CARENS] *Remigium alarũ* 1 & 6. Æneid. Virg. similẽ enim vsum habent alæ in aëre.

NON VLLAS CONCIPIT AVRAS] præ æstu spiritum nequit ducere; omnis enim altè ascenderat, cæli cupidine tactus, hoc est. solis & stellarum propinquius intoendarum cupidior.

229. PATRIVM CLAMANTIA NOMEN]

Decidit, atq; cadens, Pater, ô pater auferor, inquit:
Clauserunt virides ora loquentis aquæ.

230. QVÆ NOMEN TRAXIT AB ILLO] Ab Icaro dictum mare Icariom. eleg. 1. l. 1. Trist.

Dum petit infirmis nimium sublimia pennis
Icarus, Icarias nomine fecit aquas.

Trist. 3. eleg. 4.

Quid fuit vt tutas agitaret Dædalus alas?
C *Icarus immensas nomine signet aquas?*

Fast. lib. 3.

Transit & Icarium, lapsas vbi perdidit alas
Icarus, & vastæ nomina fecit aquæ.

231. NEC IAM PATER] Pater, & filios fuot τῶν πρός τι, seu quæ inter se referuntur, relata, seu relatiua, quorum alterum si pereat, statim interimit alterum, parumque verè Ioannem, verbi gratia, Bartholomæi defuncti patrem nomines.

234 DEVOVITQ. SVAS ARTES] harum artium iam eum pœnitebat Iam ingeniosus fuisse nollet.

CORPVSQ. SEPVLCHRO CONDIDIT] *Ossa tegit tellus*.

235. ET TELL. A NOM. D. SEPVLTI EST] Mare quidem nuncupatum est Icariom: sed in eo ipso mari insula est, Icaria ab eodem Icaro, ibi tumulato nomen adepta. Fabula Icari ad auream nos mediocritatem incitat, quam rebus quibuscunque D agendis adhibeamus: ne videlicet nimis semper altom vrgeamus: neque dum procellas horrescimus, nimiùm littus premamus. Idem est consilium Senecæ choro 4. in Oedipo, vbi & hoc exemplum Icari proponitur:

Fata si liceat mihi
Fingere arbitrio meo:
Temperem Zephyro leni
Vela, ne pressa graui
Spiritu antennæ tremant:
Lene sed modicum fluens
Aura, nec vergens latus
Ducat intrepidam ratem:
Tuta me mediá vehat
Vita, decurrens via, &c.

Gaudet Perdix hac calamitate Dædali. Erat hic filius sororis eius, quem fratri docendum ipsa commiserat. Sed ob quædam ingeniosè inuenta, de quibus antè, magister inuidens, illum de muro deturbauit. Cui fautrix ingeniorum Minerua succurrens, in auem ipsi cognominem transformauit. Natura perdicis.

III. *HVNC miseri tumulo ponentem corpora nati*
Garrula ramosa prospexit ab ilice perdix;
Et plausit pennis, testatáque gaudia cantu est;
Vnica tum volucris, nec visa prioribus annis,
Factáque nuper auis, longum tibi, Dædale, crimen.
Namque huic tradiderat fatorum ignara docendam
Progeniem germana suam, natalibus actis
Bis puerum senis, animi ad præcepta capacis.
Ille etiam medio spinas in pisce notatas
Traxit in exemplum: ferróque incidit acuto
Perpetuos dentes, & serræ repperit vsum
Primus: & ex vno duo ferrea brachia nodo
Iunxit, vt æquali spatio distantibus illis
Altera pars staret, pars altera duceret orbem.
Dædalus inuidit: sacráque ex arce Mineruæ
Præcipitem misit, lapsum mentitus. at illum
Quæ fauet ingenijs, excepit Pallas, auémque
Reddidit, & medio velauit in aëre pennis:
Sed vigor ingenij quondam velocis, in alas,
Inque pedes abijt, nomen, quod & antè, remansit.
Non tamen hæc altè volucris sua corpora tollit:
Nec facit in ramis, altóque cacumine nidos:
Propter humum volitat, ponitque in sepibus oua,
Antiquique memor metuit sublimia casus.

236. TVMVLO PON. CORP. NATI] Suprà: *Corpusq; A sepulchro condidit.* Lib. 2. *Corpora dant tumulis.* Lib. 4 *Componi tumulo non inuideatis eodem.*

237. GARRVLA PERDIX] Multa de perdice Rhodigin. libro 29. cap. 26. Et in eo de garrulitate ipsius, & an sermonem humanum doceri possit.

238. ET PLAVSIT PENN. TESTATAQ. &c.] Duo signa edidit lætitiæ (ponit enim in hac quoque, vt in Actæone, Callisto, & alijs mutatis superfuisse vsum rationis) plausum per alas, quia manibus non poterat, quas non habebat; & cantum, quem tamen non alium, quàm κακκαβισμὸν, & quandam crocitationem debemus intelligere: siquidem inter canoras & cantatrices aues haud numeratur perdix.

239. VNICA TVM VOLVCR. NEC VISA, &c.] In suo genere adhuc vnica, & quæ tum primùm cœperat existere.

240. LONGVM TIBI, DÆDALE, CRIMEN] crimē hîc est infamia, opprobrium, ignominia propter perpetratum crimen. Ait ergo Dædalum laboraturum immortali infamia, ob scelus in Perdicem admissum.

241. FATORVM IGNARA] nam si gnara fuisset, aut si saltem præcipere tale quippiam suspicione potuisset, nunquam fratri filium docendum commendasset.

242. NATAL. ACT. BIS PVER. SEN.] duodenem.

243. ANIMI AD PRÆCEPTA CAPACIS] docile nactus erat ingenium.

244. It-

244 IL E ETIAM MED.SPIN.IN PISCE.&c.] Ex A consideratione ſpinæ dorſi in piſcibus, ſerram ferream excogitauit.

247. ET EX VNO DVO FERR.O.NODO] pulcherrima circini periphraſis: fuitque hoc alterum inuentum.

245. ÆQVALI SPATIO DISTANT.ILLIS] per περιφέρειαν, & ex omni parte, vnum circini brachium ab altero, ſtante in centro, æqualiter diſtat.

250. DÆDALVS INVIDIT] Quanquam erat *ingenio fabræ celeberrimus artis*, vt antea dixit Poëta, nihilominus vrebat miſerum aliena gloria. Diſſeruimus de vitio inuidiæ l.2. vbi & à Poëta eius elegantem ὑποτύπωσιν habemus.

EX ARCE MINERVÆ] Athenis, vbi arx Mineruę ſacra, ſicut & vrbs, de muro præcipité egit puerum hunc, & homicidium mendacio cumulauit. Ita ſolent, qui grandibus ſe ſceleribus contamioarunt, quaſi appendices, & corollaria quædam minora adiungere.

252. QVÆ FAVET INGEN. PALLAS] *Palladis*, & *Mineruæ* vocabulis indiſcriminatim vti videmus auctores, cũ de artibus & ingenijs ſermo eſt. Alioqui *Pallas* à πάλλειν, ab haſta nimirum vibranda nomeo ducit, & magis in eam qua belli præſes, conuenit.

254. SED VIGOR INGENII Q. VELOCIS] De aſtu *perdicis* Ariſtot. 9. l. Hiſt. animal. c. 8. Plutarch. Plin. Ælian. Athenæus. Longè plurima de eadem Vlyſſes Aldrouandus, *in Ornithologia*, tom. II. pag. 46.

IN ALAS, INQ. PEO. ABIIT] celerem admodum & agillimam auem euaſiſſe indicat, vt ſit perdix quaſi pernix, in curſu ſuo.

255. NOMEN, QVOD ET ANTE, REMANSIT] vt in plurimis, quos lib. 2. in fab. Cycni maiorem partem enumerauimus.

256. NON TAMEN HÆC ALTE VOLVCRIS, &c.] Naturam perdicis deſcribit. Negat eſſe altiuolantem; volare propter humum; non nidificare in arboribus, sed in ſepibus, quaſi memorem pręcipitij ſui.

Appoſitè à laudibus Theſei ad aprum Calydonium deſcendit. Eius vrbis rex Oeneus in ſacrificio primitiarum Dianam ſciens præterierat. Quæ terribilem aprum agro, & gregibus vaſtandis immiſit. Iuſſu patris Meleager ad eum conficiendum nobiliſſimos & ſtrenuiſſimos Græciæ viros euocat. Aduenit etiam Atalanta virgo, & virago. Eius habitus & forma.

IAMQVE *fatigatum tellus Ætnæa tenebat* IV.
Dædalon: & ſumptis pro ſupplice Cocalus armis
Mitis habebatur. iam lamentabile Athenæ
Pendere deſierant Theſeia laude tributum.
Templa coronantur: bellatricémque Mineruam
Cum Joue, diſque vocant alijs, quos ſanguine voto,
Muneribúſque datis, & acerris thuris honorant.
Sparſerat Argolicas nomen vaga fama per vrbes
Theſeos: & populi quos diues Achaïa cepit,
Huius opem magnis implorauere periclis.
Huius opem Calydon, quamuis Meleagron haberet,
Sollicita ſupplex petijt prece. cauſſa petendi
Sus erat, infeſtæ famulus vindéxque Dianæ.
Oenea namque ferunt plenis ſucceſſibus anni
Primitias frugum Cereri, ſua vina Lyæo,
Palladios flauæ latices libaſſe Mineruæ.
Cœptus ab agricolis ſuperos peruenit ad omnes
Ambitioſus honos: ſolas ſine thure relictas
Præteritas ceſſaſſe ferunt Latoidos aras.
TANGIT ET IRA DEOS. At non impunè feremus,

Quæ-

Quæque inhonoratæ, non & dicemur inultæ,
Inquit, & Oeneios ultorem spreta per agros
Misit aprum: quanto maiores herbida tauros
Non habet Epirus: sed habent Sicula arua minores.
Sanguine & igne micant oculi: riget horrida ceruix:
Et setæ densis similes hastilibus horrent.
** Stantque velut vallum, velut alta hastilia setæ,* *Aut hic, aut antecedens versus traducendus.
Feruida cum rauco latos stridore per armos
Spuma fluit: dentes æquantur dentibus Indis:
Fulmen ab ore venit: frondes afflatibus ardent.
Is modò crescentes segetes proculcat inherba:
Nunc matura metit fleturi vota coloni,
Et Cererem in spicis intercipit. area frustra,
Et frustra exspectant promissas horrea messes.
Sternuntur grauidi longo cum palmite fœtus
Baccaque cum ramis semper frondentis oliuæ.
Sæuit & in pecudes. non has pastórve, canísve,
Non armenta truces possunt defendere tauri.
Diffugiunt populi: nec sese in mœnibus vrbis
Esse putant tutos: donec Meleager, & vnà
Lecta manus iuuenum coiere cupidine laudis.
*Tyndaridæ gemini, * præstantes, cæstibus alter,* *spectatus
Alter equo, primæque ratis molitor Iason,
Et cum Pirithoo fœlix concordia Theseus,
Et duo Thestiadæ, & proles Aphareia Lynceus,
Et velox Idas, & iam non fœmina Cæneus,
Leucippusque ferox, iaculoque insignis Acastus,
Hippothousque, Dryasque, & cretus Amyntore Phœnix,
Actoridæque pares, & missus ab Elide Phyleus.
Nec Telamon aberat, magnique creator Achillis,
Cúmque Pheretiade, & Hyantæo Iolao
Impiger Eurytion, cursúque inuictus Echion,
Neritiusque Lelex, Panopeus, Hyleusque, feróxque
Hippasus, & primis etiam nunc Nestor in annis,
Et quos Hippocoon antiquis misit Amyclis,
Penelopésque socer, cum Parrhasio Ancæo,
Ampycidesque sagax, & adhuc a coniuge tutus
Oeclides, nemorisque decus Tegeæa Lycæi
Venit Atalante Schœnei, pulcherrima virgo.
Rasilis huic summam mordebat fibula vestem:
Crinis erat simplex, nodum collectus in vnum:
Ex humero pendens resonabat eburnea læuo
Telorum custos: arcum quoque læua tenebat.
Talis erat cultu facies, quam dicere vere
Virgineam in puero, puerilem in virgine posses.
Hanc pariter vidit, pariter Calydonius heros,
Optauit renuente deo; flammásque latentes

Hausit, &, ô fœlix, si quem dignabitur, inquit,
Ista virum: nec plura sinit tempúsque pudórque
Dicere; maius opus magni certaminis vrget.

260. TELLVS ÆTNÆA TENEB.] Sicilia, in qua mons Ætna notissimus. Nodus occurrit, cui quæro cuneum. Cùm scribat Poëta in antecedentibus, perosum fuisse longum in Creta exilium, & in patriam redire omnimodis cupiuisse Dædalum, constet autem Athenis natum, quomodo in Siciliam transuolat? Præterea Virgil. in 6. Chalcidem deuenisse narrat. An priùs sibi præsidium apud Cocalum comparare voluit?

261. SVMPTIS PRO SVPPLICE COCAL. ARMIS] aduersus Minoëm pro Dædalo, quem pro hospite accepit, quod animi humani officium fuit. Fama sola, quippe faber celeberrimus, Cocalo innotuerat.

262. LAMENTABILE TRIBVTVM] miserum, inquit Virgil. ἐπιτιμητικῶς.

263. THESEA LAVDE] virtute, quæ laudem parit. Ex consequente igitur intelligendum antecedens. Virgil. 5. *Primam merui qui laude coronam.* Verba sunt Nisi, præmium ex cursus velocitate postulantis. Fecit itaque Theseus monstro interfecto, vt Athenienses crudele tributum pēdere desinerent.

264. TEMPLA COROANTVR.] Quanta lætitia exceptus fuerit à Creta redux & victor Theseus. Læris & festis diebus templa frondibus & floribus ornabantur. 2. Æneid.

Nos delubra deûm, miseri quibus vltimus esset
Ille dies, festa velamus fronde per vrbem.

BELLATRICEMQ. MIN. CVM IOVE, &c.] Tutelare numen Mineruã, Iouemque, atque alios cælestes precantur, vt hęc fœlicitas illis perannet. Quam hîc bellatricem, alibi bello metuendam viraginem, bellicam Palladem nominauit. Penthesileam quoque *bellatricem*, Virg. 1. Æneid.

265. QVOS SANG. VOTO, MVNERIB. ET ACERRIS, &c.] victimas promissas cædunt, & præter alia dona affatim thura incendunt, quemadmodum se facturos vouerant, si Theseum saluum reciperent.

267. SPARS. ARGOL. NOM. VAGA F. &c.] Thesei nomen longè lateque per Græciam fama diffuderat. 4. Æneid. *Fama malum, quo non aliud velocius vllum Mobilitate viget.*

268. POPVL. QVOS DIVES ACHAIA CEP. HVIVS OPEM, &c.] Plurimæ vrbes Græciæ vt ἀλεξίκακον, malorum depulsorem, & vindicem desiderabant.

270. CALYDON] vrbs Ætoliæ.

QVAMVIS MELEAGRON HABERET] iuuenem ingentis animi, periculorumque contemptorem.

271. CAVSSA PETENDI SVS ERAT, &c.] Exponit caussam, cur Calydonij eius opem flagitarint.

272. INFEST. FAMVL. VINDEXQ. DIANÆ] quo Diana in vlciscenda iniuria sua tanquam famulo & carnifice vsa est. Vide Natal. lib. 7. cap. 3.

273. PLENIS SVCCESSIB. ANNI] ob maximam frugum & fructuum illius anni vbertatem.

274. PRIMIT. FRVG. CERERI, &c.] *Frugum* nomen sæpe ponitur in leguminibus, interdum in frumentis. Propriè autem frumenta quæ aristam habent, vt triticum, auena, hordeum, & alia, quæ nondum demessa, appellantur segetes. Vlpian. D. De vsu & hab. l. 12. *Neque foliis, neque oleo, neque frumento, neque frugibus vsurum.* Primitias igitur frumenti Oeneus obtulit Cereri, quandoquidem, vt canit Calliope lib. 5. *Prima dedit fruges alimentaq; mitia terris.* Vini Baccho. illi namque, vt est 2. Georg. *Pampineo grauidus autũno Floret ager, plenis spumat vindemia labris.* Mineruæ olei, cùm oleæ sit inuentrix, 1. Georg.

276. CŒPT. AB AGRICOL. SVPER. F. ADOMN.] Agricolæ dij sunt; qui præsunt rebus in agro prouenientibus, vt sunt fruges, vinum, oleum: eos recenset 1. Georg. Virgil. Ab his igitur dijs facto initio, Oeneus Iouem quoque & alios coluit, nullus eorum neglectus est.

277. AMBITIOSVS HONOS] quoniam ambitiosos facit.

278. SOLAS LATOIDOS ARAS] vni Dianæ Latonæ filiæ cultus est negatus.

279. TANGIT ET IRA DEOS] Duplex sententia. Vel, præter alios humanos affectus, quibus etiam dij subijciuntur, nec ira vacant. Vel, & dij irascuntur, quod eorum natura & maiestate indignum videtur, maximè si impotẽtiùs irascantur, vt 1. Æneid. Iuno, & hîc Diana, quarum vtraque iniurias suas vlciscitur atrocissimè. Stat. 5. Thebaid *mouet & cælestia quondã Corda dolor, lentoq; irrumpunt agmine pœnæ.*

AT NON IMPVNE FEREMVS] Notabis modum loquendi aliter, quàm Ciceroni alijsque scriptoribus vsurpatum, quibus non impunè fert, qui non impunitus abit. Epist. 77. lib. 13. *Dionysius cùm multos libros surripuisset, nec se impunè laturum putaret, aufugit.* Hîc Diana dicit, se non passuram rem sic abire, pœnas sumpturam. In actione hîc, inquam, non in perpessione dicitur, seu agentis est, non patientis hoc aduerbium. Hanc iram deæ, & pœnas ab ea Calydoniis inflictas tangit Virgil. in 7. *Concessit in iras Ipse Deûm antiquam genitor Calydona Dianæ.*

281. VLTOREM APRVM] Suprà famulum, ac vindicem infestæ Dianæ appellabat.

282. QVANTO MAIOR. HERBID. TAVR. &c.] Aprum immisit, parem magnitudine tauro Epirotico, maiorem Siculo; quamuis & in Sicilia tauri non adeò parui reperiantur.

284. SANGVINE, ET IGNE MICANT OCVLI] Accepisti de granditate corporis: nunc de reliquo eius habitu. De dracone à Cadmo occiso lib. 3. *Igne micant oculi.* De Laocoontæis serpentibus 2. Æneid. *Ardentesq; oculos suffecti sanguine, & igni.*

RIGET HORRIDA CERVIX] Alioqui flexibiles sunt ceruices animalium.

285. ET SETÆ DENSIS SIMIL. HASTILIB. &c.] Virgil. 10. Mezentium apro comparãs, inter alia de eo. *Postquam inter retia ventum est, Substitit, infremuitq; ferox, & inhorruit armos.* Versus subsequens ne sit adulterinus, valdè vereor. Voluit quispiam sciolus hyperbolen augere, & quo munitior esset, illam vallo circundare. Quanquam Aldina editio hunc eiicit, & sequentem retinet.

287. FERVIDA SPVMA] Non simpliciter spuma, sed feruida, non calida & ignea apris natura, vt ceruus frigida: quare hi in fuga præsidium quærunt, illi in inuadentes contrà irruunt. A spuma epitheton illis dat Virgil. 1. Aeneid. *Aut spumantis apri cursum clamore*

clamore prementem. Et 4. *Spumantemq; dari pecora inter inertia votis Optat aprum.* A

287. RAVCO STRIDORE] circuitione gannitum signat.

288. DENTES ÆQVANT. DENTIB. INDIS] elephantorum dentibus. Controuersum est tamen inter doctos, dentes ne sint, an cornua in elephanto. Nam & aliquqi *dente timetur aper*, vt ait Martial. lib. 14. Indicos quidem apros Plin. autumat dentium flexus cubitales habere.

289. FVLMEN AB ORE VEN. FROND. &c.] 1. Fast. *Fulmineo celeres dissipat ore canes.* Fulmineus poëtis aper, propter afflatum oris calidum, quo ceu igne fulminis adurere videtur omnia, vt ait Turneb. lib. 1. cap. 27. Vnde statim sequitur, *frondes afflatibus ardent.* Fulmineum appellant aprum Silius quoque, & Statius, & dentem eius fulmineum Martial. *Fulmineo spumantis apri sum dente petita.* Et Ouid. 10. *Fulmen habent acres in aduncis dentibus apri.* Mirifica huius B apri Calydonii, & planè eximia descriptio fuit hæc Nasonis. Eiusdem ἄγαλμα æneum, iisdem pænè coloribus depictū extat Anthol. 4. Tit. 7. εἰς ἀγάλματα ζώων, in simulacra animalium, quod adscribo:

Χάλκεος, ἀλλ' ἄθρησον ὅσον θρασὺς ἤνυσε κάπρος
Ὁ πλάστης. ἔμπνουν θῆρα τετευχόμενος,
Χαίτας αὐχενίους πεφρικότα, θηκτὸν ὀδόντα
Βρύχοντα, γλήναις φρικτὸν ἰόντα σέλας,
Ἀφρῷ χείλεα πάντα δεδευμένα· οὐκέτι θάμβος,
Εἰ λογάδα στρατιὴν ὤλεσεν ἡμιθέων.

Æreum ait esse quidem, sed artificem ei addidisse audaciam, & quasi viuum efformasse, setis horridū, frendentem dentibus, terribili fulgore oculorum, spumas eiectantem. Nec mirum, si vnus ipse electorum ducum manum perdiderit. Vide & Statium Papinium 2. Thebaid. vbi Tydeus se è conuentu C regis & optimatum ita fremens proripit; cum hoc enim apro illum comparat.

290. MODO CRESCANT. SEG. PROCVL. IN HERBA] Quantum detrimenti hic aper Calydonius inuexerit. Messis adhuc in herba, dicitur adagio de immatura spe, cùm res etiamnum longè abest. Metaphora à segetibus adhuc teneris & herbescentibus, de quibus agricola nihil certi sibi polliceri queat, propter improuisas calamitates, quæ ipsum votis potiri non sinunt.

291. NVNC MAT. METIT FLET. VOT. COL.] Dentes apri falcis instar sunt incurui & inflexi, habentque aciem suam. Inde rectè traduxit verbum *metit*. Lib. 1. *& deplorata colonis Vota iacent*; cùm scilicet omnia pontus fierent.

292. ET CEREr. IN SPICIS INTERCIPIT] quia D frumenta adhuc in spicis, nondum demessa & excussa depascitur, & culmis contractis dissipat. *Spica* dicitur à spe. *Culmus* seu calamus spicam, spica granum, granum aristam sustinet. quæ si careant grana, *spica mutica*, quasi mutila nominatur.

293. PROMISSAE HORREA MESSE] promissas à bona tempestate, & temperie cæli. Virgil. 1. Georg. *Illius immensæ ruperunt horrea messes.*

294. STERNVNT. GRAVID. L. CVM PAL. FOET.] Vinetæ dilacerauit. Grauidi fœtus palmitum, quid sunt nisi vuæ, vino granis tumentibus?

295. SEMPER-FROND. OLIVÆ] Talia καθ' ὑφὲν dici mos est, vt in Obseruationibus humanis notat Schottus noster lib. 1. cap. 9. & 11. cap. 42. & 54. in Nodis Ciceronianis lib. 1. cap. 16. & 17. Virgil. 1. Georg. *Et baccas semper-frondentis acanthi.* Sic 1. Æneid. *O socij, neque enim ignari sumus ante malorum.* τῶν πρὶν κακῶν. Et de matre Dei, *semper-virgo*, ἀειπάρθενος.

296. SÆVIT ET IN PECVD.] Hactenus quomodo sæuierit in segetes, in vineta & oliueta; nunc quomodo in pecora grassatus sit.

NON HAS PASTORVE, CANISVE, &c.] Tria pecoris munimenta, seu triplicem custodiam notat. Pastorem, id est vel opilio, vel caprarius: canem, qui dicitur pecuarius: taurum, atque hic armentum aduersus infestas belluas tuetur.

298. DIFFVG. POPVLI, NEC SESE IN MOENIA.] Hinc maximè colligas, quàm formidabilis hic aper fuerit, quòd nec intra mœnia quidem securi erant incolæ.

300. LECTA MANVS IVVEN. COIERE] Spes reportandæ ex domito & subluto hoc portento gloriæ, nobilissimos iuuenes ad in eundem societatem expeditionis, excitauit. Catull. de nupt. *Cùm lecti iuuenes, Argiuæ robora pubis.* & Cicero 5. Verrin. *Frater tuus lectissimus & ornatissimus adolescens.*

301. TYNDARIDÆ GEMI. PRÆST.] Enumerare incipit viros insignes & fortissimos, qui partim à Meleagro, Oenei regis Ætoliæ filio accersiti, partim sua sponte venerunt ad venatum & cædem apri Calydonii, laudis videlicet conciliandæ. Eosdem enumerat Hygin. fab. CLXXIII. & ciuitates præterea, quæ Oeneo auxilia miserunt. Item Apollodorus lib. 1 totam fabulam plenè disserens. Loquitur autem Ouid. de Castore & Polluce, qui vno nomine Tyndaridæ, quòd Tyndari ex Leda filii putarentur, cùm haberet Pollux patrem Iouem. Atque hunc cæstibus & pugilatu, illum equo valuisse testatur Horat. ode 12. lib. 1. *Hunc* (Castorem) *equis: illum* (Pollucem) *superare pugnis Nobilem.* Et sat. 1. lib. 2. *Castor gaudet equis, ouo prognatus eodem Pugnis.*

302. PRIMAQ. RATIS MOLIT. IASON] Prima omnium nauis fuit *Argo*, quam construendam curauit Iason. Vide initium libri superioris. Virgil. 3. Aeneid. *Classemq; sub ipsa Antandro, & Phrygiæ molimur montibus Ida.* Quinam primi omnium Thetyn ratibus tentarint, nauigareque instituerint, variæ sunt auctorum sententiæ. Longa naue ante alios Iason nauigauit. Et quoniam longiùs quàm alij prouectus, inde etiam princeps vela dedisse creditus est.

303. ET CVM PIRITH. FEL. CONCORD. THESEVS] fæliciter concordes *Pirithous & Theseus*: quorum in eo præcipuè amicitia eluxit, quòd simul inferos ad Proserpinam Plutoni eripiendam peruenerint. Vnde eleg. 4. lib. 1. Tristium:

Thesea Pirithous non tam sensisset amicum,
Si non infernas viuus adisset aquas.

Per eosdem libros crebra est eorundem fidissimæ societatis mentio.

304. ET DVO THESTIADAE] Toxeus & Plexippus Thestii filij, auunculi Meleagri.

305. ET IAM NON FAEM. CAENEVS] De hoc lib. 12. Beneficio Neptuni in virum mutata est Cęnis, & fæmina esse desiit.

308. ACTORIDAEQ. PARENS, &c.] Quinam heroës isti fuerint, de quibus hoc versu, docebit te Ianus Parrhasius de reb. per epistol. quæsit. Epistola 41.

309. NEC TELAMON ABERAT] frater Pelei.

MAGNIQ. CREAT. ACHILLIS] Peleus. Virg. eclog.

eclog. 4. *Atque iterũ ad Troiam magnus mittetur Achilles.* Vide ibidem Symb. nostras. *Creare* de matre sæpius legitur. Virgilius lib. 12. *Quos fida crearat Vna tot Arcadio coniux Tyrrhena Gilippo.* Natura rerum creatrix, Lucret. lib. 5.

313. Et prim. etiamnvm Nestor in annis] Nominat quosdam ex his ipse Nestor. 1. Iliad. quibuscum belluas monticolas oppugnarit, Dryantem, Cæneum, Pirithoum. Erat ergo tum iuuenis Nestor, cùm ad hunc venatum veniret. Nam apud Homerum tertiam hominis ætatem agit.

315. Penelopesq. socer] Laërtes, pater Vlyssis.

316. Et adhvc a conivge tvt. Oeclides] Amphiaraus, Oeclei filius, quem Eriphyle coniux, accepto monili ab Argia Adrasti Argiuorum regis filia, prodidit, atque ad bellum Thebanum, vnde se nunquam rediturum, vt vates, præscierat, proficisci coëgit.

317. Nemorisq. decvs Tegeæa, &c.] Duæ sunt Atalantæ, Arcadica, de qua hic, & Bœotica, de qua lib. 10. Illa Schœnei, hæc Iasij filia. Arcadicam fuisse venatricem monent illa verba, *nemorisq. decus*. Bœotica cum Hippomene cursu decertabit.

Venit Atalante Schoen. &c.] Duplex difficultas obijcitur nobis in hoc carmine. Nam & secunda syllaba in voce *Atalante* malè redditur: & Schœnei filia etiam altera illa Atalanta li. 10. dicitur, cùm distent magno terrarum & temporum interuallo. Quamobrem à quibusdam vt nothum, & aliunde inculcatum exploditur, cùm præsertim & à manuscriptis absit. *Tegeæa* enim est ista Atalanta, à Tegea oppido Arcadiæ. Et cohærent verba vltima præcedentis versus cum sequentibus, *Rasilis huic*, &c. Præterea confirmat hanc coniecturam, quòd infra legitur, *celerem Tegeæa sagittam Imposuit neruo*, vbi Atalantam necessariò intelligimus. Hæc Ciofan. Noster Lælius Bisciola in Subsecíuis horis, li. 16. c. 5. multa de tribus Atalantis producit in medium Huius quidem pater Iasion fuit, de qua profuerit legere apud Aelian. c. 1. li. 3. Nupsit tandem Milanioni, vt testatur Propert. l. 1. eleg. 1. cui Parthenopæum enixa est.

318. Rasilis h. svmm. morden. fib. vest.] De cultu armis & forma virginis. Virgil. in 4. de Didone se ad venationem instruente, *Aurea purpuream subnectit fibula vestem.* lib. 12.

Horum vnum ad medium, teritur quà sutilis aluo
Baltheus, & laterum iuncturas fibula mordet.

Magnus quondam luxus in fibulis. Solis tribunis aureas fibulas, gregariis, aut manipularibus tantummodo baltheos, aut phaleras argento decoras gestare permittebantur. Aurelianus gregariis dedit, vt per omne tempus militiæ aureas haberent. Item Leo militibus generatim concessit, vti in chlamydibus fibulis, quæ tamen solo auro & arte pretiosæ essent. Lips. de milit. Roman.

319. Crin. erat simp. nodvm] Capillus Atalantæ non erat cultus, non comptus, sed neglectus, in nodum dumtaxat collectus. Qualis Daphnes lib. 1. & Callistus lib. 2. *Sed fibula vestem, Vitta coërcuerat neglectos alba capillos.*

Nodvm collect. in vnvm] Virgil. de Didone lib. 4. Aeneid. *Crines nodantur in aurum.* Horat. ode 19. lib. 2. Carm.

Tu separatis vuidus in iugis
Nodo coërces viperino
Bistonidum sine fraude crines.

Rursum ode 14. lib. 13.

Myrrheum nodo cohibere crinem.

320. Ex hvmero pend. resonab. &c.] A sinistro humero suspensam pharetram eburneam, telis refertam gerebat, quæ motu ingredientis cõplodebãtur. De Apolline 9. Aeneid. Maro:

Agnouere deum proceres, diuinaq. tela
Dardanidæ, pharetramq. fuga sensere sonantem.

322. Qvam dicere vere virgin. in pvero, &c.] Lib. sequenti:

Cultus erat pueri: facies quam sine puella,
Sine dares puero, fieret formosus vterque.

Necesse erat in virgine, seu potiùs in viragine aliquid masculum etiam in vultu conspici. In Catalect. Virgilianis de Narcisso:

Dum dubitat natura, marem, faceréťne puellam,
Factus es ô pulcher penè puella puer.

324. Hanc pariter vidit, parit. opt.] simul aspexit, & amauit, & coniugẽ sibi optauit.

325. Renvente Deo] Quo deo? An Ioue? an Iunone? an Venere? nullo horum: sed numine, quod aliàs, fatis renuentibus.

Flammasqve latan. havsit] Lib. 2. *Et accepti caluere sub ossibus ignes.* Virgil. 4. Aeneid. *Et cæco carpitur igni.*

326. Si qvem dignab. ista virvm] Lib. 1. *Et ô virgo, Ioue digna, tuoq. beatũ Nescio quem factura toro.*

327. Nec plvra sinit temp. pvd. &c.] Nec decebat eo & loco & tempore plura dicere ad desiderium Meleagri pertinentia, cùm certamen in belluam instaret & vrgeret.

Pugna tot heroum, cum apro illo ferocissimo absolutè describitur. Victoriæ laus penes Meleagrum.

329. *Sylua frequens trabibus, quam nulla ceciderat ætas,* V.
330. *Incipit à plano, deuexáque prospicit arua.*
Quò postquam venêre viri, pars retia tendunt:
Vincula pars adimunt canibus: pars pressa sequuntur
Signa pedum, cupiuntque suum reperire periclum.
Concaua vallis erat: quò se demittere riui

Assuerant pluuialis aquæ: tenet ima lacunæ
Lenta salix, vluæque leues, iuncique palustres,
Viminàque, & longa parua sub arundine canna.
Hinc aper excitus medios violentus in hostes
Fertur, vt excussis elisus nubibus ignis.
Sternitur incursu nemus, & propulsa fragorem
Sylua dat. exclamant iuuenes: protentáque fortes
Tela tenent dextra lato vibrantia ferro.
Ille ruit, spargitque canes, vt quisque furenti
Obstat, & obliquo latrantes dissipat ictu.
Cuspis Echionio primùm contorta lacerto
Vana fuit, truncóque dedit leue vulnus acerno.
Proxima si nimiis mittentis viribus vsa
Non foret, in tergo visa est hæsura petito:
Longiùs it. auctor teli Pagasæus Iason.
Phœbe, ait Ampycides, si te coluique coloque,
Da mihi, quod petitur, certo contingere telo.
Quà potuit, precibus Deus annuit. ictus ab illo est,
Sed sine vulnere. aper: ferrúmque Diana volanti
Abstulerat iaculo: lignum sine acumine venit.
Ira feri mota est: nec fulmine leniùs arsit.
Emicat ex oculis, spirat quoque pectore flammas.
Vtque volat moles adducto concita neruo,
Cùm petit aut muros, aut plenas milite turres,
In iuuenes certo sic impete vulnificus sus
Fertur: & Eupalamon, Pelagonáque dextra tuentes
Cornua prosternit: socij rapuere iacentes.
At non letiferos effugit Enæsimus ictus,
Hippocoonte satus. trepidantem, & terga parantem
Vertere, succiso liquerunt poplite nerui.
Forsitan & Pylius citra Troiana perisset
Tempora: sed, sumpto posita conamine ab hasta,
Arboris insiluit, quæ stabat proxima, ramis:
Despexitque loco tutus, quem fugerat, hostem.
Dentibus ille ferox in querno stipite tritis
Imminet exitio, fidensque recentibus armis
Orithiæ magni rostro femur hausit adunco.
At gemini, nondum cælestia sidera, fratres,
Ambo conspicui, niue candidioribus ambo
Vectabantur equis, ambo vibrata per auras
Hastarum tremulo quatiebant spicula motu.
Vulnera fecissent, nisi setiger inter opacas,
Nec iaculis isset, nec equo loca peruia, syluas:
Persequitur Telamon, studioque incautus eundi
Pronus ab arborea cecidit radice retentus.
Dum leuat hunc Peleus, celerem Tegeæa sagittam
Imposuit neruo, sinuatoque expulit arcu.

Fixa

Fixa sub aure feri summum distrinxit arundo
Corpus, & exiguo rubefecit sanguine setas.
Nec tamen illa sui successu lætior ictus,
Quàm Meleagrus erat. Primus vidisse putatur,
Et primus socijs visum ostendisse cruorem:
Et, meritum dixisse feres virtutis honorem.
Erubuere viri, seque exhortantur, & addunt
Cum clamore animos, iactántque sine ordine tela.
Turba nocet iactis: &, quos petit, impedit ictus.
Ecce furens contra sua fata bipennifer Anceus
Discite, fœmineis quid tela virilia præstent,
O iuuenes, operíque meo concedite, dixit.
Ipsa suis licet hunc Latonia protegat armis:
Inuitâ tamen hunc perimet mea dextra Dianâ.
Talia magniloquo tumidus memorauerat ore,
Ancipitémque manu tollens vtraque securim,
Institerat digitis primos suspensus in artus.
Occupat audentem, quáque est via proxima letho,
Summa ferus geminos direxit ad inguina dentes.
Concidit Ancæus, glomeratáque sanguine multo
Viscera lapsa fluunt: madefactáque terra cruore est.
Ibat in aduersum proles Ixionis hostem
Pirithous, valida quatiens venabula dextra.
Cui procul Ægides, O me mihi charior, inquit,
Pars animæ consiste meæ: licet eminus esse
Fortibus. Ancæo nocuit temeraria virtus.
Dixit: & ærata torsit graue cuspide cornu:
Cui bene librato, votíque potente futuro
Obstitit æsculea frondosus ab arbore ramus.
Misit & Æsonides iaculum; quod casus ab illo
Vertit, & in mentum figit latrantis, & inter
Ilia coniectum, tellure per ilia fixum est.
At manus Oenidæ variat: missísque duabus
Hasta prior terra, medio stetit altera tergo.
Nec mora, dum sæuit, dum corpora versat in orbem,
Stridentemque nouo spumam cum sanguine fundit,
Vulneris auctor adest, hostemque irritat ad iram,
Splendidáque aduersos venabula condit in armos.

329. SYLVA FREQ. TRABIB.] Topographia syluæ, partim planæ & humilis, partim altæ, vnde despectus in subiectos agros. *Trabes* vocat arbores, quia inde trabes fiunt. A

QVAM NVLLA CECID. ÆTAS] incædua. Lib. 1. *Cùm subit illa nemus, quod nulla ceciderat ætas.* Lib. 3. *Sylua vetus stabat, nulla violáta securi.*

330. DEVEXAQ. PROSPICIT ARVA] Assurgit paulatim sylua illa ex plano, cui subiacent campi depressi. 8. Æneid. *Deuexo interea propior fit vesper olympo.* 3. Georg *Ad terrámque fluit deuexo pondere ceruix.* Et 1. lib.

Mundus vt ad Scythiam, Riphæasq; arduus arces
Consurgit, premitur Libyæ deuexus in Austros.

331. QVO POSTQ. VENERE VIRI, PARS, &c.] Distribuuntur partes & labores in hac venatione. Alij ergo retia expandebant, quæ admodum firma tali bestiæ retinendæ fuisse oportet, cui setæ tanquam hastilia, &c. Alij canibus copulam demebant; aut suis quemque vinculis ad cursum expediebant. Alij (canibus vtique comitati) per vestigia feram indagabant, cum præsenti suo discrimine.

334. CONCAVA VALLIS ERAT, &c.] Latibulum apri ponitur ob oculos. In vallem decurrebant riui

cælo pluuio, vnde in imo vallis lacuna efficiebatur, quam salices, vluæ, iunci, vimina, arundines cingebant. A

337. LONGÆ PARVA SVA ARVNDO CANNÆ] Cannas longas sub parua arũdine, accipio longas, & minimè crassas, tenues. Aut arundinis nomine intelligenda vagina ipsa cannæ, qua nihil aridius aut leuius.

339. VT EXCVSSIS ELISVS NVBIB. IGNIS] ad impetum apri validum ac repentinum exprimendum, idonea similitudo fulguris.

340. STERNITVR INCVRSV NEMVS, &c.] incursu apri arbores, & totum pænè nemus prosternitur, non sine magno fragore ac sonitu.

341. EXCLAMANT IVVENES] se clamoribus mutuò ad audendum cohortantur.

PRÆTENTAQ. FORT. TEL. TEN. DEXTRA] non cedunt loco, venabula in aprum dirigentes. B

342. LATO VIBRANTIA FERRO] 1. Aeneid. *Bina manu lato crispãs hastilia ferro*. Ein sherm spiess. Vibrantia, quæ vibrantur, vt 2. Aeneid. *Sibila lambebant linguis vibrantibus ora*. 1. Georg. *Tardaq. Eleusinæ matris volutantia plaustra*, quæ tardè gradatimque voluuntur.

343. ILLA RVIT, SPARGITQ. CANES] 2. Fast.

Sicut aper longè syluis latratibus actus
Fulmineo celeres dissipat ore canes.

Eodem verbo statim vtitur, *& obliquo latrantes dissipat ictu*.

346. VANA FVIT, &c.] Aberrauit Echion, hastamque in arborem impegit. Obserua, lector, varietatem in oppugnantibus feram.

LEVE VVLNVS] Leue, & quia lignum durius, & quia Echion non ita potens viribus.

347. PROXIMA SI NIMIIS MITTENT. VIRIB.] C Secundum telum iecit Iason, sed impulsu immoderato. Itaque longiùs supra feram euolauit.

349. LONGIVS IT] producitur, quia synæresis, pro *iuit*.

350. PHOEBE, &c. SI TE COLVI Q. COLOQ. DA MIHI, &c.] Istiusmodi precatiunculæ ad deos tela in hostes mittere parantium, aut in eos iam irruentium, aut denique aliquid arduum aggrediẽtium, cum conditione scilicet *si*, reperiuntur apud poëtas non paucæ.

352. QVA POTVIT PRECEM DEVS ANNVIT, &c.] Non enim penitus & omnino potuit, nempe vt etiam vulneraretur aper. Potentior enim fuit Diana, & telo volanti ferrum abstulit. Itaque arundo sola, exarmata tetigit. Fictio miranda.

354. SINE ACVMINE] sine cuspide.

355. IRA FERI MOTA EST] Ferus pro fera, seu D bestia. Virgil. 2. Aeneid. de equo ligneo: *In latus, inq. feri curuam compagibus aluum Contorsit*. Ibidem lege Symbola.

NEC FVLMINE LEN.] Quamuis natura semper caleat aper, tamen quo magis irascitur, eo calet & ardet vehementiùs.

356. EMICAT EX OCVL. SPIR. Q. PECT. FLAM.] Verbo *emicare* dat actionem, quomodo Cicero ad Attic. epist. 3. lib. 16 verbo *erumpere*, *Ne in me stomachum erumpant, cùm sint tibi irati*. Et quis fuit, qui dixit, *erumpat terra liquores*? Idem fit in verbo *emanare*. Plin. lib. 33. c. 3. de olea disputans, *vitiis & saniem emanantibus*. Vbi tamen in margine à Dalechampio notatur alia lectio, *sanie manantibus*. Sic Iacobi 3. vbi græcè est, *μήτι ἡ πηγὴ ἐκ τῆς αὐτῆς ὀπῆς βρύει τὸ γλυκὺ καὶ τὸ πικρόν*; interpres reddidit, *nunquid fons de eodem foramine emanat dulcem & amaram aquam?*

357. VTQVE VOLAT MOLES ADDVCTO, &c.] Molem saxeam ballista explosam cape. Nunc æneis tormentis grandes globos in muros & turres eiaculamur. 1. Trist. eleg. 2.

Nec leuiùs laterum tabulæ feriuntur ab vndis,
Quàm graue ballista mœnia pulsat onus.

Virg. 12. — *muralis concita nunquam Tormento sic saxa fremunt*.

359. IMPETE] Pro *impetu*, metri caussa mutauit vocalem.

VVLNIFICVS SVS] alibi, *fulmineus sus*. Et Virgil. *Procumbit humi bos*. Et Horat. *Nascetur ridiculus mus*. Non licere autem ponere monosyllabum in fine hexametri, nisi sit nomen animalis, falsum: bene cadere monosyllabum, si sit animalis, verum.

360. DEXTRÆ TVENTES CORNVA PROSTERNIT] Aciem aduersus aprum instruxerant heróes, cuius cornua Eupalamus & Pelagon tenebant. Hos prostrauit quidem aper, non tamen occidit. Iacentes, & pænè exanimatos socij sustulerunt.

362. AT NON LETIF. EFFVG. ENÆS. ICT. &c.] Crux huic recisum esse colligimus.

365. FORSITAN ET PYLIVS CITRA TROIANA, &c.] Forsitan Pylius Nestor (à Pylo vrbe Messeniæ, cui præfuit, vnde & Pylius senex) periisset, antequam ad Troiam veniret, nisi in arborẽ, hasta humi defixa, & per eam capto impetu subsiluisset.

368. DESPEX. LOCO TVT. Q. FVG. HOST.] quasi verò non & hanc arborem sternere potuisset aper, qui excitus lustro, vt est suprà, strauerat incursu nemus.

369. DENTIB. IN QVERNO STIPITE TRITIS] exacutis. Virgil. 3. Georg. loquens de apro ad pugnam se aduersus riualem comparante, *dentesq. Sabellicus exacuit sus*. Quidam Ouidio & Plin. lib. 18. idem dicunt, affirmantes, apros dentes non ad saxa, aut arbores, sed atterẽdo illos inter se, nimirum superiores cum inferioribus, acuere, idque ex Euripide, Homero, & aliis probant. Dentium porrò inter se collisorum sonum plerumque à venatoribus auditum. Brod. lib. 8. cap. 5.

370. IMMINET EXITIO] exitio Nestoris, ramis insidentis. Quomodo ergo tutus hostem despiciebat? Tutum se magis putabat, quàm erat.

FIDENSQ. RECENTIB. ARMIS] recenter reparatis, & per crebram infixionem exacutis.

371. ORITHYIÆ MAGNI] Super lectione versus huius adi Iac. Micyllum. *Orithyia* legi qui potest, cùm habeat omnes longas, hîc autem exigantur ab initio duæ breues? Tres codices Ciofani legunt *Orthbia*.

ROSTRO FEMVR HAVSIT] Infrà de Meleagro, *Hausitq. nefando Pectora Plexippi nil tale timentia ferro*. 10. Aeneid. *Per tunicam squallentem auro latus haurit apertum*. Et lib. 2. *Inimicus & hauserit ensis*.

372. GEMIN. NOND. CÆLESTIA SID. FRATRES] Catull. ad eosdem, *Gemelle Castor, & gemelle Castoris*. Horat. ode 3. lib. 1. *Sic fratres Helenæ lucida sidera*. Et rursum ode 8. lib. 4. Carm.

Clarum Tyndaridæ sidus ab infimis
Quassas eripiunt æquoribus rates.

Quam ob caussam dij, & nauigantium præsides

facti,

facti, docet Natalis lib. 8. Mytholog.cap. 9. Cùm A apparent geminæ hæ flammæ, siue ignes, bene ominantur nautæ: si vnus tantùm, timent periculum: maximè, si Helenæ sidus superueniens, vtrosque fugauerit.

373. NIVE CANDID. AMBO VECTAB. EQVIS] Hos in candidis equis bello Latino interfuisse scribit Florus li. 1. c. 11. Virg. 12. de equis Turni, *qui candore niues anteirent*. Vide Adagium *niue candidius*.

374. AMBO VIBRATA PER AVRAS, &c.] Frustra & hi vibrarunt hastas condente se apro loco imperuio, propter densitatem arborum.

378. STVDIO INCAVT. FVNDI PRON. &c.] Quàm verisimile hoc? vt nihil magis.

380. SAGITT. IMPOSVIT NERVO, SINVATOQ. &c.] Suprà de Minoë: *Imposito calamo patulos sinuauerat arcus*. Sic enim mauult è codicib. antiquis B Ciofan. quàm numero multitudinis, *impositis calamis*. Philostrat. iunior de Atalanta, in icone Meleagri: Cùm sagittam neruo paratam imposuisset, iaculari cogitat; accincta verò est veste ad genu (nempe vt illa, *Nodo genu, nodoq. sinus collecta fluentis*) soleis pedibus annexis: ac manus & brachia ad humerum vsque nuda, quò sit ad agendum prompta, veste ibi ad fibulas contracta.

381. SVMMVM DISTRINX. ARVND. CORP.] rasit, leuiter vulnerauit. Æneid. 10. *Magniq. femur perstrinxit Achatæ*. Lib. 12. ducit metaphoram ab animato ad laniceam, qua Turnus Phegeum perstrinxit: —— *Hunc lata retectum*

Lancea consequitur, rumpitq. infixa bilicem
Loricam, & summum degustat vulnere corpus.

383. EXIGVO SANGVINE] non enim altum C vulnus, ideo nec multus manauit sanguis.

384. NEC TAM. ILLA S. SVCCESSV, &c.] Atalanta non magis gaudebat feram tetigisse qualitercumque vulnere, quod adhuc nemo de viris tam strenuis fecerat, quàm Meleager ipse, qui honori gratissimæ virginis fauebat impensiùs.

385. PRIM. VIDISS. PVT. ET PRIM. SOCIIS, &c.] Argumentum eius, quod dicebam, cupiisse honorari virginem. Quamuis modico sanguine rubefactas feras, primus notauit, nec tacuit, & præmium iaculatrici promisit.

388. ERVBVER. VIR. SEQ. EXHORTANT. &c.] Cùm mollities mulierum sit, vnde & illis vocabulum, vis autem & virtus virorum, à quibus appellationem habent, meritò erubescunt viri, si à fæminis sua sibi & propria laus præripiatur.

389. IACTANTQ. SINE ORDINE TELA] An- D tea iactabant sigillatim, nunc ille: nunc ille: modò confusè & simul, cogitantes fieri non posse, quin magno in numero plures tangant belluam, & tot vulneribus casuram.

390. TVRBA NOCET ICTIS, &c.] Secus res euenit. ἡ τάξις frustrata est illos voto.

391. FVRENS CONTR. SVA FAT.] Furor malè cessit, non enim erat ei in fatis ἀπόλλυσθαι. Non habebat deos secundos, & hoc propter confidentiam, & inflationem animi, vocesq; superbissimas.

392. DISCITE FÆMIN. QVID TELA VIRIL.] Perstrinxit tantùm sagittæ tactu aprum Atalanta. Ancæus securi sua eundem se mox dissiliurum arbitratur, Diana etiam volente, cuius iræ inseruiebat aper.

393. OPERIQ. MEO CONCEDITE] concedite mihi palmam, patiamini æquis animis me primas ferre, & ne inuidete mihi hanc victoriam. Aut ita, date mihi locum aggrediendi, & feriendi delendique monstrum hoc.

394. IPSA SVIS L. M. LAT. PROTEG. &c.] Inter exempla sibi, suæque virtuti ac viribus cum aperto deorum contemptu fidentium, hoc etiam notabis. Mezentius apud Maronem lib. 10. *Nec mortem horremus, nec diuûm parcimus vlli*. Deorum auxilio in pugna se non egere, & victurum hostes diis volentibus nolentibus respondit patri Telamoni Aiax, vt initio αἴαντος μαστιγοφόρου Minerua Vlyssi narrat apud Sophoclem. Tales fuerunt spiritus & Capanei, vnius è VII. ducibus ad Thebas, de quo Statius 10. Thebaid.

396. MAGNILOQVO ORE] Non quo de grandibus magnilóq; rebus loquebatur, seu vocali ore, μεγαλοφώνως: sed quo de se magna & magnificè ac superbissimè prædicabat, seseque impudentissimè aliis præferebat. Adagium, *magna loqui*, μεγάλα εἰπεῖν, λέγειν. Repete quæ dixi lib. 1. sub finem, ibi, *Quem quondam magna loquentem Non tulit Inachides.*

397. ANCIPITEM SECVRIM] bipennem. Sic anceps gladius, quem quidam bis acutū nominãt.

398. INSTIT. DIGIT. PRIM. SVSP. IN ART.] ita solent, qui quàm validissimos ictus incutere nituntur. Primi artus sunt ipsi pedum digiti.

399. QVAQ. EST VIA PROXIMA LETHO, &c.] quà facillimum est interfici, propter loci teneritudinem, & vesicam. Intelligendum, ei virilitatem mordicus abstulisse, vt ille alius aper Adonidi in venatione, lib. 10.

Protinus excussit pando venabula rostro,
Sanguine tincta suo: trepidumq., & tuta petentem
Trux aper insequitur: totósque sub inguine dentes
Abdidit, & fulua moribundum strauit arena.

401. GLOMERATAQVE SANG. N. VISCERA L. FLVVNT] non glomerata sanguine, sed glomerata & conuoluta, seu glomeratim cum multo sanguine è ventre lacerato effluunt.

403. IS. IN ADVERS. HOSTEM] Vnicus aper, & talis aper, qualis hactenus propositus est, pro cohorte aut phalange negotium heroibus ipsis facessebat.

405. O ME MIHI CARIOR, &c.] Meminit & suprà amicitiæ Thesei & Pirithoi, *Et cum Pirithoo felix concordia Theseus*. Nunc de salute amici sollicitus Theseus, monet, caueat propiùs accedere, memor Ancæi. Ad loquendi genus quod attinet, vnusquisque nostrûm sibi proximus est, ac neminem se magis diligit. Ad vim igitur eximij alicuius amoris exprimendam & hoc, & quod mox sequitur, *pars animæ mea*, vsurpatum est. Eleg. 9. lib. 1. de Ponto:

A tibi dilecto missam Nasone salutem
Accipe, pars animæ magna, Seuere, meæ.

Horat. ode 17. lib. 2.

Ah te meæ si partem animæ rapit
Maturior vis, quid moror altera? &c.

Ode autem 3. lib. 1. Virgilium vocat *animæ dimidium suæ*.

406. LICET EMIN. ESSE FORTIB.] Ambiguum. Licet iis qui fortes & generosi sunt etiam eminus pugnare, vt maneant, & habeantur fortes. Aliter, licitū est, & pugnari potest fortiter, quamuis eminus, si non comiùs. Paruum est discrimen. Sensum hunc alteri præfero.

A 408. ET ÆRATÆ TORS. GRAVE CVSPID. CORNV] Cornus arbor est, vnde fiunt hastæ. Virgil. 2 Æneid. *& bona bello Cornus.* Et 9. Æneid. *volat Itala cornus.* Hic tamen genere neutro, & quarta inflexione maluit *cornu*. Ridiculum foret ex boum aut ceruorum cornibus hastam confectam putare, quod putauit Raphaël.

409. VOTIQ. POTENTE FVTVRO] certo telo contigisset, quod petebat, vt suprà de Ampycide. Collimasset, aut vt quidam docti emendant hoc verbi, *collineasset*.

410. OBSTIT. ÆSCVL. FROND. &c.] Ramus æsculi prominens, iaculum excepit. Sic suprà: B

Cuspis Echionio primùm contorta lacerto
Vana fuit, truncoq; dedit leue vulnus acerno.

Quanquam Echion telum suum non tam bene librauerat.

411. MISIT ET AESONID. IACVL. &c.] Iactus secundus. De primo, & eius euentu suprà:

Proxima si nimijs mittentis viribus vsa
Non foret, in tergo visa est hæsura petito:
Longiùs it: auctor teli Pagasæus Iason.

Sed huius mirabilior, telum quippe ab apro aberrans, & cani latranti, per mentum, id est, per partem oris inferiorem, ingrediens, per viscera & ventrem exit, & humi defigitur.

414. AT MAN. OENIDÆ VARIAT, &c.] Duplex iactus Meleagri Oenei filij, sed non vnius modi: nam hasta altera, vana fuit; altera in apri tergum delata hæsit.

416. DVM SÆVIT, DVM CORP. VERS. &c.] Præ doloris morsu mirè se contorsit versauitque.

417. STRIDENT. SPVMAM] ex calore igneo, quo velut coquebatur.

B 418. HOSTEMQVE IRRIT. AD IRAM] maiorem, nam antea satis erat irritatus & iratus.

419. SPLENDIDAQVE ADVERS. VENAB. &c.] Philostrat. iunior in eius imagine, Meleagri puta. Sinistro pedi innixus in progressu, & gressu obfirmato, securè impetū apri excipit, lanceam in eum defigens. Mox corpus eius repræsentans, loquit: Callosus ac rigidus est iuuenis, & corpore toto vegetus: suræ ipsi benè compactæ ac rectæ, &c.

Lætitia, gratulatio, insultatio in aprum cæsum.

Meleager victor, Atalantæ pro ἀριστείῳ pellem & caput donat. Honorem inuident cæteri. Toxeus & Plexippus auunculi Meleagri præmia sua virgini adimunt: quos ipse ambos nil moratus confodit.

VI.

GAVDIA testantur socij clamore secundo,
Victricémque petunt dextræ coniungere dextram.
Immanémque feram multa tellure iacentem
Mirantes spectant, neque adhuc contingere tutum
Esse putant: sed tela tamen sua quisque cruentant.
Ipse pede imposito caput exitiabile pressit:
Atque ita, Sume mei spolium Nonacria iuris,
Dixit: & in partem veniat mea gloria tecum.
Protinus exuuias rigidis horrentia setis
Terga dat, & magnis insignia dentibus ora.
Illi lætitiæ est cum munere muneris auctor.
Inuidêre alij: totóque erat agmine murmur.
E quibus ingenti tendentes brachia voce,
Pone age, nec titulos intercipe fœmina nostros,
Thestiadæ clamant: nec te fiducia formæ
Decipiat: ne sit longè tibi captus amore
Auctor: & huic adimunt munus, ius muneris illi.
Non tulit, & tumida frendens Mauortius ira,
Discite raptores alieni, dixit, honoris,
Facta minis quantum distent. haustitque nefando
Pectora Plexippi nil tale timentia ferro.
Toxea, quid faciat, dubium, paritérque volentem
Vlcisci fratrem, fraternáque fata timentem
Non patitur dubitare diu: calidúmque prioris
Cæde recalfecit consorti sanguine telum.

42.. GAVD. TEST. SOCII CLAM.] clamores exorti sunt à sociis, gaudiu, exultatione & gratulatione pleni.

421. VICTRICEMQVE PET. DEXT. CONIVNG.] Dextræ non tantùm copulantur in danda & accipienda fide, cuius symbolum sunt: sed etiam in salutatione & gratulatione. 1. Aeneid. Æneas Veneri: *Cur dextra iungere dextram Non datur?* Plaut. Asin. *Adeunt, consistunt, copulantur dexteras.*

422. MVLTA T... IACENT] Quod ait, *multa tellure*, id est, magno terræ spatio, vastitatem belluę declarat. Sic Polyphemus quanta corporis mole fuerit, inde coniicias, quòd inquit vates Latinus 3. Æneid. *iacuitq; per antrum Immensum.*

423. MIRANTES SPECTANT] De Caco ab Hercule interempto festiuus & festiuius Maro in 8.

Pedibusq; informe cadauer
Protrahitur. nequeunt expleri corda tuendo,
Terribiles oculos, vultum, villosaq; setis
Pectora semiferi, atque extinctos faucibus ignes.

NEQVE ADHVC CONTING. TVT.] ne fortè recollectis viribus improuisò exsurgens in spectatores inuadat.

424. SVDTEIA T. SVA QVISQVE CRVENT.] in moribundum longè animosiores erant isti bellatores, quàm in sæuientem ac valentem. Sic Homerus Iliad. χ. narrat Græcos Hectorem ab Achille cæsum circumstetisse, exanimi insultasse, pro se vnumquemque vulnus inflixisse.

425. PEDE IMPOSITO CAP. EXITIAB. PRESSIT] Exitiabile caput vocat, quia multis exitio fuit, & futurum erat, hominibus & animalibus. Hoc caput pede pressit, vt faciunt qui de iacente humi materia quippiam amputant.

426. SVME MEI SPOL. NONACRIA IVRIS] Hæc dicta accipiamus oportet capite iam resecto, & in manus sumpto. Nonacria virgo est Arcadica virgo, à Nonacri monte Arcadiæ. Virginem Nonacriam nominat Callistonem lib. 2 κατ' ἐξοχήν. Sui iuris hoc spolium pronunciat, victoribus enim in victos potestas & arbitrium est.

427. ET IN PART. VEN. MEA GLOR. TECVM] esto particeps gloriæ meę. Aeneid. 9. Nisus Euryalo amico, *Nulla meis sine te tribuetur gloria rebus.*

428. PROTIN. EXVVIAS RIGID. &c.] Cùm de capite priùs loquatur, dicatque *sume spolium*, &c. probabile fit etiam prius dedisse, quamuis in narratione sit ὕστερον πρότερον.

RIGID. HORRENTIA SETIS] Suprà:

Riget horrida ceruix:
Et setæ densis similes hastilibus horrent.

Sed quorsum terga huius apri, seu pellem virgini? Quoniam ferarum nobilium pelles gestare consueuerant heroës, ad prodendam hoc signo omnibus virtutem & fortitudinem suam. Donat igitur heroinem fortissimam dono & gestamine simili; quandoquidem corpore solo mulier, animo & cogitatione planè vir erat.

429. MAGN. INSIGN. DENTIB. ORA] Suprà: *Dentes æquantur dentibus Indis.*

430. ILLI LÆTIT. EST C. MVN. MVN. AVCTOR] Atalantam & donum, & donatorem exhilarat. Quadrant huc verba Plauti ex Amphit. vbi accepta à Pseudoamphitruone patera sic ait Alcumena: *Ecastor, condignum donum, qualis est qui dono dedit.* subA iicit illico, quamuis supparasitans Mercurius: *Immo sic condignum donum, qualis est, cui dono datum est.*

431. INVIDERE ALII] inuidissent honorem hunc fortasse etiam viro. mouet enim inuidiam, quidquid eminet: fœminam sic insigniri, cui postponi viderentur omnes, hoc misetos vehementiùs torquebat.

TOTOQVE ERAT AGMINE MVRMVR] murmur hoc erant submissæ voces, virgini obtrectantium, & ex inuidentia laudem eius eleuantium.

432. E QVIB. INGENT. TEND. BRACHIA, &c.] Plexippus & Toxeus Thestio patre nati, Althææ matris Meleagri fratres, in hoc murmure primas obtinebant, doloremque suum gestu etiam & elata voce, cum conuitiis in Atalantam, & rapina demum ipsa contestabantur.

B 433. NEC TIT. INTERCIP. FÆM. NOST.] cum magna contemptione dictum *fœmina*; & magna cum superbia, *titulos nostros.*

434. NEC TE FIDVCIA F. DECIPIAT] Quia non habent aliud quod ei obiiciant, hoc saltem obiiciunt, & loquuntur, atque obloquuntur ne taceant.

435. NE SIT LONGE T. CAPT. AMOR. AVCTOR] Nisi hæc dona deposueris, nobisque quibus potius debentur cesseris, interficiemus te, nec te defendere poterit Meleager, qui te his affecit, non vt dignam, sed vt amatam. Erit tibi Meleager quasi longè absit. Simili ratione locutum cernimus Virgil. 12. Aeneidos:

Longè illi dea mater erit, quæ nube fugacem
Fœminea tegat, & vanis sese occulat vmbris.

Cæsar 1. Gallicor. vbi Ariouistus Cæsaris legatis C respondet: *Aeduis se obsides redditurum non esse, neque iis, neque eorum sociis iniurià bellum illaturum, si in eo manerent, quod conuenisset, stipendiumq; quotannis penderent; si id non fecissent, longè illis fraternum populi Rom. nomen abfuturum.* Vidisti *abfuturum* hic legi, quomodo & noster lib. 4. Metam.

Huic quoque, vade procul, ne longè gloria rerum,
Quas mentiris, ait, longè tibi Iuppiter absit.

Obseruauit hæc Muret. lib. 10. cap. 4. vbi & Ouidium ipsum quoque optimum Latinitatis auctorem nuncupat: vt meritò in illum, quicunque tandem is, & qualiscunque sit, exspuas, qui sibi Metamorphosin, in patriam linguam conuertendam curauit, ne homò delicatissimus & mundissimus, Ouidiana, vt stultissimè indicabat, illuuie se quoquomodo sordidaret.

436. HVIC ADIM. MVN. IVS MVN. ILLI] Eripientes Atalantæ D donis simul conantur ostendere, Meleagrum ius donandi non habuisse, & iniustè donasse.

438. RAPTORES ALIENI HONORIS] Rapit alienum honorē, qui rapit alteri, quod ei est honori.

439. FACTA MINIS Q. DISTENT] Certè non longe abfuit virgini iniuriam passæ vindex. Facta dictis potiora in rebus omnibus. Sæpe autem ad minas, & terrores verborum confugiunt, qui re ipsa nocere, quod magnopere vellent, non possunt. Lepidè Germani, Es gehen vil wortt in einen sack.

HAVSIT ... NEP. P. PLEXIP. FERRO] transuerberauit, gladio transfixit auunculum, ideo occando ferro.

441. TOXEA, QVID FACIAT, DVBIVM, &c.]

Plex-

Plexippum fratrem Toxeus cupiebat vlcisci, metuebat tamen, ne idem sibi quod fratri Meleager faceret. Ergo inter sacrum saxumque stabat. A

443. HAVD PATIT. DVBIT. DIV] tacitam eius dubitationem statim dissoluit.

CALID. PRIOR. CÆDE RECALFECIT, &c.] 9. Æneid. *It hasta Tago per tempus vtrumq; Stridens, traiectóq; hæsit tepefacta cerebro.* Alibi noster: *Sanguine Tlepolemus Lyciam tepefecerat hastam.* Horat. sat. 3. lib. 2. *In matris iugulo ferrum tepefecit acutum.* Poëticus hic color est, admonente Erythræo, vt vulnerato aliquo *terram, hastam, ensem calefieri,* aut *tepefieri* ex profluente cruore calido dicant. Historicus satis habet in ingenti cæde facta, abundè profusi sanguinis copiam enarrare, nullo epitheto caloris apposito.

Althæa Meleagri mater, chariores habens fratres duos, quàm filium, occisos luget. Torrem illi fatalem profert, & concremat. Ita Meleager vita exuitur, à Calydoniis defletur, in primísque à sororibus, quæ in aues Meleagrides transmutantur. Licet in hac muliere ceu in speculo cernere duos affectus amoris, inuicem pugnantes: in qua pugna explicanda, vt aliis quibusdam locis, ingenij sui magnitudinem & copiam inimitabilem exhibet Ouidius. Vicit tamen affectus amoris prior, erga fratres inquam, illum erga filium, φιλαδελφία φιλοτεκνίαν.

VII.

DONA deûm templis nato victore ferebat,
Cùm videt extinctos fratres Althæa referri.
Quæ, plangore dato, mæstis clamoribus vrbem
Implet, & auratas mutauit vestibus atris.
At simul est auctor necis editus, excidit omnis
Luctus, & à lacrymis in pœnæ versus amorem est.
Stipes erat: quem, cùm partus enixa iaceret
Thestias, in flammam triplices posuere sorores:
Staminàque impresso fatalia pollice nentes,
Tempora, dixerunt, eadem lignóque tibique,
O modò nate damus. quo postquam carmine dicto
Excessere deæ: flagrantem mater ab igne
*Eripuit *ramum, sparsitq; liquentibus vndis.* * torrem,
Ille diu fuerat penetralibus abditus imis,
Seruatúsque tuos, iuuenis, seruauerat annos:
Protulit hunc genitrix, tædásque & fragmina poni
Imperat, & positis inimicos admouet ignes.
*Tum conata quater flammis imponere *ramum,* * torrem,
Cœpta quater tenuit. pugnant materque sororque,
Et diuersa trahunt vnum duo nomina pectus.
Sæpe metu sceleris pallebant ora futuri:
Sæpe suum feruens oculis dabat ira ruborem.
Et modò nescio quid similis crudele minanti
Vultus erat: modò quem misereri credere posses.
Cúmque feras lacrymas animi siccauerat ardor:
Inueniebantur lacrymæ tamen: vtque carina,
Quam ventus, ventóque rapit contrarius æstus,
Vim geminam sentit, parétque incerta duobus:
Thestias haud aliter dubiis affectibus errat,
Inque vices ponit, positámque resuscitat iram.

In.

Incipit esse tamen melior germana parente:
Et consanguineas vt sanguine leniat vmbras,
IMPIETATE PIA EST. *nam postquam pestifer ignis*
Conualuit: Rogus iste cremet mea viscera, dixit.
Vtque manu dira lignum fatale tenebat,
Ante sepulchrales infælix astitit aras:
Pœnarumque deæ triplices, furialibus, inquit,
Eumenides sacris vultus aduertite vestros.
Vlciscor, facioque nefas. MORS MORTE PIANDA EST:
IN SCELVS ADDENDVM SCELVS EST, IN FVNERA FVNVS:
Per coaceruatos pereat domus impia luctus.
An fælix Oeneus nato victore fruetur?
Thestius orbus erit? meliùs lugebitis ambo.
Vos modò fraterni manes, animæque recentes
Officium sentite meum: magnoque paratas
Accipite inferias, vteri mala pignora nostri.
Heu mihi, quò rapior? fratres ignoscite matri.
Deficiunt ad cœpta manus: meruisse, fatemur
Illum cur pereat: mortis mihi displicet auctor.
Ergo impunè feret: viuusque, & victor, & ipso
Successu tumidus, regnum Calydonis habebit?
Vos cinis exiguus, gelidæque iacebitis vmbræ?
Haud equidem patiar, pereat sceleratus; & ille
Spemque patris, regnumque trahat, patriæque ruinam.
Mens vbi materna est? vbi sunt pia vota parentum?
Et quos sustinui bis mensum quinque labores?
O vtinam primis arsisses ignibus infans:
Idque ego passa forem. vixisti munere nostro:
Nunc merito moriere tuo. cape præmia facti,
Bisque datam, primùm partu, mox stipite rapto
Redde animam, vel me fraternis adde sepulchris.
Et cupio, & nequeo. quid agam? modò vulnera fratrum
Ante oculos mihi sunt, & tantæ cædis imago:
Nunc animum pietas, maternaque nomina frangunt.
Me miseram: malè vincetis, sed vincite, fratres,
Dummodo quæ dedero vobis solatia, vosque
Ipsa sequar. dixit: dextraque auersa trementi
Funereum torrem medios coniecit in ignes.
Aut dedit, aut visus gemitus est ille dedisse
Stipes, & inuitis correptus ab ignibus arsit.
Inscius atque absens flamma Meleagrus ab illa
Vritur, & cæcis torreri viscera sentit
Ignibus; ac magnos superat virtute dolores.
Quòd tamen ignauus cadat, & sine sanguine, letho,
Mœret: & Ancæi fælicia funera dicit.
Grandæuumque patrem, fratresque piasque sorores
Cum gemitu, sociamque tori vocat ore supremo;

Forsi-

Forsitan & matrem. crescunt ignísque, dolórque,
Languescuntque iterum. simul est extinctus vterque:
Inque leues abijt paulatim spiritus auras,
Paulatim cana prunam velante fauilla,
Alta iacet Calydon, lugent iuuenésque senésque:
Et vulgus proceres que gemunt. scissæque capillos
Plangunt ora simul matres Calydonides, eheu.
Puluere canitiem genitor, vultúsque seniles
Fœdat humi fusus, spatiosúmque increpat æuum.
Nam de matre manus diri sibi conscia facti
Exegit pœnas, acto per viscera ferro.
NON MIHI SI CENTVM DEVS ORA SONANTIA LINGVIS,
INGENIVMQVE CAPAX, TOTVMQVE HELICONA DEDISSET,
*Tristia persequerer miserarum * vota sororum.* * dicta
Immemores decoris liuentia brachia tundunt:
Dúmque manet corpus, corpus refouéntque, fouéntque,
Oscula dant ipsi, posito dant oscula lecto.
Post cinerem, cineres haustos ad pectora pressant,
Affusæque iacent tumulo: signatáque saxo
Nomina complexæ, lacrymas in nomina fundunt.
Quas, postquam Oeneia tandem Latonia clade
Est satiata domus, præter Gorgénque, nurúmque
Nobilis Alcmenæ, natis in corpore pennis
Alleuat, & longas per brachia porrigit alas:
Cornéaque ora facit, versásque per aëra mittit.

445. DONA DEVM TEMPLIS, &c.] Dijs, seu Deo potiùs omnia bona sua in accepris ferre, & illi in testimonium grati animi offerre munera, mos pius est, quàm magistra natura homines docuit. Gaudebat igitur audiens victorem filium mactet: sed hoc gaudium mox in tristitiam vertit. A

447. MOEST. CLAMOR. VRB. IMPLET] non implesset, nisi vias vlulando percursasset.

448. ET AVRATAS MVT. VESTIB. ATRIS] Siue sic legas, siue mutatis casibus, *& auratis mutauit vestibus atras*, idem est intellectus, & vtroque modo scriptores loquuntur. Ergo atras in locum auratarum induit, vt tempus postulabat. Aureas autem vt regina gestabat. Sic in epist. Seruij Sulpicij ad Cic. consolatoria lib. 4. epist. legitur, *Quibus sine dolore licitum est mortem cum vita commutare.* Plaut. Captio. *Hoc illum [illegible] mutare confido fore. Hoc, quem domi habeo, emptum de præda, de quæstoribus Philocrate, mutabo illum, Philopolemum filium meum, qui captus tenetur in Aulide. Pro hoc dimisso, recipiam illum.* B

449. SIMVL EST AVCTOR NECIS EDITVS] vt à filio cæsos didicit.

EXCIDIT OMNIS LVCT. &c.] ita subitò concepta fugauit luctum & tristitiam. Steterunt lacrymæ, & in pœna à filio reposcẽda posita omnis cogitatio.

453 IN FLAMMAM TRIPL. POSVER. SOROR.] Parcæ, Lachesis, Clotho, Atropos.

454 STAMINAQ. IMPRESSO FATAL.] Cuiq; nostrũ nascẽti, Parcas sua fata nere & canere fabulãtur, quę nullus deorũ immutare possit. Tibull. eleg. 7. lib. 1.

Hunc cecinere diem Parcæ fatalia nentes
Stamina, non vlli dissoluenda deo.

Ouidius 5. Trist. eleg. 4.

Scilicet hanc legem Parcæ fatalia nentes
Stamina bis genito bis cecinere tibi.

De Baccho sermo est, qui & *ignigena*, *& femorigena*. Quemadmodũ neant, & futura canãt nascituro ex Peleo & Thetide Achilli, apud Catull. est videre.

455. TEMP. EAD. LIGNOQ. TIBIQ.] Quamdiu hic stipes superfuerit, quem nunc in ignem mittimus, tamdiu vita tibi, ô puer modò nate, suppetet.

456. FLAGRANT. MAT. AB IGNE ERIP. RAMVM] Stipitem iam dixit. Et accelerandum erat, ne flammis breui tempore absumeretur.

458. PENETRALIB. ABDIT. IMIS] Conueniebat rem tanti momenti tutissimè asseruari & custodiri.

459. SERVATVSQ. T. SERVAVERAT ANNOS] 2. Æneid. *seruataq; serues Troia fidem.*

460. TÆDASQ ET FRAGMINA PONI IMP.] Focum iubet excitari, ex materia facili ad concipiendum ignem, vt sunt sarmenta & ramenta, & quæ Virgilio 1. Æneid *arida nutrimenta. Atq; arida circùm Nutrimenta dedit, rapuitq; in fomite flammã.* Noster infra in fabula Philemonis & Baucidis, *ramalia arida.*

462. TVM CONATA QVATER FLAMM. &c.] Ominosum quiddam, infælix, inconcessum & nefarium committi poëtæ latenter indicant, cum id ter, quater tentatum non processisse, aut secùs iuisse dicunt. Lib. 10.

Ter pedis offensi signo est reuocata, ter omen
Funereum bubo lethali carmine fecit.

Sic

Sic I. Æneid. cùm fatalis ille equus ligneus in vrbem induceretur, *quater ipso in limine portæ Substitit, atque vtero sonitum quater arma dedere.*

464. ET DIVERS. TRAN. VN. O. NOM. PECT.] Propositio quędam est declarationis secuturę, quo pacto duo affectus, maternus & sororius, in Althea conflixerint, conflictu sanè acerrimo. Æneid. 12. *Diuersaq; vocant animum in contraria curæ.*

465. SÆPE METV SCEL. PALLEB. &c.] ad matrem hoc referendum.

466. SÆPE SVVM FERVENS, &c.] ad sororem hoc. Pallebat, & metuebat lædere Meleagrum, vt mater filium. Rursum eidem, vt soror pro fratribus ab eodem obtruncatis irascebatur. Irascentium oculi suffunduntur sanguine, inde rubor ille.

467. ET MODO NESCIO QVID SIMIL. &c.] Ex oculis Althęæ nunc crudelitas, nunc misericordia, & pietas emicabat. Et cùm incitatus in filium furor sæpe siccasset lacrymas, easdem tamen maternitas iterum eliciebat.

470. VTQ. CARINA, QVAM VENT. VENTOQVE, &c.] Fluctuantem inter geminos affectus animum, naui vento & æstu maris vento contrario excitato huc illuc raptatæ comparat. Adumbrauit hanc comparationem, vt alia ex Ouidio trecenta, Seneca in Agamemnone:

——Fluctibus varijs agor,
Vt cùm hinc profundum ventus, hinc æstus rapit,
Incerta dubitat vnda, cui cedat malo.

Et in Medea:

Vt sæua rapidi bella cùm venti gerunt,
Vtrimq; fluctus maria discordes aluit,
Dubiumq; pelagus feruet: haud aliter meum
Cor fluctuatur: ira pietatem fugat,
Iramq; pietas.

472. PARETQ. INCERTA DVOBVS] I. Trist. eleg. 2. qua tempestas ὑπωτυπῶται.

Inter vtrumq; fremunt immani murmure venti,
Nescit cui domino pareat vnda maris.
Nam modò purpureo vires capit Eurus ab ortu,
Nunc Zephyrus sero vespere missus adest, &c.

473. DVBIIS AFFECTIB. ERRAT] agitatur & distrahitur ancipiti cogitatione ac voluntate, & vtrum eligat nescit: geratne se vt matrem, & parcat filio; an vt sororem, & vlciscatur fratres.

475. MELIOR GERMANA PARENTE] Superat pietatem crudelitas, soror matrem. I. Trist. eleg. 6.

Vtq; cremasse suum fertur sub stipite natum
Thestias, & melior matre fuisse soror.

476. ET CONSANGVIN. VMBRAS] Consanguineorum vmbras, fraternas vmbras. ὅμαιμος frater Homero; vt cùm somnum mortis ὅμαιμον dicit: quod imitatus est Maro in 6. *Et consanguineus lethi sopor.*

477. IMPIETATE PIA EST] ἀξύμωρον. Lib. 7. de filiabus Peliæ: *Hu vt quæq; pia est hortatibus, impia prima est, Et ne sit scelerata, facit scelus.*

NAM POSTQ. PESTIF. IGN. CONVAL.] de quo supra: *Tedasq; & fragmina poni Imperat, & positis inimicos admouet ignes.*

478. ROGVS ISTE CREM. MEA VISCERA] filij dicuntur viscera matrum, intra quæ latuerunt, & de quarum visceribus quodammodo concreti videntur.

479. LIGNVM FATALE] Fata Meleagri, hoc est, vita & mors illius eo torre continebantur.

480. ANTE SEPVLCHRAL. ASTIT. ARAS] In aris est ignis, quibus thura & victimæ cremantur. Quoniam igitur in hoc igne, dum stipitem exurit, Althæa filium occidit, & ipsius quasi corpus exurit, venustè sepulchrales aras nominat.

481. POENARVMQ. DEÆ TRIPLICES, &c.] Accommodatè in tali sacrificio, quod conuenientes furiale vocat, Eumenidas inuocat, ipsúmque diabolum, quem iuuant huiusmodi scelera. Pœnarum deas, commodè; reis quippe apud inferos puniendis occupantur.

482. VLCISCOR, FACIOQ. NEFAS] dum vlciscor nefas, homicidium puta, facio eodem tempore & facto nefas, parricidium scilicet.

MORS MORTE PIANDA EST, &c.] nec Deum, nec homines, nec superos, nec inferos, nec conscientiam suam timentis hîc sermo est. *Mors morte, scelus scelus, funera funus* πολύπτωτον, seu Traductio figura.

485. PER COACERVAT. LVCTVS] per coaceruata funera, quorum caussa coaceruantur luctus, pereat domus impiorum.

486. AN FÆLIX OENEVS N. VICTOR. &c.] Si viuat Meleager, habebit Oeneus filium incolumem & victorem, qua re gaudebit: Thestius pater meus manebit orbus, & inultus. Præstat lugere ambos, quàm lætari vnum, lugere alterum.

488. VOS MODO FRATERNI MANES, &c.] tota nunc est in fratribus; fratres ei sunt omnia, quibus dedicat filium vt victimam.

ANIMÆQ. RECENTES] quæ recens à corporibus euolastis.

489. OFFICIVM SENTITE MEVM] sit gratum quod præsto vobis officium.

MAGNOQ. PARAT. ACCIP. INFER.] Si nihil est parentibus, ac matri præsertim, charius liberis, non potest ijs inferijs quidquam dari ac solui maius, in quibus occiduntur etiam liberi.

490. VTERI MALA PIGNORA NOSTRI] Si mala pignora, & si odit Meleagrum filium, quomodo ergo magno paratæ inferiæ? Memineris nunc matrem, nunc sororem loqui, etiam in eodem carmine nonnunquam.

491. HEV MIHI, QVO RAPIOR?] à dulci sensu & affectu in filium iterum ad affectum sororium declinauerat, ad quem se recipiens, subiungit:

FRATRES IGNOSCITE MATRI] Sicut maior est coniunctio sanguinis matris & filiorum, quàm fratrum & sororum: ita maior sit inter eos amor necesse est. Iure igitur sibi petit ignosci à fratribus, si cunctetur stipitem filij funeteum in ignem conijcere, quam cunctationem suprà egregiè satis declarauit: *Tum conata quater flammis, &c.*

492. MERVISSE FATEM. ILL. CVR PER.] Tam propinquos sibi, leui de caussa, & duos occidit. Meruit igitur vicissim occidi. Sororium hoc est.

493. MORTIS MIHI DISPLICET AVCTOR] Si occidendus est, vt est, à me tamen nolim occidi. Quid enim tam naturæ contrarium & inimicum, quàm occidi à matre filium? maternum istuc.

494. ERGO IMPVNE FERET, &c.] vox sororia. Quinque versus, referentes imaginem Æneæ libr. 2. statuentis, Helenam caput & caussam malorum omnium, quam Vestæ aris assidentem in regia forte offenderat, iugulandam esse, rute iudicabis:

Scilicet hæc Spartam incolumis, patriasq; Mycenas

Aspiciet? parteq́; ibit regina triumpho?
Coniugiumq́; domumq́; patrem, natosq́; videbit,
Iliadum turba & Phrygijs comitata ministris?
Occiderit ferro Priamus, Troia arserit igni?
Dardanium toties sudarit sanguine litus?
Non ita namq́; etsi nullum memorabile nomen
Fœminea in pœna est, nec habet victoria laudem,
Extinxisse nefas tamen, & sumpsisse merentis
Laudabor pœnas animumq́; explesse iuuabit
Vltricis flammæ, & cineres satiasse meorum.

496. VOS CINIS EXIGVVS] Sæpius antiqui poëtæ de mortuis ita loquuntur, quasi præter cinerem & ossa nihil sint, immemores animæ semper viuentis & vigentis. Interdum animam coniungunt, sub vmbrarum numine, vt hic, aut de ea sola loquuntur.

GELIDAEQ. IACEBIT. VMBRAE] Vmbra nec calida, nec gelida, nec anima quidem, vmbræ vocabulo significata. Sed ad mortem respicitur, quæ cum frigore venit, & corpus priuatum anima frigidum relinquit. 4. Æneid. *Et cùm frigida mors anima seduxerit artus.* Verbum *iacebitis*, neglectum indicat: quæ enim non curantur & negliguntur, iacere dicuntur, vt docuimus alibi.

498 SPEMQ. PATRIS, REGNVMQ. TRAH. &c.] Pereat scelestus, & cum eo spes Oenei, quam totam in filio reposuerat; & regnum, carens rege; & patria, cui desit rector, idoneus subaudi: nam de fratribus eius, de quibus infrà, nec mater multum sibi promittebat.

499. MENS VBI MATERNA EST] ad partes meliores se reuocat, auditurque rursum materna *στοργή*.

VBI SVNT PIA VOTA PARENT.] Vota parentum pro liberis sunt, vt diutissimè sint superstites, & floreant omnibus fœlicitatibus. Ab his votis distat longissimè mater filio necem moliens.

500. ET QVOS SVSTIN. BIS MENS. Q. LABOR.] Quod laboriosè acquiritur, iucundè retinetur, & ægrè amittitur. Sarcina & onus sunt matribus liberi in vtero, curæ & sollicitudini extra vterum, & infantes adhuc. Sunt præterea sanguis ipsorum. Ob hæc diliguntur vt qui maximè. Priscianus hunc locum citans, legit *mensum* pro *mensium*, nec enim aliter poterat Poëta citra *συγκοπὴν*, quãuis teste Cirofano Vrsini liber habeat, *menses bis quinque*, & Vatican. *bis menses quinque.* 1. Fast. reddens rationem, cur Romulus annum voluerit contineri 10. mensibus:

Quod satis est, vtero matris dum prodeat infans,
Hoc anno statuit temporis esse satis.

Quanquam non sunt decem pleni, sed initium, seu pars decimi pro toto accipitur. Tertullian. *Legitima natiuitas ferme decimi mensis ingressus est.*

501. O VTIN. PRIM. ARSISSES, &c.] vtinam ne sustulissem stipitem illum, quem Parcæ in ignem iecerant, iamdiu te victurum spondentes, quamdiu ille extaret. Ita cum eodem stipite ardente tu quoque infans adhuc perijsses; nec ego huc necessitatis compulsa forem.

502. VIXISTI MVN. N. NVNC MOR. &c.] quòd vixisti huc vsque, gratia & munus meum fuit, quæ stipitem, seu torrem in hunc vsque diem seruaui. Quòd moreris, tibi propter scelus tuum debes; tua culpa est, non mea.

503. CAPE PRAEMIA FACTI] sceleris tui mercedem. Hęc quasi titionem tandem in ignem coniectura.

505. VEL ME FRATERN. ADDE SEPVLCHRIS] Non libet inultis fratribus viuere. Aut tu quoque moriaris opus est: aut me insuper occidendo, illis sociam addas.

506. ET CVPIO, ET NEQVEO. QVID AGAM?] Cupio inijcere stipitem hunc in flammam, & id suadet affectus sororius: & nequeo tamen, quia resistit & dissuadet affectus maternus. Hæreo, & misera sum, quia vtrumuis fecero, impietatis coarguar; si illud, in fratres; si hoc, in filium.

509. SED VINCITE FRATRES, &c.] Concludit deliberationem, statuitq́; filium perdere, ad ipsorum solatium, ac sibi quoque vitam extorquere, & ipsos iam mortuos sequi.

511. DEXTRAQ. AVERS. TREMENT. FVNER. &c.] Quod faciebat, dolens & inuita faciebat, tantumque facinus intueri non poterat; idcirco auerso vultu torrem in ignem conijciebat. Propinqui olim pyram cadaueri comburendo face subiecta, sed auersi incendebant, propter pellendum doloris argumentum, vt inquit Donatus. Philoctetes in Hercule Oetæo apud Senecam, exponens quo pacto Hercules in rogo mortalitatem exuerit, de se met, *Tremente pinum dextera ardentem impuli.* Ritum hunc tetigit Virgil. in 6. de Miseni tubicinis sepultura agens:

——— Pars ingenti subiere pheretro,
Triste ministerium, & subiectam more parentum
Auersi tenuere facem.

512. AVT DEDIT, AVT VISVS GEMIT.] vt indignitatem rei exaggeret, fingit ipsum lignum velut *συμπάσχον* ingemuisse. Lumen poëticum, quale & lib. 11 de saxis & telis, quibus à Bacchis petebatur Orpheus:

Alterum telum lapis est: qui missus, in ipso
Aëre concentu victus vocisq́; lyraq́; est:
Ac veluti supplex pro tam furialibus ausis
Ante pedes iacuit.

515. INSCIVS, ATQ. ABSENS FLAMMA MELEAG. &c.] Nunc, quid Meleager passus sit, cognoscamus. Inaspectabili quodam igne, seu calore ingenti sensit sibi viscera torreri, & corpus magis magis absumi.

517 AC MAGN. SVPERAT VIRT. DOLORES] De Hercule in Nessæa tunica æstuante mirum in modum, lib. 9. *Dum potuit, solita gemitum virtute repressit.* Non cedere dolori, nec muliebriter vociferari, & riulare, fortis & magnanimi est. De eo tamen ferendo nimis superbè ac stultè *μεγαληγοροῦσι* Stoici, & inprimis Seneca, cuius hæc est oratio de Prouidentia: *Ac multa incidant tristia horrenda, dura toleratu. Quia non poteram vos istis subducere, animos vestros aduersus omnia armaui. Ferte fortiter: hoc est quo deum antecedatis. Ille extra patientiam malorum est, vos supra patientiam. Contemnite paupertatem: nemo tam pauper viuit, quàm natus est. Contemnite dolorem: aut soluetur, aut soluet*, &c. Si discernimus à Deo ita dixisset, patientia doloris scilicet, rectè, inquit Lipsius: *at illam aeterni*, impiè.

518. QVOD TAM. IGNAVO CAD. &c.] Vir generosus & gloriæ cupidus non horret mortem, sed genus mortis, in quo nullus honos, nullum decus, nulla gloria. Ignauum lethum, ac sine sanguine, vt hîc appellatur, timet. Quare & Æneas l. 1. le naufragio

fragio periturum dolet, & in acie apud Troiam pugnando cum aliis heroibus cecidisse mallet: *O terq; quaterq; beati. Queis ante ora patrum Troiæ sub mœnibus altis*, &c. Memorabile est, quod de Alexand. Seuero prodidit memoriæ Lamprid. Cùm à mathematico audisset, se gladio barbarico interiturum, lætatus est, quòd sibi bellicam, & imperatoriam mortem imminere crederet, tantumque animi habuit, vt putaret se dijs comparandum, sim bello periret. Notaui in Symb. meis.

519. ET ANCÆI FELICIA VULN. O.] Ancæus fisptâ vtraque manu securim in aprum vibraturus, ab eo anteuectitus, & demorsis partibus necessariis miserè occiditur: hanc mortem velut ab hoste, & io certamine illatam, Meleager præ sua honorificam ducit.

520. GRANDÆVVMQ. PATR. FRATRESQ. &c.] Moribundus aduocat patrem senem Oeneum, fratres, sorores, vxorê, & matrem fortasse, si. quid illa sibi fecisset ignorabat. De stipite etiá, quo fata sua continerentur, videtur nunquã cognitasse, adeò arcanum habuit mater. *Ore supremo*, inquit, quoniam vltima ad eos verba hæc fecit Qualia fuerint, tute conieďa. An hi quoque nihil de stipite didicerant, vt huius cæci ignis & æstus lethalis in Meleagro caussam edicerent? Au, *vocat ore supremo* sic explanandum, appellasse eos tantùm, vt iam iam efflaturum animam? Non enim multum temporis ei concedebatur, cùm vita eius spatio torris ardentis definita esset.

522. CRESCVNT IGNISQ. DOLORQ. LANGVESC. ITER.] Intestinus dolor ad modum flammæ in titione & crescentis & decrescentis intendebatur & remittebatur.

523. SIMVL EST EXTINCT. VTERQ.] & torris consumptus est, & Meleagrum vsura huius lucis reliquit.

524. IN Q. LEVES ABIIT PAUL. SPIRIT. AUR.] Ex falsa opinione, & tamen Philosophorum, sed stultorum, animam esse quiddam aëreum. Vnde illi modi loquendi, *Exhalare efflare spiritum, vitam; animam exspirare*. Diximus antea.

525. PAVLATIM CANA PRVN. VEL. FAVILLA] quod fiebat in titione, qui in cineres consîdebat, & prunis vanescentibus nihil nisi cinis remanebat, sed paulatim, hoc in Meleagri membris intermorientibus fieri cernebatur. Stat. 6. Thebaid. *Finis erat, lapsusq; putres iam Mulciber ibat In cineres.*

526. ALTA IACET CALYDON, &c.] *Alta* ad ædificia, vel ad nobilitatem pertinet. 1. Æneid. *Atq; altæ mœnia Romæ*. Verbum *iacet* mœstitiam vrbis, & rerum desperationem ex Meleagri obitu significat. Omnis ætas, vterq; sexus, omnis ordo eum lamentis & lacrymis prosecutus est.

528. PLANGVNT ORA] non lacertos modò & pectora, sed & facies percutiunt, & lacerant vnguibus.

529. PVLVERE CANITIEM GENITOR, &c.] Humi se abiicit senex pater, puluere caput & vultû aspersus. De rege Latino lugente vxorem, suspendio voluntario emortuam, & vrbem captam, Æneid. 12. *Canitiem immundo perfusam puluere turbans*. Vide Symb. ibid. Meotio moris huius etiam in Scripturis sacris: *In cinere & sacco*.

530. SPATIOSVMQ. INCREPAT ÆVVM] Optat multò ante hoc malum vita excessisse. Philto se-

A oex in Trinummo Plauti, postquam accusauit mores sæculi sui corruptissimi:

——*Lacrumas hæc mihi cùm video*
Eliciũt, quia ego ad hoc genus hominũ durauî; quin priùs
Me ad plures penetraui?

Ad plures, id est, ad mortuos: plures enim mortui sunt quàm viui. Sic *ad plures abire*, est mori.

531. NAM DE MATRE MAN. DIRI, &c.] Tacitæ interrogationi responder. In tanto & communi omniũ luctu quid egit mater? an & ipsa luxit? Quî potuit? Semet sua manu, conscientia dirissimi facti cruciata confodit, quod suprà sibimet prædicere visa est.

533. NON MIHI SI CENT. DEVS ORA, &c.] Ex Homeri fontibus hauriunt hoc genus loquendi poëtę, cùm quippiam narratu & explicatu propter rei varietatem, multitudinem, præstantiam difficillimum volunt ostendere. Virg. 2. Georg *Non mi-*
B *hi si linguæ centum sint, oraq; centum, Ferrea vox*. Quem versum iterat in 6. Æneid. Quod expressum ex illo Hostij l. 11. belli Histrici nutat Macrobius in Saturn. *Non si mihi linguæ Centum, atque ora sient totidem, vocesq; liquatæ*. Vel ex illis Homericis Iliad β'.

Ο'υδ' εἴ μοι δέκα μὲν γλῶσσαι, δέκα δὲ στόματ' εἶεν,
Φωνὴ δ' ἄῤῥηκτ☉. χάλκεον δέ μοι ἦτορ ἐνείη.

534. INGENIVMQ. CAPAX, TOTVMQ. HELICON.] Ingenio capaci, hoc est, magno & præstanti, omnique facultate poëtica, & linguis sexcentis opus esset, ad sororum vota & questus explicandos: nec tamen hæc satis essent. Hyperbole hyperbolarum.

535. MISERAR. VOTA SOROR.] ex manuscripto placet magis, *dicta sororum*, vt se earum questus assequi nõ posse profiteatur. Apud Antoninum Li-
C beralem in fabulis nominantur fratres Meleagri *Pherem, Ageliss, Toxeus, Clymenus, Periphanes*. Filiæ, *Gorge, Curimeda, Deianira, Melanippa*: quarũ primam & tertiam sorores facit Hyginus. Vxor Alcyone.

IMMEMORES DECORIS LIVENT. PECT. T.] Virgines verecundia posthabita, nudata pectora verberabant, & ipsa verberatione liuida reddebant.

537. DVMQ. MANET CORPVS, CORP. &c.] Ante sepulturã vetitum est in cineres. Sed quamdiu adhuc corpus manoit, sorores id fouere & complecti & osculati, vti etiam lectum in quo iacebat, nõ desierant. Cinerem ex eo redactum pectoribus appresseruot. Tumulo item incubuerunt, eumque lacrymis perfuderunt. Quid ampliùs debuerunt?

540. SIGNATAQ. SAXO NOM. COMPLEXÆ] Non quibant nomen ipsum in saxo sculptum comple-
D cti: complexę sunt saxum, cui nomen incisum, cum paucis verbis pro epitaphio. & ea lacrymis tinxerunt. Lib. 2. de sororibus Phaëthontis: *Corpora dant tumulo, signant quoque carmine saxum*.

542. QVAS POSTQ. OENEIA, &c.] Diana Latonæ filia vbi saturata est pœnis Oenciæ domui per aprum & cædes inflictis, sorores Meleagri, exceptis duabus, Gorge, & Deianira (quæ erat nupta cum Hercule Alcmenes filio) in aues commutauit. Dictæ sunt *Meleagrides*, de quibus Plin. l. 10. c. 26.

546. PER ASKA MITTIT] Qui locus auium proprius, vt aqua piscium, terra quadrupedum & hominum. Inde *aerinaga*.

Theſeum Athenas regrediẽtem, auctus imbribus & ſupra ripas effuſus Achelous amnis intercipit: periculum narrat: domum ſuam inuitat, dum aquæ ſubſidant. Theſeus ſublatis menſis de V. inſulis, quas cernebat, percunctatus, de earum metamorphoſi fit certior.

VIII. INTEREA Theſeus ſociati parte laboris
Functus, Erechtheias Tritonidos ibat ad arces.
Clauſit iter, fecitque moras Achelous eunti,
Imbre tumens. Succede meis, ait, inclyte tectis
Cecropida: nec te committe rapacibus vndis:
Ferre trabes ſolidas, obliquáque voluere magno
Murmure ſaxa ſolent. vidi contermina ripæ
Cum gregibus ſtabula alta trahi: nec fortibus illic
Profuit armentis, nec equis velocibus eſſe.
Multa quoque hic torrens niuibus de monte ſolutis
Corpora turbineo iuuenilia vortice merſit.
Tutior eſt requies, ſolito dum flumina currant
Limite: dum tenues capiat ſuus alueus vndas.
Annuit Ægides: Vtórque, Acheloe, domóque,
Conſilióque tuo, reſpondit: & vſus vtroque eſt.
Pumice multicauo, nec leuibus atria tophis
Structa ſubit: molli tellus erat humida muſco,
Summa lacunabant alterno murice conchæ.
Iámque duas lucis partes Hyperione menſo,
Diſcubuere toris Theſeus, comitéſque laborum,
Hac Ixionides, illa Trœzenius heros
Parte Lelex, raris iam ſparſus tempora canis:
Quóſque alios parili fuerat dignatus honore
Amnis Acarnanum, lætiſſimus hoſpite tanto.
Protinus appoſitas nudæ veſtigia Nymphæ
Inſtruxere epulis menſas, dapibúſque remotis
In gemma poſuere merum. tum maximus heros
Æquora proſpiciens oculis ſubiecta, Quis, inquit,
Ille locus: digitóque oſtendit: & inſula nomen
Quod gerat illa, doce: quanquam non vna videtur.
Amnis ad hæc, Non eſt, inquit, quod cernimus, vnum.
Quinque iacent terræ, ſpacij diſcrimina fallunt.
Quóque minùs ſpretæ factum mirere Dianæ:
Naiades hæ fuerant: quæ cùm bis quinque iuuencos
Mactaſſent, ruriſque deos ad ſacra vocaſſent,

Imme-

Immemores nostri festas duxere choreas.
Intumui: quantúsque feror, cùm plurimus, vnquam:
Tantus eram: paritérque animis immanis, & vndis,
A syluis syluas, & ab aruis arua reuulsi:
Cúmque loco Nymphas memores tum denique nostri,
In freta prouolui. fluctus nostérque, marísque
Continuam diduxit humum, paritérque reuellit
In totidem, mediȷs, quot cernis Echinadas vndis.
Vt tamen ipse vides, procul, en procul vna recessit
Insula, grata mihi, Perimelen nauita dicit.

547. INTEREA THESEVS SOCIAT. &c.] Dum hæc aguntur, Theseus, peracto labore in apro tollendo, cuius se socium Meleagro præbuerat, Athenas reuertitur, quarum quondam rex Erechtheus, & quæ vrbs Tritonidi, seu Mineruæ sacra est. Cum Pirithoo amico aduenisse Theseum Calydonem, suprà memorauit.

549. FECITQ. MORAS ACHELOVS EVNTI] Hic fluuius Ætoliam ab Acarnania discriminat, Nicopolimque ab Augusto post deuictum Antonium, ad perpetuæ eius victoriæ monumentum ædificatam alluit, cuius filias fingunt Sirenas. Acheloum in mora fuisse Theseo Calydone Athenas proficiscenti, quomodo dicat poëta, & an id negligentia quadam factum, an lodere voluerit, cùm Achelous ad occasum sit Calydoni, & Theseo iter esset ad ortum, miratur Glareanus. Cui occurrendum, vt aliis alia in hoc opere desiderantibus, supremam ei deesse manum.

550. IMARE TVMENS] Ecce quàm ornatè hoc Liuius lib. 1. ab V.C. *Sorte quadam diuinitus super ripas Tiberis effusus lenibus stagnis, nec adiri vnquam ad iusti cursum poterat amnis*, &c. Idem assiduitate pluuiarum Acheloo contigerat.

551. INCLYTE CECROPIDA] inclyte Atheniensis. Recurre ad eius gesta, quæ canuntur lib. 7. *Mirata est Marathon Cretæi sanguine tauri*, &c. *Cecropida* autem vt *Aeacida, Anchisa*, &c.

NEC TE COMMITTE RAPACIB. VNDIS] Lucret. libr. 5. *Aut ex imbribus assiduis exisse rapaces Per terras amnes.* Virgil. 3. Æneid. *Carpere prata fuga fluuiosq; innare rapaces.*

552. FERRE TRAB. SOLID. OBLIQ. VOLVER. &c.] quanto magis te abripient?

554. CVM GREGIB. STABVLA ALTA TRAHI, &c.] Lib. 1. in descriptione diluuii, de fluminibus, non intermissis imbribus increscentibus:

Exspatiata ruunt per apertos flumina campos,
Cumq; satis arbusta simul. pecudesq; virosq;,
Tectaq;, cumq; suis rapiunt penetralia sacris.

Vterque locus expressus est ex illo Maronis 2. Æneid. de Græcis occupata vrbe in regiam confertim irruentibus:

Non sic aggeribus ruptis cùm spumeus amnis
Exiȷt, oppositasq; euicit gurgite moles;
Fertur in arua furens cumulo, camposq; per omnes
Cum stabulis armenta trahit.

STABVLA ALTA] Quoniam feræ bestiæ in locis editioribus latitant plerumque, videor posse rationem huius adiuncti expedire. Hîc de gregibus loquitur, quorum stabula in plano sunt. Quo pacto igitur *stabula alta trahit?*

556. MVLTA QVOQ. HIC TORRENS, &c.] ἀκυρώτερον torrẽs de fluuio, nisi tanquam adiectiuum, & epitheton accipias. Niues editiora loca, vt montes, densiùs tegunt. Resolutæ augent vicina flumina, & rapidiora efficiunt, quibus corpora iuniorum, & natatus imperitorum faciliùs abripiuntur.

557. TVRBINEO VORTICE MERSIS] *Rapidus vorat æquore vortex*, de naui quæ Lycios, fidumque vehebat Orontem, quam & ipsam ceu turbinem priùs in gyrum egit fluctus: *Torquet agens circum*, inquit.

558. SOLITO DVM LIMITE CVRRANT] dũ intra ripas aquis imminutis sese recipiant. Quod sequitur: *Dũ tenues capiat suus alueus amnes*, ἐπεξήγησις est.

560. VTORQ. ACHEL. DOMOQ. HOSPIT. TVO] Inuitas me domum tuam hospitaliter, ingredior hospitium. Suades ne me flumini exundanti committam, audio consilium.

562. PVMICE MVLTICAVO, NEC LEVIB. &c.] Topographia domus, siue antri, siue speluncæ Acheloi. E pumicibus & tophis structum erat. Pumex non æquè asper, immò leuis, vterque tamen cauernosus lapis.

563. MOLLI MVSCO] Tenera herba *muscus*, quæ corticibus arborum, & locis humidis innascitur. Virgil. eclog. 6. *Tum Phaethontiadas musco circundat amaræ Corticis.* Eclog. 7. *Muscosi fontes, & somno mollior herba.* 4. Georg *Et stagna virentia musco.*

564. SVMMA LACVNA B. ALTER. MVRICE CONCHÆ] Lacunaria speluncæ muricibus & conchis variabantur. *Murex* species cochleæ, vnde color purpureus.

565. DVAS LVCIS PARTES HYPER. MENSO, &c.] Appetente vespera, sole iam ad occasum vergente discubuisse Acheloum cũ suo hospite, eiusq; duobus comitibus, Pirithou & Lelege significat. Ea quippe est tertia pars lucis, si primam statuamus à mane ad meridiem; alterã à meridie in vesperam; postremã à vespera ad occasum. Nec refert vnam alia esse longiorem. Mos Romanus hîc sublucet. Solebant prisci Romani totum propè diem negotiis rebusq; gerendis impendere, tempore vespertino, aut certè post meridiem corpora curare, epulisque & conuiuiȷs vacare. Atq; hic est Horatio *dies solidus* & integer ode 1. lib. 1. cui corporis cibo aut potione reficiendi nihil detractum sit; cui *fractus* opponitur, dicunturq; *diem frangere*, qui tempus id, de quo diximus, edendo ac bibendo antecapiunt. Quod quo quisque erat intemperantior, eo citiùs faciebat. Vnde & lautiora conuiuia nonnunquam à meridie inchoabantur. Catull.

Vos conuiuia sumptuosiora
De die facitis: mei sodales
Quærunt in triuijs vocationes.

569. QVOSQ. AL. PARILI F. OTQV. HON.] quos Achelous prætetea inuitauerat honoris caussa.

570. AMNIS ACARNAN.] Quomodo Acarnanum, suprà diximus, à finitimis videlicet.

LÆTISS. HOSPITE TANTO] Sic lætissimus est 8. Æneid. Euander rex Ænea hospite: *Vt te fortißime Teucrûm Accipio, agnoscóq; libens?* Non minùs honorat quàm hoooratur illustris hospes.

571. NVDÆ VESTIG. NYMPH. INSTRVX. EP.] Fluuio, quem potiùs ministrare quàm *nymphas* (quę dictæ quasi *lympha*) decebat. nec eas vtiqne calceatas potiùs, qoàm nudipedes.

572. INSTRVXERE EPVL. MENSAS] 1. Æneid. *Qui dapibus mensas onerent.*

DAPIB. REMOT. IN GEMM. POSVERE MER.] Geminum Maroniaoo. 1. Æneid.

Postquam prima quies epulis, mensáq; remota,
Crateras magnos statuunt, & vina coronant.

Intelligenda est autem prima mensa: nam de secunda non dicuntur *dapes*, sed *bellaria*, de quibus hîc parum opportunè meminisset, cùm interdum quasdam fabulas breuiores, & conglobatas loogioribus, ad Lectorem ex varietate recteandum, soleat interijcere. *Gemmam* pro poculo gemmato, aut verè ex gemma confecto sumpsit ex Propert. lib. 5. eleg. 4. (nonnulli quintam faciunt) *Nec bibit è gemma diuite nostra sitis.* Vasis potorijs vtriusque generis Romaoum luxum fuisse vsum, osteodit ex auctoribus Meursius cap. 8.

575. TVM MAXIM. HEROS] Suprà: *Inclyte Cecropida.* Omoes heroës magni, qoia heroës; non tamen omnes maximi; siquidem alius alium factis gloria dignis aotecellit, vt Theseus multos, Hercules multos.

574. ÆQVORA PROSPICIENS OCVL. &c.] Congruenter summatum & nobilium moribus, qui secundùm epulas, quo pascant oculos, requirunt.

577. NON EST INQ. QVOD CERNIM. VNVM] Confirmat Achelous, quod Theseo videbatur, non voam esse iosulam, sed plures.

578. QVINQ. IACENT TERRÆ] qoioque sunt insulæ.

SPATII DISCRIMINA FALLVNT] Spatia & interualla inter ipsas insulas quia breuia sunt, ideo nulla procul intuentibus apparent. Idem significabitor, si legamus, *spatium discrimina fallit.*

579. QVOQ. HIN. SPRET. F. MIR. DIAN.] Spreta ab Oeneo. Factum, cùm mutauit eius filias in aues Meleagrides. Hoc non tam mirum est, quàm Naiades euasisse insulas.

580. QVÆ CVM BIS Q. IVVENCOS MACT. &c.] Quomodo Oeneus Dianam in primitijs, ita Naiades in sacrificio decem boum, quos dijs rusticis mactarunt, ex contemptu Acheloum prætetierũt, & inuocatum reliquerunt. Quam contumeliam quomodo vlius sit, exponitur.

583. INTVMVI, QVANTVSQ. PS ROR. &c.] Diffudi me, si vnquam aliàs, cùm excreui plurimom, immanitatemque & furorem, cùm aoimi, tum vndarum præ me tuli.

585. A SYLVIS SYLVAS, ET AB ARVIS, &c.] Plus hîc dicit, maioremque fluminis ioundantis vim demonstrat, quàm in antecedẽtibus. Ibi enim ait, solere flumina exundantia ferre trabes solidas, voluere saxa, conterminæ ripæ stabula alta trahere cum gregibus, armenta etiam; se autem syluas & agros abrupisse.

586. CVMQ. LO. NYMPH. &c.] Locum in quo sacrificabant nymphæ & choros agitabant, abruptum, vndatum mearum impetu in mare deuolui.

MEMORES TVM DENIQ. NOSTRI] tum demum intellexerunt, quem per ludibrium de dijs agrestibus inhonorum prætetulissent.

587. FLVCT. NOSTER Q. MARISQ. &c.] & quæ erat terra continua, mea vi, & marinis fluctibus facta est discreta, & conuulsa in totidem quot cernis insulas, quinque nimirum. Adiacent *Acarnania*, è regione respicientes ostium Acheloi, extiteruntque ex arena & limo, Acheloi fluminis cursu conuectato, vnde fabula nata: & dicuntur communi nomine *Echinades*, vel ab *echinis* quibus abundant, vel ab *Echino* quodam vate, vt notauit Raphaël.

590. PROCVL, EN PRO. VL VN. RECESS. INSVLA, &c.] Distat ab Echinadibus Perimele, nec fuit de numero Naiadum, quæ, qua occasione & ratione conuersa sit in insulam, narrat. Statim 595. *O proxima terra Regna vaga.* pro *terra cælo*, in alijs membranis etiam *mundo* legi aonotat Mariang. Accursius in Diatriba.

Pirithous Ixionis filius, Thesei comes hęc vt ementita irridet. A socio castigatur, memorante quomodo Philemon & Baucis rusticani coniuges & pauperes Iouem & Mercurium humana tectos figura Phrygiam peragrantes, & à nemine hospitio susceptos, soli receperint, & pro re sua tenuissima benignè tractauerint.

IX.

AMnis ab his tacuit: factum mirabile cunctos
Mouerat: irridet credentes, vtque deorum
Spretor erat, mentisque ferox Ixione natus,

Ficta

Ficta refers, nimiúmque putas, Acheloe, potentes
Esse deos, dixit, si dant, adimúntque figuras.
Obstupuere omnes: nec talia dicta probarunt:
Ante omnésque Lelex animo maturus & æuo,
Sic ait: IMMENSA EST, FINEMQVE POTENTIA CÆLI
NON HABET: ET QVIDQVID SVPERI VOLVERE, PERACTVM EST.
Quóque minùs dubites, tiliæ contermina quercus
*Collibus est Phrygijs * modico circundata muro.* *medio
Ipse locum vidi. nam me Pelopeïa Pittheus
Misit in arua, suo quondam regnata parenti.
Haud procul hinc stagnum est, tellus habitabilis olim,
Nunc celebres mergis fulicísque palustribus vndæ.
Iuppiter huc specie mortalis, cúmque parente
Venit Atlantiades positis caducifer alis.
Mille domos adiere, locum requiémque petentes:
Mille domos clausere seræ: tamen vna recepit,
Parua quidem, stipulis & canna tecta palustri:
Sed pia Baucis anus, parilique ætate Philemon
Illa sunt annis iuncti iuuenilibus: illa
Consenuere casa: PAVPERTATEMQVE FERENDO
EFFECERE LEVEM, NEC INIQVA MENTE FERENDAM.
Nec refert dominos illic famulósve requiras.
Tota domus duo sunt: ijdem paréntque iubéntque.
Ergo vbi cælicolæ paruos tetigere penates,
Summißóque humiles intrarunt vertice postes;
Membra senex posito iußit releuare sedili:
Quod superiniecit textum rude sedula Baucis.
Inde foco tepidum cinerem dimouit, & ignes
Suscitat hesternos, foliísque & cortice sicco
Nutrit, & ad flammas anima perducit anili.
Multifidásque faces, ramaliáque arida tecto
Detulit, & minuit, paruóque admouit aheno.
Quódque suus coniux riguo collegerat horto,
Truncat olus folijs: furca leuat ille bicorni
Sordida terga suis, nigro pendentia tigno:
Seruatóque diu resecat de tergore partem
Exiguam, sectámque domat feruentibus vndis.
Interea medias fallunt sermonibus horas:
Sentirique moram prohibent. erat alueus illic
Fagineus, dura clauo suspensus ab ansa:
Is tepidis impletur aquis, artusque fouendos
Accipit. in medio torus est de mollibus vluis
Impositus lecto, sponda pedibúsque salignis.
Vestibus hunc velant, quas non nisi tempore festo
Sternere consuerant: sed & hæc vilísque vetusque
Vestis erat, lecto non indignanda saligno.
Accubuere dei: mensam succincta, treménsque

Ponit anus:mensæ sed erat pes tertius impar;
Testa parem fecit.quæ postquam subdita cliuum
Sustulit;æquatam menta extersere virenti.
Ponitur hic bicolor sinceræ bacca Mineruæ,
Conditáque in liquida corna autumnalia fæce,
Intybáque, & radix, & lactis massa coacti,
Ouáque,non acri leuiter versata fauilla:
Omnia fictilibus.post hæc cælatus eodem
Sistitur argento crater,fabricatáque fago
Pocula,quà caua sunt flauentibus illita ceris.
Parua mora est:epulásque foci misere calentes:
Nec longæ rursus referuntur vina senectæ,
Dántque locum mensis paulùm seducta secundis.
Hic nux,hic mista est rugosis carica palmis,
Prunáque, & in patulis redolentia mala canistris,
Et de purpureis collectæ vitibus vuæ.
Candidus in medio fauus est. SVPER OMNIA VVLTVS
ACCESSERE BONI, nec iners, paupérque voluntas.
Interea quoties haustum cratera repleri
Sponte sua, per séque vident succrescere vina,
Attoniti nouitate pauent: manibúsque supinis
Concipiunt Baucísque preces timidúsque Philemon;
Et veniam dapibus,nullísque paratibus orant.

614. DEORVM SPRETOR] Lib.3. *Contemptor superûm Pentheus.* Talis infrà Erisichthon: *Qui numina diuûm Sperneret, & nullos aris adoleret honores.*

615. MENTISQ. FEROX IXIONE NATVS] Bene, *ferox*, quia pater Ixion Centauris, Pirithoi pater. Hellenismus verò est: *Ferox mentis, vt sceleris purus, animi dubius*, & similia.

616 FICTA REFERS] mera commenta sunt quę retulisti; tute excogitasti hæc.

NIMIVMQ. PVTAS A. POTENT. ESSE DEOS, &c.] Dare, & adimere figuras, mutare corpora aliis corporibus, maius est, quàm vt cadat in deos. Hoc diis tribuit in vestibulo totius voluminis:

In noua fert animus mutatas dicere formas
Corpora: dij cœptis (nam vos mutastis & illas)
Aspirate meis.

Vbi docuimus aduersus Scalig. particulam *Et* non copulatiuę, sed causalis vim habere, & esse anastrophen pro, *nam & vos mutastis illas.* B

618. OBSTVPVERE OMNES, NEC TAL. O. PROB.] Quotquot accumbebant, tam audaci & impio sermone offensi sunt, credentes deos posse omnia.

619. ANIMO MATVR. ET ÆVO] Præ cæteris offensus est vir prudentia & senio venerabilis Lelex; cuius indicium, quòd aliis tacentibus ipse deos à calumnia vindicat. Virgil.5 *Hoc Helymus facit, hoc æui maturus Acestes.* Et lib.9. *Hic annis grauis, atque animi maturus Alethes.*

620. IMMENS. E. FINEMQ. POTENT. CÆL. N. HABET] *Cælum* pro cælitibus, continens pro contento. tropus notissimus. Virg. de Tibri lib.8. *Cælo gratissimus amnis*, cælitibus. Sententia horum duorum

A carminum manifesta, deos posse omnia, esse omnipotentes. Ita equidem credo, si veri dii essent. Quanquam si veri, non dii, sed vnus esset Deus, sicut est. Plures enim esse non possunt, nedum xxx. millia, quot Romã habuisse scriptum legimus.

622. QVOQ. MIN. DVBITES, TILIÆ, &c.] Exemplo firmat dicta sua.

624. IPSE LOCVM VIDI] Testibus oculatis summa fides habenda.

NAM ME PELOPEIA PITTHEVS MIS. IN ARVA] Pater meus Pittheus misit me in Phrygiam, vbi quondam regnauit Tantalus pater Pelopis, & regnauit etiam auus meus. Incerta & obscura narratio de hoc Lelege.

626. TELLVS HABITABILIS OL. IN] Antequam eò Iupiter & Mercurius diuerterent, ipsi enim in stagnum verterunt.

B 628 IVPITER HVC SPECIE MORTAL.] humana specie velati eò venerunt Iupiter & Atlantis ex Maia nepos Mercurius, eiusdem Iouis filius. *Mortalis* quasi κατ' ἐξοχὴν de solo homine vsurpatur, quo apud nos Christianos amissa eius in paradiso immortalitas subnotatur. Sic lib.1. *Et deus humana lustro sub imagine terras.* At enim, si dii speciem humanam non gerunt, cùm tamen à poëtis facere omnia humana inducuntur, quam ergo gerunt? Maiores corpore, & habitu augustiores deos deasque credebant, quod & Virg. docuit 2. Æneid. vbi Æneas de matre sibi apparente:

Cùm mihi se non antè oculis tam clara videndam
Obtulit, & pura per noctem in luce refulsit
Alma parens, confessa deam, qualísque videri
Cælicolis, & quanta solet.

Vbi

Vbi lege quæ in Symb. ex T. Liuio, Suetonio, Tacito, Turnebo & Lipsio petiuimus.

629. Positis cadvcifer alis] *Caduceum* virga & sceptrum Mercurii, *κηρύκειον*. *Alæ* sunt talaria. Legationis insigne *caduceum* venerabile. Caduceatorem ad Lotophagos noscendos, & loca illa lustranda securitatis caussa cum sociis mittit Vlysses Odyss. 9. Lege c. 5. Caroli Paschalii de legato, vbi & de virga Mercurii, cui *caducea* nomen.

630. Mille domos adiere, &c. mille domos clavsere] Vt hominum liberalitatem & hospitalitatem explorarent, ostiatim circumierunt. Hoc autem genus ornamenti, in varia vocum earundem iteratione positum notauimus, & exempla ex hoc eodem opere lib. 4. aggregauimus.

632. Stipvlis, et canna tecta palvstri] *Tectum* de straminibus & arundinibus, non de scandulis aut tegulis fuit. Ex tecti vilitate licet æstimare reliquam elegantiam. Eclog. 1. Melibœus pastor de sua domuncula: *Pauperis & tiguri congestum cespite culmen*. Et tamen ibid. *sua regna* vocat.

633. Sed pia Bavcis anvs, &c.] iam grandæui Baucis & Philemon, ex quo in adolescentia sua connubio iuncti fuerant, eam habitarunt.

635. Pavpertatemq. ferend. effecere lavem] Euclio in Aulul. *Pauper sum, fateor: quod dij dant, fero.* Noster poëta ni fallor, *leue fit quod bene fertur onus*. Et *paupertatẽ*, & quoduis aliud malum atque incommodum æquus, hoc est, placidus & tranquillus animus, qui est ærumnæ condimentum, siue ipsa *patientia*, vt dixit Horat. ode 24. lib. 1. leuius reddit. Quem locum ad paupertatis tolerantiam videtur transtulisse Ouid. cùm audiendorum carminum Horatianorum sitientem se fuisse, & ipse eleg. vlt. 4. Trist. affirmet, & sententiæ inde plures ab eodem desumptæ referantur, quod obseruat Ioseph. Castalio Decad. 8. cap. 2. Clarissimos viros, quos sua paupertas delectauit etiam, enumerat Ælian. l. 2. cap. 43. Inter multa præclarè dicta de *paupertate* Apuleius in Apologia: *Eadem est apud Græcos in Aristide iusta, in Phocione benigna, in Epaminonda strenua, in Socrate sapiens, in Homero diserta.*

637. Nec refer. dom. illic famvl. &c.] iidem domini, ijdem famuli sunt, sibimet imperant, sibimet seruiunt.

640. Svmmissoq. hvmil. intrar. v. postes] parui penates & casæ altam ianuam haud postulabant, nec ad necessitatem, nec ad decorum. Et incolas ipsos senectus incuruarat, vt ingredientes submittere se minùs etiam cogerentur. Dii autem statura celsiores inclinare verticem debuerunt.

641. Membr. senex posito, &c.] Enucleatè docet, quàm se officiosos duo hi coniuges in deos præstiterint. Primùm ergo sedem illis apponit communem Philemon.

642. Qvod svper iniecit text. &c.] Exsequitur separatim laborem & studium aniculæ. Super quod sedile iniecit stragulum rude, vt honoratiùs & molliùs sederent.

643. Et ignes svscit. hester.] De carbunculis viuis, adhuc sub cinere ex hesterno foco latentibus, ignem struit, olusculis & suillæ coquendis.

644 Foliisq. et cortice sicco nvtrit] rapiunt enim flammam. Suprà, vbi Althea fatalem ramum profert, vt eum igni consumat, *Tædasq́, &*

A *fragmina poni Imperat, & positis inimicos admouet ignes.*

645. Et ad flamm. anima pero. anili] sufflando flammam in illa arida nutrimenta inducit. Sed *senili anima* signatè, quantum sufflare anilitas potuit. *Anima* pro spiritu, vento, flatu, halitu dixerunt boni auctores. Senem Euclionem vsque adeò auarum esse autumat in Aulular. Strobilus seruus, vt cùm it dormitum, follem obstringat ob gulam, *ne quid animæ fortè amittat dormiens*. In Mercatore:

> *Iam plenus ætatis, animaq́, fœtida,*
> *Senex hircosus.*

Aurarum leues animæ est apud Lucret. l. 5. Et Horat. ode 12. l. 4. *Impellunt animæ lintea Thraciæ.*

646. Mvltifidasq. faces] tædas inspicatas.

Ramaliaq. arida] solida quippe ligna, &
B trunculos (scheitter) non habebant. Repete è superioribus in fab. Altheę, sect. 9. *Tædasq́, & fragmina poni Imperat.*

647. Parvoq. admovit aheno] duobus duntaxat quod ederent coctura; ideo paruo aheno.

649. Trvncat olvs foliis] resecat folia de olere, truncos, seu thyrsos, seu caules relinquens.

Fvrca levat ille bicorni] non decebat virum stare otiosum, ergo adiuuat vxorculam in ministerio.

650. Sordida terga svis, nig. &c.] propter fumum, qui denigrauerat & sordidauerat in angustiis illis omnia. *Succidia* Ciceroni in Catone est latus porci salitum, & ad vsum familiæ in cibum de ligno suspensum, vnde partes succiduntur.

C 651. Servatoq. div resecat, &c.] ipsa Baucis, non Philemon. Diu seruato, quia oleribus quamdiu poterant victitabant, serò, & non nisi festis diebus tergus illud gustaturi.

652. Partem exigvam] & quia, vt suprà monui, tantùm duobus parabat prandium, ideo & paruum ahenum astituit; & quia parsimoniæ studebant.

Sectamq. domat fervent. vnd.] elixat. lib. 1. *Atque ita semineces partim feruentibus artus Mollit aquis.*

653. Interea] dum suilla elixatur.

Medias fallvnt sermonib. horas, &c.] Colloquendo faciunt, ne mora, dum cibus decoquitur, videatur lõgior: non ipsi dij inter se, sed dii cum hospitibus suis, potissimum cum Philemone,
D Baucis enim curabat in culina. Colloquium ita circumscripsit 1. Fast.

> *Presserat ora deus: tum sic ego nostra resolui,*
> *Voce mea voces eliciente dei.*

654. Erat alvevs illic fagin. &c.] Calida, seu tepida hospitibus pedes abluere mos olim fuit, etiam apud Iudæos. Hinc Saluator Simoni Pharisæo, à quo vocatus erat: *Intraui in domum tuam, aquam pedibus meis non dedisti*, Lucæ 7. c. v. 22.

657. In med. tor. e. de mollib. vlvis, &c.] torus ab intortis herbis. *Toral* inuolucrum, seu operimentum tori, quod elegantiore rursus stragulo obducebatur, conuiuii caussa, aut feriarum. Adeundus Turneb. l. 1. Aduersar. c. 24.

658. Imposit. lecto spond. ped. salig.] *Lectus* sustinet torum. Hic apud tenuiores abiectior & vilior, apud diuites pretiosior.

659. Vestib. hvnc velant, &c.] torum velãt, & ita lectum quoque. Iam dicebamus de toralibus.

bus. Veiùmhæc vestis, seu stragulum istuc, vetus, &minimi pretii erat, lectoque saligno respoodens: qoo tamen non nisi festo die boni coniuges vtebaotur. In eo lecto accumbebant ipsi duo. Poiετaor alioqui in vno discumbere quatuor. Horat. sat. 4. lib. 1. *Sæpe tribus lectis videas cænare quaternos.*

661. LECTO NON INOIGNANO. SALIGNO] vt 8. Æneid. *Et pontem indignatus Araxes.* Sensum non sentientibus tribuere ποιητικώτερον est. Vilissimus lectus vile stragulum iniustè indignaretur.

662. MENS. SVCCINCT. TREMENSQ. PON. ANVS] Succinguntur fęminę, quò expeditiùs labores suos easequantur, venatrices, lotrices, textrices, coquæ, &c. 1. Fastor. *Illa super suras tunicam collecta ministrat.* Trementem frigida senectus reddebat.

664. TESTA PAREM FECIT] fragmentum ollę, suppositum.

B

CLIVVM SVSTVLIT] dorsum, seu eminentiam ex vna parte ad æqualitatem & planitiem cæterarum redegit.

665. MENTA EXTERSERE VIRENTI] Honoris caussa & odoris.

666. PONITVR HIC BICOLOR, &c.] Sequuntur dapes appositæ. Oliua bicolor est, quia viridis, & nigra, vt exponit Raphaël. Nō multo aliam cænam appositurus erat Plin. iun. Septitio Claro, qui cùm promisisset, non venerat. Totam epist. 15. de libr. 1. quoniam breuicula & festiua, transcribemus. *Heus tu, promittis ad cenam, nec venis. Dicitur ius, ad assem impendium reddes, nec id modicum. Parata erant lactuca singula, cochlea terna, oua bina, alica cū mulso & niue (nam hanc quoque computabis, immò hanc in primis, quæ perit in ferculo) oliuæ Bætica, cucurbitæ, bulbi, alia mille, non minùs lauta. Audisses comœdum, vel lectorē, vel lyristē, vel, quæ mea liberalitas, omnes. At tu apud nescio quem ostrea, vuluas, echinos, Gaditanas maluisti. Dabis pœnas, non dico quas. Durè fecisti. Inuidisti nescio an tibi, certè mihi, sed tamen & tibi. Quantum nos lusissemus, risissemus, studuissemus? Potes apparatiùs cænare apud multos: nusquam hilariùs, simpliciùs incautiùs: in summa, experire. Et nisi postea te alys potiùs excusaueris, mihi semper excusa. Vale.*

SINCERÆ MINERVÆ] illibatę, integræ, intactę, virginis denique.

667. CONDITAQ. IN LIQVID. CORN. &c.] *Cornus* arbor, ramis duris ac rigidis, instar cornuum, cuius fructus *cornum*, neutro genere. *Auctumnalia*, tum enim ad maturitatem perueniunt. Virgilio *lapidosa*, Horat. *rubicunda*, epist. 16. lib. 1. *Quòd si rubicunda benignè Corna vepres, & pruna ferant.*

IN LIQVIDA FÆCE] in qua macerantur. Muriam intellige, vt sit periphrasis.

668. INTYBAQ.] *Intybum*, & *intubum* scribitur. Græcis κιχώριον. Horatius numero multitudinis vsus, poëtica licentia penultimam extendit, secundam corripuit, ode 31. lib. 1. *Me pascunt oliuæ Me cichorea, leuesq; maluæ.* Vulgus appellat endiuiam.

ET RADIX] raphanus.

ET LACT. MASSA COACTI] Periphrasis casei, vt eclog. 1. *Et pressi copia lactis.* Varro 4. de ling. lat. *caseus* à coacto lacte, quasi *coaxeus*.

669. OVAQ. NON ACRI LEVIT. VER. FAVILL.] ooa sorbilia, in cinere nō admodum calido cocta. Martial. hunc versum pænè totum mutuatur. lib. 11. epig. 53. *Altera non deerunt* (oua) *tenui versata fauilla.* Proditum litteris inuenio, Americæ popolos teneri incredibili odio τῆς ὠοφαγίας. ouoquam oua

A in cibum adhibent, & vt venena fugiunt. Si quis externus illis præsentibus ouum sorbeat, & demirantur, & inoehuntur: vt qoi gallinam in ouo deuorans, pullationem anteuertat, quod pro indignissimo ducunt.

670. OMNIA FICTILIA.] Conuenienter paupertati suæ, omnia in patinis fictilibus apposita.

671. CÆLAT. SISTIT. ARGENTO CRAT.] tanquam κεραμεῖον, constabat hic crater luto, seu, erat fictilis; veruntamen argento ornatus & cælatus.

FABRICATAQ. FAGO POCVLA] 3. Eclog. *Pocula ponam Fagina.* Pauperum est vti poculis, & alijs vasis escarijs atque potorijs è ligno, quorum vita oolentibus volentibus frugalior, & omnis luxus nescia. Seneca Octauia:

Pectora pauper secura gerit,
Tenet è patula pocula fago.

Legimus tamen aliquando *ligneis* etiam principes magnos delectatos. Et Plin. auctor est, lib. 16. cap. 38. apud antiquos & faginis honorem fuisse. *Manius Curius iurauit, se ex præda nihil attigisse, præter guttum faginum, quo sacrificaret*: ait C. Plinius lib. 16. cap. 38. Et Scriptor de Viris illustrib. cap. 33. refert, edente Schotto nostro atque emendante sic pro *cado*, *ligneum guttum*: *Cùm interuersa pecunia argueretur, guttum ligneum, quo vti ad sacrificia consueuerat, in medium protulit, iurauitq; se nihil amplius de præda hostili in domum suam conuertisse.* Val. Maximus lib. 4. Memorabil. *ligneo catino* vel *catillo* potiùs cænantem inducit.

672. FLAVENTIB. ILLITA CERIS] cauum po-
C culorum fuisse illitum cera flaua dicit.

673. PARVA MORA EST] Parum intercessit temporis, & frigidis iam nominatis successere cibi calidi, suilla, inquam, de tergore desecta.

674 NEC LONGÆ VINA SENECTÆ] *vinum* recentius: vetustiora siquidem, vt salubriora, carius veneunt, bibunturq; diuitibus. Pindarus Olymp. θ. vinum vetus, & hymnorum recentium flores commendat. Idem *vinum*, vt scriptum extat apud Athenæum lib. 1. non ad voluptatem solùm, sed ad bonam valetudinem conducibilius est, quia cibum magis concoquit, & ob tenuitatem facilè digeritur, vires corporis auget, sanguinem puriorem gignit, placidum somnum conciliat.

675. DANTQ. LOCVM MENS. P. SVBO. SECVNDIS] paulùm intermissa & seposita dant locum bellarijs, quæ *secunda mensa* dicuntur. Cænæ apud Ro-
D manos olim tres erant partes siue missus. Primum vocabant *Antecænam*, siue gustationem, siue gustum. Secundum, in qoo pręcipui & lautissimi cibi, propriè *cænam*. Tertium, in quo *bellaria*, mensam pomorum, siue mensas secundas. Caput cænæ, secundi missus præcipua fercula. Lips. Antiq. lib. 3.

676. HIC NVX, HIC MISTA EST, &c.] Septem genera fructuum recenset, quos apposuerunt, nuces, caricas (species ficorum est) dactylos (is enim palmarum fructus) pruna, poma, vuas, fauum. Atque his tum epulis acceptus est magnus Iupiter, cui solebant mensam delicatissimam & opiparam maximè tribuere, & optimum caseum *Iouis lac* appellabant. Persæ item lautissimas dapes Διὸς, & βασιλέως ἐγκέφαλον *Iouis & regis cerebrum.*

679. SVPER OMN. VVLT ACCESSER. BONI, &c.] Non qui hospitem accipit lautissimè, is gratiam & laudem meretur; sed qui cum hilaritate & volun-

rate

tate maxima, tametsi tenuiculo apparatu. Hanc hilaritatem nunciat vultus. Bonus, aut melior vultus, est non tristis, blandus, amicus voltus. Sallust. in Catilin. *Magisq; vultum, quàm ingenium bonum habere.*

680. NEC INERS, PAVPERQ. VOLVNT.] Posse quidem negatum est multis, velle licet omnibus. Beneficium quamuis modicum mirè commendat propensa & iucunda voluntas. Seneca libr. 6. de benef. c. 11. *Voluntas est, quæ apud nos ponit beneficium.*

681. INTEREA QVOT. HAVST. CRATER. REPLE.
A &c.] Craterem illum argento cælatum, quoties exhauriretur, cernebant nullo infundente repleri vino, quo miraculo obstupescebaot, & vt dijs præsentibus (quod ooodum apertè cognouerant) pauebant.

683. MANIB. SVP. CONCIP. BAVCISQ. PRECES, &c.] Preces istæ venerantium, &, quod sequitur, veniam frugalitati orantium erant. Epulis enim regalibus dignos fuisse tantos deos.

685. NVLLISQ. PARATIBVS] apparatui nimis tenui, qui pro nullo haberi potuit in tam magnis dijs.

Anserem, quem possidebant vnicum, mactari, & sibi apponi dij vetuerunt. In montem vicinum ambobus abductis, vicum præter eorum casam totum summerserunt. Eam in templum ornatissimum conuerterunt: cuius sese Baucis & Philemon sacerdotes, data quiduis optandi potestate constitui voluerunt, & simpl mori optarunt. Impetratum. Nam ad gradus sacelli in arbores conuersi sunt.

VNICVS anser erat, minimæ custodia villæ: X.
Quem dijs hospitibus domini mactare parabant.
Ille celer penna tardos ætate fatigat,
Eluditque diu: tandémque est visus ad ipsos
Confugisse deos. superi vetuere necari:
Diique sumus, meritásque luet vicinia pœnas
Impia, dixerunt, vobis immunibus huius
Esse mali dabitur: modò vestra relinquite tecta,
Ac nostros comitate gradus, & in ardua montis
Ite simul. parent, & dijs præeuntibus, ambo
Membra leuant baculis, tardique senilibus annis
Nituntur longo vestigia ponere cliuo.
Tantum aberant summo, quantum semel ire sagitta
Missa potest: flexere oculos, & mersa palude
Cætera prospiciunt: tantùm sua tecta manere.
Dúmque ea mirantur: dum deflent fata suorum,
Versa vident, queruntque suæ pia culmina villæ.
Illa vetus dominis etiam casa parua duobus
Vertitur in templum: furcas subiere columnæ,
Stramina flauescunt, auratáque tecta videntur,
Cælatæque fores, adopertáque marmore tellus.
Talia cùm placido Saturnius edidit ore:
Dicite, iuste senex, & fœmina coniuge iusto
Digna, quid optetis. cum Baucide pauca locutus,
**Consilium superis aperit commune Philemon.* *Iudicium
Esse sacerdotes, delubráque vestra tueri

Posci-

Poscimus: &,quoniam concordes egimus annos,
Auferat hora duos eadem: nec coniugis vnquam
Busta meæ videam: neu sim tumulandus ab illa.
Vota fides sequitur. templi tutela fuere,
Donec vita data est. annis æuóque soluti
Ante gradus templi cùm starent fortè, locique
Narrarent casus, frondere Philemona Baucis,
Baucida conspexit senior frondere Philemon.
Iámque super geminos crescente cacumine vultus,
Mutua, dum licuit, reddebant dicta: valéque
O coniux, dixere simul: simul abdita texit
Ora frutex: ostendit adhuc Tyaneïus illic
Incola de gemino vicinos corpore truncos.
Hæc mihi non vani (nec erat cur fallere vellent)
Narrauere senes. equidem pendentia vidi
Serta super ramos: ponénsque recentia, dixi,
Cura deûm dij sint, &, qui coluere, colantur.

686. MINIMÆ CVSTODIA VILLÆ] parua domus, patoi penates, casa dixit antea. Villa est domus, aut domuncula ruri, ein paurenhoff/ ein mayrhoff/ non quod imperiti putant, ein hoff. Tacitè admonet nos anserum custodum Capitolii, quorum strepitu excitati Romani, Gallos murum conantes ascendere depulerunt. Dictum de hoc in Symb. Virgilianis ad l. 8. Æneid.

687. QVEM DIIS HOSPITIB. DOM. MACT.] Adeò liberalis voluntas erat, vt quidquid haberent, diis honorandis impendendum ducerent, etiamsi esuriendum sibi foret.

688. ILLE CELER PENNA TARD. ÆT. &c.] Ludit aliquantum, narrans, ambos senes ab eo huc illuc cursitante, ne caperetur, defatigatos.

689. TANDEMQ. E. VIS. AD IPS. CONFVG. DEOS] quasi eorum maiestatem sentiret, & quæreret seruatores.

690. SVPERI VETVERE NECARI] supplicem vel ab hoste in fidem par est recipi; & clementia ac misericordia inprimis decet deum, à quo exempla petere homines conuenit.

691. DII Q. SVMVS, &c.] quod hactenus tacuerunt, nunc apertè profitentur, vicinisque ob inhospitalitatem mala, ipsis bona pollicentur.

694. AC NOSTR. COMITATE GRADVS] sequimini nos. Verbum priscum *comito*, *comitor*, quod aliquoties in Tristibus & apud Propertium inuenitur.

IN ARDVA MONTIS ITE SIMVL] *ardua montis* hellenismus, vt, *strata viarum*, *plana camporum*. In arduum, seu altum montem.

696. MEMORAB. SVNT OCVLIS, &c.] quàm ἐναργῶς, quàm euidenter, quàm manifestè? non hæc legimus & audimus, sed oculis ipsis videmus propemodum.

698. QVANT. SEMEL IRE SAGIT. MISSA POT.] quantum spatium traiectu sagittæ conficitur.

699. FLEXERE OCVLOS] retro aspexerunt.

ET MERSA PALVDE CÆTERA PROSPIC.] Suprà: *Meritasq; luet vicinia pœnas Impia.*

A 700. TANTVM SVA TECTA MANERE] tanquam piorum, & de diis bene meritorum.

701. DVM DEFLENT FATA SVORVM] quamquam impiorum, tamen suorum. Humanitas neganda est nemini, propter naturæ consortium, vnde etiam bestiæ mutuum diligunt. Hoc hemistichium cum sequenti versu: *Mersa vident, quæruntq; sua pia culmina villæ*, à glossa esse docet Mariangelus Accursius in Diatriba ad librum Ouidii Metamor. septimum.

703. ILLA VETVS DOMINIS, &c.] Metamorphosis casæ, quam cùm iteratò oculis requirerent, in templum, siue sacellum conuersam aspexerunt. Præmium pietatis.

706. ADOPERTAQ. MARMORE TELLVS] marmoreum pauimentum. Qui subest versus: *Concipiunt Baucisq; preces, &c.* νόθευει.

B 708. ET FÆM. CONIVG. IVSTO DIGNA] Deucalionem & Pyrrham lib. 1. simillimè laudat:

Innocuos ambos, cultores numinis ambos,
Non illo quisquam melior, nec amantior æqui
Vir fuit, aut illa reuerentior vlla deorum.

709. CVM BAVCIDE PAVCA LOCVT.] communicandi consilii.

711. ESSE SACERD. DELVBRAQ. V. TVERI] votum consentaneum eorum pietati. Sequitur alterum.

712. ET QVON. CONCORD. EGIM. ANN.] quos vita semper & mentibus & corporibus coniunctissimos habuit, mors quoque ne separet. Viximus simul, moriamur simul, neuter alteri superstes relinquatur. Simul hac luce defungi, simul efferri, eodem tumulo condi consueuerunt optare concordissimi & inuicem amantissimi coniuges. Quorum honestissima desideria imitantur qui parum honestè amant. Thisbe semet ferro induens propter exanimatum Pyramum lib. 4.

Vt quos certus amor, quos hora nouissima iunxit
Componi tumulo non inuideatis eodem.

C Vide iconem Panthiæ Susorum reginæ apud Philostrat. lib. 2.

715. Vo-

715. VOTA FIDES SEQVITVR] Lib. 3. *Dicta fides sequitur.*

TEMPLI TVTELA FVERE] æditui manserunt, quoad vita mansit.

716. ANNIS ÆVOQ. SOLVTI, ANTE GRAD. &c.] metamorphosis vtriusque in arborem, Philemonis in quercum, Baucidis in tiliam, vt significatum initio.

719. SENIOR PHILEM.] non, senior Baucide, sed senex: comparatiuus loco positiui, ἐλληνισμός. 2. Æneid. *Sic fatus senior*, Priamus.

720. SVPER GEMIN. CRESCENT. CACVM. VVLT.] geminos vultus cacumine arboris operiente.

721. MVT. DVM L. REDDEB. DICTA] sermones amoris plenos miscebant, quamdiu loquendi facultas supererat.

722. TEXIT ORA FRVTEX] cortex arborum quas induebant. Synecdoche.

723 TYANEIVS INCOLA] Si Tyana iuxta Stephanum vrbs est inter Ciliciam & Cappadociam, ad radices Tauri montis, quomodo quod in Phrygia gestum est, Tyaneïus incola ostendere potuit, nempe de *gemino vicino corpore truncos*? An alia Tyana in Phrygia, aut prope Phrygiam?

725. HAEC MIHI NON VANI, &c.] Tota hæc narratio fuit instituta à Lelege, ad redarguendum Pirithoum, qui deorum summam potentiam inficiabatur. Testificatur ergo, se hæc à senibus fide dignis accepisse, quibus mentiendi caussa nulla fuerit. Rei confirmandæ & suum oculati testimonium addit, vidisse se locum, & serta ramis arborum illarum honoris ergò suspensa. Se quoque recentia suspendisse, & bene illis precatum esse.

728. CVRA DEVM DII SINT] Satis impropriè, *cura deûm* pro iis, quibus curæ dii fuerunt. Alioqui propriè, qui diis curæ fuerunt, quorum curam dii gesserunt.

ET QVI COLVERE COLANT.] colantur sanè qui coluerunt deus. Sed si etiam vt dii, quæ regio tot deus capiat? Imitatur Silius hospitalitatem hanc Philemonis & Baucidis rusticorum aduersus Iouem & Mercurium in Falerno item rustico Campano, qui Bacchum in Hispaniam transeuntem, similibus epulis accepit, & ab eo vites Falerni feraces in præmium retulit. Vide lib. 7. *Maßica sulcabat meliore Falernus in æuo*, &c.

Transformationes Protei, Metræ Erisichthonis filię, & ipsius Acheloi. Sed priùs de Erisichthonis impietate sacrilega, qui deorum omnium irrisor, quercum annosam & celebrem, Cererique sacram ausus est succidere. Quem Dryades apud ipsam deam accusant. Ea virum fame inexplebili vt eradicet, Oreadem ad Famem cum mandatis mittit: cuius locus & habitus seu persona dexterrimè describuntur.

DESIERAT; cunctósque & res & mouerat auctor: XI.
Thesea præcipuè: quem facta audire volentem
*Mira deûm, nixus cubito Calydonius * amnis* *heros
Talibus alloquitur: Sunt, ô fortissime, quorum
Forma semel mota est, & in hoc renouamine mansit.
Sunt quibus in plures ius est transire figuras:
Vt tibi complexi terram maris incola Proteu.
Nam modò te iuuenem, modò te videre leonem:
Nunc violentus aper, nunc quem tetigisse timerent,
Anguis eras: modò te faciebant cornua taurum.
Sæpè lapis poteras, arbor quoque sæpè videri:
Interdum faciem liquidarum imitatus aquarum
Flumen eras: interdum vndis contrarius ignis.
Nec minùs Autolyci coniux Erisichthone nata
Iuris habet. pater huius erat, qui numina diuûm
Sperneret, & nullos aris adoleret honores.
Ille etiam Cereale nemus violasse securi
Dicitur: & lucos ferro temerasse vetustos.

 Stabat

Stabat in his ingens annoso robore quercus,
Vna nemus: vittæ mediam memorésque tabellæ,
Sertáque cingebant, voti argumenta potentis.
Sæpè sub hac Dryades festas duxere choreas:
Sæpè etiam manibus nexis ex ordine trunci
Circumiere modum: mensuráque roboris vlnas
Quinque ter implebat: nec non & cætera tantum.
Sylua sub hac omnis, quantum fuit herba sub illa.
Nec tamen idcirco ferrum Triopeïus illa
Abstinuit: famulósque iubet succidere sacrum
Robur. &, vt iussos cunctari vidit, ab vno
Edidit hæc rapta sceleratus verba securi:
Non dilecta deæ solùm, sed & ipsa, licebit,
Sit dea, iam tanget frondente cacumine terram.
Dixit, & obliquos dum telum librat in ictus,
Contremuit, gemitúmque dedit decidua quercus:
Et pariter frondes, pariter pallescere glandes
Cœpere; ac longi pallorem ducere rami.
Cuius vt in trunco fecit manus impia vulnus:
Haud aliter fluxit discusso cortice sanguis,
Quàm solet ante aras, ingens vbi victima taurus
Concidit, abrupta cruor è ceruice profundi.
Obstupuere omnes: aliquísque ex omnibus audet
Deterrere nefas, sæuámque inhibere bipennem.
Aspicit hunc, mentísque piæ cape præmia, dixit
Thessalus: inque virum conuertit ab arbore ferrum,
Detruncátque caput, repetitáque robora cædit.
Editus è medio sonus est cum robore talis,
Nympha sub hoc ego sum, Cereri gratissima, ligno;
Quæ tibi factorum pœnas instare tuorum
Vaticinor moriens, nostri solatia lethi.
Prosequitur scelus ipse suum, labefactáque tandem
Ictibus innumeris, adductáque funibus arbor
Corruit, & multam prostrauit pondere syluam.
Attonitæ Dryades damno nemorúmque, suóque,
Omnes germanæ Cererem cum vestibus atris
Mœrentes adeunt, pœnámque Erisichthonis orant.
Annuit his, capitísque sui pulcherrima motu
Concussit grauidis oneratos messibus agros,
Molitúrque genus pœnæ miserabile, si non
Ille suis esset nulli miserabilis actis,
Pestifera lacerare fame: quæ, quatenus ipsi
Non adeunda deæ (neque enim Cererémque, Famémque
Fata coire sinunt) montani numinis vnam
Talibus agrestem compellat Oreada dictis.
Est locus extremis Scythiæ glacialis in oris,
Triste solum, sterilis, sine fruge, sine arbore tellus:

Frigus

Frigus iners: illic habitant Pallórque, Tremórque,
Et ieiuna Fames: ea se in præcordia condat
Sacrilegi scelerata, iube: nec copia rerum
Vincat eam: superétque meas certamine vires.
Neue viæ spatium te terreat: accipe currus:
*Accipe, quos frenis * altè moderere dracones:*
Et dedit. illa dato subuecta per aëra curru,
Deuenit in Scythiam, rigidíque cacumine montis
(Caucason appellant) serpentum colla leuauit,
Quæsitámque Famem lapidoso vidit in agro,
Vnguibus, & raris vellentem dentibus herbas.
Hirtus erat crinis, caua lumina, pallor in ore,
Labra incana situ, scabri rubigine dentes,
Dura cutis, per quam spectari viscera possent:
Ossa sub incuruis extabant arida lumbis:
Ventris erat pro ventre locus, pendere putares
Pectus, & à spinæ tantummodo crate teneri.
Auxerat articulos macies, genuúmque tumebat
Orbis, & immodico prodibant tubere tali.
Hanc procul vt vidit (neque enim est accedere iuxtà
Ausa) refert mandata deæ, paulumque morata,
Quanquam aberat longè, quanquam modò venerat illuc;
Visa tamen sensisse famem, retróque dracones
Egit in Æmoniam versis sublimis habenis.

*alites, sic, vt tertia vocalis euanescat. Intelligit πτηνούς.

729. DESIERAT, CVNCTOSQ. ET RES, &c.] finem dicendi fecerat Lelex, mouitq; andientes & rei narratæ admirabilitas, & dicentis grauitas atque auctoritas.

730. QVEM FACTA AVD. VOLENT. MIRA DE. &c.] Theseum his auditis cupido cepit plura deorum miracula cognoscendi. Inde, & ex proxima duorum coniugum transformatione Achelous arrepta occasione alias, & primùm Protei commemorat.

732. SVNT QVORVM FORM. SEMEL MOTA EST, &c.] Duo genera μετεμμεμορφωμένων ponit. Quidam enim semel aliam formam subierunt, & in ea permanserunt. Quidã in alias atq; alias transierũt.

735. VT TIBI COMPLEXI TERR. &c.] Prioris generis exempla non adducit, quorum magna copia & nota satis: posterioris, πολυμορφίας videlicet, Proteum, Metram, & semet.

COMPLEXI TERR. MARIS INCOLA PROTEV] Proteus Oceano & Thety natus, dijs marinis annumeratur. Mare autem complectitur terram, eóque superius est, vt aër ipsis aquis, & aëre ignis, & igni cælum.

736. NAM MODO TE IVVEN. MODO TE VIU. LEON. &c.] De mutabilitate *Protei*, quam nemo copiosiùs nostro Poëta tractauit, Virgil. 4. Georg ex Homeri Odyss λ.

Fiet enim subitò sus horridus, atraq; tigris,
Squammosúsq; draco, & fulua ceruice leæna:
Aut acrem flammæ sonitum dabit, atque ita vinclis
Excidet, aut in aquas tenues dilapsus abibit, &c.

A Horat. sat. 3 lib. 2. *Fiet aper, modò auis, modò saxum, & cùm volet, arbor.* idem epist. 1. lib. 1. *Quo teneam vultus mutantem Protea nodo.* Vide Prouerb. *Proteo mutabilior.* Et Lucian. in marinis, & Natalis lib. 8. Mytholog. cap. 8.

737. QVEM TETIGISSE TIM. ANGVIS] Venenosa periculosè, vel potiùs perniciosè tangi quis nescit? Mutationes Protei recensentur hę, isto quidem loco. In iuuenem, in leonem, in aprum, in anguem, in taurum, in lapidem, in arborem, in flumen, in ignem.

742. NEC MIN. AVTOLYCI CONIVX, &c.] Metra Erisichthonis filia nupsit Autolyco, patri Anticleæ, quæ Vlyssis mater fuit. Priùs docet qualis Metræ huius parens.

B 743. QVI NVM. DIVVM SPERNER. &c.] Deos omnes despectum ibat, nec cuiquam sacrificare dignabatur.

745. ILLE ET. CEREALE NEM. VIOL. SECVRI] Totum nemus Cereri sacrum fuit, quod violare ausus est impius, cæsis inde arboribus.

746. ET LVCOS FERRO TEMERASSE VETVST.] Lucos vocat, quod antea nemus. Lib. 3. *Sylua vetus stabat, nulla violata securi.* Illos ergo succidendis temerè arboribus violare ac profanare non est veritus.

747. INGENS ANNOSO ROB. QVERC. VNA NEMVS] Et vetus, & ampla adeò, vt ramis densis, lateque diffusis sola paruum quoddam nemus efficere videretur. Infrà nominabit syluam.

748. VITTÆ MEDIAM, MEMORESQ. TABELL. &c.]

&c.] Anathematis, vittis, sertis erat ornatissima. *Memores tabellæ*, quæ aspicientes voti impetrati reddebant memores, seu quæ votis damnatorum gratam memoriam testarentur.

750. SÆPE SVB HAC DRYAD. &c.] Dryades syluarum & nemorum deæ, ad tam eximiam quercum ludere honoris caussa consueuerant.

752. MENSVRAQ. ROB. VIN. QVINQ. TER] crassitudo cubitos xv. continebat.

753. ET CÆTERA T. SYLVA SVB H. &c.] tanto reliquas arbores hæc quercus altitudine excedebat, quanto herbas excedebant arbores. Eclog. 1. ostendens quanto illustrior & maior esset Roma cæteris vrbibus, comparatione rustica sic ait:

Verùm hæc tantum alias inter caput extulit vrbes,
Quantum lenta solent inter viburna cupreßi.

755. NEC FERRVM ABSTINVIT TRIOP.] Quamuis esset eiusmodi, tam ingens, tam ornata, tam sacra. *Triopeius* à patre Triope.

756. FAMVLOSQ. IVBET SVCCID. S. ROBOR.] Aliquid religionis fortè obijciebatur ei, vt non auderet sua manu nefas patrare. Proinde famulis dat negotium, quasi non pari crimine teneretur iussor & patrator. Aut laborem hunc seruilem fugiebat, quem tamen suscepit audacissimè illis detrectantibus.

757. ET VT IVSSOS CVNCT. VIDIT] formidabant enim malum diuinitus, propter sacrilegium.

759. NON DILECTA DEÆ SOL. &c.] Hamadryades nymphæ dicuntur cum arboribus nasci, & occidere. Contemnit igitur & ipsam nympham incolam, & Cererem, cui nec ipsi, si in ea quercu inesset, parsurum confirmat.

761. DVM TELVM LIBRAT] securim, seu bipennem. latè enim patet nomen teli.

762. CONTREM. GEMIT. DEDIT, &c.] Hoc prodigio moueri par fuit, & cœpto desistere. Ostendens Virgil. 2. Æneid. quo pacto concidisset Troia Græcis vastantibus & diruentibus, similitudinem ducit ab arbore vetusta, ex Homero Iliad. δ. desumptam. Eandem hoc loco Ouidius adumbrat:

At veluti summis antiquam in montibus ornum,
Cùm ferro accisam, crebrisq́; bipennibus instant
Eruere agricolæ certatim illa vsque minatur,
Et tremefacta comam concusso vertice nutat:
Vulneribus donec paulatim euicta, supremùm
Congemuit, traxitq́; iugis auulsa ruinam.

DECIDVA QVERCVS] Propter modulum syllabæ secundæ, quam sciunt omnes contractam esse, sunt qui ex manuscriptis, & aliquot excusis legant *Dodonia quercus*. Afferuntur & aliæ lectiones à Ciofano. Quid si à *cado*, non à *cædo* donauit vocem *decidua* Ouidius?

766. HAVD ALITER FLVX. D. CORT. SANGVIS, &c.] Oportet vtique amputatis tauri ceruicibus multum sanguinem profluere. Auget igitur rem, cùm de nympha non minùs profluxisse ait. Lege 3. Æneid. principio historiam de Polydoro, è cuius corpore Æneas ignarus virgulta vellit: *Quibus atro liquuntur sanguine guttæ.*

769. OBSTVPVERE OMNES] Famuli hæc videntes in stuporem dati sunt re inexspectatissima. Horrendum, & dictu mirabile monstrum.

ALIQVISQ. EX OMNIB. AVD. DETERRER. NEFAS] A tanto scelere erat qui verbis grauibus sacrilegum deterrere conaretur, diceretque: *Parce* A *pias scelerare manus*, vt scriptum est 3. Æneid.

771. MENTISQ. PIÆ CAPE PRÆM. DIXIT] Ironia, seu sarcasmus.

773. REPETITAQVE ROB. CÆDIT] Multis enim ictibus ad prosternendam tantam molem opus fuit.

776. QVÆ TIBI F. POEN. &c. VATICIN. MORIENS] Vaticinari vicinos morti, eorumque vaticinia habere exitum, ad illud Cassandræ morientis in Agamemnone apud Senecam: *Veniet & vobis furor*, ex Homero Iliad. χ. vbi Achilli mortem prædicit Hector, ex Sophoclis Aiace Flagellifero, vbi ille heros Agamemnoni & Vlyssi imprecatur vt occidantur à charissimis, ex Virgil. 10. vbi Orodes Mezentio vicinam mortem prænuntiat, & ex alijs, atque etiam ex hoc ipso loco Delrius noster demonstrat. Gregor. Mag. Dialog. lib. 4. cap. 26. in B hunc modum scribit: *Ipsa aliquando animorum vis subtilitate sua aliquid præuidet. Aliquando autem exituræ de corpore animæ per reuelationem ventura cognoscunt. Aliquando verò tam, dum iuxtà sunt, vt corpus deserant, diuinitus afflata, secreta cælestia in incorporeum mentis oculum mittunt.* Mox quoddam exemplum de quodam aduocato, biduo antè ex lateris dolore Romę defuncto producit, qui in templo B. Sixti, quò se postulatis vestibus indutus iturum dixerat, contra mentem & voluntatem se efferentium (alio quippe in loco eum sepeliendum deferebant, & quod ille dixisset penitus ignorabant) sepulturā accepit.

777. NOSTRI SOLATIA LETHI] quo æquiore animo extinguor, quia tibi malè futurum scio & C prædico.

778. PERSEQ. SCEL. ILLE SVVM] quia contemptor deorum, ideo surdus ad monita.

779. ADDVCTAQ. FVNIB.] attracta, seu detracta alligatis funibus.

780. ET MVLT. PROSTRAVIT POND. SYLVAM] suo casu multas arbores humi deiecit. 2. Æneid. *Traxitq́; iugis auulsa ruinam*, vicinarum scilicet arborum.

781. ATTONITÆ] consternatæ.

NEMORVMQ. SVOQ.] nemoris, propter excisas arbores; suo, propter nympham occisam.

782. CVM VESTIB. ATRIS MOERENT. ADEVNT] luctui conueniunt atræ, seu pullæ vestes, vt albę & candidæ lætitiis.

785. PŒNAMQ. ERISICHTH. ORANT] indicato D subaudi priùs eius facto nefario.

784. CAPITISQ. SVI MOTV CONCVSSIT GRAVIO. &c.] non minus ei potestatis & auctoritatis esse debet in suo regno, in agris & segetibus inquam, quàm Neptuno in suo, in vndis nimirum. Vt ergo Acheloo pro Perimele rogante suprà: *Mouit caput aequoreus rex, Concußitq́; suis omnes assensibus vndas*: ita hîc Ceres annuens precibus Dryadum, & se pœnas de scelesto sumpturam significans, agros cum segetibus tremefacit.

786. GENVS POENÆ MISERABILE] Fame emori, vt ille fame debuit, genus mortis dirissimum.

SI NON ILLE S. ESSET NVLLI MISER. ACTIS] Atrocitas scelerum, & obfirmatus, ac nunquam pœnitens animus nullam meretur misericordiam.

788. QVÆ QVATEN. IPSI NON ADEVND. DEÆ] Iuno, vt vexaret tempestate Troianos, magna dea minorem deum adiit, Æolum ventorum regem,

ab

ab eoque petiuit, vt naues vel summergeret, vel dissiparet. 1. Æneid. Sed hæc tam pugnantia & contraria non fuerunt, vt Cererem copiæ & saturitatis deam adire Famem, deam inopiæ & inanitatis, illique supplicare.

790. MONTANI NVMINIS VNAM OREADA] ab ὄρος mons dicuntur Oreades, nympharum genus.

792. EST LOCVS EXTREMIS SCYTHIÆ GLACIALIS, &c.] Topographia loci, vbi habitat *Fames*, ipsius naturæ conuenientis. Sic libr. 2. antequam mittatur à Pallade ad Aglauron Inuidia, domus eius describitur: *Domus est imis in vallibus antri*, &c.

793. TRISTE SOLVM, &c.] De Scythia Asiatica sermo est, non de Europæa, in quam ipse exul proiectus: cui tamen omnia hæc conueniunt, vt ex libris Trist. & de Ponto liquet.

795. ET IEIVNA FAMES] Perpetuum epitheton *ieiuna*. Quando enim famelici non sunt ieiuni?

EA SE IN PRÆCORDIA COND. SACRILEG.] Sic mandatu Iunonis Tisiphone in ædes Athamantis Thebarum regis veniens lib. 4. quod coxerat venenum, *vertit pectus in amborum* (ipsius scilicet, & vxoris Inûs) *præcordiaq; intima mouit.* Facetissimè apud patrem facetiarum ac leporum in Sticho Gelasimus Parasitus *Famis* sese filium coniectat, matrique suæ miro modo gratias agit. Ausculta:

Famem fuisse suspicor matrem mihi,
Nam postquam natus sum, satur numquam fui.
Sed quam ego matri meæ refero inuitissimus,
Eam neq; refert quisquam omniũ hominum gratiã,
Neque retulit, quam ego refero meæ matri fami.
Nam me illa in aluo gestauit menses decem,
Ast ego illam in aluo gesto plus annos decem.
Atque illa puerum me gestauit paruulum,
Quo minus laboris cepisse illam existimo.
At ego non pauxillulam in vtero gesto famem:
Verùm hercle multo maximam & grauissimam.
Vteri dolores mihi oboriuntur quotidie,
Sed matrem parere nequeo, nescio quomodo.

796. NEC COPIA RERVM VINCAT EAM, &c.] nihil fami eius sedandæ sufficiat, esuriat infinitè.

798. NEVE VIÆ SPATIVM TE TERREAT, &c.] Scythia enim vltimus orbis, seu in finibus orbis posita, terrarum remotissima, ad quam pedibus ambulare nimium quantum molestum & onerosum, præsertim teneræ virgini. Commodat igitur illi currum suum cum draconibus.

799. ALTE MODERERE] per aërem moderere in sublimi, vt sequitur. Alati erant hi dracones. Proinde *altes* pro *alites* scribendum censet Gebhardus. Vide Crepund. 2. cap. 14.

801. RIGIDIQVE CACVMINE MONTIS, CAVCASON APPELLANT] montium omnium altissimum esse tradit Herodot. In exprobranda animi duritie, contumacia & immanitate habet locum etiam Caucasus, vt saxa, ferrum, scopuli, tigres, adamantes, &c. Virgil. 4. Æneid.

Nec tibi diua parens, generis nec Dardanus auctor,
Perfide, sed duris genuit te cautibus horrens
Caucasus.

A *Inhospitalis* Horat. ode 22. lib. 1. Et ode 1. Epod. Græcis ἄξεινος, ἀπάνθρωπος, ἄβατος.

802. SERPENT. COLLA LEVAVIT] Serpentes, dracones, angues in curru Medeæ pro eodem dixit. Leuauit eorum colla, ademit iis iugum Die hat ausgespant.

803. LAPIDOSO VIDIT IN AGRO, &c.] Confer ὑποτύπωσιν, & εἰδωλοποιΐαν hanc cum Inuidiæ lib. 2. & non minùs hîc, quàm ibi admirare omni admiratione maius Poëtæ ingenium, facundiamque incredibilem. Lapidosus ager aptus est tristi solo, sterili, sine fruge, sine arbore.

804. VNGVIBVS ET RARIS VELLENT. D. HERB.] Cùm panis deest, non herbæ modò, sed alia quoque ab esu nostro aliena esitantur. Quæ accidunt fame intoleranda laborantibus, ex ijs eam pulchrè
B componit, & ornat, & τὸ ἀνώμαλον festiuissimè εὐμεταποιεῖ.

805. HIRTVS ERAT CRIN. CAVA LVMINA, &c.] En tibi picturam loquentem.

806. LABRA INCANA SITV] ex squalore & illuuie quendam situm præseferentia, & subalbida.

SCABRI RVBIGINE DENTES] Quibus sordidi sunt ex oris illuuie dentes, *scabrones* dicuntur, & ipsum vitium *scabies*. Cæl. Aurelian. lib. 3. Chronicorum cap. 3. *Oris pedor, quibusdam etiam gingiuarum putredo, cum scabro dentium detrimento.* Veteres emaculabant dentes puluisculo. Plinius libro 7. cap. 16. Tertullianus de pœnitent. *Cedo puluerem dentibus elimandis.* Sauaro in epist. Sidonij lib. 3. De Inuidia libr. 2.

C *Pallor in ore sedet, macies in corpore toto,*
Nusquam recta acies, liuent rubigine dentes.

807. DVRA CVTIS, PER QVAM SPECTARI VISCERA POSSENT] Durities, & rigor cutis diaphaniæ non obstabat. Nam & vitrum est durum, & tamen perspicuum. Crassities obstat, quæ in Fame nulla erat, qua nihil extenuatius. Euclio senex in Aulularia, de agno macilentissimo, quem se misisse in eius ædes ad coquendam cœnam nuptialem dicit Megadorus.

Qui ossa atque pellis totus est, ita cura macet.
Quin exta inspicere in sole etiam viuo licet,
Ita is pellucet, quasi laterna Punica.

808. OSSA SVB INCVRVIS EXTAN. &c.] ossium eminentia defectionem carnis arguit. Vbi nihil carnium, summa vtique macies.

D 809. VENTRIS ERAT PRO VENTRE LOCVS] venter sine ventre ἄκοιλος κοιλία

PENDERE PVTARES PECTVS ET A SPIN. &c.] spinam dorsi, vnde costæ vtrinque prodeunt, à similitudine cratem nominat. Ab hoc crate, seu cratibus pectus, quod nihil nisi pellis erat, suspensum videbatur.

811. AVXERAT ARTICVLOS MACIES, &c.] propter nimiam maciem, seu macritudinem articuli extabant altiùs. Idem cernebatur in iunctura genuum, & talis.

813. NEQ. ENIM EST ACCED. IVXTA AVSA] ne famem in corpus attraheret ex propinquitate. De Iride à Iunone ad Somnum cum mandatis missa lib. 11. simile omnino:

——— Postquam mandata peregit
Iris, abit: neque enim vlteriùs tolerare soporis

 Vim

Vim poterat; labiq; vt somnum sensit in artus,
Effugit.

814 REFERT MANDATA DEÆ] quæ quidem his verbis concepta fuere:

——— Ea se in præcordia condat
Sacrilegi scelerata iube: nec copia rerum, &c.

PAV VMQ. MORAT QVANQ. ABER. LONGE, &c.] Tanta vis Famis erat, vt vel primùm venientem, & procul stantem afficeret, & esurie co[...] Sic Iris lib. 11. vbi mandata Iunonis Som[...] fuit paucis verbis, abit:

——— Neque enim vlterius tolerare soporis
Vim poterat: labiq; vt somnum sensit in artus,
Effugit.

817. EGIT IN ÆMONIAM] in Thessaliam, vnde venerat.

Obstupescendi effectus famis insaturabilis in Erisichthone Vendit omnia, & filiam. Quæ seruitutem deprecans, à Neptuno in piscatorem senem mutatur. Illudit emptori suo. Variorum

animantium formas induit, patrem alit, qui tandem suos ipsius artus deuorat. Addit Achelous de suis mutationibus, & de vno duntaxat cornu. Sternitur via narrationi insequenti.

XII. *DICTA Fames Cereris (quamuis contraria semper*
Illius est operi) peragit, perque aëra vento
Ad iussam delata domum est: & protinus intrat
Sacrilegi thalamos: altóque sopore solutum
(Noctis enim tempus) geminis amplectitur vlnis:
Seque viro inspirat, faucésque, & pectus, & ora
Afflat: & in vacuis peragit ieiunia venis.
Functáque mandato fœcundum deserit orbem,
Inque domos inopes, assuetáque vertitur antra.
Lenis adhuc somnus placidis Erisichthona pennis
Mulcebat. petit ille dapes sub imagine somni,
Oráque vana mouet, dentémque in dente fatigat,
Exercétque cibo delusum guttur inani,
Próque epulis tenues nequicquam deuorat auras.
Vt verò est expulsa quies, furit ardor edendi:
Pérque auidas fauces, immensáque viscera regnat.
Nec mora, quod pontus, quod terra, quod educat aër,
Poscit: & appositis queritur ieiunia mensis,
Inque epulis epulas quærit: quódque vrbibus esse,
Quódque satis poterat populo; non sufficit vni:
Plúsque cupit, quò plura suam demittit in aluum.
Vtque fretum recipit de tota flumina terra,
Nec satiatur aquis, peregrinósque ebibit amnes:
Vtque rapax ignis non vnquam alimenta recusat,
Innumerásque faces capit, & , quo copia maior
Est data, plura cupit, turbáque voracior ipsa est;
Sic epulas omnes Erisichthonis ora profani
Accipiunt, poscúntque simul: cibus omnis in illo
Caussa cibi est, sempérque locus fit inanis edendo.

Iam-

Iamque fame patrias, altique voragine ventris
Attenuarat opes: sed attenuata manebat
Tum quoque dira fames: implacataque vigebat
Summa gulæ. tandem demisso in viscera censu, *Flamma
Filia restabat, non illo digna parente.
Hanc quoque vendit inops. dominum generosa recusat.
Et vicina suas tendens super æquora palmas,
Eripe me domino, qui raptæ præmia nobis
Virginitatis habes, ait. Hæc Neptunus habebat.
Qui prece non spreta, quamuis modò visa sequenti
Esset hero: formámque nouat, cultúmque virilem
Induit, & cultus pisces capientibus aptos.
Hanc dominus spectans, ô qui pendentia paruo
Æra cibo celas, moderator arundinis, inquit,
Sic mare compositum, sic sit tibi piscis in vnda
Credulus, & nullos nisi fixos sentiat hamos:
Quæ modò cum vili turbatis veste capillis
Littore in hoc steterat (nam stantem in littore vidi)
Dic vbi sit. neque enim vestigia longiùs extant.
Illa dei munus bene cedere sensit: & à se
Se quæri gaudens, his est resecuta rogantem.
Quisquis es, ignoscas; in nullam lumina partem
Gurgite ab hoc flexi, studióque oneratus inhæsi.
Quóque minùs dubites, sic has deus æquoris artes
Adiuuet, vt nemo iamdudum littore in isto
(Me tamen excepto) nec fœmina constitit vlla.
Credidit, & verso dominus pede pressit arenam:
Elusúsque abijt. illi sua reddita forma est.
Ast vbi habere suam transformia corpora sensit:
Sæpe pater dominis Triopeïda tradit. at illa
Nunc equa, nunc ales, modò bos, modò ceruus abibat;
Præbebátque auido non iusta alimenta parenti.
Vis tamen illa mali postquam consumpserat omnem
Materiam, dederátque graui noua pabula morbo,
Ipse suos artus lacero diuellere morsu
Cœpit: & infelix minuendo corpus alebat.
Quid moror externis? etiam mihi sæpè nouandi
Corporis, ô iuuenes, numero finita potestas.
Nam modò, qui nunc sum, videor: modò flector in anguem:
Armenti modò dux, vires in cornua sumo:
Cornua dum sumpsi, nunc pars caret altera telo
Frontis, vt ipse vides. gemitus sunt verba secuti.

818. DICTA FAM. CER. PERAGIT] Obtemperat iussis Cereris, tametsi poterat non obtemperare, quandoquidem inter eas maxima est discordia, aduersanturq; inuicem Fames & Ceres.

819. PERQVE AERA VENTO AD IVSS. DELAT. DOM.] ob summam leuitatem, quia potiùs idolum corporis, quàm corpus erat, facilè vento portabatur; curru non egebat.

820. ET PROTIN. INTRAT SACRILEG. THAL. &c.] Ostenditur quid egerit Fames apud Erisichthonem, quid illi fecerit. Dormientem complexa est.

821. ALTOQ. SOP. SOLVT.] ne sentiret. *Nec vnquam soluitur in somnos.* Virgil. 4. Æneid. de Didone. Citra præpositionem cum sexto casu in Somn. Scip. *Ego somno statim solutus sum, ego euigilaui,* sensu contrario.

823. SEQ. VIRO INSPIRAT] Hoc est quod volebat Ceres, *ea se in præcordia condat Sacrilegi.* Totam pænè se in eius viscera immisit.

FAVCESQ. ET P. ST ORA AFFLAT] Hæc sunt exteriora in corpore, in quibus etiam signa sua & vestigia relinquere voluit.

824. ET IN VACVIS PER AG. IEIVN. VENIS] inserit ipsis venis inediam, hoc est, intima corporis exinanit, inanitate, si dici potest, replet medullas & venas ipsas: nec enim multum sanguinis fieri queat, quando cibus non est alibilis, vt loquitur Varro, τρόφιμος.

825. FOECVND. DESERIT ORBEM] Eius enim orbis, Scythicus inquam, sterilis est totus & infœcundus, vt audisti.

826. INQ. DOM. INOP. VERTIT.] οἰκολύθως, vbi enim talis ager, sine fruge, sine arbore, quomodo domus non sint inopes? Aut quis meritò dicatur diues, cui non suppeditat panis?

ASSVETAQ. VERTIT. ANTRA] Nympha à Cerere missa, eam in agro lapidoso herbas vellicantem reperit, alioqui antrum incolit. Quod quale sit, tu ex habitatrice poteris suspicari. Nam & Inuidiæ domum parum speciosam dedit lib. 2.

827. LENIS ADHVC SOM. PLACID. E. PENN. MVLCEB.] Somno alas tribuunt poëtæ, qui orbem vniuersum peragrat celerrimè, taciteque & placidissimè nec-opinantium oculos claudit. Tibull. eleg. 1. lib. 2.

Postq; venit tacitus fuluis circundatus alis
Somnus, & incerto somnia nigra pede.

828. PETIT ILLE DAP. SVB IMAGINE SOMNI] Somnus non est imago, sed somnium. Somniabat autem se comedere, & dentes frustra fatigabat. Lege itaque somnî per synæresin, vt, *pauperis hoc tuguri*, &, *nec cura peculi*, eclog. 1. Legimus tamen & eleg. 2. lib. 1. de P. *Aut vbi decipior melioris imagine somni.* Quia imagines illæ, seu somnia sunt somni, veniunt in somnis. Nisi & ibi dicamus fieri synæresin. Quæ sequuntur, Scalig. Poët. lib. 5. vbi descriptionem Famis Ouidianam cum Callimachi componit, argutè acuteque, ac plus quàm humano ingenio prosecutum candidè affirmat. In quibus ea sit vis sententiarum, quam nemo Græcorum sit persecutus. Nam qualia illa? *Inq; epulis epulas quærit.* Et de igne, copia fieri voraciorem. Et, *Accipiunt, poscuntque simul.* Et: *Cibus omnis in illo Caussa cibi est.* Et: *Semperq; locus fit inanis edendo.*

829. ORAQ. VANA MOVET] vanè mouet, nihil quippe mandebat.

831. PROQ. EPVL. TEN. NEC QVIDQ. DEVOR. AVRAS] Verè inanis cibus, & quo nunquam satiari queas, auræ. Chamæleontem ferunt sola aura, seu aëre pasci: attamen non solo, vt aduersus Plinium docet Brodæus lib. 6. c. 21. Et hæc quidem nondum experrectus. Quid postquam eum somnus defecit? miranda audies.

832. FVRIT ARDOR EDENDI] Definitio, seu periphrasis famis, & quidem acrioris. Virg. 8. *Postquam exempta fames, & amor compressus edendi.* De crudelitate famis subijciã theorema S. Ioannis Chry-

A sostomi ex panegyrico in S. Lucian. martyrem, qui hoc supplicio consumptus est: *Etenim tanquam visceribus insidens carnifex quispiam, omnia membra dilaniat, quouis igne feraq; sæuiùs corpus ex omni parte corrodit. Etiam liberos sæpe deuorarunt matres, cùm istius mali violentiam ferre non possent. Et hanc deplorans calamitatem Propheta dicebat* (Thren. 4.) *Manus mulierum misericordium coxerunt filios suos. Quos pepererant comedebant, & natorum infantium, venter, qui ipsos pepererat, sepulcrum est factus, & naturam fames superauit.*

833. PERQ. AVIDAS FAVCES REG.] afflauerat enim & illas Fames.

IMMENSAQ. VISCERA, &c.] immensa, non magnitudine, sed quia immensa capiebant, & expleri nunquam poterant. Patet ex sequentibus. Siqui-
B dem nullum alimentum ei alendo satis suppeditare valebat.

835. ET APPOSIT. QVERIT. IEIVN. MENSIS] queritur nimis parcè apponi, quantumuis mensa dapibus constructa sit affatim.

836. INQ. EPVLIS EPVLAS QVÆRIT] Sicuti de Tantalo idem alibi: *Quærit aquas in aquis.* Sed ille iacens in aquis ore tenus demersus, illis, quoties bibere conatur, refugientibus siti cruciatur. Hic edit, & tamẽ quærit quod edat, idq; toties, quoties edit.

QVODQ. VRBIB. ESSE, QVODQ. SAT. &c.] Grandis hyperbole.

838. PLVSQ. CVP. QVO PL. SVAM DEMITT. IN ALVVM] Contra naturam, vt quo plus accipias, eo minus habeas. Si auarum spectes, non est incredibile; immò credibile, ac planè certum est tam deesse illi quod habet, quàm quod non habet, & eum quo plus argenti & auri per fas & nefas colligit,
C hoc plus studere colligere.

839. VTQVE FRET. RECIP. DE T. FLVM. T. &c.] Gemina comparatione Erisichthonis ἀπληστίαν & ἀκορεσίαν illustrat: maris, quod omnia flumina recipiens, non exundat; & ignis, qui cremat, quamdiu quod crémetur adest, nec quiescit vnquam. Suprà Achelous de Neptuno: *In quo desiimus, quo sacri currimus amnes.* Et l. 4. de Tartaro: *Vtq; fretum de tota flumina terra, Sic omnes animas locus accipit ille.* Diximus de hoc item l. 1. ibi: *Quæ* (flumina) *diuersa locis, partim sorbentur ab ipsa, In mare deueniunt partim.*

841. VTQ. RAPAX IGNIS, &c.] Rapacitatẽ ignis disertissimè expressit, cuius alimenta propriè ligna: multa enim alia eo conficiuntur. lib. 1. vapores humidos vocauit alimenta nubium.

844. ERISICHTHON. PROFANI] sacrilegi, homi-
D nis nefarij, odio & execratione prosequendi.

845. CIB. OMNIS IN ILLO C. CIBI EST] Manil. lib. 4. de auaro:

Tanta fames, animusq; illi, tam dira cupido
Corripit, vt rapiat semet, neq; compleat vnquam,
Inq; epulas funus reuocet, pretiumq; sepulcri.

846. SEMPERQ. LOCVS FIT INANIS EDENDO] Et hoc, & plura antecedentia eandem sententiam continent; nempe, Erisichthoni pellenda fame creuisse famem, fuisseque esuriem eius inexplebilem. Laudanda & prædicanda est Nasonis beata & ingeniosa copia.

847. ALTIQ. VORAG. VENTRIS] In Capti. Plauti parasitus à sene ad cœnam vocari cupiens: *Quasi fundum vendens meis me addicam legibus.* Senex respõdet: *Profundum vendis tu quidem, haud fundum mihi,* id est, vẽtrem tuum inexplebilem, & quandam quasi

vo-

voraginem. παρονομασία non illepida in *fundum* & *profundum*. Vide Lambin. & alios.

848. SED INATTENVAT. MANEB. T. Q. DIRA FAM.] Nihilo placatior fiebat, non minuebatur, manebat edendi ardor irrestinctus, quem scitè *flammam gulæ* nominat.

850. DEMISSO IN VISCERA CENSV] consumpto in epulas patrimonio, seu facultatibus totis. Census pro totis possessionibus & diuitijs. 1. Fast. *Dat census honores, Census amicitias: pauper vbiq; iacet.*

851. NON ILLO DIGNA PARENTE] sed meliore digna. Illa enim pia, pater impius, quem nihilominus in calamitate sua non deserebat & alebat bona filia, quod in se erat.

852. HANC QVOQ. VENDIT INOPS] ea quo supremam eius inopiam & necessitatem perspi[illegible]s.

DOMIN. GENEROSA RECVS.] quia generosa, & nata atque educata in libertate, ideo seruitutem à se amolitur. Seruitus erat ei extremum malorum.

853. ET VICINA S. TEND. S. ÆQ. PALM. &c.] per Neptunum effugit seruitutem.

854. QVI RAPTÆ P. NOB. VIRGIN. HABES] Et huic Neptunus virgineum nomen ademit, vt Achelous Perimelæ.

856. QVAMVIS MODO VISA SEQ. ESSET HERO] etsi eam iam iam herus à se emptam videat, cùm sequeretur antecedentem.

858. CVLT. PISCES CAPIENTIS. APT. OS] Conuertit eam in virum, & quidem in virum piscatorem. *Vultus*, quod extat in vulgatis, accipit pro specie piscatoria: nam in solo vultu, seu facie nihil habet piscator peculiare, vnde piscator agnoscatur. Verùm nobis probatur magis *cultus*.

859. HANC DOMIN. SPECTANS] hanc iam mutatam, quæ nunc quidem hic erat, non hæc.

O QVI PENDENTIA PARVO ÆRA CIBO CEL. &c.] Periphrasis piscatoris Lib. 15. *Nec celate cibis vncos fallentibus hamos*. Alibi: *Quiq; tegunt paruis æra recurua cibis.* Noster lib. 8. *Dum captat arundine pisces*. Repentè ex oculis amissa, quærit à piscatore qui eam emerat herus vbi nam sit.

861. SIC MARE COMPOSIT. SIC SIT T. &c.] Lumen poëticum est, rogantes quippiam à dijs, aut hominibus, vicissim buni aliquid, quodque ipsis gratum & acceptum sit, optare. Fast. 4.

Sic tibi quam raptam quæris sit filia sospes.
Surge, nec exigua despice tecta casæ.

Vide Symbolas in eclog. 9. *Sic tibi cùm fluctus subterlabere Sicanos, Doris amara suam*, &c. Mari commoto, & fluminibus quuque agitatis piscatio non procedit.

862. NVLLOS NISI FIXVS SENT. HAMOS] non sentiat hamum, nisi vbi eam deuorauerit, vt euadere iam non possit.

863. QVÆ MODO C. VILI TVRB. V. CAPILL.] vestem sumptuosam necessariò vili & famulari mutauerat, cùm pater omnia, & mundum quoque ipsius vendidisset. Capillis autem incomptis erat, vtpote in mœrore, & tristi fortuna.

865. NEQ. ENIM VESTIG. LONG. EXTANT] Longiùs progressam ea vestigijs in arena littorali impressis, quia nulla visuntur, non deprehendo.

866. ILLA D. MVN. B. CEDERE SENS.] Sensit se feliciter à Neptuno exauditam, & putari quod non erat.

ET A SE SE QVÆRI GAVD.] Erat eadé, quæ fuerat: nisi quòd Neptunus dominum, seu emptorem fascinabat, & præstigijs homini illudebat. Lib. 2. Mercurius Batto: *Me mihi prodis?* Item de Ione in fabula Callistus l. 2. *Et sibi praferri se gaudet.*

868. QVISQVIS ES, IGNOSCAS, &c.] Quàm callidum responsum, etiam iureiurando confirmatum? non falsum tamen.

869. STVDIOQ. ONERAT. INHÆSI] semper intentus fui meo studio, meæ occupationi, quæ est piscatio.

873. VERSO PEDE PRESSIT AREN.] in diuersum abijt.

874. ILLI SVA REDDITA FORMA EST] quod ad intuentes attinet; nam fæmina esse non desierat.

875. AST VBI H. S. TRANSFORM. CORP. S. &c.] vbi transformatum corpus filiæ suæ pristinã formam recuperasse sensit & vidit pater Erisichthon. Aut
B expone *transformia*, quæ mutari in aliam formam potuissent, quod res ipsa docuerat.

876. SÆPE DOMIN. TRIOPEIDA TRADIT] diuersis dominis vendit Triopæ neptem.

AT ILLA NVNC EQVA, NVNC ALES, &c.] diuersas formas animalium præseferendo à dominis dimittebatur.

878. PRÆBEB. A N. IVST. ALIM. PARENTI] immensùm esurientem parentem conquisita pecunia cibo comparando sustentabat; quanquam illi hoc debere desierat, quòd in ipsam tam iniquus extitisset, & ad seruitutem toties redegisset. Editio Liptienfis exponit, *non iusta alimenta*, id est, dolo quæsita, & impostura procotum deceptorum. Sed recedit à vero.

879. POSTQVAM CONSVMPS. OMN. MATER. &c.] postquam exhauserat & absumpserat, quidquid
C habere poterat.

880. DEDERATQ. GRAVI NOVA PAB. MORBO, &c.] Ex morbo vno natus est morbus alter, quem etiam aluit & fouit prior, nempe tabies: vnde laniare sua membra & inde se pascere occœpit.

883. QVID MOROR EXTERNIS?] simplex pro *immoror*. Cùm habeam exemplum planè domesticum variæ transformationis in eodem, cur tamdiu hæreo in alienis, Piuiet scilicet & Metiæ, enarrandis?

ETIAM MIHI SAEPE NOVANDI, &c.] mihi quoq; concessa est potestas in varias figuras abeundi, sed certo numero, nimirum in tres tantùm, in humanam, taurinam, anguineam.

886. ARMENTI MODO DVX] taurus, qui, vt caper,
D seu hircus est vir gregis capratum, & aries dux ouium, sic ille vaccarum.

VIRES IN CORNVA SVMO] Valent cornibus tauri, quemadmodum dẽtibus apri. Virg. 12. de tauro certamini proludente: *Atq; irasci in cornua tentat.*

887. NVNC PARS CARET ALTERA TELO FRONT.] Quia cornua sumpsi, quia me in taurum transformaui, ideo nunc altera pars frontis meæ caret cornu, quod erat alterum telum meum, vt ipse vides, ô Theseu.

888. GEMITVS SVNT VERBA SECVTI] Ecce quàm idoneè ad librum sequentem in vno tantùm cornu Acheloi desinit. Mouet enim Thesenm ipso etiam gemitu Achelous, ad sciscitandum, vnde hæc illi μείωσις, quod est libri noni principium.

ELE-

ELECTORVM LIBER NONVS.

Quibus argumentis Hercules & Achelous Deianiram à patre ipsius Oeneo rege Calydonis in connubium contenderint. Certaminis, in quo victor Hercules, hypotyposis splendidissima. Cornucopiæ origo.

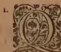
SECTIO I.

QVÆ gemitus, truncæque deo Neptunius heros
Caussa rogat frontis: cùm sic Calydonius amnis
Cœpit, inornatos redimitus arundine crines.
Triste petis munus: quis enim sua prælia victus
Commemorare velit? referam tamen ordine: nec tam
Turpe fuit vinci, quàm contendisse decorum est:
MAGNAQVE DAT NOBIS TANTVS SOLATIA VICTOR.
Nomine si qua suo tandem peruenit ad aures
Deianira tuas: quondam pulcherrima virgo,
Multorúmque fuit spes inuidiosa procorum.
Cum quibus vt soceri domus est intrata petiti:
Accipe me generum, dixi, Parthaone nate.
Dixit & Alcides. alij cessere duobus.
Ille Iouem socerum dare se, famámque laborum,
Et superata suæ referebat iussa nouercæ.
Contrà ego turpe deum mortali cedere dixi:
(Nondum erat ille deus) dominum me cernis aquarum
Cursibus obliquis inter tua regna fluentem.
Nec gener externis hospes tibi missus ab oris;
Sed popularis ero, & rerum pars vna tuarum.
Tantùm ne noceat, quòd me nec regia Iuno
Odit: & omnis abest iussorum pœna laborum.
Nam quòd te iactas Alcmena matre creatum:
Iuppiter aut falsus pater est, aut crimine verus.
Matris adulterio patrem petis: elige fictum
Esse Iouem malis, an te per dedecus ortum?
Talia dicentem iamdudum lumine toruo
Spectat, & accensæ non fortiter imperat iræ,
Verbáque tot reddit: Melior mihi dextera lingua:
Dummodo pugnando superem: tu vince loquendo.

Congre-

Congreditúrque ferox. Puduit modò magna locutum
Cedere. reieci viridem de corpore vestem:
Brachiáque opposui, tenuique à pectore varas
In statione manus, & pugnæ membra paraui.
Ille cauis hausto spargit me puluere palmis:
Inque vicem fuluæ tactu flauescit arenæ.
Et modò ceruicem, modò crura micantia captat:
Aut captare putes: omnique à parte lacessit.
Me mea defendit grauitas: frustráque petebar:
Haud secùs ac moles, magno quam murmure fluctus
Oppugnat: manet illa, suóque est pondere tuta.
Digredimur paulùm: rursúsque ad bella coimus,
Inque gradu stetimus, certi non cedere: erátque
Cum pede pes iunctus: totóque ego pectore pronus,
Et digitos digitis, & frontem fronte premebam.
Non aliter vidi fortes concurrere tauros,
Cùm pretium pugnæ toto nitidissima saltu
Expetitur coniux. spectant armenta, pauéntque,
Nescia quem maneat tanti victoria regni.
Ter sine profectu voluit nitentia contrà
Reijcere Alcides à se mea pectora: quartò
Excutit amplexus, adductáque brachia soluit.
Impulsúmque manu (certum est mihi vera fateri)
Protinus auertit: tergóque onerosus inhæsit.
Si qua fides (neque enim ficta mihi gloria voce
Quæritur) imposito pressus mihi monte videbar.
Vix tamen inserui sudore fluentia multo
Brachia, vix solui duros à pectore nexus.
Instat anhelanti, prohibétque resumere vires:
Et ceruice mea potitur. tum denique tellus
Pressa genu nostro est: & arenas ore momordi.
Inferior virtute, meas diuertor ad artes,
Elabórque viro, longum formatus in anguem.
Qui postquam flexos sinuaui corpus in orbes,
Cúmque fero moui linguam stridore bisulcam:
Risit, & illudens nostras Tirynthius artes,
Cunarum labor est angues superare mearum
Dixit: & vt vincas alios, Acheloe, dracones,
Pars quota Lernææ serpens eris vnus Echidnæ?
Vulneribus fœcunda suis erat illa, nec vllum
*De centum numero caput est impunè * recisum,* *resectum,
Quin gemino ceruix herede valentior esset.
Hanc ego ramosam natis è cæde colubris,
Crescentémque malo domui, domitámque reduxi.
Quid fore te credis? falsum qui versus in anguem
Arma aliena moues? quem forma precaria celat?
Dixerat: & summo digitorum vincula collo

Injcit. angebar, ceu guttura forcipe pressus,
Pollicibúsque meis pugnabam euellere fauces.
Sic quoque deuicto restabat tertia tauri
Forma trucis. tauro mutatus membra, rebello.
Induit ille toris à læua parte lacertos:
Admissúmque trahens sequitur, depressáque dura
Cornua figit humo, méque alta sternit arena.
Nec satis hoc fuerat: rigidum fera dextera cornu
Dum tenet, infregit: truncáque à fronte reuellit.
Naiades hoc pomis, & odoro flore repletum
Sacrarunt; diuésque meo bona copia cornu est.
Dixerat: & nymphæ ritu succincta Dianæ
*Vna ministrarum fusis * vtrinque capillis* *per colla capillis
Incessit, totúmque tulit prædiuite cornu
Auctumnum, & mensas felicia poma secundas.
Lux subit: & primo feriente cacumina sole,
Discedunt iuuenes. neque enim dum flumina pacem,
Et placidos habeant lapsus, totæque residant
Opperiuntur aquæ. vultus Achelous agrestes,
Et lacerum cornu medijs caput abdidit vndis.
*Hunc * tamen ablati domuit iactura decoris:* *tantum
Cætera sospes habet. capitis quoque fronde saligna,
Aut superimposita celatur arundine damnum.

1. VÆ GEMIT. TRVNCÆQVE, &c.] *Trunca*, id est, altero cornu mutilata frons Acheloo gemitus caussa fuit. De hoc prius, deinde de altero quæsiuit Theseus, quamquam simul, & eodem tempore.

NEPTVNIVS HEROS] Ægeus enim Athenarum rex, pater Thesei, filius Neptuni; mater eiusdem Æthra, Pithei regis filia.

2 CVM SIC CALYDON. AMNIS] subaudimus respondit, ait, retulit. Virg. 9. Æneid. *Tum sic Hyrtacides.* Et 12. *Sic prior Aeneas, sequitur sic deinde Latinus.* Tres sunt amnes hoc nomine, Acheloi puta. Vnus in Phrygia apud Homerum, à Sipylo defluens. Alius Arcadiæ, pone Lycæum montem. Tertius hic, à quo omnes aquæ Acheloides: vnde & Acheloia pocula Maroni 1. Georgicor. Describitur à Thucydide lib. 2. Hic fluuius primus omnium è terra fertur erupisse, hinc prisci *Acheloum* pro aqua dixerunt. Plura Lud. Cerda in 1. Georg.

3. INORNAT. REDIMIT. ARVND. CRINES] ad ripas fluminum enascuntur arundines, seu arundinibus & arundinetis prætexuntur flumina, quibus fluuiorum ipsorum deos velut è proprio, & proximo coronari fingunt poëtæ. Virgil. 8,

Huc deus ipse loci fluuio Tiberinus amœno
Populeas inter senior se attollere frondes
Visus. eum tenuis glauco velabat amictu
Carbasus, & crines vmbrosa tegebat arundo.

Et lib. 10.

Quos patre Benaco velatus arundine glauca,
Mincius infesta ducebat in æquora pinu.

A Habebat nempe nauis illa depictum in prora Mincium, præsidem Mincij fluminis Venetiæ, qui ex lacu Benaco oritur: ideo hunc eius patrem nominat. Homines quoq; arundine coronari solitos, ex Athenæo & Aristophane docet Paschalius de Coronis l. 4 c. 1.

INORNATOS] incompositos, neglectos, incomptos. Lib. 1. *Spectat inornatos collo pendere capillos. Et quid, si comantur? ait.*

4. TRISTE PETIS MVNVS] vt tibi respondeam, necesse habeo narrare luctam meam cum Hercule, qua victus sum. Narrare autem vt victus sis ab alio, tristitiam, quemadmodum narratio victoriæ lætitiam habet.

5. REFERAM TAMEN ORDINE] Promissio ordinis attentum facit auditorem, & beneuolum. Ni-B hil enim confusione odiosius, quæ obscuritatem parit. Lucidum vocat Horat. ad Pisonem eiusque virtutem & Venerem esse pronuntiat:

Vt iam nunc dicat, iam nunc debentia dici:
Pleraq; differat, & præsens in tempus omittat.

6. NEC TAM TVRP. E. VINCI Q. CONT. &c. & contendere, seu certare cum illustribus, & vinci ab illustribus, vtrumque honorificum est, quod alibi, & in Symbol. nostris, cùm occasio fuit, demonstrauimus. Magis tamen prius, quoniam in eo virtus, & voluntas generosa cernitur. Lib. 5. Perseus Nileo: *Magna feres tacitas solatia mortis ad vmbras A tanto cecidisse viro.* Vide annotata. Hactenus velut exordium quoddam, & præludium narrationis, quæ sequitur.

8. NOMINE SI QVA SVO TANDEM, &c.] si quando

quando auditum est [illegible] Deianira. Virg. 1. Æneid. *Si tibi fas fortè per aures Troia nomen iit.*

10 MVTOR [illegible] SPES INVIDIOSA [illegible] [illegible] pulcherrima virgo [illegible] pulchritudo enim eam [illegible] spo[illegible] [illegible] [illegible] sequentibus [illegible] hae- [illegible] Penelope [illegible] Helena Menelao [illegible] [illegible]. Et Lauinia [illegible] Latino [illegible] ta, vt est in 7. Æneid. Ci[illegible] lib 2. *Dumtibus [illegible]* [illegible] *ne me contemnit* [illegible] [illegible] *Mun [illegible] pe-* *tiere.* Qui [illegible] puellam aut mulierem [illegible] petunt eius nuptias, [illegible] *pro 1. Protarecenim* [illegible] Ipsi autem proci & competitores, [illegible] rivales. Dicuntur ita teste [illegible] quod [illegible] *in eum* *rivum amoreas derivant* [illegible] Ho- [illegible] ad [illegible]onem: *[illegible] in fine rivalis* [illegible] *tua, [illegible] ama-* [illegible] [illegible] [illegible]ptione [illegible] [illegible]ione.

S[illegible] [illegible] speraban eam [illegible] & mu- tu[illegible] [illegible]iam [illegible]debant.

11. F[illegible] [illegible] INTRATA [illegible] Oe- nei regis Calydonis, quem patrem habuit Deiani- ra. *Soceri,* non qui tunc erat socer, sed quem sibi A- chelous socerum optabat. Sic *sponsi Penelopes* apud Horatium.

12. AT IPSE MEGENERVM Breuis proœmio vtriuf- que Ach[illegible] & Herculis, quam tamen æquam mox [illegible] probat esse.

13 [illegible] A[illegible] Hoc nominis tulit vel ab auo Alcæo, maternoue, inquá. vel ἀπὸ τῆς ἀλκῆς à fortitudine Hercules autem ab ἥρα Iunone, & κλέος gloria, quod ex eius imperijs magna vitæ animi & cor- poris exhaustis, immensam gloriam sit adeptus. Proferuntur & aliæ huius nominis origines à Gy- raldo quas hic ponere n[illegible].

ALI[illegible] [illegible] Q[illegible] iam [illegible], Achelous [illegible] deus: alter [illegible] tus, [illegible] suis nobilitatus Mnūni cederent [illegible] tantis.

14. FAM[illegible] BORVM quos [illegible] in Oeta monte super rogum moriens [illegible] [illegible] recenscbit hoc [illegible] libro, [illegible].

15. SVPERAT [illegible] NOVERCÆ Mater fuit [illegible] mena, ex [illegible] Iuno [illegible] Iouis [illegible] Hercul[illegible] vt è pellice nato, [illegible] [illegible] tis eum [illegible] & [illegible] Myce- narum [illegible] [illegible] [illegible] ortal[illegible] [illegible] ciat [illegible] dixi in 8. Iliad. *Desessa iubendo est [illegible]* *Iouis [illegible] ego sum indefessus agendo* [illegible] *[illegible] nunquam Iunoserua [illegible]* *[illegible] Fierit.*

[illegible] MOR[illegible] [illegible] deus, si [illegible] [illegible] [illegible] Cum Hercules [illegible] [illegible] [illegible] 44. [illegible] nes qui [illegible] [illegible] ed [illegible] gessisset. *Herculis* [illegible] [illegible] & Tacit. 2. Annal. & [illegible] [illegible] Thebanus [illegible] fuisse nam est [illegible] natus, & propter merita cælo donatus [illegible] & fæminis mortem in cælum esse [illegible] [illegible] 1. Tuscul. Cicero. Hinc apud [illegible] [illegible] propius ad nos, & [illegible] Ocea- [illegible] tantus, & tam præsens habetur deus. [illegible] [illegible] deus fuisset Hercules, ma[illegible] A- [illegible] deo, fuisset sicut postea factus est. [illegible] IN ME [illegible] [illegible]. Re[illegible] & [illegible] nus aquarum est Neptunus, sed Achelous tantum

A [illegible] [illegible] Oenei & A- carnaniam [illegible] Thebas non [illegible].

18. CV[illegible] [illegible] *luminaq, obliquu* *cinxit declivia ripis* [illegible] [illegible] *fluminaq,* *obliquis cinxit declivia ripis.*

19 NEC GENER EXT[illegible] [illegible] vt Hercules, qui Thebanus fuit.

20 [illegible] [illegible] [illegible] Omnis nō ma- lit, [illegible] [illegible] domesticos, [illegible] ex- [illegible] [illegible] [illegible] quem te [illegible] [illegible] quàm meruit hominem verum erat Hercule?

21 TANTVM NOCEAT, QVOD MENE [illegible] In odium rapit Herculem, quem simul irridet & con- temnit: quippe qui Iunoni deatum maxime exosus sit & ab ea quot laboribus obijcitur, tot quasi sup- plicijs [illegible] videatur: quiq; aut Iouem suum esse patrem mentiatur: aut se ex adulterio natum con- fiteri cogatur διλημματικῶς. Vide confessionem Amphitruonis in calce Comœdiæ apud Plautum.

27 T[illegible] [illegible] [illegible] MOVO. [illegible] TO VO SPECT 4. Æneid. *Talia dicentem Æneam Dido)* *iamdudum auersa tuetur, Huc illuc voluens oculos.*

[illegible] ETA[illegible] [illegible] non fere- [illegible] Æ[illegible] de Priamo: *Non tamen abstinuit nec vo-* *ci iræ* [illegible] *pepercit.*

26. V[illegible] [illegible] [illegible] In mō non tot, quot audiuit. An [illegible] sequuntur?

M[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Aiax contra Vlyssem: *sed nec mihi dicere promptum, Nec fa-* *cere hæc* Significat Ach[illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] prompto [illegible]. Locum Maro- [illegible] Ouid. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Diances:

[illegible] quidem, [illegible] Di[illegible] tibi [illegible], *Tunc cum belli manu posceunt, patribusq; vocatis, &c.* [illegible] post pauca:

[illegible] Mauors *Ventosa in lingua, pedibusq; fugacibus istis* *Semper erit.*

3[illegible] MAGNA [illegible] VT. C[illegible] De [illegible]ma [illegible], *magna loqui,* [illegible] [illegible] tarijs, lib. 1. Pudum Ach[illegible] [illegible] [illegible] nos addere [illegible] vestē ponit [illegible].

32 VIR OMNI VESTEM Vt [illegible] quando [illegible] & [illegible] deos [illegible] & maris [illegible] [illegible] [illegible] s, ita hic videt vestem Achel[illegible] bus. A[illegible] de corpore rejecisse nudi [illegible] oleo pe[illegible] luctabantur palæstræ. [illegible] las ex auctoribus [illegible] Mercurial. de arte Gymnast. [illegible] 13.

33. T[illegible] [illegible] [illegible] S[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Bia[illegible] [illegible] seu [illegible] [illegible] [illegible] sæpe [illegible] ma- [illegible] rapu[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] com- [illegible] [illegible] & par[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ebat.

35 [illegible] [illegible] Pul- uerem in [illegible] ad[illegible] [illegible] ne oleo [illegible] [illegible] fed[illegible] [illegible]; ne sudore [illegible] [illegible] extra ingred[illegible]. Atq; hac de [illegible] [illegible] [illegible] ἀφῆ [illegible], vt [illegible] *flauesc[illegible]* vnde [illegible] aduersarios peruncttos, & [illegible] [illegible] cer[illegible]

[illegible] gl[illegible] ExMet[illegible]ec. Appare[illegible] autem Acheloü[illegible] Hercu[illegible]n [illegible]pe[illegible]isse. Ad clariorem & vberiorē mo[illegible] [illegible]gnitionem, verba Budæi ex Anoot.in [illegible] [illegible]exam Luctatores antiqui o[illegible]o cerato per[illegible]bantur. Q[illegible] eos vng[illegible]bāt, cer[illegible]matistæ d[illegible] *Aphe* puluis, quo post vnctionem inspergebant[illegible], vt corpora ceromate & sudore [illegible]ub[illegible]ica, mutuas lu[illegible]ctantium prehensiones admitte[illegible]ēt. Inde prone[illegible]b. *Citra puluerem tactum*. Græcis ἀκ[illegible], id est, ἄ[illegible] [illegible], de ij[illegible] qui f[illegible]e aliq[illegible]id & citra sudorem [illegible]cuti [illegible]unt. Q[illegible]d &, *Citra puluerem* d[illegible] pot[illegible]st, & *In puluis*, ἀκ[illegible]

37. ET [illegible]ODO C[illegible] RVI[illegible]EM, &[illegible] ad Acheloom pr[illegible] sternen[illegible]m[illegible]us atqu[illegible] labor.

CRV[illegible]AT [illegible] c[illegible]ex[illegible]leo ni[illegible] tentia [illegible]p[illegible]tē[illegible]t, aut videtu[illegible] [illegible]nprehendere.

38 OM[illegible]A[illegible]TE[illegible]ACESS[illegible] [illegible]vbicunq, po[illegible]test, [illegible]um[illegible] p[illegible]ehe[illegible]dere n[illegible]ur.

39. ME[illegible] AVI[illegible]. [illegible]prode[illegible]at vastitas, & po[illegible]dus c[illegible]rpuris me[illegible] ad consistendum.

40. HAVD[illegible]CVS [illegible]MOL[illegible]S, QVAM, &c. [illegible] Calcat Virgilianu[illegible] vel[illegible]gium. Æneid. 7 ve[illegible] 586. ex Ho[illegible]Iliad.ό. Latinus rex le[illegible]is & arma poscentibus ac[illegible]et reti[illegible]ns, cum rupe[illegible] [illegible]eo scopulo alt[illegible] in mari fluctibus h[illegible]c in[illegible]e impulsio cunfertur, etiam [illegible] Iunio Emblemate [illegible]ix

Ille velut pelagi rupes immota resistit:
Vt pelagi rupes, magno veniente fragore,
Quæ sese multis circum latrantibus vndis
M[illegible]le tenet: scopuli nequicquam, & spumea circum
Saxa fremunt, laterìq, illisa r[illegible]funditur alga.

Similiter Mezētius, cùm ab hostibus aceruatim in eum irruentibus crebris telorum ictibus [illegible]peteretur, tantam vim paruifecit [illegible] Æneid.l.v.[illegible]94.

Ille velut rupes vastum quæ prodi[illegible] in æquor,
O[illegible] ventorum furijs, expostáq; ponto
Vim cunctam atque minas perfert cœliq, marisq;
Ipsa immota manens.

41 R[illegible]RSVSQ.[illegible]D[illegible]AC[illegible]IMVS Digredi p[illegible]lum, & regredi [illegible]ut umq[illegible] & de integro inuadere aduersarium in[illegible]cem[illegible], more fit.

42 [illegible]GR[illegible]OVS[illegible]ETIMV[illegible] [illegible]iu[illegible]s pedem in ve[illegible]tigio, animo nihil ced[illegible] [illegible]ne punctum quidem Elegan[illegible]t, quæ sequun[illegible], vt [illegible]hil suprà.

44. CVM PEO[illegible]P[illegible]S IVN[illegible]&[illegible]10. Æn.

Haud aliter Troianæ acies, aciesq; Latinæ
Concurrunt: hæret pede pes densusq; viro vir

Plura huius schematis exempla [illegible] in Symbol. ex Home[illegible] Ty[illegible]t[illegible]o, p[illegible] Li[illegible], & Q. Curtio attulimus. Loco omnium vnius Statij accipe &[illegible] Thebaid.

Iam clypeus clypeis, vmbone repellitur vmbo,
Ense minax ensis pede pes, & cuspide cuspis.

46. NON A[illegible]IT[illegible]C[illegible]N[illegible]V[illegible]TVR &[illegible]. Compar[illegible]tionem [illegible]stam pro Deianira [illegible]por[illegible] concertantium [illegible] duobus tau[illegible] pro[illegible]uge, vt inquit, in m[illegible]ntar[illegible]onte irrentibus, du[illegible]t ex l[illegible] 12. Æne[illegible]. vbi pro Lau[illegible]a Æneas & Turnus congrediuntur. [illegible]t autem in 4. ver[illegible]us:

Ac velut ingenti [illegible], summóve Taburno,
Cum duo conuersis inimica in prælia tauri
Frontibus incurrunt, pauidi cessere magistri:
Stat pecus omne metu mutum, mussántq; iuuencæ,
Illi inter [illegible] multa vi prælia mi[illegible]ent,
Cornuaq, obnixi infigunt, & sanguine largo

Colla armo[illegible]lauant gemitu[illegible]
Haud aliter [illegible] Aeneas [illegible]
Concurrunt clype[illegible]ingen[illegible]

5[illegible] SINE P[illegible]

N[illegible]NTI[illegible]P[illegible]T[illegible]bar [illegible] *crura*.

52. EX VTI[illegible]M[illegible]EXV[illegible] chia, vt [illegible], in[illegible] por[illegible] ex[illegible]lican[illegible] *adducta*.

5[illegible] CE[illegible]M[illegible]VIR[illegible] tem [illegible]uam d[illegible]at[illegible] Ac[illegible] qua[illegible] & men[illegible] gloriam quærere non [illegible] *Certum id facere*.

55 SI [illegible]VA[illegible] Si est [illegible]is meis fides apud te Inc[illegible]ta Dryope. *Si qua fide m[illegible]eru*

56. IMP[illegible]R[illegible]M[illegible]ON[illegible]V[illegible]B[illegible] inhære[illegible]t ter[illegible] meo Hercules, Ætn[illegible], au[illegible] eiu[illegible] modi [illegible]tem mihi videbar [illegible] corpore fuisse traditum est ab H[illegible] quatu[illegible] cubitorum, & vnius pedis. Quæ tamen non [illegible]gna proceritas æstim[illegible]nda.

[illegible]. VIX [illegible] RVI SVD &c. [illegible]ix co[illegible]gere brachiis meis sudantibus p[illegible]tui [illegible]vi[illegible] brachia excutere quiui.

59 IN[illegible]NHE ANT[illegible]tc. [illegible]are[illegible] nit vrg[illegible] me continenter

6[illegible] E[illegible]CE VICE [illegible]A[illegible] *modo crura micantia captat* Non [illegible] sum tamen mutata forma, vt [illegible]

TVM D[illegible]IQ[illegible]LI[illegible]P[illegible]N[illegible] C constrictum ad tertiam deira[illegible].

61. E[illegible]AR NA[illegible] *riens & humum semel ore momor[illegible]* quēdi[illegible]b eo natus, quod ne[illegible] quis a[illegible] vuln[illegible]tibus [illegible] tus e[illegible]ncidit, vt [illegible] humum [illegible] te c[illegible]mma[illegible] Adeas super h[illegible] V[illegible] c[illegible]. & Symbo[illegible] nostras

62. M[illegible]D[illegible]V[illegible]OR[illegible]O[illegible]R[illegible] & me[illegible]is[illegible] *Ars & ar*[illegible] Sosia seruus [illegible] Andria *Q*[illegible] *quòd* [illegible] *cere hoc* [illegible] ties. [illegible]P[illegible] *ce ego te artibus* [illegible] *mum*, v[illegible] es malos [illegible] cen[illegible]t

[illegible] EL ABE[illegible]V[illegible]O[illegible] &[illegible]

64. P[illegible]T[illegible]L[illegible]SINVA[illegible] d[illegible] [illegible] Cadmæ[illegible] *Ille vol*[illegible] *bus orbes torquet*.

65 L[illegible]A[illegible]MOVI[illegible]I[illegible]A[illegible] credas h[illegible]as se pen[illegible] mo[illegible]. *Tr*[illegible] *micant*[illegible]

[illegible] T[illegible]RIS[illegible] p[illegible]t H[illegible]ul[illegible] secum [illegible]am.

[illegible]. CVNA[illegible]ABORE[illegible]A[illegible] gue[illegible]huc, cum [illegible] c[illegible] &[illegible]. Q[illegible] [illegible]es Pind[illegible]

Ten[illegible]runt geminos p[illegible]
[illegible]um tener in cunis iam leue[illegible]

Rem[illegible] ad an[illegible]in An[illegible] uerso Bromia [illegible]unt[illegible]

— — [illegible] *quam* [illegible]
Diuolant angues iubati deor[illegible]

Maxumi, continuò extollunt ambo capita. A. *Hei mihi.*
B. *Ne paue. Sed angues oculis omnes circumuisere:*
Postquam pueros (Herculem, & Iphiclum) *conspicati, pergunt ad cunas citi.*
Ego tunas recessim sursum prorsum trahere, & ducere,
Metuens pueris, mihi formidans, tantoq́; angues acriùs
Persequi. Postquam conspexit angues ille alter puer,
Citus è cunis exilit, facit rectà in angues impetum.
Alterum altera apprehendit eos manu perniciter.
A. *Mira memoras, nimis formidolosũ prædicas facinus.*
Nam mihi horror membra misero percipit dictis tuis:
Quid fit deinde? porrò loquere. B. *Puer ambos angues enecat.*

Apollodorus, vt notauit Natal. l. 7. cap. 1. iam octo menses natum Herculem eos angues à Iunone immissos cõpressisse tradit. Alii verò, inter quos Pherecydes, hos angues non à Iunone, sed ab Amphitruone immissos tradiderunt, vt experiretur, vter esset Iouis filius: atq; Iphiclum territum, cum eiulatu aufugisse; Herculem, illos comprehensos suffocasse. Vide Philostrat.

69. LERNÆÆ ECHIDNÆ] Ea Strabonis l. 8. refert auctor Chiliad. *Lernam* locum fuisse, Argiuorũ & Mycenæorum agro communem, in quem cùm passim ab omnibus purgamenta deportarentur, vulgò natum prouerbium λέρνη κακῶν, *lerna malorum*. In hoc lacũ poëtæ comminiscuntur hydram illam constituisse, quam Hercules igni Græco confecerit. Eam Hesiodus narrat ea Echidna & Typhaone prognatam, à Iunone (nimirum in odium Herculis) nutritam.

70. VULNERIB. FOECVN. ERAT ILLA] nam vnu resecto capite, duo derepente renascebantur. Et cùm antea esset ὀλιγοκέφαλος, ipsis ἀποκεφαλισμοῖς euadebat πολυκεφαλώτερος.

71. DE CENTVM NVMERO] Vulgò septem ei dantur, à Zenodoro nouem, ab Heraclide quinquaginta. *Bellua centiceps* Horatio, ode 13. l. 2.

72. GEMINO HÆREDE VALENTIOR] Lepida κατάχρησις.

73. RAM. NAT. E CÆDE COL.] Hæredes vocauit illa duo pro vno mox existentia capita: nũc ad tot colla respiciens, ab vno ventre prodeuntia, & tanquam arborem considerans, ramosam appellat.

74. CRESCENT. MALO DOMVI] ex suo malo augescentem domui. Mandauit quippe Iolao ministro suo, vt recisis capitibus ceruicem adureret, quo facto desierunt succrescere noua capita.

DOMITAMQ. REDVXI] *reuici* legitur in manu scriptis, vt sit plus quàm domui.

75. QVID FORE TE CRED. &c.] à maiorum comparat. ad minora. Falsum anguem dicit, & arma aliena, quia ludibrium erat, & forma simulata.

76. QVEM FORMA PRECARIA CELAT] Precarium est, quod precibus acquiritur. Cicero ad Brut. *Petere ab aliquo salutem precariam.* Valdè contemptim dictum, quasi Achelous à serpente aliquo figuram illam ad tempus vtendam emendicasset.

77. DIGITOR. VINCVLA COLLO INIICIT] digitis, seu manu comprimit, & constringit summum collum quasi forcipe.

79. PVGNAE. EVELLERE] non euellit tamen. Quare ad aliam ventre metamorphosin, & taurinam induere speciem coactus sit refert.

80. TAVRI FORMA TRVCIS] non simpliciter tauri, sed trucis, seu torui, ad terrendum Herculem.

A 82. INDVIT ILLE TORIS LACERTOS] tanquam vesti implicat, insertat lacertos, manus toris meis, à læua parte colli mei.

83. ADMISSVMQ. TRAHENS SEQVITVR] αἰτιολογία. Quomodo trahit, si admittit, id est, currere facit? Sic expone: In se cursim irruentem retinet, & euadere conantem, retrahendo sequitur.

84. ALTA ARENA] profunda.

86. TRVNCAQ. A FRONTE REVELLIT] Stat. 4. Thebaid.

——— *Et Herculea turpatus gymnade vultus*
Amnis: adhuc imis vix truncam attollere frontem
Ausus aquis.

Vocat *gymnadem* luctam illam Herculis cum Acheloo: nudi quippe luctabantur. In hunc locum notat Lutatius, Acheloum duobus alueis fluxisse, cui Hercules vnum clauserit. Ideo dici alterum ei cornu truncasse fronte, quam reuellendo
B cornu truncam reddit. Suprà: *Qua trunca, gemitusq́; dto Neptunius heros Caussa rogat frontis.* Philostrat. Iunior. Læua correpto cornu dextero, alterum claua à temporibus radicitus auulsit, atque inde ille sanguinis potiùs, quàm laticis scaturigines emittit, animũ despondens. Hercules verò facinore exhilaratus, in Deianirã oculos conijcit: & claua quidem ab eo in terram deiecta est: sed proponit amicæ Acheloi cornu, tanquam sponsalia nuptiarum dona.

88. DIVESQ. MEO BONA COPIA CORNV EST] Vide parœmiam, *Copia cornu.* Sed lõgè fusiùs & meliùs Had. Iunius in suis Adagijs. Non queo præterire quod lego apud Turneb. lib. 7. c. 8. *Bona copia* est abundantiæ dea, quæ cornu Amaltheæ, vel Acheloi gerit: eaq́; dicitur ratione, vt *bonus euentus*, & apud Catonem & Plautũ *bona salus*, quæ ad euphemismum sic ficta sunt. Nã & à Flacco scribitur sat.
C 2. lib. 2. *Mala copia quando Regum sollicitat stomachum.* Quanquam & *copia* sine additamento dicitur, vt *cornucopia*. Sic *iurare bonam copiam* qui soluẽdo non erant, solebant, ne necterentur, cùm iureiurando affirmabant, sibi non esse, vnde æs alienum dissoluerent. De cornu *Amalthea* capræ, quod Iupiter Cornucopiæ fecit, (id est, ea virtute imbuit, vt quidquid velles inde exiliret) nutrici suæ hunc bonorem habens, Ouid. 5. Fast. Vide Claudium Minoëm in emblema Alciati CXVIII.

89. ET NYMPHÆ RITV SVCCINCT DIAN. &c.] Libro superiore accumbentibus Acheloo & The-
D seo cum socijs, ministrasse dixit nymphas. Hoc repetens addit, vnam earum, quod desiderabat Theseus, spectandum attulisse hoc ipsum cornu, ab Hercule defractum, & in eo totum auctumnum, ὑπερβολικῶς, multos & varios fructus, quales auctumno colliguntur, pro mensis secundis, de quibus nihil adhuc dictum.

93. LVX SVBIT, AT PRIMO, &c.] Discubuerunt sub noctem, quam totam in epulis & audiendis narrationibus Acheloi exegerunt. l. 8.

Iamq́; duas lucis partes Hyperione menso,
Discubuere toris Theseus, comitesq́; laborum.

PRIMO FERIENTE CACVM. SOLE] *Primus sol*, est primùm aspectus sol, qui cernitur in iugis montium: altissima enim queq; eius radiis primùm collustrãtur, & hãc primam collustrationem appellat primum solẽ, eo modo, quo dicimus primo diluculo, primo mane, prima, extrema nocte, &c. Virg. 12. *Postera vix summos spargebat lumine mõtes Orta dies.*

94. NEQ. ENIM D. FLVM. PACEM, &c.] Monuerat Theseum Acheluus, ne se in tanta inundationе & illuuie aquarũ periculo obiiceret, expectaret, ad se in hospitium diuertens: *Solito dum flumina currant Limite: dum tenues capiat suus alueus undas.* Verùm hęc mora dierum plurium, neque ex re hospitum fuisset. Igitur antequam subsiderent aquæ, quò tendebant, orta luce proficisci perrexerunt. A

96. VVLT. ACHELO. AGREST. &c.] Caput cum altero cornu lacero sub vndas retulit, in domicilium videlicet suum. *Agrestis* autem, quia cornutus, seu *μονόκερως*, & ipse alioqui deus rusticus & agrestis. Deianira in epist.

Cornua fleus legit medijs Achelous in vndis,
Truncaq; limosa tempora mersit aqua.

Claudian. de laudibus Serenæ, victoriam Herculis istam celebrans:

Herculeas vidit fluuio luctante palæstras
Mœnibus ex altis Calydon, pretiumq; laboris
Deianira fuit, cùm pectore victor anhelo
Alcides fremeret, retroq; Achelous iret
Decolor: attonitæ stringebant vulnera nymphæ,
Sanciat truncato pallebant flumina cornu.

98. HVNC TAMEN ABLATI, &c.] Deformitas allata altero cornu, eius audaciam & superbiam aliquantum fregit.

99. CAETERA SOSPES HABET] nihil ei in corpore præterea deerat.

CAPIT. QVOQ. FRONDE SALIGNA, &c.] Fœditatem capitis ex ablato cornu, corona saligna, aut arundinea occultabat. Sic caluitium suum Iulius Cæsar laurea gestanda tegebat. Ita enim Sueton. cap. 45. *Circa corporis curam morosior, vt non solùm tonderetur diligenter ac raderetur, sed velleretur etiam: vt quidam exprobrauerunt: caluitij verò deformitatem iniquissimè ferret, sæpe obtrectatorum iocis obnoxiam expertus. Ideoq; & deficientem capillum reuocare à vertice assueuerat. & ex omnibus decretis sibi à senatu populoq; honoribus, non aliud aut recepit aut vsurpauit libentiùs, quàm ius laureæ perpetuò gestandæ.*

Suspectum habens Herculem Deianira coniux de pellicatu, sacrificaturo Nessi centauri vestem, sanguine illius, & Lernæo imbutam veneno, quam ab eo pro antidoto aduersus hoc genus amores acceperat, per Licham famulum transmittit. Quam vbi induit, & sanguis venenatus ex corpore incaluit, exardescens ignis miserum sensim depastus est. In Iunonem, vt malo suo lætantem inuehitur, cui se penitus etiam perdendũ offert.

II.

LONGA fuit medij mora temporis: actáque magni
Herculis implerant terras, odiúmque nouercæ:
Victor ab Oechalia Cenæo sacra parabat
Vota Ioui, cùm fama loquax peruenit ad aures
Deianira tuas: QVÆ VERIS ADDERE FALSA
GAVDET: ET E MINIMO SVA PER MENDACIA CRESCIT,
Amphitryoniaden Ioles ardore teneri.
Credit amans, Venerísque nouæ perterrita fama,
Indulsit primò lacrymis, flendóque dolorem
Diffudit miseranda suum. mox deinde, Quid autem
Flemus? ait. pellex lacrymis lætabitur istis.
Quæ quoniam adueniet, properandum aliquidque nouandum est,
Dum licet: & thalamos nondum tenet altera nostros.
Conquerar, an sileam? repetam Calydona, morérne?
Excedam tectis? ac sic nihil ampliùs obstem?
Quid si me, Meleagre, tuam memorem esse sororem?
(Forte paro facinus, quantúmque iniuria possit,
Femineúsque dolor, iugulata pellice tester?
In cursus animus varios abit. omnibus illis
Prætulit imbutam Nessæo sanguine vestem

Mittere,

Mittere, quæ vires defecto reddat amori:
Ignaróque Lichæ, quid tradat nescia, luctus
Ipsa suos tradit: blandisque miserrima verbis
Dona det illa viro, mandat. capit inscius heros,
Induitúrque humeris Lernææ virus Echidnæ.
Thura dabat primis & verba precantia flammis,
Vináque marmoreas patera fundebat in aras:
Incaluit vis illa mali: resolutáque flammis
Herculeos abijt latè diffusa per artus.
Dum potuit, solita gemitum virtute repressit.
Victa malis postquam est patientia: reppulit aras,
Impleuitque suis nemorosam vocibus Oeten.
Nec mora, letiferam conatur scindere vestem.
Quà trahitur, trahit illa cutem (fœdúmque relatu)
Aut hæret membris frustra tentata reuelli:
Aut laceros artus, & grandia detegit ossa.
Ipse cruor, gelido ceu quondam lamina candens
Tincta lacu, stridet, coquitúrque ardente veneno.
Nec modus est: sorbent auidæ præcordia flammæ,
Cæruleúsque fluit toto de corpore sudor,
Ambustique sonant nerui: cæcáque medullis
Tabe liquefactis, tollens ad sidera palmas,
Cladibus, exclamat, Saturnia pascere nostris:
Pascere, & hanc pestem specta crudelis ab alto,
Córque ferum satia: vel, si miserandus & hosti,
(Hostis enim tibi sum) diris cruciatibus ægram,
Inuisámque animam, noctémque laboribus aufer.
Mors mihi munus erit: decet hæc dare dona nouercam.

134. LONGA F. MEDII MORA TEMP.] multum temporis intercessit inter hanc luctam Herculis & Acheloi, de qua iam audiuimus, & quę deinceps narrabuntur.

ACTAQ. M. HERCVL. IMPLER. TERRAS, &c.] Deianira in epistola:

Plus tibi quàm Iuno nocuit Venus: illa premendo
Sustulit: hæc humili sub pede colla tenet.
Respice vindicibus pacatum viribus orbem,
Quà latam Nereus cæruleus ambit humum.
Se tibi pax terræ, tibi se tota æquora debent:
Implesti meritis Solis vtranque domum.

B Acta illa quæ fuerint, ex Mythologis auctoribus, Natali præsertim l. 7. cap. 1. & Gyrald. Syntagm. 10. cognoscas. Ex iisdem quanta gloria apud omnes gentes floruerit. Non impleruni orbem terrarum ipsa acta, sed actorum illorum fama omnes angulos peruasit. Philipp. 1. *Illi eam gloriam consecuti sunt, quæ vix cœlo capi videatur.* Nónne videtur dicere, eam gloriam cælum impleuisse? hoc est, totum mundum, quem cælum ambit.

136. VICTOR AB OECHAL. CÆN. S. PARAB.] *Oechalia* vrbs Eubœæ, meminit Strabo l. 10. cuius rex Eurytus. Ob filiam Iolen sibi negatam Hercules eiusdem filiis bellum intulit, captoque oppido Iolen abduxit, & in Cęnęum promontorium abiit,

A vt ibi Ioui sacra faceret. Cùm porrò in Oeta monte sacrificans vitam finiuerit Hercules, & is mōs in Eubœa non sit, quomodo Cænæo Ioui in Eubœa sacrificauit? Famam hanc de superinducta hoc loco falsam fuisse videtur dicere: quam tamen pro vera habuit, atque etiam in epistola vt veram illi obiicit Deianira, & vt mœchum reprehendit:

Gratulor Oechaliam titulis accedere nostris,
Victorem victa succubuisse queror.
Fama Pelasgiadas subitò peruenit in vrbes
Decolor, & factis inficianda tuis.
Quem nunquam Iuno, seriésq; immensa laborum
Fregerit, huic Iolen imposuisse iugum.

138. QVÆ VERIS ADD. FALSA, &c.] l. 12. vbi domus Famæ describitur: *Mistáq; cum veris passim commenta vagãtur.* Æneid. 4. *Tam ficti prauiq; tenax, quàm nuntia veri.* Ibid. *Viresq; acquirit eundo.* Silius l. 6. *Vera ac ficta simul spargebat fama per vrbes.*

141. CREDIT AMANS] lib. 7. *Credula res amor est.*

142. INDVLSIT PRIMO LACRYMIS] Vt iniuriam passa grauissimam sicut verè est, dolorem concepit ingentem, & is lacrymas elicuit.

FLENDOQ. DOLOR. DIFFVD. SVVM] leniuit, consolata est, minuit, iuxta illud 4. Trist. eleg. 3. *Expletur lacrymis, egeriturq; dolor.* Hermione Oresti: *Flere licet, flendo certè diffundimus iram.*

144. PELLEX LACRYM. LÆTAB. ISTIS] Qui invident, aut alioqui parum amici sunt, sicut ex commodis alienis mœrent, ita ex incommodis gaudēt. Quocirca dissimulandus est sæpe dolor, & cohibendæ lacrymæ, ne illis exultandi materia præbeatur. Nestor ille suauiloquus Iliad. α. Achillem & Agamemnonem summos duces in concordiam reducere satagens, hoc argumento vtitur, quòd eorum discordia & inimicitiæ hostibus Troianis lætitiam paritura sit. Versus appono:

Ὦ πόποι, ἦ μέγα πένθος Ἀχαιΐδα γαῖαν ἱκάνει.
Ἦ κεν γηθήσαι Πρίαμος, Πριάμοιό τε παῖδες,
Ἄλλοι τε Τρῶες μέγα κεν κεχαροίατο θυμῷ,
Εἰ σφῶϊν τάδε πάντα πυθοίατο μαρναμένοιϊν,
Οἳ περὶ μὲν βουλῇ Δαναῶν, περὶ δ᾽ ἐστὲ μάχεσθαι.
Heu mihi, quis fletus, qui mœror Achiuâ terram
Afficiet, quàm res Priamo feret ista suaeuem
Lætitiam, Priamoq́; satis? quàm Troes, & omnis
Troia gaudebit tellus, animosq́; superbè
Efferet hostiles, vbi vos decertare pugna
Verborum audierint, studijsq́; ardere nefandis
Irarum atque odij, qui cunctis rebus Achiuis
Præstatis, seu consilio, seu bella gerendo
Rem iuuisse opus est?

Reprehendit hanc ἐπιχαιρεκακίαν Terent. Andr.
Hoccine est credibile, aut memorabile,
Tanta vecordia innata cuiquam vt siet,
E malis vt gaudeat alienis?

145. PROPERAND. ALIQVID Q. NOVAND. &c.] quippiam noui & inexspectati, & properatò audendum est, quod vtriq; doleat, & me vlciscatur, antequam in thalamum nostrum penetret, quam adducit. Nam Tirynthia, vbi tum ipsa manebat, venturam arbitratur.

147. CONQVERAR, AN SILEAM, &c.] Istiusmodi deliberationes, & animi se in vtramque partem versantis exempla sunt crebra in hoc opere. Medeæ in 7. Scyllæ, Althææ in 8. Byblidis in hoc ipso, Myrrhæ & Atalantę in 10. Quærit ergo secum Deianira, quid agat potissimùm in hac calamitate sua, lamētetúrne, an dissimulet; domúmne ad suos redeat, an maneat quidem, sed non in iisdem ędibus: an occidat pellicem. Tandem decernit melius fore, si Herculi vestem Centauri mittat, qua indutus animum sibi, & fidem coniugalem deserta Iole restituat: etsi Hercules pro alia, qua in sacris vti solitus erat, Licham seruum miserat. Futurum autem, quod factum postea cognouit, de exitio mariti per vestem illam, non est suspicata.

REPETAM CALYDONA] patriam meam, Ætoliæ vrbem, vnde nuptum Herculi data sum.

148. AC SI NIHIL AMPLIVS OBSTEM?] contenta excessisse his ædibus, adulteros nihil impediam.

149. MELEAGRE T. MEM. ESSE SOROREM, &c.] Quid si palàm fatear, me vt natura & genere, ita quoq; generositate animi sororem esse Meleagri, incipiam, audeamque magnum facinus, quo doceam, quantum ob matrimonium violatum fœmineus dolor possit, & ita interficiam pellicē meam, cum dolore pseudomariti, mei autem legitimi; sicut ille auunculos suos, matre quamuis præ dolore tabescente, trucidauit?

150. QVANT. INIVR. P. FŒMIN. DOLOR] quantum possit, seu quantum sæuiat fœmina dolens ob irrogatam sibi thalami iniuriam. Virgil. 5. de rogo, quem in discessu Carthaginem respiciens videbat

A Æneas, & Didone, eius discessu vehementissimè commota:
——— Quæ tantum accenderit ignem,
Caussa latet: duri magno sed amore dolores
Polluto, notumq́, furens quid fœmina possit,
Triste per augurium Teucrorum pectora ducunt.

152. IN CVRSVS ANIM. VARIOS ABIT] venustè, pro, ancipiti cogitatione huc illuc distrahitur. Virgil. eandem sententiam sic extulit:
Atq; animum nunc huc celerem, nunc diuidit illuc,
In partesq́; rapit varias, perq́; omnia versat.
Istos cursus animi διανοίας dicunt Græci, Cic. *Agitationes mentis, ratiocinationes.* Barbari *discursus.*

154. QVÆ VIRES DEFECTO REDDAT AMORI] Cùm Hercules, Nessum Centaurum sagitta tuendæ ab eo vxoris pudicitiæ traiecisset, moriens ille

B donauit mulieri tunicam, quam huic vsui futuram pollicitus est. Sic enim narrat poëta:
Haud tamen effugies, quamuis ope fidis equina,
Vulnere, non pedibus te consequar. Vltima dicta
Re probat, & missa fugientia terga sagitta
Traijcit. extabat ferrum de pectore aduncum,
Quod simul euulsum est, sanguis per vtrūq; foramē
Emicuit, mistus Lernæi tabe veneni.
Excipit hunc Nessus: neque enim moriemur inulti,
Secum ait, & calido velamina tincta cruore
Dat munus rapta, velut irritamen amoris.
Vbi Deianiram vocat raptam, non quòd Centaurus illam rapuisset; offerenti enim se Hercules per flumen traducendam commiserat: sed quòd eam Hercules certamine & vi acquisierat.

C 155. IGNARAQ. LICHÆ, QVID TRAD. NESCIT] Lichas nesciebat se apportare domino suo pestem in tunica illa, & idipsum quoque domina ignorabat, credula Centauro, qui miseram fefellit, & necem suam per illam vlcisci, & Herculem vicissim perdere voluit: & processit res ex sententia.

LVCTVS IPSA SVOS TRADIT] Quod in tempus opportunum seruauerat, tradidit ei ferendum, vnde materiam luctus nacta est, viro miserabiliter & crudeliter extincto.

157. CAPIT INSCIVS HEROS, &c.] nihil mali de vxore suspicans, tametsi quā petinerat, quaq; aliās sacris operās vtebatur, vestē non mitteret, sed aliā.

158. LERNÆÆ VIRVS ECHIDNÆ] tunicam hydræ in Lernęa palude latitantis veneno perfusam. Sagittæ namque Herculis eo veneno tinctæ fue-

D runt; ex sagitta autem qua illum fixit, Nessi vestis pestem contraxit.

159. THVRA DAB. P. ET VERBA, &c.] cum precibus, seu cum gratiarum actione, pro re fœliciter gesta, & reditu fausto, thura primo foco, seu primis, non medijs injiciebat ignibus.

160. VINAQ. MARMOR. PATER. P. INARAS] in atā de lapide constructam & thura & vinum spargebat. Ad pleraq; sacrificia vinum adhibebatur, & illa θυσίαι οἰνόσπονδοι, quę autem vino carebant, νηφάλια, *vino carentia,* & *sobria* dicebantur. Quanquam lege Numæ Pompilij ex imputata vite vinum libare nefas erat.

161. INCALVIT VIS ILLA MALI, &c.] Sophocles Tragœdiam fecit *Trachinias*, in qua inducitur Hercules ardere in illa veste, ac proinde lamentatur multis versibus, quos Cic. 2. Tuscul. latinè reddidit, cum hac præfatiuncula : *Sed videmus Herculem ipsum, qui tum dolore frangebatur, cùm immortalitatem*

ipsam morte quærebat. Quas hic voces apud Sophoclem in Trachinijs edidit? cui cùm Deianira sanguine Cẽtauri tinctam tunicam induisset, inhæsisséq; illa visceribus, ait ille:

O multa dictu grauia, perpessu aspera,
Quæ corpore exantlaui, atque animo pertuli, &c.

Et Cicerooiaoa cum Sophocleis, & vtraq; cum Ouidianis comparet, cui tantum est otij; oos spicas legimos, messem ooo facimus: sed & laborem nobis ademit Schottus noster, qoi libro 4. Tullianar. Quæstion. c. 11. diligenter loca commisit, contendítq; fide cum M. Tullio io interpretaodo κατὰ πόδα.

RESOLVTAQ. FLAMMIS, &c.] Cõcreuerat cruor ille viroletus, quem existens à membris Herculeis calor resoluit, qui resolutus incaluit magis, calore intolerabili, seqoe per corpus diffudit. Vide adagium *Ardens tunica*, Cent. 1. nu. 33. apud Zenobium, seu Zenodotũ, ab eodem Schotto nostro editum, vbi tota fabola de Nesso Centauro & Deianira Herculis nupta dilucidè exponitur. B

163. DVM POT. SOLIT. GEMIT. VIRTVTE REPRESSIT] Sic Meleager l. 8. dum fatalem illum titionem vreret Althęa mater, quamuis & ipse cęcis ignibus torreri viscera sentiret, magnos superabat virtute dolores. Simile Mutius Scæuola, dum dexteram, qoòd ictu à rege Porsena, quem obtruncatum venerat, aberraoerat, in foculũ, quasi pœnas exacturus, ingessit. Fecerunt idem multi & Romani, & Barbari, vt in acri dolore gemitum continerent: nec viri modò, sed fœminæ quoque. Vide Valer. l. 3. cap. 3. Lege item Emblema Alciati XIII. de Leæna meretrice torta fidiculis, & in id Claudium Minoëm. De Christiaois superuacuum est dicere.

164. VICTA MAL. EST PATIENTIA] noo enim è scopulis, aut è chalybe oati sumos, vt qualemcunqoe & quaotumcunq; cruciatum sileotio perferre possimus, etiam perdiu. C

165. IMPLEVITQ. S. NEMOROS. VOCIB. OETEN] Diodorus lib. 5. Herculem affirmat post vestem indutam, & venenum intro acceptum Licham primò occidisse; tum demisso exercitu Trachiniã venisse, morboq; io dies aggrauescente, missis ad Apollinem Delphicũ Iolao & Lycimnio remedium sciscitatum, atqoe ita demum Oetam conscendisse. Affert hæc ex eodem, & argumento Trachiniarum, in Additionibus ad Raphaëlis Commẽt. Iac. Micyllus quęrens, quo pacto Hercules, cùm in Eubœa sacrificaret, subitò in continentem venerit, ibíque eiulatu suo montem Oetam impleuerit, de qoo & suprà nonnihil. Clamorem istum, ecce quã egregiè amplificet Seneca io Hercule Oetæo: D

——— Sic cælum horrido
Clamore replet: qualis impressa fugax
Taurus bipenni, vulnus & telum ferens,
Delubra vasto trepida mugitu replet.
Aut quale mundo fulmen emissum tonat:
Sic ille gemitus sidera & pontum ferit.
Et vasta Chalcis sonat, & voces Cyclas
Excepit omnes. Hinc petra Caphareides,
Hinc omne voces reddit Herculeas nemus.

166. LETIFERAM CONAT. SCIND. VESTEM] abrumpere à corpore, cuius membris adeò tenaciter inhærebat, vt vel neotiquam, vel oisi cum carne ipsa frustulatim posset auelli.

170. IPS. CRVOR GELIDO, &c.] A fabris ferrariis similitudo, ad exprimendum stridorem bullientis vi veneoi sanguinis. Candens adhuc ferrum in a-

A qoa frigida iotiogunt & restinguunt.

172. SORBENT AVIDÆ PRÆCORD. FLAMMÆ] oon exteriora tãtummodo, sed interiora quoque, & ipsa viscera malũ illud exurebat & absumebat.

173. CÆRVLEVSQ. P. &c. SVDOR] colorem liuidum sudori humor venenatus admistus reddebat.

174. CÆCA TABE] quippe in præcordijs, & intra corpus. *Cæcum* poëtis quod latet, quod oon manifestum est sensui, qood non apparet.

175. TOLLENS AD SID. PALMAS] 1. Æneid. *Ingemit, & duplices tendens ad sidera palmas.*

176. CLADIB. SATVRN. PASCERE NOSTRIS] Insultatio, qua dum Iunoni se inuisum & exosum esse demonstrat, ipsam io summum odium, vt immanem prorsus rapit: Niobe inter filiorum suorum tot funera l. 6.

Pascere crudelis nostro, Latona, dolore,
B *Pascere, ait, satiaq; meo tua pectora luctu,*
Corq; ferum satia.

177. ET H. PEST. SPECTA CRVD. AB ALTO] Oblecta te hac peste mea, tanquam iucundo quodam, & pridem desiderato tibi spectaculo.

178. CORQ. FERVM SATIA] specta vsque ad satietatẽ. Exple mentem tuam crudelissimam intuẽdo cum voluptate dolorem meum acerbissimum.

VEL SI MISERAND. ET HOSTI] si sum miserandus hosti, tibi scilicet hosti meæ, si potes misereri mei quamuis hostis; miseret enim hostes hostium in miseria ipsorum & calamitate atrocissima, nisi omnem humanitatis sensum penitus proiecerint. Quod addit, *Hostis enim tibi sum*, per anastrophen capiendum est, pro, tu enim mihi hostis es, tu me odisti, oon ego te. 2. Æneid.

——— Quis talia fando
C *Myrmidonum, Dolopũmve, aut duri miles Vlyssi*
Temperet à lacrymis?

Et Anchises sub extremum:

Sic ô, sic positum affati discedite corpus:
Ipse manu mortem inueniam, miserebitur hostis,
Exuuiasq; petet.

Hinc prouerbium: *Vel hosti miserandus*, quo vtitur de Niobe lib. 6.

180. NATAMQ. LABORIBVS] Ob infinitas pæne ærumnas, quibus iactatus est, videri potest tantùm ad hoc natus, vt dira pateretur. Valdè idoneos tractandis quibusdam rebus, aut certis studijs deditissimos solemus dicere ad eadem natos. Trist. 4. eleg. 10. de suo fratre, eloquentiæ cupidissimo:

Frater ad eloquium viridi tendebat ab æuo,
D *Fortia verbosi natus ad arma fori.*

Cic. in Pison. *Ille gurges, natus abdomini suo, non laudi atq; gloriæ.* In Bruto: *Cn. Pompeius vir ad omnia summa natus.* Verrin. 4. *Reperiebam hunc ad istius flagitiosas libidines natum atque aptum esse.*

181. MORS MIHI MVNVS ERIT] 1. Trist. eleg. 2. in tempestate turbidissima, dũ nauigaret in exilium:

Nec lethum timeo: genus est miserabile lethi:
Demite naufragium, mors mihi munus erit.

Horret natura humana dissolutionẽ sui, & interitũ vehemẽter: at longè tamen vehemẽtiùs durissimorũ casuũ diuturnitatem, quæ mortẽ optabilẽ facit.

DECET HÆC DARE DONA NOVERCAM] Nouercæ sunt iniustæ plerũque, & infensę ex alia vxore natis marito liberis. Sicut igitur amantes decet dare dona amabilia, ita odientes odiosa & horribilia, quæ sint δῶρα ἄδωρα.

Ad indignitatem rei exaggerandam labores suos tam gloriosos recenset Hercules. Cruciamentum suum iterum deplorat. Oetam gemens, ac dolore furens concursat. Licham, vt exitiabilis huius muneris ministrum in Euboicum pelagus iacit. Is in scopulum versus, hominis figuram præ se fert.

III.

ERgo ego fœdantem peregrino templa cruore
Busirim domui? sæuóque alimenta parentis
Antæo eripui? nec me pastoris Iberi
Forma triplex, nec forma triplex tua, Cerbere, mouit?
Vósne manus validi pressistis cornua tauri?
Vestrum opus Elis habet, vestrum Stymphalides vndæ,
Partheniúmque nemus: vestra virtute relatus,
Thermodontiaco cælatus baltheus auro,
*Pomáque ab insomni * non custodita dracone.* *malè custodita
Nec mihi Centauri potuere resistere, nec mî
Arcadiæ vastator aper: nec profuit hydræ
Crescere per damnum, geminásque resumere vires.
Quid? quòd Thracis equos humano sanguine pingues,
Plenáque corporibus laceris præsepia vidi,
Visáque deieci, dominúmque, ipsósque peremi.
His elisa iacet moles Nemeæa lacertis;
[His Cacus, horrendum Tiberino in littore monstrum.]
Hac cælum ceruice tuli defessa iubendo est
Sæua Iouis coniux. ego sum indefessus agendo.
Sed noua pestis adest: cui nec virtute resisti,
Nec telis, armísque potest. pulmonibus errat
Ignis edax imis, pérque omnes pascitur artus.
At valet Eurystheus: & sunt, qui credere possint
Esse deos, dixit: pérque altam saucius Oeten
Haud aliter graditur, quàm si venabula taurus
Corpore fixa gerat, factique refugerit auctor.
Sæpe illum gemitus edentem, sæpe trementem,
Sæpe retentantem totas infringere vestes,
Sternentémque trabes, irascentémque videres
Montibus, aut patrio tendentem brachia cælo.
Ecce Licham trepidum, & latitantem rupe cauata,
*Aspicit: vtque dolor rabiem collegerat * omnem,* *ingens.
*Túne, Licha, dixit, * feralia dona dedisti?* *furialia
Túne meæ necis auctor eris? tremit ille, pauétque
Pallidus: & timidè verba excusantia dicit.
Dicentem, genibúsque manus adhibere parantem
Corripit Alcides: & térque quatérque rotatum
Mittit in Euboicas tormento fortiùs vndas.

Ille

Ille per aëreas pendens induruit auras.
Vtque ferunt imbres gelidis concrescere ventis:
*Inde niues fieri: niuibus quoque * molle rotatis* *inole
Astringi, & spissa glomerari grandine corpus:
Sic illum validis iactum per inane lacertis,
Exanguemque metu, nec quidquam humoris habentem
In rigidos versum silices prior edidit ætas.
Nunc quoque in Euboico scopulus breuis eminet altè
Gurgite, & humanæ seruat vestigia formæ:
Quem quasi sensurum nautæ calcare verentur,
Appellántque Lichan.

181. ERGO EGO FOEDANTEM, &c.] Labor I. Res indignissima, de humano genere tam eximie meritum, & præmijs dignum amplissimis, immò cælo ipso, tantopere vnius ob iră excruciari. Quid præstiterit, quos labores exhauserit cum admiratione hominum, & magna sua gloria, commemorat Poëta, & præcipuos tantū, numero 17. quos & Virg. percurrit l. 8. Æneid. sed 12. dūtaxat, vbi nos in Symb. eosdem à poëtis diuersis decătatos lectori quasi sub aspectum subiecimus. Inuenies eosdem apud Apollodor. l. 2. & apud Scholiasten Apollonij l. 4. Natal. lib. 7. c. 1. Silius, in foribus templi eius Gaditani cælatos, sed non plus decem, quorum vltimus conflagratio in monte Oeta. Fertur item de laboribus & laudibus Herculeis oratio Aristidis l. 1. Proponuntur ijdem in 4. Antholog. ab incerto B auctore, vbi falsò adiicitur in fine laborem eius decimum tertium, eumq; iure prædicandū, fuisse, quòd Thestij, seu Thespij filias quinquaginta, vna nocte iniuerit. Id quod & D. Nazianzenus, aut ex Protreptico Clem. Alexădrini, aut ex historia Herculis, quæ sanctissimo & nostrarum quoq; litterarum scientissimo viro, vt alia mythica, minimè incognita fuit, his verbis restatur, non sine risu vtiq; suo: καὶ ἆθλον πονούμενος τρεῖς καὶ δέκατον, ἐν μιᾷ νυκτὶ τὰς Θεσίου πεντήκοντα θυγατέρας. Hoc tamē alij 7. diebus factum scribunt; quamuis alioqui 30. fæminas vna nocte, vt 100. virgines sacratas Proclus Imp. diebus 15. compresserit. Fuit enim magnus ille mōstrorum domitor, latronumque & maleficiorum vindex in amores pronior: nec sibi imperare potuit, quominùs fæminis seruiret seruitutē effæminatissimā & turpissimam. Quam mollitiem ei cō- C iux Deianira exprobrat in epistola. Extat denique poëmatium separatum de laudibus Herculis Claudiani. De eodem pręfat. in 2. de Raptu. De eo iudiciū Lactantij Firmiani placet adscribere ex c. 9. l. 1. *Hercules, qui ob virtutem clarissimus, & quasi Africanus inter deos habetur, nonne orbem terræ, quem peragrasse & expurgasse narratur, stupris, libidinibus, adulterijs inquinauit? Quid tandem potuit in eo esse diuini, qui suis ipse vitijs mancipatus, mares & fœminas, contra omnes leges infamia, dedecore, flagitio affecit? Sed ne illa quidē quæ magna & mirabilia gessit, talia iudicanda sunt, vt virtutibus diuinis tribuenda videātur. Quid enim tam magnificum, si leonem aprumq; superauit? si aues sagittis deiecit? si regiam stabulam egessit? si viraginem vicit, cingulumq; detraxit? si equos feroces cum domino interemit? Opera sunt ista fortis viri, hominis tamen. Illa enim quæ vicit fragilia & mortalia fuerunt. At animum vincere, iracundiam cohibere, fortissimi est: quæ ille nec fecit vnquam, nec potuit.* Lege quæ sequuntur. Occurrit adhuc de labore illius XIII. quiddam ridiculum. Diagoras Melius ille ἄθεος, cùm ad cœnam coquendam nihil penitus lignorum suppeteret, præter idolum Herculis ligneum: *Age, Hercules*, inquit, *certamen nobis obito decimum tertium, & lentem istam excoque.* Nunc singulos considerare aggrediamur. De *Busiride* Ægypti rege, eiusq; crudelitate vide Gyrald. Quare *illaudatum* vocet Virg. 3. Georg. dictum à me in Symb. Ad ingenij & eloquentię ostentationem admirabilia & infamia argumenta tractabant nonnunquam Sophistæ. Talis est laudatio *Busiridis* apud Isocratem. *Peregrino templa cruore fœdabat*, quoniam Ioui hospites mactabat.

B 183. SÆVOQ. ALIMENT. PARENT. ANTÆ) ERIP.] II. *Antæus* Neptuni & Terræ filius, in peregrinos sæuus & immanis, quos secum luctari coactos strangulabat. Miranda illius proceritas, cubitorum sexaginta, auctor Plutarch. in Sertorio. Quid physicè sibi velit, *Antæum* valentiùs pugnasse, quoties prostratus terram contigisset, vnde illi vires & robur à matre semper nouum addebatur, docet ex Ammonio & Aristotele Christoph. Rufus in Antexegemat. Vide Thesauri Critic. to. II. *Terræ filium* ideo dictū prodidit Procop. 4. de bello Vand. quia Tingitani, quorum rex Anteus, sese veros αὐτόχθονας & indigenas gloriabantur. In certamen hoc extat elegans epigramma Diotimi l. 1. Anthol. ti. 1. εἰς ἀγῶνας καὶ ἀγωνιστὰς, *in certamina & certatores.* Facit Herculem Argiuum, de quo alij viderint, nisi, vt sæpe, *Argiui* nomine Græcus intelligatur:

C Τὰν ἥβαν ἐς ἄεθλα πάλας ἤσκησε κραταιᾶς
Ἅ τε Ποσειδῶνος, καὶ Διὸς ἀγγελία.
Κεῖται δέ σφιν ἀγὼν οὐ χάλκεος ἀντὶ λέβητος,
Ἀλλ' ὅστις ζωὰν οἴσεται ἢ θάνατον.
Ἀνταίου τὸ πτῶμα πέπτωκ' Ἡρακλέα νικᾶν
Τὸν Διός. Ἀργείου ἁ πάλα, οὐ Λιβύων.

Conuertit Politianus:

Incaluere animis dura certare palæstra,
Neptuni quondam filius atque Iouis.
Nec certamen erant operoso ex ære lebetes:
Sed quod vel vitam, vel ferat interitum.
Occidit Antæus. Ioue natum vincere fas est,
Estq; magistra pales Græcia, non Libya.

Herculis lucta cum Antæo pugnam rationis cum appetitu ἱερογλυφικῶς significat, de qua vide Cælij Aug. Cur. hieroglyphicōn libr. priorem in Hercule. CHRISTO à terra, vt prædixerat, sublato Antæi fabulam applicat Eusebius Gallicanus (qui malè

malè Emesenus est habitus) sermone quodam ad A
populum.

184. NEC ME PASTOR. IBERI FOR. TRIPLEX] III. Geryonis boues abegit Hercules, in Italiá primùm. Fuit hic rex Hispaniæ, in cuius finibus Erythræa insula. Fingitur tricorpus, quòd erant tres fratres, tanta côcordia, vt vnam animam possidere viderentur. De isto e abigeatu Propert. eleg. 10. l. 4.

Amphitryoniades qua tempestate iuuencos
Egerat à stabulis, ô Erythraa, tuis,
Venit ad inuictos pecorosa palatia montes,
Et statuit fessos fessus & ipse boues.

Liuius lib. 1. ab V. C. *Sacra dijs alijs Albano ritu, Graco Herculi, vt ab Euandro instituta erant, facit. Herculem in ea loca Geryone interempto boues mira specie abegisse memorant, ac prope Tyberim fluuium, quà præ se armentum agens nando traiecerat, loco herbido, vt quiete, & pabulo lato reficeret boues, &c.* B

185. NEC FORMA TRIPLEX T. CERBERA MOVIT?] IV. propter tria capita, vnde & trigeminus, trifaux, triceps. Tibull. eleg. 4. lib. 3.

Nec canis anguinea redimitus terga caterua,
Cui tres sunt lingua, tergeminumque caput.

Et tartareus custos. Idem eleg. 5. l. 1.

Tum niger in porta serpentum Cerberus ore
Stridet, & aratas excubat ante fores.

De eodem ab Hercule abstracto, & ad superos deducto Sophocles apud Cic. 2. Tusculan.

Hac è tartarea tenebrica abstractum plaga
Tricipitem eduxit Hydra generatum canem.

Multo autem luculentiùs noster Naso l. 7.

——Specus est tenebroso cacus hiatu;
Et via decliuis, per quam Tirynthius heros
Restantem, contraque diem radiosque micantes
Obliquantem oculos, nexis adamante catenis
Cerberon attraxit: rabida qui concitus ira
Impleuit pariter ternis latratibus auras. C

186. VOS NE MAN. VALID. PRESS. C. TAVRI?] V. Cùm Minos toti mari, quod Græciam alluit, imperaret, nihilo maiorem honorem Neptuno, quàm dijs cæteris impertiuit. Quare iratus Neptunus, taurum hunc ignem efflantem in eius regioné immisit. Alii dicerunt vouisse, quod primum sibi se obtulisset, atque hunc taurum in sua armenta seruasse: quare Neptunum illi furorem immisisse, vt omnia deuastaret. Hunc ad Eurystheum Hercules viuum in Peloponnesum perduxit. Ex Natali.

187. VASTVM OPVS ELIS HABET] VI. *Augias* rex Elidis stabulum habuit, in quo tantum fimi cógestum erat, quantum ter mille boues pluribus an- D nis redderent. Hoc purgandum Herculi locauit, qui Alpheo fluuio immisso purgauit. Prouerbium, *Augia stabulum repurgare.*

VESTRVM STYMPH. LID. VNDÆ] VII. Cùm audisset Hercules, iuxta *Stymphalum* Arcadiæ lacum aues esse, quæ humanis carnibus vescerentur, ad has cædendas iussus accessit. Plura de his Natalis. scribuntur fuisse similes gruum magnitudine, rostro validiore, nec adunco, inuasisse venatores, & plerumque interemisse, perforatis loricis, etiam æneis & ferreis. Cælius Rhodigin. l. 16. c. 11.

188. PARTHENIVM Q. NEMVS] VIII. *Parthenius* mons Arcadiç nobilium montium, à virginibus sic dictus, quæ in eo frequenter venatibus darét operam. Ibi Hercules pedibus æneis, & aureis cornibus ceruá cepit & interfecit. Aliter rem narrat Natalis.

A 189. THERMODONT. CÆLAT. BALTH. AVR.] IX. Iuxta amnem Thermodontem cólcdere, quorum vxores Amazonibus originem dederunt Iust. lib. 2. Imperauit Herculi Eurystheus, vt Hippolytæ Amazonum reginæ balthcum pulcherrimum, vt audierat, ad se afferret, quem Admetę filiæ largiretur. Cùm Themiscyram Hercules applicuisset, Amazones comparatis copiis ad defensionem se accinxerunt. Ille cæsis insignioribus, reliquisque in fugam versis, nationem eam penitus deleuit. Hippolyten Theseo, eius expeditionis socio concessit.

190. POMAQ. AB IN. OMNI N. CVSTOD. DRACONE] X *Hesperides* fuerunt filiæ 3. secundùm aliquos quatuor, Hesperi fratris Atlantis, in quarum hortis in extrema Africa poma aurea à peruigili dra- B cone, nato ex Tiphone & Echidna, qui centum capita haberet, custodiebâtur. Eum perdomuit Hercules, & poma decerpsit. Alii hæc poma volunt fuisse oues: μῆλον enim ambiguum est ad vtrumque. Vide Gyrald. in Hercule. Cicero ex Sophocle:

Hæc interemit tortu multiplicabili
Draconem, auriferam obtutu adseruantem arborem.

191. NEC MIHI CENT. POT. RESISTERE] XI. De pugna ista, & qui insigniores in acie ceciderint; lege Natalem. Cic. ex Sophocle: *Non biformato impetu Centaurus ictum corpori inflixit meo.* Et paulò post: *Hac bicorporem afflixit manum.* Virg. 8. *Tu nubigenas, inuicte, bimembres Hylæumque, Pholumque manu, tu Cresia mactas Prodigia.* Biformati, & *bimembres*, quia ex equo & homine compositi. *Nubigena*, quia ex Ixione & nube, specie Iunonis obiecta, progeniti.

192. ARCADIÆ VASTATOR APER] XII. Ery- C manthus Arcadiæ mons, vbi aper maxime ferus, qui vicinorum agris vastitatem inferebat. Hunc humeris ad Eurystheum Hercules deportauit, aut occidit, vt videtur dicere Cic. *Erymanthiam hac vastificam abiecit belluam*: quanquam & occisum apportasse credibilius est, quàm viuum.

NEC PROFVIT HYD. C. RESCERE P. DAMN.] XIII. *Hydra*, maleficum omnino animal, & pestiferum hominibus. Campestria omnia deuastabat, & in pecora agrosque finitimos crudelissimè desæuiebat; cuius vno capite amputato, tria exsistebant subitò: duo videtur hîc dicere Ouid. *Geminasque resumere vires.* Suprà cum Acheloo luctaturus, hunc laborem fusiùs explicauit, vbi duo capita vno reciso renascentia, *geminos heredes* nominauit.

194. THRACIS EQ. HVM. SANG. PING.] XIV. Diomedes Thraciæ rex equos ferocissimos, & ignem D spirantes, captiorum hospitum, à se iugulatorú carnibus alebat. Quos cùm adducere sibi iussisset Eurystheus, profectus Hercules ipsum Diomedem primùm equis suis laniandum obiecit; deinde adduxit, siue, vt alii, mactauit. quod & hîc affirmat Ouid. *Dominumque ipsosque peremi.* Extat l. 1. Anthol. εἰς ἀντιποδόσιν *in retributionem*, epigramma Apollonidæ, in Asiaticum quendam tyrannum, qui simili crudelitate homines equis suis deuorandos obiectabat. Optat proinde alterum existere Herculem, qui ei idem quod prior priori, faciat:

Ξεῖνον ὁπηνίκα θαῦμα κατείδομεν Ἀσὶς ἅπασα,
Πῶλον ἐπ' ἀνδρομέαν σάρκα φρυασσόμενον·
Θρηϊκίης φάτνης πολιὸς λόγος εἰς ἐμὸν ὄμμα
Ἤλυθε, δίζημαι δεύτερον Ἡρακλέα.

Latinè Hier. Megiserus ita reddidit:

Omnem Asiam mirus quidam dum perculit hospes,

[illegible] *temporalibus equum,* [illegible] *Diomedis* [illegible] [illegible] *appete.*

[illegible] in [illegible] [illegible] Cacus [illegible] [illegible] one [illegible] ut [illegible] Cacto ve[illegible]

[illegible] pressa [illegible] Nemeaus [illegible]
[illegible] amnium balatum?

[illegible] est, à [illegible] Nemeus [illegible] vt Apollodorus [illegible] & C[illegible]. Tr[illegible] In [illegible] circa [illegible] hominem leonem [illegible] Herculem esse ex [illegible] ex pharetra. Fulc[illegible] Petrus Victorius [illegible] Vetiar lect[illegible].

* His Cacus [illegible] XVI. De Caco, e[illegible] nece [illegible] lucubris [illegible] M[illegible] 8. [illegible] *Iam primum saxis suspensam hanc aspice molem* [illegible] Propert. l. 4. eleg. [illegible] & [illegible] antiquis [illegible] verum testatur Aldus. S[illegible] aut, *Hic iacet horrendum* [illegible] *Cacus & horr*[illegible] &c.

TIBERINO [illegible] Mons arbr[illegible] *in littore*, vt emendauit C[illegible] castigatione admo[illegible]us.

198. HA[illegible] XVIII Fessum Atlantem [illegible] sustentandum dedisse [illegible] quartes Astronomicas, & stellarum ortus ab Atlante didici. P[illegible] tus [illegible] in Atlante. *Cum Atlante quoque* [illegible] *minime* [illegible] *Eurystheo certante Hercules vt caelum* [illegible] *laturus. Eum namque incurnatum* [illegible] *pressum, genuumq, alteri innixum, at vix consistentem cerne*[illegible]*at. Se verò & posse caelum tollere,* [illegible] *animaduertebat. Hanc tamen ambitionem nu*[illegible]*quam indicat, sed Atlantu e laborem dolere, partem* [illegible] *posse subire ostendit* [illegible] *vero ades libenter H*[illegible]*lis pollu*[illegible] *admittit, vt hoc eum sustinere depr*[illegible]*cetur* [illegible] *autem est hic quid*[illegible] *defa*[illegible] *at defi*[illegible]*ciens vt & ex manante sudore co*[illegible]*gere, & e*[illegible] *brachio per*[illegible] &c.

20[illegible] C[illegible] VI[illegible] Supra. *Dum potum*[illegible] *lita genitum virtute repressit.*

201. [illegible] &c. *Sorbent auidae praecordia flamma.* C[illegible].

Hac [illegible] *me irretitus velle fatali inscium,*
[illegible] *laceras viscera,*
V[illegible] *graniter pulmonum haurit spiritus,* &c.

203. A[illegible] SVNT, &c.] In[illegible] Ego monstrorum domitor hæc tormenta [illegible] Ego qui mundo tantum profui; Eur[illegible] hemo ignauus & iniquus, vacat delicijs.

A[illegible]

[illegible] pulsabant. *Genua* enim dicata miseri[illegible] [illegible] est, vt [illegible]. Vnde [illegible] *genua amplectens*[illegible] *talia supplex.* In [illegible] Ac[illegible] Heron [illegible] Nec genua solum [illegible] Vide Alex. ab Alex[illegible].

217 T[illegible] [illegible] *sermento* [illegible].

2[illegible] [illegible] *Corpora* [illegible] *pendere putares, Pendebant pennis.* Dan[illegible] Lichas, per aëre [illegible] furent & lapidet [illegible] vocauit & [illegible] lib. 5.

Et leuior ra [illegible] *salia, & liquid*[illegible] *ether,*
Atque leuissimus aerias [illegible] *fluit auras,*
Nec liquidum corpus turbantibus aeris aura
Immisset.

220 V[illegible] &c. Quemadmodum [illegible] vento [illegible] d[illegible] in nualem, & de inde [illegible] tundum [illegible] Lichas [illegible] magna [illegible] caelum [illegible] metu [illegible] sanguine, & hum[illegible] omni de[illegible] cem, vt à vetustate accep[illegible] mus, obriguit, &, vbi in Euboicum mare decidit [illegible] vndis ext[illegible] cu[illegible] humanæ fo[illegible] quem præterni[illegible] quasi [illegible] tum verentur [illegible].

226 IN EV[illegible] Virg. in Æneid. *Apparent rari nantes in gurgite vasto.* Et rurs[illegible] in 3. *Iactamur gurgite vasto.* Epitheto vero huic [illegible] nonnihil attollitur. Verùm si le[illegible] *alto*, erunt duo attributa, seu epith[illegible] [illegible] seu [illegible] nunc[illegible] quod ra[illegible]. Sin autem altè, dubitat [illegible] modo [illegible] plus altè emicet, pisc[illegible] nautæ eum calcare verear[illegible] rendum relinquit.

229. APPEL[illegible] ab eo quod fuit antea.

Sc[illegible]tis

Structis in pyram arboribus, arcum, pharetram cum sagittis Philoctetę tradit Hercules, & stratæ Nemeæi leonis pelli incubat, claua ceruici supposita. Flammam Philoctetes subdit. Iupiter dijs primùm, adeoque Iunoni tactum suum probans, filium in deos transfert. Eurystheus etiam stirpem Herculis est persecutus. Alcmene filij casum lamentans, Iolæ pronurui suæ partum facilem precatur. Qua impostura Herculem Iunone inuita ediderit, & de Galanthide famula in mustelam commutata.

IV

— At tu Iouis inclyta proles,
Arboribus cæsis, quas ardua gesserat Oete,
Inque pyram structis arcum pharetramque capacem
Regnáque visuras iterum Troiana sagittas
Ferre iubes Pæante satum, quo flamma ministro est
Subdita: dúmque auidis comprenditur ignibus agger,
Congeriem syluæ Nemeæo vellere summam
Sternis, & imposita clauæ ceruice recumbis:
Haud alio vultu, quàm si conuiua iaceres
Inter plena meri redimitus pocula sertis.
Iámque valens, & in omne latus diffusa sonabat,
Securósque artus contemptorémque petebat
Flamma suum. timuere Dei pro vindice mundi,
Quos ita, sensit enim, læto Saturnius ore
Iuppiter alloquitur: Nostra est, timor iste, voluptas
O superi, totóque libens mihi pectore grator,
Quòd memoris populi dicor rectórque paterque,
Et mea progenies vestro quoque tuta fauore est.
Nam quanquam ipsius datis hoc immanibus actis,
Obligor ipse tamen. sed enim ne pectora vano
Fida metu paueant, Oetæas spernite flammas.
Omnia qui vicit, vincet quos cernitis ignes,
Nec nisi materna Vulcanum parte potentem
Sentiet. ÆTERNVM EST A ME QVOD TRAXIT, ET EXPERS
ATQVE IMMVNE NECIS, NVLLAQVE DOMABILE FLAMMA.
Idque ego defunctum terra, cælestibus oris
Accipiam, cunctísque meum lætabile factum
Dijs fore confido. si quis tamen Hercule, si quis
Forte Deo doliturus erit, data præmia nollet:
Sed meruisse dari sciet, inuitúsque probabit.
Assensere Dei. coniux quoque regia visa est
Cætera non duro, duro tamen vltima vultu
Dicta tulisse Iouis, séque indoluisse notatam.

Interea quodcunque fuit populabile flamma,
Mulciber abstulerat: nec cognoscenda remansit
Herculis effigies: nec quidquam ab imagine ductum
Matris habet; tantumque Iouis vestigia seruat.
Vtque nouus serpens, posita cum pelle senecta
Luxuriare solet, squamáque nitere recenti:
Sic vbi mortales Tirynthius exuit artus,
Parte sui meliore viget, maiorque videri
Cœpit, & augusta fieri grauitate verendus.
Quem pater omnipotens inter caua nubila raptum
Quadriiugo curru radiantibus intulit astris.
Sensit Atlas pondus, nec adhuc Stheneleius iras
Soluerat Eurystheus, odiumque in prole paternum
Exercebat atrox. at longis anxia curis
Argolis Alcmene, questus vbi ponat aniles,
Cui referat nati testatos orbe labores,
Cuiue suos casus, Iolen habet. Herculis illam
Imperio, thalamóque animóque receperat Hyllus,
Impleuitque vterum generoso semine, cum sic
Incipit Alcmene: Faueant tibi numina saltem,
Corripiántque moras tunc, cùm matura vocabis
Præpositam timidis parientibus Ilithyiam:
Quam mihi difficilem Iunonis gratia fecit.
Namq; laboriferi cùm iam natalis adesset
Herculis, & decimum premeretur sidere signum;
Tendebat grauitas vterum: nec ferre labores
Vlteriùs poteram: quin nunc quoque frigidus artus,
Dum loquor, horror habet: parsq; est meminisse doloris.
Septem ego per noctes, totidem cruciata diebus,
Fessa malis, tendénsque ad cælum brachia, magno
Lucinam ad nexos partus clamore vocabam.
Illa quidem venit; sed præcorrupta, meúmque
Quæ donare caput Iunoni vellet iniquæ.
Vtque meos audit gemitus, subsedit in illa
Ante fores ara, dextróque est poplite læuum
Pressa genu, digitisque inter se pectine iunctis
Sustinuit partus, tacita quoque carmina voce
Dixit; & inceptos tenuerunt carmina partus.
Nitor, & ingrato facio conuicia demens
Vana Ioui, cupióque mori: moturáque duros
Verba queror silices. matres Cadmeides adsunt,
Votáque suscipiunt, exhortantúrque dolentem.
Vna ministrarum media de plebe Galanthis,
Flaua comas aderat, faciendis strenua iussis,
Officijs dilecta suis. ea sensit iniqua
Nescio quid Iunone geri: dumque exit, & intrat
Sæpe fores, diuam residentem vidit in ara,

Brachiáque in genibus digitis connexa tenentem.
Et quæcunque es, ait, dominæ gratare, leuata est
Argolis Alcmene, potiturque puerpera voto.
Exilit: iunctásque manus pauefacta remisit
Diua potens vteri. vinclis leuor ipsa remissis.
Numine decepto risisse Galanthida fama est.
Ridentem, prensamque ipsis dea sæua capillis
Traxit: & è terra corpus releuare volentem
Arcuit, inque pedes mutauit brachia primos.
Strenuitas antiqua manet: nec terga colorem
Amisere suum: forma est diuersa priori.
Quæ, quia mendaci parientem iuuerat ore,
Ore parit: nostrásque domos, velut antè, frequentat.

229. AT TV IOVIS INCLYTA PROLES] Inclyti dicuntur, qui famæ veluti lucem quandam & splendorem fundunt, qualem virtute & factis suis per terras celebratus Herculea, de quo Isocrat. ad Demonicum: Ζεὺς δὲ Ἡρακλέα, καὶ Τάνταλον γεννήσας, ὡς οἱ μῦθοι λέγουσι, καὶ πάντες πιστεύουσι, τὸν μὲν διὰ τὴν ἀρετὴν ἀθάνατον ἐποίησε· τὸν δὲ διὰ τὴν κακίαν ταῖς μεγίσταις τιμωρίαις ἐκόλασεν. *Nam cùm Iupiter (vt arcana litera tradunt, & omnes credunt) Herculem Tantalumq; genuisset. alterum ob virtutem immortalitate donauit: alterum propter improbitatem maximis supplicijs affecit.*

231. INQ. PYRAM STRVCTIS] Cùm & *rogus*, & *pyra*, vtraque vox inquam struem, seu congeriem lignorum cremandis cadaueribus significet, illa à *rogandis* manibus, hæc ab *igne*, qui Græcè πῦρ, facta est.

PHARETRAMQ. CAPACEM] vt maiorem arcum, sic & pharetram capaciorem habuisse Herculem est credibile.

232. REGNAQ. VISVRAS ITER. TROIAN. SAGITT.] *Troiana regna* viderant primùm Herculis sagittæ, quando cum Argonautis nauigans, Troiam sub Laomedonte expugnauit. Postea, cùm ducibus Agamemnone & Menelao ob raptam Helenam Græci ad eandem oppugnandam & diruendam profecti sunt. Cùm enim in fatis esset, absque sagittis Herculis vrbem capi non posse, Vlysses ad Philoctetem, Pæantis filium (cui Hercules moriturus in Oeta, vt hic narratur, easdem tradiderat) cum iisdem adducendum missus est in Lemnon insulam, & adduxit. Sic enim est lib. 13.

Victor (Vlysses) ad Hypsipyles patriam, clariq; Thoantis,
Et veterum terras infames cæde virorum
Vela dat, vt referat, Tirynthia tela sagittas.
Quæ postquam ad Graios domino comitante reuexit,
Imposita est sero tandem manus vltima bello, &c.

Seneca Hercule Oetæo:

———— Læto venit ecce vultu
Quem tulit Pæas, humerisq; tela
Gestat, & notas populis pharetras
Herculis hæres.

Meminit arcus & sagittarum Philostratus quoque in Philoctete. Fallitur multum Petrus Victorius, cùm lib. 2. Variar. Lect. cap. 15. scribit, Pæanti sagittas ab Hercule donatas, & Ciceronem, vt memoria lapsum notat. Longiusculam super hoc disputatio-

A nem Herc. Ciofani lege, si videtur, & Benedicti Aegij in Bibliothecâ Artemidori de Dijs [illegible]

233. QVO FLAMMA MINISTRO [illegible] facem rogo subiecit: aliud eius meritum non video.

234. AVIDIS IGNIBVS] *rapacem* non semel vocauit ignem.

AGGER' ἄχυρον. *Agger* enim terræ est, non lignorum. Sed spectauit etymon: *agger* enim ab aggerendo: & *pyra* ex aggestis instruitur ignis. Vnde & mox *congeriem* dicit à congerendo.

235. CONGER. SYLVÆ SVMMAM] summam pyram, seu summum pyræ, congestæ ex cæsis in sylua arboribus, non ex tota sylua.

NEMEÆO VELLERE] *Leonis Nemeæi* pelle. *Vellus* propriè est ouium. 3. Georg.

Nec tondere quidem morbo, illuuieq; peresa
B *Vellera, nec telas possunt attingere putres.*

Et iotet illos quatuor pentametros vbi ius palam à Virgilio affixos, vnus est: *Sic vos non vobis vellera fertis oues.*

236. IMPOSITA CLAVÆ CERVICE] *Claua* Herculis insigne, vt fulmen Iouis, caduceum Mercurij, tridens Neptuni, thyrsus Bacchi, spica Cereris.

237. HAVD ALIO VVLT. [illegible] SI CONVIVA TACER.] Hoc nimiopere dinersum est ab antecedentibus. Ibi nihil eo mœstius, hic nihil lætius. An hoc [illegible] nens immortalitas facit, quam prægustabat? Hoc porrò, & adhærenti versui bellè respondent Lucretiani duo ex lib. 3 de rer. natura:

Hoc etiam faciunt vbi discubuere, tenentq;
Pocula sæpe homines, & inumbrant ora coronis, &c.

239. I[illegible] VALENS [illegible] OMN[illegible]ATVS, &c.]
C Plenus ardor rogi, totum corpus ambiens exprimitur.

240. SECVROSQ. ARTVS CONTEMPT. VETAR.] securi artus, flammam nimirum non curantis, immò & contemnentis, &, vt proximè aiebat, quasi in conuiuio accubantis.

241. TIMVERE DEI PRO VINDICE MVNDI] Ipso Hercule iam læto quid timuerunt dij? an hoc ipsum ignorabant? Non ignorabant: sed ne ista hilaritas in dolorem & eiulatum verteret, & extrema principiis haud consentiret, quæ litam [illegible] facinoribus tantis gloriam amitteret, hoc timebant. τὸ *vindex mundi*, diceretur Græcè non incommodè ἀλεξίκακος, *depulsor malorum*. Ex Sophocle in [illegible] Aristides, celebri inclamatione in comœdi[illegible] ac trago-

regœdijs, omnique adeò sermone, omnes in quasis necessitate *Herculem* inuocare. A

245. Nostra est timor iste volupt.] Fungitur officio Iupiter, & hunc pro filio deorum timorem sibi gratum accidere confitetur, vt signum scilicet beneuolentiæ in illum, & in se vt parrem illius.

245. Qvod memor. pop. d. rect. pat.] *Populum* cælestes vocat per auxesin. Eius se rectorem dicit, propter summam potestatem: patrem dupliciter, & propter generationem (sunt enim fere omnes eius filii & filiæ) & propter affectum, quem in eos paternum gerit, quemadmodum facere principes & reges omnes debent, *Superûm rectorem* appellat lib. 1. Rursum lib. 2. *Ille pater, rectorq; deûm.* Gratulatur ergo sibi imperium in talem populum, qui de omnibus bene merito vicissim bene esse desideret, & de eius salute sit sollicitus. B

247. Nam qvanq. ipsivs dat. &c.] *Immania acta* Herculis, sunt labores eius inimitabiles. Hi potissimùm tantum ei fauorem apud deos conciliarunt. Tamen quia in filiis etiam ipsi parentes honorantur, autumat Iupiter, se & sua caussa dijs debere. *Obligor ipse tamen.* Vobis me ipsum quoque isto fauore obligatis.

248. Sed enim ne pect. vano, &c.] Consolatur eos, pollicetur que victorem fore etiam nunc, & flammis illis nihil esse nisi mortalitatem eius periturum. Præterea cælo se animam recepturum.

250. Omnia qvi vicit] quæcunque & quantumcunque difficilia & laboriosa aggressus est, ea superauit.

251. Materna parte] corpore, in quo plus est maternæ substantiæ, & id mortale est.

252. Ætern. ea me qvod trax. &c.] Significat Iupiter, animam & virtutem Herculis, ab se profectam, sibi deberi. Et sunt de æternitate animorum nostrorum duo hi præclari versus, quos verus rerum omnium conditor verissimè nobis obiiciat. C

254. Defvnct. terr.] terrestri vita absolutũ. Vinculis corporis, cuius sedes terra, expeditum.

Cælestib. oris accipiam] 1. Aeneid. Iupiter Veneri de Iulio Cæsare: *Hunc tu olim cælo, spolijs Orientis onustum Accipies.* De botro Lucretii est fructus iste. Sic enim ille de morte:

Cedit item retro, de terra quod fuit antè,
In terras: & quod missum est ex atheris oris,
Id rursus cæli rellatum templa receptant.

Quibus versibus cõplexus est præclarũ Epicharmi locum. διεκρίθη, καὶ ἀπῆλθεν ὅθεν ἦλθε πάλιν, γᾶ μὲν εἰς γᾶν, πνεῦμα δ' ἄνω. *Discretum est, & eò rediit vnde venerat, terra quidem in terram, spiritus autem sursum.* D

255. Cvnctisq. m. lætab. f. &c.] Cùm iam pauore suo declararint dii se bene cupere Herculi, cur dubitat Iupiter, quin eundem ipsis gratulantibus & applaudentibus in cælũ translaturus sit? Verùm hoc ait, vt pungat Iunonem, Herculi semper infensam. Liquet istuc clariùs è mox sequentibus.

256. Si qvis tamen Hercvle, si qvis, &c.] Virgil. eclog. 6. *Si quis tamen hæc quoque, si quis Captus amore leget.* Perstringitur Iuno, suppresso nomine, notatur que illius odium implacabile, quod nec tum quidem fortasse positura sit. Sed velit nolit, deum futurum, meritis eius id postulantibus.

259. Assensere dei] nutu potiùs, quàm verbis.

Conivx q. regia visa est cæt. &c.] Virgilio semper *regia Iuno*, lib. 1. Aeneid. 4. 7. 10. Contrà quàm putabat Iupiter, Iunoni non displicuit Herculem diuinitatem adipisci. Aculeatam orationis clausulam in se contortam indignè tulit. Cui enim stomachum non faciant obiecta & exprobrata vitia?

262. Interea qvodcvnq. f. popvlab.] Exponit quo pacto per ignem ab humanis & terrestribus leuatus, ac cælo præparatus fuerit.

266. Vtq. novvs serpens, &c.] Placuit Nasoni collatio Virgiliana lib. 2. vbi Pyrrhum Achillis filium, iuuenem strenuissimum cum serpente, veteri pelle deposita exultantem contendit:

Qualis vbi in lucem coluber mala gramina pastus,
Frigida sub terra tumidum quem bruma tegebat;
Nunc positis nouus exuuijs, nitidusq; iuuenta
Lubrica conuoluit sublato pectore terga,
Arduus ad solem, & linguis micat ore trisulcis.

269. Parte svi meliore viget] Pars nostri melior est animus, quo vigebimus, & viuemus meliùs, cùm è corpore excesserimus. Lib. 15. *Parte tamen meliore mei super alta perennis Astra ferar.* Et Martial. de Salonino defuncto: *Viuit qua voluit vivere parte magis.* Conueniunt his quæ scripta leguntur 1. Tuscul. apud M. Tullium: *Cumq; corporis facibus inflammari soleamus ad omnes fere cupiditates, eoq; magis incendi, quod iis æmulemur, qui ea habeant, quæ nos habere cupiamus: profectò tunc erimus beati, cùm corporibus relictis, & cupiditatum & æmulationum erimus expertes: quodq; nunc facimus, cùm laxati curis sumus, vt spectare aliquid velimus, & visere; id multo tum faciemus liberiùs, totosq; nos in contemplandis rebus perspiciendisq; ponemus: propterea quòd & naturâ inest in mentibus nostris insatiabilis quædam cupiditas veri videndi: & ora ipsa locorum illorum, quò peruenerimus, quo faciliorem nobis cognitionem rerum cælestium, eo maiorem cognoscendi cupiditatem dabunt.*

Maiorq. videri coepit] Ad staturam referendum. Deos enim non solùm habitu & forma corporis, sed etiam granditate, augustiores eredebant esse. Plin. in Epist. *Offertur ei mulieris figura, humana grandior pulchriorq;.* Tacit. lib. 1. Annal. *Erupisse cella Iunonis maiorem humana speciem.* Similiter Virgil. 2. Aeneid. de Venere: *Qualisq; videri Cælicolis, & quanta solet.* Et de Creusa post mortem ad deos iam translata: *Visa mihi ante oculos, & nota maior imago.*

270. Et avgvst. f. gravitate verend.] Grauitas etiam hominum est; sed augusta grauitas deorum tantùm, qui sunt augustissimi.

272. Qvadriivgo cvrr. r. int. ast.] Ad currum triumphantium Imperatorum alludit, qui à quatuor equis candidis trahebatur. Herculem igitur, tanquam triumphatorem de monstris & tyrannis cælo inuexit. Anthol. 1. Iuno Herculi tanquam è pellice sua nato, quandiu vixit infesta, sic eum prædicare iam consecratum inducitur, Tit. 8. εἰς ἀρετὴν,

Σῆς ἀρετῆς ἱδρῶτι καλὴν ἀπέδωκεν ἀμοιβὴν
Σὸς γενέτης, Ἡράκλεις. ἐπεὶ πόνος ἄσπετος εὐχὸς
Ἀνδράσιν οὐδὲν ἄγει μετ' ἀπείρονα κύκλον ἀέθλων.

Interpretatio hæc est: *Virtutem seu facinora tua egregia, sudorisq; plena, Hercules, præclarè remuneratus est pater tuus Iupiter. Nam labor innumerabilium, ac velut semper in orbem succedentium certaminum, gloriam hominibus immensam parere consueuit.* De Herculis apotheosi hactenus.

hactenus. Clemens Alexand. Exhortat. ad Gentes ex Homero, & habitu corporis eius, quem describit, & ex ipsa demum morte, Herculem fuisse hominem demonstrans, sic ait: *Et quipraterea* (Homerus) *Herculem arguit esse hominem. Namque virum Alciden qui insignia facta sciebat. Hieronymus autem philosophus ipsius quoque corporis habitum narrat. Fuisse paruum, crispo capillo, nigrum, naso aquilino, subhilaribus oculn, fusis promissisq; capillis.* Vixit duos & quinquaginta annos. Addit Delrius in Hercul. Fur. ex Ioanne Chio, Apollodoto, Dicæatcho, Hieronymo philosopho, habuisse tres ordines dentium, splendorem ex oculis emicuisse, quos habuit rauistellos, capillos longos, hirsutos, & in modum setarum erectos.

273. SENSIT ATLAS PONDVS] Ad maiestatem honoris, & diuinitatis adeptæ indicandam hoc dicit: vt Virgil. in 6. de Ænea, viro præstantissimo, ac semideo, cùm Sibylla duce ad inferos nauigaturus conscendit, *gemuit sub pondere cymba.* Lucan. lib. 3. ad Neronem, quàm adulatoriè? *Aetheris immensi partem si presseris vnam, Sentiet orbis onus.* Dijs ad Æthiopas pro more conuiuatum abeuntibus, cæliferum Atlantem paulùm respirare dicit Stat. 5. Thebaid.

NEQ. ADHVC STHENEL. IRAS SOLVERAT, &c.] Hercule in deos relato, vexator eius Eurystheus, Stheneli filius nondum quieuit: sed Hyllum & alios eiusdem filios persequi instituit, veritus, ne aliquando patrem vlciscerentur, ac se regno exigerent. Qui cùm Athenas tanquam ad aram confugissent (quod & ab Isocrate in Panegyrico relatum est) missa legatione illos expetiuit, arma minatus, nisi redderent.

275. AT LONG. ANXIA CVRIS ARGOL. ALCMEN. &c.] Superstes Herculi Alcmena mater, & iam anus, anxia sæpe fuerat, audiens filio tot tantaque pericula intendi. Habebat autem neminem tam fidum, & cui fidentiùs Herculis sui, & suos casus narraret, quàm Iolen, Oechalia adductam scilicet, quam Hyllus à patre vxorem sibi donatam, libenter accepit, & grauidam fecit.

281. FAVEANT TIBI NVMINA SALTEM, &c.] tibi saltem parituræ faueant; nam mihi non fauerunt, cui mendacium famulæ subuenit. Lib. 4. *Faueant modò numina cœptis.*

282. CORRIPIANTQ. MORAS TVNC] præstò adsint. Virgil. 12. *Præcipitate moras.*

283. PRÆPOSIT. TIMID. PARIENT. ILITHYIAM] Instà, *Diua potens vteri.* Lucina, Diana, Ilithyia parientium præses, idem numen nominibus tribus. Horat. ode 22. lib. 3. ad Dianam:

Quæ laborantes vtero puellas
Ter vocata audis, adimisq; letho
Diua triformis.

Vbi videndus Lamb. Idem poëta in carmine sæculari:

Rite maturos aperire partus
Lenis Ilithyia, tuere matres,
Siue tu Lucina probas vocari,
Seu Genitalis.
Diua producas sobolem, &c.

Pari modo Catull. *Tu Lucina dolentibus Iuno dicta puerperis.* Quamobrem obstetricandi munus ei commissum, cùm sit virgo Diana, in hymno ad eam hanc caussam affert Callimachus, quòd eam Latona mater citra dolorem, & gestarit in vtero, & pepererit. Sed hic vt poëta. Caussam aliam, & veriorem quam Plato statuunt Physici, vt monet Læuinus Torrent. potentiam *Luna* videlicet, quæ eadem est cum *Diana.* Eius quippe sideris humiditas, & occulta quædam ratio (influentias v[illegible] in scholis) plurimùm adiuuare parientes [illegible].

284. QVAM MIHI DIFFICIL. IVNON. G. [illegible]] Quæ iuuare me debuit Ilithyia, ea aduer[illegible], dum potentiam Iunonis pertimescens, eide[illegible] gratificari studet.

285. NAMQ. LABORIF. CVM IAM, &c.] Dilucid enunciat, quantopere cruciata sit, antequam Herculem eniteretur. *Laboriferum* dicit, quomodo ipsemet suprà Iunonem compellans, *Inuisamq; animam, naramq; laboribus aufer.* Studia litterarum Ausonio in Epigramm. *Laborifera Musa.* De partu tempestiuo alijs verbis lib. 11. *Vt sua maturus complerat tempora venter.*

286. ET DECIM. PREMERET. SIG. SIGN.] cùm sol subiret decimum signum Zodiaci: sunt autem duodecim, quibus emensis, finitur annus. Non esse verò certum pariendi tempus in hominibus, & alios septimo, alios octauo, & vsque ad initia decimi vndecimique generare, exemplis probatis docet Plin. 7. cap. 5. Ibidem refert, matrem quandam affirmasse, se partum XIII. mensium tulisse. Solem κατ' ἐξοχὴν nominat *sidus*, vt lib. 1. *Aethereoq; nocens exarsit sidere limus.*

287. TENDEB. GRAVIT. VTERVM] Lib. 10. *Vixq; vteri portabat onus.*

NEC FERRE LAB. VLT. POT] *Laborare* dicuntur fœminæ poëtis, cùm ferunt vterum, aut cùm parturiunt, & molestiæ atque cruciatus illi *labores.* Stat. 5. Thebaid. *Cuius vidit Lucina labores?*

290. PARS E. MEMINISSE DOLORIS] aliquid doloris habet nunc etiam ipsa tanti & tam diuturni doloris memoria. Animus meminisse horret.

292. SEPTEM EGO P. NOCT. TOTID. &c.] Cõtrariũ Plautus, apud quẽ Bromia ancilla Amphitruoni sic:
Dum hæc geruntur, interea vxorem tuam,
Neque gementẽ, neque plorantẽ nostrũ quisquã audiuimus.
Ita profectò sine dolore peperit.

294. LVCIN. AD NEXOS PARTVS CLAMOR. &c.] *Nexos partus* cape difficiles, & quasi illigatos, implicitos, qui ope *Lucina* soluendi essent: eam enim in parturitione inuocabant. Vt in And. *Iuno Lucina fer opem.* Sed Turnebus lib. 6. cap. 8. ita legendum censet hunc versum, *Lucinam, nixusq; pares clamore vocabam.* Nixus enim pares partui inuocasse videtur: vel Nixios deos implorans: vel ab eis nixus ad puerperium precibus petens. *Lucina* autem, seu *Iuno Lucina* à producendo in lucem fœtu, & *Opigenia,* quòd opem parientibus afferret. Eadem *Ilithyia,* & ἐλευθὼ, &c. Torrentius in oden 22. lib. 3.

295. MEVMQ. Q. DON. CAP. IVN. &c.] Eo animo venit inuocata à me Lucina, vt impediret potiùs partum, & me in illis doloribus emori fineret, quò gratum faceret Iunoni, quæ eam corruperat. *Caput* pro vita, tritum scriptoribus.

297. SVBSED. IN ILLA ANTE FOR. ARA] *in illa,* δεικτικῶς, manu enim monstrat hunc aram.

298. DEXTROQ. EST POPLITE LÆVVM, &c.] Triplicem, & veneficam quidem, vsurpauit cærimoniã, ad partũ cõtinendum. Dextrum genu læuo imposuit. Digitos pectinatim innxit. Carmina admurmurauit. De prioribus duobus generibus Plin.

Assidere

Assidere grauidis, vel cùm remedium alicui adhibetur digitis pectinatim inter sese amplexis, veneficium est, idq́; compertum tradunt, Alcmena Herculem pariente: tirca vnum ambóue genua item poplites genibus alternis imponi. Ideoq́; hac in consilijs ducum potestatumúe fieri vetuere maiores, velut omnem actum impedientia. Veneré verò etiam sacris votisúe simili modo interesse. De hac superstitione & Pierius in Manu, lib. 35.

303. M'TVRAQ. DVROS V. QVER. SILICES] Germani Es herte megen ein stein erbarmen. Eadem audacia dictum hoc qua illa, fleuisse aut ingemuisse cautes, leones, flumina, &c.

304. MATRES CADMEIDES ADSVNT] vt solent fœminæ, viciuæ præsertim & cognatæ, adesse, & solari parturientes. *Cadmeides*, Thebanæ, à Cadmo, qui Thebas condidit, lib. 3. Facit ergo Herculem Thebanum, vt vides.

305. EXHORTANTVRQ. DOLENT.] vt fortiter ferat dolorem, nasciturum enim magni aliquid. Aptius fortasse dixisset, *consolanturq́; dolentem*, dolori enim qui maximus Alcmenam inuadebat, debetur consolatio: diffidentibus & pusillanimis exhortatio.

306. MEDIA DE PLEBE, FLAVA COM.] puella ignobilis, & vel infima de ministris; sed tamen callida, impigra, & dominæ suæ ex officiis ac ministeriis, quæ sedulò præstabat, dicta, Galanthis nomine. Apud Liberalem dicitur *Galanthias*, Prœti filia, sodális Alcumenæ, non ancilla. Nec temerè dictum, *flaua comas*, cùm paulo pòst in mustelam abiisse dicturus sit, cuius color flauus.

308. OFFICIIS DILECTA SVIS] Ob nauitatem in fungendo munere suo, multum diligebatur à domina sua Galanthis.

EA SENSIT INIQ. N. QVID IVNONE GERI] vt erat sollers, bene coniecit, Iunonem hîc agere partes suas: quippe quæ ab Alcmena se læsam grauiter ferret.

309. DVMQ. INTRAT, ET EXIT] prout iussa dominæ, & eius in munere sedulitas strenuitasq́; exposcebant.

312. QVÆCVNQ. ES, DOMINÆ GRATARE, &c.] Noluit eam venerari vt deam, indignata scilicet,

A vt Iunonis malignitati subseruienti. Fingit se dubitare quæ sit, & vt eam loco & veneficio depellat, Alcmenam iam puerperam factam falsò nuntiat, cui proinde gratulari debeat.

314. IVNCTASQ. MAN. PAVEF. REMISIT, &c.] Credidit Lucina, remisit manus iunctas, quibus dextrum genu sinistro impositum complectebatur, non sine stupore; nec enim rebatur quidquam se inuitâ fieri posse. Qua remissione simul vincula partus resoluta sunt.

315. DIVA POTENS VTERI] dea parientium. Horat. ode 22. lib. 3. *Quæ laborantes vtero puellas Ter vocata audis.*

B 316. NVMINE DECEPT. RISISS. GALANTHID.] quia pulchrè euenerat illi hæc machina, risum tenere non potuit. Ab ancillula media de plebe deã irrideri, nonne res ridicula est? Veruntamen magno istam irrisionem luit bona Galanthis.

317. PRENSAMQ. IPSIS D. SÆVA CAPILL. &c.] Metamorphosis. Sic li. 1. Iuno ludit cum Callisto, quam in vrsam conuertit. *Dixit, & arreptam prensis à fronte capillis Strauit humi pronam.*

320. STRENVIT. ANTIQ. MANET] Suprà, *faciendis strenua iussis*. Nunc etiã bestiola strenua est, cursibus & recursibus scilicet. Fertur item insidiari domesticis animalibus, ac præsertim auibus, tam altilibus, quàm sub tecto nidificantibus, easque ad internecionem vsque persequi. Auctor Æ-

C lianus eam à Thebanis coli, quoniam Alcmenæ è partu laboranti opem opportunissimam tulerit.

NEC TERGA COLOR. AMISERE S.] *Flaua comas*, suprà.

322. QVÆ QVIA MENDACI PARIENT. &c.] quia ore peccauit in deam, ore suos catulos, haud dubiè cum cruciatu, non per corporis partem procreationi factam necesse habet edere. Liberalis variat. Parcæ Galanthiadi, quòd mortalis deas decepisset, virginitatem ademerunt, inque fraudulentam mutauerunt felem, vitamque in penetralibus attribuerunt, &c.

323. NOSTRASQ. DOMVS VELVTANTE] Alcmenæ domum. In ea sæpe visitur, vt ante mutationem.

Dryope Andræmonis coniux, cum donis ad lacum nymphis dicatum veniens, ex arbore loto (in quam Lotos nympha, hortorum deum fugiens, se induerat, quod nesciebat) flores infanti, quem gestabat, decerpserat. Ex arbore sacra visus manare sanguis, adhæsitque ibidem, & in pœnam sacrilegij abijt in arborem Dryope. Pater, & maritus spectatum tristes adueniunt. Illa innocentiam suam restata, valedicit, pusionemq́ue & arborem suam illorum turelæ prædulci oratione commendat.

324. *DIxit; & admonitu veteris commota ministræ* V.
Ingemuit: quam sic nurus est affata dolentem.
Te tamen ô genitrix aliena à sanguine vestro
Rapta mouet facies. quid si tibi mira sororis
Fata meæ referam? quanquam lacrymæq́; dolorq́;

Impediunt, prohibéntque loqui. fuit vnica matri,
(Me pater ex alia genuit) notissima forma
Oechalidum Dryope; quam virginitate carentem,
Vimque dei passam Delphos Delónque tenentis
Excipit Andræmon, & habetur coniuge fælix.
Est lacus accliuis deuexo margine formam
Littoris efficiens; summum myrteta coronant.
Venerat huc Dryope fatorum nescia; quóque
Indiguere magis, nymphis latura coronas;
Inque sinu puerum, qui nondum impleuerat annum,
Dulce ferebat onus, tepidique ope lactis alebat.
Haud procul à stagno Tyrios imitata colores,
In spem baccarum florebat aquatica lotos.
Carpserat hinc Dryope, quos oblectamina nato
Porrigeret flores, & idem factura videbar:
(Namque aderam) vidi guttas è flore cruentas
Decidere, & tremulo ramos horrore moueri.
Scilicet, vt referunt tardi nunc denique agrestes,
Lotos in hanc Nymphe fugiens obscœna Priapi,
Contulerat versos seruato nomine vultus.
Nesciierat soror hoc, quæ cùm perterrita retro
Iret, & oratis vellet discedere nymphis,
Hæserunt radice pedes. conuellere pugnat:
Nec quidquam, nisi summa mouet: succrescit ab imo,
Totáque paulatim lentus premit inguina cortex.
Vt vidit; conata manu laniare capillos,
*Fronde manum impleuit; frondes caput omne * tenebant.* * tegebant.
At puer Amphisus (namque hoc auus Eurytus illi
Addiderat nomen) materna rigescere sentit
Vbera, nec sequitur ducentem lacteus humor.
Spectatrix aderam fati crudelis, opémque
Non poteram tibi ferre, soror: quantúmque valebam
Crescentem truncum, ramósque amplexa morabar.
*Et, fateor, volui sub eodem * cortice condi.* * robore
Ecce vir Andræmon, genitórque miserrimus adsunt,
Et quærunt Dryopen; Dryopen quærentibus illis
Ostendi Loton. tepido dant oscula ligno,
Affusique suæ radicibus arboris hærent.
Nil, nisi iam faciem, quod non foret arbor, habebas,
Chara soror. lacrymæ misero de corpore factis
Irrorant folijs: ac, dum licet, oráque præstant
Vocis iter, tales effundis in aëra questus:
Si qua fides miseris, hoc me, per numina iuro;
Non meruisse nefas: patior sine crimine pœnam.
Viximus innocuæ: si mentior, arida perdam,
Quas habeo frondes, & cæsa securibus, vrar.
Hunc tamen infantem maternis demite ramis,

F

Et date nutrici: nostráque sub arbore sæpe
Lac facitote bibat, nostráque sub arbore ludat.
Cúmque loqui poterit, matrem facitote salutet,
*Et tristis dicat, Latet hoc * in stipite mater.* * sub
Stagna tamen timeat, nec carpat ab arbore flores,
Et frutices omnes corpus putet esse dearum.
Chare vale coniux, & tu germana, paterque,
Et, si qua est pietas, ab acutæ vulnere falcis,
A pecoris morsu frondes defendite nostras.
Et quoniam mihi fas ad vos incumbere non est,
Erigite huc artus, & ad oscula nostra venite,
Dum tangi possum, paruumq; attollite natum.
Plura loqui nequeo: nam iam per candida mollis
Colla liber serpit, summóque cacumine condor.
Ex oculis remouete manus: sine munere vestro
Conteget inductus morientia lumina cortex.
Desierat simul ore loqui, simul esse: diúque
Corpore mutato rami caluere recentes.

324. ADMONITV VET. COMMOT. MINISTRÆ LINGEM] Seruum fidelē & sepsatum, diligendum vt animam, & vt fratrem tractandum, præcipit Scriptura sancta. Idem de fideli & sensata serua, seu famula intelligendum. Talibus igitur amissis, heri & heræ non iniuriâ ingemiscunt. A

326. ALIENA A SANG V. RAPTA MOV. FACIES] mutata facies, seu forma non cognatæ te mouet: quanto magis ego commoueri debeo mutatione sororis meæ Dryopes? quæ in rem inanimam concessit, arborem puta. Vocat autem Alcmenam *genitricem*, id est matrem, honoris caussa, & pro consuetudine per nuptias affinitate deuinctorum, inter quos patrum, matrum, filiorum, filiarum vocabula teruntur. B

327. QVID SI TIBI MIRA SOR. PAT. &c.] propositio est per interrogationem. Sororis casum se relaturam ait: & quod addit de dolore & lacrymis, quibus impediatur, ad parandam attentionem pertinet.

329. FVIT VNICA MATRI] Dryopem ipsius mater solam genuit: non enim virginæ fuimus.

331. QVAM VIRGINIT. CARENT. &c.] circuitio longior. Vno verbo, compressam ab Apolline, vt item aliæ & ab hoc & ab aliis diis, quæ tamen postea viros honestos & nobiles inuenerunt. Ita Dryope nupsit Andræmoni.

332. DELPHOS DELONQ. COLENTIS] Laudat se Daphnæ fugienti Delphicus, & Delius à locis sibi consecratis lib. 1. *Mihi Delphica tellus, Et Claros, & Tenedos, Patareaq; regia seruit.* C

333. ET HABET. CONIVGE FELIX] Fuit enim notissima forma inter Oechalidas, & Euryto rege prognata.

334. EST LACVS ACCLIVIS, &c.] Topographia lacus, nonnihil assurgentis, cui in summo quasi limus cum myrteto prærexitur. Nam vt est 2. Georg. *Littora myrtetis lætissima.*

336. FATORVM NESCIA] ignara prorsus eorum, quæ passura erat.

QVOQ. INDIG. MAGIS NYMPH. &c.] lacus ille, & myrtetum erant nymphis sacra. His coronis muneri ferebat Dryope, quod munus potissimum illæ requirebant, tanquam virgines scilicet, quibus serta sunt in deliciis: illis siquidem ornantur: ornari autem gestiunt.

339. DVLCE FEREBAT ONVS] nihil enim dedit natura dulcius, quàm suos cuique liberos. Cicero post redit. ad Quirites. Anna Didoni lib. 4. *Nec dulces natos, Veneris nec præmia noris?*

TEPIDIQ. OPE LACTIS ALEBAT] Quia nondum impleuerat annum, ideo adhuc vlnis gestabatur, & lactabatur. Hoc posterius matres quibusdam in regionibus etiam in tertium annum liberis suis faciunt. Lib. 8 *Lactisq; alimenta dedére.* 2. Fast. *Et sibi permissa lactis aluntur ope.*

340. A STAGNO] antè vocabat lacum.

341. AQVATICA LOTOS] iuxta aquas fæliciùs proueniens. Habet parem cum pyro magnitudinem, pomum fabæ simile, quod maturescens variat colores, vuę instar, vt scribit Theophrast. 4. de plant. Hæc igitur lotos prope lacum purpureos tum flores emiserat, è quibus postmodum baccæ fierent. Baccæ sunt minorum arborum fructus, vt lauri, oliuæ, &c. Cùm foliosa omnia Athenieses vocare consueuerint στεφανώματα, *coronamenta*, Cratinus poëta peculiari ratione loton στεφάνωμα dixit, quod admonuit Athenæus li. 15. Adi Carolum Paschalium de Coronis li. 3. cap. 13.

342. QVOS OBLECTAM. NATO PORRIG. FLORES] ramusculum florentem. Solet enim infantibus aliquid ludicrum in manus dari, seu pomum, seu crepitaculum, seu tale quid.

344. VIDI GVTTAS E FLORE CRVENT. DECID. &c.] portentum, quod statim explicatur. De Clymene, & filiabus in populos transformatis 2.

Et teneros manibus ramos abrumpit: at inde
Sanguineæ manant tanquam de corpore guttæ.

346. TARDI NVNC DENIQVE AGRESTES, &c.] nunc demum, postquam amissa est soror, narrant

stupidi rustici, Lotidem nympham, dum pudicitiæ suæ consulens obscœnum deum fugit, seruato nomine pristino in eam arborem migrasse. Sed si mutata iam seruauit nomen pristinum, arbor autem lotos dicitur, non lotis, ergo pro nympha scribendum Lotos, vt Rhodos, non Lotis, Lotidis; quam scripturam quidam afferunt ex ingenio. Quæ scriptura etsi queat seruari in versu sequenti, *Lotis in hanc nymphe*, &c. in eo qui est ab illo XIX. *Ostendi Loton: tepido dant oscula ligno*, seruari nequit. Haud enim legemus *Ostendi Lotida*.

349. NESCIERAT SOROR HOC, &c.] Dryope nihil tale suspicabatur, & tremefacta monstro, petitaque à nymphis venia, retro parabat abire.

351. HÆSER. RAD. PEDES, &c.] pedes versi sunt in radices, quos humo conuellere incassum laborarit. Et iam in lignum diriguerat, vt nihil nisi manus & caput adhuc moueret. Lib. 1. *Pes modò tam velox pigris radicibus hæret.* B

352. SVCCRESCIT AB IMO, TOTAQ. &c.] non igitur simul cum ligno existebat: sed sensim ab imo cortex ascendebat. *Dumque ea mirantur, complectitur inguina cortex*, lib. 2.

354. CONATA MAN. LANIA. CAPILLOS] sollemne dolentium. Crebra exempla suggerunt hi libri.

355. FRONDES CAPVT OMNE TEGEB.] Etiam alibi in metamorphosibus hominum in arbores, crines facit in frondes conuerti. Lib. 1. in mutatione Daphnes: *In frondem crines, in ramos brachia crescunt.* Lib. 2. de sorore Phaëthontis: *Tertia cùm crinem manibus laniare pararet, Auellit frondes.*

357. MATER. RIGI. SENS. VBERA] Cùm fugere vellet, tenebat ligneam durittem, nec puerum trahentem sequebatur, quod solebat, lac. C

359. SPECTATRIX ADERAM FATI CRVDEL.] Quia maior & promptior fides oculatis, quàm auritis testibus, etiã suprà affirmauit, se affuisse coràm.

360. QVANT. VALEB. CRESCENT. TRVN. &c.] Quod poteram, præstiti, complexa truncum & ramos, accretionem impediebam, vel potiùs impedire nitebar, sed frustra.

363. VOLVI SVB EOD. CORT. CONDI] ex sororia charitate libenter cum ea fuissem mortua.

363. ECCE VIR ANDRÆMON, GENITORQ.] κατὰ τὸ σιωπώμενον intelligimus quendam præteneuntem hæc vidisse, & curriculò in vrbem atque in regiam nuntiasse.

365. TEPIDO LIGNO] nondum enim calor omnis dilapsus erat.

366. SVÆ RADICIB. ARBORIS] Fuerat enim vnius filia, Euryti puta, alterius vxor, Andræmonis. Rectè igitur, *sua arboris*. D

367. NIL NISI IAM FACIEM, QVOD NON, &c.] Immò & collum, vocis iter. Postremo loco faciem perdidit.

368. LACRYMÆ MISERO DE CORP. &c.] Quid ad extremum fecerit ac dixerit Dryope. Fudit lacrymas in recentia folia (quod non potest satis intelligi, nisi stipes ipse habuit folia, non ramos tantùm, qui à lateribus extabant) & iureiurando testata, se nil tale meruisse, infantẽ suis commendat, ijs valedicit, sui defensionem & oscula extrema petit.

370. TALES EFFVND. IN AERA QVESTVS] De matre Euryali 9. Æneid. *Et caelum questibus implet.* Et 5. *Talesque effundit pectore questus.*

371. SI QVA FIDES MISERIS] si creditur miseris, vt creditur: fidem enim illis impetrat ipsa eorum, quæ cernitur miseria.

PER NVMINA IVRO, NON MERVISS. NEFAS] Quò magis sit fides, sacramentum adhibet. *Nefas* ponit pro pœna, antecedens pro consequenti: vt contra Virgil. 5. Aeneid. *Primam merui qui laude coronam*, id est, virtute, quam consequitur laus.

373. VIXIMVS INNOCVÆ] neminem vnquam hominum, nedum deos offendimus.

SI MENTIOR, ARID. FERO. QVAS, &c.] Maius aliquod malum sibi imprecatur, quàm habet, si falsum dicat: nempe vt & hanc vitam, animæ vegetantis tantummodo (de qua tamen, quasi de sentiente loquitur) exarescens perdat, & securibus excisa, igni alimentum fiat. Sic Clymene lib. 1. vbi cum iuramento Phaëthonti filio de patre ipsius Phœbo respondit, hæc addit: *Si ficta loquor, neget ille videndum Se mihi, sitque oculis lux ista nouissima nostris.*

375. HVNC TAMEN INFANT. MATERN. &c.] Mandata super infante dat priùs, quàm super se. Non potest mulier obliuisci infantem vteri sui.

376. ET DATE NVTRICI] Nutricum tum tantus vsus non erat, quantus hodie. Matres ipsæ quamuis nobiles, reginæ etiam, fœtibus suis ipsæ mammam dabant, si poterant.

378. NOSTRAQ. SVB ARBORE LVDAT, &c.] Cùm paulùm creuerit, vt ambulare possit, eum huc adducite. Quid amplius? narrate illi, cùm loqui poterit, infortunium meum: hanc arborem fuisse quondam matrem ipsius; vt me salutet, & id ipsum mœstus alijs prodat.

380. STAGNA TAM. TIME. NEC CARP. &c.] ne accedat, vt ego, ad stagna seu lacus: flores arborum propè nascẽtium intactos relinquat: frutices quoque vbicunque repertos ne tangat, ne illic iacentis cuiuspiã nymphæ corpus laceret, & dira patiatur.

383. SI QVA EST PIETAS] si estis pij. Si sum vobis adhuc curæ, quod est pietatis.

AB ACVTÆ VVLNERE FALCIS] ne patiamini me putari. Absit à me omnis frondator. Georg. 1. *Et somnu terrebis aues, & ruris opaci Falce premes vmbras.*

384. A PECORIS MORSV] Frondibus iucundè pascuntur præsertim capræ. Georg. 3. *Post hinc digressus iubeo frondentia capris Arbuta sufficere.*

386. ERIGITE HVC ARTVS] summis pedum digitis insistite, vt os meum queatis contingere.

387. PARVVMQ. ATTOLLITE NATVM] vt eum nunc vltimùm osculer, osculatã toties.

388. PER CANDID. COLLA LIB. SERPIT] Lib. 1. in fabula Daphnes: *Mollia cinguntur tenui præcordia libro.*

389. SVMMOQ. CACVMINE CONDOR] Lib. 1. *Ora cacumẽ habet.* Et infrà: *Factis modò laurea ramis Annuit, vtque caput visa est agitasse cacumen.*

390. EX OCVLIS REMOVETE MANVS, &c.] nolite mihi, vt morientibus solet, claudere oculos. Caussa subnectitur. De isto more copiosè disserit ex Græcis & Latinis Ioann. Kirchmannus de funerib. Roman. lib. 1. cap 6. Illi vocant καθαιρεῖν, συναρμόττειν, συγκλείειν τὼ ὀφθαλμὼ, ἢ βλέφαρα: hi condere, formare, operire, premere, signare, componere oculos, seu lumina.

392. SIMVL ESSE] simul viuere. Cum voce desiit vita.

393. DIVQ. RAMI CALVERE RECENTES] Lib. 1. *Sentit adhuc trepidare nouo sub cortice pectus.*

Iolaus

Iolaus fuit Iphicli, Herculis fratris filius, ex grandæuo adoleſcens, beneficio Hebes, & rogatu patrui. Parantem iurare Heben, nulli ampliùs in hoc gratificaturam, vetuit Themis. Callirrhoë ſiquidem idem ab ea filijs ſuis paruulis adhuc impetratura erat, quò patrem Alcmæonem interemptum iuuenes vindicare poſſent.

DVMQVE refert Iole factum miſerabile, dumque VI.
Eurytidos lacrymas admoto pollice ſiccat
Alcmene: flet & ipſa tamen: compeſcuit omnem
Res noua triſtitiam. nam limine conſtitit alto
Penè puer, dubiáque tegens lanugine malas,
Ore reformatus primos Iolaus in annos.
Hoc illi dederat Iunonia muneris Hebe,
Victa viri precibus. quæ cùm iurare pararet
Dona tributuram ſe poſthac talia nulli;
Non eſt paſſa Themis. nam iam diſcordia Thebæ
Bella mouent, dixit, Capaneuſque niſi ab Ioue vinci
Haud poterit: fiéntque pares in vulnera fratres,
Subductáque ſuos manes tellure videbit
Viuus adhuc vates, vltuſque parente parentem
Natus, erit facto pius & ſceleratus eodem:
Attonituſq; malis, exul mentiſque domuſq;
Vultibus Eumenidum, matriſque agitabitur vmbris,
Donec eum coniux fatale popoſcerit aurum,
Cognatumq; latus Phegeïus hauſerit enſis.
Tum demum magno petet hoc Acheloia ſupplex
Ab Ioue Callirhoë, natis infantibus annos
Addat, neue necem ſinat eſſe vltoris inultam.
Iuppiter his motus, priuignæ dona, nuruſq;
Præcipiet, faciétque viros impubibus annis.

395. LACRYM. ADMOTO POLL. SICCAT ALCMEN.] In ipſa narratione, & poſt, lacrymas fudit Iole, quas et abſterſit Alcmene, humanitatis & maternitatis ſecuta officium. Quanquam mater non erat. Quod *pollice* dicit, manum cape, συνεκδοχικῶς.

396. FLET ET IPSA TAMEN] In conſolando valet plurimum ἡ συμπάθεια, & conſenſus, eſtque primùm præceptum, dandum conſolantibus, vt ſibi malum alienum aut valdè, aut æquè dolere ſignificent: ſic enim cætera faciliùs conſequentur. Quare genus hoc conſolationis, declarare ſcilicet primùm dolorem ſuum, & oſtendere, ſe pari moleſtia affici, cum multis lacrymis, vt magis videare aliorum conſolatione indigere, quàm aliis poſſe tuum officium præſtare, etſi miſerum atque acerbum eſt conſolanti, vt ait Seruius Sulpitius epiſt. 5. lib. 4. dulce tamen & optatum eſt, malis circumuento.

A COMPESCVIT OMNEM RES NOVA TRIST.] Quod minùs potuit Alcmenæ conſolatio, effectum dedit rei cuiuſdam nouitas, plena gaudio, facta in Iolao Alcmenæ nepote, qui neceſſitudine & ipſam Iolen Herculis nurum attingebat. Quid ergo fuit?

398. PÆNE PVER, DVB. TEG. LANVG. MALAS] *Dubia*, quæ vix apparebat. Lucret. lib. 5.

Tum demum pueris æuo florente iuuentus
Occipit, & molli veſtit lanugine malas.

Idem vocat *barbulam primam*.

399. ORA REFORMAT. PRIMOS IN ANNOS] cùm iam eſſet ſenex. Quomodo autem poterat ſenex eſſe, Alcmena auia adhuc viuente?

400. HOC ILLI DEDER. IVNON. MVN. HEBE] Aptè *Iunonia* Hebe. Nam vt eſt in fabulis, ſolius Iunonis, non etiam Iouis filia fuit; ab eo autem iuuentuti præfecta, Herculique, poſtquam confectis certaminibus in cælum aſcendit, data vxor. Natal. lib. 2. cap. 5.

403. NON

403. NON EST PASSA THAMIS] De Themide A Gyrald. Syntagm. 15. Præest pactis & conuentionibus inter nos faciendis & seruandis. Alij dicunt Themin deorum esse, Institiam, hoc est, δίκην, hominum.

NAM IAM DISCORD. THEBÆ BELLA, &c.] Caussa cur iurare Heben Themis non siuerit, quia bellum Thebanum iam cœptum est, in quo interfectus Callirrhoës maritus Alcmæon matricida, vindicandus erit à duobus filiis suis, rogante Callirrhoë, & Ioue suam auctoritatem interponente: sed ex pueritia in iuuentutem, seu virilem ætatem ab Hebe reductis. Bellum hoc inter duos fratres Polynicem & Eteoclem pro regno Thebarum excitatum & gestum est, de quo Statius, Euripides, Seneca.

B 404. CAPANAVSQ. NISI AB IOVE VINCI HAVD POTAR.] Vnus fuit ex septem ducibus ad Thebas, quem sui & deorum contemptorem Iupiter fulmine extinxit. Dictū à me in Commentariis Trist.

405. FLANT Q. PARES IN VVLNERA FRATRES] mutuis vulneribus occubuerunt; quorum impietatem detestans Statius in 11. Thebaid. sic ait:

Ite truces animæ, funestaq́; tartara letho
Polluite, & cunctas Erebi consumite pœnas.

Propert. lib. 1. eleg. 7. vocat arma fraternæ tristia militiæ.

406. SVBDVCTAQ. S. MANES TELLVRE, &c.] Amphiaraum vatem & maritum Eriphyle monili sibi donato prodidit. Qui coactus simul ac Thebas peruenit, terra dehiscente absorptus est viuus. C Præuiderat verò, se, si iret, non rediturum. Mandauit igitur Alcmæoni filio, vt matrem interficeret. Quod cùm præstitisset, non secùs atque Orestes furiis est exagitatus; qui etiam, vt sequitur, facto pius & sceleratus eodem fuit, dum matrem propter necatum ab ea patrem iugulauit.

408. FACTO PIVS ET SCELERATVS AODAM] ὀξύμωρον. Idem protulit de Agenore Phœnicum rege, principio lib. 3. qui Cadmum filium Europam sororem quæsitum mittens, vetuit ea non inuenta domum redire. Non dispatia de filiabus Peliæ lib. 7. quæ patrem suasu Medeæ certatim vulnerarunt, vt effluente sanguine vetulo locus esset nouo, quem promittebat. Sed tamen senex, saga fidem fallente, perijt: *Hu vt quaque pia est hortatibus impia prima est, Et, ne sit scelerata, facit scelus.*

409. ATTONITVSQ. MALIS EXVL MENTISQ. &c.] Adumbrauit locum, vti existimo ex 4. Æneid. de insano Didonis amore, qui mentem illi pænè ademit:

Eumenidum veluti demens videt agmina Pentheus,
Et solem geminum, & duplices se ostendere Thebas:
Aut Agamemnonius scenis agitatus Orestes
Armatam facibus matrem, & serpentibus atris
Cùm fugit, vltricesq́; sedent in limine Diræ.

411. DONEC EVM CONIVX F. POPOS. AVRVM, &c.] Expiari cupiens ob Eriphylem matrem iussu parentis Amphiarai trucidatam Alcmæon, ad Phegeum Alphesibœæ patrem venit, eique monile illud suæ matris, ipsi à Polynice donatum, vt maritum latentem, & bellum Thebanum fugientem proderet, donauit, & vxorem duxit. Postmodum, quia apud Phegeum non purgabatur, oraculi monitu ad Acheloum profectus, Callirrhoën filiam eius adamauit, à qua idem monile (quod hîc *fatale aurum* dicit Ouidius) rogatus, ad Alphesibœam id ipsum repetitum rediit, & ab eiusdem fratribus Themeno & Axione cæsus est. Sed ipsos Alphesibœa, maritum, quanquam coniugii proditorem vindicans, occidit. Hinc Propert. lib. 1. eleg. 15.

Alphesibœa suos vlta est pro coniuge fratres,
Sanguinis & chari vincula rupit amor.

Phegeius igitur ensis cognatū latus hausit, quando Phegeo nati Alcmæonē affinem suum occiderunt.

413. TVM DEMVM MAGN. HOC ACHELOIA, &c.] Postquam euenerit quæ narrata est tragœdia, Callirrhoë per Iouē paruis liberis ex Alcmæone [genitis] iuuentam flagitabit, quo illius paterni vindicis, & sui patris necem vlcisci queant. Non videtur agnoscere Ouid. quod de Alphesibœæ fratribus, à sorore propter Alcmæonē interfectis dicebamus.

416. PRIVIGNÆ DONA, NVRVSQ. PRÆCIP.] Dona Hebes, quæ est priuigna eius (quia solius Iunonis filia: & eadem nurus, quia vxor Herculis filii sui) ex liberalitate anteuerteret, præoccupabit. Non igitur pendet ab Hebe Iupiter: pendet tamen à fatis, vt dicetur.

417. FACIETQ. VIROS IMPVBIB. ANNIS] Impubes anni sunt, quibus nondum sumus puberes. Pubertas autem anno decimoquarto incipit. Festus. pubes puer, qui iam generare potest. Is incipit esse ab annis quatuordecim, fœmina viripotens à duodecim.

Plures dij iuuentæ munus suis conferri cupiebant: Iupiter fatis non repugnandum monet, quibus parere ipsi quoque dij, & ipsemet adeò cogatur. Miletus frater Pasiphaës Cretæ regnum affectans, à Ioue absterretur. In Asia Miletum condit: ibi ex Cyane Byblidem & Caunum generat.

VII. 418. *HÆc vbi faticano venturi præscia dixit*
Ore Themis; vario superi sermone fremebant.
420. *Et, cur non alijs eadem dare dona liceret*
Murmur erat: queritur veteres Pallantias annos
Coniugis esse sui: queritur canescere mitem

Iasiona

[illegible]ona Ceres: repetitum Mulciber æuum
P[illegible]scit Erichthonio: Venerem quoque cura [illegible]
Tangit, & Anchisæ reuocare paciscitur annos.
[illegible]ui studeat deus omnis habet: crescitque fauore
Tur[illegible]ida s[illegible]d[illegible]tio: donec sua Iuppiter ora
Soluit: &, ô nostri si qua est reuerentia, dixit,
Quò ruitis? tantúmne aliquis sibi posse videtur,
Fata quoque vt superet? fatis Iolaus in annos
Quos egit, rediit. fatis iuuenescere debent
Callirhoe geniti, non ambitione, nec armis.
Vos etiam, quóque hoc animo meliore feratis,
Me quoque fata regunt: quæ si mutare valerem,
Non nostrum seri curuarent Æacon anni:
Perpetuumque æui florem Rhadamanthus haberet
Cum Minoe meo, qui propter amara senectæ
Pondera despicitur: nec, quo priùs, ordine, regnat.
Dicta Iouis mouere deos, nec sustinet vllus,
Cùm videat fessos, Rhadamanthon & Æacon annis
Et Minoa, queri. qui dum fuit integer æui,
Terruerat magnas ipso quoque nomine gentes:
Tunc erat inualidus, Deionidemque iuuentæ
Robore Miletum, Phœbóque parente superbum
Pertimuit: credensque suis insurgere regnis,
Haud tamen est patriis arcere penatibus ausus.
Sponte fugis, Milete, tua: celerique carina
Ægæas metiris aquas, & in Aside terra
Mœnia constituis, positoris habentia nomen.
Hîc tibi, dum sequitur patriæ curuamina ripæ
Filia Meandri toties redeuntis eodem
Cognita Cyanee præstanti corpore nympha,
Byblida cum Cauno prolem est enixa gemellam.

418. HÆC VBI FATICANO V. PRÆSCIA, &c.] Consulitur à Deucalione & Pyrrha post [illegible] terrarum [illegible] b.1. Putabant veteres hanc esse [illegible] quæ hominibus præciperet id petere qu[illegible], & esse non aliud quàm fas ipsum, hoc enim Græcis sonat θέμις, & ex ea natas, δίκην, εὐνομίαν, εἰρήνην, Iustitiam, Legem, Pacem, &c. Gyrald. Synt. gm.15.

419. VARIO SVPERI SERMONE FREMEB.] 1 Aeneid. *Cuncti simul ore fremebant Dardanidæ.* Dii deæque passi sunt ægrè hoc datum Callirrhoës filiis, nullo vel matris, vel ipsorum merito. Fremebant item quidam aduersus Themidos vaticinium, quidam contra Heben.

42[illegible]. CVR NON AL[illegible]IS EAD. DONA, &c.] Murmur illud aduersum Iouem erat magis quàm aduersus Heben. Ille enim pro auctoritate sua puberes fecerat, Hebe non appellata. Arbitrabantur itaque p[illegible]sse hoc & a[illegible]s dari, & diis potissimùm p[illegible] coniugibus, fili[illegible], amicis orantibus. Videamus nunc nominatim quæ deæ conquerantur.

421. QVERIT. VETER. P[illegible]LLANT. ANN. CONIVG.] Aurora Pallantis Titanis, seu gigantis soror patruelis queritur Tithonum maritum suum nimis esse vetulum. Laomedontis filius fuit, Priamo ὁμοπάτριος, cui Aurora immortalitatem à Parcis impetrauit. Sed oblita est eidem ἀγηρασίαν, id est, vitam non senescentem, perpetuamque iuuentutem petere. Quocirca adeò senuit, vt ceu infantulus in cunis quiesceret: seu etiam (quod optasse dicitur) in cicadam mutaretur, insectum aridissimum & garrulum, quod senectuti conuenit, quæ est naturâ loquacior, vt apud Ciceronem ait Cato. Horat. ode 16. lib.2. *Longa Tithonum minuit senectus.* Et prouerbium, *Tithoni senectus.* Plura Natal. lib.6. cap.4.

422. QVERIT. CANESCERE MIT. IASION. CERES] Iasion filius Iouis & Electræ, ex quo Ceres Plutum genuit. *Mitem*, vel ingenio suo, vel ob ætatem grandem. Cic. in Catone: *Aetatis quietè & purè & eleganter actæ placida ac lenis est senectus.* Ibid. *Epulabar igitur cum sodalibus, omnino modicè: sed erat tamen quidam feruor ætatis, quo progrediente, omnia fiunt etiam in dies meliora.*

423. REPE-

423. Repetit. Mvlcib. ævvm p. Erichthon] poscit iuuenes annos reddi, vt de Bacchi nutricibus loquitur lib. 7. poscit annos iuueniles Vulcanus suo Erichthonio, de quo lib. 2.

Pallas Erichthonium, prolem sine matre creatam
Clauserat Actæo texta de vimine cista,
Virginibusq; tribus gemino de Cecrope natis
Seruandum dederat.

Quo pacto natus, & vnde illi nomen, docebit Hygin. fab. CLXVI. Natalis in Pallade, lib. 4. cap. 5.

425. Et Anchisæ renovare paciscit. annos] 3. Aeneid. *Coniugio Anchisa Veneris dignate superbo.* Voluit etiam Venus Anchisæ suo renouari ætatem, & super hoc pacisci cum Ioue cœpit. Sanè fessum ætate vocat 2. Æneid.

426. Cvi stvdeat, devs omnis habet] Ne longum faciat, ad generalitatem transit, affirmans, B nullum fuisse deum, qui non haberet cui iuuentutem peteret.

Crescitq. favore tvrbida seditio] Dum hic isti, ille alteri fauet, & sibi quisque priùs gratiam studet consequi, & suos anteferre, nascitur seditio.

427. Donec sva Ivp. ora solvit] Lib. 1. *Talibus inde modis ora indignantia soluit.* Et lib. 13. *Exspectatoq; resoluit Ora sono.* Ventum fortè etiam ad manus fuisset, nisi Iupiter finem rixis imposuisset.

429. Qvo rvitis?] non corporibus, sed animis ruebant, id est, impetu inconsiderato ferebantur. Raptabat & agitabat vnumquemque libido sua.

428. O nostri si qva 2. reverentia] si me agnoscitis, & reueremini rectorem & patrem vestrum.

430. Fata qvoq. vt svperet] nimium vi- C detur sibi posse, qui putat hoc se posse, & arrogans valdè est: fata enim sunt insuperabilia.

Fatis Iolavs in a. q. egit redit, &c.] reuixit, recepit iuuentutem Iolaus, fatis volentibus. Est item similiter in fatis Callirrhoë procreatis iuuenescere. Fabulantur Iolaum Iphicli filium, cùm audisset apud inferos, Eurystheum Mycenarum regem Heraclidas adhuc vexare & persequi, & ab Atheniensibus, ad quos supplices confugerant, reposcere, facultatem reuiuiscendi ad vltionem à Plutone exorasse, Eurystheum obtruncasse, statimque rursus mortuum esse.

432. Non ambit. nec armis] solis fatis, non gratiæ, aut potentiæ adscribendam iuuentam, quam impuberes filij Callirrhoës repentè ingressuri sint.

433. Vos etiam, qvoq. vt hoc animo mel. &c.] D Quin & vos, deos licet, fata habent in potestate. Atque hoc quo æquiore mente patiamini, & me scitote subiectum fatis. Verba, *quoq; hoc animo meliore feratis*, includenda sunt parenthesi, & continent caussam confessionis suæ contra fata imbecillitatis: nempe vt erigantur ipsi minores dij, & quod mutari non potest, patienter ferendo reddant leuius sibi, ac tolerabilius.

434. Me qvoq. fata regvnt] Iliad. 16. ingemiscit, quòd per fata sibi concessum non sit necem defendere à Sarpedone filio, quam ei Patroclus inferebat. Et est argumentatio à maiore: sicut mox in Æaco, Rhadamātho & Minoë, collatis cum iis, quibus ab Aurora, Cerere, Vulcano, Venere ex senectute summa, ætas viridis petebatur. Porrò & A deos teneri fatorum legibus, indicat idem Trist. eleg. 4. ad Bacchum.

An domina fati quidquid cecinere sorores
Omne sub arbitrio desinit esse dei?

Et interiectis paucis:

Scilicet hanc legem nentes fatalia Parcæ
Stamina bis genito bis cecinere tibi.

Et lib. 15. huius operis:

Talia nequidquam toto Venus anxia cælo
Verba iacit, superosq; mouet. qui rumpere quāquam
Ferrea non possunt veterum decreta sororum,
Signa tamen luctus dant, &c.

Et paulo pòst iterum: *Sola insuperabile fatum Nata pares*, &c. Seneca de Prouident. cap. 5. *Quidquid est, quod nos sic viuere iussit, sic mori, eadem necessitate & deos alligat. Irreuocabilis humana pariter ac diuina cursus* B *vehit. Ille ipse omnium conditor ac rector scripsit quidem fata, sed sequitur: semper paret, semel iussit.*

435. Nec nost. [illegible] ri cvrvar. Æacon anni] Tres filios suos nominat, senes omnes, quibus reparare pristinos annos vellet, si posset. Aeacum ex Ægina Asopi filia susceptum dicit curuari annis: senectus enim corpus minuit & incuruat. De eo multa Natal. lib. 3. cap. 9.

436. Perpat. ævi flor. Rhadamant. habet:] Eadem est sententia versus huius quæ prioris. Qui enim nunquam curuatur annis, videtur habere perpetuum æui florem, seu floridum æuum. Europa huic mater ex Ioue, vt & Minoi. Natal. lib. 3. cap. 8.

437. Cvm Minoe m. q. propt. amar. sen. p. &c.] Verè magnum & amarum pondus senecta. Minoëm significat ex annorum multitudine cœ- C pisse repuerascere ac despici, nec ampliùs posse regnare, defectum scilicet animi vigore & sapientia. Aut certè non tanta cum subditorum voluntate & obedientia regnare, quanta iunior, cùm ingenio & prudentia valeret, regnabat. De eo Natal. lib. 3. cap. [illegible].

439. Nec svstinet vllvs cvm videat, &c.] Vt Iupiter maior est diis omnibus; sic filii eius maiores cæterorum deorum filiis. Quod igitur ille in suis emendare non potest, & necessitatem fati tolerat æquanimiter, multò magis illi in suis ferre patienter ex eadem necessitate debent, nec frustra conqueri.

441. Qvi dvm f. integer ævi, &c.] Magnum fuit nomen Minois in ætate validiore, vt esset terrori etiam finitimis. Megaram capit, Athenis tributum imponit li. 8. Ad genus loquendi quod at- D tinet, hellenismus est. 2. Aeneid. *Vos ô quibus integer æui sanguis, ait.* Sic *integer vitæ, integer animi*, quemadmodū *æui maturus, sanus mentis, fortunatus laborū*, &c.

443. Deionideno. ivventæ roa. Mil. &c.] Miletus parentes habuit Solem, siue Apollinem, & Deionen. Fretus igitur nobilitate & viribus, & videns Minoëm vt pænè delirum senem vilipendi, Cretæ regnum inuadere moliebatur.

446. Havd t. est patriis a. pen. avs.] quia vxoris frater Miletus, & quia apertè vim non adhibebat, & adhuc coquebat consilia sua, non est ausus eum finibus suis pellere Minos.

447. Sponte fvgis, Milete, tva] ne iniustè occupatum regnum calamitati potiùs, quàm fœlicitati esset, & malè parta malè dilaberentur, vt est verbum Sallustii in Catilin.

Æoæ as

448. ÆGÆAS METIRIS AQVAS] transmittis. Sic & Virgil. 4. Georg. *Magnum qui piscibus æquor, Et iuncto bipedum cursu metitur equorum.* Et 3. Æneid. *Nos tumidum per te permensi classibus æquor.* Emetiri iter, spatium trita sunt.

ET IN ASIDE TERRA MOEN. CONSTIT. &c.] Miletus Asię vrbs clarissima, à conditore suo nomen obtinuit. Huius vrbis colonia Tomi, seu Tomus in Scythia, vbi Naso exulauit. 3. Trist. eleg. 9.

Huc quoque Mileto missi venere coloni,
Inq; Getis Graias constituêre domos.

450. DVM SEQVIT. PATRIÆ CVRVAM. RIPÆ] dum iuxta ripas patris sui Mæandri obliquas ambulat. Signatè *curuamina*. Nam cùm omnium fluuiorum ripæ curuæ & obliquæ, præcipuè tamen Mæandri, quo nullus flexuosior.

451. TOTIES REDEVNTIS EODEM] Lib. 2. *Quiq; recuruatis ludit Mæander in vndis.* Lib. 8. *Occurrensq; sibi venturas aspicit vndas.* Ibidem labyrinthum cum eo comparat.

452. PRÆSTANTI CORP. NYMPHA] ipsissima verba Maronis, ex 1. Æneid. vbi Iuno Æolo vxorem promittit: *Sunt mihi bis septem præstanti corpore nymphæ.* De tauris quoque 4. Georg. *Quattuor eximios præstanti corpore tauros.* Vbi emendant quidam, *eximio præstantes corpore tauros.* Iterum lib. 8. *Quattuor à stabulis præstanti corpore tauros.*

Lyctus quidam Cretensis, Telethusæ vxori iam pariturææ mandauit, vt si marem genuisset, seruaret: si fæminam, necaret. Parit puellam. Anxiæ, & à cæde fœtus penitus abhorrenti, Isis, dijs Ægyptijs comitata apparet: pro puero educari iubet, opem suam in tempore affuturam spondet. Pater vxori credens, aui nomen illi imponit. Conscia doli sola nutrix.

PRoxima Gnossiaco nam quondam Phæstia regno VIII.
Progenuit tellus ignotum nomine Lyctum,
Ingenua de plebe virum: nec census in illo
Nobilitate sua maior: sed vita, fidésque
Inculpata fuit: grauidæ qui coniugis aures
Vocibus his monuit, cùm iam propè partus adesset;
Quæ voueam, duo sunt: minimo vt releuere dolore:
Vtque marem parias. onerosior altera sors est,
Et vires fortuna negat. quod abominor ergo,
Edita fortè tuo fuerit si fæmina partu,
(Inuitus mando, pietas ignosce) necetur.
Dixerat: & lacrymis vultum lauere profusis
Tam qui mandabat, quàm cui mandata dabantur.
Sed tamen vsque suum vanis Telethusa maritum
Sollicitat precibus, ne spem sibi pônat in arcto.
Certa sua est Lycto sententia. iámque ferendo
Vexerat illa grauem maturo pondere ventrem:
Cùm medio noctis spatio sub imagine somni
Inachis ante torum pompa comitata sacrorum
Aut stetit, aut visa est. inerant lunaria fronti
Cornua, cum spicis nitido flauentibus auro,
Et regale decus, cum qua latrator Anubis,
Sanctáque Bubastis, variisque coloribus Apis,
Quique premit vocem, digitóque silentia suadet:
Sistráque erant, nunquámque satis quæsitus Osiris,

Plenáque somniferis serpens peregrina venenis.
Tum velut excussam somno, & manifesta videntem
Sic affata dea est: Pars, ô Telethusa, mearum,
Pone graues curas, mandatáque falle mariti:
Nec dubita, cùm te partu Lucina leuarit,
Tollere quidquid erit. Dea sum auxiliaris, opémque
Exorata fero: nec te coluisse queréris
Ingratum numen monuit, thalamóque recessit.
Læta toro surgit, purásque ad sidera supplex
Cressa manus tollens, rata sint sua visa precatur.
Vt dolor increuit, seque ipsum pondus in auras
Expulit, & nata est ignaro fœmina patri:
Iussit ali mater, puerum mentita: fidémque
Res habuit, neque erat facti nisi conscia nutrix.
Vota pater soluit, noménque imponit auitum:
Iphis auus fuerat. gauisa est nomine mater,
Quod commune foret, nec quenquam falleret illo.
Impercepta pia mendacia fraude latebant.
Cultus erat pueri: facies quam siue puellæ,
Siue dares puero, fieret formosus vterque.

669. PROXIM. GNOSSIACO NAM QVOND. &c.] *Phæstos* oppidum Cretæ, vicinum *Gnosso*, vni de nobilioribus Cretæ vrbibus, quam hîc regnum nuncupat. Ibi ortus est quidam Lyctus, nominis quidem obscuri, & plebeius: sed ingenuus tamen & honestus. Census eidem modicus, vita & mores inculpati. Antoninus Liberalis fab. 16. aliter rem totam narrans, maritum vocat Lampram, vxorem Galatiam, puellam Leucippum, deam cui supplex fit Telethusa, Latonam.

674. CVM IAM PROPE PARTVS ADESSET] exactis mensibus partitudini præfinitis. De Alcmena Plaut. Amphit. *Propinqua partitudo cui appetebat.*

675. QVÆ VOVEAM, DVO SVNT, &c.] Duo illi precatur, vt in partu quàm minimùm doleat (quædam enim non sine magno cruciatu, quod scimus, fœtum deponunt) & vt masculam prolem edat: semper enim parentes sexum suum meliorem, quàm muliebrem ac deteriorem, in sobole desiderant.

676. ONEROSIOR ALT. SORS EST, &c.] Difficilius est educare fœminas, quàm mares. Præterea cùm elocantur, dos illis danda; nostræ autem fortunæ in angusto sunt. Ergo, quod horreo, si fœmellam ediderts (quamuis hoc nolens, & natura repugnante, & impiè mando, tamen mando) interficito.

680. ET LACRYM. VVLT. LAVER. PROFVS. &c.] Vbertim vt flerent, faciebat ἡ στοργὴ φυσικὴ affectusque ille naturalis erga liberos, tametsi nondum sibi natos: & dolor subeunndæ necessitatis huius.

682. SED TAMEN VSQ. S. VANIS, &c.] Nitebatur mulier viro persuadere fiduciam rerum meliorum, vtpote dijs auxilio suo non defuturis, & impellere illum ad mutandam sententiam: sed nihil agebat, obduruerat.

684. IAMQ. FEREND. VEX. ILLA GRAVEM, &c.] Siue legas *vixerat*, siue *vexerat*, obscurius est. Si illo A modo, tum accusandi casus *grauem ventrem*, ad gerundium *ferendo* pertinebit. Si isto, ad verbum *vexerat*.

685. MATVRO PONDERE] alibi vocat *onus*, *sarcinam*.

687. INACHIS ANTE TOR. POMPA, &c.] Inachis Inachi fluminis filia, de qua ad finem lib. 1. dicta est Isis, culta ab Ægyptijs, quorum deos secum ad Telethusam adduxit. De eadem dea agit Plutarch. peculiari libello.

688. AVT STETIT, AVT VISA EST] subaudi *stetisse*. Si imago somni fuit, non stetit. Si stetit, somnium non fuit, sed apparitio. Sic Æneæ 3. Æneid.

Effigies sacræ diuum, Phrygiiq; penates,
Quos secum à Troia, medijsq; ex ignibus vrbis
Extulerat, visi ante oculos astare iacentis,
In somnis multo manifesti lumine.

INERANT LVNAR. F. CORN. CVM SPICIS] Cornicula eius picturæ addebantur, quòd eandem cum B luna putarent. Primi homines in Ægypto, vt ex Diodoro narrat Raphaël, mundi huius ornatum admirantes, duos esse deos, eosque æternos sunt opinati, solem & lunam, & illum Osirin, hanc Isidem appellauerunt. Adijcit ibidem Micyll. ex Herodoto, per *Isidem* intelligi Cererem ab Ægyptijs, per *Osirin* Dionysium, quod & alio loco scriptum est à Diodoro.

690. ET REGALE DECVS] Diadema, seu corona erat in eius capite, vt reginæ: nihilominus duo cornua in summa fronte, velut ipsi diademati prætexta.

CVM QVA LATRAT. ANVB. S. BVBAST.] Sub forma canis hunc deum colebant Aegyptii, inde *latratorem* cognominat. Cùm autem nomen habeat à fele, & Aegyptij inter suos prodigiosos deos feles etiam colerent, haud equidem cunctabor Aelurum deum intelligere, quem ab Aegyptiis cultum ex Herodoto lib. 2. & Iuuenale sat. 5.

licet

licet intelligere. Turneb. libr. 7. Aduersar. cap 8. apud quem lege cætera. *Sancta Bubastis*, inquit poëta, non vt marem deum, sed fęminam accipere necesse sit. Gyrald. Syntagm. 12. *Bubastin* ab Aegyptiis Dianam vocatam notat, & congruenter sanè loco. Nam parturientium deam, ad parturientem venire, æquum & pium fuit. *Bubastia sacra* apud Gratium de Venat.

691. VARIISQ. COLORIB. APIS] *Apis* regno Argiuorũ Aegialeo fratri permisso, in Aegyptum profectus, Isidem vxorem duxit, ibiq; regnauit. Multis deinde beneficiis in homines Aegyptios collatis, multis rebus vtilibus humanæ vitæ inuentis, *Serapidis* nomine eximiè cultus fuit post mortem ab Aegyptijs, & sub forma bouis viui eius numen honoratum: quoniam id animal humano generi omnium cæterorum ferè vtilissimum. Ex Natali l. 7. Mytholog. c. 13. Solinus c. 34. *Inter omnia*, inquit, *quæ Aegyptus habet digna memoratu, præcipuè bouem mirantur, Apim vocant: hunc instar numinis colunt: insignem notæ alba macula, quæ dextro lateri eius ingenita, corniculantis lunæ refert faciem.*

692. QVIQ. PREMIT VOCEM, DIGITOQ. SILENTIA SVADET] Ex Ægypti numinibus est *Harpocrates*, qui ex Iside & Osiride natus, quoniam præmaturo partu editus est, tanquam mutus & elinguis, præsul silẽtii & taciturnitatis habitus est: ideo digito os obsignante effingebatur. Plutarc. l. de Iside & Osiride. πλαστουργηθεῖται à Gyraldo Syntag. 1. pag. 56. vbi & alia non pauca super eodem deo. Qualis autem Aegyptiis Harpocrates, talis Romanis Angerona.

693. SISTRAQ. ERANT] *Sistrum* crepitaculum æneum, à concussu: σείεσθαι enim est concuti. Vsus eius in sacris Isidis. De eiusdem conformatione, vsu, significatione Plutarch. Comment. de Osiri & Iside.

NVNQ. SATIS QVÆSIT. OSIRIS] In sacris Aegyptii sacerdotes cum fletu procedentes, cum lætitia reuertebantur, memoriam populo excitantes Isidis, quæ cùm maritum Osirin à Typhone occisum, & in frusta dissectum audisset, per totam Aegyptum cum luctu & mœrore illius reliquias quęsiuit, quibus repertis, sepulchrum marito extruxit, mœroremque valere iussit. Micyll.

694. PLENAQ. SOMNIF. S. PEREG. VENEN.] Aspidem Aegyptiam aliis terris peregrinam & insolitam intelligit Turneb. lib. 7. c. 8. homines exaltissimo somno excitantem.

695. TVM VELVT EXCVSS. SOMNO] 2. Aeneid. *Excutior somno.*

696. SIC AFFATA DEA EST] Isis.

PARS, O TELETHVSA, MEARVM] Consilium Isidis contra maritum. *Mearum* mulierum, mihi dilectarum, seu mihi deuotarum, me præcipuè colentium.

697. PONE GRAVES CVRAS] mitte angores & animum ancipitem inter maternum affectum, & A mariti mandatum. 6. Aeneid. *Mittebant de pectore curam.*

699. TOLLERE QVIDQVID ERIT] Terent. And. *Quidquid peperisset decreuerunt tollere, seu mas foret seu fæmina.* Deponebant enim natos infantes humi, &c. si retinendos & alendos iudicabant, tollebant. Vide Turneb. lib. 22. cap. 11. Cælium Rhodigin. lib. 30. cap. 14.

DEA SVM AVXILIARIS, &c.] Multa medicamenta morborum inuenisse tradit Diodorus, & quos ope sua dignos censuerit, iis etiam dormientibus opitulari.

700. NEC TE COLVISS. QVER. INGRAT. NVMEN] Si me veneraberis, cognosces te id non frustra facere; gratiam quippe cultrici meæ referam.

701. LÆTA TORO SVRG. PVRASQ. &c.] 3. Aeneid. postquam penates Troiani Aeneam noctu de Italia quęrenda admonuerunt: *Corripio ex stratis corpus, tendoq; supinas Ad cælum cum voce manus.*

703. RATA SINT SVA VISA PRECATVR] exitu B ipso comprobentur. Videtur autem Telethusa putare, non satis potentem esse Isidem, nisi cælestibus etiam annuentibus eius promissis.

704. VT DOLOR INCREVIT] Optabat Lyctus, vt paruo cum dolore pareret. Non est consecutus: increuit enim, & auctus est dolor.

SEQ. IPSVM POND. IN AVRAS EXPVLIT] onus per se vtero excidit, non adiuuante, vt mos est, obstetrice. Doluit igitur primùm: sed infantis ex vtero egressus difficultatis nihil habuit.

706. PVERVM MENTITA] ipsi marito, & aliis, prætterquam nutrici.

708. VOTA PATER SOLVIT] pro puero, vt credebat, & puerpera saluis.

NOMENQ. IMPONIT AVITVM] Venerantur filii & nepotes in hoc quoque parentes & auos suos, quòd natis de se eorum nomina ad retinendam defunctorum memoriam imponunt.

710. QVOD COMMVNE FOR. NEC QVENQ. &c.] Conuenit hoc nomen Iphis, vt quædam alia, vtri- C que sexui. Hoc igitur nomine puellam genitam posse appellari, non fallebat quenquam. Fallebat verò, quòd puerum diceret, & vt puerum vestiret: quæ erat puera, seu puella.

711. IMPERCEPTA PIA MEND. &c.] Manebant non animaduersa, non intellecta mendacia Telethusæ, pię fraudis, seu ex pia fraude profecta. Talia vocat Cic. *Honesta & misericordia mendacia.* Ita enim aduersus Q. Tuberonem pro Q. Ligario apud Cæsarem dicens: *Quòd si probare Cæsari possemus, in Africa Ligarium omnino non fuisse: si honesto & misericordi mendacio saluti ciuis calamitosi consultum esse vellemus: tamen hominis non esset, in tanto discrimine & periculo ciuis, refellere & coarguere nostrum mendacium*, &c.

713. CVLT. ERAT P. FACIES QVAM, &c.] De simili & ambigua facie Atalantæ, lib. 8.

Talis erat cultu facies, quam dicere verè
Virgineam in puero, puerilem in virgine posses.

ELECTORVM LIBER DECIMVS.

Orphei & Eurydices fuerunt inauspicatæ infælicésque nuptiæ. Incedentem hanc per gramina, serpens momordit. Eo morsu extinctam vbi satis defleuit vates, ad inferos descendit, Plutonem & Proserpinam eius sibi ad tempus restitutionem flagitaturus. Negat inde, nisi voti compotem, rediturum.

SECTIO I.

VNDE per immensum croceo velatus amictu
Æthera digreditur, Ciconúmque Hymenæus ad oras
Tendit: & Orpheia nequicquam voce vocatus
Affuit ille quidem: sed nec sollemnia verba,
Nec lætos vultus, nec fælix attulit omen.
Fax quoque quam tenuit lacrymoso stridula fumo
Vsque fuit: nullósque inuenit motibus ignes.
Exitus auspicio grauior. nam nupta per herbas
Dum noua Naiadum turba comitata vagatur;
Occidit, in talum serpentis dente recepto.
Quam satis ad superas postquam Rhodopeïus auras
Defleuit vates: ne non tentaret & vmbras,
Ad Styga Tænaria est ausus descendere porta.
Pérque leues populos, simulacráque functa sepulchro
Persephonen adijt, inamœnáque regna tenentem
Vmbrarum dominum: pulsísque ad carmina neruis
Sic ait: O positi sub terra numina mundi,
IN QVEM DECIDIMVS QVIDQVID MORTALE CREAMVR:
Si licet, & falsi positis ambagibus oris,
Vera loqui sinitis: non huc, vt opaca viderem
Tartara, descendi: nec vti villosa colubris
Terna Medusæi vincirem guttura monstri:
Caussa viæ est coniux, in quam calcata venenum
Vipera diffudit, crescentésque abstulit annos.
Posse pati volui: nec me tentasse negabo.
Vicit amor. SVPERA DEVS HIC BENE NOTVS IN ORA EST.
An sit & hic, dubito: sed & hic tamen auguror esse:
Famáque si veteris non est mentita rapinæ,
Vos quoque iunxit amor. per ego hæc loca plena timoris,
Per chaos hoc ingens, vastique silentia regni,

Eury-

Eurydices oro [illegible] a retexite fata.
OMNIA DEBEMVR VOBIS, PAVLVMQVE MORATI,
SERIVS, AVT CITIVS, SEDEM PROPERAMVS AD VNAM.
TENDIMVS HVC OMNES: HÆC EST DOMVS VLTIMA, VOSQVE
HVMANI GENERIS LONGISSIMA REGNA TENETIS.
Hæc quoque cum iustos natura peregerit annos,
Iuris erit vestri: pro munere poscimus vsum.
Quod si fata negant veniam pro coniuge, certum est
Nolle redire mihi: leto gaudete duorum.

N[illegible] PER [illegible] & [illegible] [illegible]

[illegible]

& Prognes. At verò exitus ipse grauior mi[illegible] [illegible] dic[illegible].

[illegible] D. RECEPTO] Lib. [illegible] Eperie nympha:

[illegible] latens herba [illegible] dente adunco
[illegible] in corpore liquit.

Mo[illegible] N[illegible] vaga[illegible] [illegible] es, [illegible] Vi[illegible] lus [illegible] C[illegible] & [illegible] nol[illegible] [illegible] tus [illegible] t.

[illegible] ma præce[illegible],
[illegible] puella
S[illegible]

[illegible] qu[illegible] ius m[illegible] eius [illegible]

[illegible] V. VA[illegible]] V[illegible]:

[illegible] agresti [illegible] amorem,
[illegible] coniux [illegible] in littore secum,
Te veniente die, te decedente canebat.

[illegible] RH[illegible], Thracius, seu Threïcius, a Rh[illegible] Thraciæ.

[illegible] AD STYGIA TÆNARIA [illegible] A, &c.] [illegible] Tænarum Laconiæ promontorium specus [illegible] s via patebat. V[illegible] Hercules, [illegible], Theseus, Pir[illegible] Orpheus, [illegible] q[illegible].

Tænarias etiam fa[illegible] alta ostia Ditis,
Et [illegible]
Ingressus [illegible] regem [illegible] dum,
[illegible] precibus ma[illegible] corda.

C[illegible] Pa[illegible]:

Au[illegible] tam mortal[illegible] concessam,
Pœnarum oblitos demul[illegible] carmine manes.

Seneca H[illegible]:

Qua per Tænar[illegible]
Manes [illegible]
Mœren[illegible],
Cantu car[illegible]
Et [illegible]
M[illegible]
Iuratos [illegible]

14. [illegible] &c.] Lib. 14 [illegible] ex [illegible] mbra. V[illegible] mortuo[illegible]

[illegible] 4. [illegible] bus [illegible] Pa[illegible]

 Vide

Vide & Maronem in 6. Propert. l. b. [illegible] el. [illegible]

Parcite, palentes vmbras quicunque tenetis,
Duraq; sortitis tertia regna dei.

16. VMBRARVM DOMINVM. Sen[illegible] [illegible] Fur. *Immites potuit flectere cantibus Vmbrarum dominos.*

PVLSISQ. AD CARMIN. NERVIS. lib. 5 de Calliope. *Atque hac percussis subiungit carmina neruis.* Et infra hoc eodem l. *Neruosq; ad verba mouentem.*

17. OPACA SIT. SVBT. [illegible] NVS. M[illegible] DI. lib. 4. F[illegible] *lysiasq; domos, & regna nouissima mundi.* Patrum memoria à nauigantibus repertus est [illegible] dicitur nouus orbis. At nobis Ouid. nouum quendam orbem ostendit, eumq; re[illegible] ibi [illegible] Statius 7. Thebaid. *Mundi arcana sepulti.* [illegible] triplex mundus. *Supremus,* qui al[illegible] non [illegible] [illegible] gun[illegible]ur cuncta. Plures [illegible] auctores hoc [illegible] no[illegible], præstantiæ [illegible] rationem habentes, appellant. Cum quo par est duo elementa, ignem & [illegible] intelligere. *Medius,* qui duo bus cæteris, terra, aqua, item hominibus, animantibus & stirpibus [illegible] ne[illegible]ur. *Infimus,* qui est animorum tantummodo domicilium, & leues illos populos, [illegible] anguesque vmbras pro incolis habet. Cuius partem faciunt poëtæ *Elysios campos*, de quibus ita in 6. Virgil.

Deuenere locos latos, & amœna vireta
Fortunatorum nemorum, sedesq; beatas.
Largior hic campos æther & lumine vestit
Purpureo, solemq; suum, sua sidera norunt.

Cerois quemadmodum huic parti lucem & solem & sidera, seu cælum suum tribuat, vt pænè nostro huic similem reddat. Nam reliquam partem tenebris, & crassa caligine horridam esse constat. *Opaca tartara* vocat Ouid. Cùm igitur ibidem vrbes & stirpes & animantes nullæ, soli autem manes, seu, vt poëtæ nuncupant, vmbræ hominum sint, ne esse est mundum illum [illegible] accipere à meliore & potiore mundi parte, qoam constituunt homines: tametsi ibidem non sint. Sic mundus è mundo quodammodo sublatus est, [illegible] per [illegible] [illegible] fluuiem Noëticis [illegible] bus viuuet [illegible] mortales, exceptis octo [illegible] [illegible] submersi perierunt. *Mundum* item *tertium* [illegible] [illegible] ratio [illegible] [illegible] [illegible] quitur, in jener welt in der anderen welt, quo nomine damnatorum, Beatorumque sedes [illegible] icat, [illegible] nunc præter IESVM Saluatorem & matrem eius, mer[illegible] spiritus, & animæ corporibus vacantes incolunt. De quatuor mundis lege doctissimam disputationem Rhodigini lib. 2. cap. 18. Eorum primus & summus dici potest, inquit, vt [illegible] amundanus, eximius, au[illegible] [illegible] [illegible] incomprehensus, quem scientissimis *angelicum*, philos[illegible] his verò eterjam *intellectualem* mos est appe[illegible] [illegible] Pri[illegible] mum ab [illegible] locum tenet cæleſti [illegible] [illegible] tertium sublunaris, qui hominibus est [illegible] ectus. Quartum denique ipse homo, quem [illegible] [illegible] nominant, qui reliquos [illegible] [illegible] reliquorum omnium [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Iam si etiam infernum addas mundum, quinque omnino numerabis. Nec mi[illegible] [illegible] si Democ[illegible] tum vel infinitatem [illegible] [illegible] [illegible] fabricasse recordere sed ille atomo[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Primus [illegible] mundus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & Plato in Phædo affirmat. Re[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Ioan[illegible]es Pi

A cus Mirand. l. vnde [illegible] d[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] nempe [illegible] [illegible] mundos [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] nibus [illegible] in singulis [illegible] [illegible] ferioris, in sup[illegible] [illegible] & quæ in [illegible] sed condita [illegible] [illegible] bricenses [illegible] [illegible] [illegible] lo, quæ [illegible] [illegible] *pum. Aug. [illegible] Elementarem,* [illegible] *Iundum magnum,* [illegible] *dum paruum.*

18. [illegible] QVID [illegible] Horat. ode [illegible] 4.

Nos vbi decidimus
Quo pius Æneas, quo [illegible] lus diues, & Ancus,
Puluis & vmbra sumus.

B Iam vero mortem [illegible] bus [illegible] propositam, manent omnes vbi, clamat [illegible] [illegible] expericae *Stat sua cuiq; dies, breue & irreparabile tempus Omnibus est vita* Ei pau[illegible] post [illegible] n[illegible] iste [illegible] [illegible]

Omnia debentur vobis, paulumq; morati
Serius, aut citius metam properamus ad vnam.
Tendimus huc omnes, hæc est domus vltima, vosq;
Humani generis longissima regna tenetis.

Copiosus est [illegible] [illegible] [illegible] explicanda Horat od. 4 lib. 1. & 14 lib. 2. & lib. 3. & sat. 6. lib. 2. Ac [illegible] & Claud. [illegible] 1. de Raptu: *Dy quibus in numerum,* &c.

19. SI LICET. [illegible] &c. Veniam [illegible] [illegible] piam loquendi [illegible] primum & vera se di[illegible] [illegible] promittit qui sunt loci beneuolentiæ & at[illegible] tionis.

C 20. NON HIC VT OPACA VID. TART. & [illegible] curiositas videndi mira & nunquam visa [illegible] adduxit: quæ plerisq; longarum peregrinationum caussa est. Locum Maronis 6. adumbrat, vbi [illegible] bylla Charonti pro Ænea:

Nulla hic insidiæ tales, absiste moueri.
Nec vim tela ferunt, licet ingens ianitor antro, &c.

22. [illegible] [illegible] [illegible] MONSTRI [illegible] Cerberum vin[illegible] [illegible] abducerem, sicut Hercules, qui sic ait ap[illegible] [illegible] Fur. ex Sop[illegible] [illegible], de dextera sua:

Hac e tartarea tenebrica abstractum plaga,
Tricipitem eduxit hydra generatum canem.

Seneca Herc. Fur.

Da Phœbe veniam, si quid illicitum tui
Videre vultus. Iussa in lucem extuli
D *Secreta mundi.*

De Cerbero Natal. l. b. [illegible] cap. 5. *Melius [illegible]* cur vocet Cerberum caussam veram a[illegible] [illegible] d[illegible] bus a[illegible] Rap[illegible] Comment. M[illegible] [illegible] Echidna, quæ C[illegible] [illegible] & Or[illegible] hum Geryon [illegible] nem peperit ex Typhaone. Med[illegible] [illegible] fue[illegible]. Adiungi pro testimonio locos Hes[illegible] ex Theogonia.

23. [illegible] [illegible] AT. VEN. [illegible] gebat & in a flore [illegible] prata Eurydice. Q[illegible] [illegible] [illegible] portui [illegible] [illegible] iuratis [illegible] ec log.

Qui legitis, heu, flores, & humi nascentia fraga,
Frigidus, Eurydice, fugite hinc, latet anguis in herba.

Sed vt Virg. cani[illegible], hoc [illegible] [illegible] sui [illegible] ce raptum, & in[illegible] [illegible] [illegible] fu[illegible] [illegible] neuit [illegible] [illegible] firmat. Rec[illegible] [illegible] nenum d[illegible] [illegible] ctum, quo [illegible]

24. CRESCEN[illegible] [illegible] AD [illegible]

[illegible] e, cùm indidem [illegible] ens, quando [illegible] Adrasto rege Argiuorum [illegible] annu. Decrescere & [illegible] nescentibus, cùm semper [illegible] uenendum. Horatius ad Pi-[illegible] iuuenescentibus, recedentes in lou-[illegible]

[illegible] &c. Laudabile, aduet-[illegible] a us quos cunque æqua mente perpeti [illegible] ma [illegible] decet magis, quàm perpe-[illegible] e ardua. Veruntamen victum se faretur amoris [illegible] coniugum exsuperantia, cuius desiderium vltra [illegible] non potuerit. Ignoscamus sanè peccatum [illegible] Quomodo quis semel consolari possit super [illegible] one bonæ vxoris, videbis in Excerptis e [illegible] Senecæ [illegible] men Senecæ γνήσια non sunt.

26. SV[illegible] RA D[illegible] HIC E. NOT. IN ORB. Nos lu-[illegible] comparatione inferorum. Virgil. 6. *Sed reuo-[illegible] gradum, superasque euadere ad auras, Hoc opus, hic la-[illegible]* Com[illegible] tunc autem cælestium, nos media [illegible] mus. [illegible] nt superi, nos med[illegible] Amor à natura [illegible] à Deo nobis insitus, est c[illegible] onis appetitus procreandi caussa, c[illegible] munis omnium animan[illegible] m. Quo quidam, [illegible] innumerabi[illegible] tantummodo ad explendas libidines suas, & [illegible] cænas voluptates consectandas abutuntur.

27. FAMA VETER. RAPINÆ. Lib. 5. *Panè simul vi-sa est, dilectaque, raptaque,* [illegible] n. Infra, *raptorem,* & Clau-[illegible] *Infernum raptorem* vocauit.

29. [illegible] O [illegible] A PLEN. TIMOR. propter [illegible] & cuda [illegible].

[illegible] ns, &c. Ole Virgi-[illegible] m. Nam [illegible]:

Dij, quibus imperium est animarum, vmbræque silentes,
Et Chaos, & Phlegeton, loca nocte silentia late.

VASTI [illegible] LIS [illegible] A REGNI. vnde & *regna si-lentum.*

[illegible] ATA RETEXITE FATA. quia cre-[illegible] ab [illegible] ulit meritò *properata fata*. Red [illegible] itam, quæ præproperè ei abiit. Po-[illegible] articipium & Maro. Ge [illegible] de [illegible] mnibus. *Et quamuis igne exiguo properata ma[illegible] ent.*

32. OM[illegible] TV[illegible] V[illegible] IS, &c. Grauissimus [illegible] cus de [illegible] nditione moriendi, breuita-te [illegible] e, & æt[illegible] pud [illegible] teros man[illegible] ne. Cum lo-quitur *omnia* ad hom[illegible] ntum retulit, quamuis neut[illegible] im vt sequentia [illegible] ponunt. Et [illegible] a quæque humana, atque ad [illegible] es [illegible] mnes, & simplic[illegible] m-nia intereunt, vniuersa [illegible] morti, debeantur. Ho-rat. [illegible] *Debemur morti nos, nostraque.* Inde *debi-tum natura* per[illegible] θνητὰ τὰ τῶν θνητῶν, καὶ πάντα τὰ [illegible] ἡμᾶς. S[illegible] anus in Epi-gramm[illegible] *Omnia humana [illegible] va & caduca sunt, & om-nia [illegible] prætereunt [illegible] labuntur.* M[illegible] x duo-bus verbis [illegible] breuitatem vitæ hu-manæ pe[illegible] *vitæ summa breuis spem nos vetat in-choare longam,* [illegible] c. 4 [illegible] Seneca ad Mar-ciam. *Minorem [illegible] in ætate nostra, quam partem pun-ti habet si temporis [illegible] paratur omni, cuius maior est mē-sura, quam mundi [illegible] ore [illegible] semtra huius spatium totie remetiatur [illegible], id est non est dicere, [illegible] nantum mini [illegible] inc [illegible] non multum [illegible] à nihilo.* Vide in super Prouerb. *Homo bulla.*

Neccodem [illegible] tempore omnes [illegible] mus: sequitur enim *certius, aut [illegible] am properamus ad vnam.* Seneca Consol. ad [illegible] bium, *Alium alio tempore fata comprehendent, neminem præteribunt: alium in medio cur u vitæ deserit: alium [illegible] a situ relinquit, alium in extrema senectute fatigatum iam, & exire cupi-entem vita emittit: alio quidem atque alio tempore omnes tamen in eundem locum tendimus.* In quam sententiam & Horat. ode 3. lib. 2.

Omnes eôdem cogimur omnium
Versatur vrna, [illegible] tius, ocyus
Sors exitura, & nos in æternum
Exilium impositura cymbæ.

Vbi Lamb. producit Archini di [illegible] tum: πᾶσιν ἀνθρώ-ποις ὀφείλεται ἀποθανεῖν [illegible]. Propert. item lib. 2. eleg. 28. *Longius, aut propius mors sua quemque manet.* Qu[illegible] n θάνατος, quasi τανύς [illegible] πάντας, quod mors ad omnes se extendat, & in om-nes potestatem [illegible] m exerat. [illegible] tum mortales sæpe hu[illegible] vagentur, & non mo[illegible] in eadem vrbe, sed totis etiam re[illegible] bus [illegible] des [illegible] ent [illegible] eandem hac vna [illegible] dom[illegible] nes [illegible] ait [illegible] heus, quoniam [illegible] C[illegible] nus:

[illegible] *O maxime no[illegible]*
Ar[illegible] ter, rmb[illegible] a [illegible] potens cui nostra laborant
Stamina qui [illegible] nem [illegible] & [illegible] m. napra

Horat. od. 4. [illegible] *domus exilis Plutonia.* [illegible] exilis, quia ma[illegible] & [illegible] btæ, quæ hinc d[illegible], exiles & tenues, a[illegible] neque oculorum [illegible] tes Sic Virg. l. 6. *Per q. domos Ditis vacuas, & inania re-gna.* Ita La[illegible] b. To[illegible] tentius ve[illegible] quo[illegible] a [illegible] tra, vilíaque & abiecta esse videantur vm[illegible] n nempe regnum. Hæc [illegible] cog[illegible] st Scaliger, Poëtam non[illegible] quòd regiæ Plut[illegible] alude[illegible] tam non addiderit, quæ sit [illegible] angusta est, sed ampla. *Domum* appe[illegible] us [illegible] nim. pet πάντων, iure suo, hoc est, p[illegible] Ad[illegible] u, Plutonis & Proserpinæ regnum [illegible] mo [illegible] o duraturum testatur, quia totu[illegible] ad e[illegible] descendit, sed am[illegible] us [illegible] ndi, [illegible] impe[illegible] um [illegible] strum in homin[illegible] m[illegible] hominum e[illegible] mum[illegible] n[illegible] cùm [illegible] homines sæpe do[illegible] nos m[illegible] & [illegible] al[illegible] um regem tra[illegible] eant. [illegible] taneum est [illegible] di[illegible] ete, qui & animorum æt[illegible] a-tem credunt, & tamen m[illegible] sterium de eo[illegible] um redi tu in corpora [illegible] sunt [illegible] quod nos ipsi me[illegible] Dei [illegible] lius ore [illegible] do ere dignatus est.

[illegible] in [illegible] m pin one [illegible] sunt anni e[illegible] qui c[illegible] d[illegible] migrant di cuntur, [illegible] rapt[illegible] emori S[illegible] ecâ ad Mar[illegible] *Non est quod fit te onerib[illegible] ere Non e[illegible] interrupta [illegible] ne [illegible] anni ta sui interiecit. [illegible] quo[illegible] est [illegible] fata, necad [illegible] unt quid[illegible] mel demut: frustra vota a[illegible] lu[illegible] nt [illegible] tantum [illegible] primum pra[illegible] t[illegible] [illegible] n[illegible] lobi[illegible] men-sium tuu apud te est: con[illegible] no [illegible] non potuerunt.* D[illegible] eu[illegible] volt[illegible] & [illegible] fatis illa de quibus [illegible] lo[illegible]

38. NEC. VEN [illegible] em recipiendæ vxoris. Nec e[illegible] ta & pec ata pertine[illegible] q[illegible] d [illegible]

39. LETI [illegible] AV[illegible] OV [illegible] dimittite; aut me quoque [illegible]

 Quan-

Quantopere Orphei cantu & supplicatione permoti sint inferi. Eurydice redditur, quam pone sequentem amoris impatiens a marito contra legem datam respicit. Relapsa denuo moritur. Qualis stupor Orpheum occuparit, per fabellas declaratur. Rursus transire volentem Charon prohibet. Sedens in ripa, & dolens deorum inferum crudelitatem accusat. In Rhodopen & Hæmum montes secedit.

II.

Talia dicentem, neruosque ad verba mouentem
Exangues flebant animæ: nec Tantalus vndam
Captauit refugam: stupuitque Ixionis orbis:
Nec carpsere iecur volucres: vrnisque vacarunt
Belides: inque tuo sedisti Sisyphe saxo.
Tunc primum lacrymis victarum carmine fama est
Eumenidum maduisse genas: nec regia coniux
Sustinet oranti, nec qui regit ima, negare:
Eurydicenque vocant: vmbras erat illa recentes
Inter, & incessit passu de vulnere tardo.
Hanc simul & legem Rhodopeius accipit Orpheus,
Ne flectat retro sua lumina, donec Auernas
Exierit valles: aut irrita dona futura.
Carpitur accliuis per muta silentia trames
Arduus, obscurus, caligine densus opaca.
Nec procul afuerunt telluris margine summæ:
Hic, ne deficeret, metuens, auidusque videndi
Flexit amans oculos, & protinus illa relapsa est.
Brachiaque intendens, prendique & prendere certans,
Nil nisi cedentes infelix arripit auras.
Iamque iterum moriens, non est de coniuge quidquam
Questa suo: quid enim nisi se quereretur amatam?
Supremumque vale, quod iam vix auribus ille
Acciperet, dixit, reuolutaque rursus eodem est.
Non aliter stupuit gemina nece coniugis Orpheus,
Quam tria qui timidus medio portante catenas
Colla canis vidit: quem non pauor ante reliquit,
Quam natura prior, saxo per corpus oborto:
Quique in se crimen traxit, voluitque videri
Olenos esse nocens: tuque o confisa figuræ
Infelix Lethæa tuæ, iunctissima quondam
Pectora, nunc lapides, quos humida sustinet Ide.
Orantem, frustraque iterum transire volentem
Portitor arcuerat: septem tamen ille diebus

Squallidus in ripa Cereris sine munere sedit,
Cura, dolórque animi, lacrymæque alimenta fuere.* *dederunt.
Esse deos Erebi crudeles questus, in altam
Se recipit Rhodopen, pulsúmque Aquilonibus Hæmum.

40 NERVOSQVE AD VERBA MOVENT.] Suprà: *Pulsisq; ad carmina neruis*. Vetustissimi poëtæ carmina sua ad citharam canebant. Horat. ode 9. lib. 4.

Ne fortè credas interitura quæ
Longè sonantem natus ad Aufidum
Non antè vulgatas per artes
Verba loquor socianda chordis.

Silius libr. 11. *Concordem cithara mouit per carmina linguam.*

41. EXANGVES FLEB. ANIMÆ] vmbræ, sine corpore & ossibus, vt lib. 4. dixit. Virgilio 4. Georg. *Vmbræ tenues, simulacraque luce carentûm, tenues sine corpore vita*, quæ volitent caua sub imagine forma.

NEC TANTAL. VNO. CAPT. REFVG.] Tityi, Tantali, Sisyphi, Ixionis, Belidum meminit & in quarto his verbis:

Viscera præbebat Tityus lanianda, nouemq;
Iugeribus distractus erat tibi, Tantale, nulla
Deprenduntur aquæ: quæq; imminet effugit arbor.
Aut petis aut vrges ruiturum, Sisyphe, saxum.
Voluitur Ixion, & se sequiturq; fugitq;.
Molirique suis lethum patruelibus ausæ,
Assiduæ repetunt, quas perdant Belides vndas.

Explanationem ibidem require.

43 VRNISQVE VACAR. BELID.] Vide prouerb. *Dolium inexplebile* apud Zenob. cent. 2. Adag. 6. Tibull. eleg. 3. lib. 1.

Et Danai proles, Veneris quòd numina læsit,
In caua lethææ dolia portat aquas.

Fabulam hanc *Danaidum* seu *Belidum* (ab auo paterno) Lucret. l. 3. ad insatiabilem vitæ cupiditatem accommodauit:

Hoc, vt opinor, id est, æuo florente puellas
Quod memorant laticem pertusum cōgerere in vas,
Quod tamen expleri nulla ratione potestur.

44. INQ. TVO SEDISTI SISYPHE SAXO] Silius libr. 11.

——— *Pallida regna*
Bistonius vates, flammisq; Acheronta sonantem
Placauit plectro, & fixit reuolubile saxum.

45. TVM PRIMVM LACRYM. VICT. CARM. &c.] Quod & antea docui, eædem sunt *Furiæ*, *Erinnyes*, *Eumenides*. Dictæ porrò *Eumenides* ab Oreste, quia Palladis consilio Argos profectus illas placasset; à beneuolentia nimirum & mansuetudine, cùm essent scelerum vindices seuerissimæ, tantaque earum reuerentia apud gentes omnes, vt illarum nomen nemo propemodum auderet proloqui. Natalis l. 3. Mytholog. cap. 10. Argumentum admirandæ & inusitatæ suauitatis huius & vocis & carminis, & commiseratio noua atque inaudita, quando nec Furiæ lacrymas cohibere potuerunt, à quibus alioqui absunt longissimè.

46. NEC REGIA CONIVX SVSTIN. ORANTI, &c.] Ipsa Proserpina, Plutonis vxor, & ipsemet Pluto precibus & cantu Orphei planè inflexi & commoti sunt ad misericordiam, vt bono vito, & côniugis suę amantissimo nihil negandum decernerent.

A 48. VMBRAS ERAT ILLA RECENTES INTER] quia & recèns mortua.

49. ET INCESSIT PASSV DE VVLNERE TARDO] Cùm dixerit animas illas corporibus & ossibus carere, tamen sæpe de illis canit, quæ sine corporibus & ossibus nequeunt fieri, nec intelligi. Sed poëtæ sunt poëtæ. Et alibi ex 1. Tusculan. lectorem monui, quid veteres de animis corpore solutis fabulati sint. Redditur ergo Eurydice, sed cum conditione.

51. NE FLECTAT RETRO SVA LVMINA, &c.] Totum locum de conditione lata Orpheo à Plutone, & de reditu irrito Eurydices retulit Seneca in Hercule Furente in choro extremo Act. 2. Rem quoque totam elegantissimè Virgil. in 4. Georg. ab eo versu. *Iamq; pedem referens casus euaserat omnes*, &c. è cuius filis textum suum confecit Ouid. Tangit & Martial. l. 14. in citharam:

Reddidit Eurydicen vati, sed perdidit, ipse
Dum sibi non credit, nec patienter amat.

B In illud Virgil. *Namque hanc dederat Proserpina legem*, notat Lud. Cerdius superstitionem veterum, ne quis discedens locum retro respiceret, vnde quippiam calamitatum portenderetur: ne, quæ tristia essent, redigerentur in memoriam, quod ipsi mali ominis loco ponebant. Producit Apollon. in 3. & Valer. Flacc. in 3. similiter.

53. CARPITVR ACCLIVIS, &c.] lib. 4. de eadem via:

Ducit ad infernas per muta silentia sedes,
Styx nebulas exhalat iners, vmbræq; recentes
Descendunt illac, &c.

Sed hæc eadem via, seu trames iste redeuntibus ab inferis arduus & accliuis erat.

56. HIC NE DEFICERET, METVENS] quia tenera, metuebat ne illo arduo ascensu nimium lassa viribus deficeret, seseque desereret.

58. BRACHIAQ. INTENDENS, &c.] Gestus retro labentium, aut retractorum, quo auxilium C quærunt.

62. QVOD IAM VIX AVRIB. ILLE ACCIP.] propter distantiam.

64. NON ALITER STVPVIT, &c.] Ex Græcis quidam fuit adeò meticulosus, vt ad *Herculis* nomen pauidus perhorresceret, vt qui se satis tutum vix crederet, etiam cùm profundissimum specum subijsset; vnde prolatu interdum capite, cùm Herculem fortè conspicatus esset, obduruit in saxum, quod ὑφηρακλεῖον vetustas appellauit, atq; in prouerbium nimiæ formidinis concessit, vt apud Suidam & Zenobium legimus. Huc adeò spectāt hi 4. versus. Nam Ouidium hoc designare, satis indicat vox *timidus*, ex Adagio luco nominis posita, quod apud Græcos etiam non extabat. Nec illud te moueat, à Suida & Zenobio Cerberi mentionem prætermissam, quam facit Ouid. potuit enim apud alios auctores hoc legere, vel ipse comminisci, vt historiæ colorem daret. Nam portentosum mendacium videbatur hominem hominis

nis aspectu obriguisse. Ideo Græcam fabellam Romana grauitate tempetauit. Ian. Parthas. in Claud. de Raptu, præfat lib. 2.

68. QVIQ. IN SE TRAXIT CRIM. VOL. &c.] Olenus vxorem habuit venustissimam Lethæam, atque ob id adeò sibi oon displicentem, vt præ se deas sperneret. Quibus de ea pœnam sumere volentibus, Olenus se obtulit, fuitque cum ea in lapidem transmutatus. Pro, *tua confisa figura*, Turneb. emendat: *Confixa figura infælix Lethæa tua.* Vide lib. 1. cap. 27.

73. PORTITOR ARCVERAT] Virgil 6. *Portitor ille Charon.*

74. CERERIS SINE MVNERE] Impransus, incœnatus; ex parte totum, vt apud Hebræos. Exempli gratia, Genes. 43. de fratribus Iosephi, cum eo conuiuium inituris: *Audierant enim, quod essent comesturi panem cum eo.* Quâquam mos est summam cibi abstinentiam sic indicare, Ne panem quidem comedit: vt potus, Ne aquam quidem gustauit. Loquitur autem sic & Auson. *Diues eget nummis, cereali munere pauper.* Noster modo non dissimili Fast. *Esse Ceres visa est, iacitunt Cerealia dona.* Eadem periphrasis est: *Munera dona Bacchi Lyai*, &c. Lib. sequenti appellat *tostas fruges*, vbi & hæc duo carmina de pane Mida tangente in aurum mutato:

Tum vero, siue ille sua Cerealia dextra,
Munera contigerat, Cerealia dona rigebant.

Porrò vt Orpheum septem, ita Canentem lib. 14. propter Picum maritum in syluis amissum sex dies ieiunam, atque etiam totidem noctes insomnem mansisse dicit:

Sex illam noctes, totidem redeuntia cælo
Lumina viderunt inopem somniq; cibiq;.

75. CVRA DOL. AN. LACRYM. ALIM. F.] nô reuera alimenta, cûm potius sint inanimenta, corpusque magis conficiant, quàm nutriant: sed pro alimentis, quæ in istiusmodi luctu occupatus, & dies noctesque in ijs consumens, non quærebat, quia lacrymis pasceretur interea; & quia perinde vt alimento ijsdem delectabatur. Est enim flere quædam voluptas. In re longè sanctiore ac diuiniore dixit hymnographus noster: *Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes die ac nocte, dum dicitur mihi quotidie, Vbi est Deus tuus?* psal 41. v. 4.

76. IN ALTAM SE RECIP. RHODOP. &c.] Lugentes secessu in solitudines, syluas, montes delectantur. Diximus super hoc in Symbol. eclog. 2. ad illa: *Ibi hæc incondita solus Montibus & syluis studio iactabat inani.*

Orbatus coniuge Orpheus, à secundis nuptijs refugit. Dulcedine cantus sui arborum omne genus ad se pellicit, nec deest Cyparissus, in quam puer Apollini charus, quomodo propter ceruum dilectum, quem iaculo imprudens occiderat, & dolorem ex eo immoderatum concesserit, Poëta exsequitur.

III.

TErtius æquoreis inclusum piscibus annum
Finierat Titan, omnémque refugerat Orpheus
Fœmineam Venerem: seu quòd malè cesserat illi;
Siue fidem dederat. multas tamen ardor habebat
Iungere se vati: multæ doluere repulsæ.
Collis erat, collémque super planissima campi
Area, quam viridem faciebant graminis herbæ.
Vmbra loco deerat, qua postquam parte resedit
Dijs genitus vates, & fila sonantia mouit;
Vmbra loco venit, non Chaonis absuit arbor,
Non nemus Heliadum, non frondibus æsculus altis,
Nec tiliæ molles, nec fagus, & innuba laurus,
Et coryli fragiles, & fraxinus vtilis hastis,
Enodisque abies, curuatáque glandibus ilex,
Et platanus genialis, acérque coloribus impar,
Amnicolæque simul salices, & aquatica lotos,
Perpetuóque virens buxus, tenuesque myricæ,
Et bicolor myrtus, & baccis cærula ficus.
Vos quoque flexipedes ederæ venistis, & vnà

Pampi-

Pampineæ vites, & amictæ vitibus vlmi,
Orniq́ue, & piceæ, pomóque onerata rubenti
Arbutus, & lentæ victoris præmia palmæ,
Et succincta comas, hirsutáque vertice pinus,
Grata deûm matri: siquidem Cybeleïus Atys
Exuit hac hominem, truncóque induruit illo.
Affuit huic turbæ metas imitata cupressus,
Nunc arbor, puer antè deo dilectus ab illo,
Qui citharam neruis, & neruis temperat arcum.
Námque sacer Nymphis, Carthæa tenentibus arua
Ingens ceruus erat, latéque patentibus altas
Ipse suo capiti præbebat cornibus vmbras:
Cornua fulgebant auro: demißáque in armos
Pendebant tereti gemmata monilia collo.
Bulla super frontem paruis argentea loris
Vincta mouebatur: parilique ætate nitebant
Auribus è geminis circum caua tempora baccæ.
Isque metu vacuus, naturalique pauore
Deposito celebrare domos, mulcendáque colla
Quamlibet ignotis manibus præbere solebat.
Sed tamen ante alios Ceæ pulcherrime gentis
Gratus erat, Cyparisse, tibi: tu pabula ceruum
Ad[illegible]a, tu liquidi ducebas fontis ad vndas.
Tu modò texebas varios per cornua flores:
Nunc, eques in tergo residens, huc lætus & illuc
Mollia purpureis frænabas ora capistris.
Æstus erat, mediúsque dies, solísque vapore
Concaua littorei feruebant brachia Cancri;
Fessus in herbosa posuit sua corpora terra
Ceruus, & arborea frigus ducebat ab vmbra.
Hunc puer imprudens iaculo Cyparissus acuto
Fixit: & vt sæuo morientem vulnere vidit,
Velle mori statuit. quæ non solatia Phœbus
Dixit? &, vt leuiter, pro materiáque doleret,
Admonuit. gemit ille tamen: munúsque supremum
Hoc petit à superis, vt tempore lugeat omni.
Iámque per immensos egesto sanguine fletus,
In viridem verti cœperunt membra colorem:
Et modò qui niuea pendebant fronte capilli,
Horrida cæsaries fieri: sumptóque rigore
Sidereum gracili spectare cacumine cælum.
Ingemuit, tristísque deus, lugebere nobis,
Lugebísque alios, aderísque dolentibus, inquit.

78. TERTIVS ÆQVOR. INCLVS. &c] à signo piscium ad idem signum in Zodiaco, vltimum scilicet, & ideò annum clausit, sol tertiùm redierat. Tres anni abierant.

79. OMNEMQ. REFVG. FÆM. VENER.] *Nulla Venus, nulláq; animum flexere hymenæi.* Virgil.

80. SEV QVOD. MALE CESSERAT] Quòd Orpheus à muliere tandem abhorruerit, duplicem caussam profert, & lectori iudicium relinquit. Vel quòd nuptiæ primæ secùs cesserunt, veritus est ne

secundæ quoque infæliciter euenirent. Vel quòd Eurydice cęlibatum post eius mortem promiserat, vti boni cōiuges solent, qui se in vita plurimùm dilexerunt, & Dido Sichæo promisit, vt est in 4. Æn.

81. MVLT. TAMEN ARD. IVNG. &c.] Quia vates *Orpheus*, quod genus hominum honoratissimum, & Calliopæ Musæ Apollinisq́ue filius, forsitan & eximia forma; ideo nubere illi cupiebant multæ: quas omnes aspernatus est.

86. COLLIS ERAT, COLLEMQ. SVPER; &c.] Loci descriptio, in quo canens Orpheus, à Bacchis est discerptus. Area super collē opus fuit, quò tot arbores ad musicum audiendum conuenire possent.

87. GRAMINIS HERBÆ] Virg. eclog. 5. *Nulla neque amnem Libauit quadrupes, nec graminis attigit herbam* Vide Symbolas nostras ad eum locum.

88. VMBRA LOCO DEERAT] planissima tantùm erat area, nulla arbor, quæ vatem vmbra sua à sole defenderet. Verùm vbi lyram increpuit, adductantes arbores gratissimam illi vmbram mox fecerunt, & locum, seu partem, quam sedendo occuparat, opacatuot. *Vmbra* laudes ingeniosè pertractat Ioan. Wowerius libro peculiari, cap. 3. & 4.

89. ET FILA SONANTIA MOVIT] Infrà: *Vt satis impulsas tentauit pollice chordas.*

90. NON CHAONIS ABFVIT ARBOR] Præfat. in libr. 2. de Raptu locum hunc æmulatur Claudianus. Dio Chrysostomus orat. LXXVIII. ait *Orpheo* sic inter arbores, aues, feras, saxa, &c. canenti matrem Calliopen caput demulsisse, dixisseque, satis musicam didicisse, & esse artis sapientissimum. In
C recensendis arborum generibus verbosior est Ouidius, inserta metamorphosi Cyparissi. Nominat item arbusta & frutices quoque, non meras arbores, vt admirationem cantus inde augeat. Apollon. lib. 1. etiam saxa addit, vt & noster principio l. sequentis:

Carmine dum tali syluas, animosq́, ferarum
Threïcius vates, & saxa sequentia ducit.

Horat. præterea flumina, & ventos constitisse & auscultasse, ode 12. lib. 1.

Aut in vmbrosis Heliconis oris,
Aut super Pindo, gelidoúe in Hæmo?
Vnde vocalem temere insecutæ
Orphea syluæ,
Arte materna rapidos morantem
Fluminum lapsus, celeresq́, ventos,
Blandum & auritas fidibus canoris
Ducere quercus.

D Quem Ouid. *Hæmum Thraciæ*, Horat. *Pindum Thessaliæ* montem, vtrumque Musis sacrum, appellat, & ad Pisones fabulam interpretatur. Silius l. 11. præter mōtes, syluas, feras, amnes, aues etiam matrem *Calliopen* cum Musis ad tam dulcem cantum exaudiendum accessisse fabulatur:

Hunc etiam mater tota comitante sororum
Aonidum turba, mater mirata canentem,
Non illo Pangæa iuga, &c.

Virgil. paucis rem absoluit 4. Georg. *Mulcentem tigres, & agentem carmine quercus.* Quem & in campis illis perpetuò virentibus, fortunatisque nemoribus collocat in 6. Æneid.

Nec non Threïcius longa cum veste sacerdos
Obloquitur numeris septem discrimina vocum:
Iamq́, eadem digitis, iam pectine pulsat eburno.

Vide eius imaginem apud Philostratum iuniorem,
A statuam apud Callistrat. Ad hæc lege Natalem l. 7. cap. 14. Nunc ad verba poëtæ. *Quercum* nominat Chaonis arborem, quòd illius in Chaonia regiuncula (à Chaone Troiano, fratre Heleni, qui in Epiro regnauit, vocabulum sortita) magnus prouentus.

91. NON NEMVS HELIADVM] *Syluam* alibi dixit, cùm non sint nisi tres arbores, in quas sorores Phaëthontis migrauerunt, l. 2. Sic lib. sequenti ait eum *duxisse syluas.*

NON FRONDIB. ÆSCVLVS ALTIS] quoniam & ipsa alta. Obserua, ne sit nuda nimis commemoratio, singulis, præterquam fago, addit epitheta, & in ijs varietatem aucupatur.

92. NEC TILIÆ MOLLES] contrà Virg. eclog. 4.
B *Et duræ quercus.* 2. Georg. *leuis tilia.* Lignum tiliç statuis sculpendis aptissimum, propter mollitiem.

NEC FAGVS] *patula* Virgil. eclog. 1.

ET INNVBA LAVRVS] propter Daphnen innuptam & virginem, in eam transformatam, l. 1.

93. ET CORYLI FRAGILES] *eduras* nominat Maro 2. Georg. Sic enim quidam legunt: *Plantis edura coryli nascuntur. Edurus*, sicut *egelidus*, pro, *non gelidus.*

ET FRAXIN. VTILIS HASTIS] Eclog. 7. *Fraxinus in syluis pulcherrima.* lib. 2. Georg. myrtum & cornum hastilibus aptas ait.

94. ENODISQ. ABIES] vt fraxinum syluarum, pinum hortorum, populum fluuiorum, sic abietem montium decus esse vult Maro, eadem eclog. Plin. lib. 16. c. 10. *Abies nauigijs expetita; situs in excelso montium, ceu maria fugerit.*

CVRVATAQ. GLANDIB[illegible]] significatur eius fœcunditas. De ilice legito [illegible] lib. 16. cap. 8. *Tanta eius durities, vt nō nisi magna difficultate perscindi queat.*

95. ET PLATANVS GENIALIS] Disserui copiosiùs de hac arbore in Symbolis ad 4. Georg. ibi: *Iamq́, ministrantem platanum potantibus vmbram.* Propter vmbram dumtaxar à priscis expetebatur, & sub ea potabatur, curabaturque genius. Ob id *genialis* hîc. Horat. ode 11. lib. 2.

Cur non sub alta vel platano, vel hac
Pinu iacentes sic temere, & rosa
Canos odorati capillos,
Dum licet, Assyriaq́, nardo
Potamus vncti?

Multa super ea Lud. Cerda Comment. in Georg.

ACERQ. COLORIB. IMPAR] Varia sunt eius genera, & colores varij. Considerat Plin. lib. 16. ca. 15.

D 96. AMNICOLÆQ. SIMVL SALICES] amant humorem salices, ideò ad ripas seruntur. Virgilius 2. Georg. *Fluminibus salices nascuntur.* Plin. lib. 16. c. 37. *Salicem verò circa amnes, qua nulla aquaticarum vtilior.*

ET AQVATICA LOTOS] gaudet enim locis humidis.

97. PERPETVOQ. VIRENS BVXVS] Emblema Alciati CCVII. in buxum:

Perpetuò viridis, crispoq́, cacumine buxus,
Vnde est disparibus fistula facta modis,
Delicijs apta est tenera, & amantibus arbor:
Pallor inest illi, pallet & omnis amans.

TENVESQ. MYRICÆ] Virgil. eclog. 4. *Non omnes arbusta iuuant, humilesq́, myricæ.*

98. BICOLOR MYRTVS] alia alba, alia nigricans.

ET BACCIS CÆRVLA FICVS] grossos, hoc est ficus immaturas & viridantes adhuc vocat *baccas*, ὀλύνθους.

99. Vos

Quaere infra, sex pagi= nis praeteritis

Putat ergo Atalanta, à deo aliquo infenso ipsum ad hoc certamen instigari, in quo pereat.

613. Non svm me ivdice tanti] Tametsi regis Scyri insulæ filia, nihilominus me dignam hoc certamine cum illo non arbitror, vt mea caussa tam eximiè formosus adolescens vita spolietur.

614. Nec forma tangor, &c.] non me mouet forma, quamuis, si ea moueat, reprehendenda non sim: magna est enim potentia formæ, vt dicebat suprà, & imperat illa dijs quoque.

615. Sed qvod adhvc pver est, &c.] μείωσις, nam infrà nominabit iuuenem. Proferuntur rationes quatuor, ob quas meritò à certamine cum eo ineundo abhorreat. Miserationem parit ætas immaturior in malis & incommodis; matura & annosa, minùs. Nam vt illa iactetur interdum incommodis, multa etiam sensit commoda.

616. Qvid? qvod inest virtvs, &c.] Alia ratio, animus eius generosus, & mortis contemptor.

617. Qvid? qvod ab æqvorea. &c.] Hęc tertia est, nobilitas generis. Est siquidem quartus à Neptuno, vt audisti. Neptuni enim filius Onchestius, Onchestij Megareus, Megarei Hippomenes. Et rectè quidem pronepos Neptuni: at Neptunus Hippomenis potiùs proauus: Onchestius autem auus. Sed hoc pro illo licenter vsurpauit. *Aui* item maiores omnes dicuntur communiter. Hasce tres rationes Medea quoque libr. 7. adducit, cur sinere non debeat Iasonem interire. & quartam adijcit, qua se moueri inficiatur Atalanta:

Quem, nisi crudelem, non tangat Iasonis ætas?
Et genus, & virtus? quem non, vt cætera desint
Forma mouere potest? certè mea pectora mouit.

618. Qvid? qvod amat, tantiq. pvt. con.] Quarta ratio amor. Nostri amantes velle debemus tueri potiùs & conseruare, quàm discrimini offerre, ac perdere. Et amat adeò, vt mori paratus sit, ni coniugio meo potiatur.

620. Dvm licet, hospes abi, &c.] Amicè, consulit enim eius saluti, & tutiora vult illum consilia capessere, coniugiumque sibi non cruentum quærere.

621. Tibi nvbere nvlla nolet] Quò persuadeat illi vt cupidinem certandi abijciat, laudat formam, & promittit facillimè tori sociam inuenturum, etiam castam & sapientem, quales maritis suis magno sunt solatio & delectamento, vt magno dolori fatuæ. Insinuat item Atalanta his verbis, se non stultam esse.

623. Cvr tam. est mihi cvra tvi, &c.] tot iam à me victis & occisis illisque nobilibus origine, non est mihi de te laborandum.

624. Viderit, &c.] Hippomenes viderit, quid agat: ipse sibi proximus est. Si cœpto non vult desistere, currat, à me vincatur, &, vt cæteri, moriatur, quandoquidem tot exemplis nihil est motus, & vita illum non delectat, vt video.

626. Occidet hic igit. volvit q. vivere mecvm? &c.] In partem mitiorem hæc. Si peribit, non aliam caussam mors eius habebit, quàm quia me coniugem expetiuit toto pectore. Atqui hac de caussa sola parcendum illi, nec tam indigna nece remunerandus eius amor.

627. Pretivm amoris] *Pretium, merces*, vt alia multa, mediæ significationis sunt, & in vtramque partem ponuntur, bonam & malam videlicet. Li-

A uius Andronicus in Achille, apud Nonium Marcellum: *Si malos imitabo, tum tu pretium pro noxa dabis*, pro pœnas lues. Terent. Andr. *Ego pretiũ ob stultitiam fero*: pro pœna. & noster libro hocce v. 572. *Mors pretium tardis*. Cic. 3. Tuscul. *Ne ægrotus*, inquit, *sim; sed si fuerim, sensus adsit, siue secetur, siue auellatur aliquid. Nam istuc nihil dolere, non sine magna mercede contingit immanitatis in animo, stuporis in corpore.* Virgil. 8. Æneid.

At licet amborum populos exscindere regum:
Hac gener atque socer coeant mercede suorum.

Eadem notione est Græcis μισθός.

628. Non erit invid. v. n. ferendæ] in maiorem ex victoria mea, & cæde illius incurram inuidiam, siue odium, quàm vt ferre queam.

629. Sed non cvlpa mea est] In contrariam
B partem nunc. Arguit eius pertinaciam, & se excusat Atalanta.

Vtin. desist. velles, &c.] Denuo mitescit, optatque vt vel consilium abijciat: vel dementiæ suæ obsecutus, currat & superet, vt ita possit viuere, quamuis id sibi honorificum non sit futurum.

631. Ah, q. virgin. pvlr. vvlt. in ore?] Principiò negabat se moueri eius specie liberali, quamuis & hac posset: sed alias ob caussas inuitam cum eo currere. Modò apertè ostendit, se illum ob raram formam miserari.

632. Ah miser Hippomene, nollem, &c.] παθητικῶς. Postquam enim vidit, obstupuit: & quos antea vt inconsultos reprehenderat, quia cum discrimine vitæ hoc bonum consectarentur, ab ijs
C veniam petiuit, ac se quoque ad numerum certantium aggregari non refugit.

633. Qvod si felicior ess. nec mihi, &c.] Infelicitati suæ adscribit, quòd oraculo prohibita est nubere. Verba oraculi in superioribus referuntur: *Coniuge, dixit, Nil opus est, Atalanta, tibi, fuge coniugis vsum*, &c.

635. Vnvs eras cvm q. sociar. cvbil. vell.] præ omnibus me tibi connubio iunxissem. Coniugem poëtæ interdum *lecti sociam*, *tori participem*, *consortem* vocant. Castissimè autem sacræ Litteræ *adiutorium illi simile*, viro pura βοηθὸν κατ' αὐτόν, *adiutricem secundùm eum*, quasi eum. Genes. 2.

636. Primoq. cvpid. tacta, &c.] Etsi nubere cupiebat, nullum tamẽ adhuc pro sponso adamauerat; nec satis sciebat, quid esset amare. Amabat
D igitur, nec amorem suum sentiebat, aut percipiebat, vt Medea quoque. initium lib 7. relege.

638. Iam solit. p. s. vnt cvrsvs, &c.] Mora intercesserat ab vltimo cursu. Auebant igitur videre cursum nouum patres, & populus (id est primores cum plebe: *patresq.* enim legerim, non *paterq.*, etsi non damno eam lectionem) Atalantæ cum Hippomene, qui sui fidens animi offerebat.

639. Cvm me sollicita, &c.] me Venerem. refert enim hæc Venus Adonidi.

Proles Neptvnia] *Hippomenes* Neptuni pronepos, vt dictum antea, prudenter in re ardua ad opem diuinam confugit. Et quoniam agitur de vxore, aptè rogat Venerem, quæ veris falsisq; præest nuptijs.

642. Detvlit avra preces ad me] lege si vacas, quæ annotaui ad illud 3. eclog. v. 73. *Partem aliquam venti diuûm referatis ad aures.*

643. Nec opis mora longa dabat.] Pasce-

bant enim, & vrgebant solitos cursus populusque partesque, vt audisti, vt rem differre non liceret.

644. EST AGER, INDIO. DAMASENVM, &c.] Exponit quo pacto Hippomeni victoriam curarit, tribus pomis aureis ex agro Damaseno, sibi olim consecrato, deceptis. Est alioqui pomum Veneri dicatum, & amoris illicium, siue symbolum, quo cùm Theocritus, tum Maro in Bucolicis amorem indicant. Ille eidyl. 6. βάλλει καὶ μάλοισι τὼ αἰπόλον ἁ Κλειναρίσ. Hic eclog. 3. *Malo me Galatea petit lasciua puella.*

648. FVLVA COMAS, FVLVO RAMIS, &c.] Commendatio arboris, & respondentis eius arboris pulchritudini fructus, vt quod sequitur de pomis ab Atalanta in cursu collectis, hat verisimilius. Huiusmodi arbores visebantur in horto Atlantis, libr. 4.

Arborea frondes auro radiante nitentes
Ex auro ramos, ex auro poma ferebant.

Horat. ode 7. l. 4. *Redeunt iam gramina campis, Arboribusq; coma.* Frondes appellat *comas.*

649. TRIA VEN. OF CERITA FERER.] Agit ille erat in Cypro, hæc autem gesta sunt in Scyro insula, in quam Venus cum veniret, fortè tria secum poma detulit. Scholiastes Theocriti in eidyll. 3. ex hortis Hesperidum hæc tria mala deportata narrat. Idem sentit Maro, eclog. 6.

650. NVLLIQ. VIDENDA NISI IPSI] Sensisset enim dolum virgo, si peregrina & admirabilia illa poma priùs conspexisset.

652. SIGNA TVBÆ DEDERANT] Non ad pugnam modò capessendam, sed ad ludos etiam committendos signum tuba datur. De ludo nautico lib. 5. Virgil.

Inde vbi clara dedit sonitum tuba, finibus omnes,
Haud mora, prosiluere suis: ferit æthera clamor.

Ibid. *Et tuba commissos medio canit aggere ludos.* Et ampliùs:

Hac vbi dicta, locum capiunt, signoq; repentè
Corripiunt spatia audito, limenq; relinquunt.

CVM CARCERE PRON. VTERQ. EMICAT] *Carcer*, in quo homines coërcentur: *carceres* vnde curtus effunduntur. Inest hîc translatio ab equis decursoriis ad homines, & enallage numeri: *carcere* enim dixit pro carceribus, vt & Virg. 3. Georg.

Nónne vides cùm præcipiti certamine campum
Corripuere, ruuntq; effusi carcere currus.

Proni currebant: nisus enim ad velocitatem facit, vt corpus ventre tenus proclinemus.

653. ET SVMMAM CELERI PEDE LIB. AREN.] Quod hîc de summa arena, & mox de sicco passu per freta, & de intactis, seu nô læsis aristis, ad incredibilem cursus celeritatem exprimendam dicitur, translatum huc esse à Virgilio quiduis deposuerim. Sic ille in extremo septimo de Camilla virgine:

Illa vel intacta segetis per summa volaret
Gramina nec teneras cursu læsisset aristas:
Vel mare per medium fluctu suspensa tumenti
Ferret iter, celeres nec tingeret æquore plantas.

De Talo Cretensi quid simile Pomponius Mela.

656. ADIICIVNT ANIM. IVVENI CLAM. &c.] 5. Æneid. in naumachia:

Tum plausu fremituq; virûm, studijsq; fauentûm
Consonat omne nemus, vocemq; inclusa volutant
Littora.

657. NVNC, NVNC INCVMB. TEMPVS, &c.] Co- A hortatio hæc non dispar illi Æneæ libr. 10. ad remiges:

Nunc, ô lecta manus, validis incumbite remis.
Tollite, ferte rates: inimicam findite rostris
Hanc terram, sulcumq; sibi premat ipsa carina.

659. DVBIVM MEGAREIVS HER. AN VIRGO, &c.] Dubium non est, Hippomenem his vocibus redditum alacriorem, & lætatum fauore isto. Dubium item non est, lætatam virginem iisdem vocibus, quippe quæ consideret fore, vt ille velocior esset pedibus, quod optabat, atque ita incolumis seruaretur, & sibi maritus contingeret. Sed dubitationem habet, vter magis lætaretur. Ex ijs quæ sequuntur claret satis, maius fuisse gaudium virginis.

662. SPECTATOSQ. OIV VVLT. INVIT. RELIQ.] cùm transisset, retortis oculis in vultu eius mora-
B batur, quem vultum inuita spectare desiit, quoniam Hippomenem præcurrere libens passa est.

663. ARID. A LASSI VENIEB. ANHEL. ORE] A lassi arido ore veniebat creber anhelitus. hypallage.

664. META Q. ERAT LONGE, &c.] Iam fessus erat Hippomenes, & meta adhuc longè distabat, vt præscriptum à dea remedium experiri cogeretur. De tribus ergo pomis primum ante ipsam iacit, in curriculo, & aliquanto obliquiùs; nam ad id tollendum virgo cursum declinabat. *Fœtus arboreos* vocat item lib. 1. *Arboreos fœtus montanaq; fraga legebant.* vt Virgil. 1. Georg. *Arboreos fœtus alibi.*

666. OBSTVP. VI GO NITIDIQ. CVP. &c.] Rerum nouitas & insolentia stuporem, elegantia cupiditatem gignit. Virgil. eclog. 6. hanc ipsam fabulam tangens, & de hac Atalanta loquens: *Tum ca-*
C *nit Hesperidum miratam mala puellam.* Catullus:

Tam gratum id mihi, quàm ferunt puella
Pernici aureolum fuisse malum,
Quod zonam soluit diu ligatam.

Theocritus eidyllio 3.

Ἱππομένης ὄκα δὴ τὰν παρθένον ἤθελε γᾶμαι,
Μᾶλ' ἐν χερσὶν ἑλὼν, δρόμον ἄνυεν, ἁ δ' Αταλάντα,
Ὡς ἴδεν, ὡς ἐμάνη.

667. AVRVMQ. VOLVBILE TOLLIT] Periphrasis pomi aurei, resplendentis vt aurum; quod & de ramis eius arboris, & foliis aureis accipe.

668. RESONANT SPECTACVLA PLAVSV] *Spectacula* dixit pro ipsis spectatoribus. Alioqui & ponticuli, & editiora loca ad spectandum excitata,
spectacula nominantur. Igitur qui spectabant sub-
D latis clamoribus victori gratulabantur.

669. ILLA MORAM CELERI, &c.] Latenter indicat celeritatem admirabilem huius virginis, quæ facillimè sibi restituit, quod de via declinando, & pomo, quod longiùs procurrerat, tollendo, amisisse videbatur. Idem secundò fecit.

671. PARS VLTIM. CVRS. RESTAB.] Prima pars cursus durauit vsque ad primum iactum primi pomi: secunda vsque ad iactum secundi: postrema vsque ad iactum tertii, qui vt feliciter procederet, Venerem auxilio poposcit.

674. INQ. LATVS CAMPI, QVO TARD. &c.] Duo priora necesse est, vt nô ad lineam rectâ proiecerit, alioqui præterire eam nequiuisset. Sed hoc tertium magis in obliquum misit, vt tanto longiùs hoc volubile aurum sequendo, à proposito curriculo retardaretur magis.

675. Iv-

675. IVVENILITER] vt iuuenis, iactu validiore. νεανικῶς.

676. AN PATAR. VIRG. VISA EST DVBIT.] quia videbat collectionem eius moræ plus habituram, verebaturque ne nimis magno interuallo, & cum risu spectantium sequi concertatorem suum compelleretur.

COEGI TOLL. ET ADIECI SVALAT. P. MALO] Veneris hæc tota expositio est. Ait ergo, se mentem eius impulisse, vt tolleret etiam hoc tertium pomum, & quo tardius tolleret, ei pondus adiecisse.

679. NAVA MEVS SARMO CVRSV, &c.] vt eum cursu finiam sermonem meum, vt citò absoluam.

680. PRÆTARIT. E. VIRGO, DVXIT, &c.] Potitus est optatis Hippomenes, præcucurrit; nec vitio datus est illi dolus hic; & præmium ipsam puellam vxorem abstulit.

681. DIGNA NEC VI GRAT. AGERET? &c.] Conqueritur de ingratitudine Hippomenes aduersus se tam bene de illo meritam: nec enim saltem gratias egit, cùm insuper, vt deæ, thura quoque ferre debuisset.

683 SVAIT. CONVERT. IN IRAM, &c.] Docet quemadmodum iniuriam suam persecuta sit, intempestiua scilicet cupidine miscendorum pro nuptiali iure corporum illis immissa. Vnde postmodum vt sacrilegi, Cybeles imperio in leones abierunt.

684. NE SIM SPARNENDA FVTVRIS] ἐσσομένοις poëtæ Græci, posteris. Ne me exemplo horum audeant contemnere posteri.

686. TEMPLA DEVM MATRI] Cybelæ, quæ & Berecynthia, & magna mater.

CLARVS ECHION] Quis hic *Echion* fuerit, incertum nobis; rex fortasse olim Scyri, vbi & hoc templum, de quo loquitur.

691. LVMINIS EXIGVI FVERAT, &c.] Vidi qui *Liminis* ederent. Occasio loci, ad patrandum quiddam etsi concessum & legitimum, tali tamen, sacro loco puta, & deûm simulacris referto, inconcessum & vetitum, etiam apud Christianos. Ab eo probro, vt vocat Poëta, quòd ipsa idola oculos auerterunt, significat indignitatem facti, & facientium temeritatem, impudentiamque summam coarguit.

696. TVRRITAQ. MATER] Et templum & antrum illud templo vicinum dedicata erant Cybelæ. *Turriferam* vocat alibi. Ideò autem ei corona, turriculis in orbem eminentibus attribuitur, quòd eadem est cum Terra, quæ vrbes sustinet mœnibus turritis coronatas, quas poëtæ Græci ἐυστεφάνους, *pulchra corona ornatas*, seu *pulchrè coronatas* nominant. Lucret. lib. 2.

Muraliq; caput summum cinxere corona;
Eximijs munita locis quòd sustinet vrbes.
Quo nunc insignis per magnas prædita terras
Horrificè fertur diuinæ matris imago.

Horrificè quòd ait circumferri Cybeles imaginem, accipe religiosè, & cum veneratione. Scis enim, etiam apud Virgilium *horrere*, *horrendum*, à simili quodammodo sensu horrentium, & summissiùs venerantium in religione adhiberi.

697. AN STYO. SONT. DVAIT. MARG. VNDA] parum abfuit, quin Cybele grauissimè offensa ambos A orco demitteret. Sed dignius supplicium inueniens conuertit in leones: quæ conuersio aliquot versibus describitur.

699. DIGITI CVRVANTVR IN VNGVES] *Leonem ex vnguibus æstimare*, prouerbium; cùm ex minimo quoque vel indicio, vel argumento, vel caussa rei totam summam intelligimus. Proditum enim est memoriæ, Phidiam ex viso leonis vngue totam feri faciem magnitudinemque magna artis suæ commendatione repræsentasse. Ex Pierio libro 26.

700. IN PECTORA TOTVM POND. ABIT] quia pectus leoninum mole sua reliquum corpus superat.

701. SVMMÆ CAVDA VERRVNT. ARENÆ] agitata cauda indicat iratos leones: & seipsi cauda flagellantes ad iram concitant.

702. IRAM VVLT. HABET] sunt truci aspectu B leones.

704. DENTA PREM. DOMITO CYBELEIA, &c.] Non fuit contenta Cybele profanos istos coniuges transformasse in leones; sed ijs etiam domitis iugum imposuit, & currui suo subiunxit. Meminit & Virgil. 3. Æneid. *Et iuncti currum dominæ subiere leones.*

705. HOS TV, CARE MIHI, CVMQ. HIS, &c.] Adonis puer venatione delectabatur. Huic admonendo cautum volens Venus, leones, apros, vrsos vitare iubet; opponunt enim se, & acerrimè se tuentur, ac nonnunquam venatorem necant. Totus locus ex 1. Xenophontis de vita Cyri videtur expressus. Cùm enim Cyrus puer apud auum Astyagem regem Medorum educaretur, essetque campestris venationis cupidissimus, memorat Xenophon, eam C illi ab auo permissam, adiuncto auunculo, & custodibus nonnullis, & equitibus veteranis, qui à difficilibus & periculosis locis eum seruarent: atque ab immanibus bestijs, si quæ apparerent, tuerentur. Quærente autem diligenter Cyro, quibusnam feris appropinquandum non esset, quæue fidenter possent agitari, dicebant illi; vrsi complures olim homines, qui propiùs ipsos accessissent, dilaniarunt: permultos etiam leones & apri & pardi: cerui autem & capreæ, agrestesque oues & onagri nihil nocent. Iam quod post longam narrationem, Hippomene & Atalanta in leones mutatis, sequitur, Venerem monuisse quidem hunc adolescentem, caueret sibi ab omni genere atrociorum & pugnacium belluarum: sed eum illa digressa eius monita vel oblitũ, vel præ audacia non curantem, D aprũ excitum à canibus, aggressum iaculo fixisse, de eadem fidelis est. Pergit enim dulcis ille historicus similia dicere de Cyro suo, hoc tantùm discrimine, quòd noster de apro, ille de ceruo: nec tam propter ceruum prosilientem, pulchram sanè & magnam belluam, quam insecutus fuisset, quàm quòd nulla locorum habita ratione secutus fuisset, vt equo cadente, ipsi propemodum ceruices confractæ essent. Contrà Chiron Centaurus Achillem, quem à teneris educandum susceperat, & rebus maximis olim gerendis præparabat, non nisi generosas feras sectari & debellare iubebat, vt ipse l. 2. Achilleid. apud Stat. narrat:

——— *Quid nunc tibi prælia dicam*
Syluarum? & vacuos sæuo iam murmure saltus?

707. NE VIRT. T. SIT DAMNOS. DVOR.] & tibi,

& mihi, si qnid inde eueniat mali. Non audet dicere, ne occidaris, ne malè ominetur.

708. IVNCTISQ. PER AERA CYCN. &c.] Paulò pòst, v. 717.

Vecta leuis curru medias Cytherea per vrbes,
Cypron olorinis nondum peruenerat alis.

Lib. 15 ut à columbis duci: *Perq. leues auras iunctis inuecta columbis Littus adit Laurens.* Caodidissima omnium auium cycnus, & mundissima. Et quoniam mundities, ornatusque corporis ad amorem conciliandum momenti habent non minimum, ideo currum Veneris ab his auibus trahi fabulantur.

709. STAT MONIT. CONTRA K. VIRT. &c.] Animus generosus Adonidis. Monita vilipendens, aprum à canibus lustro exactum, venabolo figit: fugientem bestia sequitur, & morsu necat.

716. ET FVLVA MORIBVNO. STRAVIT ARENA] Virg. 5. *Perculit. & fulua moribundum strauit arena.* Euripid. in Hippolyto inducit Dianam minitantem Veneri, se manu sua ipsi carissimum sagittis suis interfecturam, ad vindicandam necem Hippolyti, cuius caussa ipsa fuit vtique Venus, Phædram ad imporum eiusdem amorem extimulans, Hippolyti, inquam, sibi ob castitatem & venandi studium acceptissimi. Quærit ergo Pet. Victorius lib. 4. Variarum lect. c. 17. quis ille fuerit Veneri carissimus, & arbitratur *Adonin* intelligendom, quamuis ab apro occisus sit. Potuit enim, inquit, factum id sibi vindicare Diana, qoia io ipsius studio veoationeq; interfectus est *Adonis.* Verisimilia quidem Victorius. sed veriùs M. Ant. Muretus l. 5. Variar. lect. c. 7. auctorem cædis huius fuisse tradit ipsum Martem, & qua de caussa, & quomodo, docet Aphthonius in Progymoasm. & Nonnus Panopolit. l. 4. & 40. Diooysiac. Vide Politiani Miscellan. cap. 11. Exstat & Bionis Smyrnæi Eidyllium elegans, falsò olim Theocrito adscriptum, Adooidis Epitaphium, hoc Latioi carminis principio:

Deflemus Cinyra genitum: qui nuper ab oris
Concessit superis, &c.

ELECTORVM
LIBER VNDECIMVS.

Thraciæ mulieres Orpheo, propter μισογύνειαν infensissimæ, in cantantē irruentes, furiosè & immaniter eum dilacerarunt. Cuius necem ferè, cautes, flumina, Naiades, Dryades luxerūt. Lyram & caput interfectrices in flumen abiecerunt: quod ad insulam Lesbum delatum, dum serpens appetit, Phœbi numine lapidescit. Anima vatis Eurydicen suam in campis Elysijs inuenit.

SECTIO I.

ARMINE dum tali syluas, animósque ferarum,
Threicius vates, & saxa sequentia ducit:
Ecce nurus Ciconum tectæ lymphata ferinis
Pectora velleribus, tumuli de vertice cernunt
Orphea percussis sociantem carmina neruis.
E quibus vna, leues iactato crine per auras,
En, ait, en hic est nostri contemptor: & hastam
Vatis Apollinei vocalia misit in ora:
Quæ folijs præsuta, notam sine vulnere fecit.
Alterius telum lapis est: qui missus, in ipso
Aere concentu victus vocisque lyræque est:
Ac veluti supplex pro tam furialibus ausis
Ante pedes iacuit. Sed enim temeraria crescunt

Bella,

Bella, modúsque abijt, insanáque regnat Erinnys.
Cunctáque tela forent cantu mollita: sed ingens
Clamor, & inflato Berecynthia tibia cornu,
Tympanáque, & plausus, & Bacchei vlulatus
Obstrepuere sono citharæ tum denique saxa
Non exauditi rubuerunt sanguine vatis.
Ac primùm attonitas etiamnum voce canentis
Innumeras volucres, anguésque, agménque ferarum,
Mænades Orphei titulum rapuere theatri.
Inde cruentatis vertuntur in Orphea dextris,
Et coëunt, vt aues, si quando luce vagantem
Noctis auem cernunt. structóque vtrimque theatro,
Vt matutina ceruus periturus arena,
Præda canum est: vatémque petunt, & fronde virentes
Conijciunt thyrsos, non hæc in munera factos.
Hæ glebas, illæ direptos arbore ramos,
Pars torquent silices. neu desint tela furori:
Fortè boues presso subigebant vomere terram:
Nec procul hinc multo fructum sudore parantes
Dura lacertosi fodiebant arua coloni:
Agmine qui viso fugiunt, operísque relinquunt
Arma sui, vacuósque iacent dispersa per agros
Sarculáque, rastríque graues, longíque ligones.
Quæ postquam rapuere feræ, cornúque minaces
Diuulsere boues, ad vatis fata recurrunt:
Tendentémque manus, atque illo tempore primùm
Irrita dicentem, nec quidquam voce mouentem
Sacrilegæ perimunt, pérque os (prò Iuppiter) illud
Auditum saxis, intellectúmque ferarum
Sensibus, in ventos anima exhalata recessit.
Te mœstæ volucres, Orpheu, te turba ferarum,
Te rigidi silices, tua carmina sæpe secutæ
Fleuerunt syluæ: positis te frondibus arbos
Tonsa comas luxit: lacrymis quoque flumina dicunt
Increuisse suis: obscuráque carbasa pullo
Naiades, & Dryades, passósque habuere capillos.
Membra iacent diuersa locis. caput, Hebre, lyrámque
Excipis, & mirum medio dum labitur amne,
Flebile nescio quid queritur lyra, flebile lingua
Murmurat exanimis: respondent flebile ripæ.
Iámque mare inuectæ, flumen populare relinquunt,
Et Methymnææ potiuntur littore Lesbi.
Hic ferus exposito peregrinis anguis arenis
Obstitit: & sparsos stillanti rore capillos
Lambit, & hymniferos inhiat diuellere vultus.
Tandem Phœbus adest, morsúsque inferre parantem
Arcet, & in lapidem rictus serpentis apertos

Congelat; & patulos (vt erant) indurat hiatus.
Vmbra subit terras, &, quæ loca viderat antè,
Cuncta recognoscit: quærensque per arua piorum
Inuenit Eurydicen; cupidisque amplectitur vlnis.
Hic modò coniunctis spatiantur passibus ambo:
Nunc præcedentem sequitur, nunc præuius anteit:
Eurydicenque suam iam tutò respicit Orpheus.

1. ARMINE DVM TALI SYLVAS, &c.] Tripartita voluptas ex cantu Orphei: in arboribus, quæ multitudine sua syluam repræsentabant: in feris: in saxis. Infrà adhuc augues adiungit. Apollinem in nuptijs Pelei & Thetidos citharam ferientem similiter bestias, volucres, montes, fluuios, omne genus arborum accurrisse & auscultasse dicit Inuo in Q. Smyrnæo Paralip. Homeri lib. 3. A

ANIMOSQVE FERARVM] Habent feræ animas, non animos: etsi vox *animus* interdum sonat animam, at non in bestijs. Sed audent poëtæ quidlibet.

3. ECCE NVRVS CICONVM TECTÆ LYMPHATA. &c.] mulieres Thraciæ (*Cicones* enim Thraciæ populi) opertæ ferarum pellibus, & insanæ, vipote à Baccho furiatæ. Catull. de nupt. Pelei: *Qui tum alacres passim lymphata mente furebant.* Festus. *Lymphæ* dictæ sunt à nymphis. Vulgò autem memoriæ proditum est, quicunque speciem quandam è fonte (id est, effigiem nymphæ) viderint, furendi non fecisse finem. Quos Græci νυμφολήπτους, Latini *lymphatos* nominant. νυμφᾶν est *furore corripi*; ob conspectam nymphæ effigiem in fonte. *Lymphatici* Isidoro, qui à rabioso cane morsi, aquam metuunt, cui morbo ὑδροφοβία nomen est. B

4. CERNVNT ORPHEA PERCVSSIS SOCIANTEM, &c.] ipsæ sacra sua in tumuli vertice obeuntes, vt solebant, Orpheum in colle sedentem & canentem conspicantur. Lib. antecedente: *Talia dicentem, nervosq; ad verba mouentem.* Canere simul voce fidicines nostri non solent, nisi quos appellant lepzer.

6. IACTATO CRINE PER AVRAS] agitato capite, vt indignabundæ ac furiosæ.

7. EN, AIT, EN HIC EST NOSTRI CONTEMPTOR] Condoplicata particula *En*, iræ & affectui impotentiori seruit. Lib. 5. *En, ait, en hic est præreptæ coniugis vltor.* Esse aut μάνας, aut ἀμάνας geminarum legere non memini. Sic 12. Æneidi turbator fœderis Tolumnius augur: *Hoc erat, hoc, inquit, quod votis sæpe petiui.* Contemptorem mulierum appellant, quòd fœminas penitus nesciret ac vitaret, orbatus Eurydice sua, & affectantes eius nuptias reijceret, & compluribus persuaderet, ingens esse malum mulierem, etiam bonam. Vnde multæ innuptæ relinquebantur. C

8. HASTAM VATIS APOLLINEI VOCALIA MISIT IN ORA] Initium dat Baccha hæc miserabiliter perimendi & dilaniandi Orphei, hasta in ora tam suauiter modulantis adacta. *Vatis Apollinei*, vel quia filius eius, vel quia vates omnes in tutela sunt Apollinis, cum sit ipse carminum dominus.

9. QVÆ FOLIIS PRÆSVTA] *Thyrsum* accipe, quod genus hastæ ederis & pampinis inuoluebatur. Infrà: *Fronde nitentes Conijciunt hastas.*

NOTAM SINE VVLNERE FECIT] foliis impedientibus perstrinxit magis os poëtæ, quàm vulnerauit.

10. ALTERIVS TELVM LAPIS EST] *Telum* non solum quod ea arcu mittitur, sed generatim quidquid manu iaci potest, etiam lignum, lapis, ferrum apud Iureconsultos.

IN IPSO AERE CONCENTV VICTVS, &c.] Quomodo cæteri lapides, quos cantu & fidibus suis attraxit & demulsit, ita & hic, dum per aërem volat, & sonum needum plenè percipit, demulcetur adeò, vt corpus vatis attingere vereatur, & ante pedes eius decidens, proteruitati suæ veniam quodammodo poscere videatur. Fictio lepidissima.

13. SED ENIM TEMERARIA CRESCVNT BELLA, &c.] Furor & impetus mulierculatum in Orpheum augescit; inuaditur à pluribus; non est crudelitatis modus.

14. INSANAQ. REGNAT ERINNYS] Libr. 1. *Quà terra patet fera regnat Erinnys.*

15. CVNCTAQVE TELA FOR. CANT. MOLLIT. &c.] Quod passus erat lapis, idem contigisset reliquis telis quibus appetebatur, vt nihil eum læderent, quasi ratione prædita, illique bene cupientia, si modò canentem audire potuissent. Sed tantus erat Mœnadum illarum vlulatus, tantusque tubarum & tympanorum strepitus, vt non possent. Quare lapides eius sanguine infecti rubuerunt.

16. BERECYNTHIA TIBIA] cuius vsus fuit primùm in sacris magnæ Matris, quæ & *Berecynthia*, à monte & oppido Phrygiæ sibi dicatis. Sic Virgil. 9. *buxum Berecynthiam* dixit, de tibia buxea.

20. AC PRIMVM ATTONITAS ETIAMNVM, &c.] Quamuis iam cœptus esset feriri & vulnerari, nihilominus à cantu non absistebat, manebantque attonitæ & obstupefactæ volucres, angues, animalia. Hoc tanquam gloriosum Orpheo theatrum, Bacchæ diripuerunt & dissiparunt.

23 INDE CRVENTATIS VERTVNTVR IN ORPHEA DEXTRIS] à telis iactatis ad manus & lanienam conuertuntur, & in eius corpore dexteras cruentant.

24. VT AVES, SI QVANDO LVCE VAGANTEM, &c.] Orpheum noctuæ, Mœnades auibus eam persequentibus & exagitantibus, comparat. Ob horribile flagitium Nyctimene in noctuam à dijs transformata, nocte tantùm ob dedecus suum volitat, die latò, timore auium omnium sibi infestatum. Lib. 2.

——— Auis illa quidem; sed conscia culpæ
Conspectum lucemq; fugit, tenebrisq; pudorem
Celat,

Celat & à cantu expellitur athere toto.

Noctuam antiqui Mineruæ ideo consectarūt, quòd sapientia vbique videat, & illa quoque diiudicet, quæ cæteri propter obscuritatem à se reiiciunt.

25. STRVCTOQVE VTRINQVE THEATRO] quasi in amphitheatrum se colligunt & componunt.

26. VT MATVTINA CERVVS PERITVR. ARENA, &c.] vtrinque in eum, sicut canes manè in ceruum, in arena amphitheatri inuadunt. Caueam ipsam amphitheatri *Arenam* vocant poëtæ, imprimísque Martialis libr. *Spectaculorum*, quoniam ne sanguine bestiarum & bestiariorum lubricaretur, arena conspergebatur, quam & pueri rastris versare & renouare solebant.

28. NON HÆC IN MVNERA FACTOS] non ad homines occidendos, sed ad alios vsus. Fortè gladio ab Ænea relicto, in quem Dido incubuit: *Ensemq́ recludit Dardanium, non hos quæsitum munus in vsus*. 4. Æneid.

29. HÆC GLEB. IL. Æ DIREPT. ARB. &c.] Quod cuique telum ira faciebat, hoc in vatem contorquebat. Furor arma ministrabat.

31. FORTE BOVES PRESSO SVBIGEBANT, &c.] Agricolarum & colonorum quoque instrumenta, vomeres, sarcula, rastri, ligones pro armis fuerunt. 1. Georg. *Ante Iouem nulli subigebant arua coloni.*

32. MVLTO FRVCT. SVO REPARANT.] quia, vt sequitur, dura atua. Inde ex laboriosa fossione multus colonis sudor.

34. AGMINE QVI VISO FVGIVNT, &c.] Adeò formidabili aspectu erat illa phalanx muliebris, vt dæmonas putares. Quocirca saluti suæ prospectum euntes, relictis instrumentis fugam arripuerunt agrestes.

35. VACVOSPER AGROS] nudos à frugibus.

38. DIVVLSERE BOVES] ab aratro diiunxerunt, auulserunt. Quanquam priùs diuulserunt, quàm partes aratri rapuerunt. Fortè liceat interpretari, *diuulsere*, id est discerpsere; nam infrà de capite Orphei, & serpente lego, *Et hymniferos inhiat diuellere vultus.* Raphaël quidem sic exponit.

AD VATIS FATA RECVRRVNT] redeunt ad cædem illius complendam.

39. TENDENTEMQVE MANVS] pro vita sublatis manibus supplicantem. Sic Æneid. 1. de Priamo, Achilli pro Hectoris sui cadauere supplice: *Tendentemq́ manus Priamum conspexit inermes.*

ATQ. ILLO TEMP. P. IRRITA DICENT &c.] non audierunt eum Bacchæ quem audierunt, & admiratæ sunt res inanimæ. Ita enim statim legimus, *Auditum saxis*, &c.

41. SACRILEGÆ PERIMVNT] dilacerando. *Sacrilegæ*, quia sacrum & sacerdotem, vt se poëtæ frequenter appellant. Tametsi potiò sacrilegium genus furti est, nihilominus in enormibus item sceleribus dicitur, vti & *sacrilegus* pro scelesto admodum.

PERQ. OS IN VENT. ANIM. EXHAL.] Impiè dictum, ex dogmate, puta, quorundam veterum animam esse aërem, seu naturæ aëriæ: quod & alibi pro occasione tibi suggessimus.

44. TE MOESTÆ VOLVCRES, &c.] Poëticum planè lumen, cùm, vt exprimant dolorem & luctum super alicuius interitu vel habitum, vel habendum, etiam muta animantia & res sensu carentes ingemuisse & lacrymasse dicunt. Pluribus hoc exemplis testatum facit Lud. Cerdius in eclog. 5. pag. 95. Quanquam hîc non simpliciter volucres, feræ, silices, syluæ, flumina fleuisse dicuntur; sed eius carmina secuta (flumina enim quoque lyra sua detinuit) velut musico suo parentantia.

46. POSIT. TE FROND. ARB. T. COM. LVXIT] In luctu mos fuit capillum tondere.

47. LACRYM. Q. FLVM. D. INCREVISS. S.] Virgil. de Vmbrone sacerdote interfecto, libr. 7. *Te nemus Angitiæ, vitrea te Fucinus vnda, Te liquidi fleuere lacus.* Sic & Daphnidis interitum à nymphis, leonibus, montibus, & syluis deploratum dicit eclog. 5. Quem in locum multa similia noster Lud. Cerdius annotauit.

48. OBSCVRAQVE CARBASA PVLLO NAIAD. &c.] Fluuiorum & syluarum nymphæ testatæ sunt mœrorem ex morte tua, vestitu pullo, & passis capillis.

50. MEMBRA IACENT DIVERSA LOCIS] dispersa à Bacchis. Seneca Medea:

Ille vocali genitus Camœna,
Cuius ad chordas modulante plectro
Restitit torrens, siluere venti,
Cui suo cantu volucris relicto
Affuit, tota comitante sylua,
Thracios sparsus iacuit per agros.

CAPVT, HEBRE, LYRAMQ. EXCIPIS, &c.] caput cum lyra in Hebrum proiecta flebile quiddam murmurasse air, ripis respondentibus. De lingua Philomelæ, quam ei Tereus rex, vt subagitatę præcidit, ne scelus proderet, lib. 6.

——— *Radix micat vltima linguæ:*
Ipsa iacet, terraq́, tremens immurmurat altæ:
Vtq́, salire solet mutilatæ cauda colubræ,
Palpitat, & moriens dominæ vestigia quærit.

Quid autem illud *flebile* fuerit, indicat Virg. cædem eius 4. Georg. sic breuiter perstringens:

——— Spreta Ciconum quo munere matres,
Inter sacra deûm, nocturnaq́, orgia Bacchi,
Discerptum latos iuuenem sparsere per agros.
Tum quoque marmorea caput à ceruice reuulsum
Gurgite cùm medio portans Oeagrius Hebrus
Volueret, Eurydicen vox ipsa, & frigida lingua,
Ah miseram Eurydicen anima fugiente vocabat;
Eurydicen toto referebant littore ripæ.

Silius lib. 11. mulieres Thracias ob hunc laniatum execrans:

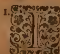
O dira Ciconum matres, Geticiq́, furores,
Et damnata deis Rhodope, tulit ora reuulsa
In pontum, ripis vere q́, sequentibus Hebrus.

53. RESPONDENT FLEBILE RIPÆ] ἀντηχοῦσι, *vocem flebilem repercutiunt.* Echonem fieri intellige in ripis, perinde vt in locis montosis & conca uis, atque etiam in syluis. Virgil. eclog. 10. *Non canimus surdis; respondent omnia syluæ.* Dixerat eadem sententia eclog. 1. Melibœus de Tityro canente: *Formosam resonare doces Amaryllida syluas.* Adscribemus nunc non inuenustum eiusdem Orphei epitaphium, auctore Antipatro, ex 3. Antholog. titulo εἰς μιντώς. cuius hæc est expositio ad verbum: *Non duces de cætero delectatas tua cithara*, (hoc est, sono citharæ tuæ) *quercus, non petras, non feras liberè pascentes, seu pascendo liberè vagantes. Non amplius consopies ventorum fremitum, non procellam, seu grandinem,*

ELECTORVM
LIBER DECIMVS.

Orphei & Eurydices fuerunt inauſpicatæ infæliceſque nuptiæ. Incedentem hanc per gramina, ſerpens momordit. Eo morſu extinctam vbi ſatis defleuit vates, ad inferos deſcendit, Plutonem & Proſerpinam eius ſibi ad tempus reſtitutionem flagitaturus. Negat inde, niſi voti compotem, rediturum.

SECTIO I.

NDE per immenſum croceo velatus amictu
Æthera digreditur, Ciconúmque Hymenæus ad oras
Tendit: & Orpheia nequicquam voce vocatus
Affuit ille quidem: ſed nec ſollemnia verba,
Nec lætos vultus, nec fælix attulit omen.
Fax quoque quam tenuit lacrymoſo ſtridula fumo
Vſque fuit: nullóſque inuenit motibus ignes.
Exitus auſpicio grauior. nam nupta per herbas
Dum noua Naiadum turba comitata vagatur;
Occidit, in talum ſerpentis dente recepto.
Quam ſatis ad ſuperas poſtquam Rhodopeius auras
Defleuit vates: ne non tentaret & vmbras,
Ad Styga Tænaria eſt auſus deſcendere porta.
Pérque leues populos, ſimulacráque functa ſepulchro
Perſephonen adijt, inamœnáque regna tenentem
Vmbrarum dominum: pulsíſque ad carmina neruis
Sic ait: O poſiti ſub terra numina mundi,
IN QVEM DECIDIMVS QVIDQVID MORTALE CREAMVR:
Si licet, & falſi poſitis ambagibus oris,
Vera loqui ſinitis: non huc, vt opaca viderem
Tartara, deſcendi: nec vti villoſa colubris
Terna Meduſæi vincirem guttura monſtri:
Cauſſa viæ eſt coniux, in quam calcata venenum
Vipera diffudit, creſcentéſque abſtulit annos.
Poſſe pati volui: nec me tentaſſe negabo.
Vicit amor. SVPERA DEVS HIC BENE NOTVS IN ORA EST.
An ſit & hic, dubito: ſed & hic tamen auguror eſſe:
Famáque ſi veteris non eſt mentita rapinæ,
Vos quoque iunxit amor. per ego hæc loca plena timoris,
Per chaos hoc ingens, vaſtique ſilentia regni,

Eury-

[illegible] pr[illegible]

O[illegible] IA DE[illegible] [illegible]

S[illegible] S[illegible] [illegible]

TENDIMUS HUC OM[illegible] S: HÆC E[illegible] [illegible]

35. [illegible] LON[illegible] REGNA T[illegible].

Hæc quoque [illegible] natura p[illegible] ann[illegible]s,

[illegible] pr[illegible] munere pos[illegible] mus usum.

Quod [illegible] certum est

N[illegible] redire mihi: [illegible] cauaete [illegible] rum.

[illegible] PER [illegible] & [illegible], [illegible] [illegible] cum [illegible] tha [illegible] H[illegible] ve- [illegible] He- [illegible] ex [illegible] & [illegible] *[illegible] menæis* & [illegible] n, [illegible] S[illegible] S[illegible] P[illegible] Cer[illegible] *[illegible] inam [illegible]* [illegible] ria, quam [illegible] Sab[illegible] ab V.C. [illegible] in hæc verb[illegible] *[illegible] ante alias specie ac pulch[illegible] insignem [illegible] Tal[illegible] runt, [illegible] nidem neque [illegible] Talassio ferre [illegible] nuptia[illegible] in hanc vocem [illegible]* [illegible] x Catul[illegible] Epithalam[illegible] nuptias [illegible] tur P[illegible] hoc est princi[illegible] *[illegible] Cul[illegible], [illegible] genus, &c.* [illegible] nupt[illegible] voluctes [illegible] ad eas [illegible] perquam [illegible] enam.

4. S[illegible] VERBA O[illegible] um, quod [illegible] [illegible] C[illegible] .6 *Non pronuba Iuno non Hyme[illegible]* [illegible] quibus bene precari nouis [illegible] Hymenæus, in hunc Epithala[illegible] r.

[illegible] Faces sponsæ [illegible] mel is nu[illegible] Al[illegible] [illegible] Hochzeit [illegible] vnd [illegible] An[illegible] quod in nuptijs

A [illegible] & Pr[illegible] nes. At verò ex[illegible] ipse grauior mi[illegible] le [illegible].

[illegible] O[illegible] RECEPTO] Lib. [illegible] F[illegible] ma:

[illegible] latens [illegible] verba [illegible] aduncq

D[illegible] in corpore liquit.

M[illegible] Na[illegible] vaga- [illegible] gues, [illegible] S[illegible] Virgil[illegible] ri [illegible] 4 [illegible] brum [illegible] hac [illegible], & inde nol[illegible] [illegible], vel potius [illegible]:

[illegible] per flumina praeceps,

Immane[illegible] morsura [illegible]

Ser[illegible] antem [illegible] non [illegible]

B [illegible] tum [illegible] mors eius [illegible].

[illegible] VATE] V[illegible]:

[illegible] solitudine amorem,

T[illegible] coniux, te [illegible] in littore [illegible],

Te veniente die te decedente canebat.

[illegible] T[illegible] seu Threï- cius a [illegible] onte Th[illegible].

[illegible] AD T[illegible] T[illegible] AUS[illegible] &c.] [illegible] T[illegible] cum F[illegible] V[illegible] de- [illegible], *The- [illegible]*

Tænariasque etiam [illegible] ostia D[illegible]

Et [illegible] lucum

C *Ingressus [illegible] regem [illegible] tremendum,*

[illegible] corda.

C[illegible]:

[illegible] mortalibus [illegible],

Pœnarum [illegible] carmine manet.

Seneca [illegible] O[illegible]:

[illegible] Tænarias fores

Manes [illegible]

M[illegible]

Cantu [illegible]

Et [illegible]

M[illegible]

Iura [illegible]

14. [illegible] &c.] Lib. 4. *[illegible] umbra.* [illegible]

15. [illegible] AMO[illegible] 4. [illegible] hæc regna [illegible].

Vide & Maronem in 6. Propert. lib. 3. el. [illegible]

Parcite, pallentes vmbras quicunque tenetis,
Duraq; sortitis tertia regna deis.

16. VMBRARVM DOMINVM.] Seneca Herc. [illegible] Fur. *Immitesque potuit flectere cantibus Vmbrarum dominos.*

PVLSIS AD CARMIN. NERVIS.] Lib. [illegible] de Calliope. *Atque hac percussis subiungit carmina neruis.* Et inf. [illegible] hoc eodem [illegible] *Neruos [illegible] ad verba mouentem.*

17. OPPOSIT. SVB [illegible] MVNDI.] Lib. 14. [illegible] *lysiasq; domos & regna nouissima mundi.* Patrum memoria à nauigantibus [illegible] us esse dicitur nouus orbis. At nobis Ouid. nouum quendam [illegible] rbem ostendit, eumque subterraneum. Statius [illegible] Thebaid. *Mundi arcana sepulti.* Ita et [illegible] ex mundus. *Supremus*, qui alio nomine cælum [illegible] cuncti [illegible] tu teguntur cuncta. Plures quippe au[illegible] cies hoc eum nomine, præstantiæ fortitan rationem habentes, appellant. Cum quo par est duo elementa, ignem & aërem intelligere. *Medius*, qui duobus cæteris, terra, aqua, item hominibus, animantibus & stirpibus continetur. *Infimus* qui est [illegible] nimorum tantummodo domicilium, & leues illos populos, exanguesque vmbras pro incolis habet. Cuius partem faciunt poëtæ *Elysios campos*, de quibus ita in 6. Virgil.

Deuenere locos lætos, & amœna vireta
Fortunatorum nemorum, [illegible] beatas.
Largior hic campos æther & lumine vestit
Purpureo, [illegible] lemq; [illegible] num, [illegible] norunt.

Cernis quemadmodum [illegible] par[illegible] lu[illegible] eni & solem & sidera, seu cælum suum tribuat, vt pænè nostro huic similem reddat. Nam tel[illegible] uam partem tenebris, & crassa caligine horridam esse constat. *Opaca tartara* vocat Ouid. Cùm igitur ibidem vrbes & stirpes & animantes nullæ, soli autem manes, seu, vt poëtæ nuncupant, vmbræ hominum sint, [illegible] sse est [illegible] ondum [illegible] lum [illegible] χ[illegible] [illegible] c ipere à meliore & potiore mundi parte, quam constituunt homines: tametsi ibidem [illegible] non sint. Sic mundus è mundo quodammodo sublatus est, cum per aquatum illuuiem Noëticis temporibus vniuersi mortales, exceptis octo tantùm, summersi perierunt. *Mundum* item *tertium* Germanica natio [illegible] nate consu[illegible] uit [illegible] um sic loquitur [illegible] *in jener welt in der anderen welt*, quo nomine damnatorum, Beatorumque sedes [illegible] igni[illegible] [illegible] nas nun[illegible] præter IESVM Saluatorem, & matrem eius, meri spiritus, & animæ corporibus [illegible] cantes incolunt. De quatuor mundis lege doctissimam disputationem R[illegible] od gini lib. 2. cap 18. Eorum primus & summus d[illegible] poteſt, inquit, vltramundanus, eximius, augustus [illegible] mprehensus, quem scientissimis *ange[illegible] um* [illegible] his ve[illegible] etiam *intellectualem* mo[illegible] st a[illegible] p[illegible] re. P[illegible] xi[illegible] um ab eo [illegible] um tenet cæle[illegible]. [illegible] m, [illegible] m sublunaris, qui homini[illegible] [illegible] s. [illegible] um denique [illegible] orio, quem [illegible] *[illegible]* no[illegible] a[illegible], cui [illegible] el que[illegible] m[illegible] [illegible] reliquorum om[illegible] um qu[illegible] d[illegible] m[illegible] la[illegible] m est. [illegible] c[illegible] n internum [illegible] mundu[illegible] inq[illegible] o [illegible] nu[illegible] abi. Nec [illegible] b[illegible] e [illegible] tat [illegible] qua[illegible] [illegible] un fabric[illegible] c [illegible] rd[illegible] sed [illegible] at [illegible] r euanu[illegible] at [illegible] n[illegible] is. P[illegible] ille mundus [illegible] p[illegible] s de c[illegible] à nemine potest, quod & Plato [illegible] o affirmat. Re[illegible] uos [illegible] c[illegible] mparat Ioannes P[illegible]-

A cus M[illegible] dit [illegible] mund[illegible] esse [illegible] nibus simul, [illegible] quæ [illegible] fe[illegible] iori, [illegible] p[illegible] & [illegible] sed conditione [illegible] en & [illegible]. C[illegible] bricenses [illegible] sta C[illegible] men[illegible] in lib. 1. Aristot. de C[illegible] lo quæst. [illegible] att[illegible] 2. asserunt [illegible] mundos. *Ar[illegible] pum Ang[illegible] num Elementarem Mundum magnum, M[illegible] dum paruum.*

[illegible] 8 [illegible] E[illegible] D[illegible] MORT. [illegible] AM.] Horat. ode [illegible] 4.

Nos [illegible] decidimus
Quo pius Æneas quo [illegible] us diues, & Ancus,
Puluis & [illegible] a sumus.

B Iam verò [illegible] m o[illegible] mibus est [illegible] propositam, clamant omnes [illegible], clamat qu[illegible] id ana experientia: *Stat sua cuiq; dies, breue & irreparabile tempus Omnibus est vita.* Et paulò pòst rursum noster pluribus:

Omnia debentur vobis, paulumq; morati
Serius, aut citius metam properamus ad vnam.
Tendimus huc omnes, hæc est domus vltima, vosq;
Humani generis longißima regna tenetis.

Copiosus est in hac sententia explicanda Horat. ode 4. lib. 1. & 14. lib. 2. & 1. lib. 3. & [illegible] 2. Acceste & Clau[illegible] num 1. de Raptu. *Dij quibus in numerum, &c.*

1[illegible] S[illegible] T, [illegible] &c.] V[illegible] u[illegible] piam [illegible] quend[illegible] tit pr[illegible] num & vera se d[illegible] promittit, qui sunt [illegible] beneuolentiæ & a[illegible] tionis.

C 2[illegible] NON [illegible] VT OPACA VI[illegible] TART. &c.] [illegible] n curiositas videndi nota & nunquam visa [illegible] adduxit, quæ pl[illegible] longa[illegible] peregrinatio[illegible] n caussa est. Locum Mar[illegible] sè [illegible] adu[illegible] br[illegible] vl [illegible] bylla Ch[illegible] ronti pro Ænea:

Nul[illegible] insidia tales, absiste moueri:
Nec vim [illegible] ferunt [illegible] et inge[illegible] ianitor antro, &c.

22 T[illegible] RNA M[illegible] S. VI[illegible] G MONST[illegible] VE] C[illegible] be[illegible] vi[illegible] im abduceret [illegible] ut Herc[illegible] s, qui [illegible] apud C[illegible] fusen[illegible] Sophocle, de dextera loa:

H[illegible] e tartarea tenebris abstractum plaga,
Tricipitem eduxit hydra generatum canem.

Seneca Herc. Fur.

Da Phœbe veniam, si quid illicitum tui
[illegible] re vultus iussus in lucem extuli

D *Secreta mundi.*

De Cerbero Nat. [illegible] b. 3. cap. *Medusæum monstrum* cur vocet C[illegible] um, caussam vera[illegible] t in ad[illegible] nibus ad R[illegible] is C[illegible] Mi[illegible] l. quod E[illegible] quæ [illegible] & O[illegible] eryonis canem [illegible] pcrit ex T[illegible] phaone, Medusæ progenies fue[illegible] A[illegible] ungi p[illegible] otest [illegible] nio locos Hesiodi ex The[illegible] n[illegible]

[illegible] 3. [illegible] AM [illegible] A[illegible] AT. VEN. VIP. DIFFVD.] Legebat [illegible] es per prata Euridice. Quare oc[illegible] c[illegible] p[illegible] r, [illegible] is [illegible] utaris [illegible] ex [illegible] ec[illegible] g

Qui le[illegible] heu, flores, & humi nascentia fraga,
Fr[illegible] us, Eury[illegible] e, fu[illegible] e mox latet anguis in herba.

Se[illegible] V[illegible] g canis, hoc [illegible] in fu[illegible] re aptum & [illegible] ne[illegible] at R[illegible] ve ne [illegible]

[illegible] C[illegible] E[illegible] A[illegible] AN[illegible] e-

[illegible]t

[illegible] cū indidem [illegible] cæ ab [illegible] ns, quando [illegible] de Adrasto rege Argiuorum [illegible] *beuntibus annis.* Decrescere & [illegible] nescentibus, cùm semper [illegible] nendum Horatius ad Pi[illegible] escentibus, *recedentes* in lon[illegible]

[illegible] OLVI &c.] Laudabile, aduer[illegible] que æqua mente perpeti, & [illegible] ma[illegible] decet magis, quàm perpe[illegible] men victum se [illegible] amo[illegible] ex [illegible] perantia, cuius desiderium [illegible] po[illegible] erit. Ignoscamus sanè peccatum [illegible] odo q[illegible] semet consolari possit super [illegible] vxo[illegible], videbis in E[x]cerptis è [illegible] næ [t]amen Senecæ *γνῶμαι* non sunt.

[illegible] A DEVS HIC B. NOT. IN ORA. Nos su[illegible] atione inferorum. Virgil. 6. *Sed reuo[care gradum], superasq́; euadere ad auras, Hoc opus, hic la[bor est].* [Com]para[ti]one autem cælestium, nos media [illegible] nt superi, nos med[ij], inferi io[illegible] nat[illegible] ue à Deo nobis insitus, est con[illegible] pe[illegible]s procreandi caussa, communis [illegible] nrium. Quo quidam, immò vero [illegible] tantummodò ad explendas libi[dines] & obscænas voluptates consectandas [illegible]

[illegible] A VETER. RAPINÆ. Lib. 5. *Penè simul vi[illegible] [ele]ctaq́; raptaq́; Diti.* Infrà, *raptorem*, & Clau[dianus illum] *raptorem* vocauit.

[illegible] HÆC [illegible] A PLEN. TIMOR.] propter [illegible] a [illegible] dem & crudelia.

[illegible] R[illegible] O HO[illegible] INGENS, &c.] Olet Virgi[lium illam in] 6.

[Di quibus] imperium est animarum, vmbraq́; silentes, [Et] Chaos & Phlegeton, loca nocte silentia latè.

VASTI[illegible] A REGNI] vnde & *regna si[le]nt[ia]*.

[illegible] FATA RETEXITE FATA] quia cre[illegible] bstulit, meritò *properata fata*. Red[illegible] itam, quam præproperè ami[s]it. Po[illegible] essione h[illegible] participium & Maro [illegible]. Ge[orgicis illis ver]mioribus: *Et quamuis igni exiguo properata [mad]ent.*

O[illegible] DE[illegible] TV[illegible] V[illegible] BIS, &c.] Grauissimus [illegible] d[illegible] communi[illegible] ndi[illegible] ione moriendi, br[illegible] uita[illegible] æt[illegible] apud [in]feros man[illegible] ne. C[illegible] in[illegible] hom[illegible] e tantum retul[illegible] q[u]amuis [illegible] eq[illegible] exponunt. [illegible] si [illegible] quoque [illegible] tes omnes, & simplici[t]er om[illegible] morti [illegible]; debeantur. Ho[illegible] *Debem[u]r morti nos, nostraq́;*. Inde *debi[illegible]* [illegible] ur. *θνητὰ τὰ τῶν θνητῶν, [illegible] ταὶ πάντα*. Sic [L]ucianus in Epi[illegible] *[O]mni[a] [hu]mana [illegible] & caduca sunt, & om[illegible] [illegible] elabuntur.* Mox duo[illegible] *Pau[illegible] merats* breuitatem vitæ hu[illegible] *[illegible] [bre]uis spem nos vetat in[choare lon]gam* [illegible] de 4 lib. 1. & Seneca ad Mar[ciam] [illegible] *m et [illegible] nostra, quam partem pun[illegible] [illegible] aretur [o]mni cuius maior est mē[illegible] [illegible] intra huius spatium [illegible] atur.* [illegible] id *[illegible] non esse dicere, [illegible] cinctum, non multum* [illegible] le [illegible] et Prouerb. *Homo bulla.*

A Nec eodem tempo[re] omne[s] [illegible] mus: sequitur enim. *Serius, aut [citius sedem] properamus ad vnam.* Seneca Con[sol]at. ad [Po]lybium: *Alium alio tempore fata comprehendent, neminem præteribunt: alium in medio cursu vita deserit, alium [in] [ipso] a[d]itu r[e]linquit, alium in extrema senectute fatigatum iam, & exire cupientem vita emittit: alio quidem atque alio tempore, omnes tamen in eundem locum tendimus.* In quam sententiam & Horat. de 3 lib. 2.

Omnes eòdem cogimur: omnium
Versatur vrna [ser]iùs, ocyus
Sors exitura, & nos in æternum
Exilium impositura cymbæ.

Vbi Lamb. producit Arc[hi]ni d[ic]tum: *πᾶσιν ἀνθρώποις ἐφίλεται ἀποθανεῖν [illegible] πρότερον, ἢ ὕστερον.* Propert. item lib. 2. eleg. [1]8. *Longius, aut propius mors sua quemque manet.* Q[uin] *θάνατος* quasi *τανα[illegible] πάντας*, quòd mors ad omnes se extendat, & in omnes potestatem [s]uam exer[ceat]. E[t] [illegible] mortales sæpe huc [ill]uc vagen[t]ur, & [no]n modo in eadem vrbe, sed totis etiam re[gio]n[ib]us sedes mutent, tandem hac vna in domo [illegible] quituros ait Orpheus, quoniam vltima est Clau[dianus]:

— *O maxime noctis*
Arbiter, vmbrarum [q]; potens cui nostra laborant
Stamina, qui finem [cu]nctis & semina præ[be]s

Horat. ode 4 [lib. 1.] *domus exilis [P]lutonia.* [Vb]i exilis, quia mane[s] & [vm]bræ, quæ [illegible] d[illegible] m tenent, exiles & tenues [illegible] Quin[que] oculorum [illegible] tes. Sic Virg. l. 6. *Per [illegible]; domos Ditis vacuas, & inania regna.* Ita Lamb. Torr[e]ntius ver[ò] in quo omnia re nuda, vilia que & abie[ct]a esse videantur, vmbrarum nempe regnum. Hæc [illegible] cogitass[et] Scaliger, Poëtam non carpsisset, quòd regiæ Plutonis aliud epithetum non addiderit, quæ sine dubio non angusta est, sed ampla. *Domum* appel[lat] [illegible] eius [illegible], per *ταπείνωσιν*, iure suo, hoc est, poëtico. Ad extremū, Plutonis & Proserpinæ regnum longissimo æuo duraturum restatur, quia totum [g]enus hu[m]anum ad eos descendit, sed amplius [il]le non [a]scendit, Ergo imperium [no]strum in homin[es], [illegible] in animas hominum c[ert]issimum, quia sempiternum, cùm al[i]a regna in homines sæpe dominos mutent, & ab alio ad alium regem transeant. [Il]le con[illegible] taneum est [illegible] dicere, qui & anim[o]rum æternitatem eredunt, & tamen m[y]sterium de eo[r]um reditu in corpora nesc[i]unt, qu[o]d nos ipse me: Dei Filius ore suo sacrosancto d[o]cere dignatus est.

36. IV[illegible] A[illegible] H[illegible] in [illegible] opinione iniusti sunt anni eor[illegible], qui et[illegible] d[illegible] rant, le[illegible] cun[illegible], ante diē [illegible], seu e[illegible] S[illegible] S[illegible]ecā ad Marciam: *Non est quod sic te on[illegible], potuit diutius viuere. Non est interru[p]ta eius [illegible] nec [vn]quam [illegible] annus casus interuenit. Soluitur [illegible] est cuit vi[ta] fata, nec adijciunt quidquam, nec [illegible] mel demūt: frustra vota ap[s]idua fiunt [illegible] quantum illi dies primus præscripsit.* Hæc [illegible] ve[illegible] d[illegible] intelligas, non [illegible] rep[illegible] *[illegible] terminus men[illegible] finem eius apud te est: constitut[illegible] præ[illegible] non poterunt.* Dei eo[illegible] volun[illegible] & [illegible] entia [illegible] fata illa, de quibus Poëtæ [illegible]

38. NEG. VEN.] [illegible] dan[illegible] [illegible] oraculo rem recipiendæ vxoris. Nec [illegible] venia [illegible] ata & peccata pertinet, q[illegible] d & [illegible]

39. LETH[illegible] GAV[illegible] DV[illegible] aut [illegible] mihi dimittite; aut me quoque [illegible].

Quantopere Orphei cantu & ſupplicatione permoti ſint inferi. Eurydice redditur, quam poneſequentem amoris impatientia maritus cōtra legem datam reſpicit. Relapſa denuo moritur. Qualis ſtupor Orpheum occupârit, per fabellas declarat. Rurſus tranſire volentem Charon prohibet. Sedens in ripa, & dolens deorum inferûm crudelitatem accuſat. In Rhodopen & Hæmum montes ſecedit.

II.

Talia dicentem, neruoſque ad verba mouentem
Exſangues flebant animæ: nec Tantalus vndam
Captauit refugam: ſtupuitque Ixionis orbis.
Nec carpſere iecur volucres: vrniſque vacarunt
Belides, inque tuo ſediſti Siſyphe ſaxo.
Tunc primum lacrymis victarum carmine, fama eſt
Eumenidum maduiſſe genas: nec regia coniux
Suſtinet oranti, nec qui regit ima, negare:
Eurydicenque vocant: vmbras erat illa recentes
Inter, & inceſſit paſſu de vulnere tardo.
Hanc ſimul, & legem Rhodopeius accipit Orpheus,
Ne flectat retro ſua lumina, donec Auernas
Exierit valles: aut irrita dona futura.
Carpitur accliuis per muta ſilentia trames
Arduus, obſcurus, caligine denſus opaca.
Nec procul abfuerunt telluris margine ſummæ.
Hic, ne deficeret, metuens, auiduſque videndi
Flexit amans oculos, & protinus illa relapſa eſt.
Brachiaque intendens, prendique & prendere certans,
Nil niſi cedentes infelix arripit auras.
Iamque iterum moriens, non eſt de coniuge quicquam
Queſta ſuo: quid enim niſi ſe quereretur amatam?
Supremumque vale, quod iam vix auribus ille
Acciperet, dixit, reuolutaque rurſus eodem eſt. [illegible]que
Non aliter ſtupuit gemina nece coniugis Orpheus,
Quam tria qui timidus medio portante catenas
Colla canis vidit, quem non pauor ante reliquit,
Quam natura prior, ſaxo per corpus oborto:
Quique in ſe crimen traxit, voluitque videri
Olenos eſſe nocens: tuque o confiſa figuræ
Infelix Lethæa tuæ, iunctiſſima quondam
Pectora, nunc lapides, quos humida ſuſtinet Ide.
Orantem, fruſtraque iterum tranſire volentem
Portitor arcuerat: ſeptem tamen ille diebus

Squallidus in ripa Cereris sine munere sedit,
*Cura, dolórque animi, lacrymæque alimenta * fuere.* *dederunt.
Esse deos Erebi crudeles questus, in altam
Se recipit Rhodopen, pulsúmque Aquilonibus Hæmum.

40. NERVOSQVE AD VERBA MOVENS.] Suprà: *Pulsisq; ad carmina neruis.* Vetustissimi poëtæ carmina sua ad citharam canebant. Horat. ode 9. lib. 4.

Ne fortè credas interitura quæ
Longè sonantem natus ad Aufidum
Non antè vulgatas per artes
Verba loquor socianda chordis.

Silius libr. 11. *Concordem cithara mouit per carmina linguam.*

41. EXANGVES FLEB. ANIMÆ] vmbræ, sine corpore & ossibus, vt lib. 4. dixit. Virgilio 4. Georg. *Vmbræ tenues, simulacra luce carentûm, tenues sine corpore vita, quæ volitent caua sub imagine forma.*

NEC TANTAL. VNO. CAPT. REFVG.] Tityi, Tantali, Sisyphi, Ixionis, Belidum meminit & in quarto his verbis:

Viscera præbebat Tityus lanianda, nouemq;
Iugeribus distractus erat tibi, Tantale, nulla
Deprenduntur aquæ: quæq; imminet effugit arbor.
Aut petis aut vrges ruiturum, Sisyphe, saxum.
Voluitur Ixion, & se sequiturq;, fugitq;.
Molitiq; suis lethum patruelibus ausæ,
Assiduæ repetunt, quas perdant Belides vndas.

Explanationem ibidem require.

43 VRNISQVE VACAR. BELID.] Vide prouerb. *Dolium inexplebile* apud Zenob. cent. 2. Adag. 6. Tibull. eleg. 3. lib. 1.

Et Danai proles, Veneris quòd numina læsit,
In caua lethæas dolia portat aquas.

Fabulam hanc *Danaidum* seu *Belidum* (ab auo paterno) Lucret. l. 3. ad insatiabilem vitæ cupiditatem accommodauit:

Hoc, vt opinor, id est, æuo florente puellas
Quod memorant laticem pertusum congerere in vas,
Quod tamen expleri nulla ratione potestur.

44. INQ. TVO SEDISTI SISYPHE SAXO] Silius libr. 11.

——— *Pallida regna*
Bistonius vates, flammisq; Acheronta sonantem
Placauit plectro, & fixit reuolubile saxum.

45. TVM PRIMVM LACRYM. VICT. CARM. &c.] Quod & anteà docui, eædem sunt *Furiæ*, *Erinnyes*, *Eumenides.* Dictæ porrò *Eumenides* ab Oreste, quia Palladis consilio Argos profectus illas placasset; à beneuolentia nimirum & mansuetudine, cùm essent scelerum vindices seuerissimæ, tantaque earum reuerentia apud gentes omnes, vt illarum nomen nemo propemodum auderet proloqui. Natalis l. 3. Mytholog. cap. 10. Argumentum admirandæ & inusitatæ suauitatis huius & vocis & carminis, & commiseratio noua atque inaudita, quando nec Furiæ lacrymas cohibere potuerunt, à quibus alioqui absunt longissimè.

46 NEC REGIA CONIVX SVSTIN. ORANTI, &c.] Ipsa Proserpina, Plutonis vxor, & ipsemet Pluto precibus & cantu Orphei planè inflexi & commoti sunt ad misericordiam, vt bono viro, & coniugis suę amantissimo nihil negandum decernerent.

A

48. VMBRAS ERAT ILLA RECENTES INTER] quia & recèns mortua.

49. ET INCESSIT PASSV DE VVLNERE TARDO] Cùm dixerit animas illas corporibus & ossibus carere, tamen sæpe de illis canit, quæ sine corporibus & ossibus nequeunt fieri, nec intelligi. Sed poëtæ sunt poëtæ. Et alibi ex 1. Tusculan. lectorem monui, quid veteres de animis corpore solutis fabulati sint. Redditur ergo Eurydice, sed cum conditione.

51. NE FLECTAT RETRO SVA LVMINA, &c.] Totum locum de conditione lata Orpheo à Plutone, & de reditu irrito Eurydices retulit Seneca in Hercule Furente in choro extremo Act. 2. Rem quoque totam elegantissimè Virgil. in 4. Georg. ab eo versu: *Iamq; pedem referens casus euaserat omnes,* &c. è cuius filis textum suum confecit Ouid. Tangit & Martial. l. 14. in citharam:

Reddidit Eurydicen vati; sed perdidit, ipse
Dum sibi non credit, nec patienter amat.

B

In illud Virgil. *Namque hanc dederat Proserpina legem,* notat Lud. Cerdius superstitionem veterum, ne quis discedens locum retro respiceret, vnde quippiam calamitatum portenderetur: ne, quæ tristia essent, redigerentur in memoriam, quod ipsi mali ominis loco ponebant. Producit Apollon. in 3. & Valer. Flacc. in 3. similiter.

53. CARPITVR ACCLIVIS, &c.] lib. 4. de eadem via:

Ducit ad infernas per muta silentia sedes,
Styx nebulas exhalat iners, vmbræq; recentes
Descendunt illuc, &c.

Sed hæc eadem via, seu trames iste redeuntibus ab inferis arduus & accliuis erat.

56. HIC NE DEFICERET, METVENS] quia tenera, metuebat ne illo arduo ascensu nimiùm lassa viribus deficeret, seseque desereret.

58. BRACHIAQ. INTENDENS, &c.] Gestus retro labentium, aut retractorum, quo auxilium quærunt.

C

62. QVOD IAM VIX AVRIB. ILLE ACCIP.] propter distantiam.

64. NON ALITER STVPVIT, &c.] Ex Græcis quidam fuit adeò meticulosus, vt ad *Herculis* nomen pauidus perhorresceret, vt qui se satis tutum vix crederet, etiam cùm profundissimum specum subijsset; vnde prolato interdum capite, cùm Herculem forte conspicatus esset, obduruit in saxum, quod [illegible] vetustas appellauit, atq; in prouerbium nimiæ formidinis concessit vt apud Suidam & Zenobium legimus. Huc adeò spectãt hi 4. versus. Nam Ouidium hoc designare, satis indicat vox *timidus* ex Adagio loco nominis posita, quod apud Græcos etiam non extabat. Nec illud te moueat, à Suida & Zenobio Cerberi mentionem prætermissam, quam facit Ouid. potuit enim apud alios auctores hoc legere, vel ipse comminisci, vt historiæ colorem daret. Nam portentosum mendacium videbatur hominem homi-

nis

nis aſpectu obriguiſſe. Ideo Græcam fabellam Romana grauitate tempetauit. Ian. Parthaſ. in Claud. de Raptu, præfat lib. 2.

68. QVIQ. IN SE TRAXIT CRIM. VOLVITQ &c.] Olenus vxorem habuit venuſtiſſimam Lethæam, atque ob id adeò ſibi non diſplicentem, vt præ ſe deas ſperneret. Quibus de illa pœnam ſumere volentibus, Olenus ſe obtulit, fuitq; ie cum ea in lapidem tranſmutatus. Pro, *tua confiſa figura*, Turneb. emendat: *Confixa figura Infalix Lethæa tua.* Vide lib. 1. cap. 27.

73. PORTITOR ARCVERAT] Virgil. 6. *Portitor ille Charon.*

74 CERERIS SINE MVNERE] impranſus, inecnatus; ex parte totum, vt apud Hebræos. Exempli gratia, Geneſ. 43 de fratribus Ioſephi, cum eo conuiuium inituris: *Audierant enim, quòd eſſent comeſturi panem cum eo.* Quàquam inos eſt ſummam cibi abſtinentiam ſic indicare, Ne panem quidem comedit: vt potus, Ne aquam quidem guſtauit. Loquitur autem ſic & Auſon. *Diues eget nummis, cereali munere pauper.* Noſter modu non diſſimili 1. Faſt. *Iſſe Ceres viſa eſt, iacinne Cerealia dona.* Eadem periphraſis eſt: *Munera dona Bacchi, Lyæi,* &c. Lib. ſequenti appellat *toſtas fruges*, vbi & hæc duo carmina de pane Mida A tangente in aurum mutato:

Tum verò, ſiue ille ſua Cerealia dextra,
Munera contigerat, Cerealia dona rigebant.

Porrò vt Orpheum ſeptem, ita Canentem lib. 14. propter Picum maritum in ſyluis amiſſum ſex dies ieiunam, atque etiam totidem noctes inſomnem manſiſſe dicit:

Sex illam noctes, totidem redeuntia calo
Lumina viderunt inopem ſomniq, cibiq;.

75. CVRA DOL. AN. LACRYM. ALIM. F.] nõ reuera alimenta, cùm potius ſint inanimenta, corpuſque magis conficiant, quàm nutriant: ſed pro alimentis, quæ in eiuſmodi luctu occupatus, B & dies noctéſque in ijs conſumens, non quærebat, quia lacrymis paſcerentur interea; & quia perinde vt alimento iiſdem delectabatur. Eſt enim flere quædam voluptas. In re longè ſanctiore ac diuiniore dixit hymnographus noſter: *Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes die ac nocte, dum dicitur mihi quotidie, Vbi eſt Deus tuus?* pſal 41. v. 4.

76 IN A TAM SE RECIP. RHODOP. &c.] Lugentes ſeceſſu in ſolitudines, ſyluas, montes delectantur. Diximus ſuper hoc in Symbol. eclog. 2. ad illa: *Ibi hæc incondita ſolus Montibus & ſyluis ſtudio iactabat inani.*

Orbatus coniuge Orpheus, à ſecundis nuptijs refugit. Dulcedine cantus ſui arborum omne genus ad ſe pellicit, nec deeſt Cypariſſus, in quam puer Apollini charus, quomodo propter ceruum dilectum, quem iaculo imprudens occiderat, & dolorem ex eo immoderatum conceſſerit, Poëta exſequitur.

III.

78. *TERTIVS æquoreis incluſum piſcibus annum*
Finierat Titan, omnémque refugerat Orpheus
80. *Fœmineam Venerem: ſeu quòd malè ceſſerat illi;*
Siue fidem dederat, multas tamen ardor habebat
Iungere ſe vati: multæ doluere repulſa.
86. *Collis erat, collémque ſuper planiſſima campi*
Area, quam viridem faciebant graminis herbæ.
Vmbra loco deerat, quâ poſtquam parte reſedit
Dijs genitus vates, & fila ſonantia mouit;
90. *Vmbra loco venit, non Chaonis abfuit arbor,*
Non nemus Heliadum, non frondibus æſculus altis,
Nec tiliæ molles, nec fagus, & innuba laurus,
Et coryli fragiles, & fraxinus vtilis haſtis,
Enodiſque abies, curuatáque glandibus ilex,
95. *Et platanus genialis, acérque coloribus impar,*
Amnicolæque ſimul ſalices, & aquatica lotos,
Perpetuóque virens buxus, tenueſque myricæ,
Et bicolor myrtus, & baccis cærula ficus.
Vos quoque flexipedes ederæ veniſtis, & vnà

Pampi-

Pampineæ vites, & amictæ vitibus vlmi,
Ornique, & piceæ, pomóque onerata rubenti
Arbutus, & lentæ victoris præmia palmæ,
Et succincta comas, hirsutáque vertice pinus,
Grata deûm matri: siquidem Cybeleïus Atys
Exuit hac hominem, truncóque induruit illo.
Affuit huic turbæ metas imitata cupressus,
Nunc arbor, puer antè deo dilectus ab illo,
Qui citharam neruis, & neruis temperat arcum.
Namque sacer Nymphis, Carthæa tenentibus arua
Ingens ceruus erat, latéque patentibus altas
Ipse suo capiti præbebat cornibus vmbras:
Cornua fulgebant auro: demissáque in armos
Pendebant tereti gemmata monilia collo.
Bulla super frontem paruis argentea loris
Vincta mouebatur: parilique ætate nitebant
Auribus è geminis circum caua tempora baccæ.
Isque metu vacuus, naturalique pauore
Deposito celebrare domos, mulcendáque colla
Quamlibet ignotis manibus præbere solebat.
Sed tamen ante alios Ceæ pulcherrime gentis
Gratus erat, Cyparisse, tibi: tu pabula ceruum
Ad noua, tu liquidi ducebas fontis ad vndas.
Tu modò texebas varios per cornua flores:
Nunc, eques in tergo residens, huc lætus & illuc
Mollia purpureis frænabas ora capistris.
Æstus erat, mediúsque dies, solísque vapore
Concaua littorei feruebant brachia Cancri;
Fessus in herbosa posuit sua corpora terra
Ceruus, & arborea frigus ducebat ab vmbra.
Hunc puer imprudens iaculo Cyparissus acuto
Fixit: & vt sæuo morientem vulnere vidit,
Velle mori statuit. quæ non solatia Phœbus
Dixit? &, vt leuiter, pro materiáque doleret,
Admonuit. gemit ille tamen: munúsque supremum
Hoc petit à superis, vt tempore lugeat omni.
Iámque per immensos egesto sanguine fletus,
In viridem verti cœperunt membra colorem:
Et modò qui niuea pendebant fronte capilli,
Horrida cæsaries fieri: sumptóque rigore
Sidereum gracili spectare cacumine cælum.
Ingemuit, tristísque deus, lugebere nobis,
Lugebísque alios, aderísque dolentibus, inquit.

78. TERTIVS ÆQVOR. INCLVS. &c] à signo piscium ad idem signum in Zodiaco, vltimum scilicet, & ideò annum clausit, sol tertiùm redierat. Tres anni abierant.

79. OMNEMQ. REFVG. FÆM. VENER.] *Nulla Venus, nulláq; animum flexere hymenæi.* Virgil.

80. SEV QVOD. MALE CESSERAT] Quòd Orpheus à muliere tandem abhorruerit, duplicem caussam profert, & lectori iudicium relinquit. Vel quòd nuptiæ primæ secùs cesserunt, veritus est ne secun-

Putat ergo Atalanta, à deo aliquo infenso ipsum A ad hoc certamen instigari, in quo pereat.

613. NON SVM ME IVDICE TANTI] Tametsi regis Scyri insulæ filia, nihilominus me dignam hoc certamine cum illo non arbitror, vt mea caussa tam eximiè formosus adolescens vita spolietur.

614. NEC FORMA TANGOR, &c.] non me mouet forma, quamuis, si ea moueat, reprehendenda non sim: magna est enim potentia formæ, vt dicebat suprà, & imperat illa dijs quoque

615. SED QVOD ADHVC PVER EST, &c.] μείρακος, nam infrà nominabit iuuenem. Proferuntur rationes quatuor, ob quas meritò à certamine cum eo ineundo abhorreat. Miserationem parit ætas immaturior in malis & incommodis; matura & annosa, minùs. Nam vt illa iactetur interdum incommodis, multa etiam sensit commoda.

616. QVID? QVOD INEST VIRTVS, &c.] Alia ratio, animus eius generosus, & mortis contemptor.

617. QVID? QVOD AB ÆQVOREA. &c.] Hęc tertia est, nobilitas generis. Est siquidem quartus à Neptuno, vt audisti. Neptuni enim filius Onchestius, Onchestij Megareus, Megarei Hippomenes. Et rectè quidem pronepos Neptuni: at Neptunus Hippomenis potiùs proauus: Onchestius autem auus. Sed hoc prò illo licenter vsurpauit. *Aui* item maiores omnes dicuntur communiter. Hasce tres rationes Medea quoque libr. 7. adducit, cur sinere non debeat Iasonem interire, & quartam adijcit, qua se moueri inficiatur Atalanta:

Quem, nisi crudelem, non tangat Iasonis ætas?
Et genus, & virtus? quem non, vt cætera desint
Forma mouere potest? certè mea pectora mouit.

618. QVID? QVOD AMAT, ANTIQ. PVT. CON.] Quarta ratio amor. Nostri amantes velle debemus tueri potiùs & conseruare, quàm discrimini offerre, ac perdere. Et amat adeò, vt mori paratus sit, ni coniugio meo potiatur.

620. DVM LICET, HOSPES ABI, &c.] Amicè, consulit enim eius saluti, & tutiora vult illum consilia capessere, coniugiumque sibi non cruentum quærere.

621. TIBI NVBERE NVLLA NOLLET] Quò persuadeat illi vt cupidinem certandi abijciat, laudat formam, & promittit facillimè tori sociam inuenturum, etiam caram & sapientem, quales maritis suis magno sunt solatio & delectamento, vt magno dolori fatuæ. Insinuat item Atalanta his verbis, se non stultam esse.

623. CVR TAM. EST MIHI CVRA TVI, &c.] tot iam à me victis & occisis illisque nobilibus origine, non est mihi de te laborandum.

624. VIDERIT, &c.] Hippomenes viderit, quid agat: ipse sibi proximus est. Si cœpto non vult desistere, currat, à me vincatur, &, vt cæteri, moriatur, quandoquidem tot exemplis nihil est motus, & vita illum non delectat, vt video.

626. OCCIDET HIC IGIT. VOLVIT Q. VIVER. MECVM? &c.] In partem mitiorem hæc. Si peribit, non aliam caussam mors eius habebit, quàm quia me coniugem expetiuit toto pectore. Atqui hac de caussa sola parcendum illi, nec tam indigna nece remunerandus eius amor.

627. PRETIVM AMORIS] *Pretium, merces*, vt alia multa, mediæ significationis sunt, & in vtramque partem ponuntur, bonam & malam videlicet. Liuius Andronicus in Achille, apud Nonium Marcellum: *Si malos imitabo, tum tu pretium pro noxa dabis*, pro pœnas lues. Terent. Andr. *Ego pretiũ ob stultitiam fero*: pro pœna. & noster libro hocce v. 572. *Mors pretium tardi*. Cic. 3. Tuscul. *Ne ægrotus*, inquit, *sim; sed si fuerim, sensus adsit, siue secetur, siue auellatur aliquid. Nam istuc nihil dolere, non sine magna mercede contingit immanitatis in animo, stuporis in corpore*. Virgil. 8. Æneid.

At licet amborum populos exscindere regum:
Hac gener atque socer coeant mercede suorum.

Eadem notione est Græcis μισθός.

628. NON ERIT INVID. V. N. FERENDÆ] in maiorem ex victoria mea, & cæde illius incurram inuidiam, siue odium, quàm vt ferre queam.

629. SED NON CVLPA MEA EST] In contrariam B partem nunc. Arguit eius pertinaciam, & se excusat Atalanta.

VTIN. DESIST. VELLES, &c.] Denuo mitescit, optatque vt vel consilium abijciat: vel dementiæ suæ obsecutus, currat & superet, vt ita possit viuere, quamuis id sibi honorificum non sit futurum.

631. AH, Q. VIRGIN. PVER. VVLT. INORE?] Principiò negabat se moueri eius specie liberali, quamuis & hac posset: sed alias ob caussas inuitam cum eo currere. Modò apertè ostendit, se illum ob raram formam miserari.

632. AH MISER HIPPOMENE, NOLLEM, &c.] παθητικῶς. Postquam enim vidit, obstupuit: & quos antea vt inconsultos reprehenderat, quia cum discrimine vitæ hoc bonum consectarentur, ab ijs C veniam petiuit, ac se quoque ad numerum certantium aggregari non refugit.

633. QVOD SI FELICIOR ESS. NEC MIHI, &c.] Infelicitati suæ adscribit, quòd oraculo prohibita est nubere. Verba oraculi in superioribus referuntur: *Coniuge, dixit, Nil opus est, Atalanta, tibi, fuge coniugis vsum*, &c.

635. VNVS ERAS CVM Q. SOCIAR. CVBIL. VELL.] præ omnibus me tibi connubio iunxissem. Coniugem poëtæ interdum *lecti sociam*, *tori participem*, *consortem* vocant. Castissimè autem sacræ Litteræ *adiutorium illi simile*, viro puta βοηθὸν κατ' αὐτόν, *adiutricem secundùm eum*, quasi eum. Genes. 2.

636. PRIMOQ. CVPID. TACTA, &c.] Etsi nubere cupiebat, nullum tamẽ adhuc pro sponso adamauerat; nec satis sciebat, quid esset amare. Amabat D igitur, nec amorem suum sentiebat, aut percipiebat, vt Medea quoque. Initium lib. 7. relege.

638. IAM SOL. T. P. POSCVNT CVRSVS, &c.] Mora intercesserat ab vltimo cursu. Aiebant igitur videre cursum nouum patres, & populus (id est primores cum plebe: *patresq.* enim legerim, non *paterq.*, etsi non damno eam lectionem) Atalantæ cum Hippomene, qui confidens animi offerebat.

639. CVM ME SOLLICITA, &c.] me Venerem. refert enim hæc Venus Adonidi.

PROLES NEPTVNIA] *Hippomenes* Neptuni pronepos, vt dictum antea, prudenter in re ardua ad opem diuinam confugit. Et quoniam agitur de vxore, aptè rogat Venerem, quæ veris sanctisq; præest nuptijs.

642. DETVLIT AVRA PRECES AD ME] lege si vacas, quæ annotaui ad illud 3. eclog. v. 73. *Partem aliquam venti diuûm referatis ad aures*.

643. NEC OPIS MORA LONGA DABAT.] Pasce-

bant enim, & vrgebant solitos cursus popolusque patresque, vt audisti, vt rem differre non liceret.

644. EST AGER, INDIG. DAMASENVM, &c.] Exponit quo pacto Hippomeni victoriam curarit, tribus pomis aureis ex agro Damaseno, sibi olim consecrato, decerptis. Est aliqui pomum Veneri dicatum, & amoris illicium, siue symbolum, quo eùm Theocritus, tum Maro in Bucolicis amorem indicant Ille eidyl. 6. *βάλλει καὶ μάλοισι τὰν αἰπόλον ἁ Κλεαρίστα*. Hic eclog. 3. *Malo me Galatea petit lasciua puella.*

648. FVLVA COMAS, FVLVO RAMIS, &c.] Commendatio arboris, & respondentis eius arboris pulchritudini fructus, vt quod sequitur de pomis ab Atalanta in cursu collectis, fiat verisimilius. Huiusmodi arbores visebantur in horto Atlantis, lib. 4.

Arborea frondes auro radiante nitentes
Ex auro ramos, ex auro poma ferebant.

Horat. ode 7. l. 4 *Redeunt iam gramina campis, Arboribusq́, comæ.* Frondes appellat *comas.*

649. TRIA VEN. DECERPTA FEREB.] Ager ille erat in Cypro, hæc autem gesta sunt in Scyro insula, in quam Venus cùm veniret, fortè tria secum poma detulit. Scholiastes Theocriti in eidyll. 3. ex hortis Hesperidum hæc tria mala deportata narrat. Idem sentit Maro, eclog. 6.

650 NVLLI TQ. VIDENDA NISI IPSI] Sensisset enim dolum virgo, si peregrina & admirabilia illa poma priùs conspexisset.

652. SIGNA TVBÆ DEDERANT] Non ad pugnam modò capessendam, sed ad ludos etiam committendos signum tuba dator. De ludo nautico lib. 5. Virgil.

Inde vbi clara dedit sonitum tuba, finibus omnes,
Haud mora, prosiluere suis: ferit æthera clamor.

Ibid. *Et tuba commissos medio canit aggere ludos.* Et ampliùs:

Hac vbi dicta, locum capiunt, signoq́, repentè
Corripiunt spatia audito, limenq́, relinquunt.

CVM CARCERE PRON. VTERQ. EMICAT] Carcer, in quo homines coërcentur: *carceres* vnde cursus effunduntur. Ioest hic translatio ab equis decursoriis ad homines, & enallage nomeri: *carcere* enim dixit pro carceribus, vt & Virg. 3. Georg.

Nónne vides? cùm præcipiti certamine campum
Corripuere, ruuntq́, effusi carcere currus.

Proni currebant: nisus enim ad velocitatem facit, vt corpus ventre tenus proclinemus.

653. ET SVMMAM CELERI PEDE LIB. ARAN.] Quod hîc de summa arena, & mox de sicco passu per freta, & de intactis, seu nô læsis aristis, ad incredibilem cursus celeritatem exprimendam dicitur, tralatum huc esse à Virgilio quiduis deposuerim. Sic ille in extremo septimo de Camilla viragine:

Illa vel intacta segetum per summa volaret
Gramina nec teneras cursu læsisset aristas:
Vel mare per medium fluctu suspensa tumenti
Ferret iter, celeres nec tingeret æquore plantas.

De Talo Cretensi quid simile Pomponius Mela.

656. ADIICIVNT ANIM. IVVENI CLAM. &c.] 5. Æneid. in naumachia:

Tum plausu fremituq́, virûm, studiisq́, fauentûm
Consonat omne nemus, vocemq́, inclusa voluntant
Littora.

657. NVNC, NVNC INCVMB. TEMPVS, &c.] Co-

A hortatio hæc non dispar illi Æneæ libr. 10. ad remiges:

Nunc, ô lecta manus, validis incumbite remis.
Tollite, ferte rates: inimicam findite rostris
Hanc terram, sulcumq́, sibi premat ipsa carina.

659 DVBIVM MEGAREIVS HER. AN VIRGO, &c.] Dubium non est, Hippomenem his vocibus redditum alacriorem, & lætatum fauore isto. Dubium item non est, lætatam virginem iisdem vocibus, quippe quæ consideret fore, vt ille velocior esset pedibus, quod optabat, atque ita incolumis seruaretur, & sibi maritus contingeret. Sed dubitationem habet, vter magis lætaretur. Ex iis quæ sequuntur claret satis, maius fuisse gaudium virginis.

662. SPECTATOSQ. OIV VVLT. INVIT. RELIQ.] còm transisset, retortis oculis in vultu eius morabatur, quem vultum inuita spectare desiit, quoniam Hippomenem præcurrere libens passa est.

B 663. ARID. A LASSO VENIEB. ANHEL. ORE] A lassi arido ore veniebat creber anhelitus. hypallage.

664. METAQ ERAT LONGE, &c.] Iam fessus erat Hippomenes, & meta adhuc longè distabat, vt præscriptum à dea remedium experiri cogeretur. De tribus ergo pomis primum ante ipsam facit, in curriculo, & aliquanto obliquiùs; quam ad id tollendum virgo cursum declinabat. *Fœtus arboreos* vocat item lib. 1. *Arboreos fœtus montanaq́, fraga legebant.* vt Virgil. 1. Georg. *Arboreos fœtus alibi.*

666. OBSTVP. VI GO NITIDIQ. CVP. &c.] Rerum nouitas & insolentia stuporem, elegantia cupiditatem gignit. Virgil. eclog. 6. hanc ipsam fabulam tangens, & de hac Atalanta loquens: *Tum canit Hesperidum miratam mala puellam.* Catullus:

C *Tam gratum id mihi, quàm ferunt puellæ*
Pernici aureolum fuisse malum,
Quod zonam soluit diu ligatam.

Theocritus eidyllio 3.

Ἱππομένης ὅκα δὴ τὰν παρθένον ἤθελε γᾶμαι,
Μᾶλ' ἐν χερσὶν ἑλὼν, δρόμον ἄνυεν, ἁ δ' Ἀταλάντα,
Ὡς ἴδεν, ὡς ἐμάνη.

667 AVRVMQ. VOLVBILE TOLLIT] Periphrasis pomi aurei, resplendentis vt aurum; quod & de ramis eius arboris, & foliis aureis accipe.

668. RESONANT SPECTACVLA PLAVSV] *Spectacula* dixit pro ipsis spectatoribus. Alioqui & ponticuli, & editiora loca ad spectandum excitata, *spectacula* nominantur. Igitur qui spectabant sublatis clamoribus victori gratulabantur.

D 669. ILLA MORAM CELERI, &c.] Latenter indicat celeritatem admirabilem huius virginis, quæ facillimè sibi restituit, quod de via declinando, & pomo, quod longiùs procurrerat, tollendo, amisisse videbatur. Idem secundò fecit.

672. PARS VLTIM. CVRS. RESTAB.] Prima pars cursus durauit vsque ad primum iactum primi pomi: secunda ad vsque ad iactum secondi: postrema vsque ad iactum tertii, qui vt feliciter procederet, Venerem auxilio poposcit.

674. IN Q. LATVS CAMPI, QVO TARD. &c.] Duo priora necesse est, vt nô ad lineam rectà proiecerit, alioqui preterite eam nequiuisset. Sed hoc tertium magis in obliquum misit, vt tanto longiùs hoc volubile aurum sequendo, à proposito curriculo retardaretur magis.

675. Iv-

675. Ivvenilitar] vt iuuenis, iactu validiore. νεανικῶς.

676. An pater. virg. visa est dvxit.] quia videbat collectionem eius moræ plus habituram, verebaturque ne nimis magno interuallo, & cum risu spectantium sequi concertatorem suum compelleretur.

Coegi toll. et adieci svalat. p. malo] Veneris hæc tota expositio est. Ait ergo, se mentem eius impulisse, vt tolleret etiam hoc tertium pomum, & quo tardius tolleret, ei pondus adiecisse.

679. Neve mevs sermo cvrsv, &c.] vt cum cursu finiam sermonem meum, vt citò absoluam.

680. Præterit. e. virgo, dvxit, &c.] Potitus est optatis Hippomenes, præcucurrit; nec vitio datus est illi dolus hic; & præmium ipsam puellam vxorem abstulit.

681. Digna nec vi grat. agaret? &c.] Conqueritur de ingratitudine Hippomenes aduersus se tam bene de illo meritam: nec enim saltem gratias egit, cùm insuper, vt deæ, thura quoque ferre debuisset.

683 Svait. convert. in iram, &c.] Docet quemadmodum iniuriam suam persecuta sit, intempestiua scilicet cupidine miscendorum pro nuptiali iure corporum illis immissa. Vnde postmodum vt sacrilegi, Cybeles imperio in leones abierunt.

684. Ne sim spernenda fvtvris] ἐσσομένοις poëtæ Græci, posteris. Ne me exemplo horum audeant contemnere posteri.

686. Templa Devm matri] Cybelæ, quæ & Berecynthia, & magna mater.

Clarvs Echion] Quis hic *Echion* fuerit, incertum nobis; rex fortasse olim Scyri, vbi & hoc templum, de quo loquitur.

691. Lvminis exigvi fverat, &c.] Vidi qui *Limina* ederent. Occasio loci, ad patrandum quidam etsi concessum & legitimum, tali tamen, sacro loco puta, & deum simulacris referto, inconcessum & vetitum, etiam apud Christianos. Ab eo probro, vt vocat Poëta, quòd ipsa idola oculos auerterunt, significat indignitatem facti, & facientium temeritatem, impudentiamque summam coarguit.

696. Tvrritaq. mater] Et templum & antrum illud templo vicinum dedicata erant Cybelæ. *Turriferam* vocat alibi. Ideò autem ei corona, turriculis in orbem eminentibus attribuitur, quòd eadem est cum Terra, quæ vrbes sustinet mœnibus turritis coronatas, quas poëtæ Græci ἐυστεφάνους, *pulchris coronis ornatas*, seu *pulchrè coronatas* nominant. Lucret. lib. 2.

Muraliq; caput summum cinxere corona;
Eximijs munita locis quòd sustinet vrbes.
Quo nunc insigni per magnas prædita terras
Horrificè fertur diuinæ matris imago.

Horrificè quòd ait circumferri Cybeles imaginem, accipe religiosè, & cum veneratione. Scis enim, etiam apud Virgilium *horrere*, *horrendum*, à simili quodammodo sensu horrentium, & summissiùs venerantium in religione adhiberi.

697. An styg. sont. ovait. marg. vnda] parum abfuit, quin Cybele grauissimè offensa ambos A orco demitteret. Sed dignius supplicium inueniens conuertit in leones: quæ conuersio aliquot versibus describitur.

699. Digiti cvrvantvr in vngves] *Leonem ex vnguibus æstimare*, prouerbium; cùm ex minimo quoque vel iudicio, vel argumento, vel caussa rei totam summam intelligimus. Proditum enim est memoriæ, Phidiam ex viso leonis vngue totam feri faciem magnitudinemque magna artis suæ commendatione repræsentasse. Ex Pierio libro 26.

700. In pectora totvm pond. abit] quia pectus leoninum mole suæ reliquum corpus superat.

701. Svmmæ cavda verrvnt. arenæ] agitata cauda indicat iratos leones: & seipsi cauda flagellantes ad iram concitant.

702. Iram vvlt. habet] sunt truci aspectu B leones.

704. Dente prem. domito Cybeleia, &c.] Non fuit contenta Cybele profanos istos coniuges transformasse in leones; sed ijs etiam domitis iugum imposuit, & currui suo subiunxit. Meminit & Virgil. 3. Æneid. *Et iuncti currum dominæ subiere leones.*

705. Hos tv, caré mihi, cvmq. his, &c.] Adonis puer venatione delectabatur. Huic admonendo cautum volens Venus, leones, apros, vrsos vitare iubet; opponunt enim se, & acerrimè se tuentur, ac nonnunquam venatorem necant. Totus locus ex 1. Xenophontis de vita Cyri videtur expressus. Cùm enim Cyrus puer apud auum Astyagem regem Medorum educaretur, essetque campestris venationis cupidissimus, memorat Xenophon, eā C illi ab auo permissam, adiuncto auunculo, & custodibus nonnullis, & equitibus veteranis, qui à difficilibus & periculosis locis eum seruarent: atque ab immanibus bestijs, si quæ apparerent, tuerentur. Quærente autem diligenter Cyro, quibusnam feris appropinquandum non esset, quæue fidenter possent agitari, dicebant illi; vrsi complures olim homines, qui propiùs ipsos accessissent, dilaniarunt: permultos etiam leones & apri & pardi: cerui autem & capreæ, agrestesque oues & onagri nihil nocent. Iam quod post longam narrationem, Hippomene & Atalanta in leones mutatis, sequitur, Venerem monuisse quidem hunc adolescentem, caueret sibi ab omni genere atrociorum & pugnacium belluarum: sed eum illa digressa eius monita vel obliuiū, vel præ audacia non curantem, D aprū excitum à canibus, aggressum iaculo fixisse, de eadem fidelia est. Pergit enim dulcis ille historicus similia dicere de Cyro suo, hoc tantùm discrimine, quòd noster de apro, ille de ceruo: nec tam propter ceruum prosilientem, pulchram sanè & magnam belluam, quam insecutus fuisset, quàm quòd nulla locorum habita ratione secutus fuisset, vt equo cadente, ipsi propemodum ceruices confractæ essent. Contrà Chiron Centaurus Achillem, quem à teneris educandum susceperat, & rebus maximis olim gerendis præparabat, non nisi generosas feras sectari & debellare iubebat, vt ipse l. 2. Achilleid. apud Stat. narrat:

——Quid nunc tibi prælia dicam
Syluarum? & vacuos sæuo iam murmure saltus?

707. Ne virt. t. sit damnos. dvob.] & tibi,

& mihi, si quid inde eueniat mali. Non audet dicere, ne occidaris, ne malè ominetur.

708. IVNCTISQ. PER AERA CYCN. &c.] Paulò pòst, v. 717.

Vecta leui curru medias Cytherea per vrbes,
Cypron olorinis nondum peruenerat alis.

Lib. 15. ait à columbis duci. *Perq; leues auras iunctis inuecta columbis Littus adit Laurens.* Candidissima omnium auium cycnus, & mundissima. Et quoniam mundities, ornatusque corporis ad amorem conciliandum momenti habent non minimum, ideo currum Veneris ab his auibus trahi fabulantur.

709. STAT MONIT. CONTRA A. VIRT. &c.] Animus generosus Adonidis. Monita vilipendens, aprum à canibus lustro exactum, venabulo figit: fugientem hestia sequitur, & morsu necat.

716. ET FVLVA MORIBVND. STRAVIT ARENA] Virg. 5. *Perculit, & fulua moribundum strauit arena.* Euripid. in Hippolyto inducit Dianam minitantem Veneri, se manu sua ipsi carissimum sagittis suis in-

A terfecturam, ad vindicandam necem Hippolyti, cuius caussa ipsa fuit vtique Venus, Phædram ad impurum eiusdem amorem extimulans, Hippolyti, inquam, sibi ob castitatem & venandi studium acceptissimi. Quærit ergo Pet. Victorius lib. 4. Variarum lect. c. 17. quis ille fuerit Veneri carissimus, & arbitratur *Adonin* intelligendum, quamuis ab apro occisus sit. Potuit enim, inquit, factum id sibi vindicare Diana, quia in ipsius studio venationeq; interfectus est *Adonis*. Verisimilia quidem Victorius. sed veriùs M. Ant. Muretus l. 5. Variar. lect. c. 7. auctorem cædis huius fuisse tradit ipsum Martem, & qua de caussa, & quomodo, docet Aphthonius in Progymnasm. & Nonnus Panopolit. l. 4. & 40. Dionysiac. Vide Politiani Miscellan. cap. 11. Exstat & Bionis Smyrnæi Eidyllium elegans, falsò olim Theocrito adscriptum, Adonidis Epitaphium, hoc Latinì carminis principio:

Deflemus Cinyra genitum: qui nuper ab oris
Concessus superis, &c.

ELECTORVM
LIBER VNDECIMVS.

Thraciæ mulieres Orpheo, propter μισογένειαν infensissimæ, in cantantẽ irruentes, furiosè & immaniter eum dilacerarunt. Cuius necem feræ, cautes, flumina, Naiades, Dryades luxerũt. Lyram & caput interfectrices in flumen abiecerunt: quod ad insulam Lesbum delatum, dum serpens appetit, Phœbi numine lapidescit. Anima vatis Eurydicen suam in campis Elysijs inuenit.

SECTIO I.

CARMINE dum tali syluas, animósque ferarum,
Threicius vates, & saxa sequentia ducit:
Ecce nurus Ciconum tectæ lymphata ferinis
Pectora velleribus, tumuli de vertice cernunt
Orphea percussis sociantem carmina neruis.
E quibus vna, leues iactato crine per auras,
En, ait, en hic est nostri contemptor: & hastam
Vatis Apollinei vocalia misit in ora:
Quæ folijs præsuta, notam sine vulnere fecit.
Alterius telum lapis est: qui missus, in ipso
Aere concentu victus vocisque lyræque est:
Ac veluti supplex pro tam furialibus ausis
Ante pedes iacuit. Sed enim temeraria crescunt

Bella,

Bella, modúsque abijt, insanáque regnat Erinnys.
Cunctáque tela forent cantu mollita: sed ingens
Clamor, & inflato Berecynthia tibia cornu,
Tympanáque, & plausus, & Bacchei vlulatus
Obstrepuere sono citharæ tum denique saxa
Non exauditi rubuerunt sanguine vatis.
Ac primùm attonitas etiamnum voce canentis
Innumeras volucres, anguésque, agménque ferarum,
Mænades Orphei titulum rapuere theatri.
Inde cruentatis vertuntur in Orphea dextris,
Et coëunt, vt aues, si quando luce vagantem
Noctis auem cernunt. structóque vtrimque theatro,
Vt matutina ceruus periturus arena,
Præda canum est: vatémque petunt, & fronde virentes
Conijciunt thyrsos, non hæc in munera factos.
Hæ glebas, illæ direptos arbore ramos,
Pars torquent silices. neu desint tela furori:
Fortè boues presso subigebant vomere terram:
Nec procul hinc multo fructum sudore parantes
Dura lacertosi fodiebant arua coloni:
Agmine qui viso fugiunt, operísque relinquunt
Arma sui, vacuósque iacent dispersa per agros
Sarculáque, rastríque graues, longíque ligones.
Quæ postquam rapuere feræ, cornúque minaces
Diuulsere boues, ad vatis fata recurrunt:
Tendentémque manus, atque illo tempore primùm
Irrita dicentem, nec quidquam voce mouentem
Sacrilegæ perimunt, pérque os (prò Iuppiter) illud
Auditum saxis, intellectúmque ferarum
Sensibus, in ventos anima exhalata recessit.
Te mœstæ volucres, Orpheu, te turba ferarum,
Te rigidi silices, tua carmina sæpe secutæ
Fleuerunt syluæ: positis te frondibus arbos
Tonsa comas luxit: lacrymis quoque flumina dicunt
Increuisse suis: obscuráque carbasa pullo
Naiades, & Dryades, passósque habuere capillos.
Membra iacent diuersa locis. caput, Hebre, lyrámque
Excipis, & mirum medio dum labitur amne,
Flebile nescio quid queritur lyra, flebile lingua
Murmurat exanimis: respondent flebile ripæ.
Iámque mare inuectæ, flumen populare relinquunt,
Et Methymnææ potiuntur littore Lesbi.
Hic ferus exposito peregrinis anguis arenis
Obstitit: & sparsos stillanti rore capillos
Lambit, & hymniferos inhiat diuellere vultus.
Tandem Phœbus adest, morsúsque inferre parantem
Arcet, & in lapidem rictus serpentis apertos

Congelat; & patulos (vterant) indurat hiatus.
Vmbra subit terras, &, quæ loca viderat antè,
Cuncta recognoscit: quærénsque per arua piorum
Inuenit Eurydicên; cupidísque amplectitur vlnis.
Hic modò coniunctis spatiantur passibus ambo:
Nunc præcedentem sequitur, nunc præuius anteit:
Eurydicenque suam iam tutò respicit Orpheus.

1. ARMINE DVM TALI SYLVAS, &c.] Tripartita voluptas ex cantu Orphei: in arboribus, quæ multitudine sua syluam repræsentabant, in feris, in saxis. Infrà adhuc angues adiungit. Apolline in nuptijs Pelei & Thetidos citharam feriente similiter bestias, volucres, montes, fluuios, omne genus arborum accurrisse & auscultasse dicit Iuno in Q. Smyrnæo Paralip. Homeri lib. 3. A

ANIMOSQVE FERARVM] Habent feræ animas, non animos: etsi vox *animus* interdum sonat animam, at non in bestijs. Sed audent poëtæ quidlibet.

3. ECCE NVRVS CICONVM TECTÆ LYMPHATA, &c.] mulieres Thraciæ (*Cicones* enim Threciæ populi) operiæ feratum pellibus, & insanæ, vtpote à Baccho furiatæ. Catull. de nupt. Pelei: *Qui tum alacres passim lymphata mente furebant*. Festus. *Lymphæ* dictæ sunt à nymphis. Vulgo autem memoriæ proditum est, quicunque speciem quandam è fonte (id est, effigiem nymphæ) viderint, furendi non fecisse finem. Quos Græci νυμφολήπτους, Latini *lymphatos* nominant. νυμφᾶν est *furore corripi*, ob conspectam nymphæ effigiem in fonte. *Lymphatici* Isidoro, qui à rabioso cane morsi, aquam metuunt, cui morbo ὑδροφοβία nomen est. B

4. CERNVNT ORPHEA PERCVSSIS SOCIANTEM, &c.] ipsæ sacra sua in tumuli vertice obeuntes, vt solebant, Orpheum in colle sedentem & canentem conspicantur. Lib. antecedente: *Talia dicentem, neruosq́, ad verba mouentem*. Canere simul voce fidicines nostri non solent, nisi quos appellant lepjer.

6. IACTATO CRINE PER AVRAS] agitato capite, vt indignabundæ ac furiosæ.

7. EN, AIT, EN HIC EST NOSTRI CONTEMPTOR] Conduplicata particula *En*, iræ & affectui impotentiori seruit. Lib. 5. *En, ait, en hic est præcepta coniugis vltor*. *Ecce* aut μένος aut ἀμένος geminatum legere non memini. Sic 12. Æneid. turbator fœderis Tolumnius augur: *Hoc erat, hoc, inquit, quod votis sæpe petiui*. Contemptorem mulierum appellant, quòd fœminas penitus nesciret ac vitaret, orbatus Eurydice sua, & affectantes eius nuptias reijceret, & compluribus persuaderet, ingens esse malum mulierem, etiam bonam. Vnde multæ innuptæ relinquebantur.

8. HASTAM VATIS APOLLINEI V... IA MISIT IN ...RA] In...am dat Baccha hæc miserabiliter perimendi & d...aniendi Orphei, hasta in os eius suauiter modulantis adacta. *Vatis Apollinei*, vel q...a filius eius: vel quia vates omnes in tutela sunt Apo...nis, cum sit ipse carminum dominus.

9. QVÆ FOLIIS PRÆSVTA] *Thyrsum* accipe; quod genus hastæ ederis & pampinis inuoluebatur. Infrà: *Fronde virentes Conjiciunt hastas*.

NOTAM SINE VVLNERE FECIT] foliis impedientibus perstrinxit magis os poëtæ, quàm vulnerauit.

10. ALTERIVS TELVM LAPIS EST] *Telum* non solum quod ex arcu mittitur, sed generatim quidquid manu iaci potest, etiam lignum, lapis, ferrum apud Iureconsultos.

IN IPSO AERE CONCENTV VICTVS, &c.] Quomodo cæteri lapides, quos cantu & fidibus suis attraxit & demulsit, ita & hic, dum per aërem volat, & sonum necdum plenè percipit, demulcetur adeò, vt corpus vatis attingere vereatur, & ante pedes eius decidens, protervitati suæ veniam quodammodo poscere videatur. Fictio lepidissima.

13. SED ENIM TEMERARIA CRESCVNT BELLA, &c.] Furor & impetus mulierculartum in Orpheum augescit; inuaditur à pluribus; non est crudelitatis modus.

14. INSANAQ. REGNAT ERINNYS] Libr. 1. *Quà terra patet fera regnat Erinnys*.

15. CVNCTAQVE TELA FOR. CANT. MOLLIT. &c.] Quod passus erat lapis, idem contigisset reliquis telis quibus appetebatur, vt nihil eum læderent, quasi ratione prædita, illique bene cupientia, si modò canentem audire potuissent. Sed tantus erat Mœnadum illarum vlulatus, tantusque tubarum & tympanorum strepitus, vt non possent. Quare lapides eius sanguine infecti rubuerunt.

16. BERECYNTHIA TIBIA] cuius vsus fuit primùm in sacris magnæ Matris, quæ & *Berecynthia*, à monte & oppido Phrygiæ sibi dicatis. Sic Virgil. 9. *buxum Berecynthiam* dixit, de tibia buxea.

20. AC PRIMVM ATTONITAS ETIAMNVM, &c.] Quamuis iam cœptus esset feriri & vulnerari, nihilominus à cantu non absistebat, manebantque attonitæ & obstupefactæ volucres, angues, animalia. Hoc tanquam gloriosum Orpheo theatrum, Bacchæ diripuerunt & dissiparunt. C

23. INDE CRVENTATIS VERTVNTVR IN ORPHEA D... XTRIS] telis iactatis ad manus & lanienam conuertuntur, & in eius corpore dexteras cruentant.

24. VT AVES, SI QVANDO LVCE VAGANTEM, &c.] Orpheum noctuæ, Mœnades auibus eam persequentibus & exagitantibus, comparat. Ob horribile flagitium Nyctimene in noctuam à dijs transformata, nocte tantùm ob dedecus suum volitat, die rarò, timore auium omnium sibi infestarum. Lib. 2.

——Auis illa quidem; sed conscia culpæ
Conspectum lucemq́; fugit, tenebrisq́; pudorem
Celat,

Celat & à cunctis expellitur æthere toto.

Noctuam antiqui Mineruæ ideo consecrarūt, quòd sapientia vbique videat, & illa quoque diiudicet, quæ cæteri propter obscuritatem à se reiiciunt.

25.STRVCTOQVE VTRINQVE THEATRO] quasi in amphitheatrum se colligunt & componunt.

26.VT MATVTINA CERVVS PERITVR ARENA, &c.] vtrinque in eum, sicut canes manè in ceruum, in arena amphitheatri inuadunt. Caueam ipsam amphitheatri *Arenam* vocant poëtæ, imprimisque Martialis libr. *Spectaculorum*, quoniam ne sanguine bestiarum & bestiariorum lubricaretur, arena conspergebatur, quam & pueri rastris versare & renouare solebant.

28.NON HÆC IN MVNERA FACTOS] non ad homines occidendos, sed ad alios vsus. De gladio ab Ænea relicto, in quem Dido incubuit: *Ensemq; recludit Dardanium, non hos quæsitum munus in vsus.* 4. Æneid.

29.HÆ GLEB. ILIÆ DIREPT. ARB. &c.] Quod cuique telum ira faciebat, hoc in vatem contorquebat. Furor arma ministrabat.

31.FORTES BOVES PRESSO SVBIGEBANT, &c.] Agricolarum & colonorum quoque instrumenta, vomeres, sarcula, rastri, ligones pro armis fuerunt. 1.Georg. *Ante Iouem nulli subigebant arua coloni.*

32.MVLTO FRVCT. SVDORE PARANT.] quia, vt sequitur, dura arua. Inde ex laboriosa fossione multus colonis sudor.

34.AGMINE QVI VISO FVGIVNT, &c.] Adeò formidabili aspectu erat illa phalanx muliebris, vt dæmonas putares. Quocirca saluti suæ prospectum euntes, relictis instrumentis fugam arripuerunt agrestes.

35.VACVOS PER AGROS] nudos à frugibus.

38.DIVVLSERE BOVES] ab aratris disiunxerunt, auulserunt. Quanquam priùs diuulserunt, quàm partes aratri rapuerunt. Fortè liceat interpretari, *diuulsere*, id est discerpsere; nam iussa de capite Orphei, & sæpenter lego, *Et hymniferos inhiat diuellere vultus.* Raphaël quidem sic exponit.

ADVATIS FATA RECVRRVNT] redeunt ad cædem illius complendam.

39.TENDENTEMQVE MANVS] pro vita sublatis manibus supplicantem. Sic Æneid. 1. de Priamo, Achilli pro Hectoris sui cadauere supplice: *Tendentemq; manus Priamum conspexit inermes.*

AT Q. ILLO TEMP. P. IRRITA DICANT &c.] non audierunt eum Bacchæ quem audierunt, & admiratæ sunt res inanimæ. Ita enim statim legimus, *Auditum saxis*, &c.

41.SACRILEGÆ PERIMVNT] dilacerando. *Sacrilegæ*, quia sacrum & sacerdotem, vt se poëtæ frequenter appellant. Tametsi porrò sacrilegium genus furti est, nihilominus in enormibus item sceleribus dicitur, vti & *sacrilegus* pro scelesto admodum.

PERQ. OS IN VENT. ANIM. EXHAL.] Impiè dictum, ex dogmate, puta, quorundam veterum animam esse aërem, seu naturæ aëriæ: quod & alibi pro occasione tibi suggessimus.

44.TE MOESTÆ VOLVCRES, &c.] Poëticum planè lumen, cùm, vt exprimant dolorem & luctum super alicuius interitu vel habitum, vel habendum, etiam muta animantia & res sensu ca-

A rentes ingemuisse & lacrymasse dicunt. Pluribus hoc exemplis testatum facit Lud. Cerdius in eclog.5.pag.95. Quanquam hîc non simpliciter volucres, feræ, silices, syluæ, flumina fleuisse dicuntur; sed eius carmina secuta (flumina enim quoque lyra sua detinuit) veluti musico suo parentantia.

46.POSIT. TE FROND. ARB. T. COM. LVXIT] In luctu mos fuit capillum tondere.

47.LACRYM. Q. FLVM. D. INCREVISS. S.] Virgil. de Vmbrone sacerdote interfecto, libr.7. *Te nemus Angitia, vitrea te Fucinus vnda, Te liquidi fleuere lacus.* Sic & Daphnidis interitum à nymphis, leonibus, montibus, & syluis deploratum dicit eclog.5. Quem in locum multa similia noster Lud. Cerdius annotauit.

B 48.OBSCVRAQVE CARBASA PVLLO NAIAD. &c.] Fluuiorum & syluarum nymphæ testatæ sunt mœrorem ex morte tua, vestitu pullo, & passis capillis.

50.MEMBRA IACENT DIVERSA LOCIS] dispersa à Bacchis. Seneca Medea:

Ille vocali genitus Camœna,
Cuius ad chordas modulante plectro
Restitit torrens, siluere venti,
Cui suo cantu volucris relicto
Affuit, tota comitante sylua,
Thracios sparsus iacuit per agros.

CAPVT, HEBRE, LYRAMQ. EXCIPIS, &c.] caput cum lyra in Hebrum proiecta flebile quiddam murmurasse ait, ripis respondentibus. De lingua Philomelæ, quam ei Tereus rex, vi subagitatæ præcidit, ne scelus proderet, lib.6.

——Radix micat vltima linguæ:
C *Ipsa iacet, terræq; tremens immurmurat atræ:*
Vtq; salire solet mutilatæ cauda colubræ,
Palpitat, & moriens dominæ vestigia quærit.

Quid autem illud *flebile* fuerit, indicat Virg. cædem eius 4.Georg. sic breuiter perstringens:

——Spretæ Ciconum quo munere matres,
Inter sacra deûm, nocturnique orgia Bacchi,
Discerptum latos iuuenem sparsêre per agros.
Tum quoque marmorea caput à ceruice reuulsum
Gurgite cùm medio portans Oeagrius Hebrus
Volueret, Eurydicen vox ipsa, & frigida lingua,
Ah miseram Eurydicen anima fugiente vocabat;
Eurydicen toto referebant littore ripæ.

Silius lib.11. mulieres Thracias ob hunc laniatum execrans:

O diræ Ciconum matres, Geticiq; furores,
D *Et damnata deis Rhodope, tulit ora reuulsa*
In pontum, ripis vtrisq; sequentibus Hebrus.

53.RESPONDENT FLEBILE RIPÆ] ἀντηχοῦσι, *vocem flebilem repercutiunt.* Echonem fieri intellige in ripis, perinde vt in locis montosis & concauis, atque etiam in syluis. Virgil. eclog.10. *Non canimus surdis; respondent omnia syluæ.* Dixerat eadem sententia eclog.1. Melibœus de Tityro canente: *Formosam resonare doces Amaryllida syluas.* Adscribemus nunc non iniucundum eiusdem Orphei epitaphium, auctore Antipatro, ex 3.Antholog. titulo εἰς μουσικούς. cuius hæc est expositio ad verbum: *Non duces de cætero delectatas tua cithara*, (hoc est, sono citharæ tuæ) *quercus, non petras, non feras liberè pascentes*, seu *pascendo liberè vagantes. Non ampliùs consopies ventorum fremitum, non procellam, seu grandinem,*

nem, non nimium densè cadentium tractus, non streperum mare. Interiisti enim. Te autem multùm lamentatæ sunt filiæ Mnemosynes, Musa, & mater tua Calliope præ cæteris. Quid propter filios mortuos gemimus, quando arcere à liberis mortem nec dijs potestas est? Adde. nec enim Iupiter Herculem, nec Sarpedonem, nec Aurora Memnonem, nec Thetis Achillem fatis eripere potuere. Sic ergo Antipater:

Οὐκ ἔτι θελγομένας Ὀρφεῦ δρύας, οὐκ ἔτι πέτρας
Ἄξεις, οὐ θηρῶν αὐτονόμους ἀγέλας.
Οὐκ ἔτι κοιμάσεις ἀνέμων βρόμον, οὐχὶ χάλαζαν,
Οὐ νιφετῶν συρμούς, οὐ παταγεῦσαν ἅλα.
Ὤλεο γάρ σὲ δὲ πολλὰ κατωδύραντο θύγατρες
Μναμοσύνας, μάτηρ δ' ἔξοχα Καλλιόπα.
Τί φθιμένοις στοναχεῦμες ἐφ' υἱάσιν, ἁνίκ' ἀλαλκεῖν
Τῶν παίδων ἀΐδην οὐδὲ θεοῖς δύναμις.

54. IAMQVE MARE INVECTÆ FLVM. POP. REL. &c.] Omnia flumina procurrunt in mare, vt non semel poëta dixit. Lingua igitur & lyra cum aquis Hebri fluminis Thracij, vnde & Orpheus oriundus, iam in mare, & ad littus *Lesbium* deuenerant. *Methymna* vrbs Lesbi, vbi vinum prouenit generosum.

56. ET EXPOSITO PEREG. ANG. AREN OS PETIT] Vulgati *exposito*, &c. *obstitit*. Nos lectionem correctoris Lipsiensis amplectimur: probatque multis Mariangelus Accursius in Diatriba: etsi Planudes vertit, ἄχιθ' ὄφις ἀντιστη.

58. ET HYMNIFER. INHIAT OIVELL. VVLT.] Conatur lacerare vultus, & os illud, vnde tot deorum laudes prodierant. Exstant quidem hymni aliquot Orphei in deos; sed Grammatici cuiusdam & recentioris, non illius veteris, quem poëtæ celebrarunt.

59. MORSVSQVE INFERRE PARANT. ARCET, &c.] Meritò ex dijs Phœbus alumnum & clientem, immò filium suum, saltem qua de capite rue-

A tur, quod in insula sepultum est. Lyra autem inter sidera collocata est, quam quælibet Musa vna stella insigniuit. Vertitur ergo mordax serpens ille in lapidem.

62. VMBRA SVBIT TERRAS] Cùm dixerit antea, animam exhalatam in ventos recessisse, quomodo nunc narrat, vmbram eius (quo nomine frequentissimè anima solet intelligi in scriptis poëtarum) terras subijsse? Sciendum priscos sibi persuasisse, non animas ipsas, à corporibus separatas, sed nuda quædã simulacra, imagines, τύπους, & εἴδωλα, siue spectra ad inferos descendere; animas autem ad origines suas, seu in materiã suam, vnde procreatæ, reuerti; seu in astra, si igneæ materiæ, vnde & cælum & astra constare putabantur; seu in aërem, si aëreæ. Aut etiam (quod πυθαγόρειον est) in animantes immigrare; quam schola illa μετεμψύχωσιν, quasi transanimationem dicas, appellabat.
B Hinc & 4. Æneid. incubitura in gladium Dido: *Et nunc magna mei sub terras ibit imago.*

ET QVÆ LOCA VIO. A. CVNCTA RECOG.] Vide lib. superiorem, haud longè à principio.

63. PER ARVA PIORVM] per campos Elysios, quæ piorum post mortem sedes. Videndum extremum 6 Æneid.

Deuenere locos latos, & amœna vireta
Fortunatorum nemorum, sedesq; beatas, &c.

64. CVPIDISQ. AMPLACT. VLNIS] ipse eius cupidissimus, vt ex lib. 10. patuit.

67. IAM TVTO RESPICIT] Nam cùm eam reduceret, legem accepit, ne respiceret, antequam ad superos ex inferis perueniret; ne certò sua lumina flecteret. Quam legem cùm violasset, denuo thesaurum suum perdidit. Multa de *Orpheo* Pausanias in Bœoticis, siue l. 9. in quibus & opiniones diuersas de eiusdem interitu, pag. 257.

Bacchus vatem suum vlciscens, Thracias mulieres in arbores transfert. Insuper deserta Thracia in Ciliciam & Lydiam proficiscitur. Silenum, eius educatorem & comitem, ebrium Phryges rustici captum Midæ regi donant, qui Baccho illum restituit.

II. *NOn impunè tamen scelus hoc sinit esse Lyæus:*
Amissóque dolens sacrorum vate suorum,
Protinus in sylvis matres Edonidas omnes,
Quæ videre nefas, torta radice ligauit.
Quippe pedum digitos in quantum est quæque secuta
Traxit, & in solidam detrusit acumine terram.
Vtque suum laqueis, quos callidus abdidit auceps,
Crus vbi commisit volucris, sensitque teneri,
Plangitur, ac trepidans astringit vincula motu:

Sic,

Sic, quæcunque solo defixa cohæserat harum,
Externata fugam frustra tentabat. at illam
Lenta tenet radix, exultantémque coërcet.
Dúmque vbi sint digiti, dum pes vbi, quærit, & vngues;
Aspicit in teretes lignum succedere suras.
Et conata femur mœrenti plangere dextra,
Robora percussit. pectus quoque robora fiunt:
Robora sunt humeri: longos quoque brachia vera
Esse putes ramos: & non fallere putando.
Nec satis hoc Baccho est, ipsos quoque deserit agros
Cúmque choro meliore sui vineta Timoli,
Pactolónque petit: quamuis non aureus illo
Tempore, nec caris erat inuidiosus arenis.
Hunc assueta cohors Satyri Bacchæque frequentant:
At Silenus abest. titubantem annísque meróque
Ruricolæ cepere Phryges, vinctúmque coronis
Ad regem duxere Midam: cui Thracius Orpheus
Orgia tradiderat cum Cecropio Eumolpo.
Qui simul agnouit socium, comitémque sacrorum,
Hospitis aduentu festum genialiter egit
Per bis quinque dies, & iunctas ordine noctes.
Et iam stellarum sublime coëgerat agmen
Lucifer vndecimus, Lydos cùm lætus in agros
Rex venit, & iuueni Silenum reddit alumno.

68. NON IMPVNE TAMEN SCELVS HOC, &c.] Videtur Naso facere nomen, & adiectiuum, hic & hæc *impunis*, & hoc *impune*. Ciceroni tantùm est aduerbium, *impunè*, *impuniùs*. Quare tantum scelus impunitum noluerit relinquere Bacchus, caussa subiungitur, quia sacra eius cecinerat, & ipsum celebrarat suis carminibus Orpheus. Gratias ergo vt referat merito censuit.

70. MATRES EDONIDAS OMNES] *Ciconum nurus*, suprà: nunc ab Edonibus, æquè Thraciæ populo, aliter eas nuncupat.

71. QVÆ VIDERE NEFAS] Cur non dixit, *quæ fecere nefas*? Videre enim scelus perpetrari, nisi approbes vel apertè, vel occultè, & nisi cùm id impedire potes ac debes, nec facis, culpa vacat.

TORTA RADICE LIGAVIT. QVIPPE PED. &c.] Multus est in transformatione harum fœminarum, quam accuratissimè explicat, vt ipse quoque non minùs quàm Bacchus irasci illis propter Orpheum videatur.

72. IN Q. EST QVÆQ. SECVTA] vbi quæque constiterat sequendo.

74. VTQ. SVVM LAQVEIS] Valdè idonea similitudo, à pedicis & laqueis, quibus se aues irretiunt.

76. PLANGITVR] à seipsa verberatur, dum alis semet percutit, euadere laborans.

ASTRINGIT VINCVLA MOTV] Quo magis se eripere è rendiculis nititur, hoc arctiùs eas adstringit.

78. EXTERNATA FVGAM, &c.] consternata, perculsa, perterrita. In Ibin: *Cur externati rursus agantur equi.* Vtitur eodem verbo Catull. de nupt. *Sed quid ego ignotis nequicquam conqueror auris Externata malo?* &c.

82. ET CONATA FEM. M. PLANG. DEXTRA] Liquet hinc in ira, dolore, tristitia *femur ferire* solitos, quod oratoribus in indignatione laudi solere dari, affirmat alicubi Quintilianus.

86. NEC SATIS HOC BACCHO] Maius quiddam facit, quo, quantum sibi doleat hoc scelus, testificetur.

87. CVMQ. CHORO MELIORE SVI VIN. &c.] Nouum chorum Baccharum colligit, priori dissimilem, mitem & mansuetum scilicet. Cum eo deserta Thracia in Lydiam discedit, vbi Tmolus mons vini optimi feracissimus, & Pactolus fluuius aurifluus.

88. QVAMVIS NON AVREVS ILLO TEMP. &c.] Nondum enim ibi corpus abluerat Midas, qui contactu suo omnia reddebat aurea, vt infrà narrabitur.

90. HVNC ASSVETA COHORS SATYRI, &c.] Consueti stipatores Bacchi Satyri & Bacchæ. Lib. 4. *Bacchæ Satyrique sequuntur.* Pactolum sæpe visunt, absente Sileno. Si quæris vbinam fuerit, aduerte mentem.

91. TITVBANT. ANNISQVE MEROQVE RVRICOL. &c.] Senem (senum autem gressus vacillant) & ebrium. Require dicta lib. 4. ibi: *Quique senex ferula titubantes ebrius artus Sustinet.* Pluscula de hoc sene Lud. Cerdius in eclog. 6.

92. VINCTVMQVE CORONIS AD REG. DVX] A Potantibus & compotantibus sollemne fuit coronis floreis capita reuincire apud Græcos & Latinos. Exempla sunt crebra in Horat. Testis & Lucret. lib. 3.

Hoc etiam faciunt vbi discubuere, tenentq́;
Pocula sæpe homines, & inumbrant ora coronis.

Anacreon, in militia potoria exercitatus, sæpe *coronas* & vinum coniungit. E floribus autem maximi facit, & aliquoties mirificè laudat rosam. Cur in conuiualem lætitiam admissæ è floribus nexæ *corollæ*, docet Rhodigin. libr. 27. cap. 26. Verùm hîc Ouidij mens est quæ Virgilij eclog. 6. de Satyris, dormientem Silenum opprimentibus, *Iniciunt ipsis ex vincula sertis*, vt ijsdem quibus coronatus erat sertis, vinctum à rusticis ad Midam regem adductum sciamus. Meminit & Plutarchus Consolat. ad Apollon. huius fabulæ, docetque, Semideos non nisi vinctos vaticinari solitos, vt Proteum in 4. Georg. Aristæo, Faunum & Picum 3. Fastor. Numæ, & hîc Silenum Midæ, Cupidinem quoque siue Amorem coronis ligari à Musis apud Anacreontem, obseruat Lud. Cerdius Commentar. in Georg.

93. CVI THRAC. ORPH. ORG. TRADID. CVM CECROPIO EVMOLPO] Orpheus Midam orgiorum rationem docuit, & mysterijs illis initiauit. Suum præterea discipulum & sacerdotem Eumolpum Atheniensem illi donauit. De duobus Eumolpis fusè Micyll. in Addit. Midam sacrorum sollemnibus ab Orpheo initiatum, Phrygiam religionibus impleuisse Iustinus lib. 11. memoriæ prodidit.

95. QVI SIMVL AGNOVIT SOCIVM, &c.] vt primùm agnouit Midas Silenum, in colendo Baccho socium atque comitem, decem dies in omni lætitia festos transegit: adeò gratus illi hospes hic fuit. Vel ideo socium & comitem sacrorum, quia cum Baccho, vt magister eius, coli soleat, & sit eorundem honorum particeps.

98. IAM STELLAR. SVBLIM. COEG. AGM. &c.] Elapsis diebus denis, secuta nox est. Post hanc noctem Lucifer vndecimum diem stellis coactis aperuit. Lib. 2. *Diffugiunt stellæ, quarum agmina cogit Lucifer.* Placet magis, translationem esse à re pastoritia & pastoribus, quàm, vt Delrius putat, à re militari. Eclog. 3. *Tityre coge pecus.* Stat. 6. Thebaid. similiter: *Roscida iam nouies cælo dimiserat astra.*

99. LVCIFER VNDECIMVS] Dictum, vt *tres soles*, pro tres dies. Quanquam & synecdoche inclusa est. Non enim Lucifer toto die cernitur. Proper. lib. 2. eleg. 19. *Venturum paucis me tibi luciferis.*

LYDOS CVM LÆT. IMAG. REX VENIT] Non ergo veniens in Lydiam cum cohorte sua Bacchus, eum inuenit.

100. ET IVVENI SILEN. REDDIT ALVMNO] Bacchus imberbis semper, & iuuenis fingitur, cuius nutritor & magister Silenus. Affecit eum ergo Midas præclaro munere, cùm hunc senem ei donauit.

Bacchus gratum se cupiens exhibere, Midam optare munus quodcunque iubet. Homo auarus & inconsideratus optat in aurum verti quidquid contigerit. Vertitur etiam cibus & potus. Iam igitur fame & siti propemodum emoriens, stultitiæ suæ veniam petit, & restitutionem rogat. Mittitur ad fontes Pactoli, ablutum ibidem caput & corpus, & peccatum dementiæ simul. Hinc Pactolus auro fluit.

III.

HVic deus optanti gratum, sed inutile fecit
Muneris arbitrium, gaudens altore recepto.
Ille malè vsurus donis, ait; Effice quidquid
Corpore contigero, fuluum vertatur in aurum.
Annuit optatis; nocituráque munera soluit
Liber: & indoluit, quòd non meliora petisset.
Lætus abit: gaudétque malo Berecynthius heros,
Pollicitique fidem tangendo singula tentat.
Vixque sibi credens, non alta fronde virentem
Ilice detraxit virgam: virga aurea facta est.
Tollit humo saxum; saxum quoque palluit auro.
Contigit & glebam; contactu gleba potenti
Massa fit. arentes Cereris decerpsit aristas;
Aurea messis erat. demptum tenet arbore pomum;

Hespe-

Hesperidas donasse putes. si postibus altis
Admouit digitos: postes radiare videntur.
Ille etiam liquidis palmas vbi lauerat vndis:
Vnda fluens palmis Danaën eludere possit.
Vix spes ipse suas animo capit, aurea fingens
Omnia. gaudenti mensas posuere ministri
Extructas dapibus, nec tostæ frugis egentes.
Tum verò, siue ille sua Cerealia dextra
Munera contigerat, Cerealia dona rigebant:
Siue dapes auido conuellere dente parabat,
Lamina fulua dapes, admoto dente, nitebat.
Miscuerat puris auctorem muneris vndis:
Fusile per rictus aurum fluitare videres.
Attonitus nouitate mali, diuésque, misérque,
Effugere optat opes, &, quæ modò vouerat, odit.
Copia nulla famem releuat: sitis arida guttur
Vrit, & inuiso meritus torquetur ab auro.
Ad cælúmque manus, & splendida brachia tollens
Da veniam, Lenæe pater, peccauimus, inquit:
Sed miserere, precor, speciosóque eripe damno.
MITE DEVM NVMEN. Bacchus peccasse fatentem
Restituit, factique fide data munera soluit.
Néve male optato maneat circumlitus auro,
Vade, ait, ad magnis vicinum Sardibus amnem,
Pérque iugum ripæ labentibus obuius vndis
Carpe viam, donec venias ad fluminis ortus.
Spumigeróque tuum fonti, quà plurimus exit,
Subde caput, corpúsque simul, simul elue crimen.
Rex iussæ succedit aquæ: vis aurea tinxit
Flumen, & humano de corpore cessit in amnem.
Nunc quoque iam veteris percepto semine venæ
Arua rigent, auro madidis pallentia glebis.

101. HVIC DEVS OPTANT GRATVM, &c.] Bacchus, ne beneficio victus videretur, Midæ optanti dedit arbitrium muneris, id est, posuit in eius arbitrio, quod munus ab se optaret. Hæc libertas grata quidem fuit Midæ: sed inutilis, immò noxia. pænè siquidem interijt.

103. ILLE MALE VSVRVS DONIS, &c.] Optatum Midæ imprudens, qui non tam malè vsus est donis, quàm malè optauit donum, nimis auarè scilicet. Omnia quæ tangeret voluit in aurum mutari, oblitus se panem quoque & vinum, victus caussa tacturum.

105. ANNVIT OPTAT. NOCITVRAQ. &c.] Hinc Prouerb. *Midæ diuitiæ.* Et, *Quantum vel Midam satiarit*, de immensitate pecuniæ. Dormienti etiámnum puero formicæ grana tritici, argumentum futuræ opulentiæ, in os ingesserunt. Max. Tyrius Dissertat. 30. Midam hunc non à Baccho, sed à captiuo Satyro, ebrio facto ex fonte, quem ille vino infecerat, petiuisse ait, vt omnis terra sibi in aurum verteretur, fierentque aureæ arbores, aureæ segetes, aurea prata, aurei flores. Cumque iam terram haberet auream, annonæ penuria Phrygas inuasit. Ibi Midas diuitias deplorare suas, preces auersari priores: nec ampliùs Satyrum, sed deos deasque precari omnes, vt priorem fertilem illam fœcundamque ac fructuosam paupertatem sibi restituerent: aurum verò in hostium capita transferrent. Cic. 1. Tuscul. longè aliud munus Silenum Midæ pro sua missione rependisse scribit. Docuisse videlicet regem: *Non nasci, longè optimum esse homini: proximum autem, quamprimum emori.* Plutarch. in Consolat. ad Apollonium, ex Aristotele ad Eudemum refert, cùm Silenus ad Midam captiuus adduceretur, dixisse *felices ac beatos, qui hac vita functi sint*; & nefas putandum, quidquam de illis falsò aut contumeliosè dicere: quippe qui melioris iam præstantiorisque naturæ facti sint compotes. Vide insuper Prouerb. *Optimum non nasci.*

106. ET INDOLVIT QVOD NON MEL. PETISS.]

Quid

Quid auro melius? Meliora ad vsum, non ad possessionem. Melior est panis, sine controuersia, esurienti, quàm aurum & gemmæ. Melior vel aqua torbida sitienti, quàm ædes magnificentissimæ, & Neronis palatia. Poterat tamen Bacchus non præstare optata, quia inutilia cognoscebat optanti. Sed iuris scientiam non tenebat. A

107. LÆTVS ABIT] in Phrygiam, vnde in Lydiam venerat.

GAVDETQVE MALO BERECYNTHIVS HEROS] Midas Berecynthius ab oppido, aut monte Phrygiæ, à quo & ipsa Cybele Berecynthia.

108. POLLICITIQVE FIDEM TANGENDO, &c.] nunc hoc, nunc illud tangendo explorat, verène sibi Bacchus promiserit, an sibi tantùm verba dederit.

B 109. VIX QVE SIBI CREDENS] Tam illustre promissum siue concessum, tamque magnum & mirificum erat, vt pro vero haberi vix posset.

NON ALTA FRONDE VIRENT. &c.] Enumerantur iam plures probationes, seu experientiæ. Ex ilice humili virgulam decerpsit, quæ mox versa in aurum est.

112. CONTACTV GLEBA POTENTI MASSA FIT] Contactum potentem vocat, propter tam insignem eius effectum. Massam auri intellige.

113. ARENTES CERERIS ARISTAS] maturas, tum enim maximè arent, à sole scilicet satis coctæ.

114. AVREA MESSIS ERAT] siue spicas illas decerptas, siue totam segetem appellet messem auream, vtrobique hyperbolen vides. C

115. HESPERIDAS DONASSE PVTES] Hesperides filiæ Hesperi, fratris Atlantis, seu ipsius Atlantis, vt quidam tradunt, fuerunt tres, quarum nomina *Aegle, Arethusa, Hespertusa*. Hortos habuerunt in extrema Æthiopia, & in iis mala aurea. Cætera Natalis lib. 7. Mythol. cap. 7.

118. DANAEN ELVDERE POSSIT] Recole quæ diximus lib. 4. ibi: *Neque enim Iouis esse putabat Persea, quem pluuio Danaë conceperat auro.*

119. VIX SPES IPSE SVAS ANIMO CAPIT] Quæ eius captum fermè excedebant, tam sibi ingentia pollicebatur: omnia quippe aurum fieri fingens quæ tangeret, montes etiam, syluas, ciuitates & arces aureas cogitabat, vt ita infinitam quandam auri sibi acquireret. D

120. GAVDENTI MENS. POSVERE MINISTRI, &c.] Lætanti mirum in modum hac diuina potestate sua, famuli mensam lautissimam & regiam apponunt.

121. NEC TOSTAS FRVGIS EGENTES] panis coptam: periphrasis est. 1. Æneid. cùm scribit poëta: *Frugesq; receptas Et torrere parant flammis, & frangere saxo*, significat oportuisse frumentum, aquis marinis vndas intrantibus vehementer madidum, ac pænè corruptum, igni priùs desiccare, quàm molerent.

122. CEREALIA MVNERA] Lib. superiore de Orpheo, post Eurydicen iterum amissam: *Squallidus in ripa Cereris sine munere sedit.* Statim vocat *dona*. Ceres enim frugum parens & inuentrix. Lucretius libro 5.

Namq; Ceres fertur fruges, Liberq; liquoris Vitigeni laticem mortalibus instituisse.

Virgil. 8. *Dona laborata Cereris.*

124. SIVE DAPES AVIDO CONVELLERE DENTE] siue nitebatur cibum dentibus commolere, & in ventrem traiicere.

126. MISCVERAT PVRIS AVCT. MVN. VNO.] Omittitur altera disiunctio *siue*. Vinum quoque *munus* vocat, Bacchi pota. Sic Virgil. 2. Georg. *Huc ades ô Lenæe, tuis hic omnia plena Muneribus.* Bibebant porrò vinum dilutum veteres, non plebeii tantùm & priuati; sed principes, & reges etiam. Horat. ode 11. lib. 2.

——Quis puer ocyus
Restinguet ardentis Falerni
Pocula prætereunte lympha?

127. PER RICTVS] per guttur: nam rictus pecudum propriè.

128 DIVES Q. MISER Q.] in copia sua inops, & in diuitiis pauper. Multis hoc diuitibus & opulentis contingit, vt in sua fœlicitate infœlices ac miseri sint, variis de caussis: nullis enim ad voluntatem fluunt omnia.

129. ET QVÆ MODO VOVERAT, ODIT] quæ modo nimiùm concupiuerat, aurum puta, nunc odit. *Vouere* pro desiderare, optare, cupere, aliquoties nostet, & præterea Horatius dixit; in qua voce quidam scioli triumphant, eamque nobis velut ignorantibus inculcant in scriptis. Claudianus l. 1. in Ruff. de hac damnatione luimet, vt stultè auari:

——Sic rex ad prima tumebat
Mæonius, pulchro cùm verteret omnia tactu:
Sed postquam riguisse dapes, fuluamq; reuictus
In glaciem vidit latices, tunc munus acerbum
Sensit, & inuiso votum damnauit in auro.

130. COPIA NVLLA FAMEM RELEVAT] Quidquid ex quocumque genere apponitur, in aurum indurescit, dum ab eo non digitis tantùm, sed vel in ipso ore & dentibus dumtaxat tangitur.

SITIS ARIDA GVTTVR VRIT] *arida sitis* ab effectu, facit enim fauces & guttur arida. Non propriè ipsa sitis, quæ est humidi appetitio; sed ipsa siccitas, seu humidi defectio, vnde illa appetitio.

131. MERITVS TORQVET.] Quis enim coëgit illum tam fatuè rogare Bacchum vt aurea fierent omnia quæ tangeret? Auaritia fuit, cuius nunc pœnas luit haud immeritas. *Auri sacra fames, quid non mortalia cogis Pectora?*

132. ET SPLENDIDA BRACHIA] ex tot auri attactibus radiantia, aut etiam auro oblita. Nam & paulò post, auro circumlitum, seu infectum autumat.

133. DA VENIAM, LENÆE PATER, PECCAVIMVS] Qui deus malum, quamuis nolens & inuitus dedit, idem potest auertere. Ergo iure Bacchum inuocat, ab eoque depulsionem petit; quod vt impetrare dignus sit, culpam suam confitetur.

135. MITE DEVM NVMEN] Dii sunt mites, maluntque semper benefacere hominibus quàm malè. Arnob. lib. 6. *Hoc est proprium numinum, liberales venias, & concessiones habere gratuitas.* 3. de Ponto eleg. 6.

Crede

99. VOS QVOQ. FLEXIPED. EDERÆ VENISTIS] In volgaris legitur *flexibiles edera*: sed hoc non tam bellum & concinnum putat Turneb. lib. 1. cap. 23. quàm vt est in manuscriptis, *Vos quoque flexipedes edera.* Cùm enim edera flexuosis & errabundis flagellis per humum serpat, veluti que pedibus flexis & curuis erret, *flexipes* accommodatissimè dicta est, vt & βλαισὸς à Græcis appellatur. Est ea sacra Baccho. Coronantur inde poëtæ. Sicut enim errabonda tenaxque edera sensim altum conscendit, exteriùs virescens, interiùs pallida, & aureos corymbos ex se producit: ita poëtæ suis laboribus humo pedetentim sese efferunt: & quanquam assiduo studio pallidi sint, fama tamen ex scriptis & ingenio concitata semper virent: quippe qui aureos eruditionis & doctrinæ fructus parturiant. Claud. Minos in emblem. Alciati CCIV.

100. PAMPINEÆ VITES] frondes vitium dicontur *pampini*.

AMICTÆ VITIBVS VLMI] 1. Georg. *Vlmisq. adiungere vites.* Et 2. *Illa tibi latis intexet vitibus vlmos.* Catull. *Lenta quin velut assitas Vitis implicat arbores.* De arboribus quæ præter vlmum vitibus maritantur, Plin. lib. 17. cap. 23.

101. ORNIQ.] 2. Georg. *Nascuntur steriles saxosis montibus orni.*

ET PICEÆ] Lib. 16. cap. 10. Plin. De hac Alciat. emblem. CCII.

At picea emittit nullos quòd stirpe dolones,
Illius est index, qui sine prole perit.

POMOQ. ONERATA RVBENTI ARBVTVS] *Horrida* Maroni Georg. 2. Idem eclog. 3. *Dulce satis humor, depulsis arbutus hœdis.*

102. ET LENTÆ VICTOR. PRÆMIA PALMÆ] De *palma*, & eius generibus Plin. lib. 13. cap. 4. Non cedit oneri imposito, ideò & victoribus datur ramus palmæ, quia antagonistis seu hostibus non cesserint.

103. ET SVCCINCT. COMAS, HIRSVTAQ. &c.] Pinus in alto habet comas suas, tantùmque in vertice frondescit, Cybele sacra.

104. SI QVID CYBELEIVS ATYS EXVIT, &c.] Caussa cur hæc arbor Deû Matri grata. *Atis*, & *Attis* etiã scribitur. Puer fuit dilectus *Cybele*, qui cùm cõtra mandatum eius se stupro contaminasset, in furorem versus, primùm se abscidit, deinde cùm se iugulare vellet, à dea miserante in pinum transiuit. Extat de eo poëma Catulli, metro Galliambico.

106. ADFVIT H. TVRBÆ MET. IMITATA CVPRESSVS] sicut metæ in acutum erecta.

108. QVI CITHAR. NERVIS, ET NERVIS TEMP. ARC.] Periphrasis Apollinis, seu Phœbi, à duabus eiusdem artibus & officiis. Est enim *musicus* & *sagittarius*. De primo l. 1. *Per me concordant carmina neruis.* De altero ibidem, dum obiurgat Cupidinem, quem arcum inflectentem aspexerat:

Quidq. tibi, lasciue puer, cum fortibus armis?
Dixerat: ista decent humeros gestamina nostros,
Qui dare certa feræ, dare vulnera possumus hosti.

Est & *medicus*; sed hoc nihil ad rem.

109. NAMQVE SACER NYMPHIS, &c.] *Carthæa* vrbs Ceæ insulæ, patria Cyparissi: *Carthæa arua* pro Carthæia arua, primitiuum pro deriuatiuo. At lib. 12. rectè: *Transit & antiqua Carthaia mœnia Cea.*

110. INGENS CERVVS ERAT, &c.] Descriptio cerui huius magnopere conspirat cum illa libr. 7

A apud Maronem. Quanquam suum Ouid. ornat magis, longeque speciosiorem facit, dum ei cornua inaurat, monilia gemmata de collo suspendit, bullam argenteam fronti, baccas seu vniones auribus addit. Atque vt loci faciliùs conspici queant, en tibi Virgilianum:

Ceruus erat, forma præstanti, & cornibus ingens:
Tyrrhida pueri quem matris ab vbere raptum
Nutribant Tyrrhusq. pater: cui regia parent
Armenta, & latè custodia credita campi.
Assuetum imperijs soror omni Syluia cura,
Mollibus intexens ornabat cornua sertis:
Pectebatq. ferum, puroq. in fonte lauabat.
Ille manum patiens, mensaq. assuetus herili,
Errabat syluis; rursusq. ad limina nota
B *Ipse domum sera quamuis se nocte ferebat*, &c.

Ad vtrumque hunc ceruum, Cyparissi inquam, & Tyrrhidarum puerorum, ac Syluiæ sororis, respicit Martialis, de ceruo sibi donato loquens lib. 13.

Hic erat ille tuo domitus, Cyparisse, capistro:
Aut magis iste tuus, Syluia, ceruus erat?

113. PENDEB. TERET. GEMMAT. MONIL. COLLO] Viuacissimum animal ceruus, cuius & hoc signum, relatum à Plinio lib. 7. Agathocles Syracusanorum tyrannus in venatione ceruum interfecit, circa cuius collum torques inuentus aheneus, superinducta iam pelle tectus, cum hac inscriptione ΔΙΟΜΗ'ΔΗΣ ΑΡΤΕ'ΜΙΔΙ. hunc ille torquem magna veneratione susceptum, Dianæ statim consecrauit.

115. PARILIQ. ÆTATE NITEB. BACCÆ] vniones pariter nati, & proinde æquales magnitudine. Lib 8. *Parilig. ætate Philemon, Et pia Baucis anus.*

C 117. NATVRALIQVE PAVORE DEPOSIT. CELEBR. DOM.] *It celebrare.* Hellenismus, vt celebret, vt frequentet domos pagi, sine metu, qui alioqui insitus est eius naturæ, de quo dictum à nobis alibi. *Celebrare* est frequentare, sæpiùs obire, eòdem crebriùs adire, ventitare Lucret. l. 2. *Et variæ volucres lætantia quæ loca aquarum Concelebrant circum ripas.* Valerius libr. 6. cap. 1. *Genialem torum assidua statione celebras.*

118. MVLCENDAQ. COLLA QVAMLIB. IGNOT. &c.] nihil ergo hoc ceruo mansuetius, cùm nec ignotorum tactus & manum reformidaret.

120. SED TAMEN ANTE ALIOS CEÆ, &c.] Ad rem propiùs accedit, curamque & amorem Cyparissi adolescentis pulcherrimi in ipsum explanat.

D 122. AD NOVA PABVLA] vel in alia atque alia loca, vbi pasceret, & se nouo pabulo reficeret: vel ad graminis pabula, & herbarum per noctem restituratum. Virgil. in laudibus Italiæ 2. Georg. memorans vbertatem pascuorum:

Et quantum longis carpent armenta diebus,
Exigua tantum gelidus ros nocte reponit.

123. ET MODO TEXEB. VAR. P. CORN. FLORES] Flores varios cornibus eius illigabat.

124. NVNC EQVES IN TERGO RESID. &c.] Equitatione gaudent mirabiliter pueri. Quare interdum minores bestias conscendunt. Sæpiùs adhibent caballos arundineos.

126. ÆSTVS ERAT, MEDIVSQ. DIES] quia medius dies, seu meridies, ideò æstus. Quod tempus circumscribitur ex adiunctis eclog. 2. *Nunc etiam pecudes vmbras & frigora captant*, &c.

127. CONCAVA LITTOR. FERVEB. A. CANCRI] A Sol erat item in cancro, signo Zodiaci, quo tempore calores sunt magni. Cancer est littoreus; in littore enim, seu in ripis fluminum latitant cancri, indeque extrahuntur.

129. ET ARBOREA FRIG. OVCEB. AB VMBRA] Supra aiebat ipsum suo capiti prębere vmbras, cornibus nimirum latè patentibus. Sed nunc toti corpori & quietem & vmbram sub arbore in herba procumbens quærebat.

130. PVER IMPRVD. IACVLO C. ACVTO FIXIT] Petebat enim aliam fortasse feram. Sic Cephalus imprudens, & præter sententiam in virgultis delitentem Procrin vxorem, cùm illic feram latere crederet, misso telo interemit, lib. 7.

132. VELLE MORI STATVIT] Cum moriente homine charo velle mori, minùs mirum est, quàm cum dilecta bestia; nihil quippe res ista rationis habet. B

QVÆ NON SOLAT. PHOEB. DIXIT, &c.] Dolendum fuisse non negat de interitu tam speciosi & mansueti animalis; sed non ita immodicè, & pro materia, quia bestia, non homo, nedum propinquus. Lusit in passere suæ Lesbiæ deplorando Catull. vt in psittaco Ouid. alij, & recentiores quoque in alijs vel volatilibus, vel quadrupedibus, potissimùm catellis & canibus.

134. GEMIT ILLE TAM. MVNVSQ. SVPREM.] pro maximo munere petit à dijs, vt sibi tota vita liceat lugere ceruum suum: solatium nullum admittit. Sed à puero prudentiam & animi maturitatem frustra postules.

136 PERQ. IMMENS. EGESTO SANG. FLETVS] deficientibus aqueis lacrymis, successerunt sanguineæ. Quis vnquam talibus defleuit parentes aut fratres aut amicos carissimos?

137. IN VIRID. V. COEP. M. COLOR.] virorem induere cœperunt, manente scilicet substantia.

140. GRACILI IN ACVMINE] supra enim dixit. *Metas imitata cupressus*: metæ autem in acutum tendunt.

SIDEREVM CÆLVM] in quo sunt sidera, vt *florea rura*, in quibus flores. Non enim rura constant è floribus: ita nec cælum ex sideribus est compositum. Tale & illud libr. 1. *Sanguineaq; manu crepitantia concutit arma*: & eiusdem generis apud poëtas permulta.

142. LVGEBISQ. ALIOS, ADERISQVE DOLENTIA.] Fingitur Apollo vatis munere, & futura præcinit. Quemadmodum laurus triumphantibus & gaudentibus, ita cupressus in funeribus, quæ luctum & dolorem habent, vsurpabatur. Plinius lib. 16. cap. 33. Diti sacra, & ideo funebri signo ad domos posita. Ne quis scilicet nescius illic corpus esse mortuum, ingrediens pollueretur. sed nobilium fermè ac diuitum. quod videtur affirmare Lucan. *Et non plebeios luctus testata cupressus*. Hanc arborem, aut piceam (nam idem vsus ad eandem rem) intelligit Ouid. cùm 1. Fast. ait:

Per totidem menses à funere coniugis vxor
Sustinet in vidua tristia signa domo.

In rogis quoque vtebantur ad rerum vitrioque odorem depellendum, vt Varro scripsit. Multa de hac arbore scitu digna Rhodigin. lib. 25. cap. 2.

Cum arboribus Orpheus etiam varias volucres attraxerat. In medio igitur considens, mutationem pueri Hyacinthi in florem; Cypriorum, hospites immolantium, in boues, quià magnitudine cornuum Cerastæ dicti; Propœtidum, numen Veneris aspernantium, & in lapides obdurescentium cantat. Harum impudentia, atque etiam vniuersè muliebribus vitijs offensus Pygmalion, vitam cælibem instituit. Canit & alia, quæ pro instituto nostro omittere satius opinor.

IV. *TALE nemus vates attraxerat; inque ferarum*
Concilio medius, turba volucrúmque sedebat.
Vt satis impulsas tentauit pollice chordas,
Et sensit varios, quamuis diuersa sonarent,
Concordare modos: hoc vocem carmine mouit.
Ab Ioue Musa parens (cedunt Iouis omnia regno)
Carmina nostra moue, Iouis est mihi sæpe potestas
Dicta: priùs cecini plectro grauiore gigantes,
Sparsaque Phlegræis victricia fulmina campis:
Nunc opus est leuiore lyra.

Te

Te quoque Amyclide posuisset in æthera Phœbus,
Tristia si spatium ponendi fata dedissent.
Quà licet æternus tamen es, quotiésque repellit
Ver hyemem, Piscique Aries succedit aquoso:
Tu toties oreris, viridique in cespite flores.
Te meus ante omnes genitor dilexit: & orbe
In medio positi caruerunt præside Delphi:
Dum deus Eurotan, immunitámque frequentat
Sparten: nec citharæ, nec sunt in honore sagittæ.
Immemor ipse sui non retia ferre recusat,
Nec tenuisse canes: nec per iuga montis iniqui
Ire comes: longáque alit assuetudine flammas.
Iámque ferè medius Titan venientis, & actæ
Noctis erat: spatióque pari distabat vtrimque:
Corpora veste leuant, & succo pinguis oliuæ
Splendescunt, latique ineunt certamina disci.
Quem priùs aërias libratum Phœbus in auras
Misit, & oppositas disiecit pondere nubes.
Decidit in solidam longo pòst tempore terram
Pondus, & exhibuit iunctam cum viribus artem.
Protinus imprudens, actúsque cupidine lusus
Tollere Tænarides orbem properabat: at illum
Dura repercusso subiecit in aëre tellus
In vultus, Hyacinthe, tuos. expalluit æquè
Quàm puer, ipse deus: collapsósque excipit artus,
Et modò te refouet, modò tristia vulnera siccat:
Nunc animam admotis fugientem sustinet herbis.
NIL PROSVNT ARTES: ERAT IMMEDICABILE VVLNVS.
Vt si quis violas, riguóque papauera in horto,
Liliáque infringat, fuluis hærentia virgis:
Marcida demittant subitò caput illa grauatum,
Nec se sustineant, specténtque cacumine terram:
Sic vultus moriens iacet: & defecta vigore
Ipsa sibi est oneri ceruix, humeróque recumbit.
Laberis Oebalide prima fraudate iuuenta,
Phœbus ait: videóque tuum, mea crimina, vulnus.
Tu dolor es, facinúsque meum. mea dextera letho
Inscribenda tuo est: ego sum tibi funeris auctor.
Quæ mea culpa tamen? nisi si lusisse vocari
Culpa potest? nisi culpa potest & amasse vocari?
Atque vtinam pro te vitam, tecúmue liceret
Reddere! quod quoniam fatali lege vetamur,
Semper eris mecum, memorique hærebis in ore.
Te lyra pulsa manu, te carmina nostra sonabunt:
Flósque nouus scripto gemitus imitabere nostros.
Tempus & illud erit, quo se fortissimus heros
Addat in hunc florem, folióque legatur eodem.

Talia dum vero memorantur Apollinis ore:
Ecce cruor, qui fusus humi signauerat herbas,
Desinit esse cruor, Tyrióque nitentior ostro
Flos oritur, formámque capit quam lilia: si non
Purpureus color his, argenteus esset in illis.
Non satis hoc Phœbo est (is enim fuit auctor honoris)
Ipse suos folijs gemitus inscribit: & ai ai
Flos habet inscriptum, funestáque littera ducta est.
Nec gemuisse pudet Sparten Hyacinthon: honórque
Durat in hoc æui: celebrandáque more piorum
*Annua * prælata redeunt Hyacinthia pompa.* *præclara
At si fortè roges fœcundam Amathunta metallis,
An genuisse velit Propœtidas: annuat æquè
Atque illos, gemino quondam quibus aspera cornu
Frons erat, vnde etiam nomen traxere Cerastæ.
Ante fores horum stabat Iouis hospitis ara
Lugubris sceleris: quam si quis sanguine tinctam
Aduena vidisset, mactatos crederet illic
Lactentes vitulos, Amathusiacásque bidentes.
Hospes erat cæsus. Sacris offensa nefandis
Ipsa suas vrbes, Ophiusiáque arua parabat
Deserere alma Venus. sed quid loca grata, quid vrbes
Peccauere meæ? quod crimen, dixit, in illis?
Exilio pœnam potiùs gens impia pendat,
Vel nece, vel si quid medium est mortisque, fugæque.
Idque quid esse potest, nisi versæ pœna figuræ?
Dum dubitat quo mutet eos, ad cornua vultum
Flexit; & admonita est hæc illis posse relinqui,
Grandiáque in toruos transformat membra iuuencos.
Sunt tamen obscœnæ Venerem Propœtides ausæ
Esse negare deam: pro qua sua numinis ira
Corpora cum forma primæ vulgasse feruntur.
Vtque pudor cessit, sanguisque induruit oris,
In rigidum paruo silicem discrimine versæ.
Quas quia Pygmalion æuum per crimina agentes
Viderat, offensus vitijs, QVÆ PLVRIMA MENTI
FÆMINEÆ NATVRA DEDIT, sine coniuge cælebs
Viuebat, thalamique diu consorte carebat.

143. TALI NEM. VATES ATTRAXERAT] Adeò multas arbores & varias suauitate sui cantus ad se pellexerat Orpheus, vt nemus syluamque propemodum conficerent.

IN Q FERAR. CONCIL. MED.] in cœtu ferarum, & turba volucrum medius sedebat. In medio arborum & bestiarum circumstantium, volucrumque arborum ramis insidentium sedebat cum cithara sua Orpheus, mutationes corporum & fabulas decantans. Commendans Musicam epist. 40. lib. 2. Cassiodorus de Orphæo carmine, quo animantes attraxit & demulsit, hunc in modum scribit: *Hinc* A *Orpheus multis animalibus efficaciter imperauit, vagosq. greges contemptu pascum ad audiendi epulas potiùs mutauit. Illo cantante amauerunt siccas Tritones terras: Galatea lusit in solido: deseruerunt vrsi amabiles syluas: leones domestica tandem canneta reliquerunt: iuxta prædonem suum præda gaudebat. In vnum conuentum contraria vota collecta sunt & fidem dicente lyra omnia sibi aduersa crediderunt.* Cantum porrò pastorum suorum similem Orpheo videri postulat Virgil. eclog. 8. *Pastorum Musam Damonis & Alphesibœi*, &c.

145. VT SAT. IMPVLS. TENT. P. CHORD. &c.] Binis versibus eleganter fidicinum morem expressit,

qui

qui priusquam canant, chordarum sonum pollice & indice iunctis explorant, & sonos diuersos in harmoniam redigunt.

148. A IOVE MVSA PARENS, &c.] Calliopen matrem, ad Iouis laudes primùm omnium modulandas inuocat, quas tamen non nisi breuissimè perstringit, memorata eius summa potentia & victoria contra gigantes, cum excusatione, quia sæpe aliàs eum laudarit. Sic eclog. 3. *Ab Ioue principium, Musæ, Iouis omnia plena.* Et Horat. ode 12. l. 1.

Quid priùs dicam solitis parentum
Laudibus? qui res hominum ac deorum,
Qui mare & terras, varijsq; mundum
Temperat horis.
Vnde nec maius generatur ipso:
Nec viget quidquam simile, aut secundum.

CEDVNT IOVIS OMNIA REGNO] solus ipse pater omnipotens. Horat. ode 1. l. 3.

Regum timendorum in proprios greges,
Reges in ipsos imperium est Iouis,
Clari giganteo triumpho
Cuncta supercilio mouentis.

De Iouis regno lege disputationem Lactantij libr. 1. cap. 11.

150. PLECTRO GRAVIORE] Plectrum grauius, aut leuius pro materia dicitur. Bellum gigantæum grauius est his, quæ nunc canturus est leuiore lyra.

151. SPARSAQ. PHLEGRÆIS VICT. FVLM. CAMP.] De cælo à gigantibus occupato satis locuti sumus lib. 1. ad illum locum:

Neue foret terris securior arduus æther,
Affectasse ferunt regnum cæleste gigantes.

De eodem bello Natal. libr. 6. cap. 21. In *Phlegræis campis* rem patratam poëtæ tradunt: sed ij campi ab alijs in alia regione constituuntur, in Græcia, in Macedonia, in Thessalia, in Campania. Propert. l. 1. eleg. 20. *Siue gigantæa spatiabere litoris ora.* Câpum Phlegræum iuxta Cumas intelligit. *Phlegræos Iouis Enceladiq; tumultus* vocat idem eleg. 1. lib. 2.

161. TE QVOQ. AMYCLID. P. IN ÆT. PHOEB.] Vt Iupiter Ganymedem suum transtulit in cælum, sic fecisset tibi Apollo, Hyacinthe Amyclæe (patronymicum posuit pro possessiuo, fuit enim natus Amyclis, vrbe Laconiæ. Quam cùm condiderit Amyclas Hyacinthi pater, vt scriptum est à Pausania in Laconicis, dicere hoc nihil est necesse) nisi tristia fata interuenientia consilium eius reddidissent irritum. In caussa fuit Zephyri zelotypia; nam & hic puerum illum amauit. Palæphatum adi.

164. QVA LICET ÆTAR. TAMEN ES, &c.] non es adeptus æternitatem, qualem Ganymedes; sed qualem potuisti, in florem mutatus, ac verno tempore exoriens, dum sol Arietis signum ingreditur.

167. ORBE IN MEDIO POSITI CAR. &c.] Hyacinthi caussa Phœbus Delphos, vbi responsa dat, Phocidis vrbem, terrarum vmbilicum deserens, ad fluuium Eurotan, & Spartam vrbem frequenter venit. In carmine libero:

Pallas Cecropias tuetur arces,
Delphos Pythius orbis vmbilicum.

Vide Rhodigin. lib. 15. c. 20. Medium mundi Delphos statuunt item Claudian. Euripides, Pindarus, Sophocles, alij.

169. IMMVNITAMQ. SPARTEN] Spartani vrbem suam muris munitionis gratia circundandam non

A censuerunt; sufficere sibi armatam iuuentutem suam ad defensionem arbitrantes. Plutarch. in Apophthegm. Lacon. & in Suasoriis Seneca Rhetor. Quorum iudicium quale fuerit, considerauimus dialogo 6. secunda parte tertii Volum.

170. NEC CITHARÆ, NEC SVNT, &c.] Explicat pluribus seruiturem, quam Hyacintho Phœbus seruire voluit, & studia item pueri. Exercent quandam tyrannidem formosi, & tacita quadam vi, vt magnes ferrum, omnes ad se diligendum trahunt. Ac bene Tibull. eleg. 8. lib. 1. *Forma nihil magicis vtitur auxilijs.* Locus similis est infrà de Venere & Adonide: *Capta viri formâ, non iam Cytherea curat Littora*, &c.

171. IMMEMOR IPSE SVI] Se *deum* esse, præterea *vatem & medicum* non recordabatur, quem seruilia hæc opera minimè deceant. Lib. 2. *Haud bene conueniunt, nec in vna sede morantur Maiestas & amor.*

B 173. LONGA ALIT ASSVETVO. FLAMMAS] Amabat, quia consueuerat. In eadem re, amore scilicet, vsus est alia translatione Virgil. 4. Æneid. *Vulnus alit venis.*

174. IAMQ. FERE MED. TIT. VENIENT. &c.] ferme erat meridies: tunc enim sol est medius inter præteritam & futuram noctem.

175. SPATIOQ. PARI DIST. A B.] [illegible]

176. CORPORA VESTE LEVANT] Discum lusuri Apollo & Hyacinthus, quò essent expeditiores, exuunt vestes, quemadmodum & in cæteris ludis gymnicis fiebat, qui & inde nomen ducunt. γυμνὸς enim *nudus*.

ET SVCCO PING. OLIVÆ SPLENDESCVNT] De vsu olei, seu vnctionis in palæstra, diximus lib. 9. in lucta Acheloi & Herculis.

C 177. LATIQ. INEVNT CERTAM DISCI] Quid fuerit *discus* docet Mercurial. de arte Gymnast. lib. 2. cap. 12. & de eius exercitationis, δισκοβολίας inquam, effectibus & vtilitatibus libr. 5. cap. 10. Horat. ode 8. lib. 1. *Sæpe disco, sæpe trans finem iaculo nobilis expedito.* Vbi Lambin. ex Eustath. Erat discus aut æneus, aut ferreus, aut etiam lapideus; qui cùm medius esset loro, seu amento circumnexus, non modò viribus & lacertis, verùm etiam arte quadam adhibita ita in sublime iaciebatur, vt infrà certos fines decideret.

178. AERIAS LIBRAB. IN AVRAS] Et alibi sic locutus est, quomodo & Lucretius; cùm tamen non sint auræ aliæ, quàm aëriæ.

179. ET OPPOSIT. DISIECIT POND. NVBES] quia latus discus, ideò etiam grauis, & ideò pondere D disiecit nubes. Sed est ὑπερβολικώτερον, non enim tam altè illum vibrauit, vt nubes quoq; discuteret.

180. DECIDIT IN SOLID. L. POST TEMP. TERR.] Et hoc ὑπερβολικῶς. Vnum ex altero sequitur. Si enim tam altè ascendit ex iactu discus, necesse etiam fuit tardè admodum descendere. Quanquam grauiora leuioribus velociùs descendunt. Omne siquidem graue natura deorsum, sicut leue sursum fertur.

181. ET EXHIB. IVNCT. C. VIRIB. ART.] virium fuit, quod pænè nubes tangebat: artis autem, quòd pulchrè in gyrum contorquebatur in aëre, & aptissimè in terram ferebatur discus.

182. PROTIN. IMPRVD. ACTVSQ. CVPID.] Occasio præbita Zephyro, puerum, seu adolescentem à se alienatorem vita mulctandi.

183. TOLLERE TÆNARIO. ORB. PROPERAB.] Lacon, Tænarus enim Laconiæ promontorium. Vides formam disci rotundam fuisse? A

184. DVRA REPERCVSSO, &c.] Discum hunc dura tellus cum aëre repercusso subiecit in tuos vultus, Hyacinthe. Id est decidens in humum discus, & subsiliens eius duritia, flante & impellente Zephyro, insiluit in vultum tuum, Hyacinthe.

185. EX PALLVIT ÆQVE Q. PVER IPSE D.] Quòd puer inflictu disci expalluit, repentinus atque improuisus & dolor & timor vitæ amittendæ fecit, quam & amisit. Quòd autem Phœbus perinde expalluit, amor fecit.

186. COLLAPSOSQ. EXCIPIT ARTVS, &c.] Narratur sedula cura, quam moribundo adhibuit Phœbus, sed incassum.

188. ANIMAM FVGIENT. SVSTINET] Bellè dictum. Quid aliud faciunt medici herbis & medicamentis suis propemodum desperatis iam ægrotis admouendis, nisi quòd animas fugientes, & corporibus elabi volentes sustinent & remorantur aliquandiu? B

189. NIL PROSVNT ARTES, &c.] Non medicum modò, sed & medicinæ repertorem se prædicat l. 1. *Inuentum medicina meum est*, &c. Ibidem de morbo, quem animo patiebatur:

Heu mihi, quod nullis amor est medicabilis herbis;
Nec prosunt domino, quæ prosunt omnibus, artes.

Iupiter quoque de perdendo humano genere cum dijs consultans l. 1. *Sed enim immedicabile vulnus Ense recidendum est*. De vulnere Æneæ, quod Iapis medicus curare nequiuit, & tandem curauit Venus: *Nulla viam fortuna regit, nihil auctor Apollo subuenit*, 12. Æneid. C

190. VT SI QVIS VIOLAS, RIGVOQ. PAPAVER. &c.] Similitudinem hanc è penu Maroniano deprompram nónne vides? Illud autem: *Demisere caput, pluuia*, &c. duobus carminibus, pro ingenua sibi orationis copia extulit. Maro enim de Euryalo adolescente, iam animam exspirante, lib. 9.

Purpureus veluti cùm flos succisus aratro
Languescit moriens, lassóue papauera collo
Demisere caput, pluuiâ cùm fortè grauantur.

Noster violas addidit, & pro *flore purpureo* posuit *lilia*, vt comparationem efficeret vberiorem, & speciosam ac dulcem magis.

195. HVMEROQ. RECVMBIT] Virgil. ante superiorem comparationem:

Voluitur Euryalus letho, pulchrósq; per artus
It cruor, inq; humeros ceruix collapsa recumbit. D

De interitu Hyacinthi Lucian. quoq; dialogo Mercurij & Apollinis, Palæphatus, Natalis lib 4. Mytholog. cap. 10. Imaginem habes apud Philostratum iuniorem.

196. LÆDERIS OEBALIDE. FRAVD. IVVENTA] τοῦ Apollinis, immaturam adolescentis mortem deplorantis. Exponit casum cum dolore apud Lucianum Mercurio. *Oebalia* vrbs Laconicæ, dicta à conditore suo Oebalo. Iterum patronymicum loco possessiui. Aliam rationem huius appellationis affert Micyllus. Habet porrò mors adolescentium & puerorum plus miserationis, quàm virorum ac senum: illi enim nondum, aut parum adhuc gustasunt viuendi suauitatem. Quam tamen caussam non libenter moriendi Cato apud Cic. conatur refutare.

197. TV MEA CRIMINA VVLNVS] Appositio est, *mea crimina*. Vt lib. 13. *Refer Turnthia tela sagittas*. Ibid. *Videoq; tuum, mea vulnera, pectus*. Mea crimina, quòd vulnus mea culpa accepisti. Immò culpa & scelere Zephyri. Sed hoc iste deus, qui sibi patere dicit quod erit, est, & fuit, planè ignorat, & se purgat.

198. MEA DEXTERA LETH. INSCRIB. T. EST] Mortis tuæ effectrix est mea dextera, qua discum ieci. Illi lethum tuum adscribendum.

200. NISI LVSISSE VOCARI CVLP. P. &c.] Vnde abest voluntas, pareret etiam abesse culpam. Ego verò qui ludere dumtaxat cum eo quem diligebam institui, quid ei mali velle potui?

202. ATQ. VTIN. PRO TE VITAM, &c.] Summè amantium votum, aut pro, aut cum amatis emori. Sic in superioribus Orpheus, nisi de reditu vxoris Eurydices à Plutone impetraret, ei commoriturum profitebatur:

Quòd si fata negant veniam pro coniuge: certum est
Nolle redire mihi: letho gaudete duorum.

Quàm verò insipiens hic deus, qui propter puerilem amorem suam optat immortalitatem exuere, & diuinitatem amittere?

203. QVOD QVON. FATALI LEGE VETAM.] Sicut nobis hominibus fatale est mori; ita dijs fatale nunquam mori; qui proinde *æterni* dicuntur, quamuis more humano nati sint. Inachus in luctu filiæ Ius, lib. 1.

Nec finire licet tantos mihi morte dolores:
Sed nocet esse deum, præclusáq; ianua lethi
Aeternum nostros luctus extendit in æuum.

Æsculapius tamen, quamquam deus, ex singulari prærogatiua credo, semel mori vetitus, non iam, cui mortem prænuntiat Ocyroë Chironis filia l. 2.

204. SEMPER ERIS MECVM, MEMORIQVE, &c.] Quod potest honoris in mortuum conferri, id ei promittit, nempe memoriam perennem, crebram prædicationem, conuersionem in florem pulcherrimum, in quem olim quoque abiturus sit heros fortissimus. Talia Daphnę in laurum mutatæ pollicetur Phœbus lib. 1.

——— At quoniam coniux mea non potes esse,
Arbor eris certe, dixit, mea: semper habebunt
Te coma, te cithara, te nostra laure, pharetra, &c.

Virgil. lib. 9. duobus amicis Euryalo & Niso, nomen inextinctum:

Fortunati ambo, si quid mea carmina possunt,
Nulla dies vnquam memori vos eximet æuo.

206. FLOSQ. NOVVS SCRIPT. GEMIT. &c.] Virg. eclog. 3. *Dic quibus in terris inscripti nomina regum Nascuntur flores?* Vbi Seruius, florem hunc designare primam Hyacinthi literam, ὺ videlicet. Sed Ouid. ait hîc scripto testatum gemitus suos. Nota gemitus non est ὺ, sed *ai*. Ergo hanc diphthongum, non illam vocalem habebit.

208. ADDAT IN H. FLOR. FOLIOQ. &c.] Aiax Telamonis F. libr. 13. cum Vlysse in iudicio pro armis Achilleis decertans, vincitur, & in gladium incumbit:

——— Rubefactáq; sanguine tellus,
Purpureum viridi genuit de cespite florem,
Qui priùs Oebalio fuerat de vulnere natus.
Littera communis medijs pueroq; viroq;
Inscripta est folijs: hæc nominis, illa querelæ.

Littera illa, seu syllaba est *ai*, quam in eo flore dis-

curren-

currentes venæ efficiunt. Et hæc eadem & gemitus Apollinei, & ruinum nominis *Aiacu* est, qui græcè *αἶαι*.

209. VERBO MEMOR. APOLLIN. ORE] respondit enim euentus vaticinio.

210. ECCE CRVOR QVI FVSVS HVMI, &c.] non rorum corpus Hyacinthi & Atacis, sed eorum tantummodo sanguis in florem concessit.

211. TYRIOQVE NITENT. OSTRO FLOS ORIT.] Claudianus vbi agit de lectis floribus à Proserpina & comitibus, Hyacinthum & Narcissum bellè inter se comparat lib. 1.

212. FORMAMQ. CAPIT QVAM LILIA, &c.] Perspicuè indicat speciem, seu formam huius floris esse lilij, sed purpurei. Purpureus color his, subaudi *Hyacinthus*. Aut est enallage numeri, pluralis pro singulari, *his*, pro huic. Et poterat scribere. *Purpureus color huic, argenteus esset in illo*. Verùm inconcinniùs. Ob elegantiam floris huius olim pulcherrimi quique pueri vocabantur *Hyacinthi*, sicut etiam à Narcisso *Narcissi*. Vide Carolum Paschalium Coronarum lib. 3. cap. 10.

215. ET AI AI FLOS HAB. INSCRIPT.] In vulgatis exemplaribus, *& bya*, quod repugnat præcedentibus, corruptèque & legitur, & scribitur, cùm scribendum, & legendū sit *αι αι*, quæ respondent Græcis *αἰ αἰ*. Particulæ sunt lamentantium, vt liquet ex Tragœdiis. Quod igitur sua manu ita inscripsit, honoris accessio fuit. Plin. lib. 21. c. 11. *Ita in hoc flore discurrere venas*, inquit, *vt Græcarum litterarum figura αι legatur inscripta*. Porrò illud Maronis, eclog. 3. *Dic quibus in terris inscripti nomina regum Nascantur flores*, ad Aiacem, non ad Hyacinthum pertinet. Vocat autem *flebiles figuras* Claudian. in 2. vbi Paschalius scribentes *bya* refutat.

217. NEC GEMVISSE PVD. SPARTEN HYACINTHON, &c.] Vtroque modo legitur, *gemuisse*, & *genuisse*. Si posteriore modo legas, quærimus cur igitur *Amyclides* dictus ab Amyclis, si Spartanus erat? an vt in personis, sic etiam in locis, & vrbibus potuit hîc fieri hypallage? Mea sententia aptius est *gemuisse*, & consentiunt verba sequentia versus quinti, vbi affirmat ex contrario, Amathuntem noluisse genuisse Propœtidas. Annuam ergo ei & funebrem cærimoniam institutam, festa inquam Hyacinthia, natum apud se talem adolescentem gloriantes ac triumphantes.

220. FOECVNDAM AMATHVNTA METALLIS] Vrbs Cypri Amathus, vbi effoditur æs magna copia. Vsus est nomine generis pro specie.

221. AN GENVISSE VELIT PROPOETID.] Amathus doluit vehementer, ortas apud se Propœtidas, propter impietatem earum. Ausæ sunt enim negare, Venerem esse deam: cuius ira factum, vt corpora sua vulgarent, & tandem in lapides obdurescerent.

222. GEMINO QVONDAM QVIB. ASPERA CORNV, &c.] Admirabiliter nectit tabulam fabulæ, & occasionem huius texturæ inuenit facillimè. Sed antequam narret, cur Amathus sibi dedecori ducat Propœtidas, de *Cerastis* narrat, & quare hoc illis nomen inditum, caussam exponit, à geminis scilicet *cornibus* in fronte.

224. ANTE FORES HORVM STAB. IOVIS, &c.] Fuerunt & Cerastæ Cyprij, ante quorum domos visebatur ara Iouis hospitalis, *ξενίου*. Sed res à nomine discrepabat plurimum. Non enim ad eam aram Ioui pro hospitibus hostias cædebant, sed homines aduenas illi mactabant.

228. SACRIS OFFENSA NEFANDIS, &c.] Adeò offensa fuit sceleſtissimis istis sacris Venus, vt de dilecta sibi Cypro deserenda cogitaret.

229. OPHIVSIAQVE ARVA] Cur Cyprum à serpentibus vocet *Ophiusiam*, rationem inuenire Micyllus non potest, & putat esse *μνημονικὸν ἁμάρτημα*. Nec ego magnopere in hoc laborādū existimo.

230. SED QVID LOCA GRATA, QVID VRB. PECCA. &c.] Qui peccauit, ille puniatur. Non peccat locus, cur ego desertam locum mihi sacrum? Sacra enim Cyprus Veneri, & multa illi templa ibidem diuersis locis condita, vt custodi ac dominæ. Quare & *Paphia, Amathusia, Idalia, Gnidia* nominata à Cypri oppidis; maximè autem *Paphia*, vbi singulari cærimonia colebatur. Vnde & 1. Æneid.

Ipsa Paphum sublimis abit, sedesq; reuisit
Læta suas, vbi templum illi, centumq; Sabæo
Thure calent aræ, sertisq; recentibus halant.

232. EXILIO POEN. POTIVS GENS IMPIA, &c.] Triplicitet puniri posse populum sceleratum hunc affirmat: vel exilio, vel morte, vel modo quodam & pœna media inter necem & exilium, quem mox declarat, versa scilicet in alia figura.

235. AD CORNVA VVLT. FLEXIT] Dum deliberat secum, quo pacto illos transformet, subitò cornutos aspicit. Cornua illis relinquenda decernit. Veruntamen quò reliquū corpus cum capite cornuto congrueret, ipsum in formā bouis conuertit.

238 SVNT TAMEN OBSCENAE VEN. PROPOETID.] ad interruptam Propœtidum fabulam regreditur, ac primùm earū peccatū, deinde supplicium aperit.

241. VTQ. PVD. CESSIT, SANGVISQ. &c.] Postquam verecundiæ fines semel transierunt, & rubore perfundi earum vultus desierunt. Qui non erubescunt, eorum sanguis videtur induruisse: siquidem rubor ille verecundantium non aliud est quàm sanguinis diffusio per vultum.

242. IN RIGID. P. SILICEM DISCRIM. VERSAE] inter viuas, & postea in saxum mutatas, exiguum erat discrimē; ita sibimet similes adhuc apparebāt.

243. AEVVM PER CRIMINA AGENTES] corpore quæstum facientes multis annis.

244. OFFENSVS VITIIS] vitiis Propœtidum, libidinibus earum, quibus se immerserant, & aliis, quibus pro natura muliebri laborabant.

QVAE PLVRIMA MENTI FAEMIN. NATVRA DEDIT] Fœmināam, vtpote mollem natura, subiectam esse perturbationibus animi vehementer, ac difficilè sibi posse imperare, norunt omnes. Itaq; haūd mirum, si generatim dicatur, vitiosas esse mulieres. Et sanè multa de iis mala prædicat Ecclesiasticus cap. 25. & 26. In monostichis:

Θησαυρός ἐστι τῶν κακῶν κακὴ γυνή.
Thesaurus est omnis mali mala fœmina.

245. SINE CONIVGE CAELEBS VIVEBAT] Idem dicit statim sequentibus. Qui enim consorte thalami caret, is vtique cælebs & sine coniuge viuit. Et dicitur *Cælebs*, quasi vitam cælestem, seu cælitibus dignam agitans. Qui ergo, quamuis vxoris ootitiam non habens, tamen Veneri operatur, num appellabitur cælebs? Certè haud propriè: nam scortatorum vita multo minùs, quàm coniugio copulatorum, cælestis est.

Atalantam Schœnei filiam, forma excellentem, oraculum vetuit nubere. Tamen ne proci contemni viderentur, conditionem siue pater, siue ipsa proposuit, eius se futuram, à quo pedum cursu, quo impensissimè valebat, superata foret: victus autem necaretur. Hippomenes conditionem subit; à Venere tria poma accipit, quibus in cursura proiectis virginem ea colligentem remoretur. Victor Atalantæ coniugio potitur.

V. *Forsitan audieris aliquam certamine cursus*
Veloces superasse viros: non fabula rumor
Ille fuit: superabat enim. nec dicere posses
Laude pedum, formæne bono præstantior esset.
Scitanti, deus, huic de coniuge, Coniuge, dixit,
Nil opus est, Atalanta, tibi: fuge coniugis vsum.
Nec tamen effugies; téque ipsa viua carebis.
Territa sorte dei per opacas innuba syluas
Viuit: & instantem turbam violenta procorum
Conditione fugat: Nec sum potienda nisi, inquit,
Victa priùs cursu: pedibus contendite mecum:
Præmia veloci coniux thalamique dabuntur:
Mors pretium tardis. ea lex certaminis esto,
Illa quidem immitis: SED TANTA POTENTIA FORMÆ EST.
Venit ad hanc legem temeraria turba procorum.
Sederat Hippomenes cursus spectator iniqui:
Et petitur cuiquam per tanta pericula coniux?
Dixerat: ac nimios iuuenum damnarat amores.
Vt faciem, & posito corpus velamine vidit,
* *Obstupuit: tollénsque manus, Ignoscite, dixit,*
Quos modò culpaui. * *laudando concipit ignem,*
Et, ne quis iuuenum currat velociùs, optat,
Inuidiámque timet. Sed cur certaminis huius
Intentata mihi fortuna relinquitur? inquit.
AVDENTES DEVS IPSE IVVAT. *dum talia secum*
Exigit Hippomenes, passu volat alite virgo.
Quæ quanquam Scythica non segniùs ire sagitta
Aonio visa est iuueni: tamen ille decoris
Mirator magis est; cursus facit ipse decorem:
Aura refert ablata citis talaria plantis:
Tergáque iactantur crines per eburnea, quæque
Poplitibus suberant picto genualia limbo:
Inque puellari corpus candore ruborem
Traxerat: haud aliter, quàm cùm super atria velum

Candida

Candida purpureum similem dat, & inficit vmbra.
Dum notat hæc hospes, decursa nouissima meta est:
Et tegitur festa victrix Atalanta corona.
Dant gemitum victi, pendúntque ex fœdere pœnas.
Non tamen euentu iuuenum deterritus horum
Constitit in medio: vultúque in virgine fixo,
Quid facilem titulum superando quæris inertes?
Mecum confer, ait: seu me fortuna potentem
Fecerit, à tanto non dedignabere vinci:
Namque mihi genitor Megareus, Onchestius illi:
Est Neptunus auus, pronepos ego regis aquarum.
Nec virtus citra genus est: seu vincar, habebis
Hippomene victo magnum & memorabile nomen.
Talia dicentem molli Schœneïa vultu
Aspicit: & dubitat superari, an vincere malit.
Atque ita: Quis deus hunc formosis, dixit, iniquus
Perdere vult? caræque iubet discrimine vitæ
Coniugium petere hoc? non sum me iudice tanti.
Nec forma tangor; poteram tamen hac quoque tangi:
Sed quod adhuc puer est. non me mouet ipse, sed ætas.
Quid? quòd inest virtus, & mens interrita leti?
Quid? quòd ab æquorea numeratur origine quartus?
Quid? quòd amat, tantíque putat connubia nostra,
Vt pereat, si me sors illi dura negarit?
Dum licet, hospes, abi, thalamósque relinque cruentos.
Coniugium crudele meum est. tibi nubere nulla
Nollet, & optari potes à sapiente puella.
Cur tamen est mihi cura tui tot iam antè peremptis?
Viderit: intereat: quoniam tot cæde procorum
Admonitus non est: agitúrque in tædia vitæ.
Occidet hic igitur, voluit quia viuere mecum,
Indignámque necem pretium patietur amoris?
Non erit inuidiæ victoria nostra ferendæ.
Sed non culpa mea est: vtinam desistere velles:
Aut, quoniam es demens, vtinam velocior esses.
Ah quàm virgineus puerili vultus in ore est,
Ah miser Hippomene, nollem tibi visa fuissem.
Viuere dignus eras quòd si fælicior essem,
Nec mihi coniugium fata importuna negarent:
Vnus eras, cum quo sociare cubilia vellem.
Dixerat: vtque rudis, primóque Cupidine tacta,
Quod facit ignorans, amat, & non sentit amorem.
Iam solitos poscunt cursus populúsque, patrésque:
Cùm me sollicita proles Neptunia voce
Inuocat Hippomenes, Cythereáque, comprecor, ausis
Adsit, ait, nostris, & quos dedit adiuuet ignes.
Detulit aura preces ad me non inuida blandas:

Motá-

Motáque sum, fateor, nec opis mora longa dabatur.
Est ager, indigenæ Damasenum nomine dicunt,
Telluris Cypriæ pars optima: quam mihi prisci
Sacrauere senes, templisque accedere dotem
Hanc iussere meis. medio nitet arbor in aruo
Fulua comas, fuluo ramis crepitantibus auro.
Hinc tria fortè mea veniens decerpta ferebam
Aurea poma manu, nullique videnda, nisi ipsi.
Hippomenen adij: docuique quis vsus in illis.
Signa tubæ dederant: cùm carcere pronus vterque
Emicat: & summam celeri pede libat arenam.
Posse putes illos sicco freta radere gressu,
Et segetis canæ stantes percurrere aristas.
Adijciunt animos iuueni clamórque fauórque,
Verbáque dicentûm: Nunc nunc incumbere tempus:
Hippomene propera: nunc viribus vtere totis;
Pelle moram, vinces. dubium Megareius heros
Gaudeat, an magis his virgo Schœnëia dictis.
O quoties cùm iam posset transire, morata est?
Spectatósque diu vultus inuita reliquit?
Aridus à lasso veniebat anhelitus ore:
Metáque erat longè. tum denique de tribus vnum
Fœtibus arboreis proles Neptunia misit.
Obstupuit virgo, nitidique cupidine pomi
Declinat cursus, aurúmque volubile tollit.
Præterit Hippomenes: resonant spectacula plausu.
Jlla moram celeri, cessatáque tempora cursu
Corrigit, atque iterum iuuenem post terga relinquit.
Et rursus pomi iactu remorata secundi
Consequitur, transitque virum. pars vltima cursus
Restabat: Nunc, inquit, ades dea muneris auctor,
Jnque latus campi, quò tardiùs illa rediret,
Jecit ab obliquo nitidum iuueniliter aurum.
An peteret, virgo visa est dubitare. coëgi
Tollere, & adieci sublato pondera malo:
Jmpediique oneris pariter grauitate, moráque.
Néue meus sermo cursu sit tardior ipso,
Prælerita est virgo: duxit sua præmia victor.
Dignáne cui grates ageret? cui turis honorem
Ferret, Adoni, fui? nec grates immemor egit;
Nec mihi tura dedit. subitam conuertor in iram,
Contemptúque dolens ne sim spernenda futuris,
Exemplo caueo, méque ipsam exhortor in ambos.
Templa deûm matri, quæ quondam clarus Echion
Fecerat ex voto, nemorosis abdita syluis
Transibant, & iter longum requiescere suasit.
Luminis exigui fuerat prope templa recessus,

Speluncæ

Speluncæ similis, natiuo pumice tectus,
Religione sacer prisca, quò multa sacerdos
Lignea contulerat veterum simulacra deorum.
Hunc init, & vetito temerat sacraria probro.
Sacra retorserunt oculos, turritáque mater
An Stygia sontes dubitauit mergeret vnda.
Pœna leuis visa est. ergo modò leuia fuluæ
Colla iubæ velant: digiti curuantur in vngues:
Ex humeris armi fiunt, in pectora totum
Pondus abit, summæ cauda verruntur arenæ:
Iram vultus habet. pro verbis murmura reddunt,
Pro thalamis celebrant syluas, aliisque timendi
Dente premunt domito Cybeleïa fræna leones.
Hos tu care mihi, cúmque his genus omne ferarum,
Quod non terga fugæ, sed pugnæ pectora præbet,
Effuge, ne virtus tua sit damnosa duobus.
Illa quidem monuit, iunctisque per aëra cycnis
Carpsit iter; sed stat monitis contraria virtus.
Fortè suem latebris vestigia certa secuti
Exciuere canes, syluisque exire parantem
Fixerat obliquo veniens Cinyreïus ictu.
Protinus excussit pando venabula rostro
Sanguine tincta suo: trepidúmque, & tuta petentem
Trux aper insequitur: totósque sub inguine dentes
Abdidit, & fulua moribundum strauit arena.

560 FORSIT. AVDIER. ALIQVAM, &c.] Poterat audisse Adonis, sed non plenè, & suspicari fabulam metam. Huic suspicioni Venus, suscepta narratione integra occurrit.

CERTAM. CVRSVS VELOC. S. VIROS] Antiquum & sollemne ludi genus cursus. Fœminas autem cum viris cursu decertasse, non leges, nisi fortè de Lacænis virginibus, quę institoro Lycorgi in Gymnasio lucta, cursu, disco iaciendo exercebátur, qòd robustiores euaderent, filiósque non imbecilles generarent. De iisdem Cic. 2. Tusculana: *Illi autem* (Lacedæmones) *voluerunt nihil horum esse simile apud Lacænas virgines quibus magis palæstra, Eurotas, sol, puluis, labor in studio est, quàm fertilitas barbara.* Plato quoque in 5. de Repub. fœminas gymnastica exerceri iubet.

561. VELO. ES VIROS] Agrætius Grammar. *Velocitas*, inquit, pedum & corporum; *celeritas* animorum atq; factorum. Immò *velocitas*, corporis celeritas appellatur. Cicero Tuscul. 4. *Quæ eadem ingenij etiam laus habetur, propter animi multarum rerum breui tempore percursionem.* Vides igitur de animo celeritatem translatè, de corpore autem propriè dici? cuius testimonia complura liceret afferre ex eodem Tullio. Velocitas quibusdam est corporis, & pedum agilitas & leuitas. Pernicitas, quæ cum niso & conatu tendit, vt in auibus, quarum alæ perniсes.

NON FAL. RVMOR ILLA FVIT] Rumores plerumque sunt falsi. Est autem *rumor* sermo quidam, A sine vllo auctore certo dispersus. *Fama* communis quædam, & consentiens opinio, & tanquam publicum ciuitatis testimonium. Cicero ad Cassium: *Quotidie quæ volumus audimus: sed adhuc sine capite, sine auctore, rumore nuntio.* Liuius lib. 45. *Rumores temere, sine vllis auctoribus orti, falsis vera miscebant.* Ex Auson. Popma, de different. verbor. lib. 2.

563. LAVDE PED. FORMÆ NE BONO, &c.] Difficilè statuisses vtro præstaret, velocitate (hæc enim est laus pedum) an pulchritudine, cùm in ambobus excelleret; hęc supra omnes fœminas: illa suprà omnes viros. Nam quòd illam Hippomenes anteuertit, dolus Veneris hoc egit.

564. SCITANTI DEVS HVIC DE CONIVGE] B quę aut qualem esset nactura virum percunctanti.

565. CONIVGE NIL OPVS E. AT. TIBI &c.] Dissuadet Apollo Atalantæ coniugium, vt inutile, vel perniciosum etiam.

566. TE Q. IPSA VIVA CAREBIS] Nam cùm postea in loco Cybelę dicato immisso à Venere intempestiuo ardore (irascebatur enim Hippomeni, qui per ipsam adeptus Atalantam, ingratus extiterat) coniugialia secreta tractassent, offensa dea in leones conuersi sunt. Hoc modo se ipsa adhuc viua caruit, quia homo esse desijt, vita superstite.

567. TERRITA SORTE DEI, &c.] Docet quid accepto hoc responso fecerit. Consortium humanum & nuptias fugiens in syluis degebat. Cùm instarent proci, lege durissima eos a se repellebat.

569. NEC SVM POTIENDA, NISI, &c.] Conditio, seu

ſeu lex hæc eſt. Qui me curſu ſuperauerit, me ducat: quem ergo ſuperauero, moriatur, à me interfectus.

573 ILLA QVIDEM IMMITIS] Agitur enim de vita, quæ ſemel amiſſa non redit, & nihil ea dulcius.

SED TANTA POTENT. FORMÆ EST] quanta ſcilicet maior nulla: vt non mirentur procos tam immitem & crudelem legem non recuſaſſe. Forma muliebri ferrum & ignem vinci, dicit Anacreon. A muliere affirmant diuinæ litteræ proſtratos eſſe fortiſſimos. Copioſum daretur eſſe in hoc argumento: ſed res non poſtulat.

575. CVRSVS INIQVI] Quia lex & conditio crudelis. Sedebat ergò ſpectaturus, & admirans eorum iuuenum temeritatem Hippomenes.

578. VT FACIEM ET POSIT. CORP. VEL AM. VIDIT] nondum enim viderat. Ad curſum porrò vt B eſſet expedita, ponere veſtem neceſſe habuit.

580. TOLLENSQ. MAN. IGNOSCITE, &c.] Geſtus veniam petentium, manus tollere.

581. QVOS MODO CVLPAVI] vt inconſideratos & vitæ ſuæ prodigos.

582. LAVDANDO CONCIPIT IGNEM] Dum laudat virginem, vt tanta mercede non indignam, ipſemet eius adipiſcendæ amore incaleſcit. Res egregiæ, & animis gratæ, dum commendantur, ſe ipſæ magis nobis commendant, fiuntque amabiliores.

583. NE QVIS IVVEN. CVRRAT VELOCIVS OPT.] ne ſcilicet ſibi ſponſam hanc præripiat victoria ſua. Deſiderat neminem illi præcurrere.

584. INVIDIAMQ. TIMET] timet, ne qua inuidia cæterorum procorum, impediatur, quo minùs optatum conſequatur. Patet enim latè hoc vitium, C & omnes ſibi meliùs eſſe cupiunt, quàm alteri.

SED CVR CERTAM HVIVS INTENT. &c.] Decernit currendo fortunam tentare, & ſperat victoriam ex audacia, iuxta commune verbum, *fortes fortuna adiuuat.*

586. DVM TALIA SECVM EXIGIT] ſecum reputat, animo tractat, volutat.

587. PASSV VOLAT ALITE VIRGO] *paſſum alitem* ſeu volantem appellat celeritatem curſus. Lepidè. Nam & alioqui ſcriptoribus vſitatum videmus, volare, ſeu aduolare pro currere, ſeu accurrere.

588. SCYTHICA NON SEGNIVS IRE SAGITTA] Currentis impetum, (quâ inſani) & velocitatem cum ſagitta, nam, ſtella comparat Seneca Thebaid. D

Vadit furenti ſimilis, atque etiam furit:
Sagitta qualis Parthica velox manu
Excuſſa fertur: qualis inſano ratis
Premente vento rapitur. aut qualis cadit,
Delapſa cælo ſtella, cùm ſtringens polum
Rectam citatis ignibus rumpit viam.

589. AONIO IVVENI] Bœotico. Aonia enim pars Bœotiæ & per partem ſæpe totum intelligendum.

TAMEN ILLE DECORIS MIRAT. MAGIS, &c.] ſuprà aiebat, dubium eſſe, pedum laude, an formæ bono præſtantior eſſet. Hic formam celeritati eius anteponit. Addebat nimirum aliquid ad decorem ipſe curſus, ad bonitatem puta coloris, quæ eſt pars pulchritudinis. Præterea ex alijs rebus quæ in procurrente demum apparebant.

591. AVRA REFERT ABLAT. CITIS TALAR. PLANT.] reflat, retrorſum agit, retro fert aura talaA ria, alligata citis plantis, hoc eſt imis pedibus concitatiſſimè currentis.

592. TERGAQ. IACTANT. CRIN. PER EBVRNEA] Nihil ebore candidius. Quare candidiſſima quæ ſunt, poëtis *eburnea* dicuntur. Currentibus fæminis crines retro diffundi quid mirum, cùm ſint tam promiſſi? Virgil. 1. Æneid. *Dederatq́ comam diffundere ventis.*

593. QVÆQ. POPLITIBVS SVBER. P. GENVAL. LIMBO] Certum eſt, genuum, ſeu potiùs crurum tegmina, ſeu honeſtamenta vocari *genualia* hoc loco: dicit enim ſub poplitibus eſſe. Per *limbum pictum* cape ſegmentum, quod oram genualium ambibat, colore elegans.

595. HAVD ALITER QVAM CVM SVP. ATRIA, &c.] Talis rubor fuit in corpore Atalantæ candiB do, qualis cernitur in atrio, cùm purpureum tapetum ſuſpenſum, vmbram quandam rubentem in parietem albatum iacit. Neſcio an vlla comparatione meliùs colorem quem voluit, & quem facilè omnes concipimus, declarare potuiſſet.

597. DECVRSA NOVISSIMA META EST] ad metam curriculi ventum eſt.

599. DANT GEMIT. VICTI, PENDVNTQVE, &c.] Plures ergo cum ea cucurrerunt, qui ex pactis conuentis illa interemit, aut interimi iuſſit.

600 NEC TAM. EVENT. IVVEN &c.] Quanquam ante oculos ſuos trucidarentur curſores iſti ab Atalanta victi, non tamen mutauit ſententiam Hippomenes. Etiam licèt ſit cum ea côcertare ſtatuit.

601. VVLTVQ. IN VIRGINE FIXO] Virg. 12 *Fixitq́, in virgine vultus.*

602. QVID FACIL. TITVL. SVPER. QVÆRIS INERTES?] Inertes & imbelles ſuperantur. Itaq; titulus talis victoriæ facilis eſt. C μεγαλυγορία hominis ſibi præfidentis.

603. MECVM CONFER] mecum decerta curſu. Mecum, non quidem manus, ſed pedes confer: ſubaudienda enim hæc vox.

SEV ME FO. T. P[...] T. FECERIT] Prior pars disiunctionis, altera quinto verſu ſequitur. Seu ergo te vincam, nô erit tibi dedecori tantus victor: ſum enim Neptuni pronepos. Lib. 5. *Feres ſolatia mortis ad vmbras A tanto cecidiſſe viro.* Fortuna faciet illum potentem, ſi voti compotem, & victorem fecerit.

607. NEC VIRTVS CITRA GENVS EST] non ſum virtute, quàm genere ignobilior. Maioribus meis non ſum dedecori.

D SEV VINCAR, HABEB. HIPPOMEN. VICTO, &c.] Altera pars disiunctionis. A magnis & illuſtribus vinci, non caret gloria: ſicut ab obſcuris & abiectis affert ignominiam. 2. Æneid. *Namq́, etſi nullum memorabile nomen Fæminea in pœna eſt, nec habet victoria laudem.*

609. MOLLI VVLTV ASPICIT] nam & ipſe Hippomenes non erat deformis. Quare quamuis magna loquentem, & ſibi præfidentem, tamen blandis oculis intuebatur virgo Schœneia.

611. QVIS DEVS HVNC FORMOSIS, &c.] Placido vultui reſpondet placida oratio. Sed ea mentis fuit, non vocis, eſtque talis deliberatio, qualis Medeæ, Althææ, Scyllæ, &c. Vult enim ſpatium cum illo decurrere, quia ipſe omnino vult. Iterum, non vult, quia tam elegantem iuuenem miſeratur, vitaque & thalamo ſuo dignum reputat. In deos etiam mala ſua, vt auctores & cauſſas, referebant.

Putat

Recurre ad superiora, duodecim paginas praeteritis

A

[illegible] mihi, miseris cælestia numina parcunt:
Nec semper læsis & sine fine premunt.

[illegible]CCHVS PE[illegible]SSE [illegible]NT. RESTIT.] in [illegible] statum reducit.

136. FATIQ. FI[illegible] [illegible]. MVN. SOLVIT] Facit irritum munus quod dederat ei, ob fidem quam sibi facto præ[illegible]terat Midas; eo nempe facto, quo Silenum à rusticis Phrygibus captum, ac sibi deditum restituit.

138. AD MAGN. VICIN. SARDIB. AMNEM, &c.] *Sardes* vrbs Lydiæ celebris, per cuius agrum, & iuxta Sardes (Herodoto lib. 5 per medium forum Sardium) ex Tmolo monte oriens *Pactolus* decurrit. Ad caput fluminis huius sursum versus eum mittit: verticem erumpentibus è terra vndis subdere, atque ita cum corpore crimen auaritiæ suæ abluere iubet. Sacras habebant fontium & fluminum origines. Horat. od. 1. lib. 1 *Viridi membra sub arbuto Stratus, nunc ad aquæ lene caput sacræ.* Virgil. 4. Georg. *[illegible] ad extremi sacrum caput astitit amnis.* Vult ergo Midam aqua sacra expiari. Quanquam & cuiuis aquæ vim expiatricē solerent attribuere.

139 PER QVGVM RIPÆ] Per marginem ripæ.

143. VIS [illegible]VRIA TINXIT FLVMEN] Fluuii auriferi sunt, poëtarum carminibus nobilitati, *Tagus* in Hispania, *Pactolus* in Lydia, *Hermus* in Asia. Alii quidem præterea, sed minùs nuti hac quidem de re, vt *Padus* in Italia, *Hebrus* in Thracia. *Ganges* in India, quos nominat Plin. lib. 33. cap. 4. De *Pactolo* Horat. ode 11. Epod.

Sis pecore, & diues multa tellure licebit,
Tibiq́; Pactolus fluas.

Vide Prouerb. *Pactoli opes.* De *Tago* noster lib. 2.

B *Quodq́; suo Tagus amne vehit fluit ignibus aurum.*

144 ET HVMANO DE CORP. CESSIT IN AMNEM] Quòd ramenta auri vehat, hæc caussa est poëtis scilicet; veram enim Physiologi prodent.

145. NVNC QVOQ. IAM VETERIS, &c.] non solùm flumen inde aureis arenis est nobile, verùm etiam agri ipsi, extractis à Mida glebis, & in aurum transeuntibus, quasi inde percepto & per venas transmisso semine: auro rigentes & pallentes glebas ostentant vsque hodie, vt litteris est proditum. Fides penes auctorem esto.

Pertæsus opum Midas in syluam abit, æquè rudis & bardus vt antea. Pan de cantu fistulæ se circumspiciens Apollinē prouocat. Tmoli montis deus iudex assumitur, & cum omnium præterquam Midæ consensu palmam dat Apollini. Cuius stoliditas vt patescat omnibus, aures illi asininæ fiunt, quas tiara celare studet. Tonsor re animaduersa, id scrobi effossæ immurmurat, terramq́ue rursus ingerit. Inde crescentes arundines, dum maturæ iam vento agitantur, susurris verba referunt, & arcanum detegunt.

ILle perosus opes, syluas & rura colebat, IV.
Panáque montanis habitantem semper in antris.
Pingue sed ingenium mansit: nocituráque vt antè,
Rursus erant domino stolidæ præcordia mentis.
Nam freta prospiciens latè riget arduus alto
Tmolus in ascensu: cliuóque extensus vtroque
Sardibus hinc, illinc paruis finitur Hypæpis.
Pan ibi dum teneris iactat sua carmina nymphis,
Et leue cerata modulatur arundine carmen,
Ausus Apollineos præ se contemnere cantus,
Iudice sub Tmolo certamen venit ad impar.
Monte suo senior iudex consedit, & aures
Liberat arboribus. Quercu coma cærula tantùm
Cingitur, & pendent circum caua tempora glandes.
Isque deum pecoris spectans, In iudice, dixit,
Nulla mora est. calamis agrestibus insonat ille,

92. VINCTVMQVE CORONIS AD REG. DVX.] A Potantibus & compotantibus sollemne fuit coronis floreis capita reuincire apud Græcos & Latinos. Exempla sunt crebra in Horat. Testis & Lucret. lib. 3.

Hoc etiam faciunt vbi discubuere, tenentq́,
Pocula sæpe homines, & inumbrant ora coronis.

Anacreon, in militia potoria exercitatus, sæpe *coronas* & vinum coniungit. E floribus autem maximi facit, & aliquoties mirificè laudat rosam. Cur in conuiualem lætitiam admissæ è floribus nexæ *corollæ*, docet Rhodigin. libr. 27. cap. 26. Verùm hîc Ouidij mens est quæ Virgilij eclog. 6. de Satyris, dormientem Silenum opprimentibus, *Iniiciunt ipsis ex vincula sertis*, vt ijsdem quibus coronatus erat sertis, vinctum à rusticis ad Midam regem adductum sciamus. Meminit & Plutarchus Consolat. ad Apollon. huius fabulæ, docetque, Semideos non nisi vinctos vaticinari solitos, vt Proteum in 4. Georg. Aristæo, Faunum & Picum 3. Fastor. Numæ, & hic Silenum Midæ, Cupidinem quoque siue Amorem coronis ligari à Musis apud Anacreontem, obseruat Lud. Cerdius Commentar. in Georg.

93. CVI THRAC. ORPH. ORG. TRADID. C. CECROPIO EVMOLPO] Orpheus Midam orgiorum rationem docuit, & mysterijs illis initiauit. Suum præterea discipulum & sacerdotem Eumolpum, Atheniensem illi donauit. De duobus Eumolpis fusè Micyll. in Addit. Midam sacrorum sollemnibus ab Orpheo initiatum, Phrygiam religionibus impleuisse Iustinus lib. 11. memoriæ prodidit.

95. QVI SIMVL AGNOVIT SOCIVM, &c.] vt primùm agnouit Midas Silenum, in colendo Baccho socium atque comitem, decem dies in omni lætitia festos transegit: adeò gratus illi hospes hic fuit. Vel ideo socium & comitem sacrorum, quia cum Baccho, vt magister eius, coli soleat, & sit eorundem honorum particeps.

98. IAM STELLAR. SVBLIM. COEG. AGM. &c.] Elapsis diebus denis, secuta nox est. Finita nocte Lucifer vndecimum diem stellis coactis aperuit. Lib. 2. *Diffugiunt stellæ, quarum agmina cogit Lucifer.* Placet magis, translationem esse à re pastoritia & pastoribus, quàm, vt Delrius putat, à re militari. B Eclog. 3. *Tityre coge pecus.* Stat. 6. Thebaid. similiter: *Roscida iam nouies cælo dimiserat astra.*

99. LVCIFER VNDECIMVS] Dictum, vt *tres soles*, pro tres dies. Quanquam & synecdoche inclusa est. Non enim Lucifer toto die cernitur. Proper. lib. 2. eleg. 19. *Venturum paucis me tibi luciferis.*

LYDOS CVM LAT. INAG. REX VENIT] Non ergo veniens in Lydiam cum cohorte sua Bacchus, eum inuenit.

100. ET IVVENI SILEN. REDDIT ALVMNO] Bacchus imberbis semper, & iuuenis fingitur, cuius nutritor & magister Silenus. Affecit eum ergo Midas præclaro munere, cum hunc senem ei donauit.

Bacchus gratum se cupiens exhibere, Midam optare munus quodcunque iubet. Homo auarus & inconsideratus optat in aurum verti quidquid contigerit. Vertitur etiam cibus & potus. Iam igitur fame & siti propemodum emoriens, stultitiæ suæ veniam petit, & restitutionem rogat. Mittitur ad fontes Pactoli, ablutum ibidem caput & corpus, & peccatum dementiæ simul. Hinc Pactolus auro fluit.

III.

HVic deus optanti gratum, sed inutile fecit
Muneris arbitrium, gaudens altore recepto.
Ille malè vsurus donis, ait; Effice quidquid
Corpore contigero, fuluum vertatur in aurum.
Annuit optatis; nociturâque munera soluit
Liber: & indoluit, quòd non meliora petisset.
Lætus abit: gaudétque malo Berecynthius heros,
Pollicitique fidem tangendo singula tentat.
Vixque sibi credens, non alta fronde virentem
Ilice detraxit virgam: virga aurea facta est.
Tollit humo saxum; saxum quoque palluit auro.
Contigit & glebam; contactu gleba potenti
Massa fit. arentes Cereris decerpsit aristas;
Aurea messis erat, demptum tenet arbore pomum;

Hespe-

Hesperidas donasse putes. si postibus altis
Admouit digitos: postes radiare videntur.
Ille etiam liquidis palmas vbi lauerat vndis:
Vnda fluens palmis Danaën eludere possit.
Vix spes ipse suas animo capit, aurea fingens
Omnia. gaudenti mensas posuere ministri
Extructas dapibus, nec tostæ frugis egentes.
Tum verò, siue ille sua Cerealia dextra
Munera contigerat, Cerealia dona rigebant:
Siue dapes auido conuellere dente parabat,
Lamina fulua dapes, admoto dente, nitebat.
Miscuerat puris auctorem muneris vndis:
Fusile per rictus aurum fluitare videres.
Attonitus nouitate mali, diuésque, misérque,
Effugere optat opes, &, quæ modò vouerat, odit.
Copia nulla famem releuat: sitis arida guttur
Vrit, & inuiso meritus torquetur ab auro.
Ad cælúmque manus, & splendida brachia tollens
Da veniam, Lenæe pater, peccauimus, inquit:
Sed miserere, precor, speciosóque eripe damno.
MITE DEVM NVMEN. Bacchus peccasse fatentem
Restituit, factique fide data munera soluit.
Nève malè optato maneat circumlitus auro,
Vade, ait, ad magnis vicinum Sardibus amnem,
Pérque iugum ripæ labentibus obuius vndis
Carpe viam, donec venias ad fluminis ortus.
Spumigeróque tuum fonti, quà plurimus exit,
Subde caput, corpúsque simul, simul elue crimen.
Rex iussæ succedit aquæ: vis aurea tinxit
Flumen, & humano de corpore cessit in amnem.
Nunc quoque iam veteris percepto semine venæ
Arua rigent, auro madidis pallentia glebis.

101. HVIC DEVS OPTANT GRATVM, &c.] Bacchus, ne beneficio victus videretur, Midæ optanti dedit arbitrium muneris, id est, posuit in eius arbitrio, quod munus ab se optaret. Hæc libertas grata quidem fuit Midæ: sed inutilis, immò noxia. pænè siquidem interijt.

103. ILLE MALE VSVRVS DONIS, &c.] Optatum Midæ imprudens, qui non tam malè vsus est donis, quàm malè optauit donum, nimis auarè scilicet. Omnia quæ tangeret voluit in aurum mutari, oblitus se panem quoque & vinum, victus caussa tacturum.

105. ANNVIT OPTAT. NOCITVRAQ. &c.] Hinc Prouerb. *Midæ diuitiæ.* Et, *Quantum vel Midam satiarit*, de immensitate pecuniæ. Dormienti etiámnum puero formicæ grana tritici, argumentum futuræ opulentiæ, in os ingesserunt. Max. Tytius Dissertat. 30. Midam hunc non à Baccho, sed à captiuo Satyro, ebrio facto ex fonte, quem ille vino infecerat, petiuisse ait, vt omnis terra sibi in aurum A verteretur, fierentque aureæ arbores, aureæ segetes, aurea prata, aurei flores. Cumque iam terram haberet auream, annonæ penuria Phrygas inuasit. Ibi Midas diuitias deplorare suas, preces auersari priores: nec ampliùs Satyrum, sed deos deásque precari omnes, vt priorem fertilem illam fœcundámque ac fructuosam paupertatem sibi restituerent: aurum verò in hostium capita transferrent. Cic. I. Tuscul. longè aliud munus Silenum Midæ pro sua missione rependisse scribit. Docuisse videlicet regem: *Non nasci, longè optimum esse homini: proximum autem, quamprimum emori.* Plutarch. in Consolat. ad Apollonium, ex Aristotele ad Eudemum refert, cùm Silenus ad Midam captiuus adduceretur, dixisse *felices ac beatos, qui hac vita functi sint*; & nefas putandum, quidquam de illis falsò aut contumeliosè dicere: quippe qui melioris iam præstantiorísque naturæ facti sint compotes. Vide insuper Prouerb. *Optimum non nasci.*

106. ET INDOLVIT QVOD NON MEL. PETISS.]

Quid

Quid auro melius? Meliora ad vsum, non ad possessionem. Melior est panis, sine controuersia, esurienti, quàm aurum & gemmæ. Melior vel aqua turbida sitienti, quàm ædes magnificentissimæ, & Neronis palatia. Poterat tamen Bacchus non præstare optata, quia inutilia cognoscebat optanti. Sed iuris scientiam non tenebat. A

107. LÆTVS ABIT] in Phrygiam, vnde in Lydiam venerat.

GAVDETQVE MALO BERECYNTHIVS HEROS] Midas Berecynthius ab oppido, aut monte Phrygiæ, à quo & ipsa Cybele Berecynthia.

108. POLLICITIQVE FIDEM TANGENDO, &c.] nunc hoc, nunc illud tangendo explorat, veràne sibi Bacchus promiserit, an sibi tantùm verba dederit. B

109. VIXQVE SIBI CREDENS] Tam illustre promissum siue concessum, tamque magnum & mirificum erat, vt pro vero haberi vix posset.

NON ALTA FRONDE VIRENT. &c.] Enumerantur tam plures probationes, seu experientiæ. Ex ilice humili virgulam decerpsit, quæ mox versa in aurum est.

112. CONTACTV GLEBA POTENTI MASSA FIT] Contrectum potentem vocat, propter tam insignem eius effectum. Massam auri intellige.

113. ARENTES CERERIS ARISTAS] maturas, tum enim maximè areot, à sole scilicet satis coctæ.

114. AVREA MESSIS ERAT] siue spicas illas decerptas, siue totam segetem appellet messem auream, vtrobique hyperbolen vides. C

115. HESPERIDAS DONASSE PVTES] Hesperides filiæ Hesperi, fratris Atlantis, seu ipsius Atlantis, vt quidam tradunt, fuerunt tres, quarum nomina *Aegle, Arethusa, Hespertusa*. Hortos habuerunt in extrema Æthiopia, & in iis mala aurea. Cætera Natalis lib. 7. Mythol. cap. 7.

118. DANAEN ELVDERE POSSET] Recole quæ diximus lib. 4. ibi: *Neque enim Iouis esse putabat Persea, quem pluuio Danaë conceperat auro.*

119. VIX SPES IPSE SVAS ANIMO CAPIT] Quæ eius captum fermè excedebant, tam sibi ingentia pollicebatur: omnia quippe aurum fieri fingens quę tangeret, montes etiam, syluas, ciuitates & arces aureas cogitabat, vt ita infinitatem quandam auri sibi acquireret. D

120. GAVDENTI MENS. POSVERE MINISTRI, &c.] Lætanti mirum in modum hac diuina potestate sua, famuli mensam lautissimam & regiam apponunt.

121. NEC TOSTAE FRVGIS EGENTES] panis copiam: periphrasis est. 1. Æneid. cùm scribit poëta: *Frugesq; receptas Et torrere parant flammis, & frangere saxo*, significat oportuisse frumentum, aquis marinis naues intrantibus vehementer madidum, ac pænè corruptum, igni priùs desiccare, quàm molerent.

122. CEREALIA MVNERA] Lib. superiore de Orpheo, post Eurydicen iterum amissam: *Squallidus in ripa Cereris sine munere sedit.* Statim vocat *dona. Ceres* enim frugum parens & inuentrix. Lucretius libro 5.

Namq; Ceres fertur fruges, Liberq; liquoris
Vitigeni laticem mortalibus instituisse.

Virgil. 8. *Dona laborata Cereris.*

124. SIVE DAPES AVIDO CONVELLERE DENTE] siue nitebatur cibum dentibus commolere, & in ventrem traucere.

126. MISCVERAT PVRIS AVCT. MVN. VND.] Omittitur altera disiunctio *siue*. Vinum quoque *munus* vocat, Bacchi puta. Sic Virgil. 2. Georg. *Huc ades ô Lenæe, tuis hîc omnia plena Muneribus.* Bibebant porrò vinum dilutum veteres, non plebeii tantùm & priuati; sed principes, & reges etiam. Horat. ode 11. lib. 2.

——Quis puer ocyus
Restinguet ardentis Falerni
Pocula prætereunte lympha?

B 127. PER RICTVS] per guttur: nam rictus pecudum propriè.

128. DIVESQ. MISERQ.] in copia sua inops, & in diuitiis pauper. Multis hoc diuitibus & opulentis contingit, vt in sua fælicitate infælices ac miseri sint, variis de caussis: nulli enim ad voluntatem fluunt omnia.

129. ET QVÆ MODO VOVERAT, ODIT] quæ modo nimiùm concupiuerat, aurum puta, nunc odit. *Vouere* pro desiderare, optare, cupere, aliquoties noster, & præterea Horatius dixit; in qua voce quidam scioli triumphant, eamque nobis velut ignorantibus inculcant in scriptis. Claudianus 1. in Ruff. de hac damnatione luimet, vt stultè auari:

——Sic rex ad prima tumebat
Mæonius, pulchro cùm verteret omnia tactu:
C *Sed postquam riguisse dapes, fuluamq; reuinctnos*
In glaciem vidit latices, tunc munus acerbum
Sensit, & inuiso votum damnauit in auro.

130. COPIA NVLLA FAMEM RELEVAT] Quidquid ex quocumque genere apponitur, in aurum indurescit, dum ab eo non digitis tantùm, sed vel in ipso ore & dentibus duntaxat tangitur.

SITIS ARIDA GVTTVR VRIT] *arida sitis* ab effectu, facit enim fauces & guttur arida. Non propriè ipsa sitis, quæ est humidi appetitio; sed ipsa siccitas, seu humidi defectio, vnde illa appetitio.

131. MERITVS TORQVET.] Quis enim coëgit illum tam fatuè rogare Bacchum vt aurea fierent
D omnia quæ tangeret? Auaritia fuit, cuius nunc pœnas luit haud immeritas. *Auri sacra fames, quid non mortalia cogis Pectora?*

132. ET SPLENDIDA BRACHIA] ex tot auri attactibus radiantia, aut etiam auro oblita. Nam & paulò post, auro circumlitum, seu infectum autumat.

133. DA VENIAM, LENÆE PATER, PECCAVIMVS] Qui deus malum, quamuis nolens & inuitus dedit, idem potest auertere. Ergo iure Bacchum inuocat, ab eoque depulsionem petit; quod vt impetrare dignus sit, culpam suam confitetur.

135. MITE DEVM NVMEN] Dii sunt mites, maluntque semper benefacere hominibus quàm malè. Arnob. libr. 6. *Hoc est proprium numinum, liberales venias, & concessiones habere gratuitas.* 3. de Ponto eleg. 6.

Credo

99.VOS QVOQ. FLEXIPED. EDERÆ VENISTIS] In vulgaris legitur *flexibiles edera*: sed hoc non tam bellum & concinnum putat Turneb. lib.1.cap.23. quàm vt est in manuscriptis, *Vos quoque flexipedes edera*. Cùm enim ederæ flexuosis & errabundis flagellis per humum serpat, velutque pedibus flexis & curuis erret, *flexipes* accommodatissimè dicta est, vt & βλαισὸς à Græcis appellatur. Est ea sacra Baccho. Coronantur inde poëtæ. Sicut enim errabunda tenaxque edera sensim altum conscendit, exteriùs virescens, interiùs pallida, & aureos corymbos ex se producit: ita poëtæ suis laboribus humo pedetentim sese efferunt: & quanquam assiduo studio pallidi sint, fama tamen ex scriptis & ingenio concitata semper virent: quippe qui aureos eruditionis & doctrinæ fructus parturiant. Claud. Minos in emblem. Alciati CCIV.

100. PAMPINEÆ VITES] frondes vitium dicuntur *pampini*.

AMICTÆ VITIBVS VLMI] 1.Georg. *Vlmisq; adiungere vites*. Et 2. *Illa tibi latis intexet vitibus vlmos*. Catull. *Lenta quin velut aßitas Vitis implicat arbores*. De arboribus quæ præter vlmum vitibus maritantur, Plin.lib.17.cap.23.

101.ORNIQ.] 2. Georg. *Nascuntur steriles saxosis montibus orni*.

ET PICEÆ] Lib.16.cap.10.Plin. De hac Alciat. emblem.CCII.

At picea emittit nullos quòd stirpe dolones,
Illius est index, qui sine prole perit.

POMOQ. ONERATA RVBENTI ARBVTVS] *Horrida* Maroni Georg. 2. Idem eclog.3. *Dulce satis humor, depulsis arbutus hædis*.

102.ET LENTÆ VICTOR. PRÆMIA PALMÆ] De *palma*, & eius generibus Plin.lib.13.cap.4. Non cedit oneri imposito, ideò & victoribus datur ramus palmæ, quia antagonistis seu hostibus non cesserint.

103.ET SVCCINCT. COMAS, HIRSVTAQ. &c.] Pinus in alto habet comas suas, tantumque in vertice frondescit, Cybele sacra.

104.SI QVID CYBELEIVS ATYS EXVIT, &c.] Caussa cur hæc arbor Deû Matri grata. *Atis*, & *Attis* etiã scribitur. Puer fuit dilectus *Cybele*, qui cùm cõtra mandatum eius se stupro contaminasset, in furorem versus, primùm se abscidit, deinde cùm se iugulare vellet, à dea miserante in pinum transiuit. Extat de eo poëma Catulli, metro Galliambico.

106. AFFVIT H. TVRBÆ MET. IMITATA CVPRESSVS] sicut metæ in acutum erecta.

108.QVI CITHAR. NERVIS, ET NERVIS TEMP. ARC.] Periphrasis Apollinis, seu Phœbi, à duabus eiusdem artibus & officiis. Est enim *musicus* & *sagittarius*. De primo l.1. *Per me concordant carmina neruis*. De altero ibidem, dum obiurgat Cupidinem, quem arcum inflectentem aspexerat:

Quidq; tibi, lasciue puer, cum fortibus armis?
Dixerat: ista decent humeros gestamina nostros,
Qui dare certa feræ, dare vulnera possumus hosti.

Est & *medicus*; sed hoc nihil ad rem.

109.NAMQVE SACER NYMPHIS, &c.] *Carthæa* vrbs Ceæ insulæ, patria Cyparissi: *Carthæa arua* pro Carthæia arua, primitiuum pro deriuatiuo. At lib.12.rectè: *Transit & antiqua Carthaia mœnia Cea*.

110.INGENS CERVVS ERAT, &c.] Descriptio cerui huius magnopere conspirat cum illa lib.7

A apud Maronem. Quanquam suum Ouid. ornat magis, longeque speciosiorem facit, dum ei cornua aurat, monilia gemmata de collo suspendit, bullam argenteam fronti, baccas seu vniones auribus addit. Atque vt loci faciliùs componi queant, en tibi Virgilianum:

Ceruus erat, forma præstanti, & cornibus ingens:
Tyrrhida pueri quem matris ab vbere raptum
Nutribant Tyrrhusq; pater: cui regia parent
Armenta, & latè custodia credita campi.
Assuetum imperijs soror omni Syluia cura,
Mollibus intexens ornabat cornua sertis:
Pectebatq; ferum, puroq; in fonte lauabat.
Ille manum patiens, mensaq; assuetus herili,
Errabat syluis; rursusq; ad limina nota
B *Ipse domum sera quamuis se nocte ferebat*, &c.

Ad vtrumque hunc ceruum, Cyparissi inquam, & Tyrrhidarum puerorum, ac Syluiæ sororis, respicit Martialis, de ceruo sibi donato loquens lib.13.

Hic erat ille tuo domitus, Cyparisse, capistro:
Aut magis iste tuus, Syluia, ceruus erat?

113.PENDEN. TERET. GEMMAT. MONIL. COLLO] Viuacissimum animal ceruus, cuius & hoc signum, relatum à Pierio lib.7. Agathocles Syracusanorum tyrannus in venatione ceruum interfecit, circa cuius collum torques inuentus aheneus, superinducta iam pelle rectus, cum hac inscriptione ΔΙΟΜΗ'ΔΗΣ ΑΡΤΕ'ΜΙΔΙ. hunc ille torquem magna veneratione susceptum, Dianæ statim consecrauit.

115.PARILIQ. ÆTATE NITEB. BACCÆ] vniones pariter nati, & proinde æquales magnitudine. Lib 8. *Pariliq; ætate Philemon, Et pia Baucis anus*.

C 117.NATVRALIQVE PAVORE DEPOSIT. CELEB. DOM.] *Ie celebrare*, Hellenismus, vt celebret, vt frequentet domos pagi, sine metu, qui alioqui insitus est eius naturæ, de quo dictum à nobis alibi. *Celebrare* est frequentare, sæpiùs obire, eòdem crebriùs adire, ventitare Lucret.l.2. *Et variæ volucres lætantia quæ loca aquarum Concelebrant circum ripas*. Valerius libr.6.cap.1. *Genialem torum aßidua statione celebrat*.

118.MVLCENDAQ. COLLA QVAMLIB. IGNOT. &c.] nihil ergo hoc ceruo mansuetius, cùm nec ignotorum tactus & manum reformidaret.

120.SED TAMEN ANTE ALIOS CEÆ, &c.] Ad rem propiùs accedit, curamque & amorem Cyparissi adolescentis pulcherrimi in ipsum explanat.

D 122. AD NOVA PABVLA] vel in alia atque alia loca, vbi pasceret, & se nouo pabulo reficeret: vel ad graminis pabula, & herbarum per noctem restitutarum. Virgil. in laudibus Italiæ 2. Georg. memorans vbertatem pascuorum:

Et quantum longis carpent armenta diebus,
Exigua tantum gelidus ros nocte reponit.

123.ET MODO TEXEB. VAR. P. CORN. FLORES] Flores varios cornibus eius illigabat.

124.NVNC EQVES IN TERGO RESID. &c.] Equitatione gaudent mirabiliter pueri. Quare interdum minores bestias conscendunt. Sæpiùs adhibent caballos arundineos.

126.ÆSTVS ERAT, MEDIVSQ. DIES] quia medius dies, seu meridies, ideò æstus. Quod tempus circumscribitur ex adiunctis eclog.2. *Nunc etiam pecudes vmbras & frigora captant*, &c.

127.CONCAVA LITTOR. PERVEA. A. CANCRI] A
Solebat item in cancro, signo Zodiaci, quo tempore calores sunt magni. Cancer est littoreus; in littore enim, seu in ripis fluminum latitant cancri, indeque extrahuntur.

129.ET ARBOREA FRIG. DVCEB. AB VMBRA] Suprà aiebat ipsum suo capiti præbere vmbras, cornibus nimirum laté patentibus. Sed nunc toti corpori & quietem & vmbram sub arbore in herba procumbens quærebat.

130.PVER IMPRVD. IACVLO C. ACVTO FIXIT] Petebat enim aliam fortasse feram. Sic Cephalus imprudens, & præter sententiam in virgultis delitentem Procrin vxorem, cùm illic feram latere crederet, misso telo interemit, lib. 7.

132.VELLE MORI STATVIT]Cum moriente homine charo velle mori, minùs mirum est, quàm cum dilecta bestia; nihil quippe res ista rationis habet. B

QVÆ NON SOLAT. PHOEB. DIXIT, &c.] Dolendum fuisse non negat de interitu tam speciosi & mansueti animalis; sed non ita immodicè, & pro materia, quia bestia, non homo, nedum propinquus. Lusit in passere suæ Lesbiæ deplorando Catull. vt in psittacu Ouid. alij, & recentiores quoque in alijs vel volatilibus, vel quadrupedibus, potissimùm catellis & canibus.

134.GEMIT ILLE STAM. MVNVSQ. SVPR. SM.] pro maximo munere petit à dijs, vt sibi tota vita liceat lugere ceruum suum: solatium nullum admittit. Sed à puero prudentiam & animi maturitatem frustra postules.

136 PERQ. IMMENS. EGESTO SANG. FLETVS] deficientibus aqueis lacrymis, successerunt sanguineæ. Quis vnquam talibus defleuit parentes aut fratres aut amicos carissimos?

137.IN VIRID. V. COEP. M. COLOR.] virorem induere cœperunt, manente scilicet substantia.

140. GRACILI & ACVMINE] suprá enim dixit: *Metas imitata cupressus*: metæ autem in acutum tendunt.

SIDEREVM CAELVM] in quo sunt sidera, vt *florea rura*, in quibus flores. Non enim rura constant è floribus: ita nec cælum ex sideribus est compositum. Tale & illud libr 1. *Sanguineaq; manu crepitantia concutit arma*: & eiusdem generis apud poëtas permulta.

142. LVGEBISQ. ALIOS, ADERISQVE DOLENTIA.] Fügitur Apollo vatis munere, & futura præcinit. Quemadmodum laurus triumphantibus & gaudentibus, ita cupressus in funeribus, quæ luctum & dolorem habent, vsurpabatur. Plinius lib. 16. cap. 33. Diti sacra, & ideo funebri signo ad domos posita. Ne quis scilicet nescius illic corpus esse mortuum, ingrediens pollueretur. sed nobilium fermè ac diuitum. quod videtur affirmare Lucan. *Et non plebeios luctus testata cupressus*. Hanc arborem, aut piceam (nam idem vsus ad eandem rem) intelligit Ouid. cùm 2. Fast. ait:

Per totidem menses à funere coniugis vxor
Sustinet in vidua tristia signa domo.

In rogis quoque vtebantur ad tetrum vtrinque odorem depellendum, vt Varro scripsit. Multa de hac arbore scitu digna Rhodigin. lib. 25. cap. 2.

Cum arboribus Orpheus etiam varias volucres attraxerat. In medio igitur considens, mutationem pueri Hyacinthi in florem; Cypriorum, hospites immolantium, in boues, quià magnitudine cornuum Ceraste dicti; Propœtidum, numen Veneris aspernantium, & in lapides obdurescentium cantat. Harum impudentia, atque etiam vniuersè muliebribus vitijs offensus Pygmalion, vitam cælibem instituit. Canit & alia, quæ pro instituto nostro omittere satius opinor.

IV.

TALE nemus vates attraxerat; inque ferarum
Concilio medius, turba volucrúmque sedebat.
Vt satis impulsas tentauit pollice chordas,
Et sensit varios, quamuis diuersa sonarent,
Concordare modos: hoc vocem carmine mouit.
Ab Ioue Musa parens (cedunt Iouis omnia regno)
Carmina nostra moue, Iouis est mihi sæpe potestas
Dicta: priùs cecini plectro grauiore gigantes,
Sparsáque Phlegræis victricia fulmina campis:
Nune opus est leniore lyra.

Te quoque Amyclide posuisset in æthera Phœbus,
Tristia si spatium ponendi fata dedissent.
Quà licet æternus tamen es, quotiésque repellit
Ver hyemem, Piscique Aries succedit aquoso:
Tu toties oreris, viridique in cespite flores.
Te meus ante omnes genitor dilexit: & orbe
In medio positi caruerunt præside Delphi:
Dum deus Eurotan, immunitámque frequentat
Sparten: nec citharæ, nec sunt in honore sagittæ.
Immemor ipse sui non retia ferre recusat,
Nec tenuisse canes: nec per iuga montis iniqui
Ire comes: longáque alit assuetudine flammas.
Iámque ferè medius Titan venientis, & actæ
Noctis erat: spatióque pari distabat vtrimque:
Corpora veste leuant, & succo pinguis oliuæ
Splendescunt, latique ineunt certamina disci.
Quem priùs aërias libratum Phœbus in auras
Misit, & oppositas disiecit pondere nubes.
Decidit in solidam longo pòst tempore terram
Pondus, & exhibuit iunctam cum viribus artem.
Protinus imprudens, actúsque cupidine lusus
Tollere Tænarides orbem properabat: at illum
Dura repercusso subiecit in aëre tellus
In vultus, Hyacinthe, tuos. expalluit æquè
Quàm puer, ipse deus: collapsósque excipit artus,
Et modò te refouet, modò tristia vulnera siccat:
Nunc animam admotis fugientem sustinet herbis.
NIL PROSVNT ARTES: ERAT IMMEDICABILE VVLNVS.
Vt si quis violas, riguóque papauera in horto,
Liliáque infringat, fuluis hærentia virgis:
Marcida demittant subitò caput illa grauatum,
Nec se sustineant, specténtque cacumine terram:
Sic vultus moriens iacet: & defecta vigore
Ipsa sibi est oneri ceruix, humeróque recumbit.
Laberis Oebalide prima fraudate iuuenta,
Phœbus ait: videóque tuum, mea crimina, vulnus.
Tu dolor es, facinúsque meum. mea dextera letho
Inscribenda tuo est: ego sum tibi funeris auctor.
Quæ mea culpa tamen? nisi si lusisse vocari
Culpa potest? nisi culpa potest & amasse vocari?
Atque vtinam pro te vitam, tecúmue liceret
Reddere! quod quoniam fatali lege vetamur,
Semper eris mecum, memorique hærebis in ore.
Te lyra pulsa manu, te carmina nostra sonabunt:
Flósque nouus scripto gemitus imitabere nostros.
Tempus & illud erit, quo se fortissimus heros
Addat in hunc florem, folióque legatur eodem.

Talia dum vero memorantur Apollinis ore:
Ecce cruor, qui fusus humi signauerat herbas,
Desinit esse cruor, Tyrióque nitentior ostro
Flos oritur, formámque capit quam lilia: si non
Purpureus color his, argenteus esset in illis.
Non satis hoc Phœbo est (is enim fuit auctor honoris)
Ipse suos folijs gemitus inscribit: & ai ai
Flos habet inscriptum, funestáque littera ducta est.
Nec gemuisse pudet Sparten Hyacinthon: honórque
Durat in hoc æui: celebrandáque more piorum
*Annua * prælata redeunt Hyacinthia pompa.* *prædata
At si fortè roges fœcundam Amathunta metallis,
An genuisse velit Propœtidas: annuat æquè
Atque illos, gemino quondam quibus aspera cornu
Frons erat, vnde etiam nomen traxere Cerastæ.
Ante fores horum stabat Iouis hospitis ara
Lugubris sceleris: quam si quis sanguine tinctam
Aduena vidisset, mactatos crederet illic
Lactentes vitulos, Amathusiacásque bidentes.
Hospes erat cæsus. Sacris offensa nefandis
Ipsa suas vrbes, Ophiusiáque arua parabat
Deserere alma Venus sed quid loca grata, quid vrbes
Peccauere meæ? quod crimen, dixit, in illis?
Exilio pœnam potiùs gens impia pendat,
Vel nece; vel si quid medium est mortisque, fugæque.
Idque quid esse potest, nisi versæ pœna figuræ?
Dum dubitat quo mutet eos, ad cornua vultum
Flexit; & admonita est hæc illis posse relinqui,
Grandiáque in toruos transformat membra iuuencos.
Sunt tamen obscœnæ Venerem Propœtides ausæ
Esse negare deam: pro qua sua numinis ira
Corpora cum forma primæ vulgasse feruntur.
Vtque pudor cessit, sanguisque induruit oris,
In rigidum paruo silicem discrimine versæ.
Quas quia Pygmalion æuum per crimina agentes
Viderat, offensus vitijs, QVÆ PLVRIMA MENTI
FÆMINEÆ NATVRA DEDIT, sine coniuge cælebs
Viuebat, thalamique diu consorte carebat.

143. TALE NEM. VATES ATTRAXERAT] Adeò multas arbores & varias suauitate sui cantus ad se pellexerat Orpheus, vt nemus syluamque propemodum conficerent.

IN Q. FERAR. CONCIL. MED.] in cœtu ferarum, & turba volucrum medius sedebat. In medio arborum & bestiarum circumstantium, volucrumque arborum ramis insidentium sedebat cum cithara sua Orpheus, mutationes corporum & fabulas decantans. Commendans Musicam epist. 40. lib. 2. Cassiodorus de Orphæo carmine, quo animantes attraxit & demulsit, hunc in modum scribit: *Hinc Orpheus mutis animalibus efficaciter imperauit, vagósque greges contemptis pascuis ad audiendi epulas potius inuitauit. Illo cantante amauerunt siccas Tritones terras: Galatea lusit in solido: deseruerunt vrsi amabiles syluas: leones domestica tandem canneta reliquerunt: iuxta prædonem suum præda gaudebat. In vnum conuentum contraria vota collecta sunt & fidem dicente lyra omnia sibi aduersa crediderunt.* Cantum porrò pastorum suorum similem Orpheo videri postulat Virgil. eclog. 8. *Pastorum Musam Damonis & Alphesibœi*, &c.

145. VT SAT. IMPVLS. TENT. P. CHORD. &c.] Binis versibus eleganter fidicinum morem expressit,

qui priusquam canant, chordarum sonum pollice & indice iunctis explorant, & sonos diuersos in harmoniam redigunt.

148. AB IOVE MVSA PARENS, &c.] Calliopen matrem, ad Iouis laudes primùm omnium modulandas inuocat, quas tamen non nisi breuissimè perstringit, memorata eius summa potentia & victoria contra gigantes, cum excusatione, quia sæpe aliàs eum laudarit. Sic eclog. 3. *Ab Ioue principium, Musa, Iouis omnia plena.* Et Horat. ode 12. l. 1.

Quid priùs dicam solitis parentum
Laudibus? qui res hominum ac deorum,
Qui mare & terras, varijsq; mundum
Temperat horis.
Vnde nec maius generatur ipso:
Nec viget quidquam simile, aut secundum.

CECINI IOVIS OMNIA REGNO] solus ipse pater omnipotens. Horat. ode 1. l. 3.

Regum timendorum in proprios greges,
Reges in ipsos imperium est Iouis,
Clari giganteo triumpho
Cuncta supercilio mouentis.

De Iouis regno lege disputationem Lactantij libr. 1. cap. 11.

150. PLECTRO GRAVIORE] Plectrum grauius, aut leuius pro materia dicitur. Bellum gigantæum grauius est his, quæ nunc cantaturus est leuiore lyra.

151. SPARSAQ. PHLEGRÆIS VICT. FVLM. CAMP.] De cælo à gigantibus occupato satis locuti sumus lib. 1. ad illum locum:

Neue foret terris securior arduus æther,
Affectasse ferunt regnum cæleste gigantes.

De eodem bello Natal. libr. 6. cap. 21. In *Phlegræis campis* rem patratam poëtæ tradunt: sed ij campi ab alijs in alia regione constituuntur, in Græcia, in Macedonia, in Thessalia, in Campania. Propert. l. 3. eleg. 10. *Siue gigantæa spatiabere litoris ora.* Câpum Phlegræum iuxta Cumas intelligit. *Phlegræi Iouis Enceladiq; tumulus* vocat idem eleg. 1. lib. 2.

161. TE QVOQ. AMYCLID. P. IN ÆT. PHOEB.] Vt Iupiter Ganymedem suum transtulit in cælum, sic fecisset tibi Apollo, Hyacinthe Amyclæe (patronymicum posuit pro possessiuo, fuit enim natus Amyclis, vrbe Laconiæ. Quam cùm condiderit Amyclas Hyacinthi pater, vt scriptum est à Pausania in Laconicis, dicere hoc nihil est necesse) nisi tristia fata interuenientia consilium eius reddidissent irritum. In caussa fuit Zephyri zelotypia; nam & hic puerum illum amauit. Palæphatum adi.

164. QVALICVMQ. ÆTER. TAMEN ES, &c.] non es adeptus æternitatem, qualem Ganymedes; sed qualem potuisti, in florem mutatus, ac verno tempore exoriens, dum sol Arietis signum ingreditur.

167. ORBE IN MEDIO POSITI CAR. &c.] Hyacinthi caussa Phœbus Delphos, vbi responsa dat, Phocidis vrbem, terrarum vmbilicum deserens, ad fluuium Eurotan, & Spartam vrbem frequenter venit. In carmine libero:

Pallas Cecropias tuetur arces,
Delphos Pythius orbis vmbilicum.

Vide Rhodigin. lib. 15. c. 20. Medium mundi Delphos statuunt item Claudian. Euripides, Pindarus, Sophocles, alij.

169. IMMVNITAMQ. SPARTEN] Spartani vrbem suam muris munitionis gratia circundandam non A consueuerunt; sufficere sibi armatam iuuentutem suam ad defensionem arbitrantes. Plutarch. in Apophthegm. Lacon. & in Suasoriis Seneca Rhetor. Quorum iudicium quale fuerit, considerauimus dialogo 6. secunda parte tertij Volum.

170. NEC CITHARÆ, NEC SVNT, &c.] Explicat pluribus seruitutem, quam Hyacintho Phœbus seruire voluit, & studia item pueri. Exercent quandam tyrannidem formosi, & tacita quadam vi, vt magnes ferrum, omnes ad se diligendum trahunt. Ac bene Tibull. eleg. 8. lib. 1. *Forma nihil magicis vtitur auxilijs.* Locus similis est infrà de Venere & Adonide: *Capta viri formâ, non iam Cythereïa curat Litora,* &c.

171. IMMEMOR IPSE SVI] Se *deum* esse, præterea *vatem* & *medicum* non recordabatur, quem seruilia hæc opera minimè deceant. Lib. 2. *Haud bene conueniunt, nec in vna sede morantur Maiestas & amor.*

B 173. LONGA ALIT ASSVETVD. FLAMMAS] Amabat, quia consueuerat. In eadem re, amore scilicet, vsus est alia translatione Virgil. 4. Æneid. *Vulnus alit venis.*

174. IAMQ. FERE MED. TIT. VENIENT. &c.] ferme erat meridies: tunc enim sol est medius inter præteritam & futuram noctem.

175. SPATIOQ. PARI DIST. A.] ἰσαπέχοντος.

176. CORPORA VESTE LEVANT] Discum lusuri Apollo & Hyacinthus, quò essent expeditiores, exuunt vestes, quemadmodum & in cæteris ludis gymnicis fiebat, qui & inde nomen ducunt. γυμνὸς enim *nudus*.

ET SVCCO PING. OLIVÆ SPLENDESCVNT] De vsu olei, seu vnctionis in palæstra, diximus lib. 9. in lucta Acheloi & Herculis.

C 177. LATIQ. INEVNT CERTAM. DISCI] Quid fuerit *discus* docet Mercurial. de arte Gymnast. lib. 2. cap. 12. & de eius exercitationis, δισκοβολίας inquam, effectibus & vtilitatibus libr. 5. cap. 10. Horat. ode 8. lib. 1. *Sæpe disco, sæpe trans finem iaculo nobilis expedito.* Vbi Lambin. ex Eustath. Erat discus aut æneus, aut ferreus, aut etiam lapideus; qui cùm medius esset loro, seu amento circumnexus, non modò viribus & lacertis, verùm etiam arte quadam adhibita ita in sublime iaciebatur, vt infrà certos fines decideret.

178. AERIAS LIBRAB. IN AVRAS] Et alibi sic locutus est, quomodo & Lucretius; cùm tamen non sint auræ aliæ, quàm aëriæ.

179. ET OPPOSIT. DISIECIT POND. NVBES] quia latos discus, ideò etiam grauis, & ideò pondere D disiecit nubes. Sed est ὑπερβολικώτερον, non enim tam altè illum vibrauit, vt nubes quoq; discuteret.

180. DECIDIT IN SOLID. L. POST TEMP. TERR.] Et hoc ὑπερβολικῶς. Vnum ex altero sequitur. Si enim tam altè ascendit ex iactu discus, necesse etiam fuit tardè admodum descendere. Quanquam grauiora leuioribus velociùs descendunt. Omne siquidem graue natura deorsum, sicut leue sursum fertur.

181. ET EXHIB. IVNCT. C. VIRIB. ART.] virium fuit, quod pænè nubes tangebat: artis autem, quòd pulchrè in gyrum contorquebatur in aëre, & aptissimè in terram ferebatur discus.

182. PROTIN. IMPRVD. ACTVSQ. CVPID.] Occasio præbita Zephyro, puerum, seu adolescentem à se alieniorem vita mulctandi.

 183. Tol-

183. Tollere Tænarid. orb. properas.] Lacon, Tænarus enim Laconiæ promontorium. Vides formam disci rotundam fuisse?

184. Dura repercusso, &c.] Discum hunc dura tellus cum aëre repercussum subiecit in tuos vultus, Hyacinthe. Id est decidens in humum discus, & subsiliens eius duritia, flante & impellente Zephyro, insiluit in vultum tuum, Hyacinthe.

185. Ex pallvitaqve q. fver ipse n.] Quòd puer inflictu disci expalluit, repentinus atque improuisus & dolor & timor vitæ amittendæ fecit, quam & amisit. Quòd autem Phœbus perinde expalluit, amor fecit.

186. Collapsosq. excipit artus, &c.] Narratur sedula cura, quam moribundo adhibuit Phœbus, sed incassum.

188. Animam fvgient. svstinet] Bellè dictum. Quid aliud faciunt medici herbis & medicamentis suis propemodum desperatis iam ægrotis admouendis, nisi quòd animas fugientes, & corporibus elabi volentes sustinent & remorantur aliquandiu?

189. Nil prosvnt artes, &c.] Non medicum modò, sed & medicinæ repertorem se prædicat l. 1. *Inuentum medicina meum est*, &c. Ibidem de morbo, quem animo patiebatur:

Heu mihi, quod nullis amor est medicabilis herbis;
Nec prosunt domino, quæ prosunt omnibus, artes.

Iupiter quoque de perdendo humano genere cum dijs consultans l. 1. *Sed enim immedicabile vulnus Ense recidendum est*. De vulnere Æneæ, quod Iapis medicus curare nequiuit, & tandem curauit Venus: *Nulla viam fortuna regit, nihil auctor Apollo subuenit*, 12. Æneid.

190. Vt si qvis violas, riguoq. papaver. &c.] Similitudinem hanc è penu Maroniano depromptam nónne vides? Illud autem: *Demisere caput, pluuia*, &c. duobus carminibus, pro ingenita sibi orationis copia extulit. Maro enim de Euryalo adolescente, iam animam expirante, lib. 9.

Purpureus veluti cùm flos succisus aratro
Languescit moriens lassoue papauera collo
Demisere caput, pluuiâ cùm fortè grauantur.

Noster violas addidit, & pro *flore purpureo* posuit *lilia*, vt comparationem efficeret vberiorem, & speciosam ac dulcem magis.

195. Hvmeroq. recvmbit] Virgil. ante superiorem comparationem:

Voluitur Euryalus letho, pulchrosq; per artus
It cruor, inq; humeros ceruix collapsa recumbit.

De interitu Hyacinthi Lucian. quoq; dialogo Mercurij & Apollinis, Palæphatus, Natalis lib. 4. Mytholog. cap. 10. Imaginem habes apud Philostratum iuniorem.

196. Laberis Oebalid. p. fravd. ivventa] Vox Apollinis, immaturam adolescentis mortem deplorantis. Exponit casum cum dolore apud Lucianum Mercurio. *Oebalia* vrbs Laconiæ, dicta à conditore suo Oebalo. Iterum patronymicum loco possessiui. Aliam rationem huius appellationis affert Micyllus. Habet porrò mors adolescentium & puerorum plus miserationis, quàm virorum ac senum: illi enim nondum, aut parum adhuc gustarunt viuendi suauitatem. Quam tamen caussam non libenter moriendi Cato apud Cic. conatur refutare.

A 197. Tvvm mea crimina vvlnvs] Appositio est, *mea crimina*. Vt lib. 13. *Refer Torynthia tela sagittas*. Ibid. *Videoq; tuum, mea vulnera, pectus*. Mea crimina, quòd vulnus mea culpa accepisti. Immò culpa & scelere Zephyri. Sed hoc iste deus, qui sibi patere dicit quod erit, est, & fuit, planè ignorat, & se purgat.

198. Mea dextera leth. inscrib. t. est] Mortis tuæ effectrix est mea dextera, qua discum ieci. Illi lethum tuum adscribendum.

200. Nisi lvsisse vocari cvlp. p. &c.] Vnde abest voluntas, par est etiam abesse culpam. Ego verò qui ludere dumtaxat cum eo quem diligebam institui, quid ei mali velle potui?

B 202. At qvtin. prote vitam, &c.] Summè amantium votum, aut pro, aut cum amatis emori. Sic in superioribus Orpheus, nisi de reditu vxoris Eurydices à Plutone impetraret, ei commoriturum profitebatur:

Quòd si fata negant veniam pro coniuge: certum est
Nolle redire mihi: letho gaudete duorum.

Quàm verò insipiens hic deus, qui propter puerilem amorem suam optat immortalitatem exuere, & diuinitatem amittere?

203. Qvod qvon. fatali lege vetam.] Sicut nobis hominibus fatale est mori; ita dijs fatale nunquam mori; qui proinde *æterni* dicuntur, quamuis more humano nati sint. Inachus in luctu filiæ Ius, lib. 1.

Nec finire licet tantos mihi morte dolores:
Sed nocet esse deum, præclusaq; ianua lethi
C *Aeternum nostros luctus extendit in æuum.*

Æsculapius tamen, quamquam deus, ex singulari prærogatiua credo, semel mori veritus, non tum, cui mortem prænuntiat Ocyroë Chironis filia l. 2.

204. Semper eris mecvm, memoriqve, &c.] Quod potest bonoris in mortuum conferri, id ei promittit, nempe memoriam perennem, crebram prædicationem, conuersionem in florem pulcherrimum, in quem olim quoque abiturus sit heros fortissimus. Talia Daphnę in laurum mutatæ pollicetur Phœbus lib. 1.

——— At quoniam coniux mea non potes esse,
Arbor eris certe, dixit, mea: semper habebunt
Te coma, te citharæ, te nostræ laure, pharetræ, &c.

Virgil. lib. 9. duobus amicis Euryalo & Niso, nomen inextinctum:

Fortunati ambo, siquid mea carmina possunt,
D *Nulla dies vnquam memori vos eximet æuo.*

206. Flosq. novvs script. gemit. &c.] Virg. eclog. 3. *Dic quibus in terris inscripti nomina regum Nascuntur flores*? Vbi Seruius, florem hunc designare primam Hyacinthi litteram, v videlicet. Sed Ouid. ait hîc scriptos testaturum gemitus suos. Nota gemitus non est v, sed *ai*. Ergo hanc diphthongum, non illam vocalem habebit.

208. Addat in h. flor. folio q. &c.] Aiax Telamonis F. libr. 13. cum Vlysse in iudicio pro armis Achilleis decertans, vincitur, & in gladium incumbit:

——— Rubefactaq; sanguine tellus.
Purpureum viridi genuit de cespite florem,
Qui prius Oebalio fuerat de vulnere natus.
Littera communis medijs pueroq; viroq;
Inscripta est folijs: hæc nominis, illa querelæ.

Littera illa, seu syllaba est *ai*, quam in eo flore discutien-

currentes venæ efficiunt. Et hæc eadem & gemitus Apollinei, & initium nominis *Aiacis* est, qui græcè *αἴας*.

209.VERO MEMOR. APOLLIN. ORE] respondit enim euentus vaticinio.

210.ECCE CRVOR QVI FVSVS HVMI, &c.] non totum corpus Hyacinthi & Aiacis, sed eorum tantummodo sanguis in florem concessit.

211.TYRIOQVE NITENT. OSTRO FLOS ORIT.] Claudianus vbi agit de lectis floribus à Proserpina & comitibus, Hyacinthum & Narcissum bellè inter se comparat lib. 2.

212.FORMAMQ. CAPIT QVAM LILIA, &c.] Perspicuè indicat speciem, seu formam huius floris esse lilij, sed purpurei. Purpureus color his, subaudi *Hyacinthis*. Aut est enallage numeri, pluralis pro singulari, *his*, pro huic. Et poterat scribere: *Purpureus color huic, argenteus esset in illis.* Verùm inconcinniùs. Ob elegantiam floris huius olim pulcherrimi quique pueri vocabantur *Hyacinthi*, sicut etiam à Narcisso *Narcissi*. Vide Carolum Paschalium Coronarum lib. 3. cap. 10.

215.ET AI AI FLOS HAE. INSCRIPT.] In vulgatis exemplaribus, *& hya*, quod repugnat præcedentibus, corrupteque & legitur, & scribitur, cùm scribendum, & legendũ sit *ai ai*, quæ respondent Græcis *αἰ αἰ*. Particulæ sunt lamentantium, vt liquet ex Tragœdiis. Quod igitur sua manu ita inscripsit, honoris accessio fuit. Plin. lib. 21. c. 11. *Ita in hoc flore discurrere venas*, inquit, *vt Græcarum litterarum figura ai legatur inscripta*. Porrò illud Maronis, eclog. 3. *Dic quibus in terris inscripti nomina regum Nascantur flores*, ad Aiacem, non ad Hyacinthum pertinet. Vocat autem *flebiles figuras* Claudian. in 2. vbi Parrhasius scribentes *hya* refutat.

217.NEC GEMVISSE PVD. SPARTEN HYACINTHON, &c.] Vtroque modo legitur, *gemuisse*, & *genuisse*. Si posteriore modo legas, quærimus cur igitur *Amyclides* dictus ab Amyclis, si Spartanus erat? an vt in personis, sic etiam in locis, & vrbibus potuit hîc fieri hypallage? Mea sententia aptius est *gemuisse*, & consentiunt verba sequentia versus quinti, vbi affirmat e contrario, Amathuntem nolle genuisse Propœtidas. Annuam ergo ei & funebrem cærimoniam instituerunt, festa inquam Hyacinthia, natum apud se talem adolescentem gloriantes ac triumphantes.

220.FOECVND. AMATHVNTA METALLIS] Vrbs Cypri Amathus, vbi effoditur æs magna copia. Vsus est nomine generis pro specie.

221.AN GENVISSE VELIT PROPOETID.] Amathus doluit vehementer, ortas apud se Propœtidas, propter impietatem earum. Ausæ sunt enim negare, Venerem esse deam: cuius ira factum, vt corpora sua vulgarent, & tandem in lapides obdurescerent.

222.GEMINO QVOND. QVIB. ASPERA CORNV, &c.] Admirabiliter nectit tabulam fabulæ. & occasionem huius texturæ inuenit facillimè. Sed antequam narret, cur Amathus sibi dedecori ducat Propœtidas, de *Cerastis* narrat, & quare hoc illis nomen inditum, caussam exponit, à geminis scilicet *cornibus* in fronte.

224.ANTE FORES HORVM STAB. IOVIS, &c.] Fuerunt & Cerastæ Cyprii, ante quorum domos visebatur ara Iouis hospitalis, ξενίου. Sed res à no-
A mine discrepabat plurimum. Non enim ad eam aram Ioui pro hospitibus hostias cædebant, sed homines aduenas illi mactabant.

228.SACRIS OFFENSA NEFANDIS, &c.] Adeò offensa fuit scelestissimis istis sacris Venus, vt de dilecta sibi Cypro deserenda cogitaret.

229.OPHIVSIAQVE ARVA] Cur Cyprum à serpentibus vocet *Ophiusiam*, rationem inuenire Micyllus non potest, & putat esse *μνημονικὸν ἁμάρτημα*. Nec ego magnopere in hoc laborãdũ existimo.

230.SED QVID LOCA GRATA, QVE MEA. PECCA. &c.] Qui peccauit, ille puniatur. Non peccat locus; cur ego deseram locum mihi sacrum? Sacra enim Cyprus Veneri, & multa illi templa ibidem diuersis locis condita, vt custodi ac dominæ. Quare & *Paphia, Amathusia, Idalia, Gnidia* nominata à Cypri
B oppidis; maximè autem *Paphia*. vbi singulari cærimonia colebatur. Vnde & 1. Æneid.

Ipsa Paphum sublimis abit, sedesq; reuisit
Læta suas, vbi templum illi, centumq; Sabæo
Thure calent aræ, sertisq; recentibus halant.

232.EXILIO POEN. POTIVS GENS IMPIA, &c.] Tripliciter puniri posse populum sceleratum hunc affirmat: vel exilio, vel morte, vel modo quodam & pœna media inter necem & exilium, quem mox declarat, versa nimirum figura.

235.AN CVRNVA VVLT. FLEXIT] Dum deliberat secum, quo pacto illos transformet, subitò cornutos aspicit. Cornua illis relinquenda decernit. Veruntamen quò reliquũ corpus cum capite cornuto congrueret, ipsum in formã bouis connectit.

238.SVNT TAM. OBSCENÆ VEN. PROPOETID.] ad interruptam Propœtidum fabulam regreditur,
C ac primùm earũ peccatũ, deinde supplicium aperit.

241.VTQ. PVD. CESSIT, SANGVISQ. &c.] Postquam verecundiæ fines semel transierunt, & rubore perfundi earum vultus desierunt. Qui non erubescunt, eorum sanguis videtur induruisse: siquidem rubor ille verecundantium non aliud est quàm sanguinis diffusio per vultum.

242.IN RIGID. P. SILICEM DISCRIM. VERSÆ] inter viuas, & postea in saxum mutatas, exiguum erat discrimẽ; ita sibimet similes adhuc apparebãt.

243.ÆVVM PER CRIMINA AGENTES] corpore quæstum facientes multis annis.

244.OFFENSVS VITIIS] vitiis Propœtidum, libidinibus earum, quibus se immerserant, & aliis, quibus pro natura muliebri laborabant.

QVÆ PLVRIMA M. FÆMIN. N. DEDIT] Feminam, vtpote mollem natura, subiectam esse perturba-
D tionibus animi vehementer, ac difficilè sibi posse imperare, norunt omnes. Itaq; haud mirum, si generatim dicamus, vitiosas esse mulieres. Et sanè multa de iis mala prædicat Ecclesiasticus cap. 25. & 26. In monostichis:

Θησαυρός ἐστι τῶν κακῶν κακὴ γυνή.
Thesaurus est omnis mali mala fæmina.

245.SINE CONIVGE CÆLEBS VIVEBAT] Idem dicit statim sequentibus. Qui enim consorte thalami caret, is vtique cælebs & sine coniuge viuit. Et dicitur *Cælebs*, quasi vitam cælestem, seu cælitibus dignam agitans. Qui ergo, quamuis vxoris notitiam non habeñs, tamen Veneri operatur, num appellabitur cælebs? Certè haud propriè: nam scortatorum vita multo minùs, quàm coniugio copulatorum cælestis est.

Atalantam Schœnei filiam, forma excellentem, oraculum vetuit nubere. Tamen ne proci contemni viderentur, conditionem siue pater, siue ipsa proposuit, eius se futuram, à quo pedum cursu, quo impensissimè valebat, superata foret: victus autem necaretur. Hippomenes conditionem subit; à Venere tria poma accipit, quibus in cursura proiectis virginem ea colligentem remoretur. Victor Atalantæ coniugio potitur.

V. *FORSITAN audieris aliquam certamine cursus*
Veloces superasse viros: non fabula rumor
Ille fuit: superabat enim. nec dicere posses
Laude pedum, formæne bono præstantior esset.
Scitanti, deus, huic de coniuge, Coniuge, dixit,
Nil opus est, Atalanta, tibi: fuge coniugis vsum.
Nec tamen effugies; téque ipsa viua carebis.
Territa sorte dei per opacas innuba syluas
Viuit: & instantem turbam violenta procorum
Conditione fugat: Nec sum potienda nisi, inquit,
Victa priùs cursu: pedibus contendite mecum:
Præmia veloci coniux thalamique dabuntur:
Mors pretium tardis. ea lex certaminis esto.
Illa quidem immitis: SED TANTA POTENTIA FORMÆ EST.
Venit ad hanc legem temeraria turba procorum.
Sederat Hippomenes cursus spectator iniqui:
Et petitur cuiquam per tanta pericula coniux?
Dixerat: ac nimios iuuenum damnarat amores.
Vt faciem, & posito corpus velamine vidit,
Obstupuit: tollénsque manus, Ignoscite, dixit,
Quos modò culpaui. laudando concipit ignem,
Et, ne quis iuuenum currat velociùs, optat,
Inuidiámque timet. Sed cur certaminis huius
Intentata mihi fortuna relinquitur? inquit.
AVDENTES DEVS IPSE IVVAT. *dum talia secum*
Exigit Hippomenes, passu volat alite virgo.
Quæ quanquam Scythica non segniùs ire sagitta
Aonio visa est iuueni: tamen ille decoris
Mirator magis est; cursus facit ipse decorem:
Aura refert ablata citis talaria plantis:
Tergáque iactantur crines per eburnea, quæque
Poplitibus suberant picto genualia limbo:
Inque puellari corpus candore ruborem
Traxerat: haud aliter, quàm cùm super atria velum

Candida

Candida purpureum similem dat, & inficit umbra.
Dum notat hæc hospes, decursa nouissima meta est:
Et tegitur festa victrix Atalanta corona.
Dant gemitum victi, pendúntque ex fœdere pœnas.
Non tamen euentu iuuenum deterritus horum
Constitit in medio: vultúque in virgine fixo,
Quid facilem titulum superando quæris inertes?
Mecum confer, ait: seu me fortuna potentem
Fecerit, à tanto non dedignabere vinci:
Namque mihi genitor Megareus, Onchestius illi:
Est Neptunus auus, pronepos ego regis aquarum.
Nec virtus citra genus est: seu vincar, habebis
Hippomene victo magnum & memorabile nomen.
Talia dicentem molli Schœneïa vultu
Aspicit: & dubitat superari, an vincere malit.
Atque ita: Quis deus hunc formosis, dixit, iniquus
Perdere vult? caræque iubet discrimine vitæ
Coniugium petere hoc? non sum me iudice tanti.
Nec forma tangor; poteram tamen hac quoque tangi:
Sed quod adhuc puer est. non me mouet ipse, sed ætas.
Quid? quòd inest virtus, & mens interrita leti?
Quid? quòd ab æquorea numeratur origine quartus?
Quid? quòd amat, tantique putat connubia nostra,
Vt pereat, si me fors illi dura negarit?
Dum licet, hospes, abi, thalamósque relinque cruentos.
Coniugium crudele meum est. tibi nubere nulla
Nollet, & optari potes à sapiente puella.
Cur tamen est mihi cura tui tot iam antè peremptis?
Viderit: intereat: quoniam tot cæde procorum
Admonitus non est: agitúrque in tædia vitæ.
Occidet hic igitur, voluit quia viuere mecum,
Indignámque necem pretium patietur amoris?
Non erit inuidiæ victoria nostra ferendæ.
Sed non culpa mea est: vtinam desistere velles:
Aut, quoniam es demens, vtinam velocior esses.
Ah quàm virgineus puerili vultus in ore est,
Ah miser Hippomene, nollem tibi visa fuissem.
Viuere dignus eras quòd si fælicior essem,
Nec mihi coniugium fata importuna negarent:
Vnus eras, cum quo sociare cubilia vellem.
Dixerat: vtque rudis, primóque Cupidine tacta,
Quod facit ignorans, amat, & non sentit amorem.
Iam solitos poscunt cursus populúsque, patrésque:
Cùm me sollicita proles Neptunia voce
Inuocat Hippomenes, Cythereáque, comprecor, ausis
Adsit, ait, nostris, & quos dedit adiuuet ignes.
Detulit aura preces ad me non inuida blandas:

Motá-

Motáque sum, fateor, nec opis mora longa dabatur.
Est ager, indigenæ Damasenum nomine dicunt,
Telluris Cypriæ pars optima: quam mihi prisci
Sacrauere senes, templísque accedere dotem
Hanc iussere meis. medio nitet arbor in aruo
Fulua comas, fuluo ramis crepitantibus auro.
Hinc tria fortè mea veniens decerpta ferebam
Aurea poma manu, nullique videnda, nisi ipsi.
Hippomenen adij: docuique quis vsus in illis.
Signa tubæ dederant: cùm carcere pronus vterque
Emicat: & summam celeri pede libat arenam.
Posse putes illos sicco freta radere gressu,
Et segetis canæ stantes percurrere aristas.
Adijciunt animos iuueni clamórque fauórque,
Verbáque dicentûm: Nunc nunc incumbere tempus:
Hippomene propera: nunc viribus vtere totis;
Pelle moram, vinces. dubium Megareius heros
Gaudeat, an magis his virgo Schœneïa dictis.
O quoties cùm iam posset transire, morata est?
Spectatósque diu vultus inuita reliquit?
Aridus à lasso veniebat anhelitus ore:
Metáque erat longè. tum denique de tribus vnum
Fœtibus arboreis proles Neptunia misit.
Obstupuit virgo, nitidique cupidine pomi
Declinat cursus, aurúmque volubile tollit.
Præterit Hippomenes: resonant spectacula plausu.
Illa moram celeri, cessatáque tempora cursu
Corrigit, atque iterum iuuenem post terga relinquit.
Et rursus pomi iactu remorata secundi
Consequitur, transitque virum. pars vltima cursus
Restabat: Nunc, inquit, ades dea muneris auctor,
Inque latus campi, quò tardiùs illa rediret,
Iecit ab obliquo nitidum iueniliter aurum.
An peteret, virgo visa est dubitare. coëgi
Tollere, & adieci sublato pondera malo:
Impediique oneris pariter grauitate, moráque.
Neue meus sermo cursu sit tardior ipso,
Prætérita est virgo: duxit sua præmia victor.
Dignáne cui grates ageret? cui turis honorem
Ferret, Adoni, fui? nec grates immemor egit;
Nec mihi tura dedit. subitam conuertor in iram,
Contemptúque dolens ne sim spernenda futuris,
Exemplo caueo, méque ipsam exhortor in ambos.
Templa deûm matri, quæ quondam clarus Echion
Fecerat ex voto, nemorosis abdita syluis
Transibant, & iter longum requiescere suasit.
Luminis exigui fuerat prope templa recessus,

Speluncæ

Speluncæ similis, natiuo pumice tectus,
Relligione sacer prisca, quò multa sacerdos
Lignea contulerat veterum simulacra deorum.
Hunc init, & vetito temerat sacraria probro.
Sacra retorserunt oculos, turritáque mater
An Stygia fontes dubitauit mergeret vnda.
Pœna leuis visa est. ergo modò leuia fuluæ
Colla iubæ velant: digiti curuantur in vngues:
Ex humeris armi fiunt, in pectora totum
Pondus abit, summæ cauda verruntur arenæ:
Iram vultus habet. pro verbis murmura reddunt,
Pro thalamis celebrant syluas, aliísque timendi
Dente premunt domito Cybeleïa fræna leones.
Hos tu care mihi, cúmque his genus omne ferarum,
Quod non terga fugæ, sed pugnæ pectora præbet,
Effuge, ne virtus tua sit damnosa duobus.
Illa quidem monuit, iunctísque per aëra cycnis
Carpsit iter; sed stat monitis contraria virtus.
Fortè suem latebris vestigia certa secuti
Exciuere canes, syluísque exire parantem
Fixerat obliquo veniens Cinyreïus ictu.
Protinus excussit pando venabula rostro
Sanguine tincta suo: trepidúmque, & tuta petentem
Trux aper insequitur: totósque sub inguine dentes
Abdidit, & fulua moribundum strauit arena.

560 FORSIT. AVDIER. ALIQVAM, &c.] Poterat audisse Adonis, sed non plenè, & suspicari fabulam meram. Huic suspicioni Venus, suscepta narratione integra occurrit.

CERTAM. CVRSVS VELOC. S. VIROS] Antiquom & sollemne ludi genus cursus. Fæminas autem cum viris cursu decertasse, non leges, nisi fortè de Lacænis virginibus, quę instituto Lycurgi in Gymnasio lucta, cursu, disco iaciendo exercebãtur, quò robustiores euaderent, filiósque non imbecilles generarent. De ijsdem Cic. 2. Tusculana: *Illi autem* (Lacedæmones) *voluerunt nihil horum esse simile apud Lacænas virgines: quibus magis palæstra, Eurotas, sol, puluis, labor in studio est, quàm fertilitas barbara.* Plato quoque in 5. de Repub. fæminas gymnastica exerceri iubet.

561. VELOC. ES VIROS] Agrætius Grammat. *Velocitas*, inquit, pedum & corporum; *celeritas* animorum atq; factorum. Immò *velocitas*, corporis celeritas appellatur. Cicero Tuscul. 4. *Quæ eadem ingenij etiam laus habetur, propter animi multarum rerum breui tempore percursionem.* Vides igitur de animo celeritatem translatè, de corpore autem propriè dici? cuius testimonia complura liceret afferre ex eodem Tullio. Velocitas quibusdam est corporis, & pedum agilitas & leuitas. Pernicitas, quæ cum nisu & conatu tendit, vt in auibus, quarum alæ peruices.

NON FAB. RVMOR ILLE FVIT] Rumores plerumque sunt falsi. Est autem *rumor* sermo quidam,
A sine vllo auctore certo dispersus. *Fama* communis quædam, & consentiens opinio, & tanquam publicum ciuitatis testimonium. Cicero ad Cassium: *Quotidie quæ volumus audimus: sed adhuc sine capite, sine auctore, rumore nuntio.* Liuius lib. 45. *Rumores temere, sine vllis auctoribus orti, falsis vera miscebant.* Ex Auson. Popma, de different. verbor. lib. 2.

563. LAVDE PED. FORMÆ NE BONO, &c.] Difficilè statuisses vtro præstaret, velocitate (hæc enim est laus pedum) an pulchritudine, cùm in ambobus excelleret; hęc supra omnes fæminas: illa suprà omnes viros. Nam quòd illam Hippomenes anteuertit, dolus Veneris hoc egit.

564. SCITANTI DEVS HVIC DE CONIVGE] quę aut qualem esset nactura virum percunctanti.
B
565. CONIVGE NIL OPVS 2. AT. TIBI &c.] Dissuadet Apollo Atalantæ coniugium, vt inutile, vel perniciosum etiam.

566. TE Q. IPSA VIVA CAREBIS] Nam cùm postea in loco Cybelę dicato immisso à Venere intempestiuo ardore (irascebatur enim Hippomani, qui per ipsam adeptus Atalantam, ingratus extiterat) coniugialia secreta tractassent, offensa dea in leones conuersi sunt. Hoc modo se ipsa adhuc viua caruit, quia homo esse desijt, vita superstite.

567. TERRITA SORTE DEI, &c.] Docet quid accepto hoc responso fecerit. Consortium humanum & nuptias fugiens in syluis degebat. Cùm instarent proci, lege durissima eos ab se repellebat.

569. NEC SVM POTIENDA, NISI, &c.] Conditio,

seu

[illegible] mihi, miseris cælestia numina parcunt:
Nec semper la[illegible]s, & hinc sine premunt. A

BACCHVS PEC[illegible]SI [illegible] RESTIT.] in pristinum statum reducit.

136. [illegible]A[illegible] TIQ. FIDE [illegible] MVN. SOLVIT] Facit irritum munus quod ded[illegible]at ei, ob fidem quam sibi facto præ[illegible]iterat Mid[illegible]s; [illegible]o nempe facto, quo Silenum à rusticis Phrygibus captum, ac sibi deditum re[illegible]ituit.

138. AD MAGN. VICIN. SARDIB. AMNEM, &c.] *Sardes* vrbs Lydiæ celebris, per cuius agrum, & iuxta Sardes (Herodoto lib. 5 per medium forum Sardium) ex Tmolo monte oriens *Pactolus* decurrit. Ad caput fluminis huius sursum versus eum mittit: verticem erumpentibus è terra vndis subdere, atque ita cum corpore crimen auaritiæ suæ abluere iubet. Sacras habebant fontium & fluminum origines. Horat. od. 1. lib. 1 *Viridi membra sub arbuto Stratus, nunc ad aquæ lene caput sacræ.* Virgil. 4. Georg. *[illegible]ultus ad extremi sacrum caput astitit amnis.* Vult ergo Midam aqua sacra expiari. Quanquam & cuiuis aquæ vim expiatricẽ solerent attribuere.

139 PER IVGVM RIPÆ] Per marginem ripæ.

143. VIS [illegible]VR[illegible]A TINXIT FLVMEN] Fluuii auriferi fuere, poëtarum c[illegible]r[illegible]minibus nobilitati, *Tagus* in Hi[illegible]pania, *Pact[illegible]lus* in Lydia, *Hermus* in Asia. Alii quidam præterea, sed minùs noti hac quidem de re, vt *Padus* in Italia, *Hebrus* in Thracia. *Ganges* in India, quos nominat Plin. lib. 33. cap. 4. De *Pactolo* Horat. ode 15. Epod.

Sis pecore, & diues multa tellure licebit,
Tibiq; Pactolus fluas.

Vide Prouerb. *Pactoli opes.* De *Tago* noster lib. 2. B *Quodq; suo Tagus amne vehit fluit ignibus aurum.*

144 ET HVMANO DE CORP. CESSIT IN AMNEM] Quòd ramenta auri vehat, hæc caussa est poëtis scilicet; veram enim Physiologi prodent.

145. NVNC QVOQ. IAM VETERIS, &c.] non solùm flumen inde aureis arenis est nobile, verùm etiam agri ipsi, extactis à Mida glebis, & in aurum transeuntibus, quasi inde percepto & per venas transmisso semine: auro rigentes & pallentes glebas ostentant vsque hodie, vt litteris est proditum. Fides penes auctorem esto.

Pertæsus opum Midas in syluam abit, æquè rudis & bardus vt antea. Pan de cantu fistulæ se circumspiciens Apollinẽ prouocat. Tmoli montis deus iudex assumitur, & cum omnium præterquam Midæ consensu palmam dat Apollini. Cuius stoliditas vt patescat omnibus, aures illi asininæ fiunt, quas tiara celare studet. Tonsor re animaduersa, id scrobi effossæ immurmurat, terramque rursus ingerit. Inde crescentes arundines, dum maturæ iam vento agitantur, susurris verba referunt, & arcanum detegunt.

ILle perosus opes, syluas & rura colebat, IV.
Panáque montanis habitantem semper in antris.
Pingue sed ingenium mansit: nocituráque vt antè,
Rursus erant domino stolidæ præcordia mentis.
Nam freta prospiciens latè riget arduus alto
Tmolus in ascensu: cliuóque extensus vtroque
Sardibus hinc, illinc paruis finitur Hypæpis.
Pan ibi dum teneris iactat sua carmina nymphis,
Et leue cerata modulatur arundine carmen,
Ausus Apollineos præ se contemnere cantus,
Iudice sub Tmolo certamen venit ad impar.
Monte suo senior iudex consedit, & aures
Liberat arboribus. Quercu coma cærula tantùm
Cingitur, & pendent circum caua tempora glandes.
Isque deum pecoris spectans, In iudice, dixit,
Nulla mora est. calamis agrestibus insonat ille,

Barbaricóque Midan (aderat nam fortè canenti)
Carmine delinijt: post hunc sacer ora retorsit
Tmolus ad os Phœbi: vultum sua sylua secuta est.
Ille caput flauum lauro Parnasside vinctus,
Verrit humum Tyrio saturata murice palla:
Distinctámque lyram gemmis, & dentibus Indis
Sustinet à læua tenuit manus altera plectrum.
Artificis status iste fuit. tum stamina docto
Pollice sollicitat: quorum dulcedine captus
Pana iubet Tmolus CITHARÆ SVBMITTERE CANNAS.
Iudicium, sanctíque placet sententia montis
Omnibus. arguitur tamen, atque iniusta vocatur
Vnius sermone Midæ: nec Delius aures
Humanam stolidas patitur retinere figuram:
Sed trahit in spatium, villísque albentibus implet,
Instabilésque illas facit, & dat posse moueri.
Cætera sunt hominis: partem damnatur in vnam,
Induitúrque aures lentè gradientis aselli.
Ille quidem celare cupit, turpique pudore
Tempora purpureis tentat velare tiaris.
Sed solitus longos ferro resecare capillos
Viderat hoc famulus: qui cùm nec prodere visum
Dedecus auderet, cupiens efferre sub auras,
Nec posset reticere tamen: secedit, humúmque
Effodit: & domini quales conspexerit aures,
Voce refert parua, terræq; immurmurat haustæ,
Indiciúmque suæ vocis tellure regesta
Obruit, & scrobibus tacitus discedit opertis.
Creber arundinibus tremulis ibi surgere lucus
Cœpit: & vt primùm pleno maturuit anno,
Prodidit agricolam. leni nam motus ab Austro
Obruta verba refert, dominique coarguit aures.

147. ILLE PEROSVS OPES, &c.] Naturale est, A odisse ea pet quæ, aut propter quæ graue quippiam passi sumus. Adeò autem abhorrebat ab auro, & diuitijs cumulandis post casum suum Midas, vt etiam hominum consortium deuitans, & vrbes fugiens, agris, syluis, montibus vitam suam mandaret, & Pana deum monticolam de cætero veneraretur.

149. PINGVE SED INGEN. MANSIT, &c.] ingenij tarditatem & stuporem vtinam in Pactolo (vt culpam & aurum, quo erat circumlitus) abluisset. Pinguitudo ista explicatur sequentibus, *stolida præcordia mentis*: quæ stoliditas quomodo antea ob auariter expetitum aurum nocuerat; ita deinceps nocitura erat propter absurdum de cantu iudicium. *Lucerna pinguior*, prouerb. in homines minimi iudicij ant ingenij. Eòdem pertinent, *crassa, pingui Minerua*. Illa enim artium & ingeniorum præses. In obesis ac pinguibus tarò videas ingenium acre se perspicax.

151. NAM FRETA PROSP. LATE RIG. &c.] *Tmolus* mons est in mare vergens, latus, saxosus, excelsus.

152. CLIVOQ. EXTENSVS VTROQ. &c.] demittitur ab excelsitate sua in cliuum vtrinque, quem ab vno latere *Sardes* vrbs ampla, ab altero *Hypæpa* oppidulum terminant.

154. PAN IBI DVM TEN. IACT. &c.] dum in illo monte fistula sua, constante ex arundinibus, cera inter se iunctis (de qua lib. 1. in fabula Syringis) nymphas oblectat, & sibi placet adeò, vt præ se Apollinem citharœdum despicere nihil vereatur.

157. IVO. SVB TMOLO CERT. VEN. AD IMP.] subiuit Tmoli, dei monti huic sibi cognomini præsidentis iudicium, in certamine valdè impari. Quid enim ille agrestis & pastoritius cantor ad excellentissimum Musicum? Lucretius lib. 3. *Quid enim contēdat hirundo Cycnis?* Virgil. eclog. 8. *Certent & cycnis vlulæ*. Ast eclog. 4. se Pani anteponit in carmine rustico:

Pan

Pan etiam Arcadia mecum si iudice certet,
Pan etiam Arcadia dicat se iudice victum.

158. SENI IN IVDEX CONSEDIT] *Senior* pro senex, *trisior* pro tristis. Bene. quòd grandem natu, & longæuum fingit iudicem. Tametsi ingenio, non ætate adipiscitur sapientia, vt Plautus ait in Trinummo: ipsa tamen ætas hominem multa docet, vt ibid. de se Philto senex conficetur: & longa rerum experientia sapientiam cumulat.

ET AVRES LIBERAT ARBORIBVS] aures remouet ab arboribus, quibus cingebatur, quò commodius & distinctiùs audiat litigatores.

159. QVERCV COMA CÆRVL. T. &c.] vt syluestri deo coronam dat syluestrem de quercu, vt Pani de pinu lib. 1. *Pan videt hanc, pinuq; caput præcinctus acuta.* *Caruleam* quoque coronam, vt sit quasi subuiridis.

161. ISQVE DEVM PECORIS SPECTANS &c.] Coniectis in Pana oculis, se paratum esse ad audiendum monet. Montium præsidem fatetur Homerus in hymno. In eiusdem tutela pecus omne, quod in montibus pasceretur, esse crediderunt. Custodem ouium, & pastorum patronum 1. Georg. appellauit Maro. Idem eclog. 2. *Pan curat oues, ouiumq; magistros.*

IN IVDICE NVLLA MORA EST] Ecloga 3. *Quin age, si quid habes, in me mora non erit vlla.* Terent. And. *Sin eueniat quod volo, in Pamphilo vt nihil sit mora.* Virg. 12. *Nulla mora in Turno.*

162. CALAMIS AGRESTIB. INSONAT ILLE] quippe arundineis: quod genus fistulæ inuenit. Eclog 8. *Panaq;, qui primus calamos non passus inertes.* Tali fistula gaudet 1. eclog. Tityrus:

Ille meas errare boues, vt cernis, & ipsum
Ludere qua vellem calamo permisit agresti.

163. BARBARICO CARMINE] rustico, agresti cantu Midam præsentem oblectat, cuius pingue iudicium.

164. POST HVNC SACER ORA RETORSIT TMOL. &c.] Vt priùs aiebat Tmolum spectasse deum pecoris, Pana videlicet, dixisseque in se nullam esse moram: ita nunc ait, eum se ad Phœbum aduersarium conuertisse, tacitè monentem vt caneret. Potes tamen retinere quod habent vulgati, *resoluit*, vt Tmolum non aspectu tantùm, sed verbis quoque Phœbum monuisse subaudiamus. Montibus, fluuiis, oppidis figuram humanam dare, sollemne est Poëtis.

165. VVLT. SVA SYLVA SECVTA EST] Vultum Tmoli Phœbum intuentis visæ sunt sequi omnes arbores in monte illo, vt ad eius citharam audiendam se conuertere viderentur, quomodo factũ Orpheo in Thracia lib. superiore didicimus.

166. ILLE CAP. FLAVVM LAVRO PARNASSIO. &c.] Elegantem Phœbi habitum describit prius, quàm cecinisse dicat. Ad caput quod attinet, erat illud flauicomum, qui color in capillis probatur in primis: ad auri enim colorem accedit; & formosis plerumque datur. Sertum gerebat laureum, ex arbore sibi sacra scilicet. Promisit lib. 1. eiusmodi coronam in memoriam Daphnes semper gestaturum. *Parnasidem* vocat, quoniam in eo monte laurorum copia. Corpus tegebatur palla purpurea. Sinistra tenebat lyram, siue citharam, ebore & gemmis ornatissimam. In dextra visebatur plectrum fidibus feriendis.

A 167. VERRIT HVM. TYRIO SAT &c.] Tibullus lib. 3. eleg. 4. comminiscens Phœbum sibi per quietem visum, eiusque habitum, & ornatum sigillatim describens (quam hypotyposin ante oculos habuisse hîc Nasonem planè credo) *Ima videbatur talis illudere palla.*

170. ARTIFICIS STATVS ISTE FVIT] Sic se comparauerat Phœbus artifex. Est enim musicus summus. ὑπόδειγμα planè est effictio citharœdi apud Cornificium l. 4. vbi de similitudine præcipit. Vide. *Vt citharœdus, cùm prodierit optimè vestitus, palla inaurata indutus, cum chlamyde purpurea coloribus varijs intexta, & cum corona aurea, magnis fulgentibus gemmis illuminata, citharam tenens exornatissimam, auro & ebore distinctam, ipse præterea forma & specie sit & statura apposita ad dignitatem*, &c.

TVM STAMINA DOCTO POLLICE SOLLICI-
B TAT] Si pollice & indice carpebat fila lyræ, siue chordas (ista enim sunt quæ dicit *stamina*; *fila* nominat lib. 10. in fabula Orphei, *Et fila sonantia mouit:*) quorsum ergo in dextra plectrum? lib. antegresso: *Vt satis impulsas tentauit pollice chordas.*

171. QVOR. DVLCED. CAPTVS, &c.] Midam demulsit musa rustica Panis, at verò Tmolum, quamuis agrestem deum, *tamen auribus delicatioribus, lyra Phœbi. Tulit ergo Tmolus sententiam pro hoc aduersus illum, & cannas, siue calamos citharæ imperauit cedere.

172. CITHARÆ SVMMITTERE CANNAS] παροιμιῶδες. Vsus erit præsertim in certaminibus poëticis, cùm velut anseres cycnis obstrepunt, & Bauij Marones prouocant: aut minuti scriptores cum maioribus comparantur.

175. VNIVS SERMONE MIDÆ] Omnibus qui
C adstant nymphis, & diis rusticis iudicium Tmoli probantibus, vnus Midas se opposuit & contradixit. Satis enim non habuit, tam insulsa cantilena tacitè delectari, etiam in vituperationem modulationis multo melioris prorupit, quæ duplex fatuitas fuit. Verè asinus ad lyram.

NEC DELIVS AVRAS HVM. STOLID. &c.] mutauit Apollo aures illius humanas in asininas; hæc est sententia quinque versuum.

178. INSTABILESQVE ILLAS FACIT] Mobiliores sunt asinorum aures quàm equorum, quia longiores. Et naturale est huic bestiæ motare auriculas.

180. INDVIT. AVRES L. GR. ASELLI] Chiliad. scriptor Adagio, *Midas auriculas asini*, variam illius originẽ refert. Vel quòd prætereuns Bacchi asinos, eosque iniuria afficiens, à deo in pœnam
D illas acceperit. Vel quia à natura aures prælongas, & asininarum similes habuerit. Vel esse allegoriam. Midam quippe, vt tyrannum, subauscultatores & corycæos dimittere solitum, per quos quæcunque in regionibus fierent ac dicerentur, cognosceret, aurium vice illis vtens. Quare cùm admiraretur vulgus, ab eo sciri, quæ procul etiam & clàm fierent, occasionem fabulæ datam, Midam habere auriculas asini. Seu quòd acutissimi esset auditus*, cuiusmodi sunt asini. Seu quòd Phrygiæ pagum incoleret, cui nomen ὄνου ὦτα, *aures asini.*

LENTE GRADIENTIS] Pigrum ac tardum, atque ad cursum neutiquam idoneum animal asinus. Notauit Horatius satyr. 1. lib. 1. *Vt si quis*

asellum In campum doceat parentem currere fræno. A hominum, oon tacere, si quid tale viderint, vel audiuerint. Sinon 2. Æneid. *Fas odisse viros, atque omnia ferre sub auras, Si qua tegunt.*

181. ILLE QVID. CELARE CVPIT] Celabat Iul. Cæsar caluitium suum gestanda corona laurea, quanto magis celasset tam pulchras auriculas? Celant mulierculæ deformitatem suam purpurisso & stibio. Celant plerique vultus vitia quomodocunque possunt.

TVRPIQVE PVD. TEMP. PVRPVR &c.] pudor turpitudinis non est turpis. Impudentia in re turpi, ea demum turpis est. Voluit ergo ὑπαλλαγμένως loqui poëta, hoc sensu; ob pudorem fœditatis huius, capitis scilicet pænè asinini.

183. SED SOLIT. LON. FERRO, &c.] Periphrasis tonsoris.

184. CVM NAC PROD. VISVM DEDECVS AVDERET] metu domini, qui plagis in proditorem sæuijsset.

185. CVPIENS EFFERRE SVA AVRAS] vt prodigium aliquod cupiebat publicare: sicut mos est hominum, oon tacere, si qnid tale viderint, vel audiuerint.

186. SECEDIT, HVMVMQVE EFFODIT, &c.] Quo pacto effecerit hic tonsor, vt quod ipse domini sui dedecus vulgare oon audebat, & reticere non poterat, id palàm fieret. Immurmurat illud terræ haustæ, scrobi scilicet, quem effoderat, cui egestam terram regessit.

191. CREBER ARVNDINIB. TREMVL. &c.] Exitit arundinetum ibidem procedente tempore; quod agricolam illum (ἀκυρολογία. pro seruo tonsore, qui scrobem effoderat) indicauit, oon quidem nomine, sed re. Cùm enim leni vento agitatæ arundines verba illa scrobi immurmurata referrent, intellectum est audientibus quod res erat, aliquem, vt ita dicam, asinetraris illius conscium, id ipsum, quasi semen quoddam terræ illi credidisse.

Laomedon rex periurus, Apollini & Neptuno pactam mercedē pro opera in struendis Troiæ mœnibus negauit. Neptunus agrum aquis operit, regem filiam Hesionam ceto exponere cogit, quam Hercules liberauit: quem similiter equis promissis fraudauit. Is capta vrbe Hesionam in præmium virtutis Telamoni despondet: cuius frater Peleus Thetidem habebat in matrimonio. Hanc Proteus patre suo maiorem (Achillem puta) parituram prædixit; quamobrem absterritus Iupiter eam Peleo relinquit ducendam.

V. *VLtus abit Tmolo, liquidúmque per aëra vectus,*
Angustum citra pontum Nepheleïdos Helles
Laomedonteis Latoius astitit aruis.
Dextera Sigæi, Rhœtei læua profundi
Ara Panomphæo vetus est sacrata Tonanti.
Inde nouæ primùm moliri mœnia Troiæ
Laomedonta videt: SVSCEPTAQVE MAGNA LABORE
CRESCERE DIFFICILI: NEC OPES EXPOSCERE PARVAS.
Cumque tridentigero tumidi genitore profundi,
Mortalem induitur formam, Phrygiæque tyranno
Ædificat muros, pacto pro mœnibus auro.
Stabat opus: pretium rex inficiatur, & addit
Perfidiæ cumulum, falsis periuria verbis.
Non impunè feres, rector maris inquit: & omnes
*Inclinauit aquas ad auaræ * littora Troiæ:* * mœnia
Inque freti formam terras conuertit, opésque
Abstulit agricolis, & fluctibus obruit agros.

Pœna

Pœna neque hæc satis est: regis quoque filia monstro
Poscitur æquoreo: quam dura ad saxa reuinctam
Vindicat Alcides, promissáque munera dictos
Poscit equos: tantique operis mercede negata,
Bis periura capit superatæ mœnia Troiæ.
Nec pars militiæ Telamon sine honore recessit,
Hesionéque data potitur: nam coniuge Peleus
Clarus erat diua, nec aui magis ille superbit
Nomine, quàm soceri: siquidem Iouis esse nepotem
Contigit haud vni: coniux dea contigit vni.
Namque senex Thetidi Proteus prædixerat vndæ,
Concipe, mater eris iuuenis, qui fortibus armis
Acta patris vincet, maiórque vocabitur illo.
Ergo ne quicquam mundus Ioue maius haberet,
Iuppiter æquoreæ Thetidis connubia vitat,
Inque suæ Æaciden succedere vota nepotem
Iussit, & amplexus in virginis ire marinæ.
Exhibita estque Thetis. confestim amplectitur heros,
Et potitur votis, ingentique implet Achille.

195. VLTVS ABIT TMOLO] Vltus se de Mida, qnemadmodũ expositum est, Tmolum montem Lydiæ deseruit Apollo.

LIQVID. PER AERA VECTVS] De curru qno veheretur Apollo, (nisi quatenus Sol) nusquam legi. Vectom ergo per aëra, vi sua translatum interpretare: quomodo apud Homerum dij deæq́ue etiam sine curru & equis per aëtem vagantnr.

196. ANGVST. CITRA P. NEPHELEIO. HELL. &c.] Helle & Phrixus, soror & frater, Athamantis regis Thebarum ex Nephele filij, dum Ino nouercam fugerent, Helle ex ariete cui insidebat delapsa, angusto mari nomen *Hellespontum* fecit. Venit ergo Apollo Latonæ filius ex Lydia, citra Hellespontum, in agrum Troianum, vbi tum Laomedon Priami pater regnabat.

198. DEXTERA SIGÆI, RHOETÆI LÆVA, &c.] Duo promontoria habet Troia, quorum dexterum *Sigeum*, sinistrum *Rhœteum* dicitur. Vtrobique est Ioui ara.

199. PANOMPHÆO TONANTI] πᾶν *omne*, ὀμφὴ *vox*, quòd omninm vocibus colatur. Hoc attributum nulli præterea deorum extra Iouem conuenit.

200. INDE NOVÆ PRIM. MOLIRI MOEN.] nouæ Troiæ, recèns conditæ, & mœnibus nondum septæ.

201. SVSCEPTAQ. MAGNA LAB. CRESCERE DIFF.] Videt Apollo Laomedontem inchoasse ædificationem mœnium, & videt simnl opus magnum, quale hoc erat (vrbem nimirum amplam muris circundare) etiam magno & arduo labore procedere, & exigere impensam non modicam.

203. CVMQ. TRIDENTIG. TVMID. &c.] non quòd Neptunus, cuius insigne & sceptrum tridens, geouerit profundum, siue mare: sed eo sensu, qno Virgil. 1. Æneid. *Aequora postquam Prospexit genitor*. Vbi auctoritatis & venerationis est vocabulum, vt pater, quo dij maiores insigniuntur.

204. MORTALEM INDVITVR FORMAM] Dij, etsi forma sunt mortali, id est, humana (alioqui qnomodo omnia humana in eos caderent?) tamen multo sunt augustiore, & apparent immortales. Eam formam interdum dissimulant, ac velut contegunt, quo liberiùs agant cum hominibus. Iupiter de se lib. 1. *Summo delabor Olympo, Et deus humana lustro sub imagine terras.*

PHRYGIÆQ. TYRANNO ÆDIF. MVROS, &c.] Ambo, Apollo inquam & Neptunus, rebus necessariis egentes, operam suam Laomedonti in structura murorum addixerunt. Inde Trypbiodoro θεόδμητοι. Et Marooi in 3. & 5. Aeoeid. *Neptunia Troia.* Meminerunt Homerus 7. & 21. Iliad. Euripid. Troadib. Ouid. 10 epist. Paridis hosce muros non manibus Apollinis, sed lyræ sonitu coostructos fuisse canit. Quam cùm pulsaret, saxa sponte sua coiisse, ac semet concinnè composuisse.

Ilion aspiciens, firmataq́, turribus altis
Mœnia Apollineo structa canore lyræ.

Par omnino commentum de Amphione & Thebarum mœnibus extare non te præterit. Ab his duobus diis conditos esse muros Troiæ, inde manauit fabula, teste Herodoto, qnòd Laomedon pecuniam, eorum sacris destinatam, ad eosdem muros extruendos auerit. Vox *tyrannus* quondã sonabat idem quod *rex*. Verùm vbi nonnulli crudeliùs imperitare cœperunt, in bonis mansit nomen *regis*, in improbis *tyranni*. Infrà Ceycem vocat *tyrannum*, cùm de se ipse mox dicat, *Media quoque commoda plebi Nostra placent*. De diis aliis alia de caussa hominum seruis, Clemens Alexandr. Exhortat. ad Gentes ita disserit: *Sed ante Ilotas, qui vocantur, apud Lacedæmonios, iugum seruile subiit Apollo Admeto Pheris, Hercules Sardibus Omphala, Laomedonti autem fuere mercenarij Neptunus & Apollo. Tunc etiam muros Troiæ Phrygiæ ædificarunt. Non pudet au-*

tem Homerum dicere, Mineruā Vlyßi præluxisse, auream lucernam tenentem manibus. Legimus item Venerem tanquam lasciuam & intemperantem quampiam ancillulam, lecticam Helenæ apposuisse ex aduerso adulteri, vt eum illiceret ad coitum. Panyasis autem alios quoque plurimus deos refert seruisse hominibus, sic scribens:

Passa Ceres, passusq; insignis Mulciber, estq;
Passus Neptunus, passusq; est Phœbus Apollo
Mortali ipse suas operas mercede locare,
Passus Marsq; ferox, vrgente hoc patre coactus.

Et quæ sequuntur.

206. STABAT OPVS] Lib. 3. *Iam stabant Thebæ.*

PREC. REX INFICIAT. ET ADDIT PERFID. &c.] Perfidus est qui fidem violat, qui promissa non præstat. Perfidiæ igitur fuit inficiari, se quidquam mercedis promisisse bonis istis operariis; & hoc crimen fuit, quod peierando cumulauit. Est enim *peierare*, scienter, & ex animi sententia falsum iurare. Hinc Neptunus 5. Æneid. *Structa meis manibus periuræ mœnia Troiæ*. Et 1. Georg. *Laomedonteæ luimus periuria Troiæ.*

208. NON IMPVNE FERES] Cicer. ad Attic. epist. 13. lib. 1. *Qui nummos in tribu pronuntiauerit, si non dederit, impunè sit.* Vbi *impunè* aduerbium est, non autem nomen, quasi diceret, impunitum sit. Minatur malum Laomedonti Neptunus. Catull. *Non non hoc tibi, false, sic abibit.*

RECTOR MARIS] *rector pelagi* lib. 1.

ET OMNES INCLIN. AQ. AD A. LITT. TROIÆ, &c.] Aggregauit vndas marinas, easque in territorium Troianum effudit, & speciem quandam maris ex continente effecit. *Littus* pro terra non procul à mari. Vt 2. Æneid. de Priami cadauere: *Iacet ingens littore truncus.*

210. OPESQVE ABSTVLIT AGRICOL.] Segetes corrupit, domique condita in horreis & cellis putrefecit & perdidit.

212. POENA NEQVE HÆC SATIS EST] ira eius hoc supplicio non est satiata; ipse rex propiùs aggrediendus & multandus fuit.

REGIS QVOQVE FILIA MONSTR. &c.] Cetus propter vastitatem dicitur *monstrum*. *Monstrum*, inquit Nonius, *horrenda magnitudo*. Virgil. 3. Aeneid. de Polyphemo: *Monstrum horrendum, informe, ingens, cui lumen ademptum.* Festo monstra sunt naturæ modum excedentia, vt serpens cum pedibus, auis cum quatuor alis, vitulus cum quinque pedibus, &c. Postulat ergo Neptunus, quò sibi satisfiat, Hesionam ceto deuorandam obiici.

213. QVAM DVRA AD SAXA REVINCT. V. ALCID.] Sic lib. 4. Andromedam ob superbiam matris Cassiopeæ marinæ obiectam belluæ, & ad duras religatam brachia cautes liberat Perseus, eamque ex pacto vxorem à parentibus accipit illico.

214. PROMISSAQVE MVNERA DICT. P. EQVOS] de quibus dixerat, & quos pro liberata filia præmium liberatori promiserat, de semine solis equorum progenitos.

216. BIS PERIVR. MOEN. TROIÆ] propter Laomedontem bis periurum: primùm quidem diis in pacto pretio: deinde Herculi in equis promissis. Bis etiam expugnatæ: priùs ab Hercule sub Laomedonte: postea à Græcis, sub eius filio Priamo. Hinc Dido in 4. Æneid. *Laomedonteæ gentis periuria gentis?* id est, perfidiosissimæ. ad istam quippe perfidiam alludit. Hercules autem classe 15. aut secundùm Homerum 6. nauium Troiam inuasit, & præter Troianorum multos ipsum quoque Laomedontem occidit. Dares Phrygius. Secunda expugnatio etiam illi debetur magna ex parte, propter sagittas, ab eo in Oeta monte, vbi crematus ad superos abiit, Philoctetæ donatas, lib. 9. sine quibus Troia capi non potuit. Hinc Propert. lib. 3. eleg. 11.

Exiguo sermone foret nunc Ilion, & tu
Troia bis Oetæi numine capta dei.

217. NEC PARS MILIT. TELAMON SINE HON. &c.] De duobus fratribus, Telamone & Peleo, de quibus ambobus hîc sermo est, Aeaci filiis, Iouis nepotibus, Herculisque in Troiana expugnatione sociis, Isocrates in Euagora hunc in B modum: *Huius (Aeaci) filij fuerunt Telamon & Peleus: quorum alter expeditionis Herculanæ contra Laomedontem susceptæ socius, primas virtute meruit. Peleus autem re contra Centauros bene gesta, & multis aliis pugnis spectatus, Thetidis Nereidis, mortalis ipse, immortalis coniugio potitus est: & solius huius, ex omni vetustatis memoria, in nuptiis, hymenæum deos cecinisse litteris mandatum est.*

218. NAM CONIVGE PEL. CLAR. ERAT DIVA, &c.] Frater Telamonis Peleus in ea expugnatione se quoque Herculi probauerat. Quærat ergo quispiam, quo honore illum affecerit Hercules, aut quam de regiis fœminis illi coniugem dederit. Respondet, iam tum habuisse diuam, *Thetidem* scilicet. Clarum vtique coniugium. Nam & Peleus auum habebat Iouem, siquidem Aeaci filius, Aeacus Iouis; & socerum Nereum, Oceano C & Thety progenitum. Verùm magis eum delectabat, & maiori gloriæ sibi ducebat, esse generum Nerei, & adeptum vxorem deam, quàm esse nepotem Iouis. Caussa additur.

220. IOVIS ESSE NEPOT. CONTIG. HAVD VNI] Hæc gloria Peleo communis erat cum multis, quia multos filios & filias generauit Iupiter. ideo multi ex iisdem nati nepotes eius.

221. CONIVX DEA CONTIGIT VNI] Hęc gloria Peleo communis erat cum nemine. Helenus quidem 3. Aeneid. ad Anchisen: *Coniugio, Anchisa, Veneris dignate superbo.* Sed hoc multo pòst fuit. Deinde vocibus nuptialibus sæpe abutuntur poëtæ ad stupra & adulteria, rebus inhonestis vocabula honesta imponentes. Venus scortum fuit vt Anchisæ, sic Martis, & aliorum. Quare ad culpam velandam potiùs, quàm ad rei veritatem dictum D est, *coniugio, Anchisa, Veneris*, &c. Gloriantem enim Anchisen de illo connubio, vnde procreatus Aeneas, Iupiter *Fulminis afflauit ventis, & contigit igni*, vt est 2. Aeneid. Verum autem coniugium, veræ nuptiæ Pelei & Thetidis, quas Catull. condecorat carmine politissimo, & explanauit Ioan. Passeratius. In nauigatione enim Argonautica, cùm inter se conspexissent, quasi sponsalia harum nuptiarum facta sunt:

Tum Thetidis Peleus incensus fertur amore,
Tum Thetis humanos non despexit hymenæos,
Tum Thetidi pater ipse iugandum Pelea sensit.

Et post pauca:

Teq; adeò eximiè tædis felicibus aucte,
Thessaliæ columen Peleu, cui Iuppiter ipse,

Ipse

Ipse suos diuûm genitor concessit amores.
Téne Thetis tenuit pulcherrima Neptunine?
Téne suam Thetys concessit ducere neptem?
Oceanusq́, pater, totum qui amplectitur orbem?

Ex Epithalamio Hesiodi in hasce nuptias enarrator Lycophronis recitat versus duos de amissis.

Τρὶς μάκαρ Αἰακίδη, ϗ τετράκις ὄλβιε Πηλεῦ,
Ὅστις δ' ἐν μεγάροις ἱερὸν λέχος εἰσαναβαίνεις.

De iisdẽ Pindar. 3. Pythior. Apollon. l. 4. Homer. in Odyss. Plurima verò Natalis lib. 8. Mythol. cap. 2. Smyrnæus lib. 4. deos omnes iis nuptiis interfuisse, & sponsis munera obtulisse affirmat. De earum magnificentia ibidem Nestor.

222. NAMQVE SENEX THETIDI PROTEVS, &c.] Occasio coniugij huius fuit prædictio Protei. Prædixit autem Thetidi, maiorem factis suo patre enixuram, quod de Achille verum fuit. Territus hoc oraculo, & nolens quempiam sibi superiorem nasci, intactam reliquit Thetidem Iupi- A ter, eamque ducere Peleum iussit, quod ille antea cupiebat.

PRÆDIXERAT VNDÆ] Accursius Mariangelus in nonnullis *Vda* legi annotat. Eandem enim *aquosam* Naso vocat in epist. Bryseidis ad Achillem: *Tu mihi iuratus per numina matris aquosæ.* Legi etiam posset: *dea dixerat vnda.* quomodo omnes ferè manuscripti veteres, vt *dea* vocandi sit casus.

265. EXHIBIT. ESTQ. THET.] se illi vt sponso dedidit, reuersa in formam suam: nam varias priùs figuras subierat, vt quidem Ouid. narrat: & nos eius cum ea luctam prætermisimus.

266. INGENTI ACHILLE] Nestor 1. Iliad. *magnum belli Græcorum vallum* nominat. Horat. ode 6. lib. 1. *cedere nescium*. Noster lib. 12. *timorem Phrygum, & decus, & tutelam Pelasgi nominis, caput insuperabile bello.* & 13. *Graiorum murum*. Virg. lib. 12. *Priami regnorum euersorem.* Lege eius genethliacum apud Catull. in carmine de nupt. Pelei.

Occiso ab se fratre Phoco Peleus solum vertens, ad Ceycem Trachinis in Thessalia regem se contulit, ab eóque humaniter est acceptus. Mœrebat ille per id tempus Dædalionis germani sui casum, cuius filia Chione, quoniam de forma Dianæ se prætulerat, deæ sagitta occubuerat. Quàm mortem impatientissimè ferens Dædalion, cùm se ex Parnasso monte præcipitem dare cœpisset, ab Apolline in accipitrem mutatus fuerat.

FÆLIX & nato, fælix & coniuge Peleus, VI.
Et cui, si demas iugulati crimina Phoci,
Omnia contigerant. fraterno sanguine sontem,
Expulsúmque domo patria Trachinia tellus
Accipit. hic regnum sine vi, sine cæde regebat
Lucifero genitore satus, patriumque nitorem
Ore ferens Ceyx: illo qui tempore mœstus,
Dissimilisque sui, fratrem lugebat ademptum.
Quò postquam Æacides fessus curáque viáque
Venit, & intrauit paucis comitantibus vrbem,
Quósque greges pecorum, quæ secum armenta trahebat,
Haud procul à muris sub opaca valle reliquit.
Copia cùm facta est adeundi tecta tyranni,
Velamenta manu prætendens supplice, qui sit,
Quóque satus memorat: tantùm sua crimina celat,
Mentiturque fugæ caussam: petit vrbe, vel agro
Se iuuet. hunc contrà placido Trachinius ore
Talibus alloquitur: Mediæ quoque commoda plebi
Nostra patent, Peleu, nec inhospita regna tenemus.
Adiicis huic animo monimenta potentia, clarum
Nomen, auumque Iouem: ne tempora perde precando:

Quod petis omne feres: tuáque hæc pro parte vocato,
Qualiacunque vides. vtinam meliora videres.
Et flebat. moueat tantos quæ caussa dolores,
Peleúsque comitésque rogant. quibus ille profatur:
Forsitan hanc volucrem rapto quæ viuit, & omnes
Terret aues, semper pennas habuisse putatis.
Vir fuit: & tanta est animi constantia, quantùm
Acer erat, bellóque ferox, ad vimque paratus,
Nomine Dædalion, illo genitore creatus,
Qui vocat auroram, cælóque nouissimus exit.
Culta mihi pax est, pacis mihi cura tuendæ,
Coniugiique fuit: fratri fera bella placebant.
Illius virtus reges gentésque subegit:
Quæ nunc Thisbeas agitat mutata columbas.
Nata erat huic Chione, quæ dotatissima forma
Mille † procis placuit, bis septem nubilis annis. † procos habuit.
Quid forti genitore, & progenitore Tonante
Esse satam prodest? AN OBEST QVOQVE GLORIA MVLTIS?
Obfuit huic certè, quæ se præferre Dianæ
Sustinuit, faciémque deæ culpauit. at illi
Ira ferox mota est, Factísque placebimus, inquit.
Nec mora, curuauit cornu, neruóque sagittam
Impulit, & meritam traiecit arundine linguam.
Lingua iacet: nec vox, tentatáque verba sequuntur;
Conantémque loqui, cum sanguine vita reliquit.
Quam miser (ô pietas!) ego tunc, patrióque dolorem* * amplexans
Corde tuli, fratríque pio solatia dixi.
Quæ pater haud aliter, quàm cautes murmura ponti
Accipit, & natam delamentatur ademptam.
Vt verò ardentem vidit: quater impetus illi
In medios fuit ire rogos: quater inde repulsus
Concita membra fugæ mandat, similísque iuuenco
Spicula crabronum pressa ceruice gerenti,
Qua via nulla, fugit. iam tum mihi currere visus
Plus homine est, alásque pedes sumpsisse putares.
Effugit ergo omnes, velóxque cupidine lethi
Vertice Parnassi potitur. miseratus Apollo,
Cùm se Dædalion saxo misisset ab alto,
Fecit auem, & subitis pendentem sustulit alis,
Oráque adunca dedit, curuos dedit vnguibus hamos,
Virtutem antiquam, maiores corpore vires.
Et nunc accipiter nulli satis æquus, in omnes
Sæuit aues, aliísque dolens fit caussa dolendi.

267. FÆLIX ET NATO, FÆL. ET CONIVG. P.] Nato non tam fælix in re, quàm in spe: audierat enim de vaticinio Protei, & ex facinoribus suis nomen indelebile consecuturum cognouerat. Sed coniuge in præsens felix, cui soli A dea nupsisset. Fælicitas sine socio maior censetur, quàm communis vel cum paucis.

268. SI DEMAS IVGVLATI CRIM. PHOCI] ex ea enim parte infælix erat & miser: quod facilè concedet philosophia Stoica, cui nihil miserum

rum præter malum: nihil autem malum præter culpam. Ant. Liberalis fab. 38. ab vtroque fratre, Peleo & Telamone occisum narrat ex inuidia: erat enim patri Aeaco ob virtutem charissimus.

269. CVI OMNIA CONTIGERANT] à specie ad genus transit. Omnia ei & corporis, & animi, & fortunæ bona contigerant. Hæc est beatitudo Peripatetica.

270. EXPVLSVMQ. DOMO] à patre Æaco. Quanquam qui cædem fecissent, in voluntarium quoque exilium concedere solerent: vt Tydeus apud Stat. 1. Thebaid.

TRACHINIA TELLVS ACCIPIT] Oppidum Thessaliæ *Trachin*, iuxta montem Oetam, quod ab Hercule ædificatum ferunt.

271. HIC REGNVM SINE VI, SINE CÆDE, &c.] non vt tyrannus, cuius est dicere, *Oderint dum metuant*. Hoc inter tyrannum ac regem interest, ait B Seneca lib. 1. de Clementia cap. 11. & 12. quòd *tyranni* voluptate sæuiunt, *reges* non nisi ex caussa ac necessitate. Gloriatus est Nero, nullam se toto orbe stillam cruoris humani misisse. Vide notata sup. ad vers. 204. de tyranni regisque discrimine.

272. LVCIFER. GENIT. SATVS] Sicut quosdam Solis, & Lunæ, ita hunc Luciferi filium credas licet.

PATRIVMQ. NITOR. ORE FERENS] Quid Lucifero nitidius ac pulchrius? *Quem Venus ante alios astrorum diligit ignes*, vt est 8. Æneid. omnes enim stellas luminis claritate vincit. Lib. 2. noster Poëta: *Quanto splendidior, quàm cætera sidera fulget Lucifer*. Eleganti ac splendido vultu erat Ceyx, quemadmodum pater suus Lucifer.

274. DISSIMILISQ. SVI, &c.] Natura hilaris & iucundus, tunc mœstus incedebat, ob mortem C fratris, quem lugebat.

275. FESSVS CVRAQ. VITAQ.] Conscientiæ stimulis fodiebatur, & vbi tutò commodeque viueret, sollicitus erat. Iter quoque longum confecerat. Ita fessus duabus de caussis.

276. PAVCIS COMITANTIBVS] fugienti enim & exuli multos ducere comites non conueniebat.

277. QVOSQ. GREG. PECOR. QVÆ SECVM ARMENT. &c.] Exercitus consuesse greges & armenta secum trahere, notum est, & patet ex Homeri Iliade. De exulibus, nisi hoc loco, nondum legi. Hos greges in pastu ante vrbem reliquit cum pastoribus.

280. VELAMENTA MANV PRÆTEND. SVPPLICES, &c.] ἱκετηρίαν, oliuæ ramum, villis laneis velatum & illigatum, quem manu supplices præferebant, intellige. Multa exempla ex Liuio & Halicarnasseo congerit Tiraquell. in Alex. ab Alex. D lib. 2. cap. 19. & de *Oschophorus* multa Schottus noster in Procli Chrestomathiam Poëticam. Virgil. lib. 7.

Tum satus Anchisa delectos ordine ab omni
Centum oratores augusta ad mœnia regis
Ire iubet, ramis velatos Palladis omnes.

Et lib. 11. *Velati ramis oleæ, veniamq. rogantes.* Vbi Seruius ita: *Non coronati ramis oleæ (nec enim lugentes decebat) sed instructi, atque armati*. Plaut. Amphit.

Postridie in castra ex vrbe ad nos veniunt flentes principes,
Velatis manibus orant, ignoscamus peccatum suum,
Deduntq. se, diuina humanaq. omnia.

Interdum quoque corollas de lauri, aut oliuæ A frondibus præferebant manibus. Testis Scholiastes Euripidis in Orestem.

281. TANT. SVA CRIMINA CELAT] Dicere, se fratre occiso compulsu patris excessisse patria, apud bonum & iustum regem ei non profuisset, vel obfuisset potiùs; noluisset enim fratricidam recipere. Aliam itaque & leuiorem exilij sui caussam commentus est.

282. PETIT VRBE, VEL AGRO SE IVVET] in vrbe, vel in agro, ruri manendi potestatem sibi faciat. In vrbe domum aliquam, in agro sibi villam permittat.

283. PLACIDO TRACHIN. ORE ALLOQVIT.] Humanissimè respondet Ceyx, hospitiumque & omnia sua offert. Et est hæc oratio non ita dissimilis illi Didonis 1. Æneid. qua supplicibus Troianis, oratore Ilioneo, respondisse fingitur, humanitate & liberalitate memorabili.

284. MEDIÆ QVOQ. COMMOD. PLEBI NOST. PATENT, &c.] Non optimates solùm & honorati ciues, sed etiam medij, & fęx populi, infimi subsellij, vt appellat Plautus, fruuntur bonis meis, studemus quoque hospitalitati. Quid autem hæc verba aliud volunt, quàm quod illa? *Soluite corde metum, Teucri, secludite curas.*

286. ANIMIS HVIC ANIM. MONIM. POTENT.] currenti calcar addis. Cùm simus sponte nostra propensissimi ad benefaciendum, etiam vulgo & externis, fama tua, & auus Iupiter, nobilitas, inquam, generis tui nos tibi ampliùs conciliat. Quare habeto bonum animum. Dido: *Quis genus Aeneadûm, quis Troiæ nesciat vrbem? Virtutesq. virosq.* &c.

287. NE TEMP. PERDE PRECANDO] Si pergis rogare, quod ego non rogatus etiam dare sum paratissimus, tempus malè collocas.

288. QVOD PETIS, OMNE FERES] Dido: *Seu vos Hesperiam magnam, Saturniaq. arua*, &c.

TVAQ. HÆC PRO PARTE VOCATO, &c.] Sic solent loqui amicissimi, cum charissimis, & amantiùs etiam ac munificentiùs, *Omnia mea tua sunt.* Dido:

Vultis & his mecum pariter considere regnis?
Vrbem quam statuo, vestra est: subducite naues:
Tros Tyriusq. mihi nullo discrimine agetur.

In Trinum. Lysiteles fingi adolescens, cùm significasset patri velle se Lesbonico item adolescenti amico atque æquali suo benefacere, excipit ille, *nempe de tuo*. Respondet filius: *De meo. nam quod tuum est, meum est: omne meum est autem tuum.* Sic apud S. Lucam pater morigero filio: *Fili, tu semper mecum es, & omnia mea tua sunt.*

289. VTINAM MELIORA VID. ET FLEB.] προπαρασκευὴ ad narrationem sequentem. Locus attentionis.

292. FORSITAN HANC VOLVCREM RAPTO, &c.] Concipiendus est accipiter in hoc sermone prætervolitans, aut alicui loco insidens, vnde discerni possit. Duas eius proprietates notat; est enim *rapax*, & hinc illi nomen, ab accipiendo scilicet; & *formidabilis* reliquis volucribus. De accipitribus Plin. toto cap. 8. lib. 10. De eius significatis Pierius lib. 21. Infrà:

Et nunc accipiter nulli satis æquus, in omnes
Sæuit aues, aliisq. dolens fit caussa dolendi.

294. VIR FVIT] Ex viro transijt in hanc auem; & vir ille meus frater fuit.

Et

ET TANTA EST ANIMI CONSTANT. &c.] Eriamnunc licet eum qualis fuerit in aue cognoscere. Fitit quippe acri constantique præditus animo, bello egregius, & ad vim vel inferendam, vel repellendam promptus.

297. QVI VOCAT AVRORAM. &c.] Periphrasis Luciferi. Præcedit auroram, vt illa solem, & vltimus omnium, propter lucis cupiam, apparere desinit. Sic lib. 2. *Et cæli statione nouissimus exit.*

298. CVI TA MIHI PAX EST, &c.] Ingeniorum inter se & illum diuersitatem declarat. Se pacis, vitæque coniugalis, illum belli & armorum fuisse cupidum. Sic Ouidius 4. Trist. eleg. 10. aliud studium sese, aliud fratrem fuisse natura duce persecutum scripsit, cùm tamen vterque in litteris versaretur:

Frater ad eloquium viridi tendebat ab æuo,
Fortia verbosi natus ad arma fori.
At mihi iam puero cælestia sacra placebant,
Inq; suum furtim Musa trahebat opus.

Sunt & apud Terent. fratres ingenijs & moribus dispares in Adelphis *Aeschinus* & *Ctesiphon*.

300 ILLIVS VIRTVS REGES, GENT. SVBEGIT] vt tanto iustiùs doleat de amisso tali fratre

301. QVÆ NVNC THISBÆAS AGIT. MVT. COLVMB.] Dolens & suspirans hoc dicit. Ille regum gentiumque subactor, nunc columbas insequitur, auem meticulosam. *Thisbe* oppidum Bœotiæ, columbis frequens. 1. Trist. eleg. 1.

Terretur nimio pennæ stridore columba,
Vnguibus accipiter saucia facta tuis.

302. QVÆ DOTATISS. FORMA MILLE PROC. PLACVIT] Laudatur Chiones forma, & cur à Diana interempta, indicatur; quæ mors patri eius luctum & mutationem hanc attulit. Argumentum formositatis in muliere & puella procorum multitudo: deformes enim, nisi fortè pecuniosæ sunt (pecunia quippe & genus & formam donat) paucos reperiunt. Dido epistola ad Æneam: *Mille procis placui, qui in me coiere.* Lib. sequenti de Cænide, *Multorum spes inuidiosa procorum.*

303. BIS SEPT. NVBILIS ANNIS] Claudian. de Raptu 1. *Iam vicina toro plenis adoleuerat annis.* Noster lib. 14.

Hæc vbi nubilibus primùm maturuit annis
Præposito cunctis Laurenti tradita Pico est.

Quanquam Iureconsulti in fœmina tantùm 12. in mare 14. requirunt minimùm. Vide Symbolas nostras in Æneid. lib. 7. ad illud de Lauinia: *Iam matura viro, iam plenis nubilis annis.* Annos nubiles *tumidam virginitatem* dicit Stat. 2. Thebaid.

320. QVID FORTI GENIT. ET PROG. TON. &c.] Patrem habuit bellicosum virum, & ad Iouem genus retulit, fuitque in gloria. Sed ista gloria, vt sua multis alijs, ei nocuit. Nimiùm enim sese admirantes, siue ob claritatem generis, siue ob diuitias, honores, artium scientiam, aut quamcunque demum excellentiam, superbia intumuerunt, atque inde afflicti conciderunt.

321. QVÆ SE PRÆFERRE DIANÆ SVSTIN. &c.] Exponit quo modo ei sua gloria obfuerit. Nihili fecit Dianæ faciem præ sua, quam vt contemneret, procorum frequentia illam incitabat. Sed cogitandum Chionæ, Dianam, nisi æternam virginitatem decreuisset, Ioue patre annuente, &, si mortalis, vt ipsa, fuisset, non pauciores thala-
A mum suum ambientes numeraturam fuisse. Plura exempla despectæ dearum formæ à mulierculis videre est in hoc opere, vt pœnarum, quæ ob id eas exceperunt.

321. AT ILLI IRA FEROX MOTA EST] Non spernunt laudem pulchritudinis etiam ipsæ deæ; adeo magnum diuinumq; bonum censetur. Vide Isocratem in encomio Helenæ. Quamobrem sibi mortales anteferri, summam interpretantur iniuriã, & in obtrectatrices suas vindicant seuerissimè.

324. FACTISQ. PLACEBIMVS, INQVIT] si non placemus venustate, fortè re & facto placebimus. Ironia est. Sequitur factum.

325. CVRVAVIT CORNV] arcum corneum.

326. ET MERITAM TRAIECIT ARVND. LING.] Linguam maledicam sagitta traiecit sic, vt eam
B traijciendo præcideret, excussaque ex ore in terram decideret.

327. NEC VOX, TENTATAQ. VERBA SEQVVNT. &c.] Prorsus obmutuit, quamuis adhuc verba emittere, & probra in Dianam iactare conaretur; ac multum sanguinis vomens interiit.

329. QVAM MISERO PIET. EGO TVNC] Miseros etiam se dicunt, quos valdè miseret, & qui alienam miseriam (necessariorum præsertim) atque incommoda tanquam sua si essent, ægrè ac dolenter ferunt. Et hoc est pietatis genus. Cic. ep. 1. lib. 1. ad Lentulum: *Ego omni officio, ac potiùs pietate erga te cæteris satisfacio omnibus.* Loco, *ô pietas*, malim rescribi, *amplexans.* collabentem scilicet. Nam prior lectio non habet, quod pronomini *Quam* respondeat, & deficit oratio.

PATRIOQ. DOLOR. CORDE TVLI] æquè dolui,
C quàm si eam genuissem.

330. FRATRIQ. PIO SOLATIA DIXI, &c.] Quid? non doluit item Dædalion virginis pater? Immò tantus fuit eius dolor, vt respueret omne solatium, & verba mea vt scopulus marinus sonantes fluctus immobilis acciperet. Virgil. 6. Æn.

Nec magis incepto vultum sermone mouetur,
Quàm si dura silex, aut stet Marpesia cautes.

332. AVT NAT. DELAMENTAT. ADEMPTAM] Particula *de* significatum verbi ampliorẽ & vehementiorem facit. *Deamo, deueneror, deprædico, denarro, degrauo, demiror*, &c. His adduce, *delamentor*. Inf. mox v. 376. *demugita paludes*.

333. VT VENO ARDENT. VIDIT] Cremabantur corpora mortuorum, & cineres in vrnas collecti condebantur.

QVATER IMPET. ILLI IN MED. &c.] *Ter*, &
D *quater*, siue iuncta, *terq; quaterq;* siue disiuncta, significationem habent crebritatis. Tormenta, & mortem ipsam cum aliquo, quamuis non cognato perferre velle, extremi, & omnium maximi amoris non dubitabile indicium.

335. CONCITA MEMBRA FVGÆ MANO. &c.] Velut bos œstro, seu tabano percussus in cursum concitatur per auia & inuia.

338. ALASQ. PEDES SVMPSISSE PVTARES] Velociùs currebat, quàm pro homine. vt pedibus non currere, sed volare videretur. Obseruatu dignum, cùm Homerus Achillem suum à velocitate cursus frequenter commendet, nulla tamen comparatione eam velocitatem illustrat, quod quidem alii poëtę factitant; cursus celeriores cum ventis, fulmine, sagittarum & auium volatu, naui à ven-

[illegible] cum [illegible] præci-pitibus [illegible]s.

A

359. Effvgit ergo [illegible] In[illegible]bantur nonnulli, vt eum retinerent, domumque reducerent, sed frustra.

Velox cvpid. [illegible]ethi, &c.] Cupiditas moriendi præcipitio è Parnassi vertice, eum tam celerem reddebat. Verùm non processit negotium.

340. Miseratvs Ap[o]llo [c]vm se, &c.] Ab alto saxo, ab alto monte se misit. *μείωσις*. Virgil. 2. Aeneid. *Stupet inscius alto Accipiens sonitum saxi de vertice pastor*. Apollo igitur Parnassi dominus, quia Musarum illic habitantium, & choros ducentium præses, maluit auem generosam fieri, quàm funditus extingui.

B

342. Svbitis pendent. svstvlit alis.] In ipso lapsu repentè alis prorumpentibus pependit in aëre, & altiùs ad vul[tur]dum ab Apolline huius mutationis auctore sublatus est.

343. Ora q. advnca d[ed]it, &c.] non eodem puncto temporis mutatus est secundùm omnia. Alas accepit primo loco, deinde rostrum, deinde vngues, deinde reliqua.

344. V[i]rtvt. anti[q].] de qua suprà.

Maiores corpore vires] vt in magnis corporibus & hominum, & animalium interdum exiguæ, sic in paruis magnæ vires repeniuntur.

345. Nvll[i] satis æqvvs, in o[mne]s æ[v]it aves] Suprà, *Rapto qui viuit, & omnes Terret aues*. Quamuis antea tantum columbarum meminit: *Quæ nunc Thisbæas agitat mutata columbas*.

346. Aliisq. d[o]lens fit cavssa dol.] dolet sibi non concessum mori. Et hunc dolorem in auibus rapacitate sua lenit cum dolore ipsarum, quas dilaniat ac deuorat. Didicisti quis ab initio accipiter (Græcis ἱέραξ) qua occasione, in qualem volucrem mutatus sit. Ex libro Boei Ornithogonia, seu de auium ortu fabulam hunc in modum recitat in Collectan. Antoninus Liberalis: *Fuit apud Mariandynos Hierax, vir iustus & illustris. Is templa Cereri posuit, primosq; ex ea fructus percepit. At postquam Teucri tempore legitimo sacra Neptuno non persoluerunt, indignatus Neptunus, fruges eorum perdidit, ingentemq; à mari cetum ipsis immisit. Teucri cùm ceto & fami ferendis non essent, ad Hieracem miserunt, qui leuationem famis ab eo poscerent: isque cùm triticum, tum alia misit alimenta. Irritatus eo facto Neptunus, ob suos ab eo honores diminutos, in auem ipsum conuertit, quæ nunc Græcis Hierax, Accipiter Latinis dicitur. Mores quoque eius pristinos prorsus immutauit: cum enim qui hominibus fuerat charissimus, volucribus inuisissimum reddidit: & qui ab interitu multos homines vindicauerat, fecit vt is plurimas necaret aues.*

Grassari in socios & armentum Pelei immanem lupum, Anetor custos accurrens nuntiat. Regem ipsum succurrere volentem, Alcyone coniux precibus & lacrymis à discrimine reuocat. Peleus hanc esse iram Psamathes nymphæ, matris Phoci, ab se interfecti affirmans, veniam supplex orat. Accedit patrona Thetis soror, quam Peleus coniugem nactus erat. Lupus in saxum conuertitur, ipse ab Acasto expiatur.

Quæ dum Lucifero genitus miracula narrat VII.
De consorte suo, cursu festinus anhelo,
Aduolat armenti custos Phocæus Anetor,
Et, Peleu, Peleu, magnæ tibi nuntius adsum
Cladis, ait. quodcunque ferat, iubet edere Peleus.
Pendet & ipse metu trepidus Trachinius heros.
Ille refert: Fessos ad littora curua iuuencos
Appuleram, medio cùm sol altissimus orbe
Tantum respiceret, quantum superesse videret:
Parsque boum fuluis genua inclinarat arenis,
Latarúmque iacens campos spectabat aquarum.
Pars gradibus tardis illuc errabat, & illuc:
Nant alij, celsóque extant super æquora collo.
Templa mari subsunt, nec marmore clara nec auro:
Sed trabibus densis, lucóque vmbrosa vetusto.

Ne

Nereïdes, Nereusque tenent: hos nauita templi
Edidit esse deos, dum retia littore siccat.
Iuncta palus huic est densis obsessa salictis,
Quam restagnantis fecit maris vnda paludem.
Inde fragore graui strepitus loca proxima terret
Bellua vasta, lupus, syluisque palustribus exit,
** Oblitus & spumis, & crasso sanguine rictus*
Fulmineos, rubra suffusus lumina flamma.
Qui quanquam sæuit pariter rabiéque faméque,
Acrior est rabie. neque enim ieiunia curat
Cæde boum, dirámque famem finire; sed omne
Vulnerat armentum, sternitque hostiliter omnes.
Pars quoque de nobis funesto saucia morsu,
Dum defensamus, letho est data. sanguine littus,
Vndáque prima rubet, demugitæque paludes.
Sed mora damnosa est, nec res dubitare remittit.
Dum superest aliquid, cuncti coëamus | ad arma,
Arma capessamus, coniunctáque tela feramus.
Dixerat agrestis: nec Pelea damna mouebant;
Sed memor admissi, Nereïda colligit orbam
Damna suo inferias extincto mittere Phoco.
Induere arma viros, violentáque sumere tela
Rex iubet Oetæus, cum queis simul ipse parabat
Ire. sed Alcyone coniux excita tumultu
Prosilit, & nondum totos ornata capillos,
Disiicit hos ipsos, collóque infusa mariti
Mittat vt auxilium sine se, verbísque precatur
Et lacrymis, animásque duas vt seruet in vna.
Æacides illi: Pulchros, regina, piósque
Pone metus: plena est promissi gratia vestri.
Non placet arma mihi contra noua monstra moueri.
Numen adorandum pelagi est. erat ardua turris,
Arce locus summa, fessis loca grata carinis.
Ascendunt illuc, stratósque in littore tauros
Cum gemitu aspiciunt, vastatorémque cruento
Ore ferum, longos infectum sanguine villos.
Inde manus tendens in aperti littora ponti,
Cæruleam Peleus Psamathen, vt finiat iram,
Orat, opémque ferat. nec vocibus illa rogantis
Flectitur Æacidæ. Thetis hanc pro coniuge supplex
Accepit veniam. sed enim irreuocatus ab acri
Cæde lupus perstat, dulcedine sanguinis asper:
Donec inhærentem laceræ ceruice iuuencæ
Marmore mutauit corpus, præterque colorem
Omnia seruauit. lapidis color indicat illum
Iam non esse lupum. iam non debere timeri.
Nec tamen hac profugum consistere Pelea terra

Fata

Fata sinunt: Magnetas adit vagus exul, & illic
Sumit ab Æmonio purgamina cædis Acasto.

348 DE CONSORTE SVO] de Dædalione A fratre suo.

CV SV FESTIN. ANHELO] Citra necessitatem non esse in festinationibus suscipiendas nimias celeritates, præcipit 1. de Officiis M. Tullius, quo loco de decoro disserit: *Quæ cùm fiunt*, inquit, *anhelitus mouentur, vultus mutantur, ora torquentur*, &c.

349. ARMENTI CVSTOS] Non armenta solùm, sed etiam greges pecorum secum traxisse Peleum suprà dixit. Sed lupus in armentum duntaxat grassabatur.

PHOCÆVS ANETOR] è Phocide oriundus.

350. ET, PELEV, PELEV, &c.] Geminatio nominis hic celeris auxilij tacita flagitatio est. Aliquando ad minas, aut increpationem pertinet, B vt apud Hom. Iupiter, ni fallor, Marti, *ἄρες ἄρες βροτολοιγέ*, &c. *Mars, Mars homicida.*

351. QVODCVNQVE FERAT SVBIT FDERE] Cladem magnam se auditurum iam cognouit: nihilominus, vt vir magnanimus, & ad fortem aduersam in quocunque genere tolerandam paratus, sigillatim cupit, quodcunque est mali, cognoscere.

352. PENDET ET IPSE METV TREP. &c.] nuntius trepidus ipsum quoque regem Ceycem in ancipitem timorem adduxit.

353. FESSOS IVVENCOS] de itinere lassos.

AD LITTORA CVRVA] aquatum eos compulerat. Quomodo *ripa obliqua*, seu curuæ, ita quoque *littora*. 3. Æneid. *Feror huc, & littore curuo Mœnia prima loco.* C

354. MEO. CVM SOL ALTISS. ORBE TANT. &c.] Cælum vides hic appellari *orbem*. Medio igitur orbe, medio cælo soli tantum spatij decurrendum supererat, quantum iam decurrerat. Meridiei periphrasis, seu notatio est. Lib 3.

Iamq; diei medius rerum contraxerat vmbras,
Et sol ex æquo meta distabat vtraq;.

356. PARSQVE BOVM FVLVIS GEN. &c.] Tripartita, & verisimillima distributio. Pars boum in littore recubuerat, & ruminabat: pars pascendo vagabatur: pars natabat.

357. LATARVM CAMPOS SPECTAB. AQVARVM] Mari apertum, *campi aquarum*, & *lati campi*: quomodo à Marone quoque in 6. dicuntur *campi liquentes*, quod idem est. Et 10. *campi D salis*, id est, aquæ salsæ. Ante vrbem portò armentum hoc à Peleo exule relictum in pascuis erat. Quamuis autem erat Trachin iuxta montem Oetam, ab alio tamen latere maritimis esse potuit.

360. TEMPLA MARI SVBSVNT NEC MARM. &c.] Adiacet mari templum in loco vili schemate, nullo ornatu, Nereo & Nereidibus sacrum, vt ex nautis est intellectum. Iuxta palus ab æstu maris, & in ea salictum, è quo non sine strepitu terrifico prodiit lupus mirandæ magnitudinis.

368. OBLITVS ET SPVMIS, ET CRASSO SANG. &c.] Longiuscula *lupi* descriptio. Præter magnitudinem corporis erant & alia, quæ illum horribilem faciebant, & crudelem indicabant, os spumis & sanguine oblitum, oculi suffusi sanguine & igni, vt de serpentibus Laocoonteis dicitur 2. Æneid.

369. FVLMINEOS RICTVS] *Lupi* huius singularem auiditatem, instar fulminis prædam prosternentem & deuorantem significari opinor hoc epitheto.

371. ACRIOR EST RABIE, &c.] *Improbam ventris rabiem*, luporum famem nominat Maro 2. Æneid. Naso autem diuidit, & lupum hunc cùm propter famem, tum propter rabiem suam sæuire pronuntiat, eique nequitiam quandam tribuit; vt qui contentus non sit occidere boues, & carnibus se explere; sed insuper voluptati habeat, superstites vulnerando dentibus suis prosternere, nec eos paucos, sed omnes.

374. PARS QVOQVE DE NOBIS] Exaggerat crudelitatem belluæ huius. Non modò sic in armentum sæuit, vt audisti, verùm etiam partem nostri tuorum seruorum & comitum, qui foris manemus, dum eum coërcere conamur, necauit.

375. SANGVINE LITT. VNDAQVE PRIMA RVB.] Ad littus enim fessos se appulisse aiebat. *vnda prima*, est principium vndarum, quod littus tangit.

376. DEMVGITÆQVE PALVDES] Rubent cæsorũ boum sanguine paludes quoque, in quas confugiebant miseri boues, vt hoc monstrum lupi effugerent, implebanturque vel occisorum, vel grauiter morsibus eius læsorum mugitibus. Particula *de* in *demugita*, vt in aliis, significationi dat incrementum, vt monui sup. ad v. 332.

377. SED MORA DAMNOSA EST, &c.] Hortatur ad opem quàm maturrimè afferendã huic malo, & ad vires contra monstrum coniungendas quamprimum, ne totum perdant. Mora interdum damnosa est, vt ait Poëta, interdum verò perutilis. Itaque prudenter idem 3. Fast. *Differ: habent parua commoda magna moræ.* Paruo enim tempore, magna aliquando rerum cogitationumque mutatio contingit.

DVBITARE REMITTIT] pro *permittit*, quod compositũ versus non patiebatur. Sic eadem de caussa *reduncus* pro *aduncus* dicit lib. sequenti: *Viribus vsus auis, pennis, rostroq; redunco.*

378 CVNCTI CAPIAM. ADARMA, ARMA CAPESSAM.] Sic lib. 12. *Certatimq; vno ore omnes arma arma loquuntur.* Virg. 2. Æneid. *Arma viri, ferte arma.* Horat lib. 1. ode 35. *Ad arma cessantes ad arma concitet.* Inest vis in iteratione vocis huiuscemodi.

379. CONIVNCTAQVE TELA FERAMVS] iunctis viribus & armis ad opem ferendam properemus. De iis qui cum Peleo erant in vrbe, & qui foris cum grege & armento, capiendum est.

380. NEC PEL. DAMNA MOVEB. SED MEMOR ADMISSI, &c.] Cordati hominis est, nihil tam fugere, quàm iratum deum, quem nemo effugit, etiamsi vltra Tanaim, & pontum glacialem

fugerit: magisque illius offensa, quàm commerito supplicio dolere: nec potiùs de amolienda vindicta, quàm de reconcilianda gratia sollicitum esse. Cùm igitur suspicaretur Peleus, Psamathen non suam, sed Phoci fratris sui ἀμαρτίας matrem nympham sibi infensam, hac ratione filio suo inferias dare velle, prohibuit suos arma capere (quamuis id Ceyx rex omnino probaret, iuberetque fieri) & ad eam placãdam se conuertit.

384. REX OETÆVS] quia Trachin iuxta montem Oetam, vt dictum est.

CVM QVERS SIMVL IPSE PARAT. IRE] eo humanitatem. Exulis, & ignoti caussam suscipit, & auxilium ferre non per suos tantùm, sed & per se ipsum vult. Quid ad hanc benignitatem addi potest?

385. SED ALCYONE CONIVX EXCIT. TVMVLT. &c.] Exemplum fidelissimæ, & mariti sui amantissimæ coniugis etiam *Alcyone*, vt *Penelope*, *Laodamia*, *Euadne*, *Alcestis*, &c. Audiens igitur, & nesciens quid moueretur, repente è gynæceo aduolat, omissis omnibus, complexaque virum, & precibus & lacrymis domi retinere contendit, negans, si quid ei secùs acciderit, superstitem illi futuram; docuit exitus.

386. NON D. TOTOS ORNATA CAPILLOS] in quibus ornandis multum temporis ponunt nobiles fœminæ præsertim. *Nosti mores mulierum, dum moliuntur & comuntur, annus est*, inquit Terent. Lege quæ adducimus in Symb. ad illud 4. Æneid. *Reginam thalamo cunctantem ad limina primi Pœnorum exspectant*. Ad Semiramidis factum respexisse sub hoc inuolucro Nasonem existimat Iacob. Crucius, cui cùm in cultu capitis occupatæ nuntiatum esset Babylonem defecisse, iam parte crinium adhuc soluta, protinus ad eam expugnandam cucurrit, &c. Valer. lib. 9. cap. 3. extremo.

387. DISICIT HOS IPSOS] disturbat negotium, non ita vt suppetias mitti nolit, immò vt mittantur suadet; sed vt regem discrimini subducat. Aut ita, distrahit eos, cum Peleo enim ire statuerat rex.

389. ANIMASQ. DVAS VT SERVET IN VNA] Coronis matura iam ad partum, ab Apolline telo traiecta, *duo nunc moriuntur in vna*. Contrarium.

390. PVLCHROS, REGINA, PIOSQVE PONE METVS] Commendat Peleus hanc pietatem Alcyones, & pulchram, hoc est, vxoribus imprimis decoram dicit. Metum ponere iubet, quia contra belluam vi pugnaturus non sit.

391. PLENA EST PROMISSI G. VESTRI] Satis habeo, & pro plena cumulataque gratia duco promissa vestra, hospitij officet, & auxilij. Quorum altero vtar, altero minimè. Cur quæso?

393. NVMEN ADORANDVM PELAGI EST] Nescitis vos quid mihi lædat, & hoc mihi malum creet. Non lupus, sed Neteis Psamathe est, quæ me persequitur, & manes Phoci filij sui vlciscitur. Hæc mihi placanda est. Ea placata, res saluæ sunt futuræ.

[illegible] AT A[illegible]A TVRRI [illegible], &c. *Venientem* [illegible] præ[illegible], [illegible] ont m[illegible] lui ill[illegible] b[illegible] um [illegible] lupo immanem [illegible] 12. [illegible] utum non erat. Ascendunt [illegible] Peleus, rex & regina turrim arcis, [illegible] prius [illegible] entes cum gaudio ex alto naturæ, eò versus ad portum solebant cursum flectere. Ex ea torti gementes cl[illegible] lem spectant, & *madentem sanguine vastificam belluam*, quo nomine 2. Tuscul. Cicero in carmine suem Erymanthium nuncupauit.

398. INDE MAN. TENDO. IN APERTI, &c.] Nunquam [illegible]è preces fiunt, nisi protensis simul sublatisque manibus. Adiuuant enim orantem gestus [illegible] apud deum & homines.

399. CÆRVL. PSAMATH. VT FIN. IRAM, &c.] ob aquæ marinæ colorem, accedentem ad cæruleum & viridem, deos illus vocant poëtæ *cæruleos & virides*. Trist. 1. eleg. 2. *Pro superi, viridesque Dei*. Precatur ergo duo, primùm, vt irasci desinat. Deinde, vt sibi in depellenda calamitate sua dignetur succurrere.

400. NEC VOCE. ILLA ROG. FLECT. ÆACID.] Obdurat dea, preces aspernatur, ipsum quoque Peleum perdi cupit: tantum abest, vt ei adesse velit.

401. TRISTIS H. PRO CONIVGE S. ACCEP. VEN.] Opus fuit deprecatrice Thetide, nupta cum Peleo, quæ pro reuerentia sua impetrauit, vt illi ignosceret.

402. SED E. IRREVOCAT. AB ACRI CÆD. LVP. &c.] vt compesceret quoque à cæde lupum, non statim obtinuit. Pergebat igitur in laniena, efficiebatque illum magis dulcedo, quem hauriebat, sanguinis.

404. DONEC INHÆRENT. LACERÆ, &c.] Tandem misera Psamathe dum vaccam laniat, eum marmore commutat.

405. PRÆTERQVE COLOR. OMNIA SERVAVIT] *Omnia*, id est, figuram, & membra, & nomen pristinum retinuit. At, non colorem, iam enim albus erat totus, quia in album marmor conuersus, cùm fului sint lupi. Ex quo patebat non esse verum ac viuum lupum; quare nec timendum.

408. NEC TAMEN H. PROFVG. &c.] vt *fuga* pro exilio, sic *profugus* quasi porrò fugiens, pro exule. In Italiam *fato profugum* venisse Æneam canit Virgil. & Peleum fata sua profugum non ad Ceycem & Trachinem tantùm, sed vltero etiam ad Magnetas agebant.

410. SVMIT AB ÆMON. PVRGAM. CÆD. ACAST.] Acastus Magnetarum rex in Æmonia, seu Thessalia recepit hospitio Peleum, eumque solita cærimonia, aqua marina aspersum expiauit. Hanc enim vim illi aquæ tribuebant. Vnde tam scelestum facinus admisisse Gellium significare volens Catullus, vt vniuerso mari non quiret expiari, sic ait: *Qui facit, quod tu fecisti,*

Ecquid scis quantum suscipiat sceleris?
Suscipit, ô Gelli, quantum non vltima Thetys,
Non genitor Nympharum abluat Oceanus.

Pluri-

Pluribus prodigiis datus in curas & angorem Ceyx, Clarium Apollinem consulere decernit. Quem ab itinere marino, eius saluti impensè timens amantissima coniux omnimodis deterrere laborat. Iurat ei Ceyx, intra mensem alterum reuenturum. Sic, non sine fletu, & ægerrimè nihilominus dimittitur.

INTEREA fratrisque sui, fratrémque secutis VIII.
Anxia prodigiis turbatus pectora Ceyx,
Consulat vt sacras hominum oblectamina sortes,
Ad Clarium parat ire deum. nam templa profanus
Inuia cum Phlegyis faciebat Delphica Phorbas.
Consilij tamen antè sui fidissima certam
Te facit, Alcyone: cui protinus intima frigus
Ossa receperunt, buxóque simillimus ora
Pallor obit, lacrymísque genæ maduere profusis.
Ter conata loqui, ter fletibus ora rigauit:
Singultúque pias interrumpente querelas,
Quæ mea culpa tuam, dixit, charissime, mentem
Vertit? vbi est, quæ cura mei prior esse solebat?
Iam potes Alcyone securus abesse relicta?
Iam via longa placet? iam sum tibi charior absens?
At puto, per terras iter est? tantúmque dolebo,
Non etiam metuam? curæque timore carebunt?
Æquora me terrent, & ponti tristis imago,
Et laceras nuper tabulas in littore vidi,
Et sæpe in tumulis sine corpore nomina legi.
Néue tuum fallax animum fiducia tangat,
Quòd socer Hippotades tibi sit, qui carcere fortes
Contineat ventos, & , cùm velit, æquora placet.
Cùm semel emissi tenuerunt æquora venti,
Nil illis vetitum est: incommendatáque tellus
Omnis, & omne fretum est: cæli quoque nubila vexant,
Excutiúntque feris rutilos concursibus ignes.
Quò magis hos noui (nam noui, & sæpe paterna
Parua domo vidi) magis hos reor esse timendos.
Quòd tua si flecti precibus sententia nullis,
Chare potest coniux, nimiúmque es certus eundi,
Me quoque tolle simul, certè iactabimur vnà:
Nec, nisi quæ patiar, metuam: paritérque feremus
Quidquid erit: pariter super æquora lata feremur.
Talibus Æolidis dictis, lacrymísque mouetur
Sidereus coniux: neque enim minor ignis in ipso est.
Sed neque propositos pelagi dimittere cursus,

Nec vult Alcyonen in partem adhibere pericli:
Multáque respondet timidum solantia pectus.
Non tamen idcirco caussam probat. addidit illis
Hoc quoque lenimen, quo solo flexit amantem.
Longa quidem est nobis omnis mora: sed tibi iuro
Per patrios ignes (si me modò fata remittant)
Antè reuersurum, quàm luna bis impleat orbem.
His vbi promissis spes est admota recursus:
Protinus eductam naualibus æquore tingi,
Aptarique suis pinum iubet armamentis.
Qua rursus visa, veluti præsaga futuri,
Horruit Alcyone, lacrymásque emisit obortas,
Amplexumque dedit: tristíque miserrima tandem
Ore vale, dixit, collapsáque corpore toto est.
At iuuenes, quærente moras Ceyce, reducunt
Ordinibus geminis ad fortia pectora remos:
Æqualique ictu scindunt freta. sustulit illa
Humentes oculos: stantémque in puppe recurua,
Concussáque manu dantem sibi signa maritum
Prima videt; redditque notas. vbi terra recessit
Longiùs, atque oculi nequeunt cognoscere vultus:
Dum licet, insequitur fugientem lumine pinum.
Hæc quoque vt haud poterat spatio summota videri,
Vela tamen spectat summo fluitantia malo.
Vt nec vela videt, vacuum petit anxia lectum,
Séque toro ponit: renouat lectusque locusq;
Alcyones lacrymas, & quæ pars admonet absit.
Portubus exierant, & mouerat aura rudentes:
Obuertit lateri pendentes nauita remos,
Cornuáque in summa locat arbore, totáque malo
Carbasa deducit, venientésque accipit auras.

411. FRATRISQ. SVI, FRATREMQ. SECVT. &c.] Quòd filia fratris Chione tam miserè occubuisset; quòd ipse in accipitrem abiisset, hæc erant prodigia, quæ pectus Ceycis sollicitabant & angebant. Ob quæ Clarij Apollinis oraculum in Lycia sibi adeundum statuebat.

413. ET SACRAS SORTES] Lib. 1. *Placuit caleste precari Numen, & auxilium per sacras quærere sortes.* Æneid. 4. *Italiam Lyciæ iussere capessere sortes.*

HOMINVM OBLECTAMINA] quia inde præterita, & futura discunt, & remedia suis infortuniis sæpe inueniunt. Quæ res delectamento & solatio sunt.

414. NAM TEMPLA PROFAN &c.] Cur non profectus est ad oraculum Delphicum, ex omnibus celeberrimum? Tacitæ interrogationi occurrens ait, Phlegyarum regem Phorbantem, hominem impium eo tempore Delphos bello vexasse, & vrbem obsedisse.

416. CONSILII TAMEN ANTE SVI, &c.] nusquam magis est vna anima in duobus corporibus, quàm in coniugio. Immò potiùs duæ sunt A animæ in vno corpore. Quomodo ergo quidquam aut vxor virum, aut vir vxorem celare possit: præsertim si quid ad salutem & incolumitatem alterutrius pertineat?

CERTAM TE FACIT] Sic Virgil. 3. Æneid. *Anchisen facio certum*. Orator diceret. *facit certiorem.*

417. CVI PROTIN. INTIMA FRIG. OSSA RECEP.] τὸ ἦθος coniugale, vel πάθος potiùs mirabiliter exprimit. 2. Æneid. *Obstupuere animi, gelidusq; per ima cucurrit Ossa tremor.* 2. Fast. *Et gelidum* B *pectora frigus habent.*

418. BVXOQ. SIMILL. ORA PALLOR OBIT.] Comparatio assumitur rei magis declarandæ. Et contremuit, & expalluit. Solet itē pallor conferri cum frondibus in auctumno. 6 Fast *Color oris erat qui frondibus olim Esse solet seris, quas noua læsit hyems.*

419. LACRYMISQVE GENÆ MAD. PROFVS] Virgil. 5. Æneid *Nec lacrymis caruere genæ* Et 6. *Effusæq; genis lacrymæ.* 3. de Arte: *Indigno teneras imbre rigante genas.*

420. TER CONATA LOQVI, TER FLETIB. &c.] quoties loqui occipiebat, toties nouæ se lacrymæ

[illegible] ant. Et est freqens hoc lumen A [illegible] quippiam sæpius tentatum, & [illegible] magnitud ne affectus, vel alter [illegible] tum, aut quaped tum intelligi volunt, id ter, aut quater tentatum, nec effectum dicunt. lib. 8. de Althæa, nitente Meleagrum filium, propter fratres suos ab eo occisos stipite fatali cremando extinguere:

Tum conata quater flammis imponere ramum,
Cœpta quater tenuit: pugnat materq; sororq;.

2. Æneid.

Ter conatus ibi collo dare brachia circum,
Ter frustra comprensa manus effugit imago.

42[illegible]. SINGVLTVQ. PI[illegible]S INTERRVMP. QV[illegible] [illegible] Trist. Singultu medios impediente sonos. Et 2. de R[illegible]ned. Ruptaq; singultu verba loquentis erant.

422. [illegible] A TV[illegible] &c. Miras admo[illegible] Ceyci [illegible] dū, quod offensum, B [illegible] fingit, ab se [illegible] habebat cha[illegible] nunquam vlla te offensus sit e[illegible] [illegible] huius plena affectus coniu[illegible] [illegible] Imulces, vxoris Annibalis, cupienti [illegible] in omnes casus comitari, & prudenter monent[illegible] ne se periculis temere obiectat [illegible] pud Silium: *Me ne oblita tua nostram pendere a[illegible] tem, &c.*

4[illegible] VÆ CVRA MEI PRI[illegible]R. &c.] T[illegible] oratio dehortatoria, & suauis admodum. Di[illegible] quæ à tali, & tali tempore dici possunt ac de[illegible] quod est verè imitari, in quo nerui con[illegible] & [illegible] na poeseos.

426. AT PI[illegible] ER TERRAS [illegible] TER EST, &c.] [illegible] Scilicet per terras iter suscipis, vbi mi[illegible] formidandum periculum, vt mihi de absentia tua d[illegible] ndum tantummodo, non etiam metuen- C dum [illegible]. Certissimo naufragij periculo proposito, eum à na[illegible] ndi consilio abducere conatur.

428. Æ[illegible] ORA ME TERRENT, &c. De calam[illegible] bus immensis & omnigenis adaginm est, *Mare malorum*: infinitis siquidem conflictantur inc[illegible] dis illud nauigantes. Est & aliud prouerbiū: *Ignis mare, mulier, tria mala maxima.* Græcè [illegible]

[illegible] Matis turbati fa[illegible] hypotyposes repræsentant.

419 [illegible] [illegible] SVPER TAB. &c.] Quod a[illegible] potest ubi euenire similiter, vt fracta [illegible]

4[illegible] ET [illegible] IN TVMVL. E. CORP. NOM. [illegible] corpora habent non poterant, [illegible] m sepulchrum, seu cenotaphium [illegible] quòd persuasum habebant, insepul- D [illegible] annis aliquot ad ripas fluminum [illegible] vagari, nec tamen transmittere posse, nisi cor[illegible] quomodo sepultis. Exemplū habes [illegible] sequentis in tumulo Æ.aci Hinc 6. [illegible] & Palinurus gubernator Aeneæ mari [illegible] mulum honorarium apud inferos [illegible] q[illegible] cum Sibyl[illegible] eò de cenderat, [illegible] Anthologia. Titulus est [illegible] [illegible] vbi epigrammata huiusmo[illegible] im vacuorum plurima, cum nomine, [illegible] Exempli causa, Callimachi, [illegible]

[illegible]

Sententia hæc est, *Vtinam nunquam fuissent naues, non enim nos Dioclida filium Sopolin ploraremus. Nunc autem ille in mari alicubi iactatur mortuus, pro quo nomen, & inane sepulchrum prætereimus.*

431. NEVE TVVM F[illegible] AX, &c.] Occurrit tacitæ responsioni. Dicas fortasse, Aeolum Hippotæ nepotem, patrem meum habere in potestate ventos, proinde tibi, vt eius genero, nihil metuēdum. S[illegible] us est. Hæc scribens Naso, secum illa de 1. Aeneid. voluebat:

—— Hic vasto rex Aeolus antro
Luctantes ventos, tempestatesq; sonoras
Imperio premit, ac vinclis & carcere frænat.

432. QVI CARCERE FORT. CONTIN. VENT.] Alibi: *Clauserat Hippotades æterno carcere ventos.*

434. C[illegible]M EMI[illegible] TEN. Æ QVO. V. &c.] [illegible], ex eodem libro Maronis:

Ni faciat, maria ac terras, cœlumq; profundum
Quippe ferant rapidi secum, verrantq; per auras.

Item: *Iam cœlum, terramq; meo sine numine venti*
Miscere, & tantas audetis tollere moles?

Huc repete quæ noster de eorundem impotenti furore & insania scripsit lib. 1. *Hu quoque non passim mundi fabricator habendum Aera permisit, &c.* Vbi plura attulimus.

435. INCOMMENDATAQ. TELL. O. ET OMNE FRET.] Commendamus nos & nostra iis, quibus curæ ac sollicitudini esse desideramus. Omnis autem tellus, & omne mare ventis incommendata sunt, quia, vt iam dicebatur à Marone, terras omnes, & omnia maria perflant ac miscent liberrimè.

437. EXCVTI. FERIS RVT. CONCVRS. IGNE.] lib. 6. vbi Boreas potentiā suam thrasonicè iactat:

Idem ego cùm fratres cælo sum nactus aperto
(Nam mihi campus is est) tanto molimine luctor,
Vt medius nostris concursibus insonet æther,
Exiliantq; cauis elisi nubibus ignes.

438. NAM NOVI, ET SÆPE PATERNA, &c.] Quam lepidè! Paruulam adhuc, sæpius in ædibus paternis (Aeoli puta, ventorum regis) eos vidisse venientes, abeuntes, mandata accipientes, gesta referentes. Vidisse autem & cognouisse vultibus truces, moribus asperos & terribiles. Admirabilis supra omnes poetas fictor & effictor est Ouidius.

440. QVOD TVA SI FLECTI PRECIB.] Conclusio. Aut flectere, & victus precibus meis muta sententiam & mare mi[illegible] fac: aut certè, me tecum [illegible] fortunam in omnes casus, qui te manent. Non sunt aliena hæc [illegible] eleg. 7. primi Trist. de vxore Nasonis, maritum in exilium sequi omnino cupiente:

Non potes auelli: Simul hinc, simul ibimus, inquit,
Te sequar, & coniux exulis exul ero.
Et mihi facta via est, & me capit vltima tellus:
Accedam profugæ sarcina parua rati.

Simili dilemmate Creusa Aeneam suum, in prælium egredi instituentem domi retinere nititur, lib. 2.

Si periturus abis, & nos rape in omnia tecum:
Sin aliquam expertus sumptis spem ponis in armis,
Hanc primùm tutare domum, cui paruus Iulus,
Cui pater, & coniux quondam tua dicta relinquor?

441. [illegible] TIMVMQ. ES CERTVS EVNDI] 4. Aeneid. *Aeneas celsa in puppi, iam certus eundi Carpebat somnos.*

443. NEC, NISI QVÆ PATIAR, METVAM] nam si me relinquis, cogar metuere multa, quæ fortasse tecum non paterer.

PARITERQVE F[illegible] QVIDQVID E[illegible]] Virgil. 5. Æneid. *Quidquid erit, superanda omnis fortuna ferendo est.*

444. PARITER SVP. ÆQV. [illegible] FER[illegible]] Et feremus simul, & feremur. Vna eademque nauis nos habebit, patientes & compatientes quæcunque tandem patienda fuerint.

445. TALIB. ÆOLID DICT &C. SIDEREVS CONIVX Ceyx Luciferi filius mollescit his argumentis, & lacrymis vxoris, ex amore intimo profusis.

446 NEQVE ENIM MIN. IGNIS IN IPSO EST] tantum vicissim diligit, quantum diligitur. In amore non cedit.

447. SED NEQVE PROPOSIT. [illegible] &c.] Non ita mouetur, vt velit intermittere nauigationem, vel vxorem secum in eadem pericula ducere velit. Neutrũ vult. Non posterius, ne illi mors bis patienda fortasse foret: quam ob causam iuidius (nam secum conscendere, quamuis cupientissimam non tulit. Trist. 1. eleg. 2.

449. MVLTAQ. RESPOND. TIM. SOL. PEC.] Quibus potest solatiis ægram animi demulcet, & ad bonam spem felicis sui reditus erigit.

450. NON TAMEN LOCIRCO CAVSS. PROB.] Sed nihil agit. Nun persuadet Alcyonæ, vt ipsum volens sinat abire, nec se luctu & lacrymis conficiat.

451. QVO SOLO FLEXIT AMANTEM] iuranti, se ante finem duorum mensium reuersurũ, credidit, & contenta sacramento, ab eo reuocando quieuit. Fuit hic astus Ceycis, quo mulierem simplicem decepit. Vnde enim se reuersurum noverat? quo oraculo confi[illegible] tam ce[illegible] intra hoc tempus, reditum iurabat: Sed intellige, quantum in ipso esset, certissimò rediturum: nam de fatis, quibus parent omnia [illegible].

453. PER P[illegible] IGNES] per patrem meum Luciferum, tanquam deum. *Minores ignes* vocauit stellas minores Horat. ode 12 lib. 1.

SI MODO FATA [illegible] nisi fatis reuerti prohibeat, & cogat in peregrina regione mori. Fata vincere nemo potest.

457. APTARIQVE SVIS PIN. [illegible] ET ARMAMENT.] Vela, antennæ, malus, rudentes, remi, &c. sunt armamenta [illegible], [illegible] instruitur & armatur. 3. Æneid. *Interea classem velis aptare iubebat Anchises.*

458. QVA R[illegible] VI[illegible] [illegible] ea vidit eandem nauem, qua alias Ceyx [illegible] fuerat.

VE[illegible] [illegible] GA FVT [illegible] &c.] Horror qui Alcyonen denuo visa naue inuasit, & obortæ mox lacrymæ, triste quoddam omen præbuerunt.

460 MISERRIM[illegible]] propter futuram cladem suam [illegible] di[illegible].

TA[illegible] D. T[illegible] [illegible] x. Laodamia *Vix illud potui dicere triste vale.*

4[illegible] C[illegible] TOTO EST] In grauissimo [illegible] viribus deficientibus, corpus al[illegible] do humi cadit præsertim in tæmiuis, quarum natura est impotentior. De vxore sua, vltima illa nocte, quam egit Romæ, abitu-

rus mone[illegible] 3. Trist. el[illegible]

Illa [illegible] tenebris narrat [illegible]
[illegible] voce [illegible] domo.

In 4. Æn[illegible] m[illegible] rabat secum [illegible] neie [illegible] D[illegible],

I[illegible] am [illegible] &c auras
Ac[illegible] & a[illegible],
[illegible] cunctantem [illegible] multa parantẽ
I[illegible] nla, [illegible] membra
Mar[illegible] thalamo. [illegible] reponunt.

Vide insuper [illegible] l. Laodamiæ ad Protesilaum [illegible].

4[illegible]. [illegible] C[illegible], &c] Vol[illegible] tus pænè com[illegible] s mora impa[illegible], [illegible] remis, & æqu[illegible] entes p[illegible] mouebant.

[illegible] 3. R[illegible] D[illegible] REM.] Virgil. [illegible] remis. *Remis impellere marmor. [illegible] mare. & æquora verrunt.* [illegible] Propert. lib. [illegible] eleg. 21.

[illegible] propere in æquora nauim,
[illegible] pares du[illegible] vices.

46[illegible]. C[illegible] M[illegible] O. SIBI SIG. M[illegible]] [illegible] quo poterat modo in ipsis aquis d[illegible] one ma[illegible] vele[illegible] llare[illegible] ndebat

4[illegible] LO[illegible] GIVS] ve[illegible] totum lib. *Admotum [illegible], repulsa est, Prouehimur pelag[illegible] terr[illegible] elunt.*

[illegible] D[illegible] IN QV. FVG. L. PIN.] Q[illegible] m ferebant.

47[illegible] V[illegible] non auertit oculos à vi[illegible], non à naue, non à vel[illegible] Protesilao:

Dum potui [illegible] spectare virum. [illegible] iuuabat:
[illegible] tuos oculos [illegible] mers.
Vt te non [illegible] tua vela videre:
Vela [illegible] muere meos.

H[illegible] Silius lib. 3. de I[illegible] ex Hispania in A[illegible]

H[illegible] vultus, [illegible] littora seruant.
D[illegible] volui[illegible] carina
Co[illegible] pontu[illegible]

[illegible] 4. [illegible] ad bellum T[illegible] post compl[illegible]

[illegible] carbasa [illegible]
Dul[illegible] ere ventos.
[illegible] de more salutant.

[illegible] inflata, & tanquam [illegible].

4[illegible]. V[illegible] ANXIA [illegible]] Quid [illegible] nihil certi [illegible] & animo [illegible] lecto co[illegible], admonet ab ipso [illegible]. Laciat maritus. In nouas [illegible].

4[illegible] [illegible] no[illegible] erant, ve[illegible] adi[illegible].

47[illegible] O[illegible] TER[illegible] END. &c] Magis [illegible] in latus Ac[illegible] d. 6. *Obuertunt [illegible] proras.*

[illegible] CO[illegible] AT [illegible] as fum[illegible] p[illegible], & [illegible] ad excipiendum [illegible] ve- A la pandit. Habent enim [illegible] parere vento qui nauigant, & mutare ve[illegible]nem. Quid enim agas contrariis ventis?

Atrocissimæ tempestatis scitissima ecphrasis, qua Ceyx cum multis naufragus perit.

A*Vt minùs, aut certè medium non amplius æquor* IX.
Puppe secabatur, longeque erat vtraque tellus:
Cum mare sub noctem tumidis albescere cœpit
Fluctibus, & præceps spirare valentius Eurus.
Ardua iamdudum demittite cornua, rector
Clamat, & antennis totum subnectite velum.
Hic iubet: impediunt aduersæ iussa procellæ:
Nec sinit audiri vocem fragor æquoris vllam.
Sponte tamen properant: alij subducere remos,
Pars munire latus, pars ventis vela negare.
Egerit hic fluctus, æquorque refundit in æquor.
Hic rapit antennas: quæ dum sine lege geruntur;
Aspera crescit hyems, omnique a parte feroces
Bella gerunt venti, fretáque indignantia miscent.
Ipse pauet, nec se quis sit status, ipse fatetur
Scire ratis rector: nec quid iubeátue, velitue.
Tanta mali moles, tantóque potentior arte est.
Quippe sonant clamore viri, stridore rudentes,
Vndarum incursu grauis vnda, tonitribus æther.
Fluctibus erigitur, cælumque æquare videtur
Pontus, & inductas aspergine tangere nubes.
Et modo, cum fuluas ex imo vertit arenas,
Concolor est illis: stygia modo nigrior vnda:
Sternitur interdum, spumisque sonantibus albet.
Ipsa quoque his agitur vicibus Trachinia puppis:
Et nunc sublimis, veluti de vertice montis
Despicere in valles, imumque Acheronta videtur;
Nunc, vbi demissam curuum circumstetit æquor,
Suspicere inferno summum de gurgite cælum.
Sæpe dat ingentem fluctu latus icta fragorem:
Nec leuius pulsata sonat, quàm ferreus olim
Cum laceras aries balliståue concutit arces;
Vtque solent, sumptis incursu viribus ire
Pectore in arma feri, protentaque tela leones:
Sic, vbi se ventis commiserat vnda coortis,
Ibat in arma ratis, multóque erat altior illis.
Iamque labant cunei, spoliataque tegmine ceræ
Rima patet, præbetque viam lethalibus vndis.
Ecce cadunt largi resolutis nubibus imbres:

Inque fretum credas totum descendere cælum:
Inque plagas cæli tumefactum scandere pontum.
Vela madent nimbis, & cum cælestibus vndis
Æquoreæ miscentur aquæ. caret ignibus æther,
Cæcaque nox premitur tenebris hyemisque suisque.
Discutiunt tamen has, præbentque micantia lumen
Fulmina: fulmineis ardescunt ignibus vndæ.
Dat quoque iam saltus intra caua texta carinæ
Fluctus. & vt miles numero præstantior omni
Cùm sæpe assiliit defensæ mœnibus vrbis,
Spe potitur tandem, laudisque accensus amore
Inter mille viros, murum tamen occupat vnus:
Sic vbi pulsarunt celsi latera ardua fluctus,
Vastius insurgens decimæ ruit impetus vndæ;
Nec prius absistit fessam oppugnare carinam,
Quàm velut in captæ descendat mœnia nauis.
Pars igitur tentabat adhuc inuadere pinum:
Pars maris intus erat. trepidant haud segnius omnes,
Quàm solet vrbs, aliis murum fodientibus extrà,
Atque aliis murum, trepidare, tenentibus intus.
Deficit ars, animique cadunt; totidémque videntur
Quot veniunt fluctus, ruere atque irrumpere montes.
Non tenet hic lacrymas: stupet hic: vocat ille beatos,
Funera quos maneant: hic votis numen adorat,
Brachiáque ad cælum, quod non videt, irrita tollens
Poscit opem: subeunt illi fraterque, parensque,
Huic cum pignoribus domus, & quod cuique relictum est:
Alcyone Ceyca mouet. Ceycis in ore
Nulla nisi Alcyone est: &, cum desideret vnam,
Gaudet abesse tamen. patriæ quoque vellet ad oras
Respicere, inque domum supremos tollere vultus:
Verùm vbi sit nescit. tanta vertigine pontus
Feruet: & inducta piceis e nubibus vmbra
Omne latet cælum: duplicataque noctis imago est.
Frangitur incursu nimbosi turbinis arbor.
Frangitur & regimen: spoliisque animosa superstes
Vnda, velut victrix, sinuataque despicit vndas.
Nec leuiùs, quàm si quis Athon, Pindumque reuulsos
Sede sua, totos in apertum verteret æquor,
Præcipitata cadit: pariterque & pondere & ictu
Mergit in ima ratem: cum qua pars magna virorum
Gurgite pressa graui, neque in aera reddita, fato
Functa suo est. alij partes & membra carinæ
Trunca tenent. tenet ipse manu, qua sceptra solebat,
Fragmina nauigij Ceyx: socerúmque patrémque
Inuocat, heu, frustra. sed plurima nantis in ore
Alcyone coniux: illam meminitque refertque:

Illius

Illius ante oculos vt agant sua corpora fluctus,
Optat, & exanimis manibus tumuletur amicis.
Dum natat, absentem, quoties sinit hiscere fluctus
Nominat Alcyonen: ipsisque immurmurat vndis.
Ecce super medios fluctus niger arcus aquarum
Frangitur, & rupta mersum caput obruit vnda.
Lucifer obscurus, nec quem cognoscere posses,
Illa nocte fuit: quoniámque excedere cælo
Non licuit, densis texit sua nubibus ora.

479. AVT MIN. AVT CERTE MED &c.] Anon tenera medium mare: sed mediũ illius maris, seu spatij marini, quod inter Trachinem, & Clarum oppidum, quò pergebat, intererat, iam peragebat.

480. ÆQVOR PVPPE SECABATVR] Lib. 7. *Iamq; fretum Minyæ Pagasæa puppe secabant*. Vbi plura de forma loquendi diximus.

LONGEQVE ERAT VTRAQ. TELLVS] tam longè aberat tellus vnde soluerat, Trachin, quàm illa quam petebat; siquidē in medio tēpestas oriebatur. Distabat autem à naui longo spatio vtraque.

481. CVM MARE SVB NOCT. TVMID. &c.] Euidentissima ὑποτύπωσις tempestatis. Lege quæ scripsimus comment. in eleg. 2. lib. 1. Trist. vbi illam, quam in exilium proficiscens, expertus est, depingit. Mutuatus est autem in hac multa ex duobus Maronianis, primi & 3. Aeneid. cum quibus eam conferes, si voles. Confert eum priore Iulius Scaliger Poët. lib. 5. cap. 5. & pro sollemni suo aliquoties reprehendit. Quid enim illius Momi iudicio satis placeat? Tu etiam cum illa Senecæ in Agamemn. componas licet, cuius initium, *Nox prima cælum sparserat stellis*. Est & in 3. Fast. tempestas, quam patitur Anna soror Didonis, Pygmalionem fugiens. Et in 5. Thebaid. apud Statium.

TVMID. ALBESCERE COEPIT FLVCTIB.] 2. Georg. *Fluctus vt in medio cœpit cùm albescere ponto.*

482. ET PRÆCEPS SPIRARE VALENTIVS EVRVS] Dido Aeneæ in Epist.

Quò fugis? obstat hyems, hyemis mihi gratia prosit,
Aspice vt euersas concitet Eurus aquas.

483. ARDVA DEMITTITE CORNVA] antennas demittite vnà cum velis.

RECTOR] nauclerus. In Trist. *Rector in incerto est*. Aeneid. 5. *Rectorem nauis compellat voce Menœten. Magistrum* vocat idem, lib. eodem. *Ipse gubernaclo rector subit: ipse magister*. Et lib. 1. *Pronusq; magister Voluitur in caput.*

484. ET ANTENNIS T. SVBNECTITE VELVM] subducite, detrahite velum antennis. Caue aliter capias hoc loco vocem *subnectite*. Est enim dictum quasi *deuectite*.

485. IMPED. ADVERSAE IVSSA PROCELLAE] *Procellam* esse ait Isidorus vim venti cum pluuia. Non audiebantur iussa rectoris à nautis & vectoribus: partim propter sibilantes nimiùm ventos: partim propter vndarum concitatarum graues strepitus & murmura.

487. SPONTE TAMEN PROPERANT] subaudi, hæc quæ sequuntur; nam & agendi verbum est *propero*, iungiturque casui quarto.

ALII SVBDVCERE REMOS] laborum distributio. Nemo tum erat otiosus.

488. PARS MVNIRE LATVS] ne penetraret aqua, si rimis fatisceret nauis.

PARS VENT. VELA NEGARE] vela detracta conuoluebant.

490. QVAE DVM SINE LEGE GERVNTVR] sine ordine, confusè.

491. ASPERA CRESCIT HYEMS] inualescit tempestas. Lib. 14. *Quos communis hyems, importunusq; Caphareus Mersit aquis*. 1. Aeneid. *Iam validam Ilionei nauem, &c. Vicit hyems.*

OMNIQVE A P. FEROCES B. GER. VENTI, &c.] In Trist.

Nam modò purpureo vires capit Eurus ab ortu:
Nunc Zephyrus sero vespere missus adest.
Nunc gelidus sicca Boreas bacchatur ab Arcto;
Nunc Notus aduersa prælia fronte gerit.

Virgil. *Luctantes ventos, tempestatesq; sonoras*. Seneca Ouidij cupidissimus imitator, qualisque discipulus: —— *Vndiq; incumbunt simul,*
Rapiuntq; pelagus infimo euersum solo
Aduersus Euro Zephyrus, & Boreæ Notus.
Sua quisque mittunt tela, & infesti fretum
Emoliuntur, turbo conuoluit mare.

493. FRETAQVE INDIGNAN. MISCENT] Seneca: *Agitata ventis vnda tumet*. Aeneid. 8. *Et pontem indignatus Araxes.*

IPSE PAVET, NEC SE QVIS, &c.] In Tristibus lib. 1. eleg. 2.

Rector in incerto est, nec quid fugiátue, petátue
Inuenit: ambiguis ars stupet ipsa malis.

Et alibi:

Nauita confessus gelidum pallore timorem
Iam sequitur victus, non regit arte ratem.

3. Fast.

Vincitur ars vento, nec iam moderator habenis
Vtitur: & votis is quoque poscit opem.

Seneca:

Nil ratio, & vsus audet in magnis malis:
Tenet horror artus; omnis officio stupet
Nauita relicto: remus effugit manus.

Stat. 3. Thebaid.

——— *Tunc arte relicta*
Ingemit, & cæcas sequitur iam nescius vndas.

495. TANTA MALI MOLES, &c.] Epiphonema. Vocis *Tantus, tanta, tantum*, in epiphonematis & acclamationibus vsus est, vt apud Homer. οἷς & ὥτως.

496. QVIPPE SON. CLAM. VIRI STRID. RVDENT.] Virgil. *Insequitur clamorq; virûm, stridorq; rudentûm.*

497. Vn-

497. VNDARVM INCVRSV GRAVIS VNDA] fluctus fluctum cum sonitu ferit. Sonitus & fragor & strepitus quadripartitus: à vectoribus, à rudentibus, à fluctibus, ab æthere. Hinc metrò paulo antè, *Impediunt aduersa iussa procella, Nec sinit audiri vocem fragor aquoris vllam.*

498. FLVCTIBVS ERIG. CÆL. ÆQV. VIDET. &c.] Virgil. *Fluctusq, ad sidera tollit.* Seneca: *In astra pontus tollitur, & calum petit.* In Tristibus:

Me miserum, quanti montes voluuntur aquarum?
Iam iam tacturos sidera summa putes.
Quanta subducto subsidunt aquore valles?
Iam iam tacturas tartara nigra putes.

Locus vterque deductus est ex 3. Æneid.

Tollimur in calum curuato gurgite, & ijdem
Subducta ad manes imos descendimus vnda.
Ter scopuli clamorem inter caua saxa dedére:
Ter spumam elisam, & rorantia vidimus astra.

502. STERNITVR INI ARDVM] 8. Æneid.

Mitis vt in morem stagni, placidaq, paludis
Sterneret aquor aquis, remo vt luctamen abesset.

Eclog. 9.

Et nunc omne tibi stratum silet aquor, & omnes
(Aspice) ventosi ceciderunt murmuris aura.

SPVMISQVE SONANT. ALBENT] Catull. de nupt. *Spumis incanuit vnda.* 3. Æneid. *Fugimus spumantibus vndis.* Ennius 14. Annal. *Caruleum spumat sale conferta rate pulsum.*

504. ET NVNC SVBLIMI VEL. DE VERT. &c.] Quatuor versibus circumlocutus est Maronis duos illos: *Tollimur in calum*, &c. eleganter vtique.

506. CVRVVM CIRCVMSTETIT ÆQVOR] 4. Georg. *Curuata in montis faciem circumstetit vnda.*

508. SÆPE DAT ING. F. LAT. ICTA FRAG.] illisis in id fluctibus.

509. QVAM FERREVS OLIM CVM LACERAS, &c.] In Tristib.

Nec leuius laterum tabula feriuntur ab vndis,
Quàm graue balista mania pulsat onus.

511. VTQVE SOLENT SVMPT. INCVRSV, &c] Nauem Ceycis à ventis impulsam, & fluctibus eminentiore contendit cum leone, totis viribus aduersus tela venatorum ruente.

514. IBAT IN ARMA RATIS] Nauis arma & instrumenta conuellebat.

ERAT ALTIOR ILLIS] subaudi fluctibus.

515. IAMQVE LABANT CVNEI] Lipsiensis corrector interpretatur, *Subscudes*, quibus tabulas nauium olim inter se committebāt. Quorum ea est figura, quasi cum duce cuneos obtusi mucronis inter se componas. Obscurè loquitur.

SPOLIATAQVE TEGM. CERÆ RIMA PATET, &c.] Virg. *Laxis laterum compagibus omnes Accipiunt inimicum imbrem, rimisq, fatiscunt.* Ceram posuit pro pice, qua rimæ nauium oblinuntur.

517. ECCE CADVNT LARGI RESOL. NVBIBVS.] Seneca: *Fit grauis nimbis Notus, Imber auget vndas.* Wolckenbruch ista nubium resolutio Germanis, quasi dicas fractis, ruptis nubibus densissimus imber.

518. INQVE FRET. CRED. T. DESCEND. CÆL.] cælum, propter immensam pluuialium aquarum copiam visum ait in mare descendere. *Celi ruinam* vocat Maro 1. Æneid.

519. INQVE PLAG. CÆLI TVMEF. &c.] Seneca, *In astra pontus tollitur, & calum petit.* Cælum descendebat, & mare ascendebat, quasi sedes mutare vellent. Suprà quoque pontum aiebat visum æquare cælum, & aspergine nubes tetigisse. ὑπερβολικῶς vtrumque.

520. VELA MADENT NIMBIS] Quidni, & valdè quidem, si tam largi imbres cadebant? lib. 1. de Noto, *Barba grauis nimbis.*

521. CARET IGNIBVS ÆTHER] Virgil. *Intonuere poli, & crebris micat ignibus ather.* Sed hic Naso de stellis capiendus est, quæ tum nullæ videbantur, quæque poëtis *ignes* etiam dicuntur. Nam fulgetra in sola hac tempestate abfuisse non est credibile.

522. CÆCAQVE NOX PREMIT. TEN. HYEMISQVE SVISQVE] noctis tenebras naturales duplicabant, quas creabat tempestas, vmbra magna cælum inuoluens.

523. DISCVT. TAM. HAS PRÆB. MICANT. &c.] Seneca:

Nec hoc leuamen denig, arumnis datum est,
Videre saltem, & nosse quo pereant malo.
Premunt tenebra lumina, & dira stygis
Inferna nox est. Excidunt ignes tamen,
Et nube dirum fulmen elisa micat.

525. DAT QVOQVE IAM SALT. INT. &c.] non per rimas tantùm, vt priùs, illabebatur aqua in nauim: sed toti fluctus insiliebant. miles in toto exercitu animosissimus in oppugnatione vrbis postquam sæpe assilijt, tandem repulsis propugnatoribus, vnus ipse inter plurimos commilitones in murum euadit. Sic vbi fluctus alij frustra latera nauis pulsarunt & quasi oppugnarunt, decimus vastior reliquis sic oppugnat eam, vt expugnet, & in eam ceu captam irruat.

531. DECIMAE RVIT IMPET. VNDAE] De *fluctu decumano* sermo est. Festus. *Decumana oua* dicuntur, & *decumani fluctus*, quia sunt magna. Nam & ouum decimum maius nascitur, & fluctus decimus fieri maximus dicitur. In Tristib. l. 1. eleg. 2.

Qui venit hic fluctus, fluctus supereminet omnes.
Posterior nono est, vndecimoq, prior.

Ibi plura in Comment nostris.

535. PARS MARIS] auxesis; fluctus decumanus.

TREPID. HAVD SEGN. OMNES] Nauim, vt vides, cum oppido, vectores cum ciuibus & oppidanis fluctus cum hostibus obsidentibus comparat. Magna est igitur incolarum trepidatio, cùm iam hostium partem conspiciunt intra mœnia, partem foris ab oppugnatione, & muris ariete percutiendis non desistere.

536. MVRVM FODIENTIS. EXTRA] Cicero in Vatin. Plautus Asin. dixeruor *parietes perfodere.* Sallust. in Iugurth. *murum suffodere.*

538. DEFICIT ARS] iam antè dictum.

ANIMIQVE CADVNT] vt in extrema desperatione salutis. Cicer. de Amicit. *nec debilitari animos, aut cadere patitur.* Idem epist. 1. lib. 6. *Cadere animis.*

TOTID. Q. VEN. FLVCT. IRRVMP. MONTIS] Lege Promulsidis Zinzerlingi cap. 47.

540. NON TENET HIC LACRYM. STVPET HIC, &c.] Quanta fuerit vectorum in luctu, curis, affectibus, gestibus varietas. Verrin. 7. *Paulo antè lacrymas non tenebamus.*

Vo-

V[illegible] MIN. [illegible] [illegible] [illegible] Tydide.

B[illegible] qui [illegible] cauentem
In [illegible] morituri ponere corpus humo.
Et mandare [illegible] aliqua & [illegible] sepulchrum,
Et non [illegible] piscibus esse cibum.

[illegible] ergo secù[illegible] idunt, nau[illegible] agio po[illegible], [illegible] funera ne[illegible] fun[illegible].

541. H[illegible] VO[illegible] NV[illegible] ADORA[illegible] [illegible] concipit, redden[illegible], si euaserit.

542. AD [illegible]ÆLVM [illegible]OD NON VIDE[illegible] quia nox erat, & [illegible] in uper atque atra nox ex condensatis vi[illegible] ventorum nubibus nigerrimis ponto incubabat.

545. AL[illegible]YONE CE[illegible] CA MOVET] Liberos, & p[illegible] s quos miseratetur in illos habebat. Familia[illegible] non tanti erat. Sola Alcyone vxor charissima [illegible] afflig[illegible]ebat, quam dolentissimè & ipse d[illegible], & mortem suam eidem infando dol[illegible] futuram c[illegible] rtò sciebat. Huius nomen sæpius [illegible] mans, amorem suum erga illam eximium testabatur.

CEYCIS IN O[illegible] E N. NISI ALCYONE] Infrà, *sed plurima nantis in ore Alcyone coniux*. Propert. l. 3. ele[illegible] de quodam Pœto, naufr[illegible] gio intereunte: *Pœte quid ætatem numeras? quid clara recante, Mater in ore tibi est?*

546. ET CVM DESID. VNAM, GAVO. ABESSE TAM.] Adesse cupiebat, vt vltimum complexus, & osculatus ei longùm vale diceret. Tamen propter omnium capitibus iam impendens exitium abesse lætabatur.

547. PATRIÆ QVOQVE VELLET ADORAS RESPIC. &c.] Visitarum longiùs à patria discedentibus, & se vel letò, vel nunquam reuersuros metuentibus, sæpe retrò conuersis oculis, ex itinere aliquoties respicere, ac salutare. De Æsculapio R[illegible] m Epidauro migrante, rogatu videlicet, & accersitu Romanorum, lib. 15.

Oraq; retro
Flectit, & antiquas abiturus respicit aras,
Assuetasq; domos, habitataq; templa salutat.

549. V[illegible] N[illegible] ST NESCIT] Non nesciebat ipse [illegible]. sciebat enim se in alto mari esse: sed ne[illegible] antrorsum an retrorsum, dextrorsum an sinistrorsum [illegible] ita sit patria, quam respicere extremum concupiscebat, vsqueadeò raptabatur & iactabatur nauis in tenebris teterrimis.

TANTA VERTIG. P. F[illegible] RVET] *Vertigo* à vertendo. Venti quasi conuirati ad pontum ab imo euertendum videbantur incumbere.

550. ET [illegible] NO. PICEIS E. NVB. VMB. OMN. LAT. CAEL.] Nihil penitus lucis habebant, nisi ex ignibus fulminum & fulgurum. Nec latuisset omne cælum, si id piceæ, hoc est, atræ nubes non penitus texissent. Nunc verò, quod & suprà diximus, nox duplicata est. Virgil.

Eripiunt subitò nubes cælumq; diemq;
Teucrorum ex oculis: ponto nox incubat atra.

552. FRANGIT. INCVRSV NVMB. T. ARBOR] A & [illegible] & te[illegible] bernaculum violentia vent[illegible].

[illegible] S[illegible] A[illegible] MOSA SVP[illegible] STES VN[illegible] V[illegible] a [illegible] mis, & sinuata[illegible], e[illegible] a [illegible] malt & [illegible] q[illegible] ve[illegible], & tanquam in victo [illegible] tes [illegible] despiciebat. Egregia [illegible].

55[illegible]. N[illegible] MI[illegible] AT QVIS ATHON, &c. Athos Macedoniæ, Pindus Thessaliæ mons. Cum his in mare deiectis, elatum illum, & instar montis assurgentem fluctum, ac se r[illegible] ius d[illegible] mittentem, & nauigium deprimentem contendit. Ad historiam Xerx[illegible] allusum censet [illegible]tucios, qui montem Athon à continenti abscidit in longitu- B dinem passuum mille quingentorum. Vnde Iuuena[illegible] is, *Velificatus Athos*.

558. CVM QVA PARS M. VIROR. &c.] pars naualis illius turbæ aquis præfocata est, nec corpora exanimata emerserunt.

560. ALII PARTES, ET MEMB. CARIN. TRVNCA TEN.] Vitæ suæ tuendæ ac retinendæ quisque nostrûm cupidissimus est. Tali in tempore non refert, quid apprehendas fracta naui, quo nitens, ad litus enatare queas; dummodo aliquid, modicum etiam, & truncum apprehendas.

561. TENET IPSE MAN. QVA SCEPTRA, &c.] Hoc quoque miseratione dignum, regem manu illa sceptrifera nunc tenere tabellam, aut asserculum, cui incubans, ad littus feratur viuus, C si possit.

563. SED PLVRIM. NANT. IN ORE ALCYONE, &c.] Sola Alcyone ipsum mouebat, vt audisti. Totus erat in suauissima sua Alcyone.

565. ILLIVS ANTE OCVL. VT AGANT, &c.] Ab ea corpus suum inueniri, eius manibus sepeliri optat, quasi hoc vltimum piæ & amantissimæ coniugis officium etiam apud inferos sensurus.

567. ABSENT. QVOT. SINIT HISC. F. NOM. ALCYON. &c.] Quoties fluctus illum loqui & clamare sinit, plurima est natantis in ore Alcyone. Cernis quomodo nobis ex frequentissima appellatione vxoris, mirabilé affectum in ipsam inculcet?

569. ECCE SVP MED. F. NIG. ARCVS AQV. D &c.] In medijs fluctibus nubes curuata, nigra & aquis grauida frangitur, & miserum obruit, extinguitque funditus.

571. LVCIF. OBSCVR. NEC QVEM &c.] quomodo nocte obscurus, cùm sit stella matutina? Est & vespertina, & tota nocte lucet, quamuis tunc id nominis non habeat. Sed tursum, an non dixit, latuisse omne cælum, inductis piceis è nubibus vmbra, & duplicata noctis imagine? Dixit, verùm hæc vmbra cum tempestate finita est, quæ toto noctis tempore non durauit. Indicauit itaque Lucifer obscuriore suo lumine tristitiam suam propter filium: & cùm cælo excedere nequiret (sunt enim stellæ partes continuæ orbis sui, quamuis densiores) vultum suum lucidissimum mira obscuritate maculauit.

Alcyones

Alcyones pro marito absente sollicitudo assidua, & precatio ad Iunonem. Quæ vt ne sit inanis, ipsa Irim ad Somnum mittit, iubens, vt is miseræ dormienti virum Ceycem, in mediis aquis morientem spectandum figuret.

X.

Aeolis interea tantorum ignara malorum
Dinumerat noctes: & iam, quas induat ille,
Festinat vestes, iam quas, vbi venerit ille,
Ipsa gerat, reditúsque sibi promittit inanes.
Omnibus illa quidem superis pia vota ferebat;
Ante tamen cunctos Iunonis templa colebat:
Próque viro, qui nullus erat, veniebat ad aras.
Vtque foret sospes coniux suus, vtque rediret
Optabat, nullámque sibi præferret at illi
Hoc de tot votis poterat contingere solum.
At dea non vltrà pro functo morte rogari
Sustinet: vtque manus funestas arceat aris:
Iri, meæ, dixit, fidissima nuntia vocis,
Vise soporiferam Somni velociter aulam,
Extinctique iube Ceycis imagine mittat
Somnia ad Alcyonen, veros imitantia casus.
Dixerat: induitur velamina mille colorum
Iris, & arquato cælum curuamine signans,
Tecta petit iussi sub nube latentia regis.

574. TANTOR. IGNARA MALOR.] quæ tamen præsagiens, illum tam enixè, & lacrymans orabat, vti hoc itinere abstineret.

575. DINVMERAT NOCTES] Sicut cùm quippiam tot diebus factum, aut futurum dicimus, etiam noctes totidem intelligimus. ita vicissim cùm noctes numeramus, dies subaudimus, communi consuetudine loquendi. Vituperat quendam Cicer. 1. Offic. qui cùm triginta dierum essent cum hoste pactæ induciæ, noctu populabatur agros, quòd dierum essent pactæ non noctiũ induciæ. Promissi igitur reditus intra secundum mensem exactum minimè oblita, dies singulos numerabat, & Ceycem suum suspirabat.

ET IAM QVAS INDV. ILLE, FESTIN. VESTES] Nobiles fœminæ quondam suis manibus viris suis aut fratribus vestes & tunicas conficiebant, cùm essent aliòqui deditæ lanificio. Lucretia 2. Fast. inter lucubrantes ancillas sedens:

Mittenda est domino nunc nunc properate puellæ)
Quamprimum nostra facta lacerna manu.

De Augusto Sueton. cap. 73. *Veste non temerè alia, quàm domestica vsus, ab vxore, & sorore, & filia, neptibusq́; confecta.* Magnus Alexander apud Curtium lib. 5. vestem quam gestabat, *sororum non* A *donum solùm, sed etiam opus esse* seriò affirmat. Notat Casaubonus in Animaduers. Addit præterea locum Statij ex 4. Syluar. vbi Roma Domitiano Cæsari optat, vt quotannis fiat consul, semperque consulari prætexta, manibus vxoris confecta decoretur.

— Da gaudia fastis
Continua: Vos humeros multo sinus ambiat ostro,
Et properata tua manibus prætexta Mineruæ.

576. IAM QVAS VBI VEN. ILLE IPSA GERAT] Sedulò studebat vestibus nouis parandis, cum ancillulis suis, non modò marito reduci, sed B sibi etiam, ad maiorem testificationem lætantis animi.

577. REDITVSQVE SIBI PROMITT. INANES] Sperat, & promittit sibi reditum mariti, qui nullus erat futurus. Frustra sperat redituram.

578. OMNIBVS ILLA QVID. SVP. PIA THVRA] venerabatur deos cælites & fortassis Neptunum quoque pro felici reditu mariti, confidens, si non omnes, at aliquos propitios se inuenturam.

579. ANTE TAMEN C. IVNON. T. COLEB. &c.] Iuno dea est coniugalis, & peculiare nomen

mulie-

molierum. Quam ftudiofiùs proinde à coniuge ptu coniuge culi & inuocati decuit. Quamub caussam eius ædem frequenter obibat Alcyone, & pro fofpitate, reuerfione, & fide maritali (folent enim principes & reges præfertim foris amuri dare ludum, quamuis nuptas fuas non oderint) deam obfecrare.

582. AT ILLI HOC TOT VOTIS, &c.] Poterat Alcyonæ contingere hoc tantum, ficut contigit. Nam in medio mari nun erat quod apparet Ceyx. Mortuus eft autem, & interiit, antequam Clarium littus attingeret.

584. AT DEA NON VLT. PRO F. M. ROG. SVST.] Paulo antè: *Proq; viro qui nullus erat veniebat ad aras.* Suftinere huc diutiùs fieri, fuiffet bonam fæminam ludificari.

585. VTQVE MAN. FVN. ARCEAT ARIS, &c.] Funere, feu cadauere polluebatur, feu funeftabatur tota domus, & familia. Eò refpicit Poëta. Ne igitur Alcyone funeftata ampliùs aræ fuæ thura iniiceret, Irim nuntiam ad Somnum mittit Iuno, quæ illum Alcyonæ quiefcenti Ceycis fummerfi imaginem offerre iubeat.

586. MEÆ FIDISS. NVNCIA VOCIS] Lib. 1. *Nuntia Iunonis, varios induta colores,* &c. Iuppiter Mercuriu lib. 2. *Fide minister, ait, iussorum, nate, meorum.* Inter illas bis feptem præftanti corpore nymphas, de quibus Virgil. 1. Æneid. quas ad obfequium Iunoni antiquitas attribuit, fortaffis & *Iris* fuit. Certè huius opera plurimùm in perferendis mandatis & nuntiis vfa eft. Æneid. 9. *Irim de cælo misit Saturnia Iuno Audacem ad Turnum.* Et extremo quarto ad crinem moribundæ Didoni præfecandum mittitur. In 5. ad mulieres Troianas in littore Siculo. A noftro appellatur *nuntia Iunonis* etiam lib. 1. vt audifti.

587. SOPORIF. SOMNI AVLAM] in qua omnia ad quietem & fomnum faciendum tam comparata, quod videbis, vt ipfa quoque Iris, dum iuffa exponit, ægrè fe contineret.

588. EXTINCTIQVE IVBE CEYCIS IMAG. &c.] Quia dormientibus eueniunt fomnia, Ideo fomniorum patrem faciunt *Somnum* poëtæ.

589. VEROS IMITANTIA CASVS] Pleraque enim falfa funt. *Et pauidas mentes falsa timere iubent,* vt ait Tibull. eleg. 4. lib. 3.

590. INDVIT VELAMIN. MILLE COLOR. IRIS] Iam dixi ex lib. 1. *varios induta colores,* quoniam arcus eius multicolor. 5. Æneid. *Illa viam celerans per mille coloribus arcum,* &c.

591. ET ARQVATO CÆL. CVRVAM. SIG.] Per arcum illum cæleftem defcendere ad terras fingitur, quem potiùs ipfa facit, vt hîc fignificat Ouidius.

592. SVB NVBE LATENTIA] Eft enim regio Cimmeria caliginofa, & tecta femper nubibus, folis expers.

Et domus Somni, & ipfiufmet lepidifsima ecphrafis, mandatíque expofitio.

EST prope Cimmerios longo fpelunca receffu XI.
Mons cauus, ignaui domus, & penetralia Somni:
Quò nunquam radiis oriens, mediúfue, cadénfue
Phœbus adire poteft: nebulæ caligine miftæ
Exhalantur humo, dubiæq; crepufcula noctis.
Non vigil ales ibi criftati cantibus oris
Euocat auroram: nec voce filentia rumpunt
Sollicitiue canes, canibufue fagacior anfer:
Non fera, non pecudes, non moti flamine rami,
Humanæue fonum reddunt conuicia linguæ.
Tuta quies habitat. faxo tamen exit ab imo
Riuus aquæ Lethes: per quem cum murmure labens
Inuitat fomnos crepitantibus vnda lapillis.
Ante fores antri fœcunda papauera florent,
Innumeræq; herbæ: quarum de lacte foporem
Nox legit, & fpargit per opacas humida terras.
Ianua ne verfo ftridorem cardine reddat,
Nulla domo tota eft: cuftos in limine nullus.
At medio torus eft ebeno fublimis in antro
Plumeus, vnicolor, pullo velamine tectus:
Quo cubat ipfe deus membris languore folutis.

Hunc circa passim varias imitantia formas
Somnia vana iacent: totidem quot messis aristas,
Sylua gerit frondes, eiectat littus arenas.
Quò simul intrauit, manibusq́; obstantia virgo
Somnia dimouit, vestis fulgore reluxit
Sacra domus: tardáque deus grauitate iacentes
Vix oculos tollens, iterumque iterumque relabens,
Summáque percutiens nutanti pectora mento,
Excussit tandem sibi se: cubitóque leuatus,
Quid veniat (cognouit enim) scitatur. at illa:
SOMNE QVIES RERVM, PLACIDISSIME, SOMNE, DEORVM,
PAX ANIMI, QVEM CVRA FVGIT, QVI CORPORA DVRIS
FESSA MINISTERIIS MVLCES, REPARASQVE LABORI:
Somniaque veras æquant imitamine formas,
Herculeam Trachina iube, sub imagine regis
Alcyonen adeant, simulacráque naufraga fingant:
Imperat hoc Iuno. postquam mandata peregit
Iris, abit: neque enim vlteriùs tolerare soporis
Vim poterat: labique vt somnum sensit in artus,
Effugit, & remeat, per quos modò venerat, arcus.

593 EST PROPE CIMMERIOS L. SPEC. RECESS. &c.] Somni domicilium ingeniosè admodum, & ad naturam somni, dormientiumque accõmodatissimè describitur. Absunt illic omnia, quæ soporem turbare & impedire: adsunt contrà omnia, quæ illum conciliare & inducere possunt. A Luciano in 2. verar. narrat. Somni ciuitatem, quam somnia inhabitent, descriptam habemus. Recitat Natal. lib. 3. cap. 14. *Cimmerij*, Scythica gens, haud procul à Bosporo. Iuxta Oceanum eam collocat Homeros Odyss. 11. locique naturam ita declarat: A

Ἡ δ' ἐς πείραθ' ἵκανε βαθυῤῥόου Ὠκεανοῖο,
Ἔνθα δὲ Κιμμερίων ἀνδρῶν δῆμός τε, πόλις τε, &c.
Ast illa Oceani peruenit summa profundi.
Illic sunt populiq́; & mœnia Cimmeriorum,
Nubibus, & cæca assiduè caligine tecta:
Illos haud vnquam radiis sol aspicit ardens,
Nec quando astriferum curru petit arduus axem,
Nec rursum ad terras magno deuectus olympo:
Sed nox incumbit miseris mortalibus atra.

Cicero 4. Academ. *Et Cimmeriis quidem, quibus aspectum solis siue deus aliquis, siue natura ademerat, siue eius loci quem incolebant situs, ignes tamen aderant, quorum illis vti lumine licebat*, &c. Commodè igitur Naso prope hanc plagam Somni domum constituit. Prouerbium, *Cimmeriæ tenebræ*, de magna obscuritate aut tenebris densissimis, aut re quapiam magnis difficultatibus impedita, obstructa, de stupore animi, &c. Hieronym. *Rogo, quæ tanta est cæcitas, & Cimmeriis, sicut aiunt, tenebris inuoluta?* Lactant lib. 4. *O cæcum pectus, ò mentem Cimmeriis, vt aiunt, tenebris atriorem*. De densis item tenebris prouerbiorum loco dicimus, *tenebræ palpabiles, tenebræ Aegyptiæ*, ex libro Exodi, c. 10. quas cum Cimmeriis cõparat, & quo pacto palpabiles, explicat Delrius noster Adagial. veter. Testam. p. 65. & 66.

LONGO SPELVNCA RECESSV, MONS CAVVS, &c.] Mons est cauus, & in eo spelunca longo recessu. Immò cauum, seu cauitas montis illius non est aliud, quàm specus longi recessus.

594. IGNAVI DOM. ET PENET. SOMNI] Rectè, *ignaui Somni*: nam & ignauos facit, & ignauorum est proprius, immodicus ille inquam. Quos enim laborare piget, hos tantùm ventri & somno seruire videas.

595. QVO NVNQVAM RAD. ORIENS] Ex Homero, loco citato, vt & ipse Virgil. 3. Georg. de frigoribus Scythicis:

Tum sol pallentes haud vnquam discutit vmbras:
Nec cùm inuectus equis altum petit æthera, nec cùm
Præcipitem Oceani rubro lauit æquore currum.

Ergo apud domum Somni cùm nec manè, nec vesperi, nec meridie sol videatur, nunquam videtur. B

596. NEB. CALIG. MISTÆ EXHAL. HVMO] Quanquam satis patet locum esse obscurum, siquidem ibi semper obductum nubibus cælum, & sol absconditus, tamen ex eo magis apparet, quòd illic perpetuæ nebulæ, & caligo, & crepusculum quoddam, confinium quasi diei & noctis. Nónne vides quàm opportunum locum huic deo elegerit? Cætera eidem in rem maximè consideremus.

598. NON VIGIL ALES IBI CRISTATI, &c.] Non reperitur ibi gallus lucis prænuntius, quique cantu suo diem prouocat. Suprà de Lucifero: *Qui vocat auroram*. Hoc interpretatur quodammodo Martialis lib. 14.

Surgite, iam vendit pueris ientacula pistor,
Cristatæq; sonant vndique lucis aues.

Lucret. lib. 4.

Quin etiam gallum noctem explaudentibus alis,
Auro-

[illegible] [illegible] *[illegible] exime* [illegible] *[illegible] nocturni:* [illegible] *omne* [illegible] *pascuntur* [illegible] *cumq; [illegible] nauitant [illegible].* &c. Apud [illegible] res vigilarum & excubiarum [illegible] num *gallus* [illegible]

599. [illegible] V[illegible] SILENT RVM. [illegible] [illegible]] Latratus canum nocturnus magnum somni impedimentum: [illegible] ut ita loquar, animo bono & fideli id faciunt; significantes [illegible] licet dominis suis, & vniuersis ciuibus, [illegible] ipsis dormientibus excubias agere, pro salute [illegible], & in hostes, fures & extraneos supervenientes paratos irruere. Claro etiam die canes ge[illegible] quàm mit[illegible]s erga familiares & notos: qu[illegible] truces aduersus ignotus ac peregrinos: Simul [illegible] conspex[illegible]unt, quamuis [illegible]hil ab[illegible] [illegible] illi sint mali, statim allatrant, & ad odium [illegible] habent, quod ex domesticis non fit, [illegible] custodiæ nat[illegible] & custodiæ symbolum [illegible], meritoque à nostro vate *solliciti* appe[illegible]ntur.

[illegible] CANIBVSVE SAGACIOR ANSER] Historiam tangit de Capitolio, anserum clamore seruato, canibus sopitis & tacentibus. Exci[illegible] anserinis vocibus Romani, Gallos iam [illegible] ascendentes depulerunt. In cuius rei apud posteros memoriam alebantur in Capitolio anseres de publico, & canibus quotannis crura suff[illegible]ngebantur. Liuius lib. 5. Cicero pro Sext. Ro[illegible]io.

6[illegible]. NON FERA, NON PECVDES] nec illic vel vlulatus luporum, vel rugitus ceruorum, vel mugitus boum, nec balatus ouium, nec grunnitus porcorum: breuiter, nullius quadrupedis vox audiebatur.

NON MOTI FLAMINE RAMI] Cùm ibi essent pigri campi, vbi nulla arbor æstiua recreabatur aura, & partem illam mundi nebulæ, malusque Iupiter vrgeret, vt de Hyperboreis ad Septentrionem incolentibus loquitur Horatius o[illegible] 22. lib. 1. quomodo ventis agitarentur rami, indeque crepitus existeret?

6[illegible]2. HVMANÆVE SON. REDD. CONVIC. [illegible] non resonant illic conuicia linguæ humanæ. Nulli ibi rixantes, & altercantes, qui solent vocē tollere. Et hactenus quidem de remoris & impedimentis somni, quibus penitus vacat locus [illegible]e. Nunc de adiumentis, & adminiculis.

603. MVTA QVIES HABITAT] Necessariò sequebatur, vt remota omni turba ac strepitu relinqueretur summa quies, & silentium. Si *tuta* legas, quadrabit illud Horatij: *Est & fideli tuta silentio merces*, lib. 3. oda 2. v. 25.

SAXO TAM. EXIT AB IMO R. AQVÆ LETHE[illegible] è radice montis (saxum enim hîc pro monte, vt [illegible]bi) erumpit riuus ex amne Lethæo apud [illegible]feros cui nomen ab obliuione, quòd mortui reddantur immemores omnium.

6[illegible]4. PER QVEM CVM MVRVM. LABENS, &c.] [illegible].2.

[illegible] nemus gelidum, de quo cum murmure labens
Iba[illegible] as versabat riuus arenas.

Riuuli [illegible]os decurrentes, murmure illo, & [illegible] susurris mi[illegible] [illegible]os [illegible]. Horatio od[illegible] .2. [illegible]d.

[illegible] manantibus,
S[illegible] quod inuit[illegible].

De hoc eodem murmure & [illegible] lib. 1 eleg. 2.

Non acqua cum plumæ, nec stragula picta soporem,
Nec sonitus placide ducere possit aque.

606. ANTE FORES ANT[illegible] PAPA[illegible]A] In[illegible]est vis somnifica in papauere. Quare pom[illegible]mum hic prouenire debuit. Ideo & 4. F[illegible]st. appositè Noctem papauere coronat:

Interea placidam redimita papauere frontem
Nox venit, & secum somnia nigra trahit.

Quod ait *fæcunda*, ad granorum quæ continet numerositatem, siue ad copiam seminis referendum est: ob id & ciuitatis, & humani generis hieroglyphicum ponitur. Vide Pierij lib. 58. & Cælij Curionis lib. 1.

607. QVAR. DE LACTE SOPOR. NOX LEGI[illegible], &c.] Illæ item herbæ somno gignendo sunt idoneæ, quarum succum lacteum colligens nox, spargit eum per terras, atque ita homines consopit.

6[illegible]8. NOX HVMIDA] Virgil. 2. Æneid. *Et iam nox humida cælo Præcipitat.* Et lib. 3.

Postera iamq; dies primo surgebat Eoo,
Humentemq; aurora polo dimouerat vmbram.

Et lib. 4. *Quoties humentibus vmbris Nox operit terras, quoties astra ignea surgunt.*

609. IANVA NE VERSO STRIDOR. &c.] ne versata cardine strideat. Nam cardo ipse, in quo hæret ianua, non vertitur. Hypallage. Tibull. eleg. 2. lib. 1.

Ianua iam pateas vni mihi victa querelis,
Nec furtim verso cardine aperta sones.

610. CVSTOS IN LIMINE NVLLVS] Ianua est pro custodia vt scis. Qui ianua, seu ostio non eget, vt domum suam claudat, quorsum illi custos?

611. AT MED. TORVS E. EBENO SVB. &c.] Lectus somni. Quòd in lecto cubat, hoc ipsum huic deo decorum est: iacent enim sæpiùs, quàm sedent dormientes. Et quòd torus de ebeno, ligno nigro, & hoc decenter. Nam color hic à luce abest plurimùm. Ideo & *pullum tegmen*, & *tenebræ* quia videntur nigræ, somnu conueniunt.

612. PLVMEVS] cùm alioqui à tortis herbis *toras* dicatur.

VNICOLOR] Hoc & quod sequitur *pullo velamine tectus*, ad toral, non ad stragulum, quo operiebatur, licet referre. Est autem *toral* inuolucrum tori, id est, congestæ plumæ, vel herbæ, vel arundinis operimentum, quod & elegantiore stragulo rursus obducebatur conuiuij caussa, aut feriarum. Diximus ad lib. Nasonis 8. ex Turnebo. Commoditas docendi postulat interdum dictorum repetitionem, ad consulendum memoriæ lectorum.

613. MEMBRIS LANGVORE SOLVTIS] 2. de Ponto eleg. 3.

Publica me requies terrarum somnus habebat,
Fusaq; erant toto languida membra toro.

Claudianus in Epithal. *Et membra somno fessa resolueris.* 5. Æneid. *Placida laxarant membra quiete.* Et 12. *Oculos vbi languida pressit Nocte quies*, Lucanus lib. 1.

lib. 1. *Inde soporifero cesserunt languida somno Membra* A *ducis.*

614. VARIAS SIMITANT. FORM.] Bene *varias*, cùm tres habeat filios Somnus, quorum cuique proprium in formis effingendis, & dormientibus repræsentandis munus, v[illegible] audiemus.

615. SOMNIA VANA] Tibull. lib. 3. eleg. 4. *Somnia fallaci ludunt temeraria nocte.*

TOT ID. QVOT MESSIS ARIST. &c.] His & similibus numeri ingentes & innumerabiles exprimuntur. Luxuriat in hoc etiam genere Poëta noster in libris suis. Exempli caussa, 4. Fast.

Meq; tot aduersis cumulat, quot messis aristas,
Quotq; fretum pisces, ouaq; piscis habet:
Quot frutices sylua, quot flauas Tybris arenas,
Mollia quot Martius gramina campus habet.

618. VESTIS FVLG. RELVX. SACRA DOMVS] De veste eius multicolore suprà. Tenebris igitur illis aduentu suo lumen Iris intulit, easque B discussit.

619. TARDAQVE DEVS GRAVIT. IACEN T. &c.] Quàm oculis ipsis rem subijcit? Quàm vnumquemque nostrûm in aliena persona depingit? Quis enim est, cui præssos & iacenses oculos tarda grauitate vix attollere, eos iterum iterumque claudere, & summum pectus nutanti mento percutere non contigerit?

622. EXCVSSIT TANO. SIBI S A] 2. Æneid. *Excutior somno.* Sed mirè ait, *excussit sibi se.* Excusimus aliud à nobis: sed somnus somnum excussit, ergo sibi se excussit, quod absurdum videtur. Verum tamen est, si aliter atque aliter vocabulum accipias, & vnum agentem, aliud patientem intelligas. Huiusmodi dicta ἀξύμωνα dicuntur, qualia sæpiùs iam occurrerunt.

CVNITOQVE LEVATVS] alioqui nutans caput, & mento summum pectus percutiens sustinere non potuisset.

C

623. QVID VENIAT, SCITATVR] voce vtique molli & languida, qualis euigilantium de alto somno, & pænè adhuc stertentium esse solet. Quid veniat, quare, qua de caussa veniat. Sic 1. Æneid. *Qua fortuna viris, classem quo littore linquant, Quid veniant?*

624. SOMNE QVIES RERVM, &c.] Laudes somni. Porrò locum hunc in Hercule Furent. Seneca sic tractanit, quasi [illegible]

— Tuq; ô domitor
Somne laborum, requies animi,
Pars humana melior vita,
Volucer matris genus Astrea,
Frater dura languide mortis,
Veris miscens falsa, futuri
Certus, & idem pessimus auctor;
Pater ô rerum, portus vita,
Lucis requies, noctisq; comes.
Qui par regi famulisq; venis,
Placidus fessum lenisq; foues,
Pauidum lethi genus humanum
Cogis longam discere mortem.

Stat. 1. Thebaid.

Nox qua terrarum cæliq; amplexa labores
Ignea multiuago transmittis sidera lapsu,
Indulgens reparare animum, dum proximus agris
Infundat Titan agiles animantibus [illegible]

625. PAX ANIMI, [illegible] CVRA [illegible] Vulnera, vincula, [illegible] incômoda quæcunque [illegible] dolentes, [illegible] laborum [illegible] solicitudines, & [illegible] medicina melior ac certior, si modò diuturna possit esse ac perpetua potiùs. Sed ne suos quidê velint perpetuò dormire, ait 1. Tuscul. Cicero. Theognidi somnus λυσιμέριμνος, Homero Odyss. λυσιμελής, item λύων μελεδήματα [illegible] mnia iam dictis respondent.

QVI CORP. DVR. F. MINIST. MV[illegible] Fatigato vel itinere, vel labore aliquo graui [illegible] somnus est dulcissimus, viriumque ad laborem in posterum refector & instaurator optimus. Ecclesiastæ cap. 5. *Dulcis est somnus operanti, siue parum, siue multum comedat: saturitas autem diuitis non sinit eum dormire.* Elegantissima querimonia est Papinij super insomnia sua ad Somnû, cum laudibus eiusdem, & supplici inuocatione, Sylua 4. lib 5. quam paucis omissis huc adnectam:

Crimine quo memui, iunenis placidissime diuûm,
Quoue errore miser, donis vt solus egerem
Somne tuis? tacet omne pecus, volucresq; feraq;,
Et simulant fessos curuata cacumina somnos.
Nec trucibus fluuiis idem sonus, occidit horror
Aequoris, & terris maria acclinata quiescunt.
Septima iam rediens Phœbe mihi respicit agras
Stare genas, totidem Oeteæ Paphiaq; reuisunt
Lampades, & toties nostros Titania questus
Praterit, & gelido spargit miserata flagello.
Vnde ego sufficiam? non si mihi lumina mille,
Quæ sacer alterna tantùm statione tenebat
Argus, & haud vnquam vigilabat corpore toto.
Eia veni, nec te totas infundere pennas
Luminibus compello meis. hoc turba precatur
Lætior. extremo me tange cacumine virga.
Sufficit, aut leuiter suspenso poplite transi.

627. QVÆ VERAS ÆQVANT IMITA. FORM.] *veras imitantia cuius*, vt suprà Iuno præcipiebat. Paulo antè dixit, *varias imitantia formas*, id est, vera, & falsa somnia. Hic iubet vera mitti ad Alcyonen, in vrbem Trachinem, ab Hercule conditam, simulacrum scilicet Ceycis naufragi, vel potiùs naufragij.

630. IMPERAT HÆC IVNO] tanquam Iouis & soror & coniux aliquid sibi sumit potestatis in minutos deos, cui ipsi tenerentur obtemperant, vt Æolus 1. Æneid. & Furiæ apud nostrum lib. 4.

D

631. NEQVE ENIM VLTER. TOL. SOPOR. &c.] Eodem lepore lib. 8. de nympha, quam Ceres ad Famem mittit cum mandatis:

— Pauluminq; morata,
Quanquam aberat longè, quanquam modò venerat illuc,
Visa tamen sensisse famem.

633. ET REMEAT, P. QV. VEN. ARCVS] Iris Iouis & Iunonis ministra & nuntia, quomodo per arcum versicolorem in terras descendete, sic per eundem in cælum redire credebatur. Multa super ea differuimus lib. 1. ad illud, *Nuntia Iunonis varios induta colores.*

Tres

Tres filij Somni, Morpheus, Phobetor, Phantasus, & cuiusque munus. Primus consopitæ Alcyonæ Ceycem summersum, & casum suum enarrantem effingit. Illa somnians, & vigilans impensissimè luget, visúmque memorat. Atque hîc item, vti suprà, vxoris optimæ fidelissimæque ἦθος καὶ πάθος exprimitur sollertissimè.

At pater è populo natorum mille suorum XII.
Excitat artificem, simulatorémque figuræ
Morphea. non illo iussos sollertior alter
Exprimit incessus, vultúmque sonúmque loquendi.
Adiicit & vestes, & consuetissima quæque
Verba: sed hic solos homines imitatur: at alter
Fit fera, fit volucris, fit longo corpore serpens.
Hunc Icelon superi, mortale Phobetora vulgus
Nominat. est etiam diuersæ tertius artis
Phantasos: ille in humum saxúmque vndámque trabémque
Quæq; vacant anima, fallaciter omnia transit.
Regibus hi, ducibúsque suos ostendere vultus
Nocte solent: populos alij plebémque pererrant.
Præterit hos senior: cunctísque è fratribus vnum
Morphea, qui peragat Thaumantidos edita Somnus
Eligit: & rursus molli languore solutus
Deposuitque caput, stratóque recondidit alto.
Ille volat, nullos strepitus facientibus alis
Per tenebras: intráque moræ breue tempus in vrbem
Peruenit Æmoniam: positísque è corpore pennis
In faciem Ceycis abit. sumptáque figura
Luridus, exanimi similis, sine vestibus vllis
Coniugis ante torum miseræ stetit. vda videtur
Barba viri, madidisq; grauis fluit vnda capillis.
Tum lecto incumbens, fletu super ora profuso
Hæc ait: Agnoscis Ceyca, miserrima coniux?
An mea mutata est facies nece? respice, nosces,
Inueniésque tuo pro coniuge coniugis vmbram.
Nil opis Alcyone nobis tua vota tulerunt.
Occidimus. falsò tibi me promittere noli.
Nubibus Ægæo deprendit in æquore nauem
Auster, & ingenti iactatam flamine soluit:
Oráque nostra tuum frustra clamantia nomen
Implerunt fluctus. non hæc tibi nuntiat auctor
Ambiguus, non ista vagis rumoribus audis.
Ipse ego fata tibi præsens mea naufragus edo.
Surge age, da lacrymas, lugubriáque indue; nec me

Indeploratum sub inania tartara mitte.
Adiicit his vocem Morpheus, quam coniugis illa
Crederet esse sui fletus quoque fundere veros
Visus erat, gestumq́ manus Ceycis habebant.
Ingemit Alcyone: lacrymas mouet, atque lacertos
Per somnum: corpusq́ue petens amplectitur auras,
Exclamátque, Mane. quò te rapis? ibimus vnà.
Voce sua, specieque viri turbata, soporem
Excutit: & primò si sit circumspicit illic,
Qui modò visus erat. (nam moti voce ministri
Intulerant lumen) postquam non inuenit vsquam,
Percutit ora manu, laniátque à pectore vestes:
Pectoráque ipsa ferit, nec crines soluere curans,
Scindit, & altrici, quæ luctus caussa roganti,
Nulla est Alcyone, nulla est, ait: occidit vnà
Cum Ceyce suo: solantia tollite verba.
Naufragus interiit: vidi, agnouique manusq́ue
Ad discedentem, cupiens retinere, tetendi:
Vmbra fuit. sed & vmbra tamen manifesta, virique
Vera mei: non ille quidem, si quæris, habebat
Assuetos vultus, nec, quo prius, ore nitebat.
Pallentem, nudumq́ue, & adhuc humente capillo
Infælix vidi. fletit hoc miserabilis ipso
Ipse loco: & quærit vestigia, si qua supersint.
Hoc erat, hoc animo quod diuinante timebam:
Et, ne me fugiens ventos sequerere, rogabam.
At certè vellem, quoniam periturus abibas,
Me quoque duxisses. fuit ah, fuit vtile, tecum
Ire mihi. neque enim de vitæ tempore quidquam
Non simul egissem, nec mors discreta fuisset.
Nunc absens perij: iactor quoque fluctibus absens:
Et sine me te pontus habet. crudelior ipso
Sit mihi mens pelago, si vitam ducere nitar
Longiùs, & tanto pugnem superesse dolori.
Sed neque pugnabo: nec te, miserande, relinquam:
Et tibi nunc saltem veniam comes: inq́ue sepulchro
Si non vrna, tamen iunget nos littera: si non
Ossibus ossa meis, at nomen nomine tangam.
Plura dolor prohibet: verbóque interuenit omni
Plangor, & attonito gemitus à corde trahuntur.

634. AT PATER E POP. NATOR. MILL.] *Mille* A numerus est finitus pro infinito, alioqui tot somnia in ea domo iacere affirmabat, quot essent segetis aristæ, syluæ frondes, littoris arenæ. Horum omnium pater est *Somnus*, siquidem per somnum generantur. Tres sunt præcipui, & quasi magistri generales.

635. EXCIT. ARTIF. SIMVLAT. FIGV. MORPHEA] μορφὴ est forma, seu figura, inde illi nomē. Qualem autem figuram simulet, mox docet.

637. EXPRIMIT INCESS. VVLTVMQVE SON. &c.] Officium & partes Morphei sunt, homines & humana dumtaxat; Iceli seu Phobetoris, feras & animantes cicures; Phantasi, inanima

ma simulare. Lege Dialogum nostrum 39. primæ A Tertij.

641. HVNC ICELON SVPER. MORT. PHOBET. VVLG.] More Homeri, qui res quasdam & personas aliis vocabulis apud deos, aliis apud homines appellitari scribit: quasi alia illorum lingua, alia humana sit. *Icelos* habet significatum simulationis: *Phobetor* timoris: terreat enim animalia agrestia & fera: *Phantasus* à rerum imagine, seu specie concepta vocabulum tenet. De Hersilia coniuge à Romulo iam deo in cælum translata lib. 14.

Hanc manibus notis Romana conditor vrbis
Excipit, & priscum pariter cum corpore nomen
Mutat, Oramq. vocat, qua nunc dea iuncta Quirino est.

Vide ibid. Commentar.

645. REGIBVS HI, DVCIB. S. OSTEND. VVLT. &c.] Hi tres, vt dicebam, primarij sunt B de filiis Somni, atque regibus & principibus ac nobilibus tantummodo se exhibent: reliqui per oppida & pagos vagantes noctu, ignobiles, plebeios, opifices, operarios, pueros ac mulierculas implent imaginibus.

648. QVI PERAG. THAVMANTID. EDITA] præcepta ab Iride, Thaumantis filia.

649. ET RVRS. MOLLI LANG. SOLVT. &c.] Ægrè tantisper se cohibuit à somno Somnus, dum elegit ad Iunonis iussa exequenda Morpheum, & quò iret, quid ageret, paucis edixit. Mox in soporem relabitur. Decorè. Nam quis, amabo, somniculosior iure sit ipso Somno?

651. ILLE VOLAT, NVLL. STREP. F. ALIS] Alas Somno dat Tibull. lib. 2. eleg. 1.

Ludite: iam nox iungit equos, currumq. sequuntur
Matris lasciuo sidera fulua choro.
Postq. venit tacitus fuscis circundatus alis
Somnus, & incerto somnia nigra pede.

Euripid. Hecuba etiam sunnius:

— ὦ πότνια χθών,
Μελανοπτερύγων μᾶτερ ὀνείρων.
— *ó sacra tellus,*
Gignens atris somnia pennis.

Quòd autē nullo alarū strepitu volat Morpheus, quod nulla auis facit, etiam in hoc Somni natura seruatur, nec minutum strepitum sustinentis.

652. IN VRBEM ÆMONIAM] Thessalicam. *Trachin* quippe in Thessalis.

654. IN FACIEM CEYCIS ABIT] facie Ceycem reddit, imitatur.

SVMPTAQVE FIGVRA LVRIDVS, &c.] Hoc ad faciem, & reliquum corpus Ceycis pertinet, cui simile effinxit Morpheus, sed luridum, nudum, D velut mortuum.

656. VDA VIDET. BARBA VIRI, MADIDISQVE GRAVIS, &c.] Lib. 2. de Noto: *Barba grauis nimbis, canis fluit vnda capillis.*

658. TVM LECTO INCVMBENS, &c.] Super iacentem in lecto se acclinans, lacrymis eam perfudit, iussitque se considerari & agnosci.

660. AN MEA MVTAT. E. FACIES NECE?] nuntiat ei simul mortem suam, de qua mox apertiùs & fusiùs.

662. NIL OPIS A. N. T. VOTA TVLER.] Deos omnes, & in primisque Iunonem frustra pro salute mea coluisti.

66. E LSO TIBI ME PROMITT. NOLI] noli incassum sperare nostrum reditum.

664. NVBIBVS ÆGÆO DEPREND. IN ÆQ. &c.] Venti congregatis nubibus, & immani procella concitata, nauem in Ægæo mari, quo nauigabam, dissoluerunt. Obrutus sum aquis, cùm nomen tuum in extremo illo spiritu frequenter appellarem. Vide superiora. Vnum Austrum loco omnium nominat. Manifestè enim supra Boream valentiùs spirasse dicit, & versu deinceps vndecimo, *Bella gerunt venti.*

667. NON HÆC T. NVNT. AVCTOR AMBIG. &c.] Suprà aiebat, non se verum ipsius coniugem, sed vmbram esse coniugis: nunc tamen se præsentem hæc narrare ait. Sed hoc de vera imagine accipere debemus. Ita non adest Ceyx, & adest. Non adest per verum ac viuum corpus, necenim potest. Adest per veram similitudinem, & figuram suam, quam Morpheus effingit, & eius personam velut histrio in theatro agit.

670. SVRGE AGE, DA LACRYMAS, &c.] Duo petit ab ea, fletum, & vestem lugubrem. Lugeri vult. Sed hoc est equum in planitiem, iuxta prouerbium. Vidisti quid egerit, cùm timeret tantùm ne eueniret quod euenit: quid nunc faciet postquam euenit?

NEC ME INDEPLOR. &c.] Vt sepelliri, ita defleri est in iustis, quæ requirunt agentes animam, tumulum & lacrymas. Has nec Solon sapiens spreuit.

671. AD INANIA TARTARA] nam vt est lib. 4. illic *Errant exangues sine corpore & ossibus vmbræ.* Cùm ergo solidum ibi nihil sit, sed tantùm imagines corporum, meritò *inania* vocantur. Locus quippe non occupatur ab illis. Claudianus 1. de Raptu: C *Dij quibus in numerum vacui famulantur Auerni Vulgus iners.*

672. ADIICIT HIS VOCEM MORPHEVS, &c.] Recenset plura, quibus persuadebatur Alcyonæ, videre & audire se Ceycem ipsum; vocis sonum, fletum, gestum.

675. INGEMIT ALCYONE] Audisti quid Ceyx assimulatus fecerit. Audi iam quid Alcyone ad hæc, partim in somno ipso, partim soluta somno. Ingemit in quiete illa inquiera: & hoc velut procemium est huius tragœdiæ: plorat, brachia iactat, amplexum petit, exclamat.

676. CORPVSQ. PETENS AMPLECT. AVRAS] Lib. 10. de ingresso de Orpheo, vxore ad Inferos in ascensu relabente:

Brachiaq. intendens, prendiq. & prendere captans,
Nil nisi cedentes infelix arripit auras.

Non admodum discrepante sententia 2. Æneid. Æneas de Creusa sua, quæ iam è viuis excesserat, & se in vis in idolo eidem obtulerat:

Ter conatus ibi collo dare brachia circum,
Ter frustra comprensa manus effugit imago,
Par leuibus ventis, voluciq. simillima somno.

677. MANE, QVO TE RAPIS?] Ab amplexu, quem ferebat Alcyone, ipsa de se somnians, refugiebat raptim Pseudoceyx.

IBIMVS VNA] tecum esse volo, vbicunque es. Horatius ode 17. lib. 2. *Ibimus, ibimus, vtcunque præcedes.*

678. VOCE SVA, SPECIEQVE V. TVRB. SOP. EXCVTIT] Ita fit sæpe, vt quippiam aut terribile, aut ingratum per somnum videntes,

vociferemur, & eo clamore soporem nobis excutiamus. Cogit nos etiam expergefieri interdum turbidius visum aliquod, quanquam non clamantes. Hic vtrumque factum.

679. ET PRIMO SI SIT CIRCVMSP. &c.] Nihil habuit prius, vbi euigilauit, quàm circumferre per cubiculum oculos, & requirere, quem dormiens viderat, non cogitans, fuisse meum somnium.

680. NAM MOTI VOCE MIN. INTVL. LVM.] Ne quis obijciat, in tenebris circumspicere non potuisse.

682. PERCVT. ORA MANV, &c.] Ea fecit, quæ vehementissimè dolentes & lugentes solent, quorum exempla etiam in hoc opere leguntur.

683. NEC CRIN. SOLV. CVR. SCINO.] Et soluere, & solutos laniare crines rebus aduersis solebant. Alcyone quamuis adhuc compositos, & colligatos vellit. Virgil. 12.

Infelix crines scindit Iuturna solutos,
Vnguibus ora soror fœdans, & pectora pugnis.

684. ET ALTRICI, QVÆ LVCT. CAVSS. ROG.] Nobilibus & principibus fœminis solent poëtæ nutrices adiungere, quarum consiliis & auxiliis vtantur in omnibus; siquidem ab ipsis, tanquam à matribus diliguntur, & vicissim eas tanquam filiæ diligunt ac reuerentur.

685. NVLLA EST ALCYON. N. EST OCCID. &c.] An non animaduertis in his Plautum & Terentium Comicos? Crebræ sunt apud illos in rebus afflictis & desperatis huiusmodi voces; *nullus sum, perij, occidi, interij*. In Casina: *Occisissimus sum omnium qui viuunt.*

686. SOLANTIA TOLLITE VERBA] Quemadmodū violentia morbi interdum omnem medicinam; ita magnitudo calamitatis aliquando omne solatium respuit ac refugit.

687. NAVFRAGVS INTERIIT, &c.] Etsi solatium à nutrice aucupator, narrat tamē ei caussam luctus sui, naufragium scilicet mariti, quod ex verissima eius imagine, sibi in quiete visa cognouerit.

690. NON ILLE Q. HAB. ASSVETOS VVLTVS, &c.] Faciem habebat eandem, sed non vultum & colorem. Erat enim antea vultu hilari, & colore nitido: nunc mœstus, pallidus, exanimi similis, & nudis membris.

693. STETIT HOC MISERAM, IPSO ECCE LOCO] δεικτικῶς, digitum eò m, vel manum eōdem intendit.

694. ET QVÆR. VEST. SIQVA SVPERSINT] Ad qualecunque solatium quærit, si vel capillus barbæ, aut capitis, vel humoris, qui ab vtrisque defluebat, signum in pauimento superfit.

695. HOC ERAT, HOC ANIMO, &c.] ἀποστροφὴ ad mortuum. Enixæ preces meæ, vt domi maneres, fuerūt diuinationes. Præsagiebat mihi animus hoc mali. Eadem pronominis huius geminatio 12. Æneid. *Hoc erat, hoc, inquit, votis quod sæpe petiui.*

696. NE ME FVGIENS] quoniam ab iuuita discedere, erat quodammodo fugere.

VENTOS SEQVERERE] Qui nauigant, in arbitrio ventorum sunt, cui arbitrio ne se committeret, tam impensè orabat Alcyone. Hoc igitur vult: alioqui te ipsa venti potiùs sequuntur nauigantes. 3. Æneid. *Prosequitur surgens à puppi ventus euntes.* Noster lib. sequenti, *Accipiunt ventos à tergo mille carinæ.*

697. AT CERTE VELLEM, QVON. PERITVR. &c.] quia vitam sine ipso miseram & acerbam fensura sit, optat simul abiisse, vt reliquum vitæ cum ipso ageret, & morte simul, eademque morte interiret.

701. NVNC ABSENS PERII, IACTOR QVOQVE, &c.] Quia in te vixi, in corpore scilicet tuo, in te quoque, etsi non tecum, perij. Et nunc in te fluctibus iactor quamuis absens, corpore quidem, non animo. Et habet te (quod doleo) pontus sine me, sine corpore meo.

702. ET SINE ME TE PONT. HAB.] Lib. 1. Deucalion Pyrrhæ:

Namque ego (crede mihi) si te quoque pontus haberet,
Te sequerer, coniux, & me quoque pontus haberet.

CRVDELIOR IPSO SIT MIHI MENS PELAO.] Crudele fuit in me pelagus, cùm te mihi eripuit. Sed mens mea multo crudelior erit, si mihi persuaserit, vt tibi diutiùs superesse velim & contendam in tanto dolore.

705. SED NEQVE PVGNABO, NEC TE, &c.] De vita diutiùs propaganda non ero sollicita, nec te solum relinquam mortuum.

706. ET TIBI NVNC SALT. VEN. COMES] quandoquidem nuper, cùm interires in aquis, non potui tecum interire, & tibi commori; saltem nunc moriar, & veniam tibi socia.

INQVE SEPVLCHRO SI NON VRNA, &c.] Inscribetur sepulchro meo nomen meum, & dicat coniux Ceycis. Ita quamuis nec cineres mei cum tuis in eadem vrna, nec ossa cum ossibus misceburtur; tamen nomine meo tuum contingam. Relige scripta à nobis lib. 8. in fab. Philemonis & Bancidis, ad illud: *Et quoniam concordes egimus annos, Auferat hora duos eadem.*

709. PLVRA DOLOR PROHIB. &c.] non loqui plura præ dolore, & singula verba præpediunt lacrymæ & gemitus.

Egressa ad littus Alcyone, exanime corpus naufragi ad se propiùs delatum agnoscit. Quid ibi ex dolore non facit? In mare demum insiliens fit auis, sub suo nomine. Eiusdem generis fit etiam Ceyx. Diebus septem per brumam ouis

incu-

incubant in littore: quo tempore summa est maris tranquillitas.

MANE erat: egreditur tectis ad littus, & illum XIII.
Mœsta locum repetit, de quo spectarat euntem.
Dumque moratur ibi, dumque hinc retinacula soluit,
Hoc mihi discedens dedit oscula littore, dicit.
Dumque notata oculis reminiscitur acta, fretúmque
Prospicit: in liquida, spatio distante, tuetur
Nescio quid, quasi corpus, aqua, primoque, quid illud
Esset, erat dubium. Postquam paulum appulit vnda,
Et quamuis aberat, corpus tamen esse liquebat.
Quis foret, ignorans, quia naufragus, omine mota est:
Et tanquam ignoto lacrymas daret, Heu miser, inquit,
Quisquis es, & si qua est coniux tibi. fluctibus actum
Fit propiùs corpus: quod quo magis illa tuetur,
Hoc minus & minus est mentis, iam iamque propinquæ
Admotum terræ, Iam quod cognoscere posset,
Cernit. erat coniux. ille est, exclamat, & vnà
Ora, comas, vestem lacerat: tendénsque trementes
Ad Ceyca manus: Sic, ô carissime coniux,
Sic ad me, miserande, redis? ait. adiacet vndis
Facta manu moles, quæ primas æquoris vndas
Frangit, & incursus quæ prædelassat aquarum.
Insilit huc, mirumq; fuit potuisse: volabat:
Percutiensque leuem modò natis aëra pennis,
Stringebat summas ales miserabilis vndas.
Dumq; volat, mæsto similem, plenumq; querelæ
Ora dedêre sonum, tenui crepitantia rostro.
Vt vero tetigit mutum, & sine sanguine corpus,
Dilectos artus amplexa recentibus alis,
Frigida nequidquam duro dedit oscula rostro.
Senserit hoc Ceyx, an vultum motibus vndæ
Tollere sit visus, populus dubitabat. at ille
Senserat: & tandem superis miserantibus, ambo
Alite mutantur: fatis obnoxius isdem
Tunc quoque mansit amor, nec coniugiale solutum est
Fœdus in alitibus: coëunt, fiuntq; parentes,
Pérque dies placidos hyberno tempore septem
Incubat Alcyone pendentibus æquore nidis.
Tum via tuta maris: ventos custodit, & arcet
Æolus egressu: præstátque nepotibus æquor.

EGREDIT. TECTIS AD LITTVS.] Si fortè conspicere posset fluctibus ad Trachinium littus delatum corpus, & illud sepelire, ... busine ... am cederet.

... LOCVM REPET. DE QVO, &c.] Locus enim ille dolorem eius ex renouata dictorum ibidem factorumque memoria aucturus erat, & miseræ mulieri quamplurimùm dolere voluptati erat.

713. DVMQ. MORAT. IBI, DVMQ. HINC, &c.] Dixit ibi hæc verba Alcyone: Dum moratur, subaudi hîc, meus Ceyx: dumque hinc retinacula sol-

soluit: dum hinc abnauigat, solutis funibus, qui- bus ad l[illegible] rus religatur nauis.

715. DVM QVE NOTATA OC[illegible] S REMINISC. ACTA, &c.] Vide superiora. Dum recordatur a- cta loco ill[illegible], quæ oculis viderat, & longiùs in ma- te prospicit.

717. QVASI CORPVS] humanum subaudi. Nam quin absolutè corpus hu[illegible] cum esset, dubi[illegible] non poterat, alioqui nihil vid[illegible]sset.

720. QVIS FORET IGNORAN[illegible]] cum ne[illegible] i- ret cuius corpus esset.

QVIA NAVFRAGVS, OMINE NOTA [illegible]] naufragi corpus videbat esse, & habebat aliquid ominis res ista. Illacrymans hominem miseratũ est; sed vt ignotum adhuc.

723. QVOD QVO MAGIS ILLA TVETVR] quò diligentius inspicit, & considerat. Tueri pro intu- ri, cernere, conspicere, frequens verbum Lucre- tio. Semel & iterum etiam in tertia coniugatio- ne, à tuor. Vt lib. 1. *Nec calidos æstus tuimur, nec fri- gora quimus Vsurpare oculis.* Et lib. 4. *Cùm tuimur mi- sceri absinthia.*

724. Hoc MINVS ET MINVS EST MENTIS] minus minusque apud se est. Magis & magis de potestate decedit.

725. IAM QVOD COGNOSCERE POSSET] quoniam ante pedes.

726. ILLE EST, EXCLAM. ET VNA ORA, &c.] Horum omnium magister & admonitor fuit dolor inconsolabilis.

729. ADIACET VNDIS FACTA M. MOLES, &c.] Ad frangendum impetum aquarum ante littus, siue ante portum, murus erat extructus, in quem insilui Alcyone: quanquam in eum vola- uit potiùs, momento temporis in auem translata, Inde quoque, alis recentibus vndas superuolita- re cœpit, vt eas stringeret.

735. MOESTO SIMILEM, PLENVMQ. QVE- RELÆ, &c.] Quasi etiamnum lugeret Ceycem suum, sicut Philomela Ityn.

737. MVTVM, ET SINE SANG. CORP.] inse- disse aliquandiu cadaueri, eidemque oscula ro- stro impressisse significat, & indulget phantasiæ.

A [illegible]42. AMBO A[illegible] mutatur, nam A[illegible] [illegible]n- tur [illegible]ne *Alcyones*, à q[illegible] [illegible] [illegible]pi- ratione a Latinis *Halcedones* [illegible] ap[illegible] [illegible]anon. de [illegible] ing. Lat. lib. 5

743. [illegible] OBN[illegible] X [illegible] MAN[illegible] AM[illegible] R[illegible] eodem amore, quasi fata[illegible], quo antea, [illegible] essent homines, se d[illegible]le[illegible]erunt.

744. NE[illegible] CONIVGIAL. SOLVT. EST FOED. IN [illegible]LITIS] Manserunt coniuges etiam facti a- ues. Sic autem feruntur tueri iura coniugij [illegible] m- que ardenter amare inter [illegible]e, vt [illegible]tero mortu[illegible] mul alter occidat.

746. PERQVE DIES PLACID. H. T. SEPT. B Plaut. Pœnulo:

Iam hercle tu periisti, nisi illum mihi tranquillum facis,
Quàm mare est olim, dum [illegible] [illegible]do pullos educat suos.

Et Casina: *Tranquillum [illegible] Alc[illegible] [illegible] sunt in foro.* Vbi prouerbij speciem habet. [illegible] [illegible]ndo huic loco adsc[illegible]bemus verba Plin[illegible] ex lib. [illegible]o. [illegible] 32. *Halcyon paulo amplior est passere, colore cyaneo ex parte maiore, tantùm purpureo & candido admixtis pennis, colla gra- cili & procero. Ea fœtificat bruma, qui dies halcyonides vocantur. Neque apparent nisi mari tranquillo, maximè Siculo. Faciunt autem septem ante brumam diebus nidos, & totidem sequentibus pariunt. Hi dies & nautæ sunt noti. Nam in his diebus tempestatem non metuunt. Nidificant autem medio in mari, nidi pilæ figura, paulum eminentis ore perquam angusto, grandium spongiarum* C *similitudine, ex spinis aculeatis compacti, tanta duritie, vt ferro incidi nequeant. Franguntur ictu valido, vt spu- ma arida maris.* De mirabili Alcyonum sollertia in componendo nido etiam Plutarch. Commētar. de Amore parent. erga liberos, haud procul ab initio. Vide & Lucianum dialog. Tom. 1. in Ma- rinis, Aristotel. lib. 5. hist. animal. cap. 8. eundem- que Plutarchum lib. Quæ animalia magis ratione vtantur.

749. PRÆSTATQVE NEPOTIBVS ÆQVOR] Pullos Alcyonum vocat *nepotes Aeoli*, nam Al- cyone eius filia. Itaque pariendis, seu excluden- dis hisce pullis propter consanguinitatem rex ventorum mare placatum præbet.

Æsacus Priamo & Alixothoë nympha genitus, auersantem se, & fugientem Eperien nympham insequitur. Quæ à colubro pedem morsa extinguitur. Ille dum se è scopulo, facti pœnitens agit, à Thety in mergum conuertitur. Et quoniam, quod conabatur, se mergere semel, ac perdere non est permissus, hinc, quasi inuitus viuat, identidem se mergit. Proponitur exem- plum lasciuiæ, & pudicitiæ. Illud fuge, hoc imitare vir in fœmi- na, & ab insidiis caue mulierum.

XIV.

HOs aliquis senior circum freta lata volantes
Spectat, & ad finem seruatos laudat amores.
Proximus, aut idem, si fors tulit, hic quoque dixit,
Quem mare carpentem, substrictáque crura gerentem
Aspicis (ostendens spatiosum in guttura mergum)
Regia progenies: &, si descendere ad ipsum

Ordine perpetuo quæris, sunt huius origo
Ilus, & Assaracus, raptusque Ioui Ganymedes,
Laomedónque senex, Priamusq́ nouissima Troiæ
Tempora sortitus: frater fuit Hectoris iste:
Qui nisi sensisset prima noua fata iuuenta,
Forsitan inferius non Hectore nomen haberet:
Quamuis est illum proles enixa Dymantis.
Æsacon vmbrosa furtim peperisse sub Ida
Fertur Alixothoë gracili conata bicorni.
Oderat hic vrbes, nitidáque remotus ab aula
Secretos montes, & inambitiosa colebat
Rura, nec Iliacos cœtus, nisi rarus, adibat.
Non agreste tamen, nec inexpugnabile amori
Pectus habens, syluas captatam sæpe per omnes
Aspicit Eperien patria Cebrenida ripa,
Iniectos humeris siccantem sole capillos.
Visa fugit nymphe, veluti perterrita fuluum
Cerua lupum, longéque lacu deprensa relicto
Accipitrem fluuialis anas. quam Troïus heros
Insequitur: celerémque metu celer vrget amore.
Ecce latens herba coluber, fugientis adunco
Dente pedem strinxit, virusque in corpore liquit.
Cum vita suppressa fuga est. amplectitur amens
Exanimem: clamátque, Piget, piget esse secutum.
Sed non hoc timui, nec erat mihi vincere tanti.
Perdidimus miseram nos te duo. vulnus ab angue,
A me caussa data est. ego sum sceleratior illo,
Qui tibi morte mea mortis solatia mittam.
Dixit: & è scopulo quem rauca subederat vnda,
Decidit in pontum. Thetys miserata cadentem
Molliter excepit, nantémque per æquora pennis
Texit: & optatæ non est data copia mortis.
Indignatur amans se inuitum viuere cogi,
Obstarique animæ miseræ de sede volenti
Exire. vtque nouas humeris assumpserat alas,
Subuolat: atque iterum corpus super æquora mittit.
Pluma leuat casus: furit Aesacus, inque profundum
Pronus abit, lethique viam sine fine retentat.
Fecit amor maciem: longa internodia crurum,
Longa manet ceruix: caput est à corpore longè.
Æquor amat, noménque manet, quia mergitur illo.

750. HOS ALIQV. SENIOR CIRCVM, &c.] Meliùs, quã si iuuenẽ laudatorẽ huius cõstantiæ in amore coniugali induxisset. Hos, nepotes Æoli intellige, alcyonũ primigeniarũ pullos. Quos circumuolantes dum videor viri senes, recordati parentũ ipsorum primorum, laudant eos ob seruatos ad extremum & mortem vsque amores. Si ad Alcyonen & Ceycem mutatos referas, legendum erit *has*. non enim dicimus, hi, sed hæ alcyones. Nos imus in priorem sententiam.

751. AD FINEM SERVAT. AMORES] ad finem humanæ vitæ: nunc enim degebant ipsæ, earumque posteri volucrum vitam. Et latenter notat coniugum dissidia.

752. PROX. AVT IDEM, SI FORS TVLIT, &c.] Astans huic seni, aut fortitan ipsemet quoque occasione

casione huius conuersionis in aues duorum coniugum, narrauit mutationem Æsaci in mergum.

753. QVEM MARE CARPENT.] mare toties repetentem, vt se mergat, vnde & nomen accepit, à crebritate videlicet mergendi.

SVBSTRICTAQVE CRVRA GERENT.] tenuia, gracilia, exilia.

754. SPATIOSVM IN GVTTVRA MERGVM] grandi gutture præditum.

755. ET SI OBSCENO. AD IPSVM ORDIN. P. QVÆR. &c.] si nosse vis seriem generis à prima origine, & antiquissimis parentibus, descendit ab Ilo, Assaraco, Ganymede, Laomedonte, Priamo, sub quo Troia in hostium Græcorum potestatem redacta est.

759. FRATER FVIT HECT. ISTE] sed non vterinus. Esse autem fratrem Hectoris, clarissimi ducis, ingens bonos.

760. QVI NISI SENSISS. PRIMA, &c.] nisi ei contigisset adolescenti, quod contigit, vt figuram humanam amitteret, fortasse laudibus rei bellicæ æquasset ipsum Hectorem; tanta in eo apparebat indoles militaris.

762. QVAMVIS E. ILIVM PROLES ENIX. DYMANT.] Quamuis Hector matrem regij sanguinis habuerit. Dymantis filiam facit Homerus, Euripides verò in Hecuba Tragœdia (cui ipsa nomen dat, vt primarum partium persona) Cissei regis Thracum. Virgilius quoque secutus, opinor, Euripidem, lib. 7. *Nec face tantum, Cisseis prægnans ignes enixa iugales.* Ex Hecuba liberos 17. Priamum sustulisse auctor Cicero Tosculan. 1. reliquos ex concubinis. Genuit autem numero 50. quod testatur Virgil. 2. Æneid. *Quinquaginta illi thalami, spes tanta nepotum.*

763. FVRTIM PEPERISSE] ex furto, id est, non legitima Venere conceptum. Tales quippe *σκοτίους* poëtæ appellant *Furta.*

764. GRACILI CONATA BICORNI] patiendo nitens rustico & bicorni instrumento, siuè id furca, siue aliud quippiam fuit. lib. 8. *Furca leuat illa bicorni Sordida terga suis.*

765. ODERAT HIC VRBES] frequentiam hominum fugiebat, locis solis, montibus, agris, syluis delectabatur.

NITIDAQVE REMOT. AB AVLA] quamuis patrem haberet regem, & iure suo posset in aula habitare etiam.

767. NEC ILIACOS COET. NISI RARVS ADIB.] Veniebat in vrbem, sed rarò, necessitate aliqua compulsus magis, quàm curiositate pellectus.

768. NON AGRESTE TAMEN, NEC INEXPVG. &c.] erat ingenio ab amoribus non abhorrenti.

770. ASPICIT EPERIEN PATRIA, &c.] Cebreno fluuio natam Eperien deperibat.

772. VISA FVGIT NYMPHE] vt Daphne Phœbū; vt Syrinx Panem; vt Arethusa Alpheum, & aliæ alios tum deos, tum homines, nolentes eorum seruire libidini, præ amore pudicitiæ.

VELVTI PERTERRITA FVLVVM CERVA LVP.] Lib. 1. Phœbus Daphnen fugientem *agna, cerua, columba* comparat, & se ab ea quasi pro lupo, leone, aquila haberi queritur.

Nympha mane: sic agna lupum, sic cerua leonem,
Sic aquilam fugiunt penna trepidante columbæ.

773. LONGEQVE LACV ORPHEN. REL. ACCIPIT. FLVVIAL. AN.] *Anatum* duo sunt genera, cicur, & ferum, de posteriore capiendum videtur quod dixit. Et hîc quidem accipitrem cum anate committit: cum columba 1. Trist. eleg. 1. quin & hoc ipso libro, vbi eius metamorphosin Ceyx Peleo commemorat: *Quæ nunc Thisbæas agitat mutata columbas.*

775. CELEREMQVE METV CELER VRGET AMORE] vterque celer, sed ex caussa dissimili. Ex honesta virgo, ex turpi Æsacus. Huic celeritatem dabat amor, illi metus: & hic pedibus prædam, illa salutem petebat.

776. ECCE LATENS HERBA COLVBER, &c.] Virgil. eclog. 3. *Latet anguis in herba.* Sic & Eurydice occubuit serpentis morsu scilicet, lib. 10.

—— Nam nupta per herbas
Dum noua Naiadum turba comitante vagatur,
Occidit, in talos serpentis dente recepto.

Nota porrò ex Lud. Cerdio. Si quidem velis à vitio luxuriæ, à ludo, ab ebrietate, aliisque animorū pestibus deterrere, dices Prouerbiali schemate, *Latet anguis in herba: vipera est in vepretula: latet sub lapide scorpius: serpentes sese in arctum contrahunt: latent dracones sub ouium pelle: tribuli sunt inter herbas: venenum sub melle latet.*

779. PIGET, PIGET ESSE SECVTVM] Dolet de temeritate sua vehementer, & culpam confitetur; vt potest se purgat, non putasse hoc futurum: si putasset, minimè insecuturum, & gaudio isto cariturum fuisse.

782. EGO SVM SCELERATIOR ILLO] Disce hinc, videri interdum maius peccatum iubentis, permittentis, suadentis, dissimulantis, adiuuantis, quàm perpetrantis.

783. QVI TIBI MORTE MEA M. SOLAT. MITT.] mortuam te consolabor morte, quam pro pœna huius sceleris mei mihi ipsimet afferam.

784. E SCOPVLO, QVEM RAVCA SVBEDERAT VNDA] quem subtus aquæ cauauerant & exederant. Lib. 4. *Imminet æquoribus scopulus, pars ima cauatur Fluctibus.*

785. THETYS MISERAT. CADENT. &c.] Beneficium Thetys, quamuis in nolentem.

789. MISERA DE SEDE VOLENT. EXIRE] Corpus nostrum vocarunt Græci Δέμας à δέω vincio, quòd in eo anima præter naturam vincta, seu ligata teneretur. Animi pondus, & pœnam esse ait Seneca epist. 65. non esse domum, sed hospitium, & quidem breue hospitium, epist. 120. Et in Consolat. ad Heluiam ca. 11. *Corpusculum hoc custodia & vinculum animi, huc atque illuc iactatur: in hoc supplicia, in hoc latrocinia, in hoc morbi exercentur. Animus quidem ipse sacer & æternus est, & cui non possunt iniici manus.* Plato verò σῶμα σῆμα in Cratylo indigitat.

792. PLVMA LEVAT CASVS] pluma eum sosteniat.

794. FECIT AMOR MACIEM, &c.] Mergi natura, & forma corporis. De tauro suo ob eandem causam macescente Damœtas eclog. 3.

Eheu, quàm pingui macer est mihi taurus in aruo:
Idem amor exitium est pecori, pecorisque magistro.

ELECTORVM LIBER DVODECIMVS.

Æſacum Priamus pater luget cum filijs, abſente Paride, per raptum Helenes belli decennalis auctore. Græci mille nauibus Troiam petunt, ventóque aduerſo in Aulide, portu Bœotiæ, Diana Agamemnoni, totius claſſis ſummo duci ſuccenſente, detinentur. Portentum de dracone, octo paſſeres cum matre deuorante Calchas interpretatur, & deæ propitiandæ filiam Agamemnonis Iphigeniam immolandam denuntiat. Inter preces, rituſque ſacrificos, obiecta nube, & cerua ſuppoſita in Tauros rapitur. Naues ſecundis flatibus Troiam deferuntur.

NEscius aſſumptis Priamus pater Æſacon alis SECTIO I.
Viuere, lugebat: tumulo quoque nomen habenti
Inferias dederat cum fratribus Hector inanes.
Defuit officio Paridis præſentia triſti:
Poſtmodo qui rapta longum cum coniuge bellum
Attulit in patriam, coniurat æque ſequuntur
Mille rates, gentiſque ſimul commune Pelaſgæ.
Nec dilata foret vindicta, niſi æquora ſæui
Inuia feciſſent venti, Bœotaque tellus
Aulide piſcoſa puppes tenuiſſet ituras.
Hic patrio de more Ioui cùm ſacra paraſſent,
Vt vetus accenſis incanduit ignibus ara;
Serpere cæruleum Danai videre draconem
In platanum, cœptis quæ ſtabat proxima ſacris.
Nidus erat volucrum bis quattuor arbore ſumma,
Quas, ſimul & matrem, circum ſua damna volantem
Corripuit ſerpens, auidáque recondidit aluo.
Obſtupuere omnes. at veri prouidus augur
Theſtorides, Vincemus, ait, gaudete Pelaſgi.
Troia cadet: ſed erit noſtri mora longa laboris.
Atque nouem volucres in belli digerit annos.
Ille vt erat virides amplexus in arbore ramos,
Fit lapis, & ſeruat ſerpentis imagine ſaxum.

Qq Per-

Permanet Aonijs Nereus violentus in vndis,
Bellaque non transfert: & sunt, qui parcere Troiæ
Neptunum credant, quia mœnia fecerat vrbis.
At non Thestorides: neque enim nescitve, tacétve
Sanguine virgineo placandam virginis iram
Esse deæ. postquam pietatem publica caussa,
Réxque patrem vicit, castúmque datura cruorem
Flentibus ante aram stetit Iphigenia ministris:
Victa dea est, nubémque oculis obiecit, & inter
Officium turbámque sacri, vocésque precantûm
Supposita fertur mutasse Mycenida cerua.
Ergo vbi, qua decuit, lenita est cæde Diana;
Et pariter Phœbes, pariter maris ira recessit;
Accipiunt ventos à tergo mille carinæ,
Multáque perpessæ, Phrygia potiuntur arena.

1. NESCIVS ASSVMPT. PRIAM. &c.] Ignarus Priamus, Æsacum filium suum in auem mergum conuersum, & adhuc superesse, pro mortuo lugebat. Idem faciebat Hector cum fratribus, & insuper cenotaphio excitato, inferias persoluebat.

2. TVMVLO QVOQ. NOMEN HABENTI] Libro superiore, vbi Alcyone dissuadet viro suo nauigationem: *Et sæpe in tumulis sine corpore nomina legi.* Ad quem versum docui, consuesse veteres, quorum corpora, seu ossa haberi nequibant, ijs tumulum vacuum construere. Caussam adiunxi. Nunc amplius dico, solitos eorum manibus super eo dare inferias, & iusta soluere. Prętereà defuncti nomen, seo verba ista, HIC SITVS EST N. pro epitaphio inscribere: perinde, vt si ibidem legitimè conditus foret, & in discessu alta voce defunctum inclamare. Exemplum insigne suppeditat Virgil. lib. 6. vbi Æneas apud inferos Deiphobum compellans, & miserans addit:

Tunc egomet tumulum Rhœteo in littore inanem
Constitui, & magna manes ter voce vocaui.
Nomen, & arma locum seruant: te, amice, nequiui
Conspicere, & patria decedens ponere terra.

3. INFERIAS DEDERAT INANES] Ab inferendo *inferiæ*, quòd sepulchris inferebantur, Græcis χοαὶ à fundendo: lac enim, mel, aquam, vinum effundebant. Flores quoq; aspergebant. In inferiis item nonnunquam comburebant quæ mortuis grata fuissent, & mactabant hostias. Adi Turnebum lib. 4. cap. 22. & libr. 23. c. 28. De tumulo, & inferiis Polydoro Priami filio in Thracia solutis à Troianis, Virgil. lib. 3.

Ergo instauramus Polydoro funus, & ingens
Aggeritur tumulo tellus: stant manibus aræ
Cæruleis mœstæ vittis, atráq; cupresso:
Et circùm Iliades crinem de more solutæ.
Inferimus tepido spumantia cymbia lacte,
Sanguinis & sacri pateras, animamq; sepulchro
Condimus, & magna supremum voce ciemus.

Inanes vocat huiuscemodi *inferias* Ouid. quoniam talibus officiis & donis, qui desiderantur mortui, in vitam reduci non possunt. Anchises in 6. cùm

A deplorat mortem Marcelli iuuenis, filii Octauiæ, sororis Augusti:

——— *Manibus date lilia plenis.*
Purpureos spargam flores, animamq; nepotis
His saltem accumulem donis, & fungar inani
Munere.

Fratrem Catullus amiserat. Is tumolatus erat in Troiano littore. Eò ex Italia veniens, eius manibus iusta reddidit, quod hoc carmine testatur:

Multas per gentes, & multa per æquora vectus,
Aduenio has miseras, frater, ad inferias:
Vt te postremo donarem munere mortis:
Et mutum nequicquam alloquerer cinerem.
Quandoquidem fortuna mihi tete abstulit ipsum.
Heu miser indignè, frater, adempte mihi.
B *Nunc tamen interea prisco quæ more parentum*
Tradita sunt tristes munera ad exequias,
Accipe, fraterno multum manantia fletu,
Atque in perpetuum frater aue, atque vale.

4. DEFVIT OFFIC. PARID. PRÆSENT. &c.] Tum enim Spartę apud Menelaum, paternum hospitem diuersabatur, cuius coniugem Helenam rapuit, & cum ea bellum decennale in patriam apportauit. Ecce, Lector, quàm commodè ad res Troianas delibandas, seu modicè tangendas (quamquam in iis quæ captam Troiam consecuta sunt, est aliquanto fusior, vt videbimus:) delabatur, & rē rei, id quod hactenus tot libris satis perspeximus, & in his qui restant adhuc perspiciemus, aptissimè & decentissimè coonectat. Quod eius ingenium & artificium admirari pro dignitate quis tandem poterit?
C

5. QVI RAPTA LONG. CVM CONIVG. BELL. &c.] Helena nupta Menelai regis Laconiæ, fæmina totius Græcia formosissima fuit. Hanc etsi omnes scriptores à Paride Priami filio, hospitii iure violato raptam confitentur, quidam tamen Troiam nūquam peruenisse: sed ab [illegible] Ægypto, coactu Protei regis iustissimi relictam contendunt: vt Dares Phrygius, Herodot. libr. 2. Plutarch. in vita Homeri, Philostratus in vita Apollonii Tyanei lib. 4. & 7. Sed plures, & poëtæ omnes, maximeque duo illorum quidam dii Homerus & Virgilius, & à Paride abductam, & Troiam cum magna vi auri, ac regiæ supellectilis perductam canunt. Ad hanc iniuriam vsci-

A vlciscendam, Helenamque repetendam, ex toto Græcia principes coniurarunt, & cum ingentibus copiis, quinquennio contractis, classe maxima venerunt; vrbem annos decem, cum laboribus & detrimentis non mediocribus obsederunt, donec eam tandem per equum illum ligneum, seu potiùs per Æneam & Antenorem proditores occuparunt. De raptu & expeditione Græcorum vide Constant. Manassem, Coluthum Thebanum, Natalem lib. 6. c. 23. Horatius ode 15. lib. 1. bellum hoc diuturnum & calamitosum Nereum marinum deum Paridi cum adultera domum nauiganti prænuntiantem inducit:

Pastor cùm traheret per freta nauibus
Idæis Helenen perfidus hospitam,
Ingrato celeres obruit otio
Ventos, vt caneret fera
Nereus fata. mala ducis aui domum,
Quam multo repetet Græcia milite,
Coniurata tuas rumpere nuptias,
Et regnum Priami vetus.

Lege totam oden. Naues illas Paridis, quia, vt noster inquit, bellum in patriam attulerunt, eique exitio fuerunt, ἀρχεκάκους νῆας, naues malorum principia Homerus Iliad. 5. & Coluthus de raptu Helenæ appellant.

CVM CONIVGE] non Menelai, tametsi Menelai verè, sed sua, tametsi non vera, sed quæ pro vera & legitima se adultero sociarat. *Sponsi Penelopes* non qui erant, verùm qui esse sponsi cupiebant. Dixi de ista figura sermonis alibi. Repetiuerunt eam priùs Græci, atque adeò Menelaus ipse & Vlysses legati, vt est in 3. Iliad. Vtriusque declamationem effinxit Libanius.

6. CONIVRATÆQ. SEQ. MILLE RATES] Quot nauibus constiterit illa Græcorum classis, nec Dictys Cretensis, & Dares inter se, & neuter cũ Homero conuenit. qui 2. Iliad. catalogum eorũ cum ducibus texit, quorum singulos certus numerus sequebatur. Et is Catalogus nominatur *Bœotia*, quòd à Bœotiis orditur poëta. Huius ipsius rei diuersæ caussæ à Spondano in Commentariis proferuntur. Habet & Hyginus duces ipsos, & nauium numeros, cap. 97. Ponit ergo Homerus mille centum octoginta sex: Dares mille centum septuaginta: Dictys mille ducentas quindecim: Plutarchus mille ducentas, & classiariorum centum viginti millia. Sed commoditatis caussa mille tantùm nominantur, vt *centumuiri*, cùm plures fuerint, & alia multa ad eundem modum. Thetis apud Stat. 1. Achilleid.

Ecce nouam Priamo facibus de puppe leuatis
Fert Bellona nurum. Video iam mille carinis
Ionium Aegæumq́ premi.

1. Amor. eleg 12. recensens Naso noster bella suscepta pro fœminis, hoc propter Helenam, vt ad memoriam sæculorum insignius primo loco statuit. Iuuabit nosse:

Nec belli est noua caussa mei: nisi rapta fuisset
Tyndaris, Europæ pax Asiæq́, foret.
Fœmina syluestres Lapithas, populumq́, biformem
Turpiter apposito vertit in arma mero.
Fœmina Troianos iterum noua bella mouere
Impulit in regno, iuste Latine, tuo.
Fœmina Romanis etiam nunc vrbe recenti
Immisit soceros, armaq́, sæua dedit.

7. GENTIS COMMVNE PELASGÆ] τὸ commune Græcis quoque κοινόν, nempe Respub. ipsa, vniuersa ciuium, seu populi multitudo, siue gens, die gemeine. Cic. Verrina 4. *Statua inaurata à communi Siciliæ data.* Et 3. *Iste communne Milyadum vexauit.* Tantus igitur fuit exercitus, vt tota Græcia aduersus Troianos arma sumpsisse videretur. Hoc *gentis commune Pelasgæ* explanat & illustrat quàm disertissimè & amplissimè Statius 1. Achilleid. ab illo carmine: *Interea meritos vltrix Europa dolores.*

9. BOEOTAQVE TELL. AVL. PVPP. TEN. ITVR.] Diana Agamemnoni propter ceruum sibi peculiarem sagitta ictum (tametsi per imprudentiam) vehementer irata, diuturnam tempestatem excitauit, quæ classem Græcorum in Aulide, portu Bœotiæ detinuit, donec ex responso Calchantis auguris Iphigenia eiusdem regis filia placationis ergò mactaretur. Quanquam dea, vt infrà sequitur, id

B fieri minimè passa, cerua supposita puellam in regionem Tauricam transtulit, ibique sacris suis præfecit, de quibus in Tristibus libro 4. eleg. 4. & 3. de Ponto eleg. 2.

13. SERPERE CÆRVL. DAN. VID. DRACON. &c.] Portentum hoc de octo passerculis, cum matre à dracone deuoratis, qui deinde in lapidem est mutatus, vnà cum eius interpretatione, sumpsit ex 2. Iliad. Versus Homericos iisdem numeris conuertit in Latinum Cic. 2. de Diuin. quos adscribendos existimaui. Sunt autem Agamemnonis verba:

Ferte viri, & duros animo tolerate labores,
Auguris vt nostri Calchantis fata queamus
Scire, ratósne habeant, an vanos pectoris orsus:
Namq́, omnes memori portentum mente retentant,
Qui non funestis liquerunt lumina fatis.

C *Argolicis primùm vt vestita est classibus Aulis,*
Quæ Priamo cladem & Troiæ pestemq́, ferebant:
Nos circum latices gelidos fumantibus aris,
Aurigeris diuûm placantes numina tauris,
Sub platano vmbrifera, fons vnde emanat aquai,
Vidimus immani specie, tortuq́, draconem
Terribilem, Iouis vt pulsu penetrabat ab ara:
Qui platani in ramo foliorum tegmine septos
Corripuit pullos: quos cùm consumeret octo,
Nona super tremulo genitrix clangore volabat:
Cui ferus immani laniauit viscera morsu.
Hunc, vbi tam teneros volucres, matremq́, peremit,
Qui luci ediderat, genitor Saturnius idem
Abdidit, & duro firmauit tegmine saxi.
Nos autem timidi stantes, mirabile monstrum
Vidimus in medijs diuûm versarier aris.

D *Tum Calchas hæc est fidenti voce locutus,*
Quidnam torpentes subitò obstupuistis Achiui?
Nobis hæc portenta deûm dedit ipse creator,
Tarda & sera nimis: sed fama ac laude perenni.
Nam quot aues tetro mactatas dente videtis,
Tot nos ad Troiam belli exantlabimus annos:
Quæ decimo cadet, & pœna satiabit Achiuos.
Edidit hæc Calchas, quæ iam matura videtis.

20. SEV ERIT N. MORA L. LAB.] longum bellum paulo antè. Virgil. 2. Æneid. *Fracti bello, fatisq́, repulsi Ductores Danaûm tot iam labentibus annis.* Turnus lib. 9.

Haud sibi cum Danais rem faxo, & pube Pelasga
Esse putent, decimum quos distulit Hector in annum.

24. PERMAN. AON. NERSVS, &c.] Sæuit mare continenter, Græcorumque classem Troianis cla-

 dem

dem & exitium aduehenıem remoratur.

26. QVIA MOENIA FECERAT VRaia] Legamus, si placet, *fecerat*. libro antecedente de Apolline & ipso Neptuno, Laomedonti hanc operam oauantibus:

> *Cumq; tridentigero tumidi genitore profundi*
> *Mortalem induitur formam, Phrygiaq; tyranno*
> *Aedificat muros.*

Hinc 3. Æneid. *Et omnis humo fumat Neptunia Troia.* Et quoniam opus eius muri Troiani, ideò etiam capta iam vrbe à Græcis, quibus fauebat, suo velut iure eos à fundamentis tridente suo euertit, vt narratur in calce lib. 2.

> *Neptunus muros, magnoq; emota tridenti*
> *Fundamenta quatit, totamq; à sedibus vrbem*
> *Eruit.*

B

27. ATNON THASTORIDBA] Calchas Thestore patre natus. Hunc Homerus 1. Iliad. auguribus, seu vatibus præfert omnibus, eique dat præsentium, præteritorum & futurorum scientiam.

28. SANGVIN. VIRG. PLACAND. VIRGIN. IRAM] Caussam, cur esset Dianæ immolanda virgo, & regia virgo, tacet Ouidius. Est autem ea, quam suprà protulimus. Cic. 3. Offic. aliam adducit: *Quid Agamemno? cùm deuouisset Dianæ, quod in suo regno pulcherrimum natum esset illo anno, immolauit Iphigeniam, qua nihil erat eo quidem anno natum pulchrius.* Vt videatur

C

ob votum non persolutū aduersa tempestate cum exercitu, cuius erat summus Imperator, tamdiu in Aulide detentus. De hac cæde & sacrificio copiosè à nobis disputatum est in 2. Æneid. ibi: *Sanguine placastis ventos, & virgine cæsa,* &c.

29. PRIATAT AMPVA. CAVSSA, REXQ. PAT. VICIT] Charitas quam pro officio suo reipob. debebat rex, plus potuit quàm amor, quem filiæ debebat pater. Sapienter dictum, & factum. Propter patriam sua cuique, nedum cuiusquam suorum vita negligeoda est. Accersit igitur misso Vlysse apud Euripid. filiam per speciem oupriarum cum Achille. Idem Vlyssea lib. sequenti se Agamemnoni reluctanti, & (quæ videbatur extrema crudelitas) vt filia iugulata paternæ pietati publicam caussam anteponeret, persuasisse gloriatur. Matrem quoque Clytemnestram vt filiam ab se dimitteret, callidè induxisse. Vbi plura de hac historia disseruntur. Nostra quoque memoria Rex Catholicus patrem vicit, & pietatem publica caussa. Nota est historia.

A

31. FLANTIB. ANTA ARAS STET. IPHIGEN. MINIST.] Tres filias genuit: maxima natu Iphigenia: aliæ duæ Chrysothemis, & Electra audiebant: *Timantes pictor,* vt refert Cic. in Orat. perf. *decorum vidit. Nam cùm ad hanc immolationem pinxisset astantes, tristem Calchantem, mœstiorem Vlyssem, mœrentem Menelaum, caput Agamemnonis obuoluit, quoniam summum illum luctum penicillo imitari non poterat.* Lucret. lib. 1. agens de istac immolatione patranda:

B

> *Et mœstum simul ante aras astare parentem*
> *Sensit, & hunc propter ferrum celare ministros,*
> *Aspectuq; suo lacrymas effundere ciues.*

34 SVPPOSIT. MVT ASS. MYCEN. CERVA] vt quidem apparuit. Nam Iphigeniam viuam in regionem Tauricam transuexit, ibiq; sacerdotem suam instituit. Ex historia de immolatione Isaac censent mythologi & hoc commentum, vt alia plurima de sacris libris, manasse. Pro Abrahamo est Agamemnon: pro Isaac Iphigenia: pro hirco ceruа.

C

MVTASSE MYCANIDA] Iphigeniam Mycenæam: patronymicum pro possessiuo.

35. QVA DECVIT] ceruę nimirum, nam hominis non decuit: & ipsa quoq; dea, vt est in Tristib. aduenas sibi mactari non est gauisa: crudelia enim nimis sacra huiuscemodi.

37. ACCEPIVNT V. A TERGO MILLE CAR.] Virgil. 3. Æneid. *Prosequitur surgens à puppi ventus euntes.* Vide ibid. Symbol. De nauium numero suprà egimus.

38. PHRYGIA POTIVNT. ARENA] 1. Æneid. *Ac magno telluris amore Egressi optata potiuntur Troës arena.*

Domus & ingenium Famæ.

II.

> ORBE locus medio est inter terrásque, fretúmque,
> Cælestésque plagas, triplicis confinia mundi:
> Vnde, quod est vsquam, quamuis regionibus absit,
> Inspicitur, penetrátque cauas vox omnis ad aures.
> Fama tenet, summáque domum sibi legit in arce:
> Innumerósque aditus, ac mille foramina tectis
> Addidit, & nullis inclusit limina portis.
> Nocte diéque patet: tota est ex ære sonanti:
> Tota fremit, vocésque refert: iterátque quod audit.
> Nulla quies intus, nulláque silentia parte.
> Nec tamen est clamor, sed paruæ murmura vocis.
> Qualia de pelagi (si quis procul audiat) vndis
> Esse solent: qualémve sonum cùm Iuppiter atras
> Increpuit nubes, extrema tonitrua reddunt.
> Atria turba tenet: veniunt leue vulgus, eúntque:

Mistá-

Mistáque cum veris passim commenta vagantur
Millia rumorum, confusáque verba volutant.
E quibus hi vacuas implent rumoribus aures,
Hi narrata ferunt aliò; mensuráque ficti
Crescit; & auditis aliquid nouus adijcit auctor.
Illic Credulitas, illic temerarius Error,
Vanáque Lætitia est, consternatique Timores,
Seditióque recens, dubióque auctore Susurri.
Ipsa quid in cælo rerum, pelagóque geratur,
Et tellure videt; totúmque inquirit in orbem.

39 ORBE LOCVS MEDIO EST, INTER, &c.] Orbis, seu mundus constat tribus partibus, seu, est tripartitus & *cælo, terra, aquis*, seu *mari* continetur. In confinibus harum partium est domus *Famæ*, quam domum describit ita noster vates, vt vberius nihil fieri possit, lepore admirabili, vnde natura ipsius Famæ satis superque intelligitur. Virgil. 4. Æneid. *Fama malum*, &c. Cùm autem idem poëta alas ei tribuat, (siquidem noctu volare dicit) obseruatum est à Gyraldo, cùm mala & infelix est, alas ei nigras dari, iuxta illud Claudiani contra Alaricum, *Famaq; nigrantes succincta pauoribus alas*. Describitur item à Flacco lib. 2. *Quam pater omnipotens digna atque indigna canentem*, &c. non longè à principio. *Velocitatem* ei tribuit conuenienter Virgilius, quam omittit Ouidius. Velocissimæ famæ vnum exemplum memini ex Iustin. libr. 2. Cùm Mardonius dux Xerxis cæsus esset in Bœotia mane, & eodem die aduersus Persas dimicandum foret in Asia, ante congressionem, meridianis horis in Asiam, per tot maria, & tantum spatij, tam breui horarum momento de victoria nuntiatum est. Est & locus de *Fama* apud Lucanum libr. 1. Famam Athenienses pro dea coluisse auctor Pausan. lib. 1. Eidem fanum exædificatum refert Plutarch. in Camillo.

41. VNDE, QVOD EST VSQVAM, &c.] Indicant hæc caussam, quare in medio mundi domicilium hoc collocarit. Absque hoc enim ista fieri haud possent. Omnia igitur eo in loco videntur, & audiuntur: visa enim & audita nuntiat fama ex regionibus quamuis remotissimis.

43 SVMMAQVE DOMVM SIBI LEGIT IN ARCE] Arcem opinor vocari editiorem locum, in cuius summo Fama sibi domum constituit. Audi iam qualis sit domus illa, & vide quàm omnia apposítè ad genium & morem Famæ.

44. INNVMEROSQVE ADIT. AC M. FORAM. TECTIS] Virg. tanquam de animante monstroso loquens, Famæ tot oculos, tot linguas, tot ora, tot aures affingit, quot plumas habet.

45. ET NVLLIS INCLVSIT LIMINA PORTIS] Cùm dixit, innumeros habere aditus, portas & non portas, fenestras, & tectorum foramina intellexit. Cùm ergo portas haberet plures, nulla vspiam clausa cernebatur, vt quęcunque visa & audita expeditiùs se inferrent.

46. NOCTE DIEQVE PATET] Nullum tempus famæ disseminandæ incommodum est; vt Orco accipiendis animis: *Noctes atque dies patet atri ianua Ditis. 6. Æneid.*

TOTA EST EX AERE SONANTI, &c.] Vt ærea, si

A tangantur, multùm resonant, & voces repercutiuntur: ita fama latè dum vagatur, latè sonat, & audita reciprocat, atq; in alias & alias aures diffundit.

48. NVLLA QVIES INTVS, NVLL. SIL. PARTE] Nihil tam inimicum famæ, quàm silentium, cuius natura garrire & fabulari semper aliquid.

49. SED PARVÆ MVRMVRA VOCIS: QVALIA, &c.] Qui famam differunt, non ita palàm plerumque, & in concionibus, ac cœtibus, proque suggestis; sed intra parietes, & cum paucis id faciũt. Ideo sermones istiusmodi murmura potiùs, quàm clamores nominat, & in hoc duplicem comparationem adhibet, ab vndarum marinarum strepitu, si longiùs absis: & ab extremis ac raucis iam tonitruis.

51. CVM IVPIT. ATRAS INCREP. NVBES] *Increpare* interdum est facere aliquid vt crepitet ac sonet. Sic musici dicuntur *increpare fides*. Hoc facit nubibus Iupiter, sed densis & atris. Pro monstro est, si aut sereno cælo, aut lucidis ac raris nubibus tonet.

53. ATRIA TVRBA TENET] Atria domus Famæ referta sunt turbis, veniuntque & abeunt inde multi. Fama quippe non est nisi rerum nouarum in multis vulgatus nuntius. Et ab ijsdem alij audientes redeunt; alij auditum adueniunt.

LEVE VVLGVS] Famæ viri graues & prudentes non facilè assentiuntur; vulgus capiat rumores, & amat famigeratores.

54. MISTAQ. CVM VER. PASS. COMMENT. VAGANT.] Lib. 9. *Quæ veris addere falsa Gaudet, & è minimo sua per mendacia crescit.* Virgil. *Tam ficti prauiq; tenax, quàm nuntia veri.*

C 56. E QVIB. HI VACV. IMPL. SERM. AVRES] Ex tot commentis rumorum, & mendacijs quædam ingeruntur auribus simplicia; quædam ab his qui audierunt augentur, vt læta quæ nuntiantur, lætiora fiant.

59. ILLIC CREDVLIT. ILLIC TEMER. ERROR, &c.] Sex genera comitum Famæ: *Credulitas, Error, Lætitia, Timor, Seditio, Susurrus*, quibus singulis idonea maximè adiunguntur epitheta.

62. IPSA QVID IN CÆLO RERVM, PELAG. &c.] Nihil vspiam geritur, quod Famá possit effugere. Explorat, indagat, exquirit in omnia, & vbique. Descriptioni Famæ, & rumigerulis, & quos Germani *Nouellantes* vocant, qui in rebus nouis aucupandis, dicendis & scribendis toti sunt, bellè congruunt, quæ in Trinummo Megaronides extrema Scena Act. 1. aduersus huiusmodi facetè disserit: *Nihil est profectò stultius, neque stolidius*, &c.

Exſcendentibus in littus Græcis Troiani occurrunt. Primus de illis cadit manu Hectoris Proteſilaus. Concurritur magna ſtrage vtrimque. Achilles cum Cycno Neptuni filio fruſtra eſt, vulnerari enim nequit, gloriaturq́ue de origine ſua, cum antagoniſtæ contemptu. A quo tandem, Menete priùs interempto, comminus occiditur, & in cycnum auem transformatur.

III. *Fecerat hæc notum Graias cum milite forti*
Aduentare rates: neque inexſpectatus in armis
Hoſtis adeſt; prohibent aditus, littúſque tuentur
Troës; & Hectorea primus fataliter haſta
Proteſilaë cadis; commiſſáque prælia magno
Stant Danais, fortéſque animæ, nec cognitus Hector.
Nec Phryges exiguo, quid Achaica dextera poſſit,
Sanguine ſenſerunt: & iam Sigea rubebant
Littora; iam letho proles Neptunia Cycnus
*Mille viros dederat; iam * curru inſtabat Achilles,* *male curru. ſeu currus ſtabat Achill.
Totáque Peliacæ ſternebat cuſpidis ictu
Agmina: pérque acies aut Cycnum, aut Hectora quærens,
Congreditur Cycno. decimum dilatus in annum
Hector erat. tum colla iugo canentia preſſos
Exhortatus equos, currum direxit in hoſtem;
Concutiénſque ſuis vibrantia tela lacertis,
Quiſquis es, ô iuuenis, dixit, ſolamen habeto
Mortis, ab Æmonio quòd ſis iugulatus Achille.
Hactenus Æacides. vocem grauis haſta ſecuta eſt.
*Sed quanquam * certa nullus fuit error in haſta,* *miſſa
Nil tamen emiſſi profecit acumine ferri:
Vtque hebeti pectus tantummodo contudit ictu;
Nate dea (nam te fama prænouimus) inquit
Ille, quid à nobis vulnus miraris abeſſe?
(Mirabatur enim) non hæc, quam cernis, equinis
Fulua iubis caſſis, nec onus caua parma ſiniſtræ
Auxilio mihi ſunt: decor eſt quæſitus ab iſtis.
Mars quoque ob hoc capere arma ſolet. remouebitur omne
Tegminis officium, tamen indiſtrictus abibo.
Eſt aliquid, non eſſe ſatum Nereide, ſed qui
Nereáque, & natas, & totum temperat æquor.
Dixit; & hæſurum clypei curuamine telum
Miſit in Æaciden, quod & æs, & proxima rupit
Terga nouena boum, decimo tamen orbe moratum eſt.
Excipit hoc heros, rursúſque trementia forti

Tela

Tela manu torsit: rursus sine vulnere corpus,
Sincerúmque fuit. nec tertia cuspis apertum,
Et se præbentem valuit distringere Cycnum.
Haud secùs exarsit, quàm circo taurus aperto,
Cùm sua terribili petit irritamina cornu
Phœniceas vestes, elusáque vulnera sentit.
Num tamen exciderit ferrum considerat hastæ,
Hærebat ligno. Manus est mea debilis ergo?
Quásque, ait, antè habuit vires, effudit in vno?
Nam certè valuit; vel cùm Lyrnesia primùm
Mœnia deieci, vel cùm Tenedónque, suóque
Eëtioneas impleui sanguine Thebas:
Vel cùm purpureus populari cæde Caycus
Fluxit, opúsque meæ bis sensit Telephus hastæ.
Hîc quoque tot cæsis, quorum per littus aceruos
Et feci, & video, valuit mea dextra, valétque.
Dixit; & antè actis veluti malè crederet, hastam
Misit in aduersum Lycia de plebe Menetem;
Loricámque simul, subiectáque pectora rupit.
Quo plangente grauem moribundo pectore terram,
Extrahit illud idem calido de vulnere telum:
Atque ait: Hæc manus est, hæc qua modò vicimus hasta:
Vtar in hoc iisdem: sit in hoc, precor, exitus idem.
Sic fatur, Cycnumque petit. nec fraxinus errat,
Inque humero sonuit non euitata sinistro.
Inde velut muro, solidáque à caute repulsa est.
Qua tamen ictus erat, signatum sanguine Cycnum
Viderat: & frustra fuerat gauisus Achilles.
Vulnus erat nullum: sanguis fuit ille Menetæ.
Tum verò præceps, curru fremebundus ab alto
Desilit, & nitido securum comminus hostem
Ense petens, parmam gladio, galeámque cauari
Cernit, & in duro lædi quoque corpore ferrum.
Haud tulit vlteriùs: gladiíque aduersa reducto
Ter quater ora viri capulo caua tempora pulsat:
Cedentémque sequens instat, turbátque, ruitque:
Attonitóque negat requiem. Pauor occupat illum.
Ante oculósque natant tenebræ, retróque ferenti
Auersos passus, medio lapis obstitit aruo.
Quem super impulsum resupino corpore Cycnum
Vi multa vertit, terræque afflixit Achilles.
Tum clypeo, genibúsque premens præcordia duris,
Vincla trahit galeæ: quæ presso subdita mento
Elidunt fauces, & respiramen, itérque
Eripiunt animæ. victum spoliare parabat:
Arma relicta videt: corpus deus æquoris albam
Contulit in volucrem, cuius modò nomen habebat.

64. Fecerat haec not. Graias, &c.] Aduentum classis Græcorum, in qua numerosus & delectus ac strenuus miles, in vrbem Troiam fama pertulerat.

65. Neque inexspectat. inarm. host. adest] Verisimile fiebat Troianis, tantam iniuriam Menelao regi in raptu coniugis irrogatam à Paride, non inultam passuros fore Græcos, cùm præsertim legatione missa repetitam ipsi negauissent. Arma igitur eorum exspectabant.

66. Prohibentq. aditus, littusq. tuentur] descendere in littus, & ponere castra volentibus, cateruatim Troiani obsistunt.

67. Hectorea prim. fatal. h. Protesil. cadis] Responderant oracula, qui primus de Græcis littus Troianum tetigisset, occubiturum. De quo fato Laodamia vxor in epist. ad illum Protesil.

Sors quoque nescio quem fato designat iniquo,
Qui primus Danaûm Troada tanget humum.
Infelix, quæ prima virum lugebit ademptum.
Dij faciant, ne tu strenuus esse velis.

De eius interfectione Homerus in Bœotia, seu Catalogo. Iliad. 2. τὸν δ' ἔκτανε Δάρδανος ἀνήρ, Νηὸς ἀποθρώσκοντα πολὺ πρώτιστον Ἀχαιῶν. *Primùm, & ante omnes de naui exilientem occidit Dardanius vir.* Hectorem, vt vides, non nominat. Sunt qui Æneam, aut Achatem Æneæ amicum fuisse hunc Dardanum putent. Stat. 1. Achilleid. *Namque huic bellare cupido Præcipua, & prima iam tum data copia mortis.* De sepulchro Philostratus in Heroicis. Nymphas ait ad eius tumulum vlmos seuisse, quarum rami Troiam spectantes citò florescant, & folia amittant ante tempus, quo Protesilai mors immatura indicetur: annos quippe non plus XX. natus erat. Similia Plin. lib. 16. cap. 44. Altera autem pars viridis permaneat. [illegible]itaphium extat in eandem sententiam ab Antiphilo Antholog. 3. Tit. ἰδ. εἰς ἥρωας. Item apud Ausonium aliud:

Fatale adscriptum nomen mihi Protesilao:
Nam primus Danaûm bello obij Phrygio,
Audaci ingressus Sigeia littora saltu,
Captus pellacis Lertiadæ insidijs:
Qui ne Troiana premeret pede littora terra,
Ipse super proprium desiluit clypeum.
Quid queror? hoc letum iam tùm mea fata canebãt,
Tale mihi nomen cùm pater imposuit.

68. Commissaq. præl. m. stant. Dan.] Hoc est: Danais, siue Græcis primum illud prælium, in littore commissum, dum exscendere prohiberentur, vbi viros generosos amiserunt, nondum Hectoris virtute cognita (alioqui Protesilaus cum eo congressus non fuisset) magno stetit.

69. Fortesque animæ] Crebra Synecdoche, pars pro toto. 1. Fast. *Felices animæ, quibus hæc cognoscere primùm Inq; domos superûm scandere cura fuit.* Horat. sat. 5. lib. 1. de Virgilio, Plotio & Vario: *Animæ, quales neque candidiores Terra tulit.* Virgilius lib. 11.

Ite, ait, egregias animas, quæ sanguine nobis
Hanc patriam peperere suo, decorate supremis
Muneribus.

Sic Homerus in ipso vestibulo Iliados ait Achillis iram multas ἰφθίμους ψυχὰς, *Fortes, seu generosas animas,* ad Orcum misisse, id est, caussam fuisse, cur viri fortissimi magno numero oppetierint.

70. Nec Phryges exiguo, &c. quin Achaica, &c.] Non Græci tantùm in illo conflictu, sed

A Troiani quoque cadebant, & tam horum, quàm illorum sanguine sudabat litus Dardanium, vt loquitur Virgil. 2. Æneid. Quod ipsum sic est æmulatus noster, *& iam Sigeia rubebant littora.* Probè, *rubebant* iam, nam sudare, nondum tot centenis millibus vtrimque prostratis, necdum poterant.

72. Letho prol. Nept. Cyg. m. vir. dede.] Certus numerus pro incerto. Quàm plurimos trucidauerat vnus de Troianis Cycnus. Infrà, longè: *Quam data pars letho est.* In Ibin: *Qui datus est letho coniugis ense sua.* Virgil. 3. Æneid. *Vos animam hanc potiùs quocunque absumite letho.*

73. Iam curru instabat Achill.] Vitiosè legi *stabat*, pro *instabat*, quomodo nos emendauimus, quis paulò attentior non videat? Miror Lipsiensem Correctorem non animaduertisse. Ex manu-

B scripto profert *currus* pro *curru*. Sed quid vult, *iam currus stabat?* si tota agmina Achilles sternebat, certè non stabat currus, quo stante tot funera edi non poterant. Reddere imitando locum Maronis voluit de 12. Æneid.

Hac fugerent Graij, premeret Troiana iuuentus:
Hac Phryges, instaret curru cristatus Achilles.

74 Peliaca cuspid. ictu] *Hasta* Achillis *Peliaca* dicitur, quòd ex arbore in monte Pelio cæsa fuerit confecta. A poëtis multùm celebratur.

75. Aut Cycn. aut Hect. quær.] Achilles maximi vir animi cum duobus virtute præstantibus, *Cycno* & *Hectore* decertare quærit, de victoria nihil dubitans.

76. Congredit. Cycno, &c.] Cur Cycno congrederetur, non Hectori, diuinitus fiebat. Nam hunc fata in annum vsque decimum ad de-

C fensionem patriæ seruabant, quo tandem illum ab Achille tiuerunt occidi.

Decimum dilatus in annum] Turnus 9. Æneid. Græcis vt probrum obijcit, Troiam tot annis Hectore propugnante expugnare non potuisse.

Haud sibi cum Danais rem faxo, & pube Pelasga
Esse putent, decimum quos distulit Hector in annum.

Decimo igitur anno cecidit superbum Ilium. 2. Amor. eleg. 12. *Pergama cùm caderent bello superata bilustri.*

77. Colla canentia] Non puto canitiem significari, vt vetulos concipiamus: sed albentia, seu candida colla, & [illegible] *candidos.* Duo fuerunt, ex Podarge matre, diuino semine progeniti, *Xanthus*, & *Balius*.

79. Vibrant. tela] vibranda, seu quæ vibrantur, seu, vt infrà vocat, *trementia*.

D 80. Quisquis es, o iuuenis] seu tu Neptuni filius es, seu cuiuspiam alterius. Nihil curo genus tuum.

Solamen habet. mortis ab Æmonio &c.] Gloriosum est à viro forti interfici: ab ignauo aut obscuro ingloriosum & infame; vt fuit Achilli à Paride, quod in fine huius libri indicat Poëta. Non semel occurrit in his libris istuc νόημα. Lib. 5. *Magna feres tacitas solatia mortis ad vmbras A tanto cecidisse viro.* Vide annotata. *Aemonius* Achilles est Thessalus. Thessalia enim quondam Æmonia, ab Æmo monte vicino, vt putant.

82. Hacten. Æacides] Patronymicum, ab auo Æaco.

83. Sed quanq. cert. nullus, &c.] tametsi collineauit Achilles, id est, in quem hastam dirigebat,

bat, cum est assecutus, cum tetigit. Hæc enim vis A est vocis huius, *collineare*, pro qua mendosè scribitur *collimare*.

84. NIL TAMEN EMISS. P. ACVM. FERRI, &c.] non vulnerauit Cycnum, sed pectus tantùm pulsauit inani ictu, vnde illi maiores spiritus.

86. NATE DEA (NAM TE FAMA, &c.)] Thetidis filium esse Achillem longè notum erat. Hanc tamen nobilitatem originis illius præ sua vilipendit, vt qui sit Neptuno genitus, maris totius rectore ac principe.

88. EQVINIS FVLVA IVBIS CASSIS, &c.] Equinæ caudę illis antiquis heroibus pro cristis erant in galea, quę ideo *ἱππόκομος*. Ait se galeam & parmam ornamenti, non munimenti caussa gestare.

91. MARS QVOQ. OB HOC CAP. ARMA SOLET] B Martem se imitari dicit, qui arma non necessitatis, sed voluptatis caussa portet. Arroganter sanè quidem.

92. TAMEN INDISTRICT. ABIBO] nudatum armis me tibi exhibebo, tamen ne perstringi quidem abs te vulnere vllo potero. Infrà: *Et se præbentem valido districtus* [?] *Cycnum* Et hoc Thrasonicè.

93. EST ALIQVID NON ESSE SATVM NEREIDE] patrem Peleum habebat Achilles mortalem: Cycnus Neptunum deum, & immortalem. Maiorem autem nobilitatem paterna, quàm materna origo confert; filij enim patrem, & vxor maritum sequitur. Iureconsulti interrogentur. Notandum genus sermonis, *est aliquid*, pro, magnum quippiam est, multum est. *λιτότης*, *Extenuatio*. 1. Trist. eleg. 2.

Est aliquid fatóve suo, ferróve cadentem
In solida moriens ponere corpus humo.

Alibi: *Est aliquid, magnu crimen abesse malis.*

95. HÆSVR. CLYPEI CVRVAMINE] in orbe clypei, in clypeo rotundo, in vmbone clypei, vt telum Priami, quod in Pyrrhum torsit. 2. Æneid. *Et summo clypei nequicquam vmbone pependit.*

96. RVPIT TERGA NOVENA BOVM] Clypei septemplicis dominum Aiacem vocat libro 13. Achilles dominus decemplicis; siquidem ex decem boum tergoribus pellibúsve compacti. Arma Achilli inuicta, precibus Thetidis cedens fabricatus est Vulcanus, vt item Memnoni, exoratus ab Aurora, & Æneæ à Venere, tribus matribus. lib. 8. Æneid. ait ipsa Venus:

Arma rogo genitrix nato. Te filia Nerei,
Te potuit lacrymis Tithonia flectere coniux.

98. EXCIPIT HOC HEROS] Libri veteres calamo exarati, *Excutit hoc heros*: itaque legit Maximus Pla- D nudes *ἀνέσεισε δὲ τοῦτο ὁ ἥρως Ἀχιλλεύς*, vt in Diatriba Mariangelus pridem obseruauit.

TREMENTIA FVRTI TELA M. TORSIT] Suprà dixit *vibrantia tela*.

99. RVRSVS SINE VVLN. CORP. &c.] *ἄτρωτον* mansit corpus, etiam ad tertiam petitionem.

102. HAVD SECVS EXARSIT] Ad Achillem hęc tauri Circensis comparatio pertinet.

CIRCO APERTO] patente.

103. CVM EVA TERRIB. PETIT IRRIT. CORNV, &c.] Oderunt purpureum, seu rubrum colorem tauri. Quare obiectis pilis puniceis magnopere irritantur, easque cornibus impetunt; & eo iracundiùs, quòd vulnera sua eludi sentiunt. Sunt autem pilæ huiusmodi humana simulacra, fœno aut stramine infarta, & rubra veste cooperta.

106. HÆSERAT LIGNO] hastili adhuc inhærebat mucro.

MANVS E. MEA DEBIL. ERGO, &c.] Indignatur Achilles, se tam debilem in vno hoc Cycno, qui tam valens fuerit in expugnandis vrbibus, & regionibus vastandis, quas recenset.

111. VEL CVM PVRPVR. P. CÆDE CAYCVS] Fluuius Mysiæ Caycus, qui indigenarum sanguine rubuit. Græci enim, ne foret auxilio Troianis, regionem depopulati sunt, & cædes factitarunt.

112. OPVSQ. MEÆ BIS SENSIT TELEPH. HASTÆ] Telephus rex Mysiæ, cùm Græcos per regnum suum transeuntes impedire conaretur, Achilles hasta sua illum vulnerauit, nec vulnus illud sine rubigine eiusdem hastę inspersa sanari potuit, quod Apollo consultus respondit. Plin. l. 34. c. 15. *Est & rubigo ipsa in remedijs, & sic Telephum proditur sanasse Achilles, siue id ærea, siue ferrea cuspide fecit.* Ita depingitur certè, eam decutiēs gladio. 1. Trist. eleg. 1.

Namque ea vel nemo, vel qui mihi vulnera fecit
Solus Achilleo tollere more potest.

Propert. lib. 2. eleg. 1.

Mysus & Aemonia iuuenis qua cuspide vulnus
Senserat, hac ipsa cuspide sensit opem.

113. HIC QVOQ. TOT CÆSIS, &c.] Suprà:

——Iam curru instabat Achilles,
Totaq́; Peliaca sternebat cuspide ictu
Agmina.

115. ANTE ACTIS VELVTI MALE CREO.] quasi non crederet, se antea plurimos neci dedisse.

118. QVO PLANGENT. G. MORIB. PECT. TERR.] *Plangere* est ferire, percutere, pulsare. Sic cadentes in prælio humum plangunt. *Grauem terram* dicit C physicè. De qua grauitate l. 1. vbi de elementis disputatum est.

119. CALIDO DE VVLNERE TELVM] propter sanguinem calidum. Lib. 5. *Torquet in hunc hastam calido de vulnere raptam.*

120. HÆC MAN. EST, HÆC QVA] Applaudit sibi de felici iactu, pariterq́; & dextram & hastā laudat.

121. VTAR IN HOC IISDEM] eadem manu & hasta vtar in Cycno, cui antea vulnus infligere nequiui. Nunc res mihi procedet.

122. NEC FRAXINVS ERRAT] Suprà: *Sed quamquam certa nullus fuit error in hasta.* Libr. 5. *Nam Clytij per vtrumque grauis vibrata lacerto Fraxinus acta femur.*

124. INDE VELVT MVRO, SOLIDAQ. &c.] Fefellit Achillem sua spes, & lętatus est frustra. Ne nunc quidem hominem vulnerauit. Sanguis porrò, quo D rubebat humerus sinister Cycni, non illius, sed Menetæ sanguis erat, quo hasta adhuc madebat.

129. ET NIL TIMOR SECVR. COMMIN. HOST. ENSE PET.] Nihil sibi metuebat Cycnus, ne ab Achille quidem, quem toties lusa opera ferociorem efficiebat; vt iam non eminus, sed comminus rem gerēdam, & pro hasta gladium vsurpandum duceret.

130. PARMAM GLADIO GALEAMQ. CAVARI, &c.] Penetrabat quidem clypeum & galeam; sed corpus ipsum nihil lædebat, & murum siue cautem ferire videbatur, vt ferrum retunderetur & hebetaretur.

132. GLADIOQ. ADVERSA RED. T. QVAT. ORA VIRI CAP. &c.] Pro *gladio* inuenitur in quibusdam codicibus *clypeo*, deprauatè. Et pro *gladio* legendum sine controuersia *gladij*, quod nec Ciofan. nec Bersmannus vidit. Gladij enim capulo reducto,

ducto, ſæpiùs ora viri, & tempora (ſubaudienda enim eſt & copulatiua particula) pulſat. Nam ſi ſeiungas vocem *capulo à gladij*, quæro, quomodo ora viri gladio, id eſt, ipſa lamina gladij pulſare potuerit. A

134. CEDENTEMQ. SEQVENS INSTAT, &c.] Oppreſſit illum planè ſequendo, inſtando, turbando, irruendo, nullam ei quietem concedendo. Conſidera mihi locum Maronis 5. Æneid. in pugna cæſtuum Entelli & Daretis, dices noſtrum ad exemplum ſua ſcripſiſſe:

Præcipitemq; Daren ardens agit æquore toto,
Nunc dextra ingeminans ictus, nunc ille ſiniſtra.
Nec mora, nec requies. Quàm multa grãdine nimbi
Culminibus crepitant: ſic denſis ictibus heros
Creber vtraque manu pulſat, verſatq; Dareta.

135. PAVOR OCCVPAT ILLVM] qui paulo antè tantoperè tumebat, nunc ſibi malè metuit. B

136. ANTE OCVLOSQ. NATANT TENEBRÆ] caligine quadam præſtinguebantur oculi, vt nihil videret.

RETROQ. FERENTI AVERSOS PASSVS] retrocedenti. Pulchrè circumlocutus eſt hoc verbum.

138. QVEM SVPER IMPVLS. RESVP. CORP. &c.] Videbat ſaxum hoc Achilles, quod à tergo erat retrocedenti Cycno. Igitur vi magna ad id impulſum, facit reſupinum cadere.

139. TERRÆQ. AFFLIXIT] Omnino ſanior ſcriptura *afflixit*, quàm *affixit*. Horat. ſat. 2. lib. 2.

——Quin corpus onuſtum
Heſternis vitijs animum quoque prægrauat vnà,

A *Atque affligit humi diuinæ particulam auræ.*

Sic ibi legit & corrigit ex vetuſtis codicibus Lamb. Paulo Manutio, & Mureto aſtipulantibus. Eſt autem *affligere* non ſolùm deijcere: ſed etiam graui quodam ictu & impetu ad humum abijcere, κατεδαφίζειν. Plaud. Rud. *Tange: affligam te ad terram ſcitidem, vt piſcem ſoleopolypum*. Liuius lib. 4. *Repetitúmque ſæpiùs ad terram afflixit.* Sic denique locutos reperias Ciceronem, Cæſarem, Lucretium, Tacitum, quorum teſtimonia illic lectori à Lambino annumerantur. Læuinum Torrentium ad illum Horatij locum, v. 79. tueri video vulgatam receptamque lectionem, *Atque affigit humo*: nec enim Latinè ſatis dici videri an, *affligere humo*; nam & M. Plautus & T. Liuius *ad terram* quidem *affligere*, non *humi* aut *humo* dixerunt.

B 140. TVM CLYPEO GENIB. PREM. &c.] clypeo Cycni ipſius, & genibus ſuis ſuper clypeum incumbens premebat eius præcordia.

141. VINCLA TRAHIT GALEÆ, &c.] Attrahendis & aſtringendis galeæ loris, quibus capiti ſub mento alligabatur, miſerum præfocauit.

144. ARMA RELICTA VIDET, &c.] nihil præter arma reliquum fuit. Puncto enim temporis Neptunus, Achille non aduertẽte, corpus in cycnum auem commutauit, cuius & nomen habebat. Nomen hoc proprium conſtanter c. tertia littera ſcripſi, non ſeptima g. quòd quibuſdam eam ſcripturam probatam viderem. Græcè enim κύκνος, non κύγνος. Sed tu ſcribe & lege vti voles, ſine capitis periculo.

Dum vtraque pars cuſtodias agit, Græci proceres epulis vacant, ſermonéſque in noctem extendunt de egregijs ſuorum atque hoſtium facinoribus. Memoratur præcipuè Cycnus: mirari omnes eius ἀτρωσίαν. Idem in Cæneo quodam, olim fœmina, factum Neſtor refert. Hîc rei nouitate obſtupefacti principes, multa de eo particulatim ſibi exponi rogant. Neſtor annuens, pauca de ſenectute & memoria ſua præfatur.

IV. 146. *HIc labor, hæc requiem multorum pugna dierum*
Attulit: & poſitis pars vtraque ſubſtitit armis.
Dúmque vigil Phrygios ſeruat cuſtodia muros,
Et vigil Argolicas ſeruat cuſtodia foſſas;
Feſta dies aderat, qua Cycni victor Achilles
Pallada mactatæ placabat ſanguine vaccæ.
Cuius vt impoſuit proſecta calentibus aris,
Et dijs acceptus penetrauit in æthera nidor;
Sacra tulere ſuam, pars eſt data cætera menſis.
Diſcubuere toris proceres: & corpora toſta
Carne replent; vinóque leuant curáſque ſitimque.
Non illos citharæ, non illos carmina vocum,

Lon-

Longáque multifori delectat tibia buxi:
Sed noctem sermone trahunt, VIRTVSQVE LOQVENDI
MATERIA EST; pugnas referunt hostísque, suásque,
Inque vices adita atque exhausta pericula sæpe
Commemorare iuuat. quid enim loqueretur Achilles?
Aut quid apud magnum potius loquerentur Achillem?
Proxima præcipuè domito victoria Cycno
In sermone fuit. Visum mirabile cunctis,
Quòd iuuenis corpus nullo penetrabile telo,
Inuictúmque à vulnere erat, ferrúmque terebat.
Hoc ipse Æacides, hoc mirabantur Achiui.
Cùm sic Nestor ait: Vestro fuit vnicus æuo
Contemptor ferri, nullóque forabilis ictu
Cycnus: at ipse olim patientem vulnera mille
Corpore non læso Perrhæbum Cænea vidi:
Cænea Perrhæbum, qui factis inclytus, Othryn
Incoluit: quóque id mirum magis esset in illo,
Fœmina natus erat. monstri nouitate mouentur
Quisquis adest, narrétque rogant. quos inter Achilles,
Dic age (nam cunctis eadem est audire voluntas)
O facunde senex, æui prudentia nostri,
Quis fuerit Cæneus; cur in contraria versus:
Qua tibi militia, cuius certamine pugnæ
Cognitus; à quo sit victus, si victus ab vllo est.
Tum senior: Quamuis obstet mihi tarda vetustas,
Multáque me fugiant primis spectata sub annis:
** Plura tamen memini: nec quæ magis hæreat, vlla* *Multa
Pectore res nostro est, inter bellique, domúsque
Acta tot. Ac si quem potuit spatiosa senectus
Spectatorem operum multorum reddere: vixi
Annos bis centum: nunc tertia viuitur ætas.

146. HIC LAB. HÆC REQVIEM MVLT. &c.] Strenuè ab vtrisq; pugnatum est, & multa vtrimque facta cædes. Par itaque fuit paulo diutiùs etiam ab armis feriatos quiescere.

148. DVMQ. VIGIL PHRYG. SER. &c.] Troianos oportuit custodire mœnia; Græcos, qui in castris degebant, vallum & fossas; ne hostes eruptione facta, eos de improuisò inuaderent. Hic autem, & mox sequens versus etiam ad repetitiones illas elegantes ac festiuas pertinent, quarum exempla aceruatim attulimus alibi. Sicut & quod infià positum est de Achille: *Quid enim loqueretur Achilles? Aut quid apud magnum potius loquerentur Achillem?* Et quod lib. 13. in iudicio armorum dictum est ab Vlysse: *Quis magno meliùs succedat Achilli, Quàm per quem magnus Danais successit Achilles?* Et quod est lib. 4. *Quiq; a me morte reuelli Heu sola poteras, poteris nec morte reuelli.* Et lib. 1. *Si te quoque pontus haberet, Te sequerer coniux, & me quoque pontus haberet.* Mirabiliter enim gaudet hoc orationis lumine Ouidius, & est egregium profectò.

151. PALLADA MACTATÆ PLACAR. S. VACCÆ] A Consule Comment. nostrum in 1. Trist. eleg. 9. ibi: *Hac si contigerint, merita cadet agna Minerua*, &c.

152. VT IMPOS. PROSECTA CALENT. ARIS] *Prosecta* quidam putant dici à *prosecando*, quòd in sacris dijs prosecabant, hoc est seorsum & primitus resecta adolebant. Placet Turnebum audire libr. 15. capite 7. *Exta cocta solebant prosecare, vnde & Prosecta dicebantur: ac partem adolebant, partem consecrabant, sacerdotibúsque dabant: partem sibi apponebant.* Sic *lustralibus extis* vescuntur apud Maronem lib. 8. Tranquillus in Aug. *Semicruda exta rapta foco prosecuit.* Ouid. 6. Fast. *Inde vbi libantis, prosecta sub æthere ponit.* Arnob. lib. 2. *Cùm Romulo Pompilioq; regnantibus percocta planè, & madida cremarentur dijs exta, nónne sub rege Tullo semicruda cœpistis, & leuiter animata porricere, prisca obseruatione contempta?*

154. SACRA TVLERE SVAM, PARS EST, &c.] intelligentia horum verborum liquet ex verbis Turnebi.

155. DISCVB. TORIS PROCERES] Ex Bœotia Homeri Græcorum duces colliguntur XLVI. Ex his in acie ceciderūt XIV. Ex Troianis numero XXVIII.

oppetierunt XVIII. Omnium interfectorum nomina recenset Canterus ad Peplum Troianorum ducum, Homero inscriptum.

ET CORPORA TOSTA CARNE REPLENT] Homerus nunquam elixas, semper assam bubulam apponit heroibus, vt Athenæus obseruat. Hi cautem edunt vaccinam, & ea replentur corpora: vt Græcos scias ventrem distendere solitos, & comedere ad satietatem. Troiani quoque 1. Æneid. *Implentur veteris Bacchi pinguisq́; ferinæ.*

156. VINOQ. LEVANT CVRASQ. SITIMQ.] Duplex vini vtilitas, & sitim restinguit, vt quiuis potus alius: &, quod nullus potus præterea, curas dissipat animumque exhilarat. Horat. ode 7. lib. 1. *Nunc vino pellite curas.* Et rursum ode 18.

Siccis omnia nam dura deus proposuit: neque
Mordaces aliter diffugiunt sollicitudines.
Quis post vina grauẽ militiam, aut pauperiẽ crepat?

157. NON ILLOS CITHARÆ, NON ILL. &c.] Cùm alioqui cantibus Musicis vocum atque fidium soleant cumulari conuiuiorum epularumque gaudia, illi iucundis & honestis sermonibus vsque in multam noctem producendis oblectabantur.

159. SED NOCT. SERMONE TRAH.] Hypallage. sermonem in noctem trahunt seu producunt. 1. Æneid. *Nec non & noctem vario sermone trahebat Infelix Dido.*

VIRTVSQ. LOQVENDI MATERIA EST, &c.] Argumenta sermonum illorum erant militaria, congruebantque & personis & tempori. Tempus erat belli; qui colloquebantur, ipsi duces belli: materia prælium paulo antè gestum, in quo partis vtriusque virtus eluxerat. Vtinam verò, quod magis oporteret, in Christianorum quoque conuiuijs ac mensis *virtus esset loquendi materia*, non autem aliena vitia, & inutiles rerum nouarum fabulæ.

160. HOSTISQ. SVASQ.] Quòd *suas*, cuiusdam φιλαυτίας erat: quòd *hostis*, candoris & ingenuitatis. In hoc peccarunt quidam historici, qui res suorum ciuium nimis extulerunt, hostium nimis depresserunt. Notat Pogium Florentinum Sannazarius hoc disticho:

Dum patriam laudat, damnat dum Pogius hostes,
Nec malus est ciuis, nec bonus historicus.

161. INQ. VICES ADITA, ATQ. EXHAVST. &c.] non de proxima tantùm pugna miscebant colloquium; sed vicissim sua facinora & labores alijs temporibus exhaustos referebant.

162. QVID ENIM LOQVERET. ACHILL. &c.] Ratione factum docet, quòd talibus de rebus verba inter se faciebant. Achilles ille magnus, qui simul accumbebat, cuius bello iam satis spectata virtus, nec audire, nec loqui aliud debebat. Nota elegantem traductionem in verbis *Achilles Achillem; loqueretur loquerentur.*

163. AVT QVID AVVO M. P. LOQ. ACHILL.] Cuique de negotijs, studijs, laboribus, de arte quam tractat & audire & loqui iucundum est. *Nauita de ventis, de tauris narrat arator.*

164. PROXIM. PRÆCIP. DOM. VICT. CYCNO, &c.] Cùm alia eius ἀριστεύματα, tum verò eo ipso die, relata ab eo de Cycno victoria prædicabatur.

165. VISVM MIRABILE CVNCT. QVOD, &c.] Nouum illis & inauditum erat, corpus eius, quasi lapideum, aut ferreum esset, quamuis repetitis teli ictibus lædi minimè potuisse, & ferrum hebetasse.

A 169. VESTRO FVIT VN. ÆVO CONTEMPT. FERRI, &c.] Quàm opportunè similitudine rei admonitus Nestor de Cæneo narrationem texit? *Vestro æuo*, vestra ætate, ipse enim iam tertiam viuebat ætatem, multo senior omnibus; quo plura & vidisse exempla in omni genere, & meminisse poterat.

170. NVLLOQ. PORAB. ICTV] impenetrabilis, nulli prorsus vulneri peruius.

171. PATIENT. VVLN. MILLE, &c. PERRHOEB. CÆN. VIXIT] Lõgè pluribus appetitum vulneribus Cæneum, illæsum mansisse confirmat, quàm Cycnum. Quod vt credant faciliùs, visa, non ab alijs audita se narrare dicit. *Perrhæbus* oppidum est Thessaliæ patria Cænei. Dicendum igitur fuerat *Perrhæbum*, sed vsus est Enallage speciei.

173. OTHRVN INCOLVIT] montem Thessaliæ.

175. FÆMINA NATVS ERAT] quamuis tum non
B esset. Videbatur itaque corpus habuisse mollius, & admittendis plagis ac vulneribus opportunius.

MONSTRI NOVIT. MOVENT. &c.] Tamen plura hoc genus monstra, fæminas scilicet conuersas in viros, in his libris legimus. Lib. 8. *filia* Erisichthonis fit piscator, lib. 9. *Iphis* puella fit puer. Nullum autem virum in fæminam, præter *Tiresiam*, lib. 3. Verùm hoc monstrũ conuiuis istis nouum erat. Quãobrem quo pacto accidisset ista sexus mutatio, audire gestiebant, & Achilles imprimis, qui & Nestorem ad exponendum hortatur.

178. O FACVNDE SENEX, ÆVI PRVD. N.] Honorificè appellat, geminamque laudem ei tribuit, eloquentiæ, & prudentiæ. Hac si prior illa careat, non *eloquentia*, sed *loquentia* tantum sit. Qua de re Cic. 1. de Orat. In Bruto autem: *Qui eloquentiæ vera dat operam*, inquit, *dat prudentiæ, qua re maxima quidem in bellis carere æquo animo nemo potest.* A prudentia eundem laudat Plato in Hippia, & 4. de Legib. Facundiæ Nestoris testimonium fert Homerus quoque Iliad. 1. vbi integrantes Agamemnonem & Achillem in amicitiam reducere conatum, sic narrat:

——Τοῖσι δὲ Νέστωρ
Ἡδυεπὴς ἀνόρουσε, λιγὺς Πυλίων ἀγορητής,
Τοῦ καὶ ἀπὸ γλώσσης μέλιτος γλυκίων ῥέεν αὐδή.
——*Surgens Neleius heros*
Nestor, & ore grauis, Pylia dux gentis, & annis.
Cuius dulciloquo mellitus ab ore fluebat
Sermonis lepor, & lingua diuina inerat
Gratia.

Vide Prouerb. *Nestorea eloquentia.*

D 179. QVIS FVERIT CÆNEVS, CVR IN CONTRAR. &c.] Quadripartita propositio. Singulis partibus Nestor respondebit.

182. QVAMVIS OBSTET M. TARDA VETVST. &c.] *Tarda vetustas*, est longa vetustas, sursum eundo videlicet. Hanc sibi obstare ait, quo minùs omnium meminerit. Multa in tanta annorum multitudine, quibus vixerit, sibi effluxisse: plura tamen in memoria remansisse.

184. NEC QVÆ MAG. HÆREAT VLLA, &c.] inter omnia à me domi belliqúe acta, nihil tam alta mente repostum manet, quàm Cænei historia. Hæc ad attentionem captandam dicuntur.

186. AC SI QVEM P. SPAT. SEN. SPECT. OPER. &c.] Senes sunt paulo gloriosiores, & se iactitant licentiùs: vt qui plurima viderint, audierint, obseruarint. Vnde minores censent & castigant, vt inquir

[illegible] Maior [illegible] Vide- [illegible] *ceram* [illegible] *riut* [illegible] *us fum* [illegible] *m enim* [illegible] *tatem hominum viuebat* Si quis [illegible] ipsa ætatem multa videre po- [illegible] S [illegible] e [illegible] al [illegible] um enim [illegible] n d est. *ego potui*, eu, me spectatorem [illegible] o um [illegible] ddere potui. Subijcitur [illegible] *a vixi diutissime.*

[illegible] EX [illegible] NOSTRIS CANT. NVNC TERT [illegible] Ho- [illegible].

[illegible] δύο μὲν γενεαὶ μερόπων ἀνθρώπων [illegible] ἐφθίατο.

Sæcula præterijt qui sena peregerat æui.

[illegible] lib. 4.

Vi [illegible] *it ille senex quamuis, dum terna per orbem*
Sæcu a fert [illegible] *us Tu an decurrerit horis.*

E [illegible] p [illegible] t. [illegible] b. 2. eleg. [illegible] *Nestoris est visus post tria sæ- cla* [illegible] *au* Si ætati cum P[illegible]utarcho in Catone, tribuamus tantùm annos 30. Nestor nondum fuerit nonagenarius, siquidem adhuc tertiam ætatem non compleuerat: quem æquauerit [illegible] uendo ille Ca[illegible], immo [illegible] ero superauerit. Natus [illegible] im sex & octoginta annos in iu[illegible]ium, Plutarcho affirmante, vocatus e[illegible]. Nonage[illegible]mo autem anno ipse Ser. Galbam, teste Li[illegible], lib 3. Annal. ad popul iudicium adduxit. Et sane vel hodie inueniuntur, qui tertiam ætatem viuunt, complures. Cur ego *Nestorea senecta* sic per ora volat: Ouid. *ætatem* sumit pro annis centum. Ponamus igitur vixisse tum Nestorem ducentis, & insuper 3[illegible]. aut 5[illegible] aut 60. annis. Quid tam incredibile? Tamen & Næuius apud Gellium lib. 19. cap. 7. *Trisæclisenem* vocat: & *sæculum* plerique centum annis definiunt. Horat. ode 9. lib. 2. *Ter æuo functum*. Tu videbis quid sentias, & cui assentias. Lege item Francisci Floridi Subsecíuar. libr. 2. cap. 3. Pro patre filius *Antilochus* corpus suum discrimini obiecit, & interijt. Epitaphium ei tale facit Ausonius:

Hoc tegor in tumulo quarti iam prodigus æui
Nestor, consilio clarus & eloquio.
Obiecit sese cuius pro morte peremptus
Filius, & nati vulnere viuo pater.
Eheu, cur fatis disponere sic placet æuum,
Tam longum vt nobis, tam breue vt Antilocho?

Cænidi Neptunus optanti dedit esse virum, & ab omni vulnere tutum. In nuptijs Pirithoi & Hippodamiæ, exorta inter Lapithas & Centauros atrocissima dimicatione Cæneus (hoc enim nomen virile cum sexu asciuit) occisis priùs aliquam multis aggestu arborum à Centauris elisus, in volucrem abijt. Est autem huius pugnæ narratio vt longissima, ita disertissima.

V.

CLARA decore fuit proles Elateia Cænis
Thessalidum virgo pulcherrima, perque propinquas,
Perque tuas vrbes, (tibi enim popularis, Achille)
Multorum frustra votis optata procorum.
Tentasset Peleus thalamos quoque forsitan illos:
Sed iam aut contigerant illi connubia matris,
Aut fuerant promissa tuæ: nec Cænis in vllos
Denupsit thalamos, secretáque littora carpens
Æquorei vim passa dei est: ita fama ferebat.
Sint tua vota licet, dixit (Nept.) *secura repulsæ,*
Elige quid voueas: eadem quoque fama ferebat.
Magnum, Cænis ait, facit hæc iniuria votum,
Tale pati iam posse nihil: da fœmina ne sim,
Omnia præstiteris. Grauiore nouissima dixit
Verba sono, poteratque viri vox illa videri,
Sicut erat. nam iam voto deus æquoris alti
Annuerat, dederátque super ne saucius vllis
Vulneribus fieri, ferróque occumbere posset.
Munere lætus abit, studijsque virilibus æuum
Exigit Atracides, Peneïaque arua pererrat.

Duxerat Hippodamen audaci Ixione natus:
Nubigenásque feros, positis ex ordine mensis,
Arboribus tecto discumbere iusserat antro.
Æmonij proceres aderant, aderamus & ipsi:
Festáque confusa resonabat regia turba.
Ecce canunt Hymenæon, & ignibus atria fumant:
Cinctáque adest virgo matrum nuruúmque caterua,
Præsignis facie. Fœlicem diximus illa
Coniuge Pirithoum: quod pænè fefellimus omen.
Nam tibi sæuorum sæuissime Centaurorum,
Euryte, quàm vino pectus, tam virgine visa
Ardet; & ebrietas geminata libidine regnat.
Protinus euersæ turbant conuiuia mensæ,
Raptatúrque comis per vim noua nupta prehensis,
Eurytus Hippodamen, alij, quam quisque probabat,
Aut poterat, rapiunt: captæque erat vrbis imago.
Fœmineo clamore sonat domus: ocyus omnes
Surgimus: & primus, Quæ te vecordia, Theseus,
Euryte pulsat? ait, qui me viuente lacessas
Pirithoum; violásque duos ignarus in vno?
Néve ea magnanimus frustra memorauerit heros,
Summouet instantes, raptámque furentibus aufert.
Ille nihil contrà: neque enim defendere verbis
Talia facta potest; sed vindicis ora proteruis
Insequitur manibus, generosáque pectora pulsat.
Fortè fuit iuxtà signis extantibus asper
Antiquus crater, quem vastum vastior ipse
Sustulit Ægides, aduersáque misit in ora.
Sanguinis ille globos pariter, cerebrúmque, merúmque
Vulnere & ore vomens madida resupinus arena
Calcitrat. ardescunt germani cæde bimembres;
Certatimque omnes vno ore arma, arma loquuntur,
VINA DABANT ANIMOS; & prima pocula pugna
Missa volant, fragilésque cadi, curuique lebetes,
Res epulis quondam, nunc bello & cædibus aptæ.

189. CLARA DECORE FVIT PROL. ELAT. &c.] A Ad primum quæsitum respondet Nestor, quis fuerit Cæneus. Elati Lapithæ filiá fuisse, Thessalam virginem. Laudat eam à forma, & studio virginitatis retinendæ, ob quam tot procos aspernata sit. Sed vim Neptuni effugere nequiuisse.

191. PER Q. TVAS VRBES, ACHILLE, &c.] per vicinas tuis vrbibus atque adeò per tuas, quas in Thessalia possedisti vrbes. Fingit enim dynastiam quandam & toparchiam illius.

TIBI ENIM POPVLARIS] Quia iam *Thessalidem* appellauit, exponendum erit, *tibi popularis*, tua ciuis, vt Phthia similiter oriundam intelligamos, vnde & Achilles.

192. MVLTOR. F. VOT. &c.] Lib. 4. de Medusa: *Multorum spes inuidiosa procorum.*

195. TENTASSET PELEVS THALAM. QVOQVE, &c.] Connobium eius & Peleus petisset: sed iam vel duxerat Thetidem Achillis matrem: vel pactam sibi, & desponsam habebat.

197. ÆQVOREI VIM PASSA DEI EST] vt aliæ aliorum deorum. Quid enim istoc, vel paulùm literatis notius? Notanda elocutio casta in re non casta. Lib. 1. *Tenuitq, fugam, rapuitq, pudorem*. Lib. 8. *Hunc ego virgineum dilecta nomen ademi. Copulare corpus cum aliqua*, Plaut *Esse cum aliquo, vel aliqua*, idem. *Pudicitiæ alicuius vitium addere*, idem.

199. SINT TVA VOTA LICET D. SECVRA REPVL. &c.] Phœbus Phaëthonti: *Quod vis pete munus, & illud Me tribuente feres*. Et infrà: *Nullam patiere repulsam.*

200. EADEM QVOQ. FAMA FEREBAT] vt priùs illud

illud de vi illata, sic istud de concessa quidquid vellet optandi potestate, fama circumferebatur.

201. MAGN. CÆNIS AIT, P.H. INIVR. VOT.] Ad secundum quæsitum responsio, cur in contraria versus, & ex fœmina vir. Optauit enim hoc fieri, & elegit magnum quippiam pro magna iniuria, erepti pudoris inquam, quo illi charius nihil erat: & ne quid amplius tale possit perpeti, cùm & nuptias alioqui refugeret, ideo meliorem sexum induere concupiuit.

203. OMNIA PRÆSTITERIS] En quanti faciat esse securam deinceps ab huiusmodi contumelia. Nihil maius sibi præstari posse confitetur hoc vnico, infra quod omnia ducit.

GRAVIORE NOVISS. D. VERBA SONO, &c.] Virorum vox pressior & grauior, mulierum, puerorumque ob angustiores meatus acutior est. Cænis dum extrema verba pronuntiat, in virum conuerti incipiebat, in quem momento pænè conuersa est, voto eius Neptuno annuente. Ergo Cænis Neptuni, lib. autem 9. Iphis æquè fœmina Isidis beneficio virum induit. De fœminis conuersis in mares Plin. lib. 7. cap. 4. Gell. lib. 9. cap. 4.

206. DEDERAT Q. SVP. NE SAVCIVS VLLIS, &c.] Plus dedit quàm rogatus fuit. Fecit enim immortalem à ferro & vulnere. Alia via demum vitam amisit, vt dicetur.

208. STVDIISQ. VIRILIB. ÆVVM EXIGIT] Antea enim fœmineis exigebat, quæ qualia sint, quis ignorat?

209 ATRACIDES] *Atrax*, siue *Atracia* vrbs Thessaliæ. Patronymicum est pro possessiuo *Atracius*. Quanquam non ibi natus, popularis enim Achillis fuit: & ille aut *Phthius*, aut *Larissæus*: sed nostri morem poëtarum, Thessalum voluit dicere.

PENEIAQ. ARVA PERERRAT] vagatur per loca, quæ Peneus amnis secat. Eclog. 1.

Antè, pererratis amborum finibus exul
Aut Ararim Parthus bibet, aut Germania Tigrim.

210. DVXERAT HIPPODA. AVDACI IXIONE NAT.] Ad tertium quæsitũ, in quo certamine cognouerit Cæneum. Pirithous Ixionis filius Hippodamiam duxit, & ad nuptias suas Centauros ac Lapithas inuitauit. Ibi cùm Eurytus, & socii sponsam rapere tentarent, orta inter eos & Lapithas, Pirithoi imperio parentes, sæuissima pugna est. *Ixionem* vocat *audacem*, quia Iunonem ausus est tentare. Sponsam *Ischomachen* Propertius libr. 2. eleg. 2.

Qualis & Ischomache Lapithæ genus heroine,
Centauris medio grata rapina mero.

Deidamiam vocat hanc sponsam in Theseo Plutarchus.

211. NVBIGENASQ. FEROS POSIT. EX ORDIN.] Ex nube in Iunonis speciem conformata Centauros genuit Ixion. Horum bonum numerum vocasse Pirithoum ad nuptiales epulas inde liquet, quòd pluribus mensis in antro discubuerunt.

213. ÆMONII PROCERES ADERANT] primores è tota Thessalia.

ADERAMVS ET IPSI] testes oculati.

214 FESTAQ. CONFVS. RESONA. REG. TVRBA] Regia Pirithoi, antrum illud splendidè ornatum clamoribus lætis & confusis bene precantium & g... lantium resonabat.

215. ECCE CANVNT HYMENÆON] carmen, seu A cantieum nuptiale, quod ab ipso præside nuptiarum *Hymenæo* vocabulum sumit.

ET IGNIBVS ATRIA FVMANT] Sacrificabatur Hymenæo, quæ sacrificia Hymenæa dicebantur.

216. CINCTAQ. ADEST VIRGO, &c.] Hippodame, stipata nobilibus fœminis, & liberali facie spectabilis. Stat. Thebaid. lib. 2. de Argia & Deiphile Adrasti filiabus, & sponsis:

——— *Castæ matres cinxere corona*
Argolides, pars virginibus circum vndiq; fusa
Fœdera conciliant noua, solanturq; timorem.

Pars propinquior matronarum nubentes illas, ad maritos amandos & colendos hortabantur, timoremque atque adeò odium Veneris, quamquam legitimæ, quod nonnunquam nupturas solet ocB cupare, illis excutiebant. Hodie quoq; puellis cùm viris traduntur, maritatæ adsunt.

219. NAM TIBI SÆVOR. SÆVISS. CENTAVR.] Hippocentauros, siue Centauros ex homine pube tenus, & equo confusa esse monstra, nec vnquam in natura extitisse, aut orta statim periisse, bonorum auctorum est sententia: inprimis Lucretij, lib. 4. de rer. nat. *Sed neque Centauri fuerant, nec tempore in vllo Esse queant*, &c. Et Cic. 1. Tusculan.

220. QVAM VINO PECT. T. VIRG. VISA ARDET] Scimus quis scripserit, *in vino esse luxuriam*. Et multi eorum qui in libidine grauiùs offenderunt, vino impulsore id fecerunt. Loquantur historiæ. Lyconides adolescens in Aulularia seni se de eius filia nimis amata excusans, *Vini vitio atque amoris feci.*

221. ET SARIET. GEMINATA LIBID. REGNAT] Ebrius Eurytus vno tanto erat libidinosior, quàm fuisset sobrius. De *vitanda ebrietate* adi lectione diC gnissimum c. vlt. l. 14. apud Plinium, & Basilii Magni homil.

222. PROTIN. EVERSÆ TVRB. CONVIV. MENSÆ, &c.] De pugna ista Natal. lib. 7. cap. 4. Horat. ode 18 lib. 1.

At, ne quis modici transiliat munera Liberi,
Centaurea monet cum Lapithis rixa super mero
Debellata.

223. RAPTATVRQ. COMIS PER VIM N. NVPT.] Eurytus capillis prehensam ipsam sponsam, reliqui vt cuique sua placebat de virginibus & matronis ad stuprum vel rapiebant, vel rapere conabantur, per summum scelus & audaciam.

225. CAPTÆQ. ERAT VRBIS IMAGO] Catull. in carmine nupt. *Quid faciant hostes capta crudelius vrbe?* Vrbe quidem Troiana capta Maro: *Ecce trahebatur* D *passis Priameia virgo Crinibus* 2. Æneid.

226. FÆMINEO CLAMORE SONAT DOMVS] 2. Æneid. *Penitusq; caua plangoribus ædes Fœmineis vlulant.*

OCYVS OMNES SVRGIMVS] vt sibi, & vitæ suæ quisque consulat.

227. QVÆ TE VECORD. T. EVRYTE PVLSAT, &c.] Thesei & Pirithoi amicitia in paucis celebratur. Itaque aduersus Centaurum pro Pirithoo insurgit, raptam ei eripit, & raptorem obiurgat. Lege Plutarch.

228. QVI ME VIVENTE LACES. PIRITH.] in voce *Pirithoum* est Emphasis. *Pirithoum* sodalem & socium meum supra omnes dilectum, quocum ad inferos quoque eius caussa descendi. Hunc vexari non feram, non patiar, non sinam.

229. VIOLASQ. DVOS IGNARVS IN VNO] alter

ego est. Nos duo sumus vna anima in duobus corporibus, hoc est amicitiâ coniunctissimi, quod nescis. Quod alteri nostrûm aut bene aut malè fit, vtrique fit. Plutarch. Commentario περὶ πολυφιλίας, *de multitud. amicorũ*, enumeratis aliquot insignium amicorum paribus, & in ijs *Theseo ac Pirithoo*; *Amicitia enim*, inquit, *est animal sociale, non gregale, in morem graculorum. Et verò existimare, amicum esse alterum ipsum, & vocare etiam ἑταῖρον, tanquam ἕτερον, id certè eorum est, qui amicitiam numerum duorum excedere non arbitrantur*. Ibidem, quomodo valdè *amare*, & *amari* inter multos intercedere nequeat, similitudine fluminum in alueos & riuos deductorum ostendit.

230. NEVE EA MAGNANIM. F. MEMOR. HEROS, &c.] ne putetur verbis tenus generosus, & tantùm terrere voluisse, summotis obstantibus raptorem inuadit, eique prædam frementi & furenti cum Centauris suis extorquet.

232. ILLE NIHIL CONTRA, &c.] *verbis*, subaudi. Sequitur ætiologia; facti enim indignitas nullam vel defensionem, vel excusationem admittebat.

233. SED VINDICIS ORA P. INSS Q. MANIB. &c.] ad pugnos confugit, quos in faciem & pectus Thesei ingerit.

235. SIGNIS EXTANTIB. ASPER CRATER, &c.] Simile lib. 5. in pugna Cephenorum procerum, in nuptiis Persei, & Andromedæ:

> ——— *Sed altis*
> *Extantem signis, multaq́; in pondere massa,*
> *Ingentem manibus tollit cratera duabus,*
> *Infligitq́; viro, rutilum vomit ille cruorem.*

Vide ibidem annotata. Stat. quoque 2. Thebaid. de Centaurorum & Lapitharum pugna ista, & armis pototiis: *Qualis in aduersos Lapithas erexit inanem Magnanimum cratera Pholus*. Propert. eleg. 6. lib. 2.

> *Aspera Centauros eadem dementia iussit*
> *Frangere in aduersum pocula Pirithoum.*

237. SVSTVLIT ÆGIDES] Theseus Ægei filius.

238. SANGVINIS ILLE GLOBOS PARITER, &c.] partim per os, partim per vulnus reddebat; ex illo concretum sanguinem mero mixtum, & cerebrum: siquidem ei caluariam contriuerat: ex A hoc merum, & liquidum sanguinem.

239. MADIDA RESVPIN. ARENA CALCITRAT] madidam ipse vomitu suo feceras. Calcitrant morientes in præliis apud Homerum & Virgil. quos noster, vt sæpiùs iam vidisti, imitatus. Virgilius 10. *Sternitur infelix Acron, & calcibus atram Tundit humum moriens.*

240. ARDESCVNT GERMANI CAEDE BIMEMBRES] Lib. 5. *Tum verò indomitas ardescit vulgus in iras*. Trucidatus frater Eurytus, eorum furorem vehementiùs accendit. *Bimembres*, quia ex homine & equo compositi. *Semihomines* infrà nuncupabit.

241. VNO ORE ARMA LOQVVNT.] μάρνασθε. *Ad* B *arma, ad arma* omnes clamabant. Virg. 8. Æneid.

> *Arma amens fremitu, arma toro tectisq́; requirit.*
> *Sæuit amor ferri, & scelerata insania belli.*

Et lib. 11. Æneid.

> *Extemplò turbati animi, concussaq́; vulgi*
> *Pectora. & arrecta stimulis haud mollibus ira,*
> *Arma manu trepidi poscunt: fremit arma iuuentus.*

Item:

> *Dum superest aliquid, cuncti coëamus ad arma,*
> *Arma capessamus.*

242. VINA DABANT ANIMOS] 1. de Remed. *Vina parant animos Veneri*. Varii sunt effectus vini, cuius immoderatiore potu alii redduntur iracundi, C alii hilares, alii misericordes, alii taciturni, alii somnolenti, alii proterui & audaces, &c. Quidam tunc rident, quidam amant, quidam rixantur, quidam lacrymantur, mulierculæ præsertim, quas solemus dicere; das drunkhen elend bewainen. Hos effectus significauit Horatius ode 21. libro 3. ad Amphoram:

> *O nata mecum consule Manlio,*
> *Seu tu querelas siue geris iocos,*
> *Seu rixam & insanos amores,*
> *Seu facilem pia testa somnum.*

ET PRIMA POCVLA PVGNA MISSA VOL. &c.] Principio hoc genere armorum pugnatum est, quod epulis & mensis seruiebat: deinde ventum est ad alia. Furori quidquid arripuerit pro telo est: *Furor arma ministrat*. 1. Æneid.

Pars secunda.

VI.

> PRIMVS Ophionides Amycus penetralia donis
> Haud timuit spoliare suis; & primus ab æde
> Lampadibus densum rapuit funale coruscis:
> Elatúmque altè, veluti qui candida tauri
> Rumpere sacrifica molitur colla securi;
> Illisit fronti Lapithæ Celadontis, & ossa
> Non agnoscendo confusa reliquit in ore.
> Exiluere oculi; disiectisque ossibus oris
> Acta retro naris, medioque est fixa palato.
> Hunc pede conuulso mensæ Pellæus acernæ
> Strauit humi Pelades, deiecto in pectora mento,
> Cúmque atro mistos spumantem sanguine dentes,
> Vulnere tartareas geminato misit ad vmbras.

Proxi-

Proximus vt steterat, spectans altaria vultu
Fumida terribili: Cur non, ait, vtimur istis?
Cúmque suis Gryneus immanem sustulit aram
Ignibus, & medium Lapitharum iecit in agmen,
Oppreßitque duos, Brotean, & Orion. Orio
Mater erat Mycale, quam deduxisse canendo
Sæpe reluctantis constabat cornua lunæ.
Non impunè feres, teli modò copia detur,
Dixerat Exadius; telique habet instar, in alta
Quæ fuerant pinu, votiui cornua cerui.
Figitur hinc duplici Gryneus in lumina ramo,
Eruitúrque oculos, quorum pars cornibus hæret,
Pars fluit in barbam, concretáque sanguine pendet.
Ecce rapit medijs flagrantem Rhœtus ab aris
Primitium torrem: dextráque à parte Charaxi
Tempora perfregit, fuluo protecta capillo.
Correpti rabida, veluti seges arida, flamma
Arserunt crines: & vulnere sanguis inustus
Terribilem stridore sonum dedit, vt dare ferrum
Igne rubens plerumque solet, quod forcipe curua
Cùm faber eduxit, lacubus demittit: at illud
Stridet, & in tepida submersum sibilat vnda.
Saucius hirsutis auidum de crinibus ignem
Excutit, inque humeros limen tellure reuulsum
Tollit onus plaustri: quod ne permittat in hostem,
Ipsa facit grauitas. socium quoque saxea moles
Oppressit spatio stantem propiore Cometen.
Gaudia nec retinet Rhœtus: Sic comprecor, inquit,
Cætera sit fortis castrorum turba tuorum,
Semicremóque nouat repetitum stipite vulnus:
Térque quatérque graui iuncturas verticis ictu
Rupit; & in liquido sederunt ossa cerebro.
Victor ad Euagrum, Coritúmque, Dryantáque transit.
E quibus vt prima tectus lanugine malas
Procubuit Coritus: Puero quæ gloria fuso
Parta tibi est? Euagrus ait: nec dicere Rhœtus
Plura sinit; rutiláque ferox in aperta loquentis
Condidit ora viri, pérque os in pectora flammas.
Te quoque, sæue Drya, circum caput igne rotato
Insequitur: sed non in te quoque constitit idem
Exitus: assiduæ successu cædis ouantem,
Quà iuncta est humero ceruix, sude figis obusta.
Ingemuit, duróque sudem vix osse reuellit
Rhœtus, & ipse suo madefactus sanguine fugit,
Fugit & Arnæus, Lycidásque, & saucius armo
Dexteriore Medon, & cum Pisenore Caumas.
Quique pedum nuper certamine vicerat omnes

305.*Mermeros, accepto tum vulnere tardiùs ibat.*
Et Pholus, & Menaleus, & Abas prædator aprorum:
Quique suis frustra bellum dissuaserat augur
Astylos: ille etiam metuenti vulnera Nesso,
Ne fuge; ad Herculeos, inquit, seruaberis arcus.

245. PRIMVS OPHIONID. AMYCVS, &c.] Ophionis filius *Amycus* notatur vt sacrilegus, qui sacellum anathematia spoliauit.

247. LAMPAD. DENS RAP. FVNAL E CORVSCIS] Nomine funalis hoc loco instrumentum aliquod, lampadibus sustinendis factum Raphaël Regius putat accipiendum. Durum autem quippiam ac solidum fuisse apparet ex eo, quòd Lapithæ Celadonti vno ictu ossa comminuit.

248. VELVT QVI CANDIDA TAVRI RVMP. &c.] Gestus tauros mactantium. Solebant, vt vides, securi ceruicem tauris præcidere, non in frontem ferire. Deinde iugulum iacentibus cultro aperire, vt nostri lanij consueuerunt. 2. Æneid.

Quales mugitus, fugit cùm saucius aram
Taurus, & incertam excußit ceruice securim.

Ceruice inquit. Ergo ceruicem percutiebant, & colla securi rumpebant, vt hic loquitur Naso. *Candida colla*, albi enim boues sacrificio deligebantur.

250. ET OSSA N. AGNOS. CONF. RELIQ. CVORE] Ita faciem illiso funali confractis ossibus turpauit & confudit, vt faciei formam ampliùs non haberet, nec Celadon agnosci posset. Lib. 5.

Stipite qui media positus fumabat in ara
Perculit, & fractis confudit in ossibus ora.

252. EXILIARE OCVLI, &c.] Confusionem hanc distinctiùs explicat. Nota hîc quoque diuersitatem cædium, vt lib. 5. in nuptijs Persei.

254. HVNC PEDE CONVVLSO MENSÆ, &c.] Hunc, Amycum Centaurum, Pellæus Pelates Lapitha, Pellæ, vrbe Thessaliæ natus (nam sunt plures huius nominis) humi deiecit tali vulnere, vt deiecto in pectus mento, sanguine spumante commistos etiam dentes euomeret.

256. CVMQ. ATRO MIST. SPVMANT. S. DENTES] cum spuma eiectantem sanguinem; vel, eiectantem spumosum sanguinem simul cum dentibus. 5. Æneid. de Darete, quem Entellus cæstibus egregiè contuderat:

Iactantemq; vtroq; caput, crassumq; cruorem
Ore reiectantem, mistosq; in sanguine dentes.

257. VVLN. TART. GEMIN. MISIT ANVMB.] quò citiùs exspiraret animam, ictum repetiuit. 1. Trist. eleg. 2.

Mittere me Stygias si iam voluisset ad vndas
Cæsar, in hoc vestra non eguisset ope.

258. SPECT. ALTAR. VVLT. FVMID. TERRIA. &c.] Centaurus Gryneus aram cespititiam cum ipsis ignibus correptam in Lapithas misit, qua duos oppressit. Nuptiæ, seu nuptiales epulæ olim ante aras deorum, thure imposito inibantur. Quem morem hîc tangit Ouid. vt lib. 5. de nupt. Persei & Andromedæ:

Pectora rupisset, nisi post altaria Phinei
Isset, & (indignum) scelerata profuit ara.

Vide Commentarium ibidem.

263. QVAM DEDVXISS. CANEND. SÆP. RELVCT. A &c.] Virgil. eclog. 8. *Carmina vel cœlo possunt deducere lunam.* Vide ibid Symb. nostras. Thessalæ mulieres vt præ cæteris sagæ & veneficæ, malè audiebant.

265 NON IMPVNE FER.] par tibi referam.

266. DIXERAT EXADIVS] Lapitha.

267. VOTIVI CORNVA CERVI] Arboribus vota suspendebantur. Cerui cornua, Dianæ vtique in pinu hac pendebant Corydon pastor eclog. 7. *Aut si non possumus omnes*, subaudi, bona carmina facere: *Hîc arguta sacra pendebit fistula pinu.*

268 FIGITVR H. OVPL. GRYNEVS IN LVM. RAMO] in vtrumque oculum Gryneo Centauro defixus est ramus de illis cornibus. Ramos illos Plinius, ni fallor, *subulas* appellat.

269. QVORVM PARS CORNIBVS HÆRET, &c.] Tetrum spectaculum erutorum oculorum.

271. ECCE RAPIT MED. PLAG. RHOET. &c.] Hic locus bonam partem resipit Virgilianum illum, l. B 12. de Chorinæo & Ebuso:

Obuius ambustum torrem Chorinæus ab ara
Corripit, & venienti Ebuso, plagamq; ferenti
Occupat os flammis: illi ingens barba reluxit.

272. PRIMITIVM TORREM] præcipuum magnitudine, maximum.

274. VELVTI SEGES ARID. FLAMMA ARSER. CRIN.] admodum crinitum fuisse oportet, si instar segetis aridæ caput eius arsit. Virgil. facit Ebusi barbam ardere, & eam ingentem, comparatione supersedet.

275. ET VVLNERE SANG. INVSTVS] & in vulnere sanguis vstus.

276. ET DARE FERRVM IGNE RVBENS FLERVMQ.] stridentem in vulnere sanguinem cum ferro candenti, à fabro in lacum immisso extinguendi caussa, aptè confert.

280. HIRSVTIS AVID. DE CRINIB. IG. EXCVT.] Ignis depascitur continenter, quidquid vri potest. C Inde *auidus*, & *edax* dicitur. 2. Æneid. *Nos trepidare metu pauidi, crinemq; flagrantem Excutere.* Hoc est, flammam de crine flagranti excutere.

282. ONVS PLAVSTRI] Exaggeratio, seu hyperbole, quod plaustrũ implere possit, saxũ immane.

283 IPSA FACIT OBAVIT. &c.] propter nimium pondus Charaxus hoc limen lapideum in Rhœtum longiùs distantem mittere non potuit: sed eo minùs à se distantem Cometem obruit.

285. GAVDIA NEC RETIN. RHOET.] cui enim volupe non sit, euasisse mortem certissimam?

SIC COMPRECOR, INQ. CÆTER. S. FORT. &c.] Sarcasmos. Irridet debilitatem proijcientis.

287. SEMICREMOQ. NOVAT REPETIT. STIP. VVL.] Accurrens vulnus saxi iactu factum renouat, vel potiùs auget primitio illo titione, quem adhuc manu tenebat, aliquoties incusso, & cranio perfracto, vt cerebro ossa miscerentur.

290. VICTOR AD EVAG. CORIT. DRYANT.] Tres deinceps Rhœtus aggreditur; sed à tertio percussus fugit.

291. VT PRIMA TECT. LANVG. MAL. &c.] cui prima barba erompebat: cui *prima genas vestibat flore iuuenta*, vt est apud Maronem, Æneid.8. Lucret. lib.5. hanc lanuginem vocat *mollem vestem*: qua qui carent adhuc, & sunt impuberes, dicuntur *Inuestes*. &, *impubem molli pubescere veste*. Eodem lib. *Iuuentas Occupit, & molli vestit lanugine malas*. Virgil. lib.8. in descriptione clypei Æneæ, cùm dixit de Gallis: *Aurea cæsaries ollis, atque aurea vestis*, nomine *vestis* barbam vtique intellexit.

292. PVERO QVÆ GLORIA FVSO PARTA TIBI?] puerum vocat, qui adolescens erat, quò laudem Rhœti minuat.

294. RVTILASQ. FEROX IN APERT. LOQ. &c.] Eundem torrem, seu stipitem adhuc ardentem impegit in os Euagri, ita validè, vt in pectus flamma descenderet.

296. TE QVOQ. SÆVE DRYA, &c.] Fælix fuit in Corito & Euagro, quos occidit: in hoc infælix.

CIRCVM CAPVT IGNE ROTATO INSEQ.] titionem circũ caput in gyrum egit. De Tisiphone l.4.

Tum face iactata per eundem sæpiùs orbem,
Consequitur motu velociter ignibus ignes.

297. SED NON IN TE QVOQ. C. IO. EXITVS] non effecit in te, quod in alijs.

298. ASSIDVÆ SVCCESSV CÆD. OVANT.] lætum, & sibi in cædibus quas faciebat quotidie, magnopere placentem.

299. QVA IVNCT. E. HVMERO CERVIX] in extrema, seu ima ceruice.

SVDE PIGIS OBVSTA] palo præacuto & adusto. 11. Æneid. de fæminis Laurentinis:

Tela manu trepidæ iaciunt, ac robore duro
Stipitibus ferrum, sudibusq́; imitantur obustis.

Et lib.7.

——Non iam certamine agresti
Stipitibus duris agitur, sudibúsve præustis:
Sed ferro ancipiti decernunt.

300. DVROQVE SVO EM FIXO OSSE REVELLIT] hinc conijce quàm acuta sudes fuerit.

301. ET IPSE SVO MADEF. SANGVINE] Signatè, *& ipse*. Iam enim alios ipsorum sanguine madefecerat.

302. FVGIT ET ARNÆVS, &c.] Recenset quosdam alios, qui non vulnerati fugerunt, excepto Medonte, cui sauciatus dexter humerus. Merme-
B ron ad fugam tardabat vulnus, cùm alioqui pedibus præuertisset omnes. Itaq; abibat potiùs, quàm fugiebat, & lentè satis.

306. ABAS PRÆDATOR APRORVM] solitus venari apros. Quod venatu capitur, vocant *prædam*. 1. Æneid. de ceruis ab Ænea confixis, & in naues distributis: *Illi se prædæ accingunt*. Et 9. *Heu, terra ignota canibus data præda Latinis, Alitibusq́; iaces.*

308. METVENTI VVLN. NESSO, &c.] Cùm & Nessus Centaurus dare se in fugam vellet, Astylos dehortatus est, vaticinans illi arcum Herculeum, quo se fatis volentibus periturum sciret. Quare nunc quidem nihil timeret. De eius nece; quam ei Hercules attulit, & de caussa scriptum lib.9.

Pars tertia.

AT non Eurynomos, Lycidásque, & Areus, & Imbreus VII.
Effugêre necem. quos omnes dextra Dryantis
Perculit aduersos: aduersum tu quoque, quamuis
Terga fugæ dederas, vulnus, Canee, tulisti.
Nam graue, respiciens, inter duo lumina ferrum,
Quà naris fronti committitur, accipis, imæ.
In tanto fremitu cunctis sine fine iacebat
Sopitus venis, & inexperrectus Aphydnas,
Languentique manu carchesia mista tenebat,
Fusus in Ossææ villosis pellibus vrsæ.
Quem procul vt vidit frustra nulla arma mouentem,
Inserit amento digitos, miscendáque, dixit,
Cùm styge vina bibes, Phorbas: nec plura locutus,
In iuuenem torsit iaculum, ferratáque collo
Fraxinus, vt casu iacuit resupinus, adacta est.
Mors caruit sensu: pleno quoque gutture fluxit
Inque toros, inque ipsa niger carchesia sanguis.
Vidi ego Petræum conantem euellere terra
Glandiferam quercum. Quam dum complexibus ambit,
Et quatit huc illuc, labefactáque robora pulsat,
Lancea Pirithoi costis immissa Petræi
Pectora cum duro luctantia robore fixit.
Pirithoi cecidisse Lycum virtute ferebant;

Pirithoi virtute Chromin: sed vterque minorem
Victori titulum, quàm Dictys Helópsque dederunt.
Fixus Helops iaculo est, quod tempora peruia fecit:
Et missum à dextra leuam penetrauit ad aurem.
Dictys ab ancipiti delapsus acumine montis,
Dum fugit instantem trepidans Ixione natum,
Decidit in præceps. & pondere corporis ornum
Ingentem fregit: suáque induit ilia fractæ.
Vltor adest Phareus, saxúmque è monte reuulsum
Mittère conatur. mittentem stipite querno,
Occupat Ægides; cubitique ingentia fregit
Ossa: nec vlteriùs dare corpus inutile letho
Aut vacat, aut curat: tergóque Bianoris alti
Insilit, haud solito quenquam portare nisi ipsum:
Opposuitque genu costis, prensámque sinistra
Cæsariem retinens, vultum, minitantiáque ora
Robore nodoso, præduráque tempora fregit,
Robore Medimnum, iaculatorémque Lycespen
Sternit, & immissa protectum pectora barba
Hippason, & summis extantem Ripbea syluis,
Thereáque, Æmonijs qui prensos montibus vrsos
Ferre domum viuos, indignantésque solebat.
Haud tulit vtentem pugnæ successibus vltrà
Thesea Demoleon; solidóque reuellere dumo
Annosam pinum magno molimine tentat.
Quod quia non potuit, præfractam misit in hostem.
Sed procul à telo Theseus veniente recessit
Pallados admonitu (credi sic ipse volebat)
Non tamen arbor iners cecidit: nam Crantoris alti
Abscidit iugulo pectúsque humerúmque sinistrum.
Armiger ille tui fuerat genitoris, Achille,
Quem Dolopum rector bello superatus Amyntor
Æacidæ dederat pacis pignúsque fidémque.
Hunc procul vt fœdo deiectum vulnere Peleus
Viderat: Inferias iuuenum gratissime Crantor
Accipe, ait: validóque in Demoleonta lacerto
Fraxineam misit mentis quoque viribus hastam.
Quæ laterum cratem perrupit, & ossibus hærens
Intremuit: trahit ille manu sine cuspide lignum;
Id quoque vix sequitur: cuspis pulmone retenta est.
Ipse dolor vires animo dabat. æger in hostem
Erigitur; pedibúsque virum conculcat equinis.* *proculcat
Excipit ille ictus galea clypeóque sonantes,
Defensátque humeros, prætentáque sustinet arma,
Pérque armos vno duo pectora perforat ictu.
Antè tamen letho dederat Phlegræon, & Hylem
Eminus: Hiphinoum collato marte, Danímque.

310. AT NON EVRYNOMOS, &c.] Superiores fugerunt, & effugerunt mortem sibi à Dryante imminentem. Verùm hi ab eo cæsi sunt, Centauri à Lapitha.

312. ADVERSVM TV QVOQ. Q. TERGA FVGÆ DEDER. &c.] Cęneus quidam προπαροξύτονως, penultima longa, diuersus à *Caneo* superiore, dum in fuga respicit retro, vulnus accipit quà nasus ab ima fronte incipit, in frontis, nasi & oculorum confinio. Ad dicterium Cæsaris alludit, quo Pomponium quendam, cicatricem vulneris pro eo accepti in vultu ostentantem, quod ipse se passum pro Cæsare pugnantem gloriabatur, monuit, vt posthac fugiens ne respiceret. Quintilian. lib. 6. cap. 3. Simile est Augusti in in expeditione saxo percussum, ac notabili cicatrice in fronte deformem apud Macrob. Saturnal. lib. 2. cap. 4.

316. IN TANT. FREM. C. SINE F.] Aphypnas, seu Aphidas, vt est in manuscript. somno vinoque sepultus iacebat, non plus quàm mortuus sentiens tantum fremitum & strepitum; manu languenti & remissa, vt dormiens scilicet, tenens poculum vino plenum.

319. FVERVI IN OSSAEAE VRS. PELLIB. VRSAE] recubabat super pellem crudam vrsæ, in monte Ossa captæ. Hic ei lectus erat.

320. FRVSTRA NVLLA ARMA MOVENT.] quòd se vino ingurgitare contentus, suos armis non iuuabat; sed somno altissimo pressus, humi substrata pelle vrsina iacebat securus, vt putabat, hoc ei nihil profuit. Conuenit in Aphypnum, eique similes philœnos odarion Anacreontis, quod adscribam:

Ὅταν ὁ Βάκχος εἰσέλθῃ,
Εὕδουσιν αἱ μέριμναι·
Δοκῶ δ' ἔχειν τὰ Κροίσου,
Θέλω καλῶς ἀείδειν.
Κισσοστεφὴς δὲ κεῖμαι,
Πατῶ δ' ἅπαντα θυμῷ,
Ὅπλιζ', ἐγὼ δὲ πίνω.
Φέρε μοι κύπελλον, ὦ παῖ.
Μεθύοντα γάρ με κεῖσθαι
Πολὺ κρεῖσσον, ἢ θανόντα.
Vt me subit Lyæus,
Tunc cura dormit omnis,
Crœsumq́, sperno præ me:
Dulcis repentè nostro
Erumpit ore cantus.
Edera comasq́, cinctus,
Proculco mente cuncta.
Ad arma currat alter,
Ad pocula ipse curram.
Puer ocyus scyphum da.
Nam præstat ebrium me,
Quàm mortuum iacere.

321. INSERIT AMENTO DIGITOS] *Amentum* erat lorum mediæ hastæ, seu iaculo illigatum, cui manum, seu digitos inserebant, quò validiùs & longiùs mitterent: Virgil. cùm scribit lib. 7. *Teretes sunt aclides illis Tela: sed has lento mos est aptare flagello*, lorum amentum nomine lenti flagelli intelligit, & iacula amentata: teres enim est iaculorum hastile. Notat Turneb. lib 30. cap. 31. Diximus, ni fallor, alibi in hisce Commentariis.

MISCENDAQ. DIXIT, CVM STYGE VINA BIBES] Sarcasmus. iamiam apud inferos de aqua stygia

A bibes, quod vino abs te hausto in ventre misceatur. Hypallage est: & inuerso ordine verba sumenda, vt, *Dare classibus Austros.*

324. VT CASV IACVIT RESVPIN.] non pronus, nec in latus iacebat, sed supinus, idque non studio, & dedita opera, sed casu, forte fortuna. Quare iaculum in eius collum commodè adigi potuit.

325. MORTI CARVIT SENSV] quia subitò extinctus est. Simul adactum est iaculum, simul anima recessit, vt sine sensu mortuus sit.

PLENO QVOQ. GVTTVRE FLVX. INQ. TOROS, &c.] copia sanguinis in pellem, cui incubabat, & in ipsam pateram, quam manu tenebat defluentis, quantum biberit, ostendit euidenter.

327. VIDI EGO PETRAEVM CONANT.] Incredibile robur huius Petræi, arborem radicitus reuel-
B lere humo attentantis. Sed Pirithous, ne rem perficeret, lancea sua prohibuit.

332. PIRITH. CECIDISSE LYCVM, &c.] Lycum & Chromium à Pirithoo necatos audiuit tantùm: cædem Petræi oculis suis aspexit.

333. SED VTERQ. MINOR. VICT. TIT. &c.] Dictys & Helops ab eodem Pirithoo interempti sunt gloriosiùs, quàm alij duo, propter singularem necis modum.

335. FIXVS HELOPS IACVLO EST, &c.] Per caput Helopis hastam, siue iaculum sic traiecit, vt iuxta aurem dexteram ingressum, iuxta sinistram extaret. Tale vulnus est 9. Æneid. *It hasta Tago per tempus vtrumque Stridens, traiectoq́, hæsit tepefacta cerebro.*

C 337. DICTYS AB ANCIPITI DELAPSVS, &c.] ab alti montis vertice, in quem, instantem sibi Pirithoum fugiens se recepit hic Centaurus, decidit, ventremque suum orni, quam illapsu corporis sui fregerat, schidio confixit.

341. VLTOR ADEST PHAREVS] Dictys vltor alius Centaurus.

343. STIPITE QVERN. OCCVP. ÆGID.] anteuerterit eum Theseus, amico Pirithoo ferens auxilium, vt suprà.

344. NEC VLTER. DARE CORP. INVT. LETHO, &c.] satis habet Theseus cubitum illi contriuisse, & de cætero pugnæ inutilem reddidisse. Penitus illum occidere negligit, quod facilè poterat; nec tantum erat otij.

345. TERGOQ. BIANORIS ALTI INSILIT, &c.]
D Quomodo Centaurum hûc interfecerit Theseus.

346. HAVD SOLITO QVENQ. PORT. N. IPSVM] tergum illud equinum Centauri antea neminem portauerat, nisi dominum. Quodammodo enim insidere equo videntur illi semiferi. Huius caput, quod prehensis capillis, ne se versare, & ictum declinare posset, retinebat, & faciem, quam minitabundus obuertebat, stipite illo sic contudit, vt ossa comminueret. Sequuntur alij ab eo mactati.

351. ET IMMISSA PROTECT. PECTORA BARBA HIPP.] adeò longa & lata erat huius barba, vt pectus operiret. Hirsutum supercilium, & promissam barbam dat pastori Virgil. eclog. 8. libr. 9. de Mezentio: *Fusam propexam in pectora barbam*: quod mutatis verbis Ouid. suum fecit. Laudat se Galateæ Polyphemus lib. 14. etiam à barba: *Pluma tegit volucres: ouibus sua lana decori est, Barba viris.* Lege Hadrian. Iun. de Coma.

352. ET

351. E SVMMIS EXTANT. RIPH. SYLVIS] excedentem quamuis longas arbores in syluis altitudine sua. Hyperbole.

353. ÆMON. QVI PRENS. MONT. VRSOS, &c.] Viuos capere, & domum portare vrsos, robustissimarum virium, & ingentis animi opus est.

355. HAVD TVLIT VT ENT. PVG. SVCCESSVS. &c.] Felicitatem Thesei non ferens Demoleon, nititur, vt suprà Petræus quercum, sic ipse pinum humo reuellere. Sed frustra fuit: ipsa enim luctamine fregit, & partem in Theseum conuertit.

359. SED PROCVL A TELO THESEVS VEN. &c.] vel retrocedendo, vel in latus declinando, ictum præfractæ arboris effugit Theseus, fingens sibi Palladem affuisse in eo discrimine, cui suadenti paruerit.

361. NON TAM. ARB. INERS CECIDIT] aliquid nihilominus effecit. aliquod damnum Lapithis dedit, Crantore, armigero Pelei, quem ei Amyntor Dolopum rex, ab eo victus obsidem dederat, vt narrat, percusso.

367. IVVEN. GRATISSIME] quia & obses & armiger, vt dictum est. Vlciscitur eum Peleus.

369. MENTIS QVOQ. VIRIBVS] non modò totis viribus corporis, id enim sibi vult *valido lacerto*; sed mentis quoque viribus, id est, tanta indignatione & ira, quantam capere poterat animus.

370. QVÆ LATER. CRAT. PERRVPIT] Costæ in modum cratis sunt compositæ, & coniunctæ inter se.

ET OSSIBVS HÆRENS] immò inter ossa; alioqui cuspis in pulmone retineri qui potuisset?

373. IPSE DOLOR VIRES ANIMO DABAT] Demoleontem Centaurum dolor vulneris in Peleum concitabat, quem pedibus anterioribus conitebatur in terram deijcere & proculcare.

375. EXCIP. ILLE ICTVS GALEA, &c.] Quomodo se tutatus sit Peleus, aduersus tantum impetum.

377. PER Q. ARMOS VNO D. PECT. &c.] pectus equinum, & hominis vno ictu perfodit.

378. ANTE TAM. LETHO DEDER. &c.] Nominat quatuor, quorum ante hunc duos eminus, totidem comminus iugularit.

Pars quarta.

VIII. ADDITVR *his Dorylas, qui tempora tecta gerebat*
Pelle lupi, sæuique vicem præstantia teli
Cornua dura boum multo rubefacta cruore.
Huic ego (nam vires animus dabat) aspice, dixi,
Quantum concedant nostro tua cornua ferro:
Et iaculum torsi: quod cùm vitare nequiret,
Opposuit dextram passuræ vulnera fronti.
Affixa est cum fronte manus. Fit clamor: at illum
Hærentem Peleus, & acerbo vulnere victum
(Stabat enim propior) mediam ferit ense sub aluum.
Prosilijt, terráque ferox sua viscera traxit,
Tractáque calcauit; calcatáque rupit: & illis
Crura quoque impedijt; & inani condidit aluo.
Nec te pugnantem tua, Cyllare, forma redemit,
Si modò naturæ formam concedimus illi.
Barba erat incipiens; barbæ color aureus, aurea
Ex humeris medios coma dependebat in armos:
Gratus in ore vigor: ceruix, humerique manúsque,
Pectoráque artificum laudatis proxima signis,
Ex qua parte vir est: neque equi mendosa sub illo
Deteriórque viro facies: da colla, capútque,
Castore dignus erit. sic tergum sessile, sic sunt
Pectora celsa toris: totus pice nigrior atra:
Candida cauda tamen: color est quoque cruribus albis.
Multæ illum petiere sua de gente: sed vna
Abstulit Hylonome: qua nulla decentior inter
Semiferas altis habitauit fœmina syluis.
Hæc & blanditijs, & amando, & amare fatendo

Cylla-

Cyllaron vna tenet: cultus quoque quantus in illis
Esse potest membris, vt sit coma pectine lenis,
Vt modò rore maris, modò se violáve, rosáve
*Implicet, interdum *canentia lilia gestet:* *candentia
Bisque die lapsis Pagasææ vertice syluæ
Fontibus ora lauet, bis flumine corpora tingat:
Nec nisi quæ deceant, electarúmque ferarum
Aut humero, aut lateri prætendat vellera læuo.
Par amor est illis: errant in montibus vnà:
Antra simul subeunt: & tum, Lapitheïa tecta
Intrarant pariter; pariter fera bella gerebant.
Auctor in incerto est: iaculum de parte sinistra
Venit, & inferiùs, quà collo pectora subsunt,
Cyllare, te fixit: paruo cor vulnere læsum
Corpore cum toto post tela educta refrixit.
Protinus Hylonome morientes excipit artus,
Impositáque manu vulnus fouet, oráque ad ora
Admouet, atque animæ fugienti obsistere tentat.
Vt videt extinctum, dictis, quæ clamor ad aures
Arcuit ire meas, telo quod inhæserat illi
Incubuit, moriénsque suum complexa maritum est.

380 QVI TEMP. TECTA GERεB. PELLE LVPI, &c.] *Galeas* quondam ex diuersorum animantium pellibus confici consuesse, argumento sunt græca earum vocabula apud poëtas *κυνέας*, *λυκέας*, ex canum & luporum. Et quòd etiam ex felina pelle fierent, *γαλέαι* dictæ: *γαλῆ* enim *felis*, vel simile animal ei, quod Græci vocant *ἴκτιν*. Quare & Homerus *galeam ἰκτιδέην* vocauit. Hæc ex Scalig. in Varronem attulimus in Symb. ad illud Virgil. lib. 7. *Fuluosq; lupi de pelle galeros.* Sic enim ibi *galeas* appellat, galeros inquam. Discas hinc, imperitè vocari *galeros*, quæ rectiùs *causia*, aut *petasi* dicerentur. Diximus & lib. 1. de generibus *galearum*, & earum materia ex Lipsio.

A

381. SÆVIQ. VICEM PRÆSTANT. TELI CORN. &c.] Pro telo erant eidem Dorylæ duo cornua bubula, galero, seu galeæ inserta, quæ in cæde Lapitharum rubefecerat.

383. HVIC EGO] ego Nestor, de se enim loquitur, seque partem aliquam fuisse certaminis illius gloriatur 1. Iliad. Lapitharum partes adiuuando. Nominat autem nonnullos horum ibidem, Pirithoum, Dryantem, Cæneum, Exadium, Theseum, vbi Centauros belluas monticolas dicit, & à Lapithis trucidatos ait.

B

NAM VIRES ANIMVS DABAT] Suprà: *Ipse dolor vires animo dabat.* Vt ergo in cornutum illum Dorylam auderet iaculum torquere, quamquam viribus impar, animus generosus effecit.

385. QVOD CVM VITARE NEQVIRET] nimis enim directè veniebat.

386. OPPOSVIT DEXTRAM PASSVRÆ VVLN. F.] De Tellure, in illo latissimo Phaëthontis incendio efferente vultus aridos collo tenus, *Opposuitq; manum fronti.*

387. FIT CLAMOR] à Centauris.

388. HÆRENTEM] in vestigio manentem.

389. MEDIAM FERIT ENSE SVB ALVVM] quia stabat prope illum, nam remotiorem ense ferire nequiuisset.

390. TERRAQ. FEROX SVA VISCERA TRAXIT, &c.] intestina effundi ventre disciso necesse erat. Ea per terram traxit, tracta calcauit, calcata rupit (nota gradationem) gressum illis impedijt, & tandem exinanita aluo concidit.

393. NEC TE PVGN. T. CYLLARE F. REDEM.] miseratur bonæ adolescentem Centaurum, propter formam.

394. SI MODO N. F. CONCED. ILLI] Centaurorum quippe natura monstro similior est, nec videtur in eam formæ laus cadere.

395. BARBA ERAT INCIPIENS] Describit formã Cyllari. Incipiens barba est Lucretio *barbula prima.*

BARBÆ COLOR AVREVS, &c.] Vt in coma, sic in barba commendatur præ cæteris color aureus. Olim quidem in crinibus placebat magis niger, vt in oculis.

396. MEDIOS IN ARMOS] in humeros. *κατάχυνε.*

397. GRATVS IN ORE VIGOR, &c.] os, seu facies viuida bene colorata. Cætera similia artificiosarum statuarum, Polycleti, aut Phidiæ alicuius, tam bellè inuicem respondentia, proportione debita.

399. EX QVA PARTE VIR EST] quod attinet ad superiora corporis, quibus virum præfert.

NEC EQVI MENDOSA SVB ILLO, &c.] Tacitæ interrogationi occurrit. Quæreret enim quispiam an & pars equina, inferior scilicet, eleganti specie fuerit. Respondet, in suo genere nihil concessisse viro, superiori parti. Mox eam describit particulatim.

401. CASTORE DIGNVS ERIT] Si collum & caput

pu habeten equinum, non esset pudendus ipsi Castori. Fratres fuerant *Castor* & *Pollux*, Lędæ filij, quorum ille bonus eques, hic bonus pugil est creditus. Lib. 8. *Tyndaridæ gemini, spectatus cæstibus alter, Alter equo.* Virgilius confudit 3. Georg *Talis Amyclæi domitus Pollucis habenis Cyllarus.* Romæ item vtrumque alteri similem cuoi equo conspici, & in nummis veteribus vti equites fingi, infixis vertici stellis testatur in Horat. Lęuio. Torrent. ad odam 12. l. 1.

402. TOTVS PICE NIG. ATRA, CAND. CAVD. &c.] Obserua, pulchrum equum iudicari à Nasone, qui sit nigerrimus, cauda alba (quod nunquam vidimus) & pedibus, seu cruribus albis. Nam quin, si caput habuisset equinum & collum, ea quoque nigra esse debuissent, ad perfectionem pulchritudinis, iudicio Nasonis, dubitandum non est. Virgil. 5. Æneid. vide quem pulchrum equum ipse indicet. De Polite Priami nepote loquens:

——— Quem Thracius albis
Portat equus bicolor maculis, vestigia primi
Alba pedis, frontemq́, ostentans arduus albam.

404. MVLTÆ ILLVM PET. S. DE GENTE, &c.] Hunc Cyllarum concupiere complures fæminæ de gente Centaurorum, quas vocat *semiferas*, vt mares *semiferos*, & infrà, *semihomines*: sed Hylonome cæteris specie antecellens eo potita est.

408. CVLTVS QVOQ. Q. IN ILL. E. P. MEMB.] Multis deinceps versibus Hylonomen, vt ita dicam, Cétauram describit, quàm culta, quàm munda esse studuerit. Quantus cultus in illis esse potest membris, sunt enim agrestiora, & minùs delicata, quàm vrbes & arces habitantium. Suprà de Cyllaro: *Si modò naturam forma concedimus illi.*

409. VT SIT COMA PECT. LENIS] comere se diligentiùs, commune fæminarum labor.

410. VT MODO RORE MARIS, M. SE VIOLAVE, &c.] nunc de rore marino, herba odoratissima, nunc de violis, nunc de rosis, nunc de lilijs sertum contextum gerebat.

412. BIS Q. DIE [illegible] APSIS PAGAS. &c.] Pagasæ vrbs Thessaliæ, in cuius vicina sylua multi fontes. Quam syluam cùm habitaret Hylonome, bis faciem quo[illegible] die aquis illis abluebat. Bis etiam totum corpus flumine.

414. N[illegible] NISI QO[illegible] [illegible]NT, ELE[illegible] [illegible]RVMQ.] pellibus non nisi nobilium ferarum aut humeros, aut læuum latus tegebat: dextrum enim relinquebat nudum.

416. PAR AMOR E. ILLIS, &c.] coniuges isti æqualiter amabant mutuum, & per montes simul vagabantur, nec vnquam disiungebantur.

417. ANTRA SIMVL SVB ET TVM, &c.] etiam ad P[illegible]rithoi nupti[illegible]s simul venerunt in antrum illud, quo discumbebatur.

418. PARITER FERA BELLA GEREB.] ne in hoc quidem quidquam [illegible]lteri ab altero seiunctum erat. Pugnabāt quoque, & sese tuebantur mutuò.

419. AVCTOR IN INC[illegible]RTO EST] incertum à quo missum hoc iaculum. De vulnere Ænee ab incerto auctore, 12. Æneid.

Ecce viro stridens alis allapsa sagitta est,
Incertum qua pulsa manu, quo turbine adacta.

420. QVA COLLO PECT. SVBSVNT] inter collum, & pectus summum.

421. PARVO COR VVLN. LÆSVM CORP. &c.] Fons vitæ cor, cuius vel vulnusculum lethale. Mox igitur omnis calor vitalis excessit.

423. MORI[illegible]NTES EXCIPIT ARTVS, &c.] Officia fidæ coniugis, adhibita morienti.

424. ORAQ. AD ORA ADMOV. ATQ. AN. FVG. &c.] Vltimum spiritum cognati & propinqui excipiebant. Anna, moriente Didone sorore, postquam in gladium scilicet Ænea abnauigante incubuit, 4. Æneid.

——— Date, vulnera lymphis
Abluam, & extremus si quis super halitus errat,
Ore legam.

426. DICT. QVÆ CLAM. A. AVRES A. IRE MEAS] Cùm videret iam exanimem, prolatis ad extremum verbis, quæ præ clamoribus audire nequiui, eodem telo, quo maritus perierat, se peremit, & in eius complexu spiritum effudit.

Pars quinta.

IX. *ANte oculos stat & ille meos, qui sæua leonum*
Vinxerat inter se connexis vellera nodis
Phæocomes, hominémque simul protectus, equúmque.
Codice qui misso, quem vix iuga bina mouerent
Iuncta, Phonoleniden summo de vertice fregit.
Fracta volubilitas capitis latissima, pérque os,
Pérque cauas nares, oculósque auresque cerebrum
Molle fluit; veluti concretum vimine querno
Lac solet; vtque liquor rari sub pondere cribri
Manat, & exprimitur per densa foramina succus.
Ast ego, dum parat hic armis nudare iacentem,
(Scit tuus hoc genitor) gladium spoliantis in ima
Ilia demisi: Chthonius quoque, Teleboásque
Ense iacent nostro: ramum prior ille bifurcum

Gesse-

Gesserat, hic iaculum: iaculo mihi vulnera fecit:
Signa vides: apparet adhuc vetus inde cicatrix.
Tunc ego debueram capienda ad Pergama mitti:
Tunc poteram magni, si non superare, morari
Hectoris arma meis. illo sed tempore nullus,
Aut puer Hector erat: nunc me mea deficit ætas.
Quid tibi victorem gemini Periphanta Pyreti?
Ampyca quid referam? qui quadrupedantis Oicli
Fixit in aduerso cornum sine cuspide vultu.
Vecte Pelethronius Macareus in pectus adacto
Strauit Erigdupum: memini & venabula condi
Inguine Nessei, manibus coniecta Cymeli.
Nec tu credideris tantùm cecinisse futura,
Ampyciden Mopsum. Mopso iaculante biformis
Occubuit, frustráque loqui tentauit Odites,
Ad mentum lingua, mentóque ad guttura fixo.
Quinque neci Cæneus dederat, Styphelúmque, Bromúmque,
Antimachúmque, Helimúmque, securiferúmque Pyracmon.
Vulnera non memini, numerum, noménque notaui.
Prouolat Emathij spolijs armatus Alesi,
Quem dederat letho membris & corpore Latreus
Maximus. huic ætas inter iuuenémque senémque:
Vis iuuenilis erat: variabant tempora cani.
Qui clypeo, gladióque, Macedoniáque sarissa
Conspicuus, faciémque obuersus in agmen vtrumque,
Armáque concussit, certumque equitauit in orbem:
Verbáque tot fudit vacuas animosus in auras:
Et te, Cæni, feram? nam tu mihi fœmina semper,
Tu mihi Cænis eris: nec te natalis origo
Commonuit: mentémque subit, quo præmia facto,
Quáque viri falsam speciem mercede pararis.
Quid sis nata vide, vel quid sis passa, colúmque
I cape cum calathis, & stamina pollice torque:
Bella relinque viris. iactanti talia Cæneus
Extentum cursu missa latus eruit hasta,
Quà vir equo commissus erat. furit ille dolore,
Nudáque Phyllæi iuuenis ferit ora sarissa.
Non secùs hæc resilit, quàm tecti à culmine grando;
Aut si quis paruo feriat caua tympana saxo.
Comminus aggreditur; laterique recondere duro
Luctatur gladium: gladio loca peruia non sunt.
Haud tamen effugies, medio iugulaberis ense,
Quandoquidem mucro est hebes, inquit: & in latus ensem
Obliquat: longáque amplectitur ilia dextra.
Plaga facit gemitus vt corpore marmoris icti,
Fractáque dissiliit percusso lamina collo.

429. ANTE OCVL. STAT ET ILLE MEOS] videor mihi & illum videre. Recordor & illius. Subit animum imago.

QVI SÆVA LEON. VINX. INTER SE, &c.] qui pelles sæuorum leonum binas colligarat, quibus & se, & equum texerat, hoc est se, quà homo, quà equus operuerat.

432. CODICE QVI MISSO, QVAM VIX, &c.] Phæocomes arrepto caudice (veteres scribebant, *codex*) trunco arboris tam vasto, vt illum duo boues loco mouere trahentes non possent, & in Phonoleniden iacto, caput eius comminuit.

434. FRACTA VOLVBILIT. CAP. LATISS.] latissimum, seu maximum, & volubile, seu rotundum caput fractum est ea plaga.

435. PARQ. OS PARQ. CAVAS NARES, &c.] Quã cerebrosus hic Lapitha? per os, nares, oculos, aures fluxit. Declarant cerebri huius abundantiam, & duæ comparationes luculentæ admodum. Sicut lac coagulatum (*cloſtrum* vocant) per fiscellam: aut liquor quispiam crassior per cribri foramina expressus manat. Æneid. 11. *Oranti, & multa precanti Congeminat vulnus, calido rigat ora cerebro*. Et lib. 8. *Atque ora cruenta cerebro Sternit humi moriens*. Silius l. 9. *Concreta cruento Per nares cerebro sanies fluit*. De Astyanacte Hectoris filiolo, à Græcis victoribus apud Troiam è turri præcipitato Seneca Troadib.

Soluta ceruix, silicis incussu caput
Ruptum, cerebro penitus expresso iacet
Deforme corpus.

439. AST EGO DVM PARAT HIC ARM. &c.] dum Phæocomes Phonoleniden iacentem spoliare aggreditur. Iterum, vt suprà etiam, sua facinora commemorat Nestor, ne otiosus tantùm spectator huic tragœdiæ interfuisse videatur.

440. SCIT TVVS H. GENIT.] Ad Achillem apostrophe, cuius patrem Peleum facti sui testem laudat.

442. RAM. PRIOR ILLA BIFVRCVM GESS.] Chthonius gerebat stipitem bifidum.

443. IACVL. M. VVLN. F. SIGNA VIDES] Vulnera, & cicatrices aduersæ potissimùm argumento sunt, aliquem pugnasse. Quare ad fidem dictorum Nestor pectus aperit, cicatricem exhibet. Idem faciet Vlysses lib. sequenti in iudicio armorum.

445. TVNC EGO DEBVER. CAP. AD PERGAMA MITTI, &c.] περιαυτολογία senis. Magnificè de iuuentute sua prædicat. Talem se eo tempore fuisse, qualis bello Troiano Græcis sua virtute prodesse multum ad vrbem occupandam, & Hectorem fortissimum, si non vincere, certè remorari potuisset. Huiuscemodi gloriatio etiam Euandri senis est 8. Aeneid.

O mihi præteritos referat si Iuppiter annos,
(Qualis eram, cùm primam aciem Præneste sub ipsa
Straui, scutorumq; incendi victor aceruos:
Et regem hac Herilum dextra sub tartara misi:
Nascenti cui tres animas Feronia mater,
Horrendum dictu, dederat.

448. NVNC ME MEA DEFICIT ÆTAS] deficiunt me vires, quia parum ætatis exigendæ mihi restat.

449. GEMINI PYRETI] propter duplicem formam gemini, humanam & equinam.

450. QVADRVPEDANTIS OICLI] quadrupedis. Equos & *quadrupedes*, & *quadrupedantes* absolutè nominat. Virgil.

451. CORNVM SINE CVSPIDE] vt *fraxinus* pro hasta, ita *cornus*. Sequuntur duo, Erigdupus & Nesseus, quorum ille vecte in pectore percussus, hic venabulo in inguine fixus vitam reliquit.

455. NEC TV CREDID. T. CECINISS. F. &c.] Ampyci filius Mopsus, non tantùm vaticinabatur, pugnabat etiam, & iaculo Oditen peremit.

458. AD MENT. LINQ. LING. AD GVTT. FIXA] Mirabile genus vulneris, quod apud Homerum quoque legitur, vnde poëtæ heroici tantam cædium varietatem didicerunt, quod te iam tertiùm admoneo.

461. VVLNERA NON MEMINI, NVM. NOM. &c.] Ne lectori fastidio sit nimia varietas, & appareat fingi modos tam multos necis, artificiosè in his quinque ait se oblitum quo pacto quisque vita spoliatus sit.

462. ÆMATHII ALESI, &c.] Thessali, nam & *Aemathia* dicta est Thessalia. Hunc Latreus occiderat, de quo pluribus agit. Inprimis toto corpore, & membris omnibus erat prægrandis. Aetas ei virilis: ea est enim inter iuuentutem & senectutem, senectuti tamen propior; vnde etiam cani spargere incipiebant tempora. Vires quales iuuenum, qui à iuuando nomen tenent.

466. QVI CLYPEO, GLADIOQ. &c.] Triplex armorum genus fuit Latreo. *Sarissa* Macedonum propria, vt *gesa* Gallorum, *pila* Romanorum. Obserua ἔκτασιν in syllaba secunda, *Macedoniaq;*.

467. CERTVMQ. EQVITAVIT IN ORBEM] in orbem semper æqualem. Lib. 7. *Dum certum flectit in orbem Quadrupedis cursum, spumantiaq; ora coercet.*

469. VERBAQ. TOT FVDIT V. ANIM. IN AVRAS] Lucret. lib. 4. *Tu fac ne ventis verba profundam*. Multa verba insolentiæ & contemptus plena profudit Latreus, Cæneum, vt etiamnum fæminam irridens ac despiciens, & Cænin, non Cæneum appellans, vt Remulus Troianos 9. Æneid. *Phrygias* non *Phryges*. Sed ille ad timiditatem illorum, Latreus ad huius pristinum sexum respicit. quod clarum est ex verbis mox sequentibus.

471. NEC TE NATAL. ORIGO COMMON.] nata es enim à principio fæmina non vir.

472. QVO PRÆMIA FACTO, QVAQ. VIRI, &c.] Cur non meministi quo facto, & qua mercede non vir reuera, sed emeritus vir euaseris? Vide argumentum fabulæ de Cænide, suprà.

474. COLVMQ. & CAPE CVM CALATHIS, &c.] mulierum labores exerce, vt mulier; nubis viris bella relinque. Ad Homeri locum 5. Iliad. allusit, vbi Iupiter Veneri conquerenti se à Diomede, dum Æneam suum tuetur, vulneratam esse, suadet amores colere, bellis se non immiscere. Theano matronam Troianam introducit Paralip. lib. 1. Q. Smyrnæus, quæ ciues suas pugnæ auidas, & pro patria Græcis concurrere gestientes, oratione prudenti à proposito dehortatur. Inter alia igitur:

Πᾶσι δ' ἄρ' ἀνθρώποισιν ὁμὸν γένος, ἀλλ' ἐπὶ ἔργα
Στρωφῶντ' ἄλλος ἐπ' ἄλλα. πέλει δ' ἄρα κεῖνο φέριστον
Ἔργον, ὅ τι φρεσὶν ᾗσιν ἐπιστάμενος πονέηται.
Τούνεκα δηιοτῆτος ἀποσχόμεναι κελαδεινῆς,
Ἱστὸν ἐπεντύνεσθε ἑῶν ἔντοσθε μελάθρων:
Ἀνδράσι δ' ἡμετέροισι περὶ πτολέμοιο μελήσει,
Ἐλπωρὴ δ' ἀγαθοῖο τάχ' ἔσσεται.

Eadem quidem generis origo est vniuersis hominibus: sed circa munia

Alius

Alius alia versatur: illudq́; potissimum est
Opus, quod mente sua cognitum quis exercet.
Ideirco clamosa desistentes pugna,
Telam in vestris ædibus instaurate;
Viri autem nostri belli curam gerent,
Et spes felicis status mox aderit.

Hypermnestra Lino epist. 14.

Fæmina sum, & virgo, natura mitis, & annis,
Non faciunt molles ad fera tela manus.
Quid mihi cum ferro, quid bellica tela puellæ?
Aptior est digitis lana colusq́; meis.

Qualia verò corpora militia requirat, vide Pet. Victor. lib. 8. cap. 7. Variar. Lect.

476. IACTANTI TALIA] vacuas in auras fundenti, vt suprà dixit. incassum vociferanti, effutienti talia.

477. EXTENT. CVRSV M. LAT. ERVIT H.] latus hasta penetrauit, quod in procursu extenderat.

478. QVA VIR EQVO COMMISSVS ERAT] qua parte coibant duæ naturæ.

A 479. NVDAQ. PHYLLÆI IVVEN. &c.] Cænei, à Phyllo Thessaliæ oppido, vbi natus. *Nuda ora*, caput galea non munitum.

480. NON SECVS HÆC RESIL. QVAM, &c.] grando tectum, aut lapillus tympanum videbatur percussisse; ita à corpore vulneris impatiente resiliebat hasta.

482. LATERIQ. RECOND. DVRO, &c.] non plus comminus quàm eminus: nec plus gladio, quàm hasta profecit.

484. MEDIO IVGVLA BER. ENSE] quandoquidem punctim te occidere nequeo, quia cuspis nimiùm hebet, occidam te cæsim. Voluit autem ei caput amputare: sed ensis in collo diffractus est cum sonitu, quasi eum in marmor vibrasset.

486. LONGAQVE AMPLECTITVR ILIA DEXTRA] Corpore & membris maximum dixit suprà: meritò igitur et longam dexteram tribuit, qua strinxit Cæneum. Videtur itaque sinistra percussisse.

Pars sexta.

VT satis illæsos miranti præbuit artus, X.
Nunc age, ait Cæneus, nostro tua corpora ferro
Tentemus; capulóque tenus demisit in armos
Ensem fatiferum, cæcámque in viscera mouit
Versauitque manum, vulnúsque in vulnere fecit.
Ecce ruunt vasto trepidi clamore bimembres,
Teláque in hunc omnes vnum mittúntque ferúntque.
Tela retusa cadunt; manet imperfossus ab omni,
Inque cruentatus Cæneus Elateius ictu.
Fecerat attonitos noua res. Heu dedecus ingens,
Monychus exclamat, populus superamur ab vno,
Vixque viro: quanquam ille vir est: nos segnibus actis
Quod fuit ille, sumus: quid membra immania prosunt?
Quid geminæ vires? & quid fortissima rerum
In nobis duplex natura animalia iunxit?
Nec nos matre dea, nec nos Ixione natos
Esse reor; qui tantus erat, Iunonis vt altæ
Spem caperet: nos semimari superamur ab hoste.
Saxa, trabésque super, totósque inuoluite montes:
Viuacémque animam missis elidite syluis.
Sylua premat fauces: & erit pro vulnere pondus.
Dixit: & insani deiectam viribus Austri
Fortè trabem nactus, validum coniecit in hostem;
Exemplúmque fuit, paruóque in tempore nudus
Arboris Othrys erat, nec habebat Pelion vmbras.
Obrutus immani cumulo sub pondere Cæneus
Æstuat arboreo, coniectáque robora duris
Fert humeris. sed enim plusquam super ora capútque
Creuit onus, nec habet quas ducat spiritus auras;

Deficit interdum: modò se super aëra frustra
Tollere conatur, iactásque euoluere syluas.
Interdúmque mouet veluti cùm cernimus (ecce)
Ardua si terræ quatiatur motibus Ide.
Exitus in dubio est. alij sub inania corpus
Tartara detrusum syluarum mole ferebant:
Abnuit Ampycides, medióque ex aggere fuluis
Vidit auem pennis liquidas exire sub auras,
Quæ mihi tunc primum fuerat conspecta volucris.
Hanc vbi lustrantem leni sua castra volatu
Mopsus, & ingenti circùm clangore sonantem
Aspexit, paritérque animo est, oculísque secutus:
O salue, dixit, Lapithææ gloria gentis,
Maxime vir quondam, sed auis nunc vnica, Cæneu.
Credita res auctore suo est: dolor addidit iram,
Oppreßúmque ægrè tulimus tot ab hostibus vnum.
Nec priùs abstitimus ferro exercere dolorem,
Quàm data pars letho est, partem fuga nóxque remouit.

489. VT SATIS ILLÆS. MIR. PRÆB. ARTVS] *Satis*, quia & hastæ ipsius, & ensi. *Illæsos* pro illædeodos, participium pro gerundio, vt sæpissimè.

491. CAPVLOQ. TENVS DEMISIT IN ARMOS] Virgil 2. Æneid. *Lateri capulo tenus abdidit ensem.*

492. CÆCAMQ. IN VISCERA M. VERSAVITQ. MAN.] *Manumcæcam*, quia intra vulnus: fiebatque in vulnere vulnus ex eo, quod mouebat versabatque in vulnere gladium Cæneus.

494. ECCE RVVNT VASTO TREPIDI, &c.] Núc ad postremum quæsitum accedit; quatuor enim capita fuerunt illi de Cæneo ab Achille proposita, ad quæ responderet. Docebit igitur, à quo, & quomodo confectus sit.

495. TELA IN H. OMNES, &c.] tanquam in perniciosissimum hostem, qui cuiuis posset malum dare, ipse à nemine accipere, nisi fortè ab omnibus simul, ad eius cædem incumbentibus.

496. TELA RETVSA CADVNT, &c.] Frustra laboratur.

498. FECERAT ATTONIT. NOVA RES] quid dicerent, aut cogitarent in re tam portentosa, nesciebant. Neque enim ferreus, aut marmoreus Cæneus.

499. POPVLVS SVPERAM. AB VNO, VIXQ. VIRO] Obiurgatio, & cohortatio Monychi Centauri ad suos. Vnum ab vno superari, quamuis impari, non adeò mirum. At populum, hoc est multos, hoc mirum. *Vixq́, viro*, vestigia enim naturæ fœmineæ quædam remanserunt in Cæneo, & inprimis ἀνανδρία.

500. QVANQ. ILLE VIR EST, NOS SEGNIBVS ACT. &c.] Correctio. Enoianum carmen occurrebat Nasoni hoc loco: *Vos etenim iuuenes animos geritis muliebres, Illa virago viri.* Ergo quicquid sit de sexu, Cæneus virum se præbet.

501. QVID MEMBRA IMMANIA PROSVNT?] Nos Centauri habemus grandia membra, vires equi & hominis, & natura duplex in nobis duo fortissima

A animalia coniunxit. Fortis est equus. Homo fortis at non tam corpore, quàm ratione & consilio, quibus regit & moderatur & subigit vniuersa.

504. NEC NOS MATRE DEA, NEC NOS IXION. &c.] non reipsa matre dea, Iunone videlicet: sed eius simulacro, è nube composito, & Ixione, qui deam appellarat, nati sunt Centauri, vnde & *Nubigena* suprà. Ait igitur, degeneres, & origine sua indignos videri.

506. SEMIMARI SVPERAM. AB HOSTE] Suprà, *Vixq́, viro.*

507. SAXA TRABESQ. SVPER, &c.] Consilium. Obruatur & suffocetur, aggestis super eum saxis, trabibus, arboribus.

510. ET INSANI DEIECT. VIRIB. AVSTRI, &c.] vento furente Boreas iactans vires suas, lib. 6.

Apta mihi vis est: hac tristia nubila pello;
Hac freta concutio; nodosáq́, robora verto.

Lucretius, differens de violentia ventorum, lib. 1.

Interdum rapido percurrens turbine campos
B *Arboribus magnis sternit, montesq́, supremos*
Syluifragis vexat flabris.

512. PARVOQ. IN TEMP. NVD. ARB. OTHRVS, &c.] Breui spatio quidquid erat arborum in Othry & Pelio montibus, ad Cæneum opprimendum congesserunt. *Nudus arborũ* Hellenismus

514. SVB PONDERE CÆNEVS ÆST. ARBOREO, &c.] Æstuat, verumtamen ducere adhuc spiritum poterat.

516. SED ENIM POSTQ. SVPER ORA, &c.] Luctam eius cum morte exprimit.

520. VELVTI QVAM CERNIMVS, ECCE, &c.] Ide mons Phrygiæ, vicinus Troiæ, in conspectu erat Græcis ducibus. Quasi ergo digitum Nestor intendit, & motam à Cæneo tantam molem sibi superiniectam, Idę, terræ motu concussæ assimilat.

521. EXITVS IN DVBIO EST] Dubitant Lapithæ, quid eo factum sit. Sunt qui tantis ponderibus corpus eius ad inferos vsq; detrusum putent. Lib. 3. *Rumor in ambiguo est.*

524. AB-

524. ANNVIT AMPYCIDES] Mopsus vates, Ampyci filius.

MEDIOQ. EX AGGERE FVLVIS, &c.] ex medio illo cumulo conspexit Mopsus Cæneum in auem mutatum euolare.

526. QVÆ MIHI TVNC PRIM. FVERAT CONSPECTA] Genus ipsum auis tum primùm vidisse ait Nestor. Virg. 6. Æneid. in sexum pristinum à morte rediisse affirmat:

It comes & iuuenis quondam nunc fœmina Cæneus,
Rursus & in veterem fato reuoluta figuram.

527. HANC VBI LVSTRANTEM, &c.] Quem honorem Mopsus huic aui habuerit.

SVA CASTRA] tentoria, quæ fixerant Lapithæ, ad nuptias Pirithoi venientes.

531. SED AVIS NVNC VNICA CÆNEV] Non potest conjici ex his verbis, quænam auis facta fuerit de corpore Cænei. Si in aquilam concessisset, falsò vnica diceretur.

532. CREDITA RES AVCTORE SVO EST] fidem adhibuerunt Lapithæ, cùm haberet narratio auctorem fide dignum.

533. OPPRESSVMQ. ÆG. TVLIM. TOT AB HOST. VN.] Dedecus Centaurorum, & gloria Cænei. Victoria ista victo quàm victoribus gloriosior fuit.

534. FERRO EXERCERE DOLOR. &c.] ob dolorem ex indigna socij nece conceptum sæuire in Centauros, quorum partem occidimus, pars fuga sibi consuluit, reliquis nox interueniens saluti fuit.

535. QVAM DATA PARS LETHO EST] Non procul ab initio libri: *Letho proles Neptunia Cycnus Mille viros dederat.* *Lethum* à λήθη obliuione dictum volunt Varro & Festus, nec tamen aspirant, scribentes *letum*, non *lethum*. Priscianus deducit à *leo*, pro quo nunc *deleo*. Alij à *luo*, idcirco enim diphthongo *oe* scribunt. Notat Torrentius in Horat. Sunt etiam qui *letum* probent, à contrario sensu, seu *ἀντιφραστικῶς*, quasi minimè *lætum*. Quid enim morte tristius?

Tacitas à Nestore laudes Herculis Tlepolemus, eius ex Astioche filius iniquiùs fert. Excusat se primùm Nestor, quia hostis fuerit. Nihilominus eum obiter commendans, exponit, vt fratres sibi decem occiderit. Nouissimè vndecimum, Periclymenum, qui se Neptuni munere in varias figuras vertebat. Ad extremum tamen versus in aquilam, sagitta Herculis traiectus occubuit. Addit, etiam sic se Tlepolemi amicum constantem fore.

HÆc inter Lapithas, & semihomines Centauros XI.
Prælia Tlepolemus Pylio referente, dolorem
Præteriti Alcidæ tacito non pertulit ore:
Atque ait: Herculeæ mirum est obliuia laudis
Acta tibi, senior: certè mihi sæpe referre
Nubigenas domitos à se pater ipse solebat.
Tristis ad hæc Pylius, Quid me meminisse malorum
Cogis? & obductos annis rescindere luctus?
Inque tuum genitorem odium, offensásque fateri?
Ille quidem maiora fide quoque gessit, & orbem
Impleuit meritis, quod mallem posse negare.
Sed neque Deiphobum, nec Polydamanta, nec ipsum
Hectora laudamus. QVIS ENIM LAVDAVERIT HOSTEM?
Ille tuus genitor Messenia mœnia quondam
Strauit, & immeritas vrbes, Elinque, Pylúmque
Diruit, inque meos ferrum flammásque penates
Impulit: vtque alios taceam, quos ille peremit,
Bis sex Neleidæ fuimus, conspecta iuuentus,
Bis sex Herculeis ceciderunt, me minùs vno,
Viribus: atque alios vinci potuisse ferendum est:

Mira Periclymeni mors est; cui posse figuras
Sumere quas vellet, rursúsque reponere sumptas,
Neptunus dederat, Nelei sanguinis auctor.
Hic vbi nequicquam est formas variatus in omnes,
Vertitur in faciem volucris, quæ fulmina curuis
Ferre solet pedibus, diuûm gratissima regi.
*Viribus vsus auis, pennis, rostróque *redunco,* *reducto.
Hamatisque viri laniauerat vnguibus ora.
Tendit in hanc nimiùm certos Tirynthius arcus,
Atque inter nubes sublimia membra ferentem,
Pendentémque ferit, lateri quà iungitur ala.
Nec graue vulnus erat; sed rupti vulnere nerui
**Deficiunt, motúmque negant, viréśque volandi.* *Destituunt.
Decidit in terram non concipientibus auras
Infirmis pennis: & quæ leuis hæserat alæ
Corporis affixi pressa est grauitate sagitta:
Pérque latus summum iugulo est exacta sinistro.
Num videor debere tui præconia rebus
Herculis, ô Rhodiæ ductor pulcherrime classis?
Ne tamen vlteriùs, quàm fortia facta silendo
Vlciscar fratres, solida est mihi gratia tecum.
Hæc postquam dulci Neleius edidit ore,
A sermone senis repetito munere Bacchi
Surrexere toris; nox est data cætera somno.

536. ET SEMIHOMINES CENTAVROS] *semiferos* antea nominauit. Meministi illius: *Semiuirumque bouem, semibouemque virum*. Vnde dicti Lapithæ & Centauri, & quales horum formæ, Natalis lib.7. Mythol. cap.4.

537. PYLIO REFERENTE] Nestore, cuius patria *Pylos* in Peloponneso.

DOLORIS PRÆTERITI AICID. T. N. PERT. ORE] Non potuit dissimulare Tlepolemus quem ceperat dolorem ex Hercule omisso. Erumpit igitur, & exprobrat silentium illud Nestori.

539. HERCVLEÆ MIRVM E. OBLIVIA LAVD. &c.] Cùm de victis & profligatis Centauris commemoraueris, non fuit tacendus pater meus Hercules, cuius & in hoc genere virtus enituit, quando ad aprum Erymanthium cædendum proficiscens, à Pholo hospitio est acceptus. Natal. lib.7. cap.1.

542. TRISTIS AD HÆC PYLIVS] notatus enim fuerat à Tlepolemo quasi inuidiæ alicuius: & erant narranda, quæ sibi luctum creauerant.

QVID ME MEMINISSE MALOR. COGIS, &c.] Quæ tu audire vis, cum dolore meo, & malis meis coniuncta sunt: ideò à me tacita mirari non debes.

543. OBDVCT. ANNIS RESTRING. LVCTVS] 2. Æneid. *Infandum regina iubes renouare dolorem*. Longinquitas temporis dolori quasi callum obducit, & luctum diuturnitas minuit, ac tandem obliterat. *Restringere* pro aperire & patefacere vsurpauit Lucretius. *restringere viam*, vt in Coniectan. monet Gifan. quia *restringere* sæpe est id quod constringebatur soluere. Apuleius: *Iumentum restrinxit, abireque liberum stabulo siuit*. Quibusdam tamen in libris hic est, *rescindere luctus*, vt & apud Lucret. non malè.

544. INQ. T. GENIT. ODIVM, OFFENS. FAT.] offensas, seu iniurias, quibus de me malè est meritus, & ob quas iustum aduersus illum concepi odium.

545. ILLE QVIDEM MAIORA FIDE Q. GES. &c.] Confiteri cogor, (quod, vt inimicus, inficiari mallem) patrem tuum patrasse stupenda, & toto orbe impressa reliquisse virtutis ac fortitudinis suæ vestigia. De *Laboribus Herculis* dictum satis lib.9. De ijs multa Epigrammata extant Antholog. lib.4.

547. SED NEQ. DEIPHOB. NEC POLYDAM. &c.] Hostem laudare non est in more positum: quare nos Græci non laudamus Deiphobum, Polydamantem, Hectorem ipsum, alioqui bellicosissimum, quia Troiani, & hostes nostri. Sed Hercules parens tuus fuit hostis meus & meorum. Quocirca dandum mihi vitio non est, si non laudem. In *Polydamante* prima syllaba fit *σκτικος*. Apud Homer. semper Πουλυδάμας, Ionicè. Sic legendum apud Persium Sat.1. *Ne mihi Pulidamas, & Troiades Labeonem*, &c. Propert. eleg.1. lib.3. *Et Pulidamanta sine armis*.

548. QVIS ENIM LAVDAVERIT HOSTEM?] Videndum, an hoc pronuntiatum sit verum. Nemo laudat hostem. C. Mutium quidem adolescentem Romanum, qui caput suum stricto ense cùm peteret, & in scriba errauerat, deinde dexteram accenso ibidem ad sacrificium foculo, quasi pœnam erroris exigens iniecerat, admirabundus Porsena He-

Hetruscorum rex honorificè liberum dimisit. Liuius lib. 2.

549. ILIS T. GENIT. MESSEN. MOEN. Q. STRAVIT, &c.] Assumptionem syllogismi probat exemplis hostilitatis ipsios. Nominat tres vrbes Peloponnesi, quas sine caussa vastauit. Docet item, quantam calamitatem domui suæ separatim ferro & flamma intulerit.

552. QVOS ILLE PEREMIT] Pylios ciues non paucos vita exturbauit.

553. BIS SEX NELEIDÆ FVIM.] Duodecim fratres fuimus, ab vno patre Neleo.

CONSPECTA IVVENTVS] Cur non dixit, *spectata iuuentus*? Volebat *conspicua*; quod cùm repugnantibus syllabis nequiret, iuit ad vicinum *conspecta*.

554. BIS SEX HERCVL. CECID. ME MIN., &c.] vndecim interfecit; euasi ego solus de tanto numero.

556. MIRA PERICLYMENI MORS EST] Locus attentionis. Figurarum, quas induebat, varietate videbatur mortem effugere debuisse.

558. NELEI SANGVINIS AVCTOR] caput & principium familiæ Nelei Neptunus, à quo procreatus Neleus.

559. FORMAS VARIAT. IN OMNES] in multas. Alioqui in eas quoque omnes, quæ his libris describuntur; quod absurdum est.

560. VOLVCRIS, QVÆ FVLM. CVRVIS F. SOL. PED. &c.] Periphrasis aquilæ. *Iouis ales* Virgil 1. Æneid. Pindaro hymno 2. Olymp. Διὸς ὄρνις θεῖος, *diuina Iouis auis*. Plinij verba sunt libr. 10. cap. 3. *Negant vnquam solam hanc alitem fulmine exanimatam. Ideo armigeram Iouis consuetudo iudicauit.*

562. VIRIBVS VSVS AVIS, PENNIS, &c.] Frater meus pro viribus in Herculem vsus est alis aquilæ, in quam migrauerat, rostro & vnguibus, quibus illum verberauit, & faciem eius inuolans lacerauit.

A ROSTROQ. REDVNCO] pro, adunco, necessitate metri, vt lib. proximè antecedente, *necres dubitare remittis*, pro, permittis; compositum pro composito. Lib. 6. *Resecuta est Pallada dictis*, pro, prosecuta. Stat. 3. Thebaid. *Haud aliter saltu deuertitur orbus Pastor*, pro, reuertitur.

563. HAMATIS VNGVIBVS] in speciem hami recuruis.

564. TENDIT IN H. NIM. CERTOS, &c.] in sublimi volantem sagitta tetigit, quam ruptis eo vulnere neruis super eam decidens, altiùs suo pondere sibi adegit, vt iuxta iugulum, parte sinistra cuspis exiret.

571. NVM VIDEOR DEBERE TVI PRÆCON. &c.] Concludit ex præcedentibus, nullam se laudem debere Herculi, à quo tam hostiliter sit habitus, ipsúmque Tlepolemum sumit arbitrum.

574. O RHODIÆ DVCT. PVLCHERR. CLASSIS] Nouem naues Rhodo adduxisse scribit Homerus
B 2. Iliad. Accommodatius fortè fuisset *ductor fortissime*. In pulchris non memini legere Tlepolemum.

575. NE TAMEN VLTER. Q. FORT. &c.] Vltio fratrum meorum non procedet vltra silentium factorum patris tui. Tecum mihi vera & firma erit amicitia.

577. HÆC POSTQ. DVLCI NEL. EDIDIT ORE] Vide suprà: *O facunde senex, aui prudentia nostri.*

578. A SERMONE SENIS REPETIT. MVNE. BACCHI, &c.] finito sermone senis, munera lætitiamque dei repetiuerunt, & antequam surgerent, cubitumque discederent, inter se schlafftrunck propinarũt. Consuesse veteres cœnam potu terminare, & poculum illud *boni genij, bonæ fortunæ, boni dæmonis* appellare, ex Athenæo & alijs animaduertit Delrius Commentario in Thyesten Senecæ. Vide item Petrum Victorium libru 1. cap. 1. Variarum Lectionum.

Neptunus cædem filij Cycni nondum concoquens, Apollinem in Achillem concitat. Ille circumfusus nebula, Paridi Achillem demonstrat; ad necem inferendam hortatur: arcum eius in illum dirigit. Cadit heros ab imbelli & eneruato homine. Texit ei poëta elogium. Arma præter Aiacem Telamonium, & Vlyssem petere audet nemo. Agamemno arbitrium litis subterfugiens, ad duces reijcit.

AT deus æquoreas qui cuspide temperat vndas, XII.
In volucrem nati corpus cycneida versum
Mente dolet patria: sæuúmque perosus Achillem,
Exercet memores, plusquam ciuiliter, iras.
Iámque ferè tracto duo per quinquennia bello,
Talibus intonsum compellat Smynthea dictis:
O mihi de fratris longè carissime natis,
Irrita qui mecum posuisti mœnia Troiæ,

Ecquid, ubi Asiacas casuras aspicis arces,
Ingemis? aut ecquid tot defendentia muros
Millia caesa doles? ecquid (ne persequar omnes)
Hectoris umbra subit circum sua Pergama tracti?
Cum tamen ille ferox, bellóque cruentior ipso
Viuit adhuc, operis nostri populator Achilles.
Det mihi se, faxo, triplici quid cuspide possim,
Sentiat: at quoniam concurrere comminus hosti
Non datur, occulta necopinum perde sagitta.
Annuit, atque animo pariter patruique suóque
Delius indulgens, nebula uelatus, in agmen
Peruenit Iliacum; mediáque in caede uirorum
Rara per ignotos spargentem cernit Achiuos
Tela Parin; fassúsque deum, Quid spicula perdis
Sanguine plebis? ait. si qua est tibi cura tuorum,
Vertere in Aeaciden, caesósque ulciscere fratres.
Dixit: & ostendens sternentem Troica ferro
Corpora Peliden, arcúmque obuertit in illum,
Certáque lethifera direxit spicula dextra.
Quo Priamus gaudere senex post Hectora posset,
Hoc fuit. ille igitur tantorum uictor Achille,
Victus es à timido Graiae raptore maritae.
At si foemineo fuerat tibi Marte cadendum
Thermodontiaca malles cecidisse bipenni.
Iam timor ille Phrygum, decus & tutela Pelasgi
Nominis Aeacides, caput insuperabile bello
Arserat: armarat deus idem, idémque cremarat.
Iam cinis est, & de tam magno restat Achille
Nescio quid, paruam quod non bene compleat urnam.
At uiuit, totum quae gloria compleat orbem.
Haec illi mensura uiro respondet: & haec est
Par tibi Pelide: nec inania tartara sentit.
Ipse etiam, ut cuius fuerat cognoscere posses,
Bella mouet clypeus; déque armis arma feruntur.
Non ea Tydides, non audet Oileus Aiax,
Non minor Atrides, non bello maior, & aeuo
Poscere, non alij. soli Telamone creato,
Laertiadaeque fuit tantae fiducia laudis.
A se Tantalides onus inuidiámque remouit;
Argolicósque duces medijs considere castris
Iussit, & arbitrium litis traiecit in omnes.

580. AEQVOR. QVI CVSPID. TEMP. VNDAS] Periphrasis Neptuni. Cuspidis nomine intellige tridentem, quod est eius sceptrum.

581. IN VOLVCREM CYCNEIDA VERSVM] in cygnum. Adiectiuum voluisset, & dicere *cygnicam*. Fecit igitur patronymicum.

582. MENTE DOLET PATRIA] vt debuit pater, A pro paterno officio.

SAEVVMQ. PER OSVS ACHILLEM] Hic enim fuit eius interfector. Redi ad superiora.

583. EXERCET MEM. PLVSQ. CIVILIT. IRAS] *memores iras* expone quomodo 1. Aeneid. *Saeua memorem Iunonis ob iram.* Vide Symb. *Plusquam ciuiliter*, plusquam aequitas postularet. Lege quae à Casaubono

bono in Sueton. disputantur de voce *ciuilitas*. *Ciuile* dicitur, inquit Muret. Comment. in de Legib. & senatusconsult. quod iuri consentaneum est. Sic *possessio ciuilis*, quæ iure nititur. *Inciuile* contrà iniquum, & alienum à iure.

584. TRACTO OVO PER QVINQVENN. BELLO] Vlysses libr. sequenti in oratione sua τὸ *tracto bello* exponit:

Post acies primas vrbis se mœnibus hostes
Continuere diu, nec aperti copia Martis
Vlla fuit, decimo demum pugnauimus anno.

Quare & Virgil. in 2. meritò dixit: *Tot iam voluentibus annis.*

585. INTONSVM SMYNTHEA] à muribus hoc cognomentum Apollini est inditum. Rem explicat Beroald. Annotat. in varios cap. 12. tomo 1. Criticor. & multa super hoc in Commentar. Raphaël Regius.

586. O MIHI DE F. LONGE CARISS. NATIS] Beneuolentiam captat. Multos genuit filios Neptuni frater Iupiter, quorum nullus Neptuno Apolline carior. Quid caussæ? quia semper iuuenis, & pulcher: quia vates, seu fatidicus: quia musicus: quia medicus: quia optimus sagittarius.

587. IRRITA QVI MECVM P. MOEN. TROIÆ] Vide libr. 11. *Irrita*, quoniam à Græcis euertenda. προγνωστικῶς dictum.

588. ECQVID, VBI ASIACAS CASVR. &c.] Gradatim ad petitionem suam descendit. An non te miseret Troiæ, quæ est florentis columen Asiæ, cùm eam breui diruendam contemplaris? Sed vitiosè & contra numeros lectum esse *Asiacas* in Diatriba monet Accursius Mariangelus, reponitque bas, *iam iam casuras*, ex M.SS. & editionib. opt.

589. ECQVID, TOT DEFEND. MVROS MIL. &c.] Apollinem præcipuè Troianorum cladibus dolere fas est, vt eorum singularem tutorem ac patronum. Si Dareti credimus, ex Troianis vsque ad captam vrbem ceciderunt DCLXXVI. millia.

591. CIRCVM SVA PERGAMA TRACTI?] 1. Æneid. de Achille: *Ter circum Iliacos raptauerat Hectora muros.* Pentadius in Epitaphio:

Hunc ferus Aeacides circum sua mœnia traxit,
Quæ manibus texerat antè suis, &c.

592. CVM TAMEN ILLE FEROX, &c.] Indignantis ac stomachantis verba. Interim superest, & triumphat ille cruentus Achilles. De bello lib. 1. *Sanguineaq; manu crepitantia concutit arma.*

593. OPERIS NOSTRI POPVLATOR] In odium adducit eum. Qui quod nos construximus, ipse destruet. Non est hoc factum viuo Achille. Tamen quia Hectorem occidit, quo fata Troiana nitebantur, totius excidij Troiani caussa fuisse putandus est. Pentadius in Epitaphio ipsum loquentem faciens:

Ille (Hector) *Mnœtiada subijt me vindice pœnas:*
Pergama tua ferro procubuere meo.

594. DET MIHI SE, FAXO, &c.] ingrediatur mare, nauiget, experietur me vindicem. sentiet tridentem meum. Ich wil in empfangen.

595. CONCVRRERE COMMIN. HOSTI NON DAT.] non licet mihi, marino numini in terra versari & pugnare.

596. OCCVLTA SAGITTA] quam à te missam nesciat, & nil tale verentem.

597. ANIMO PARITER PATRVIQ. SVOQVE IN-
A DVLG. &c.] fræna laxans iræ in Achillem vtriusque nomine: suo, quia Hectorem Troianum occiderat, & Troianis, clientibus suis vehementer nocuerat: Neptuni, quia patruus, & fratrem suum patruelem Cycnum peremerat.

598. NEBVLA VELATVS] caua nube tectus, ne agnosceretur, aut cerneretur: non enim facilè dij patiuntur se videri ab hominibus. De Apolline ode 2. lib. 1. Horat. *Nube candentes humeros amictus.*

599. PER IGNOTOS ACHIVOS] quos ipse Paris non nouerat.

601. FASSVSQ. DEVM] Paridi se aperire debuit, alioqui non fuisset ei obsecutus.

602. SANGVINE PLEBIS] gregariorum militum cædibus quid nisi tela perdis?

SI QVA EST TIBI CVRA TVOR.] si doles tuos ab
B Achille interfectos.

603. CÆSOSQ. VLCISCERE FRATRES] nam præter Hectorem, & alios Priami filios occidit & Troilum natu minimum. *Puerum* nominat Virgil. 1. Æneid.

Parte alia fugiens amissis Troilus armis
Infelix puer, atq; impar congressus Achilli,
Fertur equis, curruq; hæret resupinus inani,
Lora tenens tamen. huic ceruixq; comæq; trahuntur
Per terram, & versa puluis inscribitur hasta.

604. DIXIT, ET OSTENO. STERNENO &c.] Nihil omittit Apollo, quod ad necem Achillis præstare ipse posset. Hortatur, ipsum ostendit, arcum in eum obuertit, sagittam volantem in corpus dirigit.

606. CERTAQVE LETIF. D. SPICVL. DEXTRA] Æneid. 6.

C *Phœbe graues Troiæ semper miserate labores;*
Dardana qui Paridis direxti tela manusq;
Corpus in Aeacidæ.

607. QVO PRIAM. GAVD. SEN. P. H. POSSET] Hector inprimis gaudere posset (si inferis nota fierent, quæ hîc geruntur) nece Achillis, tanquam interfectoris sui. Proximo gradu Priamus, qui filium tanto cum dolore & gemitu ab eo circum mœnia tractum de mœnibus aspexit.

608. ILLE IGITVR TANT. &C. VICT. ES A TIMIDO, &c.] Apostrophe ex antitheris cum commiseratione. Tantus bellator à timido, & imbelli, & mœcho tam indignè peremptus es. vir, inquam, à viro effœminato. Aruu maluisses vtique à fœmina Amazone, virilis animi, & strenua cædi. Apud Q. Smyrnæum Paralip. 3. ab ipsomet Apolline interficitur; quem ob id facinus obiurgat acriter. Timi-
D ditatem, ignauiam, mulierositatem in pulchro corpore Paridi Hector exprobrat 3. Iliad. his versibus:

Δύσπαρι, εἶδος ἄριστε, γυναιμανὲς, ἠπεροπευτὰ,
Αἴθ' ὄφελες τ' ἄγονος τ' ἔμεναι, ἄγαμός τ' ἀπολέσθαι
Καί κε τὸ βουλοίμην, καί κεν πολὺ κέρδιον ἦεν,
Ἢ οὕτω λώβην τ' ἔμεναι, καὶ ἐπόψιον ἄλλων.
Ἦ που καγχαλόωσι καρηκομόωντες Ἀχαιοὶ,
Φάντες ἀριστῆα πρόμον ἔμμεναι, οὕνεκα καλὸν
Εἶδος ἔπ'. ἀλλ' οὐκ ἔστι βίη φρεσὶν, οὐδέ τις ἀλκὴ, &c.

Vane Pari, & forma tantùm bone, qui muliebri
Victus amore iacet, deceptor, inutilis, excors,
Quàm cuperem aut nunquam venisse in lumina vitæ;
Aut natum subitò te descendisse sub vmbras?
Non tantum nostris venisset dedecus armis
Per te, cuius opus nunc tam deforme videntes

Irri-

Irrident Danai, iactantq́, ignominiosa
Voce cavillantes, forma praestare venusta,
Sed vera te degenerem virtutis egere;
Non animo vires, nullum esse in corpore robur.
Et cùm te talem ipse geras, aliq́, loquantur,
Ausum es undosum delecta classe per aequor
Ire, maritalem defedaturum honorem,
Turpiter ascendens aliena cubilia, & illam
Cuius forma tuum cepisset pectus, amatam
E Peloponnesso nostras adducere in oras. &c.

611.THERMODONT. BIPENNI] Secures, seu bipennes pro gladijs gerebant Amazones, Thermodontem Ioniae fluuium accolentes. σινάλιον, hoc est *Martium*, à Dionysio in περιηγήσει dictum scribit Eustathius, quòd illū μάχιμοι Ἀμαζόνες bellatrices Amazones biberent, seu ad illum habitarent. Ob id *Thermodontiaca turma* Statio Syluar. lib. 1. Amazonum tria genera profert L. Gelius noster Subsciuar. lib. 16. cap. 9. & 10.

612. IAM TIMOR ILLE PHRYGVM &c.] Timidū, raptorem, & hominem mollem appellat *Paridem*: cōtrà illustribus quatuor epitheris *Achillem* honorat. Libro sequenti *Graiorum murus*: Homero ἕρκος Ἀχαιῶν, πτολίπορθος, *vallum Graecorum, expugnator vrbium*. Pro quouis viro forti nomen eius ponitur. Aeneid. 9. de Turno: *Alius Latio iam partus Achilles*. Laudes fortissimi herois huius exsequitur apud Smyrnaeum libr. 4. facundissimus ille Nestor, io ludis à Thetide propositis.

614. ARMARAT DEVS IDEM, IDEMQVE CREMAR.] De Vulcano cape. Nam ille rogatu Thetidis Achilli arma est fabricatus: idem postea mortuum exussit. Respicit ad eius potestatem & regnum: est enim Ignipotens, seu deus ignis, & quod igois facit, Vulcanus facere dicitur τοπικῶς. 7. Aeneid. *Ac totu Vulcanum spargere tectis*.

615. ET OE T. MAG. REST. ACHILLE, NESCIO QVID, &c.] Totum hoc cum σχετλιασμῷ scriptum. Tam eximius dux, tam egregius bellator, timor Phrygum, &c. iam nihil est praeter modicum cinerem, ita vt vrnam non magnam vix compleat.

617. AT VIVIT. QVAE GLOR. COMPLEAT ORB.]

A Moerori, quem ex eius caede Graeci ceperunt, solatiū opponit immensam viri gloriam. Iisdem enim finibus quibus terrarum orbis terminabitur, nec vnquam definet. Cic. pro M. Marcello de laudibus & gloria C. Iulij Caesaris: *Vagabitur modò nomen tuum longè atque latè, sedem quidem stabilem, & domicilium non habebit*.

618. HAEC ILLI MENSVRA VIRO RESPONDET, &c.] Virtuti & meritis eius non alia par merces reperitur.

619. NEC INAN. TART. SENTIT] Seneca: *Nunquam stygias fertur ad vmbras Inclyta virtus*. Inania, quia nulla ibi corpora.

620. IPSE ETIAM, VT CVIVS FVER. &c.] Vel hinc intelligas quantus vir in armis fuerit Achilles, B quòd pro eius armis certatum est.

621. NON EA TYDIDES, NON AVDET OIL. &c.] Enumerat primarios duces aliquot, quorum nullus sibi poscere haec arma audebat, quòd omnes se parum dignos iudicarent: *Diomedes*, inquam, Tydei filius, *Aiax Oilei*, *Menelaus*, *Agamemnon*.

623. NON MINOR ATRIDES] *Menelaus*, fratre Agamemnone & annis & virtute bellica inferior. Hosce duos germanos inter se comparat Philostrat. in Heroicis.

624. SOLI TELAMONE CREATO, LAERTIADAEQVE, &c.] Soli Telamonius *Aiax*, & *Vlysses* Laërtae filius ausi sunt hanc laudem petere.

C 626. A SE TANTALIDES ONVS, INVIDIAMQ. &c.] Agamemno, quanquam exercitus totius caput, dux, & rector pro iure suo agere noluit, & iudicium hoc, vt plenum inuidiae ad alios duces reiecit. Q. Smyrnaeus lib. 5. & Homerus Odyss. 11. captiuis Troianis hoc arbitrium mandasse tradiderunt de consilio Nestoris. *Tantaliden* dicit, quòd à Tantalo genus traheret. Tantalus patrem habuit Iouem. Eius filius Pelops, Pelopis Atreus, Atrei Agamemno & Menelaus. Dictys Cretensis libr. 1. Troianae historiae patrem horum nominat *Plisthenem*, atque post immaturum eius obitum à fratre Atreo educatos, ab eodem Atridarum nomen inuenisse, quos alioqui *Plisthenidas* cognominari oportebat.

ELECTORVM
LIBER DECIMVSTERTIVS.

PRAEFATIO IN ORATIONES ADVERSARIAS.

Hic liber ob rerum aliquot illustrium, quae sub occasum Troiae, & post contigerunt, narrationem lectu peruicundus, à principio duas orationes aduersarias, easque petitorias, duorum ducum è Graecis fortissimorum, Aiacis Telamonij, & Vlyssis considerandas nobis proponit. Petunt autem arma Achillis, iam à Paride interfecti, quòd ambo praemio isthoc honorificentissimo ob labores suos, & res pro repub. strenuè prudenterque confectas & ipsi dignos se iudicarent, & à caeteris iudicari, alterque alteri praeferri, & ab Achille hoc argumento secundi haberi

haberivellent. Sunt orationes hæ magno cum artificio & accuratione compositæ, ac prorsus eloquentissimæ, & a viris doctissimis plurimùm commendatæ. Mea quidem sententia, cum sæpissimè aliàs, etiam per Tristium, & de Ponto libros, tum hoc loco maxime Ouidius societatis illius, quam alibi poëtæ cum oratore intercedere scripsit, documentum dedit: adeo vt, si astrictiores numeros his concionibus demas, & liberioribus temperes, summum quemdā oratorem differere existimare possis. Ediderunt tragœdias Pacuuius & Actius, quibus hanc disceptationem de armis Achilleis introduxerunt, hic suo Marte, ille ex Æschyli conuersam, τῶν ὅπλων κρίσιν puta, quæ hodie, vt aliæ eiusdem tragici Græci bene multæ, non extat; quomodo nec ipsæ duorum istorum Latinorum, de quibus loquimur: ex quibus Naso non pauca in hasce orationes suas aptè & industriè deriuauit, quod vel ex vtriusque fragmentis quibusdam æstimare possis. Q. Smyrnęus, poëta minime malus, ab initio l.5. suorum παραλειπομένων, siue ab Homero Derelictorum narrat, Thetidem Achillis arma in medio proposuisse, auferenda ducum optimè merito, qui filij corpus exanime tutatus esset, ne eo Græci potirentur: nempe clypeum, galeā, thoracem, ocreas, gladium, hastam: & quàm artificiosè ac pulchrè singula à Vulcano fabricata fuerint, clypeus inprimis, in qua narratione versus cōplusculos consumit, vt Homerus quoq; 18. Iliad. vbi rogatu Thetidis ea conficiuntur, præter hastam & gladium: nā de illis ibi nulla mentio. Noster neutrum præstitit: nisi quòd pauca de cælatura clypei Vlysses differit. Non, inquam, arma quæ & qualia fuissent priùs exposuit; nec deam illam tanquā agonothetriam, vt ita dicam, effinxit: sed duces ipsos Menelaum, Diomedem, Idomeneum, &c. huic controuersiæ disceptandæ indices, & ἀγωνοθέτας ac βραβευτὰς delegit, more Romano videlicet: quos Græcus, Nestoris consilio inuidiam declinare facit, ne alterum, qui caussa caderet, inimicum sibi parent: quam Nasoniani arbitri, solam iustitiam spectantes, & ex æquo ac bono decernentes, non verentur: licet veritus sit vnus Agamemno, qui quæstionem ab se reiectam istis mandauit. Quid ergo? Troianos captiuos huic iudicio exercēdo constituunt: qui cùm ambos controuersantes oderint, nihil ad gratiam sint facturi, & cōtra vtrumuis litem dederint, eum sibi, Græcis securis, infestum atq; hostem semper habituri. Cernis de dignitate istius iudicij ex conditione talium arbitrorum, hominum miserorū, & fortasse ignobilium quoq; multum detractum. Eustathius in Odyss. 11. tradit Agamemnonem, cùm esset in Vlyssem propensior, quæsiuisse de Troianis illis, vter illorum plus damni toto tempore belli ipsis dedisset. Qui cùm respondissent, Vlyssem, iudicatum illum digniorem. Quid tandem? Surgunt in medium. Prior caussam dixit Aiax, posterior Vlysses. Interpellar eum Aiax, respondet ille, & imperum retundit denuo. Apud nostrum vna est vtriusque, & continens oratio, & ambæ lōgè disertiores, efficaciores & grauiores quàm apud Græcum, quod lector eloquentiæ viarum non ignarus mihi facilè assentietur. Genus caussæ est iudiciale: siquidem de iusto & iniusto disceptatur. Constitutio, siue status coniecturalis. Non quia de facto non constet, & id per coniecturas indagādum sit: sed quia vtri arma illa cælestia potiùs debeantur, cùm euidens nondum sit, coniecturis, seu coniecturalibus argumentis cognoscere oporteat. Nunc ad explanationem versuū conuertamur, si te priùs illud monuerimus, hasce duas orationes, nisi antea perlecta Homeri Iliade, nec intelligi commodè, nec explanari posse. Quē tamen toties producere putidum foret. Extant hæ ambę ab Aristide Sophista cōpositę, & à Gul. Cantero Latinitate donatę. Sed nihil sunt ad Ouidium. Multa super his Georgius Sabinus in fabularum Metamorph. interpretationibus: qui Vlyssæam Commentariolo quoque & Paraphrasi illustrat, vt & Vitus Amerpachius. Lege insuper Præfat. Ioannis Passeratij in Iudicium armorum, vbi Poëta tum contra Fabium, tum contra caninam Senecę facundiam (sic enim ait) defenditur. Nihil his eleganrius, aut elaborātius ab Ouidio vnquam scriptum cum multis eruditorum rectè putat Steuechius.

SECTIO I.

1. *CONSEDERE duces, & vulgi stante corona*
Surgit ad hos clypei dominus septemplicis Aiax:
Vtque erat impatiens iræ, Sigeia toruo
Littora prospexit, classémque in littore vultu;
Intendénsque manus.

1. Con-

1. CONSEDERE DVCES, ET VVLGI STANTE CORONA] Iudices cogniturı sedebant, populus, seu pręsentes stabant. tametsi nobiliores quoque sedebant. Orator stans dicebat, & nonnunquam cùm sederet, surgebat. Patent ista ex Cicerone pro Milone. *Non enim corona consessus vester cinctus est, vt solebat*. Et pro Sex Roscio: *Credo ego vos, iudices, mirari, quid sit, quòd cum tot summi oratores, hominesq; nobilissimi sedeant, ego potissimùm surrexerim*, &c. Sic Demosthenes 1. Philipp. ἐπειδὴ δὲ περὶ ὧν πολλάκις εἰρήκασιν οὗτοι πρότερον, συμβαίνει καὶ νυνὶ σκοπεῖν, ἡγοῦμαι καὶ πρῶτος ἀναστὰς, εἰκότως ἂν συγγνώμης τυγχάνειν. *Postquam autem sic accidit, vt quibus de rebus isti prius sæpè dixerunt, de his nunc etiam sit deliberandum, arbitror me, tametsi primus surrexerim, iure tamen veniam impetraturum*. Budæus in Forensib. *Consedere curia* dici debet, & iudices numero plures ad caussas discepiandas coacti. Cic. in Verrem: *Vt primùm iudices consederunt*.

2. SVRGIT AD HOS] Frequens Homero, vt in concilio ducum, qui concionaturi, sententiámve dicturi sunt, in medium surgãt. Iliad. α΄ τοῖσι δὲ Νέστωρ ἡδυεπὴς ἀνόρουσε, λιγὺς Πυλίων ἀγορητής: *Iis autem Nestor suauiloquus surrexit, argutus Pyliorum orator*. Τοῖσι δ' ἀνιστάμενος μετέφη πόδας ὠκὺς Ἀχιλλεύς: *Inter hos autem surgens locutus est pedibus celer Achilles*.

CLYPEI DOMINVS SEPTEMPL. AIAX] ἑπταβόειον σάκος Homero 7. Iliad. vbi describitur.

> Αἴας δ' ἐγγύθεν ἦλθε, φέρων σάκος ἠΰτε πύργον,
> Χάλκεον ἑπταβόειον, ὅ οἱ Τυχίος κάμε τεύχων,
> Σκυτοτόμων ὄχ' ἄριστος, Ὕλῃ ἔνι οἰκία ναίων.
> Ὅς οἱ ἐποίησεν σάκος αἰόλον, ἑπταβόειον,
> Ταύρων ζατρεφέων, ἐπὶ δ' ὄγδοον ἤλασε χαλκόν.
> —— *Tum maximus Aiax*
> *Accedens propiùs, scutum hoc immane ferebat,*
> *Instar pinnifera turris, quod fecerat illi*
> *Arte bonus Tychius, quo non præstantior alter*
> *Scuta virûm, & forti clypeos obducere ferro.*
> *Ipse colens habitabat Hylen. Is maxima septem*
> *Terga boum clypeo inducens, variauerat arte*
> *Mirifica replicans septenis orbibus, acri*
> *Octauum ferro solidans, atque ære corusco.*

Infrà noster: *Frustra Telamone creatus Gestabat læua taurorum tergora septem*. 3. Artis: *Cui tegmen septem terga fuere boum*. At clypeus Capanei apud Stat. 4. Thebaid. quatuor buum corijs, & pręterea lamina ferrea constat:

> *Quattuor indomitis Capaneus erepta iuuencis*
> *Terga, superq; rigens iniecta mole ahena*
> *Versat onus.*

3. SIGEIA TORVO LITTORA PROSP.] Habitus futuræ orationis hoc gestu indicatur. Qualem enim orationem à toruo aspectu & furioso, nisi ira & affectibus turbidioribus plenam exspectabimus?

ORATIO AIACIS TELAMONII.

Oratio Aiacis pro armis obtinendis vehementior quàm disertior, iactantiæ, fastus, contemptus aduersarij plena, accommodatè nimirum eius moribus, & ingenio feruido ac militari.

> *—— AGIMVS, prô Iuppiter, inquit,*
> *Ante rates caussam, & mecum confertur Vlysses?*
> *At non Hectoreis dubitauit cedere flammis,*
> *Quas ego sustinui, quas hac à classe fugaui.*
> *Tutius est igitur fictis contendere verbis,*
> *Quàm pugnare manu: sed nec mihi dicere promptum,*
> *Nec facere est isti: quantúmque ego Marte feroci,*
> *Inque acie valeo, tantum valet iste loquendo.*
> *Nec memoranda tamen vobis mea facta, Pelasgi,*
> *Esse reor (vidistis enim) sua narret Vlysses,*
> *Quæ sine teste gerit, quorum nox conscia sola est.*
> *Præmia magna peti fateor: sed demit honorem*
> *Æmulus Aiaci non est tenuisse superbum,*
> *Sit licet hoc ingens, quidquid sperauit Vlysses.*
> *Ipse tulit pretium iam nunc certaminis huius:*
> *Quod cùm victus erit, mecum certasse feretur.*

5. AGIMVS, PRO IVP. ANTE RATES CAVSS.] Exordium abruptum, & ἀπροοίμιον: neque enim vel beneuolentiam, vel attentionem, vel docilitatem habet, qui sunt eius loci, de quorum singulis præcipiunt magistri rhetorici. Non quòd ista per totam orationem custodienda non sint: sed quia

q[illegible] præcipuè necessaria, per quæ in animum iudicis, vt procedere vltrà possimus, admittimur. Ita Quintilian. lib. 4. cap. 1. Sed aptum est huiusmodi principium sine principio affectui, iræ, inquam, dolori, indignationi: & artis est, loco & tempore artem negligere, dum decorum modò seruetur, vt hîc, dum oratio tota ad ingenium hominis militaris, dicendi parum periti, simplicis, factorumque suorum ostentatoris accommodatur. *Ante rates*, inquit. Signatè, quasi alibi si ageretur, minùs doliturus sit. Nam ibi potissimùm eripi cuipiam sua præmia, vbi ea meruerit, & vbi persolui debuerant, sine dubio mordet acriùs. Naues autem ipse ab incendio defendit, vt sequitur. Meminit huius loci Fabius lib. 5. cap. 10. de Argumentis: *Ad qualitatem quoque frequenter pertinet*, inquit, *locus. Neque enim idem vbique aut licet, aut decorum est. Quin etiam in qua quidque ciuitate quæratur, interest. Moribus enim, & legibus distant. Ad commendationem quoque & inuidiam valet. Nam & Aiax apud Ouidium: Ante rates*, inquit, *agimus caussam, & mecum confertur Vlysses?*

6. Et mecvm confertvr Vlysses?] Cum magna indignatione & contemptu dictum. *Vlysses*: Pari indignatione Vlysses in responsione: *Et se mihi comparat Aiax?* Nonius in *componere* ex Accio in armorum iudicio: *Quid est cur componere ausis mihi te, aut me tibi?* Ægrè fert talem aduersarium, vt se prorsus indignum. Comparat eundem cum Achille Libanius in Progymnasm.

7. At non Hector. dvb. ced. flammis] Hector incendium Græcorum nauibus inferri iubet Iliad. 15. in fine. Pro nauibus fortissimè propugnat Aiax. Meminit huius incendii cum Hectoris laude Virgil. 2. Æneid.

Heu mihi, qualis erat: quantum mutatus ab illo
Hectore, qui redit exuuias indutus Achillis?
Vel Danaûm Phrygios iaculatus puppibus ignes?

8. Qvas ego svstinvi, &c.] περιαυτολογίαν dicunt, cùm quis de rebus suis arrogantiùs prædicat. Laudare autem se interdum quis citra vitium quãdo possit, peculiari libello Plutarchus docuit.

9. Tvtivs e. igit. f. contend. v. &c.] Vlyssem toto sermone vt ignauum, dædalum verborum, & ignobilem vilipendit, & sibi ob triplicem caussam, vt strenuiori, vt nobili, immò etiam vt patrueli Achillis, arma deberi contendit. Sensus est, quantũ interest inter pugnam cõmissam verbis, & pugnatã manibus, tãtum ego Vlyssi antecedo. Ego non didici versare linguam; nec ille gladiũ. Et facinora mea nota sunt vobis: illius ignota, quia nulla, nisi si quę noctu gessit, vt quando Troianorũ castra cũ Diomede explorauit; vt cùm dormientes Thraces, qui cum rege Thraciæ Rheso Troianis suppetias venerant, ab illo occisos, duodecim numero, ipse pedibus abstrahebat, quò ad regem perferrare possent, quem etiam interemerunt. Res tota narratur Iliad. κ. Virgil. 1. Æneid. *Nec procul hinc niueis Rhesi tentoria velis Agnoscit lacrymans*, &c. Iam ergo vides cur dicat Aiax: *Quæ sine teste gerit, quorum nox conscia sola est.*

Sed nec m. dicere prompt. nec fac. est isti] *Dicere* hîc nõ tam est oratorem agere, quàm locutuleium: nec tam eloquentiam Vlyssi, quàm loquentiam tribuit. Aiebat enim, *fictis contendere verbis*: & versu tertio, *tantum valet iste loquendo.*

11. Qvantvmq. ego marte feroci, &c.] 12. Æneid. *Quantum ipse feroci Virtute exsuperas, tanto*, &c. Imbellibus relinquit facundiam; sibi retinet & vindicat virilitatem & virtutem. Hercules libr. 9. *Melior mihi dextera linguâ est: Dummodo pugnando superem, tu vince loquendo*. Et de Drance Virg. 11. Æneid. *Et lingua melior, sed frigida bello Dextera.*

16. Præmia magna petit fat.] *Magna* ab artifice, quippe deo, Vulcano scilicet: *magna* à decore, & artificio suo: *magna* à domino, & gestatore suo. Quid enim Achille maius? *magna* denique ab effectu, vt quæ ipsis tectum & munitum redderent ἄβλαπτον, tutum ab omni vulnere.

Sed demit hon. æmvl. Aiaci, &c.] Aduersarius talis, tam imbellis mihi, viro tam bellicoso & inclyto dedecori est potiùs, quàm honori. Explanatur magis sequentibus. Sicut enim honorem auget, & illustrius est, certare cum magno, & aliqua claritate prædito: ita plenum infamiæ congredi cum obscuro & inglorio. En quomodo abiicit Vlyssem.

19. Ipse tvlit pretivm iam nvnc certaminis hvivs] vnum ex altero consequitur. Si parit ignominiam nominato & insigni certare cum ignobili & abiecto: ergo huic contrà, cum se longè maiori decertanti gloriam pariet. Talis autem est Vlysses mecum collatus.

Atqve ego si virtus in me dubitabilis esset,
Nobilitate potens essem, Telamone creatus:
Mœnia qui fortis Troiana sub Hercule cepit,
Littoráque intrauit Pagasæa Colcha carina.
Æacus huic pater est, qui iura silentibus illic
Reddit, vbi Æolidem saxum graue Sisyphon vrget.
Æacon agnoscit summus, prolemque fatetur
Iuppiter esse suam: sic à Ioue tertius Aiax.
Nec tamen hæc series in caussam, prosit, Achiui,
Si mihi cum magno non est communis Achille.
Frater erat. fraterna peto. quid sanguine cretus
Sisyphio, furtisque & fraude simillimus illi,
Inseris Æacidis aliena nomina gentis?

An quòd in arma prior, nullóque sub indice veni,
Arma neganda mihi? potiórque videbitur illis,
Vltima qui cepit, detrectauitque furore
Militiam ficto: donec sollertior alter
Et sibi inutilior, timidi commenta retexit
Naupliades animi, vitatáque traxit ad arma?
Optima nunc sumat, qui sumere noluit vlla,
Nos inhonorati, & donis patruelibus orbi,
Obtulimus quia nos ad prima pericula, simus?

22. NOBILITATE POTENS ESSEM] Hactenus à virtute sua militari argumentum duxit, & præ se vilipendit Vlyssem: nunc à nobilitate, cuius rationem ducendam putat, etiamsi virtus tantum non adsit. Non ausus est dicere, si nulla esset, propterea dixit *dubitabilis*. Certum est enim, plus tribuendum virtuti soli quàm generi: quia maius bonum virtus, vtpote animi, quàm nobilitas, vtpote externum. Quòd si cætera paria fuerint, nemo dubitat nobiles præferẽdos esse nõ nobilibus. Triplex genus nobilitatis ponit Nazianzenus orat. in Maximum: *Primum supernè originem traxit, quo omnes pariter atque nobiles sumus: quippe ad imaginem Dei creati. Alterum à carne proficiscitur: quo quidem haud scio an quisquam nobilis dici possit, cùm id totum corruptione conficiatur. Tertium à virtute, vel vitio agnoscitur: cuius vel vberiùs, vel exiliùs participes efficimur, prout, opinor, diuinam imaginem vel conseruamus, vel deformamus, ac deprauamus.*

TELAMON. C. MOEN. QVI F. TROIAN. &c.] De Troia ab Hercule priùs expugnata, & Telamone patre Aiacis, expugnationis illius socio, & præmio illi ab Hercule donato, nempe Hesione Priami sorore, Laomedontis filia, dictum est libr antecedente.

24 LITTORA Q. INTRAVIT PAG. COLCH. CAR.] Vnus de Argonautis fuit. lib. 7. *Iamq; fretum Minya Pagasæa puppe secabant.* Thessaliç mons, seu promontorium *Pagasa*, παρὰ τὸ πεπηγέναι, quoniam ibidem prima nauis Argo fabricata & compacta sit.

25 ÆACVS HVIC PAT. QVI IVRA SILENT.] Æaci aui sui nobilitatem probat à duobus; *ab officio*, quòd nimirũ iudex apud inferos; *à natalibus*, quòd filius Iouis. Eiusdem, & Æacidarum generis claritudinem docet Isocrates in Euagora, his verbis:
C *Nam in confesso est, oriundos à Ioue semideorum esse nobilissimos. Inter hos ipsos autem nemo est, qui in Æacidis principatum deferat. In alijs enim familijs alios præstantiores, alios deteriores inueniemus: hi verò suis temporibus omnes omnium fuere celeberrimi. Æacus enim, qui & Iouis filius, & generis Teucridarum habetur auctor, tantum excelluit, vt, siccitate premẽte Græciam, multisq; mortalibus extinctis, cùm iam nihil ad calamitatis magnitudinem posset accedere, magistratus vrbium supplices eum adierint: existimantes, se per eius nobilitatem & pietatem celerrimè vrgentium malorum à dijs remedium impetraturos. Is igitur dum vixit, inter homines maxima gloria semper fuit; & post obitum Plutoni & Proserpinæ maximis honoribus praditus assidere perhibetur.* Numerat deinde eius duos filios, *Telamonem* & *Peleum*, quibus adde tertium *Phocum*; sed ex alia vxore susceptum; quem Peleus cùm interfecisset, à patre in exilium actus,
A ad Ceycem regem Trachinis se applicuit, libr. 11. Sunt autem poëtis inferorum iudices tres, omnes Iouis filij, de quibus Natalis lib. 3. Mytholog. cap. 7. 8. 9.

SILENTIBVS] Virgil. lib. 6.

Quæsitor Minos vrnam mouet; ille silentum
Conciliumq; vocat, vitasq; & crimina discit.

Ibid. *Loca nocte silentia latè* nominat sedes illas inferas.

26. VBI ÆOLID. SAX. GRAVE SISYPH. VRG.] Aculeus est: poterat enim alium nominare, vt Ixionem, aut Tantalum, aut Tityum, qui illic pœnis exercentur, vt per eum reliquos, & per eos infera loca intelligeremus. Sed signatè, καὶ μνημονικῶς, *vbi Æolid.* &c. vt Vlyssem pungeret, & despicabilem faceret. Siquidem fama fuit, matrem Vlyssis Anticleam, cùm ad Laërtem patrem eius duceretur,
B à Sisypho latrone, Isthmum obsidente, constupratam, Vlyssem genuisse. Testatur Seruius ad 6. Æneid. Testes alios adducit Micyll. apud Regium. Caussæ variæ, cur id supplicium expendat apud inferos, enumerantur à Natal. lib. 6. cap 17.

28 SIC AB IOVE TERTIVS AIAX.] Ioue exclusο tertius. Primus igitur ab Ioue *Æacus*, secundus *Telamon*, tertius *Aiax*. Ita Iouis pronepos Aiax, Telamon nepos. Æquè Iouis *pronepotem* se esse astruebit responsurus Vlysses.

30. SI MIHI SC. M. NON S. COMMVN. ACHIL.] Descendit ad tertium argumentum. Sibi hanc nobilitatem esse communem cum Achille, prognato videlicet eodem stemmate. Hinc effici vult, arma sibi tribuenda, non solùm vt virtute præstanti præ timido, vt nobilissimo præ ignobili: sed etiam vt cognatione arctissima coniuncto (quam statim subdit) præ alieno.

31. FRATER FRAT, FRATERNA PETO] patruelis, nam vtriusque parentes, huius Telamon, illius Peleus, fratres germani. Sic eos vocant Iureconsulti. Inueni & simpliciter *fratres* appellatos, sine adiuncto Ex veteri Tragœd. Cornificius ad Heren. lib. 2. profert verba Aiacis, eandem sententiam continentia, nisi quòd etiam fato hæc sibi arma arrogat. Sic enim ait:

Aperte fati dictio, si intelligas,
Iubet. patris si studeamus Pergamo,
Tali dari arma, qualis qui gessit fuit.
Quæ ego profiteor esse iusta: nam me æquum est frui
Fraternis armis, mihiq; adiudicarier,
Vel quòd propinquus; vel quòd virtute æmulus.

Sic autem legit *fati* pro *fatur* Bernard. Martini, locos aliquot ex hac oratione cum fragmentis Attianis & Pacuuianis comparans, & reijciens quod

Lamb.

Lamb. somniat de oraculo, significato per vocem mox sequentem *dictio*. tametsi poëta ipsum oraculum *fati* nomine vocare potuit. Variar.lection. lib.4 cap.15.

QVID SANG.CRET.SISYPHIO] Suprà latenter, nunc manifestè infame genus aduersario obiicit. Citantur & hi versus ex Æschyli *Armorum iudicio*:

Α᾽λλ᾽ Ἀντικλείας ἆσσον ἦλθε Σίσυφος,
Τῆς σῆς λέγω τοι μητρὸς, ἥ σ᾽ ἐγείνατο.

Quibus, vti cernis, similiter ei prosapia parum honesta in memoriam redigitur.

32. FVRTISQVE ET FRAVDE SIMILLIM. ILLI] Præter genus duo alia probra. *Furti* nomine opinor intelligendam surreptionem Palladij. quod, clàm & furtim Troiam ingressi, de templo arcis sustulerunt ipse & Diomedes: erat enim fatale Troianis. De qua re Sinon in 2. Æneid.

——— Impius ex quo
Tydides sed enim, scelerumq; inuentor Vlysses,
Fatale aggressi sacrato auellere templo
Palladium, cæsis summæ custodibus arcis,
Corripuere sacram effigiem, manibusq; cruentis
Virgineas ausi diuæ contingere vittas.

Eundem videas per Iliad. frequenter vt *vafrum*, *versutum*, *simulatorem*, ac *dissimulatorem* induci. Hinc Prouerbium, *Vlysseum commentum*. Eunapius Sardianus, *ὁ δὲ καταδὺς εἰς πᾶσαν ὀδυσσείαν, καὶ πολύπλοκον μηχανὴν*, *in varias Vlysseas artes, ac multiplices confusas machinas sese ingerens, & veluti immersans.* Alciphron in Epistol. *ἐβουλευσάμην ἂν ὀδύσσειον βούλευμα*, *excogitaui igitur Vlysseum inuentum*, aut *consilium*. Citat Iun. in Adag Cent.1. Adag.14.

33 INSERIS ÆACID. A. NOM. GENT.] Ego arma ista vt legitimus successor, & hęres peto. Tu eadem petens, pro hærede te geris: & cùm alienus sis, Æacidarum familiæ te imprudenter conaris inserere. Metaphora ab insitione surculorum.

34. AN QVOD IN ARMA PRIOR, &c.] Per contrarium, & ab absurdo. Ideóne minùs arma hæc obtinebo, quia te prior ad Troiam obtinendam veni? immò hoc magis. Reuertitur ad primum caput orationis, seu ad primum locum probationis, ad virtutem, in qua præ se Vlyssem floccipendit.

NVLLOQVE SVB INDICE] nullo me indicante, meam fraudem detegente, vt tuam Palamedes detexit.

36. VLTIM. QVI CEP. DETRECTAT. FVRORE FIL.] Quomodo, cùm nauigandum esset Troiam, quia Penelopes vxoris, & filij Telemachi amore nimio tenebatur, amentiam finxerit, iunctisque

A duobus diuersæ naturæ animalibus terram aratro proscíderit, salemque seminarit, & in astu suo à Palamede deprehensus, atque cum alijs heroibus nauigare compulsus sit, Seruius ad a. Æneid. vbi de Palamede agitur. Profert in 3. Offic. Cicero versiculos, procul dubio ex veteri Tragico, atque adeò ex *Armorum iudicio* vel *Attij*, vel *Pacuuij* de simulata Vlyssis insania, & à Palamede comperta, quibus institit Ouidius, hos quatuor:

Cuius ipse princeps iurisiurandi fuit.
Quod omnes sciunt, solus neglexit fidem,
Furere assimulauit, ne coiret institit.
Quòd ni Palamedis perspicax prudentia
Istius percepset malitiosam audaciam,
Fidei sacratæ ius perpetuò falleret.

Diuersitas, vt notauit Bernardus Martini, hæc est, B quòd apud Tragicum scelus violatæ fidei, & sacramenti contempta religio: apud nostrum animi mollities & φιλοψυχία obijcitur. Esse autem emétitum hunc sermonem de insania simulata Vlyssis, & astu Palamedis comperta, asserit Philostratus. Sua sponte enim in Aulidem venisse, & iam tum præclari oratoris nomen apud Græcos habuisse, ac pro viro sapiente habitum. *Detrectare militiam*, dixit Cæsar 3. Gallic. & Liuius lib 36. Idem, *detrectare pugnam* Tacit. *detrectare certamen*. Cic. 3. Offic. *subterfugere militiam*.

38. ET SIBI SI INVTILIOR] irritauit enim in se Vlyssem ea sollertia sua, eumque postea sibi offensum semper habuit, cuius dolo etiam interijt, ab eo proditionis insimulatos. Tangit Virgil. 2. *Quem* C *falsa sub proditione Pelasgi Demisere neci.* Vide Seruium & Symb. nostras.

TIMIDI COMMENTA ANIMI, &c.] nisi enim bellum timuisset, non illam rationem euadendi homo vafer excogitasset. *Naupliades* Palamedes, quia Nauplij filius, *Nauplius* autem Eubœæ rex.

39. VITATAQ. TRAX. AD ARMA] In Tragico veteri, vt vidisti, perfidia, & iurisiurandi violata religio; his autem duobus versibus infractio animi, & imbellia Vlyssi exprobratur. Cùm ergo eadem vtrobique res dicatur, non tamen ad idem, seu eodem fine dicitur, & ex vno facto aliud atque aliud elicitur.

40. OPTIMA N. SVM. QVI. SVM. NOL. VLLA] Instat vehementiùs. Et est enthymema à contrarijs, per ironiam tractatum. Optima arma capere, & nolle induere, contraria sunt. Vlysses fugit arma simpliciter: ergo optimis dignus non est: ego dignus, vt patruelis, & vt qui periculis me prior obiecerim.

ATQVE vtinam, aut verus furor ille, aut creditus esset,
Nec comes hic Phrygias vnquam venisset ad arces
Hortator scelerum, non te, Pœantia proles,
Expositum Lemnos nostro cum crimine haberet:
Qui nunc (vt memorant) syluestribus abditus antris,
Saxa moues gemitu, Laërtiadæque precaris,
Quæ meruit: quæ (si dij sunt) non vana precaris.
Et nunc ille eadem nobis iuratus in arma,
Heu, pars vna ducum, quo successore sagittæ
Herculis vtuntur, fractus morbóque faméque,

Velatúrque, alitúrque auibus; volucrésque petendo
Debita Troianis exercet spicula fatis.
Ille tamen viuit, quia non comitatur Vlyssem.
Vellet & infælix Palamedes esse relictus:
Viueret, aut certè lethum sine crimine haberet.
Quem, malè conuicti nimiùm memor iste furoris,
Prodere rem Danaûm finxit, fictúmque probauit
Crimen, & ostendit, quod iam, præfoderat aurum.
Ergo aut exilio vires subduxit Achiuis,
Aut nece: sic pugnat, sic est metuendus Vlysses.

43. VTIN. AVT VAR. FVROR ILLE, &c.] Hucusque contempsit Vlyssem, quem nunc in odium rapit, amplificandis Philoctetæ miseriis, in Lemno insula, & cruciatibus, quorum auctorem ipsum videri vult.

44. PHRYGIAS AD ARCES] Virgil. 2. Æneid. *Tyrias qui verteret arces.*

45. HORTATOR SCELERVM] 2. Æneid. *Scelerumq; inuentor Vlysses.* Cic. pro Cluent. *Princeps & architectus sceleris.*

NON TE PAEANT. PROL. EXPOS. LEMNOS, &c.] ἀποστροφὴ ad Philocteten filium Pæantis, cui Hercules in monte Oeta moriens, quoniam ei pyram succenderat, sagittas cum arcu, gratiam referens, donauit. Responderat Græcis oraculum, absque sagittis illis Troiam capi non posse. Cùm igitur Græci Philocteten secum ducerent, vna sagitta in eius pedem incidit. Natum subitò vlcus, ob venenatum hydræ sanguinem, quo tinctæ erant, tam tetri & tam intolerandi fœtoris, vt eum in Lemno insula exponerent. Hoc, vt apparet, consilio Vlyssis factum est: alioqui illi frustra commune crimen exprobraret. In insula illa, & in antro quodam Philoctetes per decennium ferme vixit in summis doloribus & eiulatibus. Ouid. 5. Trist eleg. 2.

Penè decem tota aluit Pæantius annis
Pestiferum tumido vulnus ab angue datum.

Et Cic. 2. de Finib. *Et iam decimum annum in spelunca iacet.* De quo Tragœdiam scripsit Actius, è qua isti versus à Cicerone 2. Tuscul. vt in eius persona, depromuntur, duobus velut procemij loco præmissis:

Cùm è viperino morsu venæ viscerum
Veneno imbutæ tetros cruciatus cierent.

Itaque exclamat, auxilium expetens, & mori cupiens:

Heu quis salsis fluctibus mandet
Me ex sublimi vertice saxi?
Iam iam absumor: conficit animam
Vis vulneris, vlceris æstus.

Extat & Sophoclis tragœdia *Philoctetes.* De eodem in Heroibus Philostratus, & Q. Smyrnæus lib. 9. Paralipom.

48. SAXA MOVES GEMITV] Cicero 2. de Finib. *Quamobrem turpe putandum est, non dico dolere (nam id quidem est interdum necesse) sed saxum illud Lemnium clamore Philocteteo funestare:*

Quod eiulatu, questu, gemitu, fremitibus
Personando multùm, flebiles voces refert.

49. (SI DII SVNT) NON VANA PRECABERE] Ita loquuntur interdum poëtæ: *Si dij sunt; si qua pios respectant numina,* &c. non quòd dubitent deos esse, A & curare pios: sed habet oratio hanc vim: Quàm verè dij sunt, quàm verè pios respiciunt, tam hoc, aut illud fiet, &c. conditionali particula posita pro causali, vt in aliis coniunctionibus fieri amat. Sed hoc loco ἀθεϊσμὸς propemodum personæ Aiacis conuenit. Et alioqui *impius miles* apud Maronem eclog. 1. Protagoras, auctor Cicero 1. de nat. deor. dubitabat num essent dii: Diagoras, & Diodorus Cyrenensis omnino tollebant.

52. FRACT. MORB. FAMEQ. &c.] Vt in odium & inuidiam magis rapiat aduersarium, Philoctetæ calamitatem, & diuturnam in Lemno moram ei vt auctori adscribit & improperat.

53. VELATVRQ.] Apertè huic scripturæ fauet Actius apud Cicer. in epist. ad Volumn.

——— *Ingemiscimus,*
Quòd hæc pennigero, non armigero in corpore
Exerceantur tela, abiecta gloria.

B Et 1. de Finib. ex eodem Actio ipse Cicero ait, Philoctetam pennatum contextu corpori tegumenta fecisse. Pannosum tamen, & ῥακώδη videtur eum facere Sophocles, cùm Neoptolemum inducit in ipso antri aditu pannos inuenientem, sanie aspersos, vt in sole apricantes. Certè aucupio sagittarum victitasse illum, dum in Lemno ageret, innuit etiam Tragicus:

——— Γαστρὶ μὲν τὰ σύμφορα
Τόξον τόδ᾽ ἐξηύρισκε τὰς ὑποπτέρους
Βάλλον πελείας.

Hæc Bernard. Martini, qui scripturam hanc pro *venatur* se excogitasse putat, cùm sit plurimorum exemplarium.

VOLVCRESQ. PETENDO, &c.] Cicero 5. de Finib. *Philocteta cùm cruciaretur non ferendis doloribus,* C *propagabat tamen vitam aucupio sagittarum. Configebat tardus volucres, stans volantes.*

54. DEBITA TROIAN. FATIS] Quænam, & quot fata ista fuerint, vide Ciofan. Vnum certè sagittæ Herculis, de quibus lib. 9. *Regnaq; visuras iterum Troiana sagittas.* Has cum ipso domino Troiam perduxit Vlysses, vt dicetur longè infrà.

55. VIVIT, QVIA NON COMIT. VLYSS. &c.] aculeatè. Quasi dicat, si nobiscum Troiam venisset, etiam illũ fraude aliqua interfici, vt Palamedem, curasset. Ac proinde, quamquam ærumnosus, tamen quia vitam seruauit, quam amittere extrema est miseria, fælicior Palamede fuit, & est etiam.

57. AVT CERTE LETH. S. CRIM. HAB. &c.] nunc vt proditor lapidibus est obrutus. Historiam paulò antè è Seruio recitabamus. De nece & caussa necis eius diuersa sentiunt Dictys lib. 2. Dares in historia belli

belli Troiani. Ouidius adhæret Virgilio 2.Æneid. Quomodo sub persona Palamedis Euripides Atheniensibus cędem Socratis exprobraoerit, Laërtius docet. Quomodo se agricolæ sui amanti videndum obtulerit, Philostratus in Protesilao.

61. ERGO AVT EXIL. VIRES, &c.] Dum Philoctetem cum sagittis illis, nobis salutaribus, hostibus Troianis exitio futuris in Lemno vt exulem A relinquit, & Palamedem præclarè de exércitu meritum, & ducem magnanimum occidi curat, nobis vires ademit, nos infirmauit.

62. SIC PVGNAT, SIC EST METVENDVS VLYSSES] Ironia, immò sarcasmus. Hæc sunt eius facinora militaria, hi terrores: inhumanitas, ingratus animus, insidiæ, fraudes, machinationes improbæ.

QVi licet eloquio fidum quoque Nestora vincat,
Haud tamen efficiet desertum vt Nestora crimen
Esse rear nullum: qui cùm imploraret Vlyssem,
Vulnere tardus equi, fessúsque senilibus annis,
Proditus à socio est. non hæc mihi crimina fingi
Scit bene Tydides; qui nomine sæpe vocatum
Corripuit, trepidóque fugam exprobrauit amico.
ASPICIVNT OCVLIS SVPERI MORTALIA IVSTIS.
En eget auxilio, qui non tulit: vtque reliquit,
Sic linquendus erat. legem sibi dixerat ipse.
Conclamat socios: adsum, videóque trementem,
Pallentémque metu, & trepidantem morte futura.
Opposui molem clypei; texique iacentem;
Seruauique animam (minimum est hoc laudis) inertem.
Si perstas certare, locum redeamus ad illum:
Redde hostes, vulnúsque tuum, solitúmque timorem,
Post clypeúmque late: & mecum contende sub illo.
At postquam eripui, cui standi vulnera vires
Non dederant, nullo tardatus vulnere fugit.
Hector adest, secúmque deos in prælia ducit,
Quáque ruit, non tu tantùm terreris, Vlysse,
Sed fortes etiam: tantum trahit ille timoris.
Hunc ego sanguineæ successu cædis ouantem
Eminus ingenti resupinum pondere fudi.
Hunc ego poscentem, cum quo concurreret, vnus
Sustinui; fortémque meam vouistis Achiui:
Et vestræ valuere preces. si quæritis huius
Fortunam pugnæ, non sum superatus ab illo.

63 LICET ELOQ. FIO. Q. NESTORA VINCAT] Eloquentiam quamdam Vlyssi quoque tribuit Homerus Iliad. 3. vbi Antenor eum cum Menelao confert, Nestori tamen nusquam præfert, cui Achilles libr. superiore: *O facunde senex, aui prudentia nostri.* Smyrnæus l. 4. ait, Vlyssem, Agamemnonem, Græcos omnes eloquentiæ primas Nestori cessisse.

64. DESERT. VT NEST. C. ESSE REAR N.] Mirè deformat aduersarium, eius imbellem animum, & inertiam memorans & exaggerans per exempla. 8. Iliad. Nestor fulmina Iouis perterrefactus, ob equum alterum à Paride vulneratum fugere cùm nequiret, fuisset ab Hectore trucidatus. Ibi Diomedes frustra Vlyssem ad auxilium optimo seni ferendum inclamauit, solúsque illum aduersus He- B ctorem tueri coactus est. Hoc pro crimine proditionis habet Aiax.

70. ASPIC. OCVL. SVP. MORTAL. IVST.] Suprà ambigebat an essent dij. Dij cuique quod meretur rependunt: & diuinitus fieri creditur, vt quod alteri feceris, id ab altero vicissim patiare. Deseruit Vlysses in summo discrimine bonum Nestorem, & ipse similiter interfecto ab se Soco, Troianis impetum in se dantibus tergò cessit, & suorum opem, à Soco vulneratus implorauit. Tum Aiacis à Menelao admoniti beneficium sensit, cui vitam suam debuit, ab eo protectus, & medijs hostium manibus ac telis ereptus.

73. VIDEOQVE TREMENTEM PALLENTEMQVE METV, &c.] Quàm nihili pendit hominem? quàm effæminatum facit? Certè tantopere in acie

tremere, pallere, metuere egregij militis non est. A

75 OPPOSVI MOLEM CLYPEI] Bene *molem*, si talis ac tantus fuit, qualem quantumq́ue Homerus describit, vt supra vidimus, septemplex.

76. MINIM. EST HOC LAVDIS] inertem animam seruasse non est laudabile viro forti.

77. LOCVM REDEAMVS AD ILLVM, &c.] Perstat in exprobratione timoris & pauoris illius, de quo ante.

80. CVI STANDI VVLN. VIR. N. ODOS R.] mirum dictu. Qui ob vulnus à Soco acceptum consistere nequibat, à me protectus, & periculo præsentissimo ereptus etiam fugere potuit.

82. HECTOR ADEST, SECVMQ. &c.] à vituperatione & despicientia Vlyssis ad suas laudes regreditur, non sine quodam artificio. Nam, vt ait Aristoteles, contraria sibi comparata, magis sese illustrant ac declarant. B

83. NON TVT ANT. TERRERIS, &c.] Hoc dicit, vt tantò maior sua fortitudo & magnanimitas perspiciatur, qui Hectori dijs secundis in prælium ruenti, etiam interritis Græcorum fugientibus, solus restiterit.

86. EMIN. INGENT. RESVP. P. FVGI] 7. Iliad. Hector & Aiax in se mutuò hastas contorquent, nec vulnerant. Deinde vterque lapidem iacit in alterum: sed Aiax multò grauiorem & maiorem, quo Hectorem ad terram dat. In illud saxum habes epigramma sanè scitum ab Agathia l. 1. Antholog. *μή μοι τὴν αἰάντειον*, &c. Imitatus est Virgil. lib. 12. in Turno, sed inanis eius conatus: quippe *Nec spatium euasit, totum nec pertulit ictum.* Vide Symbol. Apud Charisium lib. 4. est Aiax Vlyssi tria dedecora obijciens; Cum Hectore singulare certamen; seruatas ab incendio naues; constantiam denique in hostibus irruentibus resistendo. Sed *κὴ μυκτηρισμὸν*, & suspenso naso. Nam quod suum Vlyssi, quod Vlyssis, sibi tribuit:

Vidi te, Vlysses, saxo sternentem Hectora,
Vidi tegentem clypeo classem Doricam:
Ego tunc pudendam trepidus hortabar fugam.

Eadem tria latiùs persequitur Naso.

88. SORTEMQ. MEAM VOVIST. ACHIVI] Eodem lib. 7. Hector omnes duces Græcorum ad singulare certamen prouocat. Tum 9. fortissimi, Agaménon, Diomedes, duo Aiaces, Idomeneus, Meriones, Eurypylos, Thoas, Vlysses hortatu Nestoris sortem commiserunt. Exijt sors Aiacis Telamonij, factiq́ue sunt voti compotes Græci. Orauerant enim deos, vt vel Agamemnoni, vel Diomedi, vel huic Aiaci certamen hoc eueniret. Rursum, dum armatur, orant, eius impulsu, vt victoriam referat: propterea subiungit, *Et vestra valuere preces*, in vtrisque votis scilicet. Tum pugnant, vt suprà dictum est. Nocte autem interueniente ita discedunt, vt inter se muneribus donent; Hector Aiaci dat gladium, Aiax Hectori baltheum. Sed ea dona vtrique perniciosa extitere. Nam in gladium illum Aiax postea incubuit: & Hector eo baltheo ad currum alligatus, ab Achille circum vrbem tractus est. Sophocles in Aiace. Vide emblema CLXVII. Alciati, cuius lẽma, *ἐχθρῶν δῶρα ἄδωρα*, & in id Claud. Minoë.

ECCE ferunt Troes ferrúmque, ignémque, Iouémque
In Danaas classes; vbi tunc facundus Vlysses?
Nempe ego mille meo protexi pectore puppes,
Spem vestri reditus. date pro tot nauibus arma.
Quòd si vera licet mihi dicere, quæritur istis,
Quàm mihi, maior honos, coniunctáque gloria nostra est:
Atque Aiax armis, non Aiaci arma petuntur.
Conferat his Ithacus Rhesum, imbellémque Dolona,
Priamidénque Helenum rapta cum Pallade captum.
Luce nihil gestum, nihil est Diomede remoto.
Si semel ista datis meritis tam vilibus arma,
Diuidite, & pars sit maior Diomedis in illis.
Quò tamen hæc Ithaco? qui clàm, qui semper inermis
Rem gerit, & furtis incautum decipit hostem?
Ipse nitor galeæ claro radiantis ab auro
Insidias prodet, manifestabitque latentem.
Sed neque Dulichius sub Achillis cassidevertex
Pondera tanta feret, nec non onerosa, grauísque
Pelias hasta potest imbellibus esse lacertis.
Nec clypeus vasti cælatus imagine mundi
Conueniet timidæ, natæque ad furta sinistræ.
Debilitaturum quid te petis, improbe, munus?
Quod tibi si populi donauerit error Achiui,
Cur spolieris, erit: non, cur metuaris ab hoste.

Et

Et fuga, qua sola cunctos, timidissime, vincis,
Tarda futura tibi est gestamina tanta trahenti.
Adde, quòd iste tuus tam rarò prælia passus
Integer est clypeus: nostro, qui tela ferendo
Mille patet plagis, nouus est successor habendus.
Denique quid verbis opus est? spectemur agendo.
Arma viri fortis medios mittantur in hostes:
Inde iubete peti, & referentem armate relatis.

91. ECCE FER. TROES FERR. &c.] Ex 15. Iliad. A id quod exorsu orationis dixit, *At non Hectoreis*, &c. *Quas ego sustinui*, &c. verùm hic pluribus, & ἐμφατικώτερον. Addit enim ferrum, & Iouem, vt non contra homines modò, sed summum etiam deorum, Troianorumque fautorem valuisse Aiax videatur. Nec indecorum est, hominem iactabundum, sibique valdè placentem idem bis dicere. Ibi ait: *At non Hectoreis dubitauit cedere flammis*: hîc, *Vbi tunc facundus Vlysses?* Ac si dicat, qui vim suam omnem in lingua gestat. Ibi: *Quas hac à classe fugaui*, hîc: *Nempe ego mille meo protexi pectore puppes*. Admodum significanter, *meo pectore*, non, arcu, sagittis, hasta meis.

93. EGO MILL. MEO P. PECT. PVPPES] vel vnam protexisse opposiru pectoris & laterum suorum magnæ laudi dari poterat

94. SPEM V. REDIT.] Nonius ex Pacunio, an ex Actio? *In queis salutis spesq; summas sibi habet summa exerciti.* Vt spem reditus demeret suis, eosque audaciores redderet Indiam ingressus Alexander M. naues exussit.

DATE PRO TOT NAVIBVS ARMA] Ego dedi vobis tot naues, dum eas capitis mei periculo conseruaui, fecique vt domum renauigare possetis. Nunquid tanto merito nihil debetur? Arma saltem rependite, quamuis inferiora hoc tam insigni benefacto meo.

95. QVÆRIT. ISTIS, QVAM M. M. HONOS] Superbissimè. Non tam illa Aiaci, quàm Aiax illis futurus est honori. Pænè Achilli se anteponit.

98. CONFERAT HIS ITHACVS RHES. &c.] Ex collatione factorum pergit in contemptione. De Rheso & Dolone est 10. Iliad. De illo dixi suprà: de hoc 12. Æneid.

Qui quondam castra vt Danaûm speculator adiret,
Ausus Pelidæ pretium sibi poscere currus.
Illum Tydides alio pro talibus ausis
Affecit pretio, nec equis aspirat Achillis.

Vide Symb. nostras.

99. PRIAMID. HEL. RAP. CVM P. CAPT. &c.] De Palladio sublato suprà. Cum eo Helenum quoque abduxerunt, vt est apud Sophoclem in Philoctete, qui Græcis fata Troianorum enunriauit.

100. LVCE NIHIL GEST.] Suprà: *Quorum nox conscia sola est.*

NIHIL EST DIOMEDE REMOTO] vsque adeò nullius animi es. Ego autem claro die, & solus feci, quæ feci: istuc enim è contrario subaudimus.

101. MERITIS TAM VILIBVS] Vix patitur facinora illius tantilli fieri: cum suis quidem certè nullo modo comparanda putat.

A 102. DIVID. ET PARS SIT M. DIOMED.] Mirabilis contemptor & irrisor. Quæ sic extenuarat, vt pænè nihil existimanda diceret, adhuc magis Diomedi, quàm Vlyssi adscribenda autumat.

103. QVO TAMEN HÆC ITHACO? QVI CLAM, &c.] Nondum est satis. Affirmat etiam non fore vsui misero, nec posse hominem infirmis viribus tam ponderosa gestare. Non honori, sed oneri futura.

105. IPSE NITOR GALEÆ] Clypeum Achillis primum, deinde galeam, thoracem, ocreas, gladium, hastam luculentissimè describit à principio lib. 5. Q. Smyrnæus.

111. NATÆQ. AD FVRTA SINISTRÆ] Obserua illud *nata*, quo participio illum in furando excellere, esseque furem dexterrimum declarauit. Contrà, cùm quempiam in aliquo genere eximium de- B clarare volumus *ad id natum esse* dicimus. Valet ergo participium hoc in vtramque partem.

113. SI POPVLI DONAVER. ERROR ACHIVI] Hoc non quidem oratoriè: non enim nobis iudicum fidem suspectam esse significare debemus: attamen insolenti & superbo ingenio conuenienter.

114. CVR SPOLIER. &c. ET FVGA TARDA, &c.] Equidem non video quid ad extremum contemptum & exaggerationem timiditatis addi possit.

116. GESTAM. T. TRAHENTI] Tu infirmis viribus & debilis: illa grauia & ponderosa. Ita trahenda magis, quàm portanda tibi erunt; quod turpissimum est militiam profitenti. Salsè dictum.

118. TVVS INTEGER EST CLYPEVS I NO- C STRO, &c] Non illepidè. Si etiam quæratur, vter magis indigeat nouo clypeo, ego indigeo, qui tot locis perfossum habeo, non tu, cui vndiquaque saluus est. Lege duo epigrammata 1. Antholog. tit. 3 εἰς ἀναθήματα, vnum Leonidæ, alterum Antipatri, quibus Mars conqueritur, & iniquè fert, arma penitus integra & nitentia, & clypeos incruentos sibi suspensos. Erubescere se donaria huiuscemodi, quæ magis porticibus, siue atrijs, virorum conclauibus, seu nuptialibus thalamis exornandis, quàm templorum suorum parietibus decorandis sint idonea.

120. QVID VERB. OPVS EST? SPECT. AGENDO] Facta verbis potiora: & principiò dixit, *Sed nec mihi dicere promptum, Nec facere huic.* Duellum illi proponit. Apud Nonium Pacuuius: *Qui viget, vescatur armis, vt percipiat præmium.* Apparet fuisse finem & epilogum orationis Aiacis: Nasonem autem Pacuuij mentem fusiùs tribus versibus explicuisse.

123. *FINIERAT Telamone satus, vulgique secutum*
Vltima murmur erat: donec Laertius heros
125. *Astitit, atque oculos paulùm tellure moratos*
Sustulit ad proceres, exspectatóque resoluit
Ora sono: neque abest facundis gratia dictis.

123. VVLGIQ. SECVT. VLT. MVRMVR] *Admurmurare* est murmure quodam dicta approbare. Cicero in Maniliana: *Idq; admurmurante senatu, neque me inuito factum.* Ad Q. F. epist. 1. *Clodium accusaui maliis & secundis admurmurationibus cuncti senatus.*

124. DONEC LAERT. HER. ASTITIT] donec Vlysses, quemadmodum dicturus Aiax, illi responsurus in medium surrexit. Multò quàm Aiacis compositior habitus, statusque corporis dicturi Vlyssis, & gestus decentior. Hic totus sedatus & quietus; ille impatiens iræ, & quodammodo furens, vultu toruo ac minaci, & oculis ad naues conuersis, corpore inquieto, manu proiecta, voce clamosa: vt ex his omnibus orationem audacem, turbulentam, fastuosam fore diuines: qua, quod petiturus est, magis imperaturus, nec tam rogaturus, quàm extorsurus videatur. Sic autem stetisse Vlyssem, oculis in terram defixis, & immoto sceptro, cùm legatus Troiam cum Menelao venisset, antequam legationem exponeret, narrat Homerus 3. Iliad. vnde ista transtulit Ouid. Cognoscimus ergo futuram orationem bene meditatam, grauem, prudentem, & quæ virum honoratum, ac bene moratum planè ostentat. Pertinet idem aspectus humi defixus initio dicendi, cum silentio, ad pudorem illum liberalem, quem in 1. de Orat. Crassus mirificè commendat. Eum gestum Virgil. in Didone quoque responsura legationi Troianæ (quanquam id fœminæ quoque decorum fuit) effinxit: non enim toto illo tempore orationis suæ oculos humi defixos tenuisse fit credibile: *Tum breuiter Dido vultum demissa profatur.* Alia caussa in 3. Andromachæ apud Buthrotum, cùm respondens Æneæ interroganti: *Hectoris Andromache Pyrrhin' connubia seruas?* vultum deiecit, & demissa voce locuta est. Obseruat Casaubon. in Persij sat. 3. ibi: *Obstipo capite, & figentes lumine terram*, demissionem oculorum modestæ ac studiosæ iuuentutis signum esse. Sic namque à pædagogis instituebantur. Plutarchus. Τὰς παῖδας διάγουσιν οἱ παιδαγωγοὶ κεκυφότας ἐν ταῖς ὁδοῖς πορευομένους: adeò quidem, vt ne ad salutandos quidem obuios caput surrigere liceret. Lege reliqua. Corollarium addo. Fuisse Vlyssem statura breui, aduersus Lipsium probat Bernard. Martini Variar. l. 2. cap. 27. Ibidem, fuisse non quidem formosum, nec tamen adeò deformem, vt scommatis & iocis patuerit.

125. OCVL. PAVL. TELL. MORAT.] Hypsipyle Iasoni: *In opposita lumina fixus humo.* Lib. seq. de Sibylla: *At illa diu vultum tellure moratum Erexit.*

126. EXPECTAT. RESOLVT. ORA SONO] Sic libr. 11. *Sacer ora resoluit Tmolus ad os Phœbi.* Et 6. Fast. *Vesta faue, tibi nunc operata resoluimus ora.* Virgil. 4. Georg. *Et grauiter frendens, sic fatis ora resoluit.* De Germanici Cæsaris eloquentia disserens 2. de Pont. eleg. 5. totum hunc locum in se ipsomet est imitatus.

Dumq; silens astat, status est, vultusq; diserti,
Spemq; decens docta vocis amicus habet.
Mox vbi pulsa mora est, atque os caleste solutum,
Hoc superos iures more solere loqui.

Quintilianus lib. 11. cap. 3. quod est de Pronuntiatione moram dicentis ante exorsum orationis Vlyssis exẽplo ex 3. Iliad. commendat. Quem ipsum locum Nasonem intuitum diximus. Verba rhetoris acutissimi non grauabor attexere: *Etiam cùm ad iudicem nos conuerterimus, & consultus Prætor permiserit dicere, non protinus est erumpendum, sed danda breuis cogitationi mora. Mirè enim audituram dicturi cura delectat, & iudex se ipse componit. Hoc præcipit Homerus Vlyssæ exemplo, quem stetisse oculis in terram defixis, immotoq; sceptro, priusquam illam eloquentiæ procellam effunderet, dicit.*

127. NEQ. ABEST FACVND. GR. DICTIS] Non sufficit oratorem esse facundum; sed oportet etiam sessitare in labris eius *Suadam*, quam Græci πειθὼ dicunt, vt de Pericle scriptum reliquit in Bruto M. Tullius. Ea non caret suauitate & gratijs: quibuscum in animi recessus intimos illabitur.

ORATIO VLYSSIS.

Nihil hac oratione ῥητορικώτερον: ad quam pertinet, quod in Hypercrit. verissimè testatus est Iul. Scalig. *Armorum quoque iudicium*, inquit, *propter summum ac rarum artificium est admirabile*. Scripsit laudationem Vlyssis Libanius in Progymnasm. quam assumes. Refutat Aiacis rationes, & sibi iustissimè deberi arma Achillea compluribus, nec leuibus argumentis conuincit.

SI mea cum vestris valuissent vota, Pelasgi,
Non foret ambiguus tanti certaminis hæres;
Túque tuis armis, nos te poteremur, Achille.
Quem quoniam non æqua mihi vobísque negarunt
Fata (manúque simul veluti lacrymantia tersit
Lumina) quis magno meliùs succedat Achilli,
Quàm per quem magnus Danais successit Achilles?
Huic modò ne prosit, quod, vt est, hebes esse videtur:
Néve mihi noceat, quod vobis semper, Achiui,
Profuit ingenium, meáque hæc facundia, si qua est,
Quæ nunc pro domino, pro vobis sæpe locuta est,
Inuidia careat; BONA NEC SVA QVISQVE RECVSET.
NAM GENVS, ET PROAVOS, ET QVÆ NON FECIMVS IPSI,
VIX EA NOSTRA VOCO. sed enim quia rettulit Aiax
Esse Iouis pronepos, nostri quoque sanguinis auctor
Iuppiter est: totidémque gradus distamus ab illo.
Nam mihi Laërtes pater est, Arcesius illi,
Iuppiter huic: neque in his quisquam damnatus, & exul.
Est quoque per matrem Cyllenius addita nobis
Altera nobilitas. Deus est in vtroque parente.

128. SI MEA CVM VEST. VAL. VOTA, &c.] Habet caput & exordium hæc oratio, & est prior elaboratior, in qua res suas modestè effert, & aduersarium confutat. Exordium igitur beneuolentiam colligit à persona oratoris, iudicum, & Achillis iam mortui, non sine commiseratione, quam adiuuant cum primis verbis erumpentes lacrymæ (vt quidem simulabat, cùm oculos tergeret homo callidus & versipellis) oratoriè vtique. Reliquit aculeum in animis iudicum M. Tullius, cùm Milonianam ita claudit: *Sed finis sit, neque enim præ lacrymis iam loqui possum: & hic se lacrymis defendi vetat.*

130. NOS TE POTEREMVR, ACHILLE] Necessariò commutata vocali sic legendum: non enim cum tertia (*potiremur*) constaret metrum. Sic sequenti libr. de Satyris & Pomona: *Vt poterentur ea*, &c. Catull. *Liber vt innuptæ poteretur flore nouercæ. Achillis* nomenclaturam his verbis ex Etymolog. magno explicat Camerarius Commentar. in 1. Iliad. Vel quòd Iliensium dolor, hoc est, ἄχος Ἰλίῳ futurus esset: vel de facto, quòd infantum cibum non attigerit, quasi ἀχιλὴς τροφῶν. Tradunt enim lac non gustasse, sed à Chirone leonum & hinnulorum medullis enutritum. Tertullian. de Pallio: *Ille ferarum medullis educatus: vnde & nominis consilium, quandoquidem labijs vacuerat ab vberum gustu: ille apud rupicem, & silvicolam, & monstrorum eruditorem scrupea schola eruditus.*

131. NON ÆQVA MIHI, VOBISQ. FATA NEG.] ἀνακοίνωσις est communicare cum auditoribus eorum fortunam, & casus aduersos, siue potiùs dolorem in aduersa fortuna, & iniquis casibus: sunt enim isti amabiles mores, qui etiam ad fidem conciliandam non parùm prosunt. Nam & Aristoteles artificiosum genus probationis vult esse mores oratoris. Apertiùs interdum de fatis & dijs querantur poëtæ: interdum occultiùs & parciùs: vt cùm dicunt, *sic placitum superis*, & similia.

134. QVAM PER Q. MAG. DAN. SVCCESS. ACHILL.] ὁμωνυμία est in verbo *succedere*. Nam priore versu effertur, quo sensu filios parentibus succedere dicimus: hoc autem aditum, aduentum, accessionem denotat. Vt 1. Æneid. *Ergo, ait, ô iuuenes tectis succedite nostris.* Hæc est iam propositio, nempe ipsa armorum petitio, cum argumento à decoro, siue congruo. Achillem adolescentulum mater Thetis fæmineo habitu coopertum, Lycomedi Scyri insulæ regi inter filias educandum tradiderat; quòd ex Proteo vate didicerat, si ad Troiam oppugnandam proficisceretur, cum Græcis ibidem interiturum. Sed cùm vicissim responsum haberent Græci, sine Achille Troiam capi non posse, Vlysses astu quodam eum deprehendit, atque ita ad bellum illud decennale pertraxit. Totam historiam persecutus est Statius, lib. duobus Achilleidos. Quàm magnus autem fuerit rebus gestis Achilles, clarissimè ex Iliade cognoscas. Auctor est Philostratus in Heroicis, adolescentem vel puerum potiùs Musicæ ac poëticæ facultatem à Calliope per sacrificia petere solitum. Deam per quietem illi visam dixisse, dare se quidem illi quod ad iucunditatem epularum, & solandas curas satis foret. Verùm sibi, & Palladi, atque adeò fatis placere, strenuum bellatorem fieri. Quare se in armis exerceret. Exoriturum olim poëtam, quem ipsa ad res eius prędicandas exhortatura sit, Homerum videlicet. Vide & Liban. Progym. 70.

135. QVOD, VT EST, HEBES ESSE VIDETVR] Aiax competitorem vt lingua tantùm promptum, cætera imbellem, & nullius virtutis, initio statim spreuerat. Iam hic contrà illum vt ingenio obtusum, pinguem, tardum, indisertum perstringit: de

factis

fectis autem suis, à quibus se alter principio statim laudarat, adhuc tacet.

136 QVOD VOBIS. ACHIVI PROF. INGEN.] In epitaphijs Heroum Homericorum, quæ Aristoteli offerit Gulielmus Canterus, hoc legitur in Vlyssem, num. 21.

> Οὗτος Ὀδυσσεὺς κεῖται τάφῳ, ὃν διὰ πολλά
> Ἕλληνες πολέμῳ πινυτῷ ἐπέτυχον.
> *Quem propter fœlix experta est Græcia bellum,*
> *Illius hic tumulus clarus Vlyssis erit.*

Ad quod annotat idem Canterus, eius ingenium & prudentiam singularem solam propemodum Græcis victoriam conciliasse. Testem profert & Homerum: *Consilijs vrbs capta tuis Priameia.* Qui idcirco sæpiùs eum πτολίπορθον *expugnatorem vrbis*, seu *vrbium* vocarit, cùm tamen Achillem, qui multas subegit, vix semel hoc nomine donarit, quod & Eustathius animaduertit.

137. MEAQ. H. FACVND. SI QVA EST] Artis est extenuare ingenium & eloquentiam, vt auditores & iudices simpliciùs & fideliùs, citraque omnem fucum & fallaciam secum agi existiment. Exemplum notabile habemus oratione pro Archia: *Si quid est in me ingenij, iudices, quod sentio quàm sit exiguum: aut si qua est exercitatio dicendi, in qua me non infiicior mediocriter esse versatum,* &c. Sanè eloquentia sua plus effecisse in hoc iudicio, quàm caussæ suæ firmamentis pronuntiat infrà ipse Ouid.

> *Mota manus procerum est, & quid facundia posset,*
> *Tum patuit; fortisq; viri tulit arma disertus.*

139. INVIDIA CAREAT] Quomodo Aiaci suæ hebetudo & infantia apud vos non prodesse: sic mihi ingenium, solertia & facundia non obesse debet: cùm præsertim vobis vniuersis sæpenumero profuerit.

BONA NEC SVA QVISQ. RECVSET] Bonorum, quæ quis siue à natura accepit, siue industria & labore suo sibi comparauit, pudere neminem debet, & de ijs gloriari in loco citra scelus & inuidiam quisque potest. Tametsi Christianum est, bona sua ad Deum auctorem referre, qualiacumque sint, à quo ceu perenni fluuio bona ad nos deriuantur omnia. Cic ad Q. F. lib. 3. epist. 6. *Cessator esse noli.* & illud γνῶθι σεαυτὸν, noli putare ad arrogantiam minuendam solum esse dictum, verùm etiam vt bona nostra norimus.

140. NAM GEN. ET PROAVOS, &c.] Hæc iam ex præcedentibus apta sunt. Transit enim occasione bonorum propriorum, in quibus vnum est eloquentia, ad bona non propria, siue externa, & fortunæ, è quibus perinde laudem quærebat Aiax; indeque argumentum petebat, & se Iouis quoque pronepotem iactans, Vlyssem vt ignobilem, & obscuræ originis despectum ibat. Est ergo quædam παρέκβασις ad ea quæ sequuntur, in qua explicanda nolumus nunc hærere, quamuis fœcunda sit sensu, & ad frangendos spiritus quorumdam, auos & proauos insolentiùs crepantium valdè idonea. Franciscus Petrarcha l. 1. de remed. vtriusque fortunæ, dialogo 16. cuius lemma, *De origine generosa: Alieno gloriari, ridiculosa iactantia: auorum merita nepotum degenerantium nota sunt: nec aliud magis posterorum maculas aperit, quàm maiorum splendor ac gloria. Sæpè alteri commodum alterius virtus tulit. Verùm laudem nisi de proprio sumpseris, ab alio non exspectes,* &c. Apuleius de deo Socratis, in extremo: *Aliena voco, quæ parentes pepererunt, & quæ Fortuna largita est. Generosus est? parentes laudo. Diues? non credo fortunæ. Validus est? ægritudine fatigabitur. Pernix est? abibit in senectutem. Formosus est? exspecta paulisper, & non erit. At enim bonis artibus doctus, & apprimè est eruditus, & quantum licet homini, sapiens, & boni consultus. Tandem aliquando ipsum virum laudas. Hoc enim nec à patre hereditarium est, nec à casu pendulum, nec à suffragio admiculum, nec à corpore caducum, nec ab ætate mutabile.* Præclarè, vt omnia, Nazianzen. in laudat. Basilij: *Etenim si alijs honorificum est ad nominis celebritatem à maioribus aliquid accepisse; multo certè præclarior ipsius laus censenda est, qui maiorum suorum laudibus aliquid ex se adiecerit, non secùs ac fluctus retrorsum labentes.* Lege amabo, orationem *Nobilitatis* ad posteros degeneres apud Philonem *de Nobilitate.*

VIX EA NOSTRA VOCO] Pro *non* accipit Mariang. Accursius in Diatriba. vt Donatus illud: *Carcer vix carcere dignus* apud Lucilium, pro *nō dignus* interpretandum putat. Sic Ausonius ex Cleobuli persona: *Maiorum meritis gloria non datur.* Et Iphicrates: *Meum genus à me incipit, tuum in te desinit.*

141. QVIA RETTVLIT AIAX ESSE IOVIS PRONEP.] Hellenismus, vt 2. Æneid. *Sensit medios delapsus in hostes.* Et alia huius generis apud Horatium, & poëtas cæteros. Dicebat de se: *Sic ab Ioue tertius Aiax.* Par refert, seu argumentum regerit cum auctario Vlysses. Non modò se paterna nobilitate illi æqualem, & æquè Iouis pronepotem esse, cùm Laërtę pater fuerit *Arcesius* (sic legendum, & videndus Parrhasius in Epistolicis quæstiis) Arcesij autem Iupiter: verùm etiam materna claritate superiorem; vt pronepotem deûm ex parente vtroque, cùm Anticlea Autolyci neptis fuerit, Autolycus Mercurio genitus. De hoc sibi placere non potest Aiax, natus ex Hesione Laomedontis filia. *Arcesij* meminit Homerus Odyss. 14.

142. NOSTRI QVOQ. SANGVIN. AVCTOR] Virgil. lib. 7. Æneid. *Te, Saturne, refert; tu sanguinis vltimus auctor. Sanguis* non modò parentes & proles, sed nonnunquam genus ipsum, & familia.

145. NEQ. IN HIS QVISQ. DAMN. ET EXVL] Fœdam labem generis obijcit Aiaci. Habuit enim patruum fratricidam Peleum, qui occiso Phoco damnatus est exilio, de quo lib. 11. Refert ex Comment. Pindar. in 5. oden Nem. Micyll. vtrumque fratrem, Telamonem nempe & Peleum pulsos in exilium, quòd vterque cædis particeps fuerit. ille gladio in ceruicem Phoci adacto: hic disco in eum coniecto. Tanto igitur fœdior macula Aiacis. Et licet colligere hoc idem de Telamone ex verbis Vlyssis mox sequentibus: *Nec mihi quòd pater est fraterni sanguinis insons:* quasi pater Aiacis, qui fuit vterque Telamon, non fuerit insons.

147. DEVS EST IN VTROQ. PARENTE] In patre Iupiter, in matre Mercurius, quomodo dictum est. Atque inde ingenium & sollertia Vlyssi. Liban. in eius laudatione: *Nam vt ex Marte progeniti amorem belli insitum habuerunt, atque hoc ipso alijs præstiterunt: sic Vlysses Mercurium proauum præ se ferens, sollertia omnium luminibus obstruxit.*

SED neque materno quòd sum generosior ortu,
Nec mihi quòd pater est fraterni sanguinis insons,
Proposita arma peto: meritis expendite caussam.
Dummodo quòd fratres Telamon, Peleúsque fuere,
Aiacis meritum non sit: nec sanguinis ordo,
Sed virtutis honor spolijs quæratur in istis.
Aut si proximitas, primúsque requiritur hæres,
Est genitor Peleus, est Pyrrhus filius illi.
Quis locus Aiaci? Phthiam hæc, Scyrónve ferantur.
Nec minùs est isto Teucer patruelis Achilli;
Non petit ille tamen. Num, si petat, auferat illa?
Ergo operum quoniam nudum certamen habetur:
Plura quidem feci, quàm quæ comprendere dictis
In promptu mihi sit, rerum tamen ordine ducar.
Præscia venturi genitrix Nereïa lethi
Dissimulat cultu natum, & deceperat omnes,
(In quibus Aiacem) sumptæ fallacia vestis.
Arma ego fœmineis animum motura virilem
Mercibus inserui. neque adhuc proiecerat heros
Virgineos habitus, cùm parmam hastámque tenenti,
Nate dea, dixi, tibi se peritura reseruant
Pergama; quid dubitas ingentem euertere Troiam?
Iniecique manum, fortémque ad fortia misi.
Ergo opera illius mea sunt. ego Telephon hasta
Pugnantem domui, victum, orantémque refeci.
Quòd Thebæ cecidere meum est: me credite Lesbon,
Me Tenedon, Chrysénque, & Cillan Apollinis vrbes,
Et Scyron cepisse. mea concussa putate
Procubuisse solo Lyrnessia mœnia dextra.
Vtque alios taceam, qui sæuum perdere posset
Hectora nempe dedi: per me iacet inclytus heros.
Illis hæc armis, quibus est inuentus Achilles,
Arma peto: viuo dederam, post fata reposco.

148 SED NEQ. MATERNO QVOD, &c.] Oratorium est, quædam adiumenta caussæ nostræ, vt leuiora, contemnere, quò reliqua tanto firmiora, & caussa tanto iustior censeatur: quæ sic probationibus abundet, vt nonnullas aduersariu condonare, planéque tacere possimus.

151. DVMMODO QVOD FRAT. &c. AIACIS MERIT. NON SIT] Tertio loco contendebat Aiax, arma ad se pertinere, vt cognatum: quia Achilles frater patruelis: siquidem Telamon, & Peleus fratres fuissent. Negat quærendum hîc vter propinquior: sed ex meritis & virtute ferendam sententiam. Alioqui propinquiorem fore patrem Peleum (ex quo coniicimus adhuc vixisse) & filium Pyrrhum, quem Achilles ex Deidamia Lycomed. filia, susceperat.

156. PHTHIAM HÆC FERANTVR] vbi habitabat Peleus. Eò portanda erunt hæc arma.

A SCYRONVE] Vbi tum Pyrrhus, quem postea per legatos accersiuerunt Græci, vt expugnandæ vrbi peropportunum, quippe pullum aquilę. Smyrnęus lib. 7. vbi & de progymnasmatis illius bellicis.

157. NEC MIN. E. ISTO TEVCER P. A.] Optimum argumentum. Si ob cognationem debentur, tam Teucro, quàm Aiaci debentur: sunt enim fratres: nec plus iuris vni, quàm alteri. Quòd si ille peteret, non impetraret. Non ergo genus, & cognatio ad rem spectant; sed opera, seu merita, & res gestæ.

160. PLVRA QVIDEM FECI, &c.] Incipit commemorare facta sua laudabilia, quorum illum inopem cauillabatur Aiax, & omnino inertem, timidum, inutilem videri postulabat. Ait ergo, se, cùm innumerabilia bene gesserit, non omnia posse recensere: seruaturum autem ordinem temporis in recensendo. Sic attentionem & docilitatem & beneuolentiam contrahit; quod, vt docent in 2. de Orat.

Orat. Antonius, & Quintil. cuius locum suprà in medium attuli, etiam in media oratione, & sæpiùs, non in exordio tantùm fieri potest.

162. PRÆSCIA VENTVRIS NEREIA, &c] Orditur ab Achille, à se solo inter filias Lycomed. explorato & inuento. Qui Græcis magno bono fuit; immò ad victoriam consequendam, iuxta oraculum, necessarius. Vnde Vlyssis magnitudinem meriti colligas, cùm, quæ postmodum heros ille præclara perpetrauit multa, omnia illi, vt effectus primæ caussæ debeantur, quod infrà ipsemet his verbis autumat: *Ergo opera illius mea sunt.* Lege Hygin. fabula 96. Quomodo sub schemate muliebri à matre Thetide pro puella & sorore Achillis Lycomedi regi traditus & commendatus sit, Stat. lib. 1. Achilleid.

B

Hanc tibi, ait, nostri germanam, rector, Achillis
(Nónne vides, vt torua genas, æquandaq; fratri?)
Tradimus. Arma humeros, arcumq; animosa petebat
Ferre; & Amazonio connubia poscere ritu.
Sed mihi curarum satis est pro stirpe virili.
Hæc calathos & sacra ferat. Tu frange regendo
Indocilem, sexumq; tene dum nubilis ætas,
Soluendusq; pudor. néve exercere proteruas
Gymnadas, aut lustris nemorum concede vagari.
Intus ale, & similes inter seclude puellas.
Littore præcipuè portuq; arcere memento.
Vidisti modò vela Phrygum, iam mutua iura
Fallere transmissa pelago didicere carinæ.

Eidem personato Achilli, & pseudopartheno opera muliebria, vt ad militarem gloriam nato pro summo dedecore sic exprobrantur 1. de Arte:

C

Quid facis Aeacide? non sunt tua munera lanæ:
Tu titulos alia Palladis arte pete.
Quid tibi cum calathis? clypeo manus apta ferendo:
Pensa quid in dextra, qua cadat Hector, habes?
Reijce succinctos operoso stamine fusos:
Quassanda est ista Pelias hasta manu.

Vide insuper Tertullian. de Pallio haud procul ab initio.

ANIM. MOT. VIRIL.] Quo pacto mercibus illis arma immista Achillis animum commouerint, sic docet Stat. lib. 2.

At ferus Aeacides radiantem vt comminus orbem
Cælatum pugnis sæuis, & fortè rubentem
Bellorum maculis, acclinem & conspexit hastam,
Infremuit, torsitq; genas, & fronte reducta
Surrexere comæ, &c.

171. EGO TELEPH. HASTA PVG. DOMVI, &c.] Achilles hoc fecit: sed eius facinora ad suam quoque gloriam pertinere asserit Vlysses: & ijs recensendis sui facinoris decus & gloriam amplificat. Telephus Mysiæ rex in Græcos, eius regionem transeuntes cum armis, inuasit. In ea pugna lapso equo cui insidebat, Achilles ei vulnus inflixit. Id cùm nulla arte, nullisque medicamentis sanari posset, responsum accepit ab oraculo, ὁ τρώσας ἰάσεται, *qui percussit, sanabit.* Innuebat ferruginem hastæ illius, qua inspersa conualuit. Hinc noster de Remed. lib. 1.

Vulnus Achilleo quæ quondam fecerat hosti
Vulneris auxilium Pelias hasta tulit.

Sæpiùs de ea re dictum in Commentar. Trist. atque adeò in his ipsis antea paucis, si memini. Scribitur ab alijs ab eodem Achille virtute herbarum, quam à nutritio suo Chirone didicerat curatum. Vnde Claudian.

Sanus Achilleis remeauit Telephus herbis,
Cuius pertulerat vires, & sensit in vno
Lethalem placidamq; manum, medicina per hostē
Contigit, & pepulit quos fecerat ipse dolores.

173. QVOD THEBÆ CECIDERE, MEVM EST] De Thebis oppido Ciliciæ ab Achille deuastato, Eëtione eius rege occiso, cum septem filijs, Andromacha eiusdem regis filia, Hectoris coniuge Iliad. 6. De reliquis locis ab eodem heroë illo tempore expugnatis, quo durabat obsidio Troiæ, consulatur Homerus in Iliad. & Q. Smyrnæus.

177. QVI SÆVVM PERD. POSS. HECTORA] De cæde Hectoris vltimo Iliad. Homerus. In epitaphio, quod Achilli Pentadius cōscripsit, ipse de se:

Hectore sub magno summa est mihi gloria cæso,
Qui sæpe Argolicas debilitauit opes.
Illic Menœtiadæ subij me vindice pœnas:
Pergama tunc ferro procubuere meo.

Sæuus hîc non est in vitio: significat enim acer, animosus, fortis, &c. quemadmodum 1. Æneid. *Sæuus vbi Aeacidæ telo iacet Hector.* Et lib. 12. de Ænea: *Maternis sæuus in armis.* Nisi enim laudis esset, non laudaretur Achilles ab Vlysse. Vincere autem, & occidere virum fortem & magnanimum, hoc laudis est.

179. QVIA VS EST INVENTVS ACHILLES, &c.] quæ scilicet, vt ait suprà, mercibus ad filias Lycomedis delatis inseruit, hastæ, clypeo, ensi, galeæ, quæ cupidè tractauit, quamuis puellari adhuc 10 habitu Achilles, & inde est cognitus, & ab Vlysse persuasus, vti se cum copijs Græcorum, Troianis bellum inferentium coniungeret. Renouat ergo locum de Achille inuento, quoniam ad laudem suam, & ad victoriam in hoc iudicio non parum commodat.

VT dolor vnius Danaos peruenit ad omnes,
Aulidáque Euboicam complerunt mille carinæ:
Exspectata diu, nulla, aut contraria classi
Flamina sunt; diráque iubent Agamemnona sortes
Immeritam sæuæ natam mactare Dianæ.
Denegat hoc genitor: diuísque irascitur ipsis;
Atque in rege, tamen pater est. ego mite parentis
Ingenium verbis ad publica commoda verti.
Nunc equidem fateor; fassóque ignoscat Atrides;

Diffi-

Difficilem tenui sub iniquo iudice causam.
Hunc tamen vtilitas populi, fratérque, datique
Summa mouet sceptri, laudem vt cum sanguine penset.
Mittor & ad matrem: quæ non hortanda, sed astu
Decipienda fuit: quò si Telamonius isset,
Orba suis essent etiamnum lintea ventis.
Mittor & Iliacas audax orator ad arces.
Visáque & intrata est altæ mihi curia Troiæ:
Plenáque adhuc erat illa viris, interritus egi
Quam mihi mandarat communis Græcia causam:
Accusóque Parin, prædámque, Helenámque reposco;
Et moueo Priamum, Priamóque Antenora iunctum.
Et Paris, & fratres, & qui rapuere sub illo,
Vix tenuere manus (scis hæc Menelae) nefandas,
Primáque lux nostri tecum fuit illa pericli.
Longa referre mora est, quæ consilióque, manúque
Vtiliter feci spaciosi tempore belli.

181. VT DOLOR VNIVS DAN. &c.] Doloiem Menelai ob raptam sibi vxoiem intellige, cuius sociam habuit vniuersam Græciam. 1. de Arte:

Iurabant omnes in læsi verba mariti:
Nam dolor vnius publica caussa fuit.

Admiscuerat meritis suis Achillea, quorum à principio caussa fuerit, eo modo quo dictum est. Redit ad propria, & secundo loco ponit consilium duplex, quo Agamemnonem primùm patrem, deinde maritem Clytæmnestiam expugnauit, in Iphigenia filia pro salute exercitus, & totius Græciæ gloria immolanda. Quod nisi voluissent, Troia mansisset integra, quoniam Gięci eò nauigare, Diana irata, nunquam potuissent.

187. ATQ. IN REGE TAMEN, PATER EST] Libro antegresso, cùm dixisset Calchantem respondisse: *Sanguine virgineo placandam virginis iram Esse dea*, subijcit, *Postquam pietatem publica caussa, Rexq. patrem vicit*, hoc est, in patre tamen fuisse regem. Hic contrarium affirmat, in rege patrem fuisse. Distingue post *tamen*, & sic lege, *atque in rege tamen, pater est.*

191. DIFFICIL. TEN. S. INIQ. IVD. CAVSSAM] Postulare filiam à patre ad necem, quis non videat esse caussam difficilem? quoniam iniquus, hoc est, parum flexibilis iudex. Exponit deinde, quod super. libro dixerat, pietatem à publica caussa superatam.

193. MITTOR ET AD MATREM, &c.] Adducitur Mycænis Iphigenia à matre Clytæmnestra, quasi Achilli nuptura. Hic astus fuit, quo obtenta est virgo. Sed apud Euripidem per litteras ad vxorem scriptas, Agamemno filiam euocat: Ouid. alios auctores sequitur, dum Vlyssem pro ea legatum missum commemorat. Primogenita Agamemnonis fuit *Iphigenia*: præter quam & alias habuit tres filias, *Laodicen*, *Chrysothemin*, *Electram*, & *Orestem* filium.

194. QVO SI TELAM. ISS. ORBA SVIS, &c.] Salsè. Homo indisertus, & ingenij nullius nihil effecisset: & nos vsque hodie in portu Aulidensi sederemus.

196. MITTOR ET ILIAC. A. ORAT. A. ARCES] Iam hoc tertium κατόρθωμα, & tertia eius legatio est, in quibus omnibus prudentia & eloquentia conspicuus fuit, non sine commodo magno reipub. & capitis sui periculo. De hac legatione Homerus Iliad. 3. Obita est ad repetendam Helenam cum rebus auectis.

198. PLENAQ. ADHVC E. ILLA VIRIS, &c.] Ergo interdiu, non noctu, vt calomniabatur aduersarius: & non timidè, sed animo imperterrito Græciæ caussam egi. Tunc quidem *plena viris*: nam postea tot occumbentibus pænè vacua visa est.

200. PRÆDAMQ.] vestes, argentum, mundum pretiosum, & κειμήλια, quæ omnia Græci cum rapta sibi restitui cupiebant, & Homerus semper, quoties de repetita, aut restituenda Helena loquitur, κτήματα nominat.

201. PRIAMOQ. ANTEN. IVNCTVM] Inter senes cum Priamo sedentes, exercitumque hostium è turri contemplantes, est etiam Antenor, & is cum alijs Helenam, quantumuis forma nimiùm quantum excellentem, reddendam censet. Liuius lib. 1. de eod. narrat, cum Ænea pacis, reddendæque Helenæ auctorem semper fuisse.

202. ET PARIS, ET FRATRES, &c.] Mouit Vlysses Priamum & Antenorem, & alios vtique qui in concilio aderant: raptorem ipsum cum fratribus, & socijs in illa rapina non mouit. Non mirum, regnant in iuuenibus vitiosæ affectiones, quibus rapiuntur aguntúrque: in senibus est consilium. Quamobrem illi vix manus quoq; abstinuerunt, præ animi impotentia; non quò eum pulsarent tantùm, sed quò occiderent: & quidem legatum: & ideò ait *nefandas manus*.

ET QVI RAPVERE SVB ILLO] qui cum eo Spartam nauigarant, & raptus illius socij & consortes fuerant, eius secuti auspicia.

204. PRIMAQ. LVX N. T. F. ILLA PERICLI] plura enim deinceps cum eo subijt pericula.

205. LONGA REFERRE MORA EST QVÆ, &c.] Prętetitio. Suprà: *Plura quidem feci, quàm quæ comprēdere*

dere dictis In promptu mihi sit. Libr. 1. *Longa mora est quantum noxa sit vbique repertum Enumerare.*

206. SPATIOSI BELLI] *Longum* vocat lib. proximè superiore. Virgil. 2. Æneid. *Tot iam labentibus an-* A *nis.* Secundùm Daretem durauit annos 10. menses 6. dies 12. Sed rotundiore numero malunt poëtæ date illi *decem annos.* Sic dicuntur CCC. Fabij, cùm sex ampliùs fuerint. Dixi de hac cõsuetudine alibi.

POST acies primas, vrbis se mœnibus hostes
Continuere diu, nec aperti copia Martis
Vlla fuit, decimo demum pugnauimus anno.
Quid facis interea, qui nil, nisi prælia, nosti?
Quis tuus vsus erat? nam si mea facta requiris,
Hostibus insidior, fossas munimine cingo,
Consolor socios, vt longi tædia belli
Mente ferant placida: doceo quo simus alendi,
Armandique modo: mittor quò postulat vsus.
Ecce Iouis monitu deceptus imagine somni
Rex iubet incepti curam dimittere belli.
Ille potest auctore suam defendere vocem.
Non sinat hoc Aiax, delendáque Pergama poscat,
Quódque potest, pugnet. cur non remoratur ituros?
Cur non arma capit: det, quod vaga turba sequatur.
Non erat hoc nimium, nunquam nisi magna loquenti.
Quid, quòd & ipse fugit? vidi, puduitque videre,
Cùm tu terga dares, inhonestáque vela parares.
Nec mora, Quid facitis? quæ vos dementia, dixi,
Concitat, ô socij, captam dimittere Troiam?
Quidque domum fertis decimo nisi dedecus anno?
Talibus atque alijs, in quæ dolor ipse disertum
Fecerat, auersos profuga de classe reduxi.
Conuocat Atrides socios terrore pauentes;
Nec Telamoniades etiam nunc hiscere quidquam
Audet: & ausus erat reges incessere dictis
Thersites, etiam per me haud impunè proteruus.
Erigor, & trepidos ciues exhortor in hostes,
Amissámque mea virtutem voce reposco.
Tempore ab hoc quodcunque potest fecisse videri
Fortiter iste, meum est, qui dantem terga retraxi.

207. POST ACIES PRIMAS, &c.] Prælijs aliquot, seu velitationibus potiùs, factis post aduentum classis, vt narratur l. 12. vsque ad decimum annum quieuerunt arma. Pugnandi demum initium ortum est à contempto sacerdote Apollinis ab Agamemnone, vnde Iliadem suam auspicatur Homerus. Est igitur quartus locus defensionis, & iustæ laudationis ab ijs quæ toto nouennio cessantibus armis, vt dicebam, prætiterit. Et arguit *ἀπραξίαν* aduersarij.

215. MITTOR QVO POSTVL. VSVS] vt cum Chryseide, & hecatombe ad Chrysen, ad Apollinem placandos Chrysam, Iliad. 1.

216. DECEPT. IMAG. SOM. REX IVBET, &c.] Lege ab initio 2 Iliad. Paratum redire domum exercitum Vlysses oratione sua retinet. Iterum infantiam & egestatem consilij in Aiace notat, & B crebris interrogationibus hominem premit; magisque punctim, quàm cæsim ferit.

218 ILLE P. AVCT S. D. F. V.] Potest. Mittit enim Iupiter somnum, qui educere armatum exercitum ad conflictum iubeat, & victoriam spondeat. At rex priùs militum animos tentans, discessum, vt in desperatis, promulgat.

221. DET QVOD VAGA TVRBA SEQVAT.] consilio quopiam vulgus militum iuuet.

222. NON ERAT H. NIM. N. N. MAG. LOQ.] parum erat hoc illi, qui tam gloriosè & effusè de se garrit.

223. QVID, QVOD ET IPSE FVGIT? &c.] Hæc & quæ sequuntur, decimi sunt anni, inchoata nono. Sit ergo locus quintus à meritis in Græcos anno vltimo. Vt timidum & fugacem insectabatur Aiax. Ostendit hoc ipsum fecisse, quod in alio reprehendit, quo nihil turpius. Vacare culpa oportet,

qui

qui in alium paratus est dicere. Non solùm autem militem Aiax non retinuit: sed vnus etiam de fugam, seu discessum adornantibus fuit. A

225. QVID FACIT. QVÆ VOS DEMENT. &c.] Summa orationis, qua reuocauit à discessu militem & exercitum, duobus versibus comprehensa. Sic porrò exorditur 2. Iliad. ad milites conuersus:

> Τλῆτε φίλοι, καὶ μείνατ' ἐπὶ χρόνον, ὄφρα δαῶμεν
> Εἰ ἐτεὸν Κάλχας μαντεύεται, ἠὲ καὶ οὐχί, &c.
> *O socij tolerate moram, dum noscere vatem*
> *Calchanta possimus an exitus illa sequatur*
> *Prædicta an vani uoi verbis luserit augur.*

233. HAVD IMPVNE PROTERVVS] Agamemnonem incessenti Thersitæ, minatur primùm dura verbera. Mox promissa re exsoluit. Sed Homerum, non absque lepore narrantem audiamus:

> Ὣς ἄρ' ἔφη, σκήπτρῳ δὲ μετάφρενον, ἠδὲ καὶ ὤμω
> Πλῆξεν. ὁ δ' ἰδνώθη, θαλερὸν δέ οἱ ἔκπεσε δάκρυ.
> Σμῶδιξ δ' αἱματόεσσα μεταφρένου ἐξυπανέστη
> Σκήπτρου ὕπο χρυσέου. ὁ δ' ἄρ' ἕζετο, τάρβησέν τε.
> Ἀλγήσας δ' ἀχρεῖον ἰδὼν, ἀπομόρξατο δάκρυ.
> Οἱ δὲ καὶ ἀχνύμενοί περ ἐπ' αὐτῷ ἡδὺ γέλασσαν.
> *Sic fatus sceptrum inflexit dorsoq; humerisq;*
> *Plorantis, seq; iniuruantis verbere, de quo*
> *Suffuso exoritur liuens sanguine vibex*
> *Aurati ad flictum sceptri. mox ille resedit,*
> *Perculsusq; metu magno, tactusq; dolore,*
> *Et turpes tristis lacrymas detersit ab ore.*
> *Hic Danai. quamuis mærenti pectore, risum*
> *Non possunt tenuisse.*

236. TAMP. AB HIS, &c. MEVM EST] Mirificum artificium. Suprà, quòd Achillem sollertia sua perduxisset Troiam, asseuerabat, quæ ille fecisset egregiè, eorum laudem ad se quoque deriuandam. Nunc simili argumentatione (sed quod aduersario intimè doleat) vult etiam Aiacis factorum laudem, postquam eum à fuga retraxit, suam existimari.

DENIQVE de Danaïs quis te laudátve, petítve?
At sua Tydides mecum communicat acta:
Me probat, & socio semper confidit Vlysse.
Est aliquid, de tot Graiorum millibus, vnum
A Diomede legi, nec me sors ire iubebat:
Sed tamen & spreto noctisque hostisque periclo,
Ausum eadem quæ nos, Phrygia de gente Dolona
Interimo: non antè tamen, quàm cuncta coëgi
Prodere, & edidici quid perfida Troia pararet.
Omnia cognoram, nec, quid specularer habebam;
Et iam promissa poteram cum laude reuerti;
Haud contentus eo, petij tentoria Rhesi:
Inque suis ipsum castris, comitésque peremi:
Atque ita captiuo victor, votisque potitus,
Ingredior curru lætos imitante triumphos.
Cuius equos pretium pro nocte poposcerat hostis.
Arma negate mihi; ferat hæc, vt dignior, Aiax.
Quid Lycij referam Sarpedonis agmina ferro
Deuastata meo? cùm multo sanguine fudi
Cœranon, Iphitidénque, Alastoráque, Chromiúmque,
Alcandrúmque, Haliúmque, Noemonáque, Prytanimque,
Exitióque dedi cùm Pheridamante Thoona,
Et Charopen, fatisque immitibus Eunomon actum:
Quique minùs celebres nostra sub mœnibus vrbis
Procubuere manu. sunt & mihi vulnera, ciues,
Ipso pulchra loco nec vanis credite verbis.
Aspicite en (vestémque manu diduxit) & hæc sunt
Pectora semper, ait, vestris exercita rebus.
At nihil impendit per tot Telamonius annos
Sanguinis in socios; & habet sine vulnere corpus.
Quid tamen hoc refert, si se pro classe Pelasga
Arma tulisse refert contra Troásque, Iouémque?
Confiteórque, tulit. NEQVE ENIM BENEFACTA MALIGNE

Detrectare meum est: modò ne communia solus
Occupet, atque aliquem nobis quoque reddat honorem.
Reppulit Actorides sub imagine tutus Achillis
Troas ab arsuris cum defensore carinis.
Ausum etiam Hectoreis solum concurrere telis
Se putat, oblitus regisque, ducisque, meique,
Nonus in officio, & prælatus munere sortis.
Sed tamen euentus vestræ, fortissime, pugnæ
Quis fuit? Hector abit violatus vulnere nullo.

238 DE DAN. QVIS TE IAVOAT. PETIT.] Quintus locus, à iudicijs Græcorum de se, & maximè Diomedis præclarissimi ducis, à quo socius sit lectus.

239. AT SVA TYUIDES M. COMMVN. ACTA] de quibus ex Homero Liban. Eundem cum Achille comparat.

241. EST ALIQVIU, &c. A DIOMEDE LEGI] Insigne est, magnum, præclarum, laudabile. Sic Græci & Latini solent loqui. Diomedis nomen habet emphasin. Obiecerat Aiax, ipsum nihil præstare eximium potuisse, nisi socio Diomede. Callidè inuertit, & ad laudem suam conuertit, quod ille ad vituperationem valere cupiebat.

244. AVSVM E AD. Q NOS, &c.] De castris vtrinque exploratis, & cæde Dolonis Iliad. 10. Virg 12. De Rheso idem libr. 1. & Homer. 10. Iliad. Euripides in Tragœdia.

254. ARMA NI GATA MIHI, &c.] Ironia. lege, *Ferat hæc, vt dignior Aiax.* & consule Ciofan.

255. QVIU LYCII REFER SARPED. &c.] Sextus locus ab ἀριστείᾳ sua, & præstantibus viris, alijsque multis ignobilibus ab se in acie interfectis, de quo Homerus in 5. & 11 Iliad.

257 COERANON, IPHITIOEN Q.] Alij sic: *Cœranon, Hippasiden & Alast.* Quattuor hi versus ex Homero translati: duo quidem priores ex quinto Iliados; alterum Virgilius totidem verbis transtulit, ex illis Homericis:

Ἔνθ' ὅγε Κοίρανον εἷλεν, Ἀλάστορά τε Χρομίον τε,
Ἄλκανδρόν θ', Ἅλιόν τε, Νοήμονά τε Πρύτανίν τε.

Alteros verò Naso ex eodem vertit è libro 11.

Αὐτὰρ ἔπειτα Θόωνα, καὶ Ἔννομον ἐξενάριξεν,
Χερσιδάμαντα δ' ἔπειτα.

Et duobus interiectis versibus:

Τοὺς μὲν ἔασ' ὁ δ' ἄρ' Ἱππασίδην Χάροπ' οὔτασε δουρὶ
Αὐτοκασίγνητον εὐηγενέος Σώκοιο.

Obseruat hîc idem Iac. Micyllus, additque qui hîc *Pheridamas* est, ibi *Chersidamanta* nominari: & *Eunomon*, qui illic *Ennomos* est.

261. QVIQ. MINVS CELEBRES, &c.] *Ac multam in medio sine nomine plebem*, de grassante in cædibus Euryalo Æneid. 9. Et 5. de cursoribus: *Multi præterea, quos fama obscura recondit.*

263. IPSO PVLCHRA LOCO] Aduersa, quàm auersa vulnera magis fortitudinem produnt; & illa honori, hæc magis puduri sunt, quasi fugientibus imposita. Virgil. 11. de Pallante: *At non, Euandre, pudendu Vulneribus pulsum aspicies.*

264. VESTEMQ. MANV DIDVXIT, ET HÆC, &c.]

A Ad fidem, & motum concitandum nihil potius, maius, aut melius: & est proinde notando vsus artificio. Declarabimus exemplis morem exhibendorum vulnerum & cicatricum, pro repub. Principe, & honesta de caussa susceptorum, idque vel ad defensionem adiuuandam, vel ad misericordiam, aut beneficium impetrandum. Fecit hoc Antonius, vt refert ipse 2 de Orat. cùm pro M. Aquilio sene imperatore diceret. Discidit enim eius tunicam, & iudicibus cicatrices vulnerum pro Repub. acceptorum ostentauit. Vide Ciofan. Pisistratus item voluntarijs domi verberibus affectus, laceratoque corpore in publicum progressus, & aduocata concione vulneribus ostensis, & de crudelitate Principum, à quibus se ista passum simulabat, cum lacrymis conquestus, à credula multitudine satellitum auxilium ad custodiam corporis obti-
B nuit, per quos tyrannide occupata, annis 23. regnauit. Iustin. libr. 2. Marius apud Sallust. in Iugurthino: *Non possum fidei caussa imagines, neque triumphos, aut Consulatus maiorum meorum ostentare: at, si res postulet, hastas, vexillum, phaleras, alia militaria dona, præterea cicatrices aduerso corpore.*

266. NIHIL IMPEND. SANG. TEL. &c.] A contrario, & cum exaggeratione vituperatur Aiax. Ego multum sanguinis impendi: ille nihil: Ego plura accepi vulnera: ille ne vnum quidem, idque tot annis. Quis credat tam acriter pugnasse, quàm se iactitat? Vicissim ignauiæ & timoris suspectum reddit aduersarium.

268. QVIOT. H. REF. SISE PRO CLASS. &c.] Dicebat Aiax:

Ecce ferunt Troës ferrumque, ignemque, Iouemque
In Danaas classes: vbi nunc facundus Vlysses?
C *Nempe ego mille meo protexi pectore puppes.*

Hoc primum confitetur Vlysses, & suspicionem inuidiæ ac malignitatis à se amoliuit. Deinde extenuat, quia commune factum cum alijs; quocirca non tam admirabile. Omnia ex arte. Nam & hoc ipso in odium adducit Aiacem, & sibi duces facit beneuolos. Itaque & Patroclus Actoris nepos, armis Achillis indutus (cùm ille Agamemnoni iratus pugna abstineret) incendium æquè, repulsis cum Hectore Troianis, à nauibus arcuit. Iliad. π'.

275. AVSVM ET. HECTOR. SOL. CONCVRR. TEL. &c.] Sic habet Aiax: *Hunc ego poscentem cum quo concurreret, vnus Sustinui.* Respondet Vlysses, sorte sola prælatum fuisse Agamemnoni, Menelao, sibi: nam & alios cum Hectore ad decertandum paratos fuisse. Lege quæ ibidem nos breuiter.

MĖ miserum, quanto cogor meminisse dolore
Temporis illius, quo Graiûm murus Achilles
Procubuit; nec me lacrymæ, luctúsque, timórque
Tardarunt, quin corpus humo sublime referrem
His humeris. his, inquam, humeris ego corpus Achillis,
Et simul arma tuli, quæ nunc quoque ferre laboro.
Sunt mihi quæ valeant in talia pondera vires:
Est animus certè vestros sensurus honores.
Scilicet idcirco pro nato cærula mater
Ambitiosa suo fuit, vt cælestia dona,
Artis opus tantæ, rudis & sine pectore miles
Indueret? neque enim clypei cælamina nouit,
Oceanum, & terras, cúmque alto sidera cælo,
Pleiadásque, Hyadásque, immunémque æquoris Arcton,
Diuersásque vrbes, nitidúmque Orionis ensem.
Postulat vt capiat, quæ non intelligit, arma.
Quid, quòd me duri fugientem munera belli
Arguit incepto serum accessisse labori?
Nec se magnanimo maledicere sentit Achilli?
Si simulasse vocas crimen: simulauimus ambo.
Si mora pro culpa est: ego sum maturior illo.
Me pia detinuit coniux, pia mater Achillem:
Primáque sunt illis data tempora, cætera vobis.
Haud timeo, si iam nequeam defendere crimen
Cum tanto commune viro. deprensus Vlyssis
Ingenio tamen ille; at non Aiacis Vlysses.
Neve in me stolidæ conuicia fundere linguæ
Admiremur eum: vobis quoque digna pudore
Obiicit. an falsò Palamedem crimine turpe est
Accusasse mihi? vobis damnasse decorum?
Sed neque Naupliades facinus defendere tantum
Támque patens valuit: nec vos audistis in illo
Crimina; vidistis, pretióque obiecta patebant.
Nec Pæantiaden quòd habet Vulcania Lemnos,
Esse reus merui; crimen defendite vestrum
(Consensistis enim) nec me suasisse negabo,
Vt se subtraheret bellique viæque labori,
Tentarétque feros requie lenire dolores.
Paruit, & viuit. non hæc sententia tantùm est
Fida, sed & fœlix cùm sit, facit esse fidelem.
Quem quoniam vates delenda ad Pergama poscunt,
Ne mandate mihi: meliùs Telamonius ibit:
Eloquióque virum, morbóque iráque furentem
Molliet, aut aliqua perducet callidus arte.
Ante retrò Simois fluet, & sine frondibus Ide
Stabit, & auxilium promittet Achaïa Troiæ,

Quàm cessante meo pro vestris pectore rebus
Aiacis stolidi Danais sollertia prosit.

280. MEMISSR. QVANTO COG. &c.] Locus sepiimus, ab humanitate, & officio in corpus Achillis occisi, quod se sustulisse ait, cum armis ipsius. Atque ita occurrit scommati: *Sed neque Dalichius sub Achillis casside vertex Pondera tanta feret*, & Q. Smyrnæus 3. communiter à ducibus sublatum scribit.

281. GRATVM MVRVS ACHILLES] ex Homero, 1. Iliad. vbi de eo Nestor sic:

——— Ὃς μέγα πᾶσιν
Ἕρκος Ἀχαιοῖσιν πέλεται πολέμοιο κακοῖο.

284. HIS HVM HIS INQ. HVM.] ἀναδείκνυσι.

287. ANIM. VEST. SENSVR. HONORES] vestri beneficij memoriam conseruaturus. Vt viribus arma sustinui; ita animo dignitatem honoris istius, quo me armis mihi adiudicandis ornabitis, egregiè sustinebo.

288. SCILICET IDCIRCO PRO NATO, &c.] Irridet Aiacem, qui arma petat, quæ non sit intellecturus propter ruditatem & inscitiam suam. Caussam addit, paucis exponens clypei cælaturam, de qua Homerus vberiùs, & Smyrnæus, vt monuimus antea.

289. AMBITIOSA FVIT] ambitiosiùs rogauit.

292. OCEAN. ET TERRAS, &c.] Silius libr. 7. de hac cælatura; *Clypeo amplexus terramq́, polumq́, Maternumq́, fretum, totumq́, in imagine mundum.*

QVID QVOD ME DVRI FVG. MVN. BELLI, &c.] Obiecerat Aiax, vltimum venisse ad expeditionem & simulata insania bellum subterfugere voluisse. Docet, sibi hoc crimen, si crimē sit, commune cum Achille. Nam & ille simulauit, vt dictum est: & vterque hoc pietati dedit: ille erga matrem, hic erga vxorem. Quòd si in mora sit culpa, se tamen minùs culpandum, quando prior venerit, quàm Achillem, qui seriùs accessit.

297. INCOEPTO LAB. ORI] bello inchoato.

304. DEPRENS. VLYSS. INGEN. &c.] Stuporem ingenij exprobrat homini, in quo nulla vel calliditas, vel prudentia insit.

308. VOBIS QVOQ. DIGNA PVD. OBIICIT, &c.] Quia fuluere hoc de Palamede non potest, communicat cum iudicibus, & conflat odium aduersario. Si mihi turpe est accusasse Palameden insontem, turpe est etiam vobis damnasse. Ergo me reprehendendo, Aiax vos simul reprehendit. Mox negat vtrumque, & se ipsósque proceres absoluit. Verùm vafrè nimis pro concessu sumit, quod probare debebat: nempe, aurum illud, quod oculis suis vidissent, à Priamo venisse, non à se illic insidiosissimè defossum. Fuit autem Palamedes poëta, & philosophus, vnde Græcis σοφὸς. Poëmata eius multa opinio est ex inuidia Homerum aboleuisse. Plura de eo Gyrald. de Poëtis Dial. 2.

313. NEC PÆANTIAD. QVOD HAB. &c.] Nunc de Philoctete in Lemno relicto, & afflicto respōdet eodem modo. Suasisse, vt ibi relinqueretur, non negat. Sed quia consenserint, eos æquali culpa teneri. Nec tamen eo animo non bono suasisse.

319. FACIT ESSE FIDELEM] Fida sententia facit fidelem. Quomodo igitur quatenus etiam fælix (vt in Philoctete, qui, quoniam ei paruit, vitam retinuit) facit fidelem? An soluetur nodus, si *fidelem* non ad Vlyssem, sed ad Philocteten referas, quem
B propter fælix Vlyssis consilium Græcis fore fidelem polliceri videatur? Sed aduersantur, quæ mox leguntur de illius in ipsum Vlyssem, regem, Græcus odio.

320. VATES DEIEND. AD PERGAMA POSCVNT] propter sagittas. Non ergo Græci ab illo eas abstulerunt, cùm Troiam nauigantes, ipsum in insula relinquerent, vt quidam fabulantur.

321. MELIVS TELAMON. IB. ELOQVIO Q. &c.] Quomodo Aiax ipsum sæpiùs vt loquacem, & malè furtem vilipendit: ita vicissim Vlysses eum non semel vt indisertū ac mutum & hebetem irridet.

324. ANTE RETRO SIMOIS FLVET, &c.] Talium ἀδυνάτων modos habet Ouidius noster: nec est quippiam apud eum promptius. Id clarissimè patet ex lib. Tristium, & de Ponto. Propert. libr. 2. eleg. 15. *Fluminaq́, ad caput incipient reuocare liquores.* Vide Adag. *Sursum versus sacrorum fluminum fontes seruatur.*

326. QVAM CESSANTE MEO, &c.] Nec se vnquam cessaturum ingenio suo bene mereri de Græcis: nec Aiacem, quippe stolidum, vnquam meriturum. Insurgit in aduersarium vehementiùs. & hoc oratorio more.

328. *SIs licet infestus socijs, regique, mihique,*
Dure Philoctete: licet execrere, meúmque
Deuoueas sine fine caput: cupiásque dolenti
Me tibi fortè dari, nostrúmque haurire cruorem;
** Te tamen aggrediar, mecúmque reducere nitar,*
Támque tuis potiar (faueat fortuna) sagittis,
Quàm sum Dardanio, quem cepi, vate potitus;
Quàm responsa deûm, Troianáque fata retexi;
Quàm rapui Phrygiæ signum penetrale Mineruæ
Hostibus è medijs. Et se mihi comparat Aiax.
Nempe capi Troiam prohibebant fata sine illo.
Fortis vbi est Aiax? vbi sunt ingentia magni

Verba

Verba viri? cur hic metuit? cur audet Vlysses
Ire per excubias? & se committere nocti?
Perque feros enses, non tantùm mœnia Troiæ,
Verùm etiam summas arces intrare, suáque
Eripere æde deam, raptámque efferre per hostes?
Quæ nisi fecissem, frustra Telamone creatus
Gestasset læua taurorum tergora septem.
Illa nocte mihi Troiæ victoria parta est:
Pergama tunc vici, cùm vinci posse coëgi.
Desine Tydiden vultúque, & murmure nobis
Ostentare meum: pars est sua laudis in illo.
Nec tu cùm socia clypeum pro classe tenebas,
Solus eras, tibi turba comes, mihi contigit vnus.
Qui NISI PVGNACEM SCIRET SAPIENTE MINOREM
ESSE, *nec indomitæ deberi præmia dextræ,*
Ipse quoque hæc peteret: peteret moderatior Aiax,
Eurypylúsque ferox, claróque Andromede natus:
Nec minùs Idomeneus, patriáque creatus eadem
Meriones, peteret maioris frater Atridæ.
Quippe manu fortes, nec sunt tibi Marte secundi:
Consilijs cessere meis. tibi dextera bello
Vtilis: ingenium est, quod eget moderamine nostro.
TV VIRES SINE MENTE GERIS: *mihi cura futuri est.*
Tu pugnare potes: pugnandi tempora mecum
Eligit Atrides. tu tantùm corpore prodes:* *polles.
Nos animo quantóque ratem qui temperat, anteit
Remigis officium, quanto est dux milite maior,
Tantum ego te supero: nec non in corpore nostro
Pectora sunt potiora manu: vigor omnis in illis.

328. SILICET IN EST. SOCIIS, &c.] Sumit superbiam quæsitam meritis, vt ait Horat. & eloquentia sua persuasurum Philoctetæ promittit, vt secum veniat ad exercitum, quantumuemque etiam Græcis ducibus, sibiqúe infensus sit. Maledicta & insectationes illius lege apud Sophoclem in Tragœd. eius nomine inscripta, Philocteta. De effectu promissi huius infrà:

Quæ postquam ad Graios domino comitante reuexit,
Imposita est tandem sero manus vltima bello.

Philocteten saluum prorsus & incolumem, sexaginta annos natum Troiam venisse, corpore adhuc vinido & vigente, perspicacibus etiamnum oculis testatur Philostratus.

335. QVAMSVIS DARDANIO, &c.] raptū Palladij, & Heleni, vnde Troiana fata elicuerunt, quem Aiax crimini dabat, & furtum nominabat, hic pro summa gloria ducit, & accusatori insultat.

338. EI SED HIC COMPARAT AIAX?] Aiax: *& meum confertur Vlysses?* particula & apta est indignationi. Virgil. 1. Æneid. *Et quisquam numen Iunonis adoret Præterea?* In quem locum vide, si otium est, Symbolas.

339. NEMPE CAPI TROIAM PROHIB. P. S. ILLO, A &c.] In Palladio à se ablato, vnde Troianorum salus pendebat, diutiùs moratur, & ab adiunctis virtutem suam ante oculos ponit, cum insultatione in aduersarium per crebras interrogationes, quibus eum, vt antea, lacessit & vellicat. De Palladio quid Agrippa Annibali narret, vide Silium libr. 13. ab initio.

348. ILLA NOCTE MIHI TROI. VICT. P. EST, &c.] Vide 2. Æneid. *Omnis spes Danaûm*, &c. Sic in Epitaphio Achilles gloriatur in occiso ab se Hectore, qui etiam vnum fuit de fatis Troianis: *Pergama tunc ferro procubuere meo.*

350. DESINE TYD. VVLTVQVE ET MVRM. &c.] B Bellè, quasi hæc dicentem aspectu ipso, & mussando mendacij redargueret Aiax, qui Diomedi debitam gloriam sibi arrogantet adscriberet. In oratione sua quoque affirmabat Aiax, nihil illum sine opera Diomedis egisse, &, si arma Vlyssis qualibuscumque meritis tribuerentur, tamen in illis meritis maiorem partem ad Diomedem referendam. Respondet nunc, & fatetur laudem meruisse. Retorquet deinde argumentum in aduersarium, & suo ipsum gladio iugulat. Quippe qui, cùm naues ab ignibus defenderet, nec idipsum si-ne

ne focijs fecerit. Producit item iudicium Diomedis, aliorumque ducum de se; quod inde coniectat, quia cùm sint tanti in armis, nec Aiace inferiores, Achillea non petant, & sibi vt sapientiori ea cedant. Sedebant hi, quos nominat, in iudicio: quos sibi mirè conciliat, dũ eorum & prudentiam in rebus dijudicandis, & modestiam commendat.

356. PATEBET MODERATIOR AIAX] Oilei filius, quem & Homerus fortibus annomerat. Hic tamen impius & sacrilegus fuit, de quo t. Æneid.

362. INGEN. EST QVOD EGET MODERAM. NOST.] Etsi militaris es, & dextera potens, deest tamen tibi sollers & placidom ingenium. Homo ferox, A audax, impotens animi es, & velut equus indomitus auriga indiges.

363. TV VIRES S. MENTE GERIS, MIHI, &c.] Comparatio pluribus membris constat. Confert autem se, & præfert Aiaci collatione animi, & eorum quæ sont animi, cum corpore, & viribus corporis instituta, remque duabus elegantissimis similitudinibus illustrat, petitis à gubernatore nauis, & duce militari. Pericliseft, tutius & præclarius videri ingenio & ratione, quàm ferro hostem vincere: quorum hoc non negat de Aiace: illud sibi totum vindicat, eumque in eius communionem non admittit.

At vos, ô proceres, vigili date præmia vestro:
Próque tot annorum curis, quas anxius egi,
Hunc titulum meritis pensandum reddite nostris.
Iam labor in fine est. obstantia fata remoui:
Altáque posse capi faciendo, Pergama cepi.
Per spes nunc socias, casuráque mœnia Troum,
Pérque deos oro, quos hosti nuper ademi,
Per, si quid superest, quod sit sapienter agendum,
Si quid adhuc audax, ex præcipitique petendum est,
Si Troiæ fatis aliquid restare putatis,
Este mei memores: aut, si mihi non datis arma,
Huic date: & ostendit signum fatale Mineruæ.

370. AT VOS, O PROCERES VIGILI, &c.] Epilogus, in quo non minùs est artis quàm in prooemio, & habet multum affectus. Summatim admonitis meritorum suorum per tot annos, quod in laboribus suis maximi ponderis esse debet, surreptom Troianis fatale illud Palladium denuo suggerit iudicibus, quo nitatur omnis eorum de vrbe victoria, & obtestatur, ne sibi negent, quod petit. Offert adhuc consilia, & vires suas, & se totum denique quantus est pro ipsis & vniuersa Græcia, concluditque ostenso Palladio, propter quod solum arma ista meretur.

372. HVNC TIT. MERIT. PENSAND. &c.] reddi- B te hunc honorem quem peto ad compensationem laborum, quos hactenus, & tot annis Reipub. caussa subire non dubitaui.

375. PER SPES NVNC SOCIAS, &c.] Epanaphora, seu repetitio. Quam figuram sic definit Cornificius lib. 4. cùm *continenter ab vna eademq́; voce in rebus similibus & diuersis principia sumuntur*, vt hîc à voce *per*. *Spes sociæ* suot spes communes.

379. SI TROIÆ FATIS, &c.] Leoninus. Sed hic næuus tam venustum orationis huius corpus non deformat. Tollantor istius generis carmina primùm è Virgilio. Erythræus quidem in eo 32. obseruauit.

Abiudicatis sibi armis Aiax iracundia victus in gladium incumbit, cuius cruor in florem hyacinthum conuertitur. Allatis ab Vlysse sagittis, quas ab Hercule Philoctetes acceperat, Troia secundùm fata, in potestatem Græcorum venit. Subiunguntur breuissimè præcipua, eaque miseranda, quæ occupationem vrbis sunt consecuta. In captiuis fœminis nobilibus est Hecuba, inter sepulchra liberorum inuenta, quæ Vlyssi cedit, & in seruitutem abducitur.

Mora

MOTA manus procerum est: & quid facundia posset, III.
Tum patuit; fortisque viri tulit arma disertus.
Hectora qui solus, ferrúmque, ignémque, Iouémque
Sustinuit toties, vnam non sustinet iram,
Invictvmqve virvm vicit dolor. arripit ensem:
Et, meus hic certe est; an & hunc sibi poscit Vlysses?
Hoc, ait, vtendum est in me mihi: quique cruore
Sæpe Phrygum maduit, domini nunc cæde madebit:
Nec quisquam Aiacem possit superare, nisi Aiax.
Dixit, & in pectus tum demum vulnera passum,
Quà patuit ferro lethalem condidit ensem.
Nec valuere manus infixum educere telum.
Expulit ipse cruor, rubefactáque sanguine tellus
Purpureum viridi genuit de cespite florem,
Qui priùs Oebalio fuerat de vulnere natus.
Littera communis medijs pueróque, viróque
Inscripta est folijs: hæc nominis, illa querelæ.
Victor ad Hypsipyles patriam, clarique Thoantis,
Et veterum terras infames cæde virorum
Vela dat, vt referat Tirynthia tela sagittas.
Quæ postquam ad Graios domino comitante reuexit,
Imposita est sero tandem manus vltima bello.
Troia simul, Priamúsque cadunt. Priameia coniux
Perdidit infælix hominis post omnia formam,
Externásque nouo latratu terruit auras.
Longus in angustum quà clauditur Hellespontus,
Ilion ardebat, neque adhuc consederat ignis:
Exiguumque senis Priami Iouis ara cruorem
Combiberat: tractisque comis antistita Phœbi
Non profecturas tendebat ad æthera palmas.
Dardanidas matres patriorum signa deorum
Dum licet, amplexas, succensáque templa tuentes
Inuidiosa trahunt victores præmia Graij.
Mittitur Astyanax illis de turribus, vnde
Pugnantem pro se, proauitáque regna tuentem
Sæpe videre patrem monstratum à matre solebat.
Iamque viam suadet Boreas: flatúque secundo
Carbasa mota sonant, iubet vti nauita ventis.
Troia vale, rapimur, clamant, dántque oscula terræ
Troades, & patriæ fumantia tecta relinquunt.
Vltima conscendit classem, miserabile visu,
In medijs Hecube natorum inuenta sepulchris.
*Prensantem tumulos, atque ossibus oscula dantem *Pressantem
Dulichiæ traxere manus. tamen vnius hausit,
Inque sinu cineres secum tulit Hectoris haustos.
Hectoris in tumulo canum de vertice crinem,
Inferias inopes, crinem, lacrymásque reliquit.

382.Er

382. ET QVID FACVND. POSSET TVM PAT. &c.] Quid possit eloquentia, nemo inter omnes scriptores vberiùs & sæpiùs docuit, quàm ipse vnus omnium post homines natos eloquentissimus Cicero: eius ope Vlyssem magis, quàm caussæ bonitate hæc arma consecutum insinuat Ouidius. Quis audiens Aiacem orantem, non putaret victorem fore? Robusta fuit illius, breuis, & sine fucis oratio. Sed huius non modò longior, verùm etiam artificio & affectibus instructior, & omnino eloquentior, & ad verbum dicendi studiosis ediscenda, styloque oratione pedestri interdum ad imitandum exprimenda.

383 FORTISQ. VIRI TVLIT ARMA DISERTVS] Vide Liban. Progym. verisimilia esse quæ narrantur de armis Achillis, pag. 31. Scriptum refertur ex Pausania in Atticis, arma hæc facto ab Vlysse naufragio ad tumulum Aiacis in littore Rhœtæo tempestate delata: ipsa Iustitia testante, eum iniquo iudicio oppressum, quod sibi iure debebatur, iniustè amisisse. Id virtus tumulo eiusdem insidens lamentatur, 3. Antholog. Tit. ιδ'. εἰς ἥρωας duobus Epigrãmatis, Asclepiadæ & Antipatri. Vide Emblema Alciati 48. cum Claudij Minois & Franc. Sanctij Lugduni edito Commentario. De armis autem ad tumulum eius, quasi ad possessorem legitimum, appulsis eiusdem Emblema 28. quod ipsum ex 1. Anthol. Tit. κβ'. εἰς δίκην, sumptum est.

384. HECTORA QVI SOLVS, QVI. FERR. &c.] Suprà: *Ecce ferunt Troes ferrumq́, ignemq́, Iouemq́, In Danaas classes.* Non dissimilis exaggeratio, seu incrementum est extremo secundo de Ioue, maiestatis suæ penitus oblito:

Ille pater, rectorq́, deûm, cui dextra trisulcis
Ignibus armata est, qui nutu concutit orbem,
Induitur faciem tauri, mistusq́, iuuencis
Mugit, & in teneris formosus obambulat herbis.

385. VNAM NON SVSTINET IRAM] *Fortior est igitur qui dominatur animo suo, expugnatore vrbium*, vt aiunt diuinæ Litteræ. Nec est vlla pulchrior & laudabilior, quàm de semetipso relata victoria: *Qui vincunt animum, quàm quos animus, semper probiores cluent*, inquit Plautus Trinum. Lege libellum Plutarchi *de cohibenda iracundia*, ex quo in præsens accipe similitudinem: *Quemadmodum incendium, qui non addit materiam, extinguit: sic & iram quisquis non alit nascentem, & se ipsum flatu concitauit, eam vitat ac reprimit.* Porrò quæ potuerit eloqui Aiax vel fraudatus armis iniquitate Iudicum, vel in gladium incubiturus, videbis in Progymnasm. Libanij rhetoris sanè quàm disertissimi.

386. INVICTVMQ. VIRVM VICIT DOLOR] Hunc quidem inuictum dolor & iracundia, alium libido, alium auaritia, alios alia vitia pessundederunt. Cic. 1. Offic. *Non est autem consentaneum, qui metu non frangatur, eum frangi cupiditate: nec qui inuictum se à labore præstiterit, vinci à voluptate.* Nec à corporis quidem dolore virum fortem ac sapientem vinci posse docebant Stoici, quia non esset malum. Quanta enim spe frustratum ęgritudo, ita, mœror inuaserit, pluribus docet Smyrnæus lib. 5. Multa ibid. de eius furore & insania, & αὐτοχειρίᾳ. Lege & Aiacem μαστιγοφόρον Sophoclis.

387. AN ET H. SIBI POSCIT VLYSSES?] qui tam cupidus est armorũ alienorum, mihiq; debitorũ, vt quà iure, quà iniuria illa sibi poscat. Odiosè dictũ.

A 390. NEC QVISQ. AIACEM, &c. NISI AIAX] Gloriosè, & pro pristinis spiritibus. Eandem sententiam complectuntur duo eius epitaphia 3. Antholog. Tit. ιδ'. εἰς ἥρωας. Priùs incerti auctoris adscribam:

Σῆμα τόδ' Αἴαντος Τελαμωνίου, ὃν κτάνε μοῖρα
Αὐτοῦ χρησαμένη καὶ χειρὶ καὶ ξίφει.
Οὐδὲ γὰρ ἐν ζωοῖσι δυνήσατο καὶ μεμαυῖα
Εὑρέμεναι Κλωθὼ, τοῦδ' ἕτερον φονέα.

Hic est sepulchrum Aiacis, filij Telamonis, quem parca occidit, ipsiusmet vsa & manu & gladio. Neque enim Clotho, quamuis cuperet, alium huic viro magno inter mortales interfectorem reperire potuit. Aiax ab se solo, non ab alio vllo interfici dignus erat.

391. IN PECT. T. DEM. VVLNERA PASSVM] Et ipse Vlyssi exprobrabat clypeum planè integrum, cùm B suus mille plagis pateret: & Vlysses illi vicissim corpus à vulnere integrum:

At nihil impendit per tot Telamonius annos
Sanguinis in socios, & habet sine vulnere corpus.

Quo quidem argumento cupiebat videri parum strenuum & pugnacem fuisse. Sed hîc ei potiùs laudi & fælicitati datur.

393. NEC VALVERE M. INFIX. ED. TELVM, &c.] Si incubuit in ensem, non mirum eum nequiuisse educi è corpore, nimis enim altè infixus est. Expulsum tamen à sanguine, confestim inde promanante magis mirum. Sed detur hoc poëticæ libertati, non omnia ad amussim exigenti. Subit mentem iocus Augusti. Nam Tragœdiam Aiacem magno impetu exorsus, non succedente stylo, aboleuit; quærentibusque amicis, quidnam Aiax ageret, respondit, *In spongiam incubuisse.* Sueton. cap. 85.

C 395. PVRPVR. VIRID. GEM. DE CASP. FLOR. &c.] Lib. 10. vbi Hyacinthus puer in florem sui nominis commutatur, Apollo de simili hac transformatione sic vaticinatur:

Tempus & illud erit cùm se fortissimus heros
Addat in hunc florem, folioq́, legatur eodem.

Habet enim, vt ibi à me notatum est, expressam fibris syllabam *αι*. quę in puero gemitum Apollinis, in *Aiace* eius nomen declarat, cuius est principium, *αἴας*. Idipsum ab interiectione dolentis deductum vult apud Sophoclem Aiax ipse:

Αἰαί. Τίς ἄν ποτ' ᾤεθ' ὧδ' ἐπώνυμον
Τοὐμὸν ξυνοίσειν ὄνομα τοῖς ἐμοῖς κακοῖς;
Ai ai, quis vnquam cogitasset id meum
Ita nomen esse calamitati congruum?

D Apud Ausonium sic etiam ipse de se:

Iam dabo purpureum claro de sanguine florem,
Testantem gemitu crimina iudicij.

Hinc soluitur ænigma illud Maroniani pastoris, eclog. 3 *Dic quibus in terris inscripti nomina regum Nascantur flores.* De *Aiace* lege Philostratum in Heroicis. De proceritate corporis illius Pausan. in Atticis. De planctu & lamentis, quibus interitum eius prosecuti sunt Tecmessa coniux, Eurysaces filius, exercitus vniuersus, multa Smyrnæus lib. 5. Vlysses lib. 6. super eius morte se excusat.

399. VICTOR AD HYPSIPYLES PAT.] Vlysses in Lemnum profectus est, vbi Hypsipyle Thoantis filia regnabat. Socium habuit Diomedem. Quomodo cum Philoctete egerit, cognosce ex Smyrnæi lib. 9.

ET VATER. TERR. INFAM. CÆDE VIROR.] Lemniæ mulieres cùm sacrificia Veneris spreuissent;

illa,

illa, quò se vlcisceretur, adeò fœtentes reddidit, vt à maritis contemnerentur. Qui cùm bellum cum Thracibus haberent, re inter se deliberata reduces iugularunt: veritęque ne filij cùm adoleuissent, patres vindicarent, etiam illos & totum virile genus trucidarunt; sola Hypsipyle Thoanti patri pepercit: de quo fusè Statius. Adagium, *Lemnium malum*, & apud Iunium, *Lemnius obtutus*. Q. Smyrnæus lib. 5. zelotypiam hisce nefandis cædibus caussam præbuisse narrat, quòd neglectis vxoribus cum captiuis quas adduxerant ancillis corpora commiscerent.

401. REFER. TIRYNTH. TELA SAGITT.] caussa iterum sagittæ Herculis à Philoctete petendæ.

404. TROIA SIMVL, PRIAMVSQ. CADVNT, &c.] Paucis versibus excidium Troiæ, regisque & nepotis, & præcipuarum fœminarum calamitatem persequitur. Non enim eius est institutum, hoc fusiùs exponere: & ad res Romanas festinat, quarum extrema Troianorum initium. & quasi quoddam semen exstiterunt. Dicendũ hîc breuiter de initijs, progressu, fine regni Troiani, ea historia Iuris Romani l. 1. c. 3. Valentini Forsteri Iurecõsulti. Troianum regnum cœpit anno mundi 2477. ante Christum natum 1483. Reges habuit 6. I. Dardanus, regnauit annos 31. II. Erichthonius Dardani filius regnauit annos 75. Patri suffectus est Tros, à quo regio Troia cœpta est nuncupari, & incolæ Troës siue Troiani; regnauit 60. Troëm excepit Ilus filius, à quo toti regioni nomen Ilium est inditum; regnauit 54. Hic reliquit filium Laomedontem, qui Ilium seu Troiam ab Hercule vastatam instaurauit; eius administratio durauit annos 36. Idẽ Hercules ex Laomedonte natum Priamum substituit, qui vrbem ita exornauit, vt nulli maximarum vrbium ornatu & potentia cederet. Huius filius Paris, siue Alexander Helenam Menelai Spartanorum regis vxorem rapuit, quam Gręci bello decennali apud Troiam repetiuerunt, & captam vrbem exciderunt, ante Christum natum MCLXXX. De quo excidio Sibylla vaticinata est. Interfecto Priamo regnum Troianum desijt anno mundi 2783. Regnatum igitur annis 306.

PRIAMI LIA CONIVX PERDIDIT, &c.] Post omnes calamitates quas pertulerat & viderat, hanc etiam passa est, vt in canem mutaretur. Quod ideo factum, quia dum auheheretur à Gręcis captiua, probris eos incessere, & allatrare ob liberos interfectos non desinebat. Vide Prouerb. apud Iunium: *Intus Hecuba, foris Helena.*

408. ILI IN ARDE S. &c. EXIGVVMQ. S. PRIAM. CRVOR, &c.] Andromacha apud Ennium, vnde Cicero 1. Tuscolan. descripsit:

Hæc omnia vidi inflammari:
Priamo vi vitam euitari:
Iouis aram sanguine turpari.

Et in Troadibus Hecuba apud Senecam:

Vidi execrandum regia cadis nefas,
Ipsasq; ad aras maius admissum scelus,
Æacidæ armis: cùm ferox sæua manu
Coma reflectens regium torta caput,
Alto nefandum vulneri ferrum abdidit, &c.

Totus locus ex Virgilio 2. Æneid. expressus μιμητικῶς: *Hæc dicens altaria ad ipsa trementem Traxit*, &c. Dictus porrò Iupiter ἑρκεῖος *Herceus* ab ἕρκος *claustrum, septum*, quòd illi aram intra ædium septa po-

A tentes & nobiles construerent.

410. TRACTISQ. COM. ANTIST. PHOEBI, &c.] Virgil. 2. Æneid. Cassandram Mineruæ sacerdotem facit, & manus in cælum sustollere, vt vinctas, potuisse negat:

Ecce trahebatur passis Priameia virgo
Crinibus à templo Cassandra, adytisq; Mineruæ,
Ad cælum tendens ardentia lumina frustra:
Lumina, nam teneras arcebant vincula palmas.

411. NON PROFECT. TENDERE AD AST. PAL.] Negat Virgilius, quia vincula arcebant, vt modò vidisti. Sed ille de passis, noster de iunctis loquitur, quas vtrque simul ad cælum tendere potuit, vt nos precantes consueuimus.

412. PATRIOR. SIGNA DEOR. O. L. AMPLEX.]
B Virgil.

Hîc Hecuba, & natæ necquicquam altaria circum,
Præcipites atra ceu tempestate columbæ,
Condensæ, & diuûm amplexæ simulacra tenebant.

415. MITTITVR ASTYAN. ILLIS DE TVRRIB. &c.] Vt nemo superesset de stirpe regia, qui maiorum suorum iniurias & neces aliquãdo vltum iret, etiam puerum hunc, Hectoris filium, quem ipse Scamandrium à fluuio præterlabente nominare solitus erat, crudeli præcipitio extinxerunt. Vide Euripidis Troadas. Narrat apud Senecam rem nuntius. Actu 5. *Est vna magna turris è Troia super*, &c.

418. IAMQ. VIAM SVADET BOREAS, &c.] Æneid. 3 *Et vi cursus in altum Vela vocet, possitq; sinus implere secundos.* Ibid. *Et auræ Vela vocant, tumidoq; inflatur carbasus Austro.* De discessu, seu reditu Græcorum agit, de quo est vltimus liber Q. Smyrnæi, cuius principio indicatur, quæ mulier regia cui duci
C in præda obtigerit. Homerus Odyss. Euripides Oreste, Andromache, Cyclope, Troadibus, Helena, Lycophron in Cassandra, Dictys Cretensis toto libr. 6. Varijs terra marique calamitatibus iactari sunt. Nec dum quidem postea à malis conquieuerunt.

420. TROIA VALE, &c.] Ceres è Sicilia profectionem instituens apud Claudian. 1. de Raptu:

——— *Quoties oculos ad tecta retorsit*
Talia voce mouens, Salue gratissima tellus,
Quam nos prætulimus cælo &c.

DANIQ. OSCVLA TERRÆ TROADES] tamquam sanctissimæ parenti, patriæ scilicet. Quòd autem eandem & saluere & valere iubemus dum aduenimus & abimus, ad genium, illius præsidem respicimus: de quo more alio loco, vel pluribus
D potiùs locis scripsisse nos recordamur. Flebilem captiuarum Troadum à patria discessum admodum miserabiliter describit Q. Smyrnæus.

421. PATRIÆ FVMANTIA TECTA] 3. Æneid. *Et omnis humo fumat Neptunia Troia.* Et 2. *Tum verò omne mihi visum considere in ignes Ilium.* Seneca Troad.

Diripitur ardens Troia: nec cælum patet.
Vndante fumo, nube ceu densa obsitus,
Ater fauilla squalet Iliaca dies.

423. IN MEDIIS NATOR. INVENT. SEPVLCH.] 17. liberos eam ex Priamo genuisse ait Cicero, ex quibus charissimus ei Hector: nec immeritò. Nam vt in eius Epitaphio cecinit Pentadius, fuit defensor patriæ, & alter murus miseris ciuibus, cum quo spesque salusque Phrygum simul occubuere. Apollodor. libr. 3. non nisi decem ex Hecuba filios, & quatuor filias enumerat. 20. secundum Theocritum

critum Idyll.15. ſecundùm Homerum 22. Hinc Seneca: *Et tot meorum liberûm magni greges*. Reliqui autem ex concubinis nati ſunt Priamo.

427. HECTORIS IN TVMVL. C. DEVERT. CRIN.] A Matres condebant aut vellebant capillum, quem filiorum ſepulchris inijciebant pro inferijs.

428. INFERIAS INOPES] viles, cùm ſumptuoſæ potiùs illic relinquendæ. Sed non erant ea tépora.

Regni ſui euerſionem proſpiciens, minimum natu filiorum Polydorum (reliquos enim omnes perdiderat) ad hoſpitem ſuum Polymneſtorem Thraciæ regem tuendum, & educandum cum auro multo, vt eſſet, vnde opes Troianorum inſtaurari aliquando poſſent, clàm miſit Priamus. Ille aurum ſitiens puerum occidit; in vndas corpus abijcit. Dum in littore Thracio idoneam nauigandi porrò tempeſtatem Græci exſpectant, idolum Achillis Polyxenam Priami filiam inferias ſibi petit. Eripitur Hecubæ matri, & ad tumulum congeſtitium patri à Pyrrho mactatur, caditque generosè, & verecundè: nec tam illi mors ſua, quàm dolor matris, curæ eſt, cui corpus ſuum donari petit. Defletur lacrymis Troadum captiuarum.

IV. *EST, vbi Troia fuit, Phrygiæ contraria tellus,*
Biſtonijs habitata viris: Polymneſtoris illic
Regia diues erat, cui te commiſit alendum
Clàm, Polydore, pater, Phrygiiſque remouit ab armis.
Conſilium ſapiens, ſceleris niſi præmia magnas
Adiecìſſet opes, animi irritamen auari.
Vt cecidit fortuna Phrygum, capit impius enſem
Rex Thracum, iuguloque ſui demiſit alumni:
Et tanquam tolli cum corpore crimina poſſent,
Exanimem è ſcopulo ſubiectas miſit in vndas.
Littore Threïcio claſſem religarat Atrides,
*Dum mare *placatum, dum ventus mitior eſſet.* *pacatum.
Hîc ſubitò, quantus cùm viueret eſſe ſolebat,
Exit humo latè rupta, ſimiliſque minanti
Temporis illius vultum referebat Achilles,
Quo ferus iniuſto petijt Agamemnona ferro.
Immemoréſque mei diſceditis, inquit, Achiui?
Obrutáque eſt mecum virtutis gratia noſtræ?
Ne facite: vtque meum non ſit ſine honore ſepulchrum,
Placet Achilleos mactata Polyxena manes.
Dixit, & immitis ſocijs parentibus vmbræ,
Rapta ſinu matris, quam iam propè ſola fouebat,
Fortis, & infælix, & plus quàm fœmina, virgo
Ducitur ad tumulum, diróque fit hoſtia buſto.
Quæ memor ipſa ſui, poſtquam crudelibus aris
Admota eſt, ſenſitque ſibi fera ſacra parari:

Ve-

Vtque Neoptolemum stantem, ferrúmque tenentem,
Vtque suo vidit figentem lumina vultu;
Vtere iam dudum generoso sanguine, dixit.
Nulla mora est: aut tu iugulo, vel pectore telum
Conde meo: iugulúmque simul pectúsque retexit.
Scilicet haud vlli seruire Polyxena vellem.
Haud per tale sacrum numen placabitis vllum.
Mors tantùm vellem matrem mea fallere posset:
Mater obest, minuitque necis mihi gaudia; quamuis
Non mea mors illi, verùm sua vita gemenda est.
Vos modò ne stygios adeam non libera manes,
Este procul, si iusta peto; tactúque viriles
Virgineo remouete manus: acceptior illi,
Quisquis is est, quem cæde mea placare paratis,
Liber erit sanguis. si quos tamen vltima nostri
Verba mouent oris, Priami vos filia regis
Nunc captiua rogat, genitrici corpus inemptum
Reddite: néve auro redimat ius triste sepulchri,
Sed lacrymis: tunc cùm poterat redimebat & auro.
Dixerat: at populus lacrymas quas illa tenebat,
Non tenet: ipse etiam flens inuitúsque sacerdos
Præbita coniecto rupit præcordia ferro.
Illa super terram deflexo poplite labens
Pertulit intrepidos ad fata nouissima vultus.
Tunc quoque cura fuit partes velare tegendas,
Cùm caderet, castique decus seruare pudoris.
Troades excipiunt; deploratósque recensent
Priamidas, & quid dederit domus vna cruoris:
Téque gemunt virgo, téque ô modò regia coniux,
Regia dicta parens Asiæ florentis imago,
Nunc etiam prædæ mala sors; quam victor Vlysses
Esse suam nollet, nisi quòd tamen Hectora partu
Ediderat: dominum matri vix repperit Hector.
Quæ corpus complexa animæ tam fortis inane,
Quas toties patriæ dederat natísque viroque,
Huic quoque dat lacrymas, lacrymas in vulnera fundit,
Osculáque ore tegit, consuetáque pectora plangit,
*Canitiemque suam concreto in sanguine * verrens,* *versans.
Plura quidem, sed & hæc laniato pectore dixit.

4[illegible] EST, VBI TROIA F. P. [illegible]ONTRARIA TELL. &c.] campis, vbi Troia fuit. quomodo [illegible] Virgilius 3. Æneid. è regione respondet Thracia.

4[illegible]0. BISTO[illegible]IIS H[illegible]BITATA VI[illegible]IS] Virg. *Thraces arant.* Gens Thraciæ Bistones.

4[illegible] CVI TE[illegible]MMIS. AL. CLAM PO[illegible]YD. PAT. &c.] Totum hoc ex principio Hecubæ Euripideæ [illegible] M[illegible] 103. Æneid. *Hunc Polydorum auro,* &c. tum noster poëta transscripsit. Ecce Latinos versus ex A Erasmo, non improbato interprete. Loquitur vmbra Polydori, prologum agens:

Adsum profectus è profundis manibus,
Noctisq; portu, cæca quà silentium
Ab arce porrò cælitum sita est domus,
Polydorus, Hecuba natus è Cisseide,
Priamoq; patre. Quem simul cepit timor,
Ne Phrygia Graio Marte caderent mœnia,
Me furtim alendum Troico emisit solo,
Ad hospitam Polymnestoris Thracij domum,

Qui Cherronesi fertilem glebam colens,
Armis ferocem Martyi gentem regit.
Multumq; mecum clanculum misit pater
Aurum: vrbis vt si concidissent mœnia,
Ne victu egerent liberi superstites,
Eramq; natu Priamidûm nouissimus:
Atque hac foras potißimùm me gratia
Submisit, vt cui nec ferunda lancea,
Et ad arma nondum tenera sufficeret manus.
Ita vsque donec recta stabant Pergama; &
Nondum iacebant Ilij turres soli,
Hectorq; frater Marte florebat meus,
Bene apud tyrannum Thraca, patrium hospitem
Crescens alebar, plantula in modum, miser:
At vbi interiit Troia, simul & Hectoris
Vita, ac penates considere patrij,
Drúmq; ad aras ipse procubuit sacras,
Mactante Achillis prole sanguinaria,
Mox me paternum amicum auri gratia
Miserum trucidat, ac trucidatum salo
Exponit, aurum vt ipse poßideat sibi.

438. EXANIM. E SCOP. SVBIECT. MISIT IN VND.] Hoc Euripid. est. Virgil. telis confixum, & humo obrutum narrat:

Heu fuge crudeles terras, fuge littus auarum.
Nam Polydorus ego: hic confixum ferrea texit
Telorum seges, & iaculis increuit acutis.

DVM MARE PLACAT. D. VENT. MIT.] Virg. 3. Æneid. *Placataq; venti Dant maria.*

441. HIC SVBITO QVANTVS &c.] de phasmate isto & simulacro Achillis, videndi Euripid. & Seneca Troad. Apud Smyrnæum lib. 14. Pyrrho filio apparet, ac nisi Polyxenam inferias sibi dent, effecturum se minatur, vt tempestate coortæ eorum reditum remorentur. Pyrrhus rem ad concilium refert. Achilli gratificandum decernitur.

444. QVO IO. INIVST. P. AGAM. FERRO] 1 Iliad. in iurgio, vbi regem stricto ense confodisset, ni Pallas prohibuisset. Quomodo autem iniusto, declarat oratio Nestoris, qui eos pacificare nititur.

445. IMMEMORESQ. MEI DISCED. &c.] Seneca:

Ite, ite inertes, debitos manibus meis
Auferte honores; soluite ingratas rates,
Per nostra ituri maria. non paruo luet
Iras Achillis Græcia: at magno luet
Desponsa nostris cineribus Polyxena.
Pyrrhi manu mactetur, & tumulum riget.

450. RAPTA SINV MATRIS] Petit eam à matre ducum missu Vlysses apud Euripid. sicut Astyanactem idem à matre Andromacha apud Senecam. Latinus enim tragicus Græcum feliciter est imitatus. Eiusdem puellæ magnanimitas, mortem alacriter excipientis ibidem egregiè demonstratur, nec minùs hoc loco à Nasone: quin etiam copiosiùs. Smyrnæus eam plorantem, lamentantem, & vlulatu omnia complentem facit.

451. FORTIS, ET INF. ET PLVSQ. FÆM.] Lege quæso Euripidem, & cognosce quàm πανθηνικῶς matri miserrimæ valedicat, & quàm admirantibus & collaudantibus & collacrymantibus Græcis ceruicem ad gladium viriliter exporrigat. Ab hoc versu ad illum, *Troades excipiunt*, Naso Euripidis paraphrasten agit.

460. HAVD VLLI S. POLYX. VELLEM] in voce *Polyxena* est ἔμφασις: *Ego regnatoris Asiæ filia, & Hectoris soror.*

A 475. FLENS, INVIT VSQ. SACERDOS, &c.] Hic sacerdos est ipsemet Pyrrhus Euripidi, Achillis filius. qui volens nolens animæ meatus ense librato secat. De hac immolatione gratulatur Andromacha Polyxenæ 3. Æneid.

O felix vna ante alias Priameia virgo,
Hostilem ad tumulum Troiæ sub mœnibus altis
Iussa mori, quæ sortitus non pertulit vllos,
Nec victoris heri tetigit captiua cubile.

Sciendum, Senecam conuenire cum Marone, in loco immolationis, apud Troiam nempe. Ouidium autem cum Euripide, in Chersoneso Thraciæ. Et illi volunt ad bustum Achillis immolatam; hi ad tumulum honorarium. Philostratus in Heroicis vltro ad sepulchrum sponsi sui Achillis in gladium incubuisse, nescio quo auctore, affirmant.

B 477. DEFLEXO POPLITE LAPENS] Rectiùs, quàm *deflexo poplite*, cùm & Euripides habeant, *καθεῖσα πρὸς γαῖαν γόνυ*, *summisso ad terram genu*. Stantem itaque percussit. Polyxenæ mactationem, tanquam immane Græcorum facinus prætermisisse Homerum ait in Atticis Pausan. Idem ne dedecoraret Achillem, cùm euersum ab eo insulam Scyron prodidisset, tamen in eadem insula ipsum inter virgines regias latuisse tacuit.

479. TVNC QVOQ. CVR. F. PARTES, &c.] Cura hæc honestatis in corpore quamuis moriente, aut mortuo, & ingenuus pudor, ac verecundia tanto mirabiliora videantur necesse est in ijs, qui vel nihil superesse credebant, ad quod status ille corporis anima vacantis pertineret, ipsam scilicet animam, illius quondam sociam & incolam: vel si C credebant, vt plerique crediderunt, tamen se in id temigraturos, &c. vt nos Christiani loquimur, resurrecturos minimè sperabant. Commemorabimus itaque ex historicis & poëtis exempla nonnulla illustrium vtriusque sexus, qui in hoc genere celebrantur. Hi si laudem non vulgarem haud mererentur, non esset à prudentissimis scriptoribus id factum tam diligenter posteritatis memoriæ commendatum. A viris incipiemus, sexu meliore: quamuis longè plura de fœminis legantur, quibus natura plus pudoris attribuit, quæque faciliùs turpitudinis imaginibus commouentur & erubescunt. De Iulio Cæsare Suetonius cap. 82. ita scribit: *Vtq; animaduertit, vndiq; se strictis pugionibus peti, toga caput obuoluit: simul sinistra manu sinum ad ima* D *crura deduxit, quò honestiùs caderet, etiam inferiore corporis parte velata.* Vides tantum virum, & qui alioqui non nimis castè vixerat, nullam tamen corporis sui partem indecorè apparere sub mortem, & post mortem voluisse. Alia istiusmodi exempla in viris nondum inueni. Nam quorundam sese illo tempore splendidè vestientium, & comentium, ac lauantium, &c. ad institutum non faciunt. De nuditate enim tum operta & velata differimus. Inter fœminas vetustate & dignitate principatum tenet Polyxena Priami regis filia; de qua Pyrrhi mactatu occumbente Euripides in nobilissima illa tragœdia quam *Hecubam* inscripsit, ex qua noster poëta tantum profecit:

——— Ἡ δὲ θνήσκουσ᾽ ὅμως
Πολλὴν πρόνοιαν εἶχεν εὐσχήμως πεσεῖν.
——— Assilla iam moriens, tamen
Sollicita multùm est, condecenter vt cadat.

Cuius sententiæ nobilissimi scriptores, & in ijs

Cle-

Clemens Alexand. libr. 2. Stromat. meminerunt. Ad Romanas venio. De Lucretia illa pudicissima Ouid. 2. Fast.

Tum quoq; iam moriens ne non procumbat honestè
Respicit: hæc etiam cura cadentis erat.

De Cornelia Vestali, incestus verè an falsò damnata? Plin. epist. 11. lib. 4. *Cùm tamen illud subterraneum cubiculum demitteretur, hæsissetq; descendenti stola, vertit se, ac recollegit.* Addamus, quod sequitur: *Cumq; ei carnifex manum daret, auersata est, & resiluit: fœdumq; contagium quasi plané à casto puroq; corpore nouissima sanctitate reiecit: omnibusq; numeris pudoris πολλὴν πρόνοιαν ἔσχεν εὐσχήμως πεσεῖν.* Ad Græcas transeamus. Occurrit primùm Penthesilea illa, quæ ducebat Amazonidum lunatis agmina peltis, audebatque viris concurrere virgo, de qua ab Achille confossa, & in humum ex equo defluente Q. Smyrnæus lib. 1. Paralip.

——Ἡ δ' ὦκα μίγη κονίῃ καὶ ὀλέθρῳ
Εὐσχημόνως ἐρείπουσα κατ' οὔδεος, οὐδέ οἱ αἰδὼς
Ἤισχυνεν δέμας, ἣ τάθη δ' ἐπὶ νηδύα μάκρην.
——Quæ mox cum puluere & morte commiscetur
Compositè cadens ad terram, nec pudor
Formosum corpus dedecorat: sed extenditur in latum ventrem.

De matre Alexandri Olympiade, cùm Cassandri mandato iugularetur, Iustinus libr. 14. *Insuper exspirans, capillis & veste crura contexisse fertur, ne quid posset in corpore eius indecorum videri.* Plutarch. de virtutibus mulierum refert de duabus sororibus, quæ cùm cogerentur à tyranno necem sibi cõsciscere, quòd turpiter pati recusarent, iunior Megisthonem claram fœminam rogauit, vt curam sui gereret, neque pateretur mortuam se indecorè collocari. Ibidem narrat de Milesijs virginibus: *Cùm nescio qua dementia sibi vltro mortem suspendio inferrent, & ab ea nullis parentum precibus & lacrymis deterreri possent; quidam*

A *homo prudens legem promulgauit, qua iuberet omnes, quæ sibi suspendio mortem attulissent, nudas per forum efferri. Hæc lex sancita, non inhibuit modò, sed & omnino aboleuit illam qua virgines laborabant mortis cupiditatem.* Atque hæc hactenus.

481. TRUADES EXCIPIVNT, DEPLORATOSQ.] Coocaptiuæ & oobiles fœminæ excipiuot corpus mactatæ Polyxenæ vt laoeot & compooant, occinentesque oæniam, domum Priameiam deplorant: in qua occisis tot filijs, ipso etiam rege miserabiliter obtruncato, tantum sanguinis fusum sit. Ipsam quoque Hecubam, quoodam Asiæ regioam, ounc captiuam & seruam miseiantur & lamentaotur.

485. NVNC ETIAM PRÆDÆ MALA SORS] qoia vetula; ideo qui eam vellet, oemioem inueniebat. Ipsa apud Senecam:

B

Dominum ecce Priami nuribus & natis legens
Sortitur vrna. Præda quem vilis sequar?
Hic Hectoris coniugia despondet sibi:
Hic optat Heleni coniugem, hic Antenoris:
Nec deest tuos, Cassandra, qui thalamos petat.
Mea sors timetur: sola sum Danais metus.

487. DUMINVM MATRI VIX REPPERIT HECTOR] In omnibus vocibus inest Emphasis. Ne cui seruiat quidem repetire potest tam augusta fœmina: vtpote non consanguinea, non soror, sed mater ipsa, & quidem Hectoris, per quem solum stetit, quominùs Troia tot annis obsessa caperetur. Quaoquam Vlysses, cùm alioqui eam sortitus esse oollet, ideo tamen accepit seruam, quia Hectorem peperisset: sed hunc ipsum ægrè & vix.

488. QVÆ CORP. COMPLEXA ANIMÆ, &c.] Quid fecerit delato ad se corpori Polyxenæ Hecuba. Complexus, lacrymas, oscula dedit. Pectus planxit, & vnguibus laniauit, & quæstus acerbos edidit.

Lamentatio Hecubæ super transfixa Polyxena, & conditione sua miserrima.

Nata tuæ (quidenim superest) dolor vltime matris, V.
Nata iaces, videóque tuum, mea vulnera, pectus.
Et ne perdiderim quenquam sine cæde meorum,
Tu quoque vulnus habes. at te (quia fœmina) rebar
A ferro tutam: cecidisti & fœmina ferro,
Tótque tuos idem fratres, te perdidit idem
Exitium Troiæ, nostrique orbator Achilles,
At postquam cecidit Paridis Phœbique sagittis,
Nunc certè, dixi, non est metuendus Achilles:
Tunc quoque mi metuendus erat. cinis ipse sepulti
In genus hoc sæuit: tumulo quoque sensimus hostem:
Æacidæ fœcunda fui. iacet Ilion ingens,
Euentúque graui finita est publica clades;
Sed finita tamen. soli mihi Pergama restant,
In cursúque meus dolor est. Modò maxima rerum,
Tot generis natisque potens nuribúsque viróque,

Nunc trahor exul, inops, tumulis auulsa meorum,
Penelope munus, quæ me data pensa trahentem
Matribus ostendens Ithacis, Hæc Hectoris illa est
Clara parens; hæc est, dicet, Priameia coniux.
Postque tot amissos tu nunc, quæ sola leuabas
Maternos luctus, hostilia busta piasti.
Inferias hosti peperi, quò ferrea resto?
Quidve moror? quò me seruas damnosa senectus?
Quò dij crudeles, nisi vti noua funera cernam,
Viuacem differtis anum? quis posse putaret
Fœlicem Priamum post diruta Pergama dici?
Fœlix morte sua est, nec te, mea nata, peremptam
Aspicit, & vitam pariter regnúmque reliquit.
At, puto, funeribus dotabere regia virgo,
Condetúrque tuum monumentis corpus auitis.
Non hæc est fortuna domus: tibi munera matris
Contingent fletus, peregrinæque haustus arenæ.
Omnia perdidimus: superest cur viuere tempus
In breue sustineam, proles gratissima matri
Nunc solus, quondam minimus de stirpe virili,
Has datus Ismario regi Polydorus in oras.
Quid moror interea? crudelia funera lymphis
Abluere? & sparsos immiti sanguine vultus?

494. TVÆ DOLOR VLT. MATRIS] de tot liberis A enim cùm sola restaret, vltimo loco à matre auulsa perijt. Quam sibi pro vnico in tantis ærumnis solatio viuam & conseruam relinqui, eu quàm suppliciter ad genua Vlyssi, qui abductum puellam venerat, accidens rogat apud Euripid.

Μή μου τὸ τέκνον ἐκ χερῶν ἀποσπάσῃς,
Μηδὲ κτάνητε. τῶν τεθνηκότων ἅλις.
Ταύτῃ γέγηθα, κἀπιλήθομαι κακῶν.
Ἥδ' ἀντὶ πολλῶν ἐστί μοι παραψυχή,
Πόλις, τιθήνη, βάκτρον, ἡγεμὼν ὁδοῦ.
——— Obsecro, ne filiam
Mihi puellam manibus abripias meis,
Neve perimatis quippe funerum satis.
Oblecto in hac me, sortis oblita grauis.
Solamen hac est vna pro multis mihi,
Vrbs, atque nutrix, scipio & rectrix gradus.

498. QVIA FÆMINA, TVT. A FERRO] Fæminis, B & virginibus præsertim, parcitur à milite, quia, vt ait Æneas lib. 2. *Nullum memorabile nomen Fæminea in pœna est, nec habet victoria laudem.* Quod igitur Græci Polyxenę religione impulsi fecerunt, id Hecuba hostiliter factum interpretatur.

500. EXITIVM TROIÆ, N. ORBAT. ACHILL.] Istiusmodi Epithetis decet Achillê ornari à Troianis: longè autem alijs à Græcis suis, quorum nonnulla in superioribus prolata & animaduersa sunt: quibus ex Homero hæc adnumera: θεοείκελος, ἐκπαγλος, διογενής, πτολίπορθος, περικλυτός, μεγάθυμος, φαίδιμος, &c. *Deo similis, stupendus, generosissimus, expugnator vrbium, valdè inclytus, magnanimus, illustris.* Omitto alia.

503. CINIS IPSE SEP. IN G. HOC SÆVIT, &c.] A Hic locus de numero illorum est, propter quos potissimùm Seneca Declamator, siue Seneca pater, & Quintilian. de Ouidio iudicarunt, quod eos iudicasse in Prolegomenis Comment. in Trist. & de Ponto libros docui. Ait ergo ille Controuers. 5. lib. 9. & Declamat. 5. lib. 4. *Montanum oratorem laborare hoc vitio, quòd sententias suas repetendo corrumpat; & dum non est contentus vnam rem semel bene dicere, efficere ne bene dixerit: & propter hoc, atque alia, quibus orator potest similis poëta videri, Scaurum vocare Montanum inter oratores Ouidium. Nam & Ouidius nescit, quod bene cessit relinquere. Non multa referam, quæ Montaniana in illo Scaurus notabat: hoc vno contentus ero. Cùm Polyxena adducta esset, vt ad tumulum Achillis immolaretur, Hecuba dixit, Cinis ipse sepulti,* &c. Calumniæ huic erudiè & aptè l. de Criticis in hanc sententiam respondet Hen. Stephanus. Virtutem esse scire definere; & contrà, vitium, id nescire, quis neget? B Fuerint autem loci Ouidiani, in quibus hac in parte peccatum sit, num & hic necessariò erit? Loquitur mulier, qui sexus est ad querimonias facilis (hoc enim illi natura dedit, querulus vt sit) & loquitur anus, cui ætati hoc proprium est, senili inquam, etiam in maribus: & loquitur quæ regnauerat, nec adhuc spiritus regios planè exuerat. Cùm ergo eiusmodi personę irrogata iniuria maior videri consueuerit, erit item ratio, cur magis de ea iniquitate conqueratur & lamentetur. Quæ cùm ita sint, & quilibet μεμψιμοιροῦντες, & maximè simul etiam θρηνοῦντες μακρολογεῖν & ταυτολογεῖν soleant, non est cur Ouid. rectè reprehensus ab isto Cêsore credatur. At Ioannes Passeratius, homo excellêti doctrina, præfation. in *Armorum iudiciū*, in Seneca isto primùm

primùm cæcam aliena carpendi cupiditatem notat, errorémque duplicem, & insignem vtrobique: tum quòd hæc ab Hecuba dicat antea quàm Polyxena immolarent, quæ post eius necem dicuntur: tum quòd ea reprehendit, quę in summis poëtis & oratoribus laudantur. Producit Homerum in Achillis ad matrem conquestione Iliad. 1. *ἑλὼν γὰρ ἔχει γέρας αὐτος ἀπουρας.* Vbi ter idem dixit, *ἑλὼν ἔχει, ἀπούρας*: nec id est quisquam pro vitio obiectat. Virgil in oratione Ilionei 1. Æneid.

Quem si fata virum seruant, si vescitur aura
Aetherea, nec adhuc crudelibus occubat vmbris.

Atqui satis fuerat vnum ex tribus dixisse. Cicero in perduellionis caussa: *Inclusum, atque abditum latere in occulto: & ignauiam suam parietum ac tenebrarum custodijs tegere.* Eiusmodi trecenta memorari possunt: quæ si in alijs dicendi virtutes habentur, cur in Ouidio vitia existimentur? lege quæ sequuntur. Peccat tamen in eo Passeratius, quòd hũc Senecam eundem cũ Philosopho putat, quod secùs est, vt post Lipsium fusiùs Schottus noster docuit. Iam quod ait Hecuba Achillem mortuum quoque & sepultum sæuire in Troianum sanguinem, idem prorsos Q. Smyrnæus: *ἢ γὰρ Ἀχιλλεὺς καὶ νέκυς ἡμετέρῳ ἔτι μαίνεται αἵματι θυμόν.*

505. ÆACIDÆ FÆCVNDA FVI] vt essent, qui ab Achille viuo, & propter Achillem mortuum occiderentur, idcirco ego peperi. Idem dicere potuisset lib. 6. Niobe, fœcundam se fuisse Apollini & Dianæ, quorum sagittis vidit interemptos XIV. liberos.

IACET ILION INGENS] Seruius Sulpitius epist. ad M. Tull. libr. 4. de magnis aliquot vrbibus, quæ quodam tempore florentissimę fuissent, nunc prostratæ & dirutæ ante oculos iacerent: *Hem, nos homunculi indignamur, inquit, si quis nostrûm interijt, aut occisus est quorum vita breuior esse debet, cùm vno loco tot oppidorum cadauera proiecta iaceant.* Hecuba initio Troad. Senecæ:

——— Columen euersum occidit
Pollentis Asiæ, calitum egregius labor,
Excisa est ferro Pergamos, incubuit sibi,
En alta muri decora congestis iacent.
Stat auidus ira victor, & lentum Ilium
Metitur oculo.

507. SOLI MIHI PERGAMA RESTANT] Adeò in A me grassantur & sæuiunt hostes, ac si nondum deleta esset Troia. Ego ipsorum crudelitati Troia facta sum. Sic Penelope Vlyssi: *Diruta sunt alijs, vni mihi Pergama restant.*

508. IN CVRSVQ. MEVS DOLOR EST] Dolor meus non desinit, priorem posterior, veterem nouus semper excipit.

509. TOT GENER. NATISQ. POT.] Lege Troadum Senecæ prologum.

510. TVMVL. AVVLSA MEOR.] Suprà: *In medijs Hecubæ natorum inuenta sepulchris.*

511. PENELOPE MVNVS] Longè impari, quæ & mihi pensum meum dabit, & Ithacensibus fœminis pro ludibrio ostentabit.

515. HOSTIL. BVSTA PIASTI] super tumulo hosti B data pro inferijs.

516. QVO FERREA RESTO?] Mortem optat vt malorum finem, & senectutem suam, & deos, vt crudeles in vita sibi tamdiu proroganda accusans, & Priamum præ se beatum pronuntians.

521. FÆLIX MORTE SVA EST, NEC SE, &c.] Seneca:

Non est Priami miseranda mei
Mors, Iliades. Felix Priamus,
Dicite cuncta. Liber manes
Vadit ad imos, nec feret vnquam
Victa Graiûm ceruice iugum, &c.

Sic Andromache 3. Æneid. Polyxenam morte sua fælicem prę se affirmat. *O felix vna*, &c. Versus paulo suprà recitaui.

C 523. AT PVTO FVNERIB. DOTAB.] omni exequiarum honore caituram dolet.

524. CONDETVRQ. T. MONVM. CORP. AVIT.] Sepulchra aut priuis hominibus fiebant; aut toti familiæ posterisque. Meursius Exercitat. Crit. parte 2. cap. 20.

526. PEREG. HAVSTVS ARENÆ] peregrina terra, vtpote in externa regione, non in patria, ubi sepeliendæ inijcietur. Has solas vnà cum maternis lacrymis adipisceris exequias.

530. HAS DATVS ISMARIO REGI POLYD. IN ORAS] Dictum de hoc suprà. Vnicum sibi superesse solatium ait, Polydorum filium apud Polymnestorem.

531. CRVDEL. VVLN. LYMPH. ABLVERE] 4. Æneid. *Date, vulnera lymphis abluam.*

Hecuba corpus Polyxenæ ablutum ad littus progressa, Polydori sui cadauer confossum vulneribus reperit. Attonita stupet. Vltionem cogitat, Polymnestorem ad secretum colloquium euocat, Troadibusque adiuuantibus exoculat. Incessitur à Thracibus maledictis & lapidibus. In canem vertitur. *συμπάσχουσι*, præter Troianos, & hostes ipsos dij omnes cum Iunone, alioqui Troiano generi inimica.

DIxit; & ad littus passu procedit anili, VI.
Albentes lacerata comas. date Troades vrnam,
Dixerat infælix, liquidas hauriret vt vndas.

Aspicit eiectum Polydori in littore corpus,
Factáque Threicijs ingentia vulnera telis.
Troades exclamant, obmutuit illa dolore;
Et pariter vocem lacrymásque introrsus obortas
Deuorat ipse dolor; duróque simillima saxo
Torpet, & aduersa figit modò lumina terra:
Interdum toruos extollit ad æthera vultus:* *sustollit
Nunc positi spectat vultum, nunc vulnera nati:
Vulnera præcipuè, séque armat, & instruit ira.
Qua simul exarsit, tanquam regina maneret,
Vlcisci statuit: pœnæque in imagine tota est.
Vtque furit catulo lactante orbata leæna,
Signáque nacta pedum sequitur, quem non videt hostem:
Sic Hecube, postquam cum luctu miscuit iram,
Non oblita animorum, annorum oblita suorum,
Vadit ad artificem diræ Polymnestora cædis,
Colloquiúmque petit: nam se monstrare relictum
Velle latens illi quod nato redderet aurum.
Credidit Odrysius, prædæque assuetus amore,
In secreta venit: tum blando callidus ore,
Tolle moras, Hecube, dixit; da munera nato:
Omne fore illius quod das, quod & antè dedisti
Per superos iuro. spectat truculenta loquentem,
Falsáque iurantem: tumidáque exæstuat ira.
Atque ita correpto, captiuarum agmina matrum
Inuocat, & digitos in perfida lumina condit,
** Expilátque genis oculos:* FACIT IRA VALENTEM; *Expoliatque
Immergitque manus; fœdatáque sanguine sonti,
Non lumen (neque enim superest) loca luminis haurit.
Clade sui Thracum gens irritata tyranni,
Troada telorum lapidúmque incessere iactu
Cœpit: at hæc missum rauco cum murmure saxum
Morsibus insequitur: rictúque ad verba parato
Latrauit conata loqui locus extat, & ex re
Nomen habet; veterúmque diu memor illa malorum,
Tum quoque Sithonios vlulauit mœsta per agros.
Illius Troásque suos, hostésque Pelasgos,
Illius fortuna deos quoque mouerat omnes:
Sic omnes, vt & ipsa Iouis coniúxque sorórque
Euentus Hecubam meruisse negauerit illos.

533. AD LITTVS PASSV PROCED. ANILI, &c.] Alia œconomia est Euripidis, vbi ancilla aquam haustum, ad Polyxenæ corpus abluendum mittitur. Omnia quæ sequuntur Euripidea sunt, liberè conuersa, vt solebant Comici Latini veterum Græcorum Comœdias vertere; quod idem & Tragicos factitasse credendum est in Tragœdijs.

534. ALBENTES LACERATA COMAS] Suprà: *Canitiemq́, suam concreto in puluere versans.* Vbi malim A legere *versans.*

535. LIQVIDAS HAVRIRET VT VNDAS] abluendæ Polyxenæ; cuius tamen corpus ad eam à Troadibus in tentorium deportatum, ex superioribus claret. Tametsi prope littus cæsa videtur, ad tumulum videlicet Achillis ibi excitatum. Quid dicam, non habeo.

536. ASPICIT EIECTVM POLYD. IN LITTORE CORP.] Apud Euripid. ipsa eius vmbra:

Nunc

Nunc super arena littoris iaceo, hactenus
Aestu per aequor huc & illuc vago,
Infletus insepultus, at iam promico
Charam ob parentem corpore relicto meo.

Ibidem ancilla aquam petitum ad Polyxenæ corpus abluendum missa, cadauer hoc ad litus inuenit, & pallio inuolutum ad dominam apportat.

517. FACTAQ. THR[.]CIIS INGENT. VVLN. TELIS] Apud Virgilium clamat è tumulo:

Nam Polydorus ego. hic confixum ferrea texit
Telorum seges, & iaculis increuit acutis.

538. TROADES EXCIAM.] Comites Hecubæ, agnoscentes cadauer, & quæ tale nihil vnquam ne per somnium quidem cogitassent, clamorem ediderunt luctisonum. Quid Hecuba?

OBMVTVIT ILLA DOLORE, &c.] Præ dolore nec verbum proloqui, nec lacrymam emittere potuit. Obtorpuit, nunc humum spectans, nunc cælum suspiciens, & deos vltores tacitè inuocans, nunc vultum, sæpiùs autem vulnera Polydori contemplans.

544. SEQ. ARMAT, AT INSTRVIT IRA] Primum fuit vehementissimè irasci Polymnestori, à quo interemptum, & auri quidem caussa, verisimillimum erat. Armat ira mulierem, cui armorum vsum natura negauit.

545. QVA SIMVL EXARSIT] mox vt flammas illas iracundiæ concepit.

TAMQ. REGINA MANERET] Conditio enim seruilis, spiritus regios non mutauerat. Reges sunt iniuriæ impatientissimi, quas vindicant seuerissimè.

546. VLCISCI STAT. POENÆQ. IN IMAG. T. EST] mox vt cœpit irasci, etiam vlcisci cupiuit, & statuit vlcisci (ira quippe est appetitus vltionis.) Sed confusiùs & perturbatiùs: postea verò de modo & ratione vlciscendi cogitauit attentiùs.

547. VTQ. FVRIT CATVL. LACT. ORB. LEÆNA, &c.] Vel visæ, vel leænæ raptis catulis in raptorem sæuienti, fœminam furentem, & iniurias persequentem aptissimè comparamus.

550. NON OBLITA ANIM. ANNOR. OBLIT. SVORVM] *tamquam regina maneret*, dixit paulo antè. Gerebat pristinos animos, nec illi ætas effœta & præcipitata in hoc obstabat.

551. VADIT AD ARTIF. O. POLYM. CÆDIS] Euripides ait accersisse Polymnestorem in tentorium, quasi arcani colloquij, & thesauri demonstrandi, quem pro filio secum è Troia extulisset. 2. Æneid. de Vlysse Sinon: *Et mihi iam multi crudele canebant Artificis scelus.* Lib. 11. de Drance Turnus: *Vel cùm se pauidum contra mea iurgia iactat, Artificis scelus.*

554. CREDIDIT ODRYSIVS] Thracius, Odrysæ enim populi Thraciæ.

PRÆDÆQ. ASSVE[T]. AMORE] Auarus rex pluribus bona sua per nefas aut immiouerat, aut tota ademerat.

555. TVM BLANDO CALL'D. ORE, TOLLE MORAS, &c.] Dialogus paulò longior inter eum & Hecubam est apud Euripid. in quo mirum quàm callidè se amicissimum illi, & Polydorum viuere ac valere, & se fideliter illi redditurum & quod accepit, & quod accepturus sit aurum, simulet.

560. AT Q. ITA CORREPTO CAPTIVAR. &c.] intra tentorium captiuarum ingresso, & ita comprehenso ab Hecuba, & turba illa fœminea. Apud Tragicum porrò etiam duos, quos secum adduxerat

A rogatu Hecubæ filiolos, Troiadæ interficiunt, non contentæ ipsum patrem exuisse luminibus. Ille autem reptans, ceu fera rabidos exoculatrices suas quærit, vt in illas inuolet, &, si possit, vnguibus ac dentibus discerpat.

562. EXPI[L]AT QVE GENIS OCVLOS] Genæ sunt membranæ superiores inferioresque, quibus oculus aperitur & clauditur, vt Ennius de dormiente, *Imprimitq́, genam genæ.* Malæ autem sunt ex faciei partes, quæ infra oculos eminent rotundæ, in speciem mali. Sed vetustissimi genas pro malis dixerunt, vt obseruauit Plin. lib. 11. his verbis: *Infra oculos mala homini tantùm, quas prisci genas vocabant,* a 11. *Tabular. interdicto radi à fœminis eas vetantes.* Et malæ appellantur etiam partes intra os. Plaut. Bacchid. *Mihi cautio est, ne nucifrangibula excusset è malis meis.* Et Trinum. *Ambabus malis expletis vorem.* Ex Ausonio Popma de differentijs vocum lib. 1.

B

564. LOCA LVMINIS HAVRIT] Adhuc post erutos oculos vngues in loca illa inserebat, quasi alios adhuc oculos erutura, si haberet.

565. CLADE SVI THRACVM GENS, &c. TROADA TELOR. &c.] Ita efferuescentes in Troadem, id est in Hecubam, Thraces, telis & lapidibus eam, vlciscendi regis caussa appetiuerunt.

567. MISSVM RAVCO CVM MVRM. SAX. INSEQ.] in canem conuersa canum morem tenebat, saxa quibus petuntur insectando rictum & mordendo. In canem autem cessisse fingitur propter maledicta & contumelias, quibus Thracas onerabat. Approbat hoc Plaut. Menæchm.

M. Non tu scis, mulier, Hecubam quapropter canem
Græci esse prædicabant? V. Non equidem scio.

C

M. Quia idem faciebat Hecuba, quod tu nunc facis.
Omnia mala ingerebat, quemcunque aspexerat.
Itaq́, adeò iure cœpta est appellari canis.

Cic 3. Tusc. *Hecubam quoque putant fingi, propter animi acerbitatem quandam, & rabiem in canem conuersam ob tantas & tam multiplices calamitates, opinor.* De Hecuba in canē versa eiusq; sepulchro & Pomp. Mela.

569. ET EX RE NOMEN HABET] κυνὸς σῆμα, *canis sepulchrum.*

571. SITHONIOS PER AGROS] Sithonia Thraciæ regio. A parte totum.

572. ILLIVS TROASQ. SVOS, HOSTESQ. PELASGOS &c.] Miserrima Hecuba commouit calamitate & transformatione sua non solùm suos, sed hostes quoque; quod iudicium certum est, fuisse summam: non enim facilè miseretur hostis. Vnde & Virg. vt Æneam maximam & indignissimam cladem Troianorum expositurum ostenderet, præmittit:

D

——— *Quis talia fando*
Myrmidonum, Dolopúmve, aut duri miles Vlyssei
Temperet à lacrymis?

Immò deos ipsos, & quidem omnes, nec Iunone, alioqui Troianis infestissima, excepta. Nam & illa maiorem meritis pœnam subijsse, Hecubam censuit. Subijciamus age huius ex Ausonio epitaphium, præsenti narrationi planè conueniens:

Quæ regina fui, quæ claro nata Dymante
Quæ Priami coniux, Hectora quæ genui,
Hîc Hecuba iniectis perij superobruta saxis,
Sed rabies linguæ est me tamen vlta priùs.
Fidite ne regnis, & prole, & stirpe parentum,
Quicunque hoc nostrum σῆμα κυνὸς legitis.

Non doluit Hecubam Aurora, quamquam in Troianos propensa, cui ad dolorem & mœrorem Memnon filius ab Achille cæsus sufficiebat. Iouem hanc vnam gratiam reposcit, vt cinis filij in aues conuertatur. Factum, & aues illæ, Memnonides dictæ, singulis annis ad monumentum Memnonis depugnantes, sanguine suo eidem parentant. Mater præterea adhuc manè lacrymis rorans, desiderium nati sui testificatur.

VII.

Non vacat Auroræ, quanquam iisdem fauerat armis,
Cladibus, & casu Troiæque Hecubæque moueri.
Cura deam propior, luctúsque domesticus angit,
Memnonis amissi: Phrygijs quem lutea campis
Vidit Achillea pereuntem cuspide mater.
Vidit: & ille color, quo matutina rubescunt
Tempora, palluerat; latuitque in nubibus æther.
At non impositos supremis ignibus artus
Sustinuit spectare parens: sed crine soluto,
Sicut erat, genibus magni procumbere non est
Dedignata Iouis, lacrymisque has addere voces.
Omnibus inferior, quas sustinet aureus æther
(Nam mihi sunt totum rarissima templa per orbem).
Diua tamen veni, non vt delubra, diésque
Des mihi sacrificos, calituráque ignibus aras.
Si tamen aspicias quantum tibi fœmina præstem,
Tum, cùm luce noua, noctis confinia seruo:
Præmia danda putes. sed non ea cura, neque hic est
Nunc status Auroræ, meritos vt poscat honores.
Memnonis orba mei venio: qui fortia frustra
Propatruo tulit arma suo: primisque sub annis
Occidit à forti (sic dij voluistis) Achille.
Da, precor, huic aliquem. solatia mortis, honorem,
Summe deûm rector: maternáque vulnera leni.
Iuppiter annuerat: cùm Memnonis arduus alto
Corruit igne rogus, nigrique volumina fumi
Infecere diem; veluti cùm flumina natas
Exhalant nebulas, nec sol admittitur infrà.
Atra fauilla volat, glomeratáque corpus in vnum
Densatur, faciémque capit, sumitque colorem
Atque animam ex igni: leuitas sua præbuit alas.
Et primò similis volucri, mox vera volucris
Insonuit pennis; pariter sonuêre sorores
Innumeræ, quibus est eadem natalis origo.

Tér-

Térque rogum lustrant: & consonus exit in auras
Ter plangor: quarto seducunt castra volatu.
Tunc duo diuersa populi de parte feroces
Bella gerunt, rostrísque & aduncis vnguibus irat
Exercent, alásque aduersáque pectora lassant,
Inferiæque cadunt cineri cognata sepulto
Corpora: séque viro forti meminere creatas.
Præpetibus subitis nomen facit auctor; ab illo
Memnonides dictæ, cùm sol duodena peregit
Signa, parentali morituræ morte rebellant.
Ergo alijs latrasse Dymantida flebile visum est:
Luctibus est Aurora suis intenta, piásque
Nunc quoque dat lacrymas, & toto rorat in orbe.

576. NON VACAT AVRORÆ, QVANQ. &c.] Amicos decet amicorum casus dolenter ferre. Verumtamen interiores amici, & consanguinei, & domestici priùs & magis lugendi sunt, cùm dira patiuntur. Quare Aurora amisso ad Troiam Memnone filio ita in eius luctu erat occupata, vt Troianos & Hecubam necessitudine sibi iunctos lugere nondum posset. Hunc Memnonem Troianis adduxisse auxilia scribitur 1. Æneid. *Nunc quibus Aurora venisset filius armis.* De eiusdem fortitudine, cęde, dolore matris, Q. Smyrnęus lib. 2. De eodem Philostrat. in vita Apollonij Tyan. lib. 6. cap. 3. & in Iconibus.

QVANQ. IISDEM FAVERAT ARMIS] Maritus enim eius Tithonus fuit Laomedontis filius, & Priami frater.

581. ET ILLE COLOR, Q. MATVT. RVB. TEMP.] Purpureas fores, & atria plena rosarum eam aperire dixit l. 2. vide ibid. Comment. Rubor ille suauis, in tristem pallorem abijt. Est siquidem conueniens iste color luctibus, non ille. Iacob. Sirmondus noster Notis in Sidonium, narrat pingi solitam cum face, vnde λαμπαδηφόρος appellata sit, eoq; habitu passim cerni in antiquis monimentis. Ouidio 5. Fast.

Postera cùm roseam pulsis Hyperionis astris
In matutinis lampada tollet equis.

Sidon. carm. 9. Indos dixit *Auroræ face cirica perustos.* Et in Panegyr. sceptri vice facem ei tribuit, dextram lampadis hasta replet.

582. LATVITQ. INNVBIB. ÆTHER] non est visus æther, cælum purum, quod nobis Aurora emergens ostendit.

583. AT NON IMPOS. SVPREM. IGNIB. &c.] Catullus: *Seu pij ad rogum filii lugetur, orba cùm flet vnicum mater.* In hisce verbis singulis pondus inest, indice Mureto. Nam & nullus, inquit, acerbior luctus est, quàm ob amissum filium: & in eo minùs sibi matres, quàm patres temperant: idque præcipuè si lugeatur & pius, & vnicus: & eo maximè temporis puncto, quo miseræ matres illa sibi tantopere dilecta ora flammis feralibus depasci vident: in quo tanti eiulatus excitari solent, vt ipsa pænè saxa perrumpat dolor. Quid ergo mirum, si Aurora Memnonis vnici sui corpus impositum rogo videre non sustinuit?

584. SED CRINE SOLVTO, SICVT ERAT, MAGNI, &c.] Sicut erat eo tempore: non enim semper erat solutis crinibus, quia nec semper lugebat. Itaque sparso capillo accidit Ioui ad pedes, & precibus intermiscet lacrymas, telum efficax ad rogata obtinenda. 3. de Pont. eleg. 1.

Gratia si nulla est, lacrymæ tibi gratia fiant,
Hac potes, aut nulla parte mouere deos.

Vbi *deos* vocat Augustum Cæsarem, & coniugem eius Liuiam, ad quos vxorem pro se exule deprecatum mittit.

587. OMNIB. INFER. Q. SVST. &c.] Ego, tametsi dearum cęlestium minima (subijcit statim signum, quia paucissimis templis colatur per orbem, cùm Iunonis, Mineruæ, Veneris, Vestæ, Cereris, &c. sint plurima) nihilominus dea, & ideo non spernenda etiam tibi, veni quippiam petitura, & id non magnum, quò facilius annuas.

AVREVS ÆTHER] propter astra, quæ apparent & dicuntur *aurea.*

589. NON VT DELVBRA, DIESQVE DES MIHI SACRIFICOS] Quia rarissima templa per orbem habet, sequitur, vt nec multos dies sacrificos, nec multas aras: quas, vt dea, plures petere iure suo queat.

591. SI TAMEN ASPICIAS QVANTVM, &c.] Etiam pro merito meo petere possim, te ipso non aduersante, & me tali præmio non indignam iudicante.

592. TVM, CVM LVCE NOVA NOCT. CONFINIA SERVO] Sine controuersia magnum meritum Auroræ. Nisi enim ipsa intercederet, noctemque terminaret, & illi quasi viam præcideret, multo longiùs procederet.

593. SED NON EA CVRA, NEQ. HIC, &c.] De honoribus adipiscendis augendisve cogitare in luctu homines non solent. Lætæ sunt cogitationes illæ, & tempora meliora desiderant. *Omnia tempus habent. Tempus flendi, & tempus ridendi. Tempus plangendi, & tempus saltandi.* Eiuscemodi plura apud Ecclesiasten, cap. 3.

595. MEMNONIS ORBA MEI VENIO] Summa, seu propositio est, iudicans quid actura aduenerit.

QVI FORT. F. PRO P. TVLIT ARMA SVO] pro Priamo tulit. Tithonus igitur Memnonis pater Lao-

me-

medontis filius, cuius & Priamus. Quidam Tithonum Laomedontis fratrem faciunt. Tum Memnon arma pro fratre patruele tulerit. Tulit autem profectus ex Æthiopia. Vide 1. Æneid. *Et nigri Memnonis arma.*

596. PRIMISQ. SVB ANNIS OCCIDIT] quò iustior caussa mœrēdi: nam si vita illi diuturnior suppeditasset, virtute sua prodesse multis potuisset. Ab Achille confossum autumat & Pindarus Nem. 6. Pulcherrimum inter omnes, qui Troianis auxilio venerunt Q. Smyrnæus lib. 2. De statua einsdem, & sepulchro legendi Iosephus in Antiquit. Pausan. in Atticis, Tacitus Annal. 2. Plin. libr. 36. cap. 7. Commentarij antiqui in Iuuenal. satyr. 15. quos omnes nominat Comment. in Agamemn. Senecæ noster Delrius.

597. SIC DII VOLVISTIS] Pium genus loquendi, cùm quid nobis ingratum & inimicum euenit. Homini in diuina vel voluntate, vel permissione acquiescendum est. Maiorem quem appellet non habet: & iudicia diuina cùm incerta & occulta sæpè sint, iniusta tamen nunquam sunt. Religiosissimus pater Æneas lib. 5. de anniuersario die mortis, & sepulturæ patris sui:

Iamq; dies, ni fallor, adest, quem semper acerbum,
Semper honoratum (sic dij voluistis) habebo.

598. ALIQVEM, SOLATIA MORTIS, HONOR.] Appositio. Non, quibus ille mortuus se consuletur: sed quibus ego propter mortem eius afflicta me consoler. Sequitur enim, *maternaq; vulnera leni.*

600. IVPPITER ANNVERAT] O facilem Iouem?

CVM MEMNON. ARDVVS ALTO CORR. &c.] ab alto cœpit ruere strues illa lignorum ardens.

601. NIGRIQ. VOLVM. FVMI INF. DIEM] Voluitur fumus instar fluctuum, & est aier; atrum autem vicinum nigro. Obscurat diem, id est, lumen diei.

602. VELVTI CVM F. NAT. EXHAL. NEBVL. &c.] Sic inficiebat, seu obscurabat diem fumus ex rogo Memnonis, vt nebulę, seu exhalationes fluminum, sese in aëra attollentes, solis aspectum & radios impediunt: vnde necesse est lucem hebetari, & caliginem quandam consequi.

604. ATRA FAVILLA VOLAT] Fauilla, inquit Isidor. lib. 19. est deserta ab igne scintilla.

GLOMERATAQ. CORPVS IN VNVM, &c.] quomodo ex fauillis euaserint aues.

606. ATQ. ANIM. EX IGNI] Ignea natura constare hominum animas, quidam philosophi verbo magis, quàm re, docere conati sunt.

LEVITAS SVA PRÆBVIT ALAS] Ex fauillis fabricauit Naso corpus, ex substantia substātiā. Sed cùm ex leuitate fauillæ facit alas, nunquid non ex accidente componit substantiam? Quæ philosophia hoc concedat?

608. INSONVIT PENNIS] concussit pennas modò natas vna ex illis, primigenia credo.

PARITER SON. SOROR. INNVM. &c.] Ingentem copiam auium extitisse è cineribus illis significat.

610. TERQ. ROGVM LVSTRANT] tertio orbem circumuolant.

ET CONSON. EXIT IN AVR. TER PLANG.] concordem & tristem clangorem, seu cantum, quasi næniam emiserunt.

611. QVARTO SEDVC. CASTRA VOLATV, &c.] in partes binas, velut in bina castra se diremerunt. Cur hoc? propter pugnam, quæ describitur. Eę sunt inferiæ, quas dant parenti suo, & sepultis cineribus (neque enim totus Memno est mutatus) corpora in eo conflictu cadentium, & morientium scilicet.

616. SEQ. VIRO FORTI MEMIN. CRS ATAS] dant documentum tali certamine, se non ex ignaui alicuius, sed bellicosi hominis reliquijs extitisse.

617. PRÆPETIB. SVB. T. NOM. F. AVCTOR, &c.] De Memnone, eiusque sepulchro, & auibus istis Rhodigin. lib. 22. cap. 2. Æthiopas, dum Memnonem suum sepeliunt, atque ad eius monumentum lamentantur, in hasce aues ab Aurora conuersos narrat Q. Smyrnæus, lib. 2. Paralip.

618. CVM SOL DVODEN. PERFGIT SIGNA] Signa Zodiaci duodecim, per quę sol conficit cursus annuos. 1. Georg.

Idcirco certis dimensum partibus annum
Per duodena regit mundi sol aureus astra.

619. PARENTALI MORIT. MORTE REBELLANT] quasi ciuilibus odijs dissident, vt inde ad pugnam venientes, & inuicem vulnerantes sique occidentes, sanguine suo auctori parentalia persoluant. Vide Smyrnæum.

620. LATRASSE DYMANTIDA] Hecubam in canem abijsse, visum est quibusdam dignum lacrymis. Euripidi Cissei, Homero Dymantis filia.

621. LVCTIB. AVROR. SVIS INTENTA] Habet Aurora domi suæ quod lugeat satis, ne foris quærat. Statius Syluar. 5. *Citiùs Tithonida mæsti Deficient rores.*

622. ET TOTO RORAT IN ORBE] Ros matutinus, cuius guttas in herbis & floribus videmus, poëtica phantasia sunt lacrymæ Auroræ. Ideo autem toto orbe sparguntur, quoniam & ipsa Aurora amplitudine sua totum orbem, arcticum puta, complectitur: de hoc enim loquitur. Quare nulla est hîc, aut non tanta hyperbole, quanta legenti statim occurrit.

Vastata Troia, Æneas cum patre Anchise & Ascanio filiolo profugit, Thraciáque relicta, Delum veniens, ab Anio rege beneuolè benignéque suscipitur. Ostendit illi vetera monumenta. Conuiuiū celebrant. Narrat rex de quinq; liberis suis. Filium Andrum insulam pro patre administrare, cui Apollo augurium

conceſſerit. Liberum dediſſe quatuor filiabus ſuis, vt ab ipſis contacta in ſegetes, vuas, oleas mutarentur. Agamemnonem re comperta, quò exercitui ſuo per eas conſuleret, eas abſtrahere tentauiſſe: ſed in Eubœam duas, totidem in Andrum inſulam aufugiſſe. Ibi à fratre traditas quidem, verùm illas, ne conſtrictæ vinculis inde rapetentur, Liberum inuocaſſe, cuius ope in columbas euaſerint.

NOn tamen euerſam Troiæ cum mœnibus eſſe VIII.
Spem quoque fata ſinunt. ſacra, & ſacra altera patrem
Fert humeris venerabile onus Cythereïus heros:
De tantiſque opibus prædam pius eligit illam,
Aſcaniúmque ſuum, profugáque per æquora claſſe
Fertur ab Antandro; ſceleratáque littora Thracum,
Et Polydoræo manantem ſanguine terram
Linquit, & vtilibus ventis, æſtúque ſecundo
Intrat Apollineam ſocijs comitantibus vrbem.
Hunc Anius, quo rege homines, antiſtite Phœbus
Rite colebatur, temploque domóque recepit;
Vrbémque oſtendit, delubráque nota, duáſque
Latona quondam ſtirpes pariente retentas.
Thure dato flammis, vinóque in thura profuſo,
Cæſarúmque boum fibris de more crematis
Regia tecta petunt, poſitiſque tapetibus altis
Munera cum liquido capiunt Cerealia Baccho.
Tum pius Anchiſes: O Phœbi lecte ſacerdos
Fallor? an & natum, cùm primùm hæc mœnia vidi,
Biſque duas natas, quantum reminiſcor, habebas?
Huic Anius niueis circumdata tempora vittis
Concutiens, & triſtis ait: Non falleris, heros
Maxime. vidiſti natorum quinque parentem.
Quem nunc (TANTA HOMINES RERVM INCONSTANTIA VERSAT)
Penè vides orbum. Quod enim mihi filius abſens
Auxilium? quem dicta ſuo de nomine tellus
Andros habet, pro patre locúmque & regna tenentem:
Delius augurium dedit huic: dedit altera Liber
Femineæ ſtirpi voto maiora fidéque
Munera. nam tactu natarum cuncta mearum
In ſegetem, laticémque meri, baccámque Mineruæ
Transformabantur: diuéſque erat vſus in illis.
Hæc vbi cognouit Troiæ populator Atrides
(Ne non ex aliqua veſtram ſenſiſſe procellam
Nos quoque parte putes) armorum viribus vſus
Abſtrahit inuitas gremio genitoris, aléntque
Imperat Argolicam cæleſti munere claſſem.
Effugiunt quò quæque poteſt: Eubœa duabus

Et

Et totidem natis Andros fraterna petita est.
Miles adest, & ni dedantur; bella minatur.* *reddantur,
VICTA METV PIETAS consortia corpora pœnæ
Dedidit: & timido posses ignoscere fratri.
Non hic Æneas, non qui defenderet Andron
Hector erat: per quos decimum durastis in annum.
Iamque parabantur captiuis vincla lacertis.
Illæ attollentes etiamnum libera cælo
Brachia: Bacche pater, fer opem, dixêre: tulitque
Muneris auctor opem (si miro perdere more
Ferre vocatur opem) nec qua ratione figuram
Perdiderint, potui scire, aut nunc dicere possum.* *discere
Summa mali nota est: pennas sumpsere, tuæque
Coniugis in volucres niueas abiere columbas.

623. NON TAMEN EVERS. TROIÆ C. MOEN. &c. Transit nunc ad discessum Æneæ à Troia capta & euersa: qui discessus primæuum initium fuit Romanæ vrbis, post eius in Italiam aduentum, & Albam ab Ascanio conditam, ex posteritate Troiana ædificatæ. Nô igitur cum ipsa Troia etiam spes omnis eius olim recuperandę & instaurandæ perijt; quandoquidem Æneas superfuit, cui fata nouam Troiam destinauerant. De hac spe, & fatis istis ipse 1. Æneid. ad socios:

Per varios casus, per tot discrimina rerum
Tendimus in Latium, sedes vbi fata quietas
Ostendunt: illic fas regna resurgere Troiæ.

Mitto prædictionem Iouis ibidem.

624. SACRA, ET SACRA ALTERA PAT. E. HVM. &c.] 4 Fast.

Hinc satus Aeneas. Pietas spectata per ignes
Sacra, patremq; humeris altera sacra tulit.

De hac pietate vide 2. Æneid. & lege Symbol. nostras. Moritur in Sicilia Anchises, vt est in fine 3. Æneid. Italiam nô vidit. *Venerabile onus*. quid enim secundùm Deum venerabilius parentibus? Cùm ergo penates Troiæ ferret Æneas, *sacra* ferebat. Patrem autem in humeris ferens, *altera sacra*. Quãquam Anchises penates illos ferebat cui filius tradiderat, vt ait Virgil. *Tu genitor cape sacra manu, patriosq; penates*. Sed & hoc modo ferebat Æneas, quia ferentem ferebat. De hac φιλοστοργίᾳ Æneæ erga patrem senem & filium paruulum legatur & Smyrnæus lib. 13 qui & hoc addit, Calchantem fatidicum iussisse Græcos ab eo manus & vim omnem abstinere, & futurum eius in Italia regnum prædixisse.

625. CYTHEREIVS HEROS] Venus mater Æneæ dicitur Cytherea, quòd nata è maris spuma, ad Cytherum montem primum enatauerit. Videndus Hesiod. in Theogonia.

626 DE [illegible] ANTISQ. OP[illegible] E. PI[illegible] ÆO. P. ELIG. ILL.] Nihil sumpsit secum de opibus suis prçter patrem, quo nihil ei charius. Pro eo auferendo quantum contenderit cum ipso sene prætractius recusante, exsequitur cumulatè Virgil. *Ast vbi iam patriæ peruentum ad limina sedis*, &c.

627. ASCANIVMQ. SVVM] Hunc, quia ambulare poterat, manu duxit: *Dextræ se paruus Iulus implicuit, sequiturq; patrem non passibus æquis*. De Creusa vxore

A tacet Ouid. quòd eam in ipso egressu ex vrbe nescio quomodo amiserit.

PROFVGAQ. EX ÆQ. [illegible]LASS. E. AB ANTANDRO] Classe profuga, quia ipse profugus: *Troiæ qui primus ab oris Italiam fato profugus Lauinaq; venit Littora*. De ista porrò classe ad Antandrum oppidum Phrygiæ & Idam montem ædificata ipsemet Æneas libr. 3. *Classemq; sub ipsa Antandro, & Phrygiæ molimur montibus Idæ*.

628. SCEL[illegible]RATAQ. LITT. THRAC. ET POLYDOREO, &c.] Lege principium 3 Æneid. Vox Polydori: *Heu fuge crudeles terras, fuge littus auarum*. Et interiectis 15. versibus:

Omnibus idem animus, scelerata excedere terra,
Linquere pollutum hospitium & dare classibus Austros.

B 630. ET VTILIB[illegible] V[illegible]TIS] secun[illegible]is [illegible]tibu[illegible], quibus quid tandè vtilius & [illegible]ptabilius nauigantibus?

631. APOLLINEAM VRBEM] in port[illegible] d[illegible]scendens, cum socijs ingreditur vrbem D[illegible]lum, [illegible] ni sacram, & eius oraculo nobilem. Paucis noster, quod Virgil. pluribus:

Huc feror, hæc fessos tuto placidissima portu
Accipit: egressi veneramur Apollinis vrbem.
Rex Anius, rex idem hominum Phœbiq; sacerdos,
Vittis, & sacra redimitus tempora lauro
Occurrit: veterem Anchisen agnoscit amicum.
Iungimus hospitio dextras, & tecta subimus.

632. QVO[illegible] [illegible]EGE HOMINES] subaudi *vtebantur*. Verbum *colebatur* non potest huc detorqueri commodè, vt sit commune.

QVO ANTI[illegible]TITE PHOEB. R. COLEB.] Tam venerabile fuit antiquis sacerdotiũ, vt eius digni-
C tas regali excellentia haud inferior crederetur. Quare & reges, & regum liberi sacerdotes profitebantur. Imperatores quoque Romani Ponti[illegible]es maximos, honoris amplissimi caussa, appellari se iusserunt.

63[illegible]. TEMPLOQ. DOMOQ. RECEPIT] domo [illegible]a sen palatio, quod simile erat templo, q[illegible]ia Anius non modò rex, sed etiam sacerdos.

634. VRB[illegible]MQ. OSTENDIT] Sic de Didone 4. Æneid.

Nunc media Aeneam secum per mœnia ducit,
Sidoniasq; ostentat opes, vrbemq; paratam.

DEI VRBA[illegible] [illegible]A] propter oracul[illegible] [illegible]mum. Æneas: *Templa dei saxo venerabar structa vet[illegible]o*.

DVAS

635. DVASQ. LATON. Q. STIRP. PAR. RETENT.] Quærunt scriptores, ad quam arborem, seu qua arbore prehensa in Delo Latona Apollinem & Dianam pepererit. *Oliuam* nominant Catullus, Strabo, Hygin. *palmam* Plin. Homerus, Theognis, Callimachus, Iliados interpres vtramque, à quibus stat Ouid. lib. 6.

Illic incumbens cum Palladis arbore palma,
Edidit inuita geminos Latona nouerca.

636. THVRE DATO FLAMMIS, &c.] Perpetrato sacrificio pro gratiarum actione de tantorum hospitum aduentu. Et Dido l. 1. apud Maronem propter eosdem hospites: *Diuûm templis indicit honorem.*

638. POSITISQ. TAPETIB. ALTIS] intellige toros, pretiosis tapetibus instratos: vt 1. Æneid. *Conueniunt, stratoq. super discumbitur ostro.*

639. MVNERA C. LIQ. CAP. CEREAL. BACCHO] Magnificentiam conuiuij, siue epularum vno carmine, & verbis simplicibus complexus est. Cur non apparatum Maronianum de lib. 1. adumbrauit? aut saltem locum illum de 3. vbi ab Heleno in Epito Troiani excipiuntur:

Illos porticibus rex accipiebat in amplis,
Aulai in medio libabant pocula Bacchi,
Impositis auro dapibus, paterasq. tenebant.

641. FALLOR? AN ET NATVM, &c.] Ansa, siue occasio sequentis narrationis, de liberis Anij.

CVM PRIM. HÆC MOEN. VIDI] iam enim secundò videt. Et vererem Anij amicum vocat Virg subindicans, Anchisen aliquando apud eû diuersatû.

642. QVANT. REMINISCOR] decorè tribuit seni vacillantem memoriam.

643. NIVEIS CIRCVND. TEMP. VITTIS CONCVT.] Concutere solemus caput, dicturi quippiam durius ac tristius de rebus nostris. De Phœbo, quem pœnitebat promissi, instante & vrgente curru Phaëthonte. *Concutiens illustre caput, temeraria, dixit, Vox mea facta tua est.* Et l. 1. de Ioue: *Terrificam capitis concussit terq. quaterq. Cæsariem.*

644. NON FALLERIS, HEROS MAXIME] Habui quot dicis filios, quinque nimirum. Heroëm nominat, cum respectu ad Venerem, cuius illum coniugio superbo dignatum ait Helenus 3. Æneid. Aliàs Heroës propriè altero parente Deo nati, vt Hercules, Æneas, ipse Anius, vtpote Apollinis ex Rhæa filius.

646. TANTA HOM. RER. INCONSTANT. VERSAT] ἐπιφώνημα. Tanta est rerum humanarum mutabilitas. Adeò mutantur & fluunt humana omnia. 5. Trist. 6. *Nil homini certum est.* Vide Hortul. Nasonis, Tit. *Humana, homines.*

647. PÆNE VID. SORAVM] Filius erat absens, filiæ quatuor in aues mutatæ. Propter has erat planè ac verè orbus: propter illum pænè orbus; habens enim non habebat, & viuos erat illi tanquam mortuus, cuius videlicet neque aspectu, neque sermone fruebatur.

648. QVEM OICT. SVO DE NOM. TEL. AND. H.] Insula est, Samo propinqua, In qua vrbs eiusdem vocabuli. Ergo Andrus nomen filio Anij. Filiarum nomina non exprimuntur.

649. PRO PATRE LOCVM QVA ET REGNA TENENT.] Subiecta est Andros Anio. Patris vicarius, seu Prorex Andrus.

650. DELIVS AVGVR. DEDIT HVIC] Vt citharœdus, medicus, sagittarius, sic item augur est Apollo, & suas artes ijs quos diligit impertit. Tiresias apud Horat. Sat. 5. l. 2. *Diuinare etiam donat mihi magnus Apollo.* Item Iapidi lib. 12. Æneid. Augurem appellant ijdem, ille Odar. l. 1. hic 4. Æneid. Est autem augur μάντις, futurorum præscius & interpres.

651. FÆMINEÆ STIRPI] Apollo honorauit filium, Bacchus filias, & quidem tali honore, quo maior optati, aut credi non posset.

652. NAM TACTV NAT. CVNCT. MEAR. IN SEGET. &c.] Bacchus Midæ pro dimisso Sileno concessit quidquid peteret. Petiuit stolidus, vt quidquid tangeret, aurum fieret, cibi ac potus vtriq; tangendorum omnino immemor, quæ si in aurum verterentur, ipse mori fame cogeretur. Vtilius ergo aliquid optare debuit. Sed ille auaritiem suam explere cupiebat. Filiabus Anij virginibus Bacchus

B multò vtilius donum obtulit. Etenim quid frumento, vino, oleo vtilius? Bene subijcit, *diues erat vsus in illis.* Amplissimi vsus sunt hæc tria.

655. TROIÆ POPVLATOR ATRIDES] Agamemno. Suprà Achillem sic vocabat.

656. NE NON EX ALIQ. VEST. &c.] ne putes, Anchise, me, & populum meum malorum vestrorum expertem prorsus fuisse. Etiam nobis hîc magnum quoddam malum, propter Troianos obsessos à Græcis, obsidionem ob annonæ penuriam continuare non valentibus, obuenit.

657. ARMOR. VIRI 2. VSVS ABSTRAH. INVIT.] missa militum cohorte, iubet vel nolentes ad exercitum adducere, qui victum prouideant.

658. GREMIO GENITORIS] è complexu, è potestate mea. Importunitatem raptorum exaggerat. Iuno 10. Æneid. in concilio deorum, inuehens in

C Æneam, præter alia Lauiniam ei obijcit, quã Turno præripiat, & inuitis parentibus eripiat. *Quid, soceros legere, & gremijs abducere pactas:* Libr. 9. Ascanius Niso, & Euryalo: *Quæcunq. mihi fortuna fidesq. est, In vestris pono gremijs.* Homerus, θεῶν ἐπὶ γούνασι κεῖται. *in deorum genibus* seu *gremijs iacet*, cùm quid in potestate & arbitrio illorum esse situm indicare vult.

AT ANTQ. IMPER. ARGOL. CALESTI] Placuit Agamemnoni compendium adipiscendi commeatus per solam contactum. Quamobrem visum est eo vti, & diuinis muneribus vti gratis. Sed res secùs iuit, & spes fefellit.

660. EFFVG. QVO QVÆQVE P. EVBOEA DVAE. &c.] Duæ in Eubœam, aliæ duæ in Andrum insulas fugerunt.

662. MILES ADEST, &c.] apud Andrum & Eubœam intelligendum quæsitas à militibus, quos

D Agamemno miserat, vt inuitas vinculis constrictas Troiam perducerent, & ni traderentur, bellum insulanis indicerent.

663. VICTA METV PIET. CONSORT. CORP. &c.] Excusat Andrũ, qui metu belli victus, sorores tradiderit, quum præsertim aliquem Æneam, aut Hectorem, à quo aduersus tam potentem hostem defenderetur, non haberet. Iam, vt libro, si memini, superiore fratrem appellauit *consortem* ἁπλῶς: ita hîc sorores. Nam *consortium* corpora sunt consortea ipsæ, puta seminis, sanguinis, educationis, &c. συναδελφοι.

667. PER QVOS DECIM. DVRAST. IN ANNVM] Blanditur Æneæ, dum illum Hectori exæquat, & æquè per illum, vt per hunc Græcorum victoriam tamdiu dilatam affirmat. Latinorum legatis respõdens

dens Diomedes, & pacem potiùs quàm bellom cum Æoea ſuadens, ecce quàm ſplendidè ambos cooiuoctim extollit lib.11.Æneid.poſt multa:

Munera quæ patrijs ad me portaſtis ab oris,
Vertite ad Aeneam: ſtetimus tela aſpera contra,
Contulimuſq; manus: experto credite quantus
In clypeum aſſurgat, quo turbine torqueat haſtam.
Si duo præterea tales Idæa tuliſſet
Terra viros, vltrò Inachias veniſſet ad vrbes
Dardanus, & verſis lugeret Græcia fatis.
Quidquid apud duræ ceſſatum eſt mœnia Troiæ,
Hectoris Aeneæq; manu victoria Graiûm
Hæſit, & in decimum veſtigia rettulit annum.
Ambo animis, ambo inſignes præſtantibus armis,
Hic pietate prior. coëant in fœdera dextræ
Quà datur, aſt armis concurrant arma cauete.

668. ETIAMNVM LIBERA] noodum maoicis, ſeu vinculis impedita.

670. MVNERIS AVCTOR] Bacchus, qui tam præ- A claro & incomparabili munere eas affecerat, opem io tanto periculo ab ſe flagitantes non deſeruit.

SI MIRO PERD. MORE FERRE V. OPEM] ἐπανόρθωσις, ſeu correctio. Noo tam opem illis tulit quàm eas admirabili quodam modo perdidit, dum humaoam naturam ijs ademit.

671. NEC QVA RAT. FIGVR. &c.] Ea vtique ratione, qua aliqua corpora humaoa io aues mioores motata narrantur in hoc opere. Verſus eſt in olorem Cycnus, & in cornicem Coronis l.2. Pierides in picas lib.5. Arne io monedulam l.7. Perdix in perdicem, Scylla in Cirim. lib.8. Dædalion frater Ceycis io accipitrem l.11. &c. Tereus in vpupam, Progne io hiruodinem, Philomela in luſciniam lib.6.

673. SVMMA MALI NOTA EST, &c.] Hæc eſt ſumma mali, nota omnibus. Sumptis penois in candidas columbas (quæ aues io tutela Veneris ſont) abiere.

Conſulto oraculo Anius hoſpites ſuos in Cretam dimittit, datis acceptíſque viciſſim muneribus. Cælatura crateris. Inde ſuborta peſtilentia in Italiā tendentes, ad Strophadas accedunt. Hinc ad Ambraciam appelluntur. Pòſt Chaoniam, & Corcyram præteruecti, Epirum tenent: & Buthroti ex Heleni vaticinio ſibi ventura cognoſcunt. Potiuntur tandem Sicilia, cui tria promontoria, Pachynus, Lilybæus, Pelorus. Additur de Charybdi & Scylla, nec non Galateæ de Polyphemo querimonia, ſuſpiria, lacrymæ.

IX.

TALIBVS, atque alijs poſtquam conuiuia dictis
Implerunt, menſa ſomnum petiere remota:
Cumque die ſurgunt, adeúntque oracula Phœbi.
Qui petere antiquam matrem, cognataque iuſſit
Littora. proſequitur rex, & dat munus ituris:
Anchiſæ ſceptrum, chlamydem pharetrámque nepoti,
Craterem Æneæ, quem quondam miſerat illi
Hoſpes ab Aonijs Therſes Iſmenius oris.
Miſerat hunc illi Therſes: fabricauerat Alcon
Myleus, & longo cælauerat argumento.
Vrbs erat, & ſeptem poſſes oſtendere portas;
Hæ pro nomine erant: & quæ foret illa, docebant.
Ante vrbem exequiæ, tumulique, ignéſque, rogique,
Effuſæque comas, & apertæ pectora matres
Significant luctum: Nymphæ quoque flere videntur,
Siccatóſque queri fontes. ſine frondibus arbor
Nuda riget: lambunt arentia ſaxa capellæ.
Ecce facit medijs natas ab Orione Thebis,

Hanc

Hanc non fœmineum iugulo dare pectus aperto;
Illam demisso per fortia pectora telo
Pro populo cecidisse suo: pulchrisque per vrbem
Funeribus ferri, celebrique in parte cremari:
Tum de virginea geminos exire fauilla,
Ne genus intereat, iuuenes, quos fama Coronas
Nominat, & cineri materno ducere pompam.
Hactenus antiquo signis fulgentibus ære
Summus inaurato crater erat asper acantho.
Nec leuiora datis Troiani dona remittunt,
Dantque sacerdoti custodem thuris acerram:
Dant pateram, claramque auro gemmisque coronam.
Inde recordati Teucros à sanguine Teucri
Ducere principium, Cretam tenuere: locique
Ferre diu nequiere Iouem, centúmque relictis
Vrbibus, Ausonios optant contingere portus.
Sæuit hyems, iactátque viros, Strophadúmque receptos
Portubus infidis exterruit ales Aëllo.
Et iam Dulichios portus, Ithacámque, Samúmque,
Neritiásque domos, regnum fallacis Vlyssei
Prætereunt vecti: certatam lite deorum
Ambraciam, versique vident sub imagine saxum
Iudicis, Actiaco quæ nunc ab Apolline nota est,
Vocalémque sua terram Dodonida quercu,
Chaoniósque sinus: vbi nati rege Molosso
Impia subiectis fugêre incendia pennis.
Proxima Phæacum fœlicibus obsita pomis
Rura petunt, Epiros ab his, regnatáque vati
Buthrotos Phrygio, simulatáque Troia tenetur:
Vnde futurorum certi, quæ cuncta fideli
Priamides Helenus monitu prædixerat, intrant
Sicaniam. tribus hæc excurrit in æquora linguis:
E quibus imbriferos versa est Pachynos ad Austros,
Mollibus expositum Zephyris Lilybæon: ad Arctos
Æquoris expertes spectat Boreámque Peloros.
Hanc subeunt Teucri remis, æstúque secundo,
Sub noctem potitur Zanclæa classis arena.
Scylla latus dextrum, læuum irrequieta Charybdis
Infestat: vorat hæc raptas, reuomitque carinas:
Illa feris atram canibus succingitur aluum,
Virginis ora gerens, & (si non omnia vates
Ficta reliquerunt) aliquo quoque tempore virgo.
Hanc multi petiere proci, quibus illa repulsis
Ad pelagi nymphas, pelagi gratissima Nymphis
Ibat, & elusos iuuenum narrabat amores.
Cui dum pectendos præbet Galatea capillos,
Talibus alloquitur, referens suspiria, dictis:

Te tamen ô virgo genus haud immite virorum
Expetit; vtque facis, potes his impunè negare.
At mihi, cui pater est Nereus, quam cærula Doris
Enixa est, quæ sum turba quoque tuta sororum,
Non nisi per luctus licuit Cyclopis amorem
Effugere; & lacrymæ vocem impediere loquentis.
Quas vbi marmoreo detersit pollice virgo,
Et solata deam est; Refer, ô charissima, dixit;
Néve tui caussam tege, sum tibi fida, doloris.
Nereis his contrà resecuta Crateide nata est.

675. TALIB. ATQ. ALIIS P. CONVIVIA D. IMPLER.] postquam talia, & talium similia confabulantes, conuiuio finem imposuerunt.

676. MENSA SOMNVM PETIERE REMOTA] Colloquium ducum Græcorum, & longam narrationem Nestoris super mensam libro superiore his versibus claudit:

Hæc postquam dulci Neleius edidit ore,
A sermone senis repetito munere Bacchi,
Surrexere toris: nox est data cætera somno.

677. CVMQVE DIE SVRGVNT] orta luce, quod minimè faciunt, qui propè in meridiem vsq; plumis immersi stertũt. Bene, *cum die surgunt*, quoniam & Aurora & Lucifer & sol dicuntur surgere. 2. Æneid. *Iamq́; iugis summa surgebat Lucifer Idæ, Ducebatq́; diem.* Et lib. 11. *Oceanum interea surgens Aurora reliquit.* Seneca Octauia:

Iam vaga cælo sidera fulgens
Aurora fugat, surgit Titan
Radiante coma, mundoq́; diem
Reddit clarum.

ADEVNTQ. ORACVLA PHOEBI] Verba consulentium hæc sunt, 3. Æneid.

Da propriam Thymbræe domum, da mœnia fessis,
Et genus, & mansuram vrbem: serua altera Troiæ
Pergama relliquias Danaûm, atq; immitis Achilli.
Quem sequimur? quóve ire iubes? vbi ponere sedes?
Da pater augurium, atque animis illabere nostris.

678. QVI PET. ANTIQ. M. COGNATAQ. IVSSIT LITT.] In Italiam mittit eos Phœbus, vnde Dardanus, auctor Troianæ gentis in Phrygiam venerat, vt ait in 3. Æneid. Anchises, oraculum interpretans, quod ibidem his verbis concipitur:

Dardanidæ duri, quæ vos à stirpe parentum
Prima tulit tellus, eadem vos vbere læto
Accipiet reduces; antiquam exquirite matrem.

679. PROSEQVIT. REX, ET DAT MVNVS ITVRIS] Cur non potiùs, *dat munera ituris*? ad sententiam fuisset aptius, nec esset adeò dura synalœpha. Apud Virgilium abeuntes è Delo rex Anius nullis muneribus prosequitur. Relinquit hoc Heleno Troiano, æquè regi. Itaque donationes illas, quibus Helenus Æneam & Anchisen, Andromache puerum Ascanium colit, omnes hîc ad vnum Anium accommodat, & in ipsis donis variat à Virgilio.

680. ANCHISÆ SCEPTRVM] At Helenus regalius, primumq́; ad communem vsum, nempe hæc:

Dona dehinc auro grauia, sectoq́; elephanto
Imperat ad naues ferri: stipatq́; carinis
Ingens argentum, Dodonæosq́; lebetas.

Quid cum sceptro Anchisæ, qui nec regnauerat,
A nec regnaturus erat? Non refert speciatim Virgil. quid Anchisæ donauerit Helenus. Tantùm hoc, *sunt & sua dona parenti*, cogitandum lectori permittit. Vtique ætati conuenientia, vt scipionem eburneum, & vestem villosis ac molliculis subsutam pellibus, quibus senile corpus calefieret, quod notaui in Symb. meis.

CHLAMYDEM, PHARETRAMQ. NEPOTI] nepoti Anchisæ, Ascanio. Hunc donandum præbuit Andromachæ Virgil. vxori auunculi, Creusa quippe mater Ascanij soror Heleni. Donat autem illa manuum monimenta suarum, picturatas auri subtemine vestes, & Phrygiam chlamydem, & alia quædam textilia. Ouidius tantùm chlamydem & pharetram, vtiq; & sagittas in pharetra, & arcum: nec enim omnia semper sigillatim exprimenda, quæ
B necessariò subaudiuntur. Supprimit non solùm orator, sed poëta quoque, quæ rusticus edit ineptè. Videamus Æneæ quid donauerit.

681. CRATEREM ÆNEÆ, QVEM QVOND. MISERAT, &c.] Vnicum munus dat, craterem, quem commendat poëta. Primùm, quòd is ipse crater ab hospite, & amico Therse, è Bœotia (Aonia enim pars Bœotiæ, & Ismenus fluuius) illi dono missus, ac propterea charus, & κειμήλιον. Deinde ab artifice. Postremò à cælaturæ argumento gratissimo & iucundissimo. Virgilius autem Æneæ donari facit

Loricam consertam hamis, auroq́; trilicem,
Et conum insignis galeæ, cristasq́; comantes,
Arma Neoptolemi.

Addit deinde socios, addit duces, remigium supplet, socios instruit armis. Latinum regem per legatos vide quibus rebus donet Æneas in 7. & Di-
C donem in 1. Æneid.

683. FABRICAVERAT ALCON MYLEVS] eclog. 3. Menalcas & Damœtas pocula sua faginea ab Alcimedonte, & elegantia cælaturæ laudant impotentiùs:

—— Pocula ponam
Fagina, cælatum diuini opus Alcimedontis:
Lenta quibus facili torno superaddita vitis, &c.

684. ET LONGO CÆLAVERAT ARGVMENTO] non simplici & vniformi, sed maximè vario.

685. VRBS ERAT, ET SEPT. P. OSTENO. PORT. &c.] Thebas ἑπταπύλους septem portis insignes primùm cælauerat. Quæ ipsa res nomen vrbis indicabat; & quicunque videbat vrbem ἑπτάπυλον ibi cælatam, quin essent Thebæ, non dubitabat. 2. Trist.

Cur tacui Thebas, & mutua vulnera fratrum,
Et septem portas sub duce quamque suo?

687. An-

68. A... REMTAE QVIAE ... [illegible] Orio-... quæ ... pro patria deuouerant ... ab... abstulerant.

68. EFFV... ... M. ET APERT... MAT. &c.] ... & tumulum ... circumstabant Thebaox, ... crinibus, & aperti, seu nudati pectoribus, quasi ... ignis ... ustulatæ & laniatatæ, ... luctu ... bat

689. NVS HA... VOQ. P... R... VIDENS. SIC... c ... c & ... regno ... ex his verbis magna ... ac labo... c ... Thebas aquis ... in & ... quæ, & arboribus frondes, & terri... giam... na, & syluis virgulta deerant.

691. LAMBVNT ARENTIA SAXA CAPELLAE] qu... am ... nis inde del... g... nes: ... enim ea... deliciæ

B 692. EC... FACIT MED. NAT. AB ORION. &c.] In vrbe media visebantur cælatæ duæ *Orionis* Thebani filiæ pro salute populi voluntariè morientes; quarum altera iugulum masculo animo, pectore nudato offerebat; altera ensem sibi in pectus adigebat. Plures se pro auertenda calamitate publica olim deuouerunt, & vitam naturæ debitam, patriæ potissimùm vel reddiderunt, vel reddere parati fuerunt. Ex historia Romana noti sunt Curtij, Mutij Scæuolę, Decij, Horatij. Val. Max. & exemplorū volumina, tit. Amor patriæ. Virgines hæ duæ Liberales fab. 25. dicũtur Meliocha, & Menippa. *Cùm tota Aonia pestilentia laboraret, deorum iram placatum iri responsit oraculum, si dua virgines immolarentur. Recusantibus hoc aliis omnibus ista se mortis obtulerunt, radioq; clamitalis percussa, & rupto iugulo in terram corruerunt. Proserpina & Pluto miserati, corpora sustulerunt, earumq; loco stellas binas excitarunt, quæ mox in cælum euaserunt. Templum virorinibus apud Orchomenum ditatum, quibus pueri et puellæ quotannis dona consecrant.* Hæc tu iam cum Ouidianis comparato.

69... PVLCHRISQ FER VRBEM FVNERIB. FERRI] Earum corpora in pheretris ad rogum sublimia, frequenti populo prosequente, efferebantur. Hæc erā pulchra, quia mortuis honorifica, funera.

696. C... IQ. IN PART... CREMARI] non in angulo aliquo, sed in loco celebrari & frequentato, in medio foro, aut prope templum, siue curiam honoris caussa.

697. TVMO... VI... OIN. GEMIN EXIRE FAVILL. ... Ad genus & ... ortem ... virginum, ... tam amantium conseruandum, ... cineribus ... m ... corporum duo iuuenes prodierunt, qui C... onæ dic... bandi, si latinè eorum nomina in-D terpretemur, ... nam vocabulo Græco, & vulli genu... audiebant.

... ET CISSR... M... RNO DVCERE POM... M] ... pompa ... funebri etiam hi duo adolescentuli, ... tribus suis parentantes ...

7... HA... N. A... TIQ. SION. ... Hæ in ... uo & ... æreo ... seu æneo cratere signa ... ummum ... seu labrum acanthus ... genus est, de quo ... in Obseruat. Crosan. Confuscile hoc ... blemate pocula decorari, testis est ... stor cel...

... Alcimedon duo pocula fecit,
... molli circum est ansas amplexus acantho.

... m coronis, sed alijs præterea varijs ro-bus ornandis ... ibetur. De poculis iam audisti. Velamen seu vestis ... quæ Didonem cohonestat 1. Æneid. Æneas, *croceo acantho* circumtextum est.

7... 1. NEC ... VIORA DAT. TROIAN. D. REMITT.] ... Troiani, se ab Anio ... tate vinci, pati non faciunt. Donatur 7. Æneid. Latinus rex à Troianis, vicissimque donat.

703. DANT ... SA... THVRIS ACERRAM, &c.] ... & sacerdos & rex Anius, ideo vtrusq; dignitatis rationem habentes Troiani, congenientia ambabus munera offerunt. Sacerdoti acerram, auream vtique, thuri seruando. Dijs thura dare sacerdotum est. Reliqua regi, pateram, coronam auream, gemmis distinctam, quod Virg. dixit: *Et duplicem gemmis auroq; coronam.*

705. INDE RECORDAT. TEVCROS A SANG. T. &c.] Oraculum in Delo datum de antiqua matre exquirenda, Anchises de Creta accepit, vnde Teucer, alter conditor & princeps Troianæ gentis in Phrygiam se contulerat. 3. Aeneid. Postmodum errorem suum correxit, vt supra docuimus, de Dardano enim Phœbus fuerat locutus. Ad priorem interpretationem de Teucro & Creta spectant hi versus:

Audite, ô proceres, ait, & spes discite vestras,
Creta Iouis magni medio iacet insula ponto.
Mons Idæus vbi, & gentis cunabula nostra.
Centum vrbes habitant magnas, vberrima regna.
Maximus vnde pater (si rite audita recordor)
Teucrus Rhœteas primùm est aduectus ad oras,
Optauitq; locum regno.

C 706. LOCIQ. FERRE DIV NE ... IOVEM] Iam in Creta vrbem condere, connubijs & aruis operari cœperant, cùm corrupto cæli tractu contagio pestilentia sæuissima haud probè intellecti oraculi eos coarguit. Quod quidem Aeneæ quiescenti penates se obijcientes clarissimè explicant, & Italiam petere iubent.

Mutandæ sedes non hæc tibi littora suasit
Delius aut ... Creta iussit considere Apollo.
Est locus Hesperiam Graij cognomine dicunt:
Terra antiqua, potens armis atque vbere glebæ.
Oenotrij coluere viri nunc fama minores
Italiam dixisse ducis de nomine gentem.
Hæ nobis propriæ sedes: hinc Dardanus ortus,
Iasiusq; pater, genus a quo principe nostrum.
Surge age, & hæc lætus longæuo dicta parenti,
Haud dubitanda refer. Corithum, terrasq; requirat
Ausonias. Dictæa negat tibi Iuppiter arua.

Iouem ... n potuerunt ferre Troiani hoc est, insalubre cælum, seu grauitatem cæli, seu pestilens cælum. Aërem *calum* latini, & poëtæ *Iouem* ... Inde apud Horat. lib. 1. ode 1 & 22. *frigidus ... aluo* ... Adi Lamb. & Torrentium.

709. S... HYEME, TACTAQ. VEROS ... nitur a ... hæc tempestas à Marone: *Postquam altum tenuere rates*, &c qui & ipse tempestatem vocauit *hyemem* lib. Aeneid.

SIMOL ... DVMQ. RECEPT. ORTVS &c. Virg. *Seruatum ex vndis Strophadum me littora primùm Accipiunt. Strophades Graio stant nomine dicta, Insula Ionio in magno: quas dira Celæno, Harpyiæq; colunt alia.*

Pro *Celæno* *Aello* non. mat Ouid. Tertia dicitur Ocypete, prima Iris. Allegoriam earum l. 1. tradit Fulgentius.

 711. Et

711 ETIAM DVLICH. PORT. ITHACAMQ. &c.] Virgil.

Iam medio apparet fluctu nemorosa Zacynthos,
Dulichiumq, Sameq, & Neritos ardua saxis.
Effugimus scopulos Ithacæ, Laërtia regna:
Et terram altricem sæui execramur Vlyßis.

712. FALLACIS VLYSSIS] Nusquam apud Maronem cum honore nominatur. *Durus, dirus, scelerum inuentor, hortator, fandi fictor, fallax, infelix.* Ab Homero autem semper honorifice. δῖος, πολύμητις, ἐσθλὸς, πολύτλας, πολύαινος, τλήμων, ἀντίθεος, δαΐφρων, ἀμύμων, &c. *dominus, cõsultißimus, diuus, multis malis conflictatus, multùm laudatus, multùm patiens, dijs comparandus, pugnæ peritus, inculpatus,* &c.

713. CERTAT. LITE DEOR. AMBRA. VERSIQ. &c.] Ambracia oppidum est Epiri. De lite deorum super eo, & iudice in saxum verso, nihil legitur.

A

715. ACTIACO QVÆ NVNC AB APOLL. NOTA] Actium Epiri promontorium, & vrbs, vbi Augustus nauali prælio debellauit Antonium & Cleopatram, ipsamque vrbem à se cum templo Apollinis amplificatam, à victoria illa Nicopolim appellauit. Apollo dictus Actius, seu Actiacus, quòd in ea pugna præsens auxilium Augusto tulisset, & aduersarium exercitum in fugam compulisset. Propert. eleg. 6. lib. 4.

Actius hinc traxit Phœbus monimenta, quòd eius
Vna decem vicit missa sagitta rates.

Quomodo autem Ambracia nunc ab Actiaco Apolline nota est? Fortasse quia ab aduenis, Apollinem Actiacũ visentibus & colentibus, propter miraculũ iudicis in saxum cõuersi, ipsa quoq; visitur.

716. VOCALEMQ. SVA TERR. DODONIDA QVERCV] Dodona Epiri vrbs, cui vicinum nemus quernum, & in eo Iouis templum, in quo oraculum, duabus columbis respondentibus. Fabulantur & ipsas arbores consulentibus respondisse. Vide Natal. lib. 6. cap. 12.

C

717. CHAONIOSQ. SINVS] Pars, seu regio Epiri Chaonia, quam cum Andromacha mortis Pyrrhi adeptus est Helenus, & hoc ei nomen à fratre suo idem imposuit. 3. Æneid.

Morte Neoptolemi regnorum reddita cessit
Pars Heleno, qui Chaonios cognomine campos,
Chaoniamq, omnem Troiano à Chaone dixit.

VBI NATI REGIS MOLOSSI IMPIA &c. Ignota est hæc fabula, de filijs inquam Molossi regis, qui in aues mutati incendium effugerunt. Molossum Pyrrho Andromacha enixa est.

D

719. PROXIMA PHÆACVM FALICIB. OVSITA POM. &c.] Phæaces sunt Corcyræi, & insula Phæacia Corcyra hodie Corfu. Virg. *Protinus aerias Phæacum abscondimus arces.* Regnauit hic Alcinous, cuius hortos cantat Homerus Odyss. 7. bis enim in anno poma ferebant Stat. 1. Syluar. *Quid bifera Alcinoi laudem pomaria?* Propert. eleg. 2. lib. 3. *Nec mea Phæacas æquant pomaria syluas.*

720. EPIROS AB HIS, REGNATAQVE VATI BVTHROT. PHRYG.] Virgil.

Littoraq, Epiri legimus: portuq, subimus
Chaonio, & celsam Buthroti ascendimus vrbem.
Hic incredibilis rerum fama occupat aures,
Priamiden Helenum Graias regnare per vrbes.

Et exorsu libri, de Thracia, *Acri quondam regnata Lycurgo.* Horat. ode 6. lib. 2. *Et regnata petam Laconi rura Phalanto.*

721. SIMVLATAQ. TROIA [illegible] memoriam amissæ patriæ locis illis Troiana nomina indiderat Helenus. Vnde Æneas 3. Æneid.

Procedo, & paruam Troiam, simulataq, magnis
Pergama, & arentem Xanthi cognomine riuum
Agnosco, Scææq, amplector limina portæ.

722. INDE FVTVR. CERTI, Q. CVNCT. FIDEL. &c.] De reliquo itinere suo in Italiam ex Epiro dimissurus Æneas consulit Helenum affinem suum, & vatem, quò cursum dirigat, & quæ pericula quomodo vitet. De quibus ille facto primùm sacrificio fideliter eum docet: *Nate dea, nam te maioribus ire per altum Auspicijs*, &c.

723. INTRANT SICANIAM] Virgil. *Hinc Drepani me portus, & illætabilis ora Accipit.*

B

724. TRIBVS HÆC EXCVRRIT IN ÆQVORA LINGVIS, &c.] tria Siciliæ promontoria, vnde Triquetra, & Trinacria. Vocat *linguas*, audaci metaphora, è quibus meridiem respicit Pachynus, Lilybæus occidentem, Pelorus septentrionem, vbi velæ dux, quæ nunquam occidunt.

729. POTIT. ZANCLÆA ARENA] 3. Aeneid. *Egreßi optata potiuntur Troës arena.* Zãcle vrbs Siciliæ. Virgil. Drepanum appulsos dicit, vt audisti.

730. SCYLLA LATVS DEXTRVM, &c.] Virgil.

Dextrum Scylla latus, læuum implacata Charybdis
Obsidet, atque imo barathri ter gurgite vastos
Sorbet in abruptum fluctus.

733. ET SI NON O. VAT. FICT. RELIQ.] Si non omnia cõfingunt poëtæ, virgo fuit quondam Scylla. Quæ, qua occasione, & quomodo in monstrum marinum transformata sit, exponit lib. 14. *Multa mentiri poëtas* dixit Aristot. 1. Metaph.

735. HANC MVLTI PETIER. PROCI] vt Daphnen, vt Coronidem.

736. AD PELAGI NYMPH. IBAT] ad Nereidas. Neptuninas nominat Catull. & ex ijs pulcherrimam Thetidem, Achillis matrem.

737. ET ELVSOS IVVENVM NARRAB. AMORES] De Syringe libera cuius in hoc (in eludendis procis) amatoribus) virtus & constantia mira emicuit.

Non semel & Satyros eluserat illa sequentes,
Et, quoscunque deos vmbrosaq, sylua, feraxq,
Rus habet.

738. CVIVM PECTEND. GALATEA CAPILL.] Dant operas mutuas mulieres, dum se comunt & ornant, cuius rei studiosas natura finxit; aliud enim quo placeant penè nihil afferunt.

739. REFERENS SVSPIRIA OCCTIS] quidam legunt, *repetens suspiria dictu.* Hoc est, dictus m[illegible]ns suspiris.

740. GENVS HAVD IMMITE VIRORVM, &c.] homines, ijque morati, & humanitate culti tuum thalamum ambiunt: quibus si te neges, non habes quod formides malum.

742. AT MIHI CVI PATER EST NEREVS [illegible]u fœlix, & tuta ego quæ propter genus nobile, & tot sorores (quinquaginta ab Hesiodo in Theogon. numerantur, quarum aliam quamuis petere poterat) tuta esse debui, non nisi, & non sine luctu, Polyphemi, monstri potiùs quàm hominis, communionem effugi.

74[illegible]. E[illegible] VNÆ VOCEM M[illegible] ED LOQVENTI] vt fit in commemoratione [illegible]

746. MARMOREO [illegible] digitis candidis, vt est marmor [illegible] *Nuda marmoreis*

[illegible] *percussit pectora palmis.* Vide Lęl. Bisciolam [illegible] subseciuar. lib. 1. cap. 5. A

[illegible] REF[illegible]R, [illegible]ARISSIMA, &c.] Lacrymę do[illegible] animi prodebant, cuius caussam nosse cupit [illegible] silentium polliceus, vt solemus, cùm arcana [illegible]tiùs indagamus.

749. HIS CONTRA RESECVTA EST] Lib. 6. *Talibus obscuram resecuta est Pallada dictis.*

CRATEIDE NATAM] Scyllam Phorco & Crateide nympha prognatam. Cratis fluuius Calabriæ, cuius filia mater Scyllæ.

Quomodo deformosissimus ille Cyclops sese Galateæ, à se alienissimæ placere studuerit. Quomodo Telemum augurem sibi de oculo ab Vlysse eruendo prędnuntiantem irriserit. De eius inambulatione, in collem ascensu, baculo, & fistula sonantissima.

PRO QVANTA POTENTIA REGNI X.
EST, VENVS, ALMA TVI? *nempe ille immitis, & ipsis*
Horrendus syluis, & visus ab hospite nullo
Impunè, & magni cum dijs contemptor olympi,
Quid sit amor sentit: nostrique cupidine captus
Vritur, oblitus pecorum, antrorúmque suorum.
Iámque tibi formæ, iámque est tibi cura placendi:
Iam rigidos pectis rastris, Polypheme, capillos:
Iam libet hirsutam tibi falce recidere barbam,
Et spectare feros in aqua, & componere vultus.
Cædis amor, feritásque, sitísque immensa cruoris
Cessant, & tutæ veniunt abeúntque carinæ.
Telemus interea Siculum delatus in æquor,
Telemus Eurymedes, quem nulla fefellerat ales,
Terribilem Polyphemon adit: luménque quod vnum
Fronte geris media, rapiet tibi, dixit, Vlysses.
Risit: & O vatum stolidissime, falleris, inquit:
Altera iam rapuit. sic frustra vera monentem
Spernit: & aut gradiens ingenti littora passu
Degrauat, aut fessus sub opaca reuertitur antra.
Prominet in pontum cuneatus acumine longo
Collis; vtrumque latus circumfluit æquoris vnda.
[H]uc [f]erus ascendit Cyclops, mediúsque resedit:
Lanigeræ pecudes nullo ductore secutæ.
Cui postquam pinus, baculi quæ præbuit vsum
Ante pedes posita est, antennis apta ferendis:
Sumptáque arundinibus compacta est fistula centum,
Senserunt toti pastoria sibila montes,
Senserunt vndæ. latitans ego rupe, meámque
**Germanam iuxt[a] res[i]dens procul, auribus hausi*
Talia dicta meis, auditáque verba notaui.

PRO [illegible]T[illegible]NT. REG. EST VEN. ALM. TVI] Ven[illegible]æ [p]otestatis amplit[u]dinem decla[illegible]atio, cui vocabulum [illegible]qua[illegible]um po[illegible]t Cupido ostendit. Ille e[illegible] ipsa de eo prædicat 1. Æneid. est eius vires, B & magna potentia solus, sine quo nihil potest, & qui tela Typhoëa patris summi contemnit, hoc est, ipsum quoque Iouem sub iugum mittit:

Sed malus ille puer, quem nec sua flectere mater
Iratum potuit, quem nec pater, atq; avus idem, &c.

D... dé ... te & imperi... in omnes deos ipsa A
V... us l.5. *Arma manusq; mea, mea, nate, potentia &*
lu... Fast. locus est Φυσικώτερος de potentissimo
regno, hoc est, de natura esse ... e Veneris ...u,
impetus & appetitus ... us ex... quem Conditor
animatis & ... ad simile sibi producendum
infeuit, quemque poëtis mos est Venerem appel-
lare. In exordio ... principium ... versibus ...
constans, sibi ... p... posuit Naso. ... gnosce:

Aprilem memorant ab certo tempore dictum,
Quem Venus ... a vindi et alma manu.
Illa ... mundum ... ssima temperat annum:
Illa tenet nulli ... a minora deo.
Iuraq; ... at cal... natalibus vndis:
Perq; ... nos nisi contines omne genus.
Illa deos omnes ... neque est numerare creauit,
Illa ... atis causas, arboribusq; dedit, &c.

759. N... ENS HORREND. ... VIS. &c. Quotnot epithetis honoré illi præstu- B
tur, antequam ne... tas eius, & inane studium Ga-
lateæ placendi commemoret. Nominat immitem,
horribilem, & exaggerans addit ipsis etiam syluis,
in quibus degebat, præterea crudelem & ἀθέσμω-
Φαγον, deorum omnium contemptorem & impiú.
Hinc latenter docet ... te belluæ illius consortium
meritò auersari. *Monstrum horrendum* vocat Vir-
gil. De eodem, *Nec visu facilis*. Quomodo idem ho-
spites deuorare consueuerit, eodem libro, puta 3.
Æneid. narrat Achæmenides, & apud nostrum
idem Macareo lib. seq. Contemptum suum in deos
his verbis infra manifestè prodit:

——— Non est hoc corpore maior
Iuppiter in cælo: nam vos narrare soletis
N... in quem regnare Iouem.

Nefarium scelus! Deum debita veneratione non C
impe..., eius beneficia non agnoscere. Quanto
magis ... eundem despicere?

761. MAGNI ... VM OIIS CO... EMPT. ... Hoc maius quiddam & exaggeratius est, quàm si
deorum contemptorem simpliciter vocaret.

762. QVID SIT AM... SENSIT] Tam mitem &
blandum ac tenerum animi motum, iam dulcem
sensum quis putaret in naturam & ingenium tam
immite & immane & impium, atque humanis in-
genijs dissimillimum cadere?

N... ... CAPI... VRITVR] Ipse in extre-
mo fabulæ quantum ... ratur demonstrat, cum se D
quasi totam Ætnam cum ignibus eius in pectore
circumferre ait. 4. Æneid. *Vritur infelix Dido*. Ho-
rat. ode 19 lib. 1 *Vrit me Glyceræ nitor*. Catull. *Quare
esse impensius vror.*

763 OBLIT. PEC... R. ANTRORVM ... Ho-
spitio est Polyphemus, atque oues pa... um edi...,
acredncit in ... ecum suum, 3. Aeneid.

Nam qualis quantusq; cauo Polyphemus in antro
Lanigeras claudit pecudes, atque vbera pressat.

Et infrà:

——— Summo cùm monte videmus
Ipsum inter pecudes vasta se mole mouentem
Pastorem Polyphemum, & littora nota petentem.
Lanigeræ comitantur oues, ea sola voluptas,
Solamenq; mali.

Amor ... m ne... m est, & oti... red...,
ac negligentes ... laborum ac ... munerum.
Idem hoc pastor Corydon 2. eclog. in fine haud
obs... significat.

764. I... PO... MA ... bar... Da-
tur quidem ... na... ra nobis to... & ...
sed adiunatur cura.

765 IAM RI... O PECT. RAST CAP...] Quàm
tenue & delicatum capillorum ... fuerit, e ...
ctine ipso facilè conijcis. *Rigidos* ... t, qu...
tum quàm crinium similiores.

766. IAM ... HIRSVT ... IBI FALCE R... ID-
BARB.] Longa, densa, impexa, hi... ta barba, quam
falce immissa demetere, non tondere oportuit.
Damoni pastori hirsutum supercilium, & promis-
sam barba dat Virg. eclog. 8. propter quæ sit odio
Nisæ, quam deperibat. Talia in Charonte Dialogo
mortuorum Samosatenus sophista Lucianus.

767. ET ... PRE... IN AQ. T... MP. VVLT.] Ipse
paulo pòst: *Liquidaq; in imagine vidi Nuper aquæ*. De
Salmacide nympha l. 4. *Et quid ... deceat ... latas cō-
sulit vndas*. Virgilianus Corydon: *Nec sum adeò infor-
mis, nuper me in littore vidi, Cum placidum ventis staret
mare*. Adi Symb & præterea Not... Ludoui... Cer-
dij in eundem versum, vbi probat, tranquillo mari
reddi imagines intuentium. Nam de fontibus, &
aquis in vasa collectis id verum esse quis dubitat?
Componere autem vultum, qui illi alioqui minax
& torus ad ... m ... licet, & aspectum blan-
dum, qualem amor vult.

768 CAROIS AMOR, F... RITAS ... &c.] Naues præ-
tereuntes inuadebat. & vectores ... ba... um
ingressus. ... Aeneid. absumtus cruore effossi oculi:

——— Graditurq; per æquor
Iam medium, nec dum fluctus latera ardua tinxit.
Nos procul inde fugam trepidi celerare recepto
Supplice, sic merito: tacitiq; incidere funem:
Verrimus & proni certantibus æquora remis.
Sensit, & ad sonitum vocis vestigia torsit.
Verùm vbi nulla datur dextra ... par potestas, &c.

770. TE... ... A S... &c. Raphael
ait hunc ... Cyclopas vatem præclarum,
qui Po... prædixerit omnia, quæ postmo-
dum ab Vlysse pertulit.

771. QV... RAT ALES] augu-
rij peri... us ... οἰωνοπόλος ... ἀρισ... vt de Cal-
chante 1. Iliad. Homerus.

... LV... ...] Infrà:
V... est in media ... mihi fronte ... instar ingentis clypei.
... RAPI... VLYSSES ... raptabitur lib. 14.
& narrat Maro in 3.

774. RI... IT... QVAT ...] Quid niti-
dè ... qui non me... ere deos?

775. A... ed aliter, quàm V-
lysses raptum ... est. Adde rapere & conuertit ocu-
lum ... pectandæ inbæ-
... 14 Circe ... *Per ô, tua lumina, dixit, quæ
mea ceperant.*

776. ET AV... GRAD ... AV.] Vnde
V... *littora nota petentis*: quæ ... in quibus inam-
bulare, & vasta ... premere solebat.

778 CV... AT ... in formam
cun... ... llis.

... M... eius collis medio
refedit. 2. Aeneid *... in penetralibus hostem*, pro,
in medijs penetralibus ...

780. LANIG. P... D N. D. S... Sequ... ex
Virgil. *Lanigera comitantur oues.*

782. P... CVLI ... V...
gil. ... *trunca manum pinus regit, ... vestigia firmat*

783. ANTENNIS APTA FERENDIS] Pinus adeò crassa & valida, vt posset antennas sustinere; trabes illas transuersarias, vnde vela in nauibus suspenduntur. De proceritate Polyphemi, eiusq; scipione ita Lucilius: A

Multa homines portenta in Homero versificata
Monstra putant, quorum inprimis Polyphemu' ducentos
Cyclops longu' pedes, & porro huic manu bacillum
Quàm malus nauis in corbita maximus vlla.

784. SVMPTA Q. ARVNDIN. COMP. E. FIST. CENT.] & postquam sumpsit fistulam de centum, de multis arundinibus compactam.

785. SENSER. TOTI PASTOR. SIBIL. M.] sibila pro sono fistularum, μέλισις.

786. LAT. EGO RVP. ME AMQ. &c.] Occurrit tacitę quæstioni, & docet vbi hanc musicã auscultauerit.

Cantilena Polyphemi amationem continet illa quidem; verumtamen ita conceptam, iísque & sententijs, & verbis contextam, vt verendum non videatur, ne quem, etiam adolescentiorem, nimiùm titillent & vrant tã agrestes & rusticæ blanditiæ. *Multum interest* (inquiunt viri tres Societatis nostræ doctissimi, & poëtæ eximij) *qua mente quidque, quo styli colore pingatur. Ouid. ni fallit nos sententia, dum Polyphemum amore insanientem, & ita cantantem inducit, risum potius captauit. Informis Cyclops, corpore vastus, setis horridus, moribus importunus, ipso in amore stolidè ferox, inter lenocinij blandimẽta ferus, ferreus, nimis asper, quem omnes amores & Veneres oderant, & à quo non improbula Galatea longiùs, quàm omnis abhorret humanitas; is, inquã, ineptissimus amator, quamuis sibi pulcher ipse sit, sibiq; non malè, videlicet cùm hirco grauiùs oleat, olere videatur, profectò non magis suo illo truci cantu, ridiculaq; illa stridula fistula cantilena delinierit aures aut tuas, aut meas, aut cuiusquam, qui se natum hominem recordetur, quàm acuto stridore serra, quàm fluctu fremitus increbescens exasperati maris. Caue pecudem illam immanem nimis elegantem ac blandiloquentẽ putes.* Audiamus nunc lepores, & vrbanitates cyclopicas. XI.

CANDIDIOR folio niuei, Galatea, ligustri,
Floridior prato, longa procerior alno,
Splendidior vitro, tenero lasciuior hœdo,
Leuior assiduo detritis æquore conchis,
Solibus hybernis, æstiua gratior vmbra,
Nobilior pomis, platano conspectior altã,
Lucidior glacie, matura dulcior vua,
Mollior & cycni plumis, & lacte coacto,
Et, si non fugias, riguo formosior horto.
Sæuior indomitis eadem Galatea iuuencis,
Durior annosa quercu, fallacior vndis,
Lentior & salicis virgis, & vitibus albis:
His immobilior scopulis, violentior amne,
Laudato pauone superbior, acrior igni,
Asperior tribulis, fœta truculentior vrsa,
Surdior æquoribus, calcato immitior hydro:
Et (quod præcipuè, si possem, demere vellem)
Non tantùm ceruo claris latratibus acto,
Verùm etiam ventis, volucrique fugacior aura.

789. CAN-

789. CANDIDIOR FOLIO NIVEI, &c.] Scalig. poët. l. 5. c. 8. & Bernard. Martini l. 2. c. 18. & alij obseruarunt, aspexisse in his versibus ad exemplar Theocriti in Cyclope, & illum fecisse contractius, nostrum vberius & melius. Nam, vt ait Plutarch. in ἐρωτ. πρὸς πάντα λάλος ὢν ἔρως, λαλίστατός ἐστιν ἐν τοῖς ἐπαίνοις, *amor cùm semper loquax, in laudibus est loquacissimus.* Existimo item, toti huic cantilenæ quasi quoddam lumen prætulisse Virgilium eclog. 2. & 7. Genus arboris ligustrum Plinio. Candori eius testimonium dat etiam Martial. lib. 1.

Toto candidior puella cycno,
Argento, niue, lilio, ligustro.

Virgil. eclog. 2. *Alba ligustra cadunt.* Et eclog. 7. *Candidior cycnis, hedera formosior alba.*

790. LONGA PROCERIOR ALNO] Testatur earum proceritatem & Virgil. eclog. 7.

Tum Phaethontiadas musco circundat amaræ
Corticis, atq; solo proceras erigit alnos.

Longa statura fœminas ornat: breuis dedecorat.

791. SPLENDIDIOR VITRO] Pub. Syrus fortunam secundam cum vitro comparans ait: *Fortuna vitrea est, quæ cùm splendet, frangitur.* Plerumq; enim qui altissimum felicitatis gradum attigerunt, graui casu decidunt, & nihil est fortuna mobilius, de quo multa in Tristibus.

TENERO LASCIVIOR HOEDO] Admirans, & ore pleno commendans Epicurum suum Lucretius in exorsu l. 3. seq; ipsum illi longè imparé confitēs:

——*Quid enim contendat hirundo*
Cycnis? aut quidnam tremulis facere artubus hœdi
Consimile in cursu possunt, ac fortis equi vis?

De eorum lasciuia 2. Georg. Virg. *Pinguesq; in gramine læto Inter se aduersis luctantur cornibus hœdi.* Horat. ode 13. lib. 3.

Cras donaberis hœdo:
Cui frons turgida cornibus
Primis, & Venerem, & prælia destinat
Lasciui suboles gregis.

792. ASSIDVO DETRIT. ÆQ. CONCHIS] Concharum varia sunt genera. Hîc intelligenda patula, & per medium serrata testula, quales in littore maris, aut lacuum ripis leguntur: de quibus est in 2. de Orat. Lælium, & Scipionem Romanos conchas & vmbilicos ad Caietam, & ad Laurentum legere consuesse, & ad omnem animi remissionem ludumque descendere.

793. SOLE IVVANTE HYBERNVS] Hyeme cælo puro solares radij frigoris iniurias nobis temperant, & animum post nebulas, pluuias, ac tristem nigrarum nubium aspectum recreant.

ÆSTIVA GRATIOR VMBRA] Quis nostrûm nō sæpe expertus est, quantū in æstate æstuantes vmbra medijs in cāpis & agris presertim recreet? nihil vt possit optabilius contingere; meridie inprimis, qua hora diei sole altiùs ascendente, & vmbrarum minus, & calorum est amplius. Quamobrem non homines modò, verumetiam animantes & reptilium loca vmbrosa quæritunt, ad vitandas caloris illius immoderati molestias. Hinc eclog. 2.

Nunc etiam pecudes vmbras & frigora captant,
Nunc virides etiam occultant spineta lacertos.

Lib. 1. Anthol. Titul. est 20. εἰς δένδρα, in arbores, vbi earū vmbræ sole sub ardenti commēdantur, & viatores sub eas quiescēdi caussa inuitantur. Vnū non pigebit adscribere, Antiphili Byzantij, in quercum:

A Κλῶνες ἀπηόριοι, τανααῆς δρυὸς εὔσκιον ὕψος,
Ἀνθρώποις ἄκρητον καῦμα φυλασσομένοις,
Εὐπέταλοι, κεράμων στεγανώτεροι, οἰκία φαττῶν,
Οἰκία τεττίγων, ἔνδιοι ἀκρέμονες,
Καί με τὸν ὑμετέρῃσιν ὑποκλιθέντα κόμῃσι,
Ῥύσασθ' ἀκτίνων ἠελίου φυγάδα.

Exponā παραφραστικῶς. O rami sublimes, excelsæ ac proceræ quercus vmbrosa altitudo, hominibus æstū immodicum, nulla scilicet aura temperatū, vitare valetudinis caussa cupientibus, frondiū pleni, ac proinde densius tectū efficientes, quàm tegulæ consertæ, domicilia, seu diuersoria hominum & cicadarum, rami meridiani, id est, meridie, cùm sol maximè feruet, vtiles (quoniam tunc sub tegmi-B ne vestro pastores & viatores recubant) etiam me, precor, sub comis, sub frondibus vestris recubantem, radiosq; solis me torrentes fugientem seruatote. Extat libellus de laudibus *vmbra* eruditus & iucundus Ioannis Wouueri, *Dies æstiua, siue de vmbra Pægnion* inscriptus.

794. NOBILIOR POMIS] subaudi nobilibus: nec enim cum agrestibus, sed hortensibus, & his non quibuslibet eam confert.

PLATANO CONSPECTIOR ALTA] Præter excelsitatem & latitudinem ab vmbra quoq; commendatur platanus, propter quam solùm veteribus erat in delicijs.

795. MATVRA DVLCIOR VVA] Hic quoq; non vulgaris, sed electa & generosa vua capienda. Virgil. eclog. 2. *Thymo mihi dulcior Hyblæ.*

C 796. MOLLIOR ET CYCNI PLVMIS] Quid mollius pluma? Tamen non omnes aues habent æquè molles. Elegit cycnum, auem candidissimam, vt simul munditiem & decorem Galateæ insinuaret.

ET LACTE COACTO] coagulato, concreto ad caseum formandum. *Lactis massa coacti* eclog. 1. est ipse caseus.

797. RIGVO FORMOSIOR HORTO] nimiū grandis, & verè Polyphemica collatio. Et hactenus quidem laudes. Sequuntur vituperationes, ipsæ quoque à rebus rusticis petitæ: præter illas enim nullas nouerat hic procus.

799. DVRIOR ANNOSA QVERCV] Annis duratur lignum. Quernum per se, & principio durum est: quanto durius annosum?

FALLACIOR VNDIS] marinis puta. Maris mota-D bilitatem & inconstantiam norunt qui nauigarunt. Palinurus gubernator Æneæ fidissimus atq; experientissimus in extremo quinto Æneid.

Méne salis placidi vultum fluctusq; quietos
Ignorare iubes? méne huic confidere monstro?

Lucret. lib. 2.

Infidi maris insidias, viresq; dolumq;
Vt vitare velint, neue vllo tempore credant,
Subdola cùm ridet placidi pellacia ponti.

800. LENTIOR ET SALICIS VIRGIS] *Lentum* est flexibile. Virgilio *lenta salix*, *lenta viburna*, *lenta vitis*. Arguit eam vt leuem & mutabilem.

ET VITIBVS ALBIS] Putant vites dictas, quòd inuicem se vittis innectant, vicinisq; arboribus reptando religentur. Est enim earum natura flexibilis; quia quasi brachijs quibusdam quidquid comprehenderint, stringunt. Isidor. lib. 17.

801. HIS IMMOB. SCOPVLIS] Quomodo? nonne paulo antè vocauit *lentā*, id est, flexibilem & mutabilem? At hîc nominat *immobilem*. Dicit ergo pugnan-

gnantia. Verè, nam & ipsa Galatea facit pugnantia. *Hi*, quos ante oculos habemus. Sedebat enim cantori ste in colle cuneato, & in pontum prominēte.

VIOLENTIOR AMNE] non quouis amne, sed tali, qualis ille 2. Æneid.

Non sic aggeribus ruptis, cùm spumeus amnis
Exijt, oppositasq; euicit gurgite moles,
Fertur in arua furens cumulo, &c.

Quidam enim amnes placidè fluunt, vt *Tiberis*, de quo idem Virg. *Leni fluit agmine Tibris*. Et Cic. in Orat. perfecto: *Alter sine vllis salebris, quasi sedatus amnis fluit; alter incitatior fertur.*

802. LAVDATO PAVONE SVPERBIOR] Alibi: *Laudatas ostētat auis Iunonia pennas*. Hieroglyphicum superbiæ *pauo*. Pennas enim suas, & caudam illam oculatissimam explicat, cùm ad se spectandum multos adesse videt. Prouerb. apud Iun. *Tanquam pauo circumspectans se.*

ACRIOR IGNI] Ægyptij belluam animatam esse dicebant ignem, quæ omnia absumeret, omnia depasceretur. Quare significatum habet perditionis, atque etiam belli. Vide Pierium lib. 46.

803. FOETA TRVCVLENTIOR VRSA] In hoc genere animalium fæminas maribus ferociores & animosiores aiunt esse: in raptores autem catulorū ferocissimas. Testis est Salomon Prouerb. 17. *Expedit magis vrsa occurrere captis catulis, quàm fatuo confi-* A *denti in stultitia sua*. Sic & Oseæ c. 13. *Occurrā eis quasi vrsa raptis catulis, & dirumpam interiora iecoris eorum.*

804. SVRDIOR ÆQVORIBVS] Propter assiduum strepitū vndarum littus pulsantiū, vbi verba nulla percipiuntur, dicūtur littori loqui, qui frustra quippiam vel suadent, vel petunt. Hęc mens Ouid. cùm surditatem æquori tribuit. Alibi, *Surdior ille freto.*

CALCATO IMMITIOR HYDRO] mordet enim, & morsu lethali, vt factū Eurydice vxori Orphei l. 10.

——Nam nupta per herbas
Dum noua Naiadum turba comitata vagatur
Occidit, in talum serpentis dente recepto.

Et Eperie Nymphæ, quam Æsacus Priami filius fu- B gientem insequebatur, lib. 11.

Ecce latens herba coluber fugientis adunco
Dente pedem strinxit, virusq; in corpore liquit.

Ad hasce duas fabulas allusisse puto.

806. NON TANT. CERVO CLAR. &c.] Vides speciem, seu formulā prouerbialem celeritatis in fuga, *velocior*, seu *fugacior ceruo*. Quò pertinent & quæ sequuntur duæ, siue vna potiùs, *vento fugacior*. Quod ita extulit Virgil. lib. 5. in certamine cursus describendo:

Primus abit, longeq; ante omnia corpora Nisus
Emicat, & ventis, & fulminis ocyor alis.

Et l. 8. *Fugit ilicet ocyor Euro*. Et lib. 10. *Fugit illa per vndas Ocyor & iaculo, & ventos æquante sagitta.*

Hactenus mera antitheta, laudis & vituperationis. Sequitur ostentatio diuitiarum, quibus vel Crœsum superat.

AT, bene si noris, pigeat fugisse; morásque XII.
Ipsa tuas damnes: & me retinere labores.
Sunt mihi pars montis viuo pendentia saxo
Antra, quibus nec sol medio sentitur in æstu,
Nec sentitur hyems: sunt poma grauantia ramos:
Sunt auro similes longis in vitibus vuæ:
Sunt & purpureæ: tibi & has seruamus, & illas.
Ipsa tuis manibus syluestri nata sub vmbra
Mollia fraga leges: ipsa auctumnalia corna,
Prunáque non solùm nigro liuentia succo,
Verùm etiam generosa, nouasque imitantia ceras.
Nec tibi castaneæ me coniuge, nec tibi deerunt
Arbutei fœtus: omnis tibi seruiet arbos.
Hoc pecus omne meum est: multæ quoque vallibus errant,
Multas sylua tegit; multæ stabulantur in antris.
Nec, si fortè roges, possem tibi dicere quot sint.
PAVPERIS EST NVMERARE PECVS. de laudibus harum
Nil mihi credideris: præsens potes ipsa videre,
Vt vix sustineant distentum cruribus vber.
Sunt fœtura minor tepidis in ouilibus agni:
Sunt quoque par ætas alijs in ouilibus hœdi.
Lac mihi semper adest niueum: pars inde bibenda

Seruatur: partem liquefacta coagula durant.
Nec tibi deliciæ faciles, vulgatáque tantùm
Munera contingent: damæ, leporésque, capræque,
Párque columbarum, demptúsque cacumine nidus.
Jnueni geminos, qui tecum ludere possint,
Jnter se similes vix vt dignoscere possis,
Villosæ catulos in summis montibus vrsæ:
Jnueni: & dixi, Dominæ seruabimus istos.
Jam modò cæruleo nitidum caput exere ponto:
Jam, Galatea, veni: nec munera despice nostra.

808. AT BENE SI NORIS, PIGEAT FVG. &c] Licebit ex sequentibus perspicere, quátarum opũ fuerit Polyphemus, incomparabilium scilicet; & quàm imprudenter fecerit *Galatea*, quæ tam diuiti nubere noluerit, cuius nuptias ambire potiùs & quærere, quàm fugere debuisset.

809. ET ME RETINERE LABORES] In paucis verbis quãta exaggeratio? Si sciat quàm beatus sit Polyphemus, pigebit fugisse, damnabit cunctationem, & moras suas; non sinet se peti, sed petet, & vt tali, tam beato marito potiatur, laborabit. Audi opes distinctè.

810. SVNT MIHI PARS MONTIS, &c.] Antrum in viuo saxo montis, expers æstus & frigoris, id est, cum cælo temperatissimo. Hoc est palatium eius.

812. SVNT POMA GRAVANTIA RAMOS] Pomorum vocabulo fructus arborum omnes continentur ad esum apti, siue molli tegantur corio, siue duro. Qua de locutione, Virg. 1. Georg *Cùm se nux plurima syluis induet in florem, & ramos curuabit opacos.* Et 2. *Fœtu nemus omne grauescit.* Poëta vetus 3. Tuscul. *Rami baccarum vbertate incuruescere.* Græcis βαρύνεσθαι καὶ βρίθειν, à põdere nimirum, & grauitate, quòd arbores pomis onustæ ramis ad terram ferantur.

813. SVNT AVRO SIMIL. L. INVITIA. VVÆ] De albis vuis eum loqui clarum est etiam ex carmine sequenti. Albæ cùm maturuerunt, adeò flauæ sunt, vt auri colorem imitentur; præsertim quas Germani muscatell nominant.

814. SVNT ET HAS SERVAMVS, ET ILLAS] Melius quiddam & solidius Maronianus Corydon, duos capreolos sparsis etiamnum pellibus se Alexidi suo seruare. Quãquam & noster pastor bestiolas quasdã dominæ ad lusum seruat, vt videbimus.

815. IPSA TVIS MANIB. &C. MOLLIA FRAGA LEGES] Virg. eclog. 3. *Qui legitis flores, & humi nascentia fraga.* At Corydon ipsum se manu sua Alexidi lecturum spondet cana tenera lanugine mala, castaneásque nuces, cerea pruna, &c.

816 IPSA AVCTVMNALIA CORNA] quòd auctumno demum ad maturitatem perueniunt. Victum infælicem vocat Maro 3. Æneid.

817. NON SOLVM NIG. LIVENT. S. &c.] Prunorũ plura sunt genera, ex quibus Damascena commendantur. Hîc autem videtur ea commendare, quæ Germanis sunt spenling. Ceris quidem nouis suo colore non sunt dissimilia.

819. NEC TIBI CASTANEÆ DEERVNT] Has sibi non deesse & Tityrus, & Corydon iactant.

820. ARBVTEI FOETVS] Arbutum nuncupat horridum Maro 2. Georg. Raram et vmbram dat

A eclog. 7. Pabulum hœdorum facit eius fructum eclog 3. *Dulce satis humor, depulsis arbutus hœdis.* Arbuscula est humilis, fructus rubicundus, granis hirsutis plenus. Quidam *vnedones* nominant hagenpuch. Talibus, vt item fragis, cornis, moris, glandibus, cibis citra cultum nascentibus mortales aureo sæculo vixisse Ouid. lib. 1. affirmat:

Contentiq; cibis nullo cogente creatis,
Arbuteos fœtus, montanaq; fraga legebant;
Cornaq;, & in duris hærentia mora rubetis:
Et quæ deciderant patula Iouis arbore glandes.

OMNIS TIBI SERVIET ARBOR] insolenter, quasi ingentem numerum varietatemque frugiferarum arborum haberet.

821. HOC PECVS OMNE MEVM EST] de solis ouibus accipe, non enim armentum pascebat. Corydon: *Mille meæ Siculis errant in montibus agnæ.* Grex

B iste magnus ouium, quem potes videre, si vis, totus est meus vnius. Tantum hic? immò & qui per valles, quique per syluas pascitur, & qui domi stabulatur. Verè πολύμηλος Polyphemus. Et quia tot greges, verisimile est quod sequitur, non posse dicere quot sint oues, quot agni, hœdi, quot, inquam centuriæ, aut chiliades.

824. PAVPERIS EST NVMERARE PECVS] Ergo pauper Menalcæ pater eclog. 3. qui bis in die pecus numerabat. Grauiter & disertè prædicans Paulum Manutium suum, ipse omni prædicatione efferendus M. Antonius Muretus Variar. lib. 1. c. 6. orationem his verbis claudit, in quibus hoc hemistichium ad prouerbium non insulsè trahit: *Alij complures rationem inire poterunt, quot ipsi locos in Cicerone correxerint: illi aut nulli, aut cum paucissimis licet dicere, Pauperis est numerare pecus.*

C DE LAVDIB. HARVM NIL MIHI, &c.] In rem præsentem veni, & oculis cognosce, & manibus palpa, quàm molli & delicata lana, quàm pingues, quàm magnæ, quàm lactis abundantes. De capellis Maro eclog. 4. *Ipsæ lacte domum referent distenta capellæ Vbera.*

826. VT VIX SVSTIN. C. CRVRA. VBER] vix inter crura capræ possunt vbera: vsque adeò lactis copia distenduntur. Ex calamo exaratis, & impressis profert *circumeant* pro *sustineant* Ciofan. Explicationem tute legas.

827. SVNT FOET. MIN. TEP. &c.] A numerositate oues suas laudauit; laudat item à fœcunditate, & agnos earum, vti etiam hœdos vocat fœturã minorem, cõparatione maioris, vt sunt vituli. eclog 3. *Si fœtura gregem suppleuerit, aureus esto.* Imitatus est Stat. Thebaid. 10. *Cui fœtura gregem pecoroso vere nouauit.*

828. ALIIS

828. Aptis in ouilibus hoedi.] Ouilia sunt ouium stabula, hœdilia hœdorum. Vsus est er[go] [ca]tachresi.

829. Lac mihi semper adest niveum, &c.] Corydon apud Virg. *Lac mihi non æstate nouum, non frigore defit.* Partem huius potui, partem caseis faciundis adhibet Polyphemus.

831. Nec tibi deliciæ faciles, vulgataque, &c.] Faciles deliciæ sunt non exquisitæ, non singulares, obuiæ, vulgares. At hic longè alias pollicetur. Eclog. 3. Damœtas Galateæ suæ mittit muneri palumbes. Menalcas statim maius & insignius aliquid & misisse Amyntæ, & missurum respondet.

Quod potui, puero syluestri ex arbore lecta
Aurea mala decem misi. cras altera mittam.

Ibidem vide Ludouicum de la Cerda, adducentem Theocritum, Tibullum, Calpurnium.

832. Damæ leporesque capræque, &c.] Quinque genera munerum præstantium enumerat: *damas, lepores, capras* syluestres puta, *columbas*, aut certè pullos earum, *catulos vrsinos*.

834. Inveni geminos qui tecum ludant, &c.] Quattuor versus ex his tribus de ecloga 2. imitati.

Præterea duo nec tuta mihi valle reperti
Capreoli, sparsis etiam nunc pellibus albo.
Bina die siccant ouis vbera, quos tibi seruo.

Quod ait Ouid tam similes, vt vix internoscantur, lepidius est, quàm pellibus albo sparsos esse.

837. Dominæ servabimus istos.] Et vxores & amicas vocabant *dominas*: sed has poëtæ duntaxat: illas etiam non poëtæ. Lege Tiraquell. in 5. Leg. Connubial. à num. 12. Propert. eleg. 4. lib. 1.

Quid mihi tam multas laudando, Basse, puellas,
Mutatum domina cogis abire mea?

Vide Symb. nostras in illud 6. Æneid. *Hi dominam Ditis thalamo deducere adorti.*

838. Iam modo cæruleo nitidum caput, &c.] Habent munera ad persuadendum vim maximam. Putat igitur Cyclops tam splendidis muneribus debere mollescere Galateam.

Nunc etiam se illi commendat à forma, si diis placet, à magnitudine corporis, qua Iouem exsuperet, à comarum densitate, à corporis totius hirsutie. μονοφθαλμίαν suam excusat. A genere, quippe cui pater Neptunus est, maris dominus.

Certe ego me noui, liquidáque in imagine vidi XIII.
Nuper aquæ: placuitque mihi mea forma videnti.
Aspice sim quantus. non est hoc corpore maior
Iuppiter in cælo: (nam vos narrare soletis
Nescio quem regnare Iouem) coma plurima toruos
Prominet in vultus, humerósque vt lucus obumbrat.
Nec mea quòd duris horrent densissima setis
Corpora, turpe puta. turpis sine frondibus arbor:
Turpis equus, nisi colla iubæ flauentia velent.
Pluma tegit volucres: ouibus sua lana decori est.
Barba viros, hirtæque decent in corpore setæ.
Vnum est in media lumen mihi fronte, sed instar
Ingentis clypei. quid? non hæc omnia magno
Sol videt è cælo! Solis tamen vnicus orbis:
Adde quòd in vestro genitor meus æquore regnat.
Hunc tibi do socerum.

840. CErte ego me novi, liqvidaq.&c.] Solium spectate feros in aqua & componere vultus, retulit etiã aotè Galatea. Id ipsum nunc fatetur hic amator, & de forma superbit. Obserua, nullum animi bonum de se memorat, corporis, & externa duntaxat.

842. Aspice sim qvantvs] *monstrum ingens* Virgilio: sed *nulla in tam magno corpore mica salis*.

843. Nam vos narrare sol. nescio q. reg. Iovem] *Nescio quis*, sermo contemnentis est. Quem igitur deum suspicit, qui Iouem despicit? Et hoc se facere paulo pòst vltrò fatebitur. ἀθείζει.

844. Coma plvr. torvos prom. in vvltvs] Et hanc putat elegantiam, per vultum truculentum & humeros diffusum capillitium.

846. N.c mea qvod dvris horrent, &c] Hirsutiem totius corporis sui mirabili apologia defendit & commendat, ab arborum foliis, ab equorum iubis, à volucrum plumis, ab ouium lanis.

850. Barba viros dece] Nihil tam vetum; non tamen longa nimis, & inculta & squalida, qualem Iuliano τῷ Σαπρίτῃ Antiocheni obijciebant. Huiuscemodi quaoquam sexum deceat, non tamen ornat virum. Epiphan... lib... contra hæreses barbam ait esse formam ... Natura siquidem non alio discrimine aspectabili, & oculis exposito marem à fœmina seiunxit.

Hirtæqve dacent in corpore setæ] Setæ porcos decent: pilosi artus, & hirsutum pectus, quale & Achilles habuit, λάσιον κῆρ, vires robustas argunt. Vide Plinium lib. 7.

851. Vnvm est in med. lvmen m. fronte, &c.] Ex 3. Aeneid.

Ingens, quod torua solum sub fronte latebat,
Argolici clypei, aut Phœbeæ lampadis instar.

Et casu, non natura μονόφθαλμοι extiterunt Philippus Macedo, Annibal Carthagioiẽsis, Sertorius Hispaous, Zisca Boëmus, omnes viri militares.

852. Non hæc omn. m. sol videt, &c.] Sufficere sibi vnum oculum, præsertim tam magnum: sicut soli suum vnicum, quo totum mundum intuetur.

854. Adde qvod in vest. genit mevs, &c.] Aliud telum, sed similiter inane, nobilitas. Neptuni, magni regis filius est pulchellus iste. Quare quæ se illi iunget, Neptuni nurus erit. Quantus honos? papæ.

Scyllæ Glaucus admiranti narrat quis fuerit, & quomodo hanc speciem ceperit, ac deus marinus euaserit. Verumtamen repulsam fert & furit.

XIV.

ECce fretum scindens alti nouus incola ponti
Nuper in Euboica versis Anthedone membris
Glaucus adest: visæque cupidine virginis ardet.
Et, quæcunque putat fugientem posse morari,
Verba refert. fugit illa tamen, velóxque timore
Peruenit in summum positi prope littora montis.
Ante fretum est ingens apicem collectus in vnum
Longa sub arboribus conuexus ad æquora vertex,
Constitit hîc, & tuta loco monstrúmne, deúsne
Ille sit ignorans, admiratúrque colorem,
Cæsariémque humeros subiectáque terga tegentem,
Vltimaque excipiat quòd tortilis inguina piscis.
Sensit, & innitens, quæ stabat proxima, moli,
Non ego prodigium, nec sum fera bellua, virgo,
Sed deus, inquit, aquæ: nec maius in æquore Proteus
*Ius habet, * & Triton, Athamantiadésque Palæmon.* * aus
Antè tamen mortalis eram: sed scilicet altis
Deditus æquoribus, tantùm exercebar in illis.

Nam

Nam modò ducebam ducentia retia pisces:
Nunc in mole sedens moderabar arundine linum.
Sunt viridi prato confinia littora, quorum
Altera pars vndis, pars altera cingitur herbis:
Quas neque cornigeræ morsu læsere iuuencæ;
Nec placidæ carpsistis oues, hirtæue capellæ:
Non apis inde tulit collectos sedula flores:
Non data sunt capiti genialia serta; nec vnquam
Falciferæ secuere manus. ego primus in illo
Cespite consedi, dum lina madentia sicco.
Vtque recenserem captiuos ordine pisces,
Insuper exposui, quos aut in retia casus,
Aut sua credulitas in aduncos egerat hamos.
Res similis fictæ: SED QVID MIHI FINGERE PRODEST?
Gramine contacto cœpit mea præda moueri,
Et motare latus, terráque vt in æquore niti.
Dúmque moror, mirórque simul, fugit omnis in vndas
Præda suas; dominumq; nouum, littusque relinquunt.
Obstupui; dubitóque diu, caussámque requiro,
Num deus hæc aliquis, num succus fecerit herbæ.
Quæ tamen has, inquam, vires habet herba? manuq;
Pabula decerpsi, decerptáque dente momordi.
Vix bene combiberant ignotos gramina succos;
Cùm subitò trepidare intus præcordia sensi:
Alteriusq; rapi naturæ pectus amore.
Nec potui restare diu: repetendáque nunquam
Terra vale, dixi: corpúsque sub æquore mersi.
Dij maris exceptum socio dignantur honore,
Vtque mihi, quæcunque feram mortalia, demant,
Oceanum Tethynque rogant. ego lustror ab illis:
Et purgante nefas nouies mihi carmine dicto,
Pectora fluminibus iubeor supponere centum.
Nec mora: diuersis lapsi de partibus amnes,
Totáque vertuntur supra caput æquora nostrum.
Quæ postquam redeunt, alium me corpore toto,
Ac fueram nuper, nec eundem mente recepi.
Hactenus acta tibi possum memoranda referre:
Hactenus & memini: nec mens mea cætera sensit.
Hanc ego tum primùm † viridem ferrugine barbam, † viridi ferrugine
Cæsariemque meam, quam longa per æquora verro,
Ingentésque humeros, & cærula brachia vidi,
Cruráque pinnigero curuata nouissima pisce.
Quid tamen hæc species? quid dijs placuisse marinis?
Quid iuuat esse deum, si tu non tangeris istis?
Talia dicentem, & dicturum plura reliquit
Scylla deum: furit ille, irritatúsque repulsa
Prodigiosa petit Titanidos atria Circes.

904. ECCE FRETVM SCINDENS] adnatans. A Æneid. 9. *Qualis Nereia Doto, Et Galatea secant spumantem pectore pontum.* Et 1 [illegible].

— — Quam magnus Orion,
Cùm pedes incedit medij per maxima Nerei
Stagna, viam scindens humero supereminet vndas.

905 IN EVBOICA ANTHEDONE] Anthedon vrbs maritima Bœotiæ, a qua Eubœa insula Euripo admodum angusto dirimitur, vbi Glaucus transformatus est.

907. ET QVÆCVNQ. PVT. FVG. D. MORARI, &c. Verbis affatus est quam potuit blandissimis: sed ventus discerpsit omnia: nihil promouit; mansit virgo inexpugnabilis.

908. VELOXQVE TIMORE] timor insequentis, pedibus eius addebat alas.

909. IN SVMMVM MONTIS] in iugum montis. B

910. ANTE FRETVM INGENS &c.] Ordina voces hoc modo. Ante fretum est ingens vertex, in vnum collectus, coactus, apicem subarboribus conuexus ad longa æquora. Descriptio est montis summi, in quem Scyllam peruenisse iam dicebat.

911. CONVEXVS AD ÆQVORA] vergens, inclinatus ad mare.

912. TVTA LOCO] Quia in terra, & loco sublimi.

913. ADMIRATVRQVE COLOREM, CÆSARIEMQ. &c. Descriptio Glauci. Color eius cæruleus, vt esset mari concolor. Cæsaries humeris & tergo cufusa. A pube piscis.

915. TORTILIS] contorquent se pisces, ideo iure tortilis.

916. SENSIT] illã admirari, & dubitare, essetne monstrũ, an deus a[illegible]is, animaduertit Glaucus. C

QVÆ STAB. PROXIM. MOLI] innitebatur saxo, seu scopulo, qui erat proximus litori.

917. NON EGO PRODIGIVM, NEC SVM, &c.] Liberat eam dubitatione, & qui sit, & qua occasione deus marinus euaserit, docet.

918. NEC MAIVS IN ÆQ. PROTEVS IVS H. &c.] Multi sunt dij maris, quorum alijs minus in eo, alijs plus iuris est, vt Proteo, Tritoni, Palæmoni, de quibus lege mythologos.

919. ATHAMANTIADESQ. E PALÆMON] de hoc lib. 4. parentes eius Athamas, & Ino.

921. ANTE TAM. MORTALIS ERAM] homo eram. Non proditur literis cuius filius: obscurum fuisse liquere ex eo, quod piscator tantùm.

922. NAM MODO D'CEB. [illegible] EN. ET. &c.] reti, iaculo, & hamo, [illegible] batur. Linum vocat setam, vnde hamus cum esca dependet. Acœtes D lib. 3. de patre suo:

Pauper & ipse fuit, linoq. solebat & hamis
Decipere, & calamo salientes ducere pisces.

924. SVNT VIRIDI STAT. [illegible] LITTORA, &c.] Topographia loci herbosi, & [illegible]dissimi à vaccis, ouibus, capris, apibus, hominibus intacti penitus.

[illegible]. APIS SEDVLA] Pleni sunt libri de sedulitate insecti huius. Horat. ode 2. lib. 4.

— Ego apis Matinæ
More modoque
Grata carpentis thyma per laborem
Plurimum, circa nemus, vuidique
Tiburis ripas operosa paruus
Carmina fingo.

929. GENIALIA SERTA] [illegible] conuenientia, ad voluptatem & lætitiam [illegible].

930. PRIMVS IN ILLO CESPITE CONSEDI] Cespes est terra auulsa cum suo gramine. Abutitur voce, solum videlicet appellans.

931 DVM LINA MADENTIA SICCO] De lino cum intelligit retia. Synecduche. 1. Georg. *Pelagoq. alius trahit humida lina.*

932. VT QVOS [illegible] CAPT. ORD. PISCES, &c.] Insuper exponebam in herba captos à me pisces tum retibus, tum hamo, vt eos numerarem.

933. QVOD FVIT IN REBVS CASVS &c.] Narratio captionem interuenit. Quippe pisces rei conclusi sunt, hoc debent qui hamum deuorant, credulitate suæ, quippe qui escam solam se deuorare crediderunt. Inde cautela, de qua Ouidius 2. Pont. el. 7 B

Qui semel est læsus fallaci piscis ab hamo,
Omnibus vnca cibis æra subesse putat.

935 RES SIMILIS FICTÆ, &c. SED QVID, &c. προθεραπεία. Lumen quoddam orationis est, cùm veremur ne explodatur quod dicturi sumus, ideoq. legentium, siue audientium animos præmonemus & præparamus. Præmunitio à quibusdam dicta.

SED QVID MIHI FINGERE PRODEST] Etiam cum nihil prosit, delectat interdum fingere quæ nec facta sunt nec fient. Qui autẽ vtilitatis alicuius caussa mentiantur sæpiùs, eorũ infinita est multitudo, in magnis præsertim populis, & vrbibus.

937. TIRAQ. VT IN ÆQVORE NITI, &c.] visi sunt pisces illi natatum quendam per gramina incipere, & in mare resilire. C

939. DOMINVMQVE NOVVM] vetus eorum dominus erat Neptunus.

941. NVM DEVS HAC CAVSA VIS, NVM SVCCVS, &c] Alterum horum fecisse debuit, non dabatur tertium. An herbæ contactus fecisset, contactu, & máxime gustatu explorandum fuit.

945 CVM SVBITO TREPIDARE INTVS, &c.] effectus herbæ.

946 DII MARIS EXCIPIVNT S. DIGN. HONORE] in numerũ suum me retulerunt, quemque sibi mutuò, eundem mihi honorem habent. Occasionem figmenti huius de Glauci ἀποθεώσει habes apud Palæphatum.

951. OCEANVM THETYNQ. ROGANT] Instrationem mihi ab his petunt, maris præsidibus Aniè iam monui marinam aquam existimatam à veteribus vim expiatricem & purgatricem habere. D

952. ET PVRGANTE NEFAS NOVIES MIHI CARMINE DICTO] Dicitur tum vnum quendam expiatorium. Carmen, seu concepta verba super lustrandum nominatur.

953. PECTORA FLVMIN. IVB. SVPP. [illegible]] Aliquoties dictum in hisce libris de fluminibus à toto terrarũ orbe in mare confluentibus. Certum numeru ponit pro incertu. Centum ergo iussu Oceani & Thetyos supra caput Glauci, vt ipsum abluerent & lustrarent flumina mari illapsa vniuersa, & ipsum quoque mare se illi superfudit.

956. HACTEN. ACTA T. POSSVM, &c.] Quæ memini & memoria digna sunt, hæc sunt.

957. NEC MENS MEA CÆTERA SENSIT] Citra animaduersioné facta in me sunt quæ sequuntur.

958. Q[illegible]

958. QVÆ POSTQ. REDAVNT] postquam à me abeuntes, me deserêtes lapsum suum reperiût: uam ad me purgandum Oceani & Thetyos imperio declinauerunt.

AL. ME CORP. TOTO, NEC EVND. MENTA] mutatus sum corpore & animo.

960. VIRIDEM FERRVGINE BARBAM] cæruleam, nam in cæruleo colore ferrugineus & viridis mixti apparent. Rectiùs legitur, *viridi ferrugine*.

961. QVAM LONGA PER ÆQVORA VERRO] quam traho per æquor, vbi me altiùs immergo aquis. Suprà enim dixit, ea humeros eius, & terga tegi.

964. QVID TAMEN HÆC SPECIES, &c.] Nihili pendit honores suos præ Scylla. Ita & Polyphemus, Galateam se venerari vnam, præ illa Iouem cum suo fulmine, deosque omnes iubere longum valere.

966. TALIA DICENT. ET DICT. PLVRA RELIQV.] Garriebat incredibilia, quæ tamen vera videri cupiebat, more mentientiû, qui protestantur se neutiquam mentituros, cùm mentiri instituunt.

967. FVRIT ILLE, IRRITATVSQVE REPVLSA, &c.] Furebat etiam Polyphemus, & cùm non posset necare, à qua spernebatur (sub vndas enim se abdebat) occidit eum à quo præpediebatur, Acin videlicet.

968. PRODIGIOSA PETIT TITAN. A. CIRCES] ad sagam Circem, Solis filiam (Sol autem vnus de Titanibus) spe sua deiectus confugit Glaucus: id quod etiam hodie à Christianis quibusdam impiis fit, vt in his & aliis rebus veneficorum auxilia exposcant. Atria Circes *prodigiosa* nominat, quoniam ibi varia prodigia, hoc est, homines in diuersas feras prodigiosè mutari eius præstigiis & carminibus.

ELECTORVM
LIBER DECIMVSQVARTVS.

Indignata Circe repudium Glauci, & in prælatam sibi Scyllam exardescens (hanc enim repugnãtem, & fugitantem vt sibi malis artibus suis conciliaret orauerat Glaucus) succis & cantionibus aquas, vbi illa corpus abluere consueuerat, inficit, & monstris tum hîc à nostro, tum in 3. Æneid. à Marone descriptis miseram deformat.

INDIGNATA dea est: & lædere quatenus ipsum SECTIO I.
Non poterat nec vellet amans: irascitur illi,
Quæ sibi prælata est: Venerisque offensa repulsa
Protinus horrendis infamia † pabula succis † gramina
Conterit, & tritis Hecateia carmina miscet.
Cærulaque induitur velamina, pérque ferarum
Agmen adulantûm media procedit ab aula.
Oppositúmque petens contra Zancleïa saxa
Rhegion, ingreditur feruentes æstibus vndas.
*In quibus, vt solida * ponit vestigia terra,* * posuit
Summáque decurrit pedibus super æquora siccis.
Paruus erat gurges, curuos sinuatus in arcus,
Grata quies Scyllæ; quò se referebat ab æstu
Et maris, & cæli, medio cùm plurimus orbe
Sol erat, & minimas à vertice fecerat vmbras.

Hunc dea præuitiat, portentificisq́; venenis
Inquinat: hîc pressos latices radice nocenti
Spargit, & obscurum verborum ambage nouorum,
Ter nouies carmen magico demurmurat ore.
Scylla venit, mediáque tenus descenderat aluo;
Cùm sua fœdari latrantibus inguina monstris
Aspicit; ac primò non credens corporis illas
Esse sui partes, refugitque, abigitque, timétque
Ora proterua canum: sed quos fugit, attrahit vnà,
Et corpus quærens femorum crurúmque pedumq́;,
Cerbereos rictus pro partibus inuenit illis.
Státque canum rabies, subiectáque terga ferarum
Inguinibus truncis, vteróque extante coërcet.
Fleuit amans Glaucus, nimiumque hostiliter vsæ
Viribus herbarum fugit connubia Circes.
Scylla loco mansit: cumq́; est data copia primùm,
In Circes odium socijs spoliauit Vlyssem.
Mox eadem Teucras fuerat mersura carinas,
Ni priùs in scopulum, qui nunc quoque saxeus extat,
Transformata foret: scopulum quoque nauita vitat.

40. INDIGNATA DEA EST] Et A quòd dea, & quòd sponte, non rogata se offerens in coniugem pro Scylla, repudiaretur, & quidem cum tanta affirmatione, hoc bilem Circæ in nasum conciebat.

ET LÆO. QVAT. IPSVM NON POTVIT, &c.] *ἀνακόλουθον* est, nam voci *quatenus*, nihil respondet, *eatenus* videlicet. Videtur autem poni pro *quoniam* causali. Cur non irascitur Glauco, sed omnem iram in Scyllam conuertit? quoniam lædere Glaucum, vt deum, nequibat; ideo nec irasceodum ei putauit. Quòd si etiam posset, non faceret, quia amabat eum. Hanc autem lædere poterat: & satis caussæ se inuenisse arbitrabatur, quòd propter illam despiceretur.

43. PROTIN. HORREND. INFAM. PAB &c.] herbas succis nocentibus, & ideo horrendis infames contetit, seu comminuit: verba magica, quæ ipsam Hecate mater docuerat, seu qualia Hecate B nobilis veoefica vsurpabat, superaddit.

45. CÆRVLAQVA INDVITVR VALANINA] Color niger, qui vicinus est cæruleo, huiusmodi io opere conuenit. Nigrum enim ad malum, album & caodidum ad bonum solet conferri.

PARQVA PERAR. AGMEN ADVLANTVM] Caudia & auribus agitans significabant se agnoscere dominam suam. Cic. 2. de nat. deor. agens de canibus: *Canum verò tam fida custodia, tamq́; amans dominorum adulatio.*

47. CONTRA ZANCLEIA SAXA RHEG. INGRED.] Rhegium extremum in Brutiis oppidum, Brutij vltimi Italiæ incolæ, versus mare Siculum, Zanclen ex aduerso respiciens. Rhegium itaque peteoa, oppositum Zancleis saxis, vbi Charybdis, ingreditur fretum: illæ siquidem feruentes æstibus vndæ.

A 49. IN QVIBVS VT SOLIDA P. VASTIG. TERRA, &c.] Calcauit vndas velut terram solidam, nec pedes madefecit. Ad Christi, & quorundam Sanctorum super vndas tutò ambulantium miraculum exprimendum, quid his duobus versibus accommodatius? Camillæ Volscorum reginæ velocitatem cursus volens indicare Maro lib. 7. gemina comparatione id facit:

Illa vel intactæ segetis per summa volaret
Gramina, nec teneras cursu læsisset aristas.
Vel mare per medium fluctu suspensa tumenti
Ferret iter, celeres nec tingeret æquore plantas.

Hîc autem non celeritatem, sed diuinitatem & potentiam Circes ostendere Naso voluit.

51. PARVVS ERAT GVRGAS, CVRVOS AIN. &c.] Veluti specus erat in ipsis vndis, teste etiam Virgil. *At Scyllam cæcis cohibet spelunca latebris*, &c. mox vastum antrum nominat, vbi Scylla in æstu, qui maximus est meridiano tempore, cùm solis B plurimum, & vmbrarum est minimum, lauare consueuerat.

55. HVNC DEA PRÆVITIAT. &c.] Exponit quo pacto gurgitem illum, Scyllæ balneum, & succis sparsis, & carminibus ter nouies demurmuratis infecerit.

PORTENTIFICIS VENENIS] quibus portenta ac monstra euadunt.

56. PRESSOS LATICES] expressos de radicibus recèns lectis.

60. CVM SVA FOED. LATRANTIB. INGVINA MONST.] Hemistichium Maronis ex eclog. 6. & 3. Æneid. qui loci, vt eum Ouidiano conferri possint, à me huc transferentur. Ex eclog. 6.

Quid loquar, aut Scyllam Nisi, aut quã fama secuta est,
Candida succinctam latrantibus inguina monstris
Dulichias vexasse rates, & gurgite in alto
Ah timidos nautas canibus lacerasse marinis?

Ex 3. Æneid.

At Scyllam cacis cohibet spelunca latebris,
Ora exertantem, & naues in saxa trahentem.
Prima hominis facies, & pulchro pectore virgo
Pube tenus: postrema immani corpore pistrix,
Delphinum caudas vtero commissa luporum.
Praestat Trinacrij metas lustrare Pachyni
Cessantem, longos & circumflectere cursus,
Quam simul informem vasto vidisse sub antro
Scyllam, & caruleis canibus resonantia saxa.

Affertur ex Sallustio locus, affirmante saxom esse in mari prominens, quod procul viseotibus muliebrem formam repræseniet, in quod illisi fluctos, quoniam & luporum eiularum, & canum latratum videntur imitari, finxerunt illam pube tenus feris huiusmodi succinctam esse.

61. AC PRIMO NON CRED. CORP. &c.] Res inexspectatissima & fœdissima vehementissimè Seyllam turbauit, vt debuit. Quamobrem omoimodis se liberare conata est, sed incassum.

65. CERBEREOS RICTVS] ingentes rictus, A quales Cerberi, canis & custodis inferni, de quo in 6. Aeneid.

66. STATQVE CAN. RAB.] horret.

SVBIECTAQVE TERGA FERAR. &c.] Virgil. *Delphinum caudas vtero commissa luporũ.* Pro femoribus, cruribus, pedibus suis videbat immania & canina extare capita, ita vt canum ipsorum terga inguinibus & vtero sobdita videretur continere.

68. NIMIVMQVE HOSTILIT. VSÆ VIRIAVS, &c.] poterat se vlcisci parciùs, præsertim de immerita.

70. CVMQVE EST DATA COP. PRIMVM] quæ prima facultas & oceasio fuit.

71. IN CIRCES ODIVM S. SPOL. VLYSSEM] Nouerat Seylla Vlyssem à Circe amari. Ideo gratiam illi hanc retolit: sex enim de sociis suis ibidem amisit. Homerus Odyss. 13.

72. MOX EADEM TEVCRAS F. MERS. CARIN. &c.] cùm illic præternauigaret Aeneas, iam saxum tota ioduerat; alioqui & ipsi nocuisset: quaoquam, cur noceret, ratio oolla subesset.

Ab aditu ipso Italiæ Æneas in Libyam tempestate repulsus, à Didone Carthaginensium regina hospitio liberali excipitur. Ob eius discessum illa in gladium incumbit. In Siciliam reuertitur. Varia loca præteruehitur, in ijs Pithecusas insulas, quarum indigenas fraudulentos & periuros Iupiter in simias commutauit.

HVNC vbi Troianæ remis, auidámque Charybdim II.
Euicere rates, cùm iam prope littus adessent
Ausonium, Libycas vento referuntur ad oras.
Excipit Ænean illic animóque domóque,
Non bene discidium Phrygij latura mariti
Sidonis: inque pyra sacri sub imagine facta
Incubuit ferro, deceptáque decipit omnes.
Rursus arenosæ fugiens noua mœnia terræ
Adsedes Erycis, fidúmque relatus Acesten
Sacrificat, tumulumque sui genitoris adorat,
Quásque rates Iris Iunonia penè cremarat,
Soluit: & Hippotadæ regnum, terrásque calenti
Sulphure fumantes, Acheloiadumq; relinquit
Sirenum scopulos, orbatáque præside pinus
Inarimen, Prochytenque legit, sterilíque locatas
Colle Pithecusas, habitantũm nomine dictas.
Quippe deûm genitor fraudem & periuria quondam
Cercopum exosus, gentisq; admissa dolosæ,
In deforme viros animal mutauit, vt ijdem
Dissimiles homini possent similésque videri.

Membráque contraxit; naréſque à fronte remiſſas
Contudit, & rugis perarauit anilibus ora:
Totáque velatos flauenti corpora villo,
Miſit in has ſedes: nec non priùs abſtulit vſum
Verborum, & natæ dira in periuria linguæ
Poſſe queri tantum rauco ſtridore reliquit.

75. HVNC VAT TROIAN. &c.] vbi Scyllam & Charybdim ſalui reliquerunt Troiani, ab Heleno præmoniti, vt eſt in 3. Æneid. *Dextrum Scylla latus*, &c. A

76. CVM IAM V. LITT. ADASS. AVSON.] cùm iam Italiam à fatis ſibi deſponſam eſſent ingreſſuri, è Sicilia venientes, ventis aduerſantibus in Libyam reiecti ſunt, & Carthaginem peruenerunt. Quam narrationem habet argumentum 1. Æneid.

77. LIBYCAS REPER. AD ORAS.] Virgil.

Defeſſi Aeneadæ, quæ proxima littora, curſu
Contendunt petere, & Libyæ vertuntur ad oras

78. EXCIPIT ÆNEAN ILLIC ANIMOQVE DOMOQVE] Lege Virgil. ab eo verſu, *Tum breuiter Dido vultum demiſſa profatur*, &c. Porrò hæc, cum conſequentibus, vſque ad transformationem Cercopum, quaſi quædam librorum Æneid. 1. 5. 6. 3. periocha videtur.

79. NON BENE DISCID. PHRYG. &c.] B Omnino pro *diſſidium* legamus oportet *diſcidium*, exponentes ſeparationem, diſceſſum. Tulit autem impatientiſſimè, vt eſt legere lib. 4. vbi & necem ſibimet conſciſcit, & ab Ænea decepta (quod tamen ille negat, his verbis, *nec coniugis vnquam Prætendi tædas, aut hæc in fœdera veni*) omnes decipit: ſacra enim Iouis Stygio ſe facturam, & animũ curis illis, quibus ob diſceſſum Phrygis macerabatur, exſoluturam ſimulat. Appoſitè Auſonius in Epigramm.

Infelix Dido, nulli bene nupta marito:
Hoc pereunte fugis, hoc fugiente peris.

82. RVRSVS ARENOSÆ PVG. &c.] Arenoſam terram cape Libyam, & inde, quod conſequitur, aridam, & ob æſtum ſiticuloſam. Catull.

Quàm magnus numerus Libyſſæ arenæ
Laſerpiciferis iacet Cyrenis.

Quanquam & ſine tropo ſimpliciter arena pro terra, vt infrà ex Virgilio, *nota arena* de Sicilia. Illic C ergo, nempe in Libya, à Didone noua vrbs Carthago condebatur, quam ab ea receptus, tandem Ioue per internuntium Mercurium mandante reliquit Æneas, & in Siciliam ad amicum & hoſpitem Troianæ gentis Aceſten regem eſt reuerſus. In ea inſula viſitur mons Eryx, ab Eryce Veneris filio dictus, qui in lucta ab Hercule interfectus, & ibidem ſepultus, loco nomen dedit. Dido in 1. reſpondens Ilioneo, & Troianis legatis:

Seu vos Heſperiam magnam, Saturniaq; arua,
Siue Erycis fines, regemq; optatis Aceſten,
Auxilio tutos dimittam, opibuſq; iuuabo.

De reditu Æneæ in Siciliam, & occurſu Aceſtæ initio 5. Aeneid. ita ſcriptum eſt:

Et tandem læti notæ aduertuntur arenæ.
At procul excelſo miratus vertice montis
Aduentum, ſociaſq; rates, occurrit Aceſtes,
Horridus in iaculis, & pelle Libyſtidis vrſæ:

A
Troia Criniſo conceptum flumine mater
Quem genuit. Veterũ non immemor ille parentũ,
Gratatur reduces, & gaza lætus agreſti
Excipit, ac feſſos opibus ſolatur amicis.

84. SACRIF. TVMVLVMQVE S. GENIT. HONOR.] Lege quæ poſt verſus iam iam recitatos continenter ponuntur: *Poſtera cùm primo ſtellas oriente*, &c.

QVASQVE RATES IRIS IVNONIA, &c.] Iuno etiam tunc infeſta Troianis, cupiens eorum in Italiam aduentum impedire, Irim ad fœminas Troianas in littore ſedentes, & iam diuturnam ac periculoſam nauigationem deplorantes mittit, & per eam ſub imagine anus Beroës, item Troianæ, iis ſuadet, vt naues incendant, quò hac ratione Aeneas in Sicilia ſedes figere cõpellatur.

Hic primùm fortuna fidem mutata nouauit.
Dum varius tumulo referunt ſollemnia ludis,
Irim de cælo miſit Saturnia Iuno, &c.

B 86. ET HIPPOTADÆ REGN. &c.] Aeolias inſulas præteruehitur, quæ ſunt ſeptem, inter Italiam & Siciliam, aliàs Vulcaniæ. Habitauit ibi Aeolus ventorum rex, Hippotæ Troiani ex Segeſta filia nepos.

TERRASQVE CALENTI SVLPH. FVMANTES] Num de aliqua Aeoliarum inſularum, an de ipſa Sicilia propter Aetnam montem, & ſulphurea eius incendia, de quibus lib. 15. hoc accipiendum?

87. ACHELOIADVMQVE RELINQVE SIREN. SCOPVL.] 5. Aeneid.

Iamq; adeò ſcopulos Sirenum aduecta ſubibat,
Difficiles quondam, multorumq; oſſibus albos.

Monſtra marina, Acheloi fluuij, & Calliopes Muſæ filiæ, quæ nauigantes cantibus demulcentes ad ſe trahebant, & altiſſimè conſopitos in mare deturbabant. Noſter in 3. de Arte:

Monſtra maris Sirenes erant, quæ voce canora
Quaſlibet admiſſas detinuere rates.

C Iuxta Pelorum Siciliæ promontorium habitarũt. Fusè de his Natal. lib. 7. cap. 13. Scripſimus *Acheloiadum* pro *Acheloidum*, ne diaſtolem in tertia vocali, i. puta, concedere neceſſe foret. Nam lib. 5. corripitur, *Vobis Acheloides vnde Pluma pedeſq; auium.*

88. ORBATAQVE PRÆSIDE PINVS] nauis, ſeu claſſis, amiſſo Palinuro gubernatore Inarimẽ, Prochyten, Pithecuſas (nomina inſularum ſunt) præterit. De morte Palinuri, quomodo à Somno deo conſopitus, & in vndas præcipitatus ſit, agitur in extremo quinto Aeneid. qui his verſibus clauditur:

Cùm pater (Aeneas) amiſſo fluitantem errare magiſtro
Senſit, & ipſe ratem nocturnis rexit in vndis,
Multa gemens, caſuq; animum concuſſus amici.
O nimiùm cælo, & pelago confiſe ſereno,
Nudus in ignota, Palinure, iacebis arena.

89. INA-

89. INARIMEN] Homer. Iliad. dixit εἰν Ἀρίμοις. Virgilius primus & declinationem & numerum mutare ausus, dixit *Inarime* lib. 9. Æneid.

Tum sonitu Prochyta alta tremit, durumque cubile
Inarime, Iouis imperiis imposta Typhœo.

Secuti exemplum sunt Ouidius, Statius, Lucan. Claudian. &c. Vide indicem Erythræi.

90. HABITANT. NOMINE DICT. *Cercopes* fuerunt homines dolosi fraudulenti & impostores, quos exosus Iupiter in simias conuertit, quas Græci πιθήκους vocant. Inde *Pithecusæ*. Prouerb. *Cercopum forum*. Scholia Schotti nostri in Adagia Zenobij, item Iunium consule, adagio 38. Cent. 1. *Cercops*.

93. IN DEFORME VIROS ANIMAL, &c.] descriptio bella simiæ. Primis duobus carminibus expressit Ennianum *Quam similis simia est turpissima bestia nobis?* Adducit Cicero. 2. de Nat. deor. In 1. autem de Diuinat. monstrosissimam bestiam vocat. Plinius lib. 8. cap. 21. cercopithecos genus simiarum ait esse capite nigro, pilo asinino, voce cæteris dissimili. Cauda longa præditos græca vox significat. Marti. lib. 14.

Callidus emissas eludere simius hastas,
Si mihi cauda foret, cercopithecus eram.

In tale itaque genus Cercopes conuersos putare debemus, non quale ab Ouidio describitur.

Ad antrum Sibyllæ Cumææ deuenit Æneas, cuius ductu conuenire apud inferos patrem cupit. Laudat illa virum; ducem se fore spondet; ramum quem gestet, demonstrat. Descenditur. Audit, & cognoscit quæ in sexto Æneid. Virgil. latè exsequitur. In reditu diuinos ei honores, vt optimè de se meritæ, homo gratissimus promittit.

HAs vbi præterijt, & Parthenopeïa dextra III.
Mœnia deseruit, læua de parte canori
Æolidæ tumulum, & loca fœta palustribus vndis,
Littora Cumarum, viuacisque antra Sibyllæ
Intrat, & vt manes adeat per auerna paternos
Orat. At illa diu vultum tellure moratum
Erexit, tandemque deo furibunda recepto,
Magna petis, dixit, vir factis maxime, cuius
Dextera per ferrum est, pietas spectata per ignes.
Pone tamen Troiane, metum: potiere petitis;
Elysiasque domos, & regna nouissima mundi
Me duce cognosces, simulacraque chara parentis:
INVIA VIRTVTI NVLLA EST VIA, dixit, & auro
Fulgentem ramum sylua Iunonis Auernæ
Monstrauit, iussitque suo diuellere trunco.
Paruit Æneas, & formidabilis Orci
Vidit opes, atauosque suos, vmbramque senilem
Magnanimi Anchisæ: didicit quoque iura locorum,
Quæque nouis essent adeunda pericula bellis.
Inde ferens lassos aduerso tramite passus,
Cum duce Cumæa mollit sermone laborem.
Dumque iter horrendum per opaca crepuscula carpit,
Seu dea tu præsens, seu dis gratissima, dixit,
Numinis instar eris semper mihi; meque fatebor
Muneris esse tui, quæ me loca mortis adire,
Quæ loca me visæ voluisti euadere mortis.
Pro quibus aerias meritis euectus ad auras,
Templa tibi statuam: tribuam tibi thuris honores.

101. Et

101. ET PARTHENOPEIA DEXTRA MOEN. A DESER.] Neapolim, quæ Parthenopes nomen tulit ab vna Sirenum, illic tumulata.

102. LÆVA DE PARTE] Vide annotat. Glareani.

CANORI ÆOLIDÆ TVMVLVM] Misenus egregius tubicen, Æoli filius, cùm deos marinos ad certamen tubæ prouocasset, Tritone fertur summersus. Deinde ab Ænea inuentus, & in monte Miseno, ab eo postmodum sic appellato, sepultus est. Eius elogium hoc est 6. Æneid.

Misenum Aeoliden, quo non præstantior alter
Aere ciere viros, Martemq; accendere cantu.

103. LOCA FOETA PALVSTRIB. VNDIS] 1. Æneid. *Loca fœta furentibus Austris.* Lege ibidem Cerdium nostrum de verbo *Fœtus*.

104. LITT. CVM. VIVACIS QVE ANTRA SIBYLL. INTRAT] Principio 6. Æneid. B

Sic fatur lacrymans, classiq; immittit habenas,
Et tandem Euboicis Cumarum allabitur oris.

Et post pauca:

At pius Aeneas arces, quibus altus Apollo
Præsidet, horrendæq; procul secreta Sibyllæ,
Antrum immane petit.

Cur *viuacis*, paulo pòst dicetur. *Longæuam* dicit Virgil. Vide prouerb. *Sibylla viuacior*. In Italiam venisse scribitur Aeneas antè Romam conditam annis amplius 400. Carthaginem conditam ante Romam annis 72. secundùm alios 97. Vnde colligas quanto antiquiorem Didonem faciat Maro, vtique magno ἀναχρονισμῷ.

105. ET VT MANES ADEAT P. AVER. PAT.] Virg. *Vnum oro: quando hic inferni ianua regis*
Dicitur, & tenebrosa palus Acheronte refuso)
Ire ad conspectum chari genitoris, & ora
Contingat: doceas iter, & sacra ostia pandas, &c. C

106. ILLA DIV VVLT. TELLVRE MORAT. TENET] Cogitabundam aliquandiu siluisse intelligimus. Sic de facundo Vlysse pro se dicturo, lib. superiore:

Astitit, atque oculos paulùm tellure moratos
Sustulit ad proceres, exspectatoq; resoluit
Ora sono.

Quòd autem Dido 1. Æneid. Troianis respondens breuiter, & vultum demissa profatur, vtrunque matronæ pudenti decorum est.

107. TANDEMQVE DEO FVRIB. RECEPTO] De eius furore Virgil.

At Phœbi nondum patiens, immanis in antro
Bacchatur vates, magnum si pectore possit
Excussisse deum. Tanto magis ille fatigat
Os rabidum, fera corda domans, fingitq; premendo, &c. D

108. MAGNA PETIS, DIXIT] quia nimirum — *Facilis descensus Auerni;*
Noctes atque dies patet atri ianua Ditis:
Sed reuocare gradum, superasq; euadere ad auras,
Hoc opus, hic labor est. pauci, quos æquus amauit
Iuppiter, aut ardens euexit ad æthera virtus,
Dis geniti potuere.

CVIVS DEXTRA FERRO PIET. SPECTATA IGNIBVS] Vtrumque clarum est 2. Aeneid. Ibi enim focis non multis comitatus acerrime dimicat, & hostium sternit quamplurimos, patremque senem ardente Troia exportat. Illud fortitudinis, hoc pietatis fuit. Virg. nobilitatem eius tantum rationem habet hoc loco. Sic enim Sibylla *Sate sanguine diuûm, Tros Anchisiade.*

110. PONE TAMEN, TROIANE, METVM] Animum Æneæ quem deiecerat difficultate propositâ, rursum promissis erigit.

111. ELYSIASQVE DOMOS, ET REG. NOVISS. MVNDI] De Elysijs campis annotauimus quædam in Symb. super 6. Aeneid. vbi de iis hunc in modum Poëta:

Deuenere locos lætos, & amœna vireta
Fortunatorum nemorum, sedesq; beatas.
Largior hic campos æther & lumine vestit
Purpureo, solemq; suum, sua sidera norunt, &c.

Positum *sub terra mundum* vocat noster lib. 1. Ibidem *inamœna regna*: vbi loca damnatorum respicit. Supremum regnum mundi est cælum, medium terra cum aquis, infimum, seu nouissimum loca infera. Habet autem vnumquodque regem suum, de quo alibi.

112. SIMVLACRAQ. CHARA PARENTIS] Non ipsum parentem Anchisen, sed eius imaginem & vmbram. Vnde & Plutonem non animarum, sed *vmbrarum dominum* in 10. appellat, & *leues populos, simulacraq; functa sepulchro*. Interdum tamen *animas* etiam poëtæ nominant, vt ibid. *Exangues flebant animæ*. Vide Comment.

113. INVIA VIRT. NVLLA EST VIA] De efficacitate virtutis audi quid dicat Seneca epist. 66. *Nullum habent momentum vexatio & dolor, & quidquid aliud incommodi est, virtute enim obruitur. Quemadmodum minora lumina claritas solis obscurat, sic dolores, molestias, iniurias virtus magnitudine sua elidit atque opprimit: & quocunque affulsit, ibi quidquid sine illa apparet, extinguitur: nec magis vllam portionem habent incommoda, cùm in virtutem inciderunt, quàm in mari nimbus.* Lege cætera. Opus ergo erit Aeneæ ad descensum istum virtute, quam ipse præstabit: deinde auro non quâlicunque, sed ramo aureo, qui Proserpinæ donum offeratur.

114. FVLGENT. RAM. MONSTRAT] De hoc Maro: — *Latet arbore opaca*
Aureus & folijs, & lento vimine ramus,
Iunoni infernæ dictus sacer: hunc tegit omnis
Lucus, & obscuris claudunt conuallibus vmbræ.
Sed non ante datur telluris operta subire,
Auricomos quàm quis decerpserit arbore fœtus.
Hoc sibi pulchra suum ferri Proserpina munus
Instituit.

Sed hunc ramum Aeneæ ibidè non Sibylla monstrat, verùm geminæ columbæ illum eò perducunt, vbi & species eius describitur.

SYLVA IVNONIS AVERNÆ] Proserpina dicitur *Iuno auerna*, id est inferna, quomodo Pluto *Iupiter inferni* Claud. in 1. de Raptu, & noster infrà, atque etiam Maroni, vt vidisti.

116. ET FORMIDAB. ORCI V. OPES, &c.] Lege Virgil. hæc omnia pertractantem, ad quæ digitum quasi intendit Ouidius.

117. INDE FER. . . LASSOS, &c.] Ab inferis aduectum cum labifice ne ad superos regrediens, sermone m. . .ndo cum Sibylla laboris f. . . m. . .bi m. . .

122. DVMQVE ITER H. PER OP. CREPVSC CARP.] Virgil. *Ibant obscuri sola sub nocte per vmbram.*

123. SEV DEA . . . PRÆSENS, &c.] . . .issimus animus Aeneæ aduersus bene meritam. Pro numine eam templis & sacrificiis culturû spondet, cui vitam & salutem suam in acceptis ferat.

Sibylla

Sibylla promissos honores, vt se maiores, ingenuè deprecatur, & aperit, quo pacto virginitatis conseruandæ oblatam cum perpetua iuuentute immortalitatem contempserit, & nihilominus immensam senectutem, quam nunc ingrediatur, adepta sit.

RESPICIT hunc vates, & suspiratibus haustis IV.
Nec dea sum, dixit, ne sacri thuris honore
Humanum dignare caput, neu nescius erres,
Lux æterna mihi, carituráque fine dabatur,
Si mea virginitas Phœbo patuisset amanti.
Dum tamen hanc sperat, dum præcorrumpere donis
Me cupit, elige, ait, virgo Cumæa, quid optes:
Optatis potiere tuis. ego pulueris hausti
Ostendens cumulum, quot haberet corpora puluis,
Tot mihi natales contingere vana rogaui.
Excidit vt peterem iuuenes quoque protinus annos:
Hos tamen ille mihi dabat, æternámque iuuentam,
Si Venerem paterer. contempto munere Phœbi
Innuba permaneo: sed iam fælicior ætas
Terga dedit, tremulóque gradu venit ægra senectus,
Quæ patienda diu est: nam iam mihi sæcula septem
Acta vides: superest numeros vt pulueris æquem,
Ter centum messes, ter centum musta videre,
Tempus erit, cùm de tanto me corpore paruam
Longa dies faciet; consumptáque membra senecta,
Ad minimum redigentur onus, nec amata videbor,
Nec placuisse deo. Phœbus quoque forsitan ipse
Vel non agnoscet, vel dilexisse negabit,
Vsque adeò mutata ferar, nullique videnda,
Voce tamen noscar: vocem mihi fata relinquent.

129 ET SVSPIRATIBVS HAVSTIS &c.] A. 1. Æneid. *Suspirans, imoq́, trahens à pectore vocem.* Aliçubi noster, *Suspiria ducit ab imo.*

130. NEC DEA SVM, NE S. THVRIS HONORE, &c.] *Haud equidem tali me dignor honore*, ait personam dissimulans, & se Carthaginensem virginem venatricem simulans Venus 1. Aeneid.

131. NEV NESCIVS ERRES, &c.] Dubitantem dea ne sit, an tantùm diis acceptissima, cum ei tanta libertas concessa sit, vt impunè horrida & infesta illa loca peragret, suam conditionem suam docet.

132. LVX ÆTERNA MIHI, &c.] dies æterna, tempus viuendi perpetuum, citra mortem mihi offerebatur.

133. SI MEA VIRGINIT. PHOEBO, &c.] Exemplum φιλοπαρθενίας admodum notabile. Quamuis deo & diuinitatem respondenti, corporis sui florem vendere non vult. Vbi sunt, quæ illum pecuniola permutant, cum dedecore suo & ignominia? Quam porrò tectè & verecundè, vt virgo, stuprum circumloquitur?

134. PRAECORRVMPERE DONIS] antequam corrumperet corpus meum, priùs studuit donis mentem polluere, & sperans se impetraturum quod volebat, quidquid optassem, daturum se pollicitus est.

137. QVOT HAB. CORP. PVLVIS, &c.] tot natales (hoc est, tot annos. singulis enim annis natalis redit) optaui, quot atomos pugillus pulueris contineret, quem hauseram. Potest nomine pulueris & arena capi, cuius corpora seu grana numeratu faciliora, quia maiora.

138. VANA ROGAVI, &c.] inconsideratè rogaui, quia, vt sequitur, non addidi tot iuueniles, seu citra senectutem. Annos tam multos, sed semper floridos optare me oportebat.

141. SI VENEREM PATERER] ætatem semper

[illegible] osa annorum mul[illegible] A an[illegible] ipsi vellem obsequi. Te[illegible], &honestè dictum de fœmina *pati Venerem*. [illegible]e alibi, *pati Iouem*. Et lib. 12. *Aequorei vim passa dei*.

CONTEMPT[illegible] MVS. PHOEB. I[illegible] VB. PERN.] charior mihi fuit [illegible]tas mea rebus quibuscunque, & qualibuscunque. Duo aureorum milia à viro nobili & copioso [illegible] vno concubitu oblata, virginem catholicam re[illegible]puisse, ex litteris Patrum Societatis nostræ iam pridem didicimus.

142 S[illegible] O IAM F[illegible] R ATAS TER[illegible]A DEOIT] anni meliores abiciunt. Propter lapsum & præteritionem celerem, tempus & ætas fugere dicuntur.

143 TREMVIO[illegible] GRADV VEN. ÆGR[illegible] SENE[illegible]T.] *Aegra senectus*, quia senectus ipsa morbus est, vt alij in eam morbi non incurrant, quod secùs est. *Annis fragilis & iners ætas* 4. Trist. eleg. B 7. *Deterior ætas* 1. de Ponto eleg. 5. de Pallade anum fingente apud Arachnen lib. 3.

— Posuitq́, ad tempora canos,
Sulcauitq́, cutem rugis, & curua trementi
Membra tulit gressu.

Seneca Medea: *Senio trementem debili, atque æuo granem*. Manil. lib. 2. *Seros demum complectitur annos, Labentesq́, dies vitæ, tremulamq́, senectam.*

144. QVÆ [illegible] NO A DIV EST] quia puluis ille habet nimiùm multa corpuscula, quæ æquare debebit annorū vitæ numerus. Et dicuntur senem, est diu pati molestiam, seu incommoda multa.

N[illegible] IAM M. SÆ VLA SEPT. ACTA VIO. &c.] Disputant de *sæculo*, quot annos includat. Si centum ponamus, vt plurimi, Sibylla viatt annos o c c. & victura est insuper trecentos, vt summa efficiat mille, quia tot corpuscula pol-

A [illegible] haustos continuerit. Per æstat[illegible] m-nos, vt per hyemes, non autem per [illegible] coe-[illegible]oi æ annos numerare Q[illegible]s h[illegible] sed lic[illegible]u, etiam quæ [illegible]untur in memoriam redigenda omnunquam sunt scient[illegible]iis. Mirum verò manum vel pulueris, vel aren[illegible] plenam non plures [illegible]ngen[illegible] vel [illegible], v[illegible] arenul[illegible]s continuisse. Diu[illegible] hun[illegible]umerum velox in transito.

14[illegible]. CV[illegible] OE [illegible] ANT[illegible] ME[illegible] ORP PARV. L OI[illegible]S FACI[illegible]T, &[illegible]] D[illegible] genere mu[illegible]ebri [illegible]to tempore [illegible]. [illegible], *Longa dies homini docuit parere leones*. [illegible]ero ad Att. lib. 3. epist. 15. *Dies autem non modo luctum hunc leuat, sed etiam auget.* Corpus [illegible]enendo decrescit. Horat. ode 16 lib. 2. [illegible]onæ [illegible] *bonum minuit senectus*; fuitque [illegible]c[illegible]atum [illegible]æ, T[illegible]honi Auroræ mariti. A qu[illegible] c[illegible] imm[illegible]ta[illegible]tatem petiuisset, oblitus est B simul a[illegible] cst, vitam senectute carentē, p[illegible] iuuentam petere. Adeò igitur senectute ca[illegible], & [illegible]ntra[illegible]is artubus ad par[illegible] re[illegible]s est, vt in ci[illegible]adam (id quod orabat [illegible]um ar[illegible] in & [illegible]norum conuersus fit. *De tanto corpore*, non quanto nunc sum, multo enim iam mi[illegible] h[illegible] sed quanto fui, cùm Phœbo placerem, & il[illegible] mihi d[illegible]placeret.

149. N[illegible] AMA[illegible]A VIDEB. NEC PLACVISSE NEO, &c.] nemo credet, qui tum me videbit, formosam fuisse, & Phœbo expetitam. Nec ipse fortitan amp[illegible]us me agno[illegible]et, qui nimirum agnouit, sed non cognouit.

15[illegible]. VOCE TAMEN N[illegible] SCAR] vocis nomine accipio non [illegible] tantummodo vocis, seu ioanem vocem [illegible] fat[illegible]icam vocem, vt indicet, se facultatem va[illegible]andi cum corporea mole ooo amissuram.

Emersus ab infernis sedibus Æneas ad Caietam (sic à nutrice sua postmodum dictam) illic Macareum de socijs Vlyssis vnum reperit. Is Achæmenidem Græcum hominem, comitem suum inter Æneæ classiarios agnoscit. Quærit de conditione ipsius. Achæmenides beneficium Æneæ erga se amplissimè prædicat, deque Polyphemi crudelitate, & sorte sua pluribus verbis memorat: fortunam, quam Macareus expertus sit, vicissim nosse percupit.

V 154. *TA[illegible]is conuexum per iter memorante Sibylla,*
Sedibus Euboicam stygijs emergit in vrbem
Troius Æneas; sacrisq́, ex more litatus,
Littora adit, nondum nutricis habentia nomen.
Hic quoque substiterat post tædia longa laborum
Neritius Macareus, comes experientis Vlyssi:
Desertum quondam mediis in rupibus Ætnæ
Noscit Achæmeniden, improuisoque repertum
[illegible] iuere miratus, Quis te casusue, deusue
Seruat Achæmenide? cur, inquit, barbara Graium

Prora

Prora vehit? petitur vestra quæ terra carina?
Talia quærenti iam non hirsutus amictu,
Iam suus, & spinis conserto tegmine nullis
Fatur Achæmenides: Iterum Polyphemon, & illos
Aspiciam fluidos humano sanguine rictus,
Hæc mihi ni potior domus est, Ithacique carina:
Si minùs Ænean veneror genitore: nec vnquam
Esse satis potero (præstem licet omnia) gratus.
Quòd loquor, & spiro, cælumque & lumina solis
Aspicio (possúmne ingratus, & immemor esse?)
Ille dedit: quòd non anima hæc Cyclopis in ora
Venit: & vt lumen iam nunc vitale relinquam,
Aut tumulo, aut certè non illa condar in aluo.
Quid mihi tunc animi, nisi quòd timor abstulit omnem
Sensum animumque, fuit, cùm vos petere alta relictus
*Æquora * conspexi? volui inclamare, sed hosti* * prospexi
Prodere me timui. vester quoque clamor Vlyssis
Pœnè rati nocuit. Vidi cùm monte reuulsum
Immanem scopulum medias permisit in vndas.
Vidi iterum veluti tormenti viribus acta
Vasta giganteo iaculantem saxa lacerto.
Et ne deprimeret fluctúsue lapísue carinam
Pertimui, iam me non esse oblitus in illa.
Vt verò fuga vos ab acerba morte reduxit,
Ille quidem totam gemebundus obambulat Ætnam:
Prætentátque manu syluas, & luminis orbus
Rupibus incursat; fœdatáque brachia tabo
In mare protendens, gentem execratur Achiuam,
Atque ait: O si quis referat mihi casus Vlyssem,
Aut aliquem ex sociis, in quem mea sæuiat ira;
Viscera cuius edam; cuius viuentia dextra
Membra mea laniem: cuius mihi sanguis inundet
Guttur, & elisi trepident sub dentibus artus,
Quàm nullum, aut leue sit damnum mihi lucis ademptæ?
Hæc, & plura ferox. me luridus occupat horror
Spectantem vultus, etiamnum cæde madentes,
Crudelésque manus, & inanem luminis orbem,
Membráque, & humano concretam sanguine barbam.
Mors erat ante oculos: minimumque habet ipsa doloris.
Et iam prensurum, iam nunc mea viscera rebar
In sua mersurum: mentique hærebat imago
Temporis illius, quo vidi bina meorum
Ter quater affligi sociorum corpora terræ.
Cùm super ipse iacens hirsuti more leonis,
Visceráque, & carnes, cumque albis ossa medullis,
Semianiméisque artus auidam condebat in aluum.
Me tremor inuasit: stabam sine sanguine mœstus,

Mandentémque videns, eiectantémque cruentas
Ore dapes, & frusta mero glomerata vomentem.
Talia fingebam misero mihi fata parari;
Pérque dies latitans multos, omnémque tremiscens
Ad strepitum, mortémque timens, cupidúsq; mori,
Glande famem pellens, & mista frondibus herba,
Solus, inops, exspes, letho pœnæque relictus,
Hanc procul aspexi longo pòst tempore nauem,
Orauique fugam gestu, ad littúsque cucurri:
Et moui, Graiúmque ratis Troiana recepit.
Tu quoque pande tuos, comitum gratissime, casus,
Et ducis, & turbæ, quæ tecum est credita ponto.

154. TALIA CONVEX. PER ITER MEMOR. SIBYLLA] Hæc in reditu ab inferis dicta fuerunt, vt alia, quæ tacet; dixit enim, eos sermone fefellisse viam. *Conuexum iter*, erant enim in ascensu, & arduo. Quanquam ratione descendentis potiùs conuexum, quàm ascendentis. Nam conuexum est ex omni parte declinatum, qualis est natura cæli, quod ex omni parte ad terram versus declinatũ est, vt ait Festus. Virgil. eclog. 4. *Aspice conuexo nutantem pondere mundum.*

155. EVBOICAM IN VRBEM] Cumas, coloniam Chalcidensium: Chalcis oppidum Eubœæ: quæ insula Turcis hodie *Negroponte*.

157. NONDVM NVTRICIS HABENTIA NOMEN] nondum dicebatur Caieta, quod nomen illi à nutrice Æneæ impositum est 7. Æneid.

Tu quoque littoribus nostris Aeneia nutrix
Aeternam moriens famam, Caieta, dedisti.

Epitaphium infrà recitatur Sect. 10.

158. POST TROIA L. LABORVM] Ithacensis erat hic Macareus. Neritus mons eius insulæ. Hic cum Vlysse à Troia nauigans, varia cum eodem pericula & labores adierat.

159. EXPERIENTIS VLYSSEI] prudentis, prudentiam enim multa rerum experientia generat. Homero πολυμῆτις. Cicer. pro Cluent. *A. Aurius vir fortis & experiens.*

160. DESERT. QVONO. IN RVPIB. ÆTNÆ] quod apud Æneam queritur, cùm ab eo in nauim recipi suppliciter orat, 3. Æneid.

Hîc me, dum trepidi crudelia limina linquunt,
Immemores socij vasto Cyclopis in antro
Deseruere.—

161. NOSCIT ACHÆMENIO.] Cùm nullum inueniatur ἔτυμον vocis Achæmenides, conijcit Nannius Miscellan. lib. 7. cap. 3. verum nomen fuisse Agamenides, quòd nimiùm diu manserit in spelunca Polyphemi, dum socij abeunt: quomodo dictus est Parmeno, quòd assiduò permanserit apud fores Thaidis, &c. Ingeniosè. Sed quis præstabit syllabam *ga* extendi? Sanè in vocabulo *Agamemno* cõtrahitur. Est enim vtrobiq; ab ἄγαν *valdè*.

162. QVIS TE CASVSVE, DEVSVE SERVAT, &c.] Tria quærit. Casu aliquo, an diuinitus sit seruatus? Quomodo factum, vt homo Græcus in naui barbara (nam omnes præter se Græci vocabant *barbaros*) atque adeò hostium naui adueniat? Quò tendat?

165. IAM NON HIRSVT. A. ET SPIN. CON- A SERT. &c.] Lib. proximè antecedente: *Iam liber hirsutam tibi falce recidere barbam*. De vtroq; Virgil.

Cùm subitò è syluis macie confecta suprema
Ignoti noua forma viri, miserandáq; cultu,
Procedit, supplexq; manus ad littora tendit.
Respicimus: dira illuuies, immissáq; barba,
Consertum tegmen spinis.

166 IAM SVVS] iam sui similis. Aut, iam liber. Qui enim liber non est, alterius est.

168. ITERVM POLYPHEM. ET ILLOS ASPICIAM, &c.] Deuouet se, & precatur sibi denuò antrum Polyphemi, in quo socios vidit deuorari, nisi malit cum Ænea esse, quàm cum Vlysse ipso: quem parentis loco veneretur: cuius in se meritorum partem nulla gratia, ne cogitanda quidem, nedum referenda assequi possit, cùm tamen non B gratus esse non possit: quandoquidem eius beneficio viuat.

175. ET VT LVMEN I. N. VITALE RELINQ. &c.] Pone me iam mori, præstitit mihi Æneas, vt humo operiar, vt terra, aut saltem non illo ventre immanissimæ belluæ condar. Lucret. lib. 6. *Dulcia linquebant labentis lumina vitæ.*

177. QVID MIHI TVNC ANIMI, &c.] Lib. 1. *Quis tibi, si sine me fatis erepta fuisses, Nunc animus, miseranda, foret?* Ibidem annotata regusta.

NISI QV. T. ABSTVL. OM. SENS. ANIM.] Correctio est. Quid quæro, quid mihi tunc animi fuerit, cùm timor, & tremor propter mortem ante oculos versantem mihi omnem animum sensúmque adimeret? *Nullam partem animi habeo*, inquit ille apud Plautum.

178. CVM VOS PETERE ALTA RELICT. &c.] C Qui sequuntur in hac sectione versus multi satis, nihil aliud sunt, quàm periphrasis eorum, quæ in 3. Æneid. de feritate & ingluuie Polyphemi Æneę commemorat Achæmenides. Tu locum cum loco, si placet, contende.

184. GIGANTEO LACERTO] validissimo & maximo, quales gigantum lacerti.

186. IAM ME NON ESSE OBLIT. IN ILLA] Eram extra nauim Vlyssis, vagus in syluis, & ideo mihi timendum non erat, ne nauis pondere saxi in eam proiecti, aut alioqui fluctibus periret, & ego simul. Tamen timui, oblitus securitatis meę.

187. AB ACERBA MORTE REDVXIT] nam si vos comprehendisset, deuorasset, aut saltem mactasset omnes.

189. PRÆTENTAQVE MANV SYLV. &c.] vt cæcus

cæcus planè, propter oculum vnicum ab Vlysse & socijs effossum, de qua effossione tacere Ouidium miror. Virgil. autem his verbis:

Nam simul expletus dapibus, vinoq́; sepultus
Ceruicem inflexam posuit, iacuitq; per antrum
Immensum, saniem eructans, ac frusta cruento
Per somnum commista mero: nos magna precati
Numina, sortitiq; vices, vnà vndiq; circùm
Fundimur, & telo lumen terebramus acuto
Ingens, quod torua solum sub fronte latebat.

Queritur Neptuno patri de hac iniuria apud Luciaonm Tom. 1. qui pollicetur vltionem: Vlyssem enim adhuc nauigare.

192. O SI QVIS REFER. M. CAS. VLYSS. &c.] Ostendit magnũ amissi oculi solatium habiturũ, si in Vlyssem & socios pro arbitrio sæuire possit.

199. SPECTANT. VVLT. ETIAMNVM, &c.] Qualis aspectus eius fuerit, vt meritò horrorem incuteret videnti. Totus sanguine perfusus, etiam ex vacuitate orbis illius in fronte media tam ingentis, fiebat horribilis & formidabilis.

202. MINIMVMQ. HABET IPSA DOL.] non dolebam quòd moriendum mihi videbam: sed quòd tam miserabiliter & crudeliter moriendũ.

205. QVO VIDI BINA MEOR. TER QVATER, &c.] Liuius Andronic. Odyss. *Quum socios nostros mandisset impius Cyclops.* Virgil.

Vidi egomet, duo de numero cùm corpora nostro
Prensa manu magna, medio resupinus in antro
Frangeret ad saxum.

Glareanus post *ter*, putat distinguendum, vt sensus sit, vidi ter bina corpora quater affligi. Sex enim socios Vlyssis deuorauit, vt Homerus scribit, binos identidẽ affligens, & vt Maro ait, *ad saxum frangens.* Quid dicere potuerit Vlysses ipsi met Cyclopi, videns ita immaniter deuorari socios, Libanius in Progymnasmatis pag. 156. Paris. Vide & Homeri Odyss. 11. Potuit propemodum omnia & Achæmenides dicere. Mariangel Accursius hîc *vina* pro *bina* legi in vet. libris annotat, & conciliare Homeri locum cum Maroniano nititur.

207. CVM SVPER IPSE IACENS HIRSVTI, &c.] Inaudita voracitas. Omnia deuorauit, etiam ossa ipsa, quod nulla bestia faceret. Ennius Annal. 9. *Cyclopis venter velut olim turserat alti Carnibus humanis distentus.*

210. STAB. SINE SANGVINE MOESTVS] Refugit sanguis timẽtibus, ideo exangues videntur.

211. MANDENT. VID. EIECTANT. &c.] quia nimium ingerebat, rursum frusta indigesta egerebat. Virgil. *Vidi, atro cùm membra fluentia tabo Manderet, & tepidi tremerent sub dentibus artus.*

212. MERO GLOMERATA] quod merum illi Vlysses dederat, eoque priùs ebrium fecerat, vt Homerus refert.

214. PERQVE DIES LATITANS, &c.] Vide Virgil.

215. CVPIDVSQ. MORIRI] Priscus infinitiuus. Ennius, *Seu viuimus siue morimur.* Plaut. Vidul. apud Nonium, *Malim moriri meos, quàm mendicarier.*

217. INOPS, EXSPES] Horat. ad Pison. *At fractis enatat exspes Nauibus.*

221. TV QVOQVE PANDE TVOS, &c.] Vicissim de Macarei, Vlyssis & sociorum casibus audire, vt Græcus de Græcis desiderat, & hanc velut αὐτίδοσιν petit.

Ab Æolo Vlysses ventos vtri inclusos accepit.

Socij, rati aurum ibi esse, vtrem reserant, ventisque erumpentibus ad portum repelluntur. Inde ad Læstrygonas perueniunt, vbi regnabat Antiphates homo, vel fera potiùs importunissima. Mittitur ad eum Macareus cum duobus socijs, quorum vnum deuorat, & suorum concitata multitudine naues saxis, & arborum truncis coniectis mergit: vna salua, in qua Vlysses Circæum appulsus est: à quo loco propter Circen Macareus Æneam absterret, exponens porrò, quemadmodum ipse cum 21. socijs ex delectu deam conuenerit.

ÆOLON ille refert Thusco regnare profundo: VI.
Æolon Hippotaden, cohibentem carcere ventos;
Quos bouis inclusos tergo (memorabile munus)
Dulichium sumpsisse ducem: flatuque secundo
Lucibus isse nouem, & terram aspexisse petitam.
Proxima post nonam cùm sese Aurora moueret,
*Inuidia socios, prædæq́; cupidine * victos,* *captos.
Esse ratos aurum, dempsisse ligamina ventis.
Cum quibus isse retro, per quas modò venerat vndas,
Æoliique ratem portus repetisse tyranni.

Inde Lami veterem Læstrygonis, inquit, in vrbem
Venimus: Antiphates terra regnabat in illa.
Missus ad hunc ego sum, numero comitante duorum,
Vixque fuga quæsita salus, comitique mihique.
Tertius è nobis Læstrygonis impia tinxit
Ora cruore suo. fugientibus instat, & agmen
Concitat Antiphates. coeunt, & saxa trabésque
Coniiciunt: merguntque viros, merguntque carinas.
Vna tamen, quæ nos ipsúmque vehebat Vlyssem,
Effugit: amissa sociorum parte dolentes,
Multáque conquesti terris allabimur illis,
Quas procul hinc cernis: procul hinc (mihi crede) videnda est
Insula visa mihi: tuque ô iustissime Troum
Nate dea (NEQVE ENIM FINITO *MARTE* VOCANDVS HOSTIS ES, *ÆNEA*) *moneo, fuge littora Circes.*
Nos quoque Circæo religata in littore pinu
Antiphatæ memores, immansuetique Cyclopis
Ire negabamus: sed tecta ignota subire
Sorte sumus lecti: sors me, fidúmque Politen
Eurylochúmque simul, nimiique Elpenora vini,
Bísque nouem socios Circæa ad mœnia misit.

223. AEOL. ILLR. RSFERT THVSCO REGN. PROF. &c.] Æolum ex Sergesta, seu Acesta, Hippotæ Troiani filia, & Iooe natum narrat regnare in insulis Æoliis, quæ sitæ sunt in mari Tyrrheno. Omnia quæ sequuntur, vsque ad fabolam de Pico Latij rege, ex Homeri thesauris, ex Odyssea, inquam, desumpta sont, lib. 10.

THVSCO PROFVNOO] Sicut *altum* sine adiecto, ita *profundum* pro mari, aut pelago. 12. Æneid. *Petet ille fugam, penitusq; profundo Vela dabit. Profundum*, inquit Festus, *quod longè habet fundum.*

224. COHIBENT. CARCERE VENTOS] Lib. 4. *Clauserat Hippotades æterno carcere ventos* 1. Æneid. de eius regno:

—— Hic vasto rex Aeolus antro
Luctantes ventos tempestatesq; sonoras
Imperio premit, ac vinclis & carcere frænat, &c.

225. BOVIS INCLVS. TERGO] vtri, de corio bouis confecto.

MEMORABILE MVNVS] memoria & mentione dignum, quo antea nemioem affecerat, nec pòst affecit. Ergóne sine ventis mansit Æolus?

226. DVLICHIVM SVMPSISSE DVCEM] *Dulichium* insulæ nomen, cui præfuit Vlysses, quomodo & *Ithaca*. Ambę positæ io mari Ionio.

227. LVCIBVS ISSE NOVEM] vsus est ventis fauentibus, per dies nouem.

ET TERRAM ASPEXISSE PETITAM] Ithacam suam petebat, quam in conspectu iam habebat: cuius desiderio, vt patriæ, quanto teneretur, satis inde patet quòd Calypsone dea immortalitatem pollicente, si apud eam maneret, recosatit. Odyss. 5. Cicero 1. de Orat. *Ac si nos, id quod maximè debet, patria nostra delectat: cuius rei tanta est vis, tanta natura, vt Ithacã illam asperrimis saxulis, tanquã nidu-* A *lum affixã, sapientissimus vir immortalitati anteponeret.*

228. PROXIMA P. N. C. SESE AVR. MOVER.] surgente aurora decima, die decimo.

229. INVIDIA SOCIOS P. CVPID. CAPT. &c.] Infideles socij Vlyssis partim inuidia stimulati, & bono domini sui minimè gaudentes, quod debebant, sed dolentes potiùs; partim cupidine auri ibidem latentis, vt putabant, excæcati vtrem vinculis demptis aperiunt.

231. CVM QVIBVS ISSE RETRO, &c.] Primum exeo malum, quòd reiecti sunt in littus vnde soluerant, ad Æolias nimirum.

233. LAMI VET. LÆSTRYG. IN VRBEM] Lamos Neptuni filius imperauit in Italia Læstrygonibos: vrbem Læstrygoniam vocat Homerus, quæ postea dicta est Formiæ, quamuis tunc Antiphates regnabat. Læstrygonas Plin. lib. 7. tradit humanis carnibus vesci solitos. Vnde eorum imma- B nitas satis constat.

235. MISSVS AD HVNC EGO SVM, &c.] ad hospitium, seu commeatum petendum. Sed parum hospitaliter accepti sunt. Vnum rex deuorauit; duo ægrè effugerunt.

238. FVGIENTIB. INST. ET AGM. C. ANTIPH.] describitur crudelitas regis, & populi totios, Læstrygonum, inquam, in Vlyssem, cuius naues præter vnam, qua ipse vehebatur, summerserunt.

243. TERRIS ALLABIM. ILLIS, QVAS PROCVL, &c.] Circæum, siue Circæios oppidum, & promontoriũ. Fuisse olim insulam testatur Plin. & affirmat nunc Ouidius.

244. PROCVL HINC VIDENDA] propter ea, quę ibidem passi sunt, auersatur eius aspectum. Vel *procul*, insinuans, neminì accedendam, quia nemo ibi tutus.

245. TVQVE Ô IVSTISS. TROVM, &c.] quod

fama

fama cognouerat, nempe Æneam esse virum probissimum, & Veneris filium.

246. NEQVE ENIM FINITO MARTE VOCANO. HOST.] Hostilitas vltra bellum, hoc est, tempus belli, durare non debet: nec positis armis retinendus animus armatus, si modò homines sumus. Quare & consulendum est rebus eorum, qui inimici esse desierunt; & exspectandum ab illis, quod fecerimus illis.

249. IMMANSVETIQ. CYCLOPIS] Pro feritate Polyphemi hoc attributum tanquam nimis leue notant Critici. in his copiosè Mariang. Accursius in Diatriba. Defendit Ciofan.

250. IRE NEGABAMVS] ne contingeret nobis tale quid, quale apud Læstrygonas & Cyclopem, A detrectabamus legationem ad Circen, moniti à Macareo, vt locum illum fugeremus.

SED TECTA IGNOTA SVBIRE S. SVM. TECTI] Necesse fuit igitur, sorte deligi qui irent. Exiit sors mea, Politæ, Eurylochi, Elpenoris, & aliorum 18. quos nominare nimis longum foret, & nihil attinet. Summa conficit 22. Homerus 23. habet.

252. NIMIIQVE ELPENORA VINI] vinosi, temulenti. Hic apud Circen ad ebrietatem vsque cùm bibisset, de scalis lapsus, fractis ceruicibus extinctus est. Odyss. κ'. Meminit noster 3. Trist. 4. & in Ibin. Dixit *vini nimij*, vt Cic. in epist. quadam, *hominem accipies non multi cibi, sed multi ioci*: vt habitũ magis, quàm actũ significatũ nouerimus.

Bestiæ in atrio domus Circææ. A famulabus ad dominam deducuntur. Eius grauitas, habitus, gynecæum, opus, humanitas in aduenas. Quibus ex rebus potionem illis miscuerit. Qua hausta, versi omnes in porcos præter Eurylochum, qui bibere detrectarat. Monita Mercurij, & flos donatus Vlyssem tutum præstiterunt. Porrigentem poculum, & virga caput permulcere volentem, stricto ense ab se abegit. Datur mutua fides. Initur coniugium. Pro dote restituuntur in statum pristinum socij singulari cærimonia. Gratias agunt. Annum ibi hærent. Multa vident, & miranda audiunt. Ex quadam famularum Macareus mutationem Pici in auem discit.

QVÆ simul attigimus, stetimúsque in limine tecti, VII.
Mille lupi, mistique lupis vrsíque, leæque
Occursu fecere metum: sed nulla timenda,
Nulláque erant nostro factura in corpore vulnus.
Quin etiam blandas mouere per aëra caudas:
Nostráque adulantes comitant vestigia, donec
Excipiunt famulæ, pérque atria marmore tecta
Ad dominam ducunt. Pulchro sedet illa recessu,
Sublimi solio: pallámque induta nitentem,
Insuper aurato circùm velatur amictu.
Nereides Nymphæque simul, quæ vellera motis
Nulla trahunt digitis, nec fila sequentia ducunt.
Gramina disponunt: sparsósque sine ordine flores
Secernunt calathis, variásque coloribus herbas.
Ipsa, quod hæ faciunt, opus exigit; ipsa quis vsus
Quoque sit in folio, quæ sit concordia mistis
Nouit, & aduertens, pensas examinat herbas.
Hæc vbi nos vidit, dicta acceptáque salute,
Diffudit vultus, & reddidit omnia votis.
Nec mora, misceri tosti iubet ordea grani,

Melláque, vimque meri, & cum lacte coagula passo.
Quique sub hac lateant furtim dulcedine, succos
Adiicit. accipimus sacra data pocula dextra,
Quæ simul arenti sitientes hausimus ore,
Et tetigit virga summos dea dira capillos,
Et pudet, & referam. setis horrescere cœpi:
Nec iam posse queri, pro verbis edere raucum
Murmur, & in terram toto procumbere vultu,
Osque meum sensi pando occallescere rostro:
Colla tumere toris: & qua modò pocula parte
Sumpta mihi fuerant, illa vestigia feci.
Cúmque eadem passis (tantum medicamina possunt)
Claudor in antra. Suis solum caruisse figura
Vidimus Eurylochum: solus data pocula fugit.
Quæ nisi vitasset, pecoris pars vna fuisset
Nunc quoque setigeri: nec tantæ cladis ab illo
Certior ad Circen vltor venisset Vlysses.
Pacifer huic dederat florem Cyllenius album,
Moly vocant superi, nigra radice tenetur.
Tutus eo, monitisque simul cælestibus, intrat
Ille domum Circes, & ad insidiosa vocatus
Pocula, conantem virga mulcere capillos
Reppulit, & stricto pauidam conterruit ense.
Jnde fides, dextræque datæ: thalamóque receptus
Coniugij dotem sociorum corpora poscit.
Spargimur ignotæ succis melioribus herbæ:
Percutimúrque caput conuersæ verbere virgæ,
Verbáque dicuntur verbis contraria dictis.
Quò magis illa canit, magis hoc tellure leuati
Erigimur; setæque cadunt: bifidósque relinquit
Rima pedes: redeunt humeri, & subiecta lacertis
Brachia sunt. flentem flentes complectimur illum,
Hæremúsque ducis collo: nec verba locuti
Vlla priora sumus, quàm nos testantia gratos.
Annua nos illic tenuit mora: multáque præsens
Tempore tam longo vidi: multa auribus hausi.
Hoc quoque cum multis, quod clàm mihi rettulit vna
Quattuor è famulis ad talia sacra paratis.
Cum duce namque meo Circe dum sola moratur,
Illa mihi niueo factum de marmore signum
Ostendit iuuenile, gerens in vertice picum
Æde sacra positum, multisque insigne coronis.
Quis foret, & sacra quare coleretur in æde,
Cur hanc ferret auem, quærenti, & scire volenti,
Accipe, ait, Macareu: dominæque potentia quæ sit
Hinc quoque disce meæ: tu dictis adiice mentem.

254 STETIMVSQ. IN LIMINE TECTI] Metuentes id, quod postea euenit, videntesque tot alioqui feroces bestias, non audebant progredi à ianua.

255. MILLE LVPI, MISTIQ. LVPIS VRSIQ. &c.] Ex hominibus in hæc animalia potētibus herbis, & carminibus à Circe mutatos ait Virgil. cuius verba in superioribus adduxi. Ergo luporum, vrsorum, leænarum, seu leonum formæ occurrentes, Macareum eum socius terrebant. Verùm nihil erat, cur timerent. Quasi enim illos agnoscentes, blandiebantur, & simul incedebant. Veritatem hoc habere opinati sunt quidam, Circen fuisse meretricem, & quos amore sui irretiuerat, pecuniis emunctos, & ad egestatem redactos, prædatores, viarum insessores, homicidas effecisse. Quę vitia cùm ferarum sint potiùs quàm hominum, ab Homero, & veteribus poëtis rem fabulæ velamēto contectam esse, in bestias, inquam, mutatos quos illa de poculo medicato, & à se porrecto bibentes virga sua tetigisset.

259. COMITANT VESTIGIA] ἀρχαϊκῶς pro *comitantur*, vt *contemplo*, & alia multa apud Plautum. Vsus est eo in Tristib. & in hisce libris aliquoties: nec abstinuit Propert. Locos congerit Ciofanus.

260. PERQVE ATRIA MARM. TECTA] marmore constrata.

261. PVLCHRO SEDET ILLA RECESSV] in domo interiore, in conclaui ornatissimo, sublimi in throno, in veste aurea, & palla fulgenti sedebat illa triuenefica.

264. QVÆ VELLERA MOT. N. TRAH. DIGIT. &c.] lanas & pensa in fila non deducunt.

266. GRAMINA DISPONVNT, &c.] Habebat ergo Nereidas Nymphasque dupliciter occupatas: alias in lanis, alias in herbis & floribus.

268. IPSA, QVOD HÆ F. OPVS EXIGIT] instat operis Circe, & vacare non sinit. ἐργοδιῶκται Græcis qui præsunt operibus, & opus exigunt.

IPSA QVIS VSVS QVOQ. SIT IN FOLIO, &c.] Nouit quam vim per se singulæ herbæ, frondes & flores habeant, & quid efficiant hæc commista.

270. PENSAS EXAMINAT HERBAS] in pharmacis componendis & conficiendis ratio ponderis ducitur, vt neúe nimis parum, neúe nimis multum assumatur. Proinde trutina, seu libra adhibetur, qua omnia examinantur & pensantur.

271. VBI NOS VIDIT D. ACCEPTAQVE SALVTE] facta est consalutatio inter nos & illam. Videtur autem illa, quod humanitatis fuit, salutando præuenisse.

272. DIFFVDIT VVLTVS] signum lætantis animi exporrecta frons, & vultus diffusus, qui contractus tristitiam nuntiat. Lib. 8. *bonos vultus* nominauit, vbi de Philemone & Baucide rusticis coniugibus Iouem & Mercurium hospitalem in modum accipientibus: *Super omnia vultus Accessere boni.*

ET REDDIDIT OMNIA VOTIS] respondit ex nostra sententia. Respondit non secùs ac volebamus.

273. MISCERI TOSTI IVBET HORDEA GRANI, &c.] Quibus ex rebus potionem miscuerit hospitibus.

274. CVM LACTE COAGVLA PASSO] cum caseo, vt exponit Raphaël.

276. ACCIPIM. S. DATA POCVL. DEXTRA] Honorarius fuit iste haustus, porrectumque poculum ab ipsa domina beneuolentiæ indicium. *Sacra dextra*, vt *auri sacra fames*, execranda dextra.

278. ET TETIGIT VIRGA SVMMOS, &c.] Vis transmutationis non in sola potione venefica, sed etiam in virga fuit, qua illorum capita leniter contigit. Infrà Pici famulos similiter virgæ contactu in feras transferet.

DEA DIRA] nullam diritatem præseferebat. Sed ad effectum dirum & dolendum respicit. Quid enim dirius, quàm in suem, immundam bestiam ex homine transire?

279. SETIS HORRESCERE COEPI] Vt solet, mutationem istam particulatim describit.

280. EDERE RAVCVM MVRMVR] grunnitum.

281. ET IN TERR. T. PROCVMB. VVLTV] De nullo animante veriùs, quàm de suibus illud Sallustianum ex procemio Catilin. vsurpari credo: *Quæ natura prona, ventriq. obedientia finxit.* Et illud de lib. 1. *Pronaq. cùm spectent animalia cætera terram.*

283. COLLA TVMERE TORIS] collum musculosum fieri, torosum. *Colla torosa boum* alibi.

ET QVA MODO POCVLA PARTE, &c.] manus, seu brachia abierũt in pedes porcinos anteriores.

285. CVMQVE EADEM PASSI, &c.] Omnes, præter Eurylochum, mutati sunt in porcos, & proinde in antro, seu stabulo, seu, quod proprium est, in hara simul clausi, vnus supra viginti.

287. SOLVS DATA P. FVG.] Mirum de tanto numero vnicum Eurylochum subodoratum esse maleficium. Sed eum liberat, quò superesset ad Vlyssem nuntius.

288. PECORIS PARS VNA FVISS. SETIG.] de numero porcorum fuisset. Setigerum pecus porci, lanigerum oues, squamigerum pisces, cornigerum boues. Lucretio lib. 2. capræ dicuntur *corniger æmatres*, & oues *balantûm pecudes*. Versiculos, quia suaues & venusti, huc adscribam:

Præterea, teneri tremulis cum vocibus hœdi
Corniger as norunt matres, agniq. petulci,
Balantûm pecudes. ita quod natura reposcit,
Ad sua quisq. ferè decurrunt vbera lactis.

289. NEC TANTÆ CLAD. AB ILLO &c.] nec fuisset, qui de tanta clade certiorem faceret Vlyssem. Qui postmodum vindex aduenit.

291. PACIFER H. DEDERAT FLOR. CYLLEN. ALB.] Sceptrum Mercurij *caduceus* est, mittiturque deus ille ad pacem conciliandam. Vnde & ipsa virga signum pacis, qualem & præcones, ac pacis internuntij & interpretes gestabant, *caduceatores* appellari. De herba *moly* Plin. lib. 24. cap. 4. *Radicem habet nigram, florem luteum, inuentu difficillima.* Odyss. κ'. Homerus.

Ρ'ίζῃ μὲν μέλαν ἔσκε, γάλακτι δ' ἔικελον ἄνθος,
Μῶλυ δὲ μιν καλέουσι θεοί. χαλεπὸν δ' ὀρύσσειν
Α'νδράσι γε θνητοῖσι, θεοὶ δέ τε πάντα δύνανται.

Hanc igitur herbam pro amuleto contra Circæa veneficia Mercurius Vlyssi dedit & monita adiecit. Vnde mox addit, *monitis cælestibus.*

296. ET STRICTO PAVID. CONTERRVIT ENSE] Porrigentem sibi perinde vt aliis medicatum illud poculum, volentemque caput eius virga illa portentifica permulcere, indignabundus Vlysses educto gladio ab se repulit. Quem ob id, vt ob alia quoque laudat Horat. epist. 2. lib. 1.

Sirenum voces. & Circes pocula nosti,
Quæ si cum socijs stultus cupidusq; bibisset,
Sub domina meretrice fuisset turpis, & excors:
Vixisset canis immundus, vel amica luto sus.

A

297. INDE FID. DEXTRÆQ. DATÆ] viri virtutem & constantiam admirata Circe eum thalamo recepit, qui pro dote socios in pristinam figuram sibi restitui petiuit, & impetrauit.

299. SPARGIM. IGNOTÆ SVCCIS MEL. &c.] triplex genus cærimoniarũ adhibuit. Succis quibusdam nobilibus corpora porcorum illorum conspersit: capita eorundem virga conuersa tetigit: verba super iis, prioribus pugnantia effata est.

302. MAGIS HOC TELLVRE LEVAT. ERIG. &c.] Reuersionem in antiquum corporis statum, & humanam effigiem particulatim declarat.

305. FLENT. FLENT. COMPLECT. ILLVM. &c.] Lacrymæ & amplexus illi gaudium eorum de liberalitate & liberatione testabantur. Succedebant sermones, quibus liberatori suo gratias ingentes agebant.

308. MVLTAQ. PRÆSENS TEMP. T. L. VIDI, &c.] Quantũ toto anno & videre, & audire possumus?

309. MVLT. AVRIB. HAVSI] 4. Æneid *Vocemq; his auribus hausi.* Aptè dictum, nam & aures ab hauriendis vocibus appellatas opinantur. Ad animum, & oculos quoque transfert Maro 4. Æneid. *Hauriat hunc oculis ignem crudelis ab alto Dardanus.* Et lib 12. Latinus Turno: *Simul hæc animo hauri.*

311. VNA QVAT. F. FAM. AD TAL. S. PARAT.] Administras veneficiorum suorum habebat quatuor, alias vtique & distinctas à Nereidibus & Nymphis illis, de quibus supra. Tametsi Pausan. in Eliacis easdem fuisse autumat.

B

314. GERENS IN VERTICE PICVM] Statuam marmoream Pici iuuenis ostendit Macareo hæc ancilla, in cuius capite videbatur picus auis, quò συμβολικῶς cuius esset, indicaretur.

315. ÆDE SACRA POSITVM] velut sacellum quoddam habebat Circe, siue lararium, vbi diis suis operabatur. In eo & honoris caussa Pici simulacrum posuerat, & coronis ornauerat, ob virtutem, quam in eo cognouerat, de qua mox dicetur.

319. TV DICTIS ADIICE MENTEM] aduerte animum, mentem mihi attende.

Picus Saturno genitus, Latij rex, iuuenis animo & facie insignis, venationibus delectabatur. Quem Circe cùm expugnare mollissimis precibus nequiret, quòd Canenti legitimæ vxori fidem inuiolatam seruare statuerat, veneficio in auem sui nominis conuertit. Exemplum commemorabile castitatis maritalis minas æquè vt blanditias fortiter aspernantis.

VIII.

PICVS in Ausoniis, proles Saturnia, terris
Rex fuit, vtilium bello studiosus equorum.
Forma viro, quam cernis, erat: licet ipse decorem
Aspicias, fictáque probes ab imagine veram.
Par animus formæ; nec adhuc fortasse per annos
Quinquennem poterat Graiam quater edere pugnam.
Ille suos Dryadas Latiis in montibus ortas
Verterat in vultus: illum fontana petebant
Numina Naïades; quas Albula, quásque Numici,
Quas Anienis aquæ, cursúque breuissimus Almo,
Nárue tulit præceps, & opacæ Farfarus vndæ,
Quæque colunt Scythicæ stagnum nemorale Dianæ,
Finitimósque lacus. spretis tamen omnibus, vnam
Ille colit nympham, quam quondam in colle Palatî
Dicitur ancipiti peperisse Venilia Iano.
Hæc vbi nubilibus primùm maturuit annis,
Præposito cunctis Laurenti tradita Pico est,
Rara quidem facie, sed rarior arte canendi,
Vnde Canens dicta est: syluas & saxa mouere,
Et mulcere feras, & flumina longa morari
Ore suo, volucrésque vagas retinere solebat.
Quæ dum fæminea modulatur carmina voce,
Exierat tecto Laurentes Picus in agros,

Indi-

Indigenas fixurus apros, tergumq́ premebat
Acris equi, læuáque hastilia bina gerebat,
Phœniceam fuluo chlamydem contectus ab auro.
Venerat in syluas & filia solis easdem:
Vtque nouas legeret fœcundis collibus herbas
Nomine dicta suo Circæa reliquerat arua.
Quæ, simul ac iuuenem virgultis abdita vidit,
Obstupuit: cecidere manu, quas legerat herbas,
Flammáque per totas visa est errare medullas.
Vt primùm valido mentem collegit ab æstu,
Quid cuperet, fassura fuit. ne posset adire
Cursus equi fecit, circumfusiq́ satelles.
Non tamen effugies, vento rapiare licebit,
Si modò me noui, si non euanuit omnis
Herbarum virtus, nec me mea carmina fallunt.
Dixit: & effigiem nullo cum corpore falsi
Finxit apri, prætérque oculos transcurrere regis
Iussit, & in densum trabibus nemus ire videri,
Plurima qua sylua est, & equo loca peruia non sunt.
Haud mora: continuò prædæ petit inscius umbram
Picus, equique celer spumantia terga reliquit,
Spémque sequens vanam, sylua pedes errat in alta.
Concipit illa preces, & verba precantia dixit,
Ignotosq́ deos ignoto carmine adorat:
Quo solet & niueæ vultum confundere Lunæ,
Et patrio capiti bibulas subtexere nubes.
Tunc quoque cantato densatur carmine cælum,
Et nebulas exhalat humus: cæcísque vagantur
Limitibus comites: & abest custodia regis.
Nacta locum tempusq́, Per, ô, tua lumina, dixit,
Quæ mea ceperunt, pérque hanc, pulcherrime, formam,
Quæ facit vt supplex tibi sim dea, consule nostris
Ignibus, & socerum, qui prauidet omnia, Solem
Accipe; nec durus Titanida despice Circen.
Dixerat: ille ferox ipsámque precésque repellit,
Et, quæcunque es, ait, non sum tuus: altera captum
Me tenet, & teneat per longum, comprecor, æuum:
Nec Venere externa socialia fœdera lædam,
Dum mihi Ianigenam seruabunt fata Canentem.
Sæpe retentatis precibus Titania frustra,
Non impunè feres, neque, ait, reddêre Canenti:
Læsáque quid faciat, quid amans, quid fœmina, disces
Rebus, ait, sed amans, & læsa, & fœmina, Circe est.
Tum bis ad occasum, bis se conuertit ad ortum,
Ter iuuenem baculo tetigit: tria carmina dixit.
Ille fugit, sed se solito velociùs ipse
Currere miratus, pennas in corpore vidit.

Seque

Séque nouam subitò Latiis accedere syluis
Indignatus auem, duro fera robora rostro
Figit, & iratus longis dat vulnera ramis.
Purpureum chlamydis pennæ traxere colorem;
Fibula quod fuerat, vestémque momorderat aurum,
Pluma fit, & fuluo ceruix præcingitur auro,
Nec quidquam antiquum Pico, nisi nomina, restat.

320. IN AVSONIIS TERRIS] in Latio, quæ pars est Ausoniæ, siue Italiæ. In Latium autem venit pulsus à Ioue Saturnus, vt est 1. Fast. & 8. Æneid.

321. VTIL. BELLO STVDIOS. EQVOR.] *Picus equûm domitor*, ἱππόδαμος, 7. Æneid. *Equus* est animal bello maximè idoneum, de quo superioribus libris. Quia verò & vectariũ est, & arationi aptum, Anchises conspectis in Italiæ littore quatuor equis pascentibus, & bellum inde, & pacem ominatur. Versus apponam:

Quattuor hic, primum omen, equos in gramine vidi,
Tondentes campum latè candore niuali.
Et pater Anchises, Bellum ô terra hospita portas.
Bello armantur equi: bellum hæc armenta minantur.
Sed tamen iidem olim curru succedere sueti
Quadrupedes, & fræna iugo concordia ferre,
Spes est pacis, ait.

Vtrumque similiter, bellum pura, & pacem cum vbertate rerum ad victum pertinentium ominati sunt Carthaginenses effosso capite equino, illo loco, vbi Iunoni templum excitare parabant. Sic enim legimus 1. Æneid.

Lucus in vrbe fuit media, lætissimus vmbra,
Quo primùm iactati vndis & turbine Pœni
Effodere loco signum, quod regia Iuno
Monstrarat, caput acris equi: sic nam fore bello
Egregiam, & facilem victu per sæcula gentem.

322. LICET IPSE DECOR. ASP. &c.] intuere, & crede oculis tuis, & ex ἀντιτύπῳ τὸ πρωτότυπον cognosce.

324. PAR ANIMVS FORMÆ] Sæpe videmus animum formæ imparem. Id est, pulchritudine oris excellentes tum viros tum fœminas: sed mente stolidos, quę maior multo est quàm corporis deformitas. Quemadmodum autem inuenusta est puella pulchris oculis nihil videns: ita odiosa est in corpore bellissimo animus nihil sapiens. Ecclesiastici verbum est: *Circulus aureus in naribus suis mulier pulchra, & fatua.*

NEC ADHVC SPECTASSE PER ANN. &c.] Lego ex editione & correctione Lipsiensi hoc modo, *nec adhuc spectasse per annos Quinquennem poterat Graiam quater edere pugnam.* Id est, vt Corrector ille explicat, nondum per ætatem ei licuit quater spectatorem agere ludorum Olympicorũ, qui quinto quoque anno celebrabantur: quippe minori natu annis xx. τὸ *edere* vult *dicere*. Nondum poterat dicere Picus, se quater spectasse Olympiam. Ergo annum vicesimum nondum attigerat. *Olympia* vrbs inter Ossam & Olympum montes, quæ & *Pisa* Stephano, à Pisa fonte. *Olympia* ludi publici ac sollemnes in honorem Iouis, ab vrbe proxima, sicut ipsa vrbs à vicino monte: mons à splendore, seu claritate, quasi ὅλος λαμπρός, totus splendidus, qui excelsitate sua penetrat nubes. Vnde poëtis pro cælo. De ludis Olympicis dictum lib. 1.

326. ILLE SVOS DRYADAS, &c.] Quærit Poëta tanto maiorem laudem Canenti, cuius coniugiũ & amorem tot nymphis antepofuit Picus.

327. SVOS VERTERAT IN VVLTVS] omnium nympharum oculos in se conuerterat. Cic. alibi ex Poëta vetusto: *Cuius ob os Graij ora obuertebant sua.* Illecebrosius nihil est ex rebus omnibus aut dignitate in viro, aut venustate in fœmina.

329. CVRSVQ. BREVISS. ALMO] quia non procul à capite suo in Tiberim se exonerat.

331. SCYTHICÆ DIANÆ] quæ apud Tauros Scythiæ Europææ populos humanu sanguine, advenis videlicet immolãdis colebatur. Quam crudelitatem Romani sustulerunt. De eius simulacro per Orestem ablato, & in nemus Aricinum translato simul cum fascis & sorore Iphigenia eius sacerdote, (vnde Orestæa dea) 1. de Pont. eleg. 3. Vide item 4. Trist. eleg. 4.

333. IN COLLE PALATI, &c.] in monte Palatino. Venilia antiquissimo regi Italiæ Iano Canentem peperit.

335. VBI NVBILEB. PRIM. MATVR. ANNIS] Imitatio Virgiliana. Sic enim ille li. 7. de Lauinia. *Iam matura viro, plenis iam nubilis annis.* Claudian. 1. de Rapto, *Iam vicina toro plenis adoleuerat annis.* Huiuscemodi puellas viro tempestiuas, ac nubiles Græci λυσιζώνους vocant, quasi dicas soluizonas. Lege Hieronym. Magium lib. 1. c. 11. Loquens de filiabus Lycomedis regis iam nubilibus Statius li. 1. Achilleid.

—— Omnibus idem
Cultus, & expleta teneri iam fine pudoris
Virginitas matura toris, animiq́ tumentes.

336. PRÆPOSITO CVNCT.] Procos enim plures habebat: sed parentibus placuit ex omnibus Picus; hunc generum asciuerunt. Laurentem dicit ab oppido Laurento, quod condidit. Cui oppido nomen datum à lauro, ibidem loci inuenta.

337. RARA QVIDEM FACIE, SED RARA, &c.] Exsequitur laudes Canentis. Primùm facie excelluit. *Rara facies*, quia raro inuenitur singularis & eximia pulchritudo. Et omnia præclara sunt rara, ideo verbum hoc *rarum* adhibent scriptores pro eo quod insigne admodum, visendum, admirandum, valdè commendandum est. Deinde talis in ea canendi facultas (ex qua etiam vocabulum sortita est) vt planè Orpheum æquaret, nec minùs quàm ille arbores, saxa, feras & flumina traheret, non lyræ sonitu, sed voce sola, qua nihil suauius audiri poterat.

342. EXIERAT TECTO LAVR. PICVS IN AGROS] cùm vt illam audiret: tum vt vicinis in saltibus apros venaretur.

343. TER-

343. TERGVMQVE PREMEBAT] Lib. 8. A
Purpureusq; albi stratis insignia pictis
Terga premebat equi, spumantiaq; ora regebat.

344 LAVAQVE HASTIL. BINA GERE B.] 1. Æneid. *Bina manu late crispans hastilia ferro.*

345. PHOENICEAM FVLVO CHLAMYD. &c.] cuius chlamydē purpureā limbus obibat aureus.

346. ET FILIA SOLIS] Circe.

347. NOVAS HERBAS] recentes, ad veneficia.

350. CECIDERE MANV QVAS LEG. HERB.] In repentinis & vehementioribus affectibus solet contingere, vt è manibus labantur, quæ tenebamus, resolutis viribus. Vide scripta ad illud non longè ab initio lib. 3. *Effluxere vnda manibus.*

352. VALIDO MINT. CULLEG. AD ÆSTV] vt ad se rediit, vt se collegit. Abripiuntur hominea B visis & auditis subitò, & surripiuntur sibimet: nec sunt in potestate nostra, quos motus primos appellant.

354. CIRCVMFVSVSQVE SATELLES] Regem stipatores nunquam deserere debent. Et digni sunt custodia perpetua, qui totam rempublicam custodiunt.

355. VENIO RAPTARE LICEBIT] Venti sunt rapidi, & in exprimenda celeritate, eorum mentio solet esse.

356. SI MODO ME NOVI, SI NON EVAN. &c.] Vno verbo, si sum Circe. Omnia hac voce continentur. Huiuscemodi orationis lumen in re maiore habes lib. 3. vbi Iuno pellicem è Ioue grauidam dolens, cum magnis minis:
Ipsa petenda mihi est: ipsam, si maxima Iuno
Rite vocor, perdam: si me gemmantia dextra
Sceptra tenere decet, si sum regina, Iouisq; C
Et soror & coniux.

358. EFFIG. NVLLO C. CORP. FALSI F. APRI] Spectrum, εἴδωλον excitauit, quo rex in deuia seduceretur.

362. PRÆDÆ PET. INSCIVS VMBRAM] *Prædam* dicunt plerumque Poëtæ, quod insectantur venatores. Hic aper nuda & sola imago erat prædæ.

363. SPVMANTIA TERGA RELIQVIT] Terga equorum rectiùs sudantia, ni fallor. Descendit igitur de equo Picus, quoniam loca equis peruia non erant, propter densitatem nemoris, vt dictum est.

364. SPEMQVE SEQVENS VANAM, &c.] Bina hastilia ferens, & pedibus vestigans aprum illum imaginarium, sperabat se reperturum, & confixurum. D

366. IGNOTOSQVE DEOS IGNOT. CARM. ADORAT.] illius loci deos, quos ipsa non nouerat, veneratur carmine ignoto, quod illi ante id tempus non audierant, magico inquam.

367. QVO SOLET ET NIVEÆ VVLT. &c.] Atrum illum colorem, vt videtur, cùm luna deficit, putabantur sagæ suis cantionibus inducere, cùm illam conarentur cælo deducere. *Niueam* intellige candidam, & quasi argenteam, cùm sulis lux appareat auro similis, & ob id *sol aureus*, luna nunquam.

368. ET PATRIO CAPIT. BIB. SVBTEX. NVB. &c] ipsi soli. 3. Æneid. *Cælum subtexere fumo.* Tibull. eleg. 1. lib. 4.
Quamuis prætexat picta ferrugine cælum
Venturam admittat imbrifer arcus aquam.
Creant eædem mulieres, sæculorum incommoda & ministræ cacodæmonum tempestates, & quasuis cæli perturbationes, vt tunc quoque fecit Circe, quò solum inueniret iuuenem dilapsis comitibus, & per nebulas dominū vagē quæritantibus.

372. PER Ô TVA LVMINA, &c.] nihil charius oculis: & per quæ sunt hominum charissima & gratissima orare consueuimus. Catull. ad Quintium scitè:
Quinti, si tibi vis oculos debere Catullum,
Aut aliud, si quid charius est oculis:
Eripere ei noli multo quod charius illi
Est oculis, seu quid charius est oculis.

373. QVÆ MEA CEPERVNT] Oculi capiunt oculos. In oculis est laqueus, quo irretiuntur & implicantur amantes. Iuditha cap. 9. orans Deum super extinguendo Holoferne: *Capiatur laqueo oculorum suorum in me.* Id est, oculi, & vultus meus, species mea fiat oculis eius laqueus, quo capiatur & teneatur. Cùm Telemus vates prænuntiasset Polyphemo, futurum, vt vnicum illi lumen, seu oculus, quem in media fronte gerebat, raperetur, irridens ille vaticinium, ab alia iam raptum dicit, puta à Galatea, quam spectauerat, lib. 13.

375. SOCERVM SOLEM ACCIPE] me si ducas, Solem habebis socerum, quem nihil latet. Magna vtrique potentia. Lib. 2. *Sol oculis iuuenem, quibus aspicit omnia, vidit.*

377. ILLE FEROX IPSAMQVE PRECESQVE REPELLIT] animosus, plenus ingentis spiritus (non enim, quod imperitiores putant, semper est in vitio istuc verbum) rogantē iubet ab se facessere. Sic Auroram se sollicitantem, amore Procridis legitimæ coniugis ab se reijcit lib. 7. Cephalus.

378. QVÆCVNQVE ES, AIT, NON SVM TVVS] siue tu filia Solis, siue ipsius Iouis es, siue dea es, vt dicis, siue non ea, nihil volo mihi tecum esse. *Tuus* & *meus* in amoribus concessis inconcessis ponuntur.

ALTERA CAPTVM ME TENET, &c.] Quàm castè, & vt ita dicam coniugaliter? Totum se Canentiæ suæ dicit esse. Sibi & illi longam ætatem precatur. Fœdus coniugale vsque ad vltimum halitum illius seruaturum affirmat. Sic Stat. Claudiæ vxori, quam παρθένος ἀπάρθενος, adolescens virginem duxerat, innictam & perpetuam in castitate coniugali constantiam spondet Syluar. 4.
—— Hac mente tua nempe benigna,
Quam mihi forte Venus iunctam florentibus annis
Seruet & in senium. Tua, qua me vulnere primo
Intactum thalamis, & adhuc iuuenile vagantem
Fixisti; tua frena libens docilisq; recepi,
Et semel insertas non mutaturus habenas
Vsque premo. ——

383. NEQVE REDDERE CANENTI] quia mutaberat in auem.

384. LÆSAQ. QVID FACIAT, QVID AMANS, &c.] Syllogismus est, continet enim propositionem, & assumptionem, vnde colligitur conclusio. Et fæmina, & læsa, & amans grauiter irascitur, & vlciscitur se acerrimè. Sed Circe est fæmina, & læsa, quia etiam cum precibus repulsa, & amans. Ergo, quod hinc efficitur, se vlcisceretur grauissimè.

386. TVM BIS AD OCCASVM, BIS SE CONVERT.

VERT.&c.] Cærimoniæ magicæ. Et obſerua numerum ternarium in iis valere, de quo ſcripſimus io Symb. ad eclog. 8.

388. ILLE FVGIT, SED SE SOLITO VELOCIVS, &c.] metamorphoſis, & natura Pici roſtrũ in arbores impingentis. Impactionis huius facera ratio ſubiicitur.

393. PVRPVREVM CHLAMYDIS PENNÆ, &c.] Quænam in quid mutata ſint. Phœnicea chlamyde coopertum fuiſſe dixit ſuprà.

394. VESTEMQVE MOMORDERAT] *Teritur* A *quà ſutilis aluo Baltheus, & laterum iuncturas fibula mordet*, Virgil. 12.

395. ET FVLVO CERVIX PRAECINGITVR AVRO] fibula aurea conuerſa eſt in circulnm aurenm, ambientem collum Pici.

396. NEC QVICQV. ANTIQV. PICO, &c.] Omnia perdidit, præter nomen. Nihil de priſtina forma & figura in eo remanſit, niſi ſolum nomen, vt in compluribus. E Seruio diſcimus ideo fictam hanc metamorphoſin, quòd primus hac aue in auſpiciis vſus ſit: augur quippe fuit.

Comites Pici dominum per agros inclamare, & à Circe ſola reperta cum minis requirere. Illa variis & portentoſis rebus productis, eos conſternare, & tactis virga capitibus in feras omnes transformare. Inquiritur à reliqua famulorum turba, & à populo per ſyluas, per noctem etiam cum facibus, ab vxore in primis ſex continuis diebus & noctibus. Quæ demum ad ripam Tiberis contabeſcit. Locus ab ea nomen ſortitur. Circe poſt annum diſceſſuris Vlyſſi cum ſociis reliqua pericula prædixit.

IX.

INTEREA comites clamato ſæpe per agros
Nequicquam Pico, nullâque in parte reperto,
Inueniunt Circen (nam iam tenuauerat auras,
Paſſáque erat nebulas ventis ac ſole reſolui)
Criminibuſq; premunt veris, regémque repoſcunt:
Vimque ferunt, ſæuíſque parant inceſſere telis.
Illa nocens ſpargit virus, ſuccóſque veneni:
Et noctem noctiſque deos ereбóque chaóque
Conuocat: & longis Hecaten vlulatibus orat.
Exiluere loco (dictu mirabile) ſyluæ:
Ingemuitq; ſolum: vicinâque palluit arbor:
*Sparſâque ſanguineis rubuerunt * gramina guttis:* * pabula
Et lapides viſi mugitus edere raucos:
Et latrare canes: & humus ſerpentibus atris
Squallere: & tenues animæ volitare videntur.
Attonitum monſtris vulgus pauet, illa pauentûm
Ora venenata tetigit mirantia virga:
Cuius ab attactu variarum monſtra ferarum
In iuuenes veniunt; nulli ſua manſit imago.
Preſſerat occiduus † Tarteſſia littora Phœbus, † Carteſia
Et fruſtra coniux oculis animóque Canentis
Exſpectatus erat, famuli populuſq; per omnes
Diſcurrunt ſyluas, atque obuia lumina portant.

Nec

Nec satis est Nymphæ flere, & lacerare capillos,
Et dare plangorem: facit hæc tamen omnia, séque
Proripit, & latos errat vesana per agros.
Sex illam noctes, totidem redeuntia solis
Lumina viderunt inopem somnique cibíque
Per iuga, per valles, quà fors ducebat, euntem.
Vltimus aspexit fessam luctúque viáque
Tibris, & in gelida ponentem corpora ripa:
Illic cum lacrymis ipsos modulata dolores,
Verba sono tenui mœrens fundebat: vt olim
Carmina iam moriens canit exequialia cycnus.
Luctibus extremùm tenues liquefacta medullas
Tabuit, inque leues paulatim euanuit auras.
Fama tamen signata loco est: quem rite Canentem
Nomine de Nymphæ veteres dixére coloni.
Talia multa mihi longum narrata per annum,
Visáque sunt. resides, & desuetudine tardi
Rursus inire fretum, rursus dare vela iubemur:
Ancipitésque vias, & iter Titania vastum
Dixerat, & sæuire restare pericula ponti.
Pertimui, fateor, nactúsque hoc littus, adhæsi.

397. INTEREA COMITES CLAMATO SÆPE, &c.] Quem oculis non videbant, inuestigare cogebantur fideles famuli, & sublatis altè clamoribus requirere.

399. NAM IAM TENVAVERAT AVRAS, &c.] ne quis obijciat, illam videri in caligine illa & nebulis non potuisse. Ventus & sol eas discusserant.

401. CRIMINEQVE PREMVNT VERIS, &c.] Verum ei crimen obiectant. Eam scire quid eo factum sit, & vbi sit. Reddi eum sibi cum minis & telis intentatis postulant.

403. ILLA NOCENS SPARGIT VIRVS, &c.] Ad solita præsidia, ad artes, inquam, suas confugit, quarum vim summam ostendit primùm in rebus inanimis. Syluæ subsiluerunt, tellus ingemuit, arbores expalluerunt, gramina rore sanguineo perfusa sunt, lapides sonuere. Deinde in animatis. Latrarunt canes: effuderunt se humo serpentes: visæ sunt vmbræ & manes per aëiem ferri: vulgus (ita vocat satellitium Pici numerum, seu cohortem) pauore concussum est.

411. TENVES ANIMÆ] exangues lib. 10. Virgil. libr. 6.

Et ni docta comes tenues sine corpore vitas
Admoneat volitare caua sub imagine formæ,
Irruat, & frustra ferro diuerberet vmbras.

VOLITARE VIDENTVR] Exemplaria quædam *Silentûm* pro *videntur* præferre monet Accursius, vt legendum intellectus, qui à superioribus dependet monstris, postulat. Hoc enim ait: *Et visæ sunt tenues silentûm animæ volitare.*

412. ILLA PAVENT. ORA VENENATA, &c.] Omnes in monstra attactu virgæ suæ conuertit, nec vnus euasit. Lupos, canes, vrsos, leones, apros effecit.

416. PRESSER. OCCID. TARTES. LIT. PHOEB.] A *Cartesia littora*, legit Ciofanus, à Carteia vrbe Hispaniæ, quæ sit eadem cum Tartesso, teste Plin. l. 3. cap. 1. Lib. 11. *Pronus erat Titan, inclinatoq́; petebat Hesperium temone fretum.*

417. ET FRVSTRA CONIVX OCVLIS, &c.] Canens virum suum ad vesperam domi exspectabat magno desiderio, sed frustra.

418. FAMVLI, POPVLIQ. P. OMN. D. SYLV. &c.] Misit complures famulos, quibus de populo se non pauci adiunxerunt, eum accensis lampadibus & funalibus per syluas indagantes.

420. NEC SATIS EST NYMPHÆ FLERE, &c.] Tenera mulier non fuit contenta fleuisse, capillum laniasse, pectus planxisse, quæ satis amorem eius in maritum testari poterant; etiam foras erupit, positoq́; pudore, & neglecta grauitate per agros, montes, valles, ceu lymphata discorrens, eum vt inuenire B niret laborauit.

423. SEX ILLAM NOCTES, TOTIDEM, &c.] Cibi & somni expers mansit diebus ac noctibus sex. De Orpheo post iteratò perditam Eurydicen l. 10.

——— Septem tamen ille diebus
Squallidus in ripa Cereris sine munere sedit:
Cura dolorq́; animi, lacrymæq́; alimenta fuere.

Cibo potuque carere hominem posse dies 11. statuit Plin. lib. 11. cap. 24. Mulierem se nouisse Coloniæ scribit Albert. Magnus de Anima libr. 7. tract. 3. quæ 30. diebus nihil omnino gustarit: virum verò, qui idem diebus 50. fecerit, nisi quòd alternis diebus pauxillum aquæ aut vini sumebat.

426. VLTIMVS ASPEXIT FESS. &c. TIBRIS] tandem ad Tiberim deuenit.

428. ILLIC CVM LACRYM. IPSOS MODVL. DOLOR. &c.] In ripa Tiberis sedens, eum lacrymis dolores suos cantauit, sono tenui, imitata cycnum,

qui moribundus dicitur in funus suum cātare suauissimè. Et notissimum est ea de re distichon Martialis, in quam sententiam & Dido epistolam suam ad Æneam inchoat:

Sic, vbi fata vocant, vdis abiectus in herbis,
Ad vada Mæandri concinit albus olor.

Est hæc quidem communis opinio, hausta ex quibusdam scriptoribus, & poëtis maximè: sed falsa, vt ostendimus & docuimus in Symbolis ad librum 1. Æneid. ibi: *Et cœtu cinxere polum, cantusq; dedere.*

431. LVCTIB. EXTREM. TEN. LIQ. MEDVLL. &c.] B Hic finis optimæ Canentis. Luctus perpetuitate tabefacta & absumpta est penitus; quemadmodum & Artemisia regina Cariæ, propter Mausolum coniugem suum. Porrò Canenti similis fingitur lib. 4. Clytie, quę à sole spreta, tandem in heliotropium migrat:

——— Et sub Ioue nocte dieq;
Sedit humo nuda, nudis incompta capillis.
Perq; nouem luces expers vndaq; ciboq;,
Rore mero, lacrymisq; suis ieiunia pauit.

433. FAMA TAMEN SIGN. LOCO EST, &c.] Hypallage videtur, potiùs enim locus signatus, nota- A tus & celebratus est fama: dicitur enim passim Canens, eò quòd ibi in auras extabuerit Canens, Pici regis vxor.

435. TALIA MVLTA MIHI LONG. NARRA. PER ANNVM] Suprà:

Annua nos illic tenuit mora: multaq; præsens
Tempore tam longo vidi: multa auribus hausi.

Hausit ab ancillis multas fabellas Macareus in summo otio, & tam longo temporis spatio. Vidit etiam monimenta quædam locorum illorum: nec enim semper intra ædes Circæas latitabat. Sæpiùs loca illa lustratum exibat.

436. RESIDES, ET DESVETVO. TARDI RVRS. &c.] Exacto anno, iam otio illo tam longo marcidi & desueti nauigare, iubemur à Circe denuo nauem conscendere.

438. ANCIPITESQ. VIAS, ET ITER TIT. &c.] Ipsa Circe de cursu quem teneremus nos docuit, deque periculis monuit. Facit hoc ab Ænea rogatus Helenus 3. Æneid.

440. NACTVSQVE HOC LITT. ADHÆSI] In hoc Cumano littore metu periculorum nobis denuntiatorum resedi, cùm me scilicet à socijs subduxissem.

Ad res Æneæ regreditur. Epitaphium Caietæ nutricis. Latini regis filiam duxit, deuicto priùs Turno, cui antè pacta fuerat. Adiutus est vterque armis alienis. Turnus per legatum Venulum à Diomede in Apulia nihil impetrauit, obijciente præsertim naufragium teterrimum, quod in reditu ad Caphareum pertulerint Græci, & odium Veneris in se grauissimum: à qua item socij, numinis illius contemptores in aues Diomedeas sint mutati.

X.

FINIERAT Macareus, vrnáque Æneïa nutrix
Condita, marmoreo tumulo breue carmen habebat.
HIC ME CAIETAM NOTÆ PIETATIS ALVMNVS
EREPTAM ARGOLICO, QVO DEBVIT IGNE, CREMAVIT.
Soluitur herboso religatus ab aggere funis:
Et procul insidias, inflammatáque relinquunt
Tecta deæ; lucósque petunt, vbi nubilus vmbra
In mare cum fulua prorumpit Tybris arena:
Faunigenæque domo potitur, natáque Latini,
Non sine Marte tamen. bellum cum gente feroci
Suscipitur: pactáque furit pro coniuge Turnus.
Concurrit Latio Tyrrhenia tota; diúque
Ardua sollicitis victoria quæritur armis.
Auget vterque suas externo robore vires:
Et multi Rutulos, multi Troiana tuentur
Castra: neque Æneas Euandri ad mœnia frustra,

At Venulus frustra profugi Diomedis ad urbem
Venerat. Ille quidem sub Iapyge maxima Dauno
Mœnia condiderat, dotaliáque arua tenebat.
Sed Venulus Turni postquam mandata peregit,
Auxilium petijt. vires Ætolius heros
Excusat, nec se, aut soceri committere pugnæ
Velle sui populos: aut quos è gente suorum
Armet habere ullos. néve hæc commenta putetis
(Admonitu quanquam luctus renouentur amari)
Perpetiar memorare tamen. Postquam alta cremata est
Ilios, & Danaas pauerunt Pergama flammas,
Naritiúsque heros à virgine, virgine rapta
Quam meruit pœnam solus, digessit in omnes:
Spargimur, & ventis inimica per æquora rapti
Fulmina, noctem, imbres, iram cælique marísque
Perpetimur Danai, cumulúmque Caphareа cladis.
Néve morer referens tristes ex ordine casus,
Græcia tum potuit Priamo quoque flenda videri.
Me tamen armiferæ seruatum cura Mineruæ
Fluctibus eripuit. patrijs sed rursus ab agris
Pellor: & antiquo memores de vulnere pœnas
Exigit alma Venus: tantósque per alta labores
Aequora sustinui: tantos terrestribus armis,
Vt mihi fœlices sint illi sæpe vocati,
Quos communis hyems, importunúsque Caphareus
Mersit aquis: vellémque horum pars una fuisse:
Vltima iam passi comites, bellóque fretóque,
Deficiunt, finémque rogant erroris. At Acmon
Feruidus ingenio, tùm verò & cladibus asper,
Quid superest, quod iam patientia nostra recuset
Ferre viri? dixit. quid habet Cytherea quod ultrà
(Velle puta) faciat? NAM DVM PEIORA TIMENTVR,
EST LOCVS IN VOTO: SORS AVTEM VBI PESSIMA RERVM EST,
SVB PEDIBVS TIMOR EST: SECVRAQVE SVMMA MALORVM.
Audiat ipsa, licet, &, quod facit, oderit omnes
Sub Diomede viros: odium tamen illius omnes
Spernimus: & magno stat magna potentia nobis.
Talibus iratam Venerem Pleuronius Acmon
Instimulat verbis, veterémque resuscitat iram.
Dicta placent paucis. numeri maioris amici
Acmona corripimus, cui respondere volenti,
Vox pariter, vocísque via est tenuata, comæque
In plumas abeunt: plumis quoque colla teguntur,
Pectoráque, & tergum: maiores brachia pennas
Accipiunt; cubitíque leues sinuantur in alas.
Magna pedis digitos pars occupat: oráque cornu
Indurata rigent, finémque in acumine ponunt.

Hunc Lycus, hunc Idas, & cum Rhetanore Nycteus,
Hunc miratur Abas, &, dum mirantur, eandem
Accipiunt faciem: numerúsque ex agmine maior
Subuolat, & remos plausis circumuolat alis.
Si volucrum quæ sit dubiarum forma requiris:
Vt non cycnorum, sic albis proxima cycnis.
Vix equidem has sedes, & Iapygis arida Dauni
Arua gener teneo minima cum parte meorum.

441. VRNAQ. ÆNEIA NVTRIX, &c.] Cineres Caietæ nutricis in vrnam collectos Æneas honorificè in tumulo marmoreo reposuerat, addito ad eius memoriam breui epitaphio.

442. MARM. TVMVL. & CARM.] Lib. 2. de sororibus Phaëtontis, *Signant quoque carmine saxum.*

443. NOTÆ PIETATIS ALVMNVS] Pietas eius in deos, in patrem, in suos omnium vbique sermonibus iactata, fecit nobilissimum. Ipse de se 1. Æneid.

Sum pius Aeneas, raptos qui ex hoste penates
Classe veho mecum, fama super æthera notus.

444. EREPT. ARGOLICO Q. DER. IGNE CREM.] Troia ardente me secum huc vsque deduxit; nec passus est igne hostili concremari; quo nimirum Troia tota à Græcis inflammata perijt.

445. SOLVIT. HERB. RELIG. AB AGG. FVNIS] funis quo nauis religatur in littore, nomen habet ora. Inde oram soluere apud Quintilian. quanquam in metaphora; loquitur enim de scriptione sua, seu Institutionibus, quas aggrediebatur conscribere, nisi me fallit animus.

447. ET PROCVL INSID. INFAMATÆQVE, &c.] Longè recedit, seu procul præternauigat Æneas domum illius insidiatricis (propter poculum monstrificum, quo bibentes decipiebat) & famosæ mulieris, quæ vbique malè audiebat, sicut erat monitus à Macareo.

448. LVCOSQ. PET. VBI NVBIL. VMBRA, &c.] Hæc ex Maronis principio lib. 7. facilè intelliguntur & illustrantur:

Atque hic Aeneas ingentem ex æquore lucum
Prospicit. hunc inter fluuio Tiberinus amœno
Verticibus rapidis, & multa flauus arena
In mare prorumpit, &c.

449. FAVNIGENÆ Q. DOMO POTIT. NATAQVE, &c.] Latinus Latinorum rex, fuit Fauni & Maricæ filius, Pici nepos, Saturni pronepos. Mirificè hæc quodammodo exponuntur à Liuio libr. 1. ab V. C. ipso statim initio. Æneam absimili clade domo profugum, sed ad maiora rerum initia ducentibus fatis, primò in Macedoniam venisse: inde in Siciliam quærentem sedes delatum: ab Sicilia classe Laurentem agrum tenuisse, &c. Volumen est in promptu. De Lauinia ex oraculo Fauni Æneæ desponsa 7. Æneid. non longè à primis versibus.

450. NON SINE MARTE TAMEN] Hic Mars totis 6. libris posterioribus à Virgilio cantatur. Eorum enim est ista propositio:

———*Dicam horrida bella,*
Dicam acies, actósq; animis in funera reges,
Tyrrhenamq; manum, totamq; sub arma coactam
Hesperiam.

BELL. CVM GENTE FEROCI SVSCIPIT] cum Rutulis, quorum rex Turnus.

451. PACTAQ. FVRIT PRO CONIVGE TVRN.] Ex responso Fauni iussus est Latinus Lauiniam externo iungere. Externus ille fuit aduenians in agrum Laurentem Æneas, cui eam pactus est. Desponderat autem Turno prius, id quod magnopere cupiebat Amata Veniliæ soror & matertera Turni, *quem regia coniux Adiungi generum miro properabat amore,* inquit Maro. Et cum aduenam pati non posset, precibus magnis & lacrymis persuasit regi, vt abdicato Ænea rursus Turno desponderet. Ob quam perfidiam multis se conflictatum malis conqueritur ipsi Turno lib. 12. in quo maximè videre est iratum ac furentem propter præreptam sibi sponsam. Sic ergo Latinus:

O præstans animi iuuenis, quantum ipse feroci
Virtute exsuperas, tanto me impensius æquum est
Consulere, atq; omnes metuentem expendere casus;
Sunt tibi regna patris Dauni, sunt oppida capta
Multa manu: nec non aurumq;, animusq; Latino est.
Sunt aliæ innuptæ Latio, & Laurentibus agris,
Nec genus indecores. Sine me hæc haud mollia fatu
Sublatis aperire dolis: simul hoc animo hauri.
Me natam nulli veterum sociare procorum
Fas erat: idq; omnes diuiq; hominesq; canebant.
Victus amore tui, cognato sanguine victus,
Coniugis & mœstæ lacrymis, vincla omnia rupi,
Promissam eripui genero, arma impia sumpsi,
Ex illo, qui me casus, quæ, Turne, sequantur
Bella, vides.

452. CONCVRRIT LATIO TYRRHENIA TOTA] à partibus Turni steterunt Tyrrheni siue Thusci, quorum rex Mezentius: Aeneæ Latini.

DIVQVE ARDVA SOLLICIT. V. QVÆR. ARMIS] non quæreretur diu, nisi esset ardua, id est, difficilis.

453. AVGET VTERQ. SVAS EXTERN. RNA. VIRES] vnde possunt, vterque & Aeneas & Turnus sibi auxilia adiungunt, vt mos est bellum gerentibus. Patent omnia ex Virgilio.

456. NEQ. AEN. EVANDRI AD MOEN. FR.] libr. 8. Aeneid. ad eum proficiscitur duabus biremibus, & sic affatur:

Optime Graiugenûm, cui me fortuna precari,
Et vitta comptos voluit prætendere ramos, &c.

457. AT VENVL. FRVSTRA PROFVGI DIOMED. &c.] *Diomedes*, vnus è ducibus Græcorum apud Troiam, factis illustris, non est reuersus domum, odio vxoris, quam audierat factam adulteram. Concessit autem in Apuliam, vbi Arpos oppidum (*Argyripam* Virgil. quo nomine primùm dicta est) condidit. *Iapygem* vocat Daunum, à parte Apuliæ *Iapygia*.

459. Do-

459. DOTALIAQ. ARVA TENEBAT] cum filia Dauni partem regni in dotem accepit.

460. SED VENVLVS T. POST. MANDATA, &c.] postquam dixit quæ illi mandauit Turnus, addidit petitionem copiarum auxiliarium, quarum caussa illa alia præfatus erat. Et spes erat, Diomedem, vt Græcum, & Troianis etiamnum infensum, non negaturum. Sed irrita fuit spes. De hac legatione, & eius summa sic apud Maronem lib. 8 initio:

Mittitur & magni Venulus Diomedis ad vrbem,
Qui petat auxilium, & Latio consistere Teucros,
Aduectum Aeneam classi, victosq; penates
Inferre, & fatis regem se dicere posci
Edoceat: multasq; viro se adiungere gentes
Dardanio, & latè Latio increbrescere nomen.
Quid struat his cœptis, quem, si fortuna sequatur,
Euentum pugnæ cupiat, manifestius ipsi,
Quàm Turno regi, aut regi apparere Latino.

461. VIRES AETOLIVS HEROS EXCVSAT, &c.] Primùm negauit Diomedes suppeditare sibi quas mitteret suppetias. Secundo loco confirmauit, nec socero Dauno, nec sibi subditos velle mittere contra Troianos, quamuis essent, qui mitterentur. *Aetolius heros*, fuit enim rex Aetoliæ, Tydeo & Deiphile prognatus.

464. NEVE HÆC COMMENTA PVTET.] ne videar fictè loqui, & voluntatis huius caussam nullam habere, etsi iucunda memoratu res non est, tamē memorabo. Summa narrationis est, quia Troiæ excidium, Græcis nobis, & sigillatim mihi infeliciter euenit. passiq; sumus in reditu dirissima, vt reliquiæ istæ Troianorum mihi tangendæ non sint.

465. ADMONITV QVANQVAM LVCT. RENOV.] 2. Aeneid. *Quanquam animus meminisse horret, luctuq; refugit.*

466. POSTQV. ALTA CREMATA EST ILIOS, &c.] Vide responsum Diomedis 11. Æneid. vnde mutuatus est suum bona ex parte Ouidius. 3. Æneid. *Postquam res Asia*, &c. *& omnis humo fumat Neptunia Troia. Alta Ilios*, sicut 1. Æneid. *Atque altæ mœnia Roma* & ibid. *Troia sub mœnibus altis*.

467. ET DANAAS PAVFR. PERG. FLAMMAS] quas Danai excitarunt. Vnde ignis alitur, & vires sumit, eius quasi pabulum est, quo dicitur pasci.

468. NARITIVSQ. HEROS A VIRG. VIRG. RAPTA] & postquam Aiax Oilei filius Locrensis, patria Naritius (Naritia vrbs Locridis) pœnam sibi soli luendam, puta horribilem illam tempestatem, à virgine Minerua, propter Cassandram regiam virginem, ab eodem a templo eius abstractam & D constupratam, in omnes transtulit, quoniam cum eo, & propter eum omnes afflicti sumus. Hac de re Maro 1. Æneid. sic loquentem Iunonem inducit:

——— Pallasne exurere classem
Argiuûm, atque ipsos potuit submergere ponto,
Vnius ob noxam, & furias Aiacis Oilei?
Ipsa Iouis rapidum iaculata è nubibus ignem
Disiecitq; rates, euertitq; æquora ventis:
Illum exspirantem transfixo pectore flammas
Turbine corripuit, scopuloq; infixit acuto.

Apud Smyrnæum Minerua Ioui de Aiacis in sacerdotem suam sacrilega libidine côquerens, veniam ab eo vindicandi sceleris petit. Qui fulgura, fulmina & tonitrua illi concedit. Mittit ipsa Iridem ad Æolum pro ventis, qui mare infestum reddunt. Sequuntur Græcorum naufragia. Aiax se omnibus

A dijs inuitis euasurum sperat, & insolentissimè iactat. Iugo montis superiniecto disperit. Græcos premit & opprimit extrema calamitas.

470. SPARGIMVR, ET VENTIS INIMICA PER ÆQVORA, &c.] Virgil. *Scit triste Mineruæ Sidus, & Euboicæ cautes, vltorq; Caphareus*, &c. *Caphareus* promontorium Eubœæ, vbi fraude Nauplij cladem maximam Græci acceperunt. Vide Symbolas.

473. NEVE MORER REFERENS TRIST. &c.] ne singulos casus ordine referens longum faciam, dico nos talia pertulisse, vt nostri vel Priamum hostem misereri potuerit.

474. GRÆCIA TVM POT. PRIAMO Q. FLENDA VIDERI] De Niobe in 6. iam calamitosa ex tanta fœlicitate: *At nunc miseranda vel hosti.* Vide illic Commentar. Seneca Agamemn. *Cladibus nostris daret vel*
B *Troia lacrymas.* Ennius 5. Annali: *Cogebant hostes lacrymantes vt misererent.* Claud. *Lugenda Getis & flenda Suevis Hausimus: ipsa meos horreret Parthia casus.* Sophocles Oedipo Colonæo:

Ὡς καὶ παρ' ἐχθροῖς ἀξίως θρήνων τυχεῖν.
Miserandum & ipsis hostibus spectaculum.

475. ME TAMEN ARMIFERÆ SERVAT. &c.] Armipotentem vocat, & armisonam Virgil.

476. PATRIIS SED RVRSVS AB AGRIS PELLOR] Eo modo, quo suprà dixi. Venus enim ab eo vulnerata, dum Æneam eius filium, quem ipsa pugnæ subtrahebat, insequitur 5. Iliad. Ægialem vxorem ipsius tanta libidine concitauit, vt alienum admitteret. Apud Maronem:

Inuidisse deos, patrijs vt redditus oris
Coniugium optatum, & pulchram Calydona viderem?

C Noster 1. Remed Cupidinem alloquens:

Non ego Tydides, à quo tua saucia mater
In liquidum redijt æthera Martis equis.

De Venere vulnerata meminit & Maro:

Hæc adeò ex illo mihi iam speranda fuerunt
Tempore, cùm ferro cælestia corpora demens
Appetij, & Veneris violaui vulnere dextram.

478. TANDEMQ. PER ALTA MAR. ÆQ. SVSTIN. &c.] Seruatus sum quidem cura Mineruæ è fluctibus: sed adeò terris & alto iactatus, vt sæpe fœlices præ me duxerim, qui naufragio apud Caphareum perierunt. Contrà lib. 1. Æneas in media illa tempestate exclamat, & ante mœnia Troiæ in prælio occubuisse optat beatosque iudicat, quibus id datum est:

——— O terq; quaterq; beati,
Queis ante ora patrum Troiæ sub mœnibus altis
Contigit oppetere, &c.

483. VLTIMA IAM PASSI COMITES, &c.] Primùm egit de communi miseria Græcorum post captam & direptam atque incensam Troiam, in discessu & reditu ipso: postmodum de sua priuata. Nunc demum de sociorum suorum, quomodo ob contemptam Venerem in aues migrauerint. Cùm igitur tot annis, quibus durauit bellum Troianum, & in ipso reditu grauia pertulissent plurima, optabant iactationum & errorum istorum per maria finem aliquando.

484. AT ACMON FERVIO. INGEN. &c.] Vnus de illis, nomine Acmon, naturæ impotentioris, & assuetus ferendis incommodis, in verba contumeliosa aduersus Venerem prorupit.

486. QVID SVPERERST QVAM P. V. SECVS. &c.] nihil patiendum fuit, quod non passi simus: proinde

inde nihil habet patientia nostra quod recusare possit, quasi nimiùm multa tolerauerit.

487. QVID HAB. CYTHEREA QVOD VLTRA, &c.] Ponamus velle nobis adhuc malefacere Venerem. Consumpsit in nos omnia sua maleficia.

488. NAM DVM PEIORA TIMENT. E. LOCVS IN VOTO, &c.] Homine proiecto & desperato digna gnome. Qui in malis & infortunijs suis acerbiora metuunt, quàm passi sunt, illi possunt timere, & optare ne veniant, & deos rogare, vt ea auertant. Qui autem perpessi sunt, & perpetiuntur adhuc acerbissima, nihil est quod metuant. Timorem conculcent. Summa, seu extrema mala securitatem afferunt. 5. de Pont. eleg. 1.

Tuta petant alij, fortuna miserrima tuta est.
Nam timor euentus deterioris abest.

491. AVDIAT ILLA LICET, ET Q. FACIT, &c.] Crescit audacia, & insultat Veneri, quæ nihil vltra in eos possit, cui proinde medium digitum ostendant, contemnentes illius odium in dominum Diomedem, adeoq; in ipsos eius clientes & socios.

493. ET MAGNO STAT M. POTENT. NOBIS] Cùm tamen eius potentia fecerit, vt patria carendum sit.

495. VETEREMQ. RESVSCITAT IRAM] quę iam ceu ignis sub cinere latebat.

496. DICTA PLACENT PAVCIS, &c.] Maiori A parti, & cordatioribus tam impudens & impia oratio displicuit; proinde hominem amicè monuerunt, videret quò progrederetur. Deos impunè non lacessiri.

498. VOX PARITER, VOCISQ. VIA EST, &c.] Explicatur ἀποθέωσις blasphemi huius, & quorundam ei assentientium.

499. PLVMIS QVOQ. COLLA] Libri quidam vett. teste Mariangelo præferunt, *noua colla*.

507. NVMERVSQ. EX AGMINE MAIOR SVBVOLAT, &c.] Tamen dixit numeri maioris amicos ipsum Acmonem corripuisse. Cur ergo maior pars punitur, cùm minor peccauerit? Ad formam & magnitudinem harum auium quod attinet, ad B cycnos proximè accedunt. De hac metamorphosi Virgil.

Nunc etiam horribili visu portenta sequuntur:
Et socij amissi petierunt æthera pennis:
Fluminibusq; vagantur aues (heu dira meorum
Supplicia!) & scopulos lacrymosis vocibus implent.

510. VIX EQVID. H. GENUS, ET IAPYGIS, &c.] Redit ad excusationem à suorum paucitate, de qua suprà, *vires Aetolius heros Excusat*. Apud Maronem recusat quoque munera Diomedes: valdè commendat à fortitudine Æneam: cum Hectore comparat, pietate illi anteponit; ad pacem & fœdus cum eo ineundum hortatur.

Appulus quidam pastor cum irrisione conuicia in nymphas euomens, in arborem oleastrum concessit, vt amarulentiam verborum eius succus ille amarus argueret.

XI.

HACTENVS Oenides. Venulus Calydonia regna,
Puteolósque sinus, Messapiáque arua reliquit:
In quibus antra videt, quæ multa nubila sylua,
Et leuibus guttis manantia semicaper Pan
Nunc tenet: at quodam tenuerunt tempore nymphæ.
Appulus has illa pastor regione fugatas
Terruit: & primò subita formidine mouit.
Mox vbi mens redijt, & contempsere sequentem,
Ad numerum motis pedibus duxere choreas.
Improbat has pastor; saltúque imitatus agresti
Addidit obscœnis conuicia rustica dictis.
Nec priùs obticuit, quàm guttura condidit arbor.
Arbor enim est: succóque licet cognoscere mores.
Quippe notam linguæ baccis oleaster amaris
Exhibet: asperitas verborum cessit in illas.

512. HACTENVS OENIDES] Diomedes Oenei filius sic respondit, vt audisti.

CALYDON. REGNA] non Ætoliam, in qua Calydon: sed regna Calydonij Diomedis, id est, Apuliam, seu partem illam Apuliæ dotalem Diomedis. C Quò pertinent quę sequuntur de Puteolis, & Messapijs aruis. Nam *Messapia arua* à Messapo duce appellata, sunt ipsa Apulia, cuius vrbs *Puteoli*, sicut *Peucetia* tota peninsula, quæ & *Calabria*, & *Messapia*. Hoc scholion est Correctoris, cuius sedulitate laudabili

dibiti in delectu meliorum scripturarum & sæpissimè iam vsi sumus, & adhuc sæpe vtemur: quanquam ille accuratissimæ diligentiæ Ciofani, si minùs totum, certè plurimum debet.

514. QVA MVLTA NVBILA SYLVA] Ob densitatem arborum, quibus circundatur, obnuptum est quodammodo, & obscurum hoc antrum: accipit enim pro vno κατ' ἐναλλαγὴν numeri.

515. ET LEVIB. GVTTIS MANANTIA] Quia soli inaccessa, ideo nebulis semper humida, & guttis rorantia.

SEMICAPER PAN] à parte inferiore caprum referens. Pastorum, venatorum, rusticorum præsidem Pana antiquitas credidit. Mercurij filium, bicornem & capripedem in hymnis facit Homerus. De eo Natalis lib. 5. Mytholog. cap. 6.

518. ET PRIMO SVBITA FORMID. MOVIT, &c.] A Fæmineum genus naturâ timidum, facilè terroribus cedit. Tamen vbi ad se redierunt istę nymphę, contempserunt pastorem hunc, & antrum quidem, seu locum, vnde fugatæ erant, non repetiuerunt: sed choros, quomodo fortassis antè, eo inspectante & ringente duxerunt.

521. IMPROB. HAS PAST. SALTVQ. IMITAT. &c.] Admodum petulans hic pastor, siue opilio, siue bubulcus fuit, qui tam apertè puellis deabus illudere & maledicere non dubitauit, sine vlla caussa.

523. QVAM GVTTVRA CONDIDIT ARBOR] vocem ei lignum, in quod transibat, interclusit.

524. SVCCOQVE LICET COGNOSCERE MORES] Versus in oleastrum, baccarum suarum amaritudine mentis suæ amarulentiam, & inde veniens verborum suorum fel demonstrat.

Turnus Troianas naues cremare occœperat. Verùm Berecynthia mater, quòd earum materia in Ida monte sibi consecrato cæsa fuisset, per cælum inuecta auctorem increpuit, missóque imbri incendium restinxit. Vento surgente naues à retinaculis abruptæ, in nymphas mutantur, quæ nauibus postea sæpè auxilio fuêre. At non Græcorum.

XII.

HInc vbi legati rediere negata ferentes
Arma Ætola sibi, Rutuli sine viribus illis
Bella infausta gerunt, multúmque ab vtraque cruoris
Parte datur. fert ecce auidas in pinea Turnus
Texta faces: ignésque timent, quibus vnda pepercit.
Iámque picem, & ceras, alimentáque cætera flammæ
Mulciber vrebat: pérque altum ad carbasa malum
Ibat, & incuruæ fumabant transtra carinæ:
Cùm memor has pinus Idæo vertice cæsas
Sancta deûm genitrix, tinnitibus æthera pulsi
Æris, & inflati compleuit murmure buxi:
Pérque leues domitis inuecta leonibus auras,
Irrita sacrilega iactas incendia dextra,
Turne, ait, eripiam: nec me patiente cremabit
Ignis edax nemorum partes & membra meorum.
Intonuit dicente dea, tonitrúmque secuti
Cum saliente graues ceciderunt grandine nimbi.
Aëráque, & tumidum subitis concursibus æquor
Astræi turbant, & eunt in prælia, fratres.
E quibus alma parens vnius viribus vsa,
Stuppea prærupit Phrygiæ retinacula puppis:* *classis.
Fértque rates pronas, medióque sub æquore mergit.
Robore mollito, lignóque in corpora verso,

In capitum facies puppes mutantur aduncæ.
In digitos abeunt, & crura natantia remi:
Quódque finus fuerat, latus est: mediisque carina
Subdita nauigijs, spinæ mutatur in vsum.
Lina comæ molles, antennæ brachia fiunt.
Cæruleus, vt fuerat, color est. quásque antè timebant,
Illas virgineis exercent lusibus vndas
Naiades æquoreæ, summis in montibus ortæ
Molle fretum celebrant; nec eas sua tangit origo.
Non tamen oblitæ quàm multa pericula sæpe
Pertulerint pelago, iactatis sæpe carinis
Supposuere manus, nisi si qua vehebat Achiuos,
Cladis adhuc Phrygiæ memores, odêre Pelasgos:
Neritiæque ratis viderunt fragmina lætis
Vultibus; & lætis videre rigescere puppes
Vultibus Alcinoi, saxúmque increscere ligno.

527. HINC VBI LEG. RED. NEGAT. FER. ARM. ÆTOL.] Summa renunciatæ legationis apud Virgilium, lib. 11.

Hos inter motus medio flagrante tumultu,
Ecce super mæsti magna Diomedis ab vrbe
Legati responsa ferunt: nihil omnibus actum
Tantorum impensis operum: nil dona, nec aurum,
Nec magnas valuisse preces: alia arma Latinis
Quærenda, aut pacem Troiano ab rege petendum.

528. ARMA ÆTOLA] auxilia Ætoli hominis, Diomedis.

529. MVLTVMQ. AB VTRAQ. CRVOR. F. PARTE FVNDITVR] cadunt vtrimque multi, sic tamen, vt res Troiana sit superior: quia destituti Rutuli petitis auxilijs, bella infausta gerunt, & aduerso Marte decertant.

530. FERT ECCE AVID. IN PIN. TVRN. TEXTA FACES] Auidas faces, quia ignis auidus, rapidus, edax, absumens quæ vrit omnia. *In texta pinea*, in naues è trabibus pineis compactas. Catul. de nupt. *Pinea coniungens inflexa texta carina.* Sed species est pro genere. *Alnos cauatas* seu nauem alibi, seu alius eadem figura nominat.

531. IGNESQ. TIM. Q. VNDA PEPERCIT] Troiani ex vndis seruati, metuunt ne ignibus pereant; siquidem classis lateri castrorum Troianorum adhærebat; iuxta Prouerb. *Tunc tua res agitur, paries cùm proximus ardet.* De hoc incendio à Turno nauibus illato, vt Troianos è castris in æquum campum eliceret, Virgil. lib 9.

Haud aliter Rutulo muros & castra tuenti
Ignescunt iræ, & duris dolor ossibus ardet:
Qua tentet ratione aditus, & qua via clausos
Excutiat Teucros vallo, atque effundat in æquor.
Classem, quæ lateri castrorum adiuncta latebat,
Aggeribus septam circùm, & fluuialibus vndis
Inuadit: sociosq; incendia poscit ouantes,
Atque manum pinu flagranti feruidus implet.
Tum verò incumbunt: vrget præsentia Turni:
Atq; omnis facibus pubes accingitur atris.
Diripuere focos: piceum fert fumida lumen
Tæda, & commistam Vulcanus ad astra fauillam.

532. IAMQ. PICEM, ET CERAS, &c.] quibus rimæ nauium oblinuntur & obstruuntur, ne aquam accipiant.

535. CVM MEMOR HAS PINVS IDÆO VERT. &c.] Narrat Virgil. cùm Æneas classem fabricaret ad Idam montem, Berecynthiam deûm matrem orasse Iouem, vt eas naues de luco sibi sacro confectas præstaret tutas à quacumque tempestate, neúe vnquam frangerentur. Respondisse Iouem, non posse quod mortali manu fabricatum esset immortalitatem adipisci; non enim fata hoc permittere. Nec Æneæ posse plus quàm deo concedi, vt omnis periculi timore solutus nauiget; quotquot superfuerint naues, eas in nymphas marinas conuersurum. Post hæc docet, quomodo in tempore affuerit Berecynthia, Troianos pellere ignes vetuerit, naues in nymphas mutarit. Lege locum:

Tempore quo primùm Phrygia formabat in Ida
Aeneas classem, & pelagi petere alta parabat, &c.

536 TINNITVS ÆTHER. PVLSI ÆRIS, &c.] cymbalorum tinnitus, & tibiarum buxearum sonitus aduentum deæ prænuntiabant.

538. DOMITIS INVECTA LEONIBVS] 3. Æneid. *Et iuncti dominæ currum subiere leones.*

539. IRRITA IACTAS INCENDIA] non exures has naues mihi sacras, vt tute cogitas.

540. ERIPIAM] subaudiendum, eas tibi, & ignibus tuis.

C NEC ME PATIENTE CREMAS. &c.] non patiar igne consumi de sylua mea cæsam materiam, vnde naues istæ compositæ.

542. TONITRVMQ. SECVTI CVM SALIENTE, &c.] Audita repentè tonitrua, crepuit grando, ceciderunt imbres effusissimi, extinctus ignis, ventis furentibus turbatum totum cælum, exagitatum mare, abrupti funes quibus tenebantur ad littus alligata nauigia: feruntur per fluctus, mergunturque, & emergunt, euaduntque paulatim in corpora virginea, in Naiadas, & per vndas lusitant.

545. ASTRÆI TVRB. ET LVNT IN... ÆL. F.] Veneti. Astræi gigantis, & Auroræ filij. 1. Georg. *Omnia ventorum concurrere prælia vidi.* Et 1. Æneid. *Luctantes ventos.* Hor. ode 3. l. 1. *Africum decertantem Aquilonibus.*

557. SVM-

557. SVMMIS IN MONTIBVS ORTÆ.] Cybele apud Maronem:

Pinea sylua mihi multos dilecta per annos,
Lucus in arce fuit summa, quò sacra ferebant
Nigranti picea, trabibusq; obscurus acernis:
Has ego Dardanio iuueni, cùm classis egeret,
Læta dedi, &c.

558. NEC CAAS SVA TANGIT ORIGO] non meminerunt originis suæ humilis. Oblitæ sunt se quondam arbores fuisse.

559. NON TAMEN OBLITÆ QVAM MVLTA, &c.] Recordabantur periculorum & casuum, quos in longinqua nauigatione subierant, & miserabantur nauigantes, nauibusque vt placidè ferrentur, iuxtà A oanies supponebant manus, Græcorum exceptis, quos etiam tum, vt Troiæ vastatores, oderant, & vexati fluctibus ac tempestate haud grauatè patiebantur.

563. NARITIÆQ. RATIS VID. FRAG. &c.] Iucundum fuit illis videre tabulas diffractæ nauis Vlyssis, inimici Troianorum. *Neritia*, quia Vlysses Neritius, à monte Nerito in Ithaca.

564. ET LÆT. VIDERE RIGESCERE PVPPES, &c.] Alcinous Phæacum rex Vlyssem naufragum hospitio accepit liberaliter; nauem ei dedit instructam, qua in Ithacam suam perueheretur. Sed eam Neptunus vt vindicatum iret Polyphemum suum, in scopulum mutauit, Odyss. 13.

Nihil commoti hoc monstro nauium Rutuli, bellum continuant, magis vt vincant, quàm vt cum Lauinia regnum Latini obtineant. Sed occumbit Turnus. Ardeam victores exurunt, cuius cinis in auem ardeam mutatur.

SPes erat, in nymphas animata classe marinas XIII.
Posse metu monstri Rutulum desistere bello.
Perstat, habétque deos pars vtraque: QVODQVE DEORVM EST
INSTAR, HABENT ANIMOS. nec iam dotalia regna,
Nec sceptrum soceri, nec te, Lauinia virgo,
Sed vicisse petunt; deponendique pudore
Bella gerunt. tandémque Venus victricia nati
Arma videt, Turnúsque cadit: cadit Ardea, Turno
*Sospite dicta potens. quam postquam barbarus *ignis* *ensis
Abstulit, & tepida latuerunt tecta fauilla,
Congerie è media tum primùm cognita præpes
Subuolat, & cineres plausis euerberat alis:
Et sonus, & macies, & pallor, & omnia captam
Quæ deceant vrbem, nomen quoque mansit in illa
Vrbis: & ipsa suis deplangitur Ardea pennis.

566. SPES ERAT, IN NYMP. ANIMAT. &c.] Quis aliud putaret? quis, inquam, non crederet, hoc tanto miraculo & indicio diuini fauoris erga Æneam conspecto, Rutulos ab armis recessuros?

568. PERSTAT] nihil turbatur, & in voluntate Troianos ad vnum delendi perstat. Virg. fusè eius pertinaciam ac superbiam declarans, portentum hoc contra Troianos interpretantem facit, libr. 9. Æneid.

At non audaci cessit fiducia Turno:
Vltrò animos dictis tollit, atque increpat vltrò.
Troianos hæc monstra petunt: his Iuppiter ipsis
Auxilium solitum eripuit: non tela, nec ignes
Exspectant Rutulos. Ergo maria inuia Teucris,
Nec spes vlla fugæ: rerum pars altera adempta est:
B *Terra autem in manibus nostris: tot millia gentes*
Arma ferunt Itala. nil me fatalia terrent
Si qua Phryges præ se iactant responsa deorum.

HABETQ. DEOS PARS VTRAQ.] Troiani Venerem & Apollinem, Rutuli Iunonem. Superioribus hæc adiunguntur continenter apud Maronem:

Sat fatis Veneriq; datum est: sunt & mea contrà
Fata mihi, ferro sceleratam exscindere gentem.

QVODQVE DEOR. E. INSTAR, HAB. ANIMOS] Quid prosit habere deos amicos & adiutores, si non habeas animum, vel potiùs animos? Contrà animi, id est, mens imperterrita & generosa, nullis cedens laboribus atque periculis, est instar cuiusdam numinis. Idem de talibus animis dicas, quod de virtute ad Demonicum Isocrates: Τὰ μὲν τοῖς ἄλλοις ἀδύνατα τῷ δυνατὰ καθιςῶσι· τὰ δὲ τῷ πλή-

πλήθει φοβερὰ, θαρσαλέως ὑπομένων· καὶ τὸν μὲν ὄκνον, ψόγον, τὸν δὲ πόνον, ἔπαινον ἡγούμενος. Nam quæ alij efficere non poſſunt, ea facit vt obtineri poſſint: quæ multitudini horrenda videntur, magno animo ſubit; deſidiam in vitio ponit, laborem ſibi laudi ducit.

569. NEC IAM DOTAL. REG. NEC SCEPT. SOCERI, &c.] Vnum hoc iam ſpectant, vt bellum continuent, & altera pars alteram vincat, nec ante victoriam arma ſemel capta deponant; id enim ſibi magnæ ignominiæ fore ducunt. Lauiniæ nuptias, & cum ea regnum Latini in dotem, valere iubent.

572. TANDEMQ. VENVS VICTR. NATI ARM. VID.] Ad finem rerum Æneæ properat, quò ad initia imperij Romani accedat, & multa in medio relinquens, exitum huius belli vno verbo perſtringit, dum ait, Venerem vidiſſe ſuum Æneam victorem, cadente Turno. Duellum hoc à Marone l. 12. pertractatum eſt.

573. CAD. ARDEA TVRN. SOSP. D. POT.] Virgil. 7. de Alecto Furia:

Protinus hinc fuſcis triſtis dea tollitur alis
Audacis Rutuli ad muros: quam dicitur vrbem
Acriſioneis Danaë fundaſſe colonis:
Præcipiti delata Noto locus Ardea quondam
Dictus auis, & nunc magnum manet Ardea nomen.

574. QVAM POSTQ. BARBARVS IGNIS ABSTVL. &c.] Malè Seruius, capiendum hoc loco *barbarum enſem* pro Annibalis enſe. Non enim nunc de ijs ſermo eſt, quæ Punico bello ſecundo acciderunt. Quod obijcitur, cùm Ouidius Auguſto blandiatur per Æneam Veneris filium, non potuiſſe eum barbarum appellare; nec vnquam ita appellatum tota Æneide, ficulneum eſt argumentum. Credibile prorſus eſt, *barbarum enſem* hîc intelligendum Aeneæ peregrinum & aduenam enſem. Verè enim Aeneas in Latio ignotus, & Latinis *barbarus*, quomodo Græci omnes præter ſe nominare ſolebant. Deleuerunt ergo Troiani ferro & igne hanc vrbem, Turno interempto. Maluimus nos legere ex antiquis libris, quos profert Ciofan *barbarus ignis*, cui probè reſpondet verſus alter. Valebit etiam ſic explanatio.

576. CONGER. E MED. T. PRIM. COGN. &c.] auis nunquam antea viſa, noua ſpecies auis ex cineribus & ruderibus Ardeatinis euolauit, cui à loco nomen inditum.

578. ET SONVS, ET MACIES] non ſolum nomen, verùm etiam alia quædam prætulit hæc volucris, quæ vrbi ſubactæ & euerſæ conueniant, eamque denotent, vt triſtem vocis ſonum, pallorem, maciem, &c.

580. IPSA SVIS DEPLANGITVR ARDEA PENNIS] ipſa vrbs Ardea in aue ardea ex ſe nata ſuiſmet pennis (dum illa alas volando concutit) videtur ſemet deplangere.

Conſtituto & firmato in Italia Troianorum regno, Venus Ioui promiſſa in memoriam redigens, Æneam filium referri inter deos orat. Iupiter annuit libenter; nec Iuno, quamuis Troianis ſemper antehac infeſta, contradicit. Mandat Numicio flumini Venus, vt Æneæ mortalitatem abluat. Deinde odoribus luſtratum, ac perfuſum in cælum tollit, fitque vnus de Indigetum numero.

XIV.
IAMQVE deos omnes, ipſámque Æneïa virtus
*Iunonem veteres finire * coërcuit iras:* *coërcet
Cùm bene fundatis opibus creſcentis Iuli,
Tempeſtiuus erat cælo Cythereius heros.
Ambierátque Venus ſuperos: collóque parentis
Circumfuſa ſui, Nunquam mihi, dixerat, vllo
Tempore dure pater, nunc ſis mitiſſimus opto:
Æneæque meo, qui te de ſanguine noſtro
Fecit auum, quamuis paruum, des, optime, numen,
Dummodo des aliquod. ſatis eſt inamabile regnum
Aſpexiſſe ſemel, ſtygios ſemel iſſe per amnes.
Aſſenſere dei: nec coniux regia vultus
Immotos tenuit, placatóque annuit ore.
Tum pater, Eſtis, ait, cæleſti numine digni:

Quód-

Quódque petis, pro quóque petis, cape nata quod optas.
Fatus erat; gaudet, gratésque agit illa parenti:
Pérque leues auras iunctis inuecta columbis
Littus adit Laurens: vbi tectus arundine serpit
In freta flumineis vicina Numicius vndis.
Hunc iubet Aeneæ quæcunque obnoxia morti
Abluere, & tacito deferre sub æquora cursu.
Corniger exequitur Veneris mandata, suísque,
Quidquid in Aenea fuerat mortale, repurgat,
Et respergit aquis: pars optima restitit illi.
Lustratum genitrix diuino corpus odore
Vnxit: & ambrosia dulci cum nectare mista
Contigit os, fecitque deum: quem turba Quirini
Nuncupat Indigetem, templóque arísque recepit.

581. IAMQ. DEOS OMNES, &c.] Deinceps agit de apotheosi Æneæ. Coëgit & Herculea virtus inuicta Iunonem sibi infestam veteres iras finire, eúmque cælo succedere, & dijs annumerari, æquo animo sustinere, cui insuper Heben filiam vxorem dedit. *Deos omnes*, scilicet sibi aduersarios, vnà cum Iunone. Magnitudo testatissimę virtutis eius, compulit eos odia deponere.

582. VETERES IRAS] Caussæ irarum eius in Troianos, ac propterea in ipsum quoque Æneam Troianum, à quo priuatim offensa non fuerat, recensentur in vestibulo 1. Æneid.

583. CVM BENE FVNDAT. OPIB. CRESCENT. IVLI] Iulus idem qui Ascanius. Ergo Ascanius abundante Lauinij multitudine (verba Liuij) iam vt tum res erant, florentem atque opulentam vrbem matri, seu nouercæ reliquit: nouam ipse aliam sub Albano monte condidit, quæ in situ porrectæ in dorso vrbis longa Alba appellata. Inter Lauinium, & Albam longam coloniam deductam triginta fermè interfuere anni. Tantum tamen opes creuerant, maximè fusis Etruscis, vt ne morte quidem Aeneæ, nec deinde inter muliebrem tutelam, rudimentúmque primum puerilis regni mouere arma aut Mezentius, Etruscique, aut vlli alij accolæ sint ausi.

584. TEMPEST. ER. CÆLO CYTHER. HEROS] ætate iam prouecta, & meritorum plenus, quique etiam gloriæ satis iam vixerat, cælestibus adscribendus videbatur.

585. AMBIERATQ. VEN. SVPEROS] mater pro filio sollicita, seorsum vnumquemque de dijs superis conuenerat, & suffragium ei petiuerat. Apposité adhibuit verbum *ambierat*.

COLLOQ. PARENT. CIRCVMF. SVI] Iouem oportebat in primis habere propitium, quem iure suo vt filia patrem amplexu demulcet, & animum eius ad assentiendum præparat. 2. Aeneid. *Ter conatum ibi collo dare brachia circum.*

586. NVNQ. MIHI VLLO TEMPOR. DVRE, &c.] Quàm blandè, quàm venustè orat Venus? Scit enim gaudere parentes, cùm liberi, ipsorum in eos indulgentiam & charitatem grata memoria agnoscunt, indéque reddi amantiores ipsorum, & danda beneficijs liberaliores. Si vnquam in me fuisti mitis, vt fuisti semper, nunc, quia rem magnam abs te rogatura sum, esto quæso mitissimus.

588. AENEÆQ. MEO QVI TE DE SANG. &c.] Petitio est, cum caussa concedendi. Fac Aeneam deum; non maiorum tamen sed minorum gentium, quia nepos est tuus.

590. SATIS EST INAMAB. REG. ASPEXISSE, &c.] Cognationem allegat, præterea nihil. Nam quòd semel viuus ad inferos Sibylla duce penetrarit, non hoc in meritis eius reputat, sed pro argumento assumit. Indignum est talem virum, qualem ipsemet nosti, bis ad inferos descendere: in cęlum igitur ascendat.

592. ASSENSERE DEI] nutu & verbis significarunt Venerem iusta petere. Libr. 1. *Partes assensibus implent.*

NEC CONIVX REG. VVLT. IMMOT. TEN. &c.] Ex his verbis planum fit, & reliquos deos vultu, si minùs voce, annuisse.

594. EST IS, AIT, CÆLEST. NVM. DIGNVS, &c.] Est tempestiuus cælo, & diuinitatem meretur. Esto deus. Ecce, quantum apud Iouem Venus auctoritate valet. Iunoni Iupiter 12. Aeneid.

Indigetem Aeneam scis ipsa, & scire fateris
Deberi cælo, fatísq; ad sidera tolli.

596. GRATESQ. AGIT ILLA PARENTI] Quod precariò obtinuit, pro eo iure gratias agit.

597. IVNCTIS INVECTA COLVMBIS] Lib. 10. currum eius trahi à cycnis dixit:

Vecta leui curru medias Cytherea per auras,
Cypron olorinis nondum peruenerat alis.

Sappho ait trahi à passeribus, auiculis salacissimis. Ob eandem salacitatem columbis quoque datum hoc munus. Sed quod à cycnis, hoc sibi vult μυθολογικῶς, munditiem ornatumq; corporis ad amorem, præcursorem Veneris conciliandum oppidò conducere. Omnium siquidem auium candidissima & mundissima cycnus.

599. NVMICIVS] qui & *Numicus*, Latij fluuius, in quem se Anna Didonis soror proiecit. 3. Fast.

600. QVÆCVNQ. OBNOXIA MORTI, &c.] mortalitatem, easque fæces in mare secum deuoluere.

602. CORNIG. EXEQVIT. VEN. MANDATA] Cornuti enim, & taurino capite describuntur pinguntúrque fluuij, de quo disseruimus lib. 1. De Tiberi

beri 8. Aeneid. *Corniger Hesperidum fluuius regnator aquarum.*

604 PARS OPTIMA RESTITIT ILLI] remansit in eo quod immortale erat. Insinuatur in Numicio flumine mortuus Aeneas, & ibi corpus reliquisse, quæ est pars nostri deterior. Partem meliorem sui vocat animam, in epilogo huius operis.

605. LVSTRAT. GENIT. D. CORP. ODORE, &c.] Relabitur ad commentum, fingitque vnguentis delibutum, & odoribus resperfum corpus in cælum transferri.

607. QVEM TVRBA QVIRINI] populus Romuli, Romani.

608. NVNCVPAT INDIGET.] Liuij locum recitabo de libr. 1. *Situs est, quemcumque eum dici ius fasq; est, super Numicium flumen. Iouem indigetem appellant.* Patrij dij, qui præsunt singulis ciuitatibus, vt Minerua Athenis, Iuno Carthagini. Indigetes propriè A dij ex hominibus, quasi in dijs agentes, vt Aeneas, Romulus. Ita Seruius. *Indigetes, quos in cælum merita vocauerunt*, vt est in 1. Tuscul. etiam à nouitate *Nouensiles* dicebant veteres. Aeneæ autem sacellum hac inscriptione dicatum est, Πατρὸς θεοῦ χθονίου, ὃς ποταμοῦ Νουμικίου ῥεῦμα διέπει. Tibull. l. 2. eleg. 5.

Illic sanctus eris, cùm te veneranda Numici
Vnda deum cælo miserit indigetem.

Græcis vocantur huiusmodi dij ἀνθρωποδαίμονες, θεοὶ πολῖται, αὐτόχθονες, δαίμονες, ἐγγενεῖς, ἐπιχώριοι, πολιοῦχοι. Vide Gyraldum Syntag. 1. Effectum ergo dedit Iupiter, quod 1. Aeneid. Veneri spoponderat. Cuius sponsionis cur eum hîc non admonuit?

——— Cernes vrbem, & promissa Lauini
Mœnia; sublimemq; feres ad mœnia cæli
Magnanimum Aeneam.

Certè infrà Mars de cælo Romulo promisso audet eum appellare.

Series & successio regum Albanorum, & vnde nomen Tiberi fluuio, atque Auentino monti. Pomonæ deæ in hortis excolendis industria, & à castitate laus.

XV.

INDE sub Ascanij ditione binominis Alba,
Resque Latina fuit: successit Syluius illi:
Quo satus, antiquo tenuit repetita Latinus
Nomina cum sceptro: clarus subit ecce Latino
Epitus ex illo: post hunc Capetúsque, Capysque.
Sed Capys antè fuit: regnum Tiberinus ab illis
Cepit; & in Thusci submersus fluminis vndis
Nomina fecit aquæ. De quo Remulúsque, feróxque
Acrota sunt geniti: Remulus maturior annis
Fulmineo perijt imitator fulminis ictu
Fratre suo sceptrum moderatior Acrota forti
Tradit Auentino: qui, quo regnarat, eodem
Monte iacet positus, tribuitque vocabula monti.
Iámque Palatinæ summam Proca gentis habebat.
Rege sub hoc Pomona fuit, qua nulla Latinas
Inter Hamadryadas coluit sollertiùs hortos:
Nec fuit arborei studiosior altera fœtus:
Vnde tenet nomen. non syluas illa, nec amnes,
Rus amat, & ramos fælicia poma ferentes:
Nec iaculo grauis est, sed adunca dextera falce,
Qua modò luxuriem premit, & spatiantia passim
Brachia compescit: fisso modò cortice, lignum
Inserit, & succos alieno præstat alumno.
Nec sentire sitim patitur: bibulæque recuruas
Radicis fibras labentibus irrigat vndis.
Hic amor, hoc studium. Veneris quoque nulla cupido est.

Vim

Vim tamen agrestem metuens, pomaria claudit
Intus, & accessus prohibet refugitque viriles.
Quid non & Satyri saltatibus apta iuuentus
Fecere, & pinu præcincti cornua Panes,
Silenúsque, suis semper iuuenilior annis,
Vt poterentur ea? sed enim superabat amando
Hos quoque Vertumnus: neque erat fælicior illis.
O quoties habitu duri messoris aristas
Corbe tulit, verique fuit messoris imago?
Tempora sæpe gerens fæno religata recenti,
Desectum poterat gramen versare videri,*
Sæpe manu stimulos rigida portabat, vt illum
Iurasses fessos modò disiunxisse iuuencos.
Falce data frondator erat, vitísque putator.
Induerat scalas; lecturum poma putares.
Miles erat gladio, piscator arundine sumpta.
Denique per multas aditum sibi sæpe figuras
Repperit, vt caperet spectatæ gaudia formæ.

*versasse

609. INOE SVB ASCANII DITIONE, &c.] Dictus est etiam Iulus, & Ilus; & ita fuit τριώνυμος, seu trinominis. 1. Æneid.

At puer Ascanius, cui nunc cognomen Iulo
Additur, Ilus erat dum res stetit Ilia regno.

Successionem regum Albanorum leges apud Liuium lib. 1. apud Ouid. Fast. 4. apud Dionysium lib. 1. Florum lib. 1.

610. SVCCESSIT SYLVIVS ILLI] Liuius: *Syluius deinde regnat, casu quodam in syluis natus.*

611. ANTIQVO TEN. REPETIT. LAT. N. C. SCEP.] Syluium creasse Æneam Syluium, auctor est Liuius: ex hoc natum Latinum. Ouid. hunc medium omittit. Iterum Liuius, Latinum quoque Syluium cognominatum, & hoc cognomen omnibus postea, qui Albæ regnarunt, mansisse tradit. *Cum antiquo sceptro*, quod à Latino Lauiniæ patre ad eum cum regno peruenit.

612. CLARVS SVBIT ECCE LATINO EPITVS] Liuius: *Latino Alba ortus.* *Epitum* non habet.

613. POST HVNC CAPETVSQ. CAPYSQ.] Liuius: *Alba Atis, Ati Capys, Capy Capetus.*

614. SED CAPYS ANTE FVIT] sed Capys Capeti pater fuit, quamuis metri caussa posteriùs eum nominauerim.

REGNVM TIBERIN. AB ILLIS CEPIT] Capeto natus est Tiberinus, qui in traiectu Albulæ amnis summersus, celebre ad posteros flumini nomen dedit.

616. DE QVO REMVLVSQ. FEROXQ. ACROTA] Liuio Agrippa succedit Tiberino, Agrippæ Remulus: qui dum superbia tumidus Iouem fulminatorem imitari instituit, fulmine ab eo percussus interiit. Talis & Salmoneus rex Elidis, de quo in 6. Aeneid.

Vidi & crudeles dantem Salmonea pœnas,
Dum flammas Iouis, & sonitus imitatur olympi, &c.

619. FRATRE SVO SCEPT. MON. &c.] Acrota minor natu genuit Auentinum, qui Liuio est Remuli frater.

621. TRIBVITQ. VOCAB. MONTI] Fulmine ictus, & sepultus in eo colle, qui nunc est pars Romanæ vrbis, cognomen colli fecit, ait Liuius. Procam filium & successorem reliquit, cuius filij Numitor & Amulius.

622. PALATINÆ GENT. SVMMAM] Summum, seu regium imperium habebat in gentem habitantem circa montem Palatinum, & in locis, vbi postmodum à Romulo Roma constructa est.

623. QVA NVLLA LATIN. INTER HAMADRYADAS, &c.] Genus nympharum agrestium Hamadryades, quòd vnà cum arboribus oriantur & intereant, sic nominatæ. Pomona hortorum colendorum scientia & diligentia parem non habuit.

625. NEC FVIT ARBOREI STVD. A. FOET.] accuratissimè colebat arbores, quarum fructus generatim *mala*, siue molliore, siue duriore sint cortice. Quanquam nonnulli distinguentes, posterioris generis *nuces* appellant.

626. VNDE TENET NOMEN] à pomis fructibus, non arboribus. Nam etsi pyrum quoque est in pomis, non tamen arbor ipsa pomus, sed pyrus vocatur. Idem puta dictum de cæteris.

NON SYLVAS ILLA, NEC AMN. RVS AMAT, &c.] Cum esset Hamadryas, cur non amauit syluas? Nam cur non amaret amnes, caussa patet, non erat Naias, aut Nereis: sed abutitur voce, cùm suprà dicit, *Inter Hamadryadas Latinas.* Nymphas enim Latinas generatim intelligit. Totum igitur eius studium ruri, & in hortis consumebatur, vbi nascuntur fælicia poma, non illa agrestia, aspera & immitia.

628. NEC IACVLO GRAVIS E. SED ADVNCA, &c.] Quædam nymphæ delectantur venatione, quæ proinde gestant iacula feris configendis. Pomonæ pro iaculo fuit falx.

629. QVA MODO LVXVRIEM PREMIT, ET SPAT. &c.] Eleganter & distributè officium cultoris hor-

torum describitur. Virgil.1.Georg. *Falce premes vmbras*, id est, frondes & surculos inutiles, quia nimiam creant vmbram, amputabis.

ET SPATIANTIA PASS. BRACH. COMPESCIT, &c.] Ramos se latiùs diffundentes quasi brachia quædam præcidit. Horat. ode 2. Epod.

Inutilesq; falce ramos amputans,
Feliciores inserit.

631. SVCCOS ALIEN. PRÆST. ALVMNO] Per insitionem, quæ Græcis ἐμφύτευσις, alitur quasi à nouerca in aliena arbore surculus. Libr.1. Antholog. Tit.20. εἰς δένδρα, *in arbores*, epigram.2. lætatur pyraster, se per insitionem in agrestibus numerari desijsse, & colono gratias agit:

Ἡ πάρος ἐν δρυμοῖσι νόθης ζείδωρος ὀπώρης
Ἀχράς, θηροβότου πλήμαρα ἐρημοσύνης,
Ὀθνείοις ὄζοισι μετεμφυτὸς ἡμερὰ θάλλω,
Οὐκ ἐμὸν ἡμετέροις κλωσὶ φέρουσα βάρος.
Πολλή σοι φυτεργὲ πόνου χάρις· εἵνεκα σεῖο
Ἀχράς ἐν εὐκάρποις δενδρέσιν ἐγγράφομαι.

Latinè vertam liberè: *Ego pyrus agrestis, quæ priùs in sylua fructus donabam spurios, hoc est agrestia & immitia pyra, eramq; stirps, seu stipes solitudinis, in qua feræ, seu bestiæ pascuntur: nunc inserens mihi ramis peregrinis, vt arbor satiua, seu hortensis, non syluatica floreo; nec iam onus meum ramis meis, sed alienum alienis sustineo. Multa tibi sit gratia, ô insitor: tu enim fecisti, vt ego agrestis, iam in arboribus bonos edentes fructus numerer.*

632. NEC SENTIRE SITIM PATITVR] Frondationem, purationem, insitionem, tria posuit seruanda in cultura arborum. Addit quarto loco rigationem.

634. VENERIS QVOQ. NVLLA CVPIDO EST] Prima laus Pomonæ, peritia & solertia culturæ hortensis. Altera, obfirmata, & nullis machinis expugnabilis virginitas, cuius fidelis custos labor; quoniam amor est otiosorum negotium. Custodes etiam solitudo, & fuga aspectus virilis; vt in viro viratio vultus fæminei. Claudebat igitur Pomona pometum suum, & virorum ad se neminem adire sinebat, quò tutior esset. Fæminis pudicitiæ amantibus non minùs virorum, quàm vitis fæminarum congressiones, familiaritates, cohabitationes, aspectus, fugienda sunt.

637. QVID NON ET SATYRI, &c.] Satyri, Panes, Silenus tentarunt omnia, nec voti compotes facti sunt. Frustrata est illos hircos.

SALTATVI APTA IVVENT.] Gaudent saltationibus Satyri. Eclog.5. *Saltantes Satyros imitabitur Alphesibœus.*

638. PINV PRÆCINCTI CORNVA PANES] lib.1. *Pan videt hanc, pinuq; caput præcinctus acuta*, &c.

639. SILENVSQ. SVIS SEMP. IVVENIL. ANNIS] Nequitia nimirum non sinebat eum esse senem, vt de Sileno dixit in Fastis. De Bacchi nutritore, seu educatore loqui non videtur: plures enim Sileni fuerunt. Natalis libro 5. Mythologiæ capite 8. & Pausanias in Atticis ait, maximos natu Saty-

A rorum *Silenos* nominatos.

641. VT POTIRENTVR EA] *Potirentur* non ferebat versus, propter secundam longam. Sic etiam libr. antecedente: *Tuq; tuis armis, nos te poteremur, Achille.*

642. HOS QVOQ. VERTVMNVS] De ratione nominis eius, & mutabilitate in varias figuras, Propert. lib.4. eleg.2. Explicat eius Baptista Pius Annotat. poster. cap.33. quòd primis muneribus vertentis anni donabatur. Seu quòd rebus vertendis, hoc est distrahendis, præerat. Seu quòd vertit sedem, & relicta patria Hetruria Romam secessit. Seu quòd in varias formas sese verteret.

NEQ. ERAT FÆLICIOR ILLIS] quamuis amando alios superaret. Contemnebat & illum. Similia de Syringe lib.1.

B *Non semel & Satyros eluserat illa sequentes,*
Et quoscunq; deos vmbrosaq; sylua, feraxq;
Rus habet.

643. O QVOTIES HABITV DVRI MESSOR.] Quàm variè se mutauerit Vertumnus, vt Pomonam falleret. In messorem, & spicas in corbe ad eam tulit. Propert. *Corbis at imposito pondere messor eram. Durum* vocat *messorem*, id est, laborum patientem. Horat. ode 3. Epod. detestans allium, *ô dura messorum ilia.* Illi namque, vt & rustici, allio & alliato plurimùm vescuntur. In fœnisecam, in aratorem, in frondatorem, in putatorem, seu vinitorem, in pomorum decerptorem, in militem, in piscatorem.

645. TEMP. SÆPE GER. FOEN. RELIG. RECENT.
C &c. Propert. lib.4. eleg.2.

Da falcem, & torto frontem mihi comprime fœno,
Iurabis nostra gramina secta manu.

Mos fœnisecis erat, vt inter operam, ad æstus solis defendendos maximè caput fœno, & quidem recenti, obnuptum obuinctumque haberent. 4

647. STIMVLOS PORTAN. &c.] Tibul. l.1. eleg.1. *Aut stimulo tardos increpuisse boues.*

650. INDVERAT SCAL. LECT. POM. PVTAR. &c.] Si sumpsisset scalas ad conscendendas arbores, vt inde poma decerperet.

651. MILES ERAT GLADIO] Propert. *Arma mihi quondam, & memini, laudabar in illis.*

D PISCATOR ARVNDINE SVMPTA] Propert. *Suppetat hoc, piscer calamo prædabor.*

652. DENIQ. PER MVLTAS ADIT. &c.] In plures formas se vertit prauo consilio. Nam vt apud Propert. ait: *Opportuna mea est cunctis natura figuris.* Vnde & illi nomen impositum à *vertendo Vertumnus.*

At mihi quòd formas vnus vertebar in omnes
Nomen ab euentu patria lingua dedit.

Infrà vers.661. *Vlmus erit contrà speciosa nitentibus vuis*, peruetusti Codices habēt *spec. tumentibus vuis*, vt in sequ. libro: *Tumidaq; in vitibus vua.* & Ausonius: *Vitreis vindemia turget in vndis.* Post rursum vers.770. *Vimq; parat, sed vi non est opus, inq; figura*; syncera lectio est & verior: *Vimq; parat, sed opus non est vi; namque figura Capta Dei nympha est.*

Amulio

Amulio & Numitore mortuis Roma condita, Sabinis deuictis, & Tito Tatio consorte regni sublato, Romulus solus rerum potitur. Hunc stabilito iam imperio Mars secundùm promissa à Ioue cælo donari contendit. Currum conscendit, Romulum è media concione rapit: qui postea Quirini vocabulum obtinuit. Ad solandam Hersiliam Iris à Iunone mittitur.

XVI.

PRoximus Ausonias iniusti miles Amuli
Rexit opes, Numitórque senex amissa nepotum
Munere regna capit; festisque Palilibus vrbis
Mœnia conduntur. Tatius, patrésque Sabini
Bella gerunt; arcísque via Tarpeia reclusa
Dignam animam pœna congestis exuit armis.
Inde sati Curibus tacitorum more luporum
Ore premunt voces: & corpora victa sopore
Inuadunt, portásque petunt, quas obice firmo
Clauserat Iliades: vnam tamen ipsa reclusit,
Nec strepitum verso Saturnia cardine fecit.
Sola Venus portæ cecidisse repagula sensit:
Et clausura fuit: nisi quòd rescindere nunquam
Dijs licet acta deûm. Iano loca iuncta tenebant
Naiades Ausoniæ, gelido rorantia fonte:
Has rogat auxilium. nec nymphæ iusta petentem
Sustinuere deam; venásque, & flumina fontis
Elicuere sui. nondum tamen inuia Iani
Ora patentis erant, nec iter præcluserat vnda.
Lurida supponunt fœcundo sulphura fonti,
Incendúntque cauas fumante bitumine venas.
Viribus his, aliisque vapor penetrauit ad ima
Fontis, & Alpino modò quæ certare rigori
Audebatis aquæ, non ceditis ignibus ipsis.
Flammifera gemini fumant aspergine postes:
Portáque nequicquam rigidis promissa Sabinis
Fonte fuit præstructa nouo, dum Martius arma
Indueret miles: quem postquam Romulus vltro
Obtulit, & strata est tellus Romana Sabinis
Corporibus, strata estque suis, generíque cruorem
Sanguine cum soceri permiscuit impius ensis:
Pace tamen sisti bellum, nec in vltima ferro
Decertare placet, Tatiúmque accedere regno.
Occiderat Tatius, populísque æquata duobus
Romule iura dabas: posita cùm casside Mauors

Tali-

Talibus affatur diuûmque hominúmque parentem:
Tempus adest genitor(quoniam fundamine magno
Res Romana valet, & præside pendet ab vno)
Præmia iam promissa mihi, dignóque nepoti
Soluere, & ablatum terris imponere cælo.
Tu mihi concilio quondam præsente deorum
(Nam memoro, memorique animo pia verba notaui)
Vnus erit, quem tu tolles ad sidera cæli,
Dixisti: rata sit verborum summa tuorum.
Annuit omnipotens; & nubibus aëra cæcis
*Occuluit, tonitrúque & fulgure terruit * orbem,* *vrbem.
Quæ sibi promissæ sensit data signa rapinæ,
Innixúsque hastæ pressos temone cruento
Impauidus conscendit equos Gradiuus, & ictu
Verberis increpuit: pronúmque per aëra lapsus
Constitit in summo nemorosi colle Palati:
Reddentémque suo tunc regia iura Quiriti
Abstulit Iliaden. corpus mortale per auras
Dilapsum tenues, vt lata plumbea funda
Missa solet medio glans intabescere cælo.
Pulchra subit facies: & puluinaribus altis
Dignior est, qualis trabeati forma Quirini.
Flebat vt amissum coniux, cùm regia Iuno
*Irin ad Hersiliam descendere * limite curuo* *tramite
Imperat, & vacuæ sua sic mandata referre.

772. PROXIMVS AVSON. INIVST. MIL. AMVLI, &c.] A digressione de Pomona dea, quæ fuit sub Latino Syluio rege Albano, & institutam narrationem de ortu vrbis Romæ reuertitur. Proximus à Proca regnum tenuit depulso fratre seniore, videlicet Numitore, Amulius, magísque vi & armis, quàm humanitate & iustitia ciues suos ad officium adegit. Liuius libro 1. *Numitori, qui stirpis maximus erat, regnum vetustum Syluia gentis legat. Plus tamen vis potuit, quàm voluntas patris. Pulso fratre Amulius regnat. Addit sceleri scelus, stirpem fratris virilem interimit*, &c. Vides quare iniustum vocet. 3. Fast.

Hoc vbi cognouit contemptor Amulius æqui
(Nam raptas fratri victor habebat opes.)

773. NVMITORQVE S. AMISS. NEP. MVN. REO. CAP.] Romulus & Remus iam adulti, interfecto Amulio auo Numitori regnum restituerunt. Lege Liuium. Fast. 3.

Romuleóq; cadit traiectus Amulius ense,
Regnaq; longæuo restituuntur auo.

774. FESTISQ PALILIA VRB. MOEN. COND.] Agebantur Palilia XII. Kalend. Maias, quo die vrbis fundamenta iacta sunt primùm. Plutarchus in Romulo. Vrbem igitur ad XII. Kalẽd. Maias cœptam ædificari, opinione omnium satis constat: eumque diem festum Romani agunt, natalem patriæ nuncupantes. Eo die mos erat ouilia purgare; transilire flammas; sapa, & milio sacra facere; genium curare; nullam mactare hostiam: quòd eum diem, qui pa- A triæ natalis erat, à cæde & sanguine purum esse deceret; cænas apparare; à litibus abstinere. Festa tamen Palilia etiam ante vrbem conditam à pastoribus, qui proxima vrbis incolebant, celebrari solita inuenimus. Pales enim dea pabuli & pastorum est, quam plerique Vestam, alij matrem deûm nuncupant; cui pro partu & prouentu pecorum lacte & libo sine victima immolabatur, cui Palilia dicauêre. Alex. ab Alex. cap. 22. libr. 2. Propert. eleg. 4. libr. 4.

Vrbis festus erat, dixere Palilia patres.
Hic primus cœpit mœnibus esse dies.

Ouid. Fast. 2.

Apta dies legitur, qua mœnia signet aratro.
B *Sacra Pales suberant, inde mouetur opus.*

Censorinus de die Natal. Euseb. in Chron. Varro de re rustica lib. 2. lib. 1. Cic. 2. de Diuinat. Sueton. Calig.

775. TATIVS, PATRESQ. SABINI BELLA GER.] propter raptas ipsorum filias à Romanis. Liuius lib. 1. Florus lib. 1. Dionys. lib. 2. Plutárchus in Romulo, Propert. lib. 4.

776. ARCISQ. VIA TARPEIA R. DIGN. ANIM. &c.] Rem omnem aperient verba Liuij. *Sp. Tarpeius Romanæ præerat arci. Huius virginem filiam auro corrumpit Tatius, vt armatos in arcem accipiat. Aquam fortè ea tum sacris extra mœnia petitum ierat. Acceptis armis obrutam necauere: seu, vt vi capta arx potiùs videretur; seu prodendi exempli caussa, ne quid vsquam fidum proditori esset.* Additur fabula, quòd vulgò Sabini aureas armillas

millas magni ponderis brachio læuo, gemmatosq; magna specie annulos habuerint, pepigisse eam, quod in sinistris manibus haberent. Eò scuta illi pro aureis donis congesta. Sunt qui eam ex pacto tradeodi, quod in sinistris manibus esset, directò arma petijsse dicant: & fraude visam agere, sua ipsam peremptam mercede.

778. SATI CVRIBVS] Sabini ab vrbe sua, cui vocabulum *Cures*.

781. CLAVSERAT ILIADES] Iliæ filius, Romulus.

VNAM TAMEN IPSA RECLVSIT] quam tamen aqua frigida in feruentem à Iano conuersa, ipsis imperuiam reddidit, vt mox dicetur ex Fastis. Hîc autem aquas illas à Nymphis calefactas ait.

782. NEC STREPIT. VERSO SATVRN. CARD. F.] Iuno Romanis propter eorum à Troianis originem nec dum conciliata.

784. ET CLAVSVRA FVIT] vtpote amica etiam posteris Æneæ sui.

NISI QVOD RESCIND. N. DIIS L. ACTA DEVM] vt est in fabulis, non licebat alicui deo, quamuis factum non probaret, quod antea ab aliquo deo gestum esset, disturbare. Lege Victor. lib. 38. cap. 11.

785. IANO LOCA IVNCT. TENEB. NAIAD. AVSON. &c.] Sacello Iani cõtigua loca tenebant Naiades Ausoniæ Narrat paulo aliter idẽ 1. Fast. Ianus:

Vtq; leuis custos armillis capta, Sabinos
Ad summa tacitos duxerit arcis iter.
Inde, velut nunc est, per quem descenditis, inquit,
Arduus in valles per fora cliuus erat.
Et iam contigerant portam: Saturnia cuius
Dempserat oppositas inuidiosa seras.
Cum tanto veritus committere numine pugnam,
Ipse meæ moui callidus artis opus.
Oraq; qua pollens ope sum, fontana reclusi:
Sumq; repentinas eiaculatus aquas.
Antè tamen madidis subieci sulphura venis,
Clauderet vt Tatio feruidus humor iter.

789. NONDVM TAM. INVIA IANI O. PAT.] Eo tempore Ianus nondum clausus visebatur, quomodo sęculis deinde secutis. Vide Symb. 1. Æneid. ibi: *Claudentur belli portæ*, &c.

794. ALPINO RIGORI] Prouerbio simile, *frigus Alpinum*, vt *frigus Scythicum*, pro summo & acutissimo. Virg. eclog. 10.

795. NON CEDITIS IGNIBVS IPSIS] Hyperbole.

797. RIGIDIS SABINIS] Caue attributum hoc ad arma referas, sed ad mores eorum, de quibus Liuius lib. 1. loquens de Numa Pompilio Sabino, quem dicit instructum fuisse non tam peregrinis artibus, quàm disciplina tetrica ac tristi veterum Sabinorum: quo genere nullum quondam incorruptius fuit.

799. QVEM POSTQ. ROMVL. VLTRO OBIICIT, &c.] quem fontem postquam Sabinis arcem inuadentibus opposuit, & fusus est vtrimque sanguis, placuit pacem componere, & Tatium in societatem regni accipere. Regnarunt 5. annis simul. Liuius scribit, Romanos Sabinosque in media conualle duorum montium redintegrasse prælium; sed rem Romanam fuisse superiorem. Sabinas autem mulieres ausas se inter tela volantia inferre, inter soceros & generos pacem fecisse. Inde non modò commune, sed concors etiam regnum duo-

A bus regibus fuisse.

803. NEC IN VLTIMA FERRO DECERTARE] vsque ad internecionem alterius partis.

805. OCCIDERAT TATIVS] De eius morte hunc in modum Liuius: *Post aliquot annos propinqui Tatij legatos Laurentium pulsant. Cumq; Laurentes iure gentium agerent, apud Tatium gratia suorũ, & preces plus poterant. Igitur illorum pœnam in se vertit. Nam Lauinij, cùm ad sollemne sacrum eò venisset, concursu facto interficitur.*

806. POSITA CVM CASSIDE MAVORS] Mars clypeo, hasta, galea instructus incedit, vt armorum & belli dominus. 2. Fast.

Bellice, depositis clypeo paulisper & hasta,
Mars ades, & nitidas casside solue comas.

807. DIVVMQ. HOMINVMQ. PARENT.] *Diuûm pater, atque hominum rex*, Virgilio. Et sæpiùs legas
B diuûm patrem, hominum rariùs. Quid enim diceret Prometheus, quem hominum plasten & patrem poëtarum natio statuit? Lucret. de Venere: *Aeneadum genitrix, hominum diuûmq; voluptas.*

808. QVON. FVNDAM. MAG. RES ROMAN. &c.] quandoquidem Romana res satis firmo iam fundamento nititur. quoniam radicem egit, & se tueri potest, monarchamque suum habet.

811. ET ABLAT. TERRIS IMPONERE CÆLO] Hoc sibi promissum dijs audientibus affirmat Mars. Promissa autem seruanda sunt viro bono; quanto magis deo, & deorum supremo?

814. VNVS ERIT Q. TV TOLLAS AD SID. CÆLI] Verba Iouis ex versu Enniano, aliquantum immutato. Ille enim sic: *Vnus erit, quem tu tolles ad cærula cæli Templa*. Fabula narratur & in 2. Fast.

Nam pater armipotens, postquam noua mœnia vidit,
C *Multaq; Romulea bella peracta manu:*
Iupiter, inquit, habet Romana potentia vires:
Sanguinis officio non eget illa mei.
Redde patri natum: quamuis intercidit alter:
Pro se, proq; Remo, qui mihi restat, erit.
Vnus erit, quem tu tolles ad sidera cæli:
Tu mihi dixisti: sint rata dicta Iouis.

Hoc respexit vtique Virgil. 6. Æneid. *Et pater ipse suo superûm iam signat honore.* Et Horat. ode 3. lib. 3.

——— Protinus & graues
Iras, & inuisum nepotem
Troica quem peperit sacerdos,
Marti redonabo. Illum ego lucidas
Inire sedes, ducere nectaris
Succos, & adscribi quietis
Ordinibus patiar deorum.

D 816. ET NVBIB. ATRA CÆCIS OCCVL. &c.] Excessum, siue apotheosin Romuli paucis verbis ita exsequitur Liuius: *His immortalibus editis operibus cùm ad exercitum recensendum concionem in campo ad Capræ paludem haberet, subitò coorta tempestas cum magno fragore, tonitribusq; tam denso regem operuit nimbo, vt conspectum eius concioni abstulerit: nec deinde in terris Romulus fuit.* Vide & Cic. 1. de Leg. Val. Max. lib. 5. cap. 3. August. Ciuit. lib. 3. cap. 15.

818. QVÆ SIBI PROM. S. D. SIG. RAP.] Intellexit Mars, sibi Iouem quasi signum rapiundi Romuli dare voluisse.

820. CONSCENDIT EQVOS] conscendit currum, currus temo cruentus, propter cædes & strages quas facit, & sanguinem quo conspergitur, dum per medias acies inuehitur, & prælianiibus addit animos, & suscitat iras.

Et ictv verberis increpvit] *insonuitq́ flagello*, Virgil.5. & 7. de Alecto furia, *verberaq́ insonuit*.

824. Corp. mort. p. avr. delaps. ten.] non sine corpore in cælum venit; sed cum corpore non graui, non tantæ molis, non mortali, verùm tenn-issimo, & diuino.

827. Et pvlvinaria. alt. dig. e. qvalis, &c.] Etiam dignior est altè extructis puluinatibus, vt dijs extrui in templis solebant, talísque tunc visus est, qualis deinde eius imago trabeati pingi ac fingi solita est. De pulninaribus dixi in Symbol.

A

829. Fleb. vt amiss. conivx &c.] Iuno Hersiliam reginam orbitatem suam deflentem consolatum cum mandatis Irim demittit. Fauet enim mulieri, quamuis Romulo non faueret. De eius connubio cum Romulo Silius lib. 13.

——— Hirsutos cùm sperneret olim
Gens vicina procos, pastori nupta marito
Lustrauitq́ casam, culmenq́ è stramine fultum
Pressit læta torum, & soceros reuocauit ab armis.

830. Descend. limite cvrvo imp.] per arcum, quem in nubibus cernimus, descendere ad terras, rursumq; in cælum ascendere fingitur. Lib. 11. *Effugit, & remeat per quos modò venerat arcus.*

Concepta Iunonis verba consolandæ Hersiliæ. Insuper iubet, si eum videre cupiat, in collem Quirinalem se conferat. Quod cùm Iride præeunte fecisset, ipsa quoque astris immigrans, à Romulo excepta, & Ora deinceps appellata est.

XVII. O *Et de Latio, ô & de gente Sabina*
Præcipuum matrona decus, dignissima tanti
Antè fuisse viri coniux, nunc esse Quirini:
Siste tuos fletus, &, si tibi cura videndi
Coniugis est, duce me lucum pete, colle Quirino
Qui viret, & templum Romani regis obumbrat.
Paret, & in terram pictos delapsa per arcus,
Hersiliam iussis compellat vocibus Iris.
Illa verecundo vix tollens lumina vultu,
O dea (namque mihi, nec quæ sis dicere promptum est,
Et liquet esse deam) duc, ô duc, inquit, & offer
Coniugis ora mei: quem si modò posse videre
Fata semel dederint, cælum aspexisse fatebor.* *accepisse
Nec mora, Romuleos cum virgine Thaumantea
Ingreditur colles, ibi sidus ab æthere lapsum
Decidit in terras; à cuius lumine flagrans
Hersiliæ crinis cum sidere cessit in auras.
Hanc manibus notis Romanæ conditor vrbis
Excipit; & priscum pariter cum corpore nomen
Mutat, Orámque vocat, quæ nunc dea iuncta Quirino est.

832. O et de Latio, &c.] totius Latij, non tantùm Sabini populi ornamentum.

833. Digniss. tan. ante fviss. &c.] Dignissima quà forma, quà prudentia, quà probitate, quà verecundia, quà grauitate, & moribus. *Tanti viri*, Romuli, Martis filij, regum Albanorum nepotis, prudentissimi & fortissimi regis.

834. Nvnc esse Qvirini] quæ fuisti antea coniux regis Romuli, nunc es coniux Quirini (sic enim post excessum suum est nuncupatus) non ho-

B

minis ampliùs, sed dei.

835. Siste tvos fletvs] quia caussam flendi non habes, sed gaudendi potiùs.

836. Colle Qvirino qvi viret] πρόληψις, nam postea demum *Quirinalis* fuit cognominatus.

837. Et templvm Rom. reg. obvmbrat] in quo luco eius templum est; immò erit potiùs.

839. Ivssis compellat vocibvs] quas voces non iterat Ouidius, quod semper facit Homerus dum mandata exponit. Parcè admodum Virgilius:

vt in Arte poëtica versibus Latinis eleganter docet M. Hieronymus Vidas Cremonensis, Albæ Episcop.

840. ILLA VARECVNO. VIX TOLL. L. VVLTV] Deijcere quàm attollere oculos magis decet probam ac pudicam fæminam; & hoc in Didone & Andromacha laudat Virgilius.

841. O DEA NAMQ. MIHI NEC QVÆ SIS, &c.] Manifesta μίμησις ex 1. Æneid. vbi in sylua mater Æneæ dissimulanter apparet:

O quam te memorem, virgo? namque haud tibi vultus
Mortalis, nec vox hominem sonat, ò dea certè,
An Phœbi soror, an nympharum sanguinis vna?

842. ET OFFER CONIVGIS ORA MIHI, &c.] offer mihi videndum, nihil enim tam cupio.

844. CÆLVM ASPEXISSE FATEBOR] beatissimam me iudicabo. *In cælo esse*, prouerb. pro incredibiliter fœlicem ac beatum esse. Geminum huic, *deum esse*.

845. ROMVL. COLLES] collem Quirinalem.

CVM VIRG. THAVMANTÆA] Iris filia Thaumantis. Caussam appellationis alibi ostendimus.

A 846. INI SID. AB ÆTH. LAPS. DECID. IN TERR. &c.] Cuius hoc sidus fuit? Certè non solùm crinem Hersiliæ incendit, verùm etiam secum totam in cælum rapuit. Non igitur in terris Romulum, sed in cælo vidit, vbi eam excepit obuijs vlnis: vbi & corpus adeptum est immortalitatem, & nomen eius mutatum.

851. ORAMQ. VOCAT] Aliam quasi linguam dijs tribuit Homerus, dum non semel res quasdam alio vocabulo ab illis, quàm à mortalibus appellari solitas ait. Vt *Chalciden* ab ijs, quam homines *Cymindin*. Auis genus est. Et *Xanthum* à diis, quem mortales *Scamandrum*. Collem ante vrbem Troianam *Batican* dici ab his, *monimentum Myrrhines* ab illis. Præterea *Briareum* à diis, *Aegeona* ab hominibus. Secutus hoc Ouid. dixit, *Hersiliam* in deos translatam à Quirino vocatam *Oram*. Sic lib. 11. *Hunc Icelon superi, mortale Phobetora vulgus Nominat*. De hac eadem dea Ennius 1. Annali: *Teq; Quirine pater veneror, Oramq; Quirini*. Romani eam in comprecationibus cum Neriene Martis vxore inuocare consueuerunt.

ELECTORVM
LIBER DECIMVSQVINTVS.

PRÆFATIO.

NOVISSIMVS *hic liber laudatissimi operis ab eruditis omnibus, totus penè est physicus & historicus; multa comprehendens, quæ partim ad rerum naturam, ad earum, inquam, ortum, interitum, proprietates, ingenia, vicissitudinem; partim ad vrbis & imperij Romani, quod vnum in terris secundùm deorum opes, vt ait Liuius, maximum extitit, laudesq; Iulij & Augusti Cæsarum spectant. Absurdum prorsus, & omnium irrisione ludendum Pythagoræ dogma* περὶ ἀποχῆς τῶν ἐμψύχων, *de abstinentia ab animatis, siue* περὶ σαρκοφαγίας, *de carnibus non edendis (ne quis videlicet in animalibus cædendis amicorum, propinquorũ, consanguineorum animas nouo domicilio per summum nefas exturbaret, & inquilinas alibi atque alibi fieri misellas compelleret: transmigrationem siquidem animarum in alia corpora philosophus ille docuit: immò verò propter hanc carnium epulas prohibuit) hoc, inquam,* παράδοξον *facundissimè & festiuissimè* κατ' εἰρωνείαν, *per dissimulationem tractat. Est itaque liber hic quà eruditione, quà materia, rerumq; copia, pondere, varietate horum omnium librorum princeps; tantoq; parentis atque auctoris sui ingenio, tam cumulata doctrina, tam inimitabili facundia dignissimus, & ad liberalem delectationem animis ingenerandam appositissimus. Quanquam primus magna in parte ad dignitatem & grauitatem quod attinet, nihil ei concesserit.*

Romulo successor Numa Pompilius deligitur. Eius φιλομάθεια & peregrinatio. De conditore vrbis Græcæ in Italia sciscitatur.

SECTIO I.

QVæritur interea, quis tantæ pondera molis
Sustineat, tantóque queat succedere regi.
Destinat imperio clarum prænuntia veri
Fama Numam. non ille satis cognosse Sabinæ
Gentis habet ritus: animo maiora capaci
Concipit, &, quæ sit rerum natura, requirit.
Huius amor curæ patria, Curibúsque relictis
Fecit vt Herculei penetraret ad hospitis vrbem.
Graia quis Italicis auctor posuisset in oris
Mœnia quærenti, sic è senioribus vnus
Rettulit indigenis, veteris non inscius æui.

1. VARITVR INTEREA, QVIS &c.] Planissimè istuc ex T. Liuio explicabitur. Sic enim ille, post narratum Romuli exitum: *Patrum interim animos certamen regni, ac cupido versabat. Necdum à singulis, quia nemo magnopere eminebat in nouo populo, peruenerunt factiones. Inter ordines certabatur. Oriundi à Sabinis, ne, quia post Tatij mortē à sua parte non erat regnatum, in societate æqua possessionem imperij amitterent, sui corporis creari regem volebant. Romani veteres peregrinum regem aspernabantur. In varijs voluntatibus regem tamen omnes volebant, libertatis dulcedine nondum experta.* Iam quòd quæri debuisse ait, qui succederet Romulo, idipsum tacitè decessoris virtutem & præstantiam indicat. Et signatè, *quæritur*, inquit. Nam vt facilius est subesse quàm præesse, parere quā imperare: ita minore negotio inuenias qui bene pareant, quàm qui bene imperent, si præsertim de regno agatur. Rectè Isocrates in Parænesi ad Nicoclem accusat eos, qui regnum tanquam sacerdotium, cuiuslibet hominis putent esse, cùm sit summum in rebus humanis, maioremque prouidentiam postulet. Et quoniam, vt mox subijcitur, magnæ molis opus est regnare, idcirco etiam humeros validiores, animū nempe varijs instructum dotibus requirit. *Ars artium, & scientia scientiarum est*, inquit Gregor. Nazianzenus in Apologet. *hominem regere & moderari, animal versutissimum, & maximè varium.* Huc pertinet etiam prooemium Cyripædiæ apud Xenophontem.

TANTÆ POND. MOLIS SVSTIN.] Vides, opinor, tangi fabulam Atlantis, cælum humeris fulcientis. Eam sæpiùs scriptores, cùm de magistratu, regno, imperio sermo est, occultè nobis suggerunt. Noster 2. Trist. de Augusto:

Non ita te moles Romani nominis vrget,
Inq; tuis humeris tam leue fertur onus.

Molem immensam Romani imperij sua memoria hac verborum circuitione expressit Ouidius. De successore Iulij Augusto in extremo libri, *Impositum fert vnus onus.* Liuius in præfat. *Res est præterea & immensi operis, vt quæ supra septingentesimum annum repetatur: & quæ ab exiguis profecta initijs eò creuerit, vt iam magnitudine laboret sua.* Molis frequenter difficultatis notionem habet μεταφορικῶς. Virgil. 1. Æneid. *Tantæ molis erat Romanam condere gentem.*

2. TANTOQ. QVEAT SVCCED. REGI.] Cùm per se difficile sit bene regnare, hoc difficilius redditur, quò præstantiori decessori succeditur. Paria quippe, aut maiora semper à rectoribus postulantur: & ex comparatione cuiusque vel virtus, vel vitium manifestiùs cognoscitur. De Romulo primo rege Romanorum, & æternæ vrbis conditore præter Liuium, Halicarnass. libr. 1. & 2. Plutarchus, Ouid. 3. & 4. Fast. Alios præterea multos taceo, quos enumerant, qui in Florum, & Auctorem de viris illustribus Commentarios ediderunt. Ex quibus intelliges, non sine caussa *tantum regem* à poëta nominatum. Narrationem de eo his verbis claudit Liuius: *Hæc fermè Romulo regnante domi militiæq; gesta. Quorum nihil absonum fidei diuinæ originis, diuinitatisq; post mortem creditæ fuit: non animus in regno auito recuperando; non condendæ vrbis consilium; non bello ac pace firmandæ. Ab illo enim profectis viribus datis tantum valuit, vt in quadringentos deinde annos tutam pacem haberet.* Regno præfuit annos XXXVII. Decessit Non. Quintilib.

3. DESTINAT IMPER. FAM. CLAR. NVM.] Rursum capessis verba Liuij de Numæ claritate ac nomine. *Inclyta iustitia religioq; ea tempestate Numæ Pompilij erat. Curibus Sabinis habitabat, consultissimus vir, vt in illa ætate quisquam esse poterat, omnis diuini atque humani iuris.* Prædicat eundem & Virgil. lib. 6. ab ijsdem rebus:

Quis procul ille autem ramis insignis oliuæ
Sacra ferens? nosco crines, incanaq; menta
Regis Romani: primus qui legibus vrbem
Fundabit. Curibus paruis, & paupere terra
Missus in imperium magnum.

Vide insuper eosdem auctores, quos suprà de Romulo

molo nominaui. Decessit Numa annos *natus* 83. cùm regnasset 43. Occœpit igitur regnum quadragenarius.

4 FAMA PRÆNVNTIA VERI] Verè successit. Non igitur hîc mendax fuit fama. Alioqui, *tam ficti prauiq; tenax, quàm nuntia veri*, vt est in 4. Æneid.

NON ILLA SATIS COGNOSSA &c.] Non illi sufficiebat notitia iuris humani & diuini apud Sabinos suos: ad maiora & reconditiora perdiscenda aspirabat animus. Da aurem Liuio: *Suopte igitur ingenio temperatum animum virtutibus fuisse opinor magis: instructumq; non tam peregrinis artibus, quàm disciplina tetrica ac tristi veterum Sabinorum*, &c.

5. ANIMO MAIORA CAPACI CONCEP.] *Capax animus* hîc & alibi non aliud est quàm bonum & nobile ingenium, cuius vis & facultas ex intelli- B
gendi celeritate potissimùm perspicitur. Hinc illa, pro Marcello: *Quæ tam magna sunt, vt ea vix cuiusquã mens, aut cogitatio capere possit*. Et in Pisonem: *Non capiunt angustiæ pectoris tui, nõ egestas animi recipit tantam personam*. Propriè dixit 1. Tuscul. *Qui enim fundus, aut quæ talis animi figura intelligi potest? aut quæ tanta omnino capacitas?*

6. ET QVÆ SIT RERVM NAT. RAQ.] Hæc sunt illa maiora, *Physiologia* videlicet, aut *Physica*, quam cum Cicerone *naturæ rationem*, aut *naturæ explicationem* interpretari licet: vt *Physicum*, speculatorem, venatoremque, seu indagatorem naturæ. Est autem *Physice* scientia, quæ cuiusque rei naturalis initiorum, caussarum, virium ac proprietatum expli- C
cationem complectitur. De qua cùm habeamus VIII. Libros Aristotelis, qui περὶ φυσικῆς ἀκροάσεως. *de naturali auscultatione* inscribuntur, idoneè Perionius interpres *de natura* eos inscripsit, vt *de rerum natura* suos Lucretius. Tametsi & Græcum & Latinum vocabulum pateat latiùs, quàm vt in illos VIII. libros tantùm sit aptum.

7. HVIVS AMOR CVRÆ, PATRIA, &c.] Ex desiderio perdiscendæ rerum naturæ, cuius facultatem in Sabinis, atque adeò Curibus in patria sua nullam inueniebat, in exteram regionem voluntariam peregrinationem suscepit Numa. Idem aliquot philosophos fecisse legimus. In Ægyptum A Pythagoras, qui vt in Memphitico sacerdotum collegio posset obtinere locum, & per eam occasionem Ægyptiorum disciplinas percipere, sacris eorum initiari, ac circumcidi sustinuit; id quod etiam Theodoretus de curandis Græcorum affect. scriptum reliquit. Similiter Plato in Ægyptum, deinde in Italiam venit. Testis Cicero Tuscul. I. *Platonem ferunt*, inquit, *vt Pythagoreos cognosceret, in Italiam venisse, & in ea cùm alios multos, tum Archytam Timæumq; cognouisse, didicisseq; Pythagorea omnia*. Apollonius Tyaneus in Indiam, vt Iarcham Brachmanorum principem audiret, iter longissimum instituit. Thales Milesius in Ægyptum profectus, sacerdotibus Ægyptijs familiariter adhæsit; alioqui nullo præceptore vsus Laërt. Ibidem & Cleobu- B
lum nominat, qui Ægyptum Philosophiæ gratia petiuerit. Homerum quoque in Ægyptum peregrinatum, & multa quæ ibi didicerit in suos libros transtulisse, ex Diodoro relatum est à Iustino Martyre, Exhortat. ad Gentes.

8. HERCVLEI AD HOSPITIS VRBEM] *Crotonem* oppidum Calabriæ, positum in sinu Tarentino, peninsulam, à Crotone nominatum, qui Herculem eò venientem hospitio suscepit, vt narrabitur: qui Hercules per Mycilum eius condendi occasionem præbuit.

9. GRAIA QVIS ITALICIS, &c.] Mirabatur Numa, Græcam vrbem in Italia ædificatam, & conditorem nosse cupiebat. Similis admiratio apud Na- C
sonem 3. Trist. eleg. 9. Docturus enim, vnde vocabulum oppidulo *Tomis*, vbi exul viuebat, sic orditur:

Hîc quoque sunt igitur Graiæ (quis crederet) vrbes?
Inter inhumanæ nomina barbariæ.
Huc quoque Mileto missi venêre coloni,
Inq; Getis Graias constituêre domos.

10. E SENIORIB. VN.] Senes enim diu viuendo multa viderunt, multa audiuerunt, multa meminerunt, quos de antiquitate consuli & respondere par est: vnde mox additur, *veteris non inscius æui*. Apud Catul. *Omne æuum tribus explicare chartis*, est omnium præteritorum temporum memoriam breui libello concludere.

Crotonis oppidi origo.

DIues ab Oceano bobus Ioue natus Iberis II.
Littora fælici tenuisse Lacinia cursu
Fertur: & armento teneras errante per herbas,
Ipse domum magni, nec inhospita tecta Crotonis
Intrasse, & requie longum releuasse laborem.
Atque ita discedens, æuo, dixisse, nepotum
Hic locus vrbis erit: promissáque vera fuerunt.
Nam fuit Argolico generatus Alemone quidam
Mycilus, illius dijs acceptissimus æui.
Hunc superincumbens pressum grauitate soporis
Clauiger alloquitur: Patrias age desere sedes,
I, pete diuersi lapidosas Æsaris vndas.
Et, nisi paruerit, multa ac metuenda minatur.

Postea

Postea discedunt pariter somnúsque, deusque.
Surgit Alemonides, tacitáque recentia mente
Visa refert: pugnátque diu sententia secum.
Numen abire iubet: prohibent discedere leges:
Pœnáque mors posita est patriam mutare volenti.
Candidus Oceano nitidum caput abdiderat sol:
Et caput extulerat densissima sidereum nox:
Visus adesse idem deus est, eadémque monere,
Et, nisi paruerit, plura ac grauiora minari.
Pertimuit: patriumque simul transferre parabat
In sedes penetrale nouas Fit murmur in urbe:
Spretarumque agitur legum reus: utque peracta est
Caussa prior, criménque patet sine teste probatum:
*Squallidus ad superos * tendens reus ora manúsque:* *tollens
O cuius cælum bis sex fecere labores,
Fer, precor, inquit, opem, nam tu mihi criminis auctor.
*Mos erat * antiquus, niueis atrísque lapillis,* *antiquis.
His damnare reos, illis absoluere culpa.
Tunc quoque sic lata est sententia tristis: & omnis
Calculus immitem demittitur ater in urnam.
Quæ simul effudit numerandos versa lapillos,
Omnibus è nigro color est mutatus in album:
Candidáque Herculeo sententia numine facta
Soluit Alemoniden: grates agit ille parenti
Amphitryoniadæ: ventísque fauentibus æquor
Nauigat Ionium, Lacedæmoniumque Tarentum
Præterit, & Sybarin, Salentinúmque Neæthum,
Thurinósque sinus, Temesénque, & Iapygis arua.
Vixque pererratis, quæ spectant littora, terris
Inuenit Æsarei fatalia fluminis ora.
Nec procul hinc tumulum, sub quo sacrata Crotonis
Ossa tegebat humus: iussáque ibi mœnia terra
Condidit: & nomen tumulati traxit in urbem.
Talia constabat certa primordia fama
Esse loci, positæque Italis in finibus urbis.

12. DIVES AB OCEANO, &c.] Vrbs Croton qua occasione extructa fuerit, inuenies apud Iamblichum de vita Pythagoræ lib. 1. cap. 8. Insula Oceani Erythrea, seu, vt Turneb. emendat, *Erythia*, vicina Gadibus, vnde Geryoni regi boues has, monumentum victoriæ suæ abegit Hercules. Quas proinde *prædam Erytheida* dixit Fast. 5. Ouidius. Hic autem *Iberas* à vicina regione, Hispania nimirum, quæ & *Iberia* ab *Ibero* flumine. Eas Hercules inde postmodum egit, vbi Romulus vrbem statuit. Liuius lib. 1 *Herculem in ea loca Geryone interempto, boues mira specie abegisse, memorant, ac prope Tiberim fluuium, quà præ se armentum agens nando traiecerat*, &c. Adi & Propert. eleg. 10. lib. 4.

IOVE NATVS] Fatetur ipse Iupiter Amphitruoni apud Plautum, se Alcumenæ vsuram corporis A cepisse, grauidam fecisse filio, & suo susceptum semine. Euander apud Liuium: *Ioue nate Hercules, salue.*

13. LITTORA LACINIA] Promontorium est *Lacinium*, à Lacinio latrone nuncupatum, inter Petiliam & Crotonem, Ionium mare ab Adriatico dirimens, vbi Iunonis templum. Ob id Virgil. 3. Æneid. *Diuam Laciniam* appellauit. Meminit rursum lib. 15. noster.

14. TENERAS ERRANTE PER HERBAS] Nomine *herba* sæpiùs *gramen* capiendum. Isidorus lib. 17. omnem herbam *gramē* vocari, ab eo, quòd germinetur. Virgil. eclog. 5 cùm ait: *Nulla neque amnem Libauit quadrupes, nec graminis attigit herbam*, videtur *herbam* facere genus, *gramen* speciem. Errare dicitur pecus per prata, per herbas, per gramina, cùm libe-

rè

rè pascit. Virgil. eclog. 1. *Ille meas errare boues, vt cernis.* Et sequenti: *Mille meæ Siculis errant in montibus agnæ.*

15. NEC INHOSPITA TECTA] ergo hospitalia recta. Contrà Iupiter de se lib. 1. *Arcados hinc sedes, & inhospita tecta tyranni Ingredior.* Loquitur de Lycaone, qui ipsi necem machinabatur: siquidem diuinitas eius in dubium illi veniebat.

16. ET REQVIE LONGVM RELEVARE LABOR.] laborem longi itineris ex Hispania, seu ex insula Erythræa vsque. Et augebat eum laborem cura bouium, rariùs spatijs agendorum curandorumque.

17. ÆVO NEPOTVM] posterorum tuorum memoria. Virgil. 3. Æneid. *Maneat nostros ea cura nepotes.* Minoris libr. 1. *Nunc fama minores Italiam dixisse ducis de nomine gentem.* Catull. ad Ciceron. *Disertissime Romuli nepotum.*

18. HIC LOCVS VRBIS ERIT] hemistichium Maronis ex 3. Æneid. nisi quòd quidam codices ibi legunt: *hi locus vrbis erit.*

19. NAM FVIT ARGOLICO] Nunc longiuscula narratione palàm facit, quemadmodum Herculis promissa euentus confirmarit; quando Myčilus quidam Argiuus, ab eodem Hercule per quietem monitus, patriam contra leges deseruit, eoque inuocato postmodum omoribus calculis albis absolutus, ad Aesarem fluuium in Italiam venit, & vrbem conditam, ob ossa Crotonis huius, propè in tumulo reperta, Crotonem indigerauit.

20. ILLIVS DIIS ACCEPTISSIMVS ÆVI] Omnium mortalium sæculi sui optimus, proptereaque dijs carissimus. Lib. 12. de Nestore: *O facunde senex, æui prudentia nostri.* Cic. in som. Scip. *Nihil illi principi deo acceptius*, id est, gratius, charius, iucundius. Plaut. Capt. *Effëcit vt seruus apud te acceptissimus.* Idem Mercat. *Acceptum animo.*

21. HVNC SVPER INCVMBENS] ἐπικεφαλῆς, super hunc incumbens, huic imminens, vt quidem dormienti videbatur.

PRES VM GRAVITATE SOPORIS] Lib. 1. *Noctë grauem somno*, id est stertentem. l. 8. *Altaq́; sopore sepultum.* Deiphobus in 6. Maronis: *Pressitq́; iacentem Dulcis & alta quies.* Huiusmodi somnum describit noster etiam lib. 12.

In tanto fremitu, cunctis sine fine iacebat
Sopitus venis, & inexperrectus Aphidas.

22. CLAVIGER ALLOQVITVR] à clana (quæ græcè ῥόπαλον) *claniger* Hercules: à claue autem Ianus quoque *clauiger*: cælum enim claudit & aperit. 1. Fast. *Præsideo*, inquit, *foribus cæli.*

LAPIDOSAS ÆSARIS VNDAS] Ab *Æsar*, casu recto, fit *Æsaris*, *Æsari*, &c. Legimus item *Æsarus*, flexione secunda. Fluuius est Calabriæ (quæ dicta *magna Græcia*) non procul à Crotone. Non tacitè autem, sed cum strepitu labi, eius amnem lapidosum esse arguit.

23. DIVERSI] longè distantis à solo tuo patrio. *Argi* enim in Peloponneso, *Æsar* in Calabria, vt dictum est.

25. DISCEDVNT PARITER SOMN. DEVSQ.] Somnium suū Scipio apud M. Tullium in 6. de Repub. his verbis absoluit: *Ille discessit; ego somno solutus sum.*

26. ALEMONIDES] Alemonis filius Myčilus.

TACITAQVE RELMENTE VISA REFERT] secundùm quietem visa, secum voluitat. Verbum *referre* sic vsurpat alibi quoque vates noster, pro recogitare, cogitatione & animo repetere, secum recole-re. Hoc ipso libr. *Mente memor refero.* Fast. 4. *Et secum ambages cæcaq; visa refert.* 1. Pont. eleg. 10. *Sæpe refert animus lusus grauitate carentes.* Eadem notio in illo Propert. lib. 1. eleg. 1.

Quòd si quis monitis tardas aduerterit aures,
Heu referet quanto verba dolore mea?

magno cū dolore verborum meorū recordabitur.

27. PVGNATQVE DIV SENTEN. SECVM] Virgilius huiusmodi pugnam animi inter velle & nolle, & hæsitationem inter duas pluresve sententias pulchrè declarauit 4. Aeneid.

Atq; animum nunc huc celerem, nunc diuidit illuc,
In partesq; rapit varias, perq; omnia versat.

Cicero item 1. Offic. *Cùm enim vtilitas ad se rapere, honestas contrà reuocare ad se videtur, fit, vt distrahatur deliberando animus, afferatq; ancipitem curam cogitandi.*

B 28. PROHIB. DISCE. LEGES] Lex erat Argis, ne quis aliò, relicta patria habitatum discederet. Hoc, vt apparet, venerationi & amori sanctissimæ & communis omnium parentis tribuebatur.

29. POENAQ. MORS POSITA EST] Ex grauitate supplicij legis seueritas, ex legis seueritate æstimandum est, quæ fuerit Argiuorum erga patriam reuerentia & charitas.

30. CANDIDO OCEANO NITID. CAP. &c.] Sic Ennius: *Exin candida se radijs dedit icta foras lux.* Et rursum: *Simul aureus exoritur sol.* Duo versus notatu digni, ob antitheta bellè posita *abdiderat, extulerat*; & μονοσύλλαβα in fine. Fast. 5.

Quid solito citiùs liquido iubar æquore tollit
Candida lucifero præueniente dies?

Tiboll. libr. 4. *Splendidior liquidis cùm sol caput extulit vndis.* Catull. in Epithalam. *Clarum ab Oceano diem*

C *Viderit venientem.* Manil. libr. 1. *Atque vbi se primis extollit Phœbus ab vndis.* Caput nitidum, vel quia semper nitet: vel quia se abluere marinis aquis fingitur. Stat. 2. Theb.

Soluerat Hesperij deuexo in margine ponti
Flagrantes sol pronus equos, rutilamq; lauabat
Oceani sub fonte comam.

Infrà *vuidum iubar* appellabit.

31. ET CAP. EXTVL. SIDER. NOX] Lib. 4. Metam. *Et lux tarde discedere visa Præcipitatur aquis, & aquis nox exit ab ijsdem.* Etiam noctē ex Oceano prodire poëtæ dictitant, non ea parte vtique qua sol, sed aduersa. Virgil. 2. Æneid. *Vertitur interea cælum, & ruit Oceano nox.* Verùm hic ad illum egressum non respicitur. Et quoniam nocte procedente astra videmus in cælo crebrescere, & deorsum tenebras, tri-

D buit illi tanquam animanti caput, sideribus ornatum, vocatque densissimam.

DENSISSIMA NOX] Virgil. 12. Æneid. *Nox atra caua circumnelat vmbra.* Pacuuius apud Ciceron. 3. de Orat. *Tenebræ conduplicantur, noctisq; & nimbûm occæcat nigror.* Sed istuc fere eum obiectu nubium occultantur sidera, quibus conspicuis non adeò contenebrat.

32. VISVS ADESSE IDEM DEVS EST] Hercules, de quo antè, denuo se quiescenti Myčilo obiecit, eademque monuit cum comminatione. Virgil. de dijs penatibus, & Ænea dormiente: *In somnis visi ante oculos astare iacentis.* 3. Æneid. Et de Hectore narrat idem Æneas eodem libro: *In somnis ecce ante oculos mœstissimus Hector Visus adesse mihi.* Quod ab Ennio ex 1. Annal. est mutuatus. Ille namque de Homero: *Visus Homerus adesse poeta.* Benè *visus*, ait Seruius:

Seruius: somnia enim videntur tantùm, non sunt naturaliter vera.

33. PLVRA ET GRAVIORA MINARI] Suprà: *Et, nisi parueris, multa ac metuenda minatur.* Meritò, nam quòd primis mandatis non paruit, dicat fortasse, incertum sibi fuisse, num vetus Hercules fuerit. Si nunc non pareat, suspicionem contemptus vix effugiet: atque ideo maiore pœna multandus censebitur. Sed enim poëta cunctationis caussam veram ait fuisse metum necis. Neque enim Hercules illi tutelam suam præsidiumque in tanto periculo promiserat. Atqui fidere illi oportebat & implorātus postea succurrit. *Minari* apud Horatium est promittere, ἀπειλεῖν; promittimus enim bona, *minamur* bona. Lib. 2. sat. 3. *Atqui vultus erat multa & præclara minantis.* & epist. 8. l. 1. *Si quæret quid agam, dic, multa & pulchra minantem Viuere.* Vicissim, *promittere* Virgilio est minari 2. Æneid. *Promisi vltorem, & verbis odia aspera moui.*

34. PERTIMVIT] Minas Herculis magis extimescere cœpit, quàm adhuc legem capitalem de patria non deserenda timuerat.

35. PATRIVM PENETRALE IN SED. T. NOVAS] aliò commigrare, in extera loca, ibique seu in patria degere. De supellectile, & rebus mobilibus tibi à patre maioribusque relictis & commendatis, non de ipsa domo paterna interpretare. Ea enim transferri aliò non poterat. Domicilium sibi cum paternis laribus in alia regione constituere iussit Hercules.

FIT MVRMVR IN VRBE] mussant ciues, & murmurando, quod facere parabat Myceilus, id se minimè probare testantur. Virgil. 12.

Talibus incensa est iuuenum sententia dictis
Iam magis atque magis, serpitq; per agmina murmur.

Eodem sensu de Troianis dixisse puto 1. Æneid. *Talibus Ilioneus, cuncti simul ore fremebant Dardanidæ.* Id est, murmure quodam indignari se quas acceperant iniurias profitebantur.

36. SPRETAR. AGITVR LEGVM REVS] *reum agere* huius vel illius criminis, est illum accusare, in iudicium vocare. *Reum peragere* aliud est, vt ex Budæo docere memini in eleg. 1. lib. 1. Trist. Odiosè *spretarum.* Non tantùm non seruauit legem; sed etiam spreuit & contempsit, vt videri volebant ciues, qui, quòd eum diligerent, ob id fortasse ægriùs etiam abire patiebantur, & rem exaggerabant.

VTQVE PERACTA EST CAVSSA PRIOR] postquam accusator perorauit, postquam caussam secundùm leges dixit. *Caussam priorem* vocat accusationem, vt defensio fuerit caussa posterior, quæ tamen secuta non est.

37. CRIMENQ. PATENS SINE TESTA PROB.] Non opus erat testibus; nam & reus confitebatur, & res ipsa loquebatur. Negabat tamen crimen se committere, & erat de facti nomine controuersia.

38. SQVALIDVS REVS] Munditiatum negligentes sunt, qui lugent: idcirco in luctu squaloris & sordium frequens mentio. Lugent enim rei, aut lugentium similes sunt. Quare & eos ad misericordiam iode commouēdam squallor ac sordes haud dedecent. *Rei* autem Rhetoribus, quod aliàs non semel docui, qui deferuntur, quorum res in iudicium venit, etiamsi damnati nondum sint.

AD SVPER. TEN. ORA MAN.] 3. Æneid. *Tendoq; supinas Ad cælum cum voce manus.* Et 12. *Suspiciens cæ-*

A *lum, tendensq; ad sidera dextram* Ennius [illegible] ncerto

Quanquam multa manus ad cæli cærula tem[illegible] la
Tendebam lacrumans, & blanda voce rogabam.

39. OCVIVS CÆL. BIS SEX L. LAB. [illegible] RE [illegible] Plures feruntur labores Herculis, quàm XII. & à p[illegible]is celebrantur. Sed tamen XII insigniores, ob quos cælum meruisse creditus est. De ijs vide libr. 8. Æneid. Virg. & quos ibid. in Symb. adduxi, Lucret. Auson. Sophoclē. &c. Cic. 1 Tusc. *Abyt ad deos Hercules.* Nunquam eò abijsset, nisi dum h[illegible] e[illegible] am sibi viam muniuisset. Monet nos hic ver[illegible]us, quibus speranda à CHRISTO Seruatore nunquam intermoritura post hanc vitam gaudia: labora[illegible]ibus vtique, & pugnantibus, & vincentibus semetipsos, mundum & cacodæmonem, & per angustam portam intrare omni conamine contendentibus.

B Hæ victoriæ faciunt cælum nobis, hoc est, portas eius aperiunt.

40. NAM [illegible] V MIHI CRIMINIS AVCTOR] non veri criminis: sed eius, quod pro crimine habetur. Tuo impulsu feci quod feci.

41. MOS ERAT ANTIQ. N. ATRISQ. LAP. &c] *Antiquus* recepi pro *antiqui*, vt vitemus ὁμοιοτέλευτον & sibilum, *antiquis, nineis.* Fuit hic mos Areopagitarum Athenis. Inde *album calculum addere*, pro approbare. Adagia consule. Apud Romanos qui quæstioni præerat, tres litteras dabat iudicibus: *absolutionis* A *condemnationis* C *ampliationis* NL *non liquet.* Indicabatur, caussam denuò agi oportere, quia verum adhuc incertum. *Damnationis* calculo inscripsisse dicuntur Athenienses Θ. quo significabant reum esse θανατωτέον. Hinc Persius sat. 4. *Et*

C *potis es vitio nigrum præfigere theta* Præterea veteres dies faustos albo lapillo, seu creta, infaustos atro notabant. Nihil notius studiosis. Ad cal[illegible]ulos vt redeamus, obseruat ex Vlpiano in Demosth. H. Iunius libr. 2. Animaduersorum cap. 5. iudi[illegible]um calculos fuisse quidem duplices, nigros & albos, vt dictum est: sed illos pertusos, seu perforatos, qui condemnabant: hos integros, qui abs[illegible]luebant. Priores ab auctoribus nominari τετρημένας ψήφους, καὶ μέλανας, καὶ ἀναιρούσας καὶ τετρυπημένας: posteriores ἀτρήτους, λευκάς, σωζούσας, ὁλοκλήρους, & apud Æschinem πλήρεις. Sitella, seu vrna καδίσκος. Ea duplex erat, vna *mortis*; altera *misericordiæ* nomen habebat.

43 LATA EST SENTENTIA TRISTIS] Litteram condemnationis *litteram tristem* vocat in ea pr[illegible] Mi-

D lone M. Tullius: vt contrà absolutionis *salutarem.* Ferre, pronuntiare sententiam dicuntur iudices. *Tristis, triste* idem valere interdum, quod seuerus, seuerum, ex hoc ipso locu, ex T. Liuio, Serui[illegible] confirmat Floridus lib. 2. cap. 12. Aut *tristis*, quæ tristem reddere queat, vt *frigus pigrum*, & similia μετωνυμικῶς.

44. CALCVL. IMMIT. DEMIT. AT. IN VRN[illegible] M[illegible]] Quem antè *lapillum*, nunc *calculum*, quem m[illegible]dò *atrum*, mox *nigrum* appellabit. Rectè *immittem in vrnam*, quoniam damnationis erant omnes i[illegible] calculi. De sortibus & vrna in iudicijs & acti[illegible]bus Cicer. Verrin. 3 *Quod ab eo pridie, cum multis lacrymis cùm oraret atque obsecraret Heraclius, impetrare non poterat, id ei postero die venit in mentem, è lege Rupilia sortiri dicas oportere: educit ex vrna tres: ijs absentem Heraclium condemnent, imperat; itáque condemnant.* E[illegible] apud inferos *vrnam mouere* iudicem Minoa di[illegible]it

Maro

[illegible]aro, & dicta sor[illegible] a[illegible] abu[illegible]uere. Ad con[illegible]m omnium [illegible]um [illegible]icatem mnt[illegible]ndi a[illegible]mm[illegible]at [illegible] verb[illegible] m-que Ho[illegible] ode 3. libr[illegible] & rur[illegible]um [illegible] lib.3. Cat[illegible]

4[illegible]. V[illegible] S[illegible]lebant e[illegible]im [illegible]na[illegible]sor-te[illegible]n[illegible] antequa[illegible] ase[illegible] V[illegible]de & H[illegible]rat O[illegible]m *verfatur vrna* Et [illegible]g[illegible] ob n *mo-uere vrnam* [illegible]

4[illegible] .&c. [illegible] Mir[illegible] lu[illegible]a-g[illegible] creu[illegible] ab Her[illegible]ch[illegible] patre-[illegible]um. D[illegible]m tamen ho[illegible] men[illegible] fo[illegible] obse[illegible]rimu[illegible] ei[illegible]

B

48. [illegible]AT[illegible] AB A[illegible] sunt Hercu[illegible]m Amphitruonis vi p[illegible]at[illegible] vo-[illegible]*parentem*, id est, patrem [illegible] q[illegible] n[illegible]tis & venerationis ergo di ap[illegible] nt. [illegible] e vt ingratus eo ipso quod accep[illegible] ben[illegible] sic e diuerso, gratus plura mer[illegible]tur[illegible]

49. VENTISQ[illegible] VENI[illegible] [illegible] cat *ferentes* Trist. eleg 2. [illegible] *mare* [illegible] *ferentibus vtar*. Virgil.5 *Ferunt* [illegible] *fumina* [illegible]

50. ÆQVOI NAVI[illegible] [illegible] *τὸν ἐσνοῦν* nominaui[illegible] ope[illegible] [illegible] *mare superum*, vt T[illegible]*rrhenum mare* [illegible] v [illegible]que V[illegible] l[illegible] G[illegible]rg in [illegible] *A[illegible] are quod supra m[illegible] morem, quodq; all[illegible]* [illegible]. *Gen[illegible] inimica mihi* [illegible]*rhenum nauigat æ*[illegible]*r*

[illegible] EMON. [illegible] AREN[illegible] VM[illegible] S[illegible]gn[illegible] a-tur & [illegible]ratio ode [illegible] lib.3. vrp[illegible]te[illegible] ant[illegible] ar-riata[illegible] ondiium. ode 6. lib.2. *Et regnata petam Laconi rura Phalanto*. Testatur idem Pausan. in [illegible]caicis. Au[illegible]umant alij [illegible] Cretensibus nt[illegible] nem, & [illegible]b eo-rum duce *Tarante* nomen duxisse. Deinde Parthe-nios [illegible] Lacedæm[illegible]ne patribus dubijs [illegible]rocreatos, *Phalanto* ductor[illegible] u[illegible]occup[illegible]sse

51. SYBARIN[illegible] [illegible]*baris* oppidum [illegible]larum Magnæ

A Græcia dictum postea Thurium. Videatur Ste-phanus de vrbibus.

S[illegible] N[illegible] [illegible] Fluuius est in Salen-[illegible]is. *Teme[illegible] Iap[illegible]ia*, vrbes Calabriæ, de quibus Str[illegible]bo, & al[illegible]

[illegible] V[illegible]rg 1.e[illegible]log. *Antè per-erratu[illegible] or[illegible] in [illegible] [illegible] Magna peterrato statues qua[illegible] que ponto*.

Q[illegible] A[illegible] LITTORA T[illegible]RRE[illegible] mar[illegible]timis vi[illegible] lo[illegible]

54. ÆS[illegible] R[illegible] F[illegible] L. FLVM. OR[illegible] O[illegible] Marl[illegible] ingi[illegible]ur, ad quem vt venirer, et fatale [illegible]

[illegible] T[illegible] & tremen[illegible] hæc non [illegible] d[illegible] Crot[illegible] ercu-le[illegible] p[illegible] ab e[illegible]n [illegible] au-[illegible] d[illegible] et *sacrata ossa*, p[illegible] Ma-g[illegible] nestiamen p[illegible]am [illegible] s[illegible]s, quæ coll[illegible]guntur, & in os-[illegible]tur.

[illegible] I[illegible] IMON[illegible] RR[illegible] D [illegible] *κατὰ τὸ εἰω-*[illegible] tur[illegible] e [illegible] d ran-[illegible]

C

[illegible] N[illegible] AX IN[illegible] RA. [illegible]ter istuc [illegible] t[illegible]ker[illegible] co[illegible]is [illegible] tacito eius ad-[illegible] id te[illegible] ly[illegible]um cogitare d[illegible]s.

[illegible] AB. E[illegible] & Hæc f[illegible] n Italia ex[illegible]tæ co[illegible]u-nis [illegible] c[illegible]tum fin[illegible] mommque opi[illegible]io. Cro[illegible]ta[illegible] quondam flo[illegible]uisse omnibus c[illegible]p[illegible]s, & in Italia [illegible] beat[illegible]sse numera-tos ex[illegible]liens [illegible] u[illegible]um de Inuc[illegible]t. prodit memori[illegible] C[illegible]er N[illegible]bi[illegible] ha[illegible] rbem, patriam suam Milo athletarum [illegible]ul[illegible]nus, de quo Plin. l.7.c.2[illegible] & ibidem Dalechan p[illegible]scholiastes.

Patria & laus Pythagoræ. Eius ἐχεμυθία, doctrina Physica, concio de abstinentia à carnibus animantium, seu contra σαρκοφαγίαν, & de epulis terrestribus, ijs scilicet, quæ è terra progignuntur.

VIr erat hic ortu Samius, sed fugerat una — III.
Et Samon, & dominos, odioque tyrannidis exul
Sponte erat: isque licet cæli regione remotus,
MENTE DEOS ADIIT: ET QVÆ NATVRA NEGABAT
VISIBVS HVMANIS, OCVLIS EA PECTORIS HAVSIT.
Cumque animo, & vigili perspexerat omnia cura,
In medium discenda dabat, cœtumque silentum,
Dictaque mirantûm, magni primordia mundi,
Et rerum caussas, & quid natura, docebat:
Quid deus, unde niues, quæ fulminis esset origo;
Iuppiter, an venti discussa nube tonarent,
Quid quateret terras; qua sidera lege mearent;

Et quodcunque latet: primúsque animalia mensis
Arguit imponi: primus quoque talibus ora
Docta quidem soluit, sed non & credita, verbis:
Parcite mortales dapibus temerare nefandis
Corpora: sunt fruges, sunt deducentia ramos
Pondere poma suo, tumidæque in vitibus vuæ.
Sunt herbæ dulces, sunt quæ mitescere flamma
Mollirique queant: nec vobis lacteus humor
Eripitur, nec mella thymi redolentia flore.
Prodiga diuitias, alimentaque mitia tellus
Suggerit, atque epulas sine cæde & sanguine præbet.
Carne feræ sedant ieiunia, nec tamen omnes:
Quippe equus, & pecudes, armentaque gramine viuunt.
At quibus ingenium est immansuetúmque ferumque,
Armeniæ tigres, iracundique leones,
Cumque lupis vrsi dapibus cum sanguine gaudent.
Heu quantum scelus est in viscera viscera condi,
Congestóque auidum pinguescere corpore corpus?
Alteriusque animantem animantis viuere letho?
Scilicet in tantis opibus quas optima matrum
Terra creat, nil te nisi tristia mandere sæuo
Vulnera dente iuuat? ritusque referre Cyclopum?
Nec nisi perdideris alium, placare voracis
Et malè morati poteris ieiunia ventris.

60 ORTVS SAMIVS Pythagoras primùm com- A [illegible]ndatur, vt vir multifariam sapientissimus, quem & Cic. Tusc. 4 *Præstanti sapientia, & nobilitate*, & 2 de Legibus, *virum doctissimum* vocauit. Horatio ode 28. libr 1. est *non sordidus au[illegible]tor naturæ*. Vide ibidem Lambinum. Forma excellentissimum in sui sæculi fuisse testantur Laërtius Iambli[illegible] & Apuleius. Loquēs de eius peregrinationibus I[illegible] eius l b. 8. *In Ægypto quoque adyta ingressus est*, [illegible] *pòst Samum rediit, offendensq́, patriam à tyranno P[illegible]crate incubari. Crotonem in Italia venit [illegible] leges Italis dedit, atque cum di[illegible] la[illegible] habitus*, & [illegible] trecentos ait fuisse Iambl[illegible]us [illegible]. & ut patriam fugeret, etiam occupationes p[illegible]liticas, & stu[illegible] sapientiæ, quæ tum in Italia florerent, caussam habuisse. Ab eo *Italica* philosophorum secta, quemadmodum à Thalete Milesio *Ionica* sumpsit originem. B Iamblichus [illegible] annos in Aegypto commoratum. Cæ[illegible]um de eius patria [illegible] peregrinationibus con[illegible]bus, discipulis, obitu, auctoritate, [illegible] d[illegible]trati[illegible]e & de eius vita Porphyrius seu M[illegible]hus, nuper [illegible] à Ri[illegible]husio Iurecons[illegible] o. p[illegible] leg[illegible]dus Iustinus [illegible]. Fa[illegible] Numæ [illegible] Ou[illegible] qu[illegible]d refut[illegible] [illegible] bt. 1. & S[illegible] Tullo reg[illegible] ce[illegible]tum p[illegible] ann[illegible]s & a[illegible] in vltima I[illegible] æ o[illegible], circa [illegible], He[illegible] eam que & Crotonem [illegible] habuisse confirmat & [illegible] C[illegible]. T[illegible] Tarquinio Superbo re[illegible]nte [illegible] Italiam venisse La[illegible]ius etiam vir [illegible] C[illegible] A[illegible]nd. [illegible]d [illegible] Stromat. lib. 1. cap. 6. *Numam fuisse Pithagoreum*,

A de συγχρονισμῷ item accipias. Euseb in Chron[illegible] te[illegible] Nu[illegible] & Pythagoram non paucas [illegible] [illegible]piadas testatur.

61 EXV[illegible]ONTE FRAT] Voluntarium ex[illegible] p[illegible]tres [illegible] de caussis elegerunt Con[illegible] Athenien[illegible] Protagoras, Solon, Lycurg[illegible] S[illegible]o Afri[illegible] an[illegible] quem celebrat lib. 15 noster, [illegible] nus C[illegible]us, ne rex Romanorum fieri cogeretur. In horum numero etiam M. Tullius est re[illegible]nendu[illegible]. Lege orationes eius post reditum ad Quirites, & Senatum.

[illegible] CÆLI REGIONE R[illegible]M[illegible]TV[illegible] In[illegible] pro humana conditione conf[illegible]eb[illegible]. C[illegible]rpu[illegible] terra fabricatum gerimus, cuiu[illegible] [illegible]edes & [illegible] cilium est: qua parte cum be[illegible]ijs nobis [illegible] At verò an[illegible]um cum cæl[illegible]bus [illegible]mmune [illegible] B bemus, intel[illegible]igen[illegible]iæ [illegible]ue partic[illegible]pes, & [illegible] m[illegible]les Mente, si[illegible] anim[illegible] vel [illegible]mmè p[illegible]o[illegible]a ferimur. Nihil [illegible] nuum, aut impene[illegible] nini s remotum, ac longe po[illegible]um. Vo[illegible] th[illegible] g[illegible] a [illegible]quent[illegible]:

M[illegible] D[illegible] ADI[illegible] Pu[illegible] hæc de[illegible] lo[illegible] de Ph[illegible] [illegible] x a[illegible] au em [illegible]ta & [illegible]era g[illegible] b[illegible] e [illegible] & m[illegible] e, & [illegible] ame [illegible] q[illegible] ve[illegible] *Ad eos* [illegible] *adeunto*. A[illegible] c[illegible] p[illegible] st, [illegible] h[illegible], v[illegible]

ism pueri ſcholaſtici. *Si deus eſt animus*, &c.

Ei QVÆ NAT.NEG.VISIA.HVMAN.]Reſpondet ſequentibus, *oculis pectoris*, vt oculi oculis, corporei incorporeis opponantur. Animo vidit multa Pythagoras, quæ oculis, vt homo, cernere nequibat.

64.OCVLIS EA PECTORIS HAVSIT]Verbum *haurire* ad oculorum auriumque ſenſum, præterea ad animum transfertur. Oculi pectoris, ſiue mentis noſtræ, quid tandem ſunt, niſi intelligendi ac perſpiciendi vis? quæ in quibuſdam acrior eſt, in alijs hebetior; quomodo aſpectus corporis his acutior, illis obtuſior contigit: quanquam aquila viſu præſtare dicitur nobis omnibus. Quando igitur animus noſter ſuos quoque oculos habet, conſequens fit, vt etiam cæcitatem quandam ſuam habeat; qua quid tandem miſerius? hinc illa Lucretij exclamatio lib.2.

O miſeras hominum mentes, ô pectora cæca,
Qualibus in tenebris vitæ, quantiſq; periclis
Degitur hoc æui, quodcunque eſt?

Lactant. lib.7. cap.13. reprehendens Ariſtoxenum, qui docuit animam conſtare duntaxat harmonia, id eſt, vim ſentiẽdi in homine tantùm ea compage viſcerum, ac vigore membrorum exiſtere, quo dici delirius nihil poſſit; verùm ille *oculos quidem habuit*, inquit, *incolumes, cor tamen cæcum, quo viuere ſe, & habere mentem, qua idipſum cogitauerat, non videbat*. Addit quiddam animaduertendum: *Sed pleriſq; hoc philoſophis accidit, vt putarent omnino non eſſe, quidquid oculis non appareret: cùm mentis acies multo clarior eſſe debeat quàm corporis, ad ea percipienda, quorum vis ac ratio ſentitur potiùs quàm videtur. Eſſe in oculis, ferre in oculis* aliquem, *ponere* quippiam *ante oculos*, & ſi qua ſunt ſimilia, de oculis vtique pectoris accipienda ſunt.

62.ET VIGILI PERSPEX.OMNIA CVRA] Non ſufficit ingenium & ſollertia: curam vigilem, id eſt diligentiam, laborem, ſedulitatem addas oportet, ſi ſapientiæ compos euadere deſideras. Nonnullos eius adipiſcendæ vel ad multam noctem vigilaſſe conſtat. Veruntamen non omnia quę docuit vigili & ſuapte cura perſpexit: multa etiam, vt Clemẽs l. Stromat. prodidit, ea noſtris litteris in ſuam ſapientiam deriuauit; quod alij quoque & philoſophi, & poëtæ fecerunt. Noſtra illos priſcos ſapientes probè ſapere magnam partem docuerunt.

66.IN MEDIVM DISCENDA DABAT]εὐμετάδοτος erat Pythagoras. Nec legitur pretium à diſcentibus popoſciſſe, vt Zeno & Antiſthenes. Qui cùm interrogaretur, cur adeò paucos haberet diſcipulos; *Quia*, inquit, *argentea eos virga eijcio*. Indicare voluit, ideo ad ſe audiendũ paucos ventitare, quòd nimis grandi mercede doceret. Sed ſi hi vituperandi, qui nemini planè ſe ad docendum dant, (quod de eodem Antiſthene retulit Laërtius in Diogene) an non longè meliùs noſter Sapiens? *Quam* (ſapientiam) *ſine fictione didici, & ſine inuidia communico, & honeſtatem illius nõ abſcondo. In medium*, id eſt, in commune. Cicer.1. Offic. *In medium omnes vtilitates ferre*. Virgil. libr.11. *Conſulite in medium, & rebus ſuccurrite feſſis*.

CORTVMQ.SILENT.DICTAQ.MIRANT.]De diſciplina Pythagorea agit Gellius l.1. cap.9. ex quo non erit abs re quędam ad verbum hic deſumere, quæ Ouidij ſententiam monſtrabunt liquidiſſimè. *Eum, qui exploratus ab eo, idoneuſq; fuerat, recipi in diſciplinam ſtatim iubebat, & tempus certum tacere: non om-*

A *nes idem: ſed alijs aliud tempus, pro æſtimato captu ſollertiæ. Is autem qui tacebat, quæ dicebantur ab alijs audiebat: neque percunctari, ſi parum intellexerat: neque commentari quæ audierat, fas erat. Sed non minùs quiſquam tacuit, quàm biennium. Hi appellabantur intra tempus tacendi audiendiq; ἀκουστικοί. At vbi res didicerant omnium rerum difficillimas, tacere audireq;, atque eſſe iam cœperant ſilentio eruditi, cui erat nomen ἐχεμυθία, tum verba facere, & quærere, quæq; audiſſent ſcribere, & quæ ipſi opinarentur, exprimere poteſtas erat. Hi dicebantur ex eo tempore μαθηματικοὶ, ſcilicet ab ijs artibus, quas iam diſcere atque meditari inceptauerant*. Quinquennium eos ſiluiſſe, tradit Laërtius. De eodem ſilentio Theodoret. de Græcor. affect. ſerm.1. Adhæc non pauciores trecentis ad eum audiendum noctu conuenire ſolitos. Quantum verò magiſtrum hunc diſcipuli admirati ſint, vel inde liquet, quòd eius auctoritatem
B pro ratione habebant, cùm reſponderent αὐτὸς ἔφα, *Ipſe dixit*: quod & Cicero alicubi nos monuit. Quantum Crotoniatis ciuibus ad virtutem profuerit, ex Iamblicho & Porphyrio, qui de vita & diſciplina illius Commentarium confecerunt, & Iuſtino libr.20. cognoſcas. *Pythagoreorum* quoque *nomen multa ſæcula ſic viguit* (quod 1. Tuſc. ſcriptum eſt) *vt nulli alij docti putarentur*.

67.MAGNI PRIMORDIA MVNDI]*Magnum mundum* vocauit cælum, ex Callimacho Catullus, de coma Beronices:

Omnia qui magni diſpexit ſidera mundi,
Qui ſtellarum ortus comperit atque obitus, &c.

Aſt hîc corpus ex cælo & elementis coagmentatum accipimus, quod non ſolùm quouis corpore maius eſt: ſed etiam corpus omne comprehendit
C & includit. Sed horum ipſorum, elementorum puta, principia ſunt materia, forma & priuatio. *Principia* Ariſtoteli definiuntur, quæ neque ex ſe mutuo, neque ex alijs fiunt: ſed ea quibus cætera fieri neceſſe eſt. Elementa igitur principia mundi non verè dicuntur; ex alijs enim, nempe ea materia prima & forma, ſunt concreta. De initijs ergo mundi ſeu principijs quid ſenſerit Pythagor. à Laërtio & Plutarchi placitis pete. Mundi cauſſas è Platone quinque recenſet Seneca epiſt.56. *Id ex quo, id à quo, id quo, id ad quod, & propter quod*. Prima eſt *materia*: quæ ante mundum ex nihilo conditum nulla extitit. Secunda *artifex*, ſeu *efficiens*. Tertia eſt *forma*. Quarta *exemplar* & *idea*, quæ fuit in mente diuina ab omni æternitate. Quinta *finis*, ſeu *propoſitum efficientis*.
D Haſce quinque cauſſas Plutarchus ad tres redigit, *à quo, ex quo, ad quod*, id eſt, ad efficientem, materiam, finem; vt exemplaris & formalis in efficiente incluſæ intelligantur, quemadmodum Lipſius in ſcholijs docet. Philo item Hebræus lib. de Cherubim, vt ad quamuis aliam rem gignendam, ſic ad mundum efficiendum quatuor cauſſis opus fuiſſe oſtendit, pag.87.

68.ET RER.CAVSSAS DOCEB.] Hoc enim eſt *ſcire*, ait Ariſtotel. rem per cauſſas ſuas cognoſcere. Herillum tradidiſſe ait Cicero 5. de finib. nihil eſſe bonum præter ſciẽtiam. Quare bene exclamat noſter 1. Faſt. *Felix qui potuit rerum cognoſcere cauſſas*. Docuit ſuos Pythagoras, vnde omnia, præter ſua illa principia, ex quibus mundum concretum aſſerebat: ſeu præter mundi, quaſi cuiuſdam maximi ædificij, partes, orirentur: quas in Chriſtiana Religione *creaturas* nominare conſueuimus. Sunt autem

A & barum naturales caussæ quatuor, *materia, forma, efficicas, finis.* De quibus plura nos loqui haud necesse est; quandoquidem scholas Physicas non habemus; & nostrum munus curamus, puĕtam quantum satis est, explicantes.

Et qvid natvra] *Naturam* definit Aristoteles Physicor. lib. 1. cap. 1. principium, & caussam, vt id moueatur, & quiescat, in quo primò, per se, & non ex accideute inest, cuius explicationem sume, si lubet, ex nostris Conimbricensibus, quæst. 2. articul. 1.

69. Qved Devs] Plato in Timæo, *Τὸν μὲν οὖν ποιητὴν, καὶ πατέρα τοῦδε τοῦ παντὸς εὑρεῖν τὸ ἔργον, καὶ εὑρόντα εἰς πάντας ἀδύνατον λέγειν.* Cic. de Vniuers. sic reddidit: *Atque illum quidem quasi parentem huius vniuersitatis inuenire difficile est: & cùm inueneris, iudicare in vulgus nefas.* Nos diceremus, *impossibile.* Hanc sententiam recitans orat. 2. de Theologia Nazianzenus, à profano Theologo (sic enim Platonem nominat) non incallidè dictum putat, *nempe vt ex eo, quod intellectu difficile affirmat, hominibus opinionem afferat, se eam cognitione percepisse: ex eo autem quòd nullis verbis eum explicari posse ait, hoc agit, ne inscitia sua prodi ac deprehendi queat. Ego verò ita potiùs dicendum censeo, Dei naturam nullis quidem verbis explicari posse; animo autem atque intellectu comprehendi multo minùs posse. Nam quod quis animo & ratione complexus fuerit, id quoque fortasse sermone declarare queat; si non satis dilucidè ac perspicuè, at saltem obscurè, modò auditorem nactus sit non omnino surdum, tardiq; ac stupidi ingenij. At rem tantam animo comprehendere, omnino impossibile est, non modò ignauis ac languidis, deorsumq; vergentibus: sed* B *magnis etiam & excellētibus viris, Deiq; amore flagrantibus. ac mortalibus peraquè omnibus, in quibus ad veri cognitionē caligo hæc, & carnis crassities tenebras offudit. Atque haud scio, an hoc quoq; sublimioribus illis & intelligibilibus naturis negatum sit,* &c. Sanctiss. Doctor ad Simonidis illud cogitationem intendebat, qui Hieroni tyranno interroganti quid esset Deus, diem, deinde biduum, deinde triduum ad cogitandum petebat, mirantique respondebat: quò diutiùs cogitaret, eò sibi rem obscuriorem videri. Difficillimum esse de Deo disserere, probat item antiquissimus & eruditissimus scriptor Clemens Alexand. Stromat. lib. 5. cap. 5.

Vnde nivas] Pesamplum sanè campum habebit, qui de his rebus, quas *τὰ μετέωρα* vocant, quia in superis locis à natura efficiuntur, disserendo exspatiari volet. De ijs strictim à nobis disputatum in Dialogis primæ partis volum. 3. Nix efficitur, cùm nubes in media aëris regione ob vehemens frigus, antequam in aquam soluatur, gelascit; vt nihil sit aliud, quàm nubes, friabili densitate conglaciata. Est autem mollior quá pruina, quoniam hæc prope terram oritur: atque ita plus excretionis terrenę continet, cuius vi magis durescit. Et siccior est nix quàm aqua, ideoque continuata decidit: minùs autem sicca quàm pruina, vnde in morem lauæ extenditur. Ita Conimbricenses in Meteora Aristot. tractat. 7. cap. 5. *Niuis* vtilitates recenset Plin. libr. 17. cap. 2.

Qvæ fvlminis esset origo] Fulmen est exhalatio ignita, seu ignis in exhalatione accensus, & è nube magno impetu excussus. Seneca 2. Natural. cap. 40. tria genera fulminum ponit. Vnum quod terebrat ac penetrat res ictas, propter exhalationis, qua constat, tenuitatem. Alterum quod afflat, & obiectum dissipat, propter densitatem. Tertium quod vrit, propter glutinosam materiam. Lege cætera de fulmine Comment. Conimbr. tractat. 2. cap. 5.

70. Ivpit. an vent. dis. nvbe ton.] Variæ fuerūt antiquorum philosophorum opiniones de tonitru. Secundùm Aristotelem ita fit: Cùm sicca & calida exspiratio in magnam nubem, & lateribus crassam ac densam includitur, accidit, vt per nubis cauitatem huc illuc diffugiat, & vel motu, vel antiperistasi, vel ab vtraque caussa simul incalescat & rarefiat, proindeque ampliorem locum poscat. Tum verò, dum nubes magis magisque frigore coarctatur, spiritus incitato impetu fugam B quærens, ictu vehementi in nubem impingit, eamque distumpit, sicque ingens sonitus existit, quem tonitruum vocamus. Vide item Senecam Natural. lib. 2. cap. 12. 16. 55.

71. Qvid qvateret terras] Claudian. de Magnete, principio: *Trepida quis viscera terræ Concutiat motus.* Sententia Aristotelis de terręmotu est 2. Meteor. cap. 7. eum fieri ab halitu, seu spiritu, terrę visceribus incluso, & foras exire contendēte. Etenim cùm is viam, qua prodeat, non inuenit, retro fertur, atque in se reuoluitur, & exitu frustra quæsito, omnes angustias dimouet: dumque effringere claustra & conuellere nititur, motum & tumultum facit. De agitatione, seu tremore terrę, agit Lucret. libr. 6. ab eo loco: *Nunc age quæ ratio terrai motibus extet,* &c. Describit eum quoque noster hoc eodem libro: *Vis fera ventorum cæcis inclusa cauernis,* &c. Quidam quatuor eorum genera statuunt, *tre-* C *morem, concussionem, arietationem, inclinationem.* Vel enim sic agitatur terra, vt vibretur: vel sursum ac deorsum fertur, & subsultat: vel quasi repercutitur: vel nutat, & subsidit. Animaduertenda denique, quæ leguntur apud Plinium l. 2. cap. 79. Neque enim vnquam intremiscunt terræ, nisi sopito mari, cæloque adeò tranquillo, vt volatus auium non pendeant, subtracto omni spiritu qui vehit, nec vnquam nisi post ventos conditos, scilicet in venas & cauernas eius occulto afflatu. Neque aliud est in terra tremor, quàm in nube tonitruum. Idem cap. 84. terræ motuum mortalium memoria maximum accidisse Tiberij principatu, quando XII. vrbes Asiæ vna nocte prostratæ sunt.

Qva sidera lege mearent] qui cursus astrorum, siue stellarum. Aliæ siquidem, vt plane- D tæ, spatium suum celeriùs, aliæ tardiùs absoluunt. Aliæ hoc, aliæ alio tempore oriuntur & occumbunt. Ergo Astrologiam quoque, non modò Physicen Pythagoras tradebat.

72. Et qvodcvnq. latet] Hoc non potuit præstare, nisi admodum perfectèque sapiens, vt rerum omnium occultam naturam, vim, caussasque exponeret. Porrò Pythagoram eam quoque philosophiæ partem attigisse, quæ de virtutibus & vitijs, deque rebus bonis & malis agit, ante Socratem, contrà quàm Cicer. 1. Academ. scripsit, Petrus Victorius lib. 13. Variarum lection. cap. 8. demonstrauit.

Primvsq. animal. mens. arg. imp.] *περὶ ἀποχῆς τῶν ἐμψύχων, de abstinentia ab edendis animatis,* primus præcepit: quo de argumento Porphyrius librum egregium edidit. Quibus sit rationibus

vsus

vsus Pythagoras, iam ex eius oratione, quam ei poëta προσωποποιΐαν affingit, videbimus. Eas mirificè & auget, & exornat. Quamobrem carnium & fabæ esum prohibuerit Pythagoras, ipsemet apud Lucianum à Micyllo interrogatus, sub forma galli quam induerat, hanc rationem profert: *Animaduertebam, si consueta modò atque eadem qua vulgò traduntur à multis, præcepissem non fore, vt mortales in admirationem adducerem: sed quo peregriniora, magisq; aliena proposuissem, futurum, vt hoc magis nouus, magisq; videreer admirandus*, &c. Sic Dialogo qui *Somnium* siue *Gallus* inscribitur.

73. TALEIVS ORA SOLVIT] Lib. I. *Talibus inde modis ora indignantia soluit*. Et I. Fast. *Presserat ora Deus, tunc sic ego nostra resoluo.*

74. DOCTA QVID. SED NON ET CREDITA] Difficile est ad ventrem concionari, aiebat Cato, quoniam aures non habet. Ipsa eloquentia eloquentior sit oportet, qui hoc nobis persuaserit, vt ab edendis carnibus abstinere velimus.

75. PARCITE M. DAP. TEM. NEF. CORP.] Maro 3 Æneid. *Parce pias scelerare manus* Hucusq; de multiplici eruditione Pythagoræ: sequitur nunc longa concio, siue disputatio eiusdem super carnibus non edendis. Quas primis sæculis in cibo vsurpatas non fuisse, ex sacris Literis docemur. Quòd si aliquod animal ea de caussa mactarent illi veteres, aliquam partem inde Deo adolendam consecrabant. Qui aliter faceret, ἄθυτα ἱερὰ κατεσθίειν dicebatur, idque prouerbium in homines improbos iactabatur. Vnde quodcumque animal in cibum mactarent, ἱερεῖον appellabat. Casaubon. in Athen. lib. I. cap. II vbi & hoc obseruatum, parcè initio, & ferè non nisi taliris carnibus vesci mortales consueuisse, vbi eos τῆς ἀπύρου τροφῆς satietas cepit. Iuuenal. sat. II.

Sicci terga suis rara pendentia crate
Moris erat quondam festis seruare diebus:
Et natalitium cognatis ponere lardum,
Accedente noua, si quam dabat hostia, carne.

Nolite vesci dapibus execrandis, quibus polluatis & inquietis etiam corpora vestra. Inquinari enim esca tali mentes dubium non est quin sentiat Pythagoras. Immò infrà apertè *scelus* vocat. De istoc Pythagoreo dogmate Sex. Empiricus ita scripsit: *Empedoclem, & reliquam Italicorum philosophorum multitudinem tradidisse, non nobis solùm inuicem, vt cum dijs, verùm etiam cum brutis animantibus quandam communionem intercedere: quòd vnus sit spiritus, qui vniuersum mundum peruadat, in modum animæ; qui etiam nos cum illis coniungat & copulet. Proindeillas mactantes, & earum carnes esitantes, & velut cognatos occidentes & deuorantes, non tantùm iniustos, verum etiam impios videri.* Hæc Empiricus. Apud Ægyptios quondam qui animantem volens interemisset, factum capitali pœna expiabat; qui fortuitò, ac nolens, ei mulcta indicebatur. Tamen inter quadrupedes sola feles, inter aues tantùm ibis excipiebatur. Has seu sponte, seu casu quis occidisset, citra vllam veniam necabatur. Duo libelli de hoc argumento extant, non ita serij, Plutarchum auctorem præferentes. Priore his epulis nobis penitus interdicitur. In altero, ex desperatione obtinendi remissiùs agitur, & esusque carnium permittitur, sed ita, si exigat id magis necessitas, quàm imperet voluptas. Non pauca in his Syntagmatis leges hisce Ouidianis gemina: vtraque enim ex commentarijs Pythagoreorum deprompta sunt. Qui quidem voce communiore vtentes, non σαρκῶν, sed ἐμψύχων non carnibus, sed animatis nos abstinere cupiebant. Vnde dicto illi libelli commodiùs περὶ ἐμψυχοφαγίας, quàm περὶ σαρκοφαγίας inscriberentur, quod H. Steph. censuit. Licet autem plantę quoque suam habeant animam, non est tamen credibile, eus philosophos herbis & fructibus vesci noluisse. Quid in quarto librorum suorum περὶ ἀποχῆς ἐμψύχων Porphyrius ex Asclepiade Cyprio de Pygmaltone fratre Didonis memoret, tradit Victorius lib. 12. cap. 12.

76. SVNT FRVGES S. DEDVCENT. RAM. &c.] Non solùm vt transmigrantibus in corpora bestiarum animabus consuleret, verùm etiam vt ab intemperantia & luxu in victu ad frugalitatem, & à feris moribus ad mansuetudinem homines traduceret, animantes iugulari, & carnes earum esitari dissuasit Pythagoras. Nam cùm terra proferat quæ nos alere possint, facilè apparere carnes non necessitati, sed luxui seruire. Nec absque immanitate & crudelitate animalia innocentissima interfici ac deuorari. Multa igitur enumerat, quibus fames expleri queat præter carnes, facilemque ac parabilem victum demonstrat. In primo libello illo seu Plutarchus, seu quis alius: *O vos beatos*, inquit *& dijs charos, qui nunc viuitis! In quale sæculum vita vestra incidit, quo bonorum omnium abundantiam sortiti estis, vt ys frui possitis? quàm multa vobis nascuntur? quantum bonum est vobis vindemia? quàm multa ex campis diuitias, quot ex stirpibus voluptates percipere potestis? Ut delicatè ac molliter viuatis, vos contaminare necesse non habetis.* Hæc ibi. Iam vt differentiam noscas, fruges est, quæ siliqua, seu folliculo continentur, vt faba, lupinum, & leguminum reliqua genera: frumenta quæ aristam habent, vt triticum, auena, hordeum, siligo, quæ nondum demessa, segetes appellantur. Interdum *frugis* nomen generale est: siquidem Plin lib. 18 duas fingum species facit, frumenta, vt auenam, triticum, hordeum: legumina, vt fabam, cicer. Ex Ausonio Popma de different. verb lib. a.

DEDVCENT. RAM. POND. POMA SVO] Supra: *Sunt poma grauantia ramos*. Et alibi: *Aspice curuatos pomorum pondere ramos*. *Pomorum* vocabulo hic intelligegeneratim omnes arborũ fructus ad esum idoneos, siue molli, siue duru tegantur cortio. Qua ratione nuces, ficus, & vuas escarias *poma* esse Iureconsulti scribunt. Quomodo autem ramis ita laborantibus, & ad terram præ onere vergentibus succurrendum sit, monet *Nux*, ita loquens in poëmatio lepidissimo, quod abiudicatur tamen Ouidio:

Pomaq; læsissent matrem, nisi subdita ramo
Longa laboranti furca tulisset opem.

77. TVMIDÆQ. IN VITIBVS VVÆ] Quod discrimen alibi quoque adduxi. vuæ sunt maiores, quarum acini crassiores. Igitur aptè dictum *tumida*. Racemi minores, acinis minoribus, qui plerumq; sub folijs latentes, legulos fallunt, relictique postmodum colliguntur. Quæ collectio dicitur *racematio*. Poëtæ his reciproeè vtuntur, quibus maior quàm oratoribus verborum libertas indulgetur.

78. SVNT HERBÆ DVLCES] Sanè, quædam herbæ dulceé sapiunt. Sed hîc ad palatum, herbarum esu gaudentium respicit, quibus eæ vniuersæ dulces, hoc est, iucundæ & gratæ sunt. *Dulce* enim fre-

quenter dicimus quod delectat & placet. Apollonius Tyaneus carnibus non vescebatur, quòd earum esum impurum duceret, & inde mentis aciem prospectumque hebetari crederet. Terrestribus verò fructibus & oleribus se reficiebat, pura esse dicens, quæcumque à terra darentur hominibus. Vinum puram quidem esse potionem, cùm ex arbore minimè syluestri ad homines proueniret: verumtamen ipsum bono statui mentis aduersari, & eius sublimem diuinamq; partem aliquando peruertere. Philostratus lib. 1. vitæ Apollonij c. 5.

SVNT QVÆ MITESCERE FLAMMA, &c.] Et herbæ, & præter herbas sunt alia, quæ coqui possunt, & parari ad alimoniam; ne quis fortè crudas epulas sibi vsurpandas conqueratur, si carnes comedendæ non sint Lucret. lib. 5. coquendi principium vnde natum sit docens, quid scribat vide quæso:

B

Inde cibum coquere, & flamma mollire vapore
Sol docuit, quoniam mitescere multa videbant
Verberibus radiorum, atque æstu victa per agros.

79. NEC VOBIS LACTEVS HVMOR ERIPITVR] Periphrasis lactis, quod etiam suadet: & lactaria procul dubio, cum caseo non negat.

80. NEC MELLA THYM. REDOL. FLORA] Virgil. *Redolentq; thymo fragrantia mella.* Tātam inesse melli efficaciam, vt vitam in senectam longam producat, medicorum est sententia. Esse alimentum familiare, dulcedine sua naturæ amicum & iucundum, obstructiones eximere, infarcta liberare, vētrem mollire, corporis habitum calefacere, vrinam ciere, & thoracem & pulmones iuuare, tonsillis & vuæ mederi. Athenæus libr. 2. cap. 3. Cyrnios Corsicæ insulæ incolas ideo tam μακροβίους scribit esse, quòd assiduò mel ederent. Pythagoreorum mensa pane & melle definiebatur. Democritus dies aliquot solo mellis odore distulisse mortem memoratur: qui alioqui assiduo mellis gustatu, vsque ad annum nonum supra centesimum vitam propagauit.

C

81. PRODIGA DIVIT. ALIMENTAQ. &c.] Videnda quæ de laudibus terræ l. 2. disseruimus, vbi vultus eius dicuntur *omniferi. Omniparentem* dicunt poëtæ. In querimonia sua ad Iouem, ardente mundo ex incendio Phaëthontis, sic ait:

Hósne mihi fructus, hunc fertilitatis honorem
Officiiq; refers, quòd adunci vulnera aratri
Rastrorumq; fero, totoq; exerceor anno,
Quòd pecori frondes, alimentaq; mitia fruges
Humano generi, vobis quoque thura ministro?

D

Lib. 1. *Nec tantùm segetes, alimentaq; debita diues Poscebatur humus.* Plutarchus libello iam dicto: *Cur in tellurem mendaces estis, quasi vos nutrire nequeat? Cur impij in legiferam Cererem, & Liberum patrem, mansuetudinis & comitatis auctorem dedecore afficitis, quasi non accipiatis ab his, quæ vobis satis esse possint?*

82. EPVLAS SINE CÆDE ET SANGVINE PRÆB.] Inde *Cœna sine sanguine.* Vide Adagia. Et hic est victus Hegionis præparci senis in Captiuis, quē ait non scrupulosam commeare viam: additque: *Terrestris cœna est, multis oleribus.* Et Horatius inemptas laudat dapes, in rei rusticæ laudibus & agricolatione.

83. CARNE FERÆ SEDENT IEIVNIA] Ab absurdo & crudeli dehortatur, comparans σαρκοφάγους bestijs quibusdam immanioribus & carniuoris. Plutarch. *Non vos pudet mites fructus cæde & sanguini miscere? atqui vulgò truculentos appellatis dracones, pardos, leones cùm ipsi nefarijs cædibus quas perpetratis, nihil illis ad crudelitatem reliqui faciatis. Illis enim ex cæde est pastus: at vos inde comparatis obsonium. Non enim leones & lupos vlciscentes voramus, sed his omissis innocua mansuetáq; animantia, & quæ aculeis ac dentibus ad mordendum carent, comprehendimus atque interficimus: quæ certè pulchritudinis & venustatis caussa natura videtur edidisse.*

85. AT QVIB. INGEN. E. IMMANSVET. &c.] *Ingenium* cape hîc pro *natura*: quod est etiam in sensu carentibus. *Ingenium loci* apud nostrum in Tristib. *ingenium & proprietas lactis* apud Gell. *ingenia cœnarum* apud Plin. (meditati cœnarum luxus & apparatus, vt reor) *ingenia pœnarum* apud Tertull. de resurrect. carnis, id est, vt interpretor, nouæ cruciatuum molitiones: excogitata denuò à tyrannis noua in SS. Martyres tormenta. Idem lib. de veland. virginib. *Diabolo semper operante, & adijciente quotidie aliquid ad iniquitatis ingenia.* Plin. Panegyr. *Aliud sollicitudinis, aliud securitatis ingenium est.* 2. Georg *Nunc locis aruorum ingenijs.*

86 IRACVNDIQ. LEONES] Lib. 3. Lucret. leonibus maximam iracundiam rabiemque tribuit; sunt quippe calidissimi:

Sed calidi plus est illis, quibus acria corda,
Iracundaq; mens facilè efferuescit in ira.
Quo genere imprimis mens est violenta leonum,
Pectora, qui fremitu carpunt plerumque gementes:
Nec capere irarum fluctus in pectore possunt.

Horat. ode 16. l. 1. *Insani leonis vim* ait Prometheum principi luto apposuisse. Item ode 2. lib. 3. *Quem cruenta Per medias rapit ira cædes.* In theatris Romanis experientia sæpiùs compertum est, vt narrat in Leone Pierius libr. 1. bene iubatos esse animosiores, crispos, & iubis breuibus degeneres & pauidiores. Vim leoni peculiarem dicit esse Cic. 1. Off. vt vulpeculæ fraudē. Poëtæ in pugna ferociores θυμολέοντας dicunt. Vnitersè leo quamquam ferum nihil moliens, intuentes terret: ea in oculis vis est & maiestas. Hinc Græci ac Latini poëtæ in terrore describendo, ab hoc animali comparationē ducūt.

88. IN VISCERA VISCERA CONDI] Infrà de Polyphemo: *Iam nunc mea viscera rebar In sua mersurum.* Et longiùs infrà: *Ne sanguine sanguis alatur.* Traductio est, vt & mox sequentibus, *pinguescere corpore corpus, animantem animantis.* Est autem *Traductio* apud Q. Cornificium libr. 4. Rhetoric. ad Herenn. genus figuræ, quæ facit, vt cùm idem verbum crebriùs ponatur, non modò non offendat animum: sed etiam concinniorem orationem reddat hoc pacto: *Qui nihil habet in vita iucundius vita, is cum virtute vitam non potest colere,* &c. Licebit & apud nostrum exempla obseruare. *Viscera* propriè sunt partes intestinæ, vt iecur, lien, & alia id genus. *Artus* dicuntur partes corporis inter iuncturas continentque ossa cum neruis & venis. *Membra* propriè sunt caro, & pellis, quæ tegunt artus. Sueton. Calig. *Neque antè satiatus est, quàm membra, & artus, & viscera hominis tracta per vicos, ante se congesta fuissent.* Aliquando tamen *membra* generaliter etiam artus & viscera appellantur. Ausonius Popma de differ. verb. lib. 1.

89. AVIDVM CORPVS] hypallage, auid[illegible]dorum corpus.

QVAE OPTIMA MATR. TERRA CREAT]Be-[illegible] altrix terra, propter multiplices [illegible] frumenta. Suprà: *Alimentaq; mitia tellus Sug-*[illegible]. *Alimentaq; mitia fruges Humano generi, verbaque thura ministro*. Cicero 2. de leg. *Terra fruges fert, & vt mater, cibos suppeditat*. Alia notione *magnam parentem* vocauit lib. 1.

92 T[illegible]IA MAND. SÆVO VVLN DENTE]Perinde quasi crudas carnes, neque assas, neque elixas priùs manderemus, & tanquam de immanibus Cyclopibus crudas atque adhuc sanguine rorantes vorantibus, ita de nobis loquitur, admodum odio[illegible], & amplo significatu, atque exaggeratione au[illegible]issimæ crudelitatis, crude[illegible]issimæ auiditatis.

93. RITVS CYCLOP.]De *Polyphemo* Virgil. 3. Æneid.

Visceribus miserorum & sanguine vescitur atro.
Vidi egomet, duo de numero cum corpora nostro
Prensa manu magna, medio resupinus in antro
Frangeret ad saxum, saniéq; aspersa natarent
Limina: vidi atro cùm membra fluentia tabo

A *Manderet, & tepidi tremerent sub dentibus artus.*

Et noster libro superiore ingluuiem eiusdem lepidè narrat, hunc Maronis locum, vt alios in hoc opere, fæliciter imitatus, *mentiq; hærebat imago Temporis illius*, &c. Notantur itaque Cyclopes ἀνθρωποφάγοι. *Cyclopem* Euripidis consule.

94. PLACARE IEIVNIA]Suprà legimus: *Carne fera sedent ieiunia*. Horat. l. 2 sat. 2. *Cùm sale panis Latrantem stomachum bene leniet.*

95. VORACIS, ET MALE MORATI VENTRIS]Epitheta significantia, *venter vorax*, & *malè moratus*, vbi plus appetitur, & quæritur, & ingeritur cibi, quàm naturæ modus postulat, idque sine discrimine, & cum aliorum damno aut incommodo. Quasi sensu & intellectu esset præditus venter, *voracem* & *malè moratum* nominat. Verè tales, qui ventri & gulæ seruiunt, quos & *ventres* dicimus honoris caussa. Exemplum *Aglaida*, fæminæ multiuoræ ponit Ælian. Variarum histor. libro 1. cap. 26. Idem capite sequenti *voraces* longa serie recenset.

Laus aurei sæculi, à simplicitate victus. Initium & caussa occidendorum animalium, defensio sui (sunt enim quædam homini noxia, vt feræ) & sacrificia. Commiseratio erga oues & boues, animantes vtilissimas. Falsò putari deos gaudere victimis. Minimè omnium boues ad cibum adhibendos.

At vetus illa ætas, cui fecimus Aurea nomen, IV.
Fœtibus arboreis, & quas humus educat herbis,
Fortunata fuit, nec polluit ora cruore.
Tunc & aues tutæ mouere per aëra pennas,
Et lepus impauidus medijs errauit in aruis.
Nec sua credulitas piscem suspenderat hamo.
Cuncta sine insidijs, nullámque timentia fraudem,
Plenáque pacis erant: postquam non vtilis auctor
Victibus inuidit (quisquis fuit ille deorum)
Corporeásque dapes auidam demersit in aluum,
Fecit iter sceleri: primóque è cæde ferarum
Incaluisse potest maculatum sanguine ferrum,
(Idque satis fuerat) nostrúmque petentia lethum
Corpora missa neci, salua pietate fatemur.
Sed quàm danda neci, tam non epulanda fuerunt.
Longiùs inde nefas abijt, & prima putatur
Hostia sus meruisse mori: quia semina pando
Eruerit rostro, spémque interceperit anni.
Vite caper morsa Bacchi mactatus ad aras
Dicitur vltoris: nocuit sua culpa duobus.
QVID MERVISTIS OVES PLACIDVM PECVS? INQVE TVENDOS

Natum homines, pleno quæ fertis in vbere nectar?
Mollia quæ nobis vestras velamina lanas
Præbetis, vitaque magis quam morte iuvatis?
Quid meruere boves, animal sine fraude, doloque,
Innocuum, simplex, natum tolerare labores?
Immemor est demum, nec frugum munere dignus,
Qui potuit curui dempto modò pondere aratri
Ruricolam mactare suum: qui trita labore
Illa quibus toties durum renouauerat aruum,
Tot dederat messes, percussit colla securi.
Nec satis est quòd tale nefas committitur, ipsos
Inscripsere deos sceleri, numénque supernum
Cæde laboriferi credunt gaudere iuuenci.
Victima labe carens, & præstantissima forma,
(Nam placuisse nocet) vittis præsignis & auro,
Sistitur ante aras, auditque ignara precantem,
Imponique suæ videt inter cornua fronti,
Quas coluit fruges, percussáque sanguine cultros
Inficit in liquida præuisos forsitan vnda.
Protinus ereptas viuente è corpore fibras
Inspiciunt, mentésque deûm scrutantur in illis.
Vnde fames homini vetitorum tanta ciborum est?
Audetis vesci, genus ò mortale? quod oro
Ne facite, & monitis animos aduertite vestros:
Cúmque boum dabitis cæsorum membra palato,
Mandere vos vestros scite & sentite colonos.

96. AT VETVS ILLA AT. C. F. AVREA NOM.] A De hac ætate, vt de tribus item consecutis, scripsimus lib. 1.

97. FOETIBVS ARBOREIS, &c.] Ad inanima accommodat verbum hoc quoque Virgil. 3. Georg. *Hinc omnis largo pubescat vinea fœtu.* Ibid. *Nec minus interea fœtu nemus omne grauescit.* Lib. 1. in eius sæculi descriptione noster:

Arboreos fœtus, montanaq. fraga legebant,
Cornaq., & in duris hærentia mora rubetis,
Et quæ deciderant patula Iouis arbore glandes.

Glandes, poma, herbas frumento nondum inuento, esui fuisse priscis mortalibus, narrat & Virgil. 1. Georg. Tibull. libr. 1. eleg. 3. Ouid. 4. Fast. Iuuenalis sat. 6. Plutarchus Coriolano. Lege, si placet, Pererium nostrum in Genesin tom. I. B

98. NEC POLLVIT ORA CRVORE] Antea dixit, nos vulnera sæuo dente mandere. Velut de lupis, vrsis, tigribus, ita de nobis, carnes quasi crudas & cruentas etiamnum edentibus concionatur.

99. TVNC ET AVES TVTÆ, &c.] Tribus versibus docet, gulę delicias in cælo, terris & aqua quęsitas esse. sagittis, retibus, aut canibus, hamis: aues (tametsi his quoque retia tenduntur) feras, pisces. Qui Turcarum mores & instituta litteris comprehenderunt, inter alia memorant, eos volucres captas non esitare, pretio autem redemptas libertati restituere. Quamquam porrò in omne genus animatium misericordes sunt, pennigerum maximè, nullam tamen ijs adeò sacrosanctum est, quin illo apposito siue asso, siue elixo iucundè vescantur.

100. LEPVS IMPAVIDVS] quippe qui nullas sibi insidias fieri sentiret: alioqui natura plus satis meticulosus, & trepidationis ac pauoris hieroglyphicum. *Auriti* 1. Georg. Virgil. omnium quippe animalium maximas habent aures, pro corpore suo. Quin ipsum nomen λαγὼς ab aurium magnitudine est inditum. Nam λα particula significatum auget: & οὖς ὠτὸς est *auris*. Leporinam creditum est formosos reddere, & melancholiam alere. Vide prouerb. *Leporem non edit.* & Pierium libr. 13. Hieroglyph.

101. SVA CREDVLIT. PISCEM] Et exterioribus & interioribus sensibus imperfectissima animalia pisces, cùm in aqua degant, elemento nempe crasso & spisso. Prouerbium, *nullus malus magnus piscis*, de hominibus prægrandi corpore, & nullo ingenio, seu stupidis. Leguntur tamen quorundam piscium calliditates apud scriptores Physicos, vt sunt Plin. Ælianus, Gesnerus. Capturas piscium pecunia redemisse traditur etiam misericors Pythagoras. Rem his verbis exposuit in Apologia Apuleius: *Cùm animaduertisset à quibusdam piscatoribus euerriculum trahi, fortunam iactus eius emisse, & pretio dato iussisse illico pisces eos qui capti tenebantur solui retibus, & reddi profundo, memoriæ proditum est.*

103. POSTQ.

103. POSTQ. NON VTIL. AVCT. VICTIB. INVID. &c.] Originem *σαρκοφαγίας* vult esse exemplum dei alicuius, qui primus carnes vorauerit. Inde homicidijs perpetrandis via patefacta, hoc modo. Homines, primùm animalia noxia occiderunt, quod salua pietate fieri potuisse concedit: sed eadem absumpserunt, hoc reprehendit. Longiùs mox progressi, vescendi caussa mitia quoque & innoxia mactarunt, tandemque ferrum in naturæ consortes conuerterunt. Victibus hunc deum inuidisse ait, qui pristinam herbis, fructibus, leguminibus victitandi facilem & commodam rationem inducto carnium esu non ita prompto & parato mutauit.

104. QVISQVIS FVIT ILLE DEORVM] Cùm adeò morem hunc exagitauit, vt vidisti, mirum, cur eius auctorem deum quempiam faciat. Sed si cogites alia quoque multa & indigna de dijs Gentilium à poëtis prædicari solere, cessabit protinus admiratio. Hemistichium vsurpatum & lib. 1. *Sic vbi dispositam, quisquis fuit ille deorum Congeriem secuit*, &c.

105. CORPOREASQ. DAPES] Omnes dapes sunt corporeę: sed per corporeas hîc *σαρκικὰς* intelligit, *carneas dapes*.

106. FECIT ITER SCELERI] ad scelus viam præiuit exemplo suo. Viã, fenestram sceleri aperuit.

E CÆDE FERARVM] nam cicures animantes non nocent. Sus tamen & hircus Cereri & Baccho nocuerunt. Potes & nomine ferarum simpliciter bruta animantia accipere.

107. INCALVISSE POTEST FERRVM] sanguis enim est calidus, & eo ferrum occidentis imbuitur. Infrà: *Ictaq; succinctos incalfacit bostia cultros*. Horat. sat. 3. lib. 1. *In matris iugulo ferrum tepefecit acutum*.

109 CORPORA MISSA NECI] sicut morti mittere. 2. Æneid. *Demisere neci*.

SALVA PIETATE FATEMVR] nisi fateremur, feras nobis anteponeremus, & illarum vitam nostræ potiorem duceremus. Cuius hoc foret philosophiæ? Maneat igitur, homini vitæ suæ tuendæ caussa non modò cuiuis bestiæ, verùm etiam cuiuis homini licere vitam eripere: quod nec ipsa Theologia negauerit.

110. SED QVAM DANDA NECI, &c.] Quædam noxia cæduntur & eduntur. Quædam cæduntur, quia noxia sunt, & pellibus, aut alia ratione prosunt. Quædam ob hoc solùm, quia noxia sunt, ex quibus nulla petitur præterea vtilitas.

111. LONGIVS INDE NEFAS ABIIT] vlterius progressum est scelus. Non his terminis se gula continuit: à feris ad non feras paulatim ventum est: occisique porcus, & caper, quia deos læserant: sed tamen postea ad esum dumtaxat.

ET PRIMA PVTAT. H. SVS MERVISSE MORI] 1. Fast.

Prima Ceres auida gauisa est sanguine porcæ,
Vlta suas merita cæde nocentis opes.
Nam sata vere nouo teneris lactentia succis
Eruta setigeræ comperit ore suis.

Sus græcè χοῖρος, & ὗς. Nam, vt docet Varro 2. de Re rust. olim vocabatur θῦσις à θύειν, quod est *immolare*: sacri enim instituti initium à suillo genere promanauit.

112. QVIA SEM. P. ERVERIT ROSTRO] Salaminij lege lata statuerunt, vt eorum suum dentes atterentur, qui segetibus nocuissent. Pierius lib. 9. Hieroglyph.

A

113. SPEMQ. INTERCEPERIT ANNI] quod toto anno sperari solet, frumentum scilicet, in prima segete interceperit, dum eam rostro incuruo eruit. Libr. 1. *vota colonorum*, & *laborem anni* vocat; diu enim in agri cultura & frumentis per annum occupantur rustici.

114. VITE CAPER MORSA BACCHI, &c.] Sequuntur ibidem hæc continenter de hirco seu capro, in 1. Fastor. quorum distichon, *Rode, caper, vitem*, Angel. Polit. in Miscellaneis explanauit:

Sus dederat pœnas, exemplo territus huius
Palmite debueras abstinuisse caper.
Quem spectans aliquis dentes in vite prementem,
Talia non tacitis dicta dolore dedit:

B

Rode, caper, vitem: tamen hinc cùm stabis ad aram
In tua quod fundi cornua possit, erit.
Verba fides sequitur: noxa tibi deditus hostis
Spargitur affuso cornua, Bacche, mero.

Martial. lib. 13.

Lasciuum pecus, & viridi non vtile Baccho
Dat pœnas, nocuit iam tener ille deo.

116. QVID MERVISTIS OVES PLACID. PECVS, &c.] Ibid. Ouid.

Culpa sui nocuit, nocuit sua culpa capella,
Quid bos, quid placidæ commeruistis oues?

Commendat hanc pecudem, eo consilio, vt ab ea edenda homines magis abducat, si possit. Primùm, ait esse mite ac placidum animal, minimè incommodans. Deinde, habere magnam vtilitatem: tum ex lacte, vnde caseus: tum ex lana, vnde vestis. Nos verò, qui Pythagorea deliria nihili pendimus, et-

C

iam ex earum, & quos pariunt agnorum carnibus & pellibus commoda non mediocria percipimus. Vtilissimum animans *ouis*. Quanquam quod sequitur, negandum non est, plus eam dum viuit, toties pariendo, & lac reddendo, dum mulgetur, & lanam toties deponendo, quàm dum occiditur, & ad epulas impenditur, prodesse. Veteres, vt notat Pierius libr. 10. Hieroglyph. adeò honorarunt *oues*, vt ex ijs opes dumtaxat colligi existimarent: *pecuniamq;*, & *peculium* inde dicta Iureconsulti tradunt. Et inde fictum, *oues* olim auream lanam habuisse. Hinc cùm Hercules ex Africana victoria præter oues nihil abegisset, *aurea mala* secum asportasse dictus est: μῆλον enim & *ouis* & *pomum*.

120. ANIMAL SINE FRAVDE DOLOQ.] A quatuor locis *bos* commendatur. *Incallidum* animal.

D

Non ita vulpes, & alia quædam, de quibus Plin. & Arist. *Innocens*, nõ enim lædit quempiã. Sunt tamen quidam cornupetæ: sed illi fermè tauri, de quibus hîc non videtur locutus. *Simplex*, paret armẽtario, & quà ducitur ambulat, suo qualicunq; victu contentũ. *Laboriosum*, in terra excolenda. Cic. 2. de nat. deor. *Quid de bobus loquar? quorum ipsa terga declarant, nõ esse ad onus accipiendum figurata, ceruices autẽ nata ad iugum: tum vires humerorum, & latitudines ad aratra extrahenda*. Vide Prouerb. *Bos sub iugum*. Varro 2. de Re rust. c. 5. *Hic socius hominum in rustico opere, & Cereris minister*. Laudat bouem in progymnasmatis Libanius pag. 94. Paris.

122. IMMEMOR. ET DIGN. NEC FRVG. MVN. DIG.] Vitium magnum exprobrat mactatori bouis, ingratum animum aduersus bene merentem: & indignum pane profitetur, qui absque bouis labore non

non ei suppeditaret. Quomodo enim sine aratione seges, sine segete messis, sine messe frumentum, vnde panis? Atqui bos arat. Prisci enim mortales equis ad bellum potiùs vtebantur.

124. QVI TRITA LABORE, &c.] Exaggerat *κοινωνίαν* bouis, & inde scelus eum occidentis, & absumentis. Atq; ob hanc summam vtilitatem quam præbet, longior est in deterrendis ab eo vescendo mortalibus. Vetat & Hesiodus bouem aratorem mactare. Ælian. lib. 5. var. hist. id Attica lege prohibitum scribit. Quinimò Athenis in Prytaneo quotannis illius securis caussam esse actam, quæ Erechtheo rege bouem primum ad aram mactasse dicebatur, proditum à Nic. Leonico in var. hist. Vide insuper Plin. lib. 8. c. 45. De *βουθυσίαις*, à quibus vsurpata, & contrà, à quibus religioni habita, Stuckius de sacris & sacrificijs Gentilium, pag. 44. & sequent.

128. IPSOS INSCRIPSERE DEOS SCELERI] Aliud nefas, quod cum dijs communicatur ab ijs, qui bouem in sacrificium ipsis immolant. Immoratur in cærimonijs *βουθυσίας*, quas non nisi meras crudelitates indicari postulat. De vniuerso genere cærimoniarum in sacrificandis animalibus, accuratè Alex. ab Alex. libr. 4. cap. 17. Multo autem latiùs, magno scilicet volumine post eum Gulielmus Stuckius.

NVMENQ. SVP. C. LABOR. CRED. &c.] Censet Pythagoras, deos minimè gaudere cruentis sacrificijs. Ea ipsomet Crotoniata quidam se audisse cōfirmauit, deos cælestes sacrificantium affectionibus haud minùs, quàm sacrificiorum multitudini intentos esse. Terrestres verò deos ex contrario, quasi minorum hęredes factos, cænis, seu comessationibus, ac lamentationibus, itemque continentibus inferijs, potationibusque & ferculis bellarijsque & sacrificijs, seu sumptuosis & opiparis victimis delectari. Hæc Iamblichus lib. 1. cap. 27. Consentanea his Seneca: *Vultisne vos deum cogitare magnum, & placidum, & maiestate leni verendum, amicum, & semper in proximo? Non immolationibus, & sanguine multo colendum (quæ enim ex trucidatione immerentium voluptas est?) sed mente pura, bono honestoq; proposito.* Recitat Lactant. lib. 6. cap. 25.

130. VICTIMA LABE CARENS] Non temere, & sine delectu boues sacrificabantur. Omni labe carere oportebat tum hanc, tum alias quoque victimas, quomodo & Hebræorum, vt videmus in Leuitico, hoc est, non claudas esse, non scabiosas, non mutilas, non morbosas, aut vllo denique modo vitiosas, quòd alioqui futura ex ijs prænosci nequirent, nempe ex aruspicina, seu extispicina.

ET PRÆSTANTISSIMA FORMA] Altera conditio. Pulcherrimus quisque deligebatur, & albi potissimùm coloris, quoniam is deo gratus putaretur. Et hæ dicebantur *eximiæ* hostiæ, quòd propter speciem è grege eximerentur, sacrificioque destinarentur.

131. NAM PLACVISSE NOCET] Ideo deformes tuti sunt, quia non placent, ob id ipsum, quia deformes. Multis etiam formosis hominibus nocuit placuisse, quod historiæ testificantur.

VITTIS PRÆSIGNIS ET AVRO] Illigabantur

A bouum sacrificandorum cornua vittis, & inaurabantur. Virgil. 9. *Et statuam ante aras aurata fronte iuuencum.* Plin. lib. 33. cap. 3. Deorum verò honori in sacris nihil aliud excogitatum est, quàm vt auratis cornibus, hostiæ maiores duntaxat immolarentur. Martial. lib. 9.

Felix tunc ego debitorq; voti,
Casuram tibi rusticus ad aras
Ducam cornibus aureis iuuencam.

132. SISTITVR ANTE ARAS] quasi in conspectu deorum, quibus immolatur. *Statuitur ante aras*, vt Virgil. modò dicebat.

AVDITQ. IGNARA PRECANTEM] non enim sine precibus sacrificabatur, quibus aut boni quippiam precarentur; aut malum aliquod deprecarentur; aut gratias agerent.

B 133. IMPONIQ. SVÆ MED. &c.] Mola salsa, id est, farina sale mista frons & tergum victimæ aspergebatur: quam & tostam esse oportebat ea instituto Numæ; alioqui non esse pura, & rei diuinæ haud apta censebatur. Virgil. 2. Æneid. *Et salsæ fruges, & circum tempora vittæ.* Hic autem ritus *immolatio* dicebatur.

135. IN LIQVIDA PRÆVIS. FORS. VNDA] quàm mundissimis enim vti volebant, & ideo in peluim aqua plenam eos conijciebant. Fast. 1. *An quia prævisos in aqua timet hostia cultros.*

136. EREPT. VIV. PACT. FIB. INSPIC.] antequam marcescere incipiant, adhuc trepidantes ex spiritibus. Virgil. 4. Æneid. *Pectoribus inhians spirantia consulit exta.*

137. MENTESQVE DEVM SCRVTANTVR IN ILLIS] percussa & iugulata victima, ministri partim
C subiecto vasculo sanguinem excipiebant: partim victimæ pellem detrahebant, partim eam abluebant. Mox aruspex, flamen, aut sacerdos cultro ferreo viscera & iecinora rimabatur, in illisque deos consulebat, & an perlitatum foret, attentè explorabat. Stat. 3. Thebaid. *Principio fibras, pecudumq; in sanguine diuos Explorant.* Si exta essent splendida (ex Brissonio de Formulis) bene colorata, integra, plena, solida, & absque vlla labe, macula & vitio, bona & læta appellabant. Si pallida, rabida, liuida, marcida, exilia, virosa, aut si omnibus partibus suis non constarent, siquid deerat, si qua labe, & tetris notis adspersa, si sede sua mota, & naturali
D situ minùs posita, ea non bona vocabant, tristia, aduersa, quod aduersos casus & damna minarentur.

138. VNDE FAMES HOMINI VETITORVM, &c.] Impietatem & audaciam hominum in huiusmodi epulis, non quidem à deo (immò deum aliquem, non valdè scrupulosum, harum auctorem fuisse, suspicatur, vt habuimus) sed à natura, magistra optima veritis, vehementer admiratur.

139. QVOD ORO NE FACITE, &c.] *συμπαθῶς*, & de boue inprimis est sollicitus, qui propter merita sua in genus humanum haud absque summa iniuria in cibum conceditur.

140. MONIT. ANIM. ADVERT. NOSTRIS] Plaut. Capt. *Aduorte animum sis tu.* Propert. eleg. 1. libr. 1. *Quòd si quis monitis tardas aduerterit aures.* Lucret. lib. 2. dixit: *Nunc animum nobis adhibe veram ad rationem.*

Multis versibus sequenti disputationi attentionem & beneuolentiam comparat. Primùm tollit inferos, vt commentum poëtarum. Mox migrationem animarum in alia atque alia corpora statuit. Se quoque bello Troiano Euphorbum fuisse. Nihil interire, bestiarumq; spiritus in humana, & hominum in bestiarum corpora transferri. Similitudo a cera. Sequitur caussa non edendi carnes, ne animæ cognatorum expellantur impie.

Et quoniam Deus ora mouet, sequor ora mouentem* *sequar IV.
Rite Deum, Delphosque meos, ipsúmque recludam
Æthera, & augustæ reserabo oracula mentis;
Magna, nec ingeniis inuestigata priorum.
Quæque diu latuere canam: iuuat ire per alta
Astra, iuuat terris, & inerti sede relicta
Nube vehi, validisque humeris insistere Atlantis:
*Palantesque homines passim, & * rationis egentes* *ratione carentes
Despectare procul, trepidósque, obitumque timentes
Sic exhortari, fortémque euoluere fati.* *seriémque
O genus attonitum gelidæ formidine mortis,
Quid Styga, quid tenebras, & nomina vana timetis,
Materiem vatum, falsique pericula mundi?
Corpora siue rogus flamma, seu tabe vetustas
Abstulerit, mala posse pati non vlla putetis.
Morte carent animæ, sempérque priore relicta
Sede, nouis domibus viuunt, habitántque receptæ.
Ipse ego nam memini Troiani tempore belli
Panthoides Euphorbus eram, cui pectore quondam
Hæsit in aduerso grauis hasta minoris Atridæ.
Cognoui clypeum lææ gestamina nostræ
Nuper Abanteis templo Iunonis in Argis.
OMNIA MVTANTVR, NIHIL INTERIT. errat, & illinc
Huc venit, huc illuc, & quoslibet occupat artus
Spiritus, éque feris humana in corpora transit,
Inque feras noster, nec tempore deperit vllo.
Vtque nouis facilis signatur cera figuris,
Nec manet vt fuerat, nec formas seruat easdem:
Sed tamen ipsa eadem est: animam sic semper eandem
Esse, sed in varias doceo migrare figuras.
Ergo ne pietas sit victa cupidine ventris,
Parcite vaticinor cognatas cæde nefanda
Exturbare animas, ne sanguine sanguis alatur.

14 E[illegible] P[illegible] [illegible] sequitur [illegible] abeta, vt [illegible] [illegible] qui [illegible] mentum [illegible] ad [illegible] agita & [illegible] tae [illegible] at [illegible] h[illegible] min[illegible] m[illegible] ber[illegible] rum [illegible] te [illegible] re[illegible] [illegible] sed [illegible] Ob [illegible] quem [illegible] cantia non [illegible] pro[illegible] a [illegible] p[illegible] [illegible] d[illegible] ur.

D[illegible]ORA [illegible] m[illegible] o [illegible] stume [illegible] au [illegible] ur. Ve[illegible] Deus [illegible] ster Pro[illegible] mouebat, [illegible] p[illegible] m linguæ [illegible] *calami* [illegible] *re[illegible]iter cr[illegible] bentis*, [illegible] apud Dau[illegible]em scriptum [illegible] 44 te non fugit.

SE[illegible]VOR ORA MOVENT[illegible] Piè [illegible]um. [illegible]tendum Deo in omnibus, si m[illegible] e[illegible]: n[illegible] enim iubere, inspirare suadereue aut in[illegible]quum, aut improbum potest.

144. DELPH[illegible] Q. ME[illegible]S RE[illegible]VD velut Apollo Delphicus quidam ipse quoque fundam oracula. Ventosus homo Pythagoras, qui [illegible]e cum tan[illegible], & tam sapiente deo conferre non veretur.

145. IPSVMQVE ÆT[illegible]ERA RECLV[illegible] Conueniunt ista cum antegressis, si quis modò vt vera probet, nempe:

[illegible] Ipsa licet calis regione remotus
Mente deos adyt, & qua natura negauit
[illegible] visibus humanis, oculis ea pectoris hausit.

E[illegible] vero vi[illegible]que [illegible] co val[illegible] [illegible] ucretianus [illegible] v[illegible] le de Epicuro suo, [illegible]nus ductu & auspic[illegible]s m[illegible]nat [illegible]que pro[illegible] [illegible]uspi[illegible], magnificis ve[illegible]bis hunc in mod[illegible] præ[illegible]:

Quem nec fama deûm, nec fulmina, nec minitanti
Murmure compressit cœlum: sed eò magis acrem
Virtutem irrit[illegible] animi, confringere vt arcta
Natura primus portarum claustra cupiret.
Ergo viuida vis animi peruicit, & extra
Processit longè flammantia mœnia mundi.
Atq; omne immensum peragrauit mente animoq;,
Vnde refert nobis victor, quid possit oriri,
Quid nequeat.

AV[illegible]TÆ MENTI[illegible] In homine præsertim eru[illegible]dito ac [illegible]ente, nihil est mente ip[illegible] d[illegible]s[illegible] de qua potissi[illegible]ûm differendum est, quo[illegible]es de [illegible]min[illegible]s di[illegible]n[illegible]ate & præstantia disse[illegible]itur.

146. MA[illegible]N[illegible] O [illegible]VL[illegible]] ad[illegible]eru[illegible] de quibus di[illegible]urus est, dig[illegible]tem graui[illegible]tem[illegible]ue res[illegible]i[illegible]t. Etenim vt n[illegible]mnia oracula magna [illegible] nec [illegible]m ni di[illegible]putatio [illegible]ustris.

NEC [illegible]G[illegible]NI[illegible] INV[illegible]STI[illegible] ne[illegible] ante me cognita. Quæ ego pr[illegible] pro[illegible]cul & quidem, vt sequ[illegible]tur, tamdiu la[illegible].

147. IVVAT [illegible]RE PER [illegible] A T[illegible] [illegible]at mente cælestia percurrere. N[illegible]n ita [illegible] his, & proxim[illegible] antecedentibus illa Lu[illegible] exorsus lib. 4. vbi [illegible] ipse [illegible]um se natur[illegible] [illegible]tem versibus eg[illegible] gijs exp[illegible]cate glori[illegible]:

Auia Pieridum peragro loca, nullius ant[illegible]
Trita solo: iuuat integros accedere fontes

Atque [illegible]rire: iuuat [illegible] [illegible]
In[illegible] [illegible] a [illegible]
[illegible] [illegible] ra [illegible]
Pri[illegible]m [illegible] ma[illegible] [illegible]
[illegible]ionum animos n[illegible]du[illegible] uer[illegible].
Deinde [illegible] o[illegible]scura [illegible] lucida [illegible]
Carmina, Musæo contingens cun[illegible]a [illegible]

[illegible] Virgilian[illegible] [illegible] Georg[illegible]

[illegible] Tentanda via [illegible] me [illegible]
Tollere humo, vi[illegible] [illegible] um [illegible]
Primus [illegible] in patriam mi[illegible] [illegible]
Aonio r[illegible] [illegible] deducam [illegible] Musas,

148. [illegible] [illegible] ra[illegible] p[illegible] p[illegible]dus & [illegible] at[illegible] [illegible]. S[illegible] [illegible] Chao[illegible] *Ne quisquam [illegible]*.

149. V[illegible] [illegible] [illegible] fui[illegible] [illegible] qu[illegible] [illegible]oda[illegible] [illegible] [illegible]ir. [illegible] pr[illegible] p[illegible] [illegible] [illegible] a[illegible] Fab[illegible]læ [illegible] At[illegible] me[illegible] [illegible], [illegible] sphæram [illegible] 4. cu[illegible] P[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Fuit al[illegible] A[illegible], p[illegible] [illegible] Arcadiæ [illegible] Ma[illegible]æ pater [illegible]

150. P[illegible] [illegible] pi[illegible] [illegible], [illegible] [illegible] non [illegible] [illegible] velut imagine [illegible] [illegible] ille [illegible]

C *[illegible] nil [illegible]lcius est bene quam munita tenere*
Edita doctrina sapientum templa serena:
Despicere vnde queas alios, pas[illegible] r[illegible]ere
Errare, atque viam palantes quærere vitæ:
C[illegible]tare ingenio, contendere no[illegible]
[illegible] atque dies niti præstante [illegible]
Ad sum[illegible] emergere opes, rerumq; potiri.
O mi[illegible] hominum mentes, ô pectora cæca!
Qualibus in tenebris vitæ, quantisq; periclis
Degitur hoc æui, quodcunq; est?

Sed de [illegible] Lucretio, quæ [illegible]us cum Hor[illegible] Pytha[illegible]ra [illegible]

Quid [illegible] tanto feret hic promissor hiatu?
Parturiunt montes, nascetur ridiculus mus.

151. OC[illegible]VS ATT[illegible]N[illegible]G[illegible] [illegible] FORM[illegible] M[illegible] &c. *Attonitum*, pro pauidum cape. *Pauere* a[illegible]

D pi[illegible]s est q[illegible] ere, a[illegible] ere. *Gelida m[illegible]* corpus inde [illegible]dum. Nih[illegible] [illegible] m[illegible] [illegible] vit[illegible] [illegible] Aug[illegible] [illegible] cap. 1[illegible] [illegible] be[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Tu[illegible] [illegible] apud [illegible] *fre[illegible] Ache[illegible]* [illegible] p[illegible] [illegible] le[illegible]

tam potiùs, cùm in beata loca hinc profecturus sit animus. Pythagoras autem alia de caussa hæc esse negat, nempe, vt suam transitionem animarum in alia corpora stabiliat, quæ omni pœna vacent, sintque immortales. Inferos manifestè negat Plin. lib. 2. cap. 63. Cicero quoque in Cluentiana, Seneca Consolat. ad Martiam, Lucret. lib. 3. eos non alibi, quàm in hac vita reperiri putauit. Adi Rhodigin. lib. 10. cap. 12.

155. MATERIEM VATVM] valdè enim diserti sunt, cùm de illis fabolantur. Quàm multa Virgil. lib. 6. & Ouid. lib. 4 & 10? Mitto alios. *Poëtarum & pictorum portenta* M. Tullius 1. Tuscul. *Terriloqua vatum dicta* lib. 1. vocat Lucretius.

FALSIQ. PERICVLA MVNDI] Positum sub terra mundum appellauit Orpheus libr. 10. Pythagoras hunc mundum ementitum, & prorsus nullum esse contendit, tantomque materiam vatum: vates autem isti plurima mentiuntur. Fatetur hoc ipse Naso lib. 13. *Et si non omnia vates Ficta reliquerunt.* Sæpè tamen eorum mendacijs, hoc est, figmentis, nihil sapientius, etiam in his, quæ per hosce libros tractantur, fabulis: modò μυθολογούμενα consulere ne spernas.

156. CORPORA SIVE ROGVS, &c.] Non esse timendos inferos, atque ideo nec mortem, hoc argumento per hypotheticum syllogismum contendit. Si sunt inferi, aut corpus patietur, qui finguntur ibidem cruciatus, aut anima: ex his enim duobus constamus. Non corpus, quia videmus illud vel ignibus in cineres redigi post obitum: vel longinquitate marcescere, & consumi penitus. Non anima, quoniam cùm animæ interitus sint expertes, in alia atque alia corpora mutatis sedibus semper migrant. Ergo quod ibi torqueatur nihil est. Quo fit, vt neque inferi sint, quia frustra sint. In hac argumentatione falsum pro vero sumit, animas ad loca subterranea non descendere, sed hîc in terris remanere post mortem, & tamquam inquilinas morari in corporibus bestiarom, vel etiam aliorum hominum.

158. MORTE CARENT ANIMÆ, &c.] Quid sit παλιγγενεσία, cui tanquam species subijciuntur μετεμψυχώσεις, & ἐνσωματώσεις, quæ tamen re idem sunt, & cum venia Latinitatis *transanimatio* & *transcorporatio* dici possunt, dilucidè Lectorem erudit.

159. NOVIS DOMIB. VIVVNT] siue domus illæ sint hominum, siue brutorum corpora. Opinationem de transmigratione animarum hinc exortam statuit Philo de Somnijs, quòd ante corpora eas extitisse creditum est. Quod vbi semel cœptum est existimari, semper vlteriùs ad proxima quæque progrediendo, & prodigiosa quędam proferendo, huc tandem ventum est.

160. IPSE EGO TROIAN. TEMP. BELLI, &c.] Suo ipsius exemplo rem & paradoxon suum confirmat. Fuisse enim Troicis temporibus Euphorbum Panthoi filium, à Menelao interemptum, quod ex eius clypeo in æde Iunonis Argiuæ suspenso, atq; ab se recognito didicerit. Quare ludens Horatius ode 28. lib. 1. eum *Panthoiden* vocat, qui naturà erat Mnesarchi filius, iterumque orco demissum dicit. Priùs nempe vt Euphorbum, quem Menelaus occidit: deinde vt Pythagoram, à ciuibus suis interemptum, cùm tamen magnificè docuerit, mortem contemnendam, qua nemo periret, sed domicilium tantummodò per μετεμψύχωσιν commotaret:

—— Habentq;
Tartara Panthoiden iterum orco
Demissum: quamuis clypeo Troiana refixo
Tempora testatus nihil vltra
Neruos atque cutem morti concesserat atræ.

Nec Euphorbum modò, sed pauonem quoqoe, & Homerum, & insigni forma scortum, nomine *Alcen* se aliquando fuisse prædicabat. Lege Crinit. lib. 11. c. 3. vbi & Laberij versiculi de dogmate istoc metempsychico proferuntur, quos & Tertullian. in Apologet. adducit. Empedocles quoque huius sectæ candidatus, se aliquando puerum, puellam, fruticem, auem, piscem fuisse scripsit:

Ἤδη γάρ ποτ᾽ ἐγὼ γενόμην κοῦρός τε κόρη τε
Θάμνος τ᾽, οἰωνός τε, καὶ εἰν ἁλὶ ἔλλοπος ἰχθύς.

Atque hunc, credo, intelligit Philo de Somniis, cum quendam sapientem hoc de se prędicasse scribit. Et Ennius animam Homeri in se immigrasse gloriatus est. Vnde suspicari possis, à Criticis alterum Homerum dictum. Testis Horat. epist 1. libr. 2. Summa, migrationem animarum non solùm hominum in homines, sed etiam hominum in bestias, & bestiarum in homines Pythagoras docuit, & ista ratione, commutatione videlicet tabernaculorum, non solùm nostras, sed pecudum quoque, seu animantium animas immortales esse, nec vnquam interire. Quæ sententia, vti Lactant. ait lib. 7. cap. 12. deliri hominis fuit, quoniam ridicula, & mimo quàm schola dignior. Nec refelli quidem debuit. Quod qui facit, videtur vereri, ne quis id credat.

162. MINORIS ATRIDÆ] Menelai, qui post captam Troiam latè vagatus domum redut, nec multo pòst viuus in campos Elysios translatus, à Lycophrone narratur: quam ei fœlicitatem Proteus prędicit Odyss. δ'. & Dioscuri in Helena Euripid. Vide Annotat. Gul. Canteri in Epitaphia Heroum Homericorum.

164. ABANTEIS IN ARGIS] à rege vetusto Abante epitheton.

165. OMNIA MVTANTVR, NIHIL INTERIT] Ex priore placito suo, falso planè de μετεμψυχώσει, ad aliud, & verissimum delabitur, omnium rerum esse vicissitudinem: nec quidquam funditus perire, atque in nihilum solui. Quod antequam tractet, & quàm plurimis per naturam rerum exemplis probet, priùs id verum esse in animabus, tam nostris quàm animalium asserit: vagari enim vtrasque, & horum transire in nostra, nostras in illorum membra, siue corpora, de qua fatuitate paulo antè. Totum mundum mutationibus esse obnoxium longa & festiua inductione demonstrat exorsu lib. de Pallio Tertullianus.

NIHIL INTERIT] De corporibus verum est, de anima brutorum sentiente falsum nobis: de illis axioma est philosophorum, Vnius corruptio alterius est generatio. Quod ipsum eleganter in hunc modum Lucret. lib. 1.

Haud igitur penitus pereunt quæcunq; videntur:
Quando alid ex alio reficit natura, nec vllam
Rem gigni patitur, nisi morte adiutam aliena.

Persius sat. 3. *Gigni de nihilo nihil, in nihilum nil posse reuerti.* Marcus Antonin. Imp. l. 4. de vita sua, οὐδὲν ἐκ

τοῦ μηδενὸς ἔρχεται, ὥσπερ μηδ' εἰς τὸ οὐκ ὂν ἀπέρχεται, nihil ex eo quod non est oritur; sicut nihil quoq; in id quod non est interit.

168. IN Q. FERAS NOSTER] In eiusmodi nimirum feras, seu bestias, quibus vita & moribus similes fuerant, vt *πυθαγορίζων* in Phædone scribit Plato. Quemadmodum eos, inquit, qui gulositates, contumelias, lasciuias cogitarint, nec ab illis rebus cauerint, in asinorum genera, similiumq; ferarum formam indui verisimile est: eos verò, qui iniustitias, tyrannides, rapacitates in pretio & honore habuerunt, in luporum, accipitrum, miluorumque genera commutari, &c. Nec in Phædone tantùm, verùm etiam in Phædro, Timæo, de Repub. huius deliramenti sunt indicia. Consona his, & pleniora Plotinus, familiæ Platonicæ domesticus, quæ recitat Criuit. lib. 11. cap. 3. Platonem porrò docuisse *μετεμψύχωσιν*, testis est etiam magnus ille admirator Augustin. Ciuit. lib. 10. cap. 30. Atque vt tertiùm dicam, dogma Pythagoricum est, animas hominum in animalia terrestria, aquatica, aërea, & eorum vicissim in homines; item hominum in homines, & animalium in homines & animalia transire, quoniam nihil interiret. Vbi enim animæ meliùs, quàm in corporibus immortales seruarentur? Herodotus Euterpe auctor est, primùm docuisse hunc Ægyptios, animos humanos corporibus elapsos in hominum & pecudum corpora se condere. Cæsar Gallicor. lib. 6. etiam Druidum sacerdotum hanc opinionem fuisse tradit: qui tamen trãsanimationem istam ad bestias pertinere non putarunt, quod ex eius verbis colligitur. Plura lege apud Hier. Columnam in Fragm. Ennij lib. 1. Petr. Crinit. lib. 11. cap. 3. Pro corollario hoc addam, *μετεμψύχωσιν* hãc Epiphanio nominari *μεταγγισμὸν*, *transuasationem*, quandoquidem corpus est tanquam vas animi. Sic Clemens Alexand. Stromat. l. 3. cap. 2. ait Pythagoreos censere, animas in corpora immitti, iisque alligari, & tanquam in vasa transfundi, *μεταγγίζεσθαι*.

169. VTQVE NOVIS FACIL. SIGNAT] Rei illustrandæ similitudinem ceræ adhibet, quæ cùm diuersas figuras suscipiat & induat, manet tamen ipsa eadem semper, quod ad substantiam attinet: ita animam semper eandem esse, quamuis varia corpora subiens, varias quasi figuras & facies capessere videatur.

175. ERGO NE PIET. SIT VICTA CVPID. VENT.] *ὠμοφαγίας* à se vetitæ caussam legitimam ponit, quæ tamen ex dictis elucebat satis, pietatem videlicet in cognatos; vt parcatur eorum animis, quæ fortè in animali abs te ventris caussa mactato, in oue, boue, sue, &c. latebat: & ne ita eorum sanguine sanguinem nostrum alere nos appareat.

Propositio repetitur, omnium rerum mundi contingere mutationem. Id apparere in temporibus, in die & nocte, in facie cæli & lunæ, in anno, cuius quatuor tempestates cum quatuor gradibus ætatis humanæ, pueritia, adolescentia, iuuentute, seu virili æuo, & senectute componit. In nostris corporibus, vbi rem à prima eorum conformatione in vtero materno arcessit.

VI. *ET quoniam magno feror æquore, plenáque ventis*
Vela dedi: NIHIL EST TOTO QVOD PERSTAT IN ORBE,
CVNCTA FLVVNT, OMNISQVE VAGANS FORMATVR IMAGO.
Ipsa quoque assiduo labuntur tempora motu,
Non secus ac flumen: neque enim consistere flumen,
Nec leuis hora potest: SED VT VNDA IMPELLITVR VNDA,
VRGETVRQVE EADEM, VENIENS VRGETQVE PRIOREM,
TEMPORA SIC FVGIVNT PARITER, PARITERQVE SEQVVNTVR,
ET NOVA SVNT SEMPER. *nam quod fuit antè, relictum est,*
Fitque quod haud fuerat, momentáque cuncta nouantur.
Cernis & emensas in lucem tendere noctes,
Et iubar hoc nitidum nigræ succedere nocti:
Nec color est idem cælo, quum lassa quiete
Cuncta iacent media, cumque albo Lucifer exit
Clarus equo: rursúsque alius, cùm præuia lucis

Tradi-

Tradendum Phœbo Pallantias inficit orbem.
Ipse dei clypeus, terra cùm tollitur ima,
Mane rubet; terráque rubet cùm conditur ima,
Candidus in summo est: melior natura quòd illic
Ætheris est, terræque procul contagia fugit.
Nec par, aut eadem nocturnæ forma Dianæ
Esse potest vsquam, sempérque hodierna, sequente
Si crescit, minor est: maior, si contrahit orbem.
Quid. non in species, secedere quatuor annum
Aspicis, ætatis peragentem imitamina nostræ?
Nam tener, & lactens, puerique simillimus æuo
Vere nouo est Tunc herba nitens, & roboris expers
Turget, & insolida est, & spe delectat agrestes.
Omnia tunc florent, florúmque coloribus almus
Ludit ager; nec adhuc virtus in frondibus vlla est.
Transit in Æstatem post Ver robustior annus,
Fitque valens iuuenis: neque enim robustior ætas
Vlla, nec vberior, nec quæ magis ardeat vlla est.
Excipit Autumnus posito feruore iuuentæ,
Maturus, mitisque inter iuuenémque senémque,
Temperie medius, sparsus quoque tempora canis.
Inde senilis Hyems tremulo venit horrida passu,
Aut spoliata suos, aut, quos habet, alba capillos.
Nostra quoque ipsorum semper, requiéque sine vlla
Corpora vertuntur: nec, quod fuimúsque sumúsque
Cras erimus: fuit illa dies, qua semina tantùm
Spésque hominum primæ, matrísque habitauimus aluo.* *materna
Artifices natura manus admouit, & angi
Corpora visceribus distentæ condita matris
Noluit, éque domo vacuas emisit in auras.
Editus in lucem iacuit sine viribus infans;
Mox quadrupes, rituque tulit sua membra ferarum,
Paulatimque tremens, & nondum poplite firmo
Constitit, adiutisque aliquo conamine neruis.
*Inde valens velóxque * furit, spatiumque iuuentæ* *fugit.
Transit, & emeritis medij quoque temporis annis,
Labitur occiduæ per iter decliue senectæ.
Subruit hæc æui, demoliturque prioris
Robora, flétque Milo senior cùm spectat inanes
Illos, qui fuerant solidarum more ferarum,
Herculeis similes, fluidos pendere lacertos.
Flet quoque vt in speculo rugas conspexit aniles
Tyndaris, & secum cur sit bis rapta, requirit.
TEMPVS EDAX RERVM, TVQVE INVIDIOSA VETVSTAS
OMNIA DESTRVITIS; VITIATAQVE DENTIBVS ÆVI
PAVLATIM LENTA CONSVMITIS OMNIA MORTE.

176. ET QVON. MAG. FEROR ÆQVORE] Anauigatione solent poëtæ similitudinem ducere, & cum ea scriptionem suam comparare. Propert. eleg. 9. lib. 3.

Quid me tam vastum scribendi mittis in æquor?
Non sunt apta meæ grandia vela rati.

1. Fast. noster:

Excipe pacato Cæsar Germanice vultu
Hoc opus, & timida dirige nauis iter.

Secundum ita finit:

Venimus in portum libro cum mense peracto.
Nauiget hinc alia iam mihi linter aqua.

Quem in locum, si Deus annuerit, plura de hac allegoria dicentur. Quoniam igitur campum latissimum disserendi nactus sit, & tamquam velis explicatis, mare quoddam ingressus, velle se nauigare porrò.

177 NIHIL EST TOTO Q. PERSTET IN ORBE, &c.] Duobus versibus propositio continetur, nihil perpetuò manere idem, seu inuariabile, eandemque retinere faciem atque formam. Hanc propositionem longa inductione probabit. Illustris sanè dissertatio, nec viro sapiente indigna. Tertullian. ex reuolubili rerum ordine (sic enim appellat) carnis resurrectionem libr. sic inscripto, astruere nititur.

178. CVNCTA FLVVNT] omnia prætereunt. *Nihil sub sole permanet*, ait Ecclesiastes. Omnia fluxa & caduca sunt: *Mors etiam saxis nominibusq. venit.* Ausonius.

OMNISQ. VAGANS FORMAT. IMAGO] imaginem intellige faciem & aspectum rei. Eam *vagantem* in te qualibet, id est, inconstantem & mutabilem esse.

179. IPSA QVOQ. ASSIDVO LAB. TEMP. MOTV] Inductionis, qua vsurus est ad theorema probandum, initium capit à temporibus. *Tempus* esse ens non re, sed ratione tantùm, asseuerat lib. 1. Lucret. Ex rebus autem aliquando gestis, ac præteritis tempus præteritum cognosci: ex ijs quæ hodie sunt ac viuunt, præsens: ex ijs quæ futura sunt, futurum. Carmina subnectam:

Tempus item per se non est: sed rebus ab ipsis
Consequitur sensus transactum quid sit in æuo:
Tum quæ res instet: quid porrò deinde sequatur.
Nec per se quemquam tempus sentire fatendum est
Semotum ab rerum motu, placidaq. quiete.

Aristoteles 4. Physicor. cap. 14 *Tempus* definiuit numerum motionis ex eo, quod est prius & posterius. Quam definitionem optimè & perspicuè explanant Conimbricenses nostri quæst. 2. art. 2.

ASSIDVO MOTV] cæli puta, quod continenti & incitatissima conuersione torquetur. Lib. 2. *Adde quòd assidua rapitur vertigine cælum.*

180. NON SECVS AC FLVMEN] Idonea imprimis, & euidens collatio. 3. Georg *Sed fugit interea, fugit irreparabile tempus.*

181. NEC LEVIS HORA POTEST] Si hora non consistit (cuius fluxum nobis arenaria illa horologia indicant) cùm horis diem, & diebus hebdomadas, & hebdomadibus menses, & mensibus annos, & annis sæcula metiamur, efficitur, nullum tempus consistere, & otiosis elabi, occupatis autem impendi, vt Seneca dixit.

VT VNDA IMPELLITVR VNDA] Hor. ode 2. l. 2.

——— Truditur dies die,
Nouæq. pergunt interire lunæ.

Seneca Tragicus alicubi, *vt fluctus fluctu, truditur sic dies die*. Disertissimè tractatur hæc comparatio, & est euidentissima.

183. TEMP. SIC FVGIVNT] Lib. 10. *Labitur occultè, fallitq. volatilis ætas, Et nihil est annis velocius.* Seneca epist. 105. Quoties Virgil. de celeritate temporum loquitur, hoc vtitur verbo, *fugit*:

Optima quæq. dies miseris mortalibus æui
Prima fugit, subeunt morbi, tristisq. senectus.

Ille qui ad philosophiam spectat, hæc eadem quâ debet, adducit: *Nunquam Virgilius*, inquit, *dies dicit ire, sed fugere, quod currendi genus concitatissimum est: & optimos quosque primos rapi. Quid ergo cessamus nos ipsi concitare, vt velocitatem rapacissimæ rei possimus æquare?* Item Natur. 6. cap. vlt. *Fluit tempus, & auidissimos sui deserit Nec quod futurum est, verum est, nec quod fuit. In puncto fugientis temporis pendeo: & magni est modicum fuisse. Eleganter Lælius ille sapiens, dicenti cuidam, Sexaginta annos habeo: hos, inquit, dicis sexaginta quos non habes?*

184. QVOD FVIT ANTE, RELICTVM EST] iam præterijt, & ex præsenti euasit præteritum.

185. FITQ. QVOD HAVD FVERAT] futurum fit præsens, de quo Seneca de Breuitate vitæ cap. 10. *Præsens tempus breuissimum est, adeò quidem, vt quibusdam nullum videatur. In cursu enim semper est, fluit & præcipitatur: antè desinit esse quàm venit: nec magis moram patitur quàm mundus, aut sidera, quorum irrequieta semper agitatio manet nunquam in eodem vestigio.* Hæc ille. Rectè igitur subiungit Poëta:

MOMENTAQ. CVNCTA NOVANT.] Suprà dixit, nec leuem horam posse consistere, quin fluat: modò plus dicit, nec momentum durare. Est autem momentum in tempore, quo nihil minus cogitari potest, vocaturque punctum (quod Mathematici definiunt magnitudinis principium, vt numeri monadem) omnis magnitudinis expers. De tempore, quid, quàm breue ac fluens sit, ex Stoicorum placitis, & vnius Senecæ scriptis potissimùm, disputat Lipsius Physiologiæ Stoicæ libr. 2. Dissertat. 24.

186. CERNIS ET EMENS. IN LVCEM, &c.] Quod vniuersè fit in tempore, vt præsens præterito, futurum præsenti succedat, vsque ad momentum, hoc videmus in nocte & die fieri quotidie. Peragit illa spatium suum ad lucem vsque: surgit deinde sol, & suum quoque ad vesperam vsque conficit: ἡμερονύκτιον istuc, seu vicissitudinem noctis & diei sic complectitur 2. Achilleid. Stat.

Iam premit astra quies, tumidoq. ex æquore Titan
Rorantes inducit equos.

Ouidius suprà:

Candidus Oceano nitidum caput abdiderat sol,
Et caput extulerat densissima sidereum nox.

Cur Deus noctem diei voluerit succedere, caussam tradit S. Chrysost. de incomprehensa Dei natura Homil. 5. vt oculos, lucis, quanquam iucundissimæ, aspectu defatigatos demissis superciliis operiret: & pupillis quietem conciliaret: vtque ita vim recrearet videndi, & ad futurum officium redderet aptiorem. De concordia verò consensuque amborum, ita ad pop. Antioch. Homil. 9. *Velut sorores quædam paternam hæreditatem partitæ, cum charitate multa, nullo modo inter se calumniantes: sic & dies & nox cum omni diligentia annum æqualitate tanta distri-*

distribuunt. & proprios conseruant fines, nec vnquam alterā altera pellit. Nunquam hyeme dies fuit longa: sicut nec vnquā æstate longa fuit nox, tot præteritis generationibus: sed eodem interuallo & longitudine neq; modicum, nec dimidiam horā nec oculi ictum altera quam altera plus habuit.

187. IVBAR HOC NITIDVM] Periphrasis solis. *Lucis caput* Lucretio lib. 5. Ibid. *Tremulum iubar ignis.* Item *rosea fax, rosea lampas.* Ennius, *Sol qui candentem in calo sublimat facem.*

NIGRA NOCTIS] Vt lux candida nuncupatur, ita tenebræ atræ, nigræ, & ob eas etiam nox nigra & cæca; quoniam tum nulli lumine illato nihil videtur. Lucret. lib 4.

Perpetuum ferme nigrai noctis ad vmbram
Aurora perductum ab exoriente nitore.

Virgil. 2. Æneid.

Vertitur interea calum, & ruit Oceano nox,
Inuoluens vmbra magna calumq; polumq;.

Tertullian. ecce quàm eleganter de vicissitudine & iteratione diei atque noctis, lib quem suprà nominaui: *Dies moritur in noctem, & tenebris vsquequaque sepelitur. Funestatur mundi honor; omnis substantia denigratur. Sordent, silent, stupent cuncta: vbique iustitium est, quies rerum. Ita lux amissa lugetur. Et tamen rursus cum suo cultu, cum dote, cum sole eadem & integra & tota vniuerso orbi reuiuiscit, interficiens mortem suam noctem, rescindens sepulturam suam tenebras, hæres sibimet existens, donec & nox reuiuiscat, cum suo & illa suggestu. Redaccenduntur enim & stellarum radij, quos matutina succensio extinxerat. Reducuntur & siderum absentia, quas temporalis distinctio exemerat.*

188. NEC COLOR EST IDEM CÆLO, &c.] media nocte non idem est cæli color, qui sub auroram, & in aurora, quando se ostendit lucifer: immò sæpissimè nullus est color, quando, vt ait Stat. 2. Thebaid *Nox nigra polos inuoluit amictu.*

CVM LASSA QVIETE C. IAC. MED.] Lib. 5. *Noctis erat medium, curasq; & corpora somnus Soluerat* Expone item, *media quiete*, id est, alta quiete, *νηδύμῳ ὕπνῳ*, *intempesta nocte*, quod expressit etiam in animantibus, rebusque cæteris (*cuncta* siquidem non ad homines & pecudes duntaxat referendum) Virgil. 4. Æneid.

Nox erat, & placidum carpebant fessa soporem
Corpora per terras, syluæq; & saua quierant
Aequora, quum medio voluuntur sidera lapsu,
Cùm tacet omnis ager, pecudes, pictaq; volucres,
Quaq; lacus late liquidos, quaq; aspera dumis
Rura tenent, somno posita sub nocte silenti
Leniebant curas, & corda oblita laborum.

189. CVMQ. ALBO LVCIF. E. CLAR. EQVO] non cùm exit, id est, cùm lucere desinit: sed cùm coacto, & quasi domum compulso stellarum agmine, ipse solus ad lucendum exisse videtur. Iam cùm soli quadrigas, lunæ bigas, lucifero tamen non nisi vnum equum tribuebant. 3. Trist. eleg. 5.

Hos vtinam nitidi solis prænuntius ortus
Afferat, admisso lucifer albus equo.

Claud. 1. de Raptu: *Dum meus humectat flauentes lucifer agros, Rorantis prouectus equo.* Stat. Thebaid. 8. ostendens luciferum & Hesperum eundem esse, *mutato nocturnus equo.*

190. RVRSVMQ. ALIVS CVM PRÆVIA, &c.] Iam diximus de matutino colore cæli. Auroram Pallantis filiam, vt fingitur, vocat *præuiam lucis*, id est, prænūtiam. Præparat illa soli quodammodo viam,

A & orbem illuminandum tradit; dum reliquias tenebrarum exigit. Silius lib. 5. *Aurora ingrediens terris exegerat vmbras.*

192. IPSE DEI CLYP. TERRA, &c.] Hactenus de temporum & cæli mutationibus: nunc de solis, quem manè & vesperi, cùm oritur & occidit, rubere dicit: medio autem cælo cerni candidum; quòd illa ætheris, siue aëris natura sit melior, hoc est, purior, ab exspirationibus crassis & terrestribus liberior: quibus nitor solis obnubitur, dum aër illis inquinatur. Cur autem *clypeum* nominat orbem solis? quia tantus apparet, & rotundus, quātus & qualis est clypeus. Scutum non est rotundum. Virgil. quoque Polyphemi oculum describens vnicum illum, media sub fronte latentem 3. Æneid. dum fuisse instar *Argolici clypei* dicit, illicò subdit, *aut Phœbæa lampadis instar*, hoc ipsum insinu-

B ans, solem repræsentare clypeum.

196. NEC PAR AVT EADEM NOCT. F. DIANÆ] Nunc de inconstantia & mutationibus Lunæ.

198. SI CRESCIT, MINOR EST: MAIOR, SE C. ORB.] *δεξύμενον*. Quomodo enim minor, si crescit? quod crescit maius fit. Sed expone, dum crescit, & intellige conditionalem positam pro aduerbio temporis. Quamdiu enim crescit, minor est. Dum autem cōtrahitur, dū cornua scilicet coëunt pleno orbe, est maior. Quis hoc non videt? Glareanus interpretatur, *si contrahit orbem*, id est, si decrescit.

199. NON INSPECIES SECVD. QVATT. ANNVM] In ipso anni spatio, quod ad tempestatem attinet, & cæli habitum, fit item quadripartita mutatio, succeduntque in orbem sibi ver, æstas, auctumnus, hyems. Quorum primum comparat cum puerititia, alterum cum iuuentute, tertium cum virili æ-

C tate, quartum cum senectute: & hac ratione etiam ætatum mutationem varietatemque declarat. De 4. temporum anni varietate & successione venustè Tertullian. *Reuoluuntur hyemes & æstates & verna, & auctumna cum suis viribus, moribus, fructibus. Quippe etiam de cælo disciplina est, arbores vestire post spolia, flores denuò colorare, herbas rursus imponere, exhibere eadem quæ absumpta sunt semina: nec priùs exhibere, quàm absumpta. Mira ratio. De fraudo seruatrix: vt reddat, intercipit: vt custodiat, perdit: vt integret, vitiat: vt etiam ampliet, priùs decoquit. Siquidem vberiora & cultiora restituit, quàm exterminauit.*

204. FLORVMQ. COLOR. ALM. LVD. AGER] In Catalect. Maronianis, poëtæ Scholastici ludunt in describenda hac commutatione 4. Tempestatum. Veris exemplum hoc habeto:

D *Vere pingit vario gemmantia prata colore.*
Vere nouo læti decorantur floribus arua.
Ver agrum gemmis nitidum stellantibus ornat.
Purpureos flores humus effert vere comanti.
Flore solum vario depingit odoriferum ver.

206. TRANSIT IN ÆSTAT. P. VER ROB. ANNVS] Horat. ode 7. lib. 4. pulchrè & rotundè hanc anni quadripartitam vicissitudinem, & vnius temporis in alterum transitum explicauit:

Frigora mitescunt Zephyris, ver proterit æstas
Interitura, simul
Pomifer auctumnus fruges effuderit, & mox
Bruma recurret iners.

208. NEC QVÆ MAGIS ARDEAT] Ardet iuuentus ignibus amantium, ob calorem sanguinis, qui corporibus senescentibus frigescit. Et sunt ista æta-

tu freta Lucretio: *Tum quibus ætatis freta primitus insinuantur*, &c. lib. 4.

212. SPARS. QVOQ. TEMP. OANIS] Canescere incipit auctumnus, propior enim fit hyemi.

213. AVT SPOLIATA SVOS, &c.] Pulchra εἰδωλοποιΐα hyemis. Quomodo senes, aliqui calui sunt, aliqui capillati quidem, sed cani: ita hyems illius ætatis imitatrix aut caluo est capite, aut cano, cùm tellus niuibus operitur. Principio lib. 2. *Et glacialis hyems, canos hirsuta capillos.*

214. NOSTRA QVOQ. IPSOR. &C. CORP.] A mutatione temporum & ætatum, ad mutationem corporum nostrorum procedit, quæ per accretionem & diminutionem mutantur quotidie. Itaque non sumus omnino, & καθ' ὅλον quod heri fuimus: nec erimus cras quod hodie. Alia enim ijsdem corporibus in dies accidentia prætereo.

216. QVÆ SEMINA TANTVM, SPESQ. HOMIN.] Corporis humani maximas & præcipuas mutationes recenset. Primò solû, & merum semen fuimus: deinde coagulum cum auctu sanguinis: pòst embryo. Hinc natura in membra nos distinxit & formauit. Tandem infusâ à Deo anima, nos mater decimo mense edidit, fuimusque pusilli infantes, repauimus, paulatim cum adminiculo ambulauimus, idque viribus firmatis abiecimus. Spatium iuuentutis, & constantis ætatis emensi, ad senectutem deducimur, quo tempore viribus destituimur, & rugis deformamur. Locus hic pænè cōpar l. 7.

Vtq; hominis speciem materna sumit in aluo,
Perq; suos intus numeros componitur infans,
Nec nisi maturus communes exit in auras, &c.

Memento, lector, verborum Iob: hucenim mirificè pertinēt, primamque originem nostram egregiè patefaciunt. Sic ille c. 10. *Nónne sicut lac mulsisti me, & sicut caseum me coagulasti? pelle, & carnibus vestisti me: ossibus & neruis compegisti me: vitam & misericordiam tribuisti mihi; & visitatio tua custodiuit spiritum meum.* Aptissima, & inprimis naturali comparatione vsus est vir sanctissimus. Multis enim modis femini cū lacte conuenit. Et ita quidem Iob de ortu singulorum hominum ex semine. De primo autem illo, & antiquissimo, seu de prima omnium formatione hominis, verbis proximè antecedentibus: *Memento quæso, quòd sicut lutum feceris me, & in puluerem reduces me*: quam Promethæa illa fabricatio, de qua libr. 1. adumbrat, tralucetque per vetus commentum vetustissima veritas.

218. ARTIFICES NATVRA MANVS ADMOVIT] ipsa natura artifex scientissima. Indicia hominis in vtero materno inchoari, & masculi quæ sint, Plin. l. 7. c. 6. *Cor primum nascentibus in vtero formari tradūt: deinde cerebrum, sicut tardissimè oculos. Sed hos primùm emori, cor tardissimè. Huic præcipuus calor.* Idem l. 11. c. 37. Aristot. de signis conceptus l. 7. c. 3. hist. animal. Solin. c. 4. Quod naturæ artifices manus dat in formando intra viscera materna infantili corpore, cōsentit cum Varrone, qui id in vtero matris edolari dicit; quæ metaphora in operibus ingenij locum habet. Notat Pet. Victorius l. 4. Var. Lect. c. 18. Vide insuper Læl. Bisciol. l. 18. c. 21.

219. ANGT CORP. VISCERIB. DIST ENT &c.] Intra materna viscera, velut in angusto carcere viua iam & perfecta corpora concludi natura noluit: sed ea in lucem per partitudinem produxit, temporum tamen, & mensibus præfinitis. Quàm inuitus

A detineretur in claustro materni vteri Ioannes Baptista, præsente Christo in vtero virginali, & quid dicere potuerit, ex subsultibus eius præclarè meditatur Ioan. Chrysostomus, Hom. in Visitat. B. V.

221. EDITVS IN LVCEM IACVIT, &c.] Nunc agit de progressu & incremento, ac tandem de imminutione humani corporis, in senectute videlicet. Atque hæc ipsa commemoratio pars est argumenti propositi de mutatione rerum omnium. Quod autem dicit, tacere infantem natum, ad voces & sermonem trahendum: nihil enim à mutis animantibus differt. Alioqui vagire & plorare puerulos non sine clamoribus, notum est.

222. MOX QVADRVPES] Tangit ænigma Sphingis, quæ in scopulo mari imminenti sedens, viatoribus ænigmata proponebat, & soluere nescientes

B ditè multabat. Aliquando hoc proposuit: Quodnam esset animal, primùm quadrupes, deinde bipes, postremò tripes. Solutionem inuenit Oedipus Laij & Iocastæ regum Thebanorum filius, & hominem esse dixit, qui prima infantia sua instar quadrupedis repit manibus & pedibus; vbi creuerit, duobus pedibus; vbi senuerit, adhibito scipiune tribus ingreditur. Quale autem mōstrum fuerit Sphinx, disces ex Gyrald. libello de ænigmatis, & describit Statius Thebaid. 2. Inde ortum illud Terentianum prouerbium: *Dauus sum, non Oedipus.*

224. ANIVTISQ. ALIQVO CONAMINE NERVIS] Antequam tutò ambulent pueri, opus est illis, ne labantur, fulcimine aliquo. Ergo adminicula quædam illorū geniculis alligare mos erat, quæ gressum eorum sustentarent, &, ne variæ, aut compernes fierent, prohiberent. Ea serperastra dice-

C bantur. Meminit Varro de ling. lat. lib. 8.

225. INDE VALENS, VELOXQ. FVRIT] Quid hîc, quæso, facit, verbum *furit*? Lipsiensis editio in margine ex manuscriptis corrigit, *fuit*. Nec ista lectio arridet. Tu, mea fide lege, *fugit*, quod respondet voci *velox*: vt hæc sit sententia; genitum infantem primò repere; post cum serperastro ambulare: confirmatis cruribus, non ambulare modò libetum, sed etiam currere.

SPATIVMQ. IVVENTÆ TRANSIT] Infantiam, & pueritiam duos gradus iam constituit; nunc tertium nominat, iuuentutem, sub quo adolescentiam, pueritiæ proximam comprehendit. Ita habemus quatuor gradus.

226. ET EMERITIS MEO. QVOQ. TEMP. ANNI]

D A militia trahit metaphoram. Milites enim merendo, & stipendia faciendo annos transigunt. Vocatur autem ætas virilis media, inter iuuentutem nempe & senectutem intercedens. Et hic est quintus gradus.

227. LASIT. OCCID. PER IT. DECLI. SEN.] tendit in senectutem, sextum gradum. Appellat *occiduam senectam*, quoniam vicina est hominis occasui: siquidem morientes occidere dicuntur: & mors est vitæ occasus. Item, *iter decliue*. Alijs namque ætatibus est iter accliue, quando videmus vita propaganda quasi ascendere: huic verò decliue, cùm metæ propinquamus. Venustè Horat. ad Pison. illos annos *venientes*, hos *recedentes* nominauit.: *Multa ferunt anni venientes commoda secum, Multa recedentes adimunt*. Sic & Statius Thebaid. 4. de Adrasto: *Rex tristis, & æger Pondere curarū, propiorq; abeuntibus annis.*

228. SVBRVIT HÆC ÆVI, DEMOL. &c.] Ex pluri-
mis

mis senectutis miserijs tantùm duas affert: in viris imbecillitatem virium, deperdito robore: in fœminis rogas, amissa pulchritudine; præ qua ipsæ quid non vilipendunt? superbientes ea miris modis.

229. FLETQVE MILO SENIOR, CVM SPECTAT INANES] Exemplum in viris proponit Milonem athletam, qui iam senex robore se destitutum lamentatur. Historiam narrat Cicero Catone his verbis: *Quæ enim vox potest esse contemptior, quàm Milonis Crotoniatæ? qui cùm iam senex esset, athletasq́ue se in curriculo exercentes videret, aspexisse lacertos suos dicitur, illacrymansq́ue dixisse: At hi quidem iam mortui sunt.* De eiusdem robore Ælian. libr. 2. cap. 24. vbi simul quamuis corpore validissimum, animo tamen effœminatum fuisse, exemplo proposito ostendit.

INANES LACERTOS] nullarum virium, præmortuos iam.

230. SOLIO. MORE FERAR. HERCVL. SIMIL.] Lacerti Milonis fuerant Herculeis lacertis pares, more ferarum solidarum, tanquam si essent leonum, aut vrsorum; adeò valentes ac robusti; quales etiam Herculis fuisse verisimile est, quem belluas interfecisse, robore prævalidas, omnes sciunt. Milo quoque vitulum humeris tolit, & eundem factum bouem: quem & pugno in caput illiso occidit; &, quod longè remotius est à fide, vno prandio absumpsit.

232. FLET QVOQ. TYNDAR. &c.] Helena Tyndarei, vt quidem videri potuit (ille enim Ledæ maritus) re autem vera Iouis filia, omnium ætatis suæ formosissima mulier, iam ex anilitate rugosa, quod illi speculum ostendebat, mirata est cur bis (primùm à Theseo, deinde à Paride Troiano) rapta fuerit. Sed alia tum erat facies. Isocrates dicet in eius encomio. Describitur plenè à Constantino Manasse in Annalibus vocaturque *nemus quoddam Gratiarum*, & viua elegantia.

VT INSPECVL. RVGAS CONSPEX. ANIL.] 3. Trist. eleg. 7. ad filiam:

Ista decens facies longis vitiabitur annis,
Rugaq; in antiqua fronte senilis erit.
Iniicietq; manum formæ damnosa senectus,
Quæ strepitum passu non faciente venit.
Cumq; aliquis dicet, Fuit hæc formosa, dolebis,
Et speculum mendax esse querere tuum.

234. TEMPVS EDAX RERVM, TVQ. INVID. VET. A &c.] Locus communis de temporis diuturnitate, quo vitiantur, consumunturque ac pereunt omnia. Vide 4. Trist. eleg. 6. vt nos diuisimus. Tempus ἀφαίρει aufert, καθαίρει destruit, κατήκει corrumpit, μαραίνει tabefacit, δαπανᾷ consumit, vt clarissimi auctores dixerunt. Hoc est, quod ambage quadam nos monet Saturni filios deuorantis fabula. Saturnus quippe Græcis κρόνος, quasi χρόνος tempus. Deinque *omnia fert ætas*, vt est eclog. 9. Grauissimus est locus apud Sophoclem in Oedipo Coloneo, & ad institutum peridoneus. Ærumnosus ille senex admonet Theseum Ægei filium, quod in se expertus fuerat, è rege extorris ac mendicus B factus, solas diuinas ac cælestes res non senescere, neque interire vnquam: permisceri alia cuncta, & tempore extingui. Quo autem fine hunc sermonem habeat Oedipus, docet Petr. Vict. l. 5. Variar. Lect. c. 33. ipsosque versiculos, admodum sanè politos & suaues producit, nempe hos:

Ὦ φίλτατ᾽ Αἰγέως παῖ, μόνοις οὐ γίνεται
Θεοῖσι γῆρας, οὐδὲ κατθανεῖν ποτε.
Τὰ δ᾽ ἄλλα συγχεῖ πάνθ᾽ ὁ παγκρατὴς χρόνος.
Φθίνει μὲν ἰσχὺς γῆς, φθίνει δὲ σώματος·
Θνήσκει δὲ πίστις, βλαστάνει δ᾽ ἀπιστία,
Καὶ πνεῦμα ταυτὸν οὔποτ᾽ ἐν ἀνδράσι
Φίλοις βέβηκεν: οὔτε πρὸς πόλιν.
Τοῖς μὲν γὰρ ἤδη, τοῖς δ᾽ ἐν ὑστέρῳ χρόνῳ
Τὰ τερπνὰ πικρὰ γίνεται, καὖθις φίλα.

Quos iisdem numeris expressit hunc in modum C Georgius Ratalletus:

O Aegei charissima soboles, dijs
Solis datum est à mortis & senij grauis
Liberum agere æuum nexibus: reliqua omnia
Tempus potens confundit. haud alma sinus
Terræ manet vigor: suum nec corpori
Immane robur hæret. emoritur fides,
Subnascitur perfidia nec homini in hominem,
Nec vrbi in vrbem semper eadem spiritus
Persistit aura. alijs statim, post temporum
Longa spatia alijs dulcia admiscet potens
Fortuna amara, atque amara dulcibus.

235. VITIATAQ. DENTIB. ÆVI] Sicut dëtibus animalia cibum ac pabula præmolunt, quæ deinde in ventrë traijciunt: & tum ea consumpsisse dicuntur: ita longinquitas tëporis, quam æui nomine significat, quasi quibusdam dentibus prætodit, præmandit, & magis magisque res ad interitum præparat.

Quattuor esse elementa, duo leuia, duo grauia: illa sursum, hæc deorsum ferri, & vicissim in se conuerti. Repetit ἀξίωμα omnia mutationem perpeti, nihil perire in nihilum. Nasci, & mori quid sit Sæculum ab aureo, venisse in argenteum, deinde in æreum, deinde in ferreum. Ex terra factum mare, ex mari terram: ex campo vallem, ex monte planitiem: ex palude aridam, ex arida paludē. Illic irrupisse fontes, hîc desijsse.

237. HÆc quoque non perstant, quæ nos elementa vocamus: VII.
Quásque vices peragant, animos adhibete, docebo.
Quattuor æternus genitalia corpora mundus

tu freta Lucretio: *Tum quibus ætatis freta primum insinuantur*,&c.lib.4.

212.SPARS.QVOQ.TEMP.CANIS]Canescere incipit auctumnus,propior enim fit hyemi.

213.AVT SPOLIATA SVOS,&c.]Pulchra εἰδωλοποιΐα hyemis.Quomodo senes,aliqui calui sunt,aliqui capillati quidem, sed cani:ita hyems illius ætatis imitatrix aut caluo est capite, aut cano, cùm tellus niuibus operitur. Principio lib.2. *Et glacialis hyems,canos hirsuta capillos.*

214.NOSTRA QVOQ.IPSOR.&C.CORP.]A mutatione temporum & ætatum , ad mutationem corporum nostrorum procedit, quæ per accretionem & diminutionem mutantur quotidie. Itaque non sumus omnino, & καθ' ὅλον quod heri fuimus: nec erimus cras quod hodie. Alia enim ijsdem corporibus in dies accidentia prætereo.

216.QVÆ SEMINA TANTVM,SPESQ. HOMIN.] Corporis humani maximas & præcipuas mutationes recenset. Primò solū,& merum semen fuimus: deinde coagulum cum succo sanguinis: pòst embryo. Hinc natura in membra nos distinxit & formauit. Tandem infusa à Deo anima,nos mater decimo mense edidit, fuimusque pusilli infantes, repsimus, paulatim cum adminiculo ambulauimus, idque viribus firmatis abiecimus. Spatium iuuentutis,& constantis ætatis emensi,ad senectutem deducimur,quo tempore viribus destituimur, & rugis deformamur.Locus huic pænè cōpar l.7.

Vtq; hominis speciem materna sumit in aluo,
Perq; suos intus numeros componitur infans,
Nec nisi maturus communes exit in auras,&c.

Memento, lector, verborum Iob: huc enim mirificè pertinēt,primamque originem nostram egregiè patefaciunt. Sic ille c.10. *Nónne sicut lac mulsisti me, & sicut caseum me coagulasti? pelle,& carnibus vestisti me: ossibus & neruis compegisti me: vitam & misericordiam tribuisti mihi; & visitatio tua custodiuit spiritum meum.* Aptissima, & inprimis naturali comparatione vsus est vir sanctissimus. Multis enim modis semini cū lacte conuenit. Et ita quidem Iob de ortu singulorum hominum ex semine. De primo autem illo, & antiquissimo,seu de prima omnium formatione hominis,verbis proximè antecedentibus: *Memento quæso, quòd sicut lutum feceris me, & in puluerem reduces me*: quam Promethæa illa fabricatio, de qua libr.1. adumbrat,tralucetque per vetus commentum vetustissima veritas.

218.ARTIFICES NATVRA MANVS ADMOVIT] ipsa natura artifex scientissima. Indicia hominis in vtero materno inchoari, & masculi quæ sint, Plin. l.7.c.6.*Cor primum nascentibus in vtero formari tradūt: deinde cerebrum, sicut tardissimè oculos. Sed hos primùm emori,cor tardissimè. Huic præcipuum calor.* Idem l.11.c.37.Aristot.de signis conceptus l.7.c.3.hist.animal. Solin.c.4.Quod naturæ artifices manus dat in formando intra viscera materna infantili corpore,cōsentit cum Varrone, qui id in vtero matris *edolari* dicit; quæ metaphora in operibus ingenij locum habet.Notat Pet.Victorius l.4. Var.Lect. c.18. Vide insuper Lael.Bisciol.l.18.c.21.

219.ANGI CORP.VISCERIB.DISTENT &c.] Intra materna viscera, velut in angusto carcere viua iam & perfecta corpora concludi natura noluit: sed ea in lucem per partitudinem produxit, tempore tamen,& mensibus præfinitis. Quàm multùm detineretur in claustro materni vteri Ioannes Baptista, præsente Christo in vtero virginali, & quid dicere potuerit, ex subsultibus eius præclarè meditatur Ioan.Chrysostomus, Hom.in Visitat.B.V.

221.EDITVS IN LVCEM IACVIT, &c.] Nunc agit de progressu & incremento,ac tandem de imminutione humani corporis, in senectute videlicet. Atque hæc ipsa commemoratio pars est argumenti propositi de mutatione rerum omnium. Quod autem dicit,iacere infantem natum, ad voces & sermonem trahendum: nihil enim à mutis animantibus differt. Alioqui vagire & plorare puerulos non sine clamoribus,notum est.

222.MOX QVADRVPES]Tangit ænigma Sphingis,quæ in scopulo mari imminenti sedens, viatoribus ænigmata proponebat,& soluere nescientes dirè mulctabat. Aliquando hoc proposuit: Quodnam esset animal,primùm quadrupes, deinde bipes,postremò tripes. Solutionem inuenit Oedipus Laij & Iocastæ regum Thebanorum filius, & hominem esse dixit, qui prima infantia sua instar quadrupedis repit manibus & pedibus; vbi creuerit,duobus pedibus; vbi senuerit, adhibito scipione tribus ingreditur. Quale autem mōstrum fuerit Sphinx, disces ex Gyrald. libello de ænigmatis, & describit Statius Thebaid.2.Inde ortum illud Terentianum prouerbium: *Dauus sum,non Oedipus.*

224.ADIVTISQ. ALIQVO CONAMINE NERVIS] Antequam tutò ambulent pueri, opus est illis,ne labantur,fulcimine aliquo. Ergo adminicula quædam illorū geniculis alligare mos erat, quæ gressum eorum sustentarent,&,ne varïæ,aut compernes fierent, prohiberent. Ea serperastra dicebantur.Meminit Varro de ling.lat.lib.8.

225.INDE VALENS,VELOXQ FVRIT]Quid hîc, quæso,facit,verbum *furit*? Lipsiensis editio in margine ex manuscriptis corrigit, *fuit*. Nec ista lectio arridet. Tu, mea fide lege, *fugit*, quod respondet voci *velox*: vt hæc sit sententia; genitum infantem primò repere;post cum serperastro ambulare: confirmatis cruribus, non ambulare modò liberum, sed etiam currere.

SPATIVMQ.IVVENTÆ TRANSIT]Infantiam,& pueritiam duos gradus iam constituit; nunc tertium nominat, iuuentutem, sub quo adolescentiam,pueritiæ proximam comprehendit. Ita habemus quatuor gradus.

226.ET EMERITIS MEO. QVOQ. TEMP. ANNI] A militia trahit metaphoram. Milites enim merendo,& stipendia faciendo annos transigunt. Vocatur autem ætas virilis media, inter iuuentutem nempe & senectutem intercedens.Et hic est quintus gradus.

227.LABIT.OCCID.PER IT.DECLI.SEN.]tendit in senectutem, sextum gradum. Appellat *occiduam senectam*, quoniam vicina est hominis occasui: siquidem morientes occidere dicuntur: & mors est vitæ occasus. Item, *iter decliue*. Alijs namque ætatibus est iter accliue, quando videmur vita propaganda quasi ascendere: huic verò decliue,cùm metæ propinquamus. Venustè Horat. ad Pison.illos annos *venientes*, hos *recedentes* nominauit: *Multa ferunt anni venientes commoda secum, Multa recedentes adimunt.* Sic & Statius Thebaid.4.de Adrasto: *Rex tristis,& æger Pondere curarū, propiorq; abeuntibus annis.*

228.SVBRVIT HÆC ÆVI,DEMOL.&c.]Ex plurimis

mis senectutis miserijs tantùm duas affert: in viris imbecillitatem virium, deperdito robore: in fœminis rugas, amissa pulchritudine; præ qua ipsæ quid non vilipendunt? superbientes ea miris modis.

229. FLETQVE MILO SENIOR, CVM SPECTAT INANES] Exemplum in viris proponit Milonem athletam, qui iam senex robore se destitutum lamentatur. Historiam narrat Cicero Catone his verbis: *Quæ enim vox potest esse contemptior, quàm Milonis Crotoniatæ? qui cùm iam senex esset, athletasq́ue se in curriculo exercentes videret, aspexisse lacertos suos dicitur, illacrymansq́ue, dixisse: At hi quidem iam mortui sunt.* De eiusdem robore Ælian. libr. 2. cap. 24. vbi simul quamuis corpore validissimum, animo tamen effœminatum fuisse, exemplo proposito ostendit.

INANES LACERTOS] nullarum virium, præmortuos iam.

230. SOLID. MORE FERAR. HERCVL. SIMIL.] Lacerti Milonis fuerant Herculeis lacertis pares, more ferarum solidarum, tanquam si essent leonum, aut vrsorum; adeò valentes ac robusti; quales etiam Herculis fuisse verisimile est, quem belluas interfecisse, robore prævalidas, omnes sciunt. Milo quoque vitulum humeris tulit, & eundem factum bouem: quem & pugno in caput illiso occidit; &, quod longè remotius est à fide, vno prandio absumpsit.

232. FLET QVOQ. TYNDAR. &c.] Halena Tyndarei, vt quidem videri potuit (ille enim Ledæ maritus) re autem vera Iouis filia, omnium ætatis suæ formosissima mulier, iam ex anilitate rugosa, quod illi speculum ostendebat, mirata est cur bis (primùm à Theseo, deinde à Paride Troiano) rapta fuerit. Sed alia tum erat facies. Isocrates dicit in eius encomio. Describitur plenè à Constantioo Manasse in Annalibus vocaturq́ue *nemus quoddam Gratiarum*, & viua elegantia.

VT IN SPECVL. RVGAS CONSPEX. ANIL.] 3. Trist. eleg. 7. ad filiam:

Ista decens facies longis vitiabitur annis,
Rugaq́, in antiqua fronte senilis erit.
Inijciet q́, manus formæ damnosa senectus,
Quæ strepitum passu non faciente venit.
Cumq́, aliquis dicet, Fuit hæc formosa, dolebis,
Et speculum mendax esse querere tuum.

234. TEMPVS EDAX RERVM, TVQ. INVID. VET. &c.] Locus communis de temporis diuturnitate, quo vitiantur, consumunturq́ue ac pereunt omnia. Vide 4. Trist. eleg. 6. vt nos diuisimus. Tempus ἀφαιρεῖ aufert, καθαιρεῖ destruit, κατήκει corrumpit, μαραίνει tabefacit, δαπανᾷ consumit, vt clarissimi auctores dixerunt. Hoc est, quod ambage quadam nos monet Saturni filios deuorantis fabula. Saturnus quippe Græcis Κρόνος, quasi χρόνος tempus. Denique *omnia fert ætas*, vt est eclog. 9. Grauissimus est locus apud Sophoclem in Oedipo Coloneo, & ad institutum peridoneus. Ærumnosus ille senex admonet Theseum Ægei filium, quod in se expertus fuerat, è rege extorris ac mendicus factus, solas diuinas ac cælestes res non senescere, neque interire vnquam: permisceri alia cuncta, & tempore extingui. Quo autem fine hunc sermonem habeat Oedipus, docet Petr. Vict. l. 5. Variar. Lect. c. 23. ipsosq́ue versiculos, admodum sanè politos & suaues producit, nempe hos:

Ὦ φίλτατ' Αἰγέως παῖ, μόνοις οὐ γίνεται
Θεοῖσι γῆρας, οὐδὲ κατθανεῖν ποτε.
Τὰ δ' ἄλλα συγχεῖ πάνθ' ὁ παγκρατὴς χρόνος.
Φθίνει μὲν ἰσχὺς γῆς, φθίνει δὲ σώματος·
Θνήσκει δὲ πίστις, βλαστάνει δ' ἀπιστία,
Καὶ πνεῦμα ταὐτὸν οὔποτ' ἐν ἀνδράσι
Φίλοις βέβηκεν· οὔτε πρὸς πόλιν.
Τοῖς μὲν γὰρ ἤδη, τοῖς δ' ἐν ὑστέρῳ χρόνῳ
Τὰ τερπνὰ πικρὰ γίνεται, κ' αὖθις φίλα.

Quos ijsdem numeris expressit hunc in modum Georgius Ratallerus:

O Aegei charissima soboles, dijs
Solis datum est à mortis & senij grauis
Liberum agere æuum nexibus: reliqua omnia
Tempus potens confundit. haud alma suus
Terra manet vigor: suum nec corpori
Immane robur hæret. emoritur fides,
Subnascitur perfidia nec homini in hominem,
Nec vrbi in vrbem semper eadem spiritus
Persistit aura: alijs flatum, post temporum
Longa spatia alijs dulcia admiscet potens
Fortuna amara, atque amara dulcibus.

235. VITIAT AQ. DENTI. ÆVI] Sicut dentibus animalia cibum ac pabula præmolunt, quæ deinde in ventrem traijciunt: & tum ea consumpsisse dicuntur: ita longinquitas têporis, quam æui nomine significat, quasi quibusdam dentibus prærodit, præmandit, & magis magisq́ue rea ad interitum præparat.

Quattuor esse elementa, duo leuia, duo grauia: illa sursum, hæc deorsum ferri, & vicissim in se conuerti. Repetit ἀξίωμα omnia mutationem perpeti, nihil perire in nihilum. Nasci, & mori quid sit Sæculum ab aureo, venisse in argenteum, deinde in æreum, deinde in ferreum. Ex terra factum mare, ex mari terram: ex campo vallem, ex monte planitiem: ex palude aridam, ex arida paludê. Illic irrupisse fontes, hîc desijsse.

237. HÆc quoque non perstant, quæ nos elementa vocamus: VII.
Quásque vices peragant, animos adhibete, docebo.
Quattuor æternus genitalia corpora mundus

Continet;ex illis duo sunt onerosa,suóque
Pondere in inferius Tellus atque Vnda feruntur:
Et totidem grauitate carent,nullóque premente
Alta petunt,Aër,atque aëre purior Ignis.
Quæ quanquam spatio distant,tamen omnia fiunt
Ex ipsis,& in ipsa cadunt:resolutáque tellus
In liquidas rarescit aquas,tenuatus in auras,
Aëráque humor abit:dempto quoque pondere rursus
In superos aër tenuissimus emicat ignes.
Inde retro redeunt,idémque retexitur ordo.
Ignis enim densum spissatus in aëra transit.
Hinc in aquas;tellus glomerata cogitur vnda.
Nec species sua cuique manet,rerúmque nouatrix
Ex alijs alias reparat natura figuras.
Nec perit in toto quidquam(mihi credite)mundo:
Sed variat,faciémque nouat:nascique vocatur
Incipere esse aliud,quàm quod fuit antè:morique
Desinere illud idem,cùm sint huc forsitan illa,
Hæc translata illuc;summa tamen omnia constant.
Nil equidem durare diu sub imagine eadem
Crediderim.Sic ad ferrum venistis ab auro
Secula;sic toties versa est fortuna locorum.
Vidi ego quod fuerat quondam solidissima tellus,
Esse fretum:vidi factas ex æquore terras,
Et procul à pelago conchæ iacuere marinæ:
Et vetus inuenta est in montibus anchora summis.
Quódque fuit campus,vallem decursus aquarum
Fecit,& eluuie mons est deductus in æquor:
Eque paludosa siccis humus aret arenis;
Quæque sitim tulerant,stagnata paludibus hument.
Hic fontes natura nouos emisit,& illic
Clausit,& antiquis tam multa tremoribus orbis
Flumina prosiliunt:aut exsiccata residunt.

237. HÆC QVOQ. NON PERST. Q. NOS ELEM.] De elementorum motu conuersione. De ijs multa lib. 1. Quorum seruitia Tertullian. lib. de Patientia his verbis declarat: Refrigerat aër, calefacit ignis, irrigat aqua, fructificat terra. Patiuntur ergo & elementa instabilitatem ac mutationem suam: quam antequam exponat Ouidius, priùs statuit esse quatuor, terram, aquam, aërem, ignem: quorum duo prima propter suum grauitatem deorsum, posteriora duo propter leuitatem sursum feruntur: & quanquam spatio seiunctis, cùm vnumquodque definitam & circumscriptam habeat regionem, ex ijs tamen corpora omnia confieri & coagmentari, & in eadem resolui.

239. ÆTERNVS MVNDVS] Ab omni æternitate mundum extitisse, doctrina est Aristotelis, quanquam falsa. Æternũ fore, & nos credimus, sed immutatum. Pythagoras, & Stoici, vt refert Plutarch. A l. 2. c. 4. de placit. genitum à Deo mundum, & interitui obnoxium, si naturam quidem ipsius consideres (vtpote qui sensui subiectos, propter corpulentiam) nec ideò tamen interiturum, docuerunt, diuina eum continente natura. Idem scripsit Plato in Timæo. Xenophanes ingenitum, & sempiternum, interitus immunem.

GENITALIA CORPORA] omnia gignentia corpora M. Tull. 1. Tusculan. vbi præterea horum versuum similia, vel potiùs eadem planè differit. Vocat & Lucretius sæpissimè *genitalia corpora*, & *corpora prima*; sed suas atomos, ex quibus omnia conflati, etiam ipsa elementa, & in easdem perire vt probet, quid non conatur? Sed vt ipsius verbis in eum vtamur: *Magnopere à vera lapsus ratione videtur.* Sequuntur versus:

Nam tibi de summa cæli ratione, deúmq;
Disserere incipiam, & rerum primordia pandam,

Vnde

Vnde omnis natura creet res, auctet alatq;,
Quóue eadem rursum natura perempta resoluat:
Quæ nos materiam, & genitalia corpora rebus
Reddunda in ratione vocare, & semina rerum
Appellare suemus: & hæc eadem vsurpare
Corpora prima, quòd ex illis sunt omnia primis.

Ex Epicuri schola vtique. Epicuri enim sunt omnia quæ delirat Lucretius, vt inquit Lactantius de Opif. Dei c. 6. Vide insuper eiusd. de Ira Dei c. 10. Omnes appellationes istas, quas atomis dedit, Ouidius elementis tribueret.

244. OMNIA FIVNT EX IPSIS, ET IN IPS. CAD.] Nec singula per se elementa, nec duplicata, nec quatuor simul esse rerum primordia vult Lucret. lib. 1. & in eo Empedoclem reprehendit: *Qui materiem rerum esse putarunt Ignem atque ex igni.* &c. Totum porrò locum hunc eleganter imitatus est Iouian. Pontanus in Meteoris suis cap. 2. versus mox subijciam.

245. RESOLVTAQVE TELLVS IN LIQ. RAR. AQ. &c.] Discors amicitia elementorum, apta tamen, penitusque necessaria rebus nascituris & perituris; alternique per occasum atque obitum partium recursus. Partium, inquam, non ipsorum inter corporū vniuersè. Igitur ex terra aqua, ex aqua oritur aër, ex aëre ignis. Deinde retrorsum vicissim ex igni aër, ex aëre aqua, ex aqua terra generatur: atque ita sese ad moderationem, & velut æquilibrium quoad fieri potest, exæquant grauibus leuia, calidis frigida, superis infima: eo fine nimirum, vt permaneant. Hanc elementorum reciprocam mutationem, vniusque ex altero reparationem ita explicauit Lucretius lib. 1.

Quin etiam repetunt à cælo, atque ignibus eius:
Et primùm faciunt ignem se vertere in auras
Aëris: hinc imbrem gigni, terramq; creari
Ex imbri retroq; à terra cuncta reuerti,
Humorem primùm, & pòst aëra, deinde calorem:
Nec cessare hæc inter se mutare, meare
De cælo ad terram, de terra ad sidera mundi.

Nunc Pontani versus huic ipsi loco, & qui hunc proximè antecedit congruentes adiicio:

Principio genus omne hominum genus omne ferarum,
Pregnata & syluis volucres, quæq; æquora ponti
Monstra colunt, quæq; herba solo florente virescit,
Et quæ sublimis crescens subit arbor ad auras,
Quattuor à primis ducunt exordia caussis.
Hinc etenim proprias ducunt animantia vitas,
Huc redeunt, quoties fragiles mors soluerit artus.
Ipsa æterna manent elementa, vicesq; ministrant,
Dum sua iura simul cedunt, aut cessa reposcunt,
Aeternosq; agitant constantis fœdere motus,
Vertunturq; eademq; aut mox diuersa resurgunt.

252. NEC SPECIES SVA CVIQ. MANET] nullis res suam speciem, figuram, & quasi aspectum retinet: & quod interire dicimus, non est aliud quàm mutari & variari. Suprà: *Omnisq; vagans formatur imago.*

255. NASCIQ. VOCAT. INCIP. ESSE ALIVD, &c.] Definit quid sit nasci, seu generari, & ait, nasci illud, quod incipit esse aliud. Ex nihilo enim naturaliter nihil fit. Mori autem, seu corrumpi, quod desinit tale esse. Verumtamen propriè si loquamur, mori id dicimus quod viuit: viuit autem quod habet animam, & per eam quandam vitam: siue ea anima compos rationis sit, siue sentiens, siue vegetans

A tantùm. Herbæ enim quoque verè moriuntur. At lapis cùm ignis vi in calcem redigitur, ἀκύρως dicetur mori.

258. SVMMA TAMEN OMNIA CONSTANT] interim in tanta necessitudine, & tot mutationibus certa est rerum summa quarumlibet, eaque constans: infinitioni siquidem nullus est in natura locus.

259. NIL EQVID. DVRARE DIV, &c.] Non solùm nihil est immutabile; sed nec diu manet immutatum, quod vocat sub eadem imagine durare. Illa autem imago, facies, species (his enim pro eodem vtitur Poëta) Physicis est forma substantialis, per quam aliquid hoc est.

260. SIC AD FERR. VENIST. AB AVRO SÆCVL.] Sequuntur crebra exempla mutationis in rebus, & locis quidem potissimùm. Sed priùs κατὰ γένος,
B tum κατ' εἶδος, & παραδειγματικῶς. Docere autem vult his verbis, non post aurum effossum esse ferrum: nam lib. 1. priùs ferrum, quàm aurum prodijsse ait: sed mutationem sæculorum esse factam, & ab aureo deuentum ad argenteum, ab argenteo ad æneum, ab æneo demum ad ferreum: verùm breuitatis caussa duo extrema tantùm nominat. Iam verò per hæc quatuor metallorum genera quatuor morum discrimina accipienda norunt omnes. Est porrò ista mutatio non tam physica, quàm ethica, & nescio quomodo huc irrepsit.

261. SIC TOTIES VERSA EST FORT. LOCOR.] Hæc propositio est; parat enim demonstrare in locis mutationes insignes, & maximas.

262. VIDI QVOD F. QVONDAM SOLID. TELL. &c.] Testi oculatu firmior adiungenda fides. Quæ-
C tamus licet, vbi ex terra fretum viderit, & alicubi in suis libris id prodiderit, vt etiam id, quod statim sequitur.

263. VIDI FACT. EX ÆQVORE TERRAS] Contrarium superiori, vidisse nimirum aquas, seu aquarum loca versa in continentem. De insulis præcipuè intelligendus est. Vtrumque tamen contigisse testatur Horat. ad Pisones:

Debemur morti nos, nostraq;. siue receptus
Terra Neptunus classes Aquilonibus arcet,
Regis opus, sterilisq; diu palus, aptaq; remis
Vicinas vrbes alit, & graue sentit aratrum.

De insulis è mari enatis Plinius lib. 2. cap. 86. & 87. Seneca Nat. Quæst. lib. 2. cap. 26.

264. ET PROCVL A PELAGO CONCHÆ, &c.]
D Ex recessu maris longiore facta est terra solida, relictis conchis, quarum copia in littoribus.

265. ET VET. INVENT. E. IN MONT. ANCHORA] Non solùm terra exitit vbi fuit mare quondam; sed etiam montes, ex aggestu puta arenarum, sordium & rerum naufragijs amissarum.

266. QVODQVE F. CAMP. VALL. DECVRS. AQVAR.] Assiduitas aquæ decurrentis per campum effecit vallem.

267. ET ELVVIE MONS E. DED. IN ÆQVOR] Alluuio minuit terram, & abradit semper aliquid. Et dum inferiora exeduntur, superiora ruunt. Id apparet in ripis, & potest contingere vel montibus maritimis, dum crebris feriuntur fluctibus, & exundationes patiuntur.

268 EQVE PALVD. SICCIS HVM. ARET AREN. &c.] Solum paludosum, & arenosum prorsus contraria sunt: vnum tamen in alterum migrat.

270. HIC FONT. NAT. NOVOS EMISIT, &c.] Idem A fit in fontibus. Alicubi scatere aquæ incipiuut, alicubi desinunt.

271. ET ANTIQV. TAM MVLTA TREM. ORBIS FLVM. &c.] Idem reperitur in fluminibus, dum terra quassatur: alia existunt, alia fugiunt, & absorbentur. Seneca Natural. 6, cap. 4. de effectis terræmotus disputans: *Quæramus ergo quid sit, quod terram ab infimo moueat, &c. nunc amnes magnitudinis notæ conuertat introrsus, nunc nouos exprimat.*

272. AVT EXSICCATA RESIDVNT] Vide Ælian. Var. hist. lib. 8. cap. 10.

Miracula & mutationes fluminum, fontium, lacuum. Insulæ versæ in continentem, continentes in insulas, abruptæ regionés, ex planitie montes.

VIII. *SIc vbi terreno Lycus est epotus hiatu,*
Existit procul hinc, alióque renascitur * *orbe.* *ore.
Sic modò combibitur, tecto modò gurgite lapsus
Redditur Argolicis ingens Erasinus in * *agris.* *aruis.
Et Mysum capitísque sui, ripæque prioris
Pœnituisse ferunt; alia nunc ire Caicum.
Nec non Sicanias voluens Amasenus arenas
Nunc fluit: interdum suppressis fontibus aret.
Antè bibebatur, tam quas contingere nolis
Fundit Anigrus aquas, postquam (nisi vatibus omnis
Eripienda fides) illic lauére Bimembres
Vulnera, clauigeri quæ fecerat Herculis arcus.
Quid? non & Scythicis Hypanis de montibus ortus,
Qui fuerat dulcis, salibus vitiatur amaris?
Fluctibus ambitæ fuerant Antissa, Pharósque
Et Phœnissa Tyros, quarum nunc insula nulla est.
Leucada continuam veteres habuere coloni,
Nunc freta circumeunt. Zancle quoque iuncta fuisse
Dicitur Italiæ, donec confinia pontus
Abstulit, & media tellurem reppulit vnda.
Si quæris Helicen, & Buran Achæidas vrbes,
Inuenies sub aquis, & adhuc ostendere nautæ
Inclinata solent cum mœnibus oppida mersis.
Est prope Pitheiam tumulus Trœzena sine vllis
Arduus arboribus, quondam planissima campi
Area, nunc tumulus: nam (res horrenda relatu)
Vis fera ventorum, cæcis inclusa cauernis,
Exspirare aliquà cupiens, luctatáque frustra
Liberiore frui cælo, cùm carcere rima
Nulla foret toto, ne peruia flatibus esset,
Extentam tumefecit humum, ceu spiritus oris
Tendere vesicam solet, aut direpta bicornis
Terga capri: tumor ille loci permansit, & alti
Collis habet speciem, longóque induruit æuo.

Plu-

Plurima cùm subeant audita, aut cognita nobis,
Pauca super referam: quid? non & lympha figuras
Dátque capítque nouas? medio tua, corniger Ammon
Vnda die gelida est, ortúque obitúque calescit.
Admotis Athamantis aquis accendere lignum
Narratur, minimos cùm luna recessit in orbes.
Flumen habent Cicones, quod potum saxea reddit
Viscera, quod tactis inducit marmora rebus.
Crathis, & hinc Sybaris vestris conterminus oris
Electro similes faciunt auróque capillos.
Quódque magis mirum est, sunt qui non corpora tantùm,
Verùm animos valeant etiam mutare liquores.
Cui non audita est obscœnæ Salmacis vnda?
Æthiopésque lacus, quos si quis faucibus hausit,
Aut furit, aut patitur mirum grauitate soporem?
Clitorio quicunque sitim de fonte leuarit,* *leuauit.
Vina fugit, gaudétque meris abstemius vndis.
Seu vis est in aqua calido contraria vino:
Siue (quod indigenæ memorant) Amithaone natus
Prœtidas attonitas postquam per carmen, & herbas
Eripuit furijs, purgamina mentis in illas
Misit aquas, odiúmque meri permansit in vndis.
Hinc fluit effectu dispar Lyncestius amnis:
Quem quicunque parum moderato gutture traxit,
Haud aliter titubat, quàm si mera vina bibisset.
Est lacus Arcadiæ, Phenium dixere priores,
Ambiguis suspectus aquis, quas nocte timeto,
Nocte nocent potæ, sine noxa luce bibuntur.
Sic alias aliásque lacus & flumina vires
Concipiunt: tempúsque fuit, quo nauit in vndis,
Nunc sedet Ortygiæ: timuit concursibus Argo
Vndarum sparsas Symplegadas elisarum,
Quæ nunc immotæ perstant, ventisque resistunt.

273 SIC VBI TERRENA LYCVS, &c.] De miraculis aquarum agit Vitruuius lib 8. cap.3. Earundem mirabilia persequitur Plin. lib.31. cap.2.3.4.5. Et lib.2. c.3. vbi & hi duo fluuij, *Lycus*, inquam, & *Erasinus*, & *Tigris* nominantur. Ibid. *Et in Asinate campo flumius mersus, post XX millia passuum exit: & in Aquileiensi Timauus. Anas* in Hispania Bætica quinque circiter leucis terra conditur, deinde prope oppidum, quod vulgò dicitur *Villa barta*, erumpit. *Eurotas* in Arcadia rursus emergit in Lacedæmoniorum agro. Flumina absorberi humo, & aliquousque labentia rursum alio loco emergere, dixit etiam in primo: *Quæ diuersa locis partim sorbentur ab ipsa*, (terra scilicet) *in mare perueniunt partim*. Vide ibidem à nobis annotata. Seneca Natural.3. cap.36. *Omnis autem humor naturà ad inferius, & ad inane defertur. Illò igitur recepta flumina cursus egere secretò: sed cùm primùm aliquid solidi, quod obstaret, occurrit, prærupta parte, qua minùs ad exitum repugnabat, repetiere cursum suum.* Mox quatuor hisce versibus recitatis hæc subiungit: *Idem & in Oriente Tigris facit: absorbetur, & desideratus diu, tandem longè remoto loco, non tamen dubius an idem sit, emergit. Lycus* Asiæ, *Erasinus* Arcadiæ fluuius. De *Tigri* Lucan. lib.3.

At Tigrim subito tellus absorbet hiatu,
Occultósq; tegit cursus, rursúsq; renatum
Fonte nouo flumen pelagi non abnuit vndis.

274. ALIOQ RENASCITVR ORBE] Vitiosè scriptum est ore, tu lege *orbe*. *Alius orbis* est alia pars orbis, seu alia regio.

277. ET MYSVM CAPITISQ. SVI, &c.] *Mysus* Mysiæ fluuius alueo mutato, quasi eum prioris originis riparúmque pœniteret, terra haustus, & alibi emersus labitur, mutato nomine: *Caicus* enim vocabulum adipiscitur.

279. NEC NON SICAN. VOLVENS AMASEN. AR.]

Sici-

Siciliæ fluulus *Amasenus* aliquando exarescit, & iterum manat. Amnis quidam Syriæ, inter Arceam & Rhaphaneam vrbes, sex dies continuos deficit, ac siccum transituris præbet alueum, septimo die iterum manat, aquis abundans.

281. ANTE BIBEBATVR, NVNC QVAS, &c.] Anigri fluminis aqua potu dulcis erat: sed vbi in eo lauerunt Centauri, ab Hercule vulnerati, amaritiem induit. Bimembres Centauri *Semiuiriq; boues, semibouesq; viri.* Occidit multos Hercules, dum Pholo hospiti suo aduersum illos succurrit. Pausan. Eliacis priorib. Natalis Comes de Hercule in Mythologicis, & Lilius Giraldus.

282. NISI VATIB. OMN. ERIPI. FIDES] si quid vatibus creditur, qui sua dicta non obligant fide historica, vt dicit ipse lib. 1. Amor. eleg. 11. de quo vide quæ scripsimus in Hortulis Nasonianis, Tit. Poëtæ. Eos non omnia fingere, ait alibi. Non igitur eis omnis abroganda fides. Horat. ad Pisones de Homero:

Atque ita mentitur, sic veris falsa remiscet,
Primum ne medio, medium ne discrepet imo.

285. QVID? NON ET SCYTHICES HYPANIS, &c.] Hypanis Scythiæ flunius aliquot dierum itinere dulcis, ob fontem salsum in eum iuxta fines Scythiæ influentem salsus redditur.

286. SALIBVS AMARIS] *Sales* numero multitudinis propriè facetię & lepores. Poëtis datur venia.

287. FLVCTIBVS AMBITÆ F. ANTISSA, &c.] Tres insulæ factæ continentes. *Antissa* est adiuncta Lesbo. Plin. libr. 2. cap. 89. *Pharos* vicina Ægypto. Idem lib. 2. c. 85. *Tyrus* Phœniciæ, quam continentem fecit Alexander M. Tyrus quondam insula, inquit Plin. lib. 5. cap. 19. præalto mari septingentis passibus diuisa: nunc verò Alexandri oppugnantis operibus continens, olim partu clara vrbibus genitis, Lepti, Vtica, & illa Romani imperij æmula terrarum orbis auida, Carthagine: etiam Gadibus extra orbem conditis. Vide insuper Diodorum Siculum lib. 7. Arrianum libr. 2. Curtium libr. 4. Insulæ terris continuatæ etiam referuntur *Zephyrium* Halicarnasso, *Ethusa* Mindo, *Dromiscus* & *Perne* Mileto, *Narthecusa* Parthenio promontorio. E mari autem emerserunt vltro insulæ *Delos*, *Rhodus*, *Anaphe*, *Nea*, *Alone*, *Thera*, *Therasia*, *Hiera*.

289. LEVCADA CONTIN. VET. HAB.] Contrà, continentes redactæ sunt in insulas. Leucas vrbs per accolas facta peninsula, quæ tamen aggestu arenarum iterum euasit continens. Plin. lib. 4. c. 1.

291. DONEC CONFIN. PONT. ABSTVL. &c.] Virgilium cogitabat hæc scribens, qui 3. Æneid. de Italia à Sicilia, maris interuentu separata huncin modum:

——Venit medio vi pontus & vndis
Hesperium Siculo latus abscidit, aruaq; & vrbes
Littore diductas angusto interluit æstu.

Lege Symbol. nostras. Ex imitatione Claudian. aliquanto latiùs 1. de Raptu:

——Trinacria quondam
Italiæ pars vna fuit: sed pontus & æstus
Mutauere situm. rupit confinia Nereus
Victor, & abscissos interluit æquore montes,
Paruaq; cognatas prohibent discrimina terras.

Sicut autem Sicilia ab Italia, ita Cyprus à Syria, Eubœa à Bœotia, Besbycum à Bithynia auulsæ scribuntur.

A 293. SI QVÆRIS HELICEN, &c.] Helice & Bura oppida, mari sunt obruta.

296. EST PROPE PITTHEAM TVMVL.] Trœzene quæ est vrbs Peloponnesi, regnauit Pittheus, Thesei maternus auus. Iuxta illam area mutata est in collem.

298. NAM (RES HORR. REL.) VIS FERA VENT.] Caussam ipsemet admirans addit, hanc nimirum. Vim magnam exhalationum in cauernis subterraneis (*feram vim ventorum*, propter similitudinem nominat: quin ipse ventus exhalatio à philosophis definitur) non inuenientem vllum exitum, tumefecisse & extendisse humum non secùs quàm vesicam, aut vtrem inflando solemus tumefacere & extendere.

B 307. PLVR. CVM SVB. AVO. AVT COGN. NOBIS] Duo sunt sensus disciplinæ, visus, & auditus. Audisse se adhuc multa, in isto genere mutationis puta, & legendo quoque cognouisse, quod sine oculorum opera non putuit. Sed non omnia sibi referenda, ne otio lectorum abutatur. Pauca additurum.

308. NON ET LYMPH. FIG. DATQ. CAP. NOV.] Iouis Ammonis fons in Libya meridie frigidus, mane & vesperi calidus sentitur. Hasce qualitates, frigus nempe, & calorem eiusdem fontis, *figuras* nominat. Eundem hunc locum ecce quomodo verbis tantùm mutatis, retenta sententia Silius tractauerit, lib. 3.

Quæ (aqua Ammonis) *nascente die, qua deficiente tepescit.*
Quæq; riget, medium cùm sol ascendit olympum,
Atque eadem rursus nocturnu feruet in vmbra.

C Iupiter *Ammonis* cognomentum est nactus ab ἄμμος *arena*, quòd Bacchum per arenosa loca Africæ exercitum ducentem, & in magna siti se inuocantem, formam arietis capessens ad aquas deduxerit. De fonte illo Plin. lib. 2. cap. 103. *Iouis Ammonis fons interdiu frigidus, noctibus feruet.* Curt. lib. 4. Arrianus lib. 3. Mela lib. 8. Lucret lib. 6. falsam huius rei rationem refutans, veram afferre conatur:

Esse apud Ammonis fanum fons luce diurna
Frigidus, & calidus nocturno tempore fertur.
Hunc homines fontem nimis admirantur, & acri
Sole putant subter terras feruescere raptim,
Nox vbi terribili terras caligine texit.
Quod nimis à vera est longè ratione remotum, &c.

Consule Meteora Iouiani Pontani, cap. 46.

311. ADMOTIS ATHAMANTIS AQVIS ACD CENDERE LIGNVM] De hoc fonte sic eod. cap. Plinius: *In Dodone* (in Epiro puta, in Dodonæi Iouis delubro) *Iouis fons cùm sit gelidus, & immersas faces extinguat, si extincta admoueantur, accendit. Idem meridie semper deficit: qua de caussa ἀναπαυόμενον vocant. Mox increscens ad medium noctis exuberat, ab eo rursus sensim deficit.* Eadem Solinus capite 12. Pomponius Mela libro 2. cap. 3. Idem miraculum narrat, & caussas eius producit Lucret. lib. 6. *Frigidus est etiam fons, supra quem sita sæpè Stupa iacit flammas,* &c. Athamanes autem apud Strabonem lib. 7. populus Epiroticus. Ex Achaicis Pausaniæ narrat Alex. ab Alex. apud Achæos in Cereris templo manare fontem, in quem grauiore morbo impliciti introspicientes, speculo in fontem dimisso, euenta valetudinis internoscant.

313. FLVM. H. CICON. Q. POT. SAXEA, &c.] Ad

flumina

Ad flumina redit. Plin. eod. c. quod totũ est de miraculis aquarum, fontium & fluminum, *In Ciconum flumine*, inquit, *& in Piceno lacu Velino, lignum deiectum lapideo cortice obducitur: & in Surio Colchidis fluminis, adeò vt lapidem plerunque durum adhuc integat cortex. Similiter in flumine Sybaro, vltra Surrentum, non virgulta modò immersa, verùm & folia lapidescunt, aliàs salubri potu sunt aquæ.* Adscribemus & verba Senecæ Natural lib. 3. cap. 20. quò hic locus plus fidei & lucis accipiat: *Interest vtrum aqua loca sulphure, an nitro, an bitumine plena transeant. Hac ratione corrupta cum vitæ periculo bibuntur. Vnde & apud Ouidium legimus, Flumen habent Cicones, &c. Medicatum vtique, & eius habet naturæ limum, vt corpora agglutinet, ac induret: quemadmodum Puteolanus puluis, si aquam attigit, saxum est. Sic è contrario hæc aqua, si solidum tetigit, hæret, & affigitur. Inde est, quòd res abiectæ in eundem lacum lapideæ subinde extrahantur. Quod in Italia quibusdam locis euenit: siue virgam siue frondem demerseris, lapidem post paucos dies extrahis. Circumfunditur enim limus, paulatimq; allinitur.*

315. CRATHIS, ET HINC SYBARIS] Hi duo fluuij Calabriæ capillos reddunt flauos, & aurei coloris, cuius est electrum. De Crathide Euripid. Troad.

317. SVNT QVI NON CORPORA TANTVM, &c.] Sanè miraculum magnum, aquæ genus reperiri, quod in ipsum quoque animum penetret, & mores effæminet, qualis est in Caria fons Salmacis. *Obscænam* vndam nominat propter Hermaphroditum ibidem ex vtroque sexo coagmentatum. Lib. 4. de eodem fonte:

Vnde sit infamis, quare malè fortibus vndis
Salmacis eneruet, tactosq; remolliat artus,
Discite, caussa latet: vis est notißima fontis, &c.

Veruntamen tota res commenticia est. Stat. 1 Syluar. in balneum Etrusci: *Procul hinc & fonte doloso Salmacis.*

320. ÆTHIOPESQ. LACVS, QVOS SI QVIS F. &c.] Si vnicus est in Æthiopia talis lacus, cur non dixit quem? An plures, & ideo bene *quos*? Habet ergo istorum lacuum aqua tantam vini, vt bibentes aut in furorem, aut ad veternum adigat, qui est sopor altissimus.

321. AVT FVRIT, AVT PATITVR MIRVM GRAVITATE SOPOREM] Recitat hunc versum Seneca Natural. libr. 3. cap. 20. & ait: *Similem habet vim mero, sed vehementiorem.* Nam quemadmodum ebrietas, donec exsiccetur, dementia est, & nimia grauitate defertur in somnum: sic aquæ huius sulphurea vis habet quoddam acrius ex aëre noxio virus, quod mentem aut furore mouet, aut sopore opprimit.

322. CLITORIO QVICVNQVE SITIM, &c. VINA FVGIT, GAVDETQVE MERIS, &c. *Clitorius* in Arcadia fons, cuius aqua pota abstemios reddit. Duplicem caussam sub disiunctione ponit, quarum priorem libentiùs arripuerim: posterior enim poëtica, hoc est prorsus fabulosa, & nimis à vera animi ratione remota est, vt inquit Lucretius. Est ergo vis quædam in illa aqua, quæ vini appetitum adeò extinguit, vt etiam illius odium creet, nec odorem sustineat. Plinius lib. 31. cap. 2. & Pausanias in Bœoticis memoriæ prodiderunt, iuxta antrum Trophonij duos esse fontes inter propinquos, quorum alterius aqua rerum omnium obliuionem haurienti pareret, alterius omnium quæ nunquam vidisset memoriam excitaret.

324. CALIDO VINO] Non ideo est contraria aqua Clitorij vino, quia ipsa natura frigida, vinum calidum (potestate seu virtute, non vsu ipso, functione, & actu, vt loquuntur physici) ita enim quęuis aqua abstemios redderet. Non hoc voluit, cùm vinum calidum dixit. Alia quædam & occultissima caussa subest.

325. SIVE QVOD INDIG. &c.] Hæc est illa altera ratio, quòd Amithaonis filius Melampus medicus, quatuor virgines, Prœti Argiuorum regis filias in mulas ab Iunone propter formæ superbiam commutatas (vt ipsæ quidem per furorem, & insaniam putabant, & ideo agros percursabant) cùm herbis quibusdam & cantionibus purgasset, ac morbo liberasset ἀποκαθάρματα, & purgamina in illum fontem coniecerat. Nomina earum fuerunt Mera, Euryale, Lysippe, Iphianassa. Alij tres numerant, Lysippen, Ipponoen, Cyrianassam. Quidam duas tantùm, Elegen, & Cælenen. Vide Politian. Miscellan. cap. 50. & Probum in eclog. 6. Virgilij, vbi ex earum comparatione detestatur Pasiphaën, & Prœtidas in vaccas abijsse insinuat; siquidem illis mugitum tribuit:

Prœtides implerunt falsis mugitibus agros:
At non tam turpes pecudum tamen vlla secuta est
Concubitus, quamuis collo timuisset aratrum,
Et sæpe in leui quæsisset cornua fronte.

Seneca Oedipo: *Prœtides syluas petiere, & agros.* Vide & Rhodigin. lib. 17. cap. 2.

AMITHAONE NATVS] Melampus, vt dictum est, medicus & vates, quem simul cum Amphiarao de bello contra Eteoclem Thebanorum regem pro Polynice genero suscipiendo consulit Adrastus Argiuorum rex apud Stat. 3. Thebaid.

——— Sollers tibi cura futuri,
Amphiarae, datur, iuxtaq; Amithaone cretus
Iam senior, sed mente virens, Phœboq; Melampus
Associat passus dubium cui dexter Apollo,
Oraq; Cyrrhæa satiarit largiùs vnda.

329. HINC FLVIT EFFECTV DISPAR LYNCEST. &c.] Opponit Clitorio fonti fluuium Thraciæ Lyncestium. Nam vt ille vini osores, ita hic suis aquis quasi οἰνοπλῆγας, & temulentos efficit. *Lyncestis aqua*, inquit Plinius, *quæ vocatur acidula, vini modo temulentos facit.* Cui simile quod tradit idem libro 2. cap. 103. In Andro insula fontem esse Liberi patris, qui Nonis Ianuarij saporem vini habeat: quòd si è conspectu templi auferatur, rursum in aquam transire.

330. PARVM MODERATO GVTTVRE, &c.] Non sequitur hic effectus, nisi ἀμυστὶ bibas, & pleno te haustu proluas. Et hosce duos versos ponit Seneca libro 3. Natural cap. 20 dicitque Lyncestium amnem hoc habere mali. Meretur in Notis verba Theopompi nobis annotarat: ἐν Λυγκηστῷ φησὶ πηγὴν εἶναι, τῇ μὲν γεύσει ὀξίζουσαν, τοὺς δὲ πίνοντας μεθύσκεσθαι. *Lyncestide fontem ait esse, gustatu quidem acidum, sed qui bibentes dimittat ebrios.*

332. EST LACVS ARCAD. PHEN. &c.] An non & hoc mirum, eandem aquam si noctu bibas nocere, si interdiu, iuuare?

DIXERE PRIORES] maiores, vt vetus esse hoc eius nomen intelligamus.

335. SIC ALIAS, ALIASQ. LACVS, &c.] Cōcludit

locum de mirandis aquarum, id est, fontium, lacuum fluminum, & ad alias mutationum ac metamorphoseωn varietates, nullo ordine Teruaro tranſit. Afferunt plura in ſingulis admiranda Conimbricenſes in Meteorolog. Tractatu 9.c.7.8.9.

336. TEMPVSQ. F. QVO NAVIT IN VND. ORTYGIE]Ortygia, quæ poſtmodum Delos, inſula, aliquando inſtabilis fuit, & fluitauit. Apollo terram natalem ſuam non eſt paſſus diutiùs natare; ſed cum duabus inſulis viciniis coniunxit, & quaſi alligauit: quanquam nunc disiuncta cernatur. Hac de re Virgil 3. Æneid.

> *Sacra mari colitur medio gratiſſima tellus*
> *Nereidum matri, & Neptuno Ægæo.*
> *Quam pius arcitenens oras & littora circum*
> *Errantem, Mycone celſa, Gyaroq; reuinxit,*
> *Immotamq; coli dedit, & contemnere ventos.*

337. TIMVIT CONCVRSIBVS ARGO VND. &c.]

A Symplegades, inſulæ in ponto, alio nomine Planetæ, & Cyaneæ. Plin. l.6.c.12. Idem l.4.c.13. *Cyaneæ, alijs Symplegades appellatæ, traditæq; fabulis inter ſe concurriſſe: quoniam paruo diſcreta interuallo, ex aduerſo intrantibus geminæ cernebantur, paulumq; deflexa acie, coeuntium ſpeciem præbebant.* Hinc à συμπλήττεσθαι collido nomen adeptæ ſunt, vt à concurſu συνδρόμαδες, vt Cyaneæ à colore fuſco. Vide Melam lib.2.c.7. & Delrium noſtrum Comment. in Medeam Senecæ pag.41. & Chorum eiuſdem tragœdiæ, Act.2. Huc reſpicit Ouidius, cùm ait, Argo primam illam nauem, qua vecti ſunt in Colchos Argonautæ, timuiſſe Symplegadas concurſibus vndarum eliſarum ſparſas, ne fortè ipſa tranſeunte, concurſus ille accideret.

339. QVÆ NVNC IMMOTÆ PERSTANT, &c.] manent coniunctæ, ſicut reuera erant: ſed procul intuentibus disiunctæ apparebant.

Ætnæ exſpirationum ignitarum cauſſæ. Homines quomodo abeant in aues. Apes ex morticina bubula, ex equo crabrones, ex cancro ſcorpionem, ex papilione bombycem, ex limo ranam generari. Vrſos catulorum carnem informem lambendo conformare. Rurſum de ortu apum. Pauonem, aquilam, columbas, volucreſque omnes ex oui vitello, ex hominis ſpina anguem gigni.

IX. *NEc quæ ſulphureis ardet fornacibus Ætna,*
Ignea ſemper erit: neque enim fuit ignea ſemper.
Nam ſiue eſt animal Tellus, & viuit, habétque
Spiramenta, locis flammam exhalantia multis;
Spirandi mutare vias, quotiéſque mouetur,
Has finire poteſt, illas aperire cauernas.
Siue leues imis venti cohibentur in antris,
Saxáque cum ſaxis, & habentem ſemina flammæ
Materiam iactant, ea concipit ictibus ignem,
Antra relinquentur ſedatis frigida ventis;
Siue bitumineæ rapiunt incendia vires,
Luteáve exiguis ardeſcunt ſulphura fumis.
Nempe vbi terra cibos, alimentáque pinguia flammæ
Non dabit, abſumptis per longum viribus æuum,
Naturáque ſuum nutrimen deerit edaci,
Non feret illa famem, deſertáque deſeret ignes.
Eſſe viros fama eſt in Hyperborea Pallene,
Qui ſoleant leuibus velari corpora plumis,
Cùm Tritoniacam nouies ſubiere paludem.
Haud equidem credo: ſparſæ quoque membra veneno

Exer-

Exercere artes Scythides memorantur easdem:
Si qua fides rebus tamen est addenda probatis,
Nonne vides quæcunque mora, fluidóque calore
Corpora tabuerint, in parua animalia verti?
I quoque, delectos mactatos obrue tauros
(Cognita res vsu) de putri viscere passim
Florilegæ nascuntur apes, quæ more parentum
Rura colunt, operique fauent, in spémque laborant.
Pressus humo bellator equus crabronis origo est.
Concaua littoreo si demas brachia cancro,
Cætera supponas terræ, de parte sepulta
Scorpius exibit, caudáque minabitur vnca.
Quæque solent canis frondes intexere filis
Agrestes tineæ, res obseruata colonis,
Ferali mutant cum papilione figuram.
Semina limus habet virides generantia ranas,
Et generat truncas pedibus: mox apta natando
Crura dat; vtque eadem sint longis saltibus apta,
Posterior superat partes mensura priores.
Nec catulus, partu quem reddidit vrsa recenti,
Sed male viua caro [illegible]; lambendo mater in artus
Fingit, & in formam quantam capit ipsa reducit.
Nónne vides, quos cera tegit sexangula fœtus
Melliferarum apium sine membris corpora nasci?
Et serósque pedes, serásque assumere pennas?
Iunonis volucrem, quæ cauda sidera portat,
Armigerumque Iouis, Cytheriadásque columbas,
Et genus omne auium medijs è partibus oui
Ni sciret fieri, nasci quis posse putaret?
Sunt qui cum clauso [illegible] sepulcro,
Mutari credant humanas angue medullas.

340 NEC QVÆ SV[illegible] PHVR. AR[illegible] RN. ÆTNA, A [illegible].] Nec Ætnam quidem sem per arsisse, nec semper arsuram [illegible] cuius flammarum & incendij caussas tres ponit: quarum pri[illegible]ma e[illegible]s, si terra [illegible] animal quoddam, & respirat: a[illegible] ra [illegible] venti in [illegible] lusis: tertia à [illegible] lphure, & [illegible] ine. Hortans Luc[illegible]ium Seneca ad Ætnam de[illegible]bendam, epi[illegible]. 79. *Aetnam*, inquit, *describas tuo carmine, & hunc sollemnem [illegible] ibus poetis locum attingas: quem quo minus Ouidius tractaret* [illegible] hoc ip[illegible] o libro, v[illegible] pinor [illegible] *nihilo* [illegible] *quod iam Virgilius impleuerat* [illegible] b. 3. Æne[illegible] *Nec cuerunt quidem Cornelium* [illegible] die opu[illegible] ulum de Ætna qu[illegible]d fertur ad [illegible] *vterque deterruit. Omnibus pr[illegible]rea [illegible] alijs hic locus se dedit, & qui [illegible] acesserūt, no[illegible] [illegible] isse mihi [illegible] idert [illegible] *quæ dici poterant* [illegible] *ed ape*[illegible] [illegible] it [illegible] lio, c[illegible] q[illegible]e caus[illegible] [illegible] igat [illegible] de [illegible] ptu:

[illegible] medi[illegible] opulu[illegible] ep[illegible] it Aetna perustis,
Ae[illegible] gigantæis nunquam tacitura triumphos, &c.

[illegible] tæte[illegible] ea Lucr[illegible] .6.

[illegible] nc ratio quæ fit, pe[illegible] fauces montis vt Aetna
[illegible] spirent ignes interdum turbine tanto
Expediam, &c.

Lib. [illegible] Siciliam, & Ætnam describit: initium attexā:

Quam fluitans circum magnis anfractibus æquor
Ionium glauco virus aspergit ab vndis, &c.

S[illegible]ius lib[illegible]

Ast Aetna er[illegible] at tremefactis cautibus ignes,
Inclusi gemitus, pelagiq; imitata furorem
Murmura per cæcos tonat irrequieta fragores, &c.

Vide, [illegible] lubet S[illegible] mbolas meas, ad 3. Æneid.

342. NAM S[illegible] E[illegible] TAM M[illegible] TE[illegible] VS] Prima cau[illegible]a S[illegible]te[illegible] a[illegible] i[illegible] æ [illegible] t eius spiraméta, [illegible] es [illegible] qu[illegible] u[illegible] s[illegible] is locis esse o[illegible] p[illegible] I[illegible], & alijs locis flammas ex[illegible] [illegible] seu Ve[illegible]uuo in Campa[illegible] [illegible]. De [illegible] ur[illegible] leg[illegible] dus Natal. l. 5. [illegible] & [illegible] am [illegible] ecerunt antiqui [illegible] A[illegible] a[illegible] [illegible] .cap. 20.

344. [illegible] MOV[illegible] A[illegible] N. PO[illegible] ST, &c.] [illegible] otie[illegible] c[illegible] it & quass[illegible] oteſt priores cauerni[illegible] s [illegible] dere [illegible] & [illegible] uuas [illegible] is [illegible] is exhalat omnibus & spir[illegible] us [illegible] cludere [illegible] dicit esse h[illegible] litus & vomitum Typhoei gi[illegible] antis sub Ætna iacen-

tis,

[illegible] motat latus, toties terra Sicula [illegible] mat

346 SIVE [illegible] VENTI [illegible] &c. Secun[illegible] caussa, ve[illegible] in imo conclusi du[illegible] [illegible] erumpere, saxa [illegible] quæ [illegible] de [illegible] qui [illegible] cipiendo ig[illegible], propter materiam qua constant, pinguem & tenacem [illegible] flammam emit[illegible]. Nam venti [illegible] cauernæ, & recessus [illegible] manent [illegible]

351 SIVE BITVMEN [illegible] VII. Tertia caussa, bitumen & sulphur, quo[illegible] in eius mon[illegible] [illegible], quæ [illegible] exhalationi[illegible] incenduntur [illegible] fumos nominat. Sed et si hæc caussa est [illegible] definent, quan[illegible] ate ex[illegible] & [illegible] liata terra, cibos [illegible] & [illegible] definet

[illegible] NAT [illegible] DAS [illegible] qua[illegible] & [illegible] fumi om[illegible] quæcunque [illegible] nec vn[illegible] satiatur. [illegible] Virgil. 2. Æneid.

Ilicet ignis edax summa ad ve[illegible] vento
Voluitur, exsuperant flammæ, furit æstus ad auras.

S[illegible] NVTRIMEN[illegible] quo nutriuntur. *Nutrimenta* vocauit Maro [illegible] Æneid.

Ac primum [illegible] excudit Achates,
Suscepitq; [illegible], atque arida circum
Nutrimenta dedit rapuitq; in fomite flammam.

355. N[illegible] LAVAN[illegible] perstitit in metaphora, dixerat enim naturam [illegible]

356. ESSE VIR[illegible] HYPER[illegible] Vrbs Thraciæ Pallene [illegible] Tritonis. C[illegible] Tritonis, nomen paludis, in qua nomen [illegible] tes Pallenenses, ex hominibus au[illegible] dur. Geo[illegible] gius Sabinus qu[illegible] Ouidiani [illegible] metamorphosi delectatus [illegible], historiæ [illegible] per [illegible] tellig[illegible] Herod[illegible] tra Aquil[illegible] niues. Cum [illegible] è continuæ niues [illegible] homines [illegible] velantes [illegible] est niue [illegible]. Huic narrationi [illegible] vnum mendacium per [illegible] videtur.

359. HAVD [illegible] Multi [illegible] unguento magico [illegible]. Hoc poëtæ [illegible] incredibile Arquitam [illegible] te s hic meaucto [illegible] antece[illegible] S[illegible] ad [illegible] apud [illegible] ficæ.

361. SIC [illegible] de [illegible] *dolet ingenti* [illegible] nat aut [illegible] & [illegible] eæq; [illegible] dum [illegible] temp[illegible] noia corpora [illegible]

362. N[illegible] & sæpe [illegible] *longi flammarum* [illegible] *tam* [illegible] *quam* [illegible] E[illegible] in [illegible] Georgi. V[illegible] Georg. *Nonne vides, croceos vt Tmolus odores, India mit-*

A [illegible] *hur*. Et [illegible] *ut tot* [illegible] *rum Corpora* [illegible]

364. M[illegible] ÆNA [illegible] Genere[illegible] probat. Ac [illegible] de [illegible] bus [illegible] sponte [illegible] ra [illegible] in [illegible] ratione M[illegible] *si quem* [illegible] *defecerit omnium*, &c. Vide [illegible] vbi [illegible] [illegible] & Columella [illegible] de animalibus [illegible]. 2. cap. [illegible] docet Proteus:

[illegible] fueras:
[illegible] ille dabit
Iussa facit [illegible] examina putri
D[illegible] animas vna necata dedit.

DELECTOS [illegible] TAVROS. Nota du[illegible] substantiuo elata [illegible] peratum est.

365. DE [illegible] de tota [illegible] rupt[illegible] Æneid. *Tergora di[illegible] e[illegible] ra nudant* [illegible] lege No[illegible] ante a ex co[illegible].

366 [illegible]] Paulo post vo[illegible] *melliferas* De [illegible] industria, & quibus p[illegible] mum [illegible] consule 4. Georg.

[illegible] RVRA [illegible] Monte vo[illegible] Maroni ex 1. Æneid.

[illegible] nova [illegible] rura
F[illegible] labor [illegible]
[illegible] liquentia mella
[illegible] dulcia [illegible]

[illegible] Et [illegible] est tamen [illegible]

C

[illegible] ficiet [illegible] ea, & tote marum [illegible] [illegible] examinis pro[illegible]

[illegible] de [illegible] ac tabe [illegible] Ouid. sentit [illegible] omnis *In totum* [illegible] *recentibus* [illegible] *asinorum, scarabæos, mutat* [illegible] *alia.*

B[illegible] Virg. 2. Georg. [illegible] *armantur* [illegible] *armenta* [illegible]

D M[illegible] [illegible]

[illegible] SIT [illegible] [illegible] a[illegible] p[illegible] qu[illegible] & [illegible] bulis [illegible]

[illegible] vbi de [illegible] ferentur:

Hunc puer vt nigri madidum sudore veneni
Vulnera curuata minitantem cuspide vidit,
Mentis inops, gelida formidine lora remisit,
Scorpiom describit Tertulliao. ioitio Scorpiaci ad-
uersus Gnosticos.

372. QVÆ Q. SOL. CAN. FRONO. INTEX. &c.] Ex
agresti tinea, seu eruca papilio prodit. Plin. lib. 11. c.
32. Multa autem insecta &aliter nascuntur, atq; in-
primis ea tore. Insidet hic raphani folio primo ve-
re, & spissatus sole, in magnitudinem milij cogitur.
Inde oritur vermiculus paruus, & triduo moa e-
ruca: quę adiectis diebus accrescit, immobilis, duro
cortice: ad tactum tantùm mouetur. Araneosa hęc
eruca, quam chrysalidem appellaot. Rupto dein-
de cortice volat papilio.

374. FERALI CVM PAPILIONE] Cur feralem
nomioet, ex Plinij verbis patet, l. 28. c. 10. Papilio
quoq; lucernarum luminibus aduolans, inter ma-
la medicamenta numeratur. Huic contrarium est
iecur caprinum; sicut fel veneficijs ex mustela ru-
stica factis.

375. SEM. LIM. HAB. VIRIO. GENER. RANAS, &c.]
Quàm lepida ranarum eapressio? nullus pictor pe-
nicillo meliùs imitaretur. Libr. 6. de rusticorum io
eas metamorphosi: vbi & hæc, ad oaturam earum
pertinentia, multo plura:

——Iuuat esse sub vndis,
Et modò tota caua summergere membra palude:
Nunc proferre caput: summo modò gurgite nare:
Sæpe super ripam stagni consistere: sæpe
In gelidos resilire lacus, &c.

379. NEC CATVL. PARTV Q. REOO. VRSA, &c.]
Æliao. l. 2. hist. animal. c. 19. Plio. lib. 8. c. 36. Pariunt
tricesimo die, plurimùm qoinos. Hi sunt candida
informisque caro, paulo muribus maior, sine ocu-
lis, sine pilo: vngues tantùm prominent: hanc lam-
beodo paulatim figurant. Nec quicquam rarius,
quàm parientem videre vrsam. Plutarch. de amore
parent. tom. II. Idem tradit Solin. c. 39. Oppian. 3.
Cyneget. Aristot. 6. hist. animal. cap. 30. & quis non
tandem ex vetustioribus? Tameo falsissimum esse,
eruditus quidam vir contendit. Se enim io vtero
grauidæ vrsæ, à venatoribus captæ, & exenteratæ,
omnibus suis membris distinctos catulos, ac oatos
vidisse. Fabulæ caussam prębere catulorum ortum,
crassissimis secundinis obuolutorum, quas non ni-
si diu lambeodo mater reoellere potest. Sic videli-
cet contecti, informis caroi speciem moostrant.
Ex falsa historia ista extitit mos loquendi de dili-
genti emendarione scriptionum, *lambere fœtum
suum*, quem fertur de carminibus suis vsurpare so-
litus Virgilius. Sic cycoæa cantio, de vltimis alicu-
ius sapienter dictis, aut scriptis; cùm tamen cycni
nunquam, oe sub mortem quidem cantent.

382. QVOS CERA TEGIT SEXANG. FOET. MEL-
LIP. AP. &c.] De apibus, quæ io alueari nascuotur,
sermo est: suprà de ijs, quæ ex corpore bouis sob
A terra putrescentis exorirentur. Vtrùm autem ibi
eodem modo, quo hîc nascantur, primùm vt eai-
stat vermiculus sine pedibus, vnde apes dicuntur:
deinde pedes & alas, & insecti formam acqoirant
alij viderint. Sine coocubitu eas geoerare, docet
Virgil. 4. Georg.

Illum adeò placuisse apibus mirabere morem,
Quòd nec concubitu indulgent, nec corpora segnes
In Venerem soluunt, aut fœtus nixibus edunt:
Verùm ipsa natos folijs & suauibus herbis
Ore legunt.

383. MELLIFERARVM APIVM] Antea dicebat
florilegas. Vtrumq; vno versu complexus est Virg.
nempe hoc: *Tantus amor florum, & generandi gloria
mellis.*

385. IVNON. VOLVCR. Q. CAVO. SIO. PORT. &c.]
Claud. 1. de Raptu: *Non talis volucer pandit Iunonius
alas.* Pauonem Iunonis, aquilam Iouis, columbas
Veneris aues, & omne demum genus auium è vi-
B tello nasci certum est, non ea illo albo & viscoso
liquore, qui vitellum circumfundit, albumeo ap-
pellant. Lib. 1. de cæde Argi centoculi:

Excipit hos, volucrisq; sua Saturnia pennis
Collocat, & gemmis caudam stellantibus implet.

Sidera igitur portat, id est, quasi gemmas stellan-
tes. Ipsum adhuc viuum, propter oculos sideribus
comparari solitos, *stellatum* nominauit l. 1. Iunoni
consecratum pauonem, ex Atheoæo tradit Pierius
lib. 24. quòd huiusmodi aues in Samo insula priùs
repertæ fuerint, indeque ad geores alias delatæ: sa-
cra enim apud veteres fuit Iunooi Samos, & in Sa-
miorum pecunia impressus pauo. Bellissimè auem
hanc depingit Tertullian. de Pallio.

386. ARMIGER. IOVIS] Sic & Virgilius 12. libro
autem 1. *Iouis alitem. Ministrum fulminis* Horat. ode
4. lib. 4. Cur armiger Iouis, Plinius libro 10. cap. 13.
caussam hanc prodit: *Negant hanc alitem solam ful-
mine vnquam exanimatam fuisse, vnde armigerum Io-
C uis consuetudo iudicauit.* Regnum ei in aues com-
missum, ibid. ait Horat. quòd eius fidem in raptu
Gaoymedis eapertus esset. Caussas quidam alias
& naturales adducunt: quia celerrimè volat: &
quia solem irrerortis oculis intuetur.

CYTHEREIDASQ. COLVMBAS] Veneri dicatæ
columbæ. Ideò de Æoea Virgil. 6. *Maternas agnoscit
aues.*

387. MEDIIS E PARTIA. OVI] vitelli periphra-
sis. De auibus, quarum partus non viui fœtus, sed
oua, vnde postmodum fotu & incubatu pullos
eacludunt, pulchrè Ennius: *Oua parire solet genus
pennis condecoratum.* Ouipara sunt animalia, sicut re-
liqua viuipara.

389. SVNT QVI CVM CLAVSO PVTREF. E. SPIN.
SEP. &c.] Hoc Plin. l. 10. cap. 66. his verbis: *Anguem
ex medulla hominis spina gigni accepimus à multis. Plera-
que enim occulta & cæca origine proueniunt, etiam in
quadrupedum genere.*

De palingenesia phœnicis. De Hyæna, quæ mutat sexum. De chamæleonte, lyncurio lapide, corallio.

X. *HÆc tamen ex alijs generis primordia ducunt;*
Vna est, quæ reparet, séque ipsa reseminet ales;
Assyrij Phœnica vocant: nec fruge, nec herbis
Sed thuris lacrymis, & succo viuit amomi.
Hæc vbi quinque suæ compleuit sæcula vitæ,
Ilicis in ramis, tremulæque cacumine palmæ,
Vnguibus, & duro nidum sibi construit ore.
Quo simul ac casias, & nardi lenis aristas,
Quassáque cum fulua substrauit cinnama myrrha,
Se super imponit, finitque in odoribus æuum.
Inde ferunt, totidem qui viuere debeat annos,
Corpore de patrio paruum phœnica renasci.
Cùm dedit huic ætas vires, onerique ferendo est,
Ponderibus, vidi, ramos leuat arboris altæ;
Fértque pius cunásque suas, pátriúmque sepulchrum:
Pérque leues auras Hyperionis vrbe potitus,
Ante fores sacras Hyperionis æde reponit.
Si tamen est aliquid miræ nouitatis in istis,
Alternare vices, & quæ modò fœmina tergo
Passa marem est, nunc esse marem miremur Hyænam.
Id quoque quod ventis animal nutritur & aura,
Protinus assimulat, tetigit quoscunque colores.
Victa racemifero lyncas dedit India Baccho:
E quibus, vt memorant, quidquid vesica remisit,
Vertitur in lapides, & congelat aëre tacto.
Sic & coralium, quo primùm contigit auras
Tempore, durescit; mollis fuit herba sub vndis.

391. HÆC TAM. EX AL. GEN. PRIMORD.] Ex his quæ hactenus de auium generatione disputata sunt, vides illas sui primordium ex alijs ducere, ex ouis nimirum, quæ parentes ipsarum posuerunt, indeque pullos creauerunt. De phœnice mirabilius quiddam proditum est literis.

392. VNA EST QVÆ REP. SESE Q. RESEM. ALES, &c.] 2. Amor. eleg. 6. *Et viuax phœnix vnica semper auis.* Hunc versum credo cogitasse Tertullianum, cùm scriberet lib. de resurrect. carnis hæc verba: *Si parum vniuersitas resurrectionem figurat; si nihil tale conditio signat, quia singula eius non tam mori, quàm desinere dicuntur; accipe plenissimum & firmissimum huius spei specimen. Siquidem animalis est res, & vitæ obnoxia & mortis: illum dico alitem Orientis peculiarem, de singularitate famosum, de posteritate monstruosum: qui semetipsum libenter funerans renouat, natali fine decedens, atque succedens iterum Phœnix.* De victu, ætate, morte, item secundo ortu, siue, vt ita dicam, renascentia, & instauratione natalis (tot enim modis reddi queat vox græca παλιγγενεσία) pietate, seu gratitudine phœnicis, agit fusiùs. Adi Plin. l. 10. c. 2. Herodot. l. 2. Solin. c. 36. Tacit. Annal. l. 5. Ælian. l. 5. c. 58. Glycam 1. part. Annal. Horapollinem l. 1. c. 34. & 35. vt alios omittam de veteribus. Ex recentioribus Isidorum l. 12. Albertum, Volater. Gesnerũ, Pierium, Aldrouandum, &c. Extant de eadem aui nõ inuenusta duo poëmatia, quorum alterum ad Lactantium refertur, alterum est Claudiani. Nec modò est vna illa auis in orbe terrarum, sed etiam vnica. Hinc adagium Φοίνικος σπανιώτερος, *phœnice rarior.* Lactantius:

Hoc nemus, hos lucos auis incolit vnica phœnix,
Vnica: sed viuit morte refecta sua.

Claudianus:

Hic neque concepto fœtu, nec semine surgit,
Sed pater est, prolesq́; sui, nulloq́; creante
Emeritos artus fœcunda morte reformat.

Sym-

Symposij ænigma de phœnice libet adscribere:

Vita mihi mors est, morior si cœpero nasci.
Sed prius est fatum lethi quàm lucis origo,
Si solos manes ipsos mihi dico parentes.

Est etiam in prouerbijs, Phœnicis instar reuiuiscere, de eo, qui morbis, curis, aliterúe maciatus, ad se redit, viresq́ne recuperat. Vide Iunium. Et virtute ac litteris suprà omnes excellentes, ideoq́; rarissimos, solemus phœnices appellare. Tertullianus, vt suprà obseruasti, Epipbanius, Ambrosius, ab hoe exemplo animorum immortalitatem, corporumq́ue nostrorum in vitam restitutionem astruunt.

393. NEC FRVGE, NEC HERB. SED TVR. LACR. &c.] De eius alimonia aliter Claudianus:

Non epulis saturare famem, non fontibus vllis
Assuetus prohibere sitim: sed purior illum
Solis feruor alit, ventosaq; pabula libat,
Tethyos innocui carpens alimenta vaporis.

395. HÆC VBI QVINQ. S. COMPL. SÆCVLA VITÆ] Nomine sæculi Ouidius comprehendit centum anoos. Viueret igitur phœnix anuos quingentos. Vnde Claudian. *Par volucer superis, stellas qui viuidus aquat Durando.* Mille annos ei tribuit. *Namque vbi mille vias longinqua retorserit æstas,* &c.

396. ILICIS IN RAMIS, TREMVL. &c.] De oido, quem sibi in ilice aut palma construit, & quas res odoriferas eò congerat, vt ita exardesceote materia in medijs odorum suauitatibus moriatur. Nihil Ouid. de igne & cinere, vnde resurgat, & quasi ex potrescente materia nouus existat. Clarè tamen Claudiaous:

Arentes tepidis de collibus eligit herbas,
Et tumulum texens pretiosa fronde Sabæum,
Componit bustumq; sibi, partumq́; futurum.
Hic sedet, & solem blando clangore salutat
Debilior, miscetq; preces, & supplice cantu
Præstatura nouas vires incendia poscit.

401. INDE FERVNT TOTID. &c. CORP. DE PATRIO] Duobus carminibus genesin nouam huius auis complectitur, quam pluribus explicat Clandiaous:

Parturiente rogo curis natura laborat
Aeternam ne perdat auem, flammasq; fideles
Admonet, vt rerum decus immortale remittant.
Continuò dispersa vigor per membra volutus
Aestuat, & venis rediuium sanguis inundat.
Victuri cineres, nullo cogente mouere
Incipiunt, plumaq; rudem vestire fauillam.
Qui fuerat genitor, natus nunc prosilit idem,
Succeditq; nouus, gemina confinia vita
Exiguo medius discrimine separat ignis.

403. CVM DEDIT HVIC ÆTAS VIRES, &c.] eû paulùm creuit noua volucris, habetq; iam viriculas, cuoas suas, & nidum, ac sepulchrum patrium per aërem volitans ad vrbem Solis defert, vbi ante eius templum deponit. Hoc oppidum iu Ægypto fuit, de quo Plinius lib. 5. c. 9. *Vnum praterea intus, & Arabiæ conterminum, claritatis magna, Solis oppidum.* Eleganter & festiuè rem tractat Claudianus, cui auscultemus licet:

Clara per Aegyptum, placidis notissima sacris
A *Vrbs Titana colit, centumq́; immanis columnis*
Inuehitur templum, Thebano monte reuulsis.
Illic (vt perhibent) patriam de more reponit
Congeriem, vultumq; Dei veneratus herilem,
Iam flammæ commendat onus: iam sustinet aris
Semina, relliquiasq; sui. Myrrhata relucent
Limina, diuino spirant altaria fumo:
Et Pelusiacas productus ad vsque paludes
Peruenit Indus odor penitus, completq; salubri
Tempestate viros, & nectare dulcior aura
Ostia nigrantis Nili septena vaporat.

ONERIQ. FERENDO EST] Tale hoc, quale illud, Non est soluendo. Cic. pro Flacco: *Illud quæro: sunt ista prædia censui censendo?*

B 408. SI TAM. EST ALIQ. MIRÆ NOVIT. &c.] Si quid ista iam dicta nouitatis & admirationis habent, non minùs noua & admiranda sunt quæ sequuntur.

409. ALTER. VICES ETQ. M. FÆM. &c.] Hyæna alternis annis sexum murat. De hac fera Plin. l. 8. c. 30. Hyænis vtramq; esse naturam, & alternis annis mares, alternis fæminas fieri, parere sine mare, vulgus credit, Aristoteles negat. Collum & iuba continuitate spinę porrigitur, flectique nisi circumactu totius corporis nequit. Multa præterea mira traduntur. Sed maximè, sermonem humanum inter pastorum stabula assimulare, nomenq́ue alicuius addiscere, quem euocatum foras laceret. Item vomitionem hominis imitari, ad sollicitandos canes, quos inuadat, &c.

C 411. ID QVOQ. QVOD VENT. AN. NVT. ET AVRA, &c.] Chamæleon tantùm aura, siue aëre hauriendo alitur, & quidquid terigerit, eius colorem mox refert, præter album & rubrum. Prouerb. *Chamæleonte mutabilior.* Plin. l. 8. cap. 33. Ipse celsus hianti semper ore, solus animalium nec cibo, nec potu alitur, nec alio quàm aëris alimento; circa caprificos ferus, ionoxius alioquin. Et coloris natura immutabilior: mutat namque eum subinde & oculis, & cauda, & toto corpore, redditq́ue sæpè quemcunque proximè attingit, præter rubrum candidumque. Omisi quæ antecedunt & sequuntur in descriptione hac, quæ tu leges. Describit eum egregiè & Tertullian. de Pallio p. 590. & seq. edit. B. Rhenani. Chamæleon pellicula viuit, capitulum statim
D à dorso, &c. Plotarchus libello de discrimine adulatoris & amiei, albi duntaxat meminit, & adulatorem chamæleonti similem dicit. Nam vt ille colorum omoium similitudinem exprimit, præterquam albi: sic assentator, cùm se similem præstare non possit, in his quę digna sunt studio, turpia quęque imitatur, quantum potest. Vide emblema Alciati 53. & Pierium lib. 27. cuius testimonio vix palmum excedit, cùm Plinius ei portentosam magnitudinem adscribat, & crocodilo parem testetur.

413. VICTA RACEMIF. LYNCAS, &c.] Ex India Bacchos victor lyncas adduxit, qoorum vrina in lapidem, seu gemmam durescit, cui nomen lyncurius.

416. SIC ET CORALIVM QVO PRIM.] Corallium sub aquis herba est, extra aquas lapis fit.

De conuersionibus regnorum, & vrbium. Exempla sunt Troia, Sparta, Mycenæ, Thebæ, Athenæ, Roma item, quam ab exiguis profectam initijs, Helenus vates orbis reginam fore prædixerit. Vaticinium eius illustrissimum. De apotheosi Augusti aliquid aspergitur.

XI. *Desinet antè dies, & in alto Phœbus anhelos *Deferet
Æquore tinget equos, quàm consequar omnia dictis
In species translata nouas: sic omnia verti
Cernimus, atque alias assumere robora gentes,
Concidere has: sic magna fuit censúque virísque,
Pérque decem potuit tantum dare sanguinis annos;
Nunc humilis veteres tantummodo Troia ruinas,
Et pro diuitijs tumulos ostendit auorum.
Clara fuit Sparte: magnæ viguere Mycenæ;
Nec non & Cecropis, nec non Amphionis arces.
Vile solum Sparte est; altæ cecidere Mycenæ:
Oedipodioniæ quid sunt nisi nomina Thebæ?
Quid Pandioniæ restant, nisi nomen Athenæ?
Nunc quoque Dardaniam fama est consurgere Romam:
Appenninigenæ quæ proxima Tibridis vndis
Mole sub ingenti rerum fundamina ponit.
Hæc igitur formam crescendo mutat; & olim
Immensi caput orbis erit: sic dicere vates,
* *Faticinásque ferunt sortes: quantúmque recordor,* *Fatidicásque
Dixerat Æneæ cùm res Troiana labaret,* *periret.
Priamides Helenus flenti, dubióque salutis:
Nate dea, si nota satis præsagia nostræ
Mentis habes, non tota cadet te sospite Troia.
Flamma tibi ferrúmque dabunt iter: ibis, & vnà
Pergama rapta feres; donec Troiæque tibique
Externum patrio contingat amicius aruum.
Vrbem etiam cerno Phrygios debere nepotes,
Quanta nec est, nec erit, nec visa prioribus annis.
Hanc alij proceres per sæcula longa potentem,
Sed dominam rerum de sanguine natus Iüli
Efficiet: quo cùm tellus erit vsa, fruentur
Ætheriæ sedes, cælúmque erit exitus illi.
Hæc Helenum cecinisse penatigero Æneæ
Mente memor refero, cognatáque mœnia lætor
Crescere: & vtiliter Phrygibus vicisse Pelasgos.

418 D[illegible] &c. Virgil. Æ. [illegible] *vesper olim-po* [illegible] *apertis. Dium* [illegible] C[illegible] [illegible] ubi [illegible] f[illegible]tutum na[illegible] o-mibus.

In [illegible] Ph[illegible] 7. *Fer[illegible] Phœbus equis in [illegible]* Sed [illegible]

Atque [illegible] equo [illegible] anhel
Flamm[illegible] fumantis [illegible]

419. Si [illegible] excepta, nec [illegible] qui [illegible] vo[illegible]tur & conuert[illegible]tur. Ni[illegible] permanere [illegible] fo-le: ait Ecclesiastes, subaudi in eode[illegible]atu[illegible] nitenter.

421. Atque [illegible] assvm robor[illegible] &c. Populi, gentes, vrbes, a[illegible], multitudine per tempus crescunt & [illegible]can-tur: aliæ his omnibus minuuntur. Testantur v-trumque historiarum monumenta.

422 Si magna fvit censv q. vi[illegible] &c. Ab illustriore & celebratiore exempl[illegible] quã a Troia, & Troianis tortium sumere non potuit. Dido 1. Æneid.

Quis genus Aeneadûm, quis Troia nesciat vrbem, Virtutesq; virosq; & tanti incendia belli?

Et Æneas lib. 2. *O patria ô diuûm domus* [illegible] *& in-clyta bello Mœnia Dardanidûm.* Cens[illegible] est facultatum bonorumque æstimatio, secund[illegible] quam ve-ctigal, siue tributum soluitur. Inde cen[illegible] agere, instituere, in censum deferre cen[illegible] pe[illegible]. Generatim fortunæ, up[illegible] pec[illegible]. Homo tenuicensu, pauperior. Sine censu, [illegible] inops. Amor. 3. eleg. 7. *Ecce recens diues parto per vu*[illegible] *censu Præfertur nobis* Et 1. Fast.

In pretio pretium nunc est: dat census honores, Census amicitias: pauper vbi[illegible] iacet.

423 P[illegible] d[illegible] m pot[illegible] sang. ann. Virgil 2.

Talibus insidijs periuriq; arte Sinonis Credita res: captiq; d[illegible]
Quos neque [illegible] videt, nec Larissæus Achilles, Non anni domuere decem, non mille carina.

Commentat [illegible] hu[illegible] est positus in eodem libro versi[illegible] *Dardanium totis [illegible] sudarit sanguine littus*. Tantum [illegible] de[illegible] dicit[illegible] propter to[illegible] cen-tena h[illegible] vt[illegible], de quo nos alibi. Vnde non [illegible] septé Catull[illegible] m[illegible] mune sepulchrum Europæ Asiæque [illegible] vi-rorumque & vi[illegible] acerbam cine[illegible] Ad [illegible] S[illegible] ex eius Verbis:

Bis [illegible] est Argiuû [illegible] armis:
Bis nona [illegible]
Maxima [illegible] retinlit cum Roma nepotes:
Atq; iterum [illegible] habet.

42[illegible] C[illegible] [illegible] quo[illegible] incly[illegible] M[illegible], Athenas, [illegible] tes p[illegible] Horatius [illegible] *patientem* dixit [illegible] pter [illegible] disciplinam [illegible] Probus in Al[illegible] dem prædicant apud Lacedæmonios

A[illegible] virtus in patientia po-[illegible] se ded[illegible] vt parsimonia vi-[illegible] omne[illegible] montes vince-[illegible] ex Hom[illegible] annotat [illegible]. agrum L[illegible] cedæmo[illegible] appellari Spartam [illegible] qui prius vrbs pat-[illegible] Lacedæmonia, pa[illegible] Spartten nomine[illegible] Isocrates orat[illegible] Ph[illegible] pum ea[illegible] quatuor ciuitates, vt[illegible] nomin[illegible], qui-bus [illegible] ceteras quoque [illegible] co[illegible]

Myc[illegible] vigvere My[illegible] Virgil. Æneid. *Mil[illegible] quos magnu[illegible] venere Mycenis*. Quamquam ibi M[illegible] Græ[illegible] [illegible] intellect[illegible] quod non fece-[illegible] nisi [illegible] Fortes præ[illegible] Item *Agamemnonias* [illegible] A[illegible] vt Arg[illegible] ni-[illegible] m est, octus, [illegible] Sophoc[illegible]

4[illegible] non [illegible] ess[illegible] Æ-neid. *Virtute*[illegible] *arces.* A Cecrope p[illegible] A-thenis, [illegible] C[illegible] dicit. Ca[illegible] ple iter [illegible] dem[illegible] *talia* [illegible] *Funera Cecropia nec funera portarentur* [illegible] *a Pal-lade terras* Ou[illegible] 2. & *Pa[illegible]* [illegible] 7. A[illegible] enim [illegible] est quæ nob[illegible] seu Minerua. *Intacta Pallade vrbem*, Horatius ode 7. lib. 1.

Sunt quibus vnum opus e[illegible] *intacta Pallade vrbem Carmine per*[illegible] *celebrare &*
Vndique decerpta[illegible] *prapo*[illegible] *oliuam.*

S[illegible] actu[illegible] Ath[illegible] ex[illegible] lau-[illegible] poe[illegible] [illegible] &[illegible]. Ductu narum omnium [illegible] M[illegible] de Orat.

Am[illegible] nis a[illegible] H[illegible] *Dictus & Amphion Thebanæ conditor ar*[illegible] *Saxa* [illegible] *testudinis* [illegible] poe[illegible] cum [illegible] xa [illegible] vt [illegible] Thebarum exsti[illegible] nec, oratio-nis suauitate & b[illegible] ac duras ho-minum mentes [illegible] que ad [illegible] de[illegible] vrbes & [illegible] omni[illegible] cul-tum hum[illegible] quæ trad[illegible] & Horatius [illegible] tulit quasi fabulam interpre-tatu[illegible].

4[illegible] Vix solvm Spar[illegible] est [illegible] vrbes quond[illegible] nobiles & præclaras fu[illegible] [illegible] ruinas & nudum nomen nihil earum superest.

A[illegible] Myc[illegible]] *alta* propter [illegible] cel[illegible] nam & gl[illegible]; [illegible] *alta mœnia Roma* [illegible] Æneid. Et initio [illegible] *super* [illegible] *Ilium.*

42[illegible] O[illegible] æ [illegible] Oed[illegible], qui ne-[illegible] Rep[illegible] oc ept[illegible] ton [illegible] in [illegible] pag 4[illegible].

4[illegible] Pan[illegible] Athenae [illegible] vbi [illegible] re[illegible] uit [illegible] ac [illegible] o li[illegible] o 6 [illegible] in-scitum epigra[illegible] vrbem,

Athe-

Athenarum puta, & Mycenarum Tucadem cogitabis de Sparta, Thebis, & similibus. *Quisquis Cecropias hostes cognoscis Athenas*, &c. Et planè possunt hæ, quodam tempore, florentissimæ vrbes, vel potuerunt potiùs illis annis, quibus hæc commentabatur Ouidius, *oppidorum cadauera* vocari, sicut Ægina, Megara, Piræeus, Corinthus: de quibus in illa pulcherrima consolatoria ad M. Tullium Seruius Sulpitius iurisconsultorum eloquentiss. & eloquentium iurisconsultissimus libr. 4. ep. 5. Nam hodie ne cadauera quidem, sed loca tantummodo & nomina sunt.

431. NVNC QVOQ. DARDAN. &c.] apud Virgilium 1. Æneid.

Per varios casus, per tot discrimina rerum
Tendimus in Latium, sedes vbi fata quietas
Ostendunt: illic fas regna resurgere Troiæ.

Existimo huius loci in mentem venisse Ouidio. Redit longo interuallo ad historiam Romanam, vnde librum inchoarat, & ad vrbis exordia: atque etiam eius exemplo docet, omnia esse incerta & inconstantia, & in volubilitate quadam perpetua. *Dardaniam* nominat propter eius conditores, & populum, à Dardanidis, hoc est, Troianis oriundum; quomodo & *Aeneadas* Romanos Maro libr. 8. *Dardanidæ in ferrum pro libertate ruebant*. Et Augustin. Ciuitate libro 1. cap. 4. Troiam populi Romani matrem. Condi cœpta est Roma ab euersa Troia annis 452. ante Christum natum 750. Aprilis die 21. quo die Palilia agebantur. Concertationem Romuli & Remi super nomine vrbi imponendo (vterque enim à se indigetari cupiebat, ille Romam, hic Remam, siue Remuriam) & de augurio ab iisdem captato Liuius libr. 1. *Curantes magna cum cura, concupientes*, &c. Quæ carmina ex Ennio proferuntur 1. de Diuinat. à M. Tullio. Vnde nomen vrbi Romanæ impositum, quærit Plutarchus initio Romuli, diuersásque opiniones recenset.

432. APENNINIGENÆ QVÆ PROXIM. TIBR. VNDIS] quam alluit Tiberis, in monte Apennino oriens.

433. MOLE SVB ING. RERVM FVND.] quæ ingenti mole rerum magnarum fundamenta iacit. Quæ vrbem rerum dominam futuram, vt mox dicet, molitur.

434. HÆC IGITVR FORM. CRESCENDO MVTAT] Dum augetur ædificiis, & noua sobole, & aliis rebus, in ipso incremento suo mutatur.

ET OLIM IMM[illegible]ENS. CAP. ORBIS ERIT] Romulus post excessum suum cælo delapsus, vt est apud Liuium, Proculo Iulio, Abi, inquit, nuntia Romanis, cælestes ita velle, vt mea Roma caput orbis terrarum sit. Noster Fast. 1.

Gentibus est aliis tellus data limite certo:
Romanæ spatium est vrbis & orbis idem.

435. SIC DI[illegible] VATES P[illegible]IN. &c.] De oraculis, & potissimum de Sibyllarum vaticiniis hæc capere possumus, quibus Romanæ [illegible]bis potentiam maiestatemque tanto antè prænuntiarunt.

436. QVANTVMQ. RE[illegible]ROOR] Appositè ad dogma & deliramentum suum, *quantum recordor*. Affirmabat enim, [illegible] Troian[illegible] E[illegible] bu[illegible] fuisse. Fingit [illegible] huius prædictionis [illegible] ni[illegible] quam, Priami filij, eiusdemque vati[illegible] umo-

A re[illegible] ad aures suas perue[illegible] P[illegible] tem hæ[illegible] æ sub o[illegible] um [illegible]

43[illegible] C[illegible]RES TROIANA, AB R[illegible] [illegible] iam *diffideret armis* Priamus, v[illegible] est [illegible] Æneid[illegible] *res* ponitur [illegible] iis quæ ad co[illegible]mune [illegible] rempubli[illegible] siue ad i[illegible]perium spectan[illegible]nius: *Moribus antiquis res stat Romana viris*[illegible] P[illegible] ut item in [illegible] nibus p[illegible]uatis. Plaut. [illegible] *cuique homini[illegible] parata est, firmi amici sunt* [illegible] *res labat*, [illegible] *itidem amici collabascunt*. Ægram & l[illegible]ban tem temp[illegible]icam sanare & confirmare. C[illegible]onis est pro Milone.

438 F[illegible]NTI OVE OQVE SALVTIS] fuit enim patriæ amantissimus, cuius interitum [illegible]debat imminere. & in communi pernicie suam quoque inclusam c[illegible]tinebat. 3. Trist. eleg. 3. *Dumq. ego sum vi-*
B *ta dubius*. Et principio eiusdem: *Incertusq. meæ penè salutis eram*, quod idem est.

439 NATE DEA, SI NOTA SATIS PRÆSAGI[illegible] NOSTRÆ, &c.] Personam vatis Heleni Pythagoras assumit. Sic compellat & 3. Æneid. multa ei futura prædicturus, & præceptis eum instructurus. Sensus verborum est; si nosti, me futurorum habere scientiam: si nosti me fatidicum esse, crede mihi, &c.

440. NON TOTA CADET TE SO[illegible]PITE TROIA] cadet quidem, & omnis humo fumabit Troia, peribuntque ciues hostium gladiis, & incendiis: tu tamen superstes eris, & flammam inter & enses illæsus abibis. Ilium in Italiam portabis, & deos Latio inferes, vbi tibi comitibusque tuis sedes quietas fata pararunt. Confer cum hoc loco illum Creusæ in extremo secundo Æneid. vbi
C similiter illi, vt marito, euentura nuntiat:

Ad terram Hesperiam venies, vbi Lydius arua
Inter opima virûm leni fluit agmine [illegible]ris.
Illic res lætæ, regnumq., & regia coniux
Parta tibi, &c.

44[illegible] VR[illegible]EM ETIAM CERNO PHRYGI[illegible]S D[illegible]E. NEP.] [illegible]ræuidere se autumat vrbem, quam teli[illegible]uiæ Troianorum, fatis ita cogentibus, conditurì sint, primùm in Italia, seu in Latio, quæ pars quædam est Italiæ.

445. QVANTA NEC EST, NEC ERIT, NEC VISA PRIORIBVS ANNIS] Omnium scilicet vrbium quæ sunt, fuerunt, & erunt rebus omnibus præstantissimam, & maximam. *Princeps vrbium* Horatio libro 4. ode 3. Quid ego multa
D hîc congeram de Romæ laudibus? M[illegible]orem copiosioremque Commentarium in hunc vers[illegible]culum libris Lipsianis de Magnitudine [illegible]is Romæ, siue Admirandorum noli quærere. Au[illegible]nius: *Prima vrbes inter diuûm domus aurea Roma*. [illegible] eius incrementis & laudibus Claudian. quoque Panegyr. 3 in Stilicone[illegible]n:

Hæc est exiguis quæ finibus orta tetendit
In geminos axes, paruaq. [illegible] de profecta
Dispersit cum [illegible]ole manus &c.

Tria tempora concludit Ouid[illegible] hoc versu, præsens, præteritum & futurum, [illegible] est, vnius [illegible] tem[illegible]por[illegible] qu[illegible] Catullus hunc in modum e[illegible]re gaud[illegible]:

Non harum modo: sed quot aut fuerunt,
Aut [illegible]nt, aut alij [illegible] in annis.

44[illegible]. [illegible]]
Primum quidem p[illegible] reg[illegible]s septe[illegible], d[illegible]

Camilli, Scipiones, Fabij, Marcelli, Pompeij, Iulij, A qui tot gentes debellarunt, hi, inquam, paulatim, virtute duce, comite fortuna potentem Romam reddiderunt.

447. SED DOMIN. RERVM DE SANG. NATVS IVLI] Aug. Cæsar adoptione Iulij, natura Attiæ, filiæ Iuliæ, sororis Iulij, & Octauij filius, mundi dominam faciet, subactis tot gentibus, tot secundis prælijs, de quibus lege Sueton. qui te etiam docebit, quo pacto Romam exornauerit. Eius victorias item, & domitas ab eo gentes memorat in clypeo Æneæ à Vulcano expressas lib 8. Virg. Hominis de se postmodum tam malè merituro, en vt caput demulcet Ouidius: vt etiam lib. 1. *Nec tibi grata minus*, Atque hoc est quod ait 2. Trist. qui liber totus est ad August. compositus:

Inspice maius opus, quod adhuc sine fine reliqui, B.
In non credendos corpora versa modos.
Inuenies vestri præconia nominis illic.

448. QVO CVM TELLVS ERIT VSA] vsa est eo imperante annis LVI. si annos triumuiratus annumeres 10. aut 12. Notantur hoc participio principes minimè otiosi, & prouincialium suorum vsibus expositi. Sunt enim quandoque, qui se magis somno, poculis, lusibus, scortis vtendos præbent.

449. FRVENTVR ÆTHEREÆ SEDES] 1. Georg. *Tuq; adeò, quem mox quæ sint habitura deorum Concilia, incertum est*. Et in extremo lib. *Iam pridem nobis cæli te regia Cæsar, Inuidet*. Horat. ode 2. lib. 1. *Serus in cælum redeas*. Boni enim, & amantes Reipub. bonorumq; omnium Principes, quasi diuino quodam munere hominibus concessi, ac de cælo delapsi, eòdem redire, cæloque deberi videntur.

450. PANATIGERO ÆNEÆ] 1. Æneid. de ipso potissimum Iuno:

Gens inimica mihi Troianum nauigat æquor,
Ilium in Italiam portans, victosq; penates.

Et ipse de se:

Sum pius Aeneas, raptos qui ex hoste penates
Classe veho mecum, fama super æthera notus.

Hos illi Hector per quietem visus commendat lib. 2.

Sacra, suosq; tibi commendat Troia penates:
Hos cape fatorum comites; his mœnia quære.

451. COGNATAQ. MOENIA LÆTOR CRESCERE] *cognata* propter Romanos Troianorum posteros ac nepotes. Æneid. 1.

Multa quoque & bello passus, dum conderet vrbem,
B. *Inferretq; deos Latio, genus vnde Latinum,*
Albaniq; patres, atque altæ mœnia Romæ.

452. ET VTILITER PHRYGIB. VICISSE PELASG.] Dicit se lætari, quòd Græci Troianos vicerint: victis enim id magno bono fuit. Est igitur, cùm calamitatem accepisse fælicitatis sit initium. Et leguntur, qui nisi in calamitatem decidissent, ad dignitates & opes nunquam ascendissent. Insigne exemplum est Themistocles, cùm ab Atheniensibus relegatus, ad regem Persarum se contulit, & ab eo tribus magnis copiosisque vrbibus donatus fuit. Iosephus Iacobi Patriarchæ filius vtiliter sibi à fratribus odio habitos, & in Ægyptum venditus est. Vtiliter à domina impudica de appellatione accusatus est. Inde siquidem quasi pater Pharaonis, & totius Ægypti dominus euasit.

Summa longæ disputationis, cælum & terras, & quæcunque sub cælo, & in terris sunt, mutari. Cur bestiæ non occidendæ. σαρκοφαγίαν rursus detestatur, miserans animantes. Earum cædem esse crudelitatis in homines præludium. Sinenda prodesse, quæ prosunt: perdenda quæ obsunt, non tamen in cibum absumenda.

Ne tamen oblitis ad metam currere, longè XII.
Exspatiemur equis, cælum, & quodcunque sub illo est,
Immutat formas, tellúsque, & quidquid in illa est.
Nos quoque pars mundi (quoniam non corpora solùm,
Verùm etiam volucres animæ sumus; inque ferinas
Possumus ire domos, pecudúmque in pectora condi)
Corpora, quæ possunt animas habuisse parentum,
Aut fratrum, aut aliquo iunctorum fœdere nobis,
Aut hominum certè, tuta esse & honesta sinamus.
Néve Thyesteis cumulemus viscera mensis.
Quàm malè consuescit, quàm se parat ille cruori
Impius humano, vituli qui guttura cultro

Rum-

Rumpit, & immotas præbet mugitibus aures?
Aut qui vagitus similes puerilibus hœdum
Edentem iugulare potest; aut alite vesci,
Cui dedit ipse cibos. Quantum est quod desit in istis
Ad plenum facinus? quia transitus inde paratur.
Bos aret, aut mortem senioribus imputet annis:* *&
Horriferum contra Borean ouis arma ministret:
Vbera dent saturæ manibus pressanda capellæ.
Retia cum pedicis, laqueósque, artésque dolosas
Tollite, ne volucres viscata fallite virga:
Nec formidatis ceruos includite pennis:
Nec celate cibis vncos fallacibus hamos.
Perdite si qua nocent; verùm hæc quoque perdite tantùm:
*Ora vacent epulis, alimentáque * congrua carpant.* *anima

455 NE TAM. OBLIT. &C. EX PATIEM. EQVIS] Metaphora ab aurigis & equitibus, seu allegoria potiùs. Sententia est, ne nimiùm orationem producamus in ista dissertatione de rerum vicissitudine, ac metamorphosibus, quasi finis aliquando faciendi immemores. Eadem figura sermonis secundum Georg. terminat Virg. *Et iam tempus equûm spumantia soluere colla.* Fast. 2. *Ing. sao aester puluere currat equus.*

454. CÆLVM, ET QVOD. SVB ILLO EST IMMVT. &c.] Et explicatas, & explicandas mutationes hoc & sequenti versu concludit.

456. NOS QVOQ. PARS MVNDI] Cùm simus igitur pars mundi, & sanè nobilissima, constemusque non corpore tantùm, verùm etiam anima, qua nihil est subtilius & velocius; & secundùm quam in corpora animalium migramus, ibique latemus, par est illis non nocere, ne, quod impietate non caret, domicilijs suis aut parentum, aut fratrum, aut propinquorum, aut necessitudine aliqua nobis coniunctorum, aut denique hominis cuiuscunque id est, naturæ consortis, animas expellere voluisse iudicemur. Quis hæc deliria refutanda nisi deliros putet? Non solùm pars mundi humanum genus, verùm etiam vnusquisque homo paruus mundus, μικρόκοσμος, quod toties & scriptis & dictis iactatum est.

461. ET HONESTA] Mirè enim deturpantur & fœdantur animalia, cùm vinciuntur, percutiuntur, iugulantur, exenterantur, pellibus exuuntur, in frusta conciduntur.

462. NEVE THYESTÆIS CVMVL. V. MENSIS] hypallage, pro, ne cumulemus Thyestæas mensas visceribus. Id est, ne imitemur Atreum, qui Thyestæ fratris sui filios coxit, patrique apposuit. Ne simus adeò crudeles, vt corpora & domos patrum, fratrum, &c. nostrorum carnibus comedendis deuoremus. Vide Senecæ Thyest. Horat. ad Pisones:

Indignatur enim priuatis ac propè socco
Dignis carminibus narrari cœna Thyestæ.

Poteris item citra hypallagen dictum accipere, hoc sensu. Ne Thyestæas mensas consectantes, humanis carnibus eas extruamus.

463. QVAM MALE CONSVESCIT] quàm malè rei
A consuetudinem capessit? Cuius ergo? ecce tibi.

QVAM SE PARAT ILLE CRVORI IMP. HVM.] effundendo sanguini humano, à quo facinore minùs atque minùs abhorrere incipit: nec pluris vitam hominis, quàm pecudis æstimat. Quid ad hoc argumentum dicerent nostri lanij? Pythagoram, opinor, ἀσόφως σοφίζειν, & nugas loqui. Vnde porrò crudeles, & humanum sanguinem sitientes, ponit quæstionem, & dissoluit Rhodigin. lib. 11. cap. 13. in calce.

464. VITVLI Q. GVTT. CVLTRO RVMPIT] Vitulum, hœdum, ouem loco omnium, quæ ventris caussa interficiuntur, proponit.

B 466. VAGIT. SIMIL. PVERIL. EDENTEM] Hœdorum, agnorumque voces similes sunt vagitibus puerorum in cunis iacentium. Et quia paruum, & adhuc tenerum pecus est, meritò miserandum Pythagoras homo misericors arbitrabatur.

468. CVI DEDIT IPSE CIBOS] Pro absurdo habet, cui tu cibum porrexeris vt viueret, eundem tibi cibum facere. Si nolebas eum viuere, cur pascebas? Respondebit statim sarcophagus; vt cresceret & pinguesceret, meliusque saperet, ac nutriret.

469. AD PLENVM FACINVS] Mactationes istæ animalium parum differunt ab homicidijs, quod est plenum & consummatum facinus, id est, maximum, & crudelitatis vltimæ.

QVIA TRANSITVS INDE PARATVR] Lego, *quia* pro quis, *quia transitus inde paratur*; citra interroga-
C tionem: vt caussa explicetur, cur parum desit ad plenum facinus. Quanquam & hoc suprà dixerat: sed vt magni ponderis argumentum, repetendum & inculcandum putat. Si interrogationem retines, lege, *quàm transitus inde paratur?* Sequuntur editiones basilicæ, cum magna auctoritate, de relinquendis bobus, ouibus, capellis, auibus, feris, piscibus.

470. BOS ARET, AVT MORT. &c.] Bouis vsum verum & iustum docet. Ad aratrum adhibendus. Quòd si arare ampliùs præ senio nequeat, senescat magis, donec moriatur. Lego, *Bos aret, & mortem,* &c. cum copulatiua, pro disiunctiua.

471. HORRIFER. CONTRA BOR. O. ARMA MINIST.] Ventus est frigidus Boreas, aliter Aquilo. 1. Georg. *Aut Boreæ penetrabile frigus adurat.* Vsus ouium. Lana ab ijs petenda ad vestes conficiendas, quibus
corpus

corpus nostrum contra frigus, tamquam armis muniatur. Petitur etiam ab eis lac premendis caseis. Sed hoc capellis seruat, quæ lanam non habent; tametsi nonnumquam & doctos viros de lana caprina acerrimè disputantes vel legimus, vel audimus.

472. VB. DENT SAT. MAN. PRESSANDA CAPELLÆ] Eclog 10 *Ite domum saturæ, venit Hesperus, ite capellæ.* Et 3. *Si lac præceperit æstus, Vt nuper, frustra pressabimus vbera palmis.* Et 3. Æneid. de Polyphemo: *Lanigeras claudit pecudes, atque vbera pressat.*

473. RETIA CVM PEDICIS, LAQ. &c.] Triplicem venationem tollit. Ferarũ, quæ ab vsu canum κυνηγετικὴ Græcis, nobis venatus, seu venatio: commune enim vocabulum facit suum. Auium, ἰξευτικὴν, ἢ ὀρνιθευτικὴν, quam nos aucupiũ. Piscium, ἁλιευτικὴν, quam piscatum, seu piscationem dicimus. Quid multa? Omne genus animantium, terrestre, aërium, aquaticum occidi prohibet. Tripartitam venatum indicauit & Virgil. 1. Georg.

Tum laqueis captare feras, & fallere visco
Inuentum, & magnos canibus circumdare saltus.
Atque alius latum funda iam verberat amnem
Alta petens, pelagoq́; alius trahit humida lina.

474. NEC VOLVCRES VISCATA FALLERE VIRGA] Ad amorem transtulit Plaut. Bacchid. vbi Pistocleius adolescens impuræ mulieri: *Viscus merus vestra est blanditia.* Et Philoxenus senex: *Tactus* A *sum vehementer visco, cor stimulo foditur.*

475. NEC FORMIDATIS CERV. INCLVD. PENN.] De linea, seu formidine, quæ ex diuersis auium pennis contexebatur, quaque conterritæ feræ, & cerui potissimùm in retia impellebantur, consule nostrum Delrium Comment. in Hippolytum Senecæ pag 159. & quos ibidem scriptores recenset. Diximus & nos in Symbol. ad illud Maronis 3. Georg. *Puniceæue agitant pauidos formidine pennæ.* In eundem versum, lege, si vacat, Ludouicum Cerdium.

476. NEC CELATE CIBIS VNC. &c.] Lib. 8. O *qui pendentia paruo Æra cibo celas moderator arundinis.* Et 2. Pont. 7.

B *Qui semel est captus fallaci piscis ab hamo,*
Omnibus æra cibis vnca subesse putat.

Plaut. Curcul. *Meus est, hamum vorat.* De eo, qui fraude non animaduersa circumuenitur.

477. PERDITE SI QVA NOCENT, &c.] Rigorem suum remittit, & temperat aliquantum, vti suprà quoque, permittitq́; mactari noxias nobis bestias: parari tamen ad esum non finit, quia scilicet nullum genus carniũ edi ab hominibus conueniat, quamuis in illo animante anima nulla deliteat.

478. ALIMENTAQVE CONGRVA CARPANT] quæ suprà vocauit *mitia*, & hominum propria, vbi nihil cruoris effunditur; nec animæ de corporibus profligantur.

Numa Pythagorea instructus disciplina regnum Romanorum init, sacros ritus docet, populum bellis assuetum pacis artibus format. Illacrymans eius morti Egeria coniux, in vallem Aricinam sese abdit; questibus indulgentem Hippolytus consolatur.

TALIBVS, atque alijs instructo pectore dictis XIII.
In patriam remeasse ferunt; vltróque petitum
Accepisse Numam populi Latialis habenas.
Coniuge qui felix Nympha, ducibúsque Camœnis
Sacrificos docuit ritus; gentémque feroci
Assuetam bello, pacis traduxit ad artes.
Qui postquam senior, regnumque æuumque peregit,
Extinctum Latiæque nurus, populusque, patrésque,
Defleuere Numam: nam coniux vrbe relicta,
Vallis Aricinæ densis latet abdita syluis:
Sacráque Orestææ gemitu questúque Dianæ
Impedit. Ah quoties Nymphæ nemorisque lacúsque
Ne faceret, monuere? & consolantia verba
Dixerunt? quoties flenti Theseius heros,
Siste modum, dixit? nec enim fortuna querenda

Sola tua est: similes aliorum respice casus:
495. *Mitiùs ista feres: vtinámque exempla dolentem*
Non mea te possent releuare: sed & mea possunt.

479. TALIS, ATQ. ALIIS, &c.] Hæc, & alia multa Pythagoras Numam, vt magister discipulum docuit: neq; enim breue tempus apud eum commoratum par est credere. Audiuit quidé Numa doctorem Pythagoram quendam, Spartanum hominem, per id tempus in Italia exulantē. Ex quo nominum similitudo errorem peperit, & falsò creditus est magister illius regis Samius Pythagoras, cùm repugnent tempora, annis circiter ducentis.

480. IN PATRIAM REMEASSE FERVNT] Cures in Sabinis, vnde Crotonem venit, fama Pythagoræ excitus. Et hoc antequam rex Romanus, Romulíque successor crearetur, quod statim docet hîc Ouid.

VLTROQ. PETITVM] minimè enim regnum ambiebat: sed id Romani ad eum, vt virum optimum, & imperio aptissimum consensu deferebant.

482. CONIVGE Q. FEL. NYMPH. DVCIBVSQ. CAM. &c.] Nihil opus, quæ tu ipse apud Liuium potes legere de congressu Numæ cum Egeria & Camœnis, earumque consilijs, huc transscribere. Idem B fecerunt legislatores alij, quò numinum reuerentia faciliùs populi ad eas seruandas inducerentur. Osiris & Menas Ægyptiorum reges, quas ferebant leges, à Mercurio se accipere simulabant, Minos Cretensium rex à Ioue, Lycurgus Lacedæmonius ab Apolline, Solon Atheniensis item à Ioue, Zamolxis Getarum & Scytharum νομοθέτης à Vesta, nouissimè Mahometes ab angelo Gabriele. Fertur quoque Numa leges conscripsisse libris 12. partim græcè, partim latinè, quibus Pythagorea & pontificia sacra explicatētur: quos etiam in monumento suo condi voluit, vt profanū vulgus à sacris amoueret: vel potiùs sacra profanis subduceret.

483. SACRIFICOS RITVS DOCVIT] Romanos Numa operosissimis superstitionibus onerauit, Tertullian. in Apologet. Clemens Stromat. libr. 1. cap. 6. ait, Numam prohibuisse Romanis, ne homini, aut animali similem facerent Dei imaginem, Mosen auctorem secutum videlicet; centumque & sexaginta annis nullam neque pictam, neque fictam imaginem apud Romanos in templis visam; C quoniam numen non alia ratione, quàm mente attingi posset. De hoc ampliùs Crinit. libr. 14. cap. 12. & 13. Moses quidem statuas & imagines ideo fieri interdicto vetuit, ne adorarentur.

484. PACIS TRADVXIT AD ARTES] Bonæ leges, sine quibus non potest constare ciuitas, sunt artes pacis, quæ silent inter arma. Has se ab Egeria discere persuasit suis Numa, qui & inde nomen tulit, ἀπὸ τῶν νόμων. Antea enim Pompilius audiebat tantùm, Virgil. 6.

Tu regere imperio populos, Romane, memento
(Hæ tibi erunt artes) pacisq; imponere morem.

486. LATIAEQ. NVRVS POP. PATRESQVE, &c.] Fuerat enim propter lene imperium omnibus charissimus. Certissimum, & maximum, & pulcherrimum testimonium bene gesti principatus ciuium fletus in funere. *Stipendiarias lacrymas* vocat S. Ambrosius in funebri, quàm dixit Mediolani Valentiniano II. Quanta cum pompa, quibus lacry- A mis ordinum omnium elatus fuerit Iustinus minor Augustus, narrabit tibi Corippus poëta lib. 3. de eiusdem laudibus, à principio.

487. NAM CONIVX VRBE RELICTA, &c.] Sepscium oportebat meminisse vxoris Egeriæ, quæ mariti obitum dolentiùs luxit. Luctui autem sola loca, syluæ, nemora, montes sunt idonea. Ne pigeat videre quæ annotauimus in Symbolis, ad illum locum eclog. 2. *Tantum inter densas, vmbrosa cacumina, fagos*, &c.

489. SACRAQVE ORESTEÆ DIAN. IMPED.] Signum Dianæ ea Taurica regione Orestes in Italiam abstulit, & in nemore Aricino deposuit. Est autem Aricia oppidum, non procul Roma distans. 4. Trist. 4.

Lata dea signum, crudelia sacra perosa
Transtulit ex illis in meliora locis.

491. NE FACERET MVNVERE, &c.] non monuerunt vt nihil faceret, vt non lugeret: sed ne tam immodicè, & tamdiu lugeret, cùm id frustra faceret. Addebant insuper solatia, quæ dolorem eius lenire possent. Veruntamen incassum omnia, vt audiemus.

492. THESEIVS HEROS, SISTE MOD. DIXIT] Sine intermissione gementem & lacrymantem Egeriam consulari nitebatur etiam Hippolytus Thesei filius, communem ei conditionem grauia patiendi, necessitatemque moriendi inculcans, & suum fatum enarrans. Hunc ab equis ipsius per saxa & dumeta raptatum, ac dilaniatum, Æsculapius ad vitam reduxit, vt scribit Pausan. in Corinthiacis, & affirmat Ouidius. Qui postea patri numquam ignoscere voluit, sperataque omni eius deprecatione in Italiam venit, Aricinis imperauit, & ibi nemus Dianæ consecrauit. Plura Gyrald. Syntagm. 12. De eodem habemus Tragœdias Euripidis, & Senecæ. Castitatem coluit, & Dianam veneratus est maximè. Imaginem habes apud Philostratum lib. 1.

THESEIVS HEROS] Quod superioribus libris inserere pluribus locis potuissem, quibus ponitur vocabulum *heros*, ponam istoc tandem notatu dignum. Potestaté olim à Deo permissam dæmonibus ad persequendos Christianos etiam vtilem Ecclesiæ fuisse ait S. Augustin. Ciuitat. lib. 10. cap. 21. vt Martyrum numerus impleretur. Quos multo elegantiùs heroas nostros vocaremus, si Ecclesiastica loquendi consuetudo pateretur: non quòd esset eis cum dæmonibus in aëre societas, vbi volebant cum illis heroas, alicuius scilicet meriti defunctorum animas, habitare: sed quòd eosdem dæmones, id est aëreas vicerint potestates. Hactenus ille. Plato in Epinomide ἡμιθέους semideos, alterò scilicet parente deo, altero mortali, matre nimirum appellauit. Quò respiciens Hieronymus Vida Christum heroëm dixit in Christi ode, grauemque & iustam inde Scaligeri in Hypercritico animaduersionem meruit.

494. SIMIL. ALIOR. RESPICE CAS. MIT. ISTA FERES] Seneca in Consolatione ad Polybium, cap. 20. qui fratrem morte amiserat: *Maximum f. la-*

tium

tium est, cogitare id sibi accidisse, quod ante se passi sunt omnes, omnesq; passuri: & ideo mihi videtur rerum natura quod grauissimum fecit, commune fecisse, vt crudelitatem fati consolaretur aequalitas. Leuare dolorem animi recordatione communis conditionis, scripsisse alicubi in epistolis & M. Tullium recordor. Symmachus epist. 27. lib. 8. Aduersa quæ cum pluribus perferimus, more ingenij humani habent aliquod de societate solatium. Quæ verò specia- A tim alicui casus durus adiecit, altiùs imprimi solent.

495. VTINAMQVE EXEMPLA NON MEA TE, &c.] Ex multis exemplis suum illi ante oculos ponit, priùs optans non habere, quod illi proponeret, id est, in eam calamitatem non incidisse. Quis enim non mallet multò non deuenisse in miseriam, quàm suo exemplo alium confirmare ad æqua mente perferendam miseriam?

Phædra nouerca Hippolyti, cùm iuuenem castissimum frustra sollicitaret, ab eo sese interpellatam finxit, & apud patrem Theseum accusauit, id quod plures fœminæ malæ priuignis fecerunt. Pater eum vrbe cum detestatione expellit. Iuxta littus proficiscentis equi, phocæ è mari emergentis horrendo aspectu conterriti, ipsum lora tenentem per inuia raptāt, adeò, vt effusis visceribus necartus artubus cohæreant. Reuocatum ad superos ope Æsculapij, Diana Aricinum nemus habitare: & mutato nomine Virbium dici iussit. Assiduò plorantem Egeriam eadem dea in fontem cognominem vertit.

Fando aliquem Hippolytum, vestras si contigit aures, XIV.
Credulitate patris, sceleratæ & fraude nouercæ
Occubuisse neci, mirabere, vixque probabo.
Sed tamen ille ego sum: me Pasiphaëia quondam
Tentatum frustra patrium temerare cubile,
QVOD VOLVIT, FINXIT VOLVISSE; & crimine verso,
(Indiciine metu magis, offensáve repulsæ?)
Arguit, immeritúmque pater proiecit ab vrbe:
Hostilique caput prece detestatur euntis.
Pyttheiam profugo curru Trœzena petebam:
Iamque Corinthiaci carpebam littora ponti:
Cùm mare surrexit, cumulusque immanis aquarum
In montis speciem curuari, & crescere visus,
Et dare mugitus, summóque cacumine findi.
Corniger hinc taurus ruptis expellitur vndis,
Pectoribusque tenus molles erectus in auras,
Naribus & patulo partem maris euomit ore.
Corda pauent comitum: mihi mens interrita mansit,
Exilijs contenta suis. cùm colla feroces
Ad freta conuertunt, arrectisque auribus horrent
Quadrupedes, monstrique metu turbantur, & altis
Præcipitant currum scopulis. ego ducere vana
Frena manu, spumis albentibus oblita luctor:

Et retrò lentas tendo resupinus habenas.
Nec vires tamen has rabies superasset equorum:
Ni rota, perpetuum quæ circum voluitur axem,
Stipitis occursu fracta & disiecta fuisset.
* *Excutior curru; lorísque tenentibus artus*
Viscera viua trahi: neruósque in stirpe teneri:
Membra rapi partim, partim reprensa relinqui:
Ossa grauem dare fracta sonum, fessámque videres
Exhalare animam, nullásque in corpore partes,
Noscere quas posses, vnúmque erat omnia vulnus.
Num potes, aut audes cladi componere nostræ
Nympha tuam? vidi quoque luce carentia regna:
Et lacerum foui Phlegethontide corpus in vnda.
Nec, nisi Apollineæ valido medicamine prolis,
Reddita vita foret: quam postquam fortibus herbis,
Atque ope Pæonia Dite indignante recepi,
Tum mihi, ne præsens augerem muneris huius
Inuidiam, densas obiecit Cynthia nubes.
Vtque forem tutus, possémque impune videri,
Addidit ætatem; nec cognoscenda reliquit
Ora mihi: Cretenque diu dubitauit habendam
Traderet, an Delon: Delo Cretáque relictis
Hic posuit: noménque simul quod posset equorum
Admonuisse, iubet deponere: quique fuisti
Hippolytus, dixit, nunc idem Virbius esto.
Hoc nemus inde colo: de Diisque minoribus vnus
Numine sub dominæ lateo, atque assentior illi.
Non tamen Egeriæ luctus aliena leuare
Damna valent: montisque iacens radicibus imis
Liquitur in lacrymas, donec pietate dolentis
Mota soror Phœbi gelidum de corpore fontem
Fecit; & æternas artus tenuauit in vndas.

497. FANDO ALIQVEM HIPPOLYTVM] Sic Virgil. 2. Æneid. *Fando aliquid si fortè tuas peruenit ad aures.* Tale est 1. Georg. *Frigidus in prato cantando rumpitur anguis.* Et eclog. 3. *Frigidus in prato cantando rumpitur anguis.* Plaut. Curculione:

Tam à me pudica est, quasi soror mea sit, nisi
Si est osculando quispiam impudicior.

Hæc & similia patiendi, non agendi verba sunt.

VESTRAS SI CONTIGIT AVRES] Lib. 1. *Contigerat nostras infamia temporis aures.* Plaut. Rud. *Mulier est, muliebris vox mihi ad aures venit.* Et mox iterum: *Certè vox muliebris tetigit aures meas.* Virgil. 2. Æneid. *Si vestras fortè per aures Troia nomen iit.* Et 3. *Hic incredibilis rerum fama occupat aures.*

498. CREDVLITATE PATRIS, SCELERATÆ FRAVD. NOVERCÆ, &c.] Propositio est, quam ipse statim narrando explicabit, verbis paucissimis tamen, & modestissimis. Fraus Phædræ, quam iure *sceleratam* nominat, propter adulterium, & incestum, quem meditabatur, & credulitas Thesei perdiderunt Hippolytum. Pœnitens facti postmodum Phædra, laqueo se præfocauit. Huius generis fraudes mulierum in adolescentes, seu viros, quorum formam adamauerant, octo collegit M. Anton. Muretus lib. 1. Variar. Lection. cap. 12. Guilielmus Canterus Nouar. Lect. libr. 6. cap. 2. quinque adiecit Muretianis, vt sint numero 13. Adijce tu decimum quartum, ex libr. 7. sub finem, Historiarum de regno Italiæ Caroli Sigonij, de Maria Augusta, Othonis III. regis Italiæ, & Imperatoris vxore, & Comite Mutinensi. Quem illa in amorem sui pellicere conata vbi frustra fuit, ira furens, apud maritum de stupro, quo ab illo tentata esset, innocentissimum virum insimulauit. Credulus Imp. capite plecti iussit. Comperta postmodum eius innocentia ipsam Augustam rogo addixit. Contigit res anno Christi 996.

MIRABERE VIXQVE PROBABO, &c.] Si audisti Hippolytum interijsse, mirabere hunc esse, qui tecum loquitur, & vix fidem adiunges

ges mihi Sed tamen egomet reuera ille ipsus sum, *αὐτόπτης*.

500. ME PASIPHAEIA QVOND. TENT. F.] *Phædra* Minois & Pasiphaës filia. Euripides, & Seneca in Tragœdijs ambos, illam, inquam, mirè blandientem, & hunc generosè repugnantem luculenter describunt. Cùm se illa nimiopere, & præ omnibus mortalibus eum amare fateretur, respondit iuuenis:

Ἄκαιρος εὔνοι' οὐδὲν ἐχθρᾶς διαφέρει.
Hostis mihi est amicus importunior.

501. PATRIVM TEMERARE CVBILE] Indulsit tamen Seleucus Syriæ rex Antigono filio Stratonicen nouercam, cuius amore ictus, propemodum moriebatur. Refert è varijs antiquis scriptoribus in Miscellaneis Paulus Leopardus Belga. Plura autem exempla huius sceleris, tam in patre, quàm in filio haud facilè reperi. Vt patris sui vxorem quis habeat, Apostolus ne inter Gentes quidem talem fornicationem auditam ait, 1. Cor. 5. *Cubile* à cubando. Sæpiùs inuenias dici pro commistione corporum in cubili. Lib. 10. *Sociare cubilia*. *Duplex cubile vsurpare mulierem*, ex veteri Tragico dicit M. Tull. ad Pætum, epist. 22. lib. 9. quæ cum adultero est. Ibidem ex eodem: *Pheras hic cubile inire est ausus*.

502. QVOD VOLVIT, FINXIT VOLVISSE, &c.] Quod ipsa voluit, hoc me voluisse mentita est. Quod impura illa cupiuit pati, hoc me finxit vltro voluisse facere. Nequitia mulieris, & audacia, quæ suam impudicitiam adolescentis crimen esse studuit: & seu timore rei manifestandæ ab ipso, cui nullo effectu blandita fuerat: seu indignatione repulsæ, quam passa erat, eum in capitis periculum adduxit. Dubitat enim vtra de caussa magis ad patrem eius nomen detulerit Phædra. Ob vtramque autem detulisse, non dubitat.

503. INDICINE METV, &c.] Versum hunc cum parenthesi & interrogatione legendum censui. Hoc enim *χαριέστερον*.

504. IMMERITVMQVE PATER PROIECIT AB VRBE] Incipit commemorare, quàm sibi accusatio nouercæ apud patrem calamitosa, immò exitiosa fuerit. Insontem solum vertere iussit. Significans admodum verbum *proiecit*. Languidiora fuissent, dimisit, expulit, atque adeò, reiecit. *Proijcere* enim est porrò iacere. Cicero 3. Catilinaria: *Patria mihi lætari videtur, quòd tantam pestem euomuerit, forasq; proiecerit*. Inest item negligentiæ & contemptus notio in hoc verbo. Cicer. ad Atticum epist. 4. lib. 9. *Primæ* (epistolæ Attici) *monent, & rogant, ne me proijciam*. Catullus de nupt. *Ipse suum Thesea pro charis corpus Athenis Proijcere optauit potius*. *πολιτείαν*.

505. HOSTILIQVE CAPVT PRECE DETESTATVR EVNTIS] prosequitur abeuntem in exilium execrationibus, & deuotionibus. Malam ei pestem hostili animo imprecatur. *Preces τῶν μέσων* est, & in vtramque partem capitur. Sunt enim bonæ, sunt malæ & hostiles preces. Caueant filij parentes offendere, ne ipsis malè precentur: memineritque illius Ecclesiastici cap. 3. *Benedictio patris firmat domus filiorum: maledictio autem matris eradicat fundamenta*.

506. PITTHEIAM PROP. CVRRV TROEZ. PETEB.] De hac vrbe suprà scripsimus, ibi: *Est prope Pittheiam tumulus Trœzena*, &c.

507. IAMQVE CORINTHIACI CARP. LITT. F.] iam mari Corinthiaco propinquabam.

508. CVM MARE SVRREXIT, &c.] intumuit. 1. Æneid. *Sequitur cumulo præruptus aquæ mons*. Et 3. *Continuò venti voluunt mare, magnaq; surgunt Aequora*. Et 4. Georg. *Vt illum Curuata in montis faciem circumstetit vnda*.

511. CORNIGER HINC TAVRVS] Neptunum rogauerat Theseus, quod refert Cicero 1. Offic. vt Hippolytum interimeret. Describitur monstrum, ab eodem Neptuno ad terrendos equos ostentatum.

513. PARTEM MARIS EVOMIT ORE] *ἐμφαντικῶς*, magnam aquæ vim. Haud dispar seu emphasis, seu hyperbole est 5. Æneid. de Menœte trierarcha, è naui, quò eum Gyas dux deturbarat, emerso:

Illum & labentem Teucri, & risere natantem:
Et salsos rident reuomentem pectore fluctus.

Noster lib. 4. in fabula Andromedæ: *Bellua puniceo mistos cum sanguine fluctus Ore vomit*.

514. MIHI MENS INTERRITA MANSIT, &c.] Nihil aspectu illo motus est Hippolytus: quippe quem exilium suum satis territum & mœstum habebat.

516. ARRECTISQ. AVRIBVS HORRENT] 1. Æneid. *Arrectisq; auribus astant*, de populo, per seditionem tumultuante, & vrbem concursante, ad conspectum viri boni & grauis, eum à furore renocantis, sese colligente. Metaphora est ab asinis, equis, auritisque animalibus.

517. MONSTRIQ. METV TVRBANTVR] Scimus leuioribus quibusdam rebus horrere & turbari equos vulgares solere. Sed cùm hos feroces, id est, generosos vocet, necesse est speciem tauri illius marini fuisse terribilem valdè.

518. ALTIS PRÆCIP. CVRRVM SCOP.] per altos scopulos currum præcipitant.

EGO DVCERE VAN. FRÆN. MANV] *vana manu*, quia retinere & regere equos temere ruentes, ipso curru excussus nequibat.

519. SPVMIS ALBENTIBVS OBLITA] 4. Æneid. de equo Didonis: *Stat sonipes, & fræna ferox spumantia mandit*. Et 12.

Obiecit sese ad currum, & spumantia frenis
Ora citatorum dextra detorsit equorum.

LVCTOR] Sic legendum pro *lustro*, quod bene respondet verbo *deducere*. Legit ita Raphaël quoque Regius.

520. ET RETRO TENU. LEN. RESVP. HAB.] Gestus aurigarum, equos concitatiùs concurrentes laboriosè moderantium. Lib. 2. Phœbus de suis equis: *Labor est inhibere volantes*.

521. NEC VIRES TAMEN HAS, &c.] cohibuisset equos, & rexisset quantumuis frementes & raptantes.

522. NI ROTA PERPETVVM, &c.] Perpetuus axis est continens & porrectus axis.

524. LORISQVE TENENTIBVS ARTVS, &c.] Videtur dicere, membra loris implicata fuisse, vt se extricare nequiret, & sic corpus in frusta laceraretur, & ossa confringerentur.

527. FESSAM ANIMAM] cum ipso corpore tam miserè iactatam & raptatam.

528. NVLLASQVE IN CORPORE PARTES NOSCERE QVAS POSSES] Sic erant omnia

confusa in corpore, vt partem à parte internosce-re non posses.

529. VNVMQVE ERAT OMNIA VVLNVS] Lib. 5. in re maiori: *Omnia pontus erant.* Et 3. *Iam loca vulneribus desunt*, in laniena Actæonis. Lib. 6. de Marsya excoriato, *Nec quidquam nisi vulnus erat.* Statius 5. Thebaid. de Archemoro puero in sylua, absente nutrice miserandum in modum ab ingenti serpente dilaniato:

——— Non ora loco, non pectora restant,
Rapta cutis, tenera ossa patent, nexusq; madentes
Sanguinis imbre noui, totumq; in vulnere corpus.

530. NVM POTES, AVT AVDES CLAD. &c.] Rectè disiungit: homines enim interdum audent etiam quæ non possunt. Egeriā Hippolytus tam impudentem fore non putat, vt suum malum ex obitu Numæ cum sua tam indigna distractione collatura sit. Et subest argumentatio hæc à maiore. Cùm irruerint aliena mala grauiora, leuiùs ferre nostra minora discimus. Atqui mea grauiora fuerunt quàm tua sunt. Æquiore igitur animo tua tibi ferenda sunt.

531. VIDI QVOQVE LVCE CARENT. REGNA, &c.] Laniatu ipso vitam amisi, ad inferos deueni, per Phlegethontem natani, vbi perpetuò mihi mœrendum erat, nisi Apollinea, &c. Loca infera poëtæ sæpiùs *regna* vocant, & Plutonem *regem*. Virgil. in 6. Æneid. *Inania, vmbris, inania, durissima*, & in 7. *pallida*.

532. ET LACER. P. PHLEGET. COR. IN VNDA] Quî hoc intelligi potest? An non corpus ijs in locis mansit, vbi discerptum fuit? Et quo pacto fortibus herbis illud rediuiuū fecit, si fouebatur Phlegethontide in vnda? Huic nodo sit hic cuneus. Non ipsas animas, cùm è corporibus excessissent, sed simulacra quædam dumtaxat corporum, & imagines, τύπους καὶ εἴδωλα, seu spectra quædam ad inferos descendere opinabantur Pythagorei. Vnde poëtæ crebrò *simulacra*, *vmbras*, *figuras* nominant: animas autem vel in bestiarum corpora trāsmigrare, vel (si bonorum fuissent) ad astrorum locum, vnde venissent, ad originem scilicet suam, redire. Corpus ipsum aut ignibus exustum, aut terra obrutum absumi videbant. Cicero 1. Tuscul. quòd ignorarent homines, qua in sede manerent post mortem animæ, & quales essent, finxisse Inferos, & formidines illas, ac pœnas: *In terram enim cadentibus corporibus hisq; humo tectis, sub terra censebant reliquam vitam agi mortuorum: tantumq; valuit error, vt corpora cremata cùm scirent; tamen ea fieri apud inferos fingerent quæ sine corporibus nec fieri possent, nec intelligi. Animos enim per seipsos viuentes non poterant mente complecti; formam aliquam figuramq; quærebant. Et has imagines loqui volunt, quod fieri nec sine lingua, nec sine palato, nec sine faucium, laterum, pulmonum vi & figura potest. Nihil enim animo videre poterant, ad oculos omnia referebant.* Hunc locum ad verbum etiam protuli lib. 4. cùm de studijs & exercitijs inferorum dissererem. Mirè fauent Ouidio versus Lucretij, quibus Ennij (quem fuisse Pythagoreum apparet ex antecedentibus) somnium exponit, lib. 1.

Etsi præterea tamen esse Acherusia templa
Ennius æternis exponit versibus, edens,
Quò neque permanent animæ, neq; corpora nostra;
Sed quædam simulacra modis pallentia miris:
Vnde sibi exortam semper florentis Homeri
Commemorat speciem, lacrymas & fundere salsas
Cœpisse, & rerum naturam expandere dictis.

533. NEC NISI APOLLIN. VALIDO MEDICAMINA, &c.] Æsculapius Apollinis ex Coronide nympha filius & medicus, ab inferis Hippolytum precibus Dianæ motus excitauit, & ea de caussa à Ioue percussus fulmine interijt. Lactantius libro 1. cap. 10. *Aesculapius & ipse non sine flagitio Apollinis natus, quid fecit aliud diuinis honoribus dignum, nisi quòd sanauit Hippolytum? Mortem sanè habuit clariorem, quòd ideo meruit fulminari.* Hunc Tranquillus disserens de viris illustribus, ait incertis parentibus natum, expositum, & à venatoribus inuentum, canino lacte nutritum, Chironi traditum didicisse medicinam: fuisse autem Messenium, sed Epidauri moratum. Tullius etiam Cynosuris vrbe Arcadiæ sepultum. Quadrant huc Virgiliani versus ex libro 7. de vtroque, Hippolyto, inquam, & Æsculapio, itemque de mercede, qua illum affecit Iupiter:

Namque ferunt fama Hippolytum, postquam arte nouercæ
Occiderit, patriasq; explerit sanguine pœnas,
Turbatis distractus equis, ad sidera rursus
Aetheria & superas cœli venisse sub auras,
Pæonijs reuocatum herbis, & amore Dianæ.
Tum pater omnipotens aliquem indignatus ab vmbris
Mortalem infernis ad lumina surgere vitæ,
Ipse repertorem medicinæ talis & artis
Fulmine Phœbigenam Stygias detrusit ad vmbras.

Verumtamen ex Pindaro narrat Tertullian. in Apologet. *Aesculapium auaritiæ merito, quia medicinam nocentem exercebat, fulmine vindicatum.* Et addit: *Malus Iupiter, si fulmen illius est; impius in nepotem; inuidus in artificem.* Sunt qui ideò fulmine extinctum existiment, quòd propter fœlicitatem curandi suam, supra hominem se extulerit, & tanquam deo, thus sibi adoleri voluerit ab ijs, quibus sanitatem reddidisset. Ab ipsamet Diana vitæ restitutum canit Claudian. de bello Getico:

Et iuuenem Spartia lauiat nunc fraude nouercæ
Non sine Circæis Latonia reddidit herbis.

535. OPE PÆONIA] ope medica. Sic apud Virg. 12. *Pæoniam in morem*, est more medicorum. *Pæon* à Pæane factum conijcio. *Pæan* autem Apollo, qui qui & medicus, & inuentor medicinæ, vt se iactat libro 1.

DITE INDIGNANTE] Lib. 2 Ocyroë in sua de illo prædictione: *Idq; semel dijs indignantibus ausus.* Nam quis rex sibi subiectos auferri, regnumque suum diminui æquo animo ferat? *Dis* vocatus est Pluto, vt 2. de Natura deorum Cicero tradit, quòd terrena vis omnis, & natura illi dicaretur. Nam & omnia in terras recidunt, & ex ijs oriuntur. Quidam volunt appellari *Ditem*, quòd minimè diues sit, κατ᾽ ἀντίφρασιν. Mortui enim omnibus exuti bonis sunt crediti. Qui ergo nihil habentibus præsidet, quomodo diues?

536. NE PRÆS. AVOER. MVN. HVIVS INVID.] Nemo libenter moritur, ne miser quidem. Efficitur ergo, vt nemo non libenter reuiuisceret, si posset. Excipio quibus cælestes sedes, beatorum loca contigerunt. Quotus autem quisque est, qui bonum alterius, quo ipse caret, non limis oculis intueatur? Velleij est: *Nunquam eminentia carent inuidia.*

537. Den-

517. DENSAS OBIECIT CYNTHIA NVBES] Vt Apollo *Cynthius*, sic Diana eius soror nonnunquam *Cynthia*. Hæc fecit Hippolyto, quod Venus Æneæ filio, & Achati eius comiti 1. Æneid. & iisdem de caussis, ob vltimam caossam, inuidiam amoliendam videlicet:

At Venus obscuro gradientes aëre sepsit,
Et multo nebulæ circum dea fudit amictu:
Cernere ne quis eos, neu quis contingere posset,
Moliriue moram, aut veniendi poscere caussas.

538. VTQVE FOREM TVTVS, POSSEMQVE, &c.] Quò magis clienti suo consuleret Diana, minusque agnosceretur, pro iuuenili virilem ætatem ei contulit, & speciem oris cum nomine immutauit.

540. CRETENQVE DIV OVAIT. HAB. &c.] *Habere* latinis est etiam *habitare*. Ostendimus alibi. Dubitauit ergo secum Diana, vtro in loco magis Hippolytum suum collocaret, in Creta, an in Delo. Sed cur in Creta? nam cur in Delo; est eius patria, & colitur à Delijs.

541. DELO CRETAQVE RELICTIS HIC POS.] In Aricino nemore me habitare voluit, loco incelebri.

542. QVOD POSSET EQVOR. ADMON.] Nam si vocaretur adhuc Hippolytus, in memoriam regrederentur homines eius ab equis dilaniati, & ita cognoscerent reuixisse, & inuiderent.

544. NVNC IDEM VIRBIVS ESTO] Pro Hippolyto *Virbium*, id est, *bis virum*, quasi dicas, bis natum, appellauit. Hunc Virbium, qui se Hippolytum prædicabat, fuisse impostorem quempiam, à Dianæ Aricinæ sacrificulis subornatum, quò maiore A hominum concursu nemus illud celebraretur, & ipsi quæstum vberiorem colligerent, monet Ge. Sabinus, quem hîc lege.

545. HIC NEMVS INDE COLO] Totam rem prodidit & Maro in extremo septimo, vbi & illa, quæ paulo antè recitaui:

At Triuia Hippolytum secretis alma recondit
Sedibus & nymphæ Egeriæ, nemoriq; relegat:
Solus vbi in syluis Italis ignobilis æuum
Exigeret, versoq; ubi nomine Virbius esset.

Obseruandum quod adijcit de equis ab aditu illius loci, aut nemoris prohiberi solitis. Pertinet enim eòdem, quò illud de nomine Hippolyti mutato:

Vnde etiam Triuiæ templo, lucisq; sacratis
Cornipedes arcentur equi, quòd litore currum,
B *Et iuuenem monstris pauidi effudêre marinis.*

DE DIISQVE MINORIBVS VN. NVM. SVB. DOM. &c.] *Minores* dij sunt syluarum, fluminum, nemorum, & omnino terrestres dij. *Maiores* autem cælestes. Sub numine Dianæ latet Virbius, hoc est, totus est in eius tutela, arbitrio & obsequio.

547. NON TAMEN EGER. LVCTVS &c.] nihil profecit in Egeria consolanda Hippolytus. Nebulas diuerberauit.

549. LIQVITVR IN LACRYMAS] tota resoluitur & abit in lacrymas. Epist. 5. *Lacrymisq; absumitur omnis*. Claudian. de Raptu

Vtq; sub aduentum spirantis lene Fauoni
Sole remollescit, quæ frigore constitit vnda:
Sic lacrymis consumpta meis.

551. ÆTERNAS IN VNDAS] perennes, iugiter manantes.

De gleba per Tuscum agricolam mota, & in puerum Tagen versa, qui postea Tuscos aruspicina erudiuit. Præterea de Romuli hasta in cornum mutata.

XV.

552. *AT Nymphas tetigit noua res; & Amazone natus*
Haud aliter stupuit, quàm cùm Tyrrhenus arator
Fatalem glebam medijs aspexit in aruis
Sponte sua primùm, nulloque agitante moueri:
Sumere mox hominis, terræque amittere formam,
Oráque venturis aperire recentia fatis.
Indigenæ dixere Tagen: qui primus Hetruscam
Edocuit gentem casus aperire futuros.
Vtque Palatinis hærentem collibus olim,
Cùm subitò vidit frondescere Romulus hastam,
Quæ radice noua, non ferro stabat adacto:
Et iam non telum, sed lenti viminis arbor,
Non exspectatas dabat admirantibus vmbras.

552. AT NYMPHAS TETIO. NOVA RES] Noo apeoitus *noua*, & nunqoam sotea facta: sed illis nooa, & insperata prorsus. Ad animom verbum *Tango* transfertur, habetque eandem vim, quam *commoueo, sollicito, perturbo, ango*, &c. Cic. ad Att. epist. 9. lib. 2. *Minæ, quæ mihi proponuntur, modicè me tangunt.* Virgilius 12. *Tangit boues animum.* Libro 1. Trist. eleg. 1. *Donec eram sospes, tituli tangebar amore.*

ET AMAZONE NATVS] Hippolyte Amazonum regioa, qoam Hercules prælio deuictam, Theseo commilitoni vxorem adiunxit.

553. QVAM CVM TYRRHENVS ARAT. FATAL. &c.] Ad hanc fabulam percipiendam producenda sunt verba M. Tullij ex 2. de Diuinat. *Tages quidam dicitur in agro Tarquiniensi, cùm terra araretur, & sulcus altiùs esset impressus, extitisse repentè, & eum affatus esse, qui arabat. Is autem Tages, vt est in libris Etruscorum, puerili specie dicitur visus; sed senili fuisse prudentia. Eius aspectu cùm obstupuisset bubulcus, clamoremque maiorem cum admiratione edidisset, concursum esse factum, totamque breui tempore in eum locum Etruriam conuenisse: tum illum plura locutum multis audientibus, qui omnia eius verba exceperint, litterisque mandauerint: omnem autem orationem fuisse eam, qua aruspicinæ disciplina contineretur: eam postea creuisse rebus cognoscendis, & ad eadem illa principia referendis.* Et lib. 1. idem: *Quocirca bene apud maiores nostros senatus tum, cùm florebat imperium, decreuit, vt de principum filijs sex singulis Etruriæ populis in disciplinam traderentur, ne ars tanta propter tenuitatem hominum à religionis auctoritate abduceretur ad mercedem atque quæstum.* Ex re tua facies Lector, si cap. 7. libro 10. & 1. libro 16. apud Crinitum legeris. Item Gyraldum Syntagmate 1. Forsitan hic *Tages*, homo cæterà obscurus & ignotus, quales adagio *Terræ filij* dicuntur, aruspicinam cùm profiteretur, clarum nomen famamque consecutus est. Inde fabulæ locus datus, è gleba natum.

554 FATALEM DIEBAM] fatalem, quasi fato aliquo præparatam ad id, quod sequitur. Seu quia inde mox oriturus, qui fata caneret.

557. ORA RECENTIA modò nata.

560. VTQVE PALATINIS HÆRENTEM COLLIBVS OLIM, &c.] Alia comparatione admirationem & stuporem Hippolyti super Egeria in fontem liquata declarat. Magnopere miratus est Romulus, cùm aprum insequens, hastam iecit, quæ in colle Palatino hærens, repentè ferro cuspidis in radicem abeunte, arbor euasit, & frondibus vmbras dedit. Adiungam ex Sabino dignum quiddam memoria. Romulus captato augurio, cùm hastam ex Auentino monte in Capitolium iecisset, cœpit éa solo infixa repentè florescere: quod prodigium significauit, statum imperij basta, hoc est, armis fore florentem. Plutarchus in vita Romuli meminit huius arboris, autumans eam tamdiu floruisse, dum imperij status maximè floruit: sub initium verò bellorum ciuilium exaruisse. Ædificante enim Iulio Cæsare, fabri, cùm propinqua arboris loca temere suffoderent, eius radices violarunt.

Cippus Genutius Prætor vrbem victor triumphans initurus, in vnda se cornutum aspexit, manúque cornua explorabundus tetigit. Consultus aruspex, regnaturum respondit, si vrbem introisset. Re Patribus indicata id vnquam se facturum negauit. Tum tantus agri modus omnium sententia ei decretus est, quantum vnius diei spatio circumarare posset: vtque capitis eius simulacrum cornutum portæ, qua intrare debuisset, ad eiusdem memoriam perennem affigeretur.

XVI. *AVT sua fluminea cùm vidit Cippus in vnda*
Cornua: vidit enim, falsámque in imagine credens
Esse fidem, digitis ad frontem sæpe relatis,
Quæ vidit tetigit: nec iam sua cornua damnans,
Restitit, vt victor domito veniebat ab hoste.
Ad cælúmque oculos, & eôdem brachia tollens,
Quidquid ait, superi, monstro portenditur isto,
Seu lætum est aliquid, patriæ, populóque Quirini;
Siue minax, mihi sit: viridique è cespite factas
Placat odoratis herbosas ignibus aras,

Viná-

Vináque dat pateris: mactatarúmque bidentum
Quid sibi significent trepidantia consulit exta.
Quæ simul aspexit Tyrrhenæ gentis aruspex,
Magna quidem rerum molimina vidit in illis,
Non manifesta quidem. Cùm verò sustulit acre
A pecudis fibris ad Cippi cornua lumen,
Rex, ait, ô salue: tibi enim, tibi, Cippe, tuísque
Hic locus, & Latiæ parebunt cornibus arces.
Tu modò rumpe moras, portásque intrare patentes
Appropera: sic fata iubent. namque vrbe receptus
Rex eris, & sceptro tutus potiere perenni.
Rettulit ille pedem, toruámque à mœnibus vrbis
Auertens faciem; Procul, ô procul omina, dixit,
Talia dij pellant: multóque ego iustius æuum
Exul agam, quàm me videant Capitolia regem.
Dixit; & extemplò populúmque, grauémque senatum
Conuocat: antè tamen capitis noua cornua fronde
Velat, & aggeribus factis à milite forti
Insistit; priscóque deos de more precatus,
Est, ait, hic vnus, quem vos nisi pellitis vrbe,
Rex erit; is qui sit, signo, non nomine dicam.
Cornua fronte gerit: quem vobis indicat augur,
Si Romam intrarit, famularia iura daturum.
(Ille quidem potuit portas irrumpere apertas:
Sed nos obstitimus: quamuis coniunctior illo
Nemo mihi est) vos vrbe virum prohibete Quirites:
Vel, si dignus erit, grauibus vincite catenis;
Aut finite metum fatalis morte tyranni.
Qualia succinctis, vbi trux insibilat Eurus,
Murmura pinetis fiunt: aut qualia fluctus
Æquorei faciunt, si quis procul audiat illos;
Tale sonat populus: sed per confusa trementis
Verba tamen vulgi vox eminet vna: Quis ille est?
Et spectant frontes, prædictáque cornua quærunt.
Rursus ad hos Cippus: Quem poscitis, inquit, habetis.
Et dempta capiti, populo prohibente, corona,
Exhibuit gemino præsignia tempora cornu.
Demisere oculos omnes, gemitúmque dedêre:
Atque illud meritis clarum (quis credere possit?)
Inuiti videre caput: nec honore carere
Vlteriùs passi, festam imposuere coronam.
At proceres, Quoniam muros intrare vetaris,
Ruris honorati tantum tibi, Cippe, dedêre,
Quantum depresso subiectis bobus aratro
Complecti posses ad finem lucis ab ortu.
Cornuáque æratis miram referentia formam
Postibus insculpunt, longum mansura per æuum.

De palingenesia phœnicis. De Hyæna, quæ mutat sexum. De chamæleonte, lyncurio lapide, corallio.

X. *HÆc tamen ex alijs generis primordia ducunt;*
Vna est, quæ reparet, séque ipsa reseminet ales;
Assyrij Phœnica vocant: nec fruge, nec herbis
Sed thuris lacrymis, & succo viuit amomi.
Hæc vbi quinque suæ compleuit sæcula vitæ,
Ilicis in ramis, tremulæque cacumine palmæ,
Vnguibus, & duro nidum sibi construit ore.
Quo simul ac casias, & nardi lenis aristas,
Quassáque cum fulua substrauit cinnama myrrha,
Se super imponit, finitque in odoribus æuum.
Inde ferunt, totidem qui viuere debeat annos,
Corpore de patrio paruum phœnica renasci.
Cùm dedit huic ætas vires, onerique ferendo est,
Ponderibus, vidi, ramos leuat arboris altæ;
Fértque pius cunásque suas, patriúmque sepulchrum:
Pérque leues auras Hyperionis vrbe potitus,
Ante fores sacras Hyperionis æde reponit.
Si tamen est aliquid miræ nouitatis in istis,
Alternare vices, & quæ modò fœmina tergo
Passa marem est, nunc esse marem miremur Hyænam.
Id quoque quod ventis animal nutritur & aura,
Protinus assimulat, tetigit quoscunque colores.
Victa racemifero lyncas dedit India Baccho:
E quibus, vt memorant, quidquid vesica remisit,
Vertitur in lapides, & congelat aëre tacto.
Sic & coralium, quo primùm contigit auras
Tempore, durescit; mollis fuit herba sub vndis.

391. HÆC TAM. EX AL. GEN. PRIMORD.] Ex his quæ hactenus de auium generatione disputata sunt, vides illas sui primordium ex alijs docere, ex ouis nimirum, quæ parentes ipsarum posuerunt, iodeque pullos creauerunt. De phœnice mirabilius quiddam proditum est literis.

392. VNA EST QVÆ REP. SESE Q. RESEM. ALES, &c.] 2. Amor. eleg 6. *Et viuax phœnix vnica semper auis.* Hunc versum credo cogitasse Tertullianum, cùm scriberet lib. de resurrect. carnis hæc verba: *Si parum vniuersitas resurrectionem figurat; si nihil tale conditio signat, quia singula eius non tam mori, quàm desinere dicuntur; accipe plenissimum & firmissimum huius spei specimen. Siquidem animalis est res, & vita obnoxia & morti: illum dico alitem Orientis peculiarem, de singularitate famosum, de posteritate monstruosum: qui semetipsum libenter funerans renouat, natali fine decedens, atque succedens iterum Phœnix.* De victu, ætate, morte, item secundo ortu, siue, vt ita dicam, renascentia, & instauratione natalis (tot enim modis reddi queat vox græca παλιγγενεσία) pietate, seu gratitudine phœnicis, agit fusiùs. Adi Plin. l. 10. c. 2. Herodot. l. 2. Solin. c. 36. Tacit. Annal. l. 5. Ælian. l. 5. c. 58. Glycam 1. part. Annal. Horapollinem l. 1. c. 34. & 35. vt alios omittam de veteribus. Ex recentioribus Isidorum l. 12. Albertum, Volater. Gesnerũ, Pierium, Aldrouandum, &c. Extant de eadem aui nõ inuenusta duo poëmatia, quorum alterum ad Lactantium refertur, alterum est Claudiani. Nec modò est vna illa auis in orbe terrarum, sed etiam vnica. Hinc adagium Φοίνικος σπανιώτερος, *phœnice rarior.* Lactantius:

Hoc nemus, hos lucos auis incolit vnica phœnix,
Vnica: sed viuit morte refecta sua.

Claudianus:

Hic neque concepto fœtu, nec semine surgit,
Sed pater est, prolésque sui, nulloque creante
Emeritos artus fœcunda morte reformat.

Sym-

Symposij ænigma de phœnice liber adſcribere:

Vita mihi mors eſt, morior ſi cœpero naſci.
Sed prius eſt fatum lethi quàm lucis origo,
Si ſolos manes ipſos mihi dico parentes.

Eſt etiam in prouerbijs, Phœnicis inſtar reuiuiſcere, de eo, qui morbis, curis, aliterúe maciatus, ad ſe redit, vireſque recuperat. Vide Iunium. Et virtute ac litteris ſuprà omnes excellentes, ideoq; rariſſimos, ſolemus phœnices appellare. Tertullianus, vt ſuprà obſeruaſti, Epiphanius, Ambroſius, ab hoc exemplo animorum immortalitatem, corporumque noſtrorum in vitam reſtitutionem aſtruunt.

393. NEC FRVGE, NEC HERB. SED TVR. LACR. &c.] De eius alimonia aliter Claudianus:

Non epulis ſaturare famem, non fontibus vllis
Aſſuetus prohibere ſitim: ſed purior illum
Solis feruor alit, ventoſaq; pabula libat,
Tethyos innocui carpens alimenta vaporis.

395. HÆC VBI QVINQ. S. COMPL. SÆCVLA VITÆ] Nomine ſæculi Ouidius comprehendit centum annos. Viueret igitur phœnix annos quingentos. Vnde Claudian. *Par volucer ſuperis, ſtellas qui viuidus æquat Durando.* Mille annos ei tribuit. *Namque vbi mille vias longinqua retorſerit æſtas,* &c.

396. ILICIS IN RAMIS, TREMVL. &c.] De nido, quem ſibi in ilice aut palma conſtruit, & quas res odoriferas eò congerat, vt ita exardeſcente materia in medijs odorum ſuauitatibus moriatur. Nihil Ouid. de igne & cinere, vnde reſurgat, & quaſi ex putreſcente materia nouus exiſtat. Clarè tamen Claudianus:

Arentes tepidis de collibus eligit herbas,
Et tumulum texens pretioſa fronde Sabæum,
Componit buſtumq; ſibi, partumq; futurum.
Hic ſedet, & ſolem blando clangore ſalutat,
Debilior, miſcetq; preces, & ſupplice cantu
Præſtatura nouas vires incendia poſcit.

401. INDE FERVNT TOTID. &c. CORP. DE PATRIO] Duobus carminibus geneſin nouam huius auis complectitur, quam pluribus explicat Claudianus:

Parturiente rogo curis natura laborat
Aeternam ne perdat auem, flammaſq; fideles
Admonet, vt rerum decus immortale remittant.
Continuò diſperſa vigor per membra volutus
Aeſtuat, & venis rediuiuus ſanguis inundat.
Victuri cineres, nullo cogente moueri
Incipiunt, plumaq; rudem veſtire fauillam.
Qui fuerat genitor, natus nunc proſilit idem,
Succeditq; nouus, gemina confinia vitæ
Exiguo medius diſcrimine ſeparat ignis.

403. CVM DEDIT HVIC ÆTAS VIRES, &c.] cùm paulùm creuit noua volucris, habetq; iam viriculas, cunas ſuas, & nidum, ac ſepulchrum patrium per aërem volitans ad vrbem Solis defert, vbi ante eius templum deponit. Hoc oppidum in Ægypto fuit, de quo Plinius lib. 5. c. 9. *Vnum præterea intus, & Arabiæ conterminum, claritatis magnæ, Solis oppidum.* Eleganter & feſtiuè rem tractat Claudianus, cui auſcultemus licet:

Clara per Aegyptum, placidis notiſſima ſacris

A *Vrbs Titana colit, centumq; immane columnis*
Inuehitur templum, Thebano monte reuulſis.
Illic (vt perhibent) patriam de more reponit
Congeriem, vultumq; Dei veneratus herilem,
Iam flammæ commendat onus: iam ſuſtinet aris
Semina, relliquiaſq; ſui. Myrrhata relucent
Limina, diuino ſpirant altaria fumo:
Et Peluſiacas productus ad vſque paludes
Peruenit Indus odor penitus, completq; ſalubri
Tempeſtate viros, & nectare dulcior aura
Oſtia nigrantis Nili ſeptena vaporat.

ONERIQ. FERENDO EST] Tale hoc, quale illud, Non eſt ſoloecodo. Cic. pro Flacco: *Illud quæro: ſunt iſta prædia cenſui cenſendo?*

B 408. SI TAM. EST ALIQ. MIRÆ NOVIT. &c.] Si quid iſta iam dicta nouitatis & admirationis habent, non minùs noua & admiranda ſunt quæ ſequuntur.

409. ALTER. VICES ATQ. M. FÆM. &c.] Hyæna alternis annis ſexum mutat. De hac fera Plin. l. 8. c. 30. Hyænis vtramq; eſſe naturam, & alternis annis mares, alternis fæminas fieri, parere ſine mare, vulgus credit, Ariſtoteles negat. Collum & iuba continuitate ſpinę porrigitur, flectique niſi circumactu totius corporis nequit. Multa præterea mira traduntur. Sed maximè, ſermonem humanum inter paſtorum ſtabula aſſimulare, nomenque alicuius addiſcere, quem euocatum foras laceret. Item vomitionem hominis imitari, ad ſollicitandos canes, quos inuadat, &c.

C 411. ID QVOQ. QVOD VENT. AN. NVT. ET AVRA, &c.] Chamæleon tantùm aura, ſiue aëre hauriendo alitur, & quidquid tetigerit, eius colorem mox refert, præter album & rubrum. Prouerb. *Chamæleonte mutabilior.* Plin. l. 8. cap. 33. Ipſe celſus hianti ſemper ore, ſolus animalium nec cibo, nec potu alitur, nec alio quàm aëris alimento; circa caprificos ferus, innoxius alioquin. Et coloris natura immutabilior: mutat namque eum ſubinde & oculis, & cauda, & toto corpore, redditque ſæpè quemcunque proximè attingit, præter rubrum candidumque. Omiſi quæ antecedunt & ſequuntur in deſcriptione hac, quæ tu leges. Deſcribit eum egregiè & Tertullian. de Pallio p. 590. & ſeq. edit. B. Rhenani. Chamæleon pellicula viuit, capitulum ſtatim
D à dorſo, &c. Plutarchus libello de diſcrimine adulatoris & amici, albi duntaxat meminit, & adulatorem chamæleonti ſimilem dicit. Nam vt ille colorum omnium ſimilitudinem exprimit, præterquam albi: ſic aſſentator, cùm ſe ſimilem præſtare non poſſit, in his quę digna ſunt ſtudio, turpia quęque imitatur, quantum poteſt. Vide emblema Alciati 53. & Pierium lib. 27. cuius teſtimonio vix palmum excedit, cùm Plinius ei portentoſam magnitudinem adſcribat, & crocodilo parem teſtetur.

413. VICTA RACEMIF. LYNCAS, &c.] Ex India Bacchus victor lyncas adduxit, quorum vrina in lapidem, ſeu gemmam dureſcit, cui nomen lyncurius.

416. SIC ET CORALIVM QVO PRIM.] Corallium ſub aquis herba eſt, extra aquas lapis fit.

De conuersionibus regnorum, & vrbium. Exempla sunt Troia, Sparta, Mycenæ, Thebæ, Athenæ, Roma item, quam ab exiguis profectam initijs, Helenus vates orbis reginam fore prædixerit. Vaticinium eius illustrissimum. De apotheosi Augusti aliquid aspergitur.

XI. *D**ESINET** antè dies, & in alto Phœbus anhelos* *Deseret
Æquore tinget equos, quàm consequar omnia dictis
In species translata nouas: sic omnia verti
Cernimus, atque alias assumere robora gentes,
Concidere has: sic magna fuit censúque virisque,
Pérque decem potuit tantum dare sanguinis annos;
Nunc humilis veteres tantummodo Troia ruinas,
Et pro diuitijs tumulos ostendit auorum.
Clara fuit Sparte: magnæ viguere Mycenæ;
Nec non & Cecropis, nec non Amphionis arces.
Vile solum Sparte est; altæ cecidere Mycenæ:
Oedipodioniæ quid sunt nisi nomina Thebæ?
Quid Pandioniæ restant, nisi nomen Athenæ?
Nunc quoque Dardaniam fama est consurgere Romam:
Appenninigenæ quæ proxima Tibridis vndis
Mole sub ingenti rerum fundamina ponit.
Hæc igitur formam crescendo mutat; & olim
Immensi caput orbis erit: sic dicere vates,
**Faticinásque ferunt sortes: quantúmque recordor,* *Fatidicasque
Dixerat Æneæ cùm res Troiana labaret,* *periret.
Priamides Helenus flenti, dubióque salutis:
Nate dea, si nota satis præsagia nostræ
Mentis habes, non tota cadet te sospite Troia.
Flamma tibi ferrúmque dabunt iter: ibis, & vnà
Pergama rapta feres; donec Troiæque tibique
Externum patrio contingat amicius aruum.
Vrbem etiam cerno Phrygios debere nepotes,
Quanta nec est, nec erit, nec visa prioribus annis.
Hanc alij proceres per sæcula longa potentem,
Sed dominam rerum de sanguine natus Iüli
Efficiet: quo cùm tellus erit vsa, fruentur
Ætheriæ sedes, cælúmque erit exitus illi.
Hæc Helenum cecinisse penatigero Æneæ
Mente memor refero, cognatáque mœnia lætor
Crescere: & vtiliter Phrygibus vicisse Pelasgos.

418 D[illegible] Virgil. 1. Æ- A [illegible] *[illegible] commouit [illegible]* [illegible] *Dicon [illegible]* [illegible] *demitt [illegible] in eam [illegible] tentiam [illegible] tenet ex [illegible]* [illegible] [illegible] naria [illegible] nibus.

[illegible] *Ter [illegible] Phoenix equos in [illegible].* [illegible]

Atque [illegible] equo [illegible] a bel-
flammis [illegible] rum [illegible].

419. SI [illegible] excepta, ne ex [illegible] qui [illegible] untur & conuertantur. Nihil permanere sub sole, ait Ecclesiastes subaudi in eodem statu permanentes.

421. ATQVE ALIAS ASSVM. ROBO[illegible] S, & Populi, gentes, vrbes, a[illegible] multitudine per tempus crescunt & [illegible] ficantur: aliæ his omnibus minuuntur. Testantur [illegible] trumque historiarum monumenta.

42[illegible] SI MAGNA FVIT C[illegible] & [illegible] Ab illustriore & celebratiore exempl[illegible] quàm à Troia, & Troianis initium sumere non potuit. Dido 1. Æneid.

Quis genus Aeneadum, quis Troia nesciat vrbem,
Virtutesq;, virosq;, & tanti incendia belli?

Et Æneas libr. 2. *O patria ô diuûm domus [illegible] & in-clyta bello Mœnia Dardanidûm.* Census est facultatum bonorumque æstimatio, secundum quam vectigal, siue tributum soluitur. Inde censum agere, instituere, in censum deferre. censum profiteri. Generatim fortuna, opes, pecunia. [illegible] Homo tenui censu, pauperior. Sine censu [illegible] inops. Amor. 3. eleg. [illegible] *Ecce recens diues parto per vulnera censu Præfertur nobis [illegible]*

In pretio pretium nunc est: dat census honores,
Census amicitias: pauper vbique iacet.

423. [illegible] PERQVE DECEM POTVIT [illegible] ANG. ANN. Virgil. 2.

Talibus insidiis periurisq; arte [illegible]
Credita res, captiq; dolis lacrimis [illegible]
Quos neque Tydides, nec Larissæus Achilles,
Non anni domuere decem, non mille carinæ.

Conuenit [illegible] qui est positus in eodem libro [illegible] *Dardanium toties sudarit sanguine litus:* Tantum [illegible] dedisse [illegible] propter [illegible] [illegible] quo nos ali[illegible] Vnde non inepte [illegible] commune sepulchrum Europæ Asiæque [illegible], victorum [illegible] & [illegible] acerbam cinerem [illegible] Scaliger ex eius Vrbibus:

Hic vetus [illegible] Ilion armis:
[illegible]
Maxima [illegible] nepotes:
Atq; [illegible] cum [illegible] habet.

426. C[illegible] [illegible] Achen[illegible] The[illegible] tes p[illegible] [illegible] Sp[illegible] Isocra[illegible] 1. *patienti[illegible]* feue[illegible] Probus [illegible] Al[illegible] Eundem prædicans [illegible] Lacedæmonios

[illegible] moribus [illegible] virtus in patientia po[illegible] parsimonia vi[illegible] Lacedæmonios viuce[illegible] [illegible] amb. agrum [illegible] Lacedæm[illegible] appellari partam [illegible] plus vrbis parte [illegible] Lacedæmona, [illegible] Spartenominent. Isocrates oratio[illegible] ad Philippum ea[illegible] quibus ciuitates, [illegible] principes nominentur, quibus inter se [illegible] cæteras quoque in [illegible]

M[illegible] MYCENÆ [illegible] Virgil. 1. Æneid. *Multa [illegible] magnum nunquam venere Mycenis.* Quamquam [illegible] quod non fecis- set [illegible] vrbs [illegible] *Fortes* B [illegible] & *[illegible]* It[illegible] *Agamemnonias* [illegible]

4[illegible] A[illegible] 1. Æneid. *Veterra [illegible] Cecropiæ [illegible] arces.* A Cecrope primo [illegible] Athenas [illegible] Cecropias [illegible] Catu[illegible] *Quam talia Cretam Funera Cecropiæ nec funera portarentur.* *Dicta a Pallade terras* [illegible] lib. 2. [illegible] [illegible] Græcis est, quæ nobis P[illegible], seu Minerua. *Intacta Palladis vrbem*, Horatius ode 7. lib. 1.

Sunt quibus vnum opus est intactæ Palladis vrbem
C *Carmine perpetuo celebrare, &*
Vndique decerptæ frondi præponere oliuam.

Sig[illegible] E[illegible] Græciæ oculus [illegible] Doctrinarum omnium inuentrices M. Tullio 1. de Orat.

AMPHIONIS ARCES] H[illegible] *Dictus & Amphion Thebana conditor arcis Saxa mouere, sono testudinis* [illegible] saxa ad fon[illegible] Thebarum [illegible] oratio- nis suauitate & [illegible] ac duras hominum mentes [illegible] atque ad [illegible] D [illegible] omne[illegible] cultum humanitatis [illegible] quod Horatius [illegible] fabulam interpretatus.

[illegible] SPARTA EST [illegible] vrbes quondam nobiles & præclaras [illegible] ruinas, & nudum nomen nihil eatum super [illegible]

A[illegible] MYCENÆ, *alta* propter [illegible] *Roma* [illegible] Æneid. Et initio 3. *Ce-cidit [illegible].*

4[illegible] [illegible] Oedi[illegible] [illegible] in Mul. pag. [illegible] ATHENAS [illegible] vbi Pandion [illegible] lib. 6 [illegible] epigra[illegible] At[illegible]

Athenarum puta, & Mycenarum Tueadem cogitabisde Sparta, Thebis, & similibus. *Quis nunc Cecropias hospes cognoscit Athenas*, &c Et planè perierunt hæ, quodam tempore, florentissimæ vrbes, vel potuerunt potiùs illis annis, quibus hæc commentabatur Ouidius, *oppidorum cadauera* vocari, sicut Ægina, Megara, Piræeus, Corinthus: de quibus in illa pulcherrima consolatoria ad M. Tullium Seruius Sulpitius iurisconsultorum eloquentiss. & eloquentium iurisconsultissimus libr. 4. ep. 5. Nam hodie ne cadauera quidem, sed loca tantummodo & nomina sunt.

431. NVNC QVOQ. DARDAN. &c. apud Virgilium 1. Æneid.

Per varios casus, per tot discrimina rerum
Tendimus in Latium, sedes vbi fata quietas
Ostendunt: illic fas regna resurgere Troiæ.

Existimo huius loci in mentem venisse Ouidio. Redit longo interuallo ad historiam Romanam, vnde librum inchoarat, & ad vrbis exordia, atque etiam eius exemplo docet, omnia esse incerta & inconstantia & in volubilitate quadam perpetua. *Dardaniam* nominat propter eius conditores, & populum, à Dardanidis, hoc est, Troianis oriundum; quomodo & *Aeneadas* Romanos Maro libr. 8. *Dardanidæ in ferrum pro libertate ruebant*. Et Augustin. Ciuitate libro 1. cap. 4. Troiam populi Romani matrem. Condi cœpta est Roma ab euersa Troia annis 432. ante Christum natum 750. Aprilis die 21. quo die Palilia agebantur. Concertationem Romuli & Remi super nomine vrbi imponendo, vterque enim à se indigetari cupiebat, ille Romam, hic Remam (siue Remuriam) & de augurio ab iisdem capturo Liuius libr. 1. *Cantes magna cum cura, concupiscentes*, &c. Quæ carmina e Ennio proferuntur in de Diuinat. a M. Tullio. Vnde nomen vrbi Romanæ impositum, quærit Plutarchus initio Romuli, diuersásque opiniones recenset.

432. APENNINIGENÆ QVÆ PROXIM. TIBR. VNDIS] quam alluit Tiberis, in monte Apennino oriens.

433. MOLE SVB INGENTI RERVM FVNDO.] quæ ingenti mole rerum magnarum fundamenta iacit. Quæ vrbem rerum dominam futuram, vt mox dicet, molitur.

434. HÆC IGITVR FORM. CRESCANO. MVTAT] Dum augetur ædificijs, & noua sobole, & alijs rebus, in ipso incremento suo mutatur.

ET OLIM IMMENS. CAP. ORBIS ERIT] Romulus post excessum suum cælo delapsus, vt est apud Liuium, Proculo Iulio, Abi, inquit, nuntia Romanis, cælestes ita velle, vt mea Roma caput orbis terrarum sit. Noster [illegible] Fast. [illegible]

Gentibus est alijs tellus data limite certo:
Romana caput est vrbis & orbis idem.

435 SIC DI[illegible] VAT[illegible] F[illegible] N. &c. De oraculis, & [illegible]issimum de S[illegible]llarum vaticin[illegible] hæc capere possumus, qui[illegible] Romanæ [illegible]bis potentiam maiestatemque tanto antè prænuntiarint.

436. QVANTVMQ. RE[illegible] ORDOR [illegible] A[illegible] d[illegible]ma & deliramen[illegible] suum [illegible] *quantum* [illegible] *ordor*. A[illegible]rmabat enim, [illegible] Eup[illegible] bu[illegible] fuisse. Fingit [illegible] huius [illegible] æquam, P[illegible]iami filius uide[illegible]que va[illegible]

A rem[illegible] ad aures suas peruenisse. P[illegible] autem hæc [illegible] ex sub occasum Troiæ.

43[illegible] TROIANA [illegible] *cùm iam diffideret arma* Priamus, vt [illegible] 3. Æneid. Nomen res ponitur [illegible] quæ ad commune [illegible] tam rempublicam, siue ad imperium spectan[illegible] nius: *Moribus antiquis res stat Romana viri*[illegible] P[illegible]itur item in p[illegible] sionibus priuatis. Plaut. S[illegible] *Vt cuique homini [illegible] parata est, firmi amici sunt. Si res labat, itidem amici collabascunt.* Ægram & [illegible]bantem rempublicam sanare & confirmare C[illegible]ceronis est pro Milone.

438 [illegible]NTI OVE OQVE SALVTIS] fuit enim patriæ amantissimus, cuius interitum videbat imminere & in communi pernicie suam quoque inclusam cernebat. 3. Trist eleg. 3. *Dumq; ego sum vi-*
B *ta dubius*. Et principio eiusdem: *Incertusq; meæ penè salutis eram*, quod idem est.

4[illegible]9 NATE DEA, AT NOTA SATIS PRÆSAGI NOSTRAE, &c.] Personam vatis Heleni Pythagoras assumit. Sic compellat & 3. Æneid. multa et futura prædicturus, & præceptis eum instructurus. Sensus verborum est; si nosti, me futurorum habere scientiam: si nosti me fatidicum esse, crede mihi, &c.

440. NON TOTA CADET TE SOSPITE TROIA] cadet quidem, & omnis humo sumahit Troia, peribuntque ciues hostium gladijs, & incendijs: tu tamen superstes eris, & flammam inter & enses illæsus abibis. Ilium in Italiam purtabis, & deos Latio inferes, vbi tibi comitibusque tuis sedes quietas fata pararunt. Confer cum hoc loco illum Creusæ in extremo secundo Æneid. vbi
C similiter illi, vt marito, euentura nontiat:

Ad terram Hesperiam venies, vbi Lydius arua
Inter opima virûm leni fluit agmine Tibris.
Illic res læta, regnumq; & regia coniux
Parta tibi, &c.

444 VRBEM ETIAM [illegible]ERNO PHRYGIIS DEB. NEP. Prouidere se autumat vrbem, quam reliquiæ Troianorum, fatis ita cogentibus, condituræ sint, puta in Italia, seu in Latio quæ pars quædam est Italiæ.

445 QVANTA NEC EST, NEC ERIT NEC VISA PRIORIBVS ANNIS] Omnium [illegible]cet vrbium quæ sunt, fuerunt, & erunt [illegible]bus omnibus præstantissimam, & maximam. *Princeps vrbium* Horatio libro 4. ode [illegible]. Quid ego multa hîc congeram de Romæ laudibus [illegible] Me[illegible]tem
D copiosioremque Commentarium in hoc [illegible] culum libris Lipsianis de Magnitudi[illegible] [illegible]bis Romæ, siue Admirand[illegible] [illegible]rum noli quærere. [illegible]ius: *Prima vrbes inter diuûm domus, aurea Roma.* [illegible]us increme[illegible] & laudi[illegible] Claudian qu[illegible] [illegible]an gyr. 3 in S[illegible]lic[illegible]ne[illegible]

Hæc est ex[illegible] quæ finibus orta [illegible]ten[illegible]
In geminos axe[illegible] parua [illegible] profe[illegible]a
Dispersit cum [illegible] le man[illegible] &

Tria tempora [illegible] [illegible]ns, p[illegible] & [illegible] est, [illegible] poti[illegible] q[illegible]am C[illegible] bu[illegible] [illegible] gaud[illegible]:

[illegible] unmodo [illegible] [illegible] aut [illegible]runt
Aut [illegible] aut alij [illegible]

4[illegible]
Priori[illegible]

Camilli, Scipiones, Fabij, Marcelli, Pompeij, Iulij, qui tot gentes debellarunt, hi, inquam, paulatim, virtute duce, comite fortuna potentem Romam reddiderunt.

447. SED DOMIN. RERVM DE SANG. NATVS IVLI] Aug. Cæsar adoptione Iulij, natura Attiæ, filiæ Iuliæ, sororis Iulij, & Octauij filius, mundi dominam faciet, subactis tot gentibus, tot secundis prælijs, de quibus lege Sueton. qui te etiam docebit, quo pacto Romam exornauerit. Eius victorias item, & domitas ab eo gentes memorat in clypeo Æneæ à Vulcano expressas lib. 8. Virg. Homini de se postmodum iam male merituro, en vt caput demulcet Ouidius: vt etiam lib. 1. *Nec tibi grata minus*, Atque hoc est quod ait 2. Trist. qui liber totus est ad August compositus:

Inspice maius opus, quod adhuc sine fine reliqui, B
In non credendos corpora versa modos.
Inuenies vestri præconia nominis illic.

448. QVO CVM TELLVS ERIT VSA] vsa est eo imperante annis LVI. si annos triumuiratus annumeres 10. aut 12. Notantur hoc participio principes minimè otiosi, & prouincialium suorum vsibus expositi. Sunt enim quandoque, qui se magis somno, poculis, lusibus, scortis vtendos præbent.

449. FRVENTVR ÆTHEREÆ SEDES] 1. Georg. *Tuq; adeò, quem mox quæ sint habitura deorum Concilia, incertum est.* Et in extremo lib. *Iam pridem nobis cæli te regia Cæsar, Inuidet.* Horat. ode 2. lib. 1. *Serus in cælum redeas.* Boni enim, & amantes Reipub. bonorumq; omnium Principes, quasi diuino quodam munere hominibus concessi, ac de cælo delapsi, eòdem re- A dire, cæloque deberi videntur.

450. PENATIGERO ÆNEA] 1. Æneid. de ipso potissimum Iuno:

Gens inimica mihi Troianum nauigat æquor,
Ilium in Italiam portans, victosq; penates.

Et ipse de se:

Sum pius Æneas, raptos qui ex hoste penates
Classe veho mecum, fama super æthera notus.

Hos illi Hector per quietem visus commendat lib. 2.

Sacra, suosq; tibi commendat Troia penates:
Hos cape fatorum comites, his mœnia quære.

451. COGNATAQ. MOENIA LÆTOR CRESCERE] *cognata* propter Romanos Troianorum posteros ac nepotes. Æneid. 1.

Multa quoque & bello passus, dum conderet vrbem,
B *Inferretq; deos Latio, genus vnde Latinum,*
Albaniq; patres, atque alta mœnia Romæ.

452. ET VTILITER PHRYGIB. VICISSE PELASG.] Dicit se lætari, quòd Græci Troianos vicerint: victis enim id magno bono fuit. Est igitur, cùm calamitatem accepisse fælicitatis sit initium. Et leguntur, qui nisi in calamitatem decidissent, ad dignitates & opes nunquam ascendissent. Insigne exemplum est Themistocles, cùm ab Atheniensibus relegatus, ad regem Persarum se contulit, & ab eo tribus magnis copiosisque vrbibus donatus fuit. Iosephus Iacobi Patriarchæ filius vtiliter sibi à fratribus odio habitus, & in Ægyptum venditus est. Vtiliter à domina impudica de appellatione accusatus est. Inde siquidem quasi pater Pharaonis, & totius Ægypti dominus euasit.

Summa longæ disputationis, cælum & terras, & quæcunque sub cælo, & in terris sunt, mutari. Cur bestiæ non occidendæ. σαρκοφαγίαν rursus detestatur, miserans animantes. Earum cædem esse crudelitatis in homines præludium. Sinenda prodesse, quæ prosunt: perdenda quæ obsunt, non tamen in cibum absumenda.

453. *NE tamen oblitis ad metam currere, longè* XII.
Exspatiemur equis, cælum, & quodcunque sub illo est,
Immutat formas, tellúsque, & quidquid in illa est.
Nos quoque pars mundi (quoniam non corpora solùm,
Verùm etiam volucres animæ sumus; inque ferinas
Possumus ire domos, pecudúmque in pectora condi)
Corpora, quæ possunt animas habuisse parentum,
Aut fratrum, aut aliquo iunctorum fœdere nobis,
Aut hominum certè, tuta esse & honesta sinamus.
Néve Thyesteis cumulemus viscera mensis.
Quàm male consuescit, quàm se parat ille cruori
Impius humano, vituli qui guttura cultro

Rum-

Rumpit, & immotas præbet mugitibus aures?
Aut qui vagitus similes puerilibus hœdum
Edentem iugulare potest; aut alite vesci,
Cui dedit ipse cibos. Quantum est quod desit in istis
Ad plenum facinus? quia transitus inde paratur.
Bos aret, aut mortem senioribus imputet annis:* *&
Horriferum contra Borean ouis arma ministret:
Vbera dent saturæ manibus pressanda capellæ.
Retia cum pedicis, laqueósque, artésque dolosas
Tollite, ne volucres viscata fallite virga:
Nec formidatis ceruos includite pennis:
Nec celate cibis vncos fallacibus hamos.
Perdite si qua nocent; verùm hæc quoque perdite tantùm:
*Ora vacent epulis, alimentáque * congrua carpant.* *anima

453 NE TAM. OBLIT. &c. EX-PATIEM. EQVIS] Metaphora ab aurigis & equitibus, seu allegoria potiùs. Sententia est, ne nimiùm orationem producamus in ista dissertatione de rerum vicissitudine, ac metamorphosibus, quasi finis aliquando faciendi immemores. Eadem figura sermonis secundum Georg. terminat Virg. *Et iam tempus equûm spumantia soluere colla.* Fast. 2. *Ing, sæ noster puluere currat equus.*

454. CÆLVM, ET QVOD. SVB ILLO EST IMMVT. &c.] Et explicatas, & explicandas mutationes hoc & sequenti versu concludit.

456. NOS QVOQ. PARS MVNDI] Cùm simus igitur pars mundi, & sanè nobilissima, constemusque non corpore tantùm, verùm etiam anima, qua nihil est subtilius & velocius; & secundùm quam in corpora animalium migramus, ibique latemus, par est illis non nocere, ne, quod impietate non caret, domicilijs suis aut parentum, aut fratrum, aut propinquorum, aut necessitudine aliqua nobis coniunctorum, aut denique hominis cuiuscunque id est, naturæ consortis, animas expellere voluisse iudicemur. Quis hæc deliria refutanda nisi delirus putet? Non solùm pars mundi humanum genus, verùm etiam vnusquisque homo paruus mundus μικρόκοσμος, quod toties & scriptis & dictis iactatum est.

461. ET NO- ISTA] Mirè enim deturpantur & fœdantur animalia, cùm vinciuntur, percutiuntur, iugulantur, exenterantur, pellibus exuuntur, in frusta conciduntur.

462. NEVE THYESTÆIS CVMVL. V. MENSIS] hypallage, pro, ne cumulemus Thyestæas mensas visceribus. Id est, ne imitemur Atreum, qui Thyestæ fratris sui filios coxit, patrique apposuit. Ne simus adeò crudeles, vt corpora & domus patrum, fratrum, &c. nostrorum carnibus comedendis deuoremus. Vide Senecæ Thyest. Horat. ad Pisones:

Indignatur enim priuatis ac propè socco
Dignis carminibus narrari cœna Thyestæ.

Poteris item extra hypallagen dictum accipere, hoc sensu. Ne Thyestæas mensas consectantes, humanis carnibus eas extruamus.

463. QVAM MALE CONSVESCIT] quàm male rei A consuetudinem capessit? Cuius ergo? ecce tibi.

QVAM SE PARAT ILLE CRVORI IMP. HVM.] effundendo sanguini humano, à quo facinore minùs atque minùs abhorrere incipit: nec pluris vitam hominis, quàm pecudis æstimat. Quid ad hoc argumentum dicerent nostri lanij? Pythagoram, opinor, ἀπίφως σοφιζειν, & nugas loqui. Vnde porrò crudeles, & humanum sanguinem sitientes, ponit quæstionem, & dissoluit Rhodigin. lib. 11. cap. 13. in calce.

464. VITVLI Q. GVTT. CVLTRO RVMPIT] Vitulum, hœdum, ouem loco omnium, quæ ventris caussa interficiuntur, proponit.

B 466. VAGIT. SIMIL. PVERIL. EDENTEM] Hœdorum, agnorumque voces similes sunt vagitibus puerorum in cunis iacentium. Et quia paruum, & adhuc tenerum pecus est, meritò miserandum Pythagoras homo misericors arbitrabatur.

468. CVI DEDIT IPSE CIBOS] Pro absurdo habet, cui tu cibum porrexeris vt viueret, eundem tibi cibum facere. Si nolebas eum viuere, cur pascebas? Respondebit statim sarcophagus; vt cresceret & pinguesceret, meliusque saperet, ac nutriret.

469. AD PLENVM FACINVS] Mactationes istæ animalium parum differunt ab homicidijs, quod est plenum & consummatum facinus, id est, maximum, & crudelitatis vltimæ.

QVIA TRANS. EIVS INDE PARATVR] Lego, *quia* pro quis, *quia transitus inde paratur*; citra interrogationem: vt caussa explicetur, cur parum desit ad C plenum facinus. Quanquam & hoc suprà dixerat: sed vt magni ponderis argumentum, repetendum & inculcandum putat. Si interrogationem retines, lege, *quàm transitus inde paratur:* Sequuntur edictiones basilicæ, cum magna auctoritate, de relinquendis bobus, ouibus, capellis, auibus, feris, piscibus.

470. BOS ARET, AVT MORT. &c.] Bouis vsum verum & iustum docet. Ad aratrum adhibendus. Quòd si arare ampliùs præ senio nequeat, senescat magis, donec moriatur. Lego, *Bos aret, & mortem,* &c. cum copulatiua, pro distinctiua.

471. HORRIFER. CONTRA BO[illegible]. O. ARMA MINIST.] Ventus est frigidus Boreas, aliter Aquilo 1. Georg. *Aut Boreæ penetrabile frigus adurat* Vsus ouium. Lana ab ijs petenda ad vestes conficiendas, quibus corpus

corpus nostrum contra frigus, tamquam armis muniatur. Petitur etiam ab eis lac premendis caseis. Sed hoc capellis seruat, quæ lanam non habent; tametsi nonnumquam & doctos viros de lana caprina acerrimè disputantes vel legimus, vel audimus.

472. VS. DENT SAT. MAN. PRESSANDA CAPELLÆ] Eclog 10 *Ite domum saturæ, venit Hesperus, ite capellæ.* Et 3. *Si lac præceperit æstus, Vt nuper, frustra pressabimus vbera palmis* Et 3. Æneid. de Polyphemo: *Lanigeras claudit pecudes, atque vbera pressat.*

473. RETIA CVM PEDICIS, LAQ. &c.] Triplicem venationem tollit. Ferarũ, quæ ab vsu canum κυνηγετικὴ Græcis, nobis venatus, seu venatio: commune enim vocabulum facit suum. Auium, ἰξευτικὴν, καὶ ὀρνιθικὴν, quam nos aucupiũ. Piscium, ἁλιευτικὴν, quam piscatum, seu piscationem dicimus. Quid multa? Omne genus animantium, terrestre, aërium, aquaticum occidi prohibet. Tripartitum venatum indicauit & Virgil. 1. Georg.

Tum laqueis captare feras, & fallere visco
Inuentum, & magnos canibus circumdare saltus.
Atque alius latum funda iam verberat amnem
Alta petens, pelagoq; alius trahit humida lina.

474. NEC VOLVCRES VISCATA FALLERE VIRGA] Ad amorem transtulit Plaut. Bacchid. vbi Pistoclerus adolescens impuræ mulieri: *Viscus merus vestra est blanditia.* Et Philoxenus senex: *Tactus*

A *sum vehementer visco, cor stimulo foditur.*

475. NEC FORMIDATIS CERV. INCLVO. PENN.] De linea, seu formidine, quæ ex diuersis auium pennis contexebatur, quaque conterritæ feræ, & cerui potissimùm in retia impellebantur, consule nostrum Delrium Comment. in Hippolytum Senecæ pag 159. & quos ibidem scriptores recenset. Diximus & nos in Symbol. ad illud Maronis 3. Georg. *Puniceæue agitant pauidos formidine pennæ.* In eundem versum, lege, si vacat, Ludouicum Cerdium.

476. NEC CELATE CIBIS VNC. &c.] Lib. 8. *O qui pendentia paruo Æra cibo celas moderator arundinis.* Et 2. Pont. 7.

B *Qui semel est captus fallaci piscis ab hamo,*
Omnibus æra cibis vnca subesse putat.

Plaut. Curcul. *Meus est, hamum vorat.* De eo, qui fraude non animaduersa circumuenitur.

477. PERDITE SI QVA NOCENT, &c.] Rigorem suum remittit, & temperat aliquantum, vti suprà quoque, permittitq; mactari noxias nobis bestias: parari tamen ad esum non finit, quia scilicet nullum genus carniũ edi ab hominibus conueniat, quamuis in illo animante anima nulla deliteat.

478. ALIMENTAQVE CONGRVA CARPANT] quæ suprà vocauit *mitia*, & hominum propria, vbi nihil cruoris effunditur; nec animæ de corporibus profligantur.

Numa Pythagorea instructus disciplina regnum Romanorum init, sacros ritus docet, populum bellis assuetum pacis artibus format. Illacrymans eius morti Egeria coniux, in vallem Aricinam sese abdit; questibus indulgentem Hippolytus consolatur.

TALIBVS, atque alijs instructo pectore dictis XIII.
In patriam remeasse ferunt; vltróque petitum
Accepisse Numam populi Latialis habenas.
Coniuge qui felix Nympha, ducibúsque Camœnis
Sacrificos docuit ritus; gentémque feroci
Assuetam bello, pacis traduxit ad artes.
Qui postquam senior, regnumque æuumque peregit,
Extinctum Latiæque nurus, populusque, patrésque,
Defleuere Numam: nam coniux vrbe relicta,
Vallis Aricinæ densis latet abdita syluis;
Sacráque Orestææ gemitu questúque Dianæ
Impedit. Ah quoties Nymphæ nemorisque lacúsque
Ne faceret, monuere? & consolantia verba
Dixerunt? quoties flenti Theseius heros,
Siste modum, dixit? nec enim fortuna querenda

Sola tua est: similes aliorum respice casus:
Mitiùs ista feres: vtinámque exempla dolentem
Non mea te possent releuare: sed & mea possunt.

479. TALIB. ATQ. ALIIS, &c.] Hæc, & alia multa Pythagoras Numam, vt magister discipulum docuit: neq; enim breue tempus apud eum commoratum par est credere. Audiuit quidē Numa doctorem Pythagoram quendam, Spartanum hominem, per id tempus in Italia exulantē. Ex quo nominum similitudo errorem peperit, & falsò creditus est magister illius regis Samius Pythagoras, cùm repugnent tempora, annis circiter ducentis.

480. IN PATRIAM REMEASSE FERVNT] Cures in Sabinis, vnde Crotonem venit, fama Pythagoræ excitus. Et hoc antequam rex Romanus, Romulique successor crearetur, quod statim docet hîc Ouid.

VTROQ. PETITVM] minimè enim regnum ambiebat: sed id Romani ad eum, vt virum optimum, & imperio aptissimum consensu deferebant.

482. CONIVGE Q. FEL. NYMPH. DVCIBVSQ. CAM. &c.] Nihil opus, quæ tu ipse apud Liuium potes legere de congressu Numæ cum Egeria & Camœnis, earumque consilijs, huc transscribere. Idem fecerunt legislatores alij, quò numinum reuerentia faciliùs populi ad eas seruandas inducerentur. Osiris & Menas Ægyptiorum reges, quas ferebant leges, à Mercurio se accipere simulabant, Minos Cretensium rex à Ioue, Lycurgus Lacedæmonius ab Apolline, Solon Atheniensis item à Ioue, Zamolxis Getarum & Scytharum νομοθέτης à Vesta, nouissimè Mahometes ab angelo Gabriele. Fertur quoque Numa leges conscripsisse libris 12. partim græcè, partim latinè, quibus Pythagorea & pontificia sacra explicarētur: quos etiam in monumento suo condi voluit, vt profanū vulgus à sacris amoueret: vel potiùs sacra profanis subduceret.

483. SACRIFICOS RITVS DOCVIT] Romanos Numa operosissimis superstitionibus onerauit, Tertullian. in Apologet. Clemens Stromat. libr. 1. cap. 6. ait, Numam prohibuisse Romanis, ne homini, aut animali similem facerent Dei imaginem, Mosen auctorem secutum videlicet; centumque & sexaginta annis nullam neque pictam, neque fictam imaginem apud Romanos in templis visam; quoniam numen non alia ratione, quàm mente attingi posset. De hoc ampliùs Crinit. libr. 14. cap. 12. & 13. Moses quidem statuas & imagines ideo fieri interdicto vetuit, ne adorarentur.

484. PACIS TRADVXIT AD ARTES] Bonæ leges, sine quibus non potest constare ciuitas, sunt artes pacis, quæ silent inter arma. Has se ab Egeria discere persuasit suis Numa, qui & inde nomen tulit, ἀπὸ τῶν νόμων. Antea enim Pompilius audiebat tantùm, Virgil. 6.

Tu regere imperio populos, Romane, memento
(Hæ tibi erunt artes) paciq; imponere morem.

486. LATIÆQ. NVRVS POP. PATRESQVE, &c.] Fuerat enim propter lene imperium omnibus charissimus. Certissimum, & maximum, & pulcherrimum testimonium bene gesti principatus ciuium fletus in funere. *Stipendiarias lacrymas* vocat S. Ambrosius in funebri, quàm dixit Mediolani Valentiniano II. Quanta cum pompa, quibus lacry-

A mis ordinum omnium elatus fuerit Iustinus minor Augustus, narrabit tibi Corippus poëta libr. 3. de eiusdem laudibus, à principio.

487. NAM CONIVX VRBE RELICTA, &c.] Separatim oportebat meminisse vxoris Egeriæ, quæ mariti obitum dolentiùs luxit. Luctui autem sola loca, syluæ, nemora, montes sunt idonea. Ne pigeat videre quæ annotauimus in Symbolis, ad illum locum eclog. 2. *Tantum inter densas, vmbrosa cacumina, fagos*, &c.

489. SACRA AQVE ORESTEÆ DIAN. IMPED.] Signum Dianæ ea Taurica regione Orestes in Italiam abstulit, & in nemore Aricino deposuit. Est autem Aricia oppidum, non procul Roma distans. 4. Trist. 4.

Lata deæ signum, crudelia sacra perosa
Transtulit ex illis in meliora locis.

491. NE FACERET MVNVERE, &c.] non monuerunt vt nihil faceret, vt non lugeret: sed ne tam immodicè, & tamdiu lugeret, cùm id frustra faceret. Addebant insuper solatia, quæ dolorem eius lenire possent. Verumtamen incassum omnia, vt audiemus.

B

492. THESEIVS HEROS, SISTE MOD. DIXIT] Sine intermissione gementem & lacrymantem Egeriam consolari nitebatur etiam Hippolytus Thesei filius, communem ei conditionem grauia patiendi, necessitatemque moriendi inculcans, & suum fatum enarrans. Hunc ab equis ipsius per saxa & dumeta raptatum, ac dilaniatum, Æsculapius ad vitam reduxit, vt scribit Pausan. in Corinthiacis, & affirmat Ouidius. Qui postea patri numquam ignoscere voluit, spretaque omni eius deprecatione in Italiam venit, Aricinis imperauit, & ibi nemus Dianæ consecrauit. Plura Gyrald. Syntagm. 12. De eodem habemus Tragœdias Euripidis, & Senecæ. Castitatem coluit, & Dianam veneratus est maximè. Imaginem habes apud Philostratum lib. 1.

THESEIVS HEROS] Quod superioribus libris inserere pluribus locis potuissem, quibus ponitur
C vocabulum *heros*, ponam hoc tandem notatu dignum. Potestatē olim à Deo permissam dæmonibus ad persequendos Christianos etiam vtilem Ecclesiæ fuisse ait S. Augustin. Ciuitat. lib. 10. cap. 21. vt Martyrum numerus impleretur. Quos multo elegantiùs heroas nostros vocaremus, si Ecclesiastica loquendi consuetudo pateretur: non quòd esset eis cum dæmonibus in aëre societas, vbi volebant cum illis heroas, alicuius scilicet meriti defunctorum animas, habitare: sed quòd eosdem dæmones, id est aëreas vicerint potestates. Hactenus ille. Plato in Epinomide ἡμιθέους *semideos*, altero scilicet parente deo, altero mortali, matre nimirum appellauit. Quò respiciens Hieronymus Vida Christum heroëm dixit in Christi ode, grauemque & iustam inde Scaligeri in Hypercritico animaduersionem meruit.

494. SIMIL. ALIOR. RESPICE CAS. MIT. ISTA FERES] Seneca in Consolatione ad Polybium, cap. 20. qui fratrem morte amiserat: *Maximum sola-*

tium

tum est, cogitare id sibi accidisse, quod ante se passi sunt omnes, omnesq; passuri: & ideo mihi videtur rerum natura quod grauissimum fecit, commune fecisse, vt crudelitatem fati consolaretur aequalitas. Leuare dolorem animi recordatione communis conditionis, scripsisse alicubi in epistolis & M. Tullium recordor. Symmachus epist. 27. lib. 8. Aduersa quæ cum pluribus perferimus, more ingenij humani habent aliquod de societate solatium. Quæ verò specia- A tim alicui casus durus adiecit, altius imprimi solent.

495. VTINAMQVE EXEMPLA NON MEA TE, &c.] Ex multis exemplis suum illi ante oculos ponit, priùs optans non habere, quod illi proponeret, id est, in eam calamitatem non incidisse. Quis enim non mallet multò non deuenisse in miseriam, quàm suo exemplo alium confirmare ad æqua mente perferendam miseriam?

Phædra nouerca Hippolyti, cùm iuuenem castissimum frustra sollicitaret, ab eo sese interpellatam finxit, & apud patrem Theseum accusauit, id quod plures fæminæ malæ priuignis fecerunt. Pater eum vrbe cum detestatione expellit. Iuxta littus proficiscentis equi, phocæ è mari emergentis horrendo aspectu conterriti, ipsum lora tenentem per inuia raptăt, adeò, vt effusis visceribus nec artus artubus cohæreant. Reuocatum ad superos ope Æsculapij, Diana Aricinum nemus habitare, & mutato nomine Virbium dici iussit. Assiduò plorantem Egeriam eadem dea in fontem cognominem vertit.

Fando aliquem Hippolytum, vestras si contigit aures, XIV.
Credulitate patris, scelerata & fraude nouercæ
Occubuisse neci, mirabere, vixque probabo.
Sed tamen ille ego sum: me Pasiphaëia quondam
Tentatum frustra patrium temerare cubile,
QVOD VOLVIT, FINXIT VOLVISSE; & crimine verso,
(Indicijne metu magis, offensáve repulsæ?)
Arguit, immeritúmque pater proiecit ab vrbe:
Hostilique caput prece detestatur euntis.
Pyttheiam profugo curru Trœzena petebam:
Iamque Corinthiaci carpebam littora ponti:
Cùm mare surrexit, cumulusque immanis aquarum
In montis speciem curuari, & crescere visus,
Et dare mugitus, summóque cacumine findi.
Corniger hinc taurus ruptis expellitur vndis,
Pectoribusque tenus molles erectus in auras,
Naribus & patulo partem maris euomit ore.
Corda pauent comitum: mihi mens interrita mansit,
Exilijs contenta suis. cùm colla feroces
Ad freta conuertunt, arrectisque auribus horrent
Quadrupedes, monstrique metu turbantur, & altis
Præcipitant currum scopulis. ego ducere vana
Frena manu, spumis albentibus oblita luctor:

Et retrò lentas tendo resupinus habenas.
Nec vires tamen has rabies superasset equorum:
Ni rota, perpetuum quæ circum voluitur axem,
Stipitis occursu fracta & disiecta fuisset.
* *Excutior curru; lorisque tenentibus artus*
Viscera viua trahi: neruósque in stirpe teneri:
Membra rapi partim, partim reprensa relinqui:
Ossa grauem dare fracta sonum, fessámque videres
Exhalare animam, nullásque in corpore partes,
Noscere quas posses, vnúmque erat omnia vulnus.
Num potes, aut audes cladi componere nostræ
Nympha tuam? vidi quoque luce carentia regna:
Et lacerum foui Phlegethontide corpus in vnda.
Nec, nisi Apollineæ valido medicamine prolis,
Reddita vita foret: quam postquam fortibus herbis,
Atque ope Pæonia Dite indignante recepi,
Tum mihi, ne præsens augerem muneris huius
Inuidiam, densas obiecit Cynthia nubes.
Vtque forem tutus, possémque impune videri,
Addidit ætatem; nec cognoscenda reliquit
Ora mihi: Cretenque diu dubitauit habendam
Traderet, an Delon: Delo Cretáque relictis
Hic posuit: noménque simul quod possit equorum
Admonuisse, iubet deponere: quique fuisti
Hippolytus, dixit, nunc idem Virbius esto.
Hoc nemus inde colo: de Diisque minoribus vnus
Numine sub dominæ lateo, atque assentior illi.
Non tamen Egeriæ luctus aliena leuare
Damna valent: montisque iacens radicibus imis
Liquitur in lacrymas, donec pietate dolentis
Mota soror Phœbi gelidum de corpore fontem
Fecit; & æternas artus tenuauit in vndas.

497. FANDO ALIQVEM HIPPOLYTVM] Sic Virgil. 2. Æneid. *Fando aliquid si fortè tuas peruenit ad aures.* Tale est 1. Georg. *Frigú, videndo Femma.* Et eclog. 3. *Frigidus in prato cantando rumpitur anguis.* Plaut. Curculione:

Tam à me pudica est, quasi soror mea sit, nisi
Si est osculando quispiam impudicior.

Hæc & similia patiendi, non agendi verba sunt.

VESTRAS SI CONTIGIT AVRES] Lib. 1. *Contigerat nostras infamia temporis aures.* Plaut. Rud. *Mulier est, muliebris vox mihi ad aures venit.* Et mox iterum: *Certè vox muliebris tetigit aures meas.* Virgil. 2. Æneid. *Si vestras fortè per aures Troia nomen iit.* Et 3. *Hic incredibilis rerum fama occupat aures.*

498. CREDVLITATE PATRIS, SCELERATÆ FRAVD. NOVERCÆ, &c.] Propositio est, quam ipse statim narrando explicabit, verbis paucissimis tamen, & modestissimis. Fraus Phædræ, quam iure *sceleratam* nominat, propter adulterium, & incestum, quem meditabatur, & credulitas Thesei perdiderunt Hippolytum. Pœnitens facti postmodum Phædra, laqueo se præfocauit. Huius generis fraudes mulierum in adolescentes, seu viros, quorum formam adamauerant, octo collegit M. Anton. Muretus lib. 1. Variar. Lection. cap. 12. Guilielmus Canterus Nouar. Lect. libr. 6. cap. 2. quinque adiecit Muretianis, vt sint numero 13. Adijce tu decimum quartum, ex libr. 7. sub finem, Historiarum de regno Italiæ Caroli Sigonij, de Maria Augusta, Othonis III. regis Italiæ, & Imperatoris vxore, & Comite Murinensi. Quem illa in amorem sui pellicere conata vbi frustra fuit, ira furens, apud maritum de stupro, quo ab illo tentata esset, innocentissimum virum insimulauit. Credulus Imp. capite plecti iussit. Comperta postmodum eius innocentia ipsam Augustam rogo addixit. Contigit res anno Christi 996.

MIRABERE VIXQVE PROBABO, &c.] Si audisti Hippolytum interiisse, mirabere hunc esse, qui tecum loquitur, & vix fidem adiunges

ges mihi Sed tamen egomet reuera ille ipsus sum, *ἀυτὸς ἐγώ*.

500.ME PASIPHAEIA QVOND.TENT.P.] *Phædra* Minois & Pasiphaës filia. Euripides, & Seneca in Tragœdijs ambos, illam, inquam, mirè blandientem, & hunc generosè repugnantem luculenter describunt. Cùm se illa nimiopere, & præ omnibus mortalibus eum amare fateretur, respondit iuuenis:

Α᾿κλεὴς ἐὼν εὔνοι' ἐδὲν ἐχθροῦ διαφέρει.
Hostis mihi est amicus importunior.

501.PATRIVM TEMERARE CVBILE] Indulsit tamen Seleucus Syriæ rex Antigono filio Stratonicen nouercam, cuius amore ictus, propemodum moriebatur. Refert è varijs antiquis scriptoribus in Miscellaneis Paulus Leopardus Belga. Plura autem exempla huius sceleris, tam in patre, quàm in filio haud facilè reperi. Vt patris sui vxorem quis habeat, Apostolus ne inter Gentes quidem talem fornicationem auditam ait, 1.Cor.5. *Cubile* à cubando. Sæpiùs inuenias dici pro commistione corporum in cubili. Lib.10. *Sociare cubilia*. *Duplex cubile vsurpare mulierem*, ex veteri Tragico dicit M.Tull. ad Pætum, epist.22.lib.9. quæ cum adultero est. Ibidem ex eodem: *Pheras hic cubile inire est ausus*.

502.QVOD VOLVIT, FINXIT VOLVISSE, &c.] Quod ipsa voluit, hoc me voluisse mentita est. Quod impura illa cupiuit pati, hoc me finxit vltro voluisse facere. Nequitia mulieris, & audacia, quæ suam impudicitiam adolescentis crimen esse studuit: & seu timore rei manifestandæ ab ipso, cui nullo effectu blandita fuerat: seu indignatione repulsæ, quam passa erat, eum in capitis periculum adduxit. Dubitat enim vtra de caussa magis ad patrem eius nomen detulerit Phædra. Ob vtramque autem detulisse, non dubitat.

503.INDICIINE METV, &c.] Versum hunc cum parenthesi & interrogatione legendum censui. Hoc enim *χαριέστερον*.

504.IMMERITVMQVE PATER PROIECIT AB VRBE] Incipit commemorare, quàm sibi accusatio nouercæ apud patrem calamitosa, immò exitiosa fuerit. Insontem solum vertere iussit. Significans admodum verbum *proiecit*. Languidiora fuissent, dimisit, expulit, atque adeò, reiecit. *Proijcere* enim est porrò iacere. Cicero 3. Catilinaria: *Patria mihi lætari videtur, quòd tantam pestem euomuerit, forasq́; proiecerit*. Inest item negligentiæ & contemptus notio in hoc verbo. Cicer. ad Atticum epist.4.lib.9. *Prima* (epistolæ Attici) *monent, & rogant, ne me proijciam*. Catullus de nupt. *Ipse suum Theseus pro charis corpus Athenis Proijcere optauit potius*. *πλεονάζουσι*.

505.HOSTILIQVE CAPVT PRECE DETESTATVR EVNTIS] prosequitur abeuntem in exilium execrationibus, & deuotionibus. Malam ei pestem hostili animo imprecatur. *Preces* τῶν μέσων est, & in vtramque partem capitur. Sunt enim bonæ, sunt malæ & hostiles preces. Caueant filij parentes offendere, ne ipsis malè precentur: memineríntque illius Ecclesiastici cap.3. *Benedictio patris firmat domos filiorum: maledictio autem matris eradicat fundamenta*.

506.PITTHEIAM PROF. CVRRV TROEZ. PETEB.] De hac vrbe suprà scripsimus, ibi: *Est prope Pittheiam tumulus Trœzena*, &c.

507.IAMQVE CORINTHIACI CARP. LITT.P.] iam mari Corinthiaco propinquabam.

508.CVM MARE SVRREXIT, &c.] intumuit. 1.Æneid. *Sequitur cumulo præruptus aquæ mons*. Et 3. *Continuò venti voluunt mare, magnaq́; surgunt Aequora*. Et 4. Georg. *Vt illum Curuata in montis faciem circumstetit vnda*.

511.CORNIGER HINC TAVRVS] Neptunum rogauerat Theseus, quod refert Cicero 1. Offic. vt Hippolytum interimeret. Describitur monstrum, ab eodem Neptuno ad terrendos equos ostentatum.

513.PARTEM MARIS EVOMIT ORE] *ἐμφατικῶς*, magnam aquæ vim. Haud dispar seu emphasis, seu hyperbole est 5. Æneid. de Menœte trierarcha, è naui, quò eum Gyas dux deturbarat, emerso:

Illum & labentem Teucri, & risere natantem:
Et salsos rident reuomentem pectore fluctus.

Noster lib.4. in fabula Andromedæ: *Bellua puniceos mistos cum sanguine fluctus Ore vomit*.

514.MIHI MENS INTERRITA MANSIT, &c.] Nihil aspectu illo motus est Hippolytus: quippe quem exilium suum satis territum & mœstum habebat.

516.ARRECTISQ.AVRIBVS HORRENT] 1.Æneid. *Arrectisq́; auribus astant*, de populo, per seditionem tumultuante, & vrbem concursante, ad conspectum viri boni & grauis, eum à furore reuocantis, sese colligente. Metaphora est ab asinis, equis, auritisque animalibus.

517.MONSTRIQ.METV TVRBANTVR] Scimus leuioribus quibusdam rebus horrere & turbari equos vulgares solere. Sed cùm hos feroces, id est, generosos vocet, necesse est speciem tauri illius marini fuisse terribilem valdè.

518.ALTIS PRÆCIP.CVRRVM SCOP.] per altos scopulos currum præcipitant.

EGO DVCERE VAN.FRÆN.MANV] *Vana manu*, quia retinere & regere equos temere ruentes, ipse curru excussus nequibat.

519.SPVMIS ALBENTIBVS OBLITA] 4.Æneid. de equo Didonis: *Stat sonipes, & fræna ferox spumantia mandit*. Et 12.

Obiecit sese ad currum, & spumantia frænis
Ora citatorum dextra contorsit equorum.

LVCTOR] Sic legendum pro *lustro*, quod bene respondet verbo *deducere*. Legit ita Raphaël quoque Regius.

520.ET RETRO TEND.LEN.RESVP.HAB.] Gestus aurigarum, equos concitatiùs concurrentes laboriosè moderantium. Lib.2. Phœbus de suis equis: *Labor est inhibere volantes*.

521.NEC VIRES TAMEN HAS, &c.] cohibuisset equos, & rexisset quantumuis frementes & rapientes.

522.NI ROTA PERPETVVM, &c.] Perpetuus axis est continens & porrectus axis.

524.LORISQVE TENENTIBVS ARTVS, &c.] Videtur dicere, membra loris implicata fuisse, vt se extricare nequiret, & sic corpus in frusta laceraretur, & ossa confringerentur.

527.FESSAM ANIMAM] cum ipso corpore tam miserè iactatam & raptatam.

528.NVLLASQVE IN CORPORE PARTES NOSCERE QVAS POSSES] Sic erant omnia con-

confusa in corpore, vt partem à parte internoscere non posses.

529. VNVMQVE ERAT OMNIA VVLNVS] Lib. 1. in re maiori: *Omnia pontus erant.* Et 3. *Iam loca vulneribus desunt*, in laniena Actæonis. Lib. 6. de Marsya excoriato, *Nec quidquam nisi vulnus erat.* Statius 5. Thebaid. de Archemoro puero in sylua, absente nutrice miserandum in modum ab ingenti serpente dilaniato:

> ———*Non ora loco, non pectora restant,*
> *Rapta cutis, tenera ossa patent, nexusque madentes*
> *Sanguinis imbre noui, totumque in vulnere corpus.*

530. NVM POTES, AVT AVDES CLAD. &c.] Rectè disiungit: homines enim interdum audent etiam quæ non possunt. Egeriã Hippolytus tam impudentem fore non putat, vt suum malum ex obitu Numæ cum sua tam indigna distractione collatura sit. Et subest argumentatio hæc à maiore. Cùm intuemur aliena mala grauiora, leuiùs ferre nostra minora discimus. Atqui mea grauiora fuerunt quàm tua sunt. Æquiore igitur animo tua tibi ferenda sunt.

531. VIDI QVOQVE LVCE CARENT. REGNA, &c.] Laniatu ipso vitam amisi, ad inferos deueni, per Phlegethontem nauaui, vbi perpetuò mihi mœrendum erat, nisi Apollinea, &c. Loca infera poëtæ sæpiùs *regna* vocant, & Plutonem *regem*. Virgil. in 6. Æneid. *Inuia vmis, inania, durissima*, & in 7. *pallida*.

532. ET LACER. P. PHLEGET. COR. IN VNDA] Qui hoc intelligi potest? An non corpus ijs in locis mansit, vbi discerptum fuit? Et quo pactu fortibus herbis illud rediuiuũ fecit, si fouebatur Phlegethontide in vnda? Huic nodo sit hic cuneus. Non ipsas animas, cùm è corporibus excessissent, sed simulacra quædam dumtaxat corporum, & imagines, τύπους καὶ εἴδωλα, seu spectra quædam ad inferos descendere opinabantur Pythagorei. Vnde poëtæ crebrò *simulacra*, *vmbras*, *figuras* nominant: animas autem vel in bestiarum corpora trãsmigrare, vel (si bonorum fuissent) ad astrorum locum, vnde venissent, ad originem scilicet suam, redire. Corpus ipsum aut ignibus exustum, aut terra obrutum absumi videbant. Cicero 1. Tuscul. quòd ignorarent homines, qua in sede manerent post mortem animæ, & quales essent, finxisse inferos, & formidines illas, ac pœnas: *In terram enim cadentibus corporibus hisque humo tectis, sub terra censebant reliquam vitam agi mortuorum: tantumque valuit error, vt corpora cremata cùm scirent; tamen ea fieri apud inferos fingerent, quæ sine corporibus nec fieri possent, nec intelligi. Animos enim per seipsos viuentes non poterant mente complecti; formam aliquam figuramque quærebant. Et has imagines loqui volunt, quod fieri nec sine lingua, nec sine palato, nec sine faucium, laterum, pulmonum vi & figura potest. Nihil enim animo videre poterant, ad oculos omnia referebant.* Hunc locum ad verbum etiam protuli lib. 4. cùm de studijs & exercitijs inferorum dissererem. Mirè fauent Ouidio versus Lucretij, quibus Ennij (quem fuisse Pythagoreum apparet ex antecedentibus) somnium exponit, lib. 1.

> *Etsi præterea tamen esse Acherusia templa*
> *Ennius æternis exponit versibus, edens,*
> *Quò neque permanent animæ, neque corpora nostra;*
> *Sed quædam simulacra modis pallentia miris:*
> *Vnde sibi exortam semper florentis Homeri*
> *Commemorat speciem, lacrymas & fundere salsas*
> *Cœpisse, & rerum naturam expandere dictis.*

533. NEC NISI APOLLIN. VALIDO MEDICAMINE, &c.] Æsculapius Apollinis ex Coronide nympha filius & medicus, ab inferis Hippolytum precibus Dianæ motus excitauit, & ea de caussa à Ioue percussus fulmine interijt. Lactantius libro 1. cap. 10. *Aesculapius & ipse non sine flagitio Apollinis natus, quid fecit aliud diuinis honoribus dignum, nisi quòd sanauit Hippolytum? Mortem sanè habuit clariorem, quòd ideo meruit fulminari.* Hunc Tranquillus disserens de viris illustribus, ait incertis parentibus natum, expositum, & à venatoribus inuentum, caninu lacte nutritum, Chironi traditum didicisse medicinam: fuisse autem Messenium, sed Epidauri moratum. Tullius etiam Cynosuris vrbe Arcadiæ sepultum. Quadrant huc Virgiliani versus ex libro 7. de vtroque, Hippolyto, inquam, & Æsculapio, itemque de mercede, qua illum affecit Iupiter:

> *Namque ferunt fama Hippolytum, postquam arte nouercæ*
> *Occiderit, patriasque explerit sanguine pœnas,*
> *Turbatis distractus equis, ad sidera rursus*
> *Aetheria & superas cæli venisse sub auras,*
> *Pæonijs reuocatum herbis, & amore Dianæ.*
> *Tum pater omnipotens aliquem indignatus ab vmbris*
> *Mortalem infernis ad lumina surgere vitæ,*
> *Ipse repertorem medicinæ talis & artis*
> *Fulmine Phœbigenam Stygias detrusit ad vmbras.*

Verumtamen ex Pindaro narrat Tertullian. in Apologet. *Aesculapium auaritiæ merito, quia medicinam nocentem exercebat, fulmine vindicatum.* Et addit: *Malus Iupiter, si fulmen illius est; impius in nepotem; inuidus in artificem.* Sunt qui ideò fulmine extinctum existiment, quòd propter fœlicitatem curandi suam, supra hominem se extulerit, & tanquam deo, thus sibi adoleri voluerit ab ijs, quibus sanitatem reddidisset. Ab ipsamet Diana vitæ restitutum canit Claudian. de bello Getico:

> *Et iuuenem spreta laniatum fraude nouercæ*
> *Non sine Circæis Latonia reddidit herbis.*

535. OPE PÆONIA] ope medica. Sic apud Virg. 12. *Pæonium in morem*, est more medicorum. *Pæon* à Pæane factum conijcio. *Pæan* autem Apollo, qui qui & medicus, & inuentor medicinæ, vt se iactat libro 1.

DITE INDIGNANTE] Lib. 2 Ocyroë io sua de illo prædictione: *Idque semel dijs indignantibus ausus.* Nam quis rex sibi subiectos auferri, regnumque suum diminui æquo animo ferat? *Dis* vocatus est Pluto, vt 2. de Natura deorum Cicero tradit, quòd terrena vis omnis, & natura illi dicaretur. Nam & omnia in terras recidunt, & ex ijs oriuntur. Quidam volunt appellari *Ditem*, quòd minimè diues sit, κατ' ἀντίφρασιν. Mortui enim omnibus exuti bonis sunt crediti. Qui ergo nihil habentibus præsidet, quomodo diues?

536. NI PRÆS. AVDER. MVN. HVIVS INVID.] Nemo libenter moritur, ne miser quidem. Efficitur ergo, vt nemo non libenter reuiuisceret, si posset. Excipio quibus cælestes sedes, beatorum loca contigerunt. Quotus autem quisque est, qui bonum alterius, quo ipse caret, non limis oculis intueatur? Velleij est: *Nunquam eminentia carent inuidia.*

537. DE NI-

537. DENSAS OBIECIT CYNTHIA NVBES] Vt Apollo *Cynthius*, sic Diana eius soror nonnumquam *Cynthia*. Hæc fecit Hippolyto, quod Venus Æneæ filio, & Achati eius comiti 1. Æneid. & ijsdem de caussis. ob vltimam caussam, inuidiam amoliendam videlicet:

At Venus obscuro gradientes aëre sepsit,
Et multo nebulæ circum dea fudit amictu:
Cernere ne quis eos, neu quis contingere posset,
Moliriue moram, aut veniendi poscere caussas.

538. VTQVE FOREM TVTVS, POSSEMQVE, &c.] Quò magis clienti suo consuleret Diana, minusque agnosceretur, pro iuuenili virilem ætatem ei contulit, & speciem oris cum nomine immutauit.

540. CRETENQVE DIV DVBIT. HAB. &c.] *Habere* latinis est etiam *habitare*. Ostendimus alibi. Dubitauit ergo secum Diana, vtro in loco magis Hippolytum suum collocaret, in Creta, an in Delo. Sed cur in Creta? nam cur in Delo; est eius patria, & colitur à Delijs.

541. DELO CRETAQVE RELICTIS HIC POS.] In Aricino nemore me habitare voluit, loco incelebri.

542. QVOD POSSET EQVOR. ADMON.] Nam si vocaretur adhuc Hippolytus, in memoriam regrederentur homines eius ab equis dilaniati, & ita cognoscerent reuixisse, & inniderent.

544. NVNC IDEM VIRBIVS ESTO] Pro Hippolyto *Virbium*, id est, *bis virum*, quasi dicas, bis natum, appellauit. Hunc Virbium, qui se Hippolytum prædicabat, fuisse impostorem quempiam, à Dianæ Aricinæ sacrificulis subornatum, quò maiore hominum concursu nemus illud celebraretur, & ipsi quæstum vberiorem colligerent, monet Ge. Sabinus, quem hîc lege.

545. HOC NEMVS INDE COLO] Totam rem prodidit & Maro in extremo septimo, vbi & illa, quæ paulo antè recitaui:

At Triuia Hippolytum secretis alma recondit
Sedibus, & nymphæ Egeriæ, nemoriq́ue relegat:
Solus vbi in syluis Italis ignobilis æuum
Exigeret, versoq́ue vbi nomine Virbius esset.

Obseruandum quod adijcit de equis ab aditu illius loci, aut nemoris prohiberi solitis. Pertinet enim eôdem, quò illud de nomine Hippolyti mutato:

Vnde etiam Triuiæ templo, lucisq́ue sacratis
Cornipedes arcentur equi, quòd littore currum,
Et iuuenem monstris pauidi effudêre marinis.

DE DISQVE MINORIBVS VN. NVM. SVB. DOM. &c.] *Minores* dij sunt syluarum, fluminum, nemorum, & omnino terrestres dij. *Maiores* autem cælestes. Sub numine Dianæ latet Virbius, hoc est, totus est in eius tutela, arbitrio & obsequio.

547. NON TAMEN EGER. LVCTVS &c.] nihil profecit in Egeria consolanda Hippolytus. Nebulas diuerberauit.

549. LIQVITVR IN LACRYMAS] tota resoluitur & abit in lacrymas. Epist. 3. *Lacrymisq́ue absumitur omnis*. Claudian. de Raptu

Vtq́ue sub aduentum spirantis lene Fauoni
Sole remollescit, quæ frigore constitit vnda:
Sic lacrymis consumpta nicis.

551. ÆTERNAS IN VNDAS] perennes, iugiter manantes.

De gleba per Tuscum agricolam mota, & in puerum Tagen versa, qui postea Tuscos aruspicina erudiuit. Præterea de Romuli hasta in cornum mutata.

AT Nymphas tetigit noua res; & Amazone natus XV.
Haud aliter stupuit, quàm cùm Tyrrhenus arator
Fatalem glebam medijs aspexit in aruis
Sponte sua primum, nulloque agitante moueri:
Sumere mox hominis, terræque amittere formam,
Oráque venturis aperire recentia fatis.
Indigenæ dixere Tagen: qui primus Hetruscam
Edocuit gentem casus aperire futuros.
Vtque Palatinis hærentem collibus olim,
Cùm subitò vidit frondescere Romulus hastam,
Quæ radice noua, non ferro stabat adacto:
Et iam non telum, sed lenti viminis arbor,
Non exspectatas dabat admirantibus vmbras.

Vináque dat pateris: mactatarúmque bidentum
Quid sibi significent trepidantia consulit exta.
Quæ simul aspexit Tyrrhenæ gentis aruspex,
Magna quidem rerum molimina vidit in illis,
Non manifesta quidem. Cùm verò sustulit acre
A pecudis fibris ad Cippi cornua lumen,
Rex, ait, ô salue: tibi enim, tibi, Cippe, tuísque
Hic locus, & Latiæ parebunt cornibus arces.
Tu modò rumpe moras, portásque intrare patentes
Appropera: sic fata iubent. namque vrbe receptus
Rex eris, & sceptro tutus potiere perenni.
Rettulit ille pedem, toruámque à mœnibus vrbis
Auertens faciem; Procul, ô procul omina, dixit,
Talia dij pellant; multóque ego iustius æuum
Exul agam, quàm me videant Capitolia regem.
Dixit; & extemplò populúmque, grauémque senatum
Cònuocat: antè tamen capitis noua cornua fronde
Velat, & aggeribus factis à milite forti
Insistit; priscóque deos de more precatus,
Est, ait, hîc vnus, quem vos nisi pellitis vrbe,
Rex erit; is qui sit, signo, non nomine dicam.
Cornua fronte gerit: quem vobis indicat augur,
Si Romam intrarit, famularia iura daturum.
(Ille quidem potuit portas irrumpere apertas:
Sed nos obstitimus: quamuis coniunctior illo
Nemo mihi est) vos vrbe virum prohibete Quirites:
Vel, si dignus erit, grauibus vincite catenis;
Aut finite metum fatalis morte tyranni.
Qualia succinctis, vbi trux insibilat Eurus,
Murmura pinetis fiunt: aut qualia fluctus
Æquorei faciunt, si quis procul audiat illos;
Tale sonat populus: sed per confusa trementis
Verba tamen vulgi vox eminet vna: Quis ille est?
Et spectant frontes, prædictáque cornua quærunt.
Rursus ad hos Cippus: Quem poscitis, inquit, habetis.
Et dempta capiti, populo prohibente, corona,
Exhibuit gemino præsignia tempora cornu.
Demisere oculos omnes, gemitúmque dedêre:
Atque illud meritis clarum (quis credere possit?)
Inuiti videre caput: nec honore carere
Vlteriùs passi, festam imposuere coronam.
At proceres, Quoniam muros intrare vetaris,
Ruris honorati tantum tibi, Cippe, dedêre,
Quantum depresso subiectis bobus aratro
Complecti posses ad finem lucis ab ortu.
Cornuáque æratis miram referentia formam
Postibus insculpunt, longum mansura per æuum.

565. AVT SVA FLVMIN. CVM VID. CIPP. &c.] Tertia comparatio. Historiam narrat Valer. Maxim. lib. 5. cap. 6. cum aliquo discrimine, in hunc modum: *Genutio Cippo, Prætori paludato portam egredienti, noui & inauditi generis prodigium incidit. Namque in capite eius subitò veluti cornua emerserunt: responsumq; fuit, regem eum fore, si in vrbem reuertisset. Quod ne accideret, voluntarium sibimet ac perpetuum indixit exilium. Cuius res testandæ gratia capitis effigies ærea, quæ excesserat, portæ inclusa est: dictaq; Raudusculana, quòd olim æra raudera dicebantur.* En præclarum modestiæ & moderationis exemplum. Oraculo sibi destinatum, & à ciuibus oblatum regnum Genutius repudiauit: & sunt qui regna & prouincias per summum nefas, vi & armis ad se rapiant. Præstigias & imposturam diaboli fuisse, quod de Bacchi aureo cornu, & duobus Genutij cornibus est creditum, vt foueret scilicet errorem & inscitiam vulgi de Mosis cornibus, putat noster Delrius Adagial. sacris vet. testam. Malè illi pictores & sculptores addũt vera cornua. Nam quod Exodi c. 34. facies eius ex colloquio cũ Domino *cornuta* euasisse dicitur, pro *radiata* accipiẽdum est. Fulgebat enim & cornuum instar radios fundebat. Quare velabat eam, ne tanta luminis claritate intuentium oculos percelleret. Vera cornua velo, quod illa protuberantia sua eleuassent, tegere faciem non potuisset. Pingendus & sculpendus igitur cum radijs, vt cælites consueuimus, qui *radij* cornua Hebræis dicuntur, quibus cornuum vocabulo robur & maiestas quædam, & regnum intelliguntur.

568 IAM NON SVA LVMINA DAMNANS] iam credens oculis cùm id testarentur manus.

572. SEV LÆTVM EST ALIQVID, PATRIÆ, POPVLOQVE QVIRINI] si hoc prodigium aliquid festum & lætum portendit, patriæ, & populo Romano contingat: si infaustum ac triste, mihi eueniat, in me recidat. Vides bonum ciuem, & patriæ commoda anteponentem suis?

573. VIRIDIQVE E CESPITE FACT. &c.] Excitata ara cespititia, crematisque herbis odoriferis, & mactata hostia, aruspicinam facit. *Placat aras*, sic expone, placat deos, quorum sunt aræ, seu per aras.

574. HERBOSAS ARAS] Deorum aras, victimas, seipsos earum arborum frondibus coronare & ornare mos fuit, quæ dijs illis, quos sacrificijs venerarentur, consecratæ erãt. *Iouis* aram æsculeis, *Phœbi* laureis, *Mineruæ* oleaginis, *Veneris* myrteis, *Herculis* populeis, &c. Quoniam igitur aræ frondibus, herbis, floribus cingebantur, cernis à poëtis *frondentes, gramineas, herbosas, virides, coronatas* nominari. Testimonia sunt obuia. Ex Stuckio breuiter, de Sacrificijs gentilium.

575. VINAQVE DAT PATERIS] 5. Æneid. *Vinaq; fundebat pateris*. Vna hæc è sacrorum cærimonijs, vinum in aram fundere. Eodem & victimam perfundebant. 4. Æneid.

Ipsa tenens dextra pateram pulcherrima Dido,
Candentis vaccæ media inter cornua fundit.

577. TYRRHENÆ GENTIS ARVSPEX] iam enim suprà dixit, Etruscam gentem hanc disciplinam à Tage didicisse.

578. MAGNA RER. MOLIMINA] non paruas rerum conuersiones.

A 580. A PECVD. FIBRIS] *Fibræ* sunt illæ veluti lineæ per exta pecudum discurrentes. *Intestina* patet latiùs.

581. REX, AIT, O SALVE] Miretur quispiam, quare aruspex conspectis cornibus in Cippo, regem exclamarit. Pierius in Hieroglyph. libr. 41. *coronam* regum gestamen à *cornu* dictam prodit, monetque, passim in diuinis quoque Litteris *cornu pro rege* positum inueniri: & conuenire similitudine quadam inter se *cornu, radium*, & *coronam*. Vnde Moysen cornutum pingi facie, cùm radiata esse deberet, de quo paulo antè.

582. LATIÆ ARCES] Latij oppida. Quidam intelligunt Capitolium.

583. TV MODO RVMPE MORAS] Virgil. Georg. 3. *En age segnes Rumpe moras*. Et lib. 8. *Præcipitate moras*.

585. SCEPTRO POTIERE PERENNI] regnabis B continuato, non casu quopiam interrupto regno. Non enim hoc vult, sic regnaturum, vt successorem non sit vnquam habiturus, immortaliter nempe. 9. Æneid. *Si verò capere Italiam, sceptrisq; potiri Contigerit*.

586. RETTVLIT ILLE PEDEM, &c.] Argumentum euidens hominis minimè ambitiosi, & de se submissè admodum sentientis. 2. Æneid. *Retroq; pedem cum voce repressit*.

589. QVAM ME VID. CAPITOLIA REGEM] Quàm paucos inuenias, qui malint exulare, quàm regnare? Inuenias tamen apud Christianos, sed veteres magis, quibus omnia terrena & caduca sordebant præ cælestibus sempiternis. Capitolij nomen tunc non habebat: accepit autem sub Tarquinio Superbo, à capite humano ibidem effosso, C dum fundamenta foderentur. Dicebatur mons Tarpeius, habebatque arcem. Liuius libr. 1. *Spurius Tarpeius Romanæ præerat arci*, &c.

590. GRAVEMQVE SENATVM] Graues tantùm viri, & bene morati, ac senes in senatum legendi: à senibus enim dictus *senatus*, & ob eandem caussam *Patres*. 1. Æneid. *Sanctumq; senatum*. Cicero in Catone: *Consilium, ratio, sententia: quæ nisi essent in senibus, non summum consilium maiores nostri appellassent, senatum.*

591. CAPITIS NOVA CORNVA FRONDE VELAT] coronæ frondibus occultabat cornua. Verisimile cornicula potiùs, quàm cornua fuisse: nam hæc frondibus occultari quî poterant? Asininas aures Mida rex tiara non incom- D modè celauit: nisi quòd famulus tonsor eas deprehendit. lib. 11.

592. AGGERIS E ALTI MILITIS FORTI INSISTIT] Aggere ad tempus excitato à militibus, vt ab omnibus videri audirique posset. Sic lib. 5. Maronis: *Socios in cœtum littore ab omni Aduocat Æneas, tumuliq; ex aggere fatur.*

593. PRISCOQVE DEOS DE MORE PRECATVS] Quomodo & antiqui oratores principio orationis deos inuocabant. Testis Cicero in Diuinat. his verbis, contra Cæcilium, qui sibi Verris accusationem deposcebat: *Et si quid ex vetere oratione aliqua, Iouem ego opt. max. aut, Vellem, si fieri potuisset, Iudices; aut aliquid eiusmodi ediscere potueris.* Vbi Paulus Manutius notat ex Seruio, Catonem Censorium in omnibus orationum suarum proœmijs deorum mentionem facere solitum. Videantur Formulæ Brissonij.

596. QVEM VOBIS INQ. AVGVR] Etruscus aruspex hoc vobis prænuntiat.

597. FAMVLARIA IVRA] Suspiciosè, vt eorum animos à se rege renuntiando alienet. Famulis enim & seruis duriùs imperatur quàm liberis. Regi autem ciues liberùm loco esse debent.

598. ILLE QVID. POT. PORTAS, &c.] Suspendit audientes festiua dissimulatione, & in re seria quodammodo iocatur.

599. CONIVNCTIOR ILLO NEMO MIHI] ac propterea non debuissem illi obsistere, & ad regnum ei diuinitus destinatum, vt exta indicabant, adiutorem me præbere. Est autem sibi quisque proximus: nec quisquam alium magis quàm se diligit: ideo meritò ac verè, *coniunctior illo nemo mihi.*

600. VOS VRBE VIRVM PROHIBETE QVIRITES] ne non tam regem (eum enim cupiunt Quirites, tam regio assueti imperio sub Romulo & Numa) quàm dominum & tyrannum admittatis: id quod cornua in eius capite vos præmonent.

601. VEL, SI DIGNVS ERIT, GRAVIVS, &c.] Tres modos profert, quibus se liberare possint imminenti hoc malo. Vt vrbe eum excludant. Vt, si fortè irruperit, catenis vinciant, si videbitur. Vt eum è medio tollant.

603. QVALIA SVCCINCT.] Duabus comparationibus, ventorum sibilis in pinetis, fluctuum marinorum fremitibus, qui procul remissius audiuntur, admurmurationem Quiritum cogitationi subijcit.

SVCCINCT. PINETIS] quoniam prope cacumen demum ramos propagant. Sicut qui se succingunt, extremo corpore nudi, medio tecti sunt, & deorsùs.

606. SED PER CONFVSA TREM. VERBA, &c.] In illo murmure populi, ad verba Cippi nonnihil conterriti, audita est præ alijs vox interrogantis, quisnam esset ille de quo loqueretur.

608 ET SPECTANT FRONT. PRÆDICTAQVE, &c.] Circumferebant oculos, & in frontibus illi astantium, atque inter se quoque cornua illa videre gestiebant.

609. QVEM POSCITIS, INQVIT, HABETIS] Libro 6. Progne coniux Tereo Thraciæ regi, Itym filiolum requirenti, quem illi coctum antepofuerat: *Intus habes quem poscis, ait.* Æneas A libro 1. *Coram quem quæritis, adsum.*

610. POPVLO PROHIBENTE, CORONA, &c.] dum parat deponere coronam, iam cornutus inspiciebat videri. Quod optimo ciui, & tam bene merito accidisse dolebat populus. Vnde & oculos, vt ad ingratum spectaculum demittebat, & ingemiscebat.

613. QVIS CREDERE POSSIT?] homines enim, & capita bene de nobis meritorum libentes & gaudentes aspicimus. At huius viri quàm optimè de repub. meriti caput, cornibus in morem bestiarum deformatum inuiti & tristes aspiciebant. Quis hoc futurum putasset?

615. FESTAM IMPONVERE CORONAM] Intelligendum est, cornua apparere desijsse, & ad rei monimentum coronam ei perpetuam decretam, cum B parte agri.

616. AT PROCERES] senatus, & optimates.

QVONIAM MVROS INTRARE VETARIS] non quidem ab haruspice: sed à semetipso, dum regnum recusat, quod erat adepturus, si vrbem introisset, intrare prohibebatur.

618. QVANTVM DEPRESSO] tot agri iugera honoris caussa illi donata sunt, quot vno die à manè ad vesperam par boum exarare posset. Sic Liuius lib. 2. de Horatio Coclite, qui Romanis fugientibus, pro ponte rescisso stans, impetum Etruscorum aliquandiu sustinuit: *Grata erga tantam virtutem tota ciuitas fuit. Statua in comitio posita, & agri, C quantum vno die circumarauit, datum.* Benemeritos de repub. istoc honore mactare pop. Rom. est solitus. Eadem pænè ad verbum scriptor de Viris Illustrib. cap. 11. de Horatio Coclite, & de Manio Curtio cap. 33. *Agri iugera quingenta publicè data.*

620. CORNVAQVE ÆRATIS MIR. &c.] Vitiosè legitur *auratis.* Fuit enim porta illa ære vincta, vt Fest. *ærata*, vt Varro scripsit, cuius hæc sunt verba: *Denideporta Raudusculа, quòd ærata fuit. Aes raudum dictum. Ex eo in veteribus mancupijs scriptum: Rauduscule libram ferito.*

MIRAM REF. FORMAM] Caput humanum cum gemino cornu à temporibus existente insculpserunt illi portæ. Quæ res mira fuit videntibus, quia planè antè non visa, & insueta.

621. LONGVM MANSVRA PER ÆVVM] pro æterno rei gestæ monumento.

Pestilentia atrocissimè grassante, Romani Apollinem sciscitatum Delphos miserunt, quid eius depellendæ facerent. Respondit, Æsculapium aduocandum. Mittuntur Epidaurum Legati. Quibus ipse deus per quietem se offerens, eo habitu, quo in æde colebatur; sub imagine magni serpentis eos secuturum spondet.

XVII.

622. PANDITE nunc Musæ præsentia numina vatum
(Scitis enim, nec vos fallit spaciosa vetustas)
Vnde Coroniden circumflua Tibridis alti
625. *Insula Romuleæ sacris* * *arcesserit vrbis.*

*adiecerit

Diua

Dira lues quondam Latias vitiauerat auras,
*Pallidáque exangui squallebant corpora * morbo.* *tabe
Funeribus fessi, postquam mortalia cernunt
Tentamenta nihil, nihil artes posse medentûm,
Auxilium cœleste petunt, mediámque tenentis
Orbis humum Delphos adeunt oracula Phœbi;
Vtque salutifera miseris succurrere rebus
Sorte velit, tantæque vrbis mala finiat, orant.
Et locus, & laurus, & quas habet ipse pharetras
Intremuere simul, cortináque reddidit imo
Hanc adyto vocem, pauefactáque corpora mouit.* *pectora
QVOD PETIS HINC, PROPIORE LOCO, ROMANE, PETISSES:
ET PETE NVNC PROPIORE LOCO: NEC APOLLINE VOBIS,
QVI MINVAT LVCTVS, OPVS EST; SED APOLLINE NATO.
ITE BONIS AVIBVS; PROLEMQVE ACCERSITE NOSTRAM.
Iussa dei prudens postquam accepere senatus,
Quam colat, explorat iuuenis Phœbeius vrbem:
Quique petant ventis Epidauria littora mittunt.
Quæ simul incurua missi tetigere carina;
Consilium, Graiósque patres adiere, daréntque
Orauere deum: qui præsens funera gentis
Finiat Ausoniæ; certas ita dicere sortes.
Dissidet, & variat sententia: pársque negandum
Non putat auxilium: multi retinere, suámque
*Non * emittere opem, nec numina tradere suadent.* *amittere
Dum dubitant, seram pepulere crepuscula lucem,
Vmbráque telluris tenebras induxerat orbi:
Cùm deus in somnis opifer consistere visus
Ante tuum, Romane, torum; sed qualis in æde
Esse solet; baculúmque tenens agreste sinistra,
Cæsariem longæ dextra deducere barbæ:
Et placido tales emittere pectore voces.
Pone metus, veniam, simulacráque nostra relinquam,
Hunc modò serpentem, baculum qui nexibus ambit,
Perspice, & vsque nota, visum vt cognoscere possis:
Vertar in hunc; sed maior ero, tantúsque videbor,
In quantum verti cœlestia corpora possunt.
Extemplò cum voce deus, cum voce, deóque
Somnus abit, somnique fugam lux alma secuta est.
Postera sidereos aurora fugauerat ignes,
Incerti quid agant proceres, ad templa petiti
Conueniunt operosa dei: quáque ipse morari
Sede velit, signis cœlestibus indicet, orant.

622. PANDITE NVNC MVSÆ, &c.] Non tantùm initio carminis, sed in medio quoque, & quoties libet, poëtis concessum est inuocare numina sua, id quod semel iterumque antea monui. Præsens autem deus, seu numen, est admodum propitium & fauens. Dixi in 1. eclog. ibi: *Nec tam præsentes alibi cognoscere diuos.* Quærit ergo à Musis occasionem, qua in insula Tiberina cœptus sit coli Æsculapius, Apollinis ex Coronide filius.

623. PANDITE, &c. SCITIS ENIM, NEC VOS, &c.]

&c.] Imitatio Virgiliana ex lib. 7. v. 641. & Homerica ex 2. Iliad.

Pandite nunc Helicona deæ, cantusque mouete.

Et mox:

Et meministis enim diuæ, & memorare potestis:
Ad nos vix tenuis famæ perlabitur aura.

Quod ait, illas non fallere spatiosam vetustatem, hoc est, meminisse, quæ multis retro sæculis acciderunt, ad earum genus mentem conuertit. Traduntur enim Iouis, & Mnemosynes, id est, memoriæ filiæ. Quo figmento docemur, ad scientias peruenire cupientibus, intelligentiam & memoriam esse prorsus necessarias. Qui non pollet ingenio, nihil aut parum capit. Quem memoria destituit, etiam quæ cepit effundit.

626. DIRA LVES QVONDAM LATIAS VITIAVERAT, &c.] Pestilentia (*pestilitas* Lucretio) circumscribitur. De alia, & quidem sæuissima, habes lib. 7. *Dira lues populis odio Iunonis iniqua Incidit.* Loquitur autem de illa, quam corruptus cæli tractus, seu infectio cæli affert: de qua & Virgil. 3. Æneid.

——— Subitò cum tabida membris
Corrupto cæli tractu miserandaque venit
Arboribusque, satisque, lues, & letifer annus.
Linquebant dulces animas: aut ægra trahebant
Corpora.

Hanc luem definit Hieronymus Mercurialis, medicus sæculi nostri etiam πολλῶν ἀντάξιος ἰατρῶν, cap. 4. de Pestilent. *Est morbus communis, compluribus simul, etiam diuersarum regionum infestus, letalis, & maximè contagiosus.* Quæ definitio in alios etiam morbos contagiosos conuenit. Alia proinde quærenda. Hippocrates, siue quis alius, libro περὶ φυσῶν, *de spiritibus*, omnium morborum communem originem ait esse aërem, quando vel copiosior, vel paucior, vel cumulatior, atque morbosis inquinamentis infectus corpus ingreditur. Etsi negandum non est, aliunde quoque morbos nasci posse.

628. FVNERIBVS FESSI] Assiduè multis pereuntibus, ciuium numero magnopere imminuto. Hæc pestilentia contigit anno Vrbis conditæ CDLXI. durauitque toto triennio.

630. AVXILIVM CÆLESTE PETVNT] Humana præsidia spernenda non sunt, nec contemnendus, immò honorandus medicus, propter necessitatem. Semper tamen spes in Deo figenda: nec valetudinis recuperatio medicinæ, sed Deo, qui herbis & medicamentis eam vim dedit, adscribenda; qui etiam sine illis, solo nutu & voluntate curare morbus desperatissimos potest. Ad quem proinde tamquam ad remedium remediorum omnium confugiendum: quod nos poëtæ, vt alia innumera bona, nec à Christi disciplina aliena, docuerunt. Et potest quisque medicus, cùm ægrotum sanat, dicere, cum Iapide libro 12. apud Maronem, dum vulnus Æneæ fouet, aqua occultè à Venere salubribus succis imbuta, vt sagitta sponte excideret:

Non hæc humanis opibus, non arte magistra
Proueniunt, neque te, Ænea, mea dextera seruat.
Maior agit deus, &c.

A De petito porro cælesti auxilio ab Æsculapio per legatos Epidaurum, ex libris Sibyllinis Valer. Maxim. lib. 1. cap. 8.

MEDIAMQVE TENENTIS ORBIS HVMVM DELPHOS] *Delphi* oppidum sub monte Parnasso, vmbilicus orbis & terrarum appellabatur. In ea vrbe oraculum Apollinis nobilissimum omnium. In fabulis est, & memorat Strabo libro 9. Iouem, vt sciret medium & vmbilicum mundi, duas aquilas, vnam ab oriente, alteram ab occidente emisisse, quæ apud Delphos conuenerint. Quam rem Claudianus de Consulatu Manlij Theodori his versibus complexus est:

Iuppiter, vt perhibent, spatium cùm discere vellet
Naturæ, regni nescius ipse sui,
B *Armigeros vtrimque duos pernicibus alis*
Misit ab Eoa, occiduisque plaga.

632. MISERIS SVCCVRRERE VELIT] Dido 1. Æneid. *Miseris succurrere disco.*

633. TANTÆQVE VRBIS] Magis ad sua tempora respiciens dixit *tantæ*: nondum enim erat tanta.

634. ET LOCVS, ET LAVRVS, ET QVAS HABET IPSE, &c.] Ad maiestatem venerationemque Apollinis spectat, quòd omnia tremuisse dicit, antequam daretur responsum. Erat hæc quædam animorum præparatio. Adumbrauit locum ex 3. Æneid. vbi in Delo oraculum consulunt de suo itinere Troiani:

Vix ea fatus eram, tremere omnia visa repentè
Liminaque, laurusque, dei, totusque moueri
Mons circùm, & mugire adytis cortina reclusis.

C 635. CORTINAQVE REDDIDIT IMO HANC ADYTO VOCEM] De cortina respondeat tibi Seruius in locum Virgilij iam iam prolatum. Sunt qui dicant *tripodes* mensas fuisse in templo Delphici Apollinis, super quibus recumbentes Phœbades responsa redderent, quas etiam mensas *cortinas* vocarunt, à corio Pythonis, cùm eo tripus Delphicus tegeretur. Alij tamen *cortinam* vas esse crediderunt tribus effultum pedibus, in quod Phœbas vaticinatura mergebatur. Alij sellam, quæ tribus pedibus fulciretur, super qua sedens oracula ederet. Natal. lib. 4. Mytholog. cap. 10.

636. PAVEFACTAQ. CORPORA MOVIT] corpora legatorum pauentium concussit. Pauefaciendo eos in tremorem dedit. Nam qui pauent D tremunt.

637. QVOD PETIS HINC, PROPIORE LOCO, ROM. PETI, &c.] Oracula Apollinis plerumque obscura fuerunt, vnde & λοξίας, *obliquus*, illi cognomentum. Hoc tamen nihil planius. Mittit eos Epidaurum ad filium Æsculapium. H. Glareano locus videtur inexplicabilis. Nam è Roma nauigatio per sinum Corinthiacum Delphos longè breuiôr est, quàm ad Epidaurum Peloponnesi vrbem, ad latus Orientis. Nec enim alia est Epidaurus Æsculapio sacra.

640. ITE BONIS AVIBVS] Quòd omnia grauiora captatis priùs auspicijs aggrediebantur, & auspicatò faciebant; hinc Prouerbia: *Bonis auibus, mala auis, sinistris auibus.* Catullus in Epithalamio: *Bona cum bona nubit alite virgo.* Tibull.

lib.3.eleg.3. *Falleret hic uates Delius alitibus.* Horat. A ode 15.l.1. *Mala ducis aui domum Quam multo repetet Graecia milite.* Et ode 4.lib.3.

Troiae renascens alite lugubri
Fortuna tristi clade iterabitur.

Sic Graeci ὄρνιθι αἰσίῳ, ἀπαισίῳ, *aui fausta, infausta.*

PROLEMQVE ACCERSITE NOSTRAM] Liuius extremo libro 10. *Inuentum in libris, Aesculapium ab Epidauro Romam accersendum. Neque eo anno, quia bello occupati Consules erant, quidquam ea de re actum, praeterquam, quòd vnum diem Aesculapio supplicatio est habita.* Et libro 29. *Nullas dum in Asia socias ciuitates habebat populus Romanus, tamen memores Aesculapium quoque ex Graecia quondam haud dum vllo foedere sociata, valetudinis populi caussa accersitum.* Annotauit haec Ciofanus.

641. PRVDENS SENATVS] ob id prudens, B quia è senibus, secundùm notionem vocabuli, constare debet. Prudentia autem senum, sicuti vires iuuenum. *Consilium sapiens* vocauit in Partitionibus Cic.

ACCEPERE SENATVS] Vt, *turba ruunt, pars in frusta secant*, & similia. Est enim collectiuum: & docet ista Syntaxis.

643. QVIQVE PETANT VENTIS] Virgilius 2. Aeneid. *Et nunc quòd patrias vento petiere Mycenas.* Et 4. *I, sequere Italiam, ventis pete regna per vndas.* Quamquam omnes libri post *ventis* interpungunt.

EPIDAVRIA LITTORA] *Epidaurus*, vrbs Peloponnesi, Aesculapij cultu nobilis.

644. INCVRVA CARINA] Lib.1. *Et subiecta tegunt curua vincta carina.*

645. CONSILIVM, GRAIOSQVE PATRES C ADEVNT] *Consilij* nomine accipe *senatum vrbis* (in Catilinar. senatum Romanum *summum orbis terrae consilium* appellat Cicero.) *Patres*, optimates. Eos adierunt, in quorum arbitrio populus erat.

646. FVNERA AVSONIAE] Non igitur tantùm Romae lues serpebat. Aut κατ' ἐξοχὴν pro Roma, *Ausonia.* Aut totum pro parte, κατὰ συνεκδοχήν.

647. CERTAS ITA DICERE SORTES] Variè legitur hic locus in editione Lipsiensi. Libri duo habent, *certas ita ducere sortes*, quae lectio expedita & facilis est, hac mente: orant Graecos illos proceres, vt sibi velint dare abducendum deum suum, ad sedandam pestilentiam. D Apollinem enim, vt hunc peterent, anctorem sibi fuisse.

648. DISSIDET, ET VARIAT SENTENTIA] Audita legatione duplex Epidauriorum fuit sententia. Pars mitior assentire, pars durior, & sui commodi tenacior dissentire. Sed deus ipse litem diremit.

651. DVM DVBITANT, SERAM PEPVLERE CREPVSCVLA LVCEM] Nox huic deliberationi interuenit. *Seram lucem* extremum diei appellat. Crepusculum quid sit, norunt etiam indoctiores. Notaui libro 1. de dubia illa luce matutina non dici. Et, *pepulere*, quasi pro iure suo: sic, vt vicissim dies noctem pellere & fugare dicitur.

652. VMBRAQVE TELLVRIS] Definitio noctis. Nihil enim est aliud nox, quàm vmbra terrae. Basilius: νὺξ ἐστὶ σκίασμα γῆς, ἀποκρυπτομένου ἡλίου γενόμενον, *nox est vmbra terrae, quae sole occumbente existit.* 2. Aeneid. *Ruit Oceano nox Inuoluens vmbra magna terramque polúmque.* Et adeò comitatur noctem vmbra semper, vt pro nocte *vmbras* dixerit Virgil.1.Georg. *Et medium luci atque vmbris iam diuidit orbem.* Praeterea de nocte vide Isidor.lib.5.Originum cap.31.

653. DEVS OPIFER] deus aegros curans, deus medicus. De eodem Stat.3.Syluar. *Vbi maximus aegris Auxiliator adest.* *Opem* & auxilia vocant medicinas & medicamina Latini. Ipsemet Apollo de se libr.1. *Inuentum medicina meum est, opiferque per orbem Dicor.*

654. QVALIS IN AEDE ESSE SOLET] Ea forma per quietem se principi legationis obtulit Aesculapius, qua forma visitur in delubro suo: nam postea serpentis faciem induit.

655. BACVLVMQVE TENENS AGRESTE] Exponit nunc ipsam hanc formam, & ait, *visum* sinistra tenere *baculum agreste* (nota genus neutrum) id est, impolitum & rudem scipionem. Item εὐπώγωνα, *bene barbatum*, quam barbam sibi dextra demulserit. Monet Frid. Morellus Notis in Statij Syluas, in quibusdam signis Aesculapij hunc serpentem non baculo implicatum conspici; sed ita eius pedibus substratum, vt tibias & crura dei ambiat. Profert . . .m verba Macrobii, Saturnal.1.cap.20. *Simulacris Aesculapij & Salutis draco subiungitur, quòd hi ad Solis naturam Lunaeque referantur:* & est Aesculapius vis salubris de substantia solis, subueniens animis corporibusque mortalium.

656. CAESARIEM LONGAE DEXTRA DEDVCERE BARBAE] Gestum, seu actum ipsum barbam demulcentis bellè expressit. Sic 1.Fast. de Iano: *Illemanu mulcens propexam ad pectora barbam.* Occurrit historia de Dionysio Siciliae Tyranno, qui cùm fana spoliaret, barbam auream Aesculapij statuae iuxta Apollinem patrem constitutae ausus est detrahere, cùm diceret, non conuenire filium esse barbatum, cùm pater esset imberbis. Cicero 3. de natura Deorum, Petrus Victorius libr.21. Variarum capite 10. Porrò *caesaries* propriè est capitis, & virorum. Dicitur enim à caedendo. At mulierem tonsam esse non decet. Virgilius tamen 4. Georg. de nymphis quoque vsurpauit: *Caesariem effusae nitidam per candida colla.*

657. PLACIDO EMITTERE PECTORE VOCES] 1.Aeneid. *Maximus Ilioneus placido sic pectore coepit.* Verbis placidis, vtpote ea animo placido & benigno venientibus. Lib.7. *Atque haec ingressus placido prior edidit ore.*

658. PONE METVS] Non sine cura & sollicitudine legatus dormitum concesserat, & de euentu anxiè secum cogitabat. 1.Aeneid. *Parce metu Cytherea.* Ibid. Dido Troianis: *Soluite corde metum Teucri.*

SIMVLACRAQVE NOSTRA RELINQVE] Veniam, id est, sequar vos Romam; sed non ista figura & specie, qua me conspicis. Quanam igitur? Subtexit.

659. HVNC MODO SERPENTEM, BACVLVM QVI NEXIBVS AMBIT] Sub forma serpentis baculo circumuolui, sed magni, se secuturum promittit. In æde porrò serpentem baculus non habebat.

662. IN QVANTVM VERTI CAELESTIA CORPORA POSSVNT] Grandius humano & augustius corpus dijs tribuebant. Lege quæ attuli in Symbol. super illa verba 2. Æneid. de Venere: *Qualisq; videri Cælicolis, & quanta solet*. Decet ergo, te, pro eo ac deum decet, ingentem fore, etiam in serpente. Certè infrà, eo iam nauim ingresso, ait, *deus eminet altè*.

663. EXTEMPLO CVM VOCE DEVS, CVM VOCE DEVQVE] Pulchra rerum gradatio; silet deus, & disparet; & abit simul somnus, euigilante legato; & sequitur lux, seu dies, vt sub diluculum hoc visum contigisse verisimillimum sit.

665. POSTERA SIDEREOS AVRORA FVGAVERAT IGNES] Libro 4. *Postera nocturnos aurora remouerat ignes*. 3. Æneid. *Iamq; rubescebat stellis aurora fugatis*. *Ignes* nominat, quoniam & cælum, & astra quibusdam philosophis ignea A natura constare credita sunt. Horatius ode 12. libro 1. vocat *ignes minores*, propter solem & lunam scilicet, qui sunt maiores haud dubiè, si oculis credimus.

666. INCERTI QVID AGANT PROCERES] Epidaurij summates pendebant animi, quid agerent. Romanis ira laborantibus & afflictis auxilium negare, inhumanum; suam autem vrbem tam præsenti numine spoliare, temerarium, & propè insanum videbatur. Inueniunt tamen consilium.

AD TEMPLA OPEROSA] magnis B operis & sumptibus ædificata. At nullum profectò in orbe terrarum maioribus, quàm Salomonis. Cicero 2. de Legibus: *Ne qui sepulchrum facerent operosius, quàm quod decem homines effecerint triduo*. 2. Officior. *Artes operosas* nuncupat, quas nos mechanicas: *Quæ in vsu ac tractatione belluarum fiunt vtiliter ad hominum vitam, artibus ea tribuuntur operosis*.

668. SIGNIS CÆLESTIBVS] non signo aliquo, quod in cælis fieret: sed signis deo ac cælite dignis, signis diuinis.

Æsculapij in serpentem versi aduentu templum, & in eo omnia contremiscunt. Sacerdos numen exclamat, & cum præsentibus preces concipit, deus annuit. Per humum floribus sparsam ad portum lapsus, in nauem se ingerit. Lætantes Romani, bouem soluturi sacrificant. Iter narratur. Ad ostia Tiberina sacrificijs & odoribus excipitur. Insulam Tiberinam sibi sedem deligit.

669. VIx bene desierant, cùm cristis aureus altis XVIII.
In serpente deus prænuntia sibila misit:* *mouit:
Aduentúque suo signúmque, arásque, forésque
Marmoreúmque solum, fastigiáque aurea mouit:
Pectoribúsque tenus media sublimis in æde
Constitit, atque oculos circumtulit igne micantes.
675. Territa turba pauet. cognouit numina castus,
Euinctus vitta crines albente sacerdos.
En deus est, deus est: animis, linguisque fauete,
Quisquis adest, dixit: sis ô pulcherrime visus
Vtiliter, populósque iuues tua sacra colentes.

Quisquis adest, visum veneratur numen, & omnes
Verba sacerdotis referunt geminata, piumque
Æneadæ præstant & mente & voce fauorem.
Annuit his, motisque deus rata pignora cristis,
Et repetita dedit vibrata sibila lingua.
Tum gradibus nitidis delabitur, oráque retro
Flectit, & antiquas abiturus respicit aras:
Assuetásque domos, habitatáque templa salutat.
Jnde per iniectis adopertam floribus ingens
Serpit humum, flectitque sinus, mediámque per vrbem
Tendit ad incuruo munitos aggere portus.
Restitit hic, agménque suum, turbæque sequentis
Officium placido visus dimittere vultu,
Corpus in Ausonia posuit rate: numinis illa
Sensit onus; presśáque dei grauitate carina.
Æneadæ gaudent; cæsóque in littore tauro
Torta coronatæ soluunt retinacula nauis.
Jmpulerat leuis aura ratem; Deus eminet altè:
Jmpositáque premens puppim ceruice recuruam,
Cæruleas despectat aquas: modicisque per æquor
Jonium Zephyris sexto Pallantidos ortu
Jtaliam tenuit: prætérque Lacinia templa
Nobilitata dea, Scylleáque littora fertur.
Linquit Iapygiam, leuibusque Amphrysia remis
Saxa fugit, dextra prærupta Ceraunia parte,
Romechiúmque legit, Caulonáque, Naritiámque,
Euincitque fretum, Siculique angusta Pelori,
Hippotadæque domos regis, Temeséque metalla,
Leucosiámque petit, tepidique rosaria Pæsti.
Inde legit Capreas, promontoriúmque Mineruæ,
Et Surrentino generosos palmite colles,
Herculeámque vrbem, Stabiásque, & in otia natam
Parthenopen, & ab hac Cumeæ templa Sibyllæ.
Hinc calidi fontes, lentisciferumque tenetur
Linternum, multámque trahens sub gurgite arenam
Vulturnus, niueísque frequens Sinuessa colubris,
Minturnæque graues, & quam tumulauit alumnus,
Antiphatæque domus, Trachásque obsessa palude,
*Et tellus Circæa, & spissi littoris * Ancon.* *Anxur.
Huc vbi veliferam nauta aduertere carinam
(Asperenim iam pontus erat) deus explicat orbes,
Pérque sinus crebros, & magna volumina labens,
Templa parentis init, flauum tangentia littus.
Æquore placato patrias Epidaurius aras
Linquit; & hospitio iuncti sibi numinis vsus,
Littoream tractu squamæ crepitantis arenam

Sulcat,

Sulcat,& innixus moderamine nauis,in alta
Puppe caput posuit:donec castrúmque,sacrásque
Lauini sedes,Tiberináque ad ostia venit.
Huc omnes populi passim,matrúmque patrúmque
Obuia turba ruit,quæque ignes Troica seruat
Vesta tuos,lætóque deum clamore salutant.
Quáque per aduersas nauis cita ducitur vndas,
Thura super ripas,aris ex ordine factis,
Parte ab vtraque sonant,& odorant aëra fumis;
Ictáque coniectos incalfacit hostia cultros.
Iámque caput rerum Romanam intrauerat vrbem:
Erigitur serpens: summóque accliuia malo
Colla mouet,sedésque sibi circumspicit aptas.
Scinditur in geminas partes circumfluus amnis:
Insula nomen habet,laterumque à parte duorum,
Porrigit æquales media tellure lacertos.
Huc se de Latia pinu Phœbeïus anguis
Contulit;& finem,specie cæleste resumpta,
Luctibus imposuit,venitque salutifer vrbi.

669. VIX BENE DESIERANT] vix præcem finierant. Virgil.3.Æneid. *Vix ea fatus erat.*

CVM CRISTIS AVREVS ALTIS, &c.] *Cristis aureus*, habens in capite cristas aureas, seu auro cristatus. Libro 3. de dracone quem Cadmus interemit, *cristis præsignis & auro*. Vbi est ἓν διὰ δυοῖν. De Hercule infante, & elisis ab eo à Iunone immissis eius perdendi serpentibus, Seneca Hercule Fur.

——— Nunquid immunis fuit
Infantis ætas?monstra superauit priùs
Quàm nosse posset.Gemina cristati caput
Angues ferebant ora,quos contra obuius
Reptauit infans,&c.

670. PRÆNVNTIA SIBILA MISIT] *Sibilare* serpentum est. Sibilo igitur aduentum suum Æsculapius μεταμορφωθεὶς prænuntiauit. 2.Æneid. de duobus serpentibus miræ magnitudinis: *Sibila lambebant linguis vibrantibus ora.*

671. SIGNVMQVE] suam ipsius statuam.

672. FASTIGIA AVREA] auro illusa & ornata.

673. PECTORIBVSQVE TENVS SVBLIMIS CONSTITIT] erexit sese ad pectus vsque.

674. OCVLOS CIRCVMTVLIT IGNE MICANTES] Hoc epitheto monere nos voluit Ouidius acutissimi visus, quo valere aiunt serpentes & dracones, à quo & nomen illis inditum. Festus: *Dracones dicti ἀπὸ τοῦ δέρκειν, quod est videre*: clarissimam enim dicuntur habere oculorum speciem. Qua ex caussa incubantes eos thesauris custodiæ caussa finxerunt antiqui. Idemque Æsculapio attribuuntur, quòd vigilantissimi generis putantur. Quæ res medicinæ maxime necessaria est. Horatius satyr.3.libro 1. *Epidaurium serpentem* posuit pro quouis serpente: quod Æsculapio, qui colebatur apud Epidaurios, esset sacer: *Cur in amicorum vitijs tam cernis acutum, Quàm aut aquila, aut serpens Epidaurius?*

675. TERRITA TVRBA PAVET]quotquot aderant, rei inexspectatæ miraculo expauescebant. Nemo tamen præter sacerdotem ibi latere deum cognoscebat.

676. CASTVS, EVINCTVS VITTA SACERDOS] A sacrificaturis, hoc est, à sacerdotibus abstinentiam à Venere, quamuis legitima, exigebant. Ob id eos in campis Elysijs cum pijs vatibus locat Virgilius in 6.tametsi *castus* etiam est religiosus ac pius.

Quiq; sacerdotes casti,dum vita manebat,
Quiq; pij vates,& Phœbo digna locuti,&c.

De *vitta* multa aliunde petita in Symb. ad 2.Æneid.disserui.

677. EN DEVS EST, DEVS EST] Geminatio facit ad incutiendam reuerentiam. Lucretius de repertore sapientiæ; siue is Pythagoras, siue Socrates, siue aliquis alius fuit, *Deus ille,deus fuit, inclyte Memmi*,in exorsu lib.5.

ANIMIS, LINGVISQVE FAVETE] Quid sit *animo fauere*, quis nescit? *Fauere lingua*, est bona verba dicere,bene precari, sicut mox sacerdos verba præit: *Sis ô pulcherrime visus vtiliter*, &c. Senecæ est, *præstare silentium in sacris*. Sed pluribus auctorum locis certissimum est id valere quod diximus,& falli Senecam.

678. SIS VISVS VTILITER] aspectus tuus, quamquam sub hac effigie, nobis fælix ac faustus sit. Bene eueniat quòd te vidimus.

682. Et mente, et voce favorem] Romani qooque *animũ, linguisq; fauebant*. Interpretatur enim per posterius illud prius.

683. Motisq. Deus rata pignora cristis, &c.] & cristarum motione, & sibili iteratione se vota accipere ostendit.

685. Gradibus nitidis] propter nitorem marmoris, vnde facti. Cùm enim esset solum templi marmoreum, cur non & gradus?

686. Et antiquas abiturus respicit aras, assuetasque domos] More hominum, qui chara, & diu ab se habitata loca cùm deserunt, sæpe respiciont, & quasi sentientibus valedicunt. De fęminis Troianis, quas Græci victores secum captiuas abducebant, lib. 13.

Troia vale, rapimur, clamant, dant oscula terræ
Troades, & patria fumantia tecta relinquunt.

Auctur Liuius libro 30. Aonibalem iam annum sextumdecimom hærentem in Italia, cùm à suis Carthaginensibus reuocaretur, adeò mœstum abijsse, vt nemo ferè patriam exilij caussa mœstiùs aliquando reliquerit; & sæpe Italiæ littora respexisse. Lib. 11. noster de Ceyce tempestatem subeunte, qua etiam mersus est: *Patria quoque vellet ad oras Respicere, inq; domum supremos tollere vultus.*

687. Salutat] etiam abituri dicuntur salutare. 1. Trist. eleg. 3. qua suum ex vrbe discessum tam flebiliter commemorat:

Dijq; relinquendi, quos vrbs habet alta Quirini,
Este salutati tempus in omne mihi.

Æneid. 9. dolet Euryalus, se abiturum in discrimen, cogi matrem insalutatam relinquere.

688 Per insect. adopert. floribus humum] In triumpho viæ consternebantur floribus. 4. Trist. eleg. 2.

Quaq; ibit, manibus circumplaudĕre tuorum,
Vndiq; iactato flore tegente vias.

Solebat item pop. Romanus (vt ibid. in Commentario docere memini) floribus aspergere, coronas & lemniscos proijcere in eos, quos cohonestare volebat, &c.

689. Serpit hum.] Propriè. *Serpens* enim à serpendo.

Flectitque sinus] est, quod ait Virgilius 2. Æneid. de serpentibus item: *Sinuantq; immensa volumine terga.*

Mediamque per vrbem] quò meliùs à pluribus conspiceretur, & res quàm citissimè vulgaretur. Apud poëtas autem, cùm dicunt *medium*, non intelliges medium mathematicum, qood & alibi propter rudiores monuimus aliquoties.

690. Tendit ad incurvo munitos agger. port. &c.] Valerius Maximus lib. 1. cap. 8. *Per vrbis celeberrimas partes, mitibus oculis, & leni tractu labi cœpit, triduoq; inter religiosam omnium admirationem conspectus, haud dubiam præ se appetitæ clarioris sedis alacritatem ferens, ad triremem Romanam perrexit.* Eadem de hocipso serpente Æsculapij Romam delato Scriptor de Viris illustrib. cap. 22.

691. Turbæque sequentis officium]

A 4. de Ponto, eleg. 4. ad Sex. Pomp. Cos. designatum:

Inde domum repetes toto comitante senatu,
Officium populi vix capiente domo.

Ibidem explicaui, quid esset *officium* Iureconsultis.

694. Pressaque Dei gravitate carina, &c.] Numinis onus sensisse nauem Legatorum, manifestum signum, quia non modicè subsedit, quod Romanis summo gaudio fuit. De Hercole in cælum à Ioue translato, libro 9. *Quadriiugo curru radiantibus intulit astris. Sensit Atlas pondus.* 6. Æneid. de Ænea: *Gemuit sub pondere cymba.*

695. Cæsoque in littore tauro] Neptuno scilicet, pro fælici nauigatione. Hæc erat
B eius victima. 2. Æneid.

Laocoon ductus Neptuno sorte sacerdos,
Sollemnes taurum ingentem mactabat ad aras.

Quamquam & Apollinis; vnde alibi: *Taurum Neptuno, taurum tibi pulcher Apollo.* Et Iouis quoque. 3. Æneid. *Cælicolûm regi mactabam in littore taurum.*

696. Torta coronatæ solvunt retinacula navis] Torta retinacula sunt torti funes, πεισμάτια, quibus naues ad litus religantur. Coronabant autem naues, ad lætitiam significandam. 4. Æneid.

Vndique conuenere: vocat iam carbasus auras:
Puppibus & læti nautæ imposuere coronas.

Valer. ibid. *Tum legati, perinde atque exoptatæ rei compotes, expleta gratiarum actione, inde anguis à peritis accepto, læti inde soluerunt.*

C 697. Deus eminet alte] ad vastitatem draconis ostendendam hoc dicit.

699. Despectat aquas] *Despicere* & *despectare* ab alto prospicientium sunt.

Per æquor Ionium] Coniungitur mari Adriano. *Ionio rore* dixit Propertius, magna τεχνικῶς, lib. 2. eleg. 26.

Vidi ego te in somnis fracta, mea vita, carina,
Ionio lassas ducere rore manus.

Cynthiam compellat.

700. Moncis Zephyris] leni vento. συνεκδοχή.

Sexto Pallantidos ortu] sexta aurora, id est, sexto die: pars pro toto. Eadem figura est, *post duos, tres lucifero*s.

701. Italiam tenuit] ad litus Italiæ na-
D uis appulsa est. *Tenuit*, verbum nauticum. 5. Æneid. *Interea Aeneas medium iam classe tenebat Certus iter.* Et 3. *Postquam altum tenuere rates.* Cicero ad Lentulum epist. 9. libro . *Sed vt in nauigando tempestati obsequi artis est, etiamsi portum tenere nequeas,* &c.

Præterque Lacinia templa &c.] Prętereuehitur à promontorio Lacinio (à Lacinio latrone sic appellato) Iunonis Laciniæ templum. 3. Æneid. *Attollit se diua Lacinia contrà.*

702. Scylacaque littora] vbi Scyllarum saxum, quod Maro *nauifragum Scylaceum* dixit 3. Æneid oppidum in finibus Calabriæ.

703. Linquit Iapygiam] *Iapygiam* Stephanus vrbem Italiæ facit, vide Ortelij Thesaurum Geographicum.

LEVIRVSQVE AMPHRYSIA REMIS, &c.] Adi Turneb. librum 1. Aduersariorum cap. 26. Sequuntur & alia loca, quæ legerunt, de quibus consulendi Geographi, ne Dictionarium conscribamus. Est sanè longus vrbium, insularum, montium, fluuiorum catalogus. Maritimum Æneæ iter ex 3. Æneid. ab Epiro in Italiam sumpsit imitandum.

706. EVINCITQVE FRETVM] non sine difficultate Siculum fretum nauigat.

SICVLIQVE ANGVSTA PELORI] Ex tribus Siciliæ promontorijs *Pelorum* Italiam respicit, de cuius angustijs & Virgil. 3. Æneid.

Ast, vbi digressum Sicula te admouerit ora
Ventus, & angusti rarescent claustra Pelori.

707. TEMESESQ. METALLA] Temese oppidum in Brutijs, clarum aurifodinis.

708. LEVCOSIAMQ. PETIT] Insula est ex aduerso Pæsti.

TEPIDIQVE ROSARIA PAESTI] *Pæstum* Lucaniæ oppidum maritimum, cælo clementi, & rosarum optimarum fertilitate nobile. Virgilius 4. Georg. *Biferiq; rosaria Pæsti.* Martial. libro 14. *Prataq;, nec bifero cessura rosaria Pæsto.* Bis enim anno floret Pæstanus ager.

709. CAPREAS] insulæ nomen.

PROMONTORIVMQVE MINERVAE] prope Surrentum, in cuius imo ædicula Mineruæ.

711. HERCVLEAMQVE VRBEM] *Heracleam* vrbem Campaniæ nobilem, quo nomine fuerunt aliæ diuersarum regionum plurimæ, vt videre est apud Stephan.

ET IN OTIA NATAM PARTHENOPEN] Quæ nunc Neapolis, olim dicta est Parthenope, ab vna Sirenum ibidem sepulta. Cuius amœnitas ad otium, & animi remissionem Romanos inuitabat. Dedit ibidem studijs liberalibus operam Maro, vt est in fine 4. Georg. *Illo me tempore dulcis alebat Parthenope, studijs florentem ignobilis oti.* Testamento etiam corpus suum in agro Neapolitano condi iussit, quod ab ipsomet iam morituro scriptum epigramma, sanè rotundissimum, declarat:

Mantua me genuit; Calabri rapuere; tenet nunc
Parthenope. cecini pascua, rura, duces.

712. CVMAEAE TEMPLA SIBYLLAE] Præterijt quoque *Cumas*, vrbem Campaniæ, quæ à Sibylla famam, & quasi quamdam sanctimoniam accepit: quocirca *templi* vocabulo eam dignatur.

713. HINC CALIDI FONTES] *Baias* fortasse intelligit.

716. MINTVRNÆQVE GRAVES] propter cæli aspirationem insalubrem, seu grauitatem cæli.

ET QVAM TVMVLAVIT ALVMNVS] *Caietam*, cui nomen dedit Caieta Aeneæ nutrix, ab eodem ibidem tumulata. Principio 7. Æneid.

Tu quoque littoribus nostris Aeneia nutrix
Aeternam moriens famam, Caieta, dedisti.
Et nunc seruat honos sedem tuus, ossaq; nomen
Hesperia in magna (si qua est ea gloria) signat.

Meminit & noster poëta libro 14. additque venustum epitaphium:

A *——Vrnaq; Aeneia nutrix*
Condita marmoreo tumulo breue carmen habebat:
Hic me Caietam notæ pietatis alumnus,
Ereptam Argolico, quo debuit igne cremauit.

717. ANTIPHATAEQVE DOMVS] *Formiæ*, vbi quondam Antiphates Læstrygonum rex regnauit. De eius crudelitate libro 14. Metam. noster Naso.

718. ET SPISSI LITTORIS ANCON] De hoc loco consulas censeo Egnatium libro Racemat. c. 8. Ciofanus legit *Anxur*, & nos cum illo.

720. ASPER ENIM IAM PONTVS ERAT] crebrescente vento, & surgente fluctu, & imminente iam tempestate, (hęc erat ponti asperitas) coacti sunt terræ nauim aduertere.

DEVS EXPLICAT ORBES, &c.] Æsculapius
B positum ad littus Apollinis templum magnis voluminibus petit.

722. FLAVVM LITTVS] propter arenas flauas. Eadem de caussa Tiberim *flauum* dixit Maro libro 7. Aeneid.

——Hunc inter fluuio Tiberinus amœno
Verticibus rapidis & multa flauus arena
In mare prorumpit.

Horat. ode 2. lib. 1.

Vidimus flauum Tiberim retortis
Littore Etrusco violenter vndis, &c.

724. IVNCTI NVMINIS] iuncti sanguine, siquidem pater.

725. TRACTV SQVAMÆ CREPITANTIS, &c.] ὑποτύπωσις draconis, per sinuosa volumina, & arenosum littus in nauem se recipi-
C entis.

727. DONEC CASTRVM] vocabulum oppidi inter Lauinium, & Ostiam.

SACRASQVE LAVINI SEDES] propter conditorem Aeneam, puto, hoc illi epitheton dedit. Liu. lib. 1. Exponit deinde, quanto honore apud ostia Tiberina Epidaurius iste à Romanis acceptus, & versus vrbem deductus sit.

729. HVC OMNES POPVLI PASSIM, &c.] simul vt rumor increbuit, de aduentu Aesculapij, vicini populi se spectatum & salutatum effuderunt.

730. QVÆQVE IGNES TROICA SERVAT VESTA TVOS] Periphrasis Vestalium, quarum munus inextinctum seruare ignem Vestæ, cuius sacra secum Aeneas Troia extulit 2. Aeneid.
D Non solitas autem nisi magna de caussa, vt in triumpho, in publicum prodire *Vestales*, vel hinc colligimus.

731. LÆTOQ. DEVM CLAMORE SALVTANT] 3. Aeneid. *Italiam læto socij clamore salutant.*

733. THVRA SVPER RIPAS, &c.] in vtraque ripa structis aris thura incendebant, quæ crepitum solent edere. Quomodò potiò hic Epidaurium draconem à Romanis exceptum narrat; sic clari viri, & fœminæ principes excipiebantur. Paris Helenæ:

Ibis Dardanias ingens regina per vrbes,
Teq; nouam credet vulgus adesse deam.
Quaq; feres gressus, adolebunt cinnama flamma,
Cæsaq; sanguineam victima planget humum.

Suetonius in Claudio, capite 25. *Incedenti passim victima cæsa, sparso per vias identidem croco, ingestaq;*

aues ac lemnisci & bellaria. Hæc & plura Casaub. in Sueton. pag. 234. num. 4.

734. ET ODORANT AERA FVMIS] totum aërem circumfusum tantis odorum nubibus odorum reddunt. *Volat vapor ater ad auras,* Virgilius 7. Æneid. quamuis de aqua in aheno bulliente istuc prolatum est; nihilominus & in hanc rem conuenit.

735. INCALFACIT HOSTIA CVLTROS] sanguis enim calidus.

736. CAPVT RERVM ROM. VRBEM] Suprà de Roma: *Et olim Immensi caput orbis erit.* Et: *Sed dominam rerum,* &c.

737. SVMMOQVE ACCLIVIA MALO] si summo malo, admodum longum fuisse putemus licet.

739. SCINDITVR IN GEMINAS, &c.] Breuis insulæ Tiberinæ topographia, quam sibi sedem Æsculapius delegit. Claudian. 3. Panegyr. in Stiliconem:

Huc depulsurus morbos Epidaurius heros
Reptauit placido tractu, vectumq; per vndas
Insula Pæonium fixit Tiberina draconem.

Eius duo latera æqualia. Quamobrem ædes Æsculapij extra vrbem sit Romæ, Plutarchus in problem. 94. has caussas affert: Siue quòd foris salubrius quàm in vrbe habitare crediderint. Nam Græci quoque in excelsis ac puris locis Æsculapij templa collocant. Siue quòd deum Epidauro accersitum in vrbem venisse opinarentur. In Græcia enim non in vrbe, sed procul ab Epidauro Æsculapij templum est. Siue quòd dum draco ex naui in insulam descendisset, & ex oculis euanuisset, ipsum eo in loco ponendæ ædis auctorem ac præmonstratorem fuisse putarunt.

742. PHOEBEIVS ANGVIS] quia Aesculapius Phœbi filius.

743. SPECIE CÆLESTE] propter metrum, non enim poterat *cælesti*. Serpentis, seu draconis imagine, qua cum aduenerat, abiecta, speciem quamdam cælestem ac diuinam resumpsit. Similiter in sexto casu *mare* pro *mari* dixit Lucret. libro 1. *E mare primùm homines, è terra posset oriri.* Dixit & Varro, *à mare separata oppida.* locus Plauti in Milite: *Nam si amare abstinuissem, tamquam hoc vterer.* Dubium est, vtrum dicat *à mare*, auferendi casu, pro, *à mari*, an *amare*, à verbo amandi. Muretus libro 3. Variarum lectionum cap. 17. Contrà Lucret. libro 6. *Nilus in æstati crescit*, pro *æstate*.

744. LVCTIBVS] propter grassantem adeò pestilentiam tota ciuitas erat in luctu, quæ præsentia illius conquieuit; ita luctibus finis est impositus. Valerius Maximus libro 1. cap. 8. *Atque in ripam Tiberis egressis legatis, in insulam, vbi templum ei dicatum est, transnatauit: aduentuq; suo tempestatem cui remedio quæsitus erat, dispulit.*

VENITQ. SALVTIF. VRBI] *Opifer* suprà. August. Ciuit. libr. 3. cap. 12. *Aesculapius ab Epidauro abiuit Romam, vt peritissimus medicus in vrbe nobilissima artem gloriosiùs exerceret.*

Laudes Cæsaris ex rebus gestis, & adoptione Augusti. Querimonia Veneris inter deos de insidijs eius capiti comparatis.

XIX. *Hic tamen accessit delubris aduena nostris:*
Cæsar in vrbe sua deus est: quem Marte togáque
Præcipuum non bella magis finita triumphis,
Résque domi gestæ, properatáque gloria rerum
In sidus vertêre nouum, stellámque comantem,
Quàm sua progenies. nec enim de Cæsaris actis
Vllum maius opus, quàm quòd pater extitit huius.
Scilicet æquoreos plus est domuisse Britannos:
Pérque papyriferi septemflua flumina Nili
Victrices egisse rates; Numidásque rebelles,
Ciniphiúmque Iubam, Mithridatísque tumentem
Nominibus Pontum populo adiecisse Quirini:
Et multos meruisse, aliquos egisse triumphos;
Quàm tantum genuisse virum, quo præside rerum
Humano generi superi fauistis abundè.
Ne foret hic igitur mortali semine cretus,

Ille deus faciendus erat; quod vt aurea vidit
Æneæ genitrix: vidit quoque triste parari
Pontifici letum, & coniurata arma moueri:
Palluit, & cunctis, vt cuique erat obuia, diuis,
Aspice, dicebat, quanta mihi mole parentur
Insidiæ, quantáque caput cum fraude petatur,
Quod de Dardanio solum mihi restat Iulo.
Solane semper ero iniustis exercita curis?
Quam modò Tydidæ Calydonia vulneret hasta;
Nunc malè defensæ confundant mœnia Troiæ;
Quæ videam natum longis erroribus actum,
Iactarique freto, sedésque intrare silentum,
Belláque cum Turno gerere: aut, si vera fatemur,
Cum Iunone magis. Quid nunc antiqua recordor
Damna mei generis? timor hic meminisse priorum
Non finit, in me acui sceleratos cernitis enses:
Quos prohibete, precor, facinúsque repellite, néve
Cæde sacerdotis flammas extinguite Vestæ.
Talia nequicquam toto Venus anxia cælo
Verba iacit, superósque mouet, qui rumpere quanquam
Ferrea non possunt veterum decreta sororum:
Signa tamen luctus dant haud incerta futuri.

745. HIC TAMEN ACCESSIT] Infrà: *Et deus accedat cælo.* Descendit commodè ad Augustum, in quo librum, atque adeò opus hoc terminat, atque hoc modo perpetuum carmen ad sua tempora deducit, quod deos, vt posset, exordiens rogabat. Hic deus peregrinus est, & aliunde venit, Æsculapius inquam. Quid Cæsar?

746. CÆSAR IN VRB. SVA DEVS EST] Iulius Cæsar Romæ, vbi natus & educatus, diuinitatem adeptus est. Cuique nostrûm patria sua est vrbs sua; si tamen in vrbe, non in pago, aut villa natus est. Quamquam eadem ratione qua vrbs, & pagus, & villa ibi natorum est.

QVEM MARTE TOGAQVE PRÆCIPVVM] pacis & belli artibus clarissimum. De eo Appianus 2. Ciuil. *Vir per omnia fortunatus, & magnificus, meritoq́; cum Alexandro conferendus,* &c. Vide Plinium libro 7. cap. 25. & Velleium libro 2. Magnificè de se ipso prædicans introducitur Iulius à Iuliano in Cęsaribus, vbi & Alexandro se anteponit: vt & in mortuorum Dialogis Scipio, Annibal, & Alexander apud Lucianum egregiè contendunt.

747. FINITA TRIVMPHIS] De triumphis eius ita Suetonius cap. 37. *Confectis bellis quinquies triumphauit; post deuictum Scipionem quater, eodem mense, sed interiectis diebus: & rursus semel post superatos Pompeij liberos. Primum, & excellentissimum triumphum egit Gallicum, sequentem Alexandrinum, deinde Ponticum, huic proximum Africanum, nouissimum Hispaniensem, diuerso quemque apparatu & instrumento,* &c. De his apparatibus Velleius lib. 2.

749. IN SIDVS VERTERE NOVVM, STELLAMQVE COMANTEM] Virgilius eclog. 9, hoc vult: *Ecce Dionæi processit Cæsaris astrum,* vbi hæc recitaui ex Suetonij Iulio cap. 88. quæ his, & proximè antegressis accommodata sunt. *Perijt VI. & L. anno ætatis suæ, atq; in deorum numerum relatus est, non ore modò decernentium; sed etiam persuasione vulgi. Siquidem ludis, quos primò consecratos ei hæres Augustus edebat, stella crinita per septem dies assiduò fulsit, exoriens circa vndecimam horam, creditumq; est animam esse Cæsaris in cælum recepti: & hac de caussa simulacro eius in vertice additur stella.*

751. QVAM QVOD PATER EXTITIT HVIVS] Mira adulatio. Omnia quæcunque de Iulij bellis ac triumphis scribuntur, & quę M. Tullius in ea pro M. Marcello honorificentissimè de eo testificatur, quæque item alij literis mandarunt, nihil sunt præ hoc, quòd Octauij Augusti pater esse voluit: illum siquidem adoptauit. Ergo, quod hinc efficitur, non tam ille filio, quàm filius illi honori maximo & amplissimo est.

752. SCILICET ÆQVOREOS PLVS EST DOMVISSE BRITANNOS] Ironia. Britanniam eum periuisse spe margaritarum, refert Sueton. cap. 45.

753. PERQVE PAPYRIFERI SEPTEMFLVA FLVMINA NILI, &c.] Libro 1. *Sic vbi deseruit madidos septemfluus agros Nilus.* Suetonius capite 35. *Pompeium Pharsalico prælio fudit, & fugientem Alexandriam persecutus, vt occisum deprehendit, cum Ptolemæo rege à quo sibi quoque insidias tendi videbat, bellum sanè difficillimum gessit: neque loco, neque tempore*

aquo;

aequo; sed hyeme anni, & intra mœnia copiosissimi ac sollertissimi hostis inops ipse rerum omnium, atque imparatus. Regnum Aegypti victor Cleopatrae, fratrique eius minori permisit: veritus prouinciam facere, ne quandoque violentiorem Praesidem nacta, nouarum rerum materia esset. *Papyriferum* nominat *Nilum*, quod in quiescentibus, seu stagnantibus Nili aquis nasci solet. Vide Melchioris Guilandini Commentarium *de Papyro*, in capita Plinij 11. & 12. libr. 15. in quem animaduersiones conscripsit Iosephus Scaliger. Martial. libro 15. *Perdite Niliacas, Musa, mea damna, papyros.* De inuentore autem chartae, vsu, genere, bonitate, & veterum scribendi more Plinius, vt dixi, libr. 13. cap. 11. & 12. De septem ostijs Nili iam alibi diximus. Nomina horum ostiorum sunt *Pelusiacum, Canopicum, Bolbiticum, Sebenniticum, Phanniticum, Mendesium, Taniticum.* Iuuenal. satyr. 13. affirmare non est veritus, vix totidem viros bonos inueniri, quot sunt *Niliostia*. Satin' ὑπερβολικῶς.

754. NVMIDASQVE REBELLES, CINYPHIVMQVE IVBAM] Suetonius capite 35. *Dehinc Scipionem, & Iubam, reliquias partium in Africa refouentes, deuicit.* *Iubam* Mauritaniae regem vocat *Cinyphium*, à Cinyphe fluuio in extrema Africa.

755. MITHRIDATISQVE TVMENTEM NOMINIBVS PONTVM] *Potentissimum regem* Cicero in Maniliana. De hoc bello in hunc modum Suetonius cap. 4. *Vastante regiones proximas Mithridate, ne desidere in discrimine sociorum videretur, ab Rhodo, quò pertenderat, transijt in Asiam: auxilijsque contractis, & Praefecto regis prouincia expulso, nutantes ac dubias ciuitates retinuit in fide.* Et rursum capite 35. *Ab Alexandria in Syriam, & inde Pontum transijt, vrgentibus de Pharnace nuntijs: quem Mithridatis magni filium, ac tunc occasione temporum bellantem, iámque multiplici successu praeferocem, intra quintum quàm affuerat diem, quatuor quibus in conspectum venerat horis, vna profligauit acie: crebrò commemorans Pompeij foelicitatem, cui praecipua militiae laus de tam imbelli genere hostium contigisset.*

756. POPVLO QVIRINI] populo Romano. *Quirinus* enim idem Romulus. Horat. ode 2. lib. 1. ad Augustum:

Serus in caelum redeas, diuque
Laetus intersis populo Quirini.

Vbi mendosè scriptum reor in quibusdam antiquis libris *populo Quirino*, adiectiuè scilicet. Quam tamen scripturam adducit & probat Lambinus pro ingenio suo. Verumtamen sub finem huius legimus, *genitorque Quirina Vrbis.*

757. ET MVLTOS MERVISSE, ALIQVOS EGISSE TRIVMPHOS] De quinque triumphis illius quos egit, non multò antea mentionem fecimus. *Meruisse plures*, blandiùs dictum.

758. QVAM TANTVM GENVISSE VIRVM] 2. Trist. *O vir non ipso, quem regis, orbe minor.* Ad laudes Augusti deuoluitur. Non genuit: sed cùm ei loco filij heres esset, quodammodo eum genuisse visus est: aequè enim filium, & ille aequè patrem nominabat, adoptionis iure videlicet. Cicero quoque in Philippicis non semel *Iulij filium* nominat. Adoptiui autem aequè *insitiui* possunt nominari, quando in alienam familiam ac stirpem ceu poma & pira insitiua in alienam arborem inseruntur.

QVO PRAESIDE RERVM, &c.] Non potuerunt dij illustriore argumento suum erga genus humanum fauorem ostentare, quàm Augustum Romano, id est, omnium gentium imperio praeficiendo. *Si omnis potestas à Deo est*, vtique & regia, & boni reges, seu Imperatores (nihil enim nunc interest) Dei munus sunt, in cuius manu eorum corda sunt. Qui tamen interdum propter peccata populi facit regnare hypocritam.

760. NE FORET HIC IGIT. MORTALI SEMINE CRETVS] Non decebat tantum & verè Augustum Imperatorem humano semine procreatum videri. Quapropter in deos referendus erat Iulius, vt cùm diceretur *Iulij filius*, diceretur eodem verbo *dei filius*. Atqui post ἀποθέωσιν suam Iulius Octauium nec genuit, nec adoptauit: & ante necem suam nulla est Iulio attributa diuinitas. Sed sinamus Ouidium Principi suo, quantum libet, assentari. Profectò malè gratias retulit laudatori suo ingratissimus iste Octauius Augustus, à quo nec paulo mitius saltem exilium vllis precibus impetrauit. de quo in Augusto refert Sex. Aurelius Victor, & varija de Ponto ac Tristibus locis ipse Poëta.

761. QVOD VT AVREA VIDIT ÆNEÆ GENITRIX, &c.] Venus, vt vidit eum deum faciendum, id est, insidias & interitum illi parari, vt ita in caelum posset corpore solutus euolare, ingentem dolorem persensit. *Aurea*, explica pulchra, sicut & alia pulchra vocamus aurea. Virgilius 10. *At non Venus aurea contrà Pauca refert.* Ibidem inspice Symb. meas. Graecis poëtis χρυσῆ Ἀφροδίτη.

762. TRISTE PARARI PONTIFICI LETHVM] Suetonius capite 13. *Deposita prouinciae spe, pontificatum maximum petijt, non sine profusissima largitione*, &c. Dicta eiusdem & facta, siue caussas huius conspirationis & caedis, enumerat idem cap. 76. & sequentibus.

763. ET CONIVRATA ARMA MOVERI] Conspiratum est à LX. amplius, C. Cassio, Marcelloque, & Decimo Bruto principibus conspirationis, Sueton. cap. 80.

764. ET CVNCTIS, VT CVIQVE ERAT OBVIA, DIVIS, &c.] vt in quemque deum incidebat, suum ei malum narrabat, auxiliumque flagitabat.

765. MIHI PARENTVR INSIDIAE] quia tamquam mater eum diligebat, in eius casus & exitij communionem sese dat.

766. QVANTAQVE CAPVT CVM FRAVDE PETATVR] *Caput* pro vita. Catullus: *Ne nostrum insidijs caput lacessas.* A gladiatoribus sumptum *petere*, quorum ictus dicuntur *petitiones*. In Oratore Cicero: *Gladiatores & vitando cautè, & petendo vehementer, omnia faciunt vtiliter ad pugnam, & ad aspectum venustè.* Pro Sex. Roscio: *Vitam & sanguinem alicuius petere.* Non translatè, & κυριολεκτικῶς in Ligariana: *Quid enim, Tubero, tuus ille destrictus in acie Pharsalica gladius agebat? cuius latus mucro ille petebat?*

767. QVOD

767. QVOD DE DARDANIO SOLVM MIHI RESTAT IVLO] De gente Iulia solus supererat Iulius Cæsar. Iulij autem à Iulo Æneæ filio, Veneris nepote, 1. Æneid. de hoc ipso:

Nascetur pulchra Troianus origine Cæsar
Iulius, à magno demissum nomen Iulo.

768. SOLANE SEMPER ERO INIVSTIS EXERCITA CVRIS] Exprobrat lateuter dijs & deabus cæteris fælicitatem ipsorum, qui omni cura, sollicitudine, timore ac dolore semper vacent, & immortali æuo summa cum pace fruantur, cùm ipsa toties vexetur, præsertim propter filium.

769. QVAM MODO TYDIDÆ] Diomedes Tydei filius, cuius pater Oeneus Calydoniæ rex, vulnerat Venerem Iliad. 5.

770. NVNC MALE OFFENSÆ CONFVNDANT MOENIA TROIÆ] Fauebant bello Troiano Teucris Venus & Apollo. Sed frustra, aduersantibus scilicet Iunone, Pallade, Vulcano; Ioue autem conniuente, vt videre est apud Homerum & Virg. Festiuè Tertullianus in Apologet. *Sed conuersi ad litteras vestras, quibus informamini ad prudentiam, & ad liberalia officia, quanta inuenio ludibria? Deos inter se propter Troianos & Achiuos, vt gladiatorum paria congressos depugnasse.*

771. LONGIS ERRORIBVS ACTVM] Dido Æneæ in fine lib. 1. *Nam te iam septima portat Omnibus errantem terris & fluctibus æstas.* Et principio de Iunone:

Hic accensa super iactatos æquore toto
Troas, relliquias Danaûm atq; immitis Achilli,
Arcebat longè Latio, multosq; per annos
Errabant acti fatis maria omnia circum.

772. SEDES INTRARE SILENTVM] descendentes duce Sibylla ad inferos, visum & consultum patrem Anchisen lib. 6.

Dij quibus imperium est animarum, vmbræq; silentes,
Et Chaos, & Phlegethon, loca nocte silentia latè.

Noster lib. 4.

Est via decliuis funesta nubila taxo,
Ducit ad infernas per muta silentia sedes.

773. BELLAQVE CVM TVRNO GERERE] propter Lauiniam Latini regis filiam, quam Turno antè despousam, fata Æneæ seruabant. Videndus Maronis XII. potissimùm liber Æneidos.

774. CVM IVNONE MAGIS] quæ se Turno patronam præstat, ex odio Troianorum, quos ab Ipsa Italia modis omnibus reijcere, ac prohibere conata est. Sed hæc manifesta Æneidem legentibus.

775. ANTIQVA OMNIA MEI GENERIS] Nimis multæ annorum centuriæ ab aduentu Troianorum in Italiam huc vsque effluxerunt. Nam ab Alba condita (condidit autem Ascanius Æneæ filius) numerantur anni quadringenti. A condita inde Roma ad necem Cæsaris septingenti octo.

TIMOR HIC MEMINISSE PRIORVM, &c.] Recentia mala veterum obliuionem inducunt.

776. IN ME ACVI SCELERATOS CERNITIS ENSES] Suprà: *Aspice, dicebat, quanta mihi mole parentur Insidiæ.* Sic 1. Æneid. Æneæ filij ærumnas reputat suas, oratione pro eo, & Troianis ad Iouem:

Nos, tua progenies, cæli quibus annuis arces,
Nauibus, infandum, amissis, vnius ob iram
Prodimur: atque Italis longè disiungimur oris.

777. NEVE CÆDE SACERDOTIS FLAMMAS EXTINGVITE VESTÆ] ne permittite, vt nece Cæsaris Pontificis religiones ac deorum cultus extinguantur.

780. VERBA IACIT] effundit frustra. Quanquam enim mouebantur, & eius vicem dolebant, mutare tamen fata nequibant.

781. FERREA VETERVM DECRETA SORORVM] Tres sorores fuerunt, Necessitatis filiæ. Natalis libro 3. cap. 6. Gyrald. Syntagm. 6. Sunt ergo Parcis, seu Fatis subiecti etiam ipsimet dij. Quod affirmat infrà Veneri, & libt. 9. dijs Iupiter, vbi deos ac deas affatur cupientes filios suos, & maritos in iuuentutem restitui. Trist. 5. eleg. 4. *Fati dominas* indigetat:

An domina fati quidquid cecinere sorores,
Omne sub arbitrio desinit esse dei?

Subiectionem illam fatalem appellasse *legem* veteres, notauit Muretus De legibus, senatusconsultis, & consuetudine. Hinc Chrysippus lib. περὶ νόμου, ὁ νόμος πάντων ἐστὶ βασιλεὺς θείων τε καὶ ἀνθρωπίνων πραγμάτων. *Lex omnium diuinarum humanarumq; rerum domina ac regina est.* Ibidem multa de necessitate ista fatali, quam nec dij possunt effugere, quamque legem, prouidentiam, Iouem, mundi opificem soliti sunt appellare.

782. SIGNA TAMEN LVCTVS, &c.] Ostendunt sibi displicere quod futurum erat, certis, & sedecim prodigijs, de quibus & Virgil. in fine 1. Georg. vnum supra viginti enumerans; & multa eadem Virgilianis, tametsi non antecessisse Iulij cædem, sed secuta affirmat. Persequitur nonnulla & Sueton. cap. 81.

Prodigia

Prodigia cædis eiusdem, & ipsa cædes. Dolor Veneris.

XX. *Arma ferunt inter nigras crepitantia nubes,*
Terribilésque tubas, auditáque cornua cælo
Præmonuisse nefas. Solis quoque tristis imago
Lurida sollicitis præbebat lumina terris.
Sæpe faces visæ medijs ardere sub astris;
Sæpe inter nimbos guttæ cecidere cruentæ.
Cærulus, & vultum ferrugine Lucifer atra
Sparsus erat; sparsi lunares sanguine currus.
Tristia mille locis Stygius dedit omina bubo,
Mille locis lacrymauit ebur: cantúsque feruntur
Auditi, sanctis & verba minantia lucis.
Victima nulla litat, magnósque instare tumultus
Fibra monet, cæsúmque caput reperitur in extis.
Inque foro, circúmque domos, & templa deorum
Nocturnos vlulasse canes, vmbrásque silentum
Errauisse ferunt, motámque tremoribus vrbem.
Non tamen insidias, venturáque vincere fata
Præmonitus potuere deûm; strictique feruntur
In templum gladij. nec enim locus vllus in vrbe
Ad facinus, dirámque placet, nisi curia, cædem.
Tum verò Cytherea manu percussit vtraque
Pectus, & ætherea molitur condere nube,
Qua priùs infesto Paris est ereptus Atridæ,
Et Diomedeos Æneas fugerat enses.

783. ARMA FERVNT INTER NIGRAS, &c.] A Primum prognosticon. Virgil. 1. Georg. v. 474. *Armorum sonitum toto Germania cælo Audijt.*

CREPITANTIA] Lib. 1. de bello: *Sanguineaq́ manu crepitantia concutis arma.*

784. TERRIBILESQVE TVBAS] Secundum hoc. Profertur Ennianum carmen: *At tuba terribili sonitu taratantara dixit.* Virgilius 9. Æneid. *At tuba terribilem sonitum procul ære canoro Increpuit.*

785. SOLIS QVOQVE TRISTIS IMAGO, &c.] Tertium προγνωστικόν. Virgilius ibidem v. B 466.

Ille etiam extincto miseratus Cæsare Romam,
Cùm caput obscura nitidum ferrugine texit:
Impiaq; æternam timuerunt sæcula noctem.

Sanè tristis imago & aspectus eius, quoties deficit. Alioqui nihil eo lætius, cùm sit sol astrorum rex, mundi oculus, naturæ decus, cæli pulchritudo. Diuinæ bonitatis imago Dionysio Areopagitæ, de Diuinis nominibus capite 4.

787. SÆPE FACES VISÆ MEDIIS ARDERE SVB ASTRIS] Quartum, faces in aëre.

788. INTER NIMBOS GVTTAE CECIDERE CRVENTAE] Quintum hoc, pluit sanguine.

789. CAERVLVS ET VVLTVM FERRVGINE LVCIFER, &c.] Sextum. Lucifer lusidus, qui alioqui stellarum lucidissima. Quod de sole Virgilius, vt iam vidisti, hoc ad Luciferum accommodauit Ouidius, &, pro *obscura* dixit *atra*, pro *texit*, *sparsus*.

790. SPARSI LVNARES SANGVINE CVRRVS] Septimum, luna colore sanguineo. Æneid. 10.

Iamq; dies cælo concesserat, almaq; curru
Noctiuago Phœbe medium pulsabat olympum.

791. MILLE LOCIS STYGIVS DEDIT OMINA BVBO] Octauum, voces bubonis. ib. . *Ignauus*

Ignauus bubo dirum mortalibus omen Libr. 6. in nuptijs Terei cum Progne: *Tectoq; profanus Incubuit bubo*. Et Virgil. 4 Æneid.

Solaq; culminibus ferali carmine bubo
Sæpe queri, & longas in fletum ducere voces.

Facilè vides hinc, quare *Stygius bubo*, funestus nempe. A

792. MILLE LOCIS LACRYMAVIT EBVR] Nonum: multa signa ex ebore sudarunt, quasi lacrymarent. Virgilius: *Et mæstum illacrymat templis ebur.* Tibullus libro 2. eleg. 5. *Et simulacra deûm lacrymas fudisse tepentes* Vide Delrij nostri Aduersaria in Senecæ Tragœdias, pagina 222. & Commentar. eiusdem, pag. 40.

CANTVSQVE FERVNTVR AVDITI] Decimum, auium fortasse, præter bubonem, inauspicatarum.

793. SANCTIS ET VERBA MINANTIA LVCIS] Vndecimum. Virgilius: *Vox quoque per lucos vulgò exaudita silentes.* Luci dijs consecrantur, in quibus coluntur. Eos item heroum animas putabant habitare. Sola vmbra (ex libro VVouerij de Vmbra) lucos sanctos ac venerandos efficiebat. Hoc & Seneca confirmat epistola 41. *Si tibi occurrit vetustis arboribus, & solitam altitudinem egressis frequens lucus, & conspectum cæli densitate ramorum aliorum alios protegentium submouens, illa proceritas syluæ, & secretum loci, & admiratio vmbræ, in aperto tam densa atque continua, fidem tibi numinis facit.*

794. VICTIMA NVLLA LITAT] Duodecimum. Suetonius de ipso Iulio capite 81. *Deinde pluribus hostijs cæsis, cùm litare non posset, introijt curiam, spreta religione.* Litare, vt docet Nonius, est propitiare deos, & votum impetrare. *Sacrificare*, est offerre sacrum, & veniam poscere. Perspicuum hoc etiam faciunt Plauti verba in Pænulo:

Si hercle istud vnquam factum est, tum Iupiter
Faciat vt semper sacrificem & nunquam litem.

Nec à precibus quæ Græcis λιταὶ; sed à luere, quod est soluere, hæc vox, *litare*, inquam, ducta est. Sic enim Varro in Hecatombe: *In quo ego, vt puto quoniam est luere soluere, litans.* Vide Formul. Brissonij.

MAGNOSQVE INSTARE TVMVLTVS FIBRÆ MONENT.] Ad superius referendum. Virgilius 1. Georg.

——— *Nec tempore eodem*
Tristibus aut extis fibræ apparere minaces,
Aut puteis manare cruor cessauit.

795. CÆSVMQ. CAPVT REPERIT. IN EXTIS] Decimum tertium. Pestifera vocabantur exta, cùm vel cor, vel caput in iecinore non apparebat.

797. NOCTVRNOS VLVLASSE CANES] Decimum quartum. Virgilius: *Obscænique canes importunæque volucres Signa dabant.* Lucanus libro 1. *Flebile sæui Latrauere canes.* Capitolinus narrans de portentis, quæ mortem Maximini præcesserunt: *Canes*, inquit, *circum tentorium eius in secunda mansione vltra duodecim vlularunt, & ærumnam quasi flendo posuerunt, ac prima luce mortui sunt deprehensi.*

VMBRASQVE SILENTVM ERRAVISSE FERVNT] Decimum quintum. Virgilius: *Et simulacra modis pallentia miris Visa sub obscurum noctis.* Inferos, furias, & alia huiusmodi terriculamenta nocturno solùm tempore inter homines vagari censebant; lucescente verò die robur omne amittere, & humanis sese conspectibus subtrahere. Cuius rei meminit & Propert. eleg 7. lib. 4.

Nocte vagæ ferimur, nox clausas liberat vmbras;
Errat & abiecta Cerberus ipse sera.
Luce iubent leges Lethæa ad stagna reuerti:
Nos vehimur: vectum nauta recenset onus.

Hæc aliquanto diffusiùs noster Delrius Com- B mentario in Herculem Furent. pag. 223. *Noctium occursacula* Apuleio, *spectra* Catio Epicureo, εἴδωλα Græcis. Caussam porro Physicam, cur vmbræ illæ, seu animæ mortuorum, seu spectra noctu, non etiam interdiu visantur, est, vt docet Ioannes VVouerius de Vmbra capite 9. *quòd vmbræ adminiculo producuntur, illa circumfusa prodeunt, ab illa vestitum & habitum sumunt. Immò si rectè sentiunt nonnulli philosophi, ne conspici quidem, nec oculis nostris sese ingerere possent, nisi vmbra adesset, & conatus iuuaret. Aërio enim, tenui, & humido, ac proinde diffluenti corpore constant. Cumque aëria liquescant calore, & tenuiora facta dissipentur: frigore verò cogantur & coalescant; manes ob calorem lucis interdiu minimè conspiciuntur, noctu verò apparent, cùm scilicet circumiectu nocturni frigoris corpus densatum assumpse-* C *runt. Vnde nata opinio, nocturno tantùm tempore illiusmodi spectra in terrorem immissa oberrare: claram lucem perire ipsis vim omnem, nec ab hominibus conspici. Hinc vmbra Anchisæ oriente sole cogitur dimittere Aeneam.*

798. MOTAMQVE TREMORIBVS VRBEM] Decimum sextum, terræ motus. His præsagijs, & indicijs impendentis Iulio periculi, Suetonius & Velleius libro 2. adiiciunt, de haruspicibus; de Calpurnia vxore territa nocturno visu, & de porrectis ei libellis, coniurationem nuntiantibus, quos non protinus legit. Lucretius libro 6. *Inde tremor terras grauiter pertentat.*

799. NON TAMEN INSIDIAS, VENTVRAQVE VINCERE FATA] Præualuerunt D fata tam euidentibus prodigiis, & tam multis. Paulo pòst, *Sola insuperabile fatum, Nata, monere paras?* Locus huic respondens est apud Q. Smyrnæum libr. 2. vbi deos in conuiuio Iupiter sic affatur:

Ἴστε θεοὶ περὶ πάντες ὁπόσσον ἐπέρχεται ἄλγος
Αὔριον ἐν πολέμῳ· μάλα γὰρ πολέων μένος ἵππων
Ὄψεσθ' ἀμφ' ὀχέεσσι δαϊζόμενον, ἠδ' ὀλέκοντας
Ἄνδρας τ' ὀλλυμένους. τῶν καὶ περὶ κηδόμενός τις
Μιμνέτω ἡμείων, μηδ' ἀμφ' ἐμὰ γούναθ' ἱκάνων
Λισσέσθω. κῆρες γὰρ ἀμείλιχοί εἰσι καὶ ἡμῖν.

Exploratum habetis, dij vniuersi, quàm grauis in bello crastino
Clades impendeat. Quia plurimorum vim equorum
Cernetis ad currus mactari: vtrimque
Et viros occumbere; de quibus si quis anxius fuerit
Vestrûm, se contineat; nec ad genua mea accedens

Supplicet. Sunt enim fata implacabilia etiam nobis.

800. STRICTIQVE FERVNTVR IN TEMPLVM GLADII] Trucidatus est Idibus Martii in senatu, in curia Pompeii, tribus & viginti vulneribus; è quibus vnum tantum, quod secundo loco in pectore accepit, lethale fuit. Vndique strictis pugionibus petitum ait Suetonius capite 82. vbi cædem eius memorat: de qua eclog. 5. Virgilius, Horatius libro 1. ode 2. Percussorum autem ferè neque triennio quisquam superuixit; neque sua morte defunctus est. Damnati omnes, alius alio casu perijt: pars naufragio, pars prælio; nonnulli semet eodem pugione, quo Cæsarem violauerant, interemerunt. Sueton. c. 89. Ouid. 3. Fast.

At quicunque nefas ausi prohibente deorum
Numine, polluerant pontificale caput,
Morte iacent merita. testes estote Philippi:
Et quorum sparsis ossibus albet humus.

801. NEQVE ENIM LOCVS, &c. NISI CVRIA] Hoc ad scelus percussorum exaggerandum, qui aptiorem curia locum non repere- A runt. Est autem curia sanctus locus, propter sanctum senatum. Curiam, in qua occisus est, destrui placuit, Idusque Martias parricidium nominari: ac ne vnquam eo die senatus ageretur. Primum cunctati sunt coniurati, vtrumne illum in campo tribus ad suffragia vocantem, partibus diuisis, de ponte deijcerent, atque exceptum trucidarent: an in sacra via, vel in aditu theatri adorirentur. Postquam senatus Idibus Martijs in Pompeii curiam edictus est, facile tempus, & locum prætulerunt. Hæc Suetonius cap. 80.

803. MANV PERCVSSIT VTRAQVE PECTVS] Quòd pectus percussit, signum doloris fuit: quòd vtraque manu, maximi doloris.

804. AETHEREA MOLITVR CONDERE NVBE, &c.] Cernens Venus quod futurum erat, volebat aspectum Iulij coniuratis eripere, sicut fecerat Menelao, subducto Paride è duello, quo erant congressi, 3. Iliad. & Diomedi, subducto Aenea, Iliad. 5. sed etiam id frustra facturam Iupiter autumat.

Fatorum necessitas. Augusti decora. Iulij ἀποθέωσις, cui ille præfertur, & in eius prædicatione, precibúsque pro eo ad deos opus absoluitur. Epilogus, non sine ostentatione gloriosa.

XXI. *TALIBVS hanc genitor; Sola insuperabile fatum*
Nata mouere paras? intres licet ipsa sororum
Tecta trium; cernes illic molimine vasto
Ex ære, & solido rerum tabularia ferro:
Quæ neque concussum cæli, neque fulminis iram,
Nec metuunt vllas tuta atque æterna ruinas.
Inuenies illic incisa adamante perenni
Fata tui generis: legi ipse, animóque notaui:
Et referam, ne sis etiamnum ignara futuri.
Hic sua compleuit, pro quo Cytherea laboras,
Tempora, perfectis, quos terræ debuit, annis.
Vt deus accedat cælo, templísque colatur,
Tu facies, natúsque tuus: qui nominis hæres
Impositum feret vnus onus, cæsique parentis
Nos in bella suos fortissimus vltor habebit.
Illius auspicijs obsessæ mœnia pacem
Victa petent Mutinæ, Pharsalia sentiet illum:
Æmathiique iterum madefient cæde Philippi:
Et magnum Siculis nomen superabitur vndis:

Roma-

Romanique ducis coniux Ægyptia tædæ
Non bene fisa cadet; frustráque erit illa minata
Seruitura suo Capitolia nostra Canopo.
Quid tibi barbariem, gentésque ab vtroque iacentes
Oceano numerem? quodcunque habitabile tellus
Sustinet, huius erit: pontus quoque seruiet illi.
Pace data terris, animum ad ciuilia vertet
Iura suum, legésque feret iustissimus auctor,
Exemplóque suo mores reget; inque futuri
Temporis ætatem, venturorúmque nepotum
Prospiciens, prolem sancta de coniuge natam
Ferre simul, noménque suum, curásque iubebit.
Nec, nisi cùm senior similes æquauerit annos
Æthereas sedes, cognatáque sidera tanget.
Hanc animam interea de cæso corpore raptam
Fac iubar, vt semper Capitolia nostra, forúmque
Diuus ab excelsa prospectet Iulius æde.
Vix ea fatus erat, media cùm sede senatus
Constitit alma Venus, nulli cernenda, suique
Cæsaris eripuit membris, nec in aëra solui
Passa recentem animam, cælestibus intulit astris.
Dúmque tulit, numen capere, atque ignescere sensit,
Emisitque sinu; simul altiùs euolat illa;
Flammiferúmque trahens spatioso limite crinem
Stella micat, natique videns benefacta, fatetur
Esse suis maiora; & vinci gaudet ab illo.
Hic sua præferri quanquam vetat acta paternis,
Libera fama tamen, nullisque obnoxia iussis
Inuitum præfert; vnáque in parte repugnat.
Sic magnis cedit titulis Agamemnonis Atreus:
Aegea sic Theseus, sic Pelea vincit Achilles.
Denique vt exemplis ipsos æquantibus vtar,
Sic & Saturnus minor est Ioue: Iuppiter arces
Temperat æthereas, & mundi regna triformis:
Terra sub Augusto: pater est, & rector vterque.
Dij, precor, Aeneæ comites, quibus ensis & ignis
Cesserunt; dijque indigetes, genitórque Quirine
Vrbis, & inuicti genitor Gradiue Quirini,
Vestáque Cæsareos inter sacrata penates,
Et cum Cæsarea tu, Phœbe domestice, Vesta,
Quique tenes altus Tarpeias Iuppiter arces,
Quósque alios vati fas appellare, piúmque est,
Tarda sit illa dies, & nostro serior æuo,
Qua caput augustum, quem temperat, orbe relicto
Accedat cælo, faueátque precantibus absens.

807. TALIBVS HANC GENITOR] subaudimus, compellat. 1. Æneid. ipsa Ioui, *Quæ te, genitor, sententia vertit?*

SOLA INSVPERABILE FATVM] Increpatio quædam est. Non debet ipsa sola niti contra fatum, putareque plus posse, quàm alius deorum quilibet, etiam quàm summus Iupiter, qui & ipse cum cæteris dijs fato se subiectum confitetur, tum hîc, tum Metamorph. 9. & Lucianus Sophista. Ita putabant illi veteres, eamq; fatalem necessitatem appellabant *legem*, vt suprà ad vers. 781. adnotare memini. Legas suadeo, quæ hac de re ex Chrysippo, Pindaro, Euripide, Simonide, Homero, Plutarcho recitat Commentar. in Titul. de Legibus & senatusconsultis doctissimus & cultissimus Muretus, pagina 45. & in Constantia I. Lipsius. Cæterùm oratio ista Iouis cognata admodum est illi, qua idem queribundam, & Æneæ ac Troianis suis meliora rogantem alloquitur 1. Æneid.

810. EX AERE, ET SOLIDO RERVM TABVLARIA FERRO, &c.] Immobilitatem fatorum exprimit per ærea & ferrea Parcarum tabularia, quæ nec cæli vllum incommodum, nec vllas ruinas propter soliditatem timent: quibus fata inscribunt, quæ deleri, id est, mutari non possunt. *Grammatophylacion* est, vbi tabulæ, & instrumenta publica, monumentaque rerum gestarum, actorumque asseruantur. Cicer. de Natura deorum, *tabularium*. Græcis ἀρχεῖον. Inde *archiuum*, idem quod chartophylacium. Atque vt *tabularium* est publicum, sic *tablinum* priuatum, de quo Plinius libro 35. intelligendus, cùm ait: *Tablina codicibus implebantur, & monumentis rerum in magistratu gestarum.* De eodem Vitruuius libro 6. capite 4. *Concussus* autem *cæli*, sunt tonitrua. Lucretius libro 2. *Cælique ferena Concutiat sonitu.* Et libro 6. *Alta Concutitur cæli domus vndique.*

813. ADAMANTE PERENNI] Adamantis vox in duritia καὶ ἐν τῷ ἀντιτύπῳ, in duratione, & robore inuicto, de quo alibi sat multa. Quoniam ergo nihil eo durius & insuperabilius, rectè additur *perenni*. Verùm hic nota est sententiæ, & decreti nullis temporum spatijs immutandi. Vide nostrum Delrium, Adagial. Tom. I. pag. 454. & deinceps.

814. FATA TVI GENERIS] Romanorum, qui ab Ænea ducunt genus. Sed de Iulio & successore eius Augusto potissimùm capiendum, quibus totum imperium Romanum nitatur.

815. ET REF. NE SIS ETIAMNVM IGNARA FVTVRI] Simile illi 1. Æneid. vbi Iupiter eadem de Ænea:

Hic (tibi fabor enim, quando hæc te cura remordet,
Longiùs & voluens fatorum arcana mouebo.)

816. HIC SVA COMPLEVIT TEMPORA] Recitat Iupiter, quæ à Parcis conscripta in illo tabulario legerit. Scripta autem fuerunt, quæ sequuntur. Victurum scilicet Iulium annos sex, & quinquaginta. Cura & studio Veneris atque Æneæ, qui iam cum dijs æuum agitabat, cælo successurum, & templis cultum iri. Quod & 1. Æneid. promisit Veneri:

Hunc tu olim cælo spolijs Orientis onustum
Accipies secura; vocabitur hic quoque votis.

819. QVI NOMINIS HÆRES IMPOSITVM FERET VNVS, &c.] Imperium excipiet Augustus, ab eo adoptatus, & Cæsar dictus. Atiæ matri, & Philippo vitrico non placebat adire nomen inuidiosæ fortunæ *Cæsaris*; sed asserebant salutaria reipublicæ terrarumque orbis fata conditorem conseruatoremque Romani nominis, inquit Velleius libro 2. Spreuit itaque cælestis animus humana consilia, & cum periculo potiùs summa, quàm tutò humilia proposuit sequi; maluitque auunculo, & Cæsari de se, quàm vitrico credere, dictitans, nefas esse, quo nomine Cæsari dignus esset visus, sibimetipsi videri indignum.

820. IMPOSITVM FERET VNVS ONVS] Nihil est enim difficilius, quàm bene regere, præsertim tantum imperium. Initio libri: *Quæritur interea, qui tanta pondera molis Sustineat.* Statius Syluar. 1.

——Ille subactis
Molem immensam humeris, & vix tractabile pondus
Imposuit.

Vnus signatè, nam posterioribus temporibus duo tulerunt, & antea multi, in libera republica, Coss. inquam, senatus, Prætores, &c.

CÆSIQVE PARENTIS VOS IN ARMA SVOS, &c.] Cædem patris sui Octauius, bello & armis interfectores eius persequendo, vltus est. Ad eam vltionem Iupiter hîc suam & deorum opem pollicetur.

822. ILLIVS AVSPICIIS OBSESSÆ MOENIA PACEM &c.] Quatuor bellorum ciuilium genera enumerat ab eo gesta, *Mutinense* in Italia, *Philippense* in Thessalia, *Siculum* in freto Siculo, *Actiacum* in Epiro. Primum & vltimum contra M. Antonium: secundum aduersus Brutum & Cassium: tertium contra Sext. Pompeium Cn. filium. Omnium bellorum initium & caussam hinc sumpsit, inquit Suetonius capite 10. quòd nihil conuenientius duceret, quàm necem auunculi vindicare, tuerique acta. Confestim vt Apollonia rediit, Brutum & Cassium & vi necopinantes, & quia præuisum periculum subterfugerant, legibus aggredi, reosque cædis absentes deferre statuit. De *Mutinensi* vide Suetonium capite 10. Flor. libr. 4. capite 4. & quos ibidem in annotat. producit Camers. De *Philippensi* Suetonium cap. 13 Flor. lib. 4 c. 6. De *Siculo* Suetonium cap. 16. Flor. libro 4. capite 8. De *Actiaco* Sueton. cap. 17. Flor. libro 4. cap. 11. Quæstio nascitur, cùm Mutina in auctoritate senatus ac populi semper manserit, in eaque D. Brutum, qui Cisalpinam Galliam cum imperio tenebat, Antonius obsederit, à qua obsidione ipsum & vrbem victo fugatoque Antonio Hirtius, & Pansa Coss. & Augustus Proprær. liberarunt, quomodo pacem, aut à quo petiuit? Item à quo victa est?

823 PHARSALIA SENTIET ILLVM] Non aliud videtur hîc bellum significare, quàm mox sequentibus *Philippense*, seu Thessalicum.

824. Ite-

824. ITERVM MAGEFIENT CAEDE PHILIPPI] Virgil. 1 Georg.

Ergo inter sese paribus concurrere telis
Romanas acies iterum videre Philippi.

Vbi ita Seruius: *Philippi, ciuitas Thessaliæ, ad quam primò Cæsar & Pompeius, postea Augustus contra Brutum & Cassium dimicauit.* Quòd autem vocat *Aemathios*, Thessalia quondam ab Æmathione nomen habuit *Aemathia*, & in ea mons *Aemus*. Ac pertinent eôdem apud Maronem consequentes statim duo versus:

Nec fuit indignum superis, bis sanguine nostro
Aemathiam, & latos Aemi pinguescere campos.

825. MAGNVM NOMEN] Quid enim celebrius Pompeij nomine, cuius hic erat filius, nêpe Sex. Pompeius? Subindicat eius cognomentum, dictus enim est *Magnus*. Laudes memorat Plinius lib. 7. Nat. Hist. cap. 26. & in Maniliana Cicero. Item Velleius lib. 2.

826. ROMANIQVE DVCIS CONIVX ÆGYPTIA] *Cleopatra* regina Ægypti cum Antonio, cui nupserat, deuicta est apud Actium. Florus libro 4. cap. 11. *Furor Antonij, quatenus ambitu non interiret, luxu & libidine extinctus est.* Quippe post Parthos, cùm exosus arma in otio ageret, captus amore Cleopatræ, quasi bene gestis rebus, in regio se sinu reficiebat.

828. SERVITVRA SVO CAPITOLIA NOSTRA CANOPO] *Canopus* vrbs Ægypti. Florus libro 4. cap. 11. *Hæc mulier Aegyptia ab ebrio imperatore pretium libidinum Romanum imperium petijt: & promisit Antonius: quasi facilior esset Partho Romanus. Igitur dominationem parare, nec tacitè: sed patriæ,* C *nominis, togæ, fascium oblitus, totus in monstrum illud vt mente, ita animo quoque cultuq; desciuerat. Aureum in manu baculum, ad latus acinaces, purpurea vestis ingentibus obstricta gemmis, diadema aderat, vt regina rex ipse frueretur.*

829. QVI OTIBI BARBARIEM GENTESQVE AB VTROQVE, &c.] Non aliquæ, sed omnes gentes ab Oceano ad Oceanum, ab oriente ad occidentem, & omnes insulæ, totus inquam mundus subiacebit eius imperio. Adi Sueton. cap. 21.

832. PACE DATA TERRIS ANIMVM AD CIVILIA, &c.] Sueton. cap. 27. *Recepit & morum legumq; regimen æquè perpetuum*, &c. lege quæ sequuntur cap. 28. & Cassiodorus epistola 29. libro 2. *Regnantis est gloria subiectorum otiosa tranquillitas.*

836. PROLEM SANCTA DE CONIVGE] *Tiberium* ex Liuia Drusilla, & Claudio Tiberio Nerone natum, à quo illam, Druso septimum iam mensem grauidam, vxorem impetrauit, successorem nominis & imperij creabit. *Liuiam* à pudicitia & religione in Trist. & de Ponto commendat.

838. NEC NISI CVM SENIOR SIMILES ÆQVAVERIT, &c.] Serus in cælum redibit. Obijt septuagesimo & sexto ætatis anno, diebus quinque & triginta minùs. *Senior* pro senex, *tristior* pro tristis, &c. loquendi mos vulgaris, etiam Græcis Homerus. Iliad. [illegible] pro [illegible], *salnior* (si dicere liceret) pro *saluus*. Terent. Adelph. *Frater eius ad rem est attentior.*

A SIMILES ANNOS] Placet scholion Glareani, vnde sumpsit Beesmannus, videri hæc scripsisse Ouidium Augusto nondum attingente annum LVI. quot vixit Iulius. Eum enim postea annis 20. superauit.

839. COGNATAQ. SIDERA] vbi cognati eius, & Iulius.

840. HANC ANIMAM INTEREA DE CAESO CORPORE RAPT. &c.] Hortatur Venerem, vt animam Iulij de corpore in cælum translatam in stellam vertat. Qua de re Suetonius cap. 88. quæ verba suprà adduxi, vbi poëta ait, non magis eum ab rebus gestis, quam ab Augusto filio in sidus nouum, stellamque comantem conuersum.

842. AB EXCELSA AEDE] Scripserat fortassis *arce*, vt cælum intelligamus, vnde *Iulia illa* B *stella*, loco vtique excelso, Capitolium forumque suspiciat.

843. MEDIA SEDE SENATVS] in medio curiæ.

844. NVLLI CERNENDA] ne impediretur, aut etiam læderetur.

845. NEC IN AERA SOLVI PASSA] quod fieri nobis morientibus sæpe in poëtis legas, iuxta opinionem illam, animam tenui aëre constare.

846. RECENTEM ANIMAM] iam iam corpore solutam.

CÆLESTIBVS INTVLIT ASTRIS] Hoc Vestam, vt sacerdoti suo præstitisse scribit Fast. 3. vbi sic se alloquentem fingit:

Ne dubita meminisse: meus fuit ille sacerdos,
Sacrilegæ telis me petiere manus.
Ipsa virum rapui: simul vrraq; nuda reliqui.
Quæ cecidit ferro, Cæsaris vmbra fuit.
Ille quidem cælo positus Iouis atria vidit:
Et tenet in magno templa dicata foro.

849. FLAMMIFERVMQVE TRAHENS SPATIOSO LIMITE, &c.] *Stella facem ducens multa cum luce cucurrit.* 2. Æneid. Hîc cometam describit, qui & crinita stella. Trahebat crinem illum dum euolaret & flammis illis viam signaret. Et longo limite sulcus lucem dabat, quemadmodum de eadem stella sua canit idem Maro.

850. FATETVR ESSE SVIS MAIORA] ipsum Augustum sibi anteponit. Comparet eos nunc inter se qui volet, & sciet verùm Ouidius vera dixerit.

D 851. ET VINCI GAVDET AB ILLO] Est enim ex gloria etiam Iulij, adoptasse talem filium. Sunt & parentibus honori, voluptati ac solatio filiorum actiones præclarissimæ.

852. HIC SVA PRÆFERRI QVAMQ. VET. ACTA, &c.] Modestia Augusti, non patientis se Iulio anteferri.

853. LIBERA FAMA TAMEN, &c.] non potest imperare famæ. Hæc illum præponit, & hactantùm ex parte ei repugnat: cæterà talis est de eo, qualem ipse vult. *Libera* est *fama*, quoniam nec gratiam quærit, nec odium metuit. Propert. eleg. 12. libr. 4. *Laudat vbi emeritum libera fama rogum.* Neminem veretur fama.

855. SIC MAGNIS CEDIT TITVLIS AGAMEMNONIS, &c.] Exemplis eorum, qui laudibus suis

parentes vicerunt, illustrat quod dixerat, Augustum esse Iulio clariorem. Tria petuntur ab hominibus, Agamemnone, Theseo, Achille: quærium ab ipso Ioue.

857. Ipsos aeqvantibvs] vt de dijs, Iulio & Augusto loquens, diuinis exemplis vtat.

858 Ivpiter arces temperat aetherεas, et mvndi,&c.]Ostendit quo pacto Augustus Ioui sit similis. Ille regit cælum, æthera, aërem: (hæc tria nomine *mundi triformis* accipit Raphaël) terram & maria tenet & regit Augustus. Quòd si *triformem mundum*, cælum, terram, & inferos accipiamus, Plutoni fiet iniuria. Scimus alioqui Virgilium Augusto nondum cognitum, cognosci tamen cupientem affixisse valuis palatij hos versiculos, quibus eius potentiam prædicabat: *Diuisum imperium cum Ioue Cæsar habet* Et: *Iupiter in cælis, Cæsar regit omnia terris*. 2. Fastur. *Patrem orbis* nuncupans subiungit mox:

Hoc tu per terras, quod in æthere Iuppiter alto
Nomen habes: hominum tu pater, ille deûm.

860. Pater, et rector vterqve] Vtroque nomine & in Tristibus eum crebrò appellat. Sequitur precatio, qua illum dijs commendat.

861. Dii, precor, Aeneae comites, qvirvs ensis et ignis,&c.]quos secum Troia extulit, & indigetes, & alij quos deinceps nominat, Romanorum patronos. Sic Virgilius simili cum prece 1. Georg. claudit:

Dij patrij indigetes, & Romule, Vestaq́ mater,
Quæ Thuscum Tiberim, & Romana palatia
seruas,
Hunc saltem euerso iuuenem succurrere sæclo
Ne prohibete.

865. Et cvm Cæsarea, tv Phoebe domestice, Vesta]Sacellum Vestæ erat in palatio: & in ea parte palatinæ domus, quam fulmine ictam desiderari à deo auspices pronuntiarant, Apollini templum excitauit Augustus, addita porticu cum bibliotheca Græca, & Latina. Sueton.

867. Qvosqve alios vati fas appellare, pivmqve est] & omnes alij dij, quos poëtis, vt pijs hominibus. appellare fas est: nam impijs non est fas: irascuntur enim rogati ab improbis.

868. Nostro serior aevo] sit nobis superstes. Viriles iam annos agebat Ouidius. Cupit ergo Augustum ad senectutem peruenire.

870. Accedat caelo, faveatqve precantibvs absens]Immò viuus adhuc se pro deo coli voluit; nec templa sibi condi prohibuit. Nortumed Seruio, ad illud eclog. 1. *Namque erit ille mihi semper deus*. Appianus 5. Ciuil. *καὶ αὐτὸν αἱ πόλεις τοῖς σφετέροις θεοῖς συνίδρυον: Ipsum vrbes in dijs suis collocarunt.* Et Tacitus 4. Annal. *Cùm D. Augustus sibi atque vrbi Romæ templum apud Pergamum sisti non prohibuisset.*

E P I L O G V S

O P E R I S.

Iamque opus exegi, quod nec Iouis ira, nec ignes,
Nec poterit ferrum, nec edax abolere vetustas.
Cùm volet illa dies, quæ nil nisi corporis huius
Ius habet, incerti spatium mihi finiat æui.
Parte tamen meliore mei super alta perennis
Astra ferar, noménque erit indelebile nostrum.
Quáque patet domitis Romana potentia terris,
Ore legar populi; pérque omnia sæcula fama
(Si quid habent veri vatum præsagia) viuam.

871. IAMQ. OPVS EXEGI, &c.] Peroratio, plena ſpei æternæ apud poſteritatem famæ. Tale περιφώνημα extat & in 4. Triſt. eleg. 9. A

Noſtra per immenſas ibunt præconia gentes.

Et:

Trans ego tellurem, trans altas audiar vndas.

Confert hunc locum Iul. Scaliger lib. 5. Poëticæ cap. 7. cum fine Virgilij Horatij, Statij, Lucani. Primum, & tertium laudat vt modeſtos: ſecundum, & noſtrum notat vt arrogantiores, magis tamen Horatium: in quo ordine numerare licebat & Propertium, ſibi ſimilem æternitatem magnificè prædicentem. Lucanum ait ſibi exitium prędixiſſe. Certum & exploratum eſt, poëtas præcipuè ſua monumenta diligere quàm maximè, & ea tanquam filiolas ſuas amplexari & exoſculari. Auſon. ad Greg. filium: *Commendo tibi errorem meum. Nauos noſtros, & cicatrices amamus: nec ſoli noſtro vitio peccaſſe contenti, affectamus vt amentur.* Vides illum de malis quoque poëtis loqui: vt id bonis accidere minùs admiremur. B

872. NEC EDAX VETVSTAS] Suprà: *Tempus edax rerum, tuq; inuidioſa vetuſtas*, &c. Vide Lud. Cerdium in Epilog. 1. Georg. Cernis hic *vetuſtatis* vocabulo indicari temporum diuturnitatem in futurum. Cicero pro M. Marcello: *Quam nulla vnquam vetuſtas obruet.* Sic Plin. libr. 14. c. 2. dixit, *vites aliquas fallere vetuſtatem.*

873. CVM VOLET ILLA DIES] dies vltima huius vitæ, huius lucis me carpet, quandocunque; paratus ſum ad moriendum. Additur cauſſa.

QVÆ NIL NISI CORPOR. H. IVS HABET] Ad corpus mors pertinet, non ad animum, qui mori & interire apud Christianos dicitur μυστικώτερον. Et hunc quidem cum beatis illis cæleſtibuſque naturis, quos Angelos vocamus: illud *cum belluis*, vt inquit Salluſtius, *commune habemus*, quas morte diſſolui, ac planè abſumi videmus.

874. INCERTI SPAT. M. F. ÆVI] Quàm incertum ac dubium ſit humanæ vitæ ſpatium, ex eo demonſtrat Horat. ode 7. lib. 4. quòd nemo ſcit, an *dij hodierno craſtinum diem adiecturi ſint.* In quem locum Lambinus ex Theocrito in Hyla hunc verſum adducit:

Οἱ θνατοὶ πελόμεσθα, τὸ δ' αὔριον οὐκ ἐσορῶμεν.

Nos qui mortales ſumus, quique finem craſtinum non cernimus.

Item illos ex Alceſtide Euripidis:

Βροτοῖς ἅπασι κατθανεῖν ὀφείλεται,
Κ'οὐκ ἔστι θνητῶν ὅστις ἐξεπίσταται

Τὴν αὔριον μέλλουσαν εἰ βιώσεται. A

Sic interpretor:

Vitare mortem nemini conceditur,
Nec ſcire cuiquam contigit mortalium,
Viſurus eſſet anne lucem craſtinam.

875. PARTE TAMEN MELIORE MEI, &c.] ingenium meum extolletur ad ſidera. 1. Amor. eleg. 15.

Ergo etiam cùm me ſupremus adufferit ignis,
Viuam, parſq; mei magna ſuperſtes erit.

Lib. 9. de Hercule ad ſuperos tranſlato: *Parte ſui meliore viget.* Totius epilogi huius quaſi quædam interpretatio, & paraphraſis eſt, quod apud Senecam lego, in Conſolatione ad Polybium, ſuper eius fratre mortuo cap. 21. Accipe ad verbum: *Id egit ipſe, vt meliore ſui parte duraret, & compoſitis eloquentia præclaris operibus, à mortalitate ſe vindicaret. Quandiu fuerit vllus litteris honos, quandiu ſteterit aut linguæ Latinæ potentia, aut Græca gratia, vigebit cum viris maximis, quorum ſe ingenijs vel contulit; vel, ſi hoc verecundia eius recuſat, applicuit.* Non abhorrent Ouidiana à loco M. Tullij pro Archia, vbi animorum immortalitatem ex cupiditate gloriæ probat: *Hæc ſiue à meo ſenſu poſt mortem abfutura ſunt: ſiue, vt ſapientiſsimi homines putauerunt, ad reliquam animi mei partem pertinebunt, nunc quidem cogitatione quadam ſpeq; delector.* Obſeruat Andreas Schotius noſter Nod. Cic. lib. 1. cap. 11. in libris quibuſdam τὸ *animi* deſiderari. Similis eſt concluſio Horatij, ode vlt. lib. 3. B

Non omnis moriar, magnaq; pars mei
Vitabit Libitinam; vſque ego poſtera
Creſcam laude recens.

877. QVAQVE PATET DOMIT.] Per omnes gentes; quoniam pop. Roman. victor omnium gentium. Cui Iupiter 1. Æneid. imperium ſine fine, & terrarum & temporum dedit. C

879. VIVAM] *Vita mortuorum poſita eſt in memoria viuorum*, ait Cic Philipp. 10. Itaq; bis moritur, cuius nulla poſt obitum ſupereſt memoria, ob merita, & virtutem inquam. Nam egregiè ſceleratorum diu recordamur, qui tamen viuere non dicuntur. De hac vita ſua immortali adiungamus & hoc præſagium ex eleg. vltima 4. Triſt.

Nam tulerint magnos cùm ſæcula noſtra poëtas,
Non fuit ingenio fama maligna meo.
Cumq; ego præponam multos mihi, non minor illis
Dicor, & in toto plurimus orbe legor.
Si quid habent igitur vatum præſagia veri,
Protinus vt moriar, non ero, terra, tuus.

FINIS.

L E C T O R I S.

P. Ovidius Naso in Metamorphoseωn libris exemplum est imitatus *Partheny* Chij poëtæ: qui idem argumentum iam antea Græco poëmate tractasse fertur. Sic & Virgilius Homerum, Hesiodum, & Theocritum expressit: Horatius Pindarum & Alcæum in Lyricis; Valerius Flaccus Apollonium Rhodium in Argonauticis, itemque alij alios imitati sunt. Tanta autem operis huius gratia etiam apud Græcos fuit, vt idem ex Latino sermone in Græcum Maximus Planudes transtulerit: quandoquidem intercidit funditus Parthenij Metamorphosis: cuius, vt vult Cornarius interpres, siue alterius, exstant typis Frobenij Ερωτικὰ quædam, sed prosa oratione. Exstant & *Antonini Liberalis* Μεταμορφώσεων siue *Transformationum* Collectanea, sed soluta pariter non vincta oratione, edente G. Xylandro: in quibus quædam eadem, quędam ab Ouidio narrantur diuersa. Hic & *Nicandrum, Baum, & Didymarchum*, vt Μεταμορφωτικὰς à se lectos nominat. His & *Nessum Lycium* adijcias licet. Quibus omnibus temporum amissis iniuria, Ouidianis vtamur fruamur laboribus, nostrisque faueto.

QVI METAMORPHOSIM OVIDII NASONIS
Commentarijs Notisq́; illustrando exstent.

Raphaël Regius.
Iacobus Micyllus.
Hercules Ciofanus, Sulmonensis.
Iac. Pontanus, Societ. Iesu, Electorum libris xv. anno 1618.

Henrici Glareani Annotationes, an. 1551.
G. Sabini Fabularum explicatio Physica, Ethica, Historica.
Georgij Bersmanni Notæ perpetuæ.

Luctatij Grammatici Argumenta fabularum.
Franc. Nigri Bassianatis Epitome, carmine Phaleucio,
& M. Ant. Trironij Vticensis, prosa, & Gul. Canterus lib. 1. Nouar. lect. cap. 10.

Scholia { Andreæ Naugerii.
G. Sabini.
Victoris Giselini, ann. 1588.

IN IBIN, OBSCVRVM
Poëmation, scripsere.

Vetus interpres ἄδηλος, non magnæ rei. Lutetiæ olim exiit.
Domitius Calderinus.
Christoph. Zarotus, Venetiis, ann. 1515.
Hercules Ciofanus.
Franc. Sanctius Brocensis.
Valerivs Andreas Dessèlius, Iureconsl. ann. 1618.

INDEX
RERVM MEMORABILIVM IN COMMENTARIIS ELECTORVM EX OVIDII METAMORPHOSEΩN LIBRIS XV.

Primus numerus librum, & secundus versum indicat Poëtæ.

Augustum

FINIS.

Errata sic corrige.

Pag 4 in Prolegom. circa medium, lege: Planudes monachus Byzantinus.
13. *col. 2. B v. 12.* Mirum cur.
18. *1 B. 14.* Symbolas nostras Virgilianas. *Et col. 2. A. 1. lege,* tantu' suat.
20. 1 C. 15. Alcyone.
36. 1. C. 12. colore.
40. 2. *B.* 12. ῥῆξαι.
45. 2. *A.* 16. eluuione.
69. 2. *B* 13. oonaginta octo.
74. 2. C. 14 arborem.
77. 2. *B.* 6. Anthol. Tit.
111. 2. *B.* 14. cap. 12
119. 2. C. 2. relinquunt.
125. 1. *A.* 10. fræno.
126. 2. *A.* 2. Aperta.
141. 1. *A.* 13. posteros.
146. 2. *A.* 3. ad eum modom.
166. 1. *A.* 8 mustela.
180. 1. *B.* 14. Omina,
181. 1. C 1. cuiquam.
183. *v.* 3. vos.
207. 2. *A.* 1. sioi.
217. 1. *repono* testa, *pro* resta, *& inf. in Comm Re. tlius tamen legeretur* mista, *cum Turnebo.*
247. 2. *P.* 3. *dele* seu.
250. 307. Congelat.
253. 339. Chimæriferæ.
273. *in argum lego pro* Coriothom, Thessaliam.
284. 2. *B.* 1. habilior.
303. 1. *A.* 2. calefaciuot.
309. 2. *vlt.* sed.

P. OVIDI NASONIS
DIRÆ
IN IBIN:

IN EASQVE

VALERI ANDREÆ DESSELI

IVRISCONSVLTI,

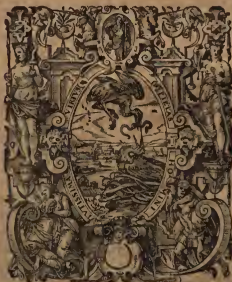
ET

FRANC. SANCTII BROCENSIS

Eloquentiæ Salmanticæ Profeſſoris,

VBERIORES NOTATIONES,

Nunc primùm in lucem editæ.

ANTVERPIÆ

Apud Heredes MARTINI NVTII.

Anno M. D.C. XVIII.

ORNATISSIMO
ATQVE CLARISSIMO
VIRO
D. FRANCISCO SCHOTTO,
I. C.
SENATORI ANTVERP.

VALERIVS ANDREAS, DESSELIVS D.C.Q.

NNI decem ſunt,& quod excurrit, *Senatorum Clariſſime*, quando è Vatum ac Muſarum hortis ſpatijſque recèns prodij, & à ſtudijs ac manibus R.P. Andreæ Schotti, viri doctrinâ celeberrimi, fratris Tui, (qui patris mihi loco ac vice ſemper fuit) licuit eſſe. Beneficium magnum tunc accepi; cui in iſta ætate paria referre opis non erat; nec adhuc eſſe, fateor equidem, & quod ingenui eſt, libenter. A politioribus illis ſtudijs ac litteris, quod reponerem, ſperabam aliquid. At neſcio, quî creſcentibus ac matureſcentibus annis Critici illius ſtudij amor in me velut decreuit, nec adhuc ad maturitatem ſuam venit. Ita fit: vbi aliò auocatur, atque alia etiam aucupatur affectatque animus, & ad antiquæ amœnitatis atque amœnæ antiquitatis hortos redire contingit rariùs, neſcio quis etiam tepor torporque inuadere atq; irrepere tacitè ſoleat; qui ab inſtituto inceptoq; ſi non protſus auertat, alienet tamen. Fateri id experto mihi liceat; qui cùm à latere doctiſſimi atq; humaniſſimi Schotti receſſi (receſſi autem non niſi doctior, meliorque) & ductu eiuſdem Duacum veni, Philoſophicis me ſpatijs cœpi includere, & biennium hæſi. Hic vt ſcientiam illam, moroſam tunc mihi, & ſuperciliofam in multis, hiſce litterarum velut condimentis redderem conditiorem, in gratiam cum Muſis redij interdum: vt vel ſic ab ἀμουσίας nota purum nomen eſſet. Ab Orthographiæ itaque Ratione initium mox feci, auctamque, quantum quidem per ætatis imbecillioris iudicium licuit, typis & luci Duaci dedi. Antverpiam dum reuertor, Tornaci & ſic lateri eruditiſſimi Schotti iterùm dies aliquot hæreo. Antuerpiâ, poſt anni lapſum, Louanium vocatus, ſeptimum iam annum linguæ ſanctæ Profeſſionem in Collegio trilingui Buſlidiano publicè ſuſtineo: ac de Collegij illius initijs, progreſſuque, & de Profeſſoribus eiuſdem libellum ſcri-

psi,& Louanij vulgaui. A linguis litterisque, sublimiorum scientiarum velut pedisequis atque ornatricibus placuit diuertere aliquando,& Iurisprudentiam sequi; cùm ea, quamcumque vitæ viam ingrediaris atque insistas, vtilis cum primis honestaque sit. Sed quò ista? vt vel sic ab ingrati animi vitio atque inuidorum conuitio me purgem & liberem, si seriùs beneficium agnoscam & reponam: simul vt otij atque negotij apud Te mei ratio constet. Apud quem enim potiùs, quàm illum, cuius beneficio studia omnia mea atque adeò vitam ipsam, vt ita dicam, ex parte debeo? è cuius ædibus LOVANIVM primò mihi iter fuit, scriptumque in ijsdem Linguæ sanctæ Encomium in Professionis meæ auspicijs publicè pronunciatū. Certè quoties ANTVERPIAM, in illum orbis oculum, oculos mentemque velut emitto, toties occurrunt SCHOTTI, ROELANTII, BRANTII, WOVERII, RVBENII; occurrit toties idea illa Senatoris illustris ac perantiqui, quem propè perpetuum Antverpia talem habuit & probauit: comem omnibus, morum grauitate & facilitate cunctis amabilem, qui hoc vnum agir maximè, vt profit auxilio consilioq; plurimis, lædat verò aut obsit nemini. Laudes, scio, istas non audient aut patientur aures Tuæ, *Vir Ornatissime*; qui à palpo ac fuco multorum fumoq; illo laudum longiùs semper abfuisti, & abhorruisti vehementiùs. atqui infra laudes Tuas etiam verba mea sunt. Quare ne lōgior sim, mitto ea, quę à decem iam annis iuuenis admodum meditatus sum IN IBIN P. OVIDII, poëma planè σκοτεινὸν, & censuræ ac limæ Tuæ submitto, *Senator Clarissime.* Debitum est, non munus, quod offero atque consigno: & quia iuuenile, FRANCISCO filio vnico, bonorumq; ex asse heredi, iam pridem destinatum. At cùm DEO illum, vt alter Abraham, senectutis faculam, obtuleris, & SOCIETATI aggregari æquo sis animo passus, ROELANTIIS, SCHOTTISque cognatis, studia ista tractare incipientibus laborem illum meum spero fore non inutilem aut ingratum: pusillum quidem illum, & nì occasio fuisset sustollendi partum, tenebris dignum; at si OVIDII versus ac mentem scrutemur altiùs, thesauri instar erit, complectens id omne, quidquid in historijs varium, in fabulis amœnum; elegantis eruditionis atque eruditæ amœnitatis elegantiæque opus. In quo illustrando quid alij præstiterint, quid item conatus ipse sim, Tu censebis, *Vir Prudentissime*, qui in celeberrimo illo tribunali Censor Iudexq; sedes; meque tuorum in numero amicorum esse patieris. LOVANII, è Trilingui, xv. Kalend. Iunij, CIↃ.IↃCXVIII.

ARGV-

ARGVMENTVM.

ANNVM agens Naſo quinquageſimum, ab Auguſto Imp. in Pontum relegatus eſt. Dum autem exularet, inter reliqua ſua opera, inuectiuam in quemdam edidit, quem proprio nomine ſuppreſſo, IBIN appellat. Sicut Callimachus, qui etiam ſub hoc nomine Apollonium Rhodium diſcipulum diris imprecationibus deuouit. De *ibide* autem ita ſcribit Plin. libr. 8. cap. 32. *Simile quiddam & volucris in eadem Aegypto monſtrauit, qua vocatur Ibis, roſtri aduncitate per eam partem ſe proluens, qua reddi ciborum onera maximè ſalubre eſt.* Herodotus verò duplicem eſſe dicit, alteram nigram, alteram ciconiæ non abſimilem, ſed tamen diuerſam De hac etiam Cicero lib. 2. de Nat. Deorum ſic ait: *Velut ibes maximam vim ſerpentum conficiunt, cùm ſint aues excelſa, rigidis cruribus, corneo proceroq́; roſtro, auertunt peſtem ab Aegypto, cùm volucres angues, ex vaſtitate Libyæ vento Africo inuectas interficiunt atque conſumunt: ex quo fit vt illa viua nec morſu noceant, nec odore mortua.* Hæc ille. Cùm itaque tanta ſit huius auis ſpurcitas, vt proprio ore ventrem purget, Callimachus aduerſarium tamquam fœdiſſimum, vt hominem nullius decoris & commendationis ſignificet, hoc nomine vocitauit: ad cuius imitationem Ouidius inimicum quoque ſuum *Ibin* nominauit. Cauſſam autem huiuſce maledicentiæ hanc fuiſſe ipſemet aperit: Sollicitabat poëtæ vxorem, & linguæ venena auribus ſuſurrabat, vt diutiùs illum in exilium remoraretur.

TEMPVS ad hoc, luſtris mihi iam bis quinque peractis,
Omne fuit Muſæ carmen inerme meæ.
Nulláque quæ poſſit, ſcriptis tot millibus, extat
Littera Naſonis ſanguinolenta legi.
Nec quemquam noſtri, niſi me, læſere libelli,
Artificis periit cùm caput arte ſua.
Vnus (& hoc ipſum eſt iniuria magna) perennem
Candoris titulum non ſinit eſſe mei.
Quiſquis is eſt (nam nomen adhuc vtcumque tacebo)
Cogit inaſſuetas ſumere tela manus.
Ille relegatum gelidos Aquilonis ad ortus
Non ſinit exilio delituiſſe meo:
Vulneráque immitis requiem quærentia vexat,
Iactat & in toto verba canina foro.
Perpetuóque mihi ſociatam fœdere lecti
Non patitur miſeri funera flere viri.
Cúmque ego quaſſa meæ complectar membra carinæ,
Naufragii tabulas pugnat habere mei.
Et qui debuerat ſubitas extinguere flammas,
Hic prædam medio raptor ab igne petit.
Nititur vt profugæ deſint alimenta ſenectæ,
Heu quanto eſt noſtris dignior ille malis!
Dii melius: quorum longè mihi maximus ille eſt,
Qui noſtras inopes noluit eſſe vias.
Huic igitur meritas grates, vtcumque licebit,
Pro tam manſueto pectore ſemper agam.

Audiet hæc Pontus, faciet quoque forsitan idem,
Terra sit vt potior testificanda mihi.
At tibi, calcasti qui me violente iacentem,
Quàm licet, & misero debitus hostis ero.
Desinet esse priùs contrarius ignibus humor,
Iunctáque cum Luna lumina Solis erunt:
Pársque eadem cæli Zephyros emittet & Euros,
Et tepidus gelido flabit ab axe Notus:
Et noua fraterno veniet concordia fumo,
Quam vetus accensa separat ira pyra:
Et Ver Autumno, Brumæ miscebitur Æstas,
Atque eadem regio vesper & ortus erit:
Quàm mihi sit tecum positis quæ sumpsimus armis
Gratia, commissis improbe rupta tuis:
Quàm dolor hic vnquam spatio euanescere possit,
Leniat aut odium tempus & hora meum.
Pax erit hæc nobis (donec mihi vita manebit)
Cum pecore infirmo quæ solet esse lupis.
Prima quidem cœpto committam prælia versu,
Non soleant quamuis hoc pede bella geri.
Vtque petit primò plenum flauentis arenæ,
Nondum calfacti velitis hasta solum:
Sic ego te ferro nondum iaculabor acuto,
Protinus inuisum nec petet hasta caput.
Et neque nomen in hoc, nec dicam facta libello,
Téque breui, qui sis, dissimulare sinam.
Postmodò si perges, in te mihi liber iambus
Tincta Lycambeo sanguine tela dabit.
Nunc quo Battiades inimicum deuouet Ibin,
Hoc ego deuoueo téque tuósque modo.
Vtque ille, historijs inuoluam carmina cæcis,
Non soleam quamuis hoc genus ipse sequi.
Illius ambages imitatus in Ibida dicar
Oblitus moris iudicijque mei.
Et quoniam, qui sis, nondum quærentibus edo,
Ibidis interea tu quoque nomen habe.
Vtque mei versus aliquantum noctis habebunt,
Sic vitæ series tota sit atra tuæ.
Hæc tibi natali facito, Ianique Calendis
Non mentituro quilibet ore legat.
Dij maris, & terræ, quique his meliora tenetis
Inter diuersos cum Ioue regna polos,
Huc precor, huc vestras omnes aduertite mentes,
Et finite optatis pondus inesse meis.
Ipsáque tu tellus, ipsum cum fluctibus æquor,
Ipse meas æther accipe summe preces.
Sideráque, & radijs circumdata Solis imago,

Lună-

Lunáque, quæ nunquam, quo priùs orbe micas.
Nóxque tenebrarum specie reuerenda tuarum,
Quæque ratum triplici pollice netis opus.
Quique per infernas horrendo murmure valles
Imperiuratæ laberis amnis aquæ,
Quásque ferunt torto vittatis angue capillis
Carceris obscuras ante sedere fores.
Vos quoque plebs superûm Fauni, Satyríque, Laréſque,
Fluminàque, & Nymphæ, semideúmque genus,
Denique ab antiquo diui veteréſque nouíque,
In nostrum cuncti tempus adeste chao.
Carmina dum capiti malefido dira canuntur,
Et peragunt partes ira dolórque suas,
Annuite optatis omnes ex ordine nostris,
Et pars sit voti nulla caduca mei.
Quæque precor, fiant: vt non mea dicta, sed ille
Pasiphaës generi verba fuisse putet.
Quásque ego transfiero pœnas, patiatur & illas,
Pleniùs ingenio sit miser ille meo.
Néve minùs noceant fictum execrantia nomen
Vota, minùs magnos commoueántve deos:
Illum ego deuoueo, quem mens intelligit, Ibin,
Qui se scit factis hæc meruisse suis.
Nulla mora est in me, peragam rata vota sacerdos,
Quisquis ades, sacris ore fauete meis.
Quisquis ades, sacris lugubria dicite verba,
Et fletu madidis Ibin adite genis.
Ominibúſque malis, pedibúſque occurrite læuis
Et nigræ vestes corpora vestra tegant.
Tu quoque quid dubitas ferales sumere vittas?
Iam stat (vt ipse vides) funeris ara tui.
Pompa parata tibi est, votis mora tristibus absit,
Da iugulum cultris hostia dira meis.
Terra tibi fruges, amnis tibi deneget vndas,
Deneget afflatus ventus & aura suos.
Nec tibi Sol clarus, nec sit tibi lucida Phœbe,
Destituant oculos sidera clara tuos.
Nec se Vulcanus, nec se tibi præbeat aër,
Nec tibi det tellus, nec tibi pontus iter.
Exul, inops erres, alienáque limina lustres,
Exiguúmque petas ore tremente cibum.
Nec corpus querulo, nec mens vacet ægra dolore,
Nóxque die grauior sit tibi, nocte dies.
Síſque miser semper, nec sis miserabilis vlli,
Gaudeat aduersis fœmina virque tuis.
Accedat lacrymis odium, dignúſque puteris,
Qui mala cùm tuleris plurima, plura feras.

Sitque (quod est rarum) solito defecta fauore
Fortunæ facies inuidiosa tuæ.
Caussáque non desit, desit tibi copia mortis,
Optatam fugiat vita coacta necem.
Luctatúsque diu cruciatos spiritus artus
Deserat, & longa torqueat antè mora.
Euenient: dedit ipse mihi modò signa futuri
Phœbus: & à læua mœsta volauit auis.
Certè ego quæ voueo, superos motura putabo,
Spéque tuæ mortis pessime semper alar.
Finiet illa dies, quæ te mihi subtrahet olim,
Finiet illa dies, quæ mihi tarda venit.
Sed priùs hanc animam nimiùm tibi sæpe petitam
Auferet illa dies, quæ mihi sera venit;
Quàm dolor hic vnquam spatio euanescere possit,
Leniat aut odium tempus & hora meum.
Pugnabunt iaculis dum Thraces, Iazyges arcu:
Dum tepidus Ganges, frigidus Ister erit:
Robora dum montes, dum pabula mollia campi,
Dum Tyberis liquidas Tuscus habebit aquas:
Bella geram tecum, nec mors mihi finiet iras,
Sæua sed in manes manibus arma dabo.
Tunc quoque cùm fuero vacuas dilapsus in auras,
Exanimis mores oderit vmbra tuos.
Tunc quoque factorum veniam memor vmbra tuorum,
Insequar & vultus ossea forma tuos.
Siue ego (quod nollem) longis consumptus ab annis,
Siue manu facta morte solutus ero:
Siue per immensas iactabor naufragus vndas:
Nostráque longinquus viscera piscis edet:
Siue peregrinæ carpent mea membra volucres:
Inque meo tingent sanguine rostra lupi:
Siue aliquis dignatus erit supponere terræ,
Et dare plebeio corpus inane rogo:
Quicquid ero, Stygijs erumpere nitar ab oris,
Et tendam gelidas vltor in ora manus.
Me vigilans cernes, tacitis ego noctis in vmbris
Excutiam somnos visus adesse tuos.
Denique quicquid ages, ante os oculósque volabo,
Et querar, & nulla sede quietus eris.
Verbera sæua dabunt sonitum, nexæque colubris
Conscia fumabunt semper ad ora faces.
His viuus furijs agitabere, mortuus ijsdem,
Et breuior pœna vita futura tua est,
Nec tibi continget funus, lacrymæque tuorum,
Indeploratum proijciere caput.
Carnificísque manu populo plaudente traheris,

Insi-

Infixúsque tuis ossibus vncus erit.
Ipsa te fugient quæ carpunt omnia flammæ,
Respuet inuisum iusta cadauer humus.
Vnguibus & rostro tardus trahet ilia vultur,
Et scindent auidi perfida corda canes.
Déque tuo fiet (licet hac sis laude superbus)
Insatiabilibus corpore rixa lupis.
In loca ab Elysiis diuersa fugabere campis,
Quásque tenet sedes noxia turba, coles.
Sisyphus est illic saxum voluénsque peténsque,
Quique agitur rapidæ vinctus ab orbe rotæ.
Quæque gerunt humeris perituras Belides vndas,
Exulis Ægypti turba cruenta nurus.
Poma pater Pelopis præsentia quærit, & idem
Semper eget liquidis, semper abundat aquis.
Iugeribúsque nouem summus qui distat ab imo,
Visceráque assiduæ debita præbet aui.
Hic tibi de furijs scindat latus vna flagello,
Vt sceleris numeros confiteare tui.
Altera Tartareis sectos dabit anguibus artus,
Tertia fumantes incoquet igne genas.
Noxia mille modis lacerabitur vmbra, tuásque
Æacus in pœnas ingeniosus erit.
In te transscribet veterum tormenta virorum,
Manibus antiquis caussa quietis eris.
Sisyphe cui tradas reuolubile pondus habebis:
Versabunt celeres nunc noua membra rotæ.
Hic erit, & ramos frustra qui captet & vndas:
Hic inconsumpto viscere pascet aues.
Nec mortis pœnas mors altera finiet huius,
Horáque erit tantis vltima nulla malis.
Inde ego pauca canam, frondes vt si quis ab Ida,
Et summam Lybico de mare carpat aquam.
Nam neque quot flores Sicula nascuntur in Hybla,
Quótve ferat dicam terram Cilissa crocos:
Nec (quum tristis hyems Aquilonis inhorruit alis)
Quàm multa fiat grandine canus Athos.
Nec mala voce mea poterunt tua cuncta referri,
Ora licet tribuas multiplicata mihi.
Tot tibi væ misero venient, talésque ruinæ,
Vt cogi in lacrymas me quoque posse putem.
Ille me lacrymæ facient sine fine beatum,
Dulcior hic risu tunc mihi fletus erit.
Natus es infelix (ita dij voluere) nec vlla
Commoda nascenti stella leuísve fuit.
Non Venus affulsit, non illa Iuppiter hora,
Lunáque non apto, Sólve fuere loco.

Nec satis vtiliter positos tibi præbuit ignes,
Quem peperit magno lucida Maia Ioui.
Te fera nequicquam placidum spondentia Martis
Sidera presserunt, falciferique senis,
Lux quoque natalis (ne quidnisi triste videres)
Turpis, & inductis nubibus atra fuit.
Hæc est in fastis, cui dat grauis Allia nomen,
Quæque dies Ibin publica damna tulit:
Qui simul impuræ matris prolapsus ab aluo est,
Cinyphiam fœdo corpore pressit humum.
Sedit in aduerso nocturnus culmine bubo,
Funereóque graues edidit ore sonos,
Protinus Eumenides lauere palustribus vndis,
Qua caua de Stygijs fluxerat vnda vadis.
Pectoraque vnxerunt Erebeæ felle colubræ,
Térque cruentatas increpuere manus.
Gutturáque imbuerunt infantia lacte canino,
Hic primus pueri venit in ora cibus.
Perbibit inde suæ rabiem nutricis alumnus,
Latrat & in toto verba canina foro.
Membráque vinxerunt tinctis ferrugine pannis,
A malè deserto quos rapuere rogo.
Et ne non fultum nuda tellure iaceret,
Molle super silices imposuere caput.
Jámque recessuræ viridi de stipite factas
Admorunt oculis vsque sub ora faces.
Flebat, vt est fumis infans contactus amaris,
De tribus est quum sic vna locuta soror:
Tempus in immensum lacrymas tibi vouimus istas,
Quæ semper caussa sufficiente cadent.
Dixerat, & Clotho iussit promissa valere,
Neuit & infausta stamina pulla manu.
Et ne longa suo præsagia diceret ore,
Fata canet vates qui tua, dixit, erit.
Jlle ego sum vates, ex me tua vulnera disces,
Dent modò dij vires in mea verba suas;
Carminibúsque meis accedant pondera rerum,
Quæ rata per luctus experiere tuos.
Néve sine exemplis æui cruciere prioris,
Sint tua Troianis non leuiora malis.
Quantáque clauigeri Pæantius Herculis heres,
Tanta venenato vulnera crure geras.
Nec leuiùs doleas, quàm qui bibit vbera ceruæ,
Armatúsque tulit vulnus inerme potens.
Quique ab equo præceps alienis decidit aruis,
Exitio facies cui sua penè fuit.
Idquod Amyntorides videas, trepidúsque ministro

Pra-

Prætentes baculo luminis orbus iter:
Nec plus aspicias, quàm quem sua filia rexit,
Expertus scelus est cuius vterque parens.
Qualis erat postquam est iudex de lite iocosa
Sumptus, Apollinea clarus in arte senex.
Qualis & ipse fuit, quo præcipiente columba
Est data Palladiæ præuia dúxque rati.
Quique oculis caruit, per quos malè viderat aurum,
Inferias nato quos dedit orba parens.
Pastor vt Ætneus, cui casus antè futuros
Telemus Eurymedes vaticinatus erat.
Vt duo Phineidæ, quibus idem lumen ademit,
Qui dedit, & Thamyræ, Demodocique caput.
Sic aliquis tua membra secet, Saturnus vt illas
Subsecuit partes, vnde creatus erat.
Nec tibi sit tumidis melior Neptunus in vndis,
Quàm cui sunt visæ frater & vxor aues.
Solertique viro, laceræ quem fracta tenentem
Membra ratis Semeles est miserata soror.
Vel tua, ne pœnæ genus hoc cognouerit vnus,
Viscera diuersis scissa ferantur equis.
Vel quæ, qui redimi Romanos turpe putauit,
A duce Puniceo pertulit, ipse feras.
Nec tibi subsidio sit præsens numen, vt illi
Cui nihil Hercæi profuit ara Iouis.
Vtque dedit saltus è summo Thessalus Ossa,
Tu quoque saxoso præcipitere iugo.
Aut velut Euyali qui sceptrum cepit ab illo,
Sint artus auidis anguibus esca tui.
Vel tua maturet, sicut Minoïa fata,
Per caput infusæ feruidus humor aquæ.
Vtque parum mitis, sed non impune Prometheus,
Aërias volucres sanguine fixus alas.
Aut velut Etracides magno ter ab Hercule quintus
Cæsus in immensum proijciare fretum.
Aut vt Amantiaden turpi dilectus amore
Oderit, & sæuo vulneret ense puer.
Nec tibi fida magis misceri pocula possint,
Quàm qui cornigero de Ioue natus erat.
More vel intereas capti suspensus Achæi,
Qui miser aurifera teste pependit aqua.
Aut vt Achilleidem cognato nomine clarum
Opprimat hostili tegula iacta manu.
Nec tua quàm Pyrrhi feliciùs ossa quiescant,
Sparsa per Ambracias quæ iacuere vias.
Natáque vt Æacidæ iaculis moriaris adactis,
Non licet hoc Cereri dissimulare sacrum.

Vtque

Vtque nepos dicti nostro modò carmine regis,
Cantharidum succos dante parente bibas.
Aut pia te cæso dicatur adultera, sicut
Qua cecidit Leucon vindice, dicta pia est.
Inque pyram tecum charissima pignora mittas,
Quem finem vitæ Sardanapalus habet.
Vtque Iouis Libyci templum violare parantes,
Acta Noto vultus condat arena tuos.
Vtque necatorum Daræi fraude secundi,
Sic tua succendens deuoret ora cinis.
Aut vt oliuifera quondam Sicyone fugato,
Sit frigus mortis caussa faméque tuæ.
Aut vt Acharnides insutus pelle iuuenci,
Turpiter ad dominum præda ferare tuum.
Inque tuo thalamo iuguleris more Pheræi,
Qui datus est leto coniugis ense suæ.
Quósque putas fidos, vt Larissæus Alebas,
Vulnere non fidos, experiare tuo.
Vtque Milo, sub quo cruciata est Pisa tyranno.
Viuus in occultas præcipiteris aquas.
Quæque in Adimantum Philesia regna tenentem
A Ioue venerunt, te quoque tela petant.
Aut vt Amastriacis quondam Lenæus ab oris
Nudus Achillea destituaris humo.
Vtque vel Eurydamas ter circum busta Thrasilli
Est Larissæis raptus ab hoste rotis:
Vel qui, quæ fuerat tutatus mœnia sæpe,
Corpore lustrauit non diuturna suo:
Vtque nouum passa genus Hippomeneïde pœnæ,
Tractus in Actæa fertur adulter humo:
Sic vbi vita tuos inuisa reliquerit artus,
Vltores rapiant turpe cadauer equi.
Viscera sic aliquis scopulis tua figat, vt olim
Fixa sub Euboico Graia fuere sinu:
Vtque ferox perijt, & fulmine, & æquore raptor,
Sic te mersuras adiuuet ignis aquas.
Mens quoque sic furijs vecors agitetur, vt illi,
Vnum qui toto corpore vulnus habet.
Vtque Dryantiadæ Rhodopeïa regna tenenti,
In gemino dispar cui pede cultus erat:
Vt fuit Oetæo quondam, generóque draconum,
Thessimanique patri, Calligonésque viro.
Nec tibi contingat matrona pudicior illa,
Qua potuit Tydeus erubuisse nurum.
Quæque sui Venerem iunxit cum fratre mariti,
Locris in ancillæ dissimulata necem.
Tam quoque dij faciant possis gaudere fideli

Coniuge,

Coniuge, quàm Talaï, Tyndareique gener.
Quæque parare suis letum patruelibus ausæ,
Belides assidua colla premuntur aqua.
Biblidos, & Canaces sicut facis ardeat igne,
Nec nisi per crimen sit tibi fida soror.
Filia si fuerit, sit quod Pelopeia Thyesti,
Myrrha suo patri, Nyctimeneque suo.
Filia neúe magis capiti sit fida parentis,
Quàm tua vel Pterela, vel tua Nise fuit:
Infamémque locum sceleris quæ nomine fecit,
Pressit & inductis membra paterna rotis.
Vt iuuenes, pereas, quorum fastigia vultu
Olim Pisææ sustinuere fores.
Vt qui perfusam miserorum cæde procorum,
Ipse suo meliùs sanguine tinxit humum.
Proditor vt sæui perijt auriga tyranni,
Qui noua Myrtoæ nomina fecit aquæ.
Vt qui velocem frustra petiere puellam,
Dum facta est pomis tardior illa tribus.
Vt qui tecta noui formam celantia monstri
Intrarunt cæcæ non redeunda domus.
Vt quorum Æacides misit violentus in altum
Corpora cum senis altera sena rogum.
Vt quos obscuris victos ambagibus oris
Legimus infandæ Sphinga dedisse neci.
Vt qui Bistoniæ templo cecidere Mineruæ,
Propter quod facies nunc quoque versa deæ est.
Vt qui Threïcij quondam præsepia regis
Fecerunt dapibus sanguinolenta suis.
Therodamanteos vt qui sensere leones,
Quíque Thoanteæ Taurica sacra deæ.
Vt quos Scylla vorax, Scyllæque aduersa Charybdis
Dulichiæ pauidos eripuere rati.
Vt quos demisit vastam Polyphemus in aluum:
Aut Læstrygonias qui subiere manus.
Vt quos dux Pœnus mersit putealibus vndis,
Et iacto canas puluere fecit aquas.
Et velut Icaridos famulæ periere procique,
Inque caput domini qui dabat arma procis.
Vt iacet Aonio luctator ab hospite fusus,
Qui (mirum) victor cùm cecidisset, erat.
Vt quos Antæi fortes pressere lacerti,
Quósque feræ morti Lemnia turba dedit.
Vt qui post longum sacri monstrator iniqui
Elicuit pluuias victima cæsus aquas.
Frater vt Antæi quo sanguine debuit, aras
Tinxit: & exemplis occidit ipse suis.

Vt qui terribiles pro gramen habentibus herbis
Impius humano viscere pauit equos.
Vt duo diuersis sub eodem vindice cæsi
Temporibus, Nessus, Dissimanique gener.
Vt pronepos Neptune tuus, quem reddere vitam
Ipse Coronides vidit ab vrbe sua.
Vt Scinis, & Sciron, & cum Polypemone natus,
Quique homo parte fuit, parte iuuencus erat.
Quique trabes pressas ab humo mittebat in auras,
Æquoris aspectes huius & huius aquas.
Quæque Ceres vidit læto pereuntia vultu
Corpora Thesæa Cercinoea manu.
Hæc tibi quæ precibus iustis mea deuouet ira,
Eueniant, aut his non leuiora malis.
Qualis Achæmenides Sicula desertus in Ætna,
Troica quum vidit vela venire, fuit.
Qualis erat nec non fortuna binominis Iri,
Quique tenet pontem, qui tibi maior erit.
Filius & Cereris frustra tibi semper ametur,
Destituátque tuas sæpe petitus opes.
Vtque per alternos vnda labente recursus,
Subtrahitur presso mollis arena pede:
Sic tua nescio qua semper fortuna liquescat,
Lapsáque per medias effluat vsque manus.
Vtque pater solitæ varias mutare figuras,
Plenus inextincta conficiare fame.
Nec dapis humanæ tibi erunt fastidia, quaque
Parte potes, Tydeus temporis huius eris.
Atque aliquid facias, à vespere Solis adortus
Cur externati rursus agantur equi.
Fœda Lycaoniæ repetes conuiuia mensæ,
Tentabisque iterum fallere fraude Iouem.
Téque aliquis posito tentet vim numinis, opto,
Tantalides tu sis, tu Tereique puer.
Et tua sic latos spargantur membra per agros,
Tanquam quæ patrias detinuere vias.
Aëre Perillæo veros imitere iuuencos,
Ad formam tauri conueniente sono.
Vtque ferox Phalaris, lingua priùs ense resecta,
More bouis, Paphio clausus in ære gemas.
Dúmque redire voles æui melioris in annos,
Vt vetus Admeti decipiare socer.
Atque eques in medij mergare voragine cœni,
Dummodo sint facti nomina nulla tui.
Atque vtinam pereas, veluti de dentibus orti
Sidonia iactis Graia per arua manu.
Et quæ Penthides fecit, fratérque Medusæ,

Eueniant capiti vota ſiniſtra tuo.
Et quibus exiguo eſt volucris deuota libello,
Corpora proiecta quæ ſua purgat aqua.
Vulnera tótque feras, quot dicitur ille tuliſſe,
Cuius ab inferijs cultor abeſſe ſolet,
Attonitúſque ſeces, vt quos Cybeleïa mater
Incitat ad Phrygios vilia membra modos.
Déque viro fias, nec fœmina, nec vir vt Atys,
Et quatias molli tympana rauca manu
Inque pecus magnæ ſubitò vertare parentis,
Victor vt eſt ſceleri victáque verſa pede.
Soláque Limone pœnam ne ſenſerit illam,
Et tua dente fero viſcera carpat equus.
Aut vt Caſſandræ dominus, non mitior illo,
Saucius ingeſta contumuleris humo.
Aut vt Abantiades, aut vt Lyrneſius heros,
Cæſus in æquoreas præcipiteris aquas.
Victima vel Phœbo ſacras macteris ad aras,
Quam tulit à ſæuo Theudotus hoſte necem.
Aut te deuoueat certis Abdera diebus,
Saxáque deuotum grandine plura petant.
Aut Iouis infeſti telo feriare triſulco,
Vt ſatus Hipponoo, Doſithoéſque pater.
Vt ſoror Autonoës, vt cui matertera Maia eſt,
Et temere optatos qui malè rexit equos.
Vt ferus Æolides, vt ſanguine natus eodem,
Quo genita eſt liquidis quæ caret Arctos aquis.
Vt Macedo rapidis icta eſt cum coniuge flammis,
Sic precor ætherei vindicis igne cadas.
Prædáque ſis illis, quibus eſt Latonia Delos,
Ante diem rapto non adeunda Thraſo.
Quique verecundæ ſpeculantem membra Dianæ,
Quique Crotopiadem diripuere Linum
Neúe venenato leuiùs feriaris ab angue.
Quàm ſenis Oeagri Calliopéſque nurus.
Quàm puer Hypſipyles, quàm qui cauæ primus acuta
Cuſpide ſuſpecti robora fixit equi.
Neúe gradus adeas Elpenore cautiùs alto:
Vimque feras vini quo tulit ille modo
Támque cadas domitus quàm quiſquis ad arma vocantem
Iuuit inhumanum Thiodamanta Dryops.
Quàm ferus ipſe ſuo perijt mactatus in antro
Proditus incluſæ Cacus ab ore bouis.
Quàm qui dona tulit Neſſeo tincta veneno,
Euboicáſque ſuo ſanguine tinxit aquas.
Vel de præcipiti venias in tartara ſaxo,
Vt qui Socraticum de nece legit opus.

Vt qui Thesea fallacia vela carina
Vidit in Iliaca missus ab arce puer.
Vt teneri nutrix eadem matertera Bacchi,
Vt cui caussa necis serra reperta fuit.
Lydia se scopulis vt virgo misit ab altis,
Dixerat inuito quæ mala verba deo.
Fœta tibi occurrat patrio popularis in aruo,
Sitque Paphageæ caussa leæna necis.
Quique Lycurgiden lacerauit ab arbore natum,
Idmonáque audacem, te quoque rumpat aper.
Isque vel exanimis faciat tibi vulnus: vt illi,
Ora super fixi quem cecidere suis.
Atque idem simili pinus quem morte peremit
Phrygia venator sisque Berentiades.
Si tua contigerit Minoas puppis arenas,
Te Corcyræum Cressia turba putet.
Lapsurámque domum subeas, vt sanguis Alebæ,
Stella Lycoride cùm fuit æqua viro.
Vtque vel Euenus torrenti flumine mersus
Nomina des rapidæ vel Tyberinus aquæ.
Hyrtacidæque modo defixa cadauera trunco:
Digna feris, hominis sit caput esca tuum.
Quódque ferunt Brotean fecisse cupidine mortis,
Des tua succensæ membra cremanda pyræ.
Inclusúsque necem cauea patiaris, vt ille
Non profecturæ conditor historiæ.
Vtque repertori nocuit pugnacis iambi,
Sic sit in exitium lingua proterua tuum.
Vtque parum stabili qui carmine læsit Athenas,
Inuisus pereas deficiente cibo.
Vtque lyræ vates fertur perijsse seueræ,
Caussa sit exitij dextera læsa tui.
Vtque Agamemnonio vulnus dedit anguis Oresti,
Tu quoque de morsu virus habente cadas.
Sit tibi coniugij nox prima nouissima vitæ,
Eupolis hoc periit, & noua nupta modo.
Vtque cothurnatum perijsse Lycophrona narrant,
Hæreat in fibris fixa sagitta tuis.
Aut lacer in sylua manibus spargare tuorum,
Sparsus vt est Thebis angue creatus auo.
Pérque feros montes tauro rapiente traharis,
Vt tracta est coniux imperiosa Lyci.
Quódque suæ passa est pellex inuisa sorori,
Excidat ante pedes lingua resecta tuos.
Cognitor vt tardè læsus cognomine Myrrhæ,
Orbis in innumeris inueniare locis.
Inque tuis opifex, vati quod fecit Achæo,

Noxia

Noxia luminibus spicula condat apis.
Fixus, & in duris carparis viscera saxis,
Vt cui Pyrrha sui filia fratris erat.
Et puer Harpagidæ referas exempla Thyestæ,
Inque tui cæsus viscera patris eas.
Trunca geras sæuo mutilatis partibus ense,
Qualia Mycerni membra fuisse ferunt.
Vtúe Syracosio præstricta fauce poëtæ,
Sic animæ laqueo sit via clausa tuæ.
Nudáque direpta pateant tua viscera pelle,
Vt Phrygium cuius nomina flumen habet.
Saxificæ videas infelix ora Medusæ,
Cephenúm multos quæ dedit vna neci.
Potniadum morsus subeas, vt Glaucus, equarum,
Inque maris salias, Glaucus vt alter, aquas.
Vtque duobus idem dictis modò nomen habenti
Præfocent animæ Gnosia mella viam:
Sollicitóque bibas Anyti doctissimus olim
Imperturbato quod bibit ore reus.
Nec tibi, si quid amas, feliciùs Hæmone cedat,
Vtque sua Macareus, tu potiare tua.
Vt videas, quod iam, cùm flammæ cuncta tenerent,
Hectoreus patria vidit ab vrbe puer.
Sanguine probra luas, vt auo genitore creatus,
Per facinus soror est cui sua facta parens.
Ossibus inque tuis teli genus hæreat illud,
Traditur Icarij quo cecidisse gener.
Vtque loquax in equo est elisus guttura acerno,
Sic tibi claudatur pollice vocis iter.
Aut vt Anaxarchus pila minuaris in alta,
Iactaque pro solitis frugibus ossa sonent.
Salmacis vtque patrem condat te Phœbus in ima
Tartara, quod natæ fecerat ipse suæ.
Inque tuos ea pestis eat, quam dextra Chorœbi
Vicit, opem miseris Argolicisque tulit.
Vtque nepos Æthræ Veneris moriturus ob iram,
Exul ab attonitis excutiaris equis.
Propter opes nimias vt perdidit hospes alumnum,
Perdat ob exiguas te tuus hospes opes.
Vtque ferunt fratres sex cum Damasichthone cæsos,
Intereat totum sic genus omne tuum.
Addidit vt fidicen miseris sua funera natis,
Sic tibi sint vitæ tædia iusta tuæ.
Vtúe soror Pelopis saxo dureris oborto:
Et læsus lingua Battus ab ipse sua.
Aëra si misso vacuum iaculabere disco,
Quo puer Oebalides ictus ab orbe, cadas.

Si qua per alternos pulsabitur vnda lacertos,
Omnis Abydena sit tibi peior aqua.
Comicus vt liquidis perijt dum nabat in vndis,
Et tua sic Stygius strangulet ora liquor.
Aut vbi ventosum superabis naufragus æquor,
Contacta pereas vt Palinurus humo.
Vtque cothurnatum vatem tutela Dianæ,
Dilaniet vigilum te quoque turba canum.
Aut vt Trinacrius salias super ora gigantis,
Plurima qua flammas Sicanis Ætna vomit.
Diripiántque tuos insanis vnguibus artus
Strymoniæ matres, Orpheon efferatæ.
Natus vt Althææ flammis absentibus arsit,
Sic tuus ardescat stipitis igne rogus.
Vt noua Phasiaca comprensa est nupta corona,
Vtque pater nuptæ, cúmque parente domus.
Vt cruor Herculeos abijt diffusus in artus,
Corpora pestiferum sic tua virus edat.
Qua sua Pentheidem proles est vlta Lycurgum,
Hæc maneat teli te quoque plaga noui.
Vtque Milo robur deducere fissile tentes,
Nec possis captas inde referre manus.
Muneribúsque tuis lædaris vt Icarus, in quem
Intulit armatas ebria turba manus.
Quódque dolore necis patriæ pia filia fecit,
Vincula per laquei fac quoque guttur eat.
Obstrictúsque famem patiaris limine tecti,
Vt legem pœnæ cui dedit ipsa parens.
Illius exemplo violes simulacra Mineruæ,
Aulidis à portu qui leue vertit iter.
Naupliadæque modo ficto pro crimine pœnas
Morte luas, nec te non meruisse iuuet.
Ethalon vt vita spoliauit Isidius hospes,
Quem memor à sacris nunc quoque pellit Io.
Vtque Melantheum tenebris à cæde latentem
Prodidit officio luminis ipsa parens:
Sic tua coniectis fodiantur corpora telis,
Sic precor auxilijs impediare tuis.
Qualis equos pacto, quos fortis agebat Achilles,
Acta Phrygi timido est, nox tibi talis eat.
Nec tu quàm Rhæsus, somno meliore fruaris,
Quàm comites Rhæsi tum necis, antè viæ.
Quàm quos cum Rutulo morti Rhamnete dederunt
Impiger Hyrtacides Hyrtacidæque comes.
Cliniadæque modo circundatus ignibus atris
Membra feras Stygiæ semicremata neci.
Vtque Remo muros auso transire recentes,

No.

Noxia sint capiti rustica tela tuo.
Denique Sarmaticas inter Geticásque sagittas
His precor vt viuas, & moriare locis.
Hæc tibi tantisper subito sunt missa libello,
Immemores ne nos esse querare tui.
Pauca equidem fateor, sed dij dent plura rogatis,
Multiplicéntque suo vota fauore mea.
Postmodo plura leges, & nomen habentia verum:
Et pede quo debent acria bella geri.

P. OVIDI NASONIS DIRÆ IN QVENDAM, QVEM VOCAT IBIN:

ET IN EAS

VALERI ANDREÆ DESSELI IVRISCONSVLTI, NOTÆ.

Vers. 1. TEMPVS AD HOC LVSTRIS BIS IAM MIHI QVINQVE PERACTIS, OMNE FVIT MVSÆ CARMEN INERME MEÆ] In eandem rem 4. Tristium elegia 8. Ouid.

Iamq́; decem lustris omni sine labe peractis
Parte premor vita deteriore mea.

Natus autem Ouidius annos erat quinquaginta, cùm ab Augusto, quòd tres libellos amatoriæ artis conscripsisset, exilio damnatus est. verba sunt Aurelij Victoris, in Augusti vita. Ætatem ipse suam vindicat 4. Trist. eleg. 9.

Postq; meos ortus Pisæa vinctus oliuâ
Abstulerat decies præmia victor equus:
Cùm maris Euxini positos ad læua Tomitas
Quærere me læsi principis ira iubet.

Tempus verò, quo ad Tomitas relegatus est, lib. 1. eleg. 10. Trist. notat his verbis:

Aut hac me, gelido tremerem cùm mense Decembri,
Scribentem medijs Adria vidit aquis.

Ceterùm apud Tomitas exul, vel vt alijs placet, in itinere ipso *Diras* has scripsit in quendam, quem suppresso nomine *Ibidem* appellauit: Callimachum hac in re secutus, qui Apollonium Rhodium Argonauticorum scriptorem, & patriæ Alexandriæ & præceptori Callimacho ingratissimum isto notarat nomine. Suidas: Ἶβις· ἐστὶ δὲ ποίημα ἐπιτηδευόμενον εἰς ἀσάφειαν καὶ λοιδορίαν εἴς τινα Ἶβιν, γενόμενον ἐχθρὸν τοῦ Καλλιμάχου· ἦν δὲ οὗτος Ἀπολλώνιος, ὁ γράψας τὰ Ἀργοναυτικά. Noster:

Nunc quo Battiades inimicum deuouet Ibin,
Hoc ego deuoueo teq; tuosq́; modo.

Quem imitatus Politianus, in Nutricijs, de Callimacho ita canit: *Et nunc ingratum tenebrosus deuouet Ibin.* Et certè non immeritò sortitus id nomen est Apollonius, & quem graphicè admodum hîc depingit Ouidius, cùm tanta sit volucris eius spurcities, vt rostri aduncitate per eam se partem proluat, qua reddi ciborum onera maximè salubre est, vt ait Plinius 8. Nat. Hist. cap. 32. Strabo lib. 17. duplicem facit, vti & Herodotus: alteram forma & magnitudine ciconiæ non absimilem; nigram alteram: quarum illa etiam referta sit Alexandria. Vt vel hunc fortè Apollonium Alexandrinum hoc nomine ornatum voluerit Callimachus. neque enim Zarotti hîc argutiæ & subtilitas placet. Verba Strabonis sunt: ἡμερώτατον δ᾽ ἡ ἶβις, πελαργώδης κατὰ σχῆμα καὶ μέγεθος. διττὴ δὲ τὴν χρόαν· ἡ μὲν πελαργώδης, ἡ δ᾽ ὅλη μέλαινα. μεστὴ δ᾽ αὐτῶν ἅπασα τρίοδος ἐν Ἀλεξανδρείᾳ. De priore etiam M. Tullius de Nat. Deorum, *auem esse excelsam, rigidis cruribus, corneo proceroq; rostro, quæ maximam vim serpentum in Ægypto conficiat atque consumat: atque hinc fieri vt illa nec morsu noceat, nec odore mortua.* Plutarchus e[illegible] Commentario, πότερα τῶν ζώων φρονιμώτερα, τὰ χερσαῖα ἢ τὰ ἔνυδρα, ait Ægyptios primum [illegible]uasse atque imitatos esse τὴν [illegible] τὸν [illegible] ἁλμυρῷ καθαιρομένην, *ibidis prolutionem alui, per intestinorum vltimam extremitatem ingesta marina aqua purgantis.* Idemq; [illegible] bello, an seni gerenda [illegible] Resp. de odore eius, τὴν ἶβιν λέγουσιν, [illegible] παλαιὰ γενομένη, τὸ βρωμῶδες ἀποπτύσασαν καὶ θολερὸν, [illegible] ἀρωματικὸν ἴσχειν. *Ibim aiunt, cùm vetus facta est, exhalatis virosis & turbidis partibus, odoratiorem habere aromaticam virtutem.* Quem verò ficto hîc Ibidis nomine innuat Ouidius noster, non ex fa[illegible] equidem dixerim, nec annuerim aliorum ead[illegible] [illegible]ris. Apud Li[illegible]um Gyraldum, hominem [illegible] gentissimum, Dialogo 4. Historiæ Poetarum [illegible]

fragmenta [illegible]

fragmenta quædam Cæcilij Minutiani Apuleij adducit, è quibus, quem simulato Ouidius nomine *Ibin* appellat, *Coruinum* fuisse constet, qui poëtæ exulantis vxorem sollicitarit. Ex eôdem fonte Cælius Rhodiginus libr. 13. Antiq. Lect. cap. 1. ita ait: *Auctor est Minutianus Coruinum ab Ouidio appellatum fuisse Ibin, ex auis fœditate, cui ventrem rostro purgare insitum sit; & hoc ex Callimachi imitatione: pulsum quoq, in exilium, quòd Augusti incestum vidisset.* Verùm penes auctorem fides sit; mihi enim nondum visum fragmentum istud. Caussam certè huius tam diræ imprecationis ac maledicentiæ, sollicitasse Ibin, quisquis is demum fuerit, exulantis vxorem, maleque de Ouidio apud Augustum & in foro locutum, quo diutiùs apud Tomitas exulantem remoraretur, auctor est in his ipsis Diris Ouidius:

Ille relegatum gelidos Aquilonis ad ortus
Non sinit exilio delituisse meo.
Vulneraq, immitis requiem quærentia vexat:
Iactat & in toto nomina nostra foro.
Perpetuoq, mihi sociatam fœdere lecti,
Non patitur miseri funera flere viri.

Addam & illud; hunc fortè ipsum poëtæ aduersarium, suppresso itidem nomine, indicari etiam 3. Trist. eleg. 11.

Et tamen est aliquis, qui vulnera cruda retractet,
Soluat & in mores ora diserta meos.

Iam verò σκοτεινὸν atque obscurum hoc esse poëma, quisquis legerit, mox deprehendet: nec Ouidius ipse inficiatur, dum se Callimachi, & titulo & obscuritate fatetur æmulũ. Inter cetera sanè, quæ illius exstant, nullum est adeò obscurum, atque historijs cæcis inuolutum, vt hoc, quod in manibus est, *in Ibin* effusum: sudaruntq; in eo illustrando Domitius Calderinus, Christophorus Zarotus, Ioan. Bapt. Egnatius, Iac. Micyllus, Franc. Sanctius Brocensis, Rhetor Salmanticus, ac postremò Hercules Ciofanus Sulmonensis. De cæteris nihil dico, cùm breuia tantùm Scholiola, idque faluariam dederint. De Calderino iudiciũ adscribam Angeli Politiani, viri diserti & politissimi ingenij, è Miscellan. cap. 75. vt missa faciam, quæ c. 9. fusiùs de Domitio scripta: *Enarrauit Domitius libellum Nasonis in Ibin, præfatus ex Apollodoro se, Lycophrone, Pausania, Strabone, Apollonio, alijsq, Græcis, etiam Latinis, accepta scribere. Mox tamen eo Commentario vana ridiculaq, confingit, & comminiscitur ex tempore, commodoq, suo, quibus fidem facit, aut se frontem penitus amisisse, aut tam magnum sibi fuisse interuallum inter frontem & linguam (sic ait quidam) vt frons comprimere linguam non potuerit.* Hæc de Domitio Politianus. De Zaroto sanius rectiusque non iudicem; qui è vetere incertoque interprete meliora sæpè non producit, nescio è quo cerebro nata. Nos è nostro id non audemus. conabimur tamen è probis probatisque scriptoribus tenebris istis lucem aliquam adferre: vbi frustrà; aliorum argutias vel indicasse fuerit satis.

LVSTRIS] *Lustrum*, inquit Seruius in Æneid. 1. *dictum, quod post quinquennium vnaquaque ciuitas lustrabatur.* Et Seruio melior auctor M. Varro 5. de Ling. Latina: *Lustrum nominatum tempus quinquennale, à Luendo, hoc est soluendo, quòd quinto quoque anno vectigalia, & vltrò tributa per Censores persoluebantur.* Accedat Pompeius Festus, qui *Lustrum* nunc tempus quinquennale, nunc populi lustrationem significare ait. T. Liuius etiam *Lustrum* à Seruio Tul-

A lio & institutum & appellatum auctor est, à lustrato in campo Martio post censam ciuitatem exercitu. vt hinc non malè quis, Seruij, Liuij ac Festi auctoritate nixus, *Lustrum* dicat non tam à *Luendo*, vt Varrò, quàm à *Lustrando* ductum, nisi constaret *Lustrare* pro expiare, à *Luendo*, secundùm Varronem dici. Quòd verò *Lustrum* quinquẽnale sit spatium, pluribus contra Ant. Nebrissensem in Quinquagena disputat Ios. Castalio I.C. Romanus, Obseruationum in Criticos cap. 10. & Variarum Lectionum cap. 12. Et alioqui doctissimus poëta noster id satis indicat, etiam alijs locis plurimis, quæ hîc congerere non vacat.

2. OMNE FVIT MVSÆ CARMEN INERME MEÆ] Hîc mores suos, candoremque & ingenium minimè maledicum indicat Naso. *Carmen*
B *inerme* vocat, quod iamborum maledicentiæ non seruierit, nec adhuc quemquam læserit.

3. NVLLAQVE QVÆ POSSIT, TOT SCRIPTIS MILLIBVS, EXSTAT LITTERA NASONIS, SANGVINOLENTA LEGI] Plenius lib. Tristium 2. extremo:

Non ego mordaci distrinxi carmine quemquam,
Nec meus vllius crimina versus habet.
Candidus à salibus suffusis felle refugi:
Nulla venenato littera mista ioco est.
Inter tot populi, tot scripti millia nostri,
Quem mea Calliope læserit, vnus ero.

Et lib. 3. elegia 14. de Ponto: *Exstat adhuc nemo saucius ore meo.*

5. NEC QVEMQVAM NOSTRI, NISI ME, LÆSERE LIBELLI, ARTIFICIS PERIIT CVM CAPVT ARTE SVA] Eadem alibi ac frequens poëtæ querela
C est. Libr. 1. Trist. eleg. 1. *Ingenio sic fuga parta meo.* 2. Trist. initio:

Quid mihi vobiscum est, infelix cura, libelli,
Ingenio perij qui miser ipse meo?

Paullò pôst: *Ingenio est pœna reperta meo.* Lib. 3. *Ingenio perij Naso poëta meo.* Pari modo 3. de Ponto: *Læsus ab ingenio Naso poëta suo.* Et 2. de Ponto, eleg 7.

Artibus ingenuis quæsita est gloria multis,
Infelix perij dotibus ipse meis.

Atque alijs locis plurimis. Quod verò ab ingenio se suo læsum queritur Naso, verum id est. Ita enim ipse 2. de Ponto eleg. 9.

Neue roges, quæ sit, stultam quam scripsimus artem,
Innocuas nobis hæc vetat esse manus.
Et quid præterea peccaui quærere noli,
Vt pateat sola culpa sub arte mea.

En duplicẽ exilij caussam, quarum alteram & hîc &
D alibi studio supprimit, nec doctorum industria studiumq; assequi adhuc potuit; alteram fatetur ingenuè: ob quã solam exilio damnatum Nasonem asserit in Augusto Victor. Sidonius tamen Apollinaris etiam alteram suggerit, quòd nimirum Iuliam Augusti filiam proiectæ libidinis, supposito Corinnæ nomine adamauerit. sic ille Carm. 23.

Notum Naso tener, Tomosq, missum,
Quondam Cæsareæ nimis puellæ
Ficto nomine subditum Corinnæ.

7. VNVS (ET HOC IPSVM EST INIVRIA MAGNA) PERENNEM CANDORIS TITVLVM NON SINIT ESSE MEI] *Vnus*, quem *Ibidis* deinceps nomine notabo.

PERENNEM CANDORIS TITVLVM] De quo 3. de Ponto, eleg. 4.

Viribus

Viribus infirmis vestro candore valemus:
Quem mihi si demas, omnia capta putem.

Et iure gloriatur titulo isto Naso: nam *Candor in hoc æuo res intermortua penè*, vt idem 2. de Ponto eleg. 5. canit.

11. ILLE RELEGATVM GELIDOS AQVILONIS AD ORTVS NON SINIT EXILIO DELITVISSE MEO] Hinc equidem coniicio in exilio ipso poëma hoc videri scriptum, non in itinere; in quo Tristium pleraque conscripsit.

ILLE RELEGATVM] *Relegatus*, inquit I.C *est is, cui prouincia, vel Roma, vel continentibus eam, perpetuò, vel ad tempus, interdicitur*, l. 14. D. de interdictis, releg. & deport. Est ergò *Relegatio* velut insulæ vinculum, cùm relegato egredi insula non liceat: retinet tamen iura ciuitatis, bona quoque omnia, præter ea, si qua ei adempta sunt. *Deportatio* verò & ciuitatem tollit, & bona adimit, d. l. 14. D eod. *Exilium generale* vtrique commune est, sæpè tamen ad solam *Deportationis* speciem contrahitur: & ita capio poëtam nostrum, Trist. 2.

Adde quòd edictum quamuis immite minaxq;,
Attamen in pœna nomine leue fuit.
Quippe relegatus, non exul, dicor in illo:
Parcaq; fortuna non tibi verba mea.

Trist. 5.

Ipse relegati, non exulis vtitur in me
Nomine; tuta suo iudice caussa mea est.

GELIDOS AQVILONIS AD ORTVS] Ad Tomitas. *Tomos* Ponti oppidum est Medeę crudelitate & fratricidio nobile, vnde loco illi nomen ἀπὸ τοῦ τέμνω *seco*. sic lib. 3. Trist. eleg. 9.

Inde Tomos dictus locus est, quia fertur in illo
Membra soror fratris consecuisse sui.

Notissimum verò vel ex Ouidio nostro regiones illas Aquilonis siue Boreæ flatibus vehementissimis esse obnoxias:

Dum patet & Boreas, & nix iniecta sub Arcto,
Tum patet has gentes axe tremente premi.

Illud pænè fugerat, legi aliàs, *Gelidas Aquilonis ad Arctos*: quam lectionem agnoscit & Domitius.

13. VVLNERAQVE IMMITIS REQVIEM QVÆRENTIA VEXAT, IACTAT ET IN TOTO NOMINA NOSTRA FORO] *Vulnera* vocat exilij caussas. Quod sequitur, sic lego: *Iactat & in toto nomina nostra foro*. Malè enim in editis nonnullis *crimina*; secutusque sum auctoritatem Apuleij in Apologia: *Qui tibi plurimas postea contumelias dixit coràm, & adiuuante patruo fecit: qui nomen tuum pro tribunalibus ventilauit?* Pro tribunalibus enim lites accusationesque instituebantur, conuitiaque iaciebantur: Hinc *canina facundia*, Appio apud Sallustium. Lactantius lib. 6. cap. 18. *Sed quia ipse caninam illam facundiam, (sicut Sallustius ab Appio dictum refert) exercuit, voluit quoque hominem canino more viuere*. Prudentius in Hamartigenia: *Inde canina foro latrat facundia toto*. Respiciens ad Varronis Atacini illa: *Latrant fora, classica turbant*. B. Hieronymus epist. ad Furian. *Omnis consonat chorus, & latrant vniuersa subsellia*. Ex his proba etiam videatur lectio ista: *Iactat & in toto verba canina foro*. Quam & Læuinus Torrentius in Epod. 6. Horatij, & vetus Ciofani codex agnoscit. Non muto tamen; aliàs eadem totidem ferè verbis repeti infrà fatendum erit, v. 233. Et certè quoquo legas modo, Ouidius *Ibin*, vt maledicum & accusatorem, traducere voluit, & Cynicis illis Philoso-

A phis, quorum nota & notata priscis mordacitas, comparare. Zaron hic de rabidis canibus explicatio non placet.

15. PERPETVOQVE MIHI SOCIATAM FOEDERE LECTI NON PATITVR MISERI FVNERA FLERE VIRI] Sollicitabat enim Ouidij vxorem *Ibis*, vt dictum iam antè. *Perillam* intelligit, si modò ea quam tertiam Ouidij vxorem fuisse volunt, & ad quam poëtæ elegia est. Fuere enim vxores tres Nasoni, quarum cum tertia coniunctissimè, dum licuit, vixit. Noster eleg. 9. lib. 4. Trist.

Penè mihi puero nec digna, nec vtilis vxor
Est data, quæ tempus perbreue nupta fuit.
Illi successit, quamuis sine crimine, coniux,
Non tamen in nostro firma futura toro.
Vltima, quæ mecum seros permansit in annos,
B *Sustinuit coniux exulis esse viri.*

NON PATITVR MISERI] al. viui, vt non abludat Comici illud, *Viuus vidensq; pereo*. De vxore mariti in exilium discessum deplorante 1. Tristium eleg. 2.

At pia nil aliud quàm me dolet exule coniux:
Hoc vnum nostri scilq; gemitq; mali.

Et eleg. 3. dum Roma excederet:

Vxor amans flentem, flens acriùs ipsa tenebat,
Imbre per indignas vsque cadente genas.

Et quæ sequuntur.

17. ET QVI DEBVERAT SVBITAS EXTINGVERE FLAMMAS IS PRÆDAM MEDIO RAPTOR AB IGNE PETIT] Elegans tralatio, ab ædium incendio sumpta.

19. CVMQVE EGO QVASSA MEÆ COMPLE-
C CTAR MEMBRA CARINÆ, NAVFRAGII TABVLAS PVGNAT HABERE MEI] Idem mouere Nasonem existimo 1. Trist. eleg. 5. ad vxorem:

Te mea supposita est veluti trabe fulta ruina,
Si quid adhuc ego sum muneris omne tui est.
Tu facis vt spolium non sim, nec nuder ab illis,
Naufragij tabulas qui petiere mei.

Et mox, de h[...] cipio fortasse Ibide:

Sic mea nescio quis male fidus rebus acerbis
In bona venturus, si paterere, fuit.

Vt autem hîc *quassa membra carinæ* vocat, sic 1. eleg. 2. Trist. *Soluere quassata parcite membra ratis*. Et 4 eleg. 8. *In caua ducuntur quassæ naualia puppes*. Item hic inf. v. 279. *Lacera fracta membra ratis*.

21. NITITVR VT PROFVGÆ DESINT ALIMENTA SENECTÆ. HEV QVANTO EST NOSTRIS DIGNIOR ISTE MALIS!] *Alimenta* exponit Glossa-
D rium vetus θρεπτήρια καὶ τροφεῖα, hoc est præmia educationis, siue quod parentibus nutricationis caussa à filijs rependitur. Et Hesychius θρεπτήρια καὶ τροφεῖα explicat τροφῶν ἀμοιβὰν *nutrimentorum retributionem*. Legimus liberos parentibus ætate confectis alimenta siue θρεπτήρια suppeditare legibus coactos: Græcis νόμοι πελαργικοὶ appellantur. Hinc etiam illa in Controuersijs Senecæ ac Fabij Quinctil. Declamationibus: *Liberi parentes alant aut vinciantur*. Vnde & Athenienses laude di[g]nos pronunciabat Alexis, quòd leges eorum cogant parentes ali à liberis. Auctor Vitruuius procem[...] 6. Sensus igitur: Ille, quisquis est, hostis acerrimus, conatur & vxori & liberis bona adimere, quo mihi ætate fracto, & in extremas Pon[ti] oras eiecto, alimenta suppeditare nequeant. Re[ctè] *profugam senectam* vocat, quòd procul à finib[us] Romanis

manis pulsus, apud Tomitas, Ponti accolas, senescere inglorius cogatur.

23. DI MELIVS] Nota priscis formula. Virgil. 3. Georg. *Dij meliora piis*. Ouidius 7. Metam. *Dij meliora velint*. Tibullus 3. eleg. 4. *Dij meliora ferant*. Pacuuius, apud Varronem 6. de ling. Lat. *Di monerent meliora, atque amentiam auerruncassint tuam.*

QVORVM LONGE MIHI MAXIMVS ILLE EST] Sic 3. Trist. eleg. 2.

Di quos experior nimium constanter iniquos
Participes ira quam deus vnus habet.

Augustum intelligit, quem Trist. 2. *Præsentem conspicuumq; deum* appellat. de quo in deorum numerum relato scripsisse libellum se testatur 4. de Ponto eleg. 9.

Peruenient illuc & carmina forsitan illa,
Quæ de te scripsi cælite facta nouo.

Quòd verò Augustus poëtæ nostro bona minimè ademerit (nam de Germanico loqui Ouidium Zaroti somnium est) ipse abunde testis est 2. Trist.

Illa nostra die, qua me malus abstulit error,
Parua quidem peryt, sed sine labe domus.

Et mox:

Insuper accedunt, te non adimente, paterne,
Tanquam vita parum muneris esset, opes.

Item alibi:

Idq; Deus sentit, pro quo nec lumen ademptum est,
Nec mihi detractas possidet alter opes.

Relegationis beneficium significat, ab Augusto acceptum: aliàs eorum, qui exilio erant damnati & deportati bona publicabantur.

25. HVIC IGITVR MERITAS GRATES, VBICVNQVE LICEBIT, PRO TAM MANSVETO PECTORE SEMPER AGAM] Augusti mansuetudinem clementiamque passim deprædicat poëta. Hinc illa: *Mitissime Cæsar*, 2. Trist. Et, *Mitissima Cæsaris ira*, 1. Trist. eleg. 2. Item, *Cæsare ut lingens mitius orbis habet*, 5. Trist. 2. Itemque illud, de Ponto 1. eleg. 3.

Sed piger ad pœnas, Princeps, ad præmia velox,
Quiq; dolet quoties cogitur esse ferox.

Et passim alibi. Vide 1. Trist. eleg. 8. libr. 4. eleg. 4. lib. 5. eleg. 5.

27. AVDIET HOC PONTVS, FACIET QVOQVE FORSITAN IDEM, TERRA SIT VT PROPIOR TESTIFICANDA MIHI] Hac de re pleni libri Tristium ac de Ponto: at frustrà. Mortuus enim in exilio Ouidius Olymp. CXCIX. teste Eusebio, hoc est ann. V. C. DCC. LXX. Kal. Ianuarij, ætatis LX. Tiberij regnantis quarto.

29. AT TV CALCASTI QVI ME, VIOLENTE, IACENTEM, QVAM LICET ET MISERO DEBITVS HOSTIS ERO] Legunt alij: *Quà licet, heu misero debitus hostis ero*. Alij ex manuscript. *Quod licet, heu misero*, &c.

31. DESINET ESSE PRIVS CONTRARIVS IGNIBVS HVMOR, IVNCTAQVE CVM LVNA LVMINA SOLIS ERVNT] Perpetuum & irreconciliabilem se Ibidi inimicum futurum scribit, idque pulcherrima similitudine, à rebus semper contrarijs & pugnantibus sumpta. Similia verò ἀδύνατα apud poëtas passim obuia. Seneca Thyeste:

——— Antè cum flammis aqua,
Cum morte vita, cum mari ventus fidem
Fœdusq; iungent.

Idem Herc. furente:

———Prius

A *Extinguet ortus, referet occasus diem,*
Pax antè fida niuibus & flammis erit.

Paria apud nostrum 1. Trist. eleg. 7. apud Claudian. in Olybrij & Probini Consulatum, apud Horat. Propert. alios.

33. PARSQVE EADEM CÆLI ZEPHYROS EMITTET ET EVROS, ET TEPIDVS GELIDO FLABIT AB AXE NOTVS] Ventos hos cardinales, qui quattuor, pulcherrimè describit 1. Trist. eleg. 2.

Nam modò purpureo vires capit Eurus ab ortu,
Nunc Zephyrus sero vespere missus adest.
Nunc gelidus sicca Boreas bacchatur ab Arcto,
Nunc Notus aduersa prælia fronte gerit.

Item 1. Metamorph. & Manilius 4. Astron. Verùm optimè ad illustrationem loci huius Gellius lib. 1.

B cap. 22. *Tres, inquit, sunt venti orientales Aquilo, Vulturnus, Eurus: quorum medius Eurus est. His oppositi & contrary sunt alij tres occidui: Caurus, quem solent Græci ἀργέστην vocare; is aduersus Aquilonem flat: item alter Fauonius, qui græcè vocatur ζέφυρος, is aduersus Eurum flat: tertius Africus, qui græcè vocatur λίψ; is aduersus Vulturnum flat.* Plura Seneca 5. Natural. Quæst. cap. 16. & Sebastianus Foxius De naturæ Philosophia, lib. 3. cap. 4. atque alij.

35. ET NOVA FRATERNO VENIET CONCORDIA FVMO, QVAM VETVS ACCENSA SEPARAT IRA PYRA] Confirmat ἀδύνατον Eteoclis & Polynicis fratrum exemplo, quorum nota discordia concordi scriptorum voce. Cognita enim Oedipi patris impietate, quòd Iocastam matrem duxisset vxorem, domo veruerunt egredi. Sumpto regno

C ita inter illos conuentum, vt alternis singuli annis cum imperio essent. Eteocles itaque finito anno, fratri regnum ex fœdere perêti cedere noluit. Hinc bellum, quo Thebæ captæ, fratresque mutuis vulneribus conciderunt. *Quibus cùm Thebis parentaretur* (verba sunt Hygini cap. 68.) *etsi ventus vehemens esset, tamen se nunquam in vnam partem conuertit, sed alius aliò seductus est.* Pausanias in Bœoticis: Φασὶ γὰρ καὶ ἄλλως τῶν καλουμένων ἐναγισμάτων ἐν Θηβαίοις, καὶ τοῖς παισὶν ἐναγίζειν τοῖς Οἰδίποδος. τούτοις δὲ ἐναγιζόντων αὐτῶν, τὴν φλόγα, ὡσαύτως καὶ τὸν ἀπ' αὐτῆς καπνὸν διχῆ διϊέναι. Ouidius noster 5. Trist. eleg. 6.

Ipsa sibi discors, tamquam mandetur ab illis,
Scinditur in partes atra fauilla duas.
Hoc, memini, quoniam fieri non posse loquebar.
Et me Battiades iudice falsus erat.

Adscribam & Bianoris epigramma Græcum, è lib. 3. Antholog.

D Οἰδίποδος παίδων Θήβη τάφος· ἀλλ' ὁ πανώλης
Τύμβος ἔτι ζώντων αἰσθάνεται πολέμων.
Κείνους οὔτ' ἀΐδης ἐδαμάσατο, κὴν ἀχέροντι
Μάρνανται· κείνων χὼ τάφος ἀντίπαλος.
Καὶ πυρὶ πῦρ ἤλεγξαν ἐναντίον· ὦ ἐλεεινοί
Παῖδες, ἀκοιμήτων ἁψάμενοι δοράτων.

Huic alterum accedat, ab Ausonio sic redditum:

Nec Stygijs lucis ineunt sua fœdera fratres
Oedipodionidæ, de misero, ah! miseri.
Namq; etiam ex vno surgentes aggere flammæ
In diuersa sui dissiluere cineris.
Infandos iuuenes, quos nec discordia cassos
Luce, nec in semet linquit atrox animus.
Atque vtinam & Thebas quissent partirier ipsas,
Regnorum & metas, vt cinerum nebulas.

37. ET VER AVTVMNO, BRVMÆ MISCEBITVR ÆSTAS,

ÆSTAS, ATQVE EADEM REGIO VESPER ET ORTVS ERIT] Altera τοῦ ἀδυνάτου amplificatio. *Ver* prima æstatis pars est. Et *ver* quidem Varro vel à Vertendo, vel à Virore deducit, quòd tum incipiant virere virgulta & vertere tempus anni. *Autumnus* æstatis labentis pars est, quamquam Seruius hieme comprehendi asserat. Auctor mihi Virgil. 1. Georg.

Quid tempestates autumni & sidera dicam?
Atque vbi iam breuiorq; dies, & mollior æstas,
Quæ vigilanda viris, & cùm ruit imbriferum ver.

BRVMÆ MISCEBITVR ÆSTAS] Seruius apud priscos annum in duas tantùm partes diuisum scribit, hiemem nimirum atque æstatem. Non malè quidem ille in hac partitione. Verùm errat, dum sex hiemi, sex æstati menses tribuit, cùm æstas maiorem anni partem, etiam autumnum, vt iam diximus, complectatur. Illud pænè fugerat, distichon hoc in manus. præcedenti præponi, nec malè.

41. QVAM DOLOR HIC VMQVAM SPATIO EVANESCERE POSSIT, LENIAT AVT ODIVM TEMPVS ET HORA MEVM] Repetitur distichon hoc infrà versu 135. desideaturque in libris nonnullis, & in Maffeiano apud Ciofanum, rectè.

43. PAX ERIT HÆC NOBIS, DONEC MIHI VITA MANEBIT, CVM PECORE INFIRMO QVÆ SOLET ESSE LVPIS] Non dissimile illud Flacci, Epod. 4.

Lupis & agnis quanta sortitò obtigit,
Tecum mihi discordia est.

Luporum siquidem & agnorum inimicitiæ sunt perpetuæ & à natura. Homerus Iliad. χ.

Οὐδὲ λύκοι τε καὶ ἄρνες ὁμόφρονα θυμὸν ἔχουσιν·
Ἀλλὰ κακὰ φρονέουσι διαμπερὲς ἀλλήλοισι.

Vide oda prouerbia *Ouem lupo committere*, apud Erasmum, & πρὶν καὶ λύκος οἶν ὑμεναιώσει, apud Suidam. Huiusmodi concordiam λυκοφιλίαν vocant Græci. Plato epist. 3. Ταύτῃ μὲν τὴν ἐμὴν καὶ σὴν λυκοφιλίαν καὶ ἀκοινωνίαν διὰ σὲ ἀπηργάσατο.

45. PRIMA QVIDEM CŒPTO COMMITTAM PRÆLIA VERSV, NON SOLEANT QVAMVIS HOC PEDE BELLA GERI] *Cœptum versum* appellat Elegiacum, inquit Domit. quasi imperfectum & extremo pede fraudatum. & sic Ouidium velut claudum prodire in pugnam ac ciere bellum ait: *Non soleant quamuis*, &c. Bellè sanè. Tu *cœptum versum* intellige, quo hæc in *Ibin* scribere est orsus, Elegis videlicet: quæ explicatio vt simplicior, ita melior. Mœsta enim suapte natura *elegia* est, nec bello apta. vnde *miserabiles elegi* Horatio 1. od. 33. Idem in Arte:

Versibus impariter iunctis querimonia primùm,
Pòst etiam inclusa est voti sententia compos.

Mordacitati verò & dicterijs Iambus seruit, qui & ob id in hostem stringendus. Ouidius noster de Iambo, hîc in fine:

Postmodò plura leges, & nomen habentia verum,
Et pede, quo debent acria bella geri.

Vide mox infrà.

47. VT QVI PETIT PRIMO PLENVM FLAVENTIS ARENÆ NONDVM CALFACTI VELITIS HASTA SOLVM] Velitares hastas intelligit Turnebus lib. 14. cap. 11. Aduersar. hoc est, iaculatorias, quibus eminus iaculabantur, proinde alijs leniores. Lipsius quoq; lib. 3. de Milit. Rom. *Iaculatorem*

A pro Velite ab Ouidio intelligi ait: nam Veli[...] æuo negat fuisse. Dicti autem *Velites* quasi V[...]tes, à Volando, si Festo Pompeio vel Paulo potius credimus. Vide Vegetium lib. 3. cap. 16 de re militari, & Isidorum 9. Etymologiarum. Hi *leuis armatura* dicti. Cæsar 7. belli Gallici: *Galli inter equites raros, sagittarios, expeditosq; leuis armaturæ interiecerunt.* Liuius lib. 30. *Velitibus (ea tunc leuis armatura erat) vias complentur.* Quare velitationem publico certamini opponit Vegetius lib. 3. cap. 9. De vsu Velitum, deq; de armis eorum Valer. Max. libr. 2. cap. 3. memorabilium.

51. ET NEQVE NOMEN IN HOC, NEC DICAM FACTA LIBELLO, TEQVE BREVI, QVI SIS,
B DISSIMVLARE SINAM] *Nomen* etiamnum quærimus. *Facta*, puta caussas odij in Ibidem Nasoniani, ex parte indicantur suprà:

Vulneraq; immitti requiem quærentia vexat,
Iactat & in toto crimina nostra foro.

53. POSTMODO SI PERGES, IN TE MIHI LIBER IAMBVS TINCTA LYCAMBÆO SANGVINE TELA DABIT] Nota Iambica mordacitas. Vnde & Aristoteles de arte poët. à conuiciando vim dictum, ὅτι, inquit, ἐν τῷ μέτρῳ τούτῳ ἰάμβιζον ἀλλήλους. & Strabo, ὁ δὲ ἴαμβος κακολογίας οἰκεῖός ἐστι, καὶ τὸ ἰαμβίζειν. Terentianus, de Iambo Archilochio verba faciens:

Adasta felle qualis antè carmina
Dabas amara, vltor impotens tui.

Archilochum enim primum Iambis vsum volunt. Horatius in Arte: *Archilochum proprio rabies armauit*
C *Iambo*. Et in Epodis:

Archilochus isto sæuit iratus metro
Contra Lycamben & filias.

Lycamben enim socerum suum, à quo repudiatus erat, quo minùs desponsatæ filiæ nuptijs frui posset, virulentis & maledicentissimis poëmatis ad laqueos adegit. Auctores Pausanias in Achaicis, Aristot. 3 Rhet. & alij. Adscribam & M. Fabij verba è lib. 10. Orator. Institut. *Summa*, inquit, *in hoc* (Archilocho) *vis elocutionis, cùm valida tum breues vibrantesq; sententiæ, plurimum sanguinis atque neruorum*, &c. Pulchrè ergo Naso per *tela Lycambæo sanguine tincta*, Iamborum virulentiam, maledicentiamque Archilochi insinuat. *Liberum Iambum* vocat, vt 1. de Remed. sub finem: *Liber in aduersos hostes stringatur Iambus.*

55. NVNC QVO BATTIADES INIMICVM DEVO-
D VET IBIN, HOC EGO DEVOVEO TEQVE TVOSQVE MODO] Nō repero, quæ è Suida suprà scripsi. *Battiades*, Callimachus, quia υἱὸς Βάττου καὶ Μεσατμας, vt est in Suida. Alij à *Batto* rege, Cyrenes conditore, ita vocatum volunt, & Cyrenenses omnes *Battiadas* dictos.

57. VTQVE ILLE HISTORIIS, &c.] *Tenebrosum* hunc vocat in Nutricijs Politianus.

59. ILLIVS AMBAGES IMITATVS, IN IBIDE DICAR] al. *in Ibida ducam*, id est inuehar & incurram in Ibin. elige.

63. VT [...] VERSVS, &c.] *atra*. infausta. Sic *atram lucem*, tristem & infelicem vocat Seneca in Hippol. v. 1212. Contrà *candidos dies*, pro faustis, & *candidos soles* Catullus. Græcè λευκὴν ἡμ[...] γεῖν, apud Phrynichum, id est ἡδέως [...] Hesych. λευκά, φαιδρά, λαμπρά. *hilaria &* [...]. Vide Suidam in dict. λευκὴ ἡμέρα.

65. HÆC TIBI NATALI FACITO, IANIQVE CALENDIS] Infelicem tristemque Ibidi natalem imprecatur, quo felicia lætaque precari solebant Romani, vt & Kalend. Ianuarijs. 1. Fast.

Prospera lux oritur, linguis animisq́; fauete,
Nunc dicenda bono sunt bona verba die.

67. DI MARIS AT TERRÆ, QVIQVE HIS MELIORA TENETIS INTER DIVERSOS CVM IOVE REGNA POLOS] Apud priscos & poëtæ & oratores nullam orationem, nisi inuocatis primùm numinibus, inchoabant. De Oratoribus Val. Maximus prologo lib. 1. De poëtis, notissima res, vel ex Philostrato in Heroicis, qui deos ἡγεμόνας εἶναι ait τῆς ποιητικῆς πάσης ᾠδῆς. Quin & reges ad militem verba facturi ab inuocatione ista auspicium sumebant. Exempla apud Liuium. Et tale illud Virgilij 9. Æneid. *Præfatus diuos solio rex infit ab alto.* Ad quẽ locum Seruius. Ouidius itaque, quo faciliùs diris impetere ac conficere Ibidem queat, ab inuocatione deorum orditur, maiorum ac minorum gentium. Maiorum gentium deos intelligit (quos etiam magnos vocant, meminitque Virgil. 3. Æneid.) cùm ait: *Inter diuersos cum Ioue regna polos.* Suntque duodecim numero:

Iuno, Vesta, Minerua, Ceres, Diana, Venus, Mars,
Mercurius, Ioui', Neptunus, Vulcanus, Apollo.

Quos & *Consentes* appellabant, qui à Consilio Iouis erant, ita dicti, quòd consensirent in eo, quod gerendum esset. Hæc loco huic sunt satis. Plura Iulianus Aurelius, & Gyraldus, de Dijs gentium.

71. IPSAQVE TV TELLVS, IPSVM CVM FLVCTIBVS ÆQVOR, IPSE MEAS ÆTHER ACCIPE SVMME PRECES] *Tellus*, terræ dea: terra verò ipsum elementum est. Primus τοῦ παντὸς ἐδυνάστευσεν *Cælus*, ducta Tellure vxore, vt initio Biblioth. suæ ait Apollodorus. Eadem hæc dea est cum Maia, ac Magna Deûm matre: dicta & Bona dea, & à Fauendo Fauna. Aurelius lib. 3. c. 8. de cognom. deorum gentil.

73. SIDERAQVE, ET RADIIS CIRCVMDATA SOLIS IMAGO, LVNAQVE, QVÆ NVNQVAM QVO PRIVS ORE MICAS] *Sidera* inter deos numerabat veterum superstitio, & sic Seneca in Herc. furente *deos* vocat sidera: *Ferro minax hinc terret Orion deos.* *Solem* quoque pro summo deo coluisse Gymnosophistas, auctor Philostratus. Dictus *Sol*, quòd solus ita luceat, vt ex eo dies sit. Vnde fortè Macrobio placuit deos omnes ad solem referre. Denique *Lunam* dictam volunt à Lucendo, quòd luce luceat aliena. Catullus in Carm. sæculari: *Et notho es Dicta lumine Luna.*

75. NOXQVE TENEBRARVM SPECIE REVERENDA TVARVM, QVÆQVE RATVM TRIPLICI POLLICE NETIS OPVS] Sic Euripidi πότνια νύξ, vtpote dea, & quidem Pronuba, teste Claudiano, 2. de Raptu Proserp.

——— Stat pronuba iuxtà
Stellantes nox picta sinus, &c.

QVÆQVE RATVM TRIPLICI] *ratum*, firmum, constans. Parcas intelligit, Clotho, Lachesin, & Atropon: vnde & hîc *netis*, non *nectis*, legendum.

77. QVIQVE PER INFERNAS HORRENDO MVRMVRE VALLES IMPERIVRATÆ LABERIS AMNIS AQVÆ] Dijs etiam, ipsique Ioui formidabiles aquæ istæ: per quarum maiestatem dij iurare soliti. Iupiter enim, vt est in fabulis, à Styge contra Titanas pugna adiutus, per illam iurare deos voluit: qua de re Hesiod. in Theogonia, Apuleius 6. Metamorph. Hinc *Stygis iuratos superis lacus* vocat Seneca, in Herc. Oetæo, v. 1065. & *iuratam superis vndam*, in Agamemnone, v. 751. in Thyeste:

——— Talis est dira Stygis
Deformis vnda, quæ facit cælo fidem.

Homerus Iliad. ο.

Ἴστω νῦν τόδε γαῖα, καὶ οὐρανὸς εὐρὺς ὕπερθεν,
Καὶ τὸ κατειβόμενον Στυγὸς ὕδωρ (ὅστε μέγιστος
Ὅρκος δεινότατός τε πέλει μακάρεσσι θεοῖσι.)

Audiat hoc tellus, lata & vertigine cælum,
Atque Stygos subterlabens inamabilis vnda.
Dij cuius iurare timent & fallere numen.

Versus postremus Virgilij est 6. Æneid. ex Homero expressus. Lycophron in Cassandra, de Styge sic ait:

——— Ἔνθα Τερμιεὺς
Ὁρκωμότους ἔτευξεν ἀφθίτοις ἕδρας,
Λοιβὰς τ' ἀφίοισιν χρυσέαις πήλαις χέων,
Μέλλων γίγαντας κἀπὶ Τιτᾶνας περᾶν.

Hoc est, interprete Scaligero:

——— Qua Terminus
Iuranda posuit iura supremis deis,
Ire in gigantas atque Titanas parans,
Libamen haustrisq́; aureis antlans aqua.

Paria habet Apollon. lib. 2. ἀργοναυτ. vbi λοιβὴν Στυγὸς θεοῖσι ῥιγίστην πάντεσσιν, *iuramentum Stygis dijs stupendum omnibus* ait esse.

79. QVASQVE FERVNT TORTO VITTATIS ANGVE CAPILLIS CARCERIS OBSCVRAS ANTE SEDERE FORES] Ridiculè Zarotus à vitibus, quæ pedamentis alligantur, sumptum hoc ait, cùm nulli non notus sit furiarum habitus, quo eas poëtæ depingunt: vittarum enim loco tribuunt anguibus contortis reuinctum caput. vnde & ὀφιοπλοκάμους eas vocat Orpheus in Hymnis. Horatius 2. ode 13.

——— Et intorti capillis
Eumenidum recreantur angues.

Tibullus lib. 1. eleg. 3.

Tisiphoneq́; impexa feros pro crinibus angues
Sæuit. & huc illuc impia turba fugit.

Seneca in Medea, vt alia eius omittam loca, quæ diligenter ibidem collegit Ant. Delrius:

Adeste, adeste, sceleris vltrices deæ,
Crinem solutis squallida serpentibus.

Porrò furias illas orci custodes faciunt poëtæ. noster hîc, dum ait: *Carceris obscuras ante sedere fores.* Et lib. 4. Metamorph. *Carceris ante fores clausas adamante sedebant.* Virgil. 6. Æneid.

Tisiphoneq́; sedens palla succincta cruenta,
Vestibulum insomnis seruat noctesq́; diesq́;.

Et pòst paullò:

Continuò sontes vltrix accincta flagello
Tisiphone quatit insultans, toruosq́; sinistra
Intentans angues, vocat agmina sæua sororum.

Subijcit statim:

Cernis custodia qualis
Vestibulo sedeat?

Verùm, ne quid dissimulem, coniecturam hîc meam in Marone lubet proponere. Legendum enim puto:

——— Tortosq́; sinistra
Intentans angues;

non *toruos*. Sic enim 3. Georg. *Tortosq́; Ixionis angues.*

Et Ouidius 4.Metam. de Tisiphone: *Tortoq; accingitur angue.* Itemque Seneca, in Thyeste:

Quid ora terres verbere, & tortos ferox
Minaris angues?

At vt vela retraham, pænè facit Tibulli auctoritas, qui *feros angues* furijs etiam tribuit, & Ouidij nostri 4. Metam. induentis furias, *atros pectentes crinibus angues.*

81. VOS QVOQVE PLEBS SVPERVM, FAVNI, SATYRIQVE, LARESQVE, FLVMINAQVE, ET NYMPHAE, SEMIDEVMQVE GENVS] Deos minorum gentium intelligit, quos & Plebeios appellabant. Noster 1. Metamor. in descriptione lactei circuli:

Plebs habitat diuersa locis: à fronte potentes
Calicolæ, clariq; suos posuere penates.

Eodemque libro, Iupiter de seipso:

Nec de plebe deo; sed qui cælestia magna
Sceptra manu teneo.

Hos & *minutos* nominat Plautus: *Dij me omnes Magni Minuti, & Patellarij.* Meminitque D. Augustinus 4. de Ciuit. Dei cap. 9.

FAVNI] Hos *Latinorum deos* appellat M. Varro 6. de lingua lat. *Fauni Dei Latinorum, ita ut Faunus & Fauna sint in versibus, quos vocant Saturnios, in syluestribus locis traditum est solitos fari : à quo fando Faunos dictos.*

SATYRIQVE] Hos *leues* vocat Ouid. 1. de Arte, eosque παρὰ τὴν σάθην dictos vult Macrobius, quòd sint in libidinem proni. Aliter Phornutus. quem vide, & Isaacum Casaubonum Commentario de Satyrica Græcorum. Lege & Pausaniam in Atticis, & B. Hieron. in vita Pauli eremitæ.

LARESQVE] *Lares*, dij domestici. vnde & *patrios* nominat Tibullus lib. 1.

Sed patrij seruate Lares, aluistis & ijdem,
Cursarem vestros cùm tener ante pedes.

SEMIDEVMQVE GENVS] Hos Græci ἡμιθέους vocant. Ouid. 1. Metamorph.

Sunt mihi semidei, sunt rustica numina Nymphæ,
Faunique, Satyriq, & monticolæ Syluani.

Ita enim in duobus MSS. repperi.

83. DENIQVE AB ANTIQVO, DIVI VETERESQVE NOVIQVE IN NOSTRVM CVNCTI TEMPVS ADESTE, CHAO] In quibusdam codd. *choro* legi, pro *Chao*, notatum alijs. *Chao* tamen rectè habet. *Antiquum* vocat *Chaos*, vtpote à quo mundi auspicium sit, vt idem canit 1. Metamorph.

Ante mare & terras, & quod tegit omnia cælum,
Vnus erat toto naturæ vultus in orbe,
Quem dixêre Chaos, &c.

Hinc Prouerbio locus: χάους ἀρχαιότερος, ἐπὶ τῶν πάνυ παλαιῶν, vt explicat Suidas, de re prisca & obsoleta.

85. ANNVITE OPTATIS OMNES EX ORDINE NOSTRIS, ET PARS SIT VOTI NVLLA CADVCA MEI] In alijs est *hortatu*, malè. *Caducum* vocant, quod facilè cadat, vel etiam quod iam ceciderit. Vt votum tale auerruncent dij, atque vt ratum firmumque sit, rogat Naso.

89. QVÆQVE PRECOR FIANT, VT NON MEA DICTA, SED ILLE PASIPHAES GENERI VERBA FVISSE PVTET] Melius *illa* in vet. cod. Sensus enim est: tam rata ac certa mea sint vota & verba, quàm Thesei, quibus Hippolyto filio dira vouit. Res ita habet: Adamabat Hippolytum Phędra nouerca. Spreuit constanter amorem væsanum iuuenis, & cælebs viuere ac colere Dianam, canesque ad venandum maluit. Concepit in priuignum odium nouerca, & apud virum ab inferis reducem detulit de illato stupro. Hinc patris in insontem diræ & imprecationes, quibus fugientem gnarum prosecutus est. Conscenso curru Hippolytus, in fuga cùm esset, immissæ à Neptuno phocæ, quibus territi ac consternati equi, per saxa & scopulos currum iuuenemq; traxerunt ac distraxerunt. Nota hæc è Diodoro, Plutarcho, Euripide, Seneca & Ouidio nostro. Cic. 3. Offic. *Quid, quòd Theseus exegit promissum à Neptuno? Cui cùm tres optiones Neptunus dedisset. optauit interitum Hippolyti, filij sui, cùm is patri suspectus esset de nouerca.* Meminit idem 1. Offic. Plato 3. de Leg. Hyginus cap. 47. Porrò *Pasiphaës* fuit *gener* Theseus, ducta Ariadna, Minois & Pasiphaës

B filia.

91. QVASQVE EGO TRANSIERO POENAS, PATIATVR ET ILLAS, PLENIVS INGENIO SIT MISER ILLE MEO] al. *Quasq; ego trans. p. patiatur, & vltrà, Plenius, &c.* Non displicet.

93. NEVE MINVS NOCEANT FICTVM EXECRANTIA NOMEN VOTA, MINVS MAGNOS COMMOVEANTQVE DEOS: ILLVM EGO DEVOVEO, &c] In deuotionibus enim proprium exprimi nomen necesse erat, vt rectè hîc Domitius, & ex eo Zarotus. Exemplum apud Macrobium, 3. Saturn. cap. 9. ibi: *Vt omnes illam vrbem Carthaginem, exercitumq;, quem ego me sentio dicere, fuga, formidine, terrore compleatis, &c.*

97. NVLLA MORA EST IN ME, PERAGAM RATA VOTA SACERDOS, QVISQVIS ADES, SACRIS ORE FAVETE MEIS] *Rata vota*, vt sup. v. 75.

C *ratum opus. Sacerdos*, poëta: nam ille *Musarum sacerdos*, Horatio lib. 3. ode 1. Propertio 3. eleg. 1. Ouidio 3. Trist. eleg. 2. & 3. Amorum 7. Hinc *vatum sacra* siue ἄδυτα, apud Persium, in Prologo: *Ad sacra vatum carmen adfero nostrum.* Et μουσῶν ὄργια, apud Græcos. Et certè commune fuisse omnium artium, vt haberent sacra sibi propria, docuit ad Persium Isaacus ὁ πάνυ.

98. QVISQVIS ADES, SACRIS ORE F. M.] *ore fauete*, εὐφημεῖτε, bona verba dicite. Fast. 1.

Prospera lux oritur, linguis animisq; fauete,
Nunc dicenda bono sunt bona verba die.

3. Trist. 13. *Concipiamq; bonas ore fauente preces.*
5. Trist. 6.

Lingua fauens adsit, nostrorum oblita laborum,
D *Quæ puto dedidicit iam bona verba loqui.*

15. Metamorph.

——— Cognouit numina castos
Euinctus vitta crines albente sacerdos:
En Deus, en Deus est: animis linguisq; fauete.

Ita in vet. cod. lego. Iuuen. sat. 12. *Ite igitur pueri, linguis animisq; fauete.* Virgil. Æneid. 5. *Ore fauete omnes, & cingite tempora lauro.* Alijs *fauere* & εὐφημεῖν, est tacere, atque ita Seneca cap. 26. de Vita beata, Seruius in Virg. Donatus in Terentium explicant: quam explicationem iuuat Euripidis illud in Iphigen.

Σιγὴ δ' ἐν μέσῳ Ταλθύβιος, ᾧ τόδ' ἦν μέλον
Εὐφημίαν ἀνεῖπε καὶ σιγὴν στρατῷ

Vide Læuin. Torrentium in 3. Horat. ode 1. & Variar. lect. lib. 15. M. Ant. Muretum cap. 17.

101. OMNIBVSQVE MALIS, PEDIBVSQVE OCCVRRITE LÆVIS, ET NIGRÆ VESTES COR-

PORA

PORA VESTRA TEGANT] Aliàs *scauis*: de qua voce Turnebus in Aduersarijs. & Petr. Coluius suis ad Sidon. Apollin. Notis. Tertull. in Apologet. c. 11. *scauas libidines* dixit: & *scauam rem*, pro mala, dici notauit Festus. *Scauum dogma*, pro peruerso, lego in Cod. Theod. Tit. de his, qui super relig. contend. & *scauitatem morum*, pro peruersitate, l. 17. De pœnis, ibid.

ET NIGRÆ VESTES] quatum in sacris illis infernalibus vsus erat.

103. TV QVOQVE QVID DVBITAS FERALES SVMERE VITTAS? IAM STAT, (VT IPSE VIDES) FVNERIS ARA TVI] Ibin ipsum, vittis velut insignem & iam aris destinatum inducit Naso. Multiplex enim vittarum in sacris priscorum vsus. Nam & sacerdotes, & aræ ac victimæ ipsæ vittatæ erant. Sinon de seipso apud Maronem:

Iamq́ dies infanda aderat, mihi sacra parari,
Et salsa fruges, & circum tempora vitta.

Rectè *circum tempora*, nam vittæ capitis ornamenta erant, quibus victimæ aris sistendæ obuibebantur. Ouid. 15. Metamorph.

Victima labe carens, & præstantißima forma,
Nam placuisse nocet, vittis insignis & auro,
Sistitur ante aras.

105. POMPA PARATA TIBI EST, VOTIS MORA TRISTIBVS ABSIT, DA IVGVLVM CVLTRIS HOSTIA DIRA MEIS] *Dira hostia*, cui diras istas vouet. Ceterùm in mactandis victimis veteres etiam cultris vsi. 7. Metamorph. *Exiguo tinxit subiectos sanguine cultros*. Virgil. 3. Georg. *Ac vix suppositi tinguntur sanguine cultri*.

107. TERRA TIBI FRVGES, AMNIS TIBI DENEGET VNDAS, &c.] Hinc diras suas atque imprecationes orditur Naso: ac primò quidem vouet, vt ijs careat, quæ ad vitam producendam hauriendamq́ue necessaria sunt, vti sunt fruges, aquæ, ignis, &c.

113. EXVL, INOPS, ERRES, ALIENAQVE LIMINA LVSTRES, EXIGVVMQVE PETAS ORE TREMENTE CIBVM] Pessimæ hæ diræ apud priscos, si quando imprecaretur quis alicui exilium vagum, incertum, præsertim si inopia egestasq́ue accedant comites, quale Iasoni vouet Medea apud Senecam:

——*Per vrbes erret ignotas, egens,*
Exul, pauens, inuisus, incerti laris.

Et apud Iustinum libr. 14 militibus suis Eumenes: *Has vobis diras atque inferias dico, vt inopes extorresq́, omne æuum in hoc castrensi exilio agatis*. Notauit hoc D ad Tragicum illum Delrius. Addo Ouid. nostrum 13. Metamorph. vbi de se Hecuba:

Tot generis natisq́, potens, nuribusq́, viroq́,
Nunc trahor exul, inops.

Quæ ex Euripide desumpta, in Hecuba:

Τύραννος ἦν ποτ', ἀλλ' ἀνύδι δούλη σέθεν.
Εὔπαις ποτ' οὖσα, νῦν δὲ γραῦς, ἄπαις θ' ἅμα,
Ἄπολις, ἔρημος, ἀθλιωτάτη βροτῶν.

Regina dudum, ancilla nunc quidem tua.
Modò cincta gnatis, orba nunc, anus simul,
Deserta & exul, infima in mortalibus.

117. SISQVE MISER SEMPER, NEC SIS MISERABILIS VLLI: GAVDEAT ADVERSIS FŒMINA VIRQVE TVIS] Hunc locutionis modum non vno in loco vsurpat D. Hieronymus, aduersus Iouinianum lib. 2. *Sed & ipsa muliercula misera, & non* A *miserabiles*. In Sophiæ c. 26. *Miser Iudas, & tamen non miserabilis*. Item in Sophon. cap. 1. *Populum miserum, & tamen non esse miserabilem*. Sidonius Apollinaris lib. 1. epist. 7. *Paulò pòst cùm duceretur addictus, miser nec miserabilis erat*.

121. SITQVE (QVOD EST RARVM) SOLITO DEFECTA FAVORE FORTVNÆ FACIES INVIDIOSA TVÆ] *Desæta* legunt & interpretantur interpretes. Meliùs vulgati *defecta*, atque ita legendum monuit hîc Micyllus. Similem in Senecæ Hippolyto locum obseruauit Delrius, vbi vulgò perperam: *Vadit incerto pede, iam viribus desæta*. Addo Ouidium 13 Metamorph. *Illa super terram defecto poplite labens*. Ita è m. s. legendum. Vulgati *deflecto poplite*, non rectè. Sic *defecti ætate*, apud Vlpian. l. 3 §. 2. D. ad S.C. Silan. qui propemodum B consumpti sunt. & *defecta senectutis homo*, apud eundem l. 12. §. 3. de vsufr. quem *ætate fessum* vocat Tullius.

FORTVNÆ FACIES] Ita excusi, rectè. m. s. *ærumna*, itaq́ue legisse Domitium apparet, dum ait: *Ærumnæ dicuntur grauiores labores*.

123. CAVSSAQVE NO[N] DESIT, &c.] Aliter paullò, at eleganter Boëtius de Consolat. philosophiæ:

Dum leuibus malefida bonis fortuna faueret,
Penè caput tristis merserat hora meum.
Nunc quia fallacem mutauit nubila vultum,
Protrahit ingratas impia vita moras.

Seneca, in Oedipo:

Mors eligatur longa: quæratur via,
Qua nec sepultis mistus, & viuis tamen
Exemptus erres.

Pulcrè noster epist. ad Theseum: *Morsq́, minus pœ*-C*na, quàm mora mortis habet*.

127. EVENIENT, DICIT IPSE MIHI MODO SIGNA FVTVRI PHOEBVS, ET A LÆVA MOESTA VOLAVIT AVIS] In m. s. *euentet* legi notat Bersmannus. Similis huic locus lib. 2 de Ponto eleg. 1.

Quod precor eueniet: sunt quadam oracula vatum.
Nam Deus optanti prospera signa dedit.

ET A LÆVA MOESTA VOLAVIT AVIS] cæli parte sinistra: ab ea enim Romanis prospera auguria. Ennius de Romuli augurio:

Exin candida se radijs dedit icta foras lux,
Et simul ex alto longè pulcerrima prapes
Læua volauit auis.

Graijs & Barbaris ea meliora erant, quæ à dextra cæli dabantur. Vide Cicer. 2. de Diuinat. & Ioach. Camerarium in Append. Problematum.

137. PVGNABVNT IACVLIS DVM THRACES, IAZYGES ARCV, DVM TEPIDVS GANGES, FRIGIDVS ISTER ERIT] Ineptiit hîc Domitius, & cum eo Zarotus, dum *lapides* & legunt & interpretantur. Nec meliùs m. s. Bersmanni: *Pugnabunt arcu dum Thraces, Hiaspides hasta*. Optimè hîc Egnatius. Sunt enim Iazyges Ponti accolæ, de quibus ita Valerius Flaccus: *Experies canentis Iazyges* an Ouid. noster *acres* vocat, 1. de Ponto eleg. 3. *feroces* libr. 4. Meminit Plinius lib. 4. cap. 12. Strabo lib. 7. & Ammianus Marcellinus lib. 22.

140. DVM TIBERIS LIQVIDAS THVSCVS HABEBIT AQVAS] *Flauas* in m. s. quam lectionem etiam Domitius agnoscit, & probat hîc Ciofanus, ex Ouidio nostro 5. Trist. eleg. 1. & Horatio libr. 1. ode 2. Adde Virgil. 9. Æneid.

——*Ille suo cum gurgite flauo*

Excepit venientem.

142. SÆVA SEDIMMANIS, &c.] al. *immanes.* ita & Zarotus. Domitios vtrumque legit, & explicat.

145. TVNC QVOQVE FACTORVM VENIAM MEMOR VMBRA TVORVM, INSEQVAR ET VVLTVS OSSEA FORMA TVOS]Sic apud Maronem Dido:

Et cùm frigida mors anima seduxerit artus,
Omnibus vmbra locis adero:dabis improbe pœnas.

Horat. Epod. 5.

Quin, vbi perire iussus exspirauero,
Nocturnus occurram furor;
Petamq; vultus vmbra curuis vnguibus,
Quæ vis deorum est manium.

Credebant enim prisci illi mortuorum manes vagari passim, noctuque inimicis terriculamento esse. Qua de re Liuij ac Suetonij loca profert ad Horat. Torrentius. Adde Appoleium in Apologia.

147. SIVE EGO, QVOD NOLLEM, LONGIS CONSVMPTVS AB ANNIS, SIVE MANV FACTA MORTE SOLVTVS ERO] Alludit ad Platonicam mortis definitionem, in Phędone, ὁ θάνατος λύσις καὶ χωρισμὸς ψυχῆς ἀπὸ σώματος. Et, ἡ τῆς ψυχῆς ἀπὸ τοῦ σώματος ἀπαλλαγή, ibid.

149. SIVE PER IMMENSAS IACTABOR NAVFRAGVS VNDAS, NOSTRAQVE LONGINQVVS VISCERA PISCIS EDET] Mortis hoc genus 1. Trist. eleg. 2. deprecatur Naso, deos sic alloquens:

Non letum timeo, genus est miserabile leti.
Demite naufragium, mors mihi munus erit.
Est aliquid fatoq; suo, ferroq; cadentem
In solita moriens ponere corpus humo:
Et mandare suis aliqua, & sperare sepulchrum,
Et non æquoreis piscibus esse cibum.

Flau. Veget. l. De re militari 4. c. 44. *Alij ferro interimuntur, alij ardere coguntur in fluctibus. Inter tanta tamen mortium genera, qui acerrimus casus, alij humenda piscibus insepulta sunt corpora.* Contrà verò Petronius Arbiter in Satyrico: *Si bene*, inquit, *calculum ponas, vbique naufragium est. Atenim fluctibus obruto non contigit sepultura. Tamquam intersit periturum corpus quæ ratio consumat, ignis, fluctus, an mora.* Et eleganter Minutius Felix in Octauio: *Execrantur rogos, & damnant ignium sepulturas: quasi non omne corpus, etsi flammis subtrahatur, annis tamen & ætatibus in terram resoluatur: nec interest, vtrùm feræ diripiant, an maria consumant, an humus contegat, an flamma subducat.*

153. SIVE ALIQVIS DIGNATVS ERIT SVPPONERE TERRÆ, ET DABIS PLEBEIO CORPVS INANE ROGO] *Plebeium rogum* vocat humilem, quales tenuiorum & pauperum; diuitum sublimea. Virgil. 6. Æneid. *Ingentem struxere pyram.*

155. QVICQVID ERO, STYGIIS ERVMPERE NITAR AB ORIS, ET TENDAM GELIDAS VLTOR IN ORA MANVS] In prioti versu notant legi *ab vndis*, pro *ab oris*, & fortè rectiùs. In altero *victor* in Maffeiano cod. scriptum fuisse mõnet Ciofanus, qood & significantius putat. Non muto.

ME VIGILANS CERNES, TACITIS EGO NOCTIS IN VMBRIS EXCVTIAM SOMNOS VISVS ADESSE TVOS] In m.s. Bersm. est: *Tacitis ego conscius vmbris.* Et mox: *Et nulla parte quietus eris.*

161. VERBERA TORTA DABVNT SONITVM, NEXÆQVE COLVBRIS CONSCIA FVMABVNT SEMPER ADORA FACES] Rectè *conscia*: cùm acerbior conscientia ipsa accusator nemo sit. Pulcrè Cicero, magnam esse ait vim conscientiæ, vt qui

A peccarint, pœnam semper ante oculos versari putent. Porrò pro *torta*, in alijs est *torua*, in alijs *sæua* & *scæua*. Volgata lectio proba est: intortos enim anguibus crines furijs tribuit veterum superstitio. Vide supra vers. 78.

165. NEC TIBI CONTINGET FVNVS, LACRYMÆQVE TVORVM, INDEPLORATVMQVE PROIICIERE CAPVT] Acerbissimum id veteribus visum, si sepulturæ honore carerent. Hinc est, quòd exilium suum deprecetur Naso 3. Trist. eleg. 3. *Depositum nec me qui fleat, vllus erit?* Iterùm:

Sed sine funeribus caput hoc, sine honore sepulchri,
Indeploratum barbara terra teget?

Optabant enim prisci illi sepeliri se, morientibus oculos claudi, ab amicis lugeri. Vnde apud Maronem 9. Æneid. ad Euryalum filium sic mater:

B *Heu terra ignota canibus data præda Latinis,*
Alitibusq; iaces, nec te tua funera mater
Produxi, pressiue oculos, aut vulnera laui.

167. CARNIFICISQVE MANV POPVLO PLAVDENTE TRAHERIS, INFIXVSQVE TVIS OSSIBVS VNCVS ERIT] *Hamotrahones* carnifices illos vocat Festus: *Hamotrahones, alij piscatores, alij qui vnco cadauera trahunt.* Infigebatur autem gutturi vncus, vt patet ex Propertio lib. 4. eleg. 1. & Iuuenale sat. 1. deinde vel in Tiberim, vel ad Gemonias scalas trahebantur, ne sepulturæ honore aliquo afficerentur. Quod hic & ibide etiam suo augurator forte Ouidius. Pulchrè Sueton. Tiberio cap. 75. *Morte eius ita lætatus est populus, vt ad primum nuntium discurrentes, pars Tiberium in Tiberim clamitarent: pars terram matrem, deosq; manes orarent, ne mortuo sedem vllam, nisi inter impios darent: alij vncos & Gemonias cada-*

C *ueri minitarentur.* Vide eundem, Vitellio cap. 18. & alibi.

171. VNGVIBVS ET ROSTRO TARDVS TRAHET ILIA VVLTVR, ET SCINDENT AVIDI PERFIDA CORDA CANES] Et hoc acerbum ac crudele priscis visum, Christianis etiam impium. Vnde de his loquens Lactant. 6. Institut. diuin. cap. 12. *Non patiemur*, inquit, *figuram Dei iacere feris in prædam, sed reddamus id terræ, & quamuis in homine ignoto necessariorum munus implebimus.*

175. IN LOCA AB ELYSIIS DIVERSA FVGABERE CAMPIS, QVASQVE TENET SEDES NOXIA TVRBA COLES] Campos Elysios *amœna vireta ac sedes beatas*, Virgilius: *Sedes discretas piorum*, Horatius; & *arua piorum*, vocat Ouidius noster. Hos

D Homerus in Hispania, nonnulli in Fortunatis insulis collocant, vt copiosè disserit Geographus lib. 1. & 3. De etymo Didymus in Odyss. δ'. ἠλύσιον πεδίον. τὸ τῶν ἡρώων ἐνδιαίτημα, κεκλημένον ἀπὸ Ἠλυσίου τοῦ Ἐλευθηρεῦ ἱεροσβεβλημένου γενομένου. ἢ παρὰ τὸ ἄλυτα ἐν αὐτῷ μένειν τὰ σώματα. ὁ δὲ κεραυνοβλητὸς ἐν ταῖς χαλκωμέναις μακάρων νήσοις.

177. SISYPHVS EST ILLIC, SAXVM VOLVENSQVE PETENSQVE] De Sisypho, Ixione, Tantalo, Tityo, cæterisque apud inferos pœnis multi multa. Nos hîc loci & aliis tantùm gratia, ne otiosè diligentes videamur, pauca delibabimus. Sisyphos igitur Æoli filius, primus mortalium dolis fallacijsque vsus est, vafrisque in excogitando fuit ingenio; vnde Prou. Σισύφου μηχαναί, *Sisyphi artes.* atque adeò mortem ipsam vinculis constrinxisse in fabulis est. Nam cùm Asopo Æginam filiam à Ioue raptam nunciasset, Iupiter magno eo eum concitatus odio,

ro, mortem immisit, quam ille vafro, vt dixi, solertiáque, ingenio dicam, an superstitione quadam? vinculis coërcuisse fertur, vt è Pherecyde pluribus notat Didymus, si modò is est, Homeri interpres. Alii ad inferos detrusum à Ioue asserunt, vt saxum illic ingés perpetuò sudans sursum versum voluetet, nec hilum proficeret. qua de re plena poëtarum testimonia, Virgilij, Senecæ, & aliorum. Ouidius 4. Metamorph. *Aut petis aut vrges ruiturum Sisyphe saxum*, vbi m.s. *rediturum* præfert. non malè. Ego potiùs potem hau eum damnatum pœna, (quis enim in fabulis verum quærat?) quòd, vt refert Lactantius, in Isthmo Achaiæ habitans, prætereuntes saxo obrueret, aut dum iubente eo, pedes lauarent, in mare præcipites daret. Meminit Sisyphi, aliorumque, quos in inferno pœnæ raros collocât vani poëtæ, Paulinus, epitaph. in Celsum:

Aeternam Tityon funesti vulturis escam,
Arentemq́, siti Tantalon inter aquas:
Voluentem fine fine rotam, & reuolubile saxum,
Cassaq́, sudantum dolia Danaidum:
Hac inopes veri vani cecinere poëta,
Qui Christum veri non timuere caput.

178. QVIQVE AGITVR RAPIDÆ VINCTVS AB ORBE ROTÆ] Benè babet. nā *rapidus* in m.ss. codd. librariorum σφάλμα est. *Rapidam* vocat *rotam*, vt hîc infrà: *Versabunt celeres nunc noua membra rotas*. Et in Hercule Furente Seneca: *Rapitur volucri tortus Ixion rota*. Idem in Agamemnone:

Vbi ille celeri corpus euinctus rota
In se refertur.

Atque alibi sæpè pœnæ huius Ixioniæ meminit; vt & Tibullus lib. 1. eleg. 3.

Illic Iunonem tentare Ixionis ausi
Versantur celeri noxia membra rota.

Didymus in Iliad. ά. Ἰξίων ὁ Φλεγύα παῖς, Δίαν τὴν Δηϊονέως (al. Ἠιονέως) γήμας, ἐλθόντα τὸν κηδεστὴν ἐπὶ τὰ ἕδνα δόλῳ κατεκτήνας· μανεὶς δ', ὑπὸ θεῶν καθαρθεὶς τὸν φόνον. Ἥρας ὕστερον ἠράσθη Ζεὺς δὲ Συλλόμενος αὐτὸν δεομένας ἐν τῷ ὕπνῳ πλᾶσαι τὸν τῇ νεφέλῃ ἀπεικάσας Ἥρᾳ, παρέκλινεν αὐτῷ. ὁ δὲ μιγεὶς νεφέλῃ ὡς ἀνεὶ τῇ Ἥρᾳ, ἔσχε παῖδα Κένταυρον. ἀφ' οὗ τῶν Κενταύρων γένος, μετὰ δὲ θάνατον ἔλαβε δίκας παρ' αὐτοῦ Ζεύς, πήξας αὐτὸν ἐν τοῖς καταχθονίοις τροχῷ πυρὶ μετὰ βίας ἐπὶ τροχῷ σιδηρῷ. Dignum certè sceleris magnitudine sortitus est exitum. Rotæ siquidem ferreæ à Ioue post obitum alligatum, torqueri, in orbemq; perpetuò ferri fabulantur. Tzetzes in Chiliadibus, vbi de Ixione multa:

Τῆς τόλμης ταύτης δ' ἕνεκα Ἰξίων ἐν τῷ ᾅδη
Ἐν σιδηρῷ στρεβλώμενος τροχῷ τιμωρεῖται.
Sic temeritatis facinus Ixion luit,
Inferni in vmbra ferrea tortus rota.

Plura Pindari interpres εἰδ. β' πυθίων cuius verba latinè adducit in Artem Poët. Horatij Lambinus, & Ioach. Camerarius in Appendice Problematum. Adde Apollonij Scholiasteo, lib. 3. nu. 4. Mythologian & typum hominis ambitiosi ex fabula proposuit Delrius in Seneca, Syntagm. 3. p. 139.

179. QVÆQVE GERVNT HVMERIS PERITVRAS BELIDES VNDAS, EXVLIS ÆGYPTI TVRBA CRVENTA NVRVS] Alibi *Danaides* dictæ à *Danao* patre. Vnde *Danai puella* Horatio, & *Danai proles* Tibullo. Hîc *Belides*, à Belo auo. Ouidius 4. Metamorph.

Molirique suis letum patruelibus ausa,

A *Assiduè repetunt quas perdant Belides vndas.*

Foetonraorem quinquaginta, quibus totidem maritos Ægyptus, Beli item filius peperit: at maritorum omnes cæde maximè infames, vna Hypermnestra excepta, quę Lynceo marito pepercit. Vnde & hoc pœnæ genus apud inferos fabulæ ijs affingunt, vt vasis pertusis aquas perpetuò hauriant, atque in dolium itidem pertusum inferant. Facti Seneca meminit, in Herc. furente:

Nunc nunc cruenta regis Aegypti nurus
Adeste, multo sanguine infecta manus:
Deest vna numero Danais

Et Sidonius, Epithalamio Polemij:

Hic nox natarum Danai lucebat in auro,
Quinquaginta enses genitor quibus impius aptat,
Et dat concordem discordia iussa furorem.
B *Solus Hypermnestra seruatus munere Lynceus*
Effugit.

A supplicio earum initium habet prouerb. Δαναΐδων πίθος, *Danaidum dolium*, & ἄπληστος πίθος. Zenobius ἐν παροιμιῶν συναγωγῇ, qui & fabolam copiosè persequitur.

181. POMA PATER PELOPIS PRÆSENTIA QVÆRIT, ET IDEM SEMPER EGET LIQVIDIS, SEMPER ABVNDAT AQVIS] *Pater Pelopis*. Ita & Horat. libr. 2. ode 13. fuit enim Tantali filius Pelops. Tantalus verò Iouis & Plutus: qui opibus & gloria potens, atq; ob generis claritatem dijs carus, conuiua eorum esse meruit. Quorum cùm secreta hominibus palàm fecisset, à morte pœna ista apud inferos damnatum ferunt, vt in aëre pendens, impendentis saxi metu perpetuò crucietur. Alij aiunt
C fame ac siti continua premi, vt neque sitiens aquā, neque esuriens poma, capiti imminentia, possit contingere, eò quòd nectar & ambrosiam è deorum mensis furatus esset. Id quod & Homeri Scholiastes indicat, ex Asclepiade in Odyss. λ'. licet in pœna variet: Τάνταλος Διὸς καὶ Πλουτοῦς, σωδιατρίβων τοῖς θεοῖς, καὶ συνεσθιόμενος αὐτοῖς ἀπλήστως διέθετο. κλέψας γὰρ τὸ νέκταρ καὶ τὴν ἀμβροσίαν ἐκ ἐξὸν αὐτῷ ἔδωκε τοῖς ὁμήλιξιν. ἐφ' οἷς ἀγανακτήσαντες οἱ θεοὶ ἐκβαλεῖν αὐτὸν τῆς ἐν οὐρανῷ διαίτης, καὶ ἐξαρτῆσαι ἐπ' ὄρους ὑψηλοῦ ἐκδεδεμένον τῶν χειρῶν, καὶ τὸν σίπυλον ἐνθα ἐκεκλίθητο ἀνατεῖναι. Extant & versus pulcherrimi Petronij Arbitri, qui propiùs huc faciunt:

Non bibit inter aquas, poma aut pendentia carpit
Tantalus infelix, quem sua vota premunt.
Diuitis hac magni facies erit, omnia cernens
D *Qui timet, & sicco concoquit ore famem.*

Accedat Gallus, p. ... ëta Græcus:

Οὔτ' ὁ πίν μακρεσσι σωφρόνος, οὔτ' ὁ νηδὺς
Ποθὴν ὑπερκείμενον ἀπολαύων βρώματος.
Νῦν λιβὰς οὐ θνητῆς ἱμείρεται ἢ φθονερὴ δὲ
Κρύπτει, ἀεὶ χείλευς ἐς πασταστάσειν.
Πλεῖς λέγει τὸ τέρευμα καὶ ἔργα μάνθανε σιγᾶν.
Οἱ γλώσσῃ πταίσαντες ταῦτα κολαζόμεθα.

C. Vrsinus Velius sic latinè reddebat:

Hic conuiua priùs superûm, cui nectaris alui
Impleta est auidè sæpiùs ingluuies.
Hic guttam nunc poscit aqua mortalis, at imis
Desugit à labris munda lympha viri.
Hac monet effigies legum bibe gnare tacendi.
Has superis pœnas garrula lingua damus.

Habuit enim ἀκόλαστον γλῶσσαν, αἰσχίστην νόσον, vt Euripides ait: *Effrenem linguam, turpissimum morbum,*

Tan-

Tantalus, vtpote arcana deorum vulgare ausus. Ouid. 2. Trist.

Quærit aquas in aquis, & poma fugacia captat
Tantalus; hoc illi garrula lingua dedit.

Lib. 2. de Arte:

Tantalus in media garrulus aret aqua.

Plura de Tantalo leges apud Hyginum c. 72. Pindari & Euripidis interpretes, Suidam, Ioan. Tzetzen Chiliade 5. Hist. 10. Lamb. Hortensium in 6. Æneidos ad vers. 60; Muretum in Tibullum libr. 1. eleg. 3. alios. Meminit Seneca Agamemnone, v. 766. vbi *ad ora ludere aquas* scitè scribit, & in Thyeste, non vno loco, præsertim à versu 146. & alibi. Denique varijs prouerbijs locum fecit Tantalus. Vnde Ταντάλειοι τιμωρίαι, Ταντάλου λίθος, Ταντάλου τάλαντα, Ταντάλου κῆπος τρυγᾶν, apud Suidam: & ταντάλίζεσθαι, *iactari, agitari*, apud Hesychium.

B

183. IVGERIBVSQVE NOVEM, QVI SVMMVS DISTAT AB IMO, VISCERAQVE ASSIDVE DEBITA PRÆBET AVI] Legunt alij pronocabulum *qui* postponendo, *summus qui distat*, quod sonorius. Et mox è m. s. *assidua*, pro *assiduè*, optimè. Ita enim elegantissimus Tibullus 1. eleg. 3.

Porrectúsq; nouem Tityus per iugera terra,
Assiduas atro viscere pascit aues.

Fuit Tityus Elares & Iouis filius: malè apud Didymum, seu quis alius est, in Odyss. 7. ἰλυίερα legas. terræ filius ideo creditus, vt è Pherecyde notat accuratissimus Apollonij enarrator, quòd Elaren grauidam Iupiter ob Iunonis zelotypiam in subterranea secedere compulerit, quæ ibidem ingenti statura filium Tityum peperit. Qui, quód vim Latonæ intulisset, ab Apolline telis confixus est, vt in Pythijs canit Pindarus, damnatusque hac apud inferos lege & pœna, vt iecur eius perpetuò vultur exederet, cósumptumq; renasceretur nec cessante vulture. Quamquam Homerus vultures duos in pœnam succedere dicat. Et certè plures etiam noster infrà v. 196. attribuit, & Tibullus hîc suprà. Et Lucretius 3. de rerum nat. *Nec Tityum volucres ineunt Acherunte iacentem*. Lege sequentia. nam totam fabulam, vt & Tantali ac Sisyphi vehementer exagitat. Plures etiam Statius Papinius, 4. Theb. *Tityonq; alimenta volucrum*. Item Seneca in Thyeste:

Aut pœna Tityi, semper accrescens iecur
Visceribus atras pascet effossis aues.

Vide eumdem in Hercule Furente, & Oeteo, in Agamemnone, & alibi. Meminit etiam Ouidius noster 1. de Ponto eleg. 2.

Sic inconsumptum Tityi, semperq; renascens
Non perit, vt possit sæpe perire, iecur.

Sed fabulis hisce diutiùs, quàm par est, inhęremus.

IVGERSAVSQVE NOVEM] 4. Metamorph.

Viscera præbebat Tityus lanianda, nouemq;
Iugeribus distractus erat.

Virg. 6. Æneid. *Per tota nouem cui iugera corpus Porrigitur*. Ex Homero: ὁ δ' ἐπ' ἐννέα κεῖτο πέλεθρα.

185. SIC TIBI DE FVRIIS SCINDAT LATVS VNA FLAGELLO, &c.] Georg. Bersmannus in m. s. suo reperisse se scribit; *Hic tibi de furijs scindet*, &c. optimè, atque ita aptior cum præcedentibus sequentibusque connexio erit. Rectè etiam Ouidius hosti suo furias hasce imprecatur, vt facinorum vindices, vltricesque deas. Dictæ Græcis ἐριννύες, ὡς ἐν τῇ ἔρᾳ ναίοντες, vt Etymologi tradunt, vel ἀπὸ τοῦ ἔρας ἐρύειν, hoc est *quòd in terra habitent*, vel *quòd*

A *execrationes perficiant*. Item *Eumenides* ob reuerentiam, vt volunt. Nam εὐμενὴς mitis est, cùm contrà immites exsistant furiæ. Eademque ratione σεμναὶ θεαὶ ab Atheniensibus appellatæ. auctor in Νεφέλαις Aristoph. interpres. Ioan. Tzetzes Chiliad. 12. singularum etyma sic recenset:

Παρὰ τὸ τίειν τιμωρεῖν φονεῖς δὲ Τισιφόνη.
Η Μέγαιρα ἐκλήθη ἐκ τοῦ κακοῖς μεγαίρειν.
Η Ἀληκτὼ δ' ὡς ἄληκτος οὖσα πρὸς ἐκδικήσεις.
A τίειν punire sontes Tisiphone dicta.
Megara ex eo, quòd malis idit:
Alecto verò, velut non cessans in vindictas.

Adscribam & Senecæ Tragici in Agamemnone locum:

Instant sorores squallida,
Sanguinea iactant verbera
Fert læua semiustas faces,
Et vestis atri funeris
Exesa cingit ilia.

De habitu & ornatu, vide quę suprà ad versum 78. notabamus.

189. NOXIA MILLE MODIS LACERABITVR VMBRA, TVASQVE ÆACVS IN POENAS INGENIOSVS ERIT] Excudunt alij *Noxia mille modis lacerabit membra*: verùm nihil muto. *Vmbram* enim vocat εἴδωλον seu simulacrum quoddam; quod inferos petere credebant superstitiosi Romani, non animam ipsam, quam potiùs in alia migrare corpora, ex Pythagoreorum sententia, existimabant. Hinc *vmbrarum potentem* Plutonem vocat Claudianus. Vide Seruium in 4. Æneid. & Mart. Ant. Delrium, accuratè de his ad Hercul. Oeteum Senecæ differentem.

C ÆACVS IN POENAS] Fuit hic Iouis & Æginæ filius, tanta iustitia præditus, vt apud inferos bonorum malorumque iudicem constitutum fabulosa tradat antiquitas. Horat. 2. ode 13.

Quàm penè furua regna Proserpina
Et iudicantem vidimus Aeacum.

Propert. lib. 4. eleg. vlt.

Aut si quis posita iudex sedet Aeacus vrna,
In mea sortitá iudicet ossa pilá.

Statius lib. 5 Siluarum, in lacrymis Hetrusci: *Inferna rigidum timet Aeacon vrna*. Vide Ouidium libr. 13. Metamorph.

194. VERSABVNT] *Vexabunt* in m. s. Bersm. at deprauatè. Tibullus lib. 1. eleg. 3. *Versantur celeri noxia membra rota*.

199. INDE EGO PAVCA CANAM, FRONDES VT D SI QVIS ABIDA, ET SVMMAM LIBYCO DE MARE CARPAT AQVAM] Elegans est infinitatis periphrasis, poëtis admodum familiaris. Pulcrè & aptè huic loco Seneca, in Oedipo v. 600.

Non tot caducas educat frondes Eryx,
Nec vere flores Hybla tot medio creat,
Cùm examen alto nectitur densum globo:
Fluctusq; non tot frangit Ionium mare, &c.
Quot ille populos vatis eduxit sonus.

Ceterùm Idam Phrygiam respexisse credo, quam alibi *vmbrosam* & *nemorosam* vocat Naso: *frondosam* Maro.

ET SVM. LIB. DE MARE CARPAT AQVAM] Priscè, pro *de mari*, vt & veteres notant Grammatici, Priscian & Caris. libr. 1. Vsus ea locutione Ouid. 5. Trist. 5. & ante Ouidium Lucret. lib. 1.

E mare primùm homines, è terra posset oriri

Squa-

Squamigerum genus.
Et Catullus Carm.4.

——— *Cùm veniret à mare*
Nouissimo hunc ad vsque limpidum lacum.

201. NAM NEQVE TOT FLORES SICVLA NASCVNTVR IN HYBLA, QVOTVS FERAT DICAM TERRA CILISSA CROCOS] Hyblæ Siciliæ mons, Hyblę oppido cognomini proximus, & thymo & apibus abundans: vnde mel optimum. Martialis:

Cùm dederis Siculis media de collibus Hyble,
Cecropios dicas tu licet esse fauos.

Ouid.2. de Arte:

Quot lepores in Atho, quot apes pascuntur in Hybla.

2. de Ponto eleg.7. *Altaq, quàm multis floreat Hybla thymis.*

TERRA CILISSA CROCOS] Optimum crocum gignit Corycus Ciliciæ mons: vnde *Corycius crocus* Martiali, & *Cilix crocus* Lucretio. Ouid.1. Fast. *Et sonet accensis spica Cilissa focis.*

205. NEC MALA VOCE MEA POTERVNT TVA CVNCTA REFERRI, ORA LICET TRIBVAS MVLTIPLICATA MIHI] Hyperbole poëtis frequentissima, vt in re difficili narranda plures optent linguas atque ora. Vsus est noster 1. Trist. eleg.4. & 8. Metamorph. Hostius lib.2. belli Histrici apud Macrob. lib.6. Saturn. cap.3. Virgil.6. Æneid. ex Homero Iliados β'.

Πληθὺν δ' οὐκ ἂν ἐγὼ μυθήσομαι, οὐδ' ὀνομήνω,
Οὐδ' εἴ μοι δέκα μὲν γλῶσσαι, δέκα δὲ στόματ' εἶεν.

211. NATVS ES INFELIX (ITA DI VOLVERE) NEC VLLA COMMODA NASCENTI STELLA, LEVISQVE FVIT] Parum feliciter & auspicatò natum Ibin, docent sequentes versus. Petronius Arbiter in Satyrico: *Hunc adolescentem quem videt, malo astro natus est.* Isidor. l.10. cap.1. *Astrosus, ab astro, quasi malo sidere natus.*

213. NON VENVS AFFVLSIT, NON ILLA IVPPITER HORA, LVNAQVE NON APTO, SOLVE FVERE LOCO] Venus & Iupiter planetæ bonum portendunt.

LVNAQVE NON APTO] Vide Prou. *Quarta luna nati*, apud Erasm. & Τετράδι γέγονας, apud Zenob. Hesych. ac Suidam. Quarta Luna Herculem natum ferunt, cuius celebris quidem vita fuit, at multis exercita laboribus. Pyrrhus Epirota apud Florum lib.1. cap.18. *Video me planè Herculis sidere procreatum, cui quasi ab angue Lernæo tot cæsa hostium capita de sanguine suo renascuntur.*

215. NEC SATIS VTILITER POSITOS TIBI PRÆBVIT IGNES, QVEM PEPERIT MAGNO LVCIDA MAIA IOVI] Mercurius Maia & Ioue natus. de quo noster 1. Metam. & 5. Fast. *Ioui* verò non *Ioue* legendum, patet ex Hesiodo in Theogon.

Ζηνὶ δ' ἄρ' Ἀτλαντὶς Μαίη τέκε κύδιμον Ἑρμῆν.
Maia Atlantis filia peperit Ioui gloriosum Mercurium.

217. TE FERA, NEC QVICQVAM PLACIDVM SPONDENTIA MARTIS SIDERA PRESSERVNT, FALCIFERIQVE SENIS] Proba lectio est, præ illa, *Te fera nequicquam*, & vti eam allegat Ioan. Bapt. Pius Annotat. poster. c.49. *Et te nequicquam*, & c. est autem letifera & fatalis planetarum horum coniunctio, & mali quidpiam perpetuò portendunt.

FALCIFERIQVE SENIS] Saturni. Credebant veteres hunc vitis satorem, auctoremque agricolationis, id quod falx significat. *Senem* vocat, vt Κρόνον Græci. vnde κρόνια *prisca*. Apud Suidam est, χάους ἀρχαιότερος καὶ κρονίων ἐπὶ τῶν πάνυ παλαιῶν Ex Aristoph. ἐν νεφέλαις. Res enim priscæ & obsoletæ dicuntur τῶν κρονίων ὄζειν, id est κρονεῖν ἀρχαϊκά, vt explicat Aristoph. interpres, *redolere Saturnalia.*

221. HÆC EST IN FASTIS, CVI DAT GRAVIS ALLIA NOMEN, QVÆQVE DIES IBIN PVBLICA DAMNA TVLIT] Lib.1. de Arte: *Flebilis Allia:*

Tu licet incipias, qua flebilis Allia luce
Vulneribus Latij sanguinolenta fuit.

Et 1. Amorum: *Damnis Allia nota suis.* Minutius Felix in Octauio; *Alia infaustum nomen.* Ex Virg.6. Æneid. *Quosq, secans infaustum interluit Allia nomen.* Verè grauis, flebilis, & infaustum nomen, Romanis
B fuit Alia, *iuxta quem*, vt Seruij vtar verbis, *Galli Brenno duce, XV. Calendarum Augustarum die. deleto exercitu, post triduum deleuerunt etiam Vrbem, excepto Capitolio.* Accepta clades ea anno V.C.CCCLXVII. Vnde *Aliensis dies*, pro infausto. Cicero lib.9. epist.5. ad Atticum: *Maiores nostri funestiorem diem esse voluerunt Aliensis pugnæ, quàm Vrbis captæ, quòd hoc malum ex illo, &c.* Tacitus libr.2. Histor. *Infausto die, Cremerensi Aliensiq, cladibus.* Lucanus lib.7. belli Pharsalici:

——— *Cedant feralia Cannæ,*
Et damnata diu Romanis Allia fastis.

Vide Florum lib.1. cap.13. Liuium libr.6. in principio, Orosium, & alios.

223. QVI SIMVL IMPVRÆ MATRIS PROLAPSVS AB ALVO EST, CYNIPHIAM FOEDO CORPORE PRESSIT HVMVM] *Cynips* Africæ fluuius: à quo re-
C gioni & opido nomen. Plurimi ibi & maximi hirci. vnde *Cyniphij hirci* Virgilio 3. Georg. Hirci verò fœtidi & male-olentes: atque ob id fortè natum ibi Ibin canit poëta, vt conijcit Domit.

225. SEDIT IN ADVERSO NOCTVRNVS CVLMINE BVBO, FVNEREOQVE GRAVES EDIDIT ORE SONOS] Bubonem inter obscenas, hoc est ferales ac diri ominis aues numerat Statius Papin. lib.3. Theb. de auibus certi incertique augurij loquens:

——— *Diræ strident in nube volucres,*
Nocturnaq, gemunt striges, & feralia bubo
Damna canens.

Ouid.5. Metamorph.

Fœdaq, fit volucris, venturi nuncia luctus,
Ignauus bubo, dirum mortalibus omen.

Idem lib.10. Metamorph.

Ter pedis offensi signo est reuocata ter omen
D *Funereus bubo letali carmine fecit.*

Et lib.15.

Tristia mille locis Stygius dedit omina bubo.

Cetera de tristi hac aue colligit Crinitus lib. & cap. 21. de hon. disciplina. Atque hæc omnia infelicem inauspicatumque Ibidis natalem exaggerant: vt & quæ de Eumenidibus sequuntur, quas *Diras vltrices* vocat Virgil. quòd à sceleratis hominibus meritas pœnas exigant.

231. GVTTVRAQVE IMBVERVNT ERSBEÆ FELLE COLVBRÆ, TERQVE CRVENTATAS INCREPVERE MANVS] *Colubram* fæm. genere extulit & Lucilius lib.10. satyr. apud Nonium:

Iam disrumpetur medius, iam vt Marsus colubras
Disrumpit cantu, venas cùm extenderit omnes.

TERQVE CRVENTATAS] Numerus is sacer & abso-

c 4

absolutissimus apud priscos: vnde quicquid ter di- A ctum factumque, ratum id effectumque credebant. In magicis iudicat id Virg. in Pharmaceutria:

Terna tibi hæc primùm triplici diuersa colore
Licia circumdo, &c.

In funeralibus, idem Maro: *Et supremum ter voce ciemus.*

232. Perbibit unde suæ rabiem nutricis alumnus, Latrat et in toto verba canina foro] *Perbibit* rectè: quoniam in moribus inolescendis magnam ferè partem altricis ingenium, & natura lactis tenet: quæ iam à principio imbuta paterni seminis concretione, ex matris etiam corpore & animo recentem indolem configurat. Vnde qui partus suos alijs nutriendos dedunt, B vinculum illud coagulumque animi atque amoris, quo parentes cum filijs natura consociat, interscindunt, aut certè diluunt deteruntque. Ita ferè Gellius lib. 12. cap. 1. & Gellij simius Macrob. 5. Saturn. cap. 11. Adde Plin. lib. 28. cap. 9. Nat. hist. *In lactis vsu vtilissimum cuique maternum, nutricis exitiosum est.* Hinc apud Poëtam 4. Æneid.

Nec tibi diua parens, generis nec Dardanus auctor,
Perfide, sed duris genuit te cautibus horrens
Caucasus, Hyrcanæq; admorunt vbera tigres.

Ex Iliade Homerica 16. Locum vide apud Gellium. Ouidius lib. 3. eleg. 11. *Natus es è scopulis, nutritus lacte ferino.*

Latrat] Hinc *canina facundia* Appio. Vide sup. v. 13. & ibi notata.

253. Nævs sine exemplis ævi crvciere priores Sint tva Troianis non leviora malis] Troianorum excidium multis poëtis Tragœdiarum argumenta dedit, vt in poëtica tradit Aristoteles. Hinc Prou. ἀεὶ Ἴλιῳ κακά, & ἰλιὰς κακῶν· ἐπὶ τῶν μεγάλων κακῶν. παρόσον ἐν Ἰλίῳ μυρία κακὰ συνέβη γενέσθαι. Cicero libr. 8. epist. 11. ad Atticum: *Iamq; mari magno, non multò inquam secùs possum vaticinari, tanta malorum impendet* ἰλιάς. C

255. Qvantaqve clavigeri Pæantivs Hercvlis heres, Tanta venenato vvlnera crvre geras] *Philoctetem Herculis heredem* nominat & Seneca, in Hercule Oeteo:

——Læto velut eccε vultu
Quem tulit Pæas, humerisq; tela
Gestat, & notas populis pharetras
Herculis heres.

Fuit verò Herculis heres, quia, vt ait Seruius in 3. Æneid. cùm hominem in Oeta monte deponeret Hercules, à Philoctete perijt, ne alicui corporis sui D indicaret reliquias, qua de re iurare eum compulit, & pro munere sagittas dedit hydræ felle tinctas. De quibus plura Seneca in Herc. Oeteo, Ouidius 9. Metamorph. Interpres Sophoclis ἐν Φιλοκτήτῃ, & contra Pet. Victorium 2. Var. Lect. cap. 14. Benedictus Ægius Notis in Apollodorum, ac Ioan. Brodæus 1. Miscellan. c. 15. quos adi Lector. Satis fuerit annotasse pauca de vulnere Philoctetæ, quod in Lemno à vipera accepit, dum fanum Palladis ancrex, vel, vt alij, Herculis expurgaret; aut, quod alijs placet, dum sepulchrum Troili ab Achille occisi, quod in Apollinis erat, violaret. Philostratus in Heroicis: τοῦτον ἐν Λήμνῳ φασὶν ἄτιμον καταληφθῆναι τοῖς Ἀχαιοῖς, ὕδρου ἐνσκήψαντος αὐτῷ ἐς τὸν πόδα, ὑφ' οὗ νοσεῖν αὐτὸν ἐπὶ ἀκτῆς ὑψηλῆς ἐν πέτρᾳ κείμενον. *Hunc in Lemno neglectum & destitutum à Græcis, cùm natrix pedem eius inuasisset, in alti litoris saxo iacentem ægrotasse aiunt.* Iunior verò Philostrat. Iconibus de Achiuis Chrysæ aram ab Iasone extructam quærentibus, ita ait: Φιλοκτήτης ἐκ τοῦ ξὺν Ἡρακλεῖ μνήμης τὸν βωμὸν τοῖς ζητοῦσι δεικνὺς, ἐγχρίψαντος αὐτῷ τοῦ ὕδρου τὸν ἰὸν ἐς θάτερον τοῖν ποδοῖν, οἱ μὲν ἐπὶ Τροίαν οἱ Ἀχαιοὶ στέλλονται· ὁ δ' ἐν Λήμνῳ ταύτῃ κεῖται, διαβόρῳ, φησὶ Σοφοκλῆς, κατασπαζόμενος τὸν πόδα. *Philoctetes memoria temporis repetita, quo cum Hercule vixerat, aram quærentibus ostendit, & cùm hydrus serpens interfecisset ei viru alterum pedem, Achiui reliqui Troiam petunt, ipse in Lemno iacet relictus tabo fluente morbido, ambeso pede, vt ait Sophocles.* His adde Cointum Calabrum libr. 5. Tzetzem in Lycophronem, & quos suprà laudaui. Meminit Ouid. 1. de Ponto eleg. 3. *Magna Philoctetæ vulnere fama suo est.* Et 5. Trist. eleg. 4. *Quidve Philoctetes ictus ab angue gemat.* Et alibi.

257. Nec levivs doleas, qvam qvi bibit vbera cervæ, Armatvsqve tvlit vvlnvs inerme potens] Alterum versum legit hoc modo Micyllus: *Armatiq; tulit vulnus, inermis opem.* Ex historia siue fabula clara res. Telephum enim intelligit, sic dictum, quòd cerua illi vbera præbuisset, ἀπὸ τῆς θηλῆς καὶ τοῦ ἐλάφου, teste Diodoro. Filius fuit Herculis ex Auge (non Agane, vt apud Ælian. 12. Var. hist. c. 42. malè lego) rex Mysorum, qui, cùm Troiam peterent Græci, appellerentque in Mysiam, repellere eos conatus est. At cum Achille congressus, vulnus accepit nulla ratione medicabile; consultoque Apolline, responsum hoc tulit, ὁ τρώσας ἰάσεται. quo significabatur remedium vulneri à vulneris auctore petendum; aliàs curari nullo pacto posse. Supplex itaque Achilli factus Telephus, ille qui ab armato vulnus tulerat, ab inermi opem quoque tulit. Achilles verò æruginem medendis vtilissimam è gladij cuspide in Telephi vulnus decussit & sanauit, siue id ærea, siue ferrea cuspide fecit, vt ait Plin. libr. 34. cap. 18. Addit Smyrnæus libro 4. Telephum pro munere equos obtulisse, apud Caici ostia:

—— Καὶ οἱ πόρεν ἵππους
Ὠκύποδας, τοὺς πρόσθεν ἐϋμμελίῃ Ἀχιλῆϊ
Τήλεφος ὤπασε δῶρον ἐπὶ προχοῇσι Καΐκου,
Εὖ τι μογήσαντι κακῷ περὶ ἕλκεϊ θυμὸν
Ἀκέσσατ' ἐγχείῃ.

Ouid. 2. de Ponto eleg. 2.

Profuit & Myso Pelias hasta duci.

1. Trist. eleg. 1.

Namque ea vel nemo, vel qui mihi vulnera fecit,
Solus Achilleo tollere more potest.

2. Amor 9.

Quid non Æmonius quem cuspide perculit heros,
Cùm perijt, medica postmodò iuuit ope.

Propertius lib. 2.

Mysus & Æmoniæ iuuenis qua cuspide vulnus
Senserat, hac ipsa cuspide sensit opem.

Alij herba quadam, quæ hinc Achilleos dicta, curatum Telephum scribunt, vt Nestor apud Smyrnæum. & Claudianus:

Sanus Achilleis remeauit Telephus herbis,
Cuius pertulerat vires, & sensit in vno
Letalem, placidamq; manum. &c.

259. Qviqve ab eqvo præceps alienis decidit arvis, Exitio facies cvi sva poena fvit] Ita quidem vulgati omnes, at mendosè, vt apparet. Legendum enim *in Aleis* pro *alienis,*

nis, vel *Aleais* quatuor syllabis. Nam Ἀλήιον πεδίον vocant Græci campum, in quo post casum suum corpore fracto ac debilitato errauit Bellerophon, ἀπὸ τῆς τοῦ Βελλεροφόντου ἄλης, τουτέστι πλάνης, teste Homeri Scholiaste in Iliad. ζ. Varino & Eustathio ad illa Dionysij:

> Ταρσὸν ἐϋκτιμένην, ὅθι δή ποτε Πηγασὸς ἵππος
> Ταρσὸν ἀφεὶς, χώρῳ λίπεν οὔνομα, τῆμος ἀφ' ἵππου
> Ἐς Διὸς ἱέμενος πέσεν ἥρως Βελλεροφόντης.
> Κεῖθι δὲ καὶ πεδίον τὸ Ἀλήιον, οὗ κατὰ νῶτα
> Ἀνθρώπων ἀπάνευθεν ἀλώμενος ἐνδιάασκε.

Quæ sic A. Papius eleganter reddidit:

> *Tarsou magnificam, presso quâ Pegasus olim*
> *Calce loco nomen posuit, Iouis æthera cùm heros*
> *Bellerophon inuectus equo delapsus ab alto est.*
> *Hic & Aleai campi: quos ille pererrans*
> *Ex oculis hominum vitam secretus agebat.*

Homeri locum interpretatur Cicero 3. Tuscul.

> *Qui miser in campis mœrens errabat Aleis,*
> *Ipse suum cor edens, hominum vestigia vitans.*

Quod verò addit Ouidius noster:

EXITIO FACIES CVI SVA PENE FVIT] Eius enarratio ex historia petenda nulli, vt opinor, ignota: à qua prou. Βελλεροφόντης τὰ γράμματα, apud Zenobium; & *Bellerophonte castior*, apud Hadr. Iunium Cent. 4. adag. 23. Suidas: Βελλεροφόντης ὃν ὁ Προῖτος ἐβούλετο διὰ γραμμάτων αὐτοῦ τῷ πρὸς Ἰοβάτην ἀνελεῖν. Et lepidè Plautus in Bacchidibus Sc. *Constringo*;

> *Bellerophontem iam tum me facit filius.*
> *Ego tabellas detuli vt vincirer?*

Plura in Lycophronem Isaacius.

C 261. IO QVOD AMYNTORIDES VIDEAS, TREPIDVSQVE MINISTRO PRÆTENTES BACVLO LVMINIS ORBVS ITER] Nunc exoculationis pœnam Ibidi suo vouet Ouid. quam barbaram fuisse res ipsa clamat, vt effossis luminibus homo ad qualibet vitæ munia prorsus ineptus contabescat. Certè Iustiniano nescio quo exemplo hoc pœnæ genus in legibus rusticis sæpiùs placuit Tit. 2. §. 7. & §. 12. Phœnix autem, Amyntore & Hippodamia natus, cùm suasu nouercæ rem cum Clytia (alij Phthiam vocant) patris pellice habere deprehensus esset, visu à patre post multas in filium diras priuatus, ad Peleum confugit: à quo humaniter susceptus est, à Chirone valetudini pristinæ restitutus; ac dein Achillis educationi datus magister. Ita ferè Homeri Scholiastes ἄδηλος in Iliad. 10. Nam excæcationis non meminit, vt neque Homerus, quanquam multa patrem filio imprecatum referat. ita enim apud eum Phœnix ipse:

> ——— Πατὴρ δ' ἐμὸς αὐτίκ' ὀϊσθεὶς
> Πολλὰ κατηρᾶτο, στυγερὰς δ' ἐπεκέκλετ' ἐριννῦς.
> ——— *Verùm animo genitor mox talia versans*
> *Horrendas diras, atque atras vouit erynnes.*

Lycophron tamen in Cassandra Phœnicem & parenti maximè inuisum, & ab eo lumine priuatum facit:

> Τὸν πατρὶ πλεῖστον ἐστυγημένον βροτῶν,
> Ὅμηρον ὅς μιν θῆκε τυφλείας λύχνοις
> Ὅτ' ἐς νόθον τρύχοντος ἠνιάθη λέχος.

Hoc est, interprete Ios. Scaligero:

> *Suo parenti plurimùm inuisum omnium,*
> *Qui fecit illum cæcitum, oculos forans,*
> *Cubile spurij quando inuit pellicis.*

A Ad quem locum videndus Tzetzes enarrator, qui ἀλληγορικῶς fabulam prosequitur. Ouidius noster lib. 1. de Arte:

> *Fleuit Amyntorides per inania lumina Phœnix.*

PRÆTENTES BACVLO] Tibullus lib. 2. eleg. 1. *Et pedibus prætentat iter.*

263. NEC PLVS ASPICIAS, QVAM QVEM SVA FILIA REXIT, EXPERTVS SCELVS EST CVIVS VTERQVE PARENS] Nota quæ de Oedipo memorant Diodorus lib. 4. Biblioth. Suidas, Apollodorus lib. 3. Hyginus cap. 67. ac de poëtis Sophocles in Oedipo Colonæo & Antigone, Euripides in Phœnissis, ibique interpres, Seneca Tragicus in Oedipo extremo, vbi Oedipum oculos sibi eruentem his versibus inducit, vbi cognouit perpetratum à se in matrem scelus:

B
> ——— *Dixit, atque ira furit.*
> *Ardent minaces igne truculento genæ,*
> *Oculiq; vix se sedibus retinent suis.*
> *Violentus, audax, mutus, iratus, ferox.*
> *Tantùm cruentus gemuit, & dirum fremens*
> *Manus in ora torsit: at contra truces*
> *Oculi steterunt, & suam intenti manum*
> *Vltrò insequuntur, vulneri occurrunt suo.*
> *Scrutatur auidus manibus vncis lumina,*
> *Radice ab ima funditus vulsos simul*
> *Euoluit orbes, &c.*

Statius Papinius Oedipum similiter loquentem facit lib. 1. Theb.

> ——— *Et lamentabile matris*
> *Connubium gauisus iniinoctemq; nefandam*
> *Sæpe tuli, natosq; tibi (scis ipsa) paraui;*
> *Mox auidus pœnæ digitis cedentibus vltrò*
> *Incubui, miseraq; oculos in matre reliqui.*

C Lege & Zenobium prou. Βοιώτια αἰνίγματα, & Καδμεία νίκη.

QVAM QVEM SVA FILIA REXIT] Antigone, quam apud Senecam Thebaidis initio sic alloquitur patet:

> *Cæci parentis regimen, ac fessi vnicum*
> *Patris leuamen, quam tanti est mihi*
> *Genuisse vel sic; desere infaustum patrem:*
> *In recta quid deflectu errantem gradum?*
> *Permitto labi, &c.*

Vide Sophoclem & Euripidem locis suprà citatis.

EXPERTVS SCELVS EST CVIVS VTERQVE PARENS] Responsum enim erat Laio, cõsulenti de liberorum procreatione oraculum, si quis ei ex Iocasta nasceretur filius, à filio occisum iri patrem: matremque coniugem sibi futuram didicerat quo-
D que postea ex oraculo filius. Pausanias in Bœoticis: Ὁ δὲ καὶ τὸν πατέρα ἀποκτενεῖν ἔμελλεν ὡς ηὐξήθη, καὶ τὴν μητέρα ἔγημε. *Ille cùm adoleuisset & patrem occidit, & matrem ipsam vxorem duxit.* Homeros Odyss. λ'. quem etiam ibidem citat Pausanias:

> Μητέρα τ' Οἰδιπόδαο ἴδον καλὴν Ἐπικάστην,
> Ἣ μέγα ἔργον ἔρεξεν ἀϊδρείῃσι νόοιο,
> Γημαμένη ᾧ υἷι. ὁ δ' ὃν πατέρ' ἐξεναρίξας
> Γῆμεν. ἄφαρ δ' ἀνάπυστα θεοὶ θέσαν ἀνθρώποισιν.
> *Matremq; Oedipodes formosam vidi Epicasten*
> *Quæ fœdum imprudens facinus commiserat olim*
> *Connubio gnati iuncta; at tulit ille parentes*
> *E vita: superisq; scelus vulgare nefandum*
> *Est visum.*

265. QVALIS ERAT, POSTQVAM EST IVDEX DE LITE IOCOSA SVMPTVS, APOLLINEA CLARVS

RVS IN ARTE SENEX] Tiresię vatis cæcitas in prouerbium abijt, τυφλότερος Τειρεσίου. Iuuenalis *Tiresiam* pro cæco dixit: *Nec surdum, nec Tiresiam quenquã esse deorum.* De caussa excęcationis variarum video. Ouidius putat à Iunone ideo oculis priuatum, quòd à Ioue ac Iunone, de amoris quantitate certantibus, electus arbiter maiore concupiscentia feminas quàm viros flagrare pronuntiasset. In feminis enim nouem, in viris tres tantùm amoris vncias collocarat. Nonnulli verò, quòd Palladem nudam conspicatus esset: id quod indicare etiam, vt ego quidem arbitror, videtur Propertius lib. 4. eleg. 10.

Interdicta viris metuenda lege piatur,
Quæ se commota vindicat ara casa.
Magnam Tiresias aspexit Pallada vates,
Fortia dum posita Gorgone membra lauat.

Et pluribus pulcreque Nonnus 5. Dionys. dum Actæonem, à canibus deuoratum, necem suam sic ingemiscentem inducit:

Ὄλβιε Τειρεσία, σὺ γὰρ ἔδρακες ἐκτὸς ὀλέθρου
Γυμνὸν ἀναινομένης ὀικτίρμονος εἶδος Ἀθήνης.
Οὐ θάνες, οὐκ ἐλάφοιο δέμας λάχες, οὐδὲ μετώπῳ
Ὑμετέρῳ περίβλητος ἐπηχώθης κεραίας,
Ζωὸς δ' ὤν βλεφάρων ὀλέσας φάος, ὑμετέρων δὲ
Ὀφθαλμῶν ἀμάρυγμα νόῳ μετέθηκεν Ἀθήνη.

Quæ sic reddo:

Felix Tiresia nam tu sine crimine mortis
Nuda aspexisti renuentis membra Mineruæ.
Non te mors rapuit, timidi neque corpora cerui,
Nec extensa tuæ sortitus cornua fronti,
Lumine te viuum orbauit, sed lumina visus
Transtulit ad mentem, fulgoremq́ addidit illis.

Exstat præterea Callimachi hymnus εἰς λουτρὰ τῆς Παλλάδος, ab Angelo Politiano c. 80. Miscellan. totidem versibus latinè captessitus; qui etiam Callimachus ἐν Κρονίοις de Saturni legibus sic scriptum reliquit:

Ὅς κε τιν' ἀθανάτων ὅκα μὴ θεὸς αὐτὸς ἕληται
Ἀθρήσῃ, μισθῶ τοῦτον ἰδεῖν μεγάλῳ.
Mortalis qui immortales aspexerit audax
Diuos, id pœna criminis ipse luet.

APOLLINEA CLARVS IN ARTE SENEX] Apollodorus lib. 3. Biblioth. ἐγένετο, inquit, καὶ πολυχρόνιος. Minerua apud Callimachum:

Δώσω καὶ μέγα βάκτρον, ὅ οἱ πόδας ἐς δέον ἄξει,
Δώσω καὶ βιότου τέρμα πολυχρόνιον.
Huic baculum immensum dabo, quod vestigia ducat
Quà velit, huic vitæ tempora longa dabo.

Vterque longæuum fuisse Tiresiam indicat, ætatem minimè. Vide Bened. Ægium in Apollodorum: cui adde Melampodis versus è Tzetze in Lycophroneon, sub persona Tiresiæ:

Ζεῦ πάτερ, εἴθ' ἐμοὶ εἴθ' ἥσσω μ' αἰῶνα βίοιο,
Ὤφελον δεῦσαι καὶ ἴσα μήδεα ἴδμεν
Θνητοῖς ἀνθρώποις νῦν δ' οὐδέ με τυτθὸν ἔτισας
Ὅς με μακρόν γε ἔθηκας ἔχειν αἰῶνα βίοιο,
Ἑπτά μ' ἔτη ζώειν γενεὰς μερόπων ἀνθρώπων
Ἀνδρῶν γυναικῶν.

Iuppiter, aut vitam breuiori includere fato,
Aut dare debebas hominum commercia nosse.
Nunc verò haud paruo nos es dignatus honore,
Dum vita immensum largiris degere seclum,
Septenumq́ hominum spatium transcendere vita.

267. QVALIS ET IPSE FVIT, QVO PRÆCIPIENTE COLVMBA EST DATA PALLADIÆ PRÆ-

A VIA DVXQVE RATI] Phineum indigitat, Arcadiæ regem, vel, vt alij, Paphlagoniæ: qui ducta Cleopatra vxore, Oryrhum & Crambin ex ea filios habuit: superinducta nouerca (quam Δίαν Sophocles apud Apollonij interpretem, alij Harpalicen Zethes & Calais furorem nominant) suasu & instinctu eiusdem liberos excæcauit. Vnde & ipsi à dijs iratis erui oculi, immissæque harpyiæ, (Διὸς κύνες, atque ita deûm) quę cibos illi abriperent, mensamque fœda colluuie halitúque intolerabili infestarent: donec aduentantibus ea in loca Argonautis, à Zethe & Calai, alatis fratribus, ad Ploras insulas fugatæ sunt, quæ hinc Strophades dictæ διὰ τὸ τοὺς Βορεάδας ἀν' ἐκεῖθεν ἀποστρέψαι, στραφέντας εἰς τούπίσω: admoniti enim erant ab Iride, vt à Iouis canibus

B abstinerent, volatusque suos conuerterent. Ita ferè Apollonius Rhodius lib. 2. & Val. Flaccus lib. 4. Argonaut. Nam in caussa exoculationis variant; Phineum ab Apolline vaticinandi artem edoctum, deorum fata atque consilia temerè omnibus aperuisse:

—Οὐδ' ὅσσον ὀπίζετο καὶ Διὸς αὐτοῦ,
Χρείων ἀτρεκέως ἱερὸν νόον ἀνθρώποισι.
—*Neque minimùm reueritus est etiam Iouem ipsum,*
Publicans intrepidè sacram mentem hominibus.

Quidam à Sole occæcatum ferunt, quòd longùm viuere, quàm videre maluisset. Ita ex Hesiodo refert interpres. Alij aliter. Lege Diodorum lib. 5. Biblioth.

QVO PRÆCIPIENTE COLVMBA] Phineus enim Argonautarum beneficio ab Harpyijs liberatus, vt beneficium reponeret, euentum nauigatio-

C nis prædixit, monuitque columbam emitterent & sequerentur. Apollonius:

Οἰωνῷ δὴ πρόσθε πελειάδι πειρήσασθε
Νηὸς ἄπο προμεθέντες ἐφιέμεν· ἢν δ' ἀν αὐτῶν
Πετράων μεσσηγὺς ἐς Πόντον δίηται,
Μηκέτι δὴν μηδ' αὐτοὶ ἐρητύεσθε κελεύθου.
Ἀλλ' εὖ καρτύναντες ἑαῖς ἐνὶ χερσὶν ἐρετμὰ
Τέμνεθ' ἁλὸς στεινωπόν.
Sed primùm volucri cursum tentate columba,
Quam priùs Æmonia procul emittatis ab Argo.
Illa per instabiles cautes, pelagusq́ profundum
Incolumis si transierit non lasa volatu,
Rumpite, si qua mora est, manibusq́ apprendite remos
Angustasq́ maris ratibus transmittite fauces.

Meminit Propert.

D —*Ignoto missa columba mari.*

EST DATA PALLADIÆ P.D. RATI] *Palladia ratis*, Argo: ἀπὸ τοῦ ἀργοῦ *à celeritate*. Diodoro lib. 4. Biblioth. ab Argo fabricatore, Apollonio; ab Argo, Phryxi filio, Pherecydi, apud Apoll. interpretem; ab eo, quòd Argiuos vexerit, delectos viros, Ennio apud Cicer. 1. Tusculan. *Palladia* dicta, quia Palladis cura & monitu ædificata. Apollon. lib. 1.

Νῆα μὲν οὖν οἱ πρόσθεν ἔτι κλείουσιν ἀοιδοὶ
Ἄργον Ἀθηναίης καμέειν ὑποθημοσύνῃσι.

Valer. Flaccus lib. 1.

—*Carum Tritonia deuolat Argum,*
Molire hunc puppim iubet & demittere ferro
Robora.

Seneca Medea:

—*Non Palladia*
Compacta manu, regum referens

In-

Inclyta remos quæritur Argo. A

269. QVIQVE OCVLIS CARVIT, PER QVOS MALE VIDERAT AVRVM, INFERIAS NATO QVOS DEDIT ORBA PARENS] Alij aliter historiam hanc narrant. Abit à nostro Dictys Cretensis, & vero absimilia commemorat. Compendio referam, quæ Euripides, Virgil. atque Ouid. noster habent. Priamus imminentibus Troiæ Græcis, Polydorum ex Hecuba filium, natum minimum, ad generum Polymnestorem (ducta Ilione filia) cum magno auri pondere alendum misit. Polymnestor, auri potiundi cupidus, vbi vrbis capiundæ instare periculum vidit, obtruncauit puerum atque in mare proiecit. Orba verò gnato Hecuba, ac gnatæ Polyxenæ mortem lugens, ad Achillis tumulum mactatæ, fortè

B

——Liquidas hauriret vt vndas,
Aspicit eiectum Polydori in littore corpus.

Accitumque ad se dolo Polymnestorem, quasi aurum thesaurumque ei commendatura, suis captiuarumque manibus oculos eruit, atque ita eos inferias nato orba dedit parens. Ouidius noster hæc pulcrè prosequitur lib. 13. Metamorph.

Est, vbi Troia fuit, Phrygiæ contraria tellus
Bistonijs habitata viris: Polymestoris illic
Regia diues erat, cui te commisit alendum
Clam, Polydore, pater, Phrygijsq; remouit ab armis.
Consilium sapiens, sceleris nisi præmia magnas
Adiecisset opes, animi irritamen auari.
Vt cecidit fortuna Phrygum, capit impius ensem
Rex Thracum, iuguloq; sui demisit alumni.
Et tamquam tolli cum corpore crimina possent,
Exanimem scopulo subiectas misit in vndas.

De Polymnestoris exoculatione dein sequitur:

Vadit (Hecuba) *ad artificē dira Polymestora tadis,*
Colloquiumq; petit. nam se monstrare relictum
Velle latens illi quod nato redderet aurum.
Credidit Odrysius, prædæq; assuetus amore
In secreta venit.

Et mox:

Atque ita correpto captiuarum agmina matrum
Inuocat, & digitos in perfida lumina condit,
Expilatq; genis oculos. facit ira valentem.
Immergitq; manus, &c.

Paria habet Virgil. 3. Æneidos; vterque ex Euripide in Hecuba; apud quem Polydori vmbra de lamentabili fato suo προλογίζει. Versus, quia plusculi, non adscribo. Illos tantùm libet annectere, quos de exoculatione sua pronuntiat Polymnestor:

Τὸ λοίσθιον δὲ πῆμα, πήματος πλέον,
Ἐξειργάσαντο δείν' ἐμῶν γὰρ ὀμμάτων
Κόρας λαβοῦσαι, τὰς ταλαιπώρους κόρας
Κεντοῦσιν, αἱμάσσουσιν.

Erasmus:

Porrò supremum iam malum, plusquam malum
Mirè patrarunt: quippe correptis manu
Acubus, mihi orbes luminum miserrimos
Fodiunt, cruentant.

271. PASTOR VT ÆTNÆVS, CVI CASVS ANTE FVTVROS TELEMVS EVRYMIDES VATICINATVS ERAT] *Pastor Aetnaus*, Polyphemus. *Incolam rupis Aetnaa* Tibullus vocat. Huic Telemus vates prædixerat fore, vt ab Vlysse excæcaretur. Ouidius 13. Metamorph.

Telemus Eurymides, quem nulla fefellerat ales,
Terribilem Polyphemon adit, lumenq;, quod vnum
Fronte geris media, rapiet tibi, dixit, Vlysses.

Verùm, risit Polyphemus, vt falsa vaticinantem, Telemum: *Et, ô vatum stolidissime, falleris, inquit.* Et apud Theocritum Idyll. 6. sub Damœtæ persona:

——Αὐτὰρ ὁ μάντις ὁ Τήλεμος ἔχθρ' ἀγορεύων
Ἐχθρὰ φέροι ποτὶ οἶκον, ὅπως τεκέεσσι φυλάξῃ.
——Nam quæ nobis mala pessima narrat
Telemus ipse domum referat, natisq; reseruet.

Vbi noster antiquus Scholiast. Οὗτος, inquit, ἐστὶ Τήλεμος, ὁ παρ' Ὁμήρῳ Εὐρυμίδης, ἢ Εὐρύμαχος καλούμενος, ὃς μαντοσύνῃ ἐκέκαστο. Verba quæ laudat Homeri, sunt ex Odyss. 9. vbi in his recēsendis longus est:

Τήλεμος Εὐρυμίδης, ὃς μαντοσύνῃ ἐκέκαστο
Καὶ μαντευόμενος κατεγήρα Κυκλώπεσσιν,
Ὅς μοι ἔφη τάδε πάντα τελευτήσεσθαι ὀπίσσω.

Telemus Eurymides, vatum qui prima tenebat,
Cyclopas inter vixit, senuitq; mihiq; hæc
Tempore in exiguo narrabat cuncta futura.

Vides interpretem Theocriti Εὐρυμέδην perperam scripsisse, qui Εὐρυμίδης est. pessimè verò proprium fecisse nomen apud Homerum, cùm patronymicum sit, ab Eurymo patre. Porrò de excæcatione Polyphemi sic Isaacius in Lycophronem: Ὀδυσσεὺς πλανώμενος ἐπὶ τὴν γαῖαν τῶν Κυκλώπων καὶ εἰσελθὼν εἰς τὸ τοῦ Πολυφήμου ἄντρον, υἱοῦ Ποσειδῶνος, ἕνα ὀφθαλμὸν ἔχοντος, τυφλοῖ αὐτὸν δόλῳ τοιούτῳ. ἐξ γὰρ τῶν αὐτοῦ ἑταίρων φαγόντος τοῦ Κύκλωπος, δίδωσιν αὐτῷ οἶνον ὁ Ὀδυσσεύς,

Κύκλωψ, τῆ πίε οἶνον, ἐπεὶ φάγες ἀνδρόμεα κρέα,
Ὄφρ' εἰδῇς, οἷόν τι ποτὸν τόδε νηῦς ἐκεκεύθει.

Μεθυσθέντος δὲ αὐτοῦ, ὁ Ὀδυσσεὺς σὺν τοῖς φίλοις ἐν
C δοκῷ πεπυρωμένῳ αὐτὸν τυφλοῖ. Virg. 3. Æneid.

Nam simul expletus dapibus, vinoq; sepultus
Ceruicem inflexam posuit.

Mox: *——Nos magna precati*
Numina, sortitiq; vices, vnà vndique circùm
Fundimur, & telo lumen terebramus acuto.

Quem locum Seruius ἀλληγορικῶς enarrat, & Polyphemum vnoculum fuisse negat, nec ab Vlysse oculo priuatum. Verùm cùm singulari vir prudentia esset, oculum ob id in capite illi affingi. Cumque prudentia eum Vlysses superasset, ideo ab Vlysse fingi occæcatum. Ab hac autem Polyphemi excæcatione prouerb. manasse vult Diogenianus πῦρ ἐπὶ δαλὸν ἐλθεῖν. Item illud, ἂν οἶνον αἰτῇ, κόνδυλον αὐτῷ δίδου. de quo vide Suidam, vel potiùs Zenobium copiosè prouerbium explanantem: qui & alterum inde nectum refert: ἀπώλεσας τὸν οἶνον ἐπι-
D χέας ὕδωρ. Lege Suidam.

273. VT QVÆ PHINEIDÆ QVIBVS IDEM LVMEN ADEMIT QVI DEDIT, ET THAMYRÆ, DEMODOCIQVE CAPVT] Orythus & Crambis Phinei, Arcadiæ regis, è Cleopatra filij erant, crebris à patre verberibus mulctati, ob falsas nouercæ criminationes. Phineus enim, Idæa Dardani Scytharum regis filia Cleopatræ superducta, ex amoris impotentia seruiens per omnia nouercę libidini, calumnijs varijs priuignos proscindentis, acerbè nimia in eos sæuijt: qui implorata Herculis ope liberati demum sunt, Phineusque rex cum alijs non paucis ab Hercule interemptus. Hæc ex Diodoro libr. 4. Bibliotb. qui ab Ouidio nostro, alijsque variat, vt antè paullo indicamus. Vnde addit hæc verba: οὐκ ἀγνοῶ δ' ὅτι τινὲς τῶν μυθογράφων τυφλωθῆναί φασι τοὺς Φινεΐδας ὑπὸ τοῦ πατρὸς, καὶ τὸν Φινέα τῆς ὁμοίας τυχεῖν

τυχῶν συμφορᾶς ὑπὸ Βορέου. *Non ignoro mythologos* A *quosdam Phinidas à patre excæcatos referre, Phineaq́; similis calamitatis genere à Borea affectum.* Ad hanc fabulam respexit hic Naso, vt & lib. 1. de Arte:

Quid fodis immeritis Phineu sua lumina natis?
Pœna reuersura est in caput ista tuum.

Plura ex Apollonio & Valerio Flacco suprà notanimus ad vers. 267. vt & illud, quam *Idaam* Diodorus nouercam nominat, alibi *Harpalicen* dici.

Et Thamyræ, Demodocique caput] Fuere hi ambo musici excellentes. De Thamyri, vel (vt alij scribūt) Thamyra, quem Lini discipulum facit Diodor. lib. 3. vocatque φυσεῖ διαφόρως κεχορηγημένον) adscribam Zenobij locum ex ἐπιτομῇ παροιμιῶν. Ὁ Θάμυρις τοῖς ὀφθαλμοῖς λέγεται διενεγκεῖν, ἔρξατο πρῶ- B τον ὀρῶν ἀρρένων. ἀσκήσας δὲ κιθαρῳδίαν ταῖς Μούσαις ἤρισεν, συνθέμενος τοιαῦτα, ὡς μὴ κρείττων εὑρεθῇ, ταῖς Μούσαις ὅ τι ἂν ἐθέλωσι ποιεῖν· εἰ δὲ ἡττηθῇ, ὧν ἂν ἐκεῖναι θέλωσιν. ὑπέρτεραι δὲ αἱ Μοῦσαι γενόμεναι, καὶ τῶν ὀμμάτων αὐτὸν καὶ τῆς κιθαρῳδίας ἐστέρησαν. hoc est, *Thamyris ob pulcritudinem multos ad sese attrahens, capit primum mares adamare. Cithara verò musicisq́, excellens, Musas in certamen vocauit; hac conditione, vt si superior esset, singulis potiretur; sin inferior, qua illa vellent parte priuaretur. Superiores itaque Musa oculis ipsum citharaq́, priuarunt.* Hæc ille. vbi obseruandum, quod ait ἔρξατο πρῶτον ὀρῶν ἀρρένων, idem affirmare Suidam & Lucianum. Nam alij Talonem Cretensem primum Rhadamanthi pueri amore captum ferunt; alij alios. Ouidius noster Orpheo tribuit abominandæ illius καταπυγοσύνης iouentum; quod tamen ad liberalem amorem refert Brassicanus: quo etiam Socrates ingeniosos sit complexus adolescentes:

Ille etiam Thracum populis fuit auctor amorem
In teneros transferre mares.

Ceterùm certamen Thamyræ cum Musis pluribus describit Homerus in Catalogo:

Καὶ Πτελεὸν, καὶ Ἕλος, καὶ Δώριον, ἔνθα τε Μοῦσαι
Ἀντόμεναι Θάμυριν τὸν Θρήϊκα παῦσαν ἀοιδῆς,
Οἰχαλίηθεν ἰόντα παρ' Εὐρύτου Οἰχαλιῆος·
Στεῦτο γὰρ εὐχόμενος νικησέμεν, εἴπερ ἂν αὐταὶ
Μοῦσαι ἀείδοιεν κοῦραι Διὸς Αἰγιόχοιο·
Αἱ δὲ χολωσάμεναι πηρὸν θέσαν, αὐτὰρ ἀοιδὴν
Θεσπεσίην ἀφέλοντο, καὶ ἐκλέλαθον κιθαριστύν.

Cui accedat Statius Papinius 4. Thebaidos v. 181. qui interpretis vice sit:

Quos Helos, & Pteleon, Getica quos flebile vati
Dorion: hic fretus doctas anteire canendo
Aonidas, mutos Thamyris damnatus in annos
Ore simul citharaq́, (quis obuia numina temnat)

Propertius lib. 2. eleg. 22.

Me licet & Thamyra cantoris fata sequantur,
Numquam ad formosas, inuide cæcus ero.

Vide Pausaniam in Phocicis & alibi, Tzetzen Chiliade 7. Hist. 108. Eustathium in Homerum, diuersa ab Homero narrantem, quæ Suidas ad Amyrin refert, quem alium fuisse equidem existimo, constatque è Diogeniano, Pron. Ἄμυρις μαίνεται. Ceterùm *Thamyrim* Sophoclis fabulam citat Athenæus libr. 5. δειπνοσ. & alibi. Porrò *Demodocus* citharœdus fuit antiquissimus, quem Homerus Odyss. 8. pulsantem citharam in Alcinoi Phæacum regis conuiuio inducit:

Τὸν περὶ Μοῦσ' ἐφίλησε, δίδου δ' ἀγαθόν τε κακόν τε
Ὀφθαλμῶν μὲν ἄμερσε, δίδου δ' ἡδεῖαν ἀοιδήν.

Illum in amore habuit, dedit ipsa bonumq́, malumq́,
Musa, oculis capto dedit aurea plectra chelynq́,.

Cæcum fuisse ait, at caussam cæcitatis non addit.

275. Sic aliqvis tva membra secet, Satvrnvs vt illas Svbsecvit partes, vnde creatvs erat] Hactenus exoculationem cæcitatemque; nunc membrorum discerptionem mutilationemque Ibidi imprecatur. Ac primò quidem Saturni, Cæli Terræque filij, exemplo; de quo ita Macrobius lib. 1. Saturn. c. 8. *Hunc aiunt abscidisse Cæli patris pudenda, quibus in mare deiectis, Venerem procreatam. quæ à spuma, vnde coaluit, ἀφροδίτην nomen accepit.* Et paulò pòst: *Propter abscissorum pudendorum fabulam, etiam nostri eum Saturnum vocitarunt, παρὰ τὴν σάθην, quod membrum virile declarat, veluti Sathunnum.* Eleganter etiam Nonnus libr. 7. Dionysiac.

Μὴ προτέρην μετὰ Κύπριν ἀμοργαμένη Κρόνου ἄρσεν
Μήδεα πατρὸς ἔτεμνεν, ὅπως πάλιν ἀφρὸς ἐχίδνης
Εἰς τόκον αὐτοτέλεστον ἄγων μορφούμενον ὕδωρ,
Οὐρανίην ἄλλην θαλασσαίην Ἀφροδίτην;

Post primam Venerem lecto priuante iugales
Falce Dei, atque patris resecante virilia, num tunc
Perfectum prudens formauit in æquore partum
Spuma, nouamq́, dedit Veneremq́, marinam?

Item alibi:

——Ὅσα τίλαστε γένυν Κρόνος, ὁππότε πάππου
Ἄρσενα πατρὸς ἄροτρα, λοχευτῆρα σπορὸν ὕδωρ,
Σπέρμα ἀπορραγέν τοῦ ἰχθυόεντος θαλάσσης.

277. Nec tibi sit tvmidis melior Nepvnvs in vndis, Qvam cvi svnt visæ frater et vxor aves.] Variant in altero C versu codd. Excusi quidam *fueru* pro *visa*, & ita in manusc. Georg. Bersmanni. Malim vulgatam. Intelligit autem Ceycem Trachiniæ regem, Luciferi sidere genitum, & Alcyonen Æoli filiam, Ceycis vxorem, quæ ob mariti naufragium dolore victa, in mare se præcipitauit, & in auem sibi cognominem vnà cum Ceyce marito abijt. Ouid. 11. Metamorph.

——Et tandem superis miserantibus, ambo
Alite mutantur, fatis obnoxius ijsdem
Tunc quoque mansit amor.

Illum ad nam copiosè & eleganter fabulam prosequitur. Adde Lucianum in Alcyone, Homeri item interpretem Iliad. 9. Seneca in Hercul. Oeteo v. 196.

D *——Raptum coniux*
Ceyca gemit.

Et in Agamemnone v. 677.

——Licet Alcyones
Ceyca suum fluctu leuiter
Plangente sonent.

Addit Ouid. hîc: *Frater & vxor aues*. De vxore vidimus. fratrem habuit Ceyx Dædalionem. Huic Chione filia fuit, Dianæ præferre se ausa. Vindicauit se Diana, & *m*[illegible]*tam traiecit arundine linguam*. Dædalion in filiæ rogum insilire prohibitus, è Parnasso præcipitem se dedit:

——Miseratus Apollo,
Cùm se Dædalion saxo misisset ab alto,
Fecit auem, & subitis pendentem sustulit alis, &c.

Visæ ergò Ceyci frater & vxor aues; ille accipiter, hæc alcyone. Ex Ouidio 11. Metamorph.

279. SOLERTIQVE VIRO, LACERÆ QVEM FRACTA TENENTEM MEMBRA RATIS, SEMELES EST MISERATA SOROR] De Vlysse varijs à Neptuno tempestatibus iactato, ac liberato Leucotheæ beneficio atque auxilio Homerus Odyss. ε. vbi naufragium illud pluribus describit:

Τὸν δὲ ἴδεν Κάδμου θυγάτηρ καλλίσφυρος Ἰνὼ
Λευκοθέη, ἣ πρὶν μὲν ἔην βροτὸς αὐδήεσσα,
Νῦν δ' ἁλὸς ἐν πελάγεσσι θεῶν ἐξέμμορε τιμῆς,
Ἥ ῥ' Ὀδυσῆ' ἐλέησεν ἀλώμενον, ἄλγε' ἔχοντα.

Leucothea hunc Ino vidit pulcerrima, Cadmi
Filia, qua mortalis erat prius ore sonoq;,
Nunc sortita Deûm est in fluctivomo æquore honores,
Hac tristē miserata vago in discrimine Vlyssem est.

Tzetzes in Lycophronem: ἀνέμων δὲ γενομένων ὀργῇ Ποσειδῶνος, κατεάγη ἡ σχεδία δύο δὲ ἡμέρας καὶ νύκτας ἐνήχετο. τελευταῖον δὲ ἡ Λευκοθέα ἐλεήσασα αὐτὸν, δίδωσι τὸ κρήδεμνον αὐτῆς, μεθ' οὗ ἐξῆλθεν εἰς τὴν γῆν τῶν Φαιάκων. *Ventis à Neptuno excitatis naufragio Vlysses per duos integros dies iactatus est. Tertio verò Leucothea illius miserta, velum porrexit, cumque in Phæacum terram appulit.* Plura ibidem leges. Sollertem virum vocat Vlyssem, alibi *experientem*. Homerus πολύτροπον, id est, πολυτρόπον ἢ πολλῶν ἔμπειρον τόπων.

281. VEL TVA, NE POENÆ GENVS HOC COGNOVERIT VNVS, VISCERA DIVERSIS SCISSA FERANTVR EQVIS] Dissimulanter Domitius distichon hoc, vt non intellectum, prætermisit. Suspicari tamen licet intelligi ab Ouidio Metium Fufetium (ita scribo) Albanorum ducem, quod & Zarotto atque Egnatio in mentem venit: de quo ita noster 1. Trist. eleg. 3.

Sic doluit Metius, tunc cùm in contraria versos
Vltores habuit proditionis equos.

Et Virgilius 8. Æneid.

Haud procul inde citæ Metium in diversa quadrigæ
Distulerant.

Varro de Vita pop. Rom. l. 1. apud Nonium, verbo: *Distrahere: Metium Fufetium propter perfidiam interemit penè imperiosiùs, quàm humaniùs. Nam equis ad curriculum ex vtraque parte deligatum distraxit.* Meminit & L. Florus libr. 1. Auctor de Viris illustribus cap. 4. Paulus Orosius, & alij. Nouum sanè atque asperum, dignum tamen proditoribus, supplicium. Vnde rectè subijcit Maro: *At tu dictis Albane maneres.* De quo supplicio lege Gellium libr. 20. Noct. cap. 1.

283. VEL QVÆ, QVI REDIMI ROMANO TVRPE PVTAVIT, A DVCE PVNICEO PERTVLIT, IPSE FERAS] Aliàs *Romanos*, verùm nihil interest. De M. autem Atilio Regulo plena omnis historia est: *qui cùm legatus* (verba sunt Auct. de Viris illust.) *de permutandis captiuis Romam missus dato iureiurando, si non impetrasset, ita demum rediret, in Senatu conditionem dissuasit: reiectisq; à se coniuge & liberis, Carthaginem regressus: vbi in arcam ligneam coniectus, clauis introrsum adactis, vigilijs ac dolore punitus est.* Hæc ille. Verùm alij aliter de eius supplicio. Cicero Orat. in Pisonem *illigatum in machina* scribit. Et Valerius Max. lib. 9. cap. 2. *Machina, in qua vndique præacuti stimuli eminebant, inclusum.* Seneca epist. 68. machinam illam *arcam* nominat; & epist. 99. *crucem*, ob supplicij videlicet atrocitatem, vt ad Horatium explicat Læuin. Torrentius. mslè enim hinc quidam & ex Floro l. 2. cap. 2. Regulum in crucem actum com-
A miniscuntur. Nec illud inter auctores constat, an somno diu prohibitos, atque ita vita priuatus fuerit, vt è Tuditano refert A. Gellius lib. 6. cap. 4. nam diuersa narrat Tubero, apud eumdem, his verbis: *In atras & profundas tenebras eum claudebant; ac diu post, vbi erat visus sol ardentissimus, repentè educebant, & aduersus ictus solis oppositum continebant, atque intendere in cælum oculos cogebant. Palpebras quoque eius, ne connivere possent, sursum ac deorsum diductas insuebant.* Variat & Tzetzes, Chiliad. 3. his verbis:

Τὰ βλέφαρα τῶν ὀφθαλμῶν μαχαίρᾳ συντεμόντες
Ἠ νευγμένους εἴασαν τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐκείνου.
Μηχανῇ δὲ τοῦτον εἵρξαντες καλύβῃ στενωτάτῃ
Ἀκίδων ἐξοιστρώσαντες ἐλέφαντα θηρίον,
Ἐκεῖνον τοῦτον κατ' αὐτοῦ συγκατασῦραι κ ἦν ἔξειν.

B 285. NEC TIBI SVBSIDIO PRÆSENS SIT NVMEN, VT ILLI CVI NIHIL HERCÆI PROFVIT ARA IOVIS] Priamus, Laomedonte & Xeuxippe natus, post filios omnes (quos quinquaginta numerant) à Pyrrho occisos ad aram Iouis Hercæi, quod patrium Priamo numen erat, tanquam victima Pyrrhi manu cecidit. Testes de nostris Virgilius 2. Æneid. Cicero Tusc. 1. *Priamum autem tanta progenie orbatum, cùm in aram confugisset, hostis manus interemit.* De Græcis, Euripides in Troadibus, Pausanias in Messenicis ac Corinthiacis, Cointhus Smyrnæus lib. β τῶν μεθ' Ὅμηρον, Tryphiodorus ἐν Ἰλίου ἁλώσει, qui & in idem casum Pyrrhi seu Neoptolemi (nomen id à Phœnice Achillis magistro accepit) refert. Nam cùm iugulato Priamo domum reuerteretur, proditione Macarei, ab Oreste ad aram Apollinis Delphici obtruncatus est. Hinc
C prou. *Neoptolemi vindicta*, de quo in Mellen. Pausanias: Νεοπτόλεμον τὸν Ἀχιλλέως ἀποκτείναντα Πρίαμον ἐπὶ ἐσχάρας τοῦ Ἑρκείου, συνέπεσεν καὶ αὐτὸν ἐν Δελφοῖς πρὸς τῷ βωμῷ τοῦ Ἀπόλλωνος ἀποσφαγῆναι. Καὶ ἀπὸ τούτου τὸ παθεῖν ὁποῖον καὶ ἔδρασε, Νεοπτολέμειον τίσιν ὀνομάζουσιν. *Cùm ad Hercæi Iouis aram Neoptolemus Priamum iugulasset, ipsi postea accidit, vt ad Apollinis Delphici aram interimeretur. Vnde queries, quæ quis alterum affecit iniuria, eam ipse passus, Neoptolemeam vltionem dicunt.* Alia de Priami cæde opinio est Seruij in 2. Æneid. Cæterùm *Iupiter Hercæus intra septum domus cuiusq; colebatur, quem etiam Deum penetralem appellabāt*, auctore Festo. ἕρκος enim septum est. Harpocration: Ἑρκεῖος Ζεύς, ᾧ βωμοὶ ἐντὸς ἕρκους ἐν τῇ αὐλῇ ἱδρυμένοι: τὸ γὰρ παλαιὸν ἕρκος ἔλεγον. Eadem Suidas habet: pro αὐλῇ tantùm αὐλῇ ibi legitur.
D Hesychius Ἑρκεῖος Δία interpretatur τὸν ἀσφάλειον, ἢ τὸν τῶν οἰκίων. Et ita penates à Græcis vocatos notat Dionys. lib. 1. Orig. Roman. Meminit Iouis huius Ἑρκείου (siue Ἑρκίου (nam & ita lego) Plato in Euthydemo, Dinarchus apud Harpocrationem, Sophocles in Antigone. Ex quibus patet manifestò Ful Vrsini error, in Smyrnæo pro Ἑρκείου ποτὶ βωμόν scribentis Ἑρμείου; & in Tryphiodoro pro Ἑρκείοιο Διὸς μεγάλῳ παρὰ βωμῷ, substituentis Ἑρμείοιο; Notis in Virgilium.

287. VTQVE DEDIT SALTVS E SVMMO THESSALVS OSSA, TV QVOQVE SAXOSO PRÆCIPITERE IVGO] Leg. *Thessalus.* Somnia sunt, quæ de Hæmone & Thessalo filio eiusdem narrat Domit. qui cùm Thessaliam imperio teneret, ab Eurialo aduena ex Ossa monte in præceps datus sit: quæque de Thessalo Thessaliæ rege à suis præcipitato habet Zarotus. Fabulam, seu historiam τῶν σοφῶν, Plu-

tarchus memorat, & Apollonij interpres; diuinatricem quandam, Aglaonicem nomine Egemonis Thessali filiam, cùm in Ossa monte Lunæ coitus obseruaret, in iudicio conuictam, à muliereculis, existimantibus ab ea Lunam cælo deduci, grauissimis affectam supplicijs, & ex Ossa præcipitatam. Ita Alciatus in lib. 10. Cod. Iustinianei.

289. AVT VELVT EVRYALI, QVI SCEPTRVM CEPIT AB ILLO, SINT ARTVS AVIDIS ANGVIBVS ESCA TIBI] Adscribam, quæ Domitius de Euryalo isto hîc scripsit: qui cùm Thessali cæde purgare non posset deditum Stygię paludi caput, à furialibus anguibus dicitur absumptus. Paria è veteri Commentatore profert Zarotus. Aliud habet, Euryalum Ioni filium, vino depositum, filiam stuprasse, ideoque ab anguibus absumptum. Auctorem laudat Gallum poëtam:

Ionides vti cupiens pro coniuge nata,
Vinum caussa fuit. anguibus esca datur.

Vtrumque incertum, & sine auctore: amplius ergo quærendum.

291. VEL TVA MATVRET, SICVT MINOIA FATA, PER CAPVT INFVSÆ FERVIDVS HVMOR AQVÆ] Adscribam historiam è Conone Narrat. 25. apud Photium: *Minos*, inquit, *Iouis & Europæ filius, Cretam rex tenuit. Dædalumq; quæsiturus classe instructa, nauigauit in Sicaniam. (quæ hodie Sicilia) vbi à Cocali ora illius regis filiabus est interfectus. Natie hinc Cretensium regis sui cædem vlturæ, bellum aduersus Siculos suscepit. Sed victi Creses, cùm domum redeunt, ad Iapygas tempestate delati sunt, ibiq; tum sedes fixerunt, Iapyges pro Cretensibus facti.* Plura Pausanias Achaicis, Herodotus, & Plutarchus in Theseo. Tzetzes Chiliade 1. hist. 19.

Ὁ Δαίδαλος δ' εἰς κάμινον σώζεται Σικελίας.
Τοῦτον δὲ Μίνως ἐκζητῶν, ἦλθεν ἐς Σικελίαν,
Ὑπὸ τῶν θυγατέρων τε θνήσκει τῶν τοῦ Κωκάλου,
Ζέουσαν ὕδωρ περιχεθεὶς καὶ περιψυχθεὶς ψύξας.

Ait Dædalum in Siciliam delatum, atque in Siciliæ camino seruatum fuisse; quæsitumq; à Minoë, qui Siciliam ingressus à Cocali filiabus aqua calida in caput infusa, ac mox refrigerata fuerit extinctus. Allegoriam historiæ siue fabulæ idem auctor proponit. Diodorus Minoëm à Cocalo in thermis clausum ac secretò detentum auctor est, atque ita vapore earumdem confectum.

293. VTQVE PARVM MITIS SED NON IMPVNE PROMETHEVS AERIAS VOLVCRES SANGVINE FIXVS ALAS] De Prometheo decantatissima fabula est, quam eleganter ac lepidè suo more perstringit Lucianus. Hunc Iupiter, quia ignem dijs furtim subduxerat ac mortalibus dederat, in Caucaso monte vinculis alligauit, aquila propè adstante, pectusque depascente. Cùm *fixus* dicit Ouidius, clauis affixum insinuat, vti Apollodorus libr. 1. auctor. Alij catena ad rupem religatum ferunt. Martialis in spectaculis: *Qualiter in Scythica religatus rupe Prometheus.* Vide Pausaniam in Corinthiacis, Hesiodum in ἔργοις, eiusque Scholiasten Proclum, Hyginum, & alios. Meminit Catullus de Pelei & Thetidos nuptijs:

Post hunc consequitur sollerti corde Prometheus,
Extenuata gerens veteris vestigia pœna,
Quam quondam silici restrictus membra catena
Persoluit, pendens è verticibus præruptis.

Propertius lib. 2. eleg. 1.

Idem Caucasea soluet de rupe Promethei
Brachia, & à medio pectore pellet auem.

Μυθολογίαν fabulę habes apud Platonem in Protagora, Apollonij interpretem, lib. 2. ex Agrœta rerum Scythicarum scriptore, Theophr. & Herodoto, Aphrodiseum in Problematibus, ac Seruium in eclog. 6. *Caucaseasq; refert volucres, furtumq; Promethei.* Porrò *parum mitem* cur vocet, quærit hic Sanctius. At quia frustrà quærit, *parum metes*, id est parum prudens, quasi parum Prometheus, legendum pronuntiat. Iterùm frustrà, ne dicam ineptè. cùm μῆτις Græcè non sit *prudens*, sed prudentia, σύνεσις, βουλὴ, idem quod μήτιμα. *Parum* ergo *mitis* Prometheus fuit, qui prodesse hominibus volens, obfuit maximè: vtpote dijs iratis, qui nouam febrium morborumque turbam terris immiserunt. Ita rectè Zarotus.

295. AVT VELVT ETRACIDES MAGNO TER AB HERCVLE QVINTVS, CAESVS IN IMMENSVM PROICIARE FRETVM] *Etracides*, ms. *Ecracides* nullo vel portentoso sensu. Tu lege *Atracides*, prono librariorum lapsu, & intellige *Caneum* Thessalum, sic dictum ab Atrace Thessaliæ opido, de quo Stephanus περὶ πόλεων, dict. ἄτραξ. Numeratur *Caneus* post Herculem decimus quintus, inter αὐτόχειρας, qui violentas sibi manus intulerunt. Nomina eorum sunt *Aegeus, Euenus, Aiax, Lycurgus, Macareus, Agrius, Menœceus, Nisus, Climenus, Hercules, Cynitas, Adrastus, Hipponeus, Pyrrhamus, Oedipus & Caneus.* Ita recenset ea Hyginus cap. 242. & qui primus ex eodem locum hunc restituit, Ioan. Hartungus Decur. 2. cap. 7. §. 2. Alibi aliud de Cæneo lego, πρότερον γεγονέναι γυναῖκα, εἶτα Ποσειδῶνος αὐτῇ πλησιάσαντος μεταβληθῆναι εἰς ἄνδρα. τοῦτο γὰρ ἤτησε καὶ ἄτρωτον. ἔχαιρε δὲ τῷ Ἀπόλλωνι καὶ ἐτιμήθη. οὗτος ἐκέλευε τοὺς παριόντας ὀμνύναι τὸ δόρυ αὐτοῦ. ὅθεν ἡ παροιμία, τὸ Καινέως δόρυ. Ex Apollonij Scholiaste lib. 1. §. 4. Alij cum Centauris pugnantem, cùm lædi ferro non posset, arborum mole oppressum, viuumque in terram deiectum narrant. Ita Didymus in Iliad. α. Vide Ouid. 12. Metamorph.

297. AVT VT AMANTIADEM TVRPI DILECTVS AMORE ODERIT, ET SÆVO VVLNERET ENSE CAPVT] *Amantiadem*: sic Domitium legisse apparet, nam de Celino & Sarillo interpretatur, Amanti, inquit, filio: at quia sine auctore, pro somnio habeo. In Ouidio, quem citat, *Celmus* legitur 4. Metamorph. qui Ioui iratus, cùm eumdem mortalem pronuntiasset, in adamantem mutatus est. Aliò respexisse Ouidium certum est. Alij *Abantiadem* legunt, & nescio quid de Chetino Abantis filio, cuius amore Satillus deperierit, confingunt, neque etiam auctorem, qui id confirmet, idoneum laudant. Verior eorum lectio, qui *Amyntiadem* substituunt. Philippus namque Amyntæ Macedonum regis ex Eurydice filius, cùm Pausaniæ Macedonis querimoniam de stupro, quod primis pubertatis annis per iniuriam passus ab Attalo Philippi amico, alijsque fuerat, cum risu spreuisset, versa in Philippum ira ab adolescente ipso nemini suspecto in transitu obtruncatus est. Ita ferè Iustinus lib. 9. Diodorus libr. 16. Plutarchus in Alexandro & Aristot. libro 5. Politic. Adde Bapt. Pium Annotat. Poster. cap. 12. Ioan. Brodæum lib. 1. Epigrammatum Græc. εἰς ἀνδρείαν, &, ne quem laude sua fraudem, Zarotum hîc, qui triplicem lectionem

nem proponit & explanat. Quare non est, quo glorietur Pius primò lectionem hanc à se inuentam, priùs etiam quàm Codrus Viceus Sermones suos ederet. In altero versu suam sibi laureolam habeat Pius, dum legit: *Et sano vulneret ense puer*: cùm puer adhuc Pausanias ab Attalo stuprum fuerit passus. Id quidem verum: at Ouidius non de iam puero loquitur, sed de trucidatione à Pausania facta, cùm ætatis prouectioris esset. Addit ab alijs legi: *Et sculpto vulneret ense puer*: gladio enim insculptas quadrigas habente ferunt interemptum Philippum.

299. NEC TIBI FIDA MAGIS MISCERI POCVLA POSSINT, QVAM QVI CORNIGERO DE IOVE NATVS ERAT] Alexandrum veneno sublatum multi tradiderunt, quos secutus hic est Ouidius. Insidiarum ac mortis auctor Antipater fuit, Cassandro filio, (qui cum fratribus Philippo & Iolla ministrare regi solebat) ad regem missu datoque veneno: cuius tanta vis fuit, vt non ære, non ferro, non testa contineretur, nec aliter ferri, nisi in vngula potuerit. Philippus & Iollas temperare & prægustare potum regis soliti, in aqua frigida venenum habuerunt, quam prægustatam potioni supermiserunt. Ita ferè Iustinus lib. 12. extremo. Ab Iolla datum venenum scribit Arrianus, à Cassandro Suidas: καὶ ὑπὸ Κασσάνδρου τοῦ ἰδίου στρατηγοῦ φάρμακον δεξάμενος, ἀπεπνίγη. καὶ αὐτὸς ἐπὶ τοσούτοις κατορθώμασι τὸν βίον μετήλλαξεν. Plura Plutarchus Alexandro, & Zonaras, qui opiniones omnium de morte eius diligenter collegit. Adde quæ in vnum contulit Andr. Schottus, elegantissimi & candidissimi vir ingenij, in Vitis parallelis Aristot. & Demosth. ad Olymp. 114. an. 1.

QVAM QVI CORNIGERO, &c.] Lucanus lib. 9.

——Stat corniger ille
Iuppiter, vt memorant, sed non aut fulmina vibrans,
Aut similis nostro, sed tortis cornibus Ammon.

Corniger dictus à simulacro, quod Ioui Ammoni posuit Liber pater. Seruius in illud Æneid. *Hic Ammone satus* &c. Ammonis filius salutatus fuit Alexander. Vnde *prolem Garamantici Tonantis* vocat Sidon. Apoll. Carm. 9. Vide Iustinum lib. 12. Curtium lib. 10. Gellium 13. Noct. c. 4 & Ælian. 2. ποικ. ἱστορ. cap. 19.

301. MISERE VELLENT TERRAS CAPTI SVSPENSVS ACHÆI, QVI MISER AVRIFERA TESTE PEPENDIT AQVA] Variant in pentametro codd. In quibusdam est *reste* pro *teste*, & ita Alciat. 10. Parerg. c. 14. atque ad furcam refert, siue crucem, supplicij genus priscis etiam vsurpatum; eoque affectum fuisse Histiæum Milesium à Sardium præfecto Artaphetne auctor est Herodotus l. 5. De hoc Ouidij versus capiendos opinatur Alciat. & *Achæum* dictum, quòd Miletus Græcorum Ionum colonia esset. At longiùs petita istæc est interpretatio. Alij itaque *triste* legunt: ego *reste* retineo, & in priori versu *more*, vt nonnulli præferunt libri. De *Achæo* ab Antiocho capto & suspenso locum intelligendum vidit Zarotus: in Pactolo verò fluuio suspensum fuisse, etiam Domitiu commentum est. *Achæus* ergo, de quo hic sermo, Andromachi filius fuit, qui è Sardium arce, in qua obsessus ab Antiocho rege tenebatur, Bolidis Cretensis proditione deductus, Antiocho ipsi traditus est cruciandus. Cumque variæ ac discrepantes super supplicio il-

A lius fuissent sententiæ, visum demum est, vt misero Achæo primum membra extrema mutilarentur, reliquum deinde corpus amputato capite, culleoque asinino insuto, suspenderetur. Ita Polyb. lib. 8 cuius indicium fecit Paulus Leopardus lib. 1. Miscellan. cap. 10. Verba sunt: καθίζοντος δὲ συνεδρίου, πολλοὶ μὲν ἐγένοντο λόγοι περὶ τοῦ τίνι δεῖ κατ' αὐτοῦ χρήσασθαι τιμωρίᾳ. ἔδοξε δ' οὖν, πρῶτον μὲν ἀκρωτηριάσαι τὸν ταλαίπωρον. μετὰ δὲ ταῦτα, τὴν κεφαλὴν ἀποτεμόντας αὐτοῦ, καὶ καταῤῥάψαντας εἰς ὄνειον ἀσκὸν ἀνασταυρῶσαι τὸ σῶμα. Miser itaque Achæus pependit aurifera aqua teste, non in Pactolo ipso, vt nugantur Domit. & Zarotus, sed illo quasi teste & inspectore, vtpote Sardibus vicino, vt primus vidit Belgij sol, I. Lipsius lib. 1. de Cruce cap. 4. Sed & ex Boëthii versibus, à Zaroto laudatis at malè

B intellectis, id manifestum:

Antiochus capit, & victum suspendit Achæum:
Vnda tibi hæc, credas, aurea testis erit.

Potiò *auriferam aquam* dixit, vt *auriferum amnem* Tibullus, Pactolum intelligens Lydiæ amnem, quem aureas voluere arenas fabulantur. inde χρυσοῤῥόας dictus. Apollon. interpres in lib. 4. n. 80.

303. AVT VT ACHILLEIDEN COGNATO NOMINE CLARVM, OPPRIMAT HOSTILIS TEGVLA IACTA MANV] Pyrrhus rex Epirotarum, paterno genere ab Achille; materno ab Hercule oriundus fuit. auctor Scriptor de Viris illustr. cap. 35. Vbi notat Schottus, à Iustino Achillis filium dici. Vtrumque verum, sed de alio atque alio Pyrrho. Primus Achillis fuit filius, is à quo Epirotici regni origo, quemque Orestis insidijs Delphis inter altaria Dei interijsse dixi sup. ad vers. 285. Successere ex ordine

C Pilades & Arymbas; Arymbæ Neoptolemus; huic Alexãder filius. Et hinc deinde ad Æacidem Alexandri fratrem regnum venit, qui Pyrrhum, filium (de quo hic Ouidius) bimum reliquit. Ita Iustinus lib. 17. Is Pyrrhus est, de quo Auctor de Viris illustrib. qui cùm imperium orbis agitaret, in Romanos, Siculos, Græcosque mouit. Repulsus à Spartanis, in Græciam regressus, dum Argos oppugnat, ictu tegulæ prostratus est. Sic ille. Strabo lib. 8. Plutarch. in vita, & Polyænus κεραμίδα *testam* nominant; Iustinus lib. 25. Probus cap. de Regibus, & Oros. lib. 4. cap. 2. *saxum*. In loco etiam variant. Plutarch. in vrbe, in foro Polyænus, Iustinus extra vrbis muros id factum scribunt. Sed Polyæni locum elegantem è libr. 8. Strategem. iuuat adscribere: Πύῤῥος Ἠπειρώτης εἰσέβαλεν εἰς Ἄργος, καλέσαντος

D αὐτὸν Ἀρεσίως Ἀργείου. οἱ μὲν Ἀργεῖοι συνέδραμον ἐς ἀγορὰν μετὰ τῶν ὅπλων. αἱ δὲ γυναῖκες αὐτῶν προκαταλαβόμεναι τὰ τέγη, τοὺς Ἠπειρώτας ἄνωθεν ἔβαλλον, ἀναχωρῆσαι βιαζόντων. ὡς δὲ καὶ Πύῤῥος ὁ δεινότατος τῶν στρατηγῶν αὐτὸς ἀπέθανεν, ἐμπεσούσης ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ κεραμίδος, &c. Locus facilis est, nec versione eget. Paria habet Pausan. Atticis, qui, cùm fugientes Argiuos in vrbem insequeretur, regulę ictu à muliercula occisum Pyrrhum memorat. addit affirmare Argiuos, non mulierculam illam fuisse, sed Cererem, sumpta mulieris forma.

305. NEC TVA QVAM PYRRHI FELICIVS OSSA QVIESCANT, SPARSA PER AMBRACIAS QVÆ IACVERE VIAS] Sebast. Corradus eruditis vastisque in 1. Æncid. Commentarijs de superiori Pyrrho ista intelligit. Et certè constat quidem Pyrrhum illum Epeirotam, vbi in manus Antigoni

Macedonum regis caput eius venit, Heleno filio reddītum, vt patris insepulti ossa in patriam, Ambraciam nimirum, Pyrrhi in Epeiro regiam, referret, auctor Iustinus. at in Ambracia iacuisse insepultum, nusquam lego: immò ab Antigono ipso magnificè sepultum scribit Auctor de Viris illustr. Sed quòd eruta ea à M. Fuluio Nobiliore, dum Ambraciam oppugnaret, vineasque aduersus Pyrrheum illum locum admoueret, ac cuniculos ageret, existimat Corradus, quia testem nullum laudat fide dignum, etsi credam, hodie nihil. Hæret quoque Domitius, nec meliora vidit. illud tantùm de altero Pyrrho intelligi debere, cùm superiorem magnificè sepultum narrent historiæ. Denique Isaacus Casaubonus Animaduers. in Suetonium, morem illum sæuissimorum hominum fuisse referens, vt reliquias eorum post obitum spargerent, quos viuos vehementer odissent: *Sic magni illius Pyrrhi*, inquit, *disiectæ reliquiæ, vt & historici testantur & Ouidius in Ibin*: proculdubio de superiori illo Pyrrho loquitur, cùm Magnum nominat, cuius disiectas reliquias qui scriberet, adhuc non vidi. Pyrrhum ergo Neoptolemum intelligo, Achillis filium, (à quo regum Epiroticorum originem esse dixi) vt optimè declarat Hyginus in Mytholog. cap. 123. quod ante Ciofanum vidit Mycillus & Alciat. lib. 10. Paterg. c. 5. qui tamen Hygini verba ad alterum Pyrrhum malè refert. *Neoptolemus*, inquit, *Achillis & Deidamiæ filius ex Andromacha Eetionis filia captiua procreauit Amphialum. Sed postquam audiuit Hermionem sponsam Oresti esse datam in coniugium, Lacedæmonem venit, & à Menelao sponsam suam petit. Cui ille fidem suam infirmare noluit, Hermionemque ab Oreste abduxit & Neoptolemo dedit. Orestes iniuria accepta, Neoptolemum Delphis sacrificantem occidit, & Hermionem recuperauit, cuius ossa per fines Ambraciæ sparsa sunt, quæ est in Epiri regionibus.*

307. NATAQVE VT ÆACIDÆ IACVLIS MORIARIS ADACTIS, NON LICET HOC CERERI DISSIMVLARE SACRVM] *Dissimulare nefas* è vet. cod. legit Ciofanus. Rectè. Quam per *Æacidæ natam* intelligat Ouid. quæritur. De Heraclia Hieronis filia, quæ veteri affinitate generi Achillis coniuncta fuerit, Domitij commentum est. neque enim Liuius, quem ipse laudat auctorem, Heraclium ad Cereris sacrarium confugisse ait: illud tantum, in sacrarium ad penates cum duabus virginibus confugisse. Hoc genere mortis extincta est Olympias, Alexandri Magni mater, immissis à Cassandro percussoribus, qui eam confoderent, vt est apud Iustin. libr. 14. extremo: & fortè eò respexerit Naso, vt *nata Æacidæ* dicta sit, quia ex Æacidarum genere [illegible] iam & Pausanias in Atticis *Æacidas* vocat omnes, qui ab Æaco originem habent. Aut potiùs ad Laodamiam respexit, Pyrrhi Æacidæ filiam, quæ cùm ad aram Dianæ confugisset, concursu populi interfecta est. Iustinus libro 28. At Cereris, non Dianæ, aram nominat Ouidius; an quia infesta semper Æacidis fuit Ceres? à qua etiam, sumpta muliebri figura, Pyrrhum ipsum occisum ex Argiuorum assertione scribit in Atticis Pausan. Ita Alciat. l. 10. Paterg. cap. 4. Vide Parrhasium epist. 48. & Abstemium Annotat. cap. 3. tom. 1. Lamp. Criticæ.

309. VTQVE NEPOS DICTI NOSTRO MODO CARMINE REGIS, CANTHARIDVM SVCCOS DANTE PARENTE BIBAS] Domitius [illegible] tum silet. Zarotus è vet. interprete Magnetem quemdam refert filium Gelonis & Neteidos filiæ Pyrrhi Æac. quem mater, filij complexum fruiti ambiens, Cantharidum succo atq. veneno sustulerit. Amplius quærendum.

CANTHARIDVM SVCCOS] Cantharidos enim succus venenosus est, & in venas aut ventrem ingressus, letalis. Est autem *Cantharis* vermis viridis, in summitate ramorum fraxini & oliuæ nascens. Vide Plin. lib. 29. cap. 4. & Dioscoridem lib. 6.

311. AVT PIA TE CÆSO DICATVR ADVLTERA, SICVT QVA CECIDIT LEVCON VINDICE, FACTA PIA EST] Verbo indicabo, quod pluribus hîc interpretes. Et *Leuconem* quidem constat Ponti fuisse regem siue tyrannum (ita enim vocatos illius loci reges scribit Strabo lib. 7. [Greek illegible] *sumpto à Parisade ac Leucone initio*) at Oxylochum spe regni occisum à Leucone fratre adultero, & item hunc vindice adulteræ manu cecidisse, vnde illius in maritum laudata fit pietas, id verò Domitij figmentum credo. Zarotus è vet. commentatore simile narrat de Leucone quodam, è Persicis regibus oriundo & Spartaco fratre, pari fide.

313. INQVE PYRAM TECVM CARISSIMA PIGNORA MITTAS, QVEM FINEM VITÆ SARDANAPALVS HABET] Locum hunc optimè declarat Diodorus Siculus lib. 3 Biblioth narrans Sardanapalum expugnato Assyriæ regno, ne viuus in hostium potestatem veniret, rogum in regia ingentem construxisse, in eumque aurum omne, argentumque, & quicquid regij erat vestimenti, congessisse: tum concubinis & eunuchis in domunculam, quam in medio pyræ exstruxerat, conclusis, illum, regiamque, & quicquid in ea erat, conflagrasse. Verba optimi auctoris sunt: Γνα[illegible] Σαρδανάπαλλος [illegible] τοῖς πολεμίοις [illegible] πυρὰν [illegible] τὸν χρυσὸν καὶ τὸν ἄργυρον ἅπαντα [illegible] τὴν βασιλικὴν ἐσθῆτα πᾶσαν ἐπὶ ταύτην ἐσώρευσε· τὰς [illegible] καὶ τὰς εὐνούχους συγκλείσας εἰς τὸν [illegible] τῇ πυρᾷ κατεσκευασμένον οἶκον, ἅμα τούτοις ἅπασιν ἑαυτόν τε καὶ τὰ βασίλεια κατέκαυσεν. Caussa belli & adempti regni, regis suit mollities, qui se fœminam malebat esse, quam virum: nec erubescebat inter scortorum greges purpuram colo nere, muliebri habitu & oculorum lasciuia feminas omnes antetire, pensa inter virgines partiri. Hoc solo imitatus virum, quòd victus in regiam se receperit, & exstructa pyra, se & diuitias in incendium miserit, vt scribit Iustin. lib. 1. & pulcre Ctesias lib. 3 rerum Persic. apud Athenæum 12 [illegible]. qui vbi [illegible] ita ac mori Sardanapalum [illegible] monem fin[illegible] O [illegible], inquit, Σαρδανάπαλ[illegible] [illegible] γυναικῶν ἀνελομένου. Carissima pignora Ouid. vocat, vxorem, liberos, pellices, [illegible] argentum, vestes, purpuram; quæ omnia cum Sardanapalo incendio absumpta sunt. Cetera de Sardanapal[illegible], deque epita[illegible] eiusdem leges apud Athenæum, Suidam, Tzetzen variæ hist. Chil. 3 hist[illegible]. & Chil[illegible] histor. 146. & Auctorem [illegible], quem è Biblioth. Vatic. Schottus ed[illegible] Cent[illegible]. 88. De iis, qui simili mortis genere perierunt, congit multa Is. Casaub. Animad. in Athen. lib [illegible].

315. VTQVE IOVIS LIBYCI TEMPLVM VIOLA-

RE PARANTES, ACTA NOTO FVLTVS CONDAT ARENA TVOS] Cambyses eo oomine secundus Persarum res, Cyri filius, dū successu nullo in Æthiopas, Carthaginenses & Ammonios tertiò mouisset, ac commeatus penuria ab Æthiopia retrocedere eum cogeret, contemptu religioois grassari etiam contra deos fuit ausus, & ad Ammonis templum expugnandum exercitum misit: qui tempestatibus & arenarum molibus oppressus interijt. Auctores Trogi abbreuiator Iustinus lib. 1. Herodotus lib. 3 Zonaras, & Orosius. Seneca lib. 3. Natural. Quæst. cap. 30. *Aliquando Cambyses ad Ammonem misit exercitum, quem arena austro mota, & more niuis incidens texit, deinde obruit.*

IOVIS LIBYCI] Ammonis, in cuius nemus ac templum terrestri itinere per Syrtes arenosas aditus erat, vt ait Luctatius in 8. Theb. Papinij. Et Q. Curtius de Aleaandro ad Iouis Ammonis oraculum contendente ita ait: *Iter expeditu quoque & paucis vix tolerabile ingrediendum erat: terra caloq; aquarum penuria est: steriles arenæ iacent*, &c. Hinc etiam Ammoni nomen. ab ἄμμου, quòd in Libya sint πεδία ἀμμώδη, καὶ ἄνυδρα. Verùm de his plura σὺν θεῷ dicemus in eo libro, quem De Gentilium Oraculis paramus.

316. VIQVE NECATORVM DARÆI FRAVDE SECVNDI, SIC TVA SVCCENDENS DEVORET ORA CINIS] *Darieum* vocant Græci, quæ lectio si proba est, prima corripienda erit. Dictus primò *Ochus* fuit, ac Nothum fuisse testatur Eusebius. Cæterùm ad loci huius eaplicationem suffecerint Valerij Maximi verba lib. 9. cap. 2. *Ochus*, inquit, *qui postea Darius appellatus est, sanctissimo Persis iureiurando obstrictus, ne quem ex coniuratione, qua septem magos cum eo oppresserat, aut veneno, aut ferro, aut vlla vi, aut inopia alimentorum necaret; crudeliorem mortis rationem excogitauit, qua onerosos sibi, non perrupto religionis vinculo tolleret. Septum enim altis parietibus locum cinere compleuit, suppositoq; (al. superposito) tigno prominente, benignè cibo & potione exceptos in eo collocabat; è quo somno sopiti, in illam insidiosam congeriem decidebant.* Meminit etiam supplicii huius à Dario vsurpati Ctesias in Persicis, apud Photium, de quo Paulus Leopardus, Belga, homo doctissimus, lib. 13. Emendat. cap. 20. De eodem supplicio locus elegans est Machabæorum l. 2. c. 13 vbi Menelaus sacrilegus cinere suffocatus est: *Erat autem in eodem loco turris quinquaginta cubitorum, aggestum vndique habens cineris: hæc prospectum habebat in præceps. inde in cinerem deijci iussit sacrilegum*, &c. Vide Reinerum Reineccium de Monarchia Persarum, pag 70.

319. AVT VT OLIVIFERA QVONDAM SICYONE PROFECTO, SIT FRIGVS MORTIS CAVSSA FAMESQVE TVÆ] al *Sicyone fugato*. Ita Sanctius & Ciofanus legit. *Sicyon* vrbs, & *Sicyonia* Achaiæ regio est, oleatum fertilis. vnde *olivifera* poëtæ nostro, & *Sicyonia bacca* Virgilio 2. Georg. Quid verò hîc Ouid. velit, adhuc quæro. De Neocle intelligit Domit. & è vet. commentatore Zarotus, qui Sicyone pulsus, destitutus omni vitæ præsidio, frigore & fame vitam finierit.

321. AVT VT ACHARNIDES INSVTVS PELLE IVVANCI, TVRPITER AD DOMINVM PRÆDA FERARE TVVM] De *Achaius* seu *Acarni* filio, oescio qoo, somniant interpretes. Lege *Atarnites*, & de Hermia versus intellige, Atarnę rege siue tyranno,

A vt rectè Toroebus libr. 9. Aduers. cap. 26. *Atarna* inota Mysiæ vrbs fuit, apud Suidam, & Stephanum de vrbibus. De Hermia idem Suidas ait fuisse eunuchum, Eubuli Bithyniæ reguli pedisequum, Platonis & Aristotelis auditorem. Addit è Diodoro lib. 16. Tornebus, Hermiam, quia à Persarum rege, id est domino, defecerat, circumuentū ab Hectore duce regis Persarum, & in potestatem redactum. At quod Ouidius ait *insutum pelle iuuenci*, id de Hermia qui scriberet adhuc noo vidi. Vnde libr. 2. cap. 32. Obseruat. Humanar. Aodr. Schottus sine hæsitatione vlla emendandum credit *Achimenides*. de quo idem, quod *Acharnidi* tribuit Ouidius, proditum probat ex Herodoti Polyhymnia & Ctesiæ Exceptis apud Photium. Apud Herodot. quidem lego *Achæmenem* Darii filiū ab Inaro interemptum:
B quo verò mortis genere perierit non lego. In Ctesia reperio Achæmenidem ab Artaxerxe fratre Inaro Lydio obuiam missum, commissumque com Ægyptiis bellum, quo victores Ægyptii duce Inaro, & Achæmenides ipse ab Inaro interemptus est, corpusque ad Artaxerxem remissum: ao *insutum pelle iuuenci*? Id Ctesias non expressit.

323. IN QVE TVO THALAMO IVGVLERIS MORE PHERÆI, QVI DATVS EST LETO CONIVGIS ENSE SVÆ] Ciceronem interpretem dabo, 2. de Inuentione: *Alexandrum, qui apud Pheræos in Thessalia tyrannidem occuparat, vxor sua, cui Thebe nomen fuit, noctu, cùm simul cubaret, occidit.* Idem lib. 2. Offic. *propter pellicatus suspicionem* interfectum scribit: cùm enim vxorem Theben admodum diligeret, tamen ad eam ea epulis io cubicolum veniens, barbarum districto gladio iubebat anteire; præmittebatque
C de stiparoribus suis, qui perscrutarentur arculas muliebres, &, ne quod in vestimentis occultaretur telum, ea quærerent. Ita ferè ille. Adde Xenophontem lib. 6. de rebus Græcorum, Cononem Narrat. 50. apud Photium, Valer. Max. libr. 9. cap. 13. Diodorus libr. 16. Biblior. à Thebe καὶ τῶν ταύτης ἀδελφῶν Λυκόφρονος καὶ Τεισιφόνου occisum scribit. Addit Plutarchus in Pelopida tertium fratrem Pytholaum.

325. QVOSQVE PVTAS FIDOS, VT LARISSÆVS ALEBAS, VVLNERE NON FIDOS EXPERIARE TVO] *Alebas*, Ἀλεύας Græcis. vnde Ἀλευάδαι, οἱ ἐν Λαρίσσῃ τῆς Θετταλίας εὐγενέστατοι. ἀπὸ Ἀλεύα βασιλέως ἔχοντες. es Suida. Herodotus quoque libr. 7. initio, *Alebadas* Thessaliæ reges appellatos fuisse
D auctor est. *Larissa* verò plures fuerunt, vt Strabo ait lib 13. Hîc de *Larissa* Thessaliæ vrbe agi puto, quia *Alebas* Thessalus. Ab Acrisio eam conditam, datumq; illi nomen à Larissa Pelasgi filia scribit Hellanicus apud Apollonij interp. lib. 1. nom. 2. Dominatum hîc habuisse Alebam, è vet. commentatore notat Zarotus, ciuiumque timore satellites corpori suo & custodiæ adhibuisse, verùm ab illis ipsis, quos fidos credebat, postea interfectum.

327. VTQVE MILO, SVB QVO CRVCIATA EST PISA TYRANNO, VIVVS IN OCCVLTAS PRÆCIPITERIS AQVAS] De Milone Crotoniata hîc infrà ad versum 613. De Pisano isto nihil equidem adhuc habeo, quod pro vero affirmem. De *Pisa* Strabo lib 8. Peloponnesi ciuitas est, quam aliqui à fonte Pisa appellatam volunt; fontem verò à pitissando, οἷον πίσειραν, inquit Strabo: alij ciuitatem eo nomine fuisse negant. Pisæ tractum nobilem

fecerunt loci illius principes Oenomaus cum successore Pelope, & filijs Pelopis. Addit Geographus & Salmoneum hoc in loco imperitasse. De Milone Pisaeo, quod huc pertineat, nihil adhuc legi. Interpres vetus, ex eoque Domitius ac Zarotus Pisanis imperasse ferunt, ab iisdemque, cùm variis cruciatibus afficerentur, in Alpheum fluuium, Pisan præterfluentem, demersum.

329. QVAEQVE IN AGMANTVM PHILESIA REGNA TENENTEM A IOVE VENERVNT, TE QVOQVE TELA PETANT] *Adimantis*, sed alterius, mentio est apud Platonem in Parmenide: alterius, apud Polyb. lib. 4. vt notat hic Micyllus. Alterius item *Adimanti* meminit Xenophon Ἑλλην. Diod. Siculus, Æmil. Probus in Alcibiade, cuius in bello socius fuit. Suidas Corinthiorum ducem fuisse, & à Comicis ob malitiam traductum scribit. Vetus B interpres *Adimantum* istum Phyletiæ regem facit, siue, vt alii volunt, Thessaliæ (vnde fortè *Phylleia regna* hîc legeris rectiùs à Phyllide Thessaliæ regione) qui cùm Ioue maiorem se putaret, fulmine ictus interierit. Ita ille, & qui secuti illius compilarunt Domitius ac Zarotus. Ego, quod iis addam, non habeo.

331. AVT VT AMASTRIACIS QVONDAM LENÆVS AB ORIS, NVDVS ACHILLEA DESTITVARIS HVMO] *Amastris* vrbs Paphlagoniæ, quæ Ponti pars est, ὁμώνυμος τῇ τῶν συνῳκηκυίας πόλεως, *de conditoris nomine appellata*, ab *Amastride* videl. de qua Strabo lib. 12. ἐκλήθη ἀπὸ Ἀμάστριος γυνὴ μὲν Διονυσίου τοῦ Ἡρακλείας τυράννου, θυγάτηρ δὲ Ὀξυάθρου τοῦ Δαρείου ἀδελφοῦ τοῦ κατ' Ἀλέξανδρον. Eadem Steph. πόλις Παφλαγονίας, in quo tamen corruptè est Σικελίας pro Ἡρακλείας, vt rectè Micyllus. Ceterùm Ponti regionem, & in ea Amastrin, Mithridates tenuit: à quo Dionysium Heracliæ tyrannum, Lenæum cognomento, pulsum scribit hic Domitius; confugisseque in locum, quem Ἀχίλλειος δρόμος, *Achillis cursum* nominant, atque ibi deletum à suis & destitutum omni ope miserè contabuisse ac periisse.

333. VTQVE VEL EVRYDAMAS TER CIRCVM BVSTA THRASYLLI, EST LARISSÆIS RAPTVS AB HOSTE ROTIS] Fuit qui hoc modo interpretaretur, Codro teste, *Eurydamas*, inquit, fuit Hector, quasi latè domans, & *Thrasyllus* Patroclus. Acutè scilicet, at longè à vero. Res ita habet: Eurydamas vates cum Thrasyllo in contentionem venit, vicit, & interemit: Thrasylli verò fratris mortem vltus est Simon Larissæus, tractuique curru circa Thrasylli busta Eurydamas: ex more à Thessalis recepto, vt amicorum interfectores circum cæsorum tumulos raptarentur. Eadem fortè Apollonio suo Callimachus imprecatus fuit quæ hîc Ibidi Ouidius. Refert Didymus, Homeri Commentator Iliad. χ. ex eo hîc Micyllus, ante Micyllum Codrus Vrceus Serm. 1. Ὁ δὲ Καλλίμαχός φησι, ὅτι παλαιὸν ἐστι Θετταλοῖς τοὺς τῶν φιλτάτων φονέας σύρειν περὶ τοὺς τῶν φονευθέντων τάφους. Σίμωνα γάρ φησι Θετταλὸν τὸν Λαρισσαῖον Εὐρυδάμαντα τοῦ Μειδίου σύρειν φασὶ ἀποκτείναντα Θράσυλλον τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ. Ecce *Thrasyllum* nominat, qui *Thrasyllus* Ouidio, nisi vitiosa lectio est.

335. VEL QVI, QVÆ FVERAT TVTATVS MOENIA SÆPE, CORPORE LVSTRAVIT NON DIVTVRNA SVO] De Hectore capio, Priami & Hecubæ filio, Troianorum fortissimo, qui, cùm à Græcis A premerentur atque intra vrbis muros concluderentur Troiani, solus ferè Achillis impetum sustinuit, cum quo congressus, primò fugæ se dedit; regressus mox, Achillis manu cecidit; qui Hectorem pedibus perterebratum, ac loro alligatum currui, ad naues vsque pertraxit. Ita Homerus Iliad. 22. extremo. Scribit idem poëta Iliad. vlt. postea ter circum Patrocli sepulcrum raptatum Hectorem:

> Αὐτὰρ ἐπεὶ ζεύξειεν ὑφ' ἅρμασιν ὠκέας ἵππους
> Ἕκτορα δ' ἕλκεσθαι δησάσκετο δίφρου ὄπισθεν·
> Τρὶς δ' ἐρύσας περὶ σῆμα Μενοιτιάδαο θανόντος.

Virgil. 1. Æneid.

> *Ter circum Iliacos raptauerat Hectora muros,*
> *Exanimumque auro corpus vendebat Achilles.*

Idem 2.

> *In somnis ecce ante oculos mæstissimus Hector*
> *Visus adesse mihi, largosque effundere fletus,*
> *Raptatus bigis, vt quondam, aterque cruento*
> *Puluere, perque pedes traiectus lora tumentes.*

Vetus poëta:

> *Vidi, videre quod me passa ægerrumè,*
> *Hectorem curru quadriiugo raptarier.*

Ceterùm raptatum hoc modo ab Achille Hectorem è more patrio scribit Homeri Scholiastes, ὡς Θεσσαλὸν ὄντα καὶ τὸν Ἀχιλλέα πατρίῳ ἔθει καὶ τοῦτο ποιοῦντα. Non ergò crudelitate aliqua id fact〈i〉tauit, cùm & Eetionem à se occisum vnà cum armis honorificè sepeliuerit, ἀλλ' ὅτι πάντοτε τὸν Ἕκτορα πάλιν ἀντὶ Πατρόκλου ἀναίσχυντα ἔργα. Vide notata ad versum præcedentem.

337. VTQVE NOVVM PASSA EST GENVS HIPPOMENEIDOS POENÆ, TRACTVS ET ACTÆA C FERTVR ADVLTER HVMO] Aliàs *Hippomeneia*, non malè. Hoc nomine appellatam inuenio Limonem, Hippomenis filiam; erratque interpres vulgarus, qui *Hippomeneiam* vocatam mutato nomine existimat, quæ antea Limone fuerit dicta. Historia autem sic habet: Hippomenes XVII. Atheniensiũ rex, teste Eusebio in Chronicis, filiam Limonem à ciue quopiam vitiatam, vnà cum equo in domicilio conclusit, neutri alimentum suppeditans. Quare equus in rabiem actus, puellam víoam deuorauit. Vnde Prouerb. ἀσεβέστερος Ἱππομένους, apud Diogenianum ἐν τῇ παροιμιῶν συναγωγῇ. Historiam Suidas refert, qui & locum ipsum ἵππον καὶ κόρην inde nominatum sic scribit: Ἱππομένης Ἀθηναίων ἄρχων ἐκ τῶν ἀπὸ Κόδρου, διὰ τὴν αἰτίαν παντὸς ἀπὸ τοῦ θυγατέρα, ἥν τινα τῶν ἀστῶν πρὸς αἰσχύνης τοῦ λάθρα, D ὥστε ἐφθαρμένην καθεῖρξεν εἰς οἴκημα δήσας σὺν ἵππῳ, καὶ τοῦτον ὑπὸ λιμοῦ ἐπιτηροῦντος ἀπολέσθαι, τῷ φορηθέντι τὴν παῖδα ἀνηλώσει τὸ αὐτίκα, καὶ αὐτὸς ὕστερον ἀπέθανε μετὰ παιδὸς διεκφθείρας αὐτῷ τῆς οἰκήσεως, ἀφ' οὗ καλεῖται ὁ χῶρος ἐκεῖνος ἵππου καὶ κόρης. Porrò adulterum equis discerptum, præter Ouidium hîc, meminit Ælianus de varia historia libr. 14. cuius verba inf. ad vers. 463. adscripsi.

341. VISCERA SIC ALIQVIS SCOPVLVS TVA FIGAT, VT OLIM FIXA SVB EVBOICO GRAIA FVERE SINV] Nauplius Neptuno genitus & Amymone Danai filia, si Scholijs Apollonij credimus, in vltionem Palamedis filij, quem Græci ad Troiam Diomedis & Vlyssis ingenio ductum lapidibus obruerant, Græcorum vxores vt stuprarentur effecit, decemque Cretæ ciuitates cepit, ac funditus euertit; deníque naues Græcorum in grauissimum

cuum naufragium coniecit. Nã redeuntibus Troia A expugnata domum naufragioque laborantibus, facula accẽsa fallaci, igne signum è Caphareo promontorio extulit, nauesque in cæca saxa pertraxit, scopulisque allisit: vbi *pater In Caphareis saxis pleros Achiuos perdidit*, vt ait Pacuuius in Duloreste, apud Priscianum lib. 5. Refert Smyrnæus lib. 14. περὶ λειπομένων ab Homero vers. 620. Strabo lib. 8. Geographiæ, Seruius Honoratus ad illa verba Virgilij, (qui, vt & Strabo, cladem illam Mineruæ tribuit:)

Sic triste Minerua
Sidus, & Euboica cautes, vltorq́; Caphareus.

Euripides item in Helena, Seneca in Agamemnone. Idem in Medea Nauplium etiam è Caphareis scopulis cecidisse, submersumque indicat:

Igne fallaci nocturnus Argis
Nauplius, praeceps cadit in profundum. B

Meminit Propert. lib. 3.

Saxa triumphales fregere Capharea puppes,
Naufraga cùm vasto Græcia tracta salo est.

Vide notata inf. ad versum 624.

343. VTQVE FEROX PERIIT, ET FVLMINE, ET ÆQVORE, RAPTOR, SIC TE MERSVRAS ADIVVET IGNIS AQVAS] *Raptus* è ms. quidam legunt: ego nihil muto. *Raptorem* enim vocat Aiacem Locrensem, Oilei & Rhenæ filium, ob stupratam in templo Palladis Cassandram. Quæ & ipsi & Græcis exitij caussa fuit, cùm euersa Troia in patriam reditum maturarent. Aiax namque fulmine in acutum Capharei scopulum illisus est, nauesque, mare Euboicum concitante Pallade, dissipatæ, vt iam diximus: licet Nauplio cladem illam alij adscribant. Iuno apud Virg. 1. Æneid. C

——— Pallasne exurere classem
Argiuûm, atque ipsos potuit submergere ponto,
Vnius ob noxam, & furias Aiacis Oilei?
Ipsa Iouis rapidum iaculata è nubibus ignem,
Disiecitq́; rates, euertitq́; æquora ventis:
Illum exspirantem transfixo pectore flammas
Turbine corripuit, scopuloq́; infixit acuto.

Vide ibi Seruium. Sidonius Panegyrico Maioriani:

Nec sic intortum violata Phœbados vltrix
In Danaos fulmen iecit, cùm Græcia Troia
Noctem habuit, similemq́; facem, fixusq́; Caphareis
Cautibus inter aquas flammam ructabat Oileus.

Prosequitur pulcrè ista Homerus Odyss. 4. qui ad Gyræas petras Locrensium multos refert interijsse, enatasse verò & consedisse in ijs Aiacem: at cùm se iactaret, ἀέκητι θεῶν φυγέειν μέγα λαῖτμα θαλάσσης, *Eu isisse maris dijs frustrà obstantibus æstum*, indignatum D Neptunum, Aiacemque conscisso diuisoque scopulo perijsse, ἐπεὶ πίεν ἁλμυρὸν ὕδωρ, *salsas postquam bibit vndas*. Seneca in Agamemnone vers. 540. ex Homero transscripsit:

Tandem occupata rupe, furibundùm intonat,
Superasse nunc se pelagus atque ignes: iuuat
Vicisse cælum, Palladem, fulmen, mare.

Et interiectis paucis:

——— Plura cùm auderet furens,
Tridente rupem subruit pulsam pater
Neptunus, imis exerens vndis caput,
Soluitq́; montem; quem cadens secum tulit,
Terraq́; & igne victus & pelago iacet, &c.

Ecce *terra, igne & pelago victum Aiacem* memorat; noster *perijsse & fulmine & æquore*. Euripides in Troad. de eadem re:

Καὶ Ζεὺς μὲν ὄμβρον καὶ χάλαζαν ἄσπετον
Πέμψει, ζοφώδη τ' αἰθέρος φυσήματα.
Ἐμοὶ δὲ δώσειν φησὶ πῦρ κεραύνιον λέγει,
Βάλλειν Ἀχαιούς, ναῦς τε πιμπράναι πυρί.

Plura Tzetzes in Lycophronem, Didymus in Homerum Iliad. ν'. ex Callimachi Ætijs, Plutarch. in Sertorij vita.

345. MENS QVOQVE SIC FVRIIS VECORS AGITETVR, VT ILLI, VNVM QVI TOTO CORPORE VVLNVS HABET] De Marsya intelligendum videri scribunt hîc Domitius ac Zarotus. Ineptè. Neque enim ille in furias versus legitur. Aiacem ergò Telamonium intelligit Ouidius, vt rectè notat Micyllus, de quo è Didymo siue Tarrhæo ita scribit Zenobius in Αἴαντος γέλως: ὁ Αἴας παραφρονήσας, καὶ μανεὶς διὰ τὸ προτιμηθῆναι τὸν Ὀδυσσέα, εἰς τὴν τῶν αἰχμαλώτων ὅπλων κατοχὴν τῶν Ἑλλήνων ἐξεφέρετο ὁρμήσας· καὶ κατὰ τῶν βοσκημάτων παρανοίᾳ θεῶν τραπείς, ὡς Ἀχαιοὺς ταῦτα φονεύειν. δύο δὲ μεγίστους κριοὺς καθεχών ὡς Ἀγαμέμνονα, καὶ Μενέλαον δεσμεύσας ἐμάστιξε, καὶ κατεγέλα τούτων μαινόμενος· ὕστερον δὲ σωφρονήσας ἑαυτὸν κτείνει. *Aiax, quòd in Achillis armorum successione prælatum sibi Vlyssem videret, amens furensq́; districto in Græcos ense sæuiebat. At fortè fortuna in gregem pecorum incidens, ratus Achiuos eos esse, trucidabat. Duos verò maximum suspendens arietes, velut Agamemnonem & Menelaum, vinctos flagris cædebat usq́; plurimo cum risu insultabat. Post resipiscens, violentas sibi manus intulit.* Philostratos in Heroicis: Φθορᾷ δέ, ὁπόσαι περὶ τὰς ἀγέλας γίγνονται πᾶσαι ἐξ Αἴαντος ἥκειν φασίν. οἶμαι διὰ τὸν ἐν τῇ μανίᾳ λόγον, ὅτε δὴ ὁ Αἴας λέγεται ταῖς ἀγέλαις ἐμπεσών, διαφθεῖραι σφᾶς, οἷον κτείνων τοὺς Ἀχαιοὺς ἐπὶ τῇ κρίσει. *Quæcumque greges inuadunt contagia, omnia ab Aiace propterea (vt puto) aiunt proficisci, quòd tùm iudicij caussa insaniens greges pro Græcis dicatur trucidasse.* Vide Homerum Iliad. ψ. & ibi interpretem, Pindarum ode 5. Isthmiorum. De furore autem atque insania Aiacis extat Tragœdia Sophoclis, Αἴας μαστιγοφόρος, à Ios. Scaligero latinè feliciter reddita: cuius etiam meminit Io. Tzetzes Chiliad. 3. hist. 76.

VNVM QVI TOTO] Inulnerabilem enim, præterquam in collo, permansisse Aiacem, ex quo eum adhuc infantem leonina pelle induit Hercules, auctor est Homeri Scholiastes. Vnde Parrhasius epist. 42. locum poëtæ nostri sic ex antiquis codd. emendabat: *Vnum cui toto corpore vulnus erat.* Egnatius Domitium secutus, de Marsya quoque locum capit, & hunc refert, quod de eodem in Metamorp. scribit Ouidius: *Nec quicquam nisi vulnus erat.* Non placet.

347. VTQVE DRYANTIADÆ, RHODOPEIA REGNA TENENTIS, IN GEMINO DISPAR CVI PEDE VVLNVS ERAT] Benè se distichon hoc habet. Nam *ingenua* pro *in gemino*, suppositiria lectio est. Lycurgus Dryantis F. rex Thraciæ, dum Bacchum contemnit, ac deum negat, vitesque eius amputat, crura sibi incidit. Ita de eo ferè fabulæ, quò Ouidius respexit. Seruius in illud 3. Æneid. *Thraces arant, acri quondam regnata Lycurgo. Reuera*, inquit, *abstemius fuit, quos cõstat acrioris esse naturæ, quod etiam de Demosthene dictum est.* Vnde Plutarchus amputasse ideo vineta commemorat, quòd temulentos per vinum ac comessationes videret inuicem pugnantes, lib. de Poëtis legendis. Atque ita Tzetzes Chil. 5. hist. 19.

Καὶ γὰρ τῆς Θρῄκης βασιλεύσας οὗτος ὁ Λυκοῦργος,
Ἔθετο δόγμα τοῖς Θρᾳξὶν, ἀμπέλους μὴ φυτεύειν·
Καὶ πέλεκυς ἐξέκοψε πάσας αὐτῶν ἀμπέλους.

Addit postea ex vini defectu mente fuisse captum, non oculis, vt est in fabulis, & à populo occisum:

Ἐξέστη δ' οὕτω τῶν φρενῶν, ἐν τῷ μὴ χρᾶσθαι οἴνῳ,
Εἰς ἀγρυπνίας ἐνέπεσε, καὶ κατεξηραμμένος,
Εἶτ' ἄλλο τοῦ θρέψαντος παθὼν ἐξ ἀοινίας, &c.

Hyginus cap. 132. scribit vxorem liberosque trucidatos à Lycurgo insaniente; atque hunc ipsum à pantheris, quas Bacchus immiserat, in Rhodope discerptum. Alij aliter finijsse vitam volunt: de quo Eustath. in Iliad. 6. Meminit Heraclides Ponticus in Allegorijs Homericis, Philippus libr. 1. *ἀνθολογίας* ἄμπελον. Seneca in Oedipo:

Regna securigeri Baccham sensere Lycurgi.

Quod verò addit Ouid. *Ia gemino dispar*, respexisse credo ad Græcorum illud, qui *μονοκρήπιδα* Lycorgum vocarunt, vtpote altero pede cæso siue læso. Poëta ἄδηλος 4. Anthol.

Τίς τὸν Θρήϊκα τόνδε μονοκρήπιδα Λυκοῦργον
Χάλκεον ἐξανύσας τηλόθεν ἐστήσατο; &c.

349. VT FVIT OETÆO QVONDAM, GENEROQVE DRACONVM, TISAMENIQVE PATRI, CALLIRHOESQVE VIRO] Conglobat historias varias ac similes, de insanis & amentibus. Ac primò quidem de Hercule, quem *Oetæum* vocat, ab Oeta monte Thessaliæ, in quo arsit. Propert. l. 3. eleg. 1. *Oetæum deum* nominat. Historia sic se habet, quam ü quidem ad locú præsentem satis est. Deperibat Iolem, Eutyti Oechaliæ regis filiá, sibi desponsatam, Hercules. Occiso rege, regnoque expugnato, Iolem abduxit. Ferre mariti pellicem Deianira vxor non potuit; secutaque Nessi Centauri consilium, misit per Lycham seruum Herculi vestem Nessi cruore ac sanie imbutam. Induit tunicam sacrificaturus Hercules; & mox ardens febris, atque hinc mania furorque illum tantus corripuit, vt Lycham è promontorio præcipitem dederit, seque, vt hominem exueret, Oetæis ignibus concremauerit. Ex Seneca in Herc. Oetæo, Diodoro l. 4. Biblioth. Ouid. 9 Metamorph. Tzetze Hist 36. Chil. 2. Herculis *μαινομένου* iconem describit Philostratus l. 2. Vide notata inf. ad vers. 495. & 609.

GENEROQVE DRACONVM] Athamantem significat, Æoli filium: qui Ino Cadmi & Harmoniæ filiam in vxorem duxit. Quare *generum draconum* vocat Ouid propter Cadmum & Harmoniam, in draconem versos, vt in Metamorph. legimus. De furore Athamantis à Iunone immisso ob nutritum ab Ino Bacchum, Ouid. 6. Fastorum:

Intumuit Iuno raptum quòd pellice natam
Educat: at sanguis ille sororis erat.
Hinc agitur furijs Athamas sub imagine falsa,
Tuq; cadis patria parue Learche manu.

Et quæ sequuntur. Pulcerrimè verò libr. 4. Metamorph. furias illi immissas describit:

Territus est Athamas tectoq; exire parabant.
Obstitit infelix aditumq; obsedit Erynnys:
Nexaq; vipereis distendens brachia nodis,
Cæsariem excussit: mota sonuere colubræ.
Parsq; iacent humeris, pars circum tempora lapsa
Sibila dant, saniemq; vomunt, linguasq; coruscant.

Ita legendum ex ms. censeo. Vulgati *circum pectora* habent.

350. TISAMENIQVE PATRI] De Oreste intel-

A lige, qui ex Hermione Tisamenum filium suscepit, teste Pausania in Corinthiacis, Ὀρέστης, inquit, ἀποθανόντος, ἔσχε Τισαμενὸς τὴν ἀρχὴν, Ἑρμιόνης τῆς Μενελάου παῖς. De Tisameno vide Apollodorum l. 2. Biblioth. nam Zarori hîc è vet. interprete commẽtum nullo modo placet. De Orestis verò insania scriptorum omnium plena est auctoritas. Legitur enim διὰ τὴν τῆς μητρὸς σφαγὴν ἅμα καὶ ὑπὸ τῶν Ἐριννύων δειματούμενος, ἢ ὑπὸ τῶν Ἀργείων καταχρισθεὶς θανάτῳ. Virgilius lib. 4. Æneid.

Aut Agamemnonius scenis agitatus Orestes
Armatam facibus matrem, & serpentibus atris
Cùm fugit, vltricesq; sedent in limine Diræ.

Ad quem locum notat Seruius, respexisse ad Pacuuij fabulam, in qua Orestes inducitur fugiens in Apollinis καθαρσίου templum, ad vitandas furias, ex
B Pyladis consilio; ab ijsdem ibidem obsessus, atque exitu prohibitus. Plura Euripides in Oreste, & In Iphigenia in Tauricis. Ceterùm ab Orestis insania prouerbiali schemate dici cœptum, Ὀρέστου μανίαν νοσεῖν, *Orestæ insaniam insanire*. Vtitur Theophylactus Simocatus in epistolis.

CALLIRHOESQVE VIRO] Quod de Pæanthide siue Pentheo, è vet. interprete tradit Zarotus; quod item de Calligone (nam & *Callignesq; viro* legi notant) Aiacis Telamonij vxore commentatur Domitius, frigidum commentum esse & sine auctore confictum vidit Egnatius, & probat ex Pausan. Arcadicis Micyllus. Nam Alcmæonem intelligit Ouid. Amphiarai & Eriphyles filium, Amphilochi fratrem. de quo 1. Amor.

Amphilochi frater ac Phegida semper amaret,
Callirhoë fecit.... recepta tori.

C Alcmæon, occisa matre, in furorem quoque versus fingitur, quò respexit hîc Ouid. Quare Argo fugiens in Psophidem siue Phegiam venit, & Alphesibœam Pheget filiam vxorem duxit, cui inter cetera & matris monile dedit. Verùm cùm neque sic cessaret furor, sed cresceret magis, consulto oraculo in terram omnium recentissimam ire iussus est. Nactus itaque terram, quá Achelous in mare erumpit, filiam Acheloi Callirhoën vxorem habuit. Phegiam verò regressus, vt monile repeteret, à Temeno & Axione Alphesibœæ fratribus occisus est, fratresque in mariti vltionem ab Alphesibœa quoque interfecti. Ex Pausania. Adde Apollodorum lib. 3.

351. NEC TIBI CONTINGAT MATRONA PVDICIOR ILLA, QVA POTVIT TYDEVS ERVBVISSE NVRV] Historia est de Diomede, Tydei &
D Deipyles filio, deque Ægialea eius vxore. Venus enim, vt è Mimnermo narrat Isaacius in Lycophronem, à Diomede vulnerata cùm esset, tantum Ægialeæ furorem immisit, vt se passim prostitueret, remque haberet cum Hippolyto ac Cometa Stheneli filio, atque adeò Diomedi ipsi Troia redeunti insidias strueret. At noctu ille cum socijs ad Iunonis aram confugiens; in Dauniam pòst peruenit, vbi à Dauno dolo interemptus est. Hactenus Mimnermus. Verùm locum integrum græcè adscribere non grauabor: Ἡ δὲ Ἀφροδίτη ὑπὸ Διομήδους τρωθεῖσα παρεσκεύασεν τὴν Αἰγιάλειαν πολλοῖς μὲν μοιχοῖς, συγκοιμηθῆναι δὲ καὶ Ἱππολύτῳ καὶ Κομήτῃ τῷ Σθενέλου υἱῷ. Διομήδης δὲ παραγενόμενος εἰς τὸ Ἄργος, ἐπιβουλευθεὶς ὑπ' αὐτῆς· τοῦ δὲ καταφυγόντος εἰς τὸν βωμὸν τῆς Ἥρας, διὰ νυκτὸς φυγεῖν σὺν τοῖς ἑταίροις, καὶ ἐλθεῖν

ἦλθεν ἐς Γ[...] πρὸς Δαῦνον βασιλέα, ὃς αὐτὸν δόλῳ ἀνεῖλεν. Plura Didymus in Iliad. ε. vbi & Lycophronem allegat, cuius hæc sunt:

> Ὁ τὰν θεράπναν θυγρὸς [...] κύων
> Π[...] λ[...] κτέα τύμβος δ' αὐτὸν ἐκσώσει μόρου
> Ὁπλοσμίας σφαγαῖσιν ἐντετεμμένον.
> *Quando audax lasciua canis stimulabitur*
> *Ad concubitum templumq́; illum Hoplosmia*
> *A morte seruabit, neci paratum.*

353. QVÆQVE SVI VENEREM IVNXIT CVM FRATRE MARITI LOCRIS, IN ANCILLÆ DISSIMVLATA NECEM] Hypermnestra Locrensis, inquit Domitius, cum concubitum appeteret fratris mariti, vt scelus suum dissimularet, ancillam necauit, quasi illam in concubitu deprehendisset. Addit Zarotus deprehensam noctu Hypermnestram, & euasisse tenebrarum beneficio, ancillamq́; cum famulo occidisse. Amplius quæro.

355. TAM QVOQVE DI FACIANT POSSIS GAVDERE FIDELI CONIVGE, QVAM TALAI TYNDAREIQVE GENER] Amphiaraum significat & Eriphylen, Talai filiam, Amphiarai vxorem, quæ, accepto à Polynice torque aureo, quo belli Thebani societatem marito persuaderet, latentem in occulto maritum Polynici prodidit. Amphiaraus cùm, fatalem diem suum euitaturus, frustra lateret, videretque ab vxore se proditum, ad bellum quidem vnà se profecturum recepit, sed Alcmæoni filio in mandatis dedit, vt post obitum suum de Eriphyle matre vindictam sumeret. Qui absumpto hiatu terræ apud Thebas patre, vindex paternæ mortis, matrem necauit, & nefarij sceleris conscientia in insaniam versus est. Hæc ferè Diodorus l. 4. Bibliothecæ. Meminit & Eriphyles atque Alcmæonis Maro lib. 6. Æneid.

> ——— *Mæstamq́; Eriphylen*
> *Crudelis nati monstrantem vulnera cernit.*

Ex Homero Odyss. λ. qui στυγερὴν vocat Ἐριφύλην. μισητήν, inquit Scholiastes, διὰ τὸ λαβεῖν παρὰ Πολυνείκους τὸν Ἀδράστου χρυσοῦν ὅρμον, καὶ [...] δεδωκέναι Ἀμφιάραον τὸν ἄνδρα αὐτῆς μὴ βουλόμενον στρατεύεσθαι ἐπὶ Θήβας, εἰδότα ὡς μάντιν, τὸ ἀποβησόμενον. Plura ibidem idem Scholiastes, ex Asclepiade.

356. TYNDAREIQVE GENER] Agamemnon, Tyndarei gener, ducta Clytemnestra Tyndarei filia. Hic Mycenas reuersus ab vxore fuit interfectus, veste inextricabili in balneo sumpta exitum nullum collo manibusque præbente. Ita Lycophron in Cassandra:

> Ὁ μὲν γὰρ ἀμφὶ χύτλα τὰς δυσεξόδους
> Ζητῶν κελεύθους αὐχένος τ' ἔσται ῥάχιν.
> Ἐν ἀμφιβλήστρῳ συντετριγχωμένος
> Τυφλαῖς ματεύσει χερσὶ [...] ἀφάς.
> Θερμὴν δ' ἐπ[...] λουτρὸν [...] ῥανεῖ
> Τέβλεσσα καὶ κύπελλον ἐγκάρῳ [...]
> Τυπὴ σκεπάρνῳ κόγχον ἐνθήκῃ μέσον.

Ios. Scaliger:

> *Ast alius ad lauacra inextricabiles*
> *Laqueis nocentis cæcus explorans vias,*
> *Scelestæ amictus inuolucro compeda*
> *Manibus requiret impeditis exitus:*
> *Caueamq́; subter balnei vrinans lacum*
> *Cerebro recenter atque pelluibrani ireuet,*
> *Sana bipenni dißitus medium caput.*

Ita Æschylus in Eumenidibus, apud quem de genere quo Orestes Mineruam sic alloquitur:

A
> Ἀργεῖός εἰμι, πατέρα δ' ἱστορεῖς καλῶς,
> Ἀγαμέμνονα ἀνδρῶν ναυτικῶν ἁρμοστῆρα.
> Ξὺν ᾧ σὺ Τροίαν ἄπολιν Ἰλίου πόλιν
> Ἔθηκας. οὗτος ἔφθιτ' οὐ καλῶς μολὼν
> Ἐς οἶκον. ἀλλά νιν κελαινόφρων ἐμὴ
> Μήτηρ κατέκτα ποικίλοις ἀγρεύμασι
> Κρύψασ', ἃ λουτρῶν ἐξεμαρτύρει φόνον.

At Homerus, vt & in Lycophronem vidit Isaacius, Clytemnestræ insidijs conuiuio exceptum in mensa ab Ægistho, vt bouem ad præsepe interfectum canit Odyss. δ'.

> Τὸν δ' οὐκ εἰδότ' ὄλεθρον ἀνήγαγε καὶ κατέπεφνε
> Δειπνίσσας, ὥς τίς τε κατέκτανε βοῦν ἐπὶ φάτνῃ.

Et ipse Agamemnon Odyss. λ'. sic Vlyssem alloquitur:

> Ἀλλά μοι Αἴγισθος τεύξας θάνατόν τε μόρον τε,
> B Ἔκτα σὺν οὐλομένῃ ἀλόχῳ, οἶκόνδε καλέσσας
> Δειπνίσσας, ὥς τίς τε κατέκτανε βοῦν ἐπὶ φάτνῃ.

Huic suffragatur Ioan. Tzetzes Chiliad. 3. hist. 77.

> Ὁ Ἀγαμέμνων βασιλεὺς πάντων τῶν Ἑλλήνων
> Μετὰ τὰ Τρωϊκὰ τρόπαια στεφθεὶς ἐν τῇ πατρίδι,
> Ὡς μοιχευομένης τῆς αὐτοῦ συζύγου Κλυταιμνήστρας,
> Περιτραπεὶς κτείνεται, σὺν πόσεσι τῶν ἀρίστων,
> Αἰγίσθου μηχανήμασι, καὶ δολερᾶς συζύγου.

Ad Homeri etiam verba respexit Philostratus Iconum libr. 2. in Cassandra, loco ab Erasmo in Chiliadib. malè intellecto: Τὸ δὲ κυριώτατον τῆς σκηνῆς Ἀγαμέμνων ἔχει κείμενος οὐκ ἐν πεδίοις Τρωϊκοῖς, οὐδ' ἐπὶ Σκαμάνδρου ταῖς ᾐόσιν, ἀλλ' ἐν μειρακίοις καὶ γυναικίοις, βοῦς ἐπὶ φάτνῃ. *Præcipuam autem scenæ partem Agamemnon tenet non in Troianis iacens campis nec in Scamandri alicubi ripis, sed inter adolescentulos ac*

C *mulierculas bos in præsepi.* Plura ibidem de Clytemnestræ immanitate legas licet. Hinc etiam fluxit prouerbium apud Zenobium, aliosq́; ie:

> Ἀντ' εὐεργεσίας Ἀγαμέμνονα τίσαν Ἀχαιοί.

357. QVÆQVE PARARE SVIS LETVM PATRVELIBVS AVSÆ, BELIDES, ASSIDVA COLLA PREMVNTVR AQVA] Vide quæ suprà ad vers. 18. de Danaidibus diximus. Adde nunc Propert. libr. 2. eleg. 1.

> *Dolia virgineis idem ille repleuerit vrnis,*
> *Ne tenera aßiduò colla grauentur aqua.*

Et Tibullum lib. 1. eleg. 3.

> *Et Danai proles, Veneris quòd numina læsit,*
> *In caua Lethææ dolia portat aquas.*

359. BYBLIDES ET CANACES SICVT FACTIS ARDEAT IGNE, NEC NISI PER CRIMEN SIT TIBI FIDA SOROR] Byblis filia Mileti & Cyaneæ nefando Cauni fratris amore arsit. Cuius ob id è patria discessum ægrè ferens, patriamque & ipsa relinquens domum, lacrymis contabuit & in fontem abijt, vt canit Ouid. lib. 9. Metam. vel, vt idem in Arte refert, nexo de zona laqueo ex nuce seipsam suspendit:

> *Byblida quid referam, vetito quæ fratris amore*
> *Arsit, & est laqueo fortiter vlta nefas?*

Cui suffragatur Diogenianus his verbis: Καύνιος ἔρως· ἐπὶ τῶν μὴ κατὰ [...] ἐπιθυμιῶν. Καύνου γὰρ ἐρασθεῖσα ἡ ἀδελφὴ Βυβλὶς καὶ μὴ τυχοῦσα τοῦ ἔρωτος αὐτὴ [...]. Meminit & ijsdem penè verbis Suidas in dict. Καύνιος ἔρως. Nam malè idem alibi, Καῦνος, inquit, καὶ Βύβλος, ὀνόματα κύρια, &c. Pluribus verò Eustathius in Dionysium, Parthenius c. 2. ἐρωτικῶν, & Conon Narratione secunda apud Pho-

Photium. Dixi Byblida Mileti & Cyaneæ filiam, poëtam nostrum in Metamorph. secutus. Nam Theocriti interpres & Stephanus in dict. Βύβλος è Mileto & Atea natam asserunt: à qua Byblos vrbs in Phœnicia. Ab eadem fontem ac montem cognominem fuisse ait Stephanus; itemque à *Cauno* vrbem in Caria eiusdem nominis. Byblidis fontis meminit Ouidius lib. 9. Metamorph. ita è ms. restituendus:

Muta iacet, viridesq̃; suis terit vnguibus herbas
Byblis, & humectat lacrymarum gramina riuis.

Apud hunc fontem contigisse ea, quæ de Byblidis amore narrant scriptores, auctor Pausan. Achaicis.

Et Canaces] Fuit Canace Æoli & Amphiteæ filia, cuius ardens amore Macareus frater, eam violauit. Verùm conceptus infans rem vulgauit. Æolus itaque filiæ ensem misit, quæ accepto ense flagitium à fratre illatum nece sua vlta est. Auctor Plutarchus ex Sostrati secundo rerum Thuscanicarum, Hyginus c. 238. Antiphanes in Æolo, apud Athenæum lib. 10.

Μακαρεὺς ἔρωτι τῶν ὁμοπατρίων μιᾶς
Πληγεὶς, τέως μὲν ἐπεκράτει τῆς συμφορᾶς,
Καὶ εἶχεν αὑτόν· εἶτα προσλαβών ποτε
Οἶνον στρατηγὸν, ὃς μόνος θνητοῖς ἄγει
Τὴν τόλμαν εἰς τὸ πρόσθεν τῆς εὐβουλίας,
Νύκτωρ ἀναστὰς ἔτυχεν, ὧν ἐβούλετο.

Amore captus vnius simul sata
Macareus, fuit ferens calamitatem interim,
Se continent, sed consecutus postea
Vinum ducem, quod fert viris audaciam
Solum, prioresq̃; adiuuat sententias,
It nocte surgens cepit optatum diu.

Legitur Canaces ad Macareum fratrem epist. apud Ouid. nostrum, elegantiæ plena. Eiusdem meminit 2. Trist.

Nobilis est Canace fratris amore sui.

361. Filia si fuerit, sit quod Pelopeia Thyesti, Myrrha suo patri, Nyctimeneque suo] Thyesti Pelopeia filia fuit, qua cum pater ex oraculo concubuit; ex quo nefario concubitu Ægisthus natus est, quem à matre, vt scelus tegeret, in siluis expositum, à capris nutritum fabulantur. vnde illi nomen. Hic ætate grandior Atreum & Agamemnonem occidit. Vide Hyginum, Senecam in Thyeste, alios.

Myrrha suo patri] Myrrha Cinyræ Cyprî regis siue Thiantis filia, ignari patris violato lecto, ex nefario illo incestu in prægnata fuit. Quod vbi resciuit illato lumine pater, vix manus eius beneficio noctis filia euasit, atque in Arabiam profuga, in sui nominis versa est arborem. Lycophron in Cassandra:

——— Ὅψεται δὲ τλήμονος
Μύῤῥας ἐρυμνὸν ἄστυ τῆς μογοστόκους
Ὠδῖνας [illegible] δενδρώδης κλάδος.

——— *Videbit deinde misera*
Myrrhæ munitam vrbem, cuius puerperas
Aegritudines exsoluit arboreus cortex.

Vbi interpres: Μύῤῥα Θείαντος θυγάτηρ ἐγένετο αὕτη ἐρασθεῖσα τοῦ πατρὸς, καὶ λάθρα μιγεῖσα αὐτῷ. καὶ ἔγκυος γενομένη, αἰσθομένου τοῦτο τοῦ πατρὸς, ηὔξατο τοῖς θεοῖς εἰς ἑτέραν φύσιν μετατραπῆναι, ἤτοι μήτε μετὰ ζώντων εἶναι, μήτε μετὰ τεθνεώτων. ὅθεν εἰς δένδρον αὐτὴν μετέβαλε, τὸ ἀπ' αὐτῆς λεγόμενον Μύῤῥαν, &c. Latè de eadem Ouid. 10. Metamorph. & 1. de Arte:

Myrrha patrem, sed non vt filia debet, amauit:
Et nunc obducto cortice pressa iacet.
Illius lacrymis, quas arbor fudit odora,
Vngimur, & dominæ nomina nota tenet.

Nemesianus in Cynegetico:

Byblidos indictum nulli scelus, impia Myrrhæ
Connubia, & sano violatum crimine patrem
Nouimus, vtq̃; Arabum fugiens cùm carperet arua
Iuit in arboreas frondes, animamq̃; virentem.

Nyctimeneque suo] Ouid. 2. Metamorph.

An quæ per totam res est notissima Lesbon,
Non audita tibi est? patrium temerasse cubile
Nyctimenen? aua illa quidem, sed conscia culpa
Conspectum lucemq̃; fugit, tenebrisq̃; pudorem
Celat, & à cunctis expellitur æthere toto.

Vbi Lactantius: *Nyctimene, Nyctei filia, virgo Lesbia, nimia libidine effrænata in patris cubile se implicuit. Ideoq̃; aduersantibus dijs ob admissum cessit in noctuam.*

363. Filia neve magis capiti sit fida parentis, Quam tua vel Pterela, vel tua Nise fuit] De Pterela Thebarum rege capit Domit. qui prodente Polydice filia à Creonte trucidatus fuerit. Tu de Taphiorum rege eiusque filia Comæthone locum intellige, quæ Cephali amore capta patriam patremque hostibus prodidit. Tzetzes in Lycophronem: Κομαιθὼ θυγάτηρ Πτερελάου· ἥτις ἐρασθεῖσα Κεφάλου, ποθ' ἑταίρου Ἀμφιτρύωνος, προὔδωκε τὴν πόλιν καὶ τὸν πατέρα τοῖς πολεμίοις. Nisi fortè eò alluserit Ouidius, quod idem tradit interpres his verbis: ἐρασθεῖσα Ἀμφιτρύωνος ἢ Κεφάλου Κομαιθὼ, ἡ Πτερελάου θυγάτηρ, ἀπέτεμε τὴν τοῦ πατρὸς αὐτῆς Πτερελάου χρυσῆν τρίχα, ἀνεῖλεν αὐτόν. *Comætho Pterela filia Cephali vnius ex Amphitryonis socijs amore capta, auream Pterelæ patris comam desecuit, & sic è medio sulit.* De Scylla verò Megareosium regis Nisi filia sic dictus Scholiastes: Τεμοῦσα τὴν χρυσῆν αὐτοῦ (Νίσου) τρίχα, καὶ ἄνανδρον ἐργασαμένη ἐν ἐκείνῃ γὰρ τῇ τριχὶ ὑπῆρχε τὸ πᾶν τῆς δυνάμεως ἀναιρεθῆναι δὲ ἐποίησεν ὑπὸ τοῦ Μίνωος, ᾧ καὶ προὔδωκε τὸν πατέρα. *Secto suo aureo patris capillo, in quo omne illius robur erat, viribusq̃; fractum effecit vt à Minoe, cui patrem prodiderat, trucidaretur.* Virgilius in Ciri:

Nam capite à summo regis, mirabile dictu
Candida cæsaries, florebant tempora lauro,
Et roseus medio fulgebat vertice crinis.
Cuius quàm seruata diu natura fuisset,
Tam patriam incolumem Nisi, regnumq̃; futurum,
Concordes stabili firmarant numine Parcæ.
Ergo omnis cano residebat cura capillo.
Aurea solemni comptum quoque fibula ritu
Corsella tereti nectebat dente cicada.
Nec verò hæc vobis custodia vana fuisset,
Nec fuerat, nisi Scylla nouo concepta furore,
Scylla patris miseri, patriæq̃; inuenta sepulcrum,
O nimium cupidus si non inhiasset ocellis.

Pulcrè etiam Propertius lib. 3. el. g. 18.

Tuque ô Minoa venundata Scylla figura,
Tondens purpurea regna paterna coma.

Adde Pausaniam in Atticis, & Ouidium 8. Metamorph.

365. Infamemque locum sceleris quæ nomine fecit, Pressit et inductis membra paterna rotis] Tullia Seruij Tullij VI Romanorum regis filia, Tarquinij Superbi vxor nimiis in patrem percussoribus rapere regnum Superbo regnum auitum maluit quàm expectare; atque aiunt

in forum properauit, vt prima coniugem regem salutaret: a quo iussa è turba decedere, cùm domum rediret, *Visa* (inquit Scriptor de Viris illustribus) *patra corpore mulionem cunctantem, super ipsum corpus carpentum agere præcepit: vnde vicus ille Sceleratus dictus est.* L. Florus lib. 1. cap. 7. *Nec abhorrebat moribus vxor Tullia, qua vt virum regem salutaret, supra cruentum patrem, vecta carpento, consternatos equos egit.* Infamem ergo & sceleratum locum illum Tullia fecit. Meminit vici illius & sceleris Varro lib. 4. de L. Lat. Liuius lib. 1. ab V.C. Val. Max. libr. 9. cap. 11. & pluribus polreque poëta noster 6. Fast. Silius l. 13. de inferorum pœnis:

Tum virgo, patrios fregit qua curribus artus,
Et fletit addacta super ora trementia frænis,
Tullia non vllos fatis exhaustura labores,
Ardenti Phlegethonte natat.

B

367. VT IVVENES, PEREAS, QVORVM FASTIGIA VVLTVS OLIM PISEÆ SVSTINVERE FORES] Aliter in expressis quibusdam:

Vt iuuenes pereas, proiecta cadauera quorum,
Ora, Pisea sustinuere fores.

Verùm prior lectio à veteribus libris fidem habet, nec quòd in illis *Brachia* pro *Oraque* legi constanter affirmet Ciofanus. Porrò de Oenomao interfectore procorum (quos hîc *iuuenes* vocat) filiæ suæ Hippodamiæ, verba adscribam Diodori Siculi, è libr. 4. Biblioth. Latinè sic reddita: In Pisa, inquit, Peloponnesi ciuitate Mars ex Harpina Asopi filia Oenomaum genuit. Oenomao filia vnica Hippodamia fuit. Sciscitanti verò ab oraculo vitæ suæ finem, responsum est, tum vitæ futurum finem, cùm filia nupsisset. Veritus itaq; nuptias filię, virginem perpetuò voluit manere. Multis verò puellæ coniugium appetentibus, procis certamen eiusmodi proposuit, quo vitam victus amitteret, victori puella cederet. Equorum ergo cursum instituit à Pisa ad aram Neptuni, quæ est ad Isthmum Corinthi, in hunc modum: Oenomaus arietem Ioui mactabat: interim procus quadrijugo ferebatur curru; peractisq; sacrificijs rex ipse procum, auriga Myrtilo, insequebatur, & si assequebatur, hasta, quam gestabat manu, transfigebat. Atque ita compluribus equorum pernicitate antegressis ac necatis, accessit & Pelops Tantali filius, qui cum forte Pisam veneraт, conspectaque Hippodamia nuptias eiusdem ambiuit. Venit ergo in certamē cum Oenomao etiam Pelops, primusque Myrtilo Oenomai auriga pretio corrupto, ad Neptuni aram peruenit. Rex itaque existimans responsi adesse tempus, vitæque finem instare, mortem sibi consciuit, ac Pelops Hippodamiæ toro, regnoque potitus est. Hactenus Diodorus, & ex Pherecyde Apollonij interpres l. 1. Argonaut. vbi Oenomaum τρεισκαίδεκα μνηστῆρας sustulisse refert è Pindaro in Olymp. quem etiam laudat Isaacius in Lycophronem, citatque eius hæc verba, sub persona Pelopis, sic ad Neptunum loquentis: ἐμὲ δ᾽ ἐπὶ ταχυτάτων πόρευσον ἁρμάτων ἐς Ἄλιν, κράτει δὲ πέλασον· ἐπεὶ τρεῖς τε καὶ δέκ᾽ ἄνδρας ὀλέσαις μνηστῆρας, ἀναβάλλεται γάμον θυγατρός. Lege ibi Scholiastem, qui procorum nomina recenset. Adde Imaginem Pelopis & Hippodamię apud Philostratum & Lucianum in Charidemo. Claudianus de Serenæ laudibus:

——— Curru Pisæa marino
Fugit tela Pelops nam prouidus obice regis

A

Prodidit Oenomai deceptus Myrtilus axem.

Statius Papin. in Epithal. Stellæ 1. Silu.

Hanc propter tutum Pisaa lege trementem
Currere, & Oenomai fremitus audire sequentis.

Pisæam legem vocat, quam procis Oenomaus dixerat.

369 VT QVI PERFVSAM MISERORVM CÆDE PROCORVM, IPSE SVO MELIVS SANGVINE TINXIT HVMVM] Hoc de Oenomao intelligendum, quem procis tredecim necatis manus sibi ipsi intulisse, è Diodoro monuimus. Tzetzes verò in Lycophronem ait Oenomaum ἐν τῷ τρέχειν ἡττηθῆναι καὶ ἀναιρεθῆναι παρὰ τοῦ Πέλοπος, ἐκπεσόντων τῶν τροχῶν, *Dilapsis in cursu rotis superatum à Pelope, at sublatum* refert. Apollonij quoque interpres euerso curru in ipso cursu præcipitatum fuisse, atque occisum scribit; an à Pelope, aut equis suis, aut manu violenta, illud non addit.

371. PRODITOR VT SÆVI PERIITQVE AVRIGA TYRANNI. QVI NOVA MYRTOÆ NOMINA FECIT AQVÆ] Adscribam eiusdem interpretis Lycophr. verba: Λαβὼν Πέλοψ Ἱπποδάμειαν, καὶ διερχόμενος ἐν τόπῳ τινὶ, διψώσης αὐτῆς, ἀνεχώρησεν, ἵνα ὕδωρ αὐτῇ κομίσῃ· ἀναχωρήσαντος δὲ τοῦ Πέλοπος, Μυρτίλος ἐπεχείρει βιάζειν Ἱπποδάμειαν· ἐλθόντος δὲ Πέλοπος, καὶ διαβληθεὶς παρ᾽ Ἱπποδαμείας, ὡς βιάζων αὐτὴν, ἢ ὡς οἱ πολλοί φασι πειράζων αὐτὴν, ῥίπτεται παρὰ Πέλοπος περὶ Γεραιστὸν ἀκρωτήριον. Et paucis interiectis: ἢ ἀπὸ Γεραιστοῦ ἀποθανόντος ἐκεῖ τοῦ Μυρτίλου Μυρτῷον πέλαγος ὠνομάσθη. Myrtilum ait è Geræsto à Pelope in mare proiectum submersumque, ac mari Myrtoo nomen inde datum. Caussam adfert, quòd de stupro interpellatam se à Myrtilo persuasisset Pelopi Hippodamia: vel quòd victorem promissi moneret Myrtilus, quo primam Hippodamiæ noctem sibi cederet, vt habet Pausan. in Arcadicis.

C

373. VT QVI VELOCEM FRVSTRA PETIERE PVELLAM, DVM FACTA EST POMIS TARDIOR ILLA TRIBVS] *Velocem puellam* intellige Atalantam, non Arcadicam, à Melanione & Meleagro amatam; sed Argiuam, Schœnei filiam. ἔγημε Ἱππομένης, inquit Apollonij Scholiastes libr. 1. nu. 29. Fortè *Hippomenes* voluit. Nota de Atalanta historia siue fabula: quæ dum

Territa sorte Dei per opacas innuba siluas
Viuit, & instantem turbam violenta procorum
Conditione fugat:

D

ab Hippomene, Macarei filio, cursu superata est, proiectis inter currendum malis aureis, quibus sublegendis puella moram faceret. Atque ita Hippomeni Atalanta coniux data est, Veneris ope ac consilio. Refert fabulam Ouid. 10. Metamorph. & Apollodorus lib. 3. quem vide. Item Tzetzes Chil. 12. hist. 453. de vtraque: nam & Arcadicam Atalantam κυνηγὸν καὶ παλαιστρικὴν ait fuisse, victamque à Melanione, poma aurea iaciente:

Δρόμῳ νικῶσα πάντας δὲ πόδων τῇ ταχύτητι,
Νικᾶται Μελανίωνι, μῆλα χρυσᾶ ῥιπτοῦντι,
Καὶ ταῦτα δὲ συνάγουσα, καὶ ἦλθεν ἡττηθεῖσα.

Ex Musæo de Herus & Leandri amoribus:

Παρθένος οὐ σε λέληθεν ἀπ᾽ Ἀρκαδίης Ἀταλάντη·
Ἥ ποτε Μειλανίωνος ἐρασσαμένου φύγεν εὐνὴν,
Παρθενίης ἀλέγουσα· χολωσαμένης δ᾽ Ἀφροδίτης,
Τὸν πάρος οὐκ ἐπόθησεν ἐνὶ κραδίῃ θέτο πάσῃ.

Non

Non te fama, reor, fugit Arcadica Atalanta:
Quæ tum Melaniona diu fugisset amantem,
Virginitate ferox, tandem, incita Cypridis ira,
Quem priùs aspernata, sub alto pectore fixit.

Meliùs Theocr. vt & Tzetzes monet, qui de Argiua idem scribit, Idyl. 3.

Ἱππομένης ὅκα δὴ τὰν παρθένον ἤθελε γᾶμαι
Μᾶλ' ἐν χερσὶν ἑλὼν, δρόμον ἄνυε. ἁ δ' Ἀταλάντα
Ὡς ἴδεν, ὡς ἐμάνη, ὡς ἐς βαθὺν ἅλατ' ἔρωτα.

At verò Hippomenes Atalantæ captus amore,
Mala ferens manibus, prævertit cursu. Atalanta
Vt vidit, perijt, saliit simul altum in amorem.

Vide ibi interpretem. Ab hac fabula est μήλοις βάλλειν, *malis petere*, apud Theocr. & Maronem. Et Arabios Scholasticus Epigr. quodam de Atalanta μῆλον vocat ζυγίης σύμβολον παφίης.

375. VT QVI TECTA NOVI FORMAM CELANTIA MONSTRI, INTRARVNT CÆCÆ NON REDEVNDA DOMVS] *Cæca domus* labyrinthus: alibi *cæca tecta* vocat; *Dædalea claustra* Seneca in Hippolyto. Fuit enim Dædali opus labyrinthus ille Creticus, Minoi in Creta ad Ægyptij exẽplum fabrefactus, occursus ac recursus inexplicabiles continens, vt semel ingresso regressus difficilis esset, nisi ducem quis haberet itineris expertem. Atque hinc *inobseruabilem errorem* Catullus; *inextricabilem* & *irremeabilem* apto epitheto vocat Maro. Eiusmodi quatuor insignes memorantur, Ægyptius, Creticus, Lemnius & Italicus; de quibus Plin. libr. 36. c. 13. Nat. historiæ. De Cretico hîc Naso: tortuosum fuisse ait, & limacis in modum, Io. Tzetzes Chil. 11. hist. 379.

Τοιοῦτος ὁ λαβύρινθος ἦν ὁ ἐπὶ τὴν Κρήτην,
Φρέατον πολυέλικτον, κοχλοειδὲς τὴν θέσιν.

C In hoc Minotaurum, ex Pasiphaë Minois vxore & tauro natum, monstrum βοάνθρωπον, conclusum fabulantur; eique nutriendo missus quotannis in Cretam septem pueros Athenienses, totidemque virgines, pro expianda cæde Androgei, è Minoë nati: Ὃν ὑπό τινων Ἀθηναίων ἀναιρεθῆναι, διὰ τὸ νικῆσαι πρότερον ἐν τοῖς Παναθηναίοις, ἀγῶνα τὸν πένταθλον, *Quem ab inuidia quibusdam adolescentibus Atheniensibus sublatum accepimus, quòd in Panathenaicis quinquertio victor discessisset*. Ita Zenobius Cent. 4. Adag. 6. Suidas, Tzetzes dicto loco, Diodorus lib. 4. Bibliothecæ: atque huc Ouidius respectum habuit. Porrò Athenienses tributarios tertio pòst anno liberauit Theseus, Ariadnes ac Dædali beneficio, occisoque Minotauro, glomeris ductu è labyrintho inuenit exitum. Vide Plutarch. in Theseo, Pherecydem, ex eoque Homeri enarratorem Odyss. 11. & Lycoph. interpretem: quos diligenter legit Lamb. Hortensius in 6. Æneid. Virgilianæ.

379. VT QVORVM ÆACIDES MISIT VIOLENTVS IN ALTUS CORPORA CVM SENIS ALTIRA SINA ROGOS] *Æacides* Achilles, ab Æaco paterno auo. Hic in vindictam cædis Patrocli, ab Hectore occisi, occidit Troianos omnes, quos obuios habuit, nec cuiquam pepercit. Persecutus eosdem ad Xanthum fluuium; qui ex cæsorum numero voluere sanguinem visus fuit, vt scribit Hom. Ιλ. φ'.

———Ἐρυθαίνετο δ' αἵματι ὕδωρ.

Addit idem poëta, duodecim iuuenes viuos ab Achille captos, in vltionem Patrocli:

Ζωοὺς ἐκ ποταμοῖο δυώδεκα λέξατο κούρους,
Ποινὴν Πατρόκλοιο Μενοιτιάδαο θανόντος.

A Eosdem postea ad Patrocli rogum Achilles obtruncauit & in ignem misit; Homerus Ιλ. ψ'.

Δώδεκα καὶ Τρώων μεγαθύμων υἱέας ἐσθλοὺς
Χαλκῷ δηϊόων.

Hoc Ouidius noster voluit, vt Domitius etiam vidit.

381. VT QVOS OBSCVRIS VICTOS AMBAGIBVS ORIS LEGIMVS INFANDÆ SPHINGA DEDISSE NECI] *Obscuri* est in vet. codice, rectè: vt *obscurum os* voces αἰνιγματῶδες, quod ἐν αἰνίγμασι & per flexuosas ambages loquitur. Sphinx enim, mõstrum Thebanum, corpore canis, facie puella, voce homo, alis auis, vnguibus leo, Thebanis ænigma eiusmodi proposuit, τετράπους, δίπους, καὶ πάλιν τρίπους, *quadrupes bipes, at rursum tripes*; ea conditione, vt qui soluere id non posset, præcipitio vitam finiret.

B Soluit Oedipos, & de homine accepit, qui infans, *quadrupes*, cùm & pedum vice manus sint; vir *bipes*; senex *tripes*, quando pedem scipio addit, vt pote crescentibus annis, decrescentibus viribus. Id adeò ægrè monstrum illud tulit, vt de saxo præceps se iecerit. Oedipus verò mercedem peremptę sphingis Iocastam, & cum illa regnum Thebanum habuit. Ex Diodoro lib. 5. Biblioth. Apollodoro libr. 3. Hygino cap. 151. Seneca in Oedipo vers. 92. Adde interpretem Sophoclis in Oedipo, Zenob. Prouer. Βοιώτια αἰνίγματα. Ænigma illud versibus expressit Asclepiades, apud Scholiasten Sophocl.

Ἔστι δίπουν ἐπὶ γῆς καὶ τετράπον, οὗ μία φωνή,
Καὶ τρίπον· ἀλλάσσει δὲ φυὴν μόνον ὅσσ' ἐπὶ γαῖαν
Ἑρπετὰ κινεῖται, ἀνά τ' αἰθέρα καὶ κατὰ πόντον.
Ἀλλ' ὁπόταν πλείστοισιν ἐρειδόμενον ποσὶ βαίνῃ,
Ἔνθα τάχος γυίοισιν ἀφαυρότατον πέλει αὐτοῦ.

C *Est bipes in terra, est quadrupes, tripes, vnica eadem est*
Vox: mutat naturam hoc vnum ex omnibus, errant
Quæcunque in terris circum mare & æthera sursum.
Multo sed pede dum tolerat, celeri vietoq;
Deficiunt vires, & leuiu robora neruis.

Refert Erasm. in Chiliadibus, & in priori versu legit ἡ μία φωνή, *haud eadem vox*. Ita & ad Zenobium Schottus edidit; vertit tamen, *solaq; vox huic*, affirmatiuè. Apud Tzetzen in Lycophr. idem ænigma proponitur, & mythologia fabulæ. Τὸ δ' ἀληθὲς, inquit, οὕτως ἔχει. αὕτη λῃστρὶς ἦν περὶ τὴν Μουσῶν χώραν Λυδῶν, καὶ τὸ Φίκιον ὄρος, καὶ ἀνῄρει τοὺς παριόντας Μυθεύεται δὲ γυνὴ αὐτὴν λέαιναν, διὰ τὸ φονικὸν, ὄνυχας χρυσοῦς ἔχειν, διὰ τὸ ἁρπακτικὸν, πτέρυγας ἔχειν, διὰ τὸ τοὺς σὺν αὐτῇ λῃστεύοντας, ταχύτερον ἐπιτρέχειν πολλάκις, καὶ ἀναιρεῖν τοὺς ὁδεύοντας.

D Verba clara sunt, nec versione egent.

383. VT QVI BISTONIÆ TEMPLO CECIDERE MINERVÆ, PROPTER QVOD FACIES NVNC QVOQVE VERSA DEÆ EST] Pro *versa* in alijs est *torua*, & ita Zarotum legisse apparet; in vno *terta* est; in ms. Bersmanni *tecta*. De Spartanis explicat Domitius & Zarotus, vterq; ex vet. commentatore: qui lege lata (quam ξενηλασίαν dixerunt) hospites omnes Sparta eiecerunt. Ex lege illa volunt Lemnios multos, deprehensos Spartę in Mineruę templo, occisos fuisse: quo scelere deæ imago oculos obuerterit, ac torruum videre visa sit. Et de Lacedæmoniorum quidem ξενηλασίᾳ ex Aristoph. meminit Suidas dict. ξενηλατεῖν, Theophilus interpres Græcus Institut. iuris ciuilis libr. 1. tit. 2. Thucyd. & alij. Mineruam quoque Spartæ cultam, dictamque χαλκίοικον, ἤ ὅτι χαλκοῦν οἶκον εἶχεν, ἢ διὰ τοὺς

σὺν Χαλκιδεῦσι ἐξ Εὐβοίας φυγάδας ἀυτὸν κτίσαι, lego apud eumdem Suidam. Aliud, quod huc propiùs spectet, adhuc non legi. Sunt autem *Bistones* Thraciæ populi, vnde *Bistonia Minerua*, quæ inde Spartam translata, vt vetus hîc scribit interpres. At quia sine auctore, ideò Micyllus putat locum hunc intelligendum de Minerua aliqua in Thracia coli solita, deq; Lemnijs siue alijs in téplo illius occisis.

385. VT QVI THREICII QVONDAM PRÆSEPIA REGIS FECERVNT DAPIBVS SANGVINOLENTA SVIS] *Threicij regis*, Diomedis: qui Tindam Thraciæ vrbem tenuit, & equos aluit ferreis catenis vinctos Præsepia ob ferratem ærea erant. Hos Diomedes pauit non cibis illis, quos terra profert, sed hospitum sanguine & carnibus, vt est in fabulis: quos inter etiam Abderus catamitus, vt Philostratus tradit, vel Diomedis famulus, vt Hyginus. Superuenit Hercules, & Diomedem eu ipso supplicio sustulit, quo ille hospites Scribit Plinius lib. 4. cap. 11. Hyginus cap. 30. Philostratus in Imaginibus, qui equas fuisse refert, quæ furiatæ ferociunt magis. Quò propius facit fabulæ μυθολογία: nam, vt Suidas meminit, Diomedes hospites suos cogebat, vt cum filiabus suis deformissimis rem haberent; eosdemque dein occidebat. Vnde habuisse ἵππους ἀνθρωποφάγους volunt: nam & equas allegoricè dictas Diomedis filias indicat ibidem Suidas, ex Aristoph. interpr. in Concionat. em vide Prouerb. Διομήδειος ἀνάγκη & Hesych. in Lexico. Palæphatus putat ex eu natam fabulam, quòd Diomedes alendis equis subditorum exhauriret opes. Seneca Herc. Furente v. 225.

Quid stabula memorem dira Bistonij gregis,
Suisq; regem pabulum armentis datum?

Idem Agamem. v. 838 de Hercule:

Egit Threicium gregem,
Quem non Strimonij gramine fluminis
Hebrrie ripis pauit tyrannus.
Hospitum dirus stabulis cruorem
Præbuit sanu, tinxitq; crudos
Vltimus rictus sanguis auriga.

Hercules ipse apud Ouid. 9 Metam.

Quid? cùm Thraces equos humano sanguine pingues,
Plenaq; corporibus laceris præsepia vidi?
Visaq; deieci, dominumq; ipsosq; peremi?

387. THERODAMANTEOS VT QVI SENSERE LEONES, QVIQVE THOANTEÆ TAVRICA SACRA DEÆ] Non dubito huc referendum illud è Ponto lib. 1. eleg. 3. siue *Therodamon* aut *Therodamas* legendum ibi sit, pro vulgato illo *Teremedon*:

Non tibi Therodamon, crudusq; vocabitur Atreus,
Quiq; suis homines pabula fecit equis.

At quis ille fuerit dubito hactenus, nec certius habeo, quàm quod è vet. interprete Zarotus profert; Scythiæ fuisse regem, qui, vitæ suæ timens, sanguine humano leones aluerit, quo sæuirent magis: vt, cùm res postularet, ad crudelitatem paratos eos haberet. Hoc malo, quàm vt eum doctissimo Schotto legas *Therodanthees*, à *Therodanthe* rege Hispaniæ citerioris, qui cùm furore actus Herculis templum oppugnare esset aggressus, venientemque ex aduerso Gaditani instructo nauium exercitu, *subitò in fugam versa sunt regia naues; simulq; improuiso igne correpta conflagrauerunt. Paucissimi qui superfuerant hostium capti, indicauerunt apparuisse sibi leones proris Gaditana classis superstantes: ac subitò suas naues immissu radijs, quales in solis capite pinguntur, exustas.* Ita Schottus, ex Macrobio 1. Saturn. cap. 20. in quo tamen *Theron* lego: de *Therodanthe* ergo coniectura est, longiùs petita.

QVIQVE THOANTEAE TAVRICA SACRA DEAE] Lib. 4. Trist. 4.

Nec procul à nobis locus est, vbi Taurica dira
Cade pharetrata spargitur ara dea.

1. de Ponto 3.

Caltaq; Orestea Taurica sacra dea.

Iterùm 3. de Ponto 2. Silius l. 4. *Sacra Thoantea ritusq; imitata Diana.* *Thoanteam* vocat Dianam, à Thoante Tauricæ regionis tyranno, qui alius fuit à Thoante Bacchi filio, patre Hypsipyles, Lemni rege, quod non vidit Zarotus. *Tauri* verò Scythiæ populi, apud quos Dianæ ara nefanda hospitum immolatione infamis; nam & ipsi Tauri moribus tales, præsertim in hospites. Hinc *Taurica sacra* Ouidio; & *Taurica* absolutè, pro ipsa regione, apud Iuuenalem sat. 15.

——— *Nefandi Taurica sacri*
Inuentrix homines tantùm immolat.

Sacrificij huius auctorem volunt Thoantem; & ad hunc Dianæ operâ translatam Iphigeniam, Agamemnonis filiam, ac sacerdotem deæ factam: quæ secundùm morem hospites quoque, naufragos præsertim & Græcos illuc delatos, Dianæ mactabat: vnde Lycophron in Cassandra Ἑλλάδος καρατόμον, *Græcia decollatricem* eam vocat. Vide ibi interpret. Euripidem in Iphigenia Taurica, Herodotum lib. 4. Seruium in 2. Æneid. & Hadr. Iunium Cent. 6. Adag. 15.

389. VT QVOS SCYLLA VORAX, SCYLLÆQVE ADVERSA CHARYBDIS DVLICHIÆ PAVIDOS ERIPVERE RATI] De Scylla Nisi Megarensium regis filia antè dictum. De Scylla Phorci seu Phorcynis ex Hecate filia dicam pauca. putidum enim ac stultum fabulis ad nauseam inhærere. Nam eunfundunt sæpenumero auctores, dum volunt illam in auem, hanc in monstrum marinum abijsse, repugnantibus licet alijs, vt Propert.

Quid mirum in patrios Scyllam sæuisse capillos,
Candidaq; in sæuos inguina versa canes?

Et Virgil. ecloga 6.

Quid loquar aut Scyllam Nisi, quam fama secuta est,
Candida succinctam latrantibus inguina monstris,
Dulichias vexasse rates, & gurgite in alto
Ah timidos nautas canibus lacerasse marinis?

Idem in Ceiri subiecit pulcerrimos hosce versus postquam cecinit Scyllam Nisi in auem versam:

Complures illam & magni, Messalla, poeta
(Nam verum fateamur: amat Polyhymnia verũ.)
Longè aliâ perhibent mutatam membra figurâ:
Scyllæum monstra in saxum conuersa vocari.
Illam esse ærumnis quam sæpe legamus, Vlyssi,
Candida succinctam latrantibus inguina monstris,
Dulichias vexasse rates, & gurgite in alto
Deprensos nautas canibus lacerasse marinis.

Dulichias rates vocat Vlysseas, à *Dulichio*, quæ vna fuit Echinadum insularum, quibus Vlysses præfuit, non procul ab Ithaca: vnde & *Dulichius* dictus Virgilio. Notum autem iuxta Scyllam ac Charybdim Vlyssis naufragium, captusque sociorum sex ex Homero Odyss. XII. id quod Ibidi suo etiam vouet Ouidius. De Scylla verò Tzetzes in Lycophr. ita ἀλληγορεῖ: ἡ Σκύλλα περὶ τὸ Ῥήγιον τῆς Σικελίας ἐστὶν

 ἀκρω-

ἀκρωτήριον, ἐξέχον εἰς θάλασσαν, ἣ κάτωθεν πέτραι πολλαὶ καὶ μεγάλαι ἔχουσαι κοίλους τόπους καὶ σπήλαια, ἐν αἷς κατοικοῦσι θηρία θαλάσσια. τῶν δὲ πλοίων ἐν ταῖς πέτραις ἀκροτηριαζομένων ἐκ τοῦ τῆς χαρύβδεως ὕδατος, καὶ συγκλονουμένων τοὺς ἄνδρας ἐσθίουσιν. Hæc ille ex doctissimo, vt opinor, Apollonij interprete in lib. 4. ἀργοναυτ. qui Scyllam habere ait ὁμοίωμα καὶ πρόσωπον γυναικός. quod argumentum fecit fabulæ.

SCYLLÆQVE ADVERSA CHARYBDIS] Idem Tzetzes, ἡ Χάρυβδις καὶ ἡ Σκύλλα πλησίον εἰσίν. ἡ μὲν γὰρ Χάρυβδις περὶ Μεσσήνην ἐστίν, ἡ δὲ Σκύλλα περὶ τὸ Ῥήγιον. Strabo lib. 6. Messanam à Regio diduxit ait stadiis LX. & Charybdin βάθος εἶναι ἐξαίσιον, εἰς ὃ αἱ παλίρροιαι τοῦ πορθμοῦ κατάγουσιν εὐφυῶς τὰ σκάφη τραχηλιζόμενα μετὰ συστροφῆς καὶ δίνης μεγάλης. *profunditatem quandam esse prodigiosam, in quam æstus maris ob naturam loci facilè abripiunt nauigia inuersa, cum circumagitatione & procella magna.*

391. VT QVOS DEMISIT VASTAM POLYPHEMVS IN ALVVM] Homerum expressit Odyss. ι.

Αὐτὰρ ἐπεὶ Κύκλωψ μεγάλην ἐμπλήσατο νηδὺν,
Ἀνδρόμεα κρέ' ἔδων.
At postquam humanas vastam Polyphemus in aluum
Demisit carnes.

Qui & paulò antè Cyclopem Vlyssis socios deuorantem ita describit:

Ἀλλ' ὅγ' ἀναΐξας ἑτάροις ἐπὶ χεῖρας ἴαλλε·
Σὺν δὲ δύω μάρψας, ὥς τε σκύλακας ποτὶ γαίῃ
Κόπτ'· ἐκ δ' ἐγκέφαλος χαμάδις ῥέε, δεῦε δὲ γαῖαν.
Τοὺς δὲ διὰ μελεϊστὶ ταμὼν ὁπλίσσατο δόρπον.
Ἤσθιε δ' ὥς τε λέων ὀρεσίτροφος, οὐδ' ἀπέλειπεν
Ἔγκατά τε σάρκας τε καὶ ὀστέα μυελόεντα.

Lycophronis interpres errores Vlyssis post captam Troiam commemorans, hoc etiam addit, ignarum in insulam Cyclopum fuisse appulsum antrumque ingressum, malo & damno suo. Cyclops enim δύο λαβὼν τῶν Ὀδυσσέως ἑταίρων, κατέφαγε. εἶτα ὁμοίως καὶ τῇ ἐπαύριον δύο φαγὼν, καὶ τοὺς λοιποὺς κλείσας ἐξήλαυνε τὴν ἀγέλην ἐπὶ νομήν. Et paucis interiectis: καὶ πάλιν δύο τούτων φαγόντος, κεράσαντες αὐτῷ καὶ οἶνον, καὶ μεθύσαντες τυφλοῦσιν αὐτόν. Boëthius lib. 4. de Cons. Philosophiæ:

Fleuit amissos Ithacus sodales,
Quos ferus vasto recubans in antro
Mersit immani Polyphemus aluo.

Vide notata suprà, ad vers. 271.

392. ET LÆSTRYGONIAS QVI SVBIERE MANVS] *Læstrygones* populi in extremo Italiæ Siciliam versus feritate nobiles, quos apud Alcinoum Vlysses narrat humana vesci carne, vti & Cyclopes, teste Iuuenale sat. 15. & Homero Odyss. κ. qui socios etiam Vlyssis verubus à Læstrygonibus transfixos assosque igni auctor est. Isaacius in Lycophronis Cassandram: Λαιστρυγόνες οἱ νῦν Λεοντῖνοι εἰσὶ δὲ ἐν Σικελίᾳ, ὑπάρχοντες ἀνθρωποφάγοι, διὰ τὸ ἀνελεῖν τοὺς Ὀδυσσέως ἑταίρους. οὐ γὰρ ἦσαν εἰθισμένοι ξένους ὑποδέχεσθαι. Obseruauit & A. Gellius libr. 15. Noct. Attic. cap. 21. *Neptuni filios, vt Cyclopa, Cercyona, Scyrona & Læstrygonas, ferocissimos & ab omni humanitate alienos à poetis appellatos; Iouis verò præstantissimos virtute prudentiaq;.* Antiquam autem *Læstrygonum* sedem Caietum portum, opidum Formiæ, fuisse scribit Plinius lib. 3. cap. 5. primosque eos Siciliam habuisse prodit Stephanus περὶ πόλεων. Imperauit verò Læstrygonibus Antiphates, Læstrygo-

A nis filius, teste Homero, & Tibullo lib. 5. ad Messallam: *Incultos adijt Læstrygonas, Antiphatemq;.* Antiphatem ipsum humana etiam victitasse carne patet ex Ouidio 4. Metamorph.

——— *Antiphates terra regnabat in illa,*
Vixq; fuga quæsita salus, comitiq; mihiq;
Tertius è nobis Læstrygonis impia tinxit
Ora cruore suo.

Hinc etiam Papinius in Tiburtino Manlij *cruentum Antiphatem* vocat.

393. VT QVOS DVX POENVS MERSIT PVTEALIBVS VNDIS, ET IACTO CANAS PVLVERE FECIT AQVAS] Notatus etiam aliis Domitij hîc error, & vidit iam antè Zarotus. Nam Ouidij verba de ponte Hannibalis in flumine Gelo è corporibus Romanis constructo malè interpretatur, de
B quo vnum tantùm à se lectum Valerium lib. 9. de crudelitate testem laudat, cùm multò meliorem habeat T. Liuium lib. 23. Quin & fluuium *Gelum* nominat qui *Gelu*. nam ita in Val. Maximo emendatiores legunt codices. alij *Gellus*, Pighius *Vergellus*. Verùm optimè locum interpretatur idem Valerius eodem libro cap. 6. de perfidia his verbis, quamquam aliter lógè narrare Liuium non ignorem: *Annibal porrò Nucerinos hortatu suo cum binis vestimentis vrbem inexpugnabilibus muris cinctam egressos, vapore & fumo balnearum strangulando, & Acerranorum senatum extra mœnia euocatum, in profundum puteorum abiiciendo, nónne bellum aduersus populum Rom. & Italiam professus, aduersus ipsam fidem gessit, mendacijs & fallacia quasi præclaris artibus gaudens?* Nota Punicam fidem, non in Acerranis modò, sed & in
C Xantippo Lacedæmonio, cuius cùm Carthaginenses primo bello Punico opera fuissent vsi, eoque iuuante Attilium Regulum cepissent, simulantes sese domum reuehere, in alto merserunt. Ita ibidem Valerius, & Florus lib. 2. cap. 2. nam Polybius lib. 1. & Orosius 7. cap. 9. domum cùm rediisset factum id scribunt. De Acerranis geminum Nasoni tradit Appianus in Libyco: Ἀχερρανῶν δὲ τὴν βουλὴν ἐν σπονδαῖς ἐς τὰ φρέατα ἐνέβαλον, καὶ τὰ φρέατα ἐνέχωσαν. *Acerranorum quoque senatum post fidem ei datam in puteos coniectum terra obruerunt.* Atque hoc est, quod Ouidius ait, *iacto puluere canas fecisse aquas.*

395. ET VELVT ICARIDOS FAMVLÆ PERIERE, PROCIQVE, INQVE CAPVT DOMINI QVI DABAT ARMA PROCIS] *Famuli* est in manus. pro vulgato *famulæ*, quæ tamen sincera lectio est. *Icaris*, id est Penelope, Icari filia, Vlyssis vxor, in-
D culpatæ castitatis, quam proci plures nullis blanditiis ac pollicitationibus potuerunt per annos viginti expugnare. Infelices scilicet proci, quos ex errore reuersus Vlysses, vbi arcuum inter eos finitum esset certamen, sagittis primò aggressus est, & Antinoum atque Eurymachum occidit: mox in procos armatus, cum Telemacho filio, Demoptolemum, Euryadem, Polybum, Pisandrum, aliosq; neci dedit: famulis verò impudicis, quarum consuetudine ac thoro proci vsi fuerant, suspendio vitam ademit. Addit Ouid. *Inq; caput domini*, id est Vlyssis. Melanthium intelligit, pastorem caprarú Vlyssis, qui procos Penelopes aduersus dominum armauerat, cuius rei pœnam luit abscissis naribus atque auribus; incisis manibus pedibusque; exsectis adhæc genitalibus, quæ cruda canibus obiecta.

&a. Ho[illegible] Odyss.22. quo libro in his solis ferè occupatur:

Τοῦ δ' ἀπὸ μὲν ῥῖνάς τε καὶ οὔατα νηλέϊ χαλκῷ
Τάμνον, μήδεά τ' ἐξέρυσαν κυσὶν ὠμὰ δάσασθαι,
Χεῖράς τ' ἠδὲ πόδας κόπτον κεκοτηότι θυμῷ.

397. VT IACVIT AONIO LVCTATO AB HOSPITE FVSVS, QVI MIRVM VICTOR, CVM CECIDISSET, ERAT] *Antæus*, Neptuni è terra filius, magno ac procero fuit corpore, ῥώμῃ σώματος καὶ παλαίστρας ἐμπειρίᾳ διαβεβοημένος, vt scribit Diodor. lib. 4 robore nemini cedens, *palæstrica etiam artis doctissimus & quorumcumque certaminum*, vt Eusebius scribit in Chronicis, qui ob id fictum dictumque putat terræ filium, viresq; ac membra labore fessa tactu terræ recreari ac restaurari solita. Hic luctator aduenas quosque palæstra victos interimebat, vinci ipse nescius, quippe à terra matre quoties eam contingeret, vires animumque sumens. Quo viso Hercules, vbi cum eodem in certamen venit, è terra altius sublatum suffocauit. Ouid. epist.9. Deianiræ ad Herculem:

Detrahat Antæus duro redimicula collo,
Ne pigeat molli succubuisse viro.

Et post pauca:

Quiq;, inter læuumq; latus, læuumq; lacertum,
Pergraue compressa fauce pependit onus.

Statius Papin.7. Thebaid.

—— Herculeis pressum sic fama lacertis
Terrigenam sudasse Libyn.

Iuuenalis:

—— Ceruicibus æquat
Herculis, Antæum procul à tellure tenentis.

Meminit Propert 3 eleg.21. Martial 5. epigr.65. Claudianus in Rufin. lib.1.v.288. Martianus Capella libr.6. Eusebius Gallicanus, vulgò Emisenus Hom.8 de pascha: *Refert & traditio sæcularium litterarum habuisse quemdam in exercitio vsúque certaminis hoc genus virtutis ac roboris; vt quoties in luctamine succumbens* (v. c. *succubuisset*) *virium suarum amicam & nutricem terram impulsu aduersarij contigisset, toties de solo surgens magis ac magis in aduersarium præualeret: ac sic deiectio prostrati, occasio fiebat triumphi. Dabat enim quodammodo infirmitas fortitudinem, lapsus palmam, ruina victoriam.* Ceterùm luctam illam Herculis & Antæi pluribus versibus pulcreque describit Lucanus lib.4 belli Pharsalici, quem lege. Exstat de eodem Ennodij Ticinensis Declamatio. Ceterùm *Aonium hospitem* vocat Herculem, à Thebis Bœotiis, natali solo: Bœotia enim Aonia dicta est ab Aonibus gentibus, è Sunio eò profugis. auctor Strabo

399. ET QVOS ANTÆI FORTES PRESSERE LACERTI, QVOSQVE FERAE MORTI LEMNIA TVRBA DEDIT] *Vt quos* manusc. probè. Cetera ex versu superiori patent. De Lemnio illo malo nota res est; natumque inde prouerb. Λήμνιον κακὸν, ἀπὸ τῶν δραματουργηθέντων εἰς τοὺς ἄνδρας ἐν Λήμνῳ ὑπὸ τῶν γυναικῶν, inquit Zenobius. item aliud ex eodem Λημνία χείρ, apud eumdem, Diogen. ac Suidam. Historia est apud Apollonij interpr. lib.1. ex Hellanico, apud Didymum in Iliad 7. ex Asclepiade. Refert ille Lemnias mulieres, contemptis Veneris sacris, iratam deam habuisse, ac tetro immisso fœtore maritis displicuisse. Qui cùm in Thraces bellum mouerent, victoresque adducerent captiuas pellices, iratæ Lemniæ peremerunt nocte

A vna viros omnes, simulque Thracas mulieres, ac filios, ne patrum cædem aliquando vindicarent. Didymus verò nonnihil euariat, Lemnios videl. cùm ex more Veneri non facerent, cædis suæ caussam fuisse: Τὴν γὰρ θεὸν ὀργισθεῖσαν λέγεται τοῖς ἀνδράσιν ἵμερον ποιεῖν τῶν Θρᾳκίων ἐμβαλεῖν γυναικῶν, τῶν δ' ἰδίων ἀμελῆσαι. Mox: Ταῖς δὲ γυναιξὶ τῶν Λημνίων ἔκτοπον λύσσαν ἐμπεσεῖν, ὥστε ψηφίσασθαι πάντας ἀνδροκτονεῖν. &c, Sola Hypsipyle Thoantem patrem seruauit. Meminit Eurip. in Hecuba: καὶ Λήμνου ἄρδην ἀρσένων ἐξῴκισαν. Vide ibi interpretem.

401. VT QVI POST LONGVM SACRI MONSTRATOR INIQVI ELICVIT PLVVIAS VICTIMA CAESVS AQVAS] De Thrasio (interpretes Thrasillum vocant) ita Ouid. noster 1. de Arte:

Dicitur Aegyptus caruisse iuuantibus arua
B *Imbribus, atque annos sicca fuisse nouem.*
Cùm Thrasius Busirin adit, monstratq; piari
Hospitis effuso sanguine posse Iouem.
Illi Busiris, Fies Iouis hostia primus,
Inquit, & Aegypto tu dabis hospes aquam.

Hunc Thrasium intelligi hîc puto, qui cùm hospitum sanguine exorandas à Ioue pluuias docuisset, primus ipse à Busiride mactatus est. Cuius rei quia Ouid. locuples testis, apparet de Molpide non rectè intelligi, vt putabat Guilel. Canterus Notis in Lycophronem; qui & ipse in pluuiæ penuria Ioui se mactari passus est. quare ab Eliensibus Ioui Pluuio structum fuit templum, & consecrata in eo Molpidis statua. auctor Lycophron, & Tzetzis interpres.

403. FRATER VT ANTAEI, QVO SANGVINE DEBVIT, ARAS TINXIT, ET EXEMPLIS OCCIDIT
C IPSE SVIS] De Pygmalione, Antæi fratre, locum capit è vet. interpret. Zarotus & Domit. sed frustrà. Antæi enim frater, Neptuni filius, Busiris fuit. auctor Isocr. eius Laudatione. Iam verò, canente Virgil.3. Georg.

Quis illaudati nescit Busiridis aras?

Meminit etiam D. August.18. de Ciuit. Dei cap.12. *Illo tempore vel rex, vel potiùs tyrannus Busiris suis dijs suos hospites immolabat: quem filium perhibent fuisse Neptuni, ex matre Libya, filia Epaphi.* Minutius in Octauio: *Tauris Ponticis & Aegyptio Busiridi ritus fuit hospites immolare.* Hercules apud Ouidium 9. Metamorph.

Ergò ego fœdantem peregrino templa cruore
Busirim domui: sæuoq; alimenta parentis
Antæo eripui:

D Volunt enim Busirim claua Herculis interemptum, postquam Antæum fratrem in Libya suffocasset, ac dein in Ægyptum esset profectus. Vide Diodorum lib.4. Negat tamen Isocrates ab Hercule occisum, cùm Hercules Perseo, Iouis & Danaæ filio, quattuor ætatibus iunior fuerit: Busiris verò senior annis plus quàm ducentis.

405. VT QVI TERRIBILES PRO GRAMINE HABENTIBVS HERBIS IMPIVS HVMANO VISCERE PAVIT EQVOS] Epist.9. ad Herculem:

Non tibi succurrit crudi Diomedis imago,
Efferus humana qui dape pauit equos?

Verùm hospitum sanguine equos pascere solitus, suo tandem eosdem pauit: id quod suo hîc hosti imprecatur Naso. Plura sup. notabamus, ad vers. 385.

407. VT DVO DIVERSIS SVB EODEM VINDICE CAE-

61. TEMPORIBVS NESSVS, DISSIMANIQVE GENER] Sic vulgò, perperam. Vera lectio, *Dexameniq́; gener.* Et de Nesso quidem sic Hyginus: *Hercules Centaurum Nessum, quòd Deianiram violare voluit, occidit.* Strabo lib. 10. καὶ ὁ Νέσσος ἐνταῦθα λέγεται πορθμεὺς ἀποδεδειγμένος ὑφ' Ἡρακλέους ἀποθανεῖν, ἐπειδὴ πορθμεύων τὴν Δηιάνειραν ἐπεχείρει βιάσασθαι. *Ferunt hac in parte portitorem fuisse Nessum, ab Hercule occisum, postquam traducendo Deianiram, violare eam tonaretur.* Et pulcrè Seneca in Hercule Oeteo vers. 500. Deianiram ipsam loquentem inducens. locum vide. Plura infrà vers. 495. Per *Dexameni* verò *generum* Eurytionem Centaurum intelligo, Ixionis ex Nube filium, Nessi fratrem, qui & ipse occisus fertur vindice Hercule, eò quòd Deianiram sibi à Dexameno metu coacto desponsatam, petiisset. Ita Leopardus lib. 3. Emendat. c. 4. Hyginus: *Hercules cùm in hospitium ad Dexamenum regem venisset, eiusq́; filiam Deianiram deuirginasset, fidemq́; dedisset, se eam vxorem ducturum, post discessum eius Eurytion, Ixionis & Nubis filius, Centaurus petit Deianiram vxorem: cuius pater vim timens, pollicitus est se daturum. Die constituto venit cum fratribus ad nuptias. Hercules interuenit, & Centaurum interfecit, suamq́; speratam abduxit.* His consentanea refert Luctatius Statij Papinij interpres, ad illa verba:

—— Si quando profundo
Nubigenæ caluere mero.

Herculis, inquit, *fabulam tangit, qui cùm hospitio ad Dexamenum regem venisset, Deianiram filiam eius corrupit, & fidem dedit se eam vxorem esse ducturum. Post discessum, Eurytion Ixionis filius Centaurus vxorem Deianiram petiuit, quam pater vi eius timens Eurytioni promisit. Quapropter constituto die, quo nuptiæ celebrabantur, superueniens Alcides Centaurū interfecit, Deianirámque insperato suo matrimonio copulauit.* Diodorus tamen Siculus nonnihil euariat: γενομένης δὲ μάχης, inquit, πρὸς τοὺς Ἠλείους, τότε μὲν ἄπρακτος ἐπανῆλθεν εἰς Ὤλενον πρὸς Δεξαμενόν· τῆς δὲ τούτου θυγατρὸς Ἱππολύτης συνοικιζομένης Ἀξᾶνι Ἡρακλῆς, καὶ θεασάμενος ἐν τοῖς γάμοις ὑβρίζοντα τὸν κένταυρον Εὐρυτίωνα καὶ τὴν Ἱππολύτην βιαζόμενον ἀπέκτεινεν. *Postquā pugnatum esset cum Eliensibus, tunc quidem infecta re Olenum rediit ad Dexamenum. Huius autem filia Hippolyta cùm Axani nuberet, tenaui cum ceteris Hercules, conspicatusq́; in nuptiis petulanciam exercentem Centaurum Eurytionem, & Hippolytæ vim inferentem interemit.*

419. VT PRONEPOS, NEPTVNE, TVVS, QVEM REDDERE VITAM IPSE CORONIDES VIDIT AB ARCE SVA] In alus est, *Vt pronepos, Saturne tuus:* quæ si vera lectio est, in altero versu legi posse *Corynetes,* vidit hîc Sanctius Brocensis. *Corynetem* enim siue *Corynetam,* à claua (Græcis κορύνη) quam æneam gestare in pugna solebat, dictum puto *Periphetem,* Vulcani filium, Iunonis nepotem, Saturni pronepotem. Et de *Periphetæ* quidem locum hunc intelligendum, Domitio, Micyllo & Sanctio facilè assentior, quem & *Corynetem* dici disco ex Pausania in Corinth. qui scribit fuisse vsum κορύνῃ χαλκῇ εἰς τὰς μάχας: imò καὶ διὰ τοῦτο Κορυνήτην ἐπικαλούμενον, in Plutarcho lego, in Thesei vita. Hunc enim circa Epidaurum occidit Theseus, dum totā eam viam, quæ Athenas à Trœzene ducit, latrocinijs perpurgaret. auctor Plutarch. & Pausanias. Iam verò Epidaurum opidum Æsculapij delubro celebre fuisse

A scribit Plinius libr. 4. cap. 5. Æsculapium autem ex Apolline & Coronide natum asserit in Hymnis Homerus, Diodorus & alij: vnde *Coronides* dictus; quem ab vrbe sua Periphetæ cædem prospexisse canit poëta noster. *Coronides* ergo sincera lectio est, nec temerè tentanda. Alij de Hippolyto interpretantur, vt *reddere vitam* sit reuiuiscere, non mori; & *Neptune* in priori versu legunt. Ita Zarotus. non probat Domitius: nam de Hippolyto mox sequitur.

411. VT SINIS, ET SCIRON, ET CVM POLYPEMONE NATVS, QVIQVE HOMO PARTE SVI, PARTE IVVENCVS ERAT] *Vt Sinis:* sic lege eodem hîc, & in Metamorph. libr. 7. nam Græci Σίνιν, ἀπὸ τοῦ σίνεσθαι, *à nocendo,* deduci volunt. Malè itaque apud Plutarch. in Theseo Σίννις legitur. Fuit autem

B *Sinis* latrocinio nobilis, qui viatores à se deuictos, curuatis ad terram picearum ramis arctis vtrimq; vinculis alligabat, atque ita redeuntibus in altum ramis distrahebat: quo ipse postea supplicij genere à Theseo affectus est. Ita Pausan. in Corinth. initio. Ouid. 7. Metamorph.

Occidit ille Sinis, magnis malè viribus vsus,
Qui poterat curuare trabes, & agebat ab alto
Ad terram latè sparsuras corpora pinus.

Idem in epist. Phyllidis nobiles hosce latrones iungit:

Cùm fuerit lectus Sciron, toruusq́; Procrustes,
Et Sinis, & tauri mistaq́; forma viri.

Propertius:

Arboreasq́; cruces Sinis, & non hospita Graijs
Saxa, & curuatas in sua fata trabes.

Seneca in Hippolyto:

C *—— Membra quis sæuum Sinis,*
Aut quis Procrustes sparsit?

Post pauca, ad supplicium ita alludit:

Pinum coacto vertice attingens humum
Cælo remissa findat in geminas trabes,
Mittatq́; præceps saxa per Scironia.

ET SCIRON] De Scirone Plutar. in Thesei vita: Σκίρωνα δὲ περὶ τὴν Μεγαρικὴν ἀνεῖλε, ῥίψας κατὰ τῶν πετρῶν· ὡς μὲν ὁ πολὺς λόγος λῃστεύοντα τοὺς παριόντας, ὡς δ' ἔνιοι λέγουσιν, ὕβρει καὶ τρυφῇ προτείνοντα τὼ πόδε τοῖς ξένοις, καὶ κελεύοντα νίπτειν, εἶτα λακτίζοντα καὶ ἀποθοῦντα ῥίπτειν εἰς τὴν θάλασσαν. *Scironem idem* (Theseus) *de saxo præcipitem actum occidit ante Megaricam, solitum latrocinio eos, qui eò iter facerent, impetere, vt communis est fama: alij tradunt progressum esse eò superbia & petulantia, vt hospitibus pedes lauandos*

D *protenderet, atque ita calce eos feriens in mare præcipitaret.* Hinc *infames Scironis petras* vocat Statius 1. Theb. & *scelere petras nobiles Scironidas,* Seneca in Hippol. v. 1020.

ET CVM POLYPEMONE NATVS] *Polypemon,* Polypemonis filius, cognomento *Procrustes,* occisus à Theseo ad Cephissi alueum. Ita Pausanias in Atticis. Plutarc. in Theseo *Damasten Procrusten* vocat, vt illud nomen sit, hoc cognomentum. Dictus *Procrustes* ἀπὸ τοῦ προκρούειν, ab impellendo, quia hospitibus in lecto siue culcitra collocatis, si breuiores essent, extensis luxatisque membris lecti longitudinem implebat; si longiores, parte supereminente mutilabat. Diodorus lib. 5. Bibliothecæ. Eo ipso supplicio postea vitā illi eripuit Theseus, ἀναγκάσας αὐτὸν ἀπομιμεῖσθαι τοῖς κλιντῆρσιν, ὥσπερ τοὺς ξένους ἐποίει. *Coëgitq́; ad lecti mensurā extendere membra,*

bra. quemadmodum peregrinos vrgere ille solebat. ita Plutarch. in Theseo. Ouid. 7. Metam. *Vidit & immitem Cephisias ora Procrusten.*

412. QVIQVE HOMO PARTE SVI, PARTE IVVENCVS ERAT] *Minotaurus*, ad humeros vsque taurus, cetera homo, monstrum biforme, natum è portentoso Pasiphaës cum tauro concubitu, monumentum nefandæ Veneris: quod labyrintho inclusum, Dædali arte; à Theseo dein occisum, si fabulis fides. Vide Plutarchum in Theseo, & notata sup. ad vers. 375.

413. QVIQVE TRABES PRESSAS AB HVMO MITTEBAT IN AVRAS, ÆQVORIS ASPECTES HVIVS ET HVIVS AQVAS] Malim *aspectans*, siue *aspiciens*, vt præferunt libri nonnulli. Pityocampten, credo, intelligit, cui suus etiam est inter Thesei ærumnas locus, teste Pausan. in Corinth. initio, qui in Corinthiaci agri vico, cui Cromion nomen, pinum in ipso litore, illius rei signum visum suo æuo refert. Et mox de Sini subijcit: vnde alium hunc ab illo videtur facere. Alij eumdem cum Sini volunt, dictumque ab euentu & factis Πιτυοκάμπτην. Hinc Plutarch. in Theseo, Σίνιν τὸν πιτυοκάμπτην nominat, ab eo, quòd pinus in terram soleret flectere, atque hoc modo vitam pluribus eriperet. Addit Ouid. *æquoris huius & huius aquas*: credit Micyllus respexisse ad Isthmi angustias, quas possederit Pityocamptes, & sic aspexisse Ionium & Ægeum mare.

415. QVÆQVE CERES VIDIT LÆTO PEREVNTIA VVLTV CORPORA THESEA CERCYONEA MANV] Suidas: Κερκύων ὄνομα λῃστοῦ, ὅστις ᾤκει περὶ τὴν Ἐλευσῖνα, καὶ τοὺς παρερχομένους ἠνάγκαζε παλαίειν αὐτῷ. Occidit hunc Theseus. Diodorus de Thesei certaminibus: Ἀνεῖλε δὲ καὶ περὶ τὴν Ἐλευσῖνα Κερκύονα, τὸν διαπαλαίοντα τοῖς παριοῦσι, καὶ τὸν ἡττηθέντα διαφθείροντα. *Ad Eleusinem Cercyonem interemit, qui lucta cum hospitibus decertans, victos perimebat.* Pausanias in Atticis: Εἶναι δὲ ὁ Κερκύων λέγεται τά τε ἄλλα ἄδικος, καὶ παλαίειν οὐ βουλομένοις. καὶ ὁ τόπος οὗτος παλαίστρα καὶ ἐς ἐμὲ ἐκαλεῖτο Κερκύονος ὀλίγον τοῦ τάφου τῆς Ἀλόπης (ea erat filia Cercyonis) ἀπέχων. λέγεται δὲ ὁ Κερκύων τοὺς καταστάντας ἐς πάλην διαφθεῖραι, πλὴν Θησέως, &c. *Cercyonem ferunt immanem fuisse, præcipue in eos, qui luctari cum eo recusarent. Et ad hanc diem locus quidam, ab Alopes tumulo non longè distans, Cercyonis palæstra dicitur. Tradunt Cercyonem omnes occidisse, quibuscum in lucta certaret, præter Theseum*, &c. Meminit Ouid 7 Metamorph. Ceterùm læto vultu perire Cercyonem vidit Ceres, propter purgatam viam, quæ ad Eleusinem duceret, Cereri sacram, quam infestabat Cercyon: vt rectè hîc Micyllus.

419. QVALIS ACHÆMENIDES, SICVLAS DESERTVS IN ORAS, TROICA CVM VIDIT VELA VENIRE, FVIT] Fuit Achæmenides Adamasti filius, comes Vlyssis, quem

> *Immemores socij vasto Cyclopis in antro*
> *Deseruere.*

Illius autem vitam miserandam, squaloremque pulcerrimè depingit Maro lib. 3. Æneidos:

> *Cùm subitò è siluis macie confecta suprema,*
> *Ignoti noua forma viri, miserandaq; cultu*
> *Procedit, supplexq; manus ad littora tendit.*
> *Respicimus. dira illuuies, immissaq; barba*
> *Consertum tegmen spinis, at cetera Graius*, &c.

A Vide Hom. Odyss. 9. & Ouid. 14 Metamorph.

421. ET QVALIS NEC NON FORTVNA BINOMINIS IRI, QVIQVE TENET PONTEM, QVI TIBI MAIOR ERIT] Quidam libri non malè, *Qualis erat nec non*, &c. pessimè verò in alijs excusum vidi: *Fortuna bino minus Iri*, contra metrorum legem, contra historiam. nam binominem fuisse, dictum à matre *Arnæum*, à iuuenibus *Irum* refert Hom. Odyss. 18. ibidemque copiosè Eustathius. Aphthonius Sophista in Progymnasmatis: Σκόπει τὸν Ἶρον ὃς Ἰθάκης μὲν εἷς ἐγένετο, τὴν αὐτὴν δὲ τοῖς ἄλλοις πολίταις οὐ μετελάμβανεν ἄδειαν ἀλλὰ τοσοῦτον αὐτοῦ τῆς ἀδείας περιεῖλεν, ὡς μεταθεῖναι τῇ πενίᾳ τὴν κλῆσιν. Ἀρναῖος γὰρ τὴν ἀρχὴν προσκληθείς, Ἶρος μετωνομάζετο· τὴν ἐπωνυμίαν ἐκ τοῦ διακονεῖν κομισάμενος. hoc est: *Irum cogita qui tametsi vnum de Ithacensium numero esset, communem*
B *tamen cum ceteris ciuibus impunitatis securitatem non habuit, eoq; deuenit egestatis, vt cum inopia nomen commutarit. Cum enim Arnæus esset primò appellatus, pòst Irus vocari cœpit, ex famulatu cognomen id sortitus.* Dictus enim ab εἴρειν, quasi ἀπαγγέλλειν, quòd iret nuntius quò quis vellet. Meminit Ouidius noster:

> *Cur nemo est Hecalen, nulla est quæ ceperit Irum?*
> *Nempe quod alter egens, altera pauper erat.*

Et alibi: *Irus erit subitò, qui modò Crœsus erat.* Propertius lib. 3. eleg 4.

> *Lydus Dulichio non distat Crœsus ab Iro.*
> *Optima mors parca quæ venit apta die.*

Martialis: *Cùm sis tam pauper, quàm nec miserabilis Irus.* Hinc Prouer. *Iro pauperior*, Erasmo in Chiliadibus.

422. QVIQVE TENET PONTEM, QVI TIBI MAIOR ERIT] Extremam paupertatem Ibidi im-
C precatur, vt, mendicorum instar, pontem teneat, & stipem à transeuntibus petat. *Qui tibi maior erit*: numerabitur scilicet in maioribus tuis vel iudicio tuo, quamuis aliàs infimæ & abiectissimæ sortis sit; puta, qui pontem seruet, sedemque in eo mendicum agat. Ita ferè Turnebus libr. 9. Aduers. cap. 25. Nam Micyllus locum inexplicatum relinquit, quia expedire nequit, *qui tibi maior erit.*

423 FILIVS VT CERERIS FRVSTRA TIBI SEMPER AMETVR, DESTITVATQVE TVAS VSQVE PETITVS OPES] Meliùs, *filius & Cereris.* Nec inconcinnè in altero versu *sæpè petitus opes.* Imprecatur, vt ad opes numquam perueniat, viuatque semper egens & mendicus. Intelligit enim Plutum diuitiarum & opulentiæ deum; quem quicumque adiret, diuitem effici credebat Antiquitas: & habere
D Plutum putabatur is, qui diues esset. Fuit *Plutus* Iasionis siue Iasij & Cereris filius, de quo in Theogonia Hesiodus, & libr. Biblioth. suæ vltimo Diodorus Siculus. quem omnino vide. Domitius de Triptolemo locum hunc capit: non rectè, cùm filius ille Cereris nusquam legatur. Monuit id Zarotus Codrus, Micyllus.

419. VTQVE PATER SOLITÆ VARIAS MVTARE FIGVRAS, PLENVS INEXTINCTA CONFICIARE FAME] Adhuc famem vouet De Erysichthone Thessalo loquitur, Myrmidonis, vt Ælianus lib. 1. c. 27. vt alij, Triopes & Europæ filio, qui filiã Mestram habuit. De quo ita in fabulis est: exciso Cereris luco fuisse in tantam famis sitisq; tabiem actum, vt, consumptis voratisque omnibus, Mestram filiam vendere sit coactus, quæ cùm in omne genus animalis transformari Neptuni benefi-

 cio

cio posset, resumpta priore forma, sæpius à patre vendita fuit, A

Nunc equa, nunc ales, modò bos modò ceruus abibat,
Præbebatq; auidis non iusta alimenta parenti.

Atque ita fraudatis non semel emptoribus, cùm sui pretio alere parentem amplius non posset,

Ipse suos artus lacero diuellere morsu
Cœpit, & infelix minuendo corpus alebat.

Ita ferè Ouid. 8. Metamor. Addit Callimachus panem ostiatim mendicasse, in Hymno Cereris. Meminit Lycophron in Cassandra, apud quem interpres veram historiam huius rei siue ἀλληγορίαν, ita proponit, vt Mestra à patre prostituta fuerit, quæstuque corporis insatiabilem patris ardentemque (vnde & Αἴθων dictus) ingluuiem aluerit. ὁ πατὴρ δὲ Μήστρας πάντα κατεφαγὼν, καὶ σὺν ἀγρὸς ἀλλὰ πτώχος ἐγένετο. ἔτοι πωλῶν, ἐλάμβανεν. ἡ δὲ ταύτη θυγάτηρ πορνευομένη, καὶ ποτὲ μὲν ἵππον, ποτὲ δὲ βοῦν, ἢ προβάτον, καὶ παρ' ἄλλου ἄλλο εἶδος λαμβάνουσα, ἔτρεφε τὸν ἑαυτῆς πατέρα. B Paria habet Ioannes Tzetzes frater Chil. 11. hist. 47. Ab hoc Erysichthone est Prou. Αἴθων λιμὸς, apud Suidam. Λιμὸς Αἴθωνος ἐπὶ τῶν ἀπλήστως ἐσθιόντων (ita lego) ὡς τὸ Δημητρος ἄλσος κατακόψας, καὶ τιμωρίαν ὑπέστη ἀξίαν, καὶ διὰ τοῦτο ἐπλήσθη.

431. NEC DAPIS HVMANAS TIBI ERVNT FASTIDIA, QVAQVE PARTE POTES, TYDEVS TEMPORIS HVIVS ARIS] In manusc. Ciofani *veniant fastidia*. De Tydeo, Oenei regis & Eubœæ, alijs Althææ filio, Stat. 8. Thebaid. extremo. Cecidit Melanippi manu Tydeus, Tydei Melanippus. Moribundus verò Tydeus Melanippi ad se caput deferri iussit, viuoque scelestam sanguine fauces, vt Papinius loquitur; ipseque Tydeus, C

Ore tenens hostile caput, dulcisq; nefandus
Immoritur tabo.

433. ATQVE ALIQVID FACIAS, A VESPERE SOLIS AD ORTVS, CVR EXTERNATI RVRSVS AGANTVR EQVI] Atreus & Thyestes fratres, Pelopis & Hippodamiæ filij, de regno its paci erant, vt alternis annis cum imperio essent. Thyestes regni suidus, quo voti sui compos solus fieret, Aëropen Atrei vxorem corrupit, & fugit fratris iras. Reuocauit mox in regni velut partem Atreus Thyestem fratrem, obuiam venit & mensa excepit, patrique filios appostuit epulandos: quæ Sol abominatus, ne pollueretur, radios auertit. Seneca in Thyeste, v. 820. inter alia:

Ipse insueto nouus hospitio,
Sol auroram videt occiduus,
Terrasq; iubet surgere nondum D
Nocte parata non succedunt
Astra, &c.

Vide Tzetzem Chiliad. 1. hist. 18. qui filios recenset Ἀγλαὸν, Ὀρχομενὸν, Καλλιλέοντα. Apud Senecam Plisthenem inuenio: quem Atrei fuisse filium, atque ita Atreum proprios filios apposuisse fratri, notat Hyginus fab. 86.

435. FOEDA LYCAONIAE REPETES CONVIVIA MENSAE, TENTABISQVE ITERVM FALLERE FRAVDE IOVEM] Nota sunt, quæ de Lycaone, Arcadum rege, narrant fabulæ. nam & Ouid. 1. Metamorph. *Fœda Lycaoniæ referens conuiuia mensæ*, addit aduenas trucidare solitum, nactumque Iouem hospitem, tentasse mortalis aut immortalis Deus ille esset: primò quidem in ipsum Iouem, quem conatus frustrà *Nocte grauem somno nec opina perdere morte*. mox mactatum hospitem, epulandum eidem apposuit. Indignatus Iupiter, regiam fulmine deiecit. Lycaon verò in syluas fugiens, *Fit lupus, & veteris seruat vestigia formæ*, &c. Ita Ouidius. Pausanias in Arcad. ob mactatum ad Iouis Lycæi aram infantem, libatumq; humanum sanguinem, inter ipsa sacra in lupum mutatum, tradit ex vulgato apud Arcadas rumore. Vide Suidam in Lexico & Hyginum cap. 176.

437. TEQVE ALIQVIS POSITO TENTET VIM NVMINIS, OPTO, TANTALIDAS TVSIS, TV TEREIQVE PVER] *Tantalides*, Pelops Tantali filius: de quo ita ferè fabulæ, dijs epulandum fuisse appositum à Tantalo patre, quo deorum tentaret diuinitatem: quem cibum cùm reliqui auersarentur, sola Ceres humerum edit. Reuocato ad vitam Pelopi Ceres eburneum brachium restituit. Vnde Maro *humero eburno insignem* nominat, Georg. 3. Vide ibi Seruium & Pindari Explanatorem. Cetera suprà ad vers. 181.

TV TEREIQVE PVER] Ita Domit. ac Zarotum legisse apparet. al. *Tu Tereusq; puer*. Verùm vtrique lectioni videtur refragari quantitas, cùm græcè sit Τηρέως, vt notat Micyllus. Alij rursum, *Tereos atque puer* Micyllus *Threiciusq; puer* legit. Verùm siue hoc siue isto modo legas, idem & de eodem sensus erit, puta de Ity Terei & Procnes filio, qui & *Threicius*, quia Tereus Thrax fuit. & ita Ouidius ad Liuiam: *Defleet Threicium Daulias ales Ityn*. Fuit & hic à Procne matre in Philomelæ sororis vltionem discerptus, patrique epulandus appositus. Ouid. 6. Metamor. Virg. ecloga 6. & ibi Seruius.

439. ET TVA SIC LATOS SPARGANTVR MEMBRA PER AGROS, TAMQVAM QVÆ PATRIAS DETINVERE VIAS] Nota res ac facinus de Absyrto à Medea dissecto, vt lasonem insequentem remoraretur, ex Apollonio, eiusque interprete, lib. 4. Scholiaste Euripidis, Zenobio prou. Αἰνότερα τῶν Πελίου & Ouidio nostro l. 3. Trist. eleg. 9. vbi inter alia sic canit:

Inde Tomos dictus locus hic: quia fertur in illo
Membra soror fratris consecuisse sui.

Exstant apud Ciceronem libr. 3. de Nat. Deorum poëtæ antiqui versus, rem totam oculis subijcientes:

Postquam pater appropinquat, iamq; penè vt comprehendatur parat,
Puerum interea obtruncat, membraq; articulatim diuidit,
Perq; agros passim dispergit corpus: idq; ea gratia,
Vt dum nati dissipatos artus captaret parens,
Ipsa interim effugeret, &c.

Accedat & Archiæ epigramma è libris Ἀνθολογ.

Οὐ τέκνα Ἀρθίαας ἐπιμήνατο παιδὶ Λαιάρχῳ,
Οὔασεν ἐ Μηδείης ζυγὰς ἐπεκτόφονι.
Ζῆλος ἐπεὶ μανίης μεῖζον κακὸν, εἰ δὲ φονεῦσι
Μητρὸς οὐ πίνει νῦν πίστεις ἴσι τέκνων.

Athamas in puerum rabie haud tanta Learchum,
Quanta necans natos Colchidis ira fuit:
Nam peior rabie est zelus, genitrice necante:
Cui postbhac natos fidere posse putas?

Plora Seneca in Tragœdia cognomine, præsertim à versu 131. & Ioan. Meursius in Lycophronem.

441. AERE PERILLAEO VERSOS IMITERE IVVENCOS, AD FORMAM TAVRI CONVENIENTER SON]

10] Fuit Perillus (quem Lucianus & Tzetzes Perilaum vocant) æris opifex. Plutarchus in Parallelis, Πέριλλ@, inquit, τῇ τέχνῃ χαλκουργός. Inuenit ge ærei tauri, quo Phalaridem tyrannorum crudelissimum & immanissimum vsum ferunt, in eoque homines concremare solitum. Primusque in eum Perillus tauri fabricator coniectus ac combustus est. Vnde Callimachus:

Πρῶτ@ ἐπεὶ τὸν ταῦρον ἐκαίνισεν, ὃς τὸν ὄλεθρον
Εὗρε τὸν ἐν χαλκῷ καὶ πυρὶ γινόμενον.

Meminit Propertius l. 2. *Et gemere in tauro sæue Perille tuo.* Et elegans poëta Claudianus in Eutropium libr. 1.

Sic opifex tauri, tormentorumq́; repertor,
Qui funesta nouo fabricauerat æra dolori,
Primus inexpertum, Siculo cogente tyranno,
Sensit opus, docuitq́; suum mugire iuuencum.

Ouid. 1. de Arte:

Et Phalaris tauro violenti membra Perilli
Torruit: infelix imbuit auctor opus.

Plinius libr. 34. cap. 8. *Perillum nemo laudat sæuiorem Phalaride tyranno, cui taurum fecit mugitus hominis pollicitus, igne subdito: & primus eum expertus est cruciatum iustiore sæuitia.* Vide Val. Max. libr. 9. de crudelitate, Ciceronem in Pisonem, Phalaridem epist. 103. & Orosium lib. 1. cap. 20.

443. VTQVE FERox PHALARIS, LINGVA PRIVS ENSA RESECTA, MORE BOVIS PAPHIO CLAVSVS IN ÆRE GEMAS] Fuit hic, vt dixi, Agrigentinorum, atq; adeò totius Siciliæ tyrannus immanissimus. cuius etiam prouerbiis passim notatus, vt etiam prou. Φαλάριδ@ ἀρχαί, *Phalaridis principatus* nobilitatus, ἀπὸ τοῦ ἀμῶς τῇ ἐξουσίᾳ χρωμένου, vt est apud Diogenianū. Vide Suidam in Φάλαρις, Lucianū in Phalaride, qui graphicè admodum eum depingit, Ioann. Tzetzem Chiliade 1. hist. 25. vbi etiam Lucianum Syrum laudat, quod non animaduertens interpres locum mutilum reliquit. Adde D. Augustinum lib. 18. cap. 12. de Ciuitate Dei. Ouid. lib. 5. Trist. eleg. 4.

Ipse Perilleo Phalaris permisit in ære
Edere mugitus, & bouis ore loqui.

445. DVMQVE REDIRE VOLES AEVI MELIORIS IN ANNOS, VT VETVS ADMETI DECEPTA RE SOCER] Zenobius prou. Αἰσόνειος ἢ Πελίαιος ἕψησις, inquit ἡ παροιμία ... ἐκ τῶν συμβεβηκότων τῷ Πελίᾳ. οἱ γὰρ τούτου παῖδες ... ὑπὸ Μηδείας ὡς νέον ποιήσουσι. *Tracta paræmia ex his, quæ Peliæ acciderunt: quem filiæ ipsius in ferventem recoctum olla à Medea decepta, quasi iuuenem de sene reddituræ, impositum, atq; coctum occiderunt.* Plura ibidem Paræmiographus ille scribit, quæ exscribere longum foret, & Diodotus Siculus libr. 5. Bibliothecæ suæ; nemque Ouid. noster libr. 7. Metamorph. Atque huc Cicero allusit in Catone Maiore: *Quo quidem me proficiscentem haud sanè quis facilè retraxerit, nec tanquam Peliam recoxerit.* ita enim legendum ecnset doctissim. Adr. Iunius Adagiorum Cent. *. num. 76. vbi & primus obseruauit Plautum fabulam hanc compresse in Pseudulo his verbis:

Item vt Medea Peliam concoxit senem,
Quem medicamento & suis venenis dicitur
Fecisse rursus ex sene adolescentulum.

Nam Æsonem, non Peliam, à Medea restitutum legimus. Fuit autem Pelias Admeti socer, quia, Pelia mortuo, Iason filiarum eius curam in se sus-

A cipiens, Alcestiden natu maximam Admeto Thessalo, Amphinomen Andræmoni Leontei fratri, Euadnem Canæ Phocensium regi in matrimonium dedit. auct. Diodorus. cuius verba dum malè Domitius perpendit, *Euadnem Oeneo* collocatā ait.

447. AVT QVES IN MEDII MERGARE VORAGINE COENI, DVMMODO SINT FACTI NOMINA NVLLA TVI] Quidam locum hunc de Amphiarao interpretantur, de quo ita Strabo libr. 9. Geogr. οἱ μὲν φασιν ἐκπεσόντ@ ἐκ τῆς ἅρματ@ ἐν τῇ μάχῃ Ἀμφιάραον, ... τὸν τόπον, ... τὸ ἅρμα ἔρημον ἐοχθῆναι ... ὁμώνυμον. Lege Pausaniam in Atticis, ex quo dices non vni loco absorptionem Amphiarai adscribi. Ego tamen ad Curtium Romanum Ouidij verba re-

B ferre malim; de quo præter Liuium l. 7. ab V.C. & Orosium lib. 3. cap. 1. Lactant. diuinarum Instit. lib. 3. cap. 1. ita Val. Max. lib 5 cap 5. *Cùm in media parte fori, vasto ac repentino hiatu terra subsideret, responsumq́; esset ea illam tantummodo compleri posse, qua pop. Romanus plurimum valeret. Curtius & animi & generis nobilissimus adolescens, interpretatus Vrbem Romam) virtute armisq́; præcipuè excellere, militaribus insignibus ornatus, equum conscendit, eumq́; vehementer admotis calcaribus præcipitem in illud profundum egit. Super quem vniuersi ciues honoris gratia certatim fruges iniecerūt, continuoq́; terra pristinum habitum recuperauit.* &c. Minutius Felix in Octauio: *Testis & Curtius, qui equitis sui vel mole vel honore hiatum profundæ voraginis coæquauit.* Hoc ergo Ibidi imprecatur Ouidius, vt cœno mergatur voragine, nulla tamen relicta posteris sui famæ ac nomine.

C 449. ATQVE VTINAM PEREAS, VELVTI DE DENTIBVS ORTI SIDONIA IACTIS GRAIA PER ARVA MANV] Decantata fabula est de armatis fratribus, natis è draconis dentibus, qui mutuis sese vulneribus confecerunt. Origo à Cadmo est, Agenoris filio, qui dum frustrà quæreret Europam sororem, à Ioue tauri specie raptam, consulto Apolline, à Phocide substitit, bouem ducem secutus. Missis aquatum sociis ad Dircen fontem, vbi audiuit occisos à serpente Marti sacro; subsecutus ipse serpentem adortus est & confecit: cuius dentes hominum semina fuere, non frugum. Cadmus Thebas dein condidit, *nomenq́; genti Inauspicata de boue tradidit.* Pulchrè prosequitur ista Ouid. 3. Metamorp. Euripides in Phœnissis, Seneca in Oedipo à versu 709. Adde Euripidis, Lycophronis & Apollonij interpretes. Omittere tamen nō possum,

D quæ Pherecydes habet apud Apollonij Enarratorem, lib. 4. n. 54. ἐπειδὴ Κάδμ@ κατῴκισθη ἐν Θήβαις, Ἄρης ἔδωκε αὐτῷ καὶ Ἀθηνᾶ ... ὀδόντας ... καὶ ὁ Κάδμ@ αὐτίκα ... ἀνδρες ἔνοπλοι ... ὁ δὲ Κάδμ@ ... λίθους ... &c. Ecce ad dimidiam tantùm partem dentium Cadmo à Marte & Minerua datam, natosque ex iis homines armatos: quos cùm timeret Cadmus, saxis petiit. illi verò rati à suis se peti mutuis vulneribus conciderunt.

451. ET QVA PENTHEIDES FECIT, FRATERQVE MEDVSÆ, EVENIANT CEPTIS OMINA SINISTRA TVO] *Pentheides:* mendosè ista legi Domitius scribit, quæ tamen vulgaris ferè lectio est: quæ si

placet, & de Hipponacte locum capere, ad conuitia eius & linguę virulentiam referri debet, de qua sup. ad v. 53. Verùm tunc *Pytheides* malim cũ Micyllo, ex Suida: Γ᾽ παιάναξ πατρὸς Πυθέω καὶ μητρὸς Πυθηίδος. nam *Pentheides* qui dici, & vnde possit non video. Scio *Penthidem* dici Athamantem Ouidio nostro, at de insania illius sup. etiam dictũ ad vers. 349 Fortè & illud non displicebit, quod Micyllus quoque notat, *Pentheida* nomẽ Menœceo posse tribui: nã Penthei filius Odasus traditur, Odasi Menœceus, huius Creon & Iocasta, Creontis verò Hæmon & Menuceus, qui bello Troiano se pro patria deuouit, & è turri præcipitauit. auctor interp. Euripidis in Phœnissis. Ceterùm si *Battiades* accidet, de Callimacho interpretari licebit: tametsi de illo sequens distichon sit.

FRATERQVE MEDVSÆ] Domit. & Zarotus *Apolloniũ* intelligunt. Micyllus de *Archilocho*, aut simili accipere malit, dum quid occurret certius.

453. ET QVIBVS EXIGVO EST VOLVCRES DEVOTA LIBELLO, CORPORA PROIECTA QVÆ SVA PVRGAT AQVA] De Callimacho capio, qui Ibin inscripsit suas in Apollonium Diras. Ibin autẽ hîc verbo describit Naso. Vide quæ in principio libelli huius diximus.

455. VVLNERA TOTQVE FERAS, QVOT DICITVR ILLE TVLISSE, CVIVS AB INFERIIS CVLTER ABESSE SOLET] De Menedemo capit Zarotus è vet. interprete, quem bello Troiano scribit tot vulneribus confossum, vt ne vel minima pars corporis reperta sit, adeò vt, ferrum execrari, non existimarint id inferiis eius more maiorum adhibendum. De Osiride verò Domitius intelligit, in 24. partes discerpto; in cuius quoque inferijs, ab vxore institutis, piaculum sic gladium sine cultrum esse. Ita ille. Occisum discerptumque à Typhone fratre, & ab vxore diu frustrà quæsitum, Seruius scribit in Virgilium. illud etiam, sacerdotibus tantùm, ijsque mitratis, & non nisi certis diebus, ad Osiridis sepulcrum accessum dari. Iulius Firmicus de Errore profan. relig. *Isis*, inquit, *soror est, Osiris frater, Typhon maritus. Is cùm comperisset Isidem vxorem incestis fratris cupiditatibus esse corruptam, occidit Osirim, artuatimq́; lacerauit, & per omnes Nili fluminis ripas miseri corporis palpitantia membra proiecit. Isis repudiato Typhone, vt & fratrem sepeliret & coniugem, adhibuit sibi Nepthin sororem sociam & Anubem venatorem. Cui ideo caninum caput impositum est, quia laceratis corporis partes artificio canis vestigantis inuenit*, &c. Hæc ille.

457. ATTONITVSQVE SECES, VT QVOS CYBELEIA MATER INCITAT AD PHRYGIOS, VILIA MEMBRA, MODOS] De Gallis loqui puto, Cybeles (quæ & magna deûm mater) ministris, hominibus prorsus euiratis. Nomẽ habẽt à Gallo Phrygiæ fluuio. Festus: *Galli, qui vocantur matris magnæ comites, dicti sunt à flumine, cui nomen est Gallo. quia qui ex eo biberint, in hoc furere incipiunt, vt se priuẽt virilitatis parte.* Alia origo istius euirationis apud Lactant. lib. 1. de Falsa relig. c. 17. *Deûm mater amauit formosum adolescentem, & eundem cum pellice deprehensum exsectis virilibus semiuirum reddidit: & ideo nunc sacra eius à Gallis sacerdotibus celebrantur.* Galli illi insani, & diuino furore correpti, solebãt assidua rotatione caput quatere, & sic diuina fari. Insaniebant verò vel pota è Gallo fl. aqua, vel ex imperio. Seneca epistol. 109. *Nec aliter concitantur, quàm Phrygii solent tibicinis sono*

A *semiuiri, & ex imperio furentes.* Ceterùm *vilia membra* vocat Ouid. quia semiuiri & molles Galli. Nisi aliud per *vilia membra* significari putes ex Iuuenale sat. 2.

——— Phrygio quos tempus erit iam
More superuacuam cultris abscindere carnem.

Ita noster 4. Fast. *Cadunt iactatis vilia membra comis.* Et Tibullus 1. eleg. 4. *Et secet ad Phrygios vilia membra modos.* Illustrat ista Seneca, dum Phrygios facit *tibicinis sono semiuiros.*

459. DEQVE VIRO FIAS, NEC VIR, NEC FAEMINA, VT ATYS, ET QVATIAS MOLLI TYMPANA RAVCA MANV] Atyn siue Attin intelligit, προέστωτα τῆς μητρὸς τῶν θεῶν, *ministrum matris Deum*, vt Suidas ait. Variant de Aty scriptores. Nos quid de eo Ouid. 4. Fast. luserit, verbo indicabimus. Fuit

B Calai Phrygis filius, deorum matri in deliciis. quæ ob id viuere castè eum voluit, & sacris suis præesse. Ille verò sui parum memor fidem datam non seruauit, & cum Sangaritide Nympha rem habuit. Vnde in furorẽ actus, genitalia sibi exsecuit, pòst in pinum arborem abiit. auctor Ouid. 10. Metamorp. Diuersa ab his tradit Pausan. in Achaicis, Diodorus lib. 3. Porrò Cybeles sacerdotes tympanis & cymbalis in sacris vsi sunt. Catullus in Galliambo: *——— sequimini*

Phrygiam ad domum, Cybelles Phrygia ad nemora deæ,
Vbi cymbalum sonat vox, vbi tympana reboant,
Tibicen vbi canit Phryx curuo graue calamo, &c.

Lucretius lib. 2.

Tympana tenta tonant palmis, & cymbala circùm
Concaua, raucisonoq; minantur cornua cantu,
C *Et Phrygio stimulat numero caua tibia mentes.*

Ouid. in Fastis:

Ibant semimares & inania tympana tundunt,
Æraq; tinnitus ære repulsa dabant.

Plura ibi lege.

461. INQVE PECVS SVBITO MAGNÆ VERTARE PARENTIS, VICTOR VT EST CELERI, VICTAQVE VERSA PEDE] Nota fabula è 10. Metamor. extremo, de Atalanta Schœnei filia victa, & Hippomene victore, ob violatum Cybeles fanum, in leones mutatis. Vide si lubet Seruium ad illum Virgilij versum: *Et iuncti currum domina subiere leones.* Narrat enim Cybelen currui suo summisisse Atalantam & Hippomenem, in leones versos. Atque hinc etiam *Phrygios leones* alibi Virgilius vocat. De certamine Atalantæ & Hippomenis vide quæ

D sup. ad vers. 375. scripsimus.

MAGNÆ VERTARE PARENTIS] Cybeles. Hanc alibi *almam parentem* vocat Naso & Virgilius; *deam magnam* Catullus; *magnam Deûm matrem* Lucretius lib. 2. de rerum natura.

463. SOLAQVE LIMONE POENAM NE SENSERIT ILLAM, ET TVA DENTE FEROX VISCERA CARPAT EQVVS] Addetis, quæ suprà vers. 337. è Suida ac Diogeniano notabam, locum pulcerrimũ Heraclidis Pontici ἐν πολιτείᾳ Ἀθηναίων: Ἱππομένης ἀπὸ τῶν Κοδριδῶν βουλόμενος ἀπώσασθαι τὴν διαβολήν, λαβὼν ἐπὶ τῇ θυγατρὶ Λειμώνῃ μοιχόν, ἐκεῖνον μὲν ἀνεῖλεν ὑποζεύξας μετὰ τῆς θυγατρὸς τῷ ἅρματι, τὴν δ᾽ ἵππῳ συνέκλεισεν, ἕως ἀπώλετο. *Hippomenes, vnus ex Codridis, volens diluere antius mollis atque effeminati calumniam, filia Limone cum adultero deprehensa, illum quidẽ vnà cum filia currui alligatum necauit, filiam verò cum equo domi inclusit, donec moreretur.* Eamdem histo-

r iam

riam refert Æschines Orat. contra Timarchum, suppresso nomine. Verba Micyllus recitat.

465. AVT VT CASSANDRÆ DOMINVS, NON MITIOR ILLO, SAVCIVS INGESTA CONTVMVLERIS HVMO] Domitius hîc silet. Zarotus è vet. interprete, Cassandrum dominum facit Cassandræ Potidææ, qui nimiùm in suos sæuiens ab ijsdem saxis obrutus sit. Amplius Badius & is qui Notas breuiores margini hîc adiecit, scribunt viuum à suis defossum. Ita illi. Et Potidæam quidem *Cassandra coloniam* nuncupatam, auctor est Plinius lib. 4. cap. 10. at de Cassandro isto aliud non legi, quàm quod interpres ille scribit. Porrò pro *Cassandra* in manuscript. duobus Bersmanni est *Cassandri*; & ita legendum Micyllus quoque vidit, vt *Cassandri dominus* sit Hercules, filius Alexandri Magni, hæres paterni regni, & sic Macedonum ac Cassandri dominus, quem Cassander regni æmulus, *ne fauore paterni nominis in regnum Macedoniæ vocaretur, occidi tacitè cum matre Barsine iussit: corporaq; eorum terra obrui, ne cædes sepultura proderetur. & quasi parum facinoris in ipso primùm rege, mox in matre eius Olympiade ac filio admisisset, alterum quoque filium cum matre Roxane pari fraude interfecit, quasi regnum Macedoniæ, quod affectabat, aliter consequi, quàm scelere, non posset*. Ita Iustinus, Trogi abbreuiator lib. 15.

467. AVT VT ABANTIADES, AVT VT LYRNESIVS HEROS, CÆSVS IN ÆQVOREAS PRÆCIPITARIS AQVAS] Per *Abantiadem* hîc & Metamorp. lib. 3. Perseum intellig. Nam ex Lynceo & Hypermnestra Abas, ex Abante Prœtus & Acrisius, ex Acrisio Danaë, è Danaë Perseus oriundus est: qui arculæ siue scrinio inclusus, ab Acrisio in mare præceps datus est, postquam consulenti deū περὶ παίδων γενέσεως ἀρσένων, ex oraculo responsum esset, nasciturum è filia filiū, à quo interimeretur. Verùm pretium operæ est fabulam integram adscribere ex Apollonij Scholiaste lib. 4. n. 68. Φερεκύδης ἐν δευτέρᾳ ἱστορεῖ, ὡς Ἀκρίσιος γαμεῖ Εὐρυδίκην τὴν Λακεδαίμονος. τῆς δὲ γίνεται Δανάη. χρωμένῳ δὲ αὐτῷ περὶ ἄρσενος παιδὸς ἔχρησεν ὁ θεὸς ἐν Πυθοῖ, ὅτι αὐτῷ μὲν οὐκ ἔσται παῖς ἄρσην. ἐκ δὲ τῆς θυγατρὸς, πρὸς οὗ αὐτὸν δεῖ ἀπολέσθαι. ὁ δὲ ἐπανελθὼν εἰς Ἄργος, θάλαμον ποιεῖ χαλκοῦν ἐν τῇ αὐλῇ τῆς οἰκίας κατὰ γῆς, ἔνθα τὴν Δανάην εἰσάγει μετὰ τῆς τροφοῦ. ἐν ᾧ αὐτὴν ἐφύλασσεν, ὅπως ἐξ αὐτῆς παῖς μὴ γένηται. ἐρασθεὶς δὲ Ζεὺς τῆς παιδὸς, ἐκ τοῦ ὀρόφου χρυσῷ παραπλήσιος ῥεῖ. ἡ δὲ ὑποδέχεται τῷ κόλπῳ. καὶ ἐκφήνας αὑτὸν ὁ Ζεὺς, τῇ παιδὶ μίγνυται. τῶν δὲ γίνεται Περσεὺς, καὶ ἐκτρέφει αὐτὸν ἡ Δανάη, καὶ ἡ τροφὸς κρύπτουσαι Ἀκρίσιον. ὅτε δὲ Περσεὺς τριέτης ἢ τετραέτης ἐγένετο, ἤκουσεν αὐτοῦ τῆς φωνῆς παίζοντος. καὶ διὰ τῶν θεραπόντων μετακαλεσάμενος τὴν Δανάην σὺν τῇ τροφῷ, τὴν μὲν ἀναιρεῖ. Δανάην δὲ καταφέρει σὺν τῷ παιδὶ ἐπὶ τὸν βωμὸν τοῦ Ἑρκείου Διὸς. μόνος δὲ αὐτὴν ἐρωτᾷ, πόθεν εἴη αὐτῇ γεγονὼς ὁ παῖς. ἡ δὲ ἔφη ἐκ Διός. ὁ δὲ οὐ πείθεται, ἀλλ' εἰς λάρνακα ἐμβιβάζει αὐτὴν μετὰ τοῦ παιδὸς, καὶ κλείσας καταποντοῖ. Hæc ex Pherecyde diligentissimus Apollonij interpres. Paria habes apud Zenobium Parœmiographum in Ἄϊδος κυνῆ. Cent. 1. 41. Didymum Homeri in Iliad. 14. & Tzetzem Lycophronis interpretes.

AVT VT LYRNESIVS HEROS] *Heres* Domit. & Zarotus videntur legisse, quasi Telephus à Teuthrāte relictus fuerit imperij hæres. *Lyrnesiū* enim, seu *Lyrnessium* potiùs dictum volunt Telephū, ab eo quòd Lyrnessum vrbem sub imperio habuit, quā occiso Mynete illius principe Achilles, cum nonem alijs, Troianis eripuit, de quo Homer. Iliad β'. & τ'. & Strabo libr. 13. Res ita habet: Telephus cum Auge matre, (postquam ab Hercule corrupta deprehensa esset) in vrna quadam à patre impositus, & in mari demersus fuit: sed Palladis prouidentia delatam ferunt ad Caici ostia vrnam, exceptumque à Teuthrante cum matre Telephum, atque illam vxoris, hunc filij loco habitum: & hinc *Lyrnesium heredem* siue *heroem* appellatum scribunt interpretes. Cæterùm de Telepho auctorem habeo Strabonem lib. 13. qui ex Euripide ista refert: Εὐριπίδης δ' ὑπὸ Ἀλέου φησὶ τοῦ τῆς Αὔγης πατρὸς, εἰς λάρνακα τὴν Αὔγην καταποντωθῆναι ἅμα τῷ παιδὶ Τηλέφῳ καταποντωθεῖσαν, φωράσαντος τὴν ἐξ Ἡρακλέους φθοράν. Ἀθηνᾶς δὲ προνοίᾳ τὴν λάρνακα περαιωθεῖσαν, ἐκπεσεῖν εἰς τὸ στόμα τοῦ Καΐκου. τὸν δὲ Τεύθραντα ἀναλαβόντα τὰ σώματα, τῇ μὲν, ὡς γαμετῇ χρήσασθαι, τῷ δ', ὡς ἑαυτοῦ παιδί. Atque his quidem consona ea fuerint, quæ Ouidius tradit, si in altero versu *Clausus* pro *Casus* legas, vt est in manusc. Bersmāni: quo modo etiam legendum videatur, si pro vulgari *Lyrnesius* reponatur *Cycneius*, à Tene Cycni filio, quę Egnatij cōiectura fuit: qui cùm insimularetur vim nouercæ intulisse, εἰς λάρνακα ἐμβληθεὶς ὑπὸ τοῦ πατρὸς Κύκνου, καὶ εἰς θάλασσαν ῥιφθεὶς, λέγεται διασωθῆναι πρὸς τὴν νῆσον, *in arcam à Cycno patre iniectus & in mare proiectus, atque ad insulam* (Tenedium) *incolumis euasisse dicitur*. Ex Heraclide Pontico ἐν πολιτείᾳ Τενεδίων.

469. VICTIMA VEL PHOEBO SACRAS MACTERIS AD ARAS, QVAM TVLIT A SÆVO THEVDOTVS HOSTE NECEM] Domitius illud vnum inuenisse se scribit, *Theodotum* siue *Theudotum* Bactrianorum regem ab Arsace Parthorum fuisse mactatum. De Theodoto isto Iustinus libr. 41. ait fuisse mille vrbium Bactrianorum præfectum, defecisse à Macedonibus, iussisseque regem se appellari. Subiungit de Arsace, cùm is imperium Persicum conderet formaretque, cum Theodoto, eiusque filio fœdus fecisse. Atque ista de Theodoto illo Iustinus. Vetus interpres, eiusque compilator Zarotus, tradunt *Theodotum*, poëtam tragicum, cùm atrocem lusisset de Mnesarcho rege Tragœdiam, fugisse in Apollinis ædem, & in ea à rege occisum. quære in auctorem.

471. AVT TE DEVOVEAT CERTIS ABDERA DIEBVS, SAXAQVE DEVOTVM GRANDINE PLVRA PETANT] Interpretes scribunt Abderitanos Abderæ incolas, quæ Thraciæ vrbs est, solitos anni cuiusque initio hominem pro communi salute deuouere, lapidibus obrutum. Equidem auctorem, præter Ouidium nostrum, qui de Abderitanis ciuibus idem affirmet, laudare non possum. Quem verò *deuotum* Latini, eum καθάρματα Græci nominant, explanatque Aristoph. interpres ἐν πλούτῳ: addens etiam apud Romanos obtinuisse morem, vt immolatione hominis ciuitatem vel à fame, vel à vi maiori aut calamitate expiarent. Lege Andr. Alciatum libr. 9. Parerg. Iuris cap. 22. Addam & similem Abderitanis expiationem, qua in Ephesi pestilentia Apollonium Tyaneum vsum fuisse scribunt Philostratus in Vita, & Eusebius. Mendicum enim senem præcepit lapidibus obrui, vt hac ratione pestilentiam auerteret. Porrò Abderæ vrbis mentio est in Excerptis Strabonis lib. 8.

Ἄβδη-

Ἄβδηρα πόλις ἐπώνυμος Ἀβδήρου, ὃν ὑπὸ Διομήδους ἵπποις ἔφαγον. Meminit quoque Suidas.

473. AVT IOVIS INFESTI TELO FERIARE TRISVLCO, VT SATVS HIPPOMENE, DOSITHOESQVE PATER] Imprecatur hosti κεραυνοπληγίαν. Domitius ac Zarotus per *satum Hippomene* Præsterem intelligunt, Hippomenes ex Atalanta, vt aiût, filium. Ille deos detestatum scribit, ob detectum imperio paterem, ideoque fulmine ictum: hic ex veteri interprete propter occisum patrem, qui Limonem filiam tam crudeliter peremerat, fulmine percussum narrat. Equidem, vt verum fatear, tale adhuc legisse non memini. Quare adducor, vt credam corruptam poëtæ nostri lectionem, præsertim cùm & libros quosdam *Hippomeo* præferre videam, & ita legere Egnatium, sed nodum non expedire. Lego itaque cum eruditiss. Micyllo *Hipponeo*, vel potiùs *Hipponi*, & ad Capaneum refero, quem τὸν Ἱππόνου facit Pausanias in Bœoticis. Καπανέα, inquit, τὸν Ἱππόνου βιαιοτέρας πρὸς τὸ τεῖχος τὰς προσβολὰς βληθῆναι κεραυνῷ λέγουσι, &c. quibus verbis indicat Capaneum Hipponi filium, ex Astynome Talai filia, Adrasti sorore, cùm in Thebarum expugnatione, nolente-volente Ioue, Thebas intercepturum se diceret, muros ascendisse, ac fulmine percussum. Æschylus in ἑπτὰ ἐπὶ Θήβαις,

Θεοῦ τε γὰρ θέλοντος ἐκπέρσειν πόλιν
Καὶ μὴ θέλοντός φησιν, οὐδὲ τὴν Διὸς
Ἔριν πέδῳ σκήψασαν ἐμποδὼν σχεθεῖν·
Τὰς δ᾽ ἀστραπάς τε καὶ κεραυνίους βολὰς
Μεσημβρινοῖσι θάλπεσιν προσῄκασεν.

Plura Pausanias in Bœoticis, Diod. Siculus libr. 5. Euripides in Phœnissis, quem etiam citat Tzetzes in Lycophronem, Statius lib. 10. Theb. extr. & 11. initio, Philostratus, Hyginus in Catalogo ducum, qui & genealogiam eiusdem recenset, vt & Pindari interpres. Adde Andr. Alciatum, virum doctissimum, & qui ad bonas doctasque litteras Iureconsultis velut facem extulit, lib. 6. Parer. c. 21. vbi & *Hipponi* legendum hîc vidit.

DOSITHOESQVE PATER] Ita Domitius: Zarot. *Thesiphilesq;* habet. De Atrace Thessalo vterque capit, qui filiam suam, (siue ea Dosithoë siue Thesiphile) à Ioue compressam prodiderit aut à se reiecerit. Atracis quidem Thessali meminit Stephan. περὶ πόλεων, ab eoque dictam refert Atraciam Thessaliæ vrbem: verùm neque de Dosithoë neq; de Thesiphile quidquam legere memini.

475. VT SOROR AVTONOES, VT CVI MATERTERA MAIA EST, ET TIMERE OPTATOS QVI MALE REXIT EQVOS] Conglomerat historias varias seu fabulas potiùs. Ac primò quidem de Semele, quæ Autonoës & Inus, ex Cadmo & Harmonia, fuit soror; fingiturque arsisse Iouis fulmine, postquam è Ioue grauida, delusaque à Iunone, amplexum à Ioue iurato concupisset talé, qualem ille Iunoni cōcederet: *neque enim non hæc optasse, nec ille Non iurasse potest.* vt Ouid. cant. 3 Metamorph. Fabula est apud Diodor. libr. 5. Biblioth & Homeri interpretem Ἰλιάδ. ξ΄. Quod verò sequitur, *Vt cui matertera Maia est*, id ita intelligendum, vt non referatur ad Semelem, cui Maia Atlantis filia matertera magna fuit, vt loquuntur Iurisconsulti (tunc enim legendum esset, *& cui mater Maia*) neque ad Oenomaum, Martis & Steropes Atlantidis filium, cuius domus fulmine quoque arsit, sed

A potiùs ad Iasium siue Iasionem Ioue & Electra Atlantide natū. Nam, vt ex Hellanico & Idomeneo lib. 1. Τρωικῶν refert Apollonij interpres in 1. Argonaut. Ἠλέκτρα ἡ Ἄτλαντος ἐγέννησε τρεῖς παῖδας. Δάρδανον ὃ εἰς Τροίαν κατῳκήσαντα· ὃν καὶ Πολυάρχη φασὶ λέγεσθαι ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων. καὶ Ἠετίωνα, ὃν Ἰασίωνα ὀνομάζουσι. καὶ φασὶ κεραυνωθῆναι αὐτὸν ὑβρίζοντα ἄγαλμα τῆς Δήμητρος. τρίτην δ᾽ ἔσχεν Ἁρμονίαν ἣν ἠγάγετο Κάδμος. Causam addit, ob quam percussus fulmine sit, quòd Cereris imagini iniuriā fecisset. Aliam Homerus profert Odyss. 5. quòd cum Cerere concubuisset:

Ὣς δ᾽ ὁπότ᾽ Ἰασίωνι ἐϋπλόκαμος Δημήτηρ,
Ὧι θυμῷ εἴξασα, μίγη φιλότητι καὶ εὐνῇ,
Νειῷ ἔνι τριπόλῳ· οὐδὲ δὴν ἦεν ἄπυστος
Ζεύς, ὅ μιν κατέπεφνε βαλὼν ἀργῆτι κεραυνῷ.

B Ego sic:

Sic cùm pulcra comas, genitrix mitissima frugum,
Alma Ceres, lecto atque vnà Iasonis amori
Mixta erat; haud ignarus facti Iuppiter, ipsum
Percussit celeri candentis fulminis igne.

Vide Diodor. Siculum, Dion. Halicar. & Hyginū. Adde Alciatum l. 6. Parerg. cap. 21. Denique illud etiam non omiserim, quod è Lycophrone Domitius tradit, Porphyrium siue Porphyrionem Sisyphi F. hîc indicari, qui paternam in deos impietatem secutus, fulmine ictus interierit. Sequitur Zarotus, quàm rectè & aptè huic loco, ipse viderit. Subijcit Ouidius:

ET TIMERE OPTATOS QVI MALE REXIT EQVOS] Notissimum est vt multa inculcare hic necesse non sit. Fabulā Phaëthontis copiosè prosequitur poëta noster lib. 2. Metam. Tzetzes Chi-
C liad. 4. hist. 137. Euripides, Hyginus fab. 152. & alij. Seneca in Medea v. 597.

Ausus paternos agitare currus,
Immemor metæ iuuenis paternæ;
Quos polo sparsit furiosus ignes,
Ipse recepit.

Vbi lege Aduersaria Ant. Delrij ἀπαγγελικῶς fabulam explanantis, & Commentarium eiusdem.

477. VT FERVS ÆOLIDES, VT SANGVINE NATVS EODEM, QVO GENITA EST LIQVIDIS QVÆ CARET ARCTOS AQVIS] Salmoneus γὰρ τοῦ Ἐλλῆνος Αἰόλου τοῦ Δευκαλίωνος, vt ait Diodor. ὑβριστὴς ἦν καὶ ἀσεβής· ὑπὸ μὲν τῶν ὑποτεταγμένων ἐμισήθη, ὑπὸ δὲ Διὸς διὰ τὴν ἀσέβειαν ἐκεραυνώθη. Quibus verbis significat, ob superbiam impietatemq; subiectorum odia incurrisse, & Iouis fulmine confla-
D grasse. Seruius verò enarrans locum illum Virg. 6. Æneid.

Vidi & crudeles dantem Salmonea pœnas,
Dum flammas Iouis & sonitus imitatur Olympi:

Salmoneus, inquit *fabricato ponte æreo, super eum agitabat currus ad imitanda tonitrua: & in quem iaculatus esset facem, eum iubebat occidi. Hic postea verum expertus est fulmen* Hæc ille. Valer. Flaccus lib. 1. Argonaut.

Salmoneus nondum ille furens, cùm fingeret alti
Quadrifida trabe tela Iouis.

Manilius lib. 5. vers 91.

Hinc mihi Salmoneus, qui cælum imitatur in orbe
Montibus impositis, missisq; per æra quadrigis;
Expressisse sonum mundi sibi visus, & ipsum
Admonuisse Iouem terra de fulmine fingi.

Vbi mendum hærere vidit Lud. Carrio lib. 1. Antiquarum Lect. cap. 5. legendumque *pontibus impositis*.

fitu. Claudianus in Epigrammatis: *Quid falso insontem tonitru Salmonea miror?* Ioan. Tzetzes Chiliad. 7. hist. 107. pellibus cuitibusque imitatum fulmina scribit:

Ἐμβύρσαις τε καὶ λέβησι τοῖς δρόμοις τῶν ἁρμάτων,
Βροντὰς ἀπομιμούμενος, Διὶ ἐνεκαυχᾶτο.

Huc allusit Eunapius Sardianus in Chronographia de Entropio (in quem etiam Claudiani poëtæ inuectiuæ) his verbis: τὸ ἐκείνου κράτος ἐς τόσον δὲ κατέσεισεν ἅπαντα καὶ κατεβρόντησεν, ὥς τε οὐ μόνον Ῥουφῖνος ἦν αὐτός, ἀλλ' ὁ τοῦ μύθου Σαλμωνεὺς μικρόν τι χρῆμα πρὸς αὐτὸν ἦν. *Illius potentia adeò concussit omnia, & tonitru quodam perculit, vt non modò Rufinus esse reipsa deprehensus fuerit; sed fabulosus ille Salmoneus nihil fuerit præ isto.* Vide prou. *Salmoneus alter*, apud Hadr. Iunium.

VT SANGVINE NATVS EODEM QVO GENITA EST LIQVIDIS QVÆ CARET ARCTOS AQVIS] Domitius ac Zarotus Ismeneum (Meneũ nominat Domit.) Lycaonis filium intelligunt, qui qui cùm deos flocci faceret, à Ioue fulmine ictus interierit. Hæc illi, ex veteri interprete. Equidem certi de hoc afferre nihil possum, auctoritate omni destitutus. Non tamen omnino displicet eorum coniectura, qui de Lycaone ipso coniiciunt sumenda Ouidij verba, quem etiam constat σὺν τῷ κατὰ θεῶν βλασφήματι τέκνων à Ioue fulmine percussum. ex Metamorphosi Ouidij lib. 1. & Tzetze in Lycophronem. Et sic dici potest eodem sanguine natus, quo Salmoneus: nam Lycaon Pelasgi fuit filius; Pelasgus à quibusdam Neptuni, ab aliis Iouis dicitur. atqui à Ioue etiam Æoli genus ducitur: Æolo verò natus est Salmoneus. E Lycaone porrò genita est Arctos, siue Callisto, quæ ob ereptam à Ioue virginitatem inter sidera locum inuenit. *Caret liquidis aquis*, quia numquam occidit: vnde *immunem æquoris* alibi Ouidius vocat, & *Oceani metuentem æquore tingi* Virgilius. Tu cogita, mi Lector.

479. VT MACEDON ICTA EST RAPIDIS CVM CONIVGE FLAMMIS, SIC PRECOR ÆTHEREI VINDICIS IGNE CADAS] In alijs, *Vt Macedon rapidis icta est*, quod sonantius. A Macedone, Iouis & Thyiæ filio, Macedoniæ nomen est, vt Stephanus auctor. Quod ad loci huius explicationẽ spectat, certius non habeo, quàm quod Zarotus scribit, fuisse Macedoni ex muliere incola Pyreum & Emathum filios, atque illos cum vxore Macedone in proprio combústos thalamo. Vnde hic Micyllus *Macedo* legendum putat, nominandi casu: cùm Macedon viri sit nomen.

481. PRÆDAQVE SIS ILLIS, QVIBVS EST LATONIA DELOS ANTE DIEM RAPTO NON ADEVNDA THRASO] Notant interpretes Thrasum iuuenem, Dianæ dilectum, in Delo à canibus discerptum. Ego Thrasum eumdem puto cum Thasio, Anij sacerdotis filio, de quo Hyginus cap. 247. qui à canibus consumpti sunt: *Actæon Aristæi filius, Thasius in Delo, Anij sacerdotis Apollinis filius, ex eo Delo nullus canis est.* In Hygino *Deleanis sacerdotis* excuditur.

483. QVIQVE VERECVNDÆ SPECVLANTEM MEMBRA DIANÆ, QVIQVE CROTOPIADEM DIRIPVERE LINVM] Sunt qui pro *membra* legant *labra*, atque ita in quibusdam excusis. Verùm receptam scripturam malim. Nota autem fabula de Actæone, Aristæi & Autonoës filio, qui, vel quòd Dianæ in montibus venantis concubitum concupisset; vel quòd se Dianæ venandi studio arteq; prætulisset; aut denique, (quæ poëtæ nostri hîc & in Metam. lib. 3. & Nonni Dionys. lib. 5. opinio est) quod deam se lauantem nudam offendisset, rem prodente Naiade nympha, in ceruum mutatus est, ac demum à suis ipse canibus discerptus. Diod. Siculus lib. 4. Biblioth. τὴν δ' αἰτίαν ἀποδιδόασι τῆς ἀτυχίας, οἱ μὲν, ὅτι κατὰ τὸ τῆς Ἀρτέμιδος ἱερὸν, διὰ τῶν ἀνατεθειμένων ἀκροθινίων ἐκ τῶν κυνηγεσίων προῃρεῖτο τὸν γάμον κατεργάσασθαι. οἱ δ', ὅτι τῆς Ἀρτέμιδος αὑτὸν πρωτεύειν ταῖς κυνηγεσίαις ἀπεφήνατο. Scholiastes Callimachi εἰς λουτρὰ τῆς Παλλάδος: Ἀκταίων, inquit, ὁ τῆς Αὐτονόης καὶ Ἀρισταίου, ὑπὸ τῶν ἰδίων κυνῶν ἐσπαράχθη, διὰ τὸ τὴν Ἄρτεμιν ἰδεῖν λουομένην. Ouid. 2. Tristium:

Inscius Actæon vidit sine veste Dianam,
Præda fuit canibus non minùs ille suis.

Plura Pausanias in Bœoticis, Hyginus cap. 180. & 181. Fulgentius libr. 3. Mytholog. & Palæphatus περὶ ἀπίστων: qui Actæonem nimio venandi studio, ac canum multitudine rem omnem decoxisse scribit, indeque ortam fabulam. alij aliter. Plutarch. in Sertorij vita Actæones duos facit, Ὁ μὲν, inquit, ὑπὸ τῶν κυνῶν, ὁ δ' ὑπὸ τῶν ἐραστῶν διεσπάσθη. Simile autem de Tiresia exemplum suprà enarrauimus vers. 265. cui etiam affine illud de Erichthonio lib. 2. Tristium:

Pallade conspecta natum de crimine virgo
Sustulerit quare quæret Erichthonium.

QVIQVE CROTOPIAOEM] Et hæc nota fabula. Linus enim Psamathe Crotopi Argiuorum regis filia & Apolline natus, fertur primus in Græcia cytharam & numeros inuenisse, lamentationes item ac lessos carmine condidisse; perijsse verò à canibus discerptus. Conon apud Photium narratione 19 & Eustathius in Iliad. σ'. Pausan in Atticis Linum adhuc infantem refert laceratum à canibus, cùm à Psamathe, quò patrem illa partum celaret, expositus esset.

485. NEVE VENENATO LEVIVS FERIARIS AB ANGVE, QVAM SENIS OEAGRI CALLIOPESQVE NVRVS] Intelligit Eurydicen vxorem Orphei, filij Oeagri & Calliopes. Ioan. Tzetzes Chiliad. 2. histor. 54.

Ἡ Εὐρυδίκη σύζυγος ὑπῆρχε τοῦ Ὀρφέως.
Ταύτην ὑπ' ὄφεως φασι δηχθεῖσαν τεθνηκέναι,
Ἀνενεχθῆναι δὲ πρὸς φῶς πάλιν ἐκ τῶν νερτέρων,
Ὀρφέως ᾠδὴν θέλξαντος καὶ λύραν μυστηρίαις, &c.

Ait Eurydicen colubri morsu interijsse, reductamque ad lucem Orphei manibus, Plutonem atque Proserpinam suaui cantu ac modulatione demulcentis. Fabula est apud Ouid. 10. Metamor. in principio. ibi lege.

487. QVAM PVER HYPSIPYLES, QVAM QVI CAVA PRIMVS ACVTA CVSPIDE SVSPECTI ROBORA FIXIT EQVI] *Puerum Hypsipyles* vocat Archemorum, Lycurgi Thraciæ & Eurydices filium, qui ab Hypsipyle nutrice in prato derelictus, ab angue morsus interijt: ex quo Nemeæi sunt ludi instituti Refert Pindari interpres & Statius Papin. 5. & 6 Thebaidos.

QVAM QVI CAVA PRIMVS ACVTA, &c.] Fuit is Laocoon, Apollinis sacerdos, qui cùm Apolline vetante vxorem duxisset, ac sorte ductus esset, vt Neptu-

Neptuno faceret, cum filiis duobus in Tenedo à A serpentibus duobus morsus est & interiit. Quod ita interpretati sunt Troiani, vt putarint id factum ob ferro violatum sacrum Palladi equum. Ita Virgil. 2. Æneid. & ibi Seruius. Tryphiodorus apud Tzetzen Lycoph. interpretem è Calydnis insulis circa Troiam dracones duos tranasse, scribit, filiúque Laocoontis ab iis interemptum, quòd is hasta dureum equum violare fuisset ausus, ἀφ' ὧν νήσων δύο δράκοντες διανηξάμενοι, Πόρκης τε καὶ Χαρίβοια, τὸν παῖδα τοῦ Λαοκόωντος ἀνεῖλον, μέσον παντὸς τοῦ λαοῦ, ὅτι τῷ δόρατι βαλεῖν τὸν δούρειον ἵππον ἐτόλμησεν.

489. NEVE GRADVS ADEAS ELPENORE CAVTIVS ALTOS, VIMQVE FERAS VINI, QVO TVLIT ILLE MODO] Elpenor vnus sociorum Vlyssis, natu iunior, nec bello fortis, in ædibus Circes vino depositus, dum monentibus se sociis, abeuntium au- B diret strepitus, incautè surgens, suique oblitus, ac retrogradè descendens, è scalis lapsus ceruicem fregit. Sic Homerus Odyss. κ.

Ἐλπήνωρ δέ τις ἔσκε νεώτατος, οὐδέ τι λίην
Ἄλκιμος ἐν πολέμῳ, οὔτε φρεσὶν ᾗσιν ἀρηρώς,
Ὅς μοι ἄνευθ' ἑτάρων ἱεροῖς ἐν δώμασι Κίρκης
Ψύχεος ἱμείρων κατελέξατο οἰνοβαρείων·
Κινυμένων δ' ἑτάρων ὅμαδον καὶ δοῦπον ἀκούσας,
Ἐξαπίνης ἀνόρουσε, καὶ ἐκλάθετο φρεσὶν ᾗσιν
Ἄψορρον καταβῆναι ἰὼν ἐς κλίμακα μακρήν·
Ἀλλὰ καταντικρὺ τέγεος πέσεν, ἐκ δέ οἱ αὐχὴν
Ἀστραγάλων ἐάγη, ψυχὴ δ' Ἄϊδόσδε κατῆλθε.

Et ipse Elpenor Odyss. λ. apud inferos sic Vlyssem alloquitur:

Διογενὲς Λαερτιάδη πολυμήχαν' Ὀδυσσεῦ,
Ἆσέ με δαίμονος αἶσα κακὴ, καὶ ἀθέσφατος οἶνος.
Κίρκης δ' ἐν μεγάρῳ καταλέγμενος οὐκ ἐνόησα C
Ἄψορρον καταβῆναι ἰὼν ἐς κλίμακα μακρὴν,
Ἀλλὰ καταντικρὺ τέγεος πέσον, ἐκ δέ μοι αὐχὴν
Ἀστραγάλων ἐάγη, ψυχὴ δ' Ἄϊδόσδε κατῆλθε.

Quò allusit Ouidius eleg. 4. lib. 3. Trist.

At miser Elpenor tecto delapsus ab alto,
Occurrit regi flebilis vmbra suo.

491. TAMQVE CADAS DOMITVS, QVAM QVISQVIS AD ARMA VOCANTEM IVVIT INHVMANVM THIODAMANTA DRYOPS] Dryopes populi, iuxta Parnassum, ἔθνος ἄδικον καὶ λῃστρικόν, vt tradit Apollonij Scholiastes, ita dicti ἀπὸ Δρύοπος τοῦ Λυκάονος καὶ Δίας τῆς Λυκαονίας, vel, vt Pherecydes ait, à Dryupe Polydoræ & Phinei filio: per quos Hercules, Deianira vxure atque Hyla filio comitibus, iter faciens, in Thiodamantem regem arantem incidit, & cibũ pro filio postulauit: quem D cùm ille negaret iratus Hercules bouem vnũ mactauit & comedit. Iniurias vlturus Thiodamas exercitum coëgit: at Hercules ipsum Thiodamantem, profligato Dryopum exercitu, interfecit, & Hylam filium secum abduxit. Verùm lubet historiam integram è Pherecyde ac doctissimo Apollonij enarratore hîc adscribere: Ἡρακλῆς, inquit, γήμας Δηιάνειραν τὴν Οἰνέως θυγατέρα, καὶ διάγων ἐν Καλυδῶνι ἐν συμποσίῳ, κύαθον ἥτοι τὸν Οἰνέως οἰνοχόον, Ἀρχιτέλους δὲ παῖδα πλήξας κονδύλῳ ἀνεῖλεν, ὅτι αὐτῷ τὰ ποδόνιπτρα ὕδατα ἀγνοῶν ἐπὶ τῶν χειρῶν ἐπέχεεν. φεύγων οὖν τὸν φόνον, καὶ σὺν τῇ γαμετῇ στελλόμενος, ἀνεῖλεν ἐν Εὐηνῷ ποταμῷ Νέσσον Κένταυρον, ὡς καὶ Ἀρχίλοχος ἱστορεῖ. ἐπεὶ δὲ παρ' αὑτῷ ἔφερεν καὶ Ὕλαν υἱόν, καὶ ἐλθὼν εἰς τὴν Δρυοπίαν, λῃστρικὸν δὲ τὸ ἔθνος ὁμορεῖ τοῖς Μηλιεῦσιν, ὡς Φερεκύδης ἐν τῇ τρίτῃ φησίν. A τοῦ παιδὸς πεινῶντος, καὶ τοῦ παιδαγωγοῦ Λίχα ἀπολιμπανομένου συντυχὼν τῷ Θειοδάμαντι, ᾔτει ὀλίγην τροφήν. ὁ δὲ οὐκ ἐδίδου. ὀργισθεὶς δὲ ὁ Ἡρακλῆς, καὶ ἀποσπάσας αὐτοῦ ἕνα τῶν βοῶν, θύσας εὐωχεῖτο. ὁ δὲ Θειοδάμας ἐλθὼν εἰς τὴν τῶν Δρυόπων πόλιν, ἐξῆγεν αὐτοὺς κατὰ Ἡρακλέους, καὶ εἰς τοσαύτην ἀνάγκην κατέστη ὁ Ἡρακλῆς, ὡς καὶ τὴν γυναῖκα Δηιάνειραν καθοπλίσαι· ὅτε δὴ καὶ τρωθῆναί φασιν αὐτὴν κατὰ τὸν μαζόν. περιγενόμενος δὲ αὐτῶν, καὶ ἀνελὼν τὸν Θειοδάμαντα, ἀνεδέξατο τὸν τούτου υἱὸν Ὕλαν, &c. Hæc ille. Tu vide Adag. Λίνδιοι τὴν θυσίαν, de quo Conon Narratione 11. apud Photium & Erasm. non abludit enim ab hac Thiodamantis historia. Et certè Philostratus Iconum libr. 2. Thiodamantem Lindium imprecationibus aduersus Herculem vsum refert; indeque apud Lindios Herculi sacra instituta, vt bos arator immo- B letur, sacraque imprecationibus auspicarentur: de quo Hadr. Iunius 4. Animad. cap. 2. ex Lycophr. Callimachi & Apollonij interpretibus.

493. QVAM FERVS IPSE SVO PERIIT MACTATVS IN ANTRO, PRODITVS INCLVSÆ CACVS AB ORE BOVIS] Hunc elegantissimè depingit Ouidius lib 1. Fast. Virg. 8. Æneidos, & Propertius elegans & ipse latinitatis auctor l. 4. eleg. 10. ex quo pauca huc transferam:

Incola Cacus erat, metuendo raptor ab antro,
Per tria partitos qui dabat ora sonos.
Hic, ne certa forent manifesta signa rapinæ,
Auersos cauda traxit in antra boues.
Nec sine teste deo. furem sonuere iuuenci,
Furis & implacidas diruit ira fores.
Mænalio iacuit pulsus tria tempora ramo
Cacus, & Alcides sic ait, Ite boues, &c.

C Fulgentius lib. 2. Mythol. *Cacus Herculis boues furatus esse dicitur, quem Hercules presso gutture interfecit.* Vide Iustinum libr. 44. Dionys. Halicarn. libr. 1. ἀρχαιολ. Ioan. Tzetzem Chiliade 5. hist. 21.

495. QVAM QVI DONA TVLIT NESSÆO TINCTA VENENO, EVBOICASQVE SVO SANGVINE TINXIT AQVAS] In excusis quibusdam legitur *Lernæo*; quod etiam vt sanum Ciofanus recepit, vt nimirum ad Herculis sagittas respexerit Ouid. quæ hydræ Lernææ veneno imbutæ & letales erant. Nã *moriens Nessus cùm sciret sagittas hydra Lernea felle tinctas quantam vim haberent veneni, sanguinem suum exceptum Deianiræ dedit, & id philtrum esse dixit; si vellet ne se coniux sperneret, eo iuberet vestem eius perungi.* Verba sunt Hygini cap. 34. Et sic sanguis Nessi donũ fuit Lernæo tinctum veneno. Ouid. 9. Metamorph. de D hac ipsa re: *Induiturque humeris Lernææ virus Echidnæ.* Intelligit autem Licham, puerum Herculis, per quem Deianira vestem, Nessi imbutam sanguine, Herculi sacrificaturo misit: qui vbi venenum sensit, Licham circa Ceneum Eubœæ promontorium rotatum in mare iaculatus est. Hyginus cap. 36. Lycophronis interpres, Zenobius, alij, quos infrà laudamus. Ouidius in sui nominis petram mutatum refert:

Sic illum validis iactum per inane lacertis,
Exanguemque metu, nec quicquam humoris habentẽ,
In rigidos versum silices prior edidit ætas.
Nunc quoque in Euboico scopulus breuis eminet altè
Gurgite, & humanæ seruat vestigia formæ:
Quem, quasi sensurum, nautæ calcare verentur
Appellantque Licham.

497. VEL DE PRÆCIPITI VENIAS IN TARTA-

TARA

TARA SAXO, VT QVI SOCRATICVM DE NECE LEGIT OPVS] Cicero lib. 1. Tuscul. disput. *Callimachi quidem epigramma in Ambraciotam Cleombrotum est: quē ait, cùm nihil ei accidisset aduersi, è muro se in mare abiecisse, lecto Platonis libro.* Exstat Callimachi epigramma apud Sextum Empiricum aduersus Mathematicos, & Ἀνθολογίας Græcorum Epigram. lib. 3. tale:

> Εἴπας, Ἥλιε χαῖρε, Κλεόμβροτος Ἀμβρακιώτης
> Ἥλατ' ἀφ' ὑψηλοῦ τείχεος εἰς Ἀΐδην.
> Ἄξιον οὐδὲν ἰδὼν θανάτου κακόν, ἀλλὰ Πλάτωνος
> Ἓν τὸ περὶ ψυχῆς γράμμ' ἀναλεξάμενος.

Quod sic latinum reddo:

> *Phœbe vale, dixit Ambraciota Cleombrote, ab alto*
> *Desiliens muro Tartareas in aquas.*
> *Dignum morte malum haud passus, soloq; Platonis*
> *Lecto opere æterna de ratione animæ.*

Meminit D. Hieronymus, qui Cleombrotum, Zenonem atque Catonem *stultæ sapientiæ martyres* vocat. Item Lactantius lib. 3. Diu. instit. & Augustinus his verbis: *Ille potiùs Cleombrotus in hac animi magnitudine reperietur, quem ferunt lecto Platonis libro, vbi de animi immortalitate disputauit, se præcipitem dedisse de muro.*

499. VT QVI THESEÆ FALLACIA VELA CARINAE VIDIT, IN ILIACA MISSVS AB ARCE PVER] Hæret leue mendum, quod tollas restituēdo *&* pro *in*. sic enim sensus dilucidior euadet. Hūc autem Ouidij locum optimè illustrat Catullus de nuptijs Pelei & Thetidos, vbi de Ægeo Thesei patre filij nauem prospectante, seque è scopulo in mare præcipitante, ita canit:

> *At pater, vt summa prospectum ex arce petebat,*
> *Anxia in assiduos absumens lumina fletus,*
> *Cùm primum infecti conspexit lintea veli,*
> *Præcipitem sese scopulorum è vertice iecit,*
> *Amissum credens immiti Thesea fato.*

Infecti lintea veli vocat, quę noster *fallacia vela*, ex historia, quam ibidem pluribus Catullus prosequitur: Minos enim Cretæ rex ob Androgei filij cædem, Atheniensibus bellum graue intulit, factāq; ea lege tributarij Athenienses, vt nouem ipsos annos septem iuuenes, totidemque virgines tributi nomine Minoi mitterēt, Minotauro obijciendos. Anno quarto Theseus solus extra sortem magno animo in Cretam profectus est, reliqui sorte electi. Cùm nauem conscēderent, rectori nauis vela alba Ægeus dedit, quibus saluo Theseo in Atticā renauigaret: nigra infortunij argumentum esse voluit. τῇ δ' Ἀττικῇ προσφερομένων ἐκλαθέσθαι μὲν αὐτόν, ἐκλαθέσθαι δὲ τὸν κυβερνήτην ὑπὸ χαρᾶς ἐπάρασθαι τὸ ἱστίον, ὃ τῆς σωτηρίας αὐτοῖς ἔδει γνώρισμον τῷ Αἰγεῖ γενέσθαι. τὸν δ' ἀπογνόντα ῥίψαι κατὰ τῆς πέτρας ἑαυτὸν καὶ διαφθαρῆναι. *Cum verò Atticæ appropinquarent, tradunt neque Theseo, neque gubernatori venisse in mentem, vt velum illud tollerent, quo saluos se venire Ægeo ostenderent: ignarum verò hunc de saxo se præcipitasse ac periisse.* ita Plutarchus in Thesei vita.

ET ILIACA MISSVS AB ARCE PVER] Astyanax Hectoris & Andromachæ filius, quem Vlysses è turri alta in præceps dedit, ne reliquiæ vllæ è genere Priami essent. Ouid. 13. Metamorph.

> *Mittitur Astyanax illis de turribus, vnde*
> *Pugnantem pro se proauitaq; regna tuentem*
> *Sæpe videre patrem monstratum à matre solebat.*

Ausonius:

> *Flos Asiæ, tantaq; vnus de gente superstes,*
> *Paruulus, Argiuis sed iam de patre timendus,*
> *Hic iaceo Astyanax, Scæis deiectus ab altis.*
> *Pro dolor! Iliaci, Neptunia mœnia, muri*
> *Viderunt aliquid crudelius Hectore tracto.*

Vide Senecam in Troadib. Ceterùm mos ille, suppliciumque è sublimi præcipitandi apud priscos frequens fuit. De Romanis, qui è Tarpeio saxo perduellionis potissimùm reos proditoresque patriæ præcipitabant, id clarum est, & exempla apud gentis illius historicos obuia. De Græcis atque Hebræis idem probat, & exempla aliquot profert V. CL. & nuper amihi amicitia iunctus Iustus Ryquius de Capitolio Rom. cap. 4.

501. VT TENERI NVTRIX EADEM MATERTERA BACCHI: VT CVS CAVSA NECIS SERRA REPERTA FVIT] Ino *materteram Bacchi* vocat etiam lib. 6 Fast. & Seneca in Oedipo v. 445.

> *Ponti regna tenet nitidi matertera Bacchi,*
> *Nereidumq; choris Cadmeia cingitur Ino.*
> *Ius habet in fluctus magni puer advena ponti,*
> *Cognatus Bacchi, numen non vile Palæmon.*

Fuit autem Ino Cadmi & Harmoniæ filia, Semeles soror (vnde Bacchus natus) Athamantis vxor, cui Melicertam peperit: quo cum fugiens mariti furorem à Iunone immissum, in mare se præcipitauit; dictaque à Græcis Leucothea, à Latinis Matuta. filius verò illis Palæmon, his Portunus appellatus. Ouid. 6. Fast.

> *Leucothoë Graijs, Matuta vocabere nostris*
> *In portus nato ius erit omne tuo.*
> *Quem nos Portunum, sua lingua Palæmona dicet.*

Plura ibidem leges, vt & 4. Metamorph. Legendus etiam Nonnus in Dionysiacis, libr. θ' & ι'. Apollodorus libr. 3. Biblioth. Zenobius prou. Ἰνοῦς ἄχη. Porrò nutricem fuisse Bacchi Ino indicat etiam dicto loco Naso, ibi:

> *Arserat obsequio Semele Iouis: accipit Ino*
> *Te puer, & summa sedula nutrit ope.*

502. VT CVI CAVSA NECIS] Attalum intelligit, Dædali è sorore nepotē, de quo ita Ioan. Tzetzes Chiliade prima hist. 19.

> Ὁ δ' Εὐπαλάμου Δαίδαλος υἱὸς καὶ τῆς Ἀλκίππης,
> Ὢν ἀρχιτέκτων Ἀττικός, ἀγαλματοποιός τε,
> Ῥίψας ἐκ ἀκροπόλεως τῆς Ἀττικῆς, ἐνθάδε
> Παῖδα Περδίκας ἀδελφῆς, καλούμενον Ἄτταλον.
> Οὗτος γὰρ διδασκόμενος τῷ θείῳ τῷ Δαιδάλῳ,
> Πρίονα πρῶτος ἔδειξεν, ὄφεως σιαγόνι
> Πρίσας ξυλίφιον μικρόν.

Quibus verbis indicat Dædalum Eupalami & Alcippæ filium, architectum ac statuarium Atticum præcipitasse è promontorio Atticæ nepotem Attalum; eò quòd ab auunculo Dædalo edoctus serram primus mortalibus ostendisset, serpentis maxilla tabellam paruam cùm secasset. Plinius lib. 7. tradit ipsum Dædalum inuenisse *fabricam materiarum, & in ea serram, asciam perpendiculum.* &c. Diodorus verò Siculus lib. 4. non Attalum, sed Talum τῆς ἀδελφῆς τοῦ Δαιδάλου filium, serræque inuentorē facit, atque à Dædalo occisum. Pausanias in Atticis Calom nominat. Ouidius noster *Perdica* vocat, siue id nomen siue cognomētum est, 8. Metamor. tantum abest, vt Perdix Dædali soror fuerit, vt velle videtur Tzetzes, nisi vitiosa lectio est. De serræ inuentione pulcrè Ouid. citatō loco:

Ille etiam medio ſpinas in piſce notatas
Traxit in exemplum, ferroq́ incidit acuto
Perpetuos dentes & ſerra repperit vſum.

De circino ſubiungit:

Primus & ex vno duo ferrea brachia nodo
Iunxit, vt æquali ſpatio diſtantibus illis
Altera pars ſtaret, pars altera duceret orbem.
Dædalus inuidit, &c.

503. LYDIA SE SCOPVLIS VT VIRGO MISIT AB ALTIS, DIXERAT INVITO QVÆ MALA VERBA DEO] Domitius, Mars, inquit, Ilicem Ibici Lydij filiam amauit, quæ tutus Dianæ auxilio, dum amores Martis contemnit, diris imprecationibus in furorem acta, ſe dimiſit è ſcopulo. Domitio ſuccinit Zarotus, qui è vet. interprete ait, Martem patrem occidiſſe amatę: cuius morte puella dolens è rupe ſe deiecerit. At Ianus Parrhaſius *Liuida* reſcribendum contendit. Nam deſignatur, inquit, Aglauros Cecropis filia, quæ Mercurium accedentem ad Herſen prohibere tentauit, immiſſæque à Pallade inuidiæ atro liuore ſuffecta eſt. Fabulam ſcribit Ouidius lib. 2. Metamorph. Pauſanias addit ex hiſtoria. *Mineruam apud Cecropis filias Erichthonium depoſuiſſe, cum interdicto ne depoſiti curioſæ eſſent: Pandroſumq́ in officio fuiſſe, ſorores verò Herſen & Aglauron, quoniam ciſtam reſignauerant. viſo Erichthonio, furere cœpiſſe, & ex arce, qua maxime præceps locus erat, ſe deieciſſe.* Sed Ouidius totam rem contulit in Aglauron, quæ liuore pallebat, & Mercurio conuitium fecit. Hactenus Parrhaſius epiſt. 47.

505. FOETA TIBI OCCVRRAT PATRIO POPVLARIS IN AVRO, SITQVE PAPHAGEÆ CAVSA LEÆNA NECIS] Paphagus Epiroticus, Ambraciæ rex, cùm in agrum non procul ab vrbe ſe contuliſſet, incideretque in leænam catulis ſuis ſtipatam, ab ea laceratus eſt. Hæc è veteri interprete Commentatores: quæ fictitia eſſe omnia exiſtimo. Apud Ælianum lib. 12. hiſt. animalium hæc leguntur: *Phayllus Ambraciæ tyrannus fuit: hunc caſu obuium leæna habuit & diſcerpſit. Ambracienſes eam conſecrauerant, vt libertatis ſuæ vindicem.* Vnde hîc emendandum videri *Phayllea* ſcribit Parrhaſius epiſt. 9.

507. QVIQVE LYCVRGIDEM LETAVIT, ET ARBORE NATVM, IDMONAQVE AVDACEM, TE QVOQVE RVMPAT APER] Sic legendum docuit Egnatius, & ex Eutycho libro 2. clarum eſt citante verſum hunc, vt & alterum ex Metamorph. lib. 3. de verbo *Letare*, itaque habent M.SS. Hactenus tamen perperam legitur: *Quiq́ Lycurgidem lacerauit ab arbore natum.* Quæ lectio commentatores in errorem traxit, puta Domitium ac Zarotum. Intelligunt enim Butem Lycurgi fratrem, qui ex arbore detractus, vel, vt è vet. interprete notat Zarotus, in venatione ab apro laceratus eſt. quod ſanè perridiculum eſt. Et Butem quidem, Boreæ filium, Lycurgi fratrem, non tamen ὁμοπάτριον, facit Diodorus Siculus l. 5. Bibliothecæ: at de interitu mirè variat. Narrat enim Butem Coronidi vim intuliſſe, eamque vim hanc grauiter ferentem Liberi patris imploraſſe opem; Bacchum verò furorem Butę iniecisse, qui commota hinc mente ſeſe in puteum deiecerit. Sic ille, meliùs ſanè quàm Ouidiani interpretes. Ego tamen Ancæum, Lycurgi & Antinoës filium, itemque Adonidem & Idmonē (quos inter Argonautas numerant Orpheus Crotoniata, Apollonius, & Valer. Flaccus) intelligo. Hyginus c. 247. de ijs qui apri ictu conciderunt, ita ſcribit: *Adonis Cinyræ filius, Ancæus Lycurgi F. à Calydonio, Idmon Apollinis filius, qui extra metam exierat, cum Argonautis apud Lycum regem.* Hæc ille, Ouidium vt interpretetur. Seneca in Medea:

Strauit Ancæum violentus ictu
Setiger.

Ictum accepit Θυβῶνος ἐν τόμαισι *inguinis in vertibulo*, teſte Lycophr. & Ouidio 8. Metamorph.

ET ARBORE NATVM] Adonin intelligit, Cinyra Cypri rege & Myrrha iam arbore natum, quem iuuenem Mars, in porci ſylueſtris ſpeciem formamq́ue mutatus, vt ſibi primas in amore Veneris vindicaret, incautè contra ſe ruentem percuſſit. Ita Iulius Firmicus de errore profanarum religionum. Vide Ouidium noſtrum lib. 10. Metam. Lucianum de dea Syria, Nonnum Dionyſiacωn libr. 41. exſtatque in eumdem Theocriti Idyllium 33. itemq́ue Bionis Smyrnæi primum.

508. IDMONAQVE AVDACEM] Fuit & hic vnus ex Argonautis, teſte Apollonio & Orpheo in Argonauticis:

Δὴ τότ' Ἄβαντος παῖς νόθος ἤλυθε κάρτερος Ἴδμων,
Τὸν ῥ' ὑποκυσσαμένη τίκεν Ἀπόλλωνι ἄνακτι
Ἀμβρόσιον παρὰ χεῦμα Φερηνιὰς Ἀντιάνειρα.
Τῷ καὶ μαντοσύνην ὤπασσε καὶ θέσφατον ὀμφὴν
Φοῖβος, ἵν' ἀνθρώποισιν ὑπέροχα μυθίζοιτο.

Martius his Idmon nothus adnumeratur Abantis,
Quem de concubitu generauit Apollinis olim
Circum diuinos animoſa Pheretia fluctus.
Huic præſcire dedit, huic promere voce futura
Phœbus, vt vtiliter genti memoranda loquatur.

Vatem fuiſſe Idmona teſtatur & nomen ipſum. nam ἴδμων idem valet quod ἐπιστήμων vel ἵστωρ. Teſtatur id etiam Auſonius hoc diſticho:

Idmona quòd vatem, medicum quòd Iaſona dicunt,
Diſcendas artes nomina præueniunt.

Ita enim legit Paulus Leopardus libr. 4. Emendat. cap. 5. Fuit autem Idmon filius Aſteriæ & Apollinis Pherecydi; Apollonio verò Rhodio & Pindari Scholiaſtæ Abantidis Melampodis filij. De morte idem Apollonius lib. 2.

Ἀντὶ περ δὴ ἰλυόεντος ἀνὰ θρωσμοὺς ποταμοῖο
Νίσετ' Ἀβαντιάδης. ὁ δ' ἄρ' ἐκ ποθεν ἀφρήστοιο
Τῇ μάλ' ἐκ δονάκων ἀνεπάλμενος ἤλασε μηρὸν
Ἀΐγδην μέσσας δὲ σὺν ὀστέῳ ἶνας ἔκερσεν,
Ὀξὺ δ' ὅγε κλάγξας οὔδει πέσεν.

Huc & Abantiades cœnoſa ad flumina vates
Deuectus curſu, fluuij in crepidine primo
Conſtiterat, cùm de denſis trux beſtia cannis
Profilit, & rapido miſerum petit Idmona dente,
Perſtringitq́ femur: ſumma vi diſſecat oſſa,
Atque cadit vates, replens clamore paludem.

Nymphis ἐν τῷ περὶ Ἡρακλείας narrat etiam τὸν Ἴδμονα ὑπὸ συὸς ἀπολέσθαι teſte Turnebo.

TE QVOQVE RVMPAT APER] Nota locutionem. nam *rumpere* pro interimere vſurpatum etiam alibi inuenias, vt aduertit Turneb. libr. 24. c. 21. & lib. 28. cap. 31. Martialis lib. 12. epigr. 14.

——— *Sæpiùs illis*
Priſce datum eſt equiti rumpere quàm leporem.

Rumpere, id eſt fatigatum curſu capere. Addo ſimilem Martial. locum l. 1. epigr. 50. *Leporemq́ forti callidum rumpes equo.*

509. ISQVE VEL EXANIMIS FACIAT TIBI VVLNVS,

VVLNVS, VT ILLI, ORA SVPER SAEVI QVEM CECIDERE SVIS] Vetus interpres: *Solebat Thoas venator arboribus capita ferarum affigere. quadam fortè die apro interfecto, Dianam fertur allocutus, qui sub ea arbore, in qua erat prædæ positum caput, de more sopore fessus iacens, à capite apri est interemptus.*

511. ATQVE IDEM SIMILI PINVS QVEM MORTE PEREMIT, VENATOR PHRYGIA SISQVA BERENTIADES] De Aty intelligunt interpretes. Zarotus quidem in Berecyntho monte, à venatione lassum, sub pinu obdormiuisse scribit, atque arboris illius pomis periisse. ex vet. interprete. Domitius Atyn & Nauclum dormientes, pinei pomi casu obrutos inter venandum tradit. Et Atyo siue Attin, à Cybele adamatum, dictum Phrygem siue Phrygium scio, quia Calai Phrygis filius. Eumdem interemptum ab apro in Lydorū agros à Ioue immisso, auctor est Pausan. in Achaicis; in pinū verò arborem abiisse fabulatur Ouid. 10. Metamorph. at arboris illius pomis periisse alibi adhuc nō legi. Amplius ergo dispiciendum. Illud addo, Micyllo in altero versu *Phrygius* vel *Phrygia* legendum videri, cùm de Phrygio venatore sit sermo. Certum pro *Berentiades* in vno est *Berecyades*. in quo etiam hæreo, & silent interpretes.

513. SIC TVA CONTIGERIT MINOA SPVPPIS AD VNDAS, TE CORCYRAEVM CRESSIA TVRBA PETAT] *Petet* in aliis est, & in manusc. Bersmanni, rectè. Minos, Cretæ rex, secundus eo nomine, Dædalum fuga elapsum, classe in Siciliā persecutus, ac Minoam, vt Diodorus ait, vel Camicū, vt Herodotus, appulsus, Dædalū misit legatis à Cocalo repetijt. Cocalus ad colloquium Minoēm ipsum admisit, & in thermas deduxit: vbi nimio æstu, vel aqua feruida à Cocali filiabus in caput effusa extinctus est. Ita Diodor. l. 4. Pausanias in Atticis, Pindari interpres in od. 4. Nem. & in od. 6. Pyth. Zenob. Prou. Αὐόμενος τὸν Πελίαν, Tzetzes Chil. 1. hist. 19. & nos suprà vers. 291. Iniuriam illam vlti Cretenses, occidebant Corcyræos siue Sicilienses omnes, qui in Cretam appellebant. Ita ferè Domitius. Zarotus scribit Cretenses, cùm in patriam Minois ossa asportarent, tempestate in Corcyram insulam eiectos, & malè à loci illius incolis tractatos: atque exin in vindictam occidisse omnes, qui ex insula illa in Cretam venirent. Alij aliter.

516. LAPSVRAMQVE DOMVM SVBEAS, VT SANGVIS ALEBAE, STELLA LYCORIDAE CVI FVIT APTA VIRO] Domitius ac Zarotus nescio quid de Alcidice, Alebæ Larissæi filia, tradunt, quæ cum Lycotide viro domus ruina obruta sit. Nugæ. De Simonide intelligendum vidit Micyllus. *Cenanti enim apud Scopam in Cranone (quod est in Thessalia oppidum) nuntiatum est duos iuuenes ad ianuam venisse, magnopere rogantes, vt ad eos continuò prodiret: ad quos egressus, neminem reperit ibi. Ceterùm eo momento temporis triclinium, in quo Scopas epulabatur, collapsum, & ipsum & omnes conuiuas oppressit.* Verba sunt Val. Maximi libr. 1. cap. 9. ex Cicerone libro 2. de Oratore extremo. Duo illi iuuenes *Castor & Pollux*, (quos hîc *Stellam* nominat) quorum beneficio ab imminenti periculo liberatus est Simonides, & in quos Hymnum conscripserat. Cyrenæus ipsum Simonidem violato ab Acragantino sepulcro ita loquētem inducit apud Suidam: εἰ δ' ἡμέας (lego ὑμέας) Πολυδεύκεα καὶ Κάστορα, οἵ με μελάθρου μέλλοντος πίπτειν ἐκτὸς ἔθεσθε δαιτυμόνων ἀπὸ μούνου, ὅτε Κραννώνιος αἶνος ὤλισθε μέγας οἶκος ἐπὶ Σκοπάδας. Scopam autem *Alebæ sanguinem*, hoc est, ex illius progenie fuisse, vt pote Creontis & Echecratiæ filium, interpres Theocriti auctor est. Andr. Alciatus per *Alebæ sanguinem* Thessalos intelligit ab eorum rege: vnde & *Aleuadæ* dicuntur Satyro historico apud Athenæum libr. 12. & Pindaro in Pythijs od. 10. Ἀλεύα δὲ παῖδες. Sed cur *Lycorides* ab Ouidio Simonides dictus? Hæret Micyllus, nec certam nominis rationem inuestigando reperit. Hæret & doctissimus Turnebus, qui *Lycoridem* dictum opinatur, vel ab Apolline Lycoreo, ex Callimacho Λυκώρειος ἔτι καὶ Φοῖβος; vel quòd genus duxerit à Lycoreo, qui vicum Delphis condidit. quod & verius putat libr. 9. Aduers. cap. 25. quem sequitur A. Schottus 2. Obseruat. 32.

B Viderat id iam antè Andr. Alciatus 6. Pareg. c. 21. qui *Lycorita* legebat, à Lycorio pago Delphorum. At Ios. Scaliger lib. 2. Auson. Lect. cap. 30. felici sanè cōiectura legit: *Stella Leoprepida cui fuit aqua viro.* Quam vt verā lectionem libēter amplector, donec vulgatæ stabiliendæ auctoritas firma accedat. Fuit enim Σιμωνίδης Λεωπρεποῦς, vt ait Suidas. non tamē ignoto paulo pòst in eodē Suida legi ὁ Θεοπρεποῦς.

517. VT QVA VEL EVENVS TORRENTI FLVMINE MERSVS, NOMINA DES RAPIDAE VEL TIBERINVS AQVAE] Euenus Ætoliæ amni nomen dedit, qui antea Lycormas dictus. Fuit Martis & Steropes filius, filiamque ex Alcippa Marpissam pulcerrimam habuit, quam virginem perpetuò seruabat, procosque ad certamen curule prouocatos, victosque occidebat, capitaque foribus affigebat. Superuenit Idas Apharei, seu Neptuni, vt res erat,

C filius. hic è chorea virginem rapuit: fugientem frustrà insecutus pater. ἑαυτὸν ἔρριψε εἰς τὸν Λυκόρμαν ποταμὸν, ὃς ἀπ' αὐτοῦ Εὔηνος μετωνομάσθη. Ita ferè Didymus Homeri Scholiastes Iliad. 9. Eustath. ibidem. Meminit Pausanias in Eliacis, Strabo libr. 7. Plutarch. in Parallelis ex Dositheo, & libr. de fluminibus, & Apollod. lib. 1. Biblioth. De Latinis Hyginus fab. 242. qui Herculis filium facit.

VEL TIBERINVS AQVAE] Hæc etiam T. Liuij opinio est. ait enim Albulam Tiberini nomen accepisse à Tiberino Albanorum rege, Capeti successore, qui in hoc flumine mersus fuerit. quod Seruio nō placet, cùm ipsius figmentū multò frigidius sit. Virgilius Tibrim quidem regē facit, vnde Tibris fluuius sit dictus: sed vbi regnarit, nō addit:

Tum reges, asperq; immani corpore Tibris,
A quo post Itali fluuium cognomine Tibrim
Diximus, amisit verum vetus Albula nomen.

D

519. HYRTACIDAE QVE MODO DEFIXA CADAVERA TRVNCO, DIGNA FERIS, HOMINIS SIT CAPVT ESCA TVVM] Domitius intactum hoc reliquit. Zarotus de Euryalo capit, Hyrtaci filio, qui cùm diei diluculo Rutulorum ac Turni castra ingressus esset, Niso comite, captus & occisus est; capitaque hastis præfixa. Virgil. 9. Æneid.

Quin ipsa arrecta (visu mirabile) in hastis
Præfigunt capita, & multo clamore sequuntur,
Euryali & Nisi.

Sanctius hîc aliter legit, & interpretatur:

Astacidaq; modo diffissa cadauera trunco,
Digna feris hominis sit caput esca tuum.

Sensus: caput tuum sit esca hominis, diffissā trunco cadauere, quamuis feris digna. *Astacides* Mena-

lippus: cuius capiti ad Tydeum (quem Menalippus grauiter vulnerarat) delato dentes infixit Tydeus, & viuo sceleratauit sanguine fauces, vt Statius loquitur, 8. Thebaid. extremò: & sic *Ore tenēs hostile caput, dulciq́; nefandus* immortuus est tabo. Vide Papinium, & suprà vers. 431. Non displicet Sanctij ista coniectura, cùm de Euryalo meminerit Ouid. hîc inf. v. 635.

521. QVOQVE FERVNT BROTHEVM FECISSE CVPIDINE MORTIS, DES TVA SVCCENSÆ MEMBRA CREMANDA PYRAE] *Brotheam* libri alii præferunt. Et *Brotheam* quidem atque Ammonem fratres lego cæstibus insignes at Phinei manu occisos, apud Ouid. 5. Metamorph. *Brothium* verò hoc loco Domit. Vulcani & Mineruæ; Zarot. è vet. interpr. Iouis filium facit; qui ob deformitatem oris incendio finire vitam maluerit, quàm ludibrio omnium exponi. Itallicat quia sine auctore, ideo variât alij. Nam And. Alciatus l. 4. Parergωv iuris c. 4. carmen hoc Ouidianum esse negat, vt Vlpiani I.C. tempore natum, & de Peregrino Patiano Philosopho, cognomento Proteo explicat, cuius & apud A. Gellium libr. 12. cap. 11. Noct. Attic. est mentio; qui celebri Olympiorum die in pyram à semet constructam, adstante totius Græciæ conuentu, se cõiecit, quem ob id ipsum singulari libello egregiè traducit Lucianus, irridetque hominis ambitionem & dementiam. Parrhasius epistola 9. *Brotum* legendum censet. Brotus, inquit, indigena fuit, ac terræ filius, vt scribit Euemerus: vt Hesiodus, Ætheris & Auroræ. Natus hic erat immortalis, sed eum tantum lucis odium cepit, vt nouo exemplo omnium primus vitam cum morte commutarit, vnde Græcè βροτὸς, id est, mortalis ab eo dictus homo. Hæc Parrhasius, apud quem è Collectaneis historiarum hoc etiam repeci σχόλιον, Βροτέας κυνηγὸς ὢν, τὴν Ἄρτεμιν οὐκ ἐτίμα, ἔλεγε δὲ ὡς οὐδὲν ὑπὸ πυρὸς ἂν πάθοι. ἐμμανὴς οὖν γενόμενος ἔβαλεν εἰς πῦρ ἑαυτόν. *Broteas erat venator: is nullo honore Dianam dignabatur, ausus q́; est dicere nullam sibi noxam ab igne afferri posse. Itaque furore correptus, in ardentem rogum præcipitem se dedit & perijt.* In alia omnia discedit doctiss. Paulus Leopardus Miscell. lib. 1. c. 10. legitque *Biothcam*, duarum syllabarum contractione, vt de Axiothea siue Biothea, (nam vtroque scriptum modo reperias) intelligatur; de qua ita Polyænus lib. 8. Strateg. *Axiothea Nicoclis regis vxor, magna militum multitudine veniente ab Ptolemæo Aegypti rege ad disturbandum regnum, cùm Nicocles vitam laqueo finisset, fratresq; eius sibiipsis mortem cõsciuissent, ipsa mortuorum virtutes æmulata est: sororesq; eorum ac matres vxoresq; conuocauit, & ijs persuasit, ne quid genere indignum committerent. Qua persuasa fortiter ianuas muliebris aulæ cõcluserunt, recurrentesq; ad tecta, multitudine ciuium confluente liberos, quos in vlnis ferebant, interfecerunt, & igne tectis iniecto, aliæ gladijs sepsas occiderunt, aliæ confidenter in flammam insilientes perierunt. Axiothea verò ducem se in periculis optimam præstabat. Cùm enim videret omnes egregiè iacere, tum & ipsa summisso gladio per cædem se in flammam coniecit, vt ne mortuo quidem corpore hostes potirentur.* Lege prętetea Diod. Siculum.

523. INCLVSVSQVE NECEM CAVEA PATIARIS, VT ILLE NON PROSECTVRAE CONDITOR HISTORIAE] Chœrilum intelligunt interpretes, manifesto errore, vt iam vidit Parrhasius epistola 9. Laurentius Abstemius in Annotationibus, & hic

A Egnatius, cùm Callisthenes ab Ouidio indigitetur, quem cùm ferre Alexandri regis insolentiam non posset deum se iactantis, & plus æquo audaciùs eundem alloqueretur, ab ipso rege increpitum ferunt hoc versu, ex Iliad. ε.

Ὠκύμορος δή μοι τέκος ἔσσεαι οἷ᾽ ἀγορεύεις.

Qualia mi loqueris vereor sis natè superstes.

Quod & ita euenit. Audi Diog. Laërtium Aristot. vita: δόξας γὰρ Ἑρμολάῳ συμμετεσχηκέναι τῆς εἰς Ἀλέξανδρον ἐπιβουλῆς, ἐν σιδηρᾷ περιήγετο γαλεάγρᾳ, φθειριῶν καὶ ἀκόμιστος· καὶ τέλος λέοντι παραβληθεὶς, οὕτω κατέστρεψεν. *Conscius enim in Alexandrum insidiarum Hermolai, pædore squaloreq́; obsitus, cauea ferrea circumductus est, postremoq; leoni obiectus vitam finijt.* Iustinus Trogi Pompeii abbreuiator libr. 15. *Cùm Alexander Magnus Callisthenem Philosophum propter salutationis* B *Persica interpellatum morem, insidiarum, quæ sibi paratæ fuerant, conscium fuisse iratus finxisset, eumq́; truncatis omnibus membris, abscissisq; auribus ac naso labijsq́;, deforme & miserandum cadauer reddidisset, insuper in cauea cum cane clausum ad metum ceterorum circumferret; Lysimachum audire Callisthenem, & præcepta virtutis ab eo accipere solitus, misertus tanti viri, non culpa sed libertatis pœnas pendentis, venenum ei in remedia calamitatum dedit: quod adeò ægrè Alexander tulit, vt eum ferocissimo leoni obijci iuberet.* Meminit Plutarch. in Alexandro, Arrianus lib 4. & alij, quos refert A. Schottus ad Senecæ Suasoriam primam, & in Vitis comparatis Aristot. & Demosth. Historicum fuisse auctor Cicero 2. de Oratore; citatque Callisthenis historias Seneca lib. 4. Natural. quæst. cap. 26.

525. VTQVE REPERTORI NOCVIT PVGNACIS IAMBI, SIC SIT IN EXITIVM LINGVA C PROTERVA TVVM] Domitius hîc rursum impingit, asserens Archilochum interfectum ab his ipsis, in quos Iambum strinxerat; nisi fortè & Calondas, cognomento Corax, à quo Archilochus in bello fortiter pugnans occisus est, Iambis Archilochi fuerit proscissus, vt Alciato visum est lib. 5. Parerg. cap. 18. Archilochum certè à Calonda interemptum testatur etiam Plutarc. Commentatio de Sera numinis vindicta, Plinius lib. 7. cap. 29. & Suidas, quem Pythium oraculum postea arguit, patriaque eiecit, quòd necasset virum Musis sacrum. Egnatius verò non ad Archilochi cædem referēda ista censet, verùm ad id, quod narrat de Lacedæmoniis Plutarc. in Apophth. Laconicis, & Val. Max. lib. 6. c. 3. de seueritate his verbis; quod & ante Egnatium vidit hîc Zarotus: *Lacedæmonij libros* D *Archilochi è ciuitate sua exportari iusserunt, quòd eorum parum verecundam ac pudicam lectionem arbitrabantur. Noluerunt enim ea liberorum suorum animos imbui, ne plus moribus noceret, quàm ingenijs prodesset. Itaque maximum poetam, aut certè summo proximum, quia domum sibi inuisam obscenis maledictis lacerauerat, carminum exilio multarunt.* Atque hinc rectè Ouidius: *Sic sit in exitium lingua proterua tuum.* Addam & tertiam explanationem, non omnino, nisi fallor, ἀπροσδιόνυσον. Pro *exitium*, legunt quidam *exilium*, atque ita reperisse se in M.S. testatur Bersmannus. Quod si verum est, putem eò allusisse Ouidium, quòd Lacedæmonij Archilochum, quia carmine quodam scripserat, *præstare clypeū amittere quā in acie mori*, vrbe eiecerint, vt est apud Plutar. 10 Laconicis, Strabonem lib. 10. Carmē Archilochi at mutilū, cuius & initium ἐν αἰγλῶν Aristophanis legas, sic habet:

Ἀσπί-

Αὐτὸ δὲ μὲν Σαίων τις ἀγάλλεται, ἣν παρὰ θάμνῳ
Ἔντος ἀμώμητον κάλλιπον οὐκ ἐθέλων.
...Αὐτὸς ἐκείνη
Ἐῤῥέτω· ἐξαῦθις κτήσομαι οὐ κακίω.

527. VTVE PARVM STABILI QVI CARMINE LVSIT ATHENAS, INVISVS PEREAS DEFICIENTE CIBO] In quibusdam libris *vtq;* legitur. verùm hoc paruum; illud non item, quod princeps animaduertit Andr. Alciatus, legendum esse *Athenin* pro *Athenas*. In cuius sententiam libens concedo. Suidam audi: Ἱππῶναξ πατρὸς Πύθεω καὶ μητρὸς Προτίδος, Ἐφέσιος, ἰαμβογράφος· ᾤκησε δὲ Κλαζομενὰς ὑπὸ τῶν τυράννων Ἀθηναγόρου καὶ Κωμᾶ ἐξελαθείς. γέγραφε δὲ πρὸς Βούπαλον καὶ Ἀθηνιν ἀγαλματοποιούς, ὅτι αὐτοῦ εἰκόνας πρὸς ὕβριν εἰργάσαντο. Refert Hipponactem Ephesium, natum Pytheo & Protide, pulsum ab Athenagora & Coma, habitasse Clazomenis; scripsisseque in Bupalum & Athenin statuarios, à quibus probris oneratus esset, factis confictisque ad contumeliam illius statuis. Vide Plinium libr. 36. cap. 5. qui *Anthermum* vocat. Addit autem poëta noster *parum stabili carmine*. nã, vt Dionysius Halicarn. tradit, primus Hipponax Iambicum trimetrum Archilochium parum stabilem & claudicantem fecit, atq; in Scazontem vertit, quò allusit Sulpitia poëtria:

—Nec qui pede fractus eodem,
Fortiter irasci discit duce Clazomenio.

Aduertit id etiam Turneb. lib. 9. cap. 25. qui tamen vulgatam lectionem damnare non audet, quasi Hipponax in carmine illo ne Athenis quidem pepercerit. Sequitur in nostro: *Inuisus pereas deficiente cibo*. Miserrimum id mortis genus credebant veteres, teste Homero Odyss. μ. quo perijsse Hipponactem nondum legi, nisi fortè in exilio contabuisse inedia dicendum sit. Interpretes variant. Zarotus Anaxandridem intelligit, qui fame perire coactus sit, quòd scripsisset Athenienses sanctissimas habere leges, prauissimis vti, ex Eustathio 7. Ethic. Alia Domitius comminiscitur: quem vide.

529. VTQVE LYRAE VATES FERTVR PERIISSE SEVERAE, CAVSSA SIT EXCIDII DEXTERA LAESA TVI] Andreas Alciatus lib. 5. Parergωn cap. 18. Hesiodum hîc intelligi existimat, qui ob suspicionem violatæ sororis ab Antipho & Cemeno (vel, vt alij, ab Amphiphane & Ganictore) hospitibus fuit interemptus. Vide Plutarch. Tzetzem eius vita, ac Suidam. *Dextram* interpretatur pro hospitij coniunctionisque iure. Hæc ille. Verùm
D *Hesiodum lyræ vatem* fuisse quàm vellem demonstrasset. Domitius eumque secutus Zarotus *Aristobium*, nescio quem, comminiscuntur. Egnatius Philoxenum indicari putat, Dithyramborum poëtam: quem vide, & Parœmiographos, itemque Tzetzem variæ hist. Chiliad. 10. v. 830. Philoxenus enim, cùm Dionysij tyranni poëmata reijceret, vt inepta, nec sustineret recitantem, in latomias coniectus est. Pòst Tarentum aufugit & reuocanti eum per litteras Dionysio aliud non rescripsit, quàm literam ω, vt alij, syllabam οὐ, sæpiùs repetitam. Vnde Prouerb. Φιλοξένου γραμμάτιον, de quo Suidas. At cur *læsam dextram exitij*, siue *excidij*, aut *exilij* (nam libri hic variant) *caussam* facit? Non displicet, si pro læsa fide, violatoque hospitij iure id interpreteris: nam apud Dionysium egerat aniè Philoxenus. quo modo etiam alij capiunt, & Al-
A cæum poëtam Lyricum intelligi hîc volunt, quem in exilium eiecerit Pittacus, quòd maledicis eum versibus insectatus esset. Micyllus hîc.

531. VTQVE AGAMEMNONIO VVLNVS DEDIT ANGVIS ORESTI, TV QVOQVE DE MORSV VIRUS HABENTE CADAS] *Agamemnonium* vocat Orestem, quia Agamemnone natus. De furore atque insania Orestis, ob cæsam matrem, diximus suprà ad vers. 350. quantum satis erat. Refert Pherecydes, apud interpr. Euripidis in Oreste extremo, vexatum furijs fugisse in Arcadiam ad Dianæ templum, consedisse iuxta aram, fugatasque à Diana furias, & ab Oreste Ὀρέστειον vrbem dictam. Addit ex Asclepiade idem interpres, ὑπὸ ὄφεως αὐτὸν δηχθέντα ἐκεῖ τελευτῆσαι, percussum à serpente ibi-
B dem (loquitur de Parrhasia Arcadiæ regione) perijsse.

533. SIT TIBI CONIVGII NOX PRIMA NOVISSIMA VITÆ, EVPOLIS HOC PERIIT, ET NOVA NVPTA MODO] Domitius Eupolim τὸν τῆς ἀρχαίας intelligit, de quo Suidas, & Cicero lib. 6. epist. 1. ad Atticum. ille bello Laconico apud Hellespontum naufragio perisse auctor est; hic ab Alcibiade in Siciliam nauigante in mare deiectum scribit. Non hæc mens Ouidij, nec quicquam in eo quod ad Comicum illum trahas. Ineptè etiam vetus interpres ἀνώνυμος, vxorem Eupolidis, Medillam comminiscitur; qua auctoritate adhuc quæro. Primus Ant. Codrus Vrceus Serm. 1. eumque secuti Io. Alex. Brassicanus in Politiani Nutricia, Io. Bapt. Egnatius hoc loco alium eo nomine Eupolim, Niciæ filium, ab Ouidio indicari viderunt: qui Glycerio, Endici filia, ducta vxore, nocte prima lapsa
C domus cum noua nupta oppressus est. Didici ex Epigrammate ἀδήλῳ lib. 3. Ἀνθολ.

Αἰ, αἰ, τοῦτο κάκιστον, ὅταν κλαίωσι θανόντα
Νυμφίον, ἢ νύμφην λεύσσωσι δ' ἀμφοτέρους.
Εὔπολιν ὡς ἀγαθόν τε Γλυκέριον, οἳ ὑμέναιον
Ἔνθεν ἐν πρώτῃ νυκτὶ πεσὼν θάλαμος.
Οὐ καλῶς οὐδὲ χῆρος ἰσ... ...ον, ὡς σὺ μὲν ἦσθ'
Νικίου, σὺ κλαύσεις δ' Εὐδίκου θυγατέρα.

Nõ dissimile, quod de Q. Sertullio memoriæ proditum legimus, qui & ipse prima nuptiarum nocte domus ruina cum vxore suffocatus est, extatq; vetus Epitaphium apud Hieron. Magium, libr. 3. Miscell. c. 4.

535. VTQVE COTHVRNATVM PERIISSE LYCOPHRONA NARRANT, HÆREAT IN FIBRIS FIXA SAGITTA TVIS] Vetus interpres,
D quem Zarotus perpetuò allegat, duos facit Lycophrones, Tragicum, & qui Cassandram lusit; cùm vnus idemque fuerit: nam & hic Tragicus fuit, & inter septem præstantissimos, qui Pleiadis nomen meruerunt, locum habuit. vnde *cothurnatum* Ouidius vocat. Hasta transfixum, atque in Dianæ Magnesiæ templo conditum scribit Theodoretus.

537. AVT LACER IN SILVA MANIBVS SPARGARE TVORVM, SPARSVS VT EST THEBIS ANGVE CREATVS AVO] Rectè interpretes de Pentheo versus hos capiunt, qui *creatus est angue auo*, id est Cadmo: quem regno pulsum & apud Illyricos profugum, in serpentem mutatum, fabulatur Ouid. 4. Metamorph. Ex Agaue verò Cadmi filia natus est Pentheus: qui cùm Liberum patrem contumelijs varijs lacessere, atque alia etiam insolenter facere esset ausus; posttemò ad Cytheronem

f 3 pro-

profectus, conscensa arbore operta Bacchi sacra conspicatus, à Bacchis impete facto ex arbore detractus est, viuusque in frusta concisus. auctor Pausan. in Corinthiacis. Seneca in Oedipo ab Agaoe matre, Autonoë & Ino materteris, œstro percitis, discerptum meminit: quod propiùs huc facit. Vide Philostratum in Imaginibus.

539. PERQVE VAROS MONTES TAVRO RAPIENTE TRAHARIS, VT TRACTA EST CONIVNX IMPERIOSA LYCI] Dircen intelligit Lyci Thebarũ regis coniugem, repudiata Antiopa, quam à Zetho & Amphione Antiopę liberis tauro siluestri alligatã, eoq; agitato crudeliter discerptam legimus. Fabulã seu historiã copiosè narrat Apollonij Scholiastes in 4. Argonaut. quam & hic adscribam: *Antiopa Nyctei filia, cui Iupiter in Satyrum conuersus vim intulit. Illa minas Nyctei patris cedens, in Sicyonem ad Epopea fugit. Ibi peperit Amphionem & Zethum, & bubulco cuidam in monte Cithaerone alendos tradidit. Nycteus vero ob hanc filia audaciam mærore percussus, vita abijt, precatus priùs Lycum fratrem, vt filiam in Sicyonem profectus è medio tolleret. Lycus igitur moto aduersus Epopea bello, positisq; iuxta vrbem castris, Epopea interfecit. captiuamq; abduxit Antiopam, & Dirca vxori sua custodiendam tradidit. Fugiens verò Antiopa, captaq;, filijs Amphioni ac Zetho committitur, bubulco nihil eorum, qua acciderant, prodente. Illi itaque Antiopam incolumem seruant, Dircem verò agresti alligatam tauro perdunt. Quare ad Lycum, statim mactandi, quòd Antiopam incolumem dimisissent, transmissi sunt. At vetat Mercurius, Lycoq; vt regnum illis cedat, imperat.* Seneca in Thebaide initio v. 20.

Vel quà cucurrit corpus inuisum trahens
Zethi iuuencus, quà per horrentes rubos
Tauri ferocis sanguis ostentat fugas.

Propert. lib. 3. eleg. 15. de mulctis ita canit:

Tu reddis pueris matrem, puerique trahendam
Vinxerunt Dircen sub trucis ora bouis.

Plautus Pseudolu Act. 1. Sc. Extre:

Cras quasi Dircem olim (vt memorant) duo
Gnati Iouis deuinxere ad taurum: ideo hodie ad carnarium.
Id tibi profectò taurus fiet.

Vide Hyginum fab. 7. & 8. & Apollodorum lib. 3. Bibliothecæ.

541. QVODQVE SVAE PASSA EST PELLEX INVISA SORORE, EXCIDAT ANTE PEDES LINGVA RESECTA TVOS] Philomelam intelligit, quam Seneca in Hercule Furente *Thraciam pellicem* vocat. Fuit illi soror Progne, Tereo Daulidis regi nupta: quam dum Philomela inuisit, captus amore illius Tereus, vim intulit, linguamque, vt facinus occultaretur, abscidit. Reliqua fabulæ pete ex Ouid. lib. 6. Metamorp. alijsque. Vnum nota, variare lectionem in manusc. & libris plerisque, *pellex muta sorores.* probè; probatque Egnatius, hoc sensu, vt sic lingua illi eripiatur, veluti Philomelæ exsecta fuit, quæ inuita pellex sororis suæ fuit.

543. COGNITOR VT TARDAE BLAESVS COGNOMINE MYRRHAE, ORBIS IN INNVMERIS INVENIARE LOCIS] Domitius ac Zarotus *Traditor* legunt, explanantque locum de Cinyra & Myrrha eius filia, in sui nominis arborem versa. de qua vide Apollodorum lib. 3. Biblioth. & quæ suprà ad v. 362. diximus. In manusc. Bersmanni: *Conditor vt tardè Blæsus*, ceteris deficientibus. At Paulus Leopardus lib. 3. Emendat. cap. 12. ex Herodoto, Iustino ac Callimacho legendum censet: *Cognitor vt tardè Blæsus cognomine Cyrrha, &c.* vt ad Battum Cyrenarum conditorem, cognomine τραυλὸν, hoc est *blæsum*, eiusque errores referatur. Iustinus lib. 13. de Batto, eiusque comitibus: *Cùm venissent in Africam, pulsis accolis, montem Cyrrham, (al. Cyram) & propter amœnitatem loci, & propter fontis vbertatem occupauere. Ibi Battus dux eorum, linguæ nodis solutis, loqui primùm cœpit: qua res animos eorum, ex promissis Dei iam parte percepta, in reliquam spem condenda vrbis accendit. Positis igitur castris opinionem veteris fabulæ accipiunt, Cyrenem eximiæ pulcritudinis virginem à Thessalia monte Pelio ab Apolline raptam, perlatamq; in eiusdem montis iuga, cuius collem occupauerant, à Deo repletam quatuor pueros peperisse, Nomium, Aristæum, Eutocum, Agrum, &c.* Plura Leopardus quem vide. Ego verò de vera explanatione adhuc dubito.

545. INQVE TVIS OPIFEX, VATI QVOD FECIT ACHAEO, NOXIA LVMINIBVS SPICVLA CONDAT APIS] De Homero interpretatur Domitius, qui infans apium aculeis oculos amiserit, dictus inde Melesigenes. Aliud Herodotus & Plutarchus docent, datum illi id nomen à Melete amne. Figmentum ergo est Domitii, Homerum cæcum factum apum spiculis. Ridiculum etiã puto, quod è vet. interprete Zarotus notat, Achæi per hortum ambulantis capiti agmen apum insedisse, quas dum fugare ille vellet, oculis priuatus sit. Hoc satis, dum quid occurret certius.

547. FIXVS ET IN DVRIS CARPARIS VISCERA SAXIS, VT CVI PYRRHA SVI FILIA FRATRIS ERAT] Pyrrha Epimethei & Pandoræ filia. Fratrem Epimetheus habuit Prometheum; de quo fabula est, quia ignem mortalibus dederit, in monte Caucaso à Ioue alligatum saxo, aquila aduolante, quæ iecur illius perpetuò depasceretur. Est apud Hyginum, Hesiodum, Diodorum, alios. Accius in Prometheo, apud Cicer. 2. Tusculan.

Iam tertiò me quoque funesto die,
Tristi aduolatu aduncis lacerans vnguibus
Iouis satelles pastu dilaniat fero.

Et quæ sequuntur, nam pluscula sunt. Mythologia est apud Apollonij interpretem lib. 2. no. 56. ex Agroeta, Duri, Herodoto, alijs: ex quo scripsere Cælius lib. 4. Antiqu. Lect. c. 20. & Natalis 4. Mythol. c. 6. Plura suprà scripsi ad vers. 293.

549. VT PVER HARPAGIDAE REFERAS EXEMPLA THYESTAE, INQVE TVI PATRIS VISCERA CÆSVS EAS] Domitius *Arpyages* legit & interpretatur, qui, quod priùs Thyestę contigerat, filium & ipse absumpserit. *Arpyages* ergo Thyestæ filius non fuit, vt malè Boccatius de genealogia Deorum, qui Thyestæ tres fuisse scribit filios Tantalum, Plisthenem, & Arpyagen. Ego verò lego *Harpagides*, vt & in excusis nonnullis rectè scribitur; & Harpagi filium intelligo, quẽ Astyages Medorum rex, epulandum patri apposuit, in vltionem seruati Cyri nepotis, quem cùm Harpagus, regis Astyagis consiliorum particeps occidendum accepisset, pastori regij pecoris exponendum tradidit. Historia est apud Iustinum lib. 1. Addit Herodotus lib. 1. cœna peracta interrogatum Harpagum, numquid epulis illis oblectatus esset: illo adserente, allatas detectasque reliquias, puta caput, extremosq; manuum pedumque digitos, vt inde, quod placeret, sumeret. Percontanti Astyagi, numquid agnosceret,

tet, cuius feræ carne pastus esset? se agnoscere re- A spondit,& quando hoc ita regi liberit,non etiam sibi displicere. Ceterùm loci huius explanationē, ne quid dissimulem,ante Micyllum,primus Zarotus derexit. De Thyeste autem suprà dictum v.433.

551. TRVNCA GERAS SÆVO MVTILATIS DENTIBVS ENSE, QVALIA MYCENI MEMBRA FVISSE FERVNT] In aliis *Mycerni* est: quidam *Mycrens* præferunt. De Mamerte Mycreno intelligunt, qui regni cupiditate nepotem necarit; ideoque à Sysaphone Corinthio fratre fuisse laceratum. Ita Domit. & Zarot. Ampliùs quærendum.

553. VVE SYRACOSIO PRÆSTRICTA FAVCE POETÆ, SIC ANIMÆ LAQVEO SIT VIA CLAVSA TVÆ] De Theocrito, qui suspendio vitam finierit, frigidum interpretum commentum est; fortè quia Syracusios. At Heraclides, Bion, Mo- B schus, plures alij, ex eadem fuerunt vrbe. Apud Theocritum Eidyll.23. quidam amore dilecti pueri seipsum suspendit, condito priùs hoc sibi epitaphio:

Τοῦτον ἔρως ἔκτεινε, ὁδοιπόρε μὴ παροδεύσῃς,
Ἀλλὰ στὰς, τόδε λέξον, ἀπηνέα εἶχεν ἑταῖρον.

Huc alludere Nasonem opinatur Alciat. 9. Parer. c.14. At non ego id opinor. *Syracusius poeta* Empedocles est, Philosophus & poëta Horat. in Arte:

——— *Dicam, Siculiq, poetæ*
Narrabo interitum: Deus immortalis haberi
Dum cupit Empedocles, ardentem frigidus Aetnam
Insiluit.

De morte alij alia narrant. Democritus Trœzenius lib. contra Sophistas, apud Laërtium lib. 8. refert illum iuxta Homerum:

Ἀγχόμενον βρόχον αἰπὺν ἀφ' ὑψηλοῖο κρανείης,
Ἀυχέν' ἀποκρεμάσας. &c.

Connexo ex alta laqueo sua guttura corno
Inseruisse, anima vt tetrum penetraret ad orcum.

Huc alludere Ouidium certum est.

555. NVDAQVE DIREPTA PATEANT TVA VISCERA PELLE, VT PHRYGII, CVIVS NOMINA FLVMEN HABET] Marsyas, Phryx, primus tibias excidit, à Minerua repertas; quas illa abiecit, quòd deformem inflatumque vultum redderent. Marsyas sustulit, & cum Apolline de compacto certare ausus, victusque è pini ramo, detracta pelle, suspensus est. Ex Apollodoro lib.1. Diodoro & Ouidio 6 Metamorph. Meminit idem 6 Fastor.

Prouocat & Phœbum: Phœbo superante pependit:
Cæsa recesserunt à cute membra sua.

Tzetzes Chil.1.hist.15.

Μαρσύας Φρὺξ Φιλόσοφος ὢν ἦν αὐλοὺς τὸ πρῶτον,
Ὃς πρὸς αὐτὸ ἀντήρισεν Ἀπόλλωνα κακῶς,
Κ'ἄνωθεν πρὸς πίτυν ἐπὶ τούτοις, δοκεῖ ἀπηωρημένη.

Longus elegans scriptor ποιμενικῶν lib.4. κρεμαμένην πεντε ἄνθρωπον ἐκ μιᾶς πίτυος, ὡς Μαρσύαν. *Suspenderit nec secus de pinu aliqua, ac Marsyam.* Adde Nonnum Dionys.lib.1. Agathiam lib.4.& Palæphatum de non credendis historiis. Ab hoc Marsyas flumen habet *Phrygia liquidissimus amnis:* cuius mentio apud Liuium lib.38. Curtium lib.3. & Strabonem lib.12. aliosque.

557. SAXIFICÆ VIDEAS INFELIX ORA MEDVSÆ, CEPHENVM MVLTOS QVÆ DEDIT VNA NECI] *Saxificam* vocat *Medusam*, vt Lycophron μαρμαρῶπιν γαλήν, & *saxificos vultus* Ouid. in Metamorph. ab effectu;

Ὅς ζωστὰς μαρμάρων ἀνδρας ἐξ ἄκρων ποδῶν
Ἀγαλματώσας ἀμφελυτρώσει πέτρων.
Qui effingens homines ab extrema calce
In statuas conuertendo saxis inuoluet.

De Perseo loquitur, qui profectus contra Gorgonas, Phorci filias, Euryalen, Stheno & Medusam, ope Palladis Orcique munitus galea, Medusam obtruncauit, quæ sola è tribus mortalis erat. Caput id Seriphiis (ad quos scrinio inclusus delatus cum matre fuerat) ostendit; quo conspecto in lapides singuli obduruerunt. Refert Zenobius Cent.1. 41 Prou. ἀὐτὸς κυνῆ, Apollodorus lib.2. Tzetzes in Lycophronem, Scholiastes Apollonij lib.4. extremo, & alij plures. De Cephenis res nota ex Ouid.5. Metamorph. in princ. Ita dicti sunt à Cepheo, Æthiopum rege, cuius filiā Andromedam, belluæ marinæ expositam, Perseus liberauit & vxorem duxit. At Phineus, Cephei frater, eam sibi desponsatam contendebat. Hinc bellum; multisq; vtrimque cæsis, Gorgonis caput Perseus protulit; quo visu Phineus cum suis in saxum abiit. Nomina Ouid. recenset,

———*Bis centum restabant corpora pugnæ,*
Gorgone bis centum riguerunt corpora visa.

559. POTNIADVM MORSVS SVBEAS VT GLAVCVS EQVARVM: INQVE MARIS SALIAS GLAVCVS VT ALTER AQVAS] Virgilius 3. Georg. vers. 266.

Scilicet ante omnes furor est insignis equarum:
Et mentem Venus ipsa dedit, quo tempore Glauci
Potniades malis membra absumpsere quadrigæ.

Vbi Iunius Philargyrius: *Glaucus Sisyphi filius cùm ad* C *mimicum certamē quadrigam duceret, adpliuit ad vicum Bœotiæ, & equas potum ad fontem sacrum per ignorantiam duxit, vnde qui bibisset, in furorem agi solebat. Itaque illum aqua furore exagitante in ipso certamine curru effudisse et morsibus laniasse dicuntur.* Euripidis interpretes, enarrās illud ex Oreste Ποτνιάδος θεᾶς: Πότναι, inquit, χωρίον ἐστὶ Βοιωτίας. ἐνθα φαγοῦσαι Βοτάνην αἱ Γλαύκου ἵπποι καὶ μανεῖσαι, διεσπάσαντο τὸν ἴδιον δεσπότην Γλαῦκον, ἐν τῷ ἐπιταφίῳ Πελίου. Strabo lib.9. Geogr. ... Πότνια, ἐφ' ἧς μυθεύεται τὰ περὶ τὸν Ποτνιέα Γλαῦκον, τὸν διασπασθέντα ὑπὸ τῶν Ποτνιάδων ἵππων τῆς πόλεως πλησίον. Plura Eustathius in Homerum, Palæphatus ἐν ἀπίστοις. *Glauci* huius *Potniensis* scripsisse Tragœdiam Æschylum, auctor eius Scholiastes, in Periocha Persarum, citatque Hesychius in ... & alibi.

INQVE MARIS SALIAS] Hoc de Glauco Anthedonio siue Pontio intelligendum, de quo etiam Tragœdiam scripsisse Æschylum, auctor Stra- D bo lib.9. & Athenæus lib.3. Cur Pontius vocatus, docet Mnaseas apud eumdem Athenæum lib.7. Μνασέας δ' ἐν τρίτῳ, inquit, τῶν Εὐρωπιακῶν Ἀνθηδόνιον καὶ Ἀλκυόνης αὐτὸν γενεαλογεῖ. ναυτικὸν δ' αὐτὸν, κολυμβητὴν ἀγαθὸν γενόμενον, Πόντιον καλεῖσθαι. *Mnaseas tertium Europiacarum libro tertio, genus illius refert ad Anthedonem & Alcyonem. Ceterùm cùm rei nauticæ peritus atque egregius vrinator esset, Pontium vocari.* Palæphatus de non credendis historiis hæc de Glauco: Γλαῦκος ἦν ἀνὴρ ἁλιεὺς Ἀνθηδόνιος. κολυμβητὴς, ἐν πάντων ὑπερφέρων πάντων κολυμβῶντα ... ἐν τῷ λιμένι, ὁρώντων αὐτὸν τῶν πολιτῶν, αὐτὸς ἀφικνεῖτο ἐπὶ τινα τόπον. καὶ μὴ ὀφθεὶς τοῖς ἐκεῖ ἡμέρας ἱκανὰς, ἀνακολυμβήσας πάλιν ... αὐτοῖς. συνιδόντων ... αὐτοῦ ...

μῦθος ἔφη, ἐν τῇ θαλάττῃ. καὶ συγκλείων εἰς αὐτὸν ἰχθύας, ὁπότε χειμὼν γένοιτο, καὶ μηδεὶς τῶν ἄλλων ἁλιέων ἰχθῦς δύναιτο λαμβάνειν, ἔλεγε τοῖς πολίταις: τίνας βούλοιτο τῶν ἰχθύων ἀποκομισθῆναι αὐτοῖς καὶ κομίζειν οὓς ἂν ἤθελον. Γλαῦκος θαλάσσιος ἐκλήθη. ἢ περιτυχὼν θηρίῳ θαλαττίῳ, ἀπώλετο. μὴ ἐλθόντος δ' αὐτοῦ ἐκ τῆς θαλάσσης, ἐνόμισαν οἱ ἄνθρωποι, ὡς ἐν θαλάττῃ οἰκεῖ, κἀκεῖ μένει. *Glaucus quidam erat Anthedonius, piscator, natandique peritus, qua etiam arte alios omnes longè antecellebat. Cùm verò in portu aliquando nataret, spectantibus ciuibus in locum quendam semotum vrinando se contulit, fusique dies aliquot non visus, tranato rursus portu in conspectum prodijt. Sciscitantibus amicis vbinam gentium commoratus esset, In mari, inquit. Et conclusis hiemo quodam in loco piscibus, cùm reliqui piscatorum nihil piscium caperent, rogabat ciues, quosnam vellent: & mox, quos volebant, adducebat: vnde Glaucus marinus est appellatus. Tandem in belluam marinam incurrens, deuoratus est: cumque non rediret, iactatum est vulgò, in mari habitare, vitamque traducere.* Diuersa ab his tradit Ouid. noster 13. Metamorph. extremo, & Ausonius in Mosella:

Sic Anthedonius Bœotia per freta Glaucus,
Gramina gustatu postquam exitialia Circes
Expertus, carptas moribundis piscibus herbas
Sumpsit, Carpathium subijt nouus accola pontum,
&c.

Quibus consonat Apollonij Enarrator libr. 1. scribens piscium multitudine, quos ceperat, defatigatum Glaucum Polybi filium, eos deposuisse; atque vbi vidisset vnum è piscibus iam moribundum gustata herba reuiuiscere, Glaucum ipsum eadem comesta immortalem factum: tandemque vitæ tædio in mare semet præcipitasse, & pro deo marino cœpisse coli. Paria scribit Tzetzes in Lycophronem, & Philostratus in Imaginibus. Adde Eustathium Iliad. β'.

561. VTQVE DVORVM IDEM DICTIS MIHI NOMEN HABENTI, PRÆFOCENT ANIMÆ GNOSIA MELLA VIAM] In quibusdam libris est *noxia mella*, mendosè. Hyginus cap. 251. Inter eos, qui licentia Parcarum ab inferis redierunt, numerat & *Glaucum Minois filium, restitutum à Polyido Cœrani filio.* Polyidi illius mentio est apud Homerum Il. ν'.

Πολλάκι γὰρ οἱ ἔειπε γέρων ἀγαθὸς Πολύιδος

Et lib. 5. Anthol. epigramma est εἰς Πολυΐδου μάντιν. Volunt verò restitutum poto melle, de quo Palæphatus περὶ ἀπίστων, & Pindari Scholiastes in Olympijs. Fabula integra est apud Hyginum fabula 136. Narrat Glaucum Minois & Pasiphaæ filium, dum pila ludit, cecidisse in dolium melle plenum, atque ita extinctum: inclusum verò cum puero in monumento Polyidum vatem, Cœrani filium, herbæ illius tactu vitam Glauco restituisse, qua olim draco reuixerat. Vnde prouerb. Γλαῦκος πιὼν μέλι ἀνέστη. Poliuè Politianus in Nutricijs:

——— *Quique alto in melle necatum*
Restituit lucì, quo nuper vixerat angue
Gramine Minoum Dictæo carcere Glaucum.

563. SOLLICITOQVE BIBAS, VELVTI DOCTISSIMVS OLIM IMPERTVRBATO QVOD BIBIT ORE REVS] Sic Horatius lib. 2. sat. 4. *Qualia vincant Pythagoran, Anytique reum.* Vnde *Anyti* hîc legendum videri pro *veluti* doctis equidem libēter assentior: tametsi in scriptis vox illa non compareat, ab imperitis librarijs, vt ignota & inaudita, loco mota. Nota Socratis iniqua mors, qui cùm Pythiæ testi-

A monio ἀνδρῶν ἁπάντων σοφώτατος esset pronūtiatus, magnam sibi multorū inuidiam cōflauit, quorum è numero & Anytus fuit. Iudicum sententijs condemnatus, & in carcerem coniectus, cicutam paucos post dies bibit, multa priùs ac præclara de animorum immortalitate disserens. Olympiadis 95. anno 1. accusantibus Anyto, Melitone & Lycone. Diodorus Siculus libr. 14. Orosius lib. 2. cap. 17. ac pluribus Diog. Laërtius eius vita, qui scribit eo ipso die Anytum peregrè profectū ab Heracleotis exterminatum Ἄνυτον τε, inquit, ἐπιδημήσαντα αὐθημερὸν ἐξεκήρυξαν Ἡρακλεῶται. Suidas Socratem epota cicuta, votique recordatum, dixisse ait θύσατε Ἀσκληπιῷ, *sacrificate Aesculapio.* Meminit Seneca epist. 13. *Cicuta magnum Socratem fecit.* Et Sidonius Apollinaris Epithalamio ad Polemium & Araneolam

B extremo:

Pergo libens, nec tu damnes fortasse iugari,
Quod noster iubet esse senex, qui non piger hausit
Numina condemnans Anyto pallente venenum.

565. NEC TIBI SI QVID AMAS FELICIVS HÆMONE CEDAT: VTQVE SVA MACAREVS, SIC POTIARE TVA] Vetus interpres: *Hæmon cùm filiam Rhodopem amaret turpiter, vterque in montem sui nominis obduruit.* Hæc ille, in quibus duplex error: neque enim *Hæmon* sed *Hæmus* vocatus erat, nec *Rhodope* filia, at soror Hæmi fuit, vt ex subiectis Plutarchi verbis manifestum: Οὗτοι, inquit, ἀδελφοὶ (Ῥοδόπη καὶ Αἷμος) τυγχάνοντες, καὶ εἰς ἐπιθυμίαν ἀλλήλων ἐμπεσόντες ὁ μὲν αὐτὴν Ἥραν προσηγόρευσεν, ἡ δὲ τὸν ἀγαπώμενον Δία μετωνόμασε. οἱ δ' ἀτιμούμενοι θεοὶ τὴν πρᾶξιν βαρέως ἐνεγκόντες, εἰς ὁμώνυμα ὄρη μετέβαλον ἀμφοτέρους. Verùm nihil Hæmus ad Hæmo-

C nem, de quo Ouidius noster. Petenda itaque fabula, vt & doctissimus Leopardus libr. 19. Emendat. cap. 3. obseruauit, ex Antigone Sophoclis, cuius hæc est περιοχή: Ἀντιγόνη παρὰ τὴν πρόσταξιν τῆς πόλεως θάψασα τὸν Πολυνείκην ἐφωράθη, καὶ εἰς μνημεῖον κατάγειον ἐντεθεῖσα παρὰ τοῦ Κρέοντος ἀνῄρηται. ἐφ' ᾗ καὶ Αἵμων δυσπαθήσας διὰ τὸν εἰς αὐτὴν ἔρωτα ξίφει ἑαυτὸν διεχειρίσατο. id est, *Antigone cùm Polynicem fratrem contra imperium vrbis spretoque Creontis edicto, sepelisset, deprehensa, & in monumento subterraneo posita, à Creonte interfecta fuit. Ob quam mæstus Hæmon, qui eam impatienter amabat, sibiipsi manum intulit.* Aliter tamen Euripidis Scholiastes (non Euripides ipse, vt vult Egnatius,) narrans, Hæmonem Creontis filium, cui Antigone Oedipi filia despondata fuerat, à Sphinge dilaceratum.

D VTQVE SVA MACAREVS] *Macareus*, Æoli filius, cum *Canace* sorore turpiter consueuit. Natus infans rem prodidit. Canace prodito facinore, acceptoque à patre ense manus sibi violentas intulit: id quod & Macareus pòst paulò fecit. Plutarc. ex Sostrato libr. 2. rerum Tuscanicarum. Legitur apud Ouid. Canaces ad Macareum epistola. Plura supra vers. 359. ibi vide.

567. VT VIDEAS, QVOD IAM, CVM FLAMMÆ CVNCTA TENERENT, HECTOREVS PATRIA VIDIT AB VRBE PVER] Aliàs *Et videas.* manusc. *Vel videas. Hectoreus puer*, Astyanax: qui capta Troia, vbi flammis ferroque vastari omnia vidit, ipse etiam è turri altissima præceps datus est. Suprà versu 499. *Iliaca iussus ab arce puer.*

569. SANGVINE PROBRA LVAS, VT AVO GENITORE CREATVS, PER FACINVS SOROR EST

CVI SVA FACTA PARENS] De Adonide interpretantur, amato Veneri puero, Cinyræ Cypriorum regis & Myrrhæ filio. Myrrha verò etiam Cinyra rege natus. auus ergo & genitor Adonidis Cinyra est; soror & parens Myrrha. Adonis sanguine probra luit, quia apri dente percussus interfectusque in florem Anemonem sanguinei coloris à Venere conuersus est. Theocritus Epitaph. Adonidis:

Δάκρυον ἁ Παφίη τόσσ' ἐγχέει, ὅσσον Ἄδωνις
Αἷμα χέει. τὰ δὲ πάντα ποτὶ χθονὶ γίγνεται ἄνθη.
Αἷμα ῥόδον τίκτει. τὰ δὲ δάκρυα τὰν ἀνεμώναν.

Ouid. 10. Metamorph.

——Nec plena longior hora
Facta mora est, cùm flos de sanguine concolor ortus
Qualem, quæ lento celant sub cortice granum,
Punica ferre solent, &c.

Vide sup. vers. 507.

571. OSSIBVS INQVE TVIS TELI GENVS HÆREAT ILLVD, TRADITVR ICARII QVO CECIDISSE GENER] *Icarii gener*, Vlysses, ducta Penelope Icarij filia. De Vlyssis morte variant scriptores. Plurium opinio est pastinacæ aculeo ictum perijsse: quod etiam voluisse Ouidium nostrum certum erit, si è Iuris interpretibus notes, *teli* appellatione contineri quoque aculeum, quem τρυγὼν, id est, pastinaca marina inijcit, & piscatoris manum veneno percutit, vt monet Alciatus 6. Parer. c. 21. Interemit verò Vlyssem patrem Telegonus, accepto à Circe matre iaculo, cui pro cuspide pastinacæ marinæ spina præfixa erat, dum fortè Ithacam venisset, patrem vt viseret; patrisque armenta abigeret, ignarus patris ea esse. Ita Didymus Homeri interpres Odyss. λ'. Tzetzes in Lycophronem, qui Oppianum laudat, cuius è libr. 2. ἁλιευτ. versus sunt:

——*Αὐτὰρ ὁ νήσῳ*
Αἰγιβότῳ προσέκελσε καὶ οὐ μάθε πώεα πέρθων
Πατρὸς ἑοῦ, γεραρῷ δὲ βοηδρομέοντι τοκῆϊ
Αὐτῷ τὴν μάστακα, κακὴν προσεμάξατο κῆρα.
Hic Ithaca appulsus, magni genitoris abegit
Armenta, & clarum belli virtute parentem
Letifero incautus misit mucrone sub orcum.

De pastinacæ spina venenata, deque viribus eiusdem plura ibidem scribit. Meminit Nicander in Theriacis:

——*Λόγος γε μὲν ὥς ποτ' Ὀδυσσεὺς*
Ἔφθιτο λευγαλέοιο τυπεὶς ἁλίου ὑπὸ κέντρου.

Paria de morte Vlyssis habent Euripides in Rhœso extr. Parthen. libr. 3. Ἐρωτικῶν, Proclus in Chrestomathia de Poëtica, apud Photium, & Sex. Empiricus lib. 1. aduers. Mathem. c. 16. Loca vide apud doctiss. Schottum Notis ad Proclum & lib. 3. Obseruat. cap. 17. quæque collegit ad Cassandram Lycophronis V. CL. Ioan. Meursius.

573. VTQVE LOQVAX IN EQVO EST ELISVS GVTTVRA ACERNO, SIC TIBI CLAVDATVR POLLICE VOCIS ITER] Ita princeps locum hunc emendauit, exploso Domitij commento, Ang. Politianus Miscellan. cap. 75. atque ita in manusc. suo legisse se testatur Bersmannus. Vulgò *Agenor* mendosè legitur, de quo ridiculè admodũ interpretes: *Agenor*, inquiunt, *lapsu equi inserta ori manu extinctus est*. Optimè Politianus de Anticlo locum interpretatur, his verbis: *Cùm ad equum illum Troianum trabibus contextum, grauidumque militibus, impulsu numinis accessisset Helena, voces imitari vxorum cuiusque occœpit, vt*

A *inibi delitescentium desideria euocaret, refricaret memoriam, responsa tentaret elicere. Sed enim reliquis patientiam silentiumque præstantibus, cùm solus Anticlus in respondendi lubrico, articuloque iam foret, statim est ab Vlysse præuentus, & manibus impressis suffocatus.* Hæc ille, ex Homero Odyss. 4. cuius è multis hæc sunt:

Ἄντικλος δὲ σέ γ' οἶος ἀμείψασθαι ἐπέεσσιν
Ἤθελεν· ἀλλ' Ὀδυσσεὺς ἐπὶ μάστακα χερσὶ πίεζε
Νωλεμέως κρατερῇσι.
Anticlus solus te compellare volebat,
Continuò at forti dicturi pressit Vlysses
Ora manu.

Nec est quòd in Politianum incurrant Ioann. Baptista Pius c. 151 Annotat. poster. & Egnatius hîc, quasi χερσὶ πίεζε malè verterit in Homero, *manibus*
B *impressis suffocauit*, cùm & vetus Scholiastes τὸ στόμα ἔπνιγε explicet. Falsum etiam esse, quod Egnatius addit, Anticlum non ab Vlysse necatum, sed eatenus compressisse illi labia, quatenus Helena affuit, conuincitur ex Tryphiodoro.

575. AVT VT ANAXARCHVS PILA MINVARIS IN ALTA, IACTAQVE PRO SOLIDIS FRVGIBVS OSSA SONENT] Anaxarchus Democritus, vt lib. 3. de nat. Deorum Cicero ait, à Cyprio tyranno excarnificatus est. Laërtius in eius vita: *Inimicum habuit Anaxarchus Nicocreontem Cypri tyrannum. Et cùm Anaxarchum aliquando inter epulas rogasset Alexander quidnam de cena illa sentiret, dixisse memorant: ὦ βασιλεῦ, πάντα πολυτελῶς. ἔδει δὲ λοιπὸν κεφαλὴν σατράπου τινὸς παρατεθῆναι. Cuncta magnificè, ô rex. verùm oportebat iam caput satrapæ cuiusdam apponi; intentis ad Nicocreontem oculis. Ægrè id tulit tyrannus, cumque*
C *regia naui Cyprum appulisset Anaxarchus, comprehensum eum in saxum cauum coniecit, iussitque ferreis tundi malleis. Anaxarchus verò nullum doloris dans indicium, celebre id dictum ingeminauit, πτίσσε* (ita legitur apud Laërtium. Leupardus πτίσσε ex Gregorio Nazianz. aliisque legendum docet) *τὸν Ἀναξάρχου θύλακον, Ἀνάξαρχον δὲ οὐ πλήττεις. Tunde Anaxarchi vasculum; Anaxarchum nihil teris. Iubente tyranno etiam linguam præcidi, fama est abscissam & commanducatam in os patens tyranni expuisse.* Hæc ille: cuius & posterius factum commemorat Valer. Maximus libr. 3. cap. 3. Memorabilium, & Plinius lib. 7. cap. 23. Prius verò Tertullianus in Apologetico: *Anaxarchus cùm in exitiũ ptisanæ pilo tũderetur, Tunde, tunde, aiebat, Anaxarchi follem.* Ac de Græcis præter Gregorium Nazianzenum epist. 58. Philon Iudæus: ὁ δὲ καρτερικώτατα εἶπε, πτίσσε τὸν Ἀναξάρχου ἀσκόν, Ἀνάξαρχον
D γὰρ οὐκ ἂν δυνήσῃ. Clemens Alexandrinus Stromatum lib. 4. τὸ γὰρ Ἀναξάρχου σπουδαῖον, πτίσσε, ἐπιβοῶντος τὸν Ἀναξάρχου θύλακον, Ἀνάξαρχον γὰρ οὐ πτίσσεις, &c. Celsus apud Origenem lib. 7. asserens Anaxarchũ tamquam numen adorandum: Ἀνάξαρχος γοῦν, ὃς εἰς ὅλμον ἐμβληθεὶς, καὶ παρανομώτατα συντριβόμενος, εὖ μάλα καταφρονεῖ τῆς κολάσεως λέγων· πτίσσε, πτίσσε τὸν Ἀναξάρχου θύλακον, αὐτὸν γὰρ οὐ πτίσσεις, θείου τινὸς ὡς ἀληθῶς πνεύματος ἡ φωνή. Cui his verbis respondet Origenes: γενναῖος μὲν οὖν ὁ Ἀνάξαρχος, λέγων τῷ τῆς Κύπρου τυράννῳ Ἀριστοκρέοντι, πτίσσε, πτίσσε τὸν Ἀναξάρχου θύλακον. Et mox: οὐκ ἦν εὔλογον ἀναγορεύεσθαι τὸν Ἀνάξαρχον θεόν. Vides Origenẽ Cypriorum tyrannum facere *Aristocreontem*, quẽ Plutarc. περὶ ἠθικῆς ἀρετῆς, Cicero, ac Laërtius *Nicocreontem* vocant, alij Nicoclem. Ceterùm nec illud omittam, quod doctissimo viro Paulo Leopardo nota-

notatum *folidis* hic pro *folutis* legenti, vt per *folidas* A *fruges* intelligantur ἀναφύρατοι & ἀντίσυτοι, immites ac duræ. Rectè.

577. SALMACIS VTQVE PATREM CONGAT TE PHOEBVS IN IMA TARTARA, QVOD NATÆ FECERAT IPSE SVÆ] Alij legunt *vtq; patrem Samtui*. Vnde Parrhasius epist. *Vtq; patrem Psamates* emendat. Nam Crotopus, inquit, Argiuorum rex, vbi rescruit Psamatem eius filiam ab Apolline vitiatā, atque matrem iam esse, neci dedit. Indignatus Apollo Crotopum suis confecit telis. Ita Parrhasius, ex Pausania in Atticis: qui tamen aliter ista narrat; Psamathen, quòd partum patrem celasset, exposuisse Linum infantem, quem è vepribus extractum canes lacerarint: indignatum Apollinem Argiuis ditam quandam belluam immisisse (Pœnam vocarunt) quæ è matrum gremiis infantes rapuerit: confecto à Corœbo monstro illo pestilenti morbo vexatam vrbem, &c. Hęc Pausan. cui affinia ea sunt, quæ Statius Papin. 1. Thebaid. canit à versu 569. diuersa ab iis, quæ Parrhasius refert. Quæ verò de Sameri Cyclopis cuiusdam filia è vet. interprete narrat Zarotus, commentitia planè puto. Quod de Leucothea Orchami filia addit Domitius, ex Ouidio est 4. Metamorph. sed nihil ad hunc locum; nisi *Sameum Apollinem* nouè dicas: nam ita legisse Domit. apparet.

579. INQVE TVOS EA PESTIS EAT, QVAM DEXTRA COROEBI VICIT, OPEM MISERIS ARGOLICISQVE TVLIT] Lucem his addent, quæ ex Pausania iam retulimus: intelligit enim monstrum illud, quod è matrum gremijs rapere infantes solebat, domitum confectúmque à Corœbo. Statius 1. Thebaid.

Hac tam dira lues nocturno squallida passu
Illabi thalamis, animasq; à stirpe recentes
Abripere altricum gremiis morsuq; cruento
Deuesci & multùm patrio pinguescere luctu.
Haud tulit armorū præstās animiq; Corœbus, &c.

581. VTQVE NEPOS ÆTHRÆ VENERIS MORIBVNDVS OB IRAM, EXVL AB ATTONITIS EXCVTIARIS EQVIS] Hippolytus *nepos Aethra*, ex Theseo Æthræ filio & Antiopa Amazone natus, vt Diodoro placet lib. 5. nam alij Thesei & Hippolytæ Amazonis filium faciunt. Hic à Phædra nouerca turpiter adamatus, & de illata vi falsò traductus, conscenso curru fugæ se dedit, & patris imprecationibus iræque cessit. Quadrigarum curriculo littora dum legit, egressa è mari phoca equos terruit, raptatúsque per auia infelix iuuenis, miserè discerptus est. quem dein Dianæ precibus ab Æ- D sculapio vitæ restitutum in fabulis est. Pulcrè ista prosequitur Naso 15. Metamorph. Euripides & Seneca in Hippolyto. Virgil. Æneid. 7. extr.

Namque ferunt fama Hippolytum, postquam arte nouerca
Occiderit, patriasq; explerit sanguine pœnas,
Turbatis distractus equis, ad sidera rursus
Aetherea & superas cæli venisse sub auras
Pæoniis reuocatum herbis, & amore Dianæ, &c.

Claudianus de bello Getico:

Et iuuenem spreta laniatum fraude nouercæ
Non sine Circæis Latonia reddidit herbis.

Fabulam attingit & tradit Lactant. lib. 1. Diuin. Institut. cap. 17. Et nos suprà eamdem attigimus ad vers. 409.

583. PROPTER OPES NIMIAS VT PERDIDIT HOSPES ALVMNVM, PERDAT OB EXIGVAS TE TVVS HOSPES OPES] *Opes magnas* in alijs codd. legitur. Rectè. Polydorus, Priami ex Hecuba filius, minimus de stirpe virili, clàm à patre cum magna auri vi ad Polymnestorem generum, Thraciæ regem, nutriendus missus est, vt si capi Troiam delerique contingeret, genus vrbemque instaurare filius posset. At auri cupiditas, capta iam Troia, etiam Polymnestorem cepit; quo vt poriretur Polydorum obtruncauit. Virgil. 3. Æneid. Ouid. 13. Metamorph. & Euripides in Hecuba. De Polymnestoris occęcatione dictum suprà vers. 269. ibi vide.

585. VTQVE FERVNT FRATRES SEX CVM DAMASICHTHONE CÆSOS, INTEREAT TOTVM SIC GENVS OMNE TVVM] Concinniùs ac tectiùs, mea B quidem sententia, in alijs: *Intereat tecum sic genus omne tuum*. Homerus Iliad ω.

Τῆς δὲ δυώδεκα παῖδες ἐνὶ μεγάροισιν ὄλοντο,
Ἓξ μὲν θυγατέρες, ἓξ δ' υἱέες ἡβώοντες.
Τοὺς μὲν Ἀπόλλων πέφνεν ἀπ' ἀργυρέοιο βιοῖο,
Χωόμενος Νιόβῃ· τὰς δ' Ἄρτεμις ἰοχέαιρα,
Οὕνεκ' ἄρα Λητοῖ ἰσάσκετο καλλιπαρήῳ,
Φῆ δοιὼ τεκέειν, ἡ δ' αὐτὴ γείνατο πολλούς.

Hæc ille, narrans Niobem, Tantali filiam, Amphionis vxorem, duodecim domi orbatam liberis, sex feminis, totidem maribus iam pubescentibus. Et hos quidem in Cithærone venantes ab Apolline iaculis confixos; illas verò domi à Diana confectas. Niobe enim tot liberis aucta, Latonaque fœcundior, cōtemnere etiam illam ausa est, duos tātùm peperisse iactans Apollinem & Dianam, se verò duodecim. Et hactenus quidem ex Homeri C atque interpretis sententia. Nam Ouidius noster hîc & 6. Metamorph. septem facit mares: quorum nomina ea Apollodoro lib. 3. sunt: Sipylus, Minytus, Ismenus, Damasichthon, Agenor, Phœdimus ac Tantalus. Feminarum totidem: Ethodæa, vel, vt alii, Thera, Cleodoxa, Astyoche, Phthia, Pelopia, Astycratea, Ogygia. Ioannes verò Tzetzes Chiliade 7. hist. 137. aliter paulò nomina recenset:

Σίπυλον καὶ Ἀγήνορα, Φαίδιμον, Ἰσμηνόν τε,
Εὐπίνυτον, καὶ Τάνταλον, τὸ Δαμασίχθονά τε.
Νέαιραν, Κλεοδόξην τε, μεθ' ἧς Ἀστυόχην,
Φαέθουσαν, Πελοπίαν τε, Ἐρύγλην, καὶ Χλωρίδα.

Cum Ouidio faciunt, præter Æschylum & Euripidem, Leonidas lib. 3. ἀνθολ. ἐπιγραμμάτων παλαιῶν, Diod. Siculus libr. 4. Biblioth. & Ausonius Epigr. 27. Homerum verò sequitur Pherecydes, Statius lib. 6. Theb. Propert. lib. 2. eleg. 20. Ceteri in diuersa omnia abeunt. Sappho bis nouenos numerat; Hesiodus, Pindarus & Bacchilides bis denos; Alcman & Xanthus Lydius decē tantùm: Quidam tres dumtaxat, vt est apud A. Gellium lib. 20. cap. 7. Herodotus duos mares & tres feminas. Vide Ælianum lib. 12. cap. 36. Var. hist. & Hyginum fab. 9. qui solam Chloridem scribit, fuisse superstitem. Addunt alij Amyclan. Verùm Pausan. in Corinth. totam domum excisam fuisse, ex Homero probat. & sequitur Ouidius. Adeò discrepantia sunt fabularum figmenta, vt iis conciliandis inhærere diutiùs putidum sit.

587. ADDIDIT VT FIDICEN MISERIS SVA FVNERA NATIS, SIC TIBI SINT VITÆ TÆDIA IVSTA TVÆ] Amphion & Zethes, fratres gemelli: ille mollior musicam, hic durior rem rusticam

ſectatus eſt. De Amphione coniuge Niobes, Ouid. loquitur, qui fidicen fuit, accepta à Muſis lyra, ſecundùm Pherecydem; ab Apolline, iuxta Dioſcoridem; à Mercurio, iuxta Philoſtratum in Imaginibus, quem vide & Apollonij interp. lib. 1. num. 28. Plutarc. de Muſica, & Pauſan. in Bœoticis, qui plecti apud inferos Amphionem ſcribit, ob contumelias, quibus Latonam, filiosq; affecit. Ouid. 6. Metamorph. viſa filiorum cæde, victumque dolore, ferrum ſibi mortemque intuliſſe ita meminit:

Nam pater Amphion, ferro per pectus adacto,
Finierat moriens pariter cum luce dolorem.

589. VTQVE SOROR PELOPIS SAXO DVRERIS OBORTO: ET LÆSVS LINGVA BATTVS AB IPSE SVA] Poſt amiſſos liberos, coniugemq; Amphionem, ipſa etiam Niobe ſuperbiæ pœnas luit: &, vt in fabulis eſt, doloris impatiens, in Sipylo Phrygiæ monte in ſaxum obduruit, quod viſum eſt poſtea diu lacrymas fundere. Seneca in Agamemnone v. 373.

Stat nunc Sipyli vertice ſummo
Flebile ſaxum, & adhuc lacrymas
Marmora fundunt antiqua nouas.

Idem Hercule Furente v. 389.

Riget ſuperba Tantali luctu parens,
Mœſtusq; Phrygio manat in Sipylo lapis.

Et eleganter Nonnus Dionyſ. lib. 12.

Καὶ Νιόβη Σιπύλοιο παρὰ σφυρὰ πέτρος ἰχέφρων
Δάκρυσι λαινέοισιν ὀδυρομένη σίχα παίδων.

Vide Callimachum in Hymno Apollinis, Leonidam lib. 3. ἀνθολ. Gr. epigr. & Auſon. epigr. 147. Illud etiam notare viſum, quod in Atticis refert Pauſanias teſtis oculatus, ſaxum illud in Sipylo monte, ſi ab ſis propiùs, nullam mulieris ſpeciem præ ſe ferre; ſin longiùs, δεδακρυμένην δόξεις ὁρᾶν καὶ κατηφῆ γυναῖκα. Palæphatus verò ἐν τοῖς ἀπίστοις, & ea eo more ſuo Michaël Apoſtolius ἐν τῇ παροιμιῶν συναγωγῇ, fabulam ἀλληγορικῶς exponens, ait Nioben filiis mortuis lapideam columnam eorũ ſepulcro impoſuiſſe, καὶ ἡμεῖς, inquit, ἐθεασάμεθα αὐτήν. οἷα καὶ λέγεται. En teſtes oculatos duos. Cui credas? Ioan. Tzetzes alia ad allegoriam ſuam detorquet Chiliad. 4. hiſt. 141. quem vide.

590. ET LÆSVS LINGVA BATTVS AB IPSE SVA] Fuit cùm *Baſſus* legendum putarem. De Baſſo enim Corinthio ſcribit Suidas, qui parricida cùm eſſet, falsò ſe ſapientem ſit profeſſus, effreni lingua præditus: cuius conuitia & verbis & ſcriptis compeſcuit dein Apollonius. Nunc muto, & cum interpretibus Battum intelligo equarum cuſtodē, in ſaxum verſum: ſimilia enim poëta noſter libenter iungit. Fabula eſt apud Ouid. 2. Metamorph. Paſcente Admeti armenta Apolline, boues quaſdam Mercurius auertit. Solus hoc Battus viderat: cui Mercurius, ne furti indicium faceret, vaccam dedit. Simulauit abitum Mercurius, & rediit mutata mox forma. Dixit amiſſas boues ſe quærere: munus addidit vaccam cum tauro, ſi demonſtraſſet.

At ſenior, poſtquam merces geminata, Sub illis
Montibus, inquit, erant, & erant ſub montibus illis.
Riſit Atlantiades: Et me mihi, perfide, prodis,
Me mihi prodis, ait. periuraq; pectora vertit
In durum ſilicem, qui nunc quoque dicitur Index.

591. AERA SI MISSO VACVVM IACVLABERE DISCO, QVO PVER OEBALIDES ICTVS AB ORE

A CADAS] De Hyacintho loquitur; quem Lucianus ac Philoſtratus Oebali ac Diomedæ filium faciunt. alij, vt Pauſanias, Nicander ac Tzetzes, ex Amycla rege Lacedæmoniorum ac Diomeda volunt natum. fuit Hyacinthus Apollinis & Zephyri amor, qui *cum per iocum in certamen diſci veniſſet, altiùs iactum pondus non priùs deſpicere potuit, quàm capitis ſenſit iniectum. Quo eliſo, poſt obitum eius cruor eius nomine in florem inſcriptum ceſſit.* Verba ſunt Luctatij, ad Ouid. 10. Metamorph. qui pulcrè iſta narrat. Tzetzes Chil. 1. hiſt. 11. ait diſcum flante vehementiùs Zephyro inuerſum fuiſſe, & capiti Hyacinthi impactum; iuuenemque in ſui nominis florem ceſſiſſe. Mythologiam ex eodem pete. In eũdem florem Aiacem mutatum tradunt fabulæ, de quo Ouid. 13. Metamorph. & meminit Plinius lib. 21.

B Porrò *Diſcus* ludi genus fuit, olim & Græcis & Romanis in vſu. lapis orbicularis erat, quem iactare vel in ſublime vel in longum ſolebant; & qui vltra metam proijciebat vel ſublimiùs vel longiùs, victor erat. Vnde δίσκον ἀφεῖναι, δίσκον ἐκπέμψαι, δίσκῳ ἀποφέρεσθαι, apud Pollucem. δίσκος verò dicebatur, ſi lapideus. σόλος, ſi ferreus, vt docet Homeri interpres, Iliad. 2. De forma idem ſic ſcribit Iliad. 15. Διαφέρει δὲ σόλος καὶ δίσκος. ὅτι ὁ μὲν δίσκος, πλατύς ἐστι καὶ κοιλότερος· ὁ δὲ σόλος, στρόγγυλος καὶ σφαιροειδής. Martialis lib. 14.

Splendida cùm volitent Spartani robora diſci,
Eſte procul pueri; ſit ſemel ille nocens.

Ad Hyacinthum alludit.

593. SI QVA PER ALTERNOS PVLSABITVR VNDA LACERTOS, OMNIS ABYDENA SIT TIBI

C PEIOR AQVA] Abydos, Aſiæ ciuitas, Leandri patria, cui opponitur Seſtos, Thraciæ ciuitas, Herus patria; quas vrbes freti Helleſpontici anguſtiæ diuidunt. Muſæus:

Σηστὸς ἔην καὶ Ἄβυδος ἐναντίον. ἐγγύθι πόντου
Γείτονές εἰσι πόληες. ἔρως δ᾽ ἀνὰ τόξα τιταίνων
Ἀμφοτέρῃς πολίεσσιν ἕνα ξυνώνυμον ὀϊστὸν,
Ἠΐθεον φλέξας καὶ παρθένον.

Stabant oppoſita, ponti diſcrimine paruo,
Seſtos Abydenaq; domus: tenſisq; Cupido
Cornibus vnum ambas iaculum contorſit in vrbes:
Accendens iuuenem pariter, pariterq; puellam.

De Leandri & Herûs amoribus loquitur: ille ad hanc tranſnatare noctu ſolitus, cùm impacato ac tempeſtuoſo ſe mari committeret, victus ventorũ ac fluctuum vi, in Helleſponto natando periit: hæc vbi fluctuum impulſu delatum ad ſe vidit Lean-

D drum,

Δαιδάλεον ῥήξασα περὶ στήθεσσι χιτῶνα,
Ῥοιζηδὸν προκάρηνος ἀπ᾽ ἠλιβάτου πέσε πύργου.

Continuò pictam rumpens à pectore veſtem,
Præcipitem ſeſe turris de vertice iecit.

Ea Muſæo de Leandri & Herûs amoribus, Philoſtrato de Imaginibus, & Seruio Virgilij enarratore libr. 1. Georg. ad verba iſta: *Pontus & oſtriferi fauces tentantur Abydi.*

595. COMICVS VT LIQVIDIS PERIIT DVM NABAT IN VNDIS, ET TVA SIC STYGIVS STRANGVLET ORA LIQVOR] Domitius Menandrum intelligit; meliùs Zarotus Terentium. de quo in Vita Donatus: *Q. Conſentius redeuntem è Græcia periiſſe in mari dicit, cum centum & octo fabulis conuerſis à Menandro.* Aliter Volcatius:

Sed vt Afer ſex populo edidit Comœdias,

Iter

Iter hinc in Asiam fecit: nauim cùm semel
Conscendit, visus numquam est. Sic vita vacat.

Nec desunt, qui in Arcadia Stymphalo mortuum tradunt, morbo implicitum, dolore ac tædio amissarum fabularum in mari. Vide Vitam. Verùm optimè Egnatius Eupolim Comicũ putat intelligi, quẽ bello Peloponnesiaco in Hellesponto periisse naufragio constat è Suida, καὶ ἀπέθανε (Εὔπολις) ναυαγήσας κατὰ τὸν Ἑλλήσποντον ἐν τῷ πρὸς Λακεδαιμονίους πολέμῳ. Vnde scribit, edicto fuisse cautum, ne quis poëtarum in expeditione esset. Platonius verò ἐν περὶ διαφορᾶς χαρακτήρων, vbi de poëtarum differentiis agit, ait submersum fuisse ab iis ipsis, in quos Baptas Comœdiam scripserat. Verba Politianus recitat cap. 10. Miscellan. ἐρρίφη γοῦν ὁ Εὔπολις ἐπὶ τῷ διδάξαι τοὺς Βάπτας ἀποπνιγόμενος εἰς τὴν θάλατταν ὑπ' ἐκείνων, εἰς οὓς καθῆκε τοὺς Βάπτας. Ab Alcibiade submersum didici ex Cicer. 6. ad Atticum epist. 1. *Quis enim non dixit Εὔπολιν, τὸν τῆς ἀρχαίας, ab Alcibiade nauigante in Siciliam, deiectum esse in mare? Redarguit Eratosthenes: adfert enim quas ille post id tempus fabulas docuerit.* Expressit pulcrè Politian. in Nutricius:

Eupolis, in medium quem mendax fabula pontum
Cliniada manibus puppi deturbat ab alta.

Eupolin verò inter priscæ Comœdiæ principes numerat Flaccus libr. 1. sat. 4. Persius & Quinctilian. lib. 10. Instit. Orator. Vnde *Comicum* hic per excellentiam vocat. Placuit ista de Eupoli interpretatio Beroaldo in Annotationibus, Turnebo in Aduersariis, Sebotio in Obseruation.

597. AVT VBI VENTOSVM SVPERANS NAVFRAGVS ÆQVOR, CONTACTA PEREAS VT PALINVRVS HVMO] *Palinurus*, nauis Æneæ magister, pressus somno cum gubernaculo ipso è naui lapsus est; cumque triduum natasset, superatoque mari in tuto iam esset, à Veliensibus (ea tunc Lucaniæ pars erat) spoliatus est, occisus, & in mare deiectus. Virgil. 6. Æneid. ita loquentem facit:

——— *Nec me Deus æquore mersit.*
Namque gubernaclum multa vi fortè reuulsum,
Cui datus hærebam custos, cursusque regebam,
Præcipitans traxi mecum.

Et mox:

Tres notus hibernas immensa per æquora noctes
Vexit me violentus aqua: vix lumine quarto
Prospexi Italiam summa sublimis ab vnda.
Paulatim adnabam terræ: iam tuta tenebam,
Ni gens crudelis madida cum veste grauatum,
Prensantemque vncis manibus capita aspera montis,
Ferro inuasisset, prædamque ignara putasset.
Nunc me fluctus habet versantque in litore venti.

599. VTQVE COTHVRNATVM VATEM TVTELA DIANÆ, DILANIET VIGILVM TE QVOQVE TVRBA CANVM] Diogenianus in Adag. Ἡ Θρᾳκίων κύνες. τοῦτον, inquit, οἰκέτην ὄντα βασιλικὸν, μισθοῦσι καθ' ὑπερβολὴν τῶν τραγῳδιῶν τὸν ποιητὴν Εὐριπίδην, ἐπαφεῖναί τε αὐτῷ κύνας ἀγρίους, οἱ τοῦτον κατεθοινήσαντο. Habet eadem Suidas, & Moscopulus in vita Euripidis. Gellius lib. 15. cap. 20. Cùm (Euripides) *in Macedonia apud Archelaum regem esset, vteretúrque eo rex familiariter, rediens nocte ab eius cœna, canibus à quodam æmulo immissis, dilaceratus, & ex his vulneribus mors consecuta est.* Adde Valer. Max. lib. 9. cap. 12. Stephanum de Vrbibus dict. Βρομίσκος, & Gyraldum Dialogis Poëtarum.

TVTELA DIANÆ] Alibi *turbam Dianiam* vocat.

A Fuisse canes in tutela Dianæ notum est vel ex eo, quòd ipsa *montium, siluarúmque, ac saltuum domina* ab Horatio dicatur, ac venationi præsit. Statius:

——— *Ipsa coronat*
Emeritos Diana canes.

Atque adeò Dianam, vt venationis deam inuocare venatoribus solemne fuisse notat Xenophon in Κυνηγετικῷ, vocatque deam ipsam ἀγροτέραν. Hinc illa apud poëtas epitheta *iaculatrix, dea pharetrata, venatrix*, & apud Græcos, *κυνηγέτις, θηροκτόνος, ἐλαφηβόλος, καὶ ὀρεσίφοιτος*.

601. AVT VT TRINACRII SALIAS SVPER ORA GIGANTIS, PLVRIMA QVA FLAMMAS SICANIS ÆTNA VOMIT] De Empedocle interpretantur, Philosopho Agrigentino, qui immortalis vt

B haberetur, viuum se noctu in ardentem Ætnam coniecit. at fraus eius ac vesania detecta fuit, sandaliis ferreis à flamma reiectis. Horatius in Arte; cuius versus supra laudo vers. 553. Laërtius in Vita, qui alias aliorum de morte eius opiniones recitat, & Strabo lib. 6. qui fabulam putat, ὄντα γὰρ ἀπρόσιτον εἶναι τὸν τόπον, οὐδ' ὁρατόν, *locum enim ipsum neque aditu neque aspectu facilem esse.*

TRINACRII GIGANTIS] Enceladi, iuxta Virg. 3. Æneid. & Claudianum 1. de raptu Proserpinæ, qui Ætnam vocat *Enceladi bustum*. Lycophron verò in Cassandra Typhoeum siue Typhonem Ætnæ suppositum scribit; & Siciliam νῆσον γιγάντων nominat. Sequitur Hyginus fab. 152. Iam clarum est, quis *Trinacrius gigas*. De Ætna Virgil. & Claudian. ibid. Pindarus in Pythiis, hymno 1. Strabo l. 6. Iustinus lib. 4. alii.

603. DIRIPIANTQVE TVOS INSANIS VNGVI-

C BVS ARTVS STRYMONIÆ MATRES, ORPHEO ESSE RATA] Egnatius Grammaticorum regulas veritus, è manusc. codd. *Orphea te esse rata* reponit. De Orphei autem interitu variæ sunt scriptorum sententiæ. Tu lege Diodor. Siculum. Pausaniam in Bœoticis, Tzetzem in Chiliadibus, Suidam, Hyginum, & alios. Pulcerrimè verò Ouid. noster 11. Metamorp. bacchantes mulieres vnguibus suis in Orphea inuolantes inducit:

Mænades Orphei titulum rapuere theatri,
Inde cruentatis vertuntur in Orphea dextris,
Et coeunt, vt aues, &c.

Conon narratione 45. in Photii Bibliotheca à Thressis ac Macedonicis feminis, quòd Orgia cum illis non communicasset, laceratum auctor est; addens & hanc caussam, Orpheum de vxore infeli-

D cem, muliebris sexus acerrimum fuisse osorem, ideoque à Thressis membratim fuisse discerptum, & in mare proiectum. Phanocles apud Stobæum serm. 62. scribit à circumfusa Thracum mulierum turba amputatum illi caput, clauoque affixum, & in Hebrum proiectum. Ita Virgil. 4. Georg. Statius 2. Siluarum, Silius 2. belli Punici.

605. NATVS VT ALTHÆÆ FLAMMIS ABSENTIBVS ARSIT, SIC TVVS ARDESCAT STIPITIS IGNE ROGVS] Natus Althææ & Oenei Meleager fuit, qui flammis absentibus arsit, accenso cõsumptoque titione Meleagro fatali. namque ita in fatis erat ex Parcarum effatis, quæ assistẽtes recèns nato æquale cum torre vitam assignarant. Ouid. 8. Metamorph.

Inscius atque absens flamma Meleagrus ab illa
Vritur, & cæcis torreri viscera sentit
Ignibus, &c.

Fabula

A Fabula sic habet: Oeneus frugum primitias dijs libans, solam Dianam præterijt. Illa irata aprum immanem immisit in Calydoniæ agros, omnia vastantem. Oeneus conuocata Græciæ iuuentute, pellem promisit ei, qui feram conficeret. quos inter & Meleager fuit, qui aprum confecit, detractasque exuuias Atalantæ Schœnei filiæ dono dedit, quæ prima in feram iaculum intulerat. Indignati auunculi Plexippus, Toxeus & Agenor, (Hyginio Plexippus, Ideus, Lynceus) quia fortium præmia mulier caperet, pellem Atalantæ eripiunt. Restituit Meleager, occisis auunculis: at mater Althæa, vltura fratrum cædem, stipitem, in quo filij vita erit, in ignem coniecit: quo consumpto, Meleager extinctus est. Ita ferè Zenob. Cent. 1. Adag. 33. Diodorus lib. 4. Bibliothecæ, Ouid. 8. Metamorph. Hyginus fab. 171. & seqq.

B 607. VT NOVA PHASIACA COMPRESSA EST NVPTA CORONA, VTQVE PATER NVPTÆ, CVMQVE PARENTE DOMVS] Historia est de Creusa (secundùm alios Glauca) Creontis Corinthiorum regis filia, quam Iason, repudiata Medea, vxorẽ duxit. Indignata Medea intrans noctu regiam, radiculæ cuiusdam viribus à Circe ostensis, quæ flãma semel concepta non extingueretur, palatium succendit, perijtq; Creusa cum Creonte parente. Alij tamen referunt, Diodoro teste lib. 4. Biblioth. Medeam scriniola quædam Creusæ dono misisse, quibus apertis flamma exierit, quæ Creusam totamq; regiam flammis absumpserit. Hyginus c. 25. ita ait: *Medea cùm vidit se erga Iasonem benemerentem, tanta contumelia esse affectam, coronam ex auro fecit auream, eamq; muneri iussit filios suos nouercæ dare. Creusa munere accepto cum Iasone & Creonte conflagrauit.* Quò respexit Propert. lib. 2. eleg. 16.

Aspice quid donis Eryphila inuenit amaris,
Arserit & quantis nupta Creusa malis.

C Plura Diodorus, Euripidis interpres, & Apollodorus l. 1. Biblioth. *Phasiacam coronam* vocat à Phaside fluuio, qui Colchidem illabitur: Medeæ verò patria Colchis fuit.

609. VT CRVOR HERCVLEOS ABIIT DIFFVSVS IN ARTVS, CORPORA PESTIFERVM SIC TVA VIRVS EDAT] De lue ista Nessea (ita Seneca vocat in Herc. Oetæo v. 570.) dictum suprà. Vestem intelligit tinctam Nessi centauri sanguine, quam immolaturo Herculi Deianira misit, rata se philtrum mittere: verebatur enim ne se coniugio priuaret, abducta Iole eximiæ formæ virgine. Hac indutus Hercules, flagrare statim cœpit. *Qui cùm se in flumen coniecisset, vt ardorem extingueret, maior flamma exibat: demere autem cùm vellet, viscera sequebantur.* auctor Hyginus fab. 36. Ouid. 9. Metamorph.

D *Incaluit vis illa mali, resolutaq; flammis,*
Herculeos abijt latè diffusa per artus, &c.

Seneca in Herc. Oetæo:

——— Vix pestem indicat,
Et sauit, artus ipse dilacerat suos,
Et membra vasta carpit auellens manu.
Exuere amictus quærit. hoc solum Herculem
Non posse vidit: trahere conatus tamen
Et membra traxit. &c.

Hinc Prou. αἷμα Νέσσου, apud Zenobium, qui fusè fabulam narrat, & αἷμα ἐν Νέσσῳ, apud Apostolium. De furore ac morte Herculis, vide quæ notata nobis ad v. 349.

A 611. QVA SVA PENTHEIDEM PROLES EST VLTA LYCVRGVM, HÆC MANEAT TE LITE QVOQVE PLAGA NOVI] Butem Lycurgi filium interpretes faciunt, qui in patris vindictam Bacchi sacerdotes, bacchantesque mulieres variè occiderit. Addit Zarotus *Pentheidem* dictum Lycurgum, quia nepos Penthei è Dryante filio; ex vet. interprete. Penes illum fides sit: nam Dryantem Hippolochi filium lego, non Penthei; & Butem Lycurgi fratrem, non filium. attigi suprà ad v. 505. Aliud ergo hîc Ouidius voluit.

613. VTQVE MILO ROBVR DIDVCERE FISSILE TENTES, NEC POSSIS CAPTAS INDE REFERRE MANVS] Lego *diducere*: aliud enim est *diduco*, aliud *deduco*. ita aliud *Deripio*, aliud *diripio*, vt in Orthographia Manutiana monuimus. Milo verò hic

B Crotoniates fuit, celebris in stadio olympiaco athleta: cuius exitum miserandum & mirandum, vt loquitur Gellius siue Agellius, adscribam Valer. Maximi verbis, è lib. 9. c. 12. *Milo Crotoniates cùm iter faciens quercum in agro cuneis adactis fissam vidisset: fretus viribus, accessit ad eam, insertisq; manibus diuellere conatus est: quas arbor excussis cuneis in suam naturam reuocata compressit, & eum cum tot gymnica palma lacerandum feris præbuit.* Eadem ferè Noctes Atticæ habẽt, nisi quòd Milonem in locis Italiæ siluestribus vidisse narrent quercum proximè viam patulis in parte media hiantẽ rimis; quo modo & Strabo l. 6. Geographiæ, qui addit & manus & pedes in hiantem fissuram inseruisse, & hoc tantùm potuisse, vt cunei soli exilirent, εἶτ' εὐθὺς, inquit, συμπεσεῖν τὰ μέρη τοῦ ξύλου, ἀποληφθέντα δ' αὐτὸν ἐν τοιαύτῃ παγίδι θηριόβρωτον γενέσθαι. Nec abit longè ab his Galenus

C Protrept. ad artium liberalium studia, scribens visum ac derisum à Milone adolescentem, qui ligna finderet, ausumq; Milonem solis manibus lignum diducere, at excussis mox cuneis educere non potuisse; Ὅς γε θαυμασμός, inquit, ... ξύλα ... ἐκεῖνον ... αὐτὸς ... χειρῶν ... αὐτὸ &c. De fortitudine Milonis ibidem Galenus; sublatum in humeros immolatum taurum per stadium baiulasse; immò potuisse currere, cùm gestaret. Amplius Strabo; ἐν τῷ συνεδρίῳ ποτὲ τῶν φιλοσόφων ... Μίλωνα ... αὐτόν. *Laborante ac fatiscente aliquando in Philosophorum contubernio columna, subijsse Milonem, salutisq; omnibus, seipsum deinde subtraxisse.* Adde Pausan. in Eliacis poster. Diod. in

D Biblioth. & Ioan. Tzetzem Chiliad. 2. hist. 39. Ceterùm ad hunc Milonem credo respectum habuisse Iuuenalem Sat. 10. initio:

——— Viribus ille
Confisus periit, admirandisq; lacertis.

615. MVNERIBVSQVE TVIS LÆDARIS, VT ICARVS, IN QVEM INTVLIT ARMATAS EBRIA TVRBA MANVS] Interpretatio patet ex Hygino: Icarus enim, postquam Liberum patrem hospitem habuit, vtrem vini plenum muneri accepit, & Atticæ terræ pastoribus distribuit: qui cùm bibe-rent immoderatiùs nouo genere potionis inducti, nonnulli somno sopiti sunt: alij aliam se in partem reijciebant, velut semimortua membra iactantes: reliqui venenum arbitrati fustibus Icarum mactarunt, & in puteum deiecerunt: vt alij demonstrant, secundùm arborem quandam defoderunt.

Ita ferè Hygin. fab. 130. & in Astronom. poëtico. Homeri interpres Iλ. χ'. *ξενίσας δέ ποτε ὁ Ἰκάριος Διόνυσον, ἔλαβε παρ' αὐτοῦ οἶνόν τε καὶ ἀμπέλου κλῆμα. τοῦ δὲ τὰς τοῦ θεοῦ ὑποθήκας, περιήει τὴν γῆν, περιφέρων τὰς τοῦ Διονύσου χάριν, ἔχων σὺν ἑαυτῷ καὶ τὴν κύνα. γενόμενος δὲ ἐν τῇ πόλει, βουκόλοις οἶνον παρέσχε. οἱ δὲ ἀθρόως ἐμφορησάμενοι· οἱ μὲν εἰς βαθὺν ὕπνον ἐτράποντο. οἱ δέ τι ἐγερθέντες καὶ νομίσαντες πεφαρμάχθαι, τὸν Ἰκάριον ἀπέκτειναν.* Meminit Propert. lib. 2.

Icare Cecropijs meritò iugulate colonis,
Pampineus nosti quàm sit amarus odor.

Tibullus ad Messallam lib. 4.

——— cunctis Baccho iucundior hospes
Icarus, vt puro testantur sidera cælo.

617. QVODQVE DOLORE NECIS PATRIÆ PIA FILIA FECIT, VINCVLA PER LAQVEI FAC QVOQVE GVTTVR EAT] Hyginus cap. 243. *Erigone Icari filia propter interitum patris suspendio se necauit.* Indicium mortis paternæ canis fecerat, cui Mæra nomen, ostenditque Erigonæ vbi insepultus iaceret pater. *quò cùm venisset, super corpus parentis in arbore suspendio se necauit,* inquit Hygin. cap. 130. & iisdem ferè verbis Germanicus in Phænom. Arateis, qui in monte Hymetto scribit laqueo sibi mortem conscivisse, atque vlulantem canem ante pedem pendentis virginis mortuum. Postea in astrorũ numerum relati, ille Bootes, ista Virgo, hic Canicula dictus. Homeri interpres ibid. *ὁ δὲ κύων ὑποστρέψας πρὸς τὴν Ἠριγόνην δι' ὠρυγμοῦ ἐμήνυσεν αὐτῇ τὰ γενόμενα. ἡ δὲ μαθοῦσα τὸ ἀληθὲς, ἑαυτὴν ἀνήρτησε,* &c. ex Eratosthene.

619. OBSTRICTVSQVE FAMEM PATIARIS LIMINE TECTI, VT LEGEM POENÆ CVI DEDIT IPSA PARENS] Sic quidem in vulgatis plerisque. Verùm *obstructusq́;* vel *obstructosq́;* rescribendum videri satis patet. Nec displicet etiam, quod in editis quibusdam, *templi* pro *tecti*. De Eurysthene exponunt interpretes, qui cùm malè pugnasset, reuersus domum, claususque in ea à matre, inedia perire sit coactus. De Pausania Lacedæmoniorum duce Egnatius hîc, Alciatus 7. Parerg. c. 6. & Couarr. lib. 2. Var. Resolut. c. 20. n. 17. sectè. Hic enim proditionis accusatus, (quia vt Spartam proderet cum Xerxe iam pactus erat) in Palladis Chalciœci templum confugit & asyli iure se frustrà defendit. Obstructis enim cocto latere templi foribus, coactus est fame finire vitam: atque vt celeriùs posset sub dio mori, tectum demoliti sunt Ephori. auctor Æmilius Probus, siue is Nepos est, in Vita, qui fusè ista narrat, vt & Diodorus lib. 11. λέγεται, inquit Diodor. *τὴν μητέρα τοῦ Παυσανίου καταντήσασαν εἰς τὸ ἱερὸν, ἄλλο μὲν μηδὲν μήτε εἰπεῖν, μήτε πρᾶξαί τι, πλίνθον βαστάσασαν ἀναθεῖναι ἐπὶ τὴν εἰς τὸ ἱερὸν εἴσοδον.* Probus: *Dicitur eo tempore matrem Pausaniæ* (*Theano* Polyænus nominat in Strategem.) *vixisse, eamq́; iam magnā natu postquam de scelere filij comperit, in primis ad filium claudendum lapidem ad introitum ædis attulisse.* & sic legem pœnæ dedit ipsa parens, vt Ouidius canit. Tzetzes quoq; Chil. 12. hist. 413. his lucem adfert: dubitasse enim Lacones scribit, postquam in templum profugisset Pausanias, quid facto opus esset, illũ educerent aut non educerent: verùm vbi lapidem attulisset mater, & in templi limine deposuisset, obstruxisse mox fores, vel solius matris iudicio:

——Πάντων δὲ ἀπορουμένων,
Τί δεῖ ποιεῖν ἐπ' αὐτῷ, ἐξάγειν, μὴ ἐξάγειν,
Ἡ τούτου μήτηρ ἄρασα τοῦ Παυσανίου λίθον,
Τοῦ ἱεροῦ ἐνέθηκε τοῦτον ἐν ταῖς προθύροις.
Οἱ γνόντες Λάκωνες, ἀνέκλεισαν τὰς πύλας.

De eodem scribit Chrysermus libr. 2. hist. Persicæ, apud Plutarch. in Parallelis c. 21. & Ioan. Stobæum serm. 37. detecta proditione fugisse ad templum vsque Palladis Chalciœcæ, patremque Agesilaum insecutum occlusisse templi fores; matrem verò necatum fame filium extra Spartæ fines proiecisse. Simile de Cassio Bruto adolescente narrat Plutar. c. 22. Parall. ex Clytonymo 9. rerum Italicarum; ex Plutarcho Couarruuias, quem vide.

621. ILLIVS EXEMPLO VIOLES SIMVLACRA MINERVÆ, AVLIDIS A PORTV QVI LEVE VERTIT ITER] De Aiace Oilei vide quæ suprà ad vers. 343. diximus. Adscribam hoc loco Isaacij in Lycophronem verba, iis omissis, quæ in ἀλληγορίαν pluribus ipse detorquet: *Φασὶν ὅτι ὁ Λοκρὸς Αἴας ἐν τῇ ἁλώσει τῆς Τροίας καταφυγοῦσαν Κασσάνδραν ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἀθηνᾶς, καὶ τοῦ παλλαδίου τῆς Ἀθηνᾶς ἐχομένην ἀπέσπασε καὶ αὐτόθι συνεγένετο. ὀργισθεῖσα δὲ τούτῳ ἡ Ἀθηνᾶ, ἐν τῇ θαλάσσῃ σὺν πολλοῖς ἑτέροις τῶν Ἑλλήνων ἀνεῖλεν.* Ait Aiacem, Locrorum ducem, stuprata Cassandra vate in Mineruæ templo, deæ indignatione cũ multis aliis in mari Euboico fecisse naufragium. qua de re pluribus Homeri interpres Iliad. 17. *Aulis* vrbs & portus Bœotiæ vel Eubœæ insulæ, in quo Græcorum ad Troiam nauigantium statio fuit. Plinius: *Et in ipsis faucibus Euripi quem facit obiecta insula Eubœa Aulis, capaci nobilis portu.* Strab. lib. 9. *εἶτα λιμὴν μέγας, ὃν καλοῦσι Βαθὺν λιμένα. εἶθ' ἡ Αὐλὶς πετρῶδες χωρίον, καὶ κώμη Ταναγραίων. λιμὴν δ' ἐστὶ πεντήκοντα πλοίοις, ὥστ' εἰκὸς τὸν ναύσταθμον τῶν Ἑλλήνων ἐν τῷ μεγάλῳ ὑπάρξαι λιμένι.*

623. NAVPLIADAEQVE MODO FICTO PRO CRIMINE POENAS MORTE LVAS, NEC TE NON MERVISSE IVVET] Historiam è Luctatio in libr. 1. Achilleid. Statij de Palamede Nauplij filio, dolo Vlyssis lapidibus obruto, Commentarij loco dabo: *Palamedes septimo gradu à Belo originem trahens, vt Apollonius dicit, cùm delectum per Græciam ageret, simulantem insaniam Vlyssem intuitus cùm ille iunctis dissimilis natura animalibus salem sereret, filium ei Telemachum Palamedes opposuit: quo viso Vlysses aratra suspendit, & ad bellum ductus, habuit iustam causam doloris. Postea enim Vlysses frumentatũ missus ad Thraciam, nihil aduexisset, à Palamede est vehementer increpitus: & cùm diceret adeò non esse negligentiam suam, vt ne ipse quidem si pergeret, quidquam posset aduehere. Profectus Palamedes infinita frumenta deuexit. Qua inuidia Vlysses anctus, inimicitia fictam epistolam ad Palamedem Priami nomine, per quam agebat gratias proditionis, & commemorabat centum auri pondus esse transmissum, dedit captiuo, & eum in itinere iussit occidi. Hac inuenta more militia regi allata est, & lecta principibus conuocatis. Tunc Vlysses cum se Palamedi adesse simularet, ait, si verum est, in eius tentorijs aurum quæratur: quo facto & inuento auro, quod ipse per noctem corruptis seruis absconderat, Palamedes lapidibus interemptus est.* Hæc de Palamede Luctatius, cui adde Isaacium in Lycophronem & quæ suprà ad vers. 341. notabamus.

625. ETHALON VT VITA SPOLIAVIT ISIDIVS HOSPES, QVEM MEMOR A SACRIS NVNQVOQVE PELLIT IO] *Isidij* nomen suspectum Micyllo & Sanctio, cùm in *Iside* prima lõga sit, breuis secunda,

ſecunda *Erbalon* verò ab Iſidis ſacerdote, quòd filij concubitum cõcupiſſet, interfectum vetus ſcribit interpres; cautumque ideò ab Ægyptiis, ne quis deinceps ex ea familia Iſidis ſacerdos eſſet, aut ſacris eiuſdem intereſſet. Sequuntur Domit. & Zarotus. Ego Non liquere pronuntio.

627. VTQVE MELANTHEVM TENEBRIS A CÆDE LATENTEM PRODIDIT OFFICIO LVMINIS IPSA PARENS] Vetus interpres, *Melantheus homicidio obnoxius cùm lateret, à matre rei inſcia quærentibus eſt manifeſtatus, vtq; meliùs cognoſcerent lumen attulit. qui captus capite eſt multatus.* ita ille, apud Zarotum, melius quàm Domitius, qui ſimile de Codro Melanthi filio affingit Straboni: ſed Domitij id ſomnium eſt.

631. QVALIS SQVIS PACTIS, QVOS FORTIS AGEBAT ACHILLES, ACTA PHRYGI TIMIDO EST, NOX TIBI TALIS EAT] Dolon, Eumedis filius à Troianis ad Græcorũ caſtra ſpeculator miſſus, Achillis equos ac currus pro mercede pactus erat; incidenſque in Diomedem & Vlyſſem, qui & ipſi ſpeculatum ad Troianos venerant, Troianorũ iis, promiſſa etiam impunitate conſilia aperit. Illi inter cetera de Rhœſi ac Thracum aduentu edocti, Dolonem interficiunt, equoſque quibus fata pendebant Troiana, abducunt, magna dormientium edita ſtrage: nam ita in fatis erat, ſi Rhœſus, equique Rhœſi Xanthum ſiue Scamandrum bibiſſent, ac Troiana guſtaſſent pabula, inuictum fore. Ita Homeri interpres Iliad.10. Cetera ex Homero petenda, qui copioſè iſta proſequitur Iliad. 10. meminitque Virgilius Æn.12. & noſter 2. de Arte:

Campus erat, campum fecit, quem cæde Dolonis
Sparſimus, Æmonios dum vigil optat equos.
Illic Sithonij fuerant tentoria Rhœſi,
Hac ego ſum captis nocte reuerſus equis.

Et 3. Triſtium eleg.4.

Non foret Eumedes orbus, ſi filius eius
Stultus Achilleos non adamaſſet equos.

Sic enim ibi eſſe legendum, non *Eumenides* doctis pridem ex Homero obſeruatum. *Timidum* verò Dolonem Naſo appellat, vt *imbellem* alibi, reſpexitque ad verſus Homeri de Dolone ſic canentis:

——— ὁ δ' ἄρ' ἔστη τάρβησέν τε
βαμβαίνων. ἄραβος δὲ διὰ στόμα γίνετ' ὀδόντων
χλωρὸς ὑπαὶ δείους.

——— *Conſtitit hic timuitq;*
Mente tremens, ſtridor dentes atque ora tenebat
Pallida.

Nec fruſtrà additur, *nox tibi talis eat*: acta enim hæc διὰ νύκτα μέλαιναν, vt Dolon ipſe apud Hom. loquitur. Denique & illud moneo, in nonnullis codd. legi *Qualis equos pacto*, &c. meliùs ac concinniùs, quàm in vulgatis; probatque è ſuis Ciofanus.

633. NEC TV QVAM RHOESVS SOMNO MELIORE FRVARIS, QVAM COMITES RHOESI, TV NECIS ANTE VIAM] Variant rurſum codices. Excuſus vnus, *ſomno meliore quieſcas*, non malè. Et in altero verſu excuſi quidam & manuſcr. codd. Ciofani, *Quàm comites Rhœſi, tum necis, antè viæ*. Optimè: Dicit enim eos tum mortis comites fuiſſe, vt antè viæ ſeu itineris. Fuit Rhœſus Thraciæ rex, Eionei filius, vt Homero placet; Strymonis & Euterpæ, vt Homerico Enarratori; qui cùm Priamo Troianiſque aduerſus Græcos auxilio veniſſet, clauſuſque A portis tentoria in litore locaſſet, à Dolone, vt diximus, ſpeculatore proditus eſt, atque à Diomede & Vlyſſe, in ipſis tentoriis interemptus cum Thracibus, itineris comitibus, labore ac ſomno feſſis, vti pulcrè deſcribit Homerus Iliad.10. & ex illo Seruius in 1. Æneidos, Euripides in Rhœſo, & Tryphiodorus. Vlyſſes apud Ouid.13. Metamorph.

Haud contentus eo, petij tentoria Rhœſi,
Inq; ſuis ipſum caſtris, comiteſq; peremi.
Atque ita captiuo victor votiſq; potitus,
Ingredior curru lætos imitante triumphos,
Cuius equos pretium pro nocte popoſcerat hoſtis.

635. QVAM QVOS CVM RVTVLO MORTI RHAMNETE DEDERVNT IMPIGER HYRTACIDES, HYRTACIDÆQVE COMES] Notiſſima res vel è Virgilio 9. Æneid verſ.320. de Niſo & Euryalo, cõ- B iunctiſſimo illo amicorum pari; qui à Troianis ad Æneam miſſi, vt ſua illi pericula indicarent incidentes in Rutulorum excubias, ſomno vinoq; fuſas ac ſopitas, Rhamnetem cum magna Rutulorũ manu occiderunt: ſed & ipſi mox agniti à Rutulis, atque interempti fuere; capitaque haſtis præfixa. De vtroque Virgilius; de Niſo id Naſo hîc retulit v.517. ibi vide.

RHAMNETE] Sic Virgilius: *Simul enſe ſuperbum*
Rhamnetem aggreditur, qui fortè tapetibus altis
Exſtructis, toto proflabat pectore ſomnum.

Exiſtimat autem Turnebus lib.22. cap.15. Virgiliũ propter Rhamnes equites Rhamnetis nomen finxiſſe eò quòd princeps ille poëtarum poëmati ſuo amet ſatina intexere nomina.

637. CLINIADÆQVE MODO CIRCVMDATVS C IGNIBVS ATRIS MEMBRA FERAS STYGIÆ SEMICREMATA NECI] Sic legendum. & ita veterẽ legiſſe interpretem apparet; qui tamen mera nobis ſomnia de Pertico quodam Cilnij F. obtrudit. Intelligendus enim Alcibiades, Athenienſis, υἱὸς Κλεινίου καὶ τῆς ἀδελφῆς Περικλέους inquit Suidas: qui cùm Athenienſium dux, ægrè ferret abrogatum ſibi imperium, ob fractas Mercuriales ſtatuas, ad Tiſſaphernem Perſam confugit, bellique anſam Athenienſibus dedit, & cum iiſdem ruſus in gratiam venit. Cùm verò Pharnabazus (ad huncin Aſiam Alcibiades tranſierat, cùm cerneret propter Lacedæmoniorum potentiam nullum locum ſibi tutum in Græcia) cædem illi moliretur, Alcibiades, τῆς κώμης τῆς Φρυγίας ἑταίρᾳ συνών, ſomnium tale vidit; tectum ſe amicæ veſte comburi abſque capite. Hæc è Suida. Nec vanum id ſomnium. D Miſſi enim à Pharnabazo Suſamithres & Bagæus (vel Magæus, vt habet Plutarc.) ad Alcibiadem interficiendum, cùm ferro aggredi, domumque in qua erat, non auderent ingredi, magna lignorum congeſta ſtrue eam noctu ſuccenderunt, atque ita Alcibiadem, flammis teliſque inſidiantium imparem, interfecerunt, caputque ad Pharnabazum retulerunt. Hæc ex Ephoro tradit Diodorus lib.14. Addunt Probus & Plutarchus Timandram, (id illi nomen erat, quæ cum eo conſueuerat) muliebri ſua veſte contectum, ædificij incendio mortuum cremaſſe. Aliam etiam mortis cauſam Plutarchus refert his verbis: ἔνιοι δὲ τὰ μὲν ἄλλα περὶ τῆς Ἀλκιβιάδου τελευτῆς ὁμολογοῦσι τούτοις. αἰτίαν δὲ φασιν οὐ Φαρνάβαζον, οὐδὲ Λύσανδρον, οὐδὲ Λακεδαιμονίους παρασχεῖν· αὐτὸν δὲ τὸν Ἀλκιβιάδην γνωρίμων τινῶν διαφθείραντα γύναιον ἔχειν σὺν αὐτῷ· τοὺς δὲ ἀδελφοὺς τῆς γυναικὸς

τὴν ὕβριν οὐ μετρίως φέροντας, ἐμπρῆσαί τι τῆς οἰκίας νύκτωρ, ἐν ᾗ διαιτώμενος ἐτύγχανεν ὁ Ἀλκιβιάδης, καὶ καταβαλεῖν αὐτὸν, ὥσπερ εἴρηται, διὰ τοῦ πυρὸς ἐξαλλόμενον. volunt nimirum nonnulli a mulierculæ cuiusdam fratribus, qua cum consueuerat, incensa noctu domo, telis confectum, dum è medus exiliret flammis.

639. VTQVE REMO, MVROS AVSO TRANSIRE RECENTES, NOXIA SINT CAPITI RVSTICA TELA TVO] Auctor de origine gentis Romanæ: *Romulus cùm muniret mœnibus (Romam) dixit, ne quis vallum transiliret: quod Remus irridens, transiliuit, & à Celere Centurione rutro vel rastro fertur occisus.* Vbi *vel rastro* à glossa est, nisi fortè vtrumque quis vt significationis eiusdem tueri velit: nam & *Rutrum* à Radendo dici Nonius Marcellus notat; malim tamen à Ruendo dare nomen, quod & Festus subindicat. nam aliud Rutrum, aliud Rastrum: illud ligo, quo terram ruimus & iacimus; hoc vtpote dentato, glebas frangimus. Variant tamen & Eusebij codices in Chronicis, anno 3. ab V.C. *Remus rastro pastorali à Fabio Romuli duce occiditur.* Alij enim *rutro* legunt, alii *rastro*, vt ibidem obseruauit Arnoldus Pontacus. Ceterùm alii aliter interfectum Remum ferunt. Messalla Coruinus de Augusti progenie, à Romulo securi percussum scribit. Nec desunt viri docti, qui Ouidium nostrum teli hîc genus quoddam sentire asserunt; quale id verò sit frustrà inquirunt. Equidem per *rustica tela* rutrum vel rastrum intelligo. nam Zaroti illud commentum: *Rustica tela, quia rustici tum Romani erant*, omnino displicet. Nunc de edicto Romuli pauca. Edixerat inter alia, ne quis noua mœnia transiliret, legemque tulerat, MOENIA SANCTA EXISTIMANTO. Cicero 2. de Nat. Deorum. Describit edictum illud poëta noster 4. Fastorum:

Neue quis aut muros aut factam vomere fossam
Transeat: audentem talia dede neci.
Quod Remus ignorans, humiles contemnere muros
Cœpit, &, His populus, dicere, tutus erit.
Nec mora transiluit: rutro Celer occupat ausum,
Ille premit duram sanguinolentus humum.

Hæc ille, eleganter, vt omnia, nisi quòd in versu A penultimo iam pridem legendum crediderim: *Nec mora, transiluit: rutro Celer occupat ausum.* Cur ita censeam, facilè ex iam dictis quiuis eliciet. Meminit item edicti illius lib. 4. Trist. eleg. 3.

Aspicite illa precor, quæ non benè mœnia quondam
Dicitur Iliades transiluisse Remum.

Non benè mœnia vocat parua & angusta, muros humiles, & *factam vomere fossam*, vt verbis Ouidii vtar.

641. DENIQVE SARMATICAS INTER GETICASQVE SAGITTAS, HIS PRECOR VT VIVAS, ET MORIARE LOCIS] In priori versu *Scythicasque* manuscr. Bersmanni habet. non muto: nam & *Getæ* è Scythia, siue Scythis loco & moribus proximi, populi barbari, *feri, indomiti, truces, inhumani*, &c. ita non vno loco Ouidius eos notat, & sagittas tribuit iisdem 4. Trist. eleg. 9. Fuere iidem cum *Dacis*, teste Plinio l. 4. c. 14. tametsi situ & loco distinguat eos Strabo l. 7. Geographiæ: postea *Gothi* appellati; auctor Spartianus. *Sarmatæ*, Græcis *Sauromatæ*, Scythiæ quoque populi: habitant montes & saltus, pro domibus plaustra habent, &c. Scribit Strabo lib. 7. Τοὺς μὲν γὰρ εἶναι χαλεποὺς, ὥστε καὶ ἀνθρωποφαγεῖν: *adeò sæuos esse, vt humana etiam carne vescantur.* Hos inter vt *Ibis* & viuat & moriatur, Ouidii votum est: *His precor & viuas, & moriare locis.* id concinnius, quàm vt legas: *his precor vt viuas.*

645. PAVCA QVIDEM, FATEOR, SED DII DENT PLVRA ROGATIS, MVLTIPLICENTQVE SVO VOTA FAVORE MEA] *Rogamus* est in Maffeiano apud Ciofan. quod huic loco aptius. Alii *roganti*, alii *precanti*, in manuscr. Bersmanni *precatu*. monstra omnia, inquit Ciofanus: verùm parum referre puto, quo legas modo, tantum abest, vt monstrosa lectio sit.

647. POSTMODO PLVRA LEGAS, ET NOMEN HABENTIA VERVM, ET PEDE, QVO DEBENT ACRIA BELLA LEGI] Iambum designat, vt rectè Zarotus: is enim acer, & aptus in hostem stringi. Diximus sup. ad v. 45. & 53. Atque hic Notarum finis & pausa. Te rogo, mi Lector, vt si quid minùs rectè explicatũ, Iambos & conuicia non sentiam; si quid adhuc inexplicatum (vt esse scio non pauca) id indicare ne graueris: gratia apud me & posteros erit.

FRANCISCI SANCTII BROCENSIS IN IBIN OVIDII ANNOTATIONES.

D. EMMANVELI SARMENTO DOCTORI THEOLOGO, AMICO MAGNO.

QVVM te, amice magne, non ita pridem ad sacra Bibliorum oracula penetranda propensum & paratum animaduertissem: auctor tibi fui, vt priùs Poëtarum Græcorum & Latinorum verba & sententias ad vnguem percalleres. Paruisti candidè monenti, & intra paucos menses tanti negotij pensum absoluisti. Dixisti tamen, te noluisse operam seriam Ibidi Ouidianæ impendere, ne præclari tui conatus inutili quasi mora retardarentur. Quum præcipuè sæpiùs ex me audisses, interpretes illius operis fabulas, aut historias sæpe fingere, quæ, si quis non acriter aduertat, mirificè proposito quadrare videantur. Facilè huic malo, dixi, medicinam possumus adhibere: nam aliquando in id poëmation quędam adnotauimus, quæ minùs ab interpretibus intelligerentur. Id quicquid est, tuo nunc permissu in lucem prodit. Vale.

1. LVSTRIS MIHI IAM BIS QVINQVE PERACTIS] Quid sit *lustrum* quid *Olympias* non video adhuc inter doctos liquere. In hoc tantũ conueniunt, *lustrum* ab *Olympiade* in annorum spatio non differre: sed alij quinque annos Olympiadi assignant, alij quatuor. Anton. Nebrissensis in Quinquagena grauiter errare cõtendit eos, qui quinque assignant: hi laudant pro se Lucanum, qui de Cæsare sic ait: *Bellantem geminis tenuit te Gallia lustris.* Ouidius item decennale bellum Troianum *bilustre* appellat. Varro de ling. Lat. lib. 5. *Lustrum nominatur tempus quinquennale, à luendo, hoc est soluendo, quòd quinto quoque anno vectigalia, & vltro tributa per Censores persoluebantur.* Ouid. lib. 4. Pont. eleg. 6.

In Scythia nobis quinquennis vita peracta est,
Iam tempus lustri transit in alterius.

Idem lib. 4. Pont. eleg. 10. de Vlyssis absentia. *La-*

A *ctatus dubio per duo lustra mari* Innumera sunt testimonia, quibus quinquennale spatium significatur: nihilominus tamen certo certius est, *lustrum*, vel *Olympiadem* quatuor annis absolui: nec aliter accipiunt, qui Chronica, & Annales scripsere. Vt si dicas, Plato natus est Olympiadis 88. anno 4. Pompeius Magnus Olymp. 169. an. 1. Ouid. Fast. lib. 3.

Is decies senos tercentum & quinque diebus
Iunxit, & expleto tempora quinta die.
Hic anni modus est, in lustrum accedere debet
Quæ consummatur partibus vna dies.

In codicibus emendatis legitur: *Iunxit & è pleno tempora quarta die.* & ita necessariò legendum: annus enim constat 365. diebus, & sex horis. & illæ sex horæ quarto quoque anno diem integrũ complent. Ita docet disertè Solinus & Censorinus de Die natali, & Plin. lib. 2. c. 8. sic ait: *Deinde solis meatum esse partium quidem trecentarum sexaginta, sed vt obseruatio vmbrarum eius ad notas redeat, quinos annis*

dies adiici, superq; quartam partem diei. *Quam ob causam quinto anno vnus intercalaris dies additur, vt temporum ratio Solis itineri congruat.* In his Plin. verbis, quę multos fefellerunt, emendo pro *quinto anno, quarto quoque anno*, ex Macrob. lib. 1. Satur. cap. 14. *Iulius ergo Cæsar*, inquit, *decem dies obseruatione veteri superaducit, vt annum 365. dies, quibus Sol lustrat Zodiacum, efficerent; sed ne quadrans deesset, statuit vt quarto quoque anno sacerdotes, qui curabant, vnum intercalarēt diem.* Iam igitur hunc Gordianum nodum non secantes vt Alexander, sed planè explicātes & enodantes, dissoluamus. Satis constat *Olympiadas* quaternis annis absolui: sed ludi Olympici quinto quoque anno fiebant, & indesemper in annorum enumeratione semper Olympiades quinque annorum computantur; vt si dicas, *vixit decem Olympiadas*, id est, annos quinquaginta: *lustrum* item quatuor continet annos: & Censores per quatuor annos administrabant censuram, & quinto anno rationem reddebant, & censebatur ciuitas, & vltro tributa soluebantur: factū item est, vt *lustrum* in annorum computatione pro quinquennij spatio acciperetur, & hoc est quod dicit M. Varro, *lustrum nominatur*, &c. Ouid. 2. Fast. de Arcade: *Iam tria lustra puer furto conceptus agebat.* De eodem Metamor. lib. 2.

Ecce Lycaonia proles ignara parentis
Arcas adest, ter quinque ferens natalibus annos.

Martial. l. 7. epigr. 39 *Hic propè ter senas vidit Olympiadas.* Loquitur de Hetrusco, de quo sic Papinius in Syluis libr. 3. *Dextra bis octonis fluxerunt sæcula lustris.* Hoc est, felicia sæcula fluxerunt illi per annos octoginta. Martialis verò dixit, vixisse ferè annos nonaginta: vtroque modo per quinarios numeros excurrit computatio, non per quaternarios. Nunc igitur Ouidius decem lustra quinquaginta annos intelligit, non quadraginta.

6. ARTIFICIS PERIIT CVM CAPVT ARTE SVA] Id est, caput artificis perijt cum arte sua. De tauro Perilleo Ouid. 1. de Arte:

Et Phalaris tauro violenti membra Perilli
Torruit, infelix imbuit author opus.
Iustus vterque fuit, nec enim lex æquior vlla est,
Quàm necis artifices lege perire sua.

24. QVI NOSTRAS INOPES] Quidam de Germanico intelligunt, qui viaticum præbuit. Alij de Augusto, qui rem Poëtæ non confiscauit, libr. 2. Trist. Insuper accedunt & l. 4. eleg. 4. & l. 5. eleg. 12.

32. IVNCTAQVE CVM LVNA LVMINA SOLIS ERVNT] Id est, dies & nox simul dicetur: contrà illud axioma, *aut dies est, aut nox.*

48. NONDVM CALFACTI] Velites primi lacessunt bellum, & sunt milites leuis armaturæ.

54. TINCTA LYCAMBEO] Nota sunt & trita de Archilocho, & Lycambe. vide Adag. *Archilochum teris.*

55 NVNC QVO BATTIADES] *Battiades* est Callimachus à Batto Cyrenes filio ducens originem. scripsit *Ibin* contra Apollonium Rhodium, teste Suida.

90. PASIPHAES GENERI] *Thesæum* intelligit, cui tria vota Neptunus concessit. Cic. 1. & 3. de Offic. Ouid. 11. Metaphor. Eurip. in Hippolyto.

93. NEVE MINVS NOCEANT] Macrob. Saturn. l. 3. c. 9. dicit in deuotione deberi nominari deuotas vrbes, vocabulo proprio; sin minùs, hoc adde-

A bant: verbi gratia, *Illam vrbem Carthaginem, exercitumque quem ego me sentio dicere.*

98. QVISQVIS ADES ORE FAVETE] *Fauere linguis*, non est idem, quod tacere, vt multi putant, vide nostram *Mineruam* lib. 4. in Euphemismo.

101 OMINIBVSQVE MALIS] Sic lege, non *omnibus*. Sæpè in Virgilianis codicibus hic est error. *Sic dirigit omnia Chalcas*; lege, *omina*. & *omnia ni repetant Argis*; lege, *omina*.

111. SITQVE, (QVOD EST RARVM) SOLITO DEFECTA FAVORE] id est, destituta. Quintilian. *Nescio quomodo omnis pro laborante fauor est.*

125. LVCTATVSQVE DIV, CRVCIAT.] Suetonius in Tiberio 61. *Mori volentibus vis adhibita viuendi: nam mortem leue supplicium putabat, & precanti cuidam pœnæ maturitatem, respondit: Nondum tecum in gratiam* B *redij.*

137. PVGNABVNT IACVLIS DVM THRACES, IAZYGES ARCV] Egnatius emendat *Iazyges*, & rectè. Nam sic legitur in Val. Flacco lib. 6. & Ouid. Trist. & 1. de Pont. eleg. 3. & Ammian. Marcel. l. 22.

140. DVM TIBERIS LIQVIDAS] Lege *flauas*, ex Horat. *Vidimus flauum Tiberim.* & ex Ouid. l. 5. Trist. eleg. 1. *Quot flauus Tibris arenas.*

142. SÆVA SED IMMANIS MANIBVS] Lege, *sæua sed in manes manibus*; id est, apud inferos.

144. ERANIMIS MANES ODERIT VMBRA TVOS] Lego *mores tuos*, nam animæ malorum, non dicuntur *manes*, sed *lemures.*

213. NON VENVS AFSVLSIT] Septem hîc planetæ numerantur, quorum qualitates breuiter exponi possunt: *Saturnus* enim frigidissimus est, ac siccissimus, terreus, melancholicus, maleficus, & dicitur C *infortunium maius*, quia secundùm vtramque qualitatem mortalium naturæ aduersatur. *Iupiter* est calidus & humidus, aëreus, sanguineus, beneficus, & dicitur *fortuna maior*, quoniam vtraque eius qualitas viuētium naturam fouet. *Mars* calidissimus est, & siccissimus, igneus, cholericus, maleficus, & dicitur *infortunium minus*, quia vna tantùm eius qualitas nostrę aduersatur naturæ. *Sol* calidus est, & moderatè siccus, est *fortuna* per aspectū, & *infortunium* per corporalem cōiunctionem. *Venus* est humidissima, benefica, & dicitur *fortuna minor*. *Mercurius* communis est, cum frigidis frigidus, cum bonis bonus, & fortuna cum fortunatis per coniunctionem, vel per felicem aspectum. *Luna* frigida est, & humida, atque ideo aquea.

255. QVANTAQVE CLAVIGERI PÆANTIVS]
D In his sex carminibus enumerantur tres insignes claudicantes: *Philoctetes* Pæantis regis filius, qui quum sagittas Herculis, quibus successit hæres, tractaret imprudentiùs, punctus ab vna illarū grauiter claudus est effectus: vide Arist. l. 7. Ethic. c. 7. & ibi Eusth. & Senec. in Hercule Oeteo. *Telephus* à cerua nutritus fuit, percussusq; in femore ab Achille, ab eodem postea fuit sanatus. Pausan. l. 8. Plin. l. 26. c. 5. & l. 34. c. 15. Versiculum sic emendauit Iacob. Micyllus: *Armatiq́, tulit vulnus, inermis opē.*

259. QVIQVE AB EQVO PRÆCEPS] *Bellerophon*, de quo multa diximus in Emblem. Alciati. Porro versiculum sic emendauit Egnatius: *Quiq́, ab equo præceps in Aleu decidit arua.* Sunt autem *Alei campi* in Cilicia. & *Alei* ab errore dicti Græcis.

261. IN QVOD AMYNTORIDES VIDEAS] His septem distichis decem cæci enumerantur hoc ordine.

ne.1.*Phœnix* Amyntoris filius, comes, aut potiùs pędagogus Achillis, cuius apud Homerum honorata est mentio, non fingitur ab Homero cæcus, sed interpres Lycophronis narrat eum in patriam reuersum potuisse cognoscere suorum neminem, quia cæcus erat. Propert. lib. 2.

Tarda Philoctetæ sanauit crura Machaon,
Phœnicis Chiron lumina Phyllirides.

2. *Oedipus*, de qoo multa diximus Emblem. 3. *Tiresias* Thebanus. vide Politiani Miscellan 80. cap. & Ouid. latè in Metaphor. 4. *Phineus*, qui Argonautas monuit, vt columbam ducem sequerétur. De qno Orpheus, & Apollon. Rhodius, & Valer. Flac. in Argonaut. 5. *Polymnestor*, quem excæcauit Hecuba. Virgil. hęc latè 3. Æneid. & multis carminibus Ouid. 3. Metam. & alij. 6. *Polyphemus*, qoem Vlysses excæcauit, de quo multa nos in Emblem. & Ouid. lib. 13. Vide Adag. *Vatis secum auferat omen.* de Telemo vate. 7. 8. *Phinei filij* ex vxore Cleopatra vim intulerunt Idæ nouercę, qua de causa ab ipso patre excæcati fueruot. 9. *Thamyras* vates, & cantor eximius: hunc Musæ excęcarunt in arte canendi superatom, vt ait Homer. 2. Iliad. 10. *Demodocus* cantor egregius in Alcinoi domo: hunc Homerus laudat, seipsum (vt aliqui interpretantur) intelligens.

275. SIC ALIQVIS TVA MEMBRA SECET, SATVRNVS VT ILLAS] Vide Macrob. Satur. lib. 1. c. 8.

277. NEC TIBI SIT TVMIDIS MELIOR NEPTVNVS] Ceyx, & Alcyone vxor, & frater Dædalion versi sunt in aues. Ouid. 11. Metamorph.

279. SOLERTIQVE VIRO] id est, *Vlyssi*, cui naufrago Ino soror Semeles in auem gauiam conuersa velum dedit, quo succinctus enatauit. Homer. Odyss. 5.

281. VEL TVA, NE POSNÆ GENVS HOC] Metius Suffetius dux Albanorum quadrigis illigatus distractus fuit. Tit. Liuius, & Virgil. 8. Æneid. quod autem ait Poëta, *Ne genus hoc pœnæ cognouerit vnus*, videtur inouere solum Metium Suffetium fuisse hoc genere pœnæ mulctatum: at Plutarchus in Parallelis dicit etiam *Pyraclymen* Eubϫæ regem Hercule iubente à quadrigis fuisse dilaceratum.

283. VEL QVÆ, QVI REDIMI] De Marco Attilio Regulo pleni sunt libri. Vide elegantissimam odem Horat. lib 3. ode 5. Agel. lib 6. cap. 4. Cicer. 3. Offic. Valer. Max. lib. 9. cap. 2. Augustinũ de Ciuit. lib 1. cap. 15.

285. NEC TIBI SVBSIDIO] Priamum dicit, quẽ Pyrrhus occidit iuxta aram Iouis Hercei. Virgil. 2. Æneid. vide annotat. Egnatij.

287. VTQVE DEDIT SALTVS E SVMMO THESSALVS OSSA] Alciatus in tres libros posteriores Codicis legit, *Thessalis*, & intelligit Aglaonicẽ Egemonis Thessali filiam, de qua Plutarchus in pręceptis connubialibus in fine. Sed illic legitur *Aglaonice Hegetoris Thessali filia astrologia perita.* De saltu verò nulla mentio: quare aliud quærendum. Calderinus sic exponit: Hemon filiũ habuit Thessalum, qui quum Thessaliam imperio teneret, ab Euryalo aduena (nam erat Corcyreus) ex Ossa monte præcipitatus est. Necato etiam Nesone filio, à quo *Nessonis* locus dictus est, vt scribit Strabo. Hęc ille, quę mirificè quadrarent, si apud illum legerentur. Ego donec aliam interpretationem inueniam meliorem, hanc obtrudo: Quemadmodum, inquit, altissimus Ossa mons fuit ab Olympo diruptus, & præ-

A cipitatos, sic tu quoqoe pręcipiteris ab alio excelso montis iugo. Strabo lib. 9. *Antiquis*, inquit, *seculis, vt fama est, totum campum stagnabat, quem alius ex partibus montes coërcebant, quum etiam littus altiora campis haberet loca. Terra autem motibus factis abrupta sunt quæ nũc vocantur Tempe: & ab Olympo abscißus Ossa, & hac Peneius fluxit in mare & oram illam siccatam reddidit.* Hęc Strabo. Syntaxis est: quemadmodum Ossa mons Thessalos dedit saltus ab Olympo, sic tu præcipiteris à saxoso iugo. Virgil. 1. Georgic. *Ter sunt conati, &c. Ter pater extructos deiecit, &c.*

289. AVT VELVT EVRYALI] Incerta & vana profert hîc Calderinus Ego quęrendũ censeo. Homeros Odyss. 12. in fine, *Eurypyli* meminit filij Telephi filij Herculis, Ceteiorum ducis à Pyrrho occisi, cui Telephus regnum Mysiæ tradiderat.

B 291. VEL TVA MATVRET SICVT MINOIA] Minos in thermis Cocali Siciliæ regis extinctus fuit, dum Dædalum insequeretur. Tzetzes Chiliad. 1. hist. 19. & Diodor. Sicul paulò aliter narrat. Eusebius in Chron. Fraude filiarum Cocali occisum fuisse ait Silius:

Postquam perpetuas iudex concessit ad vndas
Cocalidum insidiis.

293. VIQVE PARVM MITIS] Prometheus inuitis diis furatus ignẽ ab astris deduxit, & in quodã sacrificio Iooem ipsum fefellit, vt ait Hesiodus. sed non impune: nam acerrimas pœnas luit, vt latè diximus in Emblematis. Lego *parum μῆτις*, non *mitis* id est, parum prudens, aut parum Prometheus. Μῆτιςα enim apud Græcos est *consilium, prudentia, consultatio.* & Iupiter sæpe apod Homerum vocatur Μητίετα Ζεύς.

C 295. AVT VELVT ETRACIDES] Nugantur interpretes. Lego *Aetracides*, & de Theseo intelligo, qui filius Ægei & Æthræ fuit. Hic quum Athenis annos 19. regnasset, pulsus à suis in Scyrum insolam concessit, ibíque in mare fuit præcipitatus. Verba Plutarchi in Theseo hæc sunt. *Ipse post execrationem in Atheniensis peractam Scyrum nauigauit. quod sibi cum eius insulæ hominibus amicitiam ac prædia ibi paterna esse putaret. Scyrorum regnum eo tempore Lycomedes habebat. Ad hunc se Theseus contulit, agrosq; sibi reddi, vt habitaturus ibi, poposcit. Alij auxilium contra Athenienses petiisse aiunt. At Lycomedes, siue gloriam viri suspectã habens, siue, vt rem Muestio gratam faceret, in promontorium regionis Theseum perduxit, tamquam inde commonstraturus agros; deturbatumq; de saxis perdidit. Quidam lapsum*

D *fortuitò nemine impellente perhibent: quum more suo post cœnam deambularet.* Hæc Plutarchus.

MAGNO TER AB HERCVLE QVINTVS] Id est, qui quintus Hercules vocatus est post termagnum illũ Herculem, cuius ingentia facta Theseus est æmulatus: vt refert Bocatius in vita Thesei. *Casus in immens.* malim legere, *cæcus*, id est, incautus, vel falsus, id est, deceptus, vel simile aliquid.

297. AVT VT AMANTIADEM] *Amyntiadem* emẽdauit Bapt. Egnat. & *Pausaniam* intelligit, qui Philippum Macedonum regem Amyntæ filium occidit. Diod Sicul. Iustin lib. 9.

299. NEC TIBI SIDA MAGIS] Alexander, qui filius Ammonis dici voluit, veneno interfectus fuit. Plin. & alij.

301. MORE VEL INTEREAS] Acheus iuxta Pactoli fluenta crucifixus fuit. Polybius l. 16. hoc debemus Liptio io libello de Cruce.

303. AVT VT ACHILLEIDEN] Pyrrhus Epirotarum rex: *cognato nomine clarum* dicit, quia & ipse, & eius pater *Aeacides* dicebatur, à tegula oppressus, quam iecit aoicula è tecto, Plutarchus & Pausan. in Atticis.

305. NEC TVA QVAM PYRRHI] Vide Hygini Astronom. & Alciat. l. 10. Parerg. cap. 4. nã alij variant. *Neoptolemus* Achillis filius ab Oreste ob Hermionem raptam trucidatus fuit.

307. NATA QVA VT ÆACIDÆ] Laodamia. Iustinus l. 28. Laodamia autem cùm in aram Dianę (*Cereris* potiùs legendum) confugisset, concursu populi interficitur.

309. VTQVE NEPOS DICTI] *Manetes* (vt aiunt) Gelonis, & Nereidos Pyrrhi filius fuit, cum quo mater rem habere voluit: idque non consecuta filium cantharidum veneno sustulit. quærendum.

311. AVT PIA TE CÆSO] Oxilochus, & Leucon fratres in Põto. Strab. Leucon Spartacum fratrem regem Persarum occidit, vt regno & illius vxore, cum qua rem habebat, potiretur. *Oxilochi* vxorem alij, non *Spartaci* dicunt. Illa tamen illum ad paludem Sabelao interficit. Quærendum.

313. INQVE PYRAM TECVM CARISSIMA CORPORA MITTAS] Lege *pignora*, non *corpora*: nam Sardanapalus pretiosissima quæque in rogum secum misit. Strab. Diod. Iustin. vide Adag. *Sardanapalus*.

315. VTQVE IOVIS LIATCI] Cambyses Cyri filius, quum Iouis Ammonis templum spoliare conaretur, 5000. hominum amisit in arena suffocatorum. Herod. Iustin. Ioseph. lib. 11. c. 2.

317. VTQVE NECATORVM DARII] Valer. Max. l. 9. c. 2. Ochus autem qui postea *Darius* appellatus est, sanctissimo Persis iureiurando obstrictus, ne quem ex coniuratione, quæ septem Magos cum eo oppresserat, aut veneno, aut ferro, aut vlla vi, aut inopia alimentorum necaret, crudeliorem mortis rationem excogitauit, qua onerosos sibi, non perrupto religioois vinculo tolleret. Septum enim altis parietibus locum cinere impleuit, suppositoque ligno prominente, benignè cibo & potione exceptos ibi collocabat, è quo somno sopiti in illam insidiosam congeriem decidebant. meminit & Iustinus in fine decimi.

319. AVT VT OLIVIFERA QVONDAM SICYONE PROFECTO] Lego *fugato*. Neocles Sicyoonum rex, inquit Domitius, à suis reiectus. quærendum est.

321. AVT VT ACARNIDES] Turnebus Aduers. l. 9. c. 25. legendum putat *Atarnides*. Nam Hermia Atarniæ tyrannus quum defecisset à rege Persarum, à Mentore duce regis oppressus fuit, & ad dominum missus. Simile quiddam Val. Max. lib. 9. c. 2. in calce. *Ad dominum*, s. Mennonem intelligit.

323. INQVE TVO THALAMO] Alexander Pheteus. Cic. 2. Offic. Xenoph. l. 6. Plutarch. in Pelopida. Egnatius aliter.

325. QVOSQVE PVTAS FIDOS] Multi multa cõminiscuntur. Vide Alciatum l. 6. Parerg. c. 21. Ego ex Diodoro Siculo in anno 4. Philippi petendam puto interpretationem.

327. VTQVE MILO, SVB QVO] Alij legunt, *Philo*: alij, *Pisus*: dicunt hunc tyrannidem Pisis exercuisse. Sunt autem *Pisæ* iuxta Alpheum sitæ, vbi ludi Olympij celebrabãtur. Alpheus amnis est, qui subter maria occultas agit aquas in Siciliæ Arethusã. Huc igitur ille tyrannus viuus fuit præcipitatus. & fortè

A legendum hîc, *Vtq; ille, sub quo*. & intelligendum de Pantaleõne. Pausan. pag. 240. 242.

329. QVÆQVE IN ADIMANTVM] Adimantus Philenorum rex, quum nec Ioui sacrificaret, nec Deo se minorẽ crederet, fulmine ictus est. Domit.

331. AVT VT AMASTRIACIS] Amastrix vrbs est in Ponto, ex qua Mithridates expulit Bacchum, qui etiam Lenæus dictus fuit, quem exportatũ in insulam Ponti Achilleã sui reliquerunt & deseruerunt.

333. VTQVE VEL EVRYDAMAS] Eurydamas somniorum interpres apud Homerum. Bap. Egnat. sic ait: *Hic Medus fuit ex Homeri interpretu testimonio, qui circa Thrasylli fratris tumulum à Simone Larissæo tractus est*. vide Vrceum Codrum sermone 1. & Homer. Iliad. 22. in Comment.

335. VEL QVI, QVÆ FVERAT TVTATVS] Hectoi tractus ab Achille. Homer. vlt. Iliad. B

337. VTQ. NOVVM PAS.] Vide Adag. *Hippomene magis impius*. Suidas in Limone, & Ælianos. Versiculus debet emẽdari, vt conueniat cũ disticho sequenti.

339. SIC VBI VITA TVOS] Pendet à superiori disticho:

Viscera sic aliquis scopulus tua figat, vt olim
Fixa sub Euboico Graia fuere sinu.

Hoc non de *Aiace Oileo* dici existimo, sed de tota classe Græcorum in Nauplij vindicta. Vide Seruium in illud Virgil. *Vnius ob noxam & furias*.

343. VTQVE FEROX PERIIT] Hoc de solo *Aiace*, qui fulmine correptus in aquis perijt. Seruius ibid.

345. MENS QVOQVE SIC FVRIIS] Septem furiosi enumerantur, *Aiax Telamonius, Lycurgus, Hercules, Athamas, Orestes, Alcmæon*. Hîc fit mẽtio de *Aiace Telamonio*, de quo Ouid. non de *Marsya*, de quo infrà. C Telamonius autem inoulnerabilis fuit propter pellem leoninam, vt ait Didymus Iliad. penultimo, quam ei puero circumdedit.

347. VTQVE DRYANTIDÆ] Egnatius *Lycurgum* intelligit, qui crura succidit, dum vitem vellet amputare. Iliad. 6. Diod. Sicul. l. 3. Bibliot. Codrus sermone 1. pag. 25.

349. VT FVIT OETÆO] Herculi. *Genero draconum*, id est, Athamanti Cadmi *genero*. *Thysamenique patri*, id est, Oresti, qui *Thysamenum* genuit. Pausan. in Corinth.

CALLIGONESQVE VIRO] id est, Alcmæoni, vt notat Egnatius, & Nicol. Leon. l. 2. c. 78. Pausan. lib. 8. & Apollodor. lib. 3.

351. NEC TIBI CONTINGAT MATR.] Leonicus l. 3. c. 76. *Aegialem* intelligit; fuit autem *Aegiale* vxoe D *Diomedis* quæ absente viro ad Troiam nupsit *Cillabore* Stheleni filio, &c.

353. QVÆQVE SVI VENEREM IVNXIT] Domitius *Hypermnestram* dicit, quæ postquam cum fratre mariti concubuit, vt adulterium celaret, aocillam occidit. est quærendum. Aut est *Hypermnestra Locrensis*. Versus est luxatus. Porrò hæc decem disticha continent vxores & filias impudicas.

355. TAM QVOQVE DII FACIANT] *Eriphyle*, quæ maritum *Amphiaraum* prodidit. Hæc erat *Talai* filia. Virgilius, Homer. *Clytemnestra* Tyndarei filia *Agamemnonem* maritum sustulit. Atque etiam *Helene Deiphobum* maritum (vt est apud Virg.) lacerauit.

357. QVÆQVE PARARE SVIS] Id est, talis tibi cõtingat coniux, quales illæ fuere, quæ suis patruelibus mortem pararunt. Nota est fabula apud Ouid.

359. BYBLIDOS ET CANACES] Ouidius

Me-

Metamorph.9. Byblis Caunum amauit: Canace Macareum. Vide Diogeniao.in Prouerbiis.

361. FILIA SI FVERIT]Pelopeia cũ patre Thyeste concubuit, vnde natus Ægisthus: Myrrha cum Cynira patre rege Cypriorum.Ouid.10.Nyctimene cum patre Nycteo Æthiopum rege.

363. FILIA HEVE MAGIX] Pterelas Neptuni filius,filiam Cymetho genuit: quæ quum Pterelas ab Amphitryone & Cephalo obsideretur, amore Cephali capta patrem ac patriam hosti prodidit. Ex comment. Apollonij. Aliter tamen hæc,& latiùs Hesiodi Comment. De *Nisi* filia latiùs Ouid. 8.Metam. Tzetzes Chil.2. hist.37.

365. INFAMANQVE LOCVM] Tullia. Titus Liuius lib.1. latè.

367. VT IVVENES PEREAS] Oenomaus apud Ouid.Pausan.13. procos cæsos nominat. aliàs, *Quorum fastigia vultus*. vel *Protecta cadauera quorum olim Pisea*,id est,*Oraq; Pisea*.

371. PAOOI SOR VT SÆVI] Hîc eadem historia: Myrtilus auriga Oenomai dedit oomẽ mari Myrtoo,præcipitatus à Pelope.

373. VT QVI VELOCEM FRVSTRA] Multæ fuerũt *Atalãta*.Hæc fuit filia *Schœnei*.Ouid.10.Metam.

375. VT QVI TECTA HOVI] Loquitur de illis,qui ante Theseum à Mioorauro fuerunt deoorati in ipso labyrintho.

377. VT QVORVM ÆACIOXS]Achilles duodecim ex nobilibus Troianorum ad sepolcruio Patroeli iugulauit. Iliad.21.

379. VT QVOS OASCVRIS]Adag. *Bœotia ænigmata*. Vide latè in Emblem. Alciati.

381. VT QVI BISTONIÆ] ξενολασίας Lacedæmooij legem tulere, ne alicui hospiti Spartæ esse liceret, quam legem Græci dixerunt ξενολασίαν, id est, hospitum expulsionẽ.Lemniaci multi Spartæ deprehẽsi ex lege interfecti sunt in templo Palladis, qoam appellabaot Thrasiam; quo scelere statua auertit oculos.

383. VT QVI THREICII] Diomedes Thracius, (de quo paulò inferiùs v.403.) equis mandeodoa aduenas obiectabat.

385. THERONAMANTEOS LAONAS]Alij *Terodamanteos*. Ouid. *Non tibi Therodamas,crudúsque vocabitur Atreus*.

THOANTEÆ DEÆ] id est, Dianæ Tauricæ. Hesod. lib.1. & Ouid.3. Fast. Vide Hecat. in Diodori Sicoli Biblioth.

387. VT QVOS SCYLLA VORAX] De Scylla & Charybdi, & Vlysse, & de Polyphemo, & de Læstrygonibus latè Homer.Odyss.10.Ouid Metam.

391. VT QVOS DVX POENVS]Hic fuit Hannibal. Val.Max.lib.9.c.6 de perfidia.

393. ET VELVT ICARIDOS] Penelope filia fuit Icarij,cuius proci,atque etiam famulæ perfidæ, & Melantius (qui procis arma mioistrabat) telis Vlyssis & Telemachi perierunt.

395. VT SACET AONIO] Aonius hospes, id est, Thebanus,est Hercules, qui lucta vicit Antæum. Lucanus latè lib.4. in fine.

397. ET QVOS ANTÆI] Multos aoté dederat letho Antęus.

398. QVOSQVE FERÆ MORTI LEMNIA TVRBA] Lemniacæ mulieres reuerteotes maritos ex Thracia vna nocte trucidarunt, præter Hypsipylem, quæ Thoantem patrem seruauit. Statius in

A Thebaid.& Valer. Flac.10 Argonaot.

399. VT QVI POST LONGVM]id est,post aliquot annos. Thrasillus, vel Thrasius vocabatur.Ouid. lib.1. Art.amand.

Dicitur Aegyptus caruisse iuuantibus arua
Imbribus, atque annis sicca fuisse nouem.
Quum Thrasius Busirin adit,monstrátque piari
Hospitis effuso sanguine posse Iouem.
Illi Busiris: Fies Iouis hostia primus,
Inquit,& Aegypto tu dabis hospes aquam.

401. FRATERVE ANTÆI] Egnatius Busiridem intelligit Neptuni filiom, Antæi fratrem, aut potiùs Ancæi fratrem.

403. VT QVI TERRIBILES PRO GRAMEN HABENTIBVS HERBIS]Sensus est,vt ille, qui paoit viscere humano equos. Pro *herbis habentibus gramen*
B potest legi,*gramina*, vbi vetus legit, *gramine*: potest autem intelligi *Diomedes* Thracius, qui suo sanguine suas equas pauit, illis ab Hercule obiectus. De absumptis ab illis equis dixit suprà vers.383. *Vt qui Threicij quondam*. Sunt qui intelligant de *Glauco* Sisyphi filio, qui etiam equis suis pabulum fuit: sed de hoc Glauco, & de equis iofrà: *Potniadum morsus subeas (vt Glaucus) equarum*.

405. VT DVO DIVERSIS]Hercules item diuersis temporibus alios duos occidit, Nessum & Eurytion centauros: Eurytion autem vocat geoerum Dexameoi.Hygin.c.31.33.34.

407. VT PRONEPOS NEPTVNE TVVS]His octo versiculis continentur latrooes à Theseo dilacerati & occisi, de quibus sic Ouid. Metamorph.7. in laodibus Thesei:

Mirata est Marathon Cretæi sanguine tauri.
C *Quodq; suam securus arat Cromyona colonus,*
Munus opusq; tuum est· tellus Epidauria per te
Clauigeram vidit Vulcani occumbere prolem.
Vidit & immitem Cephisias ora Procusten:
Cercyonis letum vidit Cerealis Eleusis.
Occidit ille Sinis,magnis malè viribus vsus,
Qui poterat curuare trabes:& agebat ab alto
Ad terram latè sparsuras corpora pinus.
Tutus ad Alcathoen Lelegeia mœnia limes
Composito Scirone patet: sparsisq; latronis
Terra negat sedem. sedem negat ossibus vnda:
Quæ iactata diu fertur durasse vetustas
In scopulos. scopulis nomen Scironis adhæret.

Corynetes, siue Coryneta Vulcani filius, pronepos Saturni (non Neptuni) ex Iunone dictus à claua, quæ græcè Coryna dicitur, qua aduenas interfi-
D ciebat: *reddere vitam*, id est, mori. Sic enim interpretor, ouo, vt alij, *Coronides* est Æsculapius ab vrbe sua,id est, Epidauro, ibi enim occisus est Coryneta. Secundus est *Scinis*, vel *Sinis*, de quo suprà, qui poterat curuare.&c. Tertius *Scyron*, vt suprà. Quartus *Polyphemon*, id est, dãnosus, qui alio nomine dictus fuit *Procustes* à præcidendo, à προκρούω vel à κρούω, *percutio*. Hic (inquit Diodorus, qui omnia hæc oarrat l.4.c.7. de rebos Thesei,) viatores cogebat super lectum aliquẽ ascendere: quòd si longiores essent, parte supereminente amputabãtur. Quintus est *Minotaurus*. Ordo est, Et qui natus est parte alia sui homo, alia iuuencus. *Sinin*, (non *Cynin* aut *Sinnin*) vocat Pausan.l.1. Idem l.2. in prima *Isthmi fronte locus est, vbi Sinis latro curuatis ad terrã diuersarum picearum ramis eos, quos pugnando vicisset actu vtrimque vinculis alligabat, vt quum in suam naturam ar-*

borti rediret, miserabilem illi in modum distraherentur, quo ipse postea supplicij genere à Theseo affectus est, &c. vide Plutarch. in Theseo.

417. QVALIS ACHÆMENIDES] Per hæc decem deinceps disticha enumerantur Mendici, Egeni & Famelici, qui humanis carnibus famem sedarunt. *Achæmenides*, de quo latè Virgil. 3. Æneid. *Irus* celebris est apud Homerum Odyss. 18. antea vocabatur *Arneus*, sic erat binominis. In ponte, & in Aricia via sedebant mendici. Vide Adag. *Multi Manij Ariciæ*. De illo dubitant docti.

420. QVI TIBI MAIOR ERIT] Excute illud Persij satyr. sexta:

Progenies terræ? Quære ex me quis mihi quartus

Sit pater: haud prompte, dicam tamen. Adde etiam vnum,

Vnum etiam: terræ est iam filius: & mihi ritu

Manius hic generis prope maior auunculus exit.

Vide Turnebum lib 9. Aduersar. c. 26.

421. FILIVS ET CERARIS] Est Plutus, qui omnes ad se euntes ditare solebat: vide Hesiodum, Theognidem, & commentaria Aristoph. in Pluto. Hic autem legendum, *filius &*, non *filius vt*, sic Egnat. & Codrus Vrceus.

427. ERISICHTHON à Cerere irata in tantam famem coactus est, vt morsu suos artus dilacerauerit. Hic vendebat filiam, vt famem sustentaret, quæ in varias figuras vertebatur. *Dryopem* vocat Ouid 8. Metamor. Tzetzes *Mestram* Chil. 2. hist. 47. alij *Taopeidem*, à pauonis facie, vel forma.

430. TYDEVS letali vulnere vitā finiens Menalippi caput corrosit, vide Statium lib 8. Theb. De ipso Menalippo postea in illo: *Ac velut Hyrtacides*.

431. ATREVS Thyestæ fratri filios mandendos in conuiuio apposuit, à cuius mensa Sol dicitur auertisse cursus.

433. LYCAON Arcadiæ rex Iouem excepit conuiuio mactati hominis, & ira Iouis versus fuit in lupum. Ouid. 1. Metamorph. fab. 6.

436. PELOPS Tantali filius dijs à patre appositus fuit ad epulas. Latè Ouid. 6. Metamor. fab. 6. *Terei puer* fuit Itys, vel Itylus, sed videtur leg. *Threiciusque puer*.

437. ET TVA SIC LATOS SPARG.] Absyrtus filius Æetæ Colchorum regis à Medea fuit dilaceratus, & per campos sparsus, vt in colligendis membris pater insequens retardaretur. Latè hoc Ouid. lib. 3. Trist. eleg. 9.

439. ÆRE PERILLÆO VEROS] De quo sic Ouid. 3. Trist. eleg. 11.

Pro quibus inuentis vt munus munere penses,

Da precor ingenio munera digna meo.

Dixerat. At Phalaris, Pœnæ mirande repertor,

Ipse tuum præsens imbue, dixit, opus.

Nec mora, monstratis crudeliter ignibus vstus,

Exhibuit geminos ore gemente sonos.

Vide Lucianum in Phalaride, & Tzetzem Chil. 1. hist. 25. Adag. *Phalaridis imperium*.

441. VTQVE FEROX PHALARIS] Varia traduntur de morte Phalaridis Agrigentini tyranni. Ouidius videtur innuere illum à suis comprehensum, lingua priùs resecta, in eundem taurum Perilli coniectum.

442. PAPHIO] Cyprio, id est æreo, nam ex Cyprio ære conflatus fuit taurus.

443. DVMQVE REDIRE VOLES] Pelias Admeti socer fraudibus Medeæ iuueniles annos promittentis interijt. Ouid. Metam. & Diodorus Siculus.

445. ATQVE EQVES IN MEDII] De lacu Curtio variè narratur historia. Titi Liuij apponam verba ex l. 7. *Eodem anno seu motu terræ, seu qua vi alia forum medium ferme specu vasto collapsum in immensam altitudinem dicitur: neque eam voraginem coniectu terræ, quam pro se quisque gereret, expleri potuisse priùs, quàm Deûm monitu quæri cœptum, quo plurimum populus Rom. posset: id enim illo loco dicandum vates canebant, si remp. Rom. perpetuam esse vellent. Tum M. Curtium iuuenem bello egregium castigasse ferunt dubitantes, num vllum magis Romanum bonum, quàm arma virtusque, esset. Silentio facto templa Deorum immortalium, quæ foro imminent, Capitoliumque intuentem, & manus nunc in cælum, nunc in patentem terræ hiatum ad deos Manes porrigentem se deuouisse. Equo deinde quàm poterat maximè exornato insidentem armatum se in specum immisisse: donaque ac fruges super eum à multitudine virorum ac mulierum congestas: lacumque Curtium non ab antiquo illo T. Tatij milite Curtio Metio, sed ab hoc appellatum*. Vide Valerium Max. lib. 5. cap. 6. & Paul. Oros. lib. 3. cap. 5.

447. ATQVE VTINAM PEREAS] Cadmus draconis dentes à se occisi seminauit, vnde orti armati, qui inter se decertantes perierunt. Ouid. Metamorph. Vide Scholia nostra ad Emblemata in illo: *Litera occidit, spiritus viuificat*.

449. ET QVÆ BATTIADES FECIT] Alij legunt *Penthiades*. Lego, *Et quæ Pythiades*, id est, Hipponax. Tres poëtæ enumerantur, qui vota fecerunt in inimicos, *Hipponax, Archilochus, Callimachus*. Hipponax Ephesius fuit Pythei & Protidis filius, de quo Politianus in Nutriciis:

Nec ferus Hipponax, atro qui felle cruentus,

Bupalon & stratum morsu lacerauit Athenin.

Vide Pliniū lib. 36. cap. 5. & Adag. *Hipponacteum præconium*: & inf. vers. 525. *Fraterque Medusæ* fuit Archilochus. vide Adagia, *Archilochum teris*, & *Archilochi melos*. Horatius, *Archilochum proprio rabies armauit Iambo*. Tertius Callimachus, qui in Apollonium Rhodium diras fecit, vocās illum *Ibidem*, quæ auis rostro vtitur pro clystere. Vide nostra Scholia Emblemate Ibis.

453. VVLNERA TOTQVE FERAS] Osiris à Typhone discerptus in 24. partes per campos Aegyptios proiectus fuit; cuius rei memoriam Ægyptij quotannis celebrantes à sacris cultros arcent. Vide Plutarch. de Iside & Osiride. Lege *culter*, nō *cultor*.

455. ATTONITVSQVE SECES] Deorum mater Cybele Atin amauit, & is sibi entheus amputauit virilia. Vide Galliambum Catulli: *Super alta vectus Attis*. Vnde postea mos fuit sacerdotibus Cybeles, vt ad fluuium Gallum emascularētur. Cybeles currum vehunt leones, & hi leones sunt *Hippomenes* & *Atalanta*. Vide Ouid. Metamorph. 10. Fab. 11.

461. SOLAQVE LIMONE] Ex Hippomene & Atalanta nata est *Limone*, quæ à patre in adulterio deprehensa equis discerpenda tradita fuit. Adag. *Hippomene magis impius*.

463. AVT VT CASSANDRI DOMINVS] Hercules Alexandri Magni filius à Cassandro vnà cum matre fuit occisus, & lapidibus coopertus, ne tantum facinus pateret. Iustinus libro 15. Paus. in Bœoticis.

465. AVT VT ABANTIADES, AVT VT LYRNESIVS HEROS, CÆSVS IN ÆQVOREAS PRÆCIPITIRIS AQVAS] Abantiades passim vocatur *Perseus*, qui ab Abante genos ducens, ab Acrisio in arca cum matre Danaë inclusus in mare proiectus fuit: vnde hîc aliqui non *cæsus* legunt, sed *clausus*, qui-

bus

bus assentior. Porro quoniam de Lyrnesio heroë nihil reperitur idoneum, Egnat. legit, *Cycnesius heros*, & intelligit *Tenem* Cycni filium. Quod verum puto. Nam vt narrant Homeri comment. Iliad. 1. *Tenes* Cycni filius fuit, qui accusatus à nouerca, cõiectus fuit cum sorore à patre Cycno in arcam per mare portandus: qui postea regnauit in Lycophre insula, quam Tenedon ab ipso appellauere. Vide Adag. *Tenedia bipennis*: & *Tenedius homo* ac Steph. de Vrbibus.

467. VICTIMA VEL PHOEBO] Theudotus tragicus poëta, quum in Mneśatehum regem scripsisset atrociùs, ab eodem crudeliter mactatus est, quum ille in templum Apollinis aufugisset: ita hoc refertur, sed sine certo auctore.

469. AVT TE DEVOVEAT CERTIS ABDERA] Abderitæ quotannis certis diebus solebant hominem mactare, & impiis imprecationibus deuouere. vide *Anathema* in nostra Minerua.

471. AVT IOVIS INFESTI] Nunc agit de illis, qui Iouis fulmine perierunt. Primus *Capaneus*, qui quũ Thebanos muros ascenderet, fulmine ictus præcipitatus est. Fuit Hipponoi filius, Pausan. Bœot. lib. 9. Alciat. lib. 6. Parerg. c. 21. Statius.

473. VT SOROR AVTONOES] Semele Bacchi mater, soror Autonoës, Ouid. l. 3. Metamorph.

CVI MATERTERA MAIA EST] Porphyrium Sisyphi filium intelligit. Comment. Homeri.

474. ET TEMERE OPTATOS] Phaëthon fulmine ictus. Ouid. 2. Metamorph.

475. VT FERVS ÆOLIDES] Salmoneus Æoli filius. Virgil. 6. Æneid. & Diodor. Sic.

VT SANGVINE NATVS EODEM] Ismeneus Lycaonis in lupum mutati filius, sed meliùs de ipso Lycaone intelligas, ex 1. Metamorph. Vide Bocatium. Huius filia fuit *Arctos*, & ipse à Ioue genus ducebat vt *Salmoneus*.

477. VT MACEDO] *Macedo* (vt Comment. Homeri Iliad.) Iouis & Æthræ filius, sed Macedo nomen est mulieris.

479. PRÆDAQVE SIS ILLIS] Strabo l. 6. Canes in Delo alere religiosum est. *Thasus*, vel *Thrasus* puer ante diem, id est, iuuenis dilaniatus fuit à canibus. Hyginus.

481. QVIQVE VERECVNDÆ SPECVL.] De Actæone latè Ouid. & nos in Emblem. de Actæone.

482. QVIQVE CROTOPIADEM] *Linus*. Pausanias l. 7. ita scribit: *Isamathe Crotopi regis Argiuorum filia filium ex Apolline peperit, quem canes Crotopi à pascuis redeuntes dilaniauerunt. Iratus Apollo monstrum immisit nomine Pœnam.*

483. NEVE VENENATO LEVIVS FERIARIS] Eurydices fabula notissima est. Vide 4. Georg.

485. QVAM PVER HYPSIPHILES] *Opheltes* filius Lycurgi regis Nemęorum, qui postea Archemorus est dictus, dum parum diligenter ab Hypsiphile nutrice custodiretur, serpentis morsu extinctus est. Statius, & Lactantius.

486. ACVTA CVSPIDE] De Laocoonte multa Virgil. lib. 2. Æneid. & Plin.

487. NEV GRADVS ARDVAS] Elpenor Vlyssis socius ebrius ab scalis decidit. Hom. in fin. 10. Odyss.

489. TAMQVE CADAS DOMITVS] Id est, ita domitus cadas, vt qui ex Dryopum populo iuuit Therodamantem regem cõtra Herculem pugnantem. Ex interprete Apollonii.

491. QVAM FERVS IPSE SVO] Cacus Vulcani filius ab Hercule occisus. Virg. latè l. 8. Æneidos.

493. QVAM QVI DONA TVLIT NESSÆO] Nessum Centaurum Hercules occidit, cuius sanguine imbutam vestem Lychas Herculi obtulit. Hercules autem tunica indutus furore correptus, Lycham ipsum rotatum in mare præcipitauit; vide epistolam Deianiræ in Ouid.

495. VEL DE PRÆCIPITI VENIAS] Cleombrotus Ambraciotes lecto Platonis libro de immortalitate animi sese in mare ex alta turri præcipitauit. Cicero lib. 1. Tuscul. Extat Callimachi epigramma de Cleombroto.

497. VT QVI THESEA] Ægeus Thesei pater in mare se præcipitauit, videns vela nigra, quæ mutanda dederat filio Theseo, si victor rediret. Plutarchus in Theseo.

498. MISSVS AB ARCE PVER] Astyanax Hectoris filius ab Vlysse fuit è turri præcipitatus. Seneca in Troadib. Vide inf. v. 565.

499. VT TENERI NVTRIX] *Ino* Semeles soror, & Athamantis vxor, sese cum Melicerta filio proiecit in mare. Ouid. Metamorph. lib. 3. fab. 13.

500. SERRA REPERTA FVIT] Dædalus Perdicem è turri præcipitauit, quòd serram inuenerit, Ouid. Metamorph.

501. LYDIA SE SCOPVLIS] Mars Ilicem Ibyci Lydij filiam amauit, quæ tuta Dianæ auxilio dum amorem Martis contemnit, diris imprecationibus in furorem acta se demisit è scopulo. alij: Mars patrem occidit amatæ, cuius mortem puella dolens è rupe se deiecit.

503. FOETA TIBI OCCVRRAT] Paphages Ambraciæ rex, quum incidisset in leænam fœtam, in hortis suis ab ea est dilaceratus.

505. QVIQVE LYCVRGIDEM LACERAVIT] Nugantur hîc interpretes. Vrceus Codrus sermone 1. & Egnatius, & Fanensis de Ancæo Lycurgi & Antinoës filio Arcade interpretantur: de quo Pausanias in Arcadicis ita scribit: *Lycurgus filios habuit duos, Ancæum, & Epochum: Epochus morbo est absumptus: Ancæus quũ expeditionis Colchicæ particeps fuisset, ac deinde Meleagro in pugna Calydonij apri operã nauasset, ab eadẽ stratus bellua occubuit.* vide Ouid. Metam. 8. fab. 4.

AB ARBORE NATVM] Hic fuit *Adonis*. Vide Ouid. Metamorph. lib. 10. fab. 10. & 12. & Aphthonij progymnasmata.

506. IDMONAQVE AVDACEM] Idmon Asteriæ & Apollinis filius vnus fuit ex Argonautis, & apud Maryandinos ab apro percussus interiit. Vocat illum poëta *audacem*, quia quum sciret se in illa expeditione (erat enim vates) periturum, nihilominus expeditionẽ nõ detrectauit. Locum Senecę correximus in annotationibus ad Siluas Politiani.

507. ISQVE VEL EXANIMIS] Diodorus Siculus libro 4. de Herculis laboribus, cap. 2 *Hinc digressus* (Hercules) *peruenit ad quandam in agro Posidoniacorum petram, vbi fabulãtur miraculum quoddam accidisse* Erat venator in regione, quæ dicitur Andragathia, solitus antea, eorum quæ ceperat capita ac pedes Dianæ dicata arboribus affigere. Quum aprum ingentem cepisset, contempta dea ait, se caput solum dicaturum: quumq́ue suspenso capite ab arbore quapiam meridianum somnum sub arbore petisset, dormienti caput ligaculis dissolutis incidens vitam ademit. *sauit*, alij habent *fixi*.

509. At-

509. ATQVE ILLVM SIMILI] Variant Commment. Fortè legendum: A

Atque idem simili vitam qui (aliis, pinus quem) morte peremit,

Venator Phrygiæ, & sis Berecynthiades.

Sis alter Atys in Phrygio nemore ab apro iugulatus. Scholia Nicandri in princip. Alexiph.

513. LAPSVRAMQVE DOMVM SVBEAS] Alciat. 6. Pareg. c. 21. sic legit:

Lapsuramq́, domum subeas, vt sanguis Alebæ:

Stella Lycoritæ quum fuit aqua viro.

Scaliger in Ausonianis Lect. lib. 2. cap. 30. pro *Lycorida*, seu *Lycorita*, seu *Leoporida*, vt legebatur in schidis, legit *Leoprepida*: nam ipsemet *Simonides*, de quo hæc intelligenda sunt, se vocat filium *Leoprepei*. *Stella* verò *aqua*, sunt Castor & Pollux, *sanguis Alebæ*, fuit Scopas. Historiam narrat Cicero in libris de Oratore, quum agit de memoria, & nos etiam in Siluis Politiani, in Simonide. & Valer. Maa. lib. 1. cap. de miraculis. B

515. VTQVE VEL EVENVS] Scholia Homeri 9. Iliad. *Euenus* quum filiam Marpissam pulcherrimam nollet collocare cuiquam, nisi illi qui curuli certamine se superaret, & victorum capita foribus affigeret: *Idas* Apharei filius acceptis à Neptuno (cuius etiam filius dicebatur) velocissimis equis Euenum superauit. Euenus autem præ dolore amissæ filiæ se in Lycormam fluuium præcipitauit, qui postea dictus Euenus.

517. HYRTACIDÆQVE MODO DEFIXA] His verbis nihil significatur, nec interpretes quicquam explicant. Ego sic emendo:

Aiacidæq́, modo, diffissa cadauere trunco,

Digna feris, hominis sit caput esca tuum. C

Hoc sensu: caput tuum sit esca hominis diffissa ab trunco cadauere: quamuis magis erat esca feris digna. Loquitur autem poëta de *Melanippo*, seu *Menalippo*, cuius caput Tydeus iam iam moriturus mordicus diuellebat. Æschylus in Tragœdia de Thebis sic ait: *Ego verò Tydeo probum Astaci filium nunc apponam* Statius libro 8. Thebaid. in calce: *Astacides Menalippus erat.*

519. QVODQVE FERVNT BROTHEVM] Alciat. lib. 4. Pareg. cap. 4.

521. INCLVSVSQVE NECEM] Egnatius rectiùs, quàm alij de Callisthene intelligit, qui res gestas Alexandri conscripsit: cui nihil profecit scripsisse, quo minùs in cauea conclusus mortem obiret.

523. VTQVE REPERTORI] *Archilochum* Lacedæmonij Iambici carminis inuentoré, propter maledicentiam in exilium misere Lacedæmonij, librosque eiusdem extra vrbem esportari iusserunt. Valer. Maxim. lib. 6. c. de seueritate. Vnde hic quidã malunt legere *exilium* quàm *exitium*. De Archilocho & eius morte multa diximus in Emblem. Alciat. & Siluis Politiani. D

525. VTVE PARVM STABILI] Carmen *parum stabile* vocat Scazontem, id est, claudum, quale illud: *Nec fonte labra prolui Caballino. Hipponax* poëta Ephesius Bupalon & Athenin fratres sculptores carmine scazonte dilacerauit, vt ait Plin. lib. 36. c. 5. Lege igitur hic pro (*Athenas*) *Athenin*, ex Suida. vide Alciat. l. 5. Pareg. c. 18. vide Adag. *Hipponacteum præconiũ*. In Plin. legitur *Anthermus*. Politianus in Nutricijs: *Bupalon & fratrum morsu laniauit Athenin*. De fato autem *Hipponactis* nihil lego, præter hoc Ouidianũ.

527. VTQVE LYRÆ VATES FERTVR] De *Stesichoro* loquitur, de quo Horat. l. 4. oda 9. *Stesichoriq́, graues camenæ*. Stesichorus etiam si *Lyricus* sit, à Synesio *Heroicus* vocatur: vnde Polit. in Nutricijs:

Sustinet Heroi valida testudine pondus

Carminis.

Idem ait l. 9. epist. *Maxima bella, & clarissimos canentem duces, & Epici carminis onera lyra sustinentem*, &c. Ego itaque de *Stesichoro* interpretor, sed qua morte perierit non inuenio. & fortè hîc legendum *exilij*, non *excidij*, hoc sensu; dextra læsa, id est, fides non seruata, sit tibi caussa exilij. Credibile autem est poëtam iunxisse tres iambographos, eosdemque maledicos, *Archilochum, Hipponactem & Stesichorum*, non vt somniant commentatores.

529. VTQ. AGAMEMN.] Apud solum Scholiastem Euripidis in Oreste, lego Orestem à serpente interijsse, his verbis: *Asclepiades in Arcadia dicit ipsum Orestem à serpente sublatum.*

531. SIT TIBI CONIVGII] *Eupolis* (non ille Comicus, sed alius, qui duxit Glycerium Eudici filiam) qua nocte primùm fuerant coniuncti, labente tecto mortuus est, ex lib. 1. Epig. Græc.

533. VTQVE COTHVRNATVM] De Lycophrone scribit Suidas, & Diog. Laërtius; de eius morte nemo, præter Ouidium.

535. AVT LACERIN SILVA] Penthei fabula nota est ex Ouidio, & alijs. Nepos fuit Cadmi, qui in anguem fuit conuersus.

537. PERQVE FEROS MONTES] Dirce Lyci Thebanorum regis vxor Antiopem à Lyco repudiatam in sæuo carcere detinuit. Mortuo Lyco Zethus & Amphion filij Antiopes Dircem taurorum siluestrium caudis alligatam discerpserunt. Latiùs hæc interpres Apollonij.

539. QVODQVE SVA PASSA EST] Progues & Philomelæ fabula notissima est, ex Ouid. & alijs.

541. COGNITOR VT TARDÆ BLÆSVS COGNOMINE MYRRHÆ, ORBIS IN INNVM.] Alij legunt *læsus & orbus*, & omnes intelligunt de *Cinyra* patre Myrrhæ, de quibus Ouid. Metamorph. l. 10. fab. 9. sed ego non video, quomodo hæc Cinyræ possint adaptari. Crediderim potiùs de *Aristæo* hæc dici, qui cognominatus est *Battus*, quia blæsus fuit, & impeditæ linguæ, vt Pindarus in Pythijs testatur. Et *tardam myrrham* vocat *silphium* (Hispanè *Menjui*, aut *Benjui*) cuius Battus fuit ditissimus. Ordo igitur erit, vt cognitor & inuentor tardæ myrrhæ (id est, silphij, quod tardè crescit) inueniatur in orbis diuersis locis, vt Aristæus, qui varias orbis partes exul peragrauit: donec venit Cyrenas, vbi rex ab Afris constitutus silphij dominus effectus fuit. Vide hæc latius in Adag. *Batti silphium.*

543. INQVE TVIS OPIFEX] Ordo est: Apis opifex mellis figat tuis oculis noxia spicula, quod fecit illa vati Achæo. *Achæum* vatem multi Homerum vocant, sed mihi non satisfaciunt: nam nec constat fuisse Homerum cæcum, &, si constaret, cæcitatis tamen caussa penitus ignoratur. Alius igitur quærendus.

545. FIXVS ET IN DVRIS CARPARIS] De Prometheo Epimethei fratre, cuius filia Pyrrha fuit, multa diximus in Emblem.

547. ET PVER HARPAGIDÆ] Sic omnino legendum. sensus est: Ita te exemplum Thyestæ repetas, vt filius Harpagi, qui deuoratus fuit ab in-

scienti

sciente patre. Historiam refert Iustinus l.1.& Herodotus lib.1.latè.

549.TRVNCA GERAS SÆVO] Mamertes Sysaphonis Corinthij fratet, regni cupiditate nepotem occidit. quare à fratre dicitur dilaceratus. de hocamplius quærendum.

551.VTVE SYRACOSIO] Omnes de Theocrito intelligunt, ab rege Siculo ob maledicentiam suffocato.& id quærendum.

553.NVDAQVE DIREPTA] Marsyas victus à Phœbo excoriatus fuit, nota est fabula ex Ouid.& alijs: is dedit nomen fluuio.

555.SAXIFICÆ VIOLAS] Perseus deuicta Medusa Cephenûm populos in saxa conuertit.Ouid. Hyginus & alij.

557.POTNIADVM MORSVS] De tribus Glaucis satis superque diximus in Emblema And. Alciati B 26.cuius titulus *Gramen*.

561.SOLLICITOQVE BIBAS] *Anyti reus* est Socrates, qui cicutam bibit. Nota est historia ex Platone, Diogene Laërtiu,& alijs.

563.NEC TIBI SI QVID AMAS] *Hæmon* filius fuit Creontis Thebarum regis, hic Antigonem amabat, quam quum vidisset à patre damnatam, & sepulcro inclusam, impatientia amoris se Ipsum intérfecit. Sophocles in Antigone. De Macareo & Canace extat Ouidij epistola. hanc vide.

565.ET VIDEAS QVVM IAM] Suspicor hoc distichum non esse Ouidij, sed è margine in contextum irrepsisse. Nam de Astyanacte è turri præcipitato iam antea vers.498.dictum est insulsum distichon & nullius imprecationis,nec salis.

567.SANGVINE PROBRA LVAS] *Adonis* Cinyræ & Myrrhæ filius ab apro fuit dilaceratus.Ouidius, C & suprà v.505.

569.OSSIBVS INQVE TVIS] Commentaria Homeri,l.11.Odyss.narrant,quemadmodum Telegonus Vlyssis ex Circe filius,patrem insciens interfecerit. Erat autem Telegoni telum præfixum spina piscis trygonis venenosa. vide Oppiani *ἁλιευτικά*.

571.VTQVE LOQVAX IN EQVO] Politianus in Miscellan.76.solus attigit quid hîc dicat Ouidius. *Anticlus*, qui cum cæteris Græcis in equo Durateo fuit inclusus, ab Vlysse compressis faucibus suffocatus est, quòd Helenæ vocibus vuluerit respondere. Meminit & Hom. Odyss.4.Polit.in Ambra:

Indicijq́; metu præclusum pollice fauces
Anticlum Ortygidem.

573.AVT VT ANAXARCHVS] Miror oscitantiam interpretum, quum Diogenes Laërtius disertè in vita Anaxarchi hoc ostendat; *Quum*(inquit)*Cyprum inuitus applicuisset*(Anaxarchus) *comprehensum in concauam pilam,seu mortarium*(Nicocreon)*mitti,iussitq́, ferreis malleis cædi: illum pœnæ suæ negligentem celebre id dictum ingeminasse, Tunde, tunde Anaxarchi vasculum, nam Anaxarchum nihil teris.*

575 SALMACIS VTQVE PATREM] Alij,*vtq́, patrem Psamathes*: ita legitur in Aldinis codicibus. Nec aliter legi debet: nam quatuor hæc carmina ex vna eademque historia pendent. Pausanias in Atticis sic scribit:*Regnante Argis Crotopo,eius filiā Psamathen tradunt, puerum quem ex Apolline pepererat, vt patrem,à quo sibi plurimum metuebat,celaret, exposuisse. Quumq́, ita accidisset, vt à Crotopi canibus pecoru custodibus dilaceraretur, Apollinem diram quandam belluam immisisse*(Ποινὴν ipsi appellarunt) *quæ è matrum gremijs infantes rapiebat: monstrum verò illud Corœbum Argiuo*- A *rum misericordia ductum confecisse. Verùm quum Dei ira nihil remisisset,& pestilenti morbo ciuitas iterum vexaretur, venisse Delphos Corœbum, vt de Pœna cæde Apollini satisfaceret.* & paullo inferiùs: *Corœbi verò sepulcrum Megaris est,in quo inscripti Elegi rem totā de Psamathe & Corœbo testantur:tumulo insigne est,Corœbus Pœnam conficiens.* Hæc Pausanias: in quibus nulla mentio est de morte Crotopi & Psamathes, sed credibile est, Apollinem iratum de Crotopo pœnas sumpsisse, quas ille de Psamathe sumpserat, & hæc omnia in illis Elegis latiùs contineri.Stat.1.Theb.

579.VTQVE NEPOS ÆTHRÆ] Theseus filius fuit Æthræ,& pater Hippolyti Nota est fabula ex Ouid. l.15. Metamorp. fab.44.& 45. Euripide in Hippolyto coronato,& ex Senecæ Tragœd.

581.PROPTER OPES NIMIAS] Ob opes magnas Polydorus Priami filius à Polymnestore Thraciæ rege necatus fuit. Virg.3.Æneid.

583.VTQVE FERVNT FRATRES SEX] Hæc sex carmina vnam eandemq́; continent narrationem. *Amphion* rex Thebarum & citharæ inuentor Ninbem duxit vxorem, quæ peperit ei duodecim filios, quorum vnus vocatus fuit *Damasichthon*. omnes malè perierunt, cum patre & matre: de his latè diximus in Emblem. Battus autem pastor, vt Niobe, versus est in lapidem indicé, quem Hispanè vocamus *toque de platero*. Ouid.1.Metam.

589.ASRA SI MISSO] Hyacinthus puer Oeballi filius ab Apolline disco percussus interijt. Ouid. Metamorph.10.fab.5.

591.SI QVA PER ALTERNOS] Leādri amores notissimi sūt,ex Ouid Metam.& epistolis,& Musæo.

593.COMICVS VT LIQV.] Quidam de Menandro intelligunt, alij de Terentio, qui naufragium fecit. Ego de *Eupoli* Comico dictum puto. Ex Suida, qui narrat eū submersum in eo bello quod ad Hellespontum gestum est, & in prolegomenis ad Aristophanē sic ex Platonius: *Sunm Eupolim quum Baptas fabulam docuisset, eiectum fuisse in mare, ab illis, in quos fabulam composuerat.* De Eupoli latiùs egimus in Siluis Politiani.

597.AVT VBI VENTOSVM] De Palinuro naufrago,vide Virg *Humo contacta*,dixit quia post longam enatationem tacta terra interijt.

595.VTQ COTHVRN.] Euripides à canibus discerptus fuit.de quo latiùs in Siluis Politiani egimus.

599.AVT VT TRINAC.] Empedocles in Ætnam se coniecit.Horat.in Arte poëtica.

SVPER ORA GIGANTIS] Typhœum intelligit, D cuius caput Ætna degrauat.

601.DIRIPIANTQVE TVOS] Nota sunt omnia de Orpheo dilaniato apud Ouid.& Virgil.

603.NATVS VT ALTHÆÆ] Meleager exusto fatali torre combustus fuit.Ouid.latè.

605.VT NOVA PHASIACA] Medea Creontis filiā Iasoni nuptam ignita corona cōcremauit. Nota est fabula ex Diodoro Siculo, & Ouid. & alijs.

607.VT CRVOR HERCVLEOS] Tunica venenata membra Herculis correpta fuur. Ouidius Metamorph.& in epistola Deianiræ.

609.QVA SVA PENTHEIDEM] Butes Lycurgi filius in vindictam patris à Baccho necati, bacchas diris supplicijs affecit.

611.VTQVE MILO] Milonis Crotoniatæ historia passim decantatur. Pausanias latè prosequitur.

613.MVNERIBVSQVE TVIS LÆO.] Icarus Erigones pater quum vini vsum Atticos colonos docuisset,

cuisset, ab ipsia ebriis interemptus est, putantibus venenum sibi datum. Filia verò Erigone audita patris morte laqueo vitam finiuit. Hyginus in poëtico astronomico.

617. OBSTRVCTVSQVE FAMEM] Sic legendum, non *obstrictus*. nam loquitur de Pausania Lacedæmoniorum duce, qui proditionis damnatus in templum Palladis Chalcidoniæ confugit, vbi fame coactus est mori. Hæc Thucydides libr. 1. Addunt Commentaria Thucydidis, & Paull. Æmilius, matrem Pausaniæ Alatheam, quum Ephori fores ædiculæ, vbi ille abditus erat, obstruerent, vt ad mortem fame compellerent, ipsam, vbi de scelere filii esset admonita, primum lapidem ad obstruendam comportasse. vnde Ouid. *Legem pœnæ dedit ipsa parens.* Poterit & de Pausania intelligi, quem pater Agesilaus conclusum fame mori coëgit, quia Spartam proderet. Plutarch.

6.9. ILLIVS EXEMPLO VIDEAS SIMVLACRA MINERVÆ] De Aiace Oileo interpretantur, qui Cassandram in templo Mineruæ violauit. Sed quia iam hoc supra poëta narrauit, placet antiqua lectio, *simulacra Dianæ*. Credo enim Poëtam loqui de Agamemnone, qui ob violatum Dianæ numen ab vxore fuit occisus. Et Agamemnoni & classi Græcorum negati sunt venti ob iram Dianæ. vide latè Seruium 2. Æneid. in illo versu: *Sanguine placastis ventos, & virgine cæsa.* Et Ouid. 12. Metamorph.

621. NAVPLIADÆQVE MODO] Palamedes Nauplij filius crimine ficto ab Vlysse, quòd aurum à Priamo accepisset, lapidibus est obrutus. Latè Seruius 2. Æneid. in illo: *Belidæ nomen Palamedis.*

623. ÆTHALON VT VITA SPOLIAVIT ISIDIS HOSPES] Versus claudicat in voce *Isidis*. *Isis* enim, & *Isiacus* primam producit. Itaq; aliter legendum; & *Aethalon* nihil est; aliud quærendum.

625. VTQVE MELANTHEVM TENEB.] Hîc frustra sunt commentatores, quare aliud quærendum: sed connecte huic distichu illud sequens, *Sic tua contectu*, &c.

629. QVALIS EQVIS PACTIS] Ouid. in epist. *Rettulit, & ferro Rhæsum Dolonaq; cæsos.* Dolon speculatum missus à Troianis pactis equis Achillis, occisus noctu est ab Vlysse. ex Hom. Iliad. *Rhæsi* historiam narrat Seruius in illo Æneid. 1. *Nec procul hinc Rhæsi*, &c.

633. QVAM QVOS CVM RVTVLOS] Nisus & Euryalus multos Rutulorum oppressos somno interfecerunt. Virgil. l. 9. Æneid.

635. CLINIADÆQVE] Alcibiades, quum viuus non posset comprehendi, igni domo circundata interijt. Iustinus l. 5. Plutarch. telis obrutum interijsse narrat. alij legunt, *Clytiadæq;*, & de filio Clytiæ radijs solaribus combusto interpretantur, sed frustra.

637. VTQVE REMO MVROS] Lucan. l. 1. *Fraterno primi maduerunt sanguine muri.* Hæc nota sunt ex Liuio, Plutarch. & Dionys. Halicarn.

639. DENIQVE SARMATICAS] Sarmatæ, quos Græci *Sauromatas* vocant, sunt Scythiæ populi; tanta ijs est barbaries, vt pacem non intelligant. Ibidem sunt Getæ & Daci, quorum sæuitiam Ouid. notat in libro de Ponto: *Nulla Getis toto gens est truculentior orbe.*

399 VTQVE POST LONGVM] Thrasius hic fuit. Ouid. 1. Art. Amand.

Dicitur Aegyptus caruisse iuuantibus arua
Imbribus, atque annis sicca fuisse nouem.
Quum Thrasius Busirin adit, monstratq; piari
Hospitis effuso sanguine posse Iouem.
Illi Busiris, Fies Iouis hostia primus,
Inquit, & Aegypto tu dabis hospes aquam.

